

965

863
75

C. PLINII

SECUNDI HISTO-

RIAE MVNDI LIBRI XXXVII.

MAIORE, QVAM HACTENVS VN-

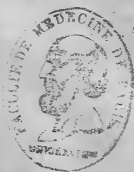
QVAM, STVDIO, FIDE, RELI-

GIONE EMENDATI.

Adiectis ad marginem succinctis quibusdam Castigatiunculis, partim vetustissimorum codicum collatione erutis, partim grauissimorum scriptorum auctoritate, doctissimorumque hominū iudicio subnixis, quas ad syncerioris lectionis indagationem, uelut in tenebris accensa face, non parum lucis confidimus allaturas.

Vnā cum Indice totius operis copiosissimo, non paruitenda rursus accessione locupletato, locisque propemodum innumeris, quæ cum authoris sensis non satis congruebant, quàm accuratissimè restituito.

VINCEN
TI

L V G D V N I,

Apud Antonium Vincentium.

M. D. LIII.

Cum priuilegio Regis.

Ex Biblioth. Mon.²⁹ fulcrant. Paris. J. B. de la Harpe

VM perpetua, planēque immutabili naturæ lege ita comparatum sit, Lector humanissime, ut nihil immortale nasceretur, suoque omnia exitio obnoxia essent, quæ ortum aliquando initiumque habuissent: fieri profectò non potuit, ut quantumvis insignia doctissimorum hominum monumēta, non eisdem, cui cætera omnia, fati necessitati subiacerent. Nam etiam si rerum omnium altrix illa, eadēque domitrix natura nihil iis diuturnius, nihil uiuacius gigni uoluerit, nihil denique temporis iniuriam minus reformidare: suum tamen & ipsis uitæ modum statuit, eaque conditione nasci uoluit, ut & æui uitio obsolescerēt, & cæcis bellorum incendiōrumque casibus in præceps raperentur. Atque ne hîc recensendis tot nobilissimorum scriptorum cladibus, quorum hodie ne cadauera quidem supersunt, iustissimam quidem illam, attamen protritā, literatorum omnium querelam ne quicquam refricemus, sed ad id ipsum nos protinus conferamus, cuius hæc gratia à nobis sunt commemorata: quis aut silentio dissimulare, aut sine grauissimo animi dolore meminisse queat, ex tot præstantissimis Plinii Secundi lucubrationibus, dignis prorsus, quibus nulla iacturam temporum iniquitas, nulla perniciem calamitas, nulla obliuionem æternitas afferret, solam Mundi historiam ad tempora nostra peruenisse. Graue sanè hoc existimandū est, planēque perniciosum rei literariæ uulnus, quæ illis interceptis, ueluti membris quibusdam mutilata, & supellestem angustiores habere cœpit, & pomœria contraciōra. In tanto tamen nobilium scriptorū naufragio non omnino pessimè cum fortuna uidemur decidisse, quòd instructissimum hunc naturæ thesaurum, in quo uno rei Latiniæ & prora & puppis uersatur, non iisdem, quibus cætera omnia, fluctibus obruerit, sed ad nostra hæc patrūmq; nostrorum tempora, si non syncerum incorruptūque, saluum tamen & incolumem uoluerit enatare. Atque id quidem eo maiore in lucro ponendum est, quòd ex centum exquisitissimis linguæ utriusque authoribus, quorum è stolis fertur ille suum concinnauit, portionem longè maximam hodie desideremus, temporum iniuria fortunæque casibus interceptam: quorum nunc omnium unā cum scriptis obrutā iaceret memoria, nisi eorum testimoniiis sua identidem stabiliens Plinius ab obliuionis caligine eam uindicasset. Verum enim uero quemadmodum plurimum hoc nomine antiquitati debemus, quòd tam uberem nobis agrum diligentia sua conseruauit, ita de proximorum secularum inertia iure queri possumus, quòd quem non belli furor, non Gothorum rabies, non tot Italiæ clades eripere nobis potuerunt, sua eum inscitia tam foedè reddiderint conspurcatum, ea lolii, sentium, tribulorum copia tantum non obrutum, ut cum tot insignia & superioris & nostræ tempestatis ingenia in eo repurgando excolendōque certatim defudarint, hætenus tamen assequi non potuerint, ut non multa etiamnum reliqua essent, quæ & runcationem exactiorem, & cultum accuratiorem desiderarent. Cuius rei causam paulò altius mecum reputanti, protinus sese offert insuperabilis tantæ rei difficultas, cui euincendæ non mirum si quantumuis sagacia doctissimorum hominum ingenia hætenus paria esse non potuerunt. Nam cum nullam hîc rerum partem scriptor locupletissimus intactam reliquerit, abditissima quæque naturæ, & quicquid cæli ambitu contegitur, norit oportet, qui prouinciam sese tam arduæ non imparem esse fateatur. Verum quemadmodum in Hercule nemo reprehendit, quòd toto terrarum orbe tot profigatis monstris, Theseo quoque negotii nonnihil reliquerit: ita & summis nostri superiorisque seculi ingeniis uitio uerti non debet, quòd cum strenuam in Plinio repurgando operam nauarint, aliorum tamen industriæ loci nonnihil uoluerint superesse: neque nobis uicissim temeritatis arrogantia uel nota impingit, si illorum diligentia succedentes, & tanquam uestigia subsequentes, spicas ab iis relictas à tergo colligamus. Atque hanc quidem ad rem cum uel perpetua uitæ meæ consuetudo, uel iuandæ, quantumluncunque meæ ferrent uires, & rei literariæ studium, mea me sponte satis inflammaret: uix tamen dici queat, quantum hic nobis calcar addi-

derit grauiſſimorum hominū Antonii Vincentii & Ioannis Frellonii authoritas, qui cū nouam operis huius editionem adornarent, nihilque ſumptus, nihil diſpendii facere reculaſſent, niſi dōd studioſorum commoda aliqua ſaltem ex parte proueherent, in re æquiſſima opem meam implorantibus neque potui neque debui officium pernegare. Quare cū & horum voluntati morem gerere ex animo cuperemus, & conceptā de nobis opinionem ſtudio, induſtria, iudicio ſuſtinere, opus denuo uniuerſum cum uetuiſſimis quidem, ſed (ut ſerè ſunt) deprauatiſſimè ſcriptis codicibus quàm accuratiſſimè cōtulimus, atq; ex iis non pauca eruiſimus, quæ nulla expedire potuiſſet ingenii quantumuis ſagacis coniectura. Erat hæc, fateor, longè tutiſſima, & propemodum ſola rectè caſtigandi ratio, ſi cunctis hac methodo uulneribus mederi potuiſſem. Verū quoniam in illis non rarò nihil erat præſidii, quod proximum fuit, ad eorum opem identidem confugimus, quorū è fontibus ſua pleraq; ita mutuatus eſt Plinius, ut tantū nō ad uerbum uideatur deſcripſiſſe. Ac ne ſingulis commemorandis diutius, quàm neceſſe ſit, inuimoremur, uſque adeo hic nullum adminiculi genus contempſimus, uſque adeo nihil intentatum, nihil inexcuiſſum reliquimus, ut ex inferioris etiam notæ ſcriptoribus, qui aut in eodem argumenti genere ſunt uerſati, aut ex hoc ipſo ueluti uariſſimo rerum omnium oceano riuulos ſuos deduxerunt, non pauca purioris lucis eruerimus ſcintillas. Porro quemadmodum uetſtioribus illis ſuam gratiam conſtare cupimus, quorum hic nobis uigiliæ opis nonnihil attulerunt, ita nec recentiorū cuiquam meritam laudem præreptam uolumus, qui ſuis hic nobis ſudoribus, tanquam in tenebris accenſa face, ad ſyncerioris lectionis indagationem præluxerunt. Quorum è numero ſine grauiſſima plagii nota Ferdinandum Pintianum & reconditæ eruditionis, & exactiſſimi iudicii hominem, præterire non poſſumus, qui ut omnium poſtremus aliorum diligentia ſuccceſſit, ita tum optimorum codicum præſidio, tum ingenii dexteritate nō pauca depræhendit, cæteris omnibus aut parum animaduuerſa, aut ſilentio diſſimulata. Porro in omnibus hiſce, quæ vel noſtro ipſi Marte eruiſimus, uel aliorū ingenio, laboribus, induſtriæ debemus, ea ſemper moderatione, eo temperamento uſi ſumus, ut ex uulgata lectione, quæ hodie in manibus uerſatur, nihil temere uoluerimus immutatum; conſulcius nos circumſpectuſq; facturos rati, ſi quemadmodum piſtorum ille clariſſimus tabulas ſuas in pergula, ita & nos hæſce lucubratiunculas in margine proponeremus, ut doctōrum hominum arbitrio aut in ſuas quæque ſedes reponerentur, aut ueluti nothæ ſpuriaſq; uel, à familia Pliniana quàm longiſſimè ſummouerentur. Atque hunc quidem in modum priore penſi huius parte non omnino peſſimè, ni fallor, deſunctus, ad alteram deinde animum adieci, non eiſdem fortaiſis ingenii, negotii tamen moleſtiæque non minoris. Nam cū operis Indicem præter omnem expectationem deprauatiſſimum depræhendiſſem, lociſque propemodum innumeris cum authoris ſenſis non ſatis congruentem, non rarò etiam ex diametro pugnantem: ut tanto quoq; incommodo præſidii nonnihil afferrem, à capite ad calcem uniuerſum retexui, dediſque operam, ut & ille Pliniæ menti, & notæ arithmeticæ paginis ſuis uerſibusque adamuſſim reſponderent. Quicquid uerò hoc eſt operæ, quicquid uigiliarum, Lector candidiſſime, quod in ſcriptore eminentiſſimo repurgando collocauiſimus, id omne ſub tui potiſſimum nominis auſpiciis in lucem editum uoluimus, in cuius gratiā & hoc laboris non grauare ſuſcepimus, & quicquid eſt in nobis ingenii induſtriæ uel, poſthac ſemper libentiſſimè effundemus.

Vale,

C. Plinius

C. PLINIVS CAECILIVS
MARCO SVO S.

Pergratum est mihi, quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, vt habere omnes velis, quærâque qui sint. Fungar indicis partibus, atque etiam, quòd sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim hæc quoque studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri vnus. Hunc cum præfectus alæ militaret, pari ingenio curâque conposuit. De vita Q. Pomponii Secundi duo, à quo singulariter amatus, hoc memoriæ amici, quasi debitum munus, exsoluit. Bellorum Germaniæ viginti, quibus omnia, quæ cum Germanis gessimus bella, collegit. Inchoauit, cum in Germania militaret, somnio monitus. Adstitit enim ei quiescētī Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissimè victor ibi perijt. Commendabat memoriam suam, orabâque, vt se ab iniuria obliuionis assereret. Studiosi tres, in sex volumina propter amplitudinem diuisi, quibus Oratorem ab incunabulis instituit & perfecit. Dubii sermonis octo scripsit sub Nerone nouissimis annis, cum omne studiorum genus paulò liberius & erectius, periculosum seruitus fecisset. A fine Aufidii Bassi xxxi. Naturæ historiarum xxxvi. opus diffusum, eruditum, nec minus varium, quàm ipsa natura. Miraris, quòd tot volumina, multâque in iis tam scrupulosa, homo occupatus absoluerit? Magis miraberis, si scieris illum aliquandiu causas actitasse, decessisse anno vi. & l. mediū tempus distentum impedimentūque, quâ officiis maximis, quâ amicitia principum egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa vigilantia. Lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auspicandi causa, sed studendi statim à nocte multa: hyeme verò ab hora septimâ, vel cum tardissimè, octaua, sæpe sexta. Erat sanè somni parcissimī, nonnunquam etiam inter ipsa studia instantis, & deferentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem: nam ille quoque noctibus vtebatur: inde ad delegatum sibi officium. Reuersus domum, quod reliquum temporis, studiis reddebat. Post cibum sæpe, quem interdū leuem & facilem veterum more sumebat, ætate, si quid otij, iacebat in sole, liber legebatur, adnotabat, excerpebâque. Nilil enim vnquam legit, quod non excerpteret. Dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, vt non aliqua ex parte prodesset. Post solem plerunque frigida lauabatur. Deinde gustabat, dormiebatque minimum. Mox, quasi alio die, studebat in cenæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem cursim. Memini quædam ex amicis, cum lector quædam pronuntiasset perperam, reuocasse, & repeti coegisse. Huic auunculum meum dixisse: Intellexeras nempe, quum ille annuisset. Cur ergo reuocabas? decem amplius versus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat ætate à cena luce, hyeme intra primam noctis, sed tanquam aliqua lege cogente. Hæc inter medios labores, vrbisque fremitum. In secessu solum balinei tempus studiis eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum distringitur, tergiturque, audiebat aliquid, aut discabat. In itinere quasi solutus cæteris curis, huic vni vacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis munebantur, vt ne cæli quidem asperitas vllum studiis tempus eriperet. Quæ ex causâ Romæ quoque sella vehebatur. Repeto me correptum ab eo, cum ambularem: Poteras, inquit, has horas non perdere. Perire enim omne tempus arbitrabatur, quod studiis non impartiretur. Hæc intentione tot ista volumina peregit, electorumque commentarios c. lx. mihi reliquit, opisthographos quidem, & minutissimè scriptos: quæ ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse, potuisse se, cum procuraret in Hispania, vendere hos commentarios Largio Licinio ccc. millibus nummum, & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne videtur tibi recordanti quantum legerit, quantum scripserit, nec in officiis vllis, nec in amicitia principum fuisse? Rursus cum audis quid studiis laboris impenderit, nec scripsisse satis, nec legisse? Quid est enim, quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc instantia non possit efficere? Itaque soleo ridere, cum me quidam studiosum vocant, qui si comparer illi, sum desidiosissimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia distringunt? Quis ex istis, qui tota vita literis assident, collatus illi, non quasi somno & inertie deditus erubescat? Extendi epistolam, quamuis hoc solum, quod requirebas, scribere destinassem, quos scilicet libros reliquisset. Confido tamen, hæc quoque tibi non minus grata, quàm ipsos libros, futura, quæ te non tantum ad legendos eos, verumetiam ad simile aliquid elaborandum possunt æmulationis stimulis excitare. Vale.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

P^Etis, vt tibi auunculi mei exitū scribam, quōd verius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. Nam video mortū eius, ſi celebretur à te, immortalē gloriā eſſe propoſitam. Quamvis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes, memorabili caſu, quali ſemper victurus, occiderit, quamvis ipſe plurima ſcripſerit, plura tamen perpetuitati eius ſcriptorum tuorū æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus Deorum munere datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legēda: beatiffimos verō, quibus vt trunq; Horum in numero auunculus meus & ſuis libris, & tuis erit. Quō libentius ſuſcipio, de poſco etiam, quod miungis. Erat Miſeni, claſſiq; imperio præſens regebat. Calend. Nouembris hora ſerē ſeptima, mater mea inditat ei apparere nubem inuſitata & magnitudine, & ſpecie. Surgit ille, vt è ſole ſolebat, frigida guſtata: iacens enim ſtudebat. Poſcit ſoleas, aſcendit locum, ex quo maxime miraculum illud conſpici poterat. Nubes, incertum procul intuentibus ex quo moteſe Veſuuium fuiſſe poſtea cognitum eſt) oriebatur: cuius ſimilitudinem & formam non alia magis arbor, quàm pinus expreſſerit. Nam longiſſimo velut trunco eſſata in altum, quibuſdam ramis diſfundebatur. Credo, quia recenti ſpiritu erecta, dein ſeneſcente eo deſtituta, aut etiam pondere ſuo victa, in latitudinem vaneſcebat, candida interdum, interdum ſordida & maculoſa, prout terram cinerē me ſuſtulerat. Magnum id propiūſq; nocendum, vt erudiſſimo viro, viſum eſt. Iubet liburnicam aptari mihi, ſi venire vnā vellem, facit copiam. Reſpondi, ſtudere me malle: & forte ipſe, quod ſcriberē, dederat. Egrediebatur domo: accepic codicillos Retinæ claſſarii, imminente periculo exterriti: nam villa ea ſubiacebat: nec villa, niſi nauibus, fuga, vt ſe tanto diſcrimini eriperet, orabat. Vertit ille conſiliū, & quod ſtudioſo animo inchoauerat, obit maximo. Deduxit quadriremes, aſcendit ipſe, non Retinæ modo, ſed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxiliū: properat illuc, vnde alii terriſi fugiunt, rectūq; curſum, rectāq; gubernacula in periculum tenet, adeo ſolitus metu, vt omnes illius mali motus, omnes figuras vt depræhenderat oculis, diſtaret, enotarētque. Iam nauibus cinis inciderat: quō propius accederet, calidior & denſior iam pumices etiam, nigriſque & ambuſti & fraſti igne lapideſque iam vadum ſubiit, ruināq; montis litora obſtantia. Cunctatus paulum, an retro ſcederet, mox gubernatori vt ita faceret monenti, Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianū pete. Stabiliſ erat, perueneratq; ſinu medio. Nam ſenſim circumactis, turuatiſque litotibus mare infunditur. Ibi quanquam nondum periculo appropinquante, conſpicio tamen, & cūm creſceret, proximo, ſarcinas contulerat in naues, certus fuga, ſi contrarius ventus reſeddiſſet. Quō tunc auunculus meus ſecundiſſimo inuectus, completur trepidantem, conſolatur, hortatur: utque timorem eius ſua ſecuritate leniret, deſerri ſe in balineum iubet: lotus accubat, cœnat, atque hilaris, aut (quod æquē magnum eſt) ſimilis hilari. Interim è Veſuuiō monte pluribus locis latiſſimè flammæ atque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agreſtium trepidatione igni relictaſ deſertāq; villas per ſolitūdinem ardere, in remedium formidinis diſtabat. Tum ſe quieti dedit, & quieuit veriſſimo quidem ſomno. Nam meatuſ animæ, qui illi propter amplitudinē corporis grauior & ſonantior erat, ab iis, qui limini obuerſabantur, audiebatur. Sed area, ex qua diata adibatur, ita iam cinere niſtiſque pumicibus oppleta ſurrexerat, vt ſi longior in cubiculo mora eſſet, exituſ negaretur. Excitatuſ procedit, ſequē Pomponiano, ceteriſque, qui peruigilant, reddit: in commune conſultant, intra tectāne ſubſiſtant, an in aperto vagentur: nam crebris vaſtiſque tremoribus tecta nutabant, & quaſi emota ſedibus ſuis, nunc hæc, nunc illuc abire, aut referri videbantur. Sub diorurſuſ, quanquam leuium excoſorūque, pumicum caſuſ metuebatur: quod tamen malorum collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alioſ timorem timor vicit. Cericualia capitibus impoſita linteis conſtringunt. Id munimentum aduerſuſ incidentia fuit. Iam dieſ alibi, illic nox omnibuſ noctibuſ nigrior denſiorque: quam tamen faces multaſ variāque lumina ſoluebant. Placuit egredi in lituſ, & ex proximo aſpicere, quid iam mare admitteret, quod adhuc vaſtum & aduerſum permanebat. Ibi ſuper abiectū linteum recubant ſedit, atque iterum frigidam poſcit, hauſitque. Deinde flammæ, flammarūque prænuntiuſ odor ſulphuriſ alioſ in fugam vertunt: excitant illam, qui innixuſ ſeruſ duobuſ aſſurrexit, & ſtatim concidit (vt ego coniecto) craſſiore caligine ſpiritu obſtrueto, clauſoſque ſtomacho, qui illi natura inualiduſ, & anguſtuſ, & frequenter intuſ aſſuans erat. Vbi dieſ reddituſ iſ, ab eo quem nouiſſimè viderat, tertiuſ, corpū inuentum integrum, illaſum, opertūque, vt fuerat indutuſ. Habitūſ corporiſ quieſcenti, quā deſuncto, ſimiliſ or. Interim Miſeni, ego & mater. Sed nihil ad hitoriam. Nec tu aliud, quàm de exitu eiſ, ſcire voluiſti: ſinem ergo faciam. Vnum adiciam: omnia me, quibuſ interfueram, quæque ſtatim, cūm maxime vera memorantur, audieram, perſecutum. Tu potiſſima excerpeſ. Aliud eſt enim epiſtolam, aliud hitoriam, aliud amico, aliud omnibuſ ſcribere. Vale.

C. PLINII SECVNDI N A-
TVRALIS HISTORIAE LIBER PRIMVS.
PRAEFATIO.

C. Plinius Secundus Vespasiano suo S.

I BROS Naturalis Historiae nouitum Cameenis Quiritiū tuorum opus natum apud me proxima foetura, licentior epistola narrare constitui tibi, iucundissime Imperator (sic enim haec tui praefatio uerissima, dum maximi consenescit in patre.) Nanque tu solebas meas esse aliquid putare nugae, ut obiter emolliam Catulum conterraneum meum. Agnoscis & hoc castrense uerbum. Ille enim, ut scis, permutat prioribus syllabis duriusculum se fecit, quam uolebat existimari à Veraniolis suis & Fabulis. Simul ut haec

10 mea petulantia fiat, quod proximè non fieri questus es in alia procaci epistola nostra, ut in quardam acta exeat, sciant quae omnes quam ex æquo tecum uiuat imperium. Triumphalis & Censorius tu, sexiúsque Consul, ac Tribunitiae potestatis particeps, & quod his nobilius fecisti, dum illud patri pariter & equestri ordini praestas, Praefectus pratorio eius, omniaque haec Reipublicae. & nobis quidem qualis in castrensi contubernio? Nec quicquam in te mutauit fortunae amplitudo, nisi ut prodesse tantundem posses & uelles. Itaque cum cæteris in uenerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendum te familiaris audacia sola superest. Hanc igitur tibi imputabis, & in nostra culpa tibi ignosces. Perfricui faciem, nec tamen profeci: quando alia uia occurris ingens, & longius etiam submoues ingenii fascibus. Fulgurat in nullo
20 unquam uerius dicta uis eloquentiae, Tribunitiae potestatis facundia. Quanto tu ore patris laudes tonas? quanto fratris amas? quantus in Poetica es? O magna foecunditas animi: quemadmodum fratrem quoque imitareris, excogitasti. Sed haec quis possit intrepidus aestimare subiturus ingenii tui iudicium, praesertim lacessitum? Neque enim similis est conditio publicantium, & nominatim tibi dicantium. Tum possem dicere, quid ista legis Imperator? Humili uulgo scripta sunt, agricolarum, opificum turbæ, denique studiorum otiosis: quid te iudicem facis? Cum hanc operam condicerem, non eras in hoc albo. Maiorem te sciebam, quam ut descensurum huc putarem. Praeterea est quædam publica etiam eruditorum reiectio. Veitur illa & M. Tullius, extra omnem ingenii aleam positus, & (quod miremur) per aduocatum defenditur. Haec
30 doctissimū Persum legere nolo, Lælium Decimum uolo. Quod si hoc Lucilius, qui primus condidit styli nasum, dicendum sibi putauit: si Cicero mutuandum, praesertim cum de re publica scriberet: quanto nos causatius ab aliquo iudice diffidimus? Sed haec ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione, quoniam plurimum interest, sortiatur aliquis iudicem an eligat: multumque apparatus interest apud inuitatum hospitem & oblatum. Cum apud Catonem illū ambitus hostem, & repulsis tanquam honoribus indeptis gaudentem, flagrantibus comitiis pecunias deponerent candidati, hoc se facere pro innocentia (quod in rebus humanis summum esset) profitebantur: inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: O te felicem M. Porci, à quo rem improbam petere nemo audet. Cum Tribunos appellaret L. Scipio Asiaticus, inter quos erat Gracchus: hoc attestabatur, se uel inimico iudici approbari posse. Adeo summū quisque causae suae iudicem facit, quemcunque elegit, unde prouocatio appellatur. Te quidem in excellissimum humani generis fastigio positum, summa eloquentia, sum-

C. Plinii ad Diuum.

ma eruditione præditum, religioſe adiri etiam à ſalutantibus ſcio. Et ideo immenſa
 præter ceteras ſubit cura, ut quæ tibi dicantur, te digna ſint. Verum & diis lacte ru-
 ſtici multaq; gentes ſupplicant, & mola tantum ſalia litant, qui nō habent thūra: nec
 ulli fuit uitio deos colere, quoquo modo poſſet. Meæ quidem temeritati acceſſit
 hoc quoque, quodd leuioris operæ hoſtibi dedicaui libellos. Nam nec ingenii ſunt
 capaces, quod alioquin nobis perquam mediocre erat: nec admittunt exceſſus aut
 orationes, ſermonēſue, aut caſus mirabiles, uel euentus uarios, non alia iucunda di-
 ctu, aut legentibus blanda. Sterili materia rerum natura, hoc eſt, uita narratur, & hæc
 fordidiffima ſui patre, ut plurimarum rerum aut ruſticis uocabulis aut externis, imò
 barbaris, etiam cum honoris præfatione ponendis. Præterea iter eſt, non trita autho-
 ribus uia, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos, qui idem tentauerit,
 nemo apud Græcos qui unus omnia ea tractauerit. Magna pars, ſtudioſum amœni-
 tates quærimus. Quæ uerò tractata ab alijs dicuntur immenſæ ſubtilitatis, obſcuris
 rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda, quæ Græci τὰς ἡπυρνωνάδας uocāt,
 & tamen ignota aut incerta ingenijs facta. Aliæ uerò ita multis prodita, ut in falſitiū
 ſint adducta. Res ardua, uetuliſtis nouitatem dare, nouis authoritatem, obſoletiſ nito-
 rem, obſcuris lucem, falſiſtis gratiam, dubijs fidem, omnibus uerò naturam, & natu-
 ræ ſuæ omnia. Itaque etiam non aſſecutiſ, uoluiffie, abundè pulchrum atque ma-
 gnificum eſt. Equidem ita ſentio, peculiarem in ſtudijs cauſam eorum eſſe, qui diffi-
 cultatibus uictis, utilitatem iuuandi prætulerunt gratiæ placendi: idque iam & in alijs
 operibus ipſe feci: & profiteor mirari me T. Liuium, authorem celeberrimum, in hi-
 ſtoriarum ſuarum, quas repetit ab origine Vrbiſ, quodam uolumine ſic orſum: Satis
 iam ſibi gloriæ quæſitum: & poruiſſe ſe deſinere, ni animus inquires paſceretur ope-
 ri. Profectò enim populi gentium uictoris, & Romani nominis gloriæ, non ſuæ cō-
 poſuiſſe illa decuit. Maius meritum eſſet, operis amore, nō animi cauſa perſeuerafſe:
 & hoc populo Romano præſtiſſe, non ſibi. Viginti millia rerum dignarum cura,
 (quoniam ut ait Domitius Piſo, theſauros oportet eſſe, non libros) ex lectione uolu-
 minum circiter duſum millium, quorum pauca admodū ſtudioſi attingunt propter
 ſecretum materiæ, ex exquiſitiſ authoribus centum, incluſimus triginta ſex uolumi-
 nibus, adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerant priores, aut poſtea inuenerat ui-
 ta. Nec dubitamus, multa eſſe, quæ & nos præterierint. Homines enim ſumus, & oc-
 cupati officiis: ſuccuſiuiſque temporibus iſta curamus, id eſt, nocturnis, ne quid ue-
 ſtris putetis ceſſatum horis. Dies uobis impendimus: cum ſomno ualeitudinem com-
 putamus: uel hoc ſolo præmio contenti, quodd dum iſta (ut ait M. Varro) muſina-
 mur, pluribus horis uiuimus. Profectò enim uita uigilia eſt. Quibus de cauſis atque
 difficultatibus nihil auſo promittere, hoc ipſum tu præſtas quod ad te ſcribimus.
 Nec fiducia operis hæc eſt, ſed indicatura. Multa ualde pretioſa ideo uidentur, quia
 ſunt templis dicata. nos quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere iulto,
 temporum noſtrorum hiſtoriam orſi à fine Auſidii Baſi. Vbi ſit ea quæres? iam pri-
 dem peracta ſancitur: & alioquin ſtatutum erat hæredi mandare, ne quid ambitioni
 dediffe uita iudicaretur. Proinde occupantibus locum faueo, ego uerò & poſteris,
 quos ſcio nobiſcum decertaturos, ſicut ipſi fecimus cum prioribus. Argumentum
 huius ſtomachi mei habebis, quodd in his uoluminibus authorum nomina prætexui.
 Eſt enim benignum (ut arbitror) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profe-
 ceris, non ut plerique ex iis, quos atigi, fecerunt. Scito enim conferentem authores
 me depræhendiffe à iuratiſſimis & proximis ueteres tranſcriptos ad uerbum, neque
 nominatos, non illa Virgiliana uirtute ut certarent, non Ciceroniana ſimplicitate,
 qui in libris de Republica, Platonis ſe comitem proſitetur: in conſolatione ſiliæ, Cræ-
 torem, inquit, ſequor: item Panætium de officiis. Quæ uolumina eius ediſcenda, non
 modò in manibus quotidie habenda, noſti. Obnoxiū proſectò animi, & infelicis inge-
 nii eſt, depræhendi in furto malle, quàm mutuū reddere, cum præſertim ſors fiat
 ex uſura.

Vespasianum Præfatio

1 ex usura. Inscriptionis apud Græcos mira felicitas: *ἡρότων* inscribere, quod uolebant intelligi fauuum: alii *κέρως ἀμαλθίας*, quod Copiæ cornu, ut uel lactis gallinacei sperare possis in uolumine haustum. Iam Musæ, *πάνθενται, ἔχχαρίδιον, λαμύρ, τωνακίδων* inscriptiones propter quas uadimonium deferi possit. At cum intraueris, dii deæque, quàm nihil in medio inuenies! Nostri crassiores, Antiquitatum, Exemplorum, Artiumque quàm facetissimi. Lucubrationem puto, qui Antias ciuis erat & uocabatur, Valerius primus asserit: Varro in Satyris suis Sesculixem & Flexibulas. Apud Græcos desit nugari Diosdorus, & *Βελουβίαν* historiam suam inscripsit. Apion quidem Grammaticus, hic quem Tiberius Cæsar cymbalum mundi uocabat, quum publicæ famæ tympanum potius uideri posset, immortalitate donari à se scripsit, ad quos aliqua componebat. Me non poenitet nullum festiuorem excogitasse titulum. Et ne in totum uidear Græcos insectari, ex illis nos uelim intelligi pingendi fingendique conditoribus, quos in libellis his inuenies, absoluta opera, & illa quoque quæ mirando non satiamur, pendenti titulo inscripsisse: Vt, Apelles faciebat, aut Polycletus: tanquam inchoata semper arte & imperfecta, ut contra iudiciorum uarietates superesset artificii regressus ad ueniā, uelut emendaturo quicquid desideretur, si non esset interceptus. Quare plenum uerecundiæ illud est, quod omnia opera tanquam nouissima inscribere, & tanquam singulis fato adempti. Tria non amplius, ut opinor, absolute traduntur inscripta, Ille fecit, quæ suis locis reddam: quo apparuit, summam artis securitatem auctori placuisse, & ob id magna inuidia fuere omnia ea. Ego planè meis adiici posse multa confiteor: nec his solis, sed & omnibus quæ edidi: ut obiter caueam illos Homeromastigas: ita enim uerius dixerim, quoniam audio & Stoicos, & Dialecticos, Epicureos quoque (nam de Grammaticis semper expectaui) parturire aduersus libellos, quos de Grammatica edidi, & subinde abortus facere iam decem annis, cum celerius etiam elephantum pariant: Ceu uerò nesciam, aduersus Theophrastum, hominem in eloquentia tantum, ut nomen diuinum inde inuenerit, scripsisse etiam sceminam, & pro uerbum inde natum, suspensio arborem eligendi. Non queo mihi temperare, quod minus ad hoc pertinentia ipsa Censorii Catonis uerba ponam, ut inde appareat, etiam Catoni de militari disciplina commentanti, qui sub Africano, imò uerò & sub Annibale didicisset militare, & ne Africanum quidem ferre potuisset, qui Imperator triumphum reportasset, paratos fuisse istos qui obtrectatione alienæ scientiæ famam sibi aucupantur. Quid enim ait in eo uolumine? Scio ego, quæ scripta sunt, si palam proferantur, multos fore qui uilitigent, sed ii potissimum, qui ueræ laudis expertes sunt. Eorum ego orationes sino præterfluere. Nec Plancus illepidè, cum diceretur Asinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipso aut liberis post mortem Planci ederentur, ne respondere posset: Cum mortuis non nisi laruas luctari. Quo dicto sic repercusit illas, ut apud eruditos nihil impudentius iudicaretur. Ergo securi etiam contra uilitigatores, quos Cato eleganter ex uitiiis & litigatoribus composuit, (quid enim illi aliud quàm litigant, aut litem quarunt?) exequemur reliqua propositi. Quia occupationibus tuis publico bono parcendum erat, quid singulis contineatur librishuic epistolæ subiunxi: summamque cura, ne perlegendos eos haberes, operam dedi. Tu per hoc & aliis præstabis ne perlegant: sed ut quisque desiderauerit aliquid, id tantum quærat, & sciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in literis nostris Valerius Soranus, in libris quos *ἐκοντίδων* inscripsit.

C. Plinii

C. PLINII SECVNDI HISTORIARVM MVNDI ELENCHOS, LIBRORVM omnium trigintaseptem liber unus qui primus. Summa- tim hæc insunt libris singulis.

Primo, Præfatio operis ad Titum Vespasianum Cæsarem. Item authorum nomi-
na, ex quibus desumpsit ea, quæ persequitur libris sex & triginta, capita rerum sin-
gularum attingens.

Secundo, de mundo, & elementis, & sideribus.

Tertio, primus & secundus Europæ sinus.

Quarto, tertius Europæ sinus.

Quinto, describitur Africa.

Sexto, Asiæ descriptio continetur.

Septimo, de homine, & rebus ab homine inuentis.

Octauo, terrestrium animalium genera

Nono, aquatilia.

Decimo, uolucrum genera.

Vndecimo, insecta animalia.

Duodecimo, plantæ odoratorum.

Decimotertio, plantæ arborum peregrinarum.

Decimoquarto, plantæ uitium.

Decimoquinto, plantæ arborum frugiferarum.

Decimosexto, plantæ arborum syluestrium.

Decimoseptimo, plantæ satiuarum.

Decimooctauo, natura frugum & cerealium, ac studia agricolatoris.

Decimonono, lnum, spartum & hortensia.

Vigesimo, quæ cibis & medicinæ in plantis satius conueniant.

Vigesimoprimo, flores & coronamenta.

Vigesimosecundo, coronæ & medicinæ ex herbis.

Vigesimotertio, medicinæ ex uino & arboribus urbanis.

Vigesimoquarto, medicinæ ex arboribus syluestribus.

Vigesimoquinto, medicinæ herbarum sponte nascentium.

Vigesimosexto, noui morbi, & medicinæ quarundā herbarū per morbos. Sensit

Vigesimoseptimo, herbæ aliæ quædam & medicinæ.

Vigesimooctauo, medicinæ ex homine & animalibus magnis.

Vigesimonono, de medicinæ authoribus, & medicinæ ex reliquis animalibus. Natura

Trigesimo, magia, & medicinæ quædam per membra.

Trigesimoprimo, medicinæ ex aquatilibus.

Trigesimosecundo, reliqua ex aquatilibus.

Trigesimo tertio, metalla auri & argenti.

Trigesimoquarto, metalla aris & plumbi, & artifices ærarii.

Trigesimoquinto, pictura, colorisque & pictores.

Trigesimosexto, marmora, & lapides.

Trigesimoseptimo, gemmæ.

Libro secundo continetur de mundo, &

cælestibus, & terrestribus, & æriis,

An finitus sit mundus, & an unus.

De forma eius.

De motu eius

Cur mundus dicatur.

De quatuor elementis

De septem planetis

Libros

Mundum

Hætenus,

Tertius

Africam

Pontus

Mundus

Ad reliqua

Animalium

Sequitur

Restant

Animalium

Hætenus

Externæ

Oleam

Pomiferas

Natura

Sequitur

Siderum

Maximum

In hortis.

Complesse

Peracta

Ne syluæ

Ipsa quæ

Crescit

Diætæ erant

Magicas

Aquatilium

Ventum

Metalla

Proxime

Metallorum

Lapidum

Vt nihil

III

III

v

VI

De Deo

Cap. I

II

Liber Primus.

De Deo	VII	Quibus in terris fulmina non cadant	I
De natura siderum errantium, & eorum ambitu	VIII	Fulgurum genera & miracula	LI
De natura Lunæ	IX	De obseruationibus	LII
De defectu Solis & Lunæ, & de nocte	X	De fulminibus euocandis	LIII
De siderum magnitudine	XI	Catholica fulgurum.	LIIII
Quæ quis inuenerit in obseruatione cælesti	XII	Quæ non feriantur fulmine	LV
De defectibus	XIII	De prodigiosis pluuiis, lacte, sanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis	LVI
De Lunæ motu	XIIII	De crepitu armorum & tubarum de cælo audito	LVII
Errantium motus, & luminū Canonica	XV	De lapidibus è cælo cadentibus	LVIII
Quare eadem aliàs altiora, aliàs inferiora uideantur	XVI	De arcu cælesti	LIX
Catholica siderum errantium	XVII	De gradine, niue, pruina, nebula, rore	LX
Quæ ratio colores eorum mutet	XVIII	De nubium imaginibus	LXI
Solis motus, & dierum inæqualitatis ratio	XIX	De proprietatibus cæli in locis	LXII
Quare Ioui fulmina assignentur	XX	De natura terræ	LXIII
Intervalla siderum	XXI	De forma terræ	LXIIII
De siderum Musica	XXII	De Antipodib. an sint, & aquæ rotunditate	LXV
De mundi Geometria	XXIII	Quomodo sit aqua terræ innexa	LXVI
De repentinis sideribus	XXIIII	De nauigatione maris & flum.	LXVII
De cometis & cælestibus prodigiis, natura & situ, & generibus eorum	XXV	Quæ portio terræ habitetur	LXVIII
Hipparchea de sideribus, per exempla historica, faces, lampades, trabes, bolides, & chasma cæli	XXVI	Mediam esse mundi terram	LXIX
De cæli coloribus	XXVII	De siderū ortus inæqualitate, & de eclipsi, & ubi, & quare	LXX
De flamma cæli	XXVIII	Quæ ratio diurnæ lucis in terris	LXXI
De coronis cælestibus	XXIX	Gnomonica de eadem re, & horologio primo	LXXII
De circulis repentinis	XXX	Vbi & quando nullæ umbræ	LXXIII
Plures Soles	XXXI	Vbi bis anno umbræ, & ubi in contrarium	LXXIIII
Plures Lunæ	XXXII	Vbi longissimus dies, & ubi breuiss.	LXXV
Dierum lux nocte	XXXIII	Item de horologio	LXXVI
Clypei ardentes	XXXIIII	Quomodo dies obseruentur	LXXVII
Ostentum cæli	XXXV	Differentiæ gentium ratio	LXXVIII
De discursu stellarum	XXXVI	De motu terræ	LXXIX
De stellis Castoribus	XXXVII	De terræ hiatus	LXXX
De aëre	XXXVIII	Signa motus futuri	LXXXI
De statis tempestatibus	XXXIX	Auxilia contra motus futuros	LXXXII
De ui Caniculæ	XL	Portenta terrarum semel uisa	LXXXIII
Sidera in aliis signorum partibus & temporibus aliàs influere	XLI	Miracula terræ motus	LXXXIIII
Imbrium uentorum & nubiū causæ	XLII	Quibus locis maria recefferint	LXXXV
De tonitruis & fulguribus	XLIII	Ratio insularum enascentium	LXXXVI
Qua ratione echo reddatur	XLIIII	Quæ & quibus temporibus enatæ sunt	LXXXVII
De uentis iterum	XLV	Quas terras interruperint maria	LXXXVIII
Naturæ & obseruationes uentorum	XLVI	Quæ insulæ continenti adiunctæ	LXXXIX
Ventorum genera	XLVII	Quæ terræ in totum mari permutatæ	XC
De repentinis flatibus	XLVIII	Quæ terræ ipsæ se sorbuerunt	XCI
Alia prodigiola genera tempestatum	XLIX	Quæ urbes haustæ sunt à mari	XCII
		De miraculis terrarum	XCIII

De terris

C. Plinii Naturalis Historia

<p>De terris semper tremantibus xciiii</p> <p>De insulis semper fluctuantibus xcvi</p> <p>Quibus in terris non pluat, & acruata terrarum miracula, & cæterorum elementorum xcvi</p> <p>Qua ratione æstus maris accedant & recedant & ubi æstus extra rationē xcvi</p> <p>Miracula maris xcvi</p> <p>Potestas Lunæ terrena & marina xcix</p> <p>Quæ Solis, & quare falsum mare c</p> <p>Item de natura Lunæ ci</p> <p>Vbi altissimum mare cii</p> <p>Miracula aquarum, fontium, & fluminum ciii</p> <p>Ignium & aquarum iuncta miracula, & de maltha ciii</p> <p>De naphtha cv</p> <p>De semper ardentibus locis cvi</p> <p>Ignium per se miracula cvii</p> <p>Terræ uniuersæ mensura, longitudo & latitudo cviii</p> <p>Harmonica mundi ratio cix</p> <p>Summa res, & historia, & obseruationes cccxviii</p> <p style="text-align: center;">Ex authoribus.</p> <p>M. Varrone, Sulpitio Gallo, Tiberio Cæsare Imperatore, Q. Tuberone, Tullio Tirole, L. Pisone, T. Liuius, Cor. Nepote, Statio Sebofo, Cælio Antipatro, Fabiano, Antiate, Mutiano, Cecina, qui de Hetrusca disciplina scripsit, Tarquitio, L. Aquila, qui item: Sergio Paulo.</p> <p style="text-align: center;">Externis.</p> <p>Platone, Hipparcho, Timæo, Sositene, Petosiri, Necepsio, Pythagoricis, Posidonio, Anaximandro, Epigene Gnomonico, Euclide, Cerano, Philosopho, Eudoxo, Democrito, Critodemo, Thrasylo, Serapione, Dicæarcho, Archimede, Onesicrito, Eratosthene, Pythea, Herodoto, Aristotele, Ctesia, Artemidoro Ephesio, Isidoro Characeno, Theopompo.</p> <p>Libro ii continentur situs, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, mensuræ, populi qui sunt, aut fuerunt.</p> <p>De Europa i</p> <p>Bæticæ longitudo, & latitudo ii</p> <p>Hispania citerior iii</p> <p>Narbonensis prouincia ii</p> <p>Italia Tiberis, Roma, Campania v</p> <p>De Corsica vi</p>	<p>De Sardinia vii</p> <p>De Sicilia viii</p> <p>De Lipara ix</p> <p>De Locris Italiæ fronte x</p> <p>Secundus Europæ sinus xi</p> <p>Regio Italiæ quarta xii</p> <p>Quinta regio xiii</p> <p>Sexta regio xiiii</p> <p>Octaua regio xv</p> <p>De Pado flumine xvi</p> <p>De Italia transpadana, regio xi xvii</p> <p>Venetia decima regio xviii</p> <p>De Istria xix</p> <p>De Alpibus, & gentibus Alpibus xx</p> <p>Illyricum xxi</p> <p>Liburnia xxii</p> <p>Macedonia xxiii</p> <p>Norici xxiiii</p> <p>Pannonia, Dalmatia xxv</p> <p>Moesia xxvi</p> <p>Insularum Ionii & Adriatici summa oppida gentes x x v i. Summa flumina clara. Summi montes præclari. Summæ insulæ. Summa ea, quæ intercidere, oppida & gentes. Summa res, & historia & obseruationes cccxxvi.</p> <p style="text-align: center;">Ex authoribus.</p> <p>Turânio Gracula, Cor. Nepote, T. Liuius, Catone Censorio, M. Agrippa, M. Varrone, Diuo Augusto, Varrone Atacino, Antiate, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Curione patre, Cælio, Aruntio, Sebofo, Licinio Mutiano Fabricio Thufco, L. Atteio Capitone, Verrio Flacco, L. Pisone, C. Aeliano, Valeriano.</p> <p style="text-align: center;">Externis.</p> <p>Artemidoro, Alexandro Polyhistoro, Thucydide, Theophrasto, Isidoro Theopompo, Metrodoro Scepsio, Callicrate, Xenophonte Lampfaceno, Diodoro Syracusano, Nymphodoro, Calliphane, Timagene.</p> <p>Libro i i i i continentur situs, gentes, maria, oppida, montes, portus, flumina, mensuræ, populi qui sunt, aut fuerunt.</p> <p>Epirus i</p> <p>Aetolia ii</p> <p>Locri iii</p> <p>Peloponnesus ii</p> <p>Achaia v</p> <p style="text-align: right;">Arcadia</p>
---	---

Liber Primus.

Arcadia	VI	Africa	IIII
Græcia & Attica	VII	Cyrene	V
Theſſalia	VIII	Libya Mareotis	VI
Magnesia	IX	Infulæ circa Africam , & ex aduerſo Afri-	
Macedonia	X	ca	VII
Thracia	XI	Aethiopes	VIII
Infulæ inter eas terras,inter quas Creta,Eu-		De Aſia	IX
bœa, Cyclades, Sporades, Hellesponti,		Alexandria	X
Ponti,Mæotidis,Daciæ,Sarmatiæ, Scy-		Arabia	XI
thiæ	XII	Syria,Palæſtina,Phœnice	XII
Infulæ Ponti	XIII	Idumæa,Syria,Palæſtina,Samaria	XIII
Germaniæ	XIII	Iudæa,Galilæa	XIII
Infulæ in Gallico Oceano	XV	Iordanis	XV
Britannia,& Hybernia	XVI	Asphaltites	XVI
Gallia	XVII	Gens Eſſenorum	XVII
Lugdunenſis Gallia	XVIII	Decapolis	XVIII
Aquitania	XIX	Tyrus & Sidon	XIX
Citerior Hiſpania	XX	Mons Libanus	XX
Luſitania	XXI	Syria Antiochena	XXI
Infulæ in Oceano	XXII	Caſius mons	XXII
Vniuerſæ Europæ menſura	XXIII	Cœle Syria	XXIII
Summa oppida & gentes.Summa flumina		Euphrates	XXIII
clara.Summa montium clara.Summa inſu-		Palmſyra	XXV
læ,quæ interciderè,oppida & gentes.		Hierapolis	XXVI

Summa res hiftoriæ & obſervationes.

Ex authoribus

M. Varrone, Catone Cenſorio, M. Agrip-
pa, Diuo Auguſto, Varrone Atacino, Cor.
Nepote, Hygino, L. Vetere, Pomponio
Mela, Licinio Muriano, Fabricio Tuſco,
Atteio Capitone, Atteio Philologo.

Externis

Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damafte,
Eudoxo, Dicæarcho, Timotheus, Epho-
ro, Cratete Grammatico, Serapione Antio-
chenſe, Callimacho, Artemidoro, Apollo-
doro, Agathocle, Eumacho Siculo Muſico,
Alexandro Polyhiſtore, Thuçydide, Do-
ſiade, Anaximandro, Philoſtate Mallote,
Dionyſio, Ariſtote, Callidemo, Menæcho-
mo, Aedothene, Anticlide, Heraclide, Phi-
lemone, Menephonte, Pythia, Iſidoro, Phi-
lonide, Xenagora, Aſtynomo, Staphylo,
Ariſtocrito, Metrodoro, Cleobulo, Poſi-
donio.

Libro v. continentur ſitus, gentes, ma-
ria, oppida, portus, montes, flumina
menſuræ, populi, qui ſunt, aut fuerunt.

De Mauritania cap. I

Tingitana prouincia II

Numidia III

Cilicia, & adiunctæ gentes, Pamphylia,
Iſauria, Homonadum, Piſidia, Lycæo-
nia, Taurus mons, Lycia XXVII
Indus fluuius XXVIII
Laodicea, Apamia, Ionia, Ephesus XXIX
Aeolis, Troas, Pergamus XXX
Infulæ ante Aſiam, Pamphyliū mare, Rho-
dus, Samus, Chius XXXI

Helleſpontus, Myſia, Phrygia, Galatia, Ni-
cea, Bithynia, Boſphorus XXXII

Summa oppida & gentes, ſumma flumina
clara, ſumma montium clara, ſumma inſu-
læ c x v i i. ſumma quæ interciderè oppida,
ſumma res hiftoriæ & obſervationes.

Ex authoribus

Agrippa, Suetonio Paulino, Varrone Ata-
cino, Corn. Nepote, Hygino, L. Vetere,
Mela, Domitio Corbulone, Licinio Muria-
no, Cl. Cæſare, Aruntio, Liuiio filio, Seboſo,
Actis triumphorum.

Externis

Iuba rege, Hecatæo, Hellanico, Damafte;
Dicæarcho, Bione, Timotheus, Philonide
Xenagora, Aſtynomo, Staphylo, Ariſto-
tele, Dionyſio, Ariſtocrito, Ephoro, Erato-
ſthene, Hipparcho, Panætio, Serapione
Antiocheno, Callimacho, Agathocle, Po-

C. Plinii Naturalis Historia

lybio, Timæo Mathematico, Herodoto, Myrsilo, Alexandro Polyhistoro, Metrodoro, Posidonio, qui periplum aut perihegesim: Sorade, Periandro, Aristarcho Sicyonio, Eudoxo, Antigene, Callicrate, Xenophonte Lampfaceno, Diodoro Syracusano, Hannone, Himilcone, Nymphodoro, Calliphone, Artemidoro, Megasthene, Isidoro, Cleobulo, Aristocreonte.

Libro vi. continentur situs, gentes, maria, oppida, portus, flumina, mensuræ, populi qui sunt aut fuerunt.

Pontus Euxinus, antea Axenos	cap. I
Gens Paphlagonum & Cappadocum	II
Cappadocia	III
Themisicyræ regionis gentes	IIII
Regio Colchica, Achæi, & cæteri eodem tractu	V
Bosphorus Cimmericus, Mæotis	VI
Gentes circa Mæotin	VII
Armeniæ duæ	VIII
Armenia maior	IX
Albania, Iberia	X
Portæ Caucasæ	XI
Insulæ in Ponto	XII
Gentes in Scythico Oceano	XIII
Media, Caspiæ portæ	XIIII
Gentes circa Hyrcanum mare	XV
Item aliæ gentes	XVI
Scytharum gentes	XVII
Fluuius Ganges	XVIII
Gentes Indiæ	XIX
Indus fluuius	XX
Arii, & iunctorum gentes	XXI
Taprobane insula	XXII
Capissene, Carmania	XXIIII
Sinus Persicus & Arabicus	XXIIII
Casandrus insula, Parthorum regna	XXV
Media, Mesopotamia, Babylon, Seleucia,	XXVI
Flumen Tigris	XXVII
Arabia, Nomades, Nabathæi, Omani, Tylos & Ogyris insulæ	XXVIII
Sinus maris rubri, Troglodytici, & Aethiopici	XXIX
Multiformes & miræ hominum effigies	XXX
Insulæ Aethiopici maris	XXXI
De fortunatis insulis	XXXII
Terræ per mensuras computatæ digestio	XXXIII
Digestio terrarum in parallelos & umbras	

pares

XXXIIII

Summa oppida CXCV. Summa gentes DLXVI. Summa clara flumina CLXXX. Summa montes clari XXXVIII. Summa insulæ CVIII. Summa quæ interciderunt oppida aut gentes CXCV. Summa res & historiæ & obseruationes duo M. CC. XIII.

Ex authoribus.

M. Agrippa, Varrone Atacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Domitio Corbulone, Licinio Mutiano, Claudio Casare, Aruntio, Sebofo, Fabricio Thufco, Tito Liuius, Seneca, Nigidio.

Externis

Polybio, Hecateo, Hellanico, Damaste, Eudoxo, Dicæarcho, Betone, Timosthene, Patrocle, Demodamante, Clitarcho, Eratosthene, Alexandro Magno, Ephoro, Hipparcho, Panætio, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Polybio, Eumacho Siculo, Alexandro Polyhistoro, Isidoro, Amometo, Metrodoro, Posidonio, Onesicrito, Nearcho, Megasthene, Diogneto, Aristocreonte, Bione, Dialdone, Simonide minore, Basile, Xenophonte Lampfaceno.

Libro VII. continentur gentium mirabiles figuræ

Gentium mirabiles figuræ	cap. I
De scythis, & aliarum diuersitate gentium	II
De prodigiosis partibus	IIII
De mutatione sexus, & geminis partibus	IIII
De homine generando & pariendi tempore per illustria exempla à mensibus VII. ad XI.	V
De conceptibus, & signa sexus in grauidis præuenientia partum	VI
De conceptu hominum & generatione	VII
De Agrippis	VIII
Monstrosi partus excisi utero	IX
Qui sint Vopisci	X
Exempla numerosæ sobolis	XI
Exempla similitudinum	XII
Quæ sit generandi ratio	XIII
Item de eodem multiplicius	XIIII
De mensuris mulierum	XV
Item de ratione partuum	XVI
Insignia corporum	XVII
Exempla uariarum figurarum	XVIII

Diuerforum

Liber Primus.

<p>Diuerforum morum exempla XIX De fortitudine & uelocitate XX De uisu XXI De auditu XXII Exempla patientiæ XXIII Memoriæ exempla XXIII Laus C. Iulii Cæsaris XXV Laus Pompeii Magni XXVI Laus Catonis primi XXVII Item de fortitudine XXVIII De ingeniis, siue laudibus quorundam ab ingeniis XXIX De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone XXX De morum maiestate XXXI De authoritate XXXII De diuinitate XXXIII De Nascia XXXIII De pudicitia XXXV De pietate XXXVI De artium plurimarum excellentia, Astrologia, Grammatica, Geometria XXXVII Item mira opera artificis XXXVIII De seruitiis XXXIX De præstantia gentium XL De felicitate summa XLI Varia exempla fortunæ XLII De bis proscriptis, L. Sylla, Q. Metello XLIII De altero Metello XLIII De Diuo Augusto XLV Quos beatissimos dii iudicauerunt XLVI Quem uiuentem, ut deum, coli iusserunt XLVII De spatiis uitæ longissimis XLVIII De uarietate nascendi XLIX In morbis uaria exempla L De signis mortis LI De his qui elati reuixerunt LII De moribus repentinis LIII De sepultura LIII De anima, uel de manibus LV Quæ quis inuenerit in uita LVI In quo primus gentium consensus LVII De literis antiquis LVIII Quando primum tonfores Romæ LIX Quando primum horologia LX Summa res & historia, & obseruationes DCCXLVII.</p>	<p>no, Mutio, Maffurio, Agrippina Claudii, M. Cicerone, Asinio Pollione, Messala, Rufo, Corn. Nepote, Virgilio, Liuius, Cordo, Melisso, Sebofo, Cor. Celfo, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Figulo, Pomponio Attico, Pediano Asconio, Sabino, Catone Censorio, Fabio Vestale.</p> <p style="text-align: center;">Externis</p> <p>Herodoto, Aristea, Betone, Isigono, Crate, Agatharchide, Calliphane, Aristotele, Nymphodoro, Apollonide, Philarcho, Damone, Megasthene, Ctesia, Taurone, Eudoxo, Onelicrito, Clitarcho, Duride, Artemidoro, Hippocrate medico, Asclepiade medico, Hesiodo, Anacreonte, Theopompo, Hellanico, Damaste, Ephoro, Epigene, Beroso, Petosiri, Necepsio, Alexandro Polyhistore, Xenophonte, Callimacho, Democrito, Duillio, Polyhistore historico, Stratone, qui contra Ephori theoremata scripsit, Heraclide Pontico, Asclepiade qui tragodumena, Philostephano, Hegesia, Archimacho, Thucydide, Mnesigitone, Xenagora, Metrodoro Scepsio, Anticlides, Critodemo.</p> <p>Libro VII. continentur animalium terrestrium naturæ pedatim gradietium.</p> <p>De animalibus terrestribus, elephantorum commendatio, & de sensu eorum cap. I</p> <p>Quando primum iungi II</p> <p>De docilitate eorum III</p> <p>De clementia eorum, & quod pericula sua intelligant, & de tigridis truculentia IIII</p> <p>De intellectu & memoria eorum V</p> <p>Quando primum in Italia VI</p> <p>Pugnæ eorum VII</p> <p>Quomodo capiantur VIII</p> <p>Quomodo domentur IX</p> <p>De partu eorum, & reliqua natura X</p> <p>Vbi nascantur, & de discordia eorum & draconum XI</p> <p>De solertia animalium XII</p> <p>De draconibus XIII</p> <p>De serpentibus maximis, & bois XIII</p> <p>De Scythicis animalibus, & Septentrionalibus XV</p> <p>De leonibus XVI</p> <p>De pantheris XVII</p> <p>De tigridis natura, & camelis, & camelopardali, & quando primum Romæ</p>
---	--

Ex authoribus

Verrio Flacco, Cn. Gellio, Licinio Mutia-

C. Plinii Naturalis Historia

uisa	xviii	De semiferis animalibus	liii
De chao, & cepho	xix	De simiis	liiii
De rhinocerote	xx	De leporibus, & cuniculis	lv
De lyncibus & sphingib. & crocutis, cerco pithecis, Indicis bubus, leucrocotis, eale, tauris Aethiopiae, mantichora, monoce- rote, catoblepa, basilisco	xxi	De semiferis	lvi
De lupis	xxii	De muribus & gliribus	lvii
De serpentibus	xxiii	Quae animalia quibus locis non sint	lviii
De ichneumone	xxiiii	Quae aduenis noceant	lix
De crocodilo & hippopotamo	xxv	Summa res & historiae, & obseruationes	
Quis primus Romae hippopotamum & crocodilos ostendit: & medicinae ab ani- malibus reperta	xxvi	DCCLXXXVIII	
Quae animalia quas herbas ostenderunt, cer- ui, lacerti, hirundines, testudines, muste- la, ciconia, aper, anguis, draco panthera, elephas, ursi, cerui, palumbes, colum- bae, grues, coruus	xxvii	Ex authoribus.	
Prognostica animalium	xxviii	Mutiano, Procilio, Verrio Flacco, L. Pifo- ne, Cor. Valeriano, Catone Censorio, Fene- stella, Trogo, Aetio, Columella, Virgilio, Varrone, L. Metello Scipione, Corn. Celfo, Nigidio, Trebio Nigro, Pomponio Mela, Manlio Sura.	
Ciuitates & gentes à minutis animalibus deletae	xxix	Externis.	
De hiæna, & crocuta, & mantichora, & fi- bris, & lutris	xxx	Iuba, Polybio, Onesicrito, Isidoro, Antipa- tro, Aristotele, Demetrio Physico, Demo- crito, Theophrasto, Euanthe, Agriopa qui Olympionicas, Hierone rege, Artalo rege, Philometore item, Ctesia, Duride, Philisto, Archyta, Philarcho, Amphilocho Athe- naeo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lem- nio, Aristophane Milesio, Antigono Cy- maeo, Agathocle Chio, Apollonio Perga- meno, Aristandro Athenæo, Bacchio Mi- lesio, Bione Solense, Chærea Athenæo, Dio- doro Prienæo, Dione Colophonio, Epige- ne Rhodio, Euagone Thasio, Euphronio Athenæo, Hegelia Maroneo, Menandris Prienæo & Heracleote, Menecrate Poeta, Androcione qui de agricultura scripsit, Ae- schione qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epi- tomen fecit, Archelao rege, Nicandro.	
De ranis, & uitulis marinis, & stellionibus	xxxi	Libro i x continentur animalium aqua- ticorum historiae & naturæ.	
De ceruis	xxxii	De aquatiliu natura	i
De tragelapho & chamaeleonte, & reliquis colorem mutantibus	xxxiii	Quare maxima in mari animalia	ii
De tarando, & lycæone, & thoe	xxxiiii	De Indici maris belluis	iii
De hystrice	xxxv	Quae in quoque Oceano maxima	iiii
De ursis & fœtibus eorum	xxxvi	De Tritonum, & Nereidum, & elephantor- um marinorum figuris	v
De muribus Ponticis & Alpinis, & herina- ciis	xxxvii	De balænis, & orcis	vi
De leontophono, lynce, melibus, & sciuris	xxxviii	An spirent pisces, an dormiant	vii
De uipera, cochleis, & lacertis	xxxix	De delphinis, & eorum natura mirabili	viii
De canibus	xl	De tursionibus	ix
Ad canis rabidi morsum	xli	De testudinibus, & quomodo capiuntur	x
De natura equorum	xlii		
De asinis	xliiii		
De mulis	xliiii		
De bubus	xlvi		
De Api boue	xlvi		
De natura pecorum, & generatione eorum	xlvi		
De generibus lanarum, & uestium	xlviii		
De musmone	xlxi		
De capris, & generatione earum	l		
De suisibus, & natura earum	li		
De uiuariis bestiarum	lii		

Quis

Liber Primus.

Quis primus testudines secare instituerit		De uenenatis marinis	XLVIII
xi		De morbis piscium	XLIX
Tegumenta aquatiliū	xii	De generatione eorum mira	I
De uitulo marino	xiii	Item de generatione, & qui pisces oua pa-	
De piscibus pilo carentibus, & quomodo		riant	LI
pariant, & quot eorum genera	xiiii	De uuluis piscium	LII
De nominibus & naturis multorum pisci-		De longissima uita piscium	LIII
um	xv	De uiuariis ostreorum, & quis ea primus	
De auguriis & diuersitate piscium	xvi	inuenerit	LIIII
De mugili & aliis piscibus, & quod non		Quis primus murænarum uiuaria fecerit	
iidem ubique placeant	xvii	lv	
De mullo, & coracino, salpa, salmone	xviii	De cochlearum uiuariis, & quis primus in-	
De exocæto, muribus, polypis, & murænis		stituit	LVI
xix		De piscibus terrenis	LVII
Digestio piscium in figuras corporum	xx	De muribus Nili	LVIII
De anguillis	xxi	De anthia pisce, & quo modo capiat	LIX
De captura earum in lacu Benaco	xxii	De stellis marinis	LX
De muræna natura	xxiii	De dactylis, eorumque miraculis	LXI
De planis piscibus	xxiiii	De inimicitis & amicitis inter se aquati-	
De echeneide, eiusque natura mirabili	xxv	lium	LXII
De uarietate naturæ piscium	xxvi	Summa res & historiæ & obseruationes	
De lucerna pisce, & dracone marino	xxvii	D C L.	
De piscibus sanguine carentibus	xxviii		
De loligine, & sepiis, & polypis, & nautilus	xxix	Ex authoribus	
xxx		Turanio Gracula, Trogo, Mecænatæ, Al-	
De ozæna, nauplio, & locustis	xxx	fio Flauo, Cor. Nepote, Laberio mimogra-	
De cancris, echinis, & echinometris	xxxi	pho, Fabiano, Feneſtella, Mutiano, Aelio	
De cochleis	xxxii	Stilone, Statio Seboſo, Melisso, Seneca, Ci-	
De peſtinibus, murice, & concharum ge-		cerone, Macro Aemilio, Meſſala Coruino,	
neribus	xxxiii	Trebio Nigro, Nigidio.	
De diuitiis marinis	xxxiiii	Externis	
Quo modo nascantur, & ubi, & quo modo		Aristotele, Archelao rege, Callimacho, De-	
inueniantur margaritæ	xxxv	mocrito, Theophrasto, Thraſyllo, Hegeſi-	
De natura purpuræ & muricis	xxxvi	demo Cythnio, Alexandro Polyhiſtore.	
Quot sint genera	xxxvii	L ibro x continentur naturæ & historiæ	
Quo modo capiantur	xxxviii	animalium uolatilium	
Romæ quado uſus purpuræ	xxxix	De natura auium	I
De pretio earum	xl	De phœnice	II
De tingendo amethyſtino, & cocco, & hyſ-		De aquilis	III
gino	xli	Quando legionum ſigna eſſe cæperint, &	
De pinna, & pinnothere, & aquatiliū ſen-		cum quibus ſit aquilis bellum	IIII
ſu	xlii	Mirum de aquila	V
De ſcolopendris, uulpibus & glanis	xliiii	De uulturibus	VI
De ariete piſce	xliiii	De ſangale	VII
De his, quæ tertiam naturam habent, non		De accipitribus	VIII
animalium neque fruticum, & de ulti-		De coccyce, quæ à ſuo genere interimitur	
cis, & ſpongiis	xlvi	ix	
De caniculis marinis	xlvi	De miluis	x
De his, quæ ſilicea teſta includuntur, &		Digeſtio auium per genera	xi
quæ ſine ullo ſenſu, & de reliquis ſordi-		De inauſpicatis auibus, cornice, coruis, bu-	
dis animalibus	xlvii	bone	xii
		De incendiaria aue	xiii

C. Plinii Naturalis Historia

De cliuina	xiiii	ra	xlvi
De auibus incognitis	xv	De nouis auibus & fabulosis	xlvi
De auibus nocturnis	xvi	Quis gallinas farcire instituerit, de auia-	xlvi
De noctuis	xvii	riis, & quis ea primus instituerit	l
De pico Martio	xviii	De Aesopi patina	li
De uncos ungues habentibus & digitos	xix	De generatione auium, & præter aues quæ	lii
De paponibus, & quis eos primus cibi cau-	xx	quadripedes oua pariant	lii
sa occiderit	xx	De ouorum generatione, incubatu auium,	liii
De gallis, & quo modo castrentur, & de	xxi	& coitu	liii
gallinaceo locuto	xxi	De uitis & remediis incubantium	liiii
De anseribus, & quis primus iecur anseri-	xxii	De auguriis ouorum	lv
num comederit, & de adipe anserino	xxii	Quæ gallinæ optimæ	lvi
Comageno	xxii	De morbis earum, & remediis	lvii
De gruibus, ciconiis, oloribus, & peregrinis	xxiii	De conceptu & numero foetus auium	lviii
auibus, & coturnicibus, & de glotte	xxiii	De pauone, & anseribus	lix
De hirundinibus, & merulis, turdis, & stur-	xxiiii	De ardeolis, & quo modo seruentur opti-	lx
nis, turturibus, & palumbis	xxiiii	mæ oua	lx
Quæ auium perennes, quæ semestres, quæ	xxv	Quæ uolucrum sola animal pariat, & lacte	lxi
trimestres	xxv	nutriat	lxi
De auibus mira	xxvi	De conceptu uiperæ & partu, & quæ terre-	lxii
De auibus Seleucidibus	xxvii	strium oua pariant	lxii
De ibi	xxviii	De generatione terrestrium	lxiii
Quæ aues in quibus locis non sunt, & quæ	xxviii	De uaria generatione animalium	lxiiii
mutant colorem, & uocem, & de luscii-	xxix	De murium foetu	lxv
niis	xxix	De spina hominis anguem nasci	lxvi
De merulis	xxx	De salamandra	lxvii
Tempus auium genituræ	xxxi	De iis quæ nascuntur ex nō genitis, & quæ	lxviii
De halcyonibus, & de diebus earum nauig-	xxxii	nata nihil gignunt	lxviii
gabilibus, & gaudiis, & mergis	xxxii	De sensibus animalium	lxix
De auium solertia in nidificando, hirundi-	xxxiii	Auditum & olfactum esse piscibus	lxx
ne, argatili, cinnamologis & perdicibus	xxxiii	Tactum communem esse omnibus	lxxi
De columbis	xxxiiii	Quæ uenenis uiuant, & quæ terra	lxxii
De palumbis	xxxv	De cibo & potu quorundam	lxxiii
De passeribus	xxxvi	Quæ inter se dissideant, & quæ inter se con-	lxxiiii
De tinnunculo	xxxvii	ueniant	lxxiiii
De uolatu & incessu auium	xxxviii	De somno animalium	lxxv
De apodibus	xxxix	Summa res & historia, & obseruationes	lxxv
De caprimulgis & plareis	xl	D C C X X I I I	
De ingeniis auium	xli	Ex authoribus	
De carduele & pſittaco, & auibus quæ lo-	xlii	Manilio, Cornelio Valeriano, Aſis, Vm-	
quuntur	xlii	britio Meliore, Maſſurio Sabino, Antiſtio	
De coruorum intelligentia	xliii	Labeone, Trogo Cremutio, M. Varrone,	
De Diomedeis auibus	xliiii	Macro Aemilio, Meliſſo, Mutiano, Nepo-	
Quæ animalia nihil diſcant	xlv	te, Fabio Piſtore, T. Lucretio, Corn. Celſo,	
De potu auium	xlvi	Horatio, Deſulone, Hygino, Sarſenis, Nigi-	
De himantopode, & onocrotalis, & de pe-	xlvii	dio, Manlio Sura.	
regrinis auibus	xlvii	Externis.	
De mulſtarum auium nominibus & natu-		Homero, Phæmonoe, Philemone, Boetho,	
		qui ornithogoniam, Hyla qui de auguriis,	
		Ariſtotele, Theophraſto, Callimacho, Ae-	
		ſchylo, Hierone, Philometore, Archyta,	
		Amphi	

Liber Primus.

Amphilochus Atheniensis, Anaxipolis Thasius, Apollodorus Lemnius, Aristophanes Milesius, Antigonus Cymeus, Agathocles Chios, Apollonius Pergamensis, Aristandrus Athenaeus, Bacchius Milesius, Bione Solensis, Chareas Atheniensis, Diodorus Prieneus, Dione Colophonius, Democritus, Diophanes Nicarsensis, Epigenes Rhodius, Euagoras Thasius, Euphronius Athenaeus, Iuba, Androcione qui de agricultura, Aeschryone qui item, Dionysius qui Magonem transtulit, Diophanes qui ex Dionysio Epiromen fecit, Nicandro, Onesicritus, Philarchus, Hesiodus.

Libro x. continentur historiae & naturalium paruum animalium, & reptilium.

De insectorum genere cap. i

De subtilitate naturae in his ii

Vtrum spirent, an habeant sanguinem iii

De corpore eorum iii

De apibus v

Qui ordo naturae in eis vi

De uocabulis operis vii

Ex quibus floribus opera fiant viii

De amatoribus earum ix

Ratio operis x

De fucis xi

Quae natura mellis xii

Quae optima mella xiii

Quae genera mellis in singulis xiiii

Quomodo probentur mella xv

De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur xvi

Quae regiminis ratio xviii

De genere apum, & quae inimica apibus xviii

De morbis apum xix

De continendis apibus, & quomodo reparentur xx

De uespis, & crabronibus xxi

De bombycibus, & bombyli, & necydalo, & quis primus bombycinam uestem inuenerit xxii

De bombyce Coa xxiii

De araneis, & generatione earum xxiiii

De scorpionibus xxv

De stellionibus, & cicadis xxvi

Cicadae ubi non sint, & ubi mutae xxvii

De pennis insectorum, & scarabaeis, & scarabaeorum generibus xxviii

De locustis xxix

De formicis nostratibus xxx

De Indicis xxxi

De diuersitate insectorum xxxii

De animalibus in ligno & ex ligno nascentibus xxxiii

De animali, cui cibi exitus non est xxxiiii

De tineis, & culicibus xxxv

De pyrali, siue pyrausta xxxvi

Historia naturae animalium per singula membra xxxvii

De sanguine, & quorum celerrime sicce-
tur quorum non coeat, quorum grauissimus, uel tenuissimus, uel quorum nullus xxxviii

An in sanguine principatus, & de tergore, & pilis, & mammis xxxix

Notabilia animalia quae mammis xl

De lacte, & unde caseus non fiat xli

De diuersitate caseorum xlii

Differentia membrorum hominis à catenis animalibus xliii

De simiarum similitudine xliiii

De unguibus xlv

De ungulis xlii

De pedibus auium & unguibus xlvii

De pedibus insectorum à binis ad c. xlviii

De pomilionibus & genitalibus xlix

De caudis l

De uocibus li

De agnascendis membris, & dicta Aristotelis de uita hominis lii

De anima, & de halitu animalium, & quae gustata interimant, & de uictu hominis, & quibus de causis non coquatur liii

De corpulentia augenda uel minuenda, & quae gustu famem ac sitim sedent liiii

Summa res, & historiae, & obseruationes mmccclxx.

Ex authoribus

Marco Varrone, Hygino, Scropha, Sarsena, Celfo Cornelio, Aemilio Macro, Virgilio, Columella, Iulio Aquila qui de Hetrusca disciplina scripsit, Tarquitio qui item, Vmbritio qui item, Catone Censorio, Domitio Caluino, Trogo, Melisso, Fauonio, Fabiano, Mutiano, Nigidio, Manilio, Opio.

Externis

Aristotele, Democrito, Neoptolemo qui meliturgia, Aristomacho qui item, Philistio qui item, Nicandro, Menecrate, Dionysio qui Magonem transtulit, Empedocle, Callimacho, Attalo rege, Apollodoro qui de bestis uenenatis, Hippocrate, Eri-

C. Plinii Naturalis Historiæ

philo, Erasistrato, Asclepio, Themifone, Posidonio Stoico, Menandris Prienense & Heracleote, Euphronio Athenæo, Theophrasto, Hesiodo, Philometore rege.

Libro XII. continetur de arboribus.

De arborum honore, & quando plantatus primum in Italia, & de natura earum I

De chamæplatano, & quis primus toronderit uiridaria II

De peregrinis arboribus & malo Assyria III

De Indiæ arboribus, & quando primum Romæ ebenus IIII

De spina & ficu Indicis v

De arbore pala, & arboribus Indicis sine nominibus, & laniferis VI

De piperis arboribus, & garyophyllo, & aliis pluribus VII

De macir, & saccaro, & arboribus Arianæ gentis VIII

De bdello & arboribus Persici maris IX

De arboribus Persicæ insulæ, & lanigeris arboribus x

De gossampinis, & arboribus ex quibus uestes fiunt, & quibus modis consent arborum fructus XI

De costo & nardo, & differentiis nardi XII

De asaro, amomo, amomide, & cardamomo XIII

De thure, & arboribus thuris XIII

De myrrha & arboribus myrrhæ xv

De generibus myrrhæ, & natura, & pretio eius XVI

De mastiche, ladano, & bruta, enhæmo, & strobo, & styrace XVII

De felicitate Arabiæ XVIII

De cinnamomo, & xylocinnamomo, & casia XIX

De isocinnamomo, & cancamo, ac taro xx

De serichato, & gabalio, & de myrobalano XXI

De phœnicobalano, & calamo odorato XXII

De ammoniaco & sphagno XXIII

De cypro, & aspalatho, & maro XXIII

De balsamo & opobalsamo, xylobalsamo, & styrace, & galbano XXV

De panace, & spondyllo, & malobathro XXVI

De oleo omphacio XXVII

De bryo, & ænanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo XXVIII

Summa res & historiæ, & obseruationes DCCCLXXIII.

Ex authoribus

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Sebo, Pomponio Mela, Flauio Proculo, Trogo, Hygino, Claudio Cæsare, Corn. Nepote, Sextio Nigro, qui Græcè de Medicina scripsit, Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiate.

Externis

Theophrasto, Herodoto, Callisthene, Isidoro, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diogneto, Nicobulo, Anticlido, Charace, Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo, Xenia Athenæo, Lyco, Antæo, Ephippo, Chæreæ, Democle, Ptolemæo Lago, Marsya Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Aristomacho, Alexandro Polyhistor, Iuba, Apollodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide Medico, Archidemo item, Dionysio item, Democlide item, Euphro-ne item, Obfenide item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrito Ephesio, Eratosthene.

Libro tredecimo continetur de unguentis, & arboribus maritimis.

De unguentis, & quando primum sunt cognita nobis, & de compositione cap. I

Quod unguentum regale uocetur, & quæ diapasmata, & qualiter feruentur II

Quanta in unguetis luxuria, & quando primum Romanis in usu III

De palmis, & natura earum, & generibus IIII

De Syriæ generibus v

De terebintho VI

De ficu Aegyptia, & Cypria VII

De ceraunia siliqua VIII

De Persicæ Aegypti, & spina Aegyptia IX

De pruno, & arboribus circa Memphin x

De gummi generibus, & papyro XI

De generibus chartarum, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatione, & uitis, & glutino earum XII

De libris Numæ XIII

De arboribus Aethiopiæ XIII

De

Liber Primus.

De Atlantis arboribus, & citreis, & quæ in his laudentur, & quæ uituperentur	xv
De arbore thya	xvi
De arbore loto	xvii
De scapo ipso & radice loti	xviii
De paliuro, & Punico malo, & de flore Punici mali	xix
De Alia & Græciæ fruticibus	xx
De thymelæa, siue chamelæa, & tragacanthæ, & de tragio, siue scorpione, & myrice, & brya, & galla	xxi
De euonymo, adrachne, & coggygia, & thapsia	xxii
De cappari, siue cynosbato, aut opheostaphyle, & de sari	xxiii
De spina Babyl. regia, & de cytiso	xxiiii
De fruticibus & arboribus nostri maris, atque rubri, & Indici	xxv
Summa res & historiæ, & obseruationes	ccclxviii.

Ex autoribus

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboſo, Pomponio Mela, Fabio, Hygino, Trogo, Proculo, Cl. Cæsare, Cor. Nepote, Sextio Nigro, qui Græcè de Medicina scripsit, Cassio Hemina, L. Pisone, Tuditano, Antiæ.

Externis

Theophrasto, Herodoto, Callisthene, Iſidoro, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Onesicrito, Olympiodoro, Diogneto, Cleobulo, Anticlido, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo Athenienſe, Lyco, Antæo, Ephippo, Dione, Adimanto, Ptolemæo Lago, Marſia Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Alexandro Polyhiſtore, Ariſtomacho, Iuba rege, Apollodoro qui de odoribus scripsit, Heraclide Medico, Botrye Medico, Archidemo item, Dionyſio item, Democlide item, Euphrone item, Mneſicle item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrito Ephēſio.

Libro quartodecimo continetur de uitibus & uineis.

De uitium natura, & quibus modis ferant	i
De generibus uitium	ii
Item de uitium generibus, ſecundum locorum & regionum proprietatem	iii
Inſignia culturæ uinearum	iiii
De natura uini	v

Vina generoſa	vi
Vina tranſmarina	vii
De uino, quod uocatur bixon, genera ſeptem	viii
De dulcium generibus	ix
De deuteriis & ſecundariis, uini genera iii	x
Quæ nuper in Italia generoſa uina eſſe ceperunt	xi
De uini obſeruatiōe à Romulo rege poſita	xii
Qui uini uſus antiquis, & de uinis antiquorum	xiii
De apothecis, & de uino Opimiano	xiiii
De liberalitate Cæſaris in uino, & quando primum quatuor genera uini poſita	xv
De uinis ſiſtitiis	xvi
De hydromeli & oxymeli	xvii
Prodigioſa genera uini	xviii
Quibus uinis ad ſacra uti fas non ſit, & quibus generibus muſta condiantur	xix
De picis generibus, & reſinis, & muſtis condiendis, & de aceto, & de ſacæ	xx
De cellis uinariis	xxi
De uitanda ebrietate	xxii
Summa res & historiæ, & obſeruatiōnes	d.x

Ex autoribus.

Corn. Valeriano, Virgilio, Celſo, Catone Cenſorio, Sarſennis patre & filio, Scrophæ, Varrone, D. Syllano, Fabio Picatore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino Iulio, Aſtio, Columella, Maſſurio Sabino, Feſteſtella, Tergilla, M. Aſtio Plauto, Fabio, Dorſeno, Scauola, Aelio, Atteio Capitone, Cotta Meſſalino, L. Piſone, Pompeio Lenæo, Fabiano, Sextio Nigro, Vibio Rufo.

Externis

Hefiodo, Theophrasto, Ariſtotele, Democrito, Attalo rege, Philometore rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thafio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Botrye item, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chæreæ Athenienſe, Cheriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thafio, Euphrone Athenæo, Androcione qui de agricultura ſcripſit,

C. Plinii Naturalis Historiæ

scripsit, Aeschirone qui item, Lysimacho qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Asclepiade medico, Onesicrito, Iuba rege.

L ibro xv continentur naturæ frugiferarum arborum & cultarum	
Natura frugiferarum arborum	I
De oleo	II
De natura oliuæ, & oleæ incipientis	III
De natura olei	IIII
De cultura oliuarum	V
De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum	VI
De oleo factitio	VII
De amurca	VIII
Pomorum omnium genera & naturæ	IX
Nucum pinearum genera quatuor	X
De malo cotoneo	XI
De Persico genera quatuor	XII
De pruno genera undecim	XIII
De diuersis generibus malorum, genera uigintinouem	XIIII
De pyris & insitorum uarietate	XV
De pomis seruandis	XVI
De cotoneis, Punicis, Pyris, & sorbis, & uiuis seruandis	XVII
De ficis genera xxix	XVIII
De caprifico & caprificatione	XIX
De mespilis, & eorum generibus tribus	XX
De sorbis genera quatuor	XXI
De nuce iuglande	XXII
De castaneis genera octo	XXIII
De siliquis, & carnosis pomis, & moris, & de acinis, & baccis	XXIIII
De cerasis genera octo	XXV
De corno, & lentisco	XXVI
De generibus succorū, & de odore	XXVII
De succis fructuum & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorum, & de commendatione fructuum	XXVIII
De myrto, genera eius xi	XXIX
De lauro genera tredecim	XXX
Summa res & historiæ, & obseruationes	
DXX	

Ex authoribus

Fenestella, Fabiano, Virgilio, Cornelio Valeriano, Celso, Catone Censorio, Sarsennius patre & filio, Scrophia, M. Varrone, D. Syllano, Fabio Pistori, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino, Attico, Iulio Sa-

bino, Tergilla, Cotta Messalino, Columella, L. Pisone, Pompeio Lenæo, M. Aëtio Plauto, Fabio, Dorfeno, Scauola, Aelio, Atteio Capitone, Sextio Nigro, Vibio Rufo.

Externis

Hesiodo, Aristotele, Democrito, Hierone rege, Archyta, Philometore rege, Attalo rege, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milefio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollodoro Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milefio, Bione Solense, Chæreæ Athenæo, Chær isto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Eua-gora Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschirone qui item, Dionysio, qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Asclepiade med. Erasistrato item, Comiade qui de conditura uini, Aristomacho, qui item, Hicesio, qui item, Themisone medico, Onesicrito, Iuba rege.

L ibro xvi continentur syluestrium arborum naturæ	
Gentes sine arbore, & miracula in septentrionalis regionis arboribus	cap. I
De Hercyniæ syluæ magnitudine	II
De glandiferis	III
De ciuica corona, & qui frondea corona donati	IIII
De glande genera tredecim	V
De fagina glande, reliquis glandibus, & carbone, & pastu porcorum	VI
De galla, & quàm multa præter glandem eadem ferant arbores	VII
De cachrye, & cocco grano, & agarico, & subere	VIII
Quarum sint in usu cortices	IX
De scandulis, & pinu, pinastro, abiete, piceaque, larice, tæda, taxo	X
Quibus modis fiant genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de spissa pice quomodo fiat, & quibus modis resina coquatur	XI
De zopissa, & sapio, & quarum arborum materia in pretio	XII
De fraxino, genera eius quatuor	XIII
De tilia, gen era eius duo	XIIII
De	

Liber Primus.

De aceris generibus decem	xv	quæ cariem & ruinam nō sentiunt, & de perpetuitate materiarum	xl
De brusco, & mollusco, & staphylodendro, & buxo, genera tria	xvi	De teredinibus	xli
De ulmo genera quatuor	xvii	De materiis architecti, & quæ materies ad quid utilis, & quæ firmior materia in tectum	xlii
De arborum natura per situs	xviii	De glutinanda materia, & lignis scetilibus	xliii
Diuisio generum	xix		
Quibus folia non decidunt, & de rhododendro	cap.xx	De arborum ætate, & quæ genera arborum minimè durant. similiter de uisco, & Druidis.	xliiii
Item quibus folia non decidunt, & quibus non omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum	xxi	Summa res & historiæ, & obseruationes centum trigintaquinque.	
De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum uarii colores	xxii	Ex authoribus	
De populo tria genera, & quorum foliorum figura mutetur.	xxiii	M. Varrone, Fœciale, Nigidio, Corn. Nepote, Hygino, Massurio, Catone, Mutiano, L. Pisone, Trogo, Calphurnio Basso, Cremutio, Sextio Nigro, Corn. Boccho, Vitruuio, Gracino.	
Quæ folia uersentur omnibus annis, quæ foliorum è palmis cura & usus, & foliorum mirabilia	xxiiii	Externis	
De ordine naturæ in fatis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreat	xxv	Alexandro Polyhistori, Hesiodo, Theophrasto, Democrito, Homero, Timæo Mathematico.	
De corno, & quo tempore quæque ferant, & quæ fructum non ferant, & quæ infelices existimantur, & quæ facillimè fructum perdunt, quibus fructus, antequàm folium nascantur	xxvi	L ibro xvii continentur satiarum ac cultarum arborum natura	
De biferis & triferis, & quæ celerrimè senescant, & de ætatibus earum	xxvii	Arborum pretia mirabilia	cap.i
De moro	xxviii	De natura cæli ad arbores, & quam partem cæli spectare debeant	ii
De syluestribus	xxix	De societate cæli & terræ ad arbores	iii
De buxo, & faba Græca, siue loto	xxx	De qualitate regionum	iiii
De ramis & cortice, & radicibus arborum	xxxi	Genera terrarum	v
De prodigiosis arboribus, & quibus modis sponte nascantur, & quod non omnia ubique nascantur, & quæ non alibi nascantur arbores	xxxii	De terra, quâ Britannia & Gallia amat	vi
De cupresso, & quod ex terra noua aliqua sæpe nascantur, quæ in ea antè non fuerunt	xxxiii	De Græcorum circa hanc doctrina	vii
De edera	xxxiiii	De terrarum generibus	viii
De edera, quæ uocatur smilax	xxxv	De cineris usu, & de fimo, & quæ fata uberiorem terram faciant, & quæ urant	ix
De aquaticis calamis, & fruticibus	xxxvi	De satiatione arborum, & quod auulsione nascuntur arbores	x
De salice, genera eius octo, & quæ præter salicem sint utilia ligaturis, & de rubis	xxxvii	De transferendis seminariis, & ulmis serendis, & scrobibus	xi
De succis arborum, & natura materiarum, & de cadendis arboribus	xxxviii	De interuallis plantandarum arborum, & umbris, & sillicidiis, & ubi plantari debeant	xii
De lalice, & abiete, & sapino, & cæteris humiliorum arboribus cadendis	xxxix	Quæ arbores tardè crescant, & quæ celeriter, & de sabina	xiii
De materiis, de magnitudine arborum, &		De satiatione arborum, & insitione, & quomodo inuenta sit tenera inferendi emplastratio	xiiii
		De uite inferenda	xv
		De emplastratione	xvi
		Exemplum huius rei	xvii
		De	

C. Plinii Naturalis

<p>De cultura olearum, & quibus temporibus infitio fiat xviii</p> <p>Quæ arbores societate gaudeant, & de disciplina ablaqueandi & accumulandi xix</p> <p>De salictis & harundinetis, & cæteris cæduis ad perticas, palos xx</p> <p>De culturis, & disciplina excolendarum uinearum xxi</p> <p>De sulco & uinearum putatione xxii</p> <p>Ratio arborum xxiii</p> <p>De seruandis uuis, & morbis arb. xxiiii</p> <p>De uariis prodigiis siue ostentis in arboribus, deque oliueto publicam uiam olim transgresso xxv</p> <p>De remediis morborum arborum xxvi</p> <p>De caprificacione, & stercoratione xxvii</p> <p>De diuersis medicamentis arborum contra uenenata animalia, & contra formicas, & contra noxia animalia xxviii</p> <p>Summa res & historia, & obseruationes quingentæ octoginta una.</p> <p style="text-align: center;">Ex authoribus</p> <p>Cor. Nepote, Catone Censorio, M. Varro-ne, Celso, Virgilio, Hygino, Sarsennis patre & filio, Scropha, Calphurnio Basso, Trogo, Aemilio Macro, Græcino, Columella, Attico Iulio, Fabiano, Sura Manlio, Dorseto Mundo, C. Epidico, L. Pisone.</p> <p style="text-align: center;">Externis</p> <p>Isidoro, Theophrasto, Aristotele, Democri-to, Theopompo, Hierone rege, Attalo rege, Philometore rege, Archyta, Xenophon-te, Amphilocho Atheniense, Anaxipoli Thrasio, Apollodoro Lemnio, Aristophane Milefio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Bacchio Milefio, Bione, Charrea Atheniense, Chæristo item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aeschirione qui item, Lysimacho qui item, Dionysio qui Ma-gonem transtulit, Diophane qui ex Dio-nyfio epitomen fecit, Aristandro qui de portentis.</p> <p>Libro xviii continetur de agricultura. Quod antiquis maximum studium a-griculturæ fuit, & de horticorum singula-ri diligentia cap. i</p> <p>Quæ corona prima Romæ ii</p>	<p>De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties, & quibus temporibus fuit summa uilitas annonæ, & qui agricultu-ra illustres iii</p> <p>Ratio de agricultura iiii</p> <p>Laus agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando v</p> <p>De uillarum positione, & præcepta anti-quorum de agro colendo vi</p> <p>De frugum generibus & natura vii</p> <p>Non omnia frumenti genera ubiq; nasci, & de reliquis in oriente generibus viii</p> <p>De pistoriis & molitura & farina ix</p> <p>De similagine, filigine, & aliis generibus, & de pistura x</p> <p>De fermentis, & panis faciendi ratio, & ge-nera, & quando primum pistores Ro-mæ, & de cribris, & alica xi</p> <p>De leguminibus xii</p> <p>De rapis & napsi Amiterninis xiii</p> <p>De lupino xiiii</p> <p>De uicia, & eruo xv</p> <p>De fœnogræco, & farragine, & de ocimo, & Medica, & cytiso xvi</p> <p>De uitis frugū & remediis, & quid in quo-que terræ genere debeat feri xvii</p> <p>De prodigiis frugum, & arandi disciplina, & uomerum generibus xviii</p> <p>De temporibus arandi, & iunctione boum xix</p> <p>De occando, & quodam arationis genere, & de iteratione, & refectione xx</p> <p>De cultura terræ xxi</p> <p>Exempla diuersarum terrarum, & summa fertilitate, & bifera uite, & aquarum dif-ferentia xxii</p> <p>De qualitate terræ & stercoratione xxiii</p> <p>De bonitate seminum, & disciplina semi-nandi, & quantum ex quoq; genere fru-menti in iugero serendum, & tempori-bus ferendi xxiiii</p> <p>Digestio siderum in noctes & dies xxv</p> <p>Replicatio totius culturæ, & quid quoque mense in agro fieri oporteat xxvi</p> <p>Ne agricolæ aspiciant stellas, sed magis tem-pora ferendæ frugis, & ortus occasusque sideris in quibusdam herbis, & de stella-rum ortu & occasu xxvii</p> <p>De pratis & reparatione prati, & cotibus, & falcibus, & descriptio frugum & side-rum xxviii</p> <p style="text-align: right;">De</p>
--	---

Liber Primus.

De tempestatibus utriusque temporis, & remediis sterilitatum	xxix
De messe, & tritico, & palea, & frumento seruando	xxx
De uindemia & autumnus temporibus	xxxi
De lunari ratione	xxxii
De uentorum ratione	xxxiii
De limitatione agrorum	xxxiiii
Prognostica tempestatum	xxxv
Summa res, & historia, & obseruationes	

MMLX.

Ex authoribus

Maffurio Sabino, Cassio Hemina, Verrio Flacco, L. Pisone, Corn. Celso, Turannio Graccula, D. Syllano, M. Varrone, Catone Censorio, Scrofa, Sarsennius pater & filio, Domitio Caluino, Hygino, Virgilio, Trogo, Ouidio, Gracino, Columella, Tuberone, L. Aruntio qui Gracem de astris scripsit, Cassia re Dictatore qui item, Sergio Paulo, Sabino Fabiano, M. Cicerone, Calphurnio Basso, Atteio Capitone, Manlio Sura, Actio qui praxidica.

Externis

Hesiodo, Theophrasto, Aristotele, Democrito, Hierone rege, Philometore rege, Attalo rege, Archelao rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thasio, Aristophane Milefio, Apollodoro Lemnio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Aristandro Athenæo, Bacchio Milefio, Bione Solense, Cheræa Atheniense, Chæristo item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thasio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura scripsit, Aescrione qui item, Lysimacho qui item, Dionysio qui Magonem transtulit, Diophane qui ex Dionysio epitomen fecit, Thalete, Eudoxo, Philippo, Callippo, Dositheo, Parmenisco, Melitone, Critone, Oenopide, Zenone, Euæmone, Harpalo, Hecataeo, Anaximandro, Sosigene, Hipparcho, Arato, Zoroastre, Archibio.

Libro x i continetur lini natura, & mirabilia

De lini satione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino nõ ardente & quando primum in theatris uela

cap. i

De sparti natura, & quando primum usus

eius, & quomodo perficiatur, & quæ sine radice nascantur & uiuant

ii

De misy, & tuberibus, & de fungis pezicis, laserpitio, & magy dari, & rubia, & radica

iii

De hortorũ cura, & digestio terræ nascentium præter fruges & frutices

iiii

Natura & genera & historia nascentium in hortis rerum

v

De hortensium herbarum radicibus, foliis, floribus, coloribus

vi

Quoto die quæque herbæ nascuntur factæ, & quomodo quæque formetur, uel digerantur, & quorum singula genera sunt, & quorum plura

vii

Natura & genera & historia ad condimenta in horto satarum rerum

viii

De fœniculo & cannabæ

ix

De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices

x

Quæ magis sint fortia uel minus, & quibus falsæ aquæ prosunt

xi

Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant, & de succis hortensiorum, & saporibus

xii

Summa res & historia, & obseruationes

mcxliii

Ex authoribus

M. Actio, Plauto, M. Varrone, D. Syllano, Catone Censorio, Hygino, Virgilio, Mutiano, Celso, Columella, Calphurnio Basso, Manlio Sura, Sabino Tyrone, Licinio Macro, Q. Hirtio, Vibio Ruffo, Celsennio qui Cepurica scripsit, Castritio item, Firmo item, Petreio.

Externis

Herodoto, Theophrasto, Democrito, Aristomacho, Menandro qui Biochresta scripsit, Anaxilao.

Libro x x continetur medicinarum ex his quæ in hortis seruntur.

De cucumere syluestri, & elaterio

cap. i

De anguino cucumere siue erratico, & de satiuo, & de pepone

ii

De cucurbita syluestri, & rapo

iii

De naporum differentiis, & raphano syluestri, & de raphano satiuo, & pastinaca

iiii

De staphylino siue pastinaca, & gingidio, & fœleli, & inula, & de cape

v

De porro sectiuo, & capitato, & de allio

vi

C. Plinii Naturalis Historia

De lactuca syluatica siue caprina, & esopo,
& isati, & lactuca satiuā VII

De generibus betæ, & intubis, cichorio, &
feri VIII

De brassica, & lapsana, & de brassica mari-
na, & scila, de bulbis, & bulbine IX

De asparagis & corruda, & libyco & ormi-
nio X

De apio, & apiastro, & olcoselino, & oreose-
lino XI

De petroselino & ocimo XII

De syluestri ocimo, & eruca, & nasturtio,
& ruta XIII

De mentastro, & menta, & pulegio, & nepe-
ta, & de cumino XIII

De cumino Aethiopico, quod urinā strin-
git, & de cappari, & de Ligustico siue pa-
nace, & cunila bubula XV

Item de cunila bubula, gallinacea siue ori-
gano Heracleotico, cunilagine molli, li-
banotide, cunila satiuā, & montana XVI

De piperiti, & origano, & oniti prasio, &
tragorigano, & heraclio, & lepidio, & de
gith, siue melanthio, & aniso XVII

De anetho & facopenio, sagapeno, & de pa-
pauere albo & nigro, & quomodo suc-
cus herbarum colligendus est, & de opio
XVIII

De erratico & ceratiti, & glaucio siue para-
lio & heraclio siue aphro, & de diaco-
dio, nithymalo XIX

De portulaca siue peplio, coriandro, & atri-
plici XX

De malua, malope, & althæa, & lapatho, &
oxylapatho, & hydrolapatho, & hippola-
patho, & bulapatho XXI

De sinapis tribus generibus, & marrubio,
& serpyllo, & tilymbrio siue thymbæo,
& de lini semine, & blito XXII

De meu, & feniculo, & hippomarathro,
uel myrsineo, & cannabi, & de ferula, &
carduis XXIII

Confectio theriacæ, compositio medicami-
nis Antiochi XXIII

Summa medicinæ & historiæ, & obserua-
tiones M. D. C V I I

Ex authoribus

Catone Censorio, M. Varrone, Pompeio Le-
næo, Gallione, Hygino, Sextio Nigro, qui
Græcè scripsit, Iulio Basso qui item, Cello,
Antonio Castore.

Externis.

Democrito, Theophrasto, Orpheo, Menan-
dro qui Biochresta scripsit, Pythagora, Ni-
candro.

Medicis

Nicandro, Hippocrate, Chrysippo, Diocle,
Ophione, Heraclide, Hicetio, Dionysio Ap-
pollodoro Tarentino, Apollodoro Cit-
tiente, Praxagora, Plistonico, Medio, Diu-
che, Cleophanto, Philistione, Asclepiade,
Cratæa, Petronio Diodoro, Iolla, Erasistra-
to, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicarmo,
Damione, Dalione, Sosimene, Theopole-
mo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade
Thebana, Phyllino, Petreio, Mithione, Glau-
cia, Xenocrate.

Libro uigesimo primo continentur flo-
rum & coronamentorum naturæ.

De natura florum. & coronamentorum, de
mira florum uarietate cap. I

De strophio ferti, & qui primum flores
miscere ceperint, & quando primum
corolla inuenta, uel appellata, & quare
II

Quis primum coronam foliis aureis & ar-
genteis dedit, & de honore coronarum
apud antiquos, & de Scipionis honore,
& de patilibus coronis, & Cleopatæ re-
ginæ facti III

De rosa in coronis. & de generibus eius, &
ubi feratur IIII

De lilio tria genera, & ratione ea inferendi
V

De uiolis, & de caltha, & baccare, combre-
to, asaro, & croco VI

De floribus antiquis, & de odoramentorum
diuersitate, saluina, & polio VII

De uestium amulatione cum floribus, &
amaranto, & chrysocome siue chrysi
VIII

De honore coronarū, & cyclamino, & me-
liloto & trifolio, tria genera eius IX

De origano, & thymo, & melle Attico, &
coniza, & Iouis flore, & helenio, & abro-
tono, & leucanthemo X

De amaraco uel sampsucho, & nyctægre-
to & meliloto, & uiola alba, & codiamino
& de syluestribus bulbis, & heliochryso
& lychni, & de herbis citra mare XI

De cura apum, & pabulo, & morbis earum
& remediis XII

De

Liber Primus.

De uenenato melle , & de remedii mellis uenenati, & mellis insani	xiii
De melle, quod muscæ non attingunt, & alueariis, & cura eorum, si famem sentiunt, apes: & quomodo cera fiat	xiiii
De herbis sponte nascentibus, & aculeatis	xv
De carduo, ac helxine, & tribulo & anchusa	xvi
De differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno floreant, & hastula regia, & pistana, & de gladiolo	xvii
De iunco genera sex, & de cypero, & de medicamentis earum, & de cypro, & odorato iunco	xviii
Ex rosa medicina, & de lilio, & de narcisso, & ex uiola, & de bacchiare, & combreto, & asaro	xix
De nardo Gallico, & de croco medicina, & crocomagmata, & saluina, & polio, & iri, & holochryso, & chrysoconie & meliloto	xx
De trifolio, & thymo, & hemerocalle, & de helenio & abrotano	xxi
Ex leucanthemo & sampsocho medicina caput	xxii
De anemona medicina	xxiii
Ex oenanthæ medicina	xxiiii
Ex heliochryso medicina	xxv
Ex hyacintho medicina	xxvi
Ex uincaperuina medicina, rusco, bati, & acino	xxvii
Ex colocasia medicina	xxviii
Ex anthalio medicina	xxix
De parthenio medicina	xxx
De strychno medicina	xxxi
De corchoro & cnico	xxxii
De persoluta	xxxiii
De mensuris & ponderibus	xxxiiii
Summa medicina historiarum, & observationes septingentæ triginta.	
Ex authoribus	
Catone Censorio, M. Varrone, Massurio, Antiare, C. Helio Vestino, Vibio Rufino, Hygino, Pomponio Mela, Pompeio Lenæo Cornelio Cello, Calphurnio Basso, P. Largio, Licinio Macro, Sextio qui Græcè scripsit, Iulio Basso qui item, Antonio Castore.	
Externis	
Theophrasto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui Diochresta	

scripsit: Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis

Mnestheo qui de coronis, Callimacho qui item, Phania physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicelio, Dionysio, Apollodoro Citiense, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico medico, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Daliione, Sosimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate

Libro xxii. continetur de autoritate herbarum

De gentibus herbis formæ gratia utentibus	i
Quod herbis uestes inficiantur	ii
De corona graminea	iii
De raritate eius	iiii
Qui foli corona ea donati	v
Qui solus Centurio coronatus	vi
Medicina ex reliquis coronametis, & erynge caput	vii
De herba quam centumcapita uocant, caput	viii
De arcano, & glycyrrhiza	ix
De tribulo, & generibus eius, & medicinis caput	x
De stœbe, & medicinis eius	xi
De hippophye, hippope, & medicinis earum	xii
De urtica, & medicinis eius	xiii
De lamio, & medicinis eius	xiv
De scorpione, generibusque ac medicinis eius, caput	xv
De leucacantha, & medicinis eius	xvi
De helxine, perdicio, parthenio, sideriti, & medicinis eius	xvii
De chamæleone, generibus ac medicinis eius	xviii
De coronopo, & medicinis eius	xix
De anchusa, & pseudanchusa, & medicinis earum	xx
De onocheli, anthemii, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adianto siue callitricho	xxi
De picride, thesio, asphodelo, halimo, acan-	

C. Plinii Naturalis Historia

tho, & buprestis, elaphobosco, scandice, iasione, & de caualide, sio, silybo, scolymo, siue limonio, foncho, chondrillo siue condrilli, & boletis xxii

De fungis, & silphio, & de lasere xxiii

De natura mellis, & aqua mulsa, & quare genere ciborum mores immutentur, & de melitide, & cera : & contra compositiones medicorum xxiiii

Medicinæ ex frugibus xxv

Summa medicinæ & historiarum, & observationes DCCCVI

Ex authoribus

Iisdem, quibus priore libro, & præter eos, Chrysermo, Eratosthene, Alcxo.

Libro xxiii continetur de cultis arboribus.

De medicinis uuarum recentium, & de sarmentis uuarum, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua passa, & astaphide, & astaphis agria, pituitaria, & labrusca, & de uite alba, & nigra, & de mustis, & uini generibus & aceto i

De aceto scillino, & oxymelite, & sapa, & facce uini, aceti, & sapæ ii

De oleis & foliis oleæ, flore & cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca iii

De foliis oleastri, & cœnanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrsino, & cupressino, & citreo, & caryno iiii

De myrobalano palma, & de palma elate v
Medicinæ ex singulorum generum flore, foliis, fructu, ramis cortice, ligno, succo, radice, cinere vi

De pyris, & eorum observationibus, & de ficorum observatione, & caprifisco erineo, & aliorum generibus medicinæ vii

De pineis, & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglande, & de pistaciis, & castaneis, siliquis, cornu, & unedone, & lauro viii

De myrto satia, & myrtidano, & myrto sylvestri ix

Summa medicinæ & historiarum, & observationes MCCCXIX

Ex authoribus

C. Valgio, Pompeio Lenzo, Sextio Nigro qui Græcè scripsit, Iulio Basso qui item, An-

tonio Castore, M. Varrone, Cornelio Celso, Fabiano.

Externis

Theophrasto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui Biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis

Mnestheo, Callimacho, Phania Physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chrylippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicesio, Dionysio, Apollodoro Cittienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepia de, Crateua, Petronio, Diodoto, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo Damione, Dalione, Sosimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympia de Thebana, Phyllino, Petreio, Mithione, Glaucia, Xenocrate

Libro xxiiii continentur medicinæ ex arboribus syluestribus

Medicinæ ex arboribus syluestribus i

Lotos ii

Glans iii

De cocco ilicis, & galla, & uisco, pilulis, glande, & de cerri radice, & subere iiii

De fago, & cupresso, & cedro magna, & de cedride, galbano v

De ammoniaco, & styrace, & spondyllo, & sphagno, & terebintho, chamæpity, & pityula, & resinis, & picea & lentisco vi

De pice spissa, & liquida, & palimpissa, & pissasphalto, & zopissa, & teda, & lentisco vii

De platano, & fraxino, & acere, & alaa populo, & ulmo, & tilia, & sambuco, & iunipero viii

De salice, & amerina, & uitilibus, & erice ix

De uirga sanguinea, & silere, & ligustro, & alno, & edera & cisto, & cisso, & erythra no, & chamæcisso, & similace, & de clematide x

De harundine, & papyro, ebeno, & rhododendro, de rhue erythro, & erythrodano, alyſſo, & radícula, & apocyno, & roremarino & cachry, & sabina, & selagine, & samulo, & gummi medicinis xi

De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia xii

De uulgari spina & sylvestri, & de eryſiscepro,

Liber Primus.

ptro, & de appendice spina, & pyxantho, & paliuro, aquifolia; & taxo, & cubis medicinar xiii

De cynosbato, & Idæo rubo, & rhamno, & lycio, & sarcocolla, & de oporice medicinar xiiii

De chamædrye, & chamædaphne, & chamelæa, & chamæsyce, & chamæcisso, & chamæleuce, & chamæcyparisso, & ampeloprasso, & stachye, & clinopodio, & centunculo, & elemaide Aegyptia medicinar xv

De aro, & dracunculo, dracontio, & ari, & millefolio, & herba eiusdem nominis, & pleudobunio, & myrrhi, & onobrychi medicinar xvi

De coriacefia, & callicia, & menaide, & aliis uigintitribus, & medicinis earum, quas quidam magicas esse dicunt, & de confidia, & de aproxi, & recidiuis amorum xvii

De eriphia, & lanaria, & stratioti medicinar xviii

De herba quæ nascitur in capite statuæ, & de herba è fluminibus, & herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, & Veneris peetine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, & tordile, & de gramine, & dactylo, & fenogracæ medicinar xix

Summa medicinar historiar & obseruationes mcccxcviii

Ex authoribus

C. Valgio, Pompeio Lenæo, Sextio Nigro, qui Græcè scripsit, Iulio Basso qui itè, Antonio Castore, M. Varrone, Corn. Celso, Fabiano

Externis

Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui Biochreita scripsit: Nicandro, Homero, Hesiodo, Musæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis

Mnestheo, Callimacho, Phania Physico, Simo, Timaristo, Hippocrate, Chrysippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicelio, Dionysio, Apollodoro Citiense, Apollodoro Tarantino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Petronio Diodoro, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea Mnesicle, Epichar-

mo, Damione, Sosimene, Theopolemo, Solone, Lyco, Metrodoro, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mithone, Glaucia, Xenocrate.

Libro xxv. continentur naturæ herbarum sponte nascentium, authoritas herbarum, & de origine usûs earum.

Naturæ herbarum sponte nascentium i
Qui Latine usûs herbarum scripserint, & quando ad Romanos noticia earum peruenit, & qui primi Græcorum de his composuerint, & de herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare minus exercentur eorum remedia, & de cynorrhodo, & de dracunculo medicinar. ii

De quodam pestifero fonte Germaniæ, & de Britannica, & maximis morborum doloribus iii

De moly, & dodechartheo, & pæonia, uel pëtorobo, uel glycysside, & panace, uel asclepio, & heracleo, & panace Chironio, & panace centaureo, uel pharnaceo, & heracleo siderio, & hyoscyamo, uel apollinari siue al tercangelo iiii

De linzooste, parthenio, hermupoa siue potius mercuriali, & achilleo, & panace heracleo, sideriti, millefolio, & de scopa regia, & hemionio, teucro, splenio, de melampodio siue elleboro, quorû eorum genera, & de nigro elleboro & albo medicinar, & quando detur, & quomodo sumendû, & quibus non dandum, & quod mures necat v

De mithridatio, & scordoti siue scordio, & polemonia uel phileteria uel chiliodynama, & eupatoria, & centaurea siue chironio, & de leptocentaureo libadio, felle terræ, triorche medicinar. vi

De clymeno, & gentiana, & lysimachia, & parthenide, & artemisia, & ambrosia, & nympha, & heracleo, & euphorbia medicinar. vii

De plantagine, & buglossa, & cynoglossa, & bupthralmo, & Scythica, & hippice, & de ischamone, & de betonica, & Cantabrica, & consilagine, & hiberide, & chelidonia, & canaria, & elaphobosco, & dictamno, & aristolochia, & quod eius delectatione aduolent pisces, & statim capiantur, & medicinar contra serpentium ictus ex herbis quas superius nominauit viii

C. Plinii Naturalis Historia

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoscyamo, & hierobotane, & blataria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & persolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad serpentium ictus IX

De ebulo, & uerbasco, & thelyphono. & contra scorpionum ictus, & rubetarum & canum morsus, & generaliter contra omne venenum X

Remedia ad capitis uitia XI

De cetaureo, & chelidonia, & panace, & hyoscyamo, & euphorbio ad oculorum uitia XII

De anagallide siue corchoro, & mandragora siue circeo, & cicuta, & crethmoagrio, & molybdene, & capno, & acoro, & iride, coryledone, aizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum, aurium, narium, dentium, orisque uitia medicinarum XIII

Summa medicinarum & historiarum, & obseruationes MCCXCII. Ex authoribus.

Sex. Gallico, Pompeio Lenaeo, Sextio Nigro qui Graece scripsit, Iulio Basso qui item, Antonio Castore, Corn. Celso.

Externis

Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui Biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musaeo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.

Medicis

Mnestheo, Callimacho, Phania physico, Timaristo, Simo, Hippocrate, Chrysis, Diocle, Ophione, Heraclide, Hicetio, Dionysio, Apollodoro Cittienle, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philistione, Asclepiade, Crateua, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Sosimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro vigesimo sexto continentur reliquae per morborum genera medicinae, & de nouis morbis, & de lichene quid sit, & quando primum in Italia coeperint, & de carbunculo, elephantiasi, & colo I

Laus Hippocratis II

De noua medicina, & Asclepiade Medico, & qua ratione ueterum medicinam mutauerint III

Irrisio magicae artis, & de lichene, eiusque

remedio, & faucium IIII

Ad strumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tuissimam medicinam V

De uerbasco, & cacalia uel tuissilagine, & bechio, & saluia, ad tuissimam VI

Ad lateris dolores & pectoris, & ad orthopnoeas, ad iocineris dolorem, cordis dolori, pulmoni, urinae, tussi, pectori, huiusmodi, renibus, hepaticis, ad uomitionem & singultus, pleureticis, lateri VII

De omnibus uitiiis uentris & remediis, & eorum quae circa uel intra sunt, & de aluo sistenda, uel soluenda VIII

De pulegio & argemone IX

De nymphaea, & abstinentia & appetentia Veneris, & de satyrio erythraico, & crategi, & sideriti X

Medicinae generales de pedibus, talis, articulis, nervis, & remedia contra morbos qui totum corpus occupant, & de merthyrida, & uigiliis, paralyti, & de febribus frigidis, & febre iumentorum, & phreneticis, & chamacta & aizoo, & igne sacro XI

Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furunculos, & fistulas, & inflationes, & ambustionem, & contra alios morbos, ad nervos, & sanguinem XII

De herba equiseti, nymphaea, peucedano, siderite, aliisque pluribus ad sanguinem sistendum uulnibus, & stephanomeli & erisithale, & contra uermes XIII

Ad huiusmodi & plagas, & ad uerrucas tollendas, & de polyenemo XIII

De pluribus experimentis ad mulierum menses, & uuluae morbos, & partus eiiciendos & continendos, & cutis in facie uitia, & capillum tingendum & tollendum, & quadripedum scabiem XV

Summa medicinarum & historiarum, & obseruationes MCCXCII. Ex authoribus

M. Varrone, C. Valgio, Pompeio Lenaeo, Sextio Nigro, qui Graece scripsit, Iulio Basso, qui item, Antonio Castore, Corn. Celso.

Externis.

Theophrasto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui Biochresta scripsit, Nicandro, Homero, Hesiodo, Musaeo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.

Medicis

Mnestheo, Callimacho, Phania physico, Timaristo, Simo, Hippocrate, Chrysis, Diocle,

Libri Primus.

cle, Ophione, Heraclide, Hicetio, Dionysio, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Plistonico, Medio, Dieuche, Cleophato, Philistione, Asclepiade, Crateua, Iolla, Erasistrato, Diagora, Andrea, Mnesicle, Epicharmo, Damione, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Thebana Olympiade, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro xxvii continentur reliqua herbarum genera I

De aconito, & panthera quæ extinguitur aconito II

Quod omnium creaturarum conditor sit Deus III

De Aethiopide, & agerato, & aloë, & alcea, & alypo, & alina, & androsace, & androsamo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonymo III

De aparine, & arctio, & aspleno, & asclepiade, & astere uel bubonio, & ascyro uel ascyroide, & aphace, & de alcibio, & aletho rolopho V

De alo VI

De alga, & actæa, & de ampelo agria, & absinthio VII

De ballote & botrye fruticosa & brabyla & bryo, bupleuro & catanance, calla, & circea, & cirsiio, & crategono, & theligono, & crocodilio & cynosforchi, & chrysosolachano, & cucubalo & conferua VIII

De cocco Gnidio, & dipsaco, & dryopteris, & dryophono, & elatine, & empetro siue calcifraga, & epipacti uel elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo, & galeopside siue galeobdolo, & glauce siue eugala IX

De glaucio, & glyciside, & gnaphalio siue chamæzelo, & galedrago, & holco, & hyosiri, & holosteio, & hypophæsto X

De hypoglossa & hypecoo, Idæa, isopyro, lathyri, leontopetalio, lycopside, & aliis quibusdam XI

De medio, & myosota, & myagro, & natrice, & othonne, & onosma, & onopordo & osyri, & oxye, & batrachio, & polygono & leucæthemo, & phytœuma, & phyllo, et phelladrio & phalari, & polyrrhizo, & proserpinaca, & de rachoma, & de reseda, & stœchade XII

De solano, & smyrnio, & telephio, & trichomane & thalictro & thlaspe & tragonia

& tragoni, & trago, & tragopogo & spodyli : & quoddam morbi in quibusdam non sunt gentibus XIII

Summa medicinarum, & historiarum, & observationum DCCII.

Ex autoribus

Pompeio Lenæo, Sextio Nigro, qui Græcè scripsit, Iulio Basso, qui item, Antonio Castore, Cornelio Celso.

Externis

Theophrasto, Apollodoro Cittienſe, Democrito, Aristogitone, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui biochresta scripsit, Nicandro.

Medicis

Mnestheo, & cæteris iisdem quibus in prioribus libro.

Libro xxxviii continentur medicinarum ex animalibus I

An sit in medendo aliqua uis uerborum: ostenta & sanciri & depelli II

Remedia ex homine contra Magos III

De quibusdam sortilegiis, & salua hominis III

De obseruatione uictus V

De sternutamento & Venere, & cæteris remediis VI

De remediis muliebribus VII

Medicinarum ex animalibus peregrinis, & elephantis, & leone, & de camelo, & hyæna, & crocodilo, & chamæleonte, & scinco, & hippopotamo, & lyncibus VIII

Medicinarum cœtes ex feris animalibus aut eiusdem generis placidis, lactis usus, & obseruationes, & de caseis, butyro, & adipe IX

Medicinarum de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex bestiis contra omnes morbos X

De remediis ad morborum multa genera ex animalibus XI

Ad faciei uitia, ceruicis & pectoris morbos XII

Ad stomachi, lumborum, & renum uitia XIII

Ad aluum sistendam, coeliacos, & dysentericos, inflationes alui, rupta, teneſmon & tænias, & colum XIII

Ad uescicæ cruciatus, & calculos, de genitali & sedis uitis, & inguinum remediis XV

Ad podagras, morbum comitalem, sideratos, ossaque fracta remedia XVI

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos, ignem sacrum, & ad dolores neruo-

C. Plinii Naturalis Historia

rum remedia xvii
Ad sanguinem sistendum, & cōtra hūlcera
& carcinomata, ad scabiē remedia xviii
Ad muliebria mala medicīnæ xix
Mira de animalibus xx
Summa medicīnæ, & hīstorīæ, & obserua-
tiones clxxxv

Ex authoribus

M. Varrone, L. Pisone, Fabiano, Verre, An-
tiate, Verrio Flacco, Catone Censorio, Ser-
uio Sulpitio, Licinio Macro, Celfo, Mas-
suri, Sextio Nigro, qui Græcè scripsit, Bytho
Dyrhacheno, Ophilio Medico, Granio
Medico.

Externis

Democrito, Apollonio, qui Myrsin, Mileto,
Artemone, Sextilio Antæo, Homero, Theo-
phrasto, Lyfimacho, Attalo, Xenocrate, Or-
pheo qui Diophios, Archelao qui item, De-
metrio, Sotira, Laide, Elephantide, Salpe, O-
lympiade Thebana, Diotimo, Iolla, Midio-
ne Smyrnæo, Aeschine Medico, Hippocra-
te, Aristotele, Metrodoro, Icacida Medico,
Hesiodo, Dialcone, Cæcilio Bione qui peri-
dynameon, Anaxilao, Iuba rege.

Libro xxi continentur medicīnæ ex
animalibus
De origine medicīnæ & quando primū ci-
nice, & quādo primū iatraleptice, & de
Chrysippo, & Erasistrato, & empirice, &
Herophilo, & reliquis illustribus medi-
cis, & quoties ratio medicīnæ mutata sit,
& qui primus Romæ medicus, & quan-
do & quid de medicis antiqui Romani
iudicauerint, & uitia medicīnæ i

De medicinis lanarum ii
De ouorum natura iii
Remedia de cane, & ex animalibus que pla-
cida non sunt, sed fera, & ex uolucris,
& contra morsus phalangiorum iiij
De seuo camelino, & cane rabido, & lacer-
ta, & anseribus, & columbis, & mustelis
remedia v

Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddē-
dos, & ad lēdes tollēdos, & ad palpe-
bras, & ad glaucomata, & ad oculos &
parotidas remedia vi

Summa medicīnæ & obseruationes dxxi
Ex authoribus

M. Varrone, L. Pisone, Verrio Flacco, An-
tiate, Nigidio, Cassio Hemina, Cicerone,

Plauto, Celfo, Sextio Nigro, qui Græcè scri-
psit, Cæcilio Medico, Metello Scipione,
Quidio Poeta, Licinio Macro.

Externis

Philopatore, Homero, Aristotele, Orpheo
Democrito, Anaxilao.

Medicis

Botrye, Apollodoro, Archidemo, Anaxi-
lao, Aristone, Xenocrate, Diodoro, Chry-
sippo Philosopho, Horo, Nicandro, Apol-
lonio Pitaneō.

Libro xxx. continentur medicīnæ ex
animalibus reliquæ prioris libri

De origine Magicæ artis, quando & à qui-
bus cœperit, & à quibus celebrata fuerit,
& reliquæ ex animalibus medicīnæ i

De speciebus Magicæ, Neronisque & Mago-
rum detestatio ii

De talpis, & reliquæ medicīnæ per morbos
digestæ in animalibus, quorum genera
placida sunt aut fera iiij

Quomodo commendetur os, & contra ma-
culas faciei, & ad faucium uitia iiij

Ad strumas exulceratas, ad humerorum
& præcordiorum dolores v

De pulmonum uitis, & iecoris, & sangui-
nis reiectionibus vi

Ad dysentericos, & uētris mala remedia vii

Ad calculos, & uesicæ dolores, testiumque
& inguinum tumores, & ad panos viij

Ad podagras, & articularum dolores ix
Remedia aduersus morbos toti corpori x

Contra morbum regium, & phreneticos, &
contra febres & hydropicos xi

Ad ignē sacrū, ad carbunculos, furunculos,
ambusta, neruorumq; contractiones xii

Ad sanguinem sistendum, & tumores uul-
nerum, & hūlcera, uulnera, & alia mala
ex animalibus remedia xiiij

Ad muliebria mala medenda, & conceptus
maturandos xiiij

Promiscuæ medicīnæ xv

De miraculis quarundam bestiarum xvi
Summa medicīnæ, & obseruationes octin-
gentæ liiij.

Ex authoribus

M. Varrone, Nigidio, M. Cicerone, Sextio
Nigro qui Græcè scripsit, Licinio Macro.

Externis

Eudoxo, Aristotele, Hermippo, Homero,
Apione, Orpheo, Democrito, Anaxilao,
Medicis.

Liber Primus.

Medicis

Botrye, Horo, Apollodoro, Menandro, Archimede, Aristone, Xenocrate, Diodoro, Chrysippo, Nicandro, Apollonio Pitane.

Libro xxxi continentur medicinarum ex aquatilibus, & aquarum mirabilia.

Aquarum mirabilia I

De differentia aquarum, medicinis & observationibus CCLXVI. II

De qualitate aquarum insalubritate uel commoditate earum III

Aquarum subito nascentium aut desinentium ratio IIII

Observatio historica V

Ratio aquarum ducendarum, & quomodo medicatis utendum, & quid prosit nauigatio, & medicinarum aquarum marina. VI

De generibus salis & confecturis & medicinis, & observationibus VII

De scombropis, & muria, & alece VIII

De natura salis, & eius medicinis IX

De nitri generibus, & confecturis, & medicinis, & observationibus X

De spongiarum natura XI

Summa medicinarum historia, & observationes nongentæ uiginties Ex autoribus

M. Varrone, Celsio Parmense, Cicerone, Mutio, Cornelio Celso, Trogo, Ouidio, Polybio, Sornatio

Externis

Callimacho, Ctesia, Eudico, Theophrasto, Eudoxo, Theopompo, Polyclito, Iuba, Lyco, Apione, Epigene, Pelope, Apelle, Democrito, Thrasyllo, Nicandro, Menandro Comico, Attalo, Sallustio Dionysio, Andrea, Nicerato, Hippocrate, Anaxilao.

Libro xxxii continentur reliqua medicinarum ex aquatilibus.

De echeneide pisce, & mirabili eius proprietate, de torpedine, & marino lepore, & mirabilia rubri maris I

De ingenis & mansuetudine quorundam piscium, & ubi ex manu edant, & ubi responsa dantur ex piscibus II

De his, quibus in terris & in aquis uictus est, & de castoreis medicinarum & observationes III

De testudine, & multorum piscium medicinarum, & observationes IIII

De aquatilibus, quomodo remedia in mor-

bos digesta sunt, & primum contra uenenam, & uenenata animalia V

De ostreis & purpura, alga, & eorum remedia VI

Ad alopecias & capillos, & oculorum & aurium & dentium, & faciei uitia VII

Promiscuarum medicinarum VIII

Ad iocineris uitia, laterumque, ad stomachi, alui, & aliarum promiscuarum medicinarum IX

Ad febres omnium generum, & contra diuersas infirmitates X

Animalium omnium in mari uiuentium CLXVI. genera esse XI

Summa medicinarum & historiae & observatione nongentæ uigintiocto

Ex autoribus

Licinio Macro, Trebio Nigro, Sextio Nigro qui Græcè scripsit, Ouidio Poeta, Castio Hemina, Mecenate, L. Atteio.

Externis

Iuba, Andrea, Salpe, Apione, Pelope, Apelle Thasio, Thrasyllo, Nicandro.

Libro trigésimo tertio continentur naturæ metallorum

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorum, & modo auri apud antiquos, & equestri ordine, & de iure anulorum aureorum I
De decuriis iudicum, & quoties nomina equestris ordinis immutata, & donis militaribus, & quando primum corona aurea II

De reliquo usu auri in uiris & mulieribus, & de nummo aureo, & quando primum signatum est æs, argentum, & aurum, & antequam signaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo cæsu, & quoties & quibus temporibus autoritas auri III

Ratio naturalis auri inueniendi, & quando primum aurea statua, & medicinarum ex auro IIII

De chrysocollo, & medicinarum ex chrysocollo VI. & mirabilis natura eius glutinadæ inter se perficiendisque metallis V

De argento, & argento uiuo, & stibio siue alabastro, & scoria argenti, & de spuma argenti VI

De minio, quantæ autoritatis fuerit apud Romanos, & inuentione eius, & cinnabaris ratione in picturis, & medicinarum de generibus minii, & ratione eius in picturis VII

De

C. Plinii Naturalis Historia

De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & expe- rimentis VIII	immodicis, & colossis in urbe celeberrimis VII
De speculis, & Aegyptio argento IX	Nobilitates ex aere operum & artificum CCCLXVI. VIII
De immodica pecunia, & quorum maxi- mæ opes fuerint, & quando primum po- pulus Romanus stupem sparserit X	Differentiæ æris & mixturæ, & de seruan- do aere IX
De luxuria, & frugalitate in uasis, & lectis argenteis, quando lances immodicæ fa- ctæ XI	De cadmia medicinarum X
De statuis argenteis, & cælatura argenti, & cæteris quibuscumque XII	De scoria, & flore & squama æris, & stomo- mate, & æruginè, & hieracio XI
De sile, & cæruleo, & nestoriano, & cælo, & quod non omni anno æqualiter species uendantur XIII	De scolecia, & chalciti, & misy, & sory, & chalcantho XII
Summa medicinarum, & historiæ, & obserua- tiones mille ducentæ quindecim. Ex autoribus	De pompholyge, & spodio, & antispodio, & diphyge, & triente Seruilio XIII
L. Pisone, Antiæ, Verrio, M. Varrone, Cor- nelio Nepote, Messala, Ruffo, Marso Poeta, Butho, Iulio Basso qui de medicinis Græcè scripsit; Sextio Nigro qui itæ, Fabio Vestale.	De ferro, & ferreis metallis, & differentiæ ferri XIII
Externis	De temperatura ferri, & medicinarum ex ferro & æruginè, & rubiginè, & squama ferri, & hygremplastro XV
Democrito, Metrodoro Scepsio, Menæch- mo qui de toreutice scripsit, Xenocrate qui item, Antigono qui item, Heliodoro qui de Atheniensium anathematis, Pasitele qui ad- mirabilia opera scripsit, Nymphodoro, Ti- mæo qui de medicina metallica scripsit, Iolla, Apollodoro, Andrea, Heraclide, Dia- gora Botryense, Archimede, Dionysio, Ari- stogene, Democrito, Mnesicle, Attalo Me- dico, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.	De plumbi metallis, & albo plumbo, & ni- gro XVI
	De stanno, & plumbo argentario, & quibus- dam aliis XVII
	Medicinarum de plumbo, & scoria plumbi, de molybdena siue galena, de plummythio & sandaracha XVIII
	Summa res & historiæ, & obseruationes DCCXV.
	Ex autoribus
	L. Pisone, Antiæ, Verrio, M. Varrone, Messala, Ruffo, Marso Poeta, Butho, Iulio Basso qui de medicina Græcè scripsit, Sex- tio Nigro qui item, Fabio Vestale.
	Externis
	Democrito, Metrodoro Scepsio, Menæch- mo qui de toreutice scripsit, Xenocrate qui item, Antigono qui item, Duride qui item, Heliodoro qui Atheniensium anathe- mata scripsit, Nymphodoro, Andrea, He- raclide, Diagora Botryense, Iolla, Apollo- doro, Archimede, Dionysio, Aristogene, Diomede, Mnesicle, Xenocrate Zenonis, Theomnesto.
L ibro trigésimo quarto continentur æris metalla, & ferri, & plumbi, & stanni I	L ibro trigésimo quinto continentur ho- nos picturæ I
Genera æris, quæ Corinthia, quæ Delia, & quæ Aeginetica II	Honos imaginum II
De candelabris, & templorum ornamentis III	Quando primum clypei imaginum publi- cè, & quando in domibus positi, & de picturæ initiis, & monochromato, & pri- mis pictoribus, & antiquitate pictorum in Italia III
Quando primum simulachrum Romæ fa- ctum, & de origine statuarum, & honore statuarum, & generibus, & figuris IIII	De
De statuis togatis, & quibusdam aliis, & qui bus primum in columna, & quando ro- stra, & quando primum publicè, & quæ primum statuarum Romæ V	
De statuis sine tunicis, & quibusdam aliis, & quæ prima Romæ statua equestris, & quæ omnes statuarum priuati & publicè sublatæ, & quibus Romæ mulieribus, & quæ primæ ab exteris publicè posite VI	
De antiquis statuariis, & pretiis signorum	

Liber Primus.

De pictoribus Romanis , & quando primum dignitas picturæ , & qui uictorias suas pictura proposuerunt , & quando externis picturis dignitas Romæ IIII

Ratio pingendi , de pigmentis V

De coloribus natiuis & factitiis VI

Qui colores udo non inducantur , & quibus coloribus antiqui pinxerūt , & quando primum gladiatorum pugnae propositæ sunt VII

De ætate picturæ , operum & artificum indicatura , nobilitates CCCV. VIII

Primum picturæ certamē , & qui primi penicillo pinxerunt IX

De auibus per picturam deceptis , & quid difficillimum in pictura X

De auium cantu compescendo , & quis incauto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit , sparsimque pretia mirabilia picturarum XI

Plastices primi inuentores , de simulacris & uasis fictilibus , & pretio eorum XII

Terræ uarietates , & de puluere Puteolano , & alius terræ generibus , quæ in lapidem uertuntur XIII

De parietibus fornaceis & lateritiis , & eorum ratione XIII

De sulphure , & alumine , & generibus eorum & medicinæ XV

De terra Samia , & Eretria , & Chia , & Seleusia , pigniti , & ampeliti medicinæ XVI

Cretæ genera ad uestiū usus , Cimolia , Sarda , Vmbrica , saxum , argentaria XVII

Qui , & quorum liberti præpositi XVIII

De terra ex Galatha , & terra Clupea , terra Balearica , terra Ebusitana XIX

Summa medicinæ , & historiarum , & obseruationes DCCCXVI.

Ex authoribus

Messala oratore , Messala sene , Fenestella , Attico , Verrio , M. Varrone , Cornelio Nepote , Decio Eculione , Mutiano , Melisso , Vitruuio , Cassio Seuero , Longulano , Fabio Vestale qui de pictura scripsit.

Externis

Pasitele , Apelle , Melanthio , Asclepiodoro , Euphranore , Paraſio , Heliodoro , qui anathemata scripsit Athenis , Metrodoro qui de architectonice scripsit , Democrito , Theophrasto , Apione Grammatico qui de metallica medicina scripsit , Nymphodoro ,

Andrea , Heraclide , Iolla , Apollodoro , Diagora Botryense , Archidemo , Dionysio , Aristogene , Demane , Mnesicle , Xenocrate Zenonis , Theomnesto

Libro trigésimosexto continentur naturæ lapidū & luxuriæ marmorum I

Quis primus marmor in publicis operibus ostenderit II

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ III

Qui primum laudati marmore scalpendo , & quibus temporibus IIII

Nobilitates operum & artificum in marmore CXXVI de marmore Pario , & Mausoleo V

Quando primum marmorum in ædificiis usus , & quis primus Romæ crustauerit parietes , & quibus ætatibus quæq; marmora in usum uenerint , & quis primus marmora secuerit . & ratio secandi : de harena VI

De Naxio , & Armenio , & de generibus marmorum VII

De alabaſtre & Lygdino , & Alabandico VIII

De obelisco Thebaico , Alexandrino , & de illo qui est in Circo magno IX

De illo , qui est in campo Martio pro gnomone X

De tertio obelisco Romæ in Vaticano XI

De pyramidibus Aegyptiis & sphinge XII

De labyrinthis , Aegypto , Lemnio , & Italico XIII

De pensili horto & oppido , & templo Dianæ Ephesiæ XIII

De delubro Cyzici , & lapide fugitiuo , & de echo septies resonare , & ædificio sine clauo , & mirabilia ædificiorū Romæ XV

De magnetis generibus , & medicinis XVI

De lapidibus , qui citò absumunt corpora in eis condita , & de his qui diu seruāt , & de Alsio lapide , & medicinis eius XVII

De ebore fossili , & lapidibus ossis , & palmatis , & aliorum generibus XVIII

De corallio , uel pyrite , & medicinis eius , & ostracite , de amiato lapide , & medicinis eius , de melitite lapide , & uiribus eius , de gagate lapide & medicinis eius , de spongiis & Phrygio lapide , & natura eius XIX

De hæmatite , & quinque generibus eius , & schisto XX

De

C. Plinii Naturalis Historiæ Liber Primus.

De quatuor generibus aetitis, & calamo, & Samio, & Arabo, & pumicibus xxi

De lapidibus mortariorum medicinalium, & mollibus lapidibus, & speculâri lapide, & silicibus, & phengite, & cotibus, & reliquis ad structuram lapidibus, igni & tempestatibus resistentibus xxii

De cisternis, & calce, & harenæ generibus, & mistura calcis & harenæ, & uitrii structuræ, & testoriis & columnis xxiii

De medicinis calcis, & maltha, & gypso xxiiii

De pavimentis, & quâdo primum Romæ, & subdialibus pavimentis, & Græcanicis, & quando primum cameræ xxv

De origine uitri, & ratione faciendi, & de obsidiano uitro, & generibus multiformibus uitri xxvi

Igniû miracula, medicinæ, prodigia xxvii

Summa medicinæ, & historiæ, & obseruationes Dxxiii

Ex authoribus

M. Varrone, Cælio, Galba, C. Ictio, Mutiano, Nepote Cornelio, L. Pisone, Tuberone, Seneca, Fabio Vestale, Annio Fœciale, Fabiano, Catone Censorio, Vitruuio.

Externis

Theophrasto, Praxitele, Iuba rege, Nicandro, Sotaco, Sudine, Alexandro Polyhistoro, Apione, Plistonico, Duride, Herodoro, Euhemero, Aristagora, Dionysio, Artemidoro, Bucorida, Antisthene, Democrito, Demotele, Lycea.

Libro xxxvii. continetur origo gemmarum.

De gemma Polycratis tyranni, & Pyrrhi regis, & qui sculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactyliothecam Romæ habuit i

De gemmis translatis in triumpho Pompeii, & natura cryſtalli & medicinis, & luxuria circa eam, & quando primum

inuenta myrrhina, & luxuria circa ea, & natura myrrhinorum, & quæ mentiti sunt authores de succino ii

De ortu, & medicinis, & generibus, & luxuria succinorum, & lyncurio, & medicinæ. iii

De adamantis generibus, & medicinis, & margaritis iiii

De smaragdi generibus, & gemmis uiridibus translucidis v

De opali generibus, & uitriis, & experimentis, & uariis gemmis vi

De generibus carbunculorum, & uitriis, & experimentis, & gēmis ardentibus vii

De generibus topazii, & callaide, & de gēmis uiridibus non transluculentibus viii

De iaspidum generibus ix

De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem x

De gemmis, quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de his, quæ à cæteris rebus xi

De gemmis nascentibus, & factitiis, & figuris gemmarum xii

De ratione probandarum gemmarum xiii

Summa res & historiæ, & obseruationes Mccc.

Ex authoribus

M. Varrone, Aëtis triumphorum, Mecœnate, Iaccho, Cornelio Boccho.

Externis

Iuba rege, Xenocrate Zenonis, Sudine, Aeschilo, Philoxeno, Euripide, Nicandro, Satyro, Theophrasto, Carete, Philomene, Democrate, Xenotimo, Metrodoro, Sotaco, Pythea, Timæo Siculo, Nicea, Theochresto, Asaruba, Mnasea, Theomene, Ctesia, Mithridate, Sophocle, Archelao rege, Callistrato, Democrito, Ismenia, Olympico, Alexandro Polyhistoro, Apione, Horo, Zoroastre, Zænalia.

Finis libri primi.

C. PLIN

C. P L I N I I

SECUNDI NATURALIS

HISTORIAE LIBER

SECUNDVS.

An finitus sit mundus, & an unus.

CAP. I.

VNDVM, † & hoc, quod nomine alio cælum appellare libuit, cuius circumflexu reguntur cuncta, numen esse credi par est, æternum, immensum, neq; genitū, neque interiturum unquam. Huius extera indagare, nec interest hominum, nec capit humana cōiectura mentis. Sacer est, æternus, immensus, totus in toto, imò uerò ipse totum: finitus, & infinito similis: omnium rerum certus, & similis incerto: extrà, intrà, cuncta complexus in se, idemque rerum naturæ opus, & rerum ipsa natura. Furor est, mensuram eius animo quosdam agitalle, atque prodere ausos:

† Aliàs scē, & hoc, quod cūque cæ lum appella re libuit,

alios rursus occasione hinc sumpta, aut his data, innumerabiles tradidisse mundos, ut totidem rerum naturas credi oporteret: aut, si una omnes incubaret, totidem tamen Soles, totidemq; Lunas, & cætera etiā in uno & immensa, & innumerabilia sidera: quasi non eadem quæstione semper in termino cogitationis occursura, desiderio finis alicuius: aut, si hæc infinitas naturæ omnium artificii possit assignari, non illud idem in uno facilius sit intelligi, tanto præsertim opere. Furor est, profecto furor, egredi ex eo: & tanquam interna eius cuncta planè iam sint nota, ita scrutari extera: quasi uerò mensuram ullius rei possit agere, qui sui nesciat: aut mens hominis uidere, quæ mundus ipse non capit.

De forma eius.

CAP. II.

Formam eius in speciem orbis absoluti globatam esse, nomen in primis & consensus in eo mortalium, orbem appellantium, sed & argumenta rerum docent: non solum quia talis figura omnibus sui partibus uergit in sese, ac sibi ipsa toleranda est, scēque includit & continet, nullarum egens compaginum, nec finem aut initium ullis sui partibus sentiens, nec quia ad morum, † quo subinde uerti debeat (ut mox apparebit) talis aptissima est: sed oculorum quoque probatione, quòd conuexus mediūsq; quacunque cernatur, quum id accidere in alia non possit figura.

† quo subinde uerti mox appare bit.

De motu eius.

CAP. III.

Hanc ergo formam eius, æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate, uigintiquatuor horarum spatio circumagi, Solis exortus & occasus haud dubium reliquere. An sit immensus, & ideo sensum aurium facile excedens, tantæ molis rotatæ uertigine assidua sonitus, non equidem facile dixerim, non hercle magis, quàm circumactorum simul rinnitus siderum, suūsq; uoluentium orbes: an dulci quidem & incredibili suauitate concentus, nobis qui intus agimus, iuxta diebus noctibusque tacitus labitur mundus. Esse innumeras ei effigies animalium rerūque cunctarum impressas, nec (ut in uolucrum notamus quis) læuitate continua lubricum corpus, quod clarissimi auctores dixere † tenerum, argumentis indicatur, quoniam inde deciduis rerum omnium seminibus, innumerat, in mari præcipuè, ac plerumque confusis monstrificæ gignantur effigies. Præterea uisus probatione, alibi plaustrum, alibi ursi, tauri alibi, alibi literæ figura, candidiore medio super uerticem circulo.

† rerum ar gumentis in dicatur.

Cur mundus dicatur.

CAP. IIII.

† Solis curæ
sui cōgruēs.

EQuidem & consensu gentium moueor. Nam quem ^{utroque} Græci nomine ornamēti
appellauerunt, eum nos à perfectâ absolutâque elegantia, mundum. Cælum quidem
haud dubie cælati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro. Aduuat rerum ordo,
descripto circulo, qui signifer uocatur, in duodecim animalium effigies: & per illas † Solis
cursus, congruens tot seculis, ratio.

De quatuor elementis.

CAP. V

† In suo que
que consistit
re.

Nec de elementis uideo dubitari, quatuor ea esse. Ignium summum: inde tot stella-
rum collucentium illos oculos. Proximum spiritus, quem Græci nostrique eodem
uocabulo æra appellant. Vitalem hunc, & per cuncta rerum meabilem, totoque confer- 10
tum: huius ui suspensam, cum quarto aquarum elemento, librari medio spatio tellurem.
Ita mutuo complexu diuersitatis effici nexum, & leuia ponderibus inhiberi, quò minus
euolent: contraque grauiâ, ne ruant, suspendi leuibus in sublime tendentibus. Sic pari in
diuersa nisi, † ui sua quæque consistere, irrequieto mundi ipsius constricta circuitu: quo
semper in se currente, imam atque mediam in toto esse terram, eandemque uniuersam
cardine stare pendentem, librantem per quæ pendeat: ita solam immobilem circa eam uolu-
bili uniuersitate, eandem ex omnibus necti, eidemque omnia inniti.

De septem planetis.

CAP. VI.

I Nter hanc cælumque, eodem spiritu pendet, certis discreta spatiis, septem sidera, quæ ab
incestu uocamus errantia, quum errent nulla minus illis: eorum medius Sol fertur ampli- 20
plissima magnitudine ac potestate: nec temporū modò terrarūmq; sed siderū etiam ipso-
rum cæliq; rector. Hunc mundi esse totius animū, ac planius mentem, hunc principale natu-
ræ regimen, ac numen credere decet opera eius æstimantes. Hic lucem rebus ministrat,
aufertq; tenebras: hic reliqua sidera occultat, hic uices temporū, annūque semper rena-
scentem ex usu naturæ tēperat: hic cæli tristitiam discunt, atque etiam humani nubila ani-
mi serenat: hic suum lumen cæteris quoq; sideribus scenerat, præclarus, eximius, omnia in-
tuens, omnia etiam exaudiens: ut principi literarum Homero placuisse in uno eo uideo.

De Deo.

CAP. VII

† Febri fac-
tum in Pa-
latio dica-
tum est ad
ædem Læ-
rium, & ara
Mæle For-
tune Exqui-
ljs.

Q Vapropter effigiem Dei, formamque quærere imbecillitatis humanæ reor. Quis-
quis est Deus (si modò est alius) & quacunq; in parte, totus est sensus, totus ui- 30
sus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus sui. Innumeros quidem cre-
dere, atque etiam ex uirtutibus uitisq; hominum, ut pudicitiam, concordiam, mentem,
spem, honorem, clementiam, fidem, aut (ut Democrito placuit) duos omnino, Pœnam &
Beneficium, maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista
digelsit, infirmitatis suæ memor, ut portionibus quisque coleret, quo maximè indigeret.
Itaque nomina alia aliis gentibus, & numina inuisdem innumerabilia reperimus, inferis
quoque in genera descriptis, morbisque & multis etiam pestibus, dum esse placatas trepi-
do metu cupimus, Ideoque etiam publicè † Febri fanum in Palatio dicatum est, Orbonæ
ad ædem Larium ara, & Mæle Fortunæ Exquilis. Quamobrem maior cælitum populus 40
etiam quàm hominum intelligi potest, cum singuli quoque ex semetipsis totidem Deos
faciant, lunones Geniōsque adoptando sibi. Gentes uerò quædam animalia etiam, aliqua
& obsceña, pro diis habent, ac multa dictu magis pudenda, per fœtidos cibos, & alia simi-
lia iurantes. Matrimonia quidem inter Deos credi, tantoque æuo ex his neminem nasci,
& alios esse grandæuos semperque canos, alios iuuenes atque pueros, atricolores, ali-
geros, claudos, ouo æditos, & alternis diebus uiuentes morientēsq; puerilium propè
deliramentorum est. Sed super omnem impudentiam, adulteria inter ipsos fingi, mox
iurgia & odia, atque etiam furtorum esse & sceleros numina. Deus est mortali iuuare
mortalem, & hæc ad æternam gloriam uia. Hac proceres iere Romani: hac nunc cæ-
lesti passu cum liberis suis uadit maximus omnis aui rector Vespasianus Augustus, fef-
sis rebus subueniens. Hic est uetustissimus referendi benemerentibus gratiam mos, 50
ut tales numinibus adscribantur. Quippe & omnium aliorum nomina Deorum,
& quæ

& quæ suprà retuli, siderum, ex hominum nata sunt meritis. Iouem quidem aut Mercurium, aliterue alios inter se uocari, † & esse cælestem nomenclaturam, quis non interpretatione naturæ fateatur? Irridendum uerò, agere curam rerum humanarum, illud quicquid est summum. An ne tam tristi atque multiplici ministerio non pollui credamus dubitemus? Vix propè est iudicare, utrum magis conducat generi humano, quando alius nullus est deorum respectus, aliis pudendus. Externis famulantur sacris, ac digitis deos gestant, & monstra quoque colunt: damnant, & excogitant cibos: imperia dira in ipsos, ne somno quidem quieto, irrogant. Non matrimonia, non liberos, non denique quicquam aliud, nisi iubentibus sacris deligunt. Alii in ipso Capitolio fallunt, ac fulminantem peierant Iouem: & hos iuuant scelera, illos sacra sua pœnis agunt. Inuenit tamen inter has utrasque sententias medium sibi ipsa mortalitas numen, quo minus etiam plana de Deo coniectatio esset. Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibusq; horis, omnium uocibus Fortuna sola inuocatur: una nominatur, una accusatur, una agitur rea, una cogitatur, sola laudatur, sola arguitur, & cum conuiciis colitur, uolubilis, à plerisque uerò & cæca etiam exilimata, uaga, inconstans, incerta, uaria, indignorum faultrix. Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium, sola utranque paginam facit. Adeoque obnoxius fumus sortis, ut fors ipsa pro Deo sit, qua Deus probatur incertus. Pars alia & hanc pellit, astrisque suo euentus assignat, & nascendi legibus: semelque in omnes futuros unquam Deo decretum, in reliquum uerò otium datum. Sedere cepit sententia hæc, pariterq; & eruditum uulgus, & rude in eam cursu uadit. Ecce fulgurum monitus, oraculorum præcita, aruspicum prædicta, atq; etiam parua dictu in auguriis sternutamenta, & offensiones pedum. Diuus Augustus leuim prodidit sibi calceum præpostèrè inductum, quo die seditione militari propè afflictus est. Quæ singula improvidam mortalitatem inuoluunt, solum ut inter ista certum sit, nihil esse certi, nec miserius quicquam homine, aut superbius. Cæteris quippe animantium sola uictus cura est, in quo sponte naturæ benignitas sufficit: uno quidem uel præferendo cunctis bonis, quòd de gloria, de pecunia, ambitione, superque de morte non cogitant. Verum in his Deos agere curam rerum humanarum credi, ex usu uitæ est pœnalis: maleficiis aliquando seras, occupato Deo in tanta mole, nunquam autem irritas esse. Nec ideo proximum illi genitum hominem, ut uilitate iuxta belluas esset. Imperfectæ uerò in homine naturæ præcipua solatia, ne Deum quidem posse omnia. Nanq; nec sibi potest mortem consciscere, si uelit, quod homini dedit optimum in tantis uitæ pœnis: nec mortales æternitate donare, aut reuocare defunctos: nec facere, ut qui uixit, non uiuerit: qui honores gessit, non gesserit: nullumque habere in præterita ius, præterquam obliuionis: atque (ut faceret quoque argumentis societas hæc cum Deo copuletur) ut bis dena, uiginti non sint, ac multa similiter efficere non posse: per quæ declaratur haud dubiè naturæ potentia, idque esse quod Deum uocamus. In hæc diuertisse non fuerit alienum, uulgata propter assiduam questionem de Deo.

De natura siderum errantium, & eorum ambitu.

C A P. V I I I.

40 **H**Inc redeamus ad reliqua naturæ. Sidera, quæ affixa diximus mundo, non illa, ut existimat uulgus, singulis attributa nobis, & clara diuitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte cuiusq; lucentia, adnumerata mortalibus: nec cum suo quæq; homine orta moriuntur, nec aliquem extinguere decedua significat. Non tanta cælo societas nobiscum est, ut nostro fato mortalis sit ille quoq; siderum fulgor. Illa nimio alimentato tracti humoris igneam uim abundantia reddunt, cum decidere creduntur, ut apud nos quoq; id luminibus accensis liquore olei notamus accidere. Cæterum æterna est cælestibus natura, intextentibus mundum, intexturque concretis: potentia autem ad terram magnopere eorum pertinens, quæ propter effectus claritatemque & magnitudinem, in tanta subtilitate nosci potuerunt, sicut suo demonstrabimus loco. Circulorum quoque
50 cæli ratio in terræ mentione aptius dicitur, quando ad eam tota pertinet, Signiferi modò inuentionibus non dilatis. Obliquitatem eius intellexisse, hoc est, rerum fores ape-

† esse
cælestis no-
menclatu-
re, quis non
interpretationem na-
ture fateatur?

ruisse, Anaximander Milesius traditur primus Olympiade quinquagesima octaua. Signa
 deinde in eo Cleostratus, & prima Arietis ac Sagittarii. Sphæram ipsam antè multò
 Atlas. Nunc relicto mundi ipsius corpore, reliqua inter cælum terrâsq; tractentur. Sum-
 mum esse, quod uocant Saturni sidus, ideòq; minimum uideri, & maximo ambire circu-
 lo, ac trigelimo anno ad breuissima sedis suæ principia regredi certum est. Omnium au-
 tem errantium siderum meatus, interq; ea Solis & Lunæ, contrarium mundo agere cur-
 sum, id est, læuum, illo semper in dexteram præcipiti. Et quanuis assidua conuersione im-
 mensæ celeritatis attollantur ab eo, rapianturque in occasum, aduerso tamen ire motu
 per suos quæq; passus: ita fieri, ne conuolutus aer, eandem in partem, æterna mundi uer-
 tiginè, ignauo globo torpeat, sed † findatur aduerso siderum uerbere discretus & dige- 10
 stus. Saturni autem sidus gelidæ ac rigentis esse naturæ, † multòque ex eo inferiorem lo-
 uis circulum, & ideo motu celeriori duodenis circumagi annis. Tertiū Martis, quod qui-
 dam Herculis uocant, ignei, ardentis à Solis uicinitate, binis ferè annis conuerti. Ideòque
 huius ardore nimio, & rigore Saturni, interiectum ambobus, ex utroq; temperari Iouem,
 salutarèmq; fieri. Deinde Solis meatum esse partium quidem trecentarum sexaginta: sed
 ut obseruatio umbrarum eius redeat ad notas, quinos annis dies adici, supérq; quartam
 partem diei. Quam ob causam quinto anno unus intercalaris dies additur, ut temporum
 ratio Solis itineri congruat. Infra Solem ambit ingens sidus appellatum Veneris, alterno
 meatu uagum, ipsiq; cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præueniens quippe & ante
 matutinum exorietis, Luciferi nomen accipit, ut Sol alter, diem maturans: contrà ab oc- 20
 casu refulgens nuncupatur Vesper, ut prorogans lucem, uicemq; Lunæ reddens. Quam
 naturam eius Pythagoras Samius primus deprehendit, Olympiade circiter quadrage-
 sima secunda, qui fuit urbis Romæ annus centesimus quadragelimus secundus. Iam ma-
 gnitudine extra cuncta alia sidera est: claritatis quidem tantæ, ut unius huius stellæ radiis
 umbræ reddantur. Itaque & in magno nominum ambitu est. Alii enim lunonis, alii enim
 Isis, alii Matris Deūm appellauere. Huius natura cuncta generantur in terris. Nanq; in
 alterutro exortu genitali rore conspergens, non terræ modò conceptus implet, uerū
 animantium quoq; omnium stimulat. Signiferi autem ambitum peragit trecentis & duo-
 dequingenis diebus, ab Sole nunquā absistens partibus sex atque quadraginta lon-
 gius, ut Timæo placet. Simili ratione, sed nequaquam magnitudine aut ui, proximum illi 30
 Mercurii sidus, à quibusdam appellatum Apollinis, inferiore circulo fertur nouem die-
 bus ocycore ambitu, modò ante Solis exortum, modò post occasum splendens, nunquā
 ab eo uiginti tribus partibus remotior, ut hic idem & Sosigenes docent. Ideo & pecu-
 liaris horum siderum ratio est, neque communis cum supradictis. Nanque ea & quarta
 parte cæli à Sole abesse, & tertia, & aduersa Soli sæpe cernuntur, maiorèsq; alios habent
 cuncta plenæ conuersionis ambitus, in magni anni ratione dicendos.

De Lunæ natura.

CAP. IX.

Sed omnium admirationem uincit nouissimum sidus, terrisq; familiarissimum, & in
 stenebrarum remediū ab natura repertum, Lunæ. Multiformi hæc ambage torsit in-
 genia contemplantium, & proximum ignorari maximè sidus indignantiū, crescens semper
 aut senescens. Et modò curuata in cornua, modò æqua portione diuisa, modò sinua- 40
 ta in orbem, maculosa, eadèmq; subito prænitens, immensa orbe pleno, ac repente nulla:
 aliàs pernox, aliàs fera, & parte diei Solis lucem adiuuans: deficiens, & in defectu tamen
 conspicua: † quæ mensis exitu latet, cum laborare non creditur. Iam uerò humilis & ex-
 celsa, & ne id quidem uno modo, sed aliàs admota cælo, aliàs contigua montibus: nunc
 in Aquilonem elata, nunc in Austros deiecta: quæ singula in ea deprehendit hominū pri-
 mus Endymion, & ob id amore eius captus fama traditur. Non sumus profectò grati
 erga eos, qui labore curaque lucem nobis aperuere in hac luce: miraque humani ingenii
 pectus, sanguinem & cædes condere Annalibus iuuat, ut scelera hominū noscantur mun-
 di ipsius ignaris. Proxima ergo cardini, ideòque minimo ambitu, uicenis diebus septen- 50
 que & tertia diei parte peragit spatia eadem, quæ Saturni sidus altissimum triginta (ut di-
 ctum

† fundatur.
 † multòque
 eo inferio-
 rem.

† quin.

ætum est) annis. Deinde morata in coitu Solis biduo, cum tardissimè, è tricesima luce
rursus ad eandem uices exit: haud scio an omnium, quæ in cælo pernosci potuerunt, ma-
gistra. In duodecim mensium spatia oportere diuidi annum: quando ipsa toties Solem
redeuntem ad principia, consequitur. Solis fulgore eam, ut reliqua sidera, regi. Siquidem
in totum mutata ab eo luce fulgere, qualem in repercussu aquæ uolitare conspiciamus.
Ideo molliore & imperfecta ui soluere tantum humorem, atque etiam augere, quem Solis
radii absument. Ideo & inæquali lumine aspici: quia ex aduerso demum plena, reli-
quis diebus tantum ex se terris ostendat, quantum ex Sole ipsa concipiat. In coitu qui-
dem non cerni, quoniam haustum omnem lucis auersa illò regerat, unde acceperit. Si-
dera uerò haud dubiè humore terreno pasci, quia orbe dimidio nonnunquam maculo-
sa cernatur, scilicet nondum suppetente ad hauriendum ultrà iusta ui. Maculas enim non
aliud esse, quàm terræ raptas cum humore sordes.

De defectu Solis & Lunæ, & de nocte.

C A P. X.

DEfectus autem suos & Solis, rem in tota contemplatione naturæ maximè miram,
& ostento similem, eorum magnitudinum umbræque indices existere. Quippe
manifestum est, Solem interuentu Lunæ occultari, Lunamque terræ obiectu, ac uices red-
di, eosdem Solis radios Luna interposito suo auferente terræ, terræque Lunæ. Hac sub-
eunte repentinus obduci tenebras, rursúmque illius umbra sidus hebetari. Neque aliud
esse noctem, quàm terræ umbram. Figuram autem umbræ similem metæ ac turbini in-
uerso, quando mucrone tantum ingruat, neque Lunæ excedat altitudinem, quoniam nul-
lum aliud sidus eodem modo obscuretur, & talis figura semper in mucronem deficiat.
Spatio quidem consumi umbras, indicio sunt uolucrum præalti uolatus. Ergo confinium
illis est aeris terminus, initiumque ætheris. Supra Lunam pura omnia, ac diuturnæ lucis
plena. A nobis autem per noctem cernuntur sidera, ut reliqua lumina è tenebris. Et pro-
pter has causas nocturno tempore deficit Luna. Stati autem atque menstrui non sunt
utriusque defectus, propter obliquitatem Signiferi, Lunæque multiagos (ut dictum est)
flexus, non semper in scrupulis partium congruente siderum motu.

De siderum magnitudine.

C A P. X I.

HAEC ratio mortales animos subducit in cælum: ac uelut inde cõtemplantibus, trium
maximarum rerum naturæ partium magnitudinè detegit. Non posset quippe to-
tus Sol adimi terris intercedente Luna, si terra maior esset quàm Luna. Certior ex utra-
que uastitas Solis aperitur, ut non sit necesse amplitudinem eius oculorum argumentis
atque coniectura animi scrutari: immensum esse: qui arborum in limitibus portætarum
in quotlibet passuum millia umbras paribus iaciat interuallis, tanquam toto spatio me-
dius. Et quia per æquinotiū omnibus in meridiana plaga habitantibus, simul fiat à uer-
tice: item quia circa solsticialem circulum habitantium meridie ad septentrionè umbræ
cadant, ortu uerò ad occasum. Quæ fieri nullo modo possent, nisi multò, quàm terra,
maior esset. Et quòd montem Idam exoriens latitudine exuperet, dextra læuæque largè
amplectens, præsertim tanto discretus interuallo. Defectus Lunæ magnitudinem eius
haud dubia ratione declarat, sicut terræ paruitatem ipse deficiens. Nanque cum sint tres
umbrarum figuræ, constetque, si par lumini sit materia, quæ iactat umbram, columnæ
effigie iaci, nec habere finem: si uerò maior materia, quàm lumen, turbinis recti, ut sit
imū eius angustissimum, & simili modo infinita longitudo: si minor materia, quàm lux,
metæ existere effigiem in cacuminis finem desinentem, talèque cerni umbram defi-
ciente Luna: palàm fit, ut nulla amplius relinquatur dubitatio, superari magnitudine ter-
ram: Id quidem & tacitis ipsius naturæ indiis. Cur enim paritis uicibus anni bruma-
lis abscedit: ut noctium capacitate terras reficiat, exustus haud dubiè, & sic quoque
exurens quadam in parte, tanta magnitudo est.

Quæ quis inuenit in obseruatione cælesti.

C A P. X I I.

ET rationè quidem defectus utriusque, primus Romani generis in uulgus extulit Sul-
picius Gallus, qui Consul cum M. Marcello fuit: sed tum Tribunus militum solici-

† uisus popu-
lorum, ut eos
intelligamus
quos recentio-
res Astro-
logi aspectus
uocant.

tudine exercitu liberato, pridie quàm Perseus rex superatus à Paulo est, in concionem ab Imperatore productus ad prædicendam eclipsim, mox & compositus uolumine. Apud Græcos autem inuestigauit primus omnium Thales Milesius, Olympiadis xlvij. anno quarto, prædicto Solis defectu, qui Alyatte rege factus est, urbis conditæ anno clxx. Post eos utriusque sideris cursum in sexcentos annos præcinit Hipparchus, menses gentium diésque & horas, ac situs locorum, & † uicos populorum complexus, æuo teste, haud alio modo, quàm consiliorum naturæ particeps. Viri ingentes, supràque mortalium naturam, tantorum minum lege depræhensa, & misera hominum mente absoluta, in defectibus stellarum scelera aut mortem aliquam siderum pauente: quo in metu fuisse Stesichori & Pindari uatum sublimia ora palàm est deliquio Solis, & in Luna ueneficia arguente mortalitate, & ob id crepitu dissono auxiliante. Quo pauore ignarus causæ Nicias Atheniensium Imperator, ueritus classem portu educere, opes eorū afflixit. Maçi ingenio este cæli interpretes, rerūque naturæ capaces, argumenti repertoires, quo Deos hominésque uicistis. Quis enim hæc cernens & staros siderum (quoniam ita placuit appellare) labores, non suæ necessitati mortalis generis ignoscat? Nunc confessa de iisdem breuiter atque capitulatim attingam, ratione admodum necessariis locis strictimque reddita. Nam neque instituti operis talis argumentatio est: neque omnium rerum afferre posse causas minus mirum est, quàm constare in aliquibus.

De defectibus.

CAP. XIII.

DEfectus ducentis uiginti duobus mensibus redire in suos orbes certū est, Solisque defectum non nisi nouissima primæ fieri Luna, quod uocant coitū: Lunæ autem non nisi plena, semperque citrà quàm proximè fuerit. Omnibus autem annis fieri utriusque sideris defectus statis diebus, horisque sub terra. Nec tamen cum fiant supernè, ubique cerni, aliquando propter nebula, sæpius globo terræ obstante conuexitatibus mundi. Intra ducentos annos Hipparchi sagacitate compertum est, & Lunæ defectū aliquando quinto mense à priore fieri, Solis uerò septimo. Eandem bis in triginta diebus supra terras occultari, sed ab aliis atque aliis hoc cerni: quæque sunt in hoc miraculo maximè mira, cum conueniat umbra terræ Lunæ hebetari, nunc ab occasus parte hoc ei accidere, nunc ab exortus. Et quamam ratione cum Solis exortu umbra illa hebetatrix sub terra esse debeat, semel iam acciderit, ut in occasu Luna deficeret, utroque super terram conspicuo sideri. Nam ut duodecim diebus utrumque sidus quaereretur, & nostro æuo accidit, Imperatoribus Vespasianis, patre I. I. filio iterum Consulibus.

De Lunæ motu.

CAP. XIII.

Lucere dod. se. est lucere tres unius horæ quartas, et insuper eiusdem partem uicesimā quartam: ut explicat B. de Ass.

LVnam semper, auersis à Sole cornibus, si crescat, ortus spectare: si minuatur, occasus, haud dubium est. Lucere dodranteis semuncias horarū ab secunda adiacentem usque ad plenum orbem, detrahentemque in diminutionem. Intra quatuordecim autem partes Solis, semper occultam esse. Quo argumento amplior errantium stellarum, quàm Lunæ, magnitudo colligitur, quando illæ & à septenis interdum partibus emergant. Sed altitudo cogit minores uideri, sicut affixas cælo Solis fulgore interdum non cerni, cum æque diu ac noctu luceant: idque manifestum fiat defectibus Solis, & præaltis puteis.

Errantium motus, & luminum canonica.

CAP. XV.

ERrantium autem tres, quas supra Solem dicimus sitas, occultantur meantes cum eo. Exoriuntur uerò matutino, discedentes partibus nunquàm amplius uendis. Postea radiorum eius contractu teguntur, & in triquetrum à partibus centum uiginti stationes matutinas faciunt, quæ & primæ uocantur: mox in aduerso à partibus centum octoginta, exortus uespertinos. † Itēque in centum uiginti ab alio latere appropinquante, stationes uespertinas, quas & secundas uocant: donec affecutus in partibus duodenis occultet illas, qui uespertini occasus appellantur. Martis stella, ut propior, etiam ex quadrato sentit radios, ab nonaginta partibus: unde & nomen accepit is motus, primus & secundus nonagenarius dictus ab utroque exortu. Eadem stationalis senis mensibus commoratur in signis, alioqui bimestris, cum cæteræ utraq; statione quaternos menses non impleant. Inferiores

† Itēque.

feriores autem duæ occultantur in coitu uespertino simili modo, † reliquæque Sole, totidem in partibus faciunt exortus matutinos, atque à longissimis distantiae suæ metis Solem insequuntur, adeptæque occasu matutino, conduntur ac prætereunt. Mox eodem intervallo uesperis exoriuntur usque ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiuntur ad Solem, & occasu uespertino delitescunt. Veneris stella & stationes duas, matutinam uespertinamque, ab utroque exortu facit, à longissimis distantiae suæ sinibus: Mercurii, stationes breuiore momento, quàm ut deprehendi possit. Hæc est luminum occultationumque ratio, perplexiore motu, multisque inuoluta miraculis. Siquidem magnitudines suas & colores mutant, & eadem ad Septentrionem accedunt, abeuntque ad Austrum, 10 terrisque propiores aut cælo repente cernuntur: in quibus aliter multa, quàm priores, tradituri, fatemur ea quoque illorum esse muneris, qui primi quærendi uias demonstrauerunt: modò ne quis desperet secula proficere semper. Pluribus de causis hæc omnia accidunt: prima circularum, quos Græci absidas in stellis uocant: etenim Græcis utendum erit uocabulis. Sunt autem hi sui cuique earum, alique quàm mundo: quoniam terra à uerticibus duobus, quos appellauerunt Polos, centrum cæli est, necnon Signiferi, oblique inter eos siti. Omnia autem hæc constant ratione circini semper indubitata. Ergo ab alio cuique centro absides suæ exurgunt. Ideoque diuersos habent orbes, motusque dissimiles, quoniam interiores absidas necesse est breuiiores esse.

Quare eadem aliàs altiora, aliàs inferiora videantur.

C A P. X V I.

- 20 **I**gitur à terræ centro absides altissimæ sunt, Saturno in Scorpione, Ioui in Virgine, Marti in Leone, Soli in Geminis, Veneri in Sagittario, Mercurio in Capricorno, mediis omnium partibus. Et è contrario ad terræ centrum humillimæ atque proximæ. Sic fit, ut tardius moueri uideantur, cum altissimo ambitu feruntur: non quòd accelerent tardentue naturales motus, qui certi ac singuli sunt illis: sed quia deductas ab summa abside lineas, coarctari ad centrum necesse est, sicut in rotis radios: idemque motus aliàs maior, aliàs minor, centri propinquitate sentitur. Altera sublimitatù causa, quoniam à suo centro absidas altissimas habent in aliis signis. Saturnus in Libræ parte uicesima, Iupiter Cancrì quintadecima, Mars Capricorni uicesima octaua, Sol Arietis uicesimanona, Venus Piscium decimasexta, Mercurius Virginis decimaquinta, Luna Tauri quarta. Tertia altitudinum ratio, cæli mensura, non circuli, intelligitur, subire eas aut descendere per profundum aeris, oculis existimantibus. Huic connexa latitudinum Signiferi obliquitatibusq; causa est. Per hunc stellæ quas diximus errantes, feruntur. Nec aliud habitat in terris, quàm quod illi subiaceret. Reliqua à Polis squalent. Veneris tantum stella excedit eum binis partibus. Quæ causa intelligitur efficere, ut quædam animalia & in desertis mundi nascantur. Luna quoque per totam latitudinem eius uagatur, sed omnino non excedens eum. Ab his Mercurii stella laxissimè, ut tamen è duodenis partibus (tot enim sunt latitudinis) non amplius octonas pererraret, neque has æqualiter, sed duas medio eius, & super quatuor, infra duas. Sol deinde medio fertur inter duas partes flexuoso draconum meatu inæqualis: Martis stella quatuor medias, Iouis mediam & super eam duas: Saturni 40 duas, ut Sol. Hæc erit latitudinum ratio ad Austrum descendentium, aut ad Aquilonem subeuntium. Hac constare & tertià illam à terra subeuntium in cælum, & pariter scandi eam quoque existimauere plerique falso: qui ut coarguantur, aperienda est subtilitas immentis, & omneis eas complexa causas. Conuenit stellis in occasu uespertino proximas esse terræ & latitudine & altitudine: exortusque matutinos in initio cuiusque fieri: stationes in mediis latitudinum articulis, quæ uocant ecliptica. Perinde confessum est motum augeri, quandiu in uicino sint terræ: cum abscedant in altitudinè, minui. Quæ ratio Lunæ maximè sublimitatibus approbatur. Aequè non est dubium, in exortibus matutinis etiam numerum augeri, atque à stationibus primis tres superiores diminui usque ad stationes secundas. Quæ cum ita sint, manifestum erit ab exortu matutino latitudines scandi, quoniam in eo primum abitu incipiant parcius adici motus: in stationibus uerò pri- 50 mis & altitudine subire, quoniam tum primum incipiant detrahi numeri, stellæque re-

troire. Cuius rei ratio priuatim reddenda est. Percussæ in qua diximus parte, & triangulo Solis radio inhihentur rectum agere cursum, & ignea ui leuantur in sublime. Hoc non protinus intelligi potest uisu nostro, ideoque existimantur stare, unde & nomen accepit statio. Progreditur deinde eiusdem radii uiolentia, & retroire cogit uapor repercussas, Multò id magis in uespertino earum exortu, toto Sole aduerso, cum in summis absidas expelluntur, minimèque cernuntur, quoniam altissimè absunt, & minimo feruntur motu, tanto minore, cum hoc in altissimis absidum euenit signis. Ab exortu uespertino latitudo descenditur, parcius iam se minuente motu, non tamen ante stationes secundas agente, cum & altitudo descenditur, superueniente ab alio latere radio, eademque ui rursus ad terras deprimente, quæ sustulerit in cælum ex priorie triquetra. Tantum interest, subeant radii, an superueniant. Multoque eadem magis in uespertino occasu accidunt. Hæc est superiorum stellarum ratio: difficilior reliquarum, & à nullo ante nos reddita.

Catholica siderum errantium.

CAP. XVII.

Primum igitur dicatur, cum sint diuersæ stellæ, cur Veneris stella nunquam longius xlii. partibus, Mercurius uigintitribus à Sole abscedat, sæpe citra eas ad Solem reciprocet. Conuersas habent utraq; absidas, ut infra Solem sita: tantumq; circulis earum subter est, quantum supernè prædictarum: & ideo non possunt abesse amplius, quoniam curuatura absidum ibi non habet longitudinem maiorem. Ergo utraq; simili ratione modum statuunt absidum suarum margines, ac spatia longitudinis latitudinum euagatione pensant. At enim cur non semper ad quadraginta sex & ad partes uigintitres perueniunt? Imò uerò. Sed ratio canonica fallit. Nanque apparet absidas quoq; earum moueri, quod nunquam transeant Solem. Itaque cum in partem ipsam eius incidere margines alterutro latere, tum & stellæ ad longissima sua interualla peruenire intelliguntur: cum citrà fuere margines totidem partibus, & ipsæ ocyus redire creduntur, cum sit illa semper utriq; extremitas summa. Hinc & ratio motuum conuersa intelligitur. Superiores enim celerrimè feruntur in occasu uespertino, hæc tardissimè: illæ à terra altissimè absunt, cum tardissimè mouentur, hæc cum ocyssimè. Quia sicut in illis propinquitas centri accelerat, ita in iis extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritatem incipiunt, hæc uerò augere: Illæ retro cursum agunt à statione matutina usque ad uespertinam, Veneris à uespertina usq; ad matutinam. Incipit autem ab exortu matutino latitudinem scandere, altitudinem uerò ac Solem insequi à statione matutina, ocyssima in occasu matutino & altissima. Digredi autem latitudine, motumq; minuere à exortu matutino: retro quidem ire, simulq; altitudine digredi, à statione uespertina. Mercurii rursus stella utroque modo scandere ab exortu matutino, digredi uerò latitudine à uespertino: consecutòq; Sole ad quindecim partium interuallum, consistit quatri duo propè immobilis. Mox ab altitudine descendit, retròq; graditur ab occasu uespertino usq; ad exortum matutinum. Tantumq; hæc, & Luna, totidem diebus, quot subiere, descendunt. Veneris quindecim & pluribus subit. Rursus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur. Martis etiam quadruplicato. Tanta est naturæ uarietas, sed ratio euident. Nam quæ in uaporem Solis nituntur, etiam descendunt agrè. Multa promi amplius circa hæc possunt secreta naturæ legèsq; quibus ipsa seruiat. Exempli gratia: In Martis sidere, cuius est maximè inobseruabilis cursus, nunquam id stationem facere, Iouis sidere triquetra, rarè admodum sexaginta partibus discreto, qui numerus sexangulas mundi efficit formas. Nec exortus, nisi in duobus signis tantum, Cancri & Leonis, simul edere. Mercurii uerò sidus in Piscibus exortus uespertinos raros facere, creberrimos in Virgine: in Libra matutinos. Item matutinos in Aquario, rarissimos in Leone. Retrogradum in Tauro & Geminis non fieri: in Cancro uerò non citra uigessimam quintam partem. Lunam bis coitum cum Sole in nullo alio signo facere, quam Geminis: non coire aliquando, in Sagittario tantum. Nouissimam uerò primamque eadem die uel nocte, nullo alio in signo, quam Ariete, conspici: id quoque paucis mortalium contigit. Et inde fama cernendi Lynceo. Non comparere in cælo Saturni sidus & Martis cum plurimum diebus centum sep

† ratio Canonicos salu. it. hoc est, canonum astronomicorum conditores. Teoguntur.

† Rectius, ab exortu uespertino, quam lectorem agnoscat & Pinetianus, Salustianus codicis fidem sequitur.

cum septuaginta : Iouis triginta sex, aut cum minimum, denis detractis diebus : Veneris sexagintanovem, aut cum minimum, quinquaginta duobus : Mercurii tredecim, aut cum plurimum, septemdecim.

Quæ ratio colores eorum mutet.

C A P. X V I I I.

Colores ratio altitudinum temperat: siquidem earum similitudinem trahunt, in quarum aera uenere subeundo, tingitque appropinquantibus utralibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallore, ardentior in ruborem, uentosus in horrorem. Sol atque commissura absidum, extremaque orbitæ atram in obscuritatem. Suus quidem cuique color est, Saturno candidus, Ioui clarus, Marti igneus, Lucifero candens, Vespero refulgens, Mercurio radians, Lunæ blandus, Soli, cum oritur, ardens, postea radians: his caulis connexo uisu, & earum quæ cælo continentur. Nanque modò multitudo conferta inest circa dimidiis orbes Lunæ, placida nocte leniter illustrante eas: modò raritas, ut fugisse miremur plenilunio abscondente, aut cum Solis, supraue dictarum radii uisus perstrinxere nostros. Et ipsa autem Luna ingruentium Solis radiorum haud dubiè differentias sentit, hebetante cætera inflexos mundi conuexitate eos, præterquam ubi recti angulorum competunt ictus. Itaque in quadrato Solis diuidua est, in triquetro seminari ambitur orbe, impletur autem in aduerso: rursusque minuens easdem effigies, paribus edit interuallis, simili ratione, qua supra Solem tria sidera.

Solis motus, & dierum inæqualitatis ratio.

C A P. X I X.

Sol autem ipse quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei, Vere & Autumno, & in centrū incidens terræ octauis in partibus Arietis ac Libræ: bis permutatis spatiis, in auctum diei, bruma octaua in parte Capricorni: noctis uerò, solstitio totidem in partibus Cancri. Inæqualitatis causa obliquitas est Signiferi, cum pars æqua mundi super subtérque terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu suo consurgunt signa longiore tractu tenent lucem: quæ uerò obliqua, ocyore transeunt spatio.

Quare Ioui fulmina assignentur.

C A P. X X.

Latet plerisque, magna cæli affectatione compertum à principibus doctrinæ uiris, superiorum trium siderum ignes esse, qui decidui ad terras fulminum nomen habeant: sed maximè ex iis medio loco sitis: fortassis quoniam contagium nimii humoris ex superiore circulo, atque ardoris ex subiecto per hunc modum egerat. Ideoque dictum Iouem fulmina iaculari. Ergo ut è flagrante ligno carbo cum crepitu, sic à sidere cælestis ignis expuitur, præscita secum afferens, ne abdicata quidem tui parte in diuinis cessante operibus. Idque maximè turbato fit aere, quia collectus humor abundantiam stimulat, aut quia turbatur quodam ceu grauidi sideris partu.

Interualla siderum.

C A P. X X I.

Interualla quoque siderum à terra, multi indagare tentauerunt: & Solem abesse à Luna undeuiginti partes, quantum Lunam ipsam à terra, prodiderunt. Pythagoras uerò uir sagacis animi, à terra ad Lunam centum xxvj. M. stad. esse collegit. Ab ea usque ad Solem duplum. Inde ad xij. signa triplicatum. In qua sententia & Gallus Sulpitius noster fuit.

De siderum musica.

C A P. X X I I.

Sed Pythagoras interdum ex musica ratione appellat tonum, quantum absit à terra Luna. Ab ea ad Mercurium, spatii eius dimidium: & ab eo ad Venerem ferè tantundem. A qua ad Solem sesquiplum. A sole ad Martem tonum, id est, quantum ad Lunam à terra. Ab eo ad Iouem dimidium, & ab eo ad Saturnum dimidium, & inde sesquiplum ad Signiferum: ita septem tonos effici, quam diapason harmoniam uocant, hoc est, uniuersitatem concentus. In ea t Saturnum Dorio moueri, Mercurium phrygio, Iouem Phrygio, & in reliquis similia, iucunda magis, quam necessaria subtilitate.

De mundi geometria.

C A P. X X I I I.

Stadium centum uiginti quinque nostros efficit passus, hoc est, pedes sexcentos uiginti quinque. Posidonius non minus quadraginta stadiorum à terra altitudinè esse, in qua nubila ac uenti nubèque proueniant. Inde purum liquidumque, & imperturbatæ

† Saturnum Dorio moueri phrygio, Iouem Phrygio.

lucis aerem. Sed à turbido ad Lunam uicies centum millia stadiorum. Inde ad Solem quinquies millies. Eo spatio fieri, ut tam immensa eius magnitudo non exurat terras. Plures autem nubes nongentis stadiis in altitudinem subire prodiderunt. Incomperta hæc & inextricabilia, sed tam prodenda, quàm sunt prodita: in quæ tamen una ratio Geometricæ collectionis nunquàm fallacis possit non repudiari, si cui libeat alius ista persequi. Nec ut mensura (id enim uelle penè dementis otii est) sed ut tantum æstimatio coniectandi, constet animo. † Nam cum trecentis sexaginta & ferè sex partibus orbis Solis ex circuitu eius patere appareat circum per quem meat, semperque dimetiens tertiam partem ambitus, & tertiar paulò minus septimam colligat, apparet dempta eius dimidia (quoniam terra centralis interueniat) sextam ferè partem huius immensi spatii, quod circa terram circuli solaris animo compræhenditur, inesse altitudinis spatio, Lunæ uerò duodecimam, quoniam tanto breuiore, quàm Sol, ambitu currit: ita ferè eam in medio Solis ac terræ. Mirum quò procedat improbitas cordis humani, paruulo aliquo inuitata successu, sicut in supradictis occasionem impudentiar ratio largitur: ausque diuinare Solis ad terram spatia, eadem ad cælum agunt, quoniam sit medius Sol, ut protinus mundi quoque ipsius mensura ueniat ad digitos. Quantas enim dimetiens habeat septimas, tantas habere circum duo & uicesimas, tanquam planè à perpendiculo mensura cæli constet. Aegyptia ratio, quam Petosiris & Necepsos ostendè, singulas partes, in lunari circulo (ut dictum est) minimo, triginta tribus stadiis paulo amplius patere colligit: in Saturni amplissimo duplum: in Solis, quem medium esse diximus, utriusque mensuræ dimidium. Quæ computatio plurimum habet pudoris: quoniam ad Saturni circum, addito Signiferi ipsius intervallo, innumerabilis multiplicatio efficitur.

De repentinis sideribus.

C A P. X X I I I.

Restant pauca de mundo: nanque & in ipso cælo stellæ repente nascuntur. Plura earum genera.

De Cometis & celestibus prodigijs, natura & situ, & generibus eorum.

C A P.

X X V.

Cometas Græci uocant, nostri crinitas, horrentes crine sanguineo, & comarum modo in uertice hispida. Iidem Pogonias, quibus inferiore ex parte in speciem barbæ longæ promittitur iuba. Acontia iaculi modo uibrantur occysimo significatu. Hæc fuit de qua quinto Consulatu suo † Titus Imperator Cæsar præclaro carmine perscript, ad hunc diem nouissimè uisa. Easdem breuiore & in mucronem fastigiatas, Xiphias uocauere, quæ sunt omnium pallidissimæ, & quodam gladii nitore, ac sine ullis radiis: quos Dilceus suo nomini similis, colore autem electro, raros è margine emittit. † Pithectes doliolum cernitur figura, in concauo fumidæ lucis. Ceratias cornus speciem habet, qualis fuit cum Græcia apud Salamina depugnauit. Lampadias ardentes imitatur faces: Hippeus equinas iubas celerrimi motus, atque in orbem circa se euntes. Fit & candidus Cometes, argenteo crine, ita refulgens, ut uix contueri liceat, speciemque humana dei effigiem in se ostendens. Fiunt & hirti uillorum specie, & iuba aliqua circumdati. Semel adhuc iubæ effigies mutata in hastam est, Olympiade centesimaoctaua, urbis anno tricentesimo nonagesimooctauo. Breuissimum, quo cernerentur, spatium septem dierum annotatum est, longissimum octoginta. Mouentur autem alii errantium modo, alii immobiles hærent. Omnes ferè sub ipso Septentrione, aliqua eius parte non certa, sed maximè in candida, quæ lactei circuli nomen accepit. Aristoteles tradit & simul plures cerni, nemini compertum alteri, quod equidem sciam. Ventos autem ab iis graues æstusque significari. Fiunt & hybernis mensibus, & in austrino polo, sed ibi citra ullum iubar: Diraque comperta Aethiopum & Aegypti populis, cui nomen æui eius rex dedit Typhon, ignea specie, ac spiræ modo intorta, uisū quoque: toruo, nec stella uerius, quàm quidam igneus nodus. Sparguntur aliquando & errantibus stellis, cæterisque crines. Sed Cometes nunquàm in occidua parte cæli est, terrificū magna ex parte sidus, ac non leuiter piatū, ut ciuili motu Octauio Consule, iterumque Pompeii & Cæsaris bello. In nostro uero

† planior est, minisque perturbata uetusti codicis eis lectio, quæ sic habet: Nā cum trecentis sexaginta & ferè sex partibus patere circuli, per quem meat orbis Solis, ex circuitu eius appareat, semperque etc.

† Malim, Tiberius, uiti artea lege batur: cum præsertim supra in Catalogo autorum, etiam Tiberium Cæsare re censet. † Aliis, Pithectes: eadem forma, qua Hippæus, Dilceus.

10

20

30

40

50

uero æuo circa ueneficium, quo Claudius Cæsar imperium reliquit Domitio Neroni, ac deinde principatu eius, assiduum propè ac sæuum. Referre arbitrantur, in quas partes sese iaculetur, aut cuius stellæ uires accipiat, quasque similitudines reddat, & quibus in locis emicet. Tibiarum specie, musicæ arti portendere. Obscenis autem moribus, in uenerendis partibus signorum. Ingeniis & eruditioni, si triquetram figuram quadratamue paribus angulis ad aliquos perennium stellarum situs edant. Venena fundere, in capite septentrionalis austrinæue serpentis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo Romæ, admodum faustus Diuo Augusto iudicatus ab ipso: qui incipiente eo, apparuit ludis quos faciebat Veneri Genitrici, non multo post obitum patris Cæsaris, in collegio ab eo instituto. Nanque his uerbis id gaudium prædixit: sis ipsis ludorum meorum diebus, sidus crinitum per septem dies in regione cæli, quæ sub septentrionibus est, conspectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei, clarumque & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere significari uulgus credidit, Cæsaris animam inter Deorum immortalium numina receptam: quo nomine id insigne simulachro capitis eius, quod mox in foro consecrauimus, adiectum est. Hæc ille in publicum, interiore gaudio sibi illum natum, seque in eo nasci interpretatus est: & si uerum fatemur, salutare id terris fuit. Sunt qui & hæc sidera perpetua esse credant, suoque ambitu ire, sed non nisi relicta à Sole cerni. Alii uerò, qui nasci humore fortuito, & ignea ui, ideoque solui.

Hipparchus de sideribus, per exempla historica, faces, lampades, trabes, bolides, et chasma cæli.

CAP. XXVI.

Idem Hipparchus nunquam satis laudatus, ut quo nemo magis approbauerit cognitionem cum homine siderum, animasque nostras partem esse cæli, nouam stellam & aliam in æuo suo genitam depræhendit: eiusque mortu, qua die fulsit, ad dubitationem est adductus, anne hoc sæpius fieret, mouerenturque & ea, quas putamus affixas. Idemque ausus, rem etiam Deo improbam, annumerare posteris stellis, ac sidera ad normam expandere, organis excogitatis, per quas singularum loca atque magnitudines signarent: ut facile discerni posset ex eo, non modò an obirent, nascerenturue, sed an omnino aliqua transirent mouerenturue, item an crescerent minuerenturque, cælo in hæreditate cunctis relicto, si quisquam qui rationem eam caperet, inuentus esset. Emicant & faces, præter ora populi meridiano transcurrit. Duo genera earum: Lampades uocant planè faces: alterum Bolidas, quale Mutinensibus malis uisum est. Distant, quodd faces uestigia longa faciunt, priore ardente parte: Bolis uerò perpetua ardens, longiorem trahit limitem. Emicant & trabes simili modo, quas Docos uocant: qualis cum Lacedæmonii classe uicti, imperium Græciæ amisere. Fit & cæli ipsius hiatus, quod uocant chasma.

De cæli coloribus.

CAP. XXVII.

Fit & sanguinea species, & (quo nihil terribilius mortalium timori est) incendium ad terras cadens inde, sicut Olympiadis centesimæ septimæ anno tertio, quum rex Philippus Græciam quateret. Atque hæc ego statim temporibus naturæ, ut cætera, arbitror existeret, non ut plerique uariis de causis, quas ingeniorum acumen excogitat: quippe ingentium malorum fuere prænuntia. Sed ea accidisse, non quia hæc facta sunt, arbitror: uerum hæc ideo facta, quia incassura erant illa. Raritate autem oculorum eorum esse rationem, ideoque non, sicut exortus supra dictos, defectusque, & multa alia, nosci.

De flamma cæli.

CAP. XXVIII.

Cernuntur & stellæ cum Sole totis diebus, plerunque & circa solis orbem, ceu specie coronæ: & uersicolores circuli, qualiter Augusto Cæsare in prima iuuenta urbem intrante, post obitum patris, ad nomen ingens capeffendum.

De coronis cælestibus.

CAP. XXIX.

Existunt eadem coronæ circa Lunam, & circa nobilia alia, cælo quoque inhærentia. Circa Solem arcus apparuit L. Opimio Q. Fabio Consulibus, orbis L. Porcio, M. Acilio.

De circulis

† Cretione, legit Pintianus ex codice Teletæ: no: additione hereditatis ea noce intellegit.

De circulis repentinis.

CAP. XXX.

Circulus rubri coloris L. Iulio, P. Rutilio coss. Fiunt prodigiosi & longiores Solis defectus, qualis occiso Dictatore Cæsare, & Antoniano bello, totius penè anni pallore continuo.

Plures Soles.

CAP. XXXI.

Etrursus plures Soles simul cernuntur, nec supra ipsum, nec infra, sed ex obliquo, nunquam iuxta, nec contra terram, nec noctu, sed aut oriente aut occidente. Semel & meridie conspecti in Bosphoro produntur, qui à matutino tempore durauerunt in occasum. Trinos Soles antiqui sæpius uidere: sicut Sp. Posthumio, Q. Mutio, & Q. Martio, M. Porcio, & M. Antonio, P. Dolobella, & M. Lepido, L. Planco coss. Et nostra ætas uidit Diuo Claudio principe, Consulatu eius, Cornelio Orfito collega. Plures simul, quàm tres, uisi, ad hoc æui nunquam produntur.

Plures Lunæ.

CAP. XXXII.

Lunæ quoque trinæ, ut Cn. Domitio, C. Fannio Consulibus, apparuere: quos plerique appellauerunt Soles nocturnos.

Dierum lux nocte.

CAP. XXXIII.

Lumen de cælo noctu uisum est, C. Cæcilio, Cn. Papyrio Consulibus, & sæpe aliàs, ut diei species noctu luceret.

Clypei ardentes.

CAP. XXXIII.

Clypeus ardens ab occasu ad ortum scintillans transcurrit, Solis casu L. Valerio, C. Mario consulibus.

Ostentum cæli.

CAP. XXXV.

Scintillam è stella cadere, & augeri terræ appropinquantem: ac postquàm Lunæ magnitudine facta sit, illuxisse ceu nubilo diei: dein cum in cælum se reciperet, lampadem factam, semel unquam prodit, Cn. Octauio, C. Scribonio coss. † Vidit hoc Licinius Syllanus Proconsul cum comitatu suo.

De discursu stellarum.

CAP. XXXVI.

Fleri uidentur & discursus stellarum, nunquam temere, ut non ex ea parte truces uenti cooriantur. Exiunt stellæ & in mari terrisque.

De stellis Castoribus.

CAP. XXXVII.

Vidi nocturnis militum uigiliis, inhærere pilis pro uallo fulgorem effigie ea: & antennis nauigantium, alisque nauium partibus, ceu uocali quodam sono insistant, ut uolucres sedem ex sede mutantes: graues, cum solitaria uenere, mergentisque nauigia: & si in carinæ ima deciderint, exurentes: geminæ autem salutare, & prosperi cursus prænuntia, quarum aduentu fugari diram illam ac minacem, appellatamque Helenam, ferunt. Et ob id Polluci & Castori id numen assignant, eosque in mari deos inuocant. Hominum quoque capita uestpertinis horis, magno prælagio circumfulgent. Omnia incerta ratione, & in naturæ maiestate abdita.

De aere.

CAP. XXXVIII.

Hætenus de ipso mundo, sideribusque. Nunc reliqua cæli memorabilia. Nanque & hoc cælum appellauere maiores quod alio nomine æra: omne quod inani simile, uitalem hunc spiritum fundit. Infra Lunam hæc sedes, multoque inferior (ut animaduertit propemodum constare) infinitum ex superiore natura aeris, infinitum & terreni halitus miscens, utraq; sorte confunditur. Hinc nebula, tonitrua, & † alia fulmina. Hinc grandines, pruinæ, imbres, procellæ, turbines. Hinc plurima mortalium mala, & rerum naturæ pugna secum. Terrena in cælum tendentia deprimit siderum uis: eademque quæ sponte non subeunt, ad se trahunt. Decidunt imbres, nebulae subeunt, siccantur amnes, ruunt grandines, torrent radii, & terram in medium undique impellunt. Iidem infra celi resiliunt: & quæ potuerunt, auferunt secum. Vapor ex alto cadit, rursusque in altum redit. Ventu ingruunt inanes, iidemque cum rapina remeant. Tot animalium haustus spiritum è sublimi trahit. At ille contra nititur, tellusque, ut inani, cælo spiritum infundit. Sic ultro citro

commeante

† In uetustio codice tantum est, Vidit hoc Syllanus, nulla Licinij mentione.

† illa fulmina emphaticè.

commearum natura, ut tormento aliquo, mundi celeritate discordia accenditur. Nec statē pugna licet, sed assidue rapta conuoluitur, & circa terram immenso rerum quasi globo tendit, subinde per nubes cælum aliud obtexens. Ventorum hoc regnum. Itaque præcipua eorum natura ibi, & ferè reliquas complexa causas, quoniam & tonitruum & fulminum iactus, horum uolentia plerique assignant. Quin & ideo lapidibus pluuie interim, quod uento sint rapti, & multa similiter. Quam ob rem plura simul dicenda sunt.

De statis tempestatibus.

CAP. XXXIX.

TEmpestatum rerumque quasdam statas esse causas, quasdam uerò fortuitas, aut adhuc rationis incompetas, manifestum est. Quis enim aestates & hyemes, quæque in temporibus annua uice intelliguntur, siderum motu fieri dubitet? Ergo ut Solis natura temperando intelligitur anno, sic reliquorum quoque siderum propria est quibusque uis, & ad suam cuique naturam fertilis. Alia sunt in liquorem soluti humoris fecunda, alia concreti in pruinas, aut coacti in niues, aut glaciati in grandines: alia flatus, alia temporis, alia uaporis, alia roris, alia rigoris. Nec uerò hæc tanta debent existimari, quanta cernuntur, cum esse eorum nullum minus Luna tam immensæ altitudinis ratio declaret. Igitur in suo quæque motu naturam suam exercent: quod manifestum Saturni maxime transitus in tribus faciunt. Nec meantium modò siderum hæc uis est, sed multorum etiam adhaerentium calo: quoties errantium accessu impulsæ, aut coniectu radiorum excitulata sunt: qualiter in Suculis sentimus accidere, quas Græci ob id pluuio nomine Hyadas appellant. Quin & sua sponte quædam statisque temporibus, ut Hædorum exortus. Arcturi uerò sidus non ferè sine procellosa grandine emergit.

De vi Caniculæ.

CAP. XL.

NAm Caniculæ terra accendi Solis uapores quis ignorat? cuius sideris effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in cellis uina, mouentur stagna. Orygem appellat Aegyptus feram, quam in exortu eius contra stare & contueri tradit, ac uelut adorare, cum sternuerit. Canes quidem toto eo spatio maxime in rabiem agi, non est dubium.

Sidera in alijs signorum partibus & temporibus alijs influere.

CAP. XLI.

Quin in partibus quoque signorum quorundam sua uis inest, ut autumnali æquinoctio, brumæque, cum tempestatibus confici sidus intelligimus. Nec imbris tantum tempestatibusque, sed multis & corporum & ruris experimentis. Afflantur alii sidere, alii commouentur statis temporibus aluo, neruis, capite, mente. Olea, & populus alba, & salices, folia solstitio circumagunt. Floret ipso brumali die, suspensa in tectis arentis herba pulegii, rumpuntur intentæ spiritui membranæ. Miretur hoc, qui non obseruet quotidiano experimento, herbam unam, quæ uocatur heliotropium, abeuntem Solem intueri semper, omnibusque horis cum eo uerti, uel nubilo obumbrante. Iam quidem lunari potestate ostrearum, conchyliorumque, & concharum omnium corpora augeri, ac rursus minui. Quin & foricum fibras respondere numero Lunæ, exquisuere diligentiores: minimūque animal fornicam sentire uires sideris, interlunio semper cessantem. Quo turpius homini inscitia est, fatenti præcipue iumentorum quorundam in oculis morbos cum Luna crescere ac minui. Parrociniatur nascitas cæli immensa, discreta altitudine in duo atque LXX. signa. Hæ sunt rerum aut animantium effigies, in quas digessere cælum perici. In his quidem mille sexcentas annotauere stellas, insignes uidelicet effectus, uisue. Exempli gratia, in cauda Tauri septem, quas appellauere Vergilias, in fronte Suculas, Booten, qui sequitur Septentriones.

Imbrium, ventorum, & nubium cause.

CAP. XLII.

EXtra has causas non negauerim existere imbres uentorumque: quoniam humidam à terra, aliàs uerò propter uapores fumidam, & exhalare caliginem certum est. Nubescitque liquore egresso in sublime, aut ex aere coacto in liquorem, gigni. Densitas earum corpusculum haud dubio coniectatur argumento, cum Solem obumbrant, perspicuum aliàs etiam urinantibus in quamlibet profundam aquarum altitudinem.

De tonitr

De tonitruis & fulguribus.

CAP. XLIII.

Igitur non eam inficias, posse in has & ignes supernè stellarum decidere, quales sereno sæpe cernimus, quorum ictu concuti aera uerum est, quando & tela uibrata stridunt. Cum uerò in nubem peruenerint, uaporem dissonum gigni, ut candente ferro in aquam demerso, & fumidum uorticem uolui. Hinc nasci procellas. Et si in nube luætur flatus, aut uapor, tonitrua edi: si erumpat ardens, fulmina: si longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nubem, illis perumpi. Et esse tonitrua impactorum ignium plagas, ideoque protinus coruscare igneas nubium rimas. Posse & repulsu siderum depressum, qui à terra meauerit, spiritum nube cohibitum tonare, natura strangulante sonitum, dum rixetur, edito fragore, cum erumpat, ut in membrana spiritu intentà. Posse & attritu, dum in præceps feratur, illum, quisquis est, spiritum accendi. Posse & conspectu nubium elidi, ut duorum lapidum, scintillantibus fulgetris. Sed hæc omnia esse fortuita. Hinc bruta uulmina & uana, ut quæ nulla ueniant ratione naturæ. His percuti montes, iis maria, omnesque alios irritos iactus. Illa uerò fatidica ex alto, statisque de causis, & ex suis uenire sideribus. Simili modo uentos uel potius flatus, posse & ex arido siccoque halitu terræ gigni non negauerim: posse & aquis aera expirantibus, qui neque in nebulam densetur, nec crassescat in nubes: posse & Solis impulsu agi: quoniam uentus non aliud intelligatur, quàm fluctus aeris: pluribusque etiam modis. Nanque & è fluminibus ac niuibus, & è mari uidemus & quidem tranquillo, & alios quos uocant Altanos, è terra confurgere. Qui quidem cum è mari redeunt, Tropæi uocantur: si pergunt, Apogæi.

Qua ratione echo reddatur.

CAP. XLIIII.

Montium uerò flexus crebrique uertices, & conflexa cubito, aut contrafacta in humeros iuga, concaui uallium sinus, scindunt inæqualiter inde resultantem aera: quæ causâ etiam uoces multis in locis reciprocas facit.

De uentis iterum.

CAP. XLV.

† Rectius,
Vasto præ-
ceps hiatu.
abiecta præ-
positione.

Sine fine uentos generant iam quidam etiam specus, qualis in Dalmatiæ ora, † uasto in præceps hiatu: in quem deiecto leui pondere, quamuis tranquillo die, turbini similis emicat procella. Nomen loco est Senta. Quin & in Cyrenaica prouincia rupes quædam Austro traditur sacra, quam profanum sit attrectari hominis manu, confestim Austro uolente harenas. In domibus etiam multis, manu facta inclusa opacitate conceptacula auras suas habent, adeò causa non deest. Sed plurimum interest, flatus sit, an uentus. Illos statos atque perspirantes, quos non tractus aliquis, uerum terræ sentiunt: † qui non aura, non procella maris, sed appellatione quoque ipsa uenti sunt: qui siue assiduo mundi † incitu, & contrario siderum occurfu nascuntur, siue hic est ille generabilis rerum naturæ spiritus, huc illuc tanquam in utero aliquo uagus, siue disparili errantium siderum ictu, radiorumque multiformi iactu flagellatus aer, siue à suis sideribus exeunt his propioribus, siue ab illis cælo affixis cadunt, palàm est illud quoque legem naturæ habere non ignotam, etiam si nondum percognitam.

Naturæ & obseruationes uentorum.

CAP. XLVI.

† tam dis-
cordi.

Viginti amplius auctores Græci ueteres prodidere de his obseruationes. Quo magis miror, orbe † discordi, & in regna hoc est in membra diuiso, tot uiris curæ fuisse tam ardua inuentu, inter bella præsertim & infida hospitia, piratis etiam omnium mortalium hostibus transitus ferè tenentibus: ut hodie quædam in suo quisque tractu ex eorum commentariis, qui nunquam eò accessere, uerius noscat, quàm indigenarum scientia: nunc uerò pace tam festâ, tam gaudente prouentu rerum artiumque principe, omnino nihil addisci noua inquisitione, imò ne ueterum quidem inuenta perdisci. Non erant maiora præmia in multis dispersa fortunæ magnitudine: & ista plures sine præmio alio, quàm posteros iuuandi, eruerunt. Nanque mores hominum senescere, non fructus. Et immensa multitudo aperto, quodcunque est, mari, hospitalique litorum omnium impulsu navigat, sed lucri, non scientiæ gratia. Nec reputat cæca mens, & tantum auaritiæ intentâ, id ipsum scientia posse tutius fieri. Quapropter scrupulosius, quàm instituto for-
tassis

tassis conueniat operi, tractabo uentos, tot millia nauigantium cernens.

Ventorum genera.

CAP.

XLVII.

- Veteres quatuor omnino seruauere, per totidem mundi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti, ut mox iudicatum est, ratione. Secuta ætas octo addidit, nimis subtili & concisa: proximis inter utranque media placuit, ad breuem ex numerosa additis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus: Ab Oriente æquinoctiali Subsolanus, ab Oriente brumali Vulturius: Illum Apelioten, hunc Eurum Græci appellant. A meridie Auster, & ab occasu brumali Africus, Noton & Liba nominant. Ab occasu æquinoctiali Fauonius, ab occasu solstitiali Corus: Zephyron & Argesten uocant. A
- 10 Septentionibus Septentrio, interque eum & exortum solstitialem Aquilo, Aparctias dicti & Boreas. Numerosior ratio quatuor his interiecerat, Thraciam, media regione inter Septentrionem & occasum solstitialem: itémque Cæcian, media inter Aquilonem & exortum æquinoctialem. Ab ortu solstitiali Phœnician, media regione inter ortum brumalem & meridiem. Item inter Liba & Noton compositum ex utroque medium, inter meridiem & hybernum occidentem, Libonoton. Nec finis: Alii quippe Meseu nomine etiamnum addidere inter Borean & Cæcian: & inter Eurum & Noton, Euronotum. Sunt etiam quidam peculiare quibusque gentibus uenti, non ultra certum procedentes tractum: ut Atheniensibus Sciron, paulum ab Argeste deflexus, reliquæ Græciæ ignotus. Aliubi elatior idem Olympias uocatur. Consuetudo omnibus his nominibus Argesten
- 20 intelligit: & Cæcian aliqui uocant Hellepontian, & eosdem alibi aliter. Item in Narbonensi prouincia clarissimus uentorum est Circius, nec ulli uolentia inferior, Ostiam plerunque rectâ Ligustico mari perferens: idem non modò in reliquis partibus cæli ignotus, sed ne Viennam quidem eiusdem prouinciæ urbem attingens, paucis antè limitibus iugi modici occurru tantus ille uentorum coercitus. Et Aultrios in Aegyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifesta lex naturæ, uentis etiam & tempore & sine dicto. Ver ergo aperit nauigantibus maria: cuius in principio, Fauonii hybernum molliunt cælum, Sole Aquarii xxv. obtinente partem. Is dies sextus est ante Februarias Idus. Competit ferme & hoc omnibus, quos deinde ponam, per singulas intercalationes uno die anticipantibus, rursumque lustro sequenti ordine seruantibus. Fauonium quidam ad vii. Calend. Martii Chelidonian uocant, ab hirundinis uiso: nonnulli uerò Ornithian, uno & lxx. die post brumam, ab aduentu auium, flantem per dies nouem. Fauonio contrarius est, quem Subsolanum appellauimus. Datus est autem huic exortus Vergiliarum in totidem partibus Tauri, sex diebus ante Maïas Idus, quod tempus austrinum est, huic uento Septentrione contrario. Ardentissimo autem æstatis tempore exoritur Caniculæ sidus, Sole primam partem Leonis ingrediente: qui dies xv. ante Augustas Cal. est. Huius exortum diebus octo fermè Aquilones antecedunt, quos Prodromos appellant. Post biduum autem exortus, iidem Aquilones constantius perflant diebus quadraginta, quos Etesias uocant. Molliri eis creditur Solis uapor geninatus ardore sideris: nec ulli uentorum magis statim sunt. Post eos rursus Aultri frequentes usque
- 40 ad sidus Arcturi, quod exoritur undecim diebus ante æquinoctium autumnum. Cum hoc Corus incipit. Corus autumnat: huic est contrarius Vulturius. Post id æquinoctium diebus ferè quatuor & quadraginta. Vergiliarum occasus hyemem inchoat: quod tempus in iii. Idus Nouembris incidere consuevit: hoc est Aquilonis hyberni, multumque æstiuo illi dissimilis, cuius ex aduerso est Africus. Ante brumam autem septem diebus, totidémque postea, sternitur mare halcyonum fœturæ: unde nomen hi dies traxere: reliquum tempus hyemat. Nec tamen sæuitia tempestatum concludit mare. Piratæ primùm coegere mortis periculo in mortem ruere, & hyberna experiri maria: nunc idem hoc auaritia cogit. Ventorum frigidissimi sunt, quos à Septentrione diximus spirare, & uicinus his Corus. ii & reliquos compescunt, & nubes abigunt. Humidi, Africus, & præcipuè Auster Italix. Narrant & in Ponto Cæcian in se trahere nubes. Sicci Corus, & Vulturius, præterquam desinentes. Niuales Aquilo, & Septentrio. Grandines Septentrio

Septentrio importat, & Corus. Aestuosus Auster. Tepidi Vulturnus, & Fauonius. Idem Subsolano sicciores: & in totum omnes à Septentrione & Occidente sicciores, quàm à Meridie & Oriente. Saluberrimus autem omnium Aquilo: noxius Auster, & magis siccus, fortassis quia humidus frigidior est. Minus esurire eo spirante creduntur animantes. Et etiam noctu desinunt [†]ferè, & à tertia diei hora oriuntur. In Hispania & Asia ab Oriente flatus est eorum, in Ponto ab Aquilone, reliquis in partibus à Meridie. Spirant autem & à bruma, cum uocantur Ornithia, sed leniores & paucis diebus. Permutant & duo naturam cum situ. Auster Africae serenus, Aquilo nubilus. Omnes uenti uicibus suis spirant maiore ex parte, aut ut contrarius desinenti incipiat. Cum proximi cadentibus surgunt, à laevo latere in dextrum ut Sol, ambiunt. De ratione eorum menstrua, quarta maximè Luna decernit. 10
Iisdem autem uentis in contrarium nauigatur, prolatis pedibus, ut noctu plerumque aduersa uela concurrant. Austro maiores fluctus eduntur, quàm Aquilone: quoniam ille infernus ex imo maris spirat, hic summo. Ideoque post Austros noxii præcipuè terræ motus. Noctu Auster, interdiu Aquilo uehementior. Et ab ortu flantes diuturniores sunt ab occasu flantibus. Septentriones impari ferè desinunt numero: quæ obseruatio & in aliis multis rerum naturæ partibus ualeat. Mares itaque existimantur impari numero. Sol & auget, & comprimit flatus. Auget exoriens occidensque, comprimit meridianus æstiuus temporibus. Itaque medio diei aut noctis plerumque sopiuntur, quia aut nimio frigore aut æstu soluuntur. Et imbris uenti sopiuntur. Expectantur autem maximè, unde nubes discussæ adaperuere cælum. Omnium quidem (si libeat obseruare minimos ambitus) redire easdem uices quadriennio exacto Eudoxus putat, non uentorum modò, uerùm & reliquarum tempestatum magna ex parte. Et est principium lustris eius semper intercalari anno Caniculæ ortu. De generalibus uentis hæc. 20

De repentinis flatibus.

CAP. XLVIII.

Nunc de repentinis flatibus, qui exhalante terra (ut dictum est) coorti, rursusque deiecti, interim obducta nubium cute multiformes existunt. Vagi quippe & ruentes torquentium modo (ut aliquibus placere ostendimus) tonitrua & fulgura edunt. Maiore uerò illati pondere incursumque, si latè siccam ruperint nubem, procellam gignunt, quæ uocatur à Græcis Ecnephas. Sin uerò depresso linu arctius rotati effregerint, sine igne, hoc est, sine fulmine, uorticem faciunt, qui Typhon uocatur, id est, uibratus Ecnephas. Desert hic secum aliquid, abruptum è nube gelida conuoluens uersansque, & ruinam suam illo pondere aggrauans, & locum ex loco mutans rapida uertigine: præcipua nauigantium pestis, non antennis modò, uerùm ipsa nauigia contorta frangens, tenui remedio aceti in aduenientem effusi, cui frigidissima est natura. Idem illi ipse percussus, correpta secum in cælum refert, sorbétque in excelsum. [†]Quòd si maiore depresso nubis eruperit specu, sed minus lato quàm procella, nec sine fragore, Turbinem uocant, proxima quæque prosternentem. Idem ardentior, accensiusque dum furit, Prestere nocatur, ambrens contacta pariter & proterens. 30

Alia prodigiosa genera tempestatum.

CAP. XLIX

† Huc uide-
tur pertinere
prima se-
quentis capi-
tis periculus
perperâ ex
hac sua sede
in alienam
traiecta.
Tunc nivalis
Ecnephas.
Redundant
enim tria
illa uerba,
Aut niue la-
cente.

Non fit autè aquilonius Typhon, [†]nec nivalis aut niue iacente Ecnephas. Quòd si simul rupit nubem, exarsitque, & ignem habuit, non postea concepit, fulmen est. Distat à Prestere, quo flamma ab igne. Hic latè funditur flatu, illud conglobatur impetu. Vortex autem remeando distat à turbine, & quo stridor à fragore. Procella latitudine ab utroque, disiecta nube uerius, quàm rupta. Fit & caligo belluæ similis, nube dira nauigantibus. Vocatur & columna, cum spissatus humor rigensque ipse se sustinet. Ex eodem genere, & in longam ueluti fistulam nubes aquam trahit. 40

Quibus in terris fulmina non cadant.

CAP. L

Hyeme & æstate rara fulmina, contrariis de causis, quoniam hyeme densatus aer nubium crassiore corio spissatur: omnisque terrarum exhalatio rigens ac gelida, quicquid accipit ignei uaporis, extinguit. Quæ ratio immunem Scythiam & circà rigentia fulminum calu præstat, & è diuerso nimius ardor Aegyptum. Siquidem calidi siccique halitus 50

halitus terræ, raras admodum tenuēsque & infirmas densantur in nubes. Vere autem & autumnō crebriora fulmina, corruptis in utroque tempore æstatis hyemisque; causis. Quæ ratione crebra in Italia, quia mobilior aer mitiore hyeme, & æstate nimboſa, ſemper quodammodo uernat uel autumnat. Italiæ quoque partibus iis, quæ à ſeptentrione diſcedunt ad teporem, qualis eſt Urbis & Campaniæ tractus, iuxta hyeme & æstate fulgurat, quod non in alijs ſitu.

Fulgurum genera & miracula.

C A P. L I.

Fulminum ipſorum plura genera traduntur. Quæ ſicca ueniunt, non adurunt, ſed diſſipant. Quæ humida, non urunt, ſed infulſcant. Tertium eſt, quod clarum uocant, mirificæ maximè naturæ, quo dolia exhauriuntur intactis operimentis, nullòque alio uestigio relictò. Aurum, & æs, & argentum liquatur intus, ſacculis ipſis nullo modo am-
bustis, ac ne confulo quidem ſigno ceræ. Marcia princeps Romanarum iſta grauida, partu exanimato, ipſa citra ullum aliud incommodum uixit. In Catilinanis prodigijs, Pompeiano ex municipio M. Herennius Decurio ſereno die fulmine iſtus eſt.

De obſervationibus.

C A P. L I I.

Thuſcorum literæ nouem Deos emittere fulmina exiſtimant, & quæ eſſe undecim generum. Iouem enim trina iaculari. Romani duo tantum ex iis ſeruare: diurna attribuentes Ioui, nocturna Summano, rariora ſanè eadem de cauſa frigidioris cæli. Hetruria erumpere terra quoque arbitrat, quæ infera appellat, brumali tempore facta, ſæua maximè & execrabilia, cum ſint omnia, quæ terrena exiſtimant, non illa generalia,
nec à ſideribus uenientia, ſed ex proxima atque turbidiore natura. Argumentum euidentius eſt, quòd omnia à ſuperiore cælo decidentia obliquos habeant iſtus: hæc autem quæ uocantur terrena, rectos. Sed quia ex propiore materia cadunt, ideo creduntur è terra exire, quoniam ex repulſu nulla uestigia edant, cum ſit illa ratio non inferni iſtus, ſed aduerſi. A Saturni ea ſidere proficiſci ſubtilius iſta conſectati putant: ſicut cremantia, à Martis. Qualiter cum Volſinii oppidum Thuſcorum opulentiffimum totum concrematum eſt fulmine. Vocant & familiaria in totam uitam fatidica, quæ prima ſunt familiam ſuam cuique indepto. Cæterum exiſtimant non ultra decem annos portendere priuata, præterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die: publica non ultra
triceſimum annum, præterquam in deductione oppidorum.

De fulminibus euocandis.

C A P. L I I I.

Exat Annalium memoria, ſacris quibuſdā & precationibus uel cogi fulmina, uel im-
petrari. Vetus fama Hetruriæ eſt, impetratum, Volſinios urbem agris depopulatis ſubeunte monſtro, quod uocauerit Voltam. Euocatū & à Porſena ſuo rege. Et ante eum à Numa ſapius hoc factitatum, in primo Annalium ſuorum tradit L. Piſo grauis author: quod imitatum parū rite Tullum Hoſtilium, iſtum fulmine. Lucòſque, & aras, & ſacra habemus, interque Statores, & Tonantes, & Feretrios, Elicium quoque accepimus Iouem. Varia in hoc uitæ ſententia, & pro cuiusque animo. Imperari naturæ, audacis eſt credere: nec minus hebetis, beneficijs abrogare uires: quando in fulgurum quoque interpretatione eò profecit ſcientia, ut uentura alia finito die præcinat: & an peremptura ſint factum, aut apertura potius alia fata, quæ lateant innumerabilibus in utroque publicis priuatique experimentis. Quamobrem ſint iſta (ut rerū naturæ libuit) alijs certa, alijs dubia, alijs probata, alijs damnanda. Nos cætera, quæ ſunt in his memorabilia, non omittemus.

Catholica fulgurum.

C A P. L I I I I.

Fulgetrum prius cerni, quàm tonitrum audiri, (cum ſimul ſiant) certum eſt. Nec mirum, quoniam lux ſonitu uelocior. Iſtum autem & ſonitum congruere, ita modulan-
te natura. Sed ſonitum profecti eſſe fulminis, non illati: etiamnum ſpiritum ocycorem fulmine, ideo quati prius omne & afflari, quàm percuti: nec quenquam tangi, qui prior uiderit fulmen, aut tonitru audierit. Læua proſpera exiſtimantur, quoniā læua parte mundi ortus eſt. Nec tam aduentus ſpectatur, quàm reditus, ſiue ab iſtu reſiliat ignis, ſiue opere conſecto, aut igne conſumpto ſpiritus remeet. In ſedecim partes cælum in eo reſpe-

Et diuisere Thufci. Prima est à septentrionibus ad æquinoctialem exortum: secunda ad meridiem, tertia ad æquinoctialem occasum: quarta obrinet, quod reliquum est, ab occasu ad septentriones. Has iterum in quaternas diuisere partes, ex quibus octo ab exortu sinistras, totidem è contrario appellauere dextras. Ex his maxime dira, quæ septentrionem ab occasu attingunt. Itaque per plurimum refert, unde uenerint fulmina, & quò concesserint. Optimum est, in exortuas redire partes. Ideo cum à prima cæli parte uenerint, & in eandem cõcesserint, summa felicitas portèditur, quale Syllæ Dictatori ostentum darù accepimus. Cætera ipsius mundi portione minus prospera, aut dira. Quædam fulgura enuntiare non putant fas, nec audire, præterquam si hospiti indicentur, aut parenti. Magna huius obseruationis uanitas, tacta Iunonis æde, Romæ deprahèsa est Scæuro Consule, qui mox princeps fuit. Noctu magis, quàm interdiu, sine tonitribus fulgurat. Vnum animal hominem non semper extinguit, cætera illico: hunc uidelicet natura tribuente honorè, cum tot belluæ uiribus præsent. Omnia cõtrarias incubant in partes: † homo, nisi conuertatur, ui percussus non expirat. Supernè icti cõsidunt. Vigilans ictus conuiuentibus oculis, dormiens patentibus reperitur. Hominem ita exanimatum cremari fas non est: condi terra religio tradidit. Nullum animal, nisi exanimatum, fulmine accenditur. Vulnera fulminatorum frigidiora reliquo corpore sunt.

Quæ non feriuntur fulmine.

CAP. LV.

EX iis, quæ terra gignuntur, lauri fruticem non icit: nec unquam quinque altius pedibus descendit in terram. Ideo pauidi altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula è pellibus belluarum, quas uitulos appellant, quoniam hoc solum animal ex marinis non percutiat, sicut nec è uolucris aquilam, quæ ob hoc † armiger huius relictur. In Italia inter Tarracinam & ædem Feroniæ, turres bellicis temporibus desiere fieri, nulla non earum fulmina diruta.

De prodigijs pluuijs, lacte, sanguine, carne, ferro, lana, lateribus cõctis.

CAP. LVI.

PRÆTER hæc inferiore cælo relatum in monumenta est, lacte & sanguine pluuisse M. Acilio, C. Porcio c o s s. † & sæpe aliàs carne, sicut L. Volumnio, Seruio Sulpicio c o s s. ex quæ ea non putruisse, quod non diripiissent aues. Item ferro in Lucanis, anno antequam M. Crassus à Parthis interemptus est, omnesque cum eo Lucani milites quorum magnus numerus in exercitu erat. Effigies, quæ pluerat, spongiarum ferè similis fuit: aruspices cauenda præmonuerunt superna uulnera. L. autem Paulo, C. Marcello c o s s. lana pluit circa castellum Carissanum, iuxta quod post annum T. Annii Mijo occisus est. Eodem causam dicente lateribus cõctis pluuisse, in eius anniacta relatum est.

De crepitu armorum, & tubarum de cælo audito.

CAP. LVII.

ARMORUM crepitus, & tubæ sonitus, auditos è cælo Cimbricis bellis accepimus, crebròsque & prius, & postea. Tertio uerò Consularu Marii ab Amerinis, & Tudertibus spectata arma cælestia, ab ortu occasuque inter se concurrentia, pulsus quæ ab occasu erant. Ipsum ardere cælum, minimè mirum est, & sæpius uisum, maiore ui ignis nubibus correptis.

De lapidibus è cælo cadentibus.

CAP. LVIII.

Celebrant Græci Anaxagoram Clazomenium, Olympiadis septuagesimo octauæ secundo anno, prædixisse cælestium literarum scientia, quibus diebus saxum casurum esset è Sole. Idque factum interdiu in Thraciæ parte ad Aegros flumen. Qui lapis etiam nunc ostenditur, magnitudine uehis, colore adusto, comete quoque illis noctibus flagrans. Quod si quis prædictum credat, simul fateatur necesse est, maioris miraculi diuinitatem Anaxagoræ fuisse: soluique rerum naturæ intellectum, & confundi omnia, si aut ipse Sol lapis esse, aut unquam lapidem in eo fuisse credatur: decidere tamen crebrò, non erit dubium. In Abydi gymnasio ex ea causa colitur hodièque, modicus quidem, sed quem in medio terrarum casurum idem Anaxagoras prædixisse narratur. Colitur & Callandriæ, quæ Potidæa uocitata est, ob id deducta. Ego ipse uidi in Vocontiorum agro paulò antè delatum.

De arcu

† Homo nisi conuertatur in percussus nō expirat.

† armiger

† In uetusto codice uerborum ordine distinctio neque nō nihil immutata sic legitur, & sæpe aliàs: sicut carne. L. Vo lumnio. &c.

De arcu celeſti.

C A P. L I X.

Arcus uocamus extra miraculum frequentes, & extra oſtentum. Nam ne pluuios quidem, aut ſerenos dies, cum fide portendunt. Maniſteſtum eſt, radium Solis immiſſum cauæ nubi, repulſa acie in Solem refringi, colorumque uarietatem miſtura nubium, aeris, igniumque fieri. Certè niſi Sole aduerſo non fiunt, nec unquam, niſi dimidia circuli forma: nec noctu, quamuis Ariſtoteles prodat aliquando uiſum: quod tamen fieretur idem non niſi quattodecima Luna poſſe. Fiunt autem hyeme, maxime ab æquinoctio autumnali die decreſcente. Quo rurfus creſcente ab æquinoctio uerno, non exiſtunt: nec circa ſoliſtium longiſſimis diebus: bruma uerò, hoc eſt, breuiſſimis diebus, frequenter. Idem ſublimis humili Sole, humiliſque ſublimi, & minores occidente uel oriente, ſed in latitudinem diffuſi, meridie exiles, uerùm ambitus maioris. Aſtate uerò per meridiem non cernuntur, poſt autumnæ æquinoctium, quacunque hora: nec unquam plures ſimul, quàm duo. Cætera eiufdem naturæ non multis dubia eſſe uideo.

De grandine, niue, pruina, nebula, rore.

C A P. L X.

Grandinem congelato imbre gigni, & niuem eodem humore molliſs coacto, pruina autem ex rore gelido. Per hyemem niues cadere, non grandines: ipſæſque grandines interdum ſapius, quàm noctu, & multò celerius reſolui, quàm niues. Nebulas nec æſtate, nec maximo frigore exiſtere. Rores neque gelu, neque ardoribus, neque uentis, nec niſi ſerena nocte. Gelando liquorem minui, ſolutaque glacie non eundem inueniri modum.

De nubium imaginibus.

C A P. L X I.

Varietates colorum figurarumque in nubibus cerni, prout admiſtus ignis ſuperet, aut uincatur.

De proprietatibus cæli in locis.

C A P. L X I I.

Prætereà quaſdam proprietates cæli quibuſdam locis eſſe. Roſcidas æſtate Africa noctes. In Italia Locris, & in lacu Velino, nullo non die apparere arcus. Rhodi & Syracuſis nunquam tanta nebula obduci, ut non aliqua hora Sol cernatur: qualia aptius ſuis referentur locis. Hæc ſunt dicta de aere.

De natura terræ.

C A P. L X I I I.

Sequitur terra, cui uni rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ uenerationis. Sic hominum illa, ut cælum Dei: quæ nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelque editos ſuſtinet ſemper: nouiſſimè complexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tum maxime, ut mater, operiens: nullo magis ſacramento, quàm quo nos quoque ſacros facit, etiam monumenta ac titulos gerens, noménque prorogans noſtrum, & memoriam extendens contra breuitatem æui. Cuius numen uſum iam nullis precamur irati graue: tanquam neſciamus hanc eſſe ſolam, quæ nunquam iriſcatur homini. Aquæ ſubeunt in imbres, rigeſcunt in grandines, tumelſcunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aer denſatur nubibus, furit procellis. At hæc benigna, mitis, indulgens, uſuſque mortalium ſemper ancilla, quæ coacta generat! quæ ſponte fundit! quos odores ſaporéſque! quos ſuccos! quos tactus! quos colores! quàm bona fide creditum ſœnus reddit! quæ noſtri cauſa alit! Peſtifera enim animantia, uitali ſpiritu habente culpam, neceſſe eſt illi ſeminata excipere, & genita ſuſtinere. Sed in malis generantium noxa eſt. Illa ſerpentem homine percuſſo non amplius recipit, poenæſque etiam inertium nomine exigit: illa medicas fundit herbas, & ſemper homini parurit. Quin & uenena, noſtri miſeram inſtituiſſe credi poteſt, tne in tædio uitæ diræ famis mors, terræ meritis alieniſſima, lenta nos conſumeret tabe, ne lacerum corpus abrupta diſpergerent, ne laquei torqueret poena præpoſtera, incluſo ſpiritu, cui quæreret exitus: ne in profundo quaſita morte, ſepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus ſcinderet corpus. Ita eſt, miſerata genuit id, cuius facillimo hauſtu, illibato corpore, & cum toto ſanguine extinguemur, nullo labore, ſitientibus ſimiles: qualiter deſunctos, non uolucris, non fera attingeret: terræque ſeruaretur, qui ſibi ipſi periſſet. Et, ut uerum fateamur, terra nobis malorum

*Tne in tædio
uitæ famis
mors terræ
meritis alieniſſima,
lenta nos conſu-
meret tabe.*

remedium genuit, nos illud uitæ fecimus uenenum. Nos enim & ferro, quo carere non possumus, simili modo utimur. Nec tamen quereremur merito, etiamsi malefici causa tulisset. Aduersus unam quippe naturæ partem ingrati sumus: quasi non ad delicias quasque, non ad contumelias seruiat homini. In maria iacitur, aut, ut freta admittamus, eroditur aquis: ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis: multoque plus, ut deliciis, quam ut alimentis famuletur nostris. Et tamen, quæ summa patitur atque extrema cute, tolerabilia uideantur. Penetramus in uiscera, auri argentique uenas, & aris ac plumbi metalla fodientes, gemmas etiam & quosdam paruulos quærimus lapides, scrobibus in profundum actis. Viscera eius extrahimus, ut digito gestetur gemma, quam petimus. Quot manus atteruntur, ut unus niteat articulus! Si ulli essent inferi, iam profecto illos auaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodissent. Et miramur, si eadem ad noxam genuit aliqua. Feræ enim credo custodiunt illam, arcéntque sacrilegas manus. Nónne inter serpentes fodimus, & uenas auri tractamus cum ueneni radicibus? Placatiore tamen Dea ob hoc utimur, quod omnes hi opulentia exitus ad scelera cædésque & bella tendunt: quàmque sanguine nostro irrigamus, insepultis ossibus tegimus. Quibus tamē, uelut exprobrato furore, tandem ipsa se obducit & scelera quoque mortalium occultat. Inter crimina ingrati animi & hoc duxerim, quod naturam eius ignoramus.

De formaterræ.

C A P. L X I I I.

Est autem figura prima, de qua consensus iudicat. Orbem certè dicimus terræ, globumque uerticibus includi fatemur. Neque enim absoluti orbis est forma, in tanta montium excelssitate, tanta camporum planitie: sed cuius amplexus, si capita linearum comprehendantur ambitu, figurâ absoluti orbis efficiat: id quod ipsa rerû naturâ cogit ratio, non eisdē causis, quas attulimus in cælo. Nanque in illo caua in se conuexitas uergit, & cardini suo, hoc est terræ, undiq; incumbit. Hæc, ut solida atq; conferta, assurgit, intumescēti similis, extrâq; protenditur. Mundus in centrū uergit: at terra exit à centro, immensum eius globum in formâ orbis absidua circa eam mundi uolubilitate cogente.

De Antipodibus, an sint, & aquæ rotunditate.

C A P. L X V.

Ingens hîc pugna literarum, contræque vulgi, circumfundi terræ undique homines, conuersi; inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cæli uerticem, ac simili modo ex quacunque parte mediani calcari: illo quærente, cur non decidant contrâ siti: tanquam non & ratio præsto sit, ut nos non decidere mirentur illi. Interuenit sentētia, quamuis indocili probabilis turbæ, inæquali globo, ut si sit figura pineæ nucis, nihilominus terram undique incolit. Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriente? pendere ipsam, ac non cadere nobiscum, ceu spiritus uis mundo præsertim inclusi, dubia sit: aut possit cadere, natura repugnante, & quò cadat, negante. Nam sicut ignium sedes non est nisi in ignibus, aquarum nisi in aquis, spiritus nisi in spiritibus: ita terræ, arcētib; cunctis, nisi in se, locus non est. Globum tamen effici mirum est, in tanta planitie maris camporumque. Cui sententiæ adest Dicæarchus uir in primis eruditus, regum cura permenis montes, ex quibus altissimum prodidit Pelion, M. cæl. pass. ratione perpendiculi, nullam esse eam portionem uniuersæ rotunditatis colligens. Mihi incerta hæc uidetur cōiectatio, haud ignaro quosdam Alpium uertices, longo tractu, nec breuiore L. millibus passuum assurgere. Sed uulgò maxima hæc pugna est, si coactam in uerticem aquarum quoq; figuram credere cogatur. Atqui non aliud in rerum natura aspectu manifestius. Nanq; & dependentes ubiq; guttæ paruis globantur orbibus: & pulueri illatæ frondiūq; lanugini impositæ, absoluta rotunditate cernuntur: & in poculis repletis media maximè tument. Quæ propter subtilitatem humoris, molliatq; in se residentem, ratione facilius, quàm uisu, deprehenduntur. Idq; etiam magis mirum, in poculis repletis, addito humore minimo circumfluere quod superfit: contrâ euenire ponderibus additis ad uicenos sæpe denarios: scilicet quia intus recepta liquorē in uerticem attollant, at cumulo eminente insusā dilabantur. Eadem est causa, propter quam è nauibus terra nō cernatur, è nauium malis conspicua: ac procul cecedere nauigio, si quid quod fulgeat religetur in mali cacumine, paulatim

† portione
uniuersæ ro-
tunditatis,
hoc est, simi-
litudinis spe-
cies propor-
tionem, quod
genus locu-
tionis Plinio
in primis est
familiarē.

10 paulatim descendere uideatur, & postremò occultetur. Deniq; Oceanus, quem fatemur ultimum, quamam alia figura cohæreret atq; non decideret, nullo ultra margine includente: Ipsum id ad miraculum redit, quonam modo etiãmsi globetur, extremum non decidat mare. Contra quod, ut sint plana maria, & qua uidetur figura, non possit accidere, magno suo gaudio magnâq; gloria inuentores Græci subtilitate geometrica docent. Namq; cum è sublimi in inferiora aquæ ferantur, & sic hæc natura earum confessa, nec quisquã dubitet in litore ullo accessisse eas, quò longissimè deuexitas passa sit, procul dubio apparere, quo quid humilior sit, propius cætro esse terræ, omnèq; lineas, quæ emittantur ex eo ad proximas aquas, breuiiores fieri, quàm quæ ad extremum mare à primis aquis. Ergo totas, omniq; ex parte aquas uergere in centrum: ideòq; nò decidere, quoniam in interiora nitantur. Quod ita formasse artifex Natura credi debet, ut cum terra arida & sicca constare per se ac sine humore non posset, nec rursus stare aqua, nisi sustinente terra, mutuo implexu iungerentur: hac sinus pendente, illa uerò permeante totam, intrâ, extrâ, suprà, uenis, ut uinculis, discurrentibus, atque etiam in summis iugis erumpente: quo spiritu acta, & terræ pondere expressa, siphonum modo emicat: tantumque à periculo decidendi abest, ut in summa quæque & altissima exiliat. Qua ratione manifestum est, quare tot fluminum quotidiano accessu maria non crescant.

Quomodo aqua sit terræ immixta.

CAP. LXVI.

20 **E**st igitur in toto suo globo tellus medio ambitu præcincta circumfluo mari. Nec argumentis hoc inuestigandum, sed iam experimentis cognitum.

De navigatione maris, & fluminum.

CAP. LXVII.

30 **A**gadibus columnisq; Herculis, Hispaniæ & Galliarû circuitu, totus hodie navigatur occidens. Septentrionalis uerò Oceanus, maiore ex parte nauigatus est, auspiciis Diui Augusti Germaniâ classe circuecta ad Cimbrorum promontoriû: & inde immenso mari prospecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagâ, & humore nimio rigetia. Propter quod minimè uerisimile est illic maria deficere, ubi uis humoris superet. Iuxta uerò ab ortu ex Indico mari, sub eodè sidere pars tota uergens in Caspium mare, per nauigata est Macedonum armis, Seleuco atq; Antiocho regnantibus, qui & Seleucida atq; Antiochida ab ipsis appellari uoluer. Circa Caspium quoque multa Oceani litora explorata, paruoq; breuius, quàm totus, hinc aut illinc Septentrio eremigatur. Ut tamen cõiecturæ locum sic quoq; non relinquat, ingens argumentû paludis Mæoticæ, siue ea illius Oceani sinus est, ut multos aduerto credidisse, siue angusto discreti situ restagnatio. Alio latere Gadium, ab eodè occidente, magna pars meridiani sinus ambitu Mauritaniam nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partem, & orientis, uictoriæ magni Alexandri lustrauere, usq; in Arabicum sinum. In quo res gerente C. Cæsare Augusti filio, signa nauium ex Hispaniensibus naufragiis feruntur agnita. Et Hanno, Carthaginis potentia i' orente, circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, navigatione eam prodidit scripto: sicut ad extera Europæ noscenda missus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius auctor est, Eudoxum quandam sua ætate, cum Lathyrû regem fugeret, Arabico sinu egressum, Gades usq; peruectum: multoq; ante eum Cælius Antipater, uidisse se, qui nauigasset ex Hispania in Aethiopiam cõmercii gratia. Idem Nepos de septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranii in Consularu collegæ, sed tum Galliæ Proconsuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India commercii causâ nauigantes, tempestatibus essent in Germaniam abrepti. Sic maria circumfusa undiq; diuiduo globo, partem orbis auferunt nobis: nec inde huc, nec hinc illò peruiso tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium uanitati, poscere uidetur, ut totum hoc, quicquid est, in quo singulis nihil satis est, ceu subiectum oculis, quantum sit ostendam.

Quæ portio terræ habitetur.

CAP. LXVIII.

50 **I**am primùm in dimidio cõputari uidetur, tanquam nulla portio ipsi decidatur Oceanus: qui toto circumdatus medio, & omnes cæteras fundens recipiensq; aquas, & quicquid exit in nubes, ac sidera ipsa tot & tantæ magnitudinis pascens, quo tandem ampli-

itudinis spatio credetur habitare? Improbæ & infinita debet esse tam u astæ mol is possessio. Adde quòd ex relicto plus abstulit cælum. Nam cùm sint eius quinque partes, quas uocant zonas, infesto rigore & æterno gelu premitur omne, quicquid est subiectum duabus extremis utrinque circa uertices, hunc qui Septentrio uocatur, eumque qui aduersus illi Austrinus appellatur. Perpetua caligo utrobique, & alieno molliorum siderum aspectu, maligna ac pruina tantum albicans lux. Media uerò terrarum, qua Solis orbita est, exusta flammis & cremata, cominus uapore torrentur. Circà duæ tantum inter exustam & rigentes, temperantur: æquæ ipsæ inter se non peruiæ, propter incendium sideris. Ita terræ tres partes abstulit cælum: Oceani rapina in incerto est. Sed & relicta nobis una portio haud scio an etiam in maiore damno sit. Idem siquidem Oceanus infusus in multos (ut dicemus) sinus, ad eò uicino accessu interna maria allatat, ut centum xv. millibus passuum Arabicus sinus distet ab Aegypto mari: Caspius uerò cccclxxv. millibus à Pontico. Idem interfusus intrat per tot maria, quibus Africam, Europam, Asiâmq; dispescit. Quantum terrarum occupet, computetur etiam nunc mensura tot fluminum, tantarum paludum. Addantur & lacus, & stagna: iam elata in cælum, & ardua aspectu quoque iugitiam syluæ uallèsq; præruptæ, & solitudines, & mille causis deserta detraherentur. Hæ tot portiones terræ, imò uerò, ut plures tradidere, mundi punctus (neque enim est aliud terra in uniuerso) hæc est materia gloriæ nostræ, hæc sedes: hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuatur humanum genus, hic instauramus bella etiam ciuilia, mutuiq; cædibus laxiorem facimus terram. Et ut publicos gentium furores transeam, hæc in qua conterminos pellimus, furtique uicini cæspitem nostro solo affodimus, ut qui latissimè rura metatus fuerit, ultraque † fines exegerit accolæ, quota terrarum parte gaudeat: uel cùm ad mensuram auaritiæ suæ propagauerit, quam tandem portionem eius defunctus obtineat?

Alias, scilicet
mundi,

Mediam esse mundi terram.

C A P. L X I X.

Mediam esse mundi totius haud dubiis constat argumentis, sed clarissimè æquinoctiis paribus horis. Nam nisi in medio esset, æquales dies noctesq; haberi non posset depræhenderunt & dioptræ, quæ uel maximè id confirmant: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occasusque cernatur, & solstitialis exortus per suam lineam, brumalique occasus. Quæ accidere nullo modo possent, nisi in centro sita esset.

De siderum ortus inæqualitate, & de eclipsi, & ubi, & quare.

C A P. L X X.

Tres autem circuli supra dictis zonis implexi, inæqualitates temporum distinguunt: Solstitialis à parte Signiferi excelsissima nobis, ad septentrionalem plagam uersus, contraque ad aliud polum brumalis, item medio ambitu Signiferi orbis incedens æqui noctialis. Reliquorum, quæ miramur, causa in ipsis terræ figura est, quam globo similem, & cum ea aquas, iisdem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubiè, ut nobis septentrionalis plagæ sidera nunquam occidant, contrà meridianæ nunquam orientur: rursumque hæc illis non cernantur, attollente se contra medios uisus terrarum globo. Septentriones non cernit Troglodytice, & confinis Aegyptus: nec Canopum Italia, & quem uocant Berenices crinem, item quem sub Diuo Augusto cognominauere Cæsaris thronon, insignes ibi stellas. Adeoque manifestò assurgens fastigium curuatur, ut Canopus quartam ferè partem signi unius supra terram eminere Alexandriae intuentibus uideatur: eadem à Rhodo terram quodammodo ipsam stringere: in Ponto omnino non cernatur, ubi maximè sublimis Septentrio. Idem à Rhodo absconditur, magisque Alexandria: in Arabia Nouembri mense prima uigilia occultus, secunda se ostendit: in Merore solstitio uesperis paulisper apparet, paucisque ante exortum Arcturi diebus pariter cum die cernitur. Nauigantium hæc maximè cursus depræhendunt, in alia aduerso, in alia prope mari, subitòque conspicuis, atque ut è freto emergentibus, quæ in anfractu pilæ latuere, sideribus. Neque enim (ut dixere aliqui) mundus hoc polo excelsiore se attollit: aut undique cernerentur hæc sidera. uerum hæc eadem quibusque proximis sublimiora creduntur, eademque demersa longinquis: utq; nunc sublimis in deiectu positus uideretur

uidetur hic uertex, sic in illam terræ deuexitatem transgressis, illa se attollunt, residenti-
bus quæ hic excelsa fuerant, quod nisi in figura pilæ accidere non posset. Ideoque defe-
ctus Solis ac Lunæ uespertinos Orientis incolæ non sentiunt, nec matutinos ad Occasum
habitantes: meridianos uerò sæpius. Nobili apud Arbela magni Alexandri uictoria, Lu-
na defecisse noctis secunda hora prodita est: eademque in Sicilia exoriens. Solis defectum,
Vipsano & Fonteio c o s s. qui fuere ante paucos annos, factum pridie Calendas Maías,
Campania hora diei inter septimam & octauam sensit: Corbulo dux in Armenia inter
horam diei decimam & undecimam prodidit uisum, circuitu globi alia aliis detegente
& occultante. Quod si plana esset terra, simul omnia apparerent cunctis, noctisque non
fieri inæquales: neque aliàs, quàm in medio sitis, paria duodecim horarum interval-
la cernerentur, quæ nunc in omni parte simili modo congruunt.

Que ratio diurnæ lucis in terris.

CAP. LXXI.

10 Ideo nec nox disces: quæuis eadem toto orbe simul est, oppositu globi noctem, aut am-
bitu diem afferente. Multis hoc cognitum experimentis. In Africa Hispaniâque: turrim
Annibalis: in Asia uerò propter piraticos terrores, simili specularum præsidio excitato:
in quæis prænuntiatuius ignes sexta hora diei accensos, sæpe compertum est, tertia no-
ctis à tergo ultimis uisos. Eiusdem Alexandri cursor Philonides, ex Sicyone Elin mille &
ducenta itadia nouem diei confecit horis: indeque quamuis decliui itinere, tertia noctis
hora remensus est sapius. Causa, quod eunti cū Sole iter erat, eundem remeans obuium
20 contrario præteruerat occursum. Qua de causâ ad occasum nauigantes, quamuis bre-
uissimo die, uincunt spatia nocturnæ nauigationis, ut solem ipsum comitantes.

Gnomonica de eadem re, & horologio primo.

CAP. LXXII.

V Afæque horoscopa non ubique eadem sunt usui, in trecentis stadiis, aut ut longissi-
mè in quingenis, mutantibus semet umbris Solis. Itaque umbilici (quem gnomonem
appellant) umbra, in Aegypto meridiano tempore, æquinoctii die, paulo plus quàm
dimidiam gnomonis mensuram efficit. In urbe Roma nona pars gnomonis deest um-
bræ. In oppido Ancone superest quinta trigesima. In parte Italiæ quæ Venetia appella-
tur, eisdem horis umbra gnomoni par fit.

Vbi & quando nullæ umbræ.

CAP. LXXIII.

30 Simili modo tradunt in Syene oppido, quod est supra Alexandriam quinque milli-
bus stadiorum, solstitii die medio nullam umbram iaci: puteumque eius experimenti
gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere tum Solem illi loco supra uerticem ef-
fice: quod & in India supra flumen Hypasin fieri tẽpore eodem Onesicritus scripsit. Con-
stâtque in Berenice urbe Trogodytarum, & inde stadiis quatuor millibus dccc. xx. in
eadem gẽte Ptolemaide oppido, quod in margine rubri maris ad primos elephantorum
uenatus conditum est, hoc idem ante solstitium quadragenis quinis diebus, totidemque
postea fieri, & per eos xc. dies in meridiem umbras iaci. Rursus in Meroe insula, quæ est
caput gentis Aethiopum, & quinque millibus stadiorum à Syene in amne Nilo habita-
tur, bis anno absumi umbras, Sole duodeuicesimam Tauri partem, & quartamdecimam
40 Leonis obtinere. In Indiæ gente Oretum, mons est Maleus nomine, iuxta quem umbræ
æstare in Austrum, hyeme in Septentrionem iaciuntur. Quindecim tantum noctibus ibi
apparet Septentrio. In eadem India Patales celeberrimo portu, Sol dexter oritur, umbræ
in Meridiem cadunt. Septentrionem ibi Alexandro morante annotatum, prima tantum
noctis parte aspici, Onesicritus dux eius scripsit: quibus in locis India umbræ non sunt,
Septentrionem non conspici, & ea loca appellari Afcia, nec horas dinumerari ibi.

Vbi bis anno umbræ, & ubi in contrarium.

CAP. LXXIIII.

A T in tota Troglodytice, umbras bis quadragintaquinque diebus in anno Erato-
sthenes in contrarium cadere prodidit.

Vbi longissimus dies, & ubi breuissimus.

CAP. LXXV.

50 I c fit, ut uario lucis incremento, in Meroe longissimus dies xij. horas æquinoctiales,
& octo partes unius horæ colligat: Alexandria uerò xiiij. horas: in Italia quindecim:

*T Aliàs, una
decimo Cal.
Maías, adstip-
pulate etiã
Marciano,
qui de hac in-
pla loquens
eclipsin, in diẽ
xi. Cal. Ma-
ias eam dieẽ
incidisse.*

in Britannia xvij. ubi æstate lucidæ noctes haud dubiè repromittunt id, quod cogit ratio credi: solstitii diebus accedente Sole propius uerticem mundi, angusto lucis ambitu, subiecta terræ continuos dies habere † senis mensibus, noctesque è diuerso ad brumam remoto. Quod fieri in insula Thule Pythias Massiliensis scripsit, sex dierum nauigatione in Septentrionem à Britannia distante: quidem uerò & in Mona, quæ distat à Camaloduno Britannia oppido circiter ducentis millibus, affirmant.

Item de horologio.

CAP. LXXVI.

Vmbrarum hanc rationem, & quam uocant gnomonice, inuenit Anaximenes Milesius, Anaximandri (de quo diximus) discipulus: primusque horologium, quod appellant scioteri con, Lacedæmone ostendit.

Quomodo dies obseruentur.

CAP. LXXVII.

Ipsum diem alii aliter obseruauerunt. Babylonii inter duos Solis exortus: Athenienses inter duos occasus: Vmbri à meridie in meridiem: uulgi omne à luce ad tenebras: Sacerdotes Romani, & qui diem diffinire ciuilem, item Aegyptii & Hipparchus, à media nocte in mediam. Minora autem interualla esse lucis inter ortus Solis iuxta solstitia, quàm æquinoctia, apparet, quia positio Signiferi circa media sui obliquior est, iuxta solstitium uerò rectior.

Differentiæ gentium ratio.

CAP. LXXVIII.

Contextenda sunt his cælestibus nexa causis. Nanq; Aethiopas uicini sideris uapore torreri, adustisq; sumiles gigni, barba & capillo uibrato, non est dubium. Et aduersa 20 plaga mundi atq; glaciali, candida cute esse gètes, flauis promissis crinibus, truces uerò ex cæli rigore, has & illas mobilitates habentes. Ipsosq; trurum argumēto, illis in supera succū reuocari, natura uaporis: his in inferas partes depelli, humore deciduo. Hic graues feras, illic uarias effigies animalium prouenire, & maximè alitum, & in multas figuras gigni uolucres. Corporum autem proceritatem utrobique, illic ignium nisu, hic humoris alimen- 30 to. Medio uerò terræ salubris utrinque: mistura, fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus. Magna & in colore tēperies. Ritus molles, sensus liquidus, ingenia fecunda, totiusq; naturæ capacia. Iisdem imperia, quæ nunquam extimis gentibus fuerint: sicut ne illæ quidem his paruerint auulsæ, ac pro immanitate naturæ urgentis illas solitaria.

De motu terræ.

CAP. LXXIX.

Babyloniorum placita motus terræ, hiatuq; & cætera omnia, ui siderum existimant fieri, sed illorum trium, quibus fulmina assignant: fieri autem, meantium cum Sole aut congruentium, & maximè circa quadrata mundi. Præclara quædam esse & immortalis in eo (si credimus) diuinitas perhibetur, Anaximandro Milesio Physico: quem ferunt Lacedæmoniis prædixisse, ut urbē ac tecta custodirent: instare enim motum terræ: cū & urbs tota eorum corrui, & Taygeti montis magna pars ad formam puppis emine- 40 nis abrupta, cladem insuper eam ruina presit. Perhibetur & Pherecydis Pythagoræ doctoris alia coniectatio, sed & illa diuina: haustu aquæ è puteo præsensisse, ac prædixisse ibi terræ motum. Quæ si uera sunt, quantū à Deo tandem uideri possunt tales distare, dum uiuant? Et hæc quidem arbitrio cuiusque existimanda relinquuntur: uentos in causâ esse non dubium reor. Neq; enim unquam intremiscunt terræ, nisi sopito mari, cælusq; adeò tranquillo, ut uolatus auium nō pendeant, subtrac- 50 to omni spiritu qui uehit: nec unquam, nisi post uentos conditis, scilicet in uenas & cauernas eius occulto afflatu. Neque aliud est in terra tremor, quàm in nube tonitruum. Nec hiatus aliud, quàm cū fulmen erumpit, incluso spiritu lucente, & ad libertatem exire nitente.

De terræ biatibus.

CAP. LXXX.

Variè itaque quatitur, & mira eduntur opera, alibi prostratis montibus, alibi hiati profundo haustu, alibi egestis molibus, alibi emissis annibus, nonnunquam etiam ignibus, calidis ue fontibus, alibi † aduerso fluminum cursu. Præcedit uerò comitaturque terribilis sonus, aliàs murmur similis mugitibus, aut clamori humano, armorū- 50 ue pulsantium fragori, pro qualitate materiæ excipientis, formæque uel cauernarum uel

† Aliis, senis diebus. quam lectio- nem agno- scit & Pli- nianus, uet- sti codicis fide- dem secutus.

† Cælius Rhodiginus Antiq. lect. lib. 3 cap. 12. locum hunc sic restituit: truces uerò ex cæli rigore, his & illas mobilitates habebat. Terminus

† Conditio si licet in uen- nas, & caua eius occulte flatu.

† Rectius, aucto.

uel cuniculi, per quem meat, exilius grassante in angusto, eodem rauco in recuruis resiliante, in duris fremente, in humidis fluctuante & stagnantibus: item fremente contra solida. Itaq; & sine motu sæpe editur sonus. Nec simplici modo quatitur unquam, sed tremmit uibratque. Hiatus uerò aliàs remanet, ostendens quæ sorbuit, aliàs occultat ore compresso: rursumque ita inducitur solo, ut nulla uestigia extant, ut orbibus plerunque deuoratis, agrorumque tractu hauſto. Maritima autem maximè quatuntur. Nec montosa tali malo carent. Exploratum est mihi, Alpes, Appenninumque sæpius tremuisse. Et autumnum ac uere terræ crebrius mouentur, sicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ & Aegyptus minimè quatuntur, quoniam hîc æstatis causa obstat, illic hyemis. Item noctu sæpius, quàm inter diu. Maximi autem motus existunt matutini uersperinique: sed propinqua luce crebris: inter diu autem circa meridiem. Fiunt & Solis Lunæque defectu, quoniam tempestates tunc sopiuntur. Præcipuè uerò, cum sequitur imbrem æstus, imbræ sue æstus.

Signa motus futuri.

C A P. L X X X I.

Nauigantes quoque sentiunt non dubia coniectura, sine statu intumescente fluctu subito, aut quatiante icu. Intremunt uerò & in nauibus posita, æquè quàm in ædificiis, crepituque prænuntiant. Quin & uolucres non impauidæ sedent. † Est & in cælo signum, præceditque motu futuro, aut inter diu, aut paulo post occasum sereno, seu tenuis linea nubes in longum porrecta spatium. Est & in puteis turbidior aqua, nec sine odoris tædio.

† sed & in cælo signum præcedit motu futuro.

Auxilia contra motus futuros.

C A P. L X X X I I.

Sicut † in iisdem est remedium, quale & crebri specus præbent. Præconceptum enim spiritum exhalant: quod in certis notatur oppidis, quæ minus quatuntur, crebris ad eluuiem cuniculis cauata. Multoque sunt tutiora in iisdem illis quæ pendent: sicut Neapoli in Italia intelligitur, parte eius, quæ solida est, ad tales casus obnoxia. Tutissimum sunt ædificiorum fornices, anguli quoque parietum, posteq; alterno pulsu renitentes. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatuntur. Magna differentia est & in ipso genere motus: pluribus siquidem modis quatitur. Tutissimum est, cum uibrat crispante ædificiorum crepitu, & cum intumescit assurgens, alternoque motu residet: innoxium & cum concurrentia tecta contrario icu arietant, quoniam alter motus alteri reniuitur. Vndantis inclinatio, & fluctus more quædam uolutatio infesta est: aut cum in unam partem totus se motus impellit. Desinunt autem tremores, cum uentus emerſit: sin uerò durauere, non ante quadraginta dies sistuntur: plerunque & tardius, utpote cum quidam annuo & bienni spatio durauerint.

† sed & in iisdem est remedium.

Portenta terrarum semel uisa.

C A P. L X X X I I I.

Factum est semel, quod equidem in Hetruscæ disciplinæ uoluminibus inueni, ingens terrarum portentum L. Marcio, Sex. Iulio coss. in agro Mutinensi. Nanque montes duo inter se concurrerunt, crepitu maximo assultantes recedentesque, inter eos flamma fumoque in cælum exeunte inter diu, spectante è uia Aemylia magna equitum Romanorum, familiarumque & uiatorum multitudine. Eo concursu uillæ omnes elisæ, animalia permulta quæ intrâ fuerant, exanimata sunt, anno ante sociale bellum: quod haud scio an funestius ipsi terræ Italiæ fuerit, quàm ciuilia. Non minus mirum olentum & nostra cognouit ætas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus, pratis oleisque intercedente uia publica in contrarias sedes transgressis, in agro Marrucino, prædiis Veſtîi Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis.

Miracula terræmotus.

C A P. L X X X I I I I.

Fuerunt simul cum terramotu & inundationes maris, eodem uidelicet spiritu infusi, aut residentis sinu recepti. Maximus terræ memoria mortaliū exitit motus, Tiberii Cæsaris principatu, xij. urbibus Asiæ una nocte prostratis. Creberrimus Punico bello, intra eundem annum septies atque quinquagies nuntiatum Romam. Quo quidem anno ad Trasymenum lacum dimicantes, maximum motum neque Pœni sentire, nec Romani. Nec uerò simplex malum, aut in ipso tantum motu periculum est, sed par aut maius osten-

tum. Nunquàm urbs Roma tremuit, ut non futuri euentus alicuius id prænuntium esset.

Quibus locis maria recesserint.

CAP. LXXXV.

olyss. A.

EAdem nascentium causa terrarum est, cum idem ille spiritus attollendo potens solo, non ualuit erumpere. Nascentur enim nec fluminum tantum inuictu, sicut Echinas insula ab Acheloo amne congesta, maiorque pars Aegypti à Nilo, in quam à Pharo insula noctis & diei cursum fuisse Homero credimus: sed & recessu maris, sic ut eidem de Circeis: quod accidisse & in Ambraciæ portu decem millium passuum intervallo, & Atheniensium quinque millium ad Piræum memoratur. Et Ephesi, ubi quondam ædem Dianæ alluebat. Herodoto quidem si credimus, mare fuit supra Memphim usque ad Aethiopum montes: itemque à planis Arabiæ. Mare & circa Ilium, & tota Teuthrania, quaque campos intulerit Mæander.

Ratio insularum enascentium.

CAP. LXXXVI.

NAscentur & alio modo terræ, ac repente in aliquo mari emergunt, uelut paria fecum faciente natura, quæque haulerit hiatus, alio loco reddente.

Quæ, & quibus temporibus enatæ sunt.

CAP. LXXXVII.

CLaræ iam pridem insula, Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ. Postea minores, ultra Melon Anaphe, inter Lemnum & Hellespontum, Nea: inter Lebedum & Teon, Alone: inter Cycladas Olympiadis cxxxv. anno quarto, Thera & Therasia. Inter easdem post annos cxxx. Hieræ, eademque Automate. Et ab duobus stadiis post annos cx. in nostro æuo, M. Iunio Syllano, L. Balbo coss., ad viij. Idus Iulias, Thia.

Quas terras interruperint maria.

CAP. LXXXVIII.

† Legendum uidetur Epomei, quem admodum apud Strabonem ad finem lib. 5.

ANte nos & iuxta Italiam inter Aeolias insulas, item iuxta Cretam emerfit è mari M. D. passuum, unà cum calidis fontibus, altera Olympiadis cxliij. anno tertio in Thuisco sinu, flagrans hæc uiolento cum flatu. Proditurque memoriæ, magna circa illam multitudine piscium fluitante, confestim expirasse quibus ex his cibis fuisset. Sic & Picheculas in Campano sinu ferunt ortas. Mox in his montem † Epopon, cum repente flamma ex eo emicuiisset, campestri æquatum planitie. In eadem & oppidum haulum profundo: aliòque motu terræ stagnum emerfisse: & alio, prouolutis montibus insulam extitisse Prochytam. Nanque & hoc modo insulas rerum natura fecit. Auellit Siciliam Italiæ, Cyprum Syriæ, Eubœam Bœotiæ, Eubœæ Atalanten & Macrin, Besbycum Bithyniæ, Leucosiam Sirenum promontorio.

Quæ insule continui adiunctæ.

CAP. LXXXIX.

RVrsus abstulit insulas mari, iunxitque terris: Antissam Lesbo, Zephyrium Halicarnasso, Aethusam Myndo, Dromiscon & Pernen Mileto, Narthecusam Parthenio promontorio. Hybanda quondam insula Ioniæ, cc. nunc à mari abest stadiis. Syrien Ephesus in mediterranea habet: Derasidas & Sophonium uicina ei Magnesia. Epidaurus & Oricum insula esse desierunt.

Quæ terræ in totum mari permutatæ.

CAP. XC.

INTotum abstulit terras, primum omnium ubi Atlanticum mare est, si Platonem credimus, immenso spatio. Mox interno, quæ uidemus hodie, merfam Acarnaniam Ambracio sinu, Achaiam Corinthio, Europam Asiàmque Propontide & Ponto. Ad hoc perripit mare Leucada, Antirrhiu, Hellespontum, Bosphoros duos.

Quæ terræ ipsæ se sorbuerunt.

CAP. XCI.

† ipsa se comest terra. Deuorauit &c.

ATque ut sinus & stagna præteream, ipsa se condens terra deuorauit Cybotum altissimum montem, cum oppido Curite, Sipylum in Magnesia: & prius in eodem loco clarissimam urbem, quæ Tantalus uocabatur. Galanis & Gamales urbium in Phœnice agros cum ipsis, Phegium Aethiopiæ iugum excelsum, tanquam non infida grassarentur & litora.

Quæ urbes haustæ sint à mari.

CAP. XCII.

PYrrham & Antissam circa Mæotim Pontus abstulit, Elicen & Buram in sinu Corinthio, quarum in alto uestigia apparent. Ex insula Cea amplius triginta millia passuum

suum abrupta subitò, cum plurimis mortalium rapuit. Et in Sicilia dimidiam Thyndarida urbem, ac quicquid ab Italia deest. Similiter in Bœotia & Eleusina.

De miraculis terrarum.

CAP. XCIII.

Motus enim terræ sileantur, & quicquid est, ubi saltem busta urbium extant: simul ut terræ miracula potius dicamus, quàm scelera naturæ. Et Hercule non cælestia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam uaria, tam diues, tam fœcunda, tot seculis suboriens: cum tantum quotidie orbe toto populentur ignes, ruina, naufragia, bella, fraudes, tantum uerò luxuria, & tot mortales conterant: gemmarum pictura tam multiplex, lapidum tam discolors maculæ, interque eos candor alicuius, præter lucem omnia excludens: medicatorum fontium uis: ignium tot locis emicantium perpetua tot seculis incendia: spiritus letales alibi, aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi uolucris tantum, ut Soraæ uicino urbi tractu: alibi præter hominem cæteris animalibus: nonnunquam & homini, ut in Sinuessano agro & Puteolano: spiracula uocant, alii Charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis Ansancti, ad Mephitis ædem locum, quem qui intrauere, moriuntur. Simili modo Hierapoli in Asia, Matris tantum magnæ sacerdoti innoxium. Alibi fatidici specus, quorum exhalatione temulenti futura præcunt, ut Delphis, nobilissimo oraculo. Quibus in rebus quid possit aliud causæ afferre mortalium quispiam, quàm diffusæ per omne naturæ subinde aliter atque aliter numen erumpens?

De terris semper trementibus.

CAP. XCIII.

Quædam uerò terræ ad ingressus tremunt, sicut in Gabiensi agro, non procul urbe Roma, iugera ferme ducenta, equitantium cursu: similiter in Reatino.

De insulis semper fluctuantibus.

CAP. XCIV.

Quædam insulæ semper fluctuant, sicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutiensi, Statoniensi. In Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas opaca sylua, quæ nunquam die ac noctu eodem loco uisitur. In Lydia quæ uocantur Calaminæ, non uentis solum, sed etiam contis quò libeat impulsæ, multorum ciuium Mithridatico bello salus. Sunt & in Nymphæo paruæ, saltuares dictæ, quoniam in symphonice cantu ad ictus modulantium pedum mouentur. In Tarquinienſi lacu magno Italiæ duæ nemora circumferunt, nunc triquetram figuram edentes nunc rotundam complexu, uentis impellentibus, quadratam nunquam.

Quibus in terris non pluat: & acerrata terrarum miracula, & cæterorum elementorum.

CAP. XCV.

Celebre sanum habet Veneris Paphos, in cuius quandam aream non impluit. Item in Nea oppido Troadis circa simulachrum Mineræ. In eodem & relicta sacrificia non putrescunt. Iuxta Harpasæ oppidum Asiæ, cautes stat horrenda, uno digito mobilis: eadem, si toto corpore impellatur, resistens. In Taurorum peninsula in ciuitate Parafino terra est, qua sanantur omnia uulnera. At circa Aslon Troadis lapis nascitur, quo consumuntur omnia corpora: Sarcophagus uocatur. Duo sunt montes iuxta flumen Indum: alteri natura est ut ferum omne teneat, alteri ut respuat. Itaque si sint clauis in calcamento, uestigia auelli in altero non posse, in altero sisti. Locris & Crotone pestilentiam nunquam fuisse, nec ullo terræ motu laboratum, annotatum est. In Lycia uerò semper à terræ motu xl. dies serenos esse. In agro Ardano frumentum satum non nascitur. Ad aras Murtias in Veiente, & apud Tusculanum, & in sylua Ciminia loca sunt in quibus in terram depacta non extrahuntur. In Crustumino natum fœnū ibi noxiom, extrâ salubre est.

Quaratione æstus maris accedat & recedat. Et ubi idem exirrationem.

CAP. XCVI.

Et de aquarum natura complura dicta sunt: sed æstus maris accedere & reciprocate, maximè mirum: pluribus quidem modis, uerum causa in Sole Lunæque. Bis inter duos exortus Lunæ affluunt, bisque remeant, uicenis quaternisque semper horis. Et primum attollente se cum ea mundo intumescentes, mox à meridiano cæli fastigio uergente in occasum residentes: rursumque ab occasu subter cæli ima, & meridiano contraria accedente,

† ut ancillæ
lantes sideri
auido, tra-
hentique sea
cum habitu
maris, & afa-
siant diuina-
de, quæ pri-
die, exorien-
ti.

† Quippe
modici a no-
ua ad diui-
dum æstus,
pleniores ab
ea exundant.
† In coitu
Solis pares
plene. Ea-
dem &c.

accedente, inundantes: hinc donec iterum exoriatur, se sorbentes. Nec unquam eodem tempore, quo pridie, refluui, † ut ancillante sidere, trahentque secum auido hausta maria, & affluere aliunde, quam pridie, exorient: paribus tamen interuallis reciproci, senis- que semper horis, non cuiusque diei aut noctis, aut loci, sed æquinoctialibus: ideoque in æquales uulgarium horarum spatio, utcunque plures in eas aut diei aut noctis illarum mensuræ cadunt, & æquinoctio tantum pares ubique. Ingens argumentum plenumque lucis ac uocis etiam diurnæ, hebetes esse, qui negent subtermeare sidera, ac rursus eadem resurgere, similémque terris, imò uerò uniuersæ naturæ exinde faciem, in iisdem ortus occasusque operibus: non aliter sub terra manifesto sideris cursu alioue effectu, quam cum præter oculos nostros feratur. Multiplex etiamnum lunaris differentia, primūque septenis diebus. † Quippe modici noua ad diuiduam æstus, plenior ab ea exundant, plenæque maximè feruent. Inde mitescunt. Pares ad septimam primis. Iterumque alio latere diuidua augentur. † In coitu Solis pares. Planè eadem Aquilonia, & à terris longius recedente miores, quam cum in Austros digressa, propiore nisu uim suam exercet. Per octonos quoque annos ad principia motus & paria incrementa centesimo Lunæ reuocantur ambitu, augente ea cuncta Solis annuis causis, duobus æquinoctiis maximè tumentes, & autumnali amplius, quam uerno. inanes uerò bruma, & magis solstitio. Nec tamen in ipsis, quos dixi, temporum articulis, sed paucis post diebus, sicuti neque in plena aut nouissima, sed postea: nec statim ut Lunam mundus ostendat occulretue, aut media plaga declinet, uerum duabus ferè horis æquinoctialibus serius, tardiorè semper ad terras omniū, quæ geruntur in cælo, effectu cadente, quam uisu, sicuti fulguris, & tonitrus, & fulminum. Omnes autem æstus in Oceano maiora integunt spatia inundantque, quam in reliquo mari: siue quia totum in uniuersitate animosius est, quam in parte, siue quia magnitudo aperta sideris uim laxè grassantis efficacius sentit, eandem angustia arcentibus. Qua de causâ nec lacus, nec amnes similiter mouentur. Octogenis cubitis supra Britanniam intumescere æstus, Pythias Massiliensis author est. Interiora autem maria terris clauduntur, ut portu. Quibuldam tamen in locis spatiosior laxitas ditioni parer: utpote cum plura exempla sint, in tranquillo mari, nulloque uelorum impulsu, tertio die ex Italia prouectorum Vticam, æstu feruente. Circa litora autem magis, quam in alto, depræhenduntur hi motus: quoniam & in corpore extrema pulsus uenarum, id est, spiritus magis sentiunt. In plerisque tamen æstuariis, propter dispares siderum in quoque tractu exortus, diuersi existunt æstus, tempore, non ratione, discordes, sicut in Syrtibus. Et quorundam tamen priuata natura est, uelut Taurominitani erupi sæpius, & in Eubœa septies die ac nocte reciprocantis. Aestus idem triduo in mense consistit, septima, octaua, nonaque Luna. Gadibus, qui est delubro Herculis proximus, fons inclusus ad putei modum, aliàs simul cum Oceano augetur minuiturque, aliàs uerò utrunque contrariis temporibus. Eodem in loco alter, Oceani motibus consentit. In ripa Bætis oppidum est, cuius putei crescente æstu minuuntur, augescunt decedente, mediis temporum immobilis. Eadem natura in Hispali oppido uni puteo, cæteris uulgaris. Et Pontus semper extrâ meat in Propontidem, introrsus in Pontum nunquam refluui mari.

Miracula maris.

CAP. XC VIII.

Omnia plenilunio maria purgantur, quædam & statò tempore. Circa Messanam & Mylas simo similia expuuntur in litus purgamenta: unde fabula Solis boues ibi stabulari. His addit (ut nihil quod equidem nouerim præteream) Aristoteles, nullum animal nisi æstu recedente expirare. Obseruatum id multum in Gallico Oceano, & duntaxat in homine compertum.

Quæ potestas Lunæ, & terrena, & marina.

CAP. XC IX.

† sanguinem
bonum.

Quo uera coniectatio existit, haud frustra spiritum sidus Lunæ existimari. Hoc esse quod terras saturat, accedensque corpora impleat, abscedens inaniat. Ideo cum incremento eius augeri conchyliâ, & maximè spiritum sentire, quibus sanguis non sit. Sed & † sanguine hominem etiam cum lumine eius augeri ac minui: frondes quoque

quoque ac pabula (ut suo loco dicitur) sentire, in omnia eadem penetrante ui.

Quæ Solis, & quare salsum mare.

C A P. C.

ITaque Solis ardore siccat liquor: & hoc esse masculum sidus accepimus, torrens cuncta forbentque. Sic mari latè patenti saporem incoqui salis, † aut quia exhausto inde dulci tenuisque, quod facillimè trahat uis ignea, omne asperius crassiusque linquatur. Ideo summa æquorum aqua dulciorem profundam. Hanc esse ueriores causam asperi saporis, quàm quòd mare terræ sudor sit æternus, aut quia plurimum ex arido misceatur illi uapori, aut quia terræ natura medicatas aquas inficiat. Est in exemplis, Dionysio Sicilia tyranno, cum pulsus est ea potentia, accidisse prodigium, ut uno die in portu
10 dulcesceret mare.

Item de natura Lunæ.

C A P. C I.

EContrario ferunt Lunæ fœmineum ac molle sidus, atque nocturnum, soluere humorem, & trahere, non auferre. Id manifestum esse, quòd ferarum occisa corpora in tabem † uisu suo resoluat, somnòque sopitis torporem contractum in caput reuocet: glaciem refundat, cunctaque humifico spiritu laxet. Ita pensari naturæ uices, semperque sufficere, aliis siderum elementa cogentibus, aliis uerò fundentibus. Sed in dulcibus aquis Lunæ alimentum esse, sicut in marinis Solis.

Vbi altissimum mare.

C A P. C I I.

Altissimum mare xv. stadiorum Fabianus tradit. Alii in Ponto ex aduerso Coraxo-
20 rum gentis (uocant Bathea Ponti) trecentis ferè à continenti stadiis immensam altitudinem maris tradunt, uadis nunquam reperitis.

Miracula aquarum, fontium, & fluminum.

C A P. C I I I.

Mirabilius id faciunt aquæ dulces, iuxta mare ut fistulis emicantes. Nam nec aquarum natura à miraculis cessat. Dulces mari inuehuntur, leuiores haud dubiè. Ideo & marinæ, quarum natura grauior, magis inuecta sustinent. Quædam uerò & dulces inter se supermeant alias. Ut in Fucino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuinno Ollius, in Lemano Rhodanus, hic trans Alpes, superiores in Italia, multorum millium transitu hospitales suas tantum, nec largiores, quàm intulere, aquas euehentes. Proditum hoc & in Oronte amne Syriæ, multisq; aliis.
30 Quidam uerò odio maris ipsa subeunt uada, sicut Arethusa fons Syracusanus, in quo redduntur iacta in Alpheum, qui per Olympiam fluens, Peloponnesiaco litori infunditur. Subeunt terras, rursumque redduntur, Lycus in Asia, Erafinus in Argolica, Tigris in Mesopotamia. Et quæ in Aesculapii fonte Athenis immerfa sunt, in Phalerico redduntur. Et in Atinate campo fluuius mersus, post xx. M. pass. exiit: & in Aquileiensi Timauus. Nihil in Asphaltite Iudææ lacu, qui bitumen gignit, mergi potest: nec in Armeniæ maioris Arethusa: is quidem nitrosus pisces alit. In Salentino iuxta oppidum Manduriam lacus ad margines plenus, neque exhaustis aquis minuitur, neque infusus augetur. In Ciconum flumine, & in Piceno lacu Velino lignum dieiectum, lapideo corrice obducitur: & in Surio Colchidis flumine, adeò ut lapidem plerunque † durans adhuc integat cortex.
40 Similiter in flumine Silaro, ultra Surrentum, non uirgula modò immerfa, uerum & folia lapidescunt, aliàs salubri potu eius aquæ. In exitu paludis Reatinæ saxum crescit. Et in Rubro mari oleæ, uirentesque frutices enascuntur. Sed & fontium plurimorum natura mira est feruore. Idque etiam in iugis Alpium, ipsiq; in mari inter Italiam & Aenariam, ut in Baiano sinu, & in Liri fluuiio, multisque aliis. Nam dulcis haustus in mari plurimis locis, ut ad Chelidonias insulas & Aradum, & in Gaditano Oceano. Patauinorum aquis calidis herbæ uirentes innascuntur, Pisanoꝝ ranæ: ad Vetulonios in Hetruria non procul à mari, pisces. In Casinate fluuius appellatur Scatebra, frigidus, abundantior æstate. In eo, ut in Arcadiæ Strymphali, enascuntur aquatiles muscoli. In Dodone Iouis fons cum sit gelidus, & immerfas faces extinguat, si extinctæ admoueantur, accendit. Idem meridie semper deficit, qua de causa Anapauomenon uocant. Mox increfcens ad medium noctis exuberat: ab eo rursus sensim deficit. In Illyriis supra fontem frigidum expansæ
50 uestes

† Aut, paratitula redum dat.

† nisi, legit Pintianus ex Toletano co-dice: quæ uoce & supra usus est Plinius capitul. 97. pro dea fluuiio illo à sideribus in terram decidente, quod Barbari Ina-fluentiam uocant.

† durus.

uestes accenduntur. Iouis Hammonis fons interdiu frigidus, noctibus feruet. In Trogodytis fons Solis appellatur dulcis, & circa meridiem maximè frigidus: mox paulatim tepescens, ad noctis media feruore & amaritudine infestatur. Padi fons mediis diebus aestiuis uelut interquiescens semper aret. In Tenedo insula fons, semper à tertia noctis hora in sextam ab aestiuo solstitio exundat. Et in Delo insula Inopos fons eodem, quo Nilus, modo, ac pariter cum eo decrefcit augeturque. Contra Timauum amnem insula parua in mari est cum fontibus calidis, qui pariter cum aestu maris crescunt, minuunturque. In agro Pitinate trans Apenninum fluuius Nouanus omnibus solstitiis torrens, bruma siccat. In Falisco omnis aqua pota candidos boues facit: in Bæotia amnis Melas oues nigras: Cepheus ex eodem lacu profluens, albas: rursus nigras Penius, rufasque iuxta Ithum Xanthus, unde & nomen amni. In Ponto fluuius † Altaces rigat campos, in quibus pasta nigro lactæ equæ gentem alunt. In Reatino fons Neminiæ appellatus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem significans. Brundisii in portu fons, incorruptas præstat aquas nauigantibus. Lynceus aqua, quæ uocatur acidula, uini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno. In Andros insula templo Liberi patris fontem nonis Ianuariis semper uini sapore fluere Mutianus ter cos. credit: Dios tecnosia uocatur. Iuxta Nonacrim Arcadiæ Stryx, nec odore differens, nec colore, epota illico necat. Item in Berofo Taurorû colle tres fontes, sine remedio, sine dolore morriferi. In Carrinensi Hispaniæ agro duo fontes iuxta fluunt, alter omnia respuens, alter absorbens. In eadè gente alius, aurei coloris omnes ostendit pisces, nihil extra illam aquam cæteris differentes. In Comensi iuxta Larium lacum, fons largus, horis singulis semper intumescit ac residet. In Cydonia insula ante Lesbos fons calidus, uere tantum fluit. Lacus Sinnaus in Asia circumnascens absynthio inficitur. Colophone in Apollinis Clarii specu lacuna est, cuius potu mira redduntur oracula, bibentium breuiore uita. Amnes retro fluere & nostra uidit ætas, Neronis principis annis supremis, sicut in rebus eius reulimus. Iam omnes fontes ætate, quàm hyeme, gelidiores esse, quem fallit? Sicut illa per mira naturæ opera, æs & plumbum in massa mergi, dilatata fluitat. Eiusdè quæ ponderis alia sidere, alia inuchi. Onera in aqua facilius moueri. Thyrræum lapidem, quamuis grandem, innatare, eundemque comminutum mergi. Recentia cadauera ad uadum labi, intumescencia attolli. Inania uasa haud facilius, quàm plena, extrahi. Pluias salinis aquas utiliores esse, quàm reliquas: nec fieri salerni, nili admixtis dulcibus. Marinas tardius gelare, celerius accendi. Hyeme mare calidius esse, autumnò falsius. Omne oleo tranquillari. Et ob id urinantes ore spargere, quoniam mitiget naturam asperam, lucemque deportet. Niues in alto mari non cadere. Cùm omnis aqua deorsum feratur, exilire fontes, atque etiam in Aetnæ radicibus flagrantis intantum, ut quinquagena & centena millia pass. harenas flammæ globus eructet.

Ignium & aquarum uincta miracula, & de malis.

CAP. CIIII.

IAmque & ignium, quod est naturæ quartum elementum, reddamus aliqua miracula. Sed primùm ex aquis. In Commagenes urbe Samosatis itagnum est, eniuitens limum (maltham uocant) flagrantem. Cùm quid attingit solidi, adhæret: præterea tactus sequitur fugientes. Sic defendere muros oppugnante Lucullo: flagrabatque miles armis suis: Aquis etiam accenditur. Terra tantum restingui docuere experimenta.

De Naphtha.

CAP. CV.

Similis est natura naphthæ: ita appellatur circa Babyloniam, & in Austagenis Parthiæ profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio ignium, traniliuntque protinus in eam undecunque uisam. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accelerat, corona igne rapta.

De semper ardentibus locis.

CAP. CVI.

Verùm in montium miraculis, ardet Aetna noctibus semper, tantòque æuo ignium materiæ sufficit, nivalis hybernis temporibus, egestumque cinerem pruinis operiens. Nec in illo tantum natura sæuit, exustionem terris denuntians. Flagrat in Phaselide

mons

† Aethænos
rigat camp
pos.

mons Chimæra, & quidem immortalī diebus ac noctibus flamma. Ignem eius accendi aqua, extingui uerò terra aut feno, Gnidius Cretas tradit. Eadem in Lycia Hephæstii montes, tēda flammante tacti, flagrant aded, ut lapides quoque riuorum & harenæ in ipsis aquis ardeant. Itaque ignis ille pluuiis. Baculo si quis ex iis accenso traxerit fulcos, riuos ignium sequi narrant. Flagrat in Bactris Cophanti noctibus uertex. Flagrat in Medis & Cestia gente confinio Persidis: Sufis quidem ad turrim albam, è xv. caminis, maximo eorum & interdiu. Campus Babylonix flagrat, quadam ueluti piscina iugeri magnitudine. Item Aethiopum iuxta Hesperium montem, stellarum modo campi noctu nitent. Similiter in Megalopolitanorum agro, tametsi internus sit ille iucundus, 10 † frondēque densi supra se nemoris non adurens, & iuxta gelidum fontem semper ardens. Nymphæi crater dira Apolloniatis suis portendit, ut Theopompus tradidit. Augetur imbribus, egeritque bitumen, temperandum fonte illo ingustabili, aliàs omni bitumine dilutius. Sed quis hæc miretur? in medio mari Hiera insula Aeolia iuxta Italiam cum ipso mari arsit per aliquot dies sociali bello, donec legatio Senatus piauīt. Maximo tamen ardet incendio Theōn ochema dictum, Aethiopum iugum, torrentēque Solis ardoribus flammæ egerit. Tot locis tot incendiis rerum natura terras cremat.

Ignium per se miracula.

CAP. CVII.

Præterea cū sit huius unius elementi ratio fecunda, seque ipse pariat, & minimis crescat scintillis, quid fore putandum est in tot rogis terræ? Quæ est illa natura, quæ uoracitatem in toto mundo audissimam sine damno sui pascit? Addantur iis sidera innumera, ingentēque Sol. Addantur humani ignes, & lapidum quoque insiti naturæ, attrita inter se ligna, iam nubium & origines fulminum. Excedit profecto omnia miracula, ullum diem fuisse, quo non cuncta conflagrarent: cū specula quoque concaua aduersa Solis radiis facilius etiam accendantur, quàm ullus alius ignis. Quid quod innumerabiles parui, sed naturales scatent? In Nymphæo exit è petra flamma, quæ pluuiis accenditur. Exit & ad aquas Scantias. Hæc quidem inualida cū transit, nec longè in alia materia durans. Viret æternò hunc fontem igneum contegens fraxinus. Exit in Mutinensi agro flatis Vulcano diebus. Reperitur apud authores, subiectis Ariciæ aruis, si carbo deciderit, ardere terram. In agro Sabino & Sidicino unctum flagrare lapidem. In 20 Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddam ibi factū, protinus flammam existere. In Lacinix Iunonis ara sub dio sita, cinerem immobilem esse, perflantibus undique procellis. Quin & repentinos ignes existere, & in aquis, & in corporibus etiam humanis. Trasymenum lacum arsisse totum: Seruio Tullio dormienti in pueritia, ex capite flammam emicuisse: L. Marcio in Hispania interemptis Scipionibus concionanti, & milites ad ultionem exhortanti, arsisse simili modo, Valerius Antias narrat. Plura mox & distinctius. Nunc enim quadam mistura rerum omnium exhibentur miracula. † Verum egressa mens interpretationem naturæ, festinat legentiū animos per totum orbem, ueluti manu ducere.

Terræ uniuersæ mensura, longitudo & latitudo.

CAP. CVIII.

Ars nostra terrarum, de qua memoro, ambienti (ut dictum est) Oceano uelut innans, longissimè ab ortu ad occasum patet, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacratas, octuagies quinquies centena septuaginta octo M. pass. ut Artemidoro auctori placet. Ut uerò Isidoro, nonagies octies centena & decem & octo M. Artemidorus adiicit amplius, à Gadibus circuitu sacri promontorii ad promontorium Artabrum, quò longissimè frons procurrit Hispaniæ, octingenta M. nonaginta unum. Id mensuræ, duplici currit uia. A Gange amne ostiòque eius, quo se in Ecum Oceanum effundit, per Indiam Parthyenēque ad Myriandrum urbem Syriæ, in Issico sinu positam, quinquagies bis centena, quindecim M. pass. Inde proxima nauigatione Cyprum Insulam, Pataram Lyciæ, Rhodum, Alistypalæam in Carpathio mari insulas, Laconicæ Tænarum, Lilybæum Siciliæ, † Calarim Sardinix, trices quater centena, quinquaginta M. 30 Deinde Gades quatuordecies centena & quinquaginta M. pass. Quæ mensura uniuersa ab eo

† Mutanda est distinctio, & sic legendum: frondēque densi supra se nemoris non adurens. Et iuxta ege lidum fontem ardens Nymphæi crater, dira semper Apolloniatis suis portendit. Vt autem Ege lidum malimus, quàm Gelidum, S trabonis auctoritate, adducimus, qui Nymphæi crateri fontes subesse scribit aquis tepidioris, & bitumine scatentes.

† Interim.

† Calarim legendum uidetur, ex

Strabone &
Ptolemaeo.
Vnde etiam
infra libr. 3.
cap. 7. pro-
pinqui prom-
ontorium
Caralitanū
appellatur.
† Lechaico.

ab eo mari efficit octogies quinquies centena, lxxvij. M. pass. Alia uia, quæ certior, itine-
re terreno maximè patet, à Gange ad Euphratem amnem quinquagies centena M. p. &
xxj. Inde Cappadociæ Mazaca cc. M. xliij. Inde per Phrygiam, Cariam, Ephesum cccc.
M. pass. xcviij. Ab Epheso per Aegæum pelagus Delum ducenta M. Isthmum ducenta
duodecim M. Deinde terra & † Laconico mari & Corinthiaco sinu Patras Peloponnesi
ducentaduo M. quingenti: Leucadem lxxxvj. millia quingenti: Corcyrâ totidem: Acro-
ceraunia centum triginta duo millia quingenti: Brundisium lxxx. sex millia quingenti:
Româ ccc. millia lx. Alpes usque ad Cincomagum uicum M. ccccxviiij. Per Galliam ad
Pyrenæos montes Illiberim quingenta quinquaginta sex M. Ad Oceanum & Hispani-
oram trecenta trigintaduo M. Traiectu Gadis septem millia quingenti. Quæ mensura 10
Artemidori ratione efficit octuagies sexies centena octoginta quinque. Latitudo autem
terræ à meridiano situ ad septentrionem, dimidio fere minor colligitur, quinquagies
quater centena sexaginta duo millia. Quo palam fit, quantum & hinc uapor abstulerit,
& illinc rigor. Neque enim deesse arbitror terris, aut non esse globi formam, sed inhabi-
tabilia utrinque incomperta esse. Hæc mensura currit à litore Aethiopicæ Oceani, quâ
modò habitatur, ad Meroen ccccl. M. Inde Alexandriâ duodecies centena millia quin-
quaginta. Rhodum quingenta octogintatria. Gnidum octogintaquatuor millia quingen-
ti. Cón uiginti quinque millia. Samum c. millia. Chium lxxxiiij. millia. Mitylenen lxv. mil-
lia. Tenedon xxviij. millia. Sigæum promontorium xij. millia quingenti. Os Ponti cccxij.
millia quingenti. Carambin promontorium cccl. Os Mæotidis cccxij. millia quingenti. 20
Ostium Tanais cclxv. M. qui cursus compendiis maris breuior fieri potest lxxxix. M. Ab
ostio Tanais nihil modicum diligentissimi authores fecere, Artemidorus ulteriora in-
comperta existimauit, cum circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur ad Se-
ptentriones uersas. Isidorus adiecit xiic. M. l. usque ad Thulen, quæ coniectura diuina-
tionis est. Ego non minore quàm proximè dicto spatio, Sarmatarum fines nosci intelli-
go. Et alioquin quantum esse debet, quod innumerabiles gentes subinde sedem mutan-
tes capiat? Vnde ulteriorem mensuram inhabitabilis plagæ, multo esse maiorem arbi-
tror. Nam & à Germania immensas insulas non pridem compertas, cognitum habeo. De
longitudine ac latitudine hæc sunt, quæ digna memoratu putem. Vniuersum autem 30
hunc circuitum Eratosthenes, in omnium quidem literarum subtilitate, & in hac utique
præter cæteros solers, quam cunctis probari uideo, ducentorum quinquagintaduorum
millium stadiūm prodidit. Quæ mensura Romana computatione efficit trecenties quin-
decies centena millia. pass. Improbum ausum: uerum ita subtili computatione compræ-
hensum, ut pudeat non credere. Hipparchus & in coarguendo eo, & in reliqua omni di-
ligentia mirus, adiecit stadiorum paulo minus xxv. millia.

Harmonica mundi ratio.

C A P. C I X.

ALia Dionysodoro fides: neque enim subtraham exemplum uanitatis Græcæ maxi-
mum. Melius hic fuit, Geometrica scientia nobilis. Senecta diem obiit in patria.
Fumus duxere ei propinquæ, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum securis diebus iusta
peragerent, inuenisse dicuntur in sepulchro epistolam Dionysodori nomine ad superos 40
scriptam. Peruenisse eum à sepulchro ad infimam terram: esseque eo stadiorum quadra-
gintaduo millia. Nec defuere Geometræ, qui interpretarentur significare epistolam à
medio terrarū orbe missam, quò deorsum ab summo longissimum esset spatium, & idem
pilæ medium. Ex quo consecuta computatio est, ut circuitu esse † ducenta quinqu-
agintaquinque millia stadia pronuntiarent. Harmonica ratio, quæ cogit rerum naturam
sibi ipsam congruere, addit huic mensuræ stadia † septem millia, terramque nonagesi-
mam sextam millesimam totius mundi partem facit.

C. PLINII

† Ducenta
quinquagin-
ta duo mil-
lia.
† xlii. m.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIAE LIBER III.

PROE M I V M.

HACTENVS de situ & miraculis terræ, aquarumq; ac siderum, & ratione uniuersitatis, atque mensura. Nunc de partibus, quamquam infinitum id quoque existimatur, nec temere sine aliqua repræhensione tractatum. Haud ullo in genere uenia iustior est, si modò minimè mirum est, hominem genitum non omnia humana nouisse. Quapropter authorem neminem unum sequar, sed ut quenque uerissimum in quaque parte arbitror. Quoniam commune fermè omnibus fuit, ut eos quisq; diligentissimè situs diceret, in quibus ipse prodebat: ideo nec culpa-

bo, aut coarguam quenquam. Locorum nuda nomina, & quanta dabitur breuitate ponentur, claritate causisque dilatis in suas partes. Nunc enim sermo de toto est. Quare sic accipi uelim, ut si uidua fama sua nomina, qualia fuere primordio ante res ulla gestas, nuncupentur, & sit quædam in his nomenclatura quidem, sed mundi rerumque naturæ. Terrarum orbis uniuersus in tres diuiditur partes, Europam, Asiam, Africam. Origo ab occasu Solis & Gaditano freto, quæ irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti dextra Africa est, læua Europa: inter has Asia est. Termini amnes, Tanais, & Nilus. Quindecim M. pass. in longitudinem, quas diximus, fauces Oceani patent, quinque M. in latitudinem, à uico Mellaria Hispaniæ, ad promontorium Africæ Album, authore Turannio Gracula iuxta genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderūt, ubi uisimum, viij. M. pass. ubi uerò plurimum, x. M. Tam modico ore tam immensa æquorum uastitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes quippe tæniæ candicantis uadi, carinas terriant. Qua de causâ Limen interni maris multi eum locum appellauere. Proxima autem faucibus utrinque impositi montes, coercent claustra, Abila Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ. Quam ob causam indigenæ columnas eius Dei uocant, creduntque perfolias exclusâ antea admisisse maria, & rerum naturæ mutasse faciem.

De Europa.

C A P. I.

PRimum ergo de Europa altrice uictoris omnium gentium populi, longèque terrarum pulcherrima, quam plerique meritò non tertiam portionem fecere, uerùm æquam, in duas partes ab amne Tanai ad Gaditanum fretum uniuerso orbe diuiso. Oceanus hoc, quod dictum est, spatio Atlanticum mare infundens, & auido meatu terras, quæcunque uenientem expauere, demergens, resistentes quoque flexuoso litorum anfractu lambit, Europam uel maximè recessib. crebris excauans, sed in quatuor præcipuè sinus. Quorum primus à Calpe Hispaniæ extimo (ut dictum est) monte, Locros & Brutium usque promontorium immenso ambitu flectitur. In eo prima Hispania terrarum est, ulterior appellata, eadem Bætica. Mox † à fine Vrgitano citerior, eademque, Tarraconensis ad Pyrenæa iuga. Vltior in duas per longitudinem provincias diuiditur. Siquidem Bætica latere septentrionali prætenditur Lusitania, amne Ana discreta. Ortus hic Laminitano agro citerioris Hispaniæ, & modò se in stagna fundens, modò in angustias reforescens, aut in totum cuniculis condens, & sæpius nasci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur. Tarraconensis autè affixa Pyrenæo, totòq; eius latere decurrens, & simul ad Gallicum Oceanum Iberico à mari transuersa se pendens, Solorio monte, & Oretanis iugis, Carpetanisq; & Asturum, à Bætica atque Lusitania distinguitur. Bætica à flumine eam mediam secante cognominata, cunctas provinciarum diuini cultu, & quodam fertili ac

† Malim à
sinu Virgita
no. Vrbs
enim Virgi
hæc in parte
à Pomponio
collocatur:
propinquiss
que sinus ap
pellatur Vir
gitanus.

† *fixe =
re liij.*

peculiari nitore præcedit. Iuridici conuentus ei quatuor, Gaditanus, Cordubensis, Astigitanus, Hispalensis. Oppida omnia numero clxxv. In iis coloniæ viij. municipia viij. Latitio antiquitus donata xxix. libertate vj. † *fixe = re liij.* fœdere ij. stipendiaria cxx. Ex his digna memoratu, aut Latiali sermone dictu facilia, à flumine Ana litore Oceani oppidum Ossonoba, Lusturia cognominatum. Interfluentes Luxia & Vrium. Ariani montes. Bætis fluius. Litus Corenle inflexo sinu. Cuius ex aduerso Gades inter insulas dicendæ. Promontorium Iunonis, Portus Besippo, Oppida Belon, Mellaria. Fretum ex Atlantico mari. Cartheia, Tartessos à Græcis dicta. Mons Calpe. Dein litore interno oppidum Barbefula cum fluuio. Item Salduba oppidum, Suel Malacha cum fluuio fœderatorum. Dein Menoba cum fluuio. Sexi Firmum cognomine Iulium, Selambina, Abdera. Murgis Bætica finis. 10
Oram eam uniuersam originis Pœnorum existimauit M. Agrippa. Ab Ana autem Atlantico Oceano obuersa Bæstulorum Turdulorumq; est. In uniuersam Hispaniam M. Varro peruenisse Iberos, & Persas, & Phœnicas, Celtasq; & Pœnos tradit. Lusum enim Liberi patris, aut lyssam cum eo bacchantiū, nomen dedisse Lusitanæ, & Pana præfectum eius uniuersæ. At quæ de Hercule ac Pyrene uel Saturno traduntur, fabulosa in primis arbitror. Bætis in Tarraconensis provinciæ, non ut aliqui dixerunt, Mentesa oppido, sed Tugienti exoriens saltu, quem Tader fluius, qui Carthaginiensem agrum, rigat, Ilorci refugit Scipionis rogum: uersusq; in occasum, Oceanum Atlanticum provinciam adoprans petit, modicus primò, sed multorum fluminum capax, quibus ipse famam aquasq; aufert. Bætica primùm ab Ossigitania infusus, amœno blandus alueo, crebris dextra læuæque accollitur oppidis. Celeberrima inter hunc & Oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur, Iulia quæ Fidentia, Virgao quæ Alba, Eburæ quæ Cerealis, Iliberi quod Liberini, Ilipula quæ Laus, Arigi quod Iulienfes, Vesci quod Fauentia, Singilia, Hegua, Atrialdunum, Agla minor, † Bæbro, Castra uinaria, Epilibrum, Hipponoua, Illurco, Osca, Escua, Succubo, Nuditatum, Tucci uetus, omnia Bastitania uergentis ad mare. Conuentus uerò Cordubensis circa flumen ipsum Ossigi, quod cognominatur, Laconicum, Illiturgi quod Forumiulium, Ipasturgi quod Triumphale, Sitia, & xiiij. M. passuum remotum in mediterraneo Obulco, quod Pontificense appellatur. Mox Ripepora fœderatorum, Sacili, Martialium Onoba. Et dextra Corduba, Colonia patritia cognominata, inde primùm nauigabili Bæti. Oppida Carbullo, Decuma: 30
fluius Singulis, eodem Bætis latere incidens. Oppida Hispalensis conuentus Celtica, Axatiara, Arruci, Menoba, Ilipa cognomine Italica. Et à læua Hispalis colonia, cognomine Romulensis. Ex aduerso oppidum Oset, quod cognominatur Iulia Constantia, Vergentum, quod Iulii genitor, Hippo Caurasiarum, fluius Menoba, Bæti & ipse à dextro latere infusus. At inter æstuarium Bætis oppidum Nebrissa, cognomine Veneria, & Colobona, coloniæ, Asta quæ Regia dicitur. Et in mediterraneo Asido, quæ Castoriana. Singulis fluius in Bætin, quo dictum est ordine, irrumpens, Astigitanum coloniam alluit, cognomine Augustam firmam, ab ea nauigabilis. Huius conuentus sunt reliquæ coloniæ immunes: Tucci, quæ cognominatur Augusta gemella, Ituci quæ Virtus Iulia, Attubi, quæ Claritas Iulia, Vrso quæ Genua urbanorum, inter quæ fuit Munda cum Pompeii filio capta. Oppida libera, Astigi uetus, Ostippo: stipendiaria Callet, Calucula, Castra gemina, Ilipula minor, Merucra, Sacrana, Obulcula, Onings. Ab ora ueniunt prope Menobam amnem & ipsum nauigabilem, haud procul accolunt Alontigiceli, Aloftigi. Quæ autem regio à Bæti ad fluium Anam tendit extra prædicta, Beturia appellatur, in duas diuisa partes, totidémque gentes: Celticos, qui Lusitaniam attingunt, Hispalensis conuentus: Turdulos, qui Lusitaniam & Tarraconensem accolunt, iura Cordubam petunt. Celticos à Celtiberis ex Lusitania aduenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorum uocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguuntur: Seria, quæ dicitur fama Iulia: Vertobrige, Concordia Iulia: Segede Restituta Iulia: Contributa Iulia, Vcultuniacum, quæ & Curiga nunc est: Laconimurgi, Constantia Iulia: Terefibus fortuneales, & Callensibus Emanici. Præter hæc in Celtica Acinippo, 50
Arunda,

Arunda, Arunci, Turobrica, Lastigi, Alpefa, Sæpona, Serippo. Altera Beturia quam diximus Turdulorum, & conuentus Cordubensis, habet oppida non ignobilia, Arsam, Mellariam, Mirobricam: regiones Ofintigi, Silaponem. Gaditani conuentus ciuium Romanorum Regina, Latinorum Læpia, Vlia, Carisa cognomine Aurelia, Vrgia cognominata castrum Iulium:item Cæsaris Salutarientis: stipendiaria, Besaro, Belippo, Berbefula, Lacippo, Belippo, Callet, Cappagum, Oleastro, Itucci, Brana, Lacibi, Saguntia, Andorissippo. Longitudinem uniuersam eius prodidit M. Agrippa cccclxv. M. passuum, latitudinem cclvij. M. sed cum termini Carthaginem usque procederent, quæ causa magnos errores computatione mensuræ sapius parit, alibi mutato prouinciarum modo, alibi iterum auctis aut diminutis passibus. Incubuere maria tam longo æuo alibi, processere litora, torfere se fluminum aut correre flexus. Præterea aliunde aliis exordium mensuræ est, & alià meatus: ita fit, ut nulli duo conuant.

Bætica longitudo, & latitudo.

C A P. I I.

Bætica longitudo nunc à Castulonis oppidi fine Gadeis cccclxxv. M. & à Murgimaritima ora xxij. M. pass. amplior. Latitudo à Carteiana ora ccxxiiij. M. pass. Agrippam quidem in tanta uiri diligentia, præterque in hoc opere cura, cum orbem terrarum urbi spectandum propositurus esset, errasse quis credat, & cum eo Diuum Augustum? Is nanque complexam eum porticum ex destinatione & commentariis M. Agrippæ à sorore eius inchoatam peregit.

Tanta uirum diligentia.

Hispania citerior.

C A P. I I I.

Citerioris Hispaniæ, sicut complurium prouinciarum, aliquantum uetus forma mutata est, utpote cum Pompeius Magnus trophæis suis, quæ statuebat in Pyrenæo dcccxlvi. oppida ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditionem à se redacta testatus sit. Nunc uniuersa prouincia diuiditur in conuentus septem, Carthaginiensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, Bracarum. Accedunt insulæ, quarum mentione seposita, † præter ciuitates contributas aliis, prouincia ipsa ccxciiij. continet oppida. In iis colonias xij. Oppida ciuium Romanorum xiiij. Latinorum ueterum xviij. fœderatorum unum, stipendiaria cxxxvj. Primi in ora Bastuli: post eos quo dicitur ordine intus recedentes Mentefani, Oretani, & ad Tagum Carpetani: iuxta eos Vaccæi, Vætones, & Celtiberi, Arrebaci. Oppida oræ proxima, Vrci, adscriptumque Bætica Barea, regio Mauitania, mox Deitania, dein Contestantia, Carthago noua, colonia: cuius à promontorio quod Saturni uocatur, Cæsariam Mauritaniam urbem clxxxvij. M. pass. traiectus. Reliqua in ora flumen Tader, Colonia immunis Illici, unde Illicitanus sinus. In eam contribuantur Icositani. Mox Latinorum Lucentum, Dianium stipendiarium, Sucro fluuius, & quondam oppidum, Contestantia finis. Regio Ederania amœno prætendente se stagno ad Celtiberos recedens. Valentia Colonia iij. M. pass. à mari remota: flumen Turium, & tantundem à mari Saguntum, ciuium Romanorum oppidum, fide nobile: flumen Idubeda: regio Illegonum. Iberus amnis nauigabili commercio diues, ortus in Cantabris haud procul oppido Iuliobrica, ccccl. M. pass. fluens, nauium per cclx. M. à Varia oppido capax, quem propter uniuersam Hispaniam Græci appellauere Iberiam. Regio Cossertania, flumen Subi, colonia Tarraco Scipionum opus, sicut Carthago Pœnorum. Regio Illegetum, oppidum Subur, flumen Rubricatum, à quo Laletani & Indigetes. Post eos, quo dicitur ordine, intus recedentes radice Pyrenæi, Ausetani, Itani, Lacetani, perque Pyrenæum Cerretani, dein Valscones. In ora autem colonia Barchino, cognomine Fauentia. Oppida ciuium Romanorum, Bærolo, Illuro, flumen Larnum, Blandæ: flumen Alba, Emporia: geminum hoc, ueterum incolarum, & Græcorum, qui Phocænsium fuere soboles. Flumen Tichis. Ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorii altero xl. M. Nunc per singulos conuentus reddentur insignia præter suprà dicta. Tarracone disceptant populi xliij. quorum celeberrimi ciuium Romanorum Dertusani, Bisgargitani. Latinorum Ausetani, Cerretani, qui Iuliani

† præter ciuitates cõtributas alijs ducentis non a nagingis aquæ tuor, prouincia ipsa continet oppida clxxxix.

cognominantur, & qui Augustani, Sedetani, Gerundenses, Gessorienſes, Teari qui Iulienſes. Stipendiariorum Aquicaldenſes, Onenſes, Batulonenſes. Caſaraugſta colonia immunis, amne Ibero affuſa, ubi oppidum antea uocabatur Salduba, regionis Sedetaniæ, recipit populos liij. Ex his ciuium Romanorum Bellitanos, Celſenſes. Ex Colonia Calaguritanos, qui Naſcici cognominantur. Ilerdenſes Surdaonum gentis, iuxta quos Sicoris fluius: Oſcenſes regionis Veſcitanæ, Turiaſonenſes. Latinorum ueterum Caſcantenſes, Ergaucienſes, Gracchuritanos, Leonicenſes, Oſſigerdenſes. Fœderatos Tarragenſes. Stipendiarios Arcobricenſes, Andolgenſes, Arocelitanos, Burſaonenſes, Calaguritanos qui Fibularenſes cognominantur, Complutenſes, Carenſes, Cincenſes, Cortonenſes, Dammanitanos, Larnenſes, Ituriſenſes, Iſpalenſes, Ilumberitanos, Lacetanos, Vibienſes, Pompelonenſes, Segienſes. Carthaginem conueniunt populi lxij. exceptis inſularum incolis. Ex colonia Accitana Gemellenſes, & † Libiſoſona cognomine Foroaugſtana, quibus duabus ius Italiæ datum. Ex colonia Salarienſe oppidani Latii ueteris Caſtulonenſes, qui Caſari uenales appellantur. Setabitani qui Auguſtani, Valerienſes. Stipendiariorum autem celeberrimi, Babanenſes, Baſtitani, Conſaburenſes, Dianenſes, Egeleſtani, Ilorcitani, Laminitani, Mentefani qui & Oritani, Mentefani qui & Baſtuli, Oretani qui & Germani cognominantur, caputque Celtiberiæ Segobrigenſes, Carpetaniæ Toletani Tago flumini impoſiti. Dein Viacienſes & Virgilienſes. In conuentum Clunienſem Varduli ducunt populos xiiij. ex quibus Albanenſes tantum nominare liceat, Turmodigi quatuor, in quibus Segiſamonenſes, Segiſamaiulienſes. In eundem conuentum Carietes & Vennenſes quinque ciuitatibus uadunt, quarum ſunt Veliſenſes. Eodem Pelendones Celtiberorum quatuor populis, quorum Numantini fuere clari: ſicut in Vaccæorum xviij. ciuitatibus Intercatiſenſes, Pallantini, Lacobricenſes, Caucenſes. Nam in Cantabricis quatuor populis Iuliobrica ſola memoratur: In Autrigonum decem ciuitatibus Tritium, & Viroueſca. Areuacis nomen dedit fluius Areua. Horum ſex oppida, Saguntia & Vxama, quæ nomina crebrò aliis in locis uſurpantur, præterea Segouia, & noua Auguſta, Termes, ipſaque Clunia Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua uergunt, Vardulique ex prædictis, & Cantabri. Iunguntur his Aſtutum xii. populi, diuiſi in Auguſtanos, & Tranſmontanos, Aſturica urbe magnifica. In iis ſunt Giguri, Peſici, Lancienſes, Zoelæ. Numerus omnis multitudinis ad cccxl. M. liberorum caput. Lucenſis conuentus populorum eſt xvi. præter Celticos & Lebnos, ignobilium, ac barbaræ appellationis, ſed liberorum caput ferme clxvi. M. Simili modo Bracarum xxiiii. ciuitates cclxxv. M. caput, ex quibus præter ipſos Bracaros Vibali, Celerini, Gallæci, Aqueſilici, Querquerni citra faſtidium nominentur. Longitudo citerioris Hiſpaniæ eſt ad finem Caſtalonis à Pyrenæo, ſexcentaſeptem M. paſſ. & ora paulo amplius. Latitudo à Tarracone ad litus Olarſonis cccvii. Et radicibus Pyrenæi, ubi cuneatur anguſtiſ inter duo maria, paulatim deinde ſe pandens, quæ contingit ulteriorem Hiſpaniam, tantundem & amplius latitudini adiicit. Metallis, plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota ferme Hiſpania ſcatet, Citerior & ſpecularibus lapidibus: Bætica & minio. Sunt & marmorum lapicidinæ. Vniuerſæ Hiſpaniæ Veſpaſianus Imperator Auguſtus iacſatus procellis Reipublicæ Latii ius tribuit. Pyrenæi montes Hiſpanias Galliæque diſterminant, promontoriis in duo diuerſa maria proiectis.

Narbonenſis prouincia.

C A P. I I I I.

Narbonenſis prouincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, Braccata antè dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, Alpiumque ſaluberrimis Romano imperio iugis. A reliqua uerò Gallia latere ſeptentrionali, montibus Gebenna & Iura: agrorum cultu, uirorum morumque dignatione, amplitudine opum nulli prouinciarum poſtferenda, breuiterque Italia uerius, quàm prouincia. In ora regio Sardonium, intusque Conſuaranorum. Flumina Tecum, Vernodubrum. Oppida, Illiberis, magnæ quondam urbis tenuē ueſtigium, Ruſcino Latinorum. Flumen Atax è Pyrenæo Rubrenſem permeans lacum: Narbo Martius, decumanorū Colonia, xii. M. paſſ. à mari diſtans.

Flumina,

† Rectius
Libiſſoca, ut
in uetiſtis
codicibus,
& apud Pro-
lemaum lib. 2.
cap. 6.

Flumina, Araris, Liria. Oppida de cætero rara, præiacentibus stagnis, Agatha quondam Massiliensium, & regio Volcarum Tectosagum: atque ubi Rhoda Rhodiorum fuit, unde dictus multo Galliarum fertilissimus Rhodanus amnis, ex Alpibus se rapiens per Lemanium lacum, segnèmq; deferens Ararim, nec minus seipso torrentè Iſaram, & Druentiam. Libyca appellantur duo eius ora modica: ex his alterum Hispaniense, alterum Metapinum: tertium idèmq; amplissimum Massalioticum. Sunt authores, & Heracleam oppidum in ostio Rhodani fuisse. Vltrà fossa ex Rhodano C. Marii opere & nomine, insigne stagnum: Astromela oppidum, maritima Auaticorum, supérque campi lapidei, Herculis præliorum memoria: Regio Anatiliorum, & intus Desuuiatum, Cauarumque.

- 10 Rursus à mari Tricorium, & intus Tricollorum, Vocontiorum, & Segouellauorum, mox Allobrogum. At in ora Massilia Græcorum † Phocænsium fœderata. Promontorium Citharista, tportus, regio Camatullicorum. Dein Suelteri, supràque Verucini. In ora autem Athenopolis Massiliensium: Forum Iulii Octauanorum colonia, quæ Pacensis appellatur, & classica: amnis in ea Argenteus. Regio Oxubiorum, Ligaunorumque, super quos Suetri, Quariates, Adunicates. At in ora oppidum Latinum Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex Alpium monte Acema profusus. In mediterraneo colonia Arelate sextanorum, Bliteræ septumanorum, Arausio secundanorum. In agro Cauarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida Latina, Aquæ sextiæ Salyorum, Auenio Cauarum, Aptia iulia Vulgientium, Alebeceriorum Apollinarium, Alba Heluorum, Augusta
- 20 Tricastinorum: Anathia, Aeria, Bormannico, Macina, Cabellio, Carcasum, Volcarum Tectosagum: Cessero, Carpentoracte, Meminorum: Cenicenses, Cambolecti, qui Atlantici cognominantur, Forum Voconii, Glanum, Liuii, Luteuani, qui & Foroneronienses, Nemausum Arecomicorum, Piscenæ, Ruteni, Sanagenſes, Tolosani Tectosagum. Aquitanix contermini Tascondunitari, Cononenses, Vmbrani: Vocontiorum ciuitatis fœderatæ duo capita, † Vasco & Lucus Augusti. Oppida uerò ignobilia xix. sicut xxiiij. Ne

† Aliis, Segouellauorum: quemadmodum & apud Ptolemaum lib. 2. cap. 8. † Phocensium † tportus.

† Aliis Valentia: quemadmodum & apud Ptolemaum.

M. p. Agrippa tradit, latitudinem ccxlvij.

Italia, Tiberis, Roma, Campania.

C A P. V.

- 30 Italia dehinc, primique eius Ligures, mox Hetruria, Vmbria, Latium, ubi Tiberina ostia & Roma terrarum caput xvj. M. p. interuallo à mari. Volscorum postea litus, & Campaniæ, Picentium inde, ac Lucanum, Brutiumque, quo longissimè in meridiem, tab Alpium penè lunatis iugis in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi, Apuli, Peligni, Frentani, Marrucini, Vestini, Sabini, Picentes, Galli, Vmbri, Thusci, Veneti, Carni, lapides, Istri, Liburni. Nec ignoro, ingrati ac segnisi animi existimari posse meriti, si breuiter atq; in transcurso, ad hunc modum dicatur terra, omnium terrarum alumna eadem & parens, numine Deum electa, quæ cælum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, & tot populorum discordes feræque linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret,
- 40 breuiterque una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta nobilitas omnium locorum, quos quis attigerit, tanta rerum singularum populorumque claritas tenet. Vrbs Roma, uel sola in ea, & digna tam festa ceruice facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campaniæ ora per se, felixque illa ac beata amoenitas: ut palam sit, uno in loco gaudentis opus esse naturæ. Iam uerò tota ea uitalis ac perennis salubritatis cæli temperies est, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxii saltus, tam opaca nemora, tam munifica sylvarum genera, tot montium afflatus, tanta frugum & uitium olearumque fertilitas, tam nobilia pecori uellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumque terrarum commercio patens undique: & tanquam ad iuandos mortales,
- 50 ipsa auidè in maria procurrens. Neque ingenia ritusque ac uiros, & lingua manūque superatas commemoro gentes. Ipsi de ea iudicauere Græci, genus in gloriam suam effu-

tab Alpium sine. Sic in fra. Patet longitudine ab Alpino sine, &c.

fissimum, quodam partem ex ea appellando Græciam magnam. Nimirum id, quod in mentione cæli fecimus, hac quoque in parte faciendum est, ut quasdam notas ac pauca sidera attingamus. Legentes tantum quæso meminerint, ad singula toto orbe edifferenda festinari. Est ergo folio maximè querno assimilata, multo proceritate amplior, quàm latitudine, in læua se flectens cacumine, & Amazonicæ figura desinens parmæ, ubi à medio excursu Cocinthus uocatur, per sinus lunatos duo cornua emittens, Leucopetram dextera, Lacinium sinistra. Patet longitudine ab Alpino sine Prætorix Augustæ per Vrbem Capuamque cursu meante Rhegium oppidum in humero eius situm, à quo ueluti ceruicis incipit flexus, decies centena & uiginti M. passuum: multoque amplior mensura fieret Lacinium usque, ni talis obliquitas in latus digredi uideretur. Latitudo eius uaria est, † ccccx. millium inter duo maria, inferum & superum, amnesque Varum atque Arsiam: † mediæ atque fermè circa urbem Romam, ab ostio Aterni amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina ostia cxxxvj. & paulo minus à Castro nouo Adriatici maris Arsiam ad Tuscum æquor, haud ullo loco † cc. in latitudinem excedens. Vniuersæ autem ambitus à Varo ad Arsiam † xxx. pass. lviij. efficit. Abest à circumdatis terris, Istria ac Liburnia quibusdam locis centum M. pass. ab Epiro & Illyrico quinquaginta. Ab Africa minus cc. ut author affirmat Varro. Ab Sardinia cxx. M. Ab Sicilia M. ccccc. A Corcyra minus lxx. Ab Issa quinquaginta. Incedit per maria cæli regione ad meridiem quidem: sed si quis id diligenti subtilitate exigat, inter sextam horam primamque brumalem. Nunc ambitum eius, urbisque enumerabimus. Qua in re præfari necessarium est, † 20
authorem nos Diuum Augustum secuturos, descriptionemque ab eo factam Italiæ totius in regiones xj. sed ordine eo, qui litorum tractu fiet, urbium quidem uicinitates oratione utique præpropere seruari non posse: itaque interiori in parte digestionem in literas eiusdem nos secuturos, coloniarum mentione signata, quas ille in eo prodidit numero. Nec situs originisque persequi facile est, Ingaunis Ligurijs (ut cæteri omittantur) agro tricies dato. Igitur ab amne Varo Nicæa oppidum à Massiliensibus conditum. Fluius Padus: Alpes, populique in alpini multis nominibus, sed maximè capillati: oppidum Vedianiorum ciuitatis Cemelon, portus Herculis Monæci, Ligustica ora. Ligurum celeberrimi ultra Alpes Sallyi, Deceates, Oxubii: citrà Veneni, & Caturigibus orti Vagienni, Statyelli, Vibelli, Magelli, Euburiates, Casmonates, Veliates, & quorum oppida in ora proxima dicemus. Flumen Rutuba, oppidum Albium Intemelium, flumen Merula, oppidum Albium Ingaunum, portus Vadum Sabatium, flumen Porcife- 30
ra, oppidum Genua, fluius Feritor, portus Delphini, Tigulia, intus Segesta Tiguliorum: flumen Macra Liguriæ finis. A tergo autem suprâ dictorum omnium Apenninus mons Italiæ amplissimus, perpetuis iugis ab Alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero eius latere ad Padum amnem Italiæ diutissimum, omnia nobilibus oppidis nitent, Libarna, Dertona colonia, Iria, Barderate, Industria, Pollentia, Carrea quod Potentia cognominatur, Forosului quod Valentinum, Augusta Vagiennorû, Alba Pompeia, Asta, Aquis Statyellorum. Hæc regio ex descriptione Augusti nona est. Patet ora Liguriæ inter amnes Varum & Macram ccxj. M. pass. Adnectitur septimæ, in qua Hetruria est, ab amne Macra, ipsa mutatis sæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus Pelasgi: hos Lydi, à quorum rege Tyrrheni, mox à sacrificio ritu lingua Græcorum Thufci sunt cognominati. Primum Hetruriæ oppidum Luna portu nobile. Colonia Luca à mari recedens, propiorque Pisæ, inter amnes Auferem & Arnum, ortæ à Pelope Pisisque, siue † 40
† Atintanis Græca gente. Vada Volaterrana, fluius Cecinna, Populonium Hetruscorum quondam hoc tantum in litore. Hinc amnes Prille, mox Vmbro nauigiorum capax, & ab eo tractus Vmbria, portusque Telamon, Cosa Volcentium à populo Romano deducta, Grauisca, Castrum nouum, Pyrgi, Cæretanus amnis, & ipsum Cære intus M. pass. quatuor, Agylla à Pelasgis conditoribus dictum: Alsiurn, Fregenæ. Tiberis amnis à Macra cclxxxiiij. M. pass. Intus coloniæ, Falisca Argis orta (ut author est Cato) quæ cognominatur Hetruscorum, Lucus Feroniæ, Rusellana, Semensis, Sutrina.

De cætero

† Vet. Les-
tio, cccx.
mil.
† Media an-
tem ferme.
Vt mediam
latitudinem
intelligas, nō
Italiam me-
dian.
† Legedum,
trecenta, ex
antiqu. cod.
adspiciente
etiam Mar-
ciano.
† Antiqu. cod.
sic habet uia-
cies centena
xlx. m. in
quam mensu-
ram etiam
Adriaticus
et Solinus
consentiant.

† Sunt qui
malint Atin-
tanius, à re
clo Atintan.

De cætero Aretini ueteres, Aretini fidentes, Aretini Iulienſes, Amitinenſes, Aqueſes, cognomine Taurini, Blerani, Cortonenſes, Capenates, Cluſini noui, Cluſini ueteres, † Fluſentini præfluenti Arno apoſiti, Feſulæ, Ferentinum, Feſcennia, Hortanum, Herbanum, Nepet, Nouem pagi, præſectura Claudia Foroclodii, Piſtorium, Peruſia, Suanenſes, Saturnini, qui antè Aurinini uocabantur, Sudertani, Statones, Tarquinienſes, Tuſcanienſes, Vetulonienſes, Veientani, Veſentini, Volaterrani cognomine Hetruſci, Volſinienſes. In eadem parte oppidorum ueterum nomina retinent agri Cruſtuminus, Caletranus. Tiberis antè Tybris appellatus, & priùs Albula, è media ſerè longitudine Apennini finibus Aretinorum profluuit, tenuis primò, nec niſi piſcinis corriuatus, 10 emiſſuſque nauigabilis, ſicuti Tina & Glanis influentes in eum, nouenorum ita conceptu dierum, ſi non adiuuent imbres. Sed Tiberis propter aſpera & confragoſa, ne ſic quidem, præterquàm trabibus uerius quàm ratibus, longè meabilis fertur, per centumquinquaginta millia paſſuum non procul Tiſerno Peruſiæque & Ocriculo, Hetruriam ab Vmbris ac Sabinis, mox citra tredecim millia paſſuum urbis Veientem agrum à Cruſtumino, dein Fidenatem Latinumque à Vaticano dirimens: ſed infrà Aretinum, Glanin duobus & quadraginta fluuiis auctus, præcipuis autem Nare & Aniene, qui & ipſe nauigabilis Lanum includit à tergo, nec minus tamen aquis ac tot fontibus in urbem perductis: è ideo quamlibet magnarum nauium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe naſcentium mercator placidiſſimus. Pluribus propè ſolus, quàm cæteri in omni- 20 bus terris amnes, accolitur aſpiciuntque uillis. Nullique fluuiorum minus licet incluſis utrinque lateribus: nec tamen ipſe pugnat, quanquàm creber ac ſubitis incrementis, & nuſquam magis aquis quàm in ipſa urbe ſtagnantibus. Quinimò uates intelligitur potius ac monitor, auctu ſemper religioſus uerius, quàm ſæuus. Latium antiquum à Tiberi Circeios ſeruatum eſt mille paſſuum quinquaginta longitudine. Tam tenues primordio imperii fuere radices. Colonis ſæpe mutatis, tenere alii aliis temporibus, Aborigines, Pelafgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et ultra Circeios Volſci, Ofci, Aufones, unde nomen modò Latii proceſſit ad Lirim amnem. In principio eſt Oſtia colonia à Romano rege deducta. Oppidum Laurentum, lucus Iouis Indigetis, annis Numicius, Ardea à Danae Perſei matre condita. Dein quondam Aphrodiſium, Antium colonia, 30 Aſtura flumen & inſula. Fluuius Nymphæus, Cloſtra Romana. Circeii quondam inſula, immenſo quidem mari circumdata (ut creditur Homero) at nunc planitie. Mirum eſt, quod hac de re tradere hominum notiæ poſſumus. Theophrastus, qui primus externorum aliqua de Romanis diligentius ſcripſit (nam Theopompus, ante quem nemo mentionem habuit, urbem duntaxat à Gallis captam dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantum ad Alexandrum miſſam) hic iam pluſquàm & fama, Circeiorum inſulæ & meſuram poſuit ſtadia octoginta in eo uolumine, quod ſcripſit Nicodoro Athenienſium magiſtratu, qui fuit urbis noſtræ quadringentefimo ſexageſimo anno. Quicquid eſt ergo terrarum, præter decem millia paſſuum propè ambitus, adnexum inſulæ. Poſt eum annum acceſſit Italiæ aliud miraculum. A Circeiis palus Pomptina eſt, 40 quem locum uigintitrium urbium fuiſſe Mutianus ter Conſul prodidit. Dein flumen Vſens, ſupra quod Tarracina oppidum, lingua Volſcorum Anxur dictum: & ubi fuere Amyclæ à ſerpentibus deletæ. Dein locus Speluncæ, lacus Fundanus, Caieta portus. Oppidum Fornix, Hormia dictum, ut exiſtinauere, antiqua Lætrygonum ſedes. Vltra fuit oppidum Pyrae. Colonia Minturnæ, Liri amne diuiſa † Glanico appellato. Oppidum Sinueſſa extremum in adiecto Latio, quam quidam Sinopen dixerè uocitarant. Hinc felix illa Campania eſt. Ab hoc ſinu incipiunt uitiferi colles, & temulentia nobilis ſucco per omnes terras inclyto, atque (ut ueteres dixerè) ſummum Liberi patris cum Cereſe certamen. Hinc Setini & Cæcubi obtenduntur agri. His iunguntur Falerini, Caleni. Dein conſurgunt Maſſici, Gaurani, Surrentinique montes. Ibi Laborini 50 campi ſternuntur, & in deliciis alicæ politur meſſis. Hæc litora fontibus calidis rigantur: præterque cætera in toto mari conchylio & piſce nobili annotantur. Nuſquam ge-

† Florentini

† Aliis Clau-
nio: quo pæ-
do & à Vir-
gilio appella-
tur libræ.
Georg.

nerosior oleæ liquor. Et hoc quoque certamen humanæ uoluptatis tenere Oscî, Græci, Vmbri, Tusci, Campani. In ora Sauro fluuius, Vulturum oppidum cum amne, Litternum, Cumæ Chalcidensium, Misenum, portus Baiarum, Bauli, lacus Lucrinus & Auernus, iuxta quem Cimmerium oppidum quondam. Dein Puteoli colonia, Dicæarchia dicti: postque Phlegræi campi, Acherusia palus Cumis uicina. Litore autem Neapolis, Chalcidensium & ipsa, Parthenope à tumultu Sirenis appellata: Herculanium, Pompeii: haud procul spectante monte Veluio, alluente uerò Sarno amne, ager Nucernus: & nouem millia passuum à mari ipsa Nuceria. Surrentum cum promontorio Mineræ, Sirenum quondam sede. Navigatio à Circeiis duodeoctoginta millia passuum patet. Regio ea à Tiberi prima Italiæ seruat, ex descriptione Augusti. Intus coloniæ, Capua ab campo dicta, Aquinum, Suessa, Venafrum, Sora, Teanum Sidicinum cognomine, Nola. Oppida Abellinum, Aricia, Alba longa, Acerani, Allifani, Atinates, Aletrinales, Anagnini, Acellani, Asulani, Arpinates, Auximates, Auellani, Alfaterni: & qui ex agro Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bouillæ, Calatiæ, Casinum, Calenum, Capitulum, Cernetum, Cernetani qui Mariani cognominantur: Corani, à Dardano Troiano orti: Cubulterini, Castrimonienfes, Cingulani: Fabienfes, in monte Albano Foropopulienfes. Ex Falerno Frusinales, Ferentinales, Freginates, Fabraterni ueteres, Fabraterni noui, Ficolenfes, Fregellani, Foroappi, Forentani, Gabini, Interamnates, Succasani qui & Lirinates uocantur, Ilionenfes, Lauinii, Norbani, Nomentani, Prenestini, urbe quondam Stephane dicta, Priuernates, Setini, Signini, Sueffulani, Telini, Trebulani cognomine Balinienfes, Trebani, Tusculani, Verulani, Veliterni, Vlubrenfes, Vluernates, superque Roma ipsa: cuius nomen alterum dicere, arcanis cæremoniærum nefas habetur: optimæque & salutari fide abolitum enuntiauit Valerius Soranus, luitque mox pœnas. Non alienum uidetur inferere hoc loco exemplum religionis antiquæ, ob hoc maximè silentium institutæ. Nanque Diua Angerona, cui sacrificatur ad diem xij. Calend. Ianuarii, ore obligato obfignatæque simulachrum habet. Urbem tris portas habentem Romulus reliquit, aut (ut plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mœnia eius collegere ambitu Imperatoribus Censoribusque Vespasianis anno conditæ dcccxxviii. pass. xij. M. cc. Complexa montes septem ipsa diuiditur in regiones quatuordecim, compita Larium cclx. Eiusdem spatii mensura corrente à milliario in capite Romæ fori statuto ad singulas portas, quæ sunt hodie numero triginta septem, ita ut duodecim portæ semel numerentur, prætereanturque ex ueteribus septem, quæ esse desierunt, efficiat passuum per directum xxx. M. dcc. lxxv. Ad extrema uerò tectorum cum castris prætoris ab eodem milliario per uicos omnium uiarum mensura colligit paulo amplius septuaginta millia pass. Quò si quis altitudinem tectorum addat, dignam profectò æstimationem concipiat, fateaturque nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Clauditur ab oriente aggere Tarquinii Superbi, inter prima opere mirabili. Nanque eum muris æquauit, quæ maximè patebat aditu plano. Cætero munita erat præcellis muris, aut abruptis montibus, nisi quod expartiantia tecta multas addidere urbes. In prima regione præterea fuere, in Latio clara oppida, Satricum, Pometia, Scaptia, Pitulum, Politorium, Tellene, Tifata, Cænina, Ficana, Crustumium, Ameriola, Medullia, Corniculum, Saturnia, ubi nunc Roma est: Antipolis, quod nunc Ianiculum in parte Romæ: Antemnæ, Camerium, Collatia, Amiternum, Norbe, Sulmo, & cum his carnem in monte Albano soliti accipere populi Albenfes, Albani, Aesolani, Acienfes, Abolani, Buberani, Bolani, Cusuetani, Coriolani, Fidenates, Foretii, Hortenfes, Latinienfes, Longulani, Manates, Macrales, Mutucumenfes, Munienfes, Numinienfes, Olliculani, Oculani, Pedani, Pollustini, Querquetulani, Sicani, Sisolenfes, Tolerienfes, Tuentienfes, Vimitellarij, Velienfes. Venerulani, Vicellenfes. Ita ex antiquo Latio liij. populi interiere sine uestigijs. In campano autem agro Stabiæ oppidum fuere usque ad Cn. Pompeium, & L. Carbonem Consules, pridie Calend. Maii, quo die L. Sylla legatus bello sociali id deleuit, quod nunc in uillas abiit. Intercidit ibi & Taurania. Sunt & morientis

rientis Casilini reliquæ. Præterea author est Antias , oppidum Latinorum Apiolæ cap-
 tum à L. Tarquinio rege, ex cuius præda Capitolium is inchoauerit. A Surrento ad Si-
 larum amnem triginta millia passuum ager Picentinus fuit, Tuscorum templo Iunonis
 Argiæ ab Iafone condito insignis. Intus oppidum Salerni, Picentia. A Silaro regio ter-
 tia, & ager Lucanus Brutiûsque incipit, nec ibi rara incolarum mutatione. Tenuerunt
 eam Pelasgi, Oenotri, Itali, Morgetes, Siculi, Græciæ maximè populi, nouissimè Lucani
 à Samnitibus orti duce Lucio. Oppidum Pæstum, Græcis Posidonia appellatum, sinus
 Pæstanus, oppidum Helia, quæ nunc Velia. Promontorium Palinurum: à quo sinu rece-
 dente traiectus ad columnam Rhegiam centum M. pass. Proximum autem huic flumen
 10 Melphes. Oppidum Buxentum, Græcè Pyxûs, Laus amnis: fuit & oppidum eodem no-
 mine. Ab eo Brutium litus, oppidum Blanda, flumen Batum, portus Parthenius Phocen-
 sium, sinus Vibonenfis, locus Clampetiæ, oppidum Tempa, à Græcis Temese dictum,
 & Crotoniensium Terina, sinûsque ingens Terinæus. Oppidum Consentia. Intus in pe-
 ninsula fluuius Acheron, à quo oppidani Acherontini. Hippo, quod nunc Vibonem Va-
 lentiam appellamus, Portus Herculis, Metaurus amnis, Tauroentum oppidum, portus
 Orestis & Medua. Oppidum Scyllæum. Cratæis fluuius, mater (ut dixerè) Scyllæ. Dein
 columna Rhegia: Siculum fretum, ac duo aduersa promontoria: ex Italia Cænys, ex Si-
 cilia Pelorum duodecim stadiorum interuallo. Vnde Rhegium duodecim M. ccccc. p.
 Inde Apennini sylua Sila, promontorium Leucopetra xij. M. pass. ab ea Locri cognomi-
 20 nati à promontorio Zephyrio, absunt à Silaro cccij. M. pass. Et includitur Europæ sinus
 primus, in eoque maria nuncupantur: unde irrumpit Atlanticum, ab aliis magnum: quâ
 intrat, Porthmos à Græcis, à nobis Gaditanum fretum: cùm intrauit, Hispanum, quate-
 nus Hispanias alluit: ab aliis Ibericum, aut Balearicum: mox Gallicum ante Narbonen-
 sem provinciam, hinc Ligusticum. Ab eo ad Siciliam insulam, Thuscum: quod ex Græ-
 cis alii Notium, alii Tyrrhenum, è nostris plurimi Inferum uocant. Vltra Siciliam ad Sa-
 lentinos, Aufonium Polybius appellat. Eratosthenes autem inter ostium Oceani & Sar-
 diniam quicquid est, Sardoum: Inde ad Siciliam Tyrrhenum. Ab hac Cretam usq; Sicu-
 lum. Ab ea Creticum. Insulæ per hæc maria primæ omniû Pityusæ à Græcis dictæ, à fru-
 tice pineo, nunc Ebusus uocatur utraq; ciuitate fœderata angusto freto interfluente, pa-
 30 tent xlij. M. pass. Absunt à Dianio septingentis stadiis: totidem Dianium per continen-
 tem à Carthagine noua. Tantundem à Pityusis in altum, Baleares duæ, & Sucronem uer-
 sus Colubraria. Baleares funda bellicosas, Græci Gymnasias dixerè. Maior centum mil-
 lia passuum longitudine, circuitu uerò cccclxxx. millia. Oppida habet ciuium Romano-
 rum Palmam & Pollentiam, latina Cinium & Cunici, & fœderatum Bochri fuit. Ab ea
 xxx. M. p. distat minor, longitudine lx. M. circuitu cl. M. p. Ciuitates habet, Iamnonem,
 Saniferam, Magonem. A maiore xij. M. p. in altum abest Capraria, insidiosa naufragiis, &
 è regione Palmæ urbis Manariæ, ac Tiquadra, & parua Annibalis. Ebusi terra serpentes
 fugat, Colubrariæ parit. Ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus: Græ-
 ci Ophiufani dixerè. Nec cuniculos Ebusus gignit, populantes Balearium messes. Sunt
 40 aliæ xx. fermè paruæ mari uadoso. Galliæ autem ora, in Rhodani ostio Metina, mox quæ
 Blauson uocatur, tres † Stœchades à uicinis Massiliensibus dictæ propter ordinem, quas
 item nominant singulis uocabulis, Proten & Mefen, quæ & Pomponiana uocatur, tertia
 Hypæa. Ab his Sturium, Phœnice, Phila, Lero, & Lerina aduersum Antipolim, in qua
 Vergoani oppidi memoria.

De Corsica.

C A P. V I.

IN Ligustico mari est Corsica, quam Græci Cynnon appellauere, sed Thusco pro-
 pior, à Septentrione in Meridiem proiecta, longa passuum. cl. millia lata maiore ex par-
 te quinquaginta. Circuitu cccxxij. M. Abest à uadis Volaterranis lxij. M. pass. Ciuitates
 habet xxxij. & colonias Marianam, à C. Mario deductam. Aleriam à Dictatore Sylla
 50 Citrà est Oglassa: intra uerò sexaginta millia passuum à Corsica, Planaria à specie dicta,
 æqualis freto, ideoque nauigiis fallax. Amplior Vrgo & Capraria, quam Græci Aegi-

† Vera lectio
 sic habet:
 Stœchades à
 uicinis Massi-
 liensibus dia-
 ctæ propter
 ordinem, quo
 sitæ sunt. No-
 mina singula
 lis Prote-
 mese, &c.

lon dixere. Item Aegilium & Dianium, quam Artemissiam, ambæ contra Cofanum litus: & parvæ, Mænaria, Columbaria, Venaria, Ilua cum ferri metallis, circuitu centum millia, à Populonia decem, à Græcis Aethalia dicta. Ab ea Planasia xxxix. M. Ab his ultra Tiberina ostia in Antiano Astura, mox Palmaria, Sinonia, & aduersum Formias Pontia. In Puteolano autem sinu Pandataria, Prochyta, non ab Aenæa nutrice, sed quia profusa ab Aenaria erat. Aenaria ipsa à statione navium Aenæa, Homero Inarime dicta, Græcis Pitheculsa, non à siniarum multitudine (ut aliqui existimauere) sed à figlinis doliariorum. Inter Pausilypum & Neapolim Megaris: mox à Surrento octo millibus passuum distantes, Tiberii principis arce nobiles Capræ, circuitu quadraginta millia, passuum. Mox Leucothea, extraque conspectum, pelagus Africum attingens, Sardinia, minus nouem millibus passuum à Corsicæ extremis, etiamnum angustas eas arctantibus insulis paruis, quæ Cuniculariæ appellantur, itémq; Phintonis & Fossæ, à quibus fretum ipsum Taphros nominatur.

De Sardinia.

CAP. VII.

Sardinia ab oriente patens, clxxxviij. millia passuum ab occidente, clxx. millia à meridie, lxxiiij. millia à septentrione, cxxij. circuitu, dlx. millia abest ab Africa Caralitano promontorio ducenta millia, à Gadibus quatuordecies centena. Habet & à Gorditano promontorio duas insulas, quæ uocantur Herculis, à Sulcensi Enosin, à Caralitano Ficariam. Quidam haud procul ab ea etiam Beleridas ponunt & Collo dem, & quam uocant Heras lura. Celeberrimi in ea populorum Ilienfes, Balari, Corsi. Oppidorum xiiij. Sulcitani, Valentini, Neapolitani, Bosenses, Caralitani ciuium Romanorum, & Norenses. Colonia autem una, quæ uocatur ad turrim Libysonis. Sardiniam ipsam Timæus Sandaliorin appellauit ab effigie soleæ, Myrsilus Ichnusam à similitudine uestigii. Contra Præstanum sinum Leucasia est, à Sirene ibi sepulta appellata. Contra Veliam, Pontia, & Iscia, utraq; uno nomine Oenotrides, argumentum possessæ ab Oenotriis Italiæ: & contra Vibonem parua, quæ uocantur Ithacis, Vlixis specula.

De Sicilia.

CAP. VIII.

Verum ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra à triangula specie: circuitu patens, ut author est Agrippa, dcxviij. M. p. quondam Brutio agro cohærens, mox interfuso mari auulsa xij. M. in longitudinem freto: in latitudinem autem M. d. p. iuxta columnam Rhegium. Ab hoc dehiscenti argumento, Rhegium Græci nomen dedere oppido, in margine Italiæ sito. In eo freto est Iopulus Scylla, item Charybdis, mare uorticofum, ambo clara sæuitia. Ipsi Triquetra, ut diximus, promontorium Pelorus uocatur, aduersus Scyllam uergens in Italiam: Pachynû in Græciam, cxxliij. M. ab eo distante Peloponneso: Lilybæû in Africam clxxx. M. interuallo à Mercurii promontorio: & à Caralitano Sardinia cxx. M. Inter se autem hæc promontoria ac latera distant his spatiis. Terreno itinere à Peloro Pachynû clxvj. M. p. Inde Lilybæum cc. M. Inde Pelorum clxx. M. † Colonia ibi urbes ac ciuitates lxxij. A Peloro mare Ionium ora spectante, oppidum Messana ciuium Ro. qui Mamertini uocantur. Promontorium Drepanû, colonia Taurominium, quæ antea Naxos, flumen Asines, mons Aetna nocturnis miris incēdiis. Crater eius patet ambitu stad. xx. Fauilla Taurominium & Catana usq; peruenit feruens, fragor uerò à Maronem & Gemellos colles. Scopuli tres Cyclopum, portus Vlixis, colonia Catana. Flumina Symæthum, Terias. Intus Læstrygonii campi. Oppida, Leontini, Megaris, annis Pantagies. Colonia Syracusæ, cum fonte Arethusa. Quamquam & Temenitis, & Archidemia, & Magæa, & Cyane, & Milichie fontes in Syracusano potantur agro. Portus Naustathmus, flumen Elorum, promontorium Pachynum: à qua fronte Sicilia flumen Hirminium, oppidum Camarina, fluuius Gelas, oppidum Acragas, quod Agrigentum nostri dixerunt. Thermæ colonia, annes Arys & Hybla, Selinus oppidum. Lilybæum ab eo promontoriû. Drepana, mons Eryx. Oppida Panhormum, Solûs, Himera cum fluuiio, Cephalœdis, Aluntium, † Agathirnu, Tyndaris colonia, oppidum Myla, & unde cœpimus, Pelorus. Intus Latinæ conditionis

† Legendum
ex utroque
codicibus,
ccccxl. M.
cui lectio
adstipulatur
et Marcianus.
† Colonia
immunes
quinq; ciui-
tates lxxij.

† Alia, Ag-
thyrus: quo-
modo & à
Strabone ap-
pellatur.

ditionis Centuripini, Netini, Segestani: stipendiarii, Asforini, Aetneses, Agyrini, Aestai, Acrenses, Bidini, Citarii, Cacirini, Drepanitani, Ergetini, Eceftiens, Erycnii, Entellini, Etini, Enguini, Gelani, Galatani, Halelini, Enneses, Hyblenses, Herbitenses, Herbesenses, Herbulenses, Halicyenses, Hadranitani, Imacarenenses, Ichanenses, Ietenses, Mustratini, Magellini, Murgentini, Mutyenses, Menanini, Naxii, Noceni, Petrini, Paropini, Phinthienenses, Semellitani, Scherrini, Selinuntii, Symarthii, Talarenenses, Tiffinenenses, Triocalini, Tiracienenses, Clancii Messeniorum in Siculo freto. Insulae sunt in Africam uersae, Gaulos, Melita à Camerina lxxxiiij. M. pass. à Lilybæo cxij. Cosyra, Hieronefos, Cæne, Galata, Lopadusa, Aethusa, quam alii Aegusam scripserunt, Bucinna, & t à ^{ta selinunte}

10 Solunte lxxv. M. Osteodes, contraque Paropinos Vstica. Citra uero Siciliam ex, aduerso Metauri amnis xij. millibus ferme pass. ab Italia, vij. Aeoliae appellatae. Eadem Liparæorum, & Hephæstades à Græcis, à nostris Vulcani, Aeoliae, quod Aeolus Iliacis temporibus ibi regnabat.

De Lipara.

C A P. IX.

Lipara cum ciuium Ro. oppido, dicta à Liparo rege, qui successit Aeolo, antea Melo-
 20 Lgonis uel Meligunis uocitata, abest xij. M. p. ab Italia, ipsa circuitu paulo minori. Inter hanc & Siciliam altera, antea Therasia appellata, nunc Hieria, quia sacra Vulcano est, colle in ea nocturnas euomente flammæ. Tertia Strongyle, à Lipara M. p. ad exortum Solis uergens, in qua regnauit Aeolus, quæ à Lipara liquidior flamma tantum differt: è cuius fumo, quinam flaturi sint uenti, in triduum prædicere incolæ traduntur: unde uen-
 30 tos Aeolo paruiffe existimatum. Quarta Didyme, minor quàm Lipara. Quinta Ericusa, Sexta Phœnicusa, pabulo proximarum relicta. Nouissima, eademque minima, Euonymos. Hæcenus de primo Europæ sinu.

De Locris Italiae fronte.

C A P. X.

Locris Italiae frons incipit, Magna Græcia appellata, in tres sinus recedens Ausonii
 30 maris, quoniam Ausones tenuere primi: patet octogintaduo M. pass. ut author est Varro. Plerique lxxij. M. fecere. In ea ora flumina innumera, sed memoratu digna à Locris Sagra, & uestigia oppidi Caulonis, Mystia, Consilinum castrum, Coccinthus, quod esse longissimum Italiae promontorium aliqui existimant. Dein sinus, & Scylla-
 40 cium, Scylletium Atheniensibus, cum conderent, dictum: quem locum occurrentes Te-
 rinæus sinus peninsulam efficit: & in ea portus, qui uocatur Castra Annibalis, nusquam angustiore Italia. xx. M. pass. latitudo est. Itaque Dionysius maior intercisa eo loco ad-
 iicere Siciliae uoluit. Amnes ibi nauigabiles, Cæcinos, Crotalus, Semirus, Arocha, Targi-
 nes. Oppidum intus Petilia, mons Clibanus, promontorium Lacinium: cuius ante oram insula x. M. p. à terra Dioscoron, altera Calypsus, quam Ogygiam appellasse Homerus
 existimatur: præterea à Tyris, Eranusa, Melocessa. Ipsam à Caulone abesse lxx. M. pass. pro-
 didit Agrippa.

Secundus Europæ sinus.

C A P. XI.

40 Lacinio promontorio, secundus Europæ sinus incipit, magno ambitu flexus, &
 Acroceræonio Epiri finitur promontorio, à quo abest lxxv. M. p. Oppidum Cro-
 ro, amnis Neæthus. Oppidum Thurium inter duos amnes Crathin & Sybarin, ubi fuit
 urbs eodem nomine. Similiter est inter Sirin & Acirin Heraclea, aliquando Siris uocita-
 ta. Flumina Acalandrum, Casuentum, oppidum Metapontum, quo tertia Italiae regio fi-
 nitur. Mediterranei Brutiorum Aprustani tantum: Lucanorum autem Atinates, Ban-
 tinni, Eburini, Grumentini, Potentini, Sontini, Sirini, Tergilani, Vrsentini, Volcentani, qui-
 bus Numestriani iunguntur. Præterea interisse Thebas Lucanas Caro author est. Et Pan-
 dosiam Lucanorum urbem fuisse Theopompus, in qua Alexander Epirotas occubue-
 rit. Connectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos cel-
 50 M. sinu, qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum in recessu hoc intimo sito,
 contributa è maritima colonia quæ ibi fuerat. Abest cxxxvj. M. pass. à Lacinio pro-
 montorio,

†Hydris

montorio, aduersam ei Calabriam in peninsulam emittens: Græci Messapiam à duce ap
pellauere: & antè Peucetiam, à Peucetio Oenotri fratre. In Salentino agro inter promon
toria c. M. pass. inter sunt. Latitudo peninsula à Tarento Brundisium terreno itinere
xxxij. M. pass. patet, multòque breuius à portu Sasina. Oppida per continentem à Taren
to, Varia, cui cognomen Apulæ, Messapia, Aletium. In ora uero Senonum Gallipolis,
quæ nunc est Anxa lxij. M. pass. à Tarento. Inde xxxij. M. promontorium, quod Acran
lapygiam uocant, quo longissimè in maria excurrit Italia. Ab eo Baſta oppidum,
& † Hydruntum decem ac nouem M. pass. ad discrimen Ionii & Adriatici maris, quæ
in Græciam breuissimus transitus, ex aduerso Apolloniæ oppidi, latitudine intercur
rentis freti, quinquaginta M. non amplius. Hoc interuallum pedestri continuare tran
situs pontibus iactis, primùm Pyrrhus Epiri rex cogitauit: post eum M. Varro, cum
classibus Pompeii piratico bello præſet. Vtrunq; aliæ impedire curæ. Ab Hydrunte
Soletum desertum, dein Fratuertium. portus Tarentunus, statio militum Lupia, Bale
sium, Cælium, Brundisium l. M. p. ab Hydrunte, in primis Italiae portu nobile, ac uelut
certiore transitu, sicuti longiore, excipiente Illyrica urbe Dyrrhachio ccxx. M. traie
ctu. Brundisio conterminus Pediculorum ager. ix. adulescentes toridèmq; uirgines
ab Illyriis tredecim populos genuere. Pediculorum oppida, Rhudia, Egnatia, Barion,
antè lapyx à Dædali filio, à quo & lapygia. Amnes, Pactius, Aufidus ex Hirpinis mon
tibus Canusium præfluens. Hinc Apulia Dauniorum cognomine, à duce Diomedis so
cero. In qua oppidum Salapia, Annibalis meretricio amore inclytum, Sipontum, Vria:
amnis Cerbalus. Dauniorum finis: portus Agafus, promontorium montis Gargani, à Sa
lentino siue lapygio ccxxxiiij. M. pass. ambitu Gargani: portus Garnæ, lacus Pantanus.
Flumen portuosum Frento, Teanum Apulorum. Itèmq; Larinum, Cliternia, Tifer
nus amnis. Inde regio Frentana. Ita Apulorum genera tria: Teani à duce è Graiis:
Lucani, subacti à Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter suprà
dicta coloniæ, Luceria, Venusia: Oppida Canusium, Arpi, aliquando Argos hippium
Diomede condente, mox Argyrrippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes Monado
rum, Dardorùmque, & urbes duas, quæ in prouerbii ludicrum uertèrè, Apinam & Tri
cam. Cætera intus in secunda regione, Hirpinorum colonia una Beneuentum, auspica
tius mutato nòmine, quæ quondam appellata Maleuentum. Aculani, Aquiloni, Abelli
nates cognomine Protropi, Complani, Caudini, Ligures qui cognominantur Cornelia
ni, & qui Bebiani, Vescellani, Deculani, Aletrini, Abellinates cognominati Marſi, Atra
ni, Aecani, Alſellani, Atinates, Arpani, Borcani, Collatini, Corinenses, & nobiles cla
de Romana Cannenses, Dirini, Forentani, Genuſini, Hordonienſes, Hyrini, Larinates,
cognomine Frentani, Metinates, ex Gargano Mateolani, Neritini, Matini, Rubuſtini,
Syluini, Strapellini, Turmentini, Vibinates, Venusini, Vlurtini. Calabrorum mediterræ
ni, Aegætini, Apameſtini, Argentini, Butuntinenſes, Deciani, Brumbestini, Norbanen
ſes, Palionenses, Sturnini, Tutini. Salentinorum, Aletini, Baſterbini, Neretini, Valenti
ni, Veretini.

Regio Italiae quarta.

CAP. XII.

Sequitur regio quarta gentium uel fortissimarum. Italiae. In ora Frentanorum à Tifer
no flumen Trinium portuosum. Oppida, Histonium, Buca, Ortona, Aternus amnis.
Intus Anxani cognomine Frentani, Carentini supernates, & infernates, Lanuenses: Mar
rucinorum Teatini: Pelignorum Corfinienses, Superæquani, Sulmonenses: Marſorum
Anxantini, Atinates, Fucentes, Lucentes, Maruuii, Albenſium Alba ad Fucinum lacum:
Aequiculanoꝝ Cliternini, Carſeolani: Vestinorum Angulani, Pinnenſes, Peltuinales,
quibus iunguntur Aufinates ciſmontani: Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas
dixere, colonia Bouianum uetus, & alterum cognomine Vndecumanorum. Aufiden
ates, Eſernini, Fagifulan, Ficolenses, Sepinates, Treuentinates: Sabinorum Amiternini; Cu
renſes, Forum Decii, Forum nouum, Fidenates, Interamnates, Nursini, Nomentani, Rea
tini, Trebulani, qui cognominatur Mutuſcaei, & qui Suffenates, Tiburtes, Tarinates. In
hoc

hoc fitu ex Aequiculis interiere Comini, Tadiates, Acedici, Alfaterni. Gellianus auctor est, lacu Fucino haustum Marforum oppidum Archippe, conditum à Marſya duce Lydorum: item Vidicinorum in Piceno deletum à Romanis, Valerianus. Sabini (ut quidam existimauere) à religione & deorum cultu Seuiui appellari, Velinos accolunt lacus, roſcidis collibus. Nar amnis exhaurit illos sulphureis aquis. Tiberim ex his petens replet, è monte Fiſcello labens, iuxta Vacunæ nemora & Reate in eoſdem conditus. At ex alia parte Anio, in montes Trebanorum ortus, lacus tris amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo, deſert in Tiberim. In agro Reatino Cutilia lacum, in quo fluctuet inſula, Italiae umbilicum eſſe M. Varro tradit. Infra Sabinos Latium eſt, à latere Picenum, à tergo Vmbria, Apennini iugis Sabinos utrinque uallantibus.

† Trebanorum.

Quinta regio.

CAP. XIII.

Quinta regio Piceni eſt, quondam uberrimæ multitudinis. cclx. M. Picentium in fidem populo Romano uenere. Orti ſunt à Sabinis † uoto uero ſacro. Tenuere ab Aterno amne ubi nunc ager Adrianus, & Adria colonia, à mari vij. M. p. flu-
men Vomanum, ager Prætutianus, Palmenſiſque. Item Caſtrum nouum, flumen Batinum, Truentum cum amne: quod ſolum Liburnorum in Italia reliquum eſt. Flumina Albulates, Suinum, Heluinum, quo finitur Prætutiana regio, & Picentium incipit. Cupra oppidum, caſtellum Firmanorum, & ſuper id colonia Aſculum, Piceni nobiliſſima. Intus Nouana. In ora Cluana, Potentia, Numana, à Siculis condita. Ab iſſdem colonia Ancona,
20 p. Intus Auximates, Beregrani, Cingulani, Cuprenſes cognomine Montani, Falarienſes, Pauſulani, Pleninenſes, Ricinenſes, Septempedani, Tollentinales, Triacenſes, Vrbs ſaluia, Pollentini.

† Omnino legendum eſt, uoto uere ſacro. Quidam ſci ſacri uer, & quæ in uſum ſoleat ueneri, notum eſt ex Strabonis lib. 5.

Sexta regio.

CAP. XIII.

Ingitur his ſexta regio, Vmbriam complexa, agrumque Gallicum circa Ariminum. Ab Ancona Gallica ora incipit, Togaræ Gallia cognomine. Siculi & Liburni plurima eius tractus tenuere, in primis Palmienſem, Prætutianum, Adrianumque agrum. Vmbri eos expulſere, hos Hetruria, hanc Galli. Vmbriorum gens antiquiſſima Italiae exiſtimatur, ut quos Ombrios à Græcis putent dictos, quod inundatione terrarum imbris ſuperfuſſent. ccc. eorum oppida Thuſci debellatſe reperiuntur. Nûc in ora flumen Aeſis, Senogallia. Metaurus fluuius, colonia Fanum fortunæ, Piſaurum cum amne. Et intus Hiſpellum, Tuder. De cætero Amerini, Attidates, Alirinales, Arnates, Aſſinates, Camer-
30 tes, Caſuentillani, Carſulani, Dolares cognomine Salentini, Fulginates, Foroflaminienſes, Foroiulienſes, cognomine Concubienſes, Forobremitian, Foroſempronienſes, Iguini, Interamnates cognomine Nartes, Meuanates, Meuanienſes, Matilicates, Narnienſes, quod oppidum Nequinum antea uocatum eſt. Nucerini cognomine Fauonienſes, & Camelani, † Ottriculani, Oſtrani, Pitulani cognomine Piſuertes, & alii Mergentini, Peleſtini, Sentinales, Sarſinates, Spoletini, Suarrani, Seſſinates, Suillates, Tadinates, Trebiateſ. Tuſ-
40 can, Tiſernates cognomine Tibertini, & alii Metaurenſes, Veſionicates, Vrbinates cognomine Metaurenſes, & alii Hortenſes, Vettionenſes, Vindinates, Viuentani. In hoc ſitu interiere Feliginates, & qui Cluſiolum tenuere ſupra Interamnem: & Sarranates, cum oppidis Acerriſ, quæ Vaſtria cognominabantur, Turocelo, quod Vetricolum. item Solinates, Suriates, Fallienates, Apiennates. interiere & Arienates cum Crinouolo, & Viſidicani, & Plangenſes, Piſinates, Cæleſtini. Ameriam ſupraſcriptam Cato ante Perſei bellum conditam annis dcccclxiiij. prodidit.

† Legendum, Ottriculani, ab Ottriculo Vilumbrorû oppido: cuius meminit & Ptolemaeus libr. 3. cap. 1.

Octaua regio.

CAP. XV.

Octaua regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluuius Cruſtulum, Ariminum colonia cum amnibus Arimino & Apruſa. Fluuius hinc Rubico, quondam finis Italiae. Ab eo Sapis, & Vitis, & Anemo, Rauenna Sabinorum oppidum, cum amne Bedeſe, ab Ancona cij. M. paſſ. Nec procul à mari Vmbriorum Butrium. Intus colonia, Bononia, Feſſina uocitata, cum princeps Hetruriæ eſſet, Brixillum,
50 lum,

lum, Mutina, Parma, Placentia. Oppida, Cæsena, Claterna, Forum Clodii, Liuii, Popilii, Truentinorum, Cornelii, Laccini, Fauentini, Fidentini, Otesini, Padinares, Regienses à Lepido, Solonates, saltusque Galliani qui cognominantur Aquinates, Tanetani, Veliates cognomine Veſteri, † Regiates, Vmbranates. In hoc tractu interierunt Boii, quorum tribus cxij. fuisse author est Cato: Item Senones, qui ceperant Romam.

† Regiates.

De Pado flumine.

C A P. X V I.

P Adus è gremio Veluli montis, cellissimum in cacumen elati, finibus Ligurum Vagiennorum uisendo fonte profluens, condensque sese cuniculo, & in Forouibensium agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior: Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaetontis illustratus: augetur ad Canis ortus liquatis niuib. agris quàm nauigiis torrentior, nil tamen ex rapto sibi uindicans, atque ubi liquit agros, ubertate largior, trecentis M. p. à fonte addens meatu duodenonaginta: nec amnes tantum Apeninos Alpinosque nauigabiles capiens, sed lacus quoque immentos in eum sese exonerantes, omni numero xxx. flumina in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex iis, Apennini latere iactum, Tanarum, Trebiam Placentinum, Tarum, Niciam, Gabellum, Scultenam, Rhenum. Alpium uerò Sturam, Morgum, Durias duas, Sessiten, Ticinum, Lanbrum, Adduam, Olum, Mincium. Nec alius amnium tam breui spatio maioris incrementi est. Urgetur quippe aquarum mole, & in profundum agitur, grauis terræ, quantum † deductus in flumina & fossas inter Rauennam Altinumque † cxx. M. p. tamen quia largius uomit, septem maria dictus facere. Angusta fossa Rauennam trahitur, ubi Padusa uocatur, quondam Messanicus appellatus. Proximum inde ostium, magnitudinem portus habet, qui Vatrei dicitur, quo Claudius Cæsar è Britannia triumphans, prægrandi illa domo uerius quàm naue intrauit Adriam. Hoc antè Eridanum ostium dictum est, aliis Spineticum ab urbe Spina, † quæ fuit iuxta, præualens ut Delphicis creditum est thesauris, condita à Diomede. Auget ibi Padum Vtrenus amnis, ex Forocorneliensi agro. Proximum inde ostium Capraliæ, dein Sagis, dein Volane, quod ante Olane uocabatur. Omnia ea flumina, fossæque, primi à Sagi fecere Thufci, egesto amnis impetu per transuersum in Atrianorum paludes, quæ septem maria appellantur, nobili porru oppidi Thufcorum Atriae, à quo Atriatium mare antè appellabatur, quod nunc Adriaticum. Inde ostia plena, Carbonaria, ac fossiones Philistinæ, quod alii Tartarum uocant: omnia ex Philistinæ fossæ abundatione nascentia, accedentibus Athesi ex Tridentinis Alpibus, & Togifono ex Patauinorum agris. Pars eorum & proximum portum fecit Brundulum, sicut Edronem Medoaci duo, ac fossa Clodia. His se Padus miscet, ac per hæc effunditur, plerisque, ut in Aegypto Nilus quod uocant Delta, triquetram figuram inter Alpes atque oram maris facere proditus, Itad. ij. M. circuitu. Pudet à Græcis Italiæ rationem mutuari. Metrodorus tamen Scephius dicit, quoniam circa fontem arbor multa sit picea, quæ pades Gallicè uocetur, Padum hoc nomen accepisse. Ligurum quidem lingua amnem ipsum Bodincum uocari, quod significet fundo carentem. Cui argumento adest oppidum iuxta Industriam, uetusto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo incipit.

† deductus.
† per cxx.
nulla.

† quæ fuit iuxta præualens, Delphicis (ut creditum est) thesauris à Dio mede condita.

Italia Transpadana.

Regio undecima.

C A P. X V I I.

T Ranſpadana appellatur ab eo regio undecima, tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuosæ alueo important. Oppida Vibiforum, Segusio, Colonia ab Alpium radicibus, Augusta Taurinorum antiqua Ligurum stirpe, inde nauigabili Pado. Dein Salasorum Augusta Prætoria, iuxta geminas Alpium fauces, Graias atque Pœninas. His Pœnos, Graiis Herculem transisse memorant. Oppidum Eporedia, Sibyllinis libris à Populo Romano condi iussum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores uocant. Vercellæ Libycorum ex Sallyi ortæ, Nouaria ex Vertacomacoris, Vocontiorum hodièque pago, non (ut Cato existimat) Ligurum: ex quibus Leui & Marici condidere Ticinum, non procul à Pado, sicut Boii trans Alpes profecti

Laudem

Laudem Pompeiam, Infubres Mediolanum. Orobiorum stirpis esse, Comum atque Bergomum, & Liciniforum, & aliquot circa populos, author est Cato: sed originem gentis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam à Græcia, interpretatione etiam nominis, uitam in montibus degentibus. In hoc situ interit oppidum Orobiorum Barra, unde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnum prodente se altius quam fortunatius + sitos. Interiere & Caturiges Infubrum exules, & Spina supra dicta. Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Infubribus, & Boiis, & Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

+ *stirps, est in
uetus codi
cib. nō sitos:
ut oppidum
Orobiorū,
respicit po
tius, quam
Bergomates.*

IO Venetia. Decima regio. CAP. XVIII.

Sequitur decima regio Italiæ, Adriatico mari apposita, Venetia, cuius fluuius Silis ex montibus + Taurisanis. Oppidum Altinum, flumen Liguentia ex montibus Opiterginis, & portus eodem nomine, colonia Concordia, flumina & portus Romatinum, Tilauentum maius minusque, Anassum, quod Varamus defluit, Alsa, Natiso cum Turro, præfluentes Aquileiam coloniam xij. M. p. à mari sitam. Carnorum hæc regio, iunctaque lapidum, amnis Timaus, castellum nobile uino Pucinum: Tergestinus sinus, colonia Tergeste, xxij M. p. ab Aquileia. Ultra quam vj. M. p. Formio amnis, ab Rauenna clxxxix. M. p. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc uero Istriæ, quam cognominatam + tradunt à flumine Istro, in Adriam effluente è Danubio amne, eademque Istro ex aduerso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interiecto dulcescente, plerique dixerè falso, & Nepos Cornelius etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo naus flumine in mare Adriaticum descendit, non procul Tergeste: nec iam constat quo flumine. Humeris trauectam Alpes, diligentiores tradunt. Subiisse autem Istro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea causa est, inter Aemonam Alpæque exorienti.

+ *Taurisanis*

20 Idemque Istro ex aduerso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interiecto dulcescente, plerique dixerè falso, & Nepos Cornelius etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo naus flumine in mare Adriaticum descendit, non procul Tergeste: nec iam constat quo flumine. Humeris trauectam Alpes, diligentiores tradunt. Subiisse autem Istro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea causa est, inter Aemonam Alpæque exorienti.

+ *tradunt,
abundat: nec
que est in ue
tustis exema
plaribus.*

Istria CAP. XIX.

Istria, ut peninsula, excurrit. Latitudinem eius xl. M. p. circuitum uero cxxij. M. prodidere quidam. Item adhaerentis Liburniæ & Flanatici sinus. Alii Liburniæ clxxx. M. Nonnulli in Flanaticum sinum lapidiam promouere, à tergo Istriæ, cxxx. M. pass. Dein Liburniam cl. M. fecere. Tuditanus, qui domuit Istros, in statua sua ibi inscriptus, ab Aquileia ad Titium flumen stad. cc. Oppida Istriæ ciuium Rom. Aegida, Parentium: colonia Pola, quæ nunc Pietas Iulia, quondam à Colchis condita. Abest à Tergeste c. M. pass. Mox oppidum Nefactium: & nunc finis Italiæ fluuius Arsia. Polam ab Ancona traiectus cxx. M. p. est. In mediterraneo regionis decimæ coloniarum, Cremona, Brixia Cenomannorum agro, Venetorum autem Ateste, & oppida Acelum, Patavium, Opitergium, Belunum, Vicetia, Mantua Tuscorum trans Padum sola reliqua. Venetos Troiana stirpe ortos author est Cato. Cenomannos iuxta Massiliam habitasse in Volcis. Fertini, & Tridintini, & Bernenses, Rhætica oppida: Rhætorum & Euganeorum Verona, Iulienfes Carnorum. Dein, quos scrupulose dicere non attineat, Alutraenses, Asseriates, Flamonienfes Vannienfes, & alii cognomine Culci: Foroiulienfes cognomine Transpadani, Foretani, Venidates, Quarqueni, Taurisani, Togienfes, Varuani. In hoc situ interiere per oram Iramine, Pellaon, Palscium: ex Venetis Atina, & Cælina: Carnis, Segeste, & Ocræ: Tauriscis Noreia. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum, etiam inuito Senatu, à M. Claudio Marcello, L. Piso author est. In hac regione & x. lacus inclity sunt, amnesque eorum partus aut alumni, si modò exceptos reddunt, ut Adduam Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi. Alpes in longitudinem x. pass. patere à supero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes xxij. M. p. deductis: in latitudinem autem Cornelius Nepos c. M. T. Liuius tria 50 M. Itadorum: uterque diuersis in locis. Nam & centum millia excedunt aliquando, ubi Germaniam ab Italia submovent: nec lxx. M. explent reliqua sui parte graciles, ueluti naturæ

naturæ providentia. Latitudo Italiae, subter radices earum à Varo, per uada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Aquileiam, Tergeste, Polam, Arisiam, dcclij. millia passuum colligit.

De Alpibus & gentibus Alpiniis.

C A P. X X.

INcolæ Alpium multi populi, sed illustres à Pola ad Tergestis regionem Secusses, Suobocrini, Catili, Menocaleni, iuxtaque Carnos quondam Taurisci appellati, nunc Norici. His contermini Rhæti & Vindelici, omnes in multas ciuitates diuisi. Rhætos Thulcorū prolem arbitrantur, à Gallis pulsos duce Rhæto. Verso deinde Italiam pectore Alpium Latini iuris Euganeæ gentes, quarum oppida xxxiiij. enumerat Cato. Ex ijs Triumpilini uenalis cum agris suis populus: dein Camuni, complurésque similes, finitimis attributi municipiis. Lepontios & Salassos, Tauriscæ gentis idem Cato arbitrat. Cæteri ferè Lepontios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione Græci nominis credunt, præfuis intra sinus Alpium niue membris: eiusdem & Graios fuisse, positos in transitu, Graiarum Alpium incolas, præstantesq; genere Euganeos, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos. Rhætorum Vennonetes, Sarunetesq; ortus Rheni amnis accolūt, Lepontiorum qui Viberi uocantur, fontē Rhodani, eodem Alpium tractu. Sunt præterea Latio donati incolæ, ut Octodurense, & finitimi Ceutrones, Cortianæ ciuitates. Caturiges, & ex Carurigibus orti Vagienni Ligures, & qui montani uocantur: Capillatorumq; plura genera ad confinium Ligustici maris. Non alienum uidetur, hoc loco subiicere inscriptionē è trophæo Alpium, quæ talis est. Imperatori Cæsari Diui Fil. Aug. Pontifici Maximo, Imp. xiiij. tribunitiæ potestatis S.P. Q. R. quodd eius ductu auspiciisq; gentes Alpinæ omnes, quæ à mari supero ad inferum pertinebant, sub imperium po. Rom. sunt redactæ. Gentes Alpinæ deuictæ, Triumpilini, Camuni, Vennonetes, Isarci, Breuni, Naunes, Focunates. Vindelicorum gentes quatuor, Consuanetes, Virucinales, Licates, Catenates: Abisfontes, Rugulci, Suanetes, Calucones, Brixentes, Lepontii. Viberi, Nantuates, Seduni, Veragri, † Salassi, Acitauones, Medulli, Vceni, Caturiges, Brigiani, Sogiontii, Ebroduntii, Nemaioni, Edenates, Esubiani, Veamini, Gallitæ, Triulatti, Ectini, Vergunni, Egururi, Nementuri, Oratelli, Nerusi, Velauni, Suetri. Non sunt adiectæ Cortianæ ciuitates xij. quæ non fuerunt hostiles, item attributæ municipiis lege Pompeia. Hæc est Italia diis sacra, hæc gentes eius, hæc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Aemilio Paulo, C. Atilio Regulo Confulibus, nuntiato Gallico tumultu, sola sine externis ullis auxiliis, atque etiam tunc sine Transpadanis, equitum lxxx. M. peditum dcc. Marmauit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id uetere consulo patrum, Italiae parci iubentium.

† Salassi,
Ceutrones.

Illyricum.

C A P. X X I.

ARSIÆ gens Liburnorum iungitur, usque ad flumen Titium. Pars eius fuere Mentores, Hymani, Encheleæ, Dudini, & quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum uno nomine Illyricum uocatur generatim, populorum pauca effatu digna aut facilia nomina. Conuentum Scardonitanum petunt lapides, & Liburnorum ciuitates xiiij. è quibus Lacinienſes, Stulpinos, Burnistas, Albonenſes nominare nō pigeat. Ius Italicum habent eo conuentu Aluræ, Flanates à quibus sinus nominatur, Lopsi, Varubarini, immunesque Affesiates, & ex insulis Fulſinates, Curidæ. Cæterum per oram oppida à Neſaſtio, Aluona, Flauona, Tarſatica, Senia, Lopſica, Ortopula, Vegium, Argyrunum, Corinum, Aenona ciuitas, Pausinus flumen, Tedanium, quo finitur Iapidia. Insulæ eius sinus cum oppidis, præter supra significatas, Absyrtium, Arba, Tragurium, Iſſa, Pharos, Paros ante: Crexa, Gissa, Fortunata. Rursus in continēte colonia Iadera, quæ à Pola, clx. M. p. abest: inde triginta M. Colentum insula, xvij. ostium † Titii fluminis.

† Titii, legendum uidetur ex Prole = mæo, qui ad finem lib. 2. fluminis hunc Titium appellat, non Titium.

Liburnia.

C A P. X X I I.

LIBURNIÆ finis, & initium Dalmatiæ Scardona, in amne eo, xij. M. p. à mari. Dein Tauriotarum antiqua regio, & castellum Tariona: promontorium Diomedis, uel ut alii, peninsula Hyllis, circuitu c. M. p. Tragurium ciuium Romanorum, marmore notum: Sicum:

Sicum, in quem locum Diuus Claudius ueteranos misit. Salona colonia, ab Iadera cc-
xxij. M. pass. Petunt in eam iura descripti in decurias cccclxxij. Dalmata: xxij. Decuni:
ccxxxix. Ditiones: lxx. Mezæ: liij. Sardiates. In hoc tractu sunt, Burnum, Mandetrium,
Tribulium nobilitata Popul. Roma. præliis castella. Petunt & ex insulis, Iſſæi, Colentini,
Separi, Epetini. Ab his castella, Piguntia, Rataneum, Narona colonia tertii conuentus, à
Salona lxxij. M. pass. appositæ cognominis sui fluuij, à mari xx. M. pass. M. Varro lxxxix.
ciuitates eò uenitasse auctor est. Nunc soli propè noscuntur Cerauni decuriis xxiiij.
Daorizi xvij. Desitiates ciij. Docleata, xxxij. Deretini xiiij. Deremista xxx. Dindari
xxxij. Glinditiones xliij. Melcomani xxiiij. Naresii cij. Scirtari lxxij. Siculota xxiiij. po-
pulatorisq; quondam Italia Vardæi, non ampliùs quàm xx. decuriis. Præter hos tenuere
tractum eum Oenci, Partheni, Hemasini, Arthita, Armista. A Narone amne c. M. pass.
abest Epidaurum colonia. Oppida ciuium Roma. Rhizinium Ascriuium, Butua, Olchi-
nium, quod antea Colchinium dictum est, à Colchis conditum: amnis Drilo, superque
eum oppidum ciuium Romanorum Scodra, à mari xvij. M. pass. Præterea multorum
Græciæ oppidorum deficiens memoria, necnon & ciuitatum ualidarum. Eo nanq; tra-
ctu fuere Labeata, Enderudini, Saffæi, Grabæi, proprièq; dicti Illyrii, & Taulantii, & Py-
ræi. Retinet nomen in ora Nymphæum promontorium: Lissum oppidum ciuium Ro-
manorum, ab Epidauro c. M. passuum.

Macedonia.

C A P. X X I I I.

20 A Lisso Macedonia prouincia, gentes Partheni, & à tergo eorum Dassaretæ. Montes
Candauiæ à Dyrrachio lxxij. M. p. In ora uerò Denda ciuium Romanorum, Epi-
damnum colonia, propter inauspicatum nomen à Romanis Dyrrachium appellata: flu-
men Aous, à quibusdam Aeas nominatum: Apollonia, quondam Corinthiorum colonia,
vij. M. p. à mari recedens: cuius in finibus celebre Nymphæum. Accolunt barbari, Aman-
tes & Buliones. At in ora oppidum Oricum à Colchis conditum. Inde initium Epiri,
montes Acroceraunia, quibus hunc Europæ determinauimus sinum. Oricum à Salenti-
no Italiae promontorio distat lxxxv. M. p.

Noricum.

C A P. X X I I I I.

30 A Tergo Carnorum & Iapidum, quæ se fert magnus Ister, Rhætis iunguntur Norici.
Oppida eorum Virunum, Celeia, Tearnia, Aguntum, Viana, Aemonia, Claudia,
Flaurum, Soluense. Noricis iunguntur lacus Peiso, deserta Boiorum: iam tamen colonia
Diui Claudii Sabaria, & oppido Scarabantia Iulia habitantur.

Pannonia.

C A P. X X V.

40 I Nde glandifera Pannoniæ: quæ mitescentia Alpium iuga, per medium Illyricum à
Septentrione ad Meridiem uersa, molli in dextra ac læua deuexitate confidunt. Quæ
pars ad mare Adriaticum spectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum suprà dictum. Ad
Septentriones Pannonia uergit: finitur inde Danubio. In ea coloniæ, Aemona, Siscia.
Amnes clari, & nauigabiles in Danubium defluunt, Draus & Noricis uiolentior, Saus ex
Alpibus Carnicis placidior cxv. M. pass. interuallo. Draus per Serretes, Serrapillos, Iafos,
Sandrizetes: Saus per Colapianos, Breucósq; Populorum hæc capita. Præterea Ariuates,
Azali, Amantes, Belgites, Catari, Corneates, Arauisci, Hercuniates, Latouici, Oseriates, ^{Taurisci.}
Varciani. Mons Claudius, cuius in fronte Scordisci, in tergo Taurisci. Insula in São Me-
tubarris, amnicarum maxima. Præterea amnes memorandi, Calapis in Saum influens iux-
ta Sisciam, gemino alueo insulam ibi efficiens, quæ Segestica appellatur. Alter amnis
Bacuntius in Saum Sirmio oppido influit: ubi ciuitas Sirmiensium, & Amantinorum. In-
de xlvi. M. pass. Taurunum, ubi Danubio miscetur Saus. Suprà influunt Valdanus, Vrp-
anus, & ipsi non ignobiles.

Mæsia.

C A P. X X V I.

50 P ANNONIÆ iungitur prouincia, quæ Mæsia appellatur, ad Pontum usque cum Danu-
bio decurrens. Incipit à confluente suprà dicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi,
Trimachi, Mæsi, Thraces, Pontoque contermini Scythæ: flumina clara, è Dardanis Mar-
d

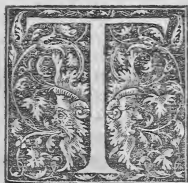
Timolim uerem lectio-
nem, quæ sic
habet, alia
verborum in-
serpitione:
A Drinio ad
promontori-
um Acro-
ceranium
cixx. M.

Agrippa
prodidit: uni-
uersum autem
sinum Italiae
& Illyrici
ambitus XIII
naturæ uas-
toso mari.

gis, Pingus, Timachus: ex Rhodope Oescus: ex Hæmo, Vtus, Escamus, Ieterus. Illyrici latitudo, quæ maxima est, cccxxv. M. pass. colligit. Longitudo à flumine Arsia ad flumen Drinium dccc. M. + A Drinio ad promontorium Acroceranium, clxxij. M. Agrippa prodidit uniuersum hunc sinum Italiae & Illyrici ambitu $\overline{\text{XIII}}$. In eo duo maria, quo distinximus sine: Inferum, siue Ionium in prima parte, interius Adriaticum, quod Superum uocant. Insulæ in Ausonio mari, præter iam dictas, memoratu dignæ, nullæ: in Ionio paucæ: Calabro litore ante Brundisium, quarum obiectu portus efficitur: contra Apulum litus Diomedea, conspicua monumento Diomedis: & altera eodem nomine, à quibusdam Teutria appellata. Illyrici ora mille amplius insulis frequentatur, à natura uadosi maris, æstuariisq; tenui alueo intercurrentibus. Claræ ante ostia Timaui calidorum fontium cum æstu maris crescentium: iuxta Istrorum agrum, Cissa, Pullariæ, & Absyrtides Graiis dictæ, à fratre Medæ ibi interfecto Absyrto. Iuxta eas Eletridas uocauere, in quibus proveniret succinum, quod illi electrum appellant, uanitatis Græcæ certissimum documentum: ad eod ut quas earum designent, haud unquam constiterit. Contra Iader est Lissa: quæque appellatur contra Liburnos Creteæ aliquot: nec pauciores Liburnicæ, Celadussæ. Contra Surium, bubus & capris laudata Brattia: Issa ciuium Romanorum reliqua, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata cum Gnidiurum oppido distat xxij. M. pass. inter quam & Illyricum Melita, unde catulos Melitæos appellari Callimachus author est. xij. M. passuum ab ea tres Elaphites. In Ionio autem mari ab Orico M. M. passuum Saronis piratica statione nota.

C. PLINII SECVN- DI NATURALIS HISTO- RIÆ LIBER IIII.

Vnde Primum omnis Græciæ fabulositas, & literarum claritas effulsit.

ERTIVS Europæ sinus Acroceraniis incipit montibus, finitur Helleponto: amplectitur præter minores sinus $\overline{\text{XIX}}$. xxv. M. pass. In eo Epirus, Acarnania, Aetolia, Phocis, Locris, Achaia, Messenia, Laconia, Argolis, Megaris, Attica, Bœotia, iterumq; ab alio mari eadem Phocis & Locris, Doris, Phthiotis, Thessalia, Magnesia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabulositas, sicut & literarum claritas, ex hoc primum sinu effulsit. Quapropter in eo paululum commorabimur. Epiros in uniuersum appellata, Acroceraniis incipit montibus. In ea primi Chaones, à quibus Chaonia: dein Thesproti, Antigonenfes: locus Aornos, & pestifera aubus exhalatio: Cestrini, Perhæbi, quorum mons Pindus, Cassiopæi, Dryopes, Selli, Hellopes, Molossi, apud quos Dodonæi Iouis templum, oraculo illustre: Tomarus mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

Epirus.

C A P. I.

Epirus ipsa ad Magnesiā Macedoniāque tendens, à tergo suo Dassaretas suprā dictos liberam gentem, mox feram Dardanos habet. Dardanis læuo Triballi prætenduntur latere, & Mœsicae gentes: à fronte iunguntur Mædi ac Denselatae, quibus Thracæ, ad Pontum usque pertinentes. Ita succedunt Rhodopes, mox & Hæmi uallatur excelsitas. In Epiri ora castellum in Acroceraniis Chimara, sub eo aquæ regis fons. Oppida Mæandria, Cestria: flumen Thesprotiæ Thyamis: colonia Buthrotum, maximæque nobilitatus Ambracius sinus, t faucibus spatiosum æquor accipiens longitudinis

t faucibus
quingento-
rum pass. spa-
tiosum æ-
quor acci-
piens.

xxxix. M. p. latitudinis xv. M. In eum deferitur amnis Acheron, è lacu Thesprotiæ Acherusia profluens xxxvj. M. pass. inde, & mille pedum ponte mirabilis omnia sua mirantibus. In sinu oppidum Ambracia. Molossorum flumina, Aphas & Arachthus. Ciuitas Anaetoria, & lacus Pandosia. Acarnaniæ, quæ antea Curetis uocabatur, oppida Heraclia, Echinus, & in ore ipso colonia Augusti Aetium, cum templo Apollinis nobili, ac ciuitate libera Nicopolitana. Egressos sinu Ambracio in Ionium, excipit Leucadium litus, promontorium Leucates. Dein sinus ac Leucadia ipsa peninsula, quondam Neritis appellata, opere accolarum abscisa à continenti, ac reddita uentorum flatu congeriem harenæ accumulantium, qui & lacus uocatur Dioryctos, stadiorum longitudine trium. Oppidum in ea Leucas, quondam Neritum dictum. Deinde Acarnanum urbes, Halyzea, Stratos, Argos Amphilochicum cognominatum. Amnis Achelous è Pindo fluens, atque Acarnaniam ab Aetolia dirimens, & Artemitam insulam assiduo terræ inuectu continenti annectens.

Aetolia.

CAP. II.

Aetolorum populi Athamanes, Tymphæi, Ephyræi, Aenienenses, Perrhæbi, Dolopes, Maraces, Atraces, à quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Aetoliæ oppidum Calydon est septem milium quingentorum passuum à mari, iuxta Euenum amnem. Dein Macynia, Molycræ: cuius à tergo Chalcis, & mons est Taphiasus. At in ora promontorium Antirrhium, ubi ostium Corinthiaci sinus, minus mille passuum latitudine influentis, Aetolôsque dirimentis à Peloponneso. Promontorium, quod contra procedit, appellatur Rhion: sed in Corinthiaco sinu oppida Aetoliæ Naupactum, Pylene: & in mediterraneo Pleuron, Halyfarna. Montes clari, in Dodone Tomarus, in Ambracia Crania, in Acarnania Aracynthus: in Aetolia Acanthon, Panætolium, Macinium.

Locri.

CAP. III.

Proximi Aetolis Locri, qui cognominantur Ozolæ, immunes. Oppidum Oeanthe. Portus Apollinis Phæstij, sinus Crissæus. Intus oppida Argyna, Eupalia, Phæstum, Calamissus. Ultra Cirrhæi Phocidis campi, oppidum Cirrha, portus Chalcæon, à quo vij. M. passuum introrsus liberum oppidum Delphi, sub monte Parnasso, clarissimum in terris oraculo Apollinis. Fons Castalius, amnis Cephissus præfluens Delphos, ortus in Liliæ quondam urbe. Præterea oppidum Crissa, & cū Bulensibus Anticyra, Naulochum, Pyrrha, Amphissa immunis, Trichone, Tritæa, Ambrysus, Drymæa regio, Daulis appellata. Dein in intimo sinu angulus Bæotiæ alluitur cum oppidis, Siphis, Thebis, quæ Corficæ cognominatæ sunt iuxta Heliconem. Tertium ab hoc mari Bæotiæ oppidum Pagæ, unde Peloponnesi prosiliit ceruix.

Peloponnesus.

CAP. IIII.

Peloponnesus, Apia antea appellata & Pelasgia, peninsula haud ulli terræ nobilitate postferenda, inter duo maria, Aegæum & Ionium, platani folio similis, propter angulos recessus, circuitu cccclxiiij. M. passuum colligit auctore Isidoro. Eadem per sinus penè tantundem adiicit. Angustiæ, unde procedit, Isthmos appellantur. In eo loco irumpentia è diuerso, quæ dicta sunt, maria, à Septentrione & exortu eius omnem ibi latitudinem uorant, donec contrario incurfu æquorum tantorum, in quinque M. pass. intervallo, exesis utrinque lateribus, angusta ceruice Peloponnesum contingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur sinus: & Lechæa hinc, Cenchreæ illinc, angustiarum termini, longo & accipiti nauium ambitu, quas magnitudo plaustris transfuchi prohibet. Quam ob causam perfodere nauigabili alueo angustias tentauere, Demetrius rex, Dictator Cæsar, C. princeps, Domitius Nero, in fausto (ut omnium patuit exitu) incepto. Medio hoc intervallo, quod Isthmon appellauimus, applicata colli habitatur colonia Corinthus, antea Ephyræ dicta, sexagenis ab utroque litore stadiis, è summa sua arce, quæ uocatur Acrocorinthus, in qua fons Pirene, diuersa duo maria prospiciens. lxxviiij. M. pass. ad Corinthiacum sinum traiectus est Patras à Leucade. Patræ colonia

† Restius: Lechæi quoque passus & à Strabone & Ptolemæo effertur. † angustias eas tentauere.

in longissimo promontorio Peloponnesi condita, ex aduerso Aetoliæ, & fluminis Eueni, minus M. pa. (ut dictum est) interuallo, in ipsis faucibus, sinum Corinthiacum lxxxv. M. pass. in longitudinem usque ad Isthmon transmittunt.

Achaia.

C A P. V.

† Lecheum
† Melius
inque resu-
gere, ut intel-
ligamus, He-
lice & Bura-
meri haustus
incolas se se
Sicyonē &
Aegiran re-
cepisse.

Achaia nomen prouinciæ, ab Isthmo incipit: antè Aegialos uocabatur, propter urbes in litore per ordinem dispositas. Primæ ibi, quas diximus † Lecheæ Corinthiorum portus. Mox Oluros, Pellenæorum castellum. Oppida Helice, Bura, † in quæ refugere haustis prioribus, Sicyon, Aegira, Aegion, Erineos. Intus Cleone, Hyfise. Panhormus portus, demonstratūque iam Rhium: à quo promontorio quinque M. pass. absunt Patræ, quas suprà memorauimus: locus Pheræ. In Achaia, ix. montium Scioëssa notissimus, fons Cymothoe. Ultra Parras oppidum Olenum, colonia Dyme, loca Buprasium, Hyrmine, promontorium Araxum. Cyllenes sinus, promontorium Chelonates: unde Cyllenen duo M. pass. castellum Phliūs. Quæ regio ab Homero Arethya dicta, postea Asopis. Inde Eliorum ager, qui antè Epei uocabantur. Ipsa Elis in mediterraneo, & à Pylo xij. M. pass. Intus delubrum Olympii Iouis, ludorum claritate fastos Græciæ complexum. Pisitorum quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promotorium Ichthys. Amnis Alpheus nauigatur in oppida Aulos & Lepreon. Promontorium Platanistus: omnia hæc ad Occasum uersa. Ad Meridiem autè Cyparissius sinus cum urbe Cyparissa lxxij. millium passuum circuitu. Oppida Pylos, Methone: locus Helos, promontorium Acritas: sinus Asinæus, ab oppido Asine, Coronæus à Coronæ. Finiuntur Tanaro promontorio. Ibi regio Messenia duodeuiginti montium. Amnis Pamisus. Intus autem ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thyron, Dorion, Zancle, uariis clara temporibus. Huius sinus circuitus lxxx. M. p. traiectus uerò xxx. M. Dehinc à Tanaro ager Laconicus, liberæ gētis: & sinus circuitu ccvj. M. traiectu xxxix. M. Oppida Tanarū, Amyclæ, Pheræ, Leuctra, & intus Sparta, Theramne, atque ubi fuere Cardamy-le, Pitane, Anthane: Locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus, amnis Eurotas, sinus Aegilodes, oppidum Psammathus. Sinus Gytheates ab oppido: ex quo ad Cretā insulam certissimus cursus. Omnia autem Maleo promontorio includuntur. Qui sequitur sinus ad Scylleum, Argolicus appellatur, traiectu quinquaginta M. p. idem ambitu centū septuagintaduorum millium. Oppida Boea, Epidaurus Limeræ cognomine, Zarax, Cyphanta portus Amnes, Inachus, Erasinus, inter quos Argos hippium cognominatum, supra lacum Lermen, à mari M. M. p. nouēque additis millibus, Mycenæ: & ubi fuisse Tiryntha tradunt: & locus Mantinea. Montes, Artemius, Apelantus, Asterion, Parparus, aliique undecim numero. Fontes Niobe, Amymone, Psammathe. A Scyllæo ad Isthmum clxxvij. M. pass. Oppida Hermione, Trœzen, Coryphasium: appellatūque aliàs Inachium, aliàs Diphium Argos. Portus Cænites, sinus Saronicus olim querno nemore redimitus, unde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurum oppidum, Aesculapii delubro celebre: Spiratū promontorium, portus Anthedon, & Bucephalus: & quas suprà dixeramus, Cenchreæ, Isthmi pars altera cū delubro Neptuni quinquennialibus inclyto ludis. Tot sinus Peloponnesem oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidem à Septentrione Ionium irrumpit, ab Occidente Siculo pulsatur, à Meridie Cretico urgetur, ab Oriente brumali Aegæo, ab Oriente solstitiali Myrtoo: quod à Megarico incipiens sinu, totam Atticam alluit.

De Arcadia.

C A P. VI.

Mediterranea eius Arcadia maximè tenet, undique à mari remota: initio Drymōdis, mox Pelasgis appellata. Oppida eius, Psopis, Mantinea, Stymphalum, Tegea, Antigonea, Orchomenum, Pheneum, Palantium, unde Palatium Romæ: Megalepolis, Catina, Bocalium, Carmon, Parrhasiæ, Thelphusa, Melanæa, Heræa, Pyle, Pellana, Agræ, Epium, Cynathia, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea, Methydrium, Enispe, Macistum, Lampe, Clitorium, Cleone, inter quæ duo oppida regio Nemea, Bembinadia uocata. Montes in Arcadia, Pholoe cum oppido, item Cyllene, Lyceus, in quo Lycei Iouis

uis delubrum: Mænalus, Artemisius, Parthenius, Lampeus, Nonacris: præterque ignobiles oſto. Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è monte eiufdem nominis in Alpheum defluentes. Reliquæ ciuitates in Achaia dicendæ, Aliphiræi, Abeatæ, Pyrgenſes, Pareatæ, Paragenitæ, Tortuni, Typanei, Thryaſii, Trittenſes. Vniuerſæ Achaia liberatam Domitius Nero dedit. Peloponneſus, in latitudine à promontorio Maleæ, ad oppidum Lechæum Corinthiaci ſinus clx. M. paſſ. patet. At in tranſuerſum ab Elide Epidaurum cxxv. M. Ab Olympia Argos per Arcadiam lxxij. M. Ab eodem loco ad Phliunta dicta menſura eſt. Vniuerſa autem, uelut penſante æquorum incurſus natura, in montes vj. atque lxx. attollitur.

† Aegium

Græcia, & Attica.

C A P. V I I.

AB Iſthmi anguſtiis Hellas incipit, noſtris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Aætè uocata. Attingit Iſthmum parte ſui, quæ appellatur Megaris, à Colonia Megara: è regione Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Peloponneſo ſita ſunt utraque ex parte, uelut in humeris Helladis. Pagat & amplius Aegolthenienſes contributi Megarenſibus: in ora autem portus Schœnus. Oppida Sidûs, Cremyon, Scironia ſaxa iij. M. longitudine, Geranea, Megara, Eleuſin. Fuere & Oenoe, Probalinthos: nunc ſunt ab Iſthmo quinquaginta duo M. paſſ. Piræus & Phaleræ portus, quinque M. paſſ. muro recedentibus Athenis iuncti. Libera hæc ciuitas, nec indiga ullius præconii amplius: tanta claritas ſuperfluit. In Attica fontes, Cephiffia, Larine, Callirrhoe, Enneacruenos. Montes, Brileſſus, Aegialeus, Icarius, Hymettus, Lycabetus: amnis Iliffos. A Pyræo xliij. M. paſſ. Sunium promontorium, Doriffum promontorium. Potamos, Brauron, quondam oppida. Rhamnûs pagus, locus Marathon, campus Thriaſus, oppidum Melita, & Oropus, in conſinio Bœotia. Cuius Anthedon, Oncheſtos, Theſpiæ liberum oppidum, Lebadea: nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotia Thebæ, duorum numinum Liberi atque Herculis (ut uolunt) patria. Et Muſis natale in nemore Heliconis assignant. Datur & his Thebis ſaltus Cithæron, amnis Ilſmenus. Præterea fontes in Bœotia, Oedipodia, Plammate, Dirce, Epigranea, Arethufa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Montes extra prædictos. Mycaleſſus, Adyliffus, Acontius. Reliqua oppida, inter Megaram & Thebas Eleutheræ, Haliartus, Plataæ, Pheræ, Aſpledon, Hylæ, Thisbe, Erythræ, Gliffas, Copæ: iuxta Cephiffum amnem Lamia & Anichia: Medeon, Phligone, Grephis, Coronæ, Charonia. In ora autem infra Thebas, Ocale, Elæon, Scolos, Schœnos, Peteon, Hyriæ, Mycaleſſus, Hyreſeon, Pteleon, Olyros. Tanagra liber populus, & in ipſis faucibus Euripi, quem facit obiectu inſulæ Eubææ, Aulis capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas antiquitus dixere. Locri deinde Epicnemidii cognominantur, olim Leleges appellati, per quos amnis Cephiffus deſertur in mare. Oppida, Opûs, unde Opuntinus ſinus, Cynos. Phocidis in litore unum Daphnûs. Introrſus in Locris Elatea, & in ripa Cephiffi (ut diximus) Lilæa, Delphûsque uerſus Cnemis, & Hyampolis. Ruſſus Locrorum ora, in qua Larymna, Thronium, iuxta quod Boagrius amnis deſertur in mare. Oppida Narycion, Alope, Scarphia. Poſteà Malia: ſinus ab incolis dictus: in quo oppida, Halcyone, Econia, Phalara. Doris deinde, in qua Sperchios, Erineon, Boion, Pindus, Cytinum. Doridis à tergo mons eſt Oeta. Sequitur mutatis ſæpe nominibus Aemonia. Eadem Pelasgicum Argos, Hellas, eadem Theſſalia, & Dryopis, ſemper à regibus cognominata. Ibi genitus rex nomine Græcus, à quo Græcia: ibi Hellen, à quo Hellenes. Hos eoſdem Homerus tribus nominibus appellauit, Myrmidonas, & Hellenas, & Achæos. Ex his Phthiotæ nominantur Dorida accolentes. Eorum oppida, Echinus in faucibus Sperchii fluminis, Thermopylarum anguſtiæ: quo argumento iij. M. paſſ. inde Heraclea, Trachin dicta eſt. Mons ibi Callidromus: oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

Theſſalia.

C A P. V I I I.

IN Theſſalia autem Orchomenus, Minyeus antea dictus: & oppidum Almon, ab aliis Elmon, Atrax, Pelinna, fons Hypèria. Oppida, Pheræ, quarum à tergo Pierus ad

Macedoniam protenditur, Larissa, Gomphi, Thebæ Thessaliæ, nemus Pteleon, sinus Pagasicus. Oppidum Pagasa, idem postea Demetrias dictum, Tricca, Pharsalici campum ciuitate libera, Cranon, Iletia. Montes Phthiotidis, Nymphæus, quodam topiario naturæ opere spectabilis: Buzygæus, Donacela, Bermius, Daphissa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Thessalia sunt quatuor atque triginta quorum nobilissimi Cerceti, Olympus, Pierus, Ossa: cuius ex aduerso Pindus & Othrys, Lapitharum sedes: hi ad Occasum uergentes: ad ortus, Pelios: omnes theatrali modo inflexi, cuneatis ante eos septuagintaquinque urbibus. Flumina Thessaliæ, Apidanus, Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamisus. Fons Mæsis. Lacus Bœbeis. Et ante cunctos claritate Penæus, ortus iuxta Gomphos: interque Oslam & Olympum nemorosa conuale defluens quingentis stadiis, dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu Tempe uocantur quinque mil. pass. longitudine, & ferme sequi iugeri latitudine, ultra uisum hominis attollentibus se dextera lauaque leniter conuexis iugis. † Intus sua luce uiridante allabitur Penæus, uiridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auium concentu. Accipit amnem † Euroton, nec recipit, sed olei modo supernatantem (ut dictum est Homero) breui spatio portatum abdicat: pœnales aquas dirisque genitas, argenteis suis misceri reculans.

† Intus uero
luco uiridan-
te.
† Alias, Euro-
tonem, ut apud
Strabonem.

Magnesia.

CAP. I X.

Thessaliæ annexa Magnesia est, cuius fons Libethra. Oppida, Iolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontorium Sepias. Oppida, Castana, Spalathra. Promontorium Aeanthium. Oppida, Melibœa, Rhizus, Erymnæ: ostium Penei, oppida Homolium, Orthe, Thespiæ, Phalanna, Thaumaciæ, Gyrtion, Cranon, Acarne, Dorion, Melitea, Phylace, Potniæ, Epiri, Achaia, Artica, Thessaliæ in porrectum longitudo quadringentorum octoginta mil. pass. traditur, latitudo ducentorum octoginta septem millium.

Macedonia.

CAP. X.

Macedonia postea centumquinquaginta populorum, duobus incluta regibus, quondamque terrarum imperio, Emathia antea dicta. Hæc ad Epiroticas gentes in Solis occasum recedens post terga Magnesiæ atque Thessaliæ, infestatur à Dardanis. Partem eius Septentrionalem Pæonia ac Pelagonia protegunt à Triballis. Oppida, Aegæ, in quo mos sepelire reges: Berœa: & in regione, quæ Pieria appellatur à nemore, Aeginium. In ora Heraclea, flumen Apilas: Oppida, Phina, Oloros. Amnis Haliacmon. Intus Halorita, Vallei, Phylacei, Cyrrhestæ Tyrissei. Pella colonia. Oppidum Stobi ciuium Romanorum. Mox Antigoniam, Europus ad Axium amnem, eodemque nomine, per quod Rhœdias fluit. Heordeæ, Scydra, Mieza, Gordinæ. Mox in ora Ichnæ, fluuius Axius. Ad hunc finem Dardani, Treteres, Pieres, Macedoniam accolunt. Ab hoc amne Pæoniæ gentes, Parorei, Heordenfes, Almopii, Pelagones, Mygdones. Montes, Rhodope, Scopius, Orbelus. Dein præiacente gremio terrarum, Arethusii, Antiochienfes, Idomenenfes, Doberienfes, Triensfes, Allantenfes, Audaristenfes, Moryllii, Garesci, Lyncestæ, Othrione, & liberi Amantini atque Orestæ: coloniæ Bullidenfis & Dienfis: Xylopolita, Scoteussæ liberi, Heraclea Sintica, Timpei, Coronæ. In ora sinus Macedonici oppidum Chalastra, & intus Phileros, Lete: mediisque flexu litoris Thessalonica, liberæ conditionis. Ad hanc à Dyrrachio cxiiij. millia passuum. Therme. In Thermaico sinu oppida, Dicæa, Pydna, Derrha, † Scione. Promontorium Canastrum. Oppida, Pallene, Phlegra. Qua in regione montes, Hypsizorus, Epitus, Alchione, Leuomne. Oppida, Nissos, Brygion, Eleon, Menda, & in Pallenensi Isthmo quondam Potidæa, nunc Cassandria colonia: Anthemus, Holophyxos sinus, Mecyberna. Oppida Physicella, Ampelos, Torone, Singos: fretum, quo montem Athon Xerxes rex Persarum continenti abscidit, in longitudine passuum M. ccccc. Mons ipse à planitie excurrit in mare lxxv. mil. passuum. Ambitus radice centum quinquaginta mil. colligit. Oppidum in cacum

† Cressone.

in cacumine fuit Acroton. Nunc sunt Vranopolis, Palæotrium, Thyffus, Cleone, Apollonia, cuius incolæ Macrobbii cognominantur. Oppidum Cassera, faucēsq; altera Isthmi, Acanthus, Stagira, Sitone, Heraclea, & regio Mygdoniæ subiaccens, in qua recedentes à mari Apollonia, Arethusa. In ora rursus Posidium, & sinus cum oppido Cermoro, Amphipolis liberum, gens Bisaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Hæmo. Memorandum, in septem lacus eum fundi, priusquàm dirigat cursum. Hæc est Macedonia, terrarum imperio potita quondam: hæc Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Aegyptum, Taurum, Caucasum transgressa: hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto Oriente possessa: hæc etiam India uictrix, per uestigia Liberi patris atque Herculis uagata: hæc eadem est Macedonia, cuius uno die Paulus Aemilius Imperator noster lxxij. urbes direptas uendidit. Tantam differentiam sortis præstiterē duo homines.

Thracia.

C A P. X I.

Thracia sequitur, inter ualidissimas Europæ gentes, in strategias L. diuisa. Populorum eius, quos nominare non pigeat, amnem Strymonem accollunt dextero latere Denesetæ, & Mædi, Bisaltas usque suprâ dictos: læuo, Digeri, Bessorumque multa nomina, ad Nestum amnem Pangæi montis ima ambientem, inter Eletos, Diobesos, Carbilefos, inde Brysas, Sapæos. Odomantes Odrysarum gens infundit Hebrum accolentibus Carbiletis, Pyrogeris, Drugeris, Canicis, Hypsatis, Benis, Corpillis, Botiæis, Edonis. Eodem sunt in tractu Sella, Priantæ, Dolonæ, Thyni, Celetæ, maiores Hæmo, minores Rhodopæ subditi. Inter quos Hebrus amnis. Oppidum sub Rhodope Poneropolis antea, mox à conditore Philippopolis, nunc à situ Trimontium dicta. Hæmi excelsitas sex mil. pass. subitur. Auerfa eius & in Istrum deuexa Mæsi, Getæ, Aoti, Gaugdæ, Clariæque, & sub iis Arrai Sarmatæ, quos Areatas uocant, Scythæque, & circa Ponti litora Morisæni, Sithoniique Orphei uatis genitores obtinent. Ita finit Ister à Septentrione. Ab Ortu Pontus ac Propontis. A Meridie Aegæum mare cuius in ora à Strymone, Apollonia, Oesina, Neapolis, Pastos. Intus Philippi colonia: absunt à Dyrrachio cccxxv. mil. pass. Scorufa, Topiris, Nesti amnis ostium. Mons Pangæus. Heraclea, Olynthos, Abdera libera ciuitas, stagnum Bistonum & gens. Oppidum fuit Tinda, Diomedis equorum stabulis dirum. Nunc sunt Diceæ, Ismaron, locus Parthenion, Phalesina, Maronea, prius Ortageura dicta. Mons, Serrium & Zone, tum locus Doriscus decem mil. hominum capax. Ita Xerxes ibi dnumerauit exercitum. Os Hebri. Portus Stentoris, Oppidum Aenos liberum cum Polydori tumulo, Ciconum quondam regio. A Dorisco incuruatur ora ad Macron tichos centumuiginti duorum mil. pass. Circa quem locum fluuius Melas, à quo sinus appellatur. Oppida, Cypsela, Bisante, Macron tichos dictum, qua à Propontide ad Melanem sinum inter duo maria porrectis muris procurrentem excludit Cherrhonesum. Nanque Thracia altero latere à Pontico litore incipiens, ubi Ister amnis immergitur, uel pulcherrimas in ea parte urbes habet Istropolin Milefiorum, Tomos Calatinque, quæ antea Aceruetis uocabatur. Heracleam habuit, & Bizonem terræ hiatu raptam: nunc habet Dionysopolin, Crunos antea dictam. Alluit Zyras amnis. Totum eum tractum Scythæ Aroteres cognominati tenuere. Eorum oppida Aphrodisias, Libistos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis, Gerania, ubi Pygmarum gens fuisse proditur, quos Catizos Barbari uocant, creduntque à gruibus fugatos. In ora à Dionysopoli est Odesus Milefiorum. Flumen, Pamisus. Oppidum, Terranulochus. Mons Hamus uasto iugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in uertice Aristæum. Nunc in ora Mesembria, Anchialum, ubi Messa fuerat. Astice regio. Fuit oppidum Anthium, nunc est Apollonia. Flumina Panissa, Rira, Tearus, Orosines. Oppida, Thynnias, Almedessos, Deuelion cum stagno, quod nunc Deultum uocatur, ueteranorum: Phinopolis, iuxta quam Bosphorus. Ab Istri ostio ad os Ponti pass. cccclvj. mil. alii fecere: Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murum suprâ dictum centum quinquaginta ab eo Cherrhonesus cxxvj. mil. Sed à Bosphoro sinus Casthenes. Portus senum, & alter qui mulierum

† Rectius, Halmydisus ut apud Ptolemeum & Pomponium legitur, & apud Xenophonem à Phionē à Phionas ē. Aut certe Salmydesius quemadmodum Hermonius ex Stephaniano & Strabone emendat.

cognominatur. Promontorium, Chrysoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos dictum. Abest à Dyrrhachio septingentis undecim millibus passuum. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem. Amnes, Bathynias, Pydaras, siue Atyras. Oppida, Selymbria, Perinthus latitudine ducentorum passuum continenti adnexa. Intus Byzia, arx regum Thraciæ, à Terei nefasto crimine inuisa hirundinibus. Regio Cænica, colonia Flauio polis, ubi antea Zela oppidum uocabatur. Et à Byzia quinquaginta mill. passuum Apro colonia, quæ à Philippis abest centum octoginta octo mill. pass. At in ora amnis Erginus, oppidum fuit Gonos: deseritur & Lyfimachia iam in Cherrhoneso. Alius nanque ibi Isthmos angustia simili est, eodem nomine & pari latitudine. Illustrant duæ urbes utrinque litora, quæ haud dissimili modo tenuere, Pactye à Propontide, Cardia à Melane sinu: hæc ex facie loci nomine accepto: utræque compræhensæ postea Lyfimachia quinque mill. pass. à Longis muris, Cherrhonesos à Propontide habuit Tyristasin, Crithoten, Cissam flumini Aegios appositam: nunc habet à colonia Apro xxxij. mill. pass. Resiston, ex aduerso coloniarum Parianæ. Et Hellepontus, septem (ut diximus) stadiis Europam ab Asia diuidens, quatuor illic inter se contrarias urbes habet, in Europa Callipolin & Seston, in Asia Lampfacum & Abydon. Dein promontorium Cherrhonesi Mastusia aduersum Sigeo, cuius in fronte obliqua Cynossema: ita appellatur Hecubæ tumulus, statio Achæorum. Turris & delubrum Proteusilæ. Et in extrema Cherrhonesi fronte, quæ uocatur Aeolium: oppidum Elæus. Dein petenti Melanen sinum portus Cælos, & Panhormus, & supra dicta Cardia. Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos Thraciæ Edonus, Gigemoros, Meritus, Melamphyllon. Flumina in Hebrum cadentia Bargus, Suemus. Macedoniæ, Thraciæ, Helleponti longitudo supra dicta. Quidam septingentorum uiginti mill. faciunt. Latitudo trecentorum octoginta trium mill. est. Aegeo mari nomen dedit scopulus † inter Tenedum & Chium uerius, quam insula, Aex nomine, à specie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente in medio mari exiliens. Cernunt eum à dextra parte Andrum nauigantes ab Achaia, dirum ac pestiferum. Aegei pars Myrtoe datur: appellatur ab insula parua, quæ cernitur Macedoniam à Geressto petentibus haud procul Eubææ Carysto. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellant: Macedonicum, quodcunque Macedoniam aut Thraciam attingit: Græcienle, quæ Græciam alluit. Nam Græci & Ionium diuidunt in Siculum, ac Creticum, ab insulis. Item Icarium, quod est inter Samum, & Myconum. Cætera nomina sinus dedere, quos diximus. Et maria quidem gentesque in tertio Europæ sinu ad hunc modum se habent.

Insulæ inter eas terras, inter quas Creta, Eubæa, Cyclades, Sporades, Helleponti, Ponti, Mæotidis, Daciæ, Sarmatiæ, Scythiæ.

C A P. X I I.

Insulæ autem ex aduerso Thesprotiæ Corcyra, à Buthroto duodecim mill. pass. eadem Ab Acrocerauniis quinquaginta mill. cum urbe eiusdem nominis Corcyra liberæ ciuitatis, & oppido Castiope, temploque † Casii Iouis, pass. nonaginta septem mil. in longitudinem patens: Homero dicta Scheria & Phæacia, Callimacho etiam Drepane. Circa eam aliquot, sed ad Italiam uergens Thoronos, ad Leucadiam Paxæ duæ, quinque M. discretæ à Corcyra. Nec procul ab iis ante Corcyram Ericusa, Marate, Elaphusa, Malthace, Trachie, Pytionia, Ptychia, Tarachie. Et à Phalacro Corcyræ promontorio scopulus, in quem mutata Vlixis nauem à simili specie fabula est. Ante Leucadiam Sybota. Inter Leucadiam autem & Achaiam permultæ: quarum Teleboides, eadem quæ Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam appellantur, Taphias, Oxia, Prinoessa: & ante Aetoliam Echinades, Aegialia, Coronis, Thyatira, Georais, Dionysia, Cyrenus, Chalcis. Pinara, Mystus. Ante eas in alto Cephalenia, Zacynthus, utræque liberæ, Ithaca, Dulichium, Same, Crocylea, Paxos. Cephalenia quondam Melæna dicta, undecim mil. pass. abest, circuitu patet xliij. Same diruta à Romanis: adhuc tamen oppida tria habet. Inter

† inter Tenedum & Chium.

† Castiopa Iouis.

ter hanc & Achaïam cum oppido magnifica & fertilitate præcipua Zacynthus, aliquando appellata Hyrie, Cephaleniæ à meridiana parte xxij. M. abest. Mons Elatus ibi nobilis. Ipsa circuitu colligit xxxvj. M. Ab ea Ithaca xij. M. distat, in qua mons Neritus. Tota uerò circuitu patet xxv. M. pass. Ab ea Araxum Peloponnesi promontorium xij. M. pass. Ante hanc in alto Asteris, Prote: ante Zacynthum xxxv. M. pass. in Eurum uentum Strophades duæ, ab aliis Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia. Ante Pylum tres Sphagiæ, & totidem ante Messenen Oenussæ. In Asinæo sinu tres Thyrides: in Laconico Teganusa, Cothon, Cythera cum oppido, antea Porphyris appellata. Hæc sita est à Maleæ promontorio v. M. pass. ancipiti propter angustias ibi nauium ambitu. In Argolico Pityusa, Irine, Ephyre: contra Hermionium agrum Tipareus, Epiropia, Colonis, Aristera: contra Træzenium Calauria, quingentos passus distans: Plateis, Belbina, Lassa, Baucidias. Contra Epidaurum Cecryphalos, Pityonesos vj. M. passuum à continente. Ab hac Aegina liberæ conditionis xvij. M. pass. cuius xx. M. pass. præternauigatio est. Eadem autem à Piræeo Atheniensium portu xij. M. pass. abest, antea Oenone uocitata. Spiræo promontorio obiacent Eleusa, Dendros, Craugiæ duæ, Cæciæ duæ, Selachusa, Cenchreis Aspis. Sunt & in Megarico sinu Methurides quatuor. † Aeglia autem xv. M. pass. à Cythera: eademque à Cretæ Phalasarne oppido xxv. M. pass. Ipsa Creta altero latere ad Austrum, altero ad Septentrionem uersa inter Ortum Occasumque porrigitur, centum urbium clara fama. Dosiades eam à Creta nympa † Hesperidis filia, Anaximander à rege Curetum: Philistides, Mallotes Crates primum Aeriam dictam, deinde postea Curetin: & Macaron nonnulli à temperie cæli appellatam existimauere. Latitudine nusquam quinquaginta M. passuum excedens, & circa medium sui partem maximè patens, longitudine implet cclxx. M. passuum circuitu cccc. lxxxix. stadiis: & se in Creticum pelagus ab ea dictum, quæ longissima est ad Orientem Sammonium promontorium aduersum Rhodo, ad Occidentem Criu metopon Cyrenas uersus expellit. Oppida eius insignia, Phalasarne, Elæa, Cysamum, Pergamum, Cydon, Minoum, Apteron, Pantomatrium, Amphimalla, Rhythymna, Panhormum, Cyteum, Apollonia, Matium, Heraclea, Miletos, Ampelos, Hierapytna, Lebena, Hierapolis: & in mediterraneo, Gortyna, Phæstum, Gnosus, Polyrrenium, Myrina, Lycastus, Rhamnus, Lyctus, Dium, Asum, Pyloros, Rhytion, Claros, Phara, Holopyxos, Lasos, Eleuthernæ, Therapne, Marathusa, Cytinos: & aliorum circiter lx. oppidorum memoria extat. Montes, Cadiscus, Idæus, Dictæus, Corycus. Ipsa abest promontorio suo, quod uocatur Criu metopon, ut prodit Agrippa, à Cyrenarum promontorio Pysunte cccxxv. M. passuum. Item Cadisco à Malea Peloponnesi lxxx. À Carpatho insula promontorio Sammonio lx. M. in Fauonium uentum. Hæc inter eam & Rhodum interiacet. Reliquæ circa eam ante Peloponnesum duæ Coricæ, totidem Mylæ: & latere Septentrionali, dextera Cretam habenti, contra Cydoniam Leuce, & duæ Budoræ. Contra Matium Cia. Contra Itanum promontorium Onisa, Leuce: contra Hierapytnam, Chrysa, Gaudos. Eodem tractu Ophiussa, Butoa, Rhamnus: circunuectisque Criu metopon, tres Musagores appellatæ. Ante Sammonium promontorium, Phocæ, Platia, Sirnides, Naulochos, Armedon, Zephyre. At in Hellade, etiamnum in Aegeo, Lichades, Scarphia, Carefa, Phocaria, complurisque aliæ ex aduerso Atticæ sine oppidis, & ideo ignobiles. Sed contra Eleusina clara Salamis, ante eam Pysytalia: à Sunio uerò Helene quinque M. pass. distans. Dein Ceos ab ea totidem, quam nostri quidam dixere Ceam, Græci & Hydrussa. Auulsa Eubœæ, quingentis longa stadiis fuit quondam: mox quatuor fere partibus, quæ ad Bæotiam uergebant, eodem mari deuoratis, oppida habet reliqua, Iulida, Carthæam: intercidere Coreffus, Pœeessa. Ex hac profectam delictiorem foeminis uestem, author est Varro. Eubœa & ipsa auulsa Bæotiæ, tam modico interfluente Euripo, ut ponte iungatur, ad Meridiem promontorii duobus, Geressto ad Atticam uergente, & ad Hellepontum Caphareo insignis, à Septentrione Cæneo, † nusquam latitudinem ultra xl. M. passuum extendit, nusquam intra xx. M. contrahit: sed in longi-

† Aeglia

† Hesperidis filia

† Strabo maximam Eubœæ latitudinem facit cl. stadiorum: Pomponius autem minorem, duorum milliū. Quo fit, ut ueris cod. lectione malim, quæ sic habet: Nusquam latitudinem ultra xx. M. pass. extendit nusquam intra xl. M. contrahit.

tudinem uniuersæ Bœotiæ, ab Attica Thessaliam usque prætenta in cl. mil. pass. circuitu uerò trecenta sexaginta quinque abest ab Helleſponto parte Capharei ccxxv. mil. passuum, urbibus clara quondam, Pyrrha, Porthmo, Meso, Cerintho, Oreo, Dio, Aedepſo, Ocha, Oechalia, nunc Calcide, cuius ex aduerso in continenti Aulis est: Gereſto, Eretria, Caryſto, Oritano, Artemiſio, fonte Arethufa, flumine Lelanto, aquisque calidis, quæ Hellopiæ uocantur, nobilis: notior tamen marmore Caryſio: antea uocitata est Chalcodontis, aut Macris, ut Dionyſius & Ephorus tradunt: ut Ariſtides, Macra: ut Callidemus, Chalcis, ære ibi primum reperto: ut Menæchmus, Abantias: ut poeta uulgo, Aſopis. Extra eam in Myrtoo multæ, sed maximè illuſtres Glauconneſos, & Aegilia. Et à promontorio Gereſto, circa Delum in orbem ſitæ (unde & nomen traxere) Cyclades. Prima earum Andrus cum oppido, abest à Gereſto x. mil. passuum, à Ceo xxxix. mil. Ipſam Myrſilus Cauron, deinde Antandron cognominatam tradit, Callimachus Laſiam, alii Nonagriam, Hydruſſam, Epagrin. Patet circuitu xcij. mill. passuum. Ab eadem Andro passus mille, & à Delo quindecim mil. Tenos cum oppido xv. mil. passuum porrecta, quam propter aquarum abundantiam Ariſtoteles Hydruſſam appellatam ait, aliqui Ophiuſſam. Cætera Myconos cum monte Dimafſto, à Delo quindecim mil. passuum Scyros, Siphnus, antè Meropia, & Acis appellata, circuitu uigintiocto mill. passuum. Seriphus duodecim Præpeſinthus, Cythnos. Ipſaque longè clariffima, Cycladum media, templo Apollinis & mercatu celebrata, Delos: quæ diu fluctuata (ut proditur) ſola motum terræ non ſenſit ad M. Varronis ætatem. Mutianus prodidit bis concuſſam. Hanc Ariſtoteles ita appellatam prodidit, quoniam repente apparuerit enata. Aegloſthenes Cynthiam, alii Ortygiam, Aſteriam, Lagiam, Chlamydiam, Cynethum, Pyrpilen, igne ibi primum reperto. Cingitur quinque mill. passuum, aſſurgit Cyntho monte. Proxima ei Rhene, quàm Anticlidès Celaduſſam uocat, item Artemiten Helladius. Syros, quam circuitu patere uiginti mill. passuum prodidere ueteres, Mutianus centum ſexaginta Oliaros, Paros cum oppido ab Delo xxxviij. mil. marmore nobilis, quam primo Paſtiam, poſtea Minoida uocarunt. Ab ea ſeptem mill. quingentis Naxos, à Delo xviiiij. cum oppido, quam Strongylen, dein Dian, mox Dionyſiada à uinearum fertilitate, alii Siciliam minorem, aut Callipolm appellarunt. Patet circuitu ſeptuagintaquinque mil. passuum, dimidióque maior eſt, quàm Paros. Et hæc tenus quidem Cycladas teruant: cæteras, quæ ſequuntur, Sporadas. Sunt autem Helene, Phocuſſa, Phæcaſia, Schinuſſa, Phalegandros, & à Naxo decem & ſeptem mil. passuum. Icaros, quæ nomen mari, dedit, tantundem ipſa in longitudinem patens, cum oppidis duobus, tertio amiſſo: antè uocata Doliche, & Macris, & Ichthyoeſſa. Sita eſt ab exortu ſolſtitiali à Delo quinquaginta mil. paſſ. Eadem à Samo trigintaquinque mil.* Inter Eubœam & Andrum decem mil. paſſ. fretum. Ab ea Gereſtum centumduodecim mil. quingenti paſſus. Nec deinde ſeruari poteſt ordo. Aceruatim ergo ponentur reliquæ. Ios à Naxo uigintiquatuor mil. paſſ. Homeri ſepulchro ueneranda, longitudinis uigintiquinque M. antea Phenice appellata. Odia, Letandros, Gyaros, cum oppido, circuitu duodecim mil. paſſuum. Abest ab Andro ſexagintaduobus mil. paſſ. Ab ea Syrnos octoginta mil. paſſuum. Cynethuſſa, Telos unguento nobilis, à Callimacho Agathuſſa appellata. Donyſa, Patmos circuitu triginta mil. paſſuum. Coraſia, Lebinthus, Leros, Cynara, † Sycinus, quæ antea Oenoc, Heratia quæ Onus, Caſus quæ Aſtrabe, Cimolus quæ Echinuſſa. Melos cum oppido, quam Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnum, & Acyton. Hæc inſularum rotundiſſima eſt. Poſt Machia, Hypere quondam Patage, ut alii Platage, nunc Amorgos, Polyægos, Phyle, Thera, cum primum emerſit, Calliſte dicta: Ex ea auulſa poſtea Theraſia, atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera: & in noſtro æuo Thia iuxta eandem Hieram nata. Diſtat Ios à Thera uigintiquinque mil. paſ. Sequuntur Lea, Aſcania, Anaphe, Hippuris, Hippuriſſuſa. Aſtypalæa liberæ ciuitatis, circuitu lxxxviij. mill. paſſuum. abest à Cadifco Cretæ cxxv. mill. Ab ea Platea ſexaginta mil. Vnde Camina triginta octo mil. Azibintha. Laniſe, Tragia,

† Sicenus
Straboni,
Ptolemæo
Sicinus.

se, Tragia, Pharmacula, Tchedia, Chalcia, Calydna, in qua oppida Coos & Olymna. A qua Carpathum, quæ nomen Carpathio mari dedit, xxv. M. passuum. Inde Rhodum Africo uento quinquaginta M. pass. à Carpatho ad Cason vij. M. à Casò Samonium Cre-
 10 tæ promontorium xxx. M. In Euripo autem Euboico, primo ferè introitu, Petaliæ qua-
 tuor insulæ, & in exitu Atalante. Cyclades, & Sporades, ab Oriente litoribus Icaris Asiæ,
 ab Occidente Myrtois Atticæ, à Septentrione Aegeo mari, à Meridie Cretico & Car-
 pathio inclusæ, per cc. M. in longitudinem iacent. Pagasicus sinus ante se habet Eury-
 chiam, Cicynethum, & Scyrum suprà dictam, sed Cycladum & Sporadum extimam,
 Gerontiam, Scadiram, Thermeusim, Irrhesiam, Solimniam, Eudemiam, Neam, quæ
 20 Mineruæ sacra est. Athos ante se quatuor, Peparethum cum oppido, quondam Euumum
 dictam nouem M. passuum. Scyathum quindecim M. Imbrum cum oppido lxxxvij. M.
 passuum. Eadem abest à Mastusia Cherrhonesi lxxv. M. passuum. Ipsa circuitu lxxij. M.
 passuum. Perfunditur amne Ilisso. Ab ea Lemnos uigintiduo M. quæ ab Atho lxxxvij.
 M. passuum. Circuitu patet uigintiduo M. ccccc. pass. Oppida habet Hephæstiam & My-
 rinam, in cuius forum solstitio Athos eiacularur umbram. Ab ea Thassos libera quinque
 M. passuum olim Aeria uel Aethria dicta. Inde Abdera continens uiginti M. passuum.
 Athos sexagintaduo M. tantundem insula Samothrace, quæ libera ante Hebrum, ab Im-
 bro trigintaduo M. à Lemno uigintiduo M. ccccc. à Thraciæ ora triginta octo M. circui-
 tu trigintaduo M. attollitur monte Saece decem M. passuum portuosissima omnium. Cal-
 30 limachus eam antiquo nomine Dardaniam nominat. Inter Cherrhonesum & Samothra-
 cen utrinque ferè quindecim M. Halonesos, ultrà Gethrone, Lamponia, Alopeconnesus,
 haud procul à Cælo Cherrhonesi portu, & quædam ignobiles. Desertis quoque reddan-
 tur in hoc sinu, quarum modò inueniri potuerunt, nomina, Desticos, Larnos, Cyssiros,
 Carbrusa, Calathusa, Scylla, Draconon, Arconesus, Diethusa, Scapos, Capheris, Mesate,
 Aeantion, Phaterunefos, Pateria, Calere, Neriphus, Polendos, Quarus è magnis Europæ
 sinus ab Hellesponto incipiens, Mæotis ostio finitur. Sed totius Ponti forma breuiter am-
 plectenda est, ut faciliùs partes noscantur. Vastum mare præiacens Asiæ, quæ ab Europa
 porrecto Cherrhonesi litore expulsus, angusto meatu irrumpit in terras, septem stadio-
 rum, ut dictum est, interuallo Europam auferens Asiæ. Primas angustias Hellepontum
 40 uocant. Hæc Xerxes Persarum rex, † constrato in nauibus ponte, duxit exercitum. Por-
 rigitur inde tenuis Euripus lxxxvj. M. pass. spatio ad Priapum urbem Asiæ, quæ magnus
 Alexander transcendit. Inde expatiatur æquor, rursusque in arcum coit laxitas: Propon-
 tis appellatur: angustia, Thracius Bosphorus, latitudine ccccc. passuum, quæ Darius pa-
 ter Xerxis copias ponte transuexit. Tota ab Hellesponto longitudo ccxxxix. M. p. Dein
 uastum mare, Pontus Euxinus, qui quondam Axenus, longè refugientes occupat terras,
 magnoque litorum flexu retro curuatus in cornua, ab his utrinque porrigitur, ut sit pla-
 nè arcus Scythici forma. Medio flexu iungitur ostio Mæotici lacus. Cimmerius Bospho-
 rus id os uocatur, mmd. passuum latitudine. At inter duos Bosphoros Thracium & Cim-
 merium directo cursu, ut author est Polybius ccccc. M. pass. inter sunt. Circuitu uerò
 50 totius Ponti uicies semel centena quinquaginta M. ut author est Varro, & ferè ueteres.
 Nepos Cornelius trecenta millia, quinquaginta adiicit. Artemidorus uicies nouies cen-
 tena xix. M. facit: Agrippa xxiii. sexaginta M. Murianus xxviii. sexagintaquinque M. Si-
 mili modo Europæ latere mensuram alii quatuordecies centena lxxvij. M. ccccc. deter-
 minauere: alii undecies centena septuagintaduo m. M. Varro ad hunc modum metitur.
 Ab ostio Ponti Apolloniam clxxxvij. M. d. p. Calatin tantundem. Ad ostium Istri cxxv.
 Ad Borysthenem ccl. Cherrhonesum Heracleatarum oppidum ccclxxv. M. p. Ad Pan-
 ticapæum, quod aliqui Bosphorum uocant, † extremum in Europæ ora, cc. xxij. M. ccccc.
 quæ summa efficit xlii. xxxvj. M. ccccc. Agrippa à Byzantio ad flumen Istrum. ccccc.
 lx. In Panticapæum dcxxx. Inde lacus ipse Mæotis, Tanain amnem ex Rhiphæis monti-
 bus defluentem accipiens, nouissimum inter Europam Asiæque finem xlii. vj. M. cir-
 cuitu patere traditur. Ab aliis xli. xxv. M. Ab ostio eius ad Tanais ostium directo cur-
 su ccclxxv.

† constrato
to nauibus
ponte.

† Sunt qui le-
gendum cō a-
tendant, exa-
tremum in
Euripi ora.
Euripi nomi-
ne Bospho-
rum Cimme-
rium intelli-
gentes, cuius
in extremo
sitū est Pan-
ticapæum.

fu cccclxxxv. M. passuum esse constat. Accolæ sinus eius in mentione Thraciæ dicti sunt
 Istropolim usque. Inde ostia Istri. Ortus hic in Germaniæ iugis montis Abnobæ, ex ad-
 uerso Raurici Galliæ oppidi, multis ultra Alpes millibus, ac per innumeras lapsus gen-
 tes Danubii nomine, immenso aquarum auctu, & unde primum Illyricum alluit, Ister ap-
 pellatus, sexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum nauigabili, in Pon-
 tum uastis sex fluminibus euoluitur. Primum ostium Peuces: mox ipsa Peuce insula: à
 qua proximus alueus appellatus, xix. M. passuum magna palude sorbetur. Ex eodem al-
 ueo, & super Istropolim lacus gignitur, lxiiij. M. passuum ambitu: Halmyrin uocant. Se-
 cundum ostium Naracustoma appellatur. Tertium Calostoma, iuxta insulam Sarmati-
 cam. Quartum Pseudostoma, & insula Conopon diabasis: postea Boreostoma, & Spireo-
 stoma. Singula autem ora tanta sunt, ut prodatur in quadraginta millia passuum longi-
 tudinis uinci mare, dulcémque intelligi haustum. Ab eo in plenum quidem omnes Scy-
 tharum sunt gentes, uariæ tamen litori apposita tenere, aliàs Getæ, Daci Romanis di-
 cti, aliàs Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorúmque Hamaxobii aut Aorsi, aliàs Scythæ
 degeneres & à seruis orti, aut Troglodytæ, mox Alani & Rhoxalani. Superiora autem
 inter Danubium & Hercynium saltum, usque ad Pannonica hyberna Carnunti, Ger-
 manorúmque ibi confinium, campos & plana lazyges Sarmatæ, montes uerò & saltus
 pulsi ab his Daci, ad Pathissum amnem à Moro, siue is Duria est, à Sueuis regnóque
 Vanniano dirimens eos: a uersa Basternæ tenent, aliisque inde Germani. Agrippa totum
 eum tractum ab Istro ad Oceanum bis ad decies centum millia passuum in longitudi-
 nem, quantum minus quadringentis in latitudinem, ad flumen Wißulam à desertis Sar-
 matiæ, prodidit. Scytharum nomen usquequaque transit in Sarmatas atque Germanos.
 Nec aliis prisca illa durauit appellatio, quàm qui extremi gentium harum ignoti propè
 cæteris mortalibus degunt. Verùm ab Istro oppida, Cremniscos, Aepolium, montes
 Macrocremnii, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, ubi antea Ophiusa dice-
 batur. In eodem insulam spatiosam incolunt Tyragetæ. Abest à Pseudostomo Istri ostio
 centum triginta millibus passuum. Mox Axiacæ cognomines flumini, ultra quos Croby-
 zi: flumen Rhode, sinus Sagaricus, portus Ordesus. Et à Tyra centum uiginti millibus
 pass. flumen Borysthenes, lacúsque & gens eodem nomine, & oppidum à mari rece-
 dens quindecim millibus passuum, Olbiopolis & Miletopolis, antiquis nominibus. Rur-
 súque in litore portus Achæorum. Insula Achillis, tumulo eius uiri clara. Et ab ea cen-
 tum trigintaquinque millia passuum peninsula, ad formam gladii in transfuersum porre-
 cta, exercitatione eiusdem cognominata Dromos Achilleos, cuius longitudinè octoginta
 millium passuum tradidit Agrippa. Totum eum tractum Tauri Scythæ & Sarmatæ
 tenent. Inde syluestris regio Hylæum mare, quo alluitur, cognominauit: Enœcadloæ uo-
 cantur incolæ. Vltrà Panticapes annis, qui Nomadas & Georgos disternat: mox Ace
 sinus. Quidam Panticapen confluere infrà Olbiam cum Borysthene tradunt, diligen-
 tiores Hypanin: tanto errore eorum, qui illum in Asiæ parte prodidere. Mare subit uas-
 to recessu, donec quinque millium pass. interuallo absit Mæotide, uasta ambiens spa-
 tia, multasque gentes. Sinus Carcinites appellatur, flumen Pacyris. Oppida Naubarum,
 Carcine. A tergo lacus Buges, fossa emissus in mare. Ipse Buges à Coreto, Mæotis lacus
 sinu, petroso discluditur dorso. Recipit amnes Bugem, Gerrhum, Hypanin, ex diuerso
 uenientes tractu. Nam Gerrhus Basilidas, & Nomadas separat. Hypanis per Nomadas
 & Hylæos fluit, manu factò alueo in Bugem, naturali in Coretum. Regio Scythiæ Sen-
 dica nominatur. Sed à Carcinite Taurica incipit, quondam mari circumfusa & ipsa, qua-
 quà nunc iacent campi. Deinde uastis attollitur iugis. Triginta sunt eorum populi. Ex
 iis mediterranei xxiiij. Sex oppida, Orgocyni, † Caraseni, Assyriani, Tractari, Arcilachi-
 tæ, Caliori. Iugum ipsum Scythotauri tenent. Clauduntur ab Occidente Cherrhoneso,
 ab Ortu Scythiis Satarchis. In ora à Carcinite oppida, Taphræ, in ipsis angustis peninsu-
 la: mox Heraclea Cherrhonesos, libertate à Romanis donatum. Megarice uocabatur
 antea, præcipui nitoris in toto eo tractu, custoditis Græciæ moribus, quinque millia
 passuum

T Rectius,
 Characeni,
 à Charace
 oppido quod
 inter peninsu-
 les huius ur-
 bes comme-
 morat &
 Ptolemæus.

pass.ambiente muro.Inde Parthenium promontorium Taurorum, ciuitas Placia. Sym-
 bolon portus. Promontorium Criumetopon , aduersum Charambi Asiæ promontorio,
 per medium Euxinum procurrens clxx. M. pass. interuallo: quæ maximè ratio Scythici
 arcus formam efficit. Ab eo Taurorum portus multi , & lacus , oppidum Theodosia à
 Criumetopo cxxij. M. pass. A Cherrhonneo clxv. M. pass. Vltra fuere oppida, Cyte, Ze-
 phyrium, Acre, Nymphæum, Dia. Restat longè ualidissimum in ipso Bosphori introitu,
 Panticapæum Milesiolorum, à Theodosia M. xxxv. pass. A Cimmero uerò oppido trans
 fretum sito MMD. (ut diximus) pass. Hæc ibi latitudo Asiam ab Europa separât, eaq̃ue ipsa
 pedibus plerunque peruia, glaciato freto. Bosphori Cimmerii latitudo xij. m. d. pass. Op-
 10 pida habet Hermisium, Myrmecium : & intus insulam Alopecen. Per Mæotin autem ab
 extremo Isthmo, qui locus Taphræ uocatur, ad os Bosphori cclx. M. pass. longitudo col-
 ligitur. A Taphris per continentem introrsus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis ori-
 tur, Neuri apud quos Borysthenes, Geloni, Thussagetæ, Budini, Basilidæ, & cæruleo ca-
 pillio Agathyrsi. Super eos Nomades: dein Anthropophagi. A Buge super Mæotin Sau-
 romatæ, & Essedones. At per oram ad Tanaim usque Mæotæ, à quibus lacus nomen
 accepit : ultimique à tergo eorum Arimaspi. Mox Rhiphæi montes, & assiduus niuis ca-
 su pinnarum similitudine , Pterophoros appellata regio : pars mundi damnata à natura
 rerum , & densamersa caligine : neque in alio quàm rigoris opere , gelidisque Aquilo-
 nis conceptaculis. † Ponè eos montes, ultraque Aquilonem, gens felix (si credimus) quos
 20 Hyperboreos appellauere, annofo degit æuo, fabulosis celebrata miraculis. Ibi credun-
 tur esse cardines mundi, extremiq; siderum ambitus, semestri luce & una die Solis auer-
 si : non, ut imperiti dicere , ab æquinoctio uerno in autumnum. Semel in anno solstitio
 oriuntur iis Soles , brumæque semel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omnia as-
 flatu noxio carens. Domus iis nemora lucique, & deorum cultus uiritim gregatimque,
 discordia ignota & ægritudo omnis. Mors non nisi satietate uitæ , epulatis delibutisque
 senibus luxu , ex quadam rupe in mare salientibus. Hoc genus sepulturæ beatissimum.
 Quidam eos in prima parte Asiæ litorum posuere, non in Europa, † qui sunt ibi similitu-
 dine & situs, Atacorum nomine. Alii medios fecere eos inter utrunque Solem, Antipo-
 dum occasum exorientemque nostrum : quod fieri nullo modo potest, tam uasto mari
 30 interueniente. Qui non alibi, quàm in semestri luce constituere eos , ferere matutinis,
 meridie metere, occidente Sole fœtus arborum decerpere, noctibus in specus condi tra-
 diderunt. Nec licet dubitare de gente ea , cùm tot auctores prodant frugum primitias
 solitos Delon mittere Apollini, quem præcipuè colunt. Virgines ferebant eas hospitii
 gentium per annos aliquot uenerabiles : donec uiolata fide, in proximis accolarum fini-
 bus deponere sacra ea instituere, hique ad conterminos deferre, atque ita Delon usque.
 Mox & hoc ipsum exoleuit. Sarmatiæ, Scythiæ, Tauricæ, omnisque à Borysthene amne
 tractus longitudo dcccclxxx. M. Latitudo dccxvij. M. à M. Agrippa tradita est. Ego in-
 certam in hac terrarum parte mensuram arbitror. Verùm insituto ordine, reliqua huius
 finis dicantur: & maria quidem eius nuncupauimus.

40 *Insule Ponti.*

C A P. X I I I.

Hellespontus insulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, m. d. pass. ab Eu-
 ropa, xliij. M. ab ostio, Cyaneæ, ab aliis Symplegades appellatæ, traditæque fabulis
 inter se concurrisse: quoniam paruo discretæ interuallo, ex aduerso intrantibus geminæ
 cernebantur, paulumq; deflexa acie, coeuntium speciem præbebant. Citra Istrum Apol-
 loniatarum una lxxx. M. à Bosphoro Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apolli-
 nem aduexit. Inter ostia Istru quæ essent, diximus. Ante Borysthenem Achillea est su-
 præ dicta, eadem Leuce & Macaron appellata. Hanc temporum horum demonstratio à
 Borysthene cxi. M. ponit, à Tyra cxx. M. à Peuce insula quinquaginta. M. Cingitur circi-
 ter decem M. pass. Reliquæ in Carcinite sinu Cephalonnesos, † Rhosphoduia, Macra.
 50 Non est omittenda multorum opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia
 interiora illo capite nasci, nō Gaditano freto, existimauere, haud improbabili argumento:
 quoniam

† *Consule de hoc loco Baudeum lib. 1. de Asse. & Cel. Rhodigini Antiq. lect. lib. 16. cap. 22.*

† *quia sunt ibi similes eæ suetudine & situs, Atacori nomine.*

† *Rhodussa Stephano.*

† in f. li. 37
cap. 2. eandem
hanc insulam
ex eiusdem
Timei
sententia
Baltian
nomen
nat. Quo
fit ut aut
hic locus
ex illo,
aut ille ex
hoc videatur
restituendus.

quoniam æstus semper à Ponto profluens, nunquam reciprocetur. Exeundum deinde est, ut ex tera Europæ dicantur, transgressisque Rhiphæos montes, litus Oceani Septentrionalis in læua, donec perueniat Gades, legendum. Insulæ complures sine nominibus eo situ traduntur. Ex quibus ante Scythiam, quæ appellatur † Bannomanna, abesse à Scythia diei cursu, in quam ueris temperie fluctibus electum eiiciatur, Timæus prodidit. Reliqua litora incerta signata fama. Septentrionalis Oceanus, Amalchium eum Hecatæus appellat, à Paropamislo amne, quæ Scythiam alluit, quod nomen eius gentis lingua significat congelatum. Philemon Morimarufam à Cimbris uocari, hoc est, mortuum mare, usque ad promontorium Rubeas: ultra deinde Cronium. Xenophon Lampaceus, à litore Scytharum tridui nauigatione, insulam esse immensæ magnitudinis, Baltiam tradit. Eandem Pythias Philiam nominat. Feruntur & Oonæ, in quibus ouis auium & auenis incolæ uiuant. Aliæ, in quibus equinis pedibus homines nascantur, Hippopodes appellati: Fanestiorum aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant. Incipit inde clarior aperiri fama ab gente Ingæuonum, quæ est prima inde Germaniæ. Seu mons ibi immensus, nec Rhiphæis iugis minor, immanem ad Cimbrorum usque promontorium efficit sinum, qui Codanus uocatur, refertus insulis: quarum clarissima Scandinauia est, incomptæ magnitudinis, portionem tantum eius, quod sit notum, Hilleuionum gente D. incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec est minor opinione Eningia. Quidam hæc habitari ad Vistulam usque fluuium, à Sarmatis, Venedis, Scyris, Hiris tradunt. Sinum Clylipenum uocari, & in ostio eius insulam Latrin. Mox alterum sinum Lagnum, conterminum Cimbris. Promontorium Cimbrorum excurrens in maria longè peninsulam efficit, quæ Cartris appellatur. xxij. inde insulæ Roman. armis cognitæ. Earum nobilissimæ, Burchana, Fabaria à nostris dictæ, à frugis similitudine sponte prouenientis. Item Gleslaria, à succino militiæ appellata, à Barbaris Austrania, præterque Aetania. Toto autem hoc mari ad Scaldin usque fluuium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili mensura, tam immodica prodentium discordia est. Græci & quidam nostri, xxv. M. pass. oram Germaniæ tradiderunt. Agrippa cum Rhætia & Norico longitudinem dclxxvj. millia passuum, latitudinem cclxxvij. M.

Germania.

CAP. XIII.

Rhætia propè unius maiore latitudine, sanè circa excessum eius subacta, Nam Germania multis postea annis, nec tota, percognita est. Si coniectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinioni, & longitudinis ab Agrippa proditæ. Germanorum genera v. Vindili, quorum pars Burgundiones, Varrini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingæuones, quorum pars Cimbri, Teutoni, ac Cauchorum gentes. Proximi autem Rheno Istæuones, quorum pars Cimbri mediterranei: Hermiones, quorum Sueui, Hermunduri, Chatti, Cherusci. Quinta pars Peucini, Basternæ, supra dictis contermini Dacis. Amnes clari in Oceanum defluunt, Guttalus, Vistillus siue Vistula, Albis, Visurgis, Amisus, Rhenus, Mosæ. Introrsus uerò, nulli inferius nobilitate, Hercynium iugum prætenditur.

Insulæ in Gallico Oceano.

CAP. XV.

IN Rheno ipso, propè centum M.p. in longitudinem, nobilissima Batauorum insula, & Cannenufacum, & aliæ Fanestiorum, Cauchorum, Frisiabonũ, Sturiorum, Marfatorum, quæ sternuntur inter Helium ac Fleuum. Ita appellantur ostia, in quæ effusus Rhenus, ab septentrione in lacus, ab occidente in amnem Mosam se spargit: medio inter hæc ore, modicum tñomini suo custodiens alueum.

† nominis sui

Britannia & Hybernia.

CAP. XVI.

† sita

EX aduerso huius situs Britannia insula, clara Græcis nostrisque monumentis, inter septentrionem & occidentem iacet: Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, multo maximis Europæ partibus magno intervallo aduersa. Albion ipsi nomē fuit, cum Britannia uocarentur omnes, de quibus mox paulò dicemus. Hæc abest à Gessoriaco Morinorum gentis litore,

litore, proximo traiectu quinquaginta M. + minimum: circuitu uero patere tricies octies centena vigintiquinque M. Pytheas & Isidorus tradunt, triginta propè iam annis notitiâ eius Rom. armis non ultra uicinitatem syluæ Caledoniæ propagantibus. Agrippa longitudinem dccc. M. p. esse: latitudinem ccc. M. credit. Eandem Hyberniam latitudinem, sed longitudinem cc. M. passuum minorem. Super eam hæc sita abest breuissimo transitu à Silurum gente xx. M. pass. Reliquarum nulla cxxv. M. circuitu amplior proditur. Sunt autem xl. Orcades, modicis inter se discretæ spatiis. Septem Acmodæ, & xxx. Hæbudes, & inter Hyberniam ac Britanniam Mona, Monapia, Ricnea, Vectis, Silimnus, Andros. Infra uero Siambis, & Axantos. Et ab aduerso in Germanicum mare sparsæ Glessariæ, quas Electridas Græci recentiores appellauere, quod ibi Electrū nasceretur. Vltima omnium, quæ memorantur, Thule: in qua solstitio nullas esse noctes indicauimus. Cancrī signum Sole transeunte, nullōsq; contrā per brumam dies. Hæc quidam senis mensibus cōtinuis fieri arbitrantur. Timæus historicus à Britannia introrsus sex dierum nauigatione abesse dicit insulam Miſtim, in qua candidum plumbum proueniat. Ad eam Britannos uilibus nauigiis corio circumfusus nauigare. Sunt qui & alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos: maximamque omnium Nerigon, ex qua in Thulen nauigetur. A Thule unius diei nauigatione mare concretum, à nonnullis Cronium appellatur.

Gallia.

CAP. XVII.

Gallia omnis Comata uno nomine appellata, in tria populorum genera diuiditur, 20 Gamnibus maximè distincta. A Scaldi ad Sequanam Belgica. Ab eo ad Garumnam Celtica, eadēque Lugdunensis. Inde ad Pyrenæi montis excursus Aquitania, Armorica ante dicta. Agrippa uniuersarum Galliarum inter Rhenum & Pyrenæum, atque Oceanum, ac montes Gebennam & Iuram, quibus Narbonensem Galliam excludit, longitudinem ccccxx. M. pass. latitudinem cccxij. computauit. A Scaldi incolunt externa Toxandri pluribus nominibus. Deinde Menapii, Morini, Oromansaci iuncti pago, qui Gessoriacus uocatur: Britanni, Ambiani, Bellouaci, Hassi. Introrsus Castologi, Atrebares, Neruii liberi, Veromandi, Sueboni, Sueſſiones liberi, Vlbancætes liberi, Tungri, Rinuci, Frisabones, Betaſi, Leuci liberi, Treueri liberi antea, & Lingones fœderati, Remi fœderati, Mediomatrici, Sequani, Raurici, Heluetii. Colonia, Equestris & Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniæ gentium in eadem prouincia, Nemetes, Tribochi, 30 Vangiones: hinc Vbii, Colonia Agrippinensis, Gugerni, Bataui, & quos in insulis diximus Rheni.

Lugdunensis Gallia.

CAP. XVIII.

Lugdunensis Gallia habet Lexouios, Vellocaſſes, Galletos, Venetos, Abrincatuos, 40 Oſismios, flumen clarum Ligerim. Sed peninsulam spectatiorem excurrentem in Oceanum à fine Oſismiorum circuitu dcxxv. M. pass. ceruice in latitudinem cxxv. M. Ultra eam Nannetes. Intus autem Hedui fœderati, Carnuti fœderati, Boii, Senones, Aulerci, qui cognominantur Suebrouices, & qui Cenomanni, Meldi liberi, Parrhisi, Trecaſſes, Andegau, Viduſſes, Vadicaſſes, Venelli, Cariouſclites, Diablini, Rhedones, Turones, Itelui, Secusiiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.

Aquitania.

CAP. XIX.

Aquitaniæ sunt Ambilatri, Anagnutes, Piſtones, Santones liberi, cognomine Vbi- 50 ſci, Aquitani, unde nomen prouinciæ, Sediboniatæ. Mox in oppidum contributi Conuenæ, Begerri, Tarbeli quatuorſignani, Cocoflates ſexſignani, Venami, Onobriſates, Belendi, saltus Pyrenæus. Infrāque Moneſi, Oſquidates montani, Sibyllates, Camponi, Bercorcatæ, Bipedimui, Saſſumini, Vellates, Tornates, Conſoranni, Auſci, Eluſates, Sottiatæ, Oſquidates campeſtres, Succaſſes, Latuſates, Baſabocates, Vaſſei, Sennates, Cambolectri, Ageſinates Piſtonibus iuncti. Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellantur. Dein Lemouices, Aluerni liberi, Gabales. Ruſſus Narbonenſi prouincia contermini Rutheni, Cadurci, Antobroges, Tarnæque amne discreti à Tolofanis Petrogori. Maria circa oram, ad Rhenum Septentrionalis Oceanus, inter Rhenum & Sequanā Brit-
tannicus,

tannicus, inter eum & Pyrenæum Gallicus. Insulæ complures Venetorum, quæ & Veneticæ appellantur, & in Aquitanico sinu Vliarus.

Citerior Hispania.

CAP. XX.

A Pyrenæi promontorio Hispania incipit, angustior non Gallia modò, uerumetiam semetipsa, ut diximus, immensum quantum hinc Oceano, illinc Iberico mari comprimantibus. Ipsa Pyrenæi iugata ab exortu æquinoctiali fusâ in occasum brumalem, breuiore latere septentrionali quàm meridiano Hispanias faciunt. Proxima ora citerioris est, eiusdémque Tarraconensis situs, à Pyrenæo per Oceanum Vasconum saltus: Olarso, Vardulorum oppida Morolgi, Menosca, Vesperies, Amanum portus, ubi nunc Flauio brigâ, colonia ciuitatum ix. Regio Cantabrorum, flumen Sanda, portus Viçtoris Iuliobrigensium. Ab eo loco fontes Iberi quadraginta millia passuum. Portus Biendum, † Origeni mistis Cantabris. Portus eorum Vesei, Veca. Regio Asturum, Noega oppidum, in península Pesci. Et deinde conuentus Lucensis à flumine Nauilubione, Cibarci, Egouari cognomine Namarini, Iadoni, Arrotrebas, promontorium Celticum, † Amnes, Florius, Nelo, Celtici cognomine Neris, supérque Tamarici, quorum in península tres aræ Sestianæ Augusto dicatæ, Cæpori, oppidum Noela. Celtici cognomine Præsamarici, Cileni. Ex insulis nominandæ, Corticata, & Aunios. A Cilenis, conuentus Bracarum, Heleni, Grauii, castellum Tyde, Græcorum sobolis omnia. Insulæ Cicæ. Insigne oppidum Abobrica. Minius amnis iiii. M. pass. ore spatiosus, Leuni, Seurbi, Bracarum oppidum Augusta, quos supra Gallæcia. Flumen, Limia. Durius amnis ex maximis Hispaniæ, ortus in Pelendonibus, & iuxta Numantiam: lapsus dein per Areuacos Vaccæolq; determinatis ab Asturia Vettonibus, à Lusitania Gallæcis, ibi quoque Turdulos à Bracaris arcens. Omnisque dicta regio à Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi, nigri albique.

Lusitania.

CAP. XXI.

A Durio Lusitania incipit, Turduli ueteres, Pefuri, flumen Vacca. Oppidum Talabrica. Oppidum & flumen Minium. Oppida Conimbrica, Colippo, Eburo, Britium. Excurrit deinde in altum uasto comu promontorium, quod alii Artabrum appellauere, alii magnum, multi Olyssipponense ab oppido, terras, maria, cælum determinans. Illo finitur Hispaniæ latus, & à circuitu eius incipit frons.

Insule in Oceano.

CAP. XXII.

Septentrio hinc Oceanusq; Gallicus, occasus illinc & Oceanus Atlanticus. Promontorii ex cursu lx. M. prodidere, alii xc. M. pass. Ad Pyrenæum inde non pauci xlii. quinquaginta millia, & ibi gentem Artabrum, quæ nunquàm fuit, manifesto errore. Arrotrebas enim, quos ante Celticum diximus promontorium, hoc in loco posuere literis permutatis. Erratum & in amnibus indyctis. Ab Minio quem suprà diximus, cc. M. pass. (ut author est Varro) abest Aeminius, quem alibi quidam intelligunt, & Limæam uocant, obliuionis antiquis dictus, multumque fabulosus, Ab Durio Tagus cc. M. passuum interueniente Munda. Tagus auriferis harenis celebratur. Ab eo clx. M. pass. promontorium Sacrum è media propè Hispaniæ fronte profilit. xlii. M. pass. inde ad Pyrenæum medium colligi Varro tradit. Ab Ana uerò, quo Lusitaniâ à Bætica discreuimus, cc. xxvj. M. pass. à Gadibus cij. M. p. additis. Gentes, Celtici, Varduli, & circa Tagum Vettones. Ab Ana ad Sacrum, Lusitani: oppida memorabilia à Tago in ora, Olyssippo euarum è Fauonio uento conceptu nobile, Salacia cognominata Vrbs imperatoria, Merobrica: promontorium sacrum, & alterum Cuneus. Oppida, Ossonoba, Balsa, Myrtilis. Vniuersa prouincia diuiditur in conuentus tres, Emeritensem, Pacensem, Scalabitanum. Tota populorum xlv. in quibus coloniæ sunt quinque, municipium ciuium Ro. unum. Latii antiqui tria. Stipendiaria, xxxvj. Coloniæ, Augusta emerita, Anæ fluuii apposita, Metallinensis, Pacensis, Norbensis, Cæsariana cognomine. Contributa sunt in eam Castra Iulia, Castra Cæcilia. Quinta est Scabalis, quæ Præsidium Iulium uocatur. Municipium ciuium Roman. Olyssippo, Felicitas Iulia cognominatum, Oppida ueteris Latii Ebra,

† Pinitianus uerberorū oradinem hic in uersum contendit, atque ita legendum existimat: ab exortu brumali fusâ in occasum æquinoctialem. Trestior uidetur uetusta Lectio, Origeni, Conscici Catiabri. Coniscos enim inter Cantabros enumerat & Strabo lib. 3. T Multa ex hoc loco in proximū tertii caput perperam uidentur trahenda, ex rerū serie, locorumque ipsorum situ nicipijs suis restituenda. Consule Cæstigationes Ferdinandus Pinitiani. Trestius fortassis Callaicus Oceanus, qui Sequana ostio, & Pyrenæo monte intercipitur, immenso promontorio ita abest ab Artabro promontorio.

Ebora, quod item Liberalitas Iulia, & Myrtilis ac Salacia, quæ diximus. Stipendiariorum, quos nominare non pigeat, † præter iam dictos in Bætica cognominibus, Augustobrigenses, Ammienſes, Aranditani, Axabrigenses, Balsenses, Caſarobrigenses, Caperenſes, Caurenſes, Colarni, Cibilitani, Concordienſes, qui & Boccori, Interauſenſes, Lancienſes, Mirobrigenſes qui Celtici cognominantur, Medubrigenses, qui Plumbarii, Ocelenſes qui & Lancienſes, Turduli qui Barduli & Taporii. Luſitaniâ cum Aſturia & Galæcia patere longitudine ccccxi. M. paſſ. latitudine ccccc. xxxvj. M. Agrippa prodidit. Omnes autem Hiſpaniæ à duobus Pyrenæi promontoriiſ per maria totius oræ circuitu paſſ. lxxix. M. colligere exiſtimantur, ab aliis lxxvii. M. Ex aduerſo † Celtiberiæ complures ſunt inſulæ, Caſſiterides dictæ Græcis, à fertilitate plumbi: & è regione Arrotrebarum promontorii, Deorum ſex, quas aliqui fortunatas appellauere. In ipſo uerò capite Bætica, ab oſtio freti paſſ. lxxv. M. Gadis, longa (ut Polybius ſcribit) xij. M. lata iij. M. p. Ab eſt à continente proxima parte minus paſſus dcc. reliqua plus ſeptem M. Ipſius ſpatium xv. M. paſſ. eſt. Habet oppidum ciuium Romanorum, quod appellatur Auguſta urbs Iulia Gaditana. Ab eo latere, quo Hiſpaniam ſpectat, paſſibus ferè centum, altera inſula eſt longa iij. M. paſſ. M. lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philiftide, Erythia, à Timæo & Sileno Aphrodiſias, ab indigenis Iunonis. Maiorem Timæus Cotinuſſam apud eos uocatam ait: noſtri Tarteſſon appellant, Pœni Gadir, ita Punica lingua ſepem ſignificante. Erythia dicta eſt, quoniam Tyrii ab origine eorum orti ab Erythræo mari ferebâtur. In hac Geryones habitafſe à quibuſdam exiſtimatur, cuius armenta Hercules abduxerit. Sunt qui aliam eſſe eam & contra Luſitaniam arbitrentur, eodémque nomine quondam ibi appellatam.

Univerſæ Europæ meſſura.

C A P. X X I I.

PERACTO ambitu Europæ, reddenda conſummatio eſt, nequid non in expedito ſit noſcere uolentibus. Longitudinem eius Artemidorus atq; Liſidorus à Tanai uſque Gades lxxxviii. xliij. M. prodiderunt. Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad Oceanum ſcripſit xli. M. quinquaginta eſſe, etiâ tum incomperta magnitudine eius. Eſt autem ipſius Italiæ (ut diximus) xli. xx. M. ad Alpes. Vnde per Lugdunum ad portum Morinorū Britannicum, quâ uidetur meſſuram agere Polybius. xli. M. lxxvij. Sed certior meſſura ac longior ad Occaſum Solis æſtiuu oſtiumque Rheni, per caſtra legionum Germaniæ ab iisdem dirigitur Alpiſus xli. xliij. M. paſſ. Hinc deinde Africa atque Aſia dicentur.

C. P L I N I I S E C V N

DI NATURALIS HISTORIAE LIBER QUINTVS.

Africa deſcriptio.

40

FRICAM Græci Libyam appellauere, † quâ mare ante eam Libycum incipiens, Aegypto finitur. Nec alia pars terrarum ſpaciosiores recipit ſinus, longè ab Occidente litorum obliquo ſpatio. Populorum eius oppidorumque nomina, uel maxime ſunt ineffabilia, præterquàm ipſorum linguis, & aliâs caſtella ferè inhabitant.

Mauritania.

C A P. I.

50

PRINCIPIO terrarum Mauritaniæ appellantur, uſque ad C. Cæſarem Germanici filium regna, ſæuitia eius in duas diuiſæ provinciæ. Promontorium Oceani extimum Ampeluſia nominatur à Græcis. Opida fuere, Liſſa, Cotes ultra columnas Herculis: nunc eſt Tingi, quondam ab Antæo conditum: poſtea à Claudio Cæſare, cum coloniæ faceret, appellatum Traducta Iulia.

† Sunt qui ſic legunt, præter iam dictos in Bætica cognominibus. Su præ enim libro 3. cap. 1. alios in Bætica collocauit Celticos, ab hiſce Luſitaniæ Celticis oriundos. † Malim, Celticis. Ita enim ſuprà appellauit Promontorium Hiſpaniæ extimū, quod Neriū uocat Ptolemæus, Caſſiterides inſulas exaduerſo eius conſtituens. Celtiberia autè mediterranea eſt, procul ab hac diſtans ora.

† & mare ante eam Libycū. Aegyptio finitur.

Abest à Belone oppido Baticæ proximo traiectu xxx. M. pass. Ab eo xxv. M. pass. in ora Oceani colonia Augusti Iulia constantia, Zilis regū ditioni exempta, & iura in Bæticam petere iussa : & ab ea xxxij. M. pass. colonia à Claudio Cæsare facta Lixos, uel fabulosissimè ab antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certamenq; cum Hercule, & Hesperidum horti. Affunditur autem huic æstuarium è mari flexuoso meatu, in quo draconis custodiæ instar fuisse nunc interpretantur. Amplectitur intra se insulam, quam solam è uicino tractu aliquanto excelsiore, non tamen æstus maris inundat. Extat in ea & ara Hercules, nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profectò mirentur portentosa Græciæ mendacia, de iis & amne Lixò prodita, qui cogitent nostros nuper paulo minus monstrifica quædam de iisdem tradidisse: præualidam hanc urbem, maioremq; Carthagine magna: præterea ex aduerso eius sitam, & propè immenso tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos audissimè credidit. Ab Lixò xl. M. in mediterraneo altera Augusti colonia est Babba, Iulia campestris appellata: & tertia Banasa lxxv. M. Valentia cognominata. Ab ea xxxv. M. pass. Volubile oppidum, tantundem à mari utroque distans. At in ora à Lixò quinquaginta M. amnis Subur, præter Banasam coloniam destitens, magnificus & nauigabilis. Ab eo totidem M. pass. oppidum Sala, eiusdem nominis fluuiio impositum, iam solitudinibus uicinum, elephantorūq; gregibus infestum, multo tamen magis Autololum gente, per quant iter est ad montem Africæ uel fabulosissimum Atlantem. E mediis hunc harenis in cælum attolli prodiderunt, asperum, squalentem, quæ uergat ad litora Oceani, cui cognomen imposuit: eundem opacum nemorosūmq; & scatebris fontium riguum, quæ spectat Africam, fructibus omnium generum sponte ita subnascensibus, ut nunquàm fatietas uoluptatibus desit. Incolarum neminem interdiu cerni: silere omnia haud alio, quàm solitudinum, horrores: subire tacitam religionem animos propius accedentium, præterque horrorem elati super nubila, atque in uiciniam lunaris circuli. Eundemque noctibus micare crebris ignibus, Aegipanum Satyrorūmq; lasciuia impleri, tibiarum ac fistulæ cantu, tympanorūmq; & cymbalorum sonitu strepere. Hæc celebrati authores prodidere, præter Herculi & Perseo laborata ibi. Spatium ad eum immensum incertūmq; Fuere & Hannonis Carthaginensium nupci commentarii, Punicis rebus florentissimis explorare ambitum Africæ iussi: quem secuti plerique è Græcis, nostrisq; ad alia quædam fabulosa, & urbes multas ab eo conditas ibi prodidere, quarum nec memoria ulla, nec uestigium extat. Scipione Aemiliano res in Africa gerente, Polybius Annalium conditor ab eo accepta classe, scrutandi illius orbis gratia circumuectus, prodidit à monte eo ad occasum uersus saltus plenos feris, quas generat Africa: ad flumen Anatin cccclxxxv. M. pass. Ab eo Lixum ccv. M. pass. Agrippa. Lixum à Gaditano freto cxij. M. pass. abesse. Inde sinum, qui uocetur Saguti. Oppidum in promontorio Mulelacha. Flumina, Subur, & Salam. Portum Rutubis à Lixò cccxij. M. pass. Inde promontorium Solis: portum Risardir, Gætulos Autololes, flumen Cosenum, gentem Scelatis & Masatos. Flumen Masatat, flumen Darat, in quo crocodilos gigni. Deinde sinum dcxvj. M. pass. includi montis Barce promontorio excurrente in occasum, quod appellatur Surrentium. Postea flumen Pallum, ultra quod Aethiopas Perorfos, quorum à tergo Pharufos. Iis iungi mediterraneos Gætulos Daras. At in ora Aethiopas Daratitas, flumen Bambotum, crocodilis & hippopotamis refertum. Ab eo montes perpetuos usque ad eum, quem Theôn ochema dicemus. Inde ad promontorium Hesperium nauigatione dierum ac noctium x. in medio eo spatio Atlantem locauit, à cæteris cunctis in extremis Mauritanix proditum. Ro. arma primū Claudio principe in Mauritaniam bellauere, Ptolemæum regem à C. Cæsare interemptum ulciscente liberto Aedemone, refugientibusque barbaris uentum constat ad montem Atlantem. Nec solum Consulatu perfunctis, atque è Senatu ducibus, qui tum res gessere, sed equitibus quoq; Ro. qui ex eo præfuere ibi, Atlantem penetrasse in gloria fuit. Quinque sunt (ut diximus) Ro. colonix in ea prouincia, peruiūmq; famæ uideri potest. Sed id plerunque fallacissimum experimento deprehenditur, quia dignitates, cum indagare uera pigeat, ignorant

tiæ pudore mentiri non piget: haud alio fidei proniore lapsu, quàm ubi falsæ rei grauis author existit. Et quidem minus miror incomperta quædam esse equestris ordinis uiris, iam uerò & senatorii, nil demirantibus quàm luxuriam, cuius efficacissima uis sentitur atque maxima, cùm ebori citròque syluæ exquirantur, omnes scopuli Gætuli muricibus ac purpuris. Indigenæ tamen tradunt in ora ab Sala centum quinquaginta mil. pass. flumen Asanam marino hauſtu, sed portu spectabile: mox amnem quem uocant Fur, ab eo ab Dyrrin (hoc enim Atlanti nomen esse eorum lingua conuenit) ducenta mill. pass. interueniente flumine, cui nomen est Vior. Ibi fama, existere & circà uestigia habitati quondam soli, uinearum palmetorumq; reliquias. Suetonius Paulinus, quem Consulem uidimus, primus Romanorum ducum transgressus quoque Atlantem aliquot millium spatio, prodidit de excelſitate quidem eius, quæ cæteri: Imas radices densis altisque repletas syluis, incognito genere arborum, proceritatem spectabilem esse enodi nitore, frondes cupressis similes, præterque grauitatem odoris, tenui eas obduci lanugine: quibus addita arte, posse, quales è bombyce, uestes confici. Verticem altis etiam æstate opere riri niuib. Decumis se eò peruenisse castris, & ultra ad fluuium, qui Niger uocatur, per solitudines nigri pulueris, eminentibus interdum uelut exustis cautibus, loca inhabitabilia feruore, quanquàm hyberno tempore experto. Qui proximos inhabitent saltus, refertos elephantorum ferarumq; & serpentium omni genere, Canarios appellari. Quippe uidum eius animalis promiscuum his esse, & diuidua ferarum uiscera. Iunctam Aethiopum gentem, quos Perorsos uocant, satis constat. Iuba Ptolemæi pater, qui primus utrique Mauritaniam imperauit, studiorum claritate memorabilior etiam, quàm regno, similia prodidit de Atlante: præterque gigni ibi herbam euphorbiam nomine, ab inuentore medico suo appellatam. Cuius lacteum succum miris laudibus celebrat in claritate uisus, contraque serpentes & uenena omnia, priuatim dicato uolumine. Et satis superque de Atlante.

† certaneæ
fligia

Tingitania Pronincia.

C A P. I I.

Tingitaniae provinciae longitudo clxx. M. pass. est. Gentes in ea, quondam præcipua Maurorum, unde nomen provinciae, quos plerique Maurusios dixerunt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias. Proxima illi Massæfulorum fuerat, sed simili modo extincta est. Gætulae nunc tenent gentes, Banurri, multoque ualidissimi Autololes: & horum pars quondam Vesuni, qui a uulsi his, propriam fecere gentem, uersi ad Aethiopas. Ipsa provincia ab Oriente montosa, fert elephantos. In Abila quoque monte, & quos Septem fratres à simili altitudine appellant: ii freto imminent iuncti Abilæ. Ab his ora interni maris. Flumen Tamuda nauigabile, quondam & oppidum. Flumen Laud, & ipsum nauigiorum capax. Rufardir oppidum & portus, Maluana fluuius nauigabilis, Siga oppidum ex aduerso Malachæ in Hispania sita Syphacis regia, alterius iam Mauritaniae. Nanque diu regum nomina obtinuerunt, ut Bogudiana appellaretur extima: itémque Bochi, quæ nunc Cæsariensis. Ab ea portus Magnus à spatio appellatus, ciuium Romanorum oppidum. Amnis Mulucha, Bocchi Massæfulorumque finis. Quiza xenitana peregrinorum oppidum, Arsennaria Latinorum, tribus millibus passuum à mari. Cartenna colonia Augusti, legio secunda. Item colonia eiusdem deducta cohorte prætorii Gunugi, promontorium Apollinis. Oppidumque ibi celeberrimum Cæsarea, antea uocitatum Iol, Iubæ regia, à Diuo Claudio coloniae iure donata, eiusdem iussu deductis ueteranis. Oppidum nouum, & † Latio dato, Tipasa. Itémque à Vespasiano Imperatore eodem munere donatum Icosion. Colonia Augusti Rusconiae, Ruscurium ciuitate honoratum à Claudio. Rufazus colonia Augusti. Salde colonia eiusdem. Igilgili, oppidum Tucça impositum mari & flumini Ampsagæ. Intus colonia Augusta, quæ item Succubar, item Tubusuptus. Ciuitates Timici, Tigauæ. Flumina Sardabala, Nabar, gens Macurebi, flumen Vsar, gens Nabades. Flumen Ampsaga, abest à Cæsarea ducentis trigintatribus millibus passuum. Vtriusque Mauritaniae longitudo octingentorum trigintanouem mill. Latitudo quadringentorum sexaginta septem millium passuum.

† Latio do-
natum,

Numidia.

CAP. III.

AB Ampsaga Numidia est, Masinisse clara nomine, Metagonitis terra à Græcis appellata: Numidæ uerò Nomades à permutandis pabulis, mapalia sua, hoc est domus, plaustris circumferentes. Oppida Cullu, Rusicade, & ab ea quadraginta octo M. passuum in mediterraneo colonia Cirta, Sittianorum cognomine, & alia intus Sicca, liberumque oppidum Bulla regia. at in ora Tacatua, Hippo regius, flumen Armua. Oppidum Tabracha ciuium Romanorum. Tusca fluuius, Numidiæ finis: nec præter marmoris Numidici, ferarumque prouentum aliud insigne.

Africa.

CAP. IIII.

† ditulum

ATusca Zeugitana regio, & quæ propriè uocetur Africa, est. Tria promontoria, Candidum, mox Apollinis aduersum Sardinia, Mercurii aduersum Sicilia, in altum procurrentia, duos efficiunt sinus: Hipponensem proximum ab oppido, quod Hipponem † dirurum uocant, Diarrhytum à Græcis dictum, propter aquarum irrigua. Cui finitimum Theudalis immune oppidum, longius à litore. Dein promontoriū Apollinis, & in altero sinu Vtica ciuium Romanorum, Catonis morte nobilis, flumen Bagrada. Locus, Castra Cornelia, colonia Carthago, magnæ in uestigiis Carthaginis, colonia Maxula. Oppida, Carpi, Misua, & liberum Clupea in promontorio Mercurii. Item libera, Curubis, Neapolis. Mox Africa ipsius alia distinctio. Libyphœnices uocantur, qui Byzacium incolunt. Ita appellatur regio ccl. M. passuum circuitu, fertilitatis eximiae, cum centesima fruge agricolis scœnus reddente terra. Hic oppida libera, Leptis, Adrumetum, Ruspina, Thapsus. Inde Thenæ, Macomades, Tacape, Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quam Numidiæ & Africa ab Ampsaga longitudo cccclxxx. M. passuum. Latitudo, quæ cognitum est, cc. M. Ea pars, quam Africam appellauimus, diuiditur in duas prouincias, ueterem & nouam, discretas fossa, inter Africanum sequentem & reges, Thenas usque perducta, quod oppidum à Carthagine abest ccxvij. M. pass. Tertius sinus diuiditur in geminos, duarū Syrtium uadoso ac reciproco mari diros. Ad proximam, quæ minor est, à Carthagine ccc. M. passuum Polybius tradit. Ipsam centum M. passuum aditu, ccc. M. ambitu. Et terra autem siderum obseruatione ad eam per deserta harenis, perque serpentes iter est. Excipiunt saltus repleti ferarum multitudine, & introrsus elephantorum solitudines, mox deserta uasta, ultraque Garamantes, ab Augylis dierum xij. itinere distantes. Super illos fuere gens Pŷylli, super quos lacus Lycomedis, desertis circumdatus. Augylæ ipsi medio ferè spatio locantur ab Aethiopia, quæ ad Occidentem uergit, & à regione quæ duas Syrtis interiacet, pari utrinque intervallo, sed litore inter duas Syrtis, ccl. M. passuum. Ibi ciuitas Oœnsis, Cynips fluuius ac regio. Oppida, Neapolis, Taphra, Abrotonum, Leptis altera, quæ cognominatur magna. Inde Syrtis maior, circuitu dcxxv. aditu autem cccxij. M. passuum. Inde accollit gens Cispadum. In intimo sinu fuit ora Lotophagon, quos quidam Alachroas dixere, ad Philænorū aras: ex harena sunt eæ. Ab his non procul à continente palus uasta amnem Tritonem, nomēque ab eo accipit, Pallantias appellata Callimacho: & cetera minorem Syrtim esse dicta: à multis uerò inter duas Syrtis. Promontorium, quod maiorem includit, Borion appellatur. Vltrà Cyrenaica prouincia. Ad hunc finem Africa à fluuio Ampsaga populos xxvj. habet, qui Romano parent imperio. In his colonias vj. præter iam supra dictas, Vthinam, Tuburbin. Oppida ciuium Roman. xv. ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanum, Aburucense, Aborienſe, Canopicum, Chilmanense, Simmittuense, Thunusidenſe, Tuburnicense, Tynidrumense, Tibigense, Vcitana duo, maius & minus, Vagense. Oppidum Latinum unum Vſalitanum. Oppidum stipendiarium unum à Castris Corneliis. Oppida libera triginta ex quibus dicenda intus Acolitanum, Acharitanum, Auinense, Abziritanum, Canopitanum, Melzitanum, Madaurenſe, Salaphitanum, Tusdritanum, Tiricense, Tiphicense, Tunicense, Theudense, Tageſtense, Tigenſe, Vluſuburitanum, Vagense aliud, Vigenſe, Zamenſe. Ex reliquo numero non ciuitates tantum, sed plæræque etiam nationes iure dici possunt, ut Natabudes, Capsitani, Misulani,

Misulani, Sabarbares, Massyli, Nisives, Vamacures, Ethini, Mussini, Marchubii, & tota Gætulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab Aethiopia dirimit.

Cyrene.

C A P. V.

Cyrenaica, eadem Pentapolitana regio, illustratur Hammonis oraculo, quod à Cyrenis abest cccc. M. passuum fonte Solis, urbibus maximè quinque, Berenice, Arsinoe, Ptolemaide, Apollonia, ipsa Cyrene. Berenice in Syrtis extimo cornu est, quondam uocata Hesperidum suprà dictarum, uagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluuius Lerhon, lucus sacer, ubi Hesperidum horti memorantur. Abest à Lepiti † cccclxxxv. M. passuum. Ab ea Arsinoe, Teuchira uocitata, xliij. M. passuum. Et dein-
 10 de Ptolemais, antiquo nomine Barce, xxij. M. passuum. Mox ccl, M. promontorium Phycus per Creticum mare excurrit, distans ccccl. M. passuum à Tanaro Laconicæ promontorio. A Creta uerò ipsa † cxxv. M. Post id Cyrene à mari undecim M. passuum. A Phycunte Appolloniam xxiiij. M. passuum. ad Cherrhonesum lxxxviij. M. passuum. Vnde Carabathmum ccxvj. M. passuum. Accolunt Marmaridæ, à Paratonii fermè regione ad Syrtin usque maiorem porrecti. Post eos Ararauceles, & iam in ora Syrtis Nasamones, quos antea Mesammones Græci appellauere ab argumento loci, medicos inter harenas sitos. Cyrenaicus ager xv. M. passuum latitudine à litore, & arboribus fertilis habetur. Intus eodem spatio frugibus tantum: mox triginta M. passuum latitudine, & ccl. M. passuum longitudine, lasere modo. Post Nasamones Hasbitæ & Macæ uiuunt. Vltra eos Ham-
 20 manientes undecim dieŕu itinere à Syrtibus maioribus ad Occidentem, & ipsi quaquà uersus harenis circumdati: puteos tamen haud difficiles binum fermè cubitorum inueniunt altitudine, ibi restagnantibus Mauritanis aquis. Domos sale montibus suis exciso, ceu lapide, construunt. Ab his ad Troglodytas hyberni occasus plaga dierum iiij. iter, cum quibus cōmercium gemmæ tantum, quam carbunculum uocamus, ex Aethiopia uetæ. Interuenit ad solitudines Africæ supra minorem Syrtin dictas uersa Phazania, ubi gentem Phazaniorum, urbisque Alelen & Cillabam subegimus. Item Cydamum è regione Sabratæ. Ab his mons longo spatio in occasum ab ortu tendit, Ater nostris dictus à natura, adusto similis, aut Solis percussu accenso. Vltra eum deserta: Matelgæ oppidum Garamantum: itémque Debris, affuso fonte, à medio die ad mediam noctem
 30 aquis feruentibus, totidémque horis ad medium diem rigentibus: clarissimūque oppidum Garama caput Garamantum: omnia armis Roman. superata, & à Cornelio Balbo triumphata, unius omnium externo curru & Quiritium iure donato: quippe Gadibus nato ciuitas Roman. cum Balbo maiore patruo data est. Et hoc mirum, suprà dicta oppida ab eo capta, autores nostros prodidisse. Ipsum in triumpho præter Cydamum & Garamam, omnium aliarum gentium urbiumq; nomina ac simulachra duxisse, quæ iere hoc ordine: Tabidum oppidum, Niteris natio, Negligemela oppidum, Bubeium natio, Vel oppidum, Enipi natio, Thuben oppidum, mons nomine Niger: Nitibrum, Rapsa, oppida: eDisera natio, Debris oppidum, flumen Nathabur, Taplagum oppidum, Nannagi natio, Boin oppidum, Pege oppidum, flumen Dasibari. Mox oppida continua,
 40 Baracum, Buluba, Alasi, Balsa, Galla, Maxala, Zizama. Mons Gyri, in quo gemmas nasci titulus præcessit. Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis eius, puteos (qui sunt non altè fodiendi, si locorum notitia adsit) harenis operientibus. Proximo bello, † quod cum Oensibus gessere initiis Vespasiani Imperatoris, compendium uia quadridui depræhensum est. Hoc iter uocatur, præter caput saxi. Finis Cyrenaicus Carabathmos appellatur, oppidum & uallis repente conuexa. Ad eum terminum Cyrenaica Africa à Syrti minore decies centena lx. M. passuum in longitudine patet: in latitudine, qua cognitum est, decc.

Libya Mareotis.

C A P. VI.

Ea quæ sequitur regio, Mareotis Libya appellatur, Aegypto contermina. Tenent
 50 Marmaridæ, Adirmachidæ, dein Mareotæ. Mensura à Carabathmo ad Paratonium lxxxvj. M. passuum. In eo tractu uicus Apis interest, nobilis religione Aegypti locus. Ab

† Vet. cod. cccclxxxv. m. adstipulante etiam Marciano. † Legen = dum omnino, ccxxv. m. ipso etiam Plinio teste, qui suprà libro quarto cap. 12. tradit insulam Cretam ad = strino suo promontorio, quod Criu meto = pon uocant, à Phycunte dirimi cc = xxv. m. in = teruallo.

† quod cum Oensibus Romanis gessere auspicijs Vespasiani. † Rectius, à Syrti maioris. Ea enim Cyrenatam ad occasum dirimit ab Africa propriè dicta.

† Legēdum,
cc. m. ex
uclust. cod.
et Marcia
no.
† Velust.
cod. xxi. m.
pass. aditu
lante eodem
Marciano.

eo Parætonium xij. M. passuum. Inde Alexandriam. † centum M. passuum latitudo clxix. est. Eratosthenes à Cyrenis Alexandriam terrestri itinere ccccccxxv. M. prodidit. Agrippa totius Africæ à mari Atlantico cum inferiore Aegypto xxx. xl. M. passuum longitudinem. Polybius & Eratosthenes diligentissimi existimati, ab Oceano ad Carthaginem magnam † xvi. M. passuum ab ea Canopicum Nili proximum ostium xvi. M. pass. xxix. fecerunt. Isidorus à Tingi Canopum xxxv. xcix. M. passuum : Artemidorus xl. minus, quàm Isidorus.

Insulæ circa Africam, et ex aduerso Africæ.

CAP. VII.

* Longitudi
ne xxv. m.
pass. latitudi
ne xxii.

Insulas non ita multas complectuntur hæc maria. Clarissima est Meninx, * longitudo xxxv. M. passuum, latitudine xxv. ab Eratosthene Lotophagitis appellata. Oppida habet duo, Meningem ab Africæ latere, & altero Thoar, ipsa à dextro Syrtis minoris promontorio passibus cc. sita. Ab ea centum M. pass. contra læuum Cercina, cum urbe eiusdem nominis libera, longa xxv. M. passuum, lata dimidium eius, ubi plurimum, ac in extremo non plus quinque M. passuum. Huic perparua Carthaginem uersus Cercinitis, ponte iungitur. ab his quinquaginta M. ferè passuum, Lopadusa, longa vj. M. passuum. Mox Gaulos & Galata, cuius terra scorpionem dirum animal Africæ necat. Dicuntur & in Clupea emori, cuius ex aduerso Cosyra cum oppido. At contra Carthaginis sinum duo Aegimori à re, scopuli uerius, quàm insulæ, inter Siciliam maximè & Sardiniam. Auctores sunt, & has quondam habitatas subfuisse.

Aethiopes.

CAP. VIII.

Interiori autem ambitu Africæ ad Meridiem uersus, superque Gatulos interuenientibus desertis, primi omnium Libyægyptii, deinde Leucæthiopes habitant. Super eos Aethiopum gentes Nigritæ, à quo dictum est flumine: Gymnetes, Pharusi, & iam Oceanum attingentes, quos in Mauritaniæ sine diximus, Perorsi. Ab his omnibus uastæ solitudines Orientem uersus, usque Garamantes, Augylasque & Troglodytas: uerissima opinione eorum, qui desertis Africæ duas Aethiopias superponunt, & ante omnes Homeri, qui bipertitos tradit Aethiopas, ad Orientem occasumque uersos. Nigri fluuiio eadem natura, quæ Nilo, calaum & papyrus, & easdem gignit animantes, iisdemque temporibus augetur. Oritur inter Tarelos Aethiopas, & Ocalicas. Horum oppidum Maui quidam solitudinibus imposuerunt. Atlantes iuxta eos, Aegipanas semiferos, & Blemmyas, & Gamphasantas, & Satyros, & Himantopodas. Atlantes degeneres sunt humani ritus, si credimus. Nam neque nominum ullorum inter eos appellatio est, & Solem orientem occidentemque dira imprecatione contuentur, ut exitialem ipsis agrisque: neque insomnia uisunt, qualia reliqui mortales. Troglodytæ specus excauant. Hæ illis domus, uictus serpentium carnes, stridorque non uox: adeò sermonis commercio carent. Garamantes matrimoniorum exortes, passim cum foeminis degunt. Augylæ inferos tantum colunt. Gamphasantes nudi, præliorumque expertes, nulli externo congregantur. Blemmyis traduntur capita abesse, ore & oculis pectori affixis. Satyris, præter figuram, nihil moris humani. Aegipanus, qualis uulgo pingitur, forma. Himantopodes loripedes quidam, quibus serpendo ingredi natura est. † Pharusi quondam Persæ, comites fuisse dicuntur Herculis ad Hesperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur, occurrunt.

† Rectius,
Pharusij: uti
apud Sicæ
phantum &
Dionysium.

De Asia.

CAP. IX.

† ore, legen
dum, non
ora.

A Dharet Asia, quam patere à Canopico ostio ad Ponti ostium Timosthenes xxxvi. xxxix. M. passuum tradidit. Ab † ora autem Ponti ad os Mæotis Eratosthenes xv. xlv. M. passuum. Vniuersam uerò cum Aegypto ad Tanain Artemidorus & Isidorus lxxxviii. M. passuum. Maria eius complura ab accolis traxere nomina: quare simul indicabuntur. Proxima Africæ incolitur Aegyptus, intorsus ad Meridiem recedens, donec à tergo prætendantur Aethiopes. Inferiorem eius partem Nilus, dextra læuæque diuisus amplexu suo determinat, Canopico ostio ab Africa, ab Asia Pelusiaco clxx. M. passuum intervallo. Quam ob causam inter insulas quidam Aegyptum retulere, ita se findente Nilo,

- Nilo, ut triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ vocabulo, Delta appellauere Aegyptum. Mensura ab unitate aluei, unde se primum findit in latera, ad Canopicum ostium, cxlvj. M. ad Pelusiacum cclvj. M. est. Summa pars contermina Aethiopia, Thebais uocatur. Diuiditur in præfecturas oppidorum, quas nomos uocant, Omibiten, Phatniten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten, Phanturiten, Coptiten, Tentyriten, Diopoliten, Antæopoliten, Aphroditopoliten. Lycopoliten. Quæ iuxta Pelusium est regio, nomos habet, Pharbæriten, Bubastiten, Sethroiten, Taniten. Reliqua autem Arabicum, Hammoniacū tendentem ad Hammonis Iouis oraculum, Oxyrynchiten, Leontopoliten, Atharrabiten, Cynopoliten, Hermopoliten, Xoiten, Mendesium, Sebenniten,
- 10 Capastiten, Latopoliten, Heliopoliten, Prosopiten, Panopoliten, Thermopoliten, Busi-riten, Onuphiten, Saiten, Ptenethu, Phthemphu, Naucratis, + Nitriten, Gynæcopoliten, Menelaiten, Alexandria regione. Item Libyæ Mareotis, Heracleopolites est in insula Nili, longa passuum quinquaginta M. in qua & oppidum Herculis appellatum. Arfinoitæ duo sunt: hi & Memphites, usque ad summum Delta perueniunt. Cui sunt contermini ex Africa duo Oeasitæ. Quidam ex his aliqua nomina permutant, & substituunt alios nomos, ut Heroopoliten, Crocodilopoliten. Inter Arfinoiten autem ac Memphiten lacus fuit, circuitu ccl. M. passuum, aut, ut Mutianus tradit, cccl. M. & altitudinis quinquaginta passuum, manu factus, à rege, qui fecerat, Mœridis appellatus. Inde lxxij. M. passuum, abest Memphis, quondam arx Aegypti regum: unde ad Hammonis oraculum xij. dierum
- 20 iter est, ad scissuram autem Nili, quod appellauimus Delta, xv. M. passuum. Nilus incertis ortus fontibus, it per deserta & ardentia: & immenso longitudinis spatio ambulans, + tam-
maque tantum inermi quæsitū cognitus sine bellis, quæ cæteras omnes terras inuenere, originem (ut Iuba rex potuit exquirere) in monte inferioris Mauritanie non procul Oceano habet, lacu protinus stagnante, quem uocant Nilidem. Ibi pisces reperiuntur + alabestes, à
+ alabestes, à recto alabes. quo pacto etiam à Strabone & Athenæo est factum.
- + famaque tantumque situs, sine bellis.
- + alabestes, à recto alabes. quo pacto etiam à Strabone & Athenæo est factum.
- 30 ueluti circumspectis, iisdem animalium argumentis: iterum harenis receptus conditur rursus xx. dierum desertis ad proximam Aethiopas: atque ubi iterum senserit hominem, profilit fonte (ut uerisimile est) illo, quem Nigrin uocauere. Inde Africam ab Aethiopia discessens, etiam si non protinus populis, feris tamen & belluis frequens, sylvarumque opifex, medios Aethiopas secatur, cognominatus Astapus, quod illarum gentium lingua significat aquam è tenebris profluentem. In insulas ita innumeras spargit, quasdamque tam vastæ magnitudinis, ut quanquam rapida celeritate, tamen dierum quinque cursu non breuiore transuolat: circa clarissimam earum Meroen, Astabores læuo alueo dictus, hoc est, ramus aquæ uenientis è tenebris: dextero uerò + Astufapes, quod latentis significatio-
nem adiicit: nec antè Nilus, quam se totum aquis concordibus rursus iunxit, sic quoque etiamnum Siris, ut antè, nominatus per aliquot millia, & in totum Homero Aegyptus, aliisque Triton: subinde in insulis impactus, totidem incitatus irritamentis, postremo inclusus montibus, nec alibi torrentior, uectus aquis properantibus ad locum Aethiopum, qui Catadupi uocantur, nouissimo cataraacte inter occurrentes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere. Postea lenis & confractis aquis, domitæque uiolentia, + aliquid
+ alioquin
- 40 & spatio fessus, multis quamuis faucibus in Aegyptium mare se euomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam spatiat Aegyptum, fecundus innarat terræ. Causas huius incrementi uarias prodidere, sed maximè probabiles, Etesiarum eo tempore ex aduerso flantiū repercussum, + ultro in ora æsto mari: aut imbrès Aethiopiae æstiuos, iisdem Etesis nubila illò ferentibus è reliquo orbe. Timæus Mathematicus occultam protulit rationem: Phialam appellari fontem eius, mergique in cuniculos ipsum amnem, uapore anhelantem fumi discautibus, ubi conditur. Verum Sole per eos dies cominus facto,
- 50

extrahi ardoris ui, & suspensum abundare, ac ne deuoretur, abscondi. Id euenire à Canis ortu, per introitum Solis in Leonem, contra perpendicularum fontis sidere stante, cum in eo tractu absumantur umbræ. Plerisq; è diuerso opinatis largiorem fluere, ad Septentrionem Sole discedente, quod in Cancro & Leone euenit, Ideoque tunc minùs siccari. Rursus in Capricornum & Austrinum polum reuerso forberi, & ob id parciùs fluere. Sed Timæo si quis extrahi posse credat, umbrarum defectus iis diebus & locis sine fine adest. Incipit crescere Luna noua, quæcunque post solstitium est, sensum modicèq; Cancrum Sole transeunte, abundantissimè autem Leonem. Et residit in Virgine, iisdem, quibus accreuit, modis. In totum autem reuocatur intra ripas in Libra, ut tradit Herodotus, centesimo die. Cum crescit, reges aut præfectos nauigare eò, nefas iudicatum est. Autus eius per puteos mensuræ notis depræhenduntur. Iustum incrementum est cubitorum xvi. Minores aquæ non omnia rigant: ampliores detinent tardius recedendo. Hæserendi tempora absumunt solo madente: illæ non dant sitiente. Vtrunque reputat provincia. In duodecim cubitis famem sentit, in tredecim etiamnum esurit: quatuordecim cubita hilaritatem afferunt: quindecim securitatem: sexdecim delicias. Maximum incrementum ad hoc æui fuit cubitorum decem & octo, Claudio principe: † minimūq; Pharsalico bello, ueluti necem Magni prodigio quodam flumine auersante. Cum steteret aqua, apertis molibus † admittuntur. Vt quæque liberata est terra, sentitur. Idem amnis unus omnium nullas expirat auras. Ditionis Aegypti esse incipit à fine Aethiopiæ Syene: ita uocatur peninsula centum mill. passuum ambitu, in qua † Cerastræ sunt latere Arabiæ, & in aduerso insulæ iij. Philæ, cccccc. M. pass. à Nili fissura, unde appellari diximus Delta. Hoc spatium edidit Artemidorus, & in eo ccl. oppida fuisse. Iuba cccc. M. pass. Arietocreon ab Elephantide ad mare dccl. M. pass. † Elephantis insula infra nouissimum cataracten tria. M. pass. & supra Syenen xvj. M. habitatur, nauigationis Aegyptiæ finis, ab Alexandria cccclxxxvj. M. p. Intantum errauere supra scripti. Ibi Aethiopiæ conueniunt naues. Nanque eas plicatiles humeris transferunt, quoties ad cataractas uentū est. Aegyptus super cæteram antiquitatis gloriam xx. M. urbium sibi Amase regnante habitata præfert, nunc quoque multis, etiam si ignobilibus, frequens. Celebratur tamen Apollinis, mox Leucotheæ, & Diospolis magna, eadem Thebe portarum centum nobilis fama, Coptos Indicarum Arabicarumque mercium Nilo proximum emporium. Mox Veneris oppidum, & iterum Iouis, ac Tentyris: infra quod Abydus, Memnonis regia, & Osiris templo inclutum, vij. M. ccccc. pass. in Lybiam remotum à flumine. Dein Ptolemis, & Panopolis, ac Veneris iterum. Et in Libyco Lycon, ubi montes finiunt Thebaidem. Ab iis oppida Mercurii, Alabastron, canum, & supra dictū Herculis. Deinde Arsinoe, & iam dicta Memphis, inter quam & Arsinoiten nomon, in Libyco turres quæ pyramides uocantur, Labyrinthus in Mæridis lacu nullo addito ligno exadificatus: & oppidum Crialon. Vnum præterea intus & Arabiæ conterminum, claritatis magna, Solis oppidum.

Alexandria.

C A P. X.

† Melius hunc in modum: Qui locus antea Rhacotes nominabatur. Id enim prius Alexandria non men fuisse, ex Stephano & Strabone notum est.

Sed iure laudetur in litore Aegyptii maris Alexandria, à Magno Alexandro condita in Africæ parte, ab ostio Canopico xij. M. passuum iuxta Mareotin lacum, † qui locus antea Arapotes nominabatur. Metatus est eam Dinocharis architectus pluribus modis memorabili ingenio, xv. M. passuum laxitate inessa, ad effigiem Macedonicæ chlamydis, orbe gytrato laciniosam, dextera læuæque anguloso procursum, iam tum tamen quinta situs parte regis dicata. Mareotis lacus à Meridiana urbis parte, Euripo è Canopico ostio mittitur mediterraneo commercio, insulas quoque plures amplexus, triginta M. passuum traiectu, cccccc. ambitu, ut tradit Claud. Cæsar. Alii schœnos in longitudinem patere xl. faciunt, schœnūque stadia triginta, ita fieri longitudinis cl. M. passuum, tantundem & latitudinis. Sunt in honore & intra decursus Nili multa oppida, præcipue quæ nomina dedere ostiis, non omnibus. (xj. enim reperiuntur, superque quatuor, quæ ipsi falsà ora appellant) sed celeberrimis septem, proximo Alexandria Canopico, deinde Bolbitino, Sebennitico, Phamitico, Mendefico, Tanitico, ultimòque Pelusiaco. Præter ea

ter ea Butos , Pharbartos , Leontopolis , Athribis , Ifidis oppidum , Bufiris , Cynopolis , Aphroditis , Sais , Naucratis , unde ostium quidam Naucraticum nominant , † quod alii Heracleoticum , Canopico , cui proximum est , præferentes.

Arabia.

C A P. X I.

Vltra Pelusiacum Arabia est, ad rubrum mare pertinens, & odoriferam illam ac diuitem & beatæ cognomine inclytam. Hæc Catabanum & Esbonitarum & Scenitarum Arabum uocatur, sterilis, præterquam ubi Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilis. His Arabes iunguntur, ab Oriente Canchlei, à Meridie Cedrei, qui deinde ambo Nabathæis. Heroopoliticus uocatur, altérque Aelaniticus sinus rubri maris in
10 Aegyptum uergentis, cl. M. passuum interuallu inter duo oppida Aelana, & in nostro mari Gazam. Agrippa à Pelusio Arsinoen rubri maris oppidum, per deserta cxxv. M. passuum tradit. tam paruo distat ibi tanta rerum naturæ diuersitas.

Syria, Palæstina, Phœnice.

C A P. X I I.

IVxtà Syria litus occupat, quondam terrarum maxima, & pluribus distincta nominibus. Nanque Palæstina uocabatur, quâ contingit Arabas, & Iudæa, & Cœle, dein Phœnice : & quâ recedit intus, Damascena : ac magis etiamnum Meridiana, Babylonica. Et eadem Mesopotamia inter Euphratem & Tigrin : quâque transit Taurum, Sophene : citra uerò etiam Comagene. Et ultra Armeniam, Adiabene, Assyria antè dicta : & ubi Ciliciam attingit, Antiochia. Longitudo eius inter Ciliciam & Arabiam cccclxx. M. pass.
20 est. Latitudo à Seleucia Pieria, ad oppidum in Euphrate Zeugma. clxxv. M. passuum. Qui subtilius diuidunt, circumfundi Syria Phœnicen uolunt, † & esse oram maritimam Syriæ, cuius pars sit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Id quod præiacet mare totum, Phœnicium appellatur. Ipsa gens Phœnicum in gloria magna literarum inuentionis & fiderum, naualiûmque ac bellicarum artium. A Pelusio Chabriæ castra, Casius mons, delubrum Iouis Casii, tumulus magni Pompeii, Ostracine. Arabia finitur à Pelusio lxxv. M. passuum.

Idumæa, Syria Palæstina, Samaria.

C A P. X I I I.

MOx Idumæa incipit, & Palæstina, ab emerfu Sirbonis lacus, quem quidam cl. M. passuum circuitu tradidere, Herodorus Casio monti applicuit: nunc est palus modica. Oppida Rhinocolura, & intus Rhapsæa : Gaza, & intus Anthedon: mons Angaris. Regio per oram Samaria. Oppidum Ascalo liberum, Azotus : Iamnes duæ, altera intus. Ioppæ Phœnicum, antiquior terrarum inundatione, ut ferunt. Insidet colle præiacente laxo, in quo uinculorum Andromedæ uestigia ostendunt. Colitur illic fabulosa Derceto. Inde Apollonia, Stratonis turris, eadem Cæsarea, ab Herode rege condita: nunc colonia prima Flauia, à Vespasiano Imperatore deducta. Finis Palæstines centum octoginta nouem millium passuum, à confinio Arabiæ : deinde Phœnice. Intus autem Samariæ oppida, Neapolis, quod antè † Mamortha dicebatur, † Sebaste, in monte altiore Gamala.

Iudæa, Galilæa.

C A P. X I I I I.

SVpra Idumæam & Samariam Iudæa longè latèque funditur. Pars eius Syriæ iuncta, Galilæa uocatur : Arabiæ uerò & Aegypto proxima, Peræa, asperis dispersa montibus, & à cæteris Iudæis Iordane amne discretæ. Reliqua Iudæa diuiditur in toparchias decem quo dicemus ordine : Hiericentem palmetis consitam, fontibus irriguam Emmaum, Lyddam, Ioppicam, Acrabatenam, Gophniticam, Thamniticam, Betholenen, Tephnen, Orinen, in qua fuere Hierosolyma, longè clarissima urbium Orientis, non Iudææ modò : Herodium cum oppido illustri eiusdem nominis.

Iordanis.

C A P. X V.

Iordanis annis oritur è fonte Paniade, qui cognomen dedit Cæsareæ, de qua dicemus: annis amœnus, & quatenus locorum situs patitur, ambitiosus, accolisque se præbens, uelut inuitus Asphaltiten lacum dirum natura petit, à quo postremo ebibitur, aquasque laudatas perdit pestilentibus mistas. Ergo ubi prima conuallium fuit occasio, in

† Heracleoticum ostium id est esse cum Canopico, nouum est ex Ptolemæo.

Quo fit, ut mutato uerborum ordine legendum uideatur: Canopico, quod alij Heracleoticum uocant, cui proximum est, præferentes.

† Exinde Mesopotamia

† Budeus libr. 4. de Asse, uetus sissimi exemplaris fidei secutus, locum hunc sic legit: Esæ enim pri-

mum oram maritimam Syriæ ab Arabia, cuius pars sit Idumæa & Iudæa: deinde Phœnice. Deinde rursus Syriam. Introrsus autem Syria Da-

masi claudi Phœnicen. † Iosephus libr. 5. Bel. Iudæi, Maxbotan nominat. † Sebaste in monte, & altiora Gamala.

lacum se fundit, quem plures Genesaram uocant xvj. M. pass. longitudinis, vj. M. latitu-
dis, amœnis circumseptum oppidis: ab Oriente Iuliade & Hippo, à Meridie Tarichea,
quo nomine aliqui & lacum appellant: ab Occidente Tiberiade, aquis calidis salubri.

Asphaltites.

CAP. XVI.

Asphaltites nihil præter bitumen gignit: unde & nomen. Nullum corpus animalium
recipit: tauri camelique fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit
centum M. passuum, latitudine maxima xxv. implet, minima sex. Prospicit eum ab Orien-
te Arabia Nomadum, à Meridie Macherûs, secunda quondam arx Iudææ ab Hierosoly-
mis. Eodem latere est calidus fons medicæ salubritatis Callirrhoe, aquarû gloriam ipso
nomine præferens.

Gens Essenorum.

CAP. XVII.

Ab Occidente litora Esseni fugitant, usque quâ nocent, gens sola, & in toto orbe præ-
ter ceteras mira, sine ulla fœmina, omni Venere abdicata, sine pecunia, socia pal-
marum. In diem ex æquo conuenarum turba renascitur, largè frequentantibus, quos ui-
ta fessos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per seculorum millia (incredibile
dictu) gens æterna est, in qua nemo nascitur. Tam fœcunda illis aliorum uitæ pœnitentia
est. Infra hos Engadda oppidum fuit, secundum ab Hierosolymis fertilitate, palmeto-
rumque nemoribus: nunc alterû bustum. Inde Masada castellum in rupe, & ipsum haud
procul Asphaltite. Et hætenus Iudæa est.

Decapolis.

CAP. XVIII.

Ingitur ei latere Syriæ Decapolitana regio, à numero oppidorû, in qua non omnes
I eadem obseruant. Plurimi tamen Damascum & Opaton riguas amne Chrysorrhœa,
fertilem Philadelphiam, Rhaphanam, omnia in Arabiam recedentia. † Scythopolin, an-
teâ Nysam, à Libero patre, sepulta nutrice ibi, Scythis deductis. Gaddara Hieromiace
præfluente, & iam dictum Hippon Dion, Pellam aquis diuitem, Galasam, Canatham. In-
tercursant cinguntque has urbes tetrarchiæ, regionum instar singulæ, & in regna contri-
buuntur, Trachonitis, Panias, in qua Cæsarea cum suprâ dicto fonte, Abila, Arca, Am-
pelocessa, Gabe.

Tyrus & Sidon.

CAP. XIX.

Inc redeundum est ad oram atque Phœnicen. Fuit oppidum Crocodilon, est flu-
men: memoria urbium, Dorum, Sycaminon, promontorium Carmelum, & in monte 30
oppidum eodem nomine, quondam Ecbatana dictum. Iuxta Getta, Iebba riuus Pagi-
da, siue Belus, uitri fertiles harenas paruo litori miscens. Ipse è palude Cendeuia à radi-
cibus Carmeli profluit. Iuxta colonia Claudii Cæsaris Ptolemæis, quæ quondam Ace.
Oppidum Ecdippa. Promontorium album. Tyrus quondam insula, præalto mari septin-
gentis passibus diuisa, nunc uerò Alexandri oppugnantis operibus continens, olim par-
tu clara urbibus genitis, Lepti, Vtica, & illa Romani imperii æmula, terrarum orbis aui-
da, Carthagine, etiam Gadibus extra orbem conditis. Nunc omnis eius nobilitas con-
chylio atque purpura constat. Circuitus xix. M. pass. est intra Palætyro inclusâ. Oppidum
ipsum xxij. stad. obtinet. Inde Euhydra, Sarepta, & Ornithon oppida: & Sidon artifex 40
uitri, Thebarumque Bœotiarum parens.

Mons Libanus.

CAP. XX.

Atergo eius mons Libanus orsus, mille quingentis stad. Simyram usque porrigitur,
quâ Cœle Syria cognominatur. Huic par, interiacente ualle, mons aduersus Antili-
banus obtenditur, quondam muro coniunctus. Post eum introrsus Decapolitana regio
est, prædictæque cum ea tetrarchiæ, & Palæstina tota laxitas. At in ora etiamnum sub-
iuncta Libano, fluiuius Magoras: Berytus colonia, quæ Felix Iulia appellatur. † Leontos
oppidum, flumen Lycos, Palæbyblos, flumen Adonis. Oppida Byblos, Botrys, Gi-
garta, Trieris, Calamos: Tripolis, quam Tyrii & Sidonii & Aradii obtinent. Ortho-
thia, Eleutheros flumen. Oppida, Simyra, † Marathos, contraque Aradum Antarados 50
septem stadiorum oppidum, & insula ducentes passus à continente distans. Regio in qua
suprà

† Scythopolo
lin deductis
Scythis, ante
tea Nysam,
à Libero pa-
tre sepulta
nutrice ibi.
† Restius,
Leontem, ut
apud Strabo-
nem, pluræ
lis gentium
desinentia:
quemadmo-
dum & su-
pra Lycan,
Crocodi-
lon, Sicamis
non extulit,
pro eo quod
est, Leonis,
luporû, cro-
codilorum,
mororum ci-
uitas.
† Melius in
uetus. cod.
Marathos,
contraque
Aradus se-
ptem stadia-
rum oppi-
dum, &c.
Notum est
enim ex Stra-
bone, Aradum
insulam
esse septem
stadiorum,
modico ma-
ris inter
uallo à Ma-
ratho direm-
ptam.

10

20

30

40

50

suprà dicti desinunt montes, & interiacentibus campis, Bargylus mons incipit. Hinc rursus Syria, desinente Phœnice. Oppida Carne, Balanea, Paltos, Gabale: promontorium, in quo Laodicea libera, Diospolis, Heraclea, Charadrus, Posidjium.

Syria Antiochena.

C A P. X X I.

DEinde † promontorium Syriæ Antiochena. Intus ipsa Antiochia libera, Epidaphnes cognominata, Oronte amne diuiditur. In promontorio autem Seleucia libera, Pieria appellata.

† In antiqu. cod. Deinde Syria Antiochia, nulla le promontorij mentione.

Casius mons.

C A P. X X I I.

Super eam mons eodem, quo alius, nomine, Casius. Cuius excelsa altitudo quarta vigilia orientem per tenebras Solem aspicit: breui circumactu corporis, diem noctemque pariter ostendens. Ambitus ad cacumen xix. M. passuum est, altitudo per directum iij. At in ora amnis Orontes, natus inter Libanum & Antilibanum, iuxta Heliopolin. Oppidum Rhosos, & à tergo Portæ quæ Syriæ appellantur, intervallo Rhosiorum montium & Tauri. In ora oppidum Myriandros, mons Amanus, in quo oppidum Bomitæ. Ipse ab Syris Ciliciam separat.

Cœle Syria.

C A P. X X I I I.

Nunc interiora dicantur. Cœle habet Apamiam, Marfya amne diuisa à Nazerinorum tetrarchia. Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis uocatur, Syris uerò Magog. Ibi prodigiosa Atargatis, Græcis autem Derceto dicta, colitur. Chalcidem cognominatam ad Belum, unde regio Chalcidene fertilissima Syriæ: & unde Cyrrhistica, Cyrrhum, Gazatas, Gindarenos, Gabenos, tetrarchias duas, quæ Granucomata uocantur, Hemisenos, Hylatas, Ituræorum gentem, & qui ex iis Batarreni uocantur, Mariammitanos. Tetrarchiam, quæ Mammitica appellatur, Paradisum, Pagras, Pinaritas, Seleucias præter iam dictam duas, quæ ad Euphraten, & quæ ad Belum uocantur, Carditenses. Reliqua autem Syria habet, exceptis quæ cum Euphrate dicuntur, Arethuosios, Beræenses, Epiphanenses. Ad Orientem Laodiceos, qui ad Libanum cognominantur, Leucadios, Larissæos, præter tetrarchias in regna descriptas barbaris nominibus xvij.

Euphrates.

C A P. X X I I I I.

ET de Euphrate hoc in loco dixisse aptissimum fuerit. Oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranide, ut prodidere ex iis qui proximè uiderunt, Domitius Corbulo in monte Aba, Licinius Merianus sub radicibus montis, quem Capoten appellant, supra Simyram xij. M. passuum, initio Pyxirates nominatus. Fluit Derxenem primum, mox Anaetiam, Armeniæ regiones à Cappadocia excludens. Dascula abest à Simyra lxxv. M. passuum. Inde navigatur Pastonam quinquaginta M. passuum. Melitenen Cappadociæ lxxiij. M. passuum. Elegiam Armeniæ decem M. passuum, acceptis fluminibus Lyco, Arfania, Arfano. Apud Elegiam occurrit ei Taurus mons, nec resistit, quanquam xij. M. pass. latitudine præualens. Omirram uocant irrumpentem: mox ubi perfregit, Euphratem, ultra quoque saxosum ac uiolentum. Arabiam inde læua, Merorum dictam regionem trischœna mensura, dextrâque Comagenen determinat, pontis tamen, etiam ubi Taurum expugnat, patiens. Apud Claudiopolim Cappadociæ, cursum ad occasum Solis agit. Primo † hunc illi impugnatus cursum Taurus aufert: uictusque & abscessus sibimet, alio modo uincit, ac fractum expellit in Meridiem. Ita naturæ dimicatio illa æquatur, hoc eunte quod uult, illo prohibente ire quâ uelit. A cataraëtis iterum navigatur: xl. M. pass. inde Comagenes caput Samosata. Arabia suprâ dicta habet oppida, Edeffam, quæ quondam Antiochia dicebatur, Callirrhoen à fonte nominatam, Carras clade Crassi nobiles. Iungitur præfectura Mesopotamiæ, originem à Syris trahens, in qua Anthemusia & Nicephorium oppida. Mox Arabes, qui Rhetaui uocantur: horum caput Singara. A Samosatis autem latere Syriæ, Marfyas amnis influit. Gingla Comagenen finit, Merorum ciuitas incipit. Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphraten uocantur.

Item Zeugma lxxij. millib. passuum à Samosatis, transitu Euphratis nobile. Ex aduerso Apamiam Seleucus, idem utriusque conditor, ponte iunxerat. Qui cohærent Mesopotamiæ,

† hunc illi in pugna Taurus auert.

potamiæ, Rhoali uocantur. At in Syria oppida, Europum, Thapsacum quondam, nunc Amphipolis, Arabes Scenitæ. Ita fertur usque Vram locum, in quo conuersus ad Orientem relinquit Syriæ Palmyrenas solitudines, quæ usque ad Petram urbem, & regionem Arabiæ felices appellatæ, pertinent.

Palmyra.

C A P. XXV.

Palmyra urbs nobilis situ, diuitiis soli, & aquis amœnis, uasto undique ambitu harenis includit agros: ac uelut terris exempta à rerum natura, priuata sorte inter duo imperia summa, Romanorum Parthorûmque, & prima in discordia semper utrinque cura, abest à Seleucia Parthorum, quæ uocatur ad Tigrin ccccccxxxvij. mill. pass. A proximo uerò Syriæ litore ducentis quinquagintaduobus millibus, & à Damasco uigintisep-tem propius.

Hierapolis.

C A P. XXVI.

Intra Palmyræ solitudines, Stelendena regio est, dictæque iam Hierapolis, ac Beroea, & Chalcis. Ultra Palmyram quoque ex solitudinibus iis aliquid obtinet Esmesa, item Elatium, dimidio propior Petræ, quàm Damascus. Asura autem proximè est Philiscum, oppidum Parthorum ad Euphratem. Ab eo Seleuciam dierum decem nauigatio, totidémque ferè Babylonem. Scinditur Euphrates à Zeugmate octogintatribus millibus passuum circa uicum Massicem. Et parte læua in Mesopotamiam uadit per ipsam Seleuciam, circa eam præfluenti infusus Tigri. Dexteriore autem alueo Babylonem, quondam Chaldææ caput, petit, mediàmque permeans, item quam Otriu uocant, distrahitur in paludes. Increscit autem & ipse Nili modo statis diebus, paulum differens, ac Mesopotamiam inundat Sole obtinente uicesimam partem Cancri: minui incipit t in Virgine, & Leone transgresso. In totum uerò remeat in uigesimanona parte Virginis.

† in Virgine
nem à Leone
transgresso.

Cilicia, & adiunctæ gentes Isauricæ, Homonadum, Pisidia, Lycaonia, Pamphylia, Taurus mons, Lycia.

C A P. XXVII.

Sed redeamus ad oram Syriæ, cui proxima est Cilicia. Flumen Diaphanes, mons Scodilus, portæ Amani montis. Flumina, Andricus, Pinarus, Lycus: sinus Issicus. Oppidum Issos, inde Alexandria: flumen Chlorus, oppidum Aegæ liberum, amnis Pyramus, portæ Ciliciæ: oppida, Mallos, Magarfos, & intus Tarfos. Campi Aleii: oppida Calsipolis, Mopsos liberum Pyramo impositum, Thynos, Zephyrium, Anchiale. Amnes Saros, Cydnus Tarsum liberam urbem procul à mari secans. Regio Celenderitis cum oppido. Locus Nymphæum, Solæ Cilicii, nunc Pompeiopolis, Adana, Cibyra, Pinara, Pedalie, Halix, Arsinoe, Tabæ, Doron. Iuxtaque mare Corycos, eodem nomine oppidum, & portus, & specus. Mox flumen Calycadnus. Promontorium Sarpedon: oppida Olme, Myle, promontorium & oppidum Veneris, à quo proximè Cyprus insula. Sed in continenti oppida, Myanda, Anemurium, Coracesium, finisque antiquus Ciliciæ Melas amnis. Intus autem dicendi Anazarbeni, qui nunc Cæsaraugustani, Castabla, Epiphania, quæ antèa Eniandos, Eleusa, Iconium. Seleucia supra amnem Calycadnum, Trachiotis cognomine, à mari relata, ubi uocabatur Hormia. Prætèrà intus flumina, Liparis, Bombos, Paradisus. Mons Imbarus. Ciliciæ Pamphyliam omnes iunxere, neglecta gente Isaurica. Oppida eius intus Isaura, Clibanus, Lalassis: decurrit autem ad mare Anemurii regione suprâ dicti. Simili modo omnibus, qui eadem composuere, ignorata est illi contermina gens Homonadum, quorum intus oppidum Homona. Cætera castella xliij. inter alperas conualles latent. Insident uerticem Pisidæ, quondam Solymi appellati, quorum colonia Cæsarea, eadem Antiochia. Oppida Oroanda, Sagaleffos. Hos includit Lycaonia in Asiaticam iurisdictionem uersa, cum qua conueniunt Philomelienses, Tymbriani, Leucolithi, Pelreni, Hyrienses. Datur & tetrarchia ex Lycaonia, qua parte Galatiæ contermina est, ciuiatum xiiij. urbe celeberrima Iconio. Ipsi Lyconiæ celebrantur Tembasa in Tauro, Sinda in confinio Galatiæ atque Cappadociæ: à latere autem eius

eius super Pamphyliam ueniunt Thracum soboles, Milyæ, quorum Aricanda oppidum. Pamphylia, antè Mopsopia appellata. Mare Pamphylium Cilicio iungitur. Oppida eius Side, & in monte Aspendus, Plataniſtus, Perga: Promontorium Leucolla. Mons Sardedisus, amnis Eurymedon iuxta Aspendum fluens: Cataractes, iuxta quem Lyrneſus & Olbia: ultimæque eius oræ Phaselis. Iunctum ei mare Lycium est, gænsque Lycia, unde uastus sinus. Taurus mons, ab Eois ueniens litoribus, Chelidonio promontorio disternitur. Immenſus ipſe, & innumerarum gentium arboriter, dextero latere Septentrionalis, ubi primum ab Indico mari exurgit, læuo Meridianus, & ad occaſum tendens: mediâque diſtrahens Aſiam, niſi opprimenti terras occurrerent maria. Reſilit ergo ad
10 Septentriones, flexuſque immenſum iter quærit, uelut de induſtria rerum natura ſubinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum, illinc Caſpium & Hyrcanium, contrâque Mæoticum lacum. Torquetur itaque collisus inter hæc clauſtra, & tamen uictor, flexuoſus euadit uſque ad cognata Rhiphæorum montium iuga, numeroſis nominibus & nouis, quacunque incedit, inſignis: Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Paropamiſus, Circius, Chambades, † Phaphariades, Choatras, Oreges, Oroandes, Niphates, Taurus: Atque ubi ſe quoque exuperat, Caucaſus: ubi brachia emittit, ſubinde tentanti maria ſimilis, Sarpedon, Coraceliuſ, Cragus, iterumque Taurus, etiam ubi dehieſcit, ſeq̃e populis aperit: portarum tamen nomine unitatem ſibi uindicans, quæ alibi Armeniæ, alibi Caſpiæ, alibi Ciliciæ uocantur. Quinetiam contraſtus, effugiens
20 quoque maria, plurimis ſe gentium nominibus hinc & illinc implet: à dextra Hyrcanus, Caſpius: à læua Pariedrus, Moſchicus, Amazonicus, Coraxicus, Scythicus appellatus. In uniuerſum uerò Græcæ Cerauius. In Lycia igitur, à promontorio eius oppidum Simena, mons Chimæra noctibus flagrans, Nephæſtium ciuitas, & ipſa ſæpe flagrantibus iugis. Oppidum Olympus ibi fuit: nunc ſunt montana, Gage, Corydalla, Rhodiopolis. Iuxta mare Lymira cum amne, in quem Arycandus influit, & mons Maſſyctes, Andriaca ciuitas, Myra. Oppida, Apyre, & Antiphellos, quæ quondam Habefſus, atque in reſeſſu Phellus. Deinde Pyrrha, itemque Xanthus à mari xv. M. paſſuum fluménq; eodem nomine. Deinde Patara, quæ priùs Sataros, & in monte Sydimia. Promontorium Cragus. Ultrà par ſinus priori. Ibi Pinara, & quæ Lyciam finit Telmeſſus. Lycia quondam lx. oppida habuit, nunc xxxvj. habet. Ex his celeberrima præter ſuprà dicta Canas, Candyba, ubi laudatur Oenium nemus, Podalia, Choma præfluente Adeſa, Cyane, Aſcandalis, Amelas, Noſcopium, Tloſ, Telandrus. Compræhendit in mediterraneis Cabaliam, cuius tres urbes, Oenoanda, Balbura, Bubon. à Telmeſſo Aſiaticum mare, ſiue Carpathiũ, & quæ propriè uocatur Aſia. In duas eam partes Agrippa diuiſit. Vnam incluſit ab Oriente Phrygia & Lycaonia, ab Occidente Aegeo mari, à Meridie Aegypcio, à Septentrione Paphlagonia. Huius longitudinem cccclxx. M. paſſuum latitudinem ccc. M. fecit. Alteram determinauit ab Oriente Armenia minore, ab Occidente Phrygia, Lycaonia, Pamphylia, à Septentrione prouincia Pontica, à Meridie mari Pamphylio, longam cccclxxv. M. paſſuum latam cccxxv. M. In proxima ora Caria eſt, mox Ionia: ultra eam Aeolis. Caria mediæ Doridi circumfunditur, ad mare utroque latere ambiens. In ea Promontorium Pedaliuſ. Amnis Glaucus deferens Telmeſſum. Oppida Dædala, Crya fugitiorum. Flumen Axon, oppidum Calydna.

Indus flumini.

C A P. X X V I I I.

A Mnis † Indus in Cibyatarum iugis ortus, recipit lx. perennes fluuios, torrentes uerò amplius centum. Oppidum Caunos liberũ, deinde Pynos. Porus Creſſa, à quo Rhodus inſula xx. M. locus Loryma. Oppida Thyſanufa, Paridion, Larymna. Sinus Thyminias. Promontorium Aphrodiſias. Oppidum Hyda. Sinus Schænus. Regio Bubafſus. Oppidum fuit Acanthus, alio nomine Dulopolis. Eſt in promontorio Gnidos libera, Triopia, dein Peguſa & Stadia appellata. Ab ea Doris incipit. Sed priùs terga, & mediterraneas iuriſdictiones indiſcaſſe conueniat. Vna appellatur Cibyrica. Ipſum oppidum
30 Phrygiæ eſt. Conueniunt eò xxv. ciuitates.

† Hæmo a
 laus, Sinus,
 legendum
 exiſtimat.

Laodicea,

Laodicea, Apamia, Ionia, Ephesus.

CAP. XXXIX.

Celeberrima urbe Laodicea. Imposita est Lyco flumini, latera affluentibus Asopo & Capro, appellata primò Diospolis, dein Rhœas. Reliqui in eo conuentu, quos nominare non pigeat, Hydrelitæ, Themisones, Hierapolitæ. Alter conuentus à Synnada accipit nomen. Conueniunt Lycaones, Appiani, Eucarpeni, Dorylæi, Midæi, Iulienſes, & reliqui ignobiles populi xv. Tertius Apamiæ uadit, antè appellatam Celænas, dein Ciboton. Sita est in radice montis Signiæ, circumfusa Marſya, Ōbrima, Orga fluminibus in Mæandrum cadentibus. Marſyas ibi redditur, ortus ac paulò mox conditus, ubi certauit tibiæ cantu cum Apolline, Aulocrenis: ita uocatur conuallis decem M. passuum ab Apamia, Phrygiæ petentibus. Ex hoc conuentu deceat nominare Metropolitæ, Dionysopolitæ, Euphorbenos, Acmonenſes, Peltenos, Silbianos. Reliqui ignobiles ix. Doridis in sinu, Leucopolis, Amaxitos, Elæus, Euthene. Dein Cariæ oppida, Pitæum, Eutanæ, Halicarnassus. Sex oppida contributa ei sunt à magno Alexandro, Theangela, Sibde, Medmaſſa, Euranium, Pedasum, Telmeſſum. Habitatur inter duos sinus, Ceramicum & Iasium. Inde Myndos, & ubi fuit Palæmyndus, Nariandus, Neapolis, Carianda, Termæra libera, Bargyla & à quo sinus Iasius, oppidum Iasus. Caria interiorum nominum fama prænit: quippe ubi sunt oppida, Mylaſa libera, Antiochia, ubi fuere Seminethos & Cranaos oppida, nunc eam circumfluunt Mæander & Moſſinus. Fuit in eo tractu & Mæandropolis. Est Eumenia Cludro flumini appoſita, Glaucus amnis, Lyſias oppidum & Orthoſia, Berecynthius tractus, Nyſa, Trallis, eadem Euanthia & Seleucia & Antiochia dicta. Alluitur Eudone amne, perfunditur Thebaide. Quidam ibi Pygmæos habitasse tradunt. Præterea sunt Thydonos, Pyrrha, Eurome, Heraclea, Amyzon, Alabanda libera, quæ conuentum eum cognominauit: Stratonicea libera, Hynidos, Ceramus, Træzene, Phorontis. Longinquiores eodem diſceptant foro, Othronienſes, Halydienſes, ſeu Hippini, Xyſtiani, Hydrienſes, Apolloniata, Trapezopolitæ, Aphrodiſienſes liberi. Præter hæc sunt Coſcinus, Harpaſa appoſita fluuiio Harpaſo, quo & Trallicon, cùm fuit, alluebatur. Lydia autem perſuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus, ſuper Ioniam procedit, Phrygiæ ab exortu Solis uicina, ad Septentrionem Myſiæ, meridiana parte Cariam amplectens, Mæonia antè appellata. Celebratur maximè Sardibus in latere Tmolii montis, qui antè Timolus appellabatur, uitibus conſitus, & ex eo profluente Pactolo, eodémque Chryſorrhœa, ac fonte Tarne: à Mæoniis ciuitas ipſa Hyde uocitata eſt, clara ſtagno Gygeo. Sardiana nunc appellatur ea iuriſdictio. Conueniuntque in eam extra prædictos, Macedones Caduæni, Loreni, Philadelpheni, & ipſi in radice Tmolii Cogamo flumini appoſiti Mæonii, Tripolitani: iidem & Antoniopolitæ Mæandro alluuntur: Apollonohieritæ, Myſſomolitæ, & alii ignobiles. Ionia ab Iasio ſinu incipiens, numeroſiore ambitu litorum ſteſſitur. In ea primus ſinus Baſilicus, Poſideum promontorium & oppidum, oraculum Branchidarum appellatum, nunc Didymæi Apollinis, à litore ſtadium uiginti. Et inde centum octoginta. Millerus Ioniæ caput, Lelegeis antè & Pityuſa & Anaſtoria nominata, & ſuper octoginta turrium per cuncta maria genitrix: nec fraudanda ciue Cadmo, qui primus proſam orationem condere inſtituit. Amnis Mæander ortus è lacu in monte Aulocrene, plurimiſque affuſus oppidis, & repletus fluminibus crebris ita ſinuofus flexibus, ut ſæpe credatur reuerti, Apamenam primùm peruagatur regionem, mox Eumeneſticam, ac dein Bargylleticos campos: poſtremò Cariam placidus, omnèſque eos agros fertiliſſimo rigans limo, ad decimum à Mileto ſtadium lenis illabitur mari. Inde mons Latmus. Oppida, Heraclea montis eius, cognominis Caricæ, Myſus, quod primò condidiſſe Iones narrantur, Athenis proſecti, Naulochum, Priene. In ora quæ Trogilia appellatur, Geſſus amnis. Regio omnibus Ionibus ſacra, & ideo Panionia appellata. Iuxta fugitiuis conditum (uti nomen indicio eſt) Phygela. Fuit & Marathæſium oppidum. Supra hæc Magnēſia Mæandri cognomine inſignis, à Theſſalica Magnēſia orta. Abest ab Epheso xv. M. paſſ. Trallicibus eo amplius mmm, antea Theſſalocæ & Androlitia nominata: & litonari appoſita

† Aliis ſic: Stratonice, Alinda libera quæ urbes in hoc tractu eodem ordine enumerat & Ptolemæus.

† Aliis, ſupra per ſeptuaginta. & melius fortassis, cùm præſerim Seneca in libr. de Conſolat. ad Helſian matrem, Mileſiorum coloniis lxxxv. omnino ſuſſe aſſerat.

ri appolita Derasidas insulas secum abstulit mari. Intus & Thyatira alluitur Lyco, Pelopia aliquando & Euhippa cognominata. In ora autem Manteium, Ephesus Amazonum opus, multis ante expetita nominibus: Alopes, cum pugnatum apud Troiam est, mox Ortygia, & Morges uocata est, & Smyrna cognomine Trachea, & Samornion, & Ptelea. Attollitur monte Pione, alluitur Caystro in Cylbianis iugis orto, multosque amnes deferente, & stagnum Pegaseum, quod Phyrtes amnis expellit. Ab his multitudo limi est, quæ terras propagat, mediisque iam campis Syrien insulam adiecit. Fons in urbe Callipia, & templum Dianæ complexi de diuersis regionibus duo Selinuntæ. Ab Epheso Manteium aliud Colophoniorum, & intus ipsa Colophon, & Haleso affluente. Inde Apollinis
10 Clarii phanum, Lebedos: fuit & Notium oppidum. Promontorium Coryceon, mons Mimas ccl. M. passuum excurrens, atque in continentibus campis residens. Quo in loco magnus Alexander interdicti planitiem eam iusserat. vij. M. ccccc. passuum longitudine, ut duos sinus iungeret, Erythræque cum Mimante circumfunderet. Iuxta eas tuere oppida Pteleon, Helos, Dorion: nunc est Aleon fluuius, Corinæum Mimantis promontorium, Clazomene, Parthenie & Hippi, Chythophoria appellata, cum insulæ essent: Alexander idem per duo stadia continenti adnexuit. Interiere intus Daphnūs & Hermesia, & Sipylum, quod antè Tantalus uocabatur, caput Mætoniæ, ubi nunc est stagnum Sale: ob id & Archæopolis substituta Sipylō, & inde illi Colpæ, & huic Lebade. Regredientibus inde abest xij. M. passuum ab Amazone condita, restituta ab Alexandro, in ora
20 Smyrna, amne Melete gaudens non procul orto. Montes Asiæ nobilissimi in hoc tractu ferè explicant sc, Mastusia à tergo Smyrnæ, & Termetis Olympi radicibus iunctus. Is in Dracone definit, Draco in Tmolo, Tmolus in Cadmo, ille in Tauro. A Smyrna Hermus amnis campos facit, & nomini suo adopratur. Oritur iuxta Doryleum Phrygiæ ciuitatem, multosque colligit fluuios, inter quos Phrygem, qui nomine genti dato, à Caria eam determinat: Hyllum & Cryon, & ipsos Phrygiæ, Mysiæ, Lydiæ amnibus repletos. Fuit in ore eius oppidum Temnos: nunc in extremo sinu Myrmeces scopuli, oppidum Leuce in promontorio quod insula fuit, finisque Ioniæ Phocæa. Smyrnæum conuentum magna pars Aëoliæ, quæ mox dicetur, frequentat: præterque Macedones Hyrcani cognominati, & Magnetes à Sipylō. Ephesum uerò alterum lumen Asiæ, remotiores conueniunt Cæsarienses, Metropolitæ, Cylbiani, inferiores & superiores Mysomacedones, Mastausenses, Brullitæ, Hypæpeni, Dioshieritæ.

Acolis. Troas.

C A P. X X X.

A Eolis proxima est, quondam Mysia appellata, & quæ Helleponto adiacet Troas. Ibi à Phocæa, Aescanius portus. Dein fuerat Larissa: sunt Cyme, Myrina, quæ Sebastopolim se uocat: & intus Aegæ, Attalia, Posidea, Neon tichos, Temnos. In ora autem Titanus amnis, & ciuitas ab eo cognominata. Fuit & Grynia, nunc tantum portus soli, insula appræhensa. Oppidum Eleæ, & ex Mysia ueniens Caicus amnis. Oppidum Pitane, Canaius amnis. Intercidère Canæ, Lyfimachia, Atarneæ, Carene, Cisthene, Cilla, Cocillum, Thebæ, Astrye, Chrysa, Palæscelis, & Gergithos, Neandros: nunc est Perperene
40 ciuitas, Heracleotes tractus, Coryphas oppidum, & amnis Gryliosolius. Regio Aphrodisias, quæ antè Politiceorgas. Regio Sceplis. Flumen Euenum, cuius in ripis intercidère Lyrnessos & Miletos. In hoc tractu Ida mons. Et in ora quæ sinum cognominauit & conuentum, Adramytteos, olim Pedasus dicta. Flumina Astron, Cormalos, Eryannos, Alabastros, Hieros ex Ida. Intus mons Gargara, eodémque nomine oppidum. Rursus in litore Antandros, Edonis prius uocata, deinde Cimmeris, & Asios, eadem Apollonia. Fuit & Palamedium oppidum. Promontorium Lecton determinans Aëolida & Troada. Fuit & Polymedia ciuitas, & Cryssa, & Larissa alia. Smintheum templum durat. Intus Colone intercidit, deportata Adramytteum negotia. Apolloniæ à Rhindaco amne, Eresii, Metropolitæ, Pemanenii Macedones, Aschilacæ, Polichnæi, Pionitæ, Cilices, Mandagandeni: in Mysia Abrettini, & Hellepontiæ appellati, & alii ignobiles. Troadis primus locus Amaxitus, dein Cebrenia, ipsaque Troas, Antigonidia dicta:
50 nunc

† Sunt qui malint, Hælete: cuius fluuij in hoc tractum emittit & Pæoniam faciat.

† Gergithos, Strabo libro decimotertio.

† Locum est omnino de a prauatus, quem Pinitius hunc in modum re a situmendum existimat: Amnes Grylios, Solus: regio Aphrodisias, quæ antè Politiceorgas regio, Sceplis.

nunc Alexandria, colonia Ro. oppidum Nee, Scamander amnis navigabilis, & in promontorio quondam Sigæum oppidum. Dein portus Achæorum, in quem influit Xanthus Simoenti iunctus: Itagnumque prius faciens Palæscamander. Cæteri Homero celebrati, Rhæus, Heptaporus, Caretus, Rhodius uestigia non habent. Granicus diuerso tractu in Propontida fuit. Est tamen & nunc Scamandria ciuitas parua, ac M. cccc. pass. remotum à portu Ilium immune, unde omnis rerum claritas. Extra sinum sunt Rhætea litora, Rhæteo & Dardanio & Arisbe oppidis habitata. Fuit & Achilleon, oppidum iuxta tumulum Achillis conditum à Mitylenæis, & mox Atheniensibus, t ubi classis eius steterat. In Sigeo fuit & Aeantium, à Rhodiis conditum in altero cornu, Aiace ibi sepulto xxx. stad. intervallo à Sigeo, & ipso in statione classis suæ. Supra Aeolida, & partem Troadis, in mediterraneo est, quæ uocatur Teuthrania, quam Myli antiquitus tenuere. Ibi Caicus amnis iam dictus oritur. Gens ampla per se, etiam cum totum Mysia appellaretur. In ea Pionia, Andera, Dale, Stabulum, Conisium, Tegium, Balcea, Tiare, Teuthranie, Sarnaca, Halisterne, Lycide, Parthenium, Thymbre, Oxiopum, Lygdanum, Apollonia, longèque clarissimum Asiæ Pergamum, quod intermeat Selinus, præfuit Cæti profusus Pindafo monte. Abest haud procul Elæa, quam in litore diximus. Pergamena uocatur eius tractus iurisdicatio. Ad eam conueniunt Thiatyreni, Mygdones, Mossini, Bregmenteni, Hieracomita, Perpereni, Tyareni, Hierapolenses, Harmatopolita, Attalenses, Pantaenses, Appollonienses, aliæque inhonoræ ciuitates. A Rhæteo Dardanium oppidum paruum abest stad. lxx. Inde xvij. M. promontorium Trapeza, unde primum concitat se Hellespontus. Ex Asia interiisse gentes tradit Eratosthenes Solumorum, Lelegum, Bebrycum, Colycantiorum, Trepledorum. Isidorus Arimos, & Capretas, ubi sit Apamia condita à Seleuco rege, inter Ciliciam, Cappadociam, Cataoniam, Armeniam. Et quoniam ferocissimas gentes domuisset, initio Dameam uocatam.

Insula ante Asiam, Pamphylium mare, Rhodus, Samus, Chius.

C A P.

X X X I.

Insularum ante Asiam prima est in Canopico ostio Nili, à Canopo Menelai gubernatore (ut ferunt) dicta. Altera iuncta ponte Alexandriæ, colonia Cæsaris Dictatoris, Pharus, quondam diei navigatione distans ab Aegypto: nunc è turri nocturnis ignibus cursum nauium regens. Nanque fallacibus uadis Alexandria, tribus omnino aditur alueis maris, Tegamo, Posideo, Tauro. In Phœniceo deinde mari est ante Ioppen Paria, tota oppidum, in qua obiectam belluæ Andromedam ferunt: & iam dicta Arados, inter quam & continentem quinquaginta cubita alto mari (ut author est Mutianus) è fonte dulcis aqua tubo coriis factò, usque à uado trahitur. Pamphylium mare ignobile insulas habet. Cilicium ex quinque maximis Cyprum, ad ortum occasumque Ciliciæ ac Syriæ obiectam, quondam ix. regnorum sedem. Huius circuitum Timosthenes ccccxxix. M. cccc. prodidit. Isidorus cccclxxv. M. Longitudinem inter duo promontoria, Dinaretum & Acamanta, quod est ad occasum, Artemidorus clx. cccc. Timosthenes cc. uocatam ante Acamantida, Philonides Cerastin, Xenagoras & Aspeliam, & Amathusiam, & Macariam, Astynomus Crypton, & Coliniæ. Oppida in ea xv. Paphos, Palæphaphos, Curias, Citium, Corineum, Salamis, Amathus, Lapethos, Solæ, Tamascus, Epidarum, Chytri, Arsinoe, Carpasium, Golgi. Fuere & ibi Cinyria, Marium, Idalium. Abest ab Anemurio Ciliciæ quinquaginta M. pass. Mare, quod prætenditur, uocant Aulona Cilicium. In eodem situ Elæusa insula est, & quatuor ante promontorium ex aduerso Syriæ Clides, rursusque ab altero capite Stiria. Contra Neampaphum Hierocepia. Contra Salamina, Salaminæ. In Lycio autem mari Illyris, Telendos, Attelebussa, Cypriæ tres steriles, & Dionysia, prius Caretha dicta. Deinde contra Tauri promontorium pestifera: nauigantibus Chelidonia, totidem ab iis cum oppido Leucola, Paçtya, Lafia, Nymphais, Macris: Megista, cuius ciuitas interiit. Multæ deinde ignobiles. Sed contra Chimæram Dolichiste, Chirogylium, Crambussa, Rhoge, Enagora vij. M. pass. Dardaleon duæ, Cryeon tres, Strongyle, & contra Sidyma Antiochi, Glaucumque uersus amnem Lagusa,

† Legedum mutata uerborum interpunctione, ubi classis eius steterat in Sigeo. De inde subuigendi, Fuit & Aeantiō. In Sigeo enim sepultum fuisse Achillem, in Rhæteo autem Aiace, ex Strabone, Pomponio, & Stephaniano notum est.

gusa, Macris, Didymæ, Helbo, Scope, Aspis, & in qua oppidum interiit Telandria, proximaque Cauno Rhodus. Sed pulcherrima & libera Rhodos, circuitu cxxx. mil. pass. aut si potius Isidoro credimus, ciiij. habitata urbibus Lindo, Camiro, Ialyso nunc Rhodo. Distat ab Alexandria Aegypti cccclxxviij. mill. ut Isidorus tradit: ut Eratosthenes, cccclxix. mill. ut Mutianus, d. à Cypro clxvj. Vocata est antea Ophiusa, Asteria, Aethra, Trinacria, Corymbia, Pœssa, Atabyria: ab rege. Deinde Macria, & Oloessa. Rhodiorum insula, Carpathus, quæ mari nomen dedit: Casos, Achne olim: Nisyros distans ab Gnido xij. mill. ccccc. Porphyrus antea dicta. Et eodem tractu media inter Rhodum Gnidumque Syme. Cingitur xxxvij. mill. ccccc. Portus benignè præbet octo. Præter has circa Rhodum, Cyclopi, Teganon, Cordysula, Diabeta: iij. Hymos, Chalce cum oppido, † Seutusa, Narthecusa, Dimastos, Progne: & à Gnido, Ciserussa, Therionarce, Calydne cum tribus oppidis, Notio, Nisyro, Mendetero, & in Arconneso oppidum Ceramus. In Carie ora, quæ uocantur Argia, numero uiginti, & Hyetussa, Lepsia, Leros. Nobilissima autem in eo sinu Cos, ab Halicarnasso quindecim mill. pass. distans, circuitu centum ut plures existimant, Merope uocata: Cos, ut Staphylus: Meropis, ut Dionysius: dein Nymphæa. Mons ibi Prion, & Nisyron abruptam illi putant, quæ Porphyrus antea dicta est. Hinc Carianda cum oppido. Nec procul ab Halicarnasso Pidosus. In Ceramicum autem sinu Priaponesos, Hipponnesos, Psyra, Mya, Lampsemanus, Passala, Crusa, Pyrrhe, Sepiussa, Melano: paulumque à continente distans, quæ uocata est
20 Cnædopolis, probrosi ibi relictis à rege Alexandro. Ionie ora † Ageas & Corseas habet, & Icaron, de qua dictum est: Laden, quæ prius Late uocabatur: atque inter ignobiles aliquot, duas Camelidas Mileto uicinas: Mycalen, Troglia, Trepilion, Argennon, Sandalion, Samon liberam, circuitu octoginta septem mill. passuum: aut, ut Isidorus, centum. Parrhenia primum appellatam, Aristoteles tradit, postea Dryusam, deinde Anthemusam: Aristocritus adiicit Melamphyllum, dein Cyparissiam: alii Parthenerosam, Stephanen. Amnes in ea Imbrasus, Chesus, Ibettes. Fontes Gigarto, Leucothea. Mons Cercetius. Adiacent insula, Rhypara, Nymphæa, Achillea. Par claritate ab ea distat xcij. M. passuum, cum oppido Chios libera, quam Aethalia Ephorus prisco nomine appellat, Metrodorus & Cleobulus Chiam, à Chione nymphea, aliqui à niue, & Macrin
30 à Pityusam. Montem habet Pellenæum, marmor Chium. Circuitu ccxv. M. pass. colligit, ut ueteres tradidere. Isidorus ix. millia adiicit. Posita est inter Samum & Lesbum, ex aduerso maximè Erythræum. Finitimæ sunt Thallusa, quam alii Dapnusa scribunt, Oenussa, Elaphites, Euryanassa, Arginusa cum oppido, iam hæc circa Epheum, & quæ Pisistrati uocantur, Anthina, Myonnesos, Diareusa. In utraque oppida interciderè. Porofelene cum oppido, Cercia, Halone, Commone, Illetia, Lepria, & Rhesperia, Proclusa, Bolbula, Phana, Priapos, Syce, Melane, Aenare, Sidusa, Pela, Drymusa, Anydros. Scopelos, Syclusa, Marathusa, Psile, Perirheusa, multæque ignobiles. Clara uerò in alto Teos cum oppido, à Chio lxxj. M. passuum tantundem ab Erythris. Iuxta Smyrnam sunt Peristerides, Carteria, Alopec, Elæussa, Bachina, Pylira, Crommyonnesos, Megale. Ante
40 Troada Ascania, Platea iij. Dein Lamiæ, Plitania ij. Plate, Scopelos, Getone, Artheidon, Celsa, Lagussa, Didymæ. Clarissima autem Lesbos, à Chio sexagintaquinque mill. pass. Hemerte, & Lasia, Pelasgia, Aegira, Aethiope, Macaria appellata fuit, octo oppidis in clyta. Ex iis Pyrrha hausta est mari, Arisbe terrarum motu subuersa. Antissa Methymna traxit in seipsam viij. urbibus Asia in xxxvij. M. passuum uicina. Et Agamede obiit, & Hieræ. Restant Eresos, Pyrrha, & libera Mitylene, annis d. potens. Tota insula circuitur, ut Isidorus, clxviij. M. passuum ut ueteres, cxcv. M. Montes habet Lepethymum, Ordymnum, Macistum, Creonem, Olympum. A proxima continente abest vij. M. ccccc. passuum. Insula appositæ, Sandalion, Leuca quinque. Ex iis Cydonea cum fonte calido. Argenusia ab Aege iij. M. passuum distant. Dein Phellusa, Pedna. Extra Hellespontum
50 aduersa Sigæo litori adiacet Tenedus Leucophrys dicta, & Phœnice, & Lyrnessos. Abest à Lesbos lvi. M. passuum à Sigæo xij. M. ccccc.

† Teulusa, Stephano.

† Alias, Tra-
geas, quas
etiam in b. c.
maris tractu
prope Lada
Strabo &
Stephanus
collocarunt.
Mycalē
Troglia.

Helleſpontus, Myſia, Phrygia, Galatia, Bithynia, Boſporus.

C A P.

X X X I I.

I mpetum deinde ſumit Helleſpontus, & mare incumbit, uorticibus limitem fodiens, donec Aſiam abrupat Europæ. Promontorium id appellauimus Trapezam : ab eo decem M. paſſuum. Abydum oppidum, ubi anguſtiæ ſeptem ſtadium. Deinde Percote oppidum, & Lampſacum, antea Pityuſa dictum. Parium colonia, quam Homerus Adraſtiam appellauit. Oppidum Priapos, amnis Aefepus, Zelia, Propontis, ita appellatur ubi ſe dilatat mare. Flumen Granicum, Artace portus, ubi oppidum fuit. Ultra inſula, quam continenti iunxit Alexander, in qua oppidum Mileſiorum Cyzicum, antea uocitatum Arconneſos, & Dolionis, & Dindymis, cuius à uertice mons Dindymus. Mox oppida Placia, Ariacos, Scylace, quorum à tergo mons Olympus, Myſius dictus: ciuitas Olym-
 pena. Amnes Horiiſus, & Rhyndacus, antè Lycus uocatus. Oritur in ſtagno Artynia iuxta Miletopolim: recipit Macellon, & pleroſque alios, Aſiam Bithyniamque diſterminans. Ea appellata eſt Cronia, dein Theſſalis, dein Maliande & Strymonis. Hos Homer-
 us Halizonas dixit, quando præcingitur gens mari. Vrbs fuit immenſa Attuſa nomi-
 ne: nunc ſunt xv. ciuitates, inter quas Gordiu come, quæ Iuliopolis uocatur, & in ora Daſcylos. Deinde flumen Gebes, & intus Helgas oppidum, quæ Germanicopolis, alio
 nomine Boſcote, ſicut Apamia, quæ nunc Myrlea Colophoniorum: flumen Etheleum, antiquus Troadis finis, & Myſiæ initium. Poſtea ſinus, in quo flumen Aſcanium, oppi-
 dum Bryllion, amnes Hylas, & Cios cum oppido eiufdem nominis, quod fuit empo-
 rium non procul uoculentis Phrygiæ, à Mileſiis quidem conditum, in loco tamen qui
 Aſcania Phrygiæ uocabatur. Quapropter non alibi aptius de ea dicatur. Phrygia Troadi
 ſuperiecta, populisquæ à promontorio Leſto ad flumen Etheleum prædictis, Septentrioni-
 ali ſui parte Galatiæ contermina, Meridiana Lycaoniæ, Piſidiæ, Mygdoniæque, ab
 Oriente Cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima præter iam dicta, Ancyra, † Andria,
 Celænx, Coloſſæ, Carina, Conaion, Cerane, Iconium, Midaion. Sunt authores
 tranſiſſe ex Europa Myſos, & Brygas, & Thynos, à quibus appellatur Myſi, Phryges,
 Bithyni. Simul dicendum uidetur & de Galatia, quæ ſuperpoſita, agros maiori ex parte
 Phrygiæ tenet, caputque quondam eius Gordium. Qui partem eam inſedere, Gallo-
 rum Toſiſtobogi, & Voturi, & Ambitui uocantur: qui Mæoniæ & Paphlagoniæ regio-
 nem, Trocmi. Præteritur Cappadocia à Septentrione & Solis ortu, cuius uberriſſimam
 partem occupauere Teſtoſages, ac Teutobodiaci. Et gentes quidem hæc. Populi uerò
 ac tetrarchiæ omnes numero cxcv. Oppida, Teſtoſagum Ancyra, Trocmorum Tau-
 uium, Toſiſtobogorum Peſinûs. Præter hos, celebres Attaleniſes, Araſeniſes, Comen-
 ſes, Dioſhieroniæ, Lyſtreni, Neapolitani, Oeandeniſes, Seleuceniſes, Sebaſteni, Timo-
 niaceniſes, Tebaſeni. Attingit Galatia & Pamphylia Cabaliam, & Milyas, qui circa Ba-
 rin ſunt, & Cyllanticum, & Oroandicum Piſidiæ tractum. Item Lycaoniæ partem Obi-
 genen. Flumina ſunt in ea præter iam dicta, Sangarium & Gallus, à quo nomen traxere
 Matris Deûm ſacerdotes. Nunc reliqua in ora, à Cio intus in Bithynia Pruſa, ab Anni-
 bale ſub Olympo condita. Inde Nicæam uigintiſque millia paſſuum interueniente
 Aſcanio lacu. Deinde Nicæa in ultimo Aſcanio ſinu, quæ prius Olbia: & Pruſa item al-
 tera ſub Hippio monte. Fuere Pythopolis, Parthenopolis, Coryphanta. Sunt in ora
 amnes, Aefius, Bryazon, Plataneus, Areus, Siros, Gendos, qui & Chryſorroas. Promon-
 torium, in quo † Megarice oppidum fuit. Inde Craſpedites ſinus uocabatur, quoniam
 id oppidum uelut in lacinia erat. Fuit & Aſtacus, unde & ex eo Aſtacus idem ſinus.
 Fuit & Libyſſa oppidum, ubi nunc Annibalis tantum tumultus: eſt in intimo ſinu Nico-
 media Bithynia præclara. Leucatas promontorium, quo includitur Aſtacus ſinus, à
 Nicomedia xlii. M. cccc. Rurſuſque coeuntibus terris anguſtiæ pertinentes uſque ad Bo-
 ſphorum Thracium. In iis Chalcedon libera, † à Nicomedia lxxij. cccc. Proceras ſi
 antea dicta, dein Compuſa: poſtea cæcorum oppidum, quod locum eligere neſciſſent, ſep-
 tem ſtadiis diſtante Byzantio, tanto feliciore omnibus modis ſede. Cæterum intus in
 Bithynia

† Andria,

† Megarice
con. Ste =
phano.† à Nicome-
dia lxxij.
M. D. paſſ.
Ceraſtus an-
tea dicta, de-
in Coipoſeſ-
ſa.

10

20

30

40

50

Bithynia colonia Apamena, Agrippenses, Iuliopolitæ, Bithynion. Flumina, Syrium, La-
pſias, Pharmicas, Alces, Crynis, Lylæus, Scopius, Hieras, qui Bithyniam & Galatiam di-
terminat. Ultra Chalcedona Chryſopolis fuit. Deinde Nicopolis, à qua nomen etiam-
num ſinus retinet in quo portus Amyci. Deinde Nauloſum promontorium, Eſtia tem-
plum Neptuni, Boſphorus d. p. interuallo Aſiam Europæ iterum auferens, abeſt à Chal-
cedone xij. M. ccccc. paſſ. Inde fauces primæ viij. M. ccl. p. ubi Phinopolis oppidum fuit.
Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is ſinis Aſia eſt, populorūq; cclxxij.
qui ad eum locum à ſine Lyciæ numerantur. Spatium Hellespontis & Propontidis ad
Boſphorum Thracium clxxxvij. M. p. diximus. à Chalcedone Sigeum Iſidorus cccxij.
10 M. ccccc. paſſ. tradit. Inſulæ in Propontide ante Cyzicum Elaphonneſus, unde Cyzice-
num marmor: eadem Neuris, & Proconneſus dicta. Sequuntur Ophiuſa, Acanthus, Phœ-
be, Scopelos, Porphyrione, Halone cum oppido. Delphacia, Polydora. Artacæon cum
oppido. Eſt & contra Nicomediam Demonneſos. Item ultra Heracleam aduerſa Bithy-
niæ Thynnias, quam barbari Bithyniam uocant. Eſt & Antiochia, & contra fauces Rhyn-
daci Beſbicos, decem & octo mill. circuitu. Eſt & Elæa, & duæ Rhoduſæ, Erebinthus,
Megale, Chalctis, Pityodes.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER SEXTVS.

Pontus Euxinus.

CAP. I.

10 **D**ONTVS Euxinus, antea ab inhospitali feritate Axenos appel-
latus, peculiari inuidia naturæ ſine ullo ſine indulgentis auidi-
tati maris, & ipſe inter Europam Aſiamque funditur. Non fue-
rat ſatis Oceano amiſſe terras, & partem earum aucta imma-
nitate abuſuliſſe, non irrupiſſe fractis montibus, † Calpæq; Afri-
cæ auulſa tanto maiora abuſoruiſſe, quàm reliquerit, ſpatia,
non per Hellespontum Propontida inſuſiſſe, iterum terris de-
uoratis: à Boſphoro quoque in aliam vaſtitate panditur nulla
ſatietate, donec expatianti † lacus à Mæoti rapinam ſuam iun-
gant. Inuitis hoc accidiſſe terris indicio ſunt tot anguſtiæ, atque tam parua naturæ repu-
gnantis interualla, ad Hellespontum oſtingentorum ſeptuagintaquinque paſſuum ad
Boſphoros duos, uel bubus meabili tranſitu. Vnde nomen ambobus, & tanquam in diſ-
ſociatione germanitas concors. Alitum quippe cantus, canūmque latratus inuicem au-
diuntur: uocis etiam humanæ commercia, inter duos orbes † manente colloquio, niſi
40 cum idipſum auferunt uenti. Meſuram Ponti à Boſphoro ad Mæotium lacum qui-
dam fecere xiiii. triginta octo mill. ccccc. paſſ. Eratoſthenes centum minorem. Agrip-
pa à Chalcedone ad Phaſin x. mill. Inde Boſphorum Cimmerium trecenta ſexaginti
mill. Nos interualla generatim ponemus comperta in noſtro æuo, quando etiam in
ipſo ore Cimmerio pugnatum eſt. Ergo à faucibus Boſphori eſt amnis Rhebas, quem
aliqui Rhœſum dixerunt. Deinde Piſillis, portus Calpas, Sangarius fluuius ex inely-
tis. Oritur in Phrygia, accipit vaſtos amnes, inter quos Tembrogium & Gallum. Idem
Sangarius à pleniſque dictus Coralius, à quo incipiunt Maryandini ſinus, oppidū-
que Heraclea Lyco flumini appoſitum. Abeſt à Ponti ore millibus ducentis: por-
tus Acone, ueneno aconito dirus, ſpecus Acheruſia. Flumina Pedopiles, Caſti-
chorum, Sonautes. Oppidum Tium, ab Heraclea triginta octo mill. paſſuum. Flu-
uius Bilis.

† Calpæque
Afri-
cæ auul-
ſa.† lacus Mæo-
ti rapinam
ſuam uerget.

† manente

Gens Paphlagonum & Cappadocum.

CAP. III.

Vltra quem gens Paphlagonia, quam Pylameniam aliqui dixerunt, inclusam à tergo Galatia. Oppidum Maltia Milesiorum, deinde Cromna. Quo loco Hecetor addiit Nepos Cornelius, à quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi postulat. Sesamum oppidum, quod nunc Amastris. Mons Cyturus, à Tio lxxij. M. passuum. Oppida Cimolis, Stephane, amnis Parthenius. Promontorium Carambis uasto excursu, abest à Ponti ostio cccxv. M. passuum, uel ut aliis placuit, ccl. M. Tantundem à Cimmericio, aut ut aliqui maluerit, cccxij. M. ccccc. Fuit & oppidum eodem nomine, & aliud inde Arminae nunc est colonia Sinope, à Cytoro clxxij. M. Flumen Varetum, gens Cappadocum, oppidum Gaziura & Gazelum, amnis Halys, à radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamque decurrens. Oppida Gangre, Carissa: Amisum liberum, à Sinope cxxx. M. passuum. Eiusdemque nominis sinus tanti recessus, ut Asiam penè insulam faciat, cc. M. passuum haud amplius per continentem ad Issicum Ciliciae sinum. Quo in omni tractu proditur, tres tantum gentes Graecas iure dici, Doricam, Ionicam, Aeolicam, ceteras Barbarorum esse. Amiso iunctum fuit oppidum Eupatoria, à Mithridate conditum. Vicino eo, Pompeiopolis utrunque appellatum est.

Cappadocia.

CAP. IIII.

Cappadocia intus habet coloniam Claudii Caesaris Archelaidem, quam praefluit Halys: oppida Comana, quod Sarus: Neocæsaream, quod Lycus: Amasiam, quod Iris, in regione Gazacena. In Colopena uerò Sebastiam, & Sebastopolin. Hæc parua, sed paria supra dictis. Reliqua sui parte Melitam à Semiramide conditam, haud procul Euphrate: Diocæsaream, Tyana, Castabala, Magnopolim, Zelam: & sub monte Argæo Mazacam, quæ nunc Cæsarea nominatur. Cappadocia pars præterita Armenia maiori, Melitene uocatur: Comagenæ, Cataonia: Phrygiæ, Gasauritis: Sargaurasanæ, Cammanene: Galatia, Morimene: ubi disternit eos Cappadox amnis, à quo nomen traxere, antè Leucosyri dicti. A Neocæsarea supra dicta minorem Armeniam Lycus amnis disternit. Est & Ceraunus intus clarus. In ora autem ab Amiso oppidum & flumen Chadisia, Lycastum, à quo Themiscyra regio. Iris flumen deferens Lycum. Ciuitas Ziela intus, nobilis clade Triarii, & uictoria C. Caesaris: in ora amnis Thermoodon, ortus ad castellum, quod uocant Phanaroëam, præterque radices Amazonii montis lapsus. Fuit oppidum eodem nomine, & alia quinque, Phamizonium, Themiscyra, Sorira, Amasia, Comana, nunc Mantium.

Themiscyrene regionis gentes.

CAP. IIII.

Gentes, Genetarum, Chalybum. Oppidum Coryorum. Gentes Tibareni, Mossyni notis signantes corpora. Gens Macrocephali, oppidum Cerasus, portus Cordulæ. Gentes Bechires, Buzeri. Flumen Melas. Gens Macrones, Sideni, flumenque Sidenum, quo alluitur oppidum Polemonium, ab Amiso cxx. M. passuum. Inde flumina Iasionium, Melanthium, & ab Amiso lxxx. M. passuum. Pharnacea oppidum, Tripolis castellum & fluuius. Item Philocalia, & sine fluuiio Liuiopolis, & à Pharnacea centum M. passuum. Trapezus liberum, uasto monte clausum. Vltra quod gens Armenochalybes, & maior Armenia xxx. M. passuum distans. In ora ante Trapezuntæ flumen Pyxites, ultra uerò gens Sannorum Heniochorum. Flumen Absarum cum castello cognomine in faucibus, à Trapezunte cl. M. passuum. Eius loci à tergo montium Iberia est: in ora uerò Heniochi, Ampreutæ, Lazi. Flumina & Campseonyxis, Nogrus, Bathys. Gentes Colchorum. Oppidum Matium, flumen Heracleum, & promontorium eodem nomine, clarissimæque Ponti Phasis. Oritur in Moschis: nauigatur quamlibet magnis nauigiis xxxviij. M. ccccc. passuum, inde minoribus longo spatio, pontibus cxx. peruius. Oppida in ripis habuit complura: celeberrima, Tyritacen, Cygnum, & in faucibus Phalin. Maximè autem inclaruit Aea, xv. M. passuum à mari, ubi Hippos & Cyanos uasti amnes è diuerso in eum conflunt. Nunc habet Surium tantum, & ipsum ab amne influente ibi cognominatum, usquequò magnarum nauium capacem esse diximus. Et alios accipit fluuios, magnitudine

† Legendum uidetur, A = campsis, Aci nasis, Mo = gros, Ba = thys. cui lectioni additū pulatur & Arrhianus in Periplo, regionis huius fluuios istem nominibus, eodemque ordine recensens.

gnitudine númeroque mirabiles, inter quos Glaucum. In ore eius insula sine nomine. Abest Abfaro lxxv. M. Inde aliud flumen Charien. Gens Salæ, antiquis Phthirophagi dicti, & Suani, Flumen Cobum è Caucaſo per Suanos fluens. Dein Rhoas. Regio Erechtice. Amnes & Sigania, Tersos, Atepos, Chryſorroas, gens Abſilæ, caſtellum Sebaſtopolis, à Phafide centum M. paſſ. gens Sannigarum, oppidum Cygnus, flumen & oppidum Pityûs. Deinde multis nominibus Heniochorum gentes.

Regio Colchica, *Arbei, & ceteri eodem tractu.*

C A P. V.

Subiicitur Ponti regio Colchica, in qua iuga Caucaſi ad Rhiphæos montes torquentur, ut dictum eſt, altero latere in Euxinum & Mæotin deuexa, altero in Caſpium & Hyrcanium mare. Reliqua litorum feræ nationes tenent, Melanchlæni, Coraxi, urbe Colchorum Dioſcuriade, iuxta fluuium Anthemunta, nunc deſerta: quondam adèd clara, ut Timotheus in eam ccc. nationes, quæ diſſimilibus linguis uterentur, deſcendere proderit. Et poſteà à noſtris cxxx. interpretibus negotia ibi geſta. Sunt qui conditam eam ab Amphito & Telchio, Caſtoris ac Pollucis aurigis putent, à quibus ortam Heniochorum gentem feram conſtat. A Dioſcuriade oppidum Heracleum: diſtat à Sebaſtopoli lxxx. M. paſſ. Achæi, Mardi, Cercetæ: poſt eos Serri, Cephalotomi. In intimo eo tractu Pityûs oppidum opulentiſſimum, ab Heniochis direptum eſt. A tergo eius Epageritæ, Sarmatarum populus in Caucaſi iugis: poſt quem Sauromatæ. Ad hos confugerat Mithridates Claudio principe, narrauitque Thallos iis eſſe confines, qui ab Oriente Caſpii maris fauces attingerent: ſiccari eas æſtu recedente. In ora autem iuxta Cercetas, flumen Icaruſa, cum oppido Hiero & flumine, ab Heracleo cxxxvj. M. & Inde promontorium Cronea, quo ſupercilium arduum tenent Toretæ, ciuitas Sindica ab Hiero lxvij. mill. paſſ. Flumen Scæceriges.

Bosphoros Cimmericus, Mæotis.

C A P. VI.

Inde ad Boſphori Cimmerii introitum octoginta octo mill. cccc. paſſ. Sed ipſius peninſulæ inter Pontum & Mæotin lacum excurrentis, non amplior octoginta ſeptem mill. cccc. paſſ. longitudo eſt: latitudo nuſquam infrà duo iugera. Eionem uocant. Ora ipſa Boſphori, utrinque ex Aſia atque Europa, curuatur in Mæotin. Oppida, in aditu Boſphori primo Hermonaſſa, dein Cæpi Mileſiorum. Mox Stratoclia, & Phanagoria, & penè deſertum Apaturos, ultimòque in oſtio Cimmerium, quod antea Cerberion uocabatur.

Gentes circa Mæotin.

C A P. VII.

Inde Mæotis lacus, in Europa dictus. A Cimmerio accolunt Mæotici, Vali, Serbi, Arechi, Zingi, Pſeſii. Dein Tanain amnem, gemino ore influentem, incolunt Sarmatæ, Medorum (ut ferunt) ſoboles, & ipſi in multa genera diuiſi. Primò Sauromatæ Gynæocratumeni: unde Amazonum connubia. Dein Euazæ, Cottæ, Cicimeni, Meſſeniani, Coſtobocci, Choatræ, Zigæ, Dandari, Thuſſagetæ, Turcæ, uſque ad ſolitudines ſaltuoſis conuallibus aſperas: ultra quas Arimphæi, qui ad Rhiphæos pertinent montes. Tanain ipſum Scythæ Silyn uocant, Mæotin Temerinda, quod ſignificat matrem maris. Oppidum in Tanais quoque oſtio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenii & Mæones, poſteà Panticapenſes. Sunt qui circa Mæotin ad Ceraunios montes altiores has iradunt gentes, à litore Napræas, ſupràque Eſſedones Colchis iunctos, ac montium cacuminibus. Dein Carmacas, Oranos, Antacas, Mazacas, Aſcanticos, Acapeatas, Agagammatas, Phycaros, Rhimofolos, Aſcomarcos: & ad iuga Caucaſi Icatals, Imaduchos, Ranos, Anclacas, Tydios, Caratſcos, Aſuciandas. Lagoum amnem ex montibus Catheis, in quem deſiuit Opharus: ubi gentes Caucadas, Opharitas, Amnem Menotharum, Imiruenis ex montibus ſciſſum, inter Agedos, Carnapas, Gardeos, Acciſos, Gabros, Gregaros. Circæque fontem Imiriſſi, Imituos, & Aparthenos. Alii influxiſſe eò Suitas, Auchetas, Satarneos, Aſamparatas. Ab his Tanaitas & Nepheonitas uirum deſetos. Aliqui flumen Opharum labi per Cantecos & Sapeos: Tanain uerò tranſiſſe Phatareos, Herticeos, Spondolicos, Synhietas, Amaſſos, Iſſos, Catacetos, Tagoros, Catonos, Neripos, Agan-

† Alias ſic: Singames, Tapſiras, Aſtlephus, adſtipulante eodem Arriano.

† Vetus. cod. Venius, quæ fluuii in hoc tractu recent ſei & Ouid. 4. de Ponto.

† Strabo lib. II. Caſtoris & Pollucis aurigæ non Amphitii & Telchii, ſed Amphifiræum & Rheonominat.

† Rectius uetus. cod. In de promontorium Cronea, à quo ſu periculum &c.

† Ptolemaeus ex uetustis codicibus ſic legit: Amnes Menotharum Imiruenis ex montibus Cifſis. "fontem Imiritis.

deos, Mandareos, Saturechos, Spaleos.

Cappadocia.

CAP. VIII.

† nunc red-
datur ingens
in mediter-
raneo sinus.

Peracta est interior ora, omnēsque accolæ: † nunc reddantur gentes in mediterraneo sinus: in quo multā aliter, ac ueteres, proditurum me non eo inficias, anxia perquisita cura, rebus nuper in eo situ gestis à Domitio Corbulone, regibūque inde missis supplicibus, aut regum liberis obsidibus. Ordinemur autem à Cappadocum gente. Longissimè hæc Ponticarum omnium introrsus recedens, minorem Armeniam maiorēque & Comagenen læuo suo latere transit: dextra uerò omnes in Asia dictas gentes, plurimis superfusa populis: magnōque impetu scandens ad ortum Solis & Tauri iuga, transit Lycaoniam, Pisidiam, Ciliciam: uadit super Antiochiæ tractum, & usque ad Cyrrhisticam eius regionem parte sua, quæ uocatur Cataonia, contendit. Itaque ibi longitudo Asiæ xii. quinquaginta M. passuum efficit, latitudo cccccxli. M.

Armenia.

CAP. IX.

† Rectius ue-
luti. cod. &
initium Mes-
opotamie
facit, inter
duos annes
sitæ. Terra
quod inter
est ibi, tenet
Arabes &c.

Armenia autem maior incipiens à Pariedris montibus, Euphrate amne (ut dictum est) aufertur Cappadociæ: & quā discedit Euphrates, Mesopotamiæ, haud minus claro amne Tigri. Vtrunque fundit ipsa, † & initium Mesopotamiæ facit, inter duos amnes ituræ. Quod interest ibi, tenent Arabes Orei. Sic finem usque in Adiabenen perfert. Ab ea transuersis iugis inclusa, latitudinem in læua pandit ad Cyrum amnem transuersa in Araxem: longitudinem uerò ad minorem usque Armeniam; Absaro amne in Pontum defluente, & Pariedris montibus (qui fundunt Absarum) discreta ab illa. Cyrus oritur in Heniochiis montibus, quos alii Coraxicos uocauere: Araxes eodem monte, quo Euphrates, vj. M. passuum intervallo: austrūque amne Musi, & ipse (ut plures existimauere) à Cyro defertur in Caspium mare. Oppida celebrantur in minore, Cæsarea, Aza, Nicopolis: in maiore Arsamote Euphrati proximum, Tigri Carthiocerta: in excellis autem Tigranocerta, at in campis iuxta Araxem Artaxata. Vniuersæ magnitudinem Aufidius quinquagies centena M. prodidit. Claudius Cæsar longitudinem à Dascusa ad confinium Caspii maris xiii. M. passuum latitudinem dimidium eius, à Tigranocerta ad Iberiam. Diuiditur (quod certum est) in præfecturas, quas ii strategias uocant, quasdam ex iis uel singula regna quondam, barbaris nominibus cxx. Cludent eam ab Oriente montes, sed non statim Ceraunii, nec Adiabene regio. Quod interest spatii, Sopheni tenent: ab his iuga: ultrā Adiabeni tenent. Per conualles autem proximi Armeniæ sunt Menobardi, & Moscheni. Adiabenen Tigris & † montium sinus cingunt. Ab læua eius regio Medorum est, & prospectus Caspii maris. Ex Oceano hoc (ut suo loco dicemus) infunditur, totūque Caucasii montibus cingitur. Horum incolæ per confinium Armeniæ nunc dicentur.

† montium
sinus inuij
cingunt.

Albania, Iberia.

CAP. X.

† Pariedros

Planitiem omnem à Cyro usque, Albanorum gens tenet: mox Iberum, discreta ab iis amne Alazone, in Cyrum è Caucasii montibus defluente. Præualent oppida Albanicæ Cabalaca, Ibericæ Harmastis iuxta flumen, Neoris: regio Thasie, & Triare usque ad † Partedoros montes. Ultrā sunt Colchicæ solitudines: quarum à latere ad Ceraunios uerso, Armenochalybes habitant, & Moschorum tractus ad Iberum amnem in Cyrum defluentem: & infra eos Sacassani, & deinde Macrones ad flumen Absarum. Sic plana ac deuexa obtinentur. Rursus ab Albanicæ confinio, tota montium fronte, gentes Syluorum feræ, & infra Lubienorum, mox Diduri & Sodii.

Portæ Caucasie.

CAP. XI.

Ab iis sunt portæ Caucasie, magno errore à multis Caspiæ dictæ, ingens naturæ opus, montibus interruptis repente, ubi fores obditæ ferratis trabibus, subter medias amne Dyriodori fluente, citràque in rupe castello (quod uocatur Cumania) communito ad arcendas transitu gentes innumeras: ibi loci terrarum orbe portis discluso, ex aduerso maximè Harmastis oppidi Iberum. A portis Caucasii per montes Gordyeos Valli, Suarni indomitæ gentes, auri tantum metalla fodiunt. Ab iis ad Pontum usque Heniochorum

Heniochorum plura genera, mox Achæorum. Ita se habet terrarum sinus è clarissimis. Aliqui inter Pontum & Caspium mare cccclxxv. M. p. non amplius interesse tradiderunt: Cornelius Nepos cl. M. Tantis iterum angustiis infelatur Asia. Claudius Cæsar à Cimmerio Bosphoro ad Caspium mare cl. M. prodidit: eaque perfodere excogitasse Nicatorem Seleucum, quo tempore ab Ptolemæo Cerauno sit interfectus. A portis Caucaſi ad Pontum cc. M. passuum esse constat ferè.

Insule in Ponto.

C A P. XII.

Insulæ in Ponto Planetæ, siue Cyaneæ, siue Symplegades. Deinde Apollonia, Thynias dictæ, ut distingueretur ab ea, quæ est in Europa. Distat à continenti passibus M. cingitur tribus M. Et contra Pharnaceam Chalceritis, quam Græci Ariam dixerunt, sacramque Marti, & in ea uolucres cum aduenis pugnasse, pinnarum ictu.

Gentes in Scythico Oceano.

C A P. XIII.

Nunc omnibus, quæ sunt interiora Asiæ, dictis, Rhiphæos montes transcendat animus, dextræque litore Oceani incedat. Tribus hic è partibus cæli alluens Asiæ, Scythicus à Septentrione, ab Oriente Eous, à Meridie indicus uocatur, uariq; per sinus & acolas in complura nomina diuiditur. Verum Asiæ quoque magna portio appositæ Septentrioni, iniuria sideris regentis uastas solitudines habet. Ab extremo Aquilone ad initium orientis æstiu Scythæ sunt, Extra eos ultraque Aquilonis initia Hyperboreos aliqui posuere, pluribus in Europa dictos. Primum inde noscitur promontorium Celticæ
 10 Lytarmis, fluuius Carambucis, ubi lassata cum siderum ui Rhiphæorum montium deficiunt iuga. Ibique Arimphæos quosdam accepimus, haud dissimilem Hyperboreis gentem. Sedes illis nemora, alimenta bacca, capillus iuxta fœminis uirisque in probro existimatur: ritus clementes. Itaque sacros haberi narrant, inuiolatósque esse etiam feris accolarum populis: nec ipsos modò, sed illos etiam, qui ad eos perfugerint. Ultra eos planè iam Scythæ, Cimmerii, Cicianthi, Georgi, & Amazonum gens. Hæc usque ad Caspium & Hyrcanum mare. Nanque id erumpit Scythico Oceano in auerſa Asiæ, pluribus nominibus accolarum appellatum celeberrimis duobus, Caspio, & Hyrcano. Non minus hoc esse quàm Pontum Euxinum, Clitarchus putat. Eratosthenes ponit & mensuram: ab exortu ad meridiem, per Cadusiæ & Albanæ oram quinquies mill. cccc. stad. Inde per
 30 Aratiaticos, Amarbos Hyrcanos, ad ostium Zoni fluminis, quater mill. decc. stad. Ab eo ad ostium Iaxartis † mill. cccc. Quæ summa efficit quindicies centena septuagintaquinque mil. pas. Artemidorus hinc detrahit uiginti quinque M. pas. Agrippa Caspium mare, gentesque quæ circa sunt, & cum his Armeniam determinans, ab oriente Oceano Serico, ab occidente Caucaſi iugis, à meridie Tauri, à septentrione Oceano Scythico, patere qua cognitum est, cccxc. M. p. in longitudinem: ccxc. M. in latitudinem prodidit. Non desunt uerò, qui eius maris uniuersum circuitum à freto xxxv. M. pass. tradunt. Irumpit autem arcus faucibus, in longitudinem spatiosis. At ubi cœpit in latitudinem pandi, lunatis obliquatur cornibus: uelut ad Mæotim lacum ab ore discedens, Scytici arcus (ut author est M. Varro) similitudine. Primus sinus appellatur Scythicus: utrinque enim
 40 accolunt Scythæ, & per angustias inter se comitant, hinc Nomades & Sauromatæ multis nominibus, illinc Abzæ non paucioribus. Ab introitu dextra, mucronem ipsum faucium tenent Vdini, Scytharum populus: dein per oram Albani (ut ferunt) ab Iasoneorti. Ante quos mare quod est, Albanum nominatur. Hæc gens superflua montibus Caucaſis, ad Cyrum annem, Armeniæ confinium atq; Iberiæ, descendit, ut dictum est. Super maritima eius, Vdinorumque gentem Sarmatæ, Vidorii, Arotres prætenduntur: quorum à tergo indicatæ iam Amazones Sauromatides. Flumina per Albaniam decurrunt in mare, Cassios & Albanos: deinde Cambyſes in Caucaſiis ortus montibus: mox Cyrus in Coraxicis, ut diximus. Oram omnem à Caucaſo præaltis rupibus † inaccessam, patere
 50 Caspii. Corrīgendus est error in hoc loco multorum, & eorum etiam, qui in Armenia res proximè cum Corbulone gessere. Nanque hi Caspias appellauerunt portas Iberiæ,

tal. M.

† xxiior ue
 tusta lectio.
 M. M. cccc.
 ita exigente
 & calcula
 tione, de ſua
 ris alioqui
 summe ſequē
 ti mille ſua
 dijs.

† inaccessam

quas Caucasias diximus uocari : sitis[†]que depicti , & inde missi , hoc nomen inscriptum habent. Et Neronis principis comminatio, ad Caspias portas tendere dicebatur, cum peteret illas , quæ per Iberiam in Sarmatas tendunt , † uix ullo propter appositos montes aditu. Ad Caspium mare sunt aliæ, Caspiis gentibus iunctæ : quod dignosci non potest, nisi comitatu rerum Alexandri Magni. Nanque Persarum regna, quæ nunc Parthorum intelligimus, inter duo maria Persicum & Hyrcanum Caucasus iugis attolluntur : utrinque per deuexa laterum Armeniæ maiori, à frontis parte, quæ uergit in Comagenen, Sophene (ut diximus) copulatur, eique Adiabene Assyriorum initium. Cuius pars est Arbelitis, ubi Darium Alexander debellauit, proxima Syriæ. Totam eam Macedones Mygdoniam cognominauerunt à similitudine. Oppida, Alexandria, item Antiochia, quam Nisibin uocant. Abest ab Artaxatis deccl. M. passuum. Fuit & Ninus imposita Tigri , ad Solis occasum spectans, quondam clarissima. Reliqua uerò fronte, qua tendit ad Caspium mare, Atropatene, ab Armeniæ Otene regione discreta Araxe. Oppidum eius Gazæ ab Artaxatis quadringenta quinquaginta M. pass. Totidem ab Ecbatanis Medorum , quorum pars sunt Atropateni.

† Melius sic, mutata nonnihil distinctione, Vix ullo propter appositos montes aditu ad Caspium mare. Sunt aliæ &c.

Media, Caspiæ portæ.

C A P. X I I I I.

E Cbatana caput Mediæ Seleucus rex condidit : à Seleucia magna deccl. M. passuum à portis uerò Caspiis xx. M. Reliqua Medorum oppida, Phausia , Agamzua , Apamia Rhaphane cognominata. Causa portarum nominis eadem, quæ supra, interruptis angusto transitu iugis, ita ut uix singula meent plaustra, longitudine viij. M. passuum roto opere manu factio. Dextera leuâque ambustis similes impendent scopuli, sitiente tractu per xxxviij. M. pass. Angustias impedit corruatus falis è cauitibus liquor, atque eâdem emissus. Præterea à serpentium multitudo, nisi hyeme, transitum non sinit.

Gentes circa Hyrcanum mare.

C A P. X V.

† finus, A Diabenis connectuntur Carduchi quondam dicti, nunc Cordueni, præfluente Tiagri : his Pratiæ Paredoni appellati , qui tenent Caspias portas. Iis à latere altero occurrunt deserta Parthiæ, & Citheni iuga. Mox eiusdem Parthiæ amœnissimus † situs, qui uocatur Choara. Duæ urbes ibi Parthorum , oppositæ quondam Medis , Calliope, & alia in rupe Iffatis quondam. Ipse uerò Parthiæ caput Hecatompylos abest à portis cxxxij. M. pass. Ita Parthorum quoque regna foribus discluduntur. Egressos portis excipit protinus gens Caspia, ad litora ulq; quæ nomen portis & mari dedit. Læua montosa. Ab ea gente retrorsus ad Cyrum amnem produntur cccx. M. pass. Ab eodem amne si subeat ad portas, dcc. M. pass. Hunc enim † deinde cardinem Alexandri Magni itineris fecere, ab iis portis ad Indiæ principium, stadia quindecim millia sexcenta octoginta prodendo : ad Bactra oppidum, quod appellant Zariaspa, tria nullia septingenta. Inde ad laxartem amnem quinque M.

† deinde, uideatur abusu dare, neque est in antiq. cod.

Item aliæ gentes.

C A P. X V I.

A Caspiis ad orientem uersus regio est Zapauortene dicta, & in ea fertilitatis inclytæ locus Darieum. Mox gentes Tapyri, Anariaci, Stauri, Hyrcani, à quorum litoribus idem mare Hyrcanum uocari incipit à flumine Syderi. Circa id amnes Mazeras , Stratos, omnia ex Caucaſo. Sequitur regio Margiane, apicitatis inclytæ, sola in eo tractu uitifera, undique inclusa montibus amœnis, ambitu stadiorum mille quingentorum, difficilis aditu propter harenosas solitudines per cxx. M. passuum & ipsa contra Parthiæ tractum sita, in qua Alexander Alexandriam condiderat : qua diruta à barbaris, Antiochus Seleuci filius, eodem loco restituit Syriam interfluente Margo , qui corruatur in Zotale. is maluerat illam Antiochiam appellari. Urbis amplitudo circuitu lxx. stad. In hanc Orodes Romanos Crassiana clade captos deduxit. Ab huius excelſis per iuga Caucaſi protenditur ad Bactros usque gens Mardorum, fera, sui iuris. Ab eo tractu gentes Ochani, Chomari, Berdrigei, Harmatotrophii, Bomarei, Commani, Marucæ, Mandrueni, Iatii. Flumina Mandrum, Cridnum : ultraque Chorasmi, Gandari, Attasini, Paricani, Sarangæ, Parrhasini, Maratiani , Nasotiani , Aorſi, Gelæ, quos Græci Cadusios appellauere,

10

20

30

40

50

pellauere, Matiani. Oppidum Heraclea, ab Alexandro conditum: quod deinde subuersum restitutum, Antiochus Achaida appellauit: Derbices, quorum medios fines secar Oxus amnis, ortus in lacu Oxo: Syrmata, Oxii, Taga, Heniochi, Bateni, Sarapara, Baetri, quorum oppidum Zariaspe, quod postea Baetrum à flumine appellatum est. Gens hæc obtrinet auersa montis Paropamisi, ex aduerso fontis Indi: includitur flumine Ocho. Ultra Sogdiani, oppidum Panda, & in ultimis eorum finibus Alexandria, ab Alexandro magno conditum. Ara ibi sunt ab Hercule ac Libero patre constituta, item Cyro & Semiramide atque Alexandro: finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum, includente flumine laxarte, quod Scythæ Silyn uocant: Alexander, militisque eius, Tanain putauere esse. Transcendit eum amnem Demonax, Seleuci & Antiochi regum dux, quem maximè sequimur in iis: arasque Apollini Didymæo statuit.

Scytharum gens.

C A P. X V I I.

Ultra sunt Scytharum populi. Persæ illos Sacas in uniuersum appellauere à proxima gente, antiqui Arameos. Scythæ ipsi Persas, Chorlosos: & Caucasum montem, Graucasum: hoc est, niue candidum. Multitudo populorum innumera: & quæ cum Parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorum Sacæ, Massagetæ, Dahæ, Essedones, Ariacæ, Rhymnici, Pefici, Amordi, Histi, Edones, Camæ, Camacæ, Euchatæ, Corieri, Antariani, Pialæ, Arimaspi, antea Cadidiri, Asæi, Oetei. Ibi Napæi interisse dicuntur, & Apellæi. Nobilia apud eos flumina, Mandagrazum & Caspasium. Nec in alia parte maior aurhorum inconstantia, credo, propter innumeras uagâsque gentes. Haulum ipsius maris dulcem esse & Alexander Magnus prodidit, & M. Varro, talem perlatum Pompeio, iuxta res gerenti Mithridatico bello, magnitudine haud dubiè influentium amnium uictio sale. Adiicit idem, Pompeii ductu exploratum, in Baetros septem diebus ex India perueniri ad Icarum flumen, quod in Oxum influat: & ex eo per Caspium in Cyrum subuectas, quinque non amplius dierum terreno itinere, ad Phasin in Pontum Indicas posse deuehi merces. Insula toto eo mari multa, uulgata una maximè Tazata: à Caspio mari Scythicoque Oceano, in eam cursus inflectitur, ad Orientem conuersa litorum fronte. Inhabitabilis eius prima pars, à Scythico promontorio, ob niues: proxima, inculta sæuitia gentium. Anthropophagi Scythæ insident, humanis corporibus uescentes. Ideo iuxta uastæ solitudines, ferarumque multitudo, haud dissimilem hominum immanitatem obidens. Iterum deinde Scythæ. Iterumque deserta cum belluis, usque ad iugum incumbens mari, quod uocant Tabin. Nec ante dimidiam fermè longitudinem eius ora, quæ spectat ælium Orientem, inhabitatur illa regio. Primi sunt hominum, qui noscantur, Seres, lanicio sylvarum nobiles, persusam aqua depectentes frondium canitiem: unde geminus feminis nostris labor, redordiendi fila, rursumque texendi. Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, ut in publico matrona transluceat. Seres mites quidem, sed & ipsi feris persimiles, cæterum reliquorum mortalium fugiunt, cum commercia expetant. Primum eorum noscitur flumen Psitaras, proximum Carabi, tertium Lanos, à quo promontorium: Chryse sinus, Cyrnaba flumen, Attanos sinus. Et gens hominum Attacorum, apricis ab omni noxio afflatu seclusa collibus, eadem, qua Hyperborei degunt, temperie. De iis priuatim condidit uolumen Anometerus, sicut Hecæteus de Hyperboreis. Ab Attacoris gentes Thyri & Tochari, & iam Indorum Casiri: introfus ad Scythas uersi, humanis corporibus uescuntur. Nomades quoque Indiæ uagantur. Sunt qui ab Aquilone contingi ab ipsis & Cyconas dixere, & Brysanos. Sed inde (ut planè consentiunt omnes) Emodi montes assurgunt, Indorumque gens incipit, non eo tantum mari adiacens, uerum & meridiano, quod Indicum appellauimus: quæque pars Orienti aduersa recto prætenditur spatio, ad flexum & initium Indici maris xxviii. lxxv. M. pass. colligit. Deinde quæ flectitur in Meridiem xxviii. lxxv. mill. pass. ut Eratosthenes tradit, usque ad Indum, qui est ab Occidente finis Indiæ. Compleures autem totam ipsius longitudinem xl. dierum nocturnumque uelifico nauium cursu

determinauere:& à septentrione ad meridiem $\overline{\text{xxvii}}$. quinquaginta mill. pass. Agrippa longitudinis $\overline{\text{xxxiii}}$. latitudinis $\overline{\text{xxiii}}$. prodidit. Posidonius ab æstiuo Solis ortu ad hybernū exortum metatus est eam, aduersam Galliæ statuens, quam ab occidente æstiuo ad occidentem hybernū merabatur totam à Fauonio. Itaque obuersam eius uenti afflatu iuuari Indiam, salubremque fieri, haud dubia ratione docuit. Alia illius cæli facies, alii siderum ortus: binæ messes in anno, binæ ætates, media inter illas hyeme Etesiarum flatu: nostra uerò brumali. Lenes ibi auræ, mare nauigabile, gentes & urbes innumerabiles, si quis omnes persequi uelit. Etenim patefacta est non modò Alexandri Magni armis, regūque qui ei successere, circumuectis etiam in Hyrcanum mare, & Caspium Seleuco & Antiocho, præfectoque classis eorum Patrocle: uerū & aliis authoribus Græcis, qui cum regibus Indicis morati (sicut Megasthenes, & Dionysius à Philadelpho missus ex ea causa) uires quoque gentium prodidit. Non tamen deest diligentiae locus, ad eò diuersa & incredibilia traduntur. Alexandri Magni comites in eo tractu Indiæ quem subegerant, scripserunt quinque mill. oppidorum fuisse, nullum Cominus, gentium ix. Indiæque tertiam partem esse terrarum omnium, multitudinem populorum innumeram, probabili sanè ratione. Indi enim propè gentium soli nunquam emigrare finibus suis. Colliguntur à Libero patre ad Alexandrum Magnum reges eorum cliij. annis quinque mill. cccij. adiiciunt & menses tres. Annium mira uastitas. Proditur Alexandrum nullo die minus stadia sexcenta nauigasse in Indo, nec potuisse ante menses quinque enauigare, adiectis paucis diebus: & tamen minorem Gange esse constat. Seneca etiam apud nos, tentata Indiæ commentatione sexaginta amnes eius prodidit gentes duodeuiginti centūque. Par labor sit montes enumerare. Iunguntur inter se Imaus, Emodus, Paropamisus, Caucaſi partes, à quibus tota decurrit in planitiem immensam, & Aegypto similem. Verū ut terrena demonstratio intelligatur, Alexandri Magni uestigiis insistamus. Diognerus & Beton itinerum eius mensores, scripsere, à portis Caspiis Hecatompylon Parthorum, quot diximus, millia esse: inde Alexandriam Arion, quam urbem is rex condidit, ccccc. lxxv. mill. Inde ad Prophthasiam Drangarum cxcix. mill. Inde ad Arachosiorum oppidum ccccc. xv. mill. Inde Orthospanum ccl. mill. Inde Alexandri oppidum quinquaginta mill. In quibusdam exemplaribus diuersi numeri reperiuntur. Hanc urbem sub ipso Caucaſo esse positam. Ab ea ad flumen † Chepta, & oppidum Indorum Peucolaitin, ccxxvij. mill. Inde ad flumen Indum & oppidum Taxila, sexaginta mill. Ad Hydaspem fluuium clarum, cxx. mill. Ad Hypasin non ignobiliorem, xlix. cccxc. mill. qui fuit Alexandri itinerum terminus, exuperato tamen amne, arſque in aduersa ripa dicatis. Epistolæ quoque regis ipsius consentiant his. Reliqua inde Seleuco Nicatori peragrata sunt: ad Hesidrum, clxviij. mill. Iomanem amnem tantundem. Exemplaria aliqua adiiciunt quinque mill. passuum. Inde ad Gangen cxij. mill. Ad Rhodapham cxix. mill. Alii cccxxv. mill. in hoc spatio produnt. Ad Calinipaxa oppidum, clxviij. ccccc. alii cclxv. mill. Inde ad confluentem Iomanis amnis, & Gangis dcxxv. mill. plerique adiiciunt xiiij. mill. ad oppidūque Palibotra cccccxv. Ad ostium Gangis dc. xxxviij. null. passuum. Gentes, quas memorare non pigeat, à montibus Emodis, quorum promontorium Imaus uocatur, incolarum lingua nūosum significante, Isari, Cosyri, Izgi, & per iuga Chisiotofagi, multarūque gentium cognomen Brachmanæ, quorum Maccocalingæ. flumina Pumas & Caines (quod in Gangem influit) ambo nauigabilia. Gentes Calingæ proximi mari, & suprà Mandeï, Malli, quorum mons Mallus, tractūque eius finis Ganges.

Fluius Ganges.

C A P. X V I I.

H Vnc alii incertis fontibus, ut Nilum, rigantēque uicina eodem modo, alii in Scythicis montibus nasci dixerunt. Inſuere in eum xix. amnes. Ex iis nauigabiles, præter iam dictos, Canucham, Vamam, Erranoboam, Coſoagum, Sonum. Alii cum magno fragore ipsius statim fontis erumpere: deiectūque per scopulosa & abrupta, ubi primum molles planties contingat, in quodam lacu hospitari: inde lenem fluere, ubi minimum

† Alias, Coſopeta: cuius fluuij meminit & c. 21.

num viij. M. pass. latitudine, ubi modicum, stadiorum centum latitudine nusquam minore pass. xx.

Gentes Indiæ.

CAP. XIX.

Nouissima gente Gangaridum Calingarum regio Partalis uocatur. Regi lxxx. mil. peditum, equites mille, elephantum dcc. in procinctu bellorum excubant. Nanque uitae mitioribus populis Indorum multipartita degitur. Alii tellurem exercent: militiam alii capeffunt: merces alii suas euehunt, res externas inuehunt, res publicas optimi ditissimæque temperant, iudicia reddunt, regibus assident. Quintum genus celebratæ illic, & propè in religionem uersæ sapientiæ deditum, uoluntaria semper morte uitam, accenso prius rogo, finit. Vnum super hæc est semiferum, ac plenum laboris immensi, & quo supra dicta continentur, uenandi elephantum domandique. Iis arant, iis inuehuntur, hæc maximè nouere pecuaria: iis militant, dimicantque pro finibus. Delectum in bellua uires & ætas atque magnitudo faciunt. Insula in Gange est amplæ magnitudinis, gentem continens unam, Modogalicam nomine. Ultra siti sunt Modubæ, Molindæ, ubere cum oppido eiusdem nominis magnifico, Galmodroeci, Preti, Calistæ, Safuri, Passalæ, Colubæ, Orxulæ, Abali, Talustæ. Rex horum peditum l. M. equitum iij. M. elephantos cccc. in armis habet. Validior deinde gens Andaræ, plurimis uicibus, xxx. oppidis, quæ muris turribusque muniuntur, regi præbet peditum c. M. equitum ij. M. elephantos M. Fertillissimi sunt auri Dardæ, Setæ uerò argenti. Sed omnium in India propè, non modò in hoc tractu, potentiam claritatemque antecedit Prasii, amplissima urbe ditissimæque Palibotra. Vnde quidam ipsam gentem Palibotras uocant, imò uerò tractum uniuersum à Gange. Regi eorum peditum sexcenta M. equitum xxx. M. elephantorum ix. M. per omnes dies stipendiantur. Vnde coniectatio ingens opum est. Ab iis in interiore situ Monedes & Suari, quorum mons Maleus, in quo umbræ ad Septentrionem cadunt hyeme, æstate in Austrum, per senos menses. Septentriones eo tractu semel in anno apparere, nec nisi xv. diebus, Beton author est: hoc idem pluribus locis Indiæ fieri, Megasthenes. Austrinum polum Indi Dramasa uocant. Amnis Iomanes in Gangem per Palibotras decurrit inter oppida Methora & Cyrisoborça. A Gange uersa ad Meridiem plaga tinguntur Sole populi, iam quidem infecti, nondum tamen Aethiopum modo exultis: quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferunt sidus. Indus statim à Prasiorum gente, quorum in montanis Pygmæi traduntur. Artemidorus inter duos amnes. xxxi. M. pass. interesse tradit.

Indus fluuius.

CAP. XX.

Indus, Sandus ab incolis appellatus, in iugo Caucafi montis, quod uocatur Paropamisus aduersus Solis ortum effusus, & ipse unde uiginti recipit amnes. Sed clarissimos Hydaspem, quatuor alios afferentem, Cantabram tres. Per se uerò nauigabiles Acesinem & Hypasin, quadam tamen aquarum modestia nusquam latior quinquaginta stadiis, aut altior xv. pass. amplissimam insulam efficiens, quæ Prasiane nominatur, & aliam minorem, quæ Patale. Ipse per xxi. xl. M. pass. parcissimis authoribus nauigatus, & quodam Solis comitatu in occasum uersus, Oceano infunditur. Mensuram in ora ad eum
40 ponam, ut inuenio, generatim, quanquam inter se nullæ congruant. Ab ostio Gangis ad promontorium Calington, & oppidum Dandagula dccxxv. mill. pass. Ad Tropina xxi. xxv. M. pass. Ad Perimulæ promontorium, ubi est celeberrimum Indiæ emporium dcll. Ad oppidum in insula, quam supra diximus Patalen, dcxx. M. p. Gentes montanæ inter eum & Iomanem Cesi, Cetriboni syluestres: deinde Megallæ, quorum regi quingenti elephantum, peditum equitumque numerus incertus: Chrysei, Parafangæ, Alangæ tigris fera fœcantes. Armant peditum xxx. mill. elephantos ccc. equites. dccc. Hos includit Indus, montium corona circumdatus & solitudinibus per dcxxv. mill. Infra solitudines, Dari, Suræ: iterumque solitudines per clxxxviij. M. pass. plerumque harenis ambientibus haud alio modo, quam insulas mari. Infra deserta hæc Maltecoræ, Singæ, Marohæ, Rarungæ,
50 Moruntes, Masuæ, Pagungæ. Iam hi montium, qui perpetuo tractu Oceani oram tenent, incolæ liberi, & regum expertes, multis urbibus montanos obtinent colles. Naræ deinde,

deinde, quos claudit mons altissimus Indicorum Capitalia. Huius incolæ, alio latere latè auri & argenti metalla fodiunt. Ab iis Oraturæ, quorum regi elephantis quidam decem, sed amplæ vires peditum: Varetaræ, qui sub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditumque: Odomboeræ, Salabastaræ, Horatæ urbe pulchra, fossis palustribus munita: per quas crocodili, humani corporis avidissimi, aditū nisi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automela, impositum litori, quinque amniū in unum confluyente concursu, emporio nobili. Regi eorum elephantis M. cccccc. peditum cl. M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex, elephantos lx. paruasque reliquas vires habet. Ab iis gens Pandæ, sola Indorum regnata scēminis. Vnam Herculi sexus eius genitam ferunt, ob idque gratiorem præcipuo regno donatam. Ab ea deducentes originem imperitant ccc. oppidis, peditum cl. M. elephantis quingentis. Post hanc trecentarum urbium Syrieni, Derangæ, Posingæ, Buzæ, Gogiarei, Vmbræ, Neræ, Brancosi, Nobundæ, Cocondæ, Nesci, Pedatritæ, Salobriaræ, Oloitræ Patalen insulam attingentes: à cuius extremo litore ad Caspias portas xviii. xxv. M. produuntur. Hinc deinde accollunt Indum aduersum euidenti demonstratione Amataræ, Bolingæ, Gallitaluræ, Dimuri, Megari, Ordabæ, Mesæ. Ab his Vri, Sileni: mox deserta in ccl. M. passuum. Quibus exuperatis Organagæ, Abaortæ, Sibaræ, Suertæ: & ab iis solitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgæ, Baraomataræ, Gumbritæque, quorum xij. nationes, singulisque binæ urbes. Alenitrium urbium incolæ. Caput eorum Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi sepulto conditum. Montani super hos Caucaaso subiecti, Soleadæ, Sondræ, transgressisque Indum, & cum eo decurrentibus Samarabriæ, Sambruceni, Brisabritæ, Orsui, Antixeni, Taxilæ, cum urbe celebri, iam in plana demisso tractu, cui uniuerso nomen Amandræ. Populi quatuor, Peucolaitæ, Arfagalitæ, Geretæ, Asoi. Etenim plerique ab Occidente non Indo amne determinant, sed adiiciunt quatuor satrapias, Gedrosos, Arachotas, Arios, Paropamisadas.

Arij & iunctæ gentes.

C A P. X X I.

Vltimo fine Cophete fluuii, quæ omnia Ariorum esse, alijs placet. Necnon & Nyfam urbem plerique Indiæ ascribunt, montemque Merum Libero patri sacrum: unde origo fabulæ, Iouis femine editum. Item Aspagonas gentem, vitis, & lauri, & buxi, pomorumque omnium in Græcia nascentium fertilem. Quæ memoranda, & propè fabulosa, de fertilitate terræ, ac genere frugum & arborumque, aut ferarum aut uolucrum, & aliorum animalium traduntur, suis quæque locis in reliqua parte operis commemorantur. Quatuor uero satrapiarum mox paulò, ad Taprobanen insulam festinante animo. Sed antè sunt alia, Patale, quam significauimus, in ipsis faucibus Indi triquetra figura cc. xx. M. pass. latitudine. Extra ostium Indi, Chryse, & Argyre, fertiles metallis, ut credo. Nam quod aliqui tradidere, aureum argenteumque iis solum esse, haud facile crediderim. Ab iis xx. M. pass. Crocala. Ab ea xij. M. pass. & Bibaga, ostreis & conchyliis referta. Deinde Toralliba ix. M. pass. à suprâ dicta, multæque ignobiles.

Taprobane insula.

C A P. X X I I.

Taprobanen alterum orbem terrarum esse, diu existimatum est. Antichthonum appellacione. Ut liqueret insulam esse, Alexandri Magni ætas resque præstiterunt. Onesicritus classis eius præfectus, elephantos ibi maiores bellicosioresque, quam in India, gigni scripsit. Megasthenes flumine diuidi, incolasque Palægonos appellari, auri margaritarumque grandiu fertiliores, quam Indos. Eratosthenes & mensurâ prodidit longitudinis vij. M. stad. latitudinis quinque M. nec urbes esse, sed uicos septingentos. Incipit ab Eoo mari, inter portu occasumque Solis Indiæ prætenta, & quondam credita xx. dierum nauigatione à Prasiana gente distare: mox, quia papyraceis nauibus armamentisque Nili peteretur, ad nostrarum nauium cursus, vij. dierum interuallo taxato. Mare interest uadosum, senis non amplius altitudinis passibus, sed certis canalibus adeò profundum, ut nullæ ancoræ fiant: ob id nauibus utrinque proræ, ne per angustias aluei circumagi sit necesse. Siderum in nauigando nulla obseruatio. Septentrio non cernitur: sed uolucres secum uehunt, emittentes

† arborumque lanifera
rum

† Alias, Basilas, quæ appellacione utitur & Arrianus in Hist. Ind.

10

20

30

40

50

tentes

rentes sapius, meatumque earum terras petentium comitantur. Nec plus, quam ternis mensibus in anno, nauigant. Cauent à solstitio maximè centum dies, tunc illo mari hyberno. Haëtenus à prificis memorata: nobis diligentior notitia Claudii principatu contigit, legatis etiam ex insula aduectis. Id accidit hoc modo: Annii Plocami, qui maris rubri uectigal à fisco redemerat, libertus circa Arabiam nauigans, Aquilonibus raptus præter Carmaniam xv. die Hippuros portum eius inuectus, hospitali regis clementia sex mensium tempore inurbus alloquio, percontanti postea enarrauit Romanos & Casarem. Mirum in modum in auditis iustitiam ille suspexit, quod pares pondere denarii essent in captiua pecunia, cum diuersæ imagines indicarent à pluribus factos. Et hoc maximè sollicitatus ad amicitiam, legatos quatuor misit, principe eorum Rachia. Ex iis cognitum, D. esse oppida, portum contra meridiem appositum oppido Palesimundo, omnium ibi clarissimo, ac regia cc. M. plebis. Stagnum intus Megisba, cclxxv. M. pass. ambitu, insulas pabuli tantum fertiles, complexum. Ex eo duos amnes erumpere. Palesimundum, iuxta oppidum eiusdem nominis influentem in portum tribus alueis, quinque stadiorum arctissimo, xv. amplissimo: alterum ad Septentrionem Indiãque uersum, Cydara nomine. Proximum esse Indiæ promontorium, quod uocetur † Colaicum, quatruidi nauigatione, medio in cursu Solis insula occurrente. Mare id colore peruiridi, præterea fruticolum arboribus, iubas earum gubernaculis deterentibus. Septentriones Vergiliãque apud nos, ueluti nouo cælo, mirabantur. Lunam quidem apud ipsos, non nisi ab octaua ad xvj. supra terram aspici fatentes. Canopum lucere noctibus, sidus ingens & clarum. Sed maximè mirum iis erat, umbras suas in nostrum cælum cadere, non in suum: Solẽque à læua oriri, & in dexteram occidere potius, quam è diuerso. Iidem narrauerunt, latus insulæ, quod prætenderetur Indiæ, x. M. stad. esse, ab Oriente hyberno ultra montes Emodos. Seras quoque ab ipsis aspici, notos etiam commercio: patrem Rachia comẽsse eo. Aduenis ibi feras occurfare. Ipsos uerò excedere hominum magnitudinem, rutilis comis, cæruleis oculis, oris sono truci, nulli cõmercio linguæ. Cætera eadem, quæ nostri negotiatores. Fluminis ulteriore ripa merces positas iuxta uenalia tolli ab his, si placeat permutatio: non aliter odio iustiore luxuriæ, quam si perducta mens illuc usque cogitet, quid & quod petatur & quare. Sed ne Taprobane quidem, quamuis extra orbem à natura relegata, nostris uitis caret. Aurum argentumque & ibi in pretio. Mariorum testudinis simile, gemmæ margaritæque in honore multo præstantiores, & totius luxuriæ nostræ cumulus. Ipsorum opes maiores esse dicebant, sed apud nos opulentia maiorem usum. Seruum nemini, non in diem aut interdiu somnum: ædificia modicè ab humo extantia: annonam nunquam augeri. non fora litæ sue esse: coli Herculem: eligi regem à populo senecta clementiaque, liberos non habentem: & si postea gignat, abdicari, ne fiat hæreditarium regnum. Rectores ei à populo xxx. dari: nec nisi plurium sententia quenquam capitis damnari: sic quoque appellationem esse ad populum. lxx. iudices dari: si liberent ii reum, amplius triginta iis nullam esse dignationem, grauissimo probro. regi cultum. Liberi patris, cæteris Arabum. Regem, si quid delinquit, morte mulctari, nullo interimente, auersantibus cunctis, & commercia etiam sermonis negantibus. Festa uenatione absumi, gratissimam eam tigris elephantisque constare. Agros diligenter coli: uitis usum non esse: pomis abundare. Esse & in piscatu uoluptatem, testudinum maximè, quarum superficie familias habitantium contegi: tanta reperiri magnitudine. Vitani hominum centum annis modicam. Hæc comperta de Taprobane. Quatuor satrapia, quas in hunc locum distulimus, ita se habent.

Capissene, Carmania.

C A P. X X I I I.

Proximis Indo gentibus montana Capissenæ habent Capissam urbem, quam diruit Cyrus. † Arachosia cum oppido flumine eiusdem nominis, quod quidam Cophen dixere, à Semiramide conditum. Annis Hermandus præfluens per Abesten Arachosiorum. Proximos iis à Meridie ad partem Arachotarum faciunt Gedrosos, & à Septentrione Paropamisadas. Cartana oppidum sub Caucaſo, quod postea Tetragonis dictum.

† Colaicum.

† Melius uetus codices aptiorque uerborum ordine Arachosia cum flumine & oppido eiusdem nominis, quod quidam Phoclin dixerunt. Phoclin autem præter cæteros inter Arachosias uetus et Ptolemeus.

† Rectior ue-
luta lectio.
Infra hæc o-
mnia ab In-
do Ariana
regio. Ari-
ana enim ab
ortu Indo
terminari,
notum est ex
libri huius
cap. 20. &
21. item ex
Strab. li. 15.

† circumue-
ctus meridia-
na Persidis.

† Zizerum
portum in
die.

† Consule de
hoc loco Bu-
dæum lib. 4.
de Afse.

dictum. Hæc regio est ex aduerso Bactrianorum deinde, cuius oppidum Alexandria, à conditore dictum, Sydraci, Danguæ, Parapiani, Cantaces, Maci. Ad Caucasum Cadrusi oppidum ab Alexandro conditum. † Infra hæc omnia, ora ab Indo. Ariana regio ambusta feruoribus, desertisque circumdata, multa tamen interfula opacitate: cultores congregat circa duos maximè fluuios, Tonderon & Arosapen. Oppidum Artaccana. Arius amnis, qui præfuit Alexandriam ab Alexandro conditam. † Patet oppidum stad. xxx. multoque pulchrius, sicut antiquius, Artacabane, iterum ab Antiocho munitum, stad. l. Dorisci gens. Amnes Pharnacotis, Ophradus. Prophthasia oppidum Zarasparum, Drangæ, Argetæ, Zarangæ, Gedrusi. Oppida Peucolais, Lymphorta, Methoricum desertum. Amnis Manain, Augutturi gens. Flumen Borru, gens Vrbi, flumen nauigabile Ponamus Pandarum finibus. Item Caberon Sorarum ostio portuosus, Oppidum Condigramma. Flumen Cophes, Influxunt in eum nauigabilia Sadarus, Parospus, Sodinus. Arianae partem esse Daritin aliqui uolunt, mensuramque produnt utriusque longitudine xxx. l. mil. passuum latitudine nimidio minore, quam India. Alii Gedrusos & Scyros posuere per $\text{clxxxiiij. mill. pass.}$ Mox Ichthyophagos Oritas, propria non Indorum lingua loquentes, per cc. mill. pass. Inde posuere Arbiorum gentem per cc. mill. Ichthyophagos omnes Alexander uetuit piscibus uiuere. Ultra deserta, deinde Carmania, ac Persis, atque Arabia. Sed priusquam hæc generatim persequamur, indicare conuenit, quæ prodit Onesicritus, classe Alexandri † circumuectus in mediterranea Persidis ex India, narrata proximè à Iuba: dein eam navigationem, quæ his annis comperta seruatur hodie. Onesicriti & Nearchi nauigatio nec nomina habet mansionum, nec spatia. Primumque Xylenopolis, ab Alexandro condita, unde cœperunt exordium, iuxta quod flumen, aut ubi fuerit, non satis explanatur. Hæc tamen digna memoratu produntur ab eis: oppidum à Nearcho conditum in navigatione ea. Flumen Nabrum nauium capax: contra insula distans lxx. stad. Alexandria condita à Leonato iussu Alexandri in finibus gētis. Argenus portu salubri. Flumen Tuberum nauigabile, quod circa Pariræ. Deinde Ichthyophagi tam longo tractu, ut xx. dierum spatio prænauigauerint. Insula, quæ Solis appellatur, & eadem cubile Nympharum, rubens, in qua nullum non animal absumitur, incertis causis. Ori gens. Flumen Carmaniae Hytanis portuosum, & auro fertile. Ab eo primum septentriones apparuisse adnotauere. Arcturum nec omnibus cerni noctibus, nec totis unquam. Achæmenidas usque illo tenuisse. Aeris & ferri metalla, & arsenici, & minii exerceri. Inde promontorium Carmaniae est: ex quo in aduersa ora ad gentem Arabiæ Macas traiectus distat l. M. pass. Insulæ tres, quarum Organa tantum habitatur aquosa, à continentis xxv. M. pass. Insulæ iij, iam in sinu ante Persida. Circa has hydri marini uicenum cubitorum adnatantes terruere classem. Insula Acrotadus, item Gaurare, in quibus Chiani gens. Flumen Hyperis in medio sinu Persico, onerariarum nauium capax. Flumen Sitiogagus, quo Pasargadas septimo die nauigatur. Flumen nauigabile Phiristimus, insula sine nomine. Flumen Granus modicarum nauium capax, per Susianen fluit: dextra eius accollunt Deximontani, qui bitumen perficiunt. Flumen Oroatis ostio difficili, nisi peritis: insulæ 11 paruæ: inde uadosa nauigatio palustri similis, per euripos tamen quosdam peragitur. Ostium Euphratis. Lacus, quem faciunt Eulæus & Tigris iuxta Characem. Inde Tigri Susa. Festos dies ibi agentem Alexandrum inuenerunt septimo mense, postquam digressus ab iis fuerat Patalis, tertio navigationis. Sic Alexandri classis nauigauit. Postea à Syagro Arabiæ promontorio Patalen Fauonio, quem Hypalum ibi uocant, peti certissimum uidebatur xxxij. M. pass. æstimatione. Secuta ætas propiore cursum tutioremque iudicauit, si ab eodem promontorio † Zizerum amnem portum Indiæ peteret. Diuque ita nauigatum est, donec compendia inuenit mercator, lucròque India admota est. Quippe omnibus annis nauigatur, sagittariorum cohortibus impositis. Etenim piratæ maxime infestabant. † Nec pigebit totum cursum ab Aegypto exponere, nunc primum certa noticia patefcente. Digna res, nullo anno imperii nostri minus $\text{H—s quingenties ex-}$ hauriente India, & merces remittente, quæ apud nos centuplicato ueneant, M M passuum ab Alex

ab Alexandria abest oppidum Iuliopolis. Inde nauigant Nilo Coptum cccij. mill. pass. qui cursus Etelsis flantibus peragitur xij. diebus. A Copto camelis itur, aquationum ratione mansionibus dispositis. Prima appellatur Hydreuma, xxxij. M. Secunda in monte, diei itinere. Tertia in altero hydreumate, à Copto xcv. M. Deinde in monte. Mox ad hydreuma Apollinis, à Copto clxxxij. mill. pass. Rursus in monte. Mox ad nouum Hydreuma à Copto ccxxxij. mill. pass. Est & aliud Hydreuma uetus, Troglodyticum nominatur, ubi præsidium excubat diuerticulo 11. millium. Distat à nouo Hydreumate iij. M. pass. Inde Berenice oppidum, ubi portus rubri maris, à Copto cclvij. M. pass. Sed quia maior pars itineris conficitur noctibus propter æstus, & statuis dies absumentur, totum à Copto Berenicen iter duodecimo die peragitur. Nauigare incipiunt æstate media ante Canis ortum, aut ab exortu protinus. Veniuntque circiter xxx. die Ocelim Arabia, aut Canan thuriferæ regionis. Est & tertius portus, qui uocatur Muza, quem Indica nauigatio non petit, nec nisi thuris odorumque Arabicorum mercatores. Intus oppida: regia eius appellatur Saphar, aliudque Sabe. Indos autem petentibus utilissimum est ab Oceli egredi. Inde uento Hypalo nauigant diebus quadraginta ad primum emporium India: Muzirim, non expetendum propter uicinos piratas, qui obtinent locum nomine Hydraz: neque est abundans mercibus. Præterea longè à terra abest nauium statio, lintribusq; efferuntur onera, quæ geruntur. Regnabat ibi, cum proderem hæc, Celebothras. Alius utilior portus gentis Necanidon, qui uocatur Becare. Ibi regnat Pandion, longè ab emporio mediterraneo distante oppido, quod uocatur Modusa. Regio autem, ex qua piper monoxylis lintribus Becaren conuehant, uocatur Cottona: quæ omnia gentium portuumue aut oppidorum nomina apud neminem priorum inueniuntur. Quo apparet mutari locorum status. Ex India reuigant mense Aegypto Tybi incipiente, nostro Decembri: aut uenitque Mechiris Aegyptii intra diem sextum, quod fit intra Idus Ianuarias nostras: ita euenit, ut eodem anno remeant. Nauigant autem ex India uento Vulturno: & cum intrauere rubrum mare, Africo uel Austro. Nunc reuertemur ad propositum. Carmania oram patere duodecies centena L. M. pass. Nearchus scripsit. Ab initio eius ad flumen Sabin centum M. pass. Inde uineas coli & arua ad flumen Andanin, xxv. M. spatio. Regio uocatur Armuzia. Oppida Carmania: Zetis, & Alexandria. Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras, quod Rubrum dixere nostri, Græci Erythræum à rege Erythra, taut (ut alij) Solis repercussu talem reddi colorem existimantes: alij ab harena terræque, alij tali aquæ ipsius natura.

Taut, ut alij,
à colore Solis
repercussu
su talem reddi
colorem existimantes.

Sinus Persicus, & Arabicus.

CAP. XXIII.

Sed in duos diuiditur sinus. Is qui ab Oriente est, Persicus appellatur xxxv. M. pass. circuitur, ut Eratosthenes tradit. Ex aduerso est Arabia, cuius xli. mill. pass. est longitudo. Rursus altero ambitur sinu Arabico nominato. Oceanum qui influit, Azanium appellant. Persicum introitum v. mill. pass. latitudinis, alij quatuor fecerunt. Ab eo ad intimum sinum recto cursu. xli. xxv. mill. propemodum constat esse, & situm eius humani capitis effigie. Onesicritus & Nearchus ab Indo amne in sinum Persicum, atque illinc Babylonem ab Euphratis paludibus, scripserunt xxxv. mill. passuum esse. In Carmania angulo sunt Chelonophagi, testudinum superficie casas tegentes, carne uescentes. A flumine Arbi promontorium ipsum inhabitant, præter capita toto corpore hirti, coriisque piscium uestiti.

Cascandrus insula, Parthorum regna.

CAP. XXV.

Ab horum tractu Indiam uersus Cascandrus deserta insula in Oceano L. M. pass. traditur: iuxtaque eam freto interfluente Stoidis, quæstiosa margaritis. A promontorio Carmanis iunguntur Armozei. Quidam interponunt Arbios cccxij. M. pass. toto litore. Ibi portus Macedonum, & aræ Alexandri in promontorio. Amnes Saganos: dein Daras, & Salsos. Ab eo promontorium Themistæas, insula Aphrodisias habitatur. Inde Persidis initium ad flumen Oroatin, quo diuiditur ab Elymaide. Contra Persidem insula, Philos, Calandra, Aratia cum monte præalto Neptuno sacra. Ipsa Persis aduersus occasum

caſum ſita obtinet litora cccccc.l.m.paſſuum etiam in luxum diues,in Parthorum iam pri dem tranſlata nomen. Horum de imperio nunc paucis. Regna Parthorum duodeuigin ti ſunt omnia:ita enim diuidunt provincias circa duo(ut diximus)maria.Rubrum à me ridie,Hyrcanum à ſeptentrione.Ex iis undecim,quæ ſuperiora dicuntur,incipiunt à con finio Armeniæ,Caspilique litoribus:pertinent ad Scythas,cum quibus ex aquo degunt. †Reliqua ſeptem regna inferiora appellantur.Quod ad Parthos atinet, ſemper fuit Par thia in radicibus montium ſapius dictorum,qui omnes eas gentes prætexit. Habet ab ortu Arios,à meridie Carmaniam & Arianos,ab occaſu Pratitis,Medos, à ſeptentrione Hyrcanos,undique deſertis cincta.Vteriores Parthi Nomades appellantur:citra deſer ta, ab occaſu urbes eorum,quas diximus, Iſſatis & Calliope : ab Oriente aſtiuſ Euro pum,ab hyberno Mania:in media Hecatompilos,Aſſacia:regio Niſæa Parthyenes no bilis,ubi Alexandropolis à conditore.

Media, Meſopotamia, Babylon, Seleucia.

C A P. X X V I.

Necceſſarium eſt hoc in loco ſignare & Medorum ſitum, terrarumque faciẽ cir cumagere ad Perſicum mare,quò facilius deinde reliqua noſcantur.Nanque Me dia ab occaſu tranſuerſa oblique Parthiæ occurrens,utraq; regna includit.Habet ergo ipſa ab ortu Caſpios & Parthos, à meridie Sittacenen & Suſianen & Perſida, ab occaſu Adiabenen, à ſeptentrione Armeniam.Perſæ Rubrum mare ſemper accollere, propter quod iſ ſinus Perſicus uocatur. Regio ibi maritima Cyropolis. Quà uerò ipſa ſubit ad Medos, Elymais. Megala appellatur locus, arduo montis aſcenſu per gradus, introitu an guſto, ad Perſepolin caput regni, dirutam ab Alexandro. Præterea habet in extremis finibus Laodiceam, ab Antiocho conditam. Inde ad orientem Magi obtinent Paſſagar das caſtellum, in quo Cyri ſepulchrum eſt: & horum Ecbatana oppidum tranſlatum ab Dario rege ad montes. Inter Parthos & Arianos excurrunt Parætaceni. His gentibus & Euphrate, inferiora regna cluduntur. Reliqua dicemus à Meſopotamia, excepto mucro ne eius, Arabumque populis, in priore dictis uolumine. Meſopotamia tota Aſſyriorum fuit, uicatim diſperſa, præter Babylona & Ninum. Macedones eam in urbes congrega uere, propter ubertatem ſoli. Oppida, præter iam dicta, habet Seleuciam, Laodiceam, Artemitam: item in Arabum gente, qui Aroei uocantur, & Mardani, Antiochiam: quæ à præfecto Meſopotamiæ Nicanore condita Arabis uocatur. Iunguntur his Arabes, in trorſus Eldamarii. Super quos ad Pellacontam flumen Bura oppidum, Salmani & Ma ſei Arabes. Gordyæis uerò iuncti Aloni, per quos Zerbis fluius in Tigrin cadit, Azones, Silices montani, & Orontes. Quorum ad Occidentem oppidum Gaugamela. Item Sue in rupibus. Suprà Silici, Claſſitæ, per quos Lycus ex Armenia fertur: Abſitris ad hyber num exortum. Azochis oppidum. Mox in campeſtribus oppida Dioſpage, Polytelia, Stratonicea, Anthemus. In uicinia Euphratis Nicephorion, ut diximus, quod Alexan der iuſſit condi propter loci opportunitatem. Dicta eſt & in Zeugmate Apamia, ex qua Orientem petentes excipit oppidum apprime munitum, quondam ſtadiorum ſe xaginta quinque amplitudine, & latraparum regia appellatum, quò tributa confereban tur, nunc in arcem redactum. Durant, ut fuerant, Hebata, & ductu Pompeii Magni ter minus Romani imperii Oruros, à Zeugmate ducentis quinquaginta millibus paſſuum. Sunt qui tradunt Euphratem Gobaris præfecti opere diductum, ubi eum diximus findi, ne præcipiti curſu Babyloniam infeſtaret: ab Aſſyriis uerò uniuerſis appellatum Ar malchar, quod ſignificat regium flumen. Quà deriuatur, oppidum fuit Agrani è maxi mis, quod diruere Perſæ. Babylon Chaldaicarum gentium caput diu ſummam clari tatem obrinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Meſopotamiæ Aſſyriæque Ba bylonia appellata eſt, ſexaginta millia paſſuum amplexa muris, ducenos pedes altus, quinquagenos latis, in ſingulos pedes ternis digitis meſura ampliøre, quàm noſtra, in terſluo Euphrate, mirabili opere utroque. Durat adhuc ibi Iouis Beli templum. Inuen tor hic fuit ſideralis ſcientiæ. Cæterò in ſolitudinem rediit, exhausta uicinitate Seleucia, ob id

† Melior ue tuſta lectio, alia uerborũ diſtinctio = ne: Reliqua ſeptẽ regna inferiora ap pellantur, quæ ad Par thos attinẽt.

ob id conditæ à Nicatore intra † nonagesimum lapidem, in confluyente Euphratis fossa perducti atque Tigris: quæ tamen Babylonia cognominatur, libera hodie ac sui iuris, Macedonumque moris. Ferunt ei plebis urbanæ dc. M. esse: situm uerò mœnium Aquilæ pandentis alas: agrum totius Orientis fertilissimum. Inuicem ad hanc exhauriendam, Ctesiphontem iuxta tertium ab ea lapidem in Chalontide condidere Parthi, quod nunc est caput regni: & postquàm nihil proficiebatur, nuper Vologesus rex aliud oppidum Vologefocertam in uicino condidit. Sunt etiamnum in Mesopotamia oppida, Hipparennum, Chaldæorum & hoc, sicut Babylon, iuxta flumen Narragam, qui dedit ciuitati nomen. Muros Hipparenorum Persæ diruere. Orcheni quoque tertia Chaldæorum doctrina, in eodem situ locantur, ad Meridiem uersi. Ab his Notitæ & Ortophantæ, & Græciochantæ. Euphrate nauigari Babylonem è Persico mari ccccxiij. M. pass. tradunt Nearchus & Onesicritus. Qui uerò postea scripsere, à Seleucia ccccxc. mill. Iuba à Babylone Characem clxxv. M. pass. Fluere aliqui ultra Babylonem continuo alueo, priusquàm distrahitur in irrigua, lxxxvij. M. Vniuerso autem cursu xxi. M. pass. Inconstantiam mensuræ diuersitas auctorum facit, cum Persæ quoque schœnos & parasângas alii alia mensura determinent. Vbi desinit alueo munire, ad consinium Characis accedente tractu, statim infestant Attali latrones, Arabum gens. Vltra quos Scenitæ. Ambitu uerò Euphratis Nomades Arabiæ usque ad deserta Syriæ, unde † in meridiem flecti eum diximus, solitudines Palmyrenas relinquentem. Seleucia abest à capite Mesopotamiæ Euphratem nauigantibus undecies centena xxv. M. pass. A mari rubro si Tigri nauigetur, cccxx. mill. à Zeugmate ccccxxvij. mill. Zeugma à Seleucia Syriæ ad nostrum litus cxxxij. mill. pass. Hæc est ibi latitudo terrarum inter duo maria. Parthici uerò regni dcccc. xliij. mill. passuum. Est etiamnum oppidum Mesopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod uocant Digbam:

Flumen Tigris.

C A P. XXVII.

Sed & de Tigri ipso dixisse conueniat. Oritur in regione Armeniæ maioris, fonte con- spicuo in planitie. Loco nomen Elongosine est. Iplius, quæ tardior fuit, Diglito: unde concitatur, à celeritate Tigris incipit uocari. Ita appellant Medi sagittam. Influit lacum Arethufam omnia illata pondera sustinentem, & nitrum nebulis exalantem, Vnum genus ei piscium est, idque transcurrentis non miscetur alueo, sicut nec è Tigri pisces in lacum transnātant. Fertur autem & cursu & colore dissimilis: transuectusque occurrente Tauro monte in specu mergitur: subterque lapsus, à latere altero eius erumpit. Locus uocatur Zoroanda. Eundem esse manifestum est, quod demersa perfert. Alterum deinde transit lacum, qui Thospites appellatur: rursusque in cuniculos mergitur, & post xxv. mill. pass. circa Nymphæum redditur. Tam uicinum Arsaniæ fluere eum in regione Arrhene Claudius Cæsar author est, ut cum intumueret, confluant, nec tamen auiscantur, leuiorque Arsaniæ innatat iij. M. ferme spatio: mox diuisus in Euphratem mergitur. Tigris autem ex Armenia acceptis fluminibus clarist Partheni, Agnice, Pharione, Arabas Arocos Adiabensisque determinans, & quam diximus Mesopotamiam faciens, lustratis montibus Gordyæorum circa Apamiam Mesenes oppidum, citra Seleuciam Babyloniæ cxxv. M. p. diuisus in alueos duos, altero Meridiem ac Seleuciam petit, Mesenen perfun- dens: altero ad Septentrionem flexus, eiusdem gentis tergo campos Cauchas fecat. Vbi remeaueret aquæ, Pasitigris appellatur. Postea recipit ex Media Choaspem: atque (ut diximus) inter Seleuciam & Ctesiphontem uectus, in lacus Chaldaicos se fundit, eoque lxx. M. p. amplitudine implet. Mox uasto alueo profusus, dextra Characis oppidi infertur mari Persicò decimo ore. Inter duorū annium ostia xxv. M. p. fuere, aut (ut alii tradūt) vij. M. utroque nauigabili. Sed longo tēpore Euphratem præcluserunt Orcheni, & accolæ agros rigantes: nec nisi per Tigrin deferunt in mare. Proxima Tigri regio Parapotamia appellatur. In ea dictum est de Mesene. Oppidum eius Dibitach. Iungitur Chalontis cum Ctesiphonte, non palmetis modò, uerum & olea, pomisq; aliisq; arbutis nobilis. Ad eam peruenit Zagrus mons, ex Armenia inter Medos Adiabensisque ueniens, supra Paratace-

† Sunt qui quadragesimum legere malint, Si bonis auctoritatibus sequamur, qui Seleuciam à Babylone ccc. non amplius stadiorum di- rimit inter- uallo.

† Alueo ui- re.

† Legendum uidetur, In Orientem, ut supra lib. 5. cap. 24. ubi Euphratem tradit Palmyrenas solitudines relinquentem in Orientem se se cōuertere. Rectius, clxxv. M. quemadmodum supra lib. 5. cap. 12. apud Marcianum lib. 6.

† Vetus. cod. Parthenia, ac Nicophoria.

† Antiqua exempli. decem millium pass. ore.

nen & Persidem. Chalonitis abest à Perside cccclxxx. M. pass. Tantum à Caspio mari As-
 syriam abesse compendio itinerum aliqui tradunt. Inter has gentes atque Mesenen Sit-
 tacene est, eadem Arbelitis & Palæstine dicta. Oppidum eius Sittace Græcorum ab Ortu
 est, & Sabata. Ab Occasu autem Antiochia, inter duo flumina Tigrin & Tornadotum.
 Item Apamia, cui nomen Antiochus matris suæ imposuit. † Tigris circumfunditur. Hæc
 diuiditur Archoo. Infrà est Susiane, in qua uetus regia Persarum Susa, à Dario Hystaspis
 filio condita: abest à Seleucia Babylonia ccccl. M. pass. Târtudem ab Ecbatanis Medorū
 per montem Charbanum. In Septentrionali Tigris alueo oppidum est Babytace. Abest
 à Susis cxxxv. M. pass. † Ibi mortalium soli aurum in odio contrahunt: id defodiūt, ne quo
 cui sit in usu. Susianis ad Orientem uersus iunguntur Cossæi latrones, & Mizæorum xl.
 populi liberæ feritatis. Supra eos patent Parthusi, Mardi, & Saitæ, Hyi, qui prætenduntur
 supra Elymaida, quā Persidi in ora iunximus. Susa à Persico mari absunt ccl. M. passuum.
 Quā subiit ad eam classis Alexandri Pasitigri, uicus ad lacum Chaldaicū uocatur Aphle:
 unde Susa nauigatione lxv. M. d. pass. absunt. Susianis ab Oriente proximi sunt Cossæi, su-
 pra Cossæos ad Septentrionem Mesobatene sub monte Cambalido, qui est Caucaſi ra-
 mus, inde mollissimo trāsitu in Baētros. Susianen ab Elymaide disternit amnis Eulæus,
 ortus in Medis: mediōque spatio cuniculo conditus, ac rursus exortus & per Mesobate-
 nem lapsus, circuit arcem Susorum, ac Dianæ templum augustissimum illis gentibus, &
 ipse in magna cæremonia. Siquidem reges non ex alio bibunt, & ob id in longinqua por-
 tant. Recipit annem Hedypnum, præter Asylum Persarum uenientem, & unum ex Su-
 sianis. Oppidum iuxta eum Magoa, à Charace xv. M. passuum. Quidam hoc in extrema
 Susiana ponunt solitudinibus proximum. Infra Eulæum Elymais est, in ora iuncta Persi-
 di, à flumine Oroati ad Characem ccl. M. pass. Oppida eius Seleucia & Sosirate, apposi-
 ta monti Casyro. Oram, quæ præiacet, minorum Syrtium uice diximus inaccessam coe-
 no plurimum limi deferentibus Brixia & Ortacea amnibus: madente & ipsa Elymaide
 intantū, ut nullus sit nisi circuitu eius, ad Persidem aditus. Infestatūr & serpentibus, quos
 flumina deportant. Pars eius maximè inuia, Chracene uocatur ab oppido Arabiæ clau-
 dente regna, de quo dicemus, exposita prius M. Agrippæ sententia. Nanque is Mediam
 & Parthiam, & Persidem ab Oriente Indo, ab Occidente Tigri, à Septentrione Tauro,
 Caucaſo, à Meridie Rubro mari terminatas patere in longitudinem $\frac{1}{2}$ III. xx. M. pass. in
 latitudinem dcccxl. prodidit. Præterea per se Mesopotamiam ab Oriente Tigri, ab Oc-
 casu Euphrate, à Septentrione Tauro, à Meridie mari Persico inclusam, longitudine oc-
 tingentorum M. pass. latitudine cccxl. Charax oppidum Persici sinus intimum, à quo A-
 rabia Eudæmon cognominata excurrit, habitat in colle manu factō inter confluentes,
 dextra Tigrin, laua Eulæum iij. M. pass. laxitate. Conditum est primum ab Alexādro Ma-
 gno: qui colonis ex urbe regia Durine (quæ tum interiit) deductis, militūque inutilibus
 ibi relictis, Alexandriam appellari iusserat: pagūque Pellæum, à patria sua, quem prop-
 riè Macedonum fecerat. Flumina id oppidum expugnauere. Postea Antiochus restituit
 quintus regum & suo nomine appellauit. Iterūque infestatūr Pasines Sogdonaci filius,
 rex finitimorum Arabum, quem Iuba satrapen Antiochi fuisse falso tradit, oppositis mo-
 libus restituit: nomēque suum dedit, emunito situ iuxta in longitudinem iij. M. pass. in
 latitudinem paulo minus. Primò fuit à litore stadiis x. maritimum: etiam inde pseudo
 porticus habet: Iuba uerò prodente, l. M. pass. Nunc abesse à litore cxx. M. legati Arabū
 nostrique negotiatores, qui inde uenere, affirmant. Nec ulla in parte plus aut celerius
 profecere terræ fluminibus inuectæ. Magis id mirum est, aſtu longè ultra id accedente
 non percussas. Hoc in loco genitum esse Dionysium, terrarum orbis situs recentissi-
 mum authorem constat, quem ad commentanda omnia in Orientem præmisit Diuus
 Augustus, ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicasque res maiore filio. Non me præter-
 rit, nec sum oblitus, sui quenque situs diligentissimum authorem uisum nobis in introi-
 tu huius operis. In hac tamen parte arma Romana sequi placet nobis, Iubamque regem,
 ad eundem Caium Cæsarem scriptis uoluminibus de eadem expeditione Arabica.

† Tigris cir-
 cumfunditur
 huius, diuidi-
 tur Archoo.

† Tolerabi-
 lior uidetur
 lectio, quam
 ex Hispani-
 cis codicibus
 eruit Pintia-
 mus: Ibi mor-
 taliū solus au-
 rum in odio:
 cōtrahūt id,
 defodiūtque,
 ne quo cui sit
 in usu.
 † modicoq.

† Melius,
 Spasines: ad
 stipulante Dio
 ne in uita Tra-
 iani, & Ste-
 phano Byzā-
 tio, qui hanc
 urbem ab in-
 flauatore
 cœnolus xē
 gaus uocæ-
 tam tradidit.

Arabia, Nomades, Nabatæi, Omani, Tylos & Ogryis insulæ.

C A P. X X V I I I.

te regione
Cilicia &c.

hic à tabernaculis cognominati.

Arabia gentium nulli postferenda, amplitudine longissima, à monte Amanotà regione Ciliciæ Comagenesque descendit, ut diximus, multis gentibus eorum deductis illo à Tigraue magno, sponte uerò ad mare nostrum litusque Aegyptiacum, ut docuimus: nec non in media Syriæ ad Libanum montem penetrantibus nubeis, quibus iunguntur Ramifi. Deinde Taranei, deinde Patami. Ipsa uerò peninsula Arabia inter du maria, Rubrum Persicumque procurrens, quodam naturæ artificio ad similitudinem atque magnitudinem Italiæ mari circumfusa, in eandem etiam cæli partem nulla differentia spectat. Hæc quoque in illo situ felix. Populos eius à nostro mari usque ad Palmyrenas solitudines diximus: reliqua nunc inde peragemus. Nomadas, infestatoresque Chaldaorum, Scenitæ (ui diximus) claudunt, & ipsi uagi, sed à tabernaculis cognominati, que ciliciis metantur, ubi libuit. Deinde Nabaræi oppidum incolunt Petram nomine in conualle, paulo minus 11. M. pass. amplitudinis, circumdatum montibus inaccessis amne interfluente. Abest à Gaza oppido litoris nostri dc. M. à sinu Persico cxxii. M. Huc conuenit utrumque biuium, eorum qui Syriæ Palmyram petiere, & eorum qui ab Gaza uenerunt. A Petra incolerunt Omani ad Characem usque; oppidis quondam claris à Semiramide conditis, Abesamite & Soraætia: Nunc sunt solitudines. Deinde est oppidum, quod Characenorum regi pariet, in Pasitigris ripa, Forath nomine, in quod à Petra conueniunt, Characemque inde xii. M. pass. secundo æstu nauigant. E Parthico enim regno nauigantibus uicus Tere don, infra confluentem Euphratis & Tigris: læua fluminis Chaldaei ob-
20 rinent, dextra Nomades Scenitæ. Quidam & alia duo oppida longis interuallis Tigris præ nauigari tradunt, Barbatiam, mox Thumatâ: quod abesse à Petra decem dierum nauigatione, nostri negotiatores dicunt, Characenorumque regi parere: & Apamiam sitam, ubi restagnatio Euphratis cum Tigri confluat. Itaque molientes incursum Parthos, operibus abiectis inundatione arceri. Nunc à Charace dicemus oram, Epiphani primum exquisitam, Locus ubi Euphratis ostium fuit, flumen falsum, promontorium Chaldone, uoragini similis, quàm mari, per l. M. oræ flumen Achana, deserta c. M. p. usque ad insulam Icharam. Sinus Capeus, quem accollunt Gaulopes & Chateni. Sinus Gerraicus. Oppidum Gerra v. M. pass. amplitudine, turres habet ex falsis quadratis molibus. A litore l. M. passuum regio Attene. Ex aduerso Tylos insula, totidem millibus à litore, plurimis margaritis celeberrima, cum oppido eiusdem nominis: iuxtaque altera minor, à promontorio eius xii. M. pass. Vltra magnas aspici insulas tradunt, ad quas non sit peruen-
30 tum. Huius ambitum cxii. M. D. passuum, à Perside longius abesse, adiri uno alueo angusto. Insula Aegilia, Gentes Nocheti, Zurachi, Borgodi, Cataræi, Nomades. Flumen Cynos, Vltra nauigationem incomptam ab eo latere propter scopulos tradit Iuba, prætermissa mentione oppidi Omanorum Batrasabbes, & Omanæ, quod priores celebrem portum Carmanæ fecere. Item Omnæ & Athanæ, quæ nunc oppida maximè celebrari à Persico mari nostri negotiatores dicunt. A flumine Canis, ut Iuba tradit, mons adusto
40 similis. Gentes Epimaranitæ. Mox Ichthyophagi, insula deserta, gentes Bathymi. Eblitei montes, insula Omæus. Portus Machorbæ, insula Etaxalos, Onchobrice, gens Chadæi. Insulæ sine nominibus multæ: celebres uerò Isura, Rhinneæ, & proxima, in qua scriptæ sunt stelæ lapideæ literis incognitis. Goboëa portus, Bragæ insulæ deserta. Gens Thalu-
50 dæi. Dabanegoris regio. Mons Orfa cum portu. Sinus Duatus, insulæ multæ. Mons Tricoryphos. Regio Cardalena, insulæ Solanidæ, Capina. Item Ichthyophagorum. Deinde Glari. Litus Hammæum, ubi auri metalla. Regio Canauna, gentes Apitami, Gafani. Insula Deuadæ. Fons Goralus, Garpheti, insulæ Aleu & Annamethu. Gens Darra insulæ Chelonitis, Ichthyophagon multæ. Eodanda deserta, Basag Multa Sabæorum. Flumina, Thamar, Amnon, insulæ Dolica. Fontes Daulotes, Dora: insulæ Pteros, Labanis, Coboris, Sambracate, & oppidum eodem nomine in continenti. A Meridie insulæ multæ, maxima Camari. Flumen, Myssecros. Portus, Leupas. Scenitæ Sabæi. Insulæ multæ.

Emporium eorum Acila, ex quo in Indiam nauigatur, Regio, Amithoscuta, Damnia. Mizi maiores & minores, Drimati, Macæ. Horum promontorium contra Carmaniam est. Distat quinquaginta mill. passuum. Mira res ibi traditur: Numenium ab Antiocho rege Melenæ præpositum, ibi uicisse eodem die classe, æstuque reuerso iterum equitatu contra Persas dimicantem, & gemina trophæa eodem in loco Ioui ac Neptuno itauisse. Insula in alto obiacet Ogyris, clara Erythra rege ibi sepulto. Distat à continente centum viginti quinque mil. pass. circuitu cxij. M. pass. Nec minus altera clara in Azanio mari Diocoridu, distans à Syagro extimo promontorio cclxxx. mill. pass. Reliqui in continente à noto etiamnum Autaride, in montes vii. dierum transitus. Gentes Larendani, Catamani, Gebanitæ pluribus oppidis, sed maximis, Nagia, & Tamna templorum lxxv. Hæc est amplitudinis significatio. Promontorium, à quo ad continentem Troglodytarum l. M. p. Toani, Acchitæ, Chatramotitæ, Tomabei, Antidalei, Lexianæ, Agrei, Cerbani, Sabi Arabum propter thura clarissimi, ad utraque maria porrectis gentibus. Oppida eorum in Rubro litore Marane, Marma, Corolia, Sabatra: intus oppida Nascus, Cardaua Carnus, & quod merces odorum deferunt, Tomala. † Pars eorum Atramitæ, quorum caput Sobotale lx. templa muris includens. Regia tamen omnium est Mariaba. Sinum obtinet xciiii. M. pass. refertum insulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo iunguntur Minæi: mare accolunt & Elamitæ. Oppidum eiusdem nominis. Iis iuncti Cagulatæ. Oppidum Siby, quod Græci Apaten uocant: Arsicodani, Vadei cum oppido magno, Barafci, Licheni. Sygaros insula, quam canes non intrant, expositique circa litora errando moriuntur. Sinus intimus, in quo Leanitæ, qui nomen ei dederunt. Regia eorum Agra, & in sinu Læana, uel, ut alii, Aelana. Nam & ipsum sinum nostri Aelaniticum scripsere, alii Aelaniticum, Artemidorus Aleniticum, Iuba Læniticum. Circuitus Arabiæ à Charace Leana colligere proditur quadragies octies centena lxxv. M. Iuba paulo minus xxi. M. putat. Latissima est à Septentrione inter oppida Heroum & Characem. Nunc & reliqua mediterranea eius dicantur. Nabatæis Thimaneos iunxerunt ueteres: nunc sunt Taueni, Suellei, Sarraceni. Arra oppidum, in quo omnis negotiatio conuenit. Henuatæ, Analitæ: oppida, Domada, Egra. Thamudei, oppidum Badanatha: Carrei, oppidum Chariati: Achoali, oppidum Phoda: ac Minæi, à rege Cretæ Minoe (ut existimant) originem trahentes: quorum Charmei, oppidum xliij. M. passuum. Mariaba Baramalacum, & ipsum non spernendum: item Carnon. Rhammei: & horum origo Rhadamanthus putatur frater Minois. Homeritæ, Massala oppido. Hamirei, Gedranitæ, Ampræ, Ilisanitæ, Bachilite, Sammei, Amathe cum oppidis Nefsa & Cennefferi. Zamareni cum oppidis Saiace, Scantate, Bacascami. Riphearma oppidum, quo uocabulo hordeum appellant. Autei & Rau, Gyrei & Mathatæi. Helmodenes cum oppido Ebode. Agaeturi in montibus, oppido xx. M. pass. in quo fons Emischabales, quod significat camelorum oppidum. Ampelone colonia Milesiorum. Aetrida oppidum: Calingii, quorum Mariaba oppidum significat domus omniū. Oppida, Pallon, Murannimal iuxta flumen, per quod Euphratem emergere putant. Gentes Agrei, Hammonii. Oppidum, Athenæ, Caurarani, quod significat ditissimos armento: Coranitæ, Cæfani, Choani. Fuerunt & Græca oppida, Arethusa, Larifsa, Chalcis, deleta uariis bellis. Romana arma solus in eam terram adhuc intulit Aelius Gallus ex equestri ordine. Nam C. Cæsar Augusti filius prospexit tantum Arabiam. Gallus oppida diruit non nominata ab authoribus, qui antè scripserunt, Egran, Anestum, Efcam, Magusum, Tammacum, Labeciam, & suprà dictam Mariabam, circuitu vi. M. pass. Item Caripeta, quod longissimè processit. Cætera explorata retulit: Nomades lacte & ferina carne uesci: reliquos uinum, ut Indos, palmis exprimere, oleum sesamæ. Numerosissimos esse Homeritas, Minæis fertiles agros palmetis arbutisq; in pecore diuitias. Cembanos & Arios armis præstare, maximè Chatramotitas. Caræis latissimos & fertilissimos agros. Sabeos ditissimos sylvarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceræque prouentu. De odoribus suo dicemus uolumine. Arabes, mitrati degunt, aut in tonsō crine: barba abraditur, præterquam in superiore labro

† ueraleccio
sic habet: Pa
gus eorum
Atramitæ,
quorum ca
put Sobota,
lx. tēpla mu
ris includēs.
Infrā enim
libr. 12. cap.
14. Sabeo
rum pagum
facit Atrami
tæ, in quo
Sabota col
locat, regni
totius capit.
“Syagros

bro. Aliis & hæc intonsa: mirumque dictu, ex innumeris populis pars æqua in commerciis, aut latrociniiis degit: in uniuersum gentes ditissimæ, ut apud quas maximè opes Romanorum Parthorumque subsident, uendentibus quæ à mari aut syluis capiant, nihil inuicem redimentibus. Nunc reliquam oram Arabiæ contrariam persequemur. Timotheus totum sinum quadridui navigatione in longitudinem taxauit, bidui in latitudinem, angustias iiii. M. D. pass. Eratosthenes ab ostio xxii M. in quaque partem. Artemidorus Arabiæ latere xxiii quinquaginta mill.

Sinus maris Rubri, Troglodytici, & Aethiopici.

C A P. X X I X.

- 10 **T**roglodytico uerò xxi lxxxij. M. passuum, Ptolemaida usque. Agrippa xxiiii xxij. mill. pass. sine differentia laterum. Plerique latitudinem cccclxij. prodiderunt, faucesque hyberno orienti obuersas, alii quatuor mil. alii septem mil. alii duodecim mil. pass. patere. Situs autem ita se habet. A sinu Aelanitico alter sinus, quem Arabes Aeanit uocant, in quo Heroum oppidum est. Fuit & Cambyse inter Nelos & Marchadas, deductis eò agris exercitus. Gens Tyra: Daneon portus, ex quo nauigabilem alueum perducere in Nilum, qua parte ad Delta dictum decurrit lxij. mill. pass. interuallo (quod inter flumen & Rubrum mare interest) primus omnium Sesostris Aegypti rex cogitauit: mox Darius Persarum: deinde Ptolemæus sequens: qui & duxit fossam latitudine pedum centum, altitudine triginta, in longitudinem xxxvij. mil. ccccc. pass. usque ad fontes amaros.
- 20 **V**ltra deterruit inundationis metus, excelsiore tribus cubitis Rubro mari comperto, quam terra Aegypti. Aliqui non eam afferunt causam, sed ne immisso mari corrumpere aqua Nili, quæ sola porus præbet. Nihilominus iter totum terendo frequentatur à mari Aegyptio, quod est triplex: Vnum à Pelusio per harenas, in quo nisi calami defixi regant, uia non reperitur, subinde aura uestigia operiente. Alterum uero duo mil. passuum ultra Casium montem, quod à sexaginta mill. passuum redit in Pelusiacam uiam. Accolunt Arabes Autei. Tertium à Gerro (quod Adipson uocant) per eosdem Arabes sexaginta mill. pass. propius, sed asperum montibus, & inops aquarum. Eæ uia omnes Arsinoen ducunt, conditam sororis nomine in sinu Charandra, à Ptolemæo Philadelpho: qui primus Troglodyticen excussit, & amnem qui Arsinoen præfluit, Ptolemæum appellauit. Mox oppidum paruum est Aennum, pro quo alii Philoteram scribunt. Deinde sunt Azarei, ex Troglodytarum connubiis Arabes feri. Insulæ, Sapirene, Scytala, mox deserta ad Myos hormon, ubi fons Tarnos, mons Eos, insula Lambe, portus multi, Berenice, oppidum matris Philadelphi nomine, ad quod iter à Copto diximus. Arabes Autei & Gnebadei. Troglodytice, quam præsci Michoen, alii Midoen dixerunt. Mons Pentedactylos: insulæ Stenæ deiræ aliquot, Halonnese non pauciores: Cardamine, Topazos, quæ gemmæ nomen dedit. Sinus insulis refertus: ex iis quæ Mareu uocantur, aquosæ: quæ Eratonos, sitientes. Regum ii præfecti fuere. Introrsus Candei, quos Ophiophagos uocant, serpentibus uesci assueti. Neque alia regio fertilior earum. Iuba, qui uidetur diligentissimè profecutus hæc, omisit in hoc tractu (nisi si exemplarium uitium est) Berenicen alteram, quæ Panchryfos cognominata est: & tertiam, quæ Epidires, insignem loco. Est enim sita in ceruice longè procurrente, ubi fauces Rubri maris, iiii. mil. ccccc. pass. ab Arabia distant. Insula ibi Cytis, topazium ferens & ipsa. Vltra syluæ, ubi Ptolemæis à Philadelpho condita ad uenatus elephantorum, ob id Epitheras cognominata, iuxta lacum Monoleum, Hæc est regio secundo uolumine à nobis significata: in qua quadragintaquinque diebus ante solstitium, totidemque postea hora sexta consumuntur umbræ, & in Meridiem reliquis horis cadunt, cæteris diebus in Septentrionem: cum in Berenice, quam primam posuimus, ipso die solstitii sexta hora umbræ in totum absumentur, nihilque adnotetur aliud noui. Dcuj. mill. pass. interuallo à Ptolemaide, res ingentis exempli, locusque subtilitatis immensæ, mundo ibi depræhensio, cum indubitata ratione umbrarum Eratosthenes mensuram terræ prodere inde cœperit. Hinc Azanum mare, promontorium, quod aliqui Hispalum scripsere: lacus, Mandalum: insula

† Gerenna, scribendum uidetur ex Ptolemæo, qui id oppidum inter Pelusium, & Casium montem collocat.

† prodere in cœperit.

Colocastis, & in alto multæ, in quibus testudo plurima. Oppidum, Suchæ, insula Daphnidis, oppidum Aduliton. Aegyptiorum hoc serui à dominis profugi condidere. Maximum hic emporium Troglodytarum, etiam Aethiopum. Abest à Ptolemaide quinque dierum navigatione. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, celtium testudinum, sphingia, mancipia. Suprà Aethiopes Arotres: insula, quæ Aliæ uocantur: item Bacchias & Antibacchias, & Stratonis. Hinc in ora Aethiopiæ sinus incognitus, quod admiremur, cum ulteriora mercatores scrutentur. Promontorium, in quo fons Cucios, expetitus nauigantibus. Vltrà Isidis portus decem dierum remigio ab oppido Adulitarum distans. In eum Troglodytis myrrha confertur. Insula ante portum duæ, Pleudopylæ uocantur: interiores totidem, Pylæ. In altera stelæ lapideæ literis ignotis. Vltrà sinus Abalites. Insula Diodori, & aliæ deseræ: per continentem quoque deserta. oppidum Gaza, promontorium & portus Mossylites, quod cinnamomum deuehitur. Hucusque Sesostris exercitum duxit. Aliqui unum Aethiopiæ oppidum ultrà ponunt in litore Baragaza. A Mossylite promontorio Atlanticum mare incipere uult Iuba, præter Mauritanias suas Gadeis usque nauigandum Coro. Cuius tota sententia hoc in loco subtrahenda non est. A promontorio Indorum, quod uocatur Lepteacra, ab aliis Drepanum, proponit recto cursu, præter exusta, ad Malchu insulam ̄v. mill. pass. esse. Inde ad locum, quem uocant Sceneos, cccxv. M. Inde ad insulam Sadanum centumquinquaginta mill. passuum. Sic fieri ad apertum mare ̄viii. lxxxv. mil. pass. Reliqui omnes propter Solis ardorem nauigari posse non putauerunt. Quin & commercia ipsa infestant ex insulis Arabes Ascitæ appellati, quoniam bubulos utres binos sternentes ponte, piraticam exercent sagittis uenenatis. Gentes Troglodytarum idem Iuba tradit Therothoas à uenatu dictos, miræ uelocitatis: sicut Ichthyophagos, natantes ceu maris animalia: Bargenos, Zageras, Chalybas, Saxinas, Syrecas, Daremas, Domazanes. Quin & accolæ Nili à Syene non Aethiopum populos, sed Arabum esse dicit usque Meroen, † Solis quoque oppidum, quod non procul Memphis in Aegypti situ diximus, Arabas conditores habere. Sunt & qui ulteriorem ripam Aethiopiæ auferant, adnectantque Africæ: ripas autem incolere propter aquam. Nos relicto cuique intelligendi arbitrio, oppida quo traduntur ordine utrinque ponemus. A Syene, & prius Arabiæ latere, gens Catadupi. Deinde Syenitæ. Oppida, Tacompson, quam quidam appellauerunt Thathicen, Aranium, Sefanium, Sandura, Nasaudum, Anaudoma, Cumara, Beta & Bochiana, Leuphithorga, Tantarene, Mœchindira, Noa, Gophoa, Gylstæ, Megeda, Lea, Rhemnina, Nupsiā, Direa, Pataga, Bagada, Dumana, Rhadata, in quo felis aurea pro deo colebatur. Boron in mediterraneo, Mallos, proximum Meroæ. sic prodidit Bion. Iuba aliter: Oppidum in monte Megatichōs, inter Aegyptum & Aethiopiam, quod Arabes Myrson uocauere. Deinde Tacompson, Aranium, Sefanium, Piden, Mamuda, Corambini: iuxta eam bituminis fontem, Hammodara, Profsa, Parenta, Mama, Tesslera, Gallas, Zoton, Graucomen, Emeum, Pidibotas, Hebdomecontacometas, Nomadas in tabernaculis uiuentes: Cysten, Pemman, Gadagalen, Paloin, Primmin, Nupsin, Daselin, Patin, Gambreues, Magasen, Segasmala, Cranda, Denna, Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macua, Scammos, Goram in insula: ab iis Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen. Ex Africæ latere tradita sunt eodem nomine Tacompfos altera, siue pars prioris: Magora, Sea, Edofa, Pelenaria, Pyn-dis, Magusa, Bauma, Linitima, Spynatuma, Sydopta, Gensoa, Pindictora, Eugoa, Orsimaa, Suala, Mauma, Rhuma, Vrbubuma, Mulona, quod oppidum Græci Hypaton uocarunt: Pagoargas, Zammes, unde elephantii incipiant: Mambliā, Berresa, Cetuma. Fuit quondam & Epis oppidum contra Meroen, antequam Bion scriberet, deletum. Hæc sunt prodita usque Meroen: ex quibus hoc tempore nullum prope utroque latere extat. Cætera solitudines, nuper renuntiauerunt principi Neroni, missi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandum, inter reliqua bella & Aethiopicum cogitanti. Intrauere autem & eò arma Romana Diui Augusti temporibus, duce P. Petronio, & ipso equestri ordinis † præfecto Aegyptiis. Oppida eorum expugnauit, quæ sola inuenerat, quo dice-

† Huc refer-
rèdum uide-
tur, quod pau-
lò post sequi-
tur, alienam
in eadem per-
peram traie-
ctum: Ripas
autem incolere
propter
aquam.

† præfecto
Aegypti. Is
oppida eor-
um etc.

mus,

mus ordine: Pſelchin, Primin, Aboccin, Phthurin, Cambuſin, Attenan, Stadifiſin, ubi Nilus præcipitans ſe, fragore auditum accolis aufert. Diripuit & Napata. Longiſſimè autem à Syene progreſſus eſt dcccxx. mill. paſſuum. Nec tamen arma Romana ibi ſolitudinem fecerunt. Aegyptiorum bellis attrita eſt Aethiopia, uiciſſim imperitando ſeruendóque, clara & potens etiam uſque ad Troiana bella Memnone regnante: & Syriæ imperitaſſe eam, noſtróque litore atate regis Cephei patet Andromedæ fabulis. Simili modo & de menſura eius uaria prodidere: primus Dalion ultra Meroen longè ſubuectus: mox Ariſtocreon, & Bion, & Baſilis: Simonides minor etiam, quinquénio in Meroe moratus, cùm de Aethiopia ſcriberet. Nam Timotheus claſſium Philadelphi præfectus, ſine menſura dierum lx. à Syene Meroen iter prodidit. Eratoſthenes dcccxxv. mil. Artemidorus dc. mil. Seboſus ab Aegypti extremis ſexdecies centena lxxv. mill. paſſ. unde proximè diſt. lxx. Verum omnis hæc ſinita nuper diſputatio eſt: quoniam à Syene † dcccxix. mill. Neronis exploratores renuntiauerunt his modis: A Syene Hieran ſycaminon liiij. M. paſſ. Inde Tama lxxv. M. paſſ. regionem Euonymiton Aethiopum primam cxx. Acinam liiij. M. Pitara xxv. Tergedum cvj. M. Inſulam Gagauden eſſe in medio eo tractu. Inde primum uiſas aues pſittacos, & ab altera (quæ uocatur Artigula) animal ſphingion, à Tergedo cynocephalos. Inde Napata lxxx. mil. Oppidum id paruum inter prædicta ſolum. Ab eo ad inſulam Meroen cccx. M. Herbas circa Meroen demum uiridiores ſylvarumque aliquid apparuiſſe, & rhinocerotum elephantorumq; ueſtigia. Ipſum oppidum Meroen ab introitu inſulæ abeſſe lxx. M. paſſ. iuxtaque aliam inſulam Tatu dextro ſubeuntibus alueo, quæ portum faceret. Aedificia oppidi pauca. Regnare feminam Candacen, quod nomen multis iam annis ad reginas tranſiit. Delubrum Hammonis & ibi religioſum, & toto tractu ſacella. Cæterum cùm potirentur rerum Aethiopis, inſula ea magnæ claritatis fuit. Tradunt armatorum ccl. mill. dare ſolitam, artificum cccc. M. alere. Reges Aethiopum xlv. & hodie traduntur.

Multiformes & miræ hominum effigies.

C A P. X X X.

Vniuerſa uerò gens Aethiæ appellata eſt, deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Aethiope Aethiopia. Animalium hominumque effigies monſtriferas circa extremitates etus gigni minimè mirum, artifiçi ad formanda corpora effigiſque cælandas mobilitate ignea. Ferunt certè ab Orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus, æquali totius oris planitie. Alias ſuperiore labro orbas, alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto & naribus carens, uno tantum foramine ſpirat, potumque calamis auenæ trahit, & grana eiufdem auenæ, ſponte prouenientis ad uelcendum. Quibuſdam pro ſermone nutus motuſque membrorum eſt. Quibuſdam ante Ptolemæum Lathyrum regem Aegypti ignotus fuit uſus ignium. Quidam & Pygmæorum gentem prodiderunt ante paludes, ex quibus Nilus oriretur. In ora autem, ubi deſimus, continui montes ardentibus ſimiles rubent. Troglodytis & Rubro mari à Meroe tractus omnis ſuperponitur: à Napata tridui itinere ad Rubrum litus, aqua pluuiæ ad uſum compluribus locis ſeruatur, fertiliffima regione, quæ intereſt, auri. Vteriora Atabuli Aethiopum gens tenet. Deinde contra Meroen Megabari, quos aliqui Adiabaras nominauerunt, oppidum habent Apollinis. Pars eorum Nomades, quæ elephantis uelſcitur. Ex aduerſo in Africæ parte Macrobii. Rurſus à Megabaris Memnones & Daulli, dierumque uiginti intervallo Criteri. Ultra eos Dochi: deinde Gymnites ſemper nudi. Mox Anderæ, Mathitæ, Meſagebes, Hipporeæ, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex Africæ parte Medimini. Deinde Nomades cynocephalorum lacte uiuentes, Olabi, Syrbotæ, qui oſtonum cubitorum eſſe dicuntur. Ariſtocreon Libyæ latere à Meroe oppidum Tolen dierum quinque itinere tradit. Inde dierum duodecim Eſar Aegyptiorum oppidum, qui Pſammetichum fugerint. In eo produuntur annis trecentis habitare. Contra in Arabico latere Daron oppidum eſſe eorum. Bion autem Sapeu uocat, quod ille Eſar, & ipſo nomine aduenas ait ſignificari. Caput eorum in inſula † Sembobitin, & tertium

† Legendum uidetur dccc lxxiij. numerus ſequenti bus cum hac ſumma ad an muſunt con gruentibus.

† Sit qui ma lint. Pſeboia tin: nimirum à Pſeboia lacu, quem ſupra Meroen collocat Stra bo. ſatis am plia ſignem inſula, eadue egregie habi tata.

in Arabia, Sai. Inter montes autem & Nilum Symbari sunt, Phalanges, in ipsis uerò montibus Afachæ multis nationibus. Abesse à mari dicuntur dierum quinque itinere. Viunt elephantorum uenatu. Insula in Nilo Semberitarum, reginæ patet. Ab ea Nubei Aethiopes dierum octo itinere. Oppidum eorum Nilo impositum, Tenupsis. Sambri apud quos quadrupedes omnes sine auribus, etiam elephantii. At ex Africæ parte Ptoembari, Ptoemphanæ, qui canem pro rege habent, motu eius imperia augurantes, Auruspî oppido longè à Nilo sito. Postea Achisarmi, Phaliges, Marigeri, Calamarri. Bion & alia oppida in insulis tradit, à † Sembobiti Meroen uersus dierum toto itinere uiginti. Proximæ insulæ, oppidum Semberitarum sub reginæ; aliud Afar: alterius oppidum Daron. Tertiam Medoen uocant, in qua oppidum Afel. Quartam eodem, quo oppidum, nomine Garoden. Inde per ripas oppida, Nauos, Modundam, Andatim, Setundum, Colligat, Seconde, Nauectabe, Cumi, Agrosfi, Aegipam, Candrogari, Arabam, Summaram. Regio supra Sirbitum, ubi desinunt montes, traditur à quibuldam habere maritimos Aethiopas, Nisicastes, Nisitas, quod significat ternum & quaternum oculorum uiros: non quia sic sint, sed quia sagittis præcipua contemplatione utantur. † Ab ea uerò parte Nili, quæ supra Syrtis maiores, Oceanumque meridianum protenditur, Dalion uocatus esse dicit, pluuia tantum aqua utentes Cisoros, Longoporos. Ab Oecalibus dierum quinque itinere Visibalcos, Isuelos, Pharusos, Valios, Cispios. Reliqua deserta. Deinde fabulosa: ad Occidentem uersus Nigræ, quorum rex unum oculum habet in fronte. Agriophagi, pantherarum & leonum carnibus maxime uiuentes. Pamphagi, omnia mandentes. Anthropophagi humana carne uescentes. Cynamolgi, caninis capitibus. Artabatitæ quadrupedum ferarum modo uagi. Deinde Hesperii, Perorsî, quos in Mauritanie confinio diximus. Pars quædam Aethiopum locustis tantum uiuit, fumo & sale duratis in annua alimenta: ii quadragesimum annum uitæ non excedunt. Aethiopum terram universam cum mari rubro patere in longitudinem semel & uicies centena lxx. mill. pass. in latitudinem cum superiore Aegypto duodecies centena xcviij. M. Agrippa existimauit. † Quidam longitudinem ita diuiserunt. A Meroe Sirbitum xij. dierum navigationem. Ab ea xij. ad Dauellos. Ab iis ad Oceanum Aethiopicum sex dierum iter. In totum autem ab Oceano ad Meroen dccxxv. M. pass. esse inter authores ferè conuenit: inde Syenen, quantum diximus. Sita est Aethiopia ab Oriente hyberno ad Occidentem hybernū. Meridiano cardine syluæ hebeno maxime uiuenti: à media eius parte imminens mari mons excelsus, æternis ardet ignibus, Theôn ochema dictus Græcis: à quo navigatio quadridui ad promontorium, quod Hesperion ceras uocatur, confine Africæ iuxta Aethiopes Hesperios. Quidam & in eo tractu modicos colles amœna opacitate uestitos Aegipanum Satyrorumque produunt.

Insule Aethiopici maris.

C A P. X X X I.

Insulas toto eo mari & Ephorus complures esse tradidit, & Eudoxus, & Timosthenes: Clitarchus uerò Alexandro regi renuntiatam ad eò diuitem, ut equos incolæ talentis auri permutarent. Alteram, ubi sacer mons opacus sylua repertus esset, distillantibus arboribus odore miræ suauitatis. Contra sinum Persicum Cerne nominatur insula aduersa Aethiopiæ, cuius neque magnitudo, neque interuallum à continente constat Aethiopas tantum populos habere proditur. Ephorus author est, à Rubro mari nauigantes in eam non posse propter ardores ultra quasdā columnas (ita appellantur paruæ insulæ) prouchi. Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem à terra stadia octo abesse prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex aduerso maxime Carthaginis à continente passus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. Traditur & alia insula contra montem Atlantem, & ipsa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum navigatione solitudines ad Aethiopas Hesperios, & promontorium, quod uocauimus Hesperion ceras, inde primum circumagente se terrarum fronte in occasum, ac mare Atlanticum. Contra hoc promontorium Gorgades insulæ narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui navigatione distantes à continente, ut tradit Xenophon Lampfacenus.

Penetrauit

† Esboiti

† Locū hunc
Pintianus mi-
nus malè sic
legi posse ar-
bitratur: Ab
ea uerò para-
te celi, quæ
supra Syrtis
maiores.

Oceano me-
ridiano præ-
tenditur.

† Calculi ra-
tio uidetur
exposcere,

ut Quinde-
cies centena
xcviij. M. le-
gemus. Ea

enim summa
cōfiteatur, si
dccxxv. mil-

libus quibus
Meroe distat
ab Oceano,

iungantur
dccclxxij.
millia, quod

est interual-
lum Meroes
distat à Sye-

nes, extremo
Aethiopiæ
termino.

† Iselus sic:
Sunt qui la-
titudinem ita
diuiserunt.

Hec enim di-
uisio fit à Se-
pentrione in

Meridiem,
cum Aethio-
pia longitu-
do, ipso etiā

Plinio teste,
ab ortu hy-
berno in Oc-

casum hyber-
num porri-
gatur.

20

30

40

50

Penetrauit in eas Hanno Poenorum Imperator, prodiditque hirta foeminarum corpora, viros pernicitate euasisse: duarumque Gorgonum cutes argumenti & miraculi gratia in lunonis templo posuit, spectatas usque ad Carthaginem captam. Ultra has etiamnum duae Hesperides insulae narrantur. Adeoque omnia circa haec incerta sunt, ut Statius Sebosus ad Gorgonum insulis praenauigatione Atlantis dierum xl. ad Hesperidum insulas cursum prodiderit, ab iis ad Hesperion ceras unius. Nec Mauritaniae insularum certior fama est. Pauca modo constare esse ex aduerso Autololum, à Iuba repertas, in quibus Gatulicam purpuram tingere instituerat.

De Fortunatis insulis.

C A P. XXXII.

10 **S**unt, qui ultra eos Fortunatas putant esse, quasdamque alias: quorum numero idem Sebosus etiam spatia complexus, lunoniam abesse à Gadibus dclcl. M. pass. tradit. Ab ea tantundem ad occasum uersus Pluuialia, Caprariamque in Pluuialia non esse aquam, nisi ex imbribus. Ab iis ccl. M. pass. Fortunatas, contra laeuam Mauritaniae viij. M. pass. Oram Solis uocari in conualle à conuexitate, & Planariam à specie, conuallis circuitu ccc. M. passuum. Arborum ibi proceritatem ad centum quadragintaquatuor pedes adulescere. Iuba de Fortunatis ita inquisit: sub Meridiem positas esse prope occasum, à Purpurariis † dccxxv. M. passuum, sic ut ccl. supra occasum nauigetur: deinde per ccc. lxxv. M. passuum ortus petatur. Primam uocari Ombriem nullis aedificiorum uestigiis: habere in montibus stagnum, arbores similes ferulae, ex quibus aquae exprimantur, ex nigris amara, ex candidioribus potui iucunda. Alteram insulam lunoniam appellari, in ea aedulam esse tantum lapide extructam. Ab ea in uicino eodem nomine minorem. Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam. In conspectu earum esse Niuariam, quae hoc nomen accepit à perpetua niue, nebulosam. Proximam ei Canariam uocari, à multitudi-
ne canum ingentis magnitudinis: ex quibus perducti sunt Iubae duo: apparentque ibi uestigia aedificiorum. Cum autem omnes copia pomorum & auium omnis generis abundant, hanc & palmetis caryotas ferentibus, ac nuce pinea abundare. Esse copiam & mellis. Papyrus quoque & siluros in amnibus gigni. Infestari eas belluis, quae expellantur assidue, putrescentibus. At abunde orbe terrarum extra intra indicato, colligenda in artatum mensura aequorum uidetur.

† Legendum
dcccxxv. m.
tum ex ue-
rusti. cod. tum
ex numeris,
sequentibus,
summa huius
ad unguem
congruentia
est.

30 **Terrae per mensuras computatae digestio.**

C A P. XXXIII.

Polybius à Gaditano freto longitudinem directo cursu ad os Maotis, xxxiiii. lxxvij. M. ccccc. passuum. prodidit. Ab eodem initio ad Orientem recto cursu Siciliam xli. lxx. M. ccccc. pass. Cretam cclxxv. M. pass. Rhodum clxxxvj. M. ccccc. passuum. Chelidonias tantundem: Cyprum cccxxv. M. passuum. Inde Syriae Seleuciam Pieriam cxv. M. passuum. Quae computatio efficit uicies ter centena xl. M. passuum. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad sinum Ilicum per longitudinem directam xxxiiii. xl. passuum M. taxat, in quo haud scio an sit error numeri, quoniam idem à Siculo freto Alexandriam cursus xli. l. M. passuum tradidit. Vniuersus autem circuitus per sinus dictos ab eodem exordio colligit ad Maotin lacum clxvi. M. passuum. Artemidorus adiecit dclvj. M. Idem cum Maotide clxxxiii. xc. M. passuum esse tradit. Haec est mensura inermium, & pacata audacia fortunam prouocantium hominum. Nunc ipsarum partium magnitudo comparabitur, utcumque difficultatem afferet authorum diuersitas. Apud simè tamen spectabitur ad longitudinem latitudine addita. Est ergo ad hoc praescriptum Europae magnitudo lxxxvi. xlvij. M. passuum. Africae (ut media ex omni uarietate pro-
dentium sumatur computatio) efficit longitudo lxxxvi. xlvij. M. Latitudo, quae colitur, nusquam ducenta quinquaginta millia passuum, excedit. Sed quoniam à Cyrenaica eius parte nongentorum decem millium passuum, eam fecit Agrippa, deserta eius ad Garamantas usque, quae noscebantur, complectens, uniuersam mensuram quae uenit in computationem, xlvj. viij. M. pass. efficit. Asiae longitudo in confesso est lxxij. M. dcl. M. pass. Latitudo sane computetur ab Aethiopico mari Alexandria iuxta Nilum sitam, ut per Me-
roen & Syenen mensura currat, lxxviii. lxxv. M. pass. Apparet ergo Europam paulo minus

† intra
Maotin

dimidia Asiæ parte maiorem esse, quàm Asiâ. Eandem altero tanto & sexta parte Africæ ampliorē, quàm Africâ. Quod si misceantur omnes summæ, liquidò patebit Europam totius terræ tertiam esse partem & octauam paulo amplius: Asiâ uerò quartam & quartamdecimam: Africâ autē quintam & insuper sexagesimam. His addemus etiamnum unam Græcæ inuentionis sententiam uel exquisitissimæ subtilitatis, ut nihil desit in spectando terrarum situ: indicariſque regionibus noscatur,† & quæ cuique earum societas sit siue cognatio dierum ac noctium, quibûſque inter se pares umbræ & æqua mundi conuexitas. Ergo reddetur hoc etiam, terrâq; uniuerſa in membra cæli digeretur. Plura sunt autem hæc segmenta mundi, quæ nostri circulos appellauere, Græci parallelos.

Digeſſio terrarum in parallelos, & umbras pares.

C A P. XXXIII.

P Rincipium habet Indiæ pars uerſa ad Austrum. Patet uſque Arabiam & Rubri maris accolâs. Continentur Gedroſi, Perſæ, Carmani, Elymæi, Parthyene, Aria, Suſiane, Meſopotamia, Seleucia cognominata Babylonia, Arabia ad Petram uſque, Syria coele; Peluſium Aegypti: inferiorq; ora, quæ uocatur Alexandriæ, Africæ maritima, Cyrenai- ca oppida omnia, Thapſus, Adrumetum, Clupea, Carthago, Vtica, uterque Hip- po, Numidia, Mauritania utraque, Atlanticum mare, columnæ Herculis. In hoc cæli circump- le- xu æquinoctij die mediâ, umbilicus, quem gnomonem uocât, vii. pedes longus, umbram non ampliùs iiii. pedes longam reddit. Noctis uerò dieſque longiſſima ſpatia horas xliiij. æquinoctiales habent, breuiſſima è cōtrario x. Sequens circulus incipit ab India uergente ad occaſum: uadit per medios Parthos, Perſepolin, citima Perſidis, Arabiam citeriorem, Iudæam, Libani montis accolâs. Amplectitur Babylonem, Idumæam, Samariam, Hieroſo- lymam, Aſcalonem, Ioppen, Cæſaream, Phœnicen, Ptolemaidem, Sidonem, Tyrum, Be- r- yrum, Botryn, Tripolin, Byblum, Antiochiam, Laodiceâ, Seleuciam, Ciliciæ maritimâ; Cyprum, aſtrinam Cretam, Lilybæum iu Sicilia, ſeptentrionalia Africæ & Numidiæ. Vmbilicus æquinoctio xxxv. pedum, umbram uiginti quatuor pedes longam facit. Dies autem nôxque maxima quatuordecim horarum æquinoctialium eſt, accedente iis quin- ta parte unius horæ. Tertius circulus ab Indis Imao proximis oritur. Tendit per Caſpias portas Mediæ proximâs, Cataoniam, Cappadociam, Taurum, Amanum, Iſſum, Cili- cias portas, Solos, Tarſum, Cyprum, Piſidiam, Pamphylia Siden, Lycaoniam, Ly- 30- ciæ Patara, Xanthum, Caunum, Rhodum, Coum, Halicarnaſſum, Gnidum, Dorida, Chium, Delum, Cycladas mediâs, Gythium, Maleam, Argos, Laconiam, Elin, Olym- piam, Meſſenen, Peloponneſi, Syracuſas, Catinam, Siciliam mediâ, Sardinia aſtri- na, Cartheiam, Gades. Gnomonis centum uncia, umbram ſeptuaginta ſeptem unciarum faciunt. Longiſſimus dies eſt æquinoctialium horarum quatuordecim atque dimidia; cum trigēſima parte unius horæ. Quarto ſubiacent circulo, quæ ſunt ab altero latere Imai, Cappadociæ aſtrina, Galatia, Myſia, Sârdiſ, Smyrna, Sipylus, Tmolus mons Lydiæ, Caria, Ionia, Trallis, Colophon, Ephelus, Miletos, Samos: Chios, Icarium mare, Cyclades ſeptentrionales, Athenæ, Megara, Corinthus, Sicyon, Achaia, Patræ, Iſthmos, Epirus, ſeptentrionalia Siciliæ, Narbonenſis Gallia exortiuâ, Hiſpania mari- 40- tima à Carthagine noua, & inde ad occaſum. Gnomoni xxj. pedum, reſpondent umbræ xviij. pedum. Longiſſimus dies habet æquinoctiales horas quatuordecim, & duas tertias unius horæ. Quinto continentur ſegmento ab introitu Caſpii maris, Baſtra, Iberia, Ar- menia, Myſia, Phrygia, Hellespontus, Troas, Tenedus, Abydos, Scepiſ, Iſium, Ida- mons, Cyzicum, Lamplacum, Sinope, Amiſum, Heraclea in ponto, Paphlagonia, Lem- nus, Imbrus, Thafus, Caſſandria, Theſſalia, Macedonia, Lariffa, Amphipolis, Theſſalo- nice, Pella, Edeſſa, Berœa, Phariſalia, Caryſtum, Eubœa, Bæoti, Chalcis, Delphi, Acar- nania, Aetolia, Apollonia, Brundiuſum, Tarentum, Thurii, Locri, Rhegium, Lucani, Neapolis, Puteoli, Tuſcum mare, Corſica, Baleares, Hiſpania media. Gnomoni ſeptem 50- pedes, umbræ ſex. Magnitudo diei ſumma, horarum æquinoctialium quindecim. Sexta compræhenſio, qua continetur urbs Roma, amplectitur Caſpias gentes, Caucaſum,

Septentrion

Septentrionalia Armeniæ, Apolloniæ supra Rhyndacum, Nicomediam, Nicæam, Chalcedonem, Byzantium, Lyſimachiam, Cherrhoneſum, Melanem ſinum, Abdera, Samothraciam, Maroneam, Aenum, Beſſicam, Thraciam mediam, Pæoniam, Illyrios, Dyrrhachium, Canuſium, Apuliæ extrema, Campaniam & Hetruriam, Piſas, Lunam, Lucam, Genuam, Liguriam, Antipolin, Maſſiliam, Narbonem, Tarraconem, Hiſpaniam Tarraconenſem mediam, & inde per Luſitaniam. Gnomoni pedes nouem, umbræ octo. Longiſſima diei ſpatia, horarum æquinoctialium quindecim, addita nona parte unius horæ: aut, ut Nigidio placuit, quinta. Septima diuiſio ab altera Caſpii maris ora incipit: caditque ſupra Callatim, Boſphorum, Boryſthenem, Tomos, Thraciæ auerſa, Triballos, Illyrici reliqua, Adriaticum mare, Aquileiam, Altinum, Venetiam, Vicetiam, Patauium, Veronam, Cremonam, Rauennam, Anconam, Picenum, Marſos, Pelignos, Sabinos, Vmbriam, Ariminum, Bononiam, Placentiam, Mediolanum, omniâque ab Apennino: tranſque Alpes, Galliam Aquitanicam, Viennam, Pyrenæum, Celtiberiam. Vmbilico trigintaquinque pedum, umbræ trigintaſex, ut tamen in parte Venetiæ exæquetur umbra Gnomoni: ampliſſima dies horarû æquinoctialium quindecim, & quararum partium horæ trium. Haſtenus antiquorum exacta celebrauimus. Sequentium diligentiſſimi, quod ſuper eſt terrarum tribus aſſignauere ſegmentis. A Tanai per Mæotin lacum & Sarmatas uſque Boryſthenem, atque ita per Dacos partemque Germaniæ, Gallias, Oceani litora amplexi, quod eſſet horarum ſedecim. Alterum per Hyperboreos & Britanniam, horarum decem & ſeptem. Poſtremò Scythicum à Rhiphæis iugis in Thulen, in quo dies continuarentur (ut diximus) nocteſque per uices. Iidem & ante principia, quæ fecimus, poſuere circulos duos. Primum per inſulam Meroen, & Ptolemaidem, in Rubro mari ad elephantorum uenatus conditam: ubi longiſſimus dies duodecim horarum eſſet, dimidia hora amplior. Secundum per Syenen Aegypti euntem, qui eſſet horarum tredecim. Iidemque ſingulis dimidia horarum ſpatia uſque ultimum adiecere circuli. Et haſtenus de terris.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER SEPTIMVS.

PROOEMIUM.

VNDVS, & in eo terræ, gentes, maria, inſulæ, inſignes urbes, ad hunc modum ſe habent. Animantium in eodem natura, nullius propè partis contemplatione minor eſt, ſi quidem omnia exequi humanus animus queat. Principium iure tribuetur homini, cuius cauſa uidetur cuncta alia genuiſſe natura, magna & ſaua mercede contra tanta ſua munera: ut non ſit ſatis æſtimare, parens melior homini, an triſtor nouerca fuerit. Ante omnia unum animantium cunctorum, alienis uelat opibus: cæteris uariè tegumenta tribuit, teſtas, cortices, coria, ſpinas, uiſcos, ſetas, pilos, plumam, pennas, ſquamas, uellera. Truncos etiam arborèſque cortice, interdum gemino, à frigorigibus & calore tutata eſt. Hominem tantum nudum, & in nuda humo, natali die abiicit ad uagitus ſtatim & ploratum, nullumque tot animalium aliud ad lacrymas, & haſ protinus uitæ principio. At Hercule riſus, præcox ille & celerrimus, ante quadreſimum diem nulli datur. Ab hoc lucis rudimento, quæ ne feras quidem inter nos genitas, uincula excipiunt, & omnium membrorum nexus: itaque feliciter natus iacet, manibus pedibuſque deuinctis, ſlens, animal cæteris imperaturum: & à ſupplicii uitam auſpicatur,

auspicatur, unam tantum ob culpam, quia natum est. Heu dementia ab iis iniitiis existimantium ad superbiam se genitos. Prima roboris spes, primumque temporis munus quadrupedi similem facit. Quando homini incessus? quando uox? quando firmum cibus os? quando palpitans uertex, summæ inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? Iam morbi, totque medicinæ contra mala excogitatæ, & hæc quoque subinde nouitatibus uitæ. Cætera sentire naturam suam, alia pernecitatem usurpare, alia præpetes uolatus, alia uires, alia nare: hominem scire nihil sine doctrina, non fari, non ingredi, non uesci: breuiterque non aliud naturæ sponte, quam flere. Itaque multi extitere, qui non nasci optimum censerent, aut quam ocysimè aboleri. Vni animantium luctus est datus, uni luxuria, & quidem innumerabilibus modis, ac per singula membra: uni ambitio, uni auaritia, uni immensa uiuendi cupido, uni superstitio, uni sepulturæ cura, atque etiam post se de futuro. Nulli uita fragilior, nulli rerum omnium libido maior, nulli pavor confusior, nulli rabies acrior. Denique cætera animantia in suo genere probè degunt: congregari uidentur, & stare contra dissimilia: Leonum feritas inter se non dimicat: serpentum morsus, non petit serpentes: ne maris quidem belluæ ac pisces, nisi in diuersa genera, sæuiunt. At Hercule homini plurima ex homine sunt mala.

Gentium mirabiles figuræ.

CAP. I.

ET de uniuersitate quidem generis humani, magna ex parte in relatione gentium diximus. Neque enim ritus morisque nunc tractamus innumeros, ac totidem penè, quot sunt hominum cerus. Quædam tamen non omittenda duco, maximèque longius à mari degentium: in quibus prodigiosa aliqua & incredibilia multis uisum iri haud dubito. Quis enim Aethiopas, antequàm cerneret, credidit? aut quid non miraculo est cum primum in notitiam uenit? Quàm multa fieri non posse, priusquam sint facta, iudicantur? Naturæ uerò rerum uis atque maiestas, in omnibus momentis fide caret: si quis modò partes eius, ac non totam complectatur animo. Ne pauones, aut tigrius, pantherarumque maculas, & tot animalium picturas commemorem, paruum dictu, sed immensum aestimatione, tot gentium sermones, tot linguarum, tanta loquendi uarietas, ut externus alieno penè non sit hominis uice. Iam in facie uultuque nostro, cum sint decem aut paulo plura membra, nullas duas in tot millibus hominum indiscretas effigies existere: quod ars nulla in paucis numero præstet affectando. Nec tamen ego in plerisque eorum obstringam fidem meam, potiusque ad auctores relegabo, qui dubiis reddentur omnibus: modò ne sit fastidio Græcos sequi, tanto maiore eorum diligentia, uel cura uersutiore.

De Scythiis & aliarum diuersitate gentium.

CAP. II.

ESSE Scytharum genera, & quidem plura, quæ corporibus humanis uescerentur, indicauimus. Idipsum incredibile fortasse, ni cogitemus in medio orbe terrarum, ac Sicilia & Italia fuisse gentes huius monstri, Cyclophas & Læstrygonas, & nuperrimè trans Alpes hominè immolari gentium earum more solitum: quod paulum à mandando abest. Sed & iuxta eos, qui sunt ad Septentrionem uersi, haud procul ab ipso Aquilonis exortu, specuque eius dicto, quem locum Gesclitron appellant, produntur Arimaspi, quos diximus, uno oculo in fronte media insignes: quibus assidue bellum esse circa metalla cum gryphis, ferarum uolucris genere, quale uulgò traditur, eruente ex cuniculis aurum, mira cupiditate & feris custodientibus, & Arimaspis rapientibus, multi, sed maximè illustres Herodotus, & Ariſteas Proconnesius scribunt. Super alios autem Anthropophagos Scythas, in quadam conuale magna Imai montis, regio est, quæ uocatur Abarimor, in qua syluestres uiuunt homines, auersis post crura plantis, eximia uelocitatis, passim cum feris uagantes. Hos in alio non spirare cælo, ideòque ad finitimos reges non pertrahi, neque ad Alexandrum Magnum pertractos, Beton itinerum eius mentor prodidit. Priores Anthropophagos, quos ad Septentrionem esse diximus decem dierum itinere supra Borysthènem amnem, ossibus humanorum capitum bibere, cutibusque cum capillo pro mantelibus ante pectora uti. Isgonus Nicænsis. Idem in Albania gigni quosdam glauca oculorum acie, à pueritia itatim canos, qui noctu plusquam interdiu cernant.

Idem

† Mantelia
que hic intel-
ligat Plin-
nius, expli-
cat Cel. R. ho-
dig. Antiq.
lect. libr. 16.
cap. 10.

Idem itinere dierum x. supra Borysthenem, Sauromatas tertio die cibum capere semper. Crates Pergamenus in Helleſponto circa Parium, genus hominum fuiſſe tradit, quos Ophiogenes uocat, ſerpentum iſtus contactu leuare ſolitos, & manu impoſita uenena extrahere corpori. Varro etiam nunc eſſe paucos ibi, quorum ſaliuæ contra iſtus ſerpentum medeantur. Similis & in Africa gens Pſyllorum fuit, ut Agatharchides ſcribit, à Pſyllo rege dicta, cuius ſepulchrum in parte Syrtium maiorum eſt. Horum corpori ingentum fuit uirus exitiale ſerpentibus, ut cuius odore ſopirent eas. Mos uerò, liberos genitos protinus obiciendi ſauiffimis earum, eoque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino ſanguine natos ſerpentibus. Hæc gens ipſa quidem prope internicione ſublata eſt à Naſamonibus, qui nunc eas tenent ſedes: genus tamen hominum ex his qui profugerant, aut cùm pugnatum eſt, abfuerant, hodiè que remanet in paucis. Simile & in Italia Marſorum gentis durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo ineſſe iis uim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra ſerpentes ineſt uenenum: feruntque iſctas ſaliuæ, ut feruentis aquæ contactum fugere. Quod ſi in fauces penetrauerit, etiam mori: idque maximè humani ieiuni oris. Supra Naſamonas conſineſq; illis Machlyas, Androgynos eſſe utriuſque naturæ, inter ſe uicibus coeuntes, Calliphanes tradit. Ariſtoteles adiicit, dextram mammam iis uirilem, læuam muliebrem eſſe. In eadem Africa familias quaſdam effaſciantium, Iſigonus & Nymphodorus tradunt: quarum laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriantur infantas. Eſſe eiufdem generis in Triballis & Illyriis, adiicit Iſigonus, qui uiſu quoque effaſciant, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis: quod eorum malum faciliùs ſentire puberes. Notabilius eſſe quod pupillas binas in oculis ſingulis habeant. Huius generis & fœminas in Scythia, quæ uocantur Bithyæ, prodit Apollonides. Philarchus & in Ponto Thibiorum genus, multoſque alios eiufdem naturæ: quorum notas tradit in altero oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem. Eoſdem præterea notas poſſe mergi, ne ueste quidem degauatos. Haud diſſimile iis genus Pharnacû in Aethiopia prodidit Damon, quorum ſudor tabem contactis corporibus afferat. Fœminas quidem omnes ubique uiſu nocere, quæ duplices pupillas habeant, Cicero quoque apud nos author eſt. Ad eò naturæ, cùm ferarum morem uelſcendi humanis uiſceribus in homine genuiſſet, gignere etiam in toto corpore & in quorundam oculis quoque uenena placuit: quid uſquam mali eſſet, quod in homine non eſſet. Haud procul urbe Roma in Falſcorum agro familiæ ſunt pauca, quæ uocantur Hirpiæ: quæ ſacrificio annuo, quod fit ad montem Soraætē Apollini, ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur. Et ob id perpetuo ſenatusconſulto militiæ omniũque aliorum munerum uacationem habent. Quorundam corpore partes naſcuntur ad aliqua mirabiles: ſicut Pyrrho regi pollex in dextero pede, cuius tactu lienofiſ medebatur. Hunc cremari cum reliquo corpore non potuiſſe tradunt, conditumque loculo in templo. Præcipuè India Aethiopũque tractus, miraculis ſcatent. Maxima in India gignuntur animalia: Indicio ſunt canes grandiores cæteris. Arbores quidem tantæ proceritatis traduntur, ut ſagittis ſuperari nequeant. Hæc facit ubertas ſoli, temperies cæli, aquarum abundantia (ſi libeat credere) ut ſub una ficu turmæ condantur equitum. Arundines uerò tantæ proceritatis, ut ſingula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Multos ibi quina cubita conſtat longitudine excedere: non expuere: non capitis, aut dentium, aut oculorum ullo dolore affici, rarò aliarum corporis partium: tam moderato Solis uapore durari. Philoſophos eorum quos Gymnoſophiſtas uocant, ab exortu ad occaſum perſtare, contuentes Solem immobilibus oculis: feruentibus harenis toto die alternis pedibus inſiſtere. In monte, cui nomen eſt Milo, homines eſſe auerſis plantis, octonos digitos in ſingulis pedibus habentes, author eſt Megatheſenes. In multis autem montibus genus hominum capibus caninis, ferarum pellibus uelari, pro uoce latratum edere, unguibus armatum uenatu & aucupio uelſci. Horum ſupra centum uiginti mill. fuiſſe prodente ſe, Cteſias ſcribit: & in quadam gente Indiæ, fœminas ſemel

*Viſtu ſaliuæ,
ut feruentis
aque contactu
fugere.*

in uita parere, genitōsque confestim canescere. Item hominum genus, qui Monosceli uocarentur, singulis cruribus, miræ pernicitatis ad saltum: eosdēque Sciopodas uocari, quod in maiori æstu humi iacentes resupini, umbra se pedum protegant: non longè eos à Troglodytis abesse. Rursusque ab his Occidentem uersus quosdam sine ceruice, oculis in humeris habentes. Sunt & Satyri Subsolanis Indorum montibus (Cartadulorum dicitur regio) perniciosissimum animal: tum quadrupes, tum rectè currentes humana effigie, propter uelocitatem, nisi senes aut ægri, non capiuntur. Choromandarum gentem uocat Tauron syluestrem sine uoce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Eudoxus in Meridianis Indiæ uiris plantas esse cubitales: fœminis adeò paruas, ut Struthopodes appellantur. Megasthenes gentem inter Nomadas Indos narium loco foramina tantum habentem, anguium modo loripodem, uocari Syrictas. Ad extremos fines Indiæ ab Oriente circa fontem Gangis, Altomorum gentem sine ore, corpore toto hirtâ uestiri frondium lanugine, halitu tantum uiuentem, & odore, quem naribus trahant. Nullum illis cibum, nullumque potum: tantum radicum florumque uarios odores & syluestrium malorum, quæ secum portant longiore itinere, ne desit olfactus: grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Supra hos extrema in parte montium Spithamæ Pygmæi narrantur, ternas spithamas longitudine, hoc est, ternos do drantes non excedentes, salubri cælo, semperque uernante, montibus ab Aquilone oppositis: quos à gruibus infestari Homerus quoque prodidit. Fama est, insidentes arietum caprarumque dorsis, armatos sagittis ueris tempore uniuerso agmine ad mare descendere, & oua pullosque earum alitum consumere: ternis expeditionem eam mensibus confici, aliter futuris gregibus non resisti. Casas eorum luto pennisq; & ouorum putaminibus construi. Aristoteles in cauernis uiuere Pygmæos tradit. Cætera de his, ut reliqui. Cynos Indorum genus Isigonus annis centenis quadragenis uiuere. Item Aethiopas Macrobios & Seras existimat, & qui Athon montem incolant: hos quidem, quia uiperinis carnibus alantur: itaque nec capiti, nec uestibus eorum noxia corpori inesse animalia. Onesicritus, quibus in locis Indiæ umbræ non sint, corpora hominum cubitorum quinum & binorum palmarum existere, & uiuere annos centum triginta, nec senescere, sed, ut medio æuo, mori. Crates Pergamenus Indos, qui centenos annos excedant, Gymnetas appellat, non pauci Macrobios. Ctesias gentem ex his quæ appellatur Pandoræ, in conuallibus sitam, annos ducenos uiuere, in iuuenta candido capillo, qui in senectute nigrescat. Contrà alios quadragenos non excedere annos, iunctos Macrobiis, quorum fœminæ semel pariant: idque & Agatharchides tradit. Præterea locustis eos ali, & esse perniciēs. Mandrorum nomen iis dedit Clitarchus, & Megasthenes, trecentosque eorum uicos annuerat. Fœminas septimo ætatis anno parere, senectam quadagesimo anno accedere. Artemidorus, in Taprobana insula longissimam uitam sine ullo corporis languore traduci. Duris, Indorum quosdam cum feris coire, mistosque & semiferos esse partus. In Calingis eiusdem Indiæ gente quinquennes concipere fœminas, octauum uitæ annum non excedere. Et alibi cauda uillosa homines nasci pernicitatis eximie, alios auribus totos tegi. Oritas ab Indis Arbis fluuius determinat. Ii nullum alium cibum nouere, quàm piscium, quos unguibus dissectos Sole torreat: atque ita panem ex his faciunt, ut refert Clitarchus. Troglodytas super Aethiopiam uelociores esse equis, Pergamenus Crates. Item Aethiopas octona cubita longitudine excedere. Syrbotas uocari gentem eam Nomadam Aethiopum, secundum flumen Astapum ad Septentrionem uergentium. Gens Menisminorum appellata, abest ab Oceano dierum itinere uiginti, animalium, quæ Cynocephalos uocamus, lacte uiuit, quorum armenta pascit maribus interemptis, præterquam sobolis causa. In Africa solitudinibus hominum species obuiæ subinde fiunt, momentoque euanescent. Hæc atque talia ex hominum genere ludibria sibi, nobis miracula, ingeniosa fecit natura. Et singula quidem, quæ facit indies, ac propè horas, quis enumerare ualeat? Ad detegendam eius potentiam, satis sit inter prodigia posuisse gentes. Hinc ad confessâ in homine pauca.

De prodigijs partibus.

CAP. III.

Tergeminos nasci certum est, Horatiorum Curiatorumque exemplo: suprâ inter ostenta ducitur, præterquàm in Aegypto, ubi foetifer potu Nilus. Annis proximis, supremis Diui Augusti, Faulta quædam è plebe, Ostia duos mares, totidem fœminas enixa, famem, quæ consecuta est, portendit haud dubiè. Reperitur & in Peloponneso quinos quater enixa, maioremque partem ex omni eius uixisse partu. Et in Aegypto septenos uno utero simul gigni, author est Trogus. Gignuntur & utriusque sexus, quos Hermaphroditos uocamus, olim Androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nunc uerò in deliciis. Pompeius magnus in ornamentis theatri mirabiles fama posuit effigies, ob id diligentius magnorum artificum ingenijs elaboratas: inter quas legitur Eutyche, à xx. liberis rogo illata Trallibus, enixa xxx. partus. Alcippe elephantum, quanquam id inter ostenta est. Nanque & serpentem peperit inter initia Marsici belli ancilla. Multiformes pluribus modis inter monstra partus eduntur. Claudius Cæsar scribit Hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interiisse. Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle uidimus. Est inter exempla, in uterum protinus reuersus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta est.

De mutatione sexus, & geminis partibus.

CAP. IIII.

Ex fœminis mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus, P. Licinio Craſſo, C. Calsio Longino coss. Cassini puerum factum ex uirgine sub parentibus; iussuque Aruspicum deportatum insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, uisum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam & uirilitem provenisse, uxorémque duxisse. Eiusdem fortis & Smyrnæ puerum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatum in marem nuptiarum die, L. Cossicium ciuem Tisdritanum. Editis geminis raram esse, aut puerperæ, aut puerperio, præterquàm alteri, uitam. Si uerò utriusque sexus editi sint gemini, rariorem utrique salutem. † Fœminas gigni celerius, quàm mares, sicut celerius senescere. Sæpius in utero moueri mares, & in dextera ferè geri parte, in læua fœminas, constat.

De homine generando, & pariendi tempore per illustria exempla à mensibus septem, ad undecim.

CAP. V.

Caeteris animantibus statum, & pariendi, & partus gerendi tempus est: homo toto Anno, & incerto gignitur spatio. Alius septimo mense, alius octauo, & usque ad initia decimi undecimique. Ante septimum mensem haud unquam uitalis est. Septimo non nisi pridie posteròue plenilunii die, aut interlunio concepti nascuntur. Translatitium in Aegypto est & octauo gigni. Iam quidem & in Italia tales partus esse uitales, contra priscorum opiniones. Variant hæc pluribus modis. Vestilia C. Herdicij, ac postea Pomponij atque Orfiti clarissimorū ciuium coniunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium septimo mense genuit, Suillum Ruffum undecimo, Corbulonem septimo, utrunq; Consulē: postea Cæsoniam Caii principis coniugem, octauo. In quo mensium numero genitis, intra quadragesimum diem maximus labor. Grauidis autem quarto & octauo mense, letalēque in iis abortus. Massurius author est, L. Papyrium Prætorem, secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cū mater partum se xij. mensibus diceret uoluisse, quoniam nullum certum tempus pariendi statutum uideretur.

De conceptibus, & signa sexus in grauidis præuenientia partum.

CAP. VI.

A conceptu decimo die dolores capitis, oculorum uertigines tenebræque, fastidium in cibis, redundatio stomachi, indices sunt hominis inchoati. Melior color marem ferenti, & facilius partus: motus in utero quadragesimo die. Contraria omnia in altero sexu: ingestabile onus, crurum & inguinum leuis tumor. Primus autem nonagesimo die motus. Sed plurimum languoris in utroque sexu, capillum germinante partu, & in plenilunio: quod tempus editos quoque infantes præcipuè infestat. Adeoque incessus, atque omne, quicquid dici potest, in grauida refert: ut salisioribus cibis usæ, carentē unguiculis partum

† Contrâ Aristoteles Histor. animal. libr. 7. cap. 3. omnesque tum medici, tum Philosophi marem tradunt celestius, quàm fœminam, & in utero perfici, & in lucē progredi. Quo fit, ut nonnulli hoc in loco Gignere malint legere, quàm Gigni, hoc sensu, fœminas sobolis procreatio = ni celerius maturas fieri, quàm mares.

partum edant: & si respirare, difficilius enitantur. Oscitatio quidem in enixu letalis est: sicut sternuisse à coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione.

CAP. VII.

Miserèr atque etiam pudet æstimantem quàm sit friuola animalium superbissimi Morigo, cum plerunque abortus causa fiat odor à lucernarum extinctu. His principiis nascuntur tyranni, his carnifex animus. Tu qui corporis uiribus fids, tu qui fortunæ munera amplexaris, & te ne alumnus quidem eius existimas, sed partum: tu cuius semper in uictoria est mens, tu qui te Deum credis, aliquo successu tumens, tanti perire potuisti: atque etiam hodie minoris potes, quantulo serpentis ictus dente: aut etiam, ut Anacreon poeta, acino uux passæ: ut Fabius Senator † Prætor, in lactis haustu uno pilo strangulatus. Is demum profecto uitam æqua lance pensabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.

Taliâs, potò in lactis haustu uno pilo.

De Agrippis.

CAP. VIII.

In pedes procedere nascentem, contra naturam est: quo argumento eos appellauere Agrippas, ut agrè partos: qualiter M. Agrippam ferunt genitum unico propè felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. Quanquam is quoque aduersa pedum ualitudine, misera iuuenta, exercito æuo inter arma mortisque, ad noxia successu, in felici terris stirpe omni, sed per utrasque Agrippinas maximè, quæ Caium & Domitium Neronem principes genuere, totidem faces generis humani: præterea breuitate æui quinquagesimo uno raptus anno, in tormentis adulteriorum coniugis, focerique prægraui seruitio, luisse augurium præposteri natalis existimatur. Neronem quoque paulo antè principem, & toto principatu suo hostem generis humani, pedibus genitum parens eius scribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominem gigni mos est, pedibus efferri.

Agrippinam Claudij Comentarium edidisse de uita sua suorumque, castibus, author est Corn. Tacitus Annal. lib. 4.

Monstruosi partus excisi utero.

CAP. IX.

Auspiciatus enecta parente gignuntur: sicut Scipio Africanus prior natus, primusque Cæsarum à cæso matris utero dictus: qua de causa & Cæsones appellati. Simili modo natus & Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui sint Vopisci.

CAP. X.

Vopiscos appellabant è geminis, qui retenti utero nascerentur, altero interempto abortu. Nanq; maxima, & rara, circa hoc miracula existunt.

Exempla numerosæ sobolis.

CAP. XI.

Præter mulierem, pauca animalia coitum nouere grauida. Vnum quidem omnino, aut alterum, superfœtat. Extat in monumentis etiam medicorum, & quibus talia consectari curæ fuit, uno abortu xij. puerperia egesta. Sed ubi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, uterque perfertur: ut in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit, & in ea, quæ gemino partu, alterum marito similem, alterum adultero genuit: Item in Proconnesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu, alterum domino similem, alterum procuratori eius: & in alia, quæ unum iusto partu, quinque mensium alterum edidit. Rursus in alia, quæ septem mensium edito puerperio, insecutis mensibus geminos enixa est. Iam illa uulgata, uariè ex integris truncos gigni, ex truncis integros, eademque parte truncos: signa quædam, nauisque, & cicatrices etiam regenerari. Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla similitudinum.

CAP. XII.

In Lepidorum gente tres, intermisso ordine, obducto membrana oculo, genitos accepimus. Similes quidem alios auo: & ex geminis quoque alterum patri, alterum matri: annoque post genitum, maiori similem fuisse, ut geminum. Quasdam sibi similes semper parere, quasdam uiro, quasdam nulli, quasdam foeminam patri, marem sibi. Indubitarum exemplum est Nicæi nobilis pythæ Byzantii geniti, qui adulterio Aethiopis nata matre, nil à cæteris colore differente, ipse auum regenerauit Aethiopem. Similitudinum quidem in mente reputatio est, & in qua credantur multa fortuita pollere, uisus, auditus, memoria,

memoria, haustaque imagines sub ipso conceptu. Cogitatio etiam utriuslibet animum subito transuolans, effingere similitudinem aut miscere existimatur. Ideoque plures in homine, quam in ceteris omnibus animalibus differentia, quoniam uelocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenii uarietas multiformes notas imprimit: cum ceteris animantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisque in suo cuique genere. Antiocho regi Syriae, plebe nomine Artemon intantum similis fuit, ut Laodice coniunx regia, necato iam Antiocho, mimum per eum commendationis, regni que successionis peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam plebe, & Publicius etiam seruitute liberatus, indiscreta prope specie fuere similes, illud os probum reddentes, ipsūque honorem eximia frontis. Qualis causa patri quoque eius, Menogenis coci sui cognomen imposuit, iam Strabonis a specie oculorum habenti, uitium imitata & in seruo: Scipioni Serapionis: erat suarii negotiatoris uile mancipiū. Eiusdem familiae Scipioni post eum cognomen Salurio Mimus dedit: sicut Spinter secundarum, tertiarumque Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli. COSS. In quo perquam importunē fortuitum hoc quoque fuit, duorum simul Consulium in scena imaginis cerni. Ediuerso L. Plancus orator, histrioni Rubrio cognomen imposuit. Rursus Curioni patri Burbuleius, itemque Messalae Censorio Menogenes, perinde histriones. Surae quidem Proconsulis etiam ridum in loquendo, contractionemque linguae, & sermonis tumultum, non imaginem modō, piscator quidam in Sicilia reddidit. Cassio Severo celebri oratori, armentarii Mirmillonis obiecta similitudo est. Toranius M. Antonio iam Triumuiro, eximios forma pueros, alterum in Asia genitum, alterum trans Alpes, ut geminos uendidit: tanta unitas erat. Postquam deinde sermone puerorum detecta fraude a furente increpitus Antonio est, inter alia magnitudinē pretii conquerente (nam ducentis mercatus erat sestertiis) respondit uersurus ingenii mango, ob id ipsum se tanti uendidisse, quoniam non esset mira similitudo in ullis eodem utero editis: diuersarum quidem gentium natales tam concordī figura reperiri, super omnem esse taxationem. Adeoque tempestiuam admirationem intulit, ut ille proscripserit animus, modō & contumelia furens, non aliud in censu magis ex fortuna sua duceret.

† Vetus.
codic. Toranius mango
Antonio iam
Triumuiro
etc.

Quae sit generandi ratio.

CAP. XIII.

Est quaedam priuati dislocatio corporum: & inter se steriles, ubi cum aliis iungere, gignunt: sicut Augustus & Livia. Item alii aliaque foeminas tantum generant, aut mares: plerumque & alternant: sicut Gracchorum mater duodecies, & Agrippina Germanici nouies. Alii steriles est iuuenta: alii semel in uita datur gignere. Quaedam non perferunt partus: quales, si quando medicina & cura uicere, foemina ferē gignunt. Diuus Augustus in reliqua exemplorum raritate, neptis suae nepotem uidit, genitum quo excessit anno, M. Syllanum: qui cum Asiam obtineret post Consulatum, Neronis principis successionē, ueneno eius interemptus est. Q. Metellus Macedonicus, cum sex liberos relinqueret, undecim nepotes reliquit, nurus uerō generosque, & omnes qui se patris appellatione salutarerent, uiginti septē. In actis temporum Diui Augusti inuenitur, xii. Consulatu eius, L. quae Sylla collega, ad iiii. Idus Aprilis, C. Crispinum Hilarum ex ingenua plebe Fesulana, cum liberis nouem (in quo numero filiae duae fuerunt) nepotibus xxvi. pronepotibus xxi. neptibus ix. praelata pompa, cum omnibus his in Capitolio immolasse.

† Alii sic:
Iunium Syllanum, qui
cum Asia ob
tineret Pro
consulatum,
etc. Cui lea
tioni adstri
puitur et
Tacitus libr.
13. scribens,
Iunium Sylla
num Augu
sti abnepo
tem, cum
Asia Pro
consulatu
fugeretur.
Agrippinae
ueneno fuisse
sublatum.
† Lxxv.

De eodem multiplicis.

CAP. XIII.

Mulier post quinquagesimum annum non gignit, maiorque pars quadragesimo profutuum genitale subit. Nam in uiris Masinissam regem, post lxxvi. annum generasse filium, quem Methymathnum appellauerit, clarum est: Catonem Censorium octogesimo exacto, de filia Salonii clientis sui. Qua de causa, aliorum eius liberorum propago, Liciniani sunt cognominati, hi Saloniani, ex quibus Vticensis fuit. Nuper etiam L. Volusio Saturnino in urbis praefectura extincto, notum est Cornelia Scipionum gentis Volusum Saturninū, qui fuit Consul, genitum post lxi. annum. Et usque ad lxxv. apud ignobiles uulgaris reperitur generatio.

Solum autem animal menstruale mulier est: inde unius utero, quas appellantur molas. Ea est caro informis, inanima, ferri ictum & aciem respuens. Mouetur, sistitque menses: & ut partus, aliàs letalis, aliàs unà senescens, aliquando aluo citatior excidens. Simile quiddam & uiris in uentre gignitur, quod uocant scirron: sicut Oppio Captoni prætorio uiro. Sed nihil facile reperiatur mulierum profluvio magis monstrificum. Aescunt superuentu musta, sterilefcunt tactæ fruges, moriuntur insira, exuruntur hor- torum germina, & fructus arborum, quibus insedère, decidunt: speculorum fulgor aspe- ctu ipso hebetatur, acies ferri præstringitur, eborisque nitor: alvei apum emoriuntur: æs etiam ac ferrum rubigo protinus corripit, odorque dirus † acra: & in rabiem agun- tur gustato eo canes, atque insanabili ueneno morsus inficitur. Quin & bituminum se- quax alioquin ac lenta natura, in lacu ludææ (qui uocatur Asphaltites) certo tempore anni supernatans, nequit sibi auelli, ad omnem contactum adhærens, præterquàm filo, quod tale uirus infecerit. Etiam formicis, animali minimo, inesse sensum eius ferunt: abiicique gustatas fruges, nec postea repeti. Et hoc tale tantumque omnibus tricenis die- bus malum in muliere existit, & trimestri spatio largius. Quibusdam uerò sæpius mense: sicut aliquibus nunquàm: sed tales non gignunt, quando hæc est generando homini materia, semine è maribus coaguli modo hoc in sese glomerante, quod deinde tempo- re ipso animatur, corporaturque. Ergo cum grauidis fluxit, inualidi aut non uitales par- tus eduntur, aut saniosi, ut author est Nigidius.

Item de ratione partuum.

CAP. XVI.

Idem, lac foeminæ non corrumpi alenti partum, si ex eodem uiro rursus conceperit, arbitrat. Incipiente autem hoc statu, aut desinente, conceptus facillimi traduntur. Foecunditatis in foeminis prærogatiuum accepimus, inunctis medicamine oculis, saluam infici. Cæterum editis primores septimo mense gigni dentes, priusque in supera ferè parte, haud dubium est. Septimo eosdem decidere anno, aliòsque suffici. Quosdam & cum dentibus nasci, sicut M. Curium, qui ob id Dentatus cognominatus est: & Cn. Papy- rium Carbonem, præclaros uiros. In foeminis ea res inauspicati fuit exempli regum tem- poribus. Cum ita nata esset Valeria, exitio ciuitati, in quam delata esset, futurum, re- sponso aruspicum uaticinante, Sueffian Pometiam illa tempestate florentissimam depor- tata est, uericidico exitu consecuto. Quasdam concreto genitali gigni, infausto omine, Cornelia Gracchorum mater indicio est. Aliqui uice dentium, continuo osse gignuntur: sicuti Prusiæ regis Bithyniorum filius, superna parte oris. Dentes autem tantum inuicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliquo corpore. Iidem flammis indomiti, cauantur rabe pituitæ. Candorem trahunt quodam medicamine. Vlu atteruntur, multoque pri- mum in aliquibus deficiunt. Nec cibo tantum & alimentis necessarii: quippe uocis ser- monisque regimen primores tenent, concentu quodam excipientes ictum linguæ, seriè- que structuræ, atque magnitudine mutilantes molientesque aut hebetantes uerba: & cum defluxere, explanatione omnem adimementes. Quin & augurium in hac esse creditur par- te. Triceni bini uiris attribuntur, excepta Turdulorum gente: quibus plures fuere; lon- giora promitti uitæ putant spatia. Foeminis minor numerus: quibus in dextra parte ge- mini superne, à canibus cognominati, fortunæ blandimenta pollicentur, sicut in Agrip- pina Domitii Nerónis matre: contra in læua. Hominem priusquàm genito dente cre- mari, mos gentium non est. Sed mox plura de hoc, cum membratim historia decurret. Risisse eodem die, quo genitus esset, unum hominem accepimus Zoroastrem. Eidem ce- rebrum ita palpitasse, ut impositam repelleret manum, futura præfagio scientiæ. In tri- matu suo cuique dimidiam esse mensuram † statuere certum est. In plenum autem cun- cto mortalium generi minorem in dies fieri, propemodum obseruatur: raròsque patri- bus proceriores, consumente ubertate seminum exustione, in cuius uices nunc uergat æuam. In Creta terræ motu rupto monte, inuentum est corpus stans † xlv. cubitorum, quod alii Orionis, alii Oti fuisse arbitrantur. Orestis corpus oraculi iussu refossum, vij. cubitorum

† Acra, re-
dundat, nec
est in uetust.
codic. Si tas
men cuiuspiam
uox ea retia
mendauideat
tur, acra lea
gendum erit
duabus syllab
bis, ut metal
lum intelli-
gamus, non
elementum:
docente id
Plinio libro
28. capit. 7.
ubi sic hæt
bet, Acra con
tactum gra-
ue uirus odo-
ris accipere
et ærigna-
nem.

* Aliis, Qui
matu, adstru-
pante Ari-
stotel. libr. 1.
cap. 18. Hist.
Animal.
† stature,
legendum.
† xlv. cu-
bitorum,

cubitorum fuisse monumentis creditur. Iam uerò ante annos propè mille, uates ille Homerus non cessauit minora corpora mortalium, quàm prisca, conqueri. Næuii Pollionis amplitudinem Annales non tradunt. Sed quia populi concursu penè interemptus esset, prodigij uice habitum. Procerissimum hominè ætas nostra Diuo Claudio principe Gabbaram nomine, ex Arabia aduectum 1 x. pedum & totidem unciarum uidit. Fuere sub Diuo Augusto semipede addito, quorum corpora eius miraculi gratia, in conditorio Sallustianorum asseruabantur hortorum. Pusioni & Secundillæ erant nomina. Eodem præside minimus homo duos pedes & palmum Conopas nomine, in deliciis Iuliæ neptis eius fuit: & mulier Andromeda liberta Iuliæ Augustæ. Manium Maximum, & M. Tullium equites Romanos, binum cubitorum fuisse author est M. Varro: & ipsi uidimus in loculis asseruatos. Sesequipedales gigni quosdam longiores, in trimatu implentes uitæ cursum, haud ignotum est. Inuenimus in monumentis Salamine Euthimenis filium, in tria cubita triennio adoleuisse, incessu tardum, sensu hebetem: & iam puberem factum uoce robusta, absumptum contractione membrorum subita triennio circumactò. Ipsi nos pridem uidimus eadem ferme omnia, præter pubertatem, in filio Cornelii Taciti equitis Romani, Belgicæ Galliæ rationes procurantis. Edraepelos Græci uocant eos: in Latino non habent nomen.

Insignia corporum.

C A P. X V I I.

20 **Q**uod sit hominum spatium à uestigio ad uerticem, id esse passis manibus inter longissimos digitos obseruatum est: sicuti uires dextra parte maiores, quibusdam æquas utraque, aliquibus læua manu præcipuas: nec id unquam in fœminis. Mares præstare pondere, & defuncta uiuentibus corpora omnium animalium, & dormientia uigilantibus. Virorum cadauera supina fluitare, fœminarum prona: uelut pudori defunctorum parcente natura.

Exempla variarum figurarum.

C A P. X V I I I.

30 **C**oncretis quosdam ossibus, ac sine medullis uiuere accepimus. Signum eorum esse, nec sitim sentire, nec sudorè emittere: quanquam & uoluntate scimus sitim uictam: equitèrque Romanum Iulium Viatorem è Procontiorum gente fœderata, in pupillariis annis aquæ subter cutem fusæ morbo prohibitum humore à medicis, naturam fecisse consuetudine, atque in senectâ caruisse potu. Necnon & alii multa sibi imperauere.

Diversorum morum exempla.

C A P. X I X.

40 **F**erunt Crassum, auum Crassi in Parthis interempti, nunquàm risisse, ob id Agelastum uocatum: sicuti nec flesse multos. Socratem clarum sapientia eodem semper uisum uultu, nec aut hilari magis, aut turbato. Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quandam toruitatèrque naturæ duram & inflexibilem, affectusque humanos adimit, quales apathes Græci uocant, multos eius generis experti: quòdque mirum sit, authores maximè sapientiæ, Diogenè Cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem, hunc quidem etiam in totius odium generis humani euectum. Sed hæc prauæ naturæ insignia in multis uaria cognoscuntur: ut in Antonia Drusi nunquàm expuisse in Pomponio Consulari Poeta nunquàm ructasse. Quibus natura concreta sunt ossa, qui sunt rari admodum, cornei uocantur.

De fortitudine & uelocitate.

C A P. X X.

50 **C**orpore uescò, sed eximiis uiribus Tritanum, in gladiatorio ludo Samnitium armatura celebrem filiumque eius militem Magni Pompeii, & rectos & transuersos cancellatim toto corpore habuisse neruos, in brachiis etiam manibusque, author est Varro in prodigiosa uirum relatione. Atque etiam hostem ab eo ex prouocatione dimicantem, t inermi dextra uno digito superatū, & postremò correptum in castra translatum. A. Iunius Valens meruit in prætorio Diui Augusti centurio, uehicula cum culeis onusta, donec exinanirentur, sustinere solitus: carpenta appræhensa una manu retinere, obnixus contrā nitentibus iumentis: & alia mirifica facere, quæ insculpta monumento eius spectantur. Ideo M. Varro: Rusticellus, inquit, Hercules appellatus, mulum suum tollebat. Fufius

† Melius sic, Inermi dextera superatum, & in castra translatum. Cui unctioni suffragatur & Solinus cap. 4.

Saluius duo centenaria pondera pedibus, totidem manibus, & ducenaria duo humeris contra scalas ferebat. Nos quoque uidimus Athanatum nomine, prodigiosa ostentationis, quingenario thorace plumbeo indutum, cothurnisque quingentorum pondo calciatum, per scenam ingredi. Crotonia tam Milonem athletam, cum constitisset, nemo uestigio educebat: malum tenenti nemo digitum corripiebat. Cucurrisse M C X L. stadia, ab Athenis Lacedæmonem, biduo Philippiden, magnum erat: donec Anistis cursor Lacedæmonius, & Philonides Alexandri Magni, à Sicyone Elin, uno die M C C. stad. cucurrerunt. Nunc quidem in circo quosdam C L X. M. pass. tolerare non ignoramus. Nupérque Fonteio & Vipsiano C O S S. annos I X. genitum puerum à Meridie ad uesperam † L X X V. M. pass. cucurrisse. Cuius rei admiratio ita demum solida perueniat, si quis cogitet nocte ac die longissimum iter uehiculis tribus Tiberium Neronem emensum, festinantem ad Drusum fratrem ægotantem in Germania: in eo fuerunt C O M. passuum.

De visu.

CAP. XXXI.

Oculorum acies uel maximè fidem excedentia inuenit exempla. In nuce inclusam Iliada Homeri carmen in membrana scriptum, tradidit Cicero. Idem, fuisse qui peruideret C X X V. M. pass. Huic & nomen M. Varro reddidit, Strabonem uocatum. Solitum autem Punico bello, à Lilybeo Siciliae promontorio, exeunte classe Charthaginis portu, etiam numerum nauium dicere. Callicrates ex ebore formicas, & alia tam parua fecit animalia, ut partes earum à cæteris cerni non possent. Myrmecides quidam in eodem genere inclaruit, à quo quadrigam ex eadem materia, quam musca integeret alis, fabricatam, & nauem, quam apicula pinnis absconderet.

De auditu.

CAP. XXXII.

Auditus unum exemplum habet mirabile, prælium, quo Sybaris deleta est, eo die quo gestum erat, auditum Olympiæ. Nam Cimbricæ uictoriæ, Castoresque Romani, qui Persicam uictoriam ipso die, quo contigit, nuntiauerunt, uisus, & numinum fuisse prælagia.

Exempla patientiæ.

CAP. XXXIII.

Patientia corporis, ut est crebra fors calamitatum, innumera documenta peperit. Clarissimum in foeminis Leænæ meretricis, quæ torta non indicauit Harmodium & Aristogitonem tyrannicidas: in uiris Anaxarchi, qui simili de causa cum torqueretur, prærosam dentibus linguam, unamque spem indicii in tyranni os exiit.

Memoria exempla.

CAP. XXXIII.

Memoria necessarium maximè uitæ bonum, cui præcipua fuerit haud facillè dictum est, tam multis gloriam eius adeptis. Cyrus rex omnibus in exercitu suo militibus nomina reddidit, L. Scipio populo Romano, Cineas Pyrrhi regis legatus senatui & equestri ordini Romæ postero die quàm aduenerat. Mithridates duarum & XX. gentium rex, totidem linguis iura dixit, pro concione singulas sine interprete affatus. † Charmidas quidam in Græcia, quæ quis exegerat uolumina in bibliothecis, legentis modo repræsentauit. Ars postremò eius rei facta, & inuenta est à Simonide Melico, consummata Metrodoro Scepsio, ut nihil non iisdem uerbis redderetur auditum. Nec aliud est æquè fragile in homine, morborum & casus iniurias atque etiam metus sentiens, aliàs particulatim, aliàs uniuersa. Idus lapide oblitus est literas tantum. Ex præalto tecto lapsus, matris & affinium, propinquorumque cepit obliuionem. Alius ægrotus, seruorum etiam: sui uerò nominis Messala Coruius orator. Itaque sæpe deficere tentat, ac meditatur, uel quieto corpore & ualido. Somno quoque serpente computat, ut inanis mens quærat, ubi sit loci.

Laus C. Iulij Cæsaris.

CAP. XXXV.

Animi uigore præstantissimum arbitror C. Cæsarem Dictatorem. Nec uirtutem constantiamque nunc commemoro, nec sublimitatem omnium capacem, quæ cælo continentur: sed proprium uigorem celeritatemque quodam igne uolucrem. Scribere & legere simul, dicere & audire solitum accepimus. Epistolas uerò tantarum rerum quaternas pariter librariis dicere: aut si nihil aliud ageret, septenas. Idem signis collatis quinquagies

† *vetus le =*
etio, VIII.
annos, agno
scit, non IX.
& paulo
post, XLV.
M. pass. non
XXXV. M.
utrique ad
stipulatur
Solinus ca
p. 4.

† *reclius,*
Carneades
quidē. Nam
& Cicero I.
Tuscul. &
2. de Orat.
& Quintil.
lib. II. cap.
de memo =
ria, Carne
adem hunc
non Char =
midam epa
pellant.

10

20

30

40

50

quagies dimicauit: solus M. Marcellum transgressus, qui undequadragies dimicauerat. Nam præter ciuiles uictorias, undecies c. & xcii. m. hominum occisa præliis ab eo, non equidem in gloria posuerim, tantam etiam coactam humani generis iniuriam: quod ita esse confessus est ipse, bellorum ciuilium stragem non prodendo. Iustus Pompeio Magno tribuatur dcccxlvi. naues piratis ademisse. Cæsari proprium & peculiare sit, præter suprà dicta, clementiæ insigne: qua usque ad poenitentiam omnes superauit. Idem magna nimitatis perhibuit exemplum, cui comparari non possit aliud. Spectacula enim edita effusæque opes, aut operum magnificentiam in hac parte enumerare, luxuriæ fauentis est. Illa fuit uera & incomparabilis iuuentutis animi sublimitas: captis apud Pharsaliam Pompeii Magni scriniis epistolarum, iterumque apud Thapsum Scipionis, concremasset ea optima fide, atque non legisset.

Laus Pompeij Magni.

CAP. XXVI.

Verumtad decus imperii Ro. non solum ad uiri unius pertinet uictoriam, Pompeii Magni titulos omnes, triumphosque hoc in loco nuncupari: æquato non modo Alexandri Magni rerum fulgore, sed etiam Herculis propè ac Liberi patris. Igitur Sicilia recuperata, unde primum Syllanus in Reip. causa exoriens auspicatus est: Africa uerò tota subacta, & in ditionem redacta, Magnique nomine spolio inde capto, eques Ro. (id quod antea nemo) curru triumphali reuectus est: & statim ad solis occasum transgressus, excitatis in Pyrenæo trophæis, oppida dcccxxvi. ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditionem redacta uictoriæ suæ ascripsit, & maiore animo Sertorium tacuit: belloque ciuili (quod omnia externa conciebat) extincto, iterum triumphales currus eques Ro. induxit, toties Imperator, antequam miles. Postea ad tota maria & deinde Solis ortus missus, hos retulit patriæ titulos, more sacris certaminibus uincientium. Neque enim ipsi coronantur, sed patrias suas coronant. Hos ergo honores urbi tribuit in delubro Mineræ, quod ex manubiis dicabat. Cn. Pompeius Magnus Impe. bello xx. annorum confecto, fufis, fugatis, occisis, in deditionem acceptis hominum uicies semel centenis lxxxiii. m. depreßis aut captis nauibus dcccxlvi. oppidis, castellis m. d. xxxviii. in fidem receptis: terris à Mæotis lacu ad rubrum mare subactis, uotum meritò Mineræ. Hoc est breuiarium eius ab oriente. Triumphi uerò, quem duxit ad tertium Calédas Octobres M. Messala, M. Pifone Consulibus, præfatio hæc fuit: Cum oram maritimam à prædonibus liberasset, & imperium maris populo Romano restituisset, ex Asia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia Syria, Scythiis, Iudæis, Albanis, Iberia, insula Creta, Bæsternis, & super hæc de regibus Mithridate atque Tigrane triumphauit. Summa summarum in illo gloria fuit (ut ipse in concione dixit, cum de rebus suis dissereret) Asiæ ultimam prouinciarum accepisse, eandemque mediam patriæ reddidisse. Si quis è contrario simili modo uelit percelsere Cæsaris res, qui maior illo apparuit, totum profectò terrarum orbem enumeret: quod infinitum esse conueniet.

Laus Catonis primi.

CAP. XXVII.

Cæteris uirtutum generibus uariè & multi fuere præstantes. Cato primus Porciæ agens, tres summas in homine res præstitisse existimatus est, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator: quæ mihi omnia, etiam si non prius, attamen clarius fuisse in Scipione Aemiliano uidentur: dempto præterea plurimorum odio, quo Cato laborauit. Itaque sit proprium Catonis, quater & quadragies causam dixisse: nec quæquam sæpius postulatam, & semper absolutam.

Item de fortitudine.

CAP. XXVIII.

Fortitudo in quo maximè extiterit, immensæ quæstionis est, utiq; si recipiatur poetica fabulosa. Q. Ennius T. Cæciliū Teucrū, fratremque eius præcipuè miratus, propter eos sextum adiecit Annalem. L. Siccus Dentatus, qui Tribunus plebei fuit, Sp. Tarpeio, A. Aeternio Consulibus, haud multo post exactos reges, uel numerosissima suffragia habet, centies uicies præliatus, octies ex prouocatione uictor, xlv. cicatricibus aduerso corpore insignis, nulla in tergo. Item spolia cepit xxxiii. donatus hastis puris duode-

† Melius sic, mutata interpunctio: ne: Ad decus imperij Romanum, non solum ad uiri unius pertinet, uictorias Pompeij Magni, titulos omnes, triumphosque: hoc in loco nuncupari.

vinginti, phaleris xxv. torquibus tribus & lxxx. armillis clx, coronis xxvi. ciuicis xliii. aureis viii. muralibus iii. obsidionali una, fisco æris, x. captiuis & xx. simul bubus, Imperatores ix. ipsius maximè opera triumphantes secutus; præterea (quod optimum in operibus eius reor) uno ex ducibus. T. Romulio ex Consulatu ad populum conuicto malè acti imperii rei militaris. Haud minora forent Manlii Capitolini decora, ni perdidisset illa exitu uitæ. Ante decimum septimum annum bina ceperat spolia. Primus omnium eques coronam muralem acceperat, vi. ciuicas, xxxvii. dona. xxxlii. cicatrices aduerso corpore exceperat: P. Seruilius Magistrum equitum seruauerat, ipse uulneratus humerum ac femur. Super omnia, Capitolium summamq; rem in eo solus à Gallis seruauerat, si non regno suo seruasset. Verum sunt in his quidem uirtutis opera magna, sed maiora fortuna. 10
M. Sergio, ut quidem arbitror, nemo quèquam hominum iure prætulerit: licet pronepos Catilina gratiam nomini derogeret. Secundo stipendio dexteram manū perdidit: stipendiis duobus ter & uicies uulneratus est: ob id neutra manu, neutro pede satis utilis: uno tantum seruo, plurimis postea stipendiis debilis miles. Bis ab Annibale captus (neque enim cum quolibet hoste res fuit) bis uinculorum eius profugus, xx. mensibus nullo non die in carenis aut compedibus custoditus. Sinistra manu sola quater pugnavit, duobus equis insidente eo suffossis. Dexteram sibi ferream fecit, eaq; religata præliatus, Cremonæ obsidione exemit, Placætiæ tutatus est: duodena castra hostium in Gallia cepit: quæ omnia ex oratione eius apparent, habita cum in Prætura sacris arceretur à collegis ut debilis. Quos hic coronarum acervos constructurus hoste mutato? Etenim plurimum refert, in quæ cuiusq; uirtus tempora inciderit. Quas Trebia Ticinûsque aut Trasymenus ciuicas dedere? Quæ Cannis corona merita? unde fugisse, uirtutis summum opus fuit. Cæteri profecto uictores hominum fuere, Sergio uicit etiam fortunam.

De ingenij siue laudibus quorundam ab ingenijs.

C A P. XXIX.

Ingeniorum gloriæ quis possit agere delectum, per tot disciplinarum genera, & tantam rerum operumq; uarietatem? nisi fortè Homero uate Græco, nullum felicius extitisse conuenit, siue operis fortuna, siue materia æstimeretur. Itaque Alexander Magnus (etenim insignibus iudicii optime citraq; inuidiam tam superba censura peragetur) inter spolia Darii Persarum regis unguentorum scrinio capto, quod erat auro gemmisq; ac margaritis pretiosum, uarios eius usus amicis demonstrantibus (quando tædebat unguenti bel-latorem & militia sordidum) imò Hercule, inquit, librorum Homeri custodiæ detur: ut pretiosissimum humani animi opus, quàm maximè diuini opere seruaretur. Idem Pindari uatis familiæ penatibusq; iussit parci, cum Thebas caperet. Aristotelis philosophi patriam condidit: tantæque rerum claritati, tam benignum testimonium miscuit. Archilochi Poætæ interfectores Apollo arguit Delphis. Sophoclem tragici cothurni principem defunctum sepeliri Liber pater iussit, obsidentibus mœnia Lacedæmoniis: Lyandro eorum rege in quiete sapius admonito, ut pateretur humari delicias suas. Requisiuit rex, quis supremum diem Athenis obisset: nec difficulter ex iis, quem Deus significasset: intellexit: pacemq; funerali dedit.

De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone.

C A P. XXX.

Platoni sapientiæ antistiti Dionysius tyrannus, aliàs sæuitiæ superbiæque natus, uitam nauem misit obuiâ: ipse quadrigis albis egredientè in litore excepit. Viginti talentis unam orationem Isocrates uendidit. Aeschines Atheniensis summus Orator, cū ac cusationem, qua fuerat usus, Rhodi legisset, legit & defensionem Demosthenis, ob quā in illud depulsus fuerat exilium: mirantibusque, tum magis fuisse miraturos dixit, si ipsum orantem audiissent: in calamitate testis ingens factus inimici. Thucydidem Imperatorem Athenienses in exilium egere, rerum conditorem reuocauere, eloquentiam mirati, cuius uirtutem damnauerant. Magnum & Menandro in comico socco testimonium regum Aegypti & Macedoniae contigit, classe & per legatos petito: manus ex ipso, regiæ fortunæ prælata literarum conscientia. Perhibuere & Romani procures etiam exteris testimonio. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello, intraturus Posidonii sapientiæ profes-sione

† Aliàs, interfectores, unus enim fuit, Calondas cognomine Corax, ut Suidæ placet: aut certe Archias, ut manuê Eusebii libr. 5. Preparat. cap. 12.

fessione clari domum, fores percuti de more à lictore uetuit: & fasces lictorios ianue submisit, cui se Oriens Occidensque submiserat. Cato Censorius, in illa nobili trium sapientiae procerum ab Athenis legatione, audito Carneade, quam primum legatos eos censuit dimittendos: quoniam illo uiro argumentante, quid ueri esset haud facile discerni posset. Quanta morum commutatio! Ille semper alioquin uniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos: at pronepos eius Vticensis Cato, unum ex tribunatu militum philosophum, alterum ex Cypria legatione deportauit. Eandemque linguam ex duobus Catonibus, in illotabiecisse, in hoc importasse, memorabile est. Sed & nostrorum gloriam percẽseamus. Prior Africanus Q. Ennii statuam sepulchro suo imponi iussit: clarumque
10 illud nomen, imò uerò spoliū ex tertiā orbis parte raptum, in cinere supremo cū Poetæ titulo legi. Diuus Augustus carmina Virgilio cremari contra testamenti eius uerecundiam uetuit: maiusque ita uari testimonium contigit, quàm si ipse sua carmina probauisset. M. Varronis in bibliotheca, quæ prima in orbe ab Asinio Pollione ex manubiis publicata Romæ est, unius uiuentis posita imago est: haud minore (ut equidem reor) gloria, principe oratore & ciue, ex illa ingeniorum, quæ tunc fuit, multitudine, uni hanc coronam dante, quàm cū eidem Magnus Pompeius piratico ex bello naualem dedit. Innumerabilia deinde sunt exempla Romana, si persequi libeat: cū plures una gens in quocunque genere eximios tulerit, quàm ceteræ terræ. Sed quo te M. Tulli piaculo taceam? quòue maximè excellentem insigni prædicem? quo potius, quàm uniuersū populi
20 illius gentis amplissimo testimonio, t& tota uita tua Consularis tantum operibus electis? Te dicente, legem agrariam, hoc est alimenta sua, abdicauerunt tribus: te suadente, Roscio theatralis auctori legis ignouerunt, notatæque se discrimine sedis æquo animo tulerunt: te orante, proscriptorum liberos honores petere pudit: tuum Catilina fugit ingenium: tu M. Antonium proscripsisti. Salue primus omnium parens patriæ appellate, primus in toga triumphum, linguæque lauream merite, & facundiæ Latiarumque literarum parens: atque (ut Dictator Cæsar hostis quondam tuus, de te scripserat) omnium triumphorum lauream adepte maiorem, quanto plus est, ingenii Romani terminos in tantum promouisse, quàm imperii.

De morum maiestate.

C A P. XXXI.

30 Reliquis animi bonis, præstiteret cæteros mortales sapientia, ob id Cati, Corculi, apud Romanos cognominati. Apud Græcos Socrates, oraculo Apollinis Pythii prælatum cunctis.

De auctoritate.

C A P. XXXII.

Rursus mortales oraculorum societatem dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis consecrando aureis literis, quæ sunt hæc: Nolle se quenque: & Nil nimium cupere: Comitèmq; aris alieni atque litis, esse miseriam. Quin & funus eius, cū uictore filio Olympiæ expirasset gaudio, tota Græcia profecuta est.

De diuinitate.

C A P. XXXIII.

40 Diuinitas, & quædam cælitum societas nobilissima, ex fœminis in Sibylla fuit: ex uiris in Melampode apud Græcos, apud Romanos in Marcio.

De Nasica.

C A P. XXXIII.

Vir optimus semel à condito æuo iudicatus est Scipio Nasica, à iurato Senatu. Idem in toga candida bis repulsa notatus à populo. In summa, ei in patria mori nō licuit: non Hercule magis, quàm extra uincula illi sapientissimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia.

C A P. XXXV.

Pudicissima fœmina semel matronarum sententiā iudicata est Sulpitia Paterculi filia, uxor Fului Flaccie: electa ex ceterum præcipuis, quæ simulachrum Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret. Iterū religionis experimēto Claudia, inducta Romam Deūm matre.

De pietate.

C A P. XXXVI.

50 Pietatis exempla infinita quidem toto orbe extitere, sed Romæ unum, cui comparari cuncta non queant. Humilis in plebe, & ideo ignobilis puerpera supplicii causa car-

† donata fin
lie pietati

cere inclusa matre, cum impetrasset aditum, à sanitore semper excussa ne quid inferret cibi, depræhensa est uberibus suis alens eam. Quo miraculo, matris salus † donata pietati est, ambæque perpetuis alimentis, & locus ille eidem consecratus Deæ, C. Quintio, M. Acilio coss. templo Pietatis extructo in illius carceris sede, ubi nunc Marcelli theatrum est. Gracchorum pater, anguibz præhensis in domo, cum responderetur, ipsum uicturū alterius sexus interempto: imò uerò, inquit, meum necate: Cornelia enim iuuenis est, & parere adhuc potest. Hoc erat uxori parcere, & reipublicæ consulere. Idque mox consecutum est. M. Lepidus Apuleia uxoris charitate post repudium obiit. P. Rutilius morbo leui impeditus, nuntiata fratris repulsa in Consulatus petitione, illico expirauit. P. Catiens Philotimus, patronum adeò dilexit, ut hæres omnibus bonis institutus, in rogum eius se iaceret.

De artium plurimarum excellentia, Astrologia, Grammatica, Geometria.

C A P. X X X V I I.

V Ariarum artium scientia innumerabiles enituere, quos tamen attingi par sit, florem hominum libantibus: Astrologia Berosus, cui ob diuinas prædictiones Athenienses publicè in gymnasio statuâ inaurata lingua statuere. Grammatica Apollodorus, cui Amphictyones Græciæ honorem habuere. Hippocrates medicina: qui uenientem ab Illyriis pestilentiam prædixit, & discipulos ad auxiliandum circa urbes dimisit: quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Græcia. Eandem scientiam in Cleombroto Ceo Ptolemæus rex Megalensis sacris donauit C. talentis, seruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama est, extracta Philippi regis oculo sagitta, & citra deformitatē oris curata orbitate luminis. Summa autem Asclepiadi Prusienti, condita noua secta, spretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis, reperta ratione, qua uinum ægris medetur, relato è funere homine & seruato: sed maximè sponfione facta cum fortuna, ne medicus crederetur, si unquam inualidus ullo modo fuisset ipse: † & uictor suprema in senectâ lapsu scalarum exanimatus est. Grande & Archimedi Geometricæ ac machinalis scientiæ testimonium M. Marcelli contigit, interdicto, cum Syracusæ caperentur, ne uiolaretur unus, nisi sefellisset imperium militaris imprudētia. Laudatus est † & Ctesiphon Gnoffius, æde Ephesiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philon, Athenis armamentario mille nauium: Ctesibius, pneumatica ratione & hydraulicis organis repertis: Dinocrates, metatus Alexandro condente in Aegypto Alexandriam. Idem hic Imperator edixit, ne quis ipsum alius, quàm Apelles, pingeret: quàm Pyrgoteles, sculperet: quàm Lysippus ex ære duceret: quæ artes pluribus inclaruere exemplis.

Item mira opera artificis.

C A P. X X X V I I I.

A Ristidis Thebani pictoris unam tabulam, centum talentis rex Attalus licitatus est. Octoginta emit duas Cæsar Dictator, Medeam & Aiace[m] Timomachi, in templo Veneris Genitricis dicaturus. Candaules rex Bularchi picturam Magnetū exitii mediocris spatii pari rependit auro. Rhodum non incendit rex Demetrius, Expugnator cognominatus, ne tabulam Protogenis cremaret, à parte ea muri locatam. Praxiteles marmore nobilitatus est, Gnidiaque Venere, præcipuè uasano amore cuiusdam iuuenis insigni: & Nicomedis æstimatione regis, grandi Gnidiorum ære alieno permutare eam conati. Phidias Iupiter Olympius quotidie testimonium perhibet, Mentori capitolinus & Diana Ephesiæ, quibus fuere consecrata artis eius uasa.

De seruijs.

C A P. X X X I X.

P Retium hominis in seruitio geniti maximum ad hanc diem (quod equidem comperim) fuit Grammaticæ artis Daphnidis, Cn. Pisaurensi uendente, † & M. Scauro principe ciuitatis IIII DCCC. sestertiis licente. Excessere hoc in nostro æuo nec modicè histriones, sed libertatem suam mercati. Quippe cum iam apud maiores Roscius histrio H-s quingēta annua meritaſſe prodatur: nili si quis in hoc loco desiderat Armeniaci bellis, paulò antè propter Tyridatem gesti, dispensatorem, quem Nero H-s. cxx. M. manumisit. Sed hoc pretium belli, non hominis fuit, tam hercule, quàm libidinis, non formæ,

Parzon

† & uicit,
suprema in
senectâ lapsu
scalarum ex-
animatus.
† Cherſi
phron legen-
dum uidetur
ex Strabo-
nis lib. 13.

† Expendit
hunc locum
Budeus lib.
2. de Afſe,
circa fin. tan-
dēque in
eam diſcedit
ſententiam,
ut hic legen-
dum cēſeat,
ccc. M.
dccc. ſeſtera-
tjs.

20

30

40

50

Pæzontem è spadonibus Seiani III. M. D. mercante Sutorio Prisco. Quam quidem iniuriam lucrificet ille mercatus in luctu ciuitatis, quoniam arguere nulli uacabat.

De præstantia gentium.

C A P. X L.

10 GENTium in toto orbe præstantissima una omni uirtute haud dubiè Romana exitit. Felicitas cui præcipua fuerit homini, non est humani iudicii: cùm prosperitatem ipsam alias alio modo, & suo pre ingenio quisque terminet. Si uerum facere iudicium uolumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortaliū nemo est felix. Abundè igitur atque indulgenter fortuna decidit cum eo, qui iure dici non infelix potest. Quippe ut alia non sint, certè ne lassescat fortuna metus est: quo semel recepto, solida felicitas non est. Quid, quòd nemo mortalium omnibus horis sapit: utinamque falsum hoc, & non à uate dictum quàm plurimi iudicent. Vana mortalitas, & ad circumscribendum seipsam ingens, còputat more Thraciæ gentis: quæ calculos colore distinctos, pro experimèto cuiusque diei in urnam condit, ac supremo die separatos ditumerat, atque ita de quoque pronuntiat. Quid, quòd iste calculi candore illo laudatus dies, originem mali habuit? Quàm multos accepta afflixere imperia? quàm multos bona perdidere, & ultimis merere suppliciis? Ista nimirum bona, si cui inter illa hora in gaudio fuit. Ita est profectò, aliud de alio iudicat dies, & tamen supremus de omnibus: ideoque nullis credendum est. Quid, quòd bona malis paria non sunt, etià pari numero, nec læticia ullo minimo mœrore pensanda? Heu uana & imprudens diligentia: numerus dierum comparatur: ubi quæritur pondus.

20 De felicitate summa.

C A P. X L I.

VNa fœminarum in omni æuo Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis uxor, regis mater fuit. Vna Pherenice, quæ filia, soror, mater Olympionicarum. Vna familia Curionum, in qua tres continua serie oratores extiterunt. Vna Fabiorum, in qua tres continui principes Senatus, M. Fabius Ambustus, Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurgus nepos.

Varia exempla fortuna.

C A P. X L I I.

Cætera exempla fortunæ uariantis innumera sunt. Etenim quæ fecit magna gaudia, nisi ex malis? aut quæ mala immensa, nisi ex ingentibus gaudiis?

De bis proscripto, L. Sylla, Q. Metello.

C A P. X L I I I.

30 SERUAUIT proscriptum à Sylla M. Fiduſtium Senatorem, annis xxxvj. sed iterum proſcriptus. Superſtes Syllæ uixit uſque ad Antonium: conſtâtque nulla alia de cauſa ab eò proſcriptum, quàm quia proſcriptus fuiſſet. Triumphare P. Ventidium de Parthis uoluit quidem ſolum, ſed eundem in triumpho Aſculano Cn. Pompeii Strabonis duxit puerum: quanquàm Maſſurius author eſt, bis in triumpho ductum: Cicero, mulionem caſtrenſem ſuffarraneum fuiſſe: plurimi, iuuentam inopem in caliga militari toleraſſe. Fuit & Balbus Cornelius maior Conſul, ſed accuſatus, atque de iure iurgarum in eum, iudicium in conſilium miſſus, primus externorum, atque etiàm in Oceano genitorum uſus illo honore, quem maiores Latio quoque negauerunt. Eſt & L. Fuluius inter inſignia exempla, Tuſculanorum rebellantium Conſul: eodémque honore, cùm tranſiſſet, exornatus conſeſſim à populo Romano: qui ſolus eodem anno, quo fuerat hoſtis, Romæ triumphauit ex iis, quorum Conſul fuerat. Vnus hominum ad hoc æui, feliciſi ſibi cognomen aſſeruit L. Sylla, ciuili nempe ſanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatus. Et quibus felicitatis inductus argumentis? quòd proſcribere tot miſſia ciuium ac trucidare potuiſſet. O praua interpretatio, & futuro tempore infelix. Non melioris ſortis tunc fuere pereuntes, quorum miſeremur hodie, cùm Syllam nemo non oderit: Age, non exitus uitæ eius omnium proſcriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente ſeiſo corpore, & ſupplicia ſibi gignente? Quod ut diſſimulauerit, & ſupremo ſomnio eius (cui immortalis quodammodo eſt) credamus, ab uno illo inuidiam gloria uictam: hoc tamen nempe felicitati ſuæ deſuiſſe conſeſſus eſt, quòd Capitolium non dedicauiſſet Quintus Metellus in ea oratione, quam habuit ſupremis laudibus patris ſui L. Metelli, Pontificis, bis Conſulis, Dictatoris, Magiſtri equitum, Quindecimuir agriſ

De ſupremo
hoc Syllæ
ſomnio uide
Appianum
Alexandr.
Bel. ciuil.
libr. I. &
Plutarchum
in uita ciu.

† Ante L. Metellū elephantos in triumpho duxit Manius Curius bello Tarentino, ut ex Polybio, L. Floro, Luitprimo & Euterio. Hi sunt, ut hic legendum videtur, qui plurimos elephantos. Cuius castigationis auctor ipse non est. Plinius, sic scribens lib. 18. cap. 3. Cum L. Metellus triumpho plurimos duxit elephantos. † Aliis, uno Pretorio: quo pacto legatur et apud Val. Max. lib. 7. cap. de felicitate. † Aliis, à damnato suo: ut ad id respiciere videtur, quod precepit, quem Scenarum Censor sicerat.

dandis, qui primus elephantos primo Punico bello duxit in triumpho, scriptum reliquit: decem maximas res optimasque, in quibus quærendis sapientes ætatem exigent, consummasse eum. Voluisse enim primum bellatorem esse, optimum oratorem, fortissimum Imperatorem, auspicio suo maximas res geri, maximo honore uti, summa sapientia esse, summum Senatorem haberi, pecuniam magnam bono modo inuenire, multos liberos relinquere, & clarissimum in ciuitate esse. Hæc contigisse ei, nec ulli alii post Romam conditam, longum est refellere & superuacuum, abunde uno casu refutante. Siquidem is Metellus orbem luminibus exegit senectam, amissis incendio, cum Palladium raperet ex æde Vestæ, memorabili causa, sed euentu misero. Quo fit, ut infelix quidem dici non debeat, felix tamen non possit. Tribuit ei populus Romanus, quod nunquam ulli alii ab condito æuo, ut quoties in Senatum iret, curru ucheretur ad curiam. Magnum & sublime, sed pro oculis datum.

De altero Metello.

CAP. XLIII.

Huius quoque Q. Metelli, qui illa de patre dixerat, filius, inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur. Nam præter honores amplissimos, cognomenque à Macedonia, quatuor filiis illatus rogo, & uno Prætor, tribus Consulibus, duobus Triumphalibus, uno Censorio: quæ lingua quoque paucis contigere: in ipso tamen flore dignationis suæ ab Catino Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, Tribuno plebis, quem à Senatu Censor eiecerat, reuertens de campo Meridiano tempore, uacuo foro & Capitolio, ad Tarpeium raptus, ut præcipitaretur, consuolante quidem tam numerosa illa cohorte, quæ patrem eum appellabat, sed (ut necesse erat in subito) tardè & tanquam in exequias, cum resistendi sacroque sanctum repellendi ius non esset, uirtutis suæ opera & Censuræ periturus, ægrè Tribuno, qui intercederet, reperto, à limine ipse mortis reuocatus: alieno beneficio postea uiuit, bonis inde etiam consecratis & à damnatu suo: tanquam parum esset, faucium certè intortarum, expressique per aures sanguinis penam exactam esse. Equidem & Africani sequentis inimicum fuisse, inter calamitates duxerim, ipso teste Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filii, celebrate exequias, nunquam cuius maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iam Balearicis & Creticis & Diadematis, iam Macedonicus ipse. Verum ut illa sola iniuria æstimetur, quis hūc iure felicem dixerit, periclitatum ad libidinem inimici, nec Africani saltem, perire? quos hostes uicisse tanti fuit? aut quos non honores currusque illa sua uolentia fortuna retroegit, per mediam urbem Censore tracto, (etenim sola hæc moriendi ratio fuerat) tracto in Capitolium illud, in quod triumphans ipse de eorum exuiis, ne captiuos quidem sic traxerat. Maius hoc scelus felicitate consecuta factum est, periclitato Macedonico uel funus tantum ac tale perdere, in quo à triumphalibus liberis portaretur in rogum, uelut exequiis quoque triumphans. Nulla est profecto solida felicitas, quam cōtumelia ulla uitæ rumpit, nedum tanta. Quod superest, nescio morū gloriæ an indignationis dolori accedat, inter tot Metellos tam sceleratam Catinii audaciam semper fuisse inultam.

De Diuo Augusto.

CAP. XLIV.

In Diuo quoque Augusto, quem uniuersa mortalitas in hac Censura nuncupat, si diligenter æstimentur cuncta, magna sortis humanæ reperiantur uolumina. Repulsā in Magisterio equitum apud auunculum, & contra petitionem eius prælatus Lepidus: proscritionis inuidia, collegium in Triumphatu pefsimorum ciuium, nec æqua saltem portione, sed prægraua Antonio: Philippensi prælio morbus, fuga, & triduo in palude latebræ ægroti: & (ut fatentur Agrippa & Mecænas) aqua subter cutem fusa turgida latera: naufragia Sicula, & alia ibi quoque in spelunca occultatio. Iam in nauali fuga urgente hostium manu, preces Proculeio mortis admotæ: cura Perusinæ contentiones: sollicitudo Martis Actiaci: Pannonici belli ruina & turri: tot seditiones militum, tot accipies morbi corporis: suspecta Marcelli uota, pudenda Agrippæ ablegatio, toties petita insidiis uita, inculcata liberorum mortes, luctusque non tantum orbitate tristes: adulterium filiarum, & consili

† Vetus lectio, & tridui in palude ægroti, & (ut fuit) Agrippa & Mecænas) aqua subter cutem fusa turgida latebra.

consilia parricidæ palàm facta: contumeliosus priuigni Neronis secessus: aliud neptis adulterium:iuncta deinde tot mala:inopia stipèdiū, rebellio Illyrici,seruitiorum delectus, iuuentutis penuria:pestilentia urbis,fames sitisque Italiae,destinatio expirandi, & quadri-
dui inedia maior pars mortis in corpus recepta:iuxta hæc Variana clades, & maiestatis eius fœda fugillatio,abdicatione Posthumi Agrippæ post adoptionem, desiderium post re-
legationem:inde suspicio in Fabium,arcanorumque prodicionem:hinc uxoris & Tiberii cogitationes suprema eius cura.In summa,Deus ille,cælumque nescio adeptus magis,an
meritus,hærede hostis sui filio excelsit.

Quos beatissimos dii iudicauerunt.

CAP. XLVI.

10 **S**ubeunt in hac reputatione Delphica oracula,uelut ad castigandam hominum uani-
tatem à Deo emissâ. Duo sunt hæc:Phedum felicissimum, qui pro patria proximè
occubisset.Iterum à Gyge rege tunc amplissimo terrarum consultum,Aglaum Psophi-
dium esse feliciorẽ. Senior hic in angustissimo Arcadiæ angulo paruum, sed annuis ui-
dibus largè sufficiens,prædium colebat, nunquàm ex eo egressus:atque(ut è uitæ gene-
re manifestum est)minima cupidine minimum in uita mali expertus.

Quem uiuentem, vi Deum, coluissent.

CAP. XLVII.

Consecratus est uiuus sentiensq; oraculi eiusdem iussu, & Iouis deorum summi asti-
pulatu, Euthymus pyctæ, semper Olympiæ uictor, & semel uictus. Patria ei Locri
in Italia:ibi imaginem eius & Olympiæ alteram eadem die tactam fulmine, Callimachû
20 ut nihil aliud,miratum uideo,Deumque iussisse sacrificari:quod & uiuo factitatû & mor-
tuo:nihilque adeò mirum aliud,quàm hoc placuisse Diis.

De spatij uitæ longissimis.

CAP. XLVIII.

Despatio atque longinquitate uitæ hominum, non locorum modò situs, uerùm
dexampla, ac sua cuique sors nascendi incertum fecere. Hesiodus, qui primus ali-
qua de hoc prodidit, fabulose(ut reor)multa de hominum æuo referens, cornici nouem
nostras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis, id triplicatum coruiss. Et reliqua fa-
bulosius in phenice ac Nymphis. Anacreon Poeta Arganthonio Tartessiorum regi cl-
tribuit annos, Cinyræ Cypriorum x.annis amplius, Aegimio cc. Theopompus Epime-
nidi Gnosio clviij. Hellenicus quosdam in Aetolia Epiorum gentis cc.explere. Cui asti-
30 pulatur Damastes,memorans Pictorem ex iis præcipuum corpore uiribûsq; etiam ccc.
uixisse.Ephorus Arcadam reges ccc.annis. Alexander Cornelius,Dandonem quendam
in Illyrico ccccc.uixisse.† Xenophon in Periplo,maritimorum regem ccccc.atq; ut par-
cè mentitus, filium eius dccc. quæ omnia inscitia temporum acciderunt. Annum enim
alii ætate unum determinabant, & alterum hyeme:alii quadripartitis temporibus, sicut
Arcades, quorum anni trimestres fuere:quidam Lunæ lenio, ut Aegyptii: itaque apud
eos aliqui & singula millia annorum uixisse produntur. Sed ut ad confessa transeamus,
Arganthonium Gaditanum octoginta annis regnasse, propè certum est:putant quadra-
gelimo cœpisse. Masinissam sexaginta annis regnasse, indubitatum est:Gorgiam Siculum
centum & octo uixisse. **Q.** Fabius Maximus sexaginta tribus annis Augur fuit. **M.** Per-
40 penna, & nuper **L.** Volusius Saturninus, omnium quos in Consularu sententiam rogaue-
rant, superstites fuere. Perpenna septem reliquit ex iis, quos Censor legerat: uixit annos
xcviij. Qua in re & illud adnotare succurrit, unum omnino quinquennium fuisse, quo
Senator nullus moreretur: cum Flaccus & Albinus Censores lustrum condidere usque
ad proximos Censores, ab anno urbis quingentesimo septuagesimonono. **M.** Valerius
Coruinus c. annos impleuit: cuius inter primum & sextum Consulatum xlvj. anni fuere.
Idem sella curuli semel ac uicies sedit, quoties nemo alius. Aequauit eius uitæ spatium
Metellus Pontifex. Et ex fœminis **Liui**a Rutilij xcvij. annos excelsit: **Statilia** Claudio
principe ex nobili domo nonagintanouè: **Terentia** Ciceronis cijj. **Clodia** Ofilij cxv. hæc
quidem etiam enixa quindecies. **Luceia** mima centum annis in scena pronuntiavit. **Ga-**
50 **leria** Copiola Emboliaria reducta est in scenam, **Cn.** Pompeio, **Q.** Sulpitio coss. ludis
pro salute Diui Augusti uotiuus, annum centesimum quartum agens: quæ producta fue-
rat tyro-

† Val. Max.
lib. 8. cap. de
senectute,
hæc eandem
referens his
storiam, cia-
tânq; Xeno-
phonem, nō
in Periplo,
ut hic, sed
magis yugas,
hoc est, de se-
nectute, Lau-
tinorum rea-
gē legisse uia-
detur, nō, ut
hic, marita-
morum. In
hoc tamen à
uulgata Pla-
nij lectione
discrepat,
quòd Latino-
rum regi on-
tingētos an-
nos, filio au-
tem eius de-
derit sexcen-
tos.

rat tyrocinio à M. Pomponio Aedili plebis, C. Mario, Cn. Carbone Consulibus, ante annos nonagintaunum: & à Magno Pompeio magni theatri dedicatione, anus prò miraculo reducta. Samulam quoque centum decem annis uixisse, author est Asconius Pedianus. Minus miror Stephanionem (qui primus togatus saltare instituit) utrisque secularibus ludis saltasse, & diui Augusti, & quos Claudius Cæsar Consulatu suo quarto fecit, quando lxiij. non amplius anni interfuere, quanquam & postea diu uixit. In Tmoli montis cacumine, quod uocant Templū, cl. annis uiuere, Mutianus author est. Totidem annos censum Claudii Cæsaris Censura T. Fullonium Bononiensem: idque collaris censibus, quos antè detulerat, uitæque argumentis (etenim id curæ principi erat) uerum apparuit.

De varietate nascendi.

CAP. XLIX.

10

† Est autem Tetartemovion Græcè, qui Q34^a drans Latine dicitur, constans ex quatuor partibus signis, hoc est, signis tribus: ut annotauit Budeus lib. 1. de Ast. † Aliis, Aselepiadis, cuius & in Indice meminit, & lib. 7. capit. 37. noue scilicet conditorem nominat.

P Oscere uidetur locus ipse fidelis scientiæ sententiam. Epigenes cxxij. annos imple-
ri negauit posse: Berosus excedi cxvij. Durat & ea ratio, quam Petosiris ac Nece-
pulos tradiderūt, & tetartemovion appellant, à trium signorum portione, qua posse in Ita-
liæ tractu cxxvi. annos uitæ contingere apparet. Negauere illi quenquam xc. partium
exortiuam mensuram (quod anaphoras uocant) transgredi, & has ipsas incidi occurſu ma-
lesicorum siderum, aut etiam radiis eorum, Solisque. Rursus Aesculapii scēta, quæ stata
uitæ spatia à stellis accipi dicit, sed quantum plurimum tribuat, incertum est. Rara au-
tem esse dicunt longiora tempora, quandoquidem momentis horarum insignibus Lu-
næ dierūmue septem atque ix. (quæ nocte ac die obseruantur) ingens turba nascatur,
scansili annorum lege occidua, quam climacteras appellant, non ferè ita genitis liij. an-
num excedentibus. Primum ergo artis ipsius inconſtantia declarat, quàm incerta res sit.
Accedunt experimenta & exempla recentissimi census, quem intra quadriennium Impe-
ratores Cæsares Vespasiani, pater filiusque Censores egerūt. Nec sunt omnia uasaria ex-
cutienda: mediæ tantum partis, inter Apenninum Padūmque, ponemus exempla. Cen-
tum uiginti annos Parmæ tres edidere, Brixelli unus. cxxv, Parmæ duo. cxxx, Placentiæ
unus. cxxxi, Fauentiæ una mulier. cxxxii, Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimi-
ni uerò M. Aponius. c. & L, Tertulla, cxxxvii. Circa Placentiam in collibus oppidum est
Velleiacium, in quo c. x. annos sex detulere, quatuor centenos uicenos, unus cxi. M. Mu-
tius M. filius, Galerius Felix. Ac ne pluribus moremur in re confessa, in regione Italiæ
oſtaua centenū annorum censi sunt homines LIIII. centenū denū homines LVII. 30
centenū uicenū quinū homines duo, centenū tricenū homines quatuor, cen-
tenū tricenū quinū aut septenū totidem, centenū quadragenū homines tres.
Alia mortalitatis inſtantia: Homerus eadem nocte natos Heſtorem & Polydamanta
tradit, tam diuerſæ fortis uiros. C. Mario, Cn. Carbone I I I coss. ad quintū. kalend. Iunias,
M. Cæcilius Rufus & C. Licinius Caluus eadem die geniti sunt, oratores quidem ambo,
sed tam dispari euentu. Hoc etiam iisdem horis nascentibus in toto mundo quotidie eue-
nit, pariterque domini ac serui gignuntur, reges & inopes.

In morbis varia exempla.

CAP. L.

† Velus leſtio, Rusticus, additpulate Valerius Max. lib. 2. cap. 1. de Censoria nota, lib. 1. Floro lib. 1. Eutropio lib. 2. L. iij Epitome, & A. Gellio lib. 2. cap. 21. Legendum, Phereus Iason, ex Val. Max. lib. 1. cap. de miraculis.

P Vblius Cornelius † Rufus, qui Consul cum M. Curio fuit, dormiens oculorū uiſum
amisit, cū id sibi accidere somniaret. E diuerso † Phalereus tum deploratus à medi-
cis uomicæ morbo, cū mortem in acie quæreret, uulnerato pectore medicinam inue-
nit ex hoste. Q. Fabius Maximus Consul apud flumen Isaram prælio commisso aduersus
Allobrogum Aruernorūque gentes, ad vj. Idus Augustas cxxx. M. perduellium cæ-
sis, febri quartana liberatus est in acie. Incertum est fragile nimirum est hoc munus na-
turæ, quicquid datur nobis: malignum uerò & breue etiam in iis, quibus largissimè con-
tingit, uniuersum utique æui tempus intuentibus. Quid, quòd æstimatione nocturnæ
quietis, dimidio quisque spatio uitæ suæ uiuit? pars æqua morti similis exigitur, aut po-
næ, nisi contingit quies. Nec reputantur infantia anni, qui sensu carent, non senectæ in
pœnna uiuacis. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata
morte, ut nullum frequētius sit uotum. Natura uerò nihil hominibus breuitate uitæ præ-
stitit melius. Hebescūt sensus, membra torpent, præmoritur uiſus, auditus, incessus, dentes
etiam

30

etiam ac ciborum instrumenta: & tamen uitæ hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id solitariū reperitur exemplum, Xenophilum Musicum centum & quinque annis uixisse sine ullo corporis incōmodo. At Hercule reliquis omnibus per singulas membrorum partes, qualiter nullis aliis animalibus, certis pestifer calor remeat horis aut rigor neque horis modò, sed & diebus noctibúsque trinis quadrinisue, etiam anno toto. Atque etiam morbus est aliquis, per sapientiam mori. Morbis enim quoque quasdam leges natura posuit. Quadrini circuitus febrem, nunquàm bruma, nunquàm hybernis mensibus incipere: quosdam post sexagesimum uitæ spatium non accidere: alios pubertate deponi, & feminis præcipuè. Senes minimè sentire pestilentiam. Nanque & uniuersis gentibus ingruunt morbi, & generatim modò seruitiis, modò procerum ordini, aliòsq; per gradus. Qua in re obseruatum, à meridianis partibus ad occasum Solis pestilentiam semper ire: nec unquam ferè aliter nisi hyeme, nec ut ternos excedat menses.

De signis mortis.

C A P. L I.

IAm signa letalia: in furoris morbo risum: sapientiæ uerò ægritudine, simbriarum curam & itragulæ uestis plicaturas, à somno mouentium neglectum, præfandi humoris è corpore effluuium: in oculorum quidem & narium aspectu indubitata maximè, atque etiam supino assiduè cubitu: uenarum inæquabili aut formicante percussu: quæque alia Hippocrati principi medicinæ obseruata sunt. Et cùm innumerabilia sint mortis signa, salutis securitatísque nulla sunt. Quippe cùm Censorius Cato ad filium de ualidis quoque obseruationem, ut ex oraculo aliquo, prodiderit, senilem iuuentam præmaturæ mortis esse signum. Morborum uerò tam infinita est multitudo, ut Pherecydes Syrius copia serpen-
 20 tum ex corpore eius erumpente expirauerit. Quibusdam perpetua febris est, ut C. Meccenati. Eidem triennio supremo nullo horæ momento contigit somnus. Antipater Sidonius Poeta omnibus annis uno die tantum natali corripiebatur febris, & eo consumptus est satis longa senectæ.

De his qui elati reuixerunt.

C A P. L I I.

A Viola Consularis in rogo reuixit: & quoniam subueniri non potuerat præualente flamma, uiuus crematus est. Similis causa in L. Lamia Prætorio uiro traditur. Nam C. Aelium Tuberonem Pratura functum à rogo relatum, Messala Rufus, & plerique tradunt. Hæc est conditio mortalium: ad has & eiusmodi occasiones fortunæ gignimur, uti de homine ne morti quidem debeat credi. Reperimus inter exempla, Hermotimi Clazomenii animam relicto corpore errare solitam, uagantemque è longinquo multa annuntiare, quæ nisi à præsentis nosci non possent, corpore interim semianimi: donec cremato eo inimici (qui Cantharidæ uocabantur) remeanti animæ uelut uaginam ademerint. Aristæi etiam uisam euolantem ex ore in Proconneso, corui effigie, magna quæ sequitur fabulositate: quam equidem & in Gnosio Epimenide simili modo accipio. Puerum æstu & itinere fessum in specu septem & quinquaginta dormisse annis: rerum faciem mutationemque mirantem, uelut postero experrectum die: hinc pari numero dierum senio ingruente, ut tamen in septimum & quinquagesimum atque centesimum uitæ duraret annum. Fœminarum sexus huic malo uidetur maximè opportunus, conuersione uul-
 40 uæ: quæ si corrigatur, spiritus restituitur. Huc pertinet nobile illud apud Græcos uolumentum Heraclidis, septem diebus fœminæ exanimis ad uitam reuocata. Varro quoque author est, xx. uiris agros diuidentibus Capuæ, quendam qui efferretur feretro, domum remeasse pedibus. Hoc idem Aquini accidisse. Romæ quoque Corfidium matertera suæ maritum funere locato reuixisse, & locatorem funeris ab eo elatum. Adiciit miracula, quæ tota indicale conueniat. E duobus fratribus equestri ordinis Corfidio maiori accidisse, ut uideretur expirasse, apertòque testamento recitatum hæredem minore funeri instituisse: interim eum, qui uidebatur extinctus, plaudendo conciuisse ministeria, & narrasse à fratre se uenisse, commendatam sibi filiam ab eo. Demonstratum præterea, quo in loco defodisset aurum nullo conscio, & rogasse ut iis funebribus, quæ comparasset, efferretur. Hoc eo narrante, fratris domestici propere annuntiauerunt
 50 exani

† Legendum
 Aristæ, ex
 Herodoto,
 Plutarcho,
 Suida, Strabo-
 ne, cate-
 risque Græ-
 cis, ad unum
 omnibus scri-
 ptorem hunc
 Proconne-
 sum, Aristæa
 non Aristæi
 nominanti-
 bus.

exanimatum illum : & aurum, ubi dixerat, repertum est. Plena præterea uita est his uaticiniis, sed non conferenda, cum sapius falsa sint, sicut ingenti exemplo docebimus. Bello Siculo Gabienus Cæsaris classarius fortissimus captus à Sext. Pompeio, iussu eius incisa ceruice, & uix coherente, iacuit in litore tota die. Deinde cum aduesperauisset, cum gemitu precibusque congregata multitudo petiit, uti Pompeius ad se ueniret, aut aliquem ex charis mitteret : se enim ab inferis remissum, habere quæ nuntiaret. Misit plures Pompeius ex amicis, quibus Gabienus : Inferis diis placere Pompeii causas & partes pias : proinde euentum futurum, quem optaret : hoc se nuntiare iussum : argumentum fore ueritatis, quod peractis mandatis, protinus expiraturus esset. Idque ita euenit. Post sepulturam quoque uisorum exempla sunt : nisi quod naturæ opera, non prodigia consecramur.

De moribus repentinis.

CAP. LIII.

IN primis autem miraculo sunt atque frequenti mortes repentinæ, hoc est, summa uitæ felicitas, quas esse naturales docebimus. Plurimas prodidit Verrius : nos cum delectu modum seruabimus. Gaudio obiere, præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles & Dionysius Sicilia tyrannus, uterque accepto tragicæ uictoriæ nuntio. Mater pugna illa Cannensi, filio incolumi uiso contra falsum nuntium. Pudore Diodorus sapientiæ Dialecticæ professor, lusoria quæstione non protinus ad interrogationes Stilbonis dissoluta. Nullis euidentibus causis obiere, dum calciantur matutino duo Cæsares, Prætor & Prætura perfunctus Dictatoris Cæsaris pater : hic Pisis exanimatus, ille Romæ. Q. Fabius Maximus in Consulatu suo pridie kalend. Ianuarias : in cuius locum Rebilus paucissimarum horarum Consulatum petiit : Item C. Vulcatius Gurgis Senator : omnes adeo sani atque tempestiui, ut de progrediendo cogitarent. Q. Aemilius Lepidus iam egrediens incusso pollice limini cubiculi. C. Aufidius egressus cum in Senatum iret, offenso pede in comitio. Legatus quoque, qui Rhodiorum causam in Senatu magna cum admiratione orauerat, in limine Curia protinus expirauit progredi uolens. Cn. Bebius Pamphilus, Prætura & ipse functus, cum à puero quæsisset horas. A. Pompeius in Capitolio, cum Deos salutasset. M. Iuuentius Talla c. o. s. cum sacrificaret. C. Seruilius Pansa, cum staret in foro ad tabernam hora diei secunda, in P. Pansam fratrem innixus. Bebius iudex, cum uadimonium differri iubet. M. Terentius Corax, dum tabellas scribit in foro. Necnon & proximo anno, dum Consulari uiro in aurem dicit, eques Romanus, ante Apollinem eborem, qui est in foro Augusti. Super omnes C. Iulius medicus, dum inungit, specillum per oculum trahens. Iam L. Manlius Torquarus Consularis, cum in cœna placentam appeteret. L. Durius Valla medicus, dum mulsi potionem haurit. Ap. Saufeius, cum à balineo reuersus mulsum bibisset, ouumque forberet. P. Quintius Scapula, cum apud Aquilium Gallum cœnaret. Decimus Saufeius scriba, cum domi suæ pranderet. Cornelius Gallus Prætorius, & T. Aetherius eques Rom. in Venere obiere. Et quos nostra adnotauit ætas, duo equestri ordinis in eodem Pantomimo Mythico, tum forma præcellente. Operosissima tamen securitas mortis in M. Ofilio Hilario ab antiquis traditur, Comœdiarum histrione. Is cum populo admodum placuisset natali die suo, conuiuiumque haberet, edita cœna calidam potionem in pultario poposcit, simulque personam eius diei acceptam intuens, coronam à capite suo in eam transtulit, tali habitu regens nullo sentiente, donec accubantium proximus tepescere potionem ammoneret. Hæc felicia exempla : at contra miseriarum innumera. L. Domitius clarissimæ gentis apud Massiliam uictus, Corfinii captus ab eodem Cæsare, ueneno potio propter ædium uitæ, postquam biberat, omni ope ut uiueret annixus est. Inuenitur in actis, Felice rursato auriga elato, in rogum eius unum à fauentibus iecisse sese : friuolum dictum, ne hoc gloriæ artificis daretur, aduersis studiis copia odorum corruptum criminantibus. Cum autem non multo M. Lepidus nobilissimæ stirpis, quem t. euenti anxietate diximus mortuum, flammæ ui à rogo eiectus, recondi propter ardorem non potuisset, iuxta sarmentis aliis nudus crematus est.

† Magis placet diuortij, ut ex uctu = sit codici = bus legit Pin-tianus, ipso præsertim suffragante Plinio, c. d. = pite huius libri 35. ubi M. Lepidus Apuleie uxoris desiderio post repudiū tradit interisse.

De sepultura.

CAP. LIIII.

Ipsum cremare, apud Romanos non fuit ueteris instituti: terra condebantur. At postquam longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc institutum. Et tamen multæ familiæ priscos seruauere ritus: sicut in Cornelia nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus. Idque uoluisse, ueritum talionem, eruto C. Marii cadauere. Sepultus intelligitur quoquo modo conditus: humatus uerò humo contectus.

De anima, uel de Manibus.

CAP. LV.

Post sepulturam aliæ atque aliæ Manium ambages. Omnibus à suprema die eadem, quæ ante primum: nec magis à morte sensus ullus aut corpori aut animæ, quàm ante natalem. Eadem enim uanitas in futurum etiam se propagat, & in mortis quoque tempora ipsa sibi uitam mentitur: aliàs immortalitatem animæ, aliàs transfigurationem, aliàs sensum inferis dando, & Manes colendo, Deumque faciendo, qui iam etiam homo esse desierit: ceu uerò ullo modo spirandi ratio homini à cæteris animalibus distet, aut non diuturniora in uita multa reperiuntur, quibus nemo similem diuinat immortalitatem. Quod autem corpus animæ persequitur materiam? ubi cogitatio illi? quomodo uisus, auditus, aut quid agit? qui usus eius? aut quod sine his bonum? Quæ deinde sedes, quantæue multitudo tot seculis animarum uelut umbrarum? Puerilium ista deliramentorum, auidæque nunquàm desinere mortalitatis commenta sunt. Similis & de asseruandis corporibus hominum, ac reuiuiscendi promissa Democrito uanitas, qui non reuixit ipse. Quæ (malum) ista dementia est, iterari uitam morte? quæ uel genitis quies unquam, si in sublimi sensus animæ manet, inter inferos umbræ? Perdit profecto ista dulcedo credulitatisque præcipuum naturæ bonum mortem, t ac duplicat obitus, si dolere etiam post futuri æluminatione evenit. Etenim si dulce uiuere, cui potest esse uixisse? At quanto facilius certiusque, sibi quenque credere, ac specimen securitatis antegenitali sumere experimento.

Quæ quis inuenit in uita.

CAP. LVI.

Consentaneum uidetur, priusquam digrediamur à natura hominum, indicare quæ cuiusque inuenta sunt. Emerere ac uendere instituit Liber pater. Idem diadema, regum insigne, & triumphum inuenit. Ceres frumenta, cum antea glande uescerentur. Eadem molere & conficere in Attica, Italia, & Sicilia: ob id Dea indicata. Eadem prima leges dedit: ut alii putauere, Rhadamanthus. Literas semper arbitror Assyrias fuisse: sed alii apud Aegyptios à Mercurio, ut Gellius: alii apud Syros repertas uolunt. Vtique in Græciam intulisse à Phœnice Cadmum, sedecim numero. Quibus Troiano bello Palamedem adiecisse quatuor hac figura Θ Ζ Φ Χ. Totidem post eum Simonidem Melicum. Ζ Η Ψ Ω: quarum omnium uis in nostris recognoscitur. Aristoteles x. & viij. priscas fuisse, Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Κ Λ Μ Ν Ο Π Ρ Σ Τ Τ Φ: & duas ab Epicharmo additas Θ Χ, quàm à Palamede mauult. Anticlidēs in Aegypto inuenisse quendam nomine Menona tradit xv. annis ante Phoroneum antiquissimum Græciæ regem: idque monumentis approbare conatur. E diuerso Epigenes, apud Babylonios dccxx. annorum obseruationes siderum cœlestibus laterculis inscriptas docet, grauis author in primis: qui minimum, Berosus & Critodemus, cccc. lxxx. annorum. Ex quo apparet æternus literarum usus. In Latium eas attulerunt Pelasgi. Laterarias, ac domos constituerunt primi Euryalus & Hyperbius fratres Athenis: antea specus erant pro domibus. Gellio Doxius Cæli filius, lutei ædificii inuentor placet, exemplo sumpto ab hirundinum nidis. Oppidum Cecrops à se appellauit Cecropiam, quæ nunc est arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroneo rege antea conditum uolunt: quidam & Sicyonem. Aegyptii multò antea apud ipsos Diospolin. Tegulas inuenit Cinyra Agriopi filius, & metalla aris, utrunque in insula Cypro: Item forscipem, marcolum, uedem, incudem. Puteos Danaus, ex Aegypto aduectus in Græciam, quæ uocabatur Argos Diption. Lapidinas. Cadmus Thebis, aut (ut Theophrastus) in Phœnice. Thrasion muros. Turres, ut Aristoteles, Cyclopes: Tirynthii, ut Theophrastus. Aegyptii textilia: inficere lanas Sardibus Lydi. Fufos in lanificio Closter filius Arachnes: linum

*t Aliàs fiet
Ac duplicat
obituri dolo
rem etiam
post futuri
æluminatione.*

& retia

& retia Arachne. Fulloniam artem Nicias Megarensis. Sutrinam Boethius. Medicinam Aegyptii apud ipsos uolunt repertam: alii per Arabum, Babylonis & Apollinis filium: Herbariam & medicamentaria à Chirone, Saturni & Phylliræ filio. Aes conflare & temperare, Aristoreles Lydum Scythen monstrasse, Theophrastus Delam Phrygem putat. Aerariam fabricam alii Chalybas, alii Cyclopos. Ferrum Hesiodus in Creta eos, qui uocati sunt Daëtyli Idæi. Argentum inuenit Erichthonius Atheniensis, ut alii, Aeacus. Auri metalla & conflaturam, Cadmus Phœnix ad Pangæum montem: ut alii, Thoas & Eacis in Panchaia: aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoque inuentionem & mellis assignat. Plumbum ex Cassiteride insula primus apportauit Midacritus. Fabricam ferrariam inuenere Cyclopes. Figlinas Coræbus Atheniensis. In iis orbem Anacharsis Scythæ, ut alii, Hyperbios Corinthius. Fabricam materiariam Dædalus, & in ea ferram, asciam, perpendiculum, terebram, glutinum, † ichthyocollam: normam autem, & libellam, & tornum, & clauem Theodorus Samius. Mensuras & pondera, Phidon Argiuis: aut Palamedes, ut maluit Gellius. Ignem è silice Pyrodes Cilicis filius: eundem asseruare in ferula, Prometheus. Vehiculum cum quatuor rotis Phryges. Mercaturas Pœni. Culturas uitium & arborum Eumolpus Atheniensis. Vinum aqua misceri Staphylus Sileni filius. Oleum & trapetas † Aristæus Atheniensis. Idem mella. Bouem & aratrum Buzyges Atheniensis, ut alii, Triptolemus. Regiam ciuitatem Aegyptii, popularem Attici. Post Theseum tyrannus primus fuit Phalaris Agrigenti. Seruitium inuenere Lacedæmonii. Iudicium capitis in Ariopago primum actum est. Prælium Afri contra Aegyptios primum fecere subibus, quos uocant phalangas. Clypeos inuenerunt Proetus & Acrisius inter se bellantes, siue Chalcus Athamantis filius. Lorica Midias Messenius. Galeam, gladium, hastam Lacedæmonii. Ocreas & cristas Cares. Arcum & sagittam Scythen Iouis filium, alii sagittas Persen Persei filium inuenisse dicunt: lanceas Aetolos, iaculum cum amento Aetolum Martis filium. Hastas uelicates Tyrrhenum, pilumque: Penthefileam Amazonem securim. Piseum uenabula, & in tormentis scorpionem Cretas, carapultam Syros, Phœnicas ballistam & fundam. Aeneam tubam Piseum Tyrrhenum. Testudines Artemonem Clazomenium. Equum (qui nunc aries appellatur) in muralibus machinis Epeum ad Troiam. Equo uehi Bellerophonem. Frænos & strata equorum Pelethronium. Pugnare ex equo Thestalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem. Bigas primum iunxit Phrygum natio, quadrigas Erichthonius. Ordinem exercitus, signi dationem, tesseras, uigilias Palamedes inuenit Troiano bello. Specularem significationem eodem Sinon. Inducias Lycanor. Fœdera Theseus. Auguria ex auibus Car: à quo Caria appellata. Adiecit ex cæteris animalibus Orpheus. Aruspicium Delphus, ignispicia Amphiarus, auspicia auium Tiresias Thebanus. Interpretationem ostentorum & somniorum Amphitrion. Astrológiā Atlas Libyæ filius, ut alii, Aegyptii: ut alii, Assyrii. Sphæram in ea Milesius Anaximander. Ventorum rationem Aeolus Hellenis filius. Musicam Amphion. Fistulam & monaulum Pan Mercurii: obliquam tibiā Midas in Phrygia: geminas tibias Marsyas in eadem gente: Lydios modulos Amphion: Dorios Thamyas Thrax: Phrygios Marsyas Phryx: Citharam Amphion: ut alii, Orpheus: ut alii, Linus. Septem chordis additis Terpander. Octauam Simonides addidit: nonam Timotheus. Cithara sine uoce cecinit Thamyas primus: cum cantu Amphion: ut alii, Linus. Citharœdica carmina composuit Terpander. Cum tibiis canere uoce Træzenius Dardanus instituit. Saltationem armatam Curetes docuere, pyrrhichen Pyrrhus, utranque in Creta. Versum heroicum Pythio oraculo debemus. De poematum origine magna quæstio est. Ante Troianum bellum probantur fuisse. Profam orationem condere Phœrekydes Syrius instituit; Cyri regis ætate. Historiam Cadmus Milesius. Ludos gymnicos in Arcadia Lycaon: funebres Acastus in Iolco: post eum Theseus in Isthmo. Hercules Olympiæ athleticam: Pythus pilam lusoriam: Gyges Lydus picturam in Aegypto: in Græcia uerò Euechir Dædali cognatus, ut Aristoteli placet: ut Theophrasto, Polygnotus Atheniensis. Naue primus in Græciam

† lithocol-
lam:

† Diodorus
libr. 5. Ari-
stæum hunc
olei & mella
lis reperto-
rum, in ea
parte Afri-
cæ natiū tra-
dit, quæ do-
nomine mas-
tris eius dis-
ta est Cyre-
næica. Quo-
fit, ut & hic
nōnulli, Cy-
renensis, le-
gere malint,
quā Atheni-
ensis.

Græciam ex Aegypto Danaus aduenit: antè ratibus nauigabatur, inuentis in mari rubro inter insulas à rege Erythrâ. Reperiuntur, qui Myfos & Troianos priores excogitasse in Helleponto putent, cùm transirent aduersus Thracas. Etiam nunc in Britannico Oceano uiriles coriò circumfusa sunt: in Nilo ex papyro, & scirpo, & arundine. Longa naue Iasonem primum nauigasse, Philostephanus author est: Egeliâs Paralum: Ctesias Samyram: Saphanus Semiramem: Archimachus Aegæonem: Biremem Damastes Erythraeos fecisse: triremem Thucydides Aminoclen Corinthum: quadriremem Aristoteles Carthaginenses. Quinqueremem instituit Nefichthon Salaminus: sex ordinum Xenagoras Syracusius: ab ea ad decemremem Mnesigeton. Alexandrum Magnum ferunt instituisse ad xij. ordines. Philostephanus Ptolemæum Sorem ad quindecim: Demetrium Antigoniad xxx. Ptolemæum Philadelphum ad xl. Ptolemæum Philopatorem, qui Tryphon cognominatus est ad l. Onerariam Hippus Tyrius inuenit, lembum Cyrenenses, cymbam Phœnices, celocem Rhodij, cercuron Cyprii. Siderum obseruationem in nauigando Phœnices, remum Copæ, latitudinem eius Plateæ, uela Icarus, malum & antennam Dædalus: Hippagum Samij, aut Pericles Atheniensis: testas longas Thasij: antea ex prora tantum & puppi pugnabatur. † Rostra addidit Piseus: Tyrrheni anchoram: Eupalamus eandem bidentem: Anacharsis harpagonas: & manus Pericles Atheniensis, ad minicula gubernandi Typhis. Classe princeps depugnauit Minos Animal occidit primus Hyperbius Martis filius, Prometheus bouem.

In quo primus gentium consensus.

CAP. LVII.

Gentium consensus tacitus primus omnium conspirauit, ut Ionum literis uterentur. Delicris antiquis.

CAP. LVIII.

Veteres Græcas fuisse easdem penè, quæ nunc sunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ est hodie in Palatio, dono principum Mineræ dicata in bibliotheca, cùm inscriptione tali, *Ναυπηγῶν τῶν αὐτῶν ἑθνῶν ὁ νόμος ἀπὸ τῶν ἀρχαίων.*

Quando primum tonsores Romæ.

CAP. LIX.

Sequens gentium consensus in tonsoribus fuit, sed Romanis tardior. In Italiam ex Sicilia uenere post Romam conditam anno quadringentesimo quinquagesimo quarto, adducente P. Ticinio Menæ, ut author est Varro: antè intonsi fuere. Primus omnium radi quotidie instituit Africanus: sequens Diuus Augustus cultris semper usus est.

Quando primum horologia.

CAP. LX.

Tertius consensus fuit in horarum obseruatione, iam hic rationi accedens. Quando & à quo in Græcia reperta, diximus in secundo uolumine. Serius etiam hoc Romæ contigit. Duodecim tabulis Ortus tantum & Occasus nominantur: post aliquot annos adiectus est & Meridies, Accenso Consulum id pronuntiant, & cùm Curio inter Rostra & Græcollasim prospexisset talem Solem. † A columna ænea ad carcerem inclinato sidere, supremam pronuntiabat. Sed hoc ferenis tantum diebus usque ad primum Punicum bellum. Princeps Romanis solarium horologiū statuisse, ante duodecim annos, quàm cum Pyrrho bellatum est, ad ædem Quirini, L. Papyrius Cursor, cùm eandem dedicaret, à patre suo uotam, à Fabio Vestali proditur. Sed neq; facti horologii rationem uel artificem significat, nec unde translatus sit, aut apud quem scriptum id inuenerit. M. Varro primum statutum in publico secundum Rostra in columna tradit, bello Punico primo, à M. Valerio Messala Consule Catana capta in Sicilia: deportatum inde post xxx. annos, quàm de Papyriano horologio traditur, anno urbis cccclxxvij. nec congruebant ad horas eius lineæ: paruerunt tamen eis annis undecentum, donec Q. Marcius Philippus, qui cùm L. Paulo fuit Censor, diligentius ordinatum iuxta posuit: idq; munus inter Censoria opera gratissimè acceptum est. Etiam tum tamè nubilo incerta fuere horæ usq; ad proximum Iulium. Tunc Scipio Nasica collega Lænatius, primus aqua diuisit horas æquè notatum ac diuersum. Idq; horologium sub tecto dicauit, anno urbis dxcv. Tandiu populi Romani indiscreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua animalia, primūque terrestria.

† Melius diu uerborū interpretatione: Rostra addidit Piseus: Tyrrhenus: anchora Eupalamus: eandem bidentem Anacharsis: harpagonas: & manus Pericles Atheniensis etc. Pisei Tyrrheni meminit supra Plinius hoc ipso capite. Anchoram autem bidentem Anacharsis esse inuicem, notū est ex Sira bonis lib. 7.

† Vetus lect. Cùm à Curia inter Rostra & Græcollasim prospexisset: xiffet Sollem Rostra autem ante Curiam Horologium fuisse author est Varro. Vetus cod. A columna Menia cuius columnæ meminit & P. P. P. Festus in dictione Meniana.

C. PLINII SECVN- DI NATVRA L I S HISTO- RIAE LIBER OCTAVVS.

*De animalibus terrestribus, elephantorum commendatio, &
de sensu eorum.* CAP. I.

AD RELIQUA transeamus animalia, & primùm terrestria. Maximum est elephas, proximùmque humanis sensibus: quippe intellectus illis sermonis patrii, & imperiorum obedientia, officiorumque, quæ didicere, memoria, amoris & gloriæ voluptas: imò uero (quæ etiam in homine rara) probitas, prudentia, æquitas: religio quoque siderum, Solisque ac Lunæ ueneratio. Authores sunt, in Mauritanæ salibus ad quendam amnem, cui nomen est Anulo, nitescente Luna noua, greges eorum descendere: ibique se purificantes sollemniter aqua circumspergi, atque ita salutato sidere in sylvas reuerti, uirulorum fatigatos præ se ferentes. Alienæ quoque religionis intellectu, creduntur maria transitori non antè naues conscendere, quàm inuitati rectoris iureiurando de reditu. Visique sunt fessi ægritudine (quando & illas moles infestant morbi) herbas supini in cælum iacentes, ueluti tellure precibus allegata. Nam quod ad docilitatem attinet, regem adorant, genua submitunt, coronas porrigunt. Indis arant minores, quos appellant nothos.

Quando primum iuncti.

CAP. II.

Romæ iuncti primum subiere currum Pompeii Magni Africano triumpho: quod prius India uicta triumphante Libero patre memoratur. Procilius negat potuisse Pompeii triumpho iunctos ingredi portam. Germanici Cæsaris munere gladiatorio, quosdam inconditos motus edidere, saltantium modo. Vulgare erat, per auras arma iacere non auferentibus uentis, atque inter se gladiatorios congressus edere, aut lasciuiente pyrrhice colludere: postea & per funes incessere, lecticis etiam ferentes quaterni singulos puerperas imitantes: plenisque hominum trichiniis accubitu iere per lectos, ita libratis uestigiis, ne quis potantium attingeretur.

De docilitate eorum.

CAP. III.

Certum est, unum tardioris ingenii in accipiendis, quæ tradebantur, sapius castigatum uerberibus, eadem illa meditantem noctu repertum. Mirum maximè, & aduersis quidem funibus subire, sed regredi magis utique pronis. Mutianus ter Consul auctor est, aliquem ex his & literarum ductus Græcarum didicisse, solitumque perscribere eius linguæ uerbis: Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicaui. Itémque se uidente Puteolis, cum aduecti è naue egredi cogerentur, territos spatio pontis procul à continente porrecti, ut sese longinquitatis æstimatione fallerent, auersos retrorsus isse. Prædam ipsi in se expetendam, sciunt solam esse in armis suis, quæ luba cornua appellat, Herodotus tanto antiquior, & consuetudo melius, dentes. Quam ob rem deciduos casu aliquo uel senecta defodiunt. Hoc solum ebur est, cætero, & in his quoque, quæ corpus intexit, uilitas ossea. Quanquam nuper ossa etiam in laminas secari cœpere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentium, præterquam ex India, reperitur: cætera in nostro orbe cessere luxuria. Dentium candore intelligitur iuuenta. Circa hos belluis summa cura: alterius mucroni parcunt, ne sit præliis hebes: alterius operario usu fodiunt radices, impellunt moles: circumuentisque à uenantibus, primos constituunt, quibus sunt minimi, ne tanti prælium putetur: postea fessi, impactos arbori frangunt, prædaque se redimunt.

De clem

De clementia eorum, & quod pericula sua intelligant, & de tigridis truculentia.

C A P. I I I I.

MIrum in plerisq; animalium, scire quare petantur: sed & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio forte in solitudine, & simpliciter oberrante, clemens placidusq; etiam demonstrare uiam traditur. Idem uestigio hominis animaduerso priusquam homine, intremiscere insidiarum metui, subsistere ab olfactu, circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum sequenti, nuntio simili usque ad extremum: & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemque dirigat: adeo omnium odori durare uirus illud, maiore ex parte ne nudorum quidem pedum. Sic & tigris etiam feris ceteris
10 truculenta, atque ipsa elephanti quoque spernens uestigia, homine uiso transferre dicitur protinus catulos. Quoniam modo agnito: ubi ante conspecto illo, quem timeret? Etenim tales syluas minimè frequentari certum est. Sanè mirentur ipsam uestigii raritatem: sed unde sciunt timendum esse? Imò uerò cur uel ipsius conspectum paucant, tanto uiribus, magnitudine, uelocitate præstantiores? Nimirum hæc est natura rerum, hæc potentia eius, sæuissimas ferarum maximasque nunquam uidisse quod debeant timere, & statim intelligere cur sit timendum.

De intellectu & memoria eorum.

C A P. V.

Elephanti gregatim semper ingrediuntur. Ducit agmen maximus natu, cogit ætate proximus. Annem transitori minimos præmittunt, ne maiorum ingressu atterente
20 alueum, crescat gurgitis altitudo. Antipater author est, duos Antiocho regi in bellicis uisibus celebres etià cognominibus fuisse: etenim nouere ea. Certe Cato, cum Imperatorum nomina Annalibus describeret, eum qui fortissimè præliatus esset in Punica acie, Surum tradidit uocatum, altero dente mutilato. Antiocho uadum fluminis experienti reuinit: autumq; Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maximè gaudent, & reliquo omni primatu donauit. Ille, qui notabatur, inedia mortem ignominia prætulit. Mirus namq; pudor est, uictusq; uocem fugit uictoris: terram ac uerbenas porrigit. Pudore nunquam nisi in abdito coeunt: mas quinquennis, foemina decennis. Initur autem biennio, quinis (ut ferunt) cuiusque anni diebus, nec amplius: sexto perfunduntur amne, non antè reduces ad
30 agmen. Nec adulteria nouere, nullæ uero propter foeminas inter se prælia, ceteris animalibus pernicialia: non quia desit illis amoris uis: nanque traditur unus amasse quandam in Aegypto corollas uendentem: ac ne quis uulgariter dilectam putet, miretur gratam Aristophani, celeberrimo in arte Grammatica. Alius Menandrum Syracusanum incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemæi, desiderium eius, quotiens non uideret, inedia testatus. Et unguentariam quandam dilectam Iuba tradit. Omnium amoris fuere argumentum, gaudium ad conspectu, blanditiæque inconditæ, stipendiaq; quas populus dedisset, seruata, & in sinum effusa. Nec mirum, esse amorem, quibus sit memoria. Idem namq; tradit, agnitum in senecta multos post annos, qui rector in iuuenta fuisset. Idem diuinationem quandam iustitiæ. Cum Bocchus rex triginta elephantis, totidem, in quos sæuire instituerat, stipitibus alligatos obiecisset, procurstantibus inter eos qui lacesserent, non potuisse effici, ut
40 crudelitatis alienæ ministerio fungerentur.

Quando primum in Italia.

C A P. V I.

Elephantos Italia primum uidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit, in Lucanis uisos, anno Urbis quadringentesimo septuagesimo secundo: Roma autem in triumpho, septem annis ad superiorem numerum additis. Eadem plurimos annos quingentesimo secundo, uictoria L. Metelli Pontificis in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadraginta duo fuere transuecti ratibus, quas doliorum consertis ordinibus imposuerant. Verrius eos pugnasse in Circo, interfectosq; iaculis tradit penuria consilii: quoniam neq; ali placuisset, neq; donari regibus. L. Piso inductos duntaxat in Circum, atque ut contem
50 ptus eorum incretueret, ab operariis hastas præpilatas habentibus, per Circum totum actos. Nec quid deinde iis factum sit, authores explicant, qui non putant interfectos.

† Melius scet
atque ipsa
elephantum
quoque sper
nens, uesti
gio hominis
uiso, transa
ferre dicitur
protinus ca
tulos. Cui le
stioni præ
ter uelut
codices, ipse
etià Plinius
addipula
tur, paulò
post subijci
ens, Sanè mi
rètur ipsam
uestigii rari
tatem, &c.
† Aristote
les libro 5.
Histor. Ani
mal. author
est, elephanta
tos non nisi
triennio in
terpostro
coitum repe
tere. Quo
fit, ut qui
dam & hic
legere ma
lint, Initur à
triennio.
† mirè tum
gratam Aria
stophani.

CLara est unius è Romanis dimicatio aduersus elephantum, cùm Annibal captiuos nostros dimicare inter se coegisset. Nanque unum qui supererat, obiecit elephanto: & ille, dimitti pactus si interemisset, solus in harena congressus, magno Pœnorum dolore confecit. Annibal, cùm famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites misit, qui abeuntem interficerent. Probo scidem eorum facillimè amputari, Pyrrhi præliorū experimentis patuit. Romæ pugnasse Fenestella tradit primùm omnium in Circo Claudii Pulchri Aedilitate curuli, M. Antonio, A. Posthumio coss. anno urbis sexcentesimo quinquagesimo quinto. Item post annos xx. Lucullorum Aedilitate curuli, aduersus tauros. Pompeii quoque altero Consulatu, dedicatione templi Veneris Viaticis, pugnauiere in Circo uiginti, aut ut quidam tradunt, xvij. Gætulis ex aduerso iaculantibus, mirabili unius dimicatione, qui pedibus confosis respit genibus in cateruas, arrepta scuta iaciens in sublime, quæ decidentia uoluptati spectantibus erant in orbem circumacta, uelut arte, non furore belluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit, uno ictu occiso. Pilum sub oculo adauctum, in uitalia capitis uenerat. Vniuersi eruptione tentauere, non sine uexatione populi, circumdati clathris ferreis. Qua de causa Cæsar Dictator, postea simile spectaculum editurus, euripis harenam circūdedit: quos Nero princeps sustulit, equiti loca addens. Sed Pompeiani amissa fugæ spe misericordiâ uulgi innarrabili habitu quærentes supplicauere, quadam sese lamentatione complorantes: tanto populi dolore, ut oblitus Imperatoris, ac munificentia: honori suo exquisitæ, flens uniuersus confurgeret, dirasque Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauiere & Cæsari Dictatori tertio Consulatu eius, uiginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum sexagenis propugnatoribus, eodem, quo priores, numero peditū, & pari equitum ex aduerso dimicante: postea singuli, principibus Claudio & Neroni, in consummatione gladiatorum. Ipsius animalis tanta narratur clementia contra minus ualida, ut in grege pecudum occurrentia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens: nec nisi laesefiti noceat, ideoque gregatim semper ambulent, minimè ex omnibus soluiagi. Equitatu circumuenti, infirmos aut fessos uulneratōsue in medium agmen recipiunt: ac uelut imperio ac ratione, per uices subeunt. Capti celerrimè mitificantur hordei succo.

Pintianus
legendū exi-
stimat, Ac
uelut impe-
rio auctorati.

Quomodo capiuntur.

CAP. VIII.

Capiuntur autem in India unum ex domitis agente rectore: qui depræhensum solitariū, abactū mœ à grege, uerberat ferum: quo fatigato, transcendit in eum, nec secus ac priorem regit. Africa foueis capit, in quas deerrante aliquo, protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres construunt, omniq; ui conantur extrahere. Antea domitandi gratia greges equitatu cogeant in conuallem manu factam, & longo tractu fallacem: cuius inclusos ripis fossisq; fame domabant. Argumentum erat ramus, homine porrigente clementer acceptus. Nunc dentium causa, pedes eorum iaculantur aliquin mollissimos. Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc solo uenatu aluntur, arbores propinquas itineri eorum conscendunt. Inde totius agminis nouissimū speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua appræheditur cauda: pedes stipantur in sinistro femine. Ita pendens alterum poplitem dextra cædit præacuta bipenni: hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens. Alii tutiore genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui uiribus iuuenes continent: alii connixi pari conatu tendunt, ac prætereuntibus sagittarum uenabula insigunt, mox sanguinis uestigiis sequuntur. Elephantorum generis fœminæ multo pauidiores.

Quomodo domentur.

CAP. IX.

Domantur autem rabidi fame & uerberibus, elephātis aliis admotis, qui tumultuantem catenis coerceant: & aliās circa coitus maximè efferantur, & stabula Indorum dētibz sternūt. Quapropter arcent eos coitu, fœminarūmq; pecuaria separāt, quæ haud alio modo, quàm armentorum, habent. Domiti militant, & turres armatorum in hostes ferunt,

ferunt, magnâq; ex parte Orientis bella conficiunt. Prosterunt acies, proterunt armatos. Idem minimo suis stridore terrentur, uulneratque & terri retro semper cedunt, haud minore partium suarum pernicie. Indicum Afri pauent, nec contueri audent. nam & maior Indici magnitudo est.

De partu eorum, & reliqua natura.

C A P. X.

DEcem annis gestare in utero uulgus existimat: Aristoteles biennio, nec amplius quam semel gignere, pluresue quam singulos: uiuere duceus annis, & quoddam trecentis. Iuuenta eorum à sexagesimo incipit. Gaudent omnibus maximè, & circa fluuios uagantur, cum alioquin nare propter magnitudinem corporis non possint. Idem frigidis impatientes. Maximum hoc malum, inflationemque & profluuium alui, nec alia morborum genera sentiunt. Olei potu tela, quæ corpori eorum inhæreant, decidere inuenio: à sudore autem facilius adhærescere. Et terrâ edisse iis tabificum est, nisi sapius mandant. Deorant autem & lapides. Truncos quidem gratissimo in cibatu habent. Palmas excellentiores fronte prosterunt, ac ita iacentium absumunt fructum. Mandunt ore: spirant & bibunt, odoranturque: haud improprie appellata manu. Animalium maximè odere murem: & si pabulum in præsepio positum attingi ab eo uidere, fastidiunt. Cruciarum in potum maximum sentiunt hausta hirsutine, quam sanguisugam uulgò cœpisse appellari aduerto. Hæc ubi in ipso animæ canali se fixit, intolerando afficit dolore. Durissimum dorso tergendum, uentri molle, setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tardio muscarum (namque id & tanta uastitas sentit) sed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cum extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc iis pro cauda, iuba, uillo est. Dentibus ingens pretium, & Deorum simulachris laudatissima ex iis materia. Inuenit luxuria commendationem & aliam: expetit in callo manus uim saporis, haud alia de causa credo, quam quia ipsum ebur sibi mandere uidetur. Magnitudo dentium uidetur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, quâ confinis Aethiopiæ est, postium uicem in domiciliis præbere: sepelq; in iis & pecorum stabulis pro palis elephantorum dentibus fieri, Polybius tradit, auctore Gulussa regulo.

Vbi nascantur, & de discordia eorum, & draconum.

C A P. XI.

ELephantes fert Africa ultra Syrticas solitudines, & in Mauritania: ferunt Aethiopes & Troglodytæ, ut dictum est: sed maximos India, bellantesque cum iis perpetua discordia dracones, tantæ magnitudinis, ut & ipsos circumflexu facili ambient, nexuque nodi præstringant. Commoritur ea dimicatio: uictusque corruens, complexum elidit pondere.

† Antiq. cod. tantæ magnitudinis & ipsos, ut circumflexu etc.

De solertia animalium.

C A P. XII.

MIra animalium pro se cuique: solertia est, ut iis una scandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaque iter ad pabula speculatur, ab excelsa se arbore iniicit. Scit ille imparem sibi luctatum contra nexus: itaque arborum aut rupium atteritum quærit. Cauent hoc dracones, ob idque gressus primum alligant cauda. Resoluunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, pariterque spiritum præcludunt, & mollissimas lancinant partes. Idem obuui depræhensi, in aduersos erigunt se, oculosque maximè petunt. Ita fit, ut plerumque cæci ac fame & mororis tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ discordiæ causam attulerit, nisi naturæ spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidissimum esse sanguinem: ob id æstu torrente præcipue à draconibus expeti. Quamobrem in amnes merfos insidiari bibentibus: arctatisque illicata manu in aurem morfunæ defigere: quoniam est tantum locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos, ut totum sanguinem capiant. Itaque elephantos ab iis ebibi, siccatosque concidere: & dracones inebriatos opprimi, commoriquæ.

† nisi naturæ, spectaculum sibi ac paria componerem.

De draconibus.

C A P. XIII.

GENERAT eos & Aethiopia Indici pares, uicenum cubitorum. Id modò mirum, unde Cristatos iuba crediderit. Afachæi uocantur Aethiopes, apud quos maximè nascun-

tur. Narratur in maritimis eorum quaternos quinôsq; inter se cratium modo implexos erectis capitibus uelificantes ad meliora pabula Arabiæ uehi fluctibus.

De serpentibus maximis, & bois.

C A P. X I I I I.

Megasthenes scribit, in India serpentes in tantam magnitudinem adolescere, ut solidos hauriant ceruos taurôsq;. Metrodorus, circa Rhyncadum amnem in Ponto, ut superuolantes quamuis altè pernicitérque alites haustu raptas absorbeant. Nota est, in Punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo Imperatore ballistis tormentisq;, ut oppidum aliquod, expugnata serpens cxx. pedum longitudinis. Pellis eius maxillæq; usq; ad bellum Numantinum durauere Romæ in templo. Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantam amplitudinē exeuntes, ut Diuo Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Aluntur primò bubuli lactis succo, unde nomen traxere. Cæterorum animalium, quæ modò conuecta undiq; Italiæ contingere sæpius, formas nihil attinet scrupulosè referre.

De Scythicis animalibus, & Septentrionalibus.

C A P. X V.

Paucissima Scythia gignit, inopia fructum: pauca contermina illi Germania, insignia tamen boum ferorum genera, iubatos bisontes, excellentiq; & ui & uelocitate uros, quibus imperitum uulgus bubalorum nomen imponit, cùm id gignat Africa, uituli potius ceruiæ quadam similitudine. Septentrio fert & equorum greges ferorum, sicut asinorum Asia, & Africa: præterea alcem, ni proceritas aurium & ceruicis distinguat, iumento similem. Item notam in Scandinauia insula, nec unquam uisam in hoc orbe, multis tamen narratam, machlin, haud dissimilem illi, sed nullo suffraginum flexu: ideòque non cubantem, sed acliuem arbori in somno, eaq; incisa ad insidias, capi, aliàs uelocitatis t memoratæ. Labrū ei superius prægrande: ob id retrograditur in pascendo, ne in priora tendens inuoluatur. Tradunt in Pæonia feram, quæ bonafus uocetur, equina iuba, cætera tauro similem, cornibus ita in se flexis, ut nō sint utilia pugna, quapropter fuga sibi auxiliari, reddentem in ea finem interdum & trium iugerum longitudine: cuius contactus sequentes, ut ignis aliquis, amburat. Mirum pardos, pantheras, leones, & similia, condito in corporis uaginas unguium mucrone, ne refringatur hebeteturq; ingreditur: auersisque falcibus currere, nec nisi appetendo protendere.

De leonibus.

C A P. X V I.

Leoni præcipua generositas, tunc cùm colla armôsq; uestiū iubæ. Id enim ætate contingit è leone cōceptis. Quos uerò pardi generauere, semper insigni hoc carēt: simili modo fœminæ. Magna iis libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maximè spectat, inopia aquarū ad paucos amnes congregantibus se feris. Ideo multiformes ibi animalium partus, uariè fœminis cuiusq; generis mares aut ui aut uoluptate miscēte. Vnde etiam uulgare Græciæ dictum, Semper aliquid noui Africā afferre. Odore pardi coitum sentit in adultera leo, totaq; ui confurgit in penā. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitatur. Semel autem edi partū, lacerato unguiū acie utero in enixu, uulgum credidisse uideo. Aristoteles diuersa tradit, uir quē in iis magna secuturus ex parte præfandum reor. Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas noscendū, delegatq; hac commentatione Aristoteli, summo in omni doctrina uiro, aliquot milia hominum in totius Asiæ Græciæque tractu parère iussa, omnium quos uenatus, aucupia, piscatūsq; alebant: quibūsq; uiuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria in cura erant: ne quid usquam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando, quinquaginta fermè uolumina illa præclara de animalibus condidit: quæ à me collecta in arctum, cum iis quæ ignorauerat, quæso ut legentes boni consulant, in uniuersis rerum naturæ operibus, mediòque clarissimi regum omnium desiderio cura nostra breuiter peregrinantes. Is ergo tradit leonem primo foetu parere quinque catulos, ac per annos singulos uno minus, ab uno sterilefcere. Informes minimasque carnes magnitudine mustelarum esse initio, semestres uix ingredi posse, nec nisi bimestrem moueri. In Europa autem inter Acheloum tantum Neltūmq; amnes leones esse, sed longè uiribus præstantiores iis, quos

t memoratæ de.

Hanc labri magnitudinem Solinus cap. 22. alci non machlin tribuit. Quo fit, ut uerba hæc ex sua sede perperam huc uideantur trahi, cū tribus ante uersibus locum habeant post illa uerba, iumento similis.

Aristoteles lib. 9. Histor. animal. unde Plinius hæc ferè omnia uidetur mutatus, bonasum autem nomen redicere ad quatuor organa. quæ appellatone Plinius iugera, Theodorus (quod uerisimilius est) passus intelligit.

10

20

30

40

50

quos Africa aut Syria gignant. Leonum duo genera, compactile & breue crispioribus iubis. Hos pauidiores esse, quam longo simplicique uillo, eos contempores uulnere. Vrinam mares crure sublato reddere, ut canes: grauem odorem, nec minus halitum: raros in potu, uelci alternis diebus: à saturitate interim triduo cibis carere. Quæ possint, in mandando solida deuorare: nec capiente auiditatem alio, coniectis in fauces unguibus extrahere, ut (si fugiendum sit)† non in satietatem abeant. Vitam iis longam docet argu-
mento, quod plerique dentibus defecti reperiuntur. Polybius Aemiliani comes, in senecta hominem appeti ab iis refert, quoniam ad persequendas feras uires non superant. Tunc obsidere Africæ urbes: eaque de causa crucifixos uidisse se cum Scipione, quia

† Alij sic:
Non satietate hebetur.
Alij rursus:
Non satietate grauetur.

- 10 ceteri metu poenæ similis absterrentur eadem noxa. Leoni tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: & ubi sæuit, in uiros prius, quam in foeminas, fremit, in infantes non nisi magna fame. Credit Libya intellectum peruenire ad eos precum. Captiuam cerè Gætuliæ reducem audiui, multorum in sylvis impetum à se mitigatum alloquo, ausam dicere se foeminam, profugam, infirmam, supplicem animalis omnium generosissimi, ceterisque imperantis, indignam eius gloria prædam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusque: uel casu, mulceri alloquiis feras: quippe ubi etiã serpentes extrahi can-
tu, cogique in poenam, uerum falsumue sit, uita non decreuerit. Leonum animi index cauda, sicut & equorum aures. Nanque & has notas generosissimo cuique: natura tribuit. Im-
mota ergo placidus, clemens, blandientique similis, quod rarum est: crebrior enim iracundia eius. In principio terra uerberatur: incremento terga, ceu quodam incitamento, flagellantur. Vis summa in pectore. Ex omni uulnere, siue ungue impresso siue dente, ater profluit sanguis. Iidem satiati, innoxii sunt. Generositas in periculis maximè deprehenditur: non in illo tantum modo, quod spernens tela diu se terrore solo tuetur, ac uelut cogi testatur: cooriturque non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus. Illa nobilior animi significatio: quamlibet magna canum & uenantium urgente ui, contemptim resitansque cedit in campis, & ubi spectari potest: idem ubi uirgulta syluasque penetrauit, acerrimo cursu fertur, uelut abscondente turpitudinem loco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non uitur. Vulneratus, obseruatione mira percussore nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum uerò qui telum quidem miserit, sed tamen nò uul-
30 nerauerit, correptum trapatumque sternit, nec uulnerat. Cum pro catulis foeta dimicat, Troiliumque oculorum aciem traditur defigere in terram, ne uenabula expauescat. Ceterum dolis carent & suspicionem: nec limis intuentur oculis, aspicique simili modo nolunt. Creditum est, à moriente humum morderi, lacrymamque leto dari. Atque hoc tale tam sæuum animal, totarum orbis circumacti, currusque manes, & gallinaceorum crista, cantusque etiam magis terrent, sed maximè ignes. Aegritudinem fastidii tantum sentit, in qua medetur ei cõtumelia, in rabiem agente annexarum lasciuia simiarum. Gustatus deinde sanguis in remedio est. Leonum simul plurium pugnam, Romæ princeps dedit Q. Scæuola P. filius in curuli Aedilitate. Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea Dictator fuit, in Prætura. Post eum Pompeius Magnus in Circo D. C. in iis iubatorum C. C. C. V. Cæsar Dictator C. C. C. C. Capere eos, ardui erat quondam operis, foueiss-
40 que maximè. Principatu Claudii casus rationem docuit, pudendam penè talis feræ nomine, pastoris Gætuli sago contra ingruentis impetum obiecto: quod spectaculum in harenam protinus translatus est, uix credibili modo torpesciente tanta illa feritate, quamuis leui iniectu operto capite, ita ut deuinciatur non repugnans: uidelicet omnis uis constat in oculis. Quo minus mirum sit, à Lyfimacho Alexandri iussu simul in cluso strangu-
latum leonem. Iugo subdidit eos, primusque Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidem ciuili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine quodam ostento temporum, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante: nam quod ita uectus est cum mima Cytheride, supra monstra etiam illarum calamitatum fuit. Primus
50 autem hominum leonem manu tractare ausus, & ostendere mansuetum, Hanno è clarissimis Pœnorum traditur: damnatusque illo argumento, quoniam nihil non persuasus-

Troiliumque

rus uir tam artificis ingenii uidebatur : & malè credi libertas ei , cui intantum cessisset etiam feritas. Sunt uerò & fortuita eorum quoque clementiæ exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obuiò suppliciter uoluntate, atronitus pauore, cum refugienti undique fera opponeret sese, & uestigia lamberet adulanti similis , animaduertit in pede eius tumorem uulnúsque , & extracto furculo liberauit cruciatu. Pictura casum hunc testatur Syracusis. Simili modo Elpis Samius natione , in Africam delatus naue , iuxta litus conspecto leone hiaru minaci, arborem fuga petit, Libero patre inuocato: quoniam tum præcipuus uotorum locus est, cum spei nullus est. Neque profugienti, cum potuisset, fera insisterat : & procumbens ad arborem, hiatu, quo terruerat, miserationem quærebat. Os morsu audiore inhaeserat dentibus, cruciabatque inedia tum penè in ipsis eius telis 10 suspectantem, ac uelut mutis precibus orantem : dum fortuitu fidens non est contra feram, multo diutius miraculo, quam metu, cessatum est. Degressus tandem euellit præbenti, & quàm maximè opus esset, accommodanti. Traduntque, quandiu nauis ea in litore steterit, retulisse gratiam uenatus aggerendo. Qua de causa Libero patri templum in Samo Elpis sacrauit, quod ab eo factò Græci *αεγνία* & *Διορβος* appellauere. Miremur postea uestigia hominum intelligi à feris , cum etiam auxilia ab uno animalium sperent. Cur enim non ad alia iere? aut unde medicas manus hominis sciunt? nisi fortè uis malorum, etiam feras omnia experiri cogit.

De pantheris.

CAP. XVII.

A Equè memorandum & de panthera tradit Demetrius Physicus, iacentem in media 20 uia hominis desiderio, repèrè apparuisse patri cuiusdam Philini, affectatoris sapientiæ: illum pauore cœpisse regredi , feram uerò circumuolutari non dubiè blandientem, seseque consistantè merore, qui etiam in panthera intelligi posset. Fæta erat, catulis procul in foueam delapsis. Primum ergo miserationis fuit non expauescere , proximum ei curam intendere: securusque, quà trahebat uestem unguium leui iniectu, ut causam doloris intellexit, simulque salutis suæ mercedem, exemit catulos: eaque cum iis prosequente, usque extra solitudines deductus, læta atque gestiente: ut faciliè appareret gratiam referre, & nihil inuicem imputare: quod etiam in homine rarum est. Hæc fidem etiam Democrito afferunt, qui Thoantem in Arcadia seruatum à dracone narrat. Nutrierat eum puer dilectum admodum : † pauensque serpentis naturam, & magnitudinem metuens, in solitudi- 30 nes tulerat: in quibus circumuento latronum insidiis, agnitoque uoce, subuenit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis, cum essent expositi, produntur, sicut de cōditoribus nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius , quàm ferarum naturæ, arbitrator. Panthera & tigris macularum uarietate propè solæ bestiarum spectantur : cæteris unus ac suus cuiusque generis color est. Leonū tantum in Syria niger. Pantheris in candido breues macularum oculi. Ferunt odore earū mirè sollicitari quadrupes cunctas, sed capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo , reliqua dulcedine inuitatas corripiunt. Sunt qui tradunt in armo iis similem Lunæ esse maculam, crescentem in orbes, & cauante pari modo cornua. Nunc uarias, & pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriæque. Quidam ab iis pantheras candore solo discernunt: 40 nec adhuc aliam differentiam inueni. Senatusconsultum fuit uetus , ne liceret Africanas in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permittique Circensium gratia importare. Primus autem Scaurus Aedilitate sua uarias centum quinquaginta uniuersas misit: dein Pompeius Magnus quadringentas decem: Diuus Augustus quadringentas uiginti. Idem Q. Tuberone, Fabio Max. Coss. 1111. Nonas Maias, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romæ ostendit in cauea mansuefactam: Diuus uerò Claudius simul quatuor.

De tigridis natura, & camelis, & camelopardali, & quando primum uisa Romæ.

CAP. XVIII.

T Igrin Hyrcani & Indi ferunt, animal uelocitatis tremèdæ, & maximè cognitæ, dum 50 capitur. Totus enim foris, qui semper numerosus est, ab insidiante rapitur equo quàm

† Apianus,
parens, ut in
uetus. codic.
hoc est, Tho-
antis pater.
Alioqui res
dubitabit,
metuens.

quàm maximè pernici, atque in recentem subinde transfertur. At ubi vacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non est sobolis) fertur præceps; odore uestigans. Raptor appropinquante fremitu, abiicit unum è carulis. Tollit illa morsu, & pondere etiam occisor acta remeat, iterumque consequitur, ac subinde, donec in nauem regresso irrita feritas sæuit in litore. Camelos inter armenta pascit Oriens, quorum duo genera, Bactriani & Arabici: differunt, quod illi bina habent tubera in dorso, hi singula, & in pectore alterum, cui incumbant. Dentium superiore ordine, ut boues, carent in utroque genere. Omnes autem iumentorum in iis terris dorso funguntur, atque etiam † equitantur in præliis. Velocitas inter equos, sed sua cuique mensura, sicuti vires. Nec ultra

10

† equitantur

assuetum procedit spatium, nec plus instituto onere recipit. Odium aduersus equos gerunt naturale. Sitim & quatruiduo tolerant: implenturque cum bibendi occasio est, & in præteritum & in futurum, obturbata proculcatione prius aqua: aliter potu non gaudent. Viuunt quinquagenis annis, quidam & centenis. Vtunque rabiem & ipsi sentiunt. Castrandi genus etiam fœminas, quæ bello præparentur, inuentum est: fortiores ita sunt coitu negato. Horum aliqua similitudo in duo transfertur animalia: Nabin Aethiopes uocant, collo similem equo, pedibus & cruribus boui, camelo capite, albis maculis rutilum colorem distinguentibus, unde appellata camelopardalis, Dictatoris Cæsaris Circensibus ludis primum uisa Romæ. Ex eo subinde cernitur, aspectu magis, quàm feritate, conspicua: quare etiam ouis feræ nomen inuenit.

20

De chao, & cepho.

C A P. X I X.

Ompeii Magni primum ludi ostenderunt chaum, quem Galli raphium uocabant, effigie lupi, pardorum maculis. Idem ex Aethiopia, quas uocant cephos, quarum pedes posteriores pedibus humanis & cruribus, priores manibus fuere similes. Hoc animal postea Roma non uidit.

De rhinocrote.

C A P. X X.

Idem ludis & rhinoceros, unius in nare cornu, qualis sæpe, uisus. Alter hic genitus hostis elephanto: cornu ad saxa limato præparat se pugnae, in dimicatione alium maximè petens, quam scit esse molliorem. Longitudo ei par, crura multo breuiora,

30

De lycibus, & sphingibus, & crocutis, cercopithecis, Indicis babus, leucrocotis, eale, tauris Aethiopiæ, mantichora, monocrote, catoblepa, basilisco.

C A P. X X I.

Lyncas uulgò frequētes, & sphingas, fusco pilo, mammis in pectore geminis, Aethiopia generat, multaq; alia monstro similia: pennatos equos, & cornibus armatos, quos Pegafos uocant: Crocutas, uelut ex cane lupoque conceptos, omnia dentibus frangentes, protinusque deuorata conficientes uentre: Cercopithecus, nigris capitibus, pilo asinino, & dissimiles cæteris uoce: Indicos boues unicornes tricornesque: Leucrocutam perniciosissimam feram, asini feri magnitudine, cruribus ceruinis: collo, cauda, pectore leonis, capitemelium, bisfulca ungula, ore ad aures usque rescisso, dentium locis osse perpetuo. Hanc feram humanas uoces tradunt imitari. Apud eosdem & quæ uocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephantis, colore nigra uel fulua: maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habens, mobilia, quæ alterna in pugna sistit, uariatque: infesta aut obliqua, utcunque ratio monstrauit. Sed atrocissimos habet tauros syluestres maiores agrestibus, uelocitate ante omnes, colore fuluos, oculis cæruleis, pilo in contrarium uerso, ridu ad aures dehiscente, iuxta cornua mobilia, tergori duritia silicis, omne respuens uulnus. Feras omnes uenantur: ipsi non aliter, quàm foueis, capti, feritate semper intereunt. Apud eosdem nasci Cresias scribit, quam mantichorā appellat, triplici dentium ordine pectinatim cœuntium, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo, corpore leonis, cauda scorpionis modo spicula ingentē: uocis, ut si misceatur sistrula & tubæ concentus: uelocitatis

40

† Legendum uidetur Leonem crocutam, tum ex eo quod sequitur, collo, cauda, pectore leonis: tunc quia infra cap. 30. croncuta quoddam genus facit ex leona cœceptum.

50

magnæ, humani corporis uel præcipuè appetètem. In India & boues solidis unguis, unicornes: & feram nomine axin, hinnuli pelle, pluribus candidioribusque maculis, sacram Liberi patris. Orsei Indi simias candentes toto corpore, uenantur. Asperriam autem feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, uno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminentem. Hanc feram uiuam negant capi. Apud Helperios Aethiopus fons est Nigris, ut plerique existimauere, Nili caput, ut argumenta quæ diximus persuadent: iuxta hunc fera appellatur catoblepas, modica aliocquin, cæterisque membris iners, caput tantum prægrauè ægrè ferens: id deiectum semper in terram, aliàs internecio humani generis, omnibus qui oculos eius uidere confestim expirantibus. Eadè & basilisci serpentis est uis. Cyrenaica hunc generat provincia, XII non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insignem. Sibilo omnes fugat serpentes: nec flexu multiplici ut reliquæ, corpus impellit, sed celsus & erectus in medio incedens. Necat frutices, non contactos modò, uerum & afflatos: exurit herbas, rumpit saxa. Talis uis malo est. Creditum quondam, ex equo occiso hasta, & per eam subeunte ui, non equitem modò, sed equum quoque absumptum. Atque huic tali monstro (sæpe enim enectum concupiente reges uidere) multelarum uirus exitio est: adèd naturæ nihil placuit esse sine pari. Iniciunt eas cauernis, faciliè cognitis & sola tabe. necant illæ simul odore, moriunturque, & naturæ pugna conficitur.

† à medio

† uetus cod. Soli tabe. cui lectio adfili pulatur. & Solinus cap. 29. circa basilijsi cauernam terram ipsam pollus tam cerui & exultam asfirmans.

De Lupis.

CAP. XXII.

Ed in Italia quoque creditur luporum uisus esse. noxius: uocémque homini quem priores contemplantur, adimere ad præsens. Inertes hos paruósque Africa & Aegyptus gignunt, asperos trucésque frigidior plaga. Homines in lupos uerti, rursumque restitui sibi, falsum esse confidenter existimare debemus, aut credere omnia, quæ fabulosa tot seculis comperimus. Vnde tamen ista uulgo infixæ sit fama in tantum, ut in maledictis uersipelles habeat, indicabitur. Euanthes inter authores Græciæ non spretus, tradit Arcadas scribere, ex gente Antæi cuiusdam sorte familiæ lectum ad stagnum quoddam regionis eius duci, uestitumque in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurarique in lupum, & cum cæteris eiusdem generis congregari per annos 1 x. Quo in tempore si homine se abstinerit, reuerti ad idem stagnum: & cum tranauerit, effigiem recipere, ad pristinum habitum addito nouem annorum senio. Id quoque Fabius, eandem recipere uestem. Mirum est, quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, ut teste careat. Itaque Agriopas, qui Olympionicas scripsit, narrat: Demænetum Parrhasium in sacrificio, quod Arcades Ioui Lyceo humana etiamtum hostia faciebant, immolari pueri exta degustasse, & in lupum conuertisse: eundem decimo anno restitutum athleticæ, certasse in pugilatu, uictoremque Olympia reuersum. Quin & caudæ huius animalis creditur uulgo inesse amatorium uirus exiguo in uillo, eumque, cum capiatur, abiici, nec idem pollere, nisi uiuenti direptum. Dies, quibus coeat, toto anno non amplius xii. Eundem in fame uesci terra. Inter auguria ad dexteram commeatium præciso itinere, si pleno id ore fecerit, & nullum omnium præstantius. Sunt in eo genere, qui ceruarii uocantur, qualem è Gallia in Pompei Magni harena spectatum diximus. Huic quamuis in fame mandenti, si respexit, obliuionem cibi surripere aiunt, digressumque querere aliud.

† Addit quodque Fabius.

† Pausanias in Eliacis Damarchum hunc nominat, non Demænetum.

† nullum comminatio

De serpentibus.

CAP. XXIII.

Quod ad serpentes attinet, uulgarum est colorem plerisque terræ habere, quæ occultentur. Innumera esse genera. Cæstis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina: quorum motu reliquo corpore occultato, sollicitè ad se aues. Geminum caput amphibænæ, hoc est, ad caput & ad caudam, tanquam parum esset uno ore fundi uenenum. Aliis squamas esse, aliis picturas: omnibus exitiale uirus. Iaculum ex arborum ramis uibrari: nec pedibus tantum cauendas serpentes, sed & missili uolare tormento. Colla aspidum intumescere nullo iustus remedio, præterquàm si confestim partes contactæ amputentur.

amputentur. Vnus huic tam pestifero animali sensus, uel potius affectus est. Coniuga ferme uagantur: nec nisi cum compare, uita est: itaq; alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura. Persequitur interfectorem, unumq; cum in quantolibet populi agmine notitia quadam infestat, perrumpit omnes difficultates, permeat spatia, nec nisi amnibus arceretur, aut præceleri fuga. Non est fateri, rerum natura largius mala, an remedia, genuerit. Iam primum hebetes oculos huic malo dedit: eosque non in fronte ex aduerso cernere, sed in temporibus: itaque excitatur sæpius auditu, quàm uisu.

De ichneumone.

C A P.

X X I I I.

10 **H**abet deinde internecinum bellum cum ichneumone. Notum est animal hac gloria maximè, in eadem natum Aegypto. Mergit se limo sæpius, siccaturque Sole. Mox ubi pluribus eodem modo se coriis loricauit, in dimicationem pergit. In ea caudam attollens, istus irritos auersus excipit, donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces. Nec hoc contentus, aliud haud mitius debellat animal.

De crocodilo, & scinco, & hippopotamo.

C A P.

X X V.

Crocodilum habet Nilus, quadrupes malum, & terra pariter ac flumine infestum. Vnum hoc animal terrestre linguæ usu caret. Vnum superiore mobili maxilla imprimit morsum, aliàs terribile, pectinatim stipante se dentium serie. Magnitudine excedit plerumque duodeviginti cubita. Parit ova, quanta anseres: eaque extra eum locum semper incubat, prædicatione quadam, ad quem summo auctu eo anno accessurus est Nilus. Nec aliud animal ex minori origine in maiorem crescit magnitudinem. Et unguibus hic armatus est, contra omnes istus cute inuicta. Dies in terra agit, noctes in aqua, temporis utrunque ratione. Hunc saturum cibo piscium, & semper esculento ore, in litore somno datum, parua auis, quæ trochilos ibi uocatur, rex auium in Italia, inuitat ad hiantium pabuli sui gratia os primum eius assultim repurgans, mox dentes, & intus fauces quoque, ad hanc scabendi dulcedinem quàm maximè hiantes: in qua uoluptate somno pressum conspiciatur ichneumon, per eandem fauces, ut telum aliquod, immisus, erodit aluum. Similis crocodilo, sed minor etiam ichneumone, et in Nilo natus scincos, contra uenena præcipuus antidotis: item ad inflammandam uirorum Venerem. Verùm in crocodilo maior erat pestis, quàm ut uno esset eius hoste natura contenta. Itaque & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquam ad hunc usum cultellata inest pinna, abigentes eos præda, ac uelut in suo tantum amne regnantes, alioquin impares uiribus ipsi, astu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, sciuntque non sua modò comoda, uerùm & hostium aduersa: norunt sua tela, norunt occasiones, partesque dissidentium imbelles. In uentre mollis est tenuisque cutis crocodilo: ideo se, ut territi, mergunt delphini, subeuntque aluum illa secant spina. Quin & gens hominum est huic belluæ aduersa in ipso Nilo Tentyritæ, ab insula, in qua habitat, appellata. Mensura eorum parua, sed præsentia animi in hoc tantum usu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua est, fugax contra insequentes: sed aduersum ire soli hi audent. Quin etiam flumini innatant: dorsoque equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os claua, dextra ac læua tenentes extrema eius utrinque, ut frænis in terram agunt captiuos: ac uoce etiam sola terribis, cogunt euomere recentia corpora ad sepulturam. Itaque uni ei insulæ crocodili non adnata: olfactuque eius generis hominum, ut Psyllorum serpentes, fugantur. Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extra acerrimi uisus: quatuorque menses hyemis inedia semper transmittere in specu. Quidam hoc unum quamdiu uiuat, crescere arbitrantur: uiuit autem longo tempore. Maior altitudine in eodem Nilo bellua hippopotamus editur: ungulis bifidis, quales bubus, dorso equi, & iuba, & hinnitu, rostro refimo, cauda & dentibus aprorum, aduncis sed minus noxiis: tergoris ad scuta galeasque impenetrabilis, præterquam si humore madeat. Depascitur segetes, destinatione antè (ut ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus uestigiis, ne quæ reuertenti insidiat comparentur.

Verbum Habet, reducat nec est in uetustis codic. Repetendum est enim ex superioribus Natura dea dicit.

Tadbidium

† Aliàs, genus hominum huic belluæ aduersum. Sic paulo post: olfactuque eius generis hominum fugatur.

Quis

Quis primus Romæ hippopotamum, & crocodilos ostendit: & medicinæ ab animalibus repertæ.

C A P. XXVI.

Primus eum, & quinque crocodilos Romæ Aeditilitis suæ ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magister exitit. Assidua nanque satietate obelus exit in litus, recentes harundinum cæsuras speculatus: atque ubi acutissimum uidet stirpem, imprimens corpus, uenam quandam in crure uulnerat, atque ita profluuiio sanguinis morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit.

Quæ animalia quas herbas ostenderunt, cerui, lacerti, hirundines, testudines, mustela, ciconia, aper, anguis, draco, panthera, elephas, ursi, palumbes, columbæ, grues, coruus.

C A P. XXVII.

Simile quiddam & uolucris in eadem Aegypto monstrauit, quæ uocatur ibis: rostri saduncitate per eam partem se perluens, qua reddi ciborum onera maximè salubre est. Nec hæc sola à mutis animalibus reperta sunt, usui futura & homini. Diætanum herbam extrahendis sagittis cerui monstrauere, percussis eo telo, pastuque eius herbæ eiecto. Iidem percussis à phalangio, quod est aranei genus, aut aliquo simili, cancos edendo sibi medentur. Est & ad serpentum ictus præcipua, qua se lacerti, quoriles cum his conseruere pugnam, uulnerati refouent. Chelidonium uisui saluberrimam hirundines monstrauere, uexatis pullorum oculis illa medentes. Testudo cunilæ, quam bubulam uocant, pastu uires contra serpentes refouet: mustela rutæ, in murium uenatu cum iis dimicatione conferta: Ciconia origano, edera apri in morbis sibi medentur, & cancos uescendo, maximè mari eiectos. Anguis hyberno litu membrana corporis obducta, fœniculi succo impedimentum illud exuit, nitidiusque uernat. Exuit autem à capite primùm, nec celerius quàm uno die ac nocte replicans, ut extrà fiat membranæ, quod fuerat intus. Idem hyberna latebra uisui obsecuro, marathro herbæ sese affricans, oculos inungit ac refouet: si uerbò squamæ obtorpuere, spinis iuniperi se scabit. Draco uernam nauseam syluestris lactucæ succo restinguit. Pantheras perfricata carne aconito (uenenum id est) barbari uenantur. Occupat illico fauces earum angor: quare pardalianches id uenenum appellauere quiddam. At fera contra hæc excrementis hominis sibi medetur: & aliàs tam auida eorum, ut à pastoribus ex industria in aliquo uase suspensa altius, quàm ut queat saltu attingere, iaculando se appetendoque deficiat, & postremò expirare: alioqui uiracitatis adeò lentæ, ut eiectis interaneis pugnet. Elephas chamæleonte còcolori frondi deuorato, occurrit oleastro huic ueneno suo. Ursi cum mandragoræ mala gustauere, formicas lambunt. Ceruus herba cinare uenenatis pabulis resistit. Palumbes, gracculi, merulæ, perdices lauri folio annuum fastidium purgant: columbæ, turtures & gallinacei herba quæ uocatur helxine: anates, anseres, cæteræque aquaticæ herba siderite: grues & similes iunco palustri. Coruus occiso chamæleonte, qui etiam uictori nocet, lauro infestum uirus extinguit.

Prognostica animalium.

C A P. XXVIII.

Milia præterea, utpote cum plurimis animalibus eadem natura rerum, celi quoque obseruationem & uentorum, imbrium, tempestarum præfagia, aliis alia dederit: quod persequi immensum est, æquè scilicet quàm reliquam cum singulis hominum societate. Siquidem & pericula præmonent, non sibi modò extitque, circa quod magna mortalium portio hæret, sed alia quadam significatione. Ruinis imminentibus musculi præmigrant, aranei cum telis primi cadunt. Auguria quidem artem fecere, apud Romanos & lacerdoru collegium uel maximè solenne est. In Thracia locis rigentibus & uulpes, animal alioqui solerti auditu, amnes gelatos lacusque non nisi ad pastus ituræ redituraque transeunt. Obseruat, eam aure ad glaciem appolita, coniectare crassitudinē gelus.

Ciuitates, & gentes à minutis animalibus deletæ.

C A P. XXIX.

Nec minus clara exitii documenta sunt etiam ex contemnendis animalibus. M. Varro author est, à cuniculis suffossam in Hispania oppidum, à talpis in Thessalia: ab ranis ciuitatē in Gallia pulsam, ab locustis in Africa: ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus

† Aliiter uetus
fuit codices.

In Thracia
locis rigenti-
bus & uul-
pes, animal
alioqui soler-
ti auditu. Su-
baudi ex sua
perioribus,
pericula præ-
monent, uel,
Aris fecere.
Deinde fe-
quirit, am-
nes gelatos
lacusque non
nisi ad eius
itū reditura-
que transeunt.
Cui lectioni
suffragatur
& Plinius a-
ctus eo in
opusculo, cui
titulu fecit,
Sagaciorane
sint terre-
stris anima-
lia, an aqua-
tica: Torsas
assens gla-
ciei sese non
committit,
priusquam uul-
pem trans-
euntem con-
spexerint,
eiusue uicti-
gia in niue
deprehende-
runt.

10

20

30

40

50

muribus fugatos, in Italia Amyclas à serpentibus deletas. Citra Cynamolgos Aethiopus latè deserta regio est, à scorpionibus & solpugis gente sublata: & à scolopendris abactis Trierenses, author est Theophrastus. Sed ad reliqua ferarum genera redeamus.

De hyæna, & crocuta, & mantichora, & fibris, & lutris.

C A P. XXX.

HYenis utranque esse naturam, & alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere sine mare, uulgus credit, Aristoteles negat. Collum & iuba continuatè spinæ porrigitur, fletisque, nisi circumactu totius corporis, nequit. Multa præterea mira traduntur. Sed maximè sermonem humanum inter pastorum stabula assimulare, noménq; alicuius addiscere, quem euocatum foras laceret. Item uomitionem hominis imitari, ad sollicitan-
 10 dos canes, quos inuadat. Ab uno animali sepulchra erui, inquisitione corporum. Fœminam rarò capi. Oculis mille esse uarietates, colorumq; mutationes. Præterea umbræ eius contactu canes obmurescere. Et quibusdam magicis artibus omne animal, quod ter lustrauerit, in uestigio hærare. Huius generis coitu leæna Aethiopica parit crocutam, similiter uoces imitantem hominum pecorumq; Acies ei perpetua in utraq; parte oris, nullis gingiuis dente continuo: qui ne contrario occurso hebetetur, capsarum modo includitur. Hominum sermones imitari & mantichoram in Aethiopia, author est Iuba. Hyæna plurimæ gignuntur in Africa, quæ & asinorum syluestrium multitudinem fundit. Mares in eo
 20 genere singuli fœminarum gregibus imperitant. Timent libidinis æmulos, & ideo grauidas custodiunt, morsuq; natos mares castrant. Contrà grauidæ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudentq; copia libidinis. Easdem partes sibi ipsi Pontici amputant fibri, periculo urgente, ob hoc se peti gnari: castoreum id uocant medici: aliàs animal horrendi morsus, arbores iuxta flumina, ut ferro, cædit: hominis parte comprehensa, non antequàm fracta concreperint ossa, morsus resoluit. Cauda piscium iis, cætera species lutræ. Vtrunque aquaticum, utrique mollior pluma pilus.

De ranis, & uindis marinis, & stellionibus.

C A P. XXXI.

RANA quoque rubet, quarum & in terra, & in humore uita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac resumere à pastu dicuntur, uenena tantum semper sibi reseruantes. Similis & uitulo marino uictus, in mari ca terra: simile fibro & ingenium. Euomit fel suum, ad multa medicamenta uile. Item coagulum, ad comitiales mor-
 30 bos: ob ea se peti prudens. Theophrastus author est, anguis modo & stelliones senectutem exuere, eamq; protinus deuorare, præripientes comitali morbo remedia. † Eosdem mortiferi in Græcia morsus, innoxios esse in Sicilia.

De ceruis.

C A P. XXXII.

CERUIS quoque est sua malignitas, quanquam placidissimo animalium. Vrgente ui canum, ultro confugiunt ad hominem. Et in pariendo semitas minus cauent, humanis uestigiis tritas, quàm secreta ac feris opportuna. Conceptus earum post Arcturi sidus. Oëonis mensibus ferunt partus, interdum & geminos. A conceptu separât se. At mares relictæ rabie libidinis sæuiunt: fodiunt scrobes. Tunc rostra eorū nigrescunt, donec aliquândo abluant imbres. Fœminæ autè ante partum purgatur herba quadam, quæ seselis dicitur, faciliore ita utentes utero. A partu duas habent herbas, quæ aros & seselis appellantur: postea redeunt ad foetum: illis imbui lactis primos uolunt succos, quacumq; de causa. Editos partus exercent cursu, & fugam meditari docent: ad prærupta ducunt, saltumq; demonstrant. Iam mares soluti desiderio libidinis, auidè perunt pabula. Vbi se præpingues sensere, latebras querunt, fatentes incommodum pondus. Et aliàs semper in fuga acquiescunt, stantèsq; respiciunt: cum propè uentum est, rursus fugæ præsidia repetentes. Hoc fit intestini dolore, tam infirmi, ut ictu leui rumpatur intus. Fugiant autè lateratu canum auditu secunda semper aura, ut uestigia cum ipsis abeant. Mulcentur fistula pastorali & cantu: cum erexere aures, acerrimi auditus: cum remisere, surdi. Cæterò animal simplex, & omnium rerum miraculo stupens: intantum, ut equo aut bucula accedente propius, hominè iuxta
 50 uenantè non cernant, aut si cernant, arcum ipsum sagittasq; mirentur. Maria tranant gregatim nantes porrecto ordine, & capita imponentes præcedentiū clunibus, uicibusq; ad

terga

† Crocutam
 supra ca. 21.
 ex cane &
 lupo concipi
 tradidit.

Quo fit ut
 hic leocrocu-
 tam legere
 malim, tui ex
 uocis compo-
 sitione lea-
 nam matrem
 præferente,
 tui hoc argu-
 mento, quod
 cepit iam
 tato leocro-
 cutæ esus,
 quas hic, non
 tas assignare
 rit, quod scia-
 licet, & huius
 manus imita-
 tur uoces, &
 ætium loco
 os habet co-
 tinuum.

† Cœræ Ari-
 stoteles nepi-
 daqua, & oy,
 & noua-
 rap stellio-
 nes scribit in
 Sicilia mor-
 su esse letali,
 innoxios aut
 tem in Græ-
 cia.

terga redeuntes. Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum traicientibus. Nec uident terras, sed in odorem earum natant. Cornua mares habent, solique animalium omnibus annis stato ueris tempore amittunt: ideo sub ipsa die quam maximè inuia petunt. Latent amissis uelut inermes, sed & hi bono suo inuidentes. Dextrum cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo præditum. Idque mirabilius fatendum est, cum & in uiuariis mutant omnibus annis. defodi ab iis putant. Accensis autè utrislibet, odore serpentes fugantur, & comitiales morbi deprehenduntur. Indicia quoque ætatis in illis gerunt, singulos annis adicientibus ramos usque ad sexcennes. Ab eo tempore similia reuiuiscunt: nec potest ætas discerni, sed dentibus senecta declaratur. Aut enim paucos aut nullos habent, nec in cornibus imis ramos, alioquin ante frontem prominere solitos iunioribus. Non decidunt castratis cornua, nec nascuntur. Erumpunt autem renascentibus tuberibus primò aridæ cutis similia. Eadem teneris increscunt ferulis arundineas in paniculas, molli plumata lanugine. Quàm diu carient iis, noctibus procedunt ad pabula: increscentia Solis uapore durant, ad arbores subinde experientes: ubi placuit robur, in aperta prodeunt. Captique iam sunt, edera in cornibus uiridante ex attritu arborum, ut in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata. Fiunt aliquando & candido colore, qualem fuisse traditur Q. Sertorii ceruam, quam esse fatidicam Hispaniæ gentibus persuaserat. Et iis est cum serpente pugna. Vestigant cauernas, nariumque spiritu extrahunt renitentes. Ideo singulare abigendis serpentibus odor adusto ceruino cornu. Contra morsus uerò præcipuum remedium ex coagulo hinuli in matris utero occisi. Vita ceruis in confesso longa, post ceterum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, ad opertis iam cute in magna obelitate. Febrium morbos non sentit hoc animal: quin & medetur huic timori. Quosdam nos principes scimus omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas, longo æuo caruisse febribus: quod ita demum existimant ratum, si uulnere uno interierit.

De tragelapho, & chameleonte.

C A P. XXXIII.

Adem est specie, barba tantum & armorum uillo distans, quem tragelaphon uocant, non alibi, quàm iuxta Phasin amnem, nascens. Ceruos Africa propemodum sola non gignit. At chameleontem & ipsa, quanquam frequentiore Indię. Figura & magnitudo erat lacertæ, nisi crura essent recta & excelsiora. Latera uentri unguntur, ut piscibus, & spina simili modo. Eminent rostrum, ut in paruo, haud absimile suillo: cauda prælonga in tenuitatem desinens, & implicans se uiperinis orbibus: ungues adunci, motus tardior, ut testudini: corpus asperum, ceu crocodilo: oculi in recessu cauo, tenui discrimine prægrandes, & corpori concolores: nunquam eos operit: nec pupillæ moru, sed totius oculi uersione circumspicit. Ipse celsus hianti semper ore, solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento: circa caprificos ferus, innoxius aliqui. Et coloris natura mirabilior. Mutat namque eum subinde, & oculis & cauda & toto corpore: redditque semper quencunque proximè attingit, præter rubrum candidumque. Defuncto pallor est. Caro in capite & maxillis, & ad commissuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore: sanguis in corde, & circa oculos tantum: uiscera sine splene. Hybernis mensibus, latet, ut lacertæ.

De tarando, & lycæone, & thoe.

C A P. XXXIIII.

Mutat colores & Scytharum tarandus, nec aliud ex iis quæ pilo uestiuntur, nisi in Indis lycæon, cui iubata traditur ceruix. Nam thoes, (suporum id genus est procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, uelox saltu, uenatu uiuens, innocuum homini) & habitum, non colorem mutant, per hyemes hirti, æstate nudi. Tarando magnitudo, quæ boui, caput maius ceruino, nec absimile: cornua ramosa, ungulæ bifidæ, uillus magnitudine urforum. Sed cum libuit sui coloris esse asini, similis est. Tergori tanta duritia ut thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborum, fruticum, florum, locorumque reddit in quibus latet, metuens, idèoque rarò capitur. Mirum esset habitum corpore tam multiplicem dari, mirabilis & uillo,

† Mutanda uidetur ad-
finitio, hoc
modo: Et spi-
na simili mo-
do eminet.
Rostrum &c.
ad stipulans
te Aristotele
lib. 2. Histo-
animal. cap.
12. ubi cha-
meleontem
spina esse
scribit emis-
senum, qualis
& in pisci-
bus cernitur.
† Coriā Ari-
stot. Histo-
animal. li. 9.
c. 44. thoes
quoque inter
animalia an-
numerat co-
lorem mutat-
tia.
* Verba hæc
aliena in se-
dem uidetur
trahere, pos-
tremoque ca-
pitis uersu
collocanda,
post illa uer-
ba. Idèoque
rarò capie-
tur.

De hystrice.

C A P. X X X V.

HYstrices generat India & Africa spina contactas, ac herinaceorum genere: sed hystrici longiores aculei, & cum intendit cutem, missiles. Ora urgentium figit canum, & paulo longius iaculatur. Hybernis autem se mensibus condit: quæ natura multis, & ante omnia urfis.

De urfis, & fœtibus eorum.

C A P. X X X V I.

EOrum coitus hyemis initio: nec vulgari quadrupedum more, sed ambobus cubantibus complexisq;. Deinde secessus in specus separatum, in quibus pariunt trigesimo die, plurimum quinos. Hi sunt caecida informisque caro, paulo muribus maior, sine oculis, sine pilo: ungues tantum prominent: hanc lambendo paulatim figurant. Nec quicquam rarius, quam parientem uidere ursam. Ideo mares quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis mensibus. Specus si non habuere, ramorum fruticumque congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollique fronde constratos. Primis diebus bis septenis tam graui somno premuntur, ut ne uulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum uterino pinguescunt. Illi sunt adipēs medicaminibus apti, contrāque capilli defluuium tenaces. Ab iis diebus residunt, ac priorum pedum sucu uiuunt. Fœtus rigentes apprimendo pectori fouent, tñon alio incubitu, quam oua uolucres. Mirum dictu, credit Theophrastus, per id tempus coctas quoque ursorum carnes, si asseruentur, incrementum: cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in aluo inueniri: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt uere, sed mares præpingues: cuius rei causa non prompta est: quippe nec somno quidem saginatis, præter quatuordecim dies, ut diximus. Exeuntes herbam quandam aron nomine laxandis intestinis alioqui concretis deuorant, circāq; furculos sentium prædomantes ora. Oculi eorum hebetantur crebro: qua maximè causa fauos expetunt, ut conuulneratum ab apibus os leuet sanguine grauedinem illam. Inualidissimū urso caput, quod leoni fortissimum: ideo urgente ui, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciuntur, ac sæpe in harena colapho infracto exanimantur. Cerebro ueneficium inesse Hispaniæ credunt, occisorumque in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum in ursinam rabiem agat. Ingressiuntur & bipedes. Arborem auersi derepunt. Tauros, ex ore cornibusque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio stultitia solertior. Annalibus notatum est, M. Pisone, M. Messala Coss. ad x i i i i Calend. Octobr. Domitium Aenobarbum Aedilem curulem urfos Numidicos centum, & totidem uenatores Aethiopus in circo dedisse. Miror adiectum Numidicos fuisse, cum in Africa urfos non gigni constet.

De muribus Ponticis, & Alpini, & herinaceis.

C A P. X X X V I I.

Conduntur hyeme & Pontici mures, hi duntaxat albi: quorum palatum in gustu sagacissimum, autores quonam modo intellexerint, miror. Conduntur & Alpini, quibus magnitudo melius est: sed hi pabulo antè in specus conuecto, cum quidam narrent alternos marem ac fœminam supra se complexo fasce herbæ supinos, cauda mordicus apprehensa, inuicem detrahi ad specum: ideoque illo tempore detrito esse dorso. Sunt hi pares & in Aegypto: similiterq; residunt in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribusque, ut manibus, utuntur. Præparant hyemi & herinacei cibos: ac uolutati supra iacentia poma affixa spinis, unum tñon amplius tenentes ore, portant in cauas arbores. Iidem mutationem Aquilonis in Austrum, condentes se in cubile, prælagiunt. Vbi uerò sensere uenantem, contracto ore pedibusque, ac parte omni inferiore, quæ raram & innocuam habent lanuginem, consiunt in formam pilæ, ne quid comprehendere possint præter aculeos. In desperatione uerò, urinam ex se reddunt tabificam tergori suo spinisque noxiam, propter hoc se capi gnari. Quamobrem exinanita prius urina uenari, ars est. Et cum præcipua dos tergori, aliàs corrupto, fragili, putribus spinis atque deciduis, etiam si uiuat subtractus fuga: ob id non nisi nouissima spe maleficio eo perfunditur: quippe

Thyeme mares.

Tñon aliter, quam muretus oua uolucres.

† Melius, astutia, ut in uetust. cod.

† Negatio uidetur redimere, neque est in uetust. codicib. Hoc enim uidetur uelle Plinius herinaceum præter posita spinis affixam præterea ore appretisum, in cauas arbores deferre. urinam in se reddunt.

quippe & ipsi odere suum ueneficium, ita parcentes sibi terminumque supremum opperientes, ut ferme ante captiuitas occupet. Calida postea aqua aspersu resoluitur pila: apprehensusque pede altero è posterioribus, suspendio ac fame necaturaliter non est occidere & tergori parcere. † Ipsum animal non uerentur plerique dicere uitæ hominum superuacuum esse, si non sint illi aculei, frustra uellerum mollitie in pecore mortalius data. Hac cute expoliuntur uestes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolio inuenit, de nulla re crebrioribus senatusconsultis, nulloque non principe adito querimoniis provincialibus.

De leontophono, lynce, melibus, & sciuris.

CAP. XXXVIII.

† *Preferenda uidetur leotio, quæ Pin-tianus ex Toletano eruit exemplari. Ipsum, animal non, ut restat aliqui, uita hominū superuacuum est, &c. Textum*

† *Cōtra Aristoteles Hist. animal. libr. 8. cap. 15. uiperam tradit sub petris se se condere, reliquas serpentes in terra abdi.*

† *Nysam supra libr. 6. ca. 21. Indiæ urbem facit.*

† *Quamobrem non desunt, qui hic legere malint, in Indiæ Mero Nysæ montem.*

† *Nysæ urbi imminere tem, præter Plinium loco iam citato, te-*

† *stantur etiam Strabo libr. 15. & Pomponius Mela libr. 3.*

† *Aliis, Et Pyrrhi, & Gelonis tyranni canem.*

† *Pyrrhi enim canem cele-*

† *brat & Plutarchus in opusculo, quod inscri-*

† *pfit, Solertiae tioris sine terrestria animalia, an*

† *aquatica. & Iul. Pollux in Onomast.*

† *ad Commoda-*

† *rum imp.*

VRINÆ & è duobus aliis animalibus ratio mira est. Leontophonon accipimus uocari paruum, nec aliubi nascens, quam ubi leo gignitur: quo gustato tanta illa uis, ac carnis quadrupedum imperitans, illico expiret. Ergo corpus eius t adultum aspergunt aliis carnibus polentæ modo, insidiantes feræ, necantque etiam cinere. Tam contraria est pestis. Haud immeritò igitur odit leo, uisumque frangit, & citra morsum exanimat. Ille contra urinam spargit prudens, hanc quoque leoni exitialem. Lyncum humor ita redditus, ubi gignuntur, glaciatur arescitue in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyncurium uocatas, atque ob id succino à plerisque: ita generari prodito. Nouere hoc sciuntque lynces, & inuidentes urinam terra operiunt, eoque celerius solidatur illa. Hic solertia in metu melibus: sufflata cutis distentur istius hominum & morsus canum arcant. Præuident tempestatem & sciuri: obturatisque, quæ spiraturus est uentus, cauernis, ex alia parte aperiunt fores: de cætero ipsis uillosior cauda pro tegumento est. Ergo in hyemes aliis prouisum pabulum, aliis pro cibo somnus.

De uipera, cochleis, & lacertis.

CAP. XXXIX.

SERPENTUM t uipera sola terra dicitur condi: cætera arborum aut saxorum cauis. Et salias uel annua fame durant, algore modò dempto. Omnia secessis tempore ueneno orba dormiunt. Simili modo & cochleæ. Illæ quidem iterum & æstatibus, adhærentes maxime saxis: ut etiam iniuria resupinata auulsæque, non tamen exeant. In Balearibus uerò insulis cauiticæ appellatæ, non prorumpunt è cauis terræ: neque herba uiuunt, sed uix modo inter se cohærent. Est & aliud genus minus uulgare, adhærentè operculo eiusdem testæ se operiens: obruta terra semper hæret, & circa maritimas tantum Alpes quondam effossæ, cœpere iam erui & in Veliterno. Omnium tamen laudatissimæ in Alistypalæ insula. Lacertæ inimicissimum genus cochleis, negantur semestrem uitam excedere: Lacerti Arabiæ cubitales: † in Indiæ uerò Nysæ monte xxiiij. in longitudine pedum, colore fului, aut puniceis, aut cæruleis.

De canibus.

CAP. XL.

EX his quoque animalibus, quæ nobiscum degunt, multa sunt cogniti digna: fidelissimumque ante omnia homini canis, atque equus. Pugnassee aduersus latrones canem pro domino accepimus, confectumque plagis à corpore non recessisse, uolucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnitum in conuentu percussorem domini, laniatu & latratu coactum fateri scelus. Garamantum regem canes ducenti ab exilio reducere, præliati contra resistentes. Propter bella Colophonii, itémque Castabalenfes, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabant in acie nunquam detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Canes defendere Cimbris cæsis domus eorum plaustris impositas. Canis Iasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaque consumptus est. Is uerò, cui nomen Hyrcani reddidit Duris, accenso regis Lyfimachi rogo, iniecit se flammæ: similiterque Hieronis regis. Memorat & Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philistum. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ regis, uxore eius Consingæ: lacerta propter lasciuiores cum marito iocum. Apud nos Volcatium nobilem, qui Celerium ius ciuile docuit, asturcone è suburbano redeuntem, cum aduersperauisset, canis à grassatore defendit. Item Calium Senatorem ægrum Placentiæ ab armatis oppressum: nec prius ille uulneratus est, quam cane interempto. Sed super omnia in nostro æuo actis populi Romaniani

mani testatum, Appio Iunio & P. Silio Coss. cùm animaduerneretur ex causâ Neronis Germanici filii, in T. Sabinum, & seruitia eius, uniûs ex his canem nec à carcere abigi potuisse, nec à corpore recessisse, abiecto in gradibus gemoniis mœstos edentem ululatus, magna populi Romani corona circumstante: ex qua cùm quidam ei cibum obiecisset, ad os defuncti tulisse. Innatauit idem cadauere in Tiberim abiecto sustentare conatus, effusa multitudine ad spectandum animalis fidem. Soli dominum nouere: & ignotum quoque, si repente ueniat, intelligunt. Soli nomina sua, soli uocem domesticam agnoscunt. Itinera, quamuis longa, meminere. Nec ulli præter hominem memoria maior. Impetus eorum & sæuitia mitigatur ab homine confidente humi. Plurima alia in his quoque uita inuenit. Sed in uenatu solertia & sagacitas præcipua est. Scrutatur uestigia atque persequitur, comitantem ad feram inquitorem loro trahens: qua uisa quàm silens & occulta, quàm significans demonstratio est, cauda primum, deinde rostro. Ergo etiam senecta fessos cæcosq; ac debiles sinu ferunt, uentos & odorem captantes, prodentisque rostro cubilia. E tigris eos Indi uolunt concipi: & ob id in syluis coitus tempore alligant foeminas. Primo & secundo foetu nimis feroces putant gigni: tertio demum educant. Hoc idem è lupis Galli, quorum greges suum quisque ductorem è canibus & ducem habent. Illum in uenatu comitantur, illi parent. Nanque inter se exercent etiam magisteria. Certum est iuxta Nilum annem currentes lambere, ne crocodilorum auuiditati occasionem præbeant. Indiam petenti Alexandro Magno, rex Albanæ dono dederat inuitatæ magnitudinis unum: cuius specie delectatus iussit urfos, mox apros, & deinde damas emit-
ti, & contemptu immobili iacente. Eaque segnitie tanti corporis offensus Imperator ge-
nerosi spiritus, eum interimi iussit. Nuntiauit hoc fama regi. Itaq; alterum mittens addi-
dit mandata, ne in paruis experiri uellet, sed in leone, elephantoue. Duos sibi fuisse: hoc
interempto, prætereà nullum fore. Nec distulit Alexander, leonemque fractum protinus
uidit. Postea elephantum iussit induci, haud alio magis spectaculo latatus. Horrentibus
quippe per totum corpus uillis, ingenti primum latratu intonuit: mox ingruit assultans,
contraque belluam exurgens hinc & illinc, artificii dimicatione, quâ maximè opus esset,
infestans atque euitans, donec assidua rotatum uertigine afflixit, ad casum eius tellure
conculsa. Canum generibus annui partus. Iusta ad pariendum annua ætas. Gerūt uterum
sexagenis diebus. Gignunt cæcos: & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorum uisum acci-
piunt: non tamen unquam ultra uicesimum primum diem, nec ante septimum. Quidam
tradunt, si uenue gignatur, nono die cernere: si gemini, decimo. Idemq; in singulos adiici,
totidmq; esse tarditatis ad lucem dies. Et ab ea, quæ foemina sit ex primipara genita, fau-
nos cerni. Optimus in foetu, qui nouissimè cernere incipit, aut quem primum fert in cu-
bile foeta. Rabies canum Sirio ardente homini pestifera, ut diximus, ita morsis letali aquæ
metu. Quapropter obuiam itur per xxx eos dies, gallinaceo maximè fimo misto canum
cibis: aut si præuenerit morbus, ueratro.

Ad canis rabidi morsum.

CAP. XLI.

40 **A** Morfu uerò unicū remedium oraculo quodam nuper repertū, radix syluestris ro-
sæ, quæ cynorrhodos appellatur. Columella author est, si quadagesimo die, quàm
sit natus, castretur morfu cauda, summusq; eius articulus auferatur, sequenti neruo exem-
pro, nec caudâ crescere, nec canes rabidos fieri. Canem locutum, in prodigiis (quod equi
dem annotauerim) accepimus: & serpentem latrasse, cùm pulsus est regno Tarquinius.

Quod nã fue-
rit hoc ora-
culū, latius
explicat in
frā libr. 25.
cap. 2.

De natura equorum.

CAP. XLII.

50 **E** Idem Alexandro & equi magna raritas contigit: Bucephalon eum uocatur, siue ab
aspectu toruo, siue ab insigni taurini capitis armo impressi. Sedecim talentis ferunt
ex Philonici Pharsalii grege emprum, etiamtum puero capto eius decore. Neminem hic
alium, quàm Alexandrum, regio instratus ornatu, recepit in sedem, alios passim reiiciens.
idem in præliis memoratæ cuiusdam prohibetur operæ, Thebarū oppugnatione uulne-
ratus in alium transire Alexandrum non passus: multa prætereà eiusdem modi, propter
quæ rex defuncto ei duxit exequias: urbemq; tumulo circumdedit nomine eius. Nec Cæ-

*Quæ eadē
ex causa.

† Historiæ
ratio exigit
ut sic legat-
ur: Philarchus
refert, Centareto ē
Galatis in
prælio occi-
so, Antiochū
potitū equo
eius, conscen-
disse ouantē.
Cui lectioni
apertissimē
suffragatur
Solinus cap.
46. l. 18. Ap-
pian. in Syr.
& Lucian.
in Zenxide
seu Antio-
cho.

† eadēque
Plinius ut
tusticodices:
Opunte &
ad quadra-
gentā durasse
se tradunt.
De qua le-
ctione si quis
ambigat, ad-
eat Aristot-
elem Histo-
ria. li. 6.
cap. 22. una
de totis hic
locus huic
est transla-
tus.

† Distingue
se, si quis
præceptum
habeat, olfa-
ctu in rabie
id genus agit.
Ex Aristot.
loco iam ci-
tato.

† Tolerabi-
lior uidetur
lectio, quam
ex codice To-
letano eruit
Pitinius:
In eadem Hi-
spania Galla-
ica gens est
& Asturica.
Equi, ge-
neris hic
sunt, quos
thelodones
uocamus. Hi
nori fama
appellatos
asturcones
gignunt.

Caesaris Dictatoris quæquam alium recepisse dorso equus traditur: idemque humanis similes pedes priores habuisse, hac effigie locatus ante Veneris Genitricis ædem. Fecit & Diuus Augustus equo tumulum, de quo Germanici Caesaris carmē est. Agrigenti complurium equorum tumuli pyramides habent. Equum adamatū à Semiramide usque ad coitum, Iuba author est. Scythæ quidem equitatus & equorum gloria strepūt. Occiso denique ipso- rum regulo ex provocacione dimicante, hostem cum uictor ad spoliandum uenisset, ab equo eius ictibus morsusque confectum. Alium detractō oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petiisse prærupta, atque exanimatū. Equæ eadem ex causa in Reatino agro laceratum prorigam inuenimus. Nanque & cognationum intellectus in iis est: itaque in grege prioris anni sorore libentius etiam, quam matre, equa comitatur. Docilitas tanta est, ut uniuersus Sybaritani exercitus equitatus ad symphoniarum cantum saltatione quadam moueri solitus inueniatur. Iidem prælagiunt pugnam, & amissos lugent dominos, lacrymasque interdum desiderio fundunt. Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia uitam finiuit. Philarchus refert Centaretum ē Galatis, in prælio occiso Antiocho, potitum equo eius conscendisse ouantem. At illum indignatione accensum domitis frænis, ne regi posset, præcipitem in abrupta isse, exanimatūque unā. Philistus à Dionysio relictum in cœno hærentem, ut sese euellisset, secutum uestigia domini, examine apum iubæ inhærente: eoque ostento tyrannidem à Dionysio occupatam. Ingenia eorum inenarrabilia iaculantes obsequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipso nixusque inuitantium. Iam tela humi collecta equiti porrigunt. Nā in circo ad currus iuncti, non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudii Caesaris Secularium ludorum Circensibus excusso in carceribus auriga, albatū equi palmam occupauere, primatum obtinere, opposita effundentes, omnia quæ cōtra æmulus debuissent peritissimo auriga insistente, facientes: cum puderet hominum artes ab equis uinci, peractō legitimo cursum ad metam steterē. Maius augurium apud præcos, plebeis Circensibus excusso auriga, ita ut si staret, in Capitolium cucurrisse equos: sedemque ter lustrasse: maximum uerò, eodem peruenisse ab Vejiis cum palma & corona, effuso Ratumena, qui ibi uicerat: unde postea nomen portæ est. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguum tantum potum impartientes: atque ita per centena millia & quinquaginta cōtinuo cursu euntibus insident. Viuiunt annis quidam quinquagenis: senumque minor spatium: eadem quinquennio finē crescendi capiunt, mares anno addito. Forma equorum, quales maximè legi oporteat, pulcherrimè quidem Virgilio uate absoluta est. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri condito: & ferè inter omnes constare uideo. Diuersa autē Circo ratio quæritur. Itaque cum bimi in alio subigantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipiunt. Partum in eo genere undenis mensibus ferunt, duodecimo gignunt. Coitus uerno æquinoctio bimo utrinque uulgaris: sed à trimatu firmior partus. Generat mas ad annos trigintatres, utpote cum à Circo post uicesimum annum mittantur ad sobolem reparandam. Et ad quadraginta durasse tradunt, adiutum modò in attollenda priore parte corporis. Sed ad generandum paucis animalium minor fertilitas: qua de causa per interualla admixturæ dantur: nec tamen quindecim initus eiusdem anni ualet tolerare. Equarum libido extinguitur iuba tonsa. Gignunt annis omnibus ad quadragesimum. Vixisse equum septuagintaquinque annos proditur. In hoc genere grauidæ stans parit, præterque cæteris partum diligit. Et sanè equis amoris innasci ueneficium, hippomanes appellatur, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: quod statim edito partu deuorat foeta, aut partum ab ubera non admittit, si quis præceptum habeat. Olfactu in rabiem id genus agitur. Amissa parente in grege armenti: reliquæ foetæ educant orbem. Terram attingere ore triduo proximo, quam sit genitus, negant posse. Quò quis acrior, in bibendo profundius nares mergit. Scythæ per bella foeminas uti malunt, quoniam urinam cursu non impedito reddant. Constat in Lusitania circa Olyssiponem oppidum & Tagum amnem equas Fauonio flante obuersas animalem concipere spiritum, idque partum fieri, & gigni perniciosissimū ita, sed triennium uitæ non excedere. In eadem Hispania Gallaica gens, & Astu-

rica,

rica, equini generis, quos thieldones uocamus, minori forma appellatos asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glome ratio: unde equis tolitum carpere incursus traditur arte. Equo ferè, qui homini morbi, præterq; uelicæ conuersio, sicut omnibus in genere ueterino.

De asinis.

C A P. XLIII.

A Sinum cccc nummum emptū Q. Axio Senatori, author est M. Varro, haud scio an omnium pretio animalium uictio: opera sine dubio geruli mirifica, arando quoq; sed mularū maximè pro generatione. Patria etiam spectatur in his, Arcadicis in Achaia, in Italia Reatinis. Ipsum animal frigoris maximè impatiens: ideo non generatur in Ponto: nec æquinoctio uerno, ut cætera pecua, admittitur, sed solstitio. Marestin remissione operis deteriores. Partus à triceimo mense ocysissimus, sed à trimatu legitimus: totidem, quot equæ, & eisdem mensibus, & simili modo. Sed incotinens uterus urinam genitalem reddit, ni cogatur in cursum uerberibus à coitu. Rarè geminos parit: partura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conspiciatur ab homine. Gignit tota uita, quæ est ei ad trigessimum annum. Partus charitas summa, sed aquarum tædium maius. Per ignes ad fortis tendunt: ædem, si riuus minimus intersit, horrent ita, ut pedes omnino caueant tingere. Nec nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuariis, atque ita ut sicco tramite ad potum eant: nec pontes transeunt, per raritatem eorum translucensibus fluuiis. Mirumq; dictu, sitiunt: & si immutentur aquæ, ut bibant cogendæ exorandæ uel sunt. Nec nisi spatiosa incubitant laxitate. Varia nanque somnio uisâ concipiunt, ictu pedum crebro: qui nisi per inane emicuerit, repulsu durioris materiæ claudicatem illico affert. Quæstus ex iis opima prædia exuperat. Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis millibus nummorum enixas. Ad mularum maximè partus, aurum referre in his & palpebrarum pilos aiunt. Quamuis enim unicolor reliquo corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddit. Pullos earum epulari Mecenas instituit, multum eo tempore prælatos onagris: post eum interit authoritas saporis. Asino moriente uisâ, celerrimè id genus deficit.

De mulis.

C A P. XLIIII.

EX asino & equa mulus gignitur mense xii. animal uinbus in labores eximium. Ad tales partus equas neque quadrimis minores, neq; decennibus maiores legunt: æcerique utrunq; genus ab altero narrant, nisi in infantia eius generis, quod ineant, lacte hausto. Quapropter surreptos pullos in tenebris equarum uberi, asinarum uel equuleos admovent. Gignitur etiam mula ex equo & asina, sed effrænis & tarditatis inordinata. Lenta omnia esse uetulis. Conceptum ex equo, secutus asini coitus, abortu perimit: non item ex asino equi. Fœminas à partu optimè septimo die impleri, obseruatum est: mares fatigatos melius implere. Quæ non prius, quàm dentes, quos pullinos appellant, iaciat, conceperit, sterilis intelligitur, & quæ non primo initu generare cepit. Equo & asina genitos mares, † hinulos antiqui uocabant: contraque mulos, quos asini & equæ generarent. Obseruatum, è duobus diuersis generibus nata, tertii generis fieri, & neutri parentum esse similia: eaque ipsa, quæ sunt ita nata, non gignere, in omni animalium genere: idcirco mulas non parere. Est in Annalibus nostris, peperisse sæpe, uerum prodigii loco habitum. Theophrastus uulgò parere in Cappadocia tradit: sed esse id animal ibi sui generis. Mulæ calcitratus inhihetur uini crebriore potu. In plurimum Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum, quem uocauerint † hinnum, id est, paruum mulum. Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ ueloces in cursu, duritia eximia pedum, uerum strigoso corpore, indomito animo, sed generoso. Onagro & asina genitus omnes antecellit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui. Pullis eorum, ceu præstantibus sapore, Africa gloriatur, quos lalisiones appellant. Mulum lxxx. annis uixisse, Atheniensium monumentis apparet. Eo gauisi, cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia iumenta comitatu nislque exhortaretur, decretum fecere, quo caueretur, ne frumentarii negotiatores ab incerniculis eum arcerent.

Intermissio

† Melius, binnos. ita hoc genus appellat Columella lib. 6. ca. 35. nomenq; hoc à paris, hoc est, qui bina nitu deducunt.
† Rectius, Ginnus: ut apud Aristot. Hist. animal. lib. 6. ca. 24. & libr. 2. de Generat. animal. cap. ult. timo.

† Arist. operis iam citati lib. 8. cap. 7. de Epiroticis agens bubus, quos & Pyrrhicos nominat, sic habet: Έν τῷ ἔτῳ διατηροῦνται ἀνεκτότως. hoc est, novē annis à coitu prohibent. Quo fit, ut hic Plinij locus mende, suspicionem non uacet. † Alias, quoniam dene: quem uaccarum numerum Columella quosque & Palladius singulis tauris attribuit. † Alias, quas draginta, qui alterum nomen eius & apud Varronem legitur lib. 2. Rei rust. cap. 5.

Bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pedum. In nostro orbe Epiroticis laus maxima, à Pyrrhi (ut ferunt) iam inde regis cura. Id consecutus est, non ante quadrimatum ad partus uocando. Prægrandes itaque fuerunt, & hodieque reliquæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fecunditatem poscuntur, tolerantius tamē bimæ. Tauri generationem quadrimi implent: & singulisti denæ eodem anno traduntur. Si autem post coitum ad dextram partem abeant tauri, generatos maribus esse: si in laeuam foeminas. Conceptio uno initu peragitur: quæ si fortè errauit, uigesimo post die marem foemina repetit. Pariunt mense decimo: quicquid ante genitum, inutile est. Sunt authores, ipso complente decimum mensem die parere. Gignunt rarò geminos. Coitus à Delphini exortu ad pridie Nonas Ianuarii diebus xxx. aliquibus & autumnis: gentibus quidem, quæ lacte uiuunt, ita dispensatur, ut omni tempore anni super sit id alimentum. Tauri non sæpius, quàm bis die, ineunt. Boues animalium soli, & retro ambulantes pascuntur: apud Garamantas quidem haud aliter. Vita foeminis xv. annis longissima, maribus xx. Robur in quimatu. Lauatione calidæ aquæ traduntur pinguescere, & si quis incisa cute spiritum harundine in uiscera adigat. Non degeneres existimandi etiam minus laudato aspectu. Plurimum lactis Alpinis, quibus minimum corporis, plurimum laboris, capite, non ceruice, iunctis. Syriacis non sunt palearia, sed gibber in dorso. Carici quoque in parte Asiæ sædi uisu, tubere super armos à ceruicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cæterò nigri coloris candidiue, ad laborem damnantur. Tauris minora, quàm bubus, cornua, tenuioraque. Domitura bouum in trimatu, postea fera, antè præmatura. Optimè cum domito iuuenus imbitur. Socium enim laboris agrique culturæ habemus hoc animal, tantæ apud priores curæ, ut sit inter exemplam damnatus à populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse fe negante, occiderat bouem, actusque in exilium, tanquam colono suo interempto. Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus: Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans, spargensque in altum harenam, & solius animalium eo stimulo ardescens. Vidimus de imperio dimicantes, & ideo demonstratos rotari, cornibus cadentes excipi, iterumque resurgere, modò iacentes ex humo tolli, bigarumque etiam cursu citato, uelut aurgas, insistere. Thesalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare: primus id spectaculum dedit Romæ Cæsar Dictator. Hinc uictimæ opimæ & lautissima Deorum placatio. Huic tantum animali omnium, quibus procerior cauda, non statim nato consummata, ut cæteris, mensuræ: crescit uni, donec ad uestigia ima perueniat. Quamobrem uictimarum probatio in uitulo, ut articulum suffraginis contingat: breuiore non litant. Hoc quoque notatum, uitulos ad aras humeris hominis allatos non ferè litare, sicut nec claudicare, nec aliena hostia Deos placari, nec trahente se ab aris. Est frequens in prodigijs priscorum, bouem locutum: Quo nuntiato, Senatum sub dio haberi solitum.

† Consule de hoc loco Cælii Rhodigi lib. 8. cap. 5.

Bos in Aegypto etiam numinis uice colitur, Apim uocant. Insigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus Lunæ crescere incipientis, † Nodus sub lingua, quæ cantharum appellatur. Non est fas eum uitæ excedere annos, mersumque in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu alium, quæ substituant: & donec inuenerint, morient, derasis etiam capitibus: nec tamē unquam diu quæritur. Inuentus deducitur Memphim à sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ uocant thalamos, auguria populorum. Alterum intrasse latum est, in altero dira portendit. Responsum priuatis dar, è manu consulentium cibum capiendi. Germanici Cæsaris manum auersatus est, haud multò post extincti. Cæterò secretus, cum fe proripuit in cæteris, incedit summo lictorum, græque puerorum comitatur carmen honori eius canentium: intelligere uidetur, & adorari uelle. Hi greges repente lymphati futura præcinnunt. Foemina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsa insignibus,

inſignibus, quanquam aliis: ſempérque eodem die & inueniri eam, & extingui tradunt. Memphi eſt locus in Nilo, quem à figurâ uocant Phialam, omnibus annis ibi auream paterani argenteamque mergentes, diebus quos habet natales Apis: ſeptem hi ſunt, mirumque neminem per eos à crocodilis attingi: octauo poſt horam diei ſextam. redire belluæ feritatem.

De natura pecorum, & generatione eorum.

C A P. XLVII.

Magna & pecori gratia, uel in placamentis Deorum, uel in uſu uellerum. Vt boues uiuicum hominum excolunt, ita corporum tutela pecori debetur. Generatio bimis utrinque ad nouenos annos, quibuſdam & ad decimum. Primiparis minores foetus. Coitus omnibuſtad Arcturi occaſum, id eſt, à tertio Idus Maias, ad Aquilæ occaſum, x. Calendas Aug. Gerunt partum diebus c l. Poſteà concepti inualidi. Cordos uocabant antiqui poſt id tempus natos. Multi hybernos agnos præferunt uernis, quoniam magis interſit ante ſolſtitium, quàm ante brumam firmos eſſe, ſolùmque hoc animal utiliter bruma naſci. Arieti naturale agnas falſidire, ſeneſtam ouium conſectari: & ipſe ſeneſta melior, illis quoque utiliſ. Ferocia eius cohibetur, cornu iuxta aurem terebrato. Dextro teſte præligato fœminas generat, læuo mares. Tonitrus ſolitariis ouibus abortus inferunt. Remedium eſt congregare eas, ut cœtu iuuentur. Aquilonis ſtatu mares concipi dicunt, Auſtri fœminas: atque in eo genere arietum maximè ſpectantur ora: quia cuius coloris ſub lingua habuere uenas, eius & lanicium eſt in foetu, uariùmque ſi plures fuere: & mutatio aquarum poſtſequo uariat. Ouium ſumma genera duo, teſtum & colonicum: illud mollius, hoc in paſcuo delicatius, quippe cùm teſtum rubis uſcatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua.

Tommino le gendum, Ab Arcturi occa ſu tuam ex ue tuſt. cod. tum ex Varrone lib. 4. ca. 2. tum propter id quod ſequi tur, Id eſt à tertio Id. Ma ias. Arcturi enim eo die occidere, ex ipſo notū eſt Plinio li. 18. cap. 27.

De generibus lanarum, & veſtium.

C A P. XLVIII.

Lana autem laudatiſſima Apula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italia. Tertium locum Mileſiæ oues obtinent. Apulæ breues uillo, nec niſi penulis celebres. Circa Tarentum Canuſiùmque ſummam nobilitatem habent. In Aſia uerò eodem genere Laodiceæ. Alba circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos nummos ad hoc aui exceſſit ulla. Oues non ubique tondentur: durat quibuſdam in locis uellendi mos. Colorum plura genera: quippe cùm deſint etiam nomina eis, quas natiuas appellant, alii quot modis. Hiſpania nigri uelleris præcipuas habet. Pollentia iuxta Alpes cani: Aſia ruſili, quas Erythræas uocant: item Bætica: Canuſium fului: Tarentum & ſua pulliginis. Succidis omnibuſtufus medicatus. Iſtriæ Liburniæque pilo propior, quàm lanæ, pexis aliena ueſtibus, & quam ſola ars ſcutulato textu commendat in Luſitania. Similis circa Piſcenas prouinciæ Narbonenſis: ſimilis & in Aegypto, ex qua ueſtis detrita uſu tingitur, ruſuſque æuo durat. Eſt & hirtæ pilo craſſo in tapetis antiquiſſima gratia: iam certè priſcos iis uſos, Homerus author eſt. Aliter hæc Galli pingunt, aliter Parthorum gentes. Lanæ & per ſe coactæ ueſtem faciunt: & ſi addatur acetum, etiam ferro reſiſtunt: imò uerò etiam ignibus, nouiſſimo ſui purgamento: quippe ahenis polientium extracta, in tomenti uſum ueniunt, Galliarum, ut arbitror, inuento: certè Gallicis hodie nominibus diſcernitur: nec facile dixerim, qua id ætate cœperit. Antiqui enim torus & ſtramento erat, qualiter etiam nunc in caſtris gauſape. Patris mei memoria cœpere amphimalla noſtra, ſicut uilloſa etiam uentralia. Nam tunica lati clauī in modum gauſape texti nunc primum incipit. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt. De reliquarum infectu ſuis locis dicemus, in conchyliis marinis, aut herbarum natura. Lanam cum colo & fuſo Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia uocata eſt, in templo Sangi duraffe, prodente ſe, author eſt M. Varro: factamque ab ea togam regiam undulatam in æde Fortunæ, qua Ser. Tullius fuerat uſus. Inde factum, ut nubentes uirgines comitaretur colus compta, & fuſus cum ſtamine. Ea prima texuit rectam tunicam, quales cum toga pura tyroni induuntur, nouæque nuptæ. Undulata ueſtis primo & lautiſſimis fuit: inde ſoriculata deſtuxit. Togas raſas Phrygianæſque, Diui Auguſti nouiſſimis temporibus cœpiſſe, ſcribit Fenefſtella. Crebræ papa ueratæ antiquiorem habent originem, iam ſub Lucilio Poeta in Torquato notatæ. Præ-

tv etu. cod. medicata uis

textæ apud Hetruscos originem inuenere. Trabeis usos accipio reges: pictas uestes iam apud Homerū fuisse, unde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideoq; phrygiones appellati sunt. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus rex: unde nomen Attaliciæ. Colores diuerfos picturæ intexere Babylon maximè celebrauit, & nomen imposuit. Plurimis uerò liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria instituit: scutulis diuidere, Gallia. Metellus Scipio triclinalia Babylonica sesteritiū octingentis millibus uenisse iam tunc, posuit in Capitonis criminibus, quæ Neroni principi tqquadra gies sesterzio nuper steter. Seruii Tullii prætextæ, quibus signum Fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat, durauere ad Seiani exitum. Mirūmq; fuit nec defluxisse eas, nec teredinum iniurias sensisse annis DLX. Vidimus iam & uiuentium uellera, purpura, cocco, conchylio, tæsq; uilibris infecta, uelut illa sic nasci cogente luxuria. In ipsa oue satis generositatis ostenditur breuitate crurum, uentris uestitu: quibus nudus esset, apicas uocabant, damnabantque. Syriæ cubitalis ouium caudæ, plurimūmq; in ea parte lanicii. Caltrari agnos, nisi quinque menses, præmaturum existimatur.

De musmone.

CAP. XLIX.

Est & in Hispania, sed maximè Corsica, non maximè ab simile pecori, genus musmunum, caprino uillo, quàm pecoris uelleri, propius. Quorū è genere & ouibus natos prisici Vmbros uocarunt. Infirmisimum pecori caput: quamobrem a uersum à Sole pasci cogendum. Quàm stultissima animalium lanata. Quà timere ingredi, unum cornu raptum sequuntur. Vita longissima anni x. in Aethiopia xlii. Capris eodem loco xi. in reliquo orbe plurimum octoni. Vtrūq; genus intra quartum coitum impletur.

De capris, & generatione earum.

CAP. L.

Capræ pariunt & quaternos, sed rarò admodum. Ferunt quinque mensibus, ut oues. Capræ pinguitudine sterilescunt. Trimæ minus utiliter generant, & in senectâ, nec ultra quadriennium. Incipiunt septimo mense, adhuc lactentes. Mutilum in utroque sexu utilius. Primus in die coitus non implet: sequens efficacior, ac deinde. Concipiunt Nouembri mense, ut Martio pariant turgescentibus uirgultis, aliquando anniculæ, semper bimæ, tin trimatu inutiles. Pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos suffusos capra iunci puncto sanguine exonerat, caper rubi. Solertiam eius animalis Mutianus uisam sibi prodidit in ponte prætenui, duabus obuiis è diuerso: cum circumactum angustia non caperent, nec reciprocationem longitudine in exilitate cæca, torrente rapido minaciter subterfluente, alteram decubuisse, atque ita alteram proculcatæ supergressam. Mares quàm maximè simos, longis auriculis infractis, armis quàm uillosissimis probant. Fœminarum generositatis insigne, lacinia corporibus è ceruice binæ dependentes. Non omnibus cornua: sed quibus sunt, in his & indicia annorum per incrementa nodorum. Mutilis lactis maior ubertas. Auribus eas spirare, non naribus, nec unquam febri carere, Archelaus author est: ideo fortassis anima his, quàm ouibus, ardentior, calidiorēsq; concubitus. Tradunt & noctu non minus cernere, quàm interdiu: ideo si caprinum iecur uestiantur, restitui uestpertinam aciem his, quos Nyctalopas uocant. In Cilicia, circaq; Syrtis uillo tonsili uestiuntur. Capras in occasum decliui Sole, in pascuis negant contueri inter sese, sed auersas iacere: reliquis autem horis auersas, & inter cognationes. Dependet omnium mento uillus, quem aruncum uocant: hoc si quis apprehensam ex grege unam trahat, cæteræ stupentes spectant. Id etiam euenire, cum quandam herbam aliqua ex eis momorderit. Morsus earum arbori exitialis. Oliuam lambendo quoque sterilem faciunt, eaque ex causa Mineruæ non immolantur.

De subus & natura earum.

CAP. LI.

S villi pecoris admissura à Faunio ad æquinoctium uernum, ætatis viii. mense: quibusdam in locis etiam iiii. usque ad vii. annum. Partus bis anno: tempus utero iiii. mensium: numerus fœcunditatis ad uicenos: sed educare tam multos nequeunt. Diebus x. circa brumam statim dentatos nasci, Nigidius tradit. Implentur uno coitu, qui & gemiatur propter facilitatem abortiendi. Remedium, ne prima subatione, neque antè flaccidas

† Budæus li. 2. de Asse legit, quadringentes sesterzio.
† Sæquipo adalibus,

† Pinitianus ex Toletano codice legit, ante trimos, ut hoc de hircis intelligatur. Nam de capris infra dicturus est.
† Legendum, In trimatu utiles ad stipulam. Coli mellæ lib. 7. cap. 6. & Palladio lib. 12. titu. 12. ubi capras annicuæ las bimæ fœctui educando inutiles tradit, in trimatu uerò uillosissimas.

das aures coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Fœminæ senectute fessæ, cubantes coeunt. Comesse fetus his, non est prodigium. Suis fetus sacrifici die quinto putrus est, pecoris die octauo, bouis xxx. Coruncanus ruminales hostias, donec bidentes fierent, puras negauit. Suem oculo amisso putant citò extingui: alioqui uita ad xv. annos, quibusdam & uicenos. Verùm effertantur, & aliàs obnoxium genus morbis, anginæ maxime, & strumæ. Index suis inualidæ, cruor in radice setæ dorso euulsæ, caput obliquum in incessu. Penuriam lactis præpingues sentiunt, & primo foetu minus sunt numerosæ. In luto uolutato generi grata. Intorta cauda: id etiam notatum, facilius litare, in dexterum, quàm in læuum, detorta. Pinguescunt l. x. diebus, sed magis tridui inedia saginatione orla. Animalium hoc maximè brutum, animamq; ei pro sale datam non illepidè existimabatur. Compertum agnitam uocem suarii furto abactis, merisq; nauigio inclinatione lateris unius remeasse. Quin & duces in urbe forū nundinarium domosq; petere discunt: & feri sapiunt uestigia palude confundere, urina fugam leuare. Castrantur fœminæ quoque sicuti cameli, post bidui inedia, suspensæ pernis primoribus, uulua recisa: celerius ita pinguescunt. Adhibetur & ars iecori fœminarum, sicut anserum, inuentum M. Apicii, fico carica saginatis, ac satie necatis repenti multis potu dato. Neq; alio ex animali numerosior materia ganeæ: quinquaginta propè sapes, cum cæteris singuli. Hinc Censoriarum legum paginæ, interditaq; cenis abdomina, glandia, testiculi, uulua, sincipita uerrina, ut tamen Publii Mimorum Poetæ cœna, postquam seruitutem exuerat, nulla memoretur sine abdomine, etiam uocabulo fuminis ab eo imposito. Placuerè autè & feri lues. Iam Catonis Censoris orationes aprugnum exprobrant callum. In tres tamen partes diuiso, media ponebatur lumbus aprugnus appellata. Solidum aprum Romanorum primus in epulis apposuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis Consulatu legem agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei est. Et hoc Annales notarunt, horum scilicet ad emendationem morum: quibus notata quidem cœna, sed in principio, bini ternique pariter mandantur apri.

De uiuarijs bestiis.

CAP. LII.

30 **V**iuaria horum cæterorumq; syluestrium, primus togati generis inuenit Fuluius Lipinus, qui in Tarquinienis feras pascere instituit. Nec diu imitatores desuere L. Lucullus, & Q. Hortensius. Sues feræ semel anno gignunt. Maribus in coitu plurima asperitas. Tunc inter se dimicant, indurantes attritu arborum costas, lutòq; se tergorantes. Fœminæ in partu asperiores, & ferè similes in omni genere bestiarum. Apris maribus, non nisi anniculis generatio. In India cubitales dentium flexus gemini ex rostro, totidem à fronte ceu uituli cornua, exeunt. Pilus æreo similis agrestibus, cæteris niger. At in Arabia suillum genus non uiuit.

De semiferis animalibus.

CAP. LIII.

40 **I**n nullo genere æquè facilis mixtura cum fero, qualiter natos antiqui hybridas uocabant, ceu semiferos, ad homines quoq; ut in C. Antonium Ciceronis in Consulatu collegam, appellatione translata. Non in suis tantum, sed in omnibus quoque animalibus, cuiuscunq; generis ullum est placidum, eiusdem inuenitur & ferum, utpote cum hominum etiam syluestrium tot genera prædicta sint. Capræ tamen in plurimas similitudines transfigurantur. Sunt capræ, sunt rupicapræ, sunt ibices pernicitatis mirandæ, quanquam onerato capite uastis cornibus, gladiatorumque uaginis: in hæc se librant, ut tormento aliquo rotati in petras, potissimum è monte aliquo in alium transilire quærentes, atque reculsi perniciis, quò libuerit, exultant. Sunt & oryges, soli quibusdam dicti contrario pilo uestiri, & ad caput uerso. Sunt & damæ, & pygargi, & strepsicerotes, multaq; alia haud dissimilia. Sed illa Alpes, hæc transmarini situs mittunt.

De simijs.

CAP. LIIII.

50 **S**imiarum quoque genera hominis figuræ proxima, caudis inter se distinguuntur. Mira solertia, uisio inungi, laqueisq; calceari imitatione uenantium tradunt. Mutianus & latrunculis lusisse fidis cida, nuces uisu distinguere: Luna caua tristes esse, quibus in eo

† Varro li. 2. ca. 4. negat foetū suillum ante decimum à partu dñe aut putrum esse, aut sacrificijs idoneum.

Quamobrè hic nonnulli, Decimo die, legere malunt, quàm quinta to.

† Arist. li. 9. Hist. animal. cap. ultimo, sic habet: νεπέδα σαρνισιόμας ἰσχυροὺς καὶ ἰσχυροὺς. Quo fit, ut hic nonnulli, postea rioribus permis, legere malint, quàm prioribus.

genere cauda sit, nouam exultatione adorare: nam defectum siderum & cæteræ pauent quadrupedes. Simiarum generi præcipua erga fœrū affectio. Gestant catulos, quos mansuefactæ intra domos peperere, omnibus demonstrant, tractarique gaudent, similes gratulationem intelligentis. Itaq; magna ex parte complectendo necant. Efferatior cynocephalis natura, sicut mitissima Sathyris, & Sphingibus. Callitriches toto penè aspectu differunt: barba est in facie, cauda larè fusa primori parte. Hoc animal negatur uiuere in alio, quàm in Aethiopiæ, quo gignitur, cælo.

De leporibus, & cuniculis.

CAP. LV.

ET leporum plura sunt genera: In Alpibus candidi, quibus hybernis mēsisbus pro cibatu niuem crēdunt esse: certè liqueſcente ea rutileſcunt annis omnibus: & est alioqui animal intolerandi rigoris alumnū. Leporum generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat fœcunditatis innumeræ, famēniq; Balearibus insulis, populatis mēsisbus affectentes. Fœtus uentre exēctos uel uberibus ablatos non repurgatis interaneis, gratissimo in cibatu habent: laurices uocant. Certum est, Balearicos aduersus prouentū eorum auxilium militare à Diuo Augusto petisse. Magna propter uenatum eum uiueris gratia est. Iniiciunt eas in specus, qui sunt multifores in terra, unde & nomen animali: atq; ita eiēctos supernè capiunt. Archelaus author est, quot sint corporis cauernæ ad excrementa lepori, totidem annos esse ætatis. Varius certè numerus reperitur. Idem utraq; uim singulis inesse, ac sine mare æquè gignere. Benigna circa hoc natura, innocua & esculenta animalia fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter dasypodem superfoetatur, aliud educans, aliud in utero pilis uestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter. Necnon & uestes leporino pilo facere, tentatum est, ratū non perinde molli, ut in cute, propter breuitatem pilis dilabidas.

De semiferis.

CAP. LVI.

HI mansueſcunt rarè, cum feri dici iure non possint. Complura nanque sunt nec placida nec fera, sed mediæ inter utrumque naturæ, ut in uolucris, hirundines, apes, in mari delphini.

De muribus & gliribus.

CAP. LVII.

QVO in genere multi & hos incolas domuum posuere mures, haud spernendum in ostentis etiam publicis animal. Atroſis Lauinii clypeis argenteis, Marſicū portendē bellum: Carboni Imperatori apud Clusū fasciis, quibus in calceatu utebatur, exitium. Plura eorū genera in Cyrenaica regione, alii lata fronte, alii acuta, alii herinaceorum genere pungentibus pilis. Theophrastus author est, in Gyaro insula cum incolæ fugassent, ferrum quoq; roſiſſe eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in ferrariis officinis. Auratis quidem in metallis, ob hoc aluos eorū excidi, semperq; furtum id depræhendi: tantam esse dulcedinem furandi. Vaniſſe murem c.c. nummis, Cassilinum obsidente Annibale: eūmq; qui uendiderat fame interisse, emptorem uiuisse, Annales tradunt. Cum candidi prouenire, lætum faciunt ostentum. Nam foricum occentu dirimi auspicia, Annales reſertos habemus. Sorices & ipsos hyeme cōdi, author est Nigidius, sicut glires: quos Cenſoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in Consulatu, non alio modo cœnis ademere, quàm conchyliis, aut ex alio orbe conuectas aues. Semiferū & ipsum animal, cui uiuaria in doliis idem qui apris, instituit. Qua in re notatū, non congregari, populiſſe eiusdem syluæ: & si miſceantur alienigenæ, amne uel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senecta, alunt insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete. Conditū enim & hi cubant: rursus æstate iuuenescunt, simili & nitelis quiete.

Quæ animalia quibus locis non sint.

CAP. LVIII.

MIRUM, rerum naturam non solum alia aliis dedisse terris animalia, sed in eodē quoque situ quædam aliquibus locis negasse. In Mæſia ſylua Italiæ, non nisi in parte reperiuntur hi glires. † In Lycia dorcades nō tranſeunt montes Syris uicinos: onagri montem qui Cappadociam à Cilicia diuidit. In Helleſponto in alienos fines non commeant cerui: & circa Arginūſſam Elatum montem non excedunt, auribus etiam in monte fissis.

In

† Legendū, In Cilicia. Ea enim regio Syriæ uicina est, Amno monte ab ea dirēpta. Lycia autē totius Asiæ diametro à Syriā diſtat.

In Poroselene insula uiam mustelæ non transeunt: in Bœotia Lebadia illatæ solum ipsum fugiunt, quæ iuxta in Orchomeno tota arua subruunt, talpæ, quarum è pellibus cubicularia uidimus stragula. Adeo ne religio quidem à portentis summouet delicias. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidem in litoribus: in Ebuso cuniculi non sunt, scattent in Hispania Balearibusque. Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continente uocalibus durat genus earû. Mutæ sunt etiam nunc in Seripho insula. Eadem aliò translatè canunt: quod accidere & in lacu Thessalia Sicendo tradunt. In Italia muribus araneis uenenatus est morsus: eisdem ulterior Apennino regio non habet. Iidem ubicunque sint, orbitam si transiere, moriuntur. In Olympo Macedonia monte non sunt lupi, nec in Creta insula. Ibi quidem non uulpes, ursue, atque omnino nullum maleficum animal, præter phalangium: aranei id genus, de quo dicemus suo loco. Mirabilis, in eadem in sulaceruos, præterquam in Cydoniatarum regione, non esse: item apros, & attagenas, herinaceos: in Africa autem nec apros, nec ceruos, nec capreas, nec urfos.

Quæ aduenis nocent.

CAP. LIX.

Am quædam animalia indigenis innoxia, aduenas interimunt: sicut serpentes parui in Tirynte, quos terra nasci proditur. Item in Syria angues, circa Euphratis maximè ripas, dormientes Syros non attingunt: aut etiam si calcati momordere, non sentiuntur maleficia: aliis cuiuscunque gentis infesti, auidè & cum cruciatu exanimantes: quamobrem & Syri non necant eos. Contrà in Latmo Caria monte Aristoteles tradit à scorpionibus hospites non lædi, indigenas interim. Sed reliquorum quoque animalium, & præter terrestria, indicemus genera.

C. PLINII SECVN- DI NATURALIS HISTO- RIÆ LIBER NONVS.

De aquatilium natura.

CAP. I.

30

NIMALIUM, quæ terrestria appellauimus, hominum quadam consortione degentia, indicata natura est. Ex reliquis minimas esse uolucres conuenit. Quamobrem prius æquorum, amnium stagnorumque dicentur.

Quare in mari maxima animalia.

CAP. II.

Sunt autem complura in iis, maiora etiam terrestribus. Causa euidens, humoris luxuria. Alia fors alitum, quibus uita pendentibus. In mari autem tam latè supino, mollique ac fertili accremento, accipiente causas genitales è sublimi, semperque pariente natura, pleraque etiam monstrifica reperiuntur, perplexis & in semet aliter nunc flatu, nunc fluctu conuolutis seminibus atque principiis: ut uera fiat vulgi opinio, quicquid nascatur in parte naturæ ulla, & in mari esse, præterque multa, quæ nusquam alibi. Rerum quidem, non solum animalium simulachra esse, licet intelligere intuentibus uuam, gladium, ferras, cucumim uero & colore & odore similem: quod minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.

De Indici maris belluis.

CAP. III.

Purima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balænæ quaternum iugerum, pristis ducentum cubitorum: quippe ubi locustæ quaterna cubita impleant: anguillæ quoque in Gange amne tricenos pedes. Sed in mari belluæ circa solstitia maximè uisuntur. Tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imò uertunt maria, pullatæque ex profundo belluas cum fluctibus uoluunt, & alias tanta

thyronū multitudine, ut Magni Alexandri classis haud alio modo, quàm hostium acie obuia contrarium agmen aduersa fronte direxerit: aliter sparsis non erat euadere: non uoce, non sonitu, non ictu, sed fragore terrentur, nec nisi ruina turbantur. Cadara appellatur rubri maris peninsula ingens. Huius obiectu uastus efficitur sinus, xij. dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemæo regi, quando nullius auræ recipit afflatū. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinem bellæ adolescunt. Gedrosos, qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni classium præfecti prodidere, in domibus fores maxillis belluarum facere, ossibus tecta contignare, ex quibus multa quadragenū cubitorū longitudinis reperta. Exeunt & pecori similes bellæ ibi in terram, pastæq; radices fruticum remeant: & quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur sata. 10

Quæ in quoque Oceano maxima.

C A P. IIII.

Maximum animal in Indico mari pristis & balæna est in Gallico Oceano physeter, ingentis columnæ modo se attollens, altiorque nauium, uel diluuiem quandam eructans. In Gaditano Oceano arbor in tantum uastis dispansa ramis, ut ex ea causa fretum nunquam intrasse credatur. Apparent & rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus utrinque claudentibus.

De Tritonum, & Nereidum, & elephantorum marinarum figuris.

C A P.

V.

Tiberio principi nuntiauit Olyssipponensium legatio ob id missa, uisum auditumque in quodam specu concha canentem Tritonem, qua noscitur, forma: & Nereidum falsa nō est, squamis modò hispido corpore, etiam quā humanam effigiem habent. Nantque hæc in eodem spectata litore est, cuius morientis etiam gannitum tristem accollæ audire longè. Et Diuo Augusto legatus Galliæ complures in litore apparere exanimis Nereidas scripsit. Authores habeo in equestri ordine splendentes, uisum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto corpore absoluta similitudine: ascendere eum nauigia nocturnis temporibus, statimque degrauari, quas infederit, partes: & si diutius permaneat, etiam mergi. Tiberio principe, contra Lugdunensis provinciæ litus in insula simul trecentas amplius belluas reciprocans destituit Oceanus, miræ uarietatis & magnitudinis, nec pauciores in Santonum litore: interque reliquas elephantos & arietes, candore tantum cornibus assimulatis, Nereidas uerò multas. Turanius prodidit, expulsam belluam in Gaditana litora, cuius inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita sexdecim fuissent, dentes eiusdem cxx. maximi dodrantium mensura, minimi semipedum. Belluæ, cui dicebatur exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ, apportata ex oppido Iudææ Ioppe, ostendit inter reliqua miracula in Aedilitate sua M. Scaraus longitudine pedum xl. altitudine costarum Indicos elephantos excedente, spinæ crassitudine sesquipedalī. 30

De balænis, & orcis.

C A P. VI.

Balæna & in nostra maria penetrant. In Gaditano Oceano non antè brumam conspici eas tradunt, condi autem statim temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi parere. Hoc scire orcas, infestam his belluam, & cuius imago nulla representatione exprimi possit alia, quàm carnis immensæ dentibus truculentæ. Irrumpunt ergo in secreta, ac uitulos earum, & fœtas, uel etiamnum grauidas lancinant morsu, inculsæque ceu Liburnicarum rostris fodiunt. Illa ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere suo oneratæ, tunc quidem & utero graues, pariendūe pornis inualidæ, solum auxilium nouere in altum profugere, & se toto defendere Oceano. Contrà, orcæ occurrere laborant, seseque opponere & cautium angustis trucidare, in uada urgere, saxis illidere. Spectantur ea prælia, ceu mari ipso sibi irato, nullis in sinu uentis, fluctibus uerò ad anhelitus ictusque, quantos nulli turbines uoluunt. Orca & in portu Ostiensis uisa est, oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc ex ædificante eo portum, inuitata naufragiis tergorum aduectorum à Gallia: satiansque se per complures dies, alueum in uado sulcauerat, accumulata fluctibus intantum, ut circumagi nullo modo posset: & dum saginam persequitur, in litus fluctibus propulsa, emineret dorso multum 30

multum supra aquas carinæ uice inuersæ. Prætendi iussit Cæsar plagas multiplices inter ora portus: profectusque ipse cum prætorianis cohortibus populo Romano spectaculum præbuit, lanceas congerente milite è nauigiis assultantibus, quorum unum mergi uidimus, restatu bellæ oppletum unda. Ora balænæ habent in frontibus: ideoque summa aqua nantes, in sublimè nimbos efflant.

An spirant pisces, an dormiant.

CAP. VII.

Spirant autem confessione omnium & paucissima alia in mari, quæ internorum uiscerum pulmonem habent, quoniam sine eo nullum animal putatur spirare: nec piscium branchias habentes, anhelitum reddere, ac per uices recipere existimant, quorum hæc opinio est: nec multa alia genera etiam branchiis carentia: in qua sententia fuisse Aristotelem uideo, & multis persuasisse doctrinæ indaginibus. Nec me protinus huic opinioni eorum accedere haud dissimulo: quoniam & pulmonum uice aliis possunt alia spirabilia inesse uiscera, ita uolente natura: sicut & pro sanguine est multis alius humor. In aquas quidem penetrare uitalem hunc halitum quis miretur, qui etiam reddi ab his eum cernat: & in terras quoque tanto spissiore naturæ partem, penetrare, argumento animalium, quæ semper defossa uiuunt, ceu talpæ? Accedunt apud me certè efficacia, ut credam etiam omnia in aquis spirare naturæ suæ sorte: primum sæpe adnotata piscium æstiuo calore quædam anhelatio, & alia tranquillo uelut oscitatio: ipsorum quoque, qui sunt in aduersa opinione, de somno piscium confessio. Quis enim sine respiratione somno locus: Præterea bullantium aquarum sufflatio, Lunæque effectu concharum quoque corpora augetcentia. Super omnia esse auditum & odoratum piscibus, non erit dubium, ex aeris utrunque materia. Odorem quidem non aliud, quàm insectum aera, intelligi posse. Quamobrem de his opinetur, ut cuique libitum erit. Branchiæ non sunt balænis, nec delphinis. Hæc duo genera fistulis spirant, quæ ad pulmonem pertinent, balænis à fronte, delphinis à dorso. Et uituli marini, quos uocant phocas, spirant ac dormiunt in terra: Item testudines, de quibus mox plura.

De delphinis.

CAP. VIII.

Velocissimum omnium animalium, non solum marinorum, est delphinus, ocyor uelocitate, ocyor telo: ac nisi multum infra rostrum os illi foret medio pendè in uentre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. Sed affert moram prouidentia naturæ, quia nisi resupini atque conuersi non corripunt: quæ causâ præcipuè uelocitatem eorum ostendit. Nam cum fame conciti, fugientem in uada ima persecuti uiscem, diutius spiritum continere, ut arcu emissi, ad respirandum emicant: tantæque uix exiliunt, ut plerunque uela nauium transuolent. Agunt tamen ferè coniugia: pariunt catulos decimo mense, æstiuo tempore, interim & binos: nutriunt uberibus, sicut balæna: atque etiam gestant fœtus infantia infirmos. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partum charitate. Adolescunt celeriter, decem annis putantur ad summam magnitudinem peruenire: uiuunt & tricenis, quod cognitum præcisâ cauda in experimentum. Abduntur tricenis diebus circa. Canis ortum, occultanturque incognito modo: quod eo magis mirum est, si spirare in aqua nequeunt. Solent in terram erumpere incerta de causa: & statim tellure tacta moriuntur, multoque ocyus fistula clausa. Lingua est his contra naturam aquatiliū mobilis, breuis atque lata, haud differens suillæ. Pro uoce gemitus humano similis, dorsum repandum, rostrum simum. Qua de causâ nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntque ita appellari. Delphinus non homini tantum amicum animal, uerum & musicæ arti, mulcetur symphoniæ cantu, & præcipuè hydraulici sono. Hominem non expauescit, ut alienum: obuam nauigiis uenit, alludit exultans, certat etiâ, & quamuis plena præterit uela. Diuo Augusto principe Lucrinum lacum inuectus pauperis cuiusdam pueri, ex Baiano Puteolos in ludum literariū itantem, cum Meridiano immorans appellatū eum Simonis nomine, sæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mecænatis, & tamen Flauiani, & Flauii Alfii, multorumque esset literis mandata. Quocumque diei tempore in clamaturs a puero, quauis occultus atque abditus, ex imo aduolabat: passusque manu

† uera con-
iugia.

† Fabiani, legendum, non Flauiani, ite ex indice authorum, quorum testimonio hoc in libro utitur Plin. tum ex Solino cap. 17. eadè hæc tantum non ad uerbum referente.

manu præbebat ascensuro dorsum, pinnæ aculeos uelut uagina condens: receptumq; Pu-
teolos per magnū æquor in ludum ferebat, simili modo reuehens pluribus annis: donec
morbo extincto puero, subinde ad consuetum locū uentitans, tristis & mœrenti similis,
ipse quoq; (quod nemo dubitaret) desiderio expirauit. Alius intra hos annos in Africo li-
tore Hipponis Diarrhyti simili modo ex hominis manu uescens, præbensque se tractan-
dum, & alludens natantibus, impositusq; portans, unguetō perunctus à Flauiano Procon-
sule Africæ, & sopitus (ut apparuit) odoris nouitate, fluctuatūque similis exanimi, caruit
hominum conuersatione, ut iniuria fugatus, per aliquot menses: mox reuersus in eodem
miraculo fuit. Iniuriæ potestatum inhospitales ad uisendum uenientium, Hipponenses in
necem eius compulerunt. Ante hæc similia de puero in Iasso urbe memorantur, cuius
amore spectatus longo tempore, dum abeuntem in litus auidē sequitur, in harenam in-
uectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni sacerdotio præfecit,
amorem illum numinis propitii fuisse interpretatus. In eadem urbe Iasso Egēsidemus
scribit & alium puerum Hermiam nomine, similiter maria perequantem, cum repenti-
næ procellæ fluctibus exanimatus esset, relatum: delphinūque causam lethi fatentem
non reuersum in maria, atque in sicco expirasse. Hoc idem & Naupacti accidisse Theo-
phrastus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochoi & Tarentini de pueris
delphinisq; narrat. Quæ faciunt, ut credatur Arionem quoque citharœdicæ artis in-
terficere nautis in mari parantibus, ad interceptiōis eius quæstus, eblanditum, ut prius
caneret cithara, congregatis cantu delphinis, cum se iecisset in mare, exceptum ab uno
Tænarum in litus peruectū. Est provinciæ Narbonensis & in Nemausensi agro stagnum
Laterra appellatum, ubi cum homine delphini societate piscantur. Innumera uis mugil-
um statō tempore angustis faucibus stagni in mare erumpit, obseruata æstus reciproca-
tione. Qua de causa prætendi non queunt retia, quæ molem ponderis ullo modo tole-
rent, etiam si non solertia insidiatur tempori. Simili ratione in altum protinus tendunt,
quod uicino gurgite efficitur, locūq; solum pandendis retibus habilem effugere festi-
nat. Quod ubi animaduertēte piscantes, (concurrit autem multitudo temporis gnara, &
magis etiam uoluptatis huius auida) totūq; populus è litore quanto potest clamore con-
ciet Simonem ad spectaculi euentū. Celeriter delphini exaudiunt desideria, Aquilonum
flatu uocem prosequente, Austro uerò tardius ex aduerso referente. Sed tum quoq; im-
prouiso in auxilium aduolant. Propere apparet acies, quæ protinus disponitur in loco,
ubi coniectus est, pugna opponente sese ab alto: trepidolq; in uada urgent. Tum piscato-
res circundant retia, furcisq; subleuant: mugilum nihilominus uelocitas transilit. At illos
excipiunt delphini, & occidisse ad præsens contenti, cibos in uictoriam differunt. Opere
prælium feruet, includique retibus se fortissimè urgentes gaudent: ac ne id ipsum fugam
hostium stimulet, inter nauigia & retia, natantē sue homines ita sensim elabuntur, ut exi-
tus non appareat. Salto, quod est aliàs blandissimum his, nullus conatur euadere, ni sum-
mittatur sibi retia. Egressus protinus ante uallum præliatur. Ita peracta captura, quos in-
teremere, diripiunt. Sed enixioris operæ, quàm in unius diei præmium, conscii sibi, oppe-
riuntur in posterum: nec in piscibus tantum, sed intrita panis è uino satiantur. Quæ de
eodem genere piscandi in Iassio sinu Mutianus tradit, hoc differunt, quod ultro neque
inclamati præsto sint, partēsque è manibus accipiant, & suum quæque cymba è delphi-
nis socium habeat, quamuis noctū, & ad faces. Ipsis quoque inter se publica est societas.
Capto à rege Caria, alligatōque in portu delphino, ingens reliquorum conuenit multi-
tudo, mœstitia quadam, quæ posset intelligi, miserationem petens, donec dimitti rex eum
iussit. Quin & paruos semper aliquis grandior comitatur, ut custos. Conspectiq; sunt iam
defunctum portantes, ne laceraretur à belluis.

De tursionibus.

CAP. IX.

Delphinorum similitudinem habent, qui uocantur tursiones. Distant & tristitia qui-
dem aspectus: abest enim illa lasciuia, maximè tamen rostris canicularum male-
ficientiæ assimilati.

C A P. X.

† Legendum
mutata di-
stinctione:
In mari con-
chylis ui-
uunt, tanta
oris duritia,
ut lapides
comminuât:
in terram
egresse, her-
bis. Pariunt
Ec. Adâi-
pulator hinc
lectioni &
Aristoteles
Hist. animal.
lib. 8. cap. 2.
ubi postquâ
testudinem
marinâ con-
chulis & la-
pillis in ma-
ri uesci do-
cuit, statim
subijcit, καὶ
ἰκθῦνσιν, τὴν
ὡρίαν ρίμει-
τ. &c.

C A P. X I.

T. Melius sic:
Secūdas cum
partu red-
dit: inituca-
num modo
coheret. ad
stipulante
Aristo. Hist.
animal. libr.
5. cap. 2. &
libr. 6. cap.
12. quibus ē
locis Plinius
hæc uidetur
transulisse.

C A P. X I I.

Vetus. co.
 dic. Ipsis in
 sono mugie-
 tus. cuius lo-
 co Hermo-
 claus substi-
 tuit, Ipsis in
 somno mugie-
 tus: quam re-
 fle, ipse ari-
 rit. Aristote-
 les certe, cui-
 us testimo-
 nio nititur,
 sic habet lib.
 6. Hist. ani-
 mal. cap. 12.
 Ἄνθρωποι δὲ
 ὁμοίως βο-
 ῖν βοῖ. hoc
 est, vocē edit
 bouis similē.
 nulla pror-
 us somni fa-
 cta mētiōe.

CAP. XIII.

De piscibus pilo carentibus, & quomodo pariant, & quot eorum genera.

genera. CAP. XIII.

De nominibus & naturis multorum piscium.

C A P. X V.

50 **P** Ræcipua magnitudine thynni. Inuenimus talenta quindecim pendisse. Eiusdem
caudæ latitudinem duo cubita & palmū. Sunt & in quibusdam annibus haud minores,
silurus in Nilo, esox in Rheno, attilus in Pado, inertia pinguefcens, ad mille aliquando
libras,

libras, catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus piscis appellatur clupea, uenam quandam eius in faucibus mira cupidine appetens, morsu exanimat. Silurus grassatur, ubicunque est, omne animal appetens, equos natantes sæpe demergens, præcipue in Moeno Germaniæ amne prope Lisboum. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino simillimus: & in Boryllhene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisue interstitis, carne prædulci. In Gange Indiæ platanitas uocatur, rostro delphini & cauda, magnitudine autem xv. cubitorum. In eodem esse Staius Sebosus haud modico miraculo affert, uermes branchiis binis l. x. cubitorum, cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. His tantas esse uires, ut elephantos ad potum uenientes, mordicus comprehensa manu eorum abtrahant. Thynni mares sub uentre non habent pinnam. Intranse magno mari Pontum uerno tempore gregatim, nec alibi fortificant. Cordyla appellatur partus, qui foetas redeuntes in mare autumno comitatur. Limosæ uerò à luto pelamides incipiunt uocari, & cum annum excessere tempus, thynni. Hi membratim caesi, ceruice & abdomine commendantur atque clidio, recenti duntaxat, & tum quoque graui rusticum: cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur. Melandrya uocantur, calis quernis assulis simillima. Vilissima ex his, quæ caudæ proxima, quia pingui carent: probatissima, quæ faucibus: at in alio pisce circa caudam exercitissima. Pelamides in apolectos particulatimque consecratur, in genera cybiorum dispartitur. Piscium genus omne præcipua celeritate adolescit, maximè in Ponto. Causa, multitudo amnium dulces inferentium aquas. Amiam uocant, cuius incrementum singulis diebus intelligitur. Cum thynnus hæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum suis quæque ducibus, & primi omnium scombri, quibus est in aqua sulphureus color, extra qui cæteris. Hispaniæ cetariæ hi replent, thynnus non comitantibus. Sed in Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos. Thynni dextra ripa intrant, exeunt læua. Id accidere existimatur, quia dextro oculo plus cernant, utroque natura hebetæ. Est in euripto Thracii Bosphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsis Europam Asiæque separantis freti angustis, saxum miri candoris, à uado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Asiæ. Huius aspectu repente territi, semper aduersum Byzantii promontorium, ex ea causa appellatur Auricornu, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantii est, magna Chalcedonis penuria, d. pass. medii interfluentis euripi. Opperiuntur autem Aquilonis flatum, ut secundo fluctu exeant è Ponto: & nec nisi intrantes Pontum, Byzantii capiuntur. Bruma non uagantur: ubicunque depræhensi, usque ad æquinoctium, ibi hybernant. Iidem sæpe nauigia uel eis euntia comitantes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum spatia & passuum millia à gubernaculis spectantur, ne tridente quidem in eos sapius iacto territi. Quidam eos, qui hoc è thynnus faciatur, pompilos uocant. Multi in Propontide æstuant, Pontum non intrant. Item soleæ, cum rhombi intrent: nec sepia est, cum loligo reperiatur. Saxatiliu, turdus & merula defunt, sicut conchyliæ, cum ostreae abundant. Omnia autem hybernant in Aegæo. Intrantrum Pontum soli non remeant trichiæ. Græcis enim in plerisque nominibus uti par erit, quando aliis atque aliis eisdem diuersi appellauere tractus. Sed hi soli Istrum amnem subeunt: ex eò subterraneis eius uenis in Adriaticum mare defluunt: itaque & illic descendentes, nec unquam subeuntes è mari, uisuntur. Thynnorum captura est à Vergiliarum exortu ad Arcturi occasum: reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo euocati, aut pleniluniis. Pinguescunt & intantum, ut dehiscantur. Vita longissima his biennio. Animal est paruum, scorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc se & thynno, & ei qui gladius uocatur, crebro delphini magnitudinē excedenti, sub pinna affigit aculeo: tantoque infestat dolore, ut in naues sæpenumero exiliant. Quod & aliàs faciunt aliorum uim timentes, mugiles maximè, tam præcipuæ uelocitatis, ut transuersa nauigia interim supericiant.

De augurijs & diuersitate piscium.

CAP. XVI.

Sunt & in hac parte naturæ auguria, sunt & piscibus præscita. Siculo bello ambulante in litore Augusto, piscis è mari ad pedes eius exiliit: & quo argumento uates, spondere Neptunum

† Contrā Aristoteles libr. 8. Hist. animal. cap. 13. è Ponto remeantes iuxta Byzantii capiuntur: dit pelamides, post autem fertur quia deinde hyemē adules, post Aquilonis uerò flatu non nisi exiguas Quod fit, ut & hic locus mendæ suspitione non uacet. † Clarior est, meliorque uetus codic. lectio: Quod argumento uates respondere (Neptunum patrem adoptante tum sibi Sex. Pompeio: tanta erat nauis, s. reigloria) sub pedibus Cestariis fuuros, qui maria illa lo tempore tulerent.

Neptunum patrem, adoptato tum sibi Sex. Pompeio (tanta erat naualis rei gloria) sub pedibus Cæsaris futuros, qui maria tempore illo tenerent. Piscium fœminæ maiores, quàm mares. In quodam genere omnino non sunt mares, sicut in erythis & chanis. Omnes enim ovis grauidæ capiuntur. Vagantur gregatim ferè cuiusque generis squamosi. Capiuntur ante Solis ortum: tum maximè piscium fallitur uisus. Noctibus quidem illustribus æquè, quàm die, cernunt. Aiunt & si iteretur gurgès, interesse capturæ: itaq; plures secundo tractu capi, quàm primo. Gustu olei maximè, dein modicis imbris gaudent, alunturque. Quippe & harundines, quamuis in palude prognatæ, non tamen sine imbre adolefcunt: & aliàs ubicunque pisces in eadem aqua assidui, nisi appluat, exanimantur.

10 Prægelidam hyemem omnes sentiunt, sed maximè qui lapidem habere in capite existimantur, ut lupi, chomes, sciænæ, pagri. Cum asperæ hyemes fuere, multi cæci capiuntur. Itaque his mensibus iacent speluncis conditi, sicut in terrestrium genere retulimus. Maximè hippurus & coracinus, hyeme non capti, præterquàm statis diebus paucis, & iisdem semper: Itè muræna & orphus, conger, perca, & saxatiles omnes. Terra quidem, hoc est, uado maris excavato condi per hyemes torpedinem, psittam, soleamq; tradunt. Quidam rursus æstus impatientia, mediis feruoribus sexagenis diebus latent, ut glaucus, aselli, aurata. Fluvialium silurus Canicula exortu sideratur, & aliàs fulgure sopitur. Hoc & in mari accidere cyprino putant. Et alioquin totum mare sentit exortum eius sideris: quod maximè in Bosphorò apparet. Algæ enim & pisces superferuntur, ab imo uersa omnia.

20 De mugili, & alijs piscibus, & quod non idem ubique placeant. CAP. XVII.

Mugilum natura ridetur, in metu capite abscondito, totos se occultari credentium. Iisdem tamen tanta salacitas, ut in Phœnice & Narbonensi prouincia coitus tempore è uiuariis marem linea longinqua per os ad branchias religata emissum in mare, eadèque linea retractum, fœminæ sequantur ad litus, rursusque fœminam mares partus tempore. Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, unius omnium squamis ad os uersis, contra aquam nando meat: nullo nunc in honore est: quod quidem miror, cum sit rarus inuentu. Quidam eum elopem uocant. Postea præcipuam auctoritatem fuisse lupo & asellis, Cornelius Nepos, & Laberius Poeta mimorum tradidere. Luporum laudatissimi, qui appellantur lanati à candore mollitiæque carnis. Asellorum duo

30 genera, callariæ minores & bacchi, qui non nisi in alto capiuntur, ideo prælati prioribus. At in lupis in amne capti præferuntur. Nunc scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisq; uesci, non alijs piscibus, mari Carpathio maximè frequens. Promontorium Troadis Lecton sponte nunquàm transit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe Optatus è libertis eius præfectus classis, inter Ostiensem & Campaniæ oram sparsos disseminauit. Quinquennio ferè cura est adhibita, ut capti redderentur mari. Postea frequentes inueniuntur Italiæ in litore, non antè ibi capti. Admouitque sibi gula saporis piscibus satis, & nouum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aues Romæ parere miretur. Proxima est his mensa generis duntaxat mustelarum, quas mirum dictu inter Alpes quoque lacus Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia nullis, sicut magnitudo modica: binasque libras

40 ponderis rarè admodum exuperant, nec in uiuarijs piscinisque crescunt. Septentrionalis tantum hos & proxima Occidentis parte non gignit Oceanus. Cæterò eorum genera plura. Nam & alga uescuntur, & ostreis, & limo, & aliorum piscium carne: barba gemina insigniuntur inferiori labro. Lutarium ex iis uilissimi generis appellant. Hunc semper comitatur sargus nomine alius piscis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum. Nec litoralibus gratia. Laudatissimi conchylium sapiunt. Nomen his Fene-
stella à colore mulleorum calciamentorum datum putat. Pariunt ter anno. His certè toties fœtura apparet. Mullum expirantem uersicolori quadam & numerosa uarietate spectari, procères gulæ narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione pallefcientem,

50 utiq; si uiro spectetur inclusus. M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, in sociorū gastro (nam ea quoq; res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit, atq; è iecore eorum

alecem excogitare prouocauit. Id enim est facilius dixisse, quàm quis uicerit. Asinius Celer è Consularibus, hoc pisce prodigus, Caio principe unum mercatus octo millibus nummum: quæ reputatio aufert transuersum animum ad contemplationem eorum, qui in conuestione luxûs cocos emi singulos pluris, quàm equos, quiritant. At nunc cocti triumphorum pretiis parantur, & coquorum pisces. Nullusque prope iam mortalis æstimatur pluris, quàm qui peritissimè censum domini mergit.

De mullo, & coracino, salpa, & salmone.

CAP. XVII.

Millum lxxx. librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit. Quantum mercatura eum luxuria, suburbanis litoribus inuentum? Est & hæc natura, ut alii alibi pisces principatum obtineant: coracinus in Aegypto: zeus, idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebusum salpa, obscenus alibi, & qui nusquam percoqui possit, nisi ferula uerberatus: in Aquitania salmo fluuiatilis marinis omnibus præferetur. Piscium alii branchias multiplices habent, alii simplices, alii duplices. his aquam emittunt acceptam ore. Senectutis indicium squamarum duritia, quæ non sunt omnibus similes. Duo lacus Italiæ in radicibus Alpium, Larius & Verbanus appellantur, in quibus pisces omnibus annis Vergiliarum ortu existunt squamis conspicui crebris atque præacutis, clauorum caligarium effigie: nec amplius, quàm circa eum mensem, uiuuntur.

De exoceto.

CAP. XIX.

Miratur & Arcadia suum exocetum, appellatum ab eo, quòd in sicco somni causa exeat. Circa Clitorium uocalis hic traditur, & sine branchiis: idem aliquibus Adonis dictus. Exeunt in terram, & qui marini mures uocantur, & polybi, & muræna. Quin & in Indiæ fluminibus certum genus piscium, ac deinde resilit. nam in stagna & amnes transeundi plerisque euident ratio est, ut tunc fetus edant, quia non sint ibi quæ deuorent partus, fluctusque minus sæuiant. Has intelligi ab his causis, seruarique temporum uices, magis miretur, si quis reputet quoto cuique hominum nosci uberrimam esse capturam Sole transeunte Piscium signum.

Digestio piscium in figuras corporum.

CAP. XX.

Marinorum alii sunt plani, ut rhombi, solæ ac passeris, qui à rhombis situ tantum corporum differunt. Dexter resupinatus est illis, passeri laeuis. Alii longi, ut muræna, conger. Ideo pinnarum quoque fiunt discrimina, quæ pedum uice sunt datæ piscibus: nullis supra quaternas: quibusdam binæ, quibusdam trinæ, aliquibus nullæ. In Fucino tantum lacu piscis est, qui octonis pinnis natat. Binæ omnino longis & lubricis, ut anguillis & congris. Nullæ, ut murænis, quibus nec branchiæ. Hæc omnia flexuoso corporum impulsu ita mari utuntur, ut serpentes terra. In sicco quoque repunt, idè etiam uiuaciora talia. Et è planis aliqua non habent pinna, ut pastinacæ: ipsa enim latitudine natant. Et quæ mollia appellantur, ut polypi, quoniam pedes illis pinnarum uicem præstant.

De anguillis.

CAP. XXI.

Anguilla octonis uiuunt annis. Durant & sine aqua senis diebus Aquilone spirante, Austro paucioribus. At hyemem eadem in exigua aqua non tolerant: nec in turbida: ideo circa Vergilias maximè capiuntur, fluminibus tum præcipuè turbidis. Pascuntur noctibus. Exanimes piscium solæ non fluitant.

De captura earum in lacu Benaco.

CAP. XXII.

Lacus est Italiæ Benacus, in Veronensi agro Mincium amnem transmittens, ad cuius Emersus annuo tempore Octobri ferè mense, autumnali sidere (ut palàm est) hyemato lacu, fluctibus glomeratæ uoluuntur intantum mirabili multitudine, ut in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis, singulorum millium globi reperiantur.

De muræna.

CAP. XXIII.

Muræna quocunque tempore parit, cum cæteri pisces statò pariant. Oua eius citissimè crescunt. In sicco litore lapsas uulgas coitu serpentium impleri putat. Aristoteles myrum uocat marem, qui generat. Discrimen esse, quod muræna uaria & infirma sit, myrus unicolor & robustus, dentesque extra os habeat. In Gallia Septentrionali murænis

† hyemante
lacu,

ranis

ranis omnibus dextra in maxilla septenæ maculæ, ad formam Septentrionis, aureo colore fulgent, duntaxat uiuentibus, pariterque cum anima extinguuntur. Inuenit in hoc animali documenta sæuitiæ Veditus Pollio eques Romanus ex amicis Diui Augusti, uariis earum immergens damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarum non sufficientibus, sed quia in alio genere totum pariter hominem distrahi spectari non poterat. Ferunt aceti gustu præcipue eas in rabiem agi. Tenuissimum his tergus: contra anguillis crassius: eoque uerberari solitos tradit Verrius prætextatos, & ob id multam his dicit non institutam.

De planis piscibus.

CAP. XXXIII.

10 **P**lanorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, ut raia, paltinacæ, squatina, torpedo: & quos bouis, lamia, aquila, ranæ nominibus Græci appellant. Quo in numero sunt squali quoque: quamuis non plani.† Hæc Græcæ in uniuersum selache appellauit Aristoteles primus, hoc nomine eis imposito: nos distinguere non possumus, nisi cartilaginea appellare libeat. Omnia autem carniuora sunt talia, & supina uescuntur, ut in delphinis diximus. Et cum cæteri pisces oua pariant, hoc genus solum, ut ea quæ cete appellant, animal parit, excepta quam ranam uocant.

De echeneide.

CAP. XXXV.

10 **E**st paruus admodum piscis assuetus petris, echeneis appellatur: hoc carinis adhærente naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito: quam ob causam amato-
riis quoque ueneficiis infamis est, & iudiciorum ac litium mora: quæ crimina una laude pensat, fluxus grauidarum utero sistens, partusque continens ad puerperium. In cibos tamen non admittitur. Pedes eum habere arbitratur Aristoteles, ita posita pinnarum multitudine. Mutianus muricem esse latiore purpura, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha utroque latere sese colligente: quibus inhærentibus, plenam uentis stetit nauem, portantem nuntios à Perianthro, ut castrarentur nobiles pueri, conchasque quæ id præsterint, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebii Niger pedalem esse, & crassitudine quinque digitorum: naues morari. præterea hanc esse uim eius asseruati in sale, ut aurum, quod deciderit in altissimos puteos, admotus extrahat.

De uarietate naturæ piscium.

CAP. XXXVI.

30 **M**utant colorem candidæ hyeme mænæ, & fiunt æstate nigriores. Mutat & phycis, reliquo tempore candida, uere uaria. Eadem piscium sola nidificat ex alga, atque in nido parit. Volat hirundo, sanè perquam similis uolucris hirundini: item miluus.

De lucerna pisce, & dracone marino.

CAP. XXXVII.

Subit in summa maria piscis ex argumento appellatur lucerna, linguaque ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet. Attollit è mari sesquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomen traxit. Rursus draco marinus captus, atque immissus in harenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat.

De piscibus sanguine carentibus.

CAP. XXXVIII.

40 **P**iscium quidam sanguine carent, de quibus dicemus. Sunt autem tria genera: In primis quæ mollia appellantur: deinde contexta crustis tenuibus: postremò testis conclusa duris. Mollia sunt, loligo, sepiæ, polypus, & cætera eius generis. His caput inter pedes & uentrem: pediculi octoni omnibus. Sepiæ & loligini pedes duo ex his longissimi & asperi, quibus ad ora admovent cibos, & in fluctibus se, uelut ancoris, stabiliunt: cæteri cirri, quibus uenantur.

De loligine, & sepijs, & polypis, & nautilis.

CAP. XXXIX.

50 **L**oligo etiam uolitat, extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ tridente femina auxiliantur: at femina isto mare fugit. Ambo autem, ubi sensere se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Polyporum multa genera: terreni maiores, quam pelagii: omnes brachiis, ut pedibus ac ma-

† Arist. lib. 5. Hist. animal. cap. 10. sic habet: ἡ γὰρ δολώρ τις ἐκ τῶν ἰσθίων, καὶ ἰσθίου δὲ ὄντος. Vnde & hic nonnulli legendum putant: Den = tesque intra & extra os habet. † Pauli aliter uelut. codic. eodem tamē seruato sensu: Hæc Græcia in uniuersum selache appellat. Aristoteles primus hoc nomen eis imposuit.

nibus, utuntur: cauda uerò, quæ est bifurca & acuta, in coitu. Est polypis fistula in dorso, qua transmittunt mare: eamque modo in dexteram partem, modo in sinistram transferunt. Natant obliqui in caput, quod prædurum est sufflatione uiuentibus. Cæterò per brachia uelut acetabulis dispersis, haustu quodam adhaerescunt, tenent supini, ut auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in sicum exeunt, duntaxat asperum, læuitatem odere. Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt: itaque præiacentibus testis cubile eorum depræhenditur. Et cum aliqui brutum habeatur animal, ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat, dein putamina erosa carne egerit, adnatantisque pisciculos ad ea uenatur. Colorem mutat ad similitudinem loci, & maxime in metu. Ipsius brachia sua rodere falsa opinio est. Id enim à congris euenit ei: sed renasci, sicut & lacertis, caudam, haud falsum. Inter præcipua autem miracula est, qui uocatur nauilos, ab aliis pompilos. Supinus in summa æquorum peruenit, ita se paulatim subrigens, ut emissa omni per fistulam aqua, uelut exoneratus sentina, facile nauiget. Postea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua uelificante in aura, cæteris subremigans brachiis, media cauda, ut gubernaculo, se regit. Ita uadit alto, Liburnicarum ludens imagine: & si quid pauoris interueniat, hausta se mergens aqua.

De ozæna, nauplio, & locustis.

C A P. XXX.

Polyporum generis est ozæna, dicta à graui capitis odore, ob hoc maxime murænis eam confectantibus. Polypi binis mensibus conduntur. Ultra bimatam non uiuunt. Pereunt autem tabe semper, fœminæ celerius, & ferè à partu. Non sunt prætereunda & L. Lucullo Proconsule Bætica comperta de polypis, quæ Trebii Niger è comitibus eius prodidit. Auidissimos esse concharum: illas ad tactum comprimere, præcidentes brachia eorum, utroque escam ex prædante capere. Carent conchæ uisui, omnique sensu alio, quàm cibi & periculi. Insidiantur ergo polypi apertis: impositoque lapillo extra corpus, ne palpitatu eiiciatur, ita securi grassantur, extrahuntque carnes: illæ se contrahunt, sed frustra, discuneatæ. Tanta solertia animalium hebetissimis quoque est. Præterea negat ullum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, ac numerofo suctu detrahit, cum in naufragos urinant: sed ue impetum cepit. Sed si inuertatur, elanguescit uis. Exporgunt enim se resupinati, mirè omnibus marinis expectentibus odorem quoque eorum: qua de causa & nassus illinuntur. Cætera, quæ idem retulit, monstro propiora possunt uideri. Carteiæ in cetariis assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ: sed has transcendebat per arborem: nec depræhendi potuit, nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circumuolare noctu, concitice custodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi polypum expectasset, aut ita cognosceret: cum monstro dimicare sibi uidebantur. Nanque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachiis clauarum modo incussos: ægrèque multis tridentibus confici potuit. Ostendèrè Lucullo caput eius dolii magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque (ut ipsius Trebii uerbis utar) barbas, quas uix utroque brachio complecti esset, clauarum modo torosas: longas pedum xxx. acetabulis siue caliculis urnalibus peluium modo, dentes magnitudini respondentibus. Reliquiæ asseruatæ miraculo, pependere pondo dcc. Sepias quoque & loligines eiusdem magnitudinis expulsa in litus illud, idem author est. In nostro mari loligines quinum cubitorum capiuntur, sepia binum. Neque his bimatu longior uita. Nauigeram similitudinem & aliam in Propontide uisam sibi prodidit Mutianus: concham esse acatii modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condit nauplium, animal sepiæ simile, ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim uectorem demissis palmulis ferire, ut remis. Si uerò flatus inuitent, easdem in usu gubernaculi porrigi, pandique concharum

† Alia est distinctio in uerbo, cod. Sed si inuenta est, elanguescit. Vix enim exporgunt se resupinati.

† abigebat,

charum sinus auræ. Huius uoluptatem esse, ut feratillius, ut regat: simulque eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est. Locustæ crusta fragili muniuntur in eo genere, quod caret sanguine. Latent mensibus quinis. Similiter cancri, qui eodem tempore occultantur, & ambo ueris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Cætera in undis natant: locustæ reptantium modo fluitant: si nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ sunt propria rotunditate præpilata, ad latera porrectis: iisdem erectis in pauore obliquè in latera procedunt. Cornibus inter se dimicant. Vnum hoc animalium, nisi uiuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum.

De cancris, echinis, & echinometris.

C A P. X X X I.

Viuunt petrosi locis, cancri mollibus. Hyeme aprica litora sectantur: æstate in opaca gurgitum recedunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumnò & uere pinguescunt, & plenilunio magis, quia nocte sidus tepido fulgore mitificat. Cancrorum genera, carabi, astaci, maia, paguri, heracleotici, leones, & alia ignobiliora. Carabi cauda à cæteris cancris distant. In Phœnice † hippæ uocantur, tantæ uelocitatis, ut consequi non sit. Cancris uita longa: pedes octoni, omnes in obliquum flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari simplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur: inferiore immobilis. Dextrum brachium omnibus maius. Vniuersi ubi aliquando congregantur, os Ponti euincere non ualent: quamobrem regressi circum-eunt, apparètque tritum iter. Pinniores autem uocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic solertia est inanium ostrearum testis se condere: & cum accreuerit, migrare in capaciores. Cancri in pauore etiam retrorsum pari uelocitate redeunt. Dimicant inter se, ut arietes, aduersis cornibus incurstantes. Contra serpentium ictus medentur. Sole Cancri signum transeunte, & ipsorum, cum exanimati sint, corpus transfigurari in scorpiones narratur in sicco. Ex eodem genere sunt echini, quibus spinæ pro pedibus. Ingredi est his, in orbem uoluitaque detritis sæpe aculeis inueniuntur. Ex his echinometræ appellantur, quorum longissimæ spinæ, calices minimi. Nec omnibus idem uitreus color. Circa Toronen candidi nascuntur, spina parua. Oua omnium amara, quina numero. Ora in medio corpore in terram uersa. Tradunt sæuitiam maris præfigere eos, correptisque operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes. Nolunt uolutatione spinas atterere: quod ubi uidere nautici, statim pluribus ancoris nauigia infrænant.

De cochleis.

C A P. X X X I I.

In eodem genere cochleæ, aquatiles terrestresque, exerentes se domicilio, binæque: ceu cornua protendentes contrahentesque: oculis carent: itaq; corniculis præterant iter.

De pectinibus, murice, & concharum generibus.

C A P. X X X I I I.

Pectines in mari ex eodem genere habentur, reconditi & ipsi in magnis frigoribus, ac magnis æstibus: unguësque uelut igne lucentes in tenebris, etiam in ore mandentium. Firmior iam testæ murices, & concharum genera: in quibus magna ludentis naturæ uarietas, tot colorum differentia, tot figuræ, planis, concavis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, lauibis, rugatis, denticulatis, striatis, uertice muricatum intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato: iam distinctione uirgulata, crinita, crispa, canaliculata, † pectinatim, imbricatim undata, cancellarim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, densata, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinam recuruis. Nauigant ex his ueneriæ, præbentisque concuam sui partem, & auræ opposites, per summa æquorum uelificantes. Saliunt pectines, & extrâ uolitant, scæque & ipsi carinant.

De diuijs marinis.

C A P. X X X I I I I.

Sed quid hæc tam parua commemoro, cum populatio morum atque luxuria non salunde maior, quàm è concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerum natura damnosissimum mare est, tot modis, tot mensis, tot piscium saporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt.

† Scribendum uidetur non Hippæ, sed Hippæes, siue Hippæis, ex Arist. Hist. animal. libr. 4. capit. 2. Theodoro quoque Equites uertentes, non Equos.

† pectinatim diuisa, imbricatim undata, id est,

Quomodo, & ubi inueniantur margaritæ.

C A P. XXXV.

Sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchyliya, margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, toroque corpore à feminis iuxta uirisque gestarentur. Quid mari cum uestibus? Quid undis fluctibusque cum uellere? Non recte recipit hæc nos rerum natura, nisi nudos. Eito, sit tanta uentri cum eo societas, quid tergori? Parum est, nisi qui uescimur periculis, etiam uestiamur. Ad eò per totum corpus, anima hominis quæ sita maximè placent. Principium ergo culmenque omnium rerum pretii, margaritæ tenent. Indicus maximè has mittit Oceanus. Inter illas belluas tales tantisque, quas diximus, per tot maria uenientes, tam longo terrarum tractu, è tantis Solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane & Toidis, ut diximus in circuitu mundi: item Perimula promontorium Indiæ. Præcipuè autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Origo atque genitura conchæ, est haud multum ostrearum conchis differens. Has ubi genitalis anni stimulauerit hora, pendentes sese quadam oscitatione, impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea eniti: partumque concharum esse margaritas pro qualitate foris accepti: si purus influxerit, candorem conspici: si uerò turbidus, & fetum sordescere, eundem pallere, cælo minante conceptum: ex eo quippe constare, cælique eis maiorem societatem esse, quam maris: inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum. Si tempestiue satientur, grandescere & partus. Si fulguret, comprimi conchas, ac pro ieiunii modo minui. Si uerò & tonuerit, pauidas ac repente compressas, quæ uocant phyllemata, efficere, & speciem modò inani inflatam sine corpore: hos esse concharum abortus. Sani quidem partus multiplici constant cute; non improprie callum ut existimari corporis possit: itaque & purgantur à peritis. Miror ipso tantum eos cælo gaudere, Sole rubescere, candoremque perdere, ut corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelagiæ, altius mersæ, quam ut penetrent radii. Flauescunt tamen & illæ senectæ, rugisque torpescunt: nec nisi iuuenta constat ille, qui quæritur, uigor. Crassescunt etiam in senectæ, conchisque; adhærescunt: nec iis auelli queunt, nisi lima. Quibus una tantum est facies, & ab ea rotunditas, auersis planities, ob id tympania nominantur. Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguenta circumferentibus. Ceterò in aqua mollis unio, exemptus protinus durefcit. Concha ipsa cum manum uidet comprimit sese, operitque opes suas, gnara propter illas se peti: manumque si præueniat, acie sua abscondit, nulla iustiore pœna, & aliis munita suppliciis. quippe inter scopulos maior pars inuenitur: sed in alto quoque comitantur marinis canibus: nec tamen aures feminarum arcentur. Quidam tradunt, sicut apibus, ita concharum examinibus singulas magnitudine & uetustate præcipuas esse ueluti duces, miræ ad cauendum solertiæ: has urinantium cura peti: illis captis, facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in uasis fictilibus, erosa carne omni, nucleos quosdam corporum, hoc est, uniones decidere in ima. Vsu atteri non dubium est, coloremque indiligentia mutari. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, in tantum ut nulli duo reperiantur indisereti: unde nomen unionum Romanæ scilicet imposuere deliciæ. Nam id apud Græcos non est, ne apud Barbaros quidem inuentores eius aliud, quam margaritæ. Et in candore ipso magna differentia. Clarior in Rubro mari reperitur. Indicus speculorum lapidum squamas assimilari, aliàs magnitudine præcellens. Summa laus coloris est exaluminatos uocari. Et procerioribus sua gratia est. elenchos appellant fastigata longitudine, alabastrorum figura in plenior orbem desinentes. Hos digitis suspendere, & binos ac ternos auribus, feminarum gloria est. Subeunt luxuriæ eius nomina & tædia exquisita perditore portatu: siquidem cum id fecere, crotalia appellant, ceu sono quoque gaudeant, & collisum ipso margaritarum. Affectantque iam & pauperes, licetorem femina in publico unionem esse discitantes. Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis focculis addunt. Neque enim gestare iam margaritas, nisi calcant, ac per uniones etiam ambulent, satis est. In nostro mari reperiri solebant, crebrius circa Bosporum

Thracium,

† speciem
ab inani in-
flata

30
40

30

40

50

Thracium, rufi ac parui in conchis, quas myas appellant. At in Acarnania, quæ uocatur pinna, gignit. Quo apparet non uno conchæ genere nasci. Nanque & Iuba tradit, Arabicis concham esse similem pectini insecto, hirsutam echinorum modo, ipsum unionem in carne, grandini similem. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania autem laudati reperiuntur, enormes ferè, colorisque marmorei. Meliores circa Aëtium, sed & hi parui: & in Mauritaniæ maritimis. Alexander Polyhistor & Sudines senescere eos putant, colorémque expirare. Eorum corpus solidum esse manifestum est, quòd nullo lapsu franguntur. Non autem semper in media carne reperiuntur, sed aliis atque aliis locis. Vidimusq; iam in extremis etiã marginibus uelut concha exeuntes: & in quibusdam quaternos quinq;que. Pondus ad hoc æui semunciæ pauci singulis scrupulis excessere. In Britannia paruos atq; decolores nasci certum est: quoniam Diuus Iulius thoracem, quem Veneri Genitrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum uoluerit intelligi. Lolliam Paulinam, quæ fuit Caii principis matrona, ne serio quidem ac solenni cæremoniæ aliquo apparatu, sed mediocrium etiã sponfalium cœna, uidi smaragdis margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, † spiris, auribus, collo, manibus digitisque: quæ summa quadringenties h—s colligebat: † ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spoliis partæ. Hic est rapinarû exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamata regum muneribus in toto Oriente, interdicta amicitia à Caio Cæsare Augusti filio uenenum biberet, ut neptis eius † quadringenties h—s opera spectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula, & ex altera parte Lolliam, unam imperii mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc uicisse malit? Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt: Duo fuere maximi uniones per omne æuum: utrunque possidet Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Hæc, cum exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, ut regina meretrix, lautitiã eius omnem apparatusque obtrectans, quærente eo quid altrui magnificentiæ possit, respondit, una se cœna centies h—s absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsonibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonio apposuit, irridenti, computationémq; exposculanti. At illa corollarium id esse, consumpturámq; se ea in cœna taxationem confirmans, solámq; sexcenties h—s cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri unum tantum uas ante eam posuere acetii, cuius asperitas uisque in tabem margaritas resoluit. Gerebat auribus cum maximè singulare illud, & uerè unicû naturæ opus. Itaq; expectante Antonio quid nam esset actura, detractum alterû misit, ac liquefactum absorbit. Iniecit alteri manum L. Plancus, iudex sponsonis eius, eum quoque paranti simili modo absumere, uiciumque Antonii pronuntiãuit, homine irato. Comitetur fama unionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis uictricæ regina dissectum, ut esset in utrisque Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturq; etiã luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in unionibus magnæ taxationis Clodius Tragedi Aesopi filius, relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne Triumuiratu suo nimis superbiat Antonius, penè histriioni comparatus, & quidem nulla sponsonē ad hoc producto: quo id magis regium erat: sed ut experiretur in gloria palati, quid saperent margaritæ: atque ut mirè placuere, ne solus hoc sciret, singulos uniones conuiuui absorbendos dedit. Romæ in promiscuû ac frequentem usum uenisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cepisse circa Syllana tempora minutas & uiles, Fenestella tradit manifesto errore, cum Aelius Stilo Iugurthino bello unionum nomen impositum maximè grandibus margaritis prodari. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatū uenit, ut prædium aliquod. Conchyliã & purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuriã paria penè etiã margaritis pretia fecit.

† Spiræ,
† ipsa confestim parata etc.

† Hoc est, si ad Gallicæ pecuniæ estimationem redigas, coronarum decem centenis millibus.

De natura purpuræ, & muricis.

C A P. XXXVI.

† Aristot.
Hist. animal.
li. 5. cap. 15.
Ζη γὰρ ἡ
πορφύρα
ἔρσι. Vnde
et hic nota
nullis, Senis,
legere ma-
lunt, quàm
Septenis.

Purpuræ uiuunt annis plurimum septenis. Latent, sicut murices, circa Canis ortum tricenis diebus. Congregantur uerno tempore, mutuóq; attritu lentorem cuiusdam ceræ saluant. Simili modo & murices. Sed purpuræ florem illum tingendis expetunt uestibus, in mediis habent faucibus. Liquorishic minimi est in candida uena, unde pretiosus ille bibitur nigrantis rosæ colore sublucent. Reliquum corpus sterile. Viuas capere contendunt, quia cum uita succum eum euomunt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt: minores trapetis frangunt, ita demum rorem eum excipientes Tyrii. Præcipuus hic Asiæ, in Meninge Africæ, & Gætulo litore Oceani, in Laconica Europæ. Huic fasces securusque Romanæ uiam faciunt: idémque pro maiestate pueritiæ est. Distinguit ab equite Curiam: Diis aduocatur placandis: omnémque uestem illuminat in triumphali miscetur auro. Quapropter excusata & purpuræ sit infania. Sed unde conchyliis pretia, quis uirus graue in fūco, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Lingua purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua conchyliæ: tanta duritia aculeo est. Aqua dulci necantur, & sicubi flumen immergitur: alioqui capræ, diebus quinquagenis uiuunt, salua sua. Conchæ omnes celerimè crescunt, præcipuè purpuræ: anno magnitudinem implent. Quòd si hætenus transcurrat expositio, fraudatam profectò se luxuria credat, nòsque indigentia damnet. Quamobrem persequemur etiã officinas: ut tanquam in uita frugum noscitur ratio, sic omnes, qui istis gaudent, præmia uitæ suæ calleant. Concharum ad purpuras & conchyliã eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera: Buccinum minor concha, ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur: unde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Alterum purpura uocatur, cunicularim procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato, quã proferatur lingua. Præterea clauatum est ad turbinem usque aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt buccino, sed utrisque orbis totidem, quot habeant annos. Buccinum non nisi perris adhareat, circâque scopulos legitur.

Quot sint genera.

C A P. XXXVII.

Purpuræ, nomine alio pelagiæ uocantur. Earum genera plura, pabulo & solo discreta. Lutenſe putri limo, & algensè enutritum alga, uilissimum: utrisque melius Teneiſe, in Tenei maris ora collectum: hoc quoque tamen etiamnum leuius atque dilutius: calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto conchyliis: & longè optimum purpuris Dialutense, id est uario soli genere pastum. Capiuntur autem purpuræ paruulis rarissime textu ueluti nassis in alto iactis. Inest iis esca, cluſiles mordacèque conchæ, ceu mitulos uidemus. has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuifcentes, appetunt purpuræ, porrectis que linguis infestant. at illæ aculeo extimulatæ claudunt sese, comprimuntque mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur.

Quo capiantur tempore.

C A P. XXXVIII.

Capi eas post Canis ortum, aut ante uernum tempus uilissimum: quoniã cum tæstificauere, fluxos habent succos. Sed id tingentium officinæ ignorant, cum summa uertatur in eo. Eximitur postea uena, quam diximus: cui addi salerni necessarium, sextarios fermè in libras centenas: macerari triduo, iustum. Quippe maior uis tantò, quantò recentior. Feruere in plumbo, singulisque aquæ amphoris centenas atque quinquagenas medicaminis libras æquari, ac modico uapore torrerì, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita despumatis subinde carnibus, quas hæsisse uenis necesse est, decimo fermè die liquata cortina, uellus elutrium mergitur in experimentum: & donec spei satis fiat, uritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rurſusque mergitur carminata, donec omnem ebibat saniem. Buccinum per se damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiaque eius nigritia dat austeritatem illam nitorémque, qui quæritur, cocci. Ita permixtis uiribus alterum excitatur, aut astringitur. Summa medicaminum in libras uellerum, buccini ducenta pelagii cxi. Ita fit amethysti color eximius ille. At Tyrius pelagio primùm satiatur im-

matura

† In uelut.
cod. Cersif.
canere, legi-
tur, non Fœ-
stificauere. ad
ſtipulante
etiã Aristot.
tele Hist. ani-
mal. libr. 5.
capit. 15. ubi
ſic habet:
Ὁρα γὰρ δὲ
κυνία ſαυπ
αὐτὸν ποῖος,
ἐξ ἧς οὖν
ἐξέρχεται τὸ
ἀνθρ.
Quin & Plin-
ius ipſe pau-
lò ante cap.
36. purpu-
ras tradit
uerno tempo-
re congrega-
tas lentorem
ceræ cuius-
dam ſaliua-
re.

† In uelut.
cod. Cersif.
canere, legi-
tur, non Fœ-
stificauere. ad
ſtipulante
etiã Aristot.
tele Hist. ani-
mal. libr. 5.
capit. 15. ubi
ſic habet:
Ὁρα γὰρ δὲ
κυνία ſαυπ
αὐτὸν ποῖος,
ἐξ ἧς οὖν
ἐξέρχεται τὸ
ἀνθρ.
Quin & Plin-
ius ipſe pau-
lò ante cap.
36. purpu-
ras tradit
uerno tempo-
re congrega-
tas lentorem
ceræ cuius-
dam ſaliua-
re.

matura uiridique cortina : mox permutatur in buccino. Laus ei summa, color sanguinis concreti, nigricans aspectu, idemque suspectu refulgens. Vnde & Homero purpureus dicitur sanguis.

Romæ quando usus purpure.

C A P. XXXIX.

Purpura usum Romæ semper fuisse uideo, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta, & latiore clauo Tullum Hostilium è regibus primum usum Hetruscis deuitis, satis constat. Nepos Cornelius, qui Diui Augusti principatu obiit: Me, inquit, iuene uiolacea purpura uigebat, cuius libra denariis centum uanibat: nec multò post rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac
10 P. Lentulus Spinter Aedilis curulis primus in prætexta usus improbatur: qua purpura quis non iam, inquit, triclinalia facit: Spinter Aedilis fuit urbis conditæ anno septingentesimo, Cicerone Consule. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, ueluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes penè commodiores purpuræ tinguntur. In conchyliata ueste cætera eadem sine buccino: præterque tius temperatur aqua pro inuisi humani potus excremento: dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor saturitate fraudata, tantòque dilutior, quantò magis uellera eluriunt.

† Budeus libro 2. de Asse legendum censet, Vis tempe ratior aqua etc.

De pretio earum.

C A P. XL.

Pretia medicamento sunt quidem pro fertilitate litorum uiliora: non tamen usquam pelagii libras quinquagenos nummos excedere, & buccini centenos sciant, qui ista
20 mercantur immenso. Sed alia sunt è fine initia: iuuatque ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere, argentum auro confundere, ut electra fiant, addere his ara, ut Corinthia.

De tingendo amethystino, & cocco, & hyssigino.

C A P. XLI.

Non est satis abtulisse gemmæ nomen amethystum: rursum absolutus inebriatur Tyrio, ut sit ex utroque nomen improbum, simulque luxuria duplex: & cum confecere conchyliæ, transire melius in Tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inuenisse, artifice mutante quod damnabat: inde ratione nata, uotum quoque factum è uitio portentosis ingeniis, & gemina demonstrata uia luxuriæ, ut color alius operiretur alio, suauior ita fieri leniòrque dictus. Quin & terrena miscere, coccoque tinctum
30 Tyrio tingere, ut fieret hyssiginum. Coccum Galatiæ rubens granum, ut dicemus in terrestribus, aut circa Emeritam Lusitanix, in maxima laude est. Verum ut simul peragantur nobilia pigmenta, anniculo grano languidus succus: idem à quadrimo euanius. Ita nec recenti uires, neque senescenti. Abundè tractata est ratio, qua se uirorum iuxta cœminarumque forma credit amplissimam fieri.

De pinna, & pinnotere, & aquatiliu sensu.

C A P. XLII.

Concharum generis & pinna est. Nascitur in limosis subrecta semper, nec unquam sine comite, quem pinnotere uocant, alii pinnophylacem. is est squilla parua: alibi cancer dapis affectator. Pandit se pinna, luminibus orbem corpus intus minutis piscibus præbens. Assultant illi protinus, & ubi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc
40 tempus speculatus index, morsu leui significat. † Illa ore compresso, quicquid inclusit, exanimat, partemque socio tribuit. Quò magis miror, quosdam existimasse, aquatilibus nullum inesse sensum. Nouit torpedo uim suam, ipsa non torpens: merisque in limo se occultat, piscium qui securi supernatantes obtorpuere, corripiens. Huius iecori teneritas nulla præfertur. Nec minor solertia ranæ, quæ in mari piscatrix uocatur. Eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos attrahens, donec tam propè accedant, ut assiliat. Simili modo squatina, & rhombus abditi pinna exertas mouent specie uermiculorum: itemque quæ uocatur raia. Nam pastinacæ latrocinatur ex occulto, transeuntes radio (quod telum est ei) figens. Argumenta solertix huius, quòd tardissimi piscium hi, mugilem uelocissimum omnium habentes in uentre reperiuntur.

† Vetus. com. dic. illa com. pressu, quicquid incl. sit, exanimat.

De scolopendris, vulpibus, & glanis.

CAP. XLIII.

Scolopendræ terrestribus similes, quas centipedes uocant, hamo deuorato omnia in Steranea euomunt, donec hamum egerant, deinde resorbent. At uulpes marinæ, simili in periculo glutini amplius usque ad infirma lineæ, quæ facillè prærodant. Cautius qui glanis uocatur: auersos mordet hamos, nec deuorat, sed esca spoliatur.

De ariete pisce.

CAP. XLIIII.

Rassatur aries, ut latro. Et nunc grandiorum nauium in salo stantium occultatus Gumbra, si quem nandi uoluptas inuiter, expectat: nunc elato extra aquam capite, piscantium cymbas speculatur, occultusque adnatans mergit.

De his quæ tertiam naturam habent, non animalium, neque fructuum, & de urticis, & spongijs.

CAP. XLV.

Equidem & his inesse sensum arbitror, quæ nec animalium, nec fructuum, sed tertiam ex utroque naturam habent, urticis dico, & spongijs. Urticæ noctu uagantur, nocturne mutantur. Carnosæ frondis his natura: & carne uestuntur. Vis pruritu mordax, eademque quæ terrestribus urticæ. Contrahit ergo se quàm maximè rigens, ac prænatante piscicula frondem suam spargit, complectensque deuorat. Aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ uice, contactos pisces, attritusque petræ scalpentes pruritum, inuadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirat: dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta uredinem mittit, paulumque si fuit interualli, absconditur. Ora ei in radice esse traduntur: excrementa per summa tenui fistula reddi. Spongiarum tria genera accipimus: spissum ac prædurum & asperum, tragos id uocatur: minus spissum & mollius, manon: tenue densumque, ex quo penicilli, Achilleum. Nascentur omnes in petris: aluntur conchis, pisce, limo. Intellectum inesse his apparet, quia ubi auulsores sensere, contractæ multò difficilius abstrahuntur. Hoc idem fluctu pulsante faciunt. Viuere esca, manifestè conchæ minutæ in his repertæ ostendunt. Circa Toronen uesci illis auulsas etiā aiunt, & ex relictis radicibus recrescere. In petris cruoris quoque inherere color, Africis præcipuè, quæ generantur in Syrtibus. Maximæ sunt manæ, sed mollissimæ, circa Lyciam. In profundo autem, nec uentoso, molliores. In Helle ponto asperæ, & densæ circa Maleam. Putrescunt in apricis locis: idè optimæ in gurgitibus. Viuentibus idem, qui madentibus, nigricans color. Adherent nec parte, nec totæ: intersunt enim fistulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ, sed supernè concretæ. Et subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur. Viuere constat longo tempore. Pessimum omnium genus est earum, quæ aplysiæ uocantur, quia elui non possunt, in quibus magnæ sunt fistulæ, & reliqua densitas spissa.

De caniculis marinis.

CAP. XLVI.

Canicularum maximè multitudine circa eas urinantes graui periculo infestantur. Ipsi ferunt & nubem quandam crassescere super capita, planorum piscium similem, prementem eos, arcentemque à reciprocando, & ob id stilos præacutos lineis annexos habere sese: quia nisi perfossæ ita, non recedant, caliginis & pauoris, ut arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) inter animalia haud ullam comperit quisquam. At cum caniculis atrox dimicatio. Inguina, & calces, omnemque candorem corporum appetunt. Salus una in aduersas eundi, ultròque terrendi. Pauet enim hominem æquè ac terret. Et fors æqua in gurgite, ut ad summa aquæ uentum est, ibi periculum anceps, adempta ratione contrà eundi, dum conetur emergere: & salus omnis in sociis. funem illi religatum ab humeris eius trahunt: hunc dimicans, ut sit periculi signum, læua quatit: dextra appræhensio stilo in pugna est: modicus aliàs tractus. Ut prope carinam uentum est, nisi præceleri ui repente rapiant, absumi spectant. Ac sæpè iam subducti, è manibus auferuntur, si non trahentium opem, conglobato corpore in pilæ modum, ipsi adiuuere. Protendunt quidem tridentis alii: sed monstro solertia est nauigium subeundi, atque ita è tuto præliandi. Omnis ergo cura ad speculandum hoc malum infumitur.

De his,

C A P. X L V I I.

Quod hic
Plinius gene
raliter pla
nis piscibus,
Aristoteles
lib. 9. capit.
30. Hist. anim.
mal. (unde
hic locus
translatum uñ
dicitur) pecu
liariter an
thijs adscri
bit, quos ibi
dem & sa
cros pisces
eam ob cau
sam cognō
minat.

C A P. XLVII.

CAP. XLIX.

CAP. L.

C A P. L I.

Apue. lea
gendum, non
atq; tum ex
uenerbo cod.
tum ex Ari
stotele Hist.
animal. libr.
3. capit. 15.
ubi aphyen,
nasci est apua
haci tradit:
ἐκ τῶ ἀφφεν
τοῦ γινόμε
νου ἐπὶ τοῦ
ἐμφανέ
ου.
† Iignos ma
xime.
† Rectius,
tempore anni.
Consule Ari
stot. Hist. ani
mal. libro 6.
cap. 15. unde
hic locus est
desumptus.
= eodem te =
pore uiui =
sunt.

Vergiliarum occafu. Plurimi pifcium tribus menfibus, Aprili, Maio, Iunio. Salpæ autumnō: largi, torpedō, ſquali circa æquinoctium: molles uere: ſepia omnibus menfibus. Oua eius glutino atramenti ad ſpeciem uuæ cohærentia, mafculus profequitur afflatu, aliâs ſterileſcunt. Polypi hyeme coeunt, pariunt uere oua tortili uibrata pampino, tanta fœcunditate, ut multitudinem ouorum occiſi non recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulerent. Ea excludunt quinquageſimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Locuſta, & reliqua tenuioris cruſta, ponunt oua ſuper oua, atque ita incubant. Polypus fœmina modò in ouis ſeder, modò cauernam cancellato brachiorum implexu claudit. Sepia & in terreno parit inter harundines, aut ſicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Lorigines in alto conferta oua edunt, ut ſepiæ. Purpuræ, murices, eiufdémq; generis, uere pariunt. Echini oua pleniluniis habent hyeme: & cochleæ hyberno tempore naſcuntur. Torpedo octogenos fœtus habens inuenitur: eaque intra ſe parit oua præmolliâ, in alium locum uteri tranſſerens, atque ibi excludens. Simili modo omnia, quæ cartilaginea appellauimus. Ita fit, ut ſola pifcium & animal pariant, & oua concipiant. Silurus mas ſolus omnium edita cuſtodit oua, ſæpe & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab aliis. Cæteræ fœminæ in triduo excludunt, ſi mas attigit. Acus, ſiue belone, unus pifcium dehiſcente & propter multitudinem utero parit. A partu coaleſcit uulnus: quod & in cæcis ſerpentibus tradunt. Mus marinus in terra ſcrobe effoſſo parit oua, & obruit terra. Rurſus triceſimo die reſoſſa aperit, fœtumque in aquam ducit.

De uuluis pifcium.

CAP. LII.

ERythini & chanæ uuluis habere traduntur: qui trochos appellatur à Græcis, ipſe ſe inire. Aquatiliū omnium fœtus inter initia uſu carent.

De longiſſima uita pifcium.

CAP. LIII.

AEui pifcium memorandum nuper exemplū accepimus. Pauſilypum uilla eſt Campaniæ, haud procul Neapoli: in ea in Cæſaris piſcinis à Pollione Vedio coniectum piſcem, ſexageſimum poſt annum expiraſſe ſcribit Anneus Seneca, duobus aliis æqualibus eius ex eodem genere etiam tunc uiuentibus. Quæ mentio piſcinarum admonet, ut paulò-plura dicamus hac de re, priuſquàm digrediamur ab aquatilibus.

De uiuarijs oſtrearum, & quis ea primus inuenit.

CAP. LIIII.

Oſtrearum uiuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Craſſi Oratoris, ante Marſicum bellum: nec gulæ cauſa, ſed auaritiæ, magna ueſtigalia tali ex ingenio ſuo percipiens, ut qui primus penſiles inuenit balineas, ita mangonizatas uillas ſubinde uendendo. Is primus optimum ſaporem oſtreis Lucrinis adiudicauit, quando eadem aquatiliū genera aliubi atque aliubi meliora: ſicut lupi piſces in Tiberi amne inter duos pontes, rhombus Rauennæ, murenæ in Sicilia, elops Rhodi: & alia genera ſimiliter, ne culinarum cenſura peragatur. Nondum Britannica ſeruiebant litora, cùm Orata Lucrina nobilitabat: poſteà uifum tanti in extremam Italiam petere Brunduſium oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino. Eadem ætate prior Licinius Muræna, reliquorum pifcium uiuaria inuenit: cuius deinde exemplum nobilitas ſecuta eſt, Philippi, Hortenſii: Lucullus exciſo etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio, quàm uillam ædificauerat, euriptum & maria admifit. Qua de cauſa Magnus Pompeius Xerxen togatum eum appellabat. Tricies piſcinæ à deſuncto illo uarniere piſces.

Quis primus murænarum uiuaria fecerit.

CAP. LV.

MVrænarum uiuarium priuatim excogitauit C. Hirius ante alios, qui cœnis triumphalibus Cæſaris Dictatoris ſex millia numero murænarū mutuo appendit. Nam permutare quidem pretio noluit, aliâue merce. Huius uillam intra quàmmodicam quadragies piſcinæ uarnierunt. Inuaſit deinde ſingulorum pifcium amor. Apud Baulos in parte Baiana piſcinam habuit Hortenſius Orator, in qua murænam adeò dilexit, ut exanimatam fleſſe credatur. In eadem uilla, Antonia Druſi, murænam, quàm diligebat, inaures addidit: cuius propter famam nonnulli Baulos uidere concupiuerunt.

De cochl

† Legendum uidetur, propter multitudinem, uidelet oio = rum. ſuffragane Ariſtotele de generat. animal. libro 3. capit. 4. ubi belone patet quid oia parere aſſerit, ſed tam magna, ut uterus in partu dehiſcat. † Emenda, Cæcilij ſerpentibus, ex eodem Ariſtotele, libro 6.

† Budaus hoc in loco = t. u. s. legendum conſtituit: alij = c. c. c. c. Macrobij, hi Columellæ authoritate nixi. Alias, ueniderunt. Quamleſſio ne agnoſcit & Budaus 2. de Aſſe.

De cochlearum uiuarijs, & quis primus instituit.

CAP. LVI.

Cochlearum uiuaria instituit Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi, paulo ante ciuile bel-
lum, quod cum Pompeio Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum,
ſeparatim ut eſſent † albæ, quæ in Reatino agro naſcuntur: ſeparatim Illyricæ, quibus
magnitudo præcipua: Africanæ, quibus ſecunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin
& ſaginam earum commentus eſt, ſapa & farre, aliſque generibus, ut cochleæ quoque
altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinem perducta ſint, ut octo-
ginta quadrantes caperent ſingularum calices. Author eſt M. Varro.

† Albulæ;
fortaſſis: ut
apud Varro-
nem libr. 3.
Rei ruſt.

De piſcibus terrenis.

CAP. LVII.

Piſcium genera etiamnum à Theophraſto mira produntur: circa Babylonis rigua de-
cedentibus fluuijs, in cauernis aquas habentibus remanere. Quoſdam inde exire ad
pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contraque uenienteſque refugere in ſuas
cauernas, & in iis obuerſos ſtare: capita eorum eſſe ranæ marinæ ſimilia, reliquas partes
gobiorum, branchias ut cæteris piſcibus. Circa Heracleam & Cromnam, & multiſa-
riam in Ponto unum genus eſſe, quod extremas fluminum aquas ſectetur, cauernaſque
faciat ſibi in terra, atque in hiſ uiuat, etiam reciprociſ amnibus ſiccato litore. Effodi er-
go: motu demum corporum uiuere eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodém-
que Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari piſces, qui ad pabula petenda
palpant exiguis branchiis, quod fieri non indigo humoris: propter quod & anguillas
diutius uiuere exemptas aquis. Oua autem in ſiccato maturari, ut teſtudinum. Eadem in
Ponti regione apprehendi glacie piſcium maximè gobiones, non niſi patinarum calore
uitalem motum fatentes. In hiſ quidem, tamenſi mirabilis, eſt tamen aliqua ratio. Idem
tradit in Paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis terrenos altis ſcrobibus, in hiſ locis
ubi nullæ reſtagient aquæ: miraturque & ipſe, gigni ſine coitu. Humoris quidem uim
aliquam ineſſe, quam puteis, arbitratur, cum in nonnullis reperiuntur piſces. † Quicquid
eſt hoc, certè minus admirabile talparum facit uita ſubterranei animalis, niſi fortè uer-
mum terrenorum & piſcibus natura ineſt.

† Addendum
hic ex ſcrip-
cod. Et Lya
cum amnem.
Alioqui non
erit, quò
reſeratur,
quod mox ſe-
quitur, Eod-
émque Lya
eo amne.

† Reſtius
uetiſtiſ codic.
Quicquid
eſt hoc, certè
minus admi-
rabile talpa-
rum facit
uitam, ſubter-
ranei ani-
malis.
† de uergente

De muribus Nili.

CAP. LVIII.

Verùm omnibus hiſ fidem Nili inundatio affert, omnia excedentem miracula: quip-
pe † deſegente eo muſculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræque, iam
parte corporis uiuentes, nouiſſima effigie etiamnum terrena.

De anthia piſce, & quomodo capiatur.

CAP. LIX.

Nec de anthia piſce ſileri conuenit, quæ pleroſque aduerto credidiſſe. Chelidoniaſ
inſulas diximus Aſiæ, ſcopuloſi maris, ante promontorium ſitas: ibi frequens hic
piſcis, & celeriter capitur, uno genere. Paruo nauigio, & concolori ueſte, eadémque hora
per aliquot dies continuos piſcator enauigat certo ſpatio, eſcámque proiicit. Quicquid
ex eo mittitur, ſuſpecta fraus prædæ eſt: cauensque quod timuit, cum id ſæpe factum eſt,
unus aliquando conſuetudine inuitatus anthias, eſcam appetit. Noratur hic intentione di-
ligenti, ut author ſpei, conſiliatorque capturæ. Neque enim eſt difficile, cum per ali-
quot dies ſolus accedere audeat. Tandem & aliquos inuenit: paulatimque comitator,
poſtremò greges adducit innumeros, iam uetuliſſimis quibuſque aſſuetis piſcatorem
agnoscere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum ultra digitos in eſca iaculatus ha-
mum, ſingulos inuolat uerius quam capit, ab umbra nauis breui conatu rapiens, ita ne
cæteri ſentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio ulla aut ſonus cæ-
teros abigat. Conſiliatorem noſſe ad hoc prodeſt, ne capiatur. Parcit piſcator fugitu-
ro in reliquum gregem. Ferunt diſcordem ſocium duci inſidiatum pulchrè noto cepiſ-
ſe malefica uoluntate: agnitum in macello à ſocio, cuius iniuria erat, & dati damni for-
mulam editam, condemnatumque: addidit Murianus æſtimata lite decem libris. Iidem
anthiæ, cum unum hamo teneri uiderint, ſpinis, quas in dorſo ſerratas habent, lineam
ſecare traduntur: eo qui tenetur, extendente, ut præcidi poſſit. At inter ſargos, ipſe qui
tenetur, ad ſcopulos lineam terit.

De ſtellis

De stellis marinis.

CAP. LX.

PRæter hæc claros sapientia authores uideo mirari stellam in mari. Ea figura est parua admodum, caro intus, extra duriore callo. Huic tam igneum feruorem esse tradunt, ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat. Quibus sit hoc cognitum experimentis, haud facile dixerim: multo memorabilius duxerim id, cuius experiendi quotidie occasio est.

De dactylis, eorūque miraculis.

CAP. LXI.

Concharum & genere sunt dactyli, ab humanorum unguium similitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore clarere, & quanto magis humorem habeant, ludere in ore mandentium, lucere in manibus, atque etiam in solo ac ueste, decidentibus guttis: ut procul dubio pateat, succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore.

De inimicitij & amicitij inter se aquatiliū.

CAP. LXII.

SVnt & inimicitarum atque concordia miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrant: conger & muræna, caudas inter se prærodentes. Polypum intantum locusta pauet, ut si iuxta uiderit, omnino moriatur. Locustam conger: rursus polypum congeri lacerant. Nigidius author est, prærodere caudam mugili lupum, eosdēque statim mensibus concordēs esse. Omnes autem uiuere, quibus caudæ sic amputentur. At è contrario amicitia exempla sunt, præter illos, de quorum diximus societate, balæna & musculus: quando prægrauī superciliorum pondere obrutis eius oculis, infestantia magnitudinem uada prænatans demonstrat, oculorūque uice fungitur. Hinc uolucrum natura dicuntur.

† Legendum uidetur Locusta congerum ex Aristotele lib. 8. Hist. animal. cap. 2. ubi sic legitur: ὅτι δὲ νύκτα βοὶ τοὺς γόγγους κτλ. τούτων.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIAE LIBER DECIMVS.

De natura auium.

CAP. I.

SEQVITVR natura auium, quarum grandissimi & penè bestiarum generis, struthiocameli Africi uel Aethiopici, altitudinem equitis insidentis equo excedunt, celeritatem uincunt: ad hoc demum datis pennis, ut currentem adiuent: ceterò non sunt uolucres, nec à terra tolluntur. Vngulæ iis ceruinis similes, quibus dimicant, bisulcæ, comprehendendis lapidibus utiles, quos in fuga contra sequentes ingerunt pedibus. Concoquendi sine delectu deuorata mira natura, sed non minus stoliditas, in tanta reliqui corporis altitudine, cum colla frutice occultauerint, latere se existimantium. Præmia ex iis oua, propter amplitudinem † pro quibusdam habitauas, conósque bellicos & galeas adornantes pennæ.

† Melius, quibusdam habitata pro uasis.

De phœnice.

CAP. II.

AEthiopes atque Indi, discolores maximè & inenarrabiles ferunt aues, & ante omnes nobilem Arabia phœnicem: haud scio an fabulosè, unum in toto orbe, nec uisum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguētibz, cristis faciem caputq; plumæ apice coherentē. Primus atq; diligentissimus togatorum de eo prodidit Manilius, Senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo: neminē extitisse qui uiderit uescentem: sacrum in Arabia Soli esse, uiuere annis DCLX, senescentem casia thurisq; furculis construere nidum, replere odoribus, & superemori. Ex ossibus deinde & medullis eius nasci primò

ceū

ceu uermiculum : inde fieri pullum : principiôque iusta funeri priori reddere , & totum deferre nidum prope Panchaiam in Solis urbem , & in ara ibi deponere. Cum huius alitis uita magni conuersionem anni fieri prodit idem Manilius , iterumque significationes tempestatum & siderum eadê reuerti . Hoc autem circa meridiem incipere , quo die signum Arietis Sol intrauerit. Et fuisse eius conuersionis annum prodente se P. Licinio, M. Cornelio Consulibus. Cornelius Valerianus phœnicem deuolasse in Aegyptum tradit, Q. Plautio, Sex. Papinio Coss. Allatus est & in urbem, Claudii Principis Censura, anno urbis DCCC. & in comitio propositus, quod actis testatum est, sed quem falsum esse nemo dubitaret.

De aquilis.

C A P. I I I.

EX his, quas nouimus, aquilæ maximus honos, maxima & uis. Sex earum genera: Melænaetos à Græcis dicta, eadêmq; Valeria, minima magnitudine, uiribus præcipua, colore nigricans: sola aquilarum foetus suos alit; cæteræ, ut dicemus, fugant: sola sine clangore, sine murmuratione. Conuersatur autem in montibus. Secundi generis pygargus, in oppidis mansitat & in campis, albicante cauda. Tertiï morphnos, quam Homerus & percnon uocat, aliqui & plancum, & anatariam, secunda magnitudine & uis: huiusque uita circa lacus. Phœmonoe Apollinis dicta filia, dentes ei esse prodidit, mutæ aliàs, carentiq; lingua: eandem aquilarum nigerrimam, prominentiore cauda. Consentit & Boethus. Ingenium est ei, testudines raptas frangere è sublimi iaciendo: quæ fors interemit Poetam Aeschylum, prædictam fati (ut ferunt) eius diei ruinam secuta calli fide cauente. Quartï generis est percnopterus: eadem oripelargus, uulturina specie, alis minimis, reliqua magnitudine antecellens, sed imbellis & degener, ut quam uerberet coruus. Eadem ieiunæ semper auditis, & querulæ murmurationis. Sola aquilarum exanima fert corpora: cæteræ, cum occidere, confidunt. Hæc facit, ut quintum genus gnesion uocetur, uelut uerum, solûmque incorruptæ originis, media magnitudine, colore subrutilo, rarum conspectu. Superest halæetos, clarissima oculorum acie, librans ex alto sese: uisq; in mari pisce, præceps in campo ruens, & discussis pectore aquis rapiens. Illa, quam tertiam fecimus: circa stagna aquaticas aues appetit mergentes se subinde, donec sopitas lassatâque rapiat. Spectanda dimicatio, aue ad perfugia litorum tendente, maximè si condensa harundo sit: aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetit, in lacus cadente, umbramque suam nanti sub aqua à litore ostendente: rursus aue in diuersa, & ubi minimè se credat expectari, emergente. Hæc causa gregatim auib; natandi, quia plures simul non infestantur, respersu pinnarum hostem obcæcantes. Sæpe & aquilæ ipsæ non tolerantes pondus apprehensum, unâ merguntur. Halæetus tantum implumes etiamnum pullos suos percutiens, subinde cogit aduersos intueri Solis radios: & si conniuentem humectantemque animaduertit, præcipitat è nido, uelut adulterinum atque degenerem: illum cuius acies firma contrâ steterit, educat. Halæeti suum genus non habent, sed ex diuerso aquilarum coitu nascuntur. Id quidem, quod ex iis natum est, in ossifragis genus habet, è quibus uultures progeniuntur minores: & ex iis magni, qui omnino non generât. Quidam adiciunt genus aquilæ, quam barbatam uocant, Thulci uero ossifragam. Tribus primis & quinto aquilarum generi inædificatur nido lapis ætites, quem aliqui dixere gagaten, ad multa remedia uilis, nihil igne deperdens. Est autem lapis iste prægnans, intus, cum quatiâs, alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi nido direptis. Nidificant in petris & arboribus: pariunt oua terna: excludunt pullos: binos: uisi sunt & tres aliquando. Alterum expellunt tædio nutriendi. Quippe eo tempore ipsi cibum negauit natura, prospiciens ne omnium ferarum foetus raperentur. Ungues quoque earum inuertuntur diebus iis, albescunt inedia pennæ, ut meritò partus suos oderint. Sed eiectiones ab his cognatum genus ossifragæ excipiunt, & educant cum suis. Verum adultos quoque persequitur parens, & longè fugat, æmulos scilicet rapinæ. Et alioquin unum par aquilarum magno ad populandum tractu, ut satietur, indiget. Determinant ergo spatia, nec in proximo prædantur. Rapta non protinus ferunt, sed primo deponunt, expectantq; pondus tunc demum

† Quod hic tertio aquilæ generi tribuitur, quem moræ phnâ supra Plin. nominat, Aristoteles libr. 9. Histor. animal. cap. 32. (unde hæc ferè omnia sunt desumpta) halæetos assignat. Quo fit, ut uerba hæc alieno loco posita uideantur, & supra reponebantur post ea uerba. Et discussis petiore aquis rapiens.

† *auchoit.*

demum † abeunt. Oppetunt non senio, nec ægritudine, sed fame, in tantum superiore accrescente rostro, ut aduncitas aperiri non queat. A meridiano autem tempore operantur, & uolant: prioribus horis dici, donec impleantur hominum conuentu fora, ignauæ sedent. Aquilarum pennæ mistas reliquarum alitum pennas deuorant. Negant unquam solam hanc alitem fulmine exanimatam: ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit.

Quando legionum signa esse cœperint, & cum quibus sit aquilis bellum.

CAP. IIII.

Romanis eam legionibus C. Marius in secundo Consulatu suo propriè dicauit. Erat & antea prima cum quatuor aliis: lupi, minotauri, equi, aprique singulos ordines anteibant. Paucis antè annis sola in aciem portari cœpta erat: reliqua in caltris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatum, non ferè legionis unquam hybernasse castra, ubi aquilarum non sit iugum. Primo & secundo generi non minorum tantum quadrupedum rapina, sed etiam cum ceruis prælia. Multum puluerem uolutatu collectum, insidens cornibus excutit in oculos, pennis ora uerberans, donec præcipitet in rupes. Nec unus hostis illi satis est: acrior est cum dracone pugna, multoq; magis anceps, etiam si in aere. Oua hic consecratur aquilæ auiditate malefica: at illa ob hoc rapit ubicunque uisum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita se implicans, ut simul decendant.

Mirum de aquila.

CAP. V.

Est percelebris apud Seston urbem aquilæ gloria: educatam à uirgine retulisse gratiam, aues primò, mox deinde uenatus aggerentem. Defuncta postremò, in rogo accensum eius iniecit se, & simul conflagrasse. Quam ob causam incolæ, quod uocant Heroum, in eo loco fecere, appellatum Iouis & uirginis, quoniam illi Deo ales ascribitur.

De uulturibus.

CAP. VI.

Vulturum præualent nigri. Nidos nemo attingit. Ideo etiam fuere, qui putarent illos ex aduerso orbe aduolare, falsò. Nidificant enim in excelsissimis rupibus. Fœtus quidem sæpe cernuntur ferè bini. Vmbrius Aruspicum in nostro æuo peritissimus, parere tradit oua tria: uno ex iis reliqua oua nidumque lustrare, mox abiicere. Triduo autem antè aut biduo uolare eos, ubi cadauera futura sunt.

De sanguale.

CAP. VII.

Sangualem auem, atque immussulum, Augures Romani in magna quæstione habent. Immussulum aliqui uulturis pullum arbitrantur esse, & sangualem ossifragæ. Massurius sangualem ossifragam esse dicit, immussulum autem pullum aquilæ, priusquam albicet cauda. Quidam post Mutium Augurem uisos non esse Romæ confirmauere: ego (quod uerisimilius est) in desidia rerum omnium non arbitror agnitos.

De accipitribus.

CAP. VIII.

† *Alis, de cem. quot accipitrum genera facit & Aristot. lib. 9. Hist. animal. cd = pit. 36.*

Accipitrum genera † xvj. inuenimus. Ex iis circon claudum altero pede prosperrimi augurii nuptialibus negotiis & pecuariæ rei. Triorchem à numero testiū, cui principatum in auguriis Phœmonoe dedit: buteonem hunc appellant Romani, familia etiam ex eo cognominata, cum prospero auspicio in ducis naui sedisset. Aelalona Græci uocant, qui solus omni tempore apparet: cæteri hyeme abeunt. Distinctio generum ex auiditate. Alii non nisi ex terra rapiunt auem: alii non nisi circa arbores uolitantem: alii sedentem in sublimi: aliqui uolantem in aperto. Itaque & columbæ nouere ex iis pericula, uisq; confidunt, uel subuolant, contra naturam eius auxiliantes sibi. In insula Africæ Cerne in Oceano accipitres totius Massylæ humi fœtificant: nec alibi nascuntur, illis assueti gentibus. In Thraciæ parte super Amphipolim homines atque accipitres societate quadam aucupantur. Hi ex syluis & harundinetis excitant aues: illi superuolantes deprimunt. Rursus captas aucupes diuidunt cum iis. Traditum est, missas in sublime sibi excipere eos: & cum tempus sit capturæ, clangore ac uolatus genere inuitare ad occasionem. Simile quiddam lupi apud Mæotin paludem faciunt. Nam nisi partem à piscantibus suam accepere, expansa eorum retia lacerant. Accipitres autem non edunt corda.

Nocturnus

Nocturnus accipiter cymindis uocatur, rarius etiam in syluis, interdiu minus cernens. Bellum internecium gerit cum aquila, coherentisque saepe praeferuntur.

De coccyce, quae à suo genere interimitur.

C A P. I X.

Coccyx ex accipitre uidetur fieri, tempore anni figuram mutans, quoniam tunc non apparent reliqui, nisi perquam paucis diebus: ipsaeque modico tempore aestatis uisus non cernitur postea. Est autem neque ad uncis unguibus solus accipitrum, nec capite simili illis, neque alio quam colore, tac rictu columbi potius. Quin & absumitur ab accipitre, si quando una apparere: sola omnium auis à suo genere interempta. Mutat autem & uocem: procedit uere, occultatur. Canicula ortu: semperque parit in alienis nidis, maxime

† aspectu columbi potius.

palumbium, maiori ex parte singula oua, quod nulla alia auis: raro bina. Causa subiiciendi pullos putatur, quod sciat se inuisam cunctis auibus. † nam minutas quoque infestant: ita non fore tutam generi suo stirpem opinatur, ni se fellerit: quare nullum facit nidum, alioquin trepidum animal. Educat ergo subditum adulterato foeta nido. Ille audis ex natura, praeripit cibos reliquis pullis, itaque pinguescit, & nidus in se nutriticem conuertit: illa gaudet eius specie, miraturque sese ipsam, quod talem pepererit: suos comparatione eius damnat, ut alienos, absumique etiam se inspectante patitur, donec corripit ipsam quoque iam uolandi potens. Nulla tum auium suauitate carnis comparatur illi.

De miluis.

C A P. X.

† Legendum, Nam minus te quoque infestant tum ex uelut. co dicib. tum ex Aristo. Hist. animal. libr. 9. capit. 29. ubi sic habet: τινὲς αἱ γὰρ ἐν τῷ κυνῶν ἐρ- ναι, καὶ ἐν γὰρ αἰτῶν.

Illui ex eodem accipitrum genere, magnitudine differunt. Notatum in his, rapacissimum & famelicum semper alitem quidem nihil esculenti rapere unquam ex funerum ferculis, nec Olympiae ex ara. Ac ne ferentium quidem manibus, nisi lugubri municipiorum immolantium ostento. Iidem uidentur artem gubernandi docuisse caudae flexibus, in caelo monstrante natura, quid opus esset in profundo. Milui & ipsi hybernis mensibus latent, non tamen ante hirundinem abeunt. Traduntur autem & à solstitiis affici podagra.

Digestio auium per genera.

C A P. X I.

Volucrum prima distinctio pedibus maxime constat. Aut enim ad uncis ungues habent, aut digitos, aut palmipedum in genere sunt, uti anseres, & aquaticae ferè aues. Ad uncis ungues habentia, carne tantum uelcuntur ex parte magna.

De inauspicatis auibus, cornice, corui, bubone.

C A P. X I I.

Cornices † & alio pabulo. Atque duritiem nucis rostro repugnantem, uolantes in altum in saxa tegulae iaciunt iterum ac saepius, donec qualitatè perfringere queant. Ipsa ales est inauspicata garrulitatis, à quibusdam tamen laudata. Ab Aristuri fidere ad hirundinum aduentum notatur eam in Mineruae lucis templisque raro, aliquibi omnino non aspici, sicut Athenis. Praeterea sola haec etiam uolantes pullos aliquandiu pascit: inauspicatissima foetus tempore, hoc est, post solstitium. Ceterae omnes ex eodem genere pellunt nidus pullos, ac uolare cogunt, sicut & corui: qui & ipsi non carne tantum aluntur, sed robustos quoque foetus suos fugant longius. Itaque paruis in uicis non plus bina coniugia sunt: circa Cranonem quidem Thessaliae singula perpetuo: genitores soboli loco cedunt. Diuersa in hac, & supra dicta alite quaedam. Corui ante solstitium generant, iidem aegrescunt sexagenis diebus, siti maxime, antequam fici coquantur autumno. Cornix ab eo tempore corripitur morbo. Corui pariunt cum plurimum quinos. Ore eos parere aut coire uulgu arbitrat: ideoque grauidas, si ederint coruinum ouum, per os partum reddere: atque in totum, difficulter parere, si recto inferantur. Aristoteles negat, non hercule magis, quam in Aegypto ibim: sed illam exsculationem, quae saepe cernitur, qualem in columbis, esse. Corui in auspiciis soli uidentur intellectum habere significationum suarum. nam cum Mediae hospites occisi sunt, omnes de Peloponneso & Attica regione uolauerunt. Pessima eorum significatio, cum glutunt uocem uelut strangulati. Vncos ungues & nocturnae aues habent, ut noctuae, bubo, ululae. Omnium horum hebetes interdiu oculi. Bubo funebris, & maxime abominatus, publicis praecipue auspiciis, deserta incolit: nec tantum desolata, sed dira etiam & inaccessa: noctis monitum, nec

† Vetus. co dicet. Cornices & alio pabulo, ut quae duritiem nucis &c.

cantu

cantu aliquo uocalis, sed gemitu. Itaq; in urbibus aut omnino in luce uisus, dirum ostentum est. Priuatorum domibus insidentem plurimis scio non fuisse feralem. Volat nunquam, quò libuit, sed transuersus aufertur. Capitolii cellam ipsam intrauit Sex. Papellio Istro, L. Pedanio Coss. propter quod nonis Martiis urbs lustrata est eo anno.

De incendiaria aue.

CAP. XIII.

Inauspicata est & incendiaria auis, propter quam sæpenumero lustratâ urbem in Analibus inuenimus, sicut L. Cassio, C. Mario Coss. quo anno & bubone uiso lustrata est. Quæ sit auis ea, nec reperitur, nec traditur. Quidam ita interpretantur, incendiariam esse, quæcunque apparuerit carbonem ferens ex aris, uel altaribus. Alii spinturnicem eam uocant: sed hæc ipsa quæ esset inter aues, qui se scire diceret, non inueni.

De cliuiua.

CAP. XIII.

Cliuinam quoque auem ab antiquis nominatam, animaduerto ignorari. Quidam clamatoriam dicunt, Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidium subis appellatur auis, quæ aquilurar oua frangat.

De auib; incognitis.

CAP. XV.

Sunt præterea complura genera depicta in Hetrusca disciplina, seculis non uisa: quæ nunc defecisse mirum est, cum abundent etiam, quæ gula humana populetur.

De auib; nocturnis.

CAP. XVI.

Externorum de auguriis peritissimè scripsisse Hylas nomine putatur. Is tradit noctuam, bubonem, picum arbores cauantem, trogonem, cornicem, à cauda de ouo exire: quoniam pondere capitum peruersa oua, posteriorem partem corporum fouendam matri applicent.

De noctuis.

CAP. XVII.

Noctuarum contra aues solers dimicatio. Maiore circumdata multitudinem, resupina pedibus repugnant, collectæque in arcum, rostro & unguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodam naturæ, bellumque partitur. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare, & nouem uoces habere, tradit Nigidius.

De pico Martio.

CAP. XVIII.

Sunt & parua aues inorum unguum, ut pici, Martio cognomine insignes, & in auspiciis maghi. Quo in genere arborum cauatores, scandentes in subrectum felium modo: illi uerò & supini, percussu corticis sono, pabulum subesse intelligunt. Pullos in cauis educant auium soli. Adactos cauernis eorum à pastore cuneos, admota quadam ab his herba, elabi creditur uulgò. Trebius author est, clauum cuneumue adactum, quanta libeat ui, arbori in qua nidum habeat, statim exilire, cum crepitu arboris, cum insederit clauo aut cuneo. Ipsi principales Latio sunt in auguriis, à rege qui nomen huic aui dedit. Vnum eorum præscitum transire non queo. In capite Prætoris urbani L. Tuberonis, in foro iura pro tribunali reddentis, sedit ita placidè, ut manu præhenderetur. Respondere uates, exitum imperio portendi, si dimitteretur: at si exanimaretur, Prætori. Et ille auem protinus concepsit: nec multò post impleuit prodigium. Vescuntur & glande in hoc genere, pomisque multæ, sed quæ carne tantum non uiuunt, excepto miluo: quod ipsum in auguriis dirum est.

De vncos unguibus habentibus & digitos.

CAP. XIX.

Vncos unguibus habentes omnino non congregantur, & sibi quæque prædantur. Sunt autem omnes ferè altiuolæ præter nocturnas: & magis, maiores. Omnibus alæ grandes, corpus exiguum. Ambulant difficulter. In petris raro consistunt, curuatura unguum prohibente. Nunc de secundo ordine dicamus, qui in duas diuiditur species, oscines, & alites: illarum generi cantus oris, his magnitudo differentiam dedit. Itaque præcedent & ordine.

De pauonibus, & quis eos primus cibi causa occiderit.

CAP. XX.

Omnisque reliquas in his pauonum genus, cum forma, tum intellectu eius & gloria. Gemmantes laudatus expandit colores, aduerso maximè Sole, quia sic fulgentius

tius radiant. Simul umbræ quosdam repercussus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda: omnesque in acervum contrahit pennarum, quos spectari gaudet oculos. Idem cauda annuis uicibus amissa cum foliis arborum, donec renascatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram. Viuit annis xxv. Colores incipit fundere in trimatu. Ab authoribus non gloriosum tantum animal hoc traditur, sed & malevolum, sicut anser uerecundum: quoniam has quoque quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi. Pauonem cibi gratia Romæ primus occidit Orator Hortensius, aditali cœna sacerdotii. Saginare primus instituit circa nouissimum piraticum bellum M. Aufidius Lurco, ex quo eo quæstu reditus sesterterium sexagena m. habuit.

10 De gallis, & quomodo castrentur, & de gallinaceo locuto. C A P. X X I.

Proximè gloriam sentiunt & hi nostri uigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendisque somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum Sole eunt cubitum, quartæque castrensis uigilia ad curas laborumque reuocant. Nec solis ortum incautis patiuntur obrepere, diemque uenientem nuntiant cantu, ipsum uerò cantum plausu laterum. Imperitant suo generi, & regnum, in quacunque sunt domo, exercent. Dimicatione paritur hoc quoque inter ipsos, uelut ideo tela agnata cruribus suis intelligentes: tunc finis læpe commorientibus. Quod si palma contingit, statim in uictoria canunt, seque ipsi principes testantur. Victus occultatur silens, ægréque seruitium patitur. Et plebs tamen æquè superba graditur ardua ceruice, cristis celsa: calumque sola uolucrum aspicit crebrè, in sublime caudam quoque falcatam erigens: itaque terrori sunt etiam leonibus ferarum generosissimis. Iam ex his quidam ad bella tantum & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt, Rhodum, ac Tanagram. Secundus est honos habitus Melicis, ac Chalcidicis, ut planè dignæ aliti raturum honoris præbeat Romana purpura. Horum sunt tripudia solistima. Hi magistratus nostros quotidie regunt, domosque ipsis suas claudunt aut referant: hi fasces Ro. impellunt aut retinent, iubent acies aut prohibent, uictoriarum omnium toto orbe partarum auspices: hi maximè terrarum imperio imperant, extis etiam fibrisque haud aliter quàm opimæ uictoriae, Diis grati. Habent ostenta & præposteri eorum uespertinique cantus. Nanque totis noctibus canendo, Bœotii nobilem illam aduersus Lacedæmonios præfagiure uictoriam, ita coniecta interpretatione, quoniã uicta ales illa non caneret. Desinunt canere castri: quod duobus fit modis, lumbis adustis cadente ferro, aut imis cruribus: mox hulce re obliito figlina creta: facilius ita pinguescunt. Pergami omnibus annis spectaculum gallo-
lorum publice editur, ceu gladiatorum. Inuenitur in Annalibus, in Ariminensi agro, M. Lepido, Q. Catulo Coss. in uilla Galerii locutù gallinaceum, semel, quod equidè sciam.

† nec finis sepe, nisi commorietibus.

† uictime, legendis, non uictoriae. † præproa peri

30

De anseribus, & quis primus iecur anserinum comederit, & de adipe anserino Comageno. C A P. X X I I.

Est & anseri uigil cura, Capitolio testata defenso, per id tempus canum silentio proditis rebus. Quamobrem cibaria anserum Censores in primis locant. Quin & fama amoris, Argis dilecta forma pueri nomine Oleni, & Glaucæ Ptolemæo regi cithara canentis, quam eodem tempore & aries adamasse proditur. Potest & sapientiæ uideri intellectus iis esse. Ita comes perpetuè adhæsisse Lacydi philosopho dicitur, nusquam ab eo, non in publico, non in balneis, non noctu, non interdiu digressus. Nostri sapientiores, qui eos iecoris bonitate nouere. Farilibus in magnam amplitudinem crescit: exëptum quoque lacte mulsio augetur. Nec sine causa in quæstione est, quis primus tantum bonum inuenerit, Scipio Metellus uir Consularis, ant M. Sestius eadem ætate eques Ro. Sed (quod constat) Messalinus Cotta, Messalæ Oratoris filius, palmas pedum ex his torrire, atque patinis cum gallinaceorum cristis condire reperit. Tribuetur enim à me culinæ cuiusque palma cum fide. Mirum in hac alite, à Morinis usque Romam pedibus uenire. Fessi proferuntur ad primos: ita cæteri stipatione naturali propellunt eos. Candidorum alterum uetigal in pluma. Velluntur quibusdam locis bis anno. Rursus plumigeri uestiuntur: molliorque, quæ corpori quàm proxima: & è Germania laudatissima. Candidi ibi, uerum mino-

† Restius, M. Seius ex Varrone Rei rust. li. 3. cap. 10.

res, ganzæ uocantur. Pretium plumæ eorum, in libras denarii quini. Et inde crimina plerunque auxiliorum præfæctis, à uigili statione ad hæc aucupia dimissis cohortibus totis. Eoque deliciæ processere, ut sine hoc instrumento durare iam ne uirosum quidem ceruices possint. Aliud reperit Syriæ pars, quæ Comagene uocatur: adipem eorum in uase æreo cum cinnamo niue multa obrutum, ac rigore gelido maceratum, ad usum præclari medicaminis, quod ab gente dicitur Comagenum. Anserini generis sunt chenalopæces, & quibus lautiores epulas non nouit Britannia chenerotes, fero anseres minores. Decet tetraonas suos nitor, absolutæque nigritia, in superciliis cocci rubor. Alterum eorum genus uulturum magnitudinem excedit, quorum & colorem reddit. Nec ulla ales excepto struthiocamelo maius corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quæque immobilis præhendatur. Gignunt eos Alpes, & Septentrionalis regio. In auariis saporem perdunt. Moriuntur contumacia spiritu reuocato. Proximæ eis sunt, quas Hispania aues tardas appellat, Græcia otidas, damnatas in cibis. Emissa enim ossibus medulla, odoris tædium extemplo sequitur.

De gruibus, ciconijs, oloribus, & peregrinis auibus, & coturnicibus, & glotte.

C A P. X X I I I.

Inducias habet gens Pygmæa abscessu gruum (ut diximus) cum iis dimicantium. Imensus est tractus, quo ueniunt, si quis reputet à mari Eoo. Quando proficiscantur consentiunt: uolant ad prospiciendum altè: ducem, quem sequantur, eligunt: in extremo agmine per uices, qui acclament, dispositos habent, & qui gregem uoce contineant. Excubias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinentes, qui laxatus somno & decidens, indiligentiam coarguat. Cæteræ dormiunt capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes. Dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Eandem mansuetæ lasciuunt, gyròsq; quosdam indecoro cursu uel singulæ peragunt. Certum est, Pontum transuolaturas, primum omnium angustias petere, inter duo promontoria Criu metopon, & Carambin: mox saburra stabiliri. Cùm medium transferint, abiici lapillos è pedibus: cùm attigerint continentem, & è gutture harenam. Cornelius Nepos, qui Diui Augusti principatu obiit, cùm scriberet turdos paulò antè cœptos saginari, addidit, ciconias magis placere, quàm grues: cùm hæc nunc ales inter primas expetatur, illam nemo uelit attingere. Ciconiæ quoniam è loco ueniant, aut quò se referant, incomperit adhuc est. E longinquo uenire non dubiè, eodem, quo grues, modo: illas hyemis, has æstatis aduenas. Abituræ congregantur in loco certo: comitaturq; sic, ut nulla sui generis relinquatur, nisi captiua & serua, ceu lege prædicta die recedunt. Nemo uidit agmen discedentiū, cùm discessurum appareat: nec uenire, sed uenisse cernimus: utrunque nocturnis sit temporibus. Et quamuis ultra citràue peruolent, nunquàm tamen aduenisse usquam, nisi noctu, existimantur. Pythonos comen uocāt in Asia patentibus campis, ubi congregatæ inter se commurmurant, eamque quæ nouissima aduenit, lacerant, atque ita abeunt. Notatum, post Idus Augusti non temerè uisus ibi. Sunt qui ciconiis non inesse linguas confirmant. Honos iis serpentium exitio tantus, ut in Thessalia capitale fuerit occidisse, eadèque legibus pœna, quæ in homicidam. Simili anseres quoq; & olores ratione commeant: sed horum uolatus cernitur: liburnicarum more rostrato impetu feruntur, facilius ita findentes aera, quàm si recta fronte impellerent: à tergo sensim dilatante se cuneo porrigitur agmen, largèque impellenti præbetur auræ. Colla imponunt præcedentibus: infessos duces ad terga recipiunt. Ciconiæ nidos eosdem repetunt: genitricum senectam iussim educant. Olorum morte narratur flebilis cantus, falsò, ut arbitror, aliquot experimētis. Iidem mutua carne uescuntur inter se. Verùm hæc commeantium per maria terrâsq; peregrinatio non patitur differri minores quoque, quibus est natura similis: utcunque enim supra dictas magnitudo & uires corporum inuitare uideri possunt. Coturnices antè etiam semper adueniunt, quàm grues, parua auis, & cùm ad nos uenit, terrestris potiùs, quàm sublimis. Aduolat & hæc simili modo non sine periculo nauigantium, cùm appropinqua uere terris. Quippe uelis sæpè insidunt, & hoc semper noctu, merguntq; nauigia. Iter est

his per

his per hospitia certa. Austro non uolant, humido scilicet & grauiore uento. Aura tamen uehi uolunt, propter pondus corporum, uirēsq; paruas. Hinc uolantium illa conuestio labore expressa. Aquilone ergo maximē uolant ortyometra duce. Primam earum terrā appropinquantem accipiter rapit. Semper hinc remeantes comitarum sollicitant: abeuntque unā persuasā glottis, & otis, & cychramus. Glottis praelongam exerit linguam: unde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione auidē profectam, pœnitentia in uolaru cum labore scilicet subit. Reuerti incomitatam piget, & sequi: nec unquam plus uno die pergit: in proximo hospitio deferit. Verū inuenitur alia, antecedente anno relicta: simili modo in singulos dies. Cychramus perseverantior festinat etiam peruenire ad expetitas sibi terras. Itaq; noctu is eas excitat, admonētque itineris. Otis bubone minor est, noctuis maior, auribus plumeis eminentibus: unde & nomen illi: quidam Latine a sonem uocant: imitatrix aliās auis ac parasita, & quodam genere saltatrix. Capitur haud difficulter, ut noctuā, tintenta in aliquo, circumeunte alio. Quod si uentus agmen aduerso flatu cœperit inhibere, pondusculis lapidum apprehensis, aut gutture harena repleto, stabilitā uolant. Coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus: quam ob causam eas damnauere mensā, simulque comitalem propter morbum despui suetum, quem solā animalium sentiunt, præter hominem.

De hirundinibus, merulis, turdis, & sturnis, turturibus & palumbis.

C A P. X X I I I.

A Beunt & hirundines hybernus mensibus, sola carne uescens auis ex iis quæ adu-
cos ungues non habent: sed in uicina abeunt, apricos secutæ montium recessus: in-
ueniuntque iam sunt ibi nudæ atque deplumes. Thebarum tecta subire negātur, quoniam
urbs illa sæpius capta sit: nec Bizis in Thracia, propter scelera Terei. Cecina Volaterra-
nus equestris ordinis quadrigarum dominus, compræhensas in urbem secum auferens,
uictoriæ nuntias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illito uictoriæ colore. Tra-
dit & Fabius Pictor in Annalibus suis, cum obsideretur præsidium Romanum à Ligusti-
nis, hirundinem à pullis ad se allatam: ut lino ad pedem eius alligato nodis significaret,
quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merulæ, turdique, & stur-
ni simili modo in uicina. Sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, uisi sæpe ibi, quod
hybernū pabulum petunt: itaque in Germania hyeme maximē turdi cernuntur. Ve-
rius turtur occultatur, pennasque amittit. Abeunt & palumbes, quoniam & in iis incer-
tum. Sturnorum generi proprium cateruatim uolare, & quodam pilæ orbe circummagi,
omnibus in medium agmen tendentibus. Volucrum soli hirundini flexuosi uolatus, ue-
lox celeritas: quibus ex causis neque rapinæ cæterarum alitum obnoxia est. Eadem de-
mum sola auium non nisi in uolatu pascitur.

Quæ auium peremes, quæ semestres, quæ trimestres.

C A P. X X V.

Temporum magna differentia auib. Perennes, ut columbæ: semestres, ut hiru-
dines: trimestres, ut turdi & turtures, & quæ, cum foetum eduxere, abeunt, ut gal-
guli, upupa.

De auib. mira.

C A P. X X V I.

A Vthores sunt, omnibus annis aduolare Ilium ex Aethiopia aues, & configere ad
Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas uocant. Hoc idem quinto quoque
anno facere eas in Aethiopia circa regiam Memnonis, exploratū sibi Cremutius tradit.
Simili modo pugnant Meleagrides in Bœotia. Africæ hoc est gallinarum genus, gibberum,
uariis spartum plumis: quæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas rece-
ptæ propter ingratum uirus. Verū Meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auib. seleucidibus.

C A P. X X V I I.

S Eleucides aues uocantur, quarum aduentum ab Ioue precibus impetrant Casii non
stis incolæ, fruges eorum locustis uasstantibus. Nec unde ueniant quoue abeant, com-
pertum, nunquam conspedit, nisi cum præsidio earum indigetur.

*† Scripti co.
paulo aliter,
sed eodē sen-
su: Intentam
in aliquē cir-
cumeunte
alio.
† ueratrī*

Inuocant & Aegyptii ibes suas contra serpentium aduentum:& Elei Myiagron Deum, muscarum multitudine pestilentiam adferente: quæ protinus intereunt, qua liturum est illi die.

*Quæ aues in quibus locis non sunt, & quæ mutant colorem & vocem,
& de luscinijs.*

Sed in secessu auium & nocturnis paucis diebus latere traduntur: quarum genus in Cre-
sta insula non est: etiam si qua inuecta sit emoritur. Nam hæc quoque mira naturæ differ-
rentia: alia aliis locis negat, tanquam genera frugum fruticumue, sic & animalium: non
nasci, translatitium: inuecta emori, mirum. Quid est illud unius generis salutis aduersum, 10
quæ uel ista naturæ inuidia: aut qui terrarum dicati auibis termini? Rhodus aquilam non
habet. Transpadana Italia iuxta Alpes Larium lacum appellat, & amœnum arbusculo, agro,
ad quem ciconiæ non permeant: sicuti nec octauum circa lapidem ab eo, immensa alio-
qui finitimo Insubrium tractu, examina gracculorum monedularumque, cui soli aui su-
racitas auri argentique præcipuè mira est. Picus Martius in Tarentino agro negatur esse.
Nuper, & adhuc tamen rara, ab Appennino ad urbem uersum cerni cæpere picarum gene-
ra, quæ longa insignes cauda uariæ appellantur. Proprium his caluescere omnibus annis,
cùm serantur rapa. Perdices non transeunt Bæotiæ fines in Attica: nec ulla auis in Pon-
to, insula qua sepultus est Achilles, sacratam ei ædem. In Fidenate agro iuxta urbem ci-
conia nec pullos nec nidum faciunt. At in agrum Volaterranum palumbium uis è mari 20
quotannis aduolat. Romæ in ædem Herculis in foro Boario, nec muscæ, nec canes intrât.
Multa præterea similia, quæ prudens subinde omitto in singulis generibus, fastidio par-
cens: quippe cùm Theophrastus tradat inuectitias esse in Alia etiam columbas, & pauo-
nes, & coruos, & in Cyrenaica uocales ranas. Alia admiratio circa oscines: ferè mutant
colorem uocemque tempore anni, ac repente fiunt aliæ: quod in grandiore alitum gene-
re grues tantum. Eæ enim senectute nigrescunt. Merula ex nigra rufescit, canit æstate,
hyeme balbutit, circa solstitium muta. Rostrum quoque anniculis in ebur transfiguratur,
duntaxat maribus. Turdis color æstate circa ceruicem uariis, hyeme concolor. Luscini-
is diebus ac noctibus cõtinuis xv. garrulus sine intermisso cantus, densante se frondium
germine, non in nouissimum digna miratu uis. Primum tanta uox tam paruo in corpore 30
fculo, tam pertinax spiritus. Deinde in una perfecta musicæ scientiâ modulatus editur
sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc uariatur inflexo, nunc distingui-
tur conciso, copulatur intorto, promittitur reuocato, infuscatur ex inopinato: interdum
& secum ipse murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extensus, ubi uisum est, ui-
brans, summus, medius, imus. Breuiterque omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis ti-
biarum tormentis ars hominû excogitauit: ut non sit dubium hanc suauitatem præmon-
stratam efficaci auspicio, cùm in ore Stesichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis
esse, plures singulis sunt cantus, nec iidem omnibus, sed sui cuique. Certant inter se, pa-
lammque animosa contentio est. Victa morte finit sæpe uitari, spiritû prius deficiente, quàm
cantu. Meditantur aliæ iuniores, uersusque: quos imitentur accipiunt. Audit discipula inten- 40
tione magna & reddit, uicibusque: recitent. Intellegitur emendatæ correctio, & in docente
quædam reprehensio. Ergo seruorum illis pretia sunt, & quidem ampliora, quàm quibus
olim armigeri parabantur. Scio festiis sex, candidam aliquin, quod est præpè inuisita-
tum, uenisse, quæ Agrippinæ Claudii principis coniugi dono daretur. Visum iam sæpe
iussas canere cœpisse, & cum symphonia alternasse: sicut homines repertos, qui sonum
earum, addita in transuersas harundines aqua, foramen inspirantes, linguæ uel parua ali-
qua opposita mora, indiscreta redderent similitudine. Sed eæ tantæ tamque artifices argu-
tiæ à xv. diebus paulatim desinunt, nec ut fatigatas possis dicere aut fatiari. Mox altu
aucto in totum alia uox fit, nec modulata, aut uaria. Mutatur & color. Postremo hyeme
ipsa non cernitur. Linguis earum tenuitas illa prima non est, quæ cæteris auibis. Pariunt 50
uere primo cum plurimum sena oua. Alia ratio ficedulis. Nam & formâ simul coloremque
mutant.

† Alias
Amœnum ara
bustato agro
Et nec ui uer
bum illud uis
deatur in soli
tuni, sicut
etiam in ista
libr. 17. cap.
23. uerbum
Arbustare
usurpassi Pli
nium pro eo
quod est ara
bustato agrum
conferere.

† Sunt qui
hic, Sonum
legere ma-
lint, quàm
formâ, Aria
stotelis au-
thoritate ad
ducti, qui li-
bro 9. Hist.
animal. cap.
4. de mutua
ficedula &
melancory
phimutatio-
ne loquens,
sic ait, Δι-
αφ' ους αὐ-
τῶν ὁρῶται
ἀλλ' ἄλλων
ἀνθρώπων
πρὸς ἑαυτὰς
τῆς φωνῆς.

mutant. Hoc nomen non nisi autumno habent: postea melancoryphi uocantur. Sic & erithacus hyeme, idem phœnicurus æstate. Mutat & upupa, ut tradit Aeschylus Poeta, ob scena aliàs pastu auis, crista uisenda plicatili, contrahens eam subrigensq; per longitudinem capitis. Oenanthæ quidem etiam istatos latebræ dies habet, ex oriente Sirio occultata, ab occasu eiusdem prodit: quod miremur, ipsis diebus utrunque. Chlorion quoque, qui totus est luteus, hyeme non uisus, circa solstitia procedit.

De merulis.

C A P. X X X.

Merula circa Cyllenen Arcadiæ, nec usquam aliubi, candida nascuntur. Ibis circa Pelusium tantum nigra est, cæteris omnibus locis candida.

Tempus auium genitura.

C A P. X X X I.

Oscines, præter exceptas, non temerè fœtus faciunt ante æquinoctium uernum, aut post autumnale: ante solstitium autem dubios, post solstitium uirales.

De halcyonibus, & de diebus earum nauigabilibus, & gaudijs, & mergis.

C A P.

X X X I I.

EO maximè sunt insignes halcyones. Dies earum partus, maria, quæq; nauigant, nouere. Ipsa auis paulo amplior passere, colore cyaneo ex parte maiore, tantum purpureis & candidis admixtis pennis, collo gracili ac procero. Alterum genus earum magnitudine distinguitur & cantu. Minores in harundinetis canunt. Halcyonem uidere rarissimum est, nec nisi Vergiliarum occasu, & circa solstitia brumæ uic, naue aliquando circumuolata statim in latebras abeunt. Fortificant bruma, qui dies halcyonides uocantur, placido mari per eos & nauigabili, Siculo maximè. In reliquis partibus est quidem mitius pelagus, Siculum utique tractabile. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. Nidi earum admirationem habent pilæ figura, paulum eminenti ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine: ferro intercidi non queunt, franguntur ictu ualido, ut spuma arida maris. Nec unde confingantur, inueniunt. Putant tæx spinis aculeatis piscibus enim uiuunt. Subeunt & in amnes. Pariunt oua quina. Gaudet in petris nidificant, mergi & in arboribus. Pariunt plurimum terna: sed gaudet æstate, mergi incipiente uere.

De auium solertia in nidificando, hirundine, argatili, cinnamo logis, & perdicibus.

C A P.

X X X I I I.

Halcyonum nidi figura, reliquarum quoq; solertiæ admonet: neq; alia parte ingenia auium magis admiranda. Hirundines luto construunt, stramento roborant. Si quando inopia est luti, madefactæ multa aqua pennis puluerem spargunt. Ipsum uerò nidum mollibus plumis floccisque consternunt tepesciendis ouis, simul ne durus sit infantibus pullis. In fœtu summa æquitate alternant cibum. Notabili munditia egerunt excrementa pullorum: adulteriorq; circumagi docent, & foris saturitatem emittere. Alterum genus hirundinum est rusticarum & agrestium, quæ raro in domibus, diuersos figura, sed eadem materia confingunt nidos, totos supinos, faucibus porrectis in angustum, utero capaci: mirum qua periticia & occultandis habiles pullis, & substernendis molles. In Aegypti Heracleotico ostio molem continuatione nidorum euaganti Nilo inexpugnabilem opponunt stadii ferè unius spatio: quod humano opere perfici non posset. In eadem Aegypto iuxta oppidum Copton insula est sacra Isidi, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, incipientibus uernis diebus palea & stramento rostrum eius firmantes, continuatis per triiduum noctibus tanto labore, ut multas in opere emori constet. Ea militia illis cum anno redit semper. Tertium est earum genus, quæ ripas excauant, atq; ita internidificant. Harum pulli ad cinerè ambusti, mortifero faucium malo, multisq; aliis morbis humani corporis medentur. Non faciunt hæc nidos, migrantque multis diebus antè, si futurum est ut auctus amnis attingat. In genere parrarum est, cui nidus ex musco arido ita absoluta perficitur pila, ut inueniri non possit aditus. Argatilis appellatur, eadem figura ex lino intermixta. Picorum aliquis suspendit in furculo primis in ramis cyathi modo, ut nulla quadripes possit accedere. Galgulos quidem ipsos dependentes pedibus somnum capere con-

† Legendum uidetur, Ex spinis aculeatis piscibus. Iussu Arist. Hist. animal. lib. 3. ca. 14. ubi halcyones nidos conficere tradat. In τῶν ἀνὰ δῶν τῶν βελώνων.

firmant, quia tutiores ita se sperent. Iam publicum quidem omnium est, tabulata ramorum sustinendo nido providè eligere, camerâq; ab imbris, aut fronde protegere densa. In Arabia cinnamologos avis appellatur: cinnami furculis nidificat. Plumbatis eos sagittis decutiunt indigenæ, mercis gratia. † In Scythis avis magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle semper in cacuminibus ramorum suspensa. Picæ cum diligentius visum ab homine nidum sensere, oua transferunt alio. Hoc in his avibus, quarum digiti non sunt accommodati complectendis transferendisq; ovis, miro traditur modo. Namq; furculo super bina oua imposito, ac ferruminato alui glutino, subdita ceruice medio, æqua utrinq; libra deportant alio. Nec uerò iis minor solertia, quæ cubacula in terra faciunt, corporis gravitate prohibita sublime petere. Merops uocatur, genitores suos reconditos pascens, pallido intus colore pennarum, supernè cyaneo, primori subruilo. Nidificat in specu sex pedum deorsum altitudine. Perdices spina & frutice sic muniant receptaculum, ut contra feras abundè uallentur. Ovis stragulum molli pulvere contumulant, nec in quo loco peperere incubant: nec cui frequentior conuersatio sit suspecta, transferunt alio. Illæ quidè & maritos suos fallunt, quoniâ intemperantia libidinis frangunt earum oua, ne incubando detineantur. Tunc inter se dimicant mares desiderio foeminarum: uictum aiunt Venerem pati. Id quidem & coturnices, Trogus, & gallinaceos aliquando: perdices uerò à domitis feros & nouos aut uictos iniri promiscuè. Capiuntur quoq; pugnacitate eiusdem libidinis, contra aucupis t indicè exeunte in prælium duce totius gregis. Capto eo procedit alter, ac subinde singuli. Rursus circa conceptum foeminæ capiuntur, contra aucupum foeminam exeuntes, ut rixando abigant eam. Neque in alio animali par opus libidinis. Si contrà mares steterint foeminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem exerta lingua per id tempus æstuant, concipiuntq; superuolantium † afflatu, sæpe uoce tantum audita masculi. Adeoq; uincit libido etiam foetus charitatè, ut illa furtim & in occulto incubans, cum sensu foeminam aucupis accedentem ad marem, recanat reuocetque, & ultro præbeat se libidini. Rabie quidem tanta feruntur, ut in capite aucupantiu sæpe cæcæ metu sedeant. Si ad nidum is coeperit accedere, procurrit ad pedes foeta, prægrauè aut delumbem sese simulans, subitoque in procurfu aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala aut pedibus: procurrit iterum, iam iam præhensurum effugiens, spemq; frustrans, donec in diuersum abducatur à nidis. Eadem pauore libera, ac materna uacans cura, in sulco resupina gleba se terræ pedibus appræhensa operit. Perdicum uita ad sexdecim annos durare existimatur.

De columbis.

CAP. XXXIII.

Ab his columbarum maximè spectantur simili ratione mores iidem: sed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugii fidem non uiolant, communemque seruant domum. Nisi cœlebs aut uidua, nidum non relinquit. Et imperiosos mares, subinde etiam iniquos, ferunt: quippe suspicio est adulterii, quamuis natura non sit. Tunc plenum querela guttur, sæuèque rostro ictus, mox in satisfactione exosculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus aduatio. Amor utrique sobolis æqualis: sæpe & ex hac causa castigatio, pigrius intrante foemina ad pullos. Parturienti solatia & ministeria ex mare. Pullis primò saliosiore terram collectam gutture in ora inspuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. Proprium generis eius & turturum, cum bibant, colla non resupinare, largèque bibere iumentorum modo.

De palumbibus.

CAP. XXXV.

Uuere palumbes ad xxx. annu, aliquos ad xl. habemus auctores, uno tantum incommodo unguium, eodem & argumento senectæ, qui citra perniciem recidunt. Canes omnibus similis atq; idem, trino conficitur uersu, præterque in clausula gemitu: hyme mutis, uere uocalibus. Nigidius putat, cum oua incubat, sub teo nominatâ palumbè relinquere nidos. Pariunt autè post solstitium. Columbæ & turtures octonis annis uiuunt.

De passeribus.

CAP. XXXVI.

Contra passeri minimum uitæ, cui salacitas par. Mares negantur anno diutius durare, Cargumento quia nulla ueris initio appareat nigrigudo in rostro, quæ ab æstate incipit.

† Aristoteles libro 9. Hist. animal. cap. 33. (una de hunc locum trāsiliit Plinius) autem hanc Scythiam, ipsam esse otidem tradit, non aliam otidis magnitudinem. Quis sit, ut nonnulli hic malint legere: in Scythia avis magna, nomine otis. † Sunt, qui Illicem, maxime, quæ Indicem.

† Melius, olfactu: addit pulante etiam Aristoteles de Generat. animal. libr. 3, cap. 1. ubi sic habet: Οσπρῶν μὲν τὸ ἀπὸ τοῦ οὐροῦ, ἢ ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν πρῶτον. hoc est, aut marem olfactu cientes, aut uocem eius audientes.

pit. Fœminis longiusculum spatium. Verùm columbis inest quidam & gloriæ intellectus. Nosse credas suos colores, uarietatemq; dispositam: quin etiam ex uolatu queritur plaudere in cælo, uarietq; fulcare. Qua in ostentatione, ut uinctæ, præbentur accipitri, implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur, alioquin soluto uolatu in multum uelociore. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit.

De tinnunculo.

C A P. XXXVII.

O Bid cum iis habenda est auis, quæ tinnunculus uocatur. Defendit enim illas, terræque accipitres naturali potentia, in tantum, ut uisum uocemq; eius fugiant. Hac de causâ præcipuus columbis amor eorum. Feruntque, si in quatuor angulis defodiantur in
10 ollis nouis oblitis, non mutare sedem columbas: quod auro insectis alarum articulis quæsiere aliqui, non aliter innoxii uulneribus, multiuaga alioquin aue. Est enim ars illis inter se blandiri, & corrumpere alias, furtq; comitiores reuerti. Quin & internuntia in rebus magnis fuisse, epistolas annexas earum pedibus obsidione Mutinensi in castra Consul
lum, Decimo Bruto mittente. Quid uallum & uigil obsidio, atque etiam retia amne præ
tenta profuere Antonio, per cælum eunte nuntio? Et harum amore insaniunt multi: super
recta edificat turres iis, nobilitatq; singularem & origines narrant, uetere iam
exemplo. L. Axius eques Romanus ante bellum ciuile Pompeianum denariis quadringentis
singula paria uenditauit, ut M. Varro tradit. Quin & patriam nobilitauere, in Cam
pania grandissimæ prouenire existimata. Harum uolatus in reputationem cæterarum
20 quoque uolucrum nos impellit.

De uolatu & incessu auium.

C A P. XXXVIII.

O Mnibus animalibus reliquis certus & uniusmodi, & in suo cuique genere incessus
est: aues solæ uario meatu feruntur & in terra, & in aere. Ambulant aliquæ, ut cor
nices: salunt aliquæ, ut passeræ, merulæ: currunt, ut perdices, rusticulæ: ante se pedes iaci
unt, ut ciconiæ, grues: expandunt alas, pendentesque raro interuallo quatunt, aliæ cre
brius, sed & primas duntaxat pennas: aliæ & tota latera pandunt: quædam uerò maiore
ex parte compressis uolant: percussq; semel aliquæ & gemino ictu aere feruntur: uel ut
inclusum eum prementes, ei aculantur sese in sublime, in rectum, in pronum. Impingi pu
tes aliquas, aut rursus ab alto cadere has, illas salire. Anates solæ, quæque sunt eiusdem
30 generis, in sublime protinus sese tollunt, atque euestigio cælum petunt, & hoc etiam ex
aqua. Itaque in foueas quibus feras ueniamur, delapsæ solæ euadunt. Vultur, & ferè gra
uiores, nisi ex procursu, aut alioiorem cumulo immissæ non euolant, cauda reguntur. Aliæ
circumspiciunt, aliæ flectunt colla. Nonnullæ uescuntur ea, quæ rapuere pedibus. Sine uo
ce non uolant multæ: aut è contrario semper in uolatu silent. Subrectæ, pronæ, obliquæ,
in latera, in ora, quædam & resupinæ feruntur: ut si pariter cernantur plura genera, non
in eadem natura meare uideantur.

De apodibus.

C A P. XXXIX.

P Lurimum uolant, quæ apodes, quia careant usu pedum: ab aliis cypseli appellantur,
hirundinum specie. Nidificant in scopulis. Hæ sunt, quæ toto mari cernuntur: nec
40 unquam tam longo naues, tam quæ continuo cursu recedunt à terra, ut non circumuo
litent eas apodes. Cætera genera residunt & insistant: his quies, nisi in nido, nulla: aut pen
dent, aut iacent. Et ingenia æquè uaria, ad pastum maximè.

De caprimulgis & plateis.

C A P. XL.

C Aprimulgi appellantur grandioris merulæ aspectu, fures nocturni: interdiu enim ui
su carent. Intrant pastorum stabula, caprarumque uberibus aduolant suctum pro
pter lætis: qua iniuria uber emoritur, caprisq; cæcitas, quas ita mulserè, oboritur. Platea
nominatur, aduolans ad eas, quæ se in mari mergunt, & capita illarum morfu corripens,
donec capturam extorqueat. Eadem cum deuoratis se impleuit conchis, calore uentris
coctas euomit, atque ex iis esculenta legit, testas excernens.

De ingenijs auium.

C A P. XLI.

V Illaribus gallinis & religio inest. Inhorrescunt edito ouo, excutiantque sese, & cir
m 4

cumactæ purificant, ac festuca aliqua sese & oua lustrant.

De carduele, & psittacò, & aibus quæ loquuntur.

C A P. X L I I.

Minimæ auium cardueles imperata faciūt, nec uoce tantum, sed pedibus & ore pro manibus. Est quæ bouum mugitus imitetur, in Arelatēsi agro taurus appellata, alioquin parua. Est quæ equorum quoq; hinnitus, anthus nomine, herbæ pabulo aduentu eorum pulsā imitatur, ad hunc modum se ulciscens. Super omnia humanas uoces reddunt, psittaci quidem etiā sermocinantes. India hanc auem mittit, sittacen uocat, uiridem toto corpore, torque tantum miniato in ceruice distinctam. Imperatores salutat, & quæ accipit uerba, pronuntiat, in uino præcipuè lasciua. Capiti eius duritia eadem, quæ rostro. Hoc, cum loqui discit, ferreo uerberatur radio: non sentit aliter ictus. Cum deuolat, rostro se excipit, illi innititur, leuiorēq; se ita pedum infirmitati facit. Minor nobilitas, quia nō ex longinquo uenit, sed expressior loquacitas, certo generi picarū est. Adamant uerba, quæ loquantur. Nec discunt tantum, sed diligunt: meditantēq; intra semet, cura atq; cogitatione intentionem non occultant. Constat emori uictas difficultate uerbi, ac nisi subinde eadem audiant, memoria falli: quærentes mirū in modum hilarari, si interim audierint id uerbum. Nec uulgaris iis forma, quamuis non spectanda. Satis illis decoris in specie sermonis humani est. Verū addiscere alias negant posse, quā quæ ex genere earū sunt, quæ glande uescantur: & inter eas facilius, quibus quini sunt digiti in pedibus: ac ne eas quidem ipsas, nisi primis imobus uitæ annis. Latior iis est lingua: omnibūq; in suo cuique genere, quæ sermonem imitantur humanum: quanquam id penē in omnibus contingit. Agrippina coniunx Claudii Cæsaris turdum habuit (quod nunquā antē) imitantem sermones hominum, cum hæc proderent. Habebant & Cæsares iuuenes sturnum, item lusciniæ, Græco atque Latino sermone dociles: præterea meditantes in diem, & assidue noua loquentes longiore etiam contextu. Docentur secretò, & ubi nulla alia uox misceatur, assidue qui crebrò dicat ea, quæ condita uelit, ac cibis blandiente.

De coruorum intelligentia.

C A P. X L I I I.

Reddatur & coruis sua gratia, indignatione quoq; populi Ro. testata, non solum conscientia. Tiberio principe ex fœtu supra Castorū ædem genitus pullus, in oppositam furinā deuolauit, etiā religione cōmendatus officinæ domino. Is maturè sermoni assuefactus, omnibus matutinis euolans in rostra, in forum uersus, Tiberiū, dein Germanicum & Drusum Cæsares nominatim, mox transeuntē populum Rom. salutabat, postea ad tabernam remeans, plurium annorū assiduo officio mirus. Hunc siue æmulatione † uicinitatis manceps proximæ futrinæ, siue iracundia subita, ut uoluit uideri, excrementis eius imposita calceis macula, exanimauit, tanta plebei consternatione, ut primò pulsus ex ea regione, mox & interemptus sit, funūq; innumeris aliti celebratū exequiis, constratū lectum super Aethiopum duorum humeros, præcedente tibicine, & coronis omniū generum, ad rogum usq; qui constructus dextra uia Appiæ ad secundum lapidem, in campo Rediculi appellato, fuit. Ad eodē satis iusta causa populo Rom. uisa est exequiarū, ingenium auis, aut supplicii de ciue Romano, in ea urbe, in qua multorū principum nemo duxerat funus, Scipionis uerò Aemiliani post Carthaginem Numantiāque deletas ab eo, nemo uindicauerat mortem. Hoc gestum M. Seruilio, C. Cestio Coss. ad v. Calend. April. Nunc quoq; erat in urbe Roma, hæc prodente me, equitis Ro. cornix è Bætica, primum colore mira admodum nigro, deinde plura contexta uerba exprimens, & alia atque alia crebrò addiscens. Necnon & recens fama Crateri Monocerotis cognomine, in Erizena regione Asiæ coruorum opera uenantis, † eodē quiddē deuehebat in syluas eos confidentes corniculis humerisque illi uestigabant agebantque, eodē perducta consuetudine, ut exeuntem sic comitarentur & feri. Tradendum putauere memoriæ quidam, uisum per sitim lapides congerentem in situlam monumenti, in qua pluuia aqua durabat, sed quæ attingi non posset: ita descendere pauentem expressisse tali congerie, quantū poturo sufficeret.

De Diomedæis aibus.

C A P. X L I I I I.

Nec Diomedæas pateribo aues: Iuba cataractas uocat, eis esse dentes, oculōsq; igneo

† incitatus

† In scriptis
codicibus
participio
Venātis clau
ditur sentē
tia. Deinde
sequitur
Equo deue
hebat in syl
uas eos &c.

igneo colore, cætero candidis tradens. Duos semper iis duces: alterum ducere agmen, alterum cogere. Scrobes excavare rostro, inde crate consternere, & operire terra, quæ ante fuerit egesta: in his foetificare. Fores biñas omnium scrobibus: orientem spectare, quibus exeant in pascua: occasum, quibus redeant. Aluum exoneraturas subuolare semper, & contrario statu. Vno hæc in loco totius orbis uisuntur, in insula, quam diximus nobilem Diomedis tumulo atque delubro, contra Apuliæ oram, fulicarum similes. Aduenas barbaros clangore infestant, Græcis tantum adulantur, miro discrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ædémque eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt atque purificant: unde origo fabulæ, Diomedis socios in earum effigies mutatos.

Quæ animalia nihil discant.

C A P. XLV.

Non omittendum est, cum de ingeniis differimus, è uolucris hirundines esse indociles, è terrestribus mures: cum elephanti iussa faciant, leones iugum subeant, in mari uituli, totque piscium genera mitescant.

De potu auium.

C A P. XLVI.

Bibunt aues suctu, ex his quibus longa colla, intermittentes, & capite resupinato uelut infundentes sibi. Porphyrio solus morsu bibit. Idem est proprio genere, omnem cibum aqua subinde tingens, deinde pede ad rostrum, ueluti manu, afferens. Laudatissimi in Comagene. Rostra iis & prælonga crura rubent.

De himantopode, & onocrotalis, & de peregrinis auib.

C A P. XLVII.

Hæc quidem & himantopodi, multo minori, quanquam eadem crurum altitudine. Nascurtur in Aegypto. Insistit ternis digitis. Præcipuè ei pabulum muscæ. Vita in Italia paucis diebus. Grauiore omnes fruge uescuntur, altiuolæ carne tantum. Inter aquaticas mergi soliti sunt deuorare, quæ cæteræ reddunt. Olorum similitudinem onocrotali habent: nec distare existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius ueri genus. Huc omnia inexplabile animal congerit, mira ut sit capacitas. Mox perfecta rapina, sensim inde in os reddita, in ueram aluum ruminantis modo refert. Gallia hos septentrionali proxima Oceano mittit. In Hercynio Germaniæ saltu inuisitata genera alitum accepimus, quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus: in cæteris nihil præter nobilitatem longinquitate factam, memorandum occurrit.

De multarum auium nominibus, & natura.

C A P. XLVIII.

Phalerides in Seleucia Parthorum, & in Asia aquaticarum laudatissima: rursus phasianæ in Colchis geminas ex pluma aures submittunt subriguntque. Numidicæ in parte Africae Numidia, omnesque iam in Italia. Phœnicopteri linguam præcipui saporis esse, Apicius docuit, nepotum omnium altissimus gurgis. Attagen maximè Ionius celebratur, uocalis aliàs, captus uerò obmutescens, quondam extimatus inter raras aues. Iam & in Gallia Hispaniæque capitur, & per Alpes etiam, ubi & phalacrocoraces aues, Balearium insularum peculiare: sicut Alpium pyrrhocorax, luteo rostro: & præcipuo sapore lagopus. pedes leporino uillo nomen ei hoc dedere, cætero candidæ, columbarum magnitudine. Non extra terram eam uesci facillè, quando nec uiua mansuescit, & corpus occisæ statim marcescit. Est & alia nomine eodem, à coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo tinctu cibis gratissima. Visam in alpiibus ab se peculiarem Aegypti ibi M. Egnatius Caluinus præfectus earum prodidit.

De nouis auib & fabulosis.

C A P. XLIX.

Venere in Italiam Bebriacibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc uocantur) rurdorum speciei, paulum infra columbas magnitudine, sapore grata. Baleares insulæ nobiliorem etiam supra dicto porphyrionem mittunt. Ibi & buteo accipitrum generis in honore mensarum est: item uipiones: sic enim uocant minorem gruem. Pegafos equino capite uolucres, & gryphas aurita aduncitate rostri, fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia. Equidem & tragopanadem, de qua plures affirmant, maiorem aquila, cornua in temporibus curuata habentem, ferruginei coloris, tantum

capite phœniceo. Nec Sirenes impetraverint fidē: licet affirmet Dino, Clitarchi celebrati authoris pater, in India esse: mulceriq; earum cantu, quos grauatos somno lacerent. Qui credit ista, & Melampodi profectō aures lambendo, dedisse intellectum auium sermonis dracones non abnuet: uel quæ Democritus tradit, nominando aues, quarum confuso sanguine serpens gignatur: quem quisquis ederit, intellecturus sit a litum colloquia: quæque de una aue galerita priuatim commemorat, etiam sine his immensa uitæ ambage circa auguria. Nominantur ab Homero scopes, auium genus: neque harum satyricos motus, cum insident, plerisq; memoratos facillè conceperim mente: neque ipsæ iam auestnasuntur. Quamobrem de confessis disseruisse præstiterit.

Quis gallinas fœcundare instituerit. De auarijs, & quis ea primus instituerit.

CAP. I.

Gallinas saginare Deliaci cœpere: unde pestis exorta, opimas aues, & suopte corporio unctas deuorandi. Hoc primum antiquis cœnarum interditi exceptum inuenio iam lege C. Fannii Cos. x i. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid uolucrum poneretur præter unam gallinam, quæ non esset altilis: quod deinde caput translātū, per omnes leges ambulauit. Inuentumq; diuerticulum est, in fraude earum gallinaceos quoque pascendi lacte madidis cibis: multo ita gratiores approbantur. Fœminæ quidem ad saginam non omnes eliguntur, nec nisi in ceruice pingui cure. Postea culinarum artes, ut clunes spectentur, ut diuidantur in tergora, ut à pede uno dilatata repositoria occupent. Dedere & Parthi cocis suos mores. Nec tamen in hoc mangonio quicquam torum placet: hic clune, alibi pectore tantum laudatis. Auaria primus instituit, inclusis omnium generum auibus, † M. Lælius Strabo Brundusii equestris ordinis. Ex eo cœpimus carcere animalia cœercere, quibus natura cælum assignauerat.

De Aesopi patina.

CAP. L I.

Maximè tamen insignis est in hac memoria, Clodii Aesopi tragici histronis patina, sexcentis H-s. taxata: in qua posuit aues cantu aliquo, aut humano sermone uocales, nummis sex singulas coemptas: nulla alia inductus suauitate, nisi ut in his imitationem hominis manderet, ne quæstus quidem suos reueritus illos opimos & uoce meritos, dignus prorsus filio, à quo deuoratas diximus margaritas. Non sit tamen (ut uerum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis: nisi quod minus est, summas rerum naturæ opes, quam hominum linguas, cœnasse.

De generatione auium, & præter aues quæ quadrupedes oua pariant.

CAP. L II.

Generatio auium simplex uidetur esse, cum & ipsa sua habeat miracula, quoniam & quadrupedes oua gignunt, chamæleontes, lacertæ, & quæ diximus inter serpentes. Pennatorum autem infœcunda sunt, quæ ad uncōs habent ungues: cenchris sola ex his supra quaterna edit oua. Tribuit hoc auium generi natura, ut fœcundiores essent fugaces earum, quam fortes. Plurima pariunt struthiocameli, gallinæ, perdices, fali. Coitus auibus duobus modis: fœmina humi confidente, ut in gallinis: aut stante, ut in gruibus. Ouorum alia sunt candida, ut columbis, perdicibus: alia pallida, ut aquaticis: † alia punctis distincta, ut meleagridi: alia rubri coloris, ut phasianis, cenchridi. Intus autem omne ouum uolucrum bicolor. Aquaticis lutei plus, quam albi, idque ipsum magis luridum, quam ceteris. Piscium unus color, in quo nil candidi. Auium oua ex calore fragilia, serpentium ex frigore lenta, piscium ex liquore mollia. Aquatiliū rotunda, reliqua ferè fastigio cacuminata. Exeunt à rotundissima sui parte, dum pariuntur, molli putamine, sed protinus durescunt, quibuscunq; emergunt portionibus. Quæ oblonga sint oua, gravioris saporis putat Horatius Flaccus. Fœminam edunt, quæ rotundiora gignuntur, reliqua marem. Umbilicus ouis à cacumine inest, ceu gutta eminens in putamine.

De ouorum generatione, incubatu auium, & coitu.

CAP. L III.

Quædam omni tempore coeunt, ut gallinæ, & pariunt, præterquā duobus mensibus hyemis brumalibus. Ex iis iuuentæ plura, quam ueteres, sed minora: & in eodè sætu prima ac nouissima. Est autē tanta fœcunditas, ut aliquæ & sexagena pariāt, aliquæ quotidie, aliquæ bis die, aliquæ in tantum, ut effœtæ moriantur. Hadrianus laus

maxima.

Olyssæ li.
bro 5.
tuoscuntur

† Legendum uidetur, M. Lentus, ex Varronis de Re rust. li. 3. cap. 5. Vnde locū hūc mutatus est Plinius.

† Arist. li. 6. Hist. animal. cap. 2. (unde hic locus ad uerbum est translatus) phasiano oua triquit punctis distincta, quemadmodum & meleagridi, cenchridi autem rubra. Quod sit, ut locum hunc ita legendum existimemus: Alia punctis distincta, ut meleagridi, & phasianis: alia rubri coloris, ut cenchridi.

maxima. Columbae decies anno pariunt, quaedam & undecies: in Aegypto etiam brumali mense. Hirundines, & merulae, & palumbi, & turtures bis anno pariunt: caeterae aues ferè semel. Turdi in cacuminibus arborum luto nidificantes, pene contextim, in fecessu generant. A coitu x. diebus ova marescunt in utero. Vexatae autem gallinae & columbae penna euulsa, aliae simili iniuria, diutius. Omnibus ovis medio utelli parua inest uellut sanguinea gutta, quod esse cor auium existimant, primum in omni corpore id gigni opinantes in oio certè gutta salit, palpitatq; ipsum animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo est. Omnibus intus caput maius toto corpore: oculi compressi capite maiores. Increfcente pullo, candor in medium uertitur, luteum circumfunditur. Vicesimo die, si moueatur ouum, iam uiuentis intra putamen uox auditur. Ab eodem tempore plumescit, ita positus, ut caput supra dextrum pedem habeat, dexteram uerò alani supra caput. Vitellus paulatim deficit. Aues omnes in pedes nascuntur, contra quàm reliqua animalia. Quedam gallinae omnia gemina ova pariunt, & geminos interdum excludunt, ut Cornelius Celsus auctor est, alterum maiorem. Aliqui negant omnino geminos excludi. Plus uicena quina incubanda subiici uerant. Parere à bruma incipiunt. Optima foetura ante uernum aequinoctium. Post solstitium nata non implent magnitudinem iustam, tantòque minus, quantò serius prouenere.

De uitijs, & remedijs incubantium.

CAP. LIIII.

OVa incubari intra x. dies edita utilissimum, uetera aut recentiora infœcunda. Subiici impari numero debent. Quarto die postquam capere incubari, si contra lumen cacumine ouorum appressis una manu, purus & uniuersimodis perluceat color, sterilia existimantur esse, proq; eis alia substituenda. Et in aqua est experimentum: inane fluitat: itaque sidentia, hoc est plena, subiici uolunt. Concuti uerò experimento uerant, quoniam non gignant confusis uitalibus uenis. Incubationi datur initium post nouam Lunam, quia prius inchoata non proueniunt. Celerius excluduntur calidis diebus. Ideo æstate unde uicesimo educunt foetum, hyeme xxv. Si incubatu tonuerit, ova pereunt: & accipitris audita uoce uitantur. Remedium contra tonitruum, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro. Quedam autem & citra incubitum, sponte naturæ gignunt, ut in Aegypti fimetis. Scitum de quodam potore reperitur, Syraculis tam diu potare solitum, donec cooperta terra foetum ederent ova. Quin & ab homine perficiuntur.

De augurijs ouorum.

CAP. LV.

Iulia Augusta, prima sua iuuenta Tiberio Cæsare ex Nerone grauida, cum parere uiri item sexum admodum cuperet, hoc usa est puellari augurio, ouum in sinu fouendo, atque cum deponendum haberet, nutrice per sinum tradendo, ne intermitteretur tepor. Nec falsò augurata proditur. Nuper inde fortasse inueniunt, ut ova in calido loco imposita paleis igne modico fouerentur, homine uersante, pariterque & statò die illinc erumperet foetus. Traditur quaedam ars gallinarii cuiusdam, dicentis quòd ex quaque esset. Narrantur & mortua gallina mariti earum uisi succedentes in uicem, & reliqua foetæ more facientes, abstinentesq; se à cantu. Super omnia est anatum ouis subditis atq; exclusis admiratio, primò non planè agnoscens foetum: mox incertos incubitus sollicitè conuocantis: postremò lamenta circa piscinæ stagna, mergentibus se pullis natura duce.

Quæ gallinae optima.

CAP. LVI.

Gallinarum generositas spectatur crista erecta, interdum & gemina & primis nigris, ore rubicundo, digitis imparibus, aliquando & super quatuor digitos transuerso uno. Ad rem diuinam, luteo rostro pedibusq; puræ non uidentur ad operanea sacra, nigrae. Est & pumilionum genus non sterile in iis, quod non in alio genere alitum, sed quibus certa fecunditas rara, & incubatio ouis noxia.

De morbis earum, & remedijs.

CAP. LVII.

Inimicissima autem omnium generi pituita, maximèq; inter menses & uindemiae tempus. Medicina in fame, & cubatus in fumo, utique si ex lauro aut herba sabina fiat: penina per transuersas inserta nares, & per omnes dies mota: cibus allium cum farre, aut aqua perfusus,

Missa il. f. uero p. uero augur

t uero rei
ruffi. lib. 3. ca.
9. (unde lo
cus hic de
sumptus uide
tur) & Co
lum. li. 8. ca.
2. gallinarum
bonitatem ex
plumatur, nò
ex oris rube
dine spectan
dam præci
piunt. Quo
fit ut hic uer
tuli cod. le
ctione sequi
malim, pin
nis nigris,
caetera rubia
cunda.

perfusus, in qua lauerit noctua, aut cum semine uiris albæ coctus: & quædam alia.

De conceptu & numero fœtus auium.

C A P.

L V I I I.

Columbæ proprio ritu osculantur ante coitum. Pariunt ferè bina oua: ita natura moderatè, ut aliis crebrior sit partus, aliis numerosior. Palumbes & turtures plurimum terna: nec plus quàm bis ferè pariunt: atque ita, si prior fœtus corruptus est: & quauis tria pepererint, nunquam plus duobus educunt. Tercium quod irritum est, urinum uocant. Palumbes incubat fœmina post meridiana in maturinum, cætero mas. Columbæ marem semper & fœminam pariunt, priorem marem, postridie fœminam. Incubant in eo genere ambo, interdiu mas, noctu fœmina. Excludunt x x die. Pariunt à coitu quinto. Aestate quidem interdum binis mensibus terna edunt paria. nam x v i i i die excludunt, statimq; concipiunt. Quare inter pullos sæpe oua inueniuntur, & alii prouolant, alii erumpunt. Ipsi deinde pulli quinquemestres fertificant. Et ipsæ autem inter se (si mas nō sit) fœminæ æquè saliant, pariuntq; oua irrita, ex quibus nihil gignitur: quæ hypenemia Græci uocant.

De pauone & anseribus.

C A P.

L I X.

PAuo à trimatu parit. Primo anno unum aut alterum ouum, sequenti quaterna quinquæ, cæteris duodena, non amplius. Intermittens binos dies ternosue parit, & teranno, si gallinis subiiciantur incubanda. Mares ea frangunt desiderio incubantium. Quapropter noctu & in latebris pariunt, aut in excelsis cubantes: & nisi molli strato excepta, franguntur. Mares singuli quinis sufficiunt coniugibus, Cum singulæ aut binæ fuere, corrumptur salacitate fœcunditas. Partus excluditur diebus ter nouenis, aut tardius tricesimo. Anseres in aqua coeunt, pariunt uere: aut si bruma coiuere, post solstitium, quadraginta propè. Bis anno, si priorem fœtum gallinæ excludant: aliàs plurima oua sedecim, paucissima septem. Si quis surripiat, pariunt, donec rumpantur. Aliena non excludunt. Incubanda subiici utilissimum i x aut x i. Incubant fœminæ tantum tricenis diebus. Si uerò tepidiores sint, trigintiquinque. Pullis eorum urtica contactu mortifera. Nec minus auditas, nunc satietate nimia, nunc suamet ui: quando apprehensa radice, morfu sæpe conantes auellere, antè colla sua abrumpunt. Contra urticam remedium est, stramento ab incubatu subdita radix earum.

De ardeolis, & quomodo feruentur optimè oua.

C A P.

L X.

ARdeolarum tria genera, leucon, alterias, pellos. Hi in coitu anguntur. Mares quidem cum uociferatu sanguinem etiam ex oculis profundunt. Nec minus ægrè pariunt grauidæ. Aquila tricenis diebus incubat, & ferè maiores alites: minores uicenis, ut miluus & accipiter. Singulos ferè parit, nunquam plus ternos: is qui ægoliος uocatur, quaternos: coruus aliquando & quinos: incubant totidem diebus. Cornicem incubantem mas pascit. Pica nouenos, melancoryphus supra xx parit, semper numero impari: nec alia plures: tanto fœcunditas maior paruis. Hirundini cæci primò pulli, & ferè omnibus, quibus numerosior partus. Irrita oua, quæ hypenemia diximus, aut mutua fœminæ inter se libidinis imaginatione concipiunt, aut puluere: nec columbæ tantum, sed & gallinæ, perdicæ, pauones, anseres, chenalopeces. Sunt autem sterilia, & minora, ac minus iucundi saporis, & magis humida. Quidam & uento putant ea generari: qua de causâ etiam Zephyria appellantur. Hæc autem uere tantum. Vrina fiunt, incubatione derelicta, quæ alii cynosura dixere. Oua aceto macerata in tantum emolliuntur, ut per annulos transeant. Seruari ea in lomento, aut hyeme in paleis, æstate in furfuribus, utilissimum. Sale exinaniti creduntur.

Quæ uolucrum sola animal pariat, & lacte nutriat.

C A P.

L X I.

Volucrum animal parit uespertilio tantum, cui & membranaceæ pinnæ uni. Eadem sola uolucrum lacte nutrit, ubera admouens: geminos uolat amplexa infantes: secumq; deportat. Eidem coxendix una traditur, & in cibatu culices gratissimi.

De conceptu uiperæ & partu, & quæ terrestrium oua pariant.

C A P.

L X I I.

Rursus in terrestribus oua pariunt serpentes: de quibus nondum dictum est. Coeunt in complexo, adeò circumuolutæ sibi ipsæ, ut una existimari biceps possit. Viperæ mas caput

† Repone, tricesimo, quemadmodum antè legebatur.

† uicenis quinis.

† Aristoteles Aetolum uocat, si emendata sint exemplaria: cumque miluorum generi uideatur attribueretur.

caput inserit in os, quod illa abrodit uoluptatis dulcedine. Terrestrium eadem sola, intra se parit oua unius coloris, & mollia, ut pisces. Tertia die intra uterum carulos excludit: deinde singulos diebus singulis parit, uiginti ferè numero. Itaque cetera tarditatis impatientes, perumpunt latera, occisa parente. Cetera serpentes contestata oua in terra incubant, & foetum sequente excludunt anno. Crocodili uicibus incubant mas & foemina. Sed reliquorum quoque terrestrium reddatur generatio.

De generatione terrestrium.

C A P. L X I I.

Bipedum solus homo animal gignit. Homini tantum primi coitus pœnitentia, augurium scilicet uitæ à pœnitenda origine. Ceteris animalibus statim per tempora anni concubitus, homini (ut dictum est) omnibus horis dierum nocturnique. Ceteris satietas in coitu, homini propè nulla. Messalina Claudii Cæsaris coniunx, hoc regalem existimans palmam, elegit in id certamen nobilissimam & prostituta ancillam mercenariæ stipis; eamque die ac nocte superauit quinto ac uicesimo concubitu. In hominum genere maribus diuerticula Veneris excogitata, omnia scelere naturæ, foeminis uerò abortus. Quantum in hac parte multo nocetiores, quàm fera, sumus? Viros audiores Veneris hyeme, foeminas æstate, Hesiodus prodidit. Coitus auersus elephantis, camelis, tigribus, lyncibus, rhinoceroti, leoni, dasypodi, cuniculis, quibus auersa genitalia. Cameli etiam solitudines, aut secreta certè petunt: neque interuenire datur sine pernicio. Coitus tota die est tantum iis ex omnibus, quibus solida ungula. In quadrupedum genere mares olfactus accendit. Auertuntur & canes, phocæ, lupi, in mediòque coitu, inuitique etiam coherant. Suprà dictorum plerisque foemina priores superueniunt, reliquis mares. Vrsi autem, ut dictum est, thumanitus strati: herinacei stantes ambo inter se complexi: feles mare stante, foemina subiaceat: uulpes in latera proieccta, marèque foemina amplexa. Taurorum ceruorumque foemina uim non tolerant: ea de causa ingrediuntur in coitu. Cerui uicissim ad alias transeunt, & ad priores redeunt. Lacertæ, ut ea quæ sine pedibus sunt, circumplexu Venerem nouere. Omnia animalia quo maiore corpore, hoc minus fecunda sunt. Singulos gignunt elephanti, cameli, equi: Acanthis duodenos, auis minima. Ocyssimè pariunt, quæ plurimos gignunt. Quo maius est animal, tanto diutius formatur in utero. Diutius gestantur quibus longiora sunt uitæ spatia. Neque crescentium tempestiua ad generandum ætas. Quæ solida habent ungulas, singulos: quæ bisulcas, & geminos pariunt. Quorum in digitis pedum fissura diuisa est, ea numerosiora in foetu. Sed superiora omnia perfectos edunt partus, hæc inchoatos: in quo sunt genere leonæ, ursæ, & uulpes. Informia etiam magis, quàm suprà dicta, ursæ pariunt: rarumque est uidere parientes. Postea lambendo calefaciunt foetus omnia ea, & figurant. Pariunt plurimum quaternos. Cæcos autem gignunt canes, lupi panthera, thoes. Canum plura genera. Laconicæ octauo mense utrinque generant. Ferunt sexaginta diebus, & plurimum tribus. Cetera canes & semestres coitum patiuntur. Implentur omnes uno coitu. Quæ ante iustum tempus concepere, diutius cæcos habent carulos, nec omnes totidem diebus. Existimantur in urina attollere crus ferè semestres: id est signum consummati uirium roboris: foemina hoc idem sidentes. Partus duodeni, quibus numerosissimi, cetero quini, seni, aliquando singuli, quod prodigiosum putant: sicut omnes mares, aut omnes foeminas gigni. Primos quoque mares pariunt: in ceteris alternant, si in eam opportuno & recto mense. Ineuntur à partu sexto mense. Octonos Laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus laboris alacritas. Viunt Laconici annis denis, foemina duodenis: cetera generà xv annos, aliquando uiginti. Nec tota sua ætate generant, ferè à xii desinentes. Felium & ichneumonum reliqua, ut canum. Viunt annis senis. Dasypodes omni mense pariunt, & superferant, sicut lepores. A partu statim implentur. Concipiunt, quamuis ubera siccant foetu. Pariunt non cæcos. Elephanti, ut diximus, pariunt singulos, magnitudine vituli trimestris. Cameli duodecim mensibus ferunt: à trimatu pariunt uere, iterumque post annum implentur à partu. Equas autem post tertium annum, aut post unum ab

enixu

† Contexta, legendum non contestata. ex Arist. lib. 6. Hist. animal. cap. ult. ubi sic habet: τὰ δὲ ἀνδρῶν οὐκ ἐστὶν.

† Rectius, bu misstrai: ut apud Arist. 6. Animal. cap. 30. κατὰ φύσιν τῶν τῶν.

† Pintianus sic legit: Propria eo genere maribus à labore salacior. Cuius castigationis auctor rem habet Aristoteles, qui lib. 6. Hist. animal. cap. 20. Peculiare hoc esse tradit Laconico canum generi, ut à labore melius incat quam à quiete.

† Negatio abundat. ex Arist. 6. animal. cap. 33. ubi sic habet: τὰ δὲ τῶν θηρῶν οὐκ ἐστὶν.

† Quod hic
mulieri tria
buitur, Ari-
stoteles libr.
6. ca. 23. &
Plin. libr. 8.
cap. 4. 4. as-
ina assignat.

enixu utiliter admitti putant, coguntq; inuitas. Et mulier septima die concipere facili-
credetur. Equarum iubas tondere præcipiunt, ut asinorū in coitu patiantur humilitatem:
comantes enim gloria superbire. A coitu solæ animalium currunt ex aduerso Aquilo-
num Austrorūmque, prout marem aut fœminam concepere. Colorem illico mutant ru-
briore pilo, uel quicumq; sit, pleniore: hoc argumento delinunt admittere etiam uolentes.
Nec impedit partus quasdam ab opere, falluntq; grauidæ. Vicisse Olympia prægnatē
Echecratidis Thessali inuenimus. Equos, & canes, & fues initum matutinum appetere,
fœminas autem post meridiem blandiri, diligenter tradunt. Equas domitas 1. x. diebus
equire, antequam gregales: fues tantum coitu spumam ore fundere: uerrem subantis au-
dita uoce, nili admittatur, cibum non capere usq; in maciem: fœminas autem in tantum
efferrari, ut hominem lacerent, candida maximè ueste indutum. Rabies ea aceto mitiga-
tur naturæ asperso. Auiditas coitus putatur & cibus fieri: sicut uiro eruca, pecori capra.
Quæ ex feris mitigentur, non concipere, ut anseres: apros uerò tardè, & ceruos, nec nisi
ab infantia educatos. Mirum est: quadrupedum prægnantes Venerem arcent, præter
equam & suem. Sed superferant dalypus & lepus tantum.

De varia generatione animalium.

CAP. LXIII.

Quæcunq; animal pariunt, in capita gignunt, circumactō sub enixum foetu, aliās in
utero porrecto. Quadrupedes gestantur extensis ad longitudinem cruribus, & ad
aluum suam applicatis: homo in semet conglobatus, inter duo genua naribus
fitis. Molas, de quibus antè diximus, gigni putant, ubi mulier non ex mare, uerum ex se-
metipsa tantum conceperit: ideo nec animari, quia non sit ex duobus: altricemq; habere
per se uitam illam, quæ satis arboribusque contingat.

De murium foetu.

CAP. LXV.

† Arist. libr.
4. de gene-
rat. animal.
ca. 6. de suis
agens partu,
sic habet:
καὶ ὡς οὖν το-
νὰν οὐδὲν δὲ
καὶ πολὺν το-
νὰν τὰ πρῶ-
τα. Unde &
locum hunc
nonnulli sic
corrigendum
existimant:
Sues tantum
et unum, &
duos edunt,
item plures.

Ex omnibus, quæ perfectos foetus, & fues tantum & numerosos edunt: item plures, con-
tra naturam solidipedum, aut bisulcorum. Suprà cuncta est murium foetus, haud sine
cunctatione dicendus, quanquam sub authore Aristotele & Alexandri Magni militibus.
Generatio eorum lambendo constare, non coitu, dicitur: ex una genitos c. x. tradide-
runt: apud Persas uerò prægnantes & in utero parentis repertas. Et salis gustatu fieri præ-
gnantes opinantur. Itaque definit mirum esse, unde uis tanta messes populetur murium
agrestium: in quibus illud quoque adhuc latet, quoniam modo illa multitudo repente oc-
cidat. Nam nec exanimis reperiuntur, neque extat qui murem hyeme in agro effoderit.
Plurimi ita ad Troadem proueniunt: & iam inde fugauerunt incolas. Prouentus eorum
siccitatibus tradunt: & iam obituris uermiculum in capite gigni. Aegyptiis muribus du-
rus pilus, sicut herinaceis. Eidem bipedes ambulant, ceu Alpini. Cum diuersi generis co-
iuere animalia, ita demum generant, si tempus nascendi par habent. Quadrupedum oua
gignentium lacertam ore parere (ut creditur uulgò) Aristoteles negat: neque incubant
eadem, oblixa quo sint in loco enixa, quoniam huic animali nulla memoria. Itaque catu-
li per sese erumpunt.

De spina hominis anguem nasci.

CAP. LXVI.

Anguem ex medulla hominis spinæ gigni, accepimus à multis. Pleraque enim occul-
ta & cæca origine proueniunt, etiam in quadrupedum genere.

De salamandra.

CAP. LXVII.

Sicut salamandra, animal lacerti figura, stellatū, nunquam, nisi magnis imbribus, proue-
niens, & serenitate deficiens. Huic tantus rigor, ut ignem tactum extinguat, non alio
modo, quam glacies. Eiusdem sanie, quæ lactea ore uomitur, quacumq; parte corporis hu-
mani contacta, toti defluunt pili: idq; quod contactum est, colorem in uiriliginem mutat.

De ijs quæ nascuntur ex non genitis: & quæ nata nihil gignunt.

CAP. LXVIII.

Quædam uerò gignuntur ex non genitis, & sine ulla simili origine, ut suprà dicta: &
quæcunq; æstas, aut uer, statimque tempus anni generant. Ex ijs quædam nihil gi-
gnunt, ut salamandra. Neq; est iis genus masculinū fœmininumque, sicut neq;
in ang

in anguillis, omnibſq; quæ nec animal, nec ouum ex ſeſe generant. Neutrū eſt & oſtreis genus, & cæteris adhærentibus uado uel ſaxo. Quæ autem per ſe generantur, ſi in mares ac fœminas deſcripta ſunt, generant quidem aliquid coitu, ſed imperfectum & diſſimile, & ex quo nihil amplius gignatur, ut uermiculos muſcæ. Id magis declarant naturæ eorum, quæ infecta dicuntur, arduæ explanationis omnia, & priuatim dicato opere narranda. Quapropter ingenium prædictorum, & reliqua ſubtexetur diſſertatio.

De ſenſibus animalium.

CAP. LXIX.

EX ſenſibus ante cætera homini tactus, deinde guſtatus: reliquis ſuperatur à multis. Aquilæ clariùs cernunt: uultures ſagaciùs odorantur: liquidiùs audiunt talpæ obruta terra, tam denſo atq; ſurdo naturæ elemento. Præterea uoce omnium in ſublime tendente, ſermonem exaudiunt: & ſi de iis loquere, intelligere etiam dicuntur, & profugere. Auditus cui hominum primò negatus eſt, huic & ſermonis uſus ablatus: nec ſunt naturaliter ſurdi, ut non iidem ſint & muti. In marinis oſtreis auditum eſſe, non eſt uerſimile: ſed ad ſonum mergere ſe ſolent. Ideo & ſilentium in mari piſcantibus.

Auditum, & olfactum eſſe piſcibus.

CAP. LXX.

Piſces quidem auditus nec membra habent nec foramina: audire tamē eos palàm eſt: utpote cùm plauſu congregari ſeros ad cibum conſuetudine in quibuſdam uiuariis ſpectatur: & in piſcinis Cæſaris, genera piſcium ad nomē uenire, quosdam ſingulos. Itaq; produntur etiam clariſſimè audire, mugil, lupus, ſalpa, chromis, & ideo in uado uiuere. Olfactum iis eſſe, manifeſtè patet. Quippe non omnes eadem eſca capiuntur: & prius, quàm appetant, odorantur. Quosdam & ſpeluncis latentes, ſaſamēto illitis faucibus ſcopuli piſcator expellit, ueluti ſui cadaueris agnitionem fugientes. Conueniuntque ex alto etiam ad quosdam odores, ut ſapiam uſtam, & polypum: quæ ideo coniciuntur in naſſas. Sentinæ quidem nauium odorem procul fugiunt: maximè tamē piſcium ſanguinem. Non poteſt petris auelli polypus: idem cunila admota, ab odore protinus reſilit. Purpuræ quoque fœtidis capiuntur. Nam de reliquo animalium genere quis dubitet? Cornus ceruini odore ſerpentes fugantur, ſed maximè ſtyracis: organi, aut calcis, aut ſulphuris formicæ necantur. Culicēs acida petunt: ad dulciā non aduolant.

Tactum commune eſſe omnibus.

CAP. LXXI.

Tactus ſenſus omnibus eſt, etiam quibus nullus alius: nam & oſtreis, & terreſtribus uermibus quoque. Exiſtimauerim omnibus ſenſum & guſtatus eſſe. Cur enim alios alia ſapores appetunt? in quo uel præcipua naturæ architectio. Alia dentibus prædantur, alia unguibus, alia roſtri aduncitate carpunt, alia latitudine ruunt, alia acuminē excavant, alia ſugunt, alia lambunt, ſorbent, mandunt, uorant. Nec minor uarietas in pedum miniſterio, ut rapiant, diſtrahant, teneant, premant, pendeant, tellurem ſcabere non ceſſent.

Quæ uenenis uiuant, & quæ terra.

CAP. LXXII.

Venenis capræ & coturnices (ut diximus) pingueſcunt, plâciſſima animalia: at ſerpentes ouis, ſpectanda quidem draconum arte. Aut enim ſolida hauriunt, ſi iam fauces capiunt, quæ deinde in ſemet conuoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiant: aut ſi tenerior eſt, & ætuli adhuc ætas, orbe apprehenſa ſpiræ, ita ſenſim uehementer præſtringunt, ut amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur, ſorbeant. Simili modo auibus, deuoratis ſolidis, contentione pluma & oſſa reuomunt. Scorpiones terra uiuunt. Serpentes, cùm occaſio eſt, uinum præcipuè appetunt, cùm alioqui exiguo indigeant potu. Eadem minimo & penè nullo cibo, cùm adſeruantur incluſæ: ſicuti aranei quoque, alioqui ſuctu uiuentes. Ideo nullum interit fame aut ſiti uenenatum. Nam neque calor his, neque ſanguis, neque ſudor, quæ auiditatem naturali ſale augent. In quo genere omnia magis exitialia, ſi ſuum genus edere, antequàm noceant. Condit in theſauros maxillarum cibum ſphingiorum & ſatyrorum genus: mox inde ſenſim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum ſolenne eſt, his in dies uel horas.

† Melius,
Quæ auidia
tate natura
lem ſola au-
gent, ut natu-
ralis auidia
tis appellan-
tione intelli-
gamus cibi
potuſq; appe-
tentiam, quæ
calore potuſ
ſimion & ſu-
dore excita-
tur.

De

De cibo & potu quorundam.

CAP.

LXXIII.

VNum animal digitos habentium herba alitur, lepus: sed & fruge solidipedes, & è bi-
sulcis sues omni cibatu & radicibus. Solidipedum uolutatio propria. Serratorum den-
tium carniuora sunt omnia. Vrsi & fruge, fronde, uindemia, pomis uiuunt & apibus, can-
cris etiam & formicis. Lupi, ut diximus, & terra in fame. Pecus potu pinguescit: ideo sal-
illis aptissimus: item ueterina, quanquam & fruge & herba, sed ut bibere, secedunt. Ru-
minant, præter iam dicta, syluestrium cerui, cum à nobis aluntur. Omnia autem iacentia
potius quam stantia, & hyeme magis quam æstate, septenis ferè mensibus. Pontici quoque
mures simili modo remandunt. In potu, quibus serrati dentes, lambunt: & mures hi uul-
gares, quamuis ex alio genere sint. Quibus continui dentes, sorbent, ut equi, boues. Neu-
trum ursi, sed aquam quoque morsu uorant. In Africa maior pars ferarum æstate non
bibunt, inopia imbriumi: quam ob causam capti mures Libyci, si biberint, moriuntur.
Orygem perpetuò sitientia Africæ generant, & natura loci potu carentem, & mirabili
modo ad remedia sitientium. Nanque Gætuli latrones eo durant auxilio, repertis in cor-
pore eorum saluberrimi liquoris uescis. Insidunt in eadem Africa pardi condensa arborum,
occultatque earum ramis, in prætereuntia desiliunt, atque è cholurum sede grassan-
tur. Feles quidem quo silentio, quam leuibus uestigiis obrepunt auibus! quam oculo
speculatu in musculos exiliunt! Excrementa sua effossa obruunt terra, intelligentes odo-
rem illum indicem sui esse.

Quæ inter se dissideant, & quæ inter se conueniant.

CAP.

LXXIII.

Ergo & alios quosdam sensus esse, quam supra dictos, haud difficulter apparet. Sunt
enim quædam his bella amicitiaque, unde & affectus, præter illa quæ de quibusque
eorum suis diximus locis. Dissident olores & aquilæ: corui & chloris, noctu inuicem
oua exquirentes. Simili modo coruus & miluus, illo præripiente huic cibos: cornices &
noctua: aquilæ & trochilus (si credimus) quoniam rex appellatur auium: noctuæ, & cæte-
ræ minores aues. Rursus cum terrestribus, mustela & cornix: turtur & pyralis: ichneumo-
nes, uespæ, & phalangia aranei. Aquaticæ, anates & gaudiæ. Harpæ & triorches accipiter.
Sorices & ardeolæ, inuicem foetibus insidiantes. Aegithus auis minima cum asino. Spine-
tis enim se scabendi causa atterens, nidos eius dissipat: quod adeo pauet, ut uoce omni-
no rudentis audita, oua eiiciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur aduolans hulcera eius rostro
excavat. Vulpes & Nili angues: mustelæ & sues. Aesalon uocatur parua auis, oua corui
frangens, cuius pulli infestantur à uulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipsamque uellit.
Quod ubi uiderunt corui, contra auxiliantur, uelut aduersus communem hostem. Et
acanthis in spinis uiuit: idcirco asinos & ipsa odit, flores spinæ deuorantes. Aegithum ue-
rò anthus in tantum, ut sanguinem eorum credant non coire, multumque ob id ueneficiis
infament. Dissident thoes & leones, & minima æque ac maxima. Formicosam arborem
forices cauent. Librat araneus se filo in caput serpentis porrectæ sub umbra arboris suæ:
tantaque ui morsu cerebrum apprehendit, ut stridens subinde, ac uertigine rotata, nesi-
lum quidem desuper pendens rumpere, adeo non fugere queat: nec finis ante mortem
est. Rursus amici pauones & columbæ, turtures & psittaci, tmerulæ & turdi, cornix & ar-
deolæ contra uulpium genus communibus inimicitis. Harpæ & miluus contra triorchem.
Quid, non & affectus indicia sunt etiam in serpentibus, immittissimo animalium genere?
Dicta sunt, quæ Arcadia narrat de domino à dracone seruato, & agnita uoce hominis.
De aspide miraculum Philarcho reddatur: is enim author est, cum ad mensam cuiusdam
ueniens in Aegypto aleretur assidue, enixam catulos, quorum ab uno filium hospitis in
teremptum illam reuerfam ad consuetudinem cibi, intellexisse culpam, & necem intulisse
catulo, nec postea in tectum id reuerfam.

De somno animalium.

CAP.

LXXV.

Somni quæstio non obscuram coniectationem habet. In terrestribus, omnia quæ con-
sueant, dormire manifestum est. Aquatilia quoque exiguum quidem, etiam qui de
ceteris dubitant, dormire tamen existimant: non oculorum argumento, quia non habent
genas:

* Legendum,
sed ut bibere,
secedunt, tradit
Aristoteles Hist.
animal. lib. 8.
ut ferina pro
aque modo,
quam hauserunt,
pabulum sumere,
quæque ueterius
potas uincit
audius item uorare.

† Arist. Hist.
animal. li. 9.
cap. 1. sic ha-
bit: & sic
ut ferina
Vnde & hic
legendum ui-
detur, Meru-
le & turtur
res.

genas:uerum ipsa quiete cernuntur placida, ceu soporata, neq; aliud, quam caudas, mo-
uentia, & ad tumultum aliquem expaudentia. De thynnīs confidentius affirmatur. Iuxta
ripas enim aut petras dormiunt. Plani autem piscium in uado, ut manu saepe tollantur.
Nam delphini balenæque stertentes etiam audiuntur. Insecta quoque dormire silentio
apparet, quia ne luminibus quidem admotis excitentur. Homo genitus premitur somno
per aliquot menses: deinde longior in dies uigilia. Somniat statim infans. Nam & pauore
expergitur, & suum imitatur. Quidam uero nunquam: quibus mortiferum fuisse si-
gnum contra consuetudinem somnium, inuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus,
& diuersis refertus documentis, utrumne sint aliqua præscita animi quiescentis: qua
fiant ratione, an fortuita res sit, ut pleraque. Et si exemplis agatur, profecto paria fiant.
A uino & à cibis proxima, atque in redormitatione uana esse uisa, prope conuenit. Est
autem sompnus nihil aliud, quam animi in medium sese recessus. Præter hominem so-
mniare equos, canes, boues, pecora, capras, palam est. Ob hoc creditur & in omnibus,
quæ animal pariant. De iis, quæ oua gignunt, incertum est: sed dormire ea, certum. Ve-
rum ad insecta transeamus.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER VNDECIMVS.

ESTANT immensæ subtilitatis animalia: quando aliqui ea ne-
que spirare, & sine sanguine esse etiam prodiderunt.

De insectorum genere.

CAP. I.

MUltahæc & multigena, terrestrium uolucrumque uita.
Alia pennata, ut apes: alia utroque modo, ut formicæ:
aliqua & pennis & pedibus carentia: iure omnia insecta ap-
pellata ab incisuris, quæ nunc ceruicū loco, nunc pectorum
atque alui præincta separant membra, tenui modo fistula co-
hærentia. Aliquibus uero non tota incisura eas ambiente rugas,
sed in aluo, aut supernè tantum, imbricatis flexilibus uertebreis, nusquam alibi spectatio-
re naturæ rerum artificio.

De subtilitate in his naturæ.

CAP.

II.

IN magnis siquidem corporibus, aut certè maioribus, facilis officina sequaci materia
fuit. In his tam paruis, atque tam nullis, quæ ratio, quanta uis, quam inextricabilis per-
fectio! Vbi tot sensus collocauit in culice? & sunt alia dicta minora. Sed ubi uisum in eo
prætendit? ubi gustatum applicauit? ubi odoratum inseruit? ubi uero truculentam illam
& portione maximam uocem ingenerauit? qua subtilitate pennas adnexuit? prælongauit
pedum cruras? disposuit ieiunam caueam, uti aluum? auidam sanguinis, & potissimum hu-
mani sitim accendit? Telum uero perfodiendo tergori, quo spiculauit ingenio? Atque, ut
in capaci, cum cerni non possit exilitas, ita reciproca geminauit arte, ut fodiendo acumi-
natum pariter, sorbendūque fistulosum esset. Quos teredini ad perforanda robora cum
sono teste dentes affixit? Potissimumque è ligno cibatum fecit? Sed turrigeros elephan-
torum miramur humeros, taurorumque colla, & truces in sublime iactus, tigris rapina-
s, leonum iubas, cum rerum natura nusquam magis, quam in minimis, tota sit. Quapro-
pter quæso, ne hæc legentes, quoniam ex his spernunt multa, etiam relata fastidio dam-
nent, cum in contemplatione naturæ nihil possit uideri superuacuum.

Vtrum spirent, an habeant sanguinem.

CAP.

III.

INsecta multi negarunt spirare, idque ratione persuadentes, quoniam uisceri interiori
nexus spirabilis non inesset. Itaque uiuere ut fruges, arborisque: sed plurimum inter-

esse, spiret aliquid, an uiuat. Eadem de causa nec sanguinem iis esse, qui sit nullis carentibus corde atque iecore. Sic nec spirare ea, quibus pulmo desit. Vnde numerosa quæstionum series exoritur. Iidem enim & uocem esse his negant, in tanto murmure apum, cicadæ sonoro, & aliis quæ suis æstimabuntur locis. Nam mihi contuenti se per suasis rerum natura, nihil incredibile existimare de ea. Nec uideo, cur magis possint non trahere animam talia, & uiuere, quam spirare sine uisceribus: quod etiã in marinis docuimus, quamuis arcente spiritum densitate & altitudine humoris. Volare quidem aliqua, & animata carere in ipso spiritu uiuentia, habere sensum uictus, generationis, operis, atque etiam de futuro curam: & quamuis nō sint membra, quæ uelut carina sensus inuehant, esse tamen hijs auditum, olfactum, gustatum, eximia præterea naturæ dona, solertiam, animum, atque, quis facillè crediderit? Sanguinem non esse his fateor, sicut ne terrestribus quidem cunctis, uerum simile quiddam. Ut sepiæ in mari sanguinis uicem attramentum obtinet, purpurarum generi infector ille succus: sic & insectis, quisquis est uitalis humor, hic erit & sanguis, donec existimatio sua cuique sit. Nobis propositum est, naturas rerum manifestas indicare, non causas iudicare dubias.

De corpore eorum.

CAP. IIII.

Insecta, ut intelligi possit, non uidentur neruos habere, nec ossa, nec spinas, nec cartilaginem, nec pingua, nec carnes, ne crustam quidem fragilem, ut quædam marina, nec quæ iure dicatur cutis: sed mediæ cuiusdam inter omnia hæc naturæ corpus, arenitū simile, neruo mollius, in reliquis partibus siccius uerius, quam durius. Et hoc solum his est, nec præterea aliud. † Nihil intus, nisi admodum paucis intestinum implicatum. Itaque diuulsis præcipua uiuacitas, & partium singularum palpitatio. Quia quæcunque est ratio uitalis, illa non certis inest membris, sed toto in corpore, minimè tamen capite: solumque non mouetur, nisi cum pectore auulsum. In nullo genere plures sunt pedes. Et quibus ex his plurimi, diutius uiuunt diuulsa, ut in scolopendris uidemus. Habent autem oculos, præterque è sensibus tactum atque gustatum: aliqua & odoratum, pauca & auditum.

† Legendum uidetur. Nihil intus, nisi intestinum, ad modum paucis replicatum. ex Arist. li. 4. animal. cap. 7. ubi in secta nihil intus habere tradit, præter intestinum, ab ore ad exitum protensum: idque in plerisque relictum, in paucis uero replicatum. † Alias sic: Fauos confingunt & ceras, mille ad usus uitæ. Laborem tolerant, &c.

De apibus.

CAP. V.

Sed inter omnia ea principatus apibus, & iure præcipua admiratio, solis ex eo genere hominum causa genitiis. Mella contrahunt, succumque dulcissimum atque subtilissimum, ac saluberrimum. † Fauos confingunt & ceras. Illæ ad usus uitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, consilia priuatim ac duces gregatim: & quod maxime mirum sit, mores habent. Præterea cum sint neque mansueti generis, neque feritati tanta est natura rerum, ut propè ex umbra minimi animalis, incomparabile effecerit quiddam. Quos efficaciarum industriaque tantæ comparemus neruos? quas uires? quos rationi mediisfidius uiros? hoc certè præstantioribus, quod nihil nouere, nisi commune. Non sit de anima quæstio: constet & de sanguine, quantulum tamen esse in tantulis potest. Aestimemus postea ingenium.

Qui ordo naturæ in eis.

CAP. VI.

Hyeme conduntur. Vnde enim ad pruinas niuæque, & Aquilonis flatus perferendos uires? Sanè & insecta omnia: sed minus diu, quæ parietibus nostris occultata maturè tepefiunt. Circa apes aut temporum locorumque ratio mutata est, aut errauerunt priores. Conduntur à Vergiliarum occasu, sed latent ultra exortum: aded non ad ueris initium, ut dixere, nec ut quisquam in Italia de alueis existimat. Ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores, nullusque cum per calum licuit, orio perit dies. Primum fauos construunt, ceram fingunt, hoc est, domos cellasque faciunt. Deinde sobolem, postea mella, ceram ex floribus, melliginem è lacrymis arborum, quæ glutinum pariunt, salicis, ulmi, harundinis, succo, gummi, resina. His primum alueum ipsum intus totum, ut quodam teetorio, illinunt, & aliis amarioribus succis contra aliarum bestiarum auaritates: id se facturas conscia, quod concupisci possit. His deinde fores quoque lateres circumstruunt.

De vocabulis operis.

C A P. VII.

Prima fundamenta commolin uocant periti, secunda pissoceron, tertia propolin, inter coria cerasque, magni ad medicamina usus. Commosis crusta est prima, saporis amari. Pissoceros super eam uenit, picantium modotceu dilutior: ceræ initium plerunq; è mitiore gummi. Propolis, crassioris iam materiæ, additis floribus, nondum tamen cera, sed fauorum stabilimentum, qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obstruuntur, odore & ipsa etiamnum graui, ut qua plerique pro galbano utantur. Præter hæc conuehitur erithace, quam aliqui sandaracham, alii cerinthum uocant. Hic erit apum, dum operantur, cibus, qui sæpe inuenitur in fauorum inanitatibus sepositus, & ipse amari saporis. Gignitur autem rore uerno, & arborum succo, gummi modo, Africi minor, Austri statu nignior, Aquilonibus melior & rubens, plurimus in Græcis nucibus. Menecrates florem esse dicit, futuræ mellis indicium: sed nemo præter eum.

† Pintianus ex Hispania cis codicibus hanc eruit lectionem: Pissoceros sua per eam uenit, picatus modo, ceu dilutior cera, è nitium populorumq; mitiore gummi.

Ex quibus floribus opera fiunt.

C A P. VIII.

Ceræ ex omnium arborum satorumque floribus confingunt, excepta rumice & chenopode. Herbarum hæc genera. Falsò excipitur & spartum, quippe cum in Hispania multa in spartariis mella herbam eam sapiant. Falsò & oleas excipi arbitror, quippe oliuæ prouentu plurima examina gigni certum est. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus quidem, non modo corporibus, insidunt. Operantur intra sexaginta passus. Et subinde consumptis in proximo floribus, speculatores ad pabula ulteriora mittunt. Noctu depræhensæ in expeditione excubant supinæ, ut alas à rore protegant.

De amatoribus earum.

C A P. IX.

Nequis miretur amore earum captos, Aristomachum Solensem duode sexaginta annis nihil aliud egisse: Philiscum uerò Thasium in desertis apes colentem Agrium cognominatum: qui ambo scripsere de his.

Ratio operis.

C A P. X.

Ratio operis hæc: interdiu statio ad portas more castrorum, noctu quies in matutinum, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc uniuersæ prouolant, si dies mitis futurus est. Prædiuinant enim uentos imbrisque, & tunc se continent tectis. Itaque temperie cæli (& hoc inter præscita habent) cum agmen ad opera processit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasque lanugine totius corporis. Quibus est earum adulescentia, ad opera exeunt, & iuprà dicta conuehunt: seniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura scabra, pedes priores rostro: totæque onustæ remeant sarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ, atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia diuisa. Aliæ struunt, aliæ poliunt, aliæ suggerunt, aliæ cibum comparant ex eo, quod allatum est. Neque enim separatim uescuntur, ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis. † Struunt orsa ea concameratione aluei, texumque uel usque ad summa tecta deducunt, limitibus binis circa singulos arcus, ut aliis intrent, aliis exeant. Fauis superiore parte affixi, & paululum etiam lateribus simul hærent & pendunt unâ. Alueum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poposcit alueus: aliquando & duorum generum, cum duo examina concordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilularum intergerinis à solo fornicatis, ne desit aditus ad farciendum. Primi ferè tres uersus inanes struuntur, ne promptum sit quod inuitet furantem. Nouissimi maximè implentur melle: ideoque auerso alueo faui eximuntur. Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatu procella, appræhensi pondusculo lapilli se librant. Quidam in humeroso eum imponi tradunt. Iuxta uerò terram uolant in aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessantium inertiam notant, castigant mox, & puniunt morte. Mira munditia. Amoliuntur omnia è medio, nullæque inter opera spurcitia iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congesta in locum, turbidis diebus, & operis otio egerunt. Cum aduersperascit, in alueo strepunt minus ac minus, donec una

† Isidorus sic: Struunt orsa à concameratione aluei, texumque uel usque ad imitelas deducunt. Sicutus est enim hic locus ex Aristoteli Hist. animal. lib. 9. cap. 4. ubi sic habet: Ἀρχονταὶ δὲ τὰν ἰσθμὸν ἀνὰ τὴν θόρον τοῦ σκηνώου, ὃν καὶ σκηνώου φῆς, ποιοῦσι δὲ τὸν τῆς ἰσθμῆς ἰσθμὸν περὶ αὐτῶν.

circumuolet eodem, quo excitauit, bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc castrorum more. Tunc repente omnes conticescunt.

De fucis.

CAP. XI.

Domos primùm plebeis exædificant, deinde regibus. Si speratur largior prouentus, adiciuntur contubernia & fucis. His cellarum minimæ, sed ipsi maiores apibus. Sunt autem fuci, sine aculeo, uelut imperfectæ apes, nouissimæque à fessis & iam emeritis inchoatæ, serotinus fœtus, & quasi seruitia uerarum apum. Quamobrem imperant iis, primosque in opera expellunt, tardantes sine clementia puniunt. Neque in opere tantum, sed in fœtu quoque adiuuant eas, multum ad calorem conferente turba. Certè quod maior fuerit multitudo, eò maior fiet examinum prouentus. Cùm mella cœperunt maturescere, abigunt eos: multæque singulos aggressæ trucidant. Nec id genus, nisi uere, conspicitur. Fucus ademptis alis in alueum reiectus, ipse cæteris adimit. Regias imperatoribus futuris in una parte aluei extruunt amplas, magnificas, separatas, tuberculo eminentes: quod si exprimatur, non gignuntur soboles. Sexangulæ omnes cellæ, à singulorum exæ pedum opere. Nihil horum statò tempore, sed rapiunt diebus serenis munia. Et melle uno alteroue ad summum die cellas replent.

Quæ natura mellis.

CAP. XII.

Venit hoc ex aere, & maximè siderum exortu, præcipuèque ipso Sirio explendescente fit, nec omnino prius Vergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaque tum prima aurora folia arborum melle rosida inueniuntur: ac si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore uestes, capillumque concretum sentiunt. Siue ille est cæli sudor, siue quædam siderum salua, siue purgantis se aeris succus: utinamque esset & purus ac liquidus, & suæ naturæ, qualis destituit primò: nunc uerò è tanta cadens altitudine, multumque, dum uenit, sordescens, & obuiò terræ halitu infectus, præterea è fronde ac pabulis potus, & in uterculos congestus apum (ore enim uomunt) ad hæc succo florum corruptus, & alueis maceratus, totiesque mutatus, magnam tamen cælestis naturæ uoluptatem affert.

Quæ optima mella.

CAP. XIII.

Ibi optimus semper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ, Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Est autè initio mel, ut aqua, dilutum, & primis diebus feruet, ut mustum, sèque purgat: uicesimo die crassescit, mox obducitur tenui membrana, quæ feruoris ipsius spuma concrefcit. Sorbetur optimum, & minimè fronde infectum, è quercus, tilia, harundinum foliis.

Quæ genera mellis in singulis.

CAP. XIII.

Semma quidem bonitatis natione constat (ut suprà diximus) pluribus modis. Aliubi enim faui cera spectabiles gignuntur, ut in Pelignis, Sicilia: aliubi mellis copia, ut in Creta, Cypro, Africa: aliubi magnitudine, ut in Septentrionalibus, uiso iam in Germania octo pedum longitudinis fauo, in caua parte nigro. In quocunque tamen tractu terna sunt mellis genera. Vernum, ex floribus constructo fauo, quod ideo uocatur anthinum. Hoc quidam attingi uetant, ut largo alimento ualida exeat soboles. Alii ex nullo minus apibus relinquunt, quoniam magna sequatur ubertas magnorum siderum exortu. Præterea solstitio, cùm thymum & uua florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Est autem in eximendis fauis necessaria dispensatio, quoniam inopia cibi desperant, moriunturque aut effugiant: contrà copia ignauiam affert: ac iam melle, non erithace, pascuntur. Ergo diligentiores ex hac uindemia xii. partem apibus relinquunt. Dies status inchoandi, ut quadam lege naturæ, si scire aut obseruare homines uelint, xxx. ab educto examine: ferèque Maio mense includitur hæc uindemia. Alterum genus est mellis æstiu, quod ideo uocatur horæum, à tempestiuitate præcipua, ipso Sirio explendescente post solstitium diebus xxx. ferè. Immensa circa hoc subtilitas naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumpere. Nam ab exortu sideris cuiuscunque, sed nobilium maximè, aut cælestis arcus, si non sequantur imbres,

imbres, sed ros tepescat Solis radiis, medicamenta, non mella, gignuntur, oculis, h ulceribus, internisque uisceribus dona caelestia. Quod si seruetur hoc Sirio exoriente, casuque congruat in eundem diem, ut saepe, Veneris, aut Iouis, Mercuriue exortus, non alia suauitas, uisque mortalium malis à morte uocandis, quam diuini nectaris, fiat.

Quomodo probentur mella.

C A P. X V.

MEl plenilunio uberius capitur, serena die pinguius. In omni melle, quod per se fluit, ut mustum oleumque, appellaturque acetron, maximè laudabile est. Aestiuum omne rutilum, ut diebus confectum siccioribus. Aptissimum existimatur è thymo, coloris aurei, saporis gratissimi, quod fit palàm doliolis, pingue, marino è rore spissum. Quod
10 concrescit autem, hoc minimè laudatur. Thymosum non coit, & tactu pratenuia fila mitit: quod primum grauitatis argumentum est. Abrumpi statim & resiliere guttas, uilitatis indicium habetur. Sequens probatio, ut sit odoratum, ex dulci acre, glutinosum, perlucidum. Aestiuam mellatione decimam partem Thasio Dionysio apibus relinqui placet, si pleni fuerint aluei: si minus, pro rata portione: aut si inanes, omnino non attingi. Huic uindemiae Attici signum dedere initium Caprificalem diem Vulcano sacrum.

De tercio genere mellis, & quomodo apes probentur.

C A P. X V I.

Tertium genus mellis, minimè probatum, syluestre, quod ericæum uocant. Conuehitur post primos autumnii imbres, cum erice sola floret in syluis, ob id harenoso simile. Gignitur id maximè Arcturi exortu à pridie Idus Septemb. Quidam aestiuam mellationem ad Arcturi exortum proferunt, quonià ad æquinoctium autumnii ab eo supersint dies XIII. & ab æquinoctio ad Vergiliarum occasum diebus XLVII. plurima sit erice. Athenienses tetralicem appellant, Eubœa sisaram, quam putant apibus esse gratissimam, fortassis quia nulla tunc alia sit copia. Hæc ergo mellatio fine uindemiae & Vergiliarum occasu, Idibus Nouemb. ferè includitur. Relinqui ex ea duas partes apibus ratio persuadet, & semper eas partes fauorum, quæ habeant erithacen. A bruma ad Arcturi exortum diebus LX. somno aluntur sine ullo cibo. Ab Arcturi exortu ad æquinoctium uernum tepidiorè tractu iam uigilant: sed etiam tunc alueo se continent, seruatoisque in id tempus cibos repetunt. In Italia uerò hoc idem à Vergiliarum exortu faciunt, & in eum dormiunt. Alueos quidam in eximendo melle expendunt, ita diribentes quantum
30 relinquunt. Aequitas siquidem etiam in eis obstringitur: feruntque societate fraudata alueos mori. In primis ergo præcipitur ut lauti purique eximant mella. Et furem mulierumque menses odere. Cum eximuntur mella, apes abigi fumo utilissimum, ne irascantur, aut ipsæ auidè uorent. Fumo crebriore etià ignauia earum excitatur ad opera. Nam nisi incubauere, fauos liuidos faciunt. Rursus nimio fumo inficiuntur: quarum iniuriam celerrimè sentiunt mella, uel minimo contactu roris acescentia. Et ob id inter genera seruat, quod acapnon uocant. Album mel non fit, quod bithymum est, sed oculis & h ulceribus aptissimum existimatur. Foetus quonam modo progenerarent, magna inter eruditos & subtilis quaestio fuit. Apum enim coitus uisus est nunquam. Plures existimaue-
40 re oportere confici floribus compositis aptè atque utiliter. Aliqui coitu unius, qui rex in quoque appellatur examine. Hunc esse solum marem, præcipua magnitudine, ne fatiscat. Ideo foetum sine eo non edit: apesque reliquas, tanquam marem foeminas, comitari, non tanquam ducem: quam probabilem aliàs sententià fucorum prouentus coarguit. Quæ enim ratio, ut idem coitus alios perfectos, imperfectos generet alios: Propior uero prior existimatio fieret, ni rursus alia difficultas occurreret. Quippe nascuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores: quæ ceteras fugant. Oestrus uocatur hoc malum: quonam modo nascens, si ipsæ fingunt? Quod certum est, gallinarum modo incubant. Id quod exclusum est, primum uermiculus uidetur candidus, iacens transuersus, adhærensque ita ut pascere uideatur. Rex statim mellei coloris, ut electo flore ex omni copia factus, neque uermiculus, sed statim penniger. Cætera turba cum formam capere coepit, nymphæ uocantur: ut fuci, sphenes, aut cephenes. Si quis alterutris capita demat, prius
50 quam pennas habeant, pro gratissimo sunt pabulo matribus. Tempore procedente instil-

† Castio, lea-
gendum, non
Thasio, tum
ex uetusto
cod. tum ex
Varrone us
principio
operis de
Re rust. ubi
et Vticam
patriam ei
assignat, Ma-
gonemq; ab
eo uersum
asserit: quod
et Pli. lib. 1.
tradit in a-
thorum ca-
talogo.

lant cibos, atque incubant, tum maximè murmurantes caloris (ut putant) faciendi gratia, necessarii excludendis pullis, donec ruptis membranis, quæ singulos cingunt ouorum modo, uniuersum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ consularis cuiusdam suburbano, alueis cornu lateriæ translucido factis. Fœtus intra x l v. diem peragitur. Fit in fauis quibusdam, qui uocatur clerus, amaræ duritia ceræ, cum fœtus inde non eduxere morbo aut ignauia, aut infœcunditate naturali. Hic est abortus apum. Protinus autem educti operantur quadam disciplina cum matribus: regemque iuuenem æqualis turba comitatur. Reges plures inchoantur, ne desint. Postea ex his soboles cum adulta esse cœpit, concordii suffragio deterrimos necant, ne distrahant agmina. Duo autem genera eorum melior, rufus, quam niger uariis que. Omnibus forma semper egregia, & duplo quam cæteris maior, pennæ breuiores, crura recta, ingressus celsior, in fronte macula quodam diadematate candicans. Multum etiam nitore à uulgo differunt.

Quæ regiminis ratio.

C A P. XVII.

QUærat nunc aliquis, unū siue Hercules fuerit, & quod Liberi patris sepulcrum, & reliqua uetustatis litu obruta. Ecce in re parua, uillisque nostris annexa, cuius assidua copia est, non constat inter authores: rex nullū siue solus habeat aculeum, maiestate tantum armatus: non dederit eum quidem natura, sed usum eius illi tantum negauerit. Illud constat, imperatorem aculeo non uti. Mira plebei circa eum obedientia. Cum procedit, unā est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam lictoresque, assidui custodes auctoritatis. Procedit foras nō nisi migraturo examine. Id multò intelligitur antè, aliquot diebus murmur intus strepente, apparatus indice diem tempestiuum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum processere, & quæque proximam illi cupit esse, & in officio conspici gaudet. Festum humeris subleuant: ualidiùs fatigatum ex toto portant. Siqua lassata deficit, aut fortè aberrauit, odore persequitur. Vbiunque ille confedit, ibi cunctarum castra sunt. Tunc ostenta faciunt priuata ac publica, uua dependente in domibus templisque, sæpe expiata magnis euentibus. Sedere in ore infantis tum etiam Platonis, suauitatem illam prædulcis eloquii portendentes. Sedere in castris Drusi imperatoris, cum prosperrimè pugnatum apud Arbalonem est, haudquaquam perpetua aruspicum coniectura, qui dirum id ostentum existimant semper. Duce præhenso totum tenetur agmen: amisso dilabitur, migratque ad alios. Esse utique sine rege non possunt. Inuitæ autem interimunt eos, cum plures fuere, potiùsque nascentium domos diruunt, si prouentus desperatur: tunc & fucos abigunt. Quanquam de iis uideo dubitari, propriumque iis genus esse aliquos existimare, sicut furibus, grandissimis inter illas, sed nigris, latæque aluo: ita appellatis, quia furtim deuorent mella. Certum est, ab apibus fucos interfici. Vtique regem non habent. Sed quomodo sine aculeo nascantur, in quæstione est. Humido uerè melior fœtus, sicco mel copiosius. Quod si defecerit alicuius aluei cibus, impetum in proximas faciunt rapinæ proposito. At illæ contrà dirigunt aciem: & si custos adsit, alterutra pars, quæ suis fauere sentit, non appetit eum. Ex aliis quoque sæpe dimicant causis, easque acies contrarias duo imperatores instruunt, maximè rixa in conuehendis floribus exorta, & suos quibusque euocantibus. Quæ dimicatio iniectu pulueris aut fumo tota discutitur. Reconciliantur uerò late uel aqua mulsæ.

De genere apum, & quæ inimica apibus.

C A P. XVIII.

APes sunt & rusticæ syluestresque, horridæ aspectu, multò iracundiore, sed opere ac labore præstantes. Vrbaniarum duo genera: optimæ breues, uariæque, & in rotunditatem compactiles: deteriores longæ, & quibus similitudo uespærum: etiamnum deterimæ ex iis pilosæ. In Ponto sunt quædam albæ, quæ bis in mense mella faciunt. Circa Thermodontem autem fluuium duo genera: aliarum, quæ in arboribus mellificanti: aliarum, quæ sub terra, triplici cerarum ordine uberrimi prouentus. Aculeum apibus natura dedit uentri

uentri confertum. Ad unum ictum hoc infixo, quidam eas statim emori putant. Aliqui, non nisi intantum adacto ut intestini quippiam sequatur: sed fucos postea esse, nec mella facere, uelut caltratis uiribus, pariterque & nocere & prodesse desinere. Est in exemplis, equos ab iis occisos. Odere fœdos odores, procúlque fugiunt, sed & infectos. Itaque unguenta redolentes infestant, ipsæ plurimorum animalium iniuriis obnoxia. Impugnant eos natura eiusdem degeneres uespæ atq; crabrones, & de culicum genere qui uocantur muliones: populantur hirundines, & quædam aliæ aues. Insidiantur aquatibus ranæ, quæ maxima earum est operatio tum, cum sobolem faciunt. Nec hæ tantum, quæ itagna ri- uosque obsident, uerum & rubetæ ueniunt ultro, adrepentisque foribus per eas sufflant: 10 ad hoc prouolant, confestimque abripiuntur. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & oues, difficile se à lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam odore, si quis iuxta coquat, exanimantur. Quin & morbos suapte natura sentiant. Index eorum tristitia torpens, & cum ante fores in teporem Solis promotis aliæ cibos ministrant, cum defunctas progerunt, funerantiūmq; more comitantur exequias. Rege peste consumpto, moeret plebs ignauo dolore, non cibos conuehit, non procedit: tristi tantum murmure glomeratur circa corpus eius. Subtrahitur itaque deducta multitudini: aliàs spectantes exanimem, luctum non minuunt. Tunc quoque ni subueniatur, fame moriuntur. Hilaritate igitur & nitore sanitas æstimator.

De morbis apum.

C A P. X I X.

20 S Vnt & operis morbi: cum fauos non explent, cleron uocant. Item blapsigoniæ, si fœtum non peragant. Inimica & echo est resultanti sono, qui pavidas alterno pulsant ictu: inimica & nebula. Aranei quoque uel maximè hostiles, cum præualuere ut intexant, enecant alueos. Papilio etiam hic ignauus & inhonoratus, luminibus accensis aduoluitans, pestifer, nec uno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur: filis etiam araneosa, quacunque incescit, alarum maximè lanugine obtexit. Nascuntur & in ipso ligno teredines, quæ ceras præcipuè appetunt. Infestat & auiditas pastus nimia florum satietate, uerno maximè tempore aluo cita. Oleo quidem non apes tantum, sed omnia insecta exanimantur, præcipuè si capite uncto in Sole ponantur. Aliquando & ipsæ contrahunt mortis sibi causas, cum sensere eximi mella 30 auidè uorantes. Caterò præparcæ, & quæ alioquin prodigas atque edaces, non secus ac pigras & ignauas, proturbent. Nocent & sua mella ipsis, illitæque ab aduersa parte moriuntur. Tot casibus, tot casibus, & quota portione eorum commemorata? tam munificum animal, expositum est. Remedia dicemus suis locis: nunc enim sermo de natura est.

De conuendis apibus, & quomodo reparentur.

C A P. X X.

G Audent plausu atque tinnitu æris, eoque conuocantur. Quod manifestum, auditus quoque inesse sensum. Effecto opere, educto fœtu, functæ munere omni, exercitationem tum solennem habent: spatiatæque in aperto, & in altum datæ gyris uolatu editis, tum demum ad cibum redeunt. Vita eis longissima, ut prosperè inimica ac fortuita 40 cadant, septenis annis uniuersa. Alueos nunquam ultra decem annos durasse proditur. Sunt qui mortuas, si intra tectum hyeme seruentur, deinde Sole uerno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foueantur, putent reuiuiscere. In totum uerò amissas reparari uen- tribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Virgilius iuuenorum corpore exanimato, sicut equorum uespas atque crabrones, sicut asinorum scarabæos, mutante natura ex aliis quædam in alia. Sed horum omnium coitus cernuntur. Et tamen in fœtu eadem propè natura, quæ apibus.

De uespis, & crabronibus.

C A P. X X I.

V Espæ in sublimi de luto nidos faciunt, & in iis ceras: crabrones in cauernis, ac sub terra. Et horum omnium sexangulæ cellæ, cætera autem t de cortice & harena. Fœtus 50 ipse inæqualis ut barbaris, alius euolat, alius in nympha est, alius in uermiculo. Et autumno, non uere omnia ea. Plenilunio maximè crescunt. Vespæ, quæ ichneumones uocantur,

† Melius, E cori. ce & araneis. ad sti pulzæ Ari. lib. 5. Histo. animal. cap. 23. ubi crabrones ait suos suos cõfæ cere in phloem. adstos xgæ. dæxv. id. dous idng. hoc est, e cor tice & araneosa mellea rid.

tur: sunt autem minores, quàm aliæ unum genus ex araneis perimunt, phalangium appellatum, & in nidos suos ferunt: dèinde illiunt, & ex iis incubando suum genus procreant. Præterea omnes carne uescuntur, contrà quàm apes, quæ nullum corpus attingunt. Sed uespæ muscæ grandiores uenantur: & amputato iis capite, reliquum corpus auferunt. Crabronum syluestres, in arborum cauernis degunt: hyeme, ut cætera insecta conduntur: uita bimatum non transit. Ictus eorum haud temerè sine febris est. Autores sunt, ter nouenis punctis interfici hominem. Aliorum, qui mitiores uidentur, duo generat: opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme: matres, quæ biennio duranti: & clementes. Nidos uere faciunt ferè quadrifores, in quibus opifices generentur. Iis eductis, alios dèinde nidos maiores fingunt, in quibus matres futuras producant. Iam tum opifices funguntur munere, & pascunt eas. Latior matrum species: dubiumque an habeant aculeos, quia non egrediuntur. Et his sui fuci. Quidam opinantur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec crabronum autem, nec uespærum generi reges aut examina: sed subinde renouatur multitudo sobole.

De bombycibus, & bombycio, & nocydalo, & quis primus bombycinam
uestem inuenerit. C A P. X X I I.

CAP. XXII.

Quartum inter hæc genus est bombycum, in Assyria proueniens, maius quàm supra dicta. Nidos luto fingunt, salis specie, applicatos lapidi, tanta duritia, ut spiculis perforari uix possint. In iis & ceras largius, quàm apes, faciunt, deinde maiorem uermiculum. Et alia horum origo ⁊ è grandiore uermiculo, gemina protendens sui generis cornua. Hi erucæ sunt. Fit deinde, quod uocatur bombylius: ex eo necydalus, ex hoc in vi. mensibus bombyx. Telas araneorum modo texunt ad uestem luxumque feminarum, quæ bombycina appellatur. Prima eas redordiri, rursusque texere inuenit in Ceo mulier Pamphylat Laroi filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, ut denudet feminas uestis.

De bombyce Coa.

С А Р. ХХІІІ.

Bombycas & in Co insula nasci tradunt, cupressi, terebinthi, fraxini, quercus florem
bimbribus decussum terræ halitu animante. Fieri autem primò papiliones paruos nu-
dòsque, mòx frigorū impatientia uillis inhorrescere, & aduersum hyemem tunicas sibi
instaurare densas, pedum alperitate radentes foliorum lanuginem in uellera. Hanc ab his
cogi subigique unguium carminatione, mòx trahi inter ramos, tenuari ceu pectine. Post-
eà apprehensam corpori inuolui nido uolubili. Tum ab homine tolli, ficitilibusque uasis
teporē & fursurum elica nutriti: atque ita subnasci sui generis plumas, quibus uestitos ad
alia pensa dimitti. Quæ uerò cœpta sint lanificia, humore lentescere, mòx in fila tenuari
iunco fusio. Nec pueri has uestes usurpare etiā uiros, leuitatem propter æstiuam. In
tantum à lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiā uestes. Assyria tamen bom-
byce adhuc fœminis cedimus.

De arancis, & generatione eorum.

C A P. XXIIII.

A Raneorum his non absurdè iungatur natura, digna uel præcipua admiratione. Plura autem sunt genera, nec dictu necessaria in tanta notitia. Phalangia ex his appellantur, quorum noxii morsus, corpus exiguum, uarium, acuminatum, assultim ingredientium. Altera eorum species, nigri, prioribus cruribus longissimis. Omnibus internodia terna in cruribus. Luporum nomine minimi non texunt. Maiores in terra cauernis exigua uestibula præpandunt. Tertium eorundem genus erudita operatione conspicuum. Orditur telas, tantique operis materiae uterus ipsius sufficit: siue ita corrupta alui natura statò tempore (ut Democrito placet) siue est quædam intus lanigera fertilitas: tam moderato ungue, tam tereti filo, & tam aequali deducit stamina, ipso se pondere usus. Texere à medio incipit, circumato orbe subtegmina adnectens: maculâsque paribus semper interuallis, sed subinde crescentibus, ex angusto dilatans indissolubili nodo implicat. Quanta arte celat pedicas scutulato rete grassantes! quam non ad hoc uidetur pertinere cribratæ pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipsa per se tenax ratio trama!

quàm laxus ad flatus, non ad respuenda quæ ueniant, sinus: derelicta lasso præterenti summa parte, ut arbitrari licet illa quæ difficilè cernuntur: atq; ut in plagis lineæ offensæ præcipitant in sinum! Specus ipse qua concameratur architectura! & contra frigora quanto uillosior! quàm remotus à medio, aliudq; agenti similis: inclusus uerò sic, ut sit, nec ne, in-
 10 trus aliquis, cerni non possit. Age, firmitas quanta irruentibus uentis! qua pulueri mole degrauante! Latitudo telæ sæpè inter duas arbores, cum exercet artem & discit texere: longitudo fili à culmine, ac rursus à terra per illud ipsum uelox reciprocatio: subitq; pariter ac fila deducit. Cum uerò captura incidit, quàm uigilans & paratus ad cursum: licet extrema hæreat plaga, semper in medium currit: quia sic maximè torum concutiendo
 20 implicat. Scissa protinus reficit, ad polituram sarcians. Nanque & lacertarum catulos ueniantur: thos primùm tela inuoluentes, & tunc demum labra utraq; morsu apprehendentes, amphitheatrali spectaculo cum contigit. Sunt ex eo & auguria. Quippe incremento annui futuro telas suas altius tollunt. Idem sereno non texunt, nubilo texunt. Ideoque multæ aranæ imbrium signa sunt. Fœminam putant esse quæ texat, marem qui uenatur: ita paria fieri merita coniugio. Aranei conueniunt clunibus: pariunt uermiculos ouis similes. Nam nec horum differri potest genitura, quoniam insectorum uix ulla alia narratio est. Pariunt autem oua ea in telas, sed sparsa, quia saluunt, atque ita emittunt. Phalangius tantùm in ipso specu incubat magno numero: qui ut emerferit, matrem consumit, sæpè & patrem: adiuvat enim incubare. Pariunt autem & tricenos, cæteræ pauciores. Et incubant triduo. Consummantur aranei quater septenis diebus.

De scorpionibus.

C A P. X X V.

Similiter his & scorpiones terrestres, uermiculos ouorum specie pariunt, similitérque
 Spereunt: pestis importuna ueneni serpentium, nisi quodd grauiore supplicio lenta per triduum morte conficiunt, uirginibus lethali semper ictu, & fœminis ferè in totum: uiris autem matutino, exeuntes cauernis, prius quàm aliquo fortuito ictu ieiunium egerant uenenum. Semper cauda in ictu est: nullòque momento meditari cessat, ne quando desit
 30 occasioni. Ferit & obliquo ictu & inflexo. Venenū ab iis candidum fundi Apollodorus author est, in nouem genera descriptis, per colores maximè superuacuos, quoniā non est scire, quos minimè exitiales prædixerit. Geminos quibusdam aculeos esse, marèsq; sæuissimos. Nam coitum iis tribuit. Intelligi autem gracilitate & longitudine. Venenum omnibus medio die, cum incandueret Solis ardoribus. Itémque cum sitiunt, inexpleriles potu. Constat & septena caudæ internodia sæuiora esse. Pluribus enim sena sunt. Hoc malum Africæ uolucres etiam Austri faciunt, pandentibus brachia, ut remigia subleuant. Apollodorus idem, planè quibusdam inesse pennas tradit. Sæpè Psylli, qui reliquarū uenena terrarū inuehentes, quæstus sui causa peregrinis malis impleuere Italiam, hos quoque importare conati sunt: sed uiuere intra Siculi cæli regionem non potuere. Visuntur tamen aliquando in Italia, sed innocui, multisque aliis in locis, ut circa Pharum in Aegypto. † In Scythia interimunt etiam sues, alioquin uiuaciores contra uenena talia: nigras quidem celerius, si in aquam se immerferint. Homini icto putatur esse remedium ipsorum
 40 cinis potus in uino. Magnam aduersitatem oleo mersis & stellionibus putant esse, innocuis duntaxat iis, qui & ipsi carent sanguine, lacertarum figura. Atque scorpiones in totum nulli nocere, quibus non sit sanguis. Quidam & ab ipsis fœtum deuorari arbitrantur. Vnum modò relinqui solertissimum, & qui se ipsius matris clunibus imponendo, tutus & à cauda & à morsu loco fiat. Hunc esse reliquorum ultorem, qui postremò genitores supernè conficiat. Pariuntur autem undeni.

De stellionibus, & cicadis.

C A P. X X V I.

Chamaeleonum stelliones quodammodo naturā habent, rōre tantum uiuentes, præterq; araneis. Similis cicadis uita: quarum duo genera: minores, quæ primæ proueniunt, & nouissimè pereunt: sunt autem mutæ. Sequens est uolatu rara. Quæ canunt, uocantur aethææ: & quæ minores ex eis sunt, tettigoniæ: sed illæ magis canoræ. Mares canunt
 50 in utroque genere: fœminæ silent. Gentes uescuntur iis ad Orientem, etiā Parthi opibus

† Legè, os primium te a la inuoluent, ex Ariæ flor. Hist. animal. 5. capia te 27.

† Melius, trecentos. siue trecentos. ex eodè Aristot. loco iam citato.

† Legèdum, In Caria, ex Græcis Aristotelis codicibus, libr. 8. Hist. animal. cap. 28. Nā in Scythia frigidibus scorpiones gigni, non fit uersimile.

abundantibus. Ante coitum mares præferunt, à coitu fœminas, ovis earum correptis quæ sunt candida. Coitus supinis. Asperitas præacuta in dorso, qua excavant fœturæ locum in terra. Fit primò uermiculus: dein ex eo, quæ uocatur tettigometra, cuius cortice rupto circa solstitia euolant, noctu semper: primùm nigræ atque duræ. Vnum hoc ex iis quæ uiuunt, & sine ore est. Pro eo quiddam aculeatum linguis simile, & hoc in pectore, quororem lambunt. Pectus ipsum fistulosum: hoc canunt achetæ, ut diximus. De cætero in uentre nihil est. Excitata cum subuolant, humorem reddunt: quod solum argumentum est rore easdem alii. Iisdem solis nullum ad excrementa corporis foramen. Oculi tam hebetes, ut si quis digitum contrahens ac remittens iis appropinquet, transeant uelut in folia. Quidam duo alia genera faciunt earum: surculariam, quæ sit grandior: frumentariam, quam alii auenariam uocant. Apparet enim simul cum frumentis crescentibus.

Cicadæ ubi non sint, & ubi mutant.

C A P. X X V I I.

Cicadæ non nascuntur in raritate arborum: idcirco sunt Cyrenis circa oppidum: nec in campis, nec in frigidis aut umbrosis nemoribus. Est quædam & iis locorum differentia. In Milesia regione paucis sunt locis. Sed in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit. At in Rhegino agro silent omnes: ultra flumen in Locrensi canunt. Pennarum illis natura quæ apibus, sed pro corpore amplior.

De pennis insectorum. & scarabæorum generibus.

C A P. X X V I I I.

Insectorum quædam binas gerunt pinnas, ut muscæ: quædam quaternas, ut apes. Membranis & cicadæ uolant. Quaternas habent, quæ aculeis in aluo armantur. Nullum, cui telum in ore, pluribus quàm binis aduolat pennis. Illis enim ultionis causa datum est, his auditis. Nullis eorum pennæ reuiuiscunt auulsæ. Nullum, cui aculeus in aluo, bipenne est. Quibusdam pennarum tutelæ crusta superuenit, ut scarabæis, quorum tenuior fragiliórque penna. His negatus aculeus: sed in quodam genere eorum grandi cornua prælonga, bisulcis dentata forcipibus, in cacumine, cum libuit, ad morsum coeuntibus, infantum etiam remediis ex ceruice suspenduntur. Lucanos uocat hos Nigridius. Aliud rursus eorum genus, qui è fimo ingenteis pilas auersi pedibus uolunt, paruósque in iis contra rigorem hyemis uermiculos fœtus sui nidulantur. Volitant alii magno cum murmure ac mugitu. Alii focos & prata crebris foraminibus excavant, nocturno stridore uocales. Lucent ignium modo noctu, laterum & clunium colore lampyrides, nunc pennarum hiatu resurgentes, nunc uerò compressu obumbratæ, non ante matura pabula, aut post defecta conspicuæ. Econtrario tenebrarum alumna blattis uita, lucemque fugiunt, in balineis maximè humido uapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutili atque prægrandes scarabæi tellurem aridam, fauósque paruæ ac fistulosæ modo spongiæ, medicato melle fingunt. In Thracia iuxta Olynthum locus est paruus, in quo unum hoc animal exanimatur, ob hoc Cantharolethrus appellatus. Pennæ insectis omnibus sine scissura: nulli cauda, nisi scorpioni. Hic eorum solus & brachia habet, & in cauda spiculum. Reliquorum quibusdam aculeus in ore, ut asilo, siue tabanum dici placet: item culicibus, & quibusdam muscis. Omnibus autem his in ore & pro lingua sunt hi aculei. Quibusdam hebetes, neque ad punctum, sed ad suctum, ut muscarum generi, in quo lingua euident fistula est. Nec sunt talibus dentes. Aliis cornicula ante oculos prætenduntur ignaua, ut papilionibus. Quædam insecta carent pennis, ut scolopendræ. Insectorum pedes quibus sunt, in obliquum mouentur. Quorundam extremi longiores foris curuantur, ut locustis.

De locustis.

C A P. X X I X.

Hæ pariunt, in terram demisso spinæ caule, oua condensa, autumni tempore. Ea durant hyeme sub terra. Subsequenti anno exitu ueris emittunt paruas, nigrantes, & sine cruribus, pennis que reptantes. Itaque uernis aquis intereunt oua: sicco uere maior prouentus. Alij duplicem earum fœtum, geminúmque exitum tradunt. Vergiliarum exortu parere: deinde ad Canis ortum obire, & aliàs renasci. Quidam Arcturi occasu renasci. Mori matres, cum pepererint, certum est, uermiculo statim circa fauces innascente, qui

qui eas strangulat. Eodem tempore mares obeunt. Tam friuola ratione morientes, ser-
pentem, cum libuit, necant singula, faucibus eius apprehensis mordicus. Non nascun-
tur, nisi in planis & rimosis locis. In India ternum pedum longitudinis esse traduntur,
cruribus & feminibus Terrarum usum præbere, cum inaruerint. Est & alius earum obi-
tus. Gregatim sublata uento in maria aut stagna decidunt. Fortè hoc casuque euenit, non
(ut prisca existimauere) madefactis nocturno humore alis. Iidem quippe nec uolare eas
noctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab iis transiri, conti-
nuata plurium dierum (quod maxime miremur) fame quoque, quam propter externa pa-
bula petere sciunt. Deorum ira pestis ea intelligitur. Nanque & grandiores cernuntur,
10 & tanto uolant pennarum stridore, ut aliæ alites credantur: Solémque obumbrant, soli-
citè suspèctantibus populis, ne suas operiant terras. Sufficiunt quippe uires: & tanquam
parum sit maria transisse, immensos tractus permeant, diraque mellibus contegant nubes,
multa contactu adurentes: omnia uerò morsu erodentes, & fores quoque tectorum.
Italiam ex Africa maxime coortæ infestant, sæpè populo ad Sibyllina coacto remedia
confugere, inopiæ metu. In Cyrenaica regione lex etiam est ter anno debellandi eas, pri-
mò oua obtinendo, deinde fœtum, postremò adultas: desertoris pœna in eum, qui cessauit.
Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magi-
stratus referant. Graculos quoque ob id colunt, aduerso uolatu occurrentes earum exi-
tio. Necare & in Syria militari imperio coguntur. Tot orbis partibus uagatur id malum.
20 Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox earum proficisci ab occipitio uidetur. Eo loco in com-
missura scapularum habere quasi dentes existimantur, eosque inter se terendo stridorem
edere, circa duo æquinoctia maxime, sicut cicadæ circa solstitium. Coitus locustarum,
qui & insectorum omnium quæ coeunt, marem portante femina, in eum feminarum
ultimo caudæ reflexo, tardoque digressu. Minores autem in omni hoc genere feminis
mares.

De formicis nostratibus.

CAP. XXX.

Purima insectorum uermiculus gignunt. Nam & formicæ similem ovis uere: & hæ
communicantes laborem, ut apes: sed illæ faciunt cibos, hæ condunt. Et si quis com-
paret onera corporibus earum, fateatur nullis portione uires esse maiores. Gerunt ea mor-
30 tua. Maiora auertæ postremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. Et iis Reip. ratio, memora-
ria, cura. Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant è terra. Maiora ad introitum
diuidunt. Madefacta imbre proferunt atque siccant. Operantur & noctu plena Luna.
Eadem interlunio cessant. Iam in opere qui labor? quæ sedulitas? Et quoniam ex diuerso
conuehant altera alterius ignara, certi dies ad recognitionem muruam nundinis dantur.
Quæ tunc earum concurratio? quàm diligens cum obuiis quædam colloquio atque per-
contatio: Silices itinere earum attritos uidemus, & in opere semitam factam, ne quis du-
bitet qualibet in re quid possit quantulacunque assiduitas. Sepeliuntur inter se uiuentium
solæ, præter hominem? Non sunt in Sicilia pennatæ.

De Indicis.

CAP. XXXI.

40 **I**ndicæ formicæ cornua, Erythræ in æde Herculis fixa, miraculo fuere. Aurum ex ca-
lueruis egerunt terræ, in regione septentrionalium Indorum, qui Dardæ uocantur. Ipsi
color felium, magnitudo Aegypti luporum. Erutum hoc ab iis tempore hyberno, Indi
furantur æstuo feruore, conditis propter uaporem in cuniculos formicis: quæ tamè odo-
re sollicitatæ prouolant, crebròque lacerant, quamuis præuolocibus camelis fugientes.
Tanta pernicitas feritalque est cum amore auri.

De diuersitate insectorum.

CAP. XXXII.

50 **M**ulta autem insecta & aliter nascuntur, atque in primis ex rore. Insidet hic rapha-
ni folio primo uere, & spissatus Sole in magnitudinem milii cogitur. Inde porrigi-
tur uermiculus paruus, & triduo mox eruca: quæ adiectis diebus accrescit, immobilis,
duro cortice: ad tactum tantum mouetur aranci. Hæc eruca, quam chrysalidem appel-
lant, rupto deinde cortice uolat papilio.

† Diffinitio
collocada ui-
detur post
uerbum Mo-
uetur. Relia-
qua sunt mu-
tilata: ut pæ-
læ sit ex Ari-
de animal. li.
5. cap. 19. ubi
sic habet:
ἀνθρώπου
δὲ κινούται
negit, ὅτι τῶν
δὲ νέκρω-
σιν ἀπὸ τῆς
οὐκ.

De ani

De animalibus in ligno, & ex ligno nascentibus.

CAP. XXXIII.

¹ Capillo, re
dumda: ut fa
cile est ani
maduertere
ex ijs, que
de Sylla &
Alcmanis
exitu subum
git.

Sic quædam ex imbre generantur in terra, quædam & in ligno. Nec enim cossi tantum in eo, sed etiam tabani ex eo nascuntur, & alia, ubicunque humor est nimius: sicut intra hominem tæniæ tricenum pedum, aliquando & plurium longitudine. Iam in carne exanimi, & uiuentium quoque hominum capillo: quæ fræditate & Sylla dictator, & Alcman ex clarissimis Græciæ Poetis, obiire. Hoc quidem & aues infestat: phasianas uerò interimit, nisi puluerantes sese. Pilos habentium asinum tantum immunem hoc malo credunt, & oves. Gignuntur autem & uestis genere, præcipuè lanicio interemptarum à lupis ouium. Aquas quoque quasdam, quibus lauamur, fertiliores eius generis, inuenio apud aethores. Quippe cum & ceræ id gignant, quod animalium minimum existimatur. Alia rursum generantur sordibus aridi soli, posteriorum crurum lasciuia petauristarum. Alia puluere humido in cauernis, uolucra.

De animali, cui cibi exitus non est.

CAP. XXXIII.

Est animal eiusdem turpitudinis, infixio semper sanguini capite uiuens, atque ita intumescens, unum animalium cui cibi non sit exitus: dehiscitque nimia satietate, alimentum ipso moriens. Nunquam hoc in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia. In ouibus & in capris hoc solum. Aequè est mira sanguinis & hirudinum generi in palustri aqua sitis. Nanque & hæ toto capite conduntur. Est & uolucree canibus peculiare suum malum, aures maximè lancinans, quæ defendi morfu non queunt.

De tinea, & culicibus.

CAP. XXXV.

¹ Cōtra Ari
stot. libr. 7
cap. iam citat
tis, in uetu
stiorē niue
uermiculos
nasci scribit
ruilos et hir
tos: in media
autem candi
dos, & gran
diores: utros
que torpētes
& non nisi
difficiliter se
se mouentes.
Ex quo pā
lam fit, locū
hunc insigni
ter esse de
prauatū, uer
borūq; or
dinē mirum
in modū con
fūsum.

Idem pulvis in lanis & ueste tinea creat, præcipuè si araneus unà includatur. Sitit enim & omnem humorem absorbens, ariditatem ampliat. Hoc & in chartis nascitur. Est earum genus tunicas suas trahentium quo cochleæ modo. Sed harum pedes cernuntur. Spoliata expirant. Si accreuerunt, faciunt chrysalidem. Ficarios culices caprificus generat. Cantharidas uermiculi ficorum & pyri, & peuces, & cynacanthæ, & rosæ. Venenum huius remedia secum habet. Alæ medentur: quibus demptis, lethale est. Rursus alia genera culicum accensens natura gignit. Quippe cum & in niue candidi reperiantur, & uetustiore uermiculi: in media quidem altitudine rutili (nam & ipsa nix uetustate rubescit) hirti pilis, grandiores torpentelque.

De pyrali, sine pyrausta.

CAP. XXXVI.

Ignit aliqua & contrarium natura elementum. Siquidem in Cypri ætariis fornacibus ex medio igni, maioris muscæ magnitudinis uolat pennatum quadrupes: appellatur pyralis, à quibusdam pyrausta. Quandiu est in igne, uiuit: cum euasit longiore paulo uolatu, emoritur. Hypanis fluuius in Ponto, circa solstitium desert acinorum effigie tenues membranas: quibus erupit uolucree quadrupes supra dicti modo, nec ultra unum diem uiuit, unde hemerobion uocatur. Reliquis talium ab initio ad finem septenarii sunt numeri, culici & uermiculo ter septeni, corpus parientibus quater septeni. Mutationes & in alias figuras transitus, trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex his pennata, autumno ferè moriuntur: tabani quidem etiam cæcitate. Muscis humore exanimatis, si cinere condantur, redit uita.

Historia naturæ animalium per singula membra.

CAP. XXXVII.

Nunc per singulas corporis partes, præter iam dicta, membratim tractetur historia. Caput habent cuncta, quæ sanguinem. In capite paucis animalium, nec nisi uolucris, apices, diuersi quidem generis: phœnici plumarum ferie, è medio eo exeunte alio: pauonibus crinitis arbutculis, stymphalides cirro: phasianæ corniculis: præterea parua, quæ ab illo galerita appellata quondam, postea Gallico uocabulo etiam legionis nomen dederat alauda. Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura, per medium caput à rostro residentem. Et fulcarum generi dedit cirros. Pico quoque Martio & grui Balearicæ. Sed spectatissimum in sine gallinaceis, corporeum, serratum: nec carnem id esse,

nec

nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, uerum peculiare. Draconum enim cristas qui uiderit, non reperitur. Cornua multis quidem & aquatiliū, & marinorum, & serpentium uariis data sunt modis: sed quæ iure cornua intelligantur, quadrupedum generi tantum. Actæonem enim, & Cippum etiam in Latina historia, fabulosos reor. Nec alibi maior naturæ lasciuiæ. Lufit animalium armis. Sparfit hæc in ramos, ut ceruorum. Aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas, digitosque emisit ex iis: unde platycerotas uocant. Dedit ramosa capreis, sed parua: nec fecit decidua. Conuoluta in anfractum arietum generi, ceu cæstus daret: infesta, tauris. In hoc quidem genere, & foeminis tribuit: in multis, tantum maribus. Rupicapris in dorsum adunca, damis in aduersum. Erecta autem, rugarumque ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta (ut lyras diceret) strepsiceroti, quem addacem Africa appellat. Mobilia eadem, ut aures, Phrygiæ armentis: Troglodytarum, in terram directa: qua de causa obliqua ceruice pascuntur. Aliis singula, & hæc medio capite, aut naribus ut diximus. Iamque aliis ad incursum robusta, aliis ad ictum, aliis adunca, aliis redunca, aliis ad iactum, pluribus modis, supina, conuersa, connexa: omnia in mucronem migrantia. In quodam genere pro manibus ad scabendum corpus. Cochleis ad prætendandum iter: corporea hæc, sicut ceraſtis: aliquando & singula. Cochleis semper bina, & ut prætendantur, ac resiliant. Vrorum cornibus Barbari Septentrionales potant: urnasque binas capitis unius cornua implent. Alii præfixa hastilia cuspidant. Apud nos in laminas secta translucent, atque etiam lumen inclusum latius fundunt: multasque alias ad delicias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ cerostota picturæ genere dicuntur. Omnibus autem caua, & in mucrone demum concreta sunt. Ceruis tantum tota solida, & omnibus annis decidua. Boum attritis ungulis, cornua unguendo aruina, medentur agricolæ. Adeoque sequax natura est, ut in ipsis uiuentium corporibus feruenti cera flectantur, atque incisa nascentium in diuersas partes torqueantur, ut singulis capitibus quaterna fiant. Tenuiora foeminis plerumque sunt, ut in pecore multis: ouium nulla, nec ceruarum, nec quibus multifidi pedes, nec solidipedum ulli: excepto asino Indico, qui uno armatus est cornu. Bisulcis bina tribuit: nulli, supernè primores habenti dentes. Qui putant eos in cornua absumi, facile coarguuntur ceruarum natura, quæ neque dentes habent, ut neque mares, nec tamen cornua. Cæterorum ossibus adhærent, ceruorum tantum cutibus enascuntur. Capita piscibus portione corporum maxima, fortassis ut mergantur. Ostrearum generi, nulla, nec spongiis, nec aliis ferè quibus solus ex sensibus tactus est. Quibusdam indiscretum caput est, ut cancris. In capite cunctorum animalium homini plurimus pilus, iam quidem promiscuè maribus ac foeminis, apud intonsas utique gentes. Atque etiam nomina ex eo capillatis Alpium incolis, Galliæ comatæ: ut tamen sit aliqua in hoc terrarum differentia. Quippe Myconii carentes eo gignuntur, sicut in Cauno lienosi. Et quedam animalium naturaliter caluent, sicut struthiocameli, & corui aquatici, quibus apud Græcos nomen est inde. Desuuium eorum in muliere rarum, in spadonibus non uisum, nec in ullo ante Veneris usum. Nec infra cerebrum, aut infra uerticem, aut circa tempora atque aures. Caluitium uni tantum animalium homini, præterquam innatum. Canities homini tantum & equis, sed homini semper à priori parte capitis, tum deinde ab aures. Vertices bini homini tantum. Aliquibus capitis ossa plana, tenuia, sine medullis, ferratis pectinatim structa compagibus. Perfractione non queunt solidari: sed exempta modicè non sunt letalia, in uicem eorum succedente corporea cicatrice. Infirmissima esse uisus, durissima psittacis, suo diximus loco. Cerebrum omnia habent animalia, quæ sanguinem: etiam in mari, quæ mollia appellauimus, quamuis careant sanguine, ut polypi. Sed homo portione maximum & humidissimum, omniumque uiscerum frigidissimum, duabus supra subterque membranis uelatum, quarum alterutram rumpi mortiferum est. Cæterò uiri, quam foemina, maius. Hominibus hoc sine sanguine, sine uenis, & reliquis sine pingui. Aliud esse, quam medullam, eruditi docent, quoniâ coquendo dureſcat. Omnium cerebro medio insunt ossicula parua. Vni hominum infantia palpitatur, nec corroboratur

† Melius sic
uertices bini
hominum tan-
tum aliquibus.
Capitis ossa
¶ c. Bini
enim uertices
paucis ad
modum con-
tingunt. Con-
tra quod de
capitis ossi-
bus statim
subiungitur,
toti propè
modum huma-
no generi est
commune. Vi-
de Arist. lib.
1. Hist. ani-
mal. cap. 7.

ratur ante primum sermonis exordium. Hoc est uiscerum excelsissimum, proximūque
 celo capitis, sine carne, sine cruore, sine sordibus. Hanc habent sensus arcum: huc uena-
 rum omnis à corde uis tendit, hic desinit: hic culmen altissimum, hic mentis est regi-
 men. Omnium autem animalium in priora pronum: quia & sensus ante nos tendunt. Ab
 eo proficiscitur somnus: hinc capitis nutatio. Quæ cerebrum non habent, non dormiunt.
 Ceruis in capite inesse uermiculi, sub lingua inanitate, & circa articulum, quæ caput
 iungitur, numero uicini produntur. Aures homini tantum immobiles: Ab iis Flacco-
 rum cognomina. Nec in alia parte feminis maius impendium, margaritis dependenti-
 bus. In Oriente quidem & uiris aurum gestare eo loci, decus existimatur. Animalium
 aliis maiores, aliis minores. Ceruis tantum scissæ, ac uelut diuisæ: foricibus pilosæ. Sed
 auriculæ omnibus, animal duntaxat generantibus, excepto uitulo marino atque delphi-
 no, & quæ cartilaginea appellauimus, & uiperis. Hæc cauernas tantum habent aurium
 loco, præter cartilaginea, & delphinum, quem tamen audire manifestum est. Nam &
 cantu mulcentur, & capiuntur attoniti sono. Quonam modo audiant, mirum. Iidem
 nec olfactus uestigia habent, cum olfaciant sagacissimè. Pennatorum animalium bu-
 boni tantum & oro plumæ, uelut aures: cæteris cauernæ ad auditum. Simili modo squa-
 migeris atque serpentibus. In equis & omnium iumentorum genere, indicia animi
 præferunt: fessis marcidæ, micantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. Fa-
 cies homini tantum: cæteris os, aut rostra. Frons & alii: sed homini tantum tristitiæ,
 hilaritatis, clementiæ, seueritatis index. In ascensu eius supercilia homini, & pariter &
 alternè mobilia, & in iis pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maximè indicant fas-
 tum. Superbia aliubi conceptaculum, sed hæc sedem habet. In corde nascitur, huc subit,
 hæc pender. Nihil altius simul abruptiusque inuenit in corpore, ubi solitaria esset. Sub-
 iacent oculi, pars corporis pretiosissima, & qui lucis usu uitam distinguant à morte. Non
 omnibus animalium huiusmodi nulli: quibusdam concharum dubii. Pectines enim, si quis
 digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur, ut uidentur. Et solenes fugiunt
 admota ferramenta. Quadrupedum talpis uisus non est: oculorum effigies inest, si quis
 prætentam detrahat membranam. Et inter aues ardeolarum genere, quos leucos uo-
 cant, altero oculo carere tradunt. Optimi augurii, cum ad Aultrum uolant, Septentrio-
 nem uis. Solui enim pericula & metus narrant. Nigridis nec locustis, nec cicadis esse di-
 cit. Cochleis oculorum uicem cornicula bina prætentum implent. Nec lumbricus ulli
 sunt, uermiumque generi. Oculi homini tantum diuerso colore: cæteris in suo cuique
 genere similes. Et equorum quibusdam glauci, sed in homine numerosissima uarie-
 tatis atque differentiæ, grandiores, modici, parui, prominentes, quos hebetiores pu-
 tant: conditi, quos clarissimè cernere, sicut in colore caprinos. Præterea alii contuentur
 longinqua, alii nisi propè admota, non cernunt. Multorum uisus fulgore Solis constat, nu-
 bilo die non cernentium, nec post occasus. Alii interdum hebetiores, noctu præter cæteros
 cernunt. De geminis pupillis, aut quibus noxii uisus essent, satis diximus. Cæsi in tene-
 bris clariore. Ferunt Tiberio Cæsari, nec alii genitorum mortalium, fuisse naturam, ut
 ex perfactus noctu paulisper, haud alio modo, quam luce clara, cõterueret omnia, pau-
 latim tenebris sese obducen-
 tibus. Diuo Augusto equorū modo glauci fuere, suprà: ho-
 minem albicantis magnitudinis. Quam ob causam diligentius spectari eos, iracundè fe-
 rebat. Claudio Cæsari ab angulis cādore carnoso, sanguineis uenis subinde suffusi: Caio
 principi rigentes: Neroni, nisi cū conuiueret, ad propè admota hebetes. Viginti gladiato-
 rum paria in Caii principis ludo fuere in iis duo omnino, qui contra cõminationem ali-
 quā non conuiuerent, & ob id inuidi. Tantæ hoc difficultatis est homini. Plerisque uerò na-
 turale, ut nictare non cessent, quos pauidiores accepimus. Oculus unicolor nulli, cū can-
 dore omnibus medius color differens. Neque ulla ex parte maiora animi indicia cunctis
 animalibus, sed homini maximè, id est, moderationis, clementiæ, misericordiæ, odii, amo-
 ris, tristitiæ, lætitiæ. Contuitu quoque multiformes, truces, torui, flagrantes, graues, trans-
 uersi, limi, summissi, blandi. Profecto in oculis animus inhabitat. Ardēt, intenduntur, hu-
 meant,

De Teste, sicut in
 mundi. De Teste, sicut in
 C. Plinii Naturalis Historia

Calpus oculi, sicut in
 mundi. De Teste, sicut in
 C. Plinii Naturalis Historia

De Teste, sicut in
 mundi. De Teste, sicut in
 C. Plinii Naturalis Historia

De Teste, sicut in
 mundi. De Teste, sicut in
 C. Plinii Naturalis Historia

De Teste, sicut in
 mundi. De Teste, sicut in
 C. Plinii Naturalis Historia

De Teste, sicut in
 mundi. De Teste, sicut in
 C. Plinii Naturalis Historia

meant, conuiuent. Hinc illæ misericordiæ lacrymæ. Hos cum osculamur, animum ipsum uidemur attingere. Hinc fletus, & rigantes ora riuui. Quis ille humor est, in dolore tam fecundus & paratus? aut ubi reliquo tempore? Animo autem uidemus, animo cernimus: oculi, ceu uasa quædam, uisibilem eius partem accipiunt, atque transmittunt. Sic magna cogitatio obcæcat, abducto intus uisu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernunt, animo caligante. Quin & patentibus dormiunt lepores, mulrique hominum, quod corybantian Græci dicunt. Tenuibus multisque membranis eos natura composuit, callolis contra frigora caloresque in extremo tunicis, quas subinde purificant lacrymationum saluiis, lubricis propter incurstantia & mobiles. Media eorum cornea fenestruit pupilla, cuius angustia non sinunt uagari incertam aciem, & uelut canali dirigunt, obiterque incidentia facili declinant: aliis nigri, & aliis atrii, aliis rufi, aliis glauci coloris orbibus circumdatis, ut habili mistura & accipiat circumspecto candore lux, & temperato percussu non obstrepat. Adeoque iis absoluta uis speculi: ut tam parua illa pupilla, totam imaginem reddat hominis. Ea causa est, ut pleræque alitum è manibus hominum oculos potissimum appetant, quod effigiem suam in iis cernentes, uelut ad cognata desideria sua tendunt. Veterina tantum quædam, ad incrementa Lunæ morbos sentiunt. Sed homo solus emissio humore cæcitate liberatur. Post uicesimum annum multis restitutus est uisus. Quibusdam statim nascentibus negatus nullo oculorum uitio: multis repente ablati simili modo, nulla præcedente iniuria. Venas ab iis pertinere ad cerebrum, peritissimi auctores tradunt: ego ad stomachum crediderim. Certe nulli sine redundatione eius, eruitur oculus. Morientibus illos operire, rursusque in rogo patefacere, Quiritium magno ritu sacrum est: ita more condito, ut neque ab homine supremum eos spectari fas sit, & cælo non ostendi, nefas. Vni animalium homini deprauantur: unde cognomina Strabonum & Pætorum. Ab iisdem qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites uocabantur: qui paruis utrisque, Ocellæ: Luscini iniuriæ cognomen habuere. Nocturnorum animalium, uelut felium, in tenebris fulgent radiantque oculi, ut contueri non sit: & capræ lupoque splendent, lucemque iaculantur. Vituli marini & hyænæ in mille colores transeunt subinde. Quin & in tenebris multorum piscium refugit aridi, sicut robusti caudices uetustate putres. Non conuiuent diximus, quæ non obliquis oculis, sed circumacta capite cernent. Chamæleontis oculos ipsos circumagi totos tradunt. Cancræ in obliquum aspiciunt. Crusta fragili inclusis rigentes. Locustis squillisque magna ex parte sub eodem munimento præduri eminent. Quorum duri sunt, minus cernunt, quàm quorum humidi. Serpentium catulis, & hirundinum pullis, si quis eruat, renasci tradunt. Insectorum omnium, & quibus testacea operimenta, oculi mouentur, sicut quadrupedum aures. Quibus fragilia operimenta, iis oculi duri. Omnia talia, & pisces, & insecta, non habent genas, nec integunt oculos. Omnibus membrana uitri modo translucida obtenditur. Palpebræ in genis homini utrinque. Mulieribus uerò etiam insectæ quotidiano. Tanta est decoris affectatio, ut tingantur oculi quoque. Alia de causâ hoc natura dederat, ceu uallum quoddam uisus, & prominens munimentum contra occurstantia animalia, aut alia fortuito incidentia. Desuere eas, haud immeritò, Venere abundantibus tradunt. Ex cæteris nulli sunt, nisi quibus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedibus in superiore tantum gena, uolucris in inferiore: & quibus molle tergus, ut serpentibus: & quadrupedum quæ oua pariunt, ut lacertæ. Struthiocamelus alitum sola, ut homo, utrinque palpebras habet. Nec genæ quidem omnibus: ideo neque nictationes iis, quæ animal generant. Grauioribus alitum inferiore gena conuiuent. Eadem nictantur, ab angulis membrana obeunte. Columbæ & similia utraque conuiuent. At quadrupedes quæ oua pariunt, ut testudines, crocodilli, inferiore tantum sine ulla nictatione, propter præduros oculos. Extremum ambitum genæ superioris, antiqui cilium uocauerunt: unde & supercilium. Hoc uulnere aliquo diductum non coalescit, ut in paucis humani corporis membris. Infra oculos malæ, homini tantum, quas prisci genas uocabant, xii. tabularum

A. Quasi. animus. in. fœ.
in. ipso. uisus. datus. uisus.
Corybantian
Ocellæ. plurimum. uisus.

† alijs. rati.

Quæ. ad. ad. quod. uisus. uisus.
conspiciuntur.

† Contrâ
Aristotel. de
Part. ani.
mal. libr. 4.
cap. ultimo.
Struthiocæ
melum in sua
periore tanta
genâ pal
pebras habet
re asserit.
Quare non
temerè qui
dam suspicâ
tur, locum
hunc mutila
tum esse: eâ
que quæ se
quantur, ad
simias perti
nent: quibus
solis, ecce a
pio homine,
utraq; in
gena palpe
bras tribuit
Aristo. opæ
ris iam citui
lib. 2. cap. 8.
Pli. in fâ
cap. 44.

larum interdicto radi à foeminis eas uetantes. Pudoris hæc sedes. Ibi maximè ostenditur rubor. Infra eas hilaritatem risumque indicantes, buccæ. Et altior homini tantum, quem noui mores subdola irrisioni dicauere, nasus. Non alii animalium nares eminent. Auib, serpentibus, piscibus foramina tantum ad olfactus, sine naribus. Et hinc cognomina Simorum, Silonum. Septimo mense genitis sæpenumero foramina aurium & narium defuere. Labra, à quibus Brocci, Labeones dicti, & os probum durissus, animal generantibus: pro iis cornea & acuta uolucris rostra. Eadem rapto uiuentibus adunca: collecto, recta: herbas ruentibus limumque, lata, ut suum generi. Iumentis uice manus ad colligenda pabula ora: apertiora laniatu uiuentibus. Mentum nulli præter hominem, nec malæ. Maxillas crocodilus tantum superiores mouet: terrestres & quadrupes, eodem, quo cætera, more, præterquam in obliquum. Dentium tria genera: serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes, ne contrario occurssu atterantur, ut serpentibus, piscibus, canibus. Continui, ut homini, equo. Exerti, ut apro, hippopotamo, elephanto. Continuorum qui digerunt cibum, lati & acuti: qui conficiunt, duplices: qui discriminant eos, canini appellantur. Hi sunt serrati longissimi. Continui aut utraque parte oris sunt, ut equo: aut superiore primores non sunt, ut bubus, ouibus, omnibusque quæ ruminant. Capræ superiores non sunt, præter primores geminos. Nulli exerti, quibus serrati. Rarè foeminæ, & tamen sine usu. Itaque cum apri percutiant, foeminæ sues mordent. Nulli, cui cornua, exerti: sed omnibus concaui, cæteris dentes solidi. Piscium omnibus serrati, præter scarum: huic uni aquatilium plani. Cæterò multis eorum in lingua & toto ore: ut turba uulnerum molliant, quæ attritu subigere non queant. Multis & in palato, atque etiam in cauda. Præterea in os uergentes, ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi administrum. Similes aspidi & serpentibus: sed duo in supera parte dextera lauaque longissimi, tenui fistula perforati ut scorpionum aculei, uenenum infundentes. Non aliud hoc esse, quam fel serpentium, & inde uenis sub spina ad os peruenire, diligentissimi auctores scribunt. Quidam unum esse eum: & quia sit aduncus, resupinari, cum momorderit. Aliqui tunc decidere eum, rursumque recrescere, facilem decussu, & sine eo esse, quos tractari cernamus. Scorpionis caudæ inesse eum, & plerisque ternos. Viperæ dentes gingiuis conduntur. Hæc eadem prægnans ueneno, impresso dentium repulsu uirus fundit in morsus. Volucrum nulli dentes, præter uestertilionem. Camelus una ex iis, quæ non sunt cornigera, in superiori maxilla primores non habet. Cornua habentium nulli serrati. Et cochleæ dentes habent: indicio est à minimis earum derosa uitis. At in marinis crustata & cartilaginea primores habere, item echinis quinos esse, unde intelligi potuerit, miror. Dentium uice aculeus insectis. Simiæ dentes, ut homini. Elephanto intus ad mādendum quatuor, præterque eos qui prominent, masculis reflexi, foeminis recti atque proni. Mulculus marinus, qui balænam antecedit, nullos habet: sed pro iis, setis intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum. Terrestrium minutis quadrupedibus, primores bini utrinque longissimi. Cæteris cum ipsis nascuntur: homini, postquam natus est, septimo mense. Reliquis perpetuò manent. Mutantur homini, leoni, iumento, cani, & ruminantibus. Sed leoni & cani, non nisi canini appellati. Lupi dexter caninus, in magnis habetur operibus. Maxillares, qui sunt à caninis, nullum animal mutat. Homini nouissimi, qui genuini uocantur, circiter uicesimum annum gignuntur, multis & octogesimo. Foeminis quoque, sed quibus in iuuenta non fuere nati, decidere in senectâ, & mox renasci, certum est. † Zancle Samothracenum ciuem, cui renati essent post centum & quatuor annos, Mutianus uisum à se prodidit. Cætero maribus plures, quam foeminis, in homine, † pecude, capris. † Timarchus Nicoclis filius Paphii, duos ordines habuit maxillarum. Frater eius non mutauit primores, ideoque prætriuit. Est exemplum dentis, homini & in palato geniti. At canini amissi casu aliquo, nunquam renascuntur. Cæteris senectâ rubescunt: equo tantum candidiores sunt. Aetas ueterinorum dentibus indicatur. Equo sunt numero .x l. Amittit tricesimo mense primores utrinque binos: sequenti anno totidem proximos, cum subeunt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui sexto anno renascuntur.

† Quætrupe
des redudat,
à scitolo quos
piâ adiectum
non animada
ueriente Plin
num hic de
altero loqui
crocodil ge
nere, in tera
ra tantum ui
uente, idque
diuerso max
illarum mo
eu à fœuitali
distingueret.

† Zancle Sam
mothracem,
cui &c.
† Rectius ue
rust. cod. Pec
cude, capris,
sue. Nam &
Arist. lib. 2.
cap. 3. de ani
mal. sues in
ter ea enume
rat genera,
in quibus ma
res dentium
numero uin
cunt foeminas.
† Id. Pollux
lib. 2. cap. de
dentibus, Ti
marchum hunc
Nicoclis pa
trem facit,
non filium.
Vnde non nul
li hic legem
dam putant,
Timarchus
Nicoclis il
lius pater.

renascuntur. Septimò omneis habet & renatos, & immutabiles. Equo castrato priùs, non decidunt dentes. Asinorum genus tricesimo mense similiter amittit, deinde senis mensibus. Quòd si non priùs peperere, quàm decidant postremi, sterilitas certa. Boues bimi mutant. Suibus decidunt nunquàm. Absumpta hac obseruatione, senectus in equis, & cæteris ueterinis, intelligitur dentium brochitate, superciliorum canitie, & circa ea lacunis, cum ferè xvi. annorum existimantur. Hominum dentibus quoddam inest uirus. Nanque & speculi nitorem ex aduerso nudari hebetant, & columbarum foetus implumes necant. Reliqua de iis in generatione hominum dicta sunt. Erumpentibus morbi corpora infantium accipiunt. Reliqua animalia quæ ferratos habent, sæuissima dentibus.

- 10 Lingua nò omnibus eodem modo. Tenuissima serpentibus & trifulca, uibrans, atri coloris, & si extrahas, prælonga: lacertis bifida & pilosa: uitulis quoque marinis duplex: sed suprà dictis capillamenti tenuitate: cæteris ad circumlambenda ora. Piscibus paulò minùs quàm tota adhærens, crocodilis tota. Sed in gustatu, linguæ uice carnosum aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis, omnibùsque generis eius, etiam felibus, imbricata asperitatis, ac limæ similis, attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuesacta, ubi ad uicinum sanguinem peruenit salua, inuitat ad rabiem. De purpurarum linguis diximus. Ranis prima cohæret, intima absoluta à gutture, & quæ uocem mittunt. Mares tum uocantur ololygones. Stato id tempore euenit, cientibus ad coitum fœminas. Tum siquidem inferiore labro demisso, ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua ululatus eiicitur. Tunc extenti buccarum sinus perlucet, oculi flagrant labore perpulsi. Quibus in posteriori parte aculei, iis & dentes, & lingua. Apibus etiam prælonga, eminens & cicadis. Quibus aculeus in ore fistulosus, iis nec lingua, nec dentes. Quibusdam insectis intus lingua, ut formicis. Cæterum lata elephantò præcipuè. Reliquis in suo genere semper absoluta: homini tantum ita sæpè contracta uenis, ut intercidi eas necesse sit. Metellum Pontificem ad eò inexplanatæ fuisse accepimus, ut multis mensibus tortus credatur, dum meditatur in dedicanda æde Opifera dicere. Cæteris septimo fermè anno sermonem exprimit. Multis uerò talis eius ars contingit, ut auium & animalium uocis indiscretè edatur imitatio. Intellectus saporum est cæteris in prima lingua, homini & in palato. Tonstillæ in homine, in sue glandulæ.
- 30 Quod inter eas uox nomine ultimo dependet palato, homini tantum est. Sub ea minor lingua, epiglossis appellata, nulli oua generantium. Opera eius gemina, duabus interpositæ fistulis. † Interior earum appellatur arteria, ad pulmonem atque cor pertinens. Hanc operit in epulando, ne spiritu ac uoce illac meante, si potus cibùsue in alienum deerrauerit tramitem, torqueat. Altera exterior appelleretur sanè gula, qua cibis atque potus deuoratur. Tendit hæc ad stomachum, is ad uentrem. Hanc per uices operit, cum spiritus tantum aut uox commeat, ne restagnatio intempestiua alui obstrepat. Ex cartilagine & carne arteria, gula neruo & carne constat. Ceruix nulli, nisi quibus utraque hæc. Cæteris collum, quibus tantum gula. Sed quibus ceruix, è multis uertebrais que orbiculatim ossibus flexilis ad circumspectum, articulorum nodis iungitur. Leoni tantum, & lupo, &
- 40 hyanæ, ex singulis rectis que ossibus rigens. Cæterè spinæ annectitur, spina lumbis, ossæ sed tereti structura, per media foramina à cerebro medulla descendente. Eandem esse ciaturam, quam cerebro, colligunt, quoniam prætenui eius membrana modò incisa statim expiretur. Quibus longa crura, iis longa & colla. Item aquaticis, quamuis breuia crura habentibus: simili modo uncos ungues. Guttur homini tantum & suis intumescit, aquarum quæ potantur plerunque uitio. Summum gulæ fauces uocantur, extremum stomachus. Hoc nomine est sub arteria iam carnosâ inanitas adnexa spinæ, ad latitudinem ac longitudinem lagenæ modo fusa. Quibus fauces non sunt, ne stomachus quidem est, nec colla, nec guttur, ut piscibus: & ora uentribus iunguntur. Testudini marinæ lingua nulla, nec dentes: rostri acie comminuit omnia. Postea arteria & stomachus denticulatus callo, in modum rubi, ad conficiendos cibos, decrefcentibus crenis quicquid appropinquat uentri. Nouissima asperitas, ut scobina fabri. Cor animalibus cæte-

† Arist. lib. 2. de par. animal. bisulcam linguam serpentibus tribuit, non trifulcam.

† Melius sic: Quæ uocem mittunt mares, quæ uocant ololygonem. Summi est enim hoc ex Arist. lib. 4. Hist. animal. cap. 9. ubi sic habet: Καὶ τῶν δὲ λευγῶν γυναικῶν τὸ πρὸ τοῦ στόματος οἱ βέλτεροι οἱ ἐξ ἑξέως τοῦ στόματος.

† Legendum hic, Exterior: interior: infirior: uerò, ubi de gula agit, Interior. Adhi pulantibus Corn. Celsi lib. 4. cap. 11. Arist. lib. 2. cap. 3. de partibus animal. & Galeno lib. 7. de usu partium.

† Repone, Dissimili, ut antea legebatur, ex Arist. lib. 4. de part. animal. cap. 11. ubi tradit, nulli uncos habentium ungues, longum esse collum.

ris in medio pectore est: homini tantum infra læuam papillam, turbinato mucrone in priora eminens. Piscibus solis ad os spectat. Hoc primum nascentibus formari in utero tradunt: deinde cerebrum, sicut tardissimè oculos. Sed hos primum emori, cor nouissimè. Huic præcipuus calor. Palpitat certè, & quasi alterum mouetur animal, intrà præmolli firmoque opertum membranæ inuolucro, munitum costarum & pectoris muro, t ut pariat præcipuam uitæ causam & originem. Prima domicilia intra se animo & sanguini præbet, sinuoso specu, & in magnis animalibus triplici, in nullo non gemino. Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grandes uenæ in priora & terga discurrunt, sparsæque ramorum serie, per alias minores omnibus membris uitalem sanguinem rigant. Solum hoc uiscerum uitis non maceratur, nec supplicia uitæ trahit: læsumque mortem illico affert. Cæteris corruptis, uitalitas in corde durat. Bruta existimantur animalium, quibus durum riget: audacia, quibus paruum est: pauida, quibus prægrande. Maximum autem est portione muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustelis, hyænis, & omnibus timidis, aut propter metum maleficis. In Paphlagonia bina perdicibus corda. In equorum corde & boum ossa reperiuntur interdum. Augeri id per singulos annos in homine, ac binas drachmas ponderis ad quinquagesimum annum accedere: ab eo detrahi tantundem, & ideo non uiuere hominem ultra centesimum annum defectu cordis, Aegyptii existimant, quibus mos est cadauera asseruare medicata. Hirsuto corde gigni quoddam homines proditur, neque alios fortioris esse industriæ, sicut Aristomenem Mællonium, qui ccc. occidit Lacedæmonios. Ipse conuulneratus & captus, semel per cauernam latomiarum euasit, angustus uulpium aditus secutus. Iterum captus, sopitis custodiibus somno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exussit. Tertiò capto Lacedæmonii t pectus dissecuere causa uidendi, hirsutumque cor repertum est. In corde summo, pinguitudo est quædam lætis extis. Non semper autem in parte extorum habitum est. L. Polthumio Albino Rege sacrorum post centesimam uicesimam tertiam Olympiadem, cum rex Pyrrhus ex Italia discessisset, cor in extis Aruspices inspicere cœperunt. Cæsari Dictatori, quo die primum ueste purpurea processit, atque in sella aurea sedit, sacrificanti bis in extis defuit. Vnde quæstio magna de diuinatione argumentantibus, potueritne sine ullo uiscere hostia uiuere, an ad tempus amiserit? Negatur cremari posse in iis, qui cardiaco morbo obierint: negatur & ueneno interemptis. Certè extat oratio Vitellii, qua reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc usus argumento: palamque testatus, non potuisse ob uenenum cor Germanici Cæsaris cremari. Contrà genere morbi defensus est Piso. Sub eo pulmo est, spirandique officina, attrahens ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus cauus. Pauca eum (ut dictum est) habent aquatilia, ac cætera oua parentia exiguum, spumofum, nec sanguineum: ideo non sitiunt. Eadem est causa, quare sub aqua diu ranæ & phocæ urinenter. Testudo quoque, quamuis prægrandem & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet. Quantò minor hic corporibus, tantò uelocitas maior. Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud inus. Iecur in dextra parte est. In eo quod caput extorum uocant, magnæ uarietatis. M. Marcello circa mortem, cum periit ab Annibale, defuit in extis. Sequenti deinde de geminum repertum est. Defuit & C. Mario, cum immolaret Vticæ: item Caio principi Calend. Ianuariis, cum iniret Consulatam, quo anno interfectus est: Claudio successoris eius, quo mense interemptus est ueneno. Diuo Augusto Spoleti sacrificanti primo postestatis suæ die, sex uictimarum iocinera replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt: responsumque, duplicaturum intra annum imperium. Caput extorum tristis ostenti casum quoque est, præterquam in sollicitudine ac metu. Tunc enim perimit curas. Bina iocinera leporibus circa Briletum & Tharnen, & in Cherrhonésio ad Propontidem. Mirumque, translatis aliò interit alterum. In eodem est fel, non omnibus datum animalibus. In Eubææ Chalcide nullum pecori. In Naxo prægrande geminumque, ut prodigii loco utrunque aduenæ. Equi, muli, asini, cerui, t capræ, apri, cameli, delphini non habent. Murium aliqui habent. Hominum paucis non est, quorum uale tudo firmior, & uita longior.

Tut par erat
præcipuâ ui
te causam et
originem.

T Aliis, pec
tius dissecu
re uenienti ex
uetsi. cod.

T Capres, le
gendum uide
tur, non Ca
pres. Respon
det enim illi,
quod apud
Ari. legitur,
wqis. f. coo
dorus damâ
uerit, que
est capres
species. Ca
pres autē fel
habere uel
ex ipso notū
est Plinio. li.
28. capi. 10.
Sequenti au
tem uocem,
Apri, credi
derum redu
dere, Plinii
authoritate
adductus, ex
lib. 28. capi.
16. ubi apri
gni fellis u.
sum in medi
cinis docet.

longior. Sunt qui equo non quidem in iecore esse, sed in aluo putent: & ceruo in cauda, aut intestinis. Ideo tantam habent amaritudinem, ut à canibus non attingantur. Est autem nihil aliud, quàm purgamentum pessimi sanguinis, & ideo in materia eius est. Certè iecur nulli est, nisi sanguinem habentibus. Accipit hoc à corde, cui iungitur, funditque in uenas. Sed in felle nigro insanix causa homini, morsque toto reddito. Hinc & in mores crimen, bilis nomine. Aded magnum est in hac parte uirus, cùm se fundit in animum. Quin & toto corpore uagum, colorem quoque oculis aufert: illud quidem redditum, etiam ahenis: nigrescuntque contacta eo: ne quis miretur id uenenum esse serpentium. Carent eo, qui absinthium uescuntur in Ponto. Sed renibus, & parte tan-
 10 tùm altera intestino iungitur in coruis, coturnicibus, phasianis: quibusdam intestino tantùm, ut columbis, accipitri, muranis. Paucis auim in iecore. Serpentes portione maximè copiosum, & piscibus. Est autem plerisque toto intestino, sicut accipitri, miluo. Praterèa in iecore est & cetis omnibus: † uutilus quidem marinis ad multa quoque nobile. Taurorum felle aureus ducitur color. Aruspices id Neptuno & humoris potentia dicauere: geminumque fuit Diuo Augusto, quo die apud Aetium uicit. Murium iecusculis fibræ ad numerum Lunæ in mense congruere dicuntur, totidémque inueniri, quantum lumen eius sit. Praterèa bruma incrementum. Cuniculorum exta in Bætica sæpe gemina reperiuntur. Ranarum rubetarum altera fibra à formicis non attingitur, propter uenenum, ut arbitrantur. Iecur maximè uetustatis patiens, centenis durare annis, obsidionum exempla prodidere. Extæ serpentibus & lacertis longa. Cecinæ Volaterrano dracones emicuisse de extis læto prodigio traditur. Et profectò nihil incredibile sit, existimantibus, Pyrrho regi, quo die periit, præcisæ hostiarum capita replexisse, sanguinem suum lambentibus. Extæ homini ab inferiore uiscerum parte separantur membranæ, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellauerunt phrenas. Omnia quidem principalia uiscera, membranæ propriis, ac uelut uaginis includit prouidens natura: in hac fuit & peculiaris causa uicinitas alui, ne cibo supprimeretur animus. Huic certè refertur accepta subtilitas mentis: ideo nulla est ei caro, sed neruosa exilitas. In eadem præcipua hilaritatis sedes, quod titillatu maximè intelligitur alarum, ad quas subit, non alibi tenuiore cute humana, ideo scabendi dulcedine ibi proxima. Ob hoc
 30 in præliis gladiatorumque spectaculis mortem cum risu traiecta præcordia attulerunt. Subest uenter stomachum habentibus, cæteris simplex, ruminantibus geminus, sanguine carentibus nullus. Intestinis enim quibusdam ab ore incipiens, quadam uia eodem reflectitur, ut sæpiæ, polypo. In homine adnexus infimo stomacho, similis canino. His solis animalium inferiore parte angustior: itaque & sola uomunt, quia repleto propter angustias supprimitur cibus: quod accidere non potest iis, quorum spatiosa laxitas cum in inferiora transmittit. Ab hoc uentriculo lactes in homine & oue, per quas labitur cibus, in cæteris ile: à quibus capaciora intestina ad aluum, hominique flexuosissimis orbitibus. Idcirco magis auidi ciborum, quibus ab aluo longius spatium. Iidem minus solertes, quibus obesissimus uenter. Aues quoque geminos sinus habent quædam: unum, quò merguntur recentia, ut guttur: alterum, in quem ex eo demittunt concoctione maturata, ut gallinæ, palumbes, columbæ, perdices. Cætera ferè carent eo, sed gula patientiore uentur, ut gracula, corui, cornices. Quædam neutro modo, sed uentrem proximum habent, quibus prælonga colla & angusta, ut porphyrii. Venter solidipedum asper & durus. Terrestrium aliis denticulatæ asperitatis, aliis cancellatim mordacis. Quibus neque dentes utrinque, nec ruminatio, hic conficiuntur cibi, hinc in aluum delabuntur. Media hæc umbilico adnexa in omnibus, in homine suillæ infima parte similis, à Græcis appellatur colon, ubi dolorum magna causa est. Angustissima canibus: qua de causa uehementi nisu, nec sine cruciatu, leuant eam. Insatiabilia animalium, quibus à uentre protinus recto intestino transeunt cibi, ut lupis ceruariis, & inter aues mer-
 50 gis. Ventres elephantum quatuor, cætera suis similia: † pulmo quadruplo maior bubulo. Auibz uenter carnosus callosusque. In uentre hirundinum pullis lapilli candido aut

† Atqui in a
frâ hoc ipso
cap. de reni-
bus agēs, nec
gat eos esse
cuiquam ani-
malium oua
parientium.
excepta te =
studine: quod
et ipsam ofe-
firmat Aria-
stot. Hist. ani-
mal. libr. 2.
capit. 16.
† Aristote-
les cōtrâ lib.
4. de part.
animal. cap.
2. uitulum a-
rinum enu-
merat inter
animalia scilicet
le carentia.

† Quod hic
Plin. de ele-
phanti pul-
mone, Arist.
lib. 2. Hist.
animal. cap.
ult. de eius-
dem tectonitras
dit.

† Contrā
Arist. lib. 4.
de part. ani-
mal. capit. 3.
¶ 4. gene-
raliter omni-
bus sanguine
præditis, tā
terrestribus
bus, quā
aquaticis,
tribuit omen-
tum.

rubenti colore, qui chelidonii uocantur, magicis narrati artibus reperiuntur. Et in iu-
uencarum secundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere : singulare
(ut putant) remedium ægrè parientibus, si tellurem non attigerit. Ventriculus atque in-
testina pingui ac tenui omento integuntur, † præterquàm oua gignentibus. Huic ad-
nectitur lien in sinistra parte aduersus iecori, cum quo locum aliquando permutat, sed
prodigiōse. Quidam eum putant inesse oua parientibus, item serpentibus admodum
exiguum : ita certè apparet in testudine, & crocodilo, & lacertis, & ranis. Aegocephalo
aui non esse constat, neq; iis quæ careant sanguine. Peculiare cursus impedimentum ali-
quando in eo : quamobrem inuritur curforum laborantibus. Et per uulnus etiam exem-
pto uitere animalia tradunt. Sunt qui putent adimi simul risum homini : intemperan-
tiāmque eius constare lienis magnitudine. Asiæ regio Scephsis appellatur, in qua mini-
mos esse pecori tradunt, & inde ad lienem inuenta remedia. At in Brileto & Tharne
quaterni renes ceruis : contrā pennatis squamosisque nulli. Cæterò summis adherent
lumbis. Dexter omnibus elatior, & minus pinguis, licciōrque. Vtrique autem pingui-
tudo è medio exit, præterquàm in uitulo marino. Animalia in renibus pinguisima : oues
quidem lethaliæ circum eos concreto pingui. Aliquando in eis inueniuntur lapilli. Re-
nes habent omnia quadrupedum quæ animal generant : oua parientium testudo sola,
quæ & alia omnia uiscera : sed homo bubulis similes, uelut è multis renibus compositos.
Pectus, hoc est ossa, præcordiis & uitalibus natura circundedit : at uentri, quem necesse
erat increfcere, ademit. Nulli animalium circa uentrem ossa. Pectus homini tantum la-
tum, reliquis carinarum, uolucris magis, & inter eas aquaticis maximè. Costæ homini
tantum octonæ, suis denæ, cornigeris tredecim, serpentibus triginta. Infra aluum est
à priore parte uesica, quæ nulli oua gignentium, præter testudinem : nulli nisi sangui-
neum pulmonem habentibus, nulli pedibus carentium. Inter eam & aluum arteriæ, ad pu-
bem tendentes, quæ ilia appellantur. In uesica lupi lapillus, qui Syrites appellatur. Sed
in hominum quibusdam diro cruciatu subinde nascentes calculi, & setarum capilla-
menta. Vesica membrana constat, quæ uulnerata cicatrice non solidescit : neque qua ce-
rebrum aut cor inuoluitur, plura enim membranarum genera. Fœminis eadem omnia,
præterq; uesicæ iunctus utriculus, unde dictus uterus : quod alio nomine locos appellant,
hoc in reliquis animalibus uuluum. Hæc uiperæ, & intra se parientibus, duplex : oua ge-
nerantium adnexa præcordiis : & in muliere geminos sinus ab utraque parte laterum
habet, funebris quoties uersa spiritum inclusit. Boues grauidas negant præterquàm dex-
tero uulua sinu ferre, etiam cum geminos ferant. Vulua eiectio partu melior, quàm edi-
to. Eiectitia uocatur illa, hæc porcaria, primiparæ suis optima : contrā effœtis. A partu,
præterquam eodem die suis occisæ, liuida ac macra. Nec nouellarum suum, præter-
quàm primipararum probatur, potiusque ueterum, dum ne effœtarum, nec biduo ante
partum, aut post partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ est occisæ uno die post
partum. Huius & fumen optimum, si modò fœtus non hauserit : eiectitiæ deterrimum.
Antiqui abdomen uocabant, priusquàm calleret id, scientes occidere non assueti. Cor-
nigera una parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, sæuo pinguescunt. Bifulca scis-
sile in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Concretus hic : & cum refrixit, fragilis :
semper in fine carnis. Contrā pingue inter carnem cutēque, succo liquidum.
Quædam non pinguescunt, ut lepus, perdix. Steriliora cuncta pingua, & in maribus, &
in fœminis. Senescunt celerius præpingua. Omnibus animalibus est quoddam in oculis
pingue. Adeps cunctis sine sensu, qui nec arterias habet, nec uenas. Plerisque animalium
est pinguitudo sine sensu : quam ob causam sues spirantes à muribus tradunt arrosas.
Quin & L. Apronii Consularis uiri filio detractos adipēs, leuatūque corpus immobili
onere. Et medulla ex eodem uidetur esse, in iuuenta rubens, & senecta albelcens. Non
nisi cauis hæc ossibus, nec cruribus iumentorum aut canum : quare fracta non ferrumi-
nantur, quod deficiente euenit medulla. Est autem pinguis iis, quibus adeps, seu osa cor-
nigeris : neruosa & in spina tantum dorsī, ossa non habentibus, ut piscium generi : uris
nulla:

nulla: leoni in feminum & brachiorum ossibus paucis exigua admodum: cætera tanta duritie, ut ignis elidatur, uelut de silice. Et iis dura, quæ non pinguescunt: asinorum ad tibiæ canora. Delphinis ossa, non spinæ: animal enim pariunt: serpentibus spinæ. Aquatilium mollibus nulla: sed corpus circulis carnis uinctum, ut sepiaæ atque loligini. Et infectis negatur æquè esse ulla. Cartilaginea aquatilium habent medullam in spina. Vituli marini cartilaginem, non ossa. Item omnium auriculæ ac nares, quæ modicùm eminent, flexili mollitia, naturæ providentia, ne frangerentur: Cartilago rupta non solidescit. Nec præcisa ossa crescunt, præterquàm ueterinis ab ungula ad suffraginem. Homo crescit in longitudinem ad annos usque ter septenos: tum deinde ad plenitudinem:

10 Maximè autem pubescens nodum quendam soluere, & præcipuè ægritudine, sentitur. Nervi orsi à corde, bubulòque etiam circumuoluti, similem naturam & causam habent, in omnibus lubricis applicati ossibus: nodòsque corporum, qui uocantur articuli, aliubi interuentu, aliubi ambitu, aliubi transitu ligantes, hic teretes, illic lati, ut in unoquoque polcit figurati. Neque ii solidantur incisi: mirùmque, uulneratis summus dolor, præfectis nullus. Sine nervis sunt quædam animalia, ut pisces: arteriis enim constant. Sed neque ex molli piscium generi. Vbi sunt nervi, interiores conducunt membra, superiores reuocant. Inter hos latent arteriæ, id est, spiritus semitæ. His innatant uenæ, id est, sanguinis riuus. Arteriarum pulsus, in cacumine maximè membrorum euidens, index ferè morborum, in modulos certos, legèsque metricas, per ætates, stabilis, aut citatus, aut

20 tardus, descriptus ab Herophilo medicinæ uate, miranda arte, nimiam propter subtilitatem desertus: obseruatione tamen crebri aut languidi ictus, gubernacula uitæ temperat. Arteriæ carent sensu: nam & sanguine. Nec omnes uitalem continent spiritum: præcisilque torpescit tantùm pars ea corporis. Aues nec uenas, nec arterias habent: item serpentes, testudines, lacertæ, minimumque sanguinis. Venæ in prætenues postremò fibras subter totam cutem dispersæ, adèd in angustam subtilitatem tenuantur, ut penetrare sanguis non possit, aliudue quàm exilis humor ab illo, qui cacuminibus innumeris sudor appellatur. Venarum in umbilico nodus ac coitus.

† Pugnat
hoc cum Art
Stotelis sen-
tentia lib. 3.
animal. cap.
4. ubi omnia
sanguine
prædita, uen-
as habere
asserit.

De sanguine, & quorum celerrimè siccetur, quorum non coeat, quorum
30 grauissimus uel tenuissimus, quorum nullus.

C A P. X X X V I I I.

Sanguis quibus multus & pinguis, iracunda: maribus, quàm fœminis, nigrior: & iuuentæ magis, quàm senio: & inferiore parte pinguior. Magna & in eo uitalitatis portio. Emissus spiritum secum trahit: tamen tactum non sentit. Animalium fortiora, quibus sanguis crassior: sapientiora, quibus tenuior: timidiora, quibus minimus: at quibus nullus, hebetia. Taurorum celerrimè coit atque durescit, ideo pestifer potu maximè. Aprorum, & ceruorum, caprearumque, & bubalorum omnium non spissatur. Pinguissimus asinis, homini tenuissimus. Iis, quibus plus quaterni pedes, nullus. Obesius minus copiosus, quoniam absumitur pingui. Profluuium eius uni fit in naribus homini, aliis nare altera, aliis utraque, quibusdam per inferna: multis per ora stato tempore, ut nuper

40 Macrino Visco uiro Pratorio, & omnibus annis Volusio Saturnino urbis præfecto, qui nonagesimum etiam excessit annum. Solum hoc in corpore temporarium sentit incrementum. Siquidem hostiæ abundantiorẽ fundunt, si prius bibère. Quæ animalium latere certis temporibus diximus, non habent tunc sanguinem, præter exiguas admodum circa corda guttas, miro opere naturæ: sicut in homine, uim eius ad minima momenta mutari, non modò tanto minore suffusi materia, uerùm ad singulos animi habitus, pudore, ira, metu, palloris pluribus modis, item ruboris. Alius enim iræ, & alius uerecundia. Nam & in metu refugere, & nusquam esse certum est: multisq; non transuere trans-

50 fossis: quòd homini tantum euenit. Nam quæ mutari diximus, colorem alienum accipiunt quodam reperiçssu: homo solus in se mutat. Morbi omnes, mórque sanguinem absumunt.

An in sanguine principatus, & de tergo, & pilis, & mammis.

CAP.

XXXIX.

Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisque corporum magis aut minus bruta esse, ut oistrea & testudines: boum tergora, seras suum obitare tenuitati immeantis spiritus, nec purum liquidumque transmittit: sic & in homine, cum crassior callosiorue excludat cutis: ceu uerò non crocodilis & duritia tergoris tribuatur & solertia. Hippopotami corii crassitudo talis, ut inde tormentur hasta, & tamen quædam ingenio medica diligentia. Elephantorum quoque tergora impenetrabiles cetras habent, cum tamen omnium quadrupedum subtilitas animi præcipua perhibeatur illis. Ergo cutis ipsa sensu caret, maximè in capite. Vbiunque per se, ac sine carne est, uulnerata non coit, ut in bucca ciliisque. Quæ animal pariunt, pilos habent:

† vetu. cod.

sic habent:

Aut cortice,

ut testudines

nulla testa

mitione. Næ

etiam si à te

sta testudin-

nes uideantur

denomina-

re: proprie

tamē loquen-

do, cortice

teguntur, nō

testa: ut sit

præ: docuit

Plinius li. 9.

cap. 12.

† Melius sic:

Quadrupedi-

bus senectus

te crassescit

lana, quæ

quàm rare-

scunt. Vide

Arist. lib. 3.

animal. cap.

11. unde hæc

sunt trans-

lata.

quæ oua, pennas, aut squamas, taut corticem, aut testam, ut testudines: aut cutem puram, ut serpentes. Pennarum caules omnium caui, præcisique non crescunt: euulsa renascuntur. Membranis uolant fragilibus insecta, humentibus hirundines in mari, siccis inter tecta uespertilio. Horum alæ quoque articulos habent. Pili à cute exeunt crassa hirti, sceminis tenuiores, equis in iuba largi, in armis leoni: dasypodi & in buccis intus, & in pedibus, quæ utraque Trogius & in lepore tradit, hoc exemplo libidinosiores hominum quoque hirtos colligens. Villosissimum animalium lepus. Pubescit homo solus: quod nisi contingat, sterilis in gignendo est, seu mas, seu scemina. Pili in homine partim simul, partim postea gignuntur. Congeniti autem non desinunt, sicut nec sceminis magnopere. Inuentæ tamen quædam desuuiio capitis inualidæ, ut & lanuginis oris, cum mensruui cursus steterit. Quibusdam post geniti uiris sponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atque subnasci, annuum est. Viris crescunt maximè in capite, mox in barba. Recisi non, ut herba, ab ipsa incisura augentur, sed ab radice exeunt. Crescunt & in quibusdam morbis, maximè phthisi, & in senectate: defunctorum quoque corporibus. Libidinosus congeniti, maturius desuunt: agnati, celerius recrescunt. Quadrupedibus senectute crassescunt, lanæque rarescunt. Quadrupedum dorso pilosa, uentres glabri. Boum coriis glutinum excoquitur, taurorumque præcipuum. Mammæ homo solus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantum. Sed ne scemina quidem in pectore, nisi quæ possunt partus suos attollere. Oua gignentium nulli: nec lac, nisi animal parienti: uolucrû uespertilioni tantum. Fabulosum enim arbitror de strigibus, ubera eas infantium labris immulgere. Esse in maledictis iam antiquis strigem conuenit: sed quæ sit auium, constare non arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis.

CAP.

XL.

Asinis à foetu dolent: ideo sexto mense arcent partus, cum equæ anno propè toto præbeant. Quibus solida ungula, nec supra geminos foetus, hæc omnia binas habent mammæ, nec aliubi, quàm in feminibus. Eodem loco bisulca & cornigera: boues quaternas, oues capræque binas. Quæ numerofo scemina partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent toto uentre duplici ordine, ut sues: generosæ duodenas, uulgares binas minus: similiter canes. Alia uentre medio quaternas, ut pantheræ: alia binas, ut leonæ. Elephas tantum sub armis duas: nec in pectore, sed citrà in alis occultas. Nulli in feminibus digitos habentium. Primis genitis in quoque partu sues primas præbent: scemina sunt faucibus proximæ: & suam quisque nouit in foetu, quo genitus est ordine, eaque alitur, nec alia: Detracto illa alumno suo sterilefcit illico, ac resiliit. Vno uerò ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito fuerat attributa, descendit. Vrsæ mammæ quaternas gerunt. Delphini binas in ima aluo papillas tantum, nec euidentes, & paulò in obliquo porrectas. Neque aliud animal in cursu lambitur. Et balænæ autem uirulique mammis nutriunt foetus.

De lacte, & unde caseus non fiat.

CAP.

XLI.

Mulier ante septimum mensem profusum lac, inutile. Ab eo mense, quod uitalis est partus, salubre. Plerisque autem totis mammis, atque etiam alarum sinu fluit. Cameli lac

lac habent, donec iterum grauescant. Suauissimum hoc existimatur, ad unam mensuram tribus aquæ additis. Bos ante partum non habet. Ex primo semper à partu colostrum sunt: quæ, ni admisceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia. Asinæ prægnantes continuo lactescunt. Pullis earum, ubi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est. Genus mali uocat colostratio. Caseus non fit ex utrinque dentatis, quoniam eorum lac non coit. Tenuissimum camelis, mox equis: crassissimum asinæ, ut quo coaguli uice utantur. Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Poppræ certè Domitii Neronis coniux, quingentas secum per omnia trahens fœtas, balnearum etiam folio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. Omne
10 autem lac igne spissatur, frigore serefcit. Bubulum caseo fertilius, quàm caprinum, ex eadem mentura penè altero tanto. Quæ plures quaternis mammas habent, caseo inutilia, & meliora quæ binas. Coagulum hinulei, leporis, hædi laudatum. Præcipuum tamen dasypodis, quod & profluuium alui medetur, unius utrinque dentatorum. Mirum barbaras gentes, quæ lacte uiuant, ignorare aut spernere tot seculis casei dotem, densantes id alioquin in acorem iucundum, & pingue butyrum: spuma id est lactis, concretiusque quàm quod serum uocatur. Non omittendum in eo olei uim esse, & barbaros omnes infantèque nostros ita ungi.

De diuersitate caseorum.

C A P. X L I I.

10 L Aus caseo Romæ, ubi omnium gentium bona cominus iudicantur, è prouinciis Ne-
mausensi præcipua, Lesuræ Gabalicæque pagis, sed breuis ac musteo tantum com-
mendatio. Duobus Alpes generibus pabula sua approbant: Dalmaticæ Docleatem mit-
tunt, Ceutronicæ Vatulicum. Numerosior Apennino. Cebanum hic è Liguria mittit,
ouium maximè lactis: Aesinatem ex Umbria: mixtòque Hetruriæ atque Liguriæ confinio,
Lunensem magnitudine conspicuum: quippe & ad singula millia pondo premitur. Proxi-
mum autem urbi Vestinum, eumque è Cæditio campo laudatissimum. Et caprarum
gregibus sua laus est, recenti maximè, eam augente gratiam fumo: qualis in ipsa urbe
conficitur, cunctis præferendus. Nam Galliarum sapor medicamentum uim obtinet. Trans
maria uerò Bithynus ferè in gloria est. Inesse pabulis salem, etiam ubi non detur, ita ma-
ximè intelligitur, omni in salem caseo senescente: quales redire in musteum saporem,
30 aceto & thymo maceratos, certum est. Tradunt Zoroastrem in desertis caseo uixisse an-
nis uiginti, ita temperato, ut uetustatem non sentiret.

Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus.

C A P. X L I I I.

40 T Errestrialis solus homo bipes. Vni iuguli, humeri, cæteris armi: uni ulnæ. Quibus
animalium manus sunt, intus tantum carnosæ: extrà neruis & cute constant. Digi-
ti quibusdam in manibus seni: M. Curiati ex patritia gente filias duas ob id Sedigitas ap-
pellatas accepimus, & Volcatium Sedigitum, illustrem in Poetica. Hominis digiti articu-
los habent ternos, pollex binos, & digitis aduersus uniuersum flectitur: per se uerò in obli-
quum porrigitur, crassior cæteris. Huic minimus mensura par est: duo reliqui sibi, in-
ter quos medius longissimè protenditur. Quibus ex rapina uictus quadrupedum, quini
40 digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca in postero-
ribus quoque quinos unguis habent, uno iuxta cruris articulum dependente: reliqua,
quæ sunt minora, digitos quinos. Brachia non omnibus paria secum. Studioso Thra-
ci in C. Cæsaris ludo notum est dextram fuisse proceriorem. Animalium quædam, ut
manibus, utuntur priorum ministerio pedum: sed èntque ad os illis admoventia cibos,
ut sciuri.

De simiarum similitudine.

C A P. X L I I I I.

50 N Am simiarum genera perfectam hominis imitationem continent, facie, naribus, au-
ribus, palpebris, quas solæ quadrupedum & in inferiore habent gena. Iam mam-
mas in pectore, & brachia, & crura in contrarium similiter flexa: in manibus unguis,
digitos, longior èmq; mediū. Pedibus paulum differunt. Sunt enim, ut manus, prælongæ,
o 4

lant: quibus breues, contractis ad medium. Qui negant uolucrem ullam sine pedibus esse, confirmant & apodas habere, & ocn, & drepanin, in eis quæ rarissimè apparent. Visæ iam etiam serpentes anserinis pedibus.

De pedibus insectorum.

CAP. XLVIII.

Insectorum pedes primi longiores, duros habentibus oculos, ut subinde pedibus eos tergeant, ceu notamus in muscis. Quæ ex his nouissimos habent longos, saliant, ut locusta. Omnibus autem his seni pedes. Araneis quibusdam prælongi accedunt bini. Internodia singulis terna. Odonos & marinis esse diximus, polypis, sepiis, loliginibus, cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Idem soli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent, cancri tantum quaternos. Quæ hunc numerum pedum excessere terrestria, ut plerique uermes, non infra duodenos habent, aliqua uerò & centenos. Numerus pedum impar nulli est. Solidipedum crura statim iusta nascuntur mensura: postea exporrigentia se uerius, quam crescentia. Itaque in infantia scabunt aures posterioribus: quod addita ætate non queunt: quia longitudo superficiem corporum solam ampliat. Hac de causâ inter initia pasci, nisi submissis genibus non possunt, nec usque dum ceruix ad iusta incrementa perueniat.

De pumilionibus & genitalibus.

CAP. XLIX.

Pumilionum genus in omnibus animalibus est, atque etiam inter uolucres. Genitalia maribus quibus essent retro, satis diximus. Ossea sunt lupis, uulpibus, mustelis, uiueris: unde etiam calculo humano remedia præcipua. Vrso quoque simul atque expirauerit, cornescere aiunt. Camelino arcus intendere, Orientis populis fidissimum. Nec non aliqua gentium quoque in hoc discrimina, & sacrorum etiam, citra perniciem amputantibus Matris Deûm Gallis. Contrâ mulierum paucis prodigiosa assimulatio: sicut hermaphroditis utriusque sexus: quod etiam quadrupedum generi accidisse Neronis principatu primum arbitror. Ostentabat certè hermaphroditas subiunctas carpento suo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas: ceu planè uisenda res esset, principem terrarum insidere portentis. Testes pecori armentoque ad crura decidui, subus adnexi: delphino prælongi ultima conduntur aluo, & elephanto occulti. Oua parientium lumbis intus adherent: qualia ocyssima in Venere. Piscibus serpentibusque nulli, sed eorum uice binæ ad genitalia à renibus uenæ. Buteonibus terni. Homini tantum iniuria, aut sponte naturæ franguntur: idque tertium ab hermaphroditis & spadonibus semiuiri genus habent. Mares in omni genere fortiores, præterquam in pantheris & uris.

De caudis.

CAP. L.

Caudæ, præter hominem ac simias, omnibus ferè animalibus, & oua gignentibus, pro desiderio corporum: nudæ hirtis, ut apris: paruæ uillosis: ut uris: prælongis setosæ, ut equis. Amputatæ lacertis & serpentibus renascuntur. Piscium meatus gubernaculi modo regunt: atque etiam in dextram atque laeuam motæ, ut remigio quodam impellunt. Lacertis inueniuntur & geminæ. Boum caudis longissimus caulis, atque in ima parte hirtus. Idem asinis longior, quàm equis, sed setosus ueterinis. Leoni infima parte, ut bubus & sorici: pantheris non item: uulpibus & lupis uillosus, ut ouibus, quibus procerior. Sues retorquent: canum degeneres sub aluum reflectunt.

De uocibus.

CAP. LI.

Vocem non habere, nisi quæ pulmonem & arterias habent, hoc est, nisi quæ spirant, Aristoteles putat. Idcirco & insectis sonum esse, non uocem, intus meante spiritu, & incluso sonante. Alia murmur edere, ut apes. Alia cum tractu stridore, ut cicadas. Recepto enim duobus sub pectore cauis spiritu, mobili occurrente membrana intus, attritu eius sonare uiscera, sat notum est. Cætera simul cum uolatu & incipere audiri & desinere, ut muscas, apes. Sonum enim attritu & interiore aura, non anima, reddi. Locustas pennarum & feminum attritu sonare, creditur sanè. Item aquatiliū pectines stridere, cum uolant. Mollia & crusta intesta, nec uocem nec sonum ullum habere.

Sed & cæteri pisces, quâvis pulmone & arteria careant, non in totum sine ullo sono sunt. Stridorē eum dentibus fieri cauillantur. Et is qui caper uocatur, in Acheloo amne, grunitum habet, & alii de quibus diximus. Oua parientibus sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus. Ranis sonus sui generis, ut dictum est, nisi si & in his ferenda dubitatio est, qui mox in ore concipitur, non in pectore. Multum tamen in iis refert & locorum natura. Mutæ in Macedonia traduntur, muti & apri. Auium loquaciores, quæ minores, & circa coitus maximè. Aliis in pugna uox, ut coturnicibus: aliis ante pugnam, ut perdicibus: aliis cum uicere, ut gallinaceis. Iisdem sua maribus: aliis eadem, ut fœminis, ut lusciniarum generi. Quædam toto anno canunt, quædam certis temporibus, ut in singulis dictum est. Elephas citra nares ore ipso, sternutamento similem elidit sonum, per nares autem tubarum raucitati. Bubus tantum fœminis uox grauior: in omni alio genere exilior, quam maribus: in homine etiam castratis. Infantis in nascendo nulla auditur, antequam totus emergat utero. Primus sermo anniculus est. Semelstris locutus est Cræsi filius in crepundijs: quo prodigio totum id concidit regnum. Qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur XIII. anno. Eadem in senectâ exilior: neque in alio animalium sæpius mutatur. Mira præterea sunt de uoce digna dictu. In theatrorum orchestris scobe aut harena superiecta deuoratur, & in rudi parietum circumiectu, doliis etiam inanibus: currit eadem concauo uel recto parietum spatio, quamuis leui sono dicta uerba ad alterum caput perferens, si nulla inæqualitas impediatur. Vox in homine magnam uultus habet partem. Agnoscamus ea prius, quam cernamus, non aliter quam oculis: totidemque sunt ea, quot in rerum natura mortales, & sua cuique, sicut facies. Hinc illa gentium totque linguarum toto orbe diuersitas: thinc tot cantus & moduli flexionēque. Sed ante omnia explanatio animi, quæ nos distinxit à feris, inter ipsos quoque homines discrimen alterum æquè grande, quam à belluis, facit.

† hinc tot
cantibus mo-
duli flexio-
nisque. Ex
uetus. codic.

De agnascensibus membris, & dicta Aristotelis de uita hominis.

CAP. LII.

Membra animalibus agnata inutilia sunt, sicut sextus homini semper digitus. Placuit in Aegypto nutrire portentum, binis & in auersa capitis parte oculis hominē, sed iis non cernentem. Miror quidem Aristotelem non modò credidisse præscita uitæ esse aliqua in corporibus ipsis, uerum etiam prodidisse. Quæ quanquam uana existimo, nec sine cunctatione proferenda, ne in se quisque & auguria anxie quærat: attingam tamen, quæ tantus uir in doctrinis non spreuit. Igitur uitæ brevis signa ponit raros dentes, prælongos digitos, plumbeum colorem, plurēque in manu incisuras, nec perpetuas. Contrà longæ esse uitæ incuruos humeris, & in manu una duas incisuras longas habentes, & plures quam XXXI. dentes, auribus amplis. Nec uniuersa hæc (ut arbitròr) sed singula obseruat, friuola (ut reor) & uulgò tamen narrata. Addidit morum quoque aspectus simili modo apud nos Trogus, & ipse author seuerissimus: quos uerbis eius subiiciam: Frons ubi est magna, segnem animum subesse significat: quibus parua, mobilem: quibus rotunda, iracundum, uelut hoc uestigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in rectum, molles significant: quibus iuxta nasum flexa sunt, austeros: quibus iuxta tempora inflexa, derisores: quibus in totum demissa, maleuolos & inuidos. Oculi quibusque sunt longi, maleficos esse indicant. Qui carnosos à naribus angulos habent, malitiæ notam præbent. Candida pars extenta, notam impudentiæ habet: qui identidem operire solent, inconstantia. Ocularum magnitudo, loquacitatis & stultitiæ nota est. Hastenus Trogus.

De anima & de balitu animalium, & quæ gustata interimant, & de victu hominis, & quibus de causis non coquatur.

CAP. LIII.

Animæ leonis uirus graue, ursi pestilens. Contacta halitu eius nulla fera attingit: citiusque putrescunt afflata reliquis. Hominis tantum natura infici uoluit pluribus modis, & ciborū ac dentium uitiiis, sed maximè senio. Dolorem sentire non poterat: tactu sensūque omni carebat, sine qua nihil sentitur. Eadem commeabat recens assidue, exitura

superemò,

supremò, & sola ex omnibus superfutura. Denique hæc trahebatur è cælo. Huius quoque tamen reperta pœna est, ut neque id ipsum, quo uiuitur, in uita iuuaret. Parthorum populis hoc præcipuè, & à iuuenta, propter indiscretos cibos: nanq; & uino fœtent ora nimio. Sed sibi proceres medentur grano Assyrii mali, cuius est suauitas præcipua, in esculenta addito. Elephantorum anima serpentes extrahit, ceruorum item urit. Diximus hominum genera, qui uenena serpentium suctu corporibus eximerent. Quin & subus serpentes in pabulo sunt, & aliis uenenum est. Quæ insecta appellauimus, omnia olei aspersu necantur. Vultures unguento qui fugantur, alios appetunt odores: scarabæi rosam. Quosdam serpentes scorpio occidit. Scythæ sagittas tingunt uiperina sanie, & humano sanguine: irremediabile id scelus, mortem illico adfert leui tactu. Quæ animalium pascuntur ueneno, diximus. Quædam innocua alioquin, uenenatis palta noxia fiunt & ipsa. Apros in Pamphylia & Ciliciâ montosis, salamandra ab his deuorata, qui edere, moriuntur. Nec est intellectus ullus in odore, uel sapore. Et aqua uinûmque interimit, salamandra ibi immortua, uel si omnino biberit, unde potetur: item rana, quam rubetam uocant. Tantum insidiarum est uitæ. Vespæ serpente auidè uescuntur, quo alimento mortiferos idus faciunt. Ideoque magna differentia est uictus: ut in tractu pisce uiuentium Theophrastus prodidit, boues quoque pisce uesci, sed non nisi uiuente. Homini cibus utilissimus simplex. Aceruatio saporum pestifera, & condimenta perniciosiora. Difficulus autem perficiuntur omnia in cibus acria, nimia, & auidè hausta, & æstate, quàm hyeme, difficilior, & in senectâ, quàm in iuuenta. Vomitiones homini ad hæc in remediûm excoitata, frigidiora corpora faciunt, inimicæ oculis maximè ac dentibus. Somno concoquere corpulentia, quàm firmitati, utilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere. Perungilio quidem præcipuè uincuntur cibi.

De corpulentia augenda uel minuenda, & quæ gustu famem ac sitim sedent.

CAP. LIIII.

A Vgescunt corpora dulcibus, atque pinguibus & potu: minuuntur siccis & aridis, frigidisq; ac siti. Quædam animalia & pecudes quoque in Africa, quarto die bibunt. Homini † non utique septimo letalis inedia: durasse & ultra undecimum plerisque, certum est. Mori esuriendi semper inexplibili auiditate, animalium uni homini. Quædam rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantque uires, ut buryrum, hippace, glycyrrhizon. Perniciosissimum autem in omni quidem uita, quod nimium, præcipuè tamen corpori: minuique, quod grauât, quolibet modo utilius. Verum ad reliqua naturæ transeamus.

Theophrastus lib. 6. de causis plant. cap. 4. scribit uultures unguento, scarabæos rosâ necari. Quæ obrem hinc, sic legendum existimo: uultures unguento quidem sugantur, alios appetit odor, scarabæi rosâ.

† non ante septimum

C. PLINII SECVN-

DI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DVODECIMVS.

PROOEMIUM.

ANIMALIUM omnium, quæ nosci potuere, naturæ generatim membratimque ita se habent. Restant neque ipsa anima carentia (quandoquidem nihil sine ea uiuit) terra edita, ut inde eruta dicantur, ac nullum fileatur rerum naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia, summûmque munus homini datum, arbores syluæque intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro uestis. Etiamnum gentes sic degunt. Quo magis ac magis admirari subit, ab iis principiis cædi montes in marmora, uestes ad Seras peti: unionem in Rubri maris

bri maris profundo, smaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata sunt aurium uulnera: nimirum quoniam parum erat collo crinibúsque gestari, nisi infoderentur etiam corpori. Quamobrem sequi par est ordinem uitæ, & arbores ante alia dicere, ac moribus primordia ingerere.

De arborum honore, & quando platanus primum in Italia, & de natura earum. C A P. I.

HAec fuere numinum templa, priscoque ritu simplicia rura etiam nunc Deo præclentem arborem dicant. Nec magis auro fulgentia atque ebore simulacra, quam lucos, & in iis silentia ipsa adoramus. Arborum genera numinibus suis dicata perpetuò seruantur, ut Ioui esculus, Apollini laurus, Mineræ olea, Veneri myrtus, Herculi populus. Quin & Syluanos Faunósque, & earum genera syluis, ac sua numina, tanquam & cælo, attributa credimus. Arbores postea blandioribus fruge succis hominem mitigauere. Ex iis recreans membra olei liquor, uiréque potus uini: rot denique saporibus annuís sponte uenientes: & mensæ, depugnetur licet earum causa cum feris, & pasti naufragorum corporibus pisces expetantur, etiamnú tamen secundæ. Mille præterea sunt usus earum, sine quibus uita degi non possit. Arbore sulcamus maria, terrasque admouemus; arbore exædificamus tecta. Ex arbore & simulacra numinum fuere, nonidum pretio excogitato belluari: & cadaueri, antè, quam, ut à Diis nato iure luxuriæ, eodem ebore numinum ora spectarentur & mensarum pedes. Produunt Alpibus coerctas, & tum inexuperabili munimento Gallias, hanc primum habuisse causam superfundendi se Italiæ, quòd Elico ex Heluetiis ciuis earum, fabrilem ob artem Romæ commoratus, sicum siccam & uuam, olèque ac uini præmissa remeans secum tulisset. Quapropter hæc uel bello quæsisse uenia iit. Sed quis non iure miretur, arborem umbræ gratia tantum ex alieno petita morbe? Platanus hæc est, per mare Ionium in Diomedis insulam eiusdem tumuli gratia primum inuecta: inde in Siciliam transgressa, atque inter primas donata Italiæ: & iam ad Morinos usque peruecta, ad tributarium etiam pertinens solum, ut gentes uestigal & pro umbra pendant. Dionysius prior, Sicilia tyrânus, Rhegyum in urbem transtulit eas, domus suæ miraculum, ubi postea factum gymnasium: nec potuisse in amplitudinem adolescere, & alias fuisse in Italia, ac nominatim Hispania, apud authores inuenitur. Hoc actum circa captæ urbis ætatem: tantumque postea honoris increuit, ut mero infuso enutrientur: comperit id maximè prodesse radicibus: docuimusque etiam arbores uinà potare. Celebrata sunt primum in ambulatione Academiæ Athenis cubitorum xxxvi. unius radice ramos antecedente. Nunc est clara in Lycia gelidi fontis socia amoenitate, itineri apposita; domicilii modo caua lxxx. atque unius pedum specu, nemoroso uertice, & se uastis protegens ramis, arborum instar, agros longis obtinens umbris: ac ne quid desit speluncæ imagini, saxeæ intus crepidinis corona muscosos complexa pumices: tam digna miraculo, ut Licinius Mutianus ter eos. & puer provincie eius Legatus, prodendum etiam prosteris putarit, epulatum intra eam se cum duodeuicesimo comite, largè ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securum, optantem imbrium per folia crepitus, lætorem, quam marmorum nitore, picturæ uarietate, laquearium auro, cubuisse in eadem. Aliud exemplum Caii principis, in Veliterno rure mirati unius tabulata, laxisque ramorum trabibus scamna patula, & in ea epulati, cum ipse pars esset umbra, x v. conuiuiarum ac mini sterii capace triclinio, quam cenam appellauit ille nidum. Est Gortynæ in insula Creta iuxta fontem platanus una, insignis utriusque linguæ monumentis, nunquam folia dimittens: Statimque ei Græciæ fabulositas superfuit, Iouem sub ea cum Europa concubuisse: ceu uerò non alia eius generis esset in Cypro: sed ex ea primum in ipsa Creta (ut est natura hominum nouitatis auida) platani saræ regenerauere uitium: quandoquidem commendatio arboris eius non alia maior est, quam Solem æstate arcere, hyeme admittere. Inde in Italiam quoque ac suburbana sua Claudio principe Marcelli Esernini libertus, sed qui se potentie causa Cæsaris libertis adopsset, spado Theffalicus prædiues, ut meritis dici posset is quoque Dionysius, transtulit id genus. Durantque etiam in Italia portentaterrarum,

terrarum, præter illa scilicet, quæ ipsa excogitauit Italia.

De chamæplatano, & quis primus totonderit viridaria.

C A P. I I.

NAnque & chamæplatani uocantur coactæ breuitatis: quoniam arborum etiam ab-
Nortus inuenimus. Hoc quoque ergo in genere pumilionum infelicitas dicta erit.
Fit autem & serendi genere, & recidendi. Primus Cn. Matius ex equestri ordine, Diui
Augusti amicus, inuenit nemora tonsilia intra hos LXXX. annos.

De peregrinis arboribus, & malo Assyria.

C A P. I I I.

10 P Eregrinæ & cerasi, Persicæque, & omnes quarum Græca nomina aut aliena: sed quæ
ex his incolarum numero esse cœpere, dicentur inter frugiferas. In præsentia exter-
nas persequemur, à saluari maximè orsi. Malus Assyria, quam alii uocant Medicam, ue-
nenis medetur. Folium eius est unedonis, intercurrentibus spinis. Pomum ipsum aliàs
non manditur: odore præcellit foliorum quoque, qui transit in uestes unà conditus, ar-
cētque animalium noxia. Arbor ipsa omnibus horis pomifera est, aliis cadentibus, aliis
maturescentibus, aliis uerò subnascentibus. Tentauere gentes transferre ad sese propter
remedii præstantiam ficitilibus in uasis, dato per cauernas radicibus spiramento: qualiter
omnia transitura longius, feri arctissimè transferriq; meminisse conueniet, ut semel quæ-
que dicantur. Sed nisi apud Medos, & in Perside, nasci noluit. Hæc est autem, cuius
20 grana Parthorum proceres incoquere diximus esculentis, commendandi halitus gra-
tia. Nec alia arbor laudatur in Medis. Lanigeras Serum in mentione gentis eius narra-
uimus.

De Indiæ arboribus, & quando Romæ primum ebenus.

C A P. I I I I.

I Tem Indiæ arborum magnitudinem. Vnam è peculiaribus Indiæ Virgilius celebra-
uit ebenum, nusquam alibi nasci professus. Herodotus eam Aethiopiæ intelligi maluit,
in tributi uicem regibus Persidis è materie eius centenas phalangas tertio quoque anno
pensasse Aethiopas cum auro & ebore, prodendo. Non omittendum id quoque, ui-
cenos dentes elephantorum grandes, quoniam ita significauit, Aethiopas eadem causa
30 pēdere solitos. Tanta ebori autoritas erat urbis nostræ trecentesimo decimo anno: tunc
enim author ille historiam eam condidit Thuriis in Italia. Quò magis mirum est, quod
eidem credimus, qui Padum amnem uidisset, neminem ad id tempus Asiæ Graciæque,
aut sibi cognitum. Aethiopiæ forma, ut diximus, nuper allata Neroni principi, raram
arborem ebenum Meroen usque à Syene sine imperii, per nongenta x c v i. m. passuum,
nullamque aliam nisi palmarum generis esse docuit. Ideo fortassis in tributorum autho-
ritate tertia res fuerit ebenus. Romæ eam Magnus Pompeius in triumpho Mithridatico
ostendit. Accendi eam Fabianus negat: uritur tamen odore iucundo. Duo genera eius:
rarum id, quod melius, arboreum, trunco enodi, materie nigri splendoris, ac uel sine
arte protinus iucundi: alterum fruticosum cytili modo, & tota India dispersum.

De spina & ficu Indici.

C A P. V.

40 I Bi & spina similis, sed depræhensa uel lucernis, igni protinus transiliente. Nunc eas
I exponam, quas mirata est Alexandri Magni uictoria, orbe eo patefacto. Ficus ibi exi-
lia poma habet. Ipsa se semper serens, uastis diffunditur ramis: quorum imi ad eò in ter-
ram curuantur, ut annuo spatio infigantur, nouamque sibi propaginem faciant circa pa-
rentem in orbem, quodam opere topiario. Intra septem eam æstiuant pastores, opacam
pariter & munitam uallo arboris, decorâ specie subter intuenti, procilue fornicato am-
bitu. Superiores eius rami in excelsum emicant, syluosa multitudine, uasto matris cor-
pore, ut l. x. p. pleræque orbe colligant, umbra uerò bina stadia operiant. Foliorum lati-
tudo pelæ effigiem Amazonicæ habet: ea causa fructum integens, crescere prohibet.
50 Rarûque est, nec fabæ magnitudinem excedens: sed per folia solibus coctus prædulci
sapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Acesinem maximè amnem.

De arbore

De arbore pala, & arboribus Indicis sine nominibus, & laniferis.

C A P. V I.

MAior alia, pomo & suauitate præcellentior, quo sapientes Indorum uiuunt. Folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duum. Fructum cortice emittit, admirabilem succi dulcedine, ut uno quaternos satiet. Arbori nomen palæ, pomo arienæ. Plurima est in Sydracis, expeditionum Alexandri termino. Est & alia similis huic, dulcior pomo, sed interaneorum ualetudini infesta. Edixerat Alexander, ne quis agminis sui id pomum attingeret. Genera arborum Macedones narrauerunt, maiore ex parte sine nominibus. Est & terebintho similis cætera, pomo amygdalis, minore tantum magnitudine, præcipuæ suauitatis. In Bactris utique hanc aliqui terebinthum esse proprii generis potius, quàm similem ei, putauerunt. Sed unde uestes lineas faciunt, foliis moro similis, calyce pomi cynorrhodo. Serunt eam in campis: nec est gravior ulla- rum prospectus. Oliua Indiæ sterilis, præterquàm oleastri fructu.

De piperis arboribus, de garyophyllo, & alijs pluribus.

C A P. V I I.

PAssim uerò quæ piper gignunt, iuniperis nostris similes: quanquam in fronte Caucasii folibus opposita gigni tantum eas aliqui tradidere. Semina à iunipero distant paruulis siliquis, quales in falceolis uidemus. Hæ priusquàm dehiscant decerpæ, tostæque sole, faciunt quod uocatur piper longum: paulatim uerò dehiscences maturitate, ostendunt candidum piper: quod deinde tostum folibus, colore rugisque mutatur. Verum & iis sua iniuria est, atque cæli intemperie carbunculantur, fiuntque semina cassæ & inania, quod uocant brechmasin, sic Indorum lingua significante abortum. Hoc ex omni genere asperrimum est, leuissimumque & pallidum. Gratius nigrum, leniusque utroque candidum. Non est huius arboris radix, ut aliqui existimauere, quod uocant zimpiberi, alii uerò zingiberi, quanquam sapore simile. Id enim in Arabia atque Troglodytica in uillis nascitur, paruæ herbæ radice candida. Celeriter ea cariem sentit, quamuis in tanta amaritudine. Pretium eius in libras vj. Piper longum facillimè adulteratur Alexandrino sinapi. Emitur in libras x. xv. Album x. vij. nigrum. x. iijj. Vsum eius aded placuisse mirum est. In alijs quippe suauitas cepit, in alijs species inuitauit: huic nec pomi nec bacæ commendatio est aliqua: sola placere amaritudine, & hanc in Indos peti. Quis illa primus experiri cibis uoluit? aut cui in appetenda auiditate esurire non fuit satis? Vtrumque syluestre gentibus suis est, & tamen pondere emitur, ut aurum uel argentum. Piperis arborem iam & Italia habet, maiorem myrto, nec absimilem. Amaritudo grano eadem quæ piperi musteo creditur esse. Deest tosta illa maturitas, ideoque & rugarum colorisque similitudo. Adulteratur iuniperi baccis mirè uim trahentibus. In pondere quidem multis modis. Est etiamnum in India piperis grani simile, quod uocatur garyophyllon, grandius fragiliusque. Tradunt in Indico luco id gigni. Aduchitur odoris gratia. Fert & spina piperis similitudinem, præcipua amaritudine, foliis paruis densisque cypro modo, ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata, lignosæque, buxei coloris. Hæc in aqua cum semine excepta in æreo uase medicamentum fit, quod uocatur Lycion. Ea spina & in Pelio monte nascitur, adulteratque medicamentum. Item asphodeli radix aut fel bubulum, aut absinthium, uel thus, uel amurca. Lycion aptissimum medicinæ, quod est spumosum. Indi in utribus camelorum aut rhinocerotum id mittunt. Spinam ipsam in Græcia quidam pyxacanthum Chironium uocant.

De macir, & saccaro, & arboribus Ariane gentis.

C A P. V I I I.

ET macir ex India aduehitur, cortex rubens radicis magnæ, nomine arboris suæ. Qualis sit ea, incompertum habeo. Corticis melle decocti usus in medicina ad dyentericos præcipuus habetur. Saccaron & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in harundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile, amplissimum nucis auellanæ magnitudine, ad medicinæ tantum usum. Contermina Indis gens Ariana appellatur,

appellatur, cuius spina lacrymarum pretiosa, myrrhæ similis, accessu propter aculeos anxio. Ibi & frutex pestilens raphani, folio lauri, odore equos inuitante, qui penè equitatu orbauit Alexandrum primo introitu: quod & in Gedrosis accidit. Item laurino folio & ibi spina tradita est, cuius liquor asperius oculis, cæcitatē infert omnibus animalibus. Necnon & herba præcipui odoris, referta minutis serpentibus, quarum ictu protinus moriendum esset. Onesicritus tradit in Hyrcaniæ conuallibus ficis similes esse arbores, quæ uocentur occhi, ex quibus defluat mel horis matutinis duabus.

De bdellio, & arboribus Persici maris.

C A P. I X.

10 **V**icina est Bactriana, in qua bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici naturæque. Gummi alii brochon appellant, alii malachram, alii maldacon. Nigrum uerò & in offas conuolutum, hadrobolon. Esse autem debet translucidum simile ceræ, odoratum, & cum fricatur, pingue, gustu amarum citra acorem. In sacris uino perfusum, odoratius. Nascitur & in Arabia, Indiæque, & Media, ac Babylone. Aliqui peraticum uocant ex Media aduectum. Facilius hoc & crustosius, amariusque: at Indicum humidius & gummosum. Adulteratur amygdala nuce. Cætera eius genera cortice scordasti. Ita uocatur arbor æmulo gummi. Sed depræhenduntur (quod semel dixisse & in cæteros odores satis sit) odore, colore, pondere, gustu, igne. Bactriano nidor siccus, multique candidi ungues. Præterea suum pondus, quod grauius esse aut leuius non debeat. Pretium syncero in libras x. terni. Gentes supra dictas Persis attingit, Rubro mari (quod ibi Persicum uocauimus) longè in terra æstus agente, mira arborum natura. Nanque erosæ sale, inuectis derelictisque similes, siccò litore radicibus nudis polyporum modo amplexæ steriles harenas spectantur. Eadem mari adueniente fluctibus pulsata, resistunt immobiles. Quin & pleno æstu operiuntur totæ: apparètque rerum argumentis asperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda est, species similis unedonis, pomum amygdalis extrà, intus contortis nucleis.

De arboribus Persicæ insule, & lanigeris arboribus.

C A P. X.

30 **T**ylus insula in eodem sinu est, repleta syluis, quæ spectat Orientem, quæque & ipsa æstu maris perfunditur. Magnitudo singulis arboribus fici, flos suauitate inenarrabili, pomum lupino simile, propter asperitatem intactum omnibus animalibus. Eiusdem insulæ excelsiore suggestu lanigeræ arbores alio modo, quàm Serum. His folia infœcunda: quæ, ni minora essent, uitium poterant uideri. Ferunt cotonei mali amplitudine cucurbitas, quæ maturitate ruptæ ostendunt lanuginis pilas, ex quibus uestes pretioso linteato faciunt.

De gossampinis, & arboribus ex quibus uestes sunt, & quibus modis consent arborum fructus.

C A P. X I.

40 **A**rbores uocant gossampinos, fertilior etiam Tylo minore, quæ distat x. m. pass. Iuba circa fruticem lanugines esse tradit, linteæque ea Indicis præstantiora. Arabiæ autem arbores, ex quibus uestes faciant, cynas uocari, folio palmæ simili. Sic Indos suæ arbores uestiunt. In Tylis autem & alia arbor floret albæ uiolæ specie, sed magnitudine quadruplici, sine odore, quod miremur in eo tractu. Est & alia similis, foliosior tamen roseique floris: quem noctu comprimens, aperire incipit Solis exortu, meridie expandit. Incolæ dormire eum dicunt. Fert eadem insula & palmas, oleasque ac uites, & cum reliquo pomorum genere ficos. Nulli arborum folia ibi decidunt. Rigaturque gelidis fontibus, & imbres accipit. Vicina his Arabia flagitat quandam generum distinctionem, quoniam fructus is constat radice, frutice, cortice, succo, lacryma, ligno, surculo, flore, folio, pomo.

De costo, & nardo, & differentiis nardi.

C A P. X I I.

50 **R**adix & folium Indis est maximo pretio. Radix costi gustu feruens, odore eximio, frutice aliàs inutili. Primo statim introitu amnis Indi in Patale insula, duo sunt eius genera, nigrum, & quod melius, candicans. Pretium in libras x v i. De folio nardi plura dici par est, ut principali in unguëtis. Frutex est graui & crassa radice, sed breui ac nigra, fragi

fragilique, quamvis pingui, situm redolente, ut cyperi, aspero sapore, folio paruo densoque. Cacumina in aristas se spargunt: ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. Alterum eius genus apud Gangem nascens, damnatur in totum, ozænitidis nomine, uirum redolens. Adulteratur & pseudonardo herba, quæ ubique nascitur crassiore atque latiore folio, & colore languido in candidum uergente. Item sua radice permista ponderis causa, & gummi, spumæque argenti, aut stibio, cyperiusque cortice. Syncerum quidem leuitate deprehenditur, & colore ruffo, odorisque suauitate, & gustu maximè siccante os, sapore iucundo. Pretium spicæ in libras x.c. Folia diuifere annonam: ab amplitudine hadrosphærû uocatur maioribus foliis x. xxx. Quod minore folio est mesosphærum appellatur: emitur x.lx. Laudatissimum microsphærum è minimis folium: pretium eius x.lxxv. Odoris gratia omnibus maior recentibus. Nardo color qui inueterauerit, nigriori melior. In nostro orbe proximè laudatur Syriacum, mox Gallicum, tertio loco Creticum, quod aliqui agrium uocant, alii phu, folio olusatri, caule cubitali, geniculato, in purpura albicante, radice obliqua uillofæque, & imitante auium pedes. Baccaris uocatur nardum rusticum, de quo dicemus inter flores. Sunt autem ea omnia herbæ, præter Indicum. Ex iis Gallicum & cum radice uellitur, abluiturque uino. Siccatur in umbra, alligatur fasciculis in charta, non multum ab Indico differens, Syriaco tamen leuius. Pretium xiiij. In his probatio una, ne sint fragilia, & arida potius, quàm sicca, folia. Cum Gallico nardo semper nascitur herba, quæ hirculus uocatur, à grauitate odoris & similitudine, qua maximè adulteratur. Distat, quod sine cauliculo est, & quod minoribus foliis, quodque radicis neque amaræ, neque odoratæ.

De asaro, amomo, amonide & cardamomo.

C A P. XIII.

NArdi uim habet & asarum: quod & ipsum aliqui syluestre nardum appellant. Est autem edera foliis rotundioribus tantum mollioribusque, flore purpureo, radice Gallici nardi: Semen acinosum, saporis calidi ac uinosi. Montibus in umbrosis bis anno floret. Optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cum folia mittere incipit, & in sole siccat, celeriter situm trahens ac fenescens. Inuenta nuper & in Thracia herba est, cuius folia nihil ab Indico nardo distant. Amomi una in usu est, Indica uite labrusca: ut alii existimauerit, frutice myrtofo, palmi altitudine: carpiturque cum radice, manipulatim leniter componitur, protinus fragile. Laudatur quàm maximè Punici mali foliis simile, nec rugosis, colore ruffo. Secunda bonitas pallido. Herbacum peius, pessimumque candidum, quod & uetustate euenit. Pretium uæ in libras x.lx. friato uerò amomo xlvij. Nascitur & in Armeniæ parte, quæ uocatur Otene, & in Media, & in Ponto. Adulteratur foliis Punicis, & gummi liquido, ut cohæreat, conuolutæque se in uæ modum. Est & quæ uocatur amomis, minus uenosa atque durior, ac minus odorata: quo apparet, aut aliud esse, aut colligi immaturum. Simile his & nomine & frutice cardamomum, semine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius genera: uiridissimum ac pingue acutis angulis contumax fricanti, quod maximè laudatur: proximum è ruffo candicans: tertium breuius atque nigrius. Peius tamen uarium & facile tritu, odorisque parui: qui uerus, costo uicinus esse debet. Hoc & apud Medos nascitur. Pretium optimi in libras duodecim. Cinnamomo proxima gentilitas erat, ni prius Arabiæ diuitias indicari conueniret, causasque, quæ cognomen illi felicitas ac beatæ dedere. Principalia ergo in illa thus, & myrrha: hæc & cum Trogodytis communis.

De thurifera regione.

C A P. XIII.

THura, præter Arabiam, nullis, ac ne Arabiæ quidem uniuersæ. In medio eius ferè sunt Atramiæ pagus Sabæorum, capite regni Sabota, in monte excelsio, à quo octo mansionibus distat regio eorum thurifera, Saba appellata, quod significare Græci mysterium dicunt: Spectat ortus Solis æstui, undique rupibus inuia, & à dextera maris scopulis inaccesia. Id solum è rubro lacteum traditur. Sylvarum longitudo est schoenorum xx. latitudo dimidium eius. Schoenus patet Eratosthenis ratione, stadia xl. hoc est, pass. quinque

quinque m. aliqui xxxij. stadia singulis schœnis dedere. Attolluntur colles alti, decurruntque & in plana arbores sponte natæ. Terram argillosam esse conuenit, raris fontibus ac nitrosis. Attingunt & Minæi pagus alius, per quos euehitur uno tramite angusto. Hi primi commercium thuris fecere, maximèque exercent à quibus & Minæum dictum est. Nec præterea Arabum alii thuris arborem uident, ac ne horum quidem omnes. Feruntque mmm. non amplius esse familiarum, quæ ius per successiones id sibi uendicent. Sacros uocari ob id, nec ullo congressu fœminarum funerumque, cum incidant eas arbores aut metant, pollui: atque ita religione merces augeri. Quidam promiscuum ius iis populis esse tradunt in syluis: alii per uices annorum diuidi. Nec arboris ipsius quæ sit facies, constat. Res in Arabia gessimus, & Romana arma in magnam partem eius penetrauerunt: C. etiam Cæsar Augusti filius inde gloriam petiit: nec tamen ab ullo (quod equidè sciam) Latino arborum etiam tradita est facies. Græcorum exempla uariant. Alii folio pyri, minore duntaxat, & herbidi coloris, prodidere. Alii lentisco similem subrutilo folio. Quidam terebinthum esse, & hoc uisum Antigono regi allato frutice. Iuba rex iis uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium ardentem fama Arabiæ, tradit contorti esse caudicis, ramis aceris maximè Pontici. Succum amygdalæ modo emittere, talèque in Carmania apparere, & in Aegypto satas studio Ptolemæorum regnantium. Cortice lauri esse constat: quidam & folium simile dixere. Talis certè fuit arbor Sardibus. Nā & Asiæ reges ferendi curam habuerunt. Qui mea ætate legati ex Arabia uenerunt, omnia incertiora fecerunt, quod iure miremur, uirgis etiam thuris ad nos commeantibus: quibus credi potest, matrem quoque teretem enodi fructicare trunco. Meti semel anno solebat, minore occasione uendendi. Iam quæstus alteram uindemiam affert. Prior atque naturalis uindemia circa Canis ortum flagrantissimo æstu, incidentibus quæ maximè uideatur esse prægnans, tenuissimisque tendi cortex. Laxatur hîc plaga, non adimitur. Inde proflit spuma pinguis. Hæc concreta densatur, ubi loci natura poscat tegere palmea excipiente, aliubi area circumpauita. Purius illo modo, sed hoc ponderosius. Quod in arbore hæsit, ferro depectitur, ideo corticosum. Sylua diuisa certis portionibus, murua innocentia tuta est. Neque ullus faucias arbores custodit. Nemo furatur alteri. At hercule Alexandriæ ubi thura interpolantur, nulla satis custodit diligentia officinas. Subligaria signantur opifici. Persona adiciitur capiti, densus uel reticulus. Nudi emittuntur. Tantò minùs fidei apud nos pœna, quàm apud illos syluæ habent. Autumno legitur ex æstiuo partu. Hoc purissimum, candidum. Secunda uindemia est uere, ad eam hyeme corticibus incisis. Ruffum hoc exit, nec comparandum priori. Illud carpheorum, hoc dathiatum uocant. Creditur & nouellæ arboris candidius, sed ueteris odoratius. Quidam & in insulis melius putant gigni. Iuba in insulis negat nasci. Quod ex eo rotunditate guttæ pependit, masculum uocamus, cum aliâs non ferè mas uocetur, ubi non sit fœmina. Religioni tributum, ne sexus alter usurparetur. Masculum alii putât à specie testium dictum. Præcipua autem gratia est mammoso, cum hærente lacryma priore consecuta alia miscuit se. Singula hæc manum implere solita inuenio, cum minore diripiendi auuiditate lenius nasci liceret. Græci stagoniam & atomum tali modo appellant, minorem autem orbiam. Micas concussu elisas mannâ uocamus. Etiamnum tamen inueniuntur guttæ, quæ tertiam partem minæ, hoc est † xxxix. denariorum pondus æquent. Alexandro Magno in pueritia sine parlimonia thura ingerenti aris, pædagogus Leonides dixerat, ut illo modo, cum deuicisset thuriferas gentes, supplicaret. At ille Arabia potitus, thure onustam nauem misit ei, exhortatus, ut largè Deos adoraret. Thus collectum Sabotam camelis conuehitur, porta ad id una patente. Digredi uia capitale leges fecere. Ibi decimas Deo, quem uocant Sabin, mensura, non pondere, sacerdotes capiunt. Nec antè mercari licet: inde impensæ publicæ tolerantur. Nam & benignè certo itinerum numero Deus hospites pascit. Euehi non potest, nisi per Gebanitas: itaque & horum regi penditur uestigal. Caput eorum Thomna abest à Gaza nostri litoris in Iudæa oppido lxxx. x x v i i . mill. pass. quod diuiditur in mansiones camelorum l x i i . Sunt & quæ sacerdo-

† Quædam
exemplaria ha-
bent, x x i x .
denariū,
alia x x v i i i .

tibus dantur portiones, scribitq; regum certæ. Sed præter hos & custodes, satellitēq; & hostiarii, & ministri populantur. Iam quacunque iter est, aliubi pro aqua, aliubi pro pabulo, aut pro mansionibus, uariisque portoriis pendunt, ut sumptus in singulos camelos denarium DC. xxxviii. ad nostrum litus colligat: iterumque imperii nostri publicanis penditur. Itaque optimi thuris libra xvi. pretium habet: secunda xv. tertia xiiii. Apud nos adulteratur resinæ candidæ gemma perquam simili: sed depræhenditur, quibus dictum est, modis. Probatur candore, amplitudine, fragilitate, carbone, ut statim ardeat. Item ne dentem recipiat potius, quàm in micas frietur.

De myrrha, & arboribus myrrhæ.

C A P. XV.

MYRRHAM in iisdem sylvis permixta arbore nasci tradidere aliqui, plures separatim, Quippe multis in locis Arabiæ gignitur, ut apparebit in generibus. Conuehitur & ex insulis laudata, petuntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi transitu maris. Satiua quoque provenit, multum sylvestri prælata. Gaudet rastro atque ablaqueationibus, melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore quàm thuris, & ab radice etiam, quàm reliqua sui parte. Corticem lauem similemque: unedoni scabrum alii spinosumque dixere. Folium oliuæ, uerùm crispius, & aculeatum. Iuba olusatri. Aliqui similem iunipero, scabriorem tantum spinisq; horridam, folio rotundiore, sed sapore iuniperi. Necnon fuere, qui è thuris arbore utrunque nasci mentirentur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdemque temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui ualent. Sudant autem sponte prius, quàm incendantur, statim dictam, cui nulla præfertur. Ab hac satiua, & in sylvestri quoque melior æstiuæ. Non dant ex myrrha portiones Deo, quoniam & apud alios nascitur. Regi tamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Ceterò passim à uulgo coemptam in folles confarciant, ipsique unguentarii digerunt haud difficulter odoris atque pinguedinis argumentis.

De generibus myrrhæ, & natura, & pretio eius.

C A P. XVI.

GENERA complura: Troglodytica sylvestrium prima. Sequens Minæ, in qua & Atræmitica est, & Ausariis Gebanitarum regno. Tertia Dianitis. Quarta collatitia. Quinta Sembracena, à ciuitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta, quam Dufaritin uocant. Est & candida uno tantum loco, quæ in Messalum oppidum confertur. Probatur Troglodytica pinguitudine, & quòd aspectu aridior est, sordidæque ac barbara, sed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret uitis, ante alias hilaris, sed uiribus tenuis. In plenum autem probatio est minutis glebis, nec rotundis, in concretu albicantis succi & tabescentis: utque fracta candidos unguis habeat, gustu leniter amara. Secunda bonitas intus uariæ. Pessima intus nigra: peior si etiam foris. Pretia ex occasione ementium uaria. Statæ uerò à vi. ad l. Satiuæ summum ad xxii. Erythræ ad xvi. Hanc uolunt Arabicam intelligi. Troglodyticæ nucleo ad xiii. eius uerò quæ odorariam uocant, ad xiiii. Adulteratur lentisco glebis, & gummi. Item cucumeris succo amaritudinis causa, sicut ponderis spuma argenti. Reliqua uitia depræhenduntur sapore gummis dente lentescens. Fallacissimè autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam spina colligitur. Hoc solum peius India affert facili distinctione: tantò deterior est.

De mastiche, ladano, & bruta, enbano, & strobo, & de styrace.

C A P. XVII.

ERGO transit in mastichen, quæ & ex alia spina fit in India, itemque in Arabia: lamam uocant. Sed mastiche quoque gemina est: quoniam & in Asia Græciæque reperitur herba radice folia emittens, & carduum similem malo, seminis plenum: lacrymæque erumpit incisâ parte summa, uix ut dignosci possit à mastiche uera. Necnon & tertia in Ponto est, bituminis similior. Laudatissima autem Chia candida, cuius pretium in libras xx. nigra uerò xii. Chia è lentisco traditur gigni gummi modo. Adulteratur, ut thura, resina. Arabia etiamnum & ladano gloriatur: fortè caluq; hoc, & iniuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficum alias frondibus animal, odoratorum uerò fruticum appetentius, tanquam

tanquàm intelligant pretia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, distil-
lantemque ab his calus mistura succum improbo barbarum uillo abstergere. Hunc glo-
merari puluere, incoqui Sole. Et ideo in ladano caprarum pilos esse. Sed hoc non alibi fie-
ri, quàm in Nabataeis, qui sunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex autoribus
strobos hoc uocant: traduntque syluas Arabum pastu caprarum infringi, atque ita suc-
cum uillis inhærescere: uerum autem ladanum Cypri insulæ esse: ut obiter quæque ge-
nera odorum dicantur, quamuis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt,
& esse æsypum hircorum barbis genibusque uillosis inhærens, sed ederæ flore deroso,
pastibus matutinis, cum est rorulenta Cypros. Deinde nebula sole discussa, puluerem
10 madentibus uillis adhærescere, atque ita ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro,
ex qua id fiat, ledam appellent: etenim illi ledanum uocant. huius pingue insidere: ita-
que attractis funiculis herbam eam conuolui, atque ita offas fieri. Ergo in utraque gente
bina genera, terrenum & factitium. Id quod terrenum est, friabile: factitium, lentum. Nec
non & fruticem esse dicunt in Carmania, & super Aegyptum per Ptolæmeos translatis
plantis: aut (ut alii) generante & id thuris arbore: colligique, ut gummi, inciso cortice,
& caprinis pellibus excipi. Pretia sunt laudatissimo in libras [†] asses x l. Adulteratur myr-
20 ri baccis, & aliis animalium fordibus. Synceri odor debet esse ferus, & quodammodo so-
litudinem redolens: ipsum uisu aridum, tactu statim mollescere, accensum fulgere, odore
iucundo gratum. Myrtata depræhenduntur, crepitantque in igne. Præterea syncero
calculi potius è rupibus inhærent, quàm puluis. In Arabia & olea dotatur lacryma, qua
medicamentum conficitur, Græcis enhæmon dictum, singulari effectu contrahendis uul-
nerum cicatricibus. In maritimis ex fluctibus æstuque operiuntur. Nec baccæ nocetur,
cum consistet & in foliis salem relinqui. Hæc sunt peculiaria Arabiæ: & pauca præterea
communia, alibi dicenda, quoniam in iis uincitur. Peregrinos ipsa mirè odores & ad ex-
teros petit. Tanta mortalibus suarum rerum satietas est, & alienarum auuiditas. Petunt igi-
tur in Helimæos arborem brutam, cupresso fusæ similem, exalbidis ramis, iucundi odo-
ris accensam, & cum miraculo historiis Claudii Cæsaris prædicatam. Folia eius insper-
gere potionibus Parthos tradit. Odorem esse proximum cedro, fumumque eius contra
ligna alia remedio. Nascitur ultra Pasitigrin in finibus oppidi Sitacæ, monte Zagro. Pe-
runt & in Carmanos arborem strobos ad suffitus, persulam uino palmeo accendentes.
30 Huius odor redit à cameris ad solum iucundus, sed aggrauans capita, citra dolorem ta-
men. Hoc somnum ægris quærunt. His commerciis Carras oppidum aperuere, quod est
illis nundinarium. Inde Gabbam omnes petere solebant, dierum xx. itinere, & Palestinam
Syriam. Postea Characem peti cœptum, ac regna Parthorum ex ea causa, author est Iu-
ba. Mihi ad Persas etiam prius ista portasse, quàm in Syriam aut Aegyptum, uidentur, He-
rodoto teste, qui tradit singula millia talentum thuris annua pensitasse Arabas regibus Per-
sarum. Ex Syria reuehunt ityracem, acri odore eius in focus abigentes suorum fastidium.
Cæterò, non alia ligni genera sunt in usu, quàm odorata: cibòque Sabæi coquunt thuris
ligno, alii myrrhæ, oppidorum uicorumque non alio, quàm ex aris, fumo atque nidore.
40 Ad hunc ergo sanandum urunt ityracem in pellibus hircinis, suffiuntque tecta. Adeò
nulla est uoluptas, quæ non assiduitate sui fastidium pariat. Eundem ad serpentes fugan-
das urunt, in odoriferis syluis frequentissimas.

De felicitate Arabiæ.

C A P . X V I I I .

NON sunt eorum cinnamomum aut casia: & tamen Felix appellatur Arabia, falsa &
Ingrata cognominis, quæ hoc acceptum superis ferat, cum plus ex eo inferis debeat.
Beatam illam fecit hominum etiam in morte luxuria, quæ Diis intellexerat genita, adhi-
bens urendis defunctis. Periti rerum asseuerant, non ferre tantum annuo fœtu, quantum
Nero princeps nouissimo Poppææ suæ die concremauerit. Aestimetur postea toto or-
be singulis annis tot funera, aceruatimque congesta honori cadauerum, quæ Diis per sin-
gulas micæ dantur. Nec minus propitii erant mola falsa supplicatibus, imò uero (ut pa-
50 lam est) placatiores. Verum Arabiæ etiamnum felicius mare est. Ex illo nanque margari-

tas mittit. Minimâq; computatione milies centena millia fectertiûm annis omnibus India & Seres peninsulâque illa imperio nostro adimunt. Tantò nobis deliciæ & fœminæ constant. Quota enim portio ex illis ad Deos quæso iam uti ad inferos pertinet?

De cinnamomo, & xylocinnamomo, & casia.

C A P. X I X.

Cinnamomum & casias fabulosa narrauit antiquitas, princeps Herodorus, auium Cnidis, & priuatim phœnicis, in quo situ Liber pater educatus esset, ex inuis rupibus arboribusque decuti, carnis quam ipsæ inferrent pondere, aut plumbatis sagittis. Item casiam circa paludes propugnante unguibus diro uestpertilium genere, aligerisque serpentibus: his commentis augentes rerum pretia. Commutata uerò fabula est, ad meridia ni solis repercussus inenarrabilem quandam uniuersitatis halitum è tota peninsula existere, tot generum auræ spirante concentu, Magnique Alexandri classibus Arabiam odore primùm nuntiatam in altum. Omnia falsa, siquidem cinnamomum, idemq; cinnamum, nascitur in Aethiopia Troglyditis connubio permixta. Ii mercatores id à conterminis, uehunt per maria uasta ratibus, quas neque gubernacula regant, neq; remi trahant uel impellant, non uela, non ratio ulla adiuuet, cum omnium inlita ibi sint homo tantum & audacia. Præterea hybernium mare exigunt circa brumam, Euris tum maximè flantibus. Hi recto cursu per sinus impellunt, atque à promontorii ambitu Argeste deferunt in portum Gebanitarum, qui uocatur Ocila. Quamobrem illi maximè id petunt, produuntque uix quinto anno reuerti negotiatores, & multos interire. Contrà reuehunt uitrea, & athena, uestes, fibulæq; cum armillis ac monilibus. Ergo negotiatio illa fœminarum maximè fide constat. Ipse frutex duum cubitorum altitudine amplissimus, palmique minimus, iiii. digitorum crassitudinis, statim à terra sex digitis furculosus, arido similis. Cum uiret non odoratus, folio origani, siccitate gaudens, steriliore imbre, cæduæ naturæ. Gignitur in planis quidem, sed densissimis in uepribus rubisque, difficilis collectu. Metitur non nisi permiserit Deus. Iouem hunc intelligunt aliqui: Assabinum illi uocant. xliiij. boum caprarumq; & arietum ex his impetratur uenia cædendi. Non tamen aut ante ortum Solis, aut post occasum licet. Sarmenta hasta diuidit sacerdos, Deoque partem ponit: reliquum mercator in nassas condit. Est & alia fama, cum Sole diuidi, ternasq; partes fieri, dein forte cremia discerni: quodq; Soli cesserit relinqui, ac sponte conflagrare. Præcipua bonitas uirgultorum tenuissimis partibus, ad longitudinè palmi. Secunda proximis breuiore mensura, atq; ita ordine. Vilissimū, quod radicibus proximū, quoniam ibi minimum corticis, in quo summa gratiæ. Qua de causa præferuntur cacumina, ubi plurimus cortex. Ipsum uerò lignum in fastidio est propter organi acrimoniam: xylocinnamomum uocatur. Pretium est in libras xx. Quidam cinnami duo genera tradidere, cædidius, nigriusq;. Quondam præferebatur candidum, nunc contrà nigrū laudatur: atq; etiam uarium præferunt candido. Certissima tamen æstimatio, ne sit scabrum, atq; ut inter sese tritum tardè frietur. Damnatur in primis molle, aut cui albet cortex. Ius eius à Gebanitarū rege solo profisciscitur: is edicto mercatu uendit. Pretia quondā fuere in libras denarium mille. Autum id parte dimidia est, incensus, ut ferunt, syluis ira barbarorum. Id acciderit ne ob iniquitatē præpotentiū, an forte, non satis constat. Austros ibi tam ardentes flare, ut æstibus syluas accendat, inuenimus apud auctores. Coronas ex cinnamo interrasili auro inclusas, primus omnium in tēplis Capitolii atq; Pacis dicauit Imperator Vespasianus Augustus. Radicem eius magni ponderis uidimus in palatii tēplo, quod fecerat Diuo Augusto coniux Augusta, aureæ patera: imposita: ex qua guttæ editæ annis omnibus in grana durabantur, donec id delubrū incendio consumptū est. Frutex & casia est, iuxtaq; cinnami cāpos nascitur, sed in montibus crassiore sarmento, tenui cure uerius, quàm cortice, quæ contra atq; in cinnamo leuari & exinaniri pretium est. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex. Cum primū emicat, candidus pedali mensura: deinde rubescit addito semipede: ultra nigricans. Hæc pars maximè laudatur, ac deinde proxima: damnatur uerò candida. Consecant furculos longitudine binū cubitorum. Mox præsuunt recentibus coriis quadrupedum ob id interemptarum, ut iis putrescentibus uermiculi lignum erodant,

& exca

& excauent corticem tutum amaritudine. Probatur recens maximè, & quæ sit odoris molliſſimi, guſtûe quàm maximè feruens potiùs, quàm lento tepore leniter mordens, colore purpureo, quæque plurima minimum ponderis faciat, breui tunicarum fiſtula, & non fragili. Lactam uocant talem barbaro nomine. Alia eſt baſſamodes, ab odore ſimili appellata, ſed amara, ideòque utilior medicis, ſicut nigra unguentis. Pretia nulli diuerſiora. Optimæ in libras x.l. cæteris x.v.

De iſocinamo, & cancamo, ac taro.

C A P. X X.

His addidere mangones, quàm daphnoiden uocant, iſocinnamon cognominatâ: prætiùmque eius faciunt x.ccc. Adulteratur ſtyrace, & propter ſimilitudinem corticum lauri tenuiſſimis furculis. Quin & in noſtro orbe ſeritur: extremòque in margine imperii, quâ Rhenus alluit, uiuit in alueariis apum ſata. Color abeſt ille torridus ſole, & ob id ſimul idem odor. Ex conſinio caſiæ cinnamique & cancamum ac tarum inuehitur, ſed per Nabatæos Troglodytas, qui conſidere ex Nabatæis.

De ſericato, & gabalio, & de myrobalano.

C A P. X X I.

Eo comportatur & ſerichatum, & gabalium, quæ intra ſe conſumunt Arabes, noſtro Orbi tantùm nominibus cognita, ſed cum cinnamo caſiâque naſcentia. Peruenit tamen aliquândo ſerichatum, & in unguenta additur ab aliquibus. Permutatur in libras x.vi. Myrobalanum Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ quæ Iudæam ab Aegypto diſterminat, commune eſt, naſcens unguento, ut ipſo nomine apparet. Quo item indicatur & glandem eſſe arboris, helio tropio, quam dicemus inter herbas, ſimili folio. Fructus magnitudine auellanae nucis. Ex his in Arabia naſcens Syriaca appellatur, & eſt candida. Contra in Thebaide nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur: ſed copia Thebaica. Inter hæc Troglodytica uiliſſima eſt. Sunt qui Aethiopicâ iis præferant, glandem nigram ac pinguem, nucleòque gracili, ſed liquore, qui exprimitur, odoratori, naſcentem in campeltibus. Aegyptiam pinguiorem eſſe, & craſſiori cortice rubentem: & quamuis in paluſtribus naſcatur, breuiorem ſicciorémque. E diuerſo Arabicam uiridem ac tenuiorem: & quoniam ſit montola, ſpiſſiorem. Longè autem optimam Petræam, ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido. Vnguentarii autem tantùm cortices premunt: medicis nucleos, tundentes affuſa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano, & calamo odorato.

C A P. X X I I.

Myrobalano in unguentis ſimilem proximùmque uſum habet palma in Aegypto, quæ uocatur adipſos, uiridis, odore mali cotonei, nullo intus ligno. Colligitur autem paulò antè, quàm incipiat matureſcere. Quod relinquitur, phœnicobalanus uocatur, & nigreſcit, ueſcentèſque inebriat. Myrobalano pretium in libras x. bini. Inſtitores & facem unguenti hoc nomine appellant. Calamus quoque odoratus in Arabia naſcens, communis Indis atque Syriæ eſt: in qua uincit omnes, à noſtro mari centum l. ſtadiis. Inter Libanum montem, aliùmque ignobilem, non (ut quidam exiſtimauere) Antilibanum, in conualle modica iuxta lacum, cuius paluſtria æſtate ſiccantur, tricenis ab eo ſtadiis calamus & iuncus odorati gignuntur. Sanè enim dicamus & de iunco, quamuis alio herbis dicato volumine, quoniam tamen hic unguentorum materia tractatur. Nihil ergo à cæteris ſui generis diſferunt aſpectu: ſed calamus præſtantior odore, ſtatim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliorque qui minus fragilis, & qui aſſuloſè potiùs quàm raphani modo frangitur. Ineſt fiſtulæ araneû, quod uocant florem. Præſtantior eſt, cui numeroſius. Reliqua probatio, ut niger ſit. Damnatur aliubi. Melior, quò breuior & craſſior, lentuſque in frangendo. Calamo pretium in libras xi. iunco xv. Traduntque iuncum odoratum & in Campania inueniri. Diſceſſimus à terris Oceanum ſpectantibus ad conuexas in noſtra maria.

De Hammoniaco, & ſphagno.

C A P. X X I I I.

Ergo Aethiopiæ ſubiecta Africa Hammoniaco lacrymam ſtillat in harenis ſuis: inde & nomine etiam ab Hammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor, quam metopion uocant, reſinæ modo aut gummi. Genera eius duo. Thrauſton, maſculi thuris ſimilitudine, quod maximè probatur. Alterû pingue & reſinoſum, quod phyrama appellant. Adul-

† Asses
xxx.

teratur harenis, uelut nascendo apprehensis. Igitur quàm minimis glebis probatur, & quàm purissimis. Pretium optimi in libras † asses xl. Sphagnos infra eos situs in Cyrenai- ca prouincia maximè probatur. Alii bryon uocant. Secundum locum obtinet Cyprus, tertium Phoenicius. Fertur & in Aegypto nasci: quin & in Gallia: nec dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum uilli, quales in quercu maximè uidemus, sed odore pra- stantes. Laus prima candidissimis atque altissimis, secunda rutilis, nulla nigris. Et in in- sulis petrisque nati improbantur, omnisque quibus palmarum, atque non suis odor sit.

De cypro, & aspalatho, & maro.

CAP. XXXIII.

Cyprus in Aegypto est arbor ziziphi foliis, semine coriandri, flore candido odora- to. Coquitur hoc in oleo, premiturque postea quod Cyprus uocatur. Pretium ei in libras quinque. Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nata: secundum Ascalo- ne Iudæa: tertium Cypro insula odoris suauitate. Quidam hanc esse dicunt arborem, quæ in Italia ligustrum uocetur. In eodem tractu aspalathos nascitur, spina candida, ma- gnitudine arboris modica flore rosæ. Radix unguentis expetitur. Tradunt, in quocun- que frutice curuetur arqus celestis, eandem, quæ sit aspalatho, suauitatem odoris exi- stere, sed in aspalatho inenarrabilem quandam. Quidam eum Erysisceptrum uocant, alii sceptrum: probatio eius in colore ruffo uel igneo, tactuque spisso, & odore castorei. Per- mutatur in libras xv. In Aegypto nascitur & maron, peius quàm Lydium, maioribus fo- liis ac uariis. Illa breuia ac minuta & odorata.

De balsamo, & opobalsamo, & xylobalsamo, & styrace, & galbano.

CAP. XXXV.

Ed omnibus odoribus præfertur balsamum, uni terrarum Iudææ concessum, quon- dam in duobus tantum hortis, utroque regio, altero iugerum xx. non amplius, alte- ro pauciorum. Ostendere arbusculam hanc urbi Imperatores Vespasiani. Clarumque dictu à Pompeio Magno: in triumpho arbores quoque duximus. Seruit nunc hæc, & tri- buta pendit cum sua gente, in totum alia natura, quàm nostri externique prodiderant. Quippe uiti similior est, quàm myrto. Malleolis seri dicitur, nuper uincta, ut uitis: & im- plet colles uinearum modo, quæ sine adminiculis se ipsæ sustinent. Tondetur similiter fruticans, ac rastris nitescit, properatq; nasci, intra tertium annum fructifera. Folium pro- ximum rutæ, perpetua coma. Sæuere in eandem Iudæi, sicut in uitam quoq; suam. Con- tra defendere Romani, & dimicatum pro frutice est. Seritque nunc eam filicus: nec un- quam fuit numerosior, aut procerior. Proceritas intra bina cubita subsistit. Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma, quod uocant eutheristo. Alterum scabro aspectu, in- curuum, fruticosum, odoratus: hoc trachy appellant. Tertium eumeces, quia est reliquis procerius, læui cortice. Huic secunda bonitas, nouissima eutheristo. Semen eius uino pro- ximum gustu, colore ruffum, nec sine pingui: peius in grano, quod leuius atque uiridius. Ramus crassior, quàm myrto. Inciditur uitro, lapide, ossisue cultellis. Ferro lædi uitalia odit. Emoritur protinus, eadem amputari superuacua patiens. Incidentis manus libratur artificii temperamento, ne quid ultra corticem uiolet. Succus è plaga manat, quem opo- balsamum uocant, suauitatis eximia, sed tenui gutta, ploratus lanis parua colligitur in cor- nua. Ex iis nouo fistili conditur crassiori similis oleo, & in musto candida. Rubescit dein- de, simulq; durefcit è translucido. Alexandro Magno res ibi gerente, toto die æstiuo unam concham impleri iustum erat. † Omni uerò fecunditate è maiore horto congios senos, minore singulos, cum duplo rependebatur argento. Nunc etiam singularū arborum lar- gior uena, ter omnibus percutitur æstatibus, postea deputatur. Et larmenta quoque in merce sunt. Dccc. amputatio ipsa surculisque uenit intra quintum demum annum. Xy- lobalsamū uocatur, & coquitur in unguentis. Pro succo ipsū substituere officina. Cor- ticis etiam ad medicamenta pretium est. Præcipua autem gratia lacrymæ, secunda semi- ni, tertia cortici, minima ligno. Ex hoc buxosum est optimum, quod est odoratissimum: è semine autem maximum & ponderosissimum, mordens gustu, feruensq; in ore. Adul- teratur Petræo hyperico, quod coarguitur magnitudine, inanitate, longitudine, odoris ignauia,

† Anni uerò
fecunditate
è maiore hor-
to congios
senos singu-
lis annis,
cum & du-
plo &c.

ignauia, sapore piperis. Lacrymæ probatio, ut sit pinguis, tenuis, ac modicè ruffa, & in fri-
cando odorata. Secundus candido colos, peior uiridis crassûsque, pessimus niger. Quip-
pe, ut oleum senescit. Ex omni incisura maximè probatur, quod antè semè fluxit. Et aliàs
adulteratur semine suo, uixque maleficium depræhenditur gustu amariore. Esse enim de-
bet lenis, non subacidus, odore tantùm austerus. Vitiatur & oleo rosæ, cyperi, lentisci, ba-
lani, terebinthi, myrti, resina, galbano, cera Cypria, prout quæque res fuit. Nequissimè au-
tem gummi, quoniam ipsum quoque inhærescit manu inuersa, & in aqua sedit: quæ pro-
batio eius gemina est. Debet syncerum & inhærescere: sed hoc & gummi addita fragili
crusta euenit. Et gustu depræhenditur. Carbone uerò, quod cera resinæque adulteratum
est, nigriori flamma. Nam melle mutatum statim contrahit muscas. Præterea synceri den-
satur in tepida aqua gutta sidens ad ima uasis: adulterata olei modo innatat: & si metopio
uitiata est, circulo candido cingitur. Summa probatio est, ut lac coagulet, in ueste macu-
las non faciat: nec manifestior alibi fraus. Quippe millibus denarium sextarii empti: uen-
dente sisco trecentis denariis uæneunt. In tantum expedit augere liquorem. Xylobalsa-
mo pretium in libras vi. Proxima Iudææ Syria supra Phœnicen styracem gignit, circa
Gabala & Marathunta & Casium Seleuciæ montem. Arbor est eodem nomine, cotoneo
malo similis, lacrymæ ex austero iucundioris, intus similitudo harundinis, succo præ-
gnans. In hanc circa Canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes: ob id in scobe
fordescit. Styraç laudatur post suprâ dicta ex Pisidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta mi-
nimè. Ex Amano Syriæ medicis, sed unguentariis magis. Colos in quacunq; natione præ-
fertur ruffus, & pinguius lentus: deterior furfurosus, & cano situ obductus. Adulteratur
cedri resina uel gummi, aliàs melle, aut amygdalis amaris: omniæque ea depræhendun-
tur gustu. Pretium optimo xix. Exit & in Pamphylia, sed aridior, minûsque succosus. Dat
& galbanum Syria in eodem Amano monte è ferula, quam eiusdem nominis resinæ mo-
do itagonitin appellant. Quod maximè laudant, cartilaginofum, purum ad similitudi-
nem Hammoniæ, minimèq; lignosum. Sic quoq; adulteratur faba aut sagapeno. Synce-
rum si uratur, fugat nidore serpentes. Permutatur in libras v. Medicinæ hoc tantum.

De panace, & spondylion, & malobathro.

C A P. XXVI.

PAnacem & unguentis eadem gignit, nascentem & in Plophide Arcadiæ, circaque
Erymanthi fontes, & in Africa, & in Macedonia: ferula sui generis v. cubitorum, fo-
liis primò quaternis, mox senis in terra iacentibus, ampla magnitudine rotundis, in cacu-
mine uerò oleagineis, semine in muscariis dependente, ut ferulæ: Excipitur succus inciso
caule messibus, radice in autumnò. Laudatur candor eius coacti. Sequens pallido stare-
ra. Niger color improbat. Pretium optimo in libras bini asses. Ab hac, ferula differt
quæ uocatur spondylion, foliis tantum, quia sunt minora, & platani diuisura. Non nisi in
opacis gignitur. Semen eodem nomine filis speciem habet, medicinæ tantum utile. Dat
& malobathron Syria, arborem folio conuoluto, arido colore: ex quo exprimitur oleum
ad unguenta, fertiliore eiusdem Aegypto. Laudatius tamen ex India uenit. In paludibus
ibi gigni tradunt lentis modo, odoratus croco, nigricans, scabrumque, quodam salis
gustu. Minus probatur candidum. Celerrimè situm in uestustate sentit. Sapor eius nar-
do similis esse debet sub lingua. Odor uerò in uino sufferuefacti antecedit alios. In pre-
tio quidem prodigio simile est, à singulis ad ccc. peruenire libras: oleum autem ipsum
in libras lx.

De oleo omphacio.

C A P. XXVII.

Oleum & omphacium est. Fit duobus generibus, & totidem modis, ex olea, & uite:
olea adhuc alba expressa: deterius ex druppa: ita uocatur priusquam cibo matura
sit, iam tamen colorem mutans. Differentia, quòd hoc uiride est, illud candidum. E uite
fit psythia aut amminea, cum sint acini ciceris magnitudine ante Canis ortum. In prima
lanugine demetitur uua, eiusque melligo. Reliquum corpus sole coquitur. Nocturni ro-
res cauentur. In fistili condita melligo colligitur: subinde Cyprio ære seruatur. Optima,
quæ ruffa, acriorque, & aridior. Pretium omphacio in libras vi. Fit & alio modo, cum in

mortariis uua immatura teritur: siccataque in sole, postea digeritur in pastillos.

De bryo & ænanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo.

C A P. X X V I I I.

Eodem & bryon pertinet, uua populi albæ. Optima circa Gnidum aut Cariam, in sitientibus aut siccis asperisque: secunda in Lyciæ cedro. Eodem & ænanthe pertinet. Est autem uitis labruscæ uua. Colligitur, cum floret, id est, cum optimè olet. Siccatur in umbra substrato linteo, atque in cados conditur. Præcipua ex Parapotamia: secunda ab Antiochia, atque Laodicea Syriæ, tertia ex montibus Medicis. Hæc utilior medicinæ. Quidam omnibus iis præferunt eam, quæ in Cypro insula nascitur. Nam quæ in Africa sit, ad medicos tantum pertinet, uocaturque massaris. Omnis autem ex alba labrusca præstantior, quàm è nigra. Est præterea arbor ad eadem unguenta pertinens, quam alii elatrem uocant, quod nos abietem, alii palmam, alii spathen. Laudatur Hammoniaca maximè, mox Aegyptia. Dein Syriaca, duntaxat in locis sitientibus odorata, pingui lacryma, quæ in unguenta additur ad domandum oleum. In Syria gignitur & cinnamum, quod caryopon appellant. Hic est succus nuci expressus, multum à furculo ueri cinnami differens, uicina tamen gratia. Pretium in libras asses quadraginta.

C. PLINII SECVN- DI NATURALIS HISTO- RIÆ LIBER DECIMVS- TERTIVS.

P R O O E M I V M.

A CTENVS in odoribus habent pretia syluæ: erantque per se mira singula: iuuatque luxuriam ea omnia miscere, & è cunctis unum odorem facere: ita reperta sunt unguenta.

De unguentis, & quando primum sunt cognita nobis, & de compositione.

C A P. I.

Q Vis primus inuenerit nō traditur. Iliacis temporibus non erant: nec thure supplicabatur. Cedri tantum & citri suorum fruticum in sacris fumo conuolutū nidorem uerius, quàm odorem, nouerant, iam rosæ succo reperto. Nominatur enim id quoque in olei laude. Persarum esse debet gentis unguentum. Illi madent eo, & accersita commendatione, ingluuie natum uirus extinguunt. Primum, quod equidem inueniam, castris Darii regis expugnatis, in reliquo eius apparatu Alexāder cepit scrinium unguentorum. Postea uoluptas eius à nostris quoque inter laudatissima atque etiam honestissima uitæ bona admissa est. Honorsque is & ad defunctos pertinere cepit. Quapropter plura de eo dicemus. Quæ ex his non erunt fruticum, ad præsens nominibus tantum indicabuntur: natura uero eorum suis reddetur locis. Unguentis cognomina dedere aliis patriæ, aliis succi, aliis arbores, aliis causæ. Primumque id scire conuenit, mutatam authoritatem, & sæpius transisse gloriam. Laudatissimum fuit antiquitus in Delo insula, postea Mendesium. Nec mixtura & compositione tantum hoc accidit: sed iidem succi uariè alibi atque alibi ad quolibet præualere, aut degenerauere. Irinum Corinthi diu maximè placuit, postea Cyzici: simili modo rhodinum Phaselî: quam gloriam abstulere Neapolis, Capua, Præneste. Crocinum in Solis Ciliciæ diu maximè laudatum, mox Rhodi. Oenanthinum in Cypro, deinde in Aegypto præpositum, postea Adramyttio. Amaracinum in Coos: postea eodem loco prælatum est Melinum. Ciprinum in Cypro, deinde in Aegypto, ubi Mendesium & Metopium subito gratius factum est. Mox hæc abstulit Phœnice, & Cypr

& Cyprini laudem Aegypto reliquit. Panathenaicon suum Athenæ perseueranter oblinuere. Fuerat & Pardalium in Tarso: cuius etiam cōpositio & mistura oblitterata est. Narcissinum quoque ex flore narcissi desuit componi. Ratio faciendi duplex: succus, & corpus. Ille olei generibus ferè constat, hoc odorem. Hæc stymmata uocant, illa hedysmata. Tertius inter hæc est colos, multis neglectus. Huius causa adduntur cinnabari & anchusa. Sal aspersus olei naturam coërcet. Quibus anchusa adiecta est, sal non additur. Resina aut gummi adiiciuntur ad continendum odorem in corpore. Celerrimè is euanescit atque defluit, si non sint hæc addita. Vnguentorum expeditissimum fuit, primumque, ut uerisimile est, è bryo & balanino oleo, de quibus supra diximus. Increuit deinde Mendesium, balanino resina mista, magisque etiamnum Metopio. Oleum hoc est, amygdalis amaris expressum in Aegypto. Cui addidere omphacium, cardamomum, iuncum, calamum, mel, uinum, myrrham, semen balsami, galbanum, resinam terebinthinam. Et è uilissimis quidem hodie est, ob id creditum & id in uetustissimis esse, quod constat oleo myrteo, calamo, cupressio, cypro, lentisco, malogranati cortice. Sed diuulgata maximè unguenta crediderim rosa, quæ plurima ubique gignitur. Itaque simplicissima rhodini mistura diu fuit, additis omphacio flore rosa, crocino, cinnabari, calamo, melle, iunco, salis flore aut anchusa, uino. Similis ratio & in crocino, additis cinnabari, anchusa, uino. Similis & in sampsuchino, admistis omphacio, calamo. Optimum hoc in Cypro & Mitylenis, ubi plurima sampsuchus. Miscentur & uiliora genera olei è myrto, lauro, quibus additur sampsuchinum, liliū, fœnugræcum, myrrha, casia, nardum, iuncus, cinnamomum. E malis quoque coto neis & struthis fit oleum (ut dicemus) melinum, quod in unguenta tranfit, admistis omphacio, cyprino, sesamino, balsamo, iunco, casia, abrotano. Sulinum tenuissimum omnium est. Constat ex liliis, balano, calamo, melle, cinnamomo, croco, myrrha, aspalatho. Et idem cyprinum ex cypro, & omphacio, & cardamomo, calamo, aspalatho, abrotano. Aliqui & in cyprinum addunt myrrham & panacem. Hoc optimum Sidone, mox Aegypto, si non addatur sesaminum oleum. Durat & quadriennio. Excitatur cinnamomo. Telinum fit ex oleo receti, cypero, calamo, meliloto, fœnogræco, melle, melino, maro, amaraco. Hoc erat celeberrimum Menandri Poetæ Comici ætate. Postea multo successit propter gloriam appellatum megalium, ex oleo balanino, balsamo, calamo, iunco, xylobalsamo, casia, resina. Huius proprietas, ut uentiletur in coquendo, donec desinat olere. Rursus refrigeratum, odorem suum capit. Singuli quoque succi nobilia unguenta faciunt. In primis malobathrum, postea iris Illyrica, & Cyzicena amaracus. Herbarii in utraque pauca, sed alia alii miscent: qui plurima, alterutri mel, salis florem, omphacium, agni folia, panacem, externa omnia & prodigiosa. Cinnamino adicitur balaninum oleum, xylobalsamum, calamus, iuncus, balsami femina, myrrha, mel odoratum. Vnguentorum hoc crassissimum. Pretia ei à xxxv. ad x. ccc. Nardinum siue foliatum constat omphacio, balanino, iunco, costo, nardo, amomo, myrrha, balsamo. In hoc genere conueniet meminisse, herbarum, quæ nardum Indicum imitentur, species nouem à nobis esse dictas: tanta materia adulterandi est. Omnia autem acutiora fiunt costo, amomo, quæ maximè nares feriunt: crassiora myrrha suauioraque: medicinarum autem utiliora croco: acerrima per se amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quidam satis habent aspergere, quæ sunt pretiosissima, cæteris decoctis, impendio parcentes: sed non eadem est uis, nisi unà decoctis. Myrrha & per se unguentum facit sine oleo, ita tæ duntaxat: alioquin nimiam amaritudinem affert. Cyprino uiride fit, sulino unguinosum, Mendesio nigrum, rhodino candidum, myrrha pallidum. Hæc sunt antiquæ inuentionis genera, & postea officinarum furta. Nunc dicitur cumulus ipse deliciarum, & summa autoritas rei.

Quod unguentum regale uocetur, & quæ diaspasmata, & qualiter seruentur.

C A P. I I.

ERGO regale unguentum, appellatum, quoniam Parthorum regibus ita temperatur, constat myrobalano, costo, amomo, cinnamomo, comaro, cardamomo, nardi spica, maro, myrrha, casia, styrace, ladano, opobalsamo, calamo iuncoque Syrio, ænanthe,

malobathro, serichato, cypero, aspalatho, panace, croco, cypro, amaracò, colato melle, uino. Nihilque eius rei causa in Italia uisatrice omnium, in Europa uerò tota, præter irin Illyricam, & nardum Gallicum, gignitur. Nam uinum, & rosa, & myrti folia oleumque, communia ferè omnium terrarum intelliguntur. Siccis odoribus constant, quæ diaphanata uocantur. Nam facem unguenti magna appellant. Inter omnes potentissimus odor, quisquis nouissimè additur. Unguenta optimè seruantur in alabastris, odores in oleo: quod diuturnitati eorum tantò utilius, quantò pinguius, ut ex amygdalis. Et ipsa unguenta uetustate meliora. Sol inimicus his, quamobrem in umbra coquantur plumbis uasis. Experimentum eorum inuersa manu capitur, ne carnosæ partis calor uitiet.

Quanta in unguentis luxuria, & quando primum Romanis in usu.

C A P.

I I I.

HAec est materia luxus è cunctis maximè superuacui. Margaritæ enim gemmæque ac suis moriuntur horis. Summa commendatio eorum, ut transeunte scæmina odor inuiet etiam aliud agentes. Exceduntque quadringenos denarios libræ. Tanti emitur uoluptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. Sed & hæc aliqua differentia signanda sunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, unguenta gratiora esse, quæ terram, quam quæ crocum sapiant: quando etiam corruptissimo in genere magis tamen iuuat quædam ipsius uitii seueritas. Sed quosdam crassitudo maximè delectat, ipsissimum appellantes: linique iam non solum perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam uestigia pedum tingi: quod M. Othone monstrasse Neroni principi ferebant. Quæso ut qualiter sentiretur, iuuaretque ab ea parte corporis? Necnon aliquem ex priuatis audiuimus iussisse spargi parietes balnearum unguento, atque Caium principem solia temperari: ac ne principale uideatur hoc bonum, & postea quendam ex seruis Neronis. Maximè tamen mirum est, hanc gratiam penetrasse & in castra. Aquilæ certè ac signa, puluerulenta illa & custodiis horrida, inunguntur festis diebus: utinamque dicere possemus, quis primus instituit. Ita est, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Ista patrocinia quarimus uitis, ut per hoc ius sumantur sub casside unguenta. Quando id primum ad Romanos penetrauerit, non facile dixerim. Certum est Antiocho rege Asiæque deuictis, urbis anno quingentesimo sexagesimo quinto, P. Licinium Crassum, L. Iulium Cæsarem Censores edixisse, ne quis uenderet unguenta exotica: sic enim appellauere. At hercule iam quidam etiam in potus addunt: tantique amaritudo est, ut odore prodigo fruantur ex utraque parte corporis. L. Plotium, L. Planci bis Consulibus Censorisque fratrem, proscriptum à Triumuiris, in Salernitana larebra unguenti odore proditum constat: quo dedecore tota absoluta proscriptio est. Quis enim non meritò iudicet petiisset a les? Caterum terrarum omnium Aegyptus accommodatissima unguentis: ab ea Campania est, copia rosæ.

De palmis, & natura earum, & generibus.

C A P.

I I I I.

Indæ uerò inclita est uel magis palmis: quarum natura nunc dicitur. Sunt quidem & in Europa, uulgoque Italia, sed steriles. Ferunt in maritimis Hispaniæ fructum, uerum immitem: dulcem in Africa, sed statim euanescentem. Contrà in Oriente ex his uina, gentiumque aliquibus panis: plurimis uerò etiam quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicentur externæ. Nulla est in Italia sponte genita, nec in alia parte terrarum, nisi in calida: frugifera uerò nusquam, nisi in feruida. Gignitur leui sabulosaque terra, maiore in parte & nitrosa. Gaudet & riguis, totoque anno bibere cum amet, anno sitienti. A fimo quidam etiam lædi putant: & Assyriorum pars aliqua, si non riuis misceatur. Genera earum plura: & prima fruticem non excedentia: sterilem hunc, aliubi & ipsum fertilem, breuique ramorum orbe foliosum. Tectorii uicem hic parietibus plerisque in locis præstat contra aspergines. Procerioribus sylua arbore ex ipsa, foliorum aculeo fruticante circa totas pedinatum, quas syluestres intelligi necesse est. Incerra tamen libidine etiam

- etiam nitioribus se miscent. Reliquæ teretes atque proceræ, densis gradatîsq; corticum pollicibus, ut orbibus, faciles se ad scandendum Orientis populis præbent, utilem sibi arborisq; induuiis circulum mira pernecitate tum homine subeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum est, non inter folia, ut in cæteris, sed suis inter ramos palmitibus racemosum, utraq; natura uux atque pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in sese bifidatis, bellas primùm demonstrauere gemmas: nunc ad funes uiliûmq; nexus & capitum leuia umbracula finduntur. Arboribus, imò potius omnibus quæ terra gignat, herbîsq; etiam, utrunque sexum esse diligentiſſimi naturæ tradunt. Quod in plenum satis sit dixisse hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifestius. Mas in palmitè floret. fœmina citra florem
- 10 germinat tantùm spinæ modo. Vtrîsq; autem prima nascitur pomi caro: postea lignum intus, hoc est semen eius. Argumentum, quod paræ sine hoc reperiuntur in eodem palmitè. Est autem oblongum, non, ut oliui, orbiculatum. Præterea cæsum à dorso puluina- ta fissura, & in aluo media plerisque umbilicatum, unde primum spargitur radix. Seritur autem prouum, & bina iuxta composita fœmina, superque totidem, quoniam infirma singulis planta est: quaternæ coalescunt. Multis candidîsq; lignum hoc à carnis discer- nitur tunicis, aliis corpore adhærentibus: laxæque distans, tantùm cacumini filo adhæret. Caro matureſcit anno. Quibusdam tamen in locis, ut in Cypro, quanquam ad maturita- tem non perueniat, grato sapore dulcis est: folium ibi latius, fructûsq; reliquis rotun- dior: nec ut deuoretur corpus, uerùm ut expuatur, succo modò expresso. Et in Arabia
- 20 languidè dulces traduntur esse palmæ: quanquam Iuba apud Scenitas Arabas præfert omnibus faporibus, quam uocant dabulan. Cæterò non sine maribus gignere fœminas sponte edito nemore confirmant: circaque singulos plures nutare in eum pronas blan- dioribus comis. Illum erectis hispidum, afflatu uisûque ipso & puluere etiam reliquas maritare. Huius arbore excisa uiduas post sterileſcere fœminas. Adeoque est Veneris in- tellectus, ut coitus etiam excogitatus sit ab homine, ex maribus flore ac lanugine, inte- rim uerò tantùm puluere insperſo fœminis. Seruntur autem palmæ & trunco, duùm cu- bitorum longitudine, à cerebro ipso arboris uiridi fissuris diuisi atque defosso. Et ab ra- dice auulsæ uitalis est fatus, & ramorum tenerimis. In Assyria, ipsa quoque arbor strata in solo humido tota radica- tur, sed in frutices, non in arborem. Ergo plantaria instituunt,
- 30 anniculâque transferunt, & iterum bimas. Gaudent enim mutatione sedis, uerna alibi, in Assyria autem circa Canis ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellæ: sed religant co- mas, ut in altitudinem exeant. Robustas deputant crassitudinis gratia, semipedales ra- morum reliquentes truncos, qui decisi alibi necant matrem. Diximus falsum ab his so- lum diligere. Ergo ubi non est tale, salem aspergunt, non radicibus, sed longius paulo. Quædam in Syria & Aegypto in binos diuidunt se truncos: in Creta & ternos, quædam & in quinos. Ferunt statim in trimatu. In Cypro uerò, Syria, Aegypto, quadrimæ aliæ, aliæ quinquennes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno, quamdiu sunt nouellæ, ob id spadonum accepto nomine. Genera earum multa. Sterilibus ad materias, operumque lautiore utitur Assyria, & tota Persis. Sunt & cæduæ palmarum quoque syluæ, germi- nantes rursus ab radice succisæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrum
- 40 appellant: exemptaque uiuunt, quod non aliæ. Vocantur autem chamæropes, folio latiore ac molli, ad utilia utilissimo. Copiosæ in Creta, sed magis in Sicilia. E palmis prunæ uiuaces, ignisq; lentus. Fructiferarum aliis breuius lignum in pomo, aliis longius: his mollius, illis durius: quibusdam osseum lunatumque, dente contra fascinantibus religione politum. Aliud pluribus uestitum paucioribus ue tunicis: aliud crassioribus tenuiori- bus ue. Ita fiunt undequinquaginta genera, si quis omnium persequi uelit nomina etiam barbara, uinorumque ex iis differentias. Clarissimæ omnium, quas regias appellauere ab honore: quoniam regibus tantùm Persidis seruabantur, Babydon nata uno in hor- to Bagou. Ita enim uocant spadones: qui apud eos etiam regnauere. Hortus ille nun- quam nisi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obinent nobilita- tem syagri, proximamque margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis, quam balan-

lanis, similiores. Quare & nomen à margaritis acceperunt. Vna earum arbor in Chora esse traditur, una & syagrorum. Mirumque de ea accepimus, cum phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, emori ac renasci ex seipsa: eratq; cum hæc proderem, fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem ferme in apris nouimus: euidentissimæque causa est nominis. Quarta autoritas sandalidum, à similitudine appellatarum. Iam in Aethiopiæ sine quinq; earum nec plures arbores tradunt, non raritate magis, quam suauitate mirabiles. Ab his caryotæ maximè celebrantur, & cibo quidem, sed & succo uberrimæ. Ex quibus præcipua uina Orienti, iniqua capiti, unde pomum nomen. Sed ut copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, sed Hierichunte maximè. Quanquam laudatæ & Archelaide, & 10 Phaselide, atque Liviade, gentis eiusdem conuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactentibus, quodamque uini sapore in melle prædulci. Sicciores in hoc genere Nicolai, sed amplitudinis præcipuæ, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minus speciosæ, sed sapore caryotarum forores, ob hoc adelphides dictæ, proximam suauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus pateton, nimio liquore abundat: rumpiturque se pomum ipsius, etiã in sua matre, ebrietas, calcatis similis. Suum genus è sicciore turba dactylis, prælonga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his honori Deorum dicamus, Chydæos appellauit Iudæa, gens contumelia numinum insignis. In totum arentes Thebaides atque Arabicæ, macroque corpore exiles, & assiduo uapore torrentes, crustam uerius, quam cutem, obducunt. In ipsa quidem Aethiopia friatur (tanta est siccitas) 20 & farinæ modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomum rotundo, sed maiore, quam mali, amplitudine; Cycas uocant. Triennio maturescunt. Sempërque frutici pomum est subnascente alio. Thebaidis fructus extemplo in cados conditur, cum sui ardoris anima; ni ita fiat, celeriter expirat: marcescitque non retostus furnis. Ex reliquo genere plebeia uidentur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices Ciliciæque, populari etiam nomine à nobis appellantur balani. Eorum quoque plura genera. Differunt figura rotunditatis aut proceritatis. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores sicu traduntur colores. Maximè tamen placent candidi. Distant & magnitudine, prout multi cubitu effecere. Quidam sunt non ampliores faba. Seruantur hi demum, qui nascuntur in salis atque sabulosis, ut in Iudæa, & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ. 30 Quamobrem fues, & reliqua animalia ex his laginantur. Vitiati aut uetusti eius pomi signum est, decidisse candidam uerrucam, quæ racemo adhæserit. Alexandri milites palmis uiridibus strangulati sunt. In Gedrosis id factum est pomi genere, alibi copia euenit. Est enim tanta musteis suauitas, ut finis mandendi non nisi periculo fiat.

De Syriæ arboribus,

CAP. V.

Syria præter hanc peculiare habet arbores. In nucum genere pistacia nota. Prodesse aduersus serpentium traduntur morsus, & poru & cibo. In ficorum autem caricæ, & minores eius generis, quæ cottana uocant. Item pruna in Damasco monte nata, & myxa: utranque iam familiarem Italiæ. Ex myxis in Aegypto & uina fiunt. Iuniperi similem habent Phœnices & ædruum minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, spinosum habet, oxycedros uocatur, ramosa & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem sapore. Et maioris cedri duo genera. Quæ floret, fructum non fert. Frugifera non floret: & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidam cedrelatên uocant. Ex hac resina laudatissima. Materiam uerò ipsi æternitas. Itaque & simulacra deorum ex ea factitauerunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollo Sôphanus, Seleucia aduectus. Cedro similis in Arcadia est arbor in Phrygia frutex uocatur.

De terebintho.

CAP. VI.

Syria & terebinthum habet. Ex his mascula est sine fructu. Fœminarum duo genera. Alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus. Cum uite maturefcit, non grandior

grandior faba, odore iucundior, tactu resinofus circa Idam Troadis. Sed in Macedonia brevis arbor hæc atque fruticofa, in Damafco Syriæ magna. Materies ei admodum lenta, ac fidelis ad uetustatem, eximii ac nigri splendoris: flos racemofus oliuæ modo, fed rubens: folia denfa. Fert & folliculos emittentes quædam animalia, ceu culices, lentorémque resinofum, qui & cortice erumpit. Etiam rhus Syriæ mafcula fert, ftérili fœmina, folio ulmi paulo longiore & pilofò, foliorum inter fe fœper contrariis pediculis, gracili breuïque ramo. Pelles candidæ conficiuntur iis. Semen lenti fimile, cùm uua rubefcit, quod uocatur rhus, medicamentis neceffarium.

De ficu Aegyptia, & Cypria.

CAP. VII.

- 10 **E**T in Aegypto multa genera, quæ non alibi. Ante omnia ficus, ob id Aegyptia cognominata. Arbor moro fimilis folio, magnitudine, afpectu. Pomum fert non ramis, fed caudice ipfo. Idque ipfum ficus eft prædulcis, fine granis interioribus, perquam fecundo prouentu, fcalpendo tantum ferreis unguibus: aliter non maturefcit. Sed cùm factum eft quarto die demettitur, alio fubnafcente: fepteno ita numero fa partu, per fingulas æftates multo lacte abundante. Subnafcitur, etiam fi non fcalpatur, fœtus quater æltate, priorémque expellit immaturum. Materies proprii generis inter utiliffimas. Cafafatim stagnis mergitur. Hoc eft eius ficcari. Et primò fidit, pofttea fluitare incipit: certoque fugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cùm innatare cœpit, tempeftiuæ habet fignum. Huic fimilis quadantenus quæ uocatur Cypria ficus in Creta. Nam
- 20 & illa in caudice ipfo fert pomum, & ramis, cùm in craffitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit fine ullis foliis radicis fimilia. Caudex arboris fimilis populo, folium ulmo. Fructus quaternos fundit: toties & germinat. Sed groffus eius non maturefcit, nifi incifura emiffio lacte. Suauitas & interiora fici, magnitudo forbi.

De Ceraunia filiqua.

CAP. VIII.

- S**imilis his filiqua, quàm Iones cerauniam uocant: trunco & ipfa fertilis, fed pomofiliquæ. Ob id quidam Aegyptiam ficum dixere, errore manifefto. Non enim in Aegypto nafcitur, fed in Syria Ioniæque, & circa Gnidum, atque in Rhodo, fœper comantibus foliis, flore candido, cum uehementia odoris: plantigera imis partibus, & ideo fuperficie flauefcens, fuccum auferente fobole. Pomo antecedentis anni circa Canis
- 30 ortus detractò, ftatim alterum parit: pofttea florem, per Arcturum hyeme fœtus enutritente.

De Perfica Aegypti, & fпина Aegyptia.

CAP. IX.

- A**egyptus & perficam arborem fui generis habet, fimilem pyro, folia retinentem. Fertilitas affidua ei, fubnafcente craffino fructu. Maturitas Etefiarum afflatu. Pomum longius pyro, inclufum amygdalæ putamine & corio colore herbido: fed ubi nuxilli, huic pomum, differens breuitate ac mollitie: & quamuis blandiatur prædulcis fua uitas, innocuum. Materies bonitate, firmitudine, nigritia quoque nihil differens à loto. Simulacra ex ea factitauere, non eadem gratia, quàm fideli materie, ut ex arbore quam balanum appellauimus, magna ex parte contorta. Naualis itaque tantum eft. At
- 40 è diuerfo cuci in magno honore, palmæ fimilis, quando & eius foliis utuntur ad textilia. Differt, quodd in brachia ramorum fpargitur. Pomo magnitudo, quæ manum impleat, color fuluus, commendabilis fucco ex auctero dulci. Lignum intus grande, firmæque duritiæ, ex quo uelares detornant annulos. In eo nucleus dulcis, dum recens eft. Siccatus durefcit ad infinitum, ut mandi non poffit, nifi pluribus diebus maceratus. Materies crifpioris elegantia, & ob id Perfis gratiffima. Nec minus fпина celebratur in eadem gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id utiliffima nauium coftis. Candida facilè putrefcit. Aculeus spinarum & in foliis. Semen in filiquis, quo coria perficiuntur gallæ uice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis utilis. Manat & gummi ex ea. Sed præcipua utilitas, quodd cafa anno tertio refurgit. Circa
- 50 Thebas hæc, ubi & quercus, & Perfica, & oliua, ccc. à Nilo ftadiis fylueftri tractu, & fuis fontibus riguo.

De pruno,

De pruno, & arboribus circa Memphim.

C A P. X.

Ibi & prunus Aegyptia, non dissimilis spinæ proximè dictæ, pomo mespili, mature-
scens bruma, nec folia dimittens. Lignum in pomo grande, sed corpus ipsum natura
copiâque messium instar dimittens. Purgatum enim tundunt, seruântque eius ossas. Sylue-
stris fuit circa Memphim regio tam uastis arboribus, ut terni nequirent uel circumple-
cti, unius peculiari miraculo, nec pomum propter usum uel aliquem, sed euentum. Facies
enim spinæ folia habet ceu pennas, quæ tactis ab homine ramis, cadunt protinus, ac post-
eâ renascuntur.

De gummi generibus, & papyro.

C A P. X I.

Gummi optimum esse ex Aegyptia spina conuenit, uermiculatum, colore glauco, 10
purum, sine cortice, dentibus adhærens. Pretium eius in libras x. i i i. Deterius ex
amygdalis amaris & ceraso, pessimū ex prunis. Fluit & ex uitibus, infantium hulceribus
aptissimum. & aliquando ex olea dentium dolori: ulmo etiam in Coryco monte Ciliciæ,
ac iunipero, ad nihil utile: ex ulni uerò gummi & culices ibi enascuntur. Fit & farcocol-
la (ita uocatur arbor) gummi utilissimum pectoribus ac medicis, simile pollini thuris: &
ideo candidum, quàm ruffum, melius. Pretium eius, quod supra. Nondum palustria atti-
gimus, nec frutescens annium. Prius tamen, quàm digrediamur ab Aegypto, & papyri na-
tura dicetur, cum chartæ usu maximè humanitas uitæ constet & memoria. Et hanc Ale-
xandri Magni uictoria repertam, author est M. Varro, condita in Aegypto Alexandria. 20
Anteâ non fuisse chartarum usum: in palmarum foliis primò scriptitatum: deinde qua-
rundam arborum libris. Posteâ publica monumenta plumbeis uoluminibus, mox & pri-
uata linteis confici cœpta, aut ceris. Pugillarium enim usum fuisse etiam ante Troiana
tempora inuenimus apud Homerum. Illo uerò prodente, ne terram quidem ipsam totam
fuisse, quæ nunc Aegyptus intelligitur, cum in Sebennytico saltem eius nomo omnis char-
ta nascatur: posteâ adaggeratam Nilo. Siquidem à Pharo insula, quæ nunc Alexandria
ponte iungitur, noctis dieique uelifico nauigii cursu terram fuisse prodidit. Mox æmula-
tione circa bibliothecas regum Ptolemæi & Eumenis, supprimente chartas Ptolemæo,
idem Varro membranas Pergami tradidit repertas. Posteâ promiscuè patuit usus rei,
qua constat immortalitas hominum. Papyrus ergo nascitur in palustribus Aegypti, aut
quiescentibus Nili aquis, ubi euagatæ stagnant, duo cubita non excedente altitudine gur- 30
gitum, brachiali radice oblique crassitudine, triangulis lateribus, decem non amplius
cubitum longitudine in gracilitatem fastigiatum, thyrsi modo cacumen includens. Se-
mine nullo, aut usu eius alio, quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro li-
gno utuntur: nec ignis tantum gratia, sed ad alia quoque utensilia uasorum. Ex ipso qui-
dem papyro nauigia texunt: & è libro uela, tegetesque, nec non & uestem, etiam stragu-
lam, ac fûnes. Mandunt quoque: crudum decoctumque, succum tantum deuorantes. Nasci-
tur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Neque aliis usus est, quàm in-
de, funibus rex Antigonus in naualibus rebus, nondum sparto communicato. Nuper &
in Euphrate nascens circa Babylonem papyrus intellectum est eundem usum habere
chartæ. Et tamen adhuc malunt Parthi uestibus literas intexere. Præparantur ex eo char- 40
tæ, diuiso acu in prætenues, sed quàm latissimas, philuras.

De generibus papyri, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum
probatione, & utijs, & glutino earum.

C A P. X I I.

Pincipatus medio, atque inde scissuræ ordine. Hieratica appellabatur antiquitus, re-
ligiosis tantum uoluminibus dicata, quæ ab adulatione Augusti nomen accepit, sicut
secunda Liuiæ à coniuge eius. Ita descendit hieratica in tertium nomen. Proximum am-
phitheatricæ datum fuerat à cōfecturæ loco. Excepit hanc Romæ Fannii sagax officina,
tenuatamque curiosa interpolatione principalem fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quæ
non esset ita recurata, in suo mansit amphitheatrica. Post hanc Saitica, ab oppido, ubi ma- 50
xima fertilitas ex uilioribus ramentis: propiorque etiamnum cortici Taniorica à uicino
loco,

loco, pondere iam hæc, non bonitate, uenalis. Nam emporetica inutilis scribendo, inuolucris chartarum, segestriumque in mercibus usum præbet, ideo à mercatoribus cognominata. Post hanc papyrus est, extremumque eius scirpo simile, ac ne funibus quidem, nisi in humore, utile. Texuntur omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet, cum primo supina tabula scheda adlinitur, longitudine papyri, quæ potuit esse resegmentibus utrinque amputatis. Transuersa postea crates peragitur. Premitur deinde prælis, & siccantur Sole plagulæ, atque inter se iunguntur, proximarum semper bonitatis diminutione ad deterimas. Nunquam plures scapo, quam uicena. Magna in latitudine earum differentia, XIII. digitorum optimis. Duo detrahuntur hieratica. Fan-
10 niana denos habet. Et uno minus amphitheatrica. Pauciores Saitica: nec malleo sufficit. Nam emporetica breuitas sex digitos non excedit. Præterea spectantur in chartis, tenuitas, densitas, candor, laeior. Primatum mutauit Claudius Cæsar. Nimia quippe Augustæ tenuitas, tolerandis non sufficebat calamis. Ad hoc transmittens literas lituræ metum afferebat aduersis, & aliàs indecoro uisu pertranslucida. Igitur & secundo corio statimina facta sunt à primo subtegmine. Auxit & latitudinem. Pedalis erat mensura, & cubitalis macrocolis. Sed ratio depræhendit uitium, unius schedæ reuulsione plures infestante paginas. Ob hoc prælata omnibus Claudia: Augustæ in epistolis auctoritas relicta: Liuiana suam tenuit, cui nihil è prima erat, sed omnia è secunda. Scabritia læuigatur dente conchæ, sed caduæ literæ fiunt. Minus sorbet politura charta, magis
20 splendet. Rebellat sæpe humor incuriosè datus, primoque malleo depræhenditur, aut etiam odore, cum fuerit indiligentior. Depræhenditur & lentigo oculis, sed inserta mediis glutinamentis tanta, fungo papyri bibula, uix nisi litera fundente se: tantum inest fraudis. Alius igitur iterum texendis labor. Glutinum uulgare è pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti aspersu. Nam fabrilis, gummitque fragilia sunt. Diligentior cura, molli panis fermentati colata aqua feruente: minimum hoc modo intergerii: atque etiam Nili lenitas superatur. Omne autem glutinum, nec uetustius esse debet uno die, nec recentius. Postea malleo tenuatur, & iterum glutino percurritur: iterumque constricta erugatur, atque extenditur malleo. Ita sunt longinqua monumenta Tiberii Cæsaris Græchorum manus, quæ apud Pomponium Secundum uatem ci-
30 uemque clarissimum uidi annos ferè post c.c. iam uerò Ciceronis ac Diui Augusti Virgiliique sæpenumero uidemus.

De libris Numæ.

C A P. XIII.

Ingentia quidem exempla contra Varronis sententiam de chartis reperiuntur. Namque Cassius Hemina, uetustissimus author Annalium, quarto eorum libro prodidit, Cn. Terentium scribam agrum suum in Ianiculo repastinantem offendisse arcam, in qua Num-
40 ma, qui Romæ regnauit, situs fuisset. In eadem libros eius repertos P. Cornelio L. F. Cethego, M. Bebio, Q. F. Pamphilo coss. ad quos à regno Numæ colliguntur anni DXXXV. & hos fuisse è charta: maiore etiamnum miraculo, quòd tot infossi durauerunt annis. Quapropter in re tanta ipsius Heminæ uerba ponam: Mirabantur alii, quomodo illi libri durare potuissent. Ille ita rationem reddebat: Lapidem fuisse quadratum, circiter in media arca uinctum candelis quoquò uersus. In eo lapide insuper libros impositos fuisse: propterea arbitrari eos non computruisse. Et libros cedratos fuisse: propterea arbitrari tineas non tetigisse. In his libris scripta erant philosophiæ Pythagorica. Eosque combustos à Q. Petilio Præatore, quia philosophiæ scripta essent. Hoc idem tradit C. Piso Censorius primo commentariorum: sed libros septem iuris pontificii, totidemque Pythagoricos fuisse. Tuditanus decimo tertio, Numæ decretorum fuisse. Libros duodecim fuisse, ipse Varro Humanarum antiquitatum quinque Antias secundo, duos pontificales Latinos, totidem Græcos præcepta philosophiæ continentes. Idem tertio ponit, quòd comburi eos placuerit. Inter omnes uerò conuenit, Sibyl-
50 lam ad Tarquinium Superbum treis libros attulisse. Ex quibus igni duo cremati ab ipsa, tertius cum Capitolio Syllanis temporibus. Præterea Mutianus ter Consul prodidit
nuper

nuper se legisse, cum præfideret Lyciæ, Sarpedonis à Troia scriptam in quodam templo epistolæ chartam. Quod eò magis miror, si etiamnum Homero condente Aegyptus non erat: aut cur, si iam hic erat usus, in ipsa illa Lycia Bellerophonæi codicillos datos, non epistolas, prodidit? Sterilitatem sentit hoc quoque. Factumque iam Tiberio principe inopia chartæ, ut è Senatu darentur arbitri dispensandi: aliàs in tumultu uita erat.

De arboribus Aethiopiæ.

CAP. XIII.

AEthiopia Aegypto contermina insignes arbores non ferè habet, præter laniferas, quarum natura in descriptione Indorum, atq; Arabiæ dicta est. Propior tamen huic natura lanæ, maiórque folliculus granati modo mali: similisque & inter se arbores ipsæ. Præter hanc palmæ, quales retulimus. Insularum arbores ambitu Aethiopiæ, & nemora odorata, in mentione earum dicta sunt.

De Atlantis arboribus, & cedrinis mensis, & quæ in bis laudentur, & quæ uiuperentur.

CAP. XIV.

Atlas mons peculiari proditit sylua, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri & mensarum infania, quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt. † Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo æuo empta H. S. X. memoratur & Galli Afini, H. S. XI. Venundatæ sunt & duæ luba regere uendente: quarum alteri pretium fuit H. S. XV. alteri paulò minus. Interiit nuper incendio à Cethegis descendens. H. S. XIII. permutata, latifundii taxatione, si quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo amplissima adhuc fuit, unius commissæ ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniæ Ptolemæo, quatuor pedum & semipedis per medium ambitum, crassitudine quadrantali. Maiusque miraculum in ea est artis, latente iunctura, quàm potuisset esse natura solidæ. Item à Nomio Tiberii Cæsaris liberto cognomen trahentis, tribus sicilicis infra quatuor pedes, totidemque infra semipedem crassitudinis. Qua in re non omittendum uidetur: Tiberio principi mensam quatuor pedes sextante & sicilico excedentem, tota uerò crassitudine fescunciali, operimento laminæ uestitam fuisse, cum tam opima Nomio liberto eius esset, cuius materia erat tuber. Hoc est radices uitium, maximèque in eo laudatum, quòd sub terra totum fuerit; & rarius quàm quæ superne, quæque gignuntur etiam in ramis proprièque quod tanti emitur, arborum uitium est, quarum amplitudo ac radices æstimari possunt ex orbibus. Sunt autem cupresso fœminæ etiamnum syluestri similes folio, odore, caudice. Anchorarius mons uocatur citerioris Mauritaniæ, qui laudatissimam dedit cedrum, iam exhaustus. Mensis præcipua dos in uena crispis, uel in uertice uariis. Illud oblongo euenit discursu, ideòque tigrinæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ uocantur. Sunt & undatim crispæ, maiore gratia, si pauonum caudæ oculos imitentur. Magna uerò post has gratia extra prædictas crispis densa ueluti grani congerie, quas ob id à similitudine apiatis uocant. Summa uerò omnium in colore. Hic maximè mulsi placet, suis refulgens uenis. Post hæc amplitudo est iam totius caudicis. Iuuant plura quoque in annis uicia: lignum, ita uocatur materia surda, & indigesta simplicitas, aut platani foliorum modo digesta: item ilignæ uenæ similitudo, uel coloris: & quibus maximè obnoxias fecere æstus uentrique, rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Postea muræna nigro transcurrente limite, uariisque corticum punctis appræhensus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculæ uel discolors. Virides terra condunt barbari, & illinunt cera. Artifices uerò frumenti aceruis imponunt septenis diebus, totidem intermissis: mirumque pondus quantum ita detrahant. Naufragia docuere nuper, hanc quoque materiam siccata mari, duritie incorrupta spissari, non ullo modo uehementius. Nutriuntur optimè, splendescuntque, manu sicca fricata à balineis maximè, nec à uinis læduntur, ut his genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ instrumenta hæc arbor est: quapropter insistentem ei quoque paulum uidetur.

† Budæus li. 3. de Affe, non procul à principio huc in modum legit: Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo æuo empta H. S. XI. Memorantur & Galli Afini H. S. XI. uenundatæ. Sūt & duæ à luba rege pendentes: quarum alteri pretii fuit H. S. XII. alteri paulò minus. Interiit nuper incendio Attegijs descendens H. S. XIII. permutata latifundii taxatione, &c.

Thya arbor quæ.

C A P. X V I.

NOta etiam Homero fuit: *ῥίον* Græcè uocatur, ab aliis *thya*. Hanc igitur inter odores
uri tradit in deliciis *Circes*, quam Deam uolebat intelligi, magno errore eorum,
qui odoramenta in eo uocabulo accipiunt, cùm præsertim eodem uersu cedrum lari-
cémq; unà tradat: in quo manifestum est de arboribus tantum locutum. Theophrastus,
qui primus à Magni Alexandri ætate scribit, quæ circa urbis Romæ quadringentesimum
quadagesimum gesta sunt annum, magnum iam huic arbori honorem tribuit, memora-
tas ex ea referens templorum ueterum contignationes, quandamq; immortalitatem ma-
teriæ in tectis contra uitia omni incorruptæ. Radice nihil crispus, nec aliunde pretiosio-
ra opera. Præcipuâ autem esse eam arborem circa Hammonis delubrum. Nasci & in in-
teriore Cyrenaicæ parte. De mensis tamen tacuit: & aliàs nullius ante Ciceronianam ue-
tustior memoria est: ex quo nouitiæ apparent. Alia est arbor eodem nomine, malum fe-
rens execratarum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitur, domos etiam decorans,
nec dicenda uerbosius.

De arbore loto.

C A P. X V I I.

EAdem Africa, quâ uergit ad nos, insignem arborem loton gignit, quam uocant cel-
tin, & ipsam Italiæ familiarem, sed terra mutatam. Præcipua est circa Syrtis atque
Nasamonas. Magnitudo, quæ pyro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Incitu-
ræ folio crebriores: alioquin ilicis uiderentur. Differentiæ plures, eæque maximè fructi-
bus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, sed ante maturitatem alius atque alius, sicut
in uuis. Nasctur densus in ramis myrti modo, non ut in Italia, cerasi: tam dulci ibi cibo,
ut nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ. Fe-
runt uentris non sentire morbos, qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo, qui in
altero genere offeus uidetur. Vinum quoque exprimitur illi, simile mulso, quod ultra de-
nos dies negat durare idem Nepos: baccasque contusas cum alica ad cibos doliis condi.
Quin & exercitus pastos eo accepimus, ultro citroque commeantes per Africam. Ligno
colos niger. Ad tibiæ cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesq; alios usus
excogitant. Hæc ibi natura arboris. Est autem eodem nomine & herba, & in Aegypto
caulis in palustrium genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis, prouenit similis fabæ,
caule, foliisque densa congerie stipatis, breuioribus tantum, gracilioribusque: cui fructus
in capite papaueri similis incisuris, omnique alio modo, intus grana, ceu milium. Incolæ
capita in aceruis putrefaciunt: mox separant lauando & siccata tundunt, eoque pane utun-
tur. Mirum est, quod præter hæc traditur: Sole occidente papauera ea comprimi, & inte-
gi foliis. Ad ortum autem aperiri, donec maturescant, flosque qui est candidus, decidat.

De scapo ipso, & radice loti.

C A P. X V I I I.

Hoc amplius in Euphrate tradunt, & scapum ipsum & florem uespera mergi usque
in medias noctes, totumque abire in altum, ut ne demissa quidem manu possit inue-
niri. Verti deinde, paulatimque subrigi, & ad exortum Solis emergere extra aquâ, ac flo-
rem patefacere, atque etiamnum exurgere, ut planè ab aqua absit altè. Radicem lotos
hæc habet mali cotonei magnitudine, opertam nigro cortice, qualis & castaneas tegit. In-
terior candidum corpus, gratum cibis, sed crudo gratius decoctum, siue aqua, siue pru-
na. Nec aliunde magis, quam purgamentis eius, sues crassescunt.

De paliuro, & Punico malo, & de flore Punico mali.

C A P. X I X.

CYrenaica regio loton suæ postponit paliuro. Fruticosior hæc, fructuque magis ru-
bens, cuius nucleus non simul manditur, iucundus per se, atque suauior è uino, quin
& uina succo suo commendans. Interior Africa ad Garamantas usque, & deserta, palma-
rum magnitudine & suauitate constat, nobilibus maximè circa delubrum Hammonis.
Sed circa Carthaginem Punicum malum cognomine sibi uindicat. Aliqui granatum ap-
pellant. Diuisit & in genera, apyrinon uocando, cui lignosus nucleus abest. Sed candi-
dior ei natura, & blandiores sunt acini, minusque amaris distincti membranis. Alia stru-

Åtura eorum, ut in fauis, communis. Nucleos habentium v. species, dulcia, acria, mista, acida, uinosa. Samia & Aegyptia, distinguuntur erythrocomis, & leucocomis. Corticis maior usus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balauftium uocatur, & medicinis idoneus, & tingendis uestibus, quarum color inde nomen accepit.

De Asia & Græciæ fruticibus.

C A P. XX.

*¶ legendū ex
Dioscoride,
Epipactis,
quam alij el-
leborinen ap-
pellant.*

IN Asia & Græcia nascuntur frutices, tEpicaëtis, quem alij embolinen uocant, paruis foliis, quæ pota contra uenena profunt, sicut Erices contra serpentes.

De thymelæa, siue chameleæ, & tragacanthæ, & de tragio, siue scorpione, & myrice, & brya, & galla.

C A P. XXI.

ET in quo nascitur granum Gnidium, quod aliqui linum uocant. Fruticem uero thymelæam, alij chameleam, alij pyros achnen, alij cnestron, alij cneoron. Est similis oleastro, foliis angustioribus, gummosis si mordeantur, myrti magnitudine, semine colore & specie farris, ad medicinæ tantum usum. Tragion fruticem sola Creta insula gignit, terebintho similem & semine, quod contra sagittarum ictus efficacissimum tradunt. Eadem & tragacanthem, spinæ albæ radice, multum prælatam apud Medos aut in Achaia nascitur. Pretium eius in libras xiii. Tragion & Asia fert, siue scorpionem, ueprem sine foliis, racemis rubentibus, ad medicinæ usum. Myricen & Italia, quam alij tamaricen uocant, Achaia autem bryan syluestrem: insigne in ea, quod satiuæ tantum ferat gallæ similem fructum. In Syria & in Aegypto copiosa hæc est, cuius infelicia ligna appellamus, quæ tamen infeliciora sunt Græciæ. Gignit enim arborem ostryn, quam & ostryam uocant, solitariam circa saxa aquosa, similem fraxino cortice, & ramis, folio pyri, paulo tamen longioribus crassioribusque, ac rugosis incisuris, quæ per tota discurrunt: semine hordeo simili & colore. Materies est dura atque firma: quæ in domum illata, difficiles partus fieri produnt, mortæque miseras.

De euonymo, & adrachne, coggygia, & thapsia.

C A P. XXII.

NEc auspicatior in Lesbo insula arbor quæ uocatur euonymos, non absimilis Puniceæ arbori, inter eam & laurum folii magnitudine, figura uerò & mollitia Puniceæ, flore candidiore, statim pestem denuntians. Fert siliquas lesami similes, intus granum quadrangula figura, spissum, letale animantibus: nec non & in folio eadem uis. Succurrit aliquando præceps alui exinanitio. Alexander Cornelius arborem eonem appellauit, ex qua facta esset Argo, similem robori uiscum ferenti, quæ nec aqua nec igni posset corrumpi, sicuti nec uiscum, nulli alij cognitam, quod equidem sciam. Adrachnen omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne uocetur, unius literæ diuersitate. Cæterum adrachne est syluestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantum minore, & nunquam decedente: cortice non scabro quidem, sed qui circungelatus uideri possit: tam tristis aspectu est. Similis & coggygia folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum uocant) quod nulli alii arborum euenit. Similis & apharce, bifera æquè quàm adrachne. Priorem fructum incipientem pubescere uua peragunt, alterum initio hyemis: quales eos, non traditur. Et ferulam inter externas dixisse conueniet, arborumque generi ascripisse: quoniam quarundam naturæ (sicut distinguemus) lignum omne corticis loco habet, hoc est forinsecus: ligni autem loco fungosam intus medullam, ut sambuci: quædam uerò inanitatem, ut harundines. Ferula calidis nascitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata scapis. Duo eius genera: Nartheca Græci uocant, assurgentem in altitudinem: Narthechiam uerò semper humilem. A genibus exeuntia folia maxima, ut quæque terræ proximæ. Cæterò natura eadem, quæ anetho, & fructu similis. Nulli fruticum leuitas maior: ob id gestatu facilior, baculorum usum senectuti præbet. Semen ferulæ, thapsiam quidam uocauerunt: decepti eo, quoniam ferula sine dubio est thapsia, sed sui generis, foliis fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Semen quale ferulæ, radix candida. Incisa lacte manat, & confusa succo: nec corticem abdicant, omnia ea uenena. Quippe etiam

etiam fodientibus nocet: si minima aspiret aura, intumescunt corpora, faciémque inuadunt ignes sacri: ob id cerato prius illinunt. Quibusdam tamen morbis auxiliari dicunt medici, permistam aliis. Item in alopeciiis suggillatísque ac luentibus: ceu uerò remedia desint, ut scelera contrahant. Sed ista prætexunt noxio instrumento: tantúmque impudentiæ est, ut uenenum artis esse persuadeant. Thapsia est in Africa uehementissima. Quidam caulem incidunt per menses, & in ipsa excauant radice, quò succus confluat, arefactúmque tollunt. Alii folia, caulem, radicem tundunt in pila, & succum in sole coactum diuidunt in pastillos. Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperii, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure cerâque, & sequuto die contra famam curen synceram circumferens. Ignem ferulis optimè seruari certum est, easque in Aegyptopro præcellere.

De cappari, siue cynosbato, aut opheostaphyle, & de sari.

C A P. XXIII.

Ibi & capparis, firmioris ligni frutex, seminísque & cibi uulgati, caule quoque unàplerung; decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidem Arabicum pestilens, Africum gingiuis inimicum, Marmaricum uuluis, & omnium inflationibus. Apulum uomitus facit: ilomachum & aluum soluit. Quidam id cynosbaton uocant, alii opheostaphylen. Fruticosi est generis & sari, circa Nilum nascens duorum ferme cubitorum altitudinis, pollicari crassitudine, coma papyri, similis; manditur modo: radice ferrariis officinis præcipua, carbonis usu, propter duritiam.

De spina Babylonis regia, & de cytiso.

C A P. XXIII.

Non omittendum est & quod Babylone seritur in spinis, quoniam non aliubi uiuit, sicut & uiscum in arboribus: sed illud in spina tantum, quæ regia uocatur. Mirum, quòd eodem die germinat, quo iniectum est. Iniicitur autem ipso Canis ortu, & celerimè arborem occupat. Condiunt eo uina, & ideo serunt. Spina illa nascitur & Athenis in longis muris. Frutex est & cytisis, ab Aristomacho Atheniensis miris laudibus prædictus pabulo ouium, aridus uerò etiam suum: spondétque iugero eius annua H-S. M.M. uel mediocri solo redditus. Vitilias, quæ eruo, sed ocyor satietas, perquam modico pinguescente quadrupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni usu præstante. Quin & nutritibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet: firmiores celsioresque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit, madefactum. Apes quoque nunquam defore cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus. Nec aliud minoris impendii est. Seritur cum hordeo, aut uere semine, ut porrum, uel caule autumnò ante brumam. Si semine, madidum: & si desint imbres, satum spargitur. Plantæ cubitales seruntur scrobe pedali. Seritur per æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur uerno æquinoctio, cum florere desit, uel pueri uel anus uilissima opera. Canus aspectu, breuiterque si quis exprimere similitudinem uelit, angustioris trifolii frutex. Datur animalibus post biduum semper. Hyeme uerò quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterque inter ordines allium & cæpe feri fertile est. Inuentus hic frutex in Cythno insula, inde translatus est in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno casei prouentu: propter quod maximè miror rarum esse in Italia. Non æstuum, non frigorum, non grandinum, aut niuis iniuriam expauescit. Adiicit Hyginus, ne hostium quidem, propter nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus nostri maris, atque Rubri, & Indici.

C A P. XXV.

Nascuntur & in mări frutices arboresque, minores in nostro. Rubrum enim, & totus Orientis Oceanus refertus est syluis. Non habet lingua alia nomen, quod Græci uocant phycos: quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem est frutex. Folia lata colore uiridi gignit, quod quidam prafon uocant, alii zostera. Alterum

genus eiusdem, capillaceo folio simile fœniculo, in faxis nascitur: superius in uadis haud procul litore: uerno utrunque: & interit autumnò. Circa Cretam insulam nato in petris purpuras quoque inficiunt, laudatissimo à parte Aquilonis, aut cum spongiis. Tertium est gramine simile, radice geniculata & caule, qualiter calami. Aliud genus fruticum bryon uocatur, folio lactucæ, rugosiore tantum, iam hoc interius nascens. In alto uerò abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earum adhærent conchæ. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glandem etiam quasdam ferre in alto: naufragis hæc depræhensa urinantibusque. Et aliæ traduntur prægrandes circa Sicyonem. Vitis enim passim nascitur. Sed ficus sine foliis, rubro cortice. Fit & palma fruticum generis. Extra Herculis columnas porri fronde nascitur frutex, & alius lauri & thymi, qui ambo eiectione in pumicem transfigurantur. At in Oriente mirum est, statim à Copto per solitudines nihil gigni, præter spinam, quæ sitiens uocatur, & hanc raram admodum. In mari uerò Rubro syluas uiuere, laurum maximè & oliuam ferentem baccas: & cum pluat, fungos, qui sole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipsorum magnitudo ternorum est cubitorum, caniculis referta, ut uix prospicere è nauis tutum sit, remos plerumque ipsos inuadentibus. Qui nauigauere in Indos Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua uiridem fuisse, exemptam sole protinus in salem arescentem. Iuncos quoque lapideos perquam similes ueris per litora, & in alto quasdam arbusculas colore bubuli cornus ramosas, & cacuminibus rubentes: cum tractarentur, uitri modo fragiles, in igne autem ut ferum inardescentes, restinctis colore suo redeunte. Eodem tractu insularum syluas operit æstus, quanquam altiores platanis populisque altissimis. Folia iis lauri, flos uiolæ & odore & colore. Baccæ, ut oleis, & ipsæ odoris iucundi autumnò nascentes, foliis nunquā deciduis. Harum minores totas integrit mare. Maximarum cacumina extant, ad quæ naues religantur: & cum recessit æstus, ad radices. Alias quoque arbores in alto ab eisdem accipimus eodem in mari uisas, semper folia retinentes: fructu earum lupino simili. Iuba tradit, circa Troglodytarum insulas fruticem in alto uocari Isidos plocamon, corallio similem sine foliis: præcisum mutato colore in nigrum durescere. Cum cadat, frangi. Item alium, qui uocatur charitoblepharon, efficacem in amatoriiis. Spathalia eo facere & monilia fœminas. Sentire eum se capi, duratque cornus modo, & hebetare aciem ferri. Quod si sefellerint insidiæ, in lapidem transfigurari.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER DECI- MVS QVARTVS.

In quo frugiferæ arbores traduntur.

PROOEMIUM.

EXTERNAE arbores, indocilesque nasci alibi, quam ubi coeperunt, & quæ in alienas non commeant terras, hæcenus fere sunt. Licetque iam de communibus loqui, quarum omnium peculiaris parens uideri potest Italia. Noscentes tantum meminere, naturas earum à nobis interim dici, non culturas: quamquam & colendi maxima in natura portio est. Illud satis mirari non queo, interisse quarundam memoriam, atque etiam nominum, quæ auctoribus prodidere, notitiam. Quis enim non communicato orbe terrarum, maiestate Romani imperii profecisse uitam putet commercio rerum ac societate festæ pacis, omniaque etiam quæ occultata ante fuerant, in promiscuo

promissuo usu facta: At hercule non reperiuntur, qui norint multa ab antiquis prodita: tanto priscorum cura fertilior, aut indulgentia felicioꝝ fuit, ante millia annorum inter principia literarum Hesiodo præcepta agricolæ pandere orso, subsecutusque non paucis hanc curam eius, unde nobis crevit labor. Quippe cum requirenda sint non solum postea inuenta, uerum etiam ea, quæ inuenerant prisci, desidia rerum internectione memoriæ inducta. Cuius somni causas quis alias, quam publicas mundi, inuenerit? Nimirum alii subiere ritus, circæque alia mentes hominum detinentur, & auaritiæ tantum artes coluntur. Antea inclusis gentium imperiis intra ipsas, ideoque & ingeniis, quadam sterilitate fortunæ, necesse erat animi bona excercere: regesque innumeri honore artium colebantur, & exercere has præferebant opum, immortalitatem sibi per illas prorogari arbitantes. Quare abundabant & præmia, & operæ uitæ. Posteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, postquam Senator censu legi cæptus, iudex fieri censu, magistratum ducenq; nil magis exornare, quam census: postquam cœpere orbitas in autoritate summa & potentia esse, capratio in quaestu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo: pessum iere uitæ pretia: omnesque à maximo bono liberales dictæ artes, in contrarium cecidere, ac seruitute sola profici cæptum. Hanc alius alio modo, & in aliis adorare, eodem tamen, habendi quod eat spes, omnium tendente uoto. Passim uerò etiam egregii aliena uitia, quam bona sua, colere malle. Ergo hercule uoluptas uiuere cœpit, uita desit. Sed non obli terata quoque scrutabimur. Nec deterrebit quarundam rerum humilitas, sicut nec in animalibus fecit. Quancum uidemus Virgilium præcellentissimum uatem, ea de causa hortorum dotes fugisse: & tantisque, quæ retulit, flores modò rerum decerpisse, beatum felicemq; gratiæ xv. omnino generibus uuarum nominatis, tribus oleæ, totidem pyrorum, malo uerò tantum Assyrio, cæteris omnibus neglectis. Vnde autem potius incipimus, quam à uitis? quarum principatus in tantum peculiaris Italiæ est, ut uel hoc uno omnia gentium uicisse, quancum odorifera, possit uideri bona: quancum ubicunq; pubescentium odori nulla suauitas præfertur.

De uinum natura, & quibus modis ferant.

C A P. I.

Vites iure apud priscos magnitudine quoq; inter arbores numerabantur. Iouis simulachrum in urbe Populonia ex una conspiciamus, totæ uis incorruptum: Item Mafilia pateram: Metaponti templum Iunonis uicigineis columnis stetit. Etiam nunc scalis rectum Ephesæ Dianæ scanditur uite una Cypria, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. Nec est ligno ulli æternior natura. Verum ista ex syluestribus facta crediderim, quando hæc uites tonsura annua coërcentur, & uis earum omnis euocatur in palmites, aut deprimitur in propaggines, succiq; tantum gratia ex his pluribus modis ad cæli mores, solique ingenia. In Campano agro populis nubunt: maritæq; complexæ, atque per ramos earum procacibus brachiis geniculato cursu scandentes, cacumina æquant, in tantum sublimes, ut uindemiator authoratus rogum ac tumulum excipiat. Nullo sine crescant, diuidique aut potius auelli nequeunt. Villas & domos ambiri singularum palmitibus, ac sequacibus loribus quoq; memoria dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius existimauit. Vna uitis Romæ in Liuia porticibus subdiales inambulationes umbrosis pergulis opacat, eadem duodenis multi amphoris fecunda. Vmos quidem ubiq; exuperant. Miraturmq; altitudinem earum Ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi Cineam facere luisse in austriorem gustum uini, meritò matrem eius pendere in tanta cruce. Runibotinus uocatur, & alio nomine populus, arbor Italiæ Padum transgressis, cuius tabulata in orbem patula replent, puroque producto dracone in palmam eius, inde in subrectos ramorum digitos flagella dispergunt. Eadem modici hominis altitudine adminicula: sudibus thorrent, uineæque faciunt: & alia improbo reptatu, pampinorūmq; superfluitate perita domini amplo discursu atria media complentes. Tot differentias uel sola tantum Italia recipit. Stat prouinciarum aliquarum per se uitis sine ullo pedamento, artus suos in se colligens, & breuitate crassitudine pascens. Vetant hoc alibi uenti, ut in Africa & Narbonensis prouinciæ partibus, Excrescere ultra suos pollices

et in torribus

desinit
an pos.

subdiales inamb.
vmb. pergulis op.

uim gustum

Remptotinus
subreptus
Eademque modis

therentis + in aliq.
glum uitis

11 arbor

11 et 19

prohibita, semperq; pastinatis similes, herbarū modo uagantur per arua, ac succum terræ passim uuis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vua non aliibi gratior callo, ut inde possit inuenisse nomen duracina. Namq; genera magnitudine, colore, saporibus, acinis, innumera, etiamnum multiplicantur uino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roseo, nitentque uiridi. Candicans enim nigereq; uulgares. Tument uerò mammarum modo humasti. Prælongis daityli porriguntur acinis. Est & illa naturæ lasciuia, ut prægrandibus adhæreāt parui, mites, & suauitate certantes: leptoragas has uocant. Durant alia per hyemem, penfili concamerata nodo. Aliæ in sua tantum continentur anima ollis scilicet, & insuper doliis inclusa, stipata uinaceis circumfundantibus. Aliis gratiam, qui & uinis fumus avertit fabrilis, isq; gloriā præcipuam in fornacibus Africæ Tiberii Cæsaris auctoritas fecit. Ante cum Rheticis prior mensa erat, & uuis Veronensium agro. Quin & à patientia nomen acinis datur passis. Conduntur & multo uua, ipsaq; uino suo inebriantur. Aliæ decoctæ in multo dulcescunt: alia uerò sobolem nouam in matre ipsa expectant translucida uitro: additq; acinis eandem, quam in doliis amphorisue, duratricem illam firmitatem austeritas picis infusa pediculo. Iam inuenta uitis per se in uinopicem resipiens, Viennensem agrum nobilitans, Aruerno, Sequanóq; & Heluico generibus non pridem illustrata. Atq; hæc Virgilii uatis ætate incognita, à cuius obitu x. c. agitur anni. Quid, quodd inserta castris summam rerum imperiumque continent? Centurionum in manu uitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat. Necnon uinea expugnatorum dederationem. Nam in medicaminibus adeo magnum obtinent locum, ut per sese uino ipso remedia sint.

De generibus uitium.

CAP. II.

Genera uitium numero cōprehendi posse unus existimauit Democritus, cuncta sibi Græciæ cognita professus. Cateri innumera atq; infinita esse prodiderunt: quod uerius apparebit ex uinis. Nec omnia dicuntur, sed maxime insignia: quippe quæ totidem penè sunt, quot agri. Quamobrem celeberrimas uitium, aut quibus est aliqua proprietate miraculum, ostendisse satis erit. Principatus datur ammineis propter firmitatem, senioq; proficientem uini eius ubique uitam. Quinque earum genera: ex iis germana minor acino melior deflorescit, imbres tempestatēq; tolerat: non item maior, sed in arbore, quàm in iugo, minus obnoxia. Gemellarum, quibus hoc nomen uia: semper gemina dedere, asperimus sapor, sed uires præcipuæ. Ex iis minor Austro læditur, cæteris uentis alitur, ut in Vesuuio monte, Surrentinīq; collibus. In reliquis Italiæ partibus non nisi arbori accommodata. Quintum genus lanata, ne Seres miremur, aut Indos, adeò lanugo eam uestit. Prima ex ammineis maturescit, ocyssimāque putrescit. Proxima dignitas Nomentanis rubente materia: quapropter quidam rubellas appellauere uineas. Ex: minus fer tiles uino, acinis & facie nimia: contra pruinas fortissimæ, siccitate magis quàm imbre, æstu quàm algore uexantur. Quamobrem in frigidis humidisq; principatum obtinent. Fertilior, quæ minor acino, & folio scissa minus. Apianis apes dedere cognomen, præcipuè earum auidæ. Ex his duo genera, lanugine & ipsa pubescunt. Distant, quòd altera celerius maturescit, quamquàm & altera properante. Situs frigidus non respuunt: & tamen nullæ celerius imbre putrescunt. Vina primò dulcia, austeritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis uite gaudet. Et hætenus potissima nobilitas datur peculiaribus atque uernaculis Italiæ. Cæteræ aduenere Chio, Thasœ. Græcula non inferior ammineis bonitate, præternera acino: & uua tam parua, ut nisi pinguiissimo solo colere non profit. Eugeniam Taurominitani colles cum generositatis cognomine, misère Albano tantum agro: quoniam translata statim mutatur. Namq; est aliquibus tantus locorum amor, ut omnem in his gloriam suam relinquunt, nec usquā transeant tota. Quod & in Rhetica Allobrogicāq; quā supra picatam appellauimus, euenit, domi nobilior, nec agnoscendis alibi. Fecunda tamen, bonitatis uice copiam præstant: Eugenia feruentibus locis, Rhetica temperatis, Allobrogica frigidis, gelu maturescens, & colore nigra. Ex his, quas adhuc diximus,

diximus, sed etiam è nigris uina uetustate in album colorem transeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamen cæli aut soli opera non fallunt uetustatem, sicuti fecenia, & cum ea florens Biturica, acino rarior, nunquàm floris obnoxii, quoniam antecedunt, uentisq; & imbris resistent, meliores tamè argentibus locis, quàm calidis, humidis quàm sitientibus. Vix ulla magis tam denso uuarum partu, impatiens uariantis cæli, sed contra tenorem unum aliorum æstus constans. Quæ minor est ex eo genere, melior. In eligendo solo morosa, pingui putrescit, gracili omnino non provenit. Mediam temperiem delicate querit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vua eius indecora uisu, sapore iucunda: nisi matura protinus rapiatur, etiam non putrescens cadit. Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atq; duritia. Insignes iam colore inter purpureas nigrasq; medio heluolæ, sæpius uarianti, & ob id uariarum à quibusdam appellatarum. Præfertur in his nigrior: utraq; alternis annis fertilis: sed melior uino, cum parcior. Et præciarum duo genera magnitudine acini discernuntur: quibus materies plurima, uuaq; ollis utilissima, folium apio simile. Basilicæ Dyrrhachini celebrant, Hispaniæ cocobin uocant. Rarior uua, æstus Austrasq; tolerat, capiti inimica, copia larga. Hispaniæ duo genera eius faciunt: unum oblongo acino, alterum rotundo: nouissimas uindemiant. Quo dulcior cocobis, hoc melior. Sed & austeria transit in dulcem uetustate: & quæ dulcis fuit, in austeritatem: tuncq; Alba no uino æmulantur. Tradunt uesicæ uitis utilissimum ex his potum. Albuels summis arboribus fertilior est, uisula imis. Quamobrem circa easdem latæ diuersitate naturæ locupletant. Inerticibilem è nigris appellauere, iustiùs sobriam dicturi, inueterato præcipue commendabilem uino, sed uiribus innoxiam. Siquidem temulentiam sola non facit. Fertilitas comendat cæteras, principemq; heluenacæ. Duo eius genera: maior, quam quidam longam: minor quam arcam appellant, non tam fecundam, sed gratiorem haustu. Discernitur folio circinato. Verum utraq; gracilis. Furas subdere his necessarium: alioqui ubertatem suam non tolerant. Maritimo afflatu gaudent, roscido odore. Nulla uitium minus Italiam amat, rara, parua, putrescens in ea: uino quoque, quod genuit, ætatem non exuperans. Nec alia macro solo familiarior. Græcinus, qui aliqui Cornelium Celsum transcripsit, arbitrat non naturam eius repugnare Italiæ, sed culturam, auidè palmites euocantium. Ob id fertilitatem suam absumi, si non præpinguis soli ubertas lassescentem sustineat. Carbunculari negatur, magna dote, si uerum est, aliqua in uite cælo non esse ius. Aestum fert ipsonia, quam quidam spineam uocant, autumnisq; & imbris pinguescit. Quinimo nebulis una alitur, ob id Rauennati agro peculiaris. Veniculum inter optime deflorescentes, & ollis aptissimam, Campani malunt firculam uocare, alii staculam, Tarracina numisianam, nullas uires proprias habentem, sed totam pèrinde ac folium ualeat. Surrentinis tamen efficacissima tellis Vesuuio tenus. Ibi enim murgentina è Sicilia potissima, quam Pompeianam aliqui uocant, Latio demum feracem: sicut horconia in Campania, tantum uilitatis cibariæ, sed ubertate præcipua. Tolerat & annos mæritica, contra omne sidus firmissima, nigro acino, uinis uetustate rubescentibus.

Item de uitium generibus, secundum locorum & regionum proprietatem.

C A P. I I I.

ET hætenus publica sunt genera: cætera regionum locorumque, aut ex his inter se insitu mista. Siquidem Thulcis peculiaris est tudernis, atque etiam eius nominis florentia. Est opima Aretio talpana, & etesiaca, & conseminia. Talpana nigra candidum facit multum. Etesiaca fallax, quæ quod plus tulit, eò laudabilius fundit: mirumq; fecunditate cessat. Conseminia nigra, uino minimè durante, uua maximè: post v. dies, quàm ulla alia, metitur, fertilis, sed cibaria. Huius folia, sicut labruscæ, prius quàm decendant, sanguineo colore mutantur. Euenit hoc etiam quibusdam aliis, pessimi generis argumento. Irtiola Umbriæ, Meuanatq; & Piceno agro peculiaris est, Amiterino pumula. Iisdem bannanica fallax est: amant tamen eam. Municipii uam Pompeii nomine appellant: quamuis Clu-
finis copiosorem. Municipii & Tiburtes appellauere, quamuis oleaginam nuper inuenerint à similitudine oliuæ. Nouissima hæc uuarum ad hoc tempus reperta est. Vinaciolam

foli nouere Sabini & Laurenti. Nam Gauranas scio à Falerno agro translatas uocari Falernas, celerrimè ubique degenerantes. Necnon Tarentinum genus aliqui fecere, prædulci uua. Capnias & bucconiatas, & tarrupia, in Thurinis collibus non ante demeruntur, quàm gelauerit. Pharia gaudent Pifar, Mutina prusina, nigro acino, intra quadriennium albescente uino. Mirum, ubique cum Sole circumagi uuam, quæ ob id streptos uocatur. Et in Italia Gallicam placere, trans Alpes uerò Picenam. Dixit Virgilius Thasias & Mareotidas, & lageas: complurèsque externas, quæ non reperiuntur in Italia. Sed sunt etiamnum insignes uua, nō uino, ambrosiaca, duracina, sine ullis uasis in uite seruabilis: tanta est contra frigora æstus tempestatèsque firmitas. Nec ordampelos indiget arbore aut palis, ipsa se sustinens: non item daçtylides digitali gracilitate. Columbinæ acinosissimæ: & magis purpureæ cognomine bimammia, quando non racemos, sed uuas alias gerunt. Item tripedanea, cui nomen à mensura est. Item scripula passo acino. Et Rhætica in maritimis Alpibus appellata, dissimilis laudatæ illi. Nanq; hæc breuis, conferta acino, degener uino, sed cute omnium tenuissima, nucleo quem Chium uocant, uno ac minimo, acinum prægrandem unum alterumue habens. Est & nigra amminea, cui Syriacæ nomen imponunt. Item Hispana ignobilium probatissima. In pergulis uerò seruntur escariæ appellatæ, edera acinis, albæ nigræque. Et bumasti totidem coloribus. At nondum dictæ Aegia, & Rhodia, & uncialis, uelut à pondere acini. Item pucina omnium nigerima: & coronario naturæ lusu stephanitis, acinos foliis intercurfantibus: & quæ forenses uocantur, celeres prouentu, uendibiles aspectu, portatu faciles. Contrà damnantur etiam uisu cinerea, & rabuscula, & asnisca: minus tamen, caudas uulpium imitata, alopecis. Alexandrina appellatur uitis circa Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio paruo & rotundo, sine diuifuris. Septem his annis, in Narbonensibus provinciæ Alba eluia inuenta est, uitis uide defflorescens: ob id tutissima. Narbonicam uocant, quam nunc tota provincia conserit.

Insignia culturæ uinæ arum.

C A P. IIII.

Catonum ille primus, triumpho & Censura super cætera insignis, magis tamè etiamnum claritate literarum, præceptisque omnium rerum expetendarum datis generi Romano, inter prima uerò agrum colendi, illius æui confessione optimus ac sine amulo agricola, pauca attigit uitium genera, quarundam ex iis iam etiam nominibus abolitis. Separatim toto tractatu sententia eius indicanda est, ut in omni genere noscamus quæ fuerint celeberrima, anno sexcentesimo urbis, circa captas Carthaginem ac Corinthum, cum supremum is diem obiit, & quantum postea cccxx annis uita profecerit. Ergo de uitibus uisusque ita prodidit: Qui locus uino optimus dicitur esse, & ostentus solibus, ammineum minusculum & geminum eugenium, heluinum minusculum conserito. Qui locus crassior aut nebulosior, amminum maius, aut murgentinum, Apicium, Lucanum serito. Cæteræ uites miscellæ maximè in quemuis agrum conueniunt. In lora rectè conduntur. Quas suspendas duracinas, ammineas maiores, uel ad fabrum ferrarium pro passis hæ rectè seruantur. Nec sunt uestustiora de illa re Latinæ linguæ præcepta: tam propè ab origine rerum sumus. Ammineam proximè dictam, Varro scantianam uocat. In nostra ætate pauca exempla consummatæ huius artis fuisse: uerum eò minus omittenda, ut noscantur etiam præmia, quæ in omni re maximè spectantur. Summam ergo adeptus est gloriam Acilius Sthenelus è plebe libertina, lxx iugerum non amplius uineis excultis in Nomentano agro, atque ccc nummum uenundatis. Magna fama & Vetuleno Aegialo perinde libertino fuit in Campaniæ rure Linternino, maiorque etiam fauore hominum, quoniam ipsum Africani colebat exilium. t Sed maxima, eiusdem Stheneli opera, Rhemio Palæmoni, aliàs Grammatica arte celebri, in hisce lxx annis mercato rus lxx nummum in eodem Nomentano, decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Est autem usquequaque nota uilitas mercis per omnia suburbana, ibi tamen maxima, quoniam & neglecta per indiligentiam prædia parauerat, ac ne in pessimis quidem elegantioris soli. Hæc aggressus excolere, non uirtute animi, sed uanitate primò, quæ nota mirè in illo fuit, pastinatis de

† De loco
hoc, atque
adeò de toto
hoc capite cō
sule Budei
lib. 5. de As
se.

integro uineis, cura Scheneli dum agricolam imitatur, ad uix credibile miraculum per-
 duxit, intra octauum annum c c c c. nummum emptori addicta pendente uindemia. Cu-
 currítque non nemo ad spectandas uuarum in iis uineis strues, literis eius altioribus con-
 tra id pigra uicinitate sibi patrocinate: nouissimè Anneo Seneca, principe tum erudi-
 tionis, ac potentia, quæ postremò nimia fuit super ipsum, minimè utique miratore ina-
 nium, tantò prædii eius amore capto, ut non puderet in uiso aliàs & ostentaturo tradere
 palmam eam, emptis quadruplicato uineis illis intra decimum ferè curæ annum: digna
 opera, quæ in Cæcubis Setinisque agris proficeret: quando & postea sæpenumero septe-
 nos culeos singula iugera, hoc est amphoras centenas quadragenas multi dedere. Ac ne
 quis uictam in hoc antiquitatem arbitraretur, idem Caro denos culeos redire ex iuge-
 ribus scripsit, efficacibus exemplis non maria plus temerata conferre mercatori, non in
 Rubrum litus Indicumue merces petitas, quàm sedulum ruris larem. Vino antiquissi-
 ma claritas Maroneo, in Thraciæ maritima parte genito, ut author est Homerus. Neque
 enim fabulosa, aut de origine uariè prodita consecramur, præterquàm Aristæum primum
 omnium in eadem gente mel miscuisse uino, suauitate præcipua utriusque natu-
 ræ sponte prouenientis. Maroneum uicies tantò addito aquæ miscendum Homerus pro-
 didit. Durat etiam uis eadem in terra generi, uigórque indomitus. Quippe cùm Mu-
 tianus ter Consul ex his qui nuperrimè prodidere, sextarios singulos octonis aquæ mis-
 ceri compererit præsens in eo tractu. Esse autem colore nigrum, odoratum, uetustate
 pinguescere. Et Pramnio, quod idem Homerus celebrauit, etiam nunc honos durat.
 Nascitur Smyrnæ regione, iuxta delubrum Matris Deûm. In reliquis claritas generi non
 fuit alicui. Anno fuit omnium generum bonitas, L. Opimio Consule, cùm C. Grac-
 chus Tribunus plebem seditionibus agitans interemptus, ea cæli temperies fulsit, quam
 costuram uocant, solis opere, natali urbis D C X X I I I I. Durantque adhuc uina ducen-
 tis ferè annis, iam in speciem redacta mellis asperi: etenim hæc natura uinis in uetustate
 est: nec potari per se queunt, si non peruincat aqua, usque in amaritudinem carie indomi-
 ta: sed cæteris uinis commendandis minima aliqua mistura medicamenta sunt: quo fit, ut
 eius temporis æstimatione in singulas amphoras centeni nummi statuatur. Ex his tamen
 usura multiplicata semissibus, quæ civilis ac modica est, in C. Cæsaris Germanici filii prin-
 cipatu, annis C L X. singulas uncias uini constitisse nobili exemplo docuimus, referentes
 uitam Pomponii Secundi uatis, cœnamque quam principi illi dedit. Tantum pecuniarum
 detinent uini apotheca. Nec alia res maius incrementum sentit ad uicesimum annum:
 maiusue ab eo dispendium, non proficiente pretio. Rarò quippe adhuc ferere, nec nisi in
 nepotatu, singulis testis millia nummum: Viennenses soli picata sua, quorum genera di-
 ximus, pluri permutasse, sed inter sese amore patrio creduntur. Idque uinum frigidius
 reliquis existimatur in frigido potu.

† Aliàs, sic
 immisuro alias
 regiones, &
 ostentaturo.
 Quam lectio
 nem agnoscit
 & Budeus li-
 bro 5. de As-
 se.

† Restituitur
 anno centesi-
 mo sexagesima
 mo. ad stipu-
 lante eodem
 Budeo loca
 iam citato.

De natura uini.

C A P. V.

V Ino natura est, hausto accendendi calore uiscera intus, foris infuso refrigerandi.
 Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco, quod Androcydes sapientia cla-
 rus ad Alexandrum Magnum scripsit, intemperantiam eius cohibens: Vinum potaturus
 rex, memento te bibere sanguinem terræ: sicut cicuta homini uenenum est, sic cicuta ui-
 num. Quibus præceptis si ille obtemperauisset, profecto amicos in temulentia non inter-
 emisset. Prorsus ut iure dici possit, neque uiribus corporis utilius aliud, neque aliud uo-
 luptatibus perniciosius, si modus absit.

Vina generosa.

C A P. V I.

G Enera autem uini alia aliis gratiora esse, quis dubitet? aut non ex eodem lacu aliud
 præstantius altero germanitatem præcedere, siue testa, siue fortuito euctu? Quam-
 obrem de principatu se quisque iudicem statuatur. Iulia Augusta L X X I I. annos uita
 pucino retulit acceptos, non alio usa. Gignitur in sinu Adriatici maris, non procul à Ti-
 mauo fonte, saxeo colle, maritimo afflatu paucas coequentæ amphoras. Nec aliud aptius

medicamentis iudicatur. Hoc esse crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pythæon appellauerunt ex Adriatico sinu. Diuus Augustus Setinum prætulit cunctis, & ferè secuti principes, confessa propter experimenta, non temere crudelitibus noxiis ab ea salua. Nascitur supra forum Appii. Antea Cæcubo erat generositas celeberrima in palustribus populetis, sinu Amyclano: quod iam intercidit & incuria coloni lociq; angustia, magis tamen fossa Neronis, quam à Baiano lacu Ostiam usq; nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas Falerno agro erat, & ex eo maximè Faustiano. Cura culturæque id collegerat. Exolefcit hoc quoq; copiar potius, quàm bonitati, studentium. Falernus ager à ponte Campano læua potentibus urbanam coloniam Syllanam nuper Capuæ contributam incipit. Faustianus autem circiter quatuor milliaria à uico prope Cedias, qui uicus à Sinuessâ v. i. millibus abest. Nec ulli in uino maior autoritas: solo uinorū flamma accenditur. Tria eius genera, austerum, dulce, tenue. Quidam ita distinguunt: summis collibus Gauranum gigni, mediis Faustianum, imis Falernum. Non omittendum autem nulli eorum, quæ celebrentur, iucundum saporem uuæ esse. Ad tertiam palmam uariè uenere Albana urbi uicina, prædulcia ac rara in austero. Itē Surrentina in uineis tantum nascentia, conualescentibus maximè probata, propter tenuitatem salubritatēque. Tiberius Cæsar dicebat consensisse medicos, ut nobilitatem Surrentino darent, alioquin esse generosum accerum. C. Cæsar, qui successit illi, nobilem uappam. Certant Massica æquē, ex monte Gaurano Puteolos Baiasque prospectantia. Nam Falerno Contermina Statana ad principatus uenere non dubie: palamque fecere sua quibusque terris tempora esse, sicut rerum prouentus occasusque. Iuncta his præponi solebant Calena, & quæ in uineis arbutisq; nascuntur, Fundana. Ex alia uicina urbis Veliternina, Priuernatiæque. Nam quod Signiæ nascitur, austeritate nimia continendæ utile aluo, inter medicamina numeratur. Quartum curriculum publicis epulis obtinuere à Diuo Iulio (is enim primus auctoritatem his tribuit, ut in epistolis eius apparet) Mamertina, circa Messanam in Sicilia genita. Ex iis Potulana, ab authore dicta, in loco proximo Italiæ laudantur præcipue. Est in eadem Sicilia & Taurominitanis honos, lagenis pro Mamertino plerunque subditis. Ex reliquis autem à supero mari Prætutia, atque Ancone nascentia, & quæ à palma una fortè enata palmesia appellantur. In mediterraneo uerò Cefenatia ac Meconatiana. In Veronensi item Rhætica, Falernis tantum posthabita à Virgilio. Mox ab intimo sinu maris, Adriana. Ab infero autem Latiniensia, Grauißcana, Statoniensia. Hetruriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua: Inter Pyrenæum Alpēsque Massilia gemino sapore, quando & condiendis aliis pinguius gignit, quod uocat succosum. Beterrarum intra Gallias consistit autoritas. De reliquis in Narbonensi genitis asseuerare non est: quoniam officinam eius rei fecere tingentes fumo, utinamque non & herbis, ac medicaminibus noxiis. Quippe etiam aloën mercantur, qua saporem colorēque adulterant. Verum & longinquiora Italiæ ab Ausonio mari, non carent gloria, Tarentina, & Seruitiana, & Centuriæ genita, & Tempæs ac Babiæ, Lucanæque antecedentibus Thurinis. Omnium uerò eorum maximè illustrata Messalæ potu & salute Lagarina, non procul Grumento nascentia. Campania nuper excitauit nouis nominibus auctoritatem, siue cura, siue casu, ad quartum à Neapoli lapidem Trebellicis, iuxta Capuam Caulinis, & in suo agro Trebulanis: alioqui semper inter plebeia & Trifolinis gloriata. Nam Pompeianis summum x. annorum incrementum est, nihil senectæ conferente. Dolo etiam capitum in sextam horam diei sequentis infesta depræhenduntur. Quibus exemplis, nisi fallor, manifestum est, patriam terramque referre, uon uam: & superuacuum generum consecrationē in numerum, cum eadē uitis aliud aliis in locis polleat. Hispaniarū Lalatana copia nobilitatur elegantia uerò Tarraconēsis, atq; Lauroensis: & Balearica ex insulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro, multa prætermisissæ plerosq; existimatuos, quando suum cuiq; placet, & quocunq; eatur, fabula eadē reperitur: Diui Augusti iudiciorū ac palati peritissimum è libertis, censuram uini in epulas eius facientē, dixisse hospiti de indigena uino, nouum quidem sibi gustū esse eum, atq; non ex nobilibus, sed Cæsare non aliud poturū. Nec negauerim

gauerim & alia digna esse fama: sed de quibus consensus æui iudicauerunt, hæc sunt.

Vina transmarina.

CAP. VII.

Nunc simili modo transmarina dicemus. In summa gloria post Homericam illam, de quibus supra diximus, fuisse Thasium Chiumque. Ex Chio quod Aruissum uocant. His addidit Lesbium Erasistrati maximi Medici autoritas, circiter D.C. annū urbis Romæ. Nunc gratia ante omnia est Clazomenio, postquam parcius mari condiiunt. Lesbium sponte naturæ suæ mare sapit. Nec Tmoliti per se gratia, ut uno: sed cuius dulci admisto, reliquorum duritia suauitate accipiat, simul & ætatem, quoniam uetustiora protinus uidentur. Ab his dignatio est Sicyonio, Cyprio, Telmesico, Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebennytico. In Aegypto hoc nascitur tribus generibus uuarum ibi nobile, Thasia, æthalio, peuce. Post hæc autoritas hippodamantio, mystico, cantharita, protrepo Gnidio, Catececaumenita, petritæ, Myconio. Nam mesogiten capitis dolores facere compertū est: nec Ephesium salubre esse, quoniam mari & defruto condiiunt. Apamenum multo præcipue conuenire dicitur, sicut Prætutium in Italia. Est enim & hæc proprietates generum, ut dulcia utique inter se non congruant. Exoleuit & proragion, quod Italicis proximum fecerant Asclepiadis scholæ. Apollodorus medicus, in uolumine, quo suasisit Ptolemæo regi quæ uina biberet, Italicis etiam tum ignotis, laudauit in Ponto Nasperceniten, mox Oræticum, Oeneaten, Leucadiū, Ambracioten, & quod cunctis prætulit Præparentium: sed minoris famæ esse dixit, quoniam post sex annos non placeret.

De uini falsi generibus septem.

CAP. VIII.

Hæcenus bonitas uini nationibus debetur. Apud Græcos iure clarissimum nomen accepit, quod appellauerunt bion, ad plurimos ualerudinum usus excogitatum, ut docebimus in parte medicinæ. Fit autem hoc modo: Uuæ paulum ante maturitatem decerpæ, siccantur acri sole, ter die uersatæ per triduum: quarto exprimuntur, dein cadis sole inueterantur. Cui marinam aquam largiorem miscent, à serui furto origine orta, sic mensuram explentis, idque transferunt in album mustum leucochrun appellatur. In aliis autem gentibus simili modo factum tethalassomenon uocant: Thalassiten autem uasis multi deiectis in mare, quo genere præcox fit uetustas. Necnon apud nos quoque Coum uinum ex Italico faciendi ratione Cato demonstrauit, super cætera in sole quadriennio maturandum præcipiens. Rhodium Coo simile est. Phorineum falsius Coo. Omnia transmarina septem aut sex annis ad uetustatem mediam peruenire existimantur.

De dulcium generibus XIII.

CAP. IX.

Vinum omne dulce minus odoratum: quod tenuius, eò odoratius. Colores uinis quatuor: albus, fuluus, sanguineus, niger. Psythium & melampsythiū passi genera sunt, suum sapore, non uini referentia: Cissibiles uerò musti, in Galatia nascens, & Halyntium in Sicilia. Nam siræum, quod alii hepsēma, nostri sapam appellant, ingenii, non naturæ opus est, musto usque ad tertiam partem mensuræ decocto: quod ubi factum ad dimidiam est, defrutum uocamus. Omnia in adulterium mellis excogitata. Sed priora uua terræque constant. Passum à Cretico Cilicium probatur, & Africum, & in Italia prouinciisque finitimis. Fieri certum est ex uua, quam Græci sticam uocant, nos apianam, item scirpula, diutius in uite sole adustis, aut seruente oleo. Quidam è quacunque dulci, dum præcocta alba faciunt siccantes sole, donec paulo amplius dimidium pondus super sit, tussalque leniter exprimunt. Deinde quantum expressere, adiiciunt uinaceis aquæ puteanæ, ut & secundarium passum faciant. Diligentiores eodem modo siccatis acinos eximunt: ac sine sarmentis madefactos uino excellenti, donec intumescant, premunt. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac simili modo aqua addita, secundarium faciunt. Medium inter dulcia uinumque est, quod Græci aḡleuces uocant, hoc est, semper mustum. Id euenit cura, quoniam feruere prohibetur. sic appellant musti in uina tranlitum. Ergo mergunt è lacu protinus in aqua cados, donec bruma transeat, & cōsuetudo fiat algendi. Est etiam num aliud genus eius per se, quod uocat dulce Narbonensis prouincia, & in ea maxime Vocontii. Asseruatur eius gratia uua diutius in uite, pediculo intorto. Ab aliis ipsæ palmēs

palmes inciditur in medullam, ab aliis uua torretur in tegulis: omnia ex Heluenaca uite. His adijciunt aliqui, quod uocant diachyton, uuis in sole siccatis loco clauso per dies septem, in cratibus, totidem pedes à terra altè, noctibus à rore defensis, octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris saporisque. Dulci è genere est & melitites. Distat à multo quod fit è multo, cum quinque congiis austeri musti, congiio mellis & salis cyatho sufferuefactis, austerum. Sed inter hæc genera potuum ponere debeo & protropum: ita appellatur à quibusdam mustum sponte destuens, antequam calcentur uua. Hoc protinus diffusum lagenis suis deferuere passi, postea in sole quadraginta diebus torrent æstatis secutæ ipso Canis ortu.

De deuterijs & secundarijs, uini genera tria.

C A P. X.

Non possunt iure dici uina, quæ Græci deuteria appellant, Cato & nos Ioram, mæratæ aqua uinaceis: sed tamen inter uina operaria numerantur. Tria eorum genera. Decima parte aquæ addita, quæ musti expressa sit, & ita nocte ac die madefactis uinaceis, rursusque prælo subiectis. Alterum, quomodo Græci faciunt, tertia parte eius quod expressum sit, addita aquæ, expressioque decocto ad tertias partes. Tertium est, facibus uini expressum, quod facatum Cato appellat. Nulli ex his plus, quàm anno, usus.

Quæ nuper in Italia generosa uina esse cœperunt.

C A P. X I.

Verùm inter hæc subit mentem, cum sint genera nobilia, quæ propriè uini intelligi possint, & in toto orbe, duas partes ex hoc numero Italiæ esse, longè præterea ante cunctas terras. Et hinc deinde altius cura serpit, non à primordio hanc gratiam fuisse.

De uini obseruatione.

C A P. X I I.

Authoritatem post sexcentimum urbis annum cœpisse. Romulum lacte, non uino, libasse, indicio sunt sacra ab eo instituta, quæ hodie custodiunt morem. Numæ regis Posthumia lex est: Vino rogum ne respergito. Quod sanxisse illum propter inopiam rei nemo dubitet. Eadem lege, ex imputata uite libari uina diis, nefas statuit, ratione exco gitata, ut putare cogerentur, aliàs aratores, & pigri circa pericula arbuti. M. Varro author est, Mezentium Hetruriam regem auxilium Rutulis contra Latinos tulisse uini mercede, quod tum in Latino agro fuisset.

Qui uini usus antiquus, & de uinis antiquorum.

C A P. X I I I.

Non licebat fœminis Romæ bibere. Inuenimus inter exempla, Egnatii Mecennii uxorem, quod uinum bibisset è dolio, interfectam fuisse à marito, eumque cardis à Romulo absolutum. Fabius Pictor in Annalibus suis scripsit: Matronam quoddam loculos, in quibus erant clauæ uinariæ cellæ, resignauisset, à suis inedia mori coactam. Cato, ideo propinquos fœminis osculum dare, ut scirent an temetum olerent. Hoc tum nomen uino erat: unde & remulencia appellata. Cn. Domitius iudex pronuntiauit, mulierem uideri plus uini bibisse, quàm ualerudinis causa uiro insciente, & dote multauit. Diuque eius rei magna parsimonia fuit. L. Papyrius Imperator aduersus Samnites dimicaturus uotum fecit, si uicisset, loui pocillum uini. Denique inter dona sextarios lactis datos inuenimus, nusquam uini. Idem Cato, cum in Hispaniam nauigaret, unde cum triumpho rediit, Non aliud, inquit, uinum bibi, quàm remiges: in tantum dissimilis istis qui etiam conuiuia alia, quàm sibi metipsis, ministrant, aut procedente mensa subiciunt. Lautissima apud præcos uina erant, myrrhæ odore condita, ut apparet in Plauti fabula, quæ Persa inscribitur, quanquàm in ea & calamum addi iubet. Ideo quidam aromatice delectatos maxime credunt. Sed Fabius Dorfenus his uersibus decernit:

Mittebam uinum pulchrum, murrhinam.

Et in Acharistione.

Panem & polentam, uinum murrhinam.

Scæuolam quoque & Lælium & Atteium Capitonem in eadem sententia fuisse uideo, quoniam in Pseudolo fit.

Quod

Quod si opus est, ut dulce promat

Indidem, ecquid habet? rogas?

Murrhinam, passum, defrutum, mella.

Quibus apparet non inter uina modò murrhinam, sed inter dulcia quoque nominatum.

De apothecis, & de uino Opimiano.

C A P. X I I I.

Apothecas fuisse, & diffundi solita uina anno DCXXXIII. urbis apparet indubitato Opimiani uini argumèto, iam intelligente suum bonum Italia. Nondum tamen ista genera in claritate erant. Itaque omnia tunc genita unum habent Consulis nomen. Sic quoque postea diu transmarina in auctoritate fuerunt, & ad auos usque nostros: quin & 10 Falerno iam reperto, sicut apparet ex illo Comico uersu, Quinque Thasii uini inde depromam, Falerni bina. P. Licinius Crassus, & L. Iulius Cæsar Censores anno urbis conditæ DCXXV. edixerunt, ne quis uinum Græcum ammineumq; ostionis æris singula quadrantalìa uenderet. Hæc enim uerba sunt. Tanta uerò uino Græco gratia erat, ut singula potiones in conuictu darentur. Quibus uinis auctoritas fuerit sua in mensa, M. Varro his uerbis tradit: L. Lucullus puer apud patrem nunquam lautum conuiuium uidit, in quo plus semel Græcum uinum daretur. Ipse cùm rediit ex Asia, millia cadûm congiariorum diuisit amplius centum. C. Sentius, quem Prætorem uidimus, Chium uinum in domum suam illatum dicebat tum primum, cùm sibi cardiaco medicus dedisset. Hortensius super decem millia cadûm hæredi reliquit. Hactenus Varro.

20 *De liberalitate Cæsaris in uino.*

C A P. X V.

Quid, non & Cæsar Dictator triumphus sui cæna uini Falerni amphoras, Chii cados in conuiuia distribuit? Idem Hispaniensis triumpho Chium & Falernum dedit. Epulo uerò in tertio Consulatu suo, Falernum, Chium, Lesbium, Mamertinum: quo primum tempore quatuor genera uini apposita constat. Postea ergo alia omnia in nobilitatem uenerunt, circiter septingentesimum urbis annum.

De uinis factitijs.

C A P. X V I.

Itaque non miror innumerabilia penè generâ factitii reperta multis antè seculis, quæ nunc dicemus, omnia ad medicinæ usum pertinentia. Omphacium quo modo fieret, propter unguenta, diximus priori libro. Fit è labrusca, hoc est, uite syluestri, quod uocatur cenanthinum. Flores eius libris duabus in multi cado macerati, post xxx. dies mutantur. Præter hoc radix labruscæ & acini coria perficiunt. Ii paulò postquam defloruere, 30 singulare remediû habent ad refrigerandos in morbis corporum ardores, gelidissima, ut ferunt, natura. Pars eorû æstu moritur, priusquam reliqui, qui solstitiales dicuntur. Vniuersi nunquam maturescunt: & si prius, quàm tota maturescat, una incocta detur cibo gallinaceo generi, fastidium gignit uas appetendi. Factitiorum primum fit ex ipso uino, quod uocant adynamon, hoc modo: Albi musti sextarii x. aquæ dimidium, feruet donec excoquatur aquæ mensura. Alii marinæ sextarios decem, tantundem pluuiæ, in sole quadraginta diebus torrent. Dant agris, quibus uini noxiam timent. Proximum fit è milii semine maturo, cum ipsa stipula libram & quadrantem in congios duos musti macerato, & post septimum mensem transfuso. Ex loto arbore, frutice, herba, dictum est uti 40 quæq; fierent. Fiunt & è pomis quæ dicemus, interpretationibus non nisi necessariis additis: primumque è palmis, quo Parthii & Indi utuntur, & Orients totus, maturarum quas uocant chydæas modio in aquæ congiis tribus macerato expressoque. Sic fit & sycites è fico, quem alii palmiprimû, alii catorchiten uocant. Aut si dulce esse non libeat, pro aqua tantundem uinaceorum adiicitur. E Cypria fico & acetum fit præcellens, atque Alexandrino quoq; melius. Vinum fit & è siliqua Syriaca, & è pyris, malorumque omnibus generibus. Sed è Punicis, quod rhoiten uocent: & è cornis, mespilis, sorbis, moris siccis, nucleis pineis. Hi musto madidi exprimuntur: superiora per se mitia. Myrtiten Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulò indicabimus. Græci & alio modo. Ramis teneris 50 cum suis foliis in albo musto decoctis, tuis, libram in tribus multi congiis deferuere faciunt, donec duo supersint. Quod ita syluestris myrti baccis factum est, myrtidanum uocant.

uocant. hoc manus tingit. Ex his quæ in hortis gignuntur fit uinum è radice, asparago, cunila, origano, apii semine, abrotano, mentastro, ruta, nepeta, serpillio, marrubio. Manipulos binos tundunt in cadum musti & sapæ sextarium, & aquæ marinæ heminam. E na pis fit, x. l. denariorum pondere in sextarios binos musti addito. Item è scilla radice. Inter flores ex rosâ foliis tuis, in linteolo in mustum colatis cum pondusculo ut sidat, xl. pon dere denariorum in sextarios uicenos musti, nec ante tres menses uase aperto. Item è nar do gallico, & aliud è syluestri. Aromatiten quoque inuenio factitarum tantum non un guentorum compositione, primò è myrrha, ut diximus, mox & nardo Celtico, calamo, aspalatho, offis in mustum aut dulce uinum defectis. Aliud è calamo, iunco, costo, nardo Syriaco, amomo, casia, cinnamomo, croco, palma, asaro, similiter & offa. Apud alios nar di, & malobathri selibris in musti congios duos additis: qualia nunc quoque fiunt pipere & melle addito, quæ alii condita, alii piperata appellant. Inuenitur & nectarites ex herba, quam alii helenion, alii medicam, alii symphyton, alii Idæam, & orektion, alii nectaream uocant, radice ponderis x. l. denariorum in sextarios, sex musti addita, similiter in linteo. Ex cæteris herbis fit absinthites † in x. l. sextarios musti absinthii Pontici libra decocta ad tertias partes, uel scopis absinthii in uinum additis. Similiter hyssopites è Cilicio hyssopo, uncis tribus in duos congios musti coniectis, aut tuis in uinum. Fiunt utraque & alio modo, circa radices uitium lato. Sic & elleboriten fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & scammonites. Mira uitium natura, saporem alienum in se trahendi, qualem & salicum redolent Patauinorum in palustribus uindemiæ. Sic & elleborum feritur in Thaso, aut cucumis syluester, aut scammonia, quod uinum phthorium uocant, quoniam abortus facit. Fit & ex herbis, quarum naturæ suo loco dicentur. E stœchade & radice gentiænæ, & tragorigano, & dictamnno, asaro, dauco, elelisphaco, panace, acoro, conyza, thymo, mandragora, iunco. Vocarunt & scyzinum, & itæmelin, & lectisphagiten, quorum iam oblitterata ratio est. Et fruticum uero è genere, cedri utriusq; cupressi, laurus, iuniperi, te rebinthi, calami, lentisci, baccas aut lignum recens musto decoquunt. Item chamelææ, & chamæpityos, & chamædryos lignum. Eodem modo & ex flore, in congium musti decem denariorum pondere addito.

† XLVIII.
sextarijs mu
sti, absynthij
Põitici libra,
decoctis ad
tertijs par
tes.

De hydromelite & oxymelite.

C A P. X V I I.

Fit uinum & ex aqua ac melle tantum. Quinquennio ad hoc seruari cælestem iubent. Aliqui prudentiores statim ad tertias partes decoquunt, & tertiam mellis ueteris adiciunt: deinde x. l. diebus Canis ortu in sole habent. Alii diffusa ita x. die obturant. Hoc uocatur hydromeli, & uetustate saporem uini assequitur, nusquam laudatius, quàm in Phrygia. Quin & acetum melle temperabatur: adeò nihil intentatum uitæ fuit. Oxymeli hoc uocarunt, mellis x. libris, aceti ueteris heminis quinque, salis marini libra, aquæ pluuiæ sextariis quinque, sufferuefactis decies, mox elutriatis atq; ita inueteratis. Omnia ab Themisone summo autore damnata: & hercule coactus eorum usus uideri potest, nisi si quis naturæ opus esse credit aromatiten, & ex unguentis uina composita, aut ut biberentur genuisse eam frutices. Ista sunt cognitu iucunda, solertia humani animi omnia exquirente. Nihil quidem ex his anno durare, præterquàm quæ uetustate ipsa fieri diximus, & plura ne tricenis quidem diebus, non erit dubium.

Prodigiosa genera uini.

C A P. X V I I I.

Vnt & in uino prodigia. Dicitur in Arcadia fieri, quod fecunditatem fœminis im portet, uiris rabiem. At in Achaia maximè circa Caryniam abigi partum uino, atq; etiam si uuam edant grauidæ, cum differentia in gustatu non sit. Troezenium uinum qui bibunt, negantur generare. Thasios duo genera uini diuersa facere proditur: unum quo somnus concilietur, alterum uerò quo fugetur. Apud eosdem uitis theriacis uocatur, cuius & uinum & uua contra serpentium idus medetur. Libanios thuris odore, ex qua Diis prolibant. E diuerso aspendios, damnata aris. Ferunt eā nec ab alite ulla attingi, Thasiam uuā Aegyptus uocat apud se prædulcē, quæ soluit aluū. Est contrā in Lycia, quæ solutā firmat. Aegyptus & ecbolada habet, abortus facientem. Vina in apothecis Canis ortu mutantur

tantur quædam, posteaque restituntur sibi. Sic & mari navigato, cuius iactatus his, quæ durauerint, tantum uetustatis adiciere sentitur, quantum habuerint.

Quibus uinis ad sacra uiti fas non sit, & quibus generibus musta condiantur.

C A P. X I X.

ET quoniam religione uita constat, prolibare Diis nefas est habetur uina, præter imputatæ uitis, fulmine tactæ, quàmque iuxta hominis mors laqueo pependerit, aut uulneratis pedibus calcata, & quod circuncisis uinaceis profluxerit, aut supernè deciduo imundiore lapsu aliquo polluta. Item Græca, quoniam aquam habeant. Vitis ipsa quoque manditur, decoctis caulibus summis, qui & condiantur in aceto ac muria. Verùm & de apparatu uini dixisse conueniat, cum Græci priuatim ea præcepta condiderint, artemque fecerint, sicut Euphronius, & Aristomachus, & Coniades, & Hicesius. Africa gypso mitigat asperitatem, necnon aliquibus sui partibus calce. Græcia argilla, aut marmore, aut sale, aut mari, lenitatem excitat: Italiæ pars aliqua rabulana pice: ac resina condire musta uulgare est ei, prouinciisque finitimis. Nonnulquam prioris uini sæce aceròque condunt. Necnon & ex ipso musto fiunt medicamina: decoquitur, ut dulcescat portione uirium. Nec durare ultra annum spatium tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt ad sâpas musta, infusisque his ferociam frangunt. Et in hoc tamen genere, & in omni alio subministrant uasa ipsa condimentis picis. Cuius faciendæ ratio proximo dicetur uolumine.

De picis generibus, & resinis, & mustis condiendis, & de aceto, & sæce.

C A P. X X.

ARBORUM succo inanest picem resinamque alia ortæ in Oriente, aliæ in Europa ferunt. Quæ interest Asia, utrinque quasdam habet. In Orietè optimam tenuissimamque terebinthi fundunt: deinde lentisci, quam & mastichen uocant: postea cupressi, acerrimam sapore. Liquidam omnes, & tantum resinam: crassiorem uerò & ad pices faciendas cedrus. Arabica resina alba est, acri odore, difficilis coquenti. Iudaica callosior, & terebinthina quoque odoratio. Syriaca Attici mellis similitudinem habet. Cypria antecedit omnes: est autem melleo colore, carnosa. Colophonia præter cæteras fulua, si teratur alba fit, grauior odore, ob id non utuntur ea uenguentarii. In Asia quæ sit è picea, admodum candida, spagas uocatur. Resina omnis dissoluitur oleo. Quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitrantur. Pudètque confiteri, maximum iam honorè eius esse in euellendis uirorum corpori pilis. Ratio autem cõdiendi musta, in primo feruore, qui nouem diebus cum plurimum peragitur, aspersu picis, ut odor uino contingat, & saporis quædam acumina. Vehementius id fieri arbitrantur crudo flore resinæ, excitarique lenitatem. E diuerso crapula compesci feritatem nimiam, frangique uirus: aut ubi pigra lenitas torpeat, uirus addi. Liguriæ maximè Circumpadanisque mustis utilitas discernitur hoc modo: Pugnacibus multis crapulæ plus inditur, lenibus parcius. Sunt qui ex utroque condiri uelint. Necnon alia æquè multiplici natura. Vitiùmque musto quibusdam in locis, iterum sponte feruere: qua calamitate deperit sapor, uappæque accipit nomen, probrosum etiam hominum, cum degenerauerit animus. Aceti enim nequitia inest uirtus magnos ad usum, & sine quæ uita mitior degi non possit. Cæterò uinorum medicaminis tanta cura est, ut cinere apud quosdam, ceu gypso, alibi quibus diximus modis instaurantur. Sed cinerem è uitis larmetis, aut quercu præferunt. Quin & marinam aquam eiusdem rei gratia ex alto peti iubent, seruarique ab æquinoctio uerno, aut certè nocte solstitio & Aquilone stante hauriri, uel si circa uindemiam hauriatur, decoqui. Pix in Italia ad uasa uino condendo maximè probatur Brutia. Fit è piceæ resina, in Hispania autem è pinastris, minimè laudata. Est enim resina harum amara & arida, & graui odore. Differentiam rationemque faciendi proximo uolumine demonstrabimus inter arbores feras. Vitia, præter suprà dicta, acor, aut fumidum uirus, picis autem adustio: experimentum uerò, si fragmenta subluceant, ac sub dente lentescant acore iucundo. Asia picem Idæam maximè probat, Græcia Piericam, Virgilius Naryciam. Diligentiores admiscunt nigram mastichen, quæ in Ponto bituminis similis gignitur, & iris radicem oleumque.

Nam

Præter, nō est in uetust. cod. & omni nouidetur re dundare. Sūt enim omnia, quæ hic enumeratur polluta, & a sacris reijcienda. Huc accedit, quod supra libri buius cap. 12. re tulit, Numæ regis lege Postumiam cautū fuisse, ne ex impetata uine Dijs uina libarentur.

Nam ceram accipientibus uasis compertum est uina acescere. Sed transferre in ea uasa, in quibus acetum fuerit, utilius, quàm in ea, in quibus dulce aut mulsim. Cato iubet uina concinnari (hoc enim uerbo) cineris lixiui cum defruto cocti parte quadragesima, pulegii uel salis sesquilibra, interim & tuso marmore. Facit & sulphuris mentionem, resinae uerò in nouissimis. Super omnia addi maturescere iam uino iubet mustum, quod ille tortium appellat, nos intelligimus nouissimè expressum: & adici multis tingendi gratia coloris, ut pigmentum aliquod uini, atque ita pinguius fieri. Tot ueneficiis placere cogitur: & miramur noxium esse. In uitium inclinantis experimentum est, laminæ plumbeæ mutatus in ea colos. Proprium autem inter liquores uino, mucescere, aut in acetum uerti: extrantque medicinae uolumina. Et fax uini siccata recipit ignes, ac sine alimento per se flagrat. Cinis eius nitri naturam habet, eisdemque uires, hoc amplius, quò pinguior sentitur.

De cellis uinarijs.

CAP. XXI.

Magna & collecto iam uino differentia in cella. Circa Alpes ligneis uasis condunt, circulisque cingunt, atque etiam hyeme gelida ignibus rigorem arcent. Mirum dictu, sed aliquando uisum, ruptis uasis steterè glaciatae moles prodigii modo, quoniam uini natura non gelasceat, aliàs ad frigus stupens tantum. Mitiores plagæ doliis condunt, infodiuntque terræ tota, aut ad portionem situs. Item calum præsentibus uerò impositis tectis arcent: tradunturque & hæc præcepta: Latus cellæ uinariæ, aut certè fenestras obuerti in Aquilonem oportere, uel utique in exortum æquinoctialem. Sterquiliniam & arborum radices procul abesse, omniâque odoris euitandi, facillimo in uina transit: ficos utique & caprisicos. Doliis etiam interualla dari, ne inter sese uitia serpent, contagione uini semper occyssa. Quin & figuras referre. Ventrosa ac patula minus utilia. Picari oportere protinus à Canis ortu, postea perfundi marina aqua aut salsa, dein cinere sarmatici aspergi uel argilla, abstergeri myrrha suffiri, ipsasque sapis cellas. Imbecilla uina demissis in terram doliis seruanda, ualida expositis. Nunquam implenda: & quod super sit, passo aut defruto perungendum, admisto croco, pice ueteri cum sapa: sic opercula doliorum medicanda, addita maltiche ac pice. Bruma aperiri uerant, nisi sereno die. Ventant Austro flante, Lunaue plena. Flos uini candidus probatur: rubens triste signum est, si non uini colos sit. Item uasa incallescencia, operculâue sudantia. Quod celeriter florere cœperit, odorémque trahere, non fore diutinum. Ipsa quoque defruta ac sapa, cum sit calum sine Luna, hoc est, in sideris eius coitu, neque alio die coqui iubent. Præterea plumbeis uasis, non æreis, nucibus iuglandibus additis: eas enim fumum excipere. Campaniæ nobilissima exposita sub dio cadis uerberari Sole, Luna, imbre, uentis, aptissimum uidetur.

De uitanda ebrietate.

CAP. XXII.

Ac si quis diligentius reputet, in nulla parte operosior uita est, ceu non saluberrimum. Ad potum aqua liquorem natura dederit, quo cætera omnia animantia utuntur. At nos unum bibere & iumenta cogimus: tantoque opere, tanto labore & impendio constat, quod hominis mentem mutet, ac furorem gignat, millibus scelerum huic deditis tanta dulcedine, ut magna pars non aliud uitæ præmium intelligat. Quinimo ut plus capiamus, sacco frangimus uires: & alia irritamenta excogitantur: ac bibendi etiam causa uenena conficiuntur, aliis cicutam præsumentibus, ut bibere mors cogat, aliis pumicis farinam, & quæ referendo pudet docere. Cautissimos ex his balineis coqui uidemus, exa nimis efferrî. Iam uerò alios lectum expectare non posse, imò uero nec tunicam, nudos ibi protinus anhelos ingentia uasa corripere, uelut ad ostentationem uiurum, ac planè infundere, ut statim euomant, rursumque hauriant, idque iterum tertiumque: tanquam ad perdenda uina geniti, & tanquam effundi illa non possint, nisi per humanum corpus. Huc pertinent peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectorosa ceruicis repandæ ostentatio. Per omnia hæc prædicatur sitis quæri. Iam uerò quæ uasa adulteriis cæcata: tanquam per se parum doceat libidines temulentia. Ita uina ex libidine hauriuntur, atque

tur, atque etiam præmio inuitatur ebrietas. Et si diis placet, emitur alius, ut quantum biberit tantum edat: & pretium uiolentiæ lege accipit. Alius quantum alea quæsierit tantum bibit. Tunc auidi matronæ oculi licentur, graues produnt marito: tunc animi secreta proferuntur. Alii testamenta sua nuncupant: alii mortifera loquuntur, redituræque per iugulum uoces non contineant, quàm multis ita interemptis. Vulgusque ueritas iam attributa uino est. Interea ut optimè cedat, Solem orientem non uident, ac minus diu uiuunt. Hinc pallor, & genæ pendulæ, oculorū hulcera, tremulæ manus, effundentes plena uasæ, & (quæ sit poena præfens) furiales somni, & inquietæ nocturna, præmiūque summum ebrietatis libido portentosa, ac iucundum nefas. Postera die ex ore halitus cadi, ac ferè rerum omnium obliuio, morsque memoriæ. Rapere se ita uitam prædicant, cum priorem diem quotidie perdant, illi uerò & uenientem. Tib. Claudio principe ante hos annos x l. institutum, ut ieiuni biberent, potusque uini antecederet cibos, externis & hoc artibus, ac medicorum placitis nouitate aliqua sese commendantium. Gloriam hac uirtute Parthi quærunt, famam apud Græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiam Nouellius Torquatus Mediolanensis ad Proconsulatum usque à Prætura honoribus gestis, tribus congiis (unde & cognomen illi fuit) epotis uno impetu, spectante miraculi gratia Tib. principe in senectâ iam se uero atque etiam sæuo aliàs, sed ipsa iuuenta ad merum pronior fuerat. Eaque commendatione credere L. Pisonem urbis Romæ curæ ab eo delectum, quòd biduo duabúsque noctibus perpotationem continuasset apud ipsum iam principem. Nec
 10 alio magis Drusus Cæsar regenerasse patrem Tiberium ferebatur. Torquati rara gloria (quando & hæc ars suis legibus constat) nõ labasse sermone, nec leuatum uomitione, non altera corporis partem, dum biberet: matutinas obisse uigilias, plurimum hausisse uno potu: plurimum præterea aliis minoribus addidisse: optima fide non respirasse in hauriendo, neque expuisse: nihilque ad elidendum in pauimentis sonum ex uino reliquisse, diligenti scito legum contra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronem M. filium binos congios simul haurire solitum ipsi obicit: Marcòque Agrippæ à temulento scyphum impactum. Etenim hæc sunt ebrietatis opera. Sed nimirum hanc gloriam auferre Cicero uoluit interfectori patris sui M. Antonio. Is enim ante eum auidissimè apprehenderat hanc palmam, edito etiam uolumine de sua ebrietate: quo patrocinari sibi ausus, approbauit planè (ut equidem arbitror) quanta mala per temulentiam terrarum orbi intulisset. Exiguo
 30 tempore ante prælium Actiacum id uolumen euomuit: quo facillè intelligatur ebrius iam sanguine ciuium, & tanto magis eum sitiens. Nanque & hæc necessitas uitium comitatur, ut bibendi consuetudo augeat auiditatem. Scitumque est Scytharum legati, quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. Est & Occidentis populis sua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hispaniæque, nominibus aliis, sed ratione eadem. Hispaniæ iam & uetustatem ferre ea genera docuerunt. Aegyptus quoque è fruge sibi potus similes excogitauit. Nullaque in parte mundi cessat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales fuccos, nec diluendo, ut uina, mitigant. At hercule illic tellus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorum solertia, inuentum est quemadmodum aqua quoque inebriaret. Duo
 40 sunt liquores corporibus humanis gratissimi, intus uini, foris olei, arborum è genere ambo præcipui, sed olei necessarius. Nec segniter uita in eo elaborauit. Quanto tamen in potu ingeniosior apparebit, ad bibendum generibus centum nonagintaquinque, si species uerò æstimentur, penè duplici numero excogitatis, tantoque paucioribus olei. De quo in sequenti uolumine dicemus.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIAE LIBER DECI- MVS QVINTVS.

Naturæ frugiferarum arborum.

CAPVT I.

OLEAM Theophrastus è celeberrimis Græcorum authoribus urbis Romæ anno circiter quadringentesimo quadragesimo, negauit nisi intra xl.m. passuum à mari nasci : Fenestella uerò omnino non fuisse in Italia, Hispania, atque Africa, Tarquinio Prisco regnâte, ab annis populi Romani c l x x x i i. quæ nunc peruenit trans Alpes quoque, & in Gallias Hispaniâque medias. Urbis quidem anno quingentesimo quinto, Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio Coss. olei libræ duodenæ alsibus uariere. Et mox anno sexcentesimo octogesimo, M. Seius L. F. Aedilis curulis olei denas libras singulis alsibus præstitit populo Romano per totum annum. Minus ea miretur, qui sciat post annos x x i i. Cn. Pompeii i i i i Consulatu oleum provinciis Italiam misisse. Hesiodus quoque in primis cultum agrorum docendam arbitratu uitam, negauit oleæ satorem fructum ex ea percepisse quenquam. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantariis serunt, translatarumque altero anno decerpuntur bacca. Fabianus negat provenire in frigidissimis oleam, neque in calidissimis. Genera earum tria dixit Virgilius, orchites, & radios, & paulias : nec desiderare rastro, aut falcem, ullamue curam. Sine dubio & in iis solum maximè cælumque refert. Veruntamen & tondentur, cum & uites : atque etiam interradi gaudent. Consequens earum uindemia est, arsque uel maior, oleum quam multa temperandi. Ex eadem quippe oliua differunt succi. Primum omnium è cruda, atque nondum inchoatæ maturitatis : hoc sapore præstantissimum. Quin & ex eo prima unda præli laudatissima, ac deinde per diminutiones, siue (ut nuper inuentum est) exilibus regulis pede incluso. Quanto maturior bacca, tantò pinguior succus, minusque gratus. Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatemque, incipientem bacca nigrescere. Nostri uocant drupas, Græci uerò drypetas. Cætero distat, an maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis : rigua fuerit arbor, an suo tantum bacca succo, nihilque aliud quam rores cæli biberit.

De oleo.

CAP. II.

VETUSTAS oleo tædium affert, non item ut uino : plurimumque ætatis annuo est, pro uida (si libeat intelligere) natura. Quippe temulentia nascentibus uinis, uti necesse non est : quinimo inuitat ad seruandum blanda inueterati caries. Oleo noluit parci, fecitque ea necessitate promiscuum & uulgo. Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maximè agro Venafrano, eiusque parte quæ Licinianum fundit oleum : unde & Liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguenta hanc palmam dedere, accommodato ipsis odore. Dedit & palatum delicatiore sententia. De cætero baccas Liciniæ nulla avis appetit. Reliquum certamen inter Istriæ terram & Baticæ par est. Vicina bonitas provinciis, excepto Africa frugifero solo. Cereri totum id natura concessit : oleum ac uinum non inuidit tantum : satisque gloria in mensibus fecit. Reliqua erroris plena, quem in nulla parte uitæ numerosiorem esse docebimus.

De natura oliuæ, & oleæ incipientis.

CAP. III.

OLIUÆ constant nucleo, oleo, carne, amurca : sanies hæc est eius amara. Fit ex aquis, ideo siccitatibus minima, riguis copiosa. Suus quidem oliuæ succus oleum est, idque præcipue ex immaturis intelligimus, sicut de omphacio docuimus. Augetur oleum ab Arcturi exortu x y i calendæ Octobris : postea nuclei crescunt, & caro. Cum sitienti im-

bres

bres copiosi accessere, uitiatur oleum in amurcam. Huius color oliuam cogit nigrescere. Ideoque incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eam nihil. Et error hominum falsus, existimantium maturitatis initium, quod est uitii proximū. Deinde quod oleum crescere oliuæ carne arbitrantur, cum succus omnis in corpus abeat, lignūque intus grandescat. Ergo tum maximè rigantur. Quod ubi cura multa siue imbribus accidit, oleum absumitur, nisi consecuta serenitate, quæ corpus extenuet. Omnino enim, ut Theophrasto placet, est olei causa calor, quare & in torcularibus & iam in cellis multo igne quæritur. Tertia est culpa in parsimonia, quoniam propter impendium decerpendi expectatur ut decadat oliua. Qui medium temperamentum in hoc seruant, perticis decutiunt, cum iniuria arborum, sequentisque anni damno. Quippe oliuantibus lex antiquissima fuit: Oleam ne stringito, neue uerberato. Qui cautissimè agunt, harundine leui ictu, nec aduersos percutiunt ramos. Sic quoque alternare fructus cogitur decussis germinibus. Nec minus, si expectetur ut cadat. Hærendo enim ultra suum tempus, absumunt uenientibus alimentum, & detinent locum. Argumentum est, quod nisi ante Fauonium collectæ, nouas uires resuntunt, & difficilius cadunt. Prima ergo ab autumno colligitur, uitio operæ, nō naturæ, pausia cui plurimū carnis: mox orchites, cui olei: post radius. Has enim ocysissimè occupatas, quia sunt tenerrimæ, amurca cogit decidere. Differuntur uerò etiā in Martiū mensem callosæ, contra humorē pugnaces, ob idque minimæ, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini regiā uocant, non ante Fauonii afflatum nigrescentes, hoc est ad v. i.

Idus Febr. Tunc arbitrantur eas maturefcere, & quoniam probatissimū ex iis fiat oleum, accedere etiam ratio prauitati uidetur. Feruntque frigore sterilitatem fieri, sicut copiam maturitate: cum sit illa bonitas non temporis, sed generis tardè putrescentium in amurcam. Similis error collectam seruandi in tabulatis, nec priusquam fudet premendi, cum omni mora oleum decrescat, amurca augeatur. Itaque uulgo non amplius senas libras singulis modiis exprimi dicunt. Amurcæ mensuram nemo agit, quanto ea copiosior reperitur in eodem genere diebus adiectis. Omnino in uita error est publicus, tumore oliuæ crescere oleum existimantium: præsertim cum magnitudine copiam olei non constare, indicio sint quæ regiæ uocantur, ab aliis maiorinæ, ab aliis phauliæ, grandissimæ, alioquin minimo succo. Et in Aegypto carnosissimis olei exiguū. Decapoli uerò Syriæ perquam parua, nec cappari maiores, carne tamen commendantur. Quam ob causam Italicis transmarinæ præferuntur in cibus, cum oleo uincantur. Et in ipsa Italia cæteris Picenæ, & Sidicinæ. Sale illæ primum condiuntur, & ut reliquæ, amurca sapæue. Necnon aliqua oleo suo sine accersita commendatione puræ innatant, colymbades: franguntur eadem herbarumque uiridiū sapore condiuntur. Fiunt & præcoces feruenti aqua perfusæ, quamlibet immaturæ. Mirumque, dulcem succum oliuas bibere, & alieno sapore infici. Purpureæ sunt & in iis, ut uuis in nigrum colorem transeuntibus, pausiæ. Sunt & superba, præter iam dicta genera. Sunt & prædulces, per se tantum siccata, uisque passis dulciores, admodum raræ in Africa, & circa Emeritam Lusitanæ. Oleum ipsum sale uindictur à pinguitudinis uitio. Cortice oleæ conciso odorem accipit medicati: aliàs, ut uino, palati gratia nulla est. Nec tam numerosa differentia: tribus ut plurimum bonitatibus distat. Odor in tenui arguitur, & is tamen etiam in optimo breuis.

De natura olei.

CAP. IIII.

Oleo natura tepefacere corpus, & contra algores munire. Eidemque feruores capitis refrigerare. Vsum eius ad luxuriam uertère Græci, uitiorum omnium genitores, in gymnasiis publicando. Notum est, magistratus honoris eius octogenis sestertiis strigmenta olei uendidisse. Oleæ honorem Romana maiestas magnum præbuit, turmas equitum Idbus Iulius ex ea coronando: item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoque uictores olea coronant, Græci uerò oleastro Olympiæ.

De cultura oliuarum.

CAP. V.

Nunc dicentur Catonis placita de oliuis. In calido & pingui solo radium maiorem Salentinam, orchitem, pausiam, Sergianam, Cominianam, albiceram seri iubet.

Adiicitque singulari prudentia, quam earum in finitimis locis optimam esse dicant. In frigido autem & macro Liciniam. Pingui enim aut feruenti uitari eius oleum, arborémque ipsam fertilitate consumi. Musco præterea rubro infestari. Spectare oliueta in Fauonium loco exposito solibus censet.

De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum.

CAP. VI.

NEc alio ullo modo laudat condi oliuas, optimè orchites & pausias, quàm uel uirides in muria, uel fractas in lentisco. Oleum quàm acerbissima oliua optimum fieri. Caterò quàm primum è terra colligendam: si inquinata sit, lauandam: siccari triduo satis esse. Si gelent frigora, quarto die premendam. Hanc & sale aspergi. Oleum in tabulato minui, deteriusque fieri. Item & in amurca & fracibus. hæc sunt carnes, & inde fæces. Quare sapius die decapulandum: præterea in conchas & plumbeas cortinas: ære uitari. Feruentibus omnia ea fieri clausisque torcularibus, & quàm minimè uentilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de causa è nucleis ipsarum ignis aptissimus. Et è cortinis in labra fundendum, ut fraces & amurca liquentur. Ob id crebrius uasa mundanda, fisci-nas spongia terendas, ut quàm maximè pura synceritas constet. Postea inuentum, ut lauantur utique feruenti aqua: protinus prælo subiicerentur solidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractæ premerentur. Iterum premi plus quàm centenos modios, non probant. Factus uocatur. Quod uerò post molam primum est, flos. Factus ter-geminus ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.

De oleo factitio.

CAP. VII.

NOn erat tum factitium oleum: ideòque arbitror nihil à Catone dictum. Nunc eius genera plura. Primumque persequemur ea, quæ ex arboribus fiunt, & inter illas ante omnes ex oleastro. Tenue id, multòque amarius, quàm oleæ, tantum ad medicamentum utile. Simillimum huic est ex chamelæa frutice saxoso, non altiore palmo, foliis oleastri baccisque. Proximum fit & è cici, arbore in Aegypto copiosa: alii crotonem, alii trixin, alii sesamum syluestre appellant: ibique non pridem. Et in Hispania repente prouenit altitudine oleæ, caule ferulaceo, folio uitium, semine uuarum gracilium, pallidarumque. Nostri eam ricinum uocant à similitudine seminis. Coquitur id in aqua, in-natantique oleum tollitur. At in Aegypto, ubi abundat, sine igne & aqua sale aspersum exprimitur, cibus sædum, lucernis utile. Amygdalinum, quod aliqui metopium uocant, ex amaris nucibus arefactis, & in offam contusis, aspersis aqua iterumque tuis, exprimitur. Fit & è lauro, admisto druparum oleo. Quidamque è baccis exprimunt tantum: alii foliis modò: aliqui folio & cortice baccarum. Nec non styracem addunt, aliòsque odores. Optima laurus ad id latifolia, syluestris, nigra baccis. Simile est è myrto nigra: & hæc latifolia melior. Tunduntur bacca aspersæ calida aqua, mox decoquuntur. Alii foliorum mollissima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alii deiecta ea in oleum prius sole maturant. Eadem ratio & in satua myrto, sed præfertur syluestris minore semine, quam quidam oxymyrsinem uocant, alii chamæmyrsinen, alii acaron à similitudine. Est enim brevis, fruticosa. Fit & ex citro, cupresso, nucibus iuglandibus, quod caryinon uocant: malis cedri, quod cedrelæon. Ex grano quoque Gnidio purgato semine & tuso. Item lentisco: nam & cyprinum è glande Aegyptia ut fieret odorum causa, dictum est. Indi ex castaneis & sesama atque oryza facere dicuntur: Ichthyophagi è piscibus. Inopia cogit aliquando luminum causa & è platani baccis fieri, aqua & sale maceratis. Et cenanthinum fit de ipsa cenanthe, ut dictum est in unguentis. Gleucino mustum incoquitur uapore lento: ab aliis sine igne circumdatis uinaceis diebus x x i . bis singulis, per-mistum: consumiturque mustum oleo. Aliqui non sampsuchum tantum admiscunt, sed etiam pretiosiora odoramenta. Et in gymnasiis quoque conditur odoribus, sed uilissimis. Fit & de aspalatho, calamo, balsamo, iri, cardamomo, meliloto, nardo Gallico, panace, sampsucho, helenio, cinnami radice, omnium succis in oleo maceratis expressisque. Sic & rhodinum è rosis: iuncinum è iunco, quod est rosaceo simillimum. Item hyoscya-mo, lupinis, & narcisso. Plurimum autem in Aegypto è raphani semine, aut gramine

herba

herba, quod chortinon uocant. Item sesama & urtica, quod cnecinum appellant. E lilio & alibi fit sub dio sole, luna, pruína maceratum. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Galatiam, quod Selgiticum uocant, neruis admodum utile: sicut in Italia è gummi. E pice fit, quod písínium appellant, cum coquitur uelleribus supra halitum eius expansis, atque ita expressis, probatum maximè è Brutia. Est enim pinguisissima & resinosissima. Color oleo fuluus. Sponte nascitur in Syriæ maritimis, quod elæomeli uocant. Manat ex arboribus pingue, crassius melle, resina tenuius, sapore dulci, & hoc medicis. Veteri quoque oleo usus est ad quædam genera morborum. Existimatur & ebori uindictando à carie utile esse. Certè simulachrum Saturni Romæ intus oleo repletum est.

De amurca.

C A P. V I I I.

Super omnia autem celebrauit amurcam laudibus Cato. Dolia olearia cadósque illa Simbui, ne bibant oleum. Amurca subigi areas terendis mēsisibus, ut formicæ rimáq; absint. Quin & lutum parietum ac tectoria & pauimenta horreorum frumenti, uestiariū etiam contra teredines ac noxia animalia; amurca aspergi: semina frugum perfundi: morbis quadrupedū, arborum quoque illa medendum, efficaci ad hūlcera interiora humani quoque oris. Lora etiam ac coria omnia, & calciamina, axésque, decocta ungi, atque aramenta contra aruginem, colorisq; gratia elegantioris: & totam supellestem ligneam, ac uasa fictilia, in quēis ficum aridam libeat asseruare: aut si folia baccásque in uirgis myrti, aliudue id genus simile. Postremò ligna macerata amurca, nullius fumi tædio ardere.

Oleam si lambendo capra lingua contigerit, depaueřitque primo germinatu, sterilefcere, author est M. Varro. Et hæcenus de olea, atque oleo.

Pomorum omnium genera, & naturæ.

C A P. I X.

Reliqui arborum fructus uix specie figuræ, non modò saporibus, succisq; toties permixtis atque insitis, enumerari queunt.

Nucum pinearum genera I I I I.

C A P. X.

Grandissimus pineis nucibus, altissimèq; suspensus, intus exiles nucleos lacunatis includit toris, uelitos alia ferruginis tunica, mira naturæ cura molliter semina collocandi. Harum genus alterum Tarentinæ, digitis fragili putamine, auiumque furto in arbore. Tertium sapinæ è picea satíua, nucleorum cute uerius quàm putamine, adeò molli, ut simul mandatur. Quartum pityda uocant è pinastris, singularis remedii aduersus tussim. In melle decoctos nucleos Taurini aquicelos uocant. Pineæ corona uictores apud Isthmum coronantur.

De malo cotoneo.

C A P. X I.

His proxima amplitudine mala quæ uocamus cotonea, & Græci cydonea, ex Creta insula aduecta. Incuruatos trahunt ramos, prohibentque crescere parentem. Plura eorum genera. Chrysomela, incisuris distincta, colore ad aurum inclinato. Quæ candidiora, nostratia cognominata, odoris præstantissimi. Est & Neapolitanis suis honos. Minora ex eodem genere strutheia, odoratius uiibrant, serotino prouentu, præcoci uerò mustea. Strutheis autem cotonea insita suum genus fecere muluianium: quæ sola ex his uel crudâ manduntur. Omnia iam & uiroꝝ salutatoriis cubilibus inclusa, simulachris noctium conscis imposita. Sunt prætereà parua syluestria, à strutheis odoratissima, in sepibus nascentia. Mala appellamus, quanquam diuersi generis, Persica, & granata, quæ in Punicis arboribus nouem generum dicta sunt. His acinus sub cortice intus: illis lignum in corpore. Necnon & quædam è pyris libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt.

De Persicis genera I I I I I.

C A P. X I I.

Sed Persicorum palma duracinis. Nationum habent cognomen Gallica & Asiatica. Post autumnum maturefcunt, æstate præcoccia, intra x x annos reperta, & primò denariis singula uenundata. Supernatia è Sabinis ueniunt, popularia undique. Pomum innocuum expetitur ægris: pretiūque iam singulis triceni nummi fuere, nullius maiore:

quod miremur, quia non aliud fugacius. Longissima nanque decerpto bidui mora est: cogitque se uenundari.

De pruno, genera XI.

CAP. XIII.

Ingens postea turba prunorum, uersicolor, nigra, candicans. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius. Alia eodem colore seriora maioraque, asinina cognominata à uilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora cerina atque purpurea. Necnon ab externa gente Armeniaca, quæ sola & odore commendantur. Peculiaris impudentia est nucibus insitorum, quæ faciem parentis succumque adoptionis exhibent, appellata ab utroque nucipruna. Et hæc autem & persica, & cerina, ac syluestria, ut uua, autumnino cadis condita, usque ad alia nascentia ætatem sibi prorogant. Reliquorum uelocitas citò mitescentium transuolat. Nuper in Bætica malina appellari cœperunt malis insita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ est: nec aliud pomum ingeniosius geminatum est. In peregrinis arboribus dicta sunt Damascena, à Syriæ Damasco cognominata, iam pridem in Italia nascentia, grandiore quamquam ligno, & exiliore carne, nec unquam in rugas siccata, quoniam soles sui defunt. Simul dici possunt populares eorum myxæ, quæ & ipsæ nunc cœpere Romæ nasci insitæ sorbis. In totū quidem Persica peregrina etiam Asiæ Græciæque esse, ex nomine ipso apparet, atque ex Perside aduecta. Sed pruna syluestria ubique nasci certum est. Quo magis miror, huius pomi mentionem à Catone non habitam, præsertim cum condenda demonstraret quædam & syluestria. Nam Persicæ arbores serè, & cum difficultate transiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Aegypto earum fuerat hospitium. Falsum est, uenenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa à regibus translata in Aegyptum, terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, myxis rubentibus similis, nec extra Orientem nasci uoluit. Eam quoque eruditiores negauerunt ex Perside propter supplicia translata, sed à Perseo Memphi saram. Et ob id Alexandrum illa coronari uictores ibi instituisse, in honorem atauit sui. Semper autem folia habet & poma, subnascentibus aliis. Sed pruna quoque omnia post Catonem cœpisse manifestum est.

De diuersis generibus malorum, genera XXIX.

CAP. XIII.

Malorum plura sunt genera. De citreis cum sua arbore diximus. Medica autem Græci uocant patriæ nomine. Aequè peregrina sunt zizipha, & tuberes, quæ & ipsa non pridem uenere in Italiam, hæc ex Africa, illa ex Syria. Sext. Papinius, quem Consulem uidimus, primus utraque attulit, Diui Augusti nouissimis temporibus, in castrorum aggeribus lata, baccis similiora, quam malis, sed aggeribus præcipue decora, quoniam & in testâ iam syluæ scandunt. Tuberum duo genera: candidum, & à colore sericum dictum. Penè peregrina sunt in uno Italiæ agro Veronensi nascentia, quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit, struthis quidem Persicisque plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione insignibus. Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cum conditoribus suis æternam propagauerint memoriam, tanquam ob egregium aliquod in uita factum? Nisi fallor, apparebit ex eo ingenium inferendi: nihilque tam paruum esse, quod non gloriam parere possit. Ergo habent originem à Matio, Gestioque & Manlio, item Claudio. Quibus cotoneo insito ab Appio à Claudia gente, Appiana sunt cognominata. Odor est his cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu ualuisse claritatis & familiæ putet, sunt & Sceptiana ab inuentore libertino, insignia rotunditate. Cario adiciit Quiriana, & quæ tradit in doliis condi, Scantiana. Omnium autem nuperrimè adoptata sunt parua, gratissimi saporis, quæ Petisia nominantur. Patrias nobilitauere Camerina, & Græcula. Cætera è causis traxere nomen: germanitatis coherentia & gemella, nunquam singula in sero, coloris serica, cognationis melappia. Mustea à celeritate mitescendi: quæ nunc melimela dicuntur, à sapore melleo. Orbiculata, à figura orbis in rotunditatem circumacti. Hæc in Epiro primum prouenisse, argumento sunt Græci, qui Epirotica uocant. Mamarum effigie orthomastica. A conditione castrati seminis, quæ spadonia appellant Belgæ.

gæ. Melosoliis folium unum, aliquando & geminum erumpit è latere medio. Celerimè in rugas marcescunt pannucea. Stolidè tument pulmonea. Sunt quibus sanguineus est color, origine ex mori insitu tracta. Cunctis uerò, quæ fuerunt à sole, partes rubent. Sunt & parua gratia saporis, atque etiam acutiora odore, syluestria. Id peculiare improbitatis & acerbitalis conuicium, & uis tanta, ut aciem gladii perstringat. Dacis fermè uilissimis nomen, quanquam primis aduentu, decerpique properantibus.

De pyris, & insistorum uarietate.

C A P. XV.

EAdem causa in pyris taxatur superbiæ cognomine. Parua hæc, sed ocysima. Cunctis autem Crustumina gratissima. Proxima iis Falerna, à potu, quoniam tanta uis succi abundat. Lactea hæc uocantur, in iisque alia colore nigro donantur Syriæ. Reliquorum nomina aliter in aliis atque aliis locis appellantur. Sed confelsis urbis uocabulis autores suos nobilitauere Decimiana, & ex eo tractum quod pseudodecimianum uocant. Dolabelliana longissimi pediculi. Pompeiana cognomine mammosa, Liceriana, Seueriana: & quæ ex iis nata sunt Tyranniana, longitudine pediculi distantia. Fauoniana rubra, paulò superbis maiora. Lateriana, Anitiana post autumnalia acidulo sapore iucunda. Tiberiana appellantur, quæ maximè Tiberio principi placuere. Colorantur magis sole, grandescuntque: alioquin eadem essent, quæ Liceriana. Patriæ nomina habent, serissima omnium Amerina, Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, Græca, & in iis Tarentina: Signina, quæ alii à colore testacea appellant, sicut onychina, purpurea. Ab odore, myrapia, laurea, nardina. A tempore, hordearia: collo ampullacea, & Coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitina, acidula succi. Incerta nominum causa est Barbaricis Veneresque, quæ colorata dicunt: regiis, quæ minimo pediculo selsilia, patriciis, uoconis, uiridibus oblongisque. Præterea dixit uolema Virgilius à Catone sumpta: qui & sementina, & mustea nominat. Pars hæc uitæ iam pridem peruenit ad culmen, expertis cuncta hominibus. Quippe cum Virgilius insitam nucibus arbutum, malis platanum, cerasis ulmum dicat. Nec quicquam amplius excogitari potest. Nullum certè pomum nouum diu iam inuenitur. Neque omnia insita misceri fas est, sicut nec spinas inferi, quando fulgura expiari non queunt facile: quotque genera insita fuerunt, tot fulgura uno ictu pronuntiantur. Turbinator pyris figura. In iis serotina ad hyemem usque ad matrem pendent gelu maturefcentia, Græca, ampullacea, laurea: sicut in malis Amerina, Scantiana. Conduntur uerò pyra, ut uux, ac rotidem modis: neque aliud in cadis, præterquam pruna. Pomis proprietas pyrisque uini: similiterque in agris medentes cauent: ac uino & aqua coquuntur, atque pulmentarii uicem implent: quod non alia præter cotonea, & struthæa.

De pomis seruandis.

C A P. XVI.

IIn uniuersum uerò de pomis seruandis præcipitur: pomaria in loco frigido ac sicco intabulari: septentrionalibus fenestris sereno die patere: Austros specularibus arce-re, Aquilonis quoque afflatu poma deturpante rugis. Colligi mala post æquinoctium autumnale, neque ante x v lunam, neque ante primam horam. Cadiua separari, stramentis, floreis, paleisue subterni. Rara componi, ut limites peruii spiritum æqualem accipiant. Amerina maximè durare, melimela minimè.

De cotoneis, Punicis, pyris, & sorbis, & uis seruandis.

C A P. XVII.

Cotoneis interclusis spiramentum omne adimendum, aut incoqui melle ea immergiue oportere. Punica aqua marina feruente indurari: mox triduo sole siccata, itane nocturno rore contingantur, suspendi. Cum libeat uti, aqua dulci perlui. M. Varro & in doliis harenæ seruari iubet, & immatura obrui terra in ollis fundo effracto, sed spiritu excluso, ac surculo pice illito. Sic etiam crescere amplitudine maiore, quam possunt in arbore. Cætera mala foliis ficulnis, præterquam cadiuis, singula conuolui, cistisque uutilibus condi, uel creta figlinarum illini. Pyra in uasis fictilibus picatis inuersis obrui inter scobes. Tarentina serissimè legi. Anitiana seruari & in passo. Sorba uerò & in scrobibus gyphato operculo, duum pedum terra superinducta, in loco apri-

co, inuersis uasis, & in doliis, ut uuas, cum ramis suspendi. E proximis authoribus quidam altius curam petunt: deputarique statim poma ac uites ad hunc usum præcipiunt, decrescente luna, post horam diei tertiam, celo sereno, ac siccis uentis. Similiter deligi & ex locis siccis, & ante perfectam maturitatem, addito ut luna infra terram sit: uuas cum malleolo sarmenti duro, demptis forfice corruptioribus acinis, in dolio picato recenti suspendi, exclusa omni aura operculo & gypso: sic & sorba ac pyra, illitis omnium furculis pice. Dolia procul ab aqua esse. Quidam sic cum palmitē in gypso condunt, capitibus eius scillæ infixis utrinque. Alii etiam uina habentibus doliis, dum ne contingant ea uuæ. Aliqui mala in patinis fœtilibus fluitantia: quo genere & uino odorem acquiri putant. Aliqui omnia hæc in milio seruare malunt. Plerique uerò in scrobe duum pedum altitudinis harena substrato, & fœtili operculo, dein terra operto. Creta quidam etiam figlina uuas illinunt, siccataque sole suspendunt, in usu diluentes creatam, eandem pomis uino subigunt. Mala uerò generosissima eadem ratione crustant gypso uel cera: quæ nisi maturuerint, incremento calycem rumpunt. Semper autem in pediculos collocant ea. Alii decerpunt cum furculis, eosque in medullam sambuci abditos obruant, ut supra scriptum est. Alii singulis malis pyrisque singula uasa fœtilia assignant, & opercula eorum picata dolio iterum includunt. Necnon aliqui in fœccis caplisque, quas luto paleato illinunt. Alii hoc quidem in patinis fœtilibus: aliqui & in scrobe subiecta harena, ita sicca operiunt mox terra. Sunt qui cotonea cera Pontica illita melle demergant. Columella author, in puteos cisternasue in fœtilibus uasis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritima Alpibus proxima, uuas sole siccatas iunci fasciis inuoluit, cadisque conditas, gypso includit. Hoc idem Græci platani foliis, aut uitis ipsius, aut fici, uno die in umbra siccatis, atque in cado uinaceis interpositis. Quo genere Coa uua & Berytia seruantur, nullius suauitati postferendæ. Quidam, ut hæc faciant, in cinere lixiuo tingunt protinus quàm detraxere uitibus, mox in sole siccant: tum foliis (ut supra dictum est) inuolutas uinaceis stipant. Sunt qui malunt uuas in scrobe ramentisue abietis, populi, fraxini seruare. Sunt qui suspendi procul malis, protinusque in granariis iubeant, quoniam optimè sit operimento puluis pensilibus, Contra uespas remedio est, oleo aspergi ex ore. De palmis diximus.

Deficis genera xxix.

CAP. XVIII.

E Reliquo genere pomorum ficus amplissima est: quædamque & pyris magnitudine æmula. De Aegyptiæ Cypriæque miraculis retulimus inter externas. Idæa rubet oliuæ magnitudine, rotundior tantum, sapore mespili. Alexandrinam hanc ibi uocant, crassitudine cubitali ramosam, materiæ ualidam, lentam, sine lacte, cortice uiridi, folio tiliæ, sed molli. Onesicritus tradit in Hyrcania multum nostris esse dulciores, fertilioreisque, ut quæ modios cclxx singulæ ferant. Ad nos ex aliis transiere gentibus, Chalcide, Chio: quarum plura genera. Siquidem & Lydiæ, quæ sunt purpureæ, & mamillanæ, similitudinem earum habent: & callistruthiæ parum sapore præstantiores, sicorum omnium frigidissimæ. Nam de Africanis, quas multi præferunt cunctis, magna quæstio est: cum id genus in Africam nuperrimè transierit, patriæ nomen obtinent. Nam Alexandrina è nigris est, candicante rima, cognomine delicatæ. Nigra & Rhodia est, & Tiburtina de præcocibus. Sunt & authorum nomina iis, Liuiæ, Pompeiæ: siccandis hæc sole in annuos usus aptissima, cum mariscis, & quas harundinum folii macula uariat. Est & Herculaneæ, & albiceratæ, & aratia alba, pediculo minimo, latissima. Primò autem prouenit porphyritis, longissimo pediculo. Comitatur eam è minimis & uilissimis, popularis dicta. Contrà nouissima sub hyeme maturatur chelidonia. Sunt præterea eadem serotinæ & præcoces, biferæ, alba ac nigra, cum messe uindemiæque maturefcentes. Serotinæ & à corio appellatæ duro: ex Chalcidicis quarundam trifero prouentu. Tarenti tantum prædulces nascuntur, quas uocant omas. Cato de ficis ita memorat: Ficos mariscas in loco cretoso aut aperto serito. In loco autem crassiore aut stercoreato Africanas, & Herculaneas, Saguntinas hybernas, Tellianas, atras pediculo longo. Postea tot subiere nomina

atque

atque genera, ut uel hoc solum æstimantibus appareat, mutatam esse uitam. Sunt & hybernæ quibusdam prouinciis, sicuti Mœsiæ, sed artis, non naturæ. Paruarum genus arborum post autumnum simo contegunt, depræhensâsque in his hyeme grossos: quæ mitiore cælo refossæ cum arbore atque in lucem remissæ, nouos soles, aliôsque, quàm quibus uixere, auidè, tanquam iterum natæ, accipiunt: & cum uenientium flore maturescunt, alieno præcoces anno, in tractu uel gelidissimo. Sed à Catone appellata iam tum Africana, admonet & Africæ, ad ingens documentum uso eo pomò. Nanque perniciali odio Carthaginis flagrans, neporûmque securitatis anxius, cùm clamaret omni fenatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiam præcoccem ex ea prouincia
 10 ficum: Ostendensque paribus, interrogo uos, inquit, quando hoc pomum demptum putetis ex arbore? Cùm inter omnes recentem esse constaret, Atqui tertium, inquit, ante diem scitote decerpum Carthagine: tam propè à muris habemus hostem: statimque sumptum est Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta est: quanquam Catone anno sequente rapto. Quid primum in eo miremur? curam ingenii, an occasionem fortuitam? celeritatèque cursus, an uehementiam uiri? Supra omnia quiddam est, quo nihil equidem duco mirabilius, tantam illam urbem, & de terrarum orbe per c x x annos t æmulam, unius pomi argumento euersam: quod non Trebia aut Trasymenus, *turbis æmula*
 non Cannæ busto insignes Romani nominis perficere potuerunt: non castra Punica ad tertium lapidem uallata, portæque Collinæ adequitans ipse Annibal. Tanto propius Carthaginem pomò Cato admouit. Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Romæ nata, sacra fulguribus ibi conditis: magisque ob memoriam eius, quæ nutritrix fuit Romulæ ac Remi conditoris appellata: quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus præbens rumen (ita uocabant mammam) miraculo ex ære iuxta dicato, tanquam in comitum sponte transisset. Adactò nauigio illico arefcit: rursumque cura sacerdotum feritur. Fuit & ante Saturni ædem, urbis anno c c l x sublata, sacro à Vestalibus factò, cùm Syluani simulachrum subuerteret. Eadem fortuito sattu uiuit in medio foro, quâ sidentia imperii fundamenta ostento fatali Curtius maximis bonis, hoc est uirtute ac pietate, ac morte præclara expleuerat. Aequè fortuita eodem loco est uitis atque olea, umbræ gratia sedulitate plebeia satæ. Ara inde sublata gladiatorio munere Diui Iulii, quod nouissimè pugnavit in foro. Admirabilis est pomi huiusce festinatio, unius in cunctis, ad maturitatem
 30 properantis arte naturæ.

De caprifico, & caprificatione.

C A P. XIX.

Caprificus uocatur è syluestri genere ficus nunquàm maturefcens, sed quod ipsa non habet, aliis tribuens: quoniam est naturalis caularum transitus, atque è putrescentibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatâ uolant: morsûque ficorum crebro, hoc est auidiore pastu aperientes ora earum, atque ita penetrantes, intus solem primò secum inducunt, cerealèsque auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, hoc est, infantiam pomi, absument: quod fit & sponte. Ideoque ficetis caprificus permittitur ad rationè uenti, ut flatus euolantes in
 40 ficus ferat. Inde repertum, ut illatæ quoque aliunde, & inter se colligatæ iniicerentur fico: quod in macro solo & aquilonio non desideratur: quoniam sponte arefcunt loci situ, rimisque eadem, quæ culicum opera, causa perficit: nec non ubi multus pulvis: quod euenit maximè frequenti uia apposita. Nanq; & pulueri uis siccandi, succûmque lactis absorbendi: quæ ratio puluere & caprificatione hoc quoque præstat, ne decidant, absumpto humore tenero, & cum quadâ fragilitate ponderoso. Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: succus maturefcentibus lactis, percoctis mellis. Senescunt in arbore, anisque distillât gummi modo lacrymâ, siccanturque. Honos laudatas seruat in capsis, Ebuso insula præstantissimas, amplissimâsque, mox in Marrucinis. At ubi copia abundat, impletur oræ in Asia, cadi autem in Ruspina Africæ urbe: panisque simul & obsonii uicè siccata
 50 implent: utpote cùm Cato cibaria ruris operariis iusta ceu lege sanciens, minui iubeat per fici maturitatem. Cum recenti fico salitis uice casei uestci, nuper excogitatum est. Ex hoc

genere sunt, ut diximus, costana & carica, quæque conscendenti nauim aduersus Parthos omen fecere M. Crasso, uenales prædicantis uoce caueat. Omnia hæc in Albenſe rus è Syria intulit L. Vitellius, qui postea cenſor fuit, cum legatus in ea prouincia eſſet, nouissimis Tiberii Cæsaris temporibus.

De mespilis, & eorum generibus tribus.

C A P. XX.

Malorum pyrorumque generi adnumerentur iure mespila atque sorba. Mespilis tria genera, anthedon, setania: tertium degenerat, tamenſi anthedoni ſimilius eſt, quod Gallicum uocant. Setaniæ maius pomum candidiſſumque, acini molliore ligno: cæteris minus pomum, ſed odore præſtantius, & quod diutius ſeruetur. Arbor ipſa de ampliſſimis. Folia, antequam decidant, rubefcunt: radices multæ atque altæ, & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo.

De ſorbis genera quatuor.

C A P. XXI.

Sorbis quadruplex differentia. Aliis enim eorum rotunditas mali, aliis turbinatio pyri, aliis ouata ſpecies, ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore & ſuauiſſima rotunda præcellunt: cæteris uini ſapor. Generoſiſſima, quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant, remedio tantum probabile, aſſiduum prouentu minimumque pomo, arbore diſſimili, foliis planè platani. Non ſerunt ante trimatum ex ullo genere. Cato & ſorba ſapa condi iubet.

De nucẽ inglande.

C A P. XXII.

Ab his locum amplitudine uindicauerunt, quæ ceſſere authoritati, nuces iuglandes: 20 quanquam & ipſæ nuptialium Feſcenniorum comites, multum pineis minores ueritate, eadẽque portione ampliores nucleo. Necnon & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, puluinati primùm calycis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa eas nuptiis fecit religioſas, tot modis ſœtu munito: quod eſt ueriſſimilius, quam quia cadendo tripudium ſonumue faciant. Et has è Perſide à regibus tranſlatas, indicio ſunt Græca nomina. Optimum quippe genus earum Perſicon atque Baſilicon uocant. Et hæc fuere prima nomina. Caryon à capitis grauedine, propter odoris grauitatem conuenit dictum. Tinguntur cortice earum lanæ, & ruſatur capillus primum prodeuntibus nucleis. Id compertum inſectis tractatu manibus. Pingueſcunt uetultate. Sola differentia generum in putamine duro fragiliſue, & tenui ac craſſo, loculoſo & ſimplici. Solum hoc pomum natura compacti operimento clauſit. Nanque ſunt biſidæ putaminum carinæ, nucleorumque illis quadripartita diſtinctio, lignea intercuſante membrana. Cæteris quicquid eſt, ſolidum eſt, ut in auellanis, & ipſo nucum genere, quas antea à abellinas patrio nomine uocabant. In Aſiam Græciãque è Ponto uenire, & ideo Ponticæ nuces uocantur. Has quoque mollis protegit barba. Sed putamini nucleisſue ſolida rotunditas ineſt. Eæ & torrentur. Umbilicus illis intus in uentre medio. Tertia ab his natura amygdalis, tenuiore ſed ſimili iuglandium ſummo operimento: item ſecundo putaminis. Nucleus diſſimilis latitudine, & acriore callo. Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur, quoniam Græcas nominat, quas quidam & in iuglandium genere ſeruant. Adiicit præterea auellanas & galbas, Præneſtinas, quas maximè laudat, & 40 conditas ollis, in terra ſeruari uirides tradit. Nunc Thaciæ & Albenſes celebrantur. Et Tarentinarum duo genera, fragili putamine, ac duro: quæ ſunt & ampliſſimæ, & minimè rotundæ. Præterea molluſcæ putamen rumpentes. Sunt qui honoris nomen interpretentur, & Iouis glandem eſſe dicant. Nuper Conſularem uirum audiui, biferas & iuglandes nuces habere ſe proſentem. De piſtaciis & ipſi retulimus. Et hæc autem idem Vitellius in Italiam primus intulit eodem tempore: ſimulque in Hiſpaniam Flaccus Pompeius eques Romanus, qui cum eo militabat.

De caſtaneis genera octo.

C A P. XXIII.

Nuces uocamus & caſtaneas, quanquam accõmodatiores glandiũ generi. Armatũ iis echinato calyce uallum, quod inchoatum glandibus. Mirũque, uiliſſima eſſe quæ tanta occultauerit cura natura. Trini quibuſdam partus ex uno calyce, cortẽxque len-
tus.

tus. Proxima uerò corpori membrana, & in his & in nucibus saporem, ni detrahatur, infestat. Torrere has in cibis gratius. Moluntur etiam, & præstant ieiunio foeminarum quandam imaginem panis. Sardibus ex prouenire primùm. Ideo apud Græcos Sardinios balanos appellant. Nam Diuus Tiberius postea balanum nomen imposuit, excellentioribus satù factis. Nunc plura earum genera. Tarentinæ faciles, nec operoso sunt cibo, planæ figura. Rotundior, quæ balanitis uocatur, purgabilis maxime & sponte proficiens. Pura & plana est ex eis & Salaria: Tarentina minus tractabilis: laudatior Corelliana, & ex ea facta, quo dicemus in infitis modo, meterana, quam rubens cortex præfert triangulis, & popularibus nigris, quæ coctiuæ uocantur. Patria laudatissimis Tarentum, & in Campania Neapolis. Cæteræ suum pabulo gignuntur, scrupulosa corticis intra nucleos quoque ruminatione.

De siliquis, & carnosis pomis, & moris, & de acinis,
& baccis. C A P. XXIII.

HAud procul abesse uideantur & prædulces siliquæ, nisi quòd in iis cortex ipse manditur. Digitorum hominis longitudo illis, & interim falcata, pollicari latitudine. Glandes inter poma numerari non possunt: quamobrem in sua natura dicuntur. Reliqua carnosii sunt generis: ea baccis atque carnibus distant. Alia acinis caro, alia moris, alia unedonibus: & alia acinis inter cutem succumque, alia myxis, alia baccis, ut oliuis. Moris succus, in carne uinosus: trini colores, candidus primo, mox rubens, maturis niger. In nouissimis florent, inter prima maturescunt. Tingunt manus succo matura, eluunt acerba. Minimum in hac arbore ingenia profecerunt, nec nominibus, nec infitis, nec alio modo, quam pomi magnitudiue. Differunt mora Ostiensia & Tusculana Romæ. Nascuntur & in rubis, multum differente callo. Aliud corpus est terrestribus fragis, aliud congeneri eorum unedoni: quod solum pomum simile fructui terræ gignitur. Arbor ipsa fruticosa. Fructus annuo maturescit: pariterque floret subnascens, & prior cogitur. Mas sit an foemina sterilis, inter authores non constat. Pomum inhonorum, ut cui nomen ex argumento sit unum tantum edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellant Græci, comaron & memecylon: quo apparet totidem esse genera & apud nos. Alio nomine arbutus uocatur. Luba author est, quinquagenum cubitorum altitudine in Arabia esse eas. Acinorum quoque magna est differentia. Primum inter uuas ipsas callo, teneritate, crassitudine, interiore ligno aliis paruo, & in aliis etiam gemino, qui minime feraces musti. Plurimum uerò differunt edera sambuci que acini: & figura etiam Punici, angulosi quippe foli. Nec cutis ulla singulis, præter communem, quæ est candida. Totiusque succus & caro est, iis præcipue, quibus paruulum inest ligni. Magna & baccis differentia. Aliæ nanque sunt oliuis, lauris: & alio modo loto, cornis: alio myrtis, lentisco. Aquifolio enim ac spinæ sine succo: mediocri: etiamnum genere inter baccas acinosque: cerasis. Pomum his primò candidum, & ferè omnibus baccis. Mox aliis uirescit, ut oliuis, lauris: rubet uerò moris, cerasis, cornis. Deinde nigrescit moris, cerasis, oliuis.

De cerasis, genera octo.

C A P. XXV.

CERASI ante uictoriam Mithridaticam L. Luculli non fuere in Italia. Ad urbis annum DCCLXXX is primum uexit de Ponto: annisque ex x trans Oceanum in Britanniam usque peruenere. Eadem, ut diximus, in Aegypto nulla cura potuere gigni. Cerasorum Aproniana maxime rubent: nigerrima sunt, ut Actia: Cæciliana uerò & rotunda. Iulianis gratus sapor, sed penè tantum sub arbore sua, adeò teneris, ut gestatum non tolerent. Principatus duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica uerò Lusitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius iis colos è nigro ac rubenti uiridisque, similis maturescuntibus semper. Minus quinquennium est, quòd prodire quæ uocant laurea, non ingrata amaritudinis, insita in lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris, raroque tria cubita excedentis: & minore etiamnum frutice chamæcerasi. Inter prima hoc è pomis colono gratiam annuam refert. Septentrione frigidisque gaudet: ficcatur etiam sole, conditurque, ut oliua, cadis.

De

De cornu, & lentisco.

CAP. XXVI.

QUæ cura & cornis atque etiam lentisco adhibetur, ne quid non hominis uentri natum esse uideatur. Miscentur sapes, & alio alius placere cogitur. Miscentur uerò & terræ cælique tractus. In alio cibi genere India aduocatur, in alio Aegyptus, Creta, Cyrene, singulæque terræ. Nec cessat in ueneficiis uita, dummodo omnia deuor et. Plinius hoc fiet in herbarum natura.

De generibus succorum, & de odore.

CAP. XXVII.

Interim quæ sunt communia & pomis omnibusque succis, saporum genera XII reperiuntur, dulcis, suauis, pinguis, amarus, austerus, acer, acutus, acerbus, acidus, salus. Præter hæc, tria sunt genera mirabili maximè natura. Vnum, in quo plures pariter sentiuntur sapes, ut uinis. Nanque in his & austerus, & acutus, & dulcis, & suauis, omnes alieni. Alterum est genus, in quo sit & alienus quidè, sed & suus quidam ac peculiaris, ut in lacte. Siquidem inest ei, quod tamen iure dici dulce, & pingue, & suauè non posset, obtinente lenitate, quæ ipsa succedit, in saporis uicem. Nullus hic aquis, ne succus quidem, ut tamen eo ipso fiat aliquis, ac suum genus faciat. Sentiri quidem aquæ saporem ullum succumue, uitium est. Magnum his omnibus in odore momentum, & magna cognatio, qui & ipse nullus est aquis: aut si sentitur, omnino uitium est. Mirum, tria natura præcipua elementa sine sapore esse, sine odore, sine succo: aquas, aera, ignes.

De succis fructuum, & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorum, & de commendatione fructuum.

CAP. XXVIII.

ERgo succorum uinofus pyro, moro, myrto: minimè (quod miremur) uuis. Ac pinguis oliuæ, lauro, nuci iuglandi, amygdalis: dulcis uuis, ficis, palmis: aquosus prunis. Magna differentia & in colore succi. Sanguineus moris, cerasi, cornis, uuis nigris. Idem albis candidus. Læteus in capite ficis, in corpore non item: spumeus malis: nullus persicis, cum præsertim duracina succo abundant: sed quis eius ullum dixerit colorem? Sua & in odore miracula. Malis acutus, Persicis dilutus, dulcibus nullus. Nam & uinum tale sine odore, tenuè odoratus. Multo quæ celerius talia ad nasum ueniunt, quàm pingua. Quæ odorata, non eadem in gustu tenera: quia non sunt pariter odor & sapor. Quamobrem citreis odor acerrimus, sapor asperimus: quadam tenus & cotoneis: nullusque odor ficis. Et hætenus sint species ac genera pomorum: naturas arctius colligi par est. Alia siliquis gignuntur, ipsis dulcibus, semineque complexis amarum: cum in pluribus semina placeant, in siliqua damnentur. Alia baccis, quarum intus lignum, & extra caro, ut oliuis, cerasis. Aliquorum intus baccæ, foris lignum, ut his quæ in Aegypto diximus gigni. Quæ baccis natura, eadè & pomis. Aliorum intus corpus, & foris lignum, ut nucum. Aliis foris corpus, intus lignum, ut Persicis & prunis, uitiumque cinctum fructu, cum fructus alibi muniatur uitio. Putamine clauduntur nuces, corio castanæ. Detrahitur hoc iis: at in mespilis manditur. Crusta teguntur glandes, cute uuæ, corio & membrana Punica. Carne & succo mora constant, cute & succo cerasi. Quædam statim à ligno recedunt, ut nuces & palmæ. Quædam adhærent, ut oliuæ laurique. Quorundam generi utraque est natura, ut Persicis. Etenim duracina adhæret corpus, è lignoque auelli nequit, cum in cæteris facillè separaretur. Quibusdam nec intus, nec extrà lignum, ut in palmarum genere. Aliquorum lignum ipsum in usu & pomi uice, ut generi amygdalæ, quam in Aegypto gigni diximus. Quorundam extrà gemina geminantur uitia, ut in castaneis, amygdalis, nucibusque iuglandibus. Quorundam natura trigemina est, corpus, deinde lignum, rursusque semen in ligno, ut Persicis. Quædam inter se densa, ut uuæ, sorba: quæ ramos circumdata ex omni parte uuarum modo deguant. Alia rara, ut in Persicis. Quædam aluo continentur, ut granata. Dependent alia pediculis, ut pyra. Alia racemis, ut uuæ, palmæ. Alia & pediculis & racemis, ut edera, sambuci. Alia ramo adhærent, ut in lauro. Quædam utroque modo, ut oliuæ. Nam & breues pediculi & longi. Quædam uasculis constant, ut punica & mespila, lotosque in Aegypto & Euphrate. Iam uerò diuersa gratia & commendatio. Carne palmæ placent, crusta Thebaicæ, succo uuæ & cariota: callo pyra ac mala, corpore melimela, mora cartilagine, nuclei

nuclei grano. Quædam in Aegypto cute, ut caricæ. Detrahitur hæc ficis uirentibus; ut putamen eadem in ficis maximè placet. In papyris & ferulis, spinæque alba, caulibus ipse pomum est. Sunt & ficulni caules. In fruticoso genere cum caule capparisi in siliquis uerò quod manditur, quid nisi lignum est? non omittenda seminis earum proprietate. Nam neque corpus, nec lignum, nec cartilago dici potest, neque aliud nomen inueniat.

De myrto, genera eius xi.

CAP. XXXIX.

Secorum natura præcipuam admirationem in myrto habet, quando ex una omnium Solei uinique bina genera fiunt. Item myrtidanum, ut diximus. Et alius usus baccae uirum apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens uicem, quodam etiam generosi obsonii nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum uocatur. Eademque origine aprorum sapor commendatur, plerumque ad intinctus additis myrtis. Arbor ipsa in Europæ ceteriore cælo, quod à Cerauniis montibus incipit, primum Circeiis in Elpenoris tumulo uisa traditur. Græcùmque ei nomen remanet, quo peregrinam esse apparet. Fuit ubi nunc Roma est, iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur myrtea uerbena Romanos Sabinosque, cum propter raptas uirgines dimicare uoluissent, depositis armis purgatos in eo loco, qui nunc signa Veneris Cluaciæ habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant. Et in ea quoque arbore suffimenti genus habetur. Ideo tum electa, quoniam coniunctioni, & huic arbori Venus præest. Haud scio, an prima etiam omnium in locis publicis Romæ facta sit, fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissimam nanque delubra habetur Quirini, hoc est, ipsius Romuli: in eo sacræ fuere myrti duæ ante ædem ipsam per longum tempus, altera patritia appellata, altera plebeia. Patritia multis annis præualuit, flaccescente plebeia, exuberans ac lata: quando Senatus quoque floruit, illa uigens, plebeia retorrida ac squalida. Quæ posteaquam eualuit flaccescente patritia Marisco bello, languida authoritas patrum facta est, ac paulatim in sterilitatem emarcuit maiestas. Quin & ara uetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam uocant. Cato tria genera myrti prodidit: nigram, candidam, coniugulam, fortassis à coniugiis, ex illo Cluaciæ genere. Nunc & alia distinctio, satiuæ, aut syluestris, & in utraque latifolia. In syluestri propria oxymyrsine. Satuarum genera topiarii faciunt. Tarentinam folio minuto, nostratam patulo, exoricam densissimo, senis foliorum uersibus. Hæc non est in usu: ramosa utraque alia. Coniugulam existimo nunc nostratam dici. Myrtus odoratissima est in Aegypto. Cato docuit uinum fieri ex nigra, siccata usque in ariditatem in umbra, atque ita multo indita. Si non siccantur baccae, oleum gigni. Postea compertum, & ex alba uinum fieri album, duobus sextariis myrti tusa in uini tribus heminis macerata expressaque. Folia & per se siccantur in farinam ad hulcerum remedia in corpore humano, leniter mordaci puluere, ac refrigerandis sudoribus. Quinimo oleo quoque (mirum dictum) inest quidam uini sapor, simulque pinguis liquor, præcipua uero ad corrigenda uina, saccis antè perfusis. Retinet quippe faciem, nec præter purum liquorem transire patitur, datque se comitem præcipua commendatione liquato. Virgæ quoque eius gestata manu uiatori profunt in longo itinere pediti. Quin & uirgei anuli expertes ferri inguinum tumori medentur. Bellicis quoque se rebus inseruit: triumphansque de Sabinis Posthumius Tubertus in Consulatu (qui primus omnium ouans ingressus urbem est, quoniam rem leuiter sine cruore gesserat) myrto Veneris Victricis coronatus incessit, optabilemque arborem etiam hostibus fecit. Hæc postea ouantium fuit corona, excepto M. Crasso, qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus incessit. Massurius author est, curru quoque triumphantes myrtea corona usos. L. Piso tradit, Papyrium Massonem, qui primus in monte Albano triumphauit de Corsis, myrto coronatum ludos Circenses spectare solitum. Auus maternus Africani sequentis hic fuit. Marcus Valerius duabus coronis utebatur, laurea & myrtea: qui & hoc uouerat.

De lauro genera tredecim.

CAP. XXXX.

Laurus triumphis propriè dicatur, uel gratissima domibus ianatrix Cæsarum Pontificumque: quæ sola & domos exornat, & ante limina excubat. Duo eius genera, tradit

dit Cato: Delphicam & Cypriam. Pompeius Lenæus adiecit quam mustacem appellauit, quoniam mustaceis subiiceretur. Hanc esse folio maximo, flaccidoque & albicante. Delphicam æquali colore, uiridiorē, maximis baccis, atque è uiridi rubentibus. Hac uictores Delphis coronari, & triumphantes Romæ. Cypriam esse folio breui, nigro, per margines imbricato, crispam. Postea accessere genera: tinus, hanc syluestrem laurum aliqui intelligunt, nonnulli sui generis arborem. Differt colore: est enim ei cærulea bacca. Accessit & regia, quæ cepit Augusta appellari, amplissima & arbore & folio, baccis gustatu quoque non asperis. Aliqui negant eandem esse, & suum genus regię faciunt longioribus foliis latioribusque. Idem in alio genere baccaliam appellat hanc quæ uulgatissima est, baccarumque fertilissima. Sterilem uerò earum (quod maxime miror) triumphalem, eaque dicunt triumphantes uti: nisi id à Diuo Augusto cœperit, ut docebimus, ex ea lauru, quæ ei missa è cælo minima est altitudine, folio crispo ac breui, inuentu rara. Accedit in topiario opere taxa, excrecente in medio folio paruulo, ueluti lacinia folii. Et sine ea spadonia, mira opacitatis patientia. Itaque quanta libet sub umbra solū implet. Est & chamadaphne syluestris frutex, Est & Alexandrina, quam aliqui Idæam, alii hippoglotion, alii daphnitin, alii carpophyllon, alii hypelaten uocant. Ramos spargit à radice dodrantes, topiarii ac coronarii operis, folio acutiore quàm myrti, molliore & candidiore, maiore semine inter folia rubro. Plurima in Ida, & circa Heracleā Ponti, nec nisi mōtosis. Id quoque, quod Daphnoides uocatur, genus, in nominū ambitu est. Alii enim Pelasgū, alii eupetalon, alii stephanon Alexandri uocant. Et hic frutex est ramosus, crassiore ac molliore, quàm laurus, folio, cuius gustatu accenditur os atque guttur, baccis è nigro ruffis. Notatum antiquis, nullum genus lauri in Corsica fuisse: quod nūc satum & ibi prouenit. Ipsa pacifera, ut quam prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium? Romanis præcipue lætitiæ uictoriarumque nuntia additur literis, & militum lanceis, pilisque. Fasces Imperatorum decorat. Ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur, quoties lætitiā noua uictoria attulit. Idque non quia perpetuò uiuet, nec quia pacifera est, præferenda ei utroque oleæ: sed quia spectatissima in monte Parnasso. Ideoque etiam grata Appollini, assuetis eò dona mittere iam & regibus Romanis, teste L. Bruto. Fortassis etiam in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam is meruisset, lauriferam tellurem illam osculatus ex responso: Et quia manu satarum receptorumque in domos, fulmine sola non icitur. Ob has causas equidem crediderim, honorem ei habitum in triumphis potius, quàm quia sufficientum sit cædis hostium & purgatio, ut tradit Massurius. Adeoque in profanis usibus pollui laurum & oleam fas non est, ut ne propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria aræ ue debeant. Laurus quidem manifesto abdicat ignes crepitu, & quadā detestatione, interaneorum etiam uitia & neruorum ligno torquente. Tiberium principem tonante cælo coronari ea solitum ferunt contra fulminum metus. Sunt & circa Diuum Augustum euenta eius digna memoratu. Nanque Liuiæ Drusillæ, quæ postea Augusta matrimonio nui nomen accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiiecit in gremium illasam. Intrepidæque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere aruspices, ramumque eum feri, ac ritè custodiri. Quod factum est in uilla Cæsarium, fluuius Tiberi imposita iuxta nonum lapidem Flaminia uia, quæ ob id uocatur Ad gallinas: mireque sylua prouenit. Ex ea triumphans postea Cæsar, laurum in manu tenuit, coronamque capite gessit: ac deinde Imperatores Cæsares cuncti. Traditūque mos est ramos, quos tenuerunt, ferendi. Et durant syluæ nominibus suis discretæ, fortassis ideo mutatis triumphalibus. Vnius arborum Latina lingua nomen imponitur uiris. Vnius folia distinguuntur appellatione. Lauream enim uocamus. Durat & in urbe impositum loco, quando Loretum in Auentino uocatur, ubi sylua lauri fuit. Eadem purificationibus adhibetur: testatūque sit obiter & ramo eam feri, quoniā dubitare Democritus & Theophrastus, Nunc dicemus syluestrium naturas.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIAE LIBER DECI- MV SSEXTVS.

271

Syluestrium arborum natura.

PROOEMIUM.

OMIFERAE Arbores, quæque mitioribus succis uoluptatem primæ cibis attulerunt, & necessario alimento delicias immiscere docuerunt, siue illæ ultro, siue ab homine didicere blandos saporibus adoptione & connubio, Idque munus etiam feris uolucribusque dedimus, intra prædictas constant. Proximum erat narrare glandiferas quoque, quæ primò uictum mortaliū aluerunt, nutrices inopis ac feræ sortis, ni præuerti cogeret admiratio usu comperta, quanam qualisque esset uita, sine arbore ulla, sine frutice uiuentium.

Gentes sine arbore, & miracula in Septentrionalis regionis arboribus.

CAP. I.

Diximus & in Oriente quidem iuxta Oceanum complures ea in necessitate gentes. Sunt uerò in Septentrione uisæ nobis Cauchorum, qui maiores minoresque appellantur. Vasto ibi meatu, bis dierum noctiūque singularum interuallis, effusus in immensum agitur Oceanus, æternam operiens rerum naturæ controuersiam: dubiūque terræ sit, an parte in maris. Illic misera gens tumulos obtinet altos, aut tribunalia structa manibus ad experimenta altissimi æstus, casis ita impositis: nauigantibus similes, cum integant aquæ circumdata: naufragis uerò, cum recesserint: fugientisque cum mari pisces circa tuguria uenantur. Non pecudem his habere, non lacte ali, ut finitimis, ne cū feris quidē dimicare contingit, omni procul abacto frutice. Vlva & palustri iunco funes nectunt ad prætexenda piscibus retia: captūque manibus lutum uentis magis, quàm sole, siccantes terra cibos, & rigentia Septentrione uiscera sua urunt. Potus iis non nisi ex imbre seruatro scrobibus in uestibulo domus. Et hæ gentes, si uincantur hodie à Po. Ro. seruire se dicunt. Ita est perfectò, multis fortuna parcit in pœnam. Aliud è syluis miraculum: totam reliquam Germaniam replent, adduntque frigori umbras: altissimæ tamen haud procul supra cistis Cauchis, circa duos præcipuè lacus. Litora ipsa obtinent quercus, maxima auaritate nascendi: suffossæque fluctibus, aut propulsæ flatibus, uastas complexu radicum insulas secum auferunt: atque ita libratae stantes nauigant ingentium ramorum armamentis, sæpe territis classibus nostris, cum uelut industria fluctibus agerentur in proras stantium noctu, inopisque remedii illæ, prælium nauale aduersus arbores inirent.

De Hercyniæ syluæ magnitudine..

CAP. II.

In eadem Septentrionali plaga Hercyniæ syluæ roborum uastitas intacta ævis, & congenita mundo, propè immortalis sorte miracula excedit. Ut alia omitantur fide caritura, constat attolli colles occurfantium inter se radicum percussu: aut ubi secuta tellus non sit, arcus ad ramos usque, & ipsos inter se rixantes, curuari portarum patentium modo, ut turmas equitum transmittant.

De glandiferis.

CAP. III.

Glandiferi maximè generis omnes quibus honos apud Romanos perpetuus.

De ciuicæ coronæ, & qui frondea corona donati.

CAP. IIII.

Hinc ciuicæ coronæ, militum uirtutis insigne clarissimū: iam pridē uerò & clementiæ Imperatorum, postquam ciuiliū bellorum profano meritum cœpit uideri ciuem

uem non occidere. Cedunt his murales uallarésque, & aureæ, quanquam pretio antecedentes. Cedunt & rostratæ, quamuis in duobus maximè ad hoc æui celebres: M. Varrone è piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itémque M. Agrippa, tribuente Cæsare è Siculis, quæ & ipsa piratica fuere. Antea rostra nauium tribunali præfixa fori decus erant, ueluti populo Ro. ipsi corona imposita. Postquàm uerò Tribunitiis seditionibus calcari ac pollui cœpere, postquàm uires ex publico in priuatum magis singulisque ciuium quærì, & sacrosancta omnia profana fecere, tum à pedibus eorum subiere in capita ciuium rostra. Dedit hanc Augustus coronâ Agrippæ: sed ciuicam à genere humano accepit ipse. Antiquitus quidem nulla, nisi Deo, dabatur: ob id Homerus cælo tantùm eas & prælio uniuerso tribuit, uirum uerò ne in certamine quidem ulli. Feruntque primum omnium Liberum patrem imposuisse capiti suo ex edera. Postea Deorum honori sacrificantes fumpserunt, uictimis simul coronatis. Nouissimè & in sacris certaminibus usurpatæ, in quibus hodièque non uictori datur, sed patriam ab eo coronari pronuntiatur. Inde natum, ut etiam triumphaturis cōferrentur in templis dicandæ: mox ut & ludis darentur. Longum est, nec instituti operis, disserere quisnâ Romanorū primus acceperit. Neque enim alias nouerant, quàm bellicas. Quod certum est, uni gentium huic plura sunt genera, quàm cunctis. Romulus frondea coronauit Hostum Hostilium, quòd Fidenam primus irrupisset. Auus hic Tulli Hostilii regis fuit. P. Decium patrem, Tribunum militum, frondea donauit exercitus ab eo seruatus, Imperatore Cornelio Cossio c. o. s. Samnitium bello. Ciuica iligna primò fuit, postea magis placuit ex esculo Ioui sacra. Variatùmque & cum quercu est, ac data ubique, quæ fuerat, custodito tantùm honore glandis. Additæ leges arctæ, & ideo superbæ, qualesque conferre libeat cum illa Græcorum summa, quæ sub ipso Ioue datur, cuique muros patria gaudens rumpit: Ciuem seruare, hostem occidere: Vtque eum locum, in quo sit actum, hostis obtineat eo die: Vtque seruatus fateatur: aliàs testes nil profunt: Vt ciuis fuerit. Auxilia, quamuis rege seruato, decus id non dant: Nec crescit honos idem Imperatore conseruato, quoniam conditores in quocunque ciue summum esse uoluerunt. Accepta licet uti perpetuò. Ludos ineunti semper assurgi etiam ab Senatu, in more est. Sedendi ius in proximo Senatui. Vacatio munerum omnium ipsi, patrique, & auo paterno. Quatuordecim eas accepit Siccus Dentatus, ut retulimus suo loco: sex Capitolinus. Is quidem & de duce Seruilio. Africanus de patre accipere noluit apud Trebiam. O mores æternos qui tanta opera honore solo donauerint: & cum reliquis coronas auro cōmendarent, salutem ciuis in pretio esse noluerint: clara professione, seruari quidem hominem nefas esse luci causa.

De glande, genera XIII

CAP. V.

Glandes opes esse nunc quoque multarum gentium, etiam pace gaudentium, constat. Nec non & inopia frugum arefactis molitur farina, spissaturque in panis ulum. Quin & hodièque per Hispanias, secundis mensis glans inseritur. Dulcior eadem in cinere tosta. Cautum est præterea lege XII. tabularum, ut glandem in alienum fundum proci dentem liceret colligere. Genera earum multa. Distant fructu situ, sexu, sapore. Nanque alia fagæ glandi figura, alia quernæ, & alia ilignæ: atque inter se quoque generum singulorum differentia. Præterea sunt aliquæ syluestres, aliæ placidiores, quæ culta obtinēt. Iam etiam in montosis planisque distant: sicut & sexu mares ac fœminæ. Item sapore. Dulcissima omnium fagi, ut qua obfessos etiam homines durasse in oppido Chio, tradat Cornelius Alexander. Genera distinguere non datur nominibus, quæ sunt alia alibi. Quippe cū robur quercumque uulgò nasci uideamus, esculum non ubique. Quartam uerò generis eiusdem, quæ cerrus uocatur, ne Italiæ quidem maiore ex parte notam esse. Distingue mus ergo proprietate naturæque: & ubi res coget, etiam Græcis nominibus.

De fagina glande, & reliquis glandibus, & carbone,
& pasto porcorum.

CAP. VI.

Fagi glans nucleis similis, triangula cute includitur. Folium tenue, ac leuissimū, populo simile, celerrimè flauescens: & media parte plerunque gignens, supernè paruatam

baccam uiridem, cacumine aculeatam. Fagi glans muribus gratissima est, & ideo animalis eius unà prouentus. Glires quoque faginat. Expetitur & turdis. Arborum fertilitas omnium fere alternat, sed maximè fagi. Glandem, quæ propriè intelligit, ferunt robur, quercus, esculus, cerrus, ilex, suber. Continentur hispido calyce, per genera plus minus curem complectente. Folia præter ilicem grauiora, carnosiora, procera, sinuosa lateribus, nec, dum cadunt, flauescunt, ut fagi, pro differentia generum breuiora, uel longiora. Illicis duo genera. Ex iis in Italia folio non multum ab oleis distant, similesque à quibusdam Græcis dictæ, in prouinciis aquifolia. Illicis glans utriusque breuior & gracilior, quam Home rus acylon appellat, eoque nomine à glande distinguit. Masculas illices negant ferre.

10 Glans optima in quercu atque grandissima, mox esculo: nam roboris parua: cerro tristis, horrida, echinato calyce, ceu castaneæ. Sed & in querna alia dulcior, molliorque foemina, maris spissior. Maximè autem probantur latifolia ex argumento dictæ. Distant autem inter se magnitudine, & cutis tenuitate. Item quoddam aliis subest tunica rubigine scabra, aliis protinus candidum corpus. Probatur & ea, cuius in balano utrinque ex longitudine extrema lapidescit duritia: melior, cui in cortice, quam cui in corpore, utrinque non nisi mari. Præterea aliis ouata, aliis rotunda, aliis acutior figura. Sicut & colos nigrior, candidiorque, qui præfertur. Amaritudo in extremitatibus, mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas proceritatisque differentiam habet. In ipsis uero arboribus, quæ maximam fert, hemeris uocatur, breuior, & in orbem comosa, alarumque ramorum crebro cauata. Fortius lignum quercus habet & incorruptius: ramosa & ipsa, procerior tamen & crassior caudice. Excelissima autem ægilops, incultis amica. Ab hac proxima latifolia proceritas, sed minus utilis ædificiis: atque carbone dotata, uitis obnoxia est. Quamobrem solida utuntur carboni, ærariorum tantum officinis compendio: quoniam desinente statu protinus, emoriens, sapius recoquitur: cæterò plurimis scintillis. Idè è nouellis melior. Acerui confertis talis recentibus luto caminantur: accensaque strue contis pungitur durefcens calyx, atque ita sudorem emittit. Pessima & carboni & materiæ haliphleos dicta, cui crassissimus cortex atque caudex, & plerumque cauus fungosusque. Nec alia putrescit ex hoc genere, etiam cum uiuit. Quin & fulmine sapissimè igitur, quamuis altitudine non excel latideo ligno eius nec ad sacrificia uti fas habetur. Eidem raro glans, & cum tulit, amara,

30 quam præter sues nullum attingat animal: ac ne ea quidem, si aliud pabulum habeant. Hoc quoque inter reliqua neglectæ religionis est, quod emortuo carbone sacrificatur. Glans fagea suam hilarem facit carnem coquibilem ac leuem & utilem stomacho: iligna suam angustam, nitidam, strigosam, ponderosam: querna diffusam & grauissimam, & ipsa glandium æquè dulcissima. Proximam huic cerream tradit Nigidius, nec ex aliis sordidior carnem, sed duram. Iligna tentari sues, nisi paulatim detur. Hanc nouissimam cadere. Fungosam carnem fieri esculo, robore, subere. Quæ glandem ferunt, omnes & gallam, alternisque annis glandem. Sed gallam hemeris optimam, & coriis perficiendis aptissimam. Similem huic latifolia, sed leuiorem, multoque minus probatam. Fert & nigram. Duo enim genera sunt. Hæc tingendis utilior.

40 De galla, & quam multa præter glandem eadem ferant arbores.

C A P. VII.

Nascitur autem galla sole de Geminis exeunte, erumpens noctu semper uniuersa. Crescit uno die candidior. Et si æstu excepta est, arefcit protinus, neque ad iustum incrementum peruenit: hoc est, ut nucleum fabæ magnitudine habeat. Nigra diutius ui ret, crescitque ut interdum mali compleat magnitudinem. Optima Comagena, deterri ma ex robore. Signum eius, quod cauernæ translucent. Robur, præter fructum, plurima & alia gignit. Nanq; fert & gallæ utrunq; genus, & quædam ueluti mora, ni distarent ari da duritie, plerunq; tauri caput imitantia, quibus fructus inest nucleis oliuæ similis. Nas cuntur in eo & pilulæ, nucibus non absimiles, intus habentes floccos molles, lucernarum

50 luminibus aptos. Nam & sine oleo flagrant, sicuti galla nigra. Fert & aliam inutilem pilu lam cum capillo, uerno tamen tempore melligeni succi. Gignunt & alæ ramorum eius

† solidior

pilulas, corpore, non pediculo, adhærentes, candicantes umbilicis. Cætera nigra varietate dispersa. Media cocci colorem habent. Apertis amara inanitas est. Aliquando & pumices gignit, necnon & è foliis conuolutas pilulas: & in folio rubente aquosos nucleos candicantes & translucidos, quàm diu molles sint, in quibus & culices nascuntur: maturescunt in modum gallæ.

De cactrye, & cocco grano, & agarico, & subere.

C A P. V I I I.

FERUNT robora & cactryn: ita uocatur pilula in medicina urendi uim habens. Gignitur & in abiete, larice, picea, tilia, nuce, platano, postquàm folia cecidere, hyeme durans. Continet narcium pineis similem. Is crescit hyeme, aperitur uere pilula tota. Cadit, cum folia cæperint crescere. Tam multifera sunt, & tot res præter glandem pariunt robora. Sed & boletos suillósque, gulæ nouissima irritamenta, quæ circa radices gignuntur: quercus probatissimos, robur autem & cupressus, & pinus, noxios. Robora ferunt & uiscum, & mella, ut author est Hesiodus. Constatque, rores melleos è cælo, ut diximus, cadentes, non aliis magis insidere frondibus. Cremati quoque roboris cinerem nitrosum esse certum est. Omnes tamen has eius dotes ilex solo prouocat cocco. Granum hoc, primòque ceu scapus fruticis parua aquifolia ilicis: cusculium uocant: pensionem alteram tributi pauperibus Hispaniæ donat. Vsum eius gratiorem in conchyli mentione tradidimus. Gignitur & in Galatia, Africa, Pisidia, Cilicia, pessimum in Sardinia. Galliarum glandifera maximè arbores agaricum ferunt. Est autem fungus candidus, odoratus, antidotis efficax, in summis arboribus nascens, nocte relucens. Signum hoc eius, quo in tenebris decerpitur. E glandiferis sola quæ uocatur ægilops, fert panos arentes, muscoso uillo canos, non in cortice modò, uerum & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, ut diximus inter unguenta. Suberi minima arbor, glans pessima, rara, cortex tantum in fructu præcrassus ac renascens, atque etiam in denos pedes undique explanatus. Vsum eius ancoralibus maximè nauium, piscantiumque tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hyberno scæminarum calceatu. Quamobrem non infacetè Græci corticis arborem appellant. Sunt & qui scæminam ilicem uocent: atque ubi non nascitur ilex, pro ea subere utantur, in carpentariis præcipuè fabricis, ut circa Elin & Lacedæmonem. Nec in Italia tota nascitur, aut in Gallia omnino.

Quarum sint in usu cortices.

C A P. I X.

Cortex & fagus, tilia, abieti, piceæ, in magno usu agrestium. Vasa, corbèsque, ac potentiora quadam melleibus conuehendis uindemiis faciunt, atque prætexta turgiorum. Scribit in recenti ad duces explorator, incidens literas à succo. Necnon in quodam usu sacrorum religiosus est fagi cortex. Sed non durat arbor ipsa.

De scandulis, & pinu, pinaestro, abiete, picea, larice, tæda, taxo.

C A P. X.

SCANDULÆ è robore aptissimæ, mox è glandiferis aliis, fagòque: facillimæ ex omnibus quæ resinam ferunt, sed minimè durant, præterquam è pino. Scandula contedam fuisse Romam, ad Pyrrhi usque bellum annis quadringentis Lxx. Cornelius Nepos author est. Sylvarum certè distinguebatur insignibus, Fagutali Ioui etiam nunc, ubi lucus fageus fuit, porta querquetulana, colle in quem uimina petebantur, totque lucis, quibusdam & geminis. Q. Horrensus Dictator, cum plebs secessisset in Ianiculum, legem esculero tulit, ut quod ea iussisset, omnes Quirites teneret. Peregrinæ tunc uidebantur, quoniam non erant suburbanæ, pinus atque abies, omnesque quæ picem gignunt, de quibus nunc dicemus, simul ut tota condiendi uina origo cognoscatur. Quædam ferunt in Asia, aut Oriente, è prædictis picem. In Europa sex genera cognatarum arborum ferunt. Ex iis pinus atque pinaester folium habent capillamenti modo prætenue, longumque, & mucrone aculeatum. Pinus fert minimum resinæ, interdum & nucibus ipsis, de quibus dictum est, uix ut adscribatur generi. Pinaester nihil aliud est, quàm pinus syluestris, mira altitudine, & à medio ramosa, sicut pinus in uertice. Copiosiore dat hæc resinam, quo dicemus modo. Gignitur & in planis. Easdem arbores alio nomine esse per oram Italiæ, quos

tribulos

oram Italiæ, quos tibulos uocant, plerique arbitrantur, sed graciles succinctioresque, & enodes, liburnicarum ad usus, penè sine resina. Picea montes amat atque frigora: feralis arbor, & funebri indicio ad fores posita, ac rogis uiuens: iam tamen & in domos recepta, tonsilli facilitate. Hæc plurimam resinam fundit, interueniente candida gemma, tam simili thuris, ut mista uisu discerni non queat: unde fraus Seplassiæ. Omnibus his generibus folia breui feta & crassiore durâq; ceu cupressis. Ficeæ rami penè statim ab radice modici, uelut brachia, lateribus in hærent. Similiter abieti expetita nauigiis. Situs in excelsio montium, ceu maria fugerit: nec forma alia. Materies uerò præcipua trabibus, & plurimis uitæ operibus. Resina ei uitium, unde fructus unus piceæ: exiguumq; sudat aliquando contractu folis. E diuerso materies, quæ abieti pulcherrima, piceæ ad fililes scandulas, cupâsq; & pauca alia secamenta. Quinto generi situs idem, eadem facies: larix uocatur. Materies præstantior longè, incorrupta uis, emori cõtumax, rubens præterea, & odore acrior. Pluſculum huic erumpit liquoris, melleo colore, atque lentiore, nunquàm durescentis. Sextum genus est teda propriè dicta, abundantior succo, quàm reliqua, parciore liquidiórque quàm picea, flammis ac lumini sacrorum etiam grata. Hæc, mares duntaxat, ferunt & eam, quàm Græci sycen uocant, odoris grauissimi. Laricis morbus est, ut teda fiat. Omnia autem hæc genera accensa, fuligine immodica, carbonem repenè expuunt cum eruptionis crepitu, ei aculanturq; longè: excepta larice, quæ nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo ignis ui consumitur, quàm lapides. Omnia ea perpetuò uiuent, nec facile discernuntur in fronde, etiam à peritis. Tanta natalium mistura est: sed picea minus alta, quàm larix. Illa crassior, leuiórque cortice, folio uillosior, pinguior, & densior, molliórque flexu. At piceæ rariora sicciorâque folia, & tenuiora, ac magis argentia: totâque horridior est, & persufa resina. Lignum abietis similis. Larix uſtis radicibus non repullulat, picea repullulat, ut in Lesbo accidit, incenso nemore Pyrrhæo. Alia etiamnum generibus ipsis in sexu differentia. Mas breuior & durior: scemina procerior, pinguioribus foliis & simplicibus, atque non rigentibus. Lignum maribus durum, & in fabili opere contortum: scemina mollius, publico discrimine in securibus. Hæc in quocunq; genere deprehendunt marem: quippe respuuntur, & fragosius sidunt, ægrius reuelluntur. Ipsa materies retorrida, & nigrior maribus radix. Circa Idam in Troade & alia differentia est, 30 montanæ maritimæq;. Nam in Macedonia & Arcadia, circâque Elin permutant nomina: nec constat authoribus, quod cuique generi attribuant: nos ista Romano discernimus iudicio. Abies è cunctis amplissima est, & scemina etiam prolixior: materie mollior utiliórque, arbore rotundior, folio pinnato densa, ut imbres non transmittat, atq; hilarior in totum. E ramis generum horum particularum modo nucamenta squammatim compacta dependent, præterquam larici. Hæc abietis masculæ, primori parte nucleos habent, non item scemina. Piceæ uerò totis paniculis, minoribus gracilioribûsq; minimos ac nigros. Propter quod Græci phthiophoron eam appellant. In eadem nucamenta compressiora maribus sunt, ac minus resina roſcida. Similis his etiamnum aspectu est, ne quid præteatur, taxus, minus uiuens, gracilisque & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola baccifera. Mas noxio fructu. Lethale quippe baccis, in Hispania præcipuè, uenenum inest. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia facta, mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius smilacem à Græcis uocari dixit: & esse in Arcadia tam præsentis ueneni, ut qui obdormiant sub eâ, cibumue capiant, moriantur. Sunt qui & toxica hinc appellata dicant uenena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tingantur. Repertum, innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus æreus adigatur.

Quibus modis fiant genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de spissa pice quomodo fiat, & quibus modis resina coquatur.

C A P.

X I.

PIX liquida in Europa è teda coquitur, naualibus muniendis, multosque alios ad usus. Lignum eius concisum, furnis undique igni extrâ circumdato, feruet: primus sudor 50 aquæ modo fluit canali: hoc in Syria cedrium uocatur, cui tanta uis est, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum eo persufa seruentur. Sequens liquor, crassior iam, pi-

cem fundit. Hæc rursus in cortinas areas coniecta, aceto spissatur : & coagulata Brutæ cognomen accipit, doliis duntaxat uasisque cæteris utilis, lentore ab alia pice differens : item colore rutilante, & quoddam pinguior est. E teda omnia illa fiunt. E picea resina, feruentibus cocta lapidibus, in alueis ualidi roboris : aut si aluei non sint, struis congerie, uelut in carbonis ulu. Hæc in uinum additur, farinæ modo tusa, nigrior colore. Eadem resina si cum aqua leuius decoquatur coleturque, rufo colore lentescit, ac stillatitia uocatur. Saponuntur autem in id ferè uitia resinæ corticæque. Alia temperies ad crapulam. Namque flos crudus resinæ, cum multa assula tenui breuique auulsus, conciditur ad cribri minuta : deinde feruenti aqua, donec coquatur, perfunditur. Huius expressum pingue, præcipua resina fit, atque rara, nec nisi paucis in locis Subalpinæ Italiæ, conueniens medicis. Resinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt. Alii utilius putant sine aqua coquere lento igne tota die, utique uase æris albi. Item terebinthinam in sartagine referuenti, hanc cæteris præferentes. Proxima ex lentisco.

De zopissâ, & sapio, & quarum arborum materia in pretio.

C A P.

X I I.

Non omittendum, apud eosdem zopissam uocari derasam nauibus maritimis picem cum cera, nihil non experiente uita, multò efficaciorē ad omnia, quibus pices resinæque profunt, uidelicet adiecto salis callo. Aperitur picea è parte solari, non plaga, sed uulnere ablatis corticis, cum plurimum bipedali hiatus, ut à terra cubito cum minimum absit. Nec corpori ipsi parcitur, ut in cæteris, quoniam assula in fructu est. Verum hæc terræ proxima laudatur : altior amaritudinem affert. Postea humor omnis è tota confluuit in hulus. Item in teda. Cum id manare desiit, simili modo ex alia parte aperitur, ac deinde alia. Postea tota arbor succiditur, & medulla eius uritur. Sic & in Syria terebintho detrahunt cortices, ibi quidem & è ramis ac radicibus, cum resina damnetur ex his paribus. In Macedonia laricem masculam urunt, feminæ radices tantum. Theopompus scripsit, in Apolloniatarum agro picem fossilem, non deteriorem Macedonica, inueniri. Pix optima ubique ex apricis Aquilonis situ. Ex opacis horridior, uirulusque præferens. Frigida hyeme deterior, ac minus copiosa, & decolor. Quidam arbitrantur in montosis copia præstantiorem ac colore, & dulciorem fieri, odorem quoque gratiorem, dum resina sit : decoctam autem minus picis reddere, quoniam in serum abeat : tenuioresque esse ipsas arbores, quam in planis : sed has & illas serenitate steriliiores. Fructum quædam proximo anno ab incisu largiuntur, aliæ secundo, quædam tertio. Expletur autem plaga resina, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore non coit. Inter hæc genera proprium quidam fecere sapium, quoniam ex cognatione earum feritur, qualis dicta est in nucleis. Eiusque arboris imas partes tedas uocant, cum sit illa arbor nisi aliud, quam picea, feritate paulum mitigata satu : sapinus autem materies cæsarum è genere fiat, sicuti docebimus.

De fraxino, genera eius quatuor.

C A P.

X I I I.

Materiæ enim causa reliquas arbores natura genuit, copiosissimamque fraxinum. Proceræ hæc ac teres, pennata & ipsa folio multumque Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata. Materies est ad plurima utilis. Ea quidem, quæ sit in Ida Troadis, intantum citro similis, ut ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere : longam, enodem : alteram, breuem, duriorē fusciorēque, laureis foliis. Bumeliam uocant in Macedonia amplissimam lentissimamque. Alii situ diuisere. Campestem enim esse crispam, montanam spissam. Folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua, Græci prodidere. In Italia nec iumentis nocent. Contra serpentes uerò succo expresso ad potum, & imposita hulceribus, opifera, ac nihil æquè reperiuntur. Tantâque est uis, ut ne matutinas quidem, occidentesue umbras quam sunt longissimæ, serpens arboris eius attingat, adeo ipsam procul fugiat. Experti prodimus : si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius, quam in fraxinum fugere serpentē. Mira naturæ benignitas, prius quam hæc prodeant, florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.

De

De tilia, genera duo.

C A P. X I I I.

IN tilia mas & foemina differunt omni modo. Nanq; & materies maris dura, ruffiorque ac nodosa, & odorator. Cortex quoq; crassior, ac detractus inflexibilis. Nec semen fert aut florem, ut foemina, quæ crassior arbore, materie candida præcellensque est. Mirum in hac arbore, fructum à nullo animalium attingi: foliorum corticisq; succum esse dulcem. Inter corticem ac lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus uincula tiliae uocantur: tenuissimæ earum Philyræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorumq; honore. Materies terebinthem non sentit, proceritate perquam modica, uerum utilis.

De aceris generibus x.

C A P. X V.

ACer eiusdem ferè amplitudinis, operum elegantia ac subtilitate cedro secundum. Plura eius genera. Album quod præcipui candoris, uocatur Gallicum, in Transpadana Italia, trântique Alpes nascens. Alterum genus crispo macularum discursu, qui cum excellentior fuit, à similitudine caudæ pauonum nomen accepit, in Istria Rhætiaque præcipuum. E uiliori genere crassiuenum uocatur. Græci situ discernunt. Campestre enim candidum esse, nec crispum, quod glinon uocant: montanum uerò crispus duriusque, etiamnum è mascula crispus ad lautiora opera. Tertium genus zygiæ, rubentem, fissili ligno, cortice liuido, & scabro. Hoc alii generis proprii esse malunt, & Latine carpinum appellant.

De brusco, mollusco, & staphylodendro, & buxo genera tria.

C A P. X V I.

Plcherrimum uerò est bruscum, multoq; excellentius etiamnum molluscum. Tuber utrunq; arboris eius: bruscum intortius crispum: molluscum simplicius sparsum. Et si magnitudinem mensurarum caperet, haud dubiè præferretur citro. Nunc intra pugillares lectorumq; silicios aut laminas raro usu spectatur. E brusco fiunt & mensæ nigrescentes. Reperitur & in alno tuber: tantò deterius, quanto ab acere alnus ipsa distat. Aceris mares prius florent. Etiamnum in siccis natæ præferuntur aquaticis, sicut & fraxini. Est & trans Alpes arbor, simillima aceri albo materia, quæ uocatur staphylodendron. Fert siliquas, & in iis nucleos sapore nucis auellanæ. In primis uerò materies honorata buxo est, raro crispicanti, nec nisi radice: cæterò lenis quies materiæ, silentio quodam & duritie ac pallore commendabilis: in ipsa uerò arbore topiario opere. Tria eius genera: Gallicum, quod in metas emittitur, amplitudinemq; proceriorem. Oleastrum in omni usu damnatum, grauem præfert odorem. Tertium genus nostrate uocant: syluestre, ut credo, mitigatum fatui: diffusius, & densitate parietum uiuens semper ac consile. Buxus Pyrenæis, ac Cytoriis montibus plurima, & Berecynthio tractu: crassissima in Corsica, flore non spernendo: quæ causa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuisum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, sed breuis. Amat frigida, aprica. In igni quoque duritia, quæ ferro, nec flamma, nec carbone utili.

De ulmo, genera quatuor.

C A P. X V I I.

INter has atque frugifera, materie uitiumq; amicitia, accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere: montosam, quæ sit amplior: campestrem, quæ fruticosa. Italia Atinias uocat excelsissimas, & ex iis siccanas præfert, quæ non sint riguæ. Alterum genus Gallicas. Tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem pediculo numerosiore. Quartum syluestre. Atiniae non ferunt samara: ita uocatur ulmi semen: omnèq; radicum plantis proeniunt, reliquæ semine.

De arborum natura per situs.

C A P. X V I I I.

NVnc celeberrimis arborum dictis, quædam in uniuersum de cunctis indicanda sunt. Montes amant cedrus, larix, tæda, & cætera è quibus resina gignitur. Item aquifolia, buxus, ilex, iuniperus, terebinthus, populus, ornus, cornus, carpinus. Est & in Apennino frutex qui uocatur cotinus, ad lineamenta modo, conchylii colore insignis. Montes & ualles diligit abies, robur, castanæ, tilia, ilex, cornus. Aquosis montibus gaudent acer, fraxinus, sorbus, tilia, cerasus. Non temere in montibus uisæ sunt prunus, Punicæ, oleastri, iu-

glans, morus, sambuci. Descendunt & in plana, cornus, corylus, quercus, ornus, acer, fraxinus, fagus, carpinus. Subeunt & in montosa, ulmus, malus, pyrus, laurus, myrtus, sanguinei fructus, ilex, tingendūq; uestibus nascentes genistæ. Gaudet frigidis forbus, & magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atq; tenuitate, terribilis magistratum uirgis. Eadem circulis flexilis, item corbium sportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt. In eisdem situs comitatur & spina, nuptiarum facibus auspicatissima, quoniam inde fecerint pastores qui rapuerunt Sabinas, ut auctor est Massurius. Nunc facibus carpinus & corylus familiarissimæ. Aquas odere cupressi, iuglandes, castaneæ, laburnum. Alpina & hæc arbor, nec uulgò nota, dura ac candida materie, cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Odit & quæ appellatur lous barba, in opere topiario tonsilis, & in rotunditatem spissa, argenteo folio. Non nisi in aquis proueniunt salices, alni, populi, filer, ligustra tesseri utilissima. Item uaccinia, Italiæ in aucupiiis lata: Galliæ uerò etiam purpurea, tingendi causa ad seruitiorum uestes. Quæcunque communia sunt montibus planisque, maiora sunt, aspectuque pulchriora in campatribus, meliora materie crispioraque in montibus, exceptis malis, pyrisque.

Diuisio generum.

C A P. X I X.

PRaterea arborum alii decidunt folia: alia sempiterna coma uirent. Quam differentiam antecedit necesse est prior. Sunt enim arborum quædam omnino syluestres, quædam urbaniores: quas his placet nominibus distinguere. Ergo mites, quæ fructu, aut aliqua dote umbrarum officio humanius iuuant, non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia non decidant, & de rhododendro.

C A P. XX.

HArum generi non decidunt, oleæ, lauro, palmæ, myrto, cupressi, pinis, edera, rhododendro. Et quamuis herba dicatur Sabina rhododendron, ut nomine apparet, à Græcis uenit. Alii nerion uocarunt, alii rhododaphnen, sempiternum fronde, rosæ similitudine caulibus fruticosum. Iumentis caprisq; & quibus uenenum est. Idem homini contra serpentium uenena remedio.

Item quibus folia non decidant, & quibus non omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum.

C A P. XXI.

Syluestrium generis folia non decidunt abieti, larici, pinaestro, iunipero, cedro, terebintho, buxo, ilici, aquifolio, suberi, taxo, tamarici. Inter utraque genera sunt adrachne in Græcia, & ubique unedo. Reliqua enim folia decidunt his, præterquam in cacuminibus. Non decidunt autem & in fruticum genere cuidam rubo, & calamo. In Thurino agro, ubi Sybaris fuit, ex ipsa urbe prospiciebatur quercus una, nunquam folia dimittens, nec ante mediam ætatem germinans. Idque mirum est, Græcis authoribus proditum, apud nos postea sileri. Nam locorum tanta uis est, Græcis authoribus proditum, apud nos postea sileri. Nam locorum tanta uis est, ut circa Memphim Aegypti, & in Elephantine Thebaidis nulli arbori decidant, ne uitis quidem.

De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum varij colores.

C A P. XXII.

CAeteræ omnes extra prædictas (etenim enumerare longum est) folia deperdunt: obseruatūque non arescere, nisi tenuia, & lata, & mollia. Quæ uerò non decidant, callo crassa & angusta esse. Falsa definitio est, non decidere his, quarum succus pinguior sit. Quis enim potest in ilice intelligere? Decidere Timæus Mathematicus sole Scorpionem transeunte, sideris ui, quodam ueneno aeris, putat. Cur ergo non eadem causa aduersum omnes polleat, iure miremur. Cadunt plurimis autumnō. Quædam tardius amittunt, atque in hyemes prorogant moras. Nec interest maturius germinasse, utpote cum quædam primæ germinent, & inter nouissimas nudentur: ut amygdalæ, fraxini, sambuci. Morus autem nouissimè germinat, cum primis folia dimittit. Magna & in hoc uis soli. Prius decidunt in siccis macrisque, & uetustæ prius arbori: multis etiam, antequàm maturescat fructus. In serotina ficu, & hyberna pyro, & malo granato est pomum tantum aspic in matre. Neque his autem, quæ semper retinent comas, eadem folia durant: sed subnascentibus aliis,

aliis, tum arescunt uetera : quod euenit circa solstitium. Maximè foliorum unitas in suo cuique genere permanet , præterquam populo , ederæ , crotoni , quam & cici diximus uocari.

De populo tria genera, & quorum foliorum figura mutetur.

C A P. X X I I I.

POpuli tria genera, alba, nigra, & quæ Libyca appellatur, minima folio, ac nigerrima, fungisque enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, supernè candicans , inferiore parte uiridi. Huic nigra, ut crotoni, folia in iuuenta circinata rotunditatis sunt : uetustiora in angulos exeunt. Econtrario ederæ angulosa rotundantur. Populorū foliis grandissima lanugo. Euolat candida (tradita folio numerosiore candida) ut iulus. Folia granatis & amygdalis rubentia. Mirum in primis id, quòd ultimo tilæque, & oleæ , & populo albæ, & falici euenit. Circumaguntur enim folia earum post solstitium. Nec alio argumento certius intelligitur sidus confectum.

Quæ folia versentur omnibus annis, quæ foliorum è palmis cura & usus, & foliorum mirabilia.

C A P. X X I I I I.

ESt & publica omnium foliorum in ipsi differētia. Nanque pars inferior à terra herbido uiret colore. Ab eadem læuiores, neruos callūmq; & articulos in superiore habent parte: incisuras uerò subter, ut manus humana. Oleæ supernè candidiora , & minus læuia: item ederæ. Sed omnium folia quotidie ad solem oscitant , interiores partes tepesceri uolentia. Superior pars omniū lanuginem quantulancunque habet, quæ in aliis gentium lana est. In Oriente funes ualidos è palmæ foliis fieri dictum est, eosque in humore utiliores esse. Et apud nos ferè palmis à messe decerpuntur. Ex his meliora, quæ sese non diuiserint. Siccantur sub tecto quaternis diebus: mox in sole expanduntur, & noctibus relicta, donec candore inarescant, postea in opera finduntur. Latissima fico, uiti, platano: angusta myrto, Punica, oleæ: capillata pino, cedro: aculeata aquifolio, & ilicum generi: nam iunipero spina pro folio est: carnosà cupresso, tamarici: crassissima alno: longa harundini, falici, palmæ etiam duplicia: circinata pyro, mucronata malo, angulosa ederæ, diuisa platano: infecta pectinum modo piceæ, abietis: sinuosa toto ambitu robori: spinosa cute, rubo. Mordacia sunt quibusdam, ut urticis. Pungentia pino, piceæ, abietis, larici, cedro, aquifolii. Pediculo breui oleæ, & ilici: lōgo uitibus: tremulo populus, & iisdem folis inter se crepitantia. Iam & in pomo ipso, mali quodam in genere, parua mediis emicāt folia, interim & gemina. Præterea aliis circa ramos, aliis & in cacumine ramorum , robori & in caudice ipso. Iam densa, ac rara: semperque lata rariora. Disposita myrto, concava buxo, inordinata pomis. Plura eodem pediculo exeuntia malis pyrisque. Ramulosaulmo, & cytiso. Quibus adicit Cato decidua, populea quernaque, animalibus iubens dari non perarida: bubus quidem & ficulnea, ilignaque & ederacea. Dantur & ex harundine, ac lauro. Decidunt sorbo uniuersa, cæteris paulatim. Et de foliis hætenus.

De ordine naturæ in satis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreat.

C A P. X X V.

ORdo autem naturæ annuus ita se habet. Primus est conceptus, flare incipiente uento Fauonio circiter ferè VI. Idus Feb. Hoc enim maritantur uiuescentia è terra, quo etiam equæ in Hispania, ut diximus. Hic est genitalis spiritus mundi , à fouendo dictus, ut quidam existimauere. Flat ab Occasu æquinoctiali , uer inchoans. Catulitionem rustici uocant, gestiente natura semina accipere, eoque animam inferente omnibus satis. Concipiunt uariis diebus, & pro sua quæque natura. Alia protinus, ut animalia : tardius aliqua, & diutius grauida partus gerunt: quod germinatio ideo uocatur. Pariunt uerò cū florent, flosque ille ruptis constat utriculis. Educatio in pomo est: hoc & germinatio. Arborum flos est pleni ueris indicium, & anni renascentis, flos gaudium arborum. Tunc se nouas, aliâque quàm sunt, ostendunt: tunc uariis colorum picturis in certamen usque luxuriant. Sed hoc negatur plerisque. Non enim omnes florent , & sunt tristes quædam, quæque non sentiant gaudia annorum. Nam neque ilex, picea, larix, pinus, ullo flore ex-

hilarantur, natalisue pomorum recursus annuos uersicolori nuntio promittunt: nec fici atque caprifici. Protinus enim fructum flores gignunt. In ficis mirabiles sunt & abortus, qui nunquam maturefcent. Nec iuniperi florent. Quidam earum duo genera tradunt: alteram florere, nec ferre: quæ uerò non floreat, ferre protinus baccis lubnascentibus, quæ biennio hæreant. Sed id falsum: omnibusque iis dura facies semper. Sic & hominum multis fortuna sine flore est. Omnes autem germinant, etiam quæ non florent, magna & locorum differentia. Quippe cum ex eodem genere quæ sunt in palustribus, priora germinant: mox campestria, nouissima in syluis. Per se autem tardius pyri syluestres, quam cætera. Primo Fauonio germinat cornus, proximè laurus, pauloque ante æquinoctium tilia, acer. Inter primas uerò populus, ulmus, salix, alnus, nuces. Festinat & platanus. Cæteræ uere cæpturo, aquifolium, terebinthus, paliurus, castanea, glandes. Serotino autem germine malus, tardissimo suber. Quibusdam germinatur germinatio, nimia soli ubertate, aut inuitantis cæli uoluptate: quod magis in herbis segetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elassescit. Sunt aliæ naturales quibusdam, præterque uernas, quæ suis constant sideribus, quorum ratio aptius reddetur tertio ab hoc uolumine. Hyberna Aquilæ exortu, æstiuæ Canis ortu, tertia Arcturi. Has duas quidam omnibus arboribus communes putant: sentiri autem maximè in fico, uite, Punicis: causam afferentes, quoniam in Thessalia Macedoniæque plurima tum ficus exeat. Maximè tamen in Aegypto appareret hæc ratio. Et reliquæ quidem arbores, ut primum cœpere, continuant germinationem. Robur, & abies, & larix intermittunt tripartitò, ac terna germina edunt: ideo & inter squamas corticum spargunt: quod omnibus arboribus in germinatione euenit, quoniam prægnantium rumpitur cortex. Est autem prima earum incipiente uere, circiter x. diebus. Iterum germinant transeunte Geminos sole. Sic fit, ut prima cacumina impelli secutis appareat, geniculato incremento. Tertia est earundem ad solstitium breuissima, nec diutius septenis diebus. Clarèque & tunc cernitur excrefcentium cacuminum articulatio. Vitis sola bis parturit, cum primum emittit uiam, iterum cum digerit. Eorum quæ non florent, partus tantum est, & maturitas. Quædam statim in germinatione florent, properantque in eo, sed maturefcent tardè, ut uites. Serotino quædam germinatu florent, maturantque celeriter, sicuti morus, quæ nouissima urbanarum germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum. Sed cum cœpit, intantum uniuersa germinatio erumpit, ut una nocte peragat etiam cum strepitu. Ex his, quæ hyeme Aquila exoriente (ut diximus) concipiunt, floret prima omnium amygdala mense Ianuario: Martio uerò pomum maturat. Ab ea proximè florent Armeniaca, dein tuberes, & præcoces: illæ peregrinæ, hæc coactæ. Ordine autem naturæ, syluestrium primæ sambucus, cui medulla plurima: & cui nulla, cornus mascula: urbanarum malus, paruoque post, ut simul uideri possit, pyrus, & cerasus, & prunus. Sequitur laurus, illamque cupressus: dein Punica, fici. At uites & oleæ florentibus iam iis germinant. Concipiunt Vergiliarum exortu. Hoc sidus illarum est. Floret autem solstitio uitis, & quæ paulò serius incipit, olea. Desflorescunt omnia septenis diebus, non celerius: quædam tardius, sed nulla pluribus bis septenis. Omnia & intra v. i. i. Idus Iulii, Etesiarum præcurfu. Nec statim fructus sequitur in aliquibus.

De cornu, & quo tempore quæ ferant, & quæ fructum non ferant, & quæ infelices existimantur, & quæ facillimè fructum perdunt, & quibus fructus, antequam solum, nascantur.

C A P. XXVI.

Cornus enim circa solstitia reddit primò candidum, postea sanguineum. Ex eo genere foemina post autumnum fert baccas acerbæ, & ingustabiles cunctis animantibus: ligno quoque fungosa & inuicilis, cum mas è fortissimis quoque sit: tanta differentia ab eodem genere fit. Sed & terebinthus messibus reddit semen, & acer, & fraxinus: nuces, & mala, & pyra, præterquàm hyberna aut præcocia, autumno. Glandifera serius etiamnum, Vergiliarum occasu: esculus tantum, autumno. Incipiente autem hyeme quædam genera mali pyrique, & suber. Abies flores croci colore circa solstitium, semen reddit

reddit post Vergiliarum occasum. Pinus autem & picea præueniunt germinatione xv. ferè diebus. Semen uerò post Vergilias & ipsæ reddunt. Citreæ & iuniperus & ilex an- niferæ habentur, nouissque fructus in his cum annotino pendet. In maxima tamen ad- miratione pinus est. Habet fructum maturefcentem : habet proximo anno ad maturita- tem uenturum, ac deinde tertio. Nec ulla arborum audius se promittit. Quo mense ex ea nux decerpitur, eodem maturefcit alia : & sic dispensatur, ut nullo non mense ma- turescant. Quæ se in arbore ipsa diuisere, zamix uocantur : læduntque cæteras, nisi de- trahantur. Fructum arborum solæ nullum ferunt, hoc est, ne semen quidem, tamarix scopis tantum nascens, populus, alnus, ulmus Atinia, alaternus, cui folia inter ilicem
10 & oliuam. Infelices autem existimantur, damnatæque religione, quæ neque feruntur. un- quam, neque fructum ferunt. Cremutius author est, nunquam uirere arborem, ex qua Phyllis se suspenderit. Quæ gummi gignunt, post germinationem aperiuntur : gummi uerò non nisi fructu detracto ipsissatur. Nouellæ arbores carent fructu, quandiu crescunt. Perdunt facillimè ante maturitatem, palma, ficus, amygdala, malus, pyrus. Item Pu- nica, quæ etiam roribus nimis & pruinis florem amittit. Qua de causa inflectunt ramos eius, ne subiecti humorem infestum excipiant, atque contineant. Pyrus & amygdala, etiam si non pluat, sed fiat Austrinum cælum, aut nubilum, amittunt florem & primos fructus, si cum defloruere tales dies fuerint. Ocyssimè autem salix amittit semen, ante- quam omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero frugiperda : secutaque ætas sce-
20 lere suo interpretata est hanc sententiam, quando semen salicis mulieris sterilitatis medi- camentum esse constat. Sed in hoc quoque prouidens natura, facillè nascenti & depacto fûculo, incuriosius semen dedit. Vna tamen proditur ad maturitatem perferre solita, in Creta insula, ipso descensu Iouis speluncæ, toruum ligneumque magnitudine ciceris. Fiunt uerò quædam & loci uitio infructuosa, sicut in Paro sylua cædua, quæ nihil fert. Persicæ arbores in Rhodo, florent tantum. Fit hæc differentia & ex sexu : in iis que ma- res non ferunt. Aliqui hoc permutantes, mares esse, quæ ferant, tradunt. Facit & den- sitas sterilitatem. Gignentium autem quædam & lateribus ramorum & cacuminibus fe- runt, ut pyrus, Punica, ficus, myrtus. Cæterò eadem natura, quæ frugibus. Nanque & in eis spica in cacumine nascitur, legumina in lateribus. Palma sola (ut dictum est) in
30 spathis habet fructum, racemis propendentem. Reliquis sub folio pomum, ut protega- tur, excepta fico, cui folium maximum umbrosissimumque, & ideo supra id pomum : ei- demque serius folium nascitur, quàm pomum. Insigne proditur in quodam genere Ci- licia, Cypri, Helladis, ficos sub folio, grossos uerò post folium nasci. Ficus & præcoces habet, quas Athenis prodromos uocant. In Laconico genere maximæ sunt.

De biferis & trifleris, & quæ celerrimè senescant, & de ætatibus earum.

C A P.

X X V I I.

SVnt & biferæ in eisdem. In Cea insula caprifici trifleræ sunt. Primo foetu sequens euo- scatur, sequenti tertius. hoc fici caprificantur. Et caprifici autem ab aduersis foliis na-
40 scuntur. Biferæ & in malis ac pyris quædam, sicut & præcoces. Malus syluestris biferæ. Sequens eius fructus post Arcturum in apricis maximè. Vites quidem & trifleræ sunt, quas ob id insanas uocant : quoniã in iis alia maturefcunt, alia turgescent, alia florent. M. Var- ro author est, uitem fuisse Smyrnæ apud mare biferam, & malum in agro Consentino. Hòc autem euenit perpetuò in Tacapensi Africa agro, de quo plura aliàs : ea est soli fer- tilitas. Trifera est & cupressus. Nanq; baccæ eius colliguntur mense Ianuario, & Maio, & Septembri : ternasq; earum gerit magnitudines. Est uerò & in ipsis arboribus etiã onustis peculiaris differentia. Summa sui parte fertilior est arbutus : quercus inferiore, iuglandes, fici, mariscæ. Omnes, quò magis senescunt, hòc maturius ferunt, & in apricis locis, nec pingui terra. Syluestriora omnia tardiora. Quædam ex iis omnino nò maturefcunt. Item
50 quæ subarantur, aut quæ ablaqueantur, celeriora neglectis : hæc & fertiliora. Est etiam- num ætatis differentia. Amygdala enim & pyrus in senectæ fertilissimæ, ut glandiferæ, &

quoddam genus fīcorū. Cæteræ in iuuenta, tardiūsq; maturantes: quod maximè notatur in uitibus. Verustioribus enim uinum melius, nouellis copiosius. Celerrimè uerò senescit, & in senectâ deteriore fructum gignit malus. Nanque & minora poma proueniunt, & uermiculis obnoxia. Quin & in ipsa arbore nascuntur. Ficus sola ex omnium arborum fœtu, maturitatis causâ medicatur: iam quidem ex portentis, quoniam maiora sunt pretia præpolleris. Omnia autem celerius senescunt præfecunda. Quin & protinus moriuntur aliqua, cælo fecunditatem omnem eblandito: quod maximè uitibus euenit.

De moro.

CAP. XXVIIII.

Contra morus tardissimè senescit, fructibus minimè laborans. Tardè & quorum crispæ materies, ut acer, palma, populus. Et subarata ocys senescunt.

De syluestribus.

CAP. XXX.

Syluestria autem tardissimè. Atque in totum, omnis cura fertilitatè adiicit, fertilitas senectam: ideo & præfloreant talia & prægerminant, atq; in totum præcocia fiunt: quoniam omnis infirmitas cælo magis obnoxia est. Multæ uerò plura gignunt, ut diximus in glandiferis: inter quas laurus uas suas: maximèque sterilis, quæ non gignit aliud: ob id à quibusdam mas existimatur. Ferunt & auellanæ iulos compacti callo, ad nihil utiles.

De buxo, & faba Græca, siue loto.

CAP. XXXI.

Purima uerò buxus, nam & semen suum, & granum, quod carthegon uocant, & à Septentrione uiscum, à Meridie hyphear: de quibus plura mox paulò. Interdumque pariter res quaternas habent. Arborum quædam simplices, quibus à radice caudex unus, & rami frequentes, ut oliuæ, fico, uiti. Quædam fruticosi generis, ut paliurus, myrtus. Item nux auellana: quinimò melior est & copiosior fructu, in plures dispersa ramos. In quibusdam omnino nullus, ut in suo genere buxo, loto transmarinæ. Quædam bifurcæ, atque etiam in quinque partes diffusæ. Quædam diuiduæ, nec ramosæ, ut sambuci. Quædam indiuiduæ, ramosæ, ut piceæ. Quibusdam ramorū ordo, sicut piceæ, abieti. Aliis inconditus, ut robori, malo, pyro. Et abieti quidem subrecta diuisura, ramique in cælum tendentes, non in latera proni. Mirum, cacuminibus eorum decisis moritur, totis uerò detruncatis durat. Et si infrà, quàm rami fuere, præcidatur, quod superest, uiuit: si uerò cacumen tantum auferatur, tota moritur. Alia ab radice brachiata, ut ulmus. Alia in cacumine ramosa, ut pinus, lotos, siue faba Græca: quam Romæ à sua uitate fructus syluestris quidem, sed cerasorum penè natura, loto appellat. Præcipuè domibus expetitur ramorum petulantia, breui caudice, latissima expatiantium umbra, & in uicinas domos sæpe transilientium. Nulli opacitas breuior: nec aufert solem hyeme, decidentibus foliis. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores ualidioreque, aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. Malis proprium genus. Ferarum enim rostra reddunt, adhærentibus uni maximo minoribus. Ramorum aliqui cæci, qui non germinant: quod natura fit, si non eualuere: aut pœna, cum deputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuiduis in ramo natura est, hæc uiti in oculo, harundini in geniculo. Omnium terræ proxima crassiora. In longitudinem excresecunt abies, latrix, palma, cupressus, ulmus, & siqua unistirpia. Ramosarum cerasus etiam in xl cubitorum trabes, æquali per totum duum cubitorum crassitudine reperitur.

De ramis, & cortice, & radicibus arborum.

CAP. XXXII.

Quædam statim in ramos sparguntur, ut mali. Cortex aliis tenuis, ut lauro, tiliæ: aliis crassus, ut robori. Aliis læuis, ut malo, fico. Idem scaber robori, palmæ. Omnibus in senectâ rugosior. Quibusdam rumpitur sponte, ut uiti: quibusdam etiā cadit, ut malo, unedoni: carnosus, suberi, populo: membranaceus, ut uiti, harundini: libris similis, ceraso: multiplex tunicis, ut uitibus, tiliæ, abieti. Quibusdam simplex, ut fico, harundini. Magna & radicum differentia. Copiosæ fico, robori, platano: breues & angustæ, malo: singulares abieti, larici. Singulis enim innituntur, quanquàm minimis in latera dispersis. Crassiores lauro & inæquales: Item oleæ, cui & ramosæ. At robori carnosæ. Robora suas in profundum agunt. Si Virgilio quidem credimus, esculus, quantum corpore eminet,

tantum

tantum radice descendit. Olea, malis & cupressis per summa caespitū. Aliis recto meatu, ut lauro, olea: aliis flexuoso, ut fico. Minutis hæc capillamentis hirsuta, ut abies, multæque syluestrium: quibus montani prætenuia fila decerpentes, spectabiles lagenas, & alia uasa neſcunt. Quidam, non altius descendere radices, quàm solis calor tepesciat, idque natura loci tenuioris crassiorisue, dixere: quod falsum arbitror. Apud authores certè inuenitur, abietis planta cum transferretur, VI II. cubitorū in altitudine: nec totam refossam, sed abruptam. Maxima spatio atque plenitudine & citri est. Ab ea platani, roboris, & glandiferarum. Quarundam radix uiuacior superficie, ut lauri. Itaque cum trunco inaruit, recisa, etiam lætius fruticat. Quidam breuitate radicum celerius senescere arbores putant: quod
10 coarguunt fici, quarū radices longissimæ, & senectus ocyssima. Falsum arbitror & quod aliqui prodidere, radices arborum uetustate minui. Visā etenim est annosa quercus euerſa ui tempestatis, & iugerum soli amplexa. Prostratas restitui plerunque, & quadam terræ cicatrice reuiuiscere, uulgare est. Et familiarissimum hoc platani, quæ plurimum uentorum concipiunt propter densitatem ramorū: quibus amputatis, leuata onere in sua scrobe reponuntur. Factūque iam est hoc in iuglandibus oleisue, ac multis aliis.

De prodigijs arboribus, & quibus modis sponte nascantur, & quod non omnia ubique nascantur, & que non alibi nascantur arbores. CAP. XXXII.

Est in exemplis, & sine tempestate, ullæue causa alia, quàm prodigii, cecidisse multas, Eac sua sponte surrexisse. Factum hoc populo Rom. Quiritibus ostentum Cimbricis
20 bellis Nuceriæ in luco Iunonis, ulmo, postquam etiā cacumen amputatum erat, quoniam in aram ipsam procumbebat, restituta sponte, ita ut protinus floreret: à quo deinde tempore maiestas populi Rom. surrexit, quæ antè uastata cladibus fuerat. Memoratur hoc idem factum & in Philippis, salice procidua atque detrunata: & Stagiris in Musæo populo alba, omnia fausti ominis. Sed maximè mirum, Antandri platanus etiam circundolatis lateribus resibilis sponte facta, uitæque reddita longitudine x v. cubitorum, crassitudine quatuor ulnarum. Arbores, quas naturæ debeamus, tribus modis nascuntur: sponte, aut femine, aut ab radice. Cura numerosior existit: de qua suo dicemus uolumine: nunc enim totus sermo de natura est, multis modis mirisq; memorabili. Nanque non omnia in omnibus locis nasci docuimus, nec translati uiuere. Hocque aliàs fastidio, aliàs contumacia,
30 sæpius imbecillitate eorum, quæ transferuntur, euenit: aliàs cælo inuidente, aliàs solo repugnante. Fastidit balsamum alibi nasci. Assyria malus alibi ferre: necnon & palma nasci ubique, aut nata parere: uel cum promissit etiam ostenditque, ea educare, quæ tanquàm inuita peperit. Non habet uires frutex cinnami in Syriæ uicina perueniendi. Non ferunt amomi nardique deliciae, ne in Arabia quidem ex India naue peregrinari. Tentauit enim Seleucus rex. Illud maximè mirum, ipsas arbores plerunque exorari ut uiuant, atque transmigrent: aliquando & à solo impetrari, ut alienas alas, aduenasque nutriet: cælum nullo modo flecti. Viuit in Italia piperis arbor: cassiæ uerò etiam in Septentrionali plagâ uixit & in Lydia thuris. Sed unde sorbentes succum omnem ex iis soles, coquentesque lachrymam? Illud proximè mirum, mutari naturam in iisdem locis, atque pro indiuiso
40 ualere. Cedrum æstuosis partibus dederat: at in Lyciis Phrygiisque montibus nascitur. Frigus inimicum lauro fecerat: sed in Olympo copiosior nulla est. Circa Bosphorum Cimimerium in Panticapæo urbe, omni modo laborauit Mithridates rex, & cæteri incolæ, sacrorum certè causa laurum myrtumque habere: non contigit, cum teporis arbores abundantib; puniceæ ficique, iam mali & pyri laudatissimæ. Frigidus eodem tractu non genuit arbores, pinum, abietem, piceam. Et quid attinet in Pontum abire? Iuxta Romanam ipsam castaneæ cerasique ægrè proueniunt, Persica in Thusculano: necnon nuces Græcæ cum tædio inferuntur, Tarracina syluis scatente earum.

De cupresso: & quod ex terra noua sæpe nascantur, quæ in ea antè non fuerunt. CAP. XXXIII.

50 Cupressus aduenæ, & difficillimè nascentium fuit, ut de qua uerbosius sæpiusque, Quàm de omnibus aliis, prodiderit Cato. Natu morosa, fructu superuacua, baccis torua,

torua, folio amara, odore uiolenta, ac ne umbra quidem gratiosa, materie rara, ut penè fruticosi generis, Diti sacra, & ideo funebri signo ad domos posita. Fœmina sterilis diu. Metæ demum aspectu non repudiata, distinguendis tantum pinorû ordinibus: nunc uerbò tonsilis facta in densitate parietum, coercitâque gracilitate perpetuò tenera. Trahitur etiam in picturas opere historiali: uenatus classésue, & imagines rerum tenui folio, breuítque, & uirenti superueftiens. Duo genera earum: Meta in fastigium conuoluta, quæ & fœmina appellatur. Mas spargit extra se ramos, deputatúrque & accipit uitem. Vtraque autem immittitur in perticas asserésue amputatione ramorum, qui xlii. anno denariis singulis uæneunt. Quæstuosissima in satius ratione sylua: uulgoque dorem filiarum antiqui plantaria appellabant. Huic patria insula Creta, quamquam Cato Tarentinam eam appellat, credo, quòd primum eò uenerit. Et in Aenaria succisa regerminat. Sed in Creta quocunque loco terram mouerit quispiam, nisi seratur alia, hæc gignitur, protinusque emicat. Illa uerbò etiam non appellaro solo, ac sponte, maximèque in Idæis montibus, & quos Albos uocant, summis que iugis, unde niues nunquam abfunt, plurima: quod miremur, alibi non nisi in tepore proueniens, & nutricem magnopere fastidiens. Nec terræ tantum natura circa has refert, aut perpetua cæli, uerum & quædam temporaria uis. Imbres aliquæ plerunque semina afferunt, & certo fluunt genere, aliquando etiam incognito: quod accidit Cyrenaicæ regioni, cùm primum ibi laserpitiû natum est: ut in herbarum natura dicemus. Nata est & sylua urbi ei proxima imbre piceo crassòque, circiter urbis Romæ annum ccccxix.

De edera.

CAP. XXXIIII.

Edera iam dicitur in Asia nasci. Negauerat Theophrastus: nec in India, nisi in monte Mero. Quin & Harpalum omni modo laborasse, ut sereret eam in Medis, frustra, Alexandrum uerbò ob raritatem ita coronato exercitu, uictorem ex India rediisse, exemplo Liberi patris: cuius Dei & nunc adornat thyrsos, galeasque etiam & scuta, in Thraciæ populis in solennibus sacris. Inimica arbori satisque omnibus, sepulcrâque ac muros rumpens: serpentium frigori gratissima, ut mirum sit ullum honorem habitum ei. Duo genera eius prima, ut reliquarum, mas, & fœmina. Maior traditur mas corpore, & folio duriore etiam ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriusque autem flos similis est rosæ syluestri, nisi quòd caret odore. Species horum generum tres. Est enim candida & nigra edera, tertiâque quæ uocatur helix. Etiamnum hæ species diuiduntur in alias: quoniam est aliqua fructu tantum candida, alia & folio: fructum quoque candidum ferentium aliis densus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui uocantur corymbi. Item selenitium, cuius est minor acinus, sparsior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & semen nigrum, alii crocatû: cuius coronis Poetæ utuntur, foliis minus nigris, quam quidam Nylam, alii Bacchicâ uocant, maximis inter nigras corymbis. Quidam apud Græcos etiamnum duo genera huius faciunt, à colore acinorum erythranum & chrysocarpum. Plurimas autem habet differentias helix, quoniam folio maximè distat. Parua sunt & angulosa concinnioraque, cùm reliquorû generum simplicia sint. Distat & longitudine internodiorum, præcipuè tamen sterilitate, quoniam fructum non gignit. Quidam hoc ætatis esse, non generis existimant: primòque helicem esse, fieri ederam uetustate. Horum error manifestus intelligitur, quoniam helicis plura genera reperiuntur, sed tria maximè insignia: herbacea ac uirens, quæ plurima est: altera candido folio: tertia uersicolor, quæ Thracia uocatur. Etiamnum herbacæ tenuiora folia, in ordinem digesta, densioraque. In alio genere diuersa omnia. Et in uersicolori alia tenuioribus foliis, & similiter ordinatis densioribusque est: alteri generi neglecta hæc omnia. Maiora quoque aut minora sunt folia, macularumque habitu distant: Et in candidis alia sunt candidiora. Adolefcit in longitudine maximè herbacea. Arbores autem necat candida: omnemque succum auferendo tanta crassitudine augetur, ut ipsa arbor fiat. Signa eius folia maxima atque latissima, mammas erigentis, quæ sunt cæteris inflexæ: racemi stantes, ac subrecti. Et quamquam omnium ederarum generi radicosâ brachia, huic tamen maximè ramosa ac robusta: ab ea nigra.

nigræ. Sed proprium albæ, quodd inter media folia emittit brachia utrinque semper amplectens: hoc & in muris, quamuis ambire non possit. Itaque etiam pluribus locis inter-cisa, uiuit tamen duratque: & totidem initia radicum habet, quot brachia, quibus inco-lumis & solida arbores fugit ac strangulat. Est & in fructu differentia albæ nigræq; ede-ræ: quoniam aliis tanta amaritudo acini, ut aues non attingant. Est & rigens edera, quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id uocata cissos. E diuerso nunquam nisi humi repens chamæcissos.

De edera, quæ uocatur smilax.

C A P. XXXV.

10 Smilis est edera, & Cilicia quidem primum profecta, sed in Græcia frequentior, quam uocant smilacem, densis geniculata caulibus, spinosis fruticosâ ramis, folio ederaceo paruo, non anguloso, à pediculo emittente pampinos, flore candido, olente liliû. Fert ra-cemos labruscæ modo, non edera, colore rubro, complexa acinis maioribus nucleos ter-nos, minoribus singulos, nigros durôsque: infausa omnibus sacris & coronis, quoniam sit lugubris, uirgine eius noininis propter amorê iuuenis Croci, mutata in hunc fruticem. Id uulgus ignorâs, plerunq; festa sua polluit, ederâ existimâdo: sicut in Poetis, aut Libero pa-tre, aut Sileno, quis omnino nescit quibus coronentur. E smilace sunt codicilli. Proprium-que materiæ est, ut admota auribus leuê sonû reddat. Edera mira proditur natura ad ex-perienda uina: si uas fiat ex ligno eius, uina trãsfluere, ac remanere aquâ, si qua fuerit mista.

De aquaticis calamis, & fruticibus.

C A P. XXXVI.

20 I Nter ea, quæ frigidis gaudent, & aquaticos frutices dixisse cōueniat. Principatû in his tenebunt harundines, belli pacisq; experimentis necessariæ, atq; etiâ deliciis gratæ. Te-gulo earum domus suas Septentrionales populi operiunt: durântq; auis tecta alta. Et in reliquo uerò orbe cameras leuissimè suspendunt. Chartisq; seruiût calamî. Aegyptii ma-ximè, cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidii, & qui in Asia circa Anaiti-cum lacum nascuntur. Nostratibus fungosior subest natura, cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus, supernè tenui inarescit ligno: fissilis, præacuta semper acie, geniculata. Cæ-terò gracilitas nodis distincta, læui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore panniculæ co-ma, neq; hac superuacua. Aut enim pro pluma strata cauponarû replet: aut ubi limosiore callo induruit, sicut in Belgis, confusa & interiecta nauium cōmissuris ferruminat textus, glutino tenacior, rimisq; explendis fidelior pice. Calamis Orientis populi bella cōficiunt.

30 Calamis spicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinna addita cala-mis. Fitque & ex ipso telum aliud fracto in uulneribus. His armis solem ipsum obum-brant. Propter hoc maximè serenos dies optant: odere uentos & imbres, qui inter illos pacem esse cogunt. Ac si quis Aethiopas, Aegyptum, Arabas, Indos, Scythas, Bactros. Sarmatarû tot gentes, & Orientis, omniâq; Parthorû regna diligentius computet, æqua ferè pars hominum in toto mundo calamis superata degit. Præcipuus hic usus in Creta bellatores suos præcipitauit. Sed in hoc quoq; ut cæteris in rebus, uicit Italia: quâdo nul-lus sagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononiensi amne, cui plurima inest medulla, pondusq; uolucres: cōtra flatus quoq; perucax libra. Quippe non eadem gratia Belgicis.

40 Hæc & Creticis commendatioribus: quanquàm præferantur Indi, quorû alia quibuldâm uidetur natura, quando & hastarû uicem præbent additis cuspidibus. Harundini quidem Indicæ arborea amplitudo: quales uulgo in templis uidemus. Differre mares ac fœminas in his quoq; Indi tradunt. Spissius mari corpus, fœminæ capacius. Nauigiorûmq; etiâ uic-em præstant (si credimus) singula internodia. Circa Acesinem amnè maximè nascuntur. Harundo omnis ex una stirpe numerosa. Atque etiâ recisa fœcundiùs resurgit. Radix na-tura uiuax, geniculata & ipsa. Folia Indicis tantum breuia. Omnibus uerò à nodo orsa, complexu tennes per ambitû inducunt tunicas: atq; à medio internodio cum plurimum desinunt uestire, procumbuntq;. Latera harundini calamôq; in rotunditatem bina, super nodos alterno semper inguine, ut alterû ad dextra fiat, alterum superiore geniculo ad læ-ua per uices. Inde exeunt aliquando rami, qui sunt calami tennes. Plura autè genera. Alia spissior densiorq; geniculis, breuib; internodiis. Alia rarior maioribus, tenuiorq; & ipsa.

Calamus

Calamus uerò alius totus concavus, quem syringiam uocant, utilissimus fistulis, quoniam nihil est ei cartilaginis atque carnis. Orchomenius est continuo foramine peruius, quem auleticon uocant. hic tibiis utilior, fistulis ille. Est alius crassiore ligno, & tenui foramine. Hunc totum fungosa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior, crassiorque. Fruticosissimus, qui uocatur donax, non nisi in aquaticis natus: quoniam & hæc differentia est, multum prælata harundine, quæ in ficcis proueniat. Suum genus sagittario calamo, ut diximus, sed Cretico longissimis internodiis, obsequentiq; quod libeat flecti calefacto. Differentias faciunt & folia, non multitudine, uerum robore & colore. Valida Laconicis, & ab una parte densiora: quales in totum circa stagna gigni putant, dissimiles amnicis, longiq; uestiri tunicis, spatiosius à nodo scandente complexu. Est & obliqua harundo, non in excelsitate nascens, sed iuxta terram fruticis modo se spargens, suauißima in teneritate animalibus. Vocatur à quibusdam elegia. Est & in Italia nascens adarca nomine, palustris: & cortice, tantum sub ipsa coma, utilissima dentibus: quoniam uis eadem est, quæ sinapi. De Orchomenii lacus harundinetis accuratius dici cogit admiratio antiqua. Characiâ uocabant crassiorē firmiorēq; plotiam uerò subtiliorem, hanc in insulis fluitantibus natam, illam in ripis expatiantis lacus. Tertia harundo est tibialis calami, quem auleticon dicebant. Nono hic anno nascebatur. Nam & lacus incrementa hoc temporis spatio seruabat, prodigiosus si quando amplitudinē biennio extendisset: quod notatum apud Cheroniam in fausto Atheniensium prælio, & apud Lebadiâ sæpe notatur in fluente Cephisso. Cum igitur anno permansit inundatio, proficiunt in aucupatoriâ quoq; amplitudinē: uocabantur zeugitæ. Contrà bombyciæ maturius reciproco, graciles, formi-
narum latiore folio atq; candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla, spadonum nomine insignibus. Hinc erant armamenta ad inclusos cantus, non silendo & reliquo curæ miraculo, ut uenia sit, argento iam potius cani. Cædi solebant tempestiuè usque ad Antigennem tibicinem, cum adhuc simplici musica uterentur, sub Arcturo: sic præparata aliquot post annos utiles esse incipiebat. Tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipsæ docendæ, comprimētib; se lingulis, quod erat illis theatrorum moribus utilius. Postquam uarietas accessit, & cantus quoq; luxuria, cædi ante solstitia cœptæ, & fieri utiles in trimatu, apertioribus earum ligulis ad flectendos sonos: quæ inde sunt & hodie. Sed rum ex sua quanque tantum harundine congruere persuasum erat: & eam, quæ radicem antecesserat, læuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen, dextræ: immensum, quantum prælatis, quas ipse Cephissus abluisset. Nunc sacrificæ Thuscorum è buxo, ludicræ uerò loto, ossibusque asininis & argento fiunt. Aucupatoria harundo à Panhormo laudatissima, piscatoria Abaritana ex Africa. Harundinis Italiæ usus ad uineas maximè. Cato feri eam iubet in humidis agris, bipalio subacta prius solo, oculis dispositis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, unde asparagi fiant: concordare enim amicitiam.

De salice, eius genera octo, & quæ præter salicem sint uilia ligaturis,
& de rubis.

CAP. XXXVII.

Salicem uerò circà, qua nulla aquaticarū utilior, licet populi uitibus placeant, & Cæscuba educant: licet alni sepibus muniant, contrâq; erumpentium amnium impetus, riparum muro in tutela ruris excubent in aqua satæ, cæsæq; densius innumero hærede profint. Salicis statim plura genera. Nanque & in proceritate magnam emittunt iugis uinearum perticas, pariuntque baltheo corticis uincula: & aliæ uirgas sequacis ad uindictas lenticis. Aliæ prætenues uiminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus aliæ firmiores corbibus, ac plurimæ agricolarum supellestili: candidiores ablato cortice, leuiq; tractatu, uilioribus uasis quàm ut è corio fiant, atque etiam supinarum in delicias cathedrarum aptissimæ. Cædua salici fertilitas, densior tonsura ex breui pugno uerius, quàm ramum, non, ut remur, in nouissimis curanda arbore. Nullius quippe tutior est reditus minorisue impendii, aut tempestatis securior. Tertium locum ei in æstimatione ruris Cato attribuit, priorēque quàm oliuetis, quàmque frumento, aut pratis: nec quia desint alia uincula. Siquidem & genistæ, & populi, & ulmi, & sanguinei frutices, & betulæ, & harundo

harundo fissa, & harundinum folia, ut in Liguria, & uitis ipsa, recisissque aculeis rubi alligant, & intorta corylus. Mirumque, confuso ligno alicui maiores ad uincula esse uires. Sallici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorque Amerina, sed paulò fragilior, ideo solido ligat nexu. In Asia tria genera obseruât. Nigram, utiliorem uiminibus: candidam agricolarum usibus: tertiam, quæ breuissima est, helicem uocant. Apud nos quoque multi totidem generibus nomina imponunt: uimineam uocant, eandem purpuream. Alteram nitelinam à colore, quæ sit tenuior. Tertiam Gallicam, quæ tenuissima. Nec in fruticum, nec in ueprum cauliumue, neque in herbarum, aut alio ullo, quàm suo genere, numerentur iure scirpi fragiles palustresque ad regulum tegetesque: de quibus tracto cortice, candelæ luminibus & funeribus seruiunt. Firmior quibusdam in locis earum rigor. Nanque iis uelificant non in Pado tantum nautici, uerum & in mari piscator Africus, præpostero more uela intra malos suspendens. Et mapalia sua Mauri tegunt: proximèque æstimanti hoc uideantur esse, quo inferiore Nili parte papyri sunt usu. Sed fruticosi generis sunt inter aquaticas & rubi, atque sambuci fungosi generis, aliter tamen, quàm ferulæ. Quippe plus ligni utique sambuco. Ex qua magis canoram buccinam tubamque credit pastor ibi cæsa, ubi gallorum cantum frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt, & alio genere similitudinè rosæ, qui uocatur cynosbatos. Tertium genus Idæum uocant Græci à loco. Tenuius est, quàm cætera, minoribusque spinis, & minus aduncis. Flos eius contra lippitudines illinitur ex melle & igni sacro. Contra stomachi quoque uitia bibitur ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atque paruos, humoris lenti, inficiendo maximè capillo: qui & ipsi aqua decocti manduntur.

De succis arborum, & de cædendis arboribus.

C A P. XXVIII.

Hvmor & cortici arborum est, qui sanguis earum intelligi debet, non idem omnibus. Ficus lacteus: huic ad caseos figurandos coaguli uis. Cerasus gummosus, ulmis saluosus, lentus ac pinguis malis, uitibus ac pyris aquosus. Viuaciora, quibus lentior. Atque in totum corpore arborum, ut reliquorum animalium, cutis, sanguis, caro, nerui, uenæ, ossa, medullæ. Pro cute cortex. Mirum, hic in moro medicis succum quærentibus, ferè hora diei secunda, lapide incussus manat: altius fractus siccus uidetur. Proximi plerisque adipēs. ii uocantur à colore alburnum: mollis ac pessima pars ligni, etiam in robore facile putrescens, teredini obnoxia: quare semper amputabitur. Subest huic caro, cui ossa: facid est, materiæ optimum. Alternant fructus, quibus liccius lignum, ut olea, magis quàm quibus carnosum, ut cerasus. Nec omnibus adipēs carnēsue largæ, sicuti nec animalium acerrimis. Neutrum habet buxus; cornus, olea: nec medullam, minimumque etiam sanguinis: sicut ossa non habent forba, carnem sambuci, & plurimam ambæ medullam: nec harundinem maiore ex parte. In quarundam arborum carnibus pulpæ uenæque sunt. Discrimen earum facile. Venæ latiores candidioresque pulpæ fissilibus insunt. Ideo fit, ut aure ad caput trabis quamlibet prælongæ admota, ictus ab altero capite uel graphii sentiantur, penetrante rectis meatibus sono. Vnde deprehenditur, an torta sit materies, nodisque concisa. Quibusdam sunt tubera, sicut sunt in carne glandia. In iis nec uena, nec pulpa, quodam callo carnis in se conuoluta. Hoc pretiosissimum in cedro & acere. Cætera mensarum genera fissis arboribus circinantur in pulpam: alioqui fragilis esset uena in orbem arboris cæsa. Fagis pestines transuersi in pulpa. Apud antiquos inde & uasis honos. Manius Curius iurauit se ex præda nihil attigisse, præter guttum faginum, quo sacrificaret. Lignum in longitudinem fluctuatur, ut quæ pars fuit ab radice, ualidius sidit. Quibusdam pulpa sine uenis, mero stamine & tenui constat. Hæc maximè fissilia. Alia frangi celeriora, quàm findi, quibus pulpa non est, ut olea, uites. At è contrario, totum è carne corpus fico. Tota ossea est ilex, cornus, robur, cytisus, morus, ebenus, lotos, & quæ sine medulla esse diximus. Cæteris nigricans color. Fulua cornus, in uenabulis nitet incisuris nodata propter decorem. Cedrus, & larix, & iuni-perus rubent.

De

De larice, & abiete, & sapino, & cæteris huiusmodi arboribus cædendis.

CAP.

X X X I X.

Larix foeminam habet, quam Græci uocant ægida, mellei coloris. Inuentum est pistorum tabellis immortale nullisque fissile rimis hoc lignum. Proximum medullæ est. In abiete leufon Græci uocauerunt. Cedrus quoque durissima, quæ medullæ proxima, ut in corpore ossa, derafo modò limo. Et sambuci interiora mirè firma traduntur. Nanque qui uenabula ex ea faciunt, præferunt omnibus. Constat enim ex cute & ossibus. Cædi tempestiuum quæ decorticentur, ut teretes, ad templa cæteraque usus rotundi, cum germinant, aliàs cortice inextricabili, & carie subnascente ei, materiæque nigrescente. Tigna, & quibus aufert securis corticem, à bruma ad Fauonium: aut si præuenire cogamur, 10 Arcturi occasu, & ante eum Fidiculæ. Nouissima ratione solstitio. Dies siderum horum reddentur suo loco. Vulgò satis putant obseruare, ne quæ dedolandæ arbores sternantur ante editos suos fructus. Robur uere cæsum, teredinem sentit: bruma autem neque uiatur, neque pandatur, aliàs obnoxium etiam ut torqueat sese findatque: quod in subere tempestiuè quoque cæso euenit. Infinitum refert & lunaris ratio: nec nisi à uicesima in tricesimam cædi uolunt. Inter omnes uerò conuenit, utilissimè in coitu eius sterni, quem diem alii interlunium, alii silentis lunæ appellant. Sic certè Tib. Cæsar, concremato ponte naumachiaro, larices ad restituendum cædi ex Rhætia præsinuit. Quidam dicunt, ut in coitu & sub terra sit luna: quod fieri non potest, nisi noctu. At si competant coitus in nouissimum diem brumæ, illa sit æterna materies: proximè, cum suprâ dictis sideribus. 20 Quidam & Canis ortum addunt, & sic cæsas materies in forum Augustum. Nec nouellæ autem ad materiem, nec ueteres utilissimæ. Circuncisas quoque ad medullam aliqui non inuulter relinquant, ut omnis humor stantibus defluat. Mirum, apud antiquos primo Punico bello classem Duellii Imperatoris ab arbore excisa x. die nauigasse. Contra uerò Hieronem regem cccxx. naues effectas diebus xlv. tradit L. Piso. Secundo quoque Punico bello, Scipionis classis xl. die à securi nauigauit. Tantum tempestiuitas coitus in rapida celeritate pollet. Cato hominum summus in omni usu, de materiis hæc adiecit: Prælum è sapino atra potissimum facito. Vlmeam, pineam, nuceam, hanc atque aliam materiem omnem cum effodias, luna decrecente eximio post meridiem, sine uento Austro. Tunc erit tempestiua, cum semen suum maturum erit. Caueto, ne per forem 30 trahas, aut doles. Idemque mox: Nisi intermestri luna atque dimidiata, ne tangas materiem. Tunc ne effodias, aut præcidas abs terrâ. Diebus quatuor proximis, quibus luna plena fuerit, optimè eximitur. Omnino caueto nigram materiam doles, nèue cadas, nèue tangas, nisi siccam, nèue gelidam, nèue rorulentam. Tiberius idem & in capillo tendendo seruauit interlunia. M. Varro aduersus defluuia præcepit obseruandum id à pleniluniis. Larici & magis abieti succisis, humor diu defluit. Hæc omnium arborum altissimæ ac rectissimæ. Nauium malis antennisque propter leuitatem præfertur abies. Communia his pinôque, ut quadripartitos uenarum cursus bifidosque habeant, uel omnino simplices. Ad fabrorum intestina opera medulla scetilis. Optima quadripartitis materies, & mollior, quam cætera. Intellectus in cortice protinus peritis. Abietis quæ pars à terra 40 fuit, enodis est: hæc, qua diximus, ratione fluuiata decorticatur, atque ita sapinus uocatur: superior pars nodosa, duriórque, fusterna. Et in ipsis autem arboribus robustiores Aquiloniæ partes. Et in totum deteriores ex humidis opacisque: spissiores ex apricis ac diuturnæ. Ideo Romæ infernas abies supérnati præfertur. Est per gentium quoque regiones in iis differentia. Alpibus Apenninóque laudatissimæ: in Gallia Iura ac monte Vogeso: in Corsica, Bithynia, Ponto, Macedonia. Deteriores Aeneatica & Arcadica. Pessimæ Parnassia, & Euboica, quoniam ramosa ibi & contorta, putrescentisque facile. At cedrus in Creta, Africa, Syria laudatissima. Cedri oleo peruncta materies, nec tincam, nec cariem sentit: lunipero eadem uirtus, quæ cedro. Vasta hæc in Hispania, maximæque baccæ eius. Medulla eius ubicunque solidior etiam, quam cedrus. Publicum omnium 50 uitium uocant spiras, ubi conuoluere se uenæ atque nodi. Inueniuntur in quibusdam, sicut in marm

in marmore, centra id est duritia clauo similis, inimica ferris. Et quædam fortè accidit, lapide compræhensio aut recepto in corpus, aut alterius arboris ramo. Megaris diu stetit oleaster in foro, cui uiri fortes affixerant arma, quæ cortice ambiente ætas longa occultauerat. Fuitque arbor illa fatalis excidio urbis, præmonitæ oraculo, cum arbor arma peperisset: quod succisæ accidit, ocreis galeis que intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos, ad continendos partus esse remedio.

De materijs, de magnitudine arborum, & quæ cariem & ruinam non sentiunt, & de perpetuitate materiarum.

C A P. X L.

- 10 **A**mplissima arborum ad hoc æui existimatur Romæ uisâ, quam propter miraculum Tiberius Cæsar in eodem ponte naumachiaro exposuerat aduectam cum reliqua materie: durauitque ad Neronis principis amphitheatrum. Fuit autem trabs è larice longa pedes cxx. bipedali crassitudine æqualis. Quo intelligebatur uix credibilis reliqua altitudo fastigium ad cacumen æstimantibus. Fuit memoria nostra & in porticibus septorum à M. Agrippa relicta, æquè miraculi causa, quæ diribitorio superfuera x x. pedibus breuior, selqui pedali crassitudine. Abies admirationis præcipuè uisâ est in naui, quæ ex Aegypto Cæi principis iussu, obeliscum in Vaticano circo statutum, quatuor que truncos lapidis eiudem ad sustinendum eum adduxit: qua naue nil admirabilius uisum in mari certum est. cxx. m. modium lentis pro saburra ei fuere. Longitudo spatium obtinuit magna ex parte Ostiensis portus latere lauo. Ibi nanque demersa est à Claudio princepe, cum tribus molibus, turrim altitudine in ea exædificatis obiter Puteolano puluere, aduectisque. Arboris eius crassitudo quatuor hominum ulnas complectentium implebat. Vulgoque auditur octoginta nummorum & pluris malos uenundari ad eos usus, rates uerò connecti quadraginta sestertiis plerasque. At in Aegypto & Syria reges inopia abietis cedro ad classes feruntur usi. Maxima ea in Cypro traditur ad undecirem Demetrii succisâ centum triginta pedum, crassitudinis uerò ad trium hominum completum. Germaniæ prædones singulis arboribus cauatis nauigant, quarum quædam & triginta homines ferunt. Spississima ex omni materie, ideo & grauissima, iudicatur ebenus, & buxus, graciles natura: neutra in aquis fluitat, nec subter, si dematur cortex, nec larix. Ex reliquis fisciissima lotos, quæ Romæ ita appellatur. Deinde robur exalburnatum: & huic nigricans color, magisque etiam cytisio, quæ proximè accedere ebum uidetur. Quanquam non desint, qui Syriacas terebinthos nigriores affirmant. Celebratur & Thericles nomine, calices ex terebintho solitus facere torno, per quem probatur materies. Omnium hæc sola ungi uult, meliôrque oleo fit. Colos mirè adulteratur iuglande ac pyro syluestri tinctis, atque in medicamine decoctis. Omnibus, quæ diximus, ipsi fâ firmas. Ab his proxima est cornus: quanquàm non potest uideri materies propter exilitatem, sed lignum non aliò penè, quàm ad radios rotarum, utile: aut si quid cuneandum sit in ligno, clauisue figendum ceu ferreis. Ilex item & oleaster, & olea, atque castanea, carpinus, populus. Hæc & crispa aceris modo, si ulla, materies idonea esset ramis sæpe deputatis: calstratio illa est, adimitque uires. De cætero plerisque eorum, sed utique 40 robori tanta duritia est, ut terebrari nisi madefactum non queat, & ne sic quidem adactus auelli clauus. E diuerso clauum non tenet cedrus. Mollissima tilia, eadem uidetur & calidissima: argumentum afferunt, quod citissimè ascias retundat. Calidæ & morus, laurus, edera, & omnes è quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc usus in castris, pastorumque repperit, quoniam ad excudendum ignem non semper lapidis occasio est. Teritur ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi, uel foliorum facillimè conceptum. Sed nihil edera præstantius quæ teratur, lauro quæ terat. Probatur & uitis syluestris, alia quàm labrusca, & ipsa edera modo arborem scandens. Frigidissima quæcunque aquatica: lentissima autem, & ideo scutis faciendis aptissima, quorum plaga contrahit se proctinus, cluditque suum uulnus, & ob id contumacius 50 transmittit ferrum: in quo sunt genere fici, salix, tilia, betulla, sambucus, populus utraque. Lewissima ex his ficus & salix, ideoque utilissima. Omnes autem etià ad cistas, quæque flexi-

li crate constant. Habent & candorem rigoremque, & in sculpturis facilitatem. Est lentitia platano, sed madida, sicut alno. Siccior eadem ulmo, fraxino, moro, ceraso, sed ponderosior. Rigorem fortissimè seruat ulmus, ob id cardinibus assamentisque portarum utilissima, quoniam minimè torquetur: permutanda tantum sic, ut cacumen ab inferiore sit cardine, radix superior. Palma est mollis, & suberis: spissæ & malus, pyrusque, necnon acer: sed fragiles, & quæcunque crispa. In omnibus sylvestria & mascula differentias cuiusque generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus, nisi quo in genere mares ferunt, sicut cupressus & cornus. Cariem uetustatèque non sentiunt cupressus, cedrus, ebenus, lotos, buxus, taxus, iuniperus, oleaster, & olea. Et ex reliquis tardissimè larix, robur, suber, castanea, iuglans. Rimam fissuramque non capit sponte cedrus, cupressus, olea. Buxum 10 maximè æternam putant, ebenum & cupressum, cedrumque, claro de omnibus materiis iudicio in templo Ephesiæ Dianæ, utpote cum tota Asia extruente quadringentis annis peractum sit. Conuenit tectum eius esse de cedrinis trabibus. De ipso simulachro Deæ ambigitur. Cæteri ex ebena esse tradunt. Mutianus ter Consul, ex his qui proximè uiso eo scripsere, uitigineum & nunquam mutatū, septies restitutum templo. Hanc materiam elegisse eandem, Canetiam nomē artificis nuncupans: quod equidem miror, cum antiquiorem Minerua quoque non modò Libero patre uetustatem ei tribuat. Adicit multis foraminibus nardo rigari, ut medicatus humor alat, teneatque iuncturas, quas & ipsas esse modico admodum miror. Valuas esse de cupresso, & iam quadringentis propè annis durare materiam omnem nouæ similem. Id quoque notandum, ualuas in glutinis compage 20 quadriennio fuisse. Cupressus in eas electa, quoniam præter cætera uno in genere materia nitor maximè ualeat æternus. Nonne simulachrum Veiois in arce de cupresso durat, à condita urbe quingentesimo quinquagesimo primo anno dicatū? Memorabile & Vtica templum Appollinis, ubi Numidicarum cedrorum trabes durant, ita ut positæ fuere prima urbis eius origine, annis mille centū octoginta octo. Et in Hispania Sagunti aiunt templum Dianæ à Zacyntho aduectæ cum conditoribus, annis ducentis ante excidiū Troiæ, ut auctor est Bocchus, infraque oppidum ipsum id haberi. Cui pepercit religione indutus Annibal: iuniperi trabibus etiam nunc durantibus. Super omnia memoratur ædes in Aulide eiusdem Deæ, seculis aliquot ante Trojanum bellum ex ædificata: quonam genere materia scientia obliterata. In plenum dici potest, utique quæ odore præcellant, ea 30 æternitate præstare. A prædictis morus proximè laudatur, quæ uetustate etiam nigrescit. Et quædam tamen in aliis diuturniora sunt usibus, quàm alia. Ulmus in perflatu firma, robur defossum, & in aquis quercus obruta. Eadem supra terram rimosa facit opera torquendo sese. Larix in humore præcipua, & alnus nigra. Robur marina aqua corrumpitur. Non improbat & fagus in aqua, & iuglans, hæc quidem in his, quæ defodiuntur, uel principales. Item iuniperus: eadem & subdialibus aptissima. Fagus & cerrus celeriter marcescunt. Esculus quoque humoris impatiens. Contrà adacta in terram in palustribus alnus æterna, onerisque quantilibet patiens: cerasus firma: ulmus & fraxinus lentæ, sed facile pandantur, flexiles tamen, stantisque à circuncisura siccatae fideiores. Laricem in maritimis nauibus obnoxiam teredini tradunt: omnisque præterquam oleastrum & oleam. 40 Quædam enim in mari, quædam in terra uitis opportuniore.

De teredinibus.

CAP. XLII.

Infestantium quatuor genera. Tereðines capite ad portionem grauissimo, rodunt dentibus. Hæ tantum in mari sentiuntur: nec aliam putant tereðinem propriè dici. Terrestres tineas uocant: culicibus uerò similes, thripas. Quartum est & de uermiculorum genere, quorum quidam alii putrescente succo ipsa materie: alii pariuntur, sicut in arboribus, ex eo qui cerastes uocatur. Cum tantum eroserit, ut circumagat se, generat alium. Hæc nasci prohibet in aliis amaritudo, ut cupresso: aliis duritia, ut buxo. Tradunt & abietem circa germinationes decorticatam, quæ diximus luna, aquis non corrumpi. Alexandri Magni comites prodiderunt, in Tylo Rubri maris insula arbores esse, ex quibus 50 naues fierent, quas c. c. annis durantes inuentas: & si mergerentur, incorruptas. In eadem esse

esse fruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis, uarium tigrum maculis, ponderosum: & cum in spissiora decadat, uitri modo fragilem.

De materijs architecti, & quæ materies ad quid uilis, & quæ firmiter materia in tectum.

C. A. P. X L I I.

A Pud nos materiæ finduntur aliquæ sponte: ob id architecti eas simo illitas siccari iubent, ut afflatus non noceant. Pondus sustinere ualidæ, abies, larix, etiam in transfuersum positæ. Robur, olea, incuruantur ceduntque ponderi. Illæ renituntur, nec temere rumpuntur: priusque carie, quàm uiribus, deficiunt. Et palmæ arbor inualida: in diuersum enim curuatur. At populus contra omnia inferiora pandatur: palma è contrario fornicatur. Pinus & cupressus aduersus cariem tineasque firmissimæ. Facile pandatur iuglans. fiunt enim & ex ea trabes: frangique se prænuntiat strepitu: quod in Antandro accidit, cum è balneis territi sono profugerunt. Pinus, piceæ, alni, ad aquarum ductus in tubos cauantur. Obruta terra, plurimis durant annis. Eadem si non integantur, cito senescunt: mirum in modum fortiores, si humor extrâ quoque supersit. Firmissima ad tectum abies. Eadem ualuarum repagulis, & ad quæcunq; libeat intestina opera aptissima, siue Græco, siue Campano, siue Siculo fabricæ artis genere spectabilis, rementorum crinibus pampinato semper orbe se uoluens ad incitatos runcinarum raptus. Eadem & curribus, maximè sociabilis glutino, in tantum, ut findatur antè, quàm solida est.

De glutinanda materia, & lignis scetilibus.

C. A. P. X L I I I.

Magna autem & glutini ratio, propter ea quæ scetilibus laminis, ac in alio genere operiuntur. Stamineam in hoc usu probant uenam, & uocant fertilem, argumentum similitudinis, quoniam lacrymosè crispa. In omni genere & glutinum abdicant quædam, & inter se & cum aliis insociabilia glutino, sicut robur. Sed nec ferè coherent, nisi similia natura, ut siquis lapidem lignumque coniungat. Cornum maximè audit forbus, carpinus, buxus, postea tilia. Cuicunque operi facilia, flexilia omnia, quæ lenta diximus, præterque morus & caprificus. Durabilia ac scetilia, quæ modicè humida. Arida enim latius, quàm uiridia, ferris cedunt, præter robur & buxum, quæ pertinacius resistent, ferarumque dentes replent æqualitate inerti: quæ de causâ æterna inclinatione egerunt scotem. Obdentissima quocunque in opere fraxinus, eadèque hastis corylo melior, cornu leuior, sorbo lentior. Gallica uerò etiam ad currus flexibilis. Vitem armularetur ulmus, ni pondus esset in culpa. Facilis & fagus, quanquam fragilis & tenera. Eadem scetilibus laminis in tenui flexilis, capsisque ac scriniis sola utilis. Secatur in laminas prætenues & ilex, colore quoque non ingrata: sed maximè fida iis quæ terantur, ut rotarum axibus: ad quos lentore fraxinus utilis, sicut duritia ilex, & utroque legitur ulmus. Sunt uerò & parui usus fabrilium ministeriorum insignes. Ideoque proditum, terebris uaginas ex oleastro, buxo, ilice, ulmo, fraxino utilissimas fieri. Ex iisdem malleos, maiores quoque è pinu & ilice. Et his autem maior ad firmitatem causa tempestiuæ cæsura, quàm imaturæ: quippe cum ex olea durissimo ligno cardines in foribus diutius immoti, plantæ modo germinauerint. Cato uetes aquifolios, laureos, ulmeos fieri iubet. Hyginus manubria rusticis carpinea, iligna, cerrea. Quæ in laminas secantur, quorumque operimento uenturæ alia materies, præcipua sunt citrum, terebinthus, aceris genera, buxum, palma, aquifolium, ilex, sambuci radix, populus. Dat & alnus, ut dictum est, tuber scetile, sicut citrum acérque. Nec aliarum tubera in pretio. Mediæque pars arborum crispior, & quò propior radici minoribus magisque flexilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ, arborescens alia integri, & uiliores ligno pretiosiores cortice fieri, ut una arbor sæpius ueniret. Excogitata sunt & ligni bractææ. nec satis: cæpere tingi animalium cornua, dentes secari: lignumque ebore distingui, mox operiri. Placuit deinde materiem & in mari quæri. Testudo in hoc sceta. Nupèrque portentosis ingeniis principatu Neronis inuentum, ut pigmentis perderet se, plurisque ueniret imitata lignum. Sic lætis pretia quærantur: sic terebinthum uinci iubent, sic citrum pretiosius fieri, sic acer decipi. Modò luxuria non fuerat contenta ligno: iam lignum emi testudinem facit.

De arborum ætate, & quæ genera arborum minimè durant. Similiter de
uisco & Druidis.

CAP. XLIII.

VIta arborum quarundam immensa credi potest, si quis profunda mundi & saltus inaccessos cogitet. Verum ex his quas memoria hominum custodit, durant in Linternino Africani prioris manu satæ oliuæ. Item myrtus eodem loco conspicuæ magnitudinis. Subest specus, in quo manes eius custodire draco traditur. Romæ uerò lotos in Lucinæ area, anno qui fuit sine magistratibus CCLXIX. urbis æde condita, incertum ipsa quanto uetustior. Esse quidem uetustiore non est dubium, cum ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annum CCCC. habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium uirginum capillus ad eam defertur. Verum altera lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex uictoria de decumis, æquæua urbi intelligitur, ut author est Massurius. Radices eius in forum usque Cæsaris per stationes municipiorum penetrant. Fuit cum ea cupressus æqualis, circa suprema Neronis principis prolapsa atque neglecta. Vetusior autem urbe in Vaticano ilex, in qua titulus æreis literis Hetruscis, religione arborem iam tunc dignam fuisse significat. Tiburtes quoque originem multo ante urbem Romam habent. Apud eos extant ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum uetustiores, apud quas inauguratus traditur. Fuisse autem eum tradunt filium Amphiarai, qui apud Thebas obierit una ætate ante Iliacum bellum. Sunt authores, & Delphicam platanum Agamemnonis manu satam: & alteram in Caphyis Arcadiæ luco. Sunt hodie ex aduerso Ilienſium urbis iuxta Hellespontum in Protesilai sepulchro arbores, quæ omnibus ephebiis eius cum intantum accreuerent ut Ilium aspiciant, inarescunt, rursusque adoleſcunt. Iuxta urbem autem quercus in Ili tumulo tunc satæ dicuntur, cum cœpit Ilium uocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur, ad quam Io in uaccam mutam Argus alligauerit. In Ponto circa Heracleam aræ sunt Iouis Stratii cognomine, ibique quercus duæ ab Hercule satæ. In eodem tractu portus est, Amyco Bebrycum rege interfecto clarus. Eius tumulus à supremo die lauro tegitur, quam insanam uocant: quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant, donec abiciatur. Regionem Aulocrenen diximus, per quam ab Apamia in Phrygiâ ituribi platanus ostenditur, ex qua pendit Marsya uictus ab Apolline, quæ iam tum magnitudine electa est. Necnon palma Deli ab eiusdem Dei ætate conspicitur. Olympiæ oleaster, ex quo primus Hercules coronatus est, & nunc custoditur religiosè. Athenis quoque olea durare traditur in certamine edita à Minerua. E diuerso breuissima uita est Punicis, fico, malis: & ex his præcocibus breuior quàm serotinis, dulcibus quàm acutis, & dulciori in Punicis. Item in uitis, præcipuèque fertilioribus. Græcinus author est, sexagenis annis durasse uites. Videntur & aquaticæ celerius interire. Senescunt quidem uelociter, sed è radicibus repullulant, laurus & mali, & Punicæ. Firmissimæ ergo ad uiuendum oleæ, ut quas durare annis CC. inter authores cōueniat. Est in suburbano Tusculani agri colle, qui Corne appellatur, lucus antiqua religione Dianæ sacratus à Latio, uelut arte tonsili coma fragei memoris. In hoc arborem eximiam ætate nostra adamauit Passienus Crispus, bis Consul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior postea, osculari com-
plectique eam solitus, non modò cubare sub ea unumque illi affundere. Vicina luco est ilex, & ipsa nobilis, xxxv. pedum ambitu caudicis, x. arbores mittens singulas magnitudinis uisendæ: syluamque sola facit. Edera necari arbores certum est. Simile quiddam & in uisco: tamen tardiore earum iniuriam arbitrantur. Nanque & hoc præter fructus agnoscutur non in nouissimis mirabile. Quædam enim in terra gigni non possunt, & in arboribus nascuntur. Nanque cum suam sedem non habeant, in aliena uiuunt, sicut uiscum. Est & in Syria herba, quæ uocatur cadytas, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Item circa Tempe Theſſalica, quæ polypodium uocatur, & quæ dolichos ac serpillum. Oleastro quoque deputato quod gignatur, uocant phaunos. Quod uerò in spina fullonia hippophæſton, calyculis inanibus, foliis paruis, radice alba, cuius succus ad detractiones in comitali morbo utilissimus habetur. Visci tria genera.

Nanque

Nanque in abiete ac larice stelin dicit Eubœa nasci, hyphear Arcadia. Viscum autem in quercu, robore, ilice, pruno syluestri, terebintho, nec aliis arboribus adnasci, pleriq;. Copiosissimum in quercu, quod dryos hyphear uocant. In omni arbore, excepta ilice & quercu, differentiam facit odor uirûsque: & folium non iucundi odoris in utroque, uisco amarum & lentû. Hyphear ad saginanda pecora utilius. Vitia modò purgat primò: dein pinguefacit, quæ suffecere purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio ætatis quadragenis diebus. Adiciunt discrimen, uisco in his quæ folia amittant, & ipsi decidere: contrâ in hærare nato in æterna fronde. Omnino autem satum nullo modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditû, maximè palumbis ac turdi. Hæc
10 est natura, ut nisi maturatum in uentre auium, non proueniat. Altitudo eius non excedit cubitalem; semper fruticosi ac uiridis. Mas fertilis, fœmina sterilis. Aliquando non fert. Viscum confit ex acinis qui colliguntur messiu tempore immaturi. nam si accessere imbres, amplitudine quidem augentur, uisco uerò marcescunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt duodenis ferè diebus. Vnûmq; hoc rerum putrescendo gratiam inuenit. Inde in profuente rursus malleo tusi, amissis corticibus: interiore carne lentescunt. Hoc est uiscum pennis auium tactu ligandis, iuglandis oleo subactum, cum libeat insidias moliri. Non est omittenda in ea re & Galliarû admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant Magos) uisco, & arbore in qua gignatur (si modò sit robur) sacratius. Iam per se roborû eligunt lucos: nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt,
20 ut inde appellati quoque interpretatione Græca possint Druidæ uideri. Enim uero quicquid adnascatur illis, è cælo missum putant, signumque esse electæ ab ipso Deo arboris. Est autem id rarum admodum inuentu, & repertum magna religione petitur: & ante omnia sexta luna, quæ principia mensum annorûque his facit, & seculi post tricesimum annum, quia iam uirium abundè habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo uocabulo, sacrificiis epulisq; rite sub arbore præparatis, duos admovent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum uinciantur. Sacerdos candida ueste cultus arborem scandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tum deinde uictimas immolant, præcantes ut suum donum Deus prosperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo potò dari cuicunque animali sterili arbitrantur, contrâque uenena omnia esse
30 remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerunque religio est.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIAE LIBER DECI- MV SSEPTIMVS.

PROOEMIUM.

40 Arborum pretia mirabilia.

CAP. I.

50 **N**ATVRA arborum, terra mariq; sponte sua proueniens, dicta est. Restat earum, quæ arte & humanis ingeniis fiunt uerius quàm nascuntur. Sed prius mirari succurrit, quæ abstulimus penuria pro indiuiso possessa à feris, depugnante cum iis homine circa caducos fructus, circa pendentes uerò & cum alitibus, in tanta deliciarum pretia uenisse, clarissimo (ut equidem arbitror) exemplo L. Crassi atq; Cn. Domitii Aenobarbi. Crassus orator fuit in primis nominis Romani: domus ei magnifica: sed aliquanto præstantior in eodem palatio Q. Catuli, qui Cimbros cum C. Mario fudit. Multo uerò pulcherrima consensu omnî ætate ea in colle uiminali C. Aquilii equitis Romani, clarioris illa etiam, quàm Iuris ciuilis scientia, cum tamen ob-

iecta Crasso sua est. Nobilissimarum gentium ambo Crassus atque Domitius Censuram post Consulatum simul gessere, anno conditæ urbis DCLXII. frequentē iurgiis propter dissimilitudinem morum. Tum Cn. Domitius, ut erat uehemens natura, præterea accensus odio, quod ex æmulatione audivissimum est, grauitur increpuit tanti Censorem habitare,† pro domo eius sestertium millies identidem promittens. Et Crassus, ut præsens ingenio semper, & faceto lepore solers, addicere se respondit, exceptis sex arboribus, ac ne uno quidem denario, si adimerentur, emptam uolente Domitio: Crassus, Vtrumne igitur ego sum, inquit, quaslo Domiti, exemplo grauis & ab ipsa mea Censura notandus, qui in domo quæ mihi hæreditate obuenerit, comiter habitem: an tu, qui h-s millies sex arbores æstimes? Ex fuere loti, patula amorū opacitate lasciua, Cecina Largo de proceribus crebro in iuuenta nostra eas in domo sua ostentante. Duraueruntque, quoniam & de longissimo æuo arborum diximus, ad Neronis principis incendia, quibus cremauit urbem, annis CLXXX. postea, cultu uirides iuuenēsque, ni princeps ille accelerasset etiam arborum mortem. Ac ne quis uilem de cætero Crassi domum, nihilque in ea iurgante Domitio fuisse dicendum præter arbores iudicet, iam columnas quatuor Hymettii marmoris, Aedilitatis gratia ad scenam ornandam aduectas, in atrio eius domus statuerat, cum in publico nondum essent ullæ marmoreæ. Tam recens est opulencia: tantōque tunc plus honoris arbores domibus afferebant, ut sine illis ne inimicitiarū quidem pretium seruauerit Domitius. Fuere ab iis & cognomina antiquis: Fronditio militi illi, qui præclara facinora, Vulturum transnatans, fronde capiti imposita, aduersus Annibalem edidit: Stolonum Liciniæ genti: ita enim appellatur in ipsis arboribus fruticatio inutilis: unde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen. Fuit & arborum cura legibus præcis: cautumque est XL tabulis, ut qui iniuria cecidisset alienas, lueret in singulas æris xxv. Quid existimamus, futuræne eas credidisse ad supra dictam æstimationem illos, qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in pomo est, multarum circa suburbana fructu annuo addicto binis millibus nummūm, maiore singularum redditu, quàm erat apud antiquos prædiorum. Ob hoc insita, & arborum quoque adulteria excogitata sunt, ut nec poma pauperibus nascerentur. Nunc ergo dicemus, quo maximè modo tantum ex his uetigal contingat, ueram colendi rationem absolutamque prodituri. Et ideo non uulgata tractabimus, nec quæ constare animaduertimus, sed incerta atque dubia, in quibus maximè fallitur uita. Nam diligentiam in superuacuis affectare, non nostrum est. Ante omnia autem in uniuersum, & quæ ad cuncta arborum genera pertinent in commune, de cælo terræque dicemus.

De natura cæli ad arbores, & quam partem cæli spectare debeant.

CAP.

II.

Aquilone maximè gaudent, densiores ab afflatu eius lætioreſque, & materiæ firmioris. Qua in re plerique falluntur, cum in uineis pedamenta non sint à uento eo opponenda, & id tantum à Septentrione seruandum. Quinimo tempestiua frigora plurimum arborum firmitati conferunt, & sic optimè germinant: alioqui si blandiantur Austri, defatiscetes, ac magis etiam in flore. Nam si cum defloruere, protinus sequantur imbres, in totum poma depereunt: adeo ut amygdalæ & pyri, etiā si omnino nubilum fuit, Austri nūſue flatus, amittant fœtus. Circa Vergilias quidem pluere, inimicissimum uiti & oleæ: quoniam tunc coitus est earum. hoc est illud quatruiduum oleis decretoriū, hic articulus Austrinus nubili spurci, quod diximus. Fruges quoque peius matureſcunt Austrinis diebus, sed celerius. Illa sunt noxia frigora, quæ Septentrionibus aut præposterioribus horis. Hyemem quidem Aquiloniam esse, omnibus satis utilissimum. Imbres uerò tunc expectandi euidens causa est, quoniam arbores fœtu exinanitas, & foliorum quoque amissione languidas, naturale est auide esurire. Cibus autem earū imber. Quare tepidam esse hyemem, ut absumpso partu arborum, sequatur protinus cōceptus, id est germinatio, ac deinde alia floreſcendi exinanitio, inutilissimum experimentis creditur. Quinimo si plures ita continuentur anni, etiam ipsæ moriuntur arbores, quando nemini dubia pœna est in fame

† In uetustis codic. numerus desideratur, ex Val. Max. restitutus, qui lib. 9. cap. 1. de luxuria. hanc Crassi domum sexagies h-s æstimat, hoc est, Coronatorum centum quinquaginta millibus. Nam quod hic nōnulli supponendum putarunt, h-s millies, maiorem efficit summam, quàm ut fidei mereatur. Vide Bud. lib. 3. de Asse.

fame laborantium. Ergo qui dixit hyemes serenas optandas, non pro arboribus uota fecit. Nec per solstitia imbres uitibus conducunt. Hyberno quidem puluere latiores fieri menses, luxuriantis ingenii fertilitate dictum est. Alioqui uota arborum frugumque communia sunt, niues diutinas sedere. Causa, non solum quia animâ terræ, euanescentem exhalatione, includunt & comprimunt, retrôq; agunt in uires frugum atq; radices: uerum quod & liquorem sensim præbent, purum præterea leuissimumq; quando nix aquarum cælestium spuma est. Ergo humor ex his non uniuersus ingurgitans diluensque, sed quomodo sinitur distillans, uelut ex ubere alit omnia quæ non inundat. Tellus quoq; illo modo fermentescit, & succi plena ac lactescens uis satis non effœta, cum tempus aperit, tepidis aridet horis. Ita maximè frumenta pinguescunt, præterquam ubi calidus semper aer est, ut in Aegypto. Continuatio enim & ipsa consuetudo, idem quod modus alibi efficitur plurimumq; prodest ubicunque, non esse quod noceat. In maiore parte orbis, cum præcoces excurrere germinationes, euocata indulgentia cæli, secutis frigoribus exuruntur. Qua de causa serotinæ hyemes noxiæ syluestribus quoque, quæ magis etiam dolent urgente umbra sua, nec adiuuante medicina: quoniâ uestire teneras intorto stramento in syluestribus non est. Ergo tempestiuæ aquæ hybernis primùm imbribus, deinde germinationem antecedentibus. Tertium tempus est, cum educant poma, nec protinus, sed iam ualido feru. Quæ fructus suos diutius continent, longiorisque desiderant cibos, his & serotinæ aquæ utiles, ut uiti, oleæ, Punicis. Hæ iam pluuia generis cuiusque arboribus diuerso modo desiderantur, aliis alio tempore maturantibus. Quapropter iisdem imbribus quædam lædi uideas, alia iuari, etiam in eodem genere, sicut in pyris: alio die hyberna querunt pluuias, alio uerò præcoccia, ut pariter quidem omnia desiderent. Hybernium tempus est ante germinationem, quæ Aquilonem Austro utiliolem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (sunt enim plerunque frigidiora) & montosa planis, & nocturnos imbres diurnis. Magis fruuntur aquis fata, non statim auferente eas sole. Connexa & situs uinearum, arborumque ratio est, quas in oras debeant spectare. Virgilius ad occasus feri damnavit. Aliqui sic maluerunt, quàm in exortu. A pluribus meridiem probari aduerto: nec arbitror perpetuum quicquam in hoc præcipi posse. Ad soli naturam, ad loci ingenium, ad cæli cuiusque mores dirigenda solertia est. In Africa Meridiem uineas spectare, & si uiti inuile, colono salubre est, quoniam ipsa meridianæ subiacer plagæ: quapropter qui ibi in occasum aut Septentriones conferet, optimè miscebit solum cælo, cum Virgilius occasus improbet. Nec de Septentrione relinqui dubitatio uidetur. Atqui in Cisalpina Italia magna ex parte uineis ita positis, compertum est nullas esse fertiliores. Multum rationis obtinent uenti. In Narbonensi prouincia atque Liguria, & parte Hetruriæ, contra Circium serere imperitia existimatur: eundemque obliquum accipere, prouidentia. Is nanque æstates ibi temperat, sed tanta plerunque uolentia, ut auferat tecta.

De societate cæli & terræ ad arbores.

CAP. III.

Quidam cælum terræ parere cogunt: ut quæ in siccis serantur, Orientem ac Septentriones spectent: quæ in humidis, Meridiem. Necnon ex ipsis uitis causas mutantur, in frigidis præcoces ferendo, ut maturitas antecedit algorem. Quæ poma uiresque rores oderint, contra ortus, ut statim auferat sol: quæ ament, ad occasus, uel etiam ad Septentriones, ut diutius fruuntur. Cæteri uerò ferè rationem naturæ secuti, in Aquilonem obuertas uites & arbores poni suasere. Odoratorem etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum.

CAP. IIII.

Aquilonis situm, uentorumque reliquorum, diximus in secundo uolumine, dicemusque proximo plura cælestia. Interim manifestum uidetur salubritatis argumentum, quoniam in Meridiem etiam spectantium semper antè decidant folia. Similis & in maritimis causa. Quibusdam locis afflatus maris noxii, in plurimis iidem utiles: quibusdam satis è longinquo aspicere maria, iucundum: propius admouere salis halitum, inuile. Similis & fluminum stagnorumque ratio. Nebulis adurunt, & æstuantia refrige-

rant opacitate, atque etiam rigore gaudent, quæ diximus. Quare experimentis optimè creditur. A cælo proximum est terræ dixisse rationem, haud faciliore tractatu. Quippe non eadem arboribus conuenit & frugibus plerunque: nec pulla, qualem habet Campania, ubique optima uitibus, aut quæ tenues exhalat nebulas: nec rubrica multis laudata. Cretam in Albanis Pompeianorum agro & argillam cunctis ad uineam generibus anteponunt, quanquam præpingues, quod excipitur in eo genere. Inuicem sabulum album in Ticinensi, multisque in locis nigrum, itemque rubrum etiam pingui terræ permixtum, infœcundum est. Argumenta quoque iudicantium sæpe fallunt. Non utique lætum solum est, in quo proceræ arbores nitent, præterquam illis arboribus. Quid enim abiete procerius? aut quæ uixisse possit alia in loco eodem? Nec luxuriosa pabula pinguis soli semper indicium habent. Nam quid laudatius Germaniæ pabulis? & tamen istarum subest harena tenuissimo cæspitem corio. Nec semper aquosa est terra, cui proceritas herbarum, non Hercule magis, quam pinguis, adhærens digitis, quod in argillis arguitur. Scrobes quidem regesta in eos nulla complet, ut densa atque rara ad hunc modum depræhendi possit: ferroque omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iusto depræhenditur pondere. Quod enim pondus terræ iustum intelligi potest? Nec fluminibus aggesta semper laudabilis, quando senescant sata quædam aqua. Sed neque illa quæ laudatur, diu, præterquam falici, utilis sentitur. Inter argumenta stipulæ crassitudo est, tanta alioquin in Laborino Campaniæ nobili campo, ut ligni uice utantur. Sed idem solum ubicunque arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè quam uitibus posset, affligit agricolam. Et carbunculus, terra quæ ita uocatur, emendari uite macra putatur. Nam tophus scaber natura friabilis expetitur quoque ab authoribus. Virgilius & quæ filicem ferat, non improbat uitibus. Salsæque terræ multa melius creduntur, tutiora à uitibus innaſcentium animalium. Nec colles opere nudantur, si quis peritè fodiat. Nec campi omnes minus soles atque perfilaris, quam opus sit, accipiunt. Et quasdam pruinis ac nebulis pasci diximus uites. Omnium rerum sunt quædam in alto secreta, & suo cuique corde peruidenda. Quid, quod mutantur sæpe iudicata quoque, ac diu comperta? In Thessalia circa Larissam emissio lacu frigidior facta ea regio est, oleæque defierunt, quæ prius fuerant. Item uites aduri, quod non antea, Aenos sensit admoto Hebro. Et circa Philippos cultura siccata regio mutauit cæli habitum. At in Syracusano agro aduena cultor elapidato solo perdidit fruges luto, donec regeſſit lapides. In Syria leuem tenui sulco imprimunt uomeres, quia subest saxum exurens æstate semina. Iam in quibusdam locis similes æstus immodici, & frigorum effectus. Est fertilis Thracia frugum rigore, æstibus Africa & Aegyptus. In Chalcia Rhodiorum insula locus quidam est in tantum fecundus, ut suo tempore satum demetant hordeum, sublatumque protinus serant, & cum aliis frugibus metant. Glareosum oleis solum aptissimum in Venafrano, pinguisimum in Bætica. Pucina uina in saxo coquuntur. Cæcubæ uites in Pontinis paludibus madent. Tanta est argumentorum & soli uarietas ac differentia. Cæsar Vopiscus, cum causam apud Censores ageret, campos Roseæ dixit Italiæ sumen esse, in quibus perlicas pridie relictas gramen operiret. Sed non nisi ad pabulum probantur. Non tamen indociles natura nos esse uoluit, & uitia confessa fecit, etiam ubi bona certa non fecerat. Quamobrem primum crimina dicamus.

Genera terrarum.

C A P. V.

TErram amaram siue macram si quis probare uelit, demonstrant eam atræ degeneresque herbæ: frigidam autem retorridè nata. Item uliginosam, tristitia: rubricâ oculi argillamque, operi difficillimas, quæque rastros ac uomeres ingentibus glebis onerent: quanquam non quod operi, hoc & fructui aduersum. Item è contrario cineraceam, & sabulum album. Nam sterilis densa callo faciliè depræhenditur uel uno ictu cuspidis. Cato breuiter atque ex suo more uitia determinat: Terrâ cariosam caue: nè ue plauſtro, nè ue peco re impellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tâtopere reformidari, ut penè uestigis quoque interdicit? Redeamus ad ligni cariæ, & inueniemus illa, quæ in tantum abominatur,

uitia,

uitia, arida, fistulosa, scabra, canescentis, exesa, & pumicosa. Plus dixit una significatio-
ne, quam possit ulla copia sermonis enarrari. Est enim interpretatione uitiorum quædam
non arate (quæ nulla in ea intelligi potest) sed natura sua, anus terra: & ideo infecunda
ad omnia, atque imbecilla. Idem agrum optimum iudicat ad radicem montium plani-
tie in meridiem excurrente, qui est totius Italiæ situs: terram uerò teneram, quæ uocetur
pulla. Erit igitur hæc optima & operi satior. Intelligere modò libeat dictam mira signi-
ficatione teneram: & quicquid optari debet, in eo uocabulo inuenietur. Illa temperata
uberatis, illa mollis facilisque cultura, nec madida, nec sitiens. Illa post uomerem nitescens:
qualem fons ingeniorum Homerus in armis à Deo cælaram dixit, addiditque mi-
raculum nigrescentis, quamuis fieret in auro. Illa, quam recentem exquirunt improba
alites uomerem comitantes, coruque aratoris uestigia ipsa rodentes. Reddatur hoc in
loco luxuriæ quoque sententia, & aliqua in propositum. Certe Cicero lux doctrinarum
altera, Meliora, inquit, unguenta sunt, quæ terram, quam quæ crocum sapiunt. Hoc enim
maluit dixisse, quam redolent. Ita est profectò: illa erit optima, quæ unguenta sapiet.
Quod si admonendi sumus, qualis sit terræ odor ille qui quaritur, contingit sæpe etiam
quiescente ea sub occasum Solis, in quo loco arcus cælestis deiecerit capita sua: & cum
siccitate continua immaduit imbre: tunc emittit illum suum halitum diuinum ex Sole
conceptum, cui comparari suauitas nulla possit. Is esse odor in commota debebit, reper-
tūque neminem fallere: ac de terra odor optimè iudicabit. Talis ferè est in noualibus cæ-
sa uetere sylua, quæ consensu laudatur. Et in frugibus quidem ferendis eadem terra
utilior intelligitur, quoties intermissa cultura quieuit: quod in uineis non fit. Eoque dili-
gentius eligenda est, ne uera existat opinio eorum, qui iam Italiæ terram existimauere
lassam. Operis quidem facultas in aliis generibus constat & cælo: nec potest arari post
imbres aliqua, ubertatis uitio lentescens. Contrà, in Byzacio Africæ illum centena quin-
quagena fruge fertilem campum, nullis, cum siccus est, arabilem tauris, post imbres
uili asello, & à parte altera iugi anu uomerem trahente uidimus scindi. Terram enim
terra emendari (ut aliqui præcipiunt) super tenuem pingui iniecta, aut gracili bibu-
læque super humidam ac præpinguem, dementia operæ est. Quid enim potest sperare,
qui talem colit?

De terra, quam Britannia & Gallia amat.

C A P. VI.

Alia est ratio, quam Britannia & Gallia inuenere alendi eam ipsa: quod genus uo-
cant margam. Spissior ubertas in ea intelligitur. Est autem quidam terræ adeps, ac
uelut glandia in corporibus, ibi densante se pinguitudinis nucleo.

De Græcorum circa hæc doctrina.

C A P. VII.

Non omisere & hoc Græci. Quid enim intentatum illis? Leucargillon uocant can-
didam argillam, qua in Megarico agro utuntur, sed tantum in humida frigidæque
terra. Illas Gallias Britanniasque locupletantes cum cura dici contenit. Duo genera fue-
rant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingeniis. Est enim alba, ruffa, columbina,
argillacea, tophacea, harenacea. Natura duplex, aspera, aut pinguis. Experimenta utriusque
in manus, uti usque geminus, aut ut fruges tantum alant, aut edant & pabulum. Fruges alit
tophacea alba: quæ si sit inter fontes reperta, est ad infinitum fertilis, uerum aspera tracta-
tu: & si nimia iniecta est, exurit solum. Proxima est ruffa, quæ uocatur capnumargos, in-
termisso lapide terræ minutæ, harenosæ. Lapis contunditur in ipso campo: primisque annis
stipula difficulter cæditur propter lapides. Impendio tamen minimo leuitate dimidio
minoris, quam cætera, inuehitur. Inspergitur rara: sale eam miseri putant. Vtrunque hoc
genus semel iniectum in Lannos ualet, & frugum & pabuli ubertate.

De terrarum generibus.

C A P. VIII.

Quæ pingues esse sentiuntur, ex his præcipua alba. Plura eius genera. Mordacissimum,
quod supra diximus. Alterum genus albæ cretæ argentaria est. Petitur ex alto, in cen-
tenos pedes ædis plerumque puteis, ore angustatis, intus, ut in metallis, spariante
uena. Hac maxime Britannia utitur. Durat annis LXXX. Neque est exemplum ullius, qui bis

in uita hanc eidem iniecerint. Tertium genus candidæ glischromargon uocant. Est autem creta fullonia mista pingui terra, pabuli quàm frugum fertilior, ita ut messe sublata ante fementem alteram latissimum fecetur. Dum in fruge est, nullum aliud gramen emittit. Durat x x. annis: densior iusto cymini modo strangulat solum. Columbinam Gallia suo nomine eglecopalam appellat: glebis excitatur lapidum modo: sole & gelatione ita soluitur, ut tenuissimas bractæas faciat. Hæc ex æquo fertilis. Harenacea utuntur, si alia non sit: in uliginosis uerò, & si alia sit. Vbios gentium solos nouimus, qui fertilissimum agrum colentes, quacumq; terra infra tres pedes effossa, & pedali crassitudine injecta latescunt. Sed ea non diutius annis x. prodest. Hedui & Pictones calce uberrimos fecere agros: quæ sanè & oleis, & uitibus utilissima reperitur. Omnis autem marga arato iniicienda est, ut medicamentum rapiatur: & fimi desiderat aliquantulum quæ primò plus aspera, & quæ in herbas non effunditur: alioqui nouitate, quæcumq; fuerit, solum lædet, ne sic quidem primo pòst anno fertilis. Interest & quali solo quærat. Sicca enim humidio melior, arido pinguis. Temperatæ alterutra, creta uel columbina conuenit.

De cineris usu, & de fimo, & quæ sata uberiorem terram faciant, & quæ urant.

C A P. I X.

TRanspadanis cineris usus adeò placet, ut anteponant fimo iumentorum: quod quia leuissimum est, ob id exurit. Vtroque tamen pariter non utuntur in eodem aruo, nec in arbutis cinere, nec quasdam ad fruges, ut diximus. Sunt qui puluere quoque uuas ali iudicent, pubescentèsq; puluerent, & uitium arborumque radicibus aspergant. Quod certum est Narbonensi prouinciæ, & uindemias certius sic eo coqui, quia plus puluis ibi, quàm sol, confert. Fimi plures differentiæ: ipsa res antiqua. Iam apud Homerum regius senex agrum ita suis manibus latificans reperitur. Augeas rex in Græcia excogitasse traditur: diuulgasse uerò Hercules in Italia, quæ regi suo Stercurio Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatē tribuit. M. Varro principatum dat turdorum fimo ex auariis. Quod etiam pabulo bouum suumque magnificat: neq; alio cibo celerius pinguescere asseuerat. De nostris moribus bene sperare est, si tanta apud maiores fuere auaria, ut ex his agri stercorearentur. Proximum Columella columbariis, mox gallinariis facit, natanantum alitum damnato. Cæteri authores consensu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alii ex his præferunt hominum potus, in coriariorum officinis pilo madefacto. Alii per sese, aqua iterum, largiùsq; etiam, quàm cum bibitur, admista. Quippe plus iam ibi malè domandum est, cum ad uirus illud uini homo accesserit. Hæc sunt certamina, quibus inuicem ad tellurem quoque alendam utuntur homines. Proximè spurcicias suum laudant. Columella solus damnat. Alii cuiuscunque quadrupedis ex cytiso. Aliqui columbaria præferunt. Proximum dein de caprarum est, ab hoc ouium, deinde bouum, nouissimum iumentorum. Hæc fuere apud priscos differentiæ, simulque præcepta (ut inuenio) re tali utendi, quando & hic uetustas utilior: uisumque iam est apud quosdam prouincialium, in tantum abundante geniali copia pecudum, farinæ uice cribris superiniici, fœtore asperitque temporis uiribus in quandam etiam gratiam mutato. Nuper repertum, oleas gaudere maximè cinere è calcariis fornacibus. Varro præceptis adiciit, equino, quod sit leuissimum, segetes alendas: prata uerò grauiore, & quod ex hordeo fiat, multa que gignat herbas. Quidam etiam bubulo iumentorum præferunt, ouillumque caprino: omnibus uerò asininum, quoniam lentissimè mandant. E contrario usus aduersus utrumq; pronuntiat. Inter omnes autem constat nihil esse utilius lupini fegete, priusquam siliqueur, aratro uel bidentibus uersa, manipulisue desectæ circa radices arborum ac uitium obrutis. Etiam ubi non sit pecus, culmo ipso, uel etiam filice stercoreare arbitrantur. Cato sterqus unde fiat, stramenta, lupinum, paleas, fabalia, ac frondès ilignas, quernasque. E segete uel lito ebulum, cicutam, & circum salicta herbam auctam, uluamque: ea sub sternito ouibus, frondemque putridam. Vineæ si macruerit, sarmenta sua comburito, & ibidem inarato. Itemque ubi saturus eris frumentum, oues ibi desectato. Necnon & faris quibusdam ipsi pasci terram dicit. Segetem stercoreant fruges, lupinum, faba, uicia. Sicut è con

è contrario cicer, quia uellitur, & quia falsum est, hordeum, foenum Græcum, eruum, hæc omnia segetem exurunt, & omnia, quæ uelluntur. Nucleos in segetem ne indideris. Virgilius & lino segetem exuri, & auena, & papauere arbitratur. Fimeta sub dio concauo loco, & qui humorem colligat, strameto infecta, ne in sole arefcant, palo è robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innalcantur his serpentes. Fimum miscere terræ, plurimum refert Fauonio flante, ac luna sitiente. Id plerique prauè intelligunt à Fauonii ortu faciendum, ac Februuario mense tantum, cum id pleraque sata aliis postulent mensibus. Quocumque tempore facere libeat, curandum ut ab occasu æquinoctiali flante uento fiat, lunâque decrefcente ac sicca. Mirum in modum augetur ubertas effectusque eius obseruatione tali.

De satione arborum, & quòd auulsione nascuntur arbores.

C A P.

X.

A Bundè prædicta ratione cæli ac terræ, nunc de his arboribus dicemus, quæ cura hominum atque arte proueniunt. Nec pauciora propè sunt genera: tam benignè naturæ gratiam retulimus. Aut enim semine proueniunt, aut plantis radices, aut propagine, aut auulsione, aut surculo, aut insito & confecto arboris trunco. Nam folia palmarum apud Babylonios seri, atque ita arborem prouenire, Trogum credidisse demiror. Quædam autem pluribus generibus feruntur, quædam omnibus. Ac pleraque ex his natura ipsa docuit, & in primis semen ferere, cum decidens exceptumque terra uiuisceret. Sed quædam non aliter proueniunt, ut castaneæ, iuglandes, cædis duntaxat exceptis. Et semine autem, quamvis dissimili, ea quoque, quæ & aliis modis, feruntur, ut uites, & mala, atque pyra. Nanque iis pro semine nucleus, non ut suprà dictis fructus ipse. Et mespila semine nasci possunt. Omnia hæc tarda prouentu, ac degenerantia, & insito restituenda. Interdum etiam castaneæ. Quibusdam natura cõrà, omnino non degenerandi, quoquo modo ferantur, ut cupressis, palmis, lauris. Nanque & laurus pluribus modis feritur. Genera eius diximus. Ex his augusta, & baccalis, & tinus simili modo feruntur. Baccæ mense Ianuario Aquilonis afflatu siccantur leguntur, expandunturque raræ, ne calefiant aceruo. Postèa quidam fimo ad satum præparatas, urina madefaciunt. Alii in qualo pedibus in profluente deculcant, donec auferatur cutis. Alioquin uligo infestat, nec patitur nasci. In sulco repastinato palmi altitudine, uicenæ ferè aceruatum mense Martio: eadem & propagine feruntur: triumphalisque talea tantum. Myrti genera omnia in Campania baccis feruntur, Romæ propagine Tarentina. Democritus & alio modo feri docet, gran dissimis baccarum tuis leuiter, ne grana frangantur, eaque intrita restem circunlini atque ita seri: parietem fore densitatis, ex quo uirgulæ differantur. Sic & spinas sepis causa ferunt, tomice moris spinarum circunlita. Pilas autem laurus & myrti inopia à trimatu tempestiuum est transferre. Inter ea quæ semine feruntur, Mago in nucibus operosus est. Amygdala in argilla molli meridiem spectante feri iubet. Gaudere & dura calidæque terra: in pingui aut humida mori, ac sterilefcere. Sereudas quàm maximè falcatas & è nouella, fimoque diluto maceratas per triduum, aut pridie quàm ferantur, aqua nullâ. Mucrone defigi, aciem lateris in Aquilonem spectare: ternas simul serendas trian gula nectere, palmo inter se distantes: denis diebus aduari, donec grandescant. Iuglandes nuces porrectæ feruntur commissuris iacentibus. Pineæ nucleis septenis ferè in ollas perforatas additis: aut ut laurus, quæ baccis feritur. Citrea grano & propagine: sorba semine, & à radice planta, & auulsione proueniunt. Sed illa in calidis, sorba in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonstrauit, multarum radibus pullulante sobole densa, & pariente matre, quas enecet. Eius quippe umbra turba indigesta premitur, ut in lauris, Punicis, palmanis, cerasis, prunis. Paucorum in hoc genere rami parcut soboli, ut ulmorum palmarumque. Nullis uerò tales pulluli proueniunt, nisi quarum radices amore solis atque imbris in summa tellure spatiantur. Omnia ea non itatim moris est in sua locari, sed prius nutrijci dari, atque in seminariis adollescere, iterumque migrare.

Qui transitus mirum in modum mitigat etiam syluestres: siue arborum quoque, ut hominum natura, nouitatis ac peregrinationis auida est: siue discedentes uirus relinquunt,

man

mansueſcuntq; tractatu, ceu fera, dum radici auellitur planta. Et aliud genus ſimile natura monſtrauit: auulſiq; arboribus ſtolones uixere. Quo in genere & cum perna ſua auelluntur, partemq; aliquam de matris quoq; corpore auferunt ſecū ſimbrato corpore. Hoc modo plantatur Punicæ, coryli, mali, ſorbi, meſpili, fraxini, ſici, in primisq; uites. Cotoneū ita ſatum degenerat. Ex eodem inuentum eſt furculos abſciſos ferere. Hoc primo ſepis cauſa factū, ſambucis, cotoneo, & rubis depaſtis: mox & cultura, ut populis, alnis, ſalici, quæ uel inuerſo furculo feritur. Iam ea ibi diſponuntur, ubi libeat eſſe eas. Quamobrem ſeminarīi curam antè conuenit dici, quàm tranſeatur ad alia genera. Namq; ad id præcipuum eligi ſolum refert, quoniam nutricem indulgentiorem eſſe, quàm matrem, ſæpe conuenit. Sit ergo ſiccum ſuccoſumq; bipalio ſubactum, aduenis hoſpitale, & quàm ſimillimum 10 terra, in quam transferendæ ſint. Ante omnia elapidatum, munitumq; ad incurium etiam gallinacei generis. Quàm minimè rimofum, ne penetrans ſol exurat fibras. Interuallo ſeliquipedum ſeri, ne ſe inter ſe contingant. Præter alia uitia etiam uerminofa ſiunt: ideo ſariri conuenit ſæpius, herbæſq; euelli. Præterea ſemina ipſa fruticatia ſupputare, ac falcem pati coſueſcere. Cato & furcis crates imponi iubet, altitudine hominis, ad ſolem recipien dum: atq; integri culmo ad frigora arcenda. Sic pyrorum malorumq; ſemina nutrirī, ſic pineas nuces, ſic cupreſſos, ſemine ſatas & ipſas. Minimis id granis conſtat, ut uix perſpici quædam poſſint: non omittendo naturæ miraculo, de tam paruo gigni arbores, tanto maiore tritici & hordei grano, ne quis fabam reputet. Quid ſimile originis ſuæ habent 20 malorum pyrorumq; ſemina: his principiis reſpuentem ſecures materiem naſci, indomitæ ponderibus immēſis præla, arbores uelis, turribus murisq; impellendis arietes: hæc eſt naturæ uis, hæc potentia. Super omnia erit, de lacryma naſci aliquid, ut ſuo loco dicemus. Ergo de cupreſſo ſœmina (mas enim, ut diximus, non gignit) pilulæ collectæ, quibus docui menſibus ſiccantur ſole: ruptæq; emittunt ſemen, formicis mirè expetitū: ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo abſumi natalem tantarum arborum. Seritur menſe Aprilī, area æquata cylindris, aut uolgioris, denſum: terræq; cribris ſupercernitur pollicis craſtitudinæ. Contra immane pondus attollere ſe non ualet, retorqueturq; ſub terra. Ob hoc parcitur ueſtigii. Leniter rigatur de ſolis occaſu in trinis diebus, ut æqualiter bibat, donec erumpant. Differuntur poſt annum dodrantali filo, cuſtodita temperie, ut uiridi cælo ſerantur, ac ſine aura. Mirumque dictū, periculum eo tantum die eſt, ſi rorauerit 30 quātuluncunq; imbrem, aut ſi afflauerit. De reliquo tutæ ſunt perpetua ſecuritate, aquæque poſtea odore. Et zizipha grano ſeruntur menſe Aprilī. Tuberes melius inſeruntur in pruno ſylueſtri, & malo cotoneo, & in calabrice: ea eſt ſpina ſylueſtris. Quæcunq; optimè & myxas recipit, utiliter & ſorbos.

De transferendis ſeminarijs, & ulmis ſerendis, & ſcrobibus.

C A P. X I.

Plantas ex ſeminario transferre in aliud, priuſquam ſuo loco ponantur, operoſè præcipi arbitror, licet tranſſatione folia latiora fieri ſpondeant. Ulmorum, priuſquam folio ueſtiantur, ſamara colligenda eſt circa Martias Calend. cum ſuaſcere incipit. Deinde de biduo in umbra ſiccata ſerenda, denſa in refracto, terra ſupèr minutatim cribrata craſtitudine quæ in cupreſſis. Pluuia ſi non adiuuent, rigandum. Differendæ ex arearum uenis poſt annum in ulmaria, interuallo pedali in unamquamq; partem. Maritas ulmos autumno ſerere utilius, quia carent ſemine. Nam ea de plantis ſeruntur. In arbuſtum quinquennes ſub urbe transferunt, aut (ut quibuſdam placet) quæ uicenum pedum eſſe ceperunt. Sulco, qui nouenarius dicitur, altitudine pedum trium, pari latitudine, & eo amplius circa poſitas pedes terni uadique de ſolido adaggerantur. Arulas id uocant in Campania. Interualla ex loci natura ſumuntur. Aridiores ſerendas in campeſtribus conuenit. Populos & fraxinos, quia ſeſtinantius germinant, diſponi quoq; maturius conuenit, hoc eſt, ab Idibus Feb. plantis & ipſas naſcentes. In diſponendis arboribus arbuſtiſq; ac uineis, quincuncialis ordinum ratio uulgata & neceſſaria, non perſtatu modo utilis, uerum & aſpectu grata, quocunq; modo intueare, in ordinem ſe porrigente uerſu. Populis eadem ratio ſemine, qua ulmos, ſerendi: transferendi quoque de ſeminariis eadem & ſyluis. Ante omnia 50 igitur

igitur in similem transferri terram aut meliorem oportet. Nec è tepidis aut præcocihus in frigidos aut serotinos situs, ut neq; ex his in illos. Præfodere scrobes antè (si fieri posset) tanto prius, donec pingui cæspite obducatur. Mago ante annum iubet, ut solem pluuiâque combibant: aut si id conditio largita non sit, ignes in medio fieri ante menses duos, nec nisi post imbres in his feri. Altitudinem eorum in argilloso aut duro solo trium cubi torum esse in quamque partem. In prunis palmo amplius, & ubiq; caminata fossura ore compressiore sint. Nigra uerò terra duo cubita, & palmū quadratis angulis. Eadem mensura Græci authores consentiunt, non altiores quino semipede esse debere, nec latiores duobus pedibus. Nusquam uerò sesquipede minus altos, quoniam in humido solo ad uicina aquæ perueniat. Cato, si locus aquosus sit, inquit, latos pedes ternos in faucibus, imòsq; palmum & pedem, altitudine 1111. pedum. eos lapide consterni: aut si non sit, percticis salignis uiridibus. Si neq; eæ sint, sarmentis, ita ut in altitudinem semipedem trahantur. Nobis adiiciendum uidetur ex prædicta arborum natura, ut altius demittantur ea quæ summa tellure gaudent, tãquàm fraxinus, olea. Hæc & similia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris sat est, si altitudinis pedes ternos effecerint. Excide, inquit, radicem istam Papyrius Cursor imperator, ad terrorem Prænestinorum Prætoris. Destringi securus se teste, innoxii abradi partes, quæ se nudauerint terra. Aliqui lapides rotundos subiici malunt, qui & contineant humorem, & transmittant: non item planos facere, & à terreno arcere radicem, existimantes. Glarea substrata inter utranque sententiam fuerit. Arborem nec minorem bima, nec maiorem trima transferri quidam præcipiunt: alii, cum annum impleat: Cato crassiores quinque digitis. Non omisit idem, si attineret, meridianam cæli partem signare in cortice, ut translata in iisdem & assuetis statueretur horis: ne Aquiloniæ Meridianis oppositæ solibus finderentur, & algerent Meridianæ Aquilonibus. Quod è diuerso affectant etiam quidam in uite ficòque, permutantes in contrarium. Densiores enim folio ita fieri, magisq; protegere fructum, & minùs amittere: ficumque sic etiam scansilem fieri. Plerique id demum cauent, ut plaga deputati cacuminis meridiem spectet, ignari fissuris nimii uaporis opponi. Id quidem in horam diei quintam uel octauam spectare maluerim. Aequè latet non negligendum, ne radices mora inarescant, nèue à septentrionibus, aut ab ea parte cæli usque ad exortum brumalem uento flante effodiantur arbores, aut certè non aduersæ iis uentis radices præbeantur: propter quod emoriuntur, ignaris causâ agricolis. Cato omnes uentos, & imbrem quoque in tota translatione damnat. Et hoc proderit, quamplurimum terræ, in qua uixerint, radicibus coherere, ac totas cæspite circumligari: cum ob id Cato in corbibus transferri iubeat. Proculdubio utilissimè quidam summam terram contentus est subdi. Quidam Punicis malis substrato lapide, non rumpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas poni melius. Arborem ipsam ita locari, ut media sit totius scrobis, necessarium. Ficus si scilla (bulborum hoc genus est) seratur, ocyssimè ferre traditur pomum, neque uermiculationi obnoxium: quo uitio non carent reliqua poma, similiter lata. Radicum eius magnam adhibendam curam, ut exemptas appareat, non euulsas, quis dubitet? Qua ratione & reliqua confessa omittimus, sicuti terram circa radices fistucato spissandam, quod Cato primū in ea re esse censet: plagam quoque à trunco oblini fimo, & foliis præligari præcipiens.

De interuallis plantandarum arborum, & umbris, & stillicidijs, & ubi plantari debeant.

C A P. X I I.

HVius loci pars est ad interualla pertinet. Quidam punicas, & myrtos, & lauros etiam pyros, magisq; amygdalas, & ficus: quod optimè diiudicabit ramorum amplitudinis ratio, locorumque, & umbræ cuiusque arboris: quoniam has quoq; obseruari oportet. Breues sunt, quamuis magnarum arborum, quæ in orbem ramos circinent, ut in malis, pyrâque. Eadem enormes cerasis, lauris. Iam quædam umbrarum proprietates. Iuglandium grauis & noxia, etiam capiti humano, omnibusque iuxta satis. Necat germina & pinus: sed uentis utraq; resistit, quoniam & protecta uinearum ratione egent. Stillicida pinus,

nus, quercus, illicis ponderosissima. Nullum cupressi, umbra minima, & in se conuoluta. Ficorum levis, quamuis sparsa: ideoque inter uineas feri non uetantur. Vlmorum levis, etiam nutriendus, quacunque opacat. Attico hæc quoque uidetur è grauiissimis: nec dubito, si emittantur in ramos. Constrictæ quidem ullius noxiam esse non arbitror. Iucunda & platani; quanquam crassa. Licet gramini credere non soli, haud alia lætius operiente toros. Populo nulla, ludentibus foliis. Pinguis alno, sed pascens sata. Vitis sibi sufficit, mobili folio, iactatque crebro solem umbra temperans: eodem graui protegens in imbre. Omnium ferè levis umbra, quorum pediculi longi. Non fastidienda hæc quoque scientia, atque non in ultimis ponenda, quando quibusque satis umbra aut nutrix, aut nouerca est. Iuglandium quidem, pinorumque, & picearum, & abietis, quæcunque attingere, non dubiè uenenum est. Stillicidii brevis definitio est. Omnium quæ proiectu frondis ita defenduntur, ut per ipsas non defluant imbres, stilla sæua est. Ergo plurimum intererit hac in quæstione, terra in qua seremus, in quantum arbores quasque alat. Iam per se colles minora quærunt interualla. Ventosis locis crebriores feri conducit. Olea tamen maximo interuallo, de qua Catonis Italica sententia est in x x v. pedibus minimum, plurimum x x x. feri. Sed hoc uariatur locorum natura. Non alia maior in Bætica arbor. In Africa uerò (fides penes auctores erit) miliarias uocari multas narrant à pondere olei, quod ferant annuo prouentu. Ideo l x x v. pedes Mago interuallo dedit undique: etiam in macro solo ac duro, atque uentoso, cum minimum x l v. Bætica quidem uberrimas messes inter oleas metit. Illam inscitiam pudendam esse conuenit, adultas interlucare iusto plus, & in senectam præcipitare, aut (plerumque ipsis qui posuere, coarguentibus imperitiam suam) totas excidere. Nihil est fœdus agricolis, quàm gestæ rei pœnitentia, multo ut præstet laxitate delinquere.

Quæ arbores tardè crescunt, & quæ celeriter: & de Sabina:

C A P. X I I I.

Q Vædam autem natura tardè crescunt, & in primis semine tantum nascuntia, & longo æuo durantia. At quæ citò occidunt, uelocia sunt, ut ficus, Punica, prunus, malus, pyrus, myrtus, salix: & tamen antecedunt diuitiis. In trimatu enim ferre incipiunt, ostendentes & antè. Ex his lentissima pyrus. Ocysima omnium cypirus, & pleu docypirus frutex. Protinus enim floret, seménque profert. Omnia uerò celerius adolescunt stolonibus ablatis, unamque in stirpem redactis alimentis. Eadem natura & propagines docuit. Rubi nanque curuati gracilitate & simul proceritate nimia, defigunt rursus in terram capita, iterumque nascuntur ex sese, repleturi omnia, ni resisteret cultura, profusus ut possint uideri homines terræ causa geniti. Ita pessima atque execranda res, propaginem tamen docuit, ac uiuiradicem. Eadem autem natura est ederis. Cato propagari præter uitam tradit ficum, oleam, Punicam, malorum genera omnia, laurum, prunos, myrtos, nuces auellanas, & prænestinas, platanum. Propaginum duo genera: ramo ab arbore depresso in scrobem quatuor pedum quoque, & post biennium amputato flexu, plantaque translata post trimatum: quas si longius ferre libeat, in qualis statim, aut uasis fictilibus defodere propagines aptissimum, ut in iis transferantur. Alterum genus luxuriosius, radices in ipsa arbore sollicitando, traiectis per uasa fictilia uel qualos ramis, terræque circumpectis: atque hoc blandimento impetratis radicibus, inter poma ipsa & cacumina (in summa enim cacumina hoc modo petuntur) audaci ingenio arborem aliam longè à tellure faciendi, eodem, quo suprà, biennii spatio abscissa propagine, & cum qualis illis sata. Sabina herba propagine seritur & auulsione. Tradunt sæce uini, aut è parietibus latere tuso mirè ali. Iisdem modis rosmarinum serunt & ramo, quoniam neutri semen. Rhododendron propagine & semine.

*De satione arborum, & insitione, & quomodo inuenta sit tenera inserendi
emplastratio.*

C A P. X I I I.

S Emine quoque inserere natura docuit, raptim autem fame deuorato, solidoque, & alui stepore madido, cum fecundo fimi medicamine abiecto in mollibus arborum lectis,

cis, & uentis sæpe translatò in aliquas corticum rimas : unde uidimus cerasum in salice, platani in lauro, laurum in ceraso, & baccas simul discoloras. Tradunt & monedulam condentem semina in thesauros cauernarum, eiusdem rei præbere causas. Hinc nata inoculatio futuriæ simili fistula aperiendi in arbore oculum cortice exciso, seménq; includendi eadem fistula sublatum ex alia. In ficis autem & malis hæc fuit inoculatio antiqua. Virgiliana quærit sinum in nodo gemmæ expulsi corticis, gemmámq; ex alia arbore includit. Erhætenus natura ipsa docuit. Infectionem autem casus, magister alius, & penè numerosior, ad hunc modum: Agricola sedulus calam sepi munimento cingens, quò minus putrescerent fudes, limen subdidit ex edera. At illæ uiuaci morsu apprehensæ, suam
10 ex alieno fecere uitam, apparuitque truncum esse pro terra. Aufertur ergo ferra æqualiter superficies: læuigatur falce truncus. Ratio postea duplex: Et prima inter corticem lignumque inferendi. Timebant prisci truncum findere: mox inforare ausi medio. Ipsique medullæ calamum imprimebant, unum inferentes: neque enim plures capiebat medulla. Subtilior postea ratio uel senos adiicit, mortalitati eorum & numero succurrere persuasa, per media trunco leniter fisso, cuneoque tenui fissuram custodiente, donec cuspidatim decissus descendat in rimam calamus. Multa in hoc seruanda. Primum omnium, quæ patitur coitum talem arbor, & cuius arboris calamus. Variè quoque & non iisdem in partibus subest omnibus succus. Vitibus fisisque media ficciora, & è summa parte conceptus, ideo illinc furculi petuntur. Oleis circa medias succus: inde & furculi: cacumina fi-
20 nunt. Facillimè coalescunt, quibus eadem corticis natura, quæque pariter florentia eiusdem horæ germinationem succorumque societatem habent. Lenta enim res est, quoties humidis repugnant sicca, mollibus corticum duri. Reliqua observatio, ne fissura in nodo fiat: repudiat quippe aduenam inhospitalis duritia: ut in parte nitidissima, ne longior multo tribus digitis, ne obliqua, ne translucens. Virgilius ex cacumine inferi uetat. Certumque est, ab humeris arborum orientem æstiuum spectantibus furculos petendos, & è feracibus, & è germine nouello, nisi uetustæ arbori inserantur. ii enim robustiores esse debent. Præterea ut prægnantes, hoc est, gemmatione turgentes, & qui parere illo sperauerint anno. Bimi utrique, nec tenuiores digito medio. Inferuntur autem & inuersi, cum id agitur, ut minor altitudo in latitudinem se fundat. Ante omnia geminantes nitere conueni-
30 nient, nihil nusquam hulcerosum esse aut retorridum. Spei fauet medulla calami commissura, si in matre ligni corticisque iungatur. Id enim satius, quam foris cortici æquari. Calami exacutio medullam ne nudet. Tenui tamen fistula detegat, ut fastigatio læui descendat cuneo, tribus non ampliore digitis. Quod facillimè contingit, tinctum aqua radentibus. Ne exacuatur in uento, nec cortex à ligno decedat alterutri. Calamus ad corticem usque suū deprimatur. Ne luxetur, dum deprimatur: neque cortex replicetur in rugas. Ideo lacrymantes calamos inferi non oportet, non hercule magis, quam aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex, hoc uitali defectu non humescit neque concorporatur. Et ad etiam religionis seruant, ut luna crescente, ut calamus utraque deprimatur manu. Et alioquin in hoc opere duæ simul manus minus nituntur, necessario temperamento. Vali-
40 dius enim demissi tardius ferunt, fortius durant: contraria ex diuerso. Ne fiscar nimium rima, laxæque capiat, aut ne parum: & exprimat, aut compressum necet. Hoc maximè præcauendum, ut præualide accipientis trunco in media fissura relinquatur. Quidam uestigio fissuræ falce in truncis facto, salice præligant marginem ipsum. Postea cuneos figunt, continente uinculo libertatem dehiscendi. Quædam in plantario insita eodem die transferuntur. Si crassior truncus inseratur, inter corticem & lignum inferi melius, cuneo optimè osseo, ne cortice rumpatur laxato. Cerasi libro dempto finduntur. Hæ solæ & post brumam inseruntur. Dempto libro habent ueluti lanuginem, quæ si comprehendit insitum, putrefacit. In columi cuneo adactum utilissimè adstringitur. Inserere aptissimum quàm proximum terræ, si patiatr nodorū trunciq; ratio. Eminere calami sex digitorum
50 longitudine non amplius debent. Cato argillæ, uel cretæ harenam, simumq; bubulum admisceri, atq; ita usque ad lentorem subigi iubet, idque interponi & circumlini. Ex iis quæ

commentatus est, facile apparet illa ætate inter lignum & corticem, nec alio modo inferre solitos, aut ultra latitudinem duum digitorum calamos demittere. Inferi autem præcipit pyra ac mala per uer, & post solstitium diebus L. post uindemiam. Oleas autem & ficos per uer tantum, luna sitiente, hoc est, sicca. Præterea post meridiem, ac sine uento Austro. Mirum, quod non contentus insitum munisse, ut dictum est, & cæspite ab imbre frigoribusque; protexisse, ac mollibus bifidorum uiminum fascibus, lingua bubula (herba id genus est) insuper obtegi iubet, eamque illigari operam stramentis. Nunc abunde arbitrantur paleato luto libros farcire, duos digitos insito extante. Verno inferentes tempus urget, incitantibus se gemmis, præterquam in olea, cuius diutissime oculi parturiunt, minimūque; succi habent sub cortice, qui nimius insitis nocet. Punicā uero & ficum, quantum aliās sicca sint, recastinare minimè utile. Pyrum uel florentem inferere licet, & in Maium quoque; mensē protendere insitionem. Quod si longius afferantur pomorum calami, rapo infixos optimè custodire succum arbitrantur: seruari inter duos imbrices iuxta riuos uel piscinas, utrinque terra obstructos.

De uite inferenda.

C A P. X V.

Vitium uerò in scrobibus siccis stramento opertos, ac deinde terra obrutos, ut camine existant. Cato uitē tribus modis inserit. Præsectam findi iubet per medullam, in eam furculos exacutos (ut dictum est) addi, medullas iungi. Altero, si inter sese uitē contingant, utriusque in obliquum latere contrario adrafo, iunctis medullis colligari. Tertiū genus est, terebrare uitē in obliquum ad medullam, calamosque; addere longos pedes binos: atque ita ligatum insitum, intritāque illitum operire terra, calamis subrectis. Nostra ætas correxit, ut Gallica uteretur terebra, quæ excauat, nec urit: quoniam adultio omnis hebetat: atque ut gemmafcere incipiens legatur calamus. Nec plus quam binis ab insito emeretur oculis, ulmeo uimine alligatus, bināque circuncideretur acie à duabus partibus, ut inde potius distillaret mucor, qui maximè uitē infestat. Deinde cū eualuissent flagella pedes binos, uinculum insiti incideretur, ubertati crassitudine permissa. Vitibus inferendis tempus dedere ab æquinoctio autumnino ad germinationis initia. Satiū plantæ syluestrium radicibus inferuntur natura siccioribus. Si satiū syluestribus inferantur, degenerant in feritatem. Reliqua cælo constant. Aptissima insitis siccitas. Huus enim remedium appositis fistilibus uasis modicus humor per cinerem distillat. Inoculatio rores amat leuēs.

De emplastratione.

C A P. X V I.

Emplastri ratio & ipsa ex inoculatione nata uideri potest. Crasso autem maximè cortici conuenit, sicut est ficis. Ergo amputatis omnibus ramis, ne succum auocent, nitidissima in parte, quaque præcipua cernatur hilaritas, exempta scutula (ita ne descendat ultra ferrum) cortici, imprimitur ex alia cortex par cum sui germinis manima, sic compage densata ut cicatrici locus non sit, & statim fiat unitas, non humorem, non afflatum recipiens: nihilominus tamen & luto munire, & uinculo melius. Hoc genus non pridem repertum uolunt, qui nouis moribus fauent. Sed id etiam apud ueteres Græcos inuenitur, & apud Catonem, qui oleam ficūque sic inseri iussit, mensura etiam præfinita secundum reliquam diligentiam suam: cortices scalpro excidi quatuor digitorum longitudine, & trium latitudine, atque ita coagmentari, & illa sua intrita oblini. eadem ratione & in malo. Quidam huic generi miscuere fissuram in uitibus, exempta cortice reffella, furculo à latere plano adigendo. Tot modis insitam arborem uidimus iuxta Tiburtes Tulas, omni genere pomorum onustum, alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde uite, ficis, pyris, Punicis, malorumque generibus. Sed huic breuis fuit uita. Nec tamen omnem experimentis assequi naturam possumus. Quædam enim nasci, nisi sponte, nullo modo queunt: eaque immixtis tantum & desertis locis proueniunt. Capacissima insitorum omnium dicitur platanus, postea robur: uerum utraque sapores corrumpunt. Quædam omni genere inferuntur, ut ficus & Punicæ. Vitis non recipit emplastra, nec quibus tenuis ac caudus rimosusque cortex. Neque inoculationem sicca, aut humoris exigui. Fertilissima omnium

omnium inoculatio, postea emplastratio. Sed utraque infirmissima. Et quæ cortice nuntur tantum, uel leui aura ocysimè deplantantur. Inferere firmissimum, & fecundius, quàm ferere.

Exemplum huius rei.

C A P. X V I I.

Non est omittenda raritas unius exempli. Corellius eques Ro. Ateste genitus, inse-
ruit castaneam suomet ipsam furculo in Neapolitano agro. Sic facta est castanea,
quæ ab eo nomen accepit inter laudatas. Postea hæres eiusdem libertus Corellianam
iterum inseruit. Hæc est inter eas differentia, illa copiosior, hæc Corelliana melior.
Reliqua genera casus ingenio suo excogitauit, ac defraçtos ferere ramos docuit, cum
10 pali defixi radices cepissent. Multa sic feruntur, in primis que ficus, omnibus aliis mo-
dis nascens, præterquam talea: optimè quidem, si ualtiore ramo pali modo exacuto
adigatur altè, exiguo super terram relicto capite, eoque ipso harena cooperto. Ramo
feruntur & Punica, palis laxato prius meatu: item myrtus. Omnium horum longitu-
dine trium pedum, crassitudine minus brachiali, cortice diligenter seruat, trunco ex-
acuto. Myrtus & taleis feritur: morus talea tantum, quoniam ramo eam feri religio ful-
gurum prohibet. Quapropter de tearum satu nunc dicendum est. Seruandum in eo
ante omnia, ut talea ex feracibus fiant arboribus: ne curuæ, ne uæ scabræ, aut bifurcæ:
ne uæ tenuiores: quàm ut manum impleant: ne minores pedalibus: ut illibato cortice: at-
que ut sectura inferior ponatur semper, & quod erit ab radice: accumuleturque germina-
20 tio terra, donec robur planta capiat.

*De cultura olearum, & quibus temporibus in-
situs fiat.*

C A P. X V I I I.

Quæ custodienda in olearum cultura Cato iudicauerit, ipsius uerbis optimè præ-
cipiemus: Taleas oleaginas, quas in scrobe saturus eis, tripedaneas facito. Diligen-
tèrque tractato, ne liber labore, cum dolabis aut secabis. Quas in seminario
saturus eris, pedales facito: eas sic inserito: Locus bipalio subactus sit, benèque glutus.
Cum taleam demittis, pede taleam opprimito. Si parum descendat, maleo aut mateola
adigito: cauetoque, ne librum scindas. Cum adigis, palo prius locum feceris, quod etiam
demittas: ita melius uiuet talea. Et ubi trinaræ sunt, tum denique curæ sint, ubi liber se
30 uertet. Si in scrobibus aut in sulcis seras, ternas taleas ponito. Eas diuariato supra ter-
ram, ne plus quatuor digitos transuersos emineant, uel oculos serito. Diligenter eximere
oleam oportet, & radices quâ plurimas cum terra ferre. Vbi radices bene operueris, cal-
care bene quid noceat. Si quis quærat quod tempus oleæ ferendæ sit, agro sicco per
sementem, agro lato per uer. Oliuetum diebus x v ante æquinoctium uernum incipito
putare. Ex eo die dies x l rectè putabis. Id hoc modo putato. Quà locus rectè ferax erit,
quæ arida erunt, & si quid uentus interfregerit, ea omnia eximito. Quà locus ferax non
erit, id plus concidito, aratoque bene, enodatque, stirpèlque leues facito. Circum
oleas autumnò ablaqueato, & sterco addito. Qui oliuetum sepiissime & altissimè mi-
scebit, is tenuissimas radices exarabit. Radices si sursum abibunt, crassiores fient, & ed in
40 radices uires oleæ abibunt. Quæ genera olearum, uel in quo genere terræ uiuere &
feri debeant, quodque spectare oliueta, diximus in ratione olei. Mago in colle & siccis,
& argilla, inter autumnum & brumam feri iussit. In crasso aut humido, aut subriguo, à
mese ad brumam. Quod præcepisse eum Africæ intelligitur. Italia quidem nunc uere
maximè ferit. Sed si & autumnò libeat, post æquinoctium xl. diebus ad Vergiliarum oc-
casum. xlii. foli dies sunt, quibus feri noceat. Africæ peculiare quidem in oleastro est in-
ferere. Quadam æternitate consensescunt proxima adoptione uirga emissa, atque ita alia
arbore ex eadem iuuenescunt: iterumque & quoties opus sit, ut æuis eadem oliueta cõ-
stent. Inferitur autem oleaster calamo & inoculatione. Olea, ubi quercus effossa sit, malè
ponitur: quoniam uermes qui raucæ uocantur, in radice quercus nascuntur & transeunt.
50 Non inhumare taleas, aut siccare prius quàm ferantur, utilius compertum. Vetus oliue-
tum ab æquinoctio uerno intra Vergiliarum exortum interradi alternis annis, melius in-

*Reponen-
dum, trimæ,
ex Catone
de Rustic.
cap. 43.*

uentum : Item muscum circumdare radici. Circunfodi autem omnibus annis à solstitio
 duſum cubitorum ſcrobe pedali altitudine : ſtercorari tertio anno. Mago idem amygdalaſ
 ab occaſu Arcturi ad brumam ſeri iubet. Pyra non eodem tempore omnia, quoniam
 non æquè floreant. Eadem oblonga, aut rotunda, ab occaſu Vergiliarum ad brumam.
 Reliqua genera media hyeme, ab occaſu Sagittæ, Subſolanum, aut Septentrionem ſpe-
 ſtantia. Laurum ab occaſu Aquilæ ad occaſum Sagittæ. Connexa enim de tempore ſe-
 rendi æquè ratio eſt. Vere & autumnno id magna ex parte fieri decreuere. Eſt & alia ho-
 ra circa Canis ortus, paucioribus nota, quoniam non omnibus locis pariter utilis intel-
 ligitur : ſed haud omittenda nobis, non tractus alicuius rationem, uerum naturæ toti-
 us indagantibus. In Cyrenaica regione ſub Eteſiarum ſtatu conferunt : necnon & in 10
 Græcia, oleam maximè in Laconia Coſ inſula & uites tunc ſerit. Cæteri apud Græcos
 inoculare & inferere non dubitant, ſed arborem non ſerunt. Plurimumque in eo loco-
 rum natura pollet. Nanque in Aegypto omni ſerunt menſe, & ubicunque imbres æſti-
 ui non ſunt, ut in India & Aethiopia. Neceſſariò poſt hæc autumnno ſeruntur arbores.
 Ergo tria tempora eadem germinationis, uer, & Canis, Arcturique ortus. Neque enim
 animalium tantum eſt ad coitus auiditas, ſed multo maior eſt terræ ac ſatorum omnium
 libido : qua tempeſtiuè uti, plurimum intereſt conceptus. Peculiare utique in inſitis, cum
 ſit mutua cupiditas utrinque coeundi. Qui uer probant, ab æquinoctio ſtatim admittunt,
 prædicantes germina parturire, ideo faciles corticum eſſe complexus. Qui præferunt au-
 tumnum, ab Arcturi ortu, quoniam ſt. am radicem quandam capiant, & ad uer parata ue-
 niant, atque non protinus germinatione auferat uires. Quædam tamen ſtatutum tempus an-
 ni habent ubique, ut ceraſi & amygdalæ circa brumam, ſerendi uel inferendi. De pluri-
 bus locorum ſitus optimè iudicabit. Frigida enim & aquoſa uerno conſeri oportet, ſicca
 & calida autumnno. Communis quidem Italiæ ratio tempora ad hunc modum diſtribuit:
 Moro ab Idib. Februariis in æquinoctium, pyro autumnum, ita ut brumam x v. nec minus
 diebus antecedant. Malis æſtiuis & cotoneis, item ſorbis, prunis, poſt mediam hyemem
 in Idus Februarias. Siliquæ Græcæ & Perſicis ante brumam per autumnum. Nucibus,
 iuglandi, & pineæ, & auellana, Græcæ, atque caſtanea, à Calendis Martiis ad Idus eaſdem.
 Salici, geniſtæ, circa Martias Calendas. Hanc in ſiccis ſemine, illam in humidis uirga ſeri
 diximus.

*Quæ arbores ſocietate gaudeant, & de diſciplina ablaqueandi &
 accumulandi.*

C A P. X I X.

Eſt etiam noua inferendi ratio, ne quid ſciens quidem præteream, quod uſquam in-
 uenerim, Columellæ excogitata, ut affirmat ipſe, qua uel diuerſæ inſociabilèſque
 naturæ arborum copulentur, ut ſici atque oleæ. Iuxta hanc ſeri ficum iubet, non am-
 pliore interuallo, quàm ut contingi largè poſſit ramo oleæ quàm maximè ſequaci atque
 obedituro: eumque omni interim tempore edomari meditatione curuandi. Poſtea ſico
 adepta uires (quod euenire trimæ aut utique quinquenni ſolet) detruncata ſuperficie,
 ipſum deputatum, & ut dictum eſt, adraſo cacumine: deſigi in crure ſici, cuſtoditum uin-
 culis, ne curuatura fugiat. Ita quodam propaginum inſitorumque temperamento, trien-
 nio communì inter duas matres coaleſcere. Quarto anno abſciſſum totum adoptantis
 eſſe, nondum uulgata ratione, mihi certè ſatis comperta. Cæterò eadem illa de calidis
 frigidisſque, & humidis & ſiccis ſuprà dicta ratio, & ſcrobis fodere monſtrauit. In aquoſis
 enim neque altos, neque amplos facere expediet: aliter in æſtuoſo ſolo & ſicco, ut quàm
 maximè accipiant aquam contineantque. Hæc & ueteres arbores colendi ratio eſt. Fer-
 uentibus enim locis accumulanti æſtate radices operiuntque, ne ſolis ardor exurat. Aliubi
 ablaqueant, perſtatùſque admittunt. Iidem hyeme cumulis à gelu uindicant. Contrà illi
 hyeme aperiunt, humorémque ſitientibus quærunt. Vbicunque circunfodiendi arbores
 ratio in circuitu pedes in orbem ternos, neque id in pratis, quando amore ſolis humoris-
 que in ſumma tellure oberrant. Et de arboribus hæc quidem fructus gratia ſerendis inſe-
 rendisſque in uniuerſum ſint dicta.

De saliceto, & harundinetto, & cæteris cædua ad perticas, palos. C A P. XX.

Hinc restat earum ratio, quæ propter alias feruntur, ac uineas maximè, cædua ligno. Principatum in iis obtinent salices, quarum ratio fit loco madido: tamen refoffo duos pedes & semipedem, talea sesquipedali, uel pertica, quæ utilior, quò plenior. Interuallo esse debent pedes seni. Trimæ pedibus binis à terra putatione coercentur, ut se in latitudinem fundant, ac sine scalis tondeantur. Salix enim fœcundior est, quò terræ propior. Has quoque omnibus annis confodi iubent mense Aprili. Hæc est uiminalium cultura. Perticæ & uirga & talea feritur fossura eadem. Perticæ ex ea cædi iustum est, quarto ferè anno. Et ex autem senescentium propagine farciunt locum, pertica immerfa, ac post annum recisa. Salicis uiminalis iugera singula sufficiunt x x v. uineæ iugeribus. Eiusdem rei causa populus alba feritur bipedaneo pastinatu, talea sesquipedali, biduo siccata, palmipede interuallo, terra superiniecta duorum cubitorum crassitudine. Harundo etiamnum dilutiore, quàm hæc, solo gaudet. Seritur bulbo radicis, quem alii oculum appellant, dodrantali scrobe, interuallo duum pedum & semipedis: reficiturque ex sese uetere harundinetto extirpato: quod utilius repertum, quàm castrare, sicut antea. Nanque inter se radices serpunt, mutuò que discursu necantur. Tempus inferendi, priusquàm oculi harundinum intumescant, ante Calen. Martias. Crescit ab brumam usque, desinitque cum durefcere incipit. Hoc signum, quod tempestiuam habet cæsuram: & hanc autem, quoties & uineam fodiendam putant. Seritur & transuersa, non altè terra condita: erumpuntque singulis oculis totidem plantæ. Seritur & deplantata pedali sulco binis obruptis gemmis, ut tertius nodus terram attingat duum cacumine, ne fores concipiat. Cæditur decrefcente luna. Vineis anno siccata utilior, quàm uiridis. Castanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus, per durandi peruiacia, regerminatione cædua uel salice latior. Quærit solum facile, nec non harenosum, maximèque sabulum humidum aut carbunculum, uel topi etiam farinam, quamlibet opaco septentrionalique & præfrigido situ, uel etiam decliui. Recusat eadem Gallicam, rubricam, cretam, omnemque terræ fœcunditatè. Seri nuce diximus, sed nisi ex maximis non prouenit, nec nisi quinis acruatim satis. Perfringi solum debet supra ex Nouembri mense in Februarium: quo soluta, sponte cadunt ex arbore, atque subnascuntur. Interualla sint pedalia undique sulco dodrantali. Ex hoc seminario transferuntur in aliud, bipedali interuallo, plus biennio. Sunt & propagines, nulli quidem faciliores. Nudata enim radice, tota in sulco prosternitur. Tunc ex cacumine super terram relicto renascitur, & alia ab radice. Sed translata nescit hospitari, pauetque nouitatem. Biennio ferè postea profilit. Ideo nucibus potiùs, quàm uiuicibus, plantaria cædua implentur. Cultura non alia, quàm supra dictis fodiendis supputandisque per biennium sequens: de cætero ipsa se colit, umbra stolones superuacuos enecante. Cæditur intra septimum annum. Sufficiunt pedamenta iugeri unius uicenis uinearum iugeribus, quando etiam ea bifida stirpe sunt, durantque ultra alteram syluæ suæ cæsuram. Esculus similiter prouenit, cæsuræ triennio senior, nimis morosa nasci. In quacunque terra feritur, nascitur è balano, sed non nisi esculi, scrobe dodrantali, interuallis duorum pedum feritur leuiter quater anno. Hoc pedamentum minimè putrescit, læsumque maximè fructat. Præter hæc sunt cædua, quæ diximus, fraxinus, laurus, Perlica, corylus: sed tardiùs nascuntur, terramque de fixa uix tolerant, non modò humorem. Sambucus contra firmissima ad palum, taleis feritur, ut populus. Nam de cupresso satis diximus.

De culturis, & disciplina colendarum uinearum.

C A P. XXI.

ET prædictis uelut armamentis uinearum, restat ipsarum natura præcipua tradenda cura. Vitium furculi, & quarundam arborum, quibus fungosior intus natura est, geniculis scaporum nodis intersepiunt medullam. Ferulæ ipsæ breues, & ad summa breuiiores, articulis utique duobus internodia includunt. Medulla, siue illa uitalis anima est, ante se tendit, longitudinem impellens, quandiu nodis peruia patet fistula. Cum uerò concreti ademere transitum, percussa erumpit, ab ima sui parte, iuxta priorem nodum, alternis

laterum semper inguinibus, ut dictum est in harundine ac ferula, quorum dextrum ab imo intelligitur articulo, læum in proximo, atque ita per uices. Hoc uocatur in uite gemma, cum ibi cæspitem fecit. Antè uerò quàm faciat, in concavo oculus: & in cacumine ipso, germen. Sic palmites, nepotes, uuæ, folia, pampini gignuntur. Mirumque, firmiora esse in dextra parte genita. Hos ergo in surculis nodos, cum seruntur, medios secare oportet, ita ne profuât medulla. Et in fico quidem dodrantes paxillo solo patefacto seruntur, sic ut descendant quæ proxima arbori fuerint, duo oculi extra terram emineant. Oculi autem in arborum surculis propriè uocantur unde germinant. Hac de causa & in plantariis aliquando eodem anno ferunt, quos fuere latiori fructus in arbore: cum tempestiuè sati prægnantes, inchoatos conceptus aliubi pariunt. Ita 10
satas ficos, tertio anno transferre facile! Hoc pro senescendi celeritate attributum huic arbori, ut citissimè proueniat. Vitium numerosior satus. Primum omnium nihil feritur ex his, nisi inutile, & deputatum in sarmento. Opputatur autem, quicquid proximo tulit fructum. Solebat capitulatus utrinque è duro surculus seri: eoque argumento malleolus uocatur etiam nunc. Postè auelli cum sua calce ceptus est, ut in fico: neque est aliud uiuacius. Tertium genus adiectum etiamnum expeditius sine calce, propter quod sagittæ uocantur, cum intorti panguntur: idem cum recisi nec intorti, trigemmes. Plures autem ex eodem surculo hoc modo fiunt. Serere è pampinariis sterile est: nec nisi fecundo oportet. Quæ raros habet nodos, infœcunda iudicatur. At densitas gemmarum, fertilitatis indicium est. Quidam seri uetant, nisi eos, qui floruerint, surculos. Sagittas serere minus utile, quoniam in transferendo facillè rumpitur, quod intortū fuit. Seruntur pedali, non breuioribus, longitudine, quinque, sexue nodorum. Pauciores tribus gemmis in hac mensura esse non poterunt. Inferi eodem die, quo deputentur, utilissimū. Si multo postèa necesse sit serere custoditos, uti præcepimus, cauere utique, ne extra terram positi sole inarescant, uentōue aut frigore hebetentur. Qui diutius in sicco fuerint, prius quàm serantur, in aqua pluribus diebus reurescant. Solum apricum & quàm amplissimum in seminario, siue in uinea, bidente pastinari debet ternos pedes, bipalio alto marra reiici quaternū pedum ferramento, ita ut in pedes binos fossa procedat. Fossam purgari, & extendi, ne crudum relinquatur: uerūm exigui mensura. Malè pastinatum depræhendant scamma inæqualia. Metienda est & ea pars, quæ interiacet, puluini. Surculi seruntur & in scrobe & in sulco longiore, super quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili solo frustra, nisi substrato pinguiore. Nec minus, quàm duos, integri oportet, & proximam attingi terram, eodem paxillo deprimi & spissari. Interesse in plantario sesquipedes inter bina semina in latitudinem, in longitudinem semisses. Ita satos malleolos xxiiii. mense recidere ad imum articulum, nisi ipsi parcat. Oculorum inde materia emicat, cum qua xxxvi. mense uiuiradix transfertur. Est & luxuriosa ratio uites ferendi, ut quatuor malleoli uehementi uinculo colligantur in parte luxuriosa: atque ita uel per ossa bubuli cruris, uel per cocta ficilia traieci, obruantur binis eminentibus gemmis. Humescunt hoc modo, recisique palmitem emittunt. Postèa fistula fracta radix liberè capit uires, uuamque fert, & omnium corporum suorum acinos. In alio genere inuentu nouitio finditur malleolus, medullaque erasa, in se 40
colligantur ipsi caules, ita ut gemmis parcatur omni modo. Tum malleolus in terra simo mista feritur, & cum spargere cœpit caules, deciditur, foditurque sapius. Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit, cum uiuere semina ipsa per quàm mirum sit, & medulla adempta nasci. Surculis etiam quibusnam sit articulatio arboris, non omittendum uidetur. Nanque buxi tenuissimis quinis senisue colligatis depacti proueniunt. Quondam in obseruatione erat, ut defringerentur ex imputata buxo, aliter uiuere non crediti. detraxere hoc experimenta. Seminarii curam sequitur uinearum ratio. Quinque generum hæc: Sparsis per terram palmitibus, aut per se uite subrectæ, uel cum adminiculo sine iugo, aut pedatæ simplici iugo, aut compluuiatæ quadruplici. Quæ pedatæ ratio erit, eadem intelligitur eius quoque, in qua sine adminiculo uitis per se stabit. Id enim 50
non fit, nisi pedamenti inopia. Simplici iugo constat porrecto ordine, quem canterium

appellant. Melior ea uino, quando sibi ipsa non obumbrat, assiduoque sole coquitur, & afflatum magis sentit, & celerius rorem dimittit: pampinationi quoque & occationi, omnique operi facilior. Super cetera deflorescit utilius. Iugum fit pertica, aut harundine, aut crine, funiculoue, ut in Hispania, Brundusiisque. Compluviata copiosior uino est, dicta à cauis ædium compluuiis. Diuiditur in quaternas partes totidem iugis. Huius serendi ratio dicitur, eadem ualiter in omni genere, in hoc uerò numerosior tantum. His uerò tribus seritur modis: Optimè in pastinato, proximè in sulco, nouissimè in scrobe. De pastinatione dictum est.

Dè sulco, & uinearum putatione.

C A P. X X I I.

10 **S**ulco latitudo palæ satis est: scrobibus ternorum pedum in quaque parte. Altitudo in quocunque genere tripedalis, ideo nec uitis minor transferri debet, extatura etiamnum duabus gemmis. Emolliri terram minutis in scrobe ima sulcis, simoque misceri, necessarium. Cliuosa altiores poscunt scrobes, præterea puluinis à deuexitate labris. Qui ex his longiores fient, ut uites binas accipiant è diuerso, alui uocabuntur. Esse uitis radicem in media scrobe oportet: sed ipsam innixam solido in orientem æquinoctialem spectare: adminicula prima è calamo accipere. Vineas limitari decumano x v i i i. pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum transitus, aliisque transuersis limitibus denum pedum distinguere per media iugera. Aut si maior modus sit, totidem pedum cardine, quot decumano, limitari. Semper uerò quintanis seminari, hoc est, ut quinto quoque palo singula iugo pagina includantur. Solo spisso, non nisi repastinato, nec nisi uiuiradicem serit: tenero & soluto, uel malleolum sulco, uel scrobe. In colles sulcos agere transuersos, melius quam pastinare, ut defluvia palis eorum contineantur. Aquoso calo, uel sicco solo, malleolos serere autumno, nisi si tractus ratio mutauit. Siccus enim & calidus autumno poscit seriri, humidus frigidusque etiam ueris exitu. In arido solo uiuiradix quoque frustra seritur. Male & in siccis malleolus, nisi post imbrem. At in riguis, uel frondens uitis, & usque ad solstitium recte, ut in Hispania. Quiescere uentos fationis die utilissimum. Plerique Austros optant, Cato abdicat. Interesse medio temperamento inter binas uites oportet pedes quinos: minimum autem lato solo pedes quaternos: tenui plurimum octonos. Umbri & Marli ad uicenos intermittunt arationis gratia in his quæ uocant porculeta. Pluuio & caliginoso tractu rariores poni, sicco densiores congruit. Subtilitas parsimonie cõpendia inuenit, cum uinea in pastinato seritur, obiter seminarium faciendi, ut uiuiradix loco suo, & malleolus qui transferatur, inter uites & ordines seratur. Quæ ratio in iugero circiter x v i m. uiuiradicum donat. Interesse autem biennium fructus, quo tardius in fato prouenit, quam in translato. Viuiradix posita in uinea post annum resecatur usque ad terram, ut unus tantum emineat oculus, adminiculo iuxta affixo, & fimo addito. Simili modo & secundo anno reciditur, uiresque concipit, & intra se pascit suffecturas oneri: aliàs festinatione pariendi gracilis ac emucida, ni cohibeatur castigazione tali, in foetum exeat tota. Nihil audius nascitur: ac nisi ad pariendum uires seruentur, tota fit foetus. Pedamenta optima quæ diximus, aut ridicæ robore, oleæque: aut si non sint, pali è iunipero, cupresso, laburno, sambuco. Reliquorum generum fudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima in iugo harundo connexa fasciculis, durat quinis annis. Cum breuiores palmites farmento iunguntur inter se funium modo, ex hoc arcus funeta dicuntur. Tertius uineæ annus palmitem uelocem robustumque emittit, & quem faciat ætas uitem. Hic in iugum insiluit. Quidam tunc excæcant eum, supina falce auferendo oculos, ut noxia iniuria longius euocent. Utilior enim consuetudo pariendi, satiusque pampinos adiugata detergere, usquequo placeat roborari eam. Sunt qui uetant tangi proximo anno quam translata sit, neque ante l. x. mensem falce curari: tunc autem ad tres gemmas recidi. Alii & proximo quidem anno recidunt, sed ut ternos quaternosue singulis annis adiciant articulos, quarto demum perducant ad iugum. Id utrumque fructum tardum, præterea retorridum & nodosum reddit, pumilionum incremento. Optimum autem, matrem esse firmam, postea foetum audacem. Nec tutum est quod cicatricosum, magno imperitiæ

errore. Quicquid est tale, plagis nascitur, non è matre. Totas enim habet illa vires dum roboratur: & annuos accipit tota fœtus, cum permissum fuerit nasci. Nil natura portionibus parit. Quæ cum excreuerit, satis firma protinus in iugo collocari debet: sin etiamnum infirmior erit, sub ipso iugo hospitari recisa: uiribus, non ætate decernitur. Temerarium est, ante crassitudinem pollicarem uiti imperare. Sequenti anno palmites saluentur pro uiribus matris singuli aut gemini. Iidem & secuto, si cogit infirmitas, nutriendi. Breuiterque, non indulgendum est, & semper inhibenda fœcunditas: Ea est enim natura, ut parere malit, quàm uiuere. Quicquid materiæ adimitur, fructui accedit. Illa semina mauult, quàm fructum gigni: quoniam fructus caduca res est. Sic pernicioso luxuriat: nec ampliat se, sed egerit. Dabit consiliū & soli natura. In macro etiam si uites habebit, recisa intra iugum moretur, ut omnis fœtura sub eo exeat. Minimum id esse debet interuallum, ut attingat iugum, speretque, non teneat: aded non recumbat in eo, nec delicate se spargat. Ita temperetur hic modus, ut crescere etiam malit, quàm parere. Palmes duas tresue gemmas sub iugo habere debet ex quibus materia nascatur: tunc per iugum mergi alligarique, ut sustineatur iugo, non pendeat. Vinculo mox astrictus à tertia gemma alligari: quoniam & sic coeretur impetus materiæ, densiorisque citrà pampini exultant: cacumen religari uetant. Natura hæc est, deiccta pars aut præligata fructum dat, plurimūque ipsa curuatura. Quod citrà est, materiem mittit, offensante credo spiritu, & illa, quam diximus, medulla. Quæ ita emicuerit materia, fructum dabit anno sequente. Sic duo genera palmitum: Quod è duro exit, materiāque in proximum annum promittit, pampinarium uocatur: at ubi supra cicatricem est, fructuarium. Alterum ex anniculo palmitis, semperque fructuarium relinquitur sub iugo, & qui uocatur custos. Hic est nouellus palmes, nō longior tribus gemmis, proximo anno materiā daturus, si uitis luxuria se cōsumpserit. Et alius iuxta eum uerrucæ magnitudine, qui furunculus appellatur, si forte custos fallat. Vitis antequam septimum annum à furculo compleat, euocata ad fructum euanesceat, ac moritur. Nec ueterem placet palmitem in longum, & ad quantum usque pedamentum emitti, quod alii dracones, alii iuniculos uocant, ut faciant quæ masculata appellant. Cum induruit uitis, pessimum in uinea traducere. Quinto anno & ipsi palmites intorquentur, singulæque è singulis materiæ emittuntur, ac deinde è proximis, priorisque amputantur. Semper custodem relinqui melius: sed is proximus uiti esse debet, nec longior, quàm dictum est: & si luxuriauerint palmites, intorqueri: ut quatuor materias, uel duas, si uniuga erit uinea, emittat. Si per se uitis ordinabitur sine pedamento, qualecunque initio adminiculum desiderabit, dum stare condiscat, & recta surgere. Cætera à primordio eadem. Diuidi autem putatione pollices æquali examine undique, ne prægrauet fructus parte aliqua, obiter idem deprimens prohibebit in excelsum emicare. Huic uineæ trium pedum altitudo excelsior nutat, cæteris à quinto, dum ne excedat hominis longitudinem iustum. Iis quoque, quæ sparguntur in terra, breues ad innitendum caueas circumdant, scrobibus per ambitum factis, ne uagi palmites inter se pugnent occurrentes: maiorque pars terrarum ita supinam in tellure uindemiam meret. Siquidem & in Africa, & in Aegypto Syriæque, ac tota Asia, & multis locis. Europæ hic mos præualeat. Ibi ergo iuxta terram cōprimi debet uitis, eodē modo & tempore nutrita radice, quo in iugata uinea, ut semper pollices tantum relinquantur, fertili solo cum tribus gemmis, graciliore quinis: præstâtque multos esse, quàm longos. Quæ de natura soli diximus, tanto potentiora sentientur, quanto propior fuerit uua terræ. Genera separari, ac singulis cōferi tractibus, utilissimum. Mistura enim generum etiam in uino, non modò in multo, discors. Aut si misceantur, non alia, quàm pariter maturefcentia, iungi necessarium. Iuga altiora, quò lætior ager, & quò planior: itē roscido, nebuloso, minúsque uentoso cōueniunt. Contrà, humiliora gracili & arido, æstuoso, uentisque, exposito. Iuga ad pedamentum quàm arctissimo nodo uinciri oportet, uitem leui contineri. Quæ genera uitiū, & in quali solo calôq; essent cōserenda, cum enumeraremus naturas earū & uinorū, notauimus: De reliquo

reliquo cultu uehementer ambigitur. Plerique æstate tota post singulos rores confodi iubent uineam. Alii uetant gemmantem: decuti enim oculos, tractuque intrantum deteri: & ob id arcendum procul omne quidem pecus, sed maximè lanatum, quoniam facillimè auferat gemmas: Inimicos & pubescente uua rastros: satisque esse uineam ter anno confodi, ab æquinoctio uerno ad Vergiliarum exortum, & Canis ortu, & nigrescente acino. Quidam ita determinant: Veterem semel à uindemia ante brumam, cum alii ablaqueare & stercoreare satis putent. Iterum ab Idib. Aprilis, antequàm concipiat, hoc est, in v. 1. Idus Maias. Deinde priùs quàm florere incipiat, & cum defloruerit, & uariante se uua. Peritiores affirmant, si iusto sapius fodiatur, in tantum tenerescere acinos, ut rumpantur. Quæ fodiantur, ante feruentes horas diei fodiendas conuenit: sicuti lutum neque arare, neque fodere: Folsione puluerem excitatum contra soles nebulasque prodesse. Pamp'natio uerna in confesso est, ab Idibus Maiis intra dies x, utique antè quàm florere incipiat: & eam infra iugum debere fieri. De sequente uariant sententiæ. Cum defloruerit, aliqui pampinandum putant: alii sub ipsa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernent. Nanque & putationum tradenda ratio est. Protinus hanc à uindemia, ubi cæli tepor indulget, adoriuntur. Sed hoc fieri nunquàm debet ratione naturæ ante Aquilæ exortum, ut in siderum causis docebimus proximo uolumine. Imò uerò fauonio, quoniam anceps culpa sit præproperæ festinationis. Si faucias recenti medicina mordeat quædam hyemis ruminatio, certum est gemmas earum frigore hebetari, plagasque findi, & cæli uitio exuri oculos lacryma distillante. Nam gelu fragiles fieri quis nesciat? Operarum ista computatio est in latifundiis, nõ legitima naturæ festinatio: quò maturius putantur aptis diebus, eò plus materiæ fundunt: quò serius, eò fructum uberiorem. Quare macras priùs conuenit putare, ualidas nouissimè. Plagam omnem obliquam fieri, ut facillè decidant imbres: & ad terram uerti, quàm leuissima cicatrice acie falcis exacta, plagaque conuelata. Recidi autem semper inter duas gemmas, ne sit uulnus oculis in recisa parte. Nigram esse eam existimant: & donec ad syncera ueniatur, recidendam: quoniam è uitiosa materie utilis non exeat. Si macra uitis idoneos palmites non habeat, ad terram recidi eam, nouosque elici utilissimum. In pampinatione non hos detrahare pampinos, qui cum uua sint: id etenim uuas supplantat, præterquam in nouella uinea. Inutiles iudicantur in latere nati, non ab oculo: quippe etiam uua, quæ nascatur è duro rigescente, ut nisi ferro detrahi non possit. Pedamentum quidam inter duas uites utilius putant statui: & facilius ablaqueantur ita: meliusque est uniuigæ uineæ, si tamen & ipsi iugo sint uires, nec flatu infesta regio. In quadripartita quàm proximum oneri adminiculum esse debet: nec tamen impedimentum sentiat ablaqueatio, cubito abesse, non amplius: ablaqueari autem priùs, quàm putari, iubent. Cato de omni cultura uitium ita præcipit: Quàm altissimam uineam facito, alligatoque rectè, dum ne nimium constringas. hoc modo eam curato: Capita uitium putata circumfodito, arare incipito. Vltro citroque sulcos perpetuos ducito. Vites teneras quamprimùm propagato: ueteres quàm minimum castrato. Potius, si opus fuerit, deiicito, bienniòque post præcidito. Vitè nouellam refecari tum erit tempus, ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit, sulcos interponito, ibique uiuiradicem serito. Vmbram à fulcis remoueto: crebroque fodito. In uinea ueteri serito ocymum. Si macra erit, quod granum capit, ne serito: & circum capita addito sterus, paleas, uinaceas aut aliquid horunce. Vbi uinea frondere cœperit, pampinato. Vines nouellas alligato crebro, ne caulis præfringatur. Et quæ iam in perticam ibit, eius pampinos teneros alligato leuiter, porrigitoque. Quæ ubi rectè steterint, ubi uua uaria fieri cœperit, uites subligato. Vitis infitio una est per uer, altera cum uua floret: ea optima est. Vineam ueterem si in alium locum transferre uoles, duntaxat brachium crassum primùm deputato. Binas gemmas, nec amplius, relinquito. Ex radicibus bene effodito. Et caue radices ne saucias. Ita uti fuerit, ponito in scrobe, aut in sulco, operitoque, & bene occulcato. Eodemque modo uineam statuminato, alligato, laxatoque uti fuerat, crebroque fodito. Ocymum, quod in uinea feri iubet, antiqui appellabant pabulum, umbræ patiens, quòd celerrimè proveniat.

SEquitur arbuti ratio, mirum in modum damnata Sarsennæ patri filioque, celebrata Scrofa, uetustissimis post Catonem, peritissimisque: ac ne à Scrofa quidem, nisi uni Italia, concessa: cum tam longo iudicetur æuo, nobilia uina non nisi in arbutis gigni, & in his quoque laudatiora fummis, sicut uberiora imis: adeò excellenti proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium ulmus, excepta propter nimiam frondem atinea. Deinde populus nigra, eadem de causa, minus densa folio. Non spernunt plerique & fraxinum, sicumque, etiam oxam, si non sit umbrosa ramis. Flarum satus cultusque abunde tractatus est. Ante tricesimum sextum mensem attingi falce uetantur. Alterna seruantur brachia: alterius petantur annis: sexto anno maritantur. Transpadana Italia, præter supra dictas, cornu, populo, alia, acere, orno, carpino, quercu, arbutat agros: Venetia falice, propter uiginem soli. Et uimus detruncata à media in ramorum scamna digeritur, nulla ferè x x. pedum altiore arbore. Tabulata earum ab octauo pede altitudinis dilatantur in collibus siccisque agris, à x i i. in campestribus & humidis. Meridianum solem spectare palmæ debent. Rami à proiectu digitorum modo subrigi, consili in his tenuium quoque uirgultorum barba, ne obumbrent. Interuallum iustum arborum, si aretur solum, quadragenis pedes in terga frontemque, in latera uiceni. Si non aretur, hoc in omnes partes. Singulis densas sepe adnutriunt uites, damnato agricola minus ternis. Maritare, nisi ualidas, inimicū, execante ueloci uitium incremento. Serere tripedano scrobe necessarium, distantes inter sese arborēque singulis pedibus. Nihil ibi malleolis atque pastinationi, nulla fodiendi impendia: utpote cum arbuti ratio hac peculiari dote præstet, quòd in eodem solo feri fruges & uitis prodest. Supérque, quòd uindicans se altitudo, non, ut in uinea, ad arcendas animalium iniurias pariete, uel sepe, uel fossarum utique impendio muniri se cogat. In arbuto è prædictis sola uiuiradicum ratio, item propaginum, & hæc gemina, ut diximus. Qualorum in ipso tabulato maximè probata, quoniam à pecore tutissima est. Altera, deflexa uite uel palmite iuxta suam arbo-rem, aut circa proximam calibem. Quod supra terram est è matre, radi iubetur, ne fruticet. In terra non pauciores gemmæ quatuor obruuntur ad radicem capiendam: extrà in capite binæ relinquuntur. Vitis in arbuto quatuor pedes in longo constat, omni sulco tres lato, alto duos cum semipede. Post annū propagio inciditur ad medullā, ut paulatim radicibus suis auescat. Caulis à capite ad duas gemmas reciditur. Tercio torus mergus abscinditur, reponiturque altius in terram, ne ex reciso frondeat. Tolli uiuiradix à uindemia protinus debet. Nuper repertum, draconem serere iuxta arbo-rem: ita appellamus palmitem emeritum, pluribusque induratum annis. Hunc præcisum quam maxima amplitudine tribus partibus longitudinis derafo cortice, quatenus obruatur, (unde & rasilem uocant) deprimere sulco, reliqua parte ad arborem erecta, ocyssimum in uite. Si gracilis sit uitis aut terra, usitatum est quàm proximè solum decidi, donec firmetur radix: sicut neque roscidam feri, neque à Septentrionis flatu. Vites Aquilonem spectare debent ipsæ, palmites autem earum meridiem. Non est festinandum ad putationem nouellæ, sed primò in circulos materies colligenda, nec nisi ualida putatio admouenda. Seriora ferè anno ad fructum arbuta, quàm uitis iugata. Sunt qui omnino putari uetant, priusquàm arborum longitudinem æquauerit. Prima falce sex pedes à terra recidatur, flagello infra relicto, & nasci coacto incuruatione materiz. Tres ei gemmæ, non amplius, deputato supersint. Ex his emissi palmites proximo anno imis inferantur scamnis, ac per singulos annos ad superiora scandant relicto semper duramento in singulis tabulatis, & emissario uno, qui subeat, usque quo placuerit. De cætero putatione omni, flagella quæ proximè tulerint, recidantur: noua circuncisis undique capreolis spargantur in tabulatis. Vernacula putatio deiectis per ramos uitium crinibus circumuestit arborem, crinēque ipsos uis: Gallica in traduces porrigitur, Aemiliæ uix in ridicas, atinearum ambitu frondem earum fugiens. Est quorundam imperitia sub ramo uinculo suspendendi, suffocante iniuria: quando contineri debet uimine, non ardari.

arctari. Quinimo etiam quibus salices superflunt, molliorè hoc uinculo facere malunt: herbaque, Siculi quam uocant ampelodesmon: Græcia uerò uniuersa iunco, cypero, ulua. Liberatam quoque uinculo per aliquot dies uagari, & inconditam spargi, atque in terra, quam per totum annum spectauerit, recumbere. Nanque ut ueterina à iugo, & canes à cursu uolutatio iuuat, ita tum & uitium porrigi lumbos. Arbor quoque ipsa gaudet assiduo leuata onere similis respiranti. Nihilque est in opere naturæ, quod non exemplo dierum noctiumque aliquas uices feriarum uelit. Ob id protinus à uindemia putari, & lassas etiamnum fructu edito, improbatur, ut putatæ rursus alligentur alio loco. Nanque orbitas uinculi sentiunt uexatione non dubia. Traduces Gallica cultura bini utrinque lateribus, si pes quadragenò distet spatio, quaterni si uiceno, inter se obuii miscentur, alliganturque unà conciliati, uirgultorum comitatu obiter rigorati quâ deficient: aut si breuitas non pariat ipsorum, adalligato protenduntur in uiduam arborem unco. Traducem bimum præcidere solebant. Oneratis enim uetustate melius donare tempus, ut transilem faciant, si largiatur crassitudo: aliàs utile toros futuri draconis pasci. Vnum etiamnum genus est medium inter hoc & propaginem, totas supplantandi in terram uites, cuneisque findendi, & in sulcos plures simul ex una propagandi, gracilitate singularum firmata circunligatis hastilibus, nec recisis qui à lateribus excurrant pampinis. Nouariensis agricola traducum turba non contentus, nec copia ramorum, impositis etiamnum patibulis palmutes circumuoluit. Itaque præter soli uitia, cultura quoque torua fiunt uina. Alia culpa iuxta urbem Varacini, quæ alternis putantur annis, non quia id uiti conducatur, sed quia uilitate reditum impendia exuperent. Medium temperamentum in Carseolano sequuntur: cariosasque tantum uitis partes incipientes inarefcere deputando, cæteris ad uiam relictis, detracto onere superuacuo pro nutrimento omni est raritas uulneris. Sed nisi pingui solo talis cultura degenerat in labruscam. Arbuta arari quàm altissimè desiderant, etsi tantum frumenti ratio non exigit. Pampinari ea non est moris: & hoc compendium operæ. Deputantur cum uite pariter interlucata densitate ramorum, qui sint superuacui, & absument alimenta. Plagas ad Septentriones, aut ad Meridiem spectare uenturum. Melius, si neque in Occasus Solis. Diu dolent talia quoque hulcera, & difficilè sanescunt, algendo nimis æstuantque. Non eadem in uite, quæ in arbutis, libertas, quoniam certa latera est facilius abscondere, quàm detorquere, quò uelis, plagas. In arborum tonsura supiniore uelut calices faciendi, ne consistat humor. Viti aduincula addenda, quæ scandat apprehensa, si maiora sint.

De seruandis uitis, & morbis arborum.

C A P. XXIII.

Vltium generosarum pergulas quinquatribus putandas, & quarum seruare uuas libeat, decrescente Luna tradunt. Quæ uerò interlunio sint putatæ, nullis animalium obnoxias esse. Alia ratione plena Luna noctu tondendas, cum sit ea in Leone, Scorpione, Sagittario, Tauro: atque in totum ferendas plena, aut crescente utique, censent. Sufficiunt in Italia cultores deni in centena iugera uinearum. At abundè satum cultuque arborum tractato, quoniam de palmis ac cytis in peregrinis arboribus assatim diximus, ne quid desit, indicanda reliqua natura sit, magnopere pertinens ad omnia ea. Infestantur namque & arbores morbis. Quid enim genitum caret his malis? Et syluestrium quidem perniciosos negant esse, uexarique tantum grandine in germinatione aut flore. Aduri quoque seruore, aut flatu frigidiore præpostero die: quoniam suo frigora etiam profunt, ut diximus. Quid ergo nonne & uites algore intereunt? Hoc quidem est, quo deprehendatur soli uitium, quoniam non euenit, nisi in frigido. Itaque per hyemes cæli rigorem probamus, non soli. Nec infirmissimæ arbores gelu periclitantur, sed maximæ: uexatæque ita cacumina prima inarefcunt, quoniam præstrictus gelu non potuit eo peruenire humor. Arborum quidam communes morbi, quidam priuati generum. Communis uermiculatio est, sideratio, & dolor membrorum. Vnde partium debilitas, societate nominum quoque cum hominum miseriis. Trunca dicimus certè corpora, & oculos germinum exustos, ac multa simili sorte. Itaque laborant & fame, & cruditate, quæ

sunt humoris quantitate. Aliquæ uerò & obesitate : ut omnia quæ resinam ferunt, nimia pinguitudine in tedâ mutantur; & cum radices quoque pinguescere cœpere, intereunt, ut animalia, nimio adipe : aliquando & pestilentia per genera, sicut inter homines, nunc seruitia, nunc plebs urbana uel rustica. Vermiculantur magis minúsue quædam, omnes tamen ferè : idq; aues caui corticis sono experiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria esse cepit prægrandesque roborum delicatiore sunt in cibo : cossos uocant: atque etiam farina saginati, hi quoque altites sunt. Maximè autem arborum hoc sentiunt pyri, mali, fici : minus, quæ amaræ sunt & odoratæ. Eorum qui in ficis existunt, alii nascuntur ex ipsis, alios parit qui uocatur cerasites. Omnes tamen in cerasiten figurantur, sonumque edunt parui stridoris. Et sorbus arbor infestatur uermiculis ruffis pilosis, atque ita emoritur. Mespilus quoque in senecta obnoxia ei morbo est. Sideratio tota cælo constat. Quapropter & quando in his causis intelligi debet, & carbunculatio, & quod pruinarum iniuria euenit. Hac enim uerno tepore inuitatis, & erumpere audentibus latis mollibus insidens, adurit læscentes germinum oculos, quod in flore carbunculum uocant. Pruina perniciosior natura, quoniam lapsa perfidet, gelatque, ac ne aura quidem ulla depellitur, quia non fit nisi immoto aëre & sereno. Proprium tamen siderationis est, ab ortu Canis siccitatum uapor, cum insitæ ac nouellæ arbores moriuntur, præcipuè ficus, & uites. Olea præter uermiculationem, quam æquè ac ficus sentit, clauum etiam patitur, siue fungum placet dici, uel patellam. Hac est Solis exustio. Nocere tradit Cato & muscum rubrum. Nocet plerunque uitibus atque oleis nimia & fertilitas. Scabies communis omnium est. Impetigo, & quæ adnasci solent, cochleæ, peculiaria flicorum uitia : nec ubique sunt enim quædam ægritudines & locorum. Verùm ut homini neruorum cruciatus, sic & arbori, ac duobus æquè modis. Aut enim in pedes, hoc est, radices erumpit uis morbi: aut in articulos, hoc est, cacaminum digitos, qui longissimè à toto corpore exeunt. Inarescunt ergo, & sunt apud Græcos sua nomina utrique uitio. Undique primò dolor, mox & macies earum partium fragilis, postremò tabes morbusque non intrante succo, aut non perueniente: maximeque id fici sentiunt. Caprificus omnibus immunis est, quæ adhuc diximus. Scabies gignitur roribus lentis post Vergilias. Nam si rariores fuere, perfundunt arborem, non icalpunt scabie. Cæterum si cadunt, siue imbres nimii fuere, alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationem & siderationem morbus peculiaris articulatio, tribus de causis: una, ui tempestatum germinibus ablatis: altera, ut notauit Theophrastus, in supinum excisis: tertia, culturæ imperitia læsis. Omnes enim earum iniuriæ in articulis sentiuntur. Siderationis genus est in his deflorescentibus roratio. Aut cum acini, priusquam crescant, decoquantur in callû. Aegrotant & cum alferre, læsis uredine attonsarum oculis. Et calore hoc euenit intempestiuo: quoniam omnia modo constant, certoque temperamento sunt. Et culpa uinitorum colentium, cum præstringuntur, ut dictum est. Aut circumfossor iniurioso ictu uerberauit. Vel etiam subarator imprudens luxauit radices, corpusue desquamauit. Est & quædam contusio falcis hebetioris. Quibus omnibus causis difficilissimum tolerant frigora aut æstus: quoniam in hunc penetrat omnis à foris iniuria. Infirmissima uerò malus, maximeque quæ dulcis est. Quibusdam debilitas sterilitatem, non necem, affert, ut si quis pino cacumen auferat uel palmæ. Sterilescent enim, nec moriuntur. Aegrotant aliquando & poma ipsa per se sine arbore, si necessariis temporibus imbres aut tepores uel afflatus defuere, aut contrà abundauere. Decidunt enim, aut deteriora fiunt. Pessimum est inter omnia, cum deflorescentem uitem & oleam percussit imber, quoniam simul defluit fructus. Sunt ex eadem causa nascentes & erucæ dirum animal, eroduntque frondem, aliæ florem, oliuarum quoque, ut in Mileto : ac depastam arborem turpi facie relinquunt. Nascitur hoc malum tepore humido, & lento. Fit aliud ex eodem, si Sol acrior infecutus inuisit ipsum uitium, ideoque mutauit. Est etiamnum peculiare oliui & uitibus (araneam uocant) cum ueluti telæ inuolunt fructum & absument. Adurunt & flatus quidam eas maximè, sed & alios fructus. Vermiculationem & poma ipsa per se quibusdam annis sentiunt, mala, pyra, mespila, punica

punica. In oliua ancipiti euentu, quando subeunt nati, fructum adimunt: augent, si in ipso nucleo fuere erodentes eum. Gigni illos prohibent pluuiæ, quæ fiunt post Arcturum. Eadem si Austrinæ fuere, generant, in drupis quoque, quæ maturescētes tunc sunt præcipue caducæ. Id riguis magis euenit, etiamsi non cecidere, fastidiendis. Sunt & culicum genera aliquibus molesta, ut glandibus, fico, qui uidentur ex humore nasci, tunc dulci subdito corticibus. Et ægrotatio quidem ferè in his est. Quædam temporum causæ, aut locorum non propriè dicuntur morbi, quoniam protinus necant, sicut tabes cum inuasit arborem, aut uredo: uel status alicuius regionis proprius, ut est in Apulia Atabulus, in Eubœa Olympias. Hic enim, si flauit circa brumam, frigore exurit arefaciens, ut nullis postea folibus recreari possint. Hoc genere conualles & apposita fluminibus laborant, præcipueque uitis, olea, ficus. Quod cum enenerit, detegitur statim in germinatione: in oliua tardiùs. Sed in omnibus signum est reuiuiscendi, si folia amiserit: alioquin, quas putes præualuisse, moriuntur. Nonnunquam inarescunt folia, eadēque reuiuiscunt. Aliæ in septentrionalibus, ut Ponto, Phrygia, frigore aut gelu laborant, si post brumam cōtinuauere x l. diebus. Et ibi autem, & in reliquis partibus, si protinus editis fructibus gelatio magna consecuta est, etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria hominum constant, secundas habent causas. Pix, oleum, adeps, inimica præcipue nouellis. Cortice in orbem detracto necantur, excepto subere, quod sic etiam iuuatur. Crassescens enim præstringit & strangulat. Nec adrachne offenditur, si non simul incidatur & corpus. Alioquin & cerasus, & tilia, & uitis corticem mittunt, sed non uitalem, nec proximum corpori, uerum eum, qui subnascente alio expellitur. Quarundam natura rimosus cortex, ut platanis. Tiliæ renascitur paulo minus, quàm totus. Ergo his, quarum cicatricem trahit, medentur luto simoque. Et aliquando profunt, si non uehementior frigorum aut calorum uis secuta est. Quædam tardiùs ita moriuntur, ut robora & quercus. Refert & tempus anni. Abieti enim & pino si quis detraxerit Sole Taurum uel Geminos transeunte, cum germinant, statim moriuntur. Eandem iniuriam hyeme passæ diutius tolerant. Similite ilex, & robur, & quercus. Quod si angusta decorticiatio fuit, nihil nocetur suprà dictis. Infirmitates quidem & in solo gracili, uel ab una tantum parte detractus interimit. Similem & decacuminatio rationem habet, cupressi, piceæ, cedri. hæ enim detracto cacumine, aut ignibus adusto intereunt.

30 Similem & depaltio animalium. Oleam quidem etiam si lambat capra, sterilefcere, auctor est Varro, ut diximus. Quædam hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora tantum fiunt, ut amygdalæ: ex dulcibus enim transfigurantur in amaras. Aliqua uerò etiam utiliora, ut apud Chios pyrus, quam Phocida appellant. Nam detruncatio diximus quibus prodesset. Intereunt pleraque & fissa stirpe, exceptis uite, malo, fico, Punica. Quædam uel ab hulcere tantum. Ficus hanc iniuriam spernit, & omnia quæ resinam gignunt. Radicibus amputatis mori, minimè mirum est. Pleraq; tamen non omnibus, sed maximis, aut quæ sunt inter illas uitales abscissis, moriuntur. Necant inuicem inter sese umbra, uel densitate, atque alimenti rapina. Necat & edera uinciens. Nec uiscum prodest, & cythus, nec auro, quod alimon uocant Græci. Quorundam natura non necat quidem,

40 sed lædit odore, aut succi mistura: ut raphanus & laurus uitem. Olfactrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum: ideo cum iuxta sit, auerti & recedere, saporemq; inimicum fugere. Hinc sumpsit Androcydes medicinam contra ebrietates, raphanum mandi præcipiens. Odit & caulem & olus omne, odit & corylum, ni procul absint, tristis atq; ægra. Nitrum quidem & alumen, marina aqua calida, & fabæ putamina uel erui, ultima uenena sunt.

De variis prodigijs suis ostentis in arboribus: deque oliueto publicam uiam olim transgresso.

CAP. XXV.

Inter uitia arborum, est & prodigijs locus. Inuenimus enim sine folijs natas: uitem & malum Punicam stirpe fructum tulisse, non palmite, aut ramis, uitem uuas sine folijs, oleas quoque amisisse folia baccis hærentibus. Sunt & miracula fortuita. Nam & oliua in totum ambusta reuixit: & in Bœotia derosa à locustis ficus iterum germinauere. Mutantur

tantur arbores & colore, fiuntque ex nigris candidæ, non semper prodigiosæ, & maxime quæ ex semine nascuntur, ut populus alba in nigram transit. Quidam & sorbum, si in calidiora loca uenerit, sterilefcere putant. Prodigio autem fiunt ex dulcibus acerba poma, aut dulcia ex acerbis, è caprifico fici, aut contrà, graui ostento, cum in deteriora mutantur, ex olea in oleastrum, ex candida uua & fico in nigras: ut Laodiceæ Xerxis aduentu platano in oleam mutata: qualibus ostentis Aristandri apud Græcos uolumen scatet, ne in infinitum abeamus; apud nos uerò C. Epidii commentarii, in quibus arbores locutæ quoque reperiuntur. Subsedit in Cumano arbor graui ostento, paulò ante Pompèii Magni bella ciuilia, paucis ramis eminentibus. Inuentum Sibyllinis libris internicionem hominum fore, tantòque eam maiorem, quantò propius ab urbe postea facta esset. Sunt prodigia, & cum alienis locis enascuntur, ut in capitibus statuarum, uel aris, & cum in arboribus ipsis alienæ. Ficus in lauro nata est Cyzici ante obsidionem. Simili modo Trallibus palma in basi Cæsaris Dictatoris circa bella ciuilia eius. Necnon & Romæ in Capitolio in capite bis bello Persei enata palma, uictoriam triumphosque portendit: hac tempestatibus prostrata, eodem loco ficus enata est, M. Messallæ C. Cæsarii Censorum lustro. A quo tempore pudicitiam subuersam Piso grauis author prodidit. Super omnia, quæ unquam audita sunt, erit prodigium in nostro æuo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino, Vestii Marcelli è primis equestribus ordinis oliueto uniuerso uiam publicam transgresso, aruisque inde è contrario in locum oliueti profectis.

De remedijs morborum arborum.

CAP. XXVI.

Nunc expositis arborum morbis, consentaneum est dicere & remedia. Ex his quædam sunt communia omnium, quædam propria quarundam. Communia ablaqueatio, accumulatio, afflari radices, aut cooperiri, riguis dato potu uel ablato, fini succo refectis, putatione leuatis onere. Item succo emisso quædam ueluti detractio sanguinis, circumrasis corticis, uitium extenuatio, & domitura palmitum. Gemmas si frigus retorridas hirtasque fecerit, repumicatio, & quædam politura. Arborum iis aliæ magis, aliæ minus gaudent: ueluti cupressus & aquam aspernatur, & simum, & circumfossuram, amputationemque, & omnia remedia odit: quinetiam necatur. Riguis & uites, & Punicæ præcipuè aluntur. Ficus arbor ipsa riguis altur; pomum uerò eius marcescit. Amygdalæ si colantur fossione, florem amittunt. Nec insitas circumfodere oportet, priusquam ualidæ ferre cæperint poma. Plurimæ autem amputari sibi uolunt onerosæ ac superuacua, sicut nos ungues & capillum. Reciduntur ueteres totæ, ac rursus à stolone aliquo resurgunt: sed non omnes, nec nisi quarum naturam pati diximus. Rigua æstiuis uaporibus utilia, hyeme inimica, autumno uaria & ex natura soli: quippe cum uindemiator Hispaniarum stagnante solo uuas demetat. Cætero maiore in parte orbis etiam pluuias autumnæ aquas eruari conuenit. Circa Canis ortum rigua maxime profunt, ac ne tunc quidem nimia, quoniam inebriatis radicibus nocent. Et ætas modum temperat. Nouellæ enim minus sitiunt. Desiderant autem maxime rigari, quæ assueuerunt. Contrà siccis locis genita non expetunt humorem, nisi necessarium. Asperiora uina rigari utique cupiunt in Sulmonensi Italiæ agro, pago Fabiano, ubi & arua rigantur: mirumque, herbarum aqua illa necantur, fruges aluntur, & riguis pro sarculo est. In eodem agro bruma, tanto magis si niues iaceant gelétur, ne frigus uites adurat, circumfundunt riguis, quod ibi tepidare uocant, memorabili natura in amne solo. Sed idem æstate uix tolerandi rigoris.

De caprificatione, & stercoratione.

CAP. XXVII.

Carbunculi ac rubiginum remedia demonstrabimus uolumine proximo. Interim est & scarificatio quædam in remedijs: cum macie corticis ex ægritudine astringente se, iustoque plus uitalia arborum comprimente, exactam falcis aciem utraq; manu imprimentes, perpetuis incisuris deducunt, ac ueluti cutem laxant. Salutare id fuisse, argumento sunt dilatatæ cicatrices, & internato corpore expletæ. Magnaque ex parte similis hominum medicina

medicina & arborum est, quando earum quoque terebrantur ossa. Amygdalæ ex amaris dulces fiunt, si circumfosso stipite, & ab ima parte circumforato defluēs pituita abstergeatur. Et ulmis detrahitur succus inutilis, supra terram foratis usque ad medullam in senecta, aut cum alimēto nimio abundare sentiuntur. Idem & ficorū turgido cortice incisuris in obliquum leuibus emititur. Ita fit ne decident fructus. Pomiferis, quæ germinant, nec ferunt fructum, fissa radice inditur lapis, fertilisq̃ue fiunt. Hoc idem & amygdalis, è robore cuneo adacto. In pyris sorbisq̃ue è teda, ac cinere & terra cooperto. Etiam radices circuncidisse prodest uitium luxuriantū ficorūmq̃ue, & circuncisis cinerē addidisse. Fici serotinæ fiunt, si primæ grossi, cum fabæ magnitudinem excessere, detrahantur. Subnascuntur enim, quæ serius maturescunt. Eadem cum frondere incipiūt, si cacumina rami cuiusque detrahantur, firmiores fertiliorisq̃ue fiunt. Nam caprificatione maturata, in ea culices nasci è grossis manifestum est: quoniam cum euoluere, non inueniuntur intus grana, quæ in eos uersa apparet. Exeundi tanta est auditas, ut plerique aut pede relicto aut penna, pariter erumpant. Est & aliud genus culicum quos uocant centrinās, fuscis apum similes ignauia malitiæque, cum perniciē uerorū & utilium. Interimunt enim illos, atque ipsi moriuntur. Vexant & tineæ femina ficorum. Contra quas remedium, in eodem scrobe defodere Italicam lentiscū, in uersa parte quæ fuerit à cacumine. Vberimas autē ficus rubrica amurca diluta, & cum fimo infusa radicibus frondere incipientium facit. Caprificorum laudantur maximè nigra, & in petrosis, quoniā frumenta plurima habeant: caprificatio ipsa post imbrem. In primis autem cauendum, ne ex remediis uitia fiant: quod euenit nimia aut intempestiua medicina. Interlucatio arboribus prodest: sed omnium annorum trucidatio inutilissima. Vitis tantum tonsuram annuam quærit, alternam uerò myrtus, Punica, olea, quia celeriter fruticescunt. Cæteræ rariùs tondentur, nulla autumnō. Ac ne raduntur quidem, nisi uere putatione. Plagæ ad uitalia sunt omnia, quæcunque non superuacua. Similis fimi ratio. Gaudet eo, sed cauendum ne in seruire solis admoueatur, ne immaturum, ne ualidius quàm opus sit. Vrit uineas suillum, nisi quinquennio interposito, præterquam si riguis diluatur. Et è coriariorum sordibus, nisi admista aqua. Item largius. Iustum existimāt in denos pedes quadratos tres modios. Id quidē soli natura decernit. Columbino ac suillo plagis quoque arborum medentur. Si mala punica acida nascantur, ablaqueatis radicibus suillum adhibent: eo anno uinolenta, proximo dulcia futura. Alii urina hominis aqua mista riganda censent quater anno, singulis amphoris: aut cacumina spargi uino laesere diluto. Si findantur in arbore, pediculum intorqueri. Ficis utique amurcam affundi. Cæteris arboribus ægris, facem uini: ac lupinum circa radices earum seri. Aqua quoq; lupini decocti circumfusa, pomis prodest. Fici, cum Vulcanalibus tonuit, cadunt. Remediū est, ut antè stipula hordeacea areæ stringantur. Cærasos præcoces facit, cogitque maturefcere calx adnota radicibus. Et hæc ante omnia poma interuelli melius est, ut quæ relicta sunt, grandescant.

De diuersis medicamentis arborum contra uenenata animalia, & contra formicas, & contra noxia animalia.

C A P. XXVIII.

Quædam poena emendantur, aut morsu excitantur, ut palmæ & lentisci. Salsis enim aquis aluntur. Salis uim & cinis, sed leniorem, habet. Ideo ficis asperguntur ruta, ne fiant uermisosa, neque radices putrescant. Quin & uitiū radicibus aquam salisam iubent affundi, si sint lacrymosæ. Si uerò fructus earū decident, cinerem aceto aspergi ipsasque illini, aut sandaracha, si putrescat uua. Si uerò fertiles non sunt, aceto acri subacto cinere rigari atque oblini. Quod si fructum non maturent, prius inarescentem, præcisarum ad radices plagam, fibrasque, aceto acri & urina uetusta madefacere, atque eo luto obruere, sæpe fodere. Olearū, si parū promissere fructus, nudatas radices hyberno frigori opponunt, eaque castigatione proficiunt. Omnia hæc annua cæli ratione constant: & aliquando serius poscuntur, aliquando celerius. Necnon ignis aliquid prodest, ut harundini.

Ambusta nanque densior mitiorq; surgit. Cato & medicamēta quædā cōponit, mensuræ quoque distinctione, ad maiorum arborum radices amphoram, ad minorū urnam amurcæ,

ca, & aquæ portionem æquam, ablaqueatis priùs radicibus paulatim affundi iubens. In olea hoc amplius, stramentis antea circumpositis: item fico. Huius præcipuè ueterem terram adaggerari radicibus: ita futurum, ut non decidant grossi, maiorque fecunditas nec scabra proveniat. Simili modo, ne conuoluulus fiat in uinea, amurcæ congios duos decoctos in crassitudine mellis, rursusque cum bituminis tertia parte, & sulphuris quarta sub dio coqui, quoniam exardescat sub tecto. Hoc uites circa capita ac sub brachiis ungi: ita non fore conuoluolum. Quidam contenti sunt fumo huius misturæ suffire uineas secundo flatu, continuo triduo. Plerique non minus auxilii &imenti arbitrantur in urina, quàm Cato in amurcæ, addita modò aquæ pari portione, quoniam per se noceat. Alii uolucem appellant animal prærodens pubescentes uuas: quod ne accidat, falces, cum sint exacutæ, fibrina pelle detergent, atque ita putant. Aut sanguine ursino liniri uolunt post putationem easdem. Sunt arborum pestes & formicæ. Has abigunt, rubrica ac pice liquida perunctis caudicibus. Necnon & pisce suspenso iuxta in unum locum cōgregant. Aut lupino trito cum oleo radices linunt. Multi & has & talpas amurcæ necant: contraque erucas, & mala ne putrescant, lacertæ uiridis felle tangi cacumina iubent. Priuatim autē contra erucas ambiri arbores singulas à muliere incitati mensis nudis pedibus recincta. Item ne quod animal pastu malefico decerpit frondem, fimo boum diluto aspergi folia, quoties imber interueniat, quoniā ita abluatur uirus medicaminis, mira quadam excogitante solertia humana. Quippe cum auerti carmine grandines credant plerique: cuius uerba inferere non equidem seribò ausim, quanquā à Catone prodita, cōtra luxata membra nungenda harundinum fissuræ. Idem arbores religiosas lucolus fuccidi permisit, sacrificio priùs factò: cuius rei rationem quoque eodem uolumine tradidit.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER DECI-

MVS OCTAVVS.

PROE MIV M.

Quod antiquis maximum studium agriculturæ fuit, & de hortorum singulari diligentia.

CAP. I.

SEQUITVR natura frugum hortorumq; ac florum quæq; alia præter arbores aut frutices benigna tellure proueniunt, uel per se tantum herbarum immensa contemplatione, si quis æstimet uarietatem, numerum, flores, odores, colorésque & succos ac uires earum, quas salutis aut uoluptatis hominum gratia gignit. Qua in parte primum omnium patrocinari terræ, & adesse cunctorum parenti iuuat, quanquā inter initia operis defensæ. Quoniam tamen ipsa materia intus accendit ad reputationem eiusdem parietis & noxia, nostris eam criminibus urgemus, culpamq; nostram illi imputamus. Genuit uenena: sed quis inuenit illa, præter hominem? Cauere ac refugere alitibus ferisq; satis est. Atque cum arbore exacuat liméntque cornua elephantii, & saxo rhinoceros, & utroq; apri dentium sicas, sciántq; ad nocendum se præparare animalia: quod tamen eorū tela sua, excepto homine, uenenis tingit? Nos & sagittas ungimus, ac ferro ipsi nocentius aliquid damus. Nos & flumina inficimus, & rerum naturæ elemēta. Ipsum quoque, quo uiuitur, aërem in perniciem uertimus. Neque est ut putemus ignorari ea ab animalibus, quæ quidem quæ præpararent contra serpentium dimicationem, quæ post prælium ad medendum excogitarent, indicauimus. Nec ab ullo, præter hominem, ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne iis quidem, quæ nascun

nascuntur, contenti : etenim complura eorum genera humana manu fiunt. Quid ? non & homines quidem ut uenena nascuntur ? Atra ceu serpentium lingua uibrat, tabésque animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoque suis & ipsarum noctium quieti inuidientium genitu (quæ sola uox eorum est) ut inauspicatarum animantium uice obuii quoque uerent agere, aut prodesse uitæ. Nec ullum aliud abominati spiritus præmium nouere, quàm odisse omnia. Verum & in hoc eadem naturæ maiestas, tanto plures bonos genuit ac frugis, quanto fertilior in iis quæ iuuat aluntq;, quorum æstimatione & gaudio nos quoque, felicitis æstuationi suæ istis hominum turbis, pergemus excolere uitam : eoque constantius, quod operæ nobis maior, quàm famæ, gratia expetitur. Quippe sermo circa rura est, agrestisq; usus, sed quibus uita honosque apud præcos maximus fuerit.

Quæ coronæ prima Romæ.

CAP. I I.

ARuorum sacerdotes Romulus in primis instituit, scéque duodecimum fratrem appellauit inter illos, ab Acca Laurentia nutrice sua, spicea corona, quæ uita alba colligaretur, in sacerdotio ei pro religiosissimo insigni data, quæ prima apud Rom. fuit coronæ honosque is non nisi uita finitur, & exules etiam captosque comitatur. Bina tunc iugera Pop. Rom. satis erant, nullisque maiorem modum attribuit: quo seruos paulò antè principis Neronis, contemptis huius spatii uiridariis, piscinas iuuat habere maiores: gratumque, si non aliquem & culinas. Numa instituit Deos fruge colere, & mola salsa supplicare, atq; (ut author est Hemina) far torrere, quoniã tostum cibo salubrius esset. Id uno modo consecutum, statuendo non esse purum ad rem diuinam, nisi tostum. Is & Fornacalia instituit farris torrendi serias, & æquè religiosas terminis agrorum. Hos enim Deos tunc maximè nouerant: Seiãmq; à serendo, Segestam à segetibus appellabāt: quarum simulachra in Circo uidemus. † Tertiam ex iis nominare sub tecto religio est. Ac ne degustabant quidem nouas fruges aut uina, antequàm sacerdotes primitias libassent.

De iugere, & actus, & legibus circa pecora, & quoties, & quibus temporibus fuit summa militis annonæ, & qui agricultura illustres.

CAP. I I I.

Iugerum uocabatur, quod uno iugo boum in die exarari posset. Actus, in quo boues agerentur, cùm aratur, uno impetu iusto. Hic erat c x x. pedum : duplicatusque in longitudinem iugerum faciebat. Dona amplissima Imperatorum ac fortium ciuium, quantum quis uno die plurimum circumarauisset. Item quartarii farris, aut heminæ, conferente populo. Cognomina etiam prima inde, Pilumni, qui pilum pistrinis inuenerat : Pisonis, à pisendo. Iam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, ut quisque aliquod optimè genus sereret. Iuniorum familiæ Bubulcum nominauerunt, qui bubus optimè utebatur. Quin & in sacris nihil religiosius confarrationis uinculo erat : nouæq; nuptæ farreum præferabant. Agrum malè colere, Censorium probrum iudicabatur. Atque (ut refert Cato) quem uirum bonum colonum dixissent, amplissimè laudasse existimabant. Hinc & locupletes dicebant, loci, hoc est, agri plenos. Pecunia ipsa à pecore appellabatur. Etiam nunc in tabulis Censoriis pascua dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet, quia diu hoc solum uestigial fuerat. Mulctatio quoque non nisi ouium bouumque impendio dicebatur : non omitenda præscarum legum beneuolentia. Cautum quippe est, ne bouem, priusquàm ouem, nominaret, qui indiceret mulctam. Ludos boum causâ celebrantes, buberios uocabant. Seruius rex, ouium bouumque effigie primus æs signauit. Frugem quidem aratro quasitam furtim noctu pauisse, ac secuisse, puberi x i i. tabulis capitale erat: suspensumque Cereri necari iuebant grauius quàm in homicidio conuicti: impubem Prætoris arbitratu uerberari, noxamue duplionemue decerni. Iam distinctio honosque ciuitatis ipsius non aliunde erat. Rusticæ tribus laudatissimæ eorum qui rura haberent. Urbanæ uerò in quas transferri ignominia esset, desidæ probo. Itaque quatuor solæ erant à partibus urbis, in quæ habitabant, Suburrana, Palatina, Collina, Exquilina. Nundinis urbem reuisitabant, & ideo comitia nundinis haberi non licebat, ne plebs rustica auocaretur. Quies somnusque in stramentis erat. Gloriam denique ipsam à farris honore

† Hæc Macrobii lib. 1. Saturnal. cap. 16. Titulinam nominat: ideoq; à Romaniscul tam ait, ut conditas iam fruges incorruptas tuere tur. Vide Cæd. Rhod. Antiq. lect. lib. i. ca. 30.

honore adorem appellabant. Equidem etiam uerba prisca significationis admiro. Ita enim est in commentariis Pontificum: Augurio canario agendo dies consueuantur, priusquam frumenta uaginis exeant, & antequam in uaginas perueniant. Ergo iis moribus non modò sufficiebant fruges, nulla prouinciarum pascente Italiam, uerumetiam annonæ uilitas incredibilis erat. Manius Marcius Aedilis plebis primum frumentum populo in modios assibus donauit. Minutius Augurinus, qui Sp. Melium coarguerat, farris pretium in trinis nundinis ad assem redegit undecimus plebei Tribunus: quæ de causa statua ei extra portam Trigeminam, à populo stipe collata statuta est. Trebia in Aedilitate assibus populo frumentum præstitit. Quam ob causam & ei statua in Capitolio ac Palatio dicata sunt. Ipse supremo die populi humeris portatus in rogam est. Verum quo anno Mater Deum aduecta Romam est, maiorem ea ætate, quam antecedentibus annis x. factam esse tradunt. M. Varro auctor est, cum L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephantos, assibus singulis farris modios fuisse, item uini congios, sicque sicca pondo xx x. olei pondo x. carnis pondo x i i. Nec è latifundiis singulorum continebat arcentium uicinos. Quippe etiam lege Stolonis Licinii incluso modo d iugerum, & ipso sua lege damnato, cum substituta filii persona amplius possideret. Luxuriantis iam Reipubl. fuit ista mensura. Manii quidem Curii post triumphos immensumque terrarum adiectum imperio nota concio est, perniciosum intelligi ciuem, cui septem iugera non essent satis. Hæc autem mensura plebei post exactos reges assignata est. Quænam ergo tantæ ubertatis causa erat? Ipsorum tunc manibus Imperatorum colebantur agri (ut fas est credere) gaudente terra uoniere laureato, & triumphali aratore: siue illi eadem cura semina tractabant, qua bella, eademque diligentia arua disponebant, qua castra: siue honestis manibus omnia lætius proueniunt, quoniam & curiosius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor sua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato Viator attulit Dictaturam, & quidem ut traditur nudo, plenoque pulueris etiam nudo ore. Cui Viator, uela corpus, inquit, ut proferam Senatus populique Romani mandata. Tales tum etiam Viatores erant: quod ipsum nomen inditum est subinde & ex agris Senatum ducisque accersentibus. At nunc eadem illa uincti pedes, damnata manus, inscripti uultus exercent: non tamen furda tellure, quæ parens appellatur, colique dicitur & ipsa: honore his assumpto, ut non inuita ea, & indignè ferente, credatur id fieri. Sed nos miramur ergastulorum non eadem emolumenta esse, quæ fuerint Imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit etiam apud externos. Siquidem & reges fecere, Hiero, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces, Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantum honorem Senatus noster habuit Carthaginæ capta, ut cum regulis Africæ bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumina censeret in Latinam linguam transferenda, cum iam M. Cato præcepta condidisset: peritisque linguæ Punicæ dandum negotium, in quo præcessit omnis uir clarissimæ familiæ D. Syllanus. Sapientes uerò complures, quos sequentes prætexuimus in hoc uolumine, non ingratis nominando M. Varrone, qui octogesium primum uitæ annum agens, de ea re prodendum putauit.

Ratio de agricultura.

CAP. IIII.

A pud Romanos multo serior uitium cultura esse coepit. Primoque, ut necesse erat, Arua tantum coluere. Quorum nobis ratio nunc tractabitur non uulgari modo, uerum, ut adhuc fecimus, & uetustis & postea inuentis omni cura perquisitis, causisque rerum & ratione simul eruta. Dicemus & sydera, syderumque ipsorum terrestria signa dabimus indubitata. Quandoquidem qui adhuc ea diligentius tractauere, quibus uis oratoribus potius, quam agricolis scripsisse possunt uideri. Ac primum omnium oraculis maiore ex parte agemus, quæ non in alio uitæ genere plura certioraue sunt. Cur enim non uideantur oracula, à certissimo die, maximèque ueridico usu profecta? Principium autem à Catone sumemus.

Laus agricolarum, & quæ obseruanda in agro parando.

CAPVT V.

Fortissimi uiri & milites strenuissimi ex agricolis gignuntur, minimèque malè cogitantes. Prædium ne cupidè emas. In re rustica operæ ne parcas, in agro emendo minimè. Quod malè emptum est, semper poenitet. Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinum. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in conterminis hoc amplius æstimari iubet, quo pacto niteant. In bona est, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis Consul aiebat, neque fecundissimis locis insalubrem agrum parandum, neque effectis saluberrimum. Salubritas loci non semper incolarum colore detegitur, quoniam assueti etiam in pestilentibus durant. Præterea sunt quædam partibus anni salubria: nihil autem salutare est, nisi quod toto anno salubre. Malus est ager, cum quo dominus luctatur. Cato inter prima spectari iubet, ut solum sua uirtute ualeat, qua dictum est positione. Ut operariorum copia propè sit, oppidumque ualidum: Ut nauigiorum euectus uel iterum: Ut bene ædificatus & cultus, in quo falli plerisque uideo. Segnitiam enim prioris domini pro emptore esse arbitrantur. Nihil est damnosius deserto agro. Itaque Cato, De bono domino melius emi, nec temere contemnendam alienam disciplinam: agròque, ut homini, quamuis quæstuosus sit, si tamen & sumptuosus, non multum superesse. Ille in agro quæstuosissimam indicat uitam, non frustra, quoniã ante omnia de impensæ ratione cauit. Proximè hortos riguos: nec id falsò, si sub oppido sint. Et prata, antiqui parata dixere. Idemque Cato interrogatus, quis esset certissimus quæstus, respondit, Si bene pascas. Quis proximus? Si mediocriter pascas. Summa omnium in hoc spectando fuit, ut fructus is maximè probaretur, qui quàm minimo impendio constaturus esset. Hoc ex locorum occasione aliter alibi decernitur. Eodèque pertinet, quòd agricolam uendacem esse oportere dixit. Fundum in adolescentia conferendum sine cunctatione, ædificandum non nisi confiso agro. Tunc quoque cunctanter: optimumque est (ut uulgò dixere) aliena insania frui, sed ita, ut uillarum tutela non sit oneri. Eum tamen qui bene habitet, sapius uentitare in agrum, frontemque domini plus prodesse quàm occipitium, non mentiuntur.

De uillarum positione, & præcepta antiquorum de agro colendo.

CAPVT VI.

Modus hic probatur, ut neque fundus uillam quærat, neque uilla fundum. Non ut fecerunt iuxta diuersis eadem ætate exemplis L. Lucullus & Q. Scauola, cum uilla Scauolæ fundus careret, uilla Luculli agro. Quo in genere Cenforia castigatio erat, minus arare, quàm uerrere. Nec hoc sine arte quadam est. Nouissimus uillam in Misenensi posuit C. Marius septies Consul, sed peritia castrametandi, sicut comparatos ei cæteros etiam Sylla Felix cæcos fuisse diceret. Conuenit nec iuxta paludes ponendam esse, neque aduerso amne. Quanquam Homerus omnino è flumine semper antelucanas auras insalubres uerissimè tradidit. Spectare in æstuosis locis Septentriones debet, Meridiem in frigidis. In temperatis exortum æquinoctialem. Agri ipsius bonitas, quibus argumentis iudicanda sit, quanquam de terræ optimo genere differentes abundè dixisse possumus uideri, etiamnum tamen traditas notas subsignabimus, Catonis maximè uerbis: Ebulum, uel prunus syluestris, uel rubus, bulbus minutus, trifolium, herba pratensis, quercus, syluestris pyrus, malusque, frumentarii soli notæ. Item nigra terra, & cinerei coloris. Omnis creta coquit, nisi permacra. Sabulum etiam, nisi id pertenuè est: & multo campistris magis, quàm cliuosis, respondent eadem. Modum agri in primis seruandum antiqui putauere. Quippe ita censebant, Satius esse minus serere, & melius arare. Qua in sententia & Virgilium fuisse uideo. Verumque consitentibus latifundia perdidere Italiam: iam uero & prouincias. Sex domini semissem Africæ possidebant, cum interfecit eos Nero princeps: non fraudando magnitudine hac quoque sua Cn. Pompeio, qui nunquam agrum mercatus est conterminum. Agro empto, domum uendendam inclemèter, atque non ex utilitate publici status Mago censuit, hoc exordio præcepta pandere ingressus,

ut tamen appareat assiduitatem desideratam ab eo. Dehinc peritia uillicorum in cura habenda est: multaq; de iis Cato præcepit. Nobis satis sit dixisse, quàm proximum domino cordi esse debere, & tamen sibimetipsi non uideri. Coli rura ergastulis pessimum est, & quicquid agitur à desperantibus. Temerarium uideatur unam uocem antiquorum posuisse, & fortassis incredibile penitus existimetur, Nihil minus expedire, quàm agrum optimè colere. L. Tarius Rufus infima natalium humilitate, Consulatum militari indultia meritis, antiquæ aliàs parsimonix, circiter milies H-s liberalitate Diui Augusti congestum, usque ad detractionem hæredis exhaustit, agros in Piceno coemendo, colendoque in gloriam. Internicionem ergo famemq; censemus? Imò hercule iudico modum rerum omnium utilissimum. Bene colere necessariū est, optimè damnosum, præterquàm sobole sua, colonoue pascendis. Alioqui domino aliquas messes colligere non expedit, si computetur impendium operæ. Nec temere oliuam. Nec quasdam terras diligenter colere, sicut in Sicilia tradunt. Itaque decipi aduenas. Quonam igitur modo utilissimè colentur agri? ex oraculo scilicet, malis bonis. Sed defendi æquū est abauos, qui præceptis suis prospexere uitæ. Nam cum dicerent malis, intelligere uoluere uilissimos. Summum prouidentix illorū fuit, ut quàm minimum esset impendii. Præcipiebant enim ista, qui triumphali denas argenti libras in supellectile crimini dabant: qui mortuo uillico relinquere uictorias, & reueriri in sua rura postulabant: quorum prædia colenda suscipiebat respublica exercitusque ducebant, Senatu illis uillicante. Inde illa reliqua oracula: Nequam agricolam esse, quisquis emeret, quod præstare ei fundus posset. Malum patrem familiās, quisquis interdiu faceret, quod noctu posset, nisi intempestate cæli. Peiorē, qui profectus diebus ageret, quod feriatīs deberet. Pessimum, qui sereno die sub tecto potius operaretur, quàm in agro. Nequeo mihi temperare, quò minus unum exemplum antiquitatis afferam, ex quo intelligi possit, apud populum etiā de culturis agendi morem fuisse, qualiter defendi soliti sint illi uiri. C. Furius Cresinus è seruitute liberatus, cum in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex amplissimis uicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret ueneficiis. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam ualidam, atque (ut ait Piso) bene curatam ac uestitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, uomeres ponderosos, boues saturos. Postea dixit: Veneficia mea Quirites hæc sunt: nec possum uobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes meas uigiliāsque & sudores. Omnium sententiis absolutus. Itaque est profectò, opera, non impensa, cultura constat. Et ideo maiores fertilissimum in agro oculum domini esse dixerunt. Reliqua præcepta reddentur suis locis, quæ propria generum singulorum erunt. Interim communia quæ succurrunt, non omittemus. Et in primis Catonis humanissimum & utilissimum, Id agendum, ut diligant uicini. Causas reddit ille, quas existimamus nulli esse dubias. Inter prima idem cauet, ne familiæ malæ sint. Nihil ferò faciendum in agricultura omnes censent: iterumque suo quæque tempore facienda. Et tertio præcepto, prætermisssa frustra reuocari. De terra cariola execratio Catonis abundè indicata est. Quanquam prædicere non cessat is. Quicquid per asellum fieri potest, uilissimè constat. Filix biennio moritur, si frondem agere non patiaris. Id efficacissimè contingit, germinantis ramis baculo decussis. Succus enim ex ipsa defluens, necat radices. Aiunt & circa solstitium auulsas non renasci, nec harundine sectas, aut exaratas uomeri harundine imposita. Similiter & harundinem exarari filice uomeri imposita præcipiunt. Iuncosus ager uerti pala debet, at in saxoso bidentibus. Fructecta igni optimè tolluntur. Humidiorem agrum fossis concidi atque siccari, utilissimum est: fossas autem cretosis locis apertas relinqui: in solutiore terra sepibus firmari, ne procidant, aut supinis lateribus procumbere: quasdam occæcari, & in alias dirigi maiores patentiorēsq;: si sit occasio, silice uel glarea sterni. Ora autem earum binis utrinq; lapidibus statuminari, & alio superintegi. Syluæ extirpandæ rationem Democritus prodidit, lupini flore in succo curat: uno die macerato, sparsisque radicibus.

De frugum generibus, & natura.

CAP. VII.

ET quoniam præparatus est ager, natura nunc indicabitur frugum. Sunt autem duo prima earum genera, Frumenta, ut triticum, hordeum : & legumina, ut faba, cicer. Differentia uerò notior, quàm ut indicari deceat. Frumenti ipsius totidem genera per tempora satù diuísà. Hyberna, quæ circa Vergiliarum occasum sata terra per hyemem nutriuntur, ut triticum, far, hordeum. Aestiuæ, quæ æstate ante Vergiliarum exortum feruntur, ut milium, panicum, sesama, horminū, irio, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & in Asia omnia Vergiliarum occasu feruntur. Quædam autem utroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, ueris scilicet. Aliqui uerna, milium, panicum, lentem, cicer, aliam appellant : Sementiuæ autem triticum, hordeum, fabam, napum, rapam. Et in tritici genere pars aliqua pabuli est, quadrupedum causa sati, ut farrago : & in leguminibus, ut uicia. At commune quadrupedum hominūmq; usui, lupinum. Legumina omnia singulas habent radices, præter fabam, easque furculosas, quia non in multa diuiduntur : altissimas autem cicer. Frumenta multis radicanur fibris sine ramis. Erumpit à primo satù hordeum die septimo : legumina quarto, uel cùm tardissimè septimo : faba à xv. ad xx. legumina in Aegypto tertio die. Ex hordeo alterum caput grani in radicem exit, alterum in herbam, quæ & prior floret. Radicem crassior pars grani fundit, tenuior florem. Cæteris seminibus eadem pars, & radicē & florem. Frumenta hyeme in herba sunt, uerño tempore fastigiantur in stipulam, quæ sunt hyberni generis : at milium & panicum in culmum geniculatū & concauum, sesama uerò in ferulaceum. Omnium satorum fructus, aut spicis continetur, ut tritici, hordei, muniturque uallo aristarum quadruplici : aut includitur siliquis, ut leguminum : aut uasculis, ut sesamæ, ac papaueris. Milium, ac panicum tantum pro indiuiso, & paruis auibus exposita sunt. Indefensa quippe membranæ continentur. Panicum à paniculis dictum, cacumine languidè nutante, paulatim extenuato culmo penè in furculum, prædensis aceruatur grans, cùm longissima pedali obba. Milii comæ granum complexæ fimbriato capillo curuantur. Sunt & panico genera : Mammoso, è pano paruis racemato paniculis, & cacumine gemino. Quin & colore distinguuntur, candido, nigro, ruffo, etiam purpureo. Panis multifariè & è milio fit, è panico rarius. Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat.

1. x. pondo panis è modio reducut, modiumque pultis ex tribus sextariis madidis. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum est, nigrū colore, amplum grano, harundineum culmo. Adolefcit ad pedes altitudine septem prægrandibus culmis : lobas uocant : omnium frugum fertilissimum. Ex uno grano terni sextarii gignuntur. Seri debet in humidis. Frumenta quædam in tertio geniculo spicā incipiunt concipere, quædam in quarto, sed etiamnum occultam. Genicula autem sunt tritico quaterna, farri sena, hordeo octona. Sed non ante suprà dictum geniculorum numerum conceptus est spicæ : qui ut spem sui fecit, quatuor aut quinque tardissimè diebus florere incipiunt : totidémque aut paulo pluribus deflorescunt. hordea uerò cùm tardissimè septē. Varro quater nouenis diebus fruges absolui tradit, & mense nono meti. Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulem emittunt, nullis distinctum internodiis. Reliqua legumina furculosa sunt. Ex his ramosa, cicer, eruum, lens. Quorundam caules sparguntur in terram, si non habeant adminiculum, ut pisorum. Quòd si non habuere, deteriora fiunt. Leguminum unicaulis faba sola, unus & lupinis : cæteris ramosus prætenui furculo : omnibus uerò fistulosus. Folium quædam ab radice mittunt, quædam à cacumine. Frumentum & hordeum utrunque, & quicquid in stipula est, in cacumine unum folium habet. Sed hordeo scabra sunt, cæteris læuia. Multiplicia contrà fabæ, ciceri, pifo. Frumentis folium harundinaceum, fabæ rotundum, & magnæ leguminum parti. Longiora eruiiæ & pifo. Fæcolis uenosa, sesamæ & irioni sanguinea. Cadunt folia lupino tantum, & papaueri. Legumina diutius florent, & ex his eruum ac cicer, sed diutissimè faba xl. diebus. Non autem singuli scapi tandiu, quoniam alio desinente alius incipit : nec tota seges, sicut frumenti, pariter. Siliquantur uerò omnia diuersis diebus, & ab ima primum parte, paulatim flore

subeunte. Frumenta, cum defloruere, crassescunt, maturanturque cum plurimum diebus quadraginta: item faba: paucissimis cicer. Id enim à semente diebus x l. perficitur. Milium, & panicum, & sesama, & omnia æstiuæ, x l. diebus maturantur à flore, magna terræ cælique differentia. In Aegypto enim hordeum sexto à satù mense, frumenta septimo metuntur. In Hellade hordeum. In Peloponneso octauo, & frumenta etiamnum tardius. Grana in stipula crinito textu spicantur. In faba leguminibusque, alternis lateribus siliquantur. Fortiora ad hyemes frumenta, legumina in cibo. Tunicæ frumento plures. Hordeum maximè nudum, & arinca, sed præcipuè auena. Calamus altior frumento, quàm hordeo. Arista mordacior hordeo. In area exteruntur triticum, & siligo, & hordeum. Sic & feruntur pura, qualiter moluntur, quia tosta non sunt. Ediuerſo far, milium, panicum purgari, nisi tosta, non possunt. Itaque hæc cum suis folliculis feruntur cruda. Et far in uaginulis suis feruant ad satum, atque non torrent. Leuissimum ex his hordeum, raro excedit x v. libras, faba x x i. Ponderosius far, magisque etiamnum triticum. Far in Aegypto ex olyra conficitur. Tertium genus spicæ hoc ibi est. Galliæ quoque suum genus faris dedere: quod illic brance uocant, apud nos sandalum, nitidissimi grani. Et alia differentia est, quod ferè quaternis libris plus reddit panis, quàm far aliud. Populum Romanum farre tantum è frumento ccc. annis usum, Verrius tradidit. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidem comparauerim candore ac pondere, quo maximè discernitur: montanis modò compararet Italiæ agris externum, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat. Thracio Syrioque, deinde Aegypto, athletarum cum decreto, quorum capacitas iumentis similis, quem diximus ordinem fecerat. Græcia & Ponticum laudauit, quod in Italiam non peruenit. Ex omni eadem genere grani prætulit draconiam, strangiam & Selenusium, argumento crassissimi calami: itaque pingui solo hæc genera assignabat. Leuissimum & maximè inane, seu tenuissimum calami, in humidis feri iubebat, quoniam multo egeret alimento. Hæc fuere sententiæ Alexandro Magno regnante, cum clarissima fuit Græcia, atque in toto terrarum orbe potentissima: ita tamen, ut ante mortem eius annis ferè c x l v. Sophocles Poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad uerbum translata sententia,

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodiè: Italico est. Quo magis admiror, posteros Græcorum nullam mentionem huius fecisse frumenti. Nunc ex his generibus quæ Romam inuehantur, leuissimum est Gallicum, atque è Chersoneso aduectum: quippe non excedunt in modium uicenas libras, si quis granum ipsum ponderet. Adiciit Sardum selibras, Alexandrinum & trientes: hoc & Siculi pondus. Bœoticum totam libram addit, Africum & dodrantes. In transpadana Italia scio uicenas quinas libras farris modios pendere: circa Clustum & senas. Lex certa naturæ, ut in quocunq; genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: sicut optimū frumentum esse, quod in subactu congium aquæ capiat. Quibusdam generibus per se pondus, sicut Balearico: modio tritici panis pondo x x x. reddit. Quibusdam in binis mixtis, ut Cyprio & Alexandrino, x x. propè libras nō excedentibus. Cyprium fuscum est, panemque nigrum facit: itaque miscetur Alexandrinum candidum, redduntque x x v. pondo. Thebaicum libras adiicit. Marina aqua subigi, quod plerique maritimis in locis faciunt occasione lucrandi salis, inutilissimum. Non alia de causa opportuniora morbis corpora existunt. Galliæ & Hispaniæ frumento in potum resolutum, quibus diximus generibus, spuma ita concreta pro fermento utuntur. Qua de causa leuior illis, quàm cæteris, panis est. Differentia, est & calami. Crassior quippe melior est generis. Plurimis tunicis Thracium triticum uestitur, ob nimia frigora illi plagæ exquisitum. Eadem causa & trimestria inuenit, detinentibus terras niuibis, quod tertio ferè à satù mense & in reliquo orbe metitur. Totis hoc Alpibus notum, & hyemalibus provinciis nullum hoc frumento latius. Vnicalamum prætereà, nec usquam capax: feritque non nisi tenui terra. Est & bimestre circa Thraciū sinum, quod quadragesimo die, quàm satum

fatum est, maturefcit: mirum que, nulli frumento plus esse ponderis, & fursuribus carere. Vtitur eo & Sicilia & Achaia, montosis utraque partibus. Eubœa quoque circa Carystum. Intantum fallitur Columella, qui ne trimestris quidem proprium genus existimauerit esse, cum sit antiquissimum. Græci trimenon uocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, ut singula spicas nostras æquent. Primum ex omnibus frumentis feritur hordeum. Dabimus & dies ferendi cuique generi, natura singulorum exposita. Hordeum Indis satiuum & syluestre, ex quo panis apud eos præcipuus. Italica maximè quidem oryza gaudent, ex qua ptisanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo. Oryzæ quidem folia carnosæ, porro similia, sed latiora: altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gemmæ rotunditatis. Antiquissimum in cibis hordeum, sicut Atheniensium ritu Menandro auctore apparet, & gladiatorum cognomine, qui hordearii uocabantur. Polentam quoque Græci non aliunde præferunt. Pluribus fit hæc modis: Græci perfusum aqua hordeum siccant nocte una, ac postero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui uehementius tostum rursus exigua aqua aspergant, siccantque prius, quam molant. Alii uerò uirentibus spicis decussum hordeum recens purgant, madidumque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac siccatum sole rursus tundunt, & purgatum molunt. Quocunque autem genere præparato, uicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri semilibras, salisque acetabulo, torrentes ante omnia miscent in mola. Qui diutius uolunt seruare, cum polline ac fursuribus suis condunt nouis fictilibus. Italia sine perfusione tostum in subtilem formam molit, iisdem additis, atque etiam milio. Panem ex hordeo antiquis usitatum uita damnauit, quadrupedumque tradidit refectionibus. Ptisanæ inde usus ualidissimus saluberrimusque, tantopere probatur. Vnum laudibus eius uolumen dicauit Hippocrates, è clarissimis medicinæ scientia. Ptisanæ bonitas præcipua Vticensi. In Aegypto uerò ea est, quæ fit ex hordeo cui sunt bini anguli. In Bactica & Africa genus, ex quo fiat, hordei, glabrum appellat Turannius. Idem olyram & oryzam eandem esse existimat. Ptisanæ conficiendæ uulgata ratio est. Simili modo ex tritici semine tragus fit, in Campania duntaxat & Aegypto. Amylum uerò ex omni tritico ac siligine, sed optimum è trimestri. Inuentio eius Chio insulæ debetur: & hodie laudatissimum inde est, appellatum ab eo quoddam sine mola fiat. Proximum è trimestri quodam minimè ponderoso tritico. Madescit dulci aqua ligneis uasis, ita ut integatur, quinquies in die mutata. Melius si & noctu, ita ut misceatur pariter emollitur, prius quam acescat. Linteo aut sportis siccatum tegulæ infunditur illitæ fermento, atque ita in sole densatur. Post Chium maximè laudatur Creticum, mox Aegyptium. Probatum autem leuitate ac læuore, atque ut recens sit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendum utuntur. Mirumque, in usu iumentorum ignibus durato, ac postea molito, ossisque humana manu demissis in aluum, maiores uires, torosque corporis fieri. Spicæ quædam binos ordines habent, quædam plures usque ad senos. Grano ipsi aliquot differentiæ, longius, leuiusque, aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, uel cui purpura est. Vltimo ad polentam, contra tempestates candido maxima infirmitas. Hordeum frugum omnium mollissimum est: feri non uult, nisi in sicca & soluta terra, ac nisi læta. Palea ex optimis stramento uerò nullum comparatur. Hordeum ex omni frumento minimè calamitosum, quia tollitur antequam triticum occupet rubigo. Itaque sapientes agricolæ triticum cibariis tantum ferunt. Hordeum sarculo feri dicunt, propterea celerrimè redit, fertilissimumque: quod in Hispaniæ Carthaginæ Aprili mense collectum est, hoc feritur eodem mense in Celtiberia, eodemque annobis nascitur. Rapiunt omne à prima statim maturitate festinantis, quam cætera. Fragili enim stipula & tenuissima palea granum continetur. Meliorem etiam polentam fieri tradunt, si non excocta maturitate tollatur.

Non omnia frumenti genera ubique nasci, & de reliquis in Oriente generibus.

C A P V T V I I I.

Frumenti genera non eadem ubique: neque ubi eadem sunt, iisdem nominibus. Vulgatissima far, quod adoreum ueteres appellauere, siligo, triticum. Hæc plurimis terris

communis. Arinca Galliarum propria, copiosa & Italiae est. Aegypto autem ac Syria, Ciliciæque & Asiae, ac Graeciae peculiares zea, olyra, tiphe. Aegyptus similaginem conficit è tritico suo, nequaquam Italicae parem. Qui zea utuntur, non habent far. Est & hæc Italiae in Campania maximè, semènque appellatur. Hoc habet nomen res præclara, ut mox docebimus: propter quam Homerus *ῥῖσις* & *ἀρίστος* dixit: non ut aliqui arbitrâtur, quoniam uitam donaret. Amylum quoque ex ea fit, priore crassius. Hæc sola differentia est. Ex omni genere durissimum far, & contra hyemes firmissimum. Patitur frigidissimos locos, & minus subactos uel æstuosos, sitientesque. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adorea donis, sicuti diximus. Pulte autem, non pane, uixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodieque dicuntur. Et Ennius antiquissimum uates obsidionis famem experimens, offam eripuisse plorantibus liberis patres commemorat. Et hodie sacra prisca atque natalium pulte fitilla conficiuntur: uidenturque tam puls ignota Graeciae fuisse, quam Italiae polenta. Tritici semine auidius nullum est, nec quod plus alimenti trahat. Siliginem propriè dixerim tritici delicias: candor est, & sine uirtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiae sunt & Galliae comatae. Sed & trans Alpes in Allobrogum tantum Meninorumque agro peritinae. in cæteris ibi partibus biennio in triticum transfit. Remediam, ut grauissima quæque grana eius serantur.

De pistorijs, & molitura, & farina.

CAP. IX.

E Siligine lautissimus panis, pistinarumque opera laudatissima. Præcellit in Italia, si Campana Pisifatae miscetur. Ruffior illa, at Pisana candidior, ponderosior uerò cretacea. Iustum est è grano Campanae, quam uocant castratam, è modio redire sextarios quatuor siliginis, uel è gregali sine castratura sextarios quinque, præterea floris semodius. Et cibarii, quod secundarium uocant, sextarios quatuor: furfuris sextarios totidem. E Pisana autem siliginis sextarios quinque, cætera paria sunt. Clusina, Aretinaque etiamnum sextarios siliginis assumunt: in reliquis pares. Si uerò pollinem facere libeat xvi. pondo panis redeunt, & cibarii tria, furfurumque semodius. Molae discrimine hoc constat. Nam quæ sicca moluntur, plus farinae reddunt: quæ salsa aqua sparsa, candidiorem medullam: uerum plus retinent in fursure. Farinâ à farre dictam nomine ipso appareat. Siliginæ farinae modius Gallicæ xxi. libras panis reddit, Italicae duabus tribusue amplius in artopticio pane. Nam furnaceis binas adiciunt libras in quocunque genere.

De similagine, siligine, & alijs generibus, & de pistura.

CAP. V. X.

Similago ex tritico fit laudatissima. Ex Africo iustum est è modis redire semodios, & pollinis sextarios quinque. Ita autem appellant in tritico, quod florem in siligine. Hoc ærariæ officinae chartariæque utuntur. Præterea secundarii sextarios quatuor, furfurumque tantundem. Panes uerò è modio similaginis cxxi. è floris modio cxvii. Pretium huic annona media in modios farinae xl. asses. similagini castratae octonis assibus amplius, siligini castratae duplum. Est & alia distinctio. Similago l. pollin autem xvii. pondo panis reddere uisa, tritici xxx. cum triente, & secundarii panis quinas selibras, totidem cibarii, & furfurum sextarios sex. Siligo nunquam maturefcit pariter, nec ulla segetum minus dilationem patitur teneritatem, iis quæ maturuere, protinus granum dimittentibus. Sed minus, quam cætera frumenta, in stipula periclitatur, quoniam semper rectam habet spicam: nec rorem continet, qui rubiginem faciat. Ex arinca dulcissimum panis, ipsa spissior, quam far, & maior spica, eadem & ponderosior. Rarè modius grani non xvi. libras implet. Exteritur in Graecia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim est, quam olyram uocat. Eadem in Aegypto facilis fertilisque. Far sine arista est. Item siligo, excepta quæ Laconica appellatur. Adiciuntur his genera, bromos, siligo exceptitia, & tragos, externa omnia ab Oriente inuenta, oryzae familia. Tiphe & ipsa eiusdem generis, ex qua fit in nostro orbe oryza. Apud Græcos est zea. Traduntque eam ac tiphen, cum sint degeneres, redire ad frumentum, si pista serantur, nec protinus, sed tertio anno.

Tritico

Tritico nihil est fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maximè alat hominem: upote cum è modio, si sit aptum solum, quale in Byzacio Africæ campo, centeni quinquageni modii reddantur. Misit ex eo loco Diuo Augusto procurator eius ex uno grano (uix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, extântque de ea re epistolæ. Misit & Neroni similiter CCCXL stipulas ex uno grano. Cum centesimo quidem & Leontini Sicilia campi fundunt, aliique, & tota Bætica, & in primis Aegyptus. Fertilissima tritici genera, ramosum, aut quod centigranum uocant. Inuentus est iam & scapus unus centum fabis onustus. Aestiua frumenta diximus, sesamam, milium, panicum. Sesama ab Indis uenit: ex ea & oleum faciunt. Color eius candidus. Huic simile est in Asia Græciacæ erysimum: idémque erat nisi pinguius esset, quod apud nos uocant irionem, medicaminibus annumerandum potius, quàm frugibus. Eiusdem naturæ & horminum à Græcis dictum, sed cymino simile, seritur cum sesama: hoc & irione nullum animal uescitur uirentibus. Pistura non omnium facilis: quippe & Hetruria spicam farris tosti pisente pilo præferrato, fistula ferrata, & stella intus denticulata, ut nisi intenti pisant, concidantur grana, ferroque frangantur. Maior pars Italiae ruidio utitur pilo, rotis etiam quas aqua uerset obiter, & molat. De ipsa ratione pisendi Magonis proponetur sententia. Triticum antè perfundi aqua multa iubet, postea eualli, deinde sole siccatur pilo repeti. Simili modo hordeum. Huius sextarios x x. spargi duobus sextariis aquæ. Lentem torrere prius, deinde cum fufuribus leuiter pisi. Aut addito in sextarios x x. lateris crudi frusto, & harenæ semodio. Eruiam iisdem modis, quibus lentem. Sesamam in calida maceratam exporrigi: deinde confricari, frigidæ immergi, ut paleæ fluctuent, iterumque exporrigi in sole super lintea. Quod nisi festinatò peragatur, lurido colore mucescere. Et ipsa autem, quæ eualluntur, uariam pisturarum rationem habent. Acus uocatur, cum per se pisitur spica tantum aurificum ad usus. Si uerò in area teritur cum stipula, palea, ut maiore in terrarum parte ad pabula iumentorum. Milii, & panici, & sesamæ purgamenta, appludam uocant, alibi aliis nominibus. Milio Campania præcipuè gaudet, pulcherrimè candidam ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarum quoque gentes hac maximè pulte aluntur, & cruda etiam farina, equino lacte uel sanguine è cruoris uenis admixto. Aethiopes non aliam frugem, quàm milii hordeique, nouere. Panico Gallia quædam, præcipuè Aquitania utitur. Sed & circumpadana Italia addita faba, sine qua nihil conficiunt. Ponticæ gentes nullum panico præferunt cibum. Caterò aestiua frumenta riguis magis etiam, quàm imbribus, gaudent. Milium & panicum aquis minimè, cum in folia exeunt. Vetant ea inter uites arborisue frugiferas seri, terram emacrarì hoc satù existimantes.

De fermentis, & panis faciendi ratio, & genera, & quando primum pistores Romæ,
& de cribris, & alica.

C A P. X I.

Milii præcipuus ad fermenta usus, è musto subacti in annuum tempus. Simile fit ex tritici ipsius fufuribus minutis & optimis, è musto albo triduo maturato subactis, ac sole siccatis. Inde pastillos in pane faciendò dilutos, cum similigine seminis feruefaciunt, atque ita farinæ miscent, sic optimum panem fieri arbitrantur. Græci in binos semodios farinæ satis esse besse fermenti constituerunt. Et hæc quidem genera uindemiis tantum fiunt. Quo libeat uerò tempore, ex aqua hordeoque bilibres offæ feruenti foco, uel fictili patina torrentur cinere & carbone, usque dum rubéant. Postea operiuntur in uasis, donec acescant: hinc fermentum diluitur. Cum fieret autem panis hordeaceus, eruiat aut cicerculæ farina ei præfermentabatur: iustumque erat, duæ libræ in quinque semodios. Nunc fermentum fit ex ipsa farina quæ subigitur, prius quàm addatur sal, ad pulsus modum decocta, & relicta, donec acescat. Vulgò uerò nec sufferuefaciunt, sed tantum pridie asseruata materia utuntur. Palamque natura est açore fermentari: sicut & ualidiora esse corpora, quæ fermentato pane alantur: quippe cum apud ueteres ponderosissimo cuique tritico, præcipua salubritas perhibita sit. Panis ipsius uaria genera persequi superuacuum uidetur: aliàs ab obsoniis appellati, ut ostrearii: aliàs à deliciis, ut ar-

tolagani: aliis à festinatione, ut speustici: nec non à coquendi ratione, ut furnacei, uel artoptitii, aut in clibanis cocti: non pridem etiam è Parthis inuecto, quem aquaticum uocant, quoniam aqua trahitur, tenuem & spongiosa inanitate, alii Parthicum. Summa laus, filiginis bonitate & cribri tenuitate constat. Quidam & ouis aut lacte subigunt. Butyro uerò gentes etiam pacatæ, ad operis pistorii genera transeunte cura. Durat sua Piceno in panis inuentione gratia, ex alicæ materia? Eum nouem diebus macerant: decimo ad speciem tractæ subigunt uix passæ succo: postea in furnis, ollis inditum, quæ rumpantur ibi, torrent. Neque est ex eo cibus, nisi madefacto: quod fit lacte maximè mulso. Pistores Romæ non fuerunt ad Persicum usque bellum, annis ab urbe condita super DLXXX. Ipsi panem faciebant Quirites: mulierumque id opus erat, sicut etiam nunc in plurimis gentium. Artoptam Plautus appellat in fabula, quam Aululariam scripsit: magna ob id concertatione eruditorum, an is uersus Poetæ sit illius: certumque fit, Attei Capitonis sententia, tostum panem lautioribus coquere solitos: pistoresque tantum eos, qui far pinsebant, nominatos. Nec cocos uerò habebant in seruitiis, eosque ex macello conducebant. Cribrorum genera Galli è setis equorum inuenere, Hispani è lino excussoria & pollinaria, Aegyptus è papyro atque iunco. Sed inter prima dicatur & alicæ ratio, præstantissimæ saluberrimæque: quæ palma frugum indubitanter Italiam contingit. Fit sine dubio & in Aegypto, sed admodum spernenda. In Italia uerò pluribus locis, sicut Veronensi Pisanoque agro, in Campania tamen laudatissima. Campus est subiacens montibus nimbofis totis quidem x l. m. passuum planitie. Terra eius (ut protinus soli natura dicatur) puluerea summa, inferior bibula, & pumicis uice fistulans: montium quoque culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atque transmittit: nec dilui aut madere uoluit propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddit, sed temperat, & concoquens intra se uice succi continet. Seritur toto anno, panico semel, bis farre. Et tamen uere segetes, quæ interquievere, fundunt rosam odoratiorem satiuæ: adeò terra non cessat parere. Vnde uulgò dictum, Plus apud Campanos unguenti, quam apud ceteros olei fieri. Quantum autem uniuersas terras campus Campanus antecedit, tantum ipsum pars eius, quæ Laboriæ uocantur, quem Philegrum Græci appellant. Finiuntur Laboriæ uia ab utroque latere Consulari, quæ à Puteolis, & quæ à Cumis Capuam ducit. Alicæ fit è Zea, quam semen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur. Nobilior, ut notum est, pilo uinctorum pœnali opera. Primori inest pyxis ferrea: excussis inde tunicis, iterum iisdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera, minimum, ac secundarium: grandissimum uerò aphærema appellant. Nondum habent candorem suum quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Postea (mirum dictu) admiscetur creta, quæ transit in corpus, colorémque & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogæo appellato. Extatque Diui Augusti decretum, quo annua uicina millia Neapolitanis pro eo numerari iussit è fisco suo, coloniam deducens Capuam. Adiecitque causam afferendi, quoniam negassent Campani alicam confici sine eo metallo posse. In eodem reperitur & sulphur: emicantque fontes Oraxi oculorum claritati, & uulnerum medicinæ, dentiumque firmitati. Alicæ adulterina fit maximè quidem è zea, quæ in Africa degenerat. Latiores eius spicæ, nigriorésque, & breui stipula. Pisunt cum harena, & sic quoque difficulter deterunt utriculos, fitque dimidia nudi mensura. Posteaque gypsi pars quarta inspargitur, atque ut cohæsit, farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, exceptitia appellatur, & grandissima est. Rursus quæ transit, arctiore cernitur, & secundaria uocatur. Item cribraria, quæ simili modo in tertio remansit cribro angustissimo, & tantum harenas transmittente. Alia ratio ubique adulterandi: Ex tritico candidissima & grandissima eligunt grana, ac semicotta in ollis, postea arefaciunt Sole ad initium, rursusque leuiter aspersa molis frangunt. Ex zea pulchrior, quam ex tritico, fit granum, quamuis id alicæ uitium sit. Candorem autem ei pro creta lactis incocti mistura confert.

De leguminibus.

C A P. X I I.

Sequitur natura leguminum, inter quæ maximus honos fabæ: quippe ex qua tentatus sit etiam panis. Lomentum appellatur farina ea, aggregaturque pondus illa ex omni legumine. Iam uerò & pabulo uenalis. Fabæ multiplex usus omnium quadrupedum generi, præcipuè homini. Frumento etiam miscetur apud pleraque gentes, & maximè panico solida, ac delicatius fracta. Quin & prisco ritu fabacia suæ religionis Diis in sacro est, præualens pulmentari cibo, & hebetare sensus existimata, insomnia quoque facere. Ob hæc Pythagorica sententia damnata: ut alii tradidere, quoniam mortuorum animæ sint in ea. Qua de causâ parentando utique assumitur. Varro & ob hæc Flaminem ea non uesci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiantur. In eadem peculiaris religio. Nanque fabam utique è frugibus referre mos est auspicii causâ, quæ ideo refrina appellatur. Et auctionibus eam adhiberi lucrosum putant. Sola certè frugum etiam exesa repletur crescente Luna. Aqua marina, aliæue salsa non percoquitur. Seritur ante Vergiliarum occasum leguminum prima ut antecedar hyemem. Virgilius eam per uer feri iubet, circûpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars malunt fabalia maturæ satiationis, quàm trimestrem fructum eius. Nanque siliquæ caulêque gratissimo sunt pabulo pecori. Aquas in flore maximè concupiscit: cum uerò desloruit, exiguas desiderat. Solum, in quo lata est, lætificat stercoreis uice. Idèò circa Macedoniam Thessaliâmque, cum florere incepit, uertunt arua. Nascitur & sua sponte plerisque in locis, sicut septentrionalis Oceani insulis, quas uo id nostri Fabarias appellant. Item in Mauritania syluestris passim, sed prædura, & quæ percoqui non possit. Nascitur & in Aegypto spinoso caule: qua de causâ crocodili oculis timentes refugiunt. Longitudo scapo quatuor cubitorum est, amplissima crassitudo. Nec genicula habet molli calamo. Simile caput papaueri, colore roseo. In eo fabæ non supra tricenæ: folia amplius fructus ipse amarus & odore: sed radix perquam lauta incolarum cibis, cruda, & omnino decocta, harundinum radicibus similis. Nascitur & in Syria, Ciliciæque, & in Torone Chalcidis lacu. Ex leguminibus autem Nouembri feruntur lens, & in Græcia pisum. Lens amat solum tenue magis, quàm pingue, cælum utique siccum. Duo genera eius in Aegypto, alterum rotundius nigriusque, alterum sua figura. Vnde uario usu translatum est in lenticulas nomen. Inuenio apud authores, æquanimiter fieri uescientibus ea. Pisum in apricis feri debet, frigidum impatientissimum. Idèò in Italia, & in austriore cælo non nisi uerno tempore, terra facili ac soluta. Ciceris natura est gigni cum falsilagine: idèò solum urit. Nec nisi madefactum pridie, feri debet. Differentiæ plures, magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim arietino capiti simile, unde ita appellatur, album nigrumque. Est & columbinum, quod alii Venerium uocant, candidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruigiliis adhibet. Est & cicercula minuti ciceris, inæqualis angulosi, ueluti pisum. Dulcissimum autem id, quod eruo simillimum: firmissimum quod nigrum & rufum, quàm quod album. Siliquæ rotundæ ciceri, cæteris leguminum longæ, & ad figuram seminis latæ: pisco cylindraceæ. Faseolorum cum ipsis manduntur granis. Serere eos qua uelis terra licet ab Idibus. Octobris in Calend. Nouemb. Legumina, cum maturefcere cœperint, rapienda sunt, quoniam citò exiliunt, lætentque cum decidere, sicut & lupinum.

De rapis, & napsi Amiterninis.

C A P. X I I I.

Quoniam prius de rapis dixisse conueniat. In transcurso ea attingere nostri, paulò diligentius Græci, & ipsi tamen inter hortensia: si iustus ordo fiat, à frumento protinus aut certè faba dicendis, quando alii usus præstantior ab his non est. Ante omnia nanque cunctis animalibus nascuntur, nec in nouissimis satiant ruris alitum quoque genera, magisque si decoquantur aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Et homini non minor rapaciorum suis horis gratia, quàm cymarum: flaccidorum quoque, & in horreis enecatorum, uel maior quàm uirentium. Ipsa uerò durant & in sua terra feruata: & postea passa, penè ad alium prouentum, famémque sentiri prohibent. A uino atque messe tertius hic Transpadanis fructus. Terram non morosè eligit, penè ubi nihil aliud

seri possit. Nebulis & pruinis ac frigore ultro aluntur amplitudine admirabili. Vidi x l. libras excedentia. In cibis quidem nostris pluribus modis commendantur: durantque ad alia, sinapis acrimonia domita, etiam coloribus picta præter suum sex aliis, purpureo quoque: neque aliud in cibis tingi decet. Genera eorum Græci duo prima fecere, masculum foemininumque, & ea serendi modo ex eodem semine. Denfiore enim satum mascullescere, item in terra difficili. Semen præstâtus, quo subtilius. Species uerò omnium tres. Aut enim in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari. Tertiã speciem syluestrem appellauere, in longitudinem radice procurrente, raphani similitudine, & folio anguloso scabrôque, succo acris: qui circa messem exceptus oculos purget, medeatûrque caligini admisto lacte mulierum. Frigore dulciora fieri existimantur, & grandiora: tepore in folia exeunt. Palma in Nursino agro nascentibus. Taxatio in libras sestertii singuli, & in penuria bini. Proxima in Algido natis. Napi uerò Amiternini, quorum eadem ferè natura, gaudent æquè frigidis. Seruntur & ante Calend. Martias in iugero sextarii quatuor. Diligentiores quinto sulco napum seri iubent, rapa quarto, utrunque stercoreato. Rapa latiora fieri, si cum palea seminentur. Serere nudum uolunt, precantem sibi & uicinis serere se. Satum utrique generi iustus, inter duorum numinum dies festos, Neptuni atque Vulcani. Feruntque subtili obseruatione, quòtã Luna præcedente hyeme nix prima ceciderit, si totidem luminum die intra prædictum temporis spatium serantur, mirè provenire. Seruntur & uere in calidis atque humidis.

De lupino.

CAP. XIII.

Lupino est usus proximus, cum sit & homini, & quadrupedum generi ungulas habenti, communis. Remedium eius, ne metentes fugiat exiliendo, ut ab imbre tollatur. Nec ullius, quæ seruntur, natura assensu terræ mirabilior est. Primum omnium cum Sole quotidie circumagitur, horâsque agricolis etiam nubilo demonstrat. Ter præterea floret. Terram amat, terræque operiri non uult. Et unum hoc seritur non arato. Quærit maximè fabulosa, & sicca, atque etiam harenosa. Coli utique non uult. Tellurem aded amat, ut quamuis fruteo solo coniectum inter folia ueprâsq; ad terram tamen radice perueniat. Pinguescere hoc satum arua uineâsque diximus. Itaque aded non eget fimo, ut optimi uicem repræsentet. Nihilque aliud nullo impendio constat, ut quod ne serendi quidem gratia opus sit afferre. Protinus seritur ex aruo: ac ne spargi quidem postulat decidens sponte. Primumque omnium seritur, nouissimum tollitur: utrunque Septembri ferè mense, quia si non antecessit hyemem, frigoribus obnoxium est. Impunè præterea iacet, uel derelictum etiam, si non protinus secuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amantitudine sua tutum. Plerunq; tamen leui sulco integunt. Ex densiore terra rubricam maximè amat. Ad hanc alendam post tertium florem uerti debet, in sabulo post secundum. Cretosa tantum limosâque odit, & in iis non provenit. Maceratum calida aqua homini quoque in cibo est. Nam bouem unum modii singuli satiant, ualidumque præstant: quando etiam impositum puerorum uentribus, pro remedio est. Condi in fumo maximè conuenit, quoniam in humido vermiculi umbilicum eius in sterilitatem castrant. Si depastum sit in fronde, inarari protinus solum opus est.

De uicia, & eru.

CAP. XV.

Et uicia pinguescunt arua, nec ipsa agricolis operosa: uno sulco sata, non sarritur, non stercoreatur, nec aliud quam deoccurat. Stationis eius tria tempora: Circa occasum Arcturi, ut Decembri mense pascatur, tunc optimè seritur in semen. Aequè namq; fert depasta. Secunda satio mense Ianuario est: nouissima Martio, tum ad frondem utilissima. Siccitatem ex omnibus, quæ seruntur, maximè amat: non aspernatur etiam umbrosa. Ex semine eius, si lecta matura est, palea cæteris præfertur. Vitibus præripit succum: languet cunctque, si in arbusto seratur. Nec erui operosa cura est. Hoc amplius, quam uicia, runcatur, & ipsum medicaminis uim obtinens. Quippe per eruum Diuum Augustum curatum, epistolis ipsius memoria extat. Sufficiunt singulis bouum iugis modii quini sati. Martio mense satum, noxium esse bubus aiunt, item autumnò grauedinosum:

innoxium

innoxium autem fieri primo uere satum.

De feno Græco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cyiso.

C A P. X V I.

ET silicia, hoc est scœnum Græcum, scarificatione seritur, non altiore quatuor digito-
rum sulco: quantôq; peius tractatur, tanto prouenit melius. Rarum dictu, esse aliquid
cui prosit negligentia. Id autem quod secale atque farrago appellatur, occari tantum de-
siderat. Secale Taurini sub Alpibus asiam uocant, deterrimum, & tantum ad arcendam
famem utile: scœcunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum. Admi-
scetur huic far, ut mitiget amaritudinem eius: & tamen sic quoque ingratisimum uentri
10 est. Nascitur qualicumque solo cum centesimo grano: ipsûmq; pro latamine est. Farrago
ex recrementis farris prædensa seritur, admista aliquando & uicia. Eadem in Africa fit
ex hordeo. Omnia hæc pabularia: degeneransq; ex leguminibus quæ uocatur cracca: in
tantum columbis grata, ut pastas ea, negent fugitias illius loci fieri. Apud antiquos erat
pabuli genus, quod Cato ocymum uocat, quo sillebant aluum bubus. Id erat è pabulis,
segete uiridi defecta, antequam gelaret. Sura Manlius id aliter interpretatur, & tradit fa-
bæ modios decem, uiciæ duos, tantundem eruiiæ in iugero autumnò misceri & seri soli-
tum. Melius & auena Græca, cui non cadit semen, admista. Hoc uocitatum ocymum,
bouûmq; causa seri solitum. Varro appellatum à celeritate proueniendi, è Græco quod
20 *αὐγὴ* dicunt. Medica externa etiam Græciæ, ut à Medis aduecta per bella Persarum, quæ
Darius intulit: sed uel in primis dicenda. Tanta dos eius est, cum uno satum amplius quàm
tricenis annis duret. Similis est trifolio, caule foliisq; geniculata: quicquid in caule assur-
git, folia contrahuntur. Vnum de ea & cytiso uolumen Amphilocho fecit confusum. So-
lum, in quo seratur, elapidatum purgatûmq; subigitur autumnò: mox aratum & occatum
integrit crate iterum & tertium, quinis diebus interpositis, & fimo addito. Poscit autem
siccum succosûmq; uel riguum. Ita præparato seritur mense Maio, aliàs pruinis obnoxia.
Opus est densitate seminis omnia occupari, internascensq; herbas excludi. Id præstat in
iugera modia uicena. Cauendum ne adurat, terrâq; protinus integri debet. Si sit humidum
solum herbosûm uel uincitur, & desciscit in pratum. Ideo protinus altitudine unciali her-
bis omnibus liberanda esse manu potius, quàm sarculo. Secatur incipiens florere, & quo-
30 ties resoruit. Id sexies euenit per annos, cum minimum quater. In semen maturescere
prohibenda est, quia pabulum utilius est usque ad trimatum. Verno seri debet, liberariq;
cæteris herbis: ad trimatum marris ad solum radi. Ita reliquæ herbæ intereunt sine ipsius
damno, propter altitudinem radicum. Si euicerint herbæ, remediû unicum est aratio,
sæpius uertendo, donec omnes aliæ radices intereant. Dari non ad satietatem debet, ne
deplere sanguinem necesse sit. Et uiridis utilior est. Arescit furculosè, ac postremò in
puluerem inutilem extenuatur. De cytiso, cui & ipsi principatus datur in pabulis, affa-
tim diximus inter frutices. Et nunc frugum omnium natura peragenda est: cuius in par-
te de uitis quoque dicatur.

De uitis frugum, & remedijs, quid in quoque terræ genere debeat feri.

40

C A P. X V I I.

PRIMUM omnium frumenti uitium auena est: & hordeum in eam degenerat: sicut i-
psa frumenti fit instar: quippe cum Germaniæ populi serant eam, neque alia pulte
uiuant. Soli maximè calique humore hoc euenit uitium. Sequentem causam habet im-
becillitas seminis, cum diutius retentum est terra, prius quàm erumpat. Eadem est ra-
tio, si cariosum fuit cum sereretur. Prima autem statim eruptione agnoscitur: ex quo
apparet in radice esse causam. Est & aliud ex uicino auenæ uitium, cum amplitudine in-
choata granum, sed nondum matura, prius quàm roboretur corpus, afflatu noxio cas-
sum & inane in spica euanescit quodam abortiuo. Venti autem tribus temporibus no-
cent frumento & hordeo: in flore, aut protinus cum defloruere, uel maturescere inci-
50 pientibus. Tum enim exinaniant grana: prioribus causis nasci prohibent. Nocet & Sol cre-
ber è nube. Nascuntur & uermiculi in radice, cum sementem imbris secutis, inluserit
repentinus

repentinus calor humorem. Gignuntur & in grano, cum spica pluuiis calor inferuescit, Est & cantharis dictus scarabæus paruus, frumenta erodens. Omnia ea animalia cum cibo deficiunt. Oleum, pix, adeps, contraria seminibus: cauendumque ne contacta eis serantur. Imber in herba utilis tantum: florentibus autem frumento & hordeo nocet, leguminibus innocuus, præterquam ciceri. Maturefcentia frumenta imbre læduntur, & hordeum magis. Nascitur & herba alba, panico similis, occupans arua, pecori quoque mortifera. Nam lolium & tribulos, & carduos, lappasque, non magis quam rubos, inter frugum morbos potius, quam inter ipsius terræ pestes numerauerim. Cæleste frugum uinearumque malum, nullo minus noxium est rubigo. Frequentissima hæc in roscido tractu, conuallibusque, ac perflatum non habentibus. E diuerso carent ea uentosa & excelsa. Inter uicia segetum & luxuria est, cum onerata fertilitate procumbunt. Commune autem omnium satorum uitium urica, etiam ciceris, cum falsilaginem eius abluendo imber dulcius id facit. Est herba, quæ cicere enecat & eruum, circumligando se: uocatur orobanche: Triticum simili modo æra: Hordeum festuca, quæ uocatur ægilops: Lentem herba securidaca, quam Græci à similitudine pelecinos uocant. Et hæc quidem complexu necant. Circa Philippos ateramnon nominant in pingui solo herbam, qua faba necatur: teramnon, qua in macro, cum udam quidam uentus affluit. Aeræ granum minimum est in cortice aculeato. Cum est in pane, celerrimè uertigines facit: aiuntque in Asia & Græcia balneatores, cum uelint turbam pellere, carbonibus id semen iniicere. Nascitur & phalangion in eruo, bestiola aranei generis, si hyems aquosa sit. Limaces nascuntur in uiciis: & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam. Et morbi quidem ferè hi sunt. Remedia eorum, quæcunque pertinent ad herbas, in sarculo, & cum semen iactatur, cinere. Quæ uerò in semine & circa radicem consistunt, præcedente cura cauentur. Vina autè semina perfusa, minus ægrotare existimant. Virgilius nitro & amurca perfundi iubet fabam: sic etiam grandescere promittit. Quidam uerò, si triduo ante satum urina & aqua maceretur, præcipuè adolescere putant. Ter quidem sarritam modium fractæ è modio solidæ reddere. Reliqua semina cupressi foliis tuis si misceantur, non esse uermiculis obnoxia, nec si interlunio serantur. Multi ad milii remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubent, prius quam sarriatur, defodique in medio inclusam uase fidili: ita nec passerem, nec uermem nocere: sed eruendam prius quam metatur, alioqui amarum fieri. Quin & armo talpæ contacta semina uberiora esse. Democritus succo herbarum, quæ appellatur aizoon, in tegulis nascens tabulisque, Latinè uerò sedum aut digitellum, medicata seri iubet omnia semina. Vulgò uerò, si dulcedo noceat, & uermes radicibus inhæreant, remedium est, amurca pura, ac sine sale spargere, deinde sarrire. Si in articulum seges ire cœperit, runcare, ne herbarum uincant. Pestem à milio atque panico sturnorum passerumue agmina scio abigi herba, cuius nomen ignotum est, in quatuor angulis segetis defossa: mirum dictum, ut omnino nulla auis intret. Mures abiguntur cinere mustelæ, uel felis diluto, & semine sparso, uel decoctarum aqua. Sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane. Ob id felle bubulo semina attingi utilius putant. Rubigo quidam, maxima segetum pestis, lauri ramis in aruo defixis, transit in earum folia ex aruis. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in herba duntaxat: & depastæ quidem, uel sapius, nullam in spica iniuriam sentiunt. Retonsarum etiam semel, omnino certum est, granum longius fieri, sed inane cassumque, ac satum non nasci. Babylone ramen bis secant, tertio depascunt: alioquin folia tantum fierent. Sic quoque cum quinquagesimo scœnore messes reditexilitas soli: uerum diligentioribus cum centesimo quinquagesimo. Neque est cura difficilis, quam diutissimè aqua rigandi, ut præpinguis & densa ubertas diluatur. Limum autem non inuehant Euphrates Tigrisque, sicut in Aegypto Nilus. Nec terra ipsa herbas gignit. Vbertatis tamen tantæ sunt, ut sequente anno sponte restibilis fiat seges, imprellis uestigio seminibus: quæ tanta soli differentia admonet terræ genera in fruges describere. Igitur Catonis hæc sententia est: In agro crasso & lato frumentum seri. Si uerò nebulosus sit idem, raphanum: milium, panicum in frigido & aquoso prius serendum, postea in calido,

† Budæus legit, Felicitas foli. ex Theophrasto libr. 8. de Platis.

† Præpositæ rauerborum interpunctio sensum hic prorsus perturbat, hoc modo restituentum: Si uerò nebulosus sit idem, raphanum, milium, panicum. In frigido & aquoso prius serendum, postea in calido. Vide Catonem de Re. rust. ca. 5. & 34. unde hæc sunt desumpta.

lido. In solo autem rubricoso, uel pullo, uel harenoso, si non sit aquosum, lupinum. In creta & rubrica, & aquosiore agro adoreum. In sicco & nō herboſo, nec umbroſo, triticum. In solo ualido fabam. Viciam uerò quàm minimè in aquoso herbidoque. Siliginem & triticum in loco aperto editoque, qui Sole quàm diutissimè torreatur. Lentem in fructuoso & rubricoso, qui non sit herbidus. Hordeum in nouali, & in aruo, quod restibile possit fieri: trimestre, ubi sementem maturam facere non possit, & cuius crassitudo sit restibilis. Subtilis & illa sententia, Serenda ea in tenuiore terra, quæ non multo indigent succo, ut cyuis & cicer, exceptis leguminibus quæ uelluntur è terra, non subſcantur. Vnde & legumina appellata, quia ita leguntur. In pingui autem, quæ cibi sunt maioris, ut olus, triticum, siligo, linum. Sic ergo tenue solum hordeo dabitur: minus enim alimenti radix poscit: leuior terra densiorque tritico. In loco humili far adoreum, potius quàm triticum, seritur: temperato & triticum & hordeum. Colles robustius, sed minus, reddunt triticum. Far & siligo, & cretosum & uliginosum solum sortiuntur.

De prodigijs frugum, & arandi disciplina, & uomerum generibus.

C A P. X V I I I.

ET frugibus ostentum semel (quod equidem inuenerim) accidit, P. Aelio, Cn. Cornelio Coss. quo anno superatus est Annibal. In arboribus enim tum nata produntur frumenta. Et quoniam de frugum terræque generibus abundè diximus, nunc de arandi ratione dicemus, ante omnia Aegypti facilitate commemorata. Nilus ibi coloni uice fun-
 20 gens, euagari incipit. ut diximus, à solstitio aut noua Luna, ac primò lentè, deinde uehementius, quàm diu in Leone sol est. Mox pigrescit in Virginem transgresso, atque in Libra residet. Si duodecim cubita non excessit, fames certa est. Nec minus, si xvi. exuperauit. Tanto enim tardius decedit, quanto abundantius creuit, & sementem arceret. Vulgò credebatur, ab eius decessu serere solitos, mox sues impellere uestigijs semina deprimentes in madido solo: & credo antiquitus fastitatum. Nunc quoque non multo grauiore opera: sed tamen inarari certum est abiecta prius semina in limo digressi amnis, hoc est, Nouembri mense incipiente: postea pauci runcant, quod botanistæ non uocant. Reliqua pars non nisi cum falce arua uisit paulo ante Calend. Aprilis. Peragitur autem messis Maio, stipula nunquam cubitali. Quippe fabulum subest, granumque limo tantum continetur. Excellentius Thebaidis regioni frumentum, quoniam palustris Aegyptus. Similis ratio, sed felicitas maior Babyloni ac Seleuciæ, Euphrate atque Tigri restagnantibus, quoniam rigandi modus ibi manu temperatur. Syria quoque tenui sulco arat, cum multifariam in Italia octoni boues ad singulos uomeris anhelent. In omni quidem parte cultura, sed in hac quidem maximè ualet oraculum illud, Quid quæque regio patiatur. Vomerum plura genera: Culter uocatur, prædensam, prius quàm proſcindatur, terram secans, futurisque sulcis uestigia præscribens incisoris, quas resupinus in arando mordeat uomer. Alterum genus est uulgare, rostrati uectis. Tertium in solo facili, nec toto porrectum dentali, sed exigua cuspidè in rostro. Latior hæc quarto generi, sed exacutior in mucronem fastigiata, eodèque gladio scindens solum, & acie laterum radices herbarum secans: id non pridem intentum in Rhætia. Galliæ duas addiderunt tali rotulas, quod genus uocant planarati. Cuspis effigiem palæ habet. Serunt ita non nisi culta terra, & ferè noua. Latitudo uomeris cæspites uersar. Semen protinus iniiciunt, cratèsq; dentatas super trahunt. Nec farrienda sunt hoc modo sata: sed porcellis binis ternisque sic arant. Vno boui iugo censerì anno facilis soli quadragena iugera, difficilis tricena, iustum est.

De temporibus arandi, & iunctione boum.

C A P. X I X.

IN arando magnopere seruandum est Catonis oraculum: Quid est primū? Agrum bene colere. Quid secundum? Bene arare. Quid tertium? Stercorare. Sulco uario ne ares. Tempestiuè ares. Tepidioribus locis à bruma proſcindi arua oportet, frigidioribus ab
 50 æquinoctio uerno. Et maturius sicca regione, quàm humida. Maturius densa terra, quàm soluta, pingui quàm macra. Vbi sicca & graues æstates, terra cretosa aut gracilis, utilius inter

inter, solstitium & autumnus æquinoctium aratur. Vbi leues æstus, frequentes imbres, pingue herbosumque solum, ibi melius caloribus. Altum & graue solum etiam hyeme moueri placet: tenue ualde & aridum, paulo ante sationis tempus. Sunt & hic suæ leges. Lutosam terram ne tangito. Vi omni arato: prius quam ares, proscindito. Hoc utilitatem habet, quod inuerso cæspite herbarum radices necantur. Quidam utique ab æquinoctio uerno proscindi uolunt. Quod uere semel aratum est, à temporis argumento ueruacuum uocatur. Hoc in nouali atque requieto necessarium est. Nouale est, quod alternis annis feritur. Araturos boues quam arcuissimè iungi oportet, ut capitibus sublaris arent: sic minimè colla contundunt. Si inter arbores uitæque aretur, fiscellis capistrari, ne germinum tenera præcerpant. Securiculam insituiam pendere, qua intercidantur radices. Hoc melius, quam conuelli aratro, bouesque luctari. In arando uersum peragi, nec striare in actu factus. Iustum est proscindi sulco dodrantali iugerum uno die, iterari sesqui iugerum, si sit facilitas soli: si minus, proscindi semissem, iterari assem: quando & animalium labori natura leges statuit. Omne aruum rectis sulcis, mox & obliquis subigi debet. In collibus transuerso tantum monte aratur, sed modò in superiora, modò in inferiora rostrante uomere. Tantumque est laboris homini, ut etiam bouum uice fungatur. Certè sine hoc animali montanæ gentes sarculis arant. Arator, nisi incuruus, præuaricatur. Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caueatur, ubi inuentum est. Purget uomerem subinde stimulus cuspidatus nulla. Scamna inter duos sulcos cruda ne relinquatur, glebæ ne exulrent. Malè aratur aruum, quod satis frugibus occandum est. Id demum rectè subactum erit, ubi non intelligitur utrò uomer ierit. In usu est, & collicias interponere, si ita locus poscat, ampliore sulco, quæ in fossas aquam deducant.

De occando, & quodam arationis genere, & de iteratione & refectione.

C A P. X X.

A Ratione per transuersum iterata, occatio sequitur, ubi res poscit, crate uel raistro, & lato semine iteratio. Hæc quoque ubi consuetudo patitur, crate dentata, uel tabula aratro adnexa, quod uocant lirare, operientes semina: unde primum appellata deliratio est. Quarto feri sulco Virgilius existimatur uoluisse, cum dixit optimam esse segetem, quæ bis solem, bis frigora sensisset. Spissius solum, sicut plerunque in Italia, quinto sulco feri melius est, in Thuscis uero nono. At fabam & uiciam non proscisso serere sine damno, compendium operæ est. Non omittemus unam etiamnum arandi rationem, in transpadana Italia bellorum iniuria excogitatam. Salassi cum subiectos Alpibus depopularentur agros, panicum miliumque iam excrescens tentauere. Postquam respuebat natura, inararunt. At illæ messes duplicatæ docuere quod nunc uocant artrare, id est aratrare, ut credo tunc dictum. Hoc fit uel incipiente culmo, cum iam is bina ternæ emiserit folia. Nec recens subtrahemus exemplum, in Treuertico agro tertio ante hunc annum compertum. Nam cum hyeme prægelida captæ segetes essent, reseuerunt, resarnientes campos mense Martio, uberrimæque messes habuerunt. Nunc reliqua cultura tradetur per genera frugum.

De cultura terræ.

C A P. X X I.

S Illiginem, far, triticum, semen, hordeum occato, sarrito, runcato quibus dictum erit diebus. Singulæ operæ cuique generi in iugero sufficient. Sarculatio induratum hyberno rigore soli tristitiam laxat temporibus uernis, nouosque soles admittit. Qui sarriet, caueat ne frumenti radices suffodiat. Triticum, hordeum, semen, fabam bis sarrire melius. Runcatio, cum seges in articulo est, euulsis inutilibus herbis, frugum radicem uindict, segetemque discernit à cæspite. Leguminum cicer eadem, quæ far, desiderat. Faba runcari non gelit, quoniam euincit herbas: lupinum runcatur tantum. Milium, panicum occatur & sarritur, non iteratur, non runcatur: silicia & fæoli occantur tantum. Sunt genera terrarum, quarum ubertas pectinari segetem in herba cogat. Cratis & hoc genus, dentatæ stylis ferreis. Eadem nihilominus & depascuntur. Quæ depasta sunt, sarculo iterum excitari necessarium. At in Baëtris, Africa, Cyrene, omnia hæc superuacua fecit indulgentia cæli, &

li, & à semente non nisi nonis mensibus in aream redeunt: quia siccitas coercet herbas, fruges nocturno tactas rore nutriendas. Virgilius alternis cessare arua suadet, & hoc, si pariantur ruris spatia, utilissimum procul dubio est. Quod si neget conditio, far serenandum, unde lupinum, aut uicia, aut faba sublata sint, & quæ terram faciant lætiores. In primisque & hoc notandum, quædam propter alia feri obiter: sed parum provenire priori diximus uolumine, ne eadem sæpius dicantur. Plurimum enim refert soli cuiusque ratio.

De summa fertilitate, & bifera uite, & aquarum differentia.

C A P. X X I I.

10 C Iuitas Africæ in mediis harenis, petentibus Syrteis Leptinque magnam, uocatur Tacape, felici super omne miraculum riguo solo: ternis ferè mill. pass. in omnem partem fons abundat, largus quidem, sed certis horarum spatiis dispensatus inter incolas. Palmæ ibi prægrandi subditur olea, huic ficus, fico Punica, illi uitis: sub uite feritur frumentum, mox legumen, deinde olus, omnia eodem anno: omniæque aliena umbra aluntur. Quaterna cubita eius soli in quadratum, nec ut à porrectis metiantur digitis, sed in pugnum contractis, quaternis denariis uenundantur. Super omnia est, biferam uitam bis anno uindemiare. Et nisi multiplici partu exinaniatur ubertas, pereunt luxuria singuli fructus. Nunc uerò toto anno metitur aliquid. Constatque fertilitati non occurrere homines. Aquarum quoque differentia magna riguis est. In Narbonensi provincia nobilis fons Orge nomine est: in eo herbæ nascuntur in tantum expetitæ bubus, ut meritis capitibus totis eas quærant. Sed illas in aqua nascentes certum est non nisi imbribus ali. Ergo suam quisque terram aquamque nouerit.

De qualitate terræ & stercoracione.

C A P. X X I I I.

Si fuerit illa terra quam appellauimus teneram, poterit sublato hordeo milium feri, eo condito raphanus: his sublatis hordeum uel triticum, sicut in Campania: satissimæ talis terra aratur, cum feritur. Alius ordo: ut ubi adoreum fuerit, cesset 1111. mensibus hybernis, & uerham fabam recipiat, aut ante hyemalem ne cesset. Necnon minus pinguis alternari potest ita, si frumento sublato legumen tertio seratur. Gracilior & in annum tertium cesset. Frumentum quidam feri uerant, nisi in ea quæ proximo anno quieuerit. Maximam huius loci partem stercoracionis obtinet ratio, de qua & prior diximus uolumine. Hoc tantum unum in confesso est, nisi stercorato feri non oportere: quanquam & hic leges sunt propriæ. Milium, panicum, rapa, napus, nisi in stercorato non ferantur. Non stercorato frumentum potius quam hordeum serito. Item in noualibus, tamen si in illis fabam feri uolunt, eandem ubicunque quam recentissimè stercorato solo. Autumno aliquid saturus, Septembri mense fimum inaret post imbrem. Vtique si uerno erit saturus, per hyemem fimum disponat. Iustum est uehes 20 x 1111. iugero tribui: dispergere autem prius quam arescat, aut iactato semine. Si hæc omissa sit stercoratio, sequens est, prius quam ferat, ante puluerem. Quod ut hanc quoque curam determinemus, iustum est singulas uehes fimi denario ire, in singulas pecudes minores, in maiores denas: nisi contingat hoc, malè substrauisse pecori colonum appareat. Sunt qui optimè stercorari putent, sub diò retibus inclusa pecorum mansione. Ager si non stercoratur, alget: si nimium stercoratus est, aduritur: satissimæ est id sæpe, quam supra modum facere. Quò calidius solum est, eò minus addi stercoris, ratio est.

De bonitate seminum, & disciplina seminandi, & quantum ex quoque genere frumenti, in iugero serendum, & temporibus serendi.

C A P. X X I I I I.

30 Semen optimum anniculum, bimum deterius, trimum pessimū, ultra sterile: & in uno Somnium definita genere ratio est. Quod in ima area subsedit, ad semen reseruandum est. Id enim optimum, quoniam grauissimum: neque alio modo utilius discernitur. Quæ spica per interualla semina habebit, abiicietur. Optimum granum quod rubet, & dentibus

bus fractum eundem habet colorem: deterius, cui plus intus albi est. Certum terras alias plus seminis recipere, alias minus. Religiosumque inde primum colonis augurium, cum avidius accipiat, elurire creditur, & comesse semen. Sationem locis humidis celerius fieri ratio est, ne semen imbre putrescat. Siccis serius, ut pluviae sequantur: ne diu iacens atque non concipiens, evanescat. Itemque festinata satione densum spargi semen, quia tarde concipiat. Serotina rarum, quia densitate nimia necetur. Artis quoque cuiusdam est, aequaliter spargere. Manus utique congruere debet cum gradu, semperque cum dextro pede. Fit quoque quorundam occulta ratione, quod fors genialis atque fecunda est. Non transferendum est ex frigidis locis semen in calida, neque ex praecocibus in serotina: idque in contrarium praecipere quidam falsa diligentia. Serere in iugero temperati soli iustum est tritici aut siliginis modios v. farris aut seminis (quod frumenti genus ita appellamus) x, hordei v. Fabae quintam partem amplius quam tritici, uiciae x i i, ciceris & cicerculae & pisi i i i, lupini x, lentis i i i, sed hanc cum fimo arido feri volunt, ervi v i, siliciae v i, faveolarum i i i, pabuli x x: milii, panici sextarios quatuor. Pingui solo plus, gracili minus. Est & alia distinctio. In denso, aut cretoso, aut uliginoso solo, tritici aut siliginis modios sex: in soluta terra & nuda, & sicca, & lata, quatuor. Macies enim soli maior, nisi rarum culmum habeat, spicam minutam facit & inanem. Pingua arua ex una seminis radice fruticem numerosum fundunt, densamque segetem & raro semine emittunt. Ergo inter quatuor & sex modios pro natura soli, alii quinque non minus feri, pluresve praecipunt: item in consito, aut cliuoso, ut in macro. Huc pertinet oraculum illud magnopere custodiendum, Segetem ne defruges. Adiecit iis Accius in praxidico, ut sereretur, cum Luna esset in Ariete, Geminis, Leone, Libra, Aquario. Zoroastres Sole x i i partes Scorpionis transgresso, cum Luna esset in Tauro. Sequitur hic dilata & maxima indigens cura de tempore fruges serendi quaestio, magnaue ex parte ratione siderum connexa. Quamobrem sententias omnium in primis ad id pertinentes exponemus. Hesiodus, qui princeps omnium de agricultura praecepit, unum tempus serendi tradidit ad Vergiliarum occasu. Scribebat enim in Beotia Helladis, ubi ita feri diximus. Inter diligentissimos convenit, ut in alitum quadrupedumque genitura, esse quosdam ad conceptum impetus & terrae. Hos Graeci ita definiunt, cum sit calida & humida. Virgilius triticum & far ad Vergiliarum occasu feri iubet, hordeum inter aequinoctium autumnum & brumam: uiciam uero faveolos & lentem, Boote occidente. Quo fit, ut horum siderum aliorumque exortus & occasus digerendi sint in suos dies. Sunt qui & ante Vergiliarum occasum feri iubeant, duntaxat in arida terra, calidisque provinciis. Custodiri enim semen corrumpente humore, & a proximo imbre uno die erumpere. Alii statim ab occasu Vergiliarum sequi imbres, a septimo ferè die. Aliqui in frigidis ab aequinoctio autumnum: in calidis serius, ne ante hyemem luxurient. Inter omnes autem convenit circa brumam serendum non esse, magno argumento: quoniam hyberna semina, cum ante brumam nata sint, septimo die erumpant: si post brumam, uix x l. Sunt qui propter, atque ita pronuntient, festinatam sementem saepe decipere, serotinam semper. E contrario alii, uel uere potius serendum, quam male in autumnum. Atque ubi fuerit necesse, inter Favonium & uernum aequinoctium. Quidam omitta caelesti cura, ut inutiles, temporibus definiunt. Vere linum & auenam, & papauer: atque uti nunc etiam transpadani seruant, usque in Quinquatrus: fabam, siliginem Nouembri mense: far Septembri extremo usque in Idus Octobris. Alii post hunc diem in Calendas Nouemb. Ita his nulla naturae cura est: illis nimia & ideo caeca subtilitas: cum res inter rusticos geratur, literarumque expertes, non modo siderum. Et consistendum est, caelo maxime constare ea: quippe Virgilio iubente praedisci uentos ante omnia, ac siderum mores, neque aliter, quam navigantibus, seruari. Spes ardua & immensa, misceri posse caelestem diuinitatem imperitiæ: sed tentanda tam grandi uita emolumento. Prius tamen sideralis difficultas, quam sensere etiam periti, subiicienda contemplationi est: quod deinde latior mens discedat a caelo, & facta sentiat, quæ futura praenosci non possint.

Digestio siderum in noctes & dies.

C A P. X X V.

Primum omnium dierum ipsorum anni, Solisque motus propè inexplicabilis ratio est. Ad
P C C C L X V adiciunt etiamnum intercalarios diei noctisque quadrantibus. Ita fit, ut tradi
 non possint certa siderum tempora. Accedit confessa rerum obscuritas, nunc præcurren-
 te, nec paucis diebus, tempestatum significatu, quod prochimazin Græci uocant: nunc
 postueniente, quod epichimazin: & plerunque aliàs citius: aliàs tardius cæli effectus ad
 terram deciduo: unde uulgo serenitate reddita, confectum sidus audimus. Præterea
 cum omnia hæc statim sideribus cæloque affixis constent, interueniunt motu stellarum
 grandines, imbres, & ipsi non leui effectus, ut docuimus, turbantque conceptæ spei ordinē.
 10 Idque ne nobis tantum putemus accidere, & reliqua fallit animalia sagaciora circa hoc, ut
 quo uita eorum constet: æstiuasque alites præposterius aut præproperius rigores necant, hybernas
 æstus. Ideo Virgilius errantium quoque siderum rationem ediscendam præcipit, admo-
 nens obseruandum frigidæ Saturni stellæ transitum. Sunt qui certissimum ueris indi-
 cium arbitrentur ob infirmitatem animalis, papilionis prouentum. Id eo ipso anno, cum
 commentaremur hæc, notatum est, prouentum eorum ter repetito frigore extinctum, ad-
 ueniatque uolucres ad V I. Calend. Februarii spem ueris attulisse, mox sæuissima hyeme
 conficitas. Res anceps primum omnium à cælo peti legem, deinde eam argumentis
 esse querendam. Super omnia est mundi conuexitatis, terrarumque globi differentia, eo-
 dem sidere alio tempore aliis aperiente se gentibus: quo fit ut causa eius non iisdem die-
 20 bus ubique ualeat. Addidere difficultatem & authores diuersis in locis obseruando, mox
 etiā in iisdem diuersa prodendo. Tres autem fuere sectæ, Chaldaea, Aegyptia, Græca. His
 addidit apud nos quartam Cæsar Dictator, annos ad Solis cursum redigens singulos,
 Soligenæ perito scientiæ eius adhibito. Et ea ipsa ratio postea comperto errore correctæ
 est: ut X I I annis continuis non intercalaretur, quia coeperat sidera annus morari, qui
 prius antecederat. Et Soligenes ipse trinis commentationibus, quanquam diligētiore esset
 cæteris, non cessauit tamen addubitare, ipse semet corrigendo. Authores prodidere ea,
 quos prætexuimus uolumini huic, raro ullius sententia cum alio congruente. Minus hoc
 in reliquis mirum, quos diuersi excusauerint tractus. Eorum qui in eadem regione dis-
 dere, unam discordiam ponemus exempli gratia: Occasum matutinum Vergiliarum He-
 30 liodius (nam huius quoque nomine extat Astrologia) tradidit fieri, cum æquinoctium
 autumnum conficeretur: Thales X X V die ab æquinoctio: Anaximander X X I X. Eudemon
X L V I I I. Nos sequemur obseruationem Cæsaris: maximæque hæc erit Italiæ ratio. Dice-
 mus tamen & aliorum placita: quoniam non unius terræ, sed totius naturæ interpretes
 sumus, non authoribus positis (id enim uerbosum est) sed regionibus: ut legentes tan-
 tum meminerint, breuitatis gratia, cum Attica nominata fuerit, simul intelligere Cy-
 cladas insulas: cum Macedonia, Magnesiā, Thraciam: cum Aegyptus, Phœnicen,
 Cyprum, Ciliciam: cum Bœotia, Locridem, Phocidem, & finitimos semper tractus: cum
 Hellepontus, Cherrhonesus, & continentia usque Atho montem: cum Ionia, Asiam,
 & insulas Asiæ: cum Peloponnesus, Achaia, & ad Hesperum iacentes terras. Chaldaei
 40 Assyriam & Babyloniam demonstrabunt. Africam, Hispanias, Gallias sileri non erit mi-
 rum. Nemo enim obseruauit in iis, qui siderum proderet exortus. Non tamen difficili
 ratione dignoscuntur in illis quoque terris digestionem circularum, quam in sexto uolumi-
 ne fecimus: qua cognatio cæli, non gentium modò, uerum, urbium quoque singula-
 rum intelligitur, nota ex his terris, quas nominauimus, sumpta cōuexitate circuli, pertinen-
 tis ad quas quisque quæret terras, & ad earum siderum exortus, per omnium circulo-
 rum pares umbras. Indicandum & illud, tempestates ipsas ardores suos habere quadri-
 nis annis: & eandem non magna differentia reuerti ratione Solis: octonis uerò augeri
 eandem, centesima reuolvente se Luna. Omnis autem ratio obseruata est tribus modis,
 exortu siderum occasuque, & ipsorum temporum cardinibus. Exortus occasusque binis
 50 modis intelliguntur. Aut enim aduentu Solis occultantur stellæ & conspici desinunt, aut
 eiusdem abscessu proferunt se. Emersum hoc melius, quam exortum consuetudo di-

xisset: & illud occultationem potius, quàm occasum. Alio modo, quo die incipiunt apparere uel desinunt, oriente Sole, aut occidente, matutini uel pertinet cognominati, prout alterutris eorum manè uel crepusculo contingit. Dodrantes horarum, cùm minimum, interualla ea desiderant ante Solis ortum, uel post occasum, ut aspici possint. Præterea bis quædam exoriuntur & occidunt. Omnisque sermo de his est stellis, quas adherere cælo diximus. Cardo temporum quadripartita anni distinctione constat, per incrementa lucis. Augetur hæc à bruma, & æquatur noctibus uerno æquinoctio diebus x c. horis tribus. Deinde superat noctes ad solstitium diebus x c i i i, horis x i i, usque ad æquinoctium autumnii. Et tum æquata die procedit ex eo ad brumam diebus l x x x i x, horis i i i. Horæ nunc in omni acceptione æquinoctiales, non cuiuscunque diei significantur: omnesque ex differentia fiunt in octauis partibus signorum. Bruma Capricorni, ad v i i i Calend. Ianuarii ferè: æquinoctium uernum, Arietis: solstitium, Cancr: alterumque æquinoctium, Libræ: qui & ipsi dies rarò non aliquos tempestatum significatus habent. Rursus hi cardines singulis etiamnum articulis temporum diuiduntur, per media omnes dierum spatia. Quoniam inter solstitium & æquinoctium autumnii, Fidiculæ occasus autumnum inchoat die x l v. At ab æquinoctio eo ad brumam, Vergiliarum matutinus occasus hyemem die x l i i i. Inter brumam & æquinoctium die x l v status Fauoni uernum tempus. Ab æquinoctio uerno initium æstatis die x l v i i i Vergiliarum exortus matutinus. Nos incipiemus à sementibus frumenti, hoc est, Vergiliarum occasu matutino. Nec deinde paruorum siderum mentione concidenda ratio est, & difficultas rerum augenda, cùm sidus uehemens Orionis iisdem diebus longo decedat spatio. Sementibus tempora plerique præsumunt, & ab x i die autumnalis æquinoctii fruges serunt, adueniente Coronæ exortu, continuis diebus certo propè imbrium promisso. Xenophon non antequam Deus signum dederit. Hoc Cicero Nouembris imbre fieri interpretatus est, cùm sit uera ratio non prius serendi, quàm folia coeperint decidere. Hoc ipso Vergiliarum fidus etiam fieri putant. Aliqui ad i i i Idus. Nouembris, ut diximus, seruant: quoniam id sidus etiam uestis institoris est, & est in cælo notatu facillimum. Ergo ex occasu eius de hyeme augurantur, quibus est cura insidiandi negotiatoris auaritia. Nubilo occasu pluuiosam hyemem denuntiat: statimque augent lacernarum pretia: sereno asperam, & reliquarum uestium accendunt. Sed ille indocilis cæli agricola, hoc si-
gnum habeat inter suos uepres, humumque suam aspiciens, cùm folia uiderit decidua. Sic indicatur anni temperies, alibi tardius, alibi maturius. Ita enim sentitur, ut cæli locique afficit natura: idque in hac ratione præcellit, quòd eadem & in mundo publica est, & unicuique loco peculiaris. Miretur hoc, qui non meminerit ipso brumali die pulegium in carnariis florere: adeò nihil occultum esse natura uoluit. Et serendi igitur hoc dedit signum. Hæc est uera interpretatio, argumentum naturæ secum afferens. Quippe sic terram peti suadet, promittitque quandam stercoreis uicem, & contra rigores terram statumque operiri à se nuntiat, & monet festinare. Varro in fabæ utique satum hanc obseruationem custodiri præcepit. Alii plena Luna serendam. Lentem uerò à x x v ad x x x. Viciam quoque iisdem Lunæ diebus. Ita demum sine limacibus fore. Quidam pabuli causa sic feri iubent, seminis autem uere. Est & alia manifestior ratio, mirabilior naturæ prouidentia, in qua Ciceronis sententiam ipsius uerbis subsignabimus,

Iam uerò semper uiridis, semperque grauata

Lentiscus, triplici solita est grandescere foetu:

Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi.

Ex his unum hoc erit idem & lino ac papaueri serendo. Cato de papauere ita tradit: Virgas & sarmenta, quæ tibi in satione superant, in segete comburito. Vbi eas combusseris, ibi papauer serito syluestre: quod in miro usu est melle decoctum ad faucium remedia. Visque somnifera etiam satiuo. Et hætenus de hyberna semente.

Replicatio totius culturæ, & quid quoque mense in agro fieri oporteat.

C A P. X X V I.

- V Erum ut pariter omnis culturæ quoddam breuiarium peragatur, eodem tempore conuenit & arbores stercoreare, accumulare item uineas: sufficit in iugerum opera: & ubi patietur loci ratio, arbuta ac uineas putare, seminariis solum bipalio preparare, incilia aperire, aquam de agro pellere, torcular lauare & recondere. A Calend. Nouemb. gallinis oua supponere nolito, donec bruma conficiatur. In eum diem ternadena subiicito æstate tota, hyeme pauciora, non tamen infra nouena. Democritus talem futuram hyemem arbitratur, qualis fuerit brumæ dies, & circa eum terni: item solstitio æstatem.
- 10 Circa brumam plerisque bis septem halcyonum fœtura uentorum quiete mollius calû: sed & in his & in aliis omnibus ex euentu significationum intelligi sidera debebunt; non ad dies utique præfinitos expectari tempestatum uadimonia. Per brumam uitam ne colito. Vina tum defæcari, uel etiam diffundi Hyginus suadet à confecta ea septimo die, utique si septima Luna competat. Cerasa circa brumam feri. Bubus glandem tunc aspergi conuenit in iuga singula modios. Largior ualeitudinem infestat, & quocunque tempore detur, si minus x x x. diebus continuis data sit, narrant uerna scabie penitere. Materiei cædendæ tempus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maximè uigilia constant, cum sint noctes tanto ampliores. Qualos, crates, fiscinas texere. Faces incendere. Ridicas preparare interdiu x x x. palos l x, in lucubratione uespertina ridicas v, palos x, toridem antelucana.
- 20 A bruma in Fauonium Cæsari nobilia sidera significât, i i i Calend. Ianuarii matutinò Canis occidens. Quo die Atticæ & finitimis regionibus Aquila uesperis occidere traditur. Pridie Nonas Ianuarii Cæsari Delphinus matutinò exoritur, & postero die Fidicula, quo Aegypto Sagitta uesperis occidit. Item ad v i Idus Ianuarii eiusdem Delphini uespertino occalu continui dies hyemant Italiæ, & cum Sol in Aquarium sentiat transire, quod ferè x v i Calend. Feb. euenit: v i i i Calend. stella regia appellata Tuberoni in pectore Leonis occidit matutinò. Et pridie Nonas Feb. Fidicula uesperis. Huius temporis nouissimis diebus, ubicunque patietur cæli ratio, terram ad rosarum & uinearum satum uertere bipalio oportet. Iugero operæ l x sufficiunt. Fossas purgare, aut nouas facere. Antelucanis ferramenta acuere, manubria aptare, dolia quassâ sarcire, ipsorumque laminas scabendo purgare, aut nouas facere. A Fauonio in æquinoctium uernum Cæsari significat x v i i Calend. Martii triduum uariè. Et v i i i Calend. hirundinis uisu, & postero die Arcturi exortu uespertino. Item i i i Nonas Martii Cæsari Cancri exortu id fieri obseruauit. Maior pars authorum Vindemitoris emerit v i i i Idus aquiloniis piscis exortu, & postero die Orionis. In Attica Miluium apparere obseruatur. Cæsar & Idus Martias ferales sibi annotauit Scorpionis occasu: x v uerò Calend. Aprilis Italiæ Miluum ostendi, x i i Calend. Equum occidere matutinò. Hoc interuallum temporis uegetissimum agricolis, maximèque operosum est, in quo præcipuè falluntur. Neque enim eo die uocantur ad munia, quo Fauonius flare debet sed quo cœperit. Hoc acri intentione seruandum est. Hoc illo mense signum Deus habet, obseruatione minimè fallaci aut dubia, si quis attendat. Vnde autem
- 40 spiret iis uentus, quâque parte ueniat, diximus secundo uolumine, & dicemus mox paulo operosius. Interim ab eo die (quisquis ille fuerit) quo flare cœperit, non utique vi Idus Feb. sed siue antè, quando præuernat, siue post, quando hyemat: post eam diem, inquam, innumera rusticos cura distringat, & prima quæque peragantur, quæ differri nequeunt. Trimestria serantur. Vites putentur qua diximus ratione. Oleæ curentur. Poma serantur inferanturque. Vineæ passinentur. Semina digerantur, inflaurentur alia. Harundines, salices, genistæ serantur cædanturque. Serantur uerò ulmi, populi, platani, uti dictum est. Tum & segetes conuenit purgare, sarrire hybernas fruges, maximèque far. Lex certa in eo, cum quatuor fibrarum esse cœperit. Faba uerò non antequàm trium foliorum. Tunc quoque leui sarculo purgare uerius, quàm fodere. Florentem utique x v primis diebus non attingere. Hordeum nisi sicco, ne serito. Putationem æquinoctio peractam habeto. Vineæ iugerum quaternæ operæ putant, alligantque: in arbutis singulæ operæ arbores x v. Eodem

Eodem hoc tempore hortorum rosariorumque cura est, quæ separatim proximis voluminibus dicitur: eodem & topiariorum. Tunc optimè scrobes fiunt. Terra in futurum profcinditur, Virgilio maximè autore, ut glebas Sol coquat. Vtilior sententia, quæ non nisi temperatum solum in medio uere arari iubet: quoniam in pingui statim sulcos occupant herbae, gracili insectui æstus exiccant: tum nanque succum uenturis seminibus auferunt. Talia autumno melius arari certum est. Cato uerna opera sic definit: scrobes fieri, seminaria propagari in locis crassis & humidis: ulmos, ficos, poma, oleas, prata stercoreari Luna sitiente: Quæ rigua non erunt, ab afflatu Fauonii defendi, purgari herbas, malas radicitus erui, ficus interpurgari, seminaria fieri, & uetera sarciri. Hæc, antequam uinea florere incipiat. Itemque pyro florente arare incipiat macra harenosæque. Postea utique grauissima & aquosissima. Ita postremo arato. Ergo hæc aratio has habebit notas, lentisci primum fructum ostendentis, ac pyri florentis. Erit & tertia in bulborum satu scilla. Item in coronamentorum narcissi, nanque & hæc tertia florent: primoque flore primam arationem ostendunt, medio secundam, tertio nouissimam, quando inter sese alia aliis notas præbent. Ac non in nouissimis cauetur, ne fabis florentibus attingatur edera. Id enim noxium & exitiale ei est tempus. Quædam uerò & suas habent notas, sicuti ficus. Cum folia pauca in cacumine acetabuli modo germinant, tunc maximè ferendas facis. Aequinoctium uernum ad v i i i Calen. Aprilis peragi uidetur. Ab eo ad Vergiliarum exortum matutinū, Cæsari significant Calend. Aprilis. i i i Nonas Aprilis in Attica Vergiliæ uesperii occultantur. Eadem postridie in Bœotia. Cæsari autem & Chaldæis Nonis, Aegypto Orion & gladius eius incipiunt abscondi. Cæsari sexto Idus significatur imber Libræ occasu: decimo quarto Calen. Maii Aegypto Suculæ occidunt uesperii, sidus uehemens, & terra marique turbidum, decimo sexto Atticæ, x v. Cæsari, continuoque triduo significat. Assyriæ autem x i i Calen. Hoc est uulgo appellatum sidus Palicium, quoniam x i Calen. Maii urbis Romæ natalis, quo ferè serenitas redditur, claritatem obseruationi dedit, nimborum argumento Hyadas appellantis Græcis has stellas. Quod nostri à similitudine cognominis Græci propter suæ impositum arbitantes, imperitia appellauere Suculas. Cæsari ad v i i i Calen. notatur dies. v i i Calen. Aegypto Hædi exoriuntur: v i Calen. Bœotiæ & Atticæ Canis uesperii occultatur, Fidicula manè oritur: v Calendas. Assyriæ Orion totus absconditur, tertio autem Canis: v i Nonas Maii Cæsari Suculæ matutinè exoriuntur, & v i i Idus Capella pluuialis. Aegypto autem eodem die Canis uesperii occultatur. Sic ferè in v i Idus Maii, qui est Vergiliarum exortus, decurrunt sidera. In hoc temporis intervallo, x v diebus primis agricolæ rapienda sunt ea, quibus peragendis ante æquinoctium non suffecerit, dum sciat inde natam exprobatorem fœdam putantium uites per imitationem cantus alitis temporarii, quem cuculum uocant. Dedecus enim habetur, opprobriumque meritum, falcem ab illa uolucres in uite depræhendi, ut ob id petulantia sales etiam cum primo uere ludantur, Auspicio tamen detestabiles uidentur. Aded minima quæque in agro naturalibus trahuntur argumentis. Extremo autem hoc tempore panici miliique satio est. Iustum est hoc feri maturato hordeo, atque etiam in eodem aruo. Estque signum illius maturitatis, & horum fationis commune, lucentes uespere per arua cicindelæ. Ita appellant rustici stellantes uolatus, Græci uerò lampyridas, incredibili benignitate naturæ.

Ne agricolæ aspiciant stellas, sed magis tempora serendæ frugis. & ortus occasusque sideris, in quibusdam herbis, & de stellarum ortu & occasu.

C A P. X X V I I.

IAm Vergilias in cælo notabiles caterua fecerat: non tamè his contenta, terrestres fecit alias, ueluti uociferans: Cur cælum intuearis agricola? Cur sidera quæras rustice? iam te breuiore somno fessum premunt noctes. Ecce tibi inter herbas tuas spargo peculiares stellas, easque uespere & ab opere disungenti ostendo: ac ne possis præterire, miraculo sollicito. Vidēsne ut fulgor igni similis alarum compressu tegatur, secumque lucem habeat & nocte? Dedi tibi herbas horarum indices: & ut ne sole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circumaguntur cum illo. Cur etiam nunc altius spectas.

spectas, ipsūque cælum scrutaris? Habes ante pedes tuos ecce Vergilias. In certis eadiebus proueniunt, durāntque foedere sideris huiusce: partūque eas illius esse certum est. Proinde quisquis æstiuos fructus ante illas seuerit, ipse frustrabitur sese. Hoc intervallo & apicula procedens fabam florere indicat: fabaque florens eam euocat. Dabitur & aliud finiti frigoris indicium. Cū germinare uideris morū, iuiuriam postea frigoris timere nolito. Ergo opera, taleas oliuarum ponere, ipsasque oleas interradae, rigare prata æquinocti diebus primis. Cū herba creuerit in festucam, arcere aquas. Vineas pampinare. Et huic lex sua, cū pampini quatuor digitos longitudine expleuerint. Pampinat una opera iugerum. Segetes iterare. Sarritur uerò diebus uiginti. Ab æquinoctio sartura nocere & uineæ & segeti existimatur. Et oues lauandi hoc idem tempus est. A Vergiliarum exortu significant Cæsari postridie Arcturi occasus maturini, tertio Idus Maii Ficulæ exortus. x i i. Calend. Iunii Capella uesperī occidens & in Attica Canis. x i Calend. Cæsari Orionis gladius occidere incipit: tertio Nonas Iunii Cæsari & Aillyriæ Aquila uesperī oritur: octauo Idus Arcturus matutinò occidit: Italiæ sexto, & quarto Idus Delphinus uesperī exoritur: decimoseptimo Calendas Iulii gladius Orionis exoritur, quod Aegypto post quatrimum. x i Calend. eiusdem Orionis gladius Cæsari occidere incipit. v i i i. Calend. Iulii uerò longissima dies totius anni, & nox breuissima solstitium conficiunt. In hoc temporis intervallo uineæ pampinantur, curaturque ut uinea uetus semel fossa sit, bis nouella. Oues tondentur: Iupinum stercoreandi causa

uertitur: terra proscinditur: uicia in pabulum secatur: faba metitur, deinde concutitur.

De pratis & reparatione prati, & cotibus, & falcibus, & descriptio frugum & siderum.

C A P. X X V I I.

PRata circa Calend. Iunii cæduntur, quorum facillima agricolis cura, ac minimi impendii, hæc de se postulat dici. Relinqui debent in læto solo, uel humido, uel riguo, eaque aqua pluuiæ rigari uia publica. Vtilissimum simul & herbarum arare, deinde cratire, serere florem ex fœnilibus, atque ex præsepibus fœno dilapsū spargere, prius quàm cratiantur. Nec primo anno rigari, nec pasci ante secunda fœnifecia, ne herbarum uellantur, obtritūque hebetentur. Senescunt prata, restitūque debent faba in his sata, uel rapis, uel milio. Mox insequente anno frumento, rursumque in prata tertio relinqui.

Præterea quoties secta sint, siciliri, hoc est quæ fœnifeces præterierunt, secari. Est enim in primis inutile, enasci herbas sementaturas. Herba optima in prato trifolii, proxima graminis, pessima mimuli: siliqua etiam dira fœnifecis: inuisa & equisilis est, à similitudine equinæ setæ. Secandi tempus, cū spica deflorescere cœpit, atque roborari: secandum, antequàm inarescat. Cato, fœnum, inquit, ne serò feces, prius quàm semen maturum sit, secato. Quidam pridie rigant, ubi sunt rigua. Noctibus roscidis secari melius. Quædam partes Italiæ post messē secant. Fuit hoc quoque maioris impendii apud priores, Creticis tantum transmarinisque cotibus notis, nec nisi oleo falcis aciem excitantibus. Igitur cornu propter oleum ad crus ligato fœnifex incedebat. Italia aquarias cotes dedit, limæ uicem imperantes ferro. Sed aquaria protinus uiret. Falcium ipsarum duo genera. Italicum breuius, ac uel inter uepres quoque tractabile. Gallicarum latifundia maioris compendii, quippe medias cædunt herbas, breuiorēque prætereunt. Italus fœnifex dextera una manu secat. Iustum est una opera iugerum in die defecari, alligarique manipulos mille ducentos + quaterna pondo. Sectum uerti ad solem, nec nisi siccum construi oportet. Nisi fuerit hoc obseruatum diligenter, exhalare matutinò nebulam quandam, metasque mox sole accendi, & conflagrare certum est. Rursus rigari defecta oportet, ut secetur autumnale fœnum, quod uocant cordonum. Interamnæ in Umbria quater anno secantur, etiam non rigua. Ter uerò plerisque in locis, & postea in ipso pabulo non minus emolumenti est, quàm à fœno. Armentorum id cura, iumentorumque progeneratio suum cuique consilium dabit optimum, maxime quadrigarum quæstus. Solstitium peragi in octaua parte Cancrī, & octauo Calendas Iulii diximus. Magnus hic anni cardo, magna res mundi. In hoc usque, à bruma.

+ quaternum pondo

dies creuerunt sex mensibus. Sol ipse ad Aquilonem scandens, ac per ardua enisus, ab ea meta incipit flecti, & digredi ad Austrum, aucturus noctes aliis sex mensibus, ablaturusque diei mensuram. Ex hoc deinde rapiendi conuehendique fructus alios atque alios tempus, & præparandi se contra sæuam feramque hyemem: decebátque hoc discrimen indubitatis notis signasse naturam. Quam ob rem eas manibus ipsis agricolarum ingessit, uertique iussit ipsa die folia, & esse confecti sideris signum: nec syluestrium arborum remotarumque, ne in saltus deuios montesque eundum esset quatrentibus signa: non rursus urbanarum, quæque topiario tantum coluntur, quanquam & in his illa uisantur: Vertit oleæ ante pedes latæ, uertit tilia ad mille usus petendæ: uertit populi albæ etiam uitibus nuptæ. Adhuc parum est, inquit, ulmum uite dotatam habes, 10 & huius uertam. Pabulo folia eius stringis, uitem deputas. Aspice, & tenes sidus. Alia parte cælum respiciunt, quàm qua spectauere pridie. Salice omnia alligas, humillima arborum, ipse toto capite altior: & huius circumagam. Quid te rusticum quereris? Non stat per me, quo minus cælum intelligas, & cælestia scias. Dabo & auribus signum. Palumbum utique exaudi gemitus. Transisse solstitium caueto putes, nisi cum incubantem uideris palumbum. A solstitio ad Fidiculæ occasum v i Calendas Iunii Cæsari Orion exoritur, zona autem eius i i i i Nonas Assyriæ, Aegypto uerò Procyon matutino astuosus: quod sidus apud Romanos non habet nomen, nisi Caniculam hanc uelimus intelligi, hoc est minorem Canem: sanè ut in astris pingitur. Est autem magnopere pertinens, ita ut paulo mox docebimus. i i i Nonas Chaldæis Corona occidit matutinò. Atticæ 20 Orion totus eo die exoritur. Pridie Idus Iulii & Aegyptiis Orion desinit exoriri. xvi Calend. Augusti Assyriæ Procyon exoritur. Dein postridie, ferè ubique confessum inter omnes sidus indicans, quod Canis ortum uocamus, sole partem primam Leonis ingressio. Hoc fit post solstitium x x i i i die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uerò & feræ, ut suis locis diximus. Neque est minor ei ueneratio, quàm descriptis in Deos stellis. Accenditque solem, & magnam æstus obtrinet causam. x v i i i Calend. Augusti Aegypto Aquila occidit matutinò, Etesiarumque prodromi flatus incipiunt, quod Cæsar x Calendas sentire Italiam existimauit. Aquila Atticæ matutinò occidit. i i i Calendas regia in pectore Leonis stella matutinò Cæsari immergitur. vi i i i Idus Augusti. Arcturus medius occidit. i i i Idus Fidicula occasu suo autumnum inchoat, uti is adnotat: sed ut uera ratio id fieri inuenit, v i Idus eiusdem. In hoc temporis interuallo res summa uitium agitur, decretorio uuis sidere illo, quod Caniculam appellauimus. Vnde carbunculare dicuntur, ut quodam uredinis carbone exustæ. Non comparantur huic malo grandines, procellæ, quæque nunquam annonæ intulere caritatem. Agrorum quippe mala sunt illa. Carbunculus autem regionum latè patentium, non difficili remedio, nisi calumniari naturam rerum homines, quàm sibi prodesse, mallent. Ferunt Democritum, qui primus intellexit ostenditque cum terris cæli societatem, spernentibus hanc curam eius opulentissimis ciuium, præuisa olei caritate ex futuro Vergiliarum ortu, qua diximus ratione, ostendemusque iam plenius, magna tum uilitate propter spem oliuæ, coëmisse in toto tractu omne oleum, mirantibus qui paupertatem & quietem doctrina- 40 rum ei sciebant in primis cordi esse. Atque ut apparuit causa, & ingens diuitiarum cursus, restituisse mercedem anxie & auidæ dominorum penitentia, contentum ita probasse, opes sibi in facili, cum uellet, fore. Hoc postea Sextius de Romanis sapientiæ affectatoribus Athenis fecit eadem ratione. Tanta literarum occasio est: Quas equidem miscebo agrestibus negotiis, quàm potero, dilucidè atque perspicuè. Plerique dixere rorem inustum Sole acri, frugibus rubiginis causam esse, & carbunculi uitibus. Quod ex parte falsum arbitror, omnemque uredinem frigore tantum constare, sole innoxio. Id manifestum fiet attendentibus. Nam primum omnium non hoc euenire, nisi noctibus & ante solis ardorem,prehenditur, totumque lunari ratione constare: quoniam talis iniuria non fit nisi interlunio, plenæque luna, hoc est præualente: utroque enim habitu plena est, ut sæpius 50 diximus. Sed interlunio omne lumen, quod à sole accepit, cælo regerit. Differentia utriusque

usque habitus magna, sed manifesta. Nanque interlunio æstate calidissima est, hyeme gelida. E diuerso in plenilunio æstate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Causa euidens, sed alia redditur à Fabiano, Græcisque authoribus. Aestate enim interlunio necesse est cum Sole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademque interlunio absit hyeme, quando abscedit & Sol. Item plenilunio æstiuo procul abeat aduersa Soli: hyeme autem ad nos per æstiuum circulum accedat. Ergo per se rosida quoties alget, infinitum quantum illo tempore cadentes pruinæ congelat. Ante omnia autem duo genera esse cælestis iniuriæ meminisse debemus. Vnum quod tempestates uocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraque similia intelliguntur: quæ cum acciderint, uis maior appellatur. Hæc ab horridis sideribus exeunt, ut sapius diximus, ueluti Arcturo, Orione, Hædis. Alia sunt illa, quæ silente cælo serenisque noctibus fiunt, nullo sentiente, nisi cum facta sunt. Publica hæc, & magnæ differentię à prioribus, aliis rubiginem, aliis uredinem, aliis carbunculum appellantibus, omnibus uerò sterilitatem. De his nunc dicemus, à nullo ante nos prodita, priusque causas reddemus.

De tempestatibus utriusque temporis, & remediis sterilitatum.

C A P. X X I X.

DVæ sunt præter lunarem, paucisque cæli locis constant. Nanque Vergiliæ priuatim attinent ad fructus, ut quarum exortu æstas incipiat, occasu hyems, semestri spatio intra se messes uindemiæque & omnium maturitatem complexæ. Est præterea in cælo, qui uocatur lacteus circulus, etiam uisu facilis. Huius destiuio, uelut ex ubere aliquo, fata cuncta latefcunt, duorum siderum obseruatione, Aquilæ in Septentrionali parte, & in Austrina Caniculæ, cuius mentionem suo loco fecimus. Ipse circulus fertur per Sagittarium atque Geminos, Solis centro bis æquinoctialem circulum secans, commissuras eorum obtinente hinc Aquila, illinc Canicula. Ideo effectus utriusque ad omnes frugiferas pertinent terras: quoniam in his tantum locis Solis terræque centra congruunt. Igitur horum siderum diebus, si purus atque mitis aër genitalem illum lacteumque succum transmissit in terras, læta adolefcunt fata. Si Luna, qua dictum est ratione, rosicidum frigus aspersit, admista amaritudo, ut in lacte, puerperium necat. Modus in terris huius iniuriæ, quem fecit in quacunque conuexitate comitatus utriusque causæ. Et ideo non pariter in toto orbe sentitur, ut nec dies. Aquilam diximus in Italia exoriri ad x i i Calend. Ianuarii. Nec patitur ratio naturæ quicquam in satis ante eum diem spei esse certæ. Si uerò interlunium incidat, omnes hybernos fructus & præcoces lædi necesse est. Rudis fuit prisorum uita, atque sine literis: non minus tamen ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quam nunc esse rationem. Tria namque tempora fructibus metuebant, propter quod instituerunt ferias, diésque festos. Rubigalia, Floralia, Vinalia. Rubigalia Numa constituit anno regni sui x i, quæ nunc aguntur ad v i i Calend. Maii, quoniam tunc ferè segetes rugigo occupat. Hoc tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente, sicut tunc ferebat ratio. Sed uera causa est, quòd post dies undeuiginti ab æquinoctio uerno, per id quatridduum, uaria gentium obseruatione in i i i i Calend. Maii, Canis occidit, sidus & per se uehemens, & cui præoccidere Caniculam necesse sit. Itaque iidem Floralia i i i i Calend. eiusdem instituerunt, urbis anno quingentesimo sextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene deflorescerent. Hunc diem Varro determinat, Sole Tauri partem quartamdecimam obtinente. Ergo si in hoc quatridduum inciderit plenilunium, fruges & omnia quæ flore-bunt, lædi necesse erit. Vinalia priora, quæ ante hos dies sunt i x Calend. Maii degustandis uinis instituta, nihil ad fructus attinent. Nec quæ adhuc diximus, ad uites oleasque, quoniam earum conceptus exortu Vergiliarum incipit ad v i Idus Maii, ut docuimus. Aliud hoc quatridduum est, quod neque rore sordere uelint: exhorrent enim frigidum sidus Arcturi postridie occidens: & multo minus pleniluniū incidere. i i i i Nonas lunii iterum Aquila exoritur uesperis decretorio die florentibus oleis uitibusque, si ple-

nilunium in eum incidat. Equidem & solstitium VIIII Calend. Iulii in simili causa duxerim, & Canis ortum post dies à solstitio XXXIII. sed interlunio accidente, quoniam uaporem constat culpa, aciniquè præcoquuntur in callum. Rursus plenilunium nocet ad IIII Nonas Iulii, cum Aegypto Canicula exoritur: uel certè XVI Calend. Augusti cum Italiæ. Item XIII Calend. Augusti cum Aquila occidit, usque in X Calend. eiusdem. Extra has causas sunt Vinalia altera, quæ aguntur ad XIII Calend. Septembr. Et Varro à Fidicula incipiente occidere manè, determinat, quod uult initium autumnii esse, & hunc diem festum tempestatibus leniendis institutum. Nunc Fidiculam occidere ad sextum Idus Augustas seruatur. Intra hæc constat cælestis sterilitas. Neque negauerim posse eam permutari arbitrio legentium, locorum æstimantium naturas. Sed à nobis rationem demonstratam esse satis est: reliqua obseruatione cuiusque constabunt. Alterutrum quidem fore in causa, hoc est plenilunium aut interlunium, non erit dubium. Et in hoc mirabilem admirari benignitatem naturæ succurrit: iam primùm hanc iniuriam omnibus annis accidere non posse, propter statos siderum cursus: nec nisi paucis noctibus anni, idque quando futurum sit, faciliè nosci. Ac ne per omnes menses timeretur, earum quoque lege diuisum, æstate interlunia præterquàm biduo secura esse, hyeme plenilunia: nec nisi æstiuis breuissimisque noctibus metui, diebus non idem ualere. Prætereà tam faciliè intelligi, ut formica minimum animal interlunio quiescat, plenilunio etiàm noctibus operetur. Auem parram oriente Sirio, ipso die non apparere, donec occidat. E diuerso uireonem prodire ipso die solstitii. Neutrum uerò Lunæ statum noxium esse, ne noctibus quidem, nisi serenis, & omni aura quiescente: quoniam neque in nube, neque in flatu cadunt rores: sic quoque non sine remedio. Sarmenta, aut palearum aceros, & euulsas herbas fruticesque, per uineas campoque, cum timebis, incendio: fumus medebitur. Hic è paleis & contra nebulas auxiliatur, ubi nebulæ nocent. Quidam tres cancos uiuos cremari iubent in arbutis, ut carbunculi non noceant. Alii siluri carnem leuiter uri à uento, ut per totam uineam fumus dispergatur. Varro author est, si fidiculæ occisus, quod est initium autumnii, uua picta consecratur inter uites, minus nocere tempestates. Archibius ad Antiochum Syriæ regem scripsit: Si fidei nouo obruatur rubeta rana in media segete, non esse noxias tempestates. Opera rustica huius interualli, terram iterare, arbores circumfodere, ubi æstuosa regio poscat, accumulare. Germinantia, nisi in solo luxurioso, fodienda non sunt. Seminaria purgari sarculo. Messiem hordeaceam facere. Aream ad messem creta præparare, Catonis sententia amurca temperata, Virgilii operosius. Maiore ex parte æquant tantum, & fimo bubulo dilutiore illinunt. Id satis ad pulueris remedium uidetur.

De messe, & tritico, & palea, & frumento seruando.

C A P. X X X.

Melsis ipsius ratio uaria. Galliarum latifundiis ualli prægrandes dentibus in margine infestis, duabus rotis per segetem impelluntur, iumento in contrarium iuncto: ita directæ in uallum cadunt spicæ. Stipulæ alibi mediæ falce præciduntur, atque inter duas mergites spica distringitur. Alibi ab radice uellunt: quique id faciunt, proscindi ab se obiter agrum interpretantur, cum extrahant succum. Differentia hæc, Vbi stipula domos contegunt, quàm longissimam seruant. Vbi fœni inopia est, strameto paleam quarunt. Panici culmo non tegunt. Milii culmum ferè inurunt. Hordei stipulam bubus gratissimam seruant. Panicum & milium singillatim pectine manuali legunt Galliæ. Melsis ipsa alibi tribulis in area, alibi equorum gressibus exteritur, alibi perticis flagellatur. Triticum, quò serius metitur, copiosius inuenitur: quo celerius uerò, hoc speciosius ac robustius. Lex aptissima; antequàm granum indurescat, & cum iam traxerit colorem. Oraculum uerò, biduo celerius messem facere potius, quàm biduo serius. Siliginis & tritici etiam ratio in area horreoque. Far, quia difficulter excutitur, conuenit cum palea sua condi: & stipula tantum, & aristis liberatur. Palea plures gentium pro fœno uruntur.

tur. Melior ea, quæ tenuior minutiôrque, & pulueri propior: ideo optima è milio, proxima ex hordeo, pessima ex tritico, præterquàm iumentis opere laborantibus. Culmum saxosis locis, cùm inaruit, baculo frangunt substratu animalium. Si palea defecit, & culmus teritur. Ratio hæc: maturius defectus muria diu respersus: dehinc siccatus in manipulos conuoluitur, atque ita pro fæno bubus datur. Sunt qui accendant in aruo & stipulas, magno Virgilii præconio. Summa autem eius ratio, ut herbarum semen exurant. Ritus diuersitatem magnitudo facit messium, & caritas operarum. Connexa est ratio frumenti seruandi. Horrea operosa tripedali crassitudine, pariete lateritio, exædificari iubent aliqui. Præterea supernè impleri, nec afflatus admittere, aut fenestras habere ullas. Alii ab exortu tantum æstiuo, aut, Septentrione: 10 eaque sine calce construi, quoniam sit frumento inimicissima. Nam quæ de amurca præceperint, indicauimus. Alibi contrà suspendunt granaria lignea columnis, & persilari undique malunt, atque etiam à fundo. Alii omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur: & si tegulis subiaceat, conferuescere. Multi uentilari quoque uentant. Curcullionem enim non descendere infra quatuor digitos, nec amplius periclitari. Columella & Fauonium uentum conferre frumento præcipit: quod miror equidem, siccissimum alioqui. Sunt qui rubeta rana in limine horrei pede è longioribus suspensa, inuehere iubeant. Nobis referre plurimum tempestiuitas condendi uidebitur. Nam si parum rostum atque robustum collectum sit, aut calidum conditum, 20 mica innasci necesse est. Diuturnitatis causæ plures. Aut in ipsius grani corio, cùm est numerosus, aut milio, aut succi pinguedine, qui pro humore sufficit tantum, ut selamæ: aut amaritudine, ut lupino & cicerculæ. In tritico maximè crescunt animalia, quoniam spissitate sua conalescit, & fursure crasso uestitur. Tenuior hordeo palea, exilis & legumini: ideo non generant. Faba crassioribus tunicis operitur, ob hoc efferscit. Quidam ipsum triticum diuturnitatis gratia aspergunt amurca, mille modios quadrantali. Alii Chalcidica aut Carica creta, aut etiam absinthio. Est & Olynthi, ac Cerinthi Eubœæ terra, quæ corrumpi non sinat. Nec ferè condita in spica læduntur. Vtilissimè tamen seruantur in scrobibus, quos siros uocant, ut in Cappadocia, & in Thracia. In Hispania & Africa, ante omnia ut sicco solo fiant curant: 30 mox ut palea substernatur. Præterea cum spica sua conduntur. Ita frumenta si nullus spiritus penetret, certum est nihil maleficum nasci. Varro author est, sic conditum triticum durare annis quinquaginta, milium uerò centum. Fabam & legumina in olearii cadis oblita cinere, longo tempore seruari. Idem fabam à Pyrrhi regis ætate, in quodam specu Ambraciæ usque ad piraticum Pompeii Magni bellum durasse, annis circiter cxx. Ciceri tantum nullæ bestiolæ in horreis innascentur. Sunt qui urceis cinere substratis & illitis acetum habentibus, leguminum aceros superingerant, ita non nasci maleficia credentes. Alii, qui in falsamentariis cadis gypso illinant. Alii, qui lentem aceto lacerpitato respergant, siccataque oleo inungant. Sed breuissima observatio, quod uitis carere uelis, interlumo legere. Quare plurimum refert, condere quis malit, an uendere. Crescente enim luna frumenta grandescunt.

De vindemia, & autumni temporibus.

C A P. XXXI.

SEquitur ex diuisione temporum autumnus à Fidiculæ occasu ad æquinoctium, ac deinde Vergiliarum occasum, initiumque hyemis. In his interuallis significatur, pridie Idus Augusti. Atticæ Equus oriens, uesperis Aegypto & Cæsari Delphinus occidens. x i Calend. Septemb. Cæsari & Assyriæ stella quæ Vindemiator appellatur, exoriri manè incipit, uindemiæ maturitatem promittens. Eius argumentum erunt acini colore mutati. Assyriæ v Calend. & Sagitta occidit, & Etesia desinunt. Vindemiator Aegypto Nonis exoritur. Atticæ Arcturus matutino, & Sagitta occidit manè. Quinto Idus Septembr. 50 Cæsari Capella oritur uesperis. Arcturus uerò medius pridie Idus, uehementissimo significatu terra marisque per dies quinque. Ratio eius hæc traditur: Si Delphino

occidente imbres fuerint, non futuros per Arcturum. Signum orientis eius sideris feruetur hirundinum abitus: nanque depræhensæ intereunt. Decimosexto Calend. Octobr. Aegypto Spica, quam tenet Virgo, exoritur matutino, Etesiaeq; desinunt. Hoc idem Cæsari x i i i i Calend. x i i i i Assyriæ significant: & x i Calend. Cæsari commissura Piscium occidens, ipsūmq; æquinoctiū Idus v i i i i Calend. Octobr. Deinde consentiunt (quod est rarum) Philippus, Callippus, Dositheus, Parmeniscus, Conon, Criton, Democritus, Eudoxus, Ion, i i i i i Calend. Octobr. Capellam matutinò exoriri, & i i i i i Calend. Hædos. Sexto Nonas Octobr. Atticæ Corona exoritur manè. Asiæ & Cæsari v Calend. Heniochus occidit matutinò. Tertio Calendas Cæsari Corona exoriri incipit: & postridie occidunt Hædi uesperī. v i i i Idus Octobris Cæsari fulgens in Corona stella oritur. Et i i i i Idus Vergiliæ uesperī. Idibus Corona tota. Sexto Calend. Nouembr. Sucleæ uesperī exoriuntur. Pridie Calend. Cæsari Arcturus occidit: & Sucleæ exoriuntur cum Sole. Quarto Nonas Arcturus occidit uesperī. Quinto Idus Nouembris Gladius Orionis occidere incipit. Deinde i i i Idus Vergiliæ occidunt. In his temporum interuallis opera rustica, napos, raphanos serere, quibus diebus diximus. Vulgus agreste & rapa post ciconiæ discessum malè feri putat. Nos omnino post Vulcanalia, & præcocia cum panico. A Fidiculæ autem occasu uiciam, fæseolos, pabulum. hoc silente Luna feri iubent. Et frondis præparandæ tempus hoc est. Vnus frondator quatuor frondarias fiscinas complere in die iustum habet. Si decresciente Luna præparetur, non putrescit. Aridam colligi non oportet. Vindemiam antiqui nunquam existimauere maturam ante æquinoctium: iam palsim rapi cerno. Quam ob rem & huius tempora notis argumentisque signentur. Leges ita se habent: Vuam calidam ne legito, hoc est in eius siccitate, ac nisi imber interuenerit. Hanc ne legito rorulentam, hoc est, si ros nocturnus fuerit, nec prius, quàm sole discutiatur. Vindemiare incipito, cum ad palmitem pampinus procumbere cæperit, aut cum exempto acino ex densitate interuallum non compleri apparuerit, acinum non augeri. Acino plurimum refert, si contingat crescente Luna vindemiare. Pressura una culeos xx implere debet. Hic est pes iustus. Ad totidem culeos & lacus x x iugeribus unum sufficit torculum. Premunt aliqui singulis, utilius binis, licet magna sit uastitas singulis. Longitudo in his refert, non crassitudo. Spatiofa melius premunt. Antiqui funibus uitæisque loreis ea detrahebant & uedibus. Intra c annos inuenta 30 Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secum arbore: quod maximè probatur. Intra x x i i hos annos inuentum, paruis prælis, & minori torculari, ædificio breuiore, & malo in medio decreto, tympana imposita uinaceis, supernè toto pondere urgere, & super præla construere congeriem. Hoc & poma colligendi tempus, & obseruatio, cum aliquod maturitate, non tempestate, deciderit: hoc & fæces exprimendi: hoc & defrutum coquendi, silente Luna noctu, aut si interdiu, plena. Cæteris diebus aut ante exortum Lunæ, aut post occasum. Ne de nouella uite aut palustri, ne nisi è matura uua, nec nisi foliis despumandum: quia si ligno contingatur uas, adustum ac fumosum fieri putant. Iustum uindemiæ tempus ab æquinoctio ad Vergiliarum occasum dies x l i i i i. Ab eo die oraculum occurrit, frigidum picari pro nihilo ducentium. Sed iam & Calendis Ianuarii defectu uasorum uindemiantes uidi, piscinisque musta condi, aut uina effundi priora, ut dubia reciperentur. Hoc non tam sæpe prouentu nimio euenit, quàm scuitia insidiantium caritati ciuili. Sed æqui patrisfamilias modus est, annonæ cuiusque anni uti. Id peræquè etiam lucrosissimum. Reliqua de uinis affatim dicta sunt. Item uindemia facta oliuam esse rapiendam, & quæ ad oleum pertinent, quæq; ad Vergiliarum occasum agi debent.

De Lunari ratione.

CAP. XXXII.

His, quæ sunt necessaria, adiciuntur de Luna, uentisque & præfagiis, ut sit tota sideralis ratio perfecta. Nanque Virgilius etiam in numeros Lunæ digerenda quædam 32 putauit, Democriti secutus ostentationem. Nos legum utilitas, quæ in toto opere, in hac

hac quoque mouet parte. Omnia quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentius
decreſcente Luna, quàm creſcente fiunt. Stercus, niſi decreſcente Luna; ne tangito.
Maximè intermenſtrua dimidiâque ſtercorato. Verres, iuuenços, arietes, hœdos decre-
ſcente Luna caſtrato. Oua Luna noua ſupponito. Scrobes Luna plena noctu facito. Ar-
borum radices Luna plena operito. Humidis locis interlunio ferito, & circa interlunium
quatruiduo. Ventilari quòque frumenta ac legumina, & condi circa extremam Lunam
iubent. Seminaria, cùm Luna ſupra terram ſit, fieri: Calcare muſta, cùm Luna ſub ter-
ra. Item materies cædi, quæq; alia ſuis locis diximus. Neque facilior eſt obſeruatio, ac
iam dicta à nobis ſecundo uolumine: ſed quod intelligere uel ruſtici poſſint, quoties
10 ab occidente Sole cernetur, prioribûſque noctis horis lucebit, creſcens erit, & oculis
dimidiata iudicabitur: cùm uerò occidente Sole orietur ex aduerſo, ita ut pariter aſpi-
ciantur, tum erit plenilunium. Quoties ab ortu Solis orietur, prioribûſque noctis horis
detrahet lumen, & in diurnas extendet, decreſcens erit, iterumque dimidia. In coitu
uerò (quod interlunium uocant) cùm apparere deſerit. Supra terras autem erit, quandiu
& Sol, interlunio, & prima tota die: ſecunda, horæ noctis unius ⁊ dextante ſicilico: ac
deinde tertia uſque ad quintamdecimam, multiplicatis horarum iſdem portionibus:
quintadecima tota ſupra terras noctu erit, eadẽque ſub terris tota die. Decimaſexta
ad primæ horæ nocturnæ dextantem ſicilicum ſub terra aget, eaſdemque porciones hor-
rarum per ſingulos dies adiciet uſque ad interlunium. Et quantum primis partibus no-
20 ctis detraherit, quòd ſub terris agat, tantundem nouiſſimis ex die adiciet ſupra terram.
Alternis autem menſibus xxx implebit numeros, alternis uerò detrahet ſingulos. Hæc
erit ratio lunaris.

† Dextan-
te ſicilico uo-
niushoræ, id
eſt, decẽ un-
cijs, cū quar-
ta uncię par-
te, interpre-
te Budeo li-
bro 1. de Af-
ſe.

De uentorum ratione.

CAP. XXXIII.

Ventorum paulò ſcrupuloſior. Obſeruato Solis ortu quocunq; libeat die, ſtantibus
hora diei ſexta, ſic ut ortum eum à ſiniſtro humero habeant, contra mediam faci-
ciem Meridies, à uertice Septentrio erit. Qui ita limes per agrum currit, cardo appella-
tur. Circumagi deinde melius eſt, ut umbram ſuam quiſque gernat: alioqui poſt homi-
nem erit. Ergo permutatis lateribus, ut ortus illius diei à dextro humero fiat, occaſus à
ſiniſtro, tunc erit hora ſexta, cùm minima umbra contra medium fiet hominem. Per
30 huius mediam longitudinem duci ſarculo ſulcum, uel cinerè lineam, uerbi gratia pe-
dum xx, conueniet: mediâque menſuram, hoc eſt in x pede, circunſcribi circulo
paruo, qui uocetur umbilicus. Quæ pars fuerit à uertice umbræ, hæc erit uentus ſepten-
trionalis. Illò tibi putator arborū plagæ ne ſpectent, nèue arbuſta uineæ uē, niſi in Africa,
Cyrenis, Aegypto. Illinc flante ne arato, quæq; alia præcepimus. Quæ pars lineæ fue-
rit à pedibus umbræ, Meridiem ſpectans, hæc uentum Auſtrum dabit, quem à Græcis
Notum diximus uocari. Illinc flatu ueniente, materiam uineâque agricola ne trades.
Humidus aut æſtuoſus Italiæ eſt. Africa quidem incendia cum ſerénitate affert. In hunc
Italiæ palmites ſpectent, ſed non plagæ arborum uitiumue. Hunc oliueti metator Ver-
giliarum quatruiduo, hunc caueat inſitor calamis, gemmiſque inoculator. De ipſa regio-
40 nis eiſus hora præmonuiſſe conueniet. Frondem media die arborator ne cadito. Cùm me-
ridiem adefſe ſenties paſtor, æſtate contrahente ſe umbra, pecudem à Sole in opaca co-
gito. Cùm æſtate paſces, in occidentem ſpecta ante meridiem, poſt meridiem in orien-
tem. Alter noxium, ſicut hyeme & uere, ſi in rorulentum duceres. Nec contra Septen-
trionem paueriſ ſuprà dictum. Clodunt ita, lippiantue ab afflatu, & aluo cita pereunt.
Qui ſeminas concipi uoles, in hunc uentum ſpectantes iniri cogito.

De limitatione agrorum.

CAP. XXXIIII.

Diximus ut in media linea designaretur umbilicus. Per hunc medium tranſuerſa cur-
ratalia. Hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occaſum æquinoctialem: & limes qui
ita ſecabit agrum, decumanus uocabitur. Ducantur deinde aliæ duæ lineæ in decuſſeis
50 obliquæ, ita ut à Septentrionis dextra læuâque ad Auſtri dextram læuâque deſcendant.
Omnes per eundem currant umbilicum, omnes inter ſe pares ſint, omnium interualla
paria

paria. Quæ ratio semel in quoque agro ineunda erit: uel si sæpius libeat uti, è ligno facienda, regulis paribus in tympanum exiguum, sed circinatum adactis. Ratione qua doceo, occurrendum ingeniis quoque imperitorum est. Meridiem excuti placet, quoniam semper est idem: Sol autem quotidie ex alio cæli momento, quàm pridie, oritur: ne quis fortè ad exortum capiendam putet lineam. Ita cæli exacta parte, quod fuerit lineæ caput Septentrioni proximum à parte exortiuâ, solstitialem habebit exortum, hoc est longissimi diei, uentumque Aquilonem, Boream Græcis dictum. In hunc ponito arbores uitæque. Sed hoc flante ne arato: frugem ne serito: semen ne iacito. Præstringit enim atque percellit hic radices arborum, quas positurus afferes. Prædictus esto: alia robustis profunt, alia infantibus. Nec sum oblitus, in hac parte uentum Græcis poni, quem Cæciam uocant. Sed idem Aristoteles uir immensæ subtilitatis, qui id ipsum fecit, rationem conuexitatis mundi reddit, qua contrarius Aquilo Africo flat. Nec tamen eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit sidera æstate media, mutatque nomen, & Etelias uocatur. Ergo cum frigidum senties, caueto, ac quacunque Aquilo prædicatur, tanto perniciosior Septentrio est. In hunc Asiæ, Græciæ, Hispaniæ, maritimæ Italiæ, Campaniæ, Apuliæ arbusta uinearumque spectent. Qui mares concipi uoles, in hunc pascito, ut sic tunc ineuntem ineat. Ex aduerso Aquilonis ab occasu brumali Africus flabit, quem Græci Liba uocant. In hunc à coitu cum se pecus circumegerit, seminas conceptas esse scito. Tertia à Septentrione linea, quam per latitudinem umbræ duximus, & decumanam uocauimus, exortum habebit æquinoctialem, uentumque Subsolanum, Græcis Apelioten dictum. In hunc salubribus locis uillæ uinearumque spectent. Ipse leniter pluuius, tamen est sicciior Fauonius, ex aduerso eius ab æquinoctiali occasu, Zephyrus Græcis nominatus. In hunc spectare oliueta Caro iussit. Hic uer inchoat, aperitque terras tenui frigore saluber. Hic uites putandi, frugumque curandi, arbores ferendi, poma inferendi, oleas tractandi ius dabit, afflatumque nutrimentum exercebit. Quarta à Septentrione linea, eadem Austro ab exortiuâ parte proxima, brumalem habebit exortum, uentumque Vulturum, Eurum Græcis dictum, sicciorem & ipsum tepidioremque. In hunc apiaria & uineæ Italiæ, Galliarumque spectare debent. Ex aduerso Vulturum flabit Corus, ab occasu solstitiali & occidentali latere Septentrionis, Græcis dictus Argestes, ex frigidissimis & ipse, sicut omnes qui à Septentrionis parte spirant. Hic & grandines infert, cauendus & ipse non secus ac Septentrio. Vulturus si à serena cæli parte cœperit flare, non durabit in noctem: at Subsolanus in maiorem partem noctis extenditur. Quisquis erit uentus, si feruidus sentietur, pluribus diebus permanebit. Aquilonem prænuntiat terra siccescens repente, Austrum humescens rore occulto.

Prognostica tempestatum.

CAP. XXXV.

Enim prædicta uentorum ratione, ne sæpius eadem dicantur, transire conuenit ad reliqua tempestatum præfagia, quoniam & hoc placuisse Virgilio magnopere uideo. Siquidem in ipsa messe sæpe concurrere prælia uentorum damnosa imperitis refert. Tradunt eundem Democritum metente fratre eius Damafo ardentissimo æstu orasse, ut reliquæ segeti parceret, raperetque defecta sub tectum, paucis mox horis sæuo imbre uaticinatione approbata. Quinimo & harundinem non nisi impendente pluuia serijubent, & fruges insecuturo imbre. Quamobrem & hæc breuiter attingemus, scrutati maximè pertinencia. primumque à Sole capiemus præfagia. Purus oriens atque non feruens serenum diem nuntiat: at hybernam pallidus grandinem. Si & occidit pridie serenus, & oritur, tanto certior fides serenitatis. Concauus oriens pluuias prædicat: item uentos, cum ante exorientem eum nubes rubescunt, quod si & nigrae rubentibus interuenerint, & pluuias. Cum orientis atque occidentis radii rubent, coire pluuias. Si circa occidentem rubescunt nubes, serenitatem futuræ diei spondent. Si in exortu spargentur partim ad Austrum, partim ad Aquilonem, pura circa eum serenitas sit licet, pluuiam tamen uentorumque significabunt. Si in ortu aut in occasu

casu contracti cernentur radii, imbrem. Si in occasu eius pluet, aut radii in se nubem trahent, asperam in proximum diem tempestatem significabunt. Cum oriente radii non illustres eminebunt, quamuis circumdati nube non sint, pluuiam portendent. Si ante exortum nubes globabuntur, hyemem asperam denuntiabunt. Si ab ortu repellentur, & ad occasum abibunt, serenitatem. Si nubes Solem circumcludunt, quanto minus luminis relinquunt, tanto turbidior tempestas erit: si uerò etiam duplex orbis fuerit, eo atrocior. Quod si in exortu fiet ita ut rubescant nubes, maxima ostendetur tempestas. Si non ambunt, sed incumbunt, à quocunque uento fuerint, eum portendent. si à meridie, & imbrem. Si oriens cingetur orbe, ex qua parte is se aperit, expectetur uentus. Si totus

10 defluerit æqualiter, serenitatem dabit. Si in exortu longè radios per nubes porriget, & medius erit inanis, pluuiam significabit. Si ante ortum radii se ostendent, aquam & uentum. Si circa occidentem candidus circulus erit, noctis leuem tempestatem. Si nebula, uehementiorem. Si candente Sole, uentum. Si ater circulus fuerit, ex qua regione is ruperit se, uentum magnum. Proxima sint iure Lunæ præfagia. Quartam eam maximè obseruat Aegyptus. Si splendens exorta puro nitore fulsit, serenitatem: si rubicunda, uentos: si nigra, pluuias portendere creditur. In quinta cornua eius obtrusa, pluuiam: erecta & infesta uentos semper significant: quarta tamen maximè. Cornu eius Septentrionale acuminiatum atque rigidum, illum præfagit uentum. Inferius Austrum: utraque recta, noctem uentosam. Si quartam orbis rutilus cingit, uen-

20 tos & imbres præmonebit. Apud Varronem ita est: Si quarto die Luna erit directa, magnam tempestatem in mari præfagiet, nisi si coronam circa se habebit, & eam synceram: quoniam illo modo non ante plenam Lunam hyematurum ostendit. Si plenilunio per dimidium pura erit, dies serenos significabit: si rutila, uentos: nigrescens, imbres. Si caligo orbis nubem incluserit, uentos, quæ se ruperit: si gemini orbis cinxerint, maiorem tempestatem. Et magis, si tres erunt, aut nigri, aut interrupti atque distrahi. Nascens Luna, si cornu superiore obatro surget, pluuias decrescens dabit: si inferiore, ante plenilunium: si in media nigritia illa fuerit, imbrem in plenilunio. Si plena circa se habebit orbem, ex qua parte is maximè splendeat, ex ea uentum ostendet. Si in ortu cornua crassiora fuerint, horridam tempestatem. Si ante quartam non

30 apparuerit, uento Fauonio flante, hyemalis toto mense erit. Si x v i uehementius flamma apparuerit, asperas tempestates præfagiet. Sunt & ipsius Lunæ octo articuli, quoties in angulos Solis incidit, plerisque inter eos tantum obseruantibus præfagia quies, hoc est, tertia, septima, undecima, decimaquinta, decimanona, uigesima tertia, uigesima septima, & interlunium. Tertio loco stellarum obseruationem esse oportet. Discutere eas uidentur interdum: uentisque protinus sequuntur. In quarum parte ita præfagiunt: Cælum cum æqualiter totum erit splendidum, articulis temporum, quos proposuimus, autumnum serenum præfagibunt & frigidum. Si uer & æstas non sine riguo aliquo transierint, autumnum serenum & densum minisque uentosum facient. Autumni serenitas uentosam hyemem facit. Cum repente stellarum fulgor obscuratur, & id neque nubilo, neque caligine, pluuiam aut graues denuntiantur tempestates.

40 Si uolare plures stellæ uidebuntur, quò ferentur albescentes, uentos ex iis partibus nuntiabunt. Aut si cursitabunt, certos: si id in pluribus partibus fiet, inconstantes uentos effundent. Si stellarum errantium aliquam orbem incluserint, imbres. Sunt in signo Cancri duæ stellæ paruæ, Aselli appellatæ, exiguum inter illas spatium obtinente nubecula, quam Præsepia appellant. Hæc cum cælo sereno apparere deserit, atrox hyems sequitur. Si alteram earum Aquiloniam caligo abstulit. Auster sauit: si Austrinam, Aquilo. Arquus cum sunt duplices, pluuias nuntiant. A pluuiis serenitatem non perinde certam. Circuli noui circa sidera aliqua, pluuiam. Cum æstate uehementius tonuit quàm fulsit, uentos ex ea parte denuntiat: contrà si minus tonuit, imbrem. Cum sereno

50 no cælo fulget, pluuiæ erunt & tonitrua, & hyemabit. Atrocissimè autem, cum ex omnibus quatuor partibus cæli fulgurabit. Cum ab Aquilone tantum, in posterum diem aquam portend

portendit. Cùm à Septentrione, uentum eum. Cùm ab Austro uel Coro, aut Fauonio nocte serena fulgurauerit, uentum & imbrem ex iisdem regionibus demonstrabit. Tonitrua matutina uentum significant, imbrem meridiana. Nubes cùm sereno cælo feruntur, à quacunque parte id fiet, expectentur uenti: si eodem loco globabuntur, appropinquante Sole discutientur. Et hoc si ab Aquilone fiat, uentos: si ab Austro, imbres portentant. Sole occidente, si ex utraque parte eius cælum petent, tempestatem significabunt. Vehementius atræ ab oriente, in noctem aquam minantur: ab occidente, in posterum diem. Si nubes, ut uellera lanæ, spargentur multæ ab oriente, aquam in triduum præfagient. Cùm in cacuminibus montium nubes cōcident, hyemabit. Si cacumina pura fient, disferenabit. Nube grauida candicante, quod uocant tempestatem albam, grando imminebit. Cælo quamuis sereno, nubecula quamuis parua, uentum procellosum dabit. Nebulæ è montibus descendentes, aut cælo cadentes, uel in uallibus sedentes, serenitatem promittunt. Ab his terreni ignes proximè significant: pallidi nanque murmurantēque tempestatum nuntii sentiuntur: pluuiæ etiam, in lucernis fungi. Si flexuose uolitet flamma, uentum. Et lumina cùm ex sese flammæ elidunt, aut uix accenduntur. Item cùm in eo pendentes coaceruantur scintillæ: uel cùm tollentibus ollas carbo adhærescit: aut cùm contectus ignis è se fauillam discutit, scintillamue emittit: uel cùm cinis in foco concrescit, & cùm carbo uehementer perlucet. Est & aquarum significatio. Mare si tranquillum in portu à cursu stabit, & murmurauerit intra se, uentum prædicit. Si identidem, & hyemem, & imbrem. Litora ripæq; si resonabunt tranquillo, alperam tempestatem: item maris ipsius tranquillo sonitus, spumæ uel dispersæ, aut aquæ bullantes. Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemem portendunt. Sæpe & silentio intumescit, flatūque altius solito iam intra se esse uentos fatetur. Equidem & montium sonitus, nemorumque mugitus prædicunt; & sine aura, quæ sentiatur, folia ludentia. Lanugo populi aut spinæ uolitans, aquilæque pluma innatans. Atque etiam in campis tempestatem uenturam præcedens suus fragor: cæli quidem murmur, non dubiam habet significationem. Præagiunt & animalia. Delphini tranquillo mari lasciuiantes flatum, ex qua ueniunt parte: item spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Loligo uolitans, conchæ adhærescentes, echini affigentes sese, aut harena saburrantes, tempestatis signa sunt. Ranæ quoque ultra solitum uocales. Et fulicæ matutino clangore. Item mergi anatesque, pennas rostro purgantes, uentum. Cæteræq; aquaticæ aues concursantes. Grues in mediterranea festinantes. Mergi maria aut stagna fugientes, grues silentio per sublime uolantes, serenitatem: sic noctua in imbre garrula: at sereno, tempestatem. Coruique singultu quodam latrantes, scæque concutientes, si continuabunt, uentos: si uerò carptim uocem resorbebunt, uentosum imbrem. Gracculi serò à pabulis recedentes, hyemem. Et albæ aues, cùm congregabuntur. Et cùm terrestres uolucres contra aquam clangores dabunt, perfundentes sese: sed maximè cornix. Hirundo tam iuxta aquam uolitans, ut penna sæpe percutiat. Quæque in arboribus habitant, fugitantes in nidis suis. Et anseres continuo clangore intempestiui. Ardea in mediis harenis tristis. Nec mirum, aquaticas, aut in totum uolucres præfagia aëris sentire. Pecora exultantia, & indecora lasciui ludentia, eandem significationem habent. Et boues cælum olfactantes, scæque lambentes contra pilum, Turpēsque porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes: legnitæque & contra industriam suam absconditæ formicæ, uel concursantes, aut oua progerentes. Item uermes terreni erumpentes. Trifolium quoque inhorrescere, & folia contra tempestatem subrigere certum est. Necnon & in conuiuijs mensisq; nostris, uasâ quibus esculentum additur, sudorem repositoriis linquentia, diras tempestates prænuntiant.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER DECI.

351

M V S N O N V S .

P R O O E M I V M .

SIDERVM quoque tempestatumque ratio, vel imperitis facili, atque indubitato modo monstrata est: uerèque intelligentibus non minus conferunt rura depræhendendo cælo, quàm sideralis scientia agro colendo. Proximam multi hortorum curam fecere. Nobis non protinus transire ad ista tempestiuum uidetur. Miramurque quosdam scientiæ gratia, eruditionis suæ gloriam ex his petentes tam multa præterisse, nulla mentione habita tot rerum sponte curæque prouenientium, præsertim cùm plerisque earum pretio usûque uitæ maior etiam, quàm frugibus, perhibeatur autoritas. Atque ut à confectis ordiamur utilitatibus, quæq; non solum terras omnes, uerùm etiam maria repleuere: seritur, ac dici neque inter fruges, neque inter hortensia potest, linum. Sed in qua non occurret uitæ parte, quòdue miraculum maius, herbam esse quæ admoueat Aegyptum Italiæ: in tantum, ut Galerius à freto Siciliae Alexandria septima die perueniret, Babilius sexta, ambo præfetti: æstate uerò proxima Valerius Marianus ex Prætorii Senatoribus, à Puteolis nono die lenissimo flatu herbam esse, quæ Gadeis ad Herculis columnas septimo die Ostiam afferat, & citeriorem Hispaniam quarto, prouinciam Narbonensem tertio, Africam altero: quod etiam mollissimo flatu contigit C. Flacco legato Vibii Crispî Proconsulis? Audax uita, scelerum plena, aliquid feri, ut uentos procellasque recipiat: & parum esse fluctibus solis uehi. Iam uerò nec uela satis esse maiora nauigiis. Sed quamuis amplitudini antennarum singulæ arbores sufficiant, super eas tamen addi uelorum alia uela: præterque alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Denique tam paruo semine nasci, quod orbem terrarum ultro citroque portet, tam gracili auena, tam non altè à terra tolli: neque id uiribus suis necti, sed passum tulumque & in mollitiem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac summa audacia, & quò peruenire nulla execratio sufficit, contra inuentorem dictum suo loco à nobis: cui satis non fuit hominem in terra mori, nisi periret & insepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugum causa uictusque, præmonebamus. Ecce seritur hominis manu, metitur eiusdem hominis ingenio, quod uentos in mari optet. Prætereà ut sciamus fauisse poenas, nihil gignitur facilius: ut sentiamus nolente id fieri natura: urit agrum, deteriorémque etiam terram facit.

De linsatione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris uela.

CAP. I.

Seritur fabulosus maximè, unòque sulco: nec magis festinat aliud. Vere satum æstate uellitur: & hanc quoque uentis inuiriā facit. Ignoscat tamen aliquis Aegypto serenti, ut Arabiae Indiæque merces importet: itane & Galliarum censentur hoc reditu? montesque mari oppositos esse non est satis, & à latere Oceani obstare ipsum quod uocant inane? Cadurci, Calerî, Ruteni, Bituriges, ultimique hominum existimati Morini, imò uero Galliarum uniuersæ uela texunt. Iam quidem & transrhenani hostes, nec pulchriorem aliam uestem eorum scemina nouere. Qua admonitione succurrit, quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilitium esse, sceminas linea ueste non uti. In Germania autem defossi atque sub terra id opus agunt. Similiter & in Italia ratione alia inter Padum

30

Ticinumque amnes, ubi à Setabi tertia in Europa lino palma: secundam enim in uicino Allianis capefunt Retouina, & in Aemilia uia Fauentina. Candore Allianis semper cru-

dis

dis Fauentina præferuntur: Retouinis tenuitas summa densitasque, candor æquè ut Fauentinis, sed lanugo nulla: quod apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Nervositas filo æqualior penè quàm araneis, tinnitúsque, cum dente libeat experiri: ideo duplex, quàm cæteris, pretium. Et Hispania citerior habet splendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbasis repertis. Non dudum ex eadem Hispania Zoëlicum uenit in Italiam, plagis utilissimum. Ciuitas ea Callæciæ & Oceano propinqua. Est sua gloria & Cumano in Campania, ad piscium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus infidias, quàm nobismetipsis lino tendimus. Sed Cumanæ plagæ concidunt apros, & hæc cassæ ferri aciem uincunt. Vidimusque iam tantæ tenuitatis, ut anulum hominis cum epidromis transirent, uno portante multitudinem quæ saltus cingerentur. Nec id maximè mirum, sed singula earum stamina centeno quinquageno filo constare, sicut paulo ante Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obiit. Mirentur hoc, ignorantes in Aegyptii quondam regis, quem Amasim uocant, thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Mineruæ CCC LX V. filis singula fila constare. Quod se expertum nuper Romæ prodidit Mutianus ter Consul, paruasque iam reliquias eius superesse hac experientium iniuria. Italia & Pelignis etiamnum linis honorem habet, sed fullonum tantum in usu. Nullum est candidius, lanæ uel similis: sicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc & tomenta pariter inuentum. Italiæ quidem mos etiam nunc durat^o in appellatione stramenti. Aegyptio lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera: Tanniticum, ac Pelusiaticum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus, in quibus nascuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam uergens gignit fruticem, quem aliqui gossipion uocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est, similémque barbatae nucis deserti fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec ulla sunt eis candore mollitiæ præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ. Quartum genus Orchomenium appellant. Fit è palustri uelut harundine, duntaxat pannicula eius. Asia è genista facit lina ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto x diebus. Aethiopes Indi que è malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur, intumescente semine, aut colore flauescente. Tum euulsum, & in fasciculos manuales colligatū, siccatur in Sole pendens conuersis^o supernè radicibus uno die, mox quinque aliis, in contrarium inter se uersis fascium cacuminibus, ut semen in medium cadat. Inter medicamina huic uis, & in quodam rustico ac prædulci Italiæ transpadanæ cibo, sed iam pridem sacrorum tantum gratia. Deinde post messem triticeam uirgæ ipsæ merguntur in aquam solibus tepescatam, pondere aliquo depressæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas, indicio est membrana laxatior. Iterumque inuersæ, ut prius, Sole siccantur. Mox arefactæ in saxo tunduntur stupario malleo. Quod proximum cortici fuit, stupa appellatur, deterioris lini, lucernarum ferè luminibus aptior. Et ipsa tamen pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur. Medullæ numerosior distinctio, candore, mollitia. Linumque nere & uiris decorū est. Cortices quoque decussi clibanis & furnis præbent usum. Ars depectendi digerendique: Iustum è quinquagenis fascium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illisum crebro in silice ex aqua: textumque, rursus tunditur clauis, semper iniuria melius. Inuentum iam est etiam, quod ignibus non absumeretur. Vium id uocant, ardentisque in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis, quàm possent aquis. Regum inde funebres tunicae, corporis fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in desertis adustisque Sole Indiæ, ubi non cadunt umbres, inter diras serpentes: assuescitque uiuere ardendo, rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de cætero colos, splendescit igni. Cum inuentum est, æquat pretia excellentium margaritarum. Vocatur autem à Græcis asbestinum ex argumento naturæ. Anaxilaus auctor est, linteo eo circumdaram arborem, surdis iactibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus byssino, mulierum maximè deliciis circa Elim in Achaia genito

genito: quaternis denariis scripula eius permutata quondam, ut auri, reperio. Linteorum lanugo, è uelis nauium marisimarum maximè, in magno usu medicinæ est: & cinis spodii uim habet. Est & inter papauera genus quoddam, quo candorem lineæ præcipuum trahunt. Tentatum est tingi linum quoque, & uestium infaniam accipere, in Alexandri Magni primum classibus, Indo amne nauigantis, cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariassent insignia nauium: stupueruntque litora flatu uersicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Antonio Cleopatra uenit, eodémque effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis insigne. Postea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium dedicaret. Carbasina deinde uela primus
 10 in theatro duxisse traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæsar Dictator totum forum Romanum intexit, uiamque sacram ab domo sua ad clium usque Capitolinum: quod munere ipso gladiatorio mirabilibus uisum tradunt. Deinde & sine ludis Marcellus Octauia sorore Augusti genitus, in Aedilitate sua, auunculo x. Consule Calend. Augusti, uelis forum inumbravit, ut salubrius litigantes consisterent: quantum mutatis moribus Catonis Censorii, qui sternendum quoque forum muricibus censuerat. Vela nuber colore cæli stellata per rudentes, terra etiam in amphitheatris principis Neronis rubente: in cauis ædium, & muscum à sole defendunt. Caterò mansit candori pertinax gratia. Honor etiam & Troiano bello. Cur enim non & præliis intersit, ut naufragiis: Thoracibus lineis paucos tamen pugnasse, testis est Homerus. Hinc fuisse & nauium
 20 armamenta apud eundem interpretantur eruditiores: quoniam cum sparta dixit, significauerit lata.

De sparti natura, & quando primum usus eius, & quomodo perficiatur, & quæ sine radice nascantur, & uiuant.

C A P. I I.

Sparti quidem usus multa post secula cœptus est: nec ante Pœnorum arma, quæ primum Hispaniæ intulerunt. Herba & hæc sponte nascens, & quæ non queat feri, iuncusque propriè aridi soli, uni terræ dato uitio. Namque id malum telluris est: nec aliud ibi feri aut nasci potest. In Africa exiguum & inutile gignitur. Carthaginienfis Hispaniæ ceterioris portio, nec hæc tota, sed quatenus parit, montes quoque sparto operit. Hinc strata rusticis eorum, hinc ignes facèsque, hinc calceamina, & pastorum uestis, animalibus
 30 noxium, præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos usus laboriosè euellitur, ocrea tis cruribus, manibusque testis manicis, conuolutum ossile lignisue conamentis. Nunc iam in hyemem uiu. Facillimè tamen ab Idibus Maiis in Iunias: hoc maturitatis tempus. Vulsu fascibus in aceruo animatum biduo, tertio resolutum, spargitur in sole, siccaturque, & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua, marina optimè, sed & dulci, si marina desit. Siccaturumque Sole iterum rigatur, si repenti urgeat desiderium, perfusum calida in folio, ac siccaturum stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipuè in aquis marique inuietum. In sicco præferunt è cannabi funes. Ut spartum aliter etiam demersum, ueluti natalium sitim pensans. Est quidem eius natura interpollis: rursusque quam libeat uetustum nouo miscetur. Veruntamen comple
 40 detur animo, qui uolet miraculum æstimare, quanto sit in usu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, aliisque desiderii uitæ. Ad hos omnes usus quæ sufficiant, minus x x x. M. paf. in latitudinem à litore Carthaginis nouæ, minusque in longitudinem esse reperientur. Longius uehi impendia prohibent. Iunco Græcos ad funes ufos nomini credamus, quo herbam eam appellant: postea palmarum foliis philuræque, manifestum est: & inde translatum à Pœnis sparti usum, perquam simile ueri est. Theophrastus auctor est, esse bulbi genus circa ripas amnium nascens, cuius inter summum corticem eamque partem qua uestuntur, esse laneam naturam ex qua mapalia uestisq;
 quædam conficiantur. Sed neque regionem, in qua id fiat, neque quicquam diligentius, præterquam eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem inuenerim, tradit
 50 neque omnino ullam mentionem habet sparti, cuncta cura magna persecutus c c c x c. annis ante nos, ut iam & alio loco diximus. quo apparet, post id temporis spatium in

usum uenisse spartum. Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus uel maximū est, aliquid nasci aut uiuere sine ulla radice. Tuberum hæc uocantur, undique terra circumdata, nullisque fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utique extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agente: neque ipsa terræ coherent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram esse possimus dicere, nec aliud quàm terræ callum. Siccis hæc ferè & sabulosis locis fruticulisque nascuntur. Excedunt sæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera, harenosa dentibus inimica, & altera syncera. Distinguuntur & colore, ruffo nigroque, & intus candido, laudatissima Africa. Crescant, an ne uitium id terræ (neque enim aliud intelligi potest) ea protinus globetur magnitudine, qua futurum est: & uiuantne, an non, haud facile arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est iis cum ligno. Lartio Licinio Prætorio uiro iura reddenti in Hispania Carthagine, paucis his annis icimus accidisse, mordenti tuber, ut depræhensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit, terræ naturam in se globari: quod certum est ex iis quæ nascuntur, & feri non possint.

De misy, & tuberibus: de fungis pezicis, laserpitio & magydari, & rubia, & radícula.

C A P. I I I.

Simile est & quod in Cyrenaica prouincia uocant misy, præcipuum suauitate odoris sac saporis, sed carnosius: & quod in Thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maxime è tonitribus: nec ultra annum durare: tenerrima autem uerno esse. Quibusdam locis accepta riguis feruntur: sicut Mitylenis negant nasci, nisi exundatione fluminum inuecto semine ab Tiaris. Est autem is locus, in quo plurima nascuntur. Asia nobilissima circa Lampſacum & Alopeconnesum, Græciæ uerò circa Elin. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezicæ, qui sine radice aut pediculo nascuntur. Ab his proximum dicitur autoritate clarissimum laserpitium, quod Græci silphion uocant, in Cyrenaica prouincia repertum: cuius succum uocant laser, magnificum in usu medicamentisque, & ad pondus argentei denarii pensum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur: quoniam publicani, qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis nostra repertus memoria, Neroni principi missus est. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc depræhenditur signo: oue, cum comederit, dormiente protinus, capra sternuente. Diuque iam non aliud ad nos inuehitur laser, quàm quod in Perside aut Media & Armenia nascitur largè, sed multo infra Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi, aut sagapeno, aut faba fracta. quo minus omittendum uidetur, C. Valerio, M. Herennio Coss. Cyrenis aduecta Romam publicè laserpitii pondo xxx. Cæsarem uerò Dictatorem initio belli ciuilem, inter aurum argentumque protulisse ex arario laserpitii pondo cx i. Id apud authores Græciæ euidentissimos inuenimus natum imbre piceo repente madefacta tellure, circa Hesperidum hortos Syrtinque maiorem, septem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum est urbis nostræ anno cxxliii. Vim autem illam per quatuor millia stadiū Africa ualuisse. In ea laserpitium gigni solitum, rem feram ac cõtumacem: & si coleretur, in deserta fugientem: radice multa crassaque, caule ferulaceo, haud simili crassitudine. Huius folia maspetum uocabant, apio maxime similia. Semen erat foliaceum, folium ipsum uere deciduum. Vesci pecora solita, primoque purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum iucunda. Post folia amissa, caule ipso & homines uescebantur decocto, asso, elixoque: eorum quoque corpora xl. primis diebus purgante à uitii omnibus. Succus duobus modis capiebatur, è radice atque caule. Et hæc duo erant nomina, rhizias, atque caulias, uiliior ille ac putrescens. Radice cortex niger & ad mercis adulteria. Succum ipsum in uasa coniectum, admisto fure, subinde concutiendo ad maturitatem perducebant: ni ita fecissent, putrescentem. Argumentum erat maturitatis, color, siccitasque sudore finito. Alii tradunt laserpitii radicem fuisse maiorem cubitali, tuberque in ea super terram. Hoc inciso, profluere solitum succum, ceu lactis, supernato caule, quem magydari uocarunt. Folia aurei coloris pro
femine

femine fuisse, cadentia à Canis ortu, Austro flante. Ex his laserpitium nasci solitum, annuo spatio & radice & caule consummantibus sese. Hoc & circumfodi solitum prodidere. Nec purgari pecora, sed ægra sanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Persico silphio prior opinio congruit. Alterum genus est quod magydaris uocatur, tenerius & minus uehemens, sine succo: quod circa Syriam nascitur, non proueniens in Cyrenai-
ca regione. Gignitur & in Parnasso monte copiosius, quibusdam laserpitium uocantibus: per quæ omnia adulteratur rei saluberrimæ utilissimaque auctoritas. Probatu synchroni
prima, in colore modicè ruffo, & cum frangitur, candido intus, mox translucente: gutta
aqua saluæque liquefcit. Vfus in multis medicaminibus. Sunt etiamnum duo genera, non
10 nisi sordido nota uulgo, cum quæstu multum polleant. In primis rubia, tingendis lanis & coriis necessaria. Laudatissima Italica, & maximè suburbana: & omnes penè provinciæ
scatent ea. Sponte prouenit, seriturque similitudine eruiliæ. Verum spinosus ei caulis: geniculus hic est, quinis circa articulos in orbe foliis. Semen eius rubrum est. Suos in medicina
usus habear, suo dicemus loco. At quæ uocatur radícula, lauandis demum lanis
succum habet: mirum, quantum conferens candori mollitiæque. Nascitur satiuæ ubique,
sed sponte præcipua in Asia Syriæque, saxosis & asperis locis. Trans Euphratem tamen
laudatissima, caule ferulaceo tenui, & ipso cibus indigenarum expetito, & tingenti quic-
quid sit, cum quo decoquatur, folio oleæ, Struthion Græci uocant, floret ætate, grata
aspectu: uerum sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum, radix magna,
20 quæ conciditur ad quem diuini est usum.

De hortorum cura, & digestio terræ nascentium, præter fruges & fructes.

C A P. I I I I.

AB his supereft reuerti ad hortorum curam, & suapte natura memorandum, & quoniam
antiquitas nihil prius mirata est, quàm Hesperidum hortos, ac regum Adonis
& Alcinoi, itemque pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ rex Cyrus fecit, de quorum
opere alio uolumine dicemus. Romani quidem reges ipsi coluere. Quippe etiam
Superbus Tarquinius nuntium illum sæuum atque sanguinarium filio remisit ex orto.
In XII. tabulis legum nostrarum nusquam nominatur uilla, semper in significatione ea
hortus: in hori uerò hæredium. Quam rem comitata est & religio quædam: hortosque &
30 fores tantum contra inuidentium effascinationes dicari uidemus. In remedio satyrica
signa, quanquàm hortos tutelæ Veneris assignante Plauto. Iam quidem hortorum nomi-
ne in ipsa urbe delicias, agros, uillasque possident. Primus hoc instituit Athenis Epicurus
osii magister. Vtique ad eum, moris non fuerat in oppidis habitari rura. Romæ quidem
per se hortus ager pauperis erat. Ex orto plebei macellum, quanto innocentiore uictu!
Mergi enim, credo, in profunda satius est, & ostrearum genera naufragio exquiri, aues
ultra Phasidem amnem peti, & fabuloso quidem terrore tutas, imò sic pretiosiores, alias
in Numidiam atque Aethiopiæ sepulchra: aut pugnare cum feris, mandique capientem
quod mandat alius. At hercule quàm uilia hæc, quàm parata uoluptati satietati que, nisi
eadem quæ ubique indignatio occurreret! Ferendum sanè fuerit exquisita nasci poma,
40 alia sapore, alia magnitudine, alia monstro, pauperibus interdicta: in ueterari uina, saccis-
que castrari: nec cuiquàm aded longam esse uitam, ut non ante se genita potet: è frugi-
bus quoque quoddam alimentum sibi excogitasse luxuriam, ac medullam tantum earum,
superque pistrinarum operibus & cælaturis uiuere, alio pane proceru, alio uulgi, tot gene-
ribus usque ad infimam plebem descendente annona. Etiamne in herbis discrimen inuen-
tum est, opesque differentiam fecere in cibo, etiam uno asse uenali? In his quoque aliqua
sibi nasci tribus negant, caule in tantum saginato, ut pauperis mensa non capiat. Syluestres
fecerat natura corrudas, ut quisque demeteret passim. Ecce atiles spectantur aspara-
ragi. Et Rauenna ternos libris rependit. Heu prodigia uentris. Mirum esset non licere pe-
cori carduis uesci: non licet plebei. Aquæ quoque separantur: & ipsa naturæ elementa ui-
50 pecuniæ discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasque montium in uoluptatem
gula uertunt. Seruatur algor æstibus, excogitaturque ut alienis mensibus nix algeat. Deco-

quunt alii aquas: mox & illas hyemant. Nihil itaque homini sic, quomodo rerum naturæ placet. Etiāne herba aliqua diuitiis tantum nascitur? Nemo Sacros Auenti nōsque montes, & irata plebis secessus circumspexerit. Mors enim certè aquabit, quos pecunia separauerit. Itaq; hercule nullum macelli uectigal maius fuit Romæ, clamore plebis inculantis apud omnes principes, donec remissum est portorium mercis huius: compertūque non aliter quæstuosius censum haberi aut tutias, ac minore fortunæ iure, cum credatur pensio ea pauperum. Is in solo sponsor est, & sub dio reditus, superficiēsq; cælo quocunque gaudens. Hortorū Cato prædicat caules. Hinc primum agricolæ æstimabantur præfici, & sic statim faciebant iudicium, nequam esse in domo matrem familiās (etenim hæc cura foeminæ dicebatur) ubi indiligens esset hortus. Quippe è carnario aut macello uiuendum esse. Nec caules, ut nunc, maximè probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari desideria etiam in exprobratione erant. Horti maximè placebant, quia non egerent igni, parcerentque ligno, expedita res & parata semper: unde & acetaria appellantur, facilia concoqui, nec oneratura sensum cibo, & quæ minimè accenderent desiderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinet, fatetur domi versuram fieri solitam. atq; non Indicum piper quæsitum, quæq; trans maria petimus. Iam in fenestris suis plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebant, antequam præfigi prospectus omnis coëgit multitudinis innumera sæua latrocinatio. Quam ob rem sit aliquis & his honos, nèue autoritatem rebus utilitas adimat, cum præsertim etiam cognomina procerum inde nata uideamus: Lactucinosq; in Valeria familia non puduisse appellari: & contingat aliqua gratia operæ curæque nostræ, Virgilio quoq; confesso, quàm sit difficile uerborum honorem tam paruis perhibere. Hortos uillæ iungendos non est dubium, riguosque maximè habendos, si contingat tprofliuo amne: si minus, è puteo pertica, organisue neumaticis, uel tollenonum haustu rigandos. Solum proficindendum à Fauonio: in autumnum præparandum est post xiiii. dies, iterandumque ante brumam. Octo iugerum operis palari iustum est, simum tres pedes altè cum terra misceri, areis distingui, easque resupinis puluinorum toris, ambiri singulas tramitum sulcis, quæ detur accessus homini, scatebrisq; decursus. In hortis nascentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroque, alia semine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnosis. Aliorum fructus in terra est, aliorum & extra, aliorum non nisi extra. Quædam iacent crescuntque, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem pendent, quanquam grauiora multo etiam iis quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate transfit in lignum. Terra conduntur raphani, napique, & rapa, atq; alio modo inulæ, sifer, pastinacæ. Quædam uocabimus ferulacea, ut anethum, maluas. Nanque tradunt authores, in Arabia maluas septimo mense arborescere, baculorum usum præbere extemplo. Sed & arbor est malua in Mauritania Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidum horti fuisse produntur c. c. pass. ab Oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt. Ipsa altitudinis pedum xx. crassitudinis quam circumplecti nemo possit. In simili genere habebitur & cannabis. Nec non & carnosæ aliqua appellabimus, ut spongas in humore pratorum enascentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumque natura diximus, & alio genere tuborum paulò antè.

Natura & genera, & historia nascentium in hortis rerum.

C A P.

V.

Cartilaginei generis, extræque terram est cucumis, mira uoluptate Tiberio principi cexpetitus. Nullo quippe non die contigit ei, pensiles eorum hortos promouentibus in Solem rotis olitoribus: rursusque hybernis diebus intra specularium munimenta reuocantibus. Quin & lacte mulso semine eorum biduo macerato, apud antiquos Græciæ authores scriptum est feri oportere, ut dulciores fiant. Crescunt qua coguntur forma. In Italia uirides, & quàm minimi: in prouinciis quàm maximi, & citrini, aut nigri. Placent copiosissimi Africa, grandissimi Mæsiæ: cum magnitudine excessere, pepones uocantur.

cantur. Viuunt hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt in cibis, non insalubres tamen plurimum. Natura oleum odere mirè: nec minus aquas diligunt. Defecti quoque, ad eas modicè distantes adrepunt: contrà oleum refugiunt: aut si quid obster, uel si pendeant, curuantur: idque uel una nocte deprahenditur, si uas cum aqua subiciatur à quatuor digitorum intervallo descenditibus ante posterum diem: si oleum eodem modo sit, in hamos curuatis. Idem in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt. Ecce cum maximè noua forma eorum in Campania prouenit, mali cotonei effigie. Fortè primò natum ita audio unum: mōx semine ex illo genus factum, melopeponas uocant. Non pendunt hi, sed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram colorémque, & odorem, quòd maturitatem adepti, quanquam non pendentes, statim à pediculo recedunt. Columella suum tradit commentū, ut toto anno contingant. Fruticem rubi quā uastissimum in apricum locum transferre, & recidere, duū digitorum relicta surpe, circa uernum æquinoctium: ita in medulla rubi semine cucumeris insito, terra minuta fimòque circumaggeratas resistere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere: Laconicum, Scytalicum, Bæoticum. Ex his tantum Laconicum aqua gaudere. Sunt qui herba, quæ uocatur culix nomine, trita, semen eorum maceratum seri iubeant, ut sine semine nascantur. Similis & cucurbitis natura, duntaxat in nascendo. Aequè hyemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ambo semine in terra sesquipedali fossura, inter æquinoctium uernum & solstitium: Parilibus tamen aptissimè. Aliqui malunt ex Calend. Martii cucurbitas, & Nonis cucumeres, & per Quinquatrus serere, simili modo reptantibus flagellis, scandentes parietum aspera in tectum usque, natura sublimitatis audita. Vires sine adminiculo standi non sunt, uelocitas pernix, leui umbra cameras ac pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: Camerarium, & plebeium, quod humi repit. In priore mirè tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo fastigiatur, uaginis maximè uirilibus, coniecta in eas postquàm defloruit. Crescit qua cogitur forma, plerunque & draconis intorti figura. Libertate uerò pensili concessa, iam uisa est nouem pedum longitudinis. Particulatim cucumis floret, sibiipse superflorescens, & sicciore locos patitur, candida lanugine obductus, magis que, cum crescit. Cucurbitarum numerosior usus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo totum natura diuersa. Nuper in balnearum usum uenere urceorū uiscæ, iam pridem uerò etiam cadorum ad uina condenda. Cortex uiridi tener. Deraditur nihilominus in cibis. Cibis saluberrac lenis pluribus modis existimatur, qui perfici humano uentre non queant, sed non intumescant. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, sed non comparandas suprà dictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas breuioreque. Siccantur in umbra, & cum libeat serere, in aqua macerantur. Cibis, quò longiores tenuioreque, eò gratiores. Et ob id salubriores, quæ pendendo creuere: minimumque feminis tales habent, duritia eius in cibis gratiam terminante. Eas quæ femini seruantur, ante hyemem præcidi non est mos. Postea fumo siccantur, condendis hortensiorum seminibus rusticæ supellestili. Inuenta est ratio, qua cibis quoque seruarentur: eodemque modo cucumis, usque ad alios pendè prouentus: & id quidem in muria fit. Sed & scrobe, opaco in loco hiarena substrato, sœnòque sicco opertos, ac deinde terra, uirides seruari tradunt. Sunt & sylvestres in utroque genere, & omnibus ferè hortensiiis. Sed & his medica tantum natura est. Quam ob rem differentur in sua uolumina. Reliqua cartilaginum natura: terra occultantur omnia. In quibus de rapis abundè dixisse poteramus uideri, nisi medici masculini sexus facerent in his rotunda: latiora uerò concaua & foemini, præstantiora suauitate, & ad condiendum faciliora: quæ sæpius sata transeunt in marem. Idem naporum quinque genera fecere: Corinthium, Cleonæum, Liothasium, Bæoticum, & quod per se uiride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adolescit Corinthium, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus supernè tendit, non, ut cætera, in terram. Liothasium quidam Thracium appellant, frigorum patientissimum. Ab eo Bæoticum dulce est, rotunditate etiam breui notabile, neque ut Cleonæum prælongum. In totum quidem, quo-

† Ivet. cod. Paulaliter, eodè tamen seruatosenas: Cibo salubres ac lenes pluribus modis existimantur.

rum tenuiora folia, ipsi quoque dulciores: quorum scabra & angulosa & horrida, amari-
 ores. Est præterea genus sylvestre, cuius folia sunt erucae similia. Palma Romæ Ami-
 terninis datur, inde Nursinis, tertia nostratibus. Cætera de satu eorum in rapis dicta sunt.
 Cortice & cartilagine constant raphani: multisque eorum cortex crassior etiam, quam
 quibusdam arborum. Amaritudo plurima illi est, & pro crassitudine corticis. Cætera
 quoque aliquando lignosa. Et uis mira colligendi spiritum, laxandique rictum. Ob id
 cibis illiberalis, utique si proxime olus mandatur: si uerò cum oliuis drupis, rarior ru-
 ctus fit, minusque foetidus. Aegypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod è se-
 mine eius faciunt. Hoc maxime cupiunt serere, si liceat: quoniam & quæstus plus quam
 à frumento, & minus tributi est, nullumque copiosius oleum. Genera raphani Græci
 fecere tria foliorum differentia, crispæ, atque læuis, & tertium sylvestre. Atque huic læ-
 uia quidem, sed breuiora ac rotunda, copiosaque atque fruticosa: sapor autem asper, &
 medicamenti instar ad elicienda aluos. Et in prioribus tamen differentia seminis est,
 quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc uitia non cadunt, nisi in
 crispæ folia. Nostri alia fecere genera: Algidense à loco, longum atque translucentum.
 Alterum rapi figura, quod uocant Syriacum, suauissimum ferè ac tenerrimum, hye-
 misque patiens. Præcipuum tamen est, quod è Syria non pridem aduectum apparet,
 quoniam apud authores non reperitur: id autem tota hyeme durat. Etiamnum unum
 sylvestre Græci agrion uocant, Pontici armon, alii leucen, nostri armoraciam, fron-
 de copiosius quam corpore. In omnibus autem probandis maxime spectantur caules.
 Immitium enim rotundiores crassioresque, ac longis canalibus. Folia ipsa tristiora, & an-
 gulis horrida. Seri uult raphanus terra soluta, humida. Fimum odit, palea contentus.
 Frigore adeò gaudet, ut in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Scri-
 tur post Idus Febr. ut uernus sit: iterumque circa Vulcanalia, quæ satio melior. Multi &
 Martio & Aprili serunt & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia cir-
 cumobruere, ipsos uerò accumulare. Nam qui extra terram emerit, durus fit atque fun-
 gus. Aristomachus derrahi folia per hyemem iubet, & ne lacunæ stagnent accumula-
 re: ita in æstatem grandescere. Quidam prodidere, si palo adacto cauerna palea inster-
 natur: sex digitorum altitudine, & deinde in semen simumque & terra congeratur, ad
 magnitudinem scrobis crescere. Præcipue tamen falsis aluntur. Itaque etiam talibus
 aquis irrigantur, & in Aegypto nitro sparguntur, ubi sunt suauitate præcipui. In totum
 quoque salugine amaritudo eorum eximitur, fiuntque coctis similes. Nanque & cocti
 dulcescunt, & in naporum uicem transeunt. Crudos medici suadent ad colligenda acria
 uiscerum dandos cum sale ieiunis esse, atque ita uomitionibus præparant meatum. Tra-
 dunt & præcordiis necessarium hunc succum: quando phthisin cordi intus inhaerentem,
 non alio potuisse depelli compertum sit in Aegypto, regibus corpora mortuorum ad scu-
 tandos morbos infecantibus. Atque ut est Græca uanitas, fertur in templo Apollinis Del-
 phis adeò cæteris cibis prælatus raphanus, ut ex auro dicaretur, beta ex argento, rap-
 um è plumbo. Scires non ibi genitum Manium Curium Imperatorem, quem Samni-
 tium legatis aurum repudiatio afferentibus, rapum torrentem in foco inuentum Anna-
 les nostri prodidere. Scripsit & Moschion Græcus unum de raphano uolumen. Utilis-
 simi in cibis hyberno tempore existimantur: iidemque dentibus semper inimici, quoniam
 atterant. Eboræ certe poliunt. Odium his cum uite maximè, refugitque iuxta fatos. Ligno-
 siora sunt reliqua, in cartilaginū genere à nobis posita. Mirumque, omnibus uehementiam
 saporis inesse. Ex iis pastinacæ unum genus agreste sponte provenit: staphylinos Græcè
 dicitur. Alterum feritur radice uel semine, primo uere uel autumno, ut Hygino placet Fe-
 bruario, Augusto, Septembri, Octobri, solo quam altissimè refosso. Annicula utilis esse in-
 cipit, bima utilior, gravior autumno, patinisque maxime. & sic quoque uirus illi intraçabile est.
 Hibiscum à pastinacæ gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ utile. Est & quar-
 tum genus in eadem similitudine pastinacæ, quæ nostri Gallicam uocant. Græci uerò dau-
 con: cuius genera etiam quatuor fecere. Inter medica dicendum siser: & ipsum Tiberius
 princeps

† deinde se-
 men simumque
 & terra con-
 gregatur.

princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, ubi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Inest longitudine neruus, qui decoctis extrahitur amaritudinis tamen magna parte relicta: quæ multo in cibis temperata, etiam in gratiam uertitur. Neruus idem & paltinacæ maiori, duntaxat anniculæ. Siferis satus mensibus Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Breuior his est, sed torosior amariórque, inula, per se stomacho inimicissima: eadem dulcibus mistis saluberrima. Pluribus modis austeritate uicta gratiam inuenit. Nanque & in pollinem tunditur arida, liquidóque dulci temperatur: & decocta posca, aut asseruata, uel macerata pluribus modis, & tunc mista defruto, aut subacta melle, uisusue passis, aut pinguibus carioris. Alio rursus modo cotoneis malis, uel sorbis, aut prunis, aliquando pipere aut thymo uariata, defectus præcipuè stomachi excitat, illustrata maximè Iulæ Augustæ quotidiano cibo. Superuacuum eius semen, quoniam oculis ex radice excisis, ut harundo seritur. Et hæc autem seritur, & sifer, & paltinacæ utroque tempore, uere & autumno magnis feminum interuallis, nullæ uero minus quàm ternorum pedum, quoniam spatiosè fruticat. Sifer autem transferre melius. Proxima his est bulborum natura, quos Cato in primis serendos præcepit, celebrans Megaricos. Verùm nobilissima est scilla, quanquàm medicamini nata, acetóque exacuendo. Nec ulli amplitudo maior, sicut nec uis asperior. Duo genera medica: masculus albis foliis, femina nigris. Et tertium genus est cibis gratum: Epimenidium uocatur, angustius folio, ac minus alpero. 10 Seminis plurimum omnibus. Celerius tamen proueniunt satæ bulbis circa latera natis. Et ut crescant, folia quæ sunt his ampla, deflexa circa obruuntur. Ita succum omnem in se trahunt capita. Sponte nascuntur copiosissimè in Balearibus Ebusóque insulis, ac per Hispanias. Vnum de iis uolumen condidit Pythagoras philosophus, colligens medicas uires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborum genera differunt colore, magnitudine, suauitate. Quippe cum quidam crudi mandantur, ut in Cherroneso Taurica. Post hos in Africa nati maximè laudantur, mox Apuli. Genera Græci hæc fecere. Bulbinnen, setanion, pythion, acrocorion, ægilopa, sisyrrinchion. In hoc mirum, imas eius radices crescere hyeme: uerno autem, cùm apparuerit uiola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pinguescere. Est inter genera & quod in Aegypto aron uocant, scillæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto duùm cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante uer, aut deteriores illi co fiunt. Signum maturitatis, folia inarescentia ab imo. Vetustiores improbant: item paruos & longos. Contrà rubicundis rotundioribúque laus, & grandissimis. Amaritudo plerisque in uertice est. Media eorum dulcia. Bulbos non nasci, nisi ex femine, priores tradiderunt. Sed & Prænестinis campis sponte nascuntur, ac sine modo etiam in Rhemorum aruis.

De bortenſium herbarum radicibus, folijs, floribus, coloribus.

C A P. V I.

40 Hortensis omnibus ferè singulæ radices, ut raphano, betæ, apio, maluæ. Amplissima autem lapathio, ut quæ descendat ad tria cubita. Syluestri minores, tumidæ. Effossa quoque diu uiuit. Quibusdam tamen capillatæ, ut apio, maluæ. Quibusdam surculosæ, ut ocimo. Aliis carnosæ, ut betæ, aut magis etiamnum croco. Aliquibus ex cortice & carne constant, ut raphano, rapis. Quorundam geniculatæ sunt, ut graminis. Quæ rectam non habent radicem, statim plurimis nascuntur capillamentis, ut atriplex, & blitum. Scilla autem, & bulbi, & cæpe, & allium, non nisi in rectum radicantur. Sponte nascentium quædam numerosiora sunt radice, quàm folio, aspalax, perdicium, crocum. Florent cum fraxino serpyllum, abrotanum, napi, raphani, menta, ruta, & cætera quidem cum cæpere, deflorescunt. Ocimum autem particulatim & ab imo incipit: qua de causa diutissime floret. Hoc & in heliotropio herba euenit. Flos aliis candidus, aliis luteus, aliis 50 purpureus. Folia cadunt à cacuminibus, origano, inulæ, & aliquando rutæ iniuria læsæ. Maximè concaua sunt cæpe, gethyo. Allium cæpæque inter Deos in iureiurando habet

Aegyptus. Cæpæ genera apud Græcos, Sardia, Samothracia, alsidena, setania, schista, Ascalonia, ab oppido Iudææ nominata. Omnibus etiam odor lacrymosus, & præcipue Ciprii, minime Gnidiis. Omnibus corpus + totum pinguitudinis earum cartilagine. E cunctis setania minima, excepta Tusculana, sed dulcis. Schista autem & Ascalonia con diuntur. Schistam hyeme cum coma sua relinquunt, uere folia detrahunt, & alia subna-
Tritum cuntur iisdem diuisuris: unde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoque generibus detra-
hi iubent, ut in capita crescant potius, quàm in semina. Ascaloniarum propria natura. Et-
enim uelut steriles sunt ab radice, & ob id semine feri illas, non deponi, iussere Græci.
Præterea serius circa uer, cum germinant, transferri: ita crassescere, & tunc propterea
præteriti temporis pensatione. Festinandum autem in his est, quoniam maturæ celeriter
putrescunt. Si deponantur, & caulem emittunt & semen, ipsæque euanescent. Est & co-
lorum differentia. Samo enim & Sardibus candidissimæ proueniunt. Sunt in honore &
Creticæ, de quibus dubitant, an eadem sint, quæ Ascaloniæ: quoniam satis capita crasse-
cunt: depositis, caules & semina. Distant sapore tantum dulci. Apud nos duo prima gene-
ra: Vnum condimentariæ, quam illi gethyon, nostri pallacanam uocant. Seritur men-
sibus Martio, Aprili, Maio. Alterum capitæ, quæ ab æquinoctio autumnii, uel à Fano-
nio. Genera eius austeritatis ordine, Africana, Gallia, Tusculana, Amitermina. Optima au-
tem, quæ rotundissima. Item rufa acrior, quàm candida: sicca, quàm uiridis: & cruda,
quàm coctis: sicca, quàm condita. Seritur Amitermina frigidis & humidis locis, & sola alii
modo capite, reliquæ semine. Proximæque æstate nullum semen emittunt, sed caput tan-
tum, quod inarescit. Sequenti autem anno permutata ratione semen gignitur, caput ip-
sum corrumpitur. Ergo omnibus annis separatim semen cæpæ causa seritur, separatim
cæpe seminis. Seruantur autem optimè in paleis. Gethyum penè sine capite est, cerui-
cis tantum longæ, & ideo totum in fronde: sapiusque ressecatur, ut porrum. Ideo & il-
lud serunt, non deponunt. Cæterò cæpas ter folio solo feri iubent, extirpatis radici-
bus herbarum in iugera denas libras. Intermisceri satureiam, quoniam melius proue-
niat. Runcari præterea, & sarriri, si non sapius, quater. Ascaloniam mense Februario se-
runt nostri. Semen cæparum nigrescere incipiens, antequam marcescat, metunt. Et de
porro in hac cognatione dici conueniat, præsertim cum sectiuo nuper auctoritatem
dederit princeps Nero, uocis gratia, ex oleo statis mensum omnium diebus, nihilque
aliud, ac ne pane quidem uescendo. Seritur semine ab æquinoctio autumnii: si secti-
uum facere libuit, densius. In eadem area secatur, donec deficiat, stercoreaturque sem-
per: nutritur in capita, antequàm secetur. Cum increuit in aliam aream transfertur,
summis foliis leuiter recisis ante medullam, & capitibus retractis, tunicisue extremis.
Antiqui silice uel regula subiecta capita dilatabant. Hoc item in bulbis. Nunc sarculo
leuiter conuelluntur radices, ut delumbatæ alant, neque distrahant. Insigne, quòd cum
fimo latèque solo gaudeat, rigua odit, & tamen proprietate quadam soli constant. Lau-
datissimus in Aegypto, mox Orchidæ atque Ariciæ. Sectiui duo genera: Herbaceum folio
in cisis eius euidentibus, quo utuntur medicamentarii. Alterum genus suauioris folii,
rotundiorisque, incisuris leuioribus. Fama est, Melam equestris ordinis reum ex procu-
ratione à Tiberio principe accersitum, in summa desperatione succo porri ad trium de-
narium argenteorum pondus hausto, confestim expirasse sine cruciatu. Ampliorem
modum negant noxium esse. Allium ad multa ruris præcipue medicamenta prodesse
creditur. Tenuissimis & quæ separantur, in uniuersum uelatur membranis: mox pluribus
coagmentatur nucleis, & his separatim uestitis. Asperi saporis: quo plures nuclei fuere,
hoc est asperius. Tadium huic quoque halitu, ut capis, nullum tamen coctis. Generum
differentia in tempore. Præcox maturescit sexaginta diebus. Tum in magnitudine. Vl-
picum quoque in hoc genere Græci appellauere allium Cyprium, alii antisco rodon,
præcipue Africæ celebratum inter pulmentaria ruris, grandius allio. Tritum in oleo &
acero, mirum quantum increscat spuma. Quidam ulpicum & allium in plano feri ue-
rant, castellatimque grumulis imponi, distantibus inter se pedes ternos. Inter grana digiti
50 interesse

interesse debent, simulatque tria folia eruperint, farriri. Grandescunt, quò sæpius farruntur. Maturescentium caules depressi in terram obruuntur: ita cauetur ne in frondem luxurient. In frigidis utilius uere feri, quàm autumnò. Cæterum ut odore careant, omnia hæc iubentur feri cùm luna sub terra sit, colligi, cùm in coitu. Sine his Menander è Græcis author est, allium edentibus, si radicem betæ in pruna tostam superederint, odorem extingui. Sunt qui & allium & ulpicum inter Compitalia ac Saturnalia feri aptissimè putent. Allium & semine provenit, sed tardè. Primo enim anno porri crassitudine caput efficitur: sequenti diuiditur, tertio consummatur: pulchriusque tale existimant quidam. In semen exire non debet, sed intorqueri caulis lationis gratia, uti caput ualidius fiat. Quod si diutius allium capamque inueterari libeat, aqua salsa tepida capita intingenda sunt. Ita diuturniora fient, melioraque usui, sed in satù sterilia. Alii contenti sunt primò super prunas suspendisse, abundèque ita profici arbitrantur ne germinet. Quod facere allium capamque extra terram quoque certum est, & cauliculo acto euanescere. Aliqui & allium palea optimè seruari putant. Allium est & in aruis sponte nascens, alium hoc uocant: quod aduersus improbitatem alitum depascuntur semina coctum, ne renasci possit, abiicitur: statimque quæ deuorauere aues, stupentes manu capiuntur, & si paulum commorauere, sopitæ. Est & sylvestre, quod ursinum uocant, odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

Quoto die quæque herbe nascuntur: seminum natura: quomodo quæque serantur, & quorum singula genera sint, & quorum plura.

CAPVT VII.

IN horto satorum celerrimè nascuntur ocimum, blitum, naps, eruca: tertio enim die erumpunt: anethum quarto, lactuca quinto, raphanus sexto, cucumis & cucurbita septimo, prior cucumis: nasturtium ac sinapi quinto, beta æstate sexto, hyeme decimo, atriplex octauo, cæpe x i x, aut x x: gethyum x. aut x i i. Contumacius coriandrum. Cuni- la quidem & origanum post x x x. diem. Omnium autem difficillimè apium: quadragesimo enim die cùm celerrimè, quinquagesimo maiore ex parte emergit. Aliquid & seminum ætas confert, quoniam recentiora maturius gignuntur, in porro, gethyo, cucumere, cucurbita: ex uetere autem celerius proueniunt apium, beta, cardamum, cunila, origanum, coriandrum. Mirum in betæ semine: non enim totum eodem anno gignit, sed aliquid sequente, aliquid tertio. Itaque ex copia seminis, modicè nascitur. Quædam anno tantum suo pariunt, quædam sæpius, sicut apium, porrum, gethyum. Hæc enim semel sata pluribus annis restibili fertilitate proueniunt. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea & lata, ut atriplici. Quibusdam angusta & canaliculata, ut cumino. Differunt & colore, nigro candidoque: item duritie. Surculacea in folliculo sunt raphano, sinapi, rapo. Nudum semen apii, coriandri, anethi, fœniculi, cumini. Cortice obducta bliti, betæ, atriplicis, ocimi. At lactucis in lanugine. Nihil ocimo fœcundius: cum maledictis ac probris serendum præcipiunt, ut lætius proueniat: sato pavitur terra. Et cuminum qui serunt, precantur ne exeat. Quæ in cortice sunt, difficillimè inarescunt, maximèque ocimum & gith. siccantur omnia, ac sunt fœcunda. Vtique meliora nascuntur acervatim sato semine, quàm sparso. Ita certè porrum & allium serunt in laciniis colligatum. Apium etiam paxillo cauerna facta, ac fimo ingesto. Nascuntur autem omnia aut semine, aut auulsione. Quædam semine & furculo, ut ruta, origanum, ocimum: præcidunt enim & hoc cùm peruénit ad palmum altitudinis. Quædam & radice & semine, ut cæpa, allium, bulbi, & si quorum radicem anniferorum relinquunt. Eorum uerò quæ à radice nascuntur, radix diuturna & fruticosa est, ut bulbi, gethyi, scilla. Fruticant alia & non capite, ut apium & beta. Caule reciso ferè quidem omnia regerminant, exceptis quæ non scabrum caulem habent: & in usum uerò ocimum, raphanus, lactuca. Hanc etiam suauiore putant à regerminatione. Raphanus utique iucundior detractis foliis antequàm decauscescat. Hoc & in rapis. Nam & eadem direptis foliis cooperta terra crescunt, durantque in æstate. Singula genera sunt ocimo, lapatho, blito, nasturtio, erucæ, atriplici, coriandro, anetho. Hæc enim ubique eadem sunt, neque aliud alio melius usquam.

Rutam furtiuam tantum prouenire fertilius putant, sicut apes furtiuas pessimè. Nascuntur etiam non lata, mentaltrum, nepeta, intubum, pulegium. Contrà plura genera sunt eorum quæ diximus dicemusque, & in primis apio.

*Natura & genera, & historiæ ad condimenta in hortis satarum
rerum XXXVI. CAP. VIII.*

ID enim quod sponte in humidis nascitur, eleoselinum uocatur, uno folio, nec hirsutum. Rursus in siccis hipposelinum, pluribus foliis, simile eleoselino. Tertium est oreoselinum, cicuta foliis, radice tenui, semine anethi, minuiore tantum. Et satiui autem differentia in folio, denso, crispo, aut rariore & leuiore. Item caule tenuiore aut crassiore, & caulibus aliorum candidus est, aliorum purpureus, aliorum uarius. Lactuca Græci tria fecerunt genera: unum lati caulis, adeo ut hostiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo maius herbaceo & angustissimum, ut alibi consumpto incremento. Alterum rotundi caulibus: tertium sessile, quod Laconicon uocant. Alii colore & tempore satum genera discreuere. Esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario seratur: albas, quarum Martio rubentes, quarum Aprili. Et omnium earum plantas post binos menses differri. Diligentiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, Cappadocas, Græcas. Longioris has folii, caulisque lati, præterea longi & angusti, intubi similis. Pessimum autem genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Est etiamnum alia distinctio atræ, quæ meconis uocatur, à copia lactis soporiferi, quanquam omnes somnum parere creduntur. Apud antiquos Italiæ hoc solum genus earum fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radices, Cæcilianam uocant. Rotundam uero ac minima radice, lati foliis, astylida: quidamque eunuchion, quoniam hæc maximè refragetur Veneri. Est quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo æstate gratæ stomacho fastidium auferunt, cibique appetentiam faciunt. Diuus certè Augustus lactuca conseruatus in ægritudine fertur, prudentia Musæ medici. Cum priores cauerent, religione nunc omni caret, in tantum recepta commendatione, ut seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Sanguinem quoque augere creduntur. Est etiamnum quæ uocatur caprina lactuca, de qua dicemus inter medicas. Et ecce cum maximè cœpit irreperere satiuis admodum probata, quæ Cilicia uocatur, folio Cappadocæ, nisi crispum latiusque esset. Nec ex eodem genere possunt dici neque ex alio intubi, hyemis impatientiores, uirisque præferentes, sed caule non minus grati. Seruntur uerno plantarum eorum: ultimo uere transferuntur. Est & erraticum intubum, quod in Aegypto cichorium uocant, de quo plura aliàs. Inuentum omnes thyrsos uel folia lactucarum prorogare urceis conditos, ac recentes in patinis coquere. Seruntur lactucæ anno toto latis & riguis stercoreisque, binis mensibus inter semen plantamque & maturitatem. Legitimum tamen, à bruma semen iacere, plantam Fauonio transferre: aut semen Fauonio, plantam æquinoctio uerno. Albæ maximè hyemem tolerant. Humore omnia hortensia gaudent, & stercore, præcipuè lactucæ, & magis intubi. Seri etiam radices illitas fimo interest, & repleti ablaqueata humo. Quidam & aliter amplitudinem augent, recisis cum ad semipedem excreuerint, fimoque suillo recenti illitis. Candorem uero putant contingere iis duntaxat quæ sint feminis albi, si harena de litore à primo incremento congeratur in medias, atque incrementa folia contra ipsas religuntur. Beta hortensiorum leuissima est. Eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, nigrum, & candidum, quod præferunt, parvisimi feminis: appellântque Siculum, candoris sanè discrimine præferentes & lactucæ. Nostri betæ genera faciunt, uernum & autumnale, à temporibus satiuis, quanquam & Iunio feritur. Transferuntur autem in planta hæc quoque, & oblini fimo radices suas, locumque similiter madidum amant. Vñus iis & cum lente ac faba, idemque qui oleris: & præcipuus, ut lenitas excitetur acrimonia sinapis. Medici nocentiorum, quam olus, esse iudicauere. Quamobrem appositas non nemini degustare etiam religio est, ut ualidis potius in cibo sint. Gemina iis natura, & oleris, & capite ipso exilitis bulbi. Species summa in latitudine. Ea contingit, ut in lactucis, cum cœperint colo-

rem trahere imposito leui pondere. Neque alii hortensiorum latitudo maior. In binos pedes aliquando se pandunt, multum & soli natura conferente. Hæ quidem in Circeiensi agro amplissima proueniunt. Sunt qui betas Punica malo florente optimè feri existiment, transferri autem, cum quinque foliorum esse coeperint. Mira differentia, si uera est, candidis solui aluos modicè, nigris inhiberi. Et cum brassica corrumpatur in dolio uini sapor, odore betæ foliis demerlis restitui. Olus caulèsq̃ue, quibus nunc principatus hortorum, apud Græcos in honore fuisse non reperio. Sed Cato brassicæ miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: unam extensis foliis, caule magno: alterâ crispo folio, quam apianam uocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram, 10 minimè probat. Brassica toto anno seritur, quoniam & toto secatur. Vtilissimè tamen ab æquinoctio autumnus. Transfertur, cum quinque foliorum est. Cymas à prima sectione præstat proximo uere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriorque cauliculus, Apicii luxuria, & per eum Druso Cæsari fastiditus, non sine castigatione Tiberii patris. Post cynam ex eadem brassica contingunt æstiuū autumnalèsq̃ue cauliculi, com hyberni, iterumque cymæ, nullo æquè genere multifero, donec sua fertilitate consumatur. Tertia circa solstitium, ex qua si humidior locus est, æstate, si siccior, autumnus plantatur. Humor fimsq̃ue si defuere, maior saporis gratia est: si abundauere, laxior fertilitas. Fimum asininum maximè conuenit. Est hæc quoque res inter opera ganæ, quapropter non pigebit uerbosius persequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine, 20 primum omnium si in repastinato seras: dein si terram fugientes cauliculos seces, à terræque proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliâ accumules, ita ne plus quam cacumen emineat. Tritianum hoc genus uocatur, bis computabili impendio tædiogue. Cætera genera complura sunt. Cumanum sessili folio, capite patulum, Aricinum altitudine non excelsius, folio numerosius, quam tenuius. Hoc utilissimum existimatur, quia sub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius, caule ab radice tenui, intra folia crassescit. Rariora hæc angustioraq̃ue, sed teneritas in doctè, si frigora non tolerat: quibus etiam aluntur Brutiani, prægrandes foliis, caule tennes, sapore acuti. Sabellico usque in admirationem crispa sunt folia, quorum crassitudo caulem ipsum extenuat: sed dulcissimi perhibentur ex omnibus. Nuper subiere lacurres ex conuallæ Aricina, 30 ubi quondam fuit lacus tursiq̃: quæ remanet: capite prægrandes, folio innumeri. Alii in orbem porrecti, alii in latitudinem torosi. Nec plus ullis capitibus post Tritianum, cui pedale aliquando conspicitur, & cyma nullis serior. Cuicunque autem generi pruinæ plurimum suauitatis conferunt: & nisi obliquo uulnere defendatur medulla, plurimum nocent. Semini destinati non secantur. Est etiam sua gratia nunquam plantæ habitum excellentibus: halmysidia uocant, quoniam nisi in maritimis non proueniunt, nauigatione quoque longinqua uiridibus adseruatis. Statim defecti ita ne humi attingant, in cados olei quam proximè siccatos, obturatósque conduntur omni spiritu excluso. Sunt qui plantam in transferendo alga subdita pediculo, nitróue trito, quod tribus digitis capiatur, celeriores ad maturitatem fieri putent. Sunt qui semen trifolii nitrúmque simul tritum aspergant foliis. Nitrum in coquendo etiam uiriditatem custodit: aut Apiciana coctura, oleo ac sale, prius quam coquantur, maceratis. Est inter herbas genus inferendi, præcisís germinibus caulis, & in medullam semine ex aliis addito. Hoc & in cucumere syluestri. Necnon olus quoque syluestre est trium foliorum, Diui Iulii carminibus præcipuè iocisque militarium celebratum. Alterius quippe uersibus exprobauere lapsana se uixisse apud Dyrachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autem id cyma syluestris. Omnium hortensiorum lautissima cura asparagis. De origine eorum in syluestribus curis abundè dictum, & quomodo eos iubet Cato in harundinetis feri. Est & aliud genus incultius asparago, mitius corruda, passim etiam montibus nascens, refertis superioris Germaniæ campis, non infaceto Tiberii Cæsaris dicto, herbam ibi quandam nasci simillimam asparago. Nam quod in 50 Neside Campaniæ insula sponte nascitur, longè optimum existimatur. Hortensium feritur

ritur spongiis. Est enim plurimæ radicis, altissimæque germinat. Viret thyrsos primum emicante: qui caulem educens, tempore ipso fastigiatus in toros striatur. Potest & semine feri. Nihil diligentius comprehendit Cato, nouissimumque libri est, ut appareat repentinam ac nouitiam uiro curam fuisse. Locum subigi iubet humidum & crassum. Semipedali undique intervallo feri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti: uidelicet semine tum tantum serebantur. Id fieri secundum æquinoctium uernum. Stercore satiari, crebrò purgari, cauere ne cum herbis euellatur asparagus. Primo anno stramento ab hyeme protegi. Vere aperiri, sarri, runcari. Tercio incendi uerno. Quò maturius incensus est, hoc melius prouenit. Itaque harundinetis maxime conuenit, quæ festinant incendi. Sarri iubet idem, non antequam asparagus natus fuerit, ne in sarriendo radices uexentur. Ex eo uelli asparagum ab radice. Nam si defringatur, stirpescere, & intermori. Velli, donec in semen eat. Id autem maturefcere ad uer, incendique: ac rursus, cum apparuerit asparagus, sarri ac stercorari. Ac post annos nouem, cum iam uetus sit, digeri subactò solo stercoratoque. Tum spongiis feri, singulorum pedum intervallo. Quin & ouillo fimo nominatim uti, quoniam aliud herbalceret. Nec quicquam postea tentatum utilius apparuit, nisi quod circa Idus Febr. defosso semine acruatis paruulis scrobibus serunt, plurimum maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus, spongas factas post æquinoctium autumnum disponunt pedibus interuallis, fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius his solum, quam Rauennatium hortorum. Indicauius & corrudam. Hunc enim intelligo syluestrem asparagum, quem Græci orminum aut myacanthon uocant, aliisue nominibus. Inuenio nasci & arietis cornibus rursus arque defossis. Poterant uideri dicta omnia quæ in pretio sunt, nisi restaret res maximi quæstus, non sine pudore dicenda. Certum est quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamque præcipuè, sestertia sena millia, ut parcius, reddere: quoniam portenta quoque terrarum in ganeam uertimus, etiam ea quæ refugunt quadrupedes conscire. Carduos ergo duobus modis serunt: autumnò planta, & semine ante Nonas Martias: plantæque ex eo disponuntur ante Idus Nouembris, aut in locis frigidis circa Faunium. Stercorantur etiam, si diis placet, lætiisque proueniunt: condunturque aceto, melle diluto, addita laseris radice, & cumini, ne quis dies sine carduo sit. Cætera in transcurso dici possunt. Ocimum Parilibus optimè feri serunt. Quidam & autumnò: iubentque, cum hyeme seratur, aceto semen perfundi. Eruca quoque & nasturtium, uel æstate uel hyeme facillimè nascuntur. Eruca præcipuè frigorum contemprix, diuersa est, quàm lactuca, naturæ, concitatrix Veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibus, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Nasturtium nomen accepit à narium tormento. Et inde uigoris significatio prouerbio id uocabulum usurpauit, ueluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Ruta quoque seritur Fauonio, & ab æquinoctio autumnum: odit hyemem & humorem ac fimum. Apricus gaudet & siccis, terra quàm maximè lateraria. Cinere uult nutriri. hic & semini miscetur, ut careat erucis. Autoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio mustum rutatum populo datum à Cornelio Cethego, in Consulatu collega Quintii Flaminini, comitiis peractis. Amicitia est ei & cum fico, in tantum, ut nusquam lætior proueniat, quàm sub hac arbore. Seritur & surculo, melius in perforatam fabam indito, quæ succo nutrit comprehendendo surculum. Seritur & à seipsa. Nanque incuruato cacumine alicuius rami, cum attigerit terram, statim radicatur. Eadem & ocimo natura, nisi quòd difficilius crescit. Sed durata runcatur non sine difficultate, prouenientibus hulceribus, ni munitis manibus id fiat, oleæque defensis. Conduntur autem & eius folia, seruanturque fasciculis. Ab æquinoctio uerno seritur apium, semine paululum in pila pulsato. Crispus sic putant fieri, aut si satum calcetur cylindro pedibusue. Proprium ei, quòd colorem mutat. Honos ipsi in Achaia, coronare uictores sacri certaminis Nemeæ. Eodem tempore seritur menta planta: uel si nondum germinat, sponsia. Minus hæc humido gaudet. Aestate uiret, hyeme flauescit.

Genus eius sylvestre, mentastrum est. Et hoc propagatur, ut uitis, uel si inuersi rami serantur. Mentæ nomen suauitas odoris apud Græcos mutauit, cum aliqui mintha uocaretur: unde ueteres nostri nomen declinauerunt. Grato menta mentas odore percurrit in rusticis dapibus. Semel sata, diutina ætate durat. Congruit pulegio, cuius natura in carnariis reflorescens sæpius dicta est. Hæc quoque seruantur simili genere, mentam dico pulegiumque & nepitam. Condimentorum tamen omnium fastidiis cuminum amicissimum. Nascitur in summa tellure uix hærens, & in sublime tendens. In putridis & calidis maximè locis, medio ferendum uere. Alterum eius genus sylvestre, quod rusticum uocant, alii Thebaicum: si tritum ex aqua poterit, in dolore stomachi prodest.

10 In Carpetania nostri orbis maximè laudatur: aliqui Aethiopico Africòque palma est. Quidam huic Aegyptium præferunt. Sed præcipuè olusastrum miræ naturæ est. Hippolelinum Græci uocant, alii smyrneum. E lacryma caulis sui nascitur. Seritur & radice. Succum eius qui colligunt, myrrhæ saporem habere dicunt. Authórque est Theophrastus, myrrha sata natum. Hipposelinum ueteres præceperant in locis incultis, lapidosis, iuxta maceriam seri: nunc & repastinatio seritur, & à Fauonio post æquinoctium autumni. Quippe cum capparibus quoque seratur siccis maximè, area in defossu cauata, ripisque undique circumstructis lapide: aliàs euagatur per agros, & cogit solum sterile scere. Floret æstate. Viret usque ad Vergiliarum occasum, sabulosis familiarissimum. Vicia eius, quòd trans maria nascitur, diximus inter peregrinos frutices. Peregrinum &

20 Careum, gentis sui nomine appellatum, culinis principale. In quacunque terra seri uult, ratione eadem, qua olusastrum. Laudatissimum tamen in Caria, proximum Phrygia. Ligullicum sylvestre est in Liguria suæ montibus: seritur ubique: suauius satium, sed sine uiribus. Panaceum aliqui uocant. Crateuas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat. Cæteri ferè conizoides, cunilaginem: thymbra uerò, quæ sit cunila. Hæc apud nos habet uocabulum & aliud, satureia dicta in condimentario genere. Seritur mense Februario, organo æmula. Nusquam utrunque additur, quippe similis effectus. Sed cunilæ Aegyptium organum tantum præfertur. Peregrinum fuit & lepidium. Seritur à Fauonio: dein cum fruticauit, iuxta terram præciditur: tunc runcatur, stercoraturque per biennium hoc. Postea in eisdem fruticibus utuntur, si non sæuita hyemis ingrauat,

30 quando impatientissimum est frigus. Exit & in cubitale altitudinem, foliis laurinis, sed mollibus: usque eius non sine lacte. Gith pistinis, anisum & anethum culinis & medicis nascuntur. Sacopenium & ipsum in hortis quidem, sed medicinæ tantum. Sunt quædam comitantia aliorum satus, ut papauer. Nanque cum brassica seritur, ac portulaca, & eruca cum lactuca. Papaueris satiui tria genera: Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis rustici crustæ inspergitur affuso ouo inhærens, ubi inferiorem crustam apium githque cereali sapore condiunt. Alterum genus est papaueris nigrum, cuius scapo inciso lacteus succus excipitur. Tertium genus rheam uocant Græci, id nostri erraticum. Sponte quidem, sed in aruis cum hordeo maximè nascitur, erucæ simile, cubitali altitudine, flore rufo & protinus

40 deciduo: unde & nomen à Græcis accepit. De reliquis generibus papaueris sponte nascentis dicemus in medicinæ loco. Fuisse autem in honore apud Romanos semper, indicio est Tarquinius Superbus, qui legatis à filio missis decutiendo papauera in horto altissima, sanguinarium illud responsum hac facti ambage reddidit. Rursus alio comitatu æquinoctio autumni feruntur coriandrum, anethum, attriplex, malua, lapathum, carefolium, quod pæderota Græci uocant: & acerrimum sapore, ignei effectus ac saluberrimum corpori, sinapi, nulla cultura, melius tamen planta tralata. Quin è diuerso uix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus uirot. Vfus eius etiam pro pulmentario in patellis decocto, citra intellectum acrimonix. Coquuntur & folia, sicut reliquorum olerum. Sunt autem trium generum: Vnum gracile, alterum simile

50 le rapi foliis, tertium erucæ. Semen optimum Aegyptium. Athenienses napy appellauerunt, alii thapsi, alii saurion. Serpyllo & sisymbrio montes plerique scatent, sicut in Thracia, ubi

cia, ubi aquæ deferunt ex iis auulsos ramos feruntque. Item Sicyone ex suis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & sisymbrium ferunt. Latissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas ac stagna.

De fœniculo & camabe.

C A P. I X.

Reliqua sunt ferulacei generis, ceu fœniculum, anguibus (ut diximus) gratissimum, ad condienda plurima, cum inaruit. Etque perquam similis thapsia, de qua diximus inter externos frutices. Deinde utilissima funibus cannabis feritur à Fauonio. Quò densior est, ed tenerior. Semen eius cum est maturum, ab æquinoctio autumnii distingitur, & Sole aut uento aut fumo siccat. Ipsa cannabis uellitur post uindemiam, ac lubricationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica, plagarum præcipuè utilis. Tria eius ibi genera. Improbatur cortici proximum, aut medullæ: laudatissimum est è medio, quæ mēsa uocatur. Secunda Mylasæa. Quod ad proceritatem quidem attinet, Rosæ agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis frutibus diximus. Semen eius in Italia cibus est. Conditur quippe duratque in urceis, uel anni spatio. Duo eius genera: caules, & racemi. Corymbiam hanc uocant, corymbolque quos condiunt.

De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices.

C A P. X.

Morboſ hortenſia quoque ſentiunt, ſicut reliqua terræ lata. Nanque & ocimum ſe-
necta degenerat in ſerpyllum, & ſiſymbrium in calamintham. Et ex ſemine braſſi-
cæ ueteris rapa ſiunt, atque inuicem. Et necatur cuminum ab imo dorſo, niſi repurge-
tur. Eſt autem unicaule, radice bulbo ſimili, non niſi in ſolo gracili naſcens. Aliàs pri-
uatim cumini morbus ſcabies. Et ocimum ſub Canis ortu palleſcit. Omnia uerò acceſſu
mulieris menſtrualis ſtaueſcunt. Beſtiolarum quoque genera innāſcuntur. Napis culi-
ces, raphano erucæ, & uermiculi: item lactucis & oleri: utriſque hoc amplius lima-
ces & cochleæ. Porro uerò priuatim animalia, quæ facilimè ſtercore iniecto capiuntur,
condentia in id ſe. Ferro quoque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum,
author eſt Sabinus Tyro in libro Cepuricôn, quem Mecœnati dicauit. Idem contra for-
micas, non minimum hortorum exitium, ſi non ſint rigui, remedium monſtrauit, limum
marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. Sed efficaciffime heliotropio her-
ba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum me-
dicina eſt, ſiliquas unâ ſeri, ſicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quo ſi omiſſo iam
natæ ſint, remedium eſt abſinthii ſucco decocti inſperſus, & ſedi, quam aizoum uocant
genus hoc herbæ diximus. Semen olerum ſi ſucco eius madefactum ſeratur, clera nulli
animalium obnoxia futura tradunt. In totum uerò nec erucas, ſi palo imponantur in hor-
tis oſſa capitis ex equino genere ſœminæ duntaxat. Aduerſus erucas & cancrum ſuauia-
tilem in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant. Sunt qui ſanguineis uirgis tangunt ea,
quæ nolunt his obnoxia eſſe. Infeſtant & culices hortos riguoſ præcipuè, ſi ſint arbuſcu-
læ aliquæ. Hi galbano accenſo fugantur.

Quæ magis ſint fortia uel minus, & quibus falſæ aquæ proſint.

C A P. T. X I.

Nam quod ad permutationem ſeminum attinet, quibuſdam ex iis firmitas maior
eſt, ut coriandoro, betæ, porro, naſturtio, ſinapi, erucæ, cunilæ, & ſerè acribus.
Infiriora autem ſunt atriplici, ocimo, cucurbite, cucumi: & æſtiua omnia hybernis
magis durant, minimè autem gethyum. Sed ex his quæ ſunt fortiſſima, nullum ultra
quadrimatum utile eſt, duntaxat ſerendo. Cunilis & ultra tempeſtiua ſunt. Peculiaris
medicina raphano, betæ, rutæ, cunilæ, in ſaliſ aquis, quæ & alioqui plurimum ſuaui-
tati & fertilitati conferunt. Cæteris dulcium aquarum rigua proſunt. Vtiliſſimæ ex iis, quæ
frigidiffimæ, & quæ poru ſuauiſſimæ. Minus utiles è ſtagno, & quas elices inducunt,
quoniam herbarum ſemina inuehunt. Præcipuè tamen imbres alunt. Nam & beſtiolæ
innāſcentes necantur.

Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant, & de succis hortenſiorum
& ſaporibus.

CAPVT XII.

His horæ rigandi matutina atq; ueſpera, ne inferueſcat aqua Sole. Ocimo tantum & meridiana: etiã ſaturnum celerrimè erumpere putant, inter initia feruenti aqua aſperſum. Omnia autem translata meliora grandioraq; ſunt, maximè porri napiq;. In tranſlatione & medicina eſt, deſinuntq; ſentire iniurias, ut gethyum, porrum, raphani, apium, lactuca, rapa, cucumis. Omnia autem ſylueſtria ferè ſunt & foliis minora & caulibus, ſucco aciora, ſicut cunila, origanũ, ruta. Solum uerò ex omnibus lapathũ ſylueſtre melius: hoc in ſatiuis rumex uocatur, naſciturq; fortiſſimum: traditur certè ſemel ſatum durare, nec uinci unquam à terra, maximè iuxta aquã. Vſus eius cum piſana tantum in cibis leuiorè graviorèmq; ſaporem præſtat. Sylueſtre ad multa medicamina utile eſt. Adeoq; nihil omiſit cura, ut carmine quoq; comprehenſum reperiã, in fabis caprini ſimi ſingulis cauatis, ſi porri, eruca, lactuca, apii, intubi, naſturtii ſemina incluſa ſerantur, mirè prouenire. Quæ ſunt & ſylueſtria, eadem in ſatiuis ſicciora intelliguntur & aciora. Nanq; & ſuccorum ſaporumq; dicenda differètia eſt, uel maior in his, quàm pomis. Sunt autem acres cunilæ, origani, naſturtii, ſinapis. Amari, abſinthii, centaurei. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactuca, Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apii, anethi, fœniculi. Salfus tantum è ſaporibus non naſcitur: aliquando extrà inſidit pulueris modo, & circulis tantum aquæ: ut intelligatur uana, ceu plerunq; uitæ perſualio. Panax piperis ſaporè reddit, & magis etiam ſiliquaſtrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murrha myrrhæ. De panace abundè dictum eſt. Libanotis locis putribus & macris ac roſcidis ſeritur ſemine. Radicem habet oluſatri, nihil à thure differentem. Vſus eius poſt annum ſtomacho ſaluberrimus. Quidam eam nomine alio roſmarinũ appellat: Et ſmyrnum olus ſeritur iſdem locis, myrrhæmq; radice reſipit. Eadem & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua à cæteris & odore & ſapore differunt, ut anethum. Tantæque eſt diuerſitas atq; uis, ut non ſolum aliud alio mutetur, ſed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui obſoniis acetum, eodem cellarii in ſaccis odorem uino grauem. Et hæcenus hortenſia dicta ſint, ciborum gratia duntaxat. Maximum quidem opus in iſdem naturæ reſtat, quoniam prouentus tantum adhuc, ſummæſque quaſdam tractauimus. Vera autem cuiuſque natura non niſi medico effectu pernoſci poteſt, opus ingens occultumq; diuinitatis, & quo nullum reperiri poſſit maius. Ne ſingulis id rebus contexeremus iuſta fecit ratio, cum ad alios medendi deſideria pertinerent, longis utriuſque dilationibus futuris, ſi miſcuiffemus. Nunc ſuis quæque partibus conſtabunt, poteruntque à uolentibus iungi.

C. PLINII SECVN-

DI NATVRALIS HISTO-

RIAE LIBER VIGE-

SIMVS.

PROOEMIUM.

MAXIMUM hinc opus naturæ ordiemur, & cibos ſuos homini narrabimus, ſaterique cogemus ignota eſſe, per quæ uiuat. Nemo id paruum ac modicum exiſtimauerit, nominũ uilitate deceptus. Pax ſimul in his aut bellum naturæ dicetur, odia amicitiaque rerum ſurdarum ac ſenſu carentiũ. Et quò magis miremur, omnia ea hominũ cauſa (quod Græci ſympathiam appellauere) quibus cuncta cõſtant, ignes aquis reſtinguentibus, aquã Sole deuorante, Luna pariente, altero alterius iniuria deficiente ſidere. Atq; ut à ſublimioribus recedamus, ferrũ ad ſe trahente magnete

magnete lapide, & alio rursus abigente à sese: adamantem opum gaudium, in fragilem omni cætera ui & inuictum, sanguine hircino rumpente, quæque alia in suis dicemus locis, paria uel maiora mira. Tantum uenia sit, à minimis, sed à salutaribus ordienti, primumque ab hortensibus.

De cucumere syluestri & elaterio.

C A P. I.

CUcum syluestrem esse diximus, multo infra magnitudinem satui. Ex eo fit medicamentum, quod uocatur elaterium, succo expresso è semine. Cuius causa nisi maturius incidatur, semen exilit, oculorum etiam periculo. Seruatur autem deceptus una nocte: postero die inciditur harundine. Semen quoque cinere conspergitur, ad coercendam succi abundantiam: qui expressus suscipitur aqua cælesti, atque subsidit, deinde Sole cogitur in pastillos, ad magnos mortalium usus. Obscuritates & uitia oculorum sanat, genarumque hulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus uitium, non attingi uias ab aubus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succoque dentium dolori medetur. Arida cum resina imperiginem & scabiem, quæ psoram & lichenas uocant, parotidas & panos sanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Elaterium tempestiuum est autumno. Nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore uti uelit, pastillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius, quod uetustius: fuitque iam ducentis annis seruatum, ut author est Theophrastus. Et usque ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum est, si admodum prius quam extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Pallidum ac læue herbaceo ac scabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato semine adiuuari, si terram non attigerit: partus uerò, si in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domum. Ipsum cucumim qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis, alii in Arcadia tradunt, similem heliotropio, cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa, sed candida. Aliqui etiam ab eo scorpionium cucumim uocant, efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & elaterio, & ad purgandum uterum, aluósque. Modus portione uirium ab dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo uetere sanat.

De angino cucumere, siue erratico, & de satiuo, & de pepone.

C A P. V. I.

MULTI hunc esse apud nos qui anguinus uocatur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de eius medicina non attingunt. Iidem podagris cum articularum morbis decoctum in aceto, illinunt præsentaneo remedio. Lumborum uerò dolori semine solo siccato, dein trito triginta denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & tumores subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed grauidis abortum facit, Susrpiosis prodest. Morbo uero regio in nares coniectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in Sole illitum. Multi eadem omnia satiuus attribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Nanque & eorum semen, quantum tres digiti apprehenderit, cum cumino tritum, potumque in uino tussientibus auxiliatur. Sed & phreniticis in lacte mulieris. Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & iocineris uitii in aqua mulsa. Vrinam mouet ex uino dulci, & in renum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. Pepones qui uocantur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Radix sanat hulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant. Eadem contra uomitiones siccatur, & in farinam trusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adiicitur. Cortex quoque uomitionem mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuscunque satui illita. Eadem cum melle epinyctidas sanant: cum uino, canis morsus. Item millepeda, spea Græci uocant, oblongam, pilosis pedibus, pecori præcipue nocuam. Mortuum

tumor

tumor insequitur, & putrescit locus. Ipse cucumis odore defectum animi. Coctos de rasō cortice, ex oleo, aceto, & melle, iucundiores esse certum est.

Decurbita sylvestris, & rapo.

C A P. I I I.

Cucurbita quoque sylvestris inuenitur, somphos à Græcis appellata, inanis, (unde & nomen) digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Huius commanducata suc-
cus stomacho admodum prodest. Colocynthis uocatur alia, ipsa plena, sed minor quàm
satiua. Vilior pallida, quando eius sunt medicina. Herbacea arefacta per se inanit aluū. In-
fusa quoque clysteribus, intestinorum omniū uitis medetur & renum, & lumborum, &
paralyti. Eiecto semine, aqua multa in ea decoquitur ad dimidias: sic tussienti infunditur
10 obolis quatuor. Prodest & stomacho, farina arida pilulis cum decocto melle sumptis. In
morbo regio utiliter semina eius sumuntur, & protinus aqua multa. Carnes eius cum ab-
sinthio & sale dentium dolorem tollunt. Succus uerò cum aceto calefactus mobiles sistit.
Item spinæ & lumborum ac coxendicum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea mi-
rum dictum: semina eius, si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur quæ
Græci periodicas uocant. Satiuæ quoque rasæ succus tepesfactus auribus medetur. Caro
eius interior sine semine, clauis pedum, & suppurationibus quæ Græci uocant apō-
stemata. Decocta autem uniuersæ succus, dentium motus stabilis, & dolores inhi-
bet. Vinum cum ea feruefactum, oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus
cupressi, contusa, & imposita: ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris uul-
20 neribus medetur. Necnon ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores ca-
pitis, infantium maximè. Et ignes sacros destrigmentis, uel his impositis, uel semini-
bus. Succus ex strigmentis illitus cum rosaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Ari-
da cinis impositus mirè combusta sanat. Chrysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed
omnium cōsensu stomacho utilissimæ iudicantur, & interaneorum uesciarumque exhut-
cerationibus. Est & rapo uis medica. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus
uellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur: & cru-
dum tustum cum sale, cuicumque uitio pedum. Semen illitum & potum in uino, contra
serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis uerò antidoti uim habere in uino
& oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis
30 laudibus tulit, etiam Venerem stimulari ab eis professus: Item Dionysius: magis que, si eru-
ca condirentur. Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodesse. Sylvestre rapum
in aruis maximè nascitur, fruticosum, semine candido, duplo maiore, quàm papaueris.
Hoc ad laeuigandam cutem in facie, totoque corpore, utuntur, mista urina pari mensura.
Erui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.

Denaporum differentijs, & raphano sylvestri, & deraphano satiuo, & pastinaca.

C A P. I I I I.

Naporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosi foliorum cau-
libus florentis, quod bunion uocant, purgationibus foeminarum, & uesciæ & urinæ
utile decoctum, potum ex aqua multa, uel succi drachma. Semen dysentericis tostum,
40 tritumque in aqua calida, è cyathis quatuor. Sed urinam inhibet, si non lini semen unà bi-
batur. Alterum genus bunia da appellat, & raphano & rapo simile: seminis præclari cō-
tra uenena: ob id & in antidotis utuntur illo. Raphanum & sylvestrem esse diximus. Lau-
datisimum in Arcadia, quanquam & alibi nascitur, utilior urinæ duntaxat ciendæ. Cæ-
terò bilem detrahunt. Præterea cortices in uino. Præter ea, quæ circa eos dicta sunt, sto-
machum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant. Est & satiui usus in Italia, &
armoraciam uocant. Et satiui uerò decocti manè poti ad ternos cyathos, comminuunt
& eiciunt calculos. Idem in posca decocti contra serpentium morsus illinuntur. Ad
tussim etiam manè ieiunis raphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum ipsū-
que commanducatum, ad lagonoponon: Aquam foliis eius decoctis bibere, uel suc-
50 cus ipsius cyathis binis contra phthiriales & phlegmoni ipsos illinire tulos, liuori uerò
recenti corticem cum melle: ueternosis autem quàm acerrimos mandere, seménque

rostum, dein contritum cum melle, suspiriosis. Iidem & contra uenena profunt. Ceterò & scorpionibus aduersatur: uel ipso uel semine infectis manibus impunè tractabis: impossibile quoque raphano scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami uenena æquè, ut Nicander tradit. Et contra uiscum quoque dari Apollodori duo iubent, sed Citieus semen ex aqua tritum, Tarentinus succum. Lienem item extenuant: iocineri profunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet, Plistonicus & celiacis. Intestinalium hulnera sanant: at purulenta præcordiorum, si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt: sic & foeminas purgari. Ex aceto & melle sumpti, intestinalium animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum potu cum uino, enterocelis profunt, sanguinem quoque inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & sanguinem excrementibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum destituta fricari raphanis: & super umbilicum imponi, contra tormenta uulvæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum, sistit hulnera quæ phagedænas uocant. Democritus Venerem hæc cibo stimulari putat: ob id fortassis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi uerò acrior raphani medicina admota sit, hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia est. At aurium grauitati succum raphani instillant. Nam uomitus summo cibo esse eos, utilissimum est. Pastinacæ simile hibiscum, quod molochen agrian uocant, & aliqui plistolochiam, hulneribus cartilaginis & ossibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum soluunt, serpentes abigunt. Apum, uesparum, crabronum ictibus illita medentur. Radicem eius ante Solis ortum erutam inuoluunt lana coloris, quem natiuum uocant, præterea ouis quæ foeminam peperit, strumisque uel suppuratis alligant. Qui dam ad hunc usum auro effodiendam censent, cauendumque ne terram attingat. Celsus & podagris quæ sine tumore sint, radicem eius ex uino decoctam imponi iubet.

De staphylino siue pastinacæ, & gingidio, & sifere, & sesceli, & mula,
& de cepe. C A P. V.

Alterum genus est staphylinos, quod pastinacam erraticam uocant. Eius semen contritum & in uino potum, tumentem aluum, & suffocationes mulierum dolorisque lenit, in tantum ut uulvas corrigat, illitum quoque è passo uentri earum proficui: ris uerò prodest, cum panis portione aqua tritum, ex uino potum contra uentris dolores. Pellit & urinam, & phagedænas hulnerum sistit recens cum melle impositum, uel aridum farina inpersum. Radicem eius Dieuches contra iocineris ac lienis, ilium, lumborum, & renum uitia, ex aqua multa dari iubet. Cleophrantus & dysentericis ueteribus. Philistio in lacte coquit, & ad stranguriam dat radicis uncias quatuor: Ex aqua hydropicis, similiter & opisthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. Habentes eam, feriri à serpentibus negantur: aut qui antè gustauerint, non lædi. Percussis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorum inesse staphylino dixit, fortassis quoniam Venerem stimulari hoc cibo certum est: ideo conceptus, adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & satiuæ pollet. Efficacior tamen syluestris, magisque in petrosis nata. Semen satiuæ quoque contra scorpionum ictus, ex uino aut posca, salutare est. Radice eius circumscalpti dentes, dolore liberantur. Syria in hortis operosissima. Indèque prouerbiū Græcis: Multa Syrorum olera. Simillimam staphylino herbam serit, quam alii gingidion uocant, tenuius tantum & amarius, eiusdemque effectus. Estur coctum crudumque stomachi magna utilitas. Siccat enim ex alto omnes eius humores. Sifer erraticum satiuo simile est & effectus: stomachum excitat, fastidium absterget. Ex aceto laserpitiatu sumptum, aut ex pipere & mulso, uel ex garo, urinam ciet, ut Opion credit, & Venerem. In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi conuenire conualescentium, aut post multas uomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & Veneri subinde offensanti, ægrisque se recolligentibus. Hicetius ideo stomacho utile uideri dixit, quoniam nemo tres siferes edendo continuaret: esse tamen utile conualescentibus ad uinum trans

transeuntibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus sistit aluum. Et quoniam plerisque similitudo nominum Græcorum confundit, contexemus & de sili: sed hoc est vulgaris notitiæ. Optimum Malsiliense: lato enim grano & fuluo est. Secundum Aethiopicum, nigrius. Creticum odoratissimum omnium. Radix iucundi odoris est. Semen eius esse & uultures dicuntur. Prodest homini ad tussim ueterem, rupta, conuulsa, in uino albo potum. Item opisthotonicis, & iocinerum uitiiis, & torminibus, & stranguriæ, duarum aut trium ligularum mensura. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maximè pasci dicuntur ceruæ pariturae. Illinitur. & igni sacro. Multumque in summo cibo concoctionibus confert, uel folio uel semine.

10 Quadrupedum quoque aluum sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo commanducatum è sale. Boum morbis tritum infunditur. Inula quoque à ieiunis commanducata, dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat: condita tussim emendat. Radicis uerò decoctæ succus tineas pellit: siccata autem in umbra farina tussi, & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. Capræ syluestres non sunt. Satiuæ olfactu ipso & delacrymatione caligini medentur, magis uerò succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & hulcera oris sanare, commanducata cum pane. Et canis morsus, uirides ex aceto illitæ, aut sicca cum melle & uino, ita ut post diem tertium soluantur. Sic & trita sanant. Coctam in cinere & epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium hulceribus. Succo & cicatrices oculorum & albugines, & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia hulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in iisdem sonitum ac grauitatem emedantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dedere repentè obmutescentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricere & psoras tulsis capis. Coctas dysentericis uescendas dedere, & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium moribus, ipsasque multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordiis & concoctioni, inflationemque & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola, ad colorem quoque ualidum profici hoc cibo. Et si ieiuni quotidiè edant, firmitatem ualitudinis custodiri: stomacho utilia esse, spiritus agitatione: uentrem molire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis: succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, cum ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos. Varro, quæ sale, & aceto pista est arefactaque, uermiculis non infestari, auctor est.

De porro sectiuo, & capitato, & de alio.

C A P. V I.

P Orrum sectiuum profluua sanguinis sistit in naribus, contrito eo obturatis, uel gallæ misto, aut mentæ: Item ex abortu profluua, potio succo cum lacte mulierum. Tussi etiam ueteri ac pectoris & pulmonis uitiiis medetur. Illitis foliis sanantur & ambusta, & epinyctides: ita uocatur hulus, quæ & syce, in angulo oculi perpetuo humore manans.

40 Quidam eodem nomine appellant pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia huleria cum melle trito. Vel bestiarum morsus ex aceto: item serpentium. Aurium uerò uirtia cum felle caprino, uel pari mensura mulsi: stridores cum lacte mulieris: capitis dolores, si in nares fundatur: dormituri sue, in aurem duobus succi cochlearibus, uno mellis. Succus & ad serpentium scorpionumque ictus bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum uini hemina potus. Sanguinem uero excreantibus & phthysicis, distillationibus longis, uel succus, uel ex ipso cibo prodest. Item morbo regio, uel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, uulvas purgat. Elitur uerò & contra fungorum uenena: imponitur & uulneribus. Venerem stimulat: si tim sedat: ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur: inflationem quoque

50 facere, quæ tamen stomacho non noceat, uentrémque molliat. Voci splendorem affert. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reiicientibus succus eius cum gallæ

Tita uocatur hulus aciem hebetans, & in angulo etc.

aut thuris farina, uel acacia datur. Hippocrates & sine alia mistura dari iubet: uulūq; contractas aperire putat: fecunditatem etiam foeminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle hulnera purgat. Tussim & distillationes thoracis, pulmonis & arteriæ uitia sanat, datum in sorbitione pristinā uel crudum, præter capita, sine pane, ita ut alternis diebus sumatur: uel si purulenta excreentur. Sic & uoci uel Veneri, somnūq; multum confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, & fluxiones ueteres. Cortex decoctus illitūq; inficit canos. Allio magna uis, magnæ utilitates cōtra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit, & scorpiones odore: atque, ut aliqui tradidere, & bestiarum omnium ictibus medetur, potu uel cibo, uel illitu: priuatim contra hæmorrhoidas prodest, cum uino redditum uomitu. Ac ne contra araneorum murum uenenatum morbum ualere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches uocatur, debellat: item hyoscyamum: canum morsus, in quæ uulnera cum melle imponitur. Ad serpentium quidem ictus potum cum restibus suis, efficacissimè ex oleo illinitur: attritisque corporum partibus, uel si in uescas intumuerint. Quin & suffitu eo, secundas partus euocari existimauit Hippocrates: cinere eorū cum oleo, capitis hulnera manantia sanitati restituens. Suspiriosis coctum, aliqui crudū id dedere. Diocles hydropicis cum centauro, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius præstat uiride cum coriandro in mero potum. Suspiriosis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium uino miscuit: & contra ileum in oleo & pulte, sic illinens strumis quoque. Antiqui & infanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargarizare prodest. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, uel si decocti aqua colluantur, addaturque ipsum in caua dentium. Auribus etiam instillatur succus cum adipe asnerino: phthiriales & prurigines potum, tussim item cum aceto & nitro compescit: distillationes cum lacte coctum, uel tritum permistumue caseo molli: quo genere & ranciditatem extenuat. Vel phthisin, in fabæ sorbitione. In totum autem coctum utilius est crudo, elixūq; tosto: sic & uoci confert. † Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulso coctum. Tenesmo in pulte medetur: Temporum doloribus illitum elixum, & pustulis coctum cum melle, deinde tritum: Tussi cum adipe uetusto decoctum, uel cum lacte: Aut si sanguis etiam excreetur, uel purulenta, sub pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum: Conuulsis ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cum sulphure & resina, etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exhulcerat, sanatque cum origano, uel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Suggillata aut liuentia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt & comitalem morbum sanare, si quis eo in cibo utatur ac potionem. Quartanas quoque excutere potum caput unum cum lacerpitii obolo in uino austero. Tussim & alio modo ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum coriandro uiridi tritum, potūq; è mero. Vitia eius sunt, quod oculos hebetat, inflationes facit, stomachum lædit copiosum sumptum, sitim gignit. Cæterò contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodest mistum farre in cibo. lumenta urinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito natura tangatur.

De lactuca syluatica, siue caprina, & esopo, & isati, & lactuca satina.

CAP. VII.

L Actucæ spontæ nascentis primum est genus eius, quam caprinam uocant, qua pisces in mare deiecta protinus necantur, qui sunt in proximo. Huius lac spissatum, mox in aceto pondere obolorum duūm, adiecto aquæ uno cyatho, hydropicis datur. Caule & foliis confusus, asperso sale, nerui incisi sanantur. Eadem trita ex aceto, colluta marutinis bis mense, dentium dolorem prohibet. Alterum est genus, quod Græci esopon uocant. Huius folia trita, & cum polenta illita, hulneribus medentur. Hæc in aruis nascitur. Tertium 50 genus est in syluis nascens, isatin uocant. Huius folia trita cum polenta, uulneribus prou-
iunt.

sunt. Quarto infectores lanarum utuntur, quod glastum uocant: simile erat lapathio syl-
uestri foliis, nisi quòd plura habet & nigriora. Sanguinem sistit. Phagedænas & putre-
factum radice uel foliis prodest, uel ad lienes pota. Hæc propria singulis. Communia
autem sponte nascentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipso, & fo-
liis scabritia. Ex his rotunda folia & breuia habentem sunt qui hieraciam uocent: quo-
niam accipitres scalpendo eam, succoque oculos tingendo, obscuritatem, cum sensere,
discutiant. Succus omnibus candidus, uiribus quoque papaueri similis: carpitur per mes-
ses inciso caule: conditur in fictili nouo, ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum ui-
tia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices adustionisque omnes, præcipue ca-
ligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat,
in posca potus ad duos obolos. Serpantium ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta
thyrsique triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maximè contra scorpionum ictus.
Verùm contra phalangia, commixto uino ex aceto. Aliis quoque uenenis resistunt, ex-
ceptis quæ strangulando necant, aut iis quæ uesicæ nocent: item psimmythio excepto.
Imponuntur & uentri ex melle atque aceto, ad detrahenda uitia alui. Vrinæ difficulta-
tes succus emendat. Crateus eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho uini
dari iubet. Quidam & de satuiis colligunt succum minus efficacem. Peculiares earum ui-
res partim iam dictæ sunt, somnum faciendi, Veneremque inhibendi, æstum refrigeran-
di, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Non pauca restant: quoniam & inflatio-
nes discutunt, ruētusque lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipsæ nequa-
quam faciunt. Nec ulla res in cibis auiditatem incitat inhibetque eadem: in causa alter-
utraq; modus est. Sic & aluum copiosiores soluunt, modicæ sistant. Lentitiam pitui-
tæ digerunt: atque ut aliqui tradiderunt, sensus purgant. Stomachi dissoluti utilissimè
adiuantur: in eo usu & oxypori obolis asperitate addito dulci ad intinctum aceti tem-
perantes, si crassior pituita sit, scillite aut uino absinthite, si & tussis sentiat, hyssopite
admixto. Dantur celiacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur
& melancholicis candidæ copiosiores, & ad uesicæ uitia. Praxagoras & dysentericis de-
dit. Ambustus quoque profunt recentibus, priusquam pustulæ fiant, cum sale illitæ. Hul-
cera etiam, quæ serpunt, coercent, initio cum aphronito, mox in uino. Tritæ igni sacro
illinuntur. Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eru-
ptiones popularum ex uino & polenta. In cholera quoque coctas patinis dederunt: ad
quod utilissimæ quàm maximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti
hi caules & stomacho utilissimi traduntur, sicut somno satiuæ maximè lactuca, & amara
lactensisque, quam meconidem uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri
lacte utilissimum esse præcipitur, dum tempestiuè capiti inunguntur: Oculorum quoque
uitiis, quæ frigore in iis facta sunt. Miras & alias inuenio laudes: Thoracis uitiiis prodesse,
non secus quàm abrotonum, cum melle Attico. Purgari & fœminas hoc cibo. Semen sa-
tiuarum contra scorpiones dari. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes
in somno compesci. Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen
frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus betæ, & intubis, & cichorio, & feri, genera duo.

CAPVT VIII.

Nec beta sine remedio est utraq; siue candida, siue nigra, radix recens, & made-
facta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida
beta cocta, & cum allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ,
porriginem tollunt: atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis do-
lores ueteres & uertigines, item sonitum aurium sedat, infusus iis: ciet urinam. Medetur
dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et con-
tra serpentium ictus ualer, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa uerò decocta, per-
nionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat, fronte illita: aluminis pauco admixto,

ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum, coctaque eadem contra hulcera quæ serpunt, illinitur: & alopecijis cruda, & hulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut ventrem molliat. Validius cocto fluxiones stomachi sistit & ventris. Est & beta sylvestris, quam limonium uocant, alii neuroides, multum minoribus tenuioribusque ac densioribus folijs, undecim sæpe caulium. Huius folia ambustis utilia, guttantiâ alstringunt. Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aqua & è radice coctæ maculas uestium elui dicunt, item membranarum. Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idem cum uino potus, iocinoribus & uesicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambugiam appellauere. In Aegypto cichorium uocant, quod syluestre sit. Sarium autem serin, quod est minus & uenosius. Cichorium refrigerat. In cibo sumptum & illitum collectiones, succusque decocti ventrem soluit. Iocinori & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, urinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso, si sine febre sit. Vesicæ adiuuat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aqua adeò prodest, ut emortuos partus trahat. Adiciunt Magi, succo totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ uelint, facilius impetrare. Quod quidem propter singularem salubritatem aliqui chreston appellant, alii pancration. Et syluestre genus, alii hedypnoida uocant, latioris folij. Stomachum dissolutum astringit cocta: crudaque sistit aluum. Et dysentericis prodest, magis cum lente. Rupta & conuulsa utroque genere iuuantur. Item quibus genitura uoletudinis morbo effluat. Seris & ipsa lactuca similissima, duorum generum est: sylvestris melior. Nigra ista, & æstiuâ. Deterior hyberna, & candidior. Vtraque tamen stomacho utilissima, præcipuè quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant uel illitæ: discutiuntque & alios, quàm stomachi. Cum polenta syluestrium radices stomachi causa sorbentur: & cardiacis illinuntur super sinistram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & sanguinem reiicientibus, Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu. Petronius Diodotus, qui antilegomena scripsit, in totum damnauit serin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resistit.

De brassica, & lapsana, & de brassica marina, & scilla, & de bulbis, & bulbine.

C A P. I X.

BRASSICÆ laudes longum est exequi, cùm & Chrysippus medicus priuatim uolumen ei dicauerit per singula membra hominis digestum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parcius celebrarint. Cuius sententiam uel eò diligentius perscrui par est, ut noscatur qua medicina usus sit annis DC. Ro. populus. In tres species diuisere eam Græci antiquissimi. Crispam, quam & selinada uocauerunt, à similitudine apij foliorum, stomacho utilem, aluum modicè mollientem. Alteram leam, latis folijs è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam uocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est propriè appellata crambe, tenuioribus folijs, & simplicibus densissimisque, amarior, sed efficacissima. Cato crispam maximè probat, dein leuem grandibus folijs, caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini scintillationibusque, uel stomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laseris radícula sumptam acetabulis duobus matutinò: tantamque esse uim, ut qui terat hæc, ualidiorem fieri se sentiat. Ergo uel cum his tritam, sorbendam, uel ex hoc intinctu sumendam. Podagræ autem, morbisque articularijs illini cum rutæ, coriandri, & salis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, nervos articulósque mirè iuari. Si foueantur uulnera, & recentia & uetera, etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis sanari possint. Foueri prius aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fistulas eluatas, & tumores euocari, quæque discuti opus sit. Insomnia etiam, uigiliæque tollere decoctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur, addito oleo, sale, cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam.

Inter

† Legendum uidetur, selinada, siue selinoides, ex Catone cap. 157. de Re rust. unde hæc omnia sunt desumpta. lieni, sto = macho, præcordijs.

Inter reliqua bilem detrahi per uinum nigrum pota. Quin & urinam eius qui brassicam
 élitauerit, asseruari, calefactámque neruis remedio esse. Verba ipsius subiiciam, ad expri-
 mendam sententiam: Pueros pusillos si laues ea urina, nunquã debiles fieri. Auribus quo-
 que ex uino succum brassicæ tepidum instillari suadet. Idque etiam tarditati audientium
 prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine hulcere. Græcorum quoq; opinio-
 nes iam & Catonis causa poni conuenit, in iis duntaxat, quæ ille prætermiserit. Biles de-
 trahere non percoctam putant. Item aluum soluere, eadémque bis coctam sistere. Vino
 aduersari, ut inimicam uitibus. Antecedente in cibis cauere ebrietatem: postea sumpta
 crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: succum uerò
 10 crudæ uel angulis tantum tactis cum Attico melle, plurimum. Facillimè concoqui, cibó-
 que eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse utilius stomacho neruisque,
 ideo & paralyticis & tremulis dari iubet, & sanguinem excreantibus. Hippocrates cæ-
 liacis & dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenesmon & renum causas, lactis quo-
 que ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus qui-
 dem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus aduersus fungo-
 rum uenena semen aut succum bibendum censet. Philistion opisthotonicis succum ex
 lacte caprino cum sale & melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctamque
 ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item spleneri-
 cis in uino albo per dies XL. Ictericis, necnon & phreneticis radices crudæ succum gar-
 20 garizandum bibendumque demonstrat. Contra uerò singultus cum coriandro & ane-
 tho, & melle ac pipere, ex aceto. Illitam quoque prodesse inflationibus stomachi. Item
 serpentium ictibus, & sordidis hulceribus, ac uetustis, uel ipsam aquam cum hordeacea
 farina: succum ex aceto, uel cum fœno Græco. Sic aliqui & articulis, podagrisque impo-
 nunt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repentinas ca-
 ligines: has & si manditur ex aceto. Suggillata uerò & alios liuores pura illita. Lepras, &
 pforas cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus tes-
 tium & genitalium malis hanc utilissimè imponi asserit. Efficacius eandem cum faba tri-
 ta. Item conuulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi uitia cum rutæ semi-
 ne: & ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorum farina alterutra parte exi-
 30 nanit. Ex omnibus brassicæ generibus suauissima est cyma, etsi inutilis habetur, difficilis
 in coquendo, & reñibus contraria. Illud quoque non est omitendum, aquam decoctæ
 ad tot usus laudatam fœtere humi effusam. Stirpium brassicæ aridorum cinis, inter cau-
 stica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe peruetusto. At cum lasere & aceto
 in uicem philothi euulsis illitus pilis: nasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo subferue-
 factus, uel per se elixus ad conuulsa & rupta intus, lapsumque ex alto. Nulla ergo sunt
 crimina brassicæ: imò uerò apud eosdem animæ grauitatem facere, dentibus & gingiuis
 nocere: & in Aegypto propter amaritudinem non estur. Syluestris, siue erraticæ immen-
 so plus effectus laudat Caro, adeò ut aridæ quoque farinam in olfactorio collectam, uel
 odore tantum naribus raptò, uitia earum graueolentiámque sanare affirmer. Hanc alii
 40 petream uocant, inimicissimam uino, quam præcipuè uitis fugiat: aut si non possit fuge-
 re, moriatur. Folia habet bina, parua, rotunda, lauiua, plantis oleris similior, candidior sati-
 ua & hirsutior. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoque ac uulneribus recen-
 tibus, cum melle, ita ne soluantur ante diem septimum: strumis, fistulis, in aqua contri-
 tam, Chrysippus author est. Et alii uerò conspescere mala corporis quæ serpent: nomas
 uocant. Item excrescentia absumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris hulcera & ton-
 fillas manducatam & coctam succo gargarizato cum melle tollere. Item pforas & lepras
 ueteres, ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus sa-
 tis esse eam contra canis rabiosi morsum imponi. Melius, si cum lasere & aceto acri. Ne-
 cari quoque canes ea, si detur ex carne. Semen eius tostum auxiliatur contra serpentes,
 50 fungorumque uenena, tauri sanguinem. Folia cocta splenetici in cibo data, & cruda illi-
 ta cum sulphure & nitro profunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis uuæ in fau-

cibus tumentis tactu medetur : & parotidas cum melle illitus reprimat : serpentium morsus sanat. Virium brassicæ unum & magnum argumentum addemus & mirabile. Crustæ si occupent intus uasa omnia in quibus aquæ feruent, in tantum, ut non sit eas auellere, si brassica in iis decoquatur abscedunt. Inter syluestres brassicas & lapsana est, pedalis altitudinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo. Aluum leniter emollit. Marina brassica uehementissimè ex omnibus aluum ciet. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, stomacho inimicissima. Scillarum in medicina alba est quæ masculus, femina nigra. Quæ candidissima fuerit, utilissima erit. Huic aridis tunicis directis, quod reliquum è uiuo est, confectum suspenditur lino modicis intervalis. Postea arida frustra in cadum acetum quàm asperim pendencia immerguntur, ita ne ulla parte uas contingant. Hoc fit ante solstitium diebus x lviij. Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Post eum numerum dierum tollitur uas, scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare est stomachi laterumque doloribus, parum sumptum binis diebus. Sed tanta uis est, ut auidius haustum extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus, uel per se commanducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex aceto & melle sumpta. Lingua quoque recens subiecta præstat, ne hydropici sitim sentiant. Coquitur plurimis modis : in olla, quæ coniiciatur in clibanum aut furnum, uel adipe aut luto illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccat, deinde conciditur, coquiturque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vfus sic coctæ ad hydropicos. Ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad spleneticos & stomachicos, si non sentiant hunc, quibus innatet cibum. Ad tormenis, regios morbos, tussim ueterem cum suspirio. Discutit & foliis strumas, quadridenis diebus soluta. Furfures capitis, & hulcera manantia illita t ex eo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maxime uti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mista resina. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras scillam in limine quoque ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere tradit. Cæterum bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medentur. Per se uerò triti neruorum contractioni, & ex uino porrigini : cum melle canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alii si è naribus fluat, coriandrum & farinam adiiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum uino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequè uitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè, in Sole illiti, cum melle & nitro emendant : lentiginem cum uino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mirè profunt per se, aut (ut Damion) ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscet farinam. In uino cocti illiti uentri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cælesti temperato dantur. Ad conuulsas intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem rursus illinuntur. Neruis utiles : ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus, qui sunt rursus ex his, citissimè sanant cum melle & sale. Venerem maximè Megarici stimulant. Hortensii partum cum sapa aut passo sumpti. Syluestres interaneorum plagas & uitia cum silphio pilulis deuoratis sedant. Et saniorum semen contra phalangia bibitur in uino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentium ictus. Semen antiqui bibendum insanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas uarietatesque igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minus utiles esse adiicit, & difficile concoqui ex ui uniuscuiusque naturæ. Bulbinem Græci uocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur uulneribus mirè utilis, duntaxat recentibus. Bulbus, quem uomitorium uocant ab effectu, folia habet nigra, cæteris longiora.

Tex oleo
cocta.

De asparagis & corrudā, & Libyco, & orminio.

CAP. X.

Vtilissimus stomacho cibus asparagi, ut traditur. Cumino quidem addito inflatio-
nes stomachi colique discutiunt, idem oculis claritatem afferunt. Ventrem leniter
mollunt. Pectoris & spinæ doloribus intestinorumque vitis profunt, uino cum coquun-
tur addito. Ad lumborum & renum dolores, semen trium obolorum pondere, pari cu-
mini bibitur. Venerem stimulant. Vrinam cient utilissimè, præterquam quod uescam
exhulcerant. Radix quoque plurimorum prædicatione trita, & ex uino albo pota, calcu-
los quoque exturbat, lumborum & renum dolores sedat. Quidam & ad uulvæ dolorem
radicem cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiasin profici-
cit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant. Syluestrem asparagum
aliqui corrudam, aliqui Libycum uocant, Attici orminium. Huius ad suprā dicta omnia
efficacior uis, & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam
eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & semen ualet cum anetho, ternis
utrunque obolis. Datur & ad serpentium ictus succus decoctus. Radix miscetur radici
marathi inter efficacissima auxilia. Si sanguis per urinam reddatur, semen asparagi, &
apii, & cumini ternis obolis in uini cyathis duobus, quinis diebus Chrysippus dari iu-
bet. Sic & hydropicis contrarium esse, quamuis urinam moueat, docet. Item Veneri: Ve-
sicæ quoque, nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos. In uino decoctæ radi-
cis succum, si ore contineatur, dentibus mederi.

De apio, & apiastro, & eleoselino, & oreoselino.

CAP. XI.

Apio gratia uulgò est. Nanque rami largis portionibus per iura innatant, & in con-
dimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita ut sub-
inde foueantur feruenti succo decocti, aliisque membrorum epiphoris per se tritum, aut
cum pane, uel polenta impositum, mirè auxiliatur. Pisces erutum si ægrotent in pisci-
nis, apio uiridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terræ in maiore sen-
tentiarum uarietate est. Distinguitur sexu. Chrysippus fœminam esse dicit crisporibus
foliis & duris, crasso caule, sapore acri & feruido. Dionysius nigriorem, breuioris ra-
dicis, uermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imò omnino ne-
fasnam id defunctorum epulis feralibus dicatum esse, uisus quoque claritati inimicum.
Caulis fœminæ uermiculos gigni. Ideoque eos qui ederint sterilefcere, mares fœminas-
que. In puerperiis uerò ab eo cibo comitiales fieri qui ubera hauriunt. Innocentior
tamen esse marem. Eaque causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. Mammam
duritiā impositis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctum præstat. Succo maxi-
mè radicis cum uino lumborum dolores mitigat. Eodem iure instillato gravitatem au-
rium. Semine urinam ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foueantur semine deco-
cto, suggillata reddit color. Cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum potumque reni-
bus medetur. In frigida tritum oris hulceribus. Semen cum uino, uel radix cum uete-
ri uino uescicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex uino albo. Apiastrum Hy-
ginus quidem melissophyllon appellat. Sed in confessa damnatione est uenenatū in Sar-
dinia. Contexenda enim sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendientia. Olu-
satum quod Hipposelinum uocant, aduersatur scorpionibus. Poro semine torminibus
interaneis medetur. Itémque difficultatibus urinæ semen eius decoctum ex mulso po-
tum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis
rabiosi moribus porum & illitum medetur. Succus eius argentes calefacit potus. Quar-
tum genus ex eodem faciunt aliqui Oreoselinon, palmum alto frutice ac recto, semine
cumino simile, urinæ & mensuris efficax. Eleoselino uis priuata contra araneos. Sed &
oreoselino fœminæ purgantur è uino.

De petroselino & ocimo.

CAP. XII.

Alio genere petroselinon quidam appellant in saxi natum, præcipuum ad uomi-
cas, cochlearibus binis succi additis in cyathum marrubii succi, atq; ita aquæ calidæ
tribus cyathis. Addidere quidam buselinon, differens breuitate caulis à satiuo & radi-

cis colore ruffo, eiusdem effectus. Præualere contra serpentes potu & linitu. Ocimum quoque Chrysippus grauiter increpuit, inutile stomacho, urinæ, oculorum quoque claritati. Præterea infaniam facere & lethargos & iocinoris uitia: ideoque capras id aspernari. Hominibus quoque fugiendum cenſet. Addunt quidam, tritum ſi operiatur lapide, ſcorpionem gignere: commandacatum & in ſole poſitum, uermes afferre. Afri uerò, ſi eo die feriatuſ quiſpiam à ſcorpione, quo ederit ocimum, ſeruari non poſſe. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, conuenire ad id ſcorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum. Secuta ætas acriter defendit: nam id eſſe capras. Nec cuiquam mentem motam: & ſcorpionum terreſtrium iſtibus, marinorumque uenenis mederi ex uino, 10 addito aceto exiguo. Uſu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu ſalutare eſſe. Item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum roſaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impoſitum ex uino. Stomacho quoque utile, inflationes & ruſtum ex aceto diſſoluere ſumpſum. Aluum ſiſtere impoſitum, urinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodeſſe. Choleræ eo & diſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philoſtito dedit: & coctum dysentericis, & colicis Pliftonicus. Aliqui & in tenaſmo & ſanguinem excreantibus in uino, duritia quoque præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitque lactis prouentum. Auribus utiliſſimum infantium, præcipuè cum adipe anſerino. Semen tritum & hauſtum naribus, ſternutamenta mouet, & diſtillationes quoque capiti illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. 20 Verrucas niſto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat. Ideo etiam equis aſinilque admiſſuræ tempore ingeritur.

De ſylueſtri ocimo, & eruca, & naſturtio, & ruta.

C A P. X I I I.

Sylueſtri ocimo uis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad uitia, quæ uomitionibus ſcrebris contrahuntur. Vomiciſque uuluæ, contraque beſtiarum morſus radix in uino eſt efficaciffima. Eruca ſemen ſcorpionum uenenis & muris aranei medetur. Beſtialas omnes innafcentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt uerbera ſubituris potum ex uino, duritiâ quandam contra ſenſum inducere. In condiendis obſoniis tanta eſt ſuauiſas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant ſubtrita eruca ſi foueantur oculi, claritatem reſtitui. Tuſſim infantium ſedari. Radix eius in aqua decocta fracta oſſa extrahit. Nam de Venere ſtimulanda diximus: tria folia ſylueſtris erucæ ſiniſtra manu decerpta, & trita in aqua mulſa ſi bibantur. E contrario naſturtium Venerem inhibet, animum exacuit. Ut diximus, duo eius genera. Album purgat, detrahit bilem potum in aqua x. pondere. Cùm lomento ſtrumis illitum operitumque braſſica præclarè medetur. Alterum eſt nigrius, quod capitis uitia purgat. Viſum compurgat. Commotas mentes ſedat ex aceto ſumpſum. Lienem ex uino potum, uel cum fico. Tuſſim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex uino omnia inteſtinorum animalia pellit, efficacius addito mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria & tuſſim cum origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice, 40 extrahitque corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiciſtur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uerò è melle utiliſſimè. Sextius addicit, uſtum ſerpentes fugare, ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contrito & alopecias emendari addito ſinapi, grauitatem aurium trito impoſito auribus cum fico. Dentium dolores inſuſo in aures ſucco. Porriginem & hulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationē perducit, & rumpit. Phagedænas hulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: Item licheni: Item unguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt. Optimum autem Babylonium. Sylueſtri uerò ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta eſt. Latoria ſatiua folia, rami fruticosiores. Sylueſtris 50 horrida ad effectum eſt, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, ruſa ea & aſperſa modicè,

dicè aqua, & in pyxide Cypria asseruatur. Hic copiosior datus ueneni noxiam obtinet, in Macedonia maximè iuxta flumen Aliacmonem. Mirumque, cicuta succo extinguitur, adeò etiam uenenorum uenena sunt, quando cicuta succus prodest manibus colligentium ruta. Cæterò inter prima miscetur antidotis, præcipueque Galatica. Quæcunque autem ruta & per se pro antidoto ualet, foliis tritis, & ex uino sumpris. Contra acutum maximè & uiscum. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo contra serpentium ictus, utpote cum mustela dimicaturæ cum his, ruta prius edendo se muniant. Valent & contra scorpionum ictus, & araneorū, apum, crabronum, uespærum aculeos, & cantharidas, ac salamandras, canisue rabiosi morius: acetabuli mēsuræ succus
10 è uino bibitur, & folia trita uel commanducata imponuntur cum melle & sale, uel cum aceto & pice decocta. Succo uerò perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficiis. Serpentisque, si uratur ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est syluestris radix cum uino sumpta. Eandem adiiciunt efficaciorē esse sub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceisque coloris foliis à femina discreuit: eam lætioribus foliis & colore. Idem oculis noxiam putauit falsò, quoniam scalptores & pictores hoc cibo utuntur oculorum causa. Cum pane quoque uel nasturtio satiuæ atque syluestris propter uisum. Ut aiunt, multi succo eius cum melle Attico inuncti discusserunt caligines, uel cum lacte mulieris puerum enixæ, uel puro succo angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta impositio. Lenit autem capitis dolores pota cum uino, aut cum
20 aceto & rosaceo illita. Si uerò sit cephalæa, cum farina hordeacea, & aceto. Eadem cruditerates discuit, mox inflationes, dolores stomachi ueteres. Vulus aperit, corrigitque conuersas illita in melle toto uentre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaque ex uino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumque & lumborum, tussis, suspiria: pulmonum, iocinerum, renum uitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines, decoquuntur folia poturis. Et in cibo uel cruda, uel decocta conditæ prodest. Item torminibus in hyssopo decocta, & cum uino. Sic & sanguinè sistit interiorem, & narium indita, sic & collus dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito, ut diximus, modo. E syluestri uerò cōtra tarditatem & sonitum cum rosaceo, uel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto trita
30 infillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & serpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est: aliosque crudam in cibo. Urinam quoque uel cruentam pellit. Fœminarum etiam purgationes, secundasque, etiam emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaque illitam & uuluarum causa etiam suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & uelleribus collecta. Multi uerò & contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris unam & dimidiam sumi censent: Et contra cruentas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infriatam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis feminis tres uncias. Olei libra, uinique sextario illinitur cum oleo coctis foliis paribus quas frigus aduulerit. Si urinam mouet (ut Hippocrati uidetur) mirum est quosdam dare uelut inhihentem potui contra incontinentiam urinæ. Psoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item uinligines, uerrucas, strumas, & similia, cū strychno & adipe suillo ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, uel plimmythio: Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitium unā illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium uerò epiphoris cum ramis lauræ teneris, adeò peculiari in uisceribus his effectu, ut syluestri ruta cum axungia ueteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito
40 cum cera imposito. Radix rutæ sanguinem oculis suffusum, & toto corpore cicatrice aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum est, cum feruentem ru

tem rutæ naturâ esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctum addita uncia aloes, perundtis sudorem reprimere. Itémque generationes impediri hoc cibo, ideo profluuiio genitali datur, & Venerem crebrò per somnia imaginantibus. Præcauendum est grauidis, abstineant hoc cibo: necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque morbis in maximo usu est, siue difficilè spirantibus, siue contra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex uino: aut si sanguisuga exhauserit, ex aceto: & quocunque in simili morborum genere, ut in homine temperato.

De mentastro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino.

C A P V T

X I I I.

Mentastrum syluestris menta est, differens specie foliorum quasi figura ocimi, pulegii colore. Propter quod quidam syluestre pulegium uocant. Iis commanducatis & impositis sanari elephaniasin, Magni Pompeii ætate, fortuito cuiusdam experimento propter pudorem facie illita compertum est. Eadem illinuntur bibunturque aduersus scolopendras, & serpentium ictus, drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduersus scorpionum ictus cum sale, oleo & aceto. Item aduersus scolopendras ius decocti. Aduersusque omnia uenena seruantur folia arida, ad farinæ modum. Substratum uel accensum fugat scorpiones. Potum fœminas purgat à partu: sed partus necat. Orthopnoicis, torminibus cholericis efficacissimum: Item lumbis, podagris impositum. Succus auribus uermiosis instillatur. in regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia Veneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginè ex aceto infunditur capiti in Sole. Mentæ ipsius odor animum excitat, & sapor auditatem in cibis, ideo embammatum misturæ familiaris. Ipsa acescere aut coire denseræque lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu stranguleretur. Datur in aqua aut mulso: eadem ui resistere & generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Aequè maribus ac fœminis sistit sanguinem: & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & uomicas uulvæ curauit. Ille & iocinerum uitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinem excreantibus in sorbitionem. Hulcera in capite infantium mirè sanat. Arterias humidas siccant, siccas astringit. Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine utilis duntaxat, qui & gargarizatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum alumine, linguæ asperæ cum melle. Ad conuulsa intus per se uitisque pulmonis. Singultus & uomitiones sistit cum succo granati, ut Democritus monstrat. Recentis succus narium uitia spiritu subductus emendat. Ipsa trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta: & si mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopendras, & scorpiones marinos, & ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus: item sedis uitii. Intertrigines quoque, uel si teneatur tantum, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horro gustatam, ita ne uellatur: si is qui mordeat, dicat se lieni mederi, per dies 1 x. Arida quoque farinam tribus digitis appræhensam & stomachi dolorem sedare in aqua: & similiter asperam in potionem, uentris animalia expellere. Magna societas cum hac ad recreandos defectos animo pulegio, cum furculis suis in ampullas uitreas aceti utrisque deiectis. Qua de causâ dignior è pulegio corona uertigini, quàm è rosis, cubiculis nostris pronuntiata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusque iniuriam, & ab siti traditur: neque æstare eos, qui duos è pulegio furculos impositos auribus in Sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. Fœmina efficacior. Est autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item rosiones sistit, & uomitiones cum aceto & polenta. Intestinatorum uitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex uino: & si ammineum sit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto sedat menstrua, & secundas. Vuluas conuersas corrigit. Defunctos partus eiicit. Semen obmutet

obmutescuntibus olfactu admouetur. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres bibendæ sint, tritum aspergitur. Salsitudines corporis, si cum uino tradatur, minuit. Neruorum causa & in contractione cum sale & aceto & melle confricatur opisthorono. Bibitur ad serpentium ictus decoctum: ad scorpionum in uino tritum, maximè quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationes, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incensus, pulices necat odore. Xenocrates pulegii ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessionem olfactandum dari, aut stragulis subiici, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit. Syluestri ad eadem uis efficacior est, quod simile est origano, minoribus foliis, quàm satium: & à quibusdam dictamnus uocatur. Gustatum à pecore caprisque, balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes blechon uocauerunt. Natura tam feruens est, ut illitas partes exulceret. In tussi ex perfriktione fricari ante balnea conuenit, & ante accessionum horrorem conuulsis & torminibus. Podagris mirè prodest. Hepaticis cum melle & sale bibendum datur: pulmonum uitia excreabilia facit. Ad lienem cum sale utile est, & uesicæ, & suspiriis, & inflationibus, decoctum succo æqualiter: & uulvas corrigit: & contra scolopendram terrestrem uel marinam, item scorpiones: priuatimque ualet contra hominis morsum. Radix contra incrementa hulcera recens potentissima. Arida uerò cicatricibus decorem affert. Item pulegio est nepetæque societas. Decocta enim in aqua ad tertias discutunt frigora, mulierumque mensuris profunt. Et ætate sedant calores. Nepeta quoque uires contra serpentes habet. Fumum ex ea nidoremque fugiunt, quam & subternere in metu obdormituris utile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus eius instillatus naribus supinis, profluuium sanguinis sistit. Item radix, quæ cum myrti semine in passo tepido gargariata anginis medetur. Cuminum syluestre est prætenue, quaternis aut quinis foliis, ueluti serratis. Sed & satiuo magnus usus, in stomachi præcipuè remediis. Discutit pituitas & inflationes, tritum & cum pane sumptum, uel potum ex aqua uinoque: tormina quoque & intestinorum dolores. Veruntamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certè ferunt Porcii Latronis clari inter magistros dicendi adfectatores similitudinem coloris studiis contracti imitatos: & paulò antè Iulium Vindicem adfectorem illum à Nerone libertatis, captatione testamenti sic lenocinatum. Narium sanguinem pastillis inditum, uel ex aceto recens sistit. Et oculorum epiphoris per se impositum, tumentibus cum melle prodest. Infantibus imponi in uentre satis est. Morbo regio in uino albo à balineis datur.

De cumino Ethiopico, quod urinam stringit, & de cappari, & de ligustico siue panace, & cumilabubula.

C A P. X V.

A Ethiopicum maximè in posca, & in ligmate cum melle. Africano priuatim urinæ incontinentiâ cohiberi putant. Satium datur ad iocineris uitia tostum, tritum in aceto. Item ad uertiginem. Iis uerò, quos acriore ui urina mordeat, in dulci tritum uino. Ad uuluarum uitia in uino: præterq; impositis uellere foliis: testium tumoribus, tostum, tritumq; cum melle, aut cū rosaceo & cera. Syluestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sistit & uomitione nausæsq; ex uino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter eolum quoque bibitur, illiniturque, uel penicillis ferues adprimitur fasciis. Strangulationes uulvæ potum in uino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis uini. Auribus instillatur ad sonitus atque tiinitus cum feuo uitulino, uel melle. Suggillatis illinitur cum melle, & uua passa, & aceto. Lentigini nigra ex aceto. Est cumino simillimum, quod Græci uocant ammi. Quidam uerò Aethiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, uidelicet, quia efficacius in Aegypto iudicauit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius & candidus. Similis autem & huic usus. Nanque & panibus Alexandrinis subditur, & condimentis interponitur. Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Suggillata & oculor

oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in uino potum drachmis duabus: priuatimque cerastarum, cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa aut resina, uulvas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum. De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. Non utendum transmarinis: innocentius Italicum est. Ferunt, eos qui quotidie id edunt, paralyti non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius uirilignes albas tollit, si trita in Sole fricetur. Spleneticis prodest in uino potu radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearum usu. Feruntque xxxv diebus per urinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralyti. Dentium dolores sedat tritum ex aceto semen decoctum, uel manducata radix. Infunditur & aurium 10 dolori decoctum oleo. Hulcera quæ phagedænas uocant, folia & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas uermiculósque cocta in aqua. Iocineris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit, stomacho inutiles esse inter auctores conuenit. Ligusticum (aliqui panacem uocant) stomacho inuile est. Item conuulsionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellauerint, ut diximus, falsó.

Item de cunila bubula, gallinacea siue origano heracleotico, cumilagine molli, libanotide, cunila satia & montana, CAP. XVI.

Cunila præter satiam plura sunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur, semen pulegii habet, utile ad uulnera commandacatum impositumque, ut quinto post die soluat. Et contra serpentes in uino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perficiantur. Item testudines cum serpentibus pugnaturæ hac se muniunt: quidamque in hunc usum panacem uocant. Sedat & tumores, & uirilium mala sicca, uel foliis tritis, in omni usu mirè congruens ex uino. Est alia cunila, gallinacea appellata nostris, Græcis origanum heracleoticum. Prodest oculis trita addito sale. Tusissimum quoque emendat & iocinerum uitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in sorbitionem temperata. Præcipue uerò serpentium morsus. Tertium genus est eius, quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago uocatur, odoris foedi, radicis lignosæ, folio aspero. Vires eius uehementissimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulos quoque eius abiectiones, omnes è tota domo blattas conuenire ad eam. Priuatim aduersus scorpiones exposita 30 pollere. Tribus foliis ex oleo peruncto homine, fugari serpentes. Econtrario quæ mollis uocatur, pilosioribus foliis ac ramis, & aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tractu eius coherescentibus. Altera thuris, quam libanotidem appellamus. Medetur utraque contra serpentes ex uino uel aceto. Pulices etiam contritæ cum aqua sparsæ necant. Satiua quoque suos usus habet. Succus eius cum rosaceo auriculas iuuat. Ipsa ad ictus bibitur. Fit ex ea montana, serpillio similis, efficax contra serpentes. Vrinam mouet: purgat & à partu mulieres. Concoctionem mirè adiuuat, & ad cibos auaritatem. Vtraque uel in cruditate ieiunis in potione aspersa. Luxatis quoque utilis. Contra uestiparum & similes ictus, ex farina hordeacea & posca, utilissima. Libanotidis alia genera suis dicentur locis.

De piperiti & origano, & omni prasio, & tragorigano, & heracleio, & lepido, & de gub, siue melanthio, & aniso. CAP. XVII.

Piperitis, quam & siliquastrum appellauimus, contra morbos comitiales bibitur. Castor & aliter demonstrabat, caule rubro & longo, densis geniculis, foliis lauri, semine albo, tenui, gustu piperis, utilem gingiuis, dentibus, oris suaui, & ructibus. Origanum quod in sapore cunilæ æmulatur, ut diximus, plura genera in medicina habet: onitum uel prasion appellant, non dissimile hyssopo. Priuatim eius usus contra rosiones stomachi in tepida aqua, & cruditates: contra araneas scorpionisque in uino albo; luxata & incussa in aceto, & oleo, & lana. Tragoriganum similis est serpillio syluestri. Vrinam ciet, tumores discutit, contra uiscum potum uiperæque ictum efficacissimum, 50 stomachoque acida ructanti & præcordiis. Tusientibus quoque cum melle datur, & pleur

pleuritis, & peripneumonici. Heraclium quoque tria genera habet, nigrius latioribus foliis, glutinosum. Alterum exilioribus, mollius, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion uocare malunt. Tertium est inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum. Nam & iucundè olet. Proximum Smyrnæum. Deinde Heracleoticum, ad potum utilius, quod onitin uocant. Communis autem usus serpentes fugare, percussis esui dare decoctum, potu urinam ciere, ruptis, conuulsis mederi cum panacis radice, hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item ad scabiem, pruriginem, psoras in descensione balnearum. Succus auribus infunditur cum lacte. Tonsillis quoque & uuis medetur, & capitis huleribus. Venena opii & gyphi extinguit decoctum, si cum cinere in uino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Suggillatis illinitur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit, cum melle & nitro. Sanguinem narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum galla & melle teritur: ad lienem folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & sale, sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Lassi perunguntur ex eo, ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tustum, ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu. Lepidium inter urentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exhulcerando, ut tamen cera & rosaceo facillè sanetur. Sic & lepras & psoras tollit semper facillè, & cicatricum hulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quâ doleat, compescere dolorem. Gith ex Græcis, alii melanthion, alii melaspermone uocant. Optimum, quàm excitatissimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, incensoque serpentes fugari. Bibitur drachma una contra araneos. Distillationem narium discutit tustum in linteo olefactum. Capitis dolores illitum ex aceto & infusum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Hulcera oris tritum aut commanducatum. Item lepras & lentigines ex aceto. Difficultates spirandi addito nitro potum. Duritias tumoresque ueteres & suppuraciones illitum. Lac mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus eius, ut hyoscyami. Similitérque largior uenenum est, quod miremur: cum semen graissimè panes etiam condiat. Oculos quoque purgat: urinam & menses ciet. Quinimo linteo alligatis tantum granis x x x. secundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina: culices suffitu necare: item muscas. Et anisum aduersus scorpiones ex uino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatum, siue crudum, siue decoctum. Item uiride aridumue, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur desideratum. Panis etiam crustis inferioribus subditum. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus uina commendat. Quin ipsum oris halitum iucundiorem facit, fetoremque tollit manducatum matutinis cum smyrnio, & melle exiguo, mox uino colatum. Vultum iuniorem præstat. Insomnia leuat suspensum in puluino, ut dormientes olfasciant. Appetentiam ciborum præstat, quando id quoque inter artificia deliciae fecere, ex quo labor desit cibos poscere. Ob has causas quidam anicetum id uocauere. Laudatissimum est Creticum, proximum Aegyptium. Hoc ligustici uicem præstat in condimentis. Dolores capitis leuat suffitum naribus. Epiphoris oculorum è uino radicem eius tustam imponit Iollas: Ipsum cum croco pari modo & uino, & per se tritum cum polenta ad magnas fluxiones, extrahendisque si qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes consumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyssopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum: cum melle sumptum melius. Cum acetabulo anisi nuces amaras L. purgatas tere in melle ad tustum. Facillimè uerò anisi drahmæ tres, papaueris duæ miscentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus sumuntur. Præcipuum autem est ad rust

ad ructus, ideo inflationibus stomachi, & intestinorum torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potumque inhibet. Folius decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus sternutamenta inhibet. Potum somnum concitat: calculos pellit: uomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitis, nervis quoque, quibus succinctum est corpus, utilissimum. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud utilius ventri & intestinis putant, ideo dysentericis & in teneismo datur tostum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis lupini magnitudine in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores succo usus est. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta de uino, radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplasma imposuit cum apio: item uuluarum dolori: deditque bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinunt uel recens cum polenta. Sic & infantibus comitialia uitium aut contractiones sentientibus. Pythagoras quidem negat corripui uitio comitiali in manu habentes. Ideoque quamplurimum domi serendum: Parere quoque facilius olfactantes. Et statim à partu dandum potui polenta aspersa. Sosimenes contra omnes duritias ex aceto usus est eo: & contra lassitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine eius potio, lassitudinis auxilium uiatoribus spondit. Heraclides ad inflationes stomachi semen tribus digitis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad uentris aut intestinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis præhenderit seminis, tantundem hyoscyami cum lacte asinino. Multi uomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua bibenda inter cenam suadent: Strangulationes uuluarum, si manducetur & linatur calidum, uel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura ternum digitorum, uini albi tribus cyathis discutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis seminis anisi & feniculi usus est, in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui & aspidum uenenis aduersari naturam eius putent. Vrinam ciet. Sitim cohibet. Venerem stimulat. Cum uino sudorem leniter præstat. Vestes quoque à tineis defendit. Efficacius semper recens, & quò nigrius. Stomacho tamen inuile est, præterquam inflato.

De anetho, sacopenio, & sagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo succus herbarum colligendus est, & de opio.

CAP. XVIII.

Anethum quoque ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices allinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruens, olfactum. Sumptum ex aqua, sedat cruditates. Cinis eius uiam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Sacopenium, quod apud nos gignitur, in totum transmarino alienatur. Illud enim Hammoniæ lacrymæ simile, sagapenon uocatur. Prodest laterum & pectoris doloribus, conuulsis, tussibus uetustis excreationibusque, præcordiorum tumoribus. Sanat & uertigines, tremulos, opisthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactandum ex aceto in strangulatu uuluarum. Cæteris & potui datur, & cum oleo infricatur. Prodest & contra mala medicamenta. Papaueris satui diximus genera: & sponte nascentis alia promissimus. Sed satui albi calyx ipse teritur, & de uino bibitur somni causa. Semen elephantias medetur. Enigro papauere sapor gignitur scapo inciso, ut Diagoras suadet, cum turgescit: ut Iollas, cum deflorescit hora diei sereni, hoc est, cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calyce. Nec in alio genere ipsum inciditur caput. Succus & hic, & herbarum cuiuscunque, lana excipitur: aut si exiguus est, ungue pollicis, ut lactucis, & postero die magis quod inaruit. Papaueris uero largus densatur, & in pastillos tritus in umbra siccatur, non ut soporifera modo, uerum si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion uocant. Sic scimus interemptum Licinii Cecinnæ Prætorii uiri patrem in Hispania Bauili, cum ualitudo impatibilis odium uitæ fecisset: item plerisque alios. Qua de causa magna concertatio exitit. Diagoras & Erasistratus in totum dampnauere, ut mortiferum, infundere uoluerant: quoniam

quoniam uisui noceret. Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniã adulteraretur Alexandriæ. Sed postea usus eius nõ improbatum est medicamento nobili, quod diacodion uocant. Semine quoque eius trito in pastillos, è lacte uruntur ad somnum: item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum hoc & aurium dolori instillatur. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis utuntur. Item ad sacros ignes & uulnera ex aceto. Ego tamen damnauerim collyriis addi: multoq̃ue magis quas uocant lexiptyretas, qualq̃ue pepticas & celiacas. Nigrum tamen cœliacis in uino datur. Satiuum omne magis rotundat capita. At syluestri longum ac pusillum, & ad omnes effectus ualentius. Decoquitur & bibitur contra uigilias, eadẽque aqua fouent ora. Optimum in siccis, & ubi rarò pluit. Cum capita ipsa & folia decoquuntur, succus meconium uocatur, multum opio ignauior. Experimentum opii est primum odore: syncerum enim perpeti non est, mox in lucernis, ut pura luceat flamma, aut extinctum demum oleat: quæ in fucato non eueniunt. Accenditur quoque difficilius, & crebrò extinguitur. Est synceri experimentum & in aqua, quia nebula innatat: fictum in pustulas coit. Sed maxime mirum, æstiuo Sole depræhendi. Syncerum enim sudat, & se diluit, donec succo recenti simile fiat. Mnesicles optime seruari putat hyoscyami semine adiecto: alii in faba.

De erratico & ceratiti, & glaucio siue paralio, & heraclio siue aphro, & de diacodio, & tithymalo.

C A P V T X I X.

Inter satia & syluestria medium genus, quoniã in aruis, sed sponte nasceretur, rhœam uocauimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. Aluum exinaniunt capita quinque decocta in uini tribus heminis pota, & somnum faciunt. Syluestrium unum genus, ceratitum uocant, nigrum, cubitali altitudine, radice crassa & corticosa, calyculo inflexo, ut cornicula. Folia minora & tenuiora, quàm cæteris syluestribus. Semen exile, tempestiuum est messibus: aluum purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo, argema iumentorum sanant. Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextariis ad dimidias, datur ad lumborum uitia & iocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion uocant, alii paralion. Nascur in afflatu maris, aut nitroso loco. Alterum è syluestribus genus heraclion uocatur, ab aliis aphron, foliis (si procul intuearis) speciem passerum præsentantibus, radice in summa terræ cute, senine spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt æstate. Tunditur in pila comitalibus morbis, acetabuli mensura in uino albo. uomitiones enim facit. Medicamento, quod diacodion & arteriace uocatur, utilissimum. Fit autem huius papaueris ut cuiuscunque syluestris capitibus cxx. in aquæ cælestis sextariis tribus biduo maceratis, in eadẽque discoctis: deinde saccatis, iterumque cum melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui. Addidere postea drachmas senas croci, hypocisthidis, thuris, acaciæ, & passi Cretici sextarium. Hæc ostentatione, simplex quidem & antiqua illa salubritas papauere & melle constat. Tertium genus est tithymalon, mecona uocant, alii paralion, folio læui, albo, capite magnitudinis fabæ. Colligitur uua florente. Siccat in umbra. Semen potum purgat aluum, dimidio acetabulo in mulso. Cuiuscunque autem papaueris caput uiride, uel siccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex uino meraculo si protinus detur, scorpionum ictibus resistit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt, si capita eius uel folia terantur.

De portulaca siue peplio, coriandro & atriplici.

C A P. X X.

Est portulaca quam peplion uocant, non multum satia efficacior. Cuius memorabiles usus traduntur. Sagittarum uenena, & serpentium hamorrhoidum & presterum resingui, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi. Item hyoscyami, pota è passo expresso succo. Cum ipsa non est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum uitii, capitis dolori, hulceribusque in uino tusa & imposita. Reliqua hulcera commanducata cum melle sanat. Sic & infantium cerebro imponitur, umbilicòque prociduo. In epiphoris uerò omnium, fronte temporibusque cum polenta. Sed ipsis oculis, è lacte & melle. Eadem, si procident, prodest, foliis tritis cum corticibus fabæ. Pustulis

cum polenta & sale, & aceto. Hulcera oris, tumorémque gingiuarum commanducata cruda sedat: item dentium dolores. Tonsillarum hulcera, succus decoctus. Quidam adicere paulum murra. Nam & mobiles dentes stabilit commanducata. Cruditates sedat, uocémque firmat, & sitim arceat. Cervicis dolores, cum galla & lini semine pari mensura sedat. Mammarum uitia, cum melle & Cimolia creta. Salutaris & fufpiriosis, semine cum melle hausto. Stomachum in acetariis sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteria & uomitis estur ex aceto, uel bibitur cum cumino. Tenefimis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodest. Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat, ac uescas. Ventris animalia pellit. Ad uulnere dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Nervorum durities emollit. Metrodorus, qui *ἐπιτομὴν τῶν ἱστορικῶν βιβλίων* scripsit, purgationibus à partu dandam censuit. Venerem inhibet, Venerisque somnia. Prætorii uiri pater est. Hispania princeps, quem scio propter impatibiles uix morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquàm in balineis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud authores, caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter syluestria non inuenitur. Præcipuū tamen esse constat Aegyptium. Valet contra serpentium genus unum, quod amphispbanas uocant, potum impositumque. Sanat & alia uulnera. Epinyctidas, pustulas tritum. Sic & omnes tumores collectionesque, cum melle aut uua passa. Panos uerò ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante accessionem: uel plura illini fronti. Sunt qui & ante Solis ortum cervicalibus subiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi. Hulcera quoque, quæ serpunt, sanat cum melle, uel uua passa: item testes, ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: uentris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potū. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali Punici succo & oleo semen potum. Xenocrates tradit rem, si uera est menstrua contineri uno die, si unum granum biberint fœminæ: biduo, si duo: & totidem diebus, quot grana sumperint. Marcus Varro, coriando subtrito cum aceto, carnem incorruptam ætate seruari putat. Attriplex & syluestre est, accusatū à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morbosque; regios & pallorem, coqueretur difficillimè: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicquam, nisi languidum, culpauit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates uuluarū uitis id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus cōtra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, durities omnes, uel coctō, uel crudo utiliter illini putauit. Item ignem sacrum, cum melle, aceto, nitroque: similiter podagras. Vngues scabros detrahare dicitur sine hulcere. Sunt qui & morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perficerent, aluum moueant, coctō uel per se, uel cum malua aut lenticula, concitantes uomitiones. Syluestri capillos tingunt, & ad suprā dicta utuntur.

De malua, malope, & alibæa, & lapatho, & oxylapatho, & hydro-lapatho, & bippolapatho, & bulapatho.

C. A. P. X X I.

E Contrario in magnis laudibus malua est utraque, & satia & syluestris. Duo genera earum amplitudine folii discernuntur. Maiorem Græci malopen uocant in latius. Alteram ab emolliendo uentre, dictā putant malachen. E syluestribus, cui grande folium & radices albæ, althæa uocatur, ab excellentia effectus à quibusdam aristalthæa. Omne solum, in quo ferantur, pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè scorpionum, uesparum, similiūque, & muris aranci. Quin & trita cum oleo qualibet earum perundi antè, uel habentes eas, non feruntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent & contra uenena. Aculeos omnes extrahunt illitæ cruda

crudæ cum nitro, potæ uerò decoctæ cum radice sua, leporis marini uenena restringunt: & ut quidam dicunt, si uomatur. De eisdem mira & alia traduntur. Sed maximè, si quoti-
 die quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis caritu-
 rum. Hulcera manantia in capite sanant in urina putrefactæ, lichenas & hulcera oris
 cum melle. Radix decocta, furfures capitis & dentium mobilitates. Eius, quæ unum cau-
 lem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas
 & parotidas panóque, addita hominis salua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro
 potum à pituita & nauſeis liberat. Radix mammarum uitis occurrit, adalligata in lana
 nigra. Tullum in lacte cocta, & forbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stoma-
 cho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris.
 Aliqui purgari foeminas, foliis earum manus plenæ mensura, in oleo & uino sumptis.
 Vtiq; constat parturientes foliis substratis celerius solui, protinus à partu reuocandum,
 ne uulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta
 hemina. Quin. & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeoque
 eæ Veneri nascuntur, ut semen unicaulis aspersum genitali, foeminarum auiditates au-
 gere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas. Tenesmo &
 dysentericis utilissimè infundi. Item sedis uitis, uel si foueantur. Melancholicis quoque
 succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decocta comitialibus
 heminæ succi. His & calculosis, & inflatione & torminibus, aut opisthotonico laboran-
 tibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis, decocta in oleum folia imponun-
 tur: & ad uulnerum imperus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & uesi-
 cæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione emollit in oleo: succus deco-
 ctæ pori meatus suauis facit. Althææ in omnibus suprà dictis efficacior radix: præ-
 cipue conuulsis ruptisque. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas & paroti-
 das, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Ea-
 dem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussi citissimè medentur. Hippocrates
 uulneratis, sitientibusque defectu sanguinis, radices decoctæ succum bibendum dedit:
 & ipsam uulneribus cum melle & resina, item contusis, luxatis, tumentibus, & muscu-
 lis, neruis, articulis imposuit: & asthmaticis ac dysentericis in uino bibendum dedit.
 Mirum, aquam radice ea addita addensari sub dio, atque lactescere. Efficacior autem,
 quo recentior. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Est autem & syluestre, quod alii
 oxalidem appellant, satiuo proximum, foliis acutis, colore betæ candidæ, radice mi-
 nima: nostri uerò rumicem; alii lapathum cantherinum, ad strumas cum axungia effi-
 cacissimum. Est & alterum genus, ferè oxylapathon uocant, satiuo item similius, & acu-
 tiora habet folia ac rubriora, non nisi in palustribus nascens. Sunt qui hydrolapathon
 tradunt in aqua natum. Est & aliud hippolapathon, maius satiuo, candidiusque ac spif-
 sius. Syluestria scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix ace-
 to decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si uerò bibatur, morbo regio. Semen
 stomachi inextricabilia uitia sanat. Hippolapathi radices priuatim ungues scabros detra-
 hunt. Dysentericos semen duabus drachmis in uino potum liberat. Oxylapathi semen
 lorum in aqua cælesti, sanguinè reicientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest.
 Præstantissimos pastillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & iure exiguo. in usu
 aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melice-
 rias & lepras curant. In uino uerò decocta, strumas & parotidas & calculos: Poto uino
 & lienes, coeliacos æquè & dysentericos, & tenesmos. Ad eadèque omnia efficacius
 ius lapathi: & rictus facit, & urinam ciet, & caliginem oculorum discutit: Item pruri-
 tum corporis, in solia balinearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat &
 commanducata radix dentes. Eadem decocta cum uino, sistit aluum: folia soluunt. Ad-
 iecit Solon (ne quid omittamus) bulapathon, radices tantum altitudine differens, & erga
 dysentericos effectum, potum ex uino.

De sinapis tribus generibus, & marrubio, & serpyllo, & sissymbrio,
sive thymbræo, & de lini semine, & blitio.

CAP.

XXII.

Sinapi, cuius in sativis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublimè vis feratur, iudicavit, quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore, donec lique scat, aut gargarizatur cum aqua mulla. Ad dentium dolorem manditur. Ad uiam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utilissimum contra omnia uitia, pulmonibusque. Excreationes faciles facit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sensus, atque sternutamentis caput purgat, aluum molli, menstrua & urinam ciet. Hydrepicis imponitur: cum fico & cumino tulum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarum conuersione suffocatas excitat odore, aceto misto: item lethargicos. Adicitur tordilion. Est autem id semen ex seseli. Et si uehementior somnus lethargicos premit, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores, thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacunq; corporis ex alto uitia extrahenda sunt, illitum caustica ui emendat, pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: uel si uehementior urigo timeatur, per duplices pannos. Utuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthirias, & lithanicos, opisthotonicos. Inungunt quoque scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succusque tribus modis exprimitur in fistili, calefcitque in eo in Sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix, cum immaduere multo, conteruntur, manûque plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusque omnes: mulierum etiam lassitudines, saluberrimo genere medicina. Calculos quoque discutit potum ex aceto. Illinitur & liuoribus suggillatisque cum melle & adipe anserino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressioque, quo uruntur ad neruorum rigores, lumborumque & coxendicum perfrictiones. Sinapis naturam effectusque eisdem habere traditur adarca, inter syluas tacta, cortice calamorum sub ipsa coma nascens, Marrubium plerique inter primas herbas commendauere, quod Græci prasion uocant, alii linostrophon, nonnulli philopæda, aut philochares, notius quàm ut indicandum sit. Huius folia seménque contrita prosunt contra serpentes, pectorum & lateris dolores, tussim ueterem. Et iis qui sanguinem reiecerint, eximie utile, scopis eius cum panico aqua decoctis, ut asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe. Sunt qui uiridis semen quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & salis, sorbere ieiunos ad tussim iubeant. Alii nihil comparant in eadem causa marrubii & fœniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisque ad sextarios duos, cum addito mellis sextario, rursus decocto ad sextarios duos, si cochlearii mensura in die forbeatur in aquæ cyatho. Et uirilium uitis tulum cum melle mirè prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, spasticis neruis salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrænas & pterygia. Succus uerbè auriculis, & naribus, & morbo regio, minuendæque bili cum melle prodest. Item contra uenena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamen exulcerata uesica, & renum uitia. Dicitur succus claritatem oculorum adiuuare. Castor marrubii duo genera tradit: nigrum, & quod magis probat, candidum. In ouum inane succum addit is, ipsumque ouum infundit melle æquis portionibus tepesactum, uomicas rumpere, purgare, persanare promittens: illitis etiam uulneribus à cane factis tuso cum axungia ueteri. Serpyllum à serpente putant dictum. Quod in syluestri euenit, in petris maximè. Satium non serpit, sed ad palmi altitudinem increfcit. Pinguius uoluntarium, & candidioribus foliis ramisque aduersus serpentes efficax, maximè cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas,

† tetanicos,

20

30

40

50

ac marinas, & fcorpiones, decoctis in uino ramis folisque. Fugar & odore omnes, si uratur. Et contra marinorum uenena præcipuè ualet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis: contra tormina, & urinæ difficultatem, anginas, uomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinerû desideria. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Sifymbrium syluestre à quibusdam thymbræum appellatum, pedali non amplius altitudine. Quod in riguis nascitur, simile nasturtio est. Vtrunque efficac aduersus aculeata animalia, ut crabrones & similia. Quod in secco ortum odoratum est, & inseritur coronis angustiore folio. Sedant
10 utraque capitis dolorem. Item epiphoras. Alii panem addunt: alii per se decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas, cutisque uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositum, diebusque detractum. Vomitiones, singulus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue succo potum. Non edendum grauidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eiicit. Mouet urinam cum uino potum, syluestre & calculos. Quos uigilare opus sit, excitat infusum capiti cum aceto. Lini semen cum aliis quidem in usu est: & per se mulierum cutis uitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac uino sedat: parotidas cum melle aut adipe, aut cera: stomachi solutiones inspersum polentæ modo: anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniso illitum. Torretur, ut aluum sistat. Cœ-
20 liacis, & dysentericis imponitur ex aceto. Ad iocineris dolores estur cum uua passa. Ad phthisin utilissimè è semine sunt ecligmata. Musculorum, neruorum, articulorum, ceruicium durities, cerebri membranas mitigat farina seminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico idem concoquit ac maturat. Cum radice uerò cucumeris syluestris extrahit quæcunque corpori inhæreant. Sic & fracta ossa. Serpere hulus in uino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cum melle. Emendat ungues scabros cum pari modo nasturtii: & testium uitia & ramices cum resina & murrha, & gangrænâ ex aqua. Stomachi dolores cum fœno Græco sextariis utriusque decoctis in aqua mulsâ. Intestinarum & thoracis perniciofa uitia, clystere in oleo & melle. Blitum iners uidetur ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti.
30 Stomacho inutile est. Ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus fcorpiones potum è uino prodesse & clauis pedum illini: item lienibus & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

De meu, & fœniculo, & hippomarathro uel myrsineo, & camabi, & de ferula, & carduis.

CAP. XXXIII.

MEu in Italia non nisi à medicis seritur, & iis admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius Athamanticum uocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur, foliis aniso simile, & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibusdam altissimis. Minus ruffum, quàm illud alterum. Ciet urinam in aqua potum, radice trita uel decocta. Inflationes stomachi mirè
40 discutit. Item tormina & uesicæ uitia: uuluarumque articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo uentri urinas mouet. Fœniculum nobilitauere serpentes, gustatu, ut diximus, senectam euendo, oculorumque aciem succo eius resciendo. Vnde intellectum est, hominum quoque caliginem præcipuè eo leuari. Colligitur hic caule turgescente. In Sole siccat, inungiturque ex melle. Vbique hoc est. Laudatissimum in Iberia è lacrymis fit, & ex semine recenti. Fit etiam è radicibus, prima germinatione incisis. Est & in hoc genere syluestre, quod alii hippomarathron, alii myrsinæum uocant, foliis maioribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida. Nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud hippomarathi genus tradit, longo & angusto folio, semine coriandri. Medicinæ in satiuo, ad scorpionum ius & serpentium, semine in ui-
50 no potu. Succus & auribus instillatur, uermiculósque in his necat. Ipsum condimentis propè omnibus inseritur: oxyponis etiam aptissimè. Quin & panis crustis subditur. Se-

men stomachum dissolutum astringit, uel in febribus sumptum. Nauſeam ex aqua tritum ſedat. Pulmonibus & iocineribus laudatiſſimum. Ventrem ſiſtit, cum modicè ſumitur, urinam exciet, & tormina mitigat decoctum, lactiſque defectu potum mammas replet. Radix cum piſana ſumpta renes purgat, ſiue decocto ſucco, ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex uino cocta: Item conuulſis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos ueſicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo hauſtum facit. Verendis amiciſſimum, ſiue ad ſouendum radice cum uino cocta, ſiue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & ſuggillatis cum cera illinunt. Et radice in ſucco uel cum melle contra canis morſum utuntur, & contra multipedam ex uino. Hippomarathon a^z omnia uehementius. Calculos præcipuè pellit. Prodeſt ueſicæ cum uino leni, & fœminarum menſtruis hærentibus. Efficacius in eo ſemen, quàm radix. Modus in utroque, quòd duobus digitis tritum additur in potionem. Perrius qui ophiaca ſcripſit, & Miſtion qui rhizotomumena, aduerſus ſerpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sanè & Nicander non in nouiſſimis poſuit. Cannabis in ſyluis primum nata eſt, nigriore folio & aſperiore. Semen eius extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcunque animal intrauerit, eiicit, ſed cum dolore capitis. Tantæque uis ei eſt, ut aquæ infuſa, coagulare eam dicatur. Et ideo iumentorum aluo ſuccurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua coctaritem podagras & ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſquam areſcat. Ferula ſemen anetho ſimile habet. Quæ ab uno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturque muſto ac melle, ſtomacho utiles. Sin plures ſumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarii pondere in uini cyathis duobus, bibitur aduerſus ſerpentes. Et ipſa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto, contra ſudores immodicos, uel in febribus proſicit. Succus ferulæ aluum ſoluit, fabæ magnitudine deuoratus. Et uiridi ferula ramuſculus, utilis eſt ad omnia ea uitia. Ad ſanguinem ſiſtendum decem grana ſeminis bibuntur, in uino trita, uel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant Luna quarta, ſexta, ſeptima, ligulæ menſura. Natura ferularum muranis infeſtiſſima eſt: tactæ ſiquidem ea moriuntur. Caſtor radice ſuccum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum ſatu inter hortenſia diximus: quapropter & medicinam ex iis non differamus. Sylueſtrium genera ſunt duo: unum frutiçoſius à terra ſtatim: alterum unicaule craſſius. Vtrique folia pauca, ſpinofa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter caneſcentem, & abeuntem cum aura: ſcolymon Græci uocant. Hic antequam floreat contuſus atque expreſſus, illito ſucco alopecias replet. Radix cuiuſcunque ex aqua decocta, potioribus ſitim facere narratur. Stomachum corroborat: & uuluis (ſi credimus) etiam conferre aliquid traditur, ut mares gignantur. Ita enim Chæreas Athenienſis ſcripſit, & Glaucias, qui circa carduos diligentiffimus uidetur. Manducatus carduus, odorem commendat oris.

Theriace compoſitio, medicaminis Antiochi.

CAP. XXXIII.

Ed diſceſſuri ab horteniſibus, unam compoſitionem ex his clariffimam ſubtexemus, aduerſus uenenata animalia, incifaſ lapide uerſibus in limine ædis Aſculapii. Serpylli duum denariorum pondus: opopanacis & milii tantundem ſingulorum, trifolii pondus denarii: anethi & fœniculi ſeminis, & aniſi, & ammi, & apii, denariorum ſenſum ſingulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tuſa cribratæque uino quàm poſſit excellenti, digeruntur in paſtillos, uictoriati pondere. Ex his ſinguli dantur ex uini miſti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus rex aduerſus omnia uenena uſus traditur.

C. PLINII

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIAE LIBER VIGE-

S I M V S P R I A
M V S.

391

De natura florum & coronamentorum.

De mira florum varietate.

C A P V T I.

N HORTIS feri & coronamenta iussit Cato, inenarrabili florum maximè subtilitate: quando nulli potest facilius esse loqui, quàm rerum naturæ pingere, lasciuienti præsertim & in magno gaudio fertilitatis tam uariè ludenti. Quippe reliqua, usus alimentique gratia genuit: ideoque secula annosque tribuit iis. Flores uerò odoresque in diem gignit: magna (ut palàm est) admonitione hominum, quæ spectatissimè floreant, celerrimè marcescere. Sed ne pictura quidem sufficiente imagini colorum reddendæ, misturarum uarietati, siue alterni atque multiplices in-

ter se nectantur, siue priuatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

De strophio ferto, & qui primum flores miscere cæperint, & quando primum corollâ inuenta est vel appellata, & quare.

C A P V T I I.

T enuioribus utebantur antiqui, strophia appellantes: unde nata strophiola. Quin & uocabulum ipsum tardè communicatum est, inter sacra tantum & bellicos honores coronis suum nomen uindicantibus. Cùm uerò è floribus fierent ferta, à serendo seruiæ appellabantur: quod apud Græcos quoque non adèò antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus, mos erat primum. Postea uariari ceptum mixtura uersicolori. Florumque inuicem odores coloresque accendèrè Sicyonii, ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cùm opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans uariaret, essetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata Stephanoplocos, qua pinxit ipsam. Idque factum est post Olympiadem centesimam. Sic coronis è floribus receptis, paulò mox subiere, quæ uocantur Aegyptiæ, ac deinde hybernæ, cum terra flores negat, ramento è cornibus tincto. Paulatimque & Romæ subrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis, postquam è lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Quis primum coronam folijs aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de patilibus coronis, & Cleopatrarum reginæ factis.

C A P I I I.

R assus diues, primus argento aurisque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesseruntque & lemnisci, quos adiici ipsarum coronarum honos erat propter Hetruscas, quibus iungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Cælare eos primus instituit P. Claudius Pulcher, bractæasque etiam phylaræ dedit. Semper tamen autoritas uel ludicro quæsiturum fuit. Nanque ad certamina in Circum per ludos & ipsi descendebant, & seruos suos quisque mittebant. Inde illa x i. tabularum lex: qui coronam parit, ipse pecuniæ eius, uirtutis ergò arguitur. Quam serui equique meruissent, pecunia parum lege dici, nemo dubitauit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo, parentibusque eius, dum intus positus esset, fortisue ferretur, sine fraude esset imposita. Aliàs in usu promiscuo ne ludicræ quidem erant. Ingensque & hinc seueritas. L. Fuluius argentarius, bello Punico

B 4

secundo, cum corona rosacea interdum è pergula sua in forum prospexisset dictus, ex auctoritate Senatus in carcerem adductus, non ante finem belli emissus est. P. Munatius, cum demptam Marfyæ coronam è floribus capiti suo imposuisset, atque ob id duci eum in uincula Triumviri iussissent, appellauit Trib. Pleb. Nec intercessere illi, aliter quam Athenis, ubi comessabundi iuuenes ante meridiem conuentus sapientium quoque doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ huius non est aliud, quam filia Diui Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Marfyam, literæ illius dei gemunt. Florum quidem Populi Romanus honorem Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur, propter similitudinem suarii cuiusdam negotiatoris. Ob id erat in Tribunatu plebei admodum gratus, dignusque Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impensa. Asses ergo contulit populus, ac funus elocauit, quaque præferebatur, flores è prospectu omni sparsit. Et iam tunc coronæ Deorum honores erant, & Larium publicorum priuatorumque, ac sepulchrorum & Manium. Summæque authoritas patuli coronæ. Sutiles aliorum sacris inuenimus, & solennes cœnis. Transiere deinde ad rosaria: eoque luxuria processit, ut non esset gratia nisi mero folio: sutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautissimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut ueste serica uersicolores unguentis madidas. Hunc habet nouissimè exitum luxuria fœminarum. Et apud Græcos quidem de coronis priuatim scripsere Mnestheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua ualeudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorum uero surrepente fallaciter, scelerata Cleopatrarum solertia. Nanque apparatus belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pauore eius luisse, extremis coronæ floribus ueneno illitis, ipsaque capiti imposita, mox procedente hilaritate inuitauit Antonium ut coronas biberent. Quis ita timeret insidias? Ergo concepta in scyphum incipienti haurire opposita manu: En ego sum inquit, illa charæ Antoni, quam tu noua prægustantium diligentia cauēs: ad eò mihi, si possim sine te uiuere, occasio aut ratio deest. Inde eductum custodia bibere iussit, illico expirante. De floribus extra supra dictos scripsit Theophrastus apud Græcos. Ex nostris autem inscribere aliqui libros Anthologicôn: flores uerò persecutus est nemo, quod equidem inueniam. Nec nos nunc scilicet coronas necemus: id enim friuolum est: sed de floribus, quæ uidebuntur digna, memorabimus. Paucissima nostri genera coronamentorum inter hortensia nouere, ac penè uiolas rosasque tantum.

De rosa in coronis, & de generibus eius, & ubi feratur.

CAP.

IIII.

Rosa nascitur spina uerius, quam frutice, in rubo quoque proueniens, illic etiam iu-
cundi odoris, quamuis angustii. Germinat omnis primò inclusa granoso cortice. Quo mox intumescente, & in uirides alabastrum fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices. Vfus eius in coronis propè minimus est. Oleo maceratur, idque iam à Troianis temporibus, Homero teste. Præterea in unguenta transit, ut diximus. Per se medicas artes præbet. Emplastris atque collyriis inseritur mordaci subtilitate. Mensarum etiam deliciis inungendis minimè noxia. Genera eius nostri fecere celeberrima Prænestinam & Campanam. Addidere alii Milessiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam minus rubentem. Mox Alabandicam, uiliorem albicantibus foliis. Vtilissimam uerò plurimis, sed minutissimis spineolam. Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, læuore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora: cum sit genus eius, quam centifoliam uocant: quæ est in Campania Italia, Græciæ uerò circa Philippos: sed ibi non suæ terræ prouentu. Pangæus mons in uicino fert, numerosis foliis ac paruis: unde accolæ transferentes conserunt, ipsaque plantatione proficiunt. Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumque folium. Breuitérque indicium est odoris, scabritia corticis. Cepio Tiberii Caesaris principatu, negauit centifoliam in coronas addi, præterquam extremos uelut ad cardines, nec odore, nec specie probabilem.

Est &

Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinque folia, uiolæ magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semperque nascenti similis, latissimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, mosceuton uocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam uocant. Omnes sine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulerantur. Et aliàs uera quoque plurimùm solo præualeat. Cyrenis odoratissima est, idèoque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ, hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibusdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnis siccis quam humidis odorator. Seri nec pinguibus uult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris: proprièque ruderatum agrum amat. Præcox Campana, sera Milefia. Nouissimè tamen definit Prænestina. Fodiuntur altius quàm fruges, leuius quàm uites. Tardissimè proueniunt semine, quod in ipso cortice est sub ipso flore opertum lanugine: ob id potius caule conciso inferuntur. Et ocellis radicis, ut harundo, unum genus inferitur pallidæ spinosæ, longissimis uirgis quinqüefoliæ, quæ è Græcis altera est. Omnis autem resectione atque ustione proficit: translatione quoque, ut uitis optimè ocyssimèque prouenit, surculis quaternùm digitorum longitudine, aut ampliore, post Vergiliarum occasum sata: dein per Fauonium translata, pedilibus interuallis, crebròque circumfossa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

De lilio tria genera, & ratione ea inferendi.

C A P. V.

Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione unguenti oleique, quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maximè rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas maior, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris striatis, & ab angustis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique filo & semine, stantibus in medio crocis. Ita odor colorque duplex, & alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In unguenti uerò oleique usu, & folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba quam conuoluulum uocant, nascens per fruticem, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac ueluti naturæ rudimentum lilia facere condiscens. Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosæ: & hoc amplius lacryma sua, ut hipposelinum: nihilque est fecundius, una radice quinquagenos saepe emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci crinon uocant. Alii florem eius cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phælide. Quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, maiorisque bulbi, sed unius: Narcissum uocant: Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à liliis est & hæc, quòd narcissi folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Omnes serotini. Post Arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inuenta est & in his ratio inferendi, monstrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque mense Iulio scapi arescentes, liliæque suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se nodulis, in facie nigri uini uel Græci mense Martio macerantur, ut colorem percipiant: atque ita in scrobiculis seruntur, heminis facis circumfusus. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque, ita tingi aliquid, ut nascatur infectum.

De uiolis & de caltha, & de baccare, combreto, asaro & croco.

C A P. V I.

Violis honos proximus. Earum plura genera. Purpureæ, luteæ, albæ: plantis omnes, ut olus, sata. Ex iis uerò, quæ sponte apricis & macris locis proueniunt, purpureæ, latiore folio statim ab radice carnosæ exeunt, solæque Græco nomine à cæteris discernuntur, appellata la, ut ab his lanthina uestis. Sed satius maxima autoritas luteis. Genera iis Tusculana, & quæ marina appellatur, folio aliquanto latiore, sed minus odorato. In

totum uerò sine odore, minutòque folio calathiana, munus autumnì, cæteræ ueris. Proxima ei caltha est concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem. Eadem odore superatur. Est enim grauis caltha. Non leuior ei, quam scopam regiam appellant: quanquam folia eius olent, non flores. Baccar quoque radicis tantum odoratæ est, à quibusdam nardum rusticum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos, Aristophanes priscæ Comœdiæ Poëta testis est. Vnde quidam errore falso barbaricam eam appellabant. Odor est ei cinnamomo proximus. Gracili folio nec humido prouenit. Sinillimum ei combretum appellatur, foliorum exilitate usque in fila attenuata, & procerius quàm baccar. Nec hæc sunt tantum, sed eorum quoque error corrigendus est, qui baccar, rusticum nardum appellauere. Est enim alia herba sic cognominata, quam Græci asaron uocant, cuius speciem figuramque diximus in nardi generibus. Quinimo asaron inuenio uocitari, quoniam in coronis non addatur. Crocum syluestre optimum: serere in Italia minimè expedit, ad scrupula usque singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuum latius, maiusque & nitidius, sed multò leuius degenerans. Sed nec ubique fecundum, etiam Cyrenis, ubi semper flores laudatissimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lycio, monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo secundū locum dedere. Adulteratur nihil æquè. Probatio synceri, si imposita manu crepat, ueluti fragile. Humidum enim, quod euenit adulteratione, cedit. Altera probatio: si manu prolata ad ora, leniter faciem oculòque mordeat. Est per se genus satiui blandissimum uulgo, cum sit medio candidum, dialeucon uocant. Contrà Cyrenaico uitium, quòd omni croco nigrius est, & celerrimè marcescit. Optimum ubicunque quod pinguisimum, & breuibus capillis: pessimum uerò, quod situm redolet. Mutianus auctor est, in Lycia anno septimo aut octauo transferri in locum subactum, atque ita degenerans renouari. Vfus eius in coronis nusquam. Herba enim est folio angusto penè in capillamenti modum. Sed uino mirè cògruit, præcipuè dulci, tritum ad theatra replenda. Floret Vergiliarum occasu paucis diebus, foliòque florem expellit. Viret bruma & colligitur. Siccatur umbra, melius etiam hyberna. Carnosa & illi radix, uiuaciòrque quàm cæteris. Gaudet calcari & atteri, pereundòque melius prouenit. Ideo iuxta semitas ac fontes latissimum.

De floribus antiquis, & de odoramentorum diuersitate, salumca, & polio.

C A P. V I I.

TRoianis temporibus iam erat honos ei. Hos certè flores Homerus treis laudat, Iton, crocon, hyacinthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor rarè ulli non amarus: è contrario dulcia rarè odorata. Itaque & uina mustis odoratiora, & syluestria magis omnia satiuis. Quorundam odor suauior è longinquo, propius admotus hebetatur, ut uiolæ. Rosa recens à longinquo olet, sicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis: quicquid ad meridianas horas dies uergit, hebetatur. Nouella quoque uetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: & omnia in calidis, quàm in frigidis. In Aegypto tamen minimè odorati flores, quia nebulosus & ros cidus aer est à Nilo flumine. Quorundam suauitati grauitas inest. Quædam, cum uirent, non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est scœnum Græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, ut uiolæ, rosæ, croco. Quæ uerò ex acutis succo carent, eorum omnium odor grauis, ut in lilio utriusque generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, ut uiolæ ac rosæ. Hortensium odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascantur. Quædam uetustate odoratiora, ut cotonea: cadémque decerpta, quàm in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olentia non nisi detractò cortice; quædam uerò non nisi uisita, sicut thura myrrhæque. Flores triti omnes amariore, quàm intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilotos. Quædam locum ipsū odoratiorem faciunt, ut iris: quin & arborem totani

totam cuiuscunque radices attingit. Hesperis noctu magis olet, inde nomine inuento. Animalium nullum odoratum, nisi si de pantheris quod dictum est, credimus. Illa quoque non omittenda differentia est, odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta, ut irin atque saluincam, quanquam nobilissimi odoris utranque. Sed iris radice tantum commendatur, unguentis & medicinæ nascens. Laudatissima in Illyrico. Et ibi quoque non in maritimis, sed in syluestribus Drilonis & Naronæ. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gustuque amarissima. Illyrica quoque duorum generum est, Rhaphanitis à similitudine, quæ & melior: Rhizotomos subrufa. Optima, quæ sternutamenta tactu mouet.

10 uet. Calem habet cubitalem, erectū. Floret diuersi coloris specie, sicut arqus cælestis, unde & nomen. Non improbat & Pisidica. Et fossuri tribus ante mensibus mulsâ aqua circumfusa, hoc ueluti placamento terræ blandiuntur, circūscripta mucrone gladii orbe triplici: & cum legerint eam, protinus in cælum attollunt. Natura est feruens, tractatâ; pultulas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia, ut casti legant. Teredines non sicca modo, verum & in terra celeritè sentit. Optimum antea irinū Leucade & Elide ferebatur: iam pridem enim & feritur: nunc è Pamphylia: sed Cilicium maximè laudatur atque Septentrionale. Saluunca foliosa quidè est, sed breuis, & quæ necdi non possit. Radici numerosæ cohæret, herba uerius quàm flos, densa ueluti manu pressa, breuitèrque cæspes sui generis. Pannonia hanc gignit & Norici, Alpiūmq; aprica: urbiū Eporrhedia, tantæ suauitatis, ut metallum esse cœperit. Vestibus interponi eam gratissimū. Sic & apud Græcos polion herbâ, inclytam Musæi & Hesiodi laudibus, ad omnia utilis prædicantiū, superque cætera ad famam etiâ ac dignitates: prorsusque miram, si modò (ut tradunt) folia eius manè candida, meridie purpurea, sole occidète cærulea aspiciuntur. Duo genera eius, campestre maius, sylvestre quod minus est. Quidam teuthrion uocant. Folia canis hominis similia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. Et de odoratis floribus satis dictum.

De uestium æmulatione cum floribus, & amaranto, & chrysocome, siue chrysitii.

C A P. V I I I.

I N quibus unguento uicisse naturam gaudens luxuria, uestibus quoque: prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales: unū in cocco, qui in rosis micat. Gratiū nihil traditur aspectu, & in purpuras Tyrias, dibaphasque ac Laconicas. Alium in amethysto, qui in uiola: & ipse in purpureum, quēque ianthinum appellauimus. Genera enim tractamus, in species multas sese spargentia. Tertius est, qui propriè conchylīi intelligitur, multis modis: unus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunque saturationis: alius in malua, ad purpuram inclinans: alius in uiola ferotina, conchylīorum uegetissima. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnant. Lutei uideo honorem antiquissimum, in nuptialibus flammis totū fœminis concessum: & fortassis ideo non numerari inter principales, hoc est, communes maribus ac fœminis, quoniam societas principatum dedit. Amaranto nō dubiè uincimur. Est autem spica purpurea uerius, quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi, & latius renasci.

40 Prouenit Augusto mense: durat in autumnū. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur. Mirumque, postquam defecere cuncti flores, madefacta aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat. In nomine & cyani colos: item holochrysi. Omnes autem hi flores non fuere in usu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi à morte eius authores siluere de illis: quo manifestum est postea placuisse. A Græcis tamen repositos quis dubitet, nō aliter Italia usurpante nomina illorum? At Hercules petilio ipsa nomen imposuit autumnali, circâque uepres nascenti, & tantum colore commendato, qui est rosæ sylvestris. Folia parua, quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci, paruo calyce, ac uersicolori, luteum semen includente. Luteus & bellio pastillicantibus quinquagenisquinis barbulis coronatur. Pratenfes hi flores, ac sine usu plerique, & ideo sine nominibus.

50 Quin & his ipsis alia alii uocabula imponunt. Chrysocome siue chrysitis, non habet

Latinam

Latinam appellationem. Palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex aultero dulci, in petrosis opacisque nascens.

De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto, & trifolio, tria genera eius. CAP. I X.

Curatio

ET ferè peractis colorum quoque celeberrimis, transeat ratio ad eas coronas, quæ uarietate sola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem esse dixerim genistas: (namque & iis decerpitur luteus) item rhododendron: item ziziphæ, quæ & Cappadocia uocantur: his odoratus similis olearum floribus. In uepribus nascitur cyclaminum, de quo plura aliàs. Flos eius colossinus in coronas admittitur. Folia in coronamentis smilacis & ederæ, corymbique earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abundè diximus. Sunt & alia genera, nominibus Græcis indicanda, quia nostris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris nascuntur, nobis tamen consecranda, quoniam de natura sermo, non de Italia est. Ergo in coronamenta folio uenere melothron, spireon, trigonon, cneoron, quod cassiam Hyginus uocat: & quod cunilaginè, quæ conyza, melisophyllon quod apialstrum, meliloton quod fertulam Campanam uocamus. Est enim in Campania Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, ubicunque uerò asperis & syluestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatis, indicio est nomen fertulæ, quod occupauit. Odor eius croco uicinus est, & flos, ipsa cana. Placet maximè foliis breuissimis atque pinguisimis. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. Minyanthes uocant Græci, alii asphalton, maiore folio, quo utuntur coronarii. Alterum acuto, oxytriphylon. Tercium ex omnibus minutissimum. Inter hæc neruosi cauliculi quibuldam, ut marathro, hippomarathro, myophono. Vtuntur è ferulis & corymbis, & ederæ flore purpureo. Est & in alio genere earum syluestribus rosis similis. Et in iis quoque colos tantum delectat, odor autem abest. Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum: ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumnum.

De origano, & thymo, & melle Attico, & conyza, & Iouis flore, & helenio, & abrotono, & leucanthemo. CAP. X.

TOTIDEM & origani in coronamentis species. Alterius enim nullum semen. Id, cui odor est, Creticum uocatur. Totidem & thymi: candidum, ac nigricans. Floret autem circa solstitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis est. Prouentum enim sperant aptarii largè florescente eo. Læditur imbris amittitque florem. Semen thymi non potest deprehendi, cum origani per quàm minutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso intelligitur, satque eo nascitur. Quid nõ tentauere homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translatum est ex Attica thymum, & uix flore (uti docemus) satum. Sed alia ratio naturæ obstitit, non durante Attico thymo, nisi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, nisi intra ccc. stadia à mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in provincia Narbonensi refertos scimus: hoc penè solo reditu, è longinquis regionibus pecudum millibus conuenientibus, ut thymo uescantur. Et conyza duo genera in coronamentis, mas ac femina. Differentia in folio. Tenuius feminae & constrictius angustiusque, imbricatum maris & ramosius. Flos quoque magis splendet eius, serotinus utriusque post Arcturum. Mas odore grauior, femina acrior, & ideo contra bestiarum morsus aptior. Folia feminae mellis odorem habent. Mascule radix à quibuldam libanotis appellatur, de qua diximus. Et tantum folio coronant Iouis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, sisymbrium, serpyllum, omnia surculosa rosæ modo. Colore tantum placet Iouis flos, odor abest: sicut & illi, qui Græcè phlox uocatur. Et ramis autem & folio odorata sunt, excepto serpyllo. Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo. Abrotonum odore iucundè graui floret æstate. Flos aurei coloris. Vacuum sponte prouenit. Cacumine suo se propagat.

gat. Seritur autem semine melius, quàm radice aut surculo : semine quoque non sine negotio: plantaria transferuntur. Sic & adonium. Vtrunque æstate. Altiola enim admodum sunt: & Sole tamen nimio læduntur. Sed ubi conualuere, ritu uitis fruticant. Abrotono simile odore leucanthemum est, flore albo foliosum.

De amaraco vel sampsucho, & nyctegreto, & meliloto, & viola alba, & codiamino, & de syluestribus bulbis, & heliochryso, & lychni, & de herbis citra mare.

C A P. X I.

A Maracum Diocles medicus & Sicala gens appellauere, quod Aegyptus & Syria sampsuchum. Seritur utroque genere, & semine & ramo, uiuacius prædictis, & odore melius. Copiosum amaraco æquè, quàm abrotono, semen. Sed abrotono radix una & altè descendens: cæteris in summo terræ leuiter hærens. Reliquorum satio autumno ferè incipiente, necnon & uere quibusdam locis quæ umbra gaudent, & aqua ac fimo. Nyctegretum inter pauca miratus est Democritus, coloris ignei, foliis spinæ, nec à terra se attollentem, præcipuam in Gedrosia narrat. Erui post æquinoctium uernum radicitus, sicarique ad Lunam x x x diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque reges uti hac herba ad uota suscipienda. Eandem uocari chenomychon, quoniam anseres à primo conspectu eius expauescant: ab aliis nyctilopa, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. Melilotos ubique nascitur: laudatissima tamen in Attica: ubicunque uerè recens, nec candicans, & croco quàm simillima: quanquam in Italia odoratior & candida. Florum prima uer nuntiantium, viola alba. Tepidioribus uerò locis etiam hyeme emicat. Postea quæ appellatur purpurea. Proximè flammea, quæ & phlox uocatur, syluestris duntaxat. Codiaminon bis anno, uere & autumno: ætates hyemisque fugit. Seniores supra dictis aliquanto narcissus & lilium trans maria: in Italia quidem, ut diximus, post rosam. Nam in Græcia tardius etiamnum anemone. Est autem hæc syluestrium bulbosum flos, aliæque quàm quæ dicitur in medicinis. Sequitur cœnanthe, melanion, ex syluestribus heliochrysos. Deinde alterum genus anemones, quæ limonia uocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouissima rosa. Eademque prima deficit, excepta fatiua: è cæteris hyacinthus maximè durat, & viola alba, & cœnanthe: sed hæc ita, si deuulsa crebrò prohibeatur in semen abire. Nascitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus uuis, atque inde nomen. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quem Apollo dilexerat, aut ex Aiæcis cruore editi, ita discurrentibus uenis, ut Græcarum literarum figura A r legatur inscripta. Heliochrysos florem habet auro similem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, sed durum. Hoc coronare se Magi, si & unguenta fumantur ex auro, quod apyron uocant, ad gratiam quoque uitæ gloriamque pertinere arbitrantur. Et uerni quidem flores hi sunt. Succedunt illis æstiu, lychnis, & iouis flos, & alterum genus lilii. Item tiphyon, & amaracus, quem Phrygium cognominant. Sed maximè spectabilis pothos. Duo genera huius: unum, cui flos hyacinthi est: alterum candidius, qui ferè nascitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æstate floret. Abeunt & hi, marcescuntque. Alii rursus subeunt autumno. Tertium genus lilii & crocum, in utroque genere unum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarii quidem & spinæ flore utuntur: quippè cum spinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic est trans maria ordo florum. In Italia uiolis succedit rosa: huic interuenit lilium: rosam cyanus excipit, cyanum amarantus. Nam uincaperuinca semper uiuet, in modum linæ foliis geniculatim circumdata. Topiaria herba: inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc à Græcis chamædaphne uocatur. Vita longissima uiolæ albæ est trimatu. Ab eo tempore degenerat. Rosa & quinquennium perfert, nec recisa, nec adusta. Illo enim modo iuuenescit. Diximus & terram referre plurimū. Nam & in Aegypto sine odore hæc omnia: tantumque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria à Faunio fossa oportet esse, iterumque solstitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura sint.

De cura apum, pabulo & morbis earum, & remedijs.

CAP. XII.

V Erum hortis coronamentisque maximè aluearia & apes conueniunt, res præcipui quæstus compendique, cum fauit. Harum ergo causa oportet serere thymum, apialtrum, rosam, violas, lilium, cythysum, fabam, eruſalam, cunilam, papauer, conyzam, casiam, melilotum, melissophyllum, cerinthen. Est autem cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succum habente. Horum floris audivissimæ sunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cum oliuæ florem ab his non attingi constet. Ideoque hanc arborem procul esse melius sit: cum aliquas quàm proximè seri conueniat, quæ & euolantium examina inuitent, nec longius abire patiantur. Cornum quoque arborem cauere oportet. Nam flore eius degustato, aluo concita moriuntur. Remedium, sorba contusa è melle præbere his, uel urinam hominum, uel boum, aut grana punici mali, ammineo uino conspersa. At genistas circumferi alueariis gratissimum. Mirum est dignumque memoratu, de alimentis quod comperi. Hostilia uicis alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente imponunt nauibus alueos, noctibusque quina millia passuum contrario amne naues subuehunt. Egressæ luce apes pastæque, ad naues quotidie remeant, mutant locum, donec pondere ipso pressis nauibus, pleni aluei intelligantur, reuectisque eximantur mella.

De uenenato melle, & de remedijs mellis uenenati, & mellis insani.

CAP. XIII.

ET in Hispania mulis prouehunt, simili de causa. Tantumque pabulum refert, ut mella quoque uenenata fiant. Heracleæ in Ponto, quibusdam annis perniciosissima existunt, ab iisdem apibus facta. Nec dixere authores, è quibus floribus ea fierent. Nos trademus, quæ comperimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipuè caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium uirus aquoso uerè marcescentes. Ita fit, ut non omnibus annis sentiat hoc malum. Venenati signa sunt, quod omnino non densatur, quodd color magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta protinus mouens, quod ponderosus innoxio. Qui edere, abiiciunt se humi, refrigerationem quærentes: nam & sudore diffluunt. Remedia sunt multa, quæ suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidiis oportet, mulsum uetus è melle optimo & ruta: fassamenta etiam si reiiciantur sumpta crebrò. Certumque est id malum per excrementa ad canes etiam peruenire, similiterque torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inueteratum, innocuum esse constat: & fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, suggillata cum aloë. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab insania, quam gignit, mænomenon uocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent syluæ. Gensque ea, cum ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non uendit. Et in Perside, & in Mauritanæ Cæsariensis Gætulia, contermina Massæsulis, uenenati faui gignuntur: quidamque à parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quodd liuore depræhenduntur. Quid sibi uoluisse naturam iis arbitremur insidiis, ut ab iisdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis fauis? Parum enim erat genus se rem, in qua uenenum facillimè daretur, etiamne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit: Quid sibi uoluit, nisi ut cautiorem minuscque auidum faceret hominem? Non enim ipsi melli, sed apibus iam cuspides dederat, & quidem uenenatas, remedio aduersus has utique non differendo. Ergo maluæ succo, aut foliorum ederæ perungi salutare est, uel percussos eas bibere. Mirum tamen est, uenena portantes ore, fingentisque ipsas non mori: nisi quodd illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: sicut contra serpentes Psyllis Marisque inter homines.

De melle quod muscæ non attingunt, & aluearijs, & cura eorum si famem sentiunt apes, & quemodo cera fiat.

CAP. XIII.

ALIud in Creta miraculum mellis. Mons est Carina i. x. M. pass. ambitu: intra quod spatium muscæ non reperiuntur, natumque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento

rimento singulare medicamentis eligitur. Aluearia orientem æquinoctialem spectare conuenit. Aquilonem euitent: nec Fauonium minus. Aluearia optima è cortice, secunda ferula, tertia uimine. Multi ea & speculari lapide fecere, ut operantes intus spectarent. Circunlini alueos fimo bubulo utilissimum, operculum à tergo esse ambulatorium, ut profectur intus, si magnus sit alueus, aut sterilis operatio, ne desperatione curam abiiciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Aluearia hyeme stramento operiri, crebrò suffiri, maximè fimo bubulo. Cognatum hoc iis, innascentes bestiolas necat, araneos, papilionem, terebrines: apesque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est: papilionum maior pestis. Tollitur uerò, cum maturefcit malua noctu, interlunio, cælo sereno, accensis lucernis ante alueos. In eam flammam sese ingerunt. Si cibis deesse censeatur apibus, uuas passas siccatue, siccosque rufas, ad fores earum posuisse conuenit. Item lanas tractas madentes passò, aut defruto, aut aqua mulla. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibusdam etiam æstibus iidem cibi præstandi, cum siccitas continua florum alimentum abstulit. Alueorum, cum mel eximitur, illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medios alba uite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut fauos lauare aqua præcipiunt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum. Cera fit expressis fauis, sed antè purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, uasis melle circunlitis. Optima, quæ Punica uocatur. Proxima, quàm maximè fulua, odorisque mellei, pura, natione autem Pontica, quàm consistare equidem miror inter uenenata mella. Deinde Cretica. Plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Post has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam uim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur sub dio sæpius. Cera fulua. Deinde feruet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro. Inde ligulis hauriunt florem, id est candidissima quæque, transfunduntque in uas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rursus marina decoquunt separatim: dein uas ipsum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, iuncea crate sub dio siccant Sole, Lunaque: hæc enim candorem facit. Siccantes, ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidissima uerò fit, post insolationem etiamnum recocta. Punica medicis utilissima. Nigrescit cera addito chartarum cinere, sicut anchusa admista rubet. Variosque in colore pigmentis trahitur, ad reddendas similitudines, & innumeros mortalium usus, parietumque etiam & armorum tutelam. Cætera de melle apibusque in natura earum dicta sunt. Et hortorum quidem omnis ferè ratio peracta est.

De herbis sponte nascentibus & aculeatis.

C A P.

X V.

Sequuntur herbæ sponte nascentes, quibus pleræque gentium utuntur in cibis, maximèq; Aegyptus, frugum quidem fertilissima, sed ut propè sola iis carere possit: tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucissimas nouimus, fraga, tanum, ruscum, batin marinam, batin hortensianam, quam aliqui asparagum Gallicum uocant. Præter has pastinacam pratensem, lupum salictarium, eaq; uerius oblectamenta, quàm cibos. In Aegypto nobilissima est colocasia, quam cyamon aliqui uocant. Hanc à Nilo metunt, caule, cum coctus est, araneoso in mandendo, thyrsò autem, qui inter folia emicat, spectabili, foliis latissimis, etiam si arboreis comparentur, ad similitudinem eorum quæ personata in nostris annibus uocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudent, ut implexis colocasia foliis in uariam speciem uasorū, potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. In Aegypto proxima authoritas cichorio est, quæ diximus intubum erraticum. Nascitur post Vergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad uincula utuntur illa. Anthalium longius à flumine nascitur, mespili magnitudine & rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratū. Mandunt & ætum, cui pauca folia minimèq; uerum radix magna. Aracidna quidem & aracos, cū habeant radices ramosas ac multiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quicquam aliud supra terram habent. Reliqua uulgarium in cibis

in cibis apud eos herbarum nomina, condrylla, hypochæris, & caucalis, anthriscum, scan-
dix, quæ ab aliis tragopogon uocatur, foliis croco simillimis: parthenium, strychnū, cor-
chorus, & æquinoctio nascens aphace, acinos, quam epipetron uocant, quæ nunquam
flore. At è contrario aphace subinde marcescente flore emittit alium, tota hyeme totò-
que uere usque in æstatem. Multa præterea ignobiles habent: sed maximè celebrant cni-
con Italiæ ignotam, ipsis autem oleo, non cibo, gratam. Hoc faciunt è semine eius. Diffe-
rentia prima, sylvestris & satiuæ. Sylvestrium duæ species: Vna mitior est, simili caule,
tamen rigido: itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis: quare quidam atraçy-
lida uocant. Semen eius candidum, & grande, amarum. Altera hirsutior, torosiore caule,
& qui penè humi serpat, minuto semine. Aculeatarum generis hæc est: quoniam distin-
guenda sunt & genera. Ergo quædam herbarum spinosæ sunt, quædam sine spinis. Spi-
nosarum multæ species. In totum spina est asparagus, scorpio: nullum enim folium ha-
bet. Quædam spinosa foliata sunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhizon, urtica. Iis enim
omnibus foliis inest aculeata mordacitas. Aliqua & secundum spinam habent folium, ut
tribulus, & ononis. Quædam in folio habent & in caule, ut phleos, quod aliqui storben
appellauere. Hippophaës spinis geniculatum: tributa proprietas, quod & fructum spi-
nosum habet. Ex omnibus his generibus urtica maximè noscitur, acetabulis in flore pur-
puream lanuginem fundentibus, sæpè altior binis cubitis. Plures eius differentiæ. Sylue-
stris, quam fœminam uocant, mitior. Et in sylvestri quæ dicitur cania, acrior, caule quo-
que mordaci, simbriciis foliis. Quæ uerò etiam odorem fundit, Herculanea uocatur. Se-
men omnibus copiosum, nigrum. Mirum, sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsam ef-
se noxiam: & tactu tantum leni pruritum, pustulasque confestim adusto similes existere.
Notum est & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec
nisi folibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci uere, non ingrato, multis etiam religio-
so in cibo est ad pellendos totius anni morbos. Sylvestrium quoque radix, omnem car-
nem teneriorem facit simul cocta. Quæ innoxia, morfu carens, lamium uocatur. De scor-
pione dicemus inter medicas.

De carduo, & helxine, & tribulo & anchusa.

C A P. XVI.

CARDUUS & folio & caule spinosas lanugines habet. Item acorna, leucacanthos, chal-
ceos, cnicos, polyacanthos, onopyxos, helxine, scolymos. Chamæleon, in foliis non
habet aculeos. Est & illa differentia, quod quædam in iis multicaulia ramosaque sunt, ut
carduus. Vno autem caule, nec ramosum, cnicos. Quædam cacumine tantum spinosa
sunt, ut eryngium. Quædam æstate florent, ut tetralix, & helxine. Scolymus quoque flo-
ret, serò & diu. Acorna colore tantum rufo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat
atraçylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet. Qua de cau-
sa phonos uocatur à quibusdam, odore etiam grauis, serò maturescente semine, nec ante
autumnum: quanquam id de omnibus spinosis dici potest. Verum omnia hæc & semine
& radice nasci possunt. Scolynus carduorum generis ab iis distat, quod radix eius ues-
cendo est decocta. Mirum, quod sine interuallo tota æstate aliud floret in eo genere,
aliud concipit, aliud parturit. Aculei arescente folio desinunt pungere. Helxine rara ui-
su est, neque in omnibus terris est, radice foliosa, ex qua media ueluti malum extuberat,
contectum sua fronde. Huius uertex summus lacrymam continet iucundi saporis, acan-
thicen mastichen appellatam. Et cactos quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ propie-
tatis & ipsa, cuius in terra serpunt caules, à radice emissi, lato folio & spinoso. Caules uo-
cant cactos: nec fastidiunt in cibis inueteratos quoque. Vnum caulem rectum habent,
quem uocant pternica, eiusdem suauitatis, sed uetustatis impatientem. Semen ei lanugi-
nis, quam pappon uocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: uo-
cant ascaliam. Tribulus non nisi in palustribus nascitur, dira res alibi, iuxta Nilum & Stry-
monem amnes excipitur in cibis, inclinatus in uadum, folio ad effigiem ulmi, pediculo
longo. At in reliquo orbe genera duo: uni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & serius
flore, magisque septa obsidet uillarum. Semen ei rotundius, nigrum in siliqua. Alteri
harenaceum,

harenaceum. Spinosorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim spinas habet ap-
posito folio rutæ simili, toto caule foliatum in modum coronæ: sequitur à frugibus, ara-
tro inimica, uiuaxque præcipuè. Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, ut
eius quam coronopum uocant. E diuerso stant, anchusa inficiendo ligno certisque radice
apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule foliato est
& crepis, & apate. Differentia foliorum & hic quæ in arboribus, breuitate pediculi ac
longitudine, angustis ipsius folii, amplitudine, angulis, incisuris, odore, flore. Diuturnior
hic quibusdam per partes florentibus, ut ocimo, heliotropio, aphacæ, onocichla.

Differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno florent, & de bastula regia,
& pistana, & gladiolo.

CAP. XVII.

MVLtis inter hæc æterna folia, sicut quibusdam arborum: in primisque heliotropio,
adiantho. Aliud rursus spicatarum genus, ex quo est cynops, alopecuros, stelephu-
ros, (quam quidam ortyga uocant, alii plantaginem, de qua plura dicemus inter medi-
cas) thryallis. Ex iis alopecuros spicam habet mollem & lanuginem densam, non dissi-
mitem uulpium caudis, unde ei & nomen. Proxima est ei & stelephuros, nisi quòd illa
particulatim floret. Cichorion & similia, circa terram folia habent, germinantibus ab ra-
dice post Vergilias. Perdicium & aliæ gentes, quàm Aegyptii, edunt: nomen dedit auis,
id maximè eruens. Crassas, plurimisque habet radices. Item ornithogale, caule tenero,
candido, semipedali radice, bulbosa, molli tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pul-
te. Mirum, loton herbam & ægilopa, non nisi post annum è semine suo nasci. Mira & an-
themidis natura, quòd à summo florere incipit, cum ceteræ omnes, quæ particulatim
florent, ab ima sui parte incipiant. Notabile & in lappa, quæ adhærescit, quoniam in ipsa
flos nascitur, non euident, sed intus occultus, & intra se germinat, uelut animalia quæ in
se pariunt. Item circa Opuntem Opuntia est herba, etiam homini dulcis. Mirumque, è
folio eius radicem fieri, ac sic eam nasci. Iasione unum folium habet, sed ita implicatum,
ut plura uideantur. Condrylla amara est, & acri in radice succo. Amara & aphace, & quæ
picris nominatur, & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo imposuit. Notabilis &
scillæ crocique natura, quòd cum omnes herbæ folium primum emittant, mox in cau-
lem rotundentur, in iis caulis prior intelligitur, quàm folium. Et in croco quidem flos
impellitur caule: in scilla uerò caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eadèmq; ter flo-
ret (ut diximus) tria tempora sationum ostendens. Bulborum generi quidam adnume-
rant & cypiri, hoc est gladioli, radicem. Dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gra-
tiorē faciat, ponderosiorēque simul subacta. Non dissimilis est & quæ thesion uoca-
tur, gustu aspera. Ceteræ eiusdem generis folio differunt. Asphodelus oblongum & an-
gustum habet, scilla latum & tractabile, gladiolus simile nomini. Asphodelus manditur,
& semine tosto, & bulbo: sed hoc in cinere tosto, dein sale & oleo addito: prætereà rufo
cum ficis, præcipua uoluptate, ut uidetur Hesiodo. Traditur & ante portas uillarum sa-
rum, remedio esse contra ueneficiorum noxiam. Asphodeli mentionem & Homerus fecit.
Radix eius napsi modicis similis est: neq; alia numerosior, lxx. simul acruatis sæpe
bulbis. Theophrastus & ferè Græci, princepsque Pythagoras, caulem eius cubitalem, &
sæpe duum cubitorum, foliis porri syluestris, anthericon uocauere: radicem uerò, id est
bulbos, asphodelon. Nostri illud albucum uocant, & asphodelum hastulam regiam. Ea est
& caulis acinosi. Eius duo genera faciunt. Albuco est scapus cubitalis, amplus, purus, læ-
uis. De quo Mago præcipit, exitu mensis Martii, & initio Aprilis, cum floruerit, nondum
semine eius intumescente, demetendum: findendosq; scapos, & quarto die in Solem pro-
ferendos: ita siccatis manipulos faciendos. Item pistanani dicit à Græcis uocari, quam in-
ter uluas sagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maii usque ad finem Octobris mensis de-
corticari, atque leni Sole siccari iubet. Idem & gladiolum alterum, quem cypiron uo-
cant, & ipsum palustrem, Iulio mense toto secari iubet ad radicem, tertioque die in Sole
siccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem occidentem in rectum referri,
quoniam palustribus defectis nocturni rores noceant.

De iunco genera sex, & de cypero, & de medicamentis eorum, & de cypiro, & odorato iunco.

C A P. X V I I I.

Similia præcipit & de iunco, quem marifcon appellant, ad texendas tegetes, & ipsum Iunio mense eximi ad Iulium medium præcipiens. Cætera de siccando, eadem quæ de ulua suo loco diximus. Alterum genus iuncorum facit, quod marinum, & à Græcis oxyſchœnon uocari inuenio. Tria genera eius: acuti, sterilis, quem marum, & oxyn Græci uocant: reliqua fœminini, ferentis semen nigrum, quem melancranin uocant. Craſſior hic & fruticosior. Magisque etiamnum tertius, qui uocatur holoschœnos. Ex his melancranis sine aliis generibus nascitur. Oxys autem & holoschœnos eodem caſpite. Vtilissimus ad utilia holoschœnos, quia mollis & carnosus est. Ferr fructum ouorum coharrentium modo. Nascitur autem is, quem marem appellamus, ex semetipſo, cacumine in terram defixo: melancranis autem suo semine. Alioquin omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Vſus ad naſſas marinas, uicilium elegantiam, lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine iuxta maritimas Alpes tanta, ut inciso uentre impleant penè unciarum latitudinem, in Aegypto uerò cribrorum longitudinem, non aliàs utiliorem. Quidam etiamnum unum genus faciunt, iunci trianguli, cyperon uocant. Multi uerò non discernunt à cypiro uicinitate nominis. Nos distinguemus utrumque. Cypirus est gladiolus, ut diximus, radice bulbosa, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & postea in Phœnice. Cretico candor odorque uicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Aegypcio. Nam & ibi nascitur. Discutit durities corporum. Iam enim remedia dicemus: quoniam & florum odorumque generi est magnus usus in medicina. Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum: quam profectus efficacissimum esset aduersus calculosos, eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumque tradit, barbaros suffitum huius herbæ excipientes ore, lienes consumere: & non egredi domibus, nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmioresque sic etiam fieri. Inter triginum & alarum uiciis, perfrictionibusque cum oleo illitum, non dubiè mederi. Cyperos iuncus est, qualiter diximus, angulosus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. Folia ima porraceæ exiliora, in cacumine minutata, inter quæ est semen. Radix oliuæ nigra similis, quam, cum oblonga est, cyperida uocant, magni in medicina usus. Laus cypero prima Hammoniaco, secunda Rhodio, tertia Thracio, nouissima Aegypcio: quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi nascitur. Sed cyperos durissima, ulxque spirans. Cæteris odor & ipsis nardum imitans. Est & per se Indica herba, quæ cyperis uocatur, zingiberis effigie: commanducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis, hulceribusque genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris hulceribus. Radix aduersus serpentium ictus, & scorpionum præsertim, remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tanta uis, ut expellat eas. Vrinam ciet, & calculos, ob id utilissima hydropicis. Illinitur & hulceribus, quæ serpunt, sed his præcipuè quæ in stomacho sunt, ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum, & in aqua potum, sistit aluum & feminarum menses, capitisque dolores facit. At qui uocatur holoschœnos, eius quæ proxima sunt radices, commanducantur aduersus araneorum morſus. Inuenio etiamnum unum iunci genus, quod euripicen uocant. Huius semine somnum allici, sed modum seruandum, ne sopor fiat. Ob id & odorati iunci medicina dicuntur, quoniam & in Syria cœle (ut suo loco retulimus) nascitur. Laudatissimus ex Nabataea, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus ex Africa, ac sine odore. Est autem rotundus, uinosæ mordacitatis ad linguam. Syncerus in confricando odorem rosæ emitit, rubentibus fragmentis. Discutit inflationes, ob id stomacho utilis, bilæque & sanguinem reicientibus. Singultus sedat, ructus mouet, urinam ciet, uesicæ medetur. Ad muliebres usus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponitur. Excalfactoria & rosa. Vteros astringit, refrigerat. Vſus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliorum partēque candida, ungues uocantur. In flore aliud est semen, aliud capillus in capite, aliud

Aduersus
calculos.

aliud cortex, aliud calyx. Folium siccatur, aut tribus modis exprimitur. Per se, cum ungues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimum. Aut cum detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut uino maceratur in Sole uasis uitreis. Quidam & salem admiscunt, & anchusam nonnulli, aut aspalathum, aut iuncum odoratum: quia talis maximè prodest uulvæ ac dysentericis. Exprimuntur eadem folia detractis unguibus, trita per linteam spissum in æreum uas, lenique igni succus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia.

Ex rosa medicina, & de lilio, & de narcisso, & ex viola, & de bacchare, & combreto, & asaro.

C A P. X I X.

Vinum quomodo fieret è rosa, diximus inter genera uini. Vfus succi ad aures, oris hulcera, gingiuas, tonsillas, gargarizatus, stomachum, uulvas, sedis uitia, capitis dolores. In febre per se, uel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia uruntur in calliblepharum. Et siccis fœmina asperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in posca potus: & sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in uini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo uetustius: & in umbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non ueteri. Naribus subductum caput purgat. Capita pora uentrem & sanguinem sistunt. Vngues rosæ epiphoris salubres sunt. ¹⁰ Hulcera enim oculorum rosa sordescunt, præterquàm initiis epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem uitii stomachi, rosionibus & uitii uentris, & intestinorum, & præcordiis utilissima uel illita. Cibo quoque lapathi modo coniunguntur. Cauendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coercendos, ita ut à balineis inarescant corpori, dein frigida abluantur. Sylvestris cum adipe ursino alopecias mirificè emendat. Liliæ radices multis modis florem suum nobilitauere, contra serpentium ictus ex uino potæ, & contra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur, triduoque non soluantur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque aduulsos reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum alio trahunt: lenique & ruptis uulsis profunt, & mensibus fœminarum. In uino uerò decoctæ, impositæque cum melle neruis præcis medentur. Lichenas & lepras, & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, uulneribus imponuntur: epiphoris testium, in melle cum hyoscyamo & farina tritici. Semen illinitur igni sacro: flos & folia hulcerum uetustati. Succus, qui flore expressus est, ab aliis mel uocatur, ab aliis syrium, ad emolliendas uulvas sudoresque faciendos, & suppurationes coquendas. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc stomacho inutilem, & ideo uomitorium, aluolique soluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narcissum dictum, non à fabuloso puero. Vtriusque radix mulsei saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. Sic & uulneribus & luxatis. Panis uerò cum melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus oleoque, contusus medetur & lapide percussis. Purgat uulnere permixtus farina. Nigras uti- ⁴⁰ ligenes emaculat. Ex hoc flore fit narcissinum oleum ad emolliendas durtias, calfacienda quæ alserint. Auribus est utilissimus: sed capitis dolores facit. Viola sylvestres sunt, & satiuæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & sede procidente uulvæ: & contra suppurationes. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfactuue discutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex iis, comitialibus medetur, maximè pueris in aqua potum. Semen uiolæ scorpionibus aduersatur. Contra flos albæ suppurata aperit: ipsa discutit. Et alba autem & lutea extenuant menstrua, urinam ciet. Minor uis est recentibus: ideoque aridis post annum utendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lienem: item podagrum: oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. Folia cum melle pur-

† Paulò alie
ter uetustico
dices, aliq;
uerborū in
terpunctio-
ne: Bacchar
& in medi-
cine usu est.
Aliqui ex no-
stris &c.

gant capitis hulnera: cum cerato rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto uerò col-
lectiones sanant. † Bacchar in medicinæ usu aliqui ex nostris perperam uocant. Auxilia-
tur contra serpentes, capitis dolores feruorēq; item epiphoras. Imponitur mammis tu-
mentibus à partu & agilopis incipientibus & ignibus sacris. Odor somnum gignit. Radi-
cem decoctam bibere spasticis, euerfis, conuulsis, suspensoriis, salutare est. In tussi uetere ra-
dices eius tres quatuorue decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu
purgat. Laterum punctiones tollit, & uesicæ calculos. Conditur cum diapasmate. Vesti-
bus odoris gratia inferitur. Combretum, quod simile ei diximus, tritum cum axungia,
uulnera mirè sanat. Asarum iocinerum uitis salutare esse traditur, uncia sumptum in he-
mina mulsi misti. Aluum purgat ellebori modo. Hydropicis prodest & præcordiis uul-
uisque ac morbo regio. In multum si addatur, facit uinum urinis ciendis. Effoditur cum
folia emitit. Siccatur in umbra. Situm celerrimè sentit.

De nardo Gallico, & de croco medicinæ, & crocomagma, & saluicæ, & polio, & iri, & bo-
lobryso, & chrysocome, & meliloto. C A P. XX.

ET quoniam quidam, ut diximus, nardum rusticum nominauere radicem baccharis,
contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus.
Ergo aduersus serpentes duabus drachmis in uino succurrit. Inflammationibus coli, uel
ex aqua, uel ex uino. Item iocineris & renum, suffusisq; felle. Et hydropicis per se, uel cum
absinthio. Sistit purgationum mulierum impetus. Eius uerò quod phu eodem loco appel-
lauimus, radix datur potui trita, uel decocta ad strangulationes, uel pectoris dolores, uel
laterum. Menses quoque ciet. Bibitur cum uino. Crocum melle non soluitur, nullōq; dul-
ci: facillimè autem uino, aut aqua, utilissimum in medicina. Adseruatur cornea pyxide.
Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorum maximè ex ouo illitum. Vulua-
rum quoq; strangulatus, stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iocinerum, pulmo-
num, uesicarumq; peculiariter inflammationi earum uehementer utile. Item tussi & pleu-
riticis. Tollit & pruritus. Vrinam ciet. Qui crocum prius biberint, crapulam nō sentiunt.
Ebrietati eo resistunt. Coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput le-
niter mouet. Venerem stimulat. flos eius igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsum
plurimis medicamentibus miscetur. Collyrio uni etiam nomen dedit, ex eo quoq; expref-
so unguento crocino, quod crocomagma appellant. Habet suas utilitates contra suffusio-
nes oculorum. Vrinæ magis excalfacit, quàm crocum ipsum. Optimum, quod gustatum
saluam dentēq; inficit. Iris rufa melior, quàm candida: infantibus eam circumligari sa-
lutare est, dentientibus præcipuè & tussientibus, tinearum uel uitio laborantibus intillari.
Cæteri effectus eius non multum à melle differūt. Hulnera purgat capitis præcipuè, sup-
purationes ueteres. Aluum soluit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina, inflatio-
nes pota. Lienes ex aceto. Contra serpentium & araneorum morsus, ex posca ualer. Con-
tra scorpiones, duarum drachmarum pondere in pane uel aqua sumitur. Contra canum
morsus, ex oleo imponitur: & contra perfrictiones. Sic & neruorum doloribus. Lumbis
uerò & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus subducta, ster-
nutamenta mouet, caputq; purgat. Dolori capitis cum coronæ malis aut struthæis illini-
tur. Crapulas quoq; & orthopnæas discutit. Vomitiones ciet, duobus obolis sumpta. Ossa
fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius utuntur: cum uino, ad
clauos uel uerrucas: triduq; non soluitur. Halitus oris commanducata abolet, alarumq;
uitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituram consumit. Sedis ri-
mas & condylomata, omniāque in corpore ex crescentia sanat. Sunt qui syluestrem xy-
rin uocent. Strumas hæc uel panos uel inguina discutit. Præcipitur, ut sinistra manu lecta
ad hos usus eruat, colligentēq; dicant cuius hominis utique causa eximant. Scelus her-
bariorum aperitur in hac mentione. Partem eius seruant, & quarundam aliarum herba-
rum, sicut plantaginis: & si parum mercedis inulisse se arbitrantur, rursumq; opus querunt,
partem eam quam seruauere, eodem loco infodiunt: credo, ut uitia quæ sanauerint, fa-
ciant rebellare. Saliuicæ radix in uino decocta, sistit uomitiones, corroborat stomachum.

Polio

Polio Musæus & Hesiodus perungi iubent dignationis gratia, gloriaque auidos polium, tractare, colere. Polium contra serpentes subternitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens, uel aridum, illinuntque, uel spleneticis propinant ex aceto: morbo regio in uino: & hydropicis incipientibus in uino decoctum. Vulneribus quoque sic illinunt. Secundas mulierum, paritibusque emortuos repellit: Item dolores corporis. Vesicæ inanit: & epiphoris illinunt. Nec magis alia herba conuenit medicamento, quod alexipharmacum uocant. Stomacho tamen inutile esse, caputque eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt, ubi inuentum sit, protinus ad alligandum contra oculorum suffusiones, cauendumque ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt, nisi quod molliora sunt, & lanatiore canitie. Cum ruta syluestri, & si teratur ex aqua cælesti, alpidas mitigare dicitur: & non secus atque cytinus altringit & cohibet uulnera, prohibetque serpere. Holochrysos medetur stranguriæ in uino porta, & oculorum epiphoris illita. Cum facie uero uini cremata & polenta, lichenas emendat. Chrysocomes radix calfacit, & stringit. Datur potui ad iocinerum uitia: item pulmonum: uuluarum dolores in aqua multa decocta. Cies menstrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam. Melissophyllo siue melitide si perungantur aluearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina facillime continentur. Idem præsentissimum est contra ictus earum, uel sparumque, & araneorum, item scorpionum. Item contra uuluarum strangulationes, addito nitro. Contra tormina, è uino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis uitii, cum sale decocta. Succus foeminas purgat, & inflationes discutit, & hulcera sanat. Articularios morbos sedat, canisq; morsus. Prodest dysentericis ueteribus & cæliacis, & orthopnoicis, lie-nibus, hulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte, aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum rosaceo: item aurium è passo, quæque in manibus intumescunt, uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaque. Idem effectus & ad uuluas. Testes uero & sedem prociduum, quæque ibi sint uitia recens ex aqua decocta, uel ex passo. Adiecto rosaceo illinunt ad carcinomata. Deferuescit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

De trifolio, & thymo, & hemerocalle, & de belenio, & abrotono. CAP. XXI.

Trifolium scio credi præualere contra serpentium ictus & scorpionum, ex uino aut posca, feminis grans uiginti poris: uel foliis, & tota herba decocta: serpentisq; nunquam in trifolio aspicitur. Præterea celebratis authoribus, contra omnia uenena pro antido-to sufficere xxv. grana eius, quod minianthes ex eo appellauimus, tradi. Multa alia præterea in remediis eius adscribi. Sed me contra sententias eorum grauissimi uiri auctoritas mouet. Sophocles enim Poeta uenenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti, aut contriti succum infusum corpori, easdem uredines facere, quas si percussis à serpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo, quam contra uenena, censuerim. Fortassis enim & his uenenis inter se contraria sit natura, sicut multis aliis. Item animaduertitur, semen eius, cuius minima sint folia, utile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra siccari. Duo autem sunt genera eius: candidum, radice lignosa; in collibus nascens, quod & præfertur: alterum nigrius, floribusq; nigris. Vtraque oculorum claritati multum conferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutina tussis ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinem concretum non pati è melle: Longas facium distillationes extrahit illita cum sinapi, extenuare: item stomachi & uentris uitia. Modicè his tamen utendum est, quoniã excalfaciunt, quamuis sistunt aluum: quæ si exulcerata sit, denarii pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ portio datur & in alienatione mentis ac melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt dormire eos oportere in molli thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumque mensibus retardatis. Vel si emortui sint in utero partus, decoctum in aqua ad

tertijs. Et uiris uerò contra inflationes, cum melle & aceto. Et si uenter turgat, testisue aut uesciæ dolor exigat. E uino tumores & imperus tollit impositum. Item cū aceto callum & uerrucas. Coxendicibus imponitur, & articularibus morbis, & luxatis tritum ac lanæ inspersum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale. Hemerocalles pallidum è uiridi, & molle folium habet, radice odorata atq; bulbosa: quæ cum melle imposita uentri, aquam pellit, & sanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum, mammarumque postpartum doloribus illinuntur. † Helenium ab Helena, ut diximus, natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquosq; corpore nutrire incorruptam. Prætereà putant usu eius quandam gratiam iis ueneremque conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum 10 eidem potæ in uino, eumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quòd tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunij pota. Est autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex uino. Mures quoque contrita dicitur necare. Abrotonum duorum traditur generum, campestre ac montanum: hoc sceminam, illud marem intelligi uolumus. Amaritudo absinthij in utroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Vfus est & folijs, sed maior semini ad excalfaciendum: ideo neruis utile, tussi, orthopnoicis, conuulsis ruptis, lumbis, urinæ angustijs. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uulux. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus 20 illinitur, cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum uino, illiniturque. Efficacissimū contra ea, quorum ueneno tremores & frigus accidunt, ut scorpionum & phalangiorum: & contra uenena alia pota prodest, & quoquo modo agentibus, & ad extrahenda ea quæ inhaerent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius, si subiiciatur puluino, Venerem stimulari aiunt: efficacissimamque esse herbam contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo & sampsucho medicina.

CAP. XXII.

L Eucanthemum suspiriosis medetur, duabus partibus aceti permistum. Sampsuchum siue amaracum, in Cypro laudatissimum & odoratissimum, scorpionibus aduersatur, ex aceto ac sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem potio uis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet & aridum sternutamenta. Fit ex eo oleum, quod sampsuchinum uocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosque 30 uenos: & uulua calfacit. Et folia saggillatis cum melle, & luxatis cum cera profunt.

De anemona medicina.

CAP. XXIII.

A Nemonas coronarias tantum diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui phœnion uocent. Duo eius genera, Syluestris prima, altera in cultis nascens, utraq; sabulosis. Huiusque plures species. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copiosissima est, aut purpureum, aut lacteum. Harum trium folia apio similia sunt. Nec temere semperdem altitudine excedunt, cacumine asparagi. Flos nunquam se aperit, nisi uento spirante: 40 unde & nomen accepit. Syluestri amplitudo maior, latioribus folijs, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alij rursus papauer, quod rhœan appellauimus. Sed distinctio magna, quòd utraque hæc postea floret. Nec aut succum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi asparagi cacumen. Profunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, uuluis mulierum, lacti quoque. Et menstrua cient cum pituitana sumptæ, aut uellere appositæ. Radix commanducata pituitam trahit, dentes sanat, decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem iis tribuere, quamprimum aspi 50 ciatur eo anno tolli iubentes: dicique, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florem panno roseo, & in umbra asseruari, ita cum opus sit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuiuscunque animalium imposita, hylcus facit septica ui. Et ideo expurgandis hulceribus adhibetur.

De ananthe medicina.

CAP. XXIII.

Oenanthe herba nascitur in petris, folio pastinacæ, radice magna, numerosa. Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendo præstant, secundæque purgant. Tussim è melle tollunt: urinam cient. Radix & uesicæ uitii medetur.

De heliochryso medicina.

CAP. XXV.

Heliochrysum, quod alii chrysanthemum uocant, ramulos habet candidos, folia subalbida, abrotono similia: ad Solis repercussum, aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt, qua de causa Deos coronant illo, quod diligentissimè seruauit Ptolemæus rex Aegypti. Nascitur in frutectis. Ciet urinas è uino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustus cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem concretum uentris aut uesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuium mulierum in uino albo. Vestes tueretur odore non ineleganti.

Ex hyacintho medicina, & lychnide.

CAP. XXVI.

HYacinthus in Gallia eximie prouenit. Hoc ibi pro cocco hyssiginum tingitur. Radix est bulbacea, mangonicis uenaliitibus pulchrè nota: quæ è uino dulci illita, pubertatem coerctet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit. Vriam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbumque regium, semen eius cum abrotono datur. Lychnis quoque flammea illa aduersus serpentes, scorpiones, crabrones, 20 similiaque bibitur è uino, semine trito. Syluestris eadem stomacho inutilis. Aluum soluit. Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus aded contraria, ut omnino uisa ea torpescant. Radicem eius Asiani boliten uocant: qua alligata oculorum, albugines tolli dicuntur.

Ex vincaperuinca medicina, rusco, batis, & acino.

CAP. XXVII.

ET uincaperuinca, siue chamædaphne, arida tusa hydropicis datur in aqua, cochleari mensura, celerrimèque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere, sparsa uino, tumores siccant. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multum prodesse dicitur. Rusci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorum ualeudine, & tortuosiore urina uel cruenta. Radicem pridie erui oportet, postero mane decoqui: ex ea sextarium uini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad uirilia, cauliculis eius in uino & aceto tritis, nihil uilius putant. Batis quoque aluum mol- 30 lit. Illinitur podagricis tosta & confusa. Acinon & coronarum causa & ciborum Aegyptii ferunt. Eademque erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis ac foliis esset, & admodum odorata. Ciet menses & urinas.

Ex colocasia medicina.

CAP. XXVIII.

Colocasia Glaucias acria corporis leniri putauit, & stomachum iuuari.

Ex antihelio medicina.

CAP. XXIX.

ANthalii, quod Aegyptii edunt, nullum alium reperi usum. Est & herba anthyllion, quam alii anticellion uocant, duorum generum, foliis & ramis lenticulæ similis, pal- 40 mi altitudine, sabulosis apricis nascens, subarsa gustanti. Altera chamæpityi similis, breuior & hirsutior, purpurei floris, odore grauis, in saxosis nascens. Prior uuluis aptissima, & ex rosaceo ac lacte imposita & uulneribus. Bibitur in stranguria renumque doloribus, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia uuluarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

De parthenio medicina.

CAP. XXX.

PArthenium, alii leucanthen, alii tamnacum uocant. Celsus apud nos, perdicium & muralium. Nascitur in hortorum sepibus, flore albo, odore mali, sapore amaro. Ad insidendum decoctæ in duritia uuluarum, & inflammationibus. Sicca cum melle, & aceto imposita, bilem detrahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis, & calculosis. Illinitur 50 & sacro igni: item strumis, cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent, dicique cuius causa uellatur, nec respicere. Dein eius folium ægri lin-

guæ subiicere, ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

De strychno medicina.

C A P. XXXI.

Strychno, quam quidam trychnon scripsere, utinam nec coronarii in Aegypto uterentur, quos inuitat ederae florum similitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterum, cui acini coccinei, granosi folliculi, halicacabum uocant, alii callion. Nostrum autem uescariam, quoniam uesciæ & calculis prodest. Frutex est surculosus uerius, quam herba, folliculis magnis latissq; & turbinatis, grandi intus acino, qui maturefcit Nouembri mense. Tertio folia sunt ocimi, minimè diligenter demonstranda, remedia nō uenena tractant: quippe insaniam facit paruo quoque succo. Quamquam & Græci authores in iocum uertere. Drachmæ enim pondere lulum pudoris gigni dixerunt, species uanas imaginēque conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimā insaniam facere. Quicquid uerò adiciatur ponderi, representari mortem. Hoc est uenenum, quod innocentissimi authores simpliciter dorycnion appellauere, ab eo, quod culspides in præliis tingerentur illo passim nascente. Qui parcius spectauerant, manico cognominauere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurida: ut nonnulli, perisson: ne cauendi quidem causa curiosius dicendum. Quin & alterum genus, quod halicacabon uocant, soporiferum est, atq; etiam opio uelocius ad mortem: ab aliis morion, ab aliis moly appellatum. Laudatum uerò à Diocle & Euenore, à Timaristo quidem etiam carmine, mira obliuione innocentia: quippe præsentaneum remedium ad dentium mobiles firmandos, si colluerentur: halicacabo uni exceptionem addidere, ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demonstranda remedia, quorum medicina maioris mali periculum afferat. Commendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non salutare sit strychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti sunt, ut uel profutura de iis commemorare fas putem, præsertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt, qui sunt uaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa nulla calida potui data. Nec illud præteribo, aspidum naturæ halicacabum in tantum aduersam, ut radice eius propius admota soporetur illa sopore enecans uis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

De coreboro, & cnico.

C A P. XXXII.

Corchorum Alexandrini cibi herba est, conuolutis foliis ad similitudinem mori, præcordis (ut ferunt) utilis, alopecisq; & lentigini. Boum quoque scabiem celerrimè sanari ea inuenio, apud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat. Nec de cnico siue atractylide uerbosius dici par esset, Aegyptia herba, ni magnum contra uenenata animalia præberet auxilium: item aduersus fungos. Constat à scorpione percussos, quandiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum.

De persoluta.

C A P. XXXIII.

ET persolutam Aegyptus in hortis ferit, coronarum gratia. Duo genera eius, scæmina lac mās. Vtraque subdita Venerem inhiberi, uirorum maximè, tradunt.

De mensuris & ponderibus.

C A P. XXXIIII.

ET quoniam in mensuris quoq; ac ponderibus, crebrò Græcis nominibus utendum est, interpretationem eorum semel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (serè enim Attica obseruatione medici utuntur) denarii argentei habet pondus. Eadem sex obolos pondere efficit. Obolus x. chalcos. Cyathus pendet per se drachmas x. Cùm acetabuli mensura dicitur, significat heminae quartam partem, id est, drachmas xv. Mna, quam nostri minam uocant, pendet drachmas Atticas centum.

C. PLINII

C. PLINII SECVN- DI NATVRA LIS HISTO- RIAE LIBER VIGE-

S I M V S S E C V N

D V S.

P R O O E M I V M.

OMPLESSE poterant miraculum sui natura atque tellus, reputantium uel prioris tantum uoluminis dotes, totq; genera herbarum, utilitatibus hominum, aut uoluptatibus genita. Sed quantum plura restant? quantoque mirabilia inueniunt? Illa enim maiore in parte cibi aut odoris decorisue commendatio ad numerosa experimenta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil à rerum natura sine aliqua occultiore causa gigni.

De gentibus, herbis formæ gratiæ uentibus.

CAPVT I.

EQuidem & formæ gratiæ ritusque perpetui, in corporibus suis aliquas exterarum gentium uti herbis quibusdam, aduerto animum. Illinunt certè aliis aliæ faciem in populis Barbarorum foemina, marisque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt. Simile plantagini glastum in Gallia uocatur: quo Britannorum coniuges natusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Aethiopum colorem imitantes.

Quod herbis vestes insciantur.

CAP. II.

IAm uerò insci uestes scimus admirabili fūco. Atque ut fileamus, Galatiæ, Africæ, Lusitanæ granis, coccum Imperatoris dicatum paludamentis, transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, omnesque alios colores. Nec quærît in profundis murices, seseque obiciendo escam, dum præripit belluis marinis, intacta etiam ancoris scrutatur uada, ut inueniat per quod facilis matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit, quod frugi mundos exsculpat. His alioqui fulgentibus instrui poterat luxuria, certè innocentius. Nunc propositum ista consecrari non est: nec commitemus, ut subiciendo utiliora, luxuriam utilitate circumscribamus, discuti & aliàs herbis tingi lapides parietesque pingi. Nec tingendi tamen rationem omissemus, si unquam ea liberalium artium fuisset. Interim fortius augetur autoritas: quæ quanta debeat etiam furdis, hoc est ignobilibus, herbis perhibebitur. Siquidem auctores imperii Romani conditoresque immensum quiddam & hinc sumpserunt, quoniam non aliunde sagmina in remediis publicis fuere, & in sacris legationibusque uerbenæ. Certè utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra euulsum: ac semper & legati cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clarè repetitum, unus utique Verbenarius uocabatur.

De corona graminea.

CAP. III.

Corona quidem nulla fuit graminea nobilior, in maiestate populi terrarum principis, præmissæque gloriæ. Gemmatæ & aureæ, uallares, murales, rostratæ, ciuicæ, triumphales, post hanc fuere suntque cunctæ magno intervallo, magnâque differentia. Cæteras omnes singuli, & duces ipsi, Imperatoresque militibus, aut aliquando collegis dedere.

De raritate eius.

CAP. IIII.

Decreuit in triumphis Senatus, cura belli solutus, & populus otiosus: graminea nunquam nisi in desperatione suprema contigit, nulli nisi ab uniuerso exercitu seruato decreta. Cæteras Imperatores dedere, hanc solam miles Imperatori. Eadem uocatur obsidionalis, liberatis obsidione abominandoque exitio totis castris. Quod si ciuicæ honores uno aliquo ac uel humillimo ciue seruato, præclarus sacreque habetur, quid tandem

existimari debet, unius uirtute seruatus uniuersus exercitus. Dabatur hæc uiridi è gramine, decerpto inde ubi obsessos seruasset aliquis. Namque summum apud antiquos signum uictoriæ erat, herbam porrigere uictos, hoc est, terra & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio.

Qui soli corona ea donati.

C A P. V.

Donatus est ea L. Siccus Dentatus semel, cum ciuicas quatuordecim meruisset, depugnassetque cxx. praeliis semper uictor. Tanto rarius est seruatores unum à seruatibus donari. Quidam Imperatores & sapius donati sunt, ueluti P. Decius Mus, Tribunus militum ab exercitu, altera ab his, qui in præsidio obsessi fuerant, quanta esset eius honoris autoritas, confessus religione: siquidem donatus bouem album Marti immolauit, & centum fuluos, qui ei uirtutis causa dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea fuit Consul, Imperioso collega, pro uictoria deuouit. Data est & à Senatu populoque Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanam restituit non pugnando. Nec data, cum Magistrum equitum & exercitum eius seruasset: tunc satius fuit nomine nouo coronari, appellatum patrem ab his quos seruauerat: sed quo dictum est consensu honoratus est, Annibale ex Italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperii manibus imposita est, & quod peculiaris ei est, sola à tota Italia data.

Qui solus centurio coronatus.

C A P. VI.

Praeter hos contigit eius coronæ honos M. Calpurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn. Perreio Atinati, Cimbrico bello. Primum pilum is capessens sub Catulo, exclusam ab hoc legionem suam hortatus, Tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere interfecit, legionemque eduxit. Inuenio apud auctores, eundem præter hunc honorem, adstantibus Mario & Catulo coss. prætextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Sylla dictator, ab exercitu se quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marisco. Idque etiam in uilla sua Tusculana, quæ fuit postea Ciceronis, pinxit. Quod si uerum est, hoc execrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti suo proscriptione ipse detraxit, tanto paucioribus ciuium seruatis, quam postea occisis. Addat etiamnum huic gloriæ superbum cognomen Felicem, ipse tamen obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. Aemilianum quoque Scipionem Varro auctor est donatum obsidionali in Africa, Manlio coss. tribus cohortibus seruatis, totidemque ad seruandas eas eductis: quod & statua eius in foro suo Diuus Augustus adscripsit. Ipsum Augustum cum M. Cicero filio Consulem Idibus Septembribus Senatus obsidionali donauit. Adeo ciuica non satis uidebatur. Nec præterea quenquam hac inuenimus donatum. Nulla ergo herbe fuere certæ in hoc honore: sed quæcunque fuerant in periculi sede, quamuis ignobiles ignotaque, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidem miror, cernens negligi ea quoque, quæ ad ualitudinem conseruandam, cruciatibusque corporis propulsandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure castiget? Addere uiuendi pretio delicia, luxurisque. Nunquam fuit cupidus uitæ maior, nec minor cura. Aliorum hanc operæ credimus, ac nec mandato quidem nostro alios id agere, medicisque prouisum esse. Proh, bonis ipsi fruimur uoluptatis, & (quod nihil equidem probrosius duco) uiuimus aliena fiducia. Imò uero plerisque uelto etiam irrisi sumus ista commentantes, atque friuoli operis arguimur. Magna, quamquam immensis laboris, solatia sperni cum rerum natura: quam certe non defuisse nobis docebimus, & inuisis quoque herbis inseruisse remedia: quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proximè restant ex his, quas priori libro nominauimus, in quibus ipsis prouidentiam naturæ fatis admirari amplectique non est. Dederat, quas diximus, molles, cibisque gratas. Pinxerat remedia in floribus, uisusque ipso animos inuitauerat, etiam deliciis auxilia permiscens. Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas, tactu truces, ut tantum uocem ipsius fingentis illas, rationemque reddentis exaudire uideamur, ne se depascat

auida

auida quadrupes, ne procaces manus raptant, ne neglecta uestigia obterant, ne insidens ales infringat: his muniendo aculeis, telisque armando, remediis ut tuta ac salua sint. Ita hoc quoque, quod in iis odimus, hominum causa excogitatum est.

Medicina ex reliquis coronamentis, & erynge.

CAPUT VII.

ET clara in primis aculeatarum erynge est, siue eryngion, contra serpentes & uenena omnia nascens. Aduersus ictus morsusque, radix eius bibitur drachmae pondere in uino: aut si plerunque tales iniurias comitatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra chersydras ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita
10 efficaciore Heracleides medicus, in iure anseris decoctam, arbitrat. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit, ceteri in aqua. Ipsa dura, fruticosa, spinosa foliis, caule geniculato, cubitali & maiore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & satia quidem est. Sed & sponte nascitur in asperis & saxosis: & in litoribus maris, durior, nigriorque, folio apii.

De herba quam centum capita uocant.

CAP. VIII.

EX his candidam nostri centum capita uocant. Omnes eiusdem effectus, caule & radice in cibos Graecorum receptis utroque modo, siue coquere libeat, siue cruda uesci. Portentosum est, quod de ea traditur. Radicem eius alterutrus sexus similitudinem referre, raram inuentu: sed si uiris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem
20 Lesbium dilectum a Sappho. Multa circa hoc non Magorum solum uanitates, sed etiam Pythagoricorum. Sed in medico usu praeter supra dicta auxiliatur inflammationibus, torminibus, cordis uitiiis, stomacho, iocineri, praecordiis in aqua mulla, lieni in posca. Item ex mulla renibus, stranguria, opisthotonicis, spasmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierum mensibus, siue subsident, siue abundant, uuluarumque omnibus uitiiis. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab ossibus carnes sanat cum axungia falsa, & cerato: item fracturas. Crapulam praesumpta arcet, aluum sistit. Aliqui e nostris sub solstitio colligi eam iussere. Ex aqua caelesti imponi omnibus ceruicis uitiiis. Oculorum quoque albugines sanare adalligatam tradiderunt.

De acano & glycyrrhiza.

CAP. IX.

Sunt qui & acanon eryngio adscribant, spinosam breuemque, ac latam herbam, spinisque latoribus. Hanc impositam, sanguinem mirè sistere. Alii eryngen falso eandem putauerunt esse & glycyrrhizam: quare subiungi eam protinus refert. Eri ipsa sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, pinguibus, tactuque gummosis, fruticosa, binum cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Praestantissima in Cilicia, secunda Ponto, radice dulci, & hac tantum in usu. Capitur ea Vergiliarum occasu, longa ceu uiri, coloris buxi. Meliorque nigra, quaeque lenta, quam quae fragilis. Vtus in subditis decocta ad tertias, cetero ad mellis crassitudinem, aliquando & tusa: quo genere & uulneribus imponitur, & faucium uitiiis omnibus. Item uoci utilissimo succo, sic ut spissatus est, linguae subdito. Item thoraci, iocineri. Hac diximus
40 sitini famemque sedari. Ob id quidam adipson appellauere eam, & hydropicis dedere, ne sitirent. Ideo & commanducata stomatice est, & h ulceribus oris inperfa saepe, & pterygiis. Sanat & uescicae scabiem, renum dolores, condylomata, h ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquae. Commanducata sanguinem ex uulnere sistit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius, & medicinis.

CAP. X.

TRibuli unum genus in hortis nascitur, alterum in fluminibus tantum. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturae, & ideo utilis contra inflammationes collectionesque. H ulcera per se erumpentia, & praecipue in ore, cum melle sanat: item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tribuli equos saginant: ipsi nucleo uiuunt, panem facientes praedulcem, & qui contrahat
50 uentrem.

uentrem. Radix castè purèque collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat: tritum uerò in aquam sparsum, pulices necat.

De stæbe, & medicinis eius.

CAP. XI.

STæbe, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino, præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis idu cruentatis: hæmorrhagiæ quoque & dysenterici infusa.

De hippophye & hippope, & medicinis earum.

CAP. XII.

Hippophyes in sabulosis maritimisque nascitur, spinis albis. Ederæ modo racemosa hest, candidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis, saluberrimè cum mulso. Est altera hippope, sine caule, sine flore, foliis tantum minutis. Huius quoque succus to hydropicis mirè prodest. Debent accommodatæ esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. Quippe quædam animalium remediis nascuntur, locupleti diuinitate ad gerenda præsidia: ut non sit mirari satis ingenium eius, disponens auxilia in genera, in causas, in tempora, ut aliis prosit atque aliis horis, dièsq; nullus prope sine præsidii reperiatur.

De urtica, & medicinis eius.

CAP. XIII.

Urtica quid esse inuisus potest? At illa præter oleum, quod in Aegypto ex ea fieri diximus, uel plurimis scætet remediis. Semen eius cicuta contrarium esse Nican- der affirmat: item fungis & argento uiuo. Apollodorus & salamandris cum iure deco- ctæ testudinis. Item aduersari hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, uuas in ore, procidentèsq; uuluas, & infantium sedes, tactu resillire cogit: lethargicos expergisci tactis cruribus, magisq; fronte. Eadem canis mor- sibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carci- nomata & fordida hulcera, sale admisso: item luxata sanat, & panos, parotidas, carnèsq; ab ossibus recedentes. Semen potum cum sapa, uuluas strangulantes aperit, & proflu- uia narum sistit impositum. Vomitiones in aqua multa sumptum à cæna faciles præstat, duobus obolis: uno autem in uino potu lassitudines recreat. Vulux uitii tostum, aceta- buli mensura: potum in sapa resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle: & thoracem purgat eodem eclignate. Et lateri medetur cum semine lini. Addunt hyssopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrem tostum cibo emollit. Hip- pocrates uulua purgari potu eo pronuntiat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dul- ci potu, & imposito cum succo malux. Intestinorum animalia pelli cum hydromelite & sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plu- rimi cum oleo uetere, aut folia cum urfino adipe trita disponunt. Ad eadem radix tula cum aceto non minus utilis: item lieni. Et cocta in uino discutit panos, cum axungia ue- tere salsa. Eadem psilothrum est sicca. Condidit laudes eius Phanius physicus, utilissi- mam cibus coctam conditamue professus arteriæ, tussi, uentris distillationi, stomacho, pa- nis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorem, coctam cum conchyliis ciere aluum, cum prisana pectus purgare, mulierumque menses: cum sale hulcera quæ serpant cohi- bere. Succus quoque in usu est. Expressus illitusq; fronti, sanguinem narium sistit: po- tus urinam ciet, calculos rumpit: uuum gargarizatus reprimat. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maximè laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem tenerq; efficaces, sed præcipuè syluestris illa, & amplius lepras è facie tollit, in uino pota. Si qua- drupes foetum non admittat, urtica naturam fricandam monstrant.

De lamio, & medicinis eius.

CAP. XIV.

EA quoque num, quam lamium inter genera earum appellauimus, mitissima, & fo- liis non mordentibus, medetur cum mica salis contulis incussisque, inustis & stru- mis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur. Quidam è nostris tempore discreuere genera. Autumnalis urtica radice alli- gata in tertianis, ita ut ægri nuncupentur, cum eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere.

Idem

Idem urticæ radice addito sale, infixæ corpori extrahi. Foliis cum axungia strumas disci-
curi:uel si suppurauerint, erodi complerique.

De scorpione, generibusque, ac medicinis eius.

CAP. XV.

EX argumento nomen accepit scorpius herba. Semen enim habet ad similitudinem
caudæ scorpionis, folia pauca. Valet & aduersus animal nominis sui. Est & alia eius-
dem nominis effectusque sine foliis, asparagi caule, in cacumine aculeum habens, & in-
de nomen.

De leucacantha, & medicinis eius.

CAP. XVI.

LEUCACANTHAM alii phyllon, alii ischiada, alii polygonaton appellant, radice cyperi,
quæ commanducata dentium dolorem sedat. Item laterum & lumborum, ut Hice-
sius tradit, semine potō drachmis octo, aut succo. Eademque ruptis conuulsis medetur.

De helxine, perdicio, parthenio, sideriti, & medicinis eius.

CAP. XVII.

HELXINEN aliqui perdicium uocant, quoniam perdices ea præcipuè uescantur. Alii si-
deritin, nonnulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marru-
bio, cauliculos densos, leuiter rubentes, semina in capitibus lappaceis adhaerentia uesti-
bus: unde & helxinem dictam uolunt. Sed nos qualis uera esset helxine, diximus priori li-
bro. Hæc autem inficit lanas, sanat ignes sacros & tumores, collectionesque omnes, &
adultæ. Panos succus eius cum psimnythio, ignes sacros, tumores, collectionesque, & gur-
tura incipientia turgescere. Item ueterem tussim cyathō hausto, & omnia in humido: sicut
tonfillas & uarices cum rosaceo. Imponitur & podagris cum caprino seu ceraque Cy-
pria. Perdicium siue Parthenium (nam sideritis alia est) à nostris herba urceolaris uoca-
tur, ab aliis astericum, folio similis ocimo, nigrior tantum, nascens in tegulis, parietinisque.
Medetur cum mica salis trita iisdem omnibus, quibus lamium, & eodem modo: item uo-
micæ calfacto succo pota. Et contra hulcera, ruptas, lapsusque & præcipitia, aut uehicu-
lorum euerfiones singularis. Vernula charus Perich Atheniensim principi, cum is in ar-
ce templum ædificaret, repississetque super altitudinem fastigii, & inde cecidisset, hæc her-
ba dicitur sanatus, monstrata Perich somnio à Minerua. Quare Parthenium uocari cœ-
pta est, assignaturque ei Deæ. Hic est uernula, cuius effigies ex ære fusa est, & nobilis il-
le Splachnoptes.

De chamæleone, generibusque, & medicinis eius.

CAP. XVIII.

CHAMÆLEONEM aliqui ixiam uocant. Duo genera eius. Candidior asperiora folia ha-
bet: serpit in terra echini modo spinas erigens, radice dulci, odore grauissimo. Qui-
busdam in locis uiscum gignit album sub alis foliorum, maximè circa Canis ortum, quo-
modo thura nasci dicuntur: unde & ixia appellatur. Hoc, ut mastiche, utuntur mulieres.
Quare & chamæleon uocetur, uarietate foliorum euenit. Mutat enim cum terra colores,
hic niger, illic uiridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus. Ex his candi-
dus hydropicos sanat succo radici decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & intera-
neorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in uino austro cum origani scopis.
Facit ad difficultatem urinæ. Hic succus occidit canes suæque in polenta. Addita aqua
oleo contrahit in se mures ac necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem eius ali-
qui concisam seruari iubent funiculis pendentem, decoquantque in cibo contra fluxio-
nes, quas Græci rheumatismos uocant. Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos purpu-
reus esset, & foeminam cui uiolaceus. Vno nascuntur caule cubitali, crassitudine digitali.
Radicihus earum lichenēs curantur, cum sulphure & bitumine unâ coctis: commandu-
catis uerò dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum san-
nant. Et ricinos canum necant: iuuenas quoque anginae modo. Quare à quibusdam ulo-
phonon uocatur, & cynozolon, propter grauitatem odoris. Ferunt & hæc uiscum hulce-
ribus utilissimum. Omnium autem generum eorum radices scorpionibus aduersantur.

De coronopo, & medicinis eius.

CAP. XIX.

ORONOPUS oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim, quoniam radix celiacis
præclare facit in cinere tosta.

De anchusa, & pseudanchusa, & medicinis earum.

CAPVT XX.

ET anchusæ radix in usu est, digitali crassitudine. Finditur papyri modo: manifeste inficit sanguineo colore: præparat lanæ pretiosis coloribus. Sanat hulcera in cerato, præcipuè senum, item adusta. Liquari non potest in aqua: oleo dissoluitur: idque synceræ experimentum est. Datur & ad renum dolores drachma eius potui in uino: aut si febris sit, in decocto balani. Item iocinerum uitiiis, & lienis, & bile suffusus. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina, luxatis imponuntur: & pota drachmis duabus in mulso aluum sistunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Est & alia similis, pseudanchusa ob id appellata, à quibusdam uerò enchusa, aut doris, & multis aliis nominibus, lanuginosior & minus pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus. Radix oleum non fundit, sed rubentem succum: & hoc ab anchusa discernitur. Contra serpentes efficacissima potu foliorum, uel seminis. Folia ictibus imponuntur. Virus serpentium fugat. Bibitur & propter spinam. Folium eius sinistra decerpi iubent Magi, & cuius causa sumatur dici, tertianisque febribus alligari.

De onochile, anthemii, loto, & lotometra, heliotropie, tricocco, & adianto siue callitriche.

CAP. XXI.

† archibel =
lion,
† onoclean,

EST & alia herba proprio nomine onochiles, quam aliqui anchusam uocant, alii tarchibion, alii t onochelim, aliqui rhexiam, multi enchusam, paruo frutice, flore purpureo, asperis foliis & ramis, radice messibus sanguinea, cæterò nigra, in sabulosis nascens, efficax contra serpentes, maximèque uiperas, & radice & foliis, æquè cibo ac potu. Vires habet messibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus uulua procidente. Pellit & tineas cum hyssopo. Et in dolore renum aut iocineris ex aqua multa, si febris sit: sin aliter, ex uino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habentes eam, à serpentibus feriri negantur. Est & alia huic similis flore rubro, minor, & ipsa ad eisdem usus. Traduntque commanducata ea, si inspuatur, mori serpentem. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade. Aliqui leucanthemida uocant, alii leucanthemum, alii eranthemon, quoniam uere floreat: alii chamæmelon, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon uocant. Genera eius tria flore tantum distant, palmum non excedentia, paruisque floribus, ut ruta, candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro solo, aut iuxta semitas colligitur uere, & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tusa in pastillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mista drachmæ unius pondere, contra serpentium omnium ictus. Pellit mortuos partus: item mensrua in potu, & urinam, calculosque. Inflationes, iocinerum uitia, bilem suffusam, ægilopia commanducata, hulcerum eruptiones manantes sanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet: cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc propriè quidam eranthemon uocant. Loto qui arborè putant tantum esse, uel Homero auctore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascentes Deorum uoluptati, loto primam nominauit. Folia eius cum melle, oculorum cicatrices, argema, nubesulas discutiunt. Est & lotometra, quæ fit ex loto facta, ex cuius femine simili milio, fiunt panes in Aegypto à pastoribus, maximè aqua uel lacte subacti. Negatur quicquam illo pane salubrius esse, aut leuius, dum caleat: refrigeratus difficiliter concoquitur, sique ponderosus. Constat, eos qui illo uiuant, nec dysenteria nec tenesmo, neque aliis morbis uentris infestari. Itaque inter remedia eorum habetur. Heliotropii miraculum sæpius diximus, cum Sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus sideris amor est. Noctu uel desiderio contrahi cæruleum florem. Genera eius duo: tricoccum, & helioscopium. Hoc altius (quam unumquod semipedalem altitudinem non excedat) ab ima radice ramosum. Semen in folliculo messibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo, cultoque maximè: tricoccum ubique. Si decoquatur, inuenio: cibis placere: & in lacte iucundius aluum molliri: & si decocti succus bibatur, efficacissimè exinaniri. Maioris suc-

cus excipitur æstate, hora sexta: miscetur cum uino, sic firmior. Capitis dolores sedat, rosaceo admisto. Verrucas cum sale tollit succus de folio: unde nostri uerrucariam herbam appellauere, aliis cognominari effectibus digniorem. Nanque & serpentibus, & scorpiionibus resistit, ex uino aut aqua mulsæ, ut Apollonophanes & Apollodorus tradunt. Folia infantium destillationibus, quod siriasin uocant, illita medentur. Item contractionibus, etiam si id comitaliter accidat. Decocto quoque foueri eos, saluberrimum est. Potum id pellit tinea, & renum harenas. Si cuminum adiciatur, calculos frangit. Decoqui cum radice oportet, quæ cum foliis & hircino seuo podagris illinitur. Alterum genus, quod rricocum appellauimus, & alio nomine scorpiuron uocatur, foliis non solum minoribus, sed etiam in terram uergentibus. Semen ei est effigie scorpiionis cauda: quare ei nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia, & contra scorpiiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et si terram furculo heliotropii circumscribat aliquis, negant scorpiionem egredi. Imposita uero herba, aut uero omnino respersum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodesse dicuntur, tria uero tertianis: uel si herba ipsa ter circumlata subiiciatur capiti. Semen & Venerem stimulat. Cum melle panos discutit. Et uerrucas hoc utique heliotropium radicitus extrahit, & ex crescentia in sedibus. Spinæ quoque ac lumborum sanguinem corruptum trahit, illitum semen & potum in iure gallinacei decoctum, aut cum beta & lente. Cortex uero liuentibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari iubent ab ipso ægro, precarique eum, soluturum se nodos liberatum, & ita facere non exempta herba. Aliud adianto miraculum: æstate uirer, bruma non marcescit: aquas respuit, perfusum mersumue sicco simile est: tanta dissociatio depræhenditur: unde & nomen à Græcis, alioquin frutici topiario. Quidam callitrichon uocant, alii polytrichon, utrunque ab effectu. Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in uino cum semine apii, adiecto oleo copiose, ut crispum densumque faciat: defluere autem prohibet. Duo eius genera, candidius, & nigrum breuiusque. Id quod maius est, polytrichon: aliud, trichomanes uocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent foliis filicis: ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt: omnia autem contrariis pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla. Umbrosas petras, parietumque aspergines, ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia, quod miremur, cum aquas non sentiat. Calculos de corpore mirè pellit, frangitque, utique nigrum. Qua de causa potius, quam quod in saxis nasceretur, à nostris saxifragum appellatum crediderim. Bibitur de uino, quantum terni decerpere digiti. Vrinam cient. Serpentiū & araneorum uenenis resistunt. In uino decocti aluum sistunt. Capitis dolores corona ex his sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur, crebro auferendi ne pereant: hoc & in alopeciis. Strumas discutiunt, furfurēque in facie, & capitis manantia hulcera. Decoctum ex his prodest suspiriosis, & iocineri, & lienī, & felle suffusis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinem sistunt ex aceto, aut rubi succo poti. Infantes quoque exulcerati perunguntur ex iis cum rosaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum uentri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis: pecorūque esse utilissimos.

De picride, thesio, asphodelo, alimo, acambo, buprestī, elaphobosco, scandice, iasione,
& de caualide, sio, silybo, scolymo siue limonio, soncho, chondrillo siue
chondrille, & boletis.

C A P. X X I I.

Picris ab insigni amaritudine cognominatur, ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie uerrucas. Thesium quoque non dissimili amaritudine est: sed purgat aluum, in quem usum teritur ex aqua. Asphodelum de clarissimis herbarum, quam heroion aliqui appellauerunt, Hesiodus & in syluis nasci dixit: Dionysius, marem ac feminam esse. Defectus corporibus & phthificis constat bulbos eius cum pitana decoctos aptissime dari: panemque ex his cum farina subactis, saluberrimum esse. Nicander & contra serpentes ac scorpiiones, uel caulem, quem anthericon uocauimus, uel semen, uel bulbos dedit in uino tribus

tribus drachmis: subtrauitque somno contra hos metus. Datur & contra uenenata marina, & contra scolopendras terrestres. Cochleæ mirè in Campania caulem eum persequuntur, & fugendo arefaciunt. Folia quoque illinuntur uenenatorum uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisque cum polenta tusi illinuntur. Prodest & concisus ex aceto lichenas fricare: item hulceribus putrescentibus ex aqua imponere: mammarum quoque & testium inflammationibus. Decocti in facie uini, oculorum epiphoris supposito linteolo medentur. Ferè in quocunque morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tibi-
 rum tetra hulcera, rimasque corporum quacunque in parte farina arefactorum. Autumno autem colliguntur, cum plurimum ualent. Succus quoque ex tuis expressus aut decoctus, utilis sit corporis dolori, cum melle: idem odorè corporis iucundum affectantibus, cum iri arida & salis exiguo. Folia etiam supra dictis medentur, & strumis, panis, hulceribus in facie, decocta in uino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedum. Decocta radices in oleo succus, perniones & ambusta. Et ad grauitatem aurium infunditur: à contraria aure in dolore dentium. Prodest & urinæ pota modicè radix, & menstruis & lateris doloribus: item ruptis conuulsis, tussibus, drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat commanducata. Semine sumpto turbatur uenter. Chrysermus & parotidas in uino decocta radice curauit: itè strumas, admista cachry ex uino. Quidam aiunt, si imposita radice pars eius in fumo suspendatur, & quarta die soluatur, unà cum radice arefcere strumam. Sophocles ad podagras utroque modo, cocta crudaque usus est. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, & suffusus felle in uino, & hydropicis. Venerem quoque concitari cum uino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderunt. Xenocrates & lichenas & psoras, radice in aceto decocta, tolli dicit. Item si cocta sit cum hyoscyamo & pice liquida, alarum quoque & feminum uitia. & capillum crispiores fieri, raso prius capite, si radice ea fricetur. Simus lapides renum in uino decocta atque pota eximit. Hippocrates semen eius ad imperus lienis dari censet. Iumentorum quoque hulcera ac scabiem, radix illita, aut decocta succus ad pilum reducit. Mures etiam eadem fugantur, ca-
 uerna præclusa moriuntur. Asphodelon ab Hesiodo quidam alimon appellari existimare, quod falsum arbitror. Est enim suo nomine alimon, non parui & ipsum erroris inter
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000
 1010
 1020
 1030
 1040
 1050
 1060
 1070
 1080
 1090
 1100
 1110
 1120
 1130
 1140
 1150
 1160
 1170
 1180
 1190
 1200
 1210
 1220
 1230
 1240
 1250
 1260
 1270
 1280
 1290
 1300
 1310
 1320
 1330
 1340
 1350
 1360
 1370
 1380
 1390
 1400
 1410
 1420
 1430
 1440
 1450
 1460
 1470
 1480
 1490
 1500
 1510
 1520
 1530
 1540
 1550
 1560
 1570
 1580
 1590
 1600
 1610
 1620
 1630
 1640
 1650
 1660
 1670
 1680
 1690
 1700
 1710
 1720
 1730
 1740
 1750
 1760
 1770
 1780
 1790
 1800
 1810
 1820
 1830
 1840
 1850
 1860
 1870
 1880
 1890
 1900
 1910
 1920
 1930
 1940
 1950
 1960
 1970
 1980
 1990
 2000
 2010
 2020
 2030
 2040
 2050
 2060
 2070
 2080
 2090
 2100
 2110
 2120
 2130
 2140
 2150
 2160
 2170
 2180
 2190
 2200
 2210
 2220
 2230
 2240
 2250
 2260
 2270
 2280
 2290
 2300
 2310
 2320
 2330
 2340
 2350
 2360
 2370
 2380
 2390
 2400
 2410
 2420
 2430
 2440
 2450
 2460
 2470
 2480
 2490
 2500
 2510
 2520
 2530
 2540
 2550
 2560
 2570
 2580
 2590
 2600
 2610
 2620
 2630
 2640
 2650
 2660
 2670
 2680
 2690
 2700
 2710
 2720
 2730
 2740
 2750
 2760
 2770
 2780
 2790
 2800
 2810
 2820
 2830
 2840
 2850
 2860
 2870
 2880
 2890
 2900
 2910
 2920
 2930
 2940
 2950
 2960
 2970
 2980
 2990
 3000
 3010
 3020
 3030
 3040
 3050
 3060
 3070
 3080
 3090
 3100
 3110
 3120
 3130
 3140
 3150
 3160
 3170
 3180
 3190
 3200
 3210
 3220
 3230
 3240
 3250
 3260
 3270
 3280
 3290
 3300
 3310
 3320
 3330
 3340
 3350
 3360
 3370
 3380
 3390
 3400
 3410
 3420
 3430
 3440
 3450
 3460
 3470
 3480
 3490
 3500
 3510
 3520
 3530
 3540
 3550
 3560
 3570
 3580
 3590
 3600
 3610
 3620
 3630
 3640
 3650
 3660
 3670
 3680
 3690
 3700
 3710
 3720
 3730
 3740
 3750
 3760
 3770
 3780
 3790
 3800
 3810
 3820
 3830
 3840
 3850
 3860
 3870
 3880
 3890
 3900
 3910
 3920
 3930
 3940
 3950
 3960
 3970
 3980
 3990
 4000
 4010
 4020
 4030
 4040
 4050
 4060
 4070
 4080
 4090
 4100
 4110
 4120
 4130
 4140
 4150
 4160
 4170
 4180
 4190
 4200
 4210
 4220
 4230
 4240
 4250
 4260
 4270
 4280
 4290
 4300
 4310
 4320
 4330
 4340
 4350
 4360
 4370
 4380
 4390
 4400
 4410
 4420
 4430
 4440
 4450
 4460
 4470
 4480
 4490
 4500
 4510
 4520
 4530
 4540
 4550
 4560
 4570
 4580
 4590
 4600
 4610
 4620
 4630
 4640
 4650
 4660
 4670
 4680
 4690
 4700
 4710
 4720
 4730
 4740
 4750
 4760
 4770
 4780
 4790
 4800
 4810
 4820
 4830
 4840
 4850
 4860
 4870
 4880
 4890
 4900
 4910
 4920
 4930
 4940
 4950
 4960
 4970
 4980
 4990
 5000
 5010
 5020
 5030
 5040
 5050
 5060
 5070
 5080
 5090
 5100
 5110
 5120
 5130
 5140
 5150
 5160
 5170
 5180
 5190
 5200
 5210
 5220
 5230
 5240
 5250
 5260
 5270
 5280
 5290
 5300
 5310
 5320
 5330
 5340
 5350
 5360
 5370
 5380
 5390
 5400
 5410
 5420
 5430
 5440
 5450
 5460
 5470
 5480
 5490
 5500
 5510
 5520
 5530
 5540
 5550
 5560
 5570
 5580
 5590
 5600
 5610
 5620
 5630
 5640
 5650
 5660
 5670
 5680
 5690
 5700
 5710
 5720
 5730
 5740
 5750
 5760
 5770
 5780
 5790
 5800
 5810
 5820
 5830
 5840
 5850
 5860
 5870
 5880
 5890
 5900
 5910
 5920
 5930
 5940
 5950
 5960
 5970
 5980
 5990
 6000
 6010
 6020
 6030
 6040
 6050
 6060
 6070
 6080
 6090
 6100
 6110
 6120
 6130
 6140
 6150
 6160
 6170
 6180
 6190
 6200
 6210
 6220
 6230
 6240
 6250
 6260
 6270
 6280
 6290
 6300
 6310
 6320
 6330
 6340
 6350
 6360
 6370
 6380
 6390
 6400
 6410
 6420
 6430
 6440
 6450
 6460
 6470
 6480
 6490
 6500
 6510
 6520
 6530
 6540
 6550
 6560
 6570
 6580
 6590
 6600
 6610
 6620
 6630
 6640
 6650
 6660
 6670
 6680
 6690
 6700
 6710
 6720
 6730
 6740
 6750
 6760
 6770
 6780
 6790
 6800
 6810
 6820
 6830
 6840
 6850
 6860
 6870
 6880
 6890
 6900
 6910
 6920
 6930
 6940
 6950
 6960
 6970
 6980
 6990
 7000
 7010
 7020
 7030
 7040
 7050
 7060
 7070
 7080
 7090
 7100
 7110
 7120
 7130
 7140
 7150
 7160
 7170
 7180
 7190
 7200
 7210
 7220
 7230
 7240
 7250
 7260
 7270
 7280
 7290
 7300
 7310
 7320
 7330
 7340
 7350
 7360
 7370
 7380
 7390
 7400
 7410
 7420
 7430
 7440
 7450
 7460
 7470
 7480
 7490
 7500
 7510
 7520
 7530
 7540
 7550
 7560
 7570
 7580
 7590
 7600
 7610
 7620
 7630
 7640
 7650
 7660
 7670
 7680
 7690
 7700
 7710
 7720
 7730
 7740
 7750
 7760
 7770
 7780
 7790
 7800
 7810
 7820
 7830
 7840
 7850
 7860
 7870
 7880
 7890
 7900
 7910
 7920
 7930
 7940
 7950
 7960
 7970
 7980
 7990
 8000
 8010
 8020
 8030
 8040
 8050
 8060
 8070
 8080
 8090
 8100
 8110
 8120
 8130
 8140
 8150
 8160
 8170
 8180
 8190
 8200
 8210
 8220
 8230
 8240
 8250
 8260
 8270
 8280
 8290
 8300
 8310
 8320
 8330
 8340
 8350
 8360
 8370
 8380
 8390
 8400
 8410
 8420
 8430
 8440
 8450
 8460
 8470
 8480
 8490
 8500
 8510
 8520
 8530
 8540
 8550
 8560
 8570
 8580
 8590
 8600
 8610
 8620
 8630
 8640
 8650
 8660
 8670
 8680
 8690
 8700
 8710
 8720
 8730
 8740
 8750
 8760
 8770
 8780
 8790
 8800
 8810
 8820
 8830
 8840
 8850
 8860
 8870
 8880
 8890
 8900
 8910
 8920
 8930
 8940
 8950
 8960
 8970
 8980
 8990
 9000
 9010
 9020
 9030
 9040
 9050
 9060
 9070
 9080
 9090
 9100
 9110
 9120
 9130
 9140
 9150
 9160
 9170
 9180
 9190
 9200
 9210
 9220
 9230
 9240
 9250
 9260
 9270
 9280
 9290
 9300
 9310
 9320
 9330
 9340
 9350
 9360
 9370
 9380
 9390
 9400
 9410
 9420
 9430
 9440
 9450
 9460
 9470
 9480
 9490
 9500
 9510
 9520
 9530
 9540
 9550
 9560
 9570
 9580
 9590
 9600
 9610
 9620
 9630
 9640
 9650
 9660
 9670
 9680
 9690
 9700
 9710
 9720
 9730
 9740
 9750
 9760
 9770
 9780
 9790
 9800
 9810
 9820
 9830
 9840
 9850
 9860
 9870
 9880
 9890
 9900
 9910
 9920
 9930
 9940
 9950
 9960
 9970
 9980
 9990
 10000

uenenum esse, quos dissilire degustata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Est uerò causa, quare uenena monstremus inter gramineas coronas, nisi libidinis causa expetenda alicui uideatur, quam non aliter magis accendi putant, quam potu. Elaphoboscon ferulaceum est, geniculatum, digiti crassitudine, semine corymbis dependentibus simili effigie, sed non amaris, foliis olusatri: & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta conuulsa sananda, inflationes discutiendas, coli quoque tormenta. Contra serpentium omniumque aculeatorum ictus. Quippe fama est, hoc pabulo ceruos resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccanda autem in eos usus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem. Scandix quoque in oleris syluestri à Græcis ponitur, ut Opion & Erasistratus tradunt. Item decocta aluum sistit. Semine singultus cōfestini ex aceto sedat. Illinitur ambustis, urinas ciet. Decocta succus prodest stomacho, iocineris, renibus, uesicæ. Hæc est, quam Aristophanes Euripidi poetæ obiicit ioculariter, matrem eius ne olus quidem legitimum uenditasse, sed scandicem. Eadem erat anthriscus, si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius, quod fatigato Venere corpori succurrit, marcentisque senio iam coitus excitat. Sistit profluvia alba foeminarum. Et iasione olus syluestre habetur, in terra repens, cum lacte multo: florem fert candidum: concilium uocant. Et huius eadem commendatio ad stimulos coitus. Cruda ex aceto in cibo sumpta, mulieribus lactis ubertatem præstat. Salutaris est phthisis sententibus. Infantium capiti illita nutrit capillum, tenaciorisque eius cutem efficit. Estur & caucalis, foeniculo similis, breui caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoque eius bibitur, stomacho perquam commodatus & urinæ, calculisque & harenis pellendis, & uesicæ pruritibus. Extenuat & lienis, iocineris, renumque pituitas. Semen menses foeminarum adiuuat, bilisemque à partu siccatur. Datur & contra profluvia gēitura uiris. Chrysippus & conceptionibus eam putat conferre mulum: bibitur in uino ieiunis. Illinitur & contra uenena marinorum, sicut Petricus in carmine suo significat. His adnumerant sion, latius apio, in aqua nascens, pinguius, nigriusque, copiosum semine, sapore nasturtii. Prodest urinis, renibus, lienibus, mulierumque mensibus, siue ipsum in cibo sumptum, siue ius decocti, siue semen è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisque quæ gignunt eos, resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitum, & mulierum uitii in facie noctu illitum, momentoque cutem emendat, & ramices lenit, & scabiem equorum. Silybum, chamæleonti albo similem, æquè spinosum, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi nascitur, coquere tanti est ita operosa eius culina traditur. In medicina nullum usum habet. Scolymon quoque in cibos recipit Oriens, & alio nomine limonion appellatur. Frutex est nunquam cubitali altior, cristisque foliorum ac radice nigra, sed dulci: Eratostheni quoque laudata in pauperis cœna. Urinam ciere præcipue traditur: sanare lichenas & lepras ex aceto: Venerem stimulare in uino, Hesiodo & Alcæo testibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis audissimas, uirisque in coitum pigerrimos scripsere, uelut providentia naturæ hoc adiumento tunc ualentissimo. Item graueolentiam alarum emendat radicis emedullatæ uncia, in uini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balineo ieiuno, itemque post cibum cyathis singulis pota. Mirum est, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex alis per urinam effluere. Estur & sonchos, ut quem Theseo apud Callimachum apponat Hecale, uterque albus & niger, lactucæ similes ambo, nisi spinosi essent, caule cubitali, anguloso, intus cauo, sed qui fractus copioso lacte manet. Albus, qui è lacte nitor, utilis orthopnoicis lactucarum modo. Erasistratus calculos per urinam pelli eo monstrat, & oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum mensura, in uino albo & oleo calefactus, adiuuat partus, ita ut à partu ambulent gravidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, colorisque meliorem infantium: utilissimus his, quæ lac sibi coire sentiant. Instillatur auribus succus, calidusque in stranguria bibitur cyathi mensura, & in stomachi rosionibus cum semine cu-

cumeris nucleisque pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionisque, radix uero illinitur. Eadem decocto in oleo Punici mali calyce, aurium morbis praesidium est. Haec omnia ex albo. Cleompus nigro prohibet uesci, ut morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succum eius. Refrigeratoriam tamen uim esse conuenit nigro, & hac causa imponendum cum polenta. Zenon radice albi stranguriam docet sanari. Chondrillon siue chondrille, folia habet intubi circumrosis similia, caulem minus pedalem, succo madentem amaro, radice fabae simili, aliquando numerosa. Habet proximam terrae mastichen tuberculo fabae, quae apposita foeminarum menses trahere dicitur. Tusa cum radicibus tota, diuiditur in pastillos, contra serpentes argumento probabili. Siquidem mures agrestes laesi ab his, hanc esse dicuntur. Succus ex uino coctae, aluum sistit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos, pro gummi efficacissime regit. Dorotheus stomacho & concoctionibus utilem carminibus suis pronuntiauit. Aliqui foeminis & oculis, generationisque uirorum contrariam putauerunt. Inter ea quae temere manduntur, boletos merito posuerim, optimi quidem hos cibi, sed immenso exemplo in crimen adductos, ueneno Tiberio Claudio principi per hanc occasionem à coniuge Agrippina dato: quo facto illa terris uenenum alterum, sibi quae ante omnes, Neronem suum dedit. Quorundam ex his facile noscuntur uenena, diluto rubore, rancido aspectu, liuido intus colore, rimosa stria, pallido per ambitum labro. Non sunt haec in quibusdam: sicci quae & nitri similes ueluti guttas in uertice albas ex tunica sua gerunt. Voluam enim terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in uolua, ceu in ouo est luteum. Nec tunicae minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur haec primo nascente: mox in pediculo corpus absumentur, raroque unquam geminis ex uno pede. Origo prima causaque est limo, & acescente succo madentis terrae, aut radice ferè glandifera: initioque spuma lentior, dein corpus membranae simile, mox partus. Ut diximus, illa pernicialia, prorsus improbanda. Si enim caligaris clauus ferriue aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit nascenti, omnem illico succum alienum saporemque in uenenum concoquit: deprehendisse nisi agrestes possunt atque qui colligunt. Ducunt ipsi alia uitia, nunc quidem si serpentis cauerna iuxta fuerit, si patentes primo adhalauerit, capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiendum. Itaque cauere conuenit, prius quam se condant serpentes. Signa erunt tot herbae, tot arbores fruticesque, ab emerfu earum ad latebram usque uernantes: & uel fraxini tantum folia, nec postea nascentia, nec ante decidentia. Et boletis quidem ortus occasusque omnis intra dies septem est.

De fungis, & silphio, & de lasere.

C A P. X X I I I.

FVngorum lentior natura, & numerosa genera, sed origo non nisi ex pituita arborum. Tuiissimi, qui rubent callo, minus diluto rubore, quam boleti. Mox candidi, uelut apice Flaminis insignibus pediculis. Tertium genus suilli, uenenis accommodatissimum. Familias nuper interemere, & tota conuiuia, Anneum Serenum praefectum Neronis uigilum, & tribunos, & centuriones. Quae uoluptas tanta ancipitis cibi? Quidam discreuere arborum generibus, fico, ferula, & gummi ferentibus: nos item fago, aut robore, aut cupresso, ut diximus. Sed ista quis spondet in uenalibus? Omnium colos liuidus. His aberit ueneni argumentum, quod similior fuerit arborum fici. Aduersus haec diximus remedia, dicemusque: interim sunt aliqua & in his. Glaucias stomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes suilli, iunco transixi, quales è Bithynia ueniunt. Hi fluxionibus alui, quas rheumatismos uocant, medentur, excrescentibusque in sede carnibus: minuunt enim eas, & tempore absumunt. Item lentigines, & mulierum uitia in facie. Luantur etiam ut plumbum, in oculorum medicamenta. Sordidis hulceribus & capitis eruptionibus, canum moribus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obseruationes, quando ipsae suis manibus deliciae preparant hunc cibum solum, & cogitatione ante pascuntur, succineis nouaculis aut argenteo apparatu comitante. Noxii erunt fungi, qui in coquendo duriores fiunt: innocentiores qui nitro

nitro addito coquantur, ſi utique percoquantur. Tutiores ſient cum carne cocti, aut cum pediculo pyri. Profunt & pyra confeſtim ſumpta. Debellat eos & aceti natura, contraria iis. Imbribus proueniunt omnia hæc. Imbre & ſilphion. Venit primò è Cyrenis, ut dictum eſt. Ex Syria nunc maximè importatur, deterius Parthico, ſed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Uſus ſilphii in medicina. Nam folia ad expurgandas uulſas pellendòſque emortuos partus decoquantur in uino albo odorato, ut bibatur menſura acetabuli à balineis. Radix prodeſt arteriis exaſperatis: & collectionibus ſanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ruſtus. Vrinæ quoque noxia. Suggillatis cum uino & oleo amiciffima, & cum cera ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore eius ſuffitu cadunt. Laſer è ſilphio profluens quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, pluribus compoſitionibus inferitur. Per ſe autem algores excaſfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uulſæ ad menſes ciendos. Pedum clauos circunſcarificatos ferro, miſtum ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutū. Andreas ſpondet, copioſius ſumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimū conferre ſenibus & fœminis: item hyeme, quàm æſtate, utilius, & tum aquam bibentibus: cauendūque nequa intus ſit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtiuè enim datum, cauterii uim ob-
 10 tinet: aſſuetis etiam utilius, quàm expertibus. Ad externa corporum indubitatas conſeſſiones habet. Venena telorum & ſerpentium extinguit potum: ex aqua uulneribus his circunlinitur: ſcorpionū tantum plagis ex oleo: h ulceribus uerò non matureſcentibus cum farina hordeacea uel fico ſicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per ſe uiſco ſuperlitum ut hæreat: ſic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine Punicici mali ex aceto decoctū. Clauis pedum, qui uulgò morticini appellantur, nitro miſto, antè ſubauctum. Carnes replet cum uino & croco, aut pipere, aut murium fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: ſic & callo. Clauis pedum ſuper-
 20 raſis præcipuè utilitatis. Contra aquas malas, peſtilentes traſtus, uel dies. In tuſſi, uua, fel-
 lis ueteri ſuffuſione, hydropiſi, raucitatibus: confeſtim enim purgat fauces, uocémq; red-
 dit. Podagras in ſpongia dilutum poſca lenit. Pleuriticis in ſorbtione uinum poturis datur: contraſtationibus, opiſthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitum. In angina gar-
 30 garizatur. Anhelatoribus & in tuſſi uetuiſta cum porro ex aceto datur: æquè ex aceto his, qui coagulum lactis ſorbuerint. Præcordiorum uitia, ſyntecticis, comitalibus in uino, in aqua muſſa linguæ paralyſi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non cenſuerim, quod authores ſua dent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis, qui ſe ea de cauſa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: ſerpentes auidiſſimas uini admixtum rumpit. Ideo nec inungi ſuaſerim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum aliis, immenſum eſt referre: & nos ſimplicia tractamus: quoniam in his naturam eſſe apparet, in illis coniecturam ſapius fallacem, nulli ſatis cuſtodita in miſturis concordia nature ac repugnantia. Qua de re mox plura.

40 De natura mellis, & aqua muſſa, & quare genere ciborum mores immutantur, & de meliitæ & cera: & contra compoſitiones medicorum. C A P. X X I I I.

NON eſſet mellis authoritas in pretio minor, quàm laſeris, ni ubique naſceretur. Illud niſi fabricata ſit natura, ſed huic gignendo animal, ut diximus, innumeros ad uſus, ſi quociens miſceatur, æſtimemus. Prima propolis alueorum (de qua diximus) aculeos & omnia infixæ corpori extrahit, rubera diſcutit; dura concoquit, dolores neruorum mulcet, hulceræque iam deſperantia cicatrice includit. Mellis quidem ipſius natura talis eſt, ut putreſcere corpora non ſinat, iucundo ſapore atque non aſpero, alia quàm ſalis natura. Fauibus, tonſillis, anginæ, omnibùſque oris deſideriis utiliſſimum, areſcentique in febribus linguæ. Iam uerò peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item uulneribus à ſer-
 50 pente percuſſis. Et contra uenena fungorum. Paralyticis in muſſo: quanquam ſuæ muſſo dotes conſtant. Mel auribus inſtillatur cum roſaceo: lendes & foeda capitis animalia

neecat. Vfus despumati semper aptior : stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidium creat, & oculis per se inutile aliqui arbitrâtur. Rursus quidam angulos exulceratos melle tangi suadent. Mellis causas atque differentias nationisque & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio operis diuidi cogeret miscenda rursus naturam rerum pernoscere volentibus. In mellis operibus & aqua mulsâ tractari debet. Duo genera eius: subita ac recentis, alterum inueteratâ. Repentina despumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium leui, hoc est alicâ elutâ, uiribus recreandis, ore stomachoque mulcendo, ardore refrigerando. Frigidam enim utilius dari uentri molliendo, inuenio apud authores. Hunc potum bibendum alsiosis: item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropsychos. Est & ratio subtilitatis immensâ à Platone descendens: corpusculis rerum læuibus, scabris, angulosis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus: ideo non eadem omnibus amara aut dulcia esse. Sic & in lassitudine prouiores esse ad iracundiam, & in siti. Ergo & hæc animi asperitas, seu potius animâ, dulciore succo mitigatur. Lenit transitum spiritus, & molliores facit meatus, ne scindant euntem redeuntemque. Experimenta in se cuique: nullius non ira ludûsque, tristitia & omnis animi impetus cibo mollietur. Ideoque obseruanda sunt, quæ non solum corporum medicinam, sed & morum habent. Aqua mulsâ & russientibus utilis traditur, calefacta inuitat uomitiones. Contra uenenum plimythii salutaris, addito oleo. Item contra hyoscyamum, cum lacte maximè asinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus & genitalium fistulis. Vuluis imponitur cum pane molli, subitis tumoribus, luxatis, leniendisque omnibus. Inueteratâ usum damnauere posteri, minus innocentem aqua, minusque uino firmum. Longa tamen uetustate transit in uinum, ut constat inter omnes stomacho inutilissimum, neruisque contrarium. Semper mulsûm ex uetere uino utilissimum, facillimèque cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam euenit. Ex austero factum non implet stomachum, neque ex decocto melle, minusque inflat, quod ferè euenit. Appetendi quoque reuocat auiditatem cibi. Aluum molliit frigido potu pluribus, calido sistit. Corpora auget. Multi senectam longam mulsû tantum nutritu tolerauere, neque alio ullo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo. Centesimum annum excedentem eum Diuus Augustus hospes interrogauit, quamam maximè ratione uigorem illum animi corporisque custodisset. At ille respondit: intus mulsû, foris oleo. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulsû curetur. Melitites quo fieret modo ex mulsû & melle, docuimus in ratione uini. Seculis iam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat tamen inueteratum alui causa dari in febre: item articulario morbo, & neruorum infirmitate laborantibus, & mulieribus uini abstemiis. Mellis naturâ adnexa cera est: de cuius origine, bonitate, nationibus, suis diximus locis. Omnis autem molliit, calefacit, explet corpora: recens melior. Datur in sorbitione dysentericis, fauîque ipsi, in pulte alicâ prius tostâ. Aduersatur lactis naturæ ac milii magnitudine x. grana ceræ haulta, non patiuntur coagulari lac in stomacho. Si inguen tumeat, albam ceram in pube fixisse remedio est. Nec huius usus, quos mista aliis præstat, enumerare medicina possit, sicuti nec cæterorum, quæ cum aliis profunt. Ista, ut diximus, ingenii constant. Non fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, parens illa ac diuina rerum artifex: officinarum hæc, imò uerius auaritiæ commenta sunt. Naturæ quidem opera absoluta atque perfecta gignuntur: paucis ex causa non ex coniectura rebus assumptis, ut succo aliquo sicca temperetur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miscere uires, non coniecturæ humanæ opus, sed impudentiæ est. Nos nec Indicarum Arabicarumque mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longè nascentia: non nobis gignuntur: imò ne illis quidem, aliòquin non uenderent. Odorum causa unguentorumque & deliciarum, si placet, etiâ superstitionis gratia emanant, quoniâ thure supplicamus & costo. Salutem quidem sine his posse constare, uel ob id probabimus, ut tanto magis sui delicias pudeat. Sed medicinas è floribus coronamentisque & hortensius, quæque manduntur herbis profecti

prosecuti, quonam modo frugum omittimus? Nimirum & has indicare conueniat.

Medicinæ ex frugibus.

C A P. X X V.

IN primis sapientissima animalium esse constat, quæ fruge uescantur. Siliginis grana combusta & trita in uino ammineo, oculis illita epiphoras sedant: tritici uerò ferro combusta iis, quæ frigus ufferit, præsentaneo sunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, nervorum contractionibus, cum rosaceo uerò & fico sicca myxissque decoctis furfures tonsillis faucibusque gargarizatione profunt. Sextus Pomponius Prætorii uiri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cum horreis suis uentilandis præsideret, correptus dolore podagræ, misit in triticum sese super genua: leuatusque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, ut cados plenos siccet. Paleam quoque tritici uel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quæque decocta sunt aqua foueri. Est in farre uermiculus teredini similis: quo cauis dentium cera incluso, cadere uitati dicuntur, etiam si fricentur. Olyram arincam diximus uocari. Hac decocta sit medicamentum, quod Aegyptii atharam uocant, infantibus utilissimum: sed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones impetussque discutit, lenit, & concoquit. Decoquitur aliàs in multa aqua, aut fico sicca. Ad iocineris dolores eam cum posca concoqui opus est, aut cum uino. Cum uerò inter coquendum discutendumque cura est, tunc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut in cotoneis pyrisue decoctis. Ad multipedarum morsus cum melle, ad serpentium in aceto, & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes ex posca, addita resina & galla. Ad concoctiones uerò & hulcera uetera, cum resina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes aut intestinorum uel laterum, uel uirilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, uel in febris cum melle uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hyoscyami succo illinitur: ex aceto & melle lentigini. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea uidetur, trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionium ictus tepida, & sanguinem excreantibus: item arteriæ. Tussi cum caprino seuo, aut butyro. Ex fœnogræco mollissima omnium. Hulcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta. Aerina magis cæteris purgat hulcera uetera & gangranas: cum raphano & sale & aceto lichenas: lepras cum sulphure uiuo: & capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in uino. De polentæ generibus in frugum loco satis diximus, locorum ratione. A farina hordei distat eo quod torretur, ob id stomacho utilis. Aluum sistit, impetussque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum menta, aut alia refrigerante herba. Item pernionibus & serpentium plagis: item ambustis ex uino. Inhibet quoque pustulas. Farina in pollinem subacta, uim extrahendi humoris habet: ideo & cruore suffusus in fascias usque sanguinem perducit: efficacius in sapa. Imponitur & pedum callo clauisque. Nam cum oleo uetere ac pice decocto polline, condylomata & alia omnia sedis uitæ quàm maximè calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augeatur. Farina, qua chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus datur tepida sorbenda efficaciter. Alica res Romana est, & non pridem excogitata: alioquin non pitisanæ potius laudes scripsissent Græci. Nondum arbitror Pompeii Magni ætate in usu fuisse, & ideo uix quicquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola. Esse quidem eximie utilem nemo dubitat, siue eluta detur ex aqua multa, siue in sorbitiones decocta, siue in pultem. Eadem in aluo sistenda torretur: dein fauorum cera coquitur, ut supra diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad habitudinem redactis subuenit, ternis eius cyathis in sextarium aquæ sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Tali sorbitionis genere emendantur syntexes. Milo sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur antè. Neruorum doloribus & aliis

feruens in sacco imponitur: neque aliud utilius: quoniam leuissimum mollissimumque est, & caloris capacissimum. Itaque talis usus eius est ad omnia, quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet, quos milium. In uino potum prodest dysentericis. Similiter his, quæ uaporanda sunt, excelsatum imponitur. Siftit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die haustum: sic prodest & ad tormina. Sesama trita in uino sumpta, inhihet uomitiones. Aurium inflammationi illinitur, & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Hoc amplius oculis imponitur decocta in uino. Stomacho inutilis cibus, & animæ gravitatem facit: stellionum moribus resistit: item hulceribus, quæ cacoethe uocant. Et auribus oleum, quod ex ea fit, prodesse ¹⁰ diximus. Sesamoides à similitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. Nascitur in glareosis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni sacro: discutit panos. Est etiamnum aliud sesamoides Anticyræ nascens, quod ideo aliqui Anticyricon uocant: cætera simile erigeronti herbæ, de qua suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in uino dulci ad detractiones, quantum tribus digitis capitur, miscéntque ellebori albi unum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maximè insanix melancholicæ, comitialibus, podagricis. Et per se drachmæ pondere exinanit. Hordeum optimum, quod candidissimum. Succus decocti in aqua cælesti digeritur in pastillos, ut infundatur exulceratis interaneis & uuluis. Cinis eius ambustis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei moribus. Idem asperso sale ac melle, candorem dentibus, & suauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negant. Nouémque granis si furunculum quis circumducatur, singulis ter, manu sinistra, & omnia in ignem abiiciat, confestim sanari aiunt. Est & herba Phœnicea appellata Græcis, nostris uerò hordeum murinum. Hæc trita è uino pota præclare ciet menses. Ptilanæ quæ ex hordeo fit, laudes uno uolumine condidit Hippocrates: quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contra quanto innocentior est alica. Hippocrates tantum sorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in aluo non intumesceret, quoniam facile redderetur, & assuetis hic solus cibus in febris bis die possit dari: tantum remotus ab istis, qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamen dari rotam uetuit, aliudue quàm succum ptilanæ. Item quamdiu pedes frigidi essent, tunc quidem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinosior, arteriæque exulceratæ utilior. Amylon hebetat oculos, & gula inutile, contra quàm creditur. Item siftit aluum, epiphoras oculorum inhihet, & hulceras sanat: item pustulas & fluxiones sanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ouo his qui sanguinem reiecerint. In uesicæ uerò dolore, semuncia amyli cum ouo & passi tribus ouis sufferuefacta, à balineo. Quin & auenacea farina decocta in aceto nauos tollit. Panis hic ipse, quo uiuitur, innumeras penè continet medicinas. Ex aqua & oleo aut rosaceo mollit collectiones: ex aqua mulsa duritias ualde mitigat. Datur & ex uino ad discutienda quæ præstringi opus sit, & si magis etiamnum, ex aceto: aduersus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant: item ad percussâ, luxatâ. Ad omnia autem hæc fermentatur, qui uocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tufus atque iterum coctus, siftit aluum. Vocis studiosos, & contra distillationes, siccum esse primo cibo, utilissimum est. Sitanus (hoc est è trimestri) incussa in facie, aut desquamata cum melle aptissimè curat. Candidus agris, aqua calida frigidæ madefactus, leuissimum cibum præbet. Oculorum tumori ex uino imponitur. Sic & pustulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua esse ieiunis statim à balineis demonstrant. Quin & gravitatem odorum in cubiculis usus emendat, & uini, in saccos additus. Auxiliatur & faba. Nanque solida fricta, feruensque in acre acetum coniecta, torminibus medetur. In cibo fresca, & cum alio cocta, contra deploratas tussis suppurationesque pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendosque imponitur.

ponitur: & in uino decocta, ad testium tumores & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci eam prodesse, author est M. Varro. Fabulium etiam siliquarumque cinis, ad coxendices, & ad neruorum ueteres dolores, cum adipis suilli uetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum. Lens optima, quæ facillimè coquitur, eaque quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & stomachum inflat: sed aluum sistit in cibo, magisque discocta cælesti aqua: eadem soluit, minus percocta. Cru-
stulas hulcerum rumpit, eaque quæ intra os sunt, purgat & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximèque exulceratas & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra suppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ succus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur: ad sedem, cum rosaceo aut cotoneo. In iis, quæ acrius remedium exigunt, cum putamine Punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inarescat, adiiciunt & betæ folia. Imponitur & strumis panisque, uel maturis uel maturefcentibus, ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulla: & gangranis cum Punici tegmine. Item podagris cum polenta, & uuluis & renibus, permonibus, hulceribus difficilè cicatricem trahentibus. Propter dissolutionem stomachi triginta grana lentis deuorantur. In choleris quoque & dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta: in quo usu melius semper eam torrere aut tundere, ut quàm tenuissima detur, uel per se, uel cum cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico,
aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisque omnibus, & fellis: nec somno facilis: ad pustulas utilis, ignique sacro & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem durities & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta, aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrum effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. Est & palustris lens per se nascens in aqua non fluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod collectionibus illinitur, & maximè podagris, & per se & cum polenta: glutinat & interanea procidentia. Est & syluestris elelispachos dicta à Græcis, ab aliis phacos. Est ea satiuæ lente leuior, & folio minore, atque sicciore & odoratiore. Est & alterum genus eius syluestris, odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, sed minima & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menses ciet & urinas, & paltinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem obducit percusso loco. Bibitur cum absinthio ad dysenteriam. Cum uino eadem commorantes menses trahit: abundantes sistit decocto eius potio. Per se imposita herba, uulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in uino decoquatur, pruritus testium sedat. Nostri, qui nunc sunt, herbarii elelispachon Græcè, Latine saluiam uocant, mentæ similem, canam, odoratam. Partus emortuos ea apposita extrahunt: item uermes aurium hulcerumque. Cicer & syluestre est, foliis satiuo simile, odore graui. Si largius fumatur, alius soluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula etiamnum magis in aluo proficit. Farina utriusque hulcera manantia capitis sanat, efficacius syluestris. Item comitiales & iocinerum tumores, & serpentium ictus. Ciet menses & urinas, grano maximè. Enendat & lichenas, & testium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam uescicam & renes. Gangranis utiliora cum melle, & his quæ cacoethe uocantur. Verrucarum in omni genere prima Luna singulis granis singulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata post se abiiciunt, ita fugari uitium arbitrantur. Nostri præcipiunt arietinum in aqua cum sale discoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ. Sic & calculos pellit, morbumque regium. Eiusdem foliis sarmentisque decoctis aqua quàm maximè calida morbos pedum mollit, & ipsum calidum tritumque illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum
hulceribus ex passo medetur. De eruo quædam in mentione eius diximus: nec potentiam ei minorem ueteres quàm brassicæ, tribuere. Contra serpentium ictus ex aceto, ad

crocodilorum hominumque morsum. Si quis eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius absumi certissimi auctores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) maculas toto corpore emendat. Serpere hulcera non patitur in mammis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex uino. Vrinæ difficultates, inflationem, uitia iocineris, tenesmon, & quæ cibum non sentiunt, atrophæ appellata, tostum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratumque corrigit: item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die solutum. Panos in melle impositum suppurare prohibet. Aqua decocti perniones & pruritus sanat fouendo. Quin & uniuerso corpori, si quis quotidie ieiunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, alium turbat, capiti & stomacho onerosum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus, nitescit, bubus iumentisque utilissimum. Siliquæ eius uirides, prius quam indurescant, cum suo caule foliisque contritæ, capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoque syluestres sunt, omni modo minores satiuis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant: amari contra aspidas valent. Hulcera atra, aridi decorticatique triti, supposito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, uel in febris datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris uerò impositi in uentrem ieiunis profunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, uel ex melle sumpti. Iidem auditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas pruritibusque in balineis illita cohibet, & per se siccatur hulcera. Liuioribus emendatur. Inflammationes cum polenta sedat. Syluestrium efficacior uis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt: si uerò ad mellis crassitudinem decoquantur uel satiuus, uirilgines nigras & lepras emendant. Satiui quoque rumpunt carbunculos impositi: panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto, cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uerò caelesti aqua discoquantur, succus ille smegma fit: quo fouere gangrænas, eruptiones pituitæ, hulcera manantia, utilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lienem crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamaeleonte herba decocti aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, uel utroque liquore postea misto. Fumus crematorum culices necat. Irionem inter fruges sesamæ similem esse diximus, & à Græcis erysimon uocari: Galli uelarium appellant. Est autem fruticosum, foliis erucæ angustioribus paulò, semine nasturtii. Utilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum uitiiis, pleuriticis, torminibus, celiacis. Illinitur uerò parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque utilissimum. Item sedis uitiiis & articulariis morbis, cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & suspiriosis: item fistulis, cum axungia ueteri, ita ne intus addatur. Horminum semine (ut diximus) cumino simile est, cætero porro, dodrantali altitudine. Duorum generum alteri semen nigrius, & oblongum. Hoc ad Venerem stimulandum, & ad oculorum argemæ & albugines. Alteri candidius semen & rotundius. Vtroque tuso extrahuntur aculei ex corpore: per se illitum ex aqua, folia ex aceto imposita, panos per se, uel cum melle discutiunt: item furunculos, priusquam capita faciant, omnesque acrimonias. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt usu. Infelix dictum est à Virgilio lolium. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impositumque sanat impetigines, celerius, quò sapius mutatum est. Medetur & podagris, aliisque doloribus ex oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextariis tribus, decocta farina lolii sextariis duobus usque ad crassitudinem, calidumque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Miliaria appellatur herba, quæ necat milium. Hæc trita,

& cornu cum uino infusa, podagras iumentorum dicitur sanare. Bromos semen est spicam ferentis herbæ: nascitur inter uicia segetis auenæ genere: folio & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes, paruulas uelut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata, atque hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Orobanchen appellauimus necantem eruum & legumina: alii cynomorion eam appellant, à similitudine canini genitalis: Cauliculus est sine foliis, pinguis, rubens. Estur & per se, in patinis cum tenera est decocta. Et leguminibus innascuntur bestiolæ uenenatæ, quæ manus pungunt, & periculum uitæ afferunt, solifugarum generis. Aduersus has omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonstrentur. Et frugum quidem hæc sunt in usu meo dico. Ex iisdem fiunt & potus, zythum in Aegypto, cælia & ceria in Hîspania, ceruisia & plura genera in Gallia, aliisque prouinciis: quorum omnium spuma cutem foeminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat ad uini transire mentionem, atque à uite ordiri medicinas arborum.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER VIGE-

SIMVSTER
TIVS.

PROOEMIUM.

PERACTA cerealium in medendo quoque natura est, omniumque quæ ciborum aut florum odorumque gratia proueniunt supina tellure. Non cessit his Pomona, partisque medicas penditibus quoque dedit, non contenta protegere, arborumque alere umbra quæ diximus, imò uelut indignata plus auxilium inesse his quæ longius à cælo abessent, quæque postea cœpissent. Primum enim homini cibum fuisse inde, & sic inductos cælum spectare, pascique & nunc ex se posse sine frugibus. Ergo hercule has in primis dedit uitibus, non contenta delicias etiam & odores atque unguenta omphacio & cenanthe ac massari (quæ suis locis diximus) nobiliter instruxisse: Plurimum, inquit, homini uoluptatis ex me est. Ego succum uini, liquorem olei gigno. Ego palmas & poma, totque uarietates: neque, ut tellus, omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde saxis, ut quando quantòue opere cibi fiant. At ex me parata omnia, nec curuò adoranda aratro, nec cura laboranda, sed sese porrigentia ultro: & si pigeat attingere, etiam cadentia. Certauit ipsa secum, plûsque utilitatis causa genuit etiam, quàm uoluptatis. Folia uitium & pampini capitis dolores, inflammationesque corporum mitigant cum polenta. Folia per se ardores stomachi ex aqua frigida: cum farina uerò hordei, articulares morbos. Pampini triti & impositi, tumorem omnem siccant. Succus eorum dysentericis infusus medetur. Lacryma uitium, quæ ueluti gummi est, lepras & lichenas, & psoras nitro antè præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpius pilis illitis, psilothri effectum habet, maximæque aqua, quam uirides accensæ uites exudant: qua & uerrucæ tolluntur. Pampini sanguinem excreantibus, & mulierum à conceptu defectioni diluti potu prosunt. Cortex uitium & folia arida, uulnere sanguinem sistunt, ipsumque uulnus conglutinant. Vitis albæ uiridis ruscæ succo & thure impetigines tolluntur. Cinis sarmentorum uitiumque & uinaceorum condylomatis & sedis uitii medetur ex aceto: item luxatis & ambustis, & lienis tumori, cum rosaceo & ruta & aceto. Item igni sacro ex uino citra oleum aspergitur:

& intertrigines & pilos absumit. Dant & bibendum cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto conspersum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur, utque qui biberit, in lienem iaceat. Claviculæ ipsæ, quibus repunt uites, trita, & ex aqua potæ, sistunt uomitionum consuetudinem. Cinis uitium cum axungia uetere contra tumores proficit, fistulas purgat, mox & per sanat: item neruorum dolores frigore ortos, contractionesque: contusas uero partes cum oleo: carnes excrecentes in ossibus cum aceto & nitro: scorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per se cinis combustis pilos reddit. Omphacium quæ fieret ratione incipientis uuæ pubertate, in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea, quæ in humido sunt, hulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabritiæ genarum, huleribusque: angulorum, nubeculis, hulceribus quacumque: in parte manantibus, cicatricibus marcidis, ossibus purulentè limosis. Frangitur uehementia eius melle aut passo. Prodest & dysentericis, sanguinem excreantibus, anginis. Omphacio cohæret cœnanthe, quam uites syluestres ferunt, dicta à nobis in unguenti ratione. Laudatissima in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ montes: & ex alba uite refrigerat, adstringit, uulneribus inspergitur, stomacho illinitur, utilis urinæ, iocineri, capitis doloribus, dysentericis, cœliacis, cholericis. Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficacissima ad uitia quæ sunt in humidis: ideoque & oris hulceribus, & uerendis, ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabiem emendat, oculorumque lacrymationes: ex uino stomachi dissolutionem: ex aqua frigida pota sanguinis excreationem. Cinis eius ad collyria, & ad hulcera purganda, & paronychia, & pterygia probatur. Vritur in furno, donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur, omniæque ea auiditas humani ingenii nobilitauit, rapere festinando.

De medicinis uuarum recentium, & sarmentis uuarum, & uinaceis, & de uua iberiæ, & de uua passa, & astaphide, & astaphide agria, pituitaria, & labrusca, & de uite alba & nigra, & de mustis, & uini generibus, & aceto.

C A P.

I.

Maturescentium autem uuæ uehementiores nigra, ideoque uinum ex his minus iucundum: suauiores albæ, quoniam è translucido facilius accipitur aer. Recentiores stomachum & spiritum instant, aluumque turbant: itaque in febris damnantur utique largiores. Grauedinem enim capiti, morbumque lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerpæ diu pependere: qua uentilatione etiam utiles fiunt stomacho, ægrisque. Nam & refrigerant leuiter, & fastidium auferunt. Quæ autem in uino dulci conditæ fuerint, caput tentant. Proximæ sunt pensilibus in palea seruata. Nam in uinaceis seruata, & caput & uesicam & stomachum infestant. Sistunt tamen aluum, sanguinem excreantibus utilissimæ. Quæ uero in musto fuere, peiorem uim etiamnum habent, quam quæ in uinaceis. Sapa quoque stomacho inuitiles facit: saluberrimas putant medici in cœlesti aqua seruatas, etiam si minimè iucundas: sed uoluptatem earum in stomachi ardore sentiri, & in amaritudine iecoris fellisque uomitione in choleris, hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis seruata, & os & stomachum & auiditatem excitant. Paulò tamen grauiores existimantur fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibus si edere gallinacei, uuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere, adstringendi uim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem uim obtinent. Hi sunt, qui in uino capitis dolorem faciunt. Tosti tritique stomacho utiles sunt. Inspergitur farina eorum polentæ modo potionis dysentericis, & cœliacis, & dissolutis stomacho. Decoctio etiam eorum fouere psoras & pruritus, utile est. Vinacei per se, minus capiti aut uesicæ nocent, quam nuclei: mammarum inflammationi triti cum sale utiles. Decoctum eorum ueteres dysentericos & cœliacos iuuat & potione, & fotu. Uua theriace, de qua suo loco diximus, contra serpentium ictus estur. Pampinos quoque eius edendos censent, imponendosque, uinumque & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem uim habent. Uua passa, quam astaphida uocant, stomachum, uentrem, interanea tentaret,

nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essentibus exemptis, uesica utilis habetur, & tussi alba utilior. Utilis & arteriæ & renibus, sicut ex his passum priuatim è serpentibus contra hæmorrhoida potens. Testium inflammationi cum farina cumini aut coriandri imponuntur: item carbunculis, articularibus morbis, sine nucleis trita cum ruta: fouere ante uinò hulcera oportet. Sanant epinyctidas & dysenteriam cum suis nucleis. Et in oleo coctæ gangrænis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & unguum mobilibus cum panace, & per se ad purgandum os caputque, cum pipere commandantur. Astaphis agria siue staphis, quam uiam taminiam aliqui uocant falsò; (suum enim genus habet, cauliculis nigris rectis, foliis labruscæ) fert folliculos uerius, quàm acinos, uirides, si-
¹⁰ miles ciceri: in his nucleum triangulum. Maturescit cum uindemia nigrescitque, cum taminia rubentes norimus acinos: sciámusque illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non censuerim propter ancipitem strangulationem: nec ad pituitam oris siccandam: fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admista sandaracha: item pruritu & psoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: ad aurium uitia, rheumatissimum cicatricum, hulcerum manantia. Flos tritus in uino cõtra serpentes bibitur: semen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eam pituitariam uocant, & plagis serpentium utique illinunt. Labrusca quoque cenanthen fert, satis dictam, quæ à Græcis ampelos agria appellatur, spissis & candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice: fert uuas rubentes cocci modo,
²⁰ quæ cutem in facie mulierum purgant, & uariis coxendicum & lumborum uitis tussæ cum foliis & succo profunt. Radix decocta in aqua, pota in uini Coi cyathis duobus, humorem alui ciet: ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim esse, quam uulgu uiam taminiam uocat. Utuntur ea pro amuleto: & ad expuitionem sanguinis quoque adhibent, non ultra gargarizationes, & ne quid deuoretur, addito sale, thymo, aceto mulso. Ideo & purgationibus ancipitem putant. Est huic similis, sed in salictis nascens: ideo distinguitur nomine, cum eisdem usus habeat, & salicastrum uocatur. Scabiem & pruriginem hominum quadrupedumque aceto mulso trita hæc efficacius tollit. Vitis alba est, quam Græci ampeloleucen, alii ophiostaphylon, alii melothron, alii psilothrum, alii archezostin, alii cedrostin, alii madon appellant. Huius sarmenta longis &
³⁰ exilibus internodiis geniculata scandunt. Folia pampinosa ad magnitudinem edera, diuiduntur ut uiticum. Radix alba, grandis, raphano similis initio: ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exhulcerant corpus: utique hulcerum phagedænis & gangrænis, tibiærumque tædio cum sale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, succo rubente, postea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumque. Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duobus bibitur. Vitia cutis in facie, uarolique & lentigines, & suggillata emendat, & cicatrices. Eademque præstat decocta in oleo. Decocta datur & comitialibus potus: item mente commotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere
⁴⁰ quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto, sensus purgat. Illa uis præclara, quod ossa infracta extrahit in aqua imposta, ut bryonia: quare quidam hanc albam bryoniam uocant. Alia uerò nigra efficacior in eodem usu cum melle & thure. Suppurationes incipientes discutit, ueteres maturat & purgat. Ciet menses & urinam. Ecligma ex ea fit spiriosis, & contra lateris dolores, uulsi, ruptis. Splenem ternis obolis pota tringinta diebus consumit. Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorum. Ex uino secundas foeminarum apposita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulsa. Succus radices colligi debet ante maturitatem seminis: qui illitus per se & cum eruo, latiore quodam colore & cutis teneritate manganizat corpora: serpentes fugat. Tunditur ipsa radix cum pingui fico, erugaturque corpus si statim bina stadia ambulentur: aliàs urit, nisi frigida
⁵⁰ ablatur. Iucundius hoc idem præstat nigra uitis: quoniam alba pruritum affert. Est ergo & nigra, quam proprie bryoniam uocant, alii Chironiam, alii gynecanthen, aut apro-
niam,

niam, similem priori, præterquam colore. Huius enim nigrum esse diximus. Asparagos eius Diocles prætulit ueris alparagis in cibo urinæ ciendæ, lienique minuendo. In fructibus & harundinetis maximè nascitur. Radix foris nigra, intus buxæo colore, ossa infra-
 cta uel efficacius extrahit, quàm suprà dicta. Cæterum eidem peculiare est, quòd iu-
 mentorum ceruicibus unicè medetur. Aiunt si quis uillam ea tinxerit, fugere accipitres,
 tutasq; fieri uillaticas alites. Eadem in iumento hominèq; phlegma, aut sanguinem, qui se
 ad talos deiecerit, circunligata sanat. Et hætenus de uitium generibus. Musta differen-
 tias habent naturales has, quòd sunt candida, aut nigra, aut inter utrunque: aliæque, ex qui-
 bus uinum fiat, alia ex quibus passum: cura differentias innumerabiles facit. In plenum
 ergo hæc dixisse conueniat. Mustum omne stomacho inutile, uenis iucundum. A bali-
 neis raptim & sine interpiratione potum, necat. Cantharidum naturæ aduersatur. Item
 serpentibus, maximè hæmorrhoidi & salamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inuti-
 le. Prodest renibus, iocineri, & interaneis uesicæ: colleuat enim ea. Priuatim contra bu-
 prestin ualet. Contra meconium, lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycnium, ex
 oleo potum, redditumque uomitionibus. Ad omnia infirmius album, iucundius passi-
 mustum, & quòd minorem capitis dolorem afferat. Vini genera differentiæque per-
 quàm multas exposuimus, & ferè cuiusque proprietates. Neque est ulla pars difficilior
 tractatu, aut numerosior: quippe cùm sit tardum dictu, pluribus prosit an noceat: præter-
 eà quàm ancipiti euentu potu statim auxilium sit, aut uenenum. Etenim de natura ad reme-
 dia tantum pertinente nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Asclepiades con-
 didit, ab eo cognominatum: qui uerò postea de uolumine illo disseruere, innumera. Nos
 ista Romana grauitate, artiumque liberalium appetentia, non ut medici, sed ut iudices sa-
 lutis humanæ, diligenter distinguemus. De generibus singulis disserere immensum &
 inexplicabile est, discordibus medicorum sententiis. Surrentinum ueteres maximè pro-
 bauerunt: sequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde alia alii, iniquissimo genere decre-
 ti, quod cuique gratissimum cæteris omnibus pronuntiando. Quin ut constarent senten-
 tiæ, quota portio tamen mortalium iis generibus posset uti? Iam uerò nec procures ul-
 quam synceris. Eò uenere mores, ut nomina modò cellarum uæneant, statimque in la-
 cubus uindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius iam est quodcun-
 que & ignobilius. Hæc tamen facere constantissimè uidentur sententiæ uictoriam, quo-
 rum mentionem fecimus, si quis hoc quoque discrimen exigat. Falernum nec in nouita-
 te, nec in nimia uetustate corpori salubre est. Media eius ætas à quintodecimo anno inci-
 pit. Hoc non rigido potu stomacho utile, non item in calido. Et in diutina tussi sorbetur
 merum utiliter à ieiunis: item in quartanis. Nullo æquè uenæ excitantur. Aluum sistit,
 corpus alit. Creditum est obscuritatem uisus facere: nec prodesse nervis, aut uesicæ. Alba
 na nervis utiliora. Stomacho minus, quæ sunt dulcia: austera uel Falerno utiliora. Conco-
 ctionem minus adiuvant: stomachum modicè implent. At Surrentina nullo modo, nec
 caput tentant: stomachi & intestinorum rheumatismos cohibent. Cæcuba iam non gi-
 gnuntur. At quæ supersunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentino, au-
 steritatis Albano, uehementiæ minus Falerno. Ab his Statana non longo interuallo ab-
 fuerint. Aluo citæ Signinum maximè conducere indubitatum est. Reliqua in commune
 dicuntur. Vino aluntur uires, sanguis colósque hominum. Hoc quoque distat orbis me-
 dius, & mitior plaga à circumiectis: quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic
 succus. Lactis potus ossa alit, frugum nervos, aquæ carnes. Ideo minus ruboris est in cor-
 poribus illis, & minus roboris, contræque labores patientiæ. Vino modico nervi iuuan-
 tur, copiosiore læduntur: sic & oculi. Stomachus recreatur: appetentia ciborum inuita-
 tur: tristitia & cura hebetatur: urina & algor expellitur: somnus conciliatur. Præterea uo-
 mitiones sistit: collectiones extrà lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades utilitatem
 uini æquari uix Deorum potentia posse pronuntiauit. Vetus copiosiore aqua miscetur,
 magisque urinam expellit: minus siti resistit. Dulce minus inebriat, sed stomacho inna-
 tata: austerum facilius concoquitur. Leuissimum est, quod celerrimè inueteratur. Minus
 infestat

infestat nervos, quod uetustate dulcescit. Stomacho minus utile est pingue, nigrum, sed corpora magis alit. Tenuē & austerum minus alit, magis stomachum nutrit. Celerius per urinam transit, tantoque magis capita tentat: hoc & in omni alio succo semel dictum sit. Vinum si fit fumo inueteratum, insaluberrimum est. Mangones ista in apothecis excogitauerunt. Iam & patresfamilias aetatem ademere his, quæ per se cariem traxere. Quo certe uocabulo satis consilii dedere prisci: quoniam & in materiis cariem fumus erodit. at nos è diuerso fumi amaritudine uetustatem indui persuasum habemus. Quæ sunt admodum exalbida, hæc uetustate salubria fiunt. Quò generosius uinum est, hoc magis uetustate crassescit, & in amaritudinem corpori minimè utilem coit.

10 Condire eo aliud minus annosum, insalubre est. Sua cuique uino salua innocentissima, sua cuique ætas gratissima, hoc est, media. Corpus augere uolentibus, aut mollire aluum, conducit inter cibos bibere. Contrà minuentibus aluūque cohibentibus, sitire in edendo, postea parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento, inutilissimum est. Curas uigorēque animi impedit, ad procinctum tendentibus: somno uerò ac securitatis iandudum hoc fuit, quod Homericæ illa Helena ante cibum ministravit. Odyss. A

Sic quoque in proverbium cecit, sapientiam uino obumbrari. Vino debemus homines, quòd soli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potum interponere utilissimum: Itémque iugi superbibere ebrietati: quam quidem frigida potus extemplo discurit. Meracis potionibus per uiginti dies ante Canis ortum, totidémque postea, suadet Heliostod uti. Merum quidem remedio est contra cicutas, coriandrum, aconita, uiscum, meconium, argentum uiuum, apes, uestpas, crabrones, phalangia, serpentium scorpiōnūque ictus, contraque omnia quæ refrigerando nocent. Priuatim contra hæmorrhoidas, presteras, fungos. Item contra inflationes rosionēque præcordiorum, & quorum stomachus in uomitiones effunditur: & si uenter aut interanea rheumatismum sentiant. Dysentericis, sudatoribus, in longa tussi, in epiphoris, meracum. At uerò cardiacis, in mamma læua merum in spongia imponi prodest. Ad omnia autem maximè album inueterascens. Vtiliter etiam fouetur uino calido uiriliter iumentis: quo etiam infuso cornu lassitudinem auferri aiunt. Simias, quadrupedēque quibus digiti sunt, negant crescere assuetas meri potu. Nunc circa ægritudines sermo de uinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcunque tenuissimum: uulgo uerò, quod quen-

30 que maximè iuuerit ualidum. Vtilissimum omnibus sacco uiribus fractis. Menerimus succum esse, qui seruendo uires è musto sibi fecerit. Misceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, cui nihil in musto additum est: meliūque, si nec uasis pix affuit. Marmore enim & gypso aut calce condita, quis non etiam ualidis expauerit? In primis igitur uinum marina aqua factum, inutile est stomacho, nervis, uesicæ. Resina condita, frigidis stomachis utilia existimantur. Non expedire uomitoribus, sicut neque multum, neque sapa, neque passum. Nouitium resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & uertigines facit: ab hoc dicta crapula est. Tussientibus & in rheumatismo nominata profunt. Item coeliacis & dysentericis, mulierum mensibus. In hoc genere rubrum nigrumue magis constringit, magisque calfacit. Innocentius pice sola conditum.

40 Sed & picem meminisse debemus, non aliud esse, quàm combustæ resinæ fluxum. Hoc genus uini exalfacit, concoquit, purgat: pectori, uentri utile: item uuluarum dolori, si sine febre sint, ueteri rheumatismo, exulcerationi, ruptis conuulsis, uomiticis, neruorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus, luxatis, in succida lana impositum. Ad omnia hæc utilius id, quod sponte naturæ suæ picem respit, picatūque appellatur. Heluenaco quoque tamen nimio caput tentari conuenit. Quod ad febrium uoletudines atinet, certum est non dandum in febre, nisi ueteribus ægris, uinum: nec nisi declinante morbo. In acutis uerò periculis, nullis nisi qui manifestas remissiones habeant, & has noctu potius. dimidia enim pars periculi est, noctu, hoc est spe somni, bibentibus:

50 nec à partu abortiue, nec à libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febris tussientibus, nec in tremore neruorumque

uorūque doloribus uel faucium, aut si uis morbi circa illa intelligatur, nec in duritiæ præcordiorum, uenarum uehementia, neque in opisthotono, tetano, nec singultientibus, nec si cum febre dyspnœa sit. Minimè uerò oculis rigentibus, & genis stantibus, aut defæctis grauibusq; nec quorum conniuentium perlucebunt oculi, neu palpebris non coeuntibus, uel si dormientibus hoc idem eueniet: aut si cruore suffunduntur oculi, uel si lema in oculis erunt. Minimè lingua fungosa, nec graui, & subinde imperfecta loquentibus, nec si urina difficilè reddetur, neque expauescentibus repentè, nec spasticis, aut rursus torpentibus, nec si per somnos genitura effundatur. Cardiacorum morbo unicam spem in uino esse, certum est. Sed id dandum quidam non nisi in accessione censent, alii non nisi in remissione. Illi, ut sudorem coerceant: hi, quia tutius putant, minuente se morbo: quam plurimum sententiam esse uideo. Dari utique non nisi in cibo debet, nec à somno, nec præcedente alio potu: hoc est, utique sitienti, nec nisi in desperatione suprema: & uiro facilius quàm scemina: seni, quàm iuueni: iuueni, quàm puero: hyeme, quàm æstate: assuetis potius, quàm expertibus. Modus dandi pro uehementia uini: item miftura. Atque uulgò factis putant unum uini cyathum duobus aquæ misceri. Si dissolutio sit stomachi, dandum: & si cibus non descendat. Inter uini genera, quæ fingi docuimus, nec fieri iam arbitror, & superuacaneum eorum usum, cum ipsis rebus, ex quibus finguntur, doceamus uti. Et aliàs modum excesserat medicorum in his ostentatio, ueluti è napis uinum utile esse ab armorum equitandique lassitudine præcipientium, atque ut reliqua omittamus, etiam è iunipero. Et quis satius censeat, absinthite uino utendum potius, quàm absinthio ipso? In reliquis omittetur & palmeum, capiti noxium, uentrique tantum molliendo, & languinem excreantibus non inutile. Fiftitium non potest uideri, quod bion appellauimus, cum sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stomacho dissoluto, aut cibus non perficienti, prægnantibus, defæctis, paralyticis, tremulis, uertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, uim magnam auxiliandi habere dicitur. Vini etiam uitium transit in remedia. Aceto summa uis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendis: ita fit ut infusum terræ spumet. Dictum est sapius, diceturque quoties cum aliis prosit. Per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet, sternutamenta olfactu. Vini in balineis æstus arceat, si contineatur ore. Quin & cum aqua bibitur. Multorum stomacho utiliter gargarizatur: cum eadem conualescentium & à Solis ardoribus. Oculis quoque illo modo saluberrimum. Plurimum fotu medetur post uredines. Item lepris, furfuribus, hulceribus manantibus, canis morfibz, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei: contraque omnium aculeatorum uenena & pruritus. Item contra multipedæ morsum. Calidum in spongia appositum, adiecto sulphuris sextante sextariis tribus aceti, aut hyssopi fasciculo, medetur sedis uitiis. In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omni alia, foris in spongia impositum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum. Conglobatum utiq; sanguinem discutit. Contra lichenas & bibitur, & imponitur. Sistit aluos, & rheumatismos interaneorum infusum: item procidentia sedis uulueq; Tussim ueterem inhibet, & gutturis rheumatismos, orthopnœam, dentium labefactionem. Vesicæ nocet, neruorumque infirmitatibus. Nesciere medici, quantum contra aspidas polleret. Nuper ab aspide calcata percussus utrem aceti ferens, quoties deposuisset, sentiebat ictum, aliàs, illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potius succursum. Neque altero os colluunt uenena exuentes. In totum domitrix uis hac non ciborum modo est, uerum & rerum plurimarum. Saxa rumpit infusum, quæ non rupe rit ignis antecedit. Cibus quidem & sapores non alius magis succus commendat aut excitat: in quo usu mitigatur tosto pane aut uino, uel accenditur pipere ac lasere: utique sale compescitur. Non est prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa supremis suis annis confictatus graui morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequireret, unius medicorum portentosa scientia, ignorante Diuo Augusto, tanti putauit usu pedum sensuque omni carere, dummodo & dolore illo careret, demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

De aceto scillino, & oxymelite, & sapa, & sapa facie vini, aceti, & sapa.

C A P. I I.

ACetum scillinum inueteratum magis probatur: prodest, super ea quæ diximus, ac-
 scitibus cibis: gustatum enim discuit poenam eam. Et his qui ieiuni uomunt: cal-
 lum enim faucium facit, ac stomachi: odorem oris tollit, gingiuas astringit, dentes fir-
 mat, colorem meliorem præstat. Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, &
 transtium auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis,
 vertiginosis, uuluarum strangulationibus, percussis aut præcipitatis, & ob id sanguine
 conglobato, neruis infirmis, renum uitiiis perquam utile. Cauendum exulceratis. Oxy-
 meli antiqui (ut Dieuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti uete-
 ris heminas quinque, salis marini pondo, thymbræ quadrantem, aquæ marinæ sextarios
 quinque pariter coquebant, decies deferuescente cortina, atque ita diffunde-
 bant. Suffulit totum id Asclepiades, coarguitque. Nam etiam in febribus dabant.
 Profuisse tamen fatentur contra serpentes, quas sepes uocant, & contra meconium, ac
 uiscum, & anginas, calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturisque desideriiis, quæ
 nunc omnia oxalme contingunt: id sale & aceto recente efficacius est. Vino cognata res
 sapa est, musto decocto, donec tertia pars supersit. Ex albo hoc melius. Vfus contra can-
 tharidas, buprestin, pinorū erucas, quas pityocampas uocant, salamandras, & contra mor-
 dentia uenenata. Secundas partūque emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus au-
 thor est, uenenum esse, si quis ieiunus à balineis id bibat. Consequens horum est uini
 fæx, sui cuiusque generis. Ergo uini fæci tanta uis est, ut descendentes in cupas enecet.
 Experimentum demissa præbet lucerna, quandiu extinguitur, periculum denuntians. Il-
 lota miscetur medicamentis. Cum iridis uerò pari pondere, eruptionibus pituitæ illini-
 tur. Et sicca uel madida contra phalangia, & testium mammarūque inflammationes,
 uel in quacunque parte corporis. Item cum hordacea farina, & thuris polline in uino de-
 cocta crematur & siccatur. Experimentum est legitime coctæ, ut refrigerata linguam ta-
 ctu uideatur urere. Celerrimè exanimatur loco non incluso condita. Crematio ei mul-
 tum uirium adiicit. Utilissima est ad compescendas lichenas furfurēque cum fico de-
 cocta. Sic & lepris & hulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria est
 pota, sed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita &
 testibus, & genitalibus. In uino autem aduersus strangurias bibitur. Cum expirauit quo-
 que, lauandis corporibus & uestibus utilis: tuncque usum acaciæ habet. Fæx aceti pro
 materia acrior sit necesse est, multoque magis exulceret. Resistit suppurationum incre-
 mentis: stomachum, interanea, ventrem illita adiuuat. Sistit earum partium rheumatif-
 mos, & mulierum menses. Panos discutit nondum exulceratos, & anginas: sacros ignes
 cum cera. Mammæ lactis sui impatientes eadem extinguit. Vngues scabros aufert. E ser-
 pentibus contra cerastas ualidissima cum polenta. Cum melanithio autem contra croco-
 dili morsus, & canis. Et hæc cremata ampliat vires. Tunc addito lentiscino oleo, illita
 una nocte rufat capillum. Eadem ex aqua in linteolo apposita, uulnus purgat. † Sæpe
 fæce ambusta sanantur, melius addita lanugine harundinis. Eadem fæce decocta pota-
 que tussis ueteres. Decoquitur in patinis cum sale & adipe ad tumorem quoque maxil-
 larum & ceruicem.

De oleis, & folijs olæ, & flore, & cinere, & de oliua alba & nigra,

& de amurca.

C A P. I I I.

Olearum proxima autoritas intelligitur. Folia earū uehementissimè adstringūt, pur-
 gant, sistunt. Itaq; cōmanducata imposita hulceribus medentur, & capitis doloribus
 illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici uiserint, gingiuarum inflam-
 mationibus, paronychiis, sordidisque hulceribus excrecentibus. Cū melle profluuium san-
 guinis è neruosis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos hulce-
 ribus, & pustulis, procidentisque pupillæ efficax: quapropter in collyria additur. Nam & ue-
 teres lacrymationes sanat, & genarum erosiones. Exprimitur autem succus tuis, affuso
 uino

† Restitue,
 Sapa facit,
 &c.

uino & aqua cælesti, siccatûsque in pastillos digeritur. Sistit menses in lana admotus uul-
uæ. Vtilis & saniem emanantibus. Item condylomatis, ignibus sacris, quæq; serpunt hul-
cera, epinyctidi. Eisdem & flos earum habet effectus. Vruntur & cauliculi florescentes,
ut spodii uicem cinis præstet: uinôque infuso iterum uritur. Suppurationes & panos illi-
nunt cinere eo, uel foliis tufis cum mellè, oculos uerò cum polenta. Succus fruticis recen-
tis accensi distillans, sanat lichenas, furfures, manantia hulcera. Nam & lacryma quæ ex
arbore ipsa distillat, Aethiopica maximè oleæ, mirari satis est repertos, qui dentium do-
lores illinendos censerent, uenenum esse prædicantes, atque etiam in oleastro quæren-
dam. E radice oleæ quàm tenerrimæ cortex derasus, in melle crebro gustatu medetur
sanguinem reiicientibus, & suppurata extussientibus. Ipsius oleæ cinis cum axungia tu-
mores sanat: extrahitque fistulis uitia, & ipsas sanat. Oliuæ albæ stomacho utiliores,
uentri minus. Præclarum habent, antequàm condiantur, usum, recentes per se cibi mo-
do deuorata. Medentur enim arenosæ urinæ, item dentibus, aut attritis, aut conuulsis.
Nigra oliua stomacho inutilior, uentri faciliior, capiti & oculis non conuenit. Vtraque
ambustis prodest trita & illita. Sed nigra commanducatur, & protinus ex ore imposita,
pustulas gigni prohibet. Colymbades sordida hulcera purgant, inutiles difficultatibus
urinæ. De amurca poteramus uideri satis dixisse, Catonem secuti: † sed reddenda me-
dicinæ quoque est. Gingiuis & oris hulceribus, dentium stabilitati efficacissimè subue-
nit. Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt. Pernionibus nigra oliuæ amurca uti-
lior: item infantibus fouendis. Albæ uerò mulierum uulua in lana admoetur. Multò au-
tem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo uase ad crassitudinem mel-
lis. Vfus eius cum aceto, aut uino uetere, aut mulso, ut quæque causa exigit in curatio-
ne oris, dentium, aurium, hulcerum manantium, genitalium, rhagadum. Vulneribus
in linteolis imponitur, luxatis in lana: ingens hic usus, utique inueterato medicamento.
Tale enim fistulas sanat. Infunditur sedis, genitalium, uulua exulcerationi. Illinitur ue-
rò podragis incipientibus: item articularibus morbis. Si uerò cum omphacio reco-
quatur ad mellis crassitudinem, casuros dentes extrahit. Item iumentorum scabiem,
cum decocto lupinorum & chamæleonte herba, mirè sanat. Cruda amurca podagris
foueri utilissimum.

† Sed reddenda
da medicinae
quorum ratio
est.

De folijs oleastri, & oenanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myr-
teo, chamamyrino, & cupressino, & cytreo, & caryino.

C A P. I I I I.

Oleastri foliorum eadem natura. Spodium è cauliculis uehementius inhibet rheu-
matismos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat hulcera, alienata explet, ex-
crescentia leniter erodit, siccat, & ad cicatricem perducit: cætera, ut in oleis. Peculiare au-
tem, quòd folia decoquuntur ex melle, danturque cochlearibus contra sanguinis excre-
tiones. Oleum tamen acrius atque efficacius: & os quoque colluitur illo ad dentium in-
firmitatem. Imponuntur folia & paronychiis, & carbunculis, & contra omnem collectio-
nem cum uino: uerò quæ purganda sunt, cum melle. Miscentur oculorum medicamen-
tis, & decoctum foliorum, & succus oleastri. Vtiliter etiam auribus instillatur cum melle, 40
uel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinuntur & epinyctides. Item cum farina
hordeacea uenter: in rheumatismo cum oleo capitis dolores. Cutem in capite ab ossibus
recentem cauliculi decocti, & cum melle impositi comprimunt. Ex oleastro maturi in
cibo sumpti sistunt aluum. Tosti autem & cum melle triti, nomas repugant, carbunculos
rumpunt. Olei naturam causasque abundè diximus. Ad medicinam ex olei generibus
hæc pertinent. Vtilissimum est omphacinum, proximè uiride. Præterea quàm maximè
recens, nisi cum uetustissimum quæritur, tenue, odoratum, quòdque non mordeat, è diuer-
so quàm in cibos eligitur. Omphacinum prodest gingiuis. Si contineatur in ore, colo-
rem dentium custodit magis, quàm aliud: sudores cohibet. Oenanthino idem est effe-
ctus, qui rosaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, uigorem & robur accipit. Stomacho 50
contrarium. Auget hulcerum incrementa. Fauces exasperat, & uenena omnia hebetat,
præcipuè

præcipue pſimmythii & gypſi in aqua mulſa, aut ficorum ſiccarum decocto potum: contra meconium ex aqua: contra cantharidas, bupreſtin, ſalamandras, pityocampas per ſe potum, redditumque uomitionibus, contra omnia ſuprà dicta laudatiſſimum. Et laſſitudinum perfrictionumque reſectio eſt. Tormina calidum potum cyathis ſex, magiſque ruta ſimul decocta pellit. Item uentris animalia. Soluit alium heminae meſura, cum uino & calida aqua potum, aut piſanae ſucco. Vulnerariis emplaſtris utile. Faciem purgat. Bubus inſuſum per nares, donec ruſcent, inflationem ſedat. Vetus autem magis excaſcit corpora, magiſque diſcutit ſudores. Durities magis diſfundit. Lethargicis magis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum pari portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium eſt. Item ardoribus in febris cum aqua: & ſi uetuſti non ſit occaſio, decoquitur, ut uetuſtatem repræſentet. Oleum cicinum bibitur ad purgationes uentris cum pari caldæ meſura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articuloſum morbis, duritiis omnibus, uuluis, auribus, ambuſtis. Cum cinere uerò muricum, ſedis inflammationibus, item pſora. Colorem cutis commendat, capillumque fertili natura euocat. Semen, ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex uua ſiunt, claritatis præcipua. Ex oleo lumen obſcurum propter nimiam pinguitudinem. Folia igni ſacro illinuntur ex aceto: per ſe autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in uino inflammationibus cum polenta & croco: per ſe autem triduo impoſita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, uaros cum melle tollit è facie. Prodeſt & auribus, cum roſaceo & melle & mali Punici germine decoctum, uermiculôſque in his necat, & grauitatem auditus diſcutit, ſonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores & oculorum. Medetur furunculis, & à Sole uſtis cum cera. Hulcera manantia & furfures cum uino expurgat: condylomata cum meliloto. Per ſe uerò capiti illitum, ſomnum allicit. Oleum laurinum uilius quo recentius, quôque uiridius colore. Viſ eius excaſfactoria, & ideo paralyticis, ſpaſticis, iſchiadicis, ſuggillatis, capitis doloribus, inueteratis diſtillationibus, auribus, in calyce Punici calfactum illinitur. Similis & myrtei olei ratio, astringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dyſenteria, uulua exulcerata, ueſicis, hulceribus uetulis uel manantibus, cum ſquama æris & cera. Item eruptionibus,ambuſtionibus. Attrita ſanat & furfures, & rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem grauem corporis. Aduerſatur cantharidi, bupreſti, aliſque malis medicamentis, quæ exulcerando nocent. Chamæmyſinae ſiue oxymyſinae eadem natura. Cupreſſinum oleum eoſdem effectus habet, quos myrteum. Item citreum. E nucẽ uerò iuglande, quod caryinum appellauimus, alopecii utile eſt, & tarditati aurium inſuſum. Item capitis doloribus illitum. Caterum iners & graui ſapore. Enim uero ſi quid in nucleo putridi fuerit, totus modus deperit. Ex Gnidio grano factum, eandem uim habet, quam cicinum. E lentisco factum, utiliſſimum acopo eſt. Idemque proficeret. æquẽ ut roſaceum, ni durius paulò intelligeretur. Vtuntur eo & contra nimios ſudores, papulâſque ſudorum. Scabiem iumentorum efficaciffimè ſanat. Balaninum oleum repurgat uaros, furunculos, lentigines, gingiuas. Cypros qualis eſſet, & quemadmodum ex ea fieret oleum, docuimus. Natura eius excaſcit, mollit neruos. Folia ſtomacho illinuntur: & uulua concitata ſuccus quoque eorum apponitur. Folia recentia commanducata, hulceribus in capite manantibus, item oris medentur, & collectionibus, condylomatibus. Decoctum foliorumambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa ruſant capillum tuſa, adiecto ſtruthei mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat, & putreſcentia hulcera per ſe, uel cum melle. Odor floris olet, qui ſomnum facit. Astringit gleucinum, & refrigerat, eadem ratione qua & œnanthinum. Baſſaminum longè pretioſiſſimum omnium, ut in unguentis diximus, contra omnes ſerpentes efficax. Oculorum claritati plurimum confert, caliginem diſcutit. Item dyſpnœas, collectiones omnes duritiâſque lenit. Sanguinem denſari prohibet, hulcera purgat: auribus, capitis doloribus, tremulis, ſpaſticis, ruptis perquam utile. Aduerſatur aconito ex lacte potum. Febres cum

horrore uenientes peruntis leuiores facit. Vtendum tamen modicè, quoniam adurit, augétque uitia non seruato temperamento. Malobathri quoque naturam & genera exposuimus. Vrinam ciet. Oculorum epiphoris uino expressum utilissimè imponitur. Item frontibus dormire uolentibus: efficacius, si & nares illinantur: aut si ex aqua bibatur. Oris & halitus suauitatem commendat linguæ subditum folium, sicut & uestium odorem interpositum. Hyoscyaminum emolliendo utilius, neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum è lupinis emollit, proximum rosaceo effectum habens. Narcissinum dictum est cum suo flore. Rhaphaninum phthiriasis longa uoletudine contractas tollit, scabritiasque cutis in facie emendat. Sesaminum aurium dolores sanat, & hulcera quæ serpunt, & quæ cacoëthe uocant. Lirion, quod & phaselinum¹⁹ & Syrium uocauimus, renibus utilissimum est, sudoribusque euocandis, uulua mollienda, concoquendoque intus. Selgiticum neruis utile esse diximus, sicut herbaceum quoque, quod Iguini circa Flaminiam uiam uendunt. Elæomeli, quod in Syria ex ipsi oleis manare diximus, sapore melleo non sine nausea, aluum emollit: bilem præcipue detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibere torpescunt, excitanturque crebrò. Potiores certaturi præsumunt ex eo cyathum unum. Pissino oleo usus & passim ad quadripedum scabiem est. A uitibus oleisque proxima nobilitas palmis: inebriant recentes: capitis dolorem afferunt minus sicca: nec, quantum uidetur, utiles stomacho: tussim exasperant, corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad uires recreandas, sitim sedandam, in quem usum præferebant Thebaicas. Sanguinem²⁰ quoque excreantibus utiles, in cibo maximè. Illinuntur caryotæ stomacho, uesicæ, uentri, intestinis. Cum cotoneis & cera & croco suggillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto spodiï uicem efficiunt, miscenturque collyriis, & calliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma, & de palma elate.

C A P. V.

Palma quæ fert myrobalanum, probatissima in Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in balanis. Aluum & menses sistit in uino aultero, & uulnera conglutinat. Palma, siue elate, siue spathe, medicina confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordiis, stomacho, iocineri, h ulceribus quæ serpunt cicatrici repugnantia. Pforas cortex eius tener cum resina & cera sanat diebus x x. Decoquitur & ad testium uria. Capillum²¹ denigrat suffitu, partus extrahit. Datur bibendus renum uitii & uesicæ, & præcordiorum, & capiti & neruis inimicus. Vulua ac uentris fluxionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino albo, in uuluarum uitiiis efficacissimus.

Medicina ex singulorum generum flore, folijs, fructu, ramis, cortice, ligno, succo, radice, cinere.

C A P. V I.

Proximæ uarietates generum medicinarumque, quæ mala habent. Ex his uerna, acerbissima, stomacho inutilia sunt: aluum, uesicam circumagunt: neruos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta suauiora. Cruda tamen duntaxat matura, profunt sanguinem excreantibus ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam uim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tamen²² decoquuntur in aqua cælesti, ad eadem quæ supra scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctæ cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in uino, & illita cum cera. Alopecii capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle condiuntur, aluum mouent. Mellis autem suauitati multum adiciunt, stomachoque utilius id faciunt. Quæ uerò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi uitia trita cum rosæ folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mammis, condylomatis, uaricibus. Flos & uiridis & siccus inflammationibus oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex his mitis, cum uino dulci tussis, utilis & cœliacis & iocineri. Decocto quoque eorum fouentur, si præcident uulua & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum²³ uocauimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo utilissima, quæ ex Sicilia ueniunt.

Minus

Minus utilia struthæa, quamuis cognata. Radix eorum circumscripta terra manu sinistra capitur, ita ut qui facit, dicat quæ capiat, & cuius causa: sic adalligata strumis medetur. Melimela & reliqua dulcia, stomachum & uentrem soluunt, siticulosa, æstuosa, sed nervos non lædunt. Orbiculata sistunt aluum & uomitiones, urinas cient. Sylvestria mala familia sunt uernis acerbis, aluūque sistunt. Sanè in hunc usum immatura opus sunt.

- Citrea contra uenenum in uino bibuntur, uel ipsa uel semen. Faciunt oris suauitatem, decocto eorum colluto, aut succo expresso. Horum semen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipsa uerò contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facilè manduntur. Punici mali nouem genera nunc iterare superuacuum. Ex his dulcia, quæ
- 10 apyrina alio nomine appellauimus, stomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingiuasque lædunt. Quæ uerò ab his sapore proxima uinosa diximus, paruum nucleum habentia, utiliora paulò intelliguntur. Aluum sistunt, & stomacho profunt, duntaxat pauca citræque satietatem. Sed hæc minimè danda: quanquam omnino nulla in febri, nec carne acinorum utili nec succo. Cauentur æquè uomitionibus, ac bilem reiicientibus. Vuam in his, ac ne mustum quidem, sed protinus uinum aperuit natura. Vtrunque asperiore cortice. Hic ex acerbis in magno usu. Vulgus coria maximè perficere illo nouit: ob id malicorium appellant medici. Vrinam cieri eodem monstrant: mistaque galla in aceto decocta, mobiles dentes stabilire. Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam gustatu moueat infantem. Diuiditur malum, cælestique aqua madescit ternis ferè diebus.
- 20 Hæc bibitur frigida coeliacis, & sanguinem excreantibus. Ex acerbo fit medicamentum, quod stomatice uocatur, utilissimum oris uitiiis, narium, aurium, oculorum caligini: pretrygiis, genitalibus, & his quas nomas uocant, & quæ in hulceribus excreunt. Contra leporem marinum hoc modo: Acinis detracto cortice tufis, succoque decocto ad tertias, cum croci, & aluminis scissi, myrrhæ, mellis Attici selibris. Alii & hoc modo faciunt: Punica acida multa tunduntur: succus in cacabo nouo coquitur mellis crassitudine, ad uirilitatis & sedis uitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum serpentes fugant. Cortice Punici ex uino decocti & impositi, perniones sanantur. Contusum malum ex tribus heminis uini, decoctum ad heminam, tormina & tinea pellit. Punicum in olla noua, operculo indito, in
- 30 furno tostum & contritum, potumque in uino, sistit aluum, discutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientes, cytinus uocatur Græcis, miræ obseruationis multorum experimento. Si quis unum ex his, solutus uinculo omni cinctus & calceatus, atque etiam annuli, decerplerit duobus digitis, pollice & quarto sinistræ manus, atque ita lustratis leui tactu oculis, mox in os additum deuorauerit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurum eo anno. Idem cytini siccati tritique, carnes excrecentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur: uel si mobiles sint, decocto succo. Ipsa corpuscula trita, hulceribus quæ serpunt putrescunt, illinuntur. Item oculorum inflammationi intestinorumque: & ferè ad omnia, quæ cortices malorum. Aduersantur scorpionibus. Non est satis mirari curam diligentiamque priscorum, qui omnia scrutati, nihil intentatum reliquere. In hoc ipso cytino flosculi sunt, antequàm scilicet malum
- 40 ipsum prodeat, erumpentes, quos balaustium uocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sistunt potu menses feminarum: sanant oris hulcera, tonsillas, uuam, sanguinis excreationes, uentris & stomachi solutiones, genitalia, hulcera quacunque in parte manantia. Siccauere etiam, ut sic quoque experirentur, inueneruntque tisorum farina dysentericos a morte reuocari, aluum sisti. Quin & nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. Tosti tufique stomachum iuuant, cibo aut potioni inspersi. Bibuntur ex aqua cælesti, ad sistendum aluum. Radix decocta succum remittit, qui tineas necat, Victoriat pondere. Eadem discocta in aqua, quas Lycium, præstat utilitates. Est & sylvestre Punicum, à similitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarii
- 50 pondere ex uino potæ somnos faciunt. Semine poto, aqua quæ subierit cutem, siccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur.

De pyris & eorum obseruationibus, & de ficorum obseruatione, & caprifico, & crineo,
& aliorum generibus medicina.

C A P. V I I.

PYrorum omnium cibus etiam ualentibus onerosus, ægris quoque uini modo negatur. Decocta eadem mirè salubria & grata, præcipuè Crustumina. Quæcunque uerò cum melle decocta, stomachum adiuuant. Fiunt cataplasmata è pyris, ad discutienda corporum uitia: & decocto eorum ad duritias uruntur. Ipsa aduersantur boletis atque fungis, pelluntque pondere & pugnante succo. Pyrum syluestre tardissimè maturescit. Conciditur, suspensumque siccatur ad sistendam aluum: quod & decoctum eius potum præstat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eisdem usus. Pyrorum ligni cinis, contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala pyræque portatu iumentis mirè grauias sunt uel pauca. ¹⁰ Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut utique ostendantur. Fici succus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in umbra siccatur ad aperienda hulcera, cienda menstrua, apposito cum luteo oui, aut potu cum amylo. Podagris illinitur cū farina fœnigræci & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumque scabiem emendat: item lichenas & psoras. Aluum soluit. Lactis ficulni natura aduersatur crabronum uespærumque & similibus uenenis, priuatim scorpionum. Idem cum axungia uerrucas tollit. Folia, & quæ non maturuere fici, strumis illinuntur, omnibusque quæ emollienda sunt discutienda. Præstant hæc & per se folia. Et alii usus eorum, tanquam in fricando lichene, & alopecii, & quæcunque exulcerari opus sit. Et aduersus canis morsus, ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. Idem cum ²⁰ melle hulceribus, quæ ceria uocantur, illinuntur. Extrahunt infracta ossa cum papaueris syluestris foliis. Canum rabiosorum morsus, folio trito ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum è foliis gangrænis, consumendisque quæ excreſcunt. Fici maturæ urinam ciunt: aluum soluiunt: sudorem mouent, papulasque. Ob id autumno insalubres, quoniam sudantia huius cibi opera corpora perfrigescunt. Nec stomacho utiles: sed ad breue tempus, & uoci contrariæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores, quam primæ: medicatæ uerò nunquam. Luenum uires augent: senibus meliorem ualitudinem faciunt, minuscule rugarum. Sitim sedant: calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus constrictis, quas tetagnas uocant. Siccæ fici stomachum lædunt: gutturi & faucibus magnificè utiles. Natura his exal ³⁰ faciendi. Sitim adferunt. Aluum molliunt, rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Vesicæ semper utiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis. Item iocinerum, renum, lientum uititis. Corpus & uires adiuuant: ob id antè athletæ hoc cibo pascebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se à longa ualitudine utilissimæ. Item comitialibus, & hydropicis, omnibusque, quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur: efficacius calce aut nitro admixto. Coctæ cum hyssopo pectus purgant, pituitam, tussim ueterem. Cum uino autem ad sedem & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinuntur. Vtile & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoque eadem cum fœnogræco utiles sunt pleuritidis & peripneumoniciis. Cum ruta coctæ torminibus profunt. Tibiarum hulceribus cum aris flore. Pterygiis cum Punico ⁴⁰ malo. Ambustis, perionibus cum cera. Hydropicis coctæ in uino, & cum abinthio & farina hordeacea, nitro addito. Aluum sistunt manducatæ. Scorpionum ictibus cum sale triæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine huncere est, quàm pinguiſsimam ficum imponi, penè singulare remedium est: item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, astringit. Bibitur & ad discutiendum sanguinem concretum. Item percussis, præcipitatis, conuulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & spasticis: item potus uel infusus celiacis, dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Item cū cera & rosaceo subactus, ambustis cicatricem tenuissimam obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, den ⁵⁰ rumque uitia crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinata arbore, supino ore aliquem ⁶⁰ nodum eius morſu abstulerit nullo uidente, atque in aluta illigatum licio è collo suspendiderit,

derit, strumas & parotidas discuti. Cortex tritus cum oleo, uentris hulnera sanat. Cruda grossi uerrucas & thymos, nitro farinæque additis, tollunt. Spodii uicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis tostus adiecto psimythio digeritur in pastillos, ad hulnera oculorum & scabritiam. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: furculo quoque eius lac coagulatur in caseum. Exceptum id coactumque in duritiam, suauitatem carnis affert. Fricatur diluto ex aceto. Miscetur exulceratoriis medicamentis. Aluum soluit: uulnam cum amylo aperit. Pora menses ciet cum luteo oui. Podagris cum farina fœnigræci illinitur. Lepras, ploras, lichenas, lentigines expurgat: item uenenatorum ictus, & canis morsus. Dentium quoque dolori hic succus appositus in lana prodest, aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia, admisto eruo, contra marinorum uenena profunt. Adijciunt & uinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt. Grossi illitæ strumas, & omnium collectionem emolliunt, & discutiunt. Aliquatenus & folia. Quæ mollissima sunt ex his, cum aceto hulnera manantia & epinyctidas & furfures sanant. Cum melle item & foliis ceria sanant, & canis morsus. Recentes cum uino, phagedænas. Cum papaueris foliis ossa extrahunt. Grossi caprifici inflammationes discutiunt suffitu. Resistunt & sanguini taurino potu, & psimythio, & lacti coagulato potæ. Item in aqua decoctæ atque illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grossi eius quàm minutissima, ad scorpionum ictus è uino bibuntur. Lac quoque instillatur plagæ, & folia imponuntur. Item aduersus murem araneum. Cauliculorum cinis uam faucium

20 sedat. Arboris ipsius cinis ex melle, rhagadia. Radix deferuefacta in uino, dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita, impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami sine cortice quàm minutissima ad scobis modum. Caprifisco quoque medicinæ unius miraculum additur. Corticem eius impubescentem puer impubis si defraeto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam adalligatam ante Solis ortum, prohibere strumas. Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorum circumdata, in tantum mirabili natura compescit, ut immobiles præstet. Herba quoque, quam Græci erineon uocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta est, cauliculis quinis ferè, ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: utcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci. Herba perquàm utilis aurium

30 dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. Pruni folia decocta tonsillis, gingiuis, uux profunt in uino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa pruna aluum molliunt, stomacho uerò utilissima, sed breui momento. Vtiliora Persica, succusque eorum, etiamnum in uino aut in aceto expressus. Nec est alius eis pomis innocentioribus. Nusquam minus odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam sistunt. Nuclei Persicorum in aceto & oleo, capitis doloribus illinuntur. Syluestrium quidem prunorum baccæ, uel è radice cortex, in uino austero si decoquantur, ita ut triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. Et in iis, & satius prunis est limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadiis & condylomatibus mirè utilis. Mora in Aegypto & Cypro sui generis, ut diximus, largo succo abundans,

40 summo cortice desquamato: altiore plaga, siccantur, mirabili natura. Succus aduersatur uenenis serpentium, prodest dysentericis, discutit panos, omnesque collectiones: uulnera conglutinat, capitis dolores sedat, item aurium: splenetis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrimè teredinem sentit. Nec apud nos succo usus minor. Aduersatur acenito & araneis, in uino potus. Aluum soluit, pituitasque ac tinea & similia uentris animalia extrahit. Hoc idem præstat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigra & uitris corticibus simul coctis in aqua cælesti. Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa poma ad præsens stomacho utilia, refrigerant, sitim faciunt. Si non superueniat alius

50 cibo, intumescunt. Ex immaturis succus sistit aluum: ueluti animalis alicuius, in hac arbo re obseruandis miraculis, quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchrestos stomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo: Sextarii tres succi è pomo, leui uapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Post additur omphacii aridi pondus x duorum, aut myr-

Tenias

rhæ x unius, croci x unius. Hæc simul trita miscentur decocto. Neque est aliud oris, artæriæ, uulnæ, stomachi, iucundius remedium. Fit & alio modo: Succi sextarii duo, mellis Attici sextarius, decoquuntur, ut supra diximus. Mira sunt præterea, quæ produntur. Mori germinatione, prius quàm in folia exeant, sinistra decerpi iubentur futura pomaricinos Græci uocant. Hi terram si non attingere, sanguinè sistunt adalligati, siue ex uulnere fluat, siue ore, siue naribus, siue hæmorrhoidis: ad hoc seruantur repositi. Idem præstare & ramus dicitur, Luna plena defractus, incipiens fructum habere. Si terram non attingerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensium. Hoc & quocunque tempore ab ipsis decerptum ita ut terram non attingat, adalligatumque existimant præstare. Folia mori trita, aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur. Ad idemque potu proficitur. Scorpionibus aduersatur è radice corticis succus, ex uino aut posca potus. Reddenda est & antiquorum compositio: Succum expressum pomi maturi immaturique mistum, coquebant in uasè æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupresso præduratum uas Sole torrebant, permiscentes spatha ter die. Hæc erat stomatice, qua & uulnera ad cicatricem perducebant. Alia ratio: succum siccato exprimebant pomo, multum saporis obsoniorum conferente. In medicina uerò contra nomas & pectoris pituitas, & ubicunque opus esset astringi uiscera. Dentes quoque colluebant eo. Tercium genus succi foliis & radice decoctis ad ambusta ex oleo illinenda. Imponuntur & per se folia. Radix per menses incisa succum dat aptissimum dentium dolori, collectionibusque & suppurationibus. Aluum purgat. Folia mori in urina madefacta, pilum coriis detrahunt. Cerasa aluum molliunt, stomacho inutilia. Eadem siccata aluum sistunt, urinam cient. Inuenio apud authores, si quis matutinò rosca cum suis nucleis deuoret, intantum leuari aluum, ut pedes morbo liberentur. Mespila, exceptis fetaniis, quæ malo propiorem uim habent, reliqua astringunt stomachum, sistuntque aluum. Item sorba sicca: nam recentia stomacho & aluo citæ profunt.

De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglandæ, & de pistacijs & castaneis, siliquis, cornu, & vnedone, & lauro.

C A P. V I I I.

N Vces pinæ, quæ rescinam habent, contusæ leuiter, additis in singulis sextariis aquæ ad dimidium decoctæ, sanguinis excreationi medentur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Corticis è pino in uino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pinæ sitim sedant, & acrimoniam stomachi rosionèsq; & contrarios humores consistentes ibi, & infirmitatem uirium roborant, renibus & uesicæ utiles. Fauces uidentur exasperare, & tussim. Bilem pellunt poti ex aqua, aut uino, aut passo, aut balanorum decocto. Miscetur his contra uehementiores stomachi rosiones cucumeris semen, & succus portulacæ. Item ad uesicæ hulcera & renum, quoniam & urinam cient. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit, colorémque hilariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt & auiditatem. Vrinam & menses cient. Capitis dolori illinuntur, maximèq; in febris: si ab ebrietate, ex aceto & rosaceo & aquæ sextario. Et sanguinem sistunt. Cum amylo & menta lethargicis comitialibusque profunt. Capite peruncto epinyctidas sanant: è uino ueteri hulcera purfescunt. Canum morsus cum melle. Et fursures ex facie, antè fori præparata. Item iocineris & renum dolores ex aqua portæ: & sæpe ex ecligmate cum resina terebinthina. Calculosis & difficili urinæ in passo, & ad purgandam cutem in aqua mulla trita, sunt efficaces. Profunt ecligmate iocineri, tussi & colo, cum elelisphaco modicè addito. In melle fumitur nucis auellana magnitudo. Aiunt, quinis ferè præsumptis ebrietatem non sentire potiores: uulpsesque, si ederint eas, nec contingat è uicino aquam lambere, mori. Minus ualent in remedijs dulces, & hæc tamen purgant, & urinam cient. Recentes stomachum implent. Nucibus Græcis cum absinthij semine ex aceto sumptis, morbus regius sanari dicitur: item illitis per se uitia sedis, & priuatim condylomata. Idem tussi & sanguinis reiectioni prodest. Nuces iuglandes Græci à capitis grauedine appellare. Etenim arborum ipsarum foliorumque uires, in cerebrum penetrant: hocq; minore momento, sed in cibis, nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores, sicca unguiniores,

fiores, & stomacho inutiles, difficiles concocti, dolorem capitis inferentes, tussientibus inimicæ, & uomituris ieiunis: aptæ in tenesmo solo: trahunt enim pituitam. Eadem præsumptæ uenena hebetant: item anginam cū ruta & oleo. Item aduersantur capis, leniuntque earum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum ruta mammis, & luxatis. Cum capæ autem & sale & melle, canis hominisque morsui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus iniuritur. Putamen combustum tritumque in oleo aut uino, infantium capite peruncto, nutrit capillum: & ad alopecias eo sic utuntur. Quod plures nuces quis ederit, hoc facilius tineas pellit. Quæ perueteres sunt nuces, gangranis & carbunculis medentur: item suggillatis. Cortex iuglandium, lichenum uitio, & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto: aurium dolori. In sanctuariis Mithridatis maximi regis deicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu cōpositionem antidoti, è duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ foliis uiginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum uenenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoque canis morsus, nuclei à ieiuno homine commanducati illis: & quæ præsentem remedio esse dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciunt, inflationem stomachi, & pinguedini corporis conferunt, plus quàm sit uerisimile. Tostæ & destillationi medentur. Tussi quoque ueteri tritæ, & in aqua mullâ potæ. Quidam adiciunt grana piperis, alii è passo bibunt. Pistacia eisdem usus & effectus habent, quos pinei nuclei, præterq; ad serpentium ictus, siue edantur, siue bibantur. Castaneæ uehementè sistunt stomachi & uentris fluxiones, aluum cient, sanguinè excreantibus profunt, carnes alunt. Siliquæ recentes, stomacho inutiles, aluum soluunt. Eadem siccata sistunt, stomachoq; utiliores fiunt. Vrinam cient. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquæ sextariis decoquunt quidam ad dimidium, eumq; succum bibunt. Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitaq; inde ferrugo, incipientes lichenas sanat. Arburus siue unedo, fructum fert difficilem concoctioni, & stomacho inutilem. Laurus excalfactoriam naturam habet, & foliis, & cortice, & baccis. Itaque decoctum ex his, maximè è foliis, prodesse uuluis & uescicis conuenit. Illita uerò uespærum crabronumq; & apium, item serpentium uenenis resistunt, maximè sepi, dipfadis, & uiperæ. Profunt & mensibus foeminarum cum oleo cocta. Cum polenta autem quæ tenera sunt trita, ad inflammationes oculorum, cum ruta testium, cum rosaceo capitis dolores, aut cum irino. Quin & commanducata atque deuorata per triduum terna, liberant à tussi. Eadem profunt suspiriis trita cū melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipsa radix calculos rumpit, iocineri prodest, tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiones mouent. Baccæ menses trahunt apposita trita, uel pota. Tussim ueterem & orthopnœam sanant binæ, detractæ cortice in uino potæ. Si & febris sit, ex aqua, aut ecligmate ex aqua mullâ, aut ex passo decocta. Profunt & phthisicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & concoquunt pituitam, & extrahunt. Aduersus scorpiones quaternæ ex uino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines, & hulcera manantia, & hulcera oris, & furfures. Cutis pruriginem succo baccarum emendat, & phthiriasin. Aurium dolori & grauitati instillatur, cum uino uetere & rosaceo. Perunctos eo fugiunt uenenata omnia: Prodest contra ictus & potus, maximè autem eius laurus, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum uino serpentibus, & scorpionibus, & araneis resistunt. Ex oleo & aceto illinuntur & leni & iocineri: gangranis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione succo eo perungi, nitro adiecto, prodest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli mensura in aqua potam, efficacius recentem, quàm aridam. Quidam aduersus scorpionum ictus, decem baccas dari iubent potui. Item & in remedio uuæ iacentis, quadrantem pondo baccarum foliorumq; decoqui in aquæ sextariis tribus ad tertias, eamq; calidam gargarizare: & in capitis dolore, impari numero baccas cum oleo conterere, & calefacere. Laurus Delphicæ folia trita olfactuque subinde, pestilentia contagia prohibent, tanto magis si & urantur. Oleum ex Delphica ad cerata acopumq; ad perfrictiones discutiendas, neruos laxandos, lateris dolores, febrèsq; frigidas utile est. Item ad aurium dolorem, in mali Pu-

nici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uuam cohibent gargarizatione: potu alui dolores, intestinorumque. Tenerrima ex his trita in uino, papulas pruritûsq; illita noctibus. Proximè ualent cætera lauri genera. Laurus Alexandrina siue Idæa, partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere, in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, mensēsque eodem modo pota. Daphnoides (siue his nominibus quæ diximus) syluestris laurus prodest, aluum soluit, uel recenti folio uel arido drachmis tribus cum sale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & uomitus, stomacho inutile. Sic & bacca quina denar' ue, purgationis causa sumuntur.

De myrto satiuæ, & myrtidano, & de myrto syluestri.

C A P. IX.

MYRTUS satiuæ candida, minus utilis est medicinar, quàm nigra. Semen eius medetur sanguinem excreantibus. Item contra fungos in uino potum. Odorem oris commendat uel pridie commanducatum. Item apud Menandrum Synaristusa hoc edunt. Datur & dysentericis denarii pondere in uino. Hulcera difficilia in extremitatibus corporis sanat, cum uino subferuefactum. Imponitur lippitudini cum polenta, & cardiacis in mamma sinistra: & contra scorpionis ictus in mero, & ad uesicæ uitia, capitis dolores, & ægilopas, antequàm suppurent: item tumoribus, exemptisq; nucleis in uino uetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus seminis aluum sistit, urinam ciet. Ad eruptiones pustularum pituitæque cum cerato illinitur: & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius succo oleum est ex eadem myrto: lenius & uinum, quo nunquàm inebriatur. Inueteratum sistit aluum & stomachum: tormina sanat, fastidium abigit. Foliorum arentium farina sudores cohibet inspersa, uel in febrî. Vtilis & coeliacis & procidentia uuluarum, sedis uitii, hulceribus manantibus, igni sacro foru, capillis fluentibus, furfuribus: item alii eruptionibus, ambustus. Additur quoq; in medicamento, quod liparas uocant, eadem de causa qua oleum ex his, efficacissimum ad ea quæ in humore sunt, tanquam in ore & uulua. Folia ipsa fungis aduersantur trita ex uino, cum cera uerò articularibus morbis & collectionibus. Eadem in uino decocta dysentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inspergitur hulceribus, aut hæmorrhagia. Purgant & lentigines, pterygia & paronychia & epinyctidas, condylomata, testes, tetra hulcera: item ambusta cum cerato. Ad aures purulentas & foliis crematis utuntur & succo & decocto. Comburuntur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti, in nouo fictili operto cremati in furno, dein triti ex uino. Et ambustus foliorum cinis medetur. Inguen ne intumescat ex hulcere, satis est furculum tantum myrti habere secum, non ferro nec terra contactum. Myrtidano diximus quomodo fieret: Vuluæ prodest appositum fotu, & illitu. Multo efficacius & cortice, & folio, & semine. Exprimatur & foliis succus mollissimis in pila tuis, affuso paulatim uino austero, aliàs aqua cælesti: atq; ita expresso utuntur ad oris sedisq; hulcera, uuluæ & uentris: capillorum nigritiam, malarum perfusiones, purgationes lentiginum, & ubi constringendum aliquid est. Myrtus syluestris, siue oxymyr sine, siue chamæmyrsine, baccis rubentibus & breuitate à satiuæ distat. Radix eius in honore est, decocta uino, ad renum dolores pota, & difficili urinæ, præcipuèque crassæ, & graue olentis morbo regio, & uuluarum purgationi trita cum uino. Cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumpti, & in cinere cocti: semen cum uino, potum, aut oleo aut aceto, calculus frangit. Item in aceto & rosaceo tritum, capitis dolores sedat: & potum morbum regium. Castor oxymyr sinem myrti foliis acutis, ex qua fiunt ruri scopæ, ruscum uocauit, ad eosdem usus. Et hætenus habent se medicinae urbanarum arborum. Transcamus ad syluestres.

C. PLINII SECVN-

441

DI NATVRA L I S H I S T O -

RIAE LIBER VIGE-

S I M V S Q V A R =

T V S.

P R O E M I V M.

Medicinæ ex arboribus syluestribus.

CAP. I.

10 **N**E Sylvæ quidem, horridiorque naturæ facies, medicinis carent, sacra illa parente rerum omnium, nusquam non remedia disponente homini, ut medicina fieret etiam solitudo ipsa, sed ad singula illius discordiæ atque concordiæ miraculis occurrantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio dissident, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur: quercus uerò & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & brassica cum uite odia: ipsūmq; olus, quo uitis fugatur, aduersum cyclamino & origano arefcit. Quin & annosas iam, & quæ sternuntur arbores, difficiilius cædi, ac celerius inarefcere tradunt, si prius manu, quàm ferro, attingantur. Pomorum onera à iumentis statim sentiri: ac nisi prius ostendantur his, quamuis pauca portent: sudare illico. Ferulæ asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris uerò iumentis præsentaneo ueneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Surdis etiam rerum sua cuique sunt uenena, ac minimis quoque. Philyra coci & polline nimium salem cibis eximunt. Prædulcium fastidium sal temperat. Nitrosæ aut amaræ aquæ, polenta addita mitigantur, ut intra duas horas bibi possint. Qua de causa & in saccos uinarios additur polenta. Similis uis Rhodiæ cretæ, & argillæ nostratis. Concordia ualent, cum pix oleo extrahitur, quando utrunque pinguis naturæ est. Oleum solum calci miscetur, quando utrunque aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera præterea alia, quæ suis locis dicentur assidue. Hinc nata medicina. Hæc sola natura placuerat esse remedia parata uulgo, inuentu facilia, ac sine impendio, ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini uixalis promittitur uita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æstimantur, hulerisque paruo medicina à Rubro mari imputatur, cum remedia uera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam si ex hereto petantur, aut herba uel frutex quæratur, nulla artium uilius fiat. Ita est profectò, magnitudo populi Romani perdidit ritus, uincendo uicti sumus. Paremus externis, & una

40 artium Imperatoribus quoque imperat. Verum de his aliàs plura.

Lotos.

CAP. II.

LOton herbam, itēque Aegyptiam eodem nomine, aliàs & Syrticam arborem, diximus suis locis. Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur à nostris, aluum baccis sistit. Ramenta ligni decocta in uino prosunt dysentericis, menstruis, uertigini, comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil esse amarius, fructūque dulcius. Fit & è scrobe eius medicamentum; ex aqua myrti decocta, subacta, & diuisa in pastillos, dysentericis utilissimum, pondere Victoriati cum aquæ cyathis tribus.

Glans.

CAP. III.

50 **G**Lans intrita duritias, quas cacoethe uocant, cum salsa axungia sanat. Vehementiora sunt ligna & in omnibus cortex ipse, corticisq; tunica subiecta. Hæc decocta iuuat coeliacos. Dysentericis etiam illinitur, uel ipsa glans. Eademque resistit serpentium

ictibus, rheumatismis, suppurationibus. Folia & baccæ, uel cortex uel succus decocti profunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte uaccino, serpentis plagæ. Datur & ex uino dysentericis. Eadem & ilici uis.

De cocco ilicis, & galla, & visco, pilulis, glande, & de cerri radice, & subere.

CAP. IIII.

COccum ilicis, uulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis suffusis sanguine instillatur. Est autem genus ex eo in Attica ferè & Asia nascens, celerrimè in uermiculum se mutans, quod ideo scolecion uocant: improbantque. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora gallæ genera fecimus, solidam, perforatam: item albam, nigram, maiorem, minorem. Vis omnium similis. Optima Comagena. Excresecientia in corpore tollit. Profunt gingiuis, uuæ, oris exulcerationi. Crematæ & in uino extinctæ, cœliacis. Dysentericis illinuntur. Paronychiis ex melle, & unguibus scabris, pterygiis, hulceribus manantibus, condylomatibus, uulneribus quæ phagedanica uocantur. In uino autem decoctæ auribus instillantur, oculis illinuntur: aduersus eruptiones & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat: item intertrigines, & ambusta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem consumunt. Eadem crematæ, & aceto salso extinctæ, menses sistunt, uuluaque procidentes foru. Omnes capillos denigrant. Viscum è robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contusum in aqua decoquunt, donec innaret. Quidam commanducantes acinos, expuunt cortices. Optimum est, quod sine cortice est, quodque leuissimum, extrà fuluum, intus porraceum, quo nihil est glutinosius. Emollit, discutit tumores, siccatur strumas. Cum resina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adiiciunt, pari pondere singulorum: eoque modo & ad uulnera utuntur. Vnguium scabritias expolit, si septenis diebus soluantur, nitroque colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, prima Luna collectum è robore sine ferro. Si terram non attingit, comitialibus mederi. Conceptum fœminarum adiuuare, si omnino secum habeant. Hulcera commanducato impositoque efficacissimè sanari. Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex, & glans, siccatur collectiones suppurationesque fluxiones sistit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum eius foru: cui & insidere expedit, siccandis astringendisque partibus. Radix cerri aduersatur scorpionibus. Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, sanguinem fluentem ex utralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex uino calido, sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupresso, & cedro magna, & de cedride, galbano.

CAP. V.

Fagi folia manducantur in gingiuarum labiorumque uitiiis. Calculis glandis fagine cinis illinitur: item cum melle alopeciis. Cupressi folia trita, serpentium ictibus imponuntur: & capiti cum polenta, si à Sole doleat: item ramici; qua de causa & bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è uino ammineo subacta, pedum ac nervorum dolores sedant. Pilulæ aduersus serpentium ictus bibuntur, aut si eiiciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoque teneræ tuxæ cum axungia & lomento, profunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tuis cum semine, qui mistus oleo caliginem oculorum aufert. Item Victoriam pondere in uino potus illitusque, cum fico sicca pingui, exemptis granis, uitia testium sanat, tumores discutit, & cum fermento strumas. Radix cum foliis trita potaque, uesicæ & stranguriæ medetur: & contra phalangia. Ramenta pota menses cient: scorpionum ictibus aduersantur. Cedrus magna, quam cedrelaten uocant, dat picem, quæ cedria uocatur, dentium doloribus utilissimam. Frangit enim eos & extrahit: dolores sedat. Cedri succus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina usus, ni capitis dolorem inferret.

Defuncta

Defuncta corpora incorrupta ævis feruat, uiuentia corrumpit: mira differentia, cum uitam auferat fpirantibus, defunctis pro uita fit. Vefteſ quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non cenſeam in anginis hoc remedio utendum, neque in cruditatibus, quod ſuaſere aliqui, gultu. Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, uel grauitati aut uermibus aurium inſtillare. Portentum eſt, quod tradunt, abortiuum fieri in Venere, antè perſuſa uirilirate. Phthiriaſes perungere eo non dubitaue-
rim, itémque porrigines. Suadent & contra uenenum leporis marini bibere in paſſo. Facilius in elephantiaſi illinatur. Et hulcera ſordida & excreſcentia in iis authores quidam, & oculorum albugines caliginéſque inunxere eo: & contra pulmonis hulcera cya-
10 thum eius forbere iuſſerunt: item aduerſus tineas. Fit ex eo & oleum, quod piſſelæon uocant, uehementioris ad omnia eadem uſus. Cedri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt: item bacis tritis cum oleo, ſi qui perungantur. Cedrides, hoc eſt, fructus cedri, tuſſim ſanant; urinam cient, aluum ſiſtunt, utiles ruptis conuulſis, ſpaſticis, ſtranguriæ, uuluis, admoti. Contra lepores marinos, eadémque quæ ſupra, collectionibus, inflam-
mationibúſque. De galbano diximus. Neque humidum neque aridum probatur, ſed quale docuimus. Per ſe bibitur ad tuſſim ueterem, ſuſpiria, rupta conuulſa. Imponi-
tur iſchiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab oſſibus recedenti, ſtru-
mis, articulorum nodis, dèntium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis hul-
ceribus. Purulentiſ infunditur auribus cum roſaceo, aut nardo. Odoe comitialibus ſub-
20 uenit, & uulua ſtrangulante, & in ſtomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit appo-
ſitu uel ſuffitu: item ramis ellebori cirunlitum atque ſubiectum. Serpentes nidore uren-
tium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & à ſcorpione percuffis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in uini cyatho: uuluaſque conuerſas cor-
rigit. Cum myrrha autem & in uiuo mortuos partus extrahit. Aduerſatur & uenenis,
maximè toxicis, cum myrrha & in uiuo. Serpentes oleo & ſpondylio miſto tactu necat.
Nocere urinæ exiſtimatur.

De Hammoniaco, & ſtyrace, & ſpondylio, & ſphagno, & terebintho,
& chamæpity, & pityuſa, & reſinis, & picea, & leniſco.

C A P V T V I.

30 SImilis Hammoniaci natura atque lacrymæ probandæ, ut diximus, mollit, calefacit,
diſcutit, diſſoluit. Claritati uiſus in collyriis conuenit. Pruritus, cicatrices, albu-
gines oculorum tollit. Dentium dolores ſedat, efficacius accenſum. Prodeſt dyſpnoi-
cis, pleuriticis, pulmonibus, ueſicis, urinæ cruentæ, lieni, iſchiadicis porum. Sic &
aluum ſoluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & roſaceo coctum.
Maturat panos, extrahit clauos cum melle. Sic & duritias emollit. Lien cum aceto &
cera Cypria, uel roſaceo efficaciffimè imponitur. Laſſitudines perungi cum aceto & oleo
exiguoque nitro, utile eſt. Et ſtyracis naturam in peregrinis arboribus expoſui-
mus. Placet præter illa quæ diximus, maximè pinguis, purus, albicantibus fragmentis, Mede-
tur tuſſi, faucibus, pectoris uitis, uulua præcluſæ, duritiæ laboranti. Ciet meſes po-
40 tu, appoſitiue, aluum mollit. Inuenio potu modico triſtitiæ animi reſolui, largiore con-
trahi. Sonitus aurium emendat infuſum: ſtrumas illitum, neruorumque nodos. Aduerſa-
tur uenenis, quæ frigore nocenti deo & cicuta. Spondylium unà demonſtratum, infun-
ditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum
oleo uetere bibitur, & in iocinerum uitis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, uul-
uarum ſtrangulatione: quibus & ſuffitu prodeſt. Aluum mollit. Illinitur hulceribus ſer-
pentibus cum ruta. Flos auribus purulentiſ efficaciter infunditur. Sed ſuccus, cum ex-
primitur, integendus eſt, quoniam mirè appetitur à muſcis & ſimilibus. Radix deſaſa, &
in ſiſtulas coniecta, callum earum erodit. Auribus quoque inſtillatur cum ſucco. Datur
& ipſa contra morbum regium, & in iocineris uitio & uuluarum. Capillos criſpos facit
50 peruncto capite. Sphagnos, ſiue ſphacos, ſiue bryon, & in Gallia, ut indicauimus, na-
ſcitur, uuluis decocto inſidentium utilis: item genibus & feminum tumoribus, miſtus
naſturtio,

naſturtio, & aqua ſaſa tritus. Cum uino ac reſina ſicca potus, urinam pellit celerrimè. Hydropicos inanit, cum uino & iunipero tritus & potus. Terebinchi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino, & contra difficultatem urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ, & laricis folia trita, & in aceto decocta, dentium dolori profunt. Cinis corticum intertrigini & ambuſtis. Potus aluum ſiſtit, urinam mouet. Suffitu uulvas corrigit. Piceæ folia priuatim iocineri utilia ſunt, drachmæ pondere in aqua muſſa pota. Syluas, eas duntaxat quæ picis reſinæque gratia radantur, utiliſſimas eſſe phthiſicis, aut qui longa ægritudine non recolligant uires, ſatis conſtat: & illum cæli aera plus ita, quàm navigationem Aegyptiam, proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æſtius porus. Chamæpitys Latine abiga uocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior, & incuruæ ſimilis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque, paruulo cauliculo, craſſitudine digitali, foliis ſcabris, exilibus, albis, in petris naſcens. Omnes herbe, ſed propter cognationem nominis non differendæ. Profunt aduerſus ſcorpionum ictuſ. Item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & ueſicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Nouiſſima contra ſerpentes ualet cum melle. Sic & appoſita uulvas purgat. Sanguinem denſatum extrahit pota. Sudores facit perueniſſis ea, peculiariter renibus utilis. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ſicu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem Viſtoriat pondere in uino finiſ, & tuſſim recentem. Mortuos partus, ex aceto coctæ potæque, eiſcere protinus dicitur. Cum honore & pityuſa ſimili de cauſa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex eſt ſimilis piceæ, flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit radix, decocti hemina: aut ſeminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoque miſto rutæ decocto & tormina, & ſerpentium ictuſ, & in totum collectiones incipientes. Reſinam è ſuprà dictis arboribus gigni docuimus, & genera eius & nationes in ratione uini, ac poſtea in arboribus. Summæ ſpecies duæ, ſicca, & liquida. Sicca è pinu & picea ſit, liquida è terebintho, larice, lentifco, cupreſſo. Nam & eæ ferunt in Aſia & Syria. Falluntur, qui eandem putant eſſe è picea atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo ſuccoſam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, uirus redolentem. Medici liquida rarè utuntur, & in ouo ferè: è larice propter tuſſim huleracæ uifcerum. Nec pinea magnopere in uſu: cæteris non niſi coctis. Et coquendi genera ſatis demonſtrauiſus. In arborum differentia placet terebinthina, odoratiſſima atque leuiſſima: nationum Cypria & Syriaca, utraque mellis Attici colore, ſed Cypria carnoſior ſicciorque. In ſicco genere quærunt ut ſit candida, pura, perlucida. In omni autem, ut montana potiùs, quàm campeſtris: item Aquilonia potiùs, quàm ab alio uento. Reſoluitur reſina ad uulnere uſus & malaginata oleo, in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere uulnera, purgare, diſcutere collectiones: item peſtoris uitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida membrorum doloribus ſpaſticis que illinitur in Sole, totiſque corporibus, mangonium maximè cura, ad gracilitatem emendandam, ſpatiis ita laxantium cutem per ſingula membra, capioraque ciborum faciendæ corpora. Proximum locum obtinet è lentifco. Ineſt ei uis aſtringendi. Mouet & ante cæteras urinam. Reliquæ ventrem molliunt, cruda concoquunt, tuſſim ueterem ſedant, uulua onera extrahunt etiam ſuffitæ. Priuatim aduerſantur uiſco. Panos & ſimilia, cum ſeuo taurino & melle ſanant. Palpebras lentifcina commodiſſimè replicat. Fractis quoque utiliſſima, & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. Pineæ capitis uulneribus optimè medetur.

De pice ſpiſſa, & liquida: & palimpſſa, & piſſaſpato, & xopiſſa, & teda, & lentifco.

C A P. V I I.

PIX quoque unde & quibus conficeretur modis, indicauimus: & eius duo genera, ſpiſſum, liquidumque. Spiſſarum utiliſſima medicina eſt Brutia, quoniam pinguiſſima & reſino

resinosissima utraque præbet utilitates: ob id magis rutila, quàm cæteræ. Id enim quod in hoc adiciunt, è mascula arbore meliorem esse, non arbitror posse intelligi. Picis natura exalfacit, explet. Aduersatur priuatim cerasæ moribus cum polenta: item anginæ cum melle, distillationibus & sternutamentis. Purulenti auribus infunditur cum rosaceo: illinitur cum cera. Sanat lichenas, aluum soluit, excreationes pectoris adiuuat eclymate, aut illita tonsillis cum melle. Sic & hucera purgat: cum uua passa & axungia. Carbunculos purgat, & putrescentia hucera: quæ uerò serpunt, cum pinco cortice, aut sulphure. Phthisicis etiam cyathi mensura quidam dederunt, & contra ueterem tussim. Rhagadas sedis & pedum, panósq; & ungues scabros emendat: uulux duritias
 10 & conuersiones, odore: item lethargicos. Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis urina decocta ad suppurationem perducit. Et ad alopecias sicca pice utuntur. Ad mulierum mammas Brutia, ex uino subferuefacta cum polline farraceo, quàm calidissimis impositis. Liquida pix, oleúmque quod pisselæon uocant, quemadmodum fieret, diximus. Quidam iterum decoquunt, & uocant palimpissam. Liquida anginæ perunguntur intus, & uua. Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circunlitiones, suspiriosos, uulvas, tussim ueterem, & crebras excreationes pectoris, spasmos, tremores, opisthoronos, paralyfes, neruorum dolores. Præstantissimum ad canum & iumentorum scabiem. Est & pissasphaltos, mista bitumini pice, naturaliter ex Apollianatarum agro. Quidam ipsi miscent, præcipuum ad scabiem pecorum remedium, aut si fœtus
 20 mammas læserit. Marurum optimum ex eo, quod cum feruet, innatat. Zopissam eradi nauibus diximus, cera marino sale macerata. Optima hæc à tyrocinio nauium. Additur autem in malagmata ad discutiendas collectiones. Tedæ decoctæ in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt. Lentisci, & arbores, & semen, & cortex, & lacryma urinam cient, aluum sistunt. Decoctum eorum hucera quæ serpunt, foru. Illinitur in humidis, & igni sacro, gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur: mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lacryma sedis uitiis prodest, cum quid sicari exalfierit: uel opus sit. Decoctum & è lacryma stomacho utile, ruetum & urinam mouens: quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. Item mastiche lentisci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie,
 30 & smegmata adhibetur, & sanguinem reiicientibus, tussi ueteri: & ad omnia quæ Hammoniaci uis. Medetur & atritis partibus, siue oleo è semine eius facto ceræque misto, siue foliis ex oleo decoctis, siue cum aqua uirilia foueantur. Scio Democratem medicum in uoletudine Considiæ M. Seruillii Consularis filix, omnem curationem austeram recusantis, diu efficaciter usum lacte caprarum, quas lentisco pascebat.

De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo,
 & tilia, & sambuco, & iunipero.

C A P. V I I I.

Platani aduersantur uespertilionibus. Pilulæ earum in uino potæ x quatuor pondere, omnibus serpentium & scorpionum uenenis medentur: item ambustis. Tussæ
 40 autem cum aceto acri, magisq; scillite, sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem & carcinomata, melanias quoque ueteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & suppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium est: folia eorum tenerrima in uino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inuulis. Cinis pilularum sanat ambusta igni uel frigore. Cortex è uino scorpionum ictus restinguit. Fraxinus quam uim aduersus serpentes habet, indicauimus. Semen foliis eius inest, quo medentur iocineris & lateris doloribus in uino. Aquam quæ subit cutem, extrahunt. Corpus obesum leuant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem foliis cum uino tritis ad uirium portionem, ita ut puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia quinque cyathis uini.
 50 Non omittendum, ramenta eius & scobem quibusdam cauenda prædici. Aceris radix contrusa iocineris doloribus efficacissimè imponitur. Populi albæ uuarum in unguentis usum

usum exposuimus. Cortex potus ischiadicis & stranguriæ prodest. Foliorum succus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populus nigra efficacissima habetur, quæ in Creta nascitur. Comitilibus semen ex aceto utile. Fundit illa & refinam exiguam, qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor è cauis populi nigra effluens, uerrucas, papulasque, & atrita corporis tollit. Populi ferunt & foliis guttam, ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoque aqua propolis ex aqua remedium quàm efficax est. Ulmi & folia & cortex & rami uim habent spissandi, & uulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia lepras sedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarii pondus potum in hemina aqua frigida aluum purgat, pituitasque & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lacryma, & uulneribus, & ambustis, quæ decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens, cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores sanant, extrahuntque per fistulas. Idem præstant & tilia & cortices. Multi corticem commanducatum uulneribus utilissimum putant: folia trita aqua aspersa pedum tumori. Humor quoque è medulla, uti diximus, castratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluentisque continet. Arbor tilia leniter rufa ad eadem ferè utilis est, atque oleaster. Folia autem tantum in usu, & ad infantium hulcera in ore commanducata: decocta urinam cient: menses sistunt illita: sanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis syluestre, quod Græci chamaæsten, alii helion uocant, multo breuius. Vtriusque decoctum in uino ueteri foliorum, uel seminis, uel radicis ad cyathos binos potum, stomacho inutile est, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem, maximè recentis ambusti: & canis morsum cum polenta mollissimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimque membrana, quæ circa cerebrum est, lenit infusus. Acini eius infirmiores, quàm reliqua, tingunt capillum. Poti acetabuli mensura, urinam mouent. Foliorum mollissima ex oleo & sale eduntur, ad pituitam bilēque detrahendam. Ad omnia efficacior, quæ minor. Radicis eius in uino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: uulvas emolliunt, has & foliorum decoctum insidentium. Caules teneri mitioris sambuci, in patinis cocti, aluum solunt. Resistunt folia & serpentium ictibus in uino pota. Podagricis cum seuo hircino uehementer profunt cauliculi illiti. Idemque in aqua macerantur, ut ea sparsa pulices necent. Foliorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. Boa appellatur morbus popularum, cum rubent corpora, sambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus, ex uino albo potus, aluum soluit. Iuniperus uel ante cætera omnia excalfacit, extenuat, cedro assimilis. Et eius duo genera: altera maior, altera minor. Vtraque accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile. Inflationes algorisque discutit rufes concoquit & duritias. Illitum tumores sistit: item aluum, baccis ex uino nigro potis: item uentris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinæ cient. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis ruptis, torminibus, uuluis, ischiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis uiginti in uino. Sunt qui & perungant corpus è semine eius in serpentium metu.

De salice, & amerina, & uilibus, & erice.

C A P. I X.

S Alicis fructus ante maturitatem in araneam abit: sed si prius colligatur, sanguinem reiicientibus prodest. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mista sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admisto succo suo. Est autem hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga, cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad expurganda, quæ obstant oculis: item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detractione ramorum à falce distillans. Ex his ergo aliquis cum rosaceo in calyce Punci calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: item podagricis. Cortice & foliis in uino decoctis foueri nervus utilissimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam

Tyest. co-
dices, corti-
cis, habet pa-
terno casu
ut Tiliæ, re-
ctus sit nu-
meri plurimi:
eoque nomi-
ne accipia-
mus membra-
nas interior-
res corticis
ulmi, quas
phillyras
Dioscorides
appellat, Pli-
nius paulo
ante etiam ti-
lias, Corti-
cis, inquit,
interior tilia
lepras sedat.

tiam libidinis coercent, atque in totum auferunt usum sæpius sumpta. Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pari pondere, à balneo illitum, psilothrum est. Non multum à salsæ uisulii usu distat uitex, foliorum quoque aspectu, nisi odore gravior esset. Græci lygon uocant, alii agnon: quoniam matronæ thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes, his foliis cubitus sibi sternunt. Duo genera eius. Maior in arbore salsicis modo assurgit: minor ramosa, foliis candidioribus lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida uocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Nascentur in palustribus campis. Semen potum uini quendam saporem habet, & dicitur febres soluere: & cum ungantur, oleo admixtum sudorem facere: sic & lassitudines dissoluere. Vrinam cient & menses. Caput tentant uini modo: nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Aluum sistunt, hydropicis & lienibus perquam utiles. Laetis ubertatem faciunt. Aduersantur uenenis serpentium maximè quæ frigis inferunt. Minor efficacior ad serpentes: bibitur seminis drachma in uino uel posca, aut duabus foliorum tenerrimorum. Et illinuntur utraque aduersus araneorum morsus: uel perunctis tantum, suffitu quoque aut substratu fugant uenenata. Ad Venerem impetus inhihent: eoque maximè phalangiis aduersantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum uehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu: & uuluam etiam suffitu uel appositu purgat: aluum cum pulegio & melle potum. Vomica panolisque difficile concoquentes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat, & oris hucera & eruptiones cum melle: testium cum butyro & foliis uitium: rhagadas sedis cum aqua illitum: luxata cum sale & nitro, & cera. Et semen, & folium additur in malagmata neruorum & podagras. Semen insillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phrenesi. Virgam qui in manu habeant aut cincti, negantur intertriginem sentire. Ericen Græci uocant fruticem non multum à myrice differentem, colore rosmarini, & penè folio. Hoc aduersari serpentibus tradunt. Genista quoque uinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci authores sparton appellauere, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: & nunquid hanc designauerit Homerus, cum dixit nauium sparta dissoluta. Nondum enim

30 fuisse Africanum uel Hispanum spartum in usu, certum est: & cum sutiles fierent naues, lino tamen, non sparto, unquam sutas. Semen eius quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis phaseolorum modo nascens, purgat ellebori uice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tusti, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam utuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat. Myricen, quam & tamaricem uocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in uino decocta tritaque cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc esse tamaricem: sed ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in uino bibatur. Adeoque mirabilem eius antipathiam contra solum hoc uiscerum faciunt, ut affirmant, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideo homini quoque splenetico cibum potumque dant in uasis ex ea factis. Grauis author in medicina, uirgam ex ea defractam, ut neque terram neque ferrum attingeret, sedare ventris dolores asseuerauit impositam, ita ut tunica cinctusque corpori apprimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus, quoniam nihil ferat, nec feratur unquam. Corinthus, & quæ circa est regio, bryoniam uocat, eiusque duo genera facit. Syluestrem planè sterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Aegypto Syriæque etiam abundanter lignosum fructum, maiorem galla, asperum gustu, quo medici utuntur uice gallæ, & in compositionibus, quas antheras uocant. Et lignum autem

50 & flos, & folia, & cortex in eisdem usus adhibentur, quanquam remissiora. Datur sanguinem reiicientibus cortex tritus, & contra profluuiâ feeminarum, celiacis quoque.

Idem tufus impositusque collectiones omnes inhibet. Folii exprimitur succus ad hæc eadem. Et in uino decoquuntur: ipsa uerò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in uino potum, uel imposita cum rosaceo & cera sedant. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentium dolorem auriumque, decoctum eorum salutare est: radix ad eadem: similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt, imponuntur cū polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia & araneos bibitur. Cum altitium uerò pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Necnon morbo regio, phthiriasi, lendibúsque decoctum infusum prodest, abundantiamque mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aiunt, si bouis castrati urinæ immisceatur, uel in potu uel in cibo, Venerem finire. Carbóque ex eo genere urina ea restinctus in umbra conditur: idem cū libeat accendere, resoluitur. Magi & id ex spadonis urina fieri tradiderunt.

De uirga sanguinea, & silere, & ligustro, & alno, & edera, & cistho, & cisso, & erythra-no, & chamacisso, & smilace, & de clematide.

C A P. X.

NEc uirga sanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ præsanare, aperit. Sileris folia illita fronti, capitis dolores sedant. Eiusdem semen tritum in oleo phthiriasas coercet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumque rustici ob id ex eo gerunt. Ligultrum eadem arbor est, quæ in Oriente cypros. Suos in Europa usus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia ubique ueteri hulceri cum salis mica, & oris exulcerationibus profunt. Acini contra phthiriasin, item contra intertrigines, foliæ. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedio sunt tumori. Ederæ genera xx. demonstrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentem turbat, & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura, quæ aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam cient potu: capitis dolorem sedant, præcipuè cerebro continentique cerebrum membranæ utiliter mollibus impositis foliis, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fouetur os, caputque perungitur. Lieni & pota & illita profunt. Decoquuntur & contra horrores febrium eruptionisque pituitæ, aut in uino teruntur. Corymbi quoque poti uel illiti, lienem sanant: iocinera autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus ederæ tædia narium graueolentiamque emendat, præcipuè albæ satiuæ. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decore facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisque est acinos sex in uini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellunt: in qua curatione uentri quoque imposituisse eos utile est. Ederæ, quam chrysocharpon appellauimus, baccis aurei coloris uiginti, in uini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem subierit, per urinam educit Erasistratus. Eiusdem acinos quinque tritos in rosaceo oleo, calefactisque in cortice Punici, instillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succum habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant: item sanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigræ candidiores corymbi poti, steriles etiam uiros faciunt. Illinunt decocta in uino omnium hulcerum generi, etiam si cacoethe sint. Lacryma ederæ psilothrum est, phthiriasinque tollit. Flos cuiuscunque generis trium digitorum captu, dysentericos & aluum citam emendat, in uino austero bis die potus. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Huius quoque ligni uase spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, moxque comburunt, & ita illinunt ambusta, prius persusa aqua calida. Sunt qui & incidunt succi gratia, eoque utantur ad dentes erosos, frangitque tradunt, proximis cera munitis, ne lædantur. Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt. Græci uicino uocabulo cisthon appellant fruticem maiorem thymo, foliis ocimi. Duo eius genera. Flos masculo rosaceus, femina albus. Ambo profunt dysentericis & solutionibus uen-

tris,

tris, in uino austero ternis digitis flore capto, & similiter bis die poto: hulceribus ueteribus & ambustis cum cera, & per se oris hulceribus. Sub his maximè nascitur hypocisthis, quam inter ederas diximus. Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis edera, coxendicibus utilis è uino potus: item lumbis. Tantàmque uim accipiunt, ut sanguinem urina detrahant. Item chamæcisson appellant ederam, non attolentem se à terra. Et hæc confusa in uino acetabuli mensura, lieni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoque, qui & nicophoros cognominatur, similitudinem edera habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera similacis dixerunt. Alterum immortalitati proximum, in conuallibus opacis, scandentem arbores, comantibus acinorum corymbis, contra uenenata omnia efficacissimis, in tantum, ut acinorum succo infantibus sæpe instillato, nulla postea uenena nocitura sint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illam esse simulacem priorem, cuius lignum ad aures sonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt, repentem per arbores, geniculatam & ipsam. Folia eius lepram purgant. Semen aluum soluit acetabuli mensura, in aquæ hemina, aut aqua mulsæ. Datur ex eadem causa & decoctum eius.

De harundine, & papyro, & ebena, & rhododendro, de rhue erythro, & de erythrodano, alyssis & radícula, & apocyno & rore marino, & cactry, & sabina, & selagine, & samulo, & gummi medicinis.

C A P. X I.

Harundinis genera xxi. demonstrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quàm continuis his uoluminibus tractamus. Siquidem harundinis radix contrita & imposita, filicis stirpem corpore extrahit: item harundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ in India Syriæque nascitur odorum unguentorumque causa, urinam mouet cum gramine aut apii semine decocta. Ciet menstrua admota. Medetur conuulsis duobus obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tussi etiam suffitu, magisq; cum resina. Furfuribus hulcerumq; manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & succus eius, fitque elaterio similis. Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quæ donax uocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putrescentia hulcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos utuntur. Efficacius & contra ignes sacros collectionesque omnes. Vulgaris harundo extractoriam uim habet, & recens tusa, non in radice tantum. Multum enim & ipsam harundinem ualere tradunt. Medetur & luxatis, & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita & in uino pota, Venerem concitat. Harundinum lanugo illata auribus, obtundit auditum. Cognata in Aegypto res est harundini papyrus, præcipuè utilitatis, cum inaruit, ad laxandas siccandasq; fistulas, & intumescendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter caustica est. Cinis eius ex uino potus somnum facit: ipsa ex aqua imposita callum sanat. Ne in Aegypto quidem nascitur ebenus, ut docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculum. Scobem eius oculis unice mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum passo, caliginem discutit. Ex aqua uerò radice, albugines oculorum. Item tussim pari modo dracunculi radicis adiecto cum melle. Ebenum medici & inter erodentia assumunt. Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit Latinum: rhododaphnen uocant, aut nerium. Mirum, folia eius quadrupedum uenenum esse, homini uerò contra serpentes præsidium, ruta addita è uino pota. Pecus etiam, & capræ, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. Nec rhus Latinum nomen habet, cum in usum pluribus modis ueniat. Nam & herba est syluestris, foliis myrti, cauliculis breuibibus, quæ uenena & tineas pellit: & frutex cõriarius appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitudine digitali: cuius aridis foliis, ut malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad confusa: item scõliacos & sedis hulcera, aut quæ phagedænas uocant, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorum instillatur auribus purulentis. Fit & stomatice decoctis ramis ad

eadem, quæ ex moris, sed efficacior admisto alumine. Illiniturque eadem hydropicorum tumoribus. Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est: & huius fruticis semen uim habet astringendi refrigerandique. Aspergitur pro sale obfoniis. Aluos soluit, omnesque carnes cum sulphio suauiores facit. Hulceribus medetur manantibus cum melle asperitati linguæ, percussis, liuidis, desquamatis eodem modo. Capitis hulcera ad cicatricem celerrimè perducit: & foeminarum abundantiam sistit cibo. Alia est erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum uocant, nos rubiam, qua tinguntur lanae, pellésque perficiuntur: in medicina urinam ciet: morbum regium sanat ex aqua mulsâ, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix seménque trahunt menses, aluum sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiamsi adalligatus spectetur tantum. Distat ab eo, qui alysson uocatur, foliis tantum & ramis minoribus: nomen accepit, quod à cane commorosos rabiem sentire non patitur, porus ex aceto adalligaturusque. Mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo sicari. Tingentibus & radícula lanas præparat, quam struthion à Græcis uocari diximus. Medetur morbo regio & ipsa decocti eius potui: item pectoris uitia. Vrinam ciet, aluum soluit, & uuluas purgat. Quamobrem aureum poculum medici uocant. Ea & ex melle prodest magnificè ad tussim, orthopnææ cochlearis mensura. Cum polenta uerò & aceto lepras tollit. Eadem cum panace & capparis radice calculos frangit, pellitque. Panios discutit, cum farina hordeacea & uino decocta. Miscetur & malagmatis & collyriis, claritatis causa. Ad sternutamenta utilis inter pauca: lienique quoque ac iocineri. Eadem pota denarii unius pondere ex mulsâ aqua, fuspriosos sanat. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni semen ex aqua. Frutex est folio edera, molliore tamen, & minus longis uiticulis, semine acuto, diuiso, lanuginoso, graui odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Est & rosmarinum. Duo genera eius. Alterum sterile, alterum cui & caulis, & semen resinaceum, quod cachrys uocatur. Foliis odor thuris. Radix uulnera sanat uiridis imposita, & sedis procidentia, condylomata & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda sunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad uetera pectoris uitia datur potui. Et ad uuluas cum uino & pipere. Menses adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina. Purgat & lentigines, & quæ exalfacienda sunt, aut cum sudor querendus, illitum: item conuulsis. Auget & lac in uino potum: item radix. Ipsa herba strumis cum aceto illinitur: ad tussim cum melle prodest. Cachrys multa genera habet, ut diximus. Sed hæc, quæ ex rore supra dicto nascitur, si fricetur, resinosa est. Aduersatur uenenis & uenenatis, præterquam anguib. Sudorem mouet, tormina discutit, lactis ubertatem facit. Herba Sabina, brathy appellata à Græcis, duorum generum est: altera tamarici similis folio, altera cupressello. Quare quidam Creticam cupressum dixerunt. A multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis uerò duplicato pondere eisdem effectus habere, quos cinnamum, traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita hulcera purgat. Partus emortuos apposita extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbunculis. Cum melle & uino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt. Similis herbæ huic Sabinæ est selago appellata. Legitur sine ferro dextra manu per tunicam, qua sinistra exiit uelut à furante, candida ueste uestito, puræque lotis nudis pedibus, sacro facto prius quam legatur, pane uinoque. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallosum, & contra omnia oculorum uitia fumum eius prodesse. Idem samolum herbam nominauere nascentem in humidis: & hanc sinistra manu legi à ieiunis contra morbos suum bouumque, nec respicere legentem, nec alibi, quam in canali, deponere, ibique conterere poturis. Gummium genera diximus. Ex his maio:res effectus melioris cuiusque erunt. Dentibus inutiles sunt. Sanguinem coagulant, & ideo reicientibus sanguinem profunt: item ambustis, arterie uirius. Inutilem urinam ciet, amaritudines hebetant alitricis cæteris. Quæ ex amygdala

amara est, spissandique uiribus efficacior, habet excelsas uires. Præponuntur aut prunorum, & ceraforum, ac uitium. Siccant illitæ & astringunt: ex aceto uerò infantium lichenas sanant. Profunt & tussi ueteri, quatuor obolis in misto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumque appetentiam, & calculosis prodesse cum passo potæ. Oculorum & uulnorum utilitatibus maximè conueniunt è spina Aegyptia.

De spina Arabica, & spina alba, & acanthio, & acacia.

C A P.

X I I.

Spina Arabica laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat stringitque distillationes Somnes, & sanguinis excreationes, mensiumque abundantiam, etiamnum radice ualen-
 10 tior. Spina alba semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolor
 res minuit. Huic similis est spina illa, quam Græci acanthion uocant, minoribus multò
 foliis, aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis: qua collecta, etiam ue-
 stes quædam bombycinis similes sunt in Oriente. Ipsa folia uel radices ad remedia opi-
 o thotoni bibuntur. Est & acacia spina. Fit in Aegypto alba nigræque arbore: item uiridi, sed
 longè melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima spinosior arbore. Semen omnium
 lenticulæ simile: minore est tantum & grano & folliculo. Colligitur autumnò: antè col-
 lectum nimio ualidius. Spissatur succus ex folliculis aqua cælesti perfusus: mox in pila
 tuls exprimitur organis: tunc densatur in Sole mortariis in pastillos. Fit & ex foliis mi-
 nus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus & Gala-
 20 tiacæ acaciæ nigerrimus improbat: item qui ualde rufus. Purpurea aut leucophæa,
 & quæ facillimè diluitur, uis summa ad spissandum refrigerandumque est, oculorum
 medicamentis ante alias utiles. Lauantur in eos usus pastilli ab aliis, torrentur ab aliis.
 Capillum tingunt. Sanant ignem sacrum, hylcera quæ serpunt, & humida uitia cor-
 poris, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam men-
 sium feminis sistunt, uuluamque & sedem procidentes. Item oculos, oris uitia & ge-
 nitalium.

De vulgari spina, & syluestri, & de erysiceptro, & de appendice spina, & pyxa-
 cantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicinae.

C A P.

X I I I.

Vulgari quoque hæc spina, ex qua cortinæ fulloniæ implentur, radicis usus habet.
 30 Per Hispanias quidem multi, & inter odores, & ad unguenta utuntur illa, aspala-
 thum uocantes. Est sine dubio hoc nomine spina syluestris in Oriente (ut diximus) candi-
 da, magnitudine arboris iustæ. Sed & frutex humilior æquè spinosus in Nisyro, & Rhodiorum
 insulis, quem alii erysiceptrum, alii adipatheon, siue dipsacon, siue diacheron
 uocant. Optimus, qui minimè ferulaceus, rubens, & in purpuram uergens, detracto cor-
 tice. Nasctur pluribus locis, sed non ubique odoratus. Quam uim haberet cælesti arcu
 in eum innixò, diximus. Sanat tetra oris hylcera & ozanas, genitalia exulcerata aut car-
 bunculantia, item rhagadia, inflationes potu. Discutit & strangurias cortex. Sanguinem
 reddentibus medetur decoctum eius. Aluum sistit cortex. Similia præstare syluestrem
 40 quoque putant. Spina est appendix appellata, quoniam bacca puniceo colore in ea ap-
 pendices uocantur. Hæ crudæ per se, & aridæ in uino decoctæ, aluum citam, ac tormina
 compescunt. Pyxacanthi bacca contra serpentium ictus bibuntur. Paliurus quoque spi-
 na genus est. Semen eius Afri zuram uocant, contra scorpiones efficacissimum: item cal-
 culos & tussi. Folia alstrictoriam uim habent. Radix discutit panos, collectiones, uomica-
 s: urinas trahit pota. Decoctum eius potum in uino aluum sistit: serpentibus aduersatur.
 Radix præcipuè datur in uino. Aliqui folia contusa addito sale, articulorum morbis
 imponunt. Profunt bacca purgationi fœminarum, cœlaciis, dysentericis, ac cholericis. In
 uino potæ aluum sistunt. Radix decocta & illita extrahit infixæ corpori. Vtilissima est &
 luxatis, tumoribusque. Aquifolia arbor in domo aut uilla sata, ueneficia arcet. Flore eius
 50 aquam glaciari Pythagoras tradit: itémque baculum ex ea factum, in quoduis animal
 emissum, etiam si citrà ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propius ad-

labi: tam præcipuam naturam inesse arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura: idemque ex eis mora uel hominibus cibos dedit. Vini habent siccandi, altringendi que, gingiuis, tonsillis, genitalibus accommodatissimi. Aduersantur serpentium sceleratissimis hæmorrhoidi & præsteri flos aut mora. Scorpionum uulnera sine collectionum periculo iungunt: urinam cient. Caules eorum tunduntur teneri, exprimiturque succus, mox Sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris oculorumque, sanguinem excreantes, anginas, uulvas, sedes, cæliacos potus aut illius. Oris quidem uitiiis etiam folia commanducata profunt: & huculceribus manantibus, aut quibuscunque in capite illinuntur. Cardiacis uel sic per se imponuntur à mamma sinistra: item stomachi doloribus, oculisque procidentibus. Instillatur succus eorum 10 & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cerato. Cauliculorum ex uino decoctum, uel præsentaneum remedium est. Idem per se in cibo sumpti cynaræ modo, aut decocti in uino austero, labantes dentes firmant. Aluum sistunt & profuua sanguinis: dysentericis profunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uiam reprimat. Folia quoque arefacta & confusa, iumentorum huculceribus utilia traduntur. Mora, quæ in his nascuntur, uel efficaciorum stomaticen præbuerint, quàm satiuæ morus. Eademque compositione, uel cum hypocisthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, quæ styptica uocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris huculcera, & sedis foueantur: tantæque uis est, ut spongiæ ipsæ lapidescant. Alterum genus rubi est, in quo rosa nascitur. Gignit pilulam castaneæ similem, præcipuo remedio calculosis. Alia est cynorrhoda, quam proximo dicemus uolumine.

De cynosbato, & Ideo rubo, & rhamno, & Lycio, & sarcocolla, & de oporice medicæ.

CAP. XIII.

Cynosbaton, alii cynospaston, alii neurospaston uocant: folium habet uestigio hominis simile. Fert & uiam nigram, in cuius acino neruum habet, unde neurospastos dicitur. Alia est à cappari, quam medici cynosbaton appellauerunt. Huius thyrsus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Nervus eius cum mastiche Chia commanducatus os purgat. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per messes colligitur. Candidus pleuriticis præcipuus ex uino potus, item cæliacis. Radix ad tertias decocta, aluum sistit & sanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem succo fouentur sedes atque genitalium huculcera. Cinis è radice deprimit uiam. Ideus rubus appellatus est, quoniam in Ida, non aliàs, nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribusque, sub arborum umbra nascens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus sacris: stomaticisque ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præstat, quæ supra dicta. Inter genera ruborum rhamnos appellatur à Græcis candidior & fruticosior. Is floret, ramos spargens rectis aculeis, non ut cæteri aduncis, foliis maioribus. Alterum genus est syluestre, nigrius, & quadantenus rubens. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamentum, quod uocatur Lycium. Semen secundas trahit. Alter 20 ille candidior adstringit magis, refrigerat, collectionibus & uulneribus accommodatur. Folia utriusque & cruda & decocta illinuntur cum oleo. Lycium præstantius è spina fieri tradunt, quam & pyxanthon Chironiam uocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præstantissimum existimatur Indicum. Coquuntur in aqua tui rami, radicisque, summæ amaritudinis, areo uase ferè per triduum, iterumque exempto ligno, donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur amaris succis; etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo succo faciem purgat, & ploras sanat, erosos angulos oculorum, ueteresque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingiuas, tussim, sanguinis excretiones, fabæ magnitudine deuoratum. Aut si ex huculceribus fluat, illitum, rhagadas, genitalium huculcera, attritus, huculcera recentia, & serpentia, ac putrescentia. In naribus clauos, suppurationes. Bibitur & à mulieribus

mulieribus in lacte contra profluvia. Indici differentia, glebis extrinsecus nigris, intus rufis, cum fregeris, citò nigrescentibus. Astringit uehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile est, sed præcipuè ad genitalia. Sunt qui & sarcocollam spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cû uino tusa sistit fluxiones: illinitur infantibus. Verustate & hæc maximè nigrescit, melior, quò cãdior.

Vnum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporiceum uocant. Fit ad dysentericos stomachique uitia, in congio musti albi, lento uapore decoctus malis cotoneis quinque cum suis feminibus, Punicis totidem, sorborum sextario, & pari mensura eius, quod rhus Syriacum uocant, croci semuncia. Coquitur usque ad crassitudinem mellis. His subtexemus ea, quæ Græci communicatione nominũ in ambiguo fecere, an hæc arborum essent.

De chamædrye, et chamædaphne, et chamelæa, et chamæsyce, et chamæcisso, et chamæleuce, et chamæcyparisso, et ampelopraso, et stachye, et clinopodio, et centunculo, et clematide Aegyptiæ medicinæ.

C A P.

X V.

CHamædryes herba est, quæ Latinè trissago dicitur. Aliqui eam chamædropem, alii Teucrium appellauere. Folia habet magnitudine mêtæ, colore & diuisura quercus. Alii serratam, & ab ea serram inuentam esse dixere, flore penè purpureo. Carpitur prægnans succo in petrosi, aduersus serpentium uenena potu illitque efficacissima: item stomacho, rufi uetusta, pituita in gula coherescenti, ruptis conuulsis, lateris doloribus. Lienem consumit, urinam ciet. Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis usque ad tertias. Faciunt & pastillos, terentes eam ex aqua. Ad suprâ dicta sanat & uomicas, & uetera hulcera, uel fordida cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitii. Foliorum succus cum oleo caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur. Excalfacit perunctione. Chamædaphne unico ramulo est cubitali ferè, folio tenui, lauri similitudine. Semen rubens admissum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardore refrigerat: ad tormina cum uino bibitur. Menses succus eius, & urinam ciet potu, partusque difficiles in lana appositus. Chamelæa similitudinem foliorum olæe habet. Sunt autem amara, odorata, in petrosi, palmum altitudine non excedente. Aluum purgat: detrahit pituitam biléque, foliis in duabus absinthii partibus decoctis, succoque eo cum melle poto. Foliis impositis & hulcera purgantur. Aiunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, dicatque ad albugines oculorum se capere, adalligata discuti id uitium. Quoquo modo collectam iumentorum pecorumque oculis salutarem esse. Chamæsyce lentis folia habet, nihil se attollentia, in aridis petrosisque nascens. Claritati oculorum, & contra suffusiones utilissima, & cicatrices, caligines, nubes in uino cocta, inuncta. Vuluæ dolores sedat apposita in linteolo. Tollit & uerrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoicis. Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinis ferè, foliosa: cum floret, existimari potest alba uiola, radice tenui, cuius bibunt ischiadici folia tribus obolis, in uini cyathis duobus VII. diebus, admodum amara potione. Chamæleucen apud nos farranum siue farsugium uocant. Nascitur secundum fluuios, folio populi, sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per infurniculum imbibitur in uetere russi. Chamæpeuce laricis foliis similis, lumborum & spinæ doloribus propria est. Chamæcyparissos herba ex uino pota contra uenena serpentium omnium scorpionumque pollet. Ampeloprasum in uinetis nascitur, foliis porri, rufu grauis. Contra serpentium ictus efficax. Urinâ & menses ciet: eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumque. Datur & à partu mulieribus, & contra canis morsum. Ea quoque quæ stachys uocatur, porri similitudinem habet, longioribus foliis pluribusque, & odoris iucundi, colorisque in luteum inclinati. Pellit menstrua. Clinopodium, alii cleonicion, alii zopyron, alii ocymoides appellant, serpyllo similem, furculosam, palmi altitudine: nascitur in petrosi, orbiculato florum ambitu, speciem lecti pedum

præbens. Bibitur ad conuulsâ rupta, strangurias, serpentium ictus. Item decoctâ succus. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia uolumina dilatis. Itali centunculum uocant rostratis foliis, ad similitudinem capitis penularum iacentem in aruis: Græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in uino austero. Idem sanguinem sistit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque denarii unius pondere: sic & ad secundas mulierum efficax. Sed Græci clematidas & alias habent, unam quam aliqui echiten uocant, alii luginem, nonnulli tenuem scammoniam: & pedales, foliosos, non dissimiles scammonia ramos habet, nisi quod nigriora minorâque sunt folia. Inuenitur in uineis aruisque. Estur, ut olus, cum oleo ac sale: aluum ciet. Eadem à dysentericis cum lini semine in uino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adiecta percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo uiridi, phthysicos iuuant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant. Venerem stimulant. Est & alia clematis, Aegyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides uocatur, folio lauri, longa tenuisque, aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maximè gignit.

De aro & dracunculo, & dracontio, & ari, & millefolio, & herba eiusdem nominis, & pseu-
dobunio, & myrribi, & onobrichi medicina. CAP. XVI.

QUæ & aron, de qua inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt. Glaucias satù discreuit, dracontium syluestrem arum pronuntiando. Aliqui radicè aron appellauerunt, caulem uerò dracontium, in totum alium, si modò hic est, qui apud nos dracunculus uocatur. Nanque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet multoque maiorem, & qua manus impleatur. Dracunculus subrutilam, & draconis conuoluti modo: unde ei & nomen. Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen dracunculi feruens mordaxque tradendo: tantumque inesse ei uirus, ut olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere, primum in cibis sceminam præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquendo lentior. Pectoris uitia purgare, & aridum in porione inspersum, aut ecligmate urinam & menses ciere. Sic & in oxymelite potum stomacho, interaneisque exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alii coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item suggillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum uitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleopantus & pro antidoto contra uenena: pleuriticis, peripneumoniacis, quo tussientibus modo: semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori. Dieuches tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permistum in pane cocto dedit. Diodotus phthysicis è melle ecligmate, & pulmonis uitis: ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit, naturæ circunlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit, tussim decocti ius cum melle. Hucera omnium generum, siue phagedænæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mirè sanat. Folia ambustis profunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniant ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle profunt: item articulis podagricis cum sale, recentia uel sicca. Hippocrates quasi liber ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahendos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio, si à partu non purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore, cum crematur, priuatimque aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniantur. Perunctos quoque aro è laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile. In foliis ari caseus optimè seruari traditur. Dracunculus, quem dixi, hordeo maturescente effoditur Luna crescente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt maiorem: ut & menses, si ferro

non attingatur, sistat. Succus eius & aurium dolori prodest. Id autem, quod Græci draconion uocant, triplici effigie demonstratum mihi est, foliis betæ non sine thyrsō, flore purpureo. Hoc est simile aro. Alii radice longa, ueluti signata articulosâque, monstrauere tribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto decoqui contra serpentium ictus iubentes. Tertia demonstratio fuit, folio maiore quàm cornus, radice harundinea, totidem, ut affirmabant, geniculata nodis, quot haberet annos, totidemque esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpentes dabant. Est & aris, quæ in eadem Aegypto nascitur, similis aro, minor tantum minoribusque foliis, & utique radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera unum tantum emittens. Medetur utraq; h ulceribus manantibus: item combustis ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctum in aqua, & postea tritarum rosaceo addito. Sed unum miraculum ingens, contacto gentali cuiusq; foemini sexus, animal in perniciem agi. Myriophyllon, quod nostri millefolium uocât, caulis est tener, similis fœniculo, plurimis foliis: unde & nômê accepit. Nascitur in palustribus, magnifici usus ad uulnera. Cû aceto bibitur ad difficultates urinæ & uesicæ, & suspiria, præcipitatîsq; ex alto. Efficacissima eadê ad dentiû dolores. Hematuria hoc nomine appellat herbâ in pratis tenuem à lateribus capillamenti modo foliosam, eximii usus ad uulnera: bouum neruos abscisos uomere solidari ea, rursûsq; iungi addita axungia affirmans. Pseudobunion napi folia habet, fruticâs palmi altitudine. Lauda tissima in Creta. Contra tormina atq; stranguriam, laterum præcordiorûmq; dolores bibuntur rami eius quini sentie. Myrrhis, quâ alii smyrthizâ, alii myrrhâ uocant, similissima est cicuta, caule foliisq; & flore, minor tantum & exilior, cibo non insauis. Ciet mēstrua & partus cum uino. Aiunt quoq; eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Hucera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo macerata sanat. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exigua & gracilem. Nascitur circa fontes. Siccata in farinæ modum & inspersa uino albo, strangurias finit. Aluum sistit. Succus eius perunctis cum oleo sudores mouet,

De coriacesia, & callicia, & menaide, & alijs xxi i. & medicinis earum, quas quidam Magicas esse dicunt, & de confidia, & de aproxi, & de recidiuis. CAP. XVII.

IN promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de Magicis. Quæ enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebrare Pythagoras atque Democritus, consecrati Magos. Coriacesia & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit: quarum mentionem apud alios non reperi, nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat, & nomine alio corinthadem, cuius decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentium, si foueantur, dicit. Eundem effusum in herba qui uestigio contigerint, aut forte respersi fuerint, insanabiles perire, monstrifica prorsus natura ueneri, præterquàm contra uenena. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cuius radix è longinquo concipiat ignes, ut naphtha, de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi, quamuis sanatos, admonitionem eorum sentire, quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & uiolam similem conditionem habere. Nec me fallit, hoc uolumen eius à quibusdam Clemporo medico ascribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitâsque uindicta. Et id ipsum auctoritatem uoluminibus assert, si quis alius curæ suæ opus, illo uiro dignum iudicauit: quod fecisse Clemporum, cùm alia suo & nomine ederet, quis credat? Democriti certe chirocinera esse constat. At in his ille post Pythagoram Magorum studiosissimus, quanto portentosiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere. Qua de causa & marmaritin uocari. Magos utique ea uti, cùm uelint Deos euocare. Achæmenidon, colore electri sine folio, nasci in Tardistilis Indiæ, cuius radice in pastillos digesta, in diæ que pota in uino, noxii per cruciatus nocte consteantur omnia per uarias numinum imaginationes. Eandem hippophouada appellat, quoniam equæ præcipuè caueant eam.

Theombroton x x x. schœnis à Choaspe nasci, pauonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem à regibus Persarum comedat aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatemque mentis: eandem semmion à potentia maiestate appellari. Aliam deinde adamantida, Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admota, leones resupinari cum hiatu laxo. Nominis causam esse, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni igneam colore: colligi, cum Sol in Leone sit. Huius tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyanæ urinæ aspersu recreari. Aethiopida in Meroe nasci. Ob id & Meroidem appellari, folio lactuca, hydropicis utilissimâ è multo potam: Ophiusam in Elephantine eiusdem Aethiopiæ, liuidam, difficilémque aspectu, qua pota terrorem minasque serpentium obuersari, ita ut mortem sibi eo metu consciscant: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum uinum. Thalasseglen circa Indum amnem inueniri, quæ ob id nomine alio potamautis appellatur: hac pota lymphari homines, obuersantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dictæ Cretæ montibus, & Babylone, & Susis Persidis nasci, qua pota Magi diuinent. Gelotophyllida in Baëtris & circa Borysthenem. Hæc si bibatur cum myrrha & uino, uarias obuersari species, ridendique finem non fieri, ni potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in uino palmeo. Sissitietetida à conuictu in Perside nominari, quoniâ hilarentur illa. Eandem protomédiam, qua primatum apud reges obtineant. Casigneten, quoniam secum ipsa nascatur, nec cum ullis aliis herbis. Eandem Dionysionymphadem, quoniam uino mirè conueniat. Helianthen uocat in Themiscyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti: Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo uino, perungi Magos & Persarum reges, ut fiat corpus aspectu iucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermefias ab eodem uocatur, ad liberos generandos pulchros bonosque: non herba, sed compositio è nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, uino palmeo, postea admulto theombroto & lacte: bibere generaturos iuber, & à conceptu puerperas partû nutrientes: ita fieri excellentes animo & forma, atque bonos. Harum omnium Magica quoque uocabula ponit. Adiecit his Apollodorus affectator eius herbam æschynomienem, quoniâ appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocidem, cuius tactu phalangia morentur. Crateuas cœnotheridem, cuius aspersu è uino, feritas omnium animalium mitigaretur. Anacamperotem celebrer arte Grammatica paulò ante, cuius omnino tactu redirent amores, uel cum odio depositi. Et abundè sit hactenus attigisse insignia Magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

De eriphia, & lanaria, & stratioti medicine.

CAP. XVIII.

ERiphiam multi prodidere. Scarabæum hæc in auena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hædi, unde & nomen accepit. Hac ad uocem nihil præstantius esse tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data, lactis abundantiam facit. Aequè nota lactoris uulgo est, plena lactis, quod degustatum uomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicunt, alii similem illi, quam militarem uocant, quoniam uulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita. Celebratur autem & à Græcis stratiotis, sed ea in Aegypto tantum & inundatione Nili nascitur, acizoo similis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mirè, & uulnèra sanat ex aceto illita: item ignes sacros, ac suppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à renibus, pota cum thure mascululo mirificè silit.

De herba que nascitur in capite statuae, & de herba è fluminibus, & de herba lingua, & cribro, & fimeis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & phibulbro, & canaria lappa, & tordile, & de gramine, & dactylo, & sennograceo medicine.

CAP. V. XIX.

HERBA in capite statuae nata, collectaque alicuius in uestis panno, & alligata in lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur. Herba quæcumque à riuis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem uideat, contra tertianas adalligata lauo brachio, ita ut æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur. Lingua herba nascitur

fitur circa fontes. Radix eius combusta & trita cum adipe suis (adiiciunt ut nigra sit & sterilis) alopecias emendat unguentum in Solē. Cribro in limbre abiecto herba intus exstantes decerpit adalligataeque grauidis, partus accelerant. Herba quae gignitur supra fimenta ruris, contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota. Herba, iuxta quam canes urinam fundunt, euulsa ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur. Rombotinum arborem demonstrauimus inter arbuta. Iuxta hanc uiduam uite nascitur herba, quam Galli rhodoram uocant: caulem habet uirga sculneae modo geniculatum, folia urticae in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum, praecipua contra tumores feruorēque & collectiones cum axungia ueteri tusa, ita ut ferro non attingatur: qui perunctus est desinit ad suam dexteram ter. Efficacius remedium esse aiunt, si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorsus. Herba impia uocatur incana, rorimarini aspectu, thyrsi modo uestita atque capitata. Inde alii ramuli exurgunt sua capitella gerentes: ob id impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant. Alii potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimauere. Haec inter duos lapides trita feruet, praecipuo aduersus anginas succo, lacte & uino admixto. Mirum traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustauerint. Itaque & subus dari: quaque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interim. Sunt qui & in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auditis deuenientes. Veneris pectinem appellant a similitudine pectinis, cuius radix cum malua tusa, omnia corpori infixae extrahit. Venerosa curat, quae exedum uocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota: ea mularis dicitur, aliisque nominibus. Nomus curati efficacissimamque aduersus scorpiones esse potam in uino aut posca reperio. Philanthropon herbam Graeci appellant hirsutam, quoniam uestibus adhaerescat. Ex hac corona imposita capitis dolores sedantur. Nam quae canaria appellatur lappa, cum plantagine & millefolio trita, ex uino carcinomata sanat, ternis diebus soluta. Medetur & subus haec effossa sine ferro, & addita in colluiem poturis, uel ex lacte ac uino. Quidam adiiciunt & fodientem dicere oportere. Haec est herba argemon, quam Minerva reperit subus remedium, qui de illa gustauerint. Tordilen alii semen silis esse dixerunt, alii herbam per se, quam & syreon uocauerunt. Neque aliud de ea proditum inuenio, quam in montibus nasci: combustam poru cernere mentes, & peboris excreationes, efficaciore etiamnum radice: succo eius ternis obolis hausto renes sanari: addi radicem eius & in malignata. Gramen ipsum est inter herbas uulgarissimum. Genticulatis serpit internodiis, crebroque ab his, & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnasso tantum ederacea specie densius, quam usquam, fruticant, flore odorato candidoque. Iumen tis herba non alia gravior, siue uiridis, siue in foeno siccata, cum detur aspersa aqua. Succum quoque eius in Parnasso excipi tradunt propter uulnertatem. Dulcis hic est. In uicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad uulnera conglutinanda, quod & ipsa herba tusa praestat, tueriturque ab inflammationibus plagas. Decocto adiicitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhaeque tertiae portiones. Rursusque coquitur in aereo uase ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur & urinae difficultatibus, huiusmodi uescicis. Calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit. Aluum uomitionēque sistit. Priuatim autem draconum moribus auxiliatur. Sunt qui geniculam nouem uel unius, uel e duabus tribusue herbis, ad hunc articulum numerum in uolui lana succida nigra iubeant, ad remedia strumae panorumue, ieiunum debere esse qui colligat: ita ire in domum absentis cui medeatur, superuenientique ter dicere, ieiunum ieiunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduoque id facere. Quod e graminum genere septem internodia habet, efficacissime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter uescicis cruciatus decoctum ex uino gramen ad dimidias a balineis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen uocent trium generum: cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, dactylon appellant: hos conuo-

lutos naribus inferunt, extrahuntque sanguinis ciendi gratia. Altero quod est acizoo simile, ad paronychia & pterygia unguium, & cum caro unguibus increuit, utuntur cum axungia, ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis, aut regulis. Huic caustica vis est. Sistrulcera quæ serpunt. Gramen capiti circumdatum, sanguinis è naribus fluxiones sistit. Camelos necare traditur in Babylonis regione id, quod iuxta vias nascitur. Nec sœnogræco minor autoritas, quod relin uocant, alij carphos: aliqui buceras, alij ægoceras, quoniam corniculis semen est simile, nos siliciam: quod quomodo sereretur, suo loco docuimus. Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti sœminarum pluribus malis subuenit, siue duritia, siue tumor, siue cōtractio sit uulua, fouentur, insidunt: infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic & iocineri decoctum. Diocles difficile parietibus semine eius dedit acerabuli mensura tritum in noue cyathis sapæ, ut cum tertias partes biberint, calida lauareretur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinam sœnigræci cum hordeo aut lini semine decoctam aqua multa contra uulua cruciatus subiecit. Item impositum imo uentri. Lepras, lentiginis, sulphuris pari portione mista farina curauit, nitro autem præparata cute, sapius die illinens, perungique præcipiens. Theodorus sœnigræco miscuit quartam partem purgati nasturtii acerrimo aceto ad lepras. Damion sœnigræci semen acerabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitatur, quin decoctum eius utilissimum sit uuluis interaneisque exulceratis, sicuti semen articulis atque præcordiis. Si uero cum malua decoquatur, postea addito mulso potus ante cætera uuluis interaneisque laudatur. Quippe cum uapor quoque decocti plurimum prosit. Alarumque etiam graueolentiam decoctum sœnigræci semen emendat. Farina porrignes capitis furfuresque cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur: item pano, parotidi, apodagra, chiragra, articulis, carnibusque quæ recedunt ab ossibus: aceto uero subacta luxariis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata subacta ex uino purgat: mox addito melle per sanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratum, longamque tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER VIGE-

SIMVSQVIN-

TVS.

PROEMLVM.

Naturæ herbarum sponte nascentium.

CAP. I.

LPSA quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinarum tantum gignente eas tellure, in admirationem curæ priscorum diligentiaque animum agit. Nihil ergo intentatum in expertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quod non prodesse posteris uellent. At nos elaborata iis abscondere atque suppressere cupimus & fraudare uitam etiam alienis bonis? Ita certe recondunt, qui pauca aliqua nouere, inuidentes aliis: & neminem docere, in autoritatem scientiæ est. Tantum ab excogitandis nouis, ac iuuanda uita mores absunt: summumque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, ut intra unumquenque rectè facta ueterum perirent. At

At hercule singula quosdam inuenta Deorum numero addidere, omnium utique uitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benignè gratiam memoria referente. Non æquè hæc cura eorum mira esset in his, quæ satù blandiuntur, aut cibo inuitant: sed culmina quoque montium inuia & solitudines abditas, omnisque terræ fibras scrutati inuenere, quid quæque radix polleret, ad quos usus herbarum folia pertinerent, etià quadrupedum pabulo intacta ad salutis usus uertentes.

Qui Latine usus herbarum scripserint, & quando ad Romanos notitia earum peruenerit, & qui primi Græcorum de his composuerint, & de herbarum inuentione, & antiqua medicina;

& quare minus exerceantur earum remedia, & de cynorrhodo, & de dracunculo medicinæ.

C A P.

I I.

M Inus hoc, quàm par erat, nostri celebrare, omnium utilitatum & uirtutum rapacissimi. Primusque & diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attingit, bouum etiam medicina non omiſſa. Post eum unus illustrium tentauit C. Valgius eruditione spectatus, imperfecto uolumine ad Diuum Augustum, inchoata etiam præfatione religiosa, ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper medicetur maiestas. Antea condiderat solus apud nos, quod equidem inueni, Pompeius Lenæus, Magni libertus: quo primum tempore hanc scientiam ad nostros peruenisse animaduerto. Nanque Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissimus uitæ fuisse argumentis, præterquam fama, intelligitur. Vni ei excogitatum, quotidie uenenum bibere, præsumptis remediis, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumant, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Asclepiadis medendi arte clari, uolumina composita extant, cum sollicitatus ex urbe Roma, præcepta pro se mitteret. Illum solum mortalium uigintiduabus linguis locutum certum est, nec de subiectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis LVI. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenii magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, & ab hominibus subiectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exquirens, scrinium commentationum harum & exemplaria, effectusque in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus, transferre ea sermone nostro libertum suum Lenæum, Grammaticæ artis doctissimum, iussit: uitæ que ita profuit non minus, quàm reipub. uictoria illa. Præter hos Græci authores medicinæ prodidere, quos suis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit: Crateuas, Dionysius, Metrodorus, ratione blandissima, sed qua nihil penè aliud, quàm rei difficultas, intelligatur. Pinxere nanque effigies herbarum, atque ita subscribere effectus. Verum & pictura fallax est, & coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multum degenerat transcribentium sors uaria. Præterea parum est singulas earum ætates pingi, cum quadripartitis uarietatibus anni faciem mutant. Quare cæteri sermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerunque nominibus defuncti, quoniam satis uidebatur, potestates uimque demonstrare quærere uolentibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certè, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari scientia Antonii Castoris, cui summa autoritas erat in ea arte nostro æuo, uisendo hortulo eius, in quo plurimas alebat, centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut uigore concussis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperiatur. Inuenta iam pridem ratio est prænuntians horas, non modò dies ac noctes, Solis Lunæque defectuum. Durat tamen tradita persuasio in magna parte uulgi, ueneficiis & herbis id cogi, eamque num foeminarum scientiam præualere. Certè quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæque, in primis Itala Circe, Diis etiam adscripta: unde arbitror natum, ut Aeschylus è uetustissimis in Poëtica refertam Italiam herbarum potentia proderet, multique Circeios, ubi habitauit illa, magno argumento etiamnum durante in Marſis à filio eius orta gente, quos

quos esse domitores serpentium constat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus aliàs in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit, cum etiam, quæ rigatur, Aegyptus illa non esset, postea fluminis limo inuecta. Herbas certe Aegyptias à regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem tristitiæ ueniamque afferens, & ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium, quos memoria nouit, Orpheus de herbis curiosus aliqua prodidit. Post eum Musæus & Hesiodus polion herbam in quantum mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones commendauere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia, primus uolumen de earum effectu composuit, Apollini, Aesculapioque, & in totum Diis immortalibus inuentione & origine assignata. Composuit & Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptique Magis. Adeoque ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus historicum auctor, in prima earum tradit, occisum draconis carulum reuocatum ad uitam à parente herba, quam balin nominat: eademque Thylonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et Iuba in Arabia herba reuocatum ad uitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cuius contactu illatæ ab alite, quam retulimus, exiliret cuneus à pastoribus arbori adactus: quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntque confiteri, multum esse quod uero supersit. Inde plerosque ita uideo existimare, nihil non herbarum ui effici posse, sed plurimarum uires esse incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, à quo ferunt dictum, quædam fortassis etiam calcata prodesse. Obseruatum certe est, inflammari uulnera ac morbos superuentu eorum, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noscantur, causa est quod eas agrestes literarumque ignari experiuntur: ut qui soli inter illas uiuant: prætereà securitas quærendi, obuia Medicorum turba. Multis etiam inuentis nomina defunt, sicut illi, quam retulimus in frugum cura, scimusque defossam in angulis segetis præstare, ne qua ales intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis perituum sit quod tradiderint aliis. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias inuenit casus, alias (ut uerè dixerim) Deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pauorem aquæ, potusque omnis afferens odium. Nuper cuiusdam militantis in Prætorio mater uidit in quiete, ut radicem syluestris rosæ, quam cynorrhodon uocant, blandidam sibi aspectu pridie in fruteo, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casusque accidit, ut milite à morfu canis incipiente aquas expauescere, superueniret epistola orantis ut pareret religioni: seruatusque est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentauit. Aliàs apud auctores cynorrhodi una medicina erat, spongiolæ, quæ in mediis spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudine uersicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium. Alius est, quam quos in priori uolumine eiusdem nominis diximus, sed huic alia figura, aliudque miraculum exerentis se terra ad primas serpentium uernationes bipedali ferè altitudine, rursusque cum iisdem in terram condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens, uel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusque formidinis demonstraret.

De quodam pestifero fonte Germaniæ, et de Britannica, et maximis morborum doloribus.

C A P. I I I.

NEc bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ, dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagisque in genibus soluerentur. Stomacacen Medici uocabant, & scelerum mala.

malis. Reperta auxilio est herba, quæ uocatur Britannica, non neruis modò & oris malis salutaris, sed contra anginas quoque & serpentes. Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem uibones uocant: qui collectus prius, quàm tonitrua audiantur, & deuoratus, securos in totum reddit. Frisii, quæ castra erant, nostris demonstrare illam. Mirorq; nominis causam, nisi fortè confines Oceano Britannia, uelut propinqua, dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiamtum Britannia libera. Fuit quidem & hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi, ut docebimus fecisse reges, ut res tanta debeatur, herbam inuenire, uitam iuuare, nunc fortassis aliquibus curam nostram friuolam quoque existimaturis: adeò deliciis sordent etiam quæ ad salutem pertinent. Authores tamen quarum inueniuntur, in primis celebrare par est, effectu earum digesto in genera morborum. Qua quidem in reputatione misereri fortis humanæ subit, præter fortuita casusq; & nomina quæ omnis hora excogitat ad millia morborum, singulis mortalium timenda. Qui grauisimi ex his sint, discernere stultitia propè uideri potest, cum suis cuique ad præsens quisque atrocissimus uideatur. Et de hoc tamen iudicare aui experimento, asperimos cruciatus esse calculorum à stillicidio uesicæ. Proximum stomachi, tertium eorum quæ in capite doleant, non ob alios ferè morte conscita. A Græcis & noxias herbas demonstratas miror equidem. Nec uenenorum tantum: quoniam ea uitæ conditio est, ut mori plerunque etiam optimi portus sit: tradatque M. Varro, Seruium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, ueneno crura perunxisse, & postea caruisse sensu omni æque quàm dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia monstrandi, qua mentes soluerentur, partus eliderentur, multa que similia? Ego nec abortiua dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum Imperatorem clarissimum amatorio periisse: nec alia Magica portenta, nisi ubi cauenda sunt aut coarguenda in primis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundè que præstitum uitæ, salutare dixisse, ac postea inuentas.

De moly, & dodecatheo, & pæonia, uel pentorobo, uel glycyfide, & panace, uel asclepio, & heraclio, & panace Chironio, & panace centaureo, uel pharnaceo, & heraclio siderio, & hyoscyamo, uel apollinari, siue aliercangeno.

C A P.

IIII.

Laudatissima herbarum est Homero, quam uocari à Diis putat moly, & inuentionem eius Mercurio assignat, contraq; summa ueneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneū, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda nigraq; magnitudine capæ, folio scyllæ: effodi autem difficulter. Græci authores florem eius luteum pinxere, cum Homerus candidum scripserit. Inueni è peritis herbarū Medicis, qui & in Italia nasci eam diceret, afferriq; Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates faxeas, radicis xxx. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. Ab ea maxima autoritas herbæ est, quam dodecatheon uocant, omnium Deorū maiestatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius septem, lactucis simillima, exeunt à lutea radice. Vetustissima inuentu pæonia est, nomènque authoris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alii glycyfiden. Hæc quoque difficultas est, quod eadem aliter alibi nuncupantur. Nascur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine ueluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Inest iis semen copiosum, rubrum nigrumq;: Hæc medetur & Faunorū in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniam si picus Martius uideat, tuendo in oculos impetū faciat. Panaces ipso nomine omnium morborū remedia promittit, numerosum & Diis inuentoribus ascriptum. Vnum quippe Asclepión cognominatur, quoniam is filiam Panaceā appellauit. Succus est coactus ferula, qualem diximus, radice muli corticis & salis. Hac euulsa scrobem repleti uario genere frugum religio est, ac terræ piamentum. Vbi, & quo fieret modo, & quale maximè probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod è Macedonia affertur, bucolicon uocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrimè

celerrimè euanesceat. Et in aliis autem generibus improbatum maximè nigrum ac molle. Id enim argumentum est cera adulterati. Alterum genus heracleion uocant, & ab Hercule inuentum tradunt, alii origanum heracleoticum syluestre, quoniam est origano simile, radice inutili: de quo origano diximus. Tertium panaces Chironion cognominatur ab inuentore. Folium eius lapathum simile, maius tamen & hirsutius. Flos aureus, radix parua. Nascitur pinguibus locis. Huius flos efficacissimus, eoque amplius, quàm suprà dicta, prodest. Quartum genus panacis ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: sed & Pharnaceon, in controuersiam inuentionis à Pharnace rege deductum. Scribitur hoc longioribus, quàm cætera, foliis, & serratis. Radix odorata in umbra siccatur, uinòque gratiam adiicit. Huius genera duo fecere, alterum leuioris folii, alterum tenuioris. Heracleon siderion & ipsum ab Hercule inuentum est, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore Puniceo, foliis coriandri. Iuxta lacus & amnes inuenitur, omniàque uulnera ferro illata efficacissimè sanat. Est Chironis inuentum ampelos quæ uocatur Chironia, de qua diximus inter uites, sicuti de herba, cuius inuentio assignatur Mineruæ. Herculi eam quoque ascribunt, quæ apollinaris, apud Arabas altercum siue altercangenon, apud Græcos uerò hyoscyamus appellatur. Plura eius genera: unum nigro semine, floribus penè purpureis, spinosum. Talis nascitur in Galatia. Vulgare autem candidius est & fruticosius, altius papauere. Tertiū semen irionis semini simile: & omnia insaniam gignentia, capitilq; uertigines. Quartum genus molle, lanuginosum, pinguius cæteris, candidi seminis, in maritimis nascens, hoc recepere Medici. Item rufi seminis. Nonnunquam antè candidum rufescit, si non ematuruit, improbatũque. Et alioqui nullum, nisi cum inaruit, legitur. Natura uini, ideòque mentem caputq; infestans. Vfus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & caulibus foliisq; utuntur & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in uino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, ut diximus, quod ipsum auribus infusum tentat mentem. Miròque ut contra uenenum remedia prodiderent his qui id bibissent, & ipsum pro remediis, ad eò nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam uenena prodesse.

De linzooste, parthenio, Hermupoa, siue potius Mercuriali, & Achilleo, & panace heracleo, siderii, millefolio, & de scopa regia, & bemionio, teucurio, splenio, & melampodio siue eleboro, quòtue eorum genera, & de nigro eleboro & albo medicine, & quando datur, & quomodo sumendum, & quibus non dandum, & quòd mures necet.

C A P.

V.

Linozostis siue parthenion Mercurii inuentum est, ideo apud Græcos Hermupoa multi uocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, masculus & femina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis densis, alarum cauis multis, semine in geniculis dependente femina copioso, mari iuxta genicula stante rariore ac breui contortòq; femina soluto & candido. Folia maribus nigriora, feminis candidiora, radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est, quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur, hunc facere, ut feminæ, illam. Hoc contingere, si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturq; folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duobus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit has: ad hunc modum Medicorum nemo nouit. Ille eas uulx cum melle, uel rosaceo, uel irino, uel lirino admouit: item ad ciendos menses ad secundasque. Hoc idem præstare potu fortùque dixit. Infillauit auribus olidis succum, inunxitque cum uino uetere. Aluo folia imposituit, epiphoris, stranguriæ, & uesicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febre, decoquitur quantum manus capiat

capiat, in duobus sextariis aquæ ad dimidias bibitur sale & melle admisto; necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranque dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt. Reliquos usus dicemus suis locis. Inuenit & Achilles discipulus Chironis, qua uulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos uocatur. Hac sanasse Telephum dicitur. Alii primum æruginem inuenisse, utilissimam emplastris, idèque pingitur ex cuspidè decutiens eam gladio in uulnus Telephi. Alii utroque usum medicamento uolunt. Aliqui & hanc panacem heracleon, alii sideritin, & apud nos millefolium uocant, cubitali scapo, ramosam, minutoribus quàm sceniculi foliis uestitam ab imo. Alii fatentur quidem illam uulneribus utilem, sed ueram achilleon esse scapo cæruleo pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter uestitam. Alii quadrato caule, capitibus marrubii, folio quercus. Hanc etiam præcisos neruus glutinare faciunt. Alii sideritin in maceris nascentem, cum teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam similem huic, sed candidioribus foliis & pinguioribus, tenerioribus cauliculis, in uineis nascentem. Aliam uerò binũ cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ semine, omnes uulneribus præcipuas. Nostri eam, quæ est latissimo folio, scopas regias uocant. Medetur anginis suum. Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hemionion uocant, spargentem iuncos tenues, folia parua, asperis locis nascentem, austero sapore, nunquàm florentem: neque semen gignit. Medetur lienibus. Constatque sic inueni-
¹⁰ tam: Cum extra super eam proiecta essent, adhæsisse lienì, eumque exinanisse. Ob id à quibusdam splenion uocatur. Narrant sues, qui radicem eius ederint, sine splene inueniri. Quidam ramis hyssopi furculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc iubent: adèò florere non dubitant: maximèque ex Ciliciis & Pisidiæ montibus laudant. Melampodis fama, diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur unum esseborei genus Melainpodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari pasto illo animaduertentem, datoque lacte earum sanasse Prætidas furentes. Quamobrem de omnibus eius generibus dici simul conuenit. Prima duo sunt, candidum & nigrum. Hoc radicibus tantum intelligi tradunt plerique. Alii folia nigri platani similia, sed minora nigrioraque, & pluribus diuisuris scissa: albi, betæ incipientis.
³⁰ Hæc quoque nigriora, & canalium dorso rubescentia. Vtraque caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis conuoluto, radice fibrata caprarum modo. Nigro equi, boues, sues necantur, itaque cauent id, cum candido uestantur. Tempestiuum esse tradunt messibus. Plurimum autem nascitur in Oeta monte: & optimum uno eius loco circa Pyram. Nigrum ubique prouenit, sed melius in Helicone, qui mons & aliis laudatur herbis. Candidum probatur Oetæum: secundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in uitibus nasci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Aetolico ex uicino. Nigrum ex his Melampodion uocant, quo & domos suffiunt purgantque spargentes, & pecora, cum precatone solenni: hoc & religiosius colligitur. Primum enim gladio circumscribitur. Dein qui succisurus est, Ortum spectat: & precatur, ut id liceat sibi concedentibus Diis
⁴⁰ facere, obseruatque aquilæ uolatus: ferè enim secantibus interest: & si propè aduolauit, moriturum illo anno qui succidat, augurium est. Nec album faciliè colligitur, caput aggrauans, maximè nisi præsumatur allium: & subinde uinum sorbeat, celeritèrque fodiatur. Nigrum alii entomon uocant, alii polyrrhizon: purgat per inferna. Candidum autem uomitione, causasque morborum extrahit, quondam terribile, postea tam promiscuum, ut plerique studiorum gratia ad peruidenda acrius, quæ commentabantur, sapius sumptauerint. Carneadem responsurum Zenonis libris, Drusum quoque apud nos, Tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnes plebs stans plausit, optimates uerò bellum Mariscum imputauere, constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniam (ut diximus) sesamoides
⁵⁰ admiscet. Italia ueratrū uocat. Farina eorum per se, & mista radícula, qua lanas diximus lauare, sternutamentum facit, ambòq; somnum. Leguntur autem tenuissimæ radices breuèscque,

breuēſque, ac uelut decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma, quæ eſt craſſiſſima, cæpis ſimilis, canibꝯ tantum datur purgationis cauſa. Antiqui radicem cortice quàm carnoſiſſimo ſeligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongiis opertam, turgelcentemque acu in longitudinem ſindebant. Deinde fila in umbra ſiccabant, iis utentes: nunc ramuloſ ipſoſ ab radice quàm grauiffimi corticis ita dant. Optimum, quod acre gultu feruēſque in frangendo puluerem emittit. Durare uim eiꝯ xxx. annis ferunt. Nigrum medetur paralyticis, inſanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris ueteribus, articulariis morbis. Trahit aluum & bilem, pituitaſque. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum, plurimum drachma, modicè quatuor obolis. Miſcuere aliqui & ſcamoneam, ſed tutius ſalem. In dulcibus datum copioſius periculum inferit, oculorum caliginem ſotu diſcutit: ob id quidam & inunxere trito. Strumas, ſuppurata, durities concoquit & purgati: item fiſtulas, tertia die exemptum. Verrucas tollit cum ſquam æris & ſandaracha. Hydropicorum uentri imponitur cum farina hordeacea & uino. Pecorum & iumentorum pituitaſ ſanat, furculo per aurem traiecto, & poſtero die eadem hora exempto. Scabiem quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, uel cum piſſellæo. Album optimum, quod celerrimè mouet ſternutamenta, ſed multum terribilius nigro, præcipue ſi quis apparatus poturorum apud antiquoſ legat, contra horrores, ſtrangulatus, intempeſtiuas ſomni uires, ſingultus inſinitoſ aut ſternutamenta, ſtomachi diſſolutioneſ, tardiores uomitus aut longioreſ, exiguoſ aut nimioſ. Quippe alia dare ſoliti, quæ concitarent uomitioneſ, ipſumque elleborum extraherent medicamentis, aut clyſteribus, ſæpe etiam ſanguine uenis emiſſo. Iam uerò & cum proſperè cedat, terribili uiſu uariis coloribus uomitionum, & poſt uomitioneſ obſeruatione alui, balinearum diſpenſatione, totiuſ corporiſ cura, antecedente omnia hæc magno terrore ſamæ. Nanque tradunt abſumi carnem, ſi coquatur una. Sed antiquorum uitium erat, quodd propter hoſ metuoſ parciuſ dabant: cum celeriꝯ erumpat, quò largiꝯ ſumitur. Themifon binas non ampliuſ drachmaſ datur: ſequenteſ & quaternaſ dedere, claro Herophili præconio, qui elleborum fortiſſimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatio enim intuſ omnibuſ, ipſum in primis exire. Prætereà mirum inuentum eſt, quodd inciuſum forficuſ, ut diximus, cribrant: cortex remanet, hoc inaniunt: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data uomitioneſ ſiſtit. Cauendum eſt felici quoque cura, ne nubilo die detur: quippe impatiibileſ cruciatioſ exiſtunt. Nam æſtate potiuſ, quàm hyeme, dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptem diebuſ ante præparandum cibiſ acriſ, abſtinentia uini, quarto & tertio die uomitionibuſ, pridie cenæ abſtinentia. Album & in dulci datur, apertiſſimè uerò in lacte aut pulte. Nuper inuenere, diſſectiſ raphaniſ inferere elleborum, ruriꝯq; comprimere raphanoſ, ut tranſeat uiſ, atque eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor ſerè hoſaſ incipit. Torum opoſ ſeptenſiſ peragitur hoſiſ. Medetur ita morbiſ comitialibuſ, ut diximus, uertigini, melancholicis, inſanientibuſ, lymphaticis, elephantiaæ albæ, lepriſ, tetano, tremuliſ, podagriciſ, hydropiciſ, incipientibuſque tympanicis, ſtomachicis, ſpaſticis, clinicis, iſchiadicis, quartaniſ quæ aliter non deſinant, tuſſiſ ueteriſ, inflammationibuſ, torminibuſ redeuntibuſ. Vetant dari ſenibuſ & pueriſ: item molliſ ac fœminiæ corporiſ animæque, exilibuſ aut teneriſ, & fœminiſ minus, quàm uiriſ. Item timidiſ, aut ſi exulcerata ſint præcordia, uel tumeant, minimeꝯ ſanguinem excreantibuſ, cauſariis, uel latere, uel faucibuſ. Medetur extra corporiſ eruptionibuſ pituitæ cum axungia ſalſa illitum: item ſuppurationi ueteri. Mureſ poſtenta admixtum necat. Galli ſagitaſ in uenatu elleboro tingunt, circunciſoꝯque uulnere tene-riorem ſentiri carnem affirmant. Muſcæ quoque necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriſiſ emendatur.

De Miſchridatio & ſcordoti ſiue ſcordio, & polemonia, & philetæria, uel chilibiodynama, & eupatoria, & centaurea ſiue Chironia, & de leptocentaureo libadio, ſelle terræ, & triorchæ medicina.

C A P. V I.

I Pſi Miſchridati Crateuaſ adſcripſit unam, Miſchridatione uocatam. Huic folia duo à radice acantho ſimilia. Cauliſ inter utraque ſuſtineſ roſeum florem. Alteram Lenæuſ, ſcordotin

scordotini siue scordion , ipsius manu adscriptam , magnitudine cubitali , quadrangulo caule , ramosam quernæ similitudine , foliis lanuginosis . Reperitur in Ponto campis pinguibus humidisque , gustus amari . Est & alterius generis , latioribus foliis , mentastro similis , plurimisque utraque ad usum per se & inter alia in antidotis . Polemoniam , alii philetariam , à certamine regum inuentionis appellant . Cappadoces autem chiliodynamam , radice crassa , exilibus ramis , quibus in summis corymbi dependent , nigro semine : cætero rutæ similis , nascitur in montosis . Eupatoria quoque regiam auctoritatem habet , caulis lignosi , nigricantis , hirsuti , cubitalis , & aliquando amplioris , foliis per interualla quinque folii , aut cannabis , per ambitum incisis quinquepartitò , nigris & ipsis plumosisque radice superuacua . Semen dysentericis in uino potum auxiliatur unicè . Centaurea curatus dicitur Chiron , cum Hercules excepti hospitio pertractanti arma , sagitta excidisset in pedem : quare aliqui Chironion uocant . Folia sunt lata & oblonga , serrato ambitu , densa ab radice , caules ternùm cubitorum , geniculati . In his capita ceu papauerum . Radix uasta rubescens , tenera fragilisque , ad bina cubita , madida succo , amara cum quada dulcedine . Nascitur in collibus pingui solo . Laudatissima in Arcadia , Elide , Messenia , Phloeë , & Lycæo , & in Alpibus uero , plurimisque aliis locis . Quidam & ex ea Lycium faciunt . Vis in uulneribus tanta , ut cohærescere etiam carnes tradant , si coquantur simul . In usu radix tantùm duabus drachmis bibenda , quibus dicitur , si febris sit , in aqua trita , cæteris in uino . Medetur & ouium morbis decoctæ succus . Est alterum centaureon cognomine lepton , minutis foliis , quod aliqui libadion uocant , quoniam secundum fontes nascitur , origano simile , angustioribus & longioribus foliis , anguloso caule paululum alto , fruticante , flore lychnidis , radice tenui & superuacua , succo efficax . Ipsa herba autumno legitur , succus è fronde . Quidam caules concisos madesfaciunt diebus XVIII . atque ita exprimunt . Hoc centaureon nostri fel terræ uocant , propter amaritudinem summam : Galli exacon , quoniam omnia mala medicamenta potum è corpore exigat per aluum . Tertia est centauris , cognomine triorches . Qui eam secant , rarum est ut non uulneret sese . Hæc succum sanguineum mittit . Theophrastus defendi eam , impugnatique colligentes tradidit à triorches accipitrum genere , à quo & nomen accepit . Imperiti confundunt hæc omnia , & primo generi assignant .

De clymeno , & gentiana , & lysimachia , & parthenide , & artemisia ,
& ambrosia , & nymphæa , & heraclio , & euphorbia
medicinarum .

C A P . V I I .

Clymenos à rege herba appellata est , edera foliis , ramosa , caule inani , articulis præcincta , odore graui , & semine edera , syluestribus & montosis nascens . Quibus morbis pota medeatur , dicemus . Sed hic indicandum est , dum medeatur , sterilitatem pota etiam uiris fieri . Græci plantagini similem esse dixerunt , caule quadrato , folliculis cum semine inter se implexis , uelut in polyporum cirris . Et succus autem in usu , ut summa in refrigerando . Gentianam inuenit Gentius , rex Illyriorum , ubique nascentem , in Illyrico tamen præstantissimam , folio fraxini : sed magnitudine lactucæ , caule tenero pollicis crassitudine cauo & inani , ex interuallis foliato , trium aliquando cubitorum , radice lenta , subnigra , sine odore , aquosis montibus subalpinis plurima . Vfus in radice & succo . Radicis natura est excafactoria , sed prægnantibus non bibenda . Inuenit & Lysimachus herbam Lysimachiam , quæ ab eo nomen retinet , celebrata Erasistrato . Folia habet salicis uiridia , florem purpureum , fruticosa , ramulis erectis , odore acris : gignitur in aquosis . Vis eius tanta est , ut iumentis discordantibus iugo imposita , asperitatem cohæbeat . Mulieres quoque hanc gloriam affectauere , in quibus Artemisia uxor Mausoli , adoptata herba quæ antea parthenis uocabatur . Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent , quoniam priuatim medeatur foeminarum malis . Est autem absinthii modo fruticosa , maioribus foliis pinguibusque . Ipsi duo genera . Altera latioribus foliis , altera tenera tenuioribus , & non nisi in maritimis nascens . Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent , simplici caule , minimis foliis , floris copiosis , erumpentis , cum uua matu-

refcitur, odore non iniucundo, quam quidam botrya, alii ambrosiam uocant. Talis in Capadocia nascitur. Nymphæa nata traditur, Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heraclion uocant aliqui, alii rhopalon, à radice clauæ simili. Ideoque eos, qui biberint eam, duodecim diebus coitu genituraque priuari. Laudatissima in Orchomeno & Marathone. Bœoti madon uocant, qui & semen edunt. Nascitur in aquosis, foliis magnis, in summa aqua, & aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio simili, & cum defloruit, capiti papaueris. In caule secatur autumnus. Radix nigra in Sole siccatur, aduersaturque aluinis. Est & alia nymphæa in Thessalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, rosæ magnitudine. Inuenit & patrum nostrorum ætate rex Iuba, quam appellauit Euphorbiam, medici sui nomine & fratris Musæ, à quo Diuum Augustum conseruatum indicauimus. 10
Iidem fratres instituere à balineis frigida multa corpora adstringi. Antea non erat mos, nisi calida tantum lauari, sicut apud Homerum etiam inuenimus. Sed Iubæ uolumen quoque extat de ea herba, & clarum præconium. Inuenit eam in monte Atlante: spectatur foliis acanthinis. Vis tanta est, ut è longinquo succus excipiat: incisæ conto subditur excipulus uentriculo hœdino: humor lactis uidetur effluere, siccatus cum coit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clariùs uident. Contra serpentes medetur, quacunque parte percussa, uertice inciso, & medicamento addito. Ibi Gæuli, qui legunt, hœdino lacte adulterant: sed discernitur igni. Id enim, quod syncerum non est, fastidendum odorem habet. Multum infra hunc succum est, qui in Gallia fit ex herba chamelæa, granum cocci ferente. Fractus Hammoniaco similis est, etiam leui gustu os accensum diu detinens, & magis ex intervallo, donec fauces quoque siccet.

De plantagine, & buglosso, & cynoglosso, & bupthralmo, & Scythica, & hippice, & ischæmone, & Vettonica, & Cantabrica, & consilagine, & hiberide, & chelidonia, & canaria, & elaphobosco, & dictamno, & aristolochia, & quod eius delectatione aduolant pisces, & statim capiuntur, & medicina contra serpentium ictus ex herbis, quas superius nominauit.

CAPVT

VIII.

Celebrauit & Themison Medicus uulgarem herbam plantaginem, tanquam inuentor, uolumine de ea edito. Duo eius genera. Minor angustioribus foliis & nigrioribus, linguæ pecorum simillimis, caule anguloso, in terram inclinato, in pratis nascens. 30
Alter maior, foliis laterum modo inclusa: quæ quia septena sunt, quidam eam heptapleuron uocauere. Huius & caulis cubitalis est, & napi similis. Nascitur in humidis multo efficacior. Vis mira in siccando densandoque corpore, cauterii uicem obtinens. Nulla res æquè sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant. Lungitur huic buglossos, boum linguæ similis: cui præcipuum, quod in uinum deiecta, animi uoluptates auget: & uocatur euphrosynum. Lungitur & cynoglossos, caninas imitans linguas, topiariis operibus gratissima. Aiuntque quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Est alia similis ei, quæ ferat lappas minutas, eius radix pota ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur. Est & bupththalmos similis boum oculis folio fœniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus, qui & manduntur decocti. 40
Quidam cachlam uocant. Hæc cum cera scirrhomata discutit. Inuenere herbas & uersas gentes. Scythia primum eam, quæ Scythice uocatur, circa Bœotiam nascens, prædulcis. Aliam utilissimam ad ea quæ ipsa nata uocant. Magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes, famem sitimque non sentiunt. Idem præstat apud eosdem hippice dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitique. Ischæmonen Thracia inuenit, qua ferunt sanguinem sisti, non aperta modo uena, sed etiam præcisa. Serpit è terra milio similis, foliis asperis & lanuginosis, farcitur in nares. Quæ in Italia nascitur, & sanguinem eadem adalligata sistit. Vettes in Hispania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem ferratula, à Græcis cestron aut psychotrophon, ante cunctas laudatissima. 50
Exit anguloso caule, cubitorum duum, à radice spargens folia ferè lapathi, ferrata, semine purpureo.

ne purpureo. Folia siccantur in farinam plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetum stomacho & claritati oculorum. Tantumque gloriæ habet, ut domus in qua facta sit, tuta existimetur à piaculis omnibus. In eadem Hispania inuenta est Cantabrica, per diui Augusti tempora à Cantabris reperta. Nascitur ubique, caule iunceo pedali, in quo sunt stiloculi oblongi, uelut calathi: in his semen perquam minutum. Nec aliàs defuere Hispaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiamnum hodie in numerofo & lætiore conuietu, potionem è centum herbis mulso additis credidere saluberrimam suauissimamque: nec quicquam genera earum iam nouit aut multitudinem: numerus tamen constat in nomine. Nostra ætas meminit herbam in Marsis repertam. Nascitur & in Aequicolis circa uicum Neruesiæ, uocatur consiligo. Prodest, ut demonstrabimus suo loco, deploratis in phthisi. Inuenit nuper & Seruilius Damocrates è primis medentium, quam appellauit hiberida, quanquam ficto nomine, inuentioni eius assignato carmine. Nascitur maximè circa uetera monumenta parietinàsque, & inculta itinerum. Floret semper folio nasturtii, caule cubitali, semine tam paruo, ut uix aspici possit. Radici odor nasturtii. Vfus ætate efficacior, & recenti tantum. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utilissima, uiris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, ut deinde in balineis descendatur in calidam, & postea oleo ac uino corpus perungatur: diebusque uicenis interpositis idem fiat, siqua admonitio doloris super sit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta. Animalia quoque inuenere herbas, in primis que chelidonium. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido restituant uisum, ut quidam uolunt, etiam erutis oculis. Genera eius duo: Maior fruticosa caule, folio pastinacæ erraticæ ampliore, ipsa altitudine duum cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia edera rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, semen papaueris. Florent aduentu hirundinum, discessu marcescunt. Florentibus succus exprimitur, & in æreo uase cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Vuntur & per se succo in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab ea. Inuenerunt & canes canariam, qua fastidium deducunt, eamque in nostro conspectu mandunt, sed ita ut nunquam intelligatur quæ sit: etenim depasta cernitur. Notata est hæc animalis huius malignitas in alia herba maior. Percussus enim à serpente mederi quadam sibi dicitur: sed illam homine inspectante non decerpit. Simplicius ceruæ monstrauere elaphoboscon, de qua diximus. Item seseli, enixæ à partu. Dictamnnum ostendere (ut indicauimus) uulneratæ pastæ, statim decidentibus telis. Non est alibi, quàm in Creta, ramis prætenue, pulegio simile, feruens & acre gustu: foliis tantum utuntur. Flos nullus ei, aut semen, aut caulis. Radix tenuis ac superuacua. Et in Creta autem non spatiosè nascitur: miræque capris expetitur. Pro eo est & pseudodictamnnum, multis in terris nascens, folio simili, ramulis minoribus, à quibusdam chondris uocatum. Minoris effectus statim intelligitur. Dictamnnum enim minima portione accendit os. Qui legere eam, in ferula uel harundine condunt, præligantque, ne potentia euanescat. Sunt qui dicant, utranque nasci multifariam, sed deteriores in agris pinguibus, ueram quidem dictamnnum non nisi in asperis. Est & tertium genus dictamnnum uocatum, sed neque facie neque effectû simile, folio sisymbrii, ramis maioribus: præcedente persuasione illa, quicquid in Creta nascitur, infinito præstare cæteris eiusdem generis alibi genitis. Proximè quod in Parnasso. Alioquin herbiferum esse & Pelium montem in Thessalia, & Telethrium in Eubœa, & totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. Arcades quidem non medicaminibus uti, sed lacte circa uer, quoniam tunc maximè succis herbæ turgeant, medicenturque ubera pascuis. Bibunt autem uaccinum, quoniam boues omniuoræ ferè sunt in herbis. Potentia earum per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifesta sit. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis uocatur, equi pasti inflammantur rabie: circa

50 Potnias uerò asini. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse grauidæ uidentur, quoniam esset ἀρίστη δὲ χόσμος. Nostri malum terræ uocant, & quatuor genera eius seruant. Vnum

tuberibus radicum rotundis, foliis inter maluam & ederam, nigrioribus mollioribusque. Alterum masculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi crassitudine. Tertium longissimæ tenuitatis, vitis nouellæ, cui sit præcipua uis, quæ clematis uocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore buxæ, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt bacculas paruas, ut capparis. Valent radice tantum. Est & quæ pistolochia uocatur, quarti generis, tenuior, quam proximè dicta, densis radicis capillamentis, iunci plenioris crassitudine. Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, sed oblongæ radici tenuiorique gravior. Carnosi enim est corticis, unguentis quoque nardinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis & campestribus. Effodere eas mæsisbus tempestiuum: ita desquamato terreno seruantur. Maxime tamen laudatur Pontica: & in quocunque genere ponderosissima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra serpentes. Oblonga tamen in summa gloria est, si modò à conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piscatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda est, uenenum terræ uocant, coramque nobis contusam immista calce in mari sparsere: aduolant pisces cupiditate mira, statimque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, conuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissima esse traditur. Semine pleuriticis & neruis confirmare, excalfacere. Eadem satyrion est. Verum & effectus earum ususque dicendi sunt: ordiendumque à malorum omnium pessimo, id est serpentium ictu. Medentur ergo Britannica herba, panacisque generum omnium radix è uino, Chironii flos & semen potum, illitumue ex uino & oleo: priuatimque, quæ cunila bubula appellatur, polemonia uel philetaria radicis drachmis quatuor ex mero: reucra, sideritis, scorodoti ex uino, priuatim ad angues, potæ & illitæ, siue succo, siue folio, siue decocto: centaurei maioris radix drachma in uini albi cyathis tribus: gentiana præcipue aduersus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, uini cyathis sex, siue uiridis, siue sicca. Et lysimachia odorem fugiunt. Datur ex uino percussis chelidonia. Moribus imponitur Vetonica præcipue, cui uis tanta perhibetur, ut inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando. Datur ad ictus semen eius denarii pondere cum tribus cyathis uini: uel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnus, aristolochia radicis drachma in uini hemina sæpius bibenda. Prodest & illita ex aceto: similiter pistolochia. Quin & omnino suspensa supra focum fugat è domibus serpentes.

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoscyamo, & hierabotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & persolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad serpentium ictus.

CAP. IX.

ARGEMONIA quoque radice eius denarii pondere in uini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit dici, cæterisque quæ primum nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari quantque, in quo maxime ualebit. Folia habet, qualia anemone, diuisa apii modo, caput in cauliculo papaueris syluestris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Nascitur & in aruis apud nos. Nostri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redoleat. Agaricon ut fungus nascitur in arboribus circa Bosporum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in Gallia nascitur, infirmius habetur. Præterea mas spissior, amariorque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutior, initio gustu dulcis, mox in amaritudinem transit. Echios utriusque generis pulegio similis, foliis coronata, drachmis duabus ex uini cyathis quatuor datur. Item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula uiperæ similia sunt: hæc ex uino & aceto. Quidam arcion personatam uocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Huius radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex uino datur peculiariter contra aspidas. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quam hierabotane. Aliqui peristereon, nostri uerbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa ueritur, domus purgantur lustranturque. Genera eius duo sunt:

sunt: foliosa, quam foeminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quàm quercus, angustioraque, diuisuris maioribus: flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eisdem effectus habeat. Vtraque sortiuntur Galli, & præcinent responsa. Sed magi utique circa hanc insaniunt. Hac perundos impetrare, quæ uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne Luna aut Sol conspiciat, fauis antè & melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli. Siccare in umbra, separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque, si

10 aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuietus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex uino. Est similis uerbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hac abiecta blattas in se contrahit: ideoque Romæ blattariam uocant. Lemonium succum lacteum mittit, conrescentem gummi modo humidis locis. Datur denarii pondus in uino. Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur. Græci uocant pentapetes, siue chamæzelon, siue pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem. Hac inarescens nigrescit, & angulosa fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipsa herba incipit & desinit cum uite. Adhibetur & purgandis domibus. Aduersus serpentes bibitur & eius radix, quæ sparganion uocatur, ex uino albo. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodorus, quæ

20 persequi nihil attinet, cum sint differentiarum duæ. Probatissima in Creta, mox in Achaia, & in ficcis ubicunque nati, fœniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutisque. Caule pedali recto, radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera ubique nascuntur terrenis collibus limitibusque, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpe pluribus quàm ternis, radice lignosa, sed cum inaruit, superuacua. Semen huius cumino simile, prioris milio, album, acre, odoratum omnibus & feruens. Secundum priore uehementius est, ideoque parçè sumi debet. Si iam maximè tertium genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus. Ex aliis usus seminis: ex Creta radice

30 dulcis, & magis ad serpentes est. Bibitur è uino drachma una. Datur & quadrupedibus percussis, Therionarca alia quàm Magica, & in nostro orbe nascitur, fruticosa, foliis subuiridibus, flore roseo: serpentes necat: cuicunque admota feræ & hæc torporem affert. Perfolata, quam nemo ignorat, Græci uero arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis & hirsutiora, nigrioraque & crassiora, radicem albam & grandem. Hæc ex uino bibitur denariorum duum pondere. Item cyclamini radix contra serpentes omnes. Folia habet minora, quàm edera, nigrioraque & tenuiora, sine angulis: in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, ut rapum uideri possit, cortice nigro. Nascitur in umbrosis: nostris tuber terræ uocatur: in omnibus serenda domibus, si uerum est, ubi sata sit, nihil nocere mala medicamenta: amuletum uocant: narrantque & ebrietatem repræsentari, addita in uinum. Radix siccata scillæ modo concisa reponitur: decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen uenenum ei est: raduntque si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri. Est & altera cyclaminos cognomine cistanthemos, geniculatis caulibus, superuacuis, à priore distans, circa arbores se uoluens, acinis edera, sed mollibus, flore candido, specioso, radice superuacua. Acini tantum in usu, gustu acri, sed lenti. Siccantur in umbra, tussique diuiduntur in pastillos. Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est, cognomine chamæcisflos, uno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necantur. Sed inter primas celebratur peucedanum laudatissimum in Arcadia, mox Samothrace. Caulis est ei tenuis, longus, fœniculo similis, iuxta terram foliosus, radice nigra, crassa, graui odore, succosa. Gignitur in

50 montibus opacis. Foditur exitu autumnii. Placent tenerrimæ & altissima radices. Hæc conciduntur: à quaternos digitos offeis cultellis, funduntque succum in umbra, capite

pius & naribus rosaceo perunctis, ne uertigo sentiat. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens, incisisque maneat. Probatur crassitudine mellea, colore rufo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in usu, & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resoluitur amaris amygdalis aut ruta, bibiturque contra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

De ebulo, & verbasco, & thelyphono, & contra scorpionum ictus, & rubetorum & canum morsus, & generaliter contra omne venenum.

C A P. X.

EBuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur serpentes. Priuatim aduersatur scorpionibus polemoniæ radix, uel alligata tantum: item phalangio, ac cæteris minoribus uenenatis. Scorpionibus aristolochia: agaricum obolis quatuor in uini misti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio cum uino aut posca: item quinquefolium, daucum. Verbascum Græci phlomon uocant. Genera habet prima duo: album, in quo mas intelligitur: alterum nigrum, in quo fœmina. Tertium genus non nisi in syluis inuenitur. Sunt folia brassicæ latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inuile. Radix una crassitudine digiti. Nascuntur & in campetribus. Syluestri folia elisphaci, alta, ramis lignosis. Sunt & phlomidis duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia lychnitis uocatur, ab aliis thryallis, foliis ternis, aut cum plurimum quaternis, crassis, pinguibisque, ad lucernarum lumina aptis. Aiunt in foliis eius, quam fœminam diximus, ficus omnino non putrescere. Distingui genera hæc penè superuacuum est, cum sint omnia eiusdem effectus. Contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, sed effectui pari. Thelyphonon herba ab aliis scorpion uocatur, propter similitudinem radicis, cuius tactu moriuntur scorpiones. Itaque contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis elleboro candido linat, reuiuiscere aiunt. Thelyphonon omnem quadrupedem necat, imposita uerendis radice: folio quidem intra eundem diem, quod est simile cyclamino. Ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpionibus aduersatur & Vetonice succus, ac plantaginis. Sunt & ranis uenena, rubetis maxime & uidinisque psyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quam aspidum pernicie. Auxiliatur eis phrynon in uino pota. Aliqui neurada appellant, alii poterion, floribus paruis, radicibus multis, neruosis, bene olentibus. Item alissima, quam alii damafonion, alii lyron appellant. Folia erant plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, conuexaque in terram, aliàs etiam uenosa similiter, caule simplici & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Nascitur in aquosis. Alterum genus eiusdem in syluis, nigrius, maioribus foliis. Vfus in radice utriusque aduersus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in uini potu. Lepori marino aduersatur & cyclaminos. Veneni uim canis quoque rabidi morsus habent, contra quos erit cynorrhodon, de quo diximus. Plantago ad omnes bestiarum morsus pota atque illita prodest: Vetonica ex mero ueteri. Peristereos uocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habentes negant larrari à canibus. Proxima ab his malis, uenena sunt, quæ sibi metipsi homines excogitant. Contra hæc omnia Magicæque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & scordoris, & centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per aluum Vetonice semen in mulsio aut passo, uel farinæ drachma in uini ueteris cyathis IIII. Vomere cogendi, atque iterum bibere. Iis qui quotidie gustent eam, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto ueneno aristolochia subuenit eadem mensura, qua contra serpentes. Quinquefolii succus: Agaricum, postquam uomuerint, denarii pondere ex aqua mulsæ cyathis tribus. Antirrhinon uocatur siue anarrhinon, siue lychnis agria, similis lino, radice nulla, flore hyacinthi, semine uituli narium. Et hoc perunctos uenustiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi posse, aut ueneno, si quis in brachiali habeat, arbitrantur Magi. Similiter ea quam eupileam uocant, traduntque ea perunctos commendatioris esse fama.

famæ. Artemisiâ quoque secum habentibus negant nocere mala medicamenta bestiâ-
ue ullam, ne Solem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduersus opium. Alligata priuatim
potens traditur, potaue aduersus ranas. Pericarpum bulbi genus est. Duæ eius species;
cortice rubro alterum, alterum nigro papaueri simile. Sed uis maior, quàm priori: utri-
que autem ex calfaciendi. Ideo contra cicutam dantur, contra quàm & thus & panaces,
Chironium præcipue. Hoc & contra fungos.

Remedia ad capitis vitia.

CAP. XI.

Verùm & generatim membratimque singulis corporum morbis remedia subtexe-
mus, orsi à capite. Alopecias emendat nymphææ & cicutæ radix, si unâ trita illi-
nuntur. Polytricha distat à callitricha, quòd iuncos albos habet, & folia plura maiora-
que. Frutice quoque maior est: defluentem capillum confirmat & densat. Item lingu-
laca circa fontes nascens, cuius radix admixta combusta teritur cum adipe suis nigra. Id
quoque excipitur, ut eius sit suis quæ nunquàm peperit. Sol deinde plurimum confert
illix. Similis usus est cyclamini radicis. Porriginem ueratri radix tollit in oleo decocta,
uel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo contrita:
aristolochia, & iberis adalligata hora, uel diutius, si pati possit, comitante balinei usu.
Medetur & daucum. Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita: & hucera
capitis sanat illita. Medetur & peristereos. Cacalia siue leontice uocatur, semen marga-
ritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. Huius grana xv. in
oleo macerantur, atque ita aduerso capillo caput ungitur. Fit & ex callitriche sternu-
tamentum. Folia sunt lenticulæ similia. Caules iuncis tenuissimis, radice minima. Na-
scitur in opacis & humidis, gustatu feruens. Hyssopum in oleo contritum phthiriasi re-
sistit, & prurigini in capite. Est autem optimum Cilicium è Tauro monte, dein Pam-
phylum ac Smyrnæum: stomacho contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna,
cum melle uomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle
& sale & cumino. Lonchitis non (ut plerique existimauerunt) eadem est quæ xiphion, aut
phasganion, quanquam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri, rubentia ad radi-
cem, & plura, quàm in caule, capitula, personis Comicis similia, paruam exerentibus
linguam, radicibus prælongis. Nascitur in sitientibus. E diuerso xiphion, & phasganion
in humidis, cum primum exit, gladii præbet speciem, caule duùm cubitorum, radicis
ad nucis auellanæ figuram fimbriatæ, quam effodi ante messes oportet, siccari in um-
bra. Superior pars eius cum thure trita, æquo pondere admixto uino, ossa fracta è capi-
te extrahit, aut si quid in corpore suppurat, uel si calcata sunt ossa serpentis, eadem con-
tra uenena efficax. Caput in dolore ueratro, uel oleo, uel rosaceo decocto tritòque un-
gi conuenit: peucedano ex oleo uel rosaceo & aceto. Tepidum hoc prodest & dolori-
bus, qui plerunque ex dimidia parte capitis sentiuntur, & uertigini. Perungunt & radi-
ce eius sudoris causa eliciendi, quoniam caustica uis ei est. Pyllylion alii cynoides, alii
crystallion, alii sicelion, alii cynomyian appellant, radice tenui, superuacua, sarmen-
tosum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non dissimilibus, semine autem
pulci, unde & nomen: hoc in baccis, ipsa herba in uineis inuenitur. Vis ei ad refri-
gerandum & discutiendum ingens. Semen in usu. Fronti imponitur in dolore & tem-
poribus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura sexta-
rio aquæ, densat ac contrahit. Tunc terere & crassitudinem illinire oportet cuiunque
dolori & collectioni inflammationique. Et uulneribus capitis medetur aristolochia, fra-
cta extrahens ossa, & in alia quidem parte corporis, sed maximè capite: similiter pisto-
lochia. Thysselum est non dissimile apio. Huius radix commanducata purgat capitis
pituitas.

*De centaureo, & chelidonia, & panace, & hyssyamo, & euphorbio,
ad oculorum vitia.*

CAP. XII.

Oculorum aciem centaureo maiore putant adiuuari, si addita aqua foueantur. Suc-
co uerò minoris cum melle culices, nubeculas, obscuritatem discuti, cicatrices ex-

tenuari. Albugines quidem etiam iumentorum sideriti. Iam chelidonia supra dictis omnibus mirè medetur. Panacis radix cum polenta epiphoris imponitur. Hyoscyami semen bibunt obolo, tantundem meconii adicientes unumque, ad epiphoras inhibendas. Adiungunt & gentianæ succum, quem collyriis acrioribus pro meconio miscent. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Instillatur plantaginis succus lippitudini. Calignes aristolochia discutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, & si qua in oculis uitia sunt, emendat. Verbascum epiphoris imponitur. Peristereos ex rosaceo vel aceto. Ad hypochysin & caliginem, cyclaminon in pastillos diluunt. Peucedani succum, ut diximus, ad claritatem & calignes, cum meconio & rosaceo. Psyllion illitum fronti epiphoras suspendit.

De anagallide siue corchoro, & mandragora siue circeo, & cicuta, & crebmo agrio, & molybdæna, & capno, & acoro, & iride, & cotyledone, & acizoo, & andracbne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum, aurium, narium, dentium, orisque uitia medicinae.

CAPVT

XIII.

A Nagallida aliqui corchoron uocant. Duo genera eius : mas flore phoeniceo, foemina caruleo, non altiores palmo, frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra iacentibus : nascuntur in hortis & aquosis. Prior floret carulea. Vtriusque succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem & argema rubens, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat : & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit. Iumentorum quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus, ita ut deinde uino colluatur. Bibitur & contra angues succi drachma in uino. Mirum, quòd pecora foeminam uitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere, statim eam quæ asyla appellatur, in remedio quærunt : ea à nostris ferus oculus uocatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante Solis ortum, priusquam quicquam aliud loquantur, ter salutare eam, tum sublatam exprimere : ita præcipuas esse vires. De euphorbio satis dictum est, cuius succus lippitudini, si tumor erit, item absinthium cum melle tritum, itemque Vetricinæ farina conueniet. Aegilopas sanat herba eodem nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina permista impositaque, uel succo. Exprimitur hic è caule foliisque prægnantibus, dempta spica, & in trimeltri farina digeritur in pastillos. Aliqui & mandragoræ utebantur : postea abdicatus in hac curatione est. Epiphoris (quod certum est) medetur & oculorum dolori, radix tusa cum rosaceo & uino. Nam succus multis oculorum medicamentis miscetur. Mandragoram, alii Circeium uocant. Duo eius genera : candidus, qui & mas : niger, quæ foemina existimatur, angustioribus foliis, quàm lactucæ, hirsutis & caulibus, radicibus binis ternisque rufulis, intus albis, carnosissimis, penè cubitalibus. Ferunt mala auellanarum nucum magnitudine, & iis semen ceu pyrorum. Album hoc alii arsen, alii morion, alii hypophlomon uocant. Huius folia alba, quàm alterius, latiora, ut lapathi satiuæ. Cauent effossuri contrarium uentum, & tribus circulis antè gladio circumscribunt : postea fodiunt ad occasum spectantes. Succus fit & è malis & caule, deciso cacumine & radice punctis aperta, aut decocta : utilis hæc uel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in uino. Succus non ubique inuenitur, sed ubi potest, circa uindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mali grauior. Ex alio mala matura in umbra siccantur. Succus ex iis Sole densatur : item radicis tusa, uel in uino nigro ad tertias decocta. Folia seruantur in muria efficacius, aliàs recentium succus pestis est : sic quoque noxiæ vires. Grauedinem afferunt etiam olfactu : quanquam mala in aliquibus terris mandantur, nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro uiribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesque ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulso. Efficacius elleborum, ad uomitiones & ad bilem nigram extrahendam. Cicuta quoque uenenum est, publica

Athenienfium poena inuifa, ad multa tamen ufus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & uiridis eftur à plerifque & in patinis. Leuis hic & geniculatus ut calamus, nigricans, altior fæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: folia coriandri teneriora, graui odoratu: fermen anifo craffius: radix concaua, nullius ufus. Semini & foliis refrigeratoria uis, quæ fi enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio eft, priusquàm perueniatur ad uitalia, uini natura excalfactatoria. Sed in uino pota, irremediabilis exiftimatur. Succus exprimitur foliis floribusque: tunc enim maximè tempeltius eft. Semine trito expreffus, & Sole denfatus in paffillos, necat fanguine fpiffando. Hæc altera uis. Et ideo fic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad refoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum ftomachum malagma. Præcipuus tamen eft ad cohibendas epiphoras ætius, oculorumque dolores fedandos circumlitus. Mifcetur collyriis, & alios omnes rheumatifmos cohibet. Folia quoque tumorem omnem dolorémque & epiphoras fedant. Anaxilaus author eft, mammæ à uirginitate illitis, femper ftaturas. Quod certum eft, lac puerperarum mammis impofita extinguit, Venerémque teftibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi, quibus bibenda cenfetur, non equidem præceperimus. Maxima uis natæ Sufis Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Afaticæ. In Græcia uerò Megaricæ, deinde Atticæ. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impofitus, tumorem quoque polenta addita. Nafcitur uulgo molybdæna, id eft plumbago, etiam in aruo, folio lapathi, craffa radice, hispida. Hac commanducata fi oculus lubinde elingatur, plumbum (quod eft genus uitii) ex oculo tollitur. Capnos prima, quam pedes gallinaceos uocant, nafcens in parietinis & fepibus, ramis tenuiffimis, fparsifque, flore purpureo, uiridis, fucco caliginem difcutit: itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine & effectû, fed alia eft capnos fruticofa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nafcitur in hortis & fegetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationémque, ceu fumus: unde nomen. Eadem euulfas palpebras renafci prohibet. Acoros iridis folia habet, anguftiora tantùm & longiore pediculo, radices nigras minufque uenofas, cætero & has fimiles iridis, guftu acres, odore non ingratas, ruftu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ in Colchide iuxta Phafin amnem, & ubicunque in aquofis. Recentibus uirus maius, quàm uetuftis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus fruftis. Necnon inueniuntur, qui oxymyrfinæ radicem acoron uocant: ideoque quidam hanc acaron agrium uocare malunt. Vis ei ad calfaciendum extenuandúmque efficax, contra fuffufiones & caligines oculorum fucco eiusdem potu, contráque serpentes. Cotyledon parua herba, cauliculo tenero, pufillo, pingui foliò & concauo, ut coxendices, nafcitur in maritimis petrofisque, uiridis, radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur fucco. Eft aliud genus eiusdem, fordidis foliis, latioribus denfioribusque circa radicem uelut oculum cingentibus, afperrimi guftus, longiore caule, fed pergracili. Vfus eius ad eadem, quæ iris. Aëizoi duo genera: Maius in fidilibus uafculis feritur, quod aliqui bupthalmum uocant, alii zoophthalmon, alii ftergethron, quod amatoris conueniat: alii hypogefon, quoniam in fubgrundiis ferè nafcitur. Sunt qui ambrofiam potius uocant, & qui amerinnon: Itali fedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minusculum, quod erithales uocant, alii trithales, quia ter floreant, alii chryfothales, aliqui ifoetes: fed aëizoum utrunque, quoniam uiuet femper: aliqui femperviuum. Maius cubiti altitudinem excedit, craffitudine plusquàm pollicari. Folia cacumine linguæ fimilia, carnofa, pingua, largo fucco, latitudine pollicari, alia in terram conuexa, alia ftantia, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus eft, in muris parietinifque nafcitur & tegulis, fruticofum à radice, & furfum ufque ad cacumen: foliis anguftis, mucronatis, fuccofis, palmo alto caule: radix inutilis. Huic

uis eadem, perfrigerare & astringere. Medentur epiphoris folia imposita, uel succus inunctis. Purgant enim hulnera oculorum, explētque & ad cicatricem perducunt, palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur, succo uel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum ictibus: aconito uerò maius aëizoum præcipue. A scorpionibus quoque habentem id feriri negant. Medentur & aurium dolori. Item succus inunctus hyoscyami modicè: item Achilleæ, & minoris centaurei, & plantaginis, peucedani cum rosaceo & meconio: acori succus cum rosa. Omnis autem strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medulla ceruina calefacta. Ebuli radices trita succo linteolo colatus, mox in Sole densatus, cum opus est, rosaceo dilutus & calefactus, parotidas sanat. Verbenaca quoque: item plantago: item sideritis cum axungia uetere. Narium ozanas emendat aristolochia cum cypero. Dentibus remedio sunt panacis radix commanducata, præcipue Chironiæ, item succus collutis: radix hyoscyami ex aceto manducata: item polemoniæ. Commanducantur & plantaginis radices, aut colluuntur in aceto decoctæ succo. Et folia sunt utilia, uel si sanguine gingiuarum putrescant, uel sanguinis sit reiectio. Semen eiusdem apostemata, & collectiones gingiuarum sanat. Et aristolochia gingiuas dentisue confirmat. Verbenaca cum radice manducata, & decocta ex uino aut aceto succus collutus: Item quinquefolii radices, decoctæ ad tertias uino aut aceto. Prius uerò quàm decoquantur, aqua marina aut salsa lauantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolii fricare malunt. Et uerbasci radix decoquitur in uino ad colluendos dentes. Et hyssopo colluuntur, & peucedani succo cum meconio: uel radicum anagallidis magis feminæ succo, ab altera nare, quàm doleat, infuso. Erigeron à nostris uocatur senecio. Hanc si ferro circumscriptam effodiat aliquis, tangatque ea dentem, & alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita ut uiuat herba, aiunt dentem eum postea non doliturum. Herba est trixaginis specie & mollitia, cauliculis subrubicundis: nascitur & in regulis, & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia uere canescit. Caput eius numerosa diuiditur lanugine (qualis est spinæ) inter diuifuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alii papum. Nec deinde Græcis de ea constat. Alii erucæ foliis esse dixerunt, alii roboris, sed minoribus multo. Radice alii superuacua, alii nerui utili, alii potu strangulante. E diuerso quidam regio morbo cum uino dederunt, & contra omnia uesicæ uitia: item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenam dixere. Ischidiacis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinauere: torminibus quoque in passo utilissimam, præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ferentisque in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent. Nec quale esset, demonstrarunt, contra serpentes in aqua bibendam, edendamque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per usus diggeremus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigida trita illinitur epiphoris: tolla cum mica salis strumis. Ephemerum folia habet lili, sed minora, caulem parem, florem cæruleum, semen superuacuum, radicem unam digitali crassitudine, dentibus præcipuam concisam in aceto, decoctamque ut tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. Causis & exesibus imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Erosis ueratrum nigrum imponitur: mobiles utralibet decocta in aceto firmantur. Labrum Venereum uocant in flumine nascentem. Est ei uermiculus, qui circa dentes necatur, aut causis dentium cera includitur. Cauendum, ne auulsa herba terram tangat. Ranunculum uocamus, quem Græci batrachion. Genera eius quatuor. Vnum pinguioribus, quàm coriandri, foliis, & ad latitudinem maluæ accedentibus, colore liuido, caule albo, gracili, & radice alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. Alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. Tertium minimum est, graui odore, flore aureo. Quartum simile huic, flore luteo. Omnibus uis caustica, si cruda folia imponantur, pustulasque, ut ignis, faciunt. Ideo ad lepras & psoras eis utuntur, & ad tollenda stigmata: causticisque omnibus miscent. Alopecii imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem sicca concisa, sternutam entum

nutrimentum est. Nostri herbarii strumeam uocant, quoniam medetur strumis & panis, parte in fumo suspensa. Crediuntque ea rursus sata rebellare, quæ curauerint, uitia: quo scelere & plantagine uruntur. Oris hulnera intus succus plantaginis emendat, & folia radicisque commanducata, uel si rheumatismo laboret os. Hulnera fœtorémque quinquefolium. Hulnera psyllium. Composita quoque ad fœtorem, uel maximè pudendum uitium trademus. Ergo folia myrti & lentisci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, simul terere & uino uetusto sparsa mandere matutinè, optimum est. Vel edere baccas cum casia & myrrha, pari pondere ex uino. Naribus utilissimum est draconitii semen contritum ex melle, etiam si carcinomata in his sint. Suggillata hyssopo emendantur. Stigmata in facie, mandragora illita delet.

C. PLINII SECVN- DI NATURALIS HISTO- RIÆ LIBER VIGE-

SIMVSSEX-

TVS.

PROEMLVM.

Reliquæ per membrorum genera medicinæ, & de nouis morbis, & lichen-
es quid sint, & quando primum in Italia cœperint, & de
carbunculo, & de elephantiâ, & colo.

CAPVT I.

SENSIT & facies hominum nouos, omnique æuo priore inco-
gnitos, non Italiæ modò, uerumetiam uniuersæ propè Euro-
pæ, morbos: tunc quoque nec tota Italia, nec per Illyricum
Galliæque aut Hispanias magnopere uagatos, aut alibi, quàm
Romæ circæque, sine dolore quidem illos, ac sine pernicië ui-
tæ: sed tanta fœditate, ut quæcunque mors præferenda esset.
Grauiissimum ex his lichenas appellauere, Græco nomine, La-
tinè, quoniam à mento ferè oriebatur, ioculari primum lasciu-
ia (ut est procax natura multorum in alienis miseriis) mox &
usurpato uocabulo mentagram, occupantem in multis totos utique uultus, oculis tan-
tùm immunibus, descendentem uerò & in colla pectusque ac manus, fœdo cutis furfu-
re. Non fuerat hæc lues apud maiores patrèsque nostros. Et primum Tiberii Claudii
Cæsaris principatu medio irrepit in Italiam, quodam Perusino equite Romano Qua-
storio scriba, cùm in Asia apparuisset, inde contagionem eius importante. Nec sentire
id malum fœminæ, aut seruitia, plebèsque humilis, aut media, sed procures ueloci trans-
itu osculi maximè, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam tolerauerant, cicatrice,
quàm morbo. Causticis nanque curabatur, ni usque in ossa corpus exustum esset, rebel-
lante tædio. Adueneruntque ex Aegypto genitrice talium uitiorum medici, hanc solam
operam afferentes, magna sua præda. Siquidem certum est, Manilium Cornutum ex Præ-
toris legatum Aquitanicæ provinciæ, h. s. c. c. elocasse in eo morbo curandum sese. Ac-
ciditque sapius, ut noua contra genera morborum gregatim sentirentur. Quo mirabi-
lius quid potest reperiri? aliqua gigni repentè uitia terrarum in parte certa, membrisque
hominum certis, uel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pue-
ris grassari, illa in adultis: hæc procures sentire, illa pauperes. L. Paulo, Q. Marcio Cen-
soribus, primum in Italiam carbunculum uenisse, Annalibus conscriptum est, peculiare
Narbonensis

Narbonensis prouinciæ malum: quo duo Consulares obiere, condentibus hæc nobis eodem anno, Iulius Rufus, & Q. Lecanius Bassus, ille medicorum incertia sectus, hic uerò pollice læuæ manus euulso acu ab semetipso, tam paruo uulnere, ut uix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, & plerunque sub lingua, duritia rubens uaricis modo, sed nigricans capite, aliàs liuida, corpus intendens, neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quàm somni indicio, quò grauatos in triduo auferit, aliquando & horrorem afferens, circæque pustulas paruas, rarius febrem, stomachum faucisque cùm inuasit, ocyssimè exanimans. Diximus elephantiasin ante Pompeii Magni ætatem non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpius incipientem, in nare prima ueluti lenticula: mox inualecente per totum corpus, maculosa, uariis coloribus & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspera: ad postremum uerò nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescens digitis in pedibus manibusque. Aegypti peculiare hoc malum: & cùm in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est: sicut & ille, quem gemursam appellauere prisce, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine oblitterato. Id ipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum. Tiberii Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisprior Imperatore ipso sensit, magna ciuitatis ambage, cum edicto eius exculantis ualitudinem, legeret nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas Deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cùm supra ccc. essent, nisi etiam 10 iras timerentur? Neque ipsi autem homines pauciora sibi opera sua negotia important. Hæc apud prisce erant, quæ memoramus, remedia, medicinam ipsa quodammodo rerum natura faciente, & diu fuere.

Laus Hippocratis.

C A P. I I I.

Hippocratis certè, qui primus medendi præcepta clarissimè condidit, referta herbarum mentione inuenimus uolumina: nec minus Dioclis Carystii, qui secundus ætate famæque extitit: item Praxagoræ & Chryssippi, ac deinde Erasistrati: Herophilo quidem, quanquam subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam, paulatim usu, efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter uiquè medicinæ, ad uerba garrulitatèque descendente. Sedere nanque in his scholis auditioni operatos gratius 30 erat, quàm ire per solitudines, & quærere herbas alias aliis diebus anni.

De noua medicina, & Asclepiade medico, & qua ratione veterem medicinam mutauit.

C A P. I I I I.

DVrbat tamen antiquitas firma, magnasque confessæ rei uindicabat reliquias, donec Asclepiades ætate Magni Pompeii orandi magister, nec satis in arte ea quasi uosus, ut ad alia sagacis ingenii, huc se repente conuertit: atque (ut necesse erat homini qui nec id egisset, nec remedia nosset, oculis usque percipienda) torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicauit: totamque medicinam ad causam reuocando, coniecturam fecit, quinque res maximè communium auxiliorum professus, abstinentiam cibi, aliàs uini, fricationem corporis, ambulationem, gestationes: quæ cùm unusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, fauentibus cunctis ut essent uera quæ facillima erant, uniuersum propè humanum genus circumegit in se, non alio modo, quàm si cælo emissus aduenisset. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, uinum promittendo ægris, dandoque tempestiue, tum frigidam aquam. Et quoniam causas morborum scrutari prior Herophilus instituerat, uini rationem illustrauerat Cleophantus apud prisce, ipse cognominari se frigida danda præferens, ut author est M. Varro, alia quoque blandimenta excogitabat, iam suspendendo lectulos, quorum iactatu aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret, iam balineas auidissima hominum cupidine instituyendo, & alia multa dictu grata atque iucunda: magna authoritate, nec minore fama, cùm occurrisset ignoto funeri, relato homine ab rogo atque seruato, ne quis leuibus momentis tantâ conuersionem 50 factam existimet. Id solum possumus indignari, unum hominè è leuissima gente, sine opibus

bus ullis orsum, uestigalis sui causa, repentè leges salutis humano generi dedisse, quas tamen postea abrogauere multi. Asclepiadem adiuuere multa, quorum cura nimis anxia & rudis, ut obruendi ægros ueste, sudorèsq; omni modo ciendi, nunc corpora ad ignes torrendi solèsq; affiduo quærendi, in urbe umbrosa: imò uerò tota Italia imperatrice, tum primum pensili balinearum usu ad infinitum blandientem. Præterea in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, quas curabant in fauces organo demisso. Damnauit merito & uomitiones, tunc supra modum frequentes. Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos, quod est magna ex parte ueritum. Itaque nos in primis quæ sunt stomacho utilia signamus.

10 *Irristo Magicæ artis, & de lichene, cuiusque remedio, & faucium.*

C A P. I I I I.

Super omnia adiuuere eum Magicæ uanitates, in tantum euectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis possent. Aethiopide herba amnes ac stagna siccare coniectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hostiū, trepidare agmina, ac terga uertere. Latacen dari solitam à Persarum rege legatis, ut quocunque uenissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia. Vbinam istæ fuere, cum Cimbri Teutonique terribili Marte ulularent, aut cum Lucullus tot reges Magorum paucis legionibus sterneret? Cûrue Romani duces primam semper in bellis commerciorum habuere curam? Cur hercule Cæsaris miles ad Pharsaliam famem sensit, si abundantia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non satius fuit Aemilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quàm machinis claustra per tot annos quaterere? Siccentur hodie Aethiopide Pontinæ paludes, tantumq; agri suburbanæ reddatur Italia. Nam quæ apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri bonique & fortunati gignantur liberi, cur nunquam Persarum regi tales dedit? Mirum esset profectò, hucusq; prouectam credulitatem antiquorum, saluberrimis ortam initiis, si in ulla re modum humana ingenia nouissent, atque non hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repperitam, suo loco probaturi essemus euectam ultra Magos etiam. Sed hæc est omni in re animorum conditio, ut à necessariis orsa primò, cuncta peruenerint ad nimium. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus reddemus: adiiciemus, ut quasq; ratio didauerit. Sed in lichenis remediis, atque tam fædo malo, plura undique acerbabimus, quamquam non paucis iam demonstratis. Medetur ergo plantago trita, quinquefolium, radix albuci ex aceto, ficulnei caules aceto decocti, hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricantur etiam pumice, ut rumicis radix trita ex aceto illinatur, & flos uisci cum calce subactus. Laudatur & rithymali cum resina decoctum. Lichen uerò herba omnibus his præfertur, inde nomine inuento. Nascitur in saxosis, folio uno ad radicem lato, caule uno, paruo, longis foliis dependentibus. Hæc delet & stigmata. Teritur cum melle. Est aliud genus lichenis, petris totum inhaerens, ut muscus, qui & ipse illinitur. Hic & sanguinem sistit uulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito & lingua. Qui ita curantur, aqua sal-
sa lauare iubentur, ungi oleo amygdalino, hortensius abstinerere. Ad lichenas & thapsiæ
40 radice utuntur trita cum melle. Anginæ argemonia medetur sumpta ex uino: hyssopum cum uino decoctum & gargarizatum: peucedanū cum coagulo uituli marini æquis partibus. Proserpinaca cum muria ex mænis & oleo trita, uel sub lingua habita. Item succus de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium uitiiis medetur gargarizatus: uerbascum priuatim tonsillis in aqua potum.

Ad strumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tuſſim medicinæ.

C A P. V.

Strumis plantago: chelidonia cum melle & axungia: quinquefolium: radix persolæ item cum axungia, operitur folio suo imposita. Item artemisia: radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata folia, clauo sinistra manu circumfossa adalligantur, custodienda sanatis, ne rursus sata diro herbariorum scelere (ut in quibusdam) rebellet: quod & in his, quos artemisia sanauerit, prædici reperio: item in his, quos plantago. Damafonion, quæ
50 & alcea uocatur, sub solstitio collecta, imponitur ex aqua cælesti, folium tritum, uel radix cum

cum axungia tusa, ita ut imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumorésque quacunque in parte. Bellis in pratis nascitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemisia illitam, efficaciorē esse produnt. Condurum herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: item uerbenaca cum plantagine. Digitorum uitii omnibus, & priuatim pterygiis, quinquefolium medetur. In pectoris uitiiis uel grauissimum est tussis: huic medetur panacis radix in uino dulci. Succus hyoscyami etiam sanguinem excreantibus: nidor quoque accensis tussientibus. Item scordotis misto nasturtio & resina, cum melle tusa arida. Facit & per se faciles excreationes. Item centaureum maius, uel sanguinem reiicientibus: cui uitio & plantaginis succus medetur. Et Vettonica obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraque cruentas excreationes. Persolata radix drachmæ ponderis, cum pineis nucleis undecim. Peucedani succus, pectoris doloribus, & acorum subuenit, & ideo antidotis miscetur: tussi daucum: item Scythica herba. Ea demum omnibus pectoris uitiiis, tussi & purulenta excreantibus, obolis tribus in passo.

De uerbascō, & cacalia uel tussilagine, & bechion, & salua,
ad tussim.

CAP. VI.

Toridem uerbascum, cuius flos aureus. Tanta huic uis est, ut iumentis etiam non tussientibus modò, sed ilia quoque trahentibus, auxilietur potu: quod & de gentiana reperio. Radix cacaliæ commanducata, & in uino madefacta, non tussi tantum, sed & faucibus prodest. Hyssopi quoque quinque rami cum duobus rutæ & ficis tribus decocti thoracem purgant. Tussim sedat bechion, quæ & tussilago dicitur. Duo eius genera. Syluestris ubi nascitur, subesse aquas credunt: & hoc habent signum aquileges. Folia sunt maiuscula, quàm ederæ, quinque aut septem, subalbida à terra, supernè pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. Quidam eandem esse bechion, & alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per harundinem haustus & deuoratus, ueterem sanare dicitur tussim: sed in singulos haustus passum gustandum est. Altera à quibusdam salua appellatur, similis uerbascō: conteritur ea, & colata calefit, atque ita ad tussim laterisque dolores bibitur: contra scorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra serpentes quoque ex oleo perungi ea prodest. Hyssopi fasciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tussim.

Ad lateris dolores & pectoris, ad orthopnoeas, ad iocineris dolorem, cordis dolori, pulmonis, urinae, tussi, pectori, bulceribus, renibus, hepaticis, ad vomitiones, & ad singultus, pleuritidis, lateri.

CAP. VII.

Lateris & pectoris dolores uerbascum cum ruta ex aqua, Vettonicæ farina bibitur ex aqua calida. Stomachum corroborat scordotis succus, centaureū, gentiana, ex aqua potæ. Plantago aut per se sumpta in cibo, aut cum lente alicæ uel sorbitione. Vettonica aliàs grauis stomacho, uitia tamen sanat pota, uel foliis commanducata. Item aristolochia pota: agaricum manducatum siccum, ut ex interuallo merum sorbeatur: nymphaea heraclia illita: peucedani succus. Psyllion ardoribus imponitur, uel coryledon trita cum polenta, uel acizoum. Molon scapo est striato, foliis mollibus paruis, radice 1111 digitorum, in qua extrema allii caput est. Vocatur à quibusdā syron. Ex uino stomacho, & dyspnoeæ medetur: centaurium maius ecligmat: plantago succo uel cibo: Vettonicæ tussæ pondo libra mellis Attici semuncia ex aqua calida quotidie bibentibus. Aristolochia uel agaricon, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte asini pota. Cissanthemos ad orthopnoeas bibitur: item hyssopum & asthmaticis. Peucedani succus in iocineris doloribus, & pectoris laterisque, si febris non sint. Sanguinem quoque expuentibus subuenit agaricum, Victoriati pondere tritū & in mulsi v. cyathis datum. Idem & amomon facit. Iocineri priuatim Teucria bibitur recens, drachmis 1111 in poscæ hemina. Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis 111. ad cordis uitia, in frigida cyathis 11. Quinquefolii succus iocineris & pulmonis uitiiis, sanguinemque reiicientibus, & cuiusque sanguinis uitio intus occurrit.

Iocineri

Iocineri anagallides mirè profunt. Capnon herbam qui edère, bilem per urinam reddunt. Acoron iocineri medetur, thoraci quoque & præcordiis. Caucon, quæ & ephedra, ab aliis anabasis uocata, nascitur uentoso ferè tractu, scandens arborem, & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa, qui sunt iunci geniculati, radice pallida. Datur ex uino nigro austerio trita ad tussim, suspiria, tormina, & sorbitione facta, in quam uinum addi conuenit. Item gentiana madefacta pridie contrita denarii pondere in uini cyathis tribus. Geum radicales tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modò pectoris doloribus aut lateris, sed & cruditates discutit iucundo sapore. Verbenaca uerò omnibus uisceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthisis tentat. Radix herbæ consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberi que in ore assidue sub lingua. Superficies eius herbæ an sit in aliquo usu, adhuc incertum est. Renibus prodeit plantaginis cibus, Vettonicæ potus, agaricum potum, ut in tussi. Tripolium in maritimis nascitur faxis, ubi alludit unda, neque in mari, neque in sicco, folio isatis crassiflore, palmo alto, in mucrone diuiso, radice alba, odorata, crassa, calidi gustus. Datur hepaticis in farre decocta. Hæc herba eadem uidetur quibusdam, quæ polium, de qua suo loco diximus. Symphonia, uel gromphena, alternis uiridibus roseisque per caulem foliis, in posca sanguinem reiicientibus medetur. Iocineri autem herba melandryum, nascens in legere ac pratis, flore albo odorata. Eius cauliculus conteritur ex uino uetere. Item herba chalceutè è uineis contrita imponitur. Faciles præstat uomitiones radix Vettonicæ, ellebori modo 111. drachmis in passo aut mulso. Hyssopum tritum cum melle utilius, præsumpto nasturtio aut irione: molemonium denarii pondere. Est & silybo lacteus succus, qui densatus in gummi, sumitur cum melle supra dicto pondere: præcipueque bilem trahit. Rursus sistunt uomitionem cuminum syluestre, Vettonicæ farina: sumuntur ex aqua. Abstergent fastidia, cruditatesque digerunt, daucum, Vettonicæ farina ex aqua mulla, plantago decocta caulium modo. Singultus hemionium sedat: item aristolochia. Suspiria clymenos. Pleuriticis & peripneumonicis centaureum maius: item hyssopum bibitur. Pleuriticis peucedani succus. Halus autem, quam Galli sic uocant, Veneti cotoneam, medetur lateri: item renibus conuulsisque & ruptis. Similis est cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedans, raræ radices, alibi albæ, alibi nigræ. Eisdem effectus lateris doloribus habet chamærops, myrteis circa caulem geminis foliis, capitibus Græculæ rosæ, ex uino pota. Ischiadicos dolores & spinæ leuat agaricum potum, ut in tussi. Item stæchadis, aut Vettonicæ farinam ex aqua mulla.

De omnibus uitijs ventris & remedijs, & eorum quæ circa uel intra sunt, & de aliis sistenda uel soluenda.

CAP. VIII.

Plurimum tamen homini negotii aluus exhibet, cuius causa maior pars mortalium uiuit. Aliàs enim cibos non transmittit, aliàs non continet, aliàs non capit, aliàs non conficit. Eoque mores uenere, ut homo maximè cibo pereat. Pessimum corporum uas instat ut creditor, & sæpius die appellat. Huius gratia præcipue avaritia expetitur: huic luxuria conditur: huic nauigatur ad Phasim: huic profundius uada exquiruntur. Et nemo uilitatem eius æstimat, cõsummationis feditate. Ergo numerosissima est circa hanc medicinæ opera. Sistit eam scordotis recentis drachma cum uino trita, uel decocta potu. Polemonia quoque & dysentericis ex uino datur: uerbasci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine: nymphææ heraclææ semen cum uino potum: radix superior è xiphio, drachmæ pondere ex aceto. Semen plantaginis in uino tritum, uel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo eius sumpta. Item cum lenticula cocta, uel aridæ farina inspersa potioni cum papauere tosto & trito, uel succus infusus, aut succus Vettonicæ, in uino ferro calefacto. Eadem celiacis in uino austerio datur: his & iberis imponitur, ut dictum est. Tensimo radix nymphææ heraclææ è uino bibitur: psyllium in aqua: acori radices decoctum.

decoctum. Aëizoi succus aluum sistit & dysenterias, & tinea rotundas pellit. Symphyti radix dysenteriam sistit: item dauci. Aëizoom foliis contritis ex uino torminibus resistit. Alceæ siccæ farina torminibus pota cum uino. Astragalus folia habet longa incisuris multis, obliqua circa radices, caules III. aut IIII. foliorum plenos, florem hyacinthi, radices uillosas, implicatas, rubras, præduras. Nascitur in petrosis, apricis, & iisdem nivalibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad spissanda corpora. Aluum sistit radix in uino pota: quò fit ut moueat urinam represso liquore, sicut pleraque quæ aluum sistunt. Sanat & dysentericos in uino rubro tusa. Difficile autem tunditur. Eadem gingiuarum supurationi utilissima est fotu. Colligitur exitu autumnii, cum folia amisit: siccatur in umbra. Et ladanum sistitur aluus utroque, quod in segetibus nascitur, contuso & cribrato bibitur ex aqua mulsâ: item nobili è uino. Lada appellatur herba, ex qua ladanum fit in Cyprio, barbis caprarum adhærescens. Nobilius in Arabia. Fit iam & in Syria atque Africa, quod toxicon uocant. Nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt, adhærescente roscida lanugine. Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc grauissimum odore est, durissimumque tactu. Plurimum enim terræ colligit, cum probetur maximè purum, odoratum, molle, uiride, resinolum. Natura ei, molliendi, siccandi, concoquendi, somnum alliciendi. Capillum fluentem cohibet, nigritiamque custodit. Auribus cum hydromelite aut rosaceo infunditur. Furfures cutis & manantia hucera sale addito sanat. Tussim ueterem cum styrace sumptum. Efficacissimum ad ructus. Aluum sistit & chondris, siue pseudodictamnium: hypocisthis, orobathion quibusdam dicta, malogranato immaturo similis. Nascitur, ut diximus, sub cistho, unde nomen. Hæc arefacta in umbra sistit aluum ex uino austero nigroque utraque. Duo enim genera eius, candida & rufa. Vfus in succo: spissat, siccatur: & rufa magis stomachi rheumatismos emendat. Pota tribus obolis, sanguinis excreationes. Cum amylo dysenterias pota & infusa. Item uerberna ex aqua data, aut carentibus febre ex uino ammineo: cochlearibus quinque additis in cyathos tres uini. Lauer quoque nascens in riuis condita & cocta torminibus medetur. Potamogeton uerò ex uino dysentericis etiâ & coeliacis, similis betæ foliis, minoribus tantum hirsutioribusque, paulatim supereminens extra aquam, peculiariter refrigerat, spissat. Vfus in foliis, cruribus uitiis utilia, & contra huculcerum nomas, cum melle uel aceto. Castor hanc aliter nouerat, tenui folio uelut equinis fetis, thyrsos longo & læui, in aquis nascentem. Radice sanabat strumas & duritias. Potamogeton aduersatur & crocodilis, itaque secum habent eam, qui uenantur illos. Aluum sistit & Achillea. Eosdem effectus præstat & statice VII. caulibus, ueluti rosæ capita sustinens. Ceratia uno folio, radice nodosa & magna, in cibo coeliacis & dysentericis medetur. Leontopodion, alii leuceoron, alii dorypetron, alii thorybetron uocant, cuius radix aluum sistit, purgatque bilem, in aquam mulsam addito pondere denariorum duum. Nascitur in campeltri & gracili solo. Semen eius potum, lymphatica somnia facere dicitur. Lagopus sistit aluum è uino pota, aut in febre ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore. Nascitur in segetibus. Multi super omnia laudant ad deploratos dysentericos quinquefolium, decoctis in lacte radicibus potis: & aristolochiam Viçtoriatæ pondere in cyathis uini tribus. Quæ ex supra dictis calida fumentur, hæc candente ferro temperari aptius erit. Ediuerso purgat aluum succus centaurei minoris, drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & aceti, bilemque detrahit. Maiore tormina discutiuntur. Veronica aluum soluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Item euphorbium uel agaricum drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua, aut in mulsis obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aqua pota, aut balanis subditis: item chamæcissi balanus. Hyssopi manipulus decoctus ad tertias cum sale, pituitas trahit illitus, uel contritus cum oxymelite & sale: pellitque uentris animalia. Pituitam & bilem detrahit peucedani radix. Aluum purgat anagallis ex aqua mulsâ: item epithymon, qui est flos è thymo, satyreia simili. Differentia, quòd hic herbaceus est, alterius thymi albus: quidam hippopheon uocant: stomacho minus utilis, uomitiones minus mouet: sed tormina & inflationes discutit. Sumitur & ecligmate ad pectoris uitia cum melle,

melle, & aliquando iride. Aluum soluit, à quatuor drachmis ad sex, cum mellis exiguo salique & aceti. Quidam aliter epithymum tradunt, sine radice nasci tenui similitudine palloli, rubens: sicari in umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahete pituitam bilemque. Aluum leniter soluit & nymphæa in uino aultero. Soluit & pycnocomon, erucæ foliis crassioribus & rarioribus, radice rotunda, lutei coloris, terram olente, caule quadrangulo, modico, tenui, flore oñimi. Inuenitur in saxosis locis. Radix eius in aqua mulsâ denariorum duum pondere, & aluum, & bilem, & pituitam exinanit. Semen somnia tumultuosa facit, una drachma in uino potum. Et capnos strumam discutit. Detrahit bilem polypodion, quam nostri filiculam uocant: similis enim est filici. Radix in usu, pilosa, coloris intus herbacei, crassitudine digiti minimi, acetabulis cauernosa, ceu polyporum cirri, subdulcis, in petris nascens, aut sub arboribus uetustis. Exprimitur succus aqua madefacta: & ipsa concisa inspergitur oleri uel betæ, uel malux, uel fassamento: uel cum pultriculo coquitur ad aluum uel in febris leniter soluendam. Detrahit bilem & pituitam, stomachum offendit. Arida farina indita naribus polypum consumit. Floret, & semen non fert. Scammonium quoque dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, aluum soluit, præterquam si adiiciantur aloës drachmæ duæ obolis eius duobus. Est autem succus herbæ ab radice ramosæ, pinguius foliis, triangulis, albis, radice crassa, madida, naueosa. Nascitur pingui & albo solo. Radix circa Canis ortum excauatur, ut in ipsa confluat succus: qui Sole siccatus, digeritur in pastillos. Siccatur & ipsa, uel cortex. Laudatur natione Colophonium, Mysium, Priense: specie autem nitidum, & quam simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, citò liquefcens, uirus redolens, gummosum, linguæ tactu lactescens, quam leuissimum, cum diluitur, albescens. Hoc euenit & adulterino, quod fit erui farina & tithymali marini succo, in Iudæa ferè: quod etiam strangulat sumptum. Deprehenditur gustu. Tithymalus enim linguam excalfacit bulbi more, nec antè, nec postea utile. Dedere & per se ex aqua mulsâ & sale quaternis obolis. Sed utilissimè cum aloë, ita ut incipiente purgatione mulsam bibatur. Fit & decoctum radices in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur: & caput ungitur in dolore cum oleo. Tithymalum nostri herbam lactariam uocant, alii lactucam caprinam: narrantque lacte eius inscripto corpore, cum inauerit, si cinis inspergatur, apparere literas, & ita quidam adulescentes ras alloqui maluerunt, quam codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur characias, qui & masculus existimatur, ramis digitali crassitudine, rubris, rugosis, quinque aut sex, cubitali longitudine, à radice foliis pendulis, in cacuminibus coma iuncti. Nascitur in asperis maritimis. Legitur semen autumnò cum coma: siccatum sole tunditur & reponitur. Succus uerò incipiente pomorum lanugine defractis ramulis excipitur farina erui, aut fici, ut cum iis arefcant. Quinas autem guttas singulis excipi satis est. Traduntque etiam toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis exceperit. Succus cum colligitur, ne attingat oculos cauendum est. Fit & è foliis tuis priore minus efficax. Fit & decoctum è ramis. Est & semen in usu cum melle decoctum ad catapotia soluenda alui gratia. Semen & dentium cavis cera includitur. Colluuntur & radices decoctæ è uino aut oleo. Illinunt & lichenas succo: bibuntque eum, ut purgent uomitione, & aluo soluta, aliàs stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in posca: si uomitione, in passo aut aqua mulsâ. Media portio tribus obolis datur. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, ut per se extrâ corpori impositum, pustulas ignium modo faciat, & pro caustico in usu sit. Alterum genus tithymali myrsiniteri uocant, alii caryiten, foliis myrti acutis & pungentibus, sed mollioribus, & ipsum in asperis nascens. Colligitur comæ eius hordeo turgescente, siccaturque in umbra diebus nouem in Sole inarescunt. Fructus non pariter maturefcit, sed pars anno sequente, & nux uocatur. Inde cognomen Græci dedere. Demetitur cum mellium maturitate, lauatürque, dein siccatur, & datur cum papaueris nigri duabus partibus, ita ut sit totum acetabuli modus: minus hic uomitionibus, quam superior, ceteri item. Aliqui sic & folium eius dedere, nucem uerò ipsam in mulsâ, aut pas-

so, uel cum sesama. Trahit bilem & pituitam per aluum. Oris hucera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur. Tertium genus tithymali paralius uocatur siue tithymalis, folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, semine albo, quod colligitur incipiente uua, & siccatum teritur, sumiturque acetabuli mensura ad purgationes. Quartum genus helioscopion appellant, foliis portulacæ, ramulis stantibus à radice quatuor aut quinque, rubentibus, semipedali altitudine, succi plenis. Hoc circa oppida nascitur, semine albo, columbis gratissimo, quod colligitur incipiente uua. Nomen accipit, quoniam capita cum Sole circumagit. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo: cæteri usus, qui characiæ. Quintum cyparissian uocant propter foliorum similitudinem, caule gemino aut triplici nascentem in campestribus: cui eadem uis, quæ helioscopio, aut characiæ. Sextum platyphyllon uocant: alii corymbiten, alii amygdaliten à similitudine. Nec ullius latiora sunt folia. Pisces necat, aluum soluit, radice uel foliis uel succo in mulso aut aqua multa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas. Septimum dendroides cognominant, alii cobion, alii leptophyllon, in petris nascens, comosissimum ex omnibus maximè cauliculis rubentibus, & semine copiosissimum, eiusdem effectus, cuius characias. Apios ischas, siue raphanofagria, iuncos duos, siue tres spargit in terra rubentes, foliis rutæ: radix cæpæ, sed amplior: quare quidam raphanum syluestrem uocant. Intus habet mammam candidam, extrà cortices nigros. Nascitur in montosis asperis, aliquando & in herbosis. Effoditur uere, tulaque in fictili mergitur: deiectione quod supernat, reliquus succus purgat utraque parte, sesquiobolo in aqua multa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura. Inspergitur & aridæ radices farina potioni: aiuntque superiorem partem eius uomitione biles extrahere, inferiorem per aluum. Tormina discuti quodcumque panaces & Vettonica, præterquàm à cruditate: peucedani succus & inflationes, rutus gignens: item acori radix daucumue, si lactucæ modo sumatur. Ladanum Cyprium potum interaneorum uitiiis occurrit: item gentianæ farina, ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plantago manè sumpta duabus linguis, & tertia papaueris in uini non ueteris cyathis 1111. Datur & in somnum euntibus, addito nitro uel polenta, si multo post cibum detur. Colo infunditur hemina succi, uel in febr. Agaricum potum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno, lieni medetur: & panacis omnium generum radix in mulso. Sed Teucria præcipuè, pota arida & decocta, quantum manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto: aut si tolerari non possit, ex ficu uel aqua. Polemonia bibitur ex uino. Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. Aristolochia, ut contra serpentes. Argemonia v 11. diebus in cibo sumpta, lienem consumere dicitur: agaricum in aceto mulso obolis duobus. Nymphææ heraclia radix è uino pota, & ipsa consumit. Cissanthemus, drachma bis die sumpta, in uini albi cyathis 11. per dies x l. lienem dicitur paulatim emittere per urinam. Prodest & hyssopum cum fico decoctum. Lonchitidis radix decocta, priuquam semen emittat. Peucedani quoque radix decocta, & lieni & renibus. Lien acori potu consumitur. Præcordiis & ilibus utilissima radices. Clymeni semen potum diebus xxx. pondere denarii in uino albo. Vettonicæ farina ex melle & aceto scillite pota. Radix lonchitidis in aqua, & Teucrium illinitur. Item scordium cum cera, agaricum cum farina fœnigraci, uesicæ malis, contraque calculos grauissimis cruciatibus, ut diximus, auxilio est. Polemonia ex uino pota: item agaricum. Plantago radice uel foliis potis ex passo. Et Vettonica, ut in iocinere diximus. Item ramici, pota atque illita. Eadem ad strangurias efficacissima. Ad calculos quidam Vettonicam & uerbe nacam & millefolium æquis portionibus ex aqua, pro singulari remedio bibere suadent. Strangurias discuti & dictamno certum est. Item quinquefolio decocto ad tertias in uino: hoc & enterocelicis dari atque illini, utilissimum est. Xiphii quoque radix superior, urinam ciēt infantibus. Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur uesicæ uitiiis. Peucedani succus infantium ramici: & umbilicis eminentibus psyllion illinitur. Vrinam ciēt anagallides, acoriq; radices decoctum, uel ipsa trita potaque, & omnia uesicæ uitia sanat. Et calculos herba & radix coryledonis. Itemque genitalem inflammationem omnem, pari pondere

pondere caulis & feminis & myrrhæ. Ebulum teneris cum foliis tritum, ex uino potum, calculos pellit impositum testes sanat. Erigeron quoque cum farina thuris & uino dulci, testium inflammationes sanat. Symphyti radix illita enterocelas cohibet: genitalium nomas hypocisthis alba. Artemisia quoque datur contra calculos ex uino dulci, & ad stranguriam. Dolores uesicæ sedat ex uino nymphææ heracliaæ radix. Eadem uis crethmo, ab Hippocrate admodum laudata. Est autem inter eas, quæ eduntur syluestrium herbarum. Hanc certè apud Callimachum apponit rustica illa Hecale: specieiſque est batis hortensis. Caulis unus palmum altus, semen feruens, odoratum, ceu libanotidis, rotundum, siccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn uocant. Folia pinguiora, albicant ueluti oliuæ, crassiora, & salsa gustu: radices digiti crassitudine tres aut quatuor. Nascitur in maritimis petrosis. Estur crudum coctumue cum olere, odorati saporis & iucundi. Seruatur etiam in muria: præcipui usus ad stranguriam, folio, uel caule, uel radice ex uino. Colorem quoque corporis gratiorem facit, uerùm æquo largior inflationes. Aluum soluit decocto urinamque, & à renibus humorem trahit. Sic & althææ siccæ farina in uino pota, stranguriam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoque utilis. Aduersus serpentes bibitur. Lumentis quoque in pituita, aut stranguria hordeo inspersa succurrit. Anthyllion est lenti simillima, quæ in uino pota, uesicas uitiis liberat, sanguinem sistit. Altera est anthyllis, chamæpityos similis, flore purpureo, odore graui, radice intubi. Vel magis cepæra, similis portulacæ, nigriore radice, sed inutili, nascens in litoribus arenosis, gustu amara. In uino cum asparagi radice uesicæ plurimum prodest. Eadem præstat hypericon, quam alii chamæpityn, alii corion appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, odore acri, semine in siliqua nigro, matureſcente cum hordeo. Natura femini spissandi, aluum sistit: urinam ciet: ad calculos uesicæ cum uino bibitur. Est aliud hypericon, quod alii corin appellant, folio tamaricis, & sub ea nascitur, sed pinguioribus foliis & minus rubentibus, odoratum, palmo altius, leniter suaue, aculeatum. Vis femini excalfactoria, & ideo inflationem facit enterocelis: sed stomacho non inutile, præcipuum ad stranguriam, si exulcerata non sit uesica. Medetur & pleuriticis ex uino potum. Vesicæ autem callitrichon trita simul cum cumino, & data ex uino albo. Verbenaca quoque foliis decocta ad tertias, uel radix eius è mulso calido calculos eiicit. Item perpressa, quæ Aretii & in Illyrico nascitur, in aqua decocta è tribus heminis ad unam, & pota. Trifolium ex uino sumptum, & chrysanthemum primum. Anthemum quoque calculos eiicit, paruis à radice foliis quinis, caulibus longis duobus, flore roseo: radices trita per se, ceu lauer crudum. Silaus nascitur glareosis & perennibus riuis, cubitalis, apii similitudine. Coquitur, ut olus acidum, magna utilitate uesicæ: quæ si scabiem sentiat, panacis radice sanatur, aliter inutile uesicis. Calculos pellit malum erraticum, radicis libra in uini congio decocta ad dimidias: inde hemina sumuntur per triduum. Reliquum ex uino cum ſio, & urtica marina, & daucum, & plantaginis semen ex uino. Et herba Fuluiana trita ex uino: & hæc nomen inuentoris habet, nota tractantibus, urinas ciet. Scordion testium tumores sedat. Hyoscyamum genitalibus medetur: peucedani succus ex melle, & semen, 40 stranguriæ: agaricum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno: trifolii radix drachmis duabus in uino: dauci una drachma, uel seminis. Ischiadici & semine & foliis erythrodrachmitis sanantur, panace pota: & infricata polemonia, aristolochiæ decocto folii. Agarico quidem & neruus, qui platys appellatur, & humerorum dolor sanatur, obolis tribus in uini ueteris cyatho uno pota. Quinquefolium ischiadicis & bibitur & imponitur. Item scammonia decocta cum hordei farina. Semen hyperici utriusque bibitur ex uino. Sedis uitia & attritus celerrimè sanat plantago: condylomata quinquefolium: sedem conuersam cyclamini radix ex aceto. Anagallis cærulea procidentia sedis retro agit: è diuerso rubens proritat. Cotyledon condylomata & hæmorrhoidas mirè curat. Testium tumores acoti radix decocta in uino tritaque & illita. Intertrigines negat fieri Cato, abſinthium Ponticum secum habentibus. 50

De pulegio, & argemone.

C A P.

I X.

Alii adiiciunt & pulegium: quod ieiunus qui legerit, si post se alligerit, inguinis dolores prohibet aut sedat corporis. Inguinaria (quam quidam argemone uocant) passim in uepribus nascens, ut prosit inguinibus, in manu tantum habenda est. Panos sanat panaces cum melle: plantago cum sale: quinquefolium: persolata radix, ut in strumis: item damasonium: uerbascum cum sua radice tulum, uino aspersum, folioque inuolutum, & ita in cinere calfactum, ut imponatur calidum. Experti affirmare, plurimum referre si uirgo imponat nuda, ieiuna ieiuno, & manu supina tangens dicat: Negat Apollo pestem posse crescere, quam nuda uirgo restinguat: atque ita retrorsa manu ter dicat, totiesque despuant ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radi cis scammonia decoctum cum melle: sideritis cum adipe ueteri: uel Chrysippea cum ficis pinguibus. & hæc ab inuentore habet nomen.

De nymphæa, & abstinentia & appetentia Veneris, & de satyrio erythraico, & crategi, & sideriti.

C A P.

X.

Venerem in totum adimit, ut diximus, nymphæa heraclia, eadem semel pota, in x. dies. Insomnia quoque Veneris à ieiuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhihet non solum Venerem, sed & affluentiam genituræ: ob id corpus alere uocemque dicitur. Appetentiam Veneris facit radix è xiphio superior, data potu in uino. Item quam crethmon agrion appellant: & horminos agrios, cum polenta contrita. Sed inter pauca mirabilis est orchis herba, siue serapias, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, testiculis simili, ita ut maior, siue (ut aliqui dicunt) durior, ex aqua pota excitet libidinem: minor siue mollior, è lacte caprino inhibeat. Quidam folio scillæ esse dicunt læuiori ac minori, caule spinoso. Eiusque radices sanant oris hulnera, thoracis pituitas, aluum sistunt è uino potæ. Concitatricem uim habet satyrium. Duo eius genera: una longioribus foliis, quam oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescere ac residente. Altera satyrium orchis cognominatur, & femina esse creditur. Distinguitur internodiis & ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur ferè iuxta mare. Hæc tumores & uitia partium earum erumpentia cum polenta illita sedat, uel per se trita. Superior radix in lacte ouis colonicæ data, nervos intendit: eadem ex aqua remittit. Græci satyrium, foliis lilii rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt, caule læui, cubitali, nudo, radice gemina: cuius inferior pars & maior mares gignat, superior ac minor feminas. Et aliud genus satyrii (erythraicon appellant) semine uiticis maiore, læui: duræ radice cortice rubro intus album includi, sapore subdulce: ferè in montosis inueniri. Venerem, etiam si omnino manu teneatur radix, stimulari, adeò si bibatur in uino austero. Arietibus quoque & hircis segnioribus in potu dari. Et à Sarmatis equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod uitium profedamum uocant. Vim eius restinguit aqua mulla aut lactuca sumpta. In totum quidem Græci, cum concitationem hanc uolunt significare, satyrium appellant, sic & crategin cognominantes, & thelygonon, quarum semen testium simile est. Tithymali quoque ramorum medullam habentes, ad Venerem proniores fieri dicuntur. Prodigiosa sunt, quæ circa hoc tradidit Theophrastus, author aliqui grauis, septuageno coitu durasse libidinem contactu herbe cuiusdam, cuius nomen speciemque non posuit. Sideritis adalligata uarices minuit, & sine dolore præstat. Podagræ morbus rarior solebat esse, non modò patrum a uerumque memoria, uerumetiam nostra, peregrinus & ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen inuenisset. Infanabilis non est credendus: quippè quoniam & sponte desit, & in pluribus cura. Medentur panacis radices cum uua passa: succus hyoscyami cum farina uel semen: scordion ex aceto: iberis, uti dictum est. Verbenaca cum axungia trita, cyclamini radix, cuius decoctum & pernionibus prodest. Podagræ refrigerat radix è xiphio, semen è psyllio, cicuta cum lithargyro aut axungia, æizoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ. Vtrilibet uerò conuenit erigeron cum axungia, plantaginis folia trita addito sale modico,

dico, argemonia tufa ex melle. Medetur & uerbenaca illita, aut fi pedes inacerentur in eius decocto. Et lappago, fimilis anagallidi, nifi effer ramosior ac pluribus foliis afpera, rugofa, afperioris fucci, grauis odoris: quæ talis eft, mollugo uocatur: fimilis, fed afperioribus foliis, afperugo. Superioris fuccus expreffus pondere x i. denariorum in uini cyathis duobus quotidie fumitur. Præcipuè uerò liberat eo malo phycos thalaffion, id eft, fucus marinus, laëtucæ fimilis, qui conchylis fubfternitur: non podagræ modò, fed omnibus articulorum morbis impofitus, priùs quàm exarefiat. Tria autem genera eius: latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium crispis foliis, quo in Creta uestes tinguntur, omnia eiufdem ufus. Nicander ea & aduerfus ferpentes in uino dedit. Salutare eft & femen eius herbæ, quam pſyllion appellauimus, madefactum aqua, admiftis in heminam feminis, refinæ Colophonix cochlearibus duobus, thuris uno. Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tufa.

Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis, neruis, & remedia contra morbos qui totum corpus occupant, & de merthryda, & uigilijs, & paralyſi, & de febribus frigidis, & febre iumentorum, & phreneticis, & chamaæcta, & acizoo, & de igne ſacro.

C A P. X I.

T Alis uerò tumentibus, limus aquaticus cum oleo ſubaëtus, mirè prodeſt. Articulis fuccus è centaureo minore. Idem neruis utiliſſimus. Item centauris. Vettonica neruis diſcurrentibus per ſcapulas, humeris, ſpinæ, lumbis pota, ut in iocinere. Articulis quæſofolium impoſitum. Mandragoræ folia cum polenta, uel radix recens tufa cum cucumere ſylueſtri, uel decocta in aqua. Cubitorum ac pedum rimis polypodii radix. Articulis fuccus hyoſcyami cum axungia. Amomi fuccus cum decocto: item centumculus decocta, uel muſcus recens ex aqua obligatur, donec inareſcat: item lappæ boariæ radix è uino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat, omniâq; alia frigoris uitia. Perniunculos curat & cotyledon cum axungia: folia ex batrachio: epithymi fuccus. Clauos pedum extrahit ladanum cum caſtoreo: uerbenaca ex uino. Nunc peraëtis malis, quæ membratim ſentiuntur, dicemus de his, quæ totis corporibus graſſantur. Remedia autem hæc communia inuenio. Ante omnes potam dodécatheum, de qua diximus. Deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, & femen interaneorum uitii. Ad omnes uerò corporis dolores fuccum è ſcordio: item Vettonicæ, quæ pota colore membræu corporis priuatim emendat, gratioremq; reducit. Geranion aliaque myrrhin, alii merthryda appellant. Similis eſt cicutæ, folijs minutoribus, & caule breuiori, rotundo, ſaporis & odoris iucundi. Noſtri ſic eam tradunt. Græci folijs candidioribus paulò quàm maluæ, caulibus tenuibus, pilofis, ramoſam ex interuallis binum palmorum, & in his folijs, inter quæ in cacuminibus capitula ſint gruum. Alterum genus folijs anemones, diuiſuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reſicientibus ſe ab imbecillitate utiliſſima: & ferè talis uera eſt. Bibitur contra phthiſin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes: & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opithoronicis ſemen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum. Phthiſin ſanat & plantaginis fuccus, ſi bibatur, & ipſa decocta. In cibo cum ſale & oleo, à ſomno matutino refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos uocant, interpoſitis diebus. Vettonica phthiſicis ecligmate cum melle fabæ magnitudine: Agaricum potum duobus obolis in paſſo, uel daucon cum centaureo maiore in uino. Phagedænis (quod nomen ſine modo exedentium eſt, & aliàs hulcerum) tithymali medentur cum ſeſamis ſumpti. Inter mala uniuerſi corporis uigiliæ ſunt pleriq;. Harum remedio monſtratur panaces, clymenos, ariſtolochia, & odore, & peruncto capite: acizoom, ſiue ſedum, ſi in uolutum panno nigro, ignorantis puluino ſubiiciatur: & cenothera ſiue onuris hilaritatem afferens in uino, amygdalaceo folio, flore roſaceo, fruticoſa, longa radice, & cum ſiccata eſt, uinum olente. Hæc in potu data ſeras quoq; mitigat. Cruditates, quæ nauſeam faciunt, digerit Vettonica.

Eadem pota à cena concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere, & crapulam diſcutit. Item agaricum poſt cibos in aqua calida potum.

tonica sanare dicitur: item iberis, ut dictum est. Eadem & torpentibus membris prodest: item argemonia, omnia quæ periclitentur secari, discutiendo. Comitiales sanant panacis, quam heracliam diximus, radices potæ cum coagulo uituli marini, ita ut sint panacis tres partes: plantago potæ. Vertonica in oxymelite drachma, uel agaricum obolis tribus: folia quinquefolii ex aqua. Sanat & archezostis, sed cum ammинеo potæ. Sanat & baccharis radix arida in puluerem contrita, cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centunculus trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: uerbenaca ex uino potæ: hyssopi baccae ternæ contritæ, & in aqua potæ diebus sedecim: peucedanum cum coagulo uituli marini æquis portionibus potum: quinquefolii contrita folia ex uino potæ diebus x x x i. Vertonicæ farina pondere x l i i. cum aceti scillitici cyatho, mellis Artici uncia: scammonium obolis duobus cum castorei drachmis quatuor. Febres frigidas leuiores facit agaricum potum in calida aqua: tertianas sideritis cum oleo: item ladanum, quod in segetibus nascitur, contusum: plantago ex aqua mulsæ, duabus horis ante accessionem potæ binis drachmis: uel succus radicis madefactæ uel tustæ: uel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Buglossò inarescente, si quis medullam è caule eximat, dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt à febre liberari. Item Vertonicæ drachmam, in aquæ mulsæ cyathis tribus, uel agaricum, maximè in his febribus, quæ cum horrore ueniunt. Quinquefolii folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura cæteris: alii omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsæ. Verbenaca quidem & iumentorum febribus in uino medetur: sed in tertianis à tertio geniculo incisa, quartanis à quarto. Bibitur & semen hyperici utriusq; in quartanis, & horroribus Vertonicæ farina, quæ omnes horrores coërcet. Item panaces, ad eò ex calfactoria natura, ut per niuem ituris bibere id, ac perungi eo præcipiant. Et aristolochia perfrictionibus resistit. Phreneticos somnus sanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuso, anagallidum succo. E diuerso lethargicos excitari labor est, hoc præstante (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. Contra insanias Vertonica bibitur. Carbunculos rumpit panaces. Sanat Vertonicæ farina ex aqua, aut brassica cū thure, frequenti potu calidæ: uel è carbone in conspectu extincto fauilla, digito sublata & illita, uel plantago tustæ. Tithymalus characites hydropicos sanat. Panaces, plantago in cibo, cū prius panem ficcum ederint sine potu: Vertonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mulsæ: uel agaricū, uel semen lonchitidis, duabus lingulis ex aqua potū: psyllium ex uino: anagallidum succus: coryledonis radix è mulsò: ebuli recentis radix, excussa tantum, nec colluta, quantum duo digiti compræhendant, ex uini ueteris calidi hemina: trifolii radix drachmis duabus ex uino: tithymalum, platyphyllon cognomine, semen hyperici, quod coris appellatur: actè, quæ quidam esse ebulum putant, radice contrita in uini cyathis tribus, si febris absit, uel semine ex uino nigro. Itè uerbenaca, fasciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias. Præcipuè tamè chamæactæ succus aptissimus creditur. Eruptiones pituitæ emédant plantago, cyclamini radix cū melle: ebuli folia cōtrita, & è uetere uino imposita etiam boam sanant, id est, rubentes papulas. Pruriginè succus strychni illitus. Igni sacro medetur aeizou: folia trita cicutæ: mandragoræ radix. Siccatur in aere, ut cucumis: primòq; super mustū suspenditur, mox in fumo: dein tunditur in uino aut aceto. Prodest & uino myrteo fouere: Mètæ sextās, uiui sulphuris uncia, ex aceto simul trita: fuligo ex aceto. Ignis sacri plura sunt genera, inter quæ mediū hominè ambiens, qui zoster appellatur, & enecat, si cinxerit. Medetur plantago cū creta Cimolia, & peristereos per se: radix persolata. Aliis quæ serpunt, coryledonis radix cū mulsò, aeizou, succus hnozoostis ex aceto.

Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furunculos, & fistulas, & inflationes, & ambulationem, & contra alios morbos, ad neruos, ad sanguinem.

C A P. XII.

R Adix polypodii illita luxatis medetur. Dolorémq; & tumores tollunt semen psyllii, folia plantaginis tustæ, sale modico addito: uerbasci semen ex uino decoctum & contritum:

tritum:cicuta cum axungia. Folia ephemerituberibusatque tumoribus illinuntur, quæ etiamdum discuti possunt. Morbum regium in oculis præcipuè mirari est, tenuitatem illam densitatæmq; tunicularum felle subeunte. Hippocrates à septimo die in febre, mortiferum signū esse docuit. Nos scimus uixisse aliquos etiam ab hac desperatione. Fit uerò & citra febres impugnatũr; centaureo maiore (ut diximus) poto, Veronica, agarici obolis tribus ex uini ueteris cyathos: item uerbenacæ folio, obolis tribus ex uini calidi hemina quattuor. Sed celerrimè quinquæfolii succus medetur tribus cyathis potus cum sale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido, & à perfrictionibus tu-
 10 to: sudores enim felleos mouet. Folia tussilaginis ex aqua: semen linozostis utriusq; insper-
 sum porioni, uel cum absinthio, aut cicere decoctum: hyssopi baccæ cum aqua potæ: Lichen herba, si cum sumitur, cætero olere abstineatur: polytrix in uino data, struthion in mulso. Passim & in quacunque parte ac maximo incommodo nascuntur, qui furunculi uocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio sunt pyncocomi folia trita cum polenta, si nondum caput fecerint. Discutiunt & folia ephedri illita. Fistulæ quoque in omni parte serpunt, medicorum uitio malè sectis corporibus. Auxilio est centaureum minus collyriis cum melle decocto additis: plantaginis succus infusus: quinquæfolium cum sale & melle: adanum cum castoreo: cotyledon cum medulla ceruina calefacta, imposita: Verbasci radices medulla collyrii tenuitate in fistulam additur: uel aristolochiæ radix, uel succus thymali. Collectiones inflammationesque sanant arge-
 20 moniæ folia illita. Durities & collectiones omnes uerbenaca, uel quinquæfolium, decoctum in aceto: uerbasci folia uel radix: hyssopum è uino impositum: acori radix, decocto eius herbæ fouentibus: aizoum. Item quæ contusa sint, duritiæq; & sinus corporis. Illecebræ omnia infixæ corpori extrahunt, folia tussilaginis, daucum, semen leontopodii tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus imponuntur pyncocomi folia trita cum polenta, uel semen: item orchis. Vicia, quæ sint in ossibus, satyrii radice imposita, efficacissimè sanari dicuntur. Nomæ & collectiones omnes, fuco maris, priusquam inarescat: Et alceæ radix collectiones discutit. Ambusta sanantur plantagine, arcio, ita ut cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta & contrita illinuntur: radices cyclamini cum aizoo: herba ipsa hyperici, quod corion appellauimus. Neruis & articulis conuenit plantago trita cum sale: argemonia tusa ex melle. Peucedani succo perunguntur spastici, retanici. Nерuorum
 30 duritiæ ægilopis succo. Doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo spasticis opisthotonicis perungi, semine hyperici, quod coris uocatur, idemq; bibere prodest. Phrynion dicitur etiam abscessos sanare neruos, si confestim imponatur trita uel mansa. Spasticis, tremulis, opisthotonicis alceæ radix bibitur ex aqua mulsæ. Sic & rigores excalfacit. Sanguinis profluium sistit herbæ pæoniæ semen rubrum. Eadem & in radice uis. Cyclaminos uerò, si ore sanguis reiciatur, siue è naribus, siue aluo fluat, siue foeminarum utero: item lysimachia pota uel illita, uel naribus indita: item plantaginis semen: quinquæfolium potum & illitum: cicuta semen in nares, si inde fluat, tritum ex aqua inditum: aizoum, astragali radix: sistit & ischæmon, & Achillea.

40 De herba equiseti, nymphæa, peucedano, sideriti, aliisque pluribus ad sanguinem sistendum uulnibus, & stephanomeli, & crisibale, & contra vermes.

C A P. X I I I.

Equisetum, hippuris à Græcis dicta, & pratis uituperata nobis, (est autem pilus terræ, Equinæ setæ similis) lienem cursorum extinguit decocta ficiili nouo ad tertias, quantum uas capiat, & per triduum heminis pota. Vnctis esculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum uaria circa hanc opinio. Alii pini foliis similem, nigricantem, eodem nomine appellant, uini eius admirabilem tradentes, quod etiam sanguinis profluuia uel tacto ea tantum homine sistat. Alii hippurin, alii ephedron, alii anabasin uocant. Traduntq; iuxta arbores nasci, & scandentē eas dependere comis iunceis multis nigris, ut est equo-
 50 rum cauda, geniculatis ramulis folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum, simile coriandro, radice lignosa: nasci in arbutis maximè. Vis eius spissare corpora. Suc-

cus sanguinem è naribus fluentem inclusus sistit: item aluum. Medetur dysentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam ciet: tussim, orthopneam sanat: item rupta, & quæ serpunt. Intestinis & uesicæ folia bibuntur. Enterocelen cohibet. Faciunt & aliam hippurin, breuioribus & mollioribus comis candidioribusq; perquam utilem ischiadicis, & uulneribus ex aceto impositam, propter sanguinem sistendum. Et nymphaea trita plagis imponitur. Peucedanum cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluxitq; ab infernis. Sideritis tantam uim habet, ut quamuis recenti gladiatoris uulneri illigata, sanguinem claudat: quod facit & ferulæ cinis, uel carbo: fungus uerò etiam efficacius, qui secundum radicem eius nascitur. Per nares autem fluenti, & cicuta semen tritum ex aqua indicumq; efficax habetur: item stephanomelis ex aqua. Vettonicæ farina è lacte caprino pota, sistit ex ubere fluentem: plantagóque contusa. Eiusdem succus uomentibus sanguinem datur. Ad erraticum autem radix persolatæ cum axungia uetere illita probatur. Ruptis conuulsisq; ex alto deiectis centaureum maius, gentianæ radix trita uel decocta, uel succus Vettonicæ, & hoc amplius à uocis aut lateris contentionibus: panaces, scordion, aristolochia, pota: agaricum. Item confusis & euerfis potum duobus obolis in mulsi cyathis tribus, aut si febris sit, in aqua mulsa: uerbasum, cuius flos similis auro est, acori radix, aizoum omne, sed è maiori succus efficacissimè: item symphyti uel radice decoctum: daucum crudum. Erisithales est flore luteo, foliis acanthi: bibitur è uino: item chamærops: & in sorbitione irio, uel plantago omnibus modis. Item phthiriasi, qua Sylla Dictator consumptus est: nascunturque in sanguine ipso hominis animalia exelura corpus. Resistitur uuæ taminia succo, aut ueratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta, etiam uestes eo tadio liberat.

Ad hucera, plagas, & ad verrucas tollendas, & de polynemo.

C A P. XIII.

HUlcera multorum sunt generum, ac multis modis curantur. Panacis omnium generum radix, ex uino calido illinitur manantibus. Siccat priuatim, quā Chironiam diximus. Cū melle trita tubera aperit: hulneribusq; quæ serpunt, deploratis auxilio est cum æris flore, uino temperata omnibus modis, uel flore uel semine, uel radice. Eadem cum polenta uetustis uulneribus prodest. Heradion quoque siderion, appollinaris, psyllium, tragacantha, scordion cum melle purgat. Farina eius carnes excrecentes per se insparsa consumit. Polemonia hucera, quæ cacoethe uocant, sanat: centaureum maius insparsum uel illitum: item minoris coma decocta uel trita, uetera quoq; hucera purgat & per sanat. Folliculi clymeni recentibus plagis imponuntur. Illinitur autem gentiana hulneribus, quæ serpunt, radice tusa, uel decocta in aqua ad mellis crassitudinem, uel succo: uulneribus, ex ea factum lycium. Lyfimachia recetibus plagis medetur. Plantago omnium generum hulneribus, peculiariter foeminarum, senum & infantium. Igne mollita melior, & cum ceroto crassa hucelorum labra purgat, nomas sistit: Tritam suis foliis integere oportet: Suppurationes, collectiones, sinus hucelorum chelidonia quoq; siccantur: uulnera aded, ut etiam pro spodio utantur. Eadem iam desperatis cum axungia imponitur. Dictamnium pota: agittas pellit, & alia tela extrahit illita. Bibitur ex aqua cyatho foliorum obolo. Proximè pseudodictamnium. Vtraq; etiam suppurationes discutit. Aristolochia quoq; putria hucelorum exest: sordida expurgat cum melle, uermesque extrahit: item clausos in hulneribus natos: & infixæ corpori omnia, præcipuè sagittas, & ossa fracta, cum resina. Caua uerò hucelorum explet per se: Et cum inde recentia uulnera ex aceto. Vetera hucelora uerbenaca, quia: que folium cum sale & melle. Radices persolatæ, uulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: folia ueteribus. Cum axungia utrunque: & suo folio operitur. Damafonium, ut in struma: folia uerbasci ex aceto aut uino. Peristereos ad omnia genera, uel callosorum putrescentiumque hucelorum facit. Manantia nymphaea heraclia radix sanat. Item cyclamini radix uel per se, uel ex aceto, uel cum melle. Eadem & contra steatomata efficac, sicut ad hucelora manantia hyssopum: item peucedanum, cui ad recentia uulnera uis tanta est, ut saniem ossibus extrahat. Præstant hoc & anagallides, cohibentque quas uocant nomas, & rheumatismos. Vtiles & recentibus plagis, sed præcipuè senum corpori.

Cum

Cum ceroto apostemata & hulcera tetra, folia mandragoræ recentia: radix uulnera cum melle aut oleo : cicuta cum filigine mista mero : acizoum herpetas quoque & nomas, ac putrescentia: sicut erigeron uerminosa : recentia autem uulnera astragali radix : & uetera quoque hulcera purgat hypocisthis utraque. Leontopodii semen tritum in aqua, & cum polenta illitum, spicula sagittarum extrahit: item pycnocomi semen. Tithymalus characias succo gangrænas, phagedænas, putria, uel decocto ramorum cum polenta & oleo: orchisradices, hoc amplius & cacoethe ex aceto cum melle sicca & recentes: per se œnothera effrentia sese hulcera sanat. Scythica uulnera curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficacissima est. Vulneribus præsanatis asphodeli radix decocta, ut diximus, trita cum polenta & illita: quibuscunque uerò apollinaris. Astragali radix in puluerem trita, humidis hulceribus prodest: item callitrix decocta in aqua. Priuatim uerò iis quæ calciamento facta sint uerbenaca, necnon & lysimachia contrita, ac nymphæa arida infriata. Polytrix inueteratis iisdem utilior. Polycnemon cunila: bubulæ similis est, semine pulegii, furculosa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore, quæ ferro factis uulneribus commendata imponitur, quinto die soluitur. Symphyton ad cicatricem celerrimè perducit: item sideritis. Hæc imponitur ex melle. Verbasci semine ac foliis ex uino decoctis ac tritis omnia corpori infixæ extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. Trislaginis folia in oleo contrita, iis maximè adhibentur hulceribus, quæ serpunt: & alga in melle trita. Veronica ad carcinomata, & melanias ueteres addito sale. Verrucas tollit argemonia ex aceto, uel batrachii radix, quæ & ungues scabros aufert. Linozostidis utriusque folia uel succus illitus. Tithymali omnes, genera uerrucarum omnium: item omnia pterygia, uarôsque tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum.

De pluribus experimentis ad mulierum menses, & uulvæ morbos, & partus eiiciendos, & continendos, & cutis in facie uitia, & capillum tingendum & tollendum, & quadrupedum scabiem.

C A P. X V.

Atemisiam & elelisphacum alligatas qui habeat uiator, negatur lassitudinem sentire. Muliebribus morbis medetur maximè in uniuersum pæoniæ herbæ semen nigrum ex aqua mulla. Eadem & in radice uis menses ciet: panacis semen cum absinthio menses & sudores: scordotis potu & illitu. Veronica drachma in uini cyathis tribus bibitur contra omnia uuluarum uitia, aut quæ à partu fiunt. Menses nimios sistit Achillea imposita, & decoctum eius insidentibus. Mammis imponitur hyoscyami semen ex uino: locis radix è cataplasmate: & mammis etiâ chelidonia. Secundas morantes, uel partus emortuos, radices panacis appositæ extrahunt. Ipsum panaces in uino potum uulvas purgat, appositumq; cum melle. Polémonia pota ex uino, secundas pellit: nidore purgat uulvas. Centauri minoris succus potu, fortuque menses ciet. Item maioris radix, in uulvæ doloribus iisdem modis prodest. Dersa uerò & apposita, extrahit partus emortuos. Plantago apponitur in lana in dolore uulvæ: in strangulatu bibitur. Sed præcipua dictamno uis est. Menses ciet, partus emortuos uel transuersos eiicit: bibitur ex aqua foliorum obolo, adeò ad hæc efficax, ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu tantum, sed & illitu & suffitu ualet. Proximè pseudodictamnium. Sed menses ciet cum mero decoctum pondere denarii. Plurimis tamen modis aristolochia prædest: nam & menses & secundas ciet, & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere additis, pota, uel subdita. Vulvas quoque procidentes inhibet fotu uel suffitu, uel subiectu, maximè tenuis. Strangulatum ab his, mensiumque difficultatem agaricum tribus obolis in uini ueteris cyatho potum, emendat: peristereos apposita in adipe suillo recentia: antirrhinon cum rosaceo & melle. Item apposita nymphææ thessalæ radix, dolori medetur. In uino nigro pota profluuia inhibet. E diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita. Et uesicæ insidentium decocto medetur. Secundas pota cissanthemos pellit, uulvam sanat. Et xiphii radix superior menses ciet, drachma ex aceto pota. Peucedanum strangulatus uulvæ nidore ustum recreat. Menses aluôsque præcipuè psyllium, drachma in cyathis tribus

aqua mullæ ciet: semen mandragoræ potum uulvam purgat. Menfes ciet succus appositus, & emortuos partus. Nimia rursus profluua sistit semen cum uino & sulphure. Alui profluua sistit & contrahit batrachion potu uel cibo, ardens aliàs (ut dixinius) cruda. Sed cocta commendatur sale & oleo, & cumino. Daucum & menfes & secundas potu facillimè pellit. Ladanum suffitu corrigit uuluas: dolori earum exulceratîsque imponitur. Emortua scammonium pellit, potum uel appositum. Menfes ciet hypericum utrunque, appositum. Ante alia uerò (ut Hippocrati uidetur) crethmos è uino semine uel radice: cor tice trahit & secundas: succurrit & strangulationibus ex aqua pota: item radix è getanio, peculiariter secundis inflammationibusque uuluarum conueniens. Purgat hippuris pota & apposita uuluas. Polygonus pota menfes ciet & althææ radix. Folia plantaginis pellunt, item agaricum ex aqua mullâ. Artemisia uulvæ medetur trita, ex oleo irino aut fico, aut cum myrrha apposita. Eiusdem radix pota in tantum purgat, ut partus enectos extrahat. Menfes & secundas ciet ramorum decoctum insidentibus: item folia pota drachma. Ad eadem omnia profunt uel imposita uentri imo cum farina hordeacea. Acoron quoque utile est interioribus fœminarum morbis, & coniza utraque, & crethmos. Et anthyllides duæ uuluis utilissimæ, torminibusque, & secundarum moræ, in uino potæ. Callitrix foru locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in uino albo potum, hypocisthis in rubro, profluuium sistunt. Hyssopum suffocationes laxat. Radix uerbenacæ pota ex aqua, ad omnia in partu aut ex partu mala, præstantissima est. Peucedano quidam miscent in uino nigro semen cupressi contritum. Nam semen psyllii deferu factum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes uteri lenit. Symphyton tritum in uino nigro euocat menfes. Partus accelerat scordotis pota, drachma succi in aqua mullâ cyathis quatuor: dictamni folia præclarè dantur ex aqua. Constat, unius oboli pondere, uel si mortui sint in utero infantes, protinus reddi sine uexatione puerperæ. Similiter prodest pseudodictamnium, sed tardius: cyclaminos adalligata: cissanthemos pota: uettonicæ farina ex aqua mullâ. Arsenogonon & thelygonon herbæ sunt, habentes uuas floribus oleæ similes, pallidiôres tamen, semen album papaueris modo, Thelygoni potu fœminam concipi narrant. Arsenogonon ab ea semine oleæ, nec alio distat. Huius potu mares generari perhibentur, si credimus. Alii utranque ocimo similem tradunt. Arsenogoni autem semen geminum esse testibus simile. Mammarum uitiiis acizoum, quod digitellum appellauimus, unicè medetur. Erigeron ex passo mammas uberiore facit: sonchum in farre coctum. Quæ uerò mastos uocatur, indita, pilos mammarum è partu nascentium aufert, & tineas in facie: aliæque cutis uitia emendat. Gentiana, nymphæa Heraclia illita, cyclamini radix, maculas omnes. Caliciæ grana mista ceræ liquidæ, extendunt cutem in facie, erugantque: uitia omnia acori radix emendat. Capillum lysimachia flauum facit: denigrat hypericon, quod & corion uocatur: item ophrys herba denticulato oleri similis, foliis duobus. Nigritiam dât & polemonia, in oleo decocta. Pilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus: uerum iam & uiris est in usu. Efficacissimum autem habetur archezostis. Item tithymali succo, uel in Sole, cum oleo illito crebro, uel euulsis pilis. Quadrupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo, suum anginas peculiariter fideritis. Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIAE LIBER VIGE-

S I M V S S E P T I :

M V S.

P R O O E M I V M .

Reliqua herbarum genera.

CAPVT I.

RESCIT profectò apud me certè, tractatu ipso admiratio anti-
quittatis: quantòque maior copia herbarum dicenda restat,
tanto magis adorare priscorum in inueniendo curam, in tra-
dendo benignitatem fubit. Nec dubiè superata hoc modo pos-
set uideri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humani
operis esset inuentio. Nunc uerò Deorum fuisse eam apparet,
aut certè diuinam, etiam cùm homo inueniret: eandemque om-
nium parentem & genuisse hæc, & ostendisse, nullo uitæ mi-
raculo maiore, si uerum fateri uolumus. Scythicam herbam à

Mæotidis paludibus, & euphorbiam è monte Atlante, ultraque Herculis columnas, &
ipso rerum naturæ defectu, parte alia Britannicam ex Oceani insulis extra terras posi-
tis: itémque æthiopidem ab exusto sideribus axe, alias prætereà aliunde ultro citroque
humanæ salutis in toto orbe portari, immensâ Romanæ pacis maiestate non homines mo-
dò diuersis inter se terris herbis que, uerum etiam montes, & excedentia in nubes
iuga, partisque eorum & herbas quoque inuicem ostentante. Aeternum quæso Deo-
rum sit munus istud. Adèd Romanos, uelut alteram lucem, dedisse rebus humanis ui-
dentur.

De aconito, & panthera, quæ extinguitur aconito.

CAPVT II.

Ed antiquorum curam diligentiamque quis possit satis uenerari, cùm constet omnium
Suenenorum ocysimum esse aconitum: & tactis quoque genitalibus foemini sexus,
animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit uenenum, quo interemptas dormien-
tes à Calpurnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio,
eius in digito mortuas. Fabulæ narrauerunt, è spumis Cerberi canis, extrahente ab infe-
ris Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur is ad inferos aditus,
gigni. Hoc quoque tamen in usus humanæ salutis uertère, scorpionum ictibus aduersari
experiendo datum in uino calido. Ea est natura ut hominem occidat, nisi inuenerit
quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, uelut pari intus inuento. Sola hæc
pugna est, cùm uenenum in uisceribus reperit: mirumque, exitalia per se ambo cùm
sint, duo uenena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Imò uerò etiam ferarum
remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo uenenata quoque ipsa sanaren-
tur. Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes, & uinci se consentunt.
Auxiliatur eis elleborum album, tactu resolvente: ceditque aconitum duobus malis, suo
& omnium. Quod si quis illa forè ab homine excogitari potuisse credit, ingratis Deo-
rum munera intelligit. Tangunt carnes aconito, nec antequam gustatu earum pantheras, nisi
hoc fieret, repleturas illos sitis. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas sta-
tim liberari morte, excrementorum hominis gustu, demonstratum. Quod certè casu re-
perit quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc ut nouum nasci, quoniam feris ratio &
usus inter se tradi non possit.

Quòd

Quòd omnium creaturarum conditor sit Deus.

CAP. III.

Hic ergo casus, hic est ille, qui plurima in uita inuenit Deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parens rerum omnium & magistra natura, utraque coniectura pari, siue ista quotidie feras inuenire, siue semper scire iudicemus. Pudendumque rursus, omnia animalia, quæ sint salutaria ipsis, nosse, præter hominem. Sed maiores, oculorum quoque medicamentis aconitum misceri, saluberrimè promulgauere, aperta professione malum quidem nullum esse sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus uenena, monstrare quale sit aconitum, uel depræhendendi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice lenitè hirsuta. Radicem modicā cammaro similem marino. Quare quidam cammaron appellauere, alii thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulum scorpionum modo, quare & scorpion aliqui appellauere. Nec defuere, qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & è longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne puluere quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alii, quoniam uis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem detendam, statimque admota uelocitas sentiretur.

De ethiopide, & agerato, & aloë, & alcea, & alypo, & alsina, & androsace, & androsæmo, & ambrosia, & anoni, & anagyro, & anonyino.

CAP. IIII.

Aethiopis folia habet phlomo similia, magna & multa, & hirsuta ab radice. Caulem quadrangulum, scabrum, similem arcio, multis concauum alis, semen eruo simile, candidum, geminum, radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. Siccæ nigrescunt, duranturque, ut cornua uideri possint. Præter Aethiopianæ nascuntur, & in Ida monte Troadis, & in Messenia. Colliguntur autumnò, siccantur in Sole aliquot diebus, ne situm sentiant. Medentur uuluis, potæ in uino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucibus scabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Aethiopia uenit eximia est, atque illico prodest. Ageraton ferulacea est, duorum palmorum altitudine, origano similis, flore bulbis aureis. Huius uisæ nidor urinam ciet, uulvæque purgat, tanto magis insidentibus. Causa nominis non hæc, sed quoniam diutissimè non marcescit. Aloë scillæ similitudinem habet, maior, & pinguioribus foliis ex obliquo striata. Caulis eius tener est, rubens medius, non dissimilis antherico: radice una, ceu palo in terram demissa, graui odore, gustu amara. Laudatissima ex India affertur, sed nascitur & in Asia: non tamen ea utuntur, nisi ad uulnera recentibus foliis: mirificè enim conglutinat, uel succo. Ob id in turbinibus cadorum eam serunt, ut acèzoum maius. Quidam & caulem ante maturitatem seminis incidunt succi gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per se lacryma adhærens. Ergo pauimen tandum, ubi fata sit, censent, ut lacryma non absorbeat. Fuere, qui traderent in Iudæa super Hierosolymam metallicam eius naturam: sed nulla magis improba est, neque alia nigrior est, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac iocineris modo coacta, faciliè liquefscens. Improbanda nigra & dura, harenosa quoque quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius spissare, densare, & leuiter calfacere. Vñus in multis, sed principalis aluum soluere, cum penè sola medicamentorum quæ id præstant, confirmet etiam stomachum, adèd non infestet ulla ui contraria. Bibitur drachma: ad stomachi uerò dissolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis mensura, bis ter uè in die ex interuallis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimùm tribus drachmis. Efficacior, si pota ea sumatur cibus. Capillum fluentem continet cum uino austero, capite in Sole contra capillum peruncto. Dolorem capitis sedat temporibus & fronti imposita ex aceto & rosaceo, dilutiôrque infusa. Oculorum uitia omnia sanari ea conuenit, priuatim prurigines & scabiem genarum: item insignita ac liuida, illita cum melle, maximè Pontico. Tonsillas, gingiuas, & omnia oris hulcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua: si minus, ex aceto pota. Vñus quoque sanguinem, & undecunque fluentem sistit per se, uel

se, uel ex aceto. Aliàs etiam est uulneribus utilissima, ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exulceratis genitalibus uirorum, condylomatis, rimisq; sedis aliàs ex uino, aliàs ex passo, aliàs sicca per se, ut exigit mitiganda curatio, aut coërcenda. Hæmorrhoidum quoque abundantiam leniter sistit. Dysenterix infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur & pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, ut quod sit hæmorrhoidum, subsidat. Aut torretur in testa, pennæque subinde uersatur, ut possit æqualiter torreri. Alcea folia habet similia uerbenacæ, quæ & peristæeon cognominatur, caules
¹⁰ tres aut quatuor, foliorum plenos, florem rosæ, radices albas, cum plurimum sex, cubitales, obliquas. Nascitur in pingui solo, nec sicco. Vfus radices ex uino uel ex aqua dysentericis, aluo citæ, & ruptis conuulsis. Alypon cauliculus est molli capite, non dissimilis betæ, acre gustatu ac lentum, mordensq; uehementer & accendens. Aluum soluit in aqua multa, addito sale modico. Minima potio duarum drachmarum, media quatuor, maxima sex, ea purgatione quibus datur è gallinaceo iure. Alfine, quam quidam myosoton appellant, nascitur in lucis, unde & alfine dicta est. Incipit à media hyeme, arescit æstate media: cum proreperit, musculorum aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus esse, quæ iustius myosotis uocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, nisi minor minúsque hirsuta esset. Nascitur in hortis, & maximè in parietibus. Cum teritur, odorem cucumeris reddit. Vfus
²⁰ eius ad collectiones inflammationesq; & in eadem omnia, quæ helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis hulceribusq; cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur. Androsaces herba est alba, amara, sine foliis, folliculos in curis habens, & in his semen: nascitur in maritimis Syriæ maximè. Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua, uel aceto, uel uino. Vehementer enim urinas ciet. Datur & podagricis illiniturq; eadem effectus est & semini. Androsamon, siue (ut alii appellauere) ascyron, non absimile est hyperico, de qua diximus, cauliculis maioribus, densioribusq; & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura: semen papaueris nigri. Comæ tritæ sanguineo succo manant. Odor ei resinofus. Gignitur in uineis. Ferè medio autumno effoditur, suspenditurq; Vfus ad purgandam aluum tusa cum semine, potæque maturinè, uel à cœna duabus drachmis, in aqua multa, uel uino, uel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilem: prodest ischiadicis maximè. Sed postera die, capparum radicem resinæ permistam deuorare oportet drachmæ pondere, iterumque quatruidi interuallo eadem facere: à purgatione autem ipsa robustiores uinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambustis, & uulneribus, cohibens sanguinem. Ambrosia uagi nominis est, & circa alias herbas fluctuari: fruticem unum habet densum, ramosum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiorem, foliis rutæ. Circa inum caulem in ramulis semen est uis dependentibus, odore uinoso: qua de causa botrys à quibusdam uocatur, ab aliis artemisia. Coronantur illa Cappadoces. Vfus eius ad ea quæ discuti opus sit. Anonin quidam ononida malunt uocare, ramosam, similem sœnogræco, nisi fruticosior hirsutiórque esset, odore iucundo, post uer spinosa. Estur etiam muria condita. Recens uerò margines hulcerum erodit. Radix decoquitur in posca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitalibus datur in oxymelite decocta ad dimidias. Anagyros, quam aliqui acopon uocant, fruticosa est, grauis odore, flore oleris: semen in corniculis non breuib; gignit, simile renibus, quod du rescit per menses. Folia collectionibus imponuntur, difficulterque parientibus adalligantur, ita ut à partu statim auferantur. Quod si mortuus hæreat, & secundæ mensesque morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo folia. Sic & suspiriosis dantur: & in uino uetere ad phalangiorum morsus. Radix discutiendis concoquendisq; adhibetur. Semen commanducatum uomitiones facit. Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Affertur è Scythia, celebrata Hicessio, non parux authoritatis Medico, item Aristogitoni, in uulneribus præclara, ex aqua tusa & imposita: pota uerò, mammis præcordi

præcordiisq[ue] percussis: item sanguinem excreantibus. Putauerunt & bibendam uinæ ratis. Fabulosa arbitror, quæ adiiciuntur: recente ea, si uratur, ferrum aut æs ferruminari.

De aparine, & arctio, & aspleno, & asclepiade, & astere vel bubonio,
& ascyro vel ascyroide, & aphace, & de alcibio, &
alectorolopho. C A P. V.

A Parinen aliqui omphacocarpon, alii philanthron uocant, ramosam, hirsutam, quinis sensus in orbem circa ramos foliis per interualla. Semen rotundum, durum, concauum, subdulce. Nascitur in frumentario agro, aut hortis pratensue, asperitate etiam uestium tenaci. Efficax contra serpentes, semine pote ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia imposita: succus auribus infunditur. Arction aliqui arcturum uocant: similis est uerbasco foliis, nisi quod hirsutiora sunt, caule longo, molli, semine cumini. Nascitur in petrosis, radice tenera, alba, dulci-que. Decoquitur in uino ad dentium dolorem, ita ut contineatur ore decoctum. Bibitur propter ischiada & stranguriam è uino, ambustis imponitur & pernionibus. Fouentur eadem cum radice semine trito in uino. Asplenum sunt qui hemionion uocant, foliis trientalibus multis, radice limosa, cauerosa, sicut filicis, candida, hirsuta: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Nascitur in petris, parietibusq[ue] opacis, humidis, laudatissima in Creta. Huius foliorum iure in aceto decocto, per dies x. L. pote lienem absumi aiunt: & illinuntur autem, eadem sedante singultus. Non danda foeminis, quoniam sterilitatem facit. Asclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas: 20 floris uirus graue, semen securidacæ. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solum potus, sed etiam illitu. Aster ab aliquibus bubonion appellatur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur & aduersus serpentes. Sed ad inguinum medicinam, sinistra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori adalligata. Ascyron & ascyroides, similia sunt inter se, & hyperico: maiores habet ramos, quod ascyroides uocatur, ferulaceos, omnino rubentes, capitulis paruis, luteis. Semen in calyculis pusillum, nigrum, resinofum. Comæ trita uelut cruentant. Qua de causâ quidam hanc androsæmon uocauere. Vitis foeminis ad ischiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, 30 bilem detrahit. Illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodum folia habet: pusillo altior lenticula est. Siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora, & madidiora & minora lenticula. Nascitur in aruis. Natura ei ad spissandum efficator, quam lenti: reliquo usu eosdem effectus habet. Stomachi alique fluxiones sistit semen decoctum. Alcibion qualis esset herba, apud authores non reperi. Sed radicem eius & folia trita, ad serpentis morsum imponi & bibi iubent: folia, quantum manus capiat, trita cum uini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum uini eadem mensura. Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinæ: cristæ, plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. Vtilis tussientibus cocta cum faba fressa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum semen conicitur in oculum, nec 40 turbat, sed in se caliginem contrahit. Mutat colorem, sed ex nigro albicare incipit, & intumescit, ac per se exit.

De alo.

C A P. VI.

A Lum nos uocamus, Græci symphyton petræum, simile cunilæ bubulæ, foliis paruis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, surculofum, odoratum, gustu dulce, saluam ciens, radice longa rutila. Nascitur in petris, ideo petræum cognominatum: utilissimum laceribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus sanguinem reicientibus, faucibus asperis. Bibitur radix trita, & in uino decocta, & aliquando superlinitur. Quin & commanducata sitim sedat, præcipuè que pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & conuulsis, lien, interaneis. Aluum sistit cocta in cinere: 50 detractisq[ue] folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus sanandis

nandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoque, dum coquantur, conglutinet addita : unde & Græci nomen impoſuere. Oſibus quoque fractis medetur.

De alga, & actæa, & de ampelo agria, & abſinthio. CAP. VII.

Alga rubra & ſcorpionum iſtibus. Actæa graui foliorum odore, caulibus aſperisgeniculatis, ſemine nigro, ut edera, baccis mollibus, naſcitur in opacis & aſperis, aquoſiſque. Datur acerbulo pleno interioribus fœminarum morbis. Ampelos agria uocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in ſatis diximus, uiticulis longis, calloſis, rubentibus, qualiter ſlos, quem Iouis flammam appellauimus in uiolis, fert ſemen Punici mali ſimile acinis. Radix eius decocta in aqua cyathis ternis, additis uini Coi cyathis 10 duobus, aluum ſoluit leniter: ideoque hydropicis datur. Vulua uiria & cutis in facie mulierum emendat. Iſchiadicos quoque uti hac herba prodeſt, ruſa cum foliis, & illita cum ſucco ſuo. Abſinthii genera ſunt plura: Santonicum appellatur à Gallia ciuitate: Ponticum à Ponto, ubi pecora pingueſcunt illo, & ob id line felle reperiuntur: neque aliud præſtantius, multoquæ Italico amariuſ, ſed medulla Pontici dulcis. De uſu eius conuenit dicere herbae faciliſſimæ, atque inter paucas utiliſſimæ, prætereà ſacris populi Romani celebratae peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, uictorque abſinthium bibit: credo, ſanitatem præmio dari honorificè arbitratuſ maioribus. Stomachum corroborat, & ob hoc ſapor eius in uina transfertur, ut diximus. Bibitur & decoctum aqua, ac poſtea nocte & die refrigeratum ſub dio, decoctis ſex drachmis foliorum 20 cum ramis ſuis in cæleſti aqua ſextariis tribus: oportet & ſalem addi. Vetuſtiſſimè in uſu eſt. Bibitur & madefaict dilutum: ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, ut (quiſque fuerit modus aqua) tegatur per triduum. Tritum raro in uſu eſt, ſicut & ſuccus expreſſi. Exprimitur autem, cum primum ſemen turgeſcit, madefactum aqua triduo recens, aut ſiccum ſeptem diebus. Deinde coctum in æneo uaſe ad tertias x. heminis in aqua ſextariis 25 XLV. iterumque percolatum herba lentè coquitur ad craſſitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quaritur ſuccus. Sed hic abſinthii, inuutilis ſtomacho capitiſque eſt, cum ſit ille decocti ſaluberrimuſ. Nanque aſtringit ſtomachum, bilèmq; detrahit, urina ciet, aluum emollit, & in dolore ſanat: uentris animalia pellit, malaciam ſtomachi & inflationes diſcutit cum ſili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. Faſtidia abſterger, 30 concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere & ſale. Antiqui purgationis cauſa dabant, cum marina aqua ueteris ſextario, ſeminis ſex drachmis, cum tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficaciuſ purgat duplicato ſale. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quidam & in polenta dedere ſuprà dictum pondus, addito pulegio: alii contra paralyſin: alii pueris folia in fico, ſic ut amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride ſumptum. In regio morbo crudum bibitur cum opio, aut adiano. Aduerſus inflationes calidum paulatim forbetur ex aqua: iocineris cauſa cum Gallico nardo: lienis, cum aceto, aut pulſe, aut fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto: item uiſco: cicuta ex uino, & muris aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoriſ cum paſſo imponitur: ſuggillatiſ cum 40 melle. Aures decoctum eius uaporis ſuffitu ſanat: aut ſi manat ſanies, cum melle tritum. Vrinam ac menſes cient tres quatuorue ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aqua vi. Menſes priuatim cum melle ſumptum, & in uellere apoſitum. Anginis ſubuenit cum melle & nitro. Epiphyſida ex aqua ſanat: uulnera recentia, priuſ quam aqua tanguantur, impoſitum: prætereà capitiſ hulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum Cypriacera, aut cum fico. Sanat & prurituſ. Non eſt dandum in febrî. Nauſeas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inſcio ſub capite poſitum. Veſtibꝯ infernum tineas arcet. Culices ex oleo perunctiſ abigit, & fumo, ſi uratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à muſculiſ tuetur: capillum denigrat abſinthii cinis, unguento roſaceoque permiſtuſ. Eſt & abſinthium marinum, quod quidam Seriphium uocant, probatiſſimuſ in Tapoſiri Aegypti. Huiuſ ramum Iſiaci præferre ſolenne habent: anguſtiuſ

stius priore, minúsque amarum, stomacho inimicum, aluum mollit, pellítque animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in fariná trimestris sorbitione dilutum. Coquitur, quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

De ballote, & botrys fruticosa, & brabyla, & bryo & bupleuro, & catanance, & calla, & circaea, & cirsio, & cratæogono, & thelygono, & crocodilio, & cynosorchi, & chrysolachano, & cucubalo, & conferua.

CAP.

VIII.

Trabantes foliis
liantibus
propr
sus uicinita
tis habent cū
foliis porri.
Quare hic
aut Marubij
legendū est,
non Porri:
aut facendum
est, Plinium
uocem Græcæ
carum uicini
tate deceptū,
πράσιον, hoc
est porrum,
ἀπὸ τοῦ πρά
σιου, hoc est,
pro marubij
bio accepta
fuisse.

BAlloten alio nomine melampyrion Græci uocant, herbam fruticosam, angulosis caulibus nigris, hirsutis foliis uestientibus, maioribus quàm t porri, & nigrioribus, graudolentibus. Vis eius efficax aduersus canis morsus, ex sale foliis tritis imposita: item ad cōdylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida hulcera cum melle. 10
Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis. Semen circa totam nascitur: folia cichorio similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc Cappadoces ambrosiam uocant, alii artemisiam. Brabyla spissandi uim habet cotonei mali modo: nec amplius de ea tradunt auctores. Bryon, marina herba sine dubitatione est, lactuca foliis similis, rugosa ueluti contracta, sine caule, ab ima radice exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maximè, testisque terra compræhensis. Præcipua siccandi ei spissandique uis, & collectiones omnes inflammationesque cohibendi, præcipuè podagræ, & quicquid refrigerare opus sit. Bupleuri semen ad ictus serpentium dari reperio, foverique plagas decocta ea herba, adiectis foliis mori aut origani. Catanancem thessalam herbam, qualis sit, à nobis describi superuacuum est, cum sit usus eius ad amatoria tantum. Illud non ab re 20 est dixisse ad detegendas Magicas uanitates, electam ad hunc usum coniectare, quoniam arefcens contraheret se ad speciem unguium milii examinati. Eadem ex causa & cemos filebitur à nobis. Calla duorum generum est. Vna similis aro. Nascitur in arationibus. Colligitur antequam inarescat, ususque eodem habet, quos arum. Bibitur quoque radix huius ad exinanientias aluos, mensisque mulierum: item caules cum foliis in leguminibus decocti, sanant tenesmon. Alterum genus eius quidam anchusam uocat, alii rhinochisiam. Folia lactuca longiora, plumosa, radice rubra, quæ ignes sacros cum flore polente sanat imposita: iocinoris autem uitia, in uino albo pota. Circæa strychno satiuo similis est, flore nigro, pusillo, paruo semine, ut milii, nascente in quibusdam corniculis, radice semipedali, triplici fermè aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur in apricis faxis. Diluitur in uino, bibiturque ad dolorem uulvæ & uitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radiceis tusa, noctem & diem. Trahit eadem portio & secundas: semine lac minuitur, in uino aut mulla aqua pota. Cirsion cauliculus est tener duum cubitorum, triangulo similis, foliis spinosis circumdatus. Spinæ molles sunt. Folia bouis linguæ similia, minora, subcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ soluuntur in lanugines. Hanc herbam radicemque eius adalligatam, dolores uariarum sanare tradunt. Cratæogonon spicæ tritici simile est, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumque geniculorum. Nascitur in opacis, semine milii, uehementer aspero gustu: quod si bibant ex uino ante cœnam, tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac uir, ante conceptum diebus x l. uirilix sexus partum futurum aiunt. Est & alia 40 cratæogonos, quæ thelygonos uocatur. Differentia intelligitur lenitate gustus. Sunt qui florem cratæogoni bibentes mulieres, intra x l. diem concipere tradant. Eadem sanant hulcera uetera nigra cum melle: explent sinus hulcerum, & atropa carnosiora faciunt: purulenta expurgant: panos discutiunt: podagras, collectionesque omnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophrastus arboris genus intelligi uoluit cratæogonon siue cratæogona, quam Itali aquifoliam uocant. Crocodilion chamaeleontis herba nigra figuram habet radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi. Nascitur in sabuletis. Porta sanguinem per nares pellit copiosum crassumque, atque ita lienem consumere dicitur. Cynosorchin aliqui orchin uocant, foliis oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis, radice bulbosa, oblonga duplici ordine, superiore quæ durior est, & 50 inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti, in uineis ferè inuenti. Ex his radicibus si maiorem

maiores edant uiri, mares generari dicunt: si minorem foemina, alterum sexum. In Thesalia molliorem in lacte caprino uiri bibunt ad stimulandos coitus, duriores uero ad inhibendos. Aduersatur alter alteri. Chrysolachanum in pineto, lactuca simile nascitur. Sanat neruos incisfos, si confestim imponatur. Et aliud genus chrysolachani traditur, flore aureo, foliis oleris. Coctum estur, ut olus molle. Herba hac adalligata morbum regium habentibus, ita ut spectari ab his possit, sanari id malum traditur. De chrysolachano nec satis dici scio, nec plura reperio. Nanque & hoc uitio laborauere proximi utique herbarii nostri, quod ipsis notas, uelut uulgares, strictum & nominibus tantum indicauerant: tanquam coagulo terrae aluum sisti, stranguriam dissolui, si bibatur ex uino aut aqua.

10 Cucubali folia trita cum aceto, serpentium ictibus & scorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine strumum appellant, alii Graece strychnon: Acinos habet nigros. Ex his cyathus succi cum multis duobus, medetur lumbis: item capitis doloribus cum rosaceo infusus. Ipsa strumis illita. Peculiaris est Alpinis maximè fluminibus conferua, appellata à conferruminando, spongia aquarum dulcium uerius, quam muscus aut herba, uillosa densitatis atque fistulosae. Curatum ea scio, omnibus ferè ossibus confractis, prolapsum ex arbore alta putatorem circumdata uniuerso corpori, aquam suam inspergentibus, quoties inaresceret, raroque nec nisi deficientem herbam mutationis causa resoluentibus, conualuisse uix credibili celeritate.

De cocco Gnidio, & dipsaco, & dryopteri, & dryophono, & elatine, & empetro siue calcifraga, & epipacti siue elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo, & galeopside siue galeobdolo, & glauce siue eugalecto.

C A P. I X.

Cocco gnidio color cocci, magnitudo grano piperis maior, uis ardens. Itaque in pane deuoratur, ne adurat, cum gulam transit. Huic uis praesentanea contra cicutam. Sinit aluum. Dipsacos folia habet lactuca, bullasque spinosas in dorsi medio, caulem duum cubitorum, iisdem spinis horridum, genicula eius binis foliis amplectentibus, concauo alarum sinu, in quo subsistit ros saluus. In cacumine capitula sunt echinata spinis. Nascitur in aquosis. Sanat rimas sedis. Item fistulas decocta in uino radice, usque dum sit crassitudo ceræ, ut possit in fistula collyrium mitti. Item uerrucas omnium generum. Quidam & alarum, quas supra diximus, succum illinunt his. Dryopteris filici similis, in arboribus nascitur, tenui foliorum subdulcium incisura, radice hirsuta. Vis ei caustica est. Ideo psilothrum est radix tusa. Illinitur enim, usque dum sudores euocet: iterumque & tertio, ita ne sudor abluatur. Dryophonon similis herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circumdatis utrinque foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrsmes, sed candidioribus mollioribusque, flore candido sambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine uero eius pro pipere utuntur. Elatine folia habet helxinæ, pusilla, pilosa, rotunda, semipedalibus ramulis quinque senisue, à radice statim foliosis. Nascitur in segetibus, acerbæ gustu, & ideo oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impositis, subdito linteolo. Eadem cum lini semine cocta sorbitionis usu dysenteria liberat. Empetron, quam 40 nostri calcifragam uocant, nascitur in montibus maritimis, ferè in saxo: quod propius mari fuerit, minus salsa est, potaque bilem trahit ac pituitas: quod longius magisque terrena, amarior sentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in iure aliquo, aut in hydromelite. Veritate uires perdit. Recens urinas ciet decoctum in aqua uel tritum, calculosque frangit. Qui fidem promisso huic quaerunt, affirmant lapillos, qui subferuescant unà, rumpi. Epipactis, ab aliis elleborine uocatur, parua herba, exiguis foliis, iocineris uitii utilissima, & contra uenena pota. † Epimenidion caulis est non magnus, ederae foliis denis atque duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, graui odore. Nascitur in humidis, & huic spissandi refrigerandique natura, foeminis cauenda. Folia in uino trita uirginum mammæ cohibent. Enneaphyllon, longa folia nouena habet, caustica natura. Imponitur lana circumdatum, ne urat latus: continud enim pustulas excitat, lumborum doloribus & coxendicum utilissimum. Filicis duo genera nec florem habent, nec semen.

† Repone Epimedium, uti antea legabatur. Nā epimenidiū scille genus est, de quo supra egi lib. 19. capit. 5. Epimedium autem hic legendū esse satis constat ex Dioscori de, apud quē hæc omnia penè ad uerbum leguntur.

Pterin Græci uocant, alii belchnon, cuius ex una radice complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marem existimant. Alterum genus thelypterin Græci uocant, alii nymphæam pterin. Est autem singularis atque non fruticosa, breuior, molliorque & densior, foliis ad radicem canaliculata. Vtriusque radice sues pinguescunt. Folia utriusque lateribus pinnata, unde nomen Græci imposuerunt. Radices utriusque longæ in obliquum, nigrae, præcipue cum inaruerunt. Siccarum autem eas Sole oportet. Nascuntur ubique, sed maxime frigido solo. Effodi debent Vergiliis occidentibus. Vfus radices in trimatu tantum, neque antea, neque postea. Pellunt interaneorum animalia, ex his tænias cum melle: cætera ex uino dulci triduo pota. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit, primò bilem trahens, mox aquam: melius tænias cum scammonii pari pondere. Radix eius duum obolorum pondere ex aqua, post unius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatismos. Neutra danda mulieribus, quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatem facit. Farina earum hulceribus tetris inspergitur: iumentorum quoque in ceruicibus. Folia cimicem necant: serpentem non recipiunt. Ideo substerni utile est in locis suspectis: uisæ etiam fugant nidore. Fecere Medici huius quoque herbae discrimen. Optima Macedonica est, secunda Cassiopica. Femur bubulum appellatur herba, neruis & ipsa utilis, recens in aceto ac sale trita. Galeopsys, aut ut alii, galeobdolon uel galion, caulem & folia habet urticae læuiora, & quæ grauem odorem trita reddant: flore purpureo. Nascitur circa sepem ac semitas ubique. Folia caulisque duricias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita: item strumas. Panos & parotidas discutit. Ex usu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoque & gangrænas sanat cum sale. Glaux antiquitus eugalaeton uocabatur, cytiso & lenticulae foliis similis: auersa candidiora. Rami in terram serpunt quini sensue, admodum tenues ab radice. Flosculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in sorbitione similiginis, ad excitandam ubertatem lactis. Eam qui hauserint, balineis uti conuenit.

De glaucio, & glycyside, & gnaphalio, siue chamæzelo, & galedrago, & bolco, & hyosiri, & bolosteio, & hippophæsto. C A P. X.

Glaucion in Syria & Parthia nascitur, humilis herba, densis foliis, ferè papaueris, minoribus tamen fordioribusque, odoris tetri, gustus amari cum astrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circumlitum, in clibanis calefaciunt: deinde exempto succum exprimunt eiusdem nominis. Vfus est & succi, & foliorum, si terantur, aduersus epiphoras, quæ uniuersæ uno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium, quod Medici diaglaucion uocant. Lactis quoque ubertas intermissa restituitur. Sumitur eius rei causa ex aqua. Glycyside, quam aliqui præoniam, aut pentorobon uocant, caulem habet duum cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, subrutilum, cute lauri: folia qualia isatis, pinguiora, rotundioraque, & minora: semen in siliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimatur, cuius radicibus seu balani longiores circiter octo aut sex adhærent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaque. Ea gustu astringit. Fœminæ folia myrrham redolent, & densiora sunt. Nascuntur in syluis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico Martio impetum in oculos faciente, interdiu periculosum sit. Radix uerò cum effodiat, periculum esse ne sedes procidat. Magna id uanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. Vfus in his diuersus. Rubra enim grana rubentis menses sistunt, x. ferè pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medentur, ex passo aut uino totidem pota. Radix omnes uentris dolores sedat in uino, aluumque purgat: sanat opisthotonum, morbum regium, renes, uescicam: matricem autem & stomachum decocta in uino: aluumque sistit: estur etiam contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppressionibus nocturnis, in uino pota quo dictum est numero. Stomachi uerò erosionibus, & esse ea & illinire prodest. Suppurationes quoque discutuntur: recentes nigro femine, ueteres rubro. Vtrunque auxiliatur à serpente percussis: & pueris contra calculos, incipiente stranguria. Gnaphalion alii chamæzelon uocant, cuius foliis albis mollioribusque

libusque pro tomento utuntur : sanè & similia sunt. Datur in uino austero ad dysenteriam : uentris solutiones, mensèsque mulierum sistit. Infunditur autem teneismo. Illinitur & putrescentibus huculcerum. Galedragon uocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem & spinosam, caule ferulaceo, alto, cui summo capite inhæret simile ouo. In hoc crescente atate uermiculos nasci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem, qua dens doleat, mirèque illico dolorem tolli. Valere non diutius anno, & ita si terram non attigerit. Holcus in saxis nascitur siccis. Aristas habet in cacumine tennes, culmo, quale ordeum restibile. Hæc circa caput alligata, uel circa lacertum, educit è corpore aristas. Quidam ob id aristidiam uocant. Hyosisir intubo similis, sed minor, & tactu asperior: uulneribus contrusa præclarè medetur. Holosteon sine duritia est herba, ex aduerso appellata à Græcis, sicut fel dulce, tenuis usque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen, foliis angustis, astringens gustu. Nascitur in collibus terrenis. Vfus eius ad conuulsa rupta, in uino pota. Vulnere quoque conglutinat. Nam & carnes coguntur, addita. Hippophæston nascitur in spinis, ex quibus fiunt ænææ fulloniæ, sine cauliculo, sine flore, capitulis tantum inanibus, & foliis paruis, multis, herbacei coloris, radículas habens albas, molles. Succus earum exprimitur æstate, ad soluendam aluum, tribus obolis, maximè in comitialibus morbis, & tremulis hydropicis. Contra uertigines, orthopnœas, paralyseis incipientes.

De hypoglossa, & hypæcoo, Idea, isopyro, lathyri, leontopetalo, lycopside, lithospermo, lapide vulgari, de limco, leuce, & leucographi.

CAPVT XI.

Hypoglossa folia habet figura syluestris myrti, concaua, spinosa, & in his ceu linguas folio paruo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex his imposita minuit. Hypæcoon in legetibus nascitur, foliis rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris succo. Idææ herbæ folia sunt, quæ oxymyrines: adhærent his uelut pampini, in quibus flos. Aluum, mensèsque, & omnem abundantiam sanguinis sistit. Spissandi cohibendique naturam habet. Isopyron aliqui + phaselion uocant, quoniam folium, quod est aniso simile, in pampinos torquetur. Capirula sunt in summo caule tenuia, pleia seminis melanthii. Contruissim & cætera pectoris uitia, ex melle aut aqua mulsa, item iocineri utilissima. Lathyris
folia habet multa, lactucæ similia, tenuiora, germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, ut capparitis, quæ cum inuauere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, faciliâ purgari. Hæc uicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui uehementiùs purgari uolunt, cum folliculis ipsis sumunt ea: nam stomachum lædunt. Itaque inuentum est, ut cum pisce aut iure gallinacei fumerentur. Leontopetalon alii rhapeion uocant, folio brassicæ, caule semipedali: alæ multæ, semen in cacumine in siliquis ciceris modo: radix rapo similis, grandis, nigra. Nascitur in aruis. Radix aduersatur omnium serpentium generibus ex uino pota: nec alia res celerius proficit. Datur & ischiadicis. Lycopsis longioribus, quàm lactuca, est foliis, crassioribusque. Caulè longo, hirsuto, adnatis multis cubitalibus, flore paruo, purpureo. Nascitur in
campeltribus, Illinitur cum farina hordeacea igni sacro. Sudorem in febris mouet, succo aquæ calidæ admisto. Inter omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui ægonychon uocant, alii Diospyron, alii Heracleos. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo maioribus, quàm rutæ, ramulis furculosis, crassitudine iunci: gerit iuxta folia singulas ueluti barbular, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia uerò lapidea. Ipsi, quæ pediculis adhæreant, cauernulas habent, & intus semen. Nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aspxi. Tantus est decor, uelut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascens. Iacere atque humi serpere authores tradunt. Ego uulsam, non hærentem uidi. Iis
lapillis drachmæ pondere potis in uino albo calculos frangi, pellique constat, & stranguariam discuti. Neque in alia herbarum fides est uisus statim, ad quam medicinam nata sit.

† Aliis, phaselion, ut apud Dioscorid. & Gal. lib. 6. Simpl. med.

Est autem eius species, ut etiam sine auctore uisu statim nosci possit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muscum siccum, canum. Hic fricatur altero lapide, addita hominis saliuaillo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit, *φάρμακον καθάρσιον, λίθος ἄγριος ὕμμε δόνα*. Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittas in uenatu tingunt medicamento, quod uenenum ceruarium uocant. Ex hac in tres modios saliuati additur, quantum in una sagitta addi solet: ita ossa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari postea ad præsepia oportet, donec purgentur (insanire enim solent) si sudor insequitur, aqua frigida perfundi. Leuce Mercuriali similis, nomen ex causa accepit, per medium folium candida linea transcurrente: quare mesoleucon quidam uocant. Succus eius fistulas sanat: ipsa contrita, carcinomata. Fortassis eadem sit, quæ leucas appellatur, contra omnia marina uenena efficax. Speciem eius auctores non tradunt, nec aliud, quàm syluestrem latioribus foliis esse efficacior, hanc semine acrior. Leueographis qualis esset, scriptum non reperi: quod eò magis miror, quoniam utilis proditur sanguinem excreantibus, tribus obolis cum croco: item coeliacis, trita ex aqua & apposita: profluuiio fœminarum, oculorum quoque medicamentis, & explendis hulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio, & myosota, & myagro, & natrice, & othone, & onosma, & onopordo, & osyri, & oxye, & barrachio, & polygono, & leucantibemo, & phyteuma, & phyllo, & phellandrio, & phalari, & polyrrhizo, & proserpinaca, & de rhacoma, de reseda, & stæchade.

C A P. XII.

Medion folia habet iridis fatiux, caulem tripedalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, semine minuto, radicem semipedalem. In saxis opacis nascitur. Radix drachmis duabus cum melle menses fœminarum sistit ecligmate per aliquot dies sumpto. Semen quoque in uino tritum, contra abundantiam fœminarû datur. Myosota siue myosotis, læuis herba, caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus rubentibus, concavis, ab imo foliis angustis, oblongis, dorso acuto, nigris, per interualla assidue geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore cæruleo. Radix digitali crassitudine, multis capillamentis fibrata. Vis ei septica & exulceratrix, ideoque ægilopas sanat. Tradunt Aegyptii, mensis quæst Thiatin uocant die xxvii. ferè in Augustum mensem incurrente, si quis huius herbæ succo inungatur manè priusquàm loquatur, nō lippiturum eo anno. Myagros herba ferulacea est foliis similis rubiæ, tripedanea. Semen oleosum, quod & fit ex eo. Medetur oris hulceribus perunctis hoc succo. Herba, quæ uocatur nigina, tribus foliis longis intubaceis, illita cicatrices ad colorem reducit. Natrix uocatur herba, cuius radix euulsa uirus hirci redolet. Hac in Piceno à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos uocant: ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim, qui tali medicamento iuuentur. Odontitis inter fœni genera est, cauliculis densis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris. In geniculis folia parua habet, longiora tamen quàm polygonon. Semen in alis hordeo simile, florem purpureum, pusillum. Nascitur in pratis. Decoctum cauliculorum eius in uino austero, quantum manus capiat, dentium dolori medetur, ita ut contineatur ore. Othonne in Syria nascitur, similis erucæ, perforatis crebrò foliis, flore croci: quare quidam anemonen uocauerunt. Succus eius oculorum medicamentis conuenit. Mordet enim leuiter & excalfacit, astringitque siccando. Purgat cicatrices & nubeculas, & quicquid obstat. Quidam tradunt lauari, atque ita siccata digerere in pastillos. Onosma longa folia habet ferè ad tres digitos in terra iacentia, tria, ad similitudinem anchusæ incisa, sine caule, sine flore, sine semine. Prægnans si edat eam, aut supergradiatur, abortum facere dicitur. Onopordon si comederint asini, crepitus reddere dicuntur. Trahit urinas & menses, aluum sistit, suppurationes & collectiones discutit. Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos, & in iis folia nigra ceu lini: semênque in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens. Smegmata mulieribus faciunt ex his. Radicum decoctum potum, sanat arquatos. Eadem, priusquàm maturescat semen, concisæ, & Sole siccatæ, aluum sistunt. Post maturitatem uerò collectæ, & in sorbitione decoctæ, rheumatismis uentris medentur, & per se tritæ ex aqua cælesti bibuntur. Oxy

folia

folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Polyanthemum, quam quidam batrachion appellant, caustica ui exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eadēque uiliginēs concorporat. Polygonon Græci uocant, quam nos sanguinariam: non attollitur à terra, foliis ruta, semine graminis. Succus eius infusus naribus supprimit sanguinem: & potus cum uino, cuiuslibet partis profluuium, excrementisque cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt, hanc marem intelligi uolunt, appellarique à multitudine seminis, aut densitate fruticis calligonon. Alii polygonon à frequentia geniculorum: alii theuthalida, alii carcinetron, alii clemata, multi myrtoperalon. Necnon inueniuntur, qui hanc foeminam esse dicunt: marem autem maiorem, minusque nigram, & geniculis densiorem, semine sub omnibus foliis turgescentem. Quocunque hæc modo se habeant, uis earū est spissare ac refrigerare. Semina aluum soluunt, largius sumpta urinam cient, rheumatismos cohibent: qui si non fuere, non profunt. Stomachi feruori folia imponuntur: uesicæ dolori illinuntur, & ignibus sacris. Succus & auribus purulentis instillatur & oculorum dolori per se. Dabatur & in febris ante accessiones duobus cyathis in tertianis, quartanisue præcipue: item cholerici, dysenterici, & in solutione stomachi. Tertium genus oreon uocatur in montibus nascens harundini teneræ simile, uno caule, densis geniculis, & in se fractis, foliis autem piceæ, radice superuacua, inefficacius quàm superiora. Peculiare ischiadicis. Quartum genus syluestre appellatur, penè arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe cedri rubicundo: ramis sparti, binum palmorum, nigris geniculorum ternis quaternisue articulis. Huic quoque spissandi natura, sapor mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias, aut aridi farina inspergitur & oris huleribus, & attritis partibus. Propter gingiuarum uerò uitia ipsa commendatur. Nomas sistit, omniaque quæ serpunt, aut difficilem cicatricem habent. Priuatim uerò sanat à niue facta hulcera. Herbarii & ad anginas utuntur illa: & in capitis dolore coronam ex ea imponunt: & contra epiphoras collo circumdant. In tertianis quidam sinistra manu euellam adalligant: ad eò contra profluua sanguinis, nec ullam magis aridam, quàm polygonum, seruant. Pancration aliqui scillam pusillam appellare malunt, foliis albi lili longioribus, crassioribusque, radice bulbi magni, colore rufo. Aluum soluit, succo cum farina erui sumpto: hulcera purgat. Hydropicis splenicisq; cum melle datur. Alii decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat: eaque effusa, radicem terentes digerunt in pastillos Sole siccatos: & postea uruntur ad capitis hulcera, & cætera quæ repurganda sunt. Item ad tussim, quantum tribus digitis apprehenderint, in uino dantes, & ad lateris dolores, aut peripneumonicis ecligmate. Propter ischiada in uino bibendum, & propter tormina mensisque ciendos. Peplos, quam aliqui sycen, alii meconion aphrodes uocant, ex una radice tenui fruticat, foliis ruta paulo latioribus, semine sub foliis rotundo, minore quàm candidi papaueris. Inter uites ferè colligitur messibus: siccaturque cum fructu suo, subiectis aquis, in quas excidat. Hoc potu aluus soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media portio est acetabuli mensura, in aqua mulsæ heminis tribus. Et cibus inspergitur obsonisq; ad molliendam aluum. Periclymenos fruticat & ipsa, ex interuallo duo folia habens, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia durum, & quod difficile euellatur. Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se adminiculis quibuscunque. Semen eius in umbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus, ad lienem: eumque urina cruenta, aut per aluum absumit: quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta: quæ & orthopneois profunt. Partum quoque adiuuant, secundasque pellunt pota simili modo. Pelecium in segetibus diximus nasci, fruticosam cauliculis, foliis ciceris. Semen in siliquis fert, corniculorum modo ad uncis, ternis quaternisue, quale gith nouimus, amarum, stomacho utile. Additur in antidotis. Polygala palmi altitudinem perit, in caule summo foliis lenticulæ, gustu astricto, quæ pota lactis abundantiam facit. † Poterion, aut (ut alii uocant) phrynon, uel neurada, largè fruticat, spinis retorrida, lanugine spissa, foliis paruis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris: feminis nulli usus,

† melius in ueriss. codic. Poterion (alij uocant phrynon uel neurada) largè fruticat.

sed gustu acuto & odorato. Inuenitur in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres, binum cubitorum in altitudine, nervosas, candidas, firmas. Circumfoditur autumno, & præciso frutice dat succum gummi similem. Radix mira uulneribus sanandis traditur, præcipueque neruis uel præcisis illita. Decoctum quoque eius cum melle potum dissolutiones neruorum, & infirmitates, & incisuras iuuat. Phalangites, à quibusdam phalangion uocatur, ab aliis leucanthemon, uel (ut in quibusdam exemplaribus inuenio) leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes: flos candidus, lilio rubro similis, semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multo tenuiore, radice herbacei coloris. Huius folio uel flore uel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque, & serpentium ictus: item contra tormina. Phyteuma qualis sit, describere superuacuum habeo, cum sit usus eius tantum ad amatoria. Phyllon à Græcis uocatur herba in saxosis montibus, femina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parua, semine rotundo, papaueri simili. Hæc sui sexus facit partus: mares autem semine tantum differens, quod est incipientis oliuæ. Vtrunque bibitur in uino. Phellandrium nascitur in palustribus, folio apii. Bibitur semen eius propter calculos & uesicæ incommoda. Phalaris thyrsus habet longum, tenuem, ceu calamum, in summo florem inclinatum: semen simile sesamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex uino uel aceto uel cum melle & lacte. Idem & uitia uesicæ sanat. Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas. Hæc tuxa dantur in uino contra serpentes: profunt & quadrupedibus. Proserpinaca herba vulgaris est, eximii aduersus scorpiones remedii. Eadem contrita, addita muria & oleo, anginam eximie curari tradunt. Prætereà in quantalibet lassitudine recreari defessos, etiam cum obmuerint, si subiiciatur linguæ. Si deuoreretur, uomitionem sequi salutare. Rhacoma affertur ex his, quæ supra Pontum sunt, regionibus. Radix costoni-gro similis. minor & rufior paulò, sine odore, calfaciens gustu & astringens. Eadem trita uini colorem reddit, ad crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationesque sedat: uulnera sanat: epiphoras oculorum sedat ex passo illita: insignita cum melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius inspergitur contra coæthe, & sanguinem reicientibus drachmæ pondere in aqua. Dysenterici etiam & cæliaci, si febris carent, in uino: sin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici mensura ad rupta conuulsa, contusis, ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: si dissolutio stomachi, ex frigida aqua fumitur: siue intus siue extrà, purulentis excreationibus: item hepaticis, splenicis, ischia dicis: ad renum uitia, suspiria, orthopnoeas. Arteriæ scabritias sanat ex passo, tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lichenas quoque ex aceto imposita purgat. Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, singultus, tormina, asperitates, capitis grauitates, melancholicas uertigines, lassitudinum dolores & conuulsiones. Circa Ariminum nota est herba, quam resedam uocant. Discutit collectiones, inflammationesque omnes. Qui curant ea, addunt hæc uerba, Reseda morbos reseda, scisne scisne quis hic pullos egerit? radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totiesque despuunt. Stachas in insulis tantum eiusdem nominis gignitur, odorata herba, coma hyssopi, amara & gustu. Menses ciet potu: pectoris dolores leuat. Antidotis quoque misetur.

† thlaffi &
trachimia,

De solano, & smyrnio, & telephio, & trichomane, & thaliatro, & thlaffo, & tragonia, & tragomi, & trago, & tragopogo, & spondyli. Et quòd quidam morbi in quibusdam non sunt gentibus.

C A P V T X I I I.

Solanum Græci strychnon uocant, ut tradit Cornelius Celsus. Huic uis reprimendi refrigerandique. Smyrnion caulem habet apii, folia latiora, & maxime circa stolones multos, quorum à sinu exiliunt pinguis, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum languescente, capitibus caulium orbiculatis, ut anethi semine rotundo, nigro, quod arefcit incipiente æstate. Radix quoque odorata, gustu acri mordet, succosa, mollis. Cortex eius foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ

myrrhae habet qualitatem: unde & nomen. Nascitur & in saxosis collibus, & in terrenis. Vfus eius calfacere, extenuare. Vrinam & menses cient folia & radix. Semen alium fistit. Radix collectiones & suppurationes non ueteres, item duritias discutit illita. Prodest & contra phalangia ac serpentes, admisto cachry aut polio, aut melissophyllo, in uino pota, sed particularim, quoniam uniuersa uomitionem mouet. Qua de causa aliquando cum ruta datur. Medetur tussi & orthopnoeae semen, uel radix: item thoracis, aut lenis, aut renum, aut uesicae uitii. Radix autem ruptis conuulsis. Partus quoque adiuuat, & secundas pellit. Datur & ischiadicis cum crethmo in uino. Sudores ciet & ructus: ideo inflationem stomachi discutit. Vulnere ad cicatricem perducit. Exprimitur & succus radici, utilis foeminis & thoracis praecordiorumque desiderii: calfacit enim & concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & succus illinitur, & malagmate de cortice arido. Et ad obsonia utuntur cum mulso & oleo, & garo, maximè in elixis carnisbus simul. Concoctiones facit, sapore simillima piperi. Eadem in dolore stomachi efficax. Telephion portulacae similis est & caule & foliis. Rami à radice septeni oboiue fruticant, foliis crassis, carnosiss. Nascitur in cultis, & maximè inter uites. Illinitur lentigini, & cum inaruit, teritur. Illinitur & uiligini, ternis ferè mensibus, senis horis noctis aut diei: postea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fistulis. Trichomanes adianto similis est, exilius modò, nigriusque, foliis lenticulae densis, amaris, aduersis inter se. Decoctum eius strangurias sanat in uino albo potum, addito cumino rustico. Succus cohibet capillos defluentes, aut si effluxerint, reparat. Alopeciâsque densat tritum, & in oleo illitum. Sternumenta quoque gustatu mouet. † Thaliætrū folia coriandri habet, pinguiora paulò, caulem papaueris. Nascitur ubique, praecipuè in campestribus. Medetur huleribus folia cum melle. † Thaspe duorum generum est, angustius foliis digitali longitudine, & latitudine in terram uersis, in cacumine diuisis, cauliculo semipedali, non sine ramis, peltarum specie, semine incluso lenticulae effigie, nisi quòd infringitur, unde nomen. Flos albicat. Nascitur in semitis & sepibus. Semen asperi gustus, bilem & pituitam utrinque extrahit. Modus sumendi, acetabuli mensura. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem trahat. Menses quoque ciet, sed partus necat. Alterum † thlaspe, aliqui † Persicum napi uocant, latis foliis, radicibus magnis, & ipsum utile ischiadicorum infusioni. Prodest & inguinibus utrunque. Praecipitur, ut qui colligit, dicat sumere se contra inguina & contra omnes collectiones, & contra uulnera, unaquè manu tollat. Trachinia herba qualis sit, non traditur. Credo & falsum esse promissum Democriti. Portentosum enim est, adalligatam triduo absumere lienes. Tragonis, siue tragion, nascitur in Cretae tantum insulae maritimis, iunipero similis & semine, & folio, & ramis. Succus eius lacteus in gummi spissatus, uel semel, impositione spicula de corpore eiicit. Tunditur recens, & cum uino illinitur, aut sicca farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit: mammissq; unice medetur. Est & alia herba tragos, quam aliqui scorpiion uocant, semipedem alta, fruticosa, sine foliis, pusillis racemis rubentibus, grano tritici acuto cacumine, & ipsa inmaritimis nascens. Huius ramorum x. aut xii. cacumina trita ex uino pota coeliacis, dysentericis, sanguinem excreantibus, mensiumque abundantiae auxiliantur. Est & tragopogon, quem alii comen uocant, caule paruo, foliis croci, radice longa, dulci, super caulem calyce lato, nigro. Nascitur in asperis, sine usu. Et de herbis quidem memoria digna haecenus aut accepimus, aut comperimus. In fine earum admonere nõ ab re iudicamus, aliis alias uitium uirium aetates esse. Longissimo tempore durat elaterrimum, ut diximus: chamaeleon niger x l. annis: centaureum non ultra xii. Peucedanum & aristolochia ac uitis syluestris anno in umbra seruantur. Et animalium quidem ceterorum nullum aliud radices a nobis dictas attingit, excepta spondyli, quae omnes persequitur. Genus id serpentis est. Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum uim effectusque minui, si fructus prius maturescant: item seminum, ante radice propter succum incisa. Resoluitur autem omnium uis consuetudine: & desinunt prodesse, cum opus est, quae quotidie in usu fuere, æquè quàm nocere. Omnes uerò herbae uehementiores effectu ui-

† Thaliætrū
Dioscoridi.

† Legendū.
Thlaspi, ex
eodem Dios-
coride.

† thlaspi,
⁊ melius,
Persicum si-
napi, tum ex
uetustis co-
dicibus, tum
ex Diosco-
ride.

ribusque sunt in frigidis locis, & in Aquiloniis: item siccis. Sunt & gentium differentiæ non mediocres: sicut accepimus de tineis lumbricisque, inesse Aegypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis: è diuerso Græciæ, Phrygiæ omnino non innasci. Minus id mirum, quàm quod in confinio Atticæ Boeotiæque Thebanis innascuntur, cum absint Atheniensibus. Quæ contemplatio aufert rursus nos ad ipsorum animalium naturas, ingenitasque iis uel certiores morborum omnium medicinas. Enimuero rerum omnium parens, nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur, aut alia satiaret, nasci uoluit: atque salutares inferuit & uisceribus, quippe cum surdis etiam rebus inferuerit. Tum uero illa animæ auxilia præstantissima ex anima alia esse uoluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER VIGE-

S I M V S O C T A =

V V S.

P R O O E M I V M.

De medicinis ex animalibus.

CAP. I.

DICTAE erant omnium rerum naturæ, inter cælum ac terram nascentium, restabantque quæ ex ipsa tellure fodiuntur, si non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent transuersos, ex ipsis animalibus quæ sanantur, reperta maiore medicina. Qui ergo dixerimus herbas & florum imagines, ac pleraque inuentu rara ac difficilia, iidem tacebimus quid in ipso homine profit homini, cæteraque genera remediorum inter nos uiuentia? cum præsertim, nisi carenti doloribus morbisque uita ipsa pœna fiat. Minimè uerò. Quin omnem infumemus operam, licet fastidii periculum urgeat: quando ita decretum est, minorem gratiæ, quàm utilitatum uitæ, respectum habere. Quinimo externa quoque, & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantum auctores appellet. Quamquam & ipsi consensu propè iudicata eligere laborauimus, potiusque curæ rerum, quàm copiæ institimus. Illud admonuisse perquam necessarium est, dictas iam à nobis naturas animalium, & quæ cuiusque essent inuenta: (neque enim minus profuere medicinas reperiendo, quàm profunt præbendo) nunc quæ in ipsis auxilientur indicari, neque illhic in totum omiſſa. Itaque hæc esse quidem alia, illis tamen connexa. Incipiemus autem ab homine, ipsum sibi exquirentes, immensa statim difficultate obuia. Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, ut uiuentibus poculis, comitiales morbi: quod spectare facientes in eadem arena feras quoque horror est. At hercule illi ex homine ipso forberi efficacissimum putant calidum spirantemque, & unà ipsam animam ex osculo uulnerum, cum plagis ne ferarum quidem admoueri oras fas sit humana. Alii medullas crurum quærunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, singulorum uiscerum membrorumque etiam sapes dixere, omnia perſecuti usque ad reſegmina unguium: quasi uerò sanitas uideri possit, feram ex homine fieri, morboque dignum in ipsa medicina, egregia hercule frustratione, si non proſit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandis? Quis ista inuenit ostenta? Tecum enim res erit euerſor iuris humani, monstrorumque artifex, qui primus ea condidisti, credo ne uita tui obliuisceretur. Quis inuenit singula membra humana mandere? qua coniectura indu-

ctus?

atque? Quam poteſt medicina iſta originem habuiſſe? Quis ueneficia innocentiora effecit, quàm remedia? Eſto barbari externique ritus inuenerint, etiàmne Græci ſuas fecere has artes? Extant commentationes Democriti, ad alia noxiæ hominis è capite oſſa plus prodeſſe: ad alia, amici & hoſpitis. Iam uerò ui interempti dente gingiuas in dolore ſcarificari, Apollonius efficaciffimum ſcripſit: Miletus, oculorum ſuſſuſiones felle hominis ſanari. Artemon caluaria interfecti, neque cremati, propinauit aquam è fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem ſuſpentione interempti catapotia fecit, contra canis rabioſi morſus Antheus. Atque etiam quadrupedes homines ſanauere, contra inflationes bouum, perforatis cornibus inferentes oſſa humana: ubi homo occiſus eſſet, aut crematus, ſiliginem quæ pernoctafſet, ſuum morbis dando. Procul à nobis noſtriſque literis abſint iſta. Nos auxilia dicemus, non piacula: ſicubi lactis puerperarum uſus mederi potuit, ſicubi ſaliua tactuſue corporis, cæteraque ſimilia. Vitam quidem non adeò expetendam cenſemus, ut quoquo modo trahenda ſit. Quiſquis eſ talis, æquè moriere, etiam cùm obſcœnen uixeris, aut nefandus. Quapropter hoc primum quiſque in remediis animi ſui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullum melius eſſe tempeſtiua morte: in eaque id optimum, quòd illam ſibi quiſque præſtare poterit.

An ſit in medendo uerborum aliqua vis: oſtenta & ſanciri & depelli.

C A P V T I I.

EX homine remediorum primum maximæ quaſtionis, & ſemper incertæ eſt, ualeantne aliquid uerba & incantamenta carminum. Quod ſi uerum eſt, homini acceptum ferri oportere conueniet. Sed uirum ſapientiſſimi cuiuſque reſpuit fides. In uniuerſum uerò omnibus horis credit uita, nec ſentit. Quippe uictimas cædi ſine precatione non uidetur referre, nec Deos rite conſuli. Præterea alia ſunt uerba impetrantis, alia depulſoris, alia commentationis. Vidimus certis precationibus obſcraſſe ſummos magiſtratus. Et ne quid uerborum prætereatur, aut præpoſterum dicatur, de ſcripto præire aliquem, ruruſque alium cuſtodem dari qui attendat, alium uerò præponi, qui faueri linguis iubeat: tibicinem canere, ne quid aliud exaudiat: utraque memoria inſigni, quoties ipſæ diræ obſtreptentes nocuerint, quotiesue precatio errauerit: ſic repente extis adimi capita, uel corda, aut geminari uictima ſtante. Duratque immenſo exemplo Deciorum, patris ſiliique, quo ſe deuouere, carmen. Extat Tucciæ Veſtalis † inceſtæ præcatio, qua uſa aquam in cribro tulit, anno urbis DCIX. Boario uerò in foro Græcum Græcæque deſoſſos, aut aliarum gentium, cum quibus tum res eſſet, etiam noſtra ætas uidit. Cuius ſacri precationem, qua ſolet præire Quindecimuirum collegii magiſter, ſi quis legat, proſecutò uim carminum fateatur, ea omnia approbantibus ordinum triginta annorum euentibus. Veſtales noſtras hodie credimus nondum egreſſa urbe mancipia fugitiua retinere in loco precatione: cùm ſi ſemel recipiatur ea ratio, & Deos preces aliquas exaudire, aut ullis moueri uerbis, conſtitendum ſit de tota coniectatione. Præſci quidem noſtri perpetuò talia prodidere: difficillimùmque ex his etiam fulmina elici, ut ſuo loco docuimus. L. Piſo primo Annalium author eſt, Tullum Hoſtilium regem ex Numæ libris eodem, quo illum, ſacrificio Iouem cælo deuocare conatum, quoniam parum rite quædam feciſſet, fulmine ictum: multi uerò magnarum rerum fata & oſtenta uerbis permutari. Cùm in Tarpeio fodientes delubro fundamenta, caput humanum inueniſſent, miſſis ob id à Senatu legati, Hetruriæ celeberrima uates Olenus Calenus præclarum id fortunatumque cernens, interrogatione in ſuam gentem tranſferre tentauit, ſcipione prius determinata templi imagine in ſolo ante ſe: Hoc ergo dicitis Romani? Hic templum Iouis optimi maximi futurum eſt: hic caput inuenimus conſtantiſſima Annalium affirmatione, tranſitum fuiſſe fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio uatis legati Romani reſpondiſſent: Non planè hic, ſed Romæ inuentum caput dicimus. Iterum id accidiſſe tradunt, cùm

† inceſtæ dea præcatio.

in fastigium eiusdem delubri præparatæ quadrigæ fidiles in fornace creuissent : & iterum simili modo retentum augurium. Hæc satis sint, exemplis ut appareat, ostentorum vires & in nostra potestate esse : ac prout quæque accepta sint, ita ualere. In Augurum certe disciplina constat, neque diras, neque ulla auspicia pertinere ad eos, qui quanque rem ingredientibus, obseruare se ea negauerint: quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullum est. Quid? non & legum ipsarum in Duodecim tabulis uerba sunt? Qui fruges excantasset. Et alibi, Qui malum carmen incantasset. Verrius Flaccus authores ponit, quibus credat, in oppugnationibus ante omnia solitum à Romanis sacerdotibus euocari Deum, cuius in tutela id oppidum esset: promittique illi eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultumue. Durat in Pontificum disciplina id sacrum: constatque ideo occulatum, in cuius dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. Desigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ouorum, ut exorbuere quique, calyces cochlearumque protinus frangi, aut eosdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximæque Virgilii incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo: non pauci etiam serpentes ipsas incantari: & hunc unum illis esse intellectum, contrahique Marforum cantu, etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conscribuntur. Neque est facile dictu, externa uerba atque ineffabilia derogent fidem ualidius, an Latina inopinata, & quæ ridicula uideri cogit animus, semper aliquid immensum expectans, ac dignum Deo mouendo, imò uerò quod numini imperet. Dixit Homerus, profluiui sanguinis uulnerato femine Vlixem inhibuisse carmine: Theophrastus ischiadicis sanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari, M. Varro podagris. Cæsarem Dictatorem post unum ancipitem uehiculo casum, ferunt semper, ut primum consedisset, id quod plerisque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum. Licet hanc in partem singulorum quoque conscientiam coarguere. Cur enim primum anni incipientis diem lætis precationibus inuicem faustum ominamur? Cur publicis lustris etiã nomina uictimas ducentium prospera legimus? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus alii, Græcam Nemesin inuocantes? cuius ob id Romæ simulachrum in Capitolio est, quamuis Latinum nomen non sit. Cur ad mentionem defunctorum, testamur memoriam eorum à nobis non sollicitari? Cur impares numeros ad omnia uehementiores credimus? Idque in febribus dierum obseruatione intelligitur. Cur ad primitias pomorum, hæc uetera esse dicimus, alia noua optamus? Cur sternutamentis salutamur? quod etiam Tiberium Cæsarem, tristissimum (ut constat) hominum, in uehiculo exegisse tradunt. Et aliqui nomine quoque consalutare, religiosius putant. Quin & absentes tinnitu aurium præsentire sermones de se, receptum est. Attalus affirmat, scorpione uiso, si quis dicat duo, cohiberi, nec uibrare ictus. Et quoniam scorpio admonuit, in Africa nemo destinat aliquid, nisi præfatus Africam. In cæteris uerò gentibus, Deos ante obtestatur, ut uelint. Nam si mensa adsit, nullum ponere, translaticium uidemus etiam, quoniam multas religiones polle're manifestum est. Alius salua post aurem digito relata, sollicitudinem animi propitiat. Pollices, cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. In adorando dexteram ad osculum referimus, totumque corpus circumagimus: quod in læuum fecisse, Galliæ religiosi credunt. Fulgetras popylinis adorare, consensus gentium est. Incendia inter epulas nominata, aquis sub mensis profusis abominamur. Recedente aliquo ab epulis, simul uerri solum: aut bibente conuiua, mensam uel repositorium tolli, inauspicatissimum iudicatur. Seruii Sulpitii principis uiri commentatio est, quamobrem mensa linquenda non sit. Nondum enim plures, quam conuiuæ, numerabantur. Nam sternutamento reuocari ferculum mensamue, si non postea gustetur aliquid, inter diras habetur, aut omnino non esse. Hæc instituere illi, qui omnibus negotiis horisque interesse credebant Deos: & ideo placatos etiam uitiiis nostris reliquerunt. Quin & repente conticescere conuiuium adnotatum est, non nisi in pari præsentium numero: qua in re famæ labor est, ad quenc

ad quencunque eorum pertinens. Cibus etiam è manu prolapsus reddebatur, utique per
menſas: uetabanteque munditiarum cauſa deſlare. Et ſunt condita auguria, quid loquenti
cogitanteue id acciderit, inter execratiſſima. Si Pontifici accidat Ditis cauſa epulanti, in
menſa utique id reponi, adolerique ad Larem, piatio eſt. Medicamenta, priuſquam ad-
hibeantur, in menſa fortè depoſita, negantur prodeſſe. Vngues reſecari nundinis Ro-
manis tacenti atque à digito indice, multorum pecuniæ religioſum eſt. Capillum uerò
contrectari, contra deſluuia ac dolores capitis xvi. Luna, atque xxi. Pagana lege in
plerique Italiæ prædiis cauetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fuſos, aut
omnino detectos ferant: quoniam aduerſetur id omnium ſpei, præcipueque frugum. M.
10 Seruilius Nonianus princeps ciuitatis, non pridem in metu lippitudinis, priuſquam ipſe
eam nominaret, aliſuſue ei prædiceret, duabus literis Græcis, P & A, chartam inſcriptam,
circunligatam lino, ſubneſtebat collo: Mutianus ter Conſul, eadem obſeruatioue iuuen-
tem mulcam in linteolo albo, his remediis carere ipſos lippitudine prædicantes. Carmi-
na quædam extant contra grandines, contraque morborum genera, contraque ambu-
ſta, quædam etiam expertæ: ſed prodendo obſtat ingens uerecundia, in tanta animorum
uarietate. Quapropter de his, ut libitum cuique fuerit, opinetur.

Remedia ex homine contra Magos.

C A P. I I I.

Hominum monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus, diximus in portentis gentium,
& multas animalium proprietates, quæ repeti ſuperuacuum eſt. Quorundam ho-
20 minum tota corpora proſunt, ut ex his familiis, quæ ſunt terrori ſerpentibus, tactu ipſo
leuant percuffos, ſuctuue modico. Quorum è genere ſunt Phylli Marſique, & qui Ophio-
genes uocantur in inſula Cypro: ex qua familia legatus Exagon nomine, à Conſulibus
Romæ in dolum ſerpentiũ coniectus experimenti cauſa, circummulcentibus linguis mi-
raculum præbuit. Signum eius familiæ eſt, ſi modò adhuc durat, uernis temporibus
odoris uirus. Atque eorum ſudor quoque medebatur, non modò ſaliua. Nam in inſula
Nili Tentyri naſcentes tanto ſunt crocodilis terrori, ut uocem quoque eorum fugiant.
Horum omnium generum in ſua repugnantia interuentum quoque mederi conſtat: ſicuti
aggrauari uulnera introitu eorum, qui unquam fuerint ſerpentium canisue dente læſi.
Iidem gallinarum incubitus, pecorum foetus, abortu uitiant. Tantum remanet uirus exce-
30 pro ſemel malo, ut uenefici ſiant uenena paſſi. Remedio eſt, ablui prius manus eorum,
aquaque illa eos, quibus medearis, inſpergi. Rurſus à ſcorpione aliquândo percuffi, nunquàm
poſtea à crabronibus, ueſpis, apibufue feriuntur. Minus miretur hoc, qui ſciat, ueſtem à ti-
neis non attingi, quæ fuerit in funere: ſerpentes ægrè, præterquam læua manu extrahi.

De quibusdam ſortilegijs, & ſaliua hominis.

C A P. I I I I.

Pythagoræ inuentis non temere fallere, impoſitiuorum nominum imparem uocalium
numerus, clauditates, oculorumue orbitatem, ac ſimiles caſus dextris assignare par-
tibus, parem læuis. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolui, cum quis teſtum, in quo ſit graui-
da, tranſmiſerit lapide, uel miſſili ex his, quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, ho-
minem, aprum, uſam. Probabilius id facit haſta uelitaris, euulſa à corpore hominis, ſi ter-
40 ram non attigerit. Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore eduſtas, ſi ter-
ram non attigerint, ſubiectas cubantibus, amatorum eſſe, Orpheus & Archelaus ſcribunt.
Quin & comitialem morbum ſanari cibo è carne feræ occiſæ eodem ferro, quo homo in-
terfectus ſit. Quorundam partes medicæ ſunt, ſicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et
Elide ſolebat oſtendi Pelopis coſta, quam eburneam affirmabant. Næuos in facie tonde-
re, religioſum habent etiã nunc multi. Hominum uerò in primis ieiunam ſaliuam, contra
ſerpentes præſidio eſſe, docuimus. Sed & alios efficaces eius uſus recognoscat uita. Deſpui-
mus comiciales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Simili modo & ſaſcinationes reper-
cuimus, dextræque clauditaris occurſum. Veniam quoque à Deis ſpei alicuius audacioris
perimus, in ſinum ſpuendo etiã. Eadem ratione terna deſpuere deprecatione, in omni me-
50 dicina mos eſt, atque effectus adiuuare: incipientes furunculos ter præſignare ieiuna ſaliua.
Mirum dicemus, ſed experimento facile: Si quem pœniteat ictus eminus cominuſue illati,
& ſtatim

& statim expuat mediam in manum, qua percussit, leuatur illico percussus à pœna. Hoc sæpe delumbata quadrupede approbatur, statim à tali remedio correcto animalis ingressu. Quidam uerò aggrauant ictus, ante conatum simili modo saliuam in manu ingestam. Credamus ergo lichenas leprasque ieiunæ illitu assiduo arceri: item lippitudines, marutina quotidie uelut inunctione: carcinomata, malo terræ subactis: ceruicis dolorem, saliuam ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, læua ad sinistrum: si quod animal aurem intrauerit, & inspuatur, exire. Inter amuleta est, editæ quæque urinæ inspuere: similiter in calciamentū dextri pedis, antequam induatur: item cū quis transeat locum, in quo aliquod periculum adierit. Marcion Smyrnæus, qui de simplicibus effectibus scripsit, rumpi scolopendras marinas sputo tradit: item rubetas, aliàsque ranas: Ophilius, serpentes, si quis in hiatum earum expuat. Salpe, torporem sedari quocunque membro insupente, si quis in sinum expuat: aut si superior palpebra saliuam tangatur. Nos si hæc, & illa credamus rite fieri: Extranei interuentu, aut si dormiens spectetur infans, à nutrice terna adspui: quamquam religione mutatur & Fascinus, Imperatorum quoque, non solum infantium custos, qui Deus inter sacra Romana à Vestalibus colitur, & currus triumphantium sub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubetque eosdem respicere. Similis medicina linguæ, ut sit exorata à tergo Fortuna, gloriæ carnifex. Morsus hominis inter asperrimos quoque numeratur. Medentur sordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam scorpionum ictibus serpentiumque statim impositæ. Melius è percussis auribus profunt: ita & reduuias sanari. Serpentium uerò ictum, contusi dentis humani farina. Capillus puerorum, qui primū decisis est, podagræ impetus dicitur leuare circunligatus: & in totum impubem impositus. Virorum quoque capillus, canis moribus medetur ex aceto: & caput uulneribus ex oleo aut uino. Si credimus, à reuulso cruce quartanis. Combustus æquè capillus, carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat, inclusus in armillam, & assidue in brachio habitus, muliebrum locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinum sedat. In manu dextra duo medii lino leuiter colligati, distillationes atque lippitudines arcent. Quin & eiectus lapillus calculoso, alligatus supra pubem leuare cæteros dicitur, acciocineris etiam dolores: ac celeritatem partus facere. Addidit Granius, efficaciorē ad hoc esse ferro exemptum. Partus accelerat uicinos, ex quo quæque conceperit, si cinctu suo soluto foeminam cinxerit, dein soluerit, adiecta precatione, se uinxisse, eundem & soluturum, atque abierit. Sanguine ipsius hominis, ex quacunque parte emissio, efficacissimè anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora, comitali morbo lapsorum: exurgere enim protinus. Quidam, si pollices pedum pungantur, exque his guttæ referantur in faciem: aut si uirgo dextro pollice attingat: hac coniectura censentes uirgines carnes edendas. Aeschines Atheniensis ex crematorum cinere anginis medebatur & tonsillis, uisique, & carcinomatis. Hoc medicamentum uocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu soluuntur, primoque foeminarum mense. Aut si non id contingat, longinqua fiunt, maximèque comitiales. Quin & à serpente ac scorpione percussos, coitu leuari produnt: uerum foeminas Venere ea lædi. Oculorum uitia fieri negant, nec lippire eos, qui cū pedes lauant, aqua inde ter oculos tangant. Immatura morte raptorum manu, strumas, parotidas, guttura tactu sanari affirmant. Quidam uerò cuiusque defuncti, duntaxat sui sexus, læua manu auersa. Et è ligno fulgure icto, reiectis post terga manibus, demorderi aliquid, & ad dentem qui doleat, admoueri, remedio esse produnt. Sunt qui præcipiant dentem suffiri dente hominis sui sexus: & eum qui caninus uocetur, insepulto exemptum adalligari. Terram ex caluaria, psilothrum esse palpebrarum tradunt. Herba uerò, si qua ibi genita sit, commanducata, dentes cadere. Huiusmodi non serpere osse hominis circumscripta. Alii è tribus puteis pari mensura aquas miscent, & prolibant nouo fideli: reliquum dant in tertianis accessu febrium bibendum. Item in quartanis fragmentum clauis à cruce, inuolutum lana, collo subnectunt: aut spartum è cruce: liberatōque condunt cauerna, quam Sol non attingat. Magorū

hæc commenta ſunt: Vt cotem, qua ferramenta sæpe exacuta ſint, ſubiectam ignari cervicalibus, de ueneficio deficientis, euocare indicium, ut ipſe dicat quid ſibi datum ſit, & ubi, & quo tempore: authorem tamen non nominare. Fulmine utique percuſſo, circumactum in uulnus hominem, loqui protinus conſtat. Inguinibus medentur aliqui, licium telæ detractum alligantes nouenis ſepteniſue nodis, ad ſingulos nominantes uiduam aliquam, atque ita inguina alligantes licio. Et clauum, aliudue, quod quis calcauerit, alligatum ipſos iubent gerere, ne ſit dolori uulnus. Verrucas auellunt à uiceſima Luna, in limitibus ſupini ipſam intuentes, ultra caput manibus porrectis, & quicquid compræhendere, eo fricantes. Clauum corporis, cum cadat ſtella, ſi quis diſtingat, uel citò ſanari aiunt. Cardinibus hoſtiorum aceto affuſo, lutum fronti illitum, capitis dolorem fedare item laqueum ſuſpendifoſi circumdatum temporibus. Si quid è piſce hæſerit faucibus, in aquam demiſſis frigidam pedibus, cadere. Si uerò ex aliis offibus, impoſitis capiti ex eodem offe officulis. Si panis hæreat, ex eodem in utranque aurem addito pane. Quin & ſordes hominis in magnis fecere remediis quaſtuoforum gymnafia Græcorum: quippe ea ſtrigmenta molliunt, caſ faciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinam facientibus. Vuluis inflammatis contractiſque admouentur. Sic & menſes cient: ſedis inflammationes & condylomata leniunt: item neruorum dolores, luxata, articulorum nodos. Efficaciora ad eadem, ſtrigmenta à balineis, & ideo miſcentur ſuppuratoriis medicamentis. Nam illa, quæ ſunt è ceromate permiſto cœno, articulos tantum molliunt, caſ faciunt, diſcutiunt efficacius, ſed ad cætera minus ualent. Excedit fidem impudens cura, qua ſordes uirilitalis contra ſcorpionum ictus ſingularis remedii, celeberrimi authoris clamant. Riuſus in feminis, quas infantium aluo editas in utero ipſo, contra ſterilitatem ſubdi cenſent: meconium uocant. Imò etiam ipſos gymnafiorum raſere parietes: & illæ quoque ſordes excaſfactoriam uim habere dicuntur: panos diſcutiunt. Hulceribus ſenum puerorumque, & deſquamatis ambuſtiſue illinuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Abſtinere cibo omni, aut potu, aliàs uino tantum aut carne, aliàs balineis, cum quid eorum poſtulet uale tudo, in præſentiſſimis remediis habetur. His remediis adnumeratur exercitatio, intentio uocis, ungue fricari cum ratione. Vehemens enim fricatio piſſat, lenis mollit: multa adimit corpus, augeſ modica. In primis uerò prodeſt ambulatio, geſtatio, & ea pluribus modis. Equitatio ſtomacho & coxis utiliſſima: phthiſi nauigatio: longis morbis locorum mutatio. Item ſomno mederi ſibi, aut lectulo, aut rara uomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tuſſibus, in latera aduerſum diſtillationes. Ariſtoteles & Fabianus plurimum ſomniari circa uernum & autumnum tradunt, magiſque ſupino cubitu, at prono nihil. Theophrastus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius à ſupinis. Solum quoque remediorum maximum ab ipſo ſibi præſtari poteſt, ſicut linteorum ſtrigiliũque uehementia: perfundere caput calida ante balinearum uaporationem, & poſtea frigida, ſaluberrimum intelligitur. Item præſumere cibis, & interponere frigidam, eiufdemque potu ſomnos antecedere, & ſi libeat interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus ſequi, ideoque non eſſe naturales. Mero ante ſomnos colluere ora, propter halitus: frigida matutinis impari numero ad cauendos dentium dolores: item poſca oculos contra lippitudines, certa experimenta ſunt.

De obſeruatione uictus.

C A P. V.

Sicut totius corporis ualerudini in uarietate uictus obſeruata. Hippocrates tradit non ſprudentium exorta celerius ſeneſcere. Verum id remediis cecinit, non epulis: quippe multo utiliſſima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſeruo dederat: ultimòque probro manus in cibis triumphali ſeni deducebatur, uel in Capitolio epulanti, pudenda re, ſeruo ſuo facilius parere, quàm ſibi.

De ſternutamento, & Venere, & cæteris remedijs.

C A P. VI.

Sternutamenta pinna grauedinem emendant, & ſi quis muris nares, ut tradunt, oſculo attingat. Sternutamenta & ſingultum. Ob hoc Varro ſuadet palmam alterna manu ſcalpere.

nu scalpere. Plerique anulum è sinistra in longissimum dexteræ digitum transferre, aut in aquam feruentem manus immergere. Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit. Venerem damnauit Democritus, ut in qua homo alius exiliret ex homine. Est hercule raritas eius utilior. Athletæ tamen torpentes restituuntur Venere, uox reuocatur, cum è candida declinat in fuscam. Medetur & lumborum dolori, oculorum heberationi, mente captis ac melancholicis. Adsidere grauidis, uel cum remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatum inter se implexis, ueneficium est: idque compertum tradunt. Alcmena Herculem pariente. Peius, si circa unum amboue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in conciliis ducum potestatumue fieri uetere maiores, uelut omnem actum impediencia. Vetuere & sacris uotisque simili modo interesse. Capita autem aperiri aspectu magistratum, non uenerationis causa iussere, sed (ut Varro author est) ualetudinis, quoniã firmiora consuetudine ea fierent. Cum quid oculi inciderit, alterum humerum prodest. Cum aqua dextræ auriculæ, sinistro pede exulare, capite in dextrum humerum deuexo, inuicem è diuersa aure. Si tussis concitet, saliuam in fronte ab alio affari. Si iaceat uua, à uertice morfu alterius suspendi. In ceruicis dolore poplites fricare, aut ceruicem in poplitum. Pedes in humo deponi, si nerui in his cruribusue tendantur in leæulo. Aut si in læua parte id accidat, sinistræ plantæ pollicem dextra manu apprehendi. Item è diuerso. Extremitates corporis uel aurium perstringi contra horrores corporis, sanguinemue narium immodicum. Lino uel papyro principia genitalium: femur medium, ad cohibenda urinæ profluuiâ. In stomachi solutione pedes pressare, aut manus in feruentem aquam demittere. Iam & sermoni parci, multis de causis salutare est. Triennio Mecænatem Messium accepimus silentium sibi imperauisse, à conuulsione reddito sanguine. Nam euerfos scandentesque ac iacentes, si quid ingruat, contraque ictus, spiritum cohibere singularis præsidii est: quod inuentum esse animalis docuimus. Clauum ferreum defigere, in quo loco primùm caput defixerit corruens morbo comitiali, absolutorium eius mali dicitur. Contra renum aut lumborum uesicæque cruciatus, in balinearum solis pronos urinam reddere, mitigatorium habetur. Vulnere nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina est. Atque etiam quotidiani cinctus tali nodo, uim quandam habere utilem dicuntur: quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito uolumine, & quare quaterni cyathi sextariusue non essent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodest, & lacrymosis oculis frontem. Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in ægritudine, quandiu oculorum pupillæ imaginem reddant. Magna & urinæ non ratio solum, sed etiam religio apud authores inuenitur, digesta in genera. Spadonum quoque ad fecunditatis beneficia. Verum ex his quæ referre fas sit, impubium puerorum contra saluas aspidum, quas pyradas uocant, quoniam uenena in oculos hominum expuant: contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum erui farina contra adustiones, contra aurium pura, uermiculósque, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoque ea menses fœminarum ciet. Salpe fouet illa oculos firmitatis causa: illinit Sole usta, cum oui albumine, efficacius struthiocameli, binis horis. Hac & attramentari lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miscetur cinis ostreorum, aduersus eruptiones in corpore infantium, & omnia hulcera manantia. Ea exesis, ambustis, sedis uitis, rhagadiis, & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricum nobilitas non alio succo efficacius curari pronuntiauit corporum pruritus nitro addito, hulcera capitem, porrigines, nomas, præcipue genitalium. Sua cuique autem (quod fas sit dixisse) maximè prodest, confestim perfulso canis morfu, echinorumque spinis inhaerentibus, & in spongia lanisque imposita: aut aduersus canis rabidi morfus, cinere ex ea subacto: contraque serpentium ictus. Nam contra scolopendras mirum proditur, uertice tacto urinæ suæ gutta, liberari protinus læsos. Auguria ualetudinis ex ea traduntur. Si manè can-

dida, dein ruſa ſit: illo modo concoquere, hoc concoxiſſe ſignificatur. Mala ſigna rubræ, peſſima nigræ: mala bullantis & craſſæ: in qua quod ſubſidit, ſi album eſt, ſignificat circa articulos aut uiſcera dolorem imminere. Eadem uiridis, morbum uiſcerum, pallida bilis, rubens ſanguinis. Mala & , in qua ueluti furfures atque nubeculæ apparent. Diluta quoque alba uiſioſa eſt: mortifera uerò craſſa , graui odore: & in pueris tenuis ac diluta. Magi utant eius cauſa contra Solem Lunamque nudari, aut umbram cuiuſquam ab ipſa aſpergi. Heſiodus iuxta obſtantia reddi ſuadet, ne Deum aliquem nudatio offendat. Hoſthanes contra mala medicamenta omnia promiſit auxiliari, matutinis horis ſuam cuique inſtillatam in pedem.

De remedijs muliebribus.

CAP. VII.

QUæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedunt, ut ſileamus diuiſos membratim in ſclera abortus, menſium piacula, quæque alia non obſtettrices modò, uerum etiã ipſæ meretrices prodidere. Capilli ſi cremen-
tetur, odore ſerpentes fugari. Eodem odore uulua morbo ſtranguſcens reſpirare. Cinere eo quidem, ſi in teſta ſint cremati, uel cū ſpuma argenti, ſcabritias oculorum ac pruriginem emendari: item uerrucas, & infantium hulcera cum melle. Capitis quoque uulnera, & omnium hulcerum ſinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe ſuillo ſacrum ignem, ſanguinemque ſiſti illico, & fornicationes corporum. De lacris uſu conuenit, dulciſſimum eſſe molliſſimumque, & in longa febre coeliaciſque utiliſſimum, maximè eius quæ iam infantem remouerit. Et in malacia ſtomachi, in febribus, roſionibus efficaciſſimum experiuntur. Item mammarum collectionibus cum thure, oculo ab icu cruore ſuffuſo, & in dolore aut epiphoriſi ſi immulgeatur, plurimum prodeſt: magiſque cum melle & narcifſi ſucco, aut thuris polline. Semp̄erque in omni uſu efficaciſ ſuſ, quæ marem enixa ſit: multoque efficaciſſimum eius, quæ geminos peperit mares, & ſi uiuo ipſa cibis acrioribus abſtineat. Miſto prætereà ouorum candido liquore, madidæque lana frontibus impoſitum, fluxiones oculorum ſuſpendit. Nam ſi rana ſaliua ſua oculum aſperſerit, præcipuū eſt remedium. Et contra morſum eiſdem bibitur, ſtillaturque. Qui ſimul matris filiæque lacte inunctus ſit, liberari oculorum metu in totam uitam affirmant. Aurium quoque uitiiſ medetur, modicè admiſto oleo: aut ſi ab icu dolent, anſerino adipe tepeſctum. Si odor grauior ſit, ut plerumque ſit longiſ uitiiſ, diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium in oculis relictum, inſtillatur cum elaterio. Peculiariter ualet potum contra uenena, quæ data ſunt à marino lepore bupreſtiſque, & ut Ariſtoteles tradit, dorycnion. Et contra inſaniam, quæ facta ſit hyoſcyami potu. Podagris quoque iubent illini cum cicuta. Alii cum æſy-
po & adipe anſerino: qualiter etiam uuluarum doloribus imponitur. Aluum etiã ſiſtit potum, ut Rabirius ſcribit: & menſes ciet. Eius uerò quæ foeminam enixa ſit, ad uitia tantum in facie ſananda præualet. Pulmonem quoque incommoda lacte mulieris ſanantur: cui ſi admiſceatur impubis pueri urina uel mel Atticum, omnia ſingulorū cochlearium menſura, murmura quoque aurium eiſci inuenio. Eius quæ marem peperit, lacte guſtato, canes rabioſos fieri negant. Mulieris ſaliuam quoque ieiunæ potentem diiudicant oculis cruentatis. Et ſi contra epiphoras, ſeruantes anguli oculorum ſubinde mادهiant: efficaciſ, ſi cibo uinoque ſe pridie ea abſtinerit. Inuenio & fascia mulieris alligato capite, dolores minui. Poſt hæc nullus eſt modus. Iam primùm abigi grandines turbinęque contra fulgura ipſa in menſe connudata: ſic auerti uiolentiam cæli: in nauigando quidem tempeſtates, etiam ſine menſtruis. Ex ipſis uerò menſibus, monſtrificis aliâs, uſi ſuo loco indicaui, dira & inſanda uaticinantur: è quibus dixiſſe non pudeat, ſi in defectu Lunæ Soliſue congruat uis illa, irremediabilem fieri: non ſegnius & ſilente Luna, coituſque tum maribus: exitiales eſſe atque peſtiferos. Purpuram quoque ab his eo tempore pollui. Tanto uim eſſe maiorem. Quocunque autem alio menſtruo, ſi nudatæ ſegetem ambiant, erucas ac uermiculos ſcarabæoſque ac noxia alia decidere. Metrodorus Scepius in Cappadocia inuentum
prodit, ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media arua, reſectiſ ſuper clunes ueſtibibus. Alibi ſeruatur, ut nudis pedibus eant, capillo cinctuque diſſoluto. Cauendum ne
id oriente

ter, ut Ariſtoteles tradit, contra Dorycnion.

id oriente Sole faciant: sementem enim arescere. Item nouellas uites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatissimas illico mori. Multa diximus de hac uiolentia. Sed præter illa certum est, apes tactis alueariis fugere: linæque, cum coquantur, nigrescere: aciem in cultris tonforum hebetescere: æs contactum graue uirus accipere & æruginem, magis si decrescente Luna id accidat: equas, si sint grauidæ, tactas abortum pati. Quin & aspectu omnino, quamuis procul uisas, si purgatio illa post uirginitatem prima sit, aut in uirginea ætate spontanea. Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac ui superari, filo uestis contactæ, docuimus. Ne igne quidem uincitur, quo cuncta: cinisque etiam ille, si quis aspergat lauandis uestibus, purpuras mutat, florem coloribus admittit, ne ipsis quidem fœminis malo suo inter se immunibus. Abortum facit illitus, aut si omnino prægnans supergrediatur. Quæ Lais & Elephantis inter se contraria prodidere de abortiuis, carbone & radice brassicæ uel myrti uel tamaricis in eo sanguine extincto: item asinas non concipere tot annis, quot grana hordei contacta ederint: quæque alia nuncupauere monstrifica, aut inter ipsas pugnantia, cum hæc fecunditatem fieri iisdem modis, quibus illa sterilitatem, pronuntiaret, melius est non credere. Bythus Dyrhachinus hebetata aspectu specula recipere nitore tradit, iisdem auersa rursus contuentibus: omnemque uim talem resolui, si mullum piscem secum habeant. Multi uerò inesse etiam remedia tanto malo aiunt: podagras illini, strumas, & parotidas, panos, sacros ignes, furunculos, epiphoras tractatu earum mulierum leniri. Lais & Salpe canum rabioforum morsus, & tertianas quartanasque febres, menstruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluso. Diotimus Thebanus, uestis omnino ita infectæ portuicula, ac uel licio, brachiali inserta. Sotira obstetrix, tertianas quartanasque efficacissimum dixit plantas ægri subterlini: multoque efficacius, ab ipsa muliere, & ignoranti. Sic & comitiales excitari. Ictidas medicus quartanas coitu finire, incipientibus duntaxat menstruis, sponondit. Inter omnes uerò conuenit, si aqua potusque formidetur à morsu canis, supposita tantum calici lacinia tali, statim metum eum discuti: uidelicet præualente sympathia illa Græcorum, cum rabiem canum eius sanguinis gustatu incipere dixerimus. Cinere eo iumentorum omnium hulcera sanari certum est, addita caminorum farina & cera. Maculas autem è ueste eas, non nisi eiusdem urina elui. Cinerem per se rosaceo mistum, fœminarum præcipuè, capitis sedare dolores illitum fronti. Asperrimamque uim profluuii eius esse primis annis uirginitate soluta. Id quoque conuenit, quo nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino menstruo positibus, irritas fieri Magorum artes, generis uanissimi, ut æstimare licet. Ponam enim uel modestissimum è promissis eorum: ex homine siquidem resemina unguium è pedibus manibusque cera permista, ita ut dicatur tertianæ, uel quotidianæ, uel quartanæ feбри remedium quæri, ante Solis ortum alienæ ianuæ affigi iubent, ad remedia in iis morbis: quanta uanitate si falsum est, quantæ uoxa, si transserunt morbos ad innocentiores? Ex his omnium digitorum resemina unguium, ad cauernas formicarum abiici iubent, eamque quæ prima cœperit trahere, correptam subnecti collo, ita discuti morbum.

Medicinæ ex animalibus peregrinis, de elephanto, & leone, & camelo, & hyæna, & crocodilo, & chameleonte, & scinco, & hippopotamo, & lyncibus.

CAP. VIII.

Hæc sunt, quæ retulisse fas sit, ac pleraque ex iis non nisi honore dicto. Reliqua instabilia & infanda, ut festinet oratio ab homine fugere. In cæteris claritates animalium aut operum sequemur. Elephantis sanguis, præcipuè maris, fluxiones omnes, quas rheumatismos uocant, sistit. Ramentis eboris cum melle Attico (ut aiunt) nubeculæ in facie, scobe paronychia tolluntur. Proboscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternuat. Dextra pars proboscidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Sanguis & syntecticis prodest, iecurque comitalibus morbis. Leonis adipem cum rosaceo, cutem in facie custodiunt à uitis, candoremque seruant. Sanant & adusta niuius, articularumque tumores. Magorum uanitas perunctis eo adipe, faciliorem gratiam

apud

apud reges populóſue promittit: præcipuè tamen eo pingui, quod ſit inter ſupercilia, ubi eſſe nullum poteſt. Similia dentis, maxime à dextra parte, uilique è roſtro inferiori, promiſſa ſunt. Fel aqua addita, claritatem oculis inunctis facit: & cum adipe eiufdem, comitiales morbos diſcutit, leui guſtu, & ut protinus, qui ſumpſere, curſu id digerant. Cor in cibo ſumptum, quartanis medetur: adeps cum roſaceo quotidianis febris. Perunctos eo beſtiæ fugiunt. Reſiſtere etiam inſidiis uidetur. Cameli cerebrum arefactum, potumque ex aceto, comitialibus morbis aiunt mederi: item fel cum melle potum: hoc & angina. Cauda arefacta ſolui aluum: fimi cinere criſpari capillum cum oleo. Et dyſentericis prodeſt illitus cinis, potuſque quantum tribus digitis capiatur, & comitialibus morbis.

10 Vrinam fullonibus utiliſſimam eſſe tradunt: itémque hulceribus manantibus. Barbaros conſtat eam ſeruare quinquennio, & heminis pota ciere aluum. Setas è cauda contortas, & ſiniſtro brachio adalligatas, quartanis mederi. Hyænam Magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione poſuerunt, utpote cui & ipſi Magicas artes dederint, uſmq; quæ alliciat ad ſe homines mente alienatos. De permutationis ſexus annua uice diximus, cæteraque de monſtrifica natura eius: nunc perſequemur quæcunque medicinis produnt. Præcipuè pantheris terrori eſſe traduntur, ut ne contentur quidem reſiſtere: & aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirumque dictu, ſi pelles utriuſque contrariæ ſuſpendantur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiant uenantè, declinare ad dextram, ut prægreſſi hominis ueſtigia occupent. Quod ſi ſucceſſerit, alienari mente, ac uel ex

20 equo hominem decidere. At ſi in lauam detorſerit, deficientis argumentum eſſe, celebrémque capturam. Facilius autem capi, ſi cinctus ſuos uenator, flagellumque imperitans equo ſeptenis alligauerit nodis. Mox, ut eſt ſolers ambagibus uanitas Magorum, capi iubent Geminorum ſignum tranſeunte Luna, ſingulóſque propè pilos ſeruari. Capitis dolori alligatam cutem prodeſſe quæ fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum frontibus: aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Artici cyathis tribus & croci uncia, inunctum: ſic & caligines diſcuti & ſuffuſiones. Claritatem excitari melius inueterato medicamento. Aſſeruari autem in Cypria pyxide. Eodem ſanari argema, ſcabritias, excreſcentia in oculis: item cicatrices. Glaucomata uerò iocineris recentis inaſſati ſanie, cum deſpuma to melle inunctis. Dentes eius dentium doloribus tactu prodeſſe, uel adalligatos ordine,

30 humeros humerorum & lacertorum doloribus. Eiufdem dentes ſi de ſiniſtra parte roſtri eruti ſint, alligatos pecoris aut capri pelle, ſtomachi cruciatibus. Pulmones in cibo ſumptos cœliacis. Ventriculis, cinerem cum oleo illitum. Neruis, medullas è dorſo cum oleo uetere ac felle. Febris quartanis, iecur deguſtatam ter ante acceſſiones. Podagris, ſpinæ cinerem cum lingua & dextro pede uituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atque illita hyænæ pelle. In eodem morbo prodeſſe & fel cum lapide Aſſio. Tremulis, ſpaſticis, exilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde mandendum, ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyænæ illinatur. Pilos etiam auferri hac compoſitione illita, aut per ſe felle, euulſis prius, quos renaſci non libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes è lumbis edendas, illinendáſque cum oleo. Sterilitatem

40 mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho ſumpto in cibo, promiſſo intra triduum conceptu. Cõtra nocturnos pauores umbrarumq; terrorem unus è magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narratur. Furentes ſuffiri eodem, & circumligari ante pectus cum adipe renum, aut iocinere, aut pelle præcipiunt. Mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili ſeptem, & genitale cerui ſi illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa continere partus promittunt. Venerem ſtimulari, genitali ad ſexus ſuos in, melle ſumpto, etiam ſi uiri mulierum coitus oderint. Quinimo totius domus concordiam, eodem genitali & articulo ſpinæ cum adhærente corio aſſeruatis, conſtare: quem ſpinæ articulum ſue nodum Atlantion uocant: eſt autem primus. In comitialium quoque remediis habent eum. Adipe accenſo, ſerpentes fugari dicunt. Maxillæ parte comminuta in aniſo, &

50 in cibo ſumpta, horrores ſedari. Eodem ſuffitu mulierum menſes euocari. Tantumque eſt uanitatis, ut ſi ad brachium adalligetur ſuperioris roſtri dextræ partis dens, iaculan-

tium ictus deerraturos negent. Palato eiusdem arefacto, & cum alumine Aegyptio calefacto, ac ter in ore permutato, foetores & hulcera oris emendari. Eos uerò, qui linguam in calceamento sub pede habeant, non larrari à canibus. Sinistra parte cerebri naribus illita, morbos perniciosos mitigari, siue hominum, siue quadrupedum. Frontis corium fascinationibus resistere. Ceruicis carnes siue mandantur, siue bibantur, arefactæ, lumborum doloribus. Neruis à dorso armisque, sufficiens neruorum dolores. Pilos rostri admodos mulierum labris, amatorium esse. Iecur potum, torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potuue sumptum, omnibus doloribus corporum auxiliari: lienem lienibus: omentum, hulcerum inflammationibus cum oleo: medullas, doloribus spinæ & neruorum, lassitudini renum. Nervos potos in uino cum thure, fecunditatem restituere ademptam ueneficio. Vuluam cum mali Punici dulcis cortice in potu datam prodesse mulierum uulvæ. Adipe è lumbis suffiri difficulter parientes, & statim parere. E dorso medullam adalligatam contra uanās species opitulari. Spasticis, genitale è maribus suffitu. Item lippitibus, ruptis, & contra inflammationes, seruatos pedes, tactu: læuis dextris partibus, dextros læuis. Sinistram pedem superlatum parturienti, letalem esse: dextro illato, facile eniti. Membranam quæ fel contineat, cardiacis potam in uino uel in cibo sumptam, succurrere: uescicam in uino potam, contra urinæ incontinentiam. Quæ autem in uescica inuenta sit urina, additis oleo ac sesamo, & melle, haustam prodesse ægrimoniæ ueteri. Costarum primam & octauam, suffitu ruptis salutarem esse: ex spina uerò parturientibus ossa: sanguinem cum polenta sumptum, torminibus. Eodem tactis postibus, ubi-
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000
 1010
 1020
 1030
 1040
 1050
 1060
 1070
 1080
 1090
 1100
 1110
 1120
 1130
 1140
 1150
 1160
 1170
 1180
 1190
 1200
 1210
 1220
 1230
 1240
 1250
 1260
 1270
 1280
 1290
 1300
 1310
 1320
 1330
 1340
 1350
 1360
 1370
 1380
 1390
 1400
 1410
 1420
 1430
 1440
 1450
 1460
 1470
 1480
 1490
 1500
 1510
 1520
 1530
 1540
 1550
 1560
 1570
 1580
 1590
 1600
 1610
 1620
 1630
 1640
 1650
 1660
 1670
 1680
 1690
 1700
 1710
 1720
 1730
 1740
 1750
 1760
 1770
 1780
 1790
 1800
 1810
 1820
 1830
 1840
 1850
 1860
 1870
 1880
 1890
 1900
 1910
 1920
 1930
 1940
 1950
 1960
 1970
 1980
 1990
 2000
 2010
 2020
 2030
 2040
 2050
 2060
 2070
 2080
 2090
 2100
 2110
 2120
 2130
 2140
 2150
 2160
 2170
 2180
 2190
 2200
 2210
 2220
 2230
 2240
 2250
 2260
 2270
 2280
 2290
 2300
 2310
 2320
 2330
 2340
 2350
 2360
 2370
 2380
 2390
 2400
 2410
 2420
 2430
 2440
 2450
 2460
 2470
 2480
 2490
 2500
 2510
 2520
 2530
 2540
 2550
 2560
 2570
 2580
 2590
 2600
 2610
 2620
 2630
 2640
 2650
 2660
 2670
 2680
 2690
 2700
 2710
 2720
 2730
 2740
 2750
 2760
 2770
 2780
 2790
 2800
 2810
 2820
 2830
 2840
 2850
 2860
 2870
 2880
 2890
 2900
 2910
 2920
 2930
 2940
 2950
 2960
 2970
 2980
 2990
 3000
 3010
 3020
 3030
 3040
 3050
 3060
 3070
 3080
 3090
 3100
 3110
 3120
 3130
 3140
 3150
 3160
 3170
 3180
 3190
 3200
 3210
 3220
 3230
 3240
 3250
 3260
 3270
 3280
 3290
 3300
 3310
 3320
 3330
 3340
 3350
 3360
 3370
 3380
 3390
 3400
 3410
 3420
 3430
 3440
 3450
 3460
 3470
 3480
 3490
 3500
 3510
 3520
 3530
 3540
 3550
 3560
 3570
 3580
 3590
 3600
 3610
 3620
 3630
 3640
 3650
 3660
 3670
 3680
 3690
 3700
 3710
 3720
 3730
 3740
 3750
 3760
 3770
 3780
 3790
 3800
 3810
 3820
 3830
 3840
 3850
 3860
 3870
 3880
 3890
 3900
 3910
 3920
 3930
 3940
 3950
 3960
 3970
 3980
 3990
 4000
 4010
 4020
 4030
 4040
 4050
 4060
 4070
 4080
 4090
 4100
 4110
 4120
 4130
 4140
 4150
 4160
 4170
 4180
 4190
 4200
 4210
 4220
 4230
 4240
 4250
 4260
 4270
 4280
 4290
 4300
 4310
 4320
 4330
 4340
 4350
 4360
 4370
 4380
 4390
 4400
 4410
 4420
 4430
 4440
 4450
 4460
 4470
 4480
 4490
 4500
 4510
 4520
 4530
 4540
 4550
 4560
 4570
 4580
 4590
 4600
 4610
 4620
 4630
 4640
 4650
 4660
 4670
 4680
 4690
 4700
 4710
 4720
 4730
 4740
 4750
 4760
 4770
 4780
 4790
 4800
 4810
 4820
 4830
 4840
 4850
 4860
 4870
 4880
 4890
 4900
 4910
 4920
 4930
 4940
 4950
 4960
 4970
 4980
 4990
 5000
 5010
 5020
 5030
 5040
 5050
 5060
 5070
 5080
 5090
 5100
 5110
 5120
 5130
 5140
 5150
 5160
 5170
 5180
 5190
 5200
 5210
 5220
 5230
 5240
 5250
 5260
 5270
 5280
 5290
 5300
 5310
 5320
 5330
 5340
 5350
 5360
 5370
 5380
 5390
 5400
 5410
 5420
 5430
 5440
 5450
 5460
 5470
 5480
 5490
 5500
 5510
 5520
 5530
 5540
 5550
 5560
 5570
 5580
 5590
 5600
 5610
 5620
 5630
 5640
 5650
 5660
 5670
 5680
 5690
 5700
 5710
 5720
 5730
 5740
 5750
 5760
 5770
 5780
 5790
 5800
 5810
 5820
 5830
 5840
 5850
 5860
 5870
 5880
 5890
 5900
 5910
 5920
 5930
 5940
 5950
 5960
 5970
 5980
 5990
 6000
 6010
 6020
 6030
 6040
 6050
 6060
 6070
 6080
 6090
 6100
 6110
 6120
 6130
 6140
 6150
 6160
 6170
 6180
 6190
 6200
 6210
 6220
 6230
 6240
 6250
 6260
 6270
 6280
 6290
 6300
 6310
 6320
 6330
 6340
 6350
 6360
 6370
 6380
 6390
 6400
 6410
 6420
 6430
 6440
 6450
 6460
 6470
 6480
 6490
 6500
 6510
 6520
 6530
 6540
 6550
 6560
 6570
 6580
 6590
 6600
 6610
 6620
 6630
 6640
 6650
 6660
 6670
 6680
 6690
 6700
 6710
 6720
 6730
 6740
 6750
 6760
 6770
 6780
 6790
 6800
 6810
 6820
 6830
 6840
 6850
 6860
 6870
 6880
 6890
 6900
 6910
 6920
 6930
 6940
 6950
 6960
 6970
 6980
 6990
 7000
 7010
 7020
 7030
 7040
 7050
 7060
 7070
 7080
 7090
 7100
 7110
 7120
 7130
 7140
 7150
 7160
 7170
 7180
 7190
 7200
 7210
 7220
 7230
 7240
 7250
 7260
 7270
 7280
 7290
 7300
 7310
 7320
 7330
 7340
 7350
 7360
 7370
 7380
 7390
 7400
 7410
 7420
 7430
 7440
 7450
 7460
 7470
 7480
 7490
 7500
 7510
 7520
 7530
 7540
 7550
 7560
 7570
 7580
 7590
 7600
 7610
 7620
 7630
 7640
 7650
 7660
 7670
 7680
 7690
 7700
 7710
 7720
 7730
 7740
 7750
 7760
 7770
 7780
 7790
 7800
 7810
 7820
 7830
 7840
 7850
 7860
 7870
 7880
 7890
 7900
 7910
 7920
 7930
 7940
 7950
 7960
 7970
 7980
 7990
 8000
 8010
 8020
 8030
 8040
 8050
 8060
 8070
 8080
 8090
 8100
 8110
 8120
 8130
 8140
 8150
 8160
 8170
 8180
 8190
 8200
 8210
 8220
 8230
 8240
 8250
 8260
 8270
 8280
 8290
 8300
 8310
 8320
 8330
 8340
 8350
 8360
 8370
 8380
 8390
 8400
 8410
 8420
 8430
 8440
 8450
 8460
 8470
 8480
 8490
 8500
 8510
 8520
 8530
 8540
 8550
 8560
 8570
 8580
 8590
 8600
 8610
 8620
 8630
 8640
 8650
 8660
 8670
 8680
 8690
 8700
 8710
 8720
 8730
 8740
 8750
 8760
 8770
 8780
 8790
 8800
 8810
 8820
 8830
 8840
 8850
 8860
 8870
 8880
 8890
 8900
 8910
 8920
 8930
 8940
 8950
 8960
 8970
 8980
 8990
 9000
 9010
 9020
 9030
 9040
 9050
 9060
 9070
 9080
 9090
 9100
 9110
 9120
 9130
 9140
 9150
 9160
 9170
 9180
 9190
 9200
 9210
 9220
 9230
 9240
 9250
 9260
 9270
 9280
 9290
 9300
 9310
 9320
 9330
 9340
 9350
 9360
 9370
 9380
 9390
 9400
 9410
 9420
 9430
 9440
 9450
 9460
 9470
 9480
 9490
 9500
 9510
 9520
 9530
 9540
 9550
 9560
 9570
 9580
 9590
 9600
 9610
 9620
 9630
 9640
 9650
 9660
 9670
 9680
 9690
 9700
 9710
 9720
 9730
 9740
 9750
 9760
 9770
 9780
 9790
 9800
 9810
 9820
 9830
 9840
 9850
 9860
 9870
 9880
 9890
 9900
 9910
 9920
 9930
 9940
 9950
 9960
 9970
 9980
 9990
 10000

utriuſq; cinis ex aceto illitus his partibus, quas ſecari opus ſit, aut nidor cr mati, ſenſum omnem ſcalPELLi aufert. Sanguis utriuſq; claritatem uiſus inunctis donat: & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipſum excepto capite pedib ſque, elixum manditur iſchiadicis: tuſſimq; ueterem ſanat, pr cipu  in pueris: item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus deſluit. Hic perunctos   crocodilis tuetur, inſtillat que moribus. Cor annexum in lana ouis nigr , cui nullus alius color incurſauerit, & primo partu genita, quartanas abigere dicitur. Iungemus illis ſimillima, & peregrina  qu  animalia, priuſque chamæleontem, peculiari uolumine dignum exiſtimatum Democrito, ac per lingua membra deſecratum, non ſine magna uoluptate noſtra, cognitis prodiſſique mendacis Gr c  uanitatibus. Similis & magnitudine eſt ſuprà dicto crocodilo, ſpinæ tant m acutius curuatura, & caud  amplitudine diſtans. Nullum animal pauidius exiſtimatur, & ideo uerſicoloris eſſe mutationis. Viſus eius maxima contra accipitrum genus. Detrahre enim ſuprà uolantem ad ſe traditur, & uoluntarium præbere lacerandum cæteris animalibus. Caput eius & guttur ſi roboreis lignis accendantur, imbrum & tonitruum concuſus facere, Democritus narrat: item iecur in tegulis uſtum. Reliqua ad ueneficia pertinentia quæ dicit, quanquam falſa exiſtimantes, omitemus, præterquàm ubi irriſu coarguendum. Dextro oculo, ſi uiuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: lingua adalligata, pericula puerperii. Eundem ſalutarem eſſe parturientibus, ſi ſit domi: ſi uero inferatur, pernicioſiſſimum. Linguam, ſi uiuenti exempta ſit, ad iudiciorum euentus pollere. Cor aduerſus quartanas illigatum nigra lana prim  conſur . Pedem   prioribus dextrum, hyan  pelle adalligatum ſiniſtro brachio, contra latrocinia terror que nocturnos pollere. Item dextram mamillam contra formidines pauoreſque. Siniſtrum uerò pedem terreri in furno cum herba quæ etiam chamæleon uocetur, addit que unguento in paſtillos digerere: eos in ligneo uaſe conditos, præſtare (ſi credimus) ne cernatur ab aliis qui habeat. Armum dextrum ad uincendos aduerſarios uel hoſtes ualere, utique ſi abiectos eiufdem neruos calcauerit. Siniſtrum humerum quibus monſtris conſecret, qualiter ſomnia qu  uelis & quibus uelis mittantur, pudet referre. Omnia ea dextro pede reſolui: ſicut ſiniſtro latere lethargos, quos fecerit dextrum. Capitis dolores, inſperſo uino, in quo latius alterutrum maceratum ſit, ſanari. Feminis ſiniſtri uel pedis cineri ſi miſceatur lac ſuillum, podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuſfuſiones corrigi propè creditur, tridui inunctione: ſerp ntes fugari ignibus inſtillato: muſtelas contrahi in aquam coniecto: corpore uero illito, detrahi pilos. Idem præſtare narrat iecur, cum rana rubetæ pulmone illitum. Præterea   iocinere amatoria diſſolui. Melancholicos autem ſanari, ſi ex corio chamæleontis herb  ſuccus bibatur. Inteſtina & ſimum eorum, cùm id animal nullo cibo uiuat, cum ſimiarum urina illita inimicorum ianu , odium omnium hominum his conciliare. Cauda, ſi umina & aquarum impetus ſiſti, ſerp ntes ſoporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigat que gemino ramo palm , percuſſam aquam diſcuti, ut quæ intus ſint omnia appareant: utin mque eo ramo contactus eſſet Democritus, quoniam ita loquacitates immodicas promiſit inhiberi. Pal mque eſt, uirum ali s ſagacem & uit  utiliſſimum, nimio iuuandi mortales ſtudio prolapſum. Ex eadem ſimilitudine eſt ſcincus, quem quidam terreſtrem crocodilum eſſe dixerunt, candidiore tant m & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur   crocodilo, ſquamarum ſeta   cauda ad caput uerſa. Maximus Indicus, deinde Arabicus: Afferuntur falſi. Roſtrum eius & pedes in uino albo poti, cupiditates Veneris accendunt: utique cum ſatyrio & erucæ ſemine, ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admiſtis, ita ut paſtilli ſingulorum drachmarum bibantur: per ſe laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo pot , efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt & contra ſagittarum uenena, ut Apelles tradit, antè poſtea que ſumptus. In antidota quoque nobilia additur. Seſtius plus quàm drachmæ pondere in uini hemina potum, perniciem afferre tradit. Præterea eiufdem decocti ius cum melle ſumptum, Venerem inhibere. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis eiufdem geminique uictus cum hippopotamo, repertore detrahendi ſan

guinis, ut diximus. Plurimi autem super Saiticam præfecturam. Huius corii cinis cum aqua illitus, panos sanat: adeps frigidas febres: item finum suffitu. Dentes è parte leua dolores dentium, scarificatis gingiuis. Pellis eius è sinistra parte frontis in inguina adalligata, Venerem inhibet. Eiusdem cinis alopecias explet. Testiculi drachma ex aqua contra serpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur. Peregrinæ sunt & lynces, quæ clarissimè omnium quadrupedum cernunt. Ungues earum omnes cum corio exuri efficacissimè in Carpatho insula tradunt. Hoc cinere potio, propudia uirorum: eiusdem aspersu, fœminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum: urina, siliicia uesicæ. Itaque eam protinus terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & iugulorum dolori monstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc 10 reuertemur ad nostrum orbem: primùmque communia animalium remedia, atque eximia dicemus.

*Medicinæ communes ex feris animalibus, aut eiusdem generis placidis. Lactis
usus & obseruationes, & de caseis, butyro & adipe.*

C A P V T I X.

Scuti de lactis usu. Vtilissimum cuique maternum. Concipere nutrices exitiosum est: Shi sunt enim infantes qui colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. Est autem colostrum, prima à partu spongiosa densitas lactis. Maximè autem alit quodcunque humanum, mox caprinum: unde fortassis fabulæ Iouem ita nutritum dixere. Dulcissimum ab hominis camelinum, efficacissimum ex asinis. Magnorum animalium & corporum, facilius redditur. Stomacho accomodatissimum caprinum, quoniam fronde magis, quàm herba, uescuntur. Bubulum medicatius. Ouillum dulcius & magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguius. Omne autem uernum aquatius æstiuo, & de nouellis: probatissimum uerò quod in ungue hæret, nec desituit. Innocentius decoctum, præcipuè cum calculis marinis. Aluus maximè soluitur bubulo. Minus inflat quodcunque decoctum. Vfus lactis ad omnia intus exulcerata, maximè renes, uesicam, interanea, fauces, pulmones: foris pruritus cutis, eruptiones pituitæ, post abstinentiam. Nam ut in Arcadia bubulum biberent phthisicis, syntecticis, & cachectis, diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla, qui asinum bibendo liberati sint podagra chiragraue. Medici speciem unam addidere lactis generibus, quod schiston appellauere. Id fit hoc modo: Fictili nouo feruet caprinum maximè, ramisque ficulneis recentibus miscetur, additis totidem cyathis mulsi, quot sint heminæ lactis. Cùm feruet, ne circumfundatur, præstat cyathus argenteus cum frigida aqua demissus, ita ne quid fundat: ablatum deinde igni refrigeratione diuiditur, & discedit serum à lacte. Quidam & ipsum serum iam multò potentissimum, decoquunt ad tertias partes, & sub dio refrigerant. Bibitur autem efficacissimè heminis per interualla singulis diebus quinis: melius à potu gestari. Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis, in lepris, elephantiasi, articularibus morbis. Infunditur quoque lac contra rosiones à medicamentis factas. Et si uratur dysenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptisana hordeacea. Item ad rosiones intestinorum, bubulum aut ouillum utilius. Recens quoque dysentericis infunditur: ad colum autem crudum: item uulua, & contra serpentium ictus: phthisicis, cantharidum, aut salamandræ, aut buprestis, aut pityocampes uenenis. Priuatim bubulum his qui Colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum: sicut asinum contra gypsum, & cerussam, & sulphur, & argentum uiuum: item duræ aluo in febris. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis utilissimè. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligentibus, quos atrophos uocant: in febris etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum, lactis alimini heminam dari, aut si in exitu cibi rosiones sentirent, antiqui in arcanis habuerunt: si hoc non esset, habuerunt è caprino. Bubuli serum orthopnoicis prodest ante cætera, addito nasturtio. Inunguntur etiam oculi, in lactis heminis selamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. Caprino lienes sanantur, post bidui inedia tertii e edera pastis capris, per triduum potio sine alio cibo. Lactis usus aliàs contrarius capitis doloribus, hepaticis,

ticis, splenicis, neruorum uitio febres habentibus, uertigini, præterquam purgationis gratia, grauedini, tussientibus, lippis. Suillum utilissimum tenesmo, dysenteria, necnon phthificis. Hoc & mulieri saluberrimum qui dicerent, fuerunt. De generibus caseorum diximus, cum de uberibus singulisque animalium membris diceremus. Sextius eosdem effectus equino, quos bubulo, tradit. Hunc uocant hippacen. Stomacho utiles, qui non sint salii, id est, recentes. Veteres aluum sistunt, corpusque minuunt, stomacho utiliores: & in totum salia minuunt corpus, alunt mollia. Caseus recens cum melle, fuggillata emendat, mollis aluum sistit. Sedat tormina pastillis in uino austero decoctis, rursumque in patina tostis cum melle. Sapon uocant, qui cum sale & sorbis siccis è uino tritus potuique
10 medetur coeliacis. Genitalium carbunculis caprinus tritus & impositus: item acidus cum oxymelite. Maculis in balineo illitus oleo interlinitur. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium laudatissimus cibus, & qui diuites à plebe discernat. Plurimum è bubulo, & inde nomen: pinguisimum ex ouibus. Fit & ex caprino, sed hyeme calefacto lacte, æstate expresso tantum, crebro iactatu in longis uasis, angusto foramine spiritum accipientibus sub ipso ore, aliàs præligato. Additur paululum aquæ, ut acescat. Quod est maximè coactum, in summo fluitat: id exemptum addito sale, oxygala appellant. Reliqua decoquunt in ollis: ibi quod supernatat, butyrum est, oleosum natura. Quo magis uirus resipit, hoc præstantius iudicatur. Pluribus compositionibus miscetur inueteratum. Natura eius adstringere, mollire, replere, purgare. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito
20 in recens quod uelis acescere, utilissimum stomacho. Effectus dicemus suis locis. Proxima in communibus adipis laus est, sed maximè suilli, apud antiquos etiam religiosi. Certè nouæ nuptæ intrantes, etiamnum solenne habent postes eo attingere. Inueteratur duobus modis, aut cum sale, aut syncerus: tanto utilior, quanto sit uetustior. Axungiam etiam Græci appellauere eum in uoluminibus suis. Neque est occulta uirium causa, quoniam id animal herbarum radicibus uestitur. Itaque etiam fimo innumeri usus. Quamobrem non de alia loquimur sue, multo efficacioræ fœmina, & quæ non peperit. Multo uerò præstantior in apris est. Vfus igitur axungia est ad mollienda, excalfacienda, discutienda, purgandaque. Medicorum aliqui admisto anseris adipe, taurorumque seu & cæsyro, ad podagras uti iubent. Si uerò permaneat dolor, cum cera, myrto, resina,
30 pice. Syncera axungia medetur ambustis uel niue: pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo. Prodest & confricatis membris: itinerumque lassitudines & fatigationes leuat. Ad tussim ueterem recens decoquitur quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle. Vetus etiam phthisin in pilulis sumpta sanat, quæ sine sale inueterata est. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exulcerata, salia petitur. Quidam quadrantes axungia & mulsi in uini cyathis tribus decoquunt contra phthises, quintoque die picem liquidam in ouo sumi iubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & scapulis eorum qui phthisin sentiunt. Tantaque est uis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os sapor, eamque expuere uideantur. E sue quæ non pepererit, aptissimè utuntur ad cutem mulieres. Contra scabiem uerò qui uis, admisto iumentorum seu
40 pro parte tertia, & pice, pariterque subferuefactis. Syncera partus in abortum uergetes nutrit, collirii modo subdita. Cicatrices concolores facit cerussa admista, uel argenti spuma. At cum sulphure, unguum scabritias emendat. Medetur & capillo fluenti: & hulcerbus in capite mulierum cum gallæ parte quarta: & infumata pilis oculorum. Datur & phthificis unciatim, cum uini ueteris hemina decocta, donec tres uncia è roto residant. Aliqui & mellis exiguum adiiciunt. Panis illinitur cum calce, item furunculis duritiæque mammarum. Rupta & conuulsa, & spasmata, & luxata sanat. Clauos & rimas callique uitia, cum elleboro albo: parotidas admista farina salsamentaria testæ: quo genere proficit & ad strumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit: aliisque etiamnum modo podagricis prodest misto oleo uetere, contrito unâ sarcophago lapide, &
50 quinquefolio tuso in uino, uel cum calce, uel cum cinere. Facit & peculiare emplastrum lxxv. pondo, centum spumæ argenteæ mistis, utilissimum contra inflammationes

hulcerum. Adipe uerrino & inungi putant utile, quæque serpant, illinire cum resina. Antiqui maximè axibus uehiculorū perungendis, ad faciliorem circumactum rotarum utebantur: unde nomen: sic quoque utili medicina cum illa ferrugine rotarum ad sedis uitia uirilitatisque. Et per se axungiam Medici antiqui maximè probabant renibus detractam, & exemptis uenis aqua cælesti fricabant crebrè, decoquebantque fictili nouo sæpius, tum demum asseruantes. Conuenit salfam magis emollire, excalfacere, discutere, utiliorēque esse uino lotam. Massurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perungere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminant seui est, aliis modis, non minoris potentia. Perficitur omne exemptis uenis aqua marina uel falsa lotum, mox in pila rufum, aspersum marina. Crebrè postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo Sole ad candorem reducit. A renibus autem omne laudatissimum est. Si uerò uetus reuocetur ad curam, liquefieri prius iubent: mox frigida aqua lauari sæpius, dein liquefacere affuso uino quam odoratissimo. Eodēque modo iterum ac sæpius coquunt, donec uirus euanescat. Multi priuatim sic taurorum, leonūque, ac pantherarum, & camelorum pingua curari iubent. Vfus dicetur suis locis. Communis & ratio medullarum est. Omnes molliunt, expleant, siccant, excalfaciunt. Laudatissima ceruina, mox uitulina, dein hircina & caprina. Curantur ante autumnum recentes lotæ, siccataeque in umbra per cribrum. Dein liquatæ per lintea exprimuntur, ac reponuntur in fictili locis frigidis. Inter omnia autem communia animalium uel præstantissimi effectus fel est. Vis eius excalfacere, mordere, scindere, extrahere, discutere. Minorum animalium subtilius intelligitur, & ideo ad oculorum medicamenta utilius existimatur. Taurino præcipua potentia, etiam in ære pellibūque colore aureo ducendis. Omne autem curatur recens præligato ore lino crasso, demissum in feruentem aquam semihora, mox siccatum sine Sole, atque in melle conditum. Damnatur equinum tantum inter uenena, ideo Flamini sacrorū equum tangere non licet, cum Romæ publicis sacris equus etiam immoletur. Quin & sanguis eorum septicam uim habet. Item equarum, præterquam uirginū erodit, emarginat hulcera. Taurinus quidem recens inter uenena est, excepta Aegira. Ibi enim sacerdos Terræ uaticinatura, tauri sanguinem bibit prius quam in specum descendat. Tantum potest sympathia illa, de qua loquimur, ut aliquando religione aut loco fiat. Drusus Tribunus plebis tradit caprinum bibisse, cum pallore & inuidia ueneni sibi dati insimulare Q. Ceptionem inimicum uellet. Hircorum sanguinis tanta uis est, ut ferramentorum subtilitas non aliter acrius induretur, scabritia tollatur uehementius, quam lima. Non igitur & sanguis animalium inter cōmunia dici potest, & ideo quisque suis dicetur effectibus. Digeremus enim in animalia singula usus, plurimumque contra serpentes. Exitio his esse ceruos nemo ignorat, ut si quæ sunt, extractas cauernis mandentes. Nec uerò ipsi spirantēque tantum aduersantur, sed membratim quoque. Fugari eas nidore cornus si uratur, dictum est: at è summo gutture uistis ossibus, congregari dicuntur. Pelles eiusdem animalis substratæ, securos præstant ab eo metu somnos. Coagulum quoque ex aceto potum ab idu: & si omnino tractatum sit, eo die non ferit serpens. Testes quoque eius inueterati, uel genitale maris, salutariter dantur in uino: item uentres qui centipelliones uocantur. Fugiant & omnino dentem cerui habentes, aut medulla perunctos seu uerū cerui aut hinuli. Summis autem remediis præfertur hinulei coagulum, matris utero execti, ut indicauimus. Sanguine quoque ceruino si unā urantur draconion & cunilago & anchusa lentissici ligno, contrahi serpentes dicunt. Dissipari deinde, si sanguine detracto adiciatur pyrethrum. Inuenio aqud auctores Græcos animal ceruo minus, & pilo demum simile, quod ophion uocatur. Sardiniam id tantum ferre solitam. Hoc interisse arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

Medicine de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex bestijs contra omnes morbos.

C A P. X.

APri quoque cerebrum contra eas laudatur cum sanguine. Iecur etiam inueteratum cum ruta potum ex uino. Item adeps cum melle resinæque. Simili modo uerrinum iecur,

iecur, exemptis duntaxat fibris, quatuor obolorum pondere, uel cerebrum in uino potum. Caprarum cornu uel pilis accensis, fugari serpentes dicunt, cineremque eorum potum uel illitum contra ictus ualere: item lactis haustus cum uua taminia, uel urina cum aceto scillite: caseum caprinum cum origano impositum, uel seuum cum cera. Millia præterea remedium ex eo animali demonstrantur, sicut apparebit: quod equidem miror, cum febris negetur carere. Amplior potentia feris eiusdem generis, quod numerosissimum esse diximus. Alia uerò & hircis. Democritus etiamnum effectus eius augeat, qui singularis natus sit. Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus serpentium placet, & recentis cinere in uino: atque in totum difficiliter se recolligentes à serpentium ictu, in capribus optimè conualescunt. Qui efficacius uolunt mederi, occisæ capræ aluum dissectam cum fimo intus reperto statim illigant. Alii carnem recentem hœdorum pilo suffiunt, eodémque nidore fugant serpentes. Utuntur & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro pastu, coagulo leporis ex aceto, contraque scorpionem & murem araneum. Aiunt autem non feriri leporis coagulo perunctos. A scorpione percussis, fimum capræ efficacius cum aceto decoctum auxiliatur: lardum iusque decocti potum his, qui buprestim hauserint. Quinetiam si quis asino in aurem percussus à scorpione se dicat, transire malum protinus tradunt: uenenatæque omnia accenso eius pulmone fugere. Et fimo uituli suffiri percussos à scorpione prodest. Canis rabidi morsu facta uulnera circuncidunt ad uiuas usque partes quidam, carnemque uituli admovent, & ius ex eodem carnis decoctum dant potui, aut axungiam cum calce tusam. Laudant hirci iecur, quo imposito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Laudant & capræ fimum ex uino illitum, aut melle: melis, & cuculi, & hirundinis decoctum & potum. Ad reliquos bestiarum morsus caprinum caseum siccum cum origano imponunt, & bibi iubent: ad hominis morsus carnem bubulam coctam: efficacius uituli, si non ante quintum diem soluant. Veneficiis rostrum lupi resistere inueteratum aiunt, ob idque uillarum portis præfigunt. Hoc idem præstare & pellis è ceruice solida existimatur: quippe tanta uis est animalis, præter ea quæ retulimus, ut uestigia eius calcata equis afferant torporem. Iis qui argentum uiuum biberint, lardum remedio est. Asinino lacte potu uenena restinguuntur, peculiariter si hyoscyamum potum sit, aut uiscum, aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpalum: aut pharicon, aut dorycnium, & si coagulum alicui nocuerit: nam id quoque uenenum est in prima lactis coagulatione. Multos eius & alios usus dicemus. Sed meminisse oportebit recenti utendum, aut non multo postea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Ossa quoque asini confracta & decocta, contra leporis marini uenenum dantur. Omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant. Veruntamen fortiora omnia eadem, quàm in equis, intelligi debent. Lactē equino uenena leporis marini & toxica expugnantur. Nec uros aut bisontes habuerunt Græci in experimentis, quanquam boue fero refertis Indiæ syluis: portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par est. Sic quoque lacte bubulo cuncta uenena expugnari tradunt, maximè suprà dicta, & si ephemerum impactum sit, aut si cantharides datæ, uomitione omnia egeri: sic & caprino iure cantharides. Contra ea uerò quæ exulceratione enecant, seuum uitulinum seu bubulum auxiliatur. Nam contra sanguifugas portas butyrum remedio est, cum aceto ferro calefacto: quod & per se prodest contra uenena. Nam si oleum non sit, uicem eius repræsentat. Multipedum morsus cum melle sanat. Omasi quoque iure potu uenena suprà dicta expugnari putant, priuatim uerò aconita & cicutas: itemque uitulino seuo. Caprinus caseus recens, his qui uiscum biberint: lac uerò contra cantharidas remedio est, & contra ephemerum potum cum taminia uua. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica uenena sumitur: hœdinus contra reliqua. Coagulum hœdi contra uiscum, & chamæleontem album, sanguinemque taurinum, contra quem & leporis coagulum ex aceto. Contra pastinacam uerò & omnium marinorum ictus uel morsus, coagulum leporis, uel hœdi, uel agni, drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulum & contra uenena additur antidotis. Papilio quoque

lucernarum luminibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium est iecur caprinum, sicut fel ueneficii ex mustela rustica factis.

De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus.

CAPVT

X I.

tinere fescant.

Hinc deinde reuertemur ad genera morborum. Capilli defluuia ursinus adeps admisto ladano & adianto continet, alopeciasque emendat, & raritatem superciliorum cum fungis lucernarum, ac fuligine quæ est in rostris earum. Porrigini cum uino prodest. Ad hanc & cornus ceruini cinis è uino, utque non tædia animalium, capillis inhaerescant. Item fel caprinum cum creta Cimolia & aceto, sic ut paululum capilli inarescant: item fel hircinum cum urina tauri. Si uerò uetus sit, etiam furfures adiecto sulphure emendat. Cinere genitalis asinini, spissari capillum putant, & è canitie uindicari, si rasis illinatur, plumboque tritus cum oleo. Densari & asinini pulli cum urina: admiscantque nardum fastidii gratia. Alopecias felle taurino cum Aegypto alumine tepesactis illinunt. Capitis hulcera manantia, urina tauri efficaciter sanat: item hominis uetus, si cyclaminum adiciatur & sulphur. Efficacius tamen & uitulinum fel: quo cum aceto calefacto, & lendes tolluntur. Seuum uitulinum cum sale tritum, capitis hulceribus utilissimum. Laudatur & uulpium adeps, sed præcipue fel, & simum cum sinapis pari modo illitum. Caprini cornus farina uel cinis, magis que hircini, addito nitro & tamaricis semine, & butyro oleoque, prius capite raso, mirè continent ita fluentem capillum. Sicut & canis cinere ex oleo illito supercilia nigrescunt. Lacte caprino lendes tolli tradunt: simo cum melle alopecias expleri: item ungularum cinere cum pice, fluentem capillum contineri. Leporinus cinis cum oleo myrteo, capitis dolores sedat: item aqua pota, quæ è bouis aut asini potu relicta est: & si credimus, uulpis masculæ genitale circumligatum: cornus ceruini cinis illitus ex aceto uel rosaceo, aut ex irino. Oculorum epiphoras bubulo seuo cum oleo cocto illinunt. Ceruini cornus cinere scabrities eorum inungunt: mucrones autem ipsos efficaciores putant. Lupi excrementis circumlini suffusiones prodest. Cinere eorum cum Attico melle inungi obscuritates: item felle ursino. Epinyctidas, adipe aprugno cum rosaceo. Ungulæ asininae cinis inunctus è suo lacte, cicatrices oculorum, & albugines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cum fuligine, pilis & palpebrarum uitiis angulorumque occurrit: calliblepharique modo fuligo in hoc usu temperatur: optimè ellychnio papyraceo oleoque sesamino, fuligine in nouum uas peninis deterfa. Efficacissimè tamen euulsos ibi pilos coercet. Felle tauri cum oui albo, collyria fiunt, aquaque dissoluta inunguntur per quadriduum. Seuum uituli cum anseris adipe & ocimi succo, genarum uitiis aptissimum est. Eiusdem medullæ cum pari pondere ceræ & olei uel rosacei, addito ouo, duritiæ genarum illinuntur. Caseo molli caprino imposito ex aqua calida epiphoræ sedantur: si tumor sit, ex melle. Vtrunque uerò sero calido fouendum. Sicca lippitudo, lumbulis suum tostis atque contritis, & impositis tollitur. Capras negant lippire, quoniam ex quasdam herbas edant: item dorcades. Et ob id simum earum cera circumdatum noua Luna deuorare iubent, & quoniam noctu æquè quoque cernant. Sanguine hircino sanari lusciosos putant: nyctalopas à Græcis dictos: capræ uerò iocinere, in uino austero decocto. Quidam inassari iocineris sanie inungunt, aut felle capræ, carnè que eas uesci, & dum coquantur oculos uaporari præcipiunt. Id quoque referre arbitrantur, si rutili coloris fuerint. Volunt & oculos suffiri, iocinere in ollis decocto: quidam inassato. Fel quidem caprinum pluribus modis assumunt: cum melle, contra caligines: cum uerari candidi tertia parte, contra glaucomata: cum uino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: ad palpebras uerò euulso prius pilo, cum succo oleis, ita ut unctio inarescat. Contra ruptas tuniculas, cum lacte mulieris. Ad omnia autem inueterata, fel efficacius putant. Nec abdicant simum ex melle illitum, epiphoris, contraque dolores medullam: item pulmonem leporis. Sedat caliginem fel cum passo

aut

aut melle. Lupino quoque adipe, uel medulla ſuum, fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam uulpinam linguam habentes in armilla, lippituros negant. Aurium do-
lori & uitiiſ medetur urina apri in uitro ſeruata: ſel apri uel ſuiſ, uel bubulum, cum oleo
cicino & roſaceo æquiſ portionibꝯ. Præcipuè uerò taurinum, cum porri ſucco tepi-
dum, uel cum melle, ſi ſuppuret. Contraque odorem grauem per ſe tepefactum in ma-
licorio. In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter ſanat. Quidam etiam in grauita-
te aures ſic perluendas putant. Alii cum ſeneſta ſerpentium & aceto includunt lanas, an-
tè aqua calida colluras. Aut ſi maior ſit grauitas aurium, ſel cum myrrha & ruta in mali-
corio excalſactum infundunt: lardum quoque pingue: item ſimum aſini recens cum roſa
10 ceo inſtillatur: omniàque ea tepefacta. Vtilior equi ſpuma, uel equini ſimi recentis cinis
cum roſaceo. Seuum bubulum cum adipe anſerino, buryrum recens. Vrina capri uel tau-
ri, uel fullonia uetus calſacta, uapore per lagenæ collum ſubeunte. Admiſcent & aceti ter-
tiam partem: & aliquid urinae uituli, qui nondum herbam guſtauerit. Fimum etiam mi-
ſto ſelle eiꝯdem. Et cutem, quam relinquunt angues, excalſactis priꝯ auribus. Lana au-
tem medicamina ea includuntur. Prodeſt & ſeuum uituli cum anſeris adipe, & ocimi
ſucco: eiꝯdem medulla admiſto cumino trito inſuſa. Virus uerrinum è ſcropha exce-
ptum priꝯ quàm terram attingat, contra dolores. Auribus fractis glutinum è naturis ui-
tulorum factum, & in aqua liquatum. Aliiſ uitiiſ adeps uulpium. Item ſel caprinum
cum roſaceo tepido, aut porri ſucco: aut ſi ſint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris. Si graui-
tas ſit audiendi, ſel bubulum cum urina capræ, uel hirci, uel ſi puſ ſit. In quocun-
20 que autem uſu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies uiginti inſumata. Laudant
& coagulum leporis tertia denarii parte, dimidiàque ſagapeni in ammineo uino. Paroti-
das uriniſ adeps comprimit, pari pondere ceræ & taurini ſeui. Addunt quidam hypoci-
ſthidem: & per ſe buryrum illitum, ſi priꝯ foueantur ſcœnigræci decocti ſucco. Efficacius
cum ſtrichno. Proſunt & uulpium teſtes, & taurinus ſanguis aridus tritus. Vrina capræ
caleſacta inſtillata auribus: ſimũque eiꝯdem cum axungia illitum. Dentes mobiles con-
firmat ceruini cornuſ cinis, doloreſque eorũ mitigat, ſiue infricentur, ſiue colluantur.
Quidam efficaciorẽ ad omneſ eiꝯdem uſuſ crudi cornuſ farinam arbitrantur. Denti-
fricia utroque modo ſiunt. Magnum remedium eſt & in luporum capitiſ cinere. Cer-
tũque eſt in excrementiſ eorũ plerunquẽ inueniri oſſa. Hæc adalligata eundem effe-
30 ctum habent. Item leporina coagula per aurem inſuſa contra dolores: & capitiſ eorũ
cinis dentiſfriciũ eſt, adiectoquo nardo mulcet graueolentiam oriſ. Aliqui murinorum
capitũ cinerem miſcuiffe malunt. Reperitur in latere leporiſ acui oſ ſimile, hoc ſcari-
ficari dentes in dolore ſuadent. Taluſ bubuluſ accenſuſ, eoſ qui labant cum dolore, ad-
motuſ confirmat. Eiꝯdem cinis cum myrrha, dentiſfriciũ eſt. Oſſa quoque ex unguliſ
ſuum combuſta, eundem uſum præbent: item oſſa ex acetabuliſ pernarum, circa quæ co-
xendiceſ uertuntur. Iſdem ſanari, demiffiſ in fauceſ, iumentorum uerminationeſ notum
eſt: ſed & combuſtiſ dentẽſ confirmari. Aſinino quoque lacte percuſſu uexatoſ, aut den-
tium eiꝯdem cinere: lichene item equi cum oleo inſuſo per aurem. Eſt autem hoc
40 non hippomanẽſ, quod alioqui noxiũ omitto, ſed in equorum genibuſ, ac ſuper ungu-
laſ. Prætereà in corde equorum inuenitur oſ, dentibuſ caniniſ maximẽ ſimile: hoc ſcari-
ficari dolore, aut exempto dente emortui equi maxilliſ ad numerum eiꝯ qui doleat,
demonſtrant. Equarum uiruſ à coitu in ellychniſ accenſum Anaxilauſ prodidit, equino-
rum capitũ uiſuſ repræſentare monſtrificẽ: ſimiliter ex aſiniſ. Nam hippomanẽſ tantaſ
in ueneficio uires habet, ut aſuſuſ æriſ miſturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotuſ
mareſ equoſ ad rabiẽ coituſ agat. Medetur dentibuſ & fabrilẽ glutinum, in aqua deco-
ctũ illitũque, & mox paulò detractũ, ita ut conſeſtim colluantur uino, in quo deco-
cti ſunt corticeſ mali Punici dulciſ. Efficax habetur & caprino lacte colluiſ dentẽſ, uel ſel-
le taurino. Talorum capræ recentium ciniſ dentiſfricio placet, & omniũ ſerè uillatica-
50 rum quadrupedum, ne ſæpiuſ eadem dicantur.

Ad faciei vitia, ceruicis & pectoris morbos.

C A P.

X I I.

C Vtem in facie erugari & tenerescere, & candorem custodire lacte asinino putant. Notumque est quosdam quotidie D. custodito numero fouere. Poppæa hoc Neronis principis instituit, balinearum quoque sic folio temperato, asinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Imperus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficacius cum cerussa. Syncero uerò vitia quæ serpunt, insuper imposita farina hordeacea. Hulcera in facie membrana è partu bouis madida. Friuolum uideatur, non tamen omittendum, propter desideria mulierum: Talum candidi iuueni, quadraginta diebus noctibusque, donec resoluatur in liquorem decoctum, & illitum linteolo, candorem cutisque erugationem præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt, non crocodileam illini melius, sed foueri frigida & ante & postea iubent. Aestates, & quæ decolorem faciunt cutem, fimum uituli cum oleo & gummi manu subactum emendat. Hulcera oris ac rimas, seuum uituli uel bouis cum adipe anseris, & ocimi succo. Est & alia mistura, seuo uituli cum medulla cerui, & alba spinæ foliis unâ tritis. Idem præstat & medulla cum resina, uel si uaccina sit, iussuque è carne uaccina. Lichenas oris præstantissimè uincit glutinum factum è genitalibus uitulorum, liquatum aceto cum sulphure uiuo, ramo ficulneo permixtum, ita ut bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctum, quas & iecur hirci calidum illitum tollit: sicut elephantia in fel caprinum: etiamnum lepras ac furfures, tauri, uel addito nitro. Urina asini circa Canis ortum, maculas in facie: fel utriusque per sese aqua infractum, euitatisque solibus ac uentis post detractam cutem. Similis effectus in taurino seuo uirulinoue felle, cum semine cunilæ ac cinere è cornu ceruino, si Canicula exoriente comburatur. Asinino seuo cicatricibus ac licheni leprisque maximè color redditur. Hirci fel & lentiginis tollit, admixto cafeo ac uiuo sulphure spongique cinere, ut mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato felle uti maluerunt, mistis calidis furfuribus pondere oboli unius, quatuorque mellis, prius defricatis maculis. Efficax eiusdem & seuum cum melanthio, & sulphure, & iride. Labrorum fissuris cum adipe anserino, ac medulla ceruina resinaque & calce. Inuenio apud auctores, his qui lentiginem habeant, negari Magicæ sacrificiorum usum. Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & arteriæ exulceratæ leuantur. Gargarizatur tepidum, ut est expressum, aut calefactum. Caprinum utilius, cum malua decoctum & sale exiguo. Linguae exulcerationi & arteriarum prodest ius omali gargarizatum: tonsillis autem priuatim renes uulpi aridi, cum melle triti illitque: angina fel taurinum uel caprinum cum melle. Iecur melis ex aqua oris grauitatem, hulceraque butyrum emendat. Spinam aliudue quid faucibus adhærens, felis extrinsecus fimo perfricatis, aut reddi aut delabi tradunt. Strumas discutit fel aprinum, uel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis è uino in linteolo exulceratis duntaxat imponitur. Discutit & ungulæ alui uel equi cinis, ex oleo aqua illitus, & urina calefacta: & bouis ungulæ cinis ex aqua: fimum quoque seruens ex aceto. Item seuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, testisque uulpini. Prodest & sapo: Gallorum hoc inuentum rutilandis capillis, ex seuo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis, spissus ac liquidus: uterque apud Germanos maiore in usu uiris, quam fœminis. Ceruicum dolores butyro aut adipe ursi perfricantur: rigores bubulo seuo: quod & strumis prodest cum oleo. Dolorem inflexibilem (opisthotonon uocant) leuat urina capræ auribus infusa, aut fimum cum bulbis illitum: ungues contusos fel cuiuscunque animalis circumligatum: pterygia digitorum fel taurinum aqua calida dissolutum. Quidam adiiciunt sulphur & alumen, pari pondere omnium. Tussim iecur lupi ex uino tepido sanat: ursinumque fel admixto melle, aut ex cornu bubuli summis partibus cinis: uel salua equi, triduo potu eam mori tradunt: pulmo certinus cum gula sua arefactus in fumo, dein tussus ex uelle quotidiano ecligmate. Efficacior est ad id bubulo ceruorum generis. Sanguinem expuentes, ceruini cornus cinis: coagulum leporis tertia parte denarii cum terra Samia & uino myrteo potum sanat. Eiusdem fimi cinis in uino uesperis potus nocturnas tussis: pili quoque leporis suffiri, extrahunt pulmonibus difficiles excreationes. Purulentas autem exulcerationes

pectoris

pectoris pulmonisque, & à pulmone graueolentiam halitus, butyrum efficaciffimè iuat, cum pari modo mellis Attici decoctum, donec rufefcat, & matutinis ſumptum ad menſuram ligulæ. Quidam pro melle, laricis reſinam addere maluerunt. Si ſanguis reiiciatur, efficacem tradunt bubulum ſanguinem, modicè & cum aceto ſumptum : nam de taurino credere, temerarium eſt. Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in uetere ſanguinis excreatione.

Ad ſtomachi & lumborum dolores, & renum vitia.

C A P. X I I I.

10 **S**tomachum exhulceratum lactis aſinini potus reſcit: item bubuli. Roſiones eius caro bubula admixto aceto & uino cocta. Rheumatifmos cornus ceruini cinis. Sanguinis excreationes hœdinus ſanguis recens, ad cyathos ternos cum aceto acri pari modo feruens potus: coagulum tertia parte ex aceto potum. Locineris dolores, lupi iecur aridum ex muſſo: aſinum iecur aridum cum petroſelini partibus duabus, ac nucibus tribus, ac melle tritum, & in cibo ſumptum: ſanguis hircinus cibo aptatus. Suſpirioſis ante omnia efficax eſt potus equiferorum ſanguinis. Proximè lactis aſinini tepidi cum bulbis decocti, ita ut ſerum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho naſturtii albi, perfuſi aqua, deinde melle diluti. Iecur quoque uulpinum, aut pulmo, in uino nigro, aut fel urſinum in aqua, laxat meatus ſpirandi. Lumborum dolores, & quæcunque alia mollire opus ſit, urſino adipe perfricare conuenit: cinerem aprini aut ſuilli ſimi inueterati, aſpergi po-
20 tioni uini. Afferunt & Magi ſua commenta. Primum omnium rabiem hircorum, ſi mulceatur barba, mitigari: eadem præciſa, non abire eos in alienum gregem. Huic admixcent ſimum caprinum, & ſubdito linteolo uncto caua manu, quantum pati poſſit, feruens, ſuſtineri iubent: ita ſi læua pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut è contrario. Fimum quoque ad eum uſum acus aræ punctis tolli iubent. Modus curationis eſt, donec uapor ad lumbos ſentiat peruenire. Poſtea uerò manum porro tuſo illinunt, item lumbos ipſo ſimo cum melle, ſuadentque in eodem dolore & teſtes leporis deuorare. Iſchiadicis ſimum bubulum imponunt, calfactum in foliis cinere feruenti. In renumque dolore leporis renes crudos deuorari iubent, aut certè coctos, ita ne dente contingantur. Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes. Lienem ſedat fel aprini uel
30 ſuis potum, uel ceruini cornus cinis in aceto. Efficaciſſimè tamen inueterata lien aſini, ita ut in triduo ſentiat utilitas. Aſinini pulli ſimum, quod primum edidit, (polean uocant Syri) datur in aceto muſſo. Datur & equi lingua inueterata ex uino, præſentaneo medicamento, ut didiciſſe ſe ex barbaris Cæcilius Bion tradidit. Et lien bubulus ſimili modo. Recens autem aſſus uel elixus, in cibo. In ueſica quoque bouis alii capita x. ruſa, cum aceti ſextario, imponuntur ad lienis dolorem. Eadem ex cauſa emi lienem uituli, quanti indicatus ſit, iubent Magi, nulla pretii contatione: quoniam hoc quoque religioſe pertineat: diuiſumque per longitudinem annecti tunicæ utrinque, & induentem pati decidere ad pedes: dein collectum in umbra æſacere. Cum hoc fiat, ſimul reſidere lienem ægri utia-
40 tum, liberarique eum morbo dicitur. Prodeſt & pulmo uulpium cinere ſiccatus, atque in aqua potus. Item hœdorum lien impoſitus.

Ad aluum ſiſtendam, cæliacos, dyſentericos, inflationes alui, rupta, tenefſmon, & tineaſ, & colum.

C A P. X I I I I.

Aluum ſiſtit ceruinus ſanguis: item cornus cinis: iecur aprinum ex uino potum ci-
tra ſalem, recensque: item aſſum ſuillum, uel hircinum decoctum in uini hemina. Coagulum leporis in uino ciceris magnitudine: aut ſi febris ſit, ex aqua. Aliqui & gallam adiciunt, alii per ſe leporis ſanguine contenti ſunt lacte cocto. Equini ſimi cinis in aqua potus. Taurini cornus ueteris ex parte ima cinis, inſperſus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus. Corium caprinum cum ſuo pilo decoctum, ſucco epoto. Coagulum equi, & ſanguis caprinus, uel medulla, uel iecur aluum ſoluit. Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum. Vel lactis equini potus: item caprini cum ſale & melle. Capræ fel
50 cum cyclamini ſucco & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquam adieciſſe malunt. Fel

Fel tauri cum absinthio tritum ac subditum pastillo. Butyrum largius sumptum cœliacis & dysentericis medetur, & iecur uaccinum. Cornus ceruini cinis, tribus digitis captus in potione aquæ. Coagulum leporis subactum in pane: si uero sanguinem detrahunt, in polenta. Aprini uel suilli uel leporini fimi cinis, infusus potioni tepidæ uini. Vituli quoque ius uulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dysentericorum tradunt. Lactis asinini potus utilior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex uino, utriq; uitio. Item polea suprà dicta. Equi coagulum, quod aliqui hippacen uocant, etiam si sanguinem detrahant: uel fimi cinis, dentiumque eiusdem tusorum farina, salutaris dicitur: & bubulilactis decocti potus. Dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & si tormina sint, cornus ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino mistum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caseus recens uaccinus immittitur ad utrumque uitium. Item butyrum heminis quatuor, cum resinæ terebinthinæ sextante, aut cum malua decocta, aut rosaceo. Datur & seuum uitulinum, aut bubulum. Item medullæ excoquantur cum farina & cera exiguoque oleo, ut forberi possint. Medulla & in pane subigitur. Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si sint & tormina, additur protropum. Torminibus satis esse remedii in leporis coagulo potio è uino tepido, uel semel, arbitrantur aliqui. Cautiores & sanguine caprino cum farina hordeacea & resinâ, uentrem illinunt. Ad omnes epiphoras uentris illini caseum mollem suadent: ueterem autem in farina tritum, cœliacis & dysentericis dari, cyatho casei in cyathis uini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dysentericis. Iecur assum capræ, cœliacis subuenit, magisq; etiam hirci, in uino austero decoctum potumq; , uel ex oleo myrteo umbilico impositum. Quidam decoquunt à tribus sextariis aquæ ad heminam, addita ruta. Vtuntur & liene asso capræ hirciue, & seuo hirci in pane qui cinere coctus sit, capræ à renibus maximè, ut per se hauriatur: protinusque modicè frigidam sorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctum seuum admista polenta, & cumino, & anetho, acetog; . Illinunt & uentrem cœliacis, fimo cum melle decocto. Vtuntur ad utrumq; uitium & coagulo hœdi in uino myrtite, magnitudine fabæ potio: & sanguine eiusdem in cibum formato quem sanguiculum uocant. Infundunt dysentericis & glutinum taurinum, aqua calida resolutum. Inflationes autem discutit uitulinum fimum in uino decoctum. Intestinatorum uitiiis magnopere prodest coagulum ceruorum, decoctum cum lente betæque, atq; ita in cibo sumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo sale addito. Et si coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat. Eadem uis est & in seuo caprino in sorbitione aliqua, uti protinus hauriatur frigida aqua. Item feminum hœdi cinis rupta intestina sarcire mirè traditur. Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine sumptum, ita ut deploratos sanauerint. Laudant & caprini capitis cum suis pilis decocti succum. Tenesmos; id est, crebra & inanis uoluntas egerendi, tollitur potio lacte asininositem bubulo. Tinearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inueniri ossa, si terram non attigerint, colo medentur adalligata brachio. Polea quoque suprà dicta magnopere prodest in sapa decocta. Item suilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ. Cornus ceruini teneri cinis, cochleis Africanis cum testa sua tulsis mistus, in uini potione.

Ad uesicæ cruciatus & calculos: de genitalium & sedis uitijs, & inguinum remedijs.

C A P. X V.

Vesicæ calculorumque cruciatibus auxiliatur urina apri, & ipsa uesica pro cibo sumpta: efficacius, si prius fumo maceretur utrumq;. Vesicam elixam mandi oportet, & à muliere feminæ suis. Inueniuntur & in iocineribus eorum lapilli, aut duritie lapillis similes, candidi, sicuti in uulgari sue: quibus contritis atque potis in uino, pelli calculos aiunt. Ipsi apro tam grauis sua urina est, ut nisi egesta fugæ non sufficiat, ac uelut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati, in uino poti, calculos pellunt. In perna suis articulos esse diximus, quorum decoctum ius facit urinæ utile. Asinini renes inueterati tritique, & in uino mero dati, uesicæ medentur. Calculos expellunt lichenes

lichenes equini ex uino aut mulſo poti diebus x i. Prodeſt & ungulæ equinæ cinis, in uino, aut aqua. Item ſimum caprarum in mulſo, efficacius ſylueſtrium. Pili quoque caprini cinis. Verendorum carbunculis, cerebrum apri uel ſuis, ſanguis que. Vitia uerò, quæ in eadem parte ſerpunt, iecur eorum combuſtum, maximè iuniperi ligno cum charta & arthenico ſanatur: ſimi cinis: fel bubulum cum alumine Aegypto ac muria ad craſſitudinem mellis ſubaſtum: inſuper beta ex uino cocta impoſita: caro quoque. Manantia uerò hulce ra, ſeuum cum medulla uituli in uino decoctum, uel caprinum cum melle rubique ſucco: uel ſi ſerpant, ſimum etiam prodeſſe cum melle dicunt aut cum aceto, & per ſe butyrum. Teſtium tumor cum ſeuo uituli, addito nitro cohibetur: uel ſimo eiufdem ex aceto decocto. Vrinæ incontinentiam cohibet ueſica aprina, ſi aſſa mandatur. Vngularum apri uel ſuis cinis potioni inſperſus. Veſica ſceminæ ſuis combuſta ac pota: Item hædi, uel pulmo: Cerebrum leporis in uino: Eiufdem teſticulari roſti, uel coagululum cum anſerino adipe in polenta: Renes aſinini in mero triti potique. Magi uerrini genitalis cinere pote ex uino dulci demonſtrant urinam facere in canis cubili, ac uerba adijcere, ne ipſe urinam faciat, ut canis, in ſuo cubili. Ruſus ciet urinam ueſica ſuis, ſi terram non attigerit, impoſita publi. Sedis uitii præclare prodeſt fel urſinum cum adipe. Quidam adiciunt ſpumam argenti ac thus. Prodeſt & butyrum cum adipe anſerino ac roſaceo. Modum ipſæ res ſtatuunt, ut ſint illitu faciles. Præclare medetur & taurinum fel, in linteolis conceptis: rimæ que perducit ad cicatricem. Inflationibus in ea parte, ſeuum uituli, maximè ab inguinibus cum ruta: cæteris uitii medetur ſanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomatis per ſe. Item fel lupinum ex uino. Panos & apoſtemata in quacunque parte, ſanguis urſinus diſcutit: item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur cum interficiatur reddere urinam, liquidiorẽ initio, ſed in terra ſpiſſantem ſe. Hic adalligatus femini, omnes imperus diſcutit, omnique ſupuratione liberat. Eſt autem rarus inuentu, nec ex omni onagro, ſed celebri remedio. Prodeſt & urina aſini cum melanthio. Et ungulæ equinæ cinis cum oleo & aqua illitus. Sanguis equi, præcipue admiſſarii: & ſanguis bubulus: item fel. Caro quoque eoſdem effectus habet calida impoſita: & ungulæ cinis ex aqua aut melle: urina caprarum, hircorumque carnes in aqua decoctæ: aut ſimum ex his cum melle decoctum: fel urſinum ſiue uerrinum: urina ſuum in lana impoſita. Femina atteri adurique equitatu notum eſt. Viſciſſimum eſt ad omnes inde cauſas, ſpumam equi ex ore inguinibusque illinire. Inguina & ex hulcerum cauſa intumeſcunt. Remedio ſunt equi ſetæ tres, totidem nodis alligatæ intra hulus.

Ad podagras, ad morbum comitalem, ad ſideratos, morbumque regium, offæque fracta, remedia.

C A P. X V I.

Podagris medetur urſinus adeps, taurinumque ſeuum, pari pondere & ceræ. Addunt quidam hypociftida & gallam. Alii hircinum præferunt ſeuum cum ſimo capræ, & croco ſinapiæ, uel caulibus edæræ tritis, ac perdicio uel flore cucumeris ſylueſtris. Item bouis ſimum cum aceti fæce. Magnificant & uituli, qui nondum herbam guſtauerit, ſimum, aut per ſe ſanguinem tauri: uulpem decoctam uiuam, donec offa tantum reſtent: lupumue uiuum oleo cerati modo incoctum: ſeuum hircinum, cum helxines parte æqua, ſinapis tertia: ſimi caprini cinerem cum axungia. Quin & iſchiadicos uri ſub pollicibus pedum eo ſimo ſeruente, utiliſſimè tradunt. Articulorumque uitii fel urſinum utiliſſimum eſſe, & leporis pedes adalligatos. Podagras quidam mitigari pede leporis uiuentis abſciſſo, ſi quis ſecum aſſidue habeat. Perniones urſinus adeps, rimæque pedum omnes ſarcit: efficacius alumine addito: ſeuum caprinum: dentium equi farina: aprinum uel ſuilum fel: cum adipe pulmo impoſitus: & ſi ſubriti ſint contuſi ue offeſatione. ſi uerò aduſti frigore, leporini pili cinis. Eiufdem pulmo contuſis diſſectus, aut pulmonis cinis. Sole aduſta, ſeuo aſinino aptiſſimè curantur: item bubulo cum roſaceo. Clauos & rimas callique uitia, ſimum apri uel ſuis recens illitum, ac tertio die ſolutum ſanat: talorum

talorum cinis, pulmo aprinus, aut suillus, aut ceruinus. Attritus calceamentorum, urina asini cum luto suo illita. Clauos seuum bubulum cum thuris polline. Perniones uerò corium combustum: melius ex uetere calceamento. Iniurias è calceatu, ex oleo corii caprini cinis. Varicum dolores sedat fimi uitulini cinis, cum lilii bulbis decoctis, addito melle modico: itèmq; omnia inflammata & suppurationes minantia. Eadem res & podagricis prodest, & articulariis morbis, è maribus præcipuè uitulis. Articulorum attritis, fel aprorum uel suum, linteo calefacto impositum: uituliq; qui nondum herbam gustauerit, fimum: item caprinum cum melle in aceto decoctum. Vngues scabros seuum uituli emendat: item caprinum admista sandaracha. Verrucas uerò aufert uitulini fimi cinis ex aceto: asini urinæ lutum. Comitiali morbo testes urinos edisse prodest, uel aprinos bibisse lacte equino, aut ex aqua: item aprinam urinam ex aceto mulso: efficacius, quæ inaruerit in uesica sua. Dantur & suum testiculi inueterati tritique in suis lacte, præcedente uini abstinentia, & sequente continuis diebus. Dantur & leporis sale custoditi pulmones, cū thuris tertia parte, in uino albo, per dies x x x. Item coagula eiusdem. Asini cerebrum ex aqua mulsa, infusum prius in foliis, semuncia per dies: uel unguis eius cinis cochlearibus binis toto mense potus. Item testes sale asseruari, & aspersi potioni, & in asinarum maxime lacte, uel ex aqua. Membrana partus earum, præcipuè si marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium resistit. Sunt qui è mare nigroque cor edendum cum pane sub dio prima aut secunda Luna præcipiant. Alii carnem, aliqui sanguinem aceto dilutum per dies x l. bibendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miscent, eademque potione & lymphaticis medentur. Comitialibus datur & lactis equini potus, lichenque in aceto mulso bibendus. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis tostæ, ut uolunt Magi. Seuum earum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo felis reconditum, ita ne terram attingat, potum uerò sub limine ex aqua. Morbum ipsum depræhendit caprini cornus uel ceruini uisti nidor. Sideratis urina pulli asinini nardo admisto perunctione prodesse dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis: sanguis asinini pulli ex uino. Item fimum asinini pulli, quod primum edidit à partu, datum fabæ magnitudine è uino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterque uis est. Fractis ossibus præsentaneus maxillarum apri cinis uel suis. Item lardum elixum atq; circunligatum mira celeritate solidat. Coctis quidem fractis laudatur unicè caprinum fimum ex uino uetere, aperit, extrahit, persanât. Febres ardet ceruorum caro, ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter salus adalligatusq; si credimus Magis. Est genus febrium, quod amphemerinon uocant. Hoc liberari tradunt, si quis è uena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Quartanis Magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, & ne recidant, non remoueri septeno circuitu. Quis hoc quæso inuenire potuit? quæ uel est ista mistura? cur digitus potissimum bubonis electus est? Modestiores iecur felis decrescente Luna occisæ inueteratum sale, ex uino bibendum ante accessiones quartanæ dixerunt. Iidem Magi fimi bubuli cinere conserpo puerorum urina illinunt digitos pedum, manibusque leporis cor adalligant. Coagulum ante accessionem propinant. Datur & caseus caprinus recens cum melle diligenter sero expresso.

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos: ad ignem sacrum, & ad dolores
neruorum remedia.

C A P. XVII.

Melancholicis fimum uituli in uino decoctum remedio est. Lethargicos excitat asinilichen, naribus illitus ex aceto: caprini cornus nidor aut pilorum: iecur aprinum. Itaque & ueternosis datur. Phthisicis medentur, iecur lupi ex uino, macræ suis foemina herbis pastæ lardum, carnes asininae ex iure sumptæ. Hoc genere maxime in Achaia curant id malum. Fimi quoque aridi, sed pabulo uiridi pasto boue, fimum harundine haustum prodesse tradunt. Bubuli quoq; cornus mucronem exustum, duorum cochleariorum mensura, addito melle, pilulis deuoratis. Capræ seuo in pulte ex alica & phthisis & tussim sanari, uel recenti cum mulso liquefacto, ita ut uncia in cyathum addatur, rutæque ramo

ramo permisceatur, non pauci tradunt. Rupicapra seui cyatho, & lactis pari mensura, deploratum phthisicum conualuisse certus author affirmat. Sunt & qui suum fimi cinerem profuisse scripserint in passo: & cerui pulmonem, maximè subulonis, siccatum in fumo, tritumque in uino. Hydropicis auxiliatur urina uesicæ apri paulatim data in potus: efficius quæ inauerit cum uesica sua. Fimi ceruini, maximè subulonis, sed & bubuli, de armentinis loquor (quod bolbiton uocant) cinis cochleariorum trium in mulsi hemina, bouis fœminæ in mulieribus, & ex altero sexu in uiris: quod ueluti mysterium occultarunt Magi: Fimum uituli masculi illitum: Fimi uituli cinis cum semine staphylini, æqua portione ex uino: Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorum putant hircorum, utiq; si lenisco pascantur. Igni sacro ursinus adeps illinitur, maximè qui est ad renes: uitulinum fimum recens, uel bubulum: caseus caprinus siccus cum porro: ramenta pellis ceruinæ deiecta pumice, ex aceto trita. Rubori cum prurigne, equi spuma aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ, asinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris, caseus caprinus siccus ex melle & aceto in balineis, oleo remoto. Pustulis suilli fimi cinis aqua illitus, uel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimum aprinum uel suillum: item uitulinum: uerris spuma recens cum aceto: fimum caprinum cum melle. Bubula caro imposita tumorem sanat. Fimum suillum in testa calefactum tritumque cum oleo, duritias corporum omnes tollit optimè. Adeps è lupis illitus, in his quæ rumpere opus est, plurimum proficit. Fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinum in uino uel aceto decoctum. In furunculis seuum bubulum cum sale: aut si dolor est intinctum oleo, liquefactum sine sale, similique modo caprinum. In ambustis ursinus adeps cum lilii radicibus: aprinum aut suillum fimum inueteratum: setarum ex his è penicillis testoriis cinis cum adipe tritus: tali bubuli cinis, cum cera & medulla ceruina: fel tauri: fimum leporis. Sed caprarum fimus sine cicatrice sanare dicitur. Glutinum præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil æquè, quibusuis pelli-
bus inueteratis, calceamentisque etiam decoctis. Rhodiaceum fidelissimum: eoque pictores & medici utuntur: Id quoque quò candidius, eò probatius. Nigrum & lignosum damnatur. Nervorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, utilissimum putant, uel putrescente neruo. Spasmata & percussu uitata fimo aprugno curant, uere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotæ uulneratos: & quoquo modo sanguine confuso, uel si recens illinatur. Sunt qui incossisse aceto, utilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratisque & euerſis ex aceto salutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Feruntque & Neronem principem hac potione recreari solitum, cum sic quoque se trigario approbare uellet. Proximam suillo fimo uim putant.

Ad sanguinem sistendum, & contra hucera & carcinomata, ad scabiem remedia:

& quæ infixæ corpori extrahunt, & quæ cicatricibus profunt.

CAP. XVIII.

Sanguinem sistit coagulum ceruinum ex aceto: item leporis. Huius quidem & pilorum cinis: item ex fimo asinino cinis: & pilorum quidem cinis illitus. Efficacior uis è maribus aceto admisto, & in lana ad omne profluuium imposito. similiter ex equino capite & femine. Aut fimi uitulorum cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus uel fimi ex aceto. Hircini uerò iocineris dissecti sanies efficacior: & cinis utriusque ex uino potus, uel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque utris uinarij duntaxat cinis, cum pari pondere re sinæ: quo genere sistitur sanguis, & uulnus glutinatur. Hoedinum quoq; coagulum ex aceto, & feminum eius combustorum cinis, similiter pollere traduntur. Hucera sanat in tibiis cruribusque: adeps ursinus, admista rubrica. Quæ uerò serpenti, fel aprugnum cum resina & cerussa: maxillarum apri uel suum cinis: fimum suum illitum siccum: item caprinum ex aceto subseruifectum. Cætera purgantur & explentur butyro: cornus ceruini cinere, uel medulla cerui: felle taurino cum cyprino oleo, aut fimo caprino, aut hircino. Fimum recens suum, uel inueterati farina illinitur uulneribus ferro factis. Phagedænis & fistulis immittitur

immittitur fel tauri, cum succo porri, aut lacte mulierum, uel sanguis aridus cum cortice donec herba. Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari pondere capparis aspersum uino. gangrenas urinum fel penna illitum: asini ungularum cinis ea quæ serpunt hucera inspersus. Sanguis equi adrodit carnes septica ui: Item fimi equini inueterati fauilla. Ea uero quæ phagedænas uocant in hucera genere, corii bubuli cinis cum melle. Caro uituli recentia uulnera non patitur intumescere: fimum bubulum cum melle. Feminum uituli cinis sordida hucera, & quæ cacoethe uocant, è lacte mulieris sanat. Recentes uero plagas ferro illatas, glutinum taurinum liquefactum, tertio die solutum. Caseus caprinus siccus ex aceto ac melle, purgat hucera. Quæ uero serpant, cohibet seuum cum cera: item addita pice ac sulphure percurat. Similiter proficit ad cacoethe, hœdi feminum cinis è lacte mulieris. Et aduersus carbunculos, suis scæminæ cerebrum tostum illitumque. Scabiem hominis, asininæ medullæ maximè abolent: urinæ eiusdem cum suo luto illitæ. Butyrum etiam, quod in iumentis proficit cum resina calida: glutinum taurinum in aceto liquefactum, addita calce: fel caprinum cum aluminis cinere: boas fimum bubulum: unde & nomen traxere. Canum scabies sanantur bubulo sanguine recenti: iterumque, cum inarescat, illito, & postero die abluto cinere lixiuo. Spinæ ac similia corpori extrahuntur felis excrementis: item capræ ex uino: coagulo quocunque, sed maximè leporis, cum thuris polline & oleo, aut cum uisci pari pondere, aut cum propoli. Cicatrices nigras seuum asinum reducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactum. Medici adiciunt myrrham & mel & crocum, aræque pyxide condunt. Aliqui & florem aris admiscunt.

Ad muliebria mala medicina, & ad infantium morbos, & Veneris remedia.

C A P. X I X.

Mulierum purgationes adiuuat fel taurinum lana succida appositum. Olympias Thebana addidit hyssopum & nitrum. Cornus ceruini cinis potus. Item uulvas laborantes, illitu quoque: & fel taurinum cum opio appositum obolis binis. Vulvas & pilo ceruino suffire prodest. Tradunt, ceruas cum senserint se grauidas, lapillum deuorare: quem in excrementis repertum, aut in uulua (nam & ibi inuenitur) custodire partus adaligatum. Inueniuntur & ossicula in corde & in uulua, perquam utilia grauidis parturientibusque. Nam de pumice, qui in uaccarum utero simili modo inuenitur, diximus in natura boum. Lupi adeps illitus uulvas mollit, dolores etiam iecur. Carnes lupi edisse parturitis prodest: aut si incipientibus parturire sit iuxta qui ederit, adeo, ut etiam contra illatas noxias ualeat. Eundem superuenire, perniciosum est. Magnus & leporis usus mulieribus. Vulvas adiuuat pulmo aridus potus: profluuia iecur cum Samia terra ex aqua potum: secundas coagulum: cauentur pridiana balinæ. Illitum quoque cum croco & porri succo, uellere appositum, abortus mortuos expellit. Si uulua leporum in cibis sumantur, mares concipi putant. Hoc & testiculis eorum & coagulo profici. Conceptum leporis utero exemptum his quæ parere desierint, restibilem fecunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis sanien & uiro Magi propinant. Item uirgini nouem grana fimi, ut stent pertuò mammæ. Coagulum quoque ob id cum melle illinunt: sanguinem, ubi euulsos pilos renasci uolunt. Inflationi uulua, fimum aprugnum suillumue cum oleo illini prodest. Efficiacius sistit farina aridi, ut aspergatur potioni, uel si grauidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte suis potu cum mulso adiuuantur partus mulierum. Per se uero potum, deficientia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita sanguine scæminæ suis, minus crescent. Si dolent, lactis asini potu mulcentur: quod addito melle sumptum, & purgationes earum adiuuat. Sanat & uuluarum exulcerationes eiusdem animalis seuum inueteratum, & in uellere appositum duritiem uuluarum emollit. Per se uero recens uel inueteratum, ex aqua illitum, psilothri uim obtinet. Eiusdem animalis lien inueteratus, ex aqua illitus mannis, abundantiam facit: uulvas suffitu corrigit. Ungulæ asininæ suffitæ partum maturant, ut uel abortus euocetur: nec aliter adhibentur, quoniam uiuentem partum necant. Eiusdem animalis fimum si recens imponatur, profluuia sanguinis mirè sedare dicitur. Nec

non & cinis eiusdem fimi, qui & uulvæ prodest impofitus. Equi fpuma illita per dies x. prius quàm primùm nafcantur, pili reftinguuntur. Item cornus ceruini decocto: melius, fi recentia fint cornua. Lacte equino iuuatur uulvæ collata. Quòd fi mortuus partus fen- tiatur, lichen ex aqua dulci potus eiicit. Item ungulæ fuffitu, aut fimum aridum. Vulus procidentes butyrum infufum fiftit. Induratam uulvam aperit fel bubulum rofaceo ad- mifto, foris uellere cum refina terebinthina impofito. Aiunt & fuffitu fimi è mare boue, procidentes uulus reprimi, partus adiuuari: conceptus uerò uaccini lactis potu. Sterilita- tem ob partus uexationem fieri, certum eft. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe ferpentium, & ærugine, addito melle, medicatis locis ante coitus.

- 10 Vitulinum quoque fel, fi in purgationibus fuerit fub coitu afperfum uulvæ, etiam duri- tiam uentris emollit, & profluuium minuit umbilico peruncto, atque in totum uulvæ prodest. Modum ftatuunt fellis pondere denarii ad apii tertiam, admifto amygdalino oleo, quantum effe fatis appareat: hoc in uellere imponunt. Mafculi fel uituli, cum mellis dimidio tritum, feruatur ad uulus. Carnem uituli fi cum ariftolechia inaffatam edant cir- ca conceptum, mares parituras promittunt. Medulla uituli in uino ex aqua decocta cum feuo, exulcerationibus uuluarum impofita prodest. Item adeps uulpium, excrementum- que felium: hoc cum refina & rofaceo impofitum. Caprino cornu fuffiri uulvam, utiliffi- mum putant. Sylueftrium caprarum fanguis cum palma marina pilos detrahit. Cætera- rum uerò fel, callum uuluarum emollit infperfum, & à purgatione conceptus facit. Sic
- 20 quoque pſilothi uis efficitur, fi euulfis pilis triduo feruetur illitum. Profluuium, quam- uis immenfum, urina capræ pota fifti, obſtetrices promittunt, & fi fimum illinatur. Mem- brana caprarum in qua partus editus, inueterata, potuq; fumpta in uino, fecundas pellit. Hædorum pilis fuffiri uuas, utile putant, & in profluuiio fanguinis coagulum bibi, aut hyofcyami ſemen imponi. E boue ſylueſtri nigro fi fanguine ricini lumbi perungantur mulieri, ædium Veneris fieri, dicit Oſthanes. Idem amoris, pota hirci urina, admiffa pro- pter falidum nardo. Infantibus nihil butyro utilius, per ſe & cum melle: priuatim & in dentitione & ad gingiuas, & ad oris hulcerà. Dens lupi adalligatus, infantium pauores prohibet, dentitioneque morbos: quod & pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum ma- ximi, equis quoque adalligati, infatigabilem curſum præſtare dicuntur. Leporum coagu-
- 30 lo illito ubere, fiſtitur infantium aluus. Iecur aſini, admiffa modicè panace, inſtillarum in os, à comitialibus morbis & aliis infantes tuetur: hoc x. diebus fieri præcipiunt. Et pellis aſinina iniecta, impauidos infantes facit. Dentes qui equis primùm cadunt, facilem den- titionem præſtant infantibus adalligati: efficacius, fi terram non attingere. Lien bubulus in melle editur: & illinitur ad lienis dolores: ad hulcera manantia cum melle. Lien uituli in uino decoctus, trituſque & illitus, hulcuſcula oris. Cerebrum capræ Magi per anu- lum aureum traiectum, prius quàm lac detur, infantibus inſtillant contra comitiales, cæ- teroſque infantium morbos. Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno co- hiber, maximè puellas, Lacte caprino, aut cerebro leporum perunctæ gingiuv, faciles dentitiones faciunt. Somnos fieri lepore fumpto in cibis Cato arbitratur: vulgus & gra- tiam corpori in v. i. dies, friuolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſa in
- 40 tanta perſuaſione. Magi felle capræ, ſacrificatæ duntaxat, illito oculis, uel ſub puluino poſito, ſomnum allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis è myrteò oleo per- unctis. Coitus ſtimulat fel aprugnum illitum: item medullæ ſuum hauſtæ: ſeuum aſi- ninum, anferis mafculi adipe permifto illitum. Item à coitu equi Virgilio quoque de- ſcriptum uirus, & teſticuli equini aridi, ut potioni interi poſſint, dextæru ælini teſtis in uino potus pro portione, uel adalligatus brachiali. Eiuſdem à coitu ſpuma collecta ro- ſeo panno, & inclufa argento, ut Oſthanes tradit. Salpe genitale in oleum ſeruens mer- gi iuber ſepties, eoque perungi pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi, uel tauri à coitu urinam, lutoque ipſo illini pubem. At è diuerſo muris fimo illito, cohi- betur uirorum Venus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut ſuis aſſus, ieiuni cibo ſumptus co- die: item hædinus.

Mira de animalibus.

CAP.

XX.

Mira præterea traduntur in eisdem animalibus. Vestigium equi excussum ungula (ut solet plerunque) si quis collectum reponat, singultus remedium esse recordantibus quonam loco id reposuerint. Iecur luporum equinae ungulae simile esse, & rumpi equos qui uestigia luporum sub equite sequantur. Talis suum discordiæ vim quandam inesse. In incendiis si fimi aliquid egeratur è stabulis, facilius extrahi, nec recurrere oues bouesque. Hircorum carnes uirus non resipere, si panem hordeaceum eo die, quo interficiantur, ederint, lascerue dilutum biberint. Nullas uerò teredinem sentire, Luna decrecente induratas sale. Adeoque nihil omissum, ut leporem surdum celerius pinguescere reperiamus. Animalium uerò medicinas: si sanguis profluat iumentis, suillum simum ex uino infundendum. Boum autem morbis seuum, sulphur uiuum, allium syluestre, ouum coctum: omnia hæc trita in uino danda, aut uulpis adipem. Carnè caballinam discoctam, potu suum morbis mederi. Omnium uerò quadrupedum morbis, capram solidam cum corio, & ranam rubetam discoctas. Gallinaceos non attingi à uulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint: uel si pellicula ex ea collo inducta, galli inierint. Similia in felle mustelæ. Boues in Cypro contra tormina hominum excrementis sibi mederi. Non subteri pedes boum, si prius cornua pice liquida perungantur. Lupos in agrum non accedere, si capti unius pedibus infractis, cultrōque adactō, paulatim sanguis circa fines agri spargatur: atque ipse defodiatur in eo loco, ex quo coeperit trahi. Aut si uomere, quo primus sulcus eo anno in agro ductus sit, excussum aratro, focus Larium, quod familia conuenit, absumat: ac lupum nulli animalium nociturum in eo agro, quandiu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis, quæ aut placida non sunt, aut fera.

C. PLINII SECVN- DI NATURALIS HISTO- RIÆ LIBER VIGE- SIMVS NONVS.

PROOEMIUM.

*De origine medicinae, & quando primum clinice, & quando primum iatraleptice,
& de Chrysippo & Erasistrato, & empirice, & Herophilo, & reliquis
illustribus Medicis: & quoties ratio medicinae mutata sit, & qui pri-
mus Romæ Medicus, & quando, & quid de Medicis anti-
qui Romani iudicauerint, & uitia medicinae.*

CAP.

I.

NATURA remediorum, atque multitudo instantium ac præteri-
torum, plura de ipsa medendi arte cogunt dicere: quanquam
non ignarus sim, nullis antè hæc Latino sermone condita, an-
cépsque lubricum esse rerum omnium nouarum, talium utique
quàm steriles gratiæ difficultates in promendo: sed quoniam
occurrere uerisimile est omnium qui hæc cognoscant cogita-
tioni, quonam modo exoleuerint in medicinae usu, quæ tam pa-
rata atque pertinentia erant: mirumque & indignum protinus
subit, nullam artium inconstantiorum fuisse, & etiamnum sa-
pius mutari, cum sit fructuosior nulla. Diis primum inuentores suos assignauit, & cælo di-
cauit. Necnon & hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam
etiam crimine, ictum fulmine Aesculapium fabulata, quoniam Tyndariden reuocauisset
ad

ad uitam. Nec tamen ceſſauit narrare alios reuiuifſe opera ſua, clara Troianis temporibus, quibus fama certior, uulnere tamen duntaxat remediis. Sequentia eius (mirum diſcu) in nocte denſiſſima latere uſque ad Peloponneſiacum bellum: tunc eam reuocauit in lucem Hippocrates, genitus in inſula Coo, in primis clara ac ualida, & Aeſculapio dicata. Is cū fuiſſet mos, liberatos morbis ſcribere in templo eius Dei quid auxiliatum eſſet, ut poſtea ſimilitudo proficeret, excripiſſe ea traditur, atque (ut Varro apud nos creditur) in templo cremato, inſtituiſſe medicinam hanc, quæ Clinice uocatur. Nec fuit poſtea quaſitus modus, quoniam Prodicus Selymbriae natus, diſcipulus eius, inſtituens quam uocant Iatrapeuticē, reuñctoribus quoque Medicorum ac mediſtiniſ uedigal inuenit. Ho-
 rum placita Chryſippus ingenti garrulitate mutauit, plurimūque etiam ex Chryſippo diſcipulus eius Eraſiſtratus, Ariſtotelis filia genitus. Hic Antiocho rege ſanato c. talentis donatus eſt à rege Ptolemæo filio eius, ut incipiamus & præmia artis oſtendere. Alia factio ab experimentis ſe cognominans Empiricē, cœpit in Sicilia, Acrone Agrigentino Empe-
 docliſ Phyſici authoritate commendato. Diſſederuntque eæ ſcholæ: & omnes eas damnauit Herophilus, in muſicos pedes uenarū pulſu deſcripto per ætatum gradus. Deſerta deinde & hæc ſecta eſt, quoniam neceſſe erat in ea literas ſcire. Mutata & quam poſtea Aſclepia des (ut retulimus) inuenerat. Auditor eius Themifon fuit, qui quæ inter initia ſcripſit, illo
 mox recedente à uita, ad ſua placita mutauit. Sed & illa Antonius Muſa eiufdem authoritate Diui Auguſti, quem contraria medicina graui periculo exemerat. Multos præter-
 eo Medicos, celeberrimōſque ex iis Caſſios, Calpitanos, Aruntios, Albutios, Rubrios, c. c. l. h. s. annua mercede iis fuere apud principes. Q. uerò Stertinius imputauit principibus, quod h. s. quingenis annuis contentus eſſet: ſexcenta enim ſibi quaſtu urbis fuiſſe numeratis domibus oſtendebat. Par & fratri eius merces à Claudio Cæſare inſuſa eſt: cenſuſque, quanquam exhauiſti operibus Neapoli exornata, hæreditis c. c. c. reliquere, quantum ad eam ætatem Aruntius ſolus. Exortus deinde eſt Vectius Valens, adulterio Meſſalinae
 Claudii Cæſaris nobilitatus, pariterque eloquentiæ aſſectator. Is eam potentiam naſtus, nouam inſtituit ſectam. Eadem ætas Neronis principatu ad Theſſalum tranſiit, delentem cuncta maiorum placita, & rabie quadam in omnis æui medicos perorantem: quali prudentia ingeniōque, æſtimari uel uno argumento abundè poteſt, cū monumento ſuo
 (quod eſt Appia uia) iatronice ſe inſcripſerit. Nullius hiſtrionum equarūque trigariū comitator egreſſus in publico erat: cum Crinas Maſſilienſis arte geminata, ut cautior reli-
 giōſiorque, ad ſiderum motus ex ephemeride Mathematica cibos dando, horāſque obſeruando, authoritate eum præceſſit. Nupérque centies h. s. reliquit muris patriæ, mœnibus quoque aliis penè non minori ſumma extructis. Hi regebant ſata, cū repente ciuitatem Charmis ex eadem Maſſilia inuaſit, damnatis non ſolū prioribus Medicis, uerū
 & balineis: frigidaque etiam hybernis algoribus lauari perſuaſit. Merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes Conſulares uſque in oſtentionem rigentes. Qua de re extat etiam Annæi Senecæ aſtipulatio. Nec dubium eſt, omnes iſtos famam nouitate aliqua aucupantes, animas ſtatim noſtras negotiari. Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes, nullo idem cenſente, ne uideatur acceſſio alterius. Hinc illa infelicis monumenti inſcriptio, turba ſe medicorum perſiſſe. Mutatur ars quotidie toties interpollis, & ingeniorum Græciæ ſtatu impellimur. Palamque eſt, ut quiſque inter iſtos loquendo polleat, imperatorem illico uitæ noſtræ neceſſique fieri: ceu uerò non millia gentium ſine Medicis degant, nec tamen ſine Medicina: ſicut populus Romanus ultra ſexcentiſimum annum, nec ipſe in accipiendis artibus lentus, Medicinæ uerò etiam audus, donec expertam
 damnauit. Etenim per cenſere inſignia priſcorum in his moribus conuenit. Caſſius Hemina ex antiquis author eſt, primū ē Medicis ueniſſe Romam Peloponneſio Archagathum Lyſaniae filium, L. Aemilio, M. Liui. Coſſ. anno urbis d. x. x. v, eique ius Quiritium datum, & tabernam in compito Acilio emptam ob id publicæ. Vulnerarium eum
 tradunt fuiſſe uocatum, miræque gratum aduentum eius initio: mox à ſauitia ſecandi uendique, tranſiſſe nomen in carniſicem, & in tadium artem omneſque Medicos: quod

Thermolaus
 hic legit ſe-
 ſteria iſſe-
 centia: Bu-
 deus ſiſtera-
 tum iſſe cen-
 tia: que ſum-
 ma eſt cenſu-
 plicato ma-
 ior. Vide i-
 ſtum libr. 2.
 de Aſſe.

clarissimè intelligi potest ex M. Catone, cuius authoritati triumphus atque Censura minimū conferunt: tanto plus in ipso est. Quamobrem uerba eius ipsa ponemus, Dicam de istis Græcis suo loco Marce fili, quid Athenis exquisitum habeam, & quòd bonum sit eorum literas inspicere, non perdiscere. Vincam nequissimū & indocile genus illorum: & hoc puta uatem dixisse: Quandocunque ista gens suas literas dabit omnia corrumpet. Tum etiam magis, si Medicos suos huc mittet. Iurarunt inter se barbaros necare omnes Medicina. Sed hoc ipsum mercede faciunt: ut fides iis sit, & facilè disperdant. Nos quoque diffident barbaros, & spurcius nos, quàm alios opicos, appellatione fœdant. Interdixi tibi de Medicis. Atque hic Cato Dēv. anno uerbis nostræ obiit, LXXXV suo, ne quis illi defuisse publicè tempora, aut priuatim uitæ spatia ad experiendum arbitretur. 10 Quid ergo? damnatam ab eo rem utilissimam credimus? Minimè hercule. Subiicit enim qua Medicina & se & coniugem usque ad longam senectam perduxerit, iis ipsis scilicet, quæ nunc nos tractamus. Profiteturque esse commentarium sibi, quo medeatur filio, seruis familiaribus, quem nos per genera usus sui differimus. Non rem antiqui damnabant, sed artem. Maximè uerò quæstum esse immani prætio uitæ recusabant. Ideo templum Aesculapii, etiam cum reciperetur is Deus, extra urbem fecisse, iterumque in insula, traduntur. Et cum Græcos Italia pellerent, diu etiam post Catonem excepisse Medicos. Au- 20 gebo prouidentiam illorum. Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, paucissimi Quiritium attingere, & ipsi statim ad Græcos transfugæ. imò uerò authoritas aliter quàm Græcè eam tractantibus, etiam apud imperitos expertesque linguæ, non est. Ac minus credunt, quæ ad salutem suam pertinent, si intelligunt. Itaque hercule in hac artium sola euenit, ut cuicunque Medicum se professio statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur: adeò blanda est sperandi pro se cuique dulcedo. Nulla præterea lex, quæ puniat infamiam capitale, nullum exemplum uindictæ. Discunt periculis nostris, & experientia per mortes agunt: Medicoque tantum hominem occidisse impunita summa est. Quinimo transit conuiuium, & intemperantia culpatur, ultròque qui perire, arguuntur. Sed decuriæ pro more censuris principum examinantur: inquisitio per parietes agitur: & qui de nūmo iudicet, à Gadibus colūnisq; Herculis accersitur: de exilio uerò nō nisi die XI, 30 quinq; electis uiris datur tabella. At de iudice ipso quales in consiliū eunt, statim occisi: Merito, dum nemini nostrū libet scire, quid saluti suæ opus sit. Alienis pedibus ambulamus: alienis oculis agnoscimus: aliena memoria salutamus: aliena uiuimus opera. Perieruntq; rerum naturæ pretia & uitæ argumēta. Nihil aliud pro nostro habemus, quàm delicias. Non deseram Catonē tam ambitiosæ artis inuidiæ à me obiectum, aut Senatū illum qui ita cēsebat, idq; nō criminibus artis arreptis, ut aliquis expectauerit. Quid enim uenenorum fertilius, aut unde plures testamentorum insidiæ? Iam uerò & adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Liuiæ Drusi Cæsaris: item Valentis, in qua dictum est regina. Non sint artis ista, sed hominum. Non magis hæc urbi timuit Cato, ut equidem credo, quàm reginas. Ne auaritiam quidem arguam, rapacēque nundinas pendentibus fatis, & dolorum indicaturam, ac mortis arrham, aut arcana præcepta, Squamam in 40 oculis emouendam potius, quàm extrahendam: per quæ effectum est, ut nihil magis prodesset uideretur, quàm multitudo grassantiū. Neque enim pudor, sed amuli prætia summittunt. Notum est ab eodem Charmide unum agrum ex prouincialibus H-s ducentis conductum: Alconti uulnerum Medico H-s.c. damnato ademisse Claudium principem. Eidemque in Gallia exulanti, & deinde restituto acquisitum non minus intra paucos annos. Et hæc personis imputentur. Ne faciem quidem aut infamiam eius turbæ arguamus, ipsorumque intemperantiam in morbis, aquarum calidarum diuerticulis: imperiosam inedia, & ab iisdem deficientibus cibos sæpius die ingestos, mille præterea poenitentia modis, culinarum etiam præceptis & unguentorum misturis, quando nullas omisere uitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, consiliarique extrema pretia, displicuisse ma- 50 ioribus crediderim equidem, non tamen hoc Catonem prouidisse, cum damnaret artem.

tem. Theriace uocatur excogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ singula sufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus. L IIII componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum sexagesima denarii unius imperata. Quo Deorum perfidiam istam monstrante: Hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Ostentatio artis & portentosa scientiæ uenditatio manifesta est. Ac ne ipsi quidem illam nouere. Comperique uulgo pro cinnabari Indica in medicamenta minium addi, inscitia nominis, quod esse uenenum docebimus inter pigmenta. Verum hæc ad singulorum salutem pertinent. Illa autem, quæ timuit Cato, atque prouidit, innocentiora multo & parua opinatu, quæ proceres artis eiusdem in semetipsis 10 tentur. Illa perdidere imperii mores, illa quæ sani patimur, luctatus, ceromata, ceu uale tudinis causa instituta, balinæ ardentes, quibus persuasere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus ualidus exiret, obediensissimi uerò efferrentur. Potus deinde iuniorum ac uomitiones, & rursus perpotationes, ac pilorum euiratio instituta resinis eorum: Itémque pectines in feminis quidem publicati. Ita est profectò, lues morum, nec aliunde maior, quàm è medicina, uatem prorsus quotidie facit Catonem, & oraculum: Satis esse ingenia Grecorum inspicere, nō perdiscere. Hæc fuerint dicenda pro Senatu illo, sexcentisque populi Romani annis aduersus artem, in qua conditione insidiosissima auctoritatem pessimis boni faciunt: simul contra attonitas quorundam persuasiones, qui prodesse nisi pretiosa non putant. Neque enim dubitauerim, aliquibus fastidio futura 20 quæ dicentur animalia: at non Virgilio fuit nominare formicas nulla necessitate, & curculiones, ac lucifugis congesta cubilia blattis: non Homero inter prælia Deorum improbitatem muscæ describere: non naturæ gignere ista, cum gignat hominem. Proinde causas quisque & effectus, non res, æstimet. Ordinem autem à confessis, hoc est, lanis ouisque, ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam si alienis locis, tamen obiter dici necesse erit. Nec deerat materiæ pompa, si quicquam aliud intreri liberet, quàm fidem operis. Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidòque medicinis, ceu uerò id certum esset, atque non fabulosum. Irridere est, uitæ remedia post millesimum annum reditura monstrare.

De medicinis lanarum.

CAP. II.

30 **L**anis auctoritatem ueteres Romani etiam religiosam habuere, postes à nubentibus Lattingi iubentes. Præterque cultum & tutelam contra frigora, succidæ plurima præstant remedia ex oleo uinòque aut aceto, prout quæque mulceri morderiue opus sit, & alitringi laxariue, luxatis membris, dolentibusque nervis impositæ, & crebro suffusæ. Quidam etiam salem admiscunt luxatis. Alii cum lana rutam tritam adipemque imponunt. Item contrusis tumentibusque. Halitus quoque oris gratiores facere traditur, contritis dentibus atque gingiuis admisto melle. Prodest & phreneticis suffitu. Sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo, & alio modo indita auribus obturatis spissius. Quin & hulceribus uetustis imponitur cum melle. Vulnere ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo expressa sanat. Arietis uellera lota frigida ex oleo madefacta, in muliebribus malis inflammationes uulvæ sedant. Et si procident, suffitu reprimunt. Succida lana imposita subditæque mortuos partus euocat. Sistit etiam profluuiam earum. At canis rabio si morsibus inculcata post diem septimum soluitur. Reduiuas sanat ex aqua frigida. Eadem nitro, sulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidissima imposita bis die, lumborum dolores sedat. Sanguinem sistit ex ariete succida, articulos extremitatum præligans. Laudatissima omnis è collo, natione uerò Galatica, Tarentina, Attica, Milesia. Succidam imponunt & desquamatis, percussis, liuidis, incussis, collisis, contritis, deiectis, capitis & aliis doloribus, stomachi inflammationi ex aceto & rosaceo. Cinis eius illinitur attritis, uulneratis, ambustis. Et in oculorum medicamenta additur: item in fistulas aurisq; suppuratas. Ad hæc detonfam eam, alii uerò euulsam decisis summis 50 parubus siccant, carpuntque, & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrunque. Alii affulis tedæ subiectis, & subinde interstratis, oleo aspersam accendunt, cine-

remque in labellis aqua addita confricant manu, & confidere patiuntur, idque sæpius mutantes aquam, donec linguam astringat leniter, nec mordeat. Tum cinerem reponunt. Vis eius septica est, efficacissimæque genas purgat. Quin ipsæ sordes pecudum sudorq; feminum & alarum adhærentes lanis (œsypum uocant) innumeros propè usus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit pluribus modis, sed probatissimum, lana ab his partibus recenti concepta, aut quibuscunque sordibus succidis primùm collectis, ac lento igni in æneo uase subferuefactis & refrigeratis, pinguique quod supernatet, collecto in fictili uase, iterumque decocta priori materia: quæ pinguitudo utraq; frigida aqua lauatur, & in linteo siccatur, ac Sole torretur, donec candida fiat ac translucida. Tum in stannea pyxide conditur. Probatio autem, ut sordium uirus oleat, & manu fricante ex aqua non liquetur, sed albescat ut cerussa. Oculis utilissimum contra inflammationes genarumque calum. Quidam in testa torrent, donec pinguedinem amittat, utilius tale existimantes erosus & duris genis, angulis scabiosis & lacrymantibus. Hucera non oculorum modo sanant sed oris etiam & genitalium cum anserino adipe. Medetur & uulvæ inflammationibus, & sedis rhagadiis & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos usus eius suo loco digeremus. Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac siccatae per se tulsque in farinam & illita dentibus mirè profunt, etiam labantibus, gingiuisque, si carcinoma serpat. Iam uerò pura uellera aut per se imposita cæcis doloribus, aut accepto sulphure: & cinis eorum genitalium uitiiis. Tantumque pollent, ut medicamentis quoque superponantur. Medentur ante omnia & pecori ipsi, si fastidio non pascatur. Cauda enim quam arctissimè præligata, euulsa inde lana, statim uescuntur. Traduntque quod extra nodum sit è cauda præmori.

De ouorum natura.

CAP. III.

Lana habent & cum ouis societatem simul fronti impositæ contra epiphoras. Non opus est eas in hoc usu radícula esse curatas: neque aliud, quàm candidum ex ouo, infundi ac pollinem thuris. Oua per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, urentisque refrigerant. Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miscent collyriis. Infantibus uerò contra lippitudines uix aliud remedium est, butyro admisto recenti. Eadem cum oleo trita ignes sacros leniunt, betæ foliis superilligatis. Candido ouorum in oculis & pilis reclinantur Hammoniaco trito admistoque. Et uari in facie cum pineis nucleis, ac melle modico. Ipsa facies illita Sole non aduritur. Ambusta aquis si statim ouo occupentur, pustulas non sentiunt. Quidam admiscent farinam hordeaceam, & salis parum. Hucerbis uerò ex ambusto cum candido ouorum tostum hordeum & suillo adipe, mirè prodest. Eadem curatione ad sedis uitia utuntur: infantibus quidem, etiam si quid ibi procidat. Ad pedum rimas ouorum candido decocto cum cerussæ denariorum duum pondere, pari spuma argenti, myrrhæ, exiguo deinde uino. Ad ignem sacrum, candido ouorum trito cum amylo. Aiunt & uulnera candido glutinari, calculosque pelli. Lutea ouorum cocta ut indurecant, admisto croco modicè, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. Vel cum rosaceo & mulso lana oculis imposita, uel cum trito apii feminæ ac polenta in mulso illita. Prodest & tussientibus per se luteum deuoratum liquidum, ita ut dentibus non attingatur: thoracis distillationibus, faucium scabritiæ. Priuatim contra hæmorrhoidum morsum illinitur, sorbeturque crudum. Prodest & renibus, uescicæ rosionibus exulcerationibusque, & cruenta excreantibus. Quinque ouorum lutea in uini hemina cruda sorbentur dysentericis, cum iure putaminis sui & papaueris succo ac uino. Dantur cœliacis cum uinæ passæ pinguis pari pondere & malicorio, per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorum trium lardi ueteris & mellis quadrantibus, uini ueteris cyathis tribus trita ad crassitudinem mellis, & cum opus sit, auellanae nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna, totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & lienicis. Sanguinem autem reiicientibus cum tribus cyathis multi. Utuntur iisdem ad liuentia, si uetustiora sint, cum bulbis ac melle. Sistunt & menses mulierum cocta, & ex uino pota

inflationes

inflationes quoque uulua^a cruda cum oleo ac uino illita. Vilia sunt & ceruicis doloribus cum anserino adipe & rosaceo. Sedis etiam uitiis durata igni, ut calore quoque possint. Et condylomatis cum rosaceo. Item ambustis durata ex aqua, mox in pruna putaminibus exultis, tum lutea ex rosaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, quæ uocant schista, cum triduo incubata tolluntur. Stomachum dissolutum confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos, admista uini austeri hemina, & pari modo olei polenta^eque. Membrana putaminis detracta siue crudo, siue cocto, labiorum fissuris medetur. Putaminis cinis in uino potus, sanguinis eruptionibus. Comburi sine membrana oportet: sic fit & dentificium. Idem cinis & mulierum menses cum myrrha illitus sistit. Firmitas putaminum tanta est, ut recta nec ui nec pondere ullo frangantur, nec nisi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partum, cum ruta, & anetho, & cumino pota ex uino. Scabiem corporum ac pruritus oleo & cedria mistis tollunt. Hulcera quoque humida in capite cyclamino admista. Ad puris & sanguinis excreationes ouum crudum cum porri sectiui succo, parique mensura mellis Græci calefactum hauritur. Dantur & ruffientibus cocta & trita cum melle, & cruda cum passo oleique pari modo. Infunduntur & uirilitalis uitiis singula cum ternis passis cyathis, amylique semuncia à balineis. Aduersus ictus serpentium cocta tritaque adiecto nasturtio illinuntur. Cibo quot modis iuuent notum est, cum transmeent faucium tumorem, calfactuque obiter foueant. Nullus est alius cibus, qui in ægritudine alar neque oneret, simulque uim potus ac cibi habeat. Maceratorum in aceto molliori diximus putamen. Talibus cum farina in pane subactis celiaci recreantur. Quidam ita resoluta in patinis torreri utilius putant. Quo genere non aluos tantum, sed & menses foeminarum sistunt: aut si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur, & per se lutea ex iis decocta in aceto, donec indurecant: iterumque cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos. Fit & dysentericis remedium singulare, ouo effuso in fictili nouo, eiusdem que oui mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebroque permistis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alii eadem mensura pro oleo & aceto resinam adiciunt rubentem, uinumque: & alio modo temperant, olei tantum mensura pari, pineique corticis duabus sexagesimis denariorum, una eius quod rhus diximus, mellis obolis quinque simul decoctis, ita ut cibus alius post quatuor horas sumatur. Torminibus quoque multi medentur, oua bina t cum aliis piscibus quatuor unâ atterendo, uinique hemina calefaciendo, atque ita potui dando. Et ne quid desit ouorum gratiæ, candidum ex his admistum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta est, ut lignum perfusum ouo non ardeat, ac ne uestis quidem contracta aduratur. De gallinarum autem ouis tantum locuti sumus, cum & reliquarum alitarum restent magnæ utilitates, sicut suis locis dicemus. Præterea est ouorum genus in magna Galliarum fama, omissum Græcis. Angues innumeri æstate conuoluti, saluius faucium corporumque spumis artificii complexu glomerantur, anguinum appellantur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari, sagoque oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo: serpentes enim inlequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentum eius esse, si contra aquas fluierit uel auro uinctum. Atque, ut est Magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa Luna capiendum censent, tanquam congruere operatione eam serpentium humani sit arbitrii. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis, uelut acetabulis brachiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad uictorias litium ac regum aditus mirè laudatur: tantæ uanitatis, ut habentem id in lite in sinu equitem Romanum è Vocontis, à Divo Claudio principe interceptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, causa uidetur esse, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circumdata effigie anguium fecerint. Neque enim cristatos esse in caduceo mos est. De anserum ouis magnæ utilitalis, ipsôque anseri dicturi hoc in uolumine, debemus honorem & Comagenorum clarissimæ rei. Fit ex adipe anserum, alioquin celeberrimi usus est, ad

† In uetusto quodā exem-
plari, quāuis
alioqui de =
prauatissimè
scripto, po=
strema litera
ex dictione,
alijs, principia
pio subsequē-
tis dictionis,
piscis, cohae-
rebat. Quo
fit, ut hic les-
gendum con-
sueuerim. Cum
alii species
quatuor. Spi-
cas enim La-
tini uocant sea-
gmēta illa in
alii capiti-
bus, quas
Græci ἀν-
θρας nomi-
nant.

hoc in Comagene Syriæ parte cum cinnamo, casia, pipere albo, herba quæ Comagene uocatur, obrutis niue uasis, odore iucundo, utilissimum ad perfrictiones, conuulsiones, cæcos ac subitos dolores, omniâq; quæ acôpis curantur: unguentûnq; pariter ac medicamentum est. Fit & in Syria alio modo, adipe auium curato, ut diximus, additis erytiscepro, xylobalsamo, phœnice elate, item calamo, singulorum pondere, qui sit adipis, cum uino bis aut ter subferuefactis. Fit autem hyeme, quoniam æstate non glaciatur, nisi ac cepta cera. Multa præterea remedia sunt ex ansere, quod miror, æquè quàm capris. Nam quæ anser coruûsq; ab æstate in autumnum morbo confligati dicuntur. De anserum honore, quem meruere Gallorum in Capitolum ascensu depræhensio, diximus.

Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non sunt, sed fera, & ex volucribus, & contra morsus phalangiorum.

C A P. I I I I.

Adem de causa supplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuentutis & Summani, cui in furca sambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priscorum mores. Catulos lactentes ad eò puros existimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hostiarum uice uterentur his. Genito manè catulo res diuina fit, & in cœnis Deum etiamnum ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrem fuisse, Plauti fabulæ indicio sunt. Sanguine canino contra toxica nihil præstantius putatur. Vomitiones quoque hoc animal monstrasse homini uidetur. Et alios usus ex eo mirè laudatos referemus suis locis. Nunc ad statutum ordinem pergemus. Aduersus serpentium ictus efficacia habentur, simum pecudis recens in uino decoctum illitumque: mures dissecti & impositi, quorum natura non est spernenda, præcipuè in assensu siderum (ut diximus) cum lumine Lunæ fibrarum numero crescete ac decrescete. Tradunt magi, iocinere muris dato porcis in fico, sequi dantem id animal. In homine quoque similiter ualere, sed resoluti cyatho olei potio. Mustelarum duo genera: alterum sylvestre. Distant magnitudine. Græci uocantictidas. Harum fel contra aspides dicitur efficax, cæterò uenenum. Hæc autem quæ in domibus nostris oberrat, & catulos suos (ut author est Cicero) quotidie transfert, mutatque sedem, serpentes persequitur. Ex ea inueterata sale denarii pondus in cyathis tribus datur percussis, aut uentriculus coriandro fartus inueteratusque & in uino potus. Et catulus mustelæ etiam efficax. Quædam pudenda dictu tanta authorum alseueratione commendantur, ut præterire fas non sit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur: ueluti cimicum animalis foedissimi, & dictu quoque fastidendi natura, contra serpentium morsus, & præcipuè aspidum ualere dicitur. Item contra uenena omnia: argumento, quod dicunt gallinas, quo die id ederint, non interfici ab aspide: carnes quoque earum percussis plurimum prodesse. Ex his quæ tradunt, humanissimum est, illinire morsibus cum sanguine testudinis: item suffitu eorum abigere: sanguisugas adhærentes, haustasque ab animalibus restinguere in potu dados. Quanquam & oculos quidam iis inungunt tritis cum sale & lacte mulierum, aurêsq; cum melle & rosaceo admittis. Eos qui agrestes sint, & in malua nascantur, crematos cinere permisto rosaceo infundunt auribus. Cætera quæ de iis tradunt, uomicæ & quartanarum remedia aliorumque morborum, quanquam ouo aut cera aut faba inclusos censeant deuorandos, falsa, nec referenda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cum argumento adhibent, quoniam uincatur aspidum somnifica uis, septenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et stranguriæ fistulæque imponere. Ad eò nihil parens illa rerum omnium sine ingentibus causis genuit. Quin & adalligatos læuo brachio binos lana subrepta pastoribus, resistere nocturnis febribus prodiderunt, diurnis in rosaceo panno. Rursus iis aduersatur scolopendra, suffitumque necat. Aspides percussos torpore & somno necant, omnium serpentium minimè sanabiles. Sed & uenenum earum si sanguinem attingit, aut recens uulnus, statim interimit: inueteratum hunc tardius. De cætero potum quantalibet copia, non nocet. Non est enim tabifica uis: itaque occisa morsu earum animalia, cibus innoxia sunt. Cunctarum in proferendo ex his remedio, nisi M. Varronem scirem LXXXVIIII. uitæ anno prodidisse,

prodidiſſe, aſpidum iĉtus efficaciffimè curari, haufſta à percuffis ipſorum urina. Baſiliſci, quem etiam ſerpentes ipſi fugiunt, alios olfactu necantem, qui hominem uel ſi aſpiciat tantum, dicitur interimere, ſanguinem Magi miris laudibus celebrant, coëuntem picis modo & colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionum à poteſtatibus, & à diis etiam precum, morborum remedia, ueneficiorum amuleta. Quidam id Saturni ſanguinem appellant. Draco non habet uenena. Caput eius limini ianuuarum ſubditum, propitiatis adoratione Diis, fortunatam domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cum melle tritis, in unĉtos non pauſcere ad nocturnas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalligatum in lacto, conferre iudiciorum uictoriæ. Primum ſpondylum aditus poteſtatum mulcere. Dentes eius illigatos pedibus caprearum ceruinis neruis, mites præſtare dominos, poteſtateſque exorabiles. Sed ſuper omnia eſt compoſitio, qua inuiĉtos faciunt Magorum mendacia: Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiufdem, equi uictoris ſpuma, canis unguibus adalligatis ceruino corio, neruiſque cerui alternatis & dorcadis: quæ arguiſſe non minus refert, quàm contra ſerpentes remedia demonſtraſſe, quoniam hæc morborum ueneficia ſunt. Draconum adipem uenenata fugiunt: item uirus ichneumonum, & cutis cinere in aceto perunĉtos. Viperæ caput impoſitum, uel alterius quàm quæ percufferit, ſine fine prodeſt. Item ſi quis eam ipſam in uapore baculo ſuſtineat: aiunt enim præcauere: item ſi quis exuſtæ eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percuffum ſerpentes neceſſitate naturæ, Nigidius author eſt. Caput quidem diſſecant Scythæ inter aures ad eximendum lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alii ipſo toto capite utuntur. Fiunt ex uipera paſtilli, qui theriaci uocantur à Græcis, quaternis digitis utrinque amputatis, exemptiſque interaneis & liuore ſpinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho diſcoĉto, ſpinisſque exemptis, & addita ſimilagine, atque ita in umbra ſiccatis paſtillis, quibus ad multa medicamenta utuntur. Significandum uidetur è uipera tantum hoc fieri. Quidam purgatæ, ut ſuprà dictum eſt, adipem cum olei ſextario decoquunt ad dimidias. Ex eo, cum opus ſit, ternis ſtillis additis in oleum perunguntur, ut omnes beſtiæ fugiant eos. Prætereâ conſtat, contra omnium ſerpentium iĉtus, quamuis inſanabiles, ipſarum ſerpentium exta impoſita auxiliari: eoſque qui aliquando uiperæ iecur coĉtum hauſerint, nunquàm poſteâ feriri à ſerpente. Neque anguis uenenatus eſt, niſi per menſem Luna inſtigatus. Sed prodeſt uiuus compræhenſus, & in aqua contuſus, ſi foueatur ita morſus. Quin & in eſſe ei remedia multa creduntur, ut dicemus, & ideo Aeſculapio dicatur. Democritus quidem monſtra quædam ex his conſtitit, ut poſſint auium ſermones intelligi. Atqui anguis Aeſculapius Epidauro Romanam adueĉtus eſt: uulgoque paſcitur & in domibus. Ac niſi incendiis ſemina exurerentur, non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod in aqua uiuit, hydri uocantur, nullis ſerpentium inferiores ueneno. Horum iecur ſeruatum aduerſus percuffos ab his auxilium eſt. Scorpio tritus ſtellionum ueneno aduerſatur. Fit enim & è ſtellionibus malum medicamentum. Nam cum immortalis eſt uiuo, faciem eorum qui biberint, lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum, inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt oui luteum, & mel ac nitrum. Fel ſtellionum tritum in aqua muſtelas congregare dicitur. Inter omnia uenenata ſalamandræ ſcelus maximum eſt. Cætera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt: ut omittam, quod perire conſcientia dicuntur homine percuffo, neque amplius admitti ad terras: ſalamandra populos pariter necare improuidos poteſt. Nam ſi arbori irrepiſit, omnia poma inſicit ueneno, & eos qui ederint, necat frigida ui, nihil aconito diſtans. Quinimo ſi contacto ab ea ligno uel pede cruſta panis incoquatur, idem ueneficium eſt: uel ſi in puteum cadat. Quippe cum ſaliua eius quacunque parte corporis, uel in pede imo reſperſa, omnis in toto corpore deſtatur pilus. Tamen talis ac tanta uis ueneni à quibusdam animalium, ut ſuiſus, manditur, domante eadem illa rerum diſſidentia. Venenum eius extinguere primum omnium ab his quæ uel ſcantur illa, ueriſimile eſt. Quæ prodantur, can-

charidum potu, aut lacerta in cibo sumpta: cætera aduersantia diximus, dicemusque suis locis. Ex ipsis quæ Magi tradunt contra incendia, quoniam ignes sola animalium extinguat, si forent uera, iam esset experta Roma. Sextius Venerem accendi cibo earum, si detractis interaneis, & pedibus, & capite in melle seruentur, tradit, negatque restinguignem ab iis. Ex uolucris in auxilio contra serpentes primum uultur est. Annotatum quoque minus uirium esse nigris. Pennarum ex his nidore, si urantur, fugari eas dicunt. Item cor eius alitis habentes, tutos esse ab impetu non solum serpentium, sed etiam ferarum, latronumque, & regum ira. Carnibus gallinaceorum, ita ut tepeant auulsæ, appositis, uenena serpentium domantur: item cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrum plagis imponere. Ius quoque ex his potum præclare medetur, & in multis aliis usibus mirabile. Pantheræ leonisque non attingunt perunctos eo, præcipue si & allium fuerit incoctum. Aluum soluit: ualidius è uetere gallinaceo. Prodest & contra longinquas febres, & torpentibus membris tremulisque, & articulariis morbis, & capitis doloribus, epiphoribus, inflationibus, fastidiis, incipienti tenesmo, iocineri, renibus, uescicæ: contra cruditates, suspiria. Itaque etiam faciendi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olera marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba Mercuriali, aut polypodio, aut anetho: utilissimè autem in congiis tribus aquæ ad tres heminas cum suprâ dictis herbis, & refrigeratum sub dio dari tempestiuus antecedente uomitione. Non præteribo miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens: si auro liquefcenti gallinarum membra misceantur, consumunt id in se. Ita hoc uenenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo è sarmentis addito collo, non canunt. Auxiliatur contra serpentes & columbarum caro recens concepta, & hirundinum: bubonis pedes usti cum plumbagine herba. Nec omitam in hac quoque alite exemplum Magicæ uanitatis. Quippe præter reliqua portentosa mendacia, cor eius impositum mamma mulieris dormientis sinistra, tradunt efficere ut omnia secreta pronuntiet. Præterea in pugnam ferentes idem, fortiores fieri. Eiusdem ouo ad capillos remedia demonstrant. Quis autem quæso ouum bubonis unquam uidere potuit, cum ipsam auem uidisse prodigium sit: quis utique experiri, & præcipue in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam crispari capillum promittunt. Cuius generis propè uideri possint, quæ tradunt & de uespertione, si ter circumlatus domui uiuus, per fenestram inuerso capite infigatur, amuletum esse: priuatimque oculibus circumlatus toties, & pedibus suspensum sursum in superliminari. Sanguinem quoque eius cum carduo, contra serpentium ictus inter præcipua laudant. Phalangium est Italiæ ignotum, & plurium generum. Vnum simile formicæ, sed multo maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incurfantibus respersum guttis. Acerbior huius, quàm uespæ ictus. Viuit maximè circa furnos & molas. In remedio est, si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat. Et ad hoc seruantur, cum mortui inueniuntur. Et cortices eorum contriti & poti medentur, & mustelæ catuli, ut diximus suprâ. Aequè phalangion Græci uocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine. Tertium genus est eodem phalangii nomine araneus lanuginosus, grandissimo capite. Quo dissecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo, adalligatque mulieribus ceruina pelle ante Solis ortum, præstare ne concipiant, ut Cæcilius in cômmentariis reliquit. Vis ea annua est: quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniam aliquarum fecunditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur & rhagion acino nigro similis, ore minimo sub aluo, pedibus breuissimis, tanquàm imperfectis. Dolor à morlu eius qualis à scorpione. Urina similis araneis textis. Idem erat asterion, nisi distingueretur uirgulis albis. Huius morsu genua labefaciuntur. Peior utroque est caruleus lanugine nigra, caliginem cõcitans, & uomitus araneosus. Etianum deterior, à crabrone penna tantum differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ similis capite, aluo nigra, guttis albis distinguentibus, uespæ dolore torquet. Terragnathii duo genera habent: peior, medium caput distinguente linea alba, & transuersa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore

colore, qui telas muscis in parietibus latissimè pandit. Cōtra omnium morsus remedium est gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum in posca. Item formicæ quinque potæ: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipsi aranei quicunque in oleo putrefacti. Muris aranei morsus sanatur coagulo agnino in uino potō: ungulæ arietinæ cinere cum melle, mustelæ carulo, ut in serpentibus dictum est. Si iumenta momorderit, mus recens cum sale imponitur, aut fel uespertilionis ex aceto. Et ipse mus araneus contra se remedio est, diuulsus & impositus. Nam si pragnans momordit, protinus dissilit. Optimum, si imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc usum seruant in oleo, aut luto circumlitos. Est & contra morsum eius remedio terra ex orbita. Fertur enim non transiri ab eo orbitam, torpore quodam naturæ. Scorpionibus contrarius maximè inuicem stellio traditur, ut ui su quoque pauorem iis afferat, & torporè frigidi sudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita ea uulnera perungunt. Quidam oleo illo spumam argenteam decoquunt ad emplastrum genus, atque ita illinunt. Hunc Græci coloten uocant, & ascalaboten, & galeoten. In Italia non nascitur. Est enim hic plenus lentigine, stridoris acerbi, & uescitur, quæ omnia à nostris stellionibus aliena sunt. Prodest & gallinarum fimi cinis illitus, draconis iecur, la certa diuulsa, mus diuulsus, scorpio ipse suæ plagæ impositus, aut assus in cibo sumptus, aut potus, in meri cyathis duobus. Proprium est scorpionum, quod manus palmam non feriant, nec nisi pilos attingere. Lapillus qualiscunque, ab ea parte qua in terra erat, appositus plagæ, leuat dolorem. Item testa terra operata ex aliqua parte, sicut erat imposita, libere dicitur. Non debent respicere qui imponunt, & cauere ne Sol aspiciat. Vermes terreni criti impositi profunt. Multa & alia ex his remedia sunt, propter quæ in melle seruantur. Noctua apibus contraria, & uespis crabronibusq; & sanguisugis: pici quoq; Martii rostrum secum habentes non feriantur ab iis. Aduersantur & locustarum minimæ sine penis, quos attelabos uocant. Est & formicarum genus uenenatum: non ferè in Italia. Solpugas Cicero appellat, salpugas Batica. Iis cor uespertilionis contrarium, omnibusque formicis: salamandris cantharides, ut diximus. Sed in iis magna quæstio, quoniam ipsæ uene nunt potæ uesicæ cum cruciatu præcipuo. Cossinum equitem Romanum, amicitia Neronis principis notum, cum is lichene correptus esset, uocatus ex Aegypto Medicus ob hanc ualitudinem eius à Cæsare, cum cantharidum potum præparare uoluisset, interemit. Verum illitas prodesse non dubium est, cum succo taminæ uuæ, & seuo ouis uel capræ. Ipsarum cantharidum uenenum in qua parte sit, non constat inter authores. Alii in pedibus & capite existimant esse, alii negant. Conuenit tamen pennas earum auxiliari, in quacunque parte sit uenenum. Ipsæ nascuntur ex uermiculo, in spongia maximè, cynorhodi quæ fit in caule, sed fecundissimè in fraxino: cæteræ in alba rosa, minus efficaces. Potentissimæ inter omnes uariæ, luteis lineis, quas in pennis transversas habent, multum pingues: inertiores minutæ, latæ, pilosæ: inutilissimæ uerò, unius coloris macræque. Condunduntur in calice fictili non picato, & linteo colligato, congestæ rosa matura, & suspenduntur super acetum cum sale feruens, donec per linteolum uaporentur, postea reponuntur. Vis earum adurere corpus, crustas obducere. Eadem pityocampis, in picea nascentibus, eadem buprestis, similiterque præparantur. Efficacissimæ omnes ad lepras lichenasq; dicuntur & menses ciere & urinam. Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. Cantharides obiectæ sunt Catoni Uticensi, ceu uenenum uendidisset in auctione regia, quoniam eas sestertii LX addixerat.

De seuo struthiocamelino, & canerabido, & lacerta, & anseribus, & columbis, & mustelis remedia.

- C A P. V.

ET seuum autem struthiocamelinum tunc uenisse sestertiis LXXX, obiter dictum sit, efficacioris ad omnia usus, quàm est adeps anserinus. Diximus & mellis uenenati genera: contra quod utitur melle, in quo apes sint mortuæ. Idem potum in uino, remedium est uitiorum, quæ cibo piscium gignuntur. In canis rabidi morsu tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, ut semel dicamus, in uase fictili nouo, argilla circumlito, atque ita in furnum indito. Idem & in portione

porione proficit. Quidam ob id edendum dederunt. Aliqui & uermem è cadauere canino adalligauere: menstruaue in panno subdidere calici, aut intus ipsius caudæ pilos combustos infuere uulneri. Cor caninum habentem fugiunt canes. Non latrant uerò, lingua canina in calceamento subdita pollici: aut caudam mustelæ, que abscessa dimissa sit, habentes. Est limus saluæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu, fieri hydrophobos non patitur. Multo tamen utilissimè iecur eius, qui in rabie momorderit, datur, si pos sit fieri, crudum mandendum: si minus, quoquo modo coctum, aut ius coctis carnibus. Est uermiculus in lingua canum, qui uocatur à Græcis lytta, quo exempto infantibus carulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. Idem ter igni circumlatus, datur morsus à rabioso, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantum eo prodest. Aiunt & cristam contritam efficaciter imponi, & anseris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorum, qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in cibo dandæ. Quin & necantur caruli statim in aqua, ad sexum eius qui momorderit, ut iecur crudum deuoretur ex iis. Prodest & fimum gallinaceum, duntaxat rufum, ex aceto impositum: & muris aranei caudæ cinis, ita ut ipse, cui abscessa sit, uiuus dimittatur: glebula ex hirundinum nido illita ex aceto, uel pulli hirundinis combusti: membrana siue senectus anguim, uernatione exuta, cum cancro masculo trita. Nam etiam per se reposita in arcis armariisque, tinea necat. Tanta uis mali est, ut urina quoque calcata rabiosi canis noceat, maximè hulus habetibus. Remedium est fimum caballinum aspersum aceto, & cal factum in fico impositum. Minus hoc miretur, qui cogitet, lapidem à cane morsum, us que in proverbium discordiæ uenisse. Qui in urinam canis suam egresserit, torporem lumborum dicitur sentire. Lacerta, quam hi sepa, alii tchalcidicen uocant, in uino pota, morsus suos sanat. Veneficiis ex mustela syluestri factis, contrarium est ius gallinacei ueteris largè haustum, peculiariter contra aconitum: addi parum salis oportet. Gallinarum fimum duntaxat candidum, in hyssopo decoctum aut mulso, uenena fungorum bo letorumque astringit: item inflationes ac strangulationes: quod miremur, cum, si aliud animal gustauerit id fimum, torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anserinus contra lepores marinos ualet, cum olei æqua portione. Item contra mala medicamenta omnia asseruatur cum Lemnia rubrica & spinæ albæ succo, pastillorum drachmis quin que, qui in cyathis ternis aquæ bibantur: item mustelæ carulus, ut suprà diximus, præ paratus. Coagulum quoque agninum aduersus omnia mala medicamenta pollet: item sanguis anatum Ponticarum. Itaque & spissatus seruatur, uinóque diluitur. Quidam feminæ anatis efficaciorē putant. Simili modo contra uenena omnia, ciconiarum uentri culus ualet, coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum, priuatim aduersus canthari das: item lac ouium calidum, præterquàm iis qui buprestin aut aconitum biberint. Col umbarum syluestrium fimum priuatim contra argenti uiui potum. Contra toxica, mustela uulgaris inueterata, binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddendos, & ad lentes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucومات, & ad oculos, & ad parotidas remedia.

CAP. VI.

Alopecias replet simi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle: item ungularum muli uel mulæ ex oleo myrteo. Præterea (ut Varro noster tradit) murinum fimum, quod item muscerdas appellat. Et muscarum capita recentia, prius folio ficulneo asperatas. Alii sanguine muscarum utuntur. Alii decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ, uel nucum, ita ut sit tertia pars è muscis. Alii lacte mulierum cum brasi ca cinerem muscarum subigunt: quidam melle tantum. Nullum animal minus docile existi matur, minorisue intellectus: eo mirabilius est, Olimpiæ sacro certamine, nubes earum immolato tauro Deo, quem Myiodem uocant, extra territorium id abire. Alopecias cinis è murium capitibus caudisque & totius muris emendat: præcipuè si ueneficio acciderit hæc iniuria. Item herinacei cinis cum melle, aut corium combustum cum pice liquida. Caput quidè eius ustum per se, etià cicatricibus pilos reddit. Alopecias autè in ea curatione præparari oportet nouacula & sinapi. Quidā ex aceto uti maluerunt. Quæ de herinaceis dicuntur,

† Melius, Chalcedem, ut infra lib. 32. cap. 3. & apud Arist. de animal. li. 8. cap. 24.

dicuntur, omnia tanto magis ualebunt in hyſtrice. Lacertæ quoque, ut docuimus, combuſtæ cum radice recentis harundinis, quæ ut unâ cremari poſſit, minutim findenda eſt: ita myrteo oleo permixto cineres capillorum deſluuia continent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadem præſtant. Etiamnum utilius admixto ſale, & adipe urſino, & cæpa tuſa. Quidam denas uirides in decem ſextariis olei ueteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe ungere. Pellium uiperinarum cinis, alopecias celerrimè explet: item gallinarum ſimum recens illitum. Corui ouum in æreo uafe permixtum illitumque deſalo capite nigritiam capillis affert: ſed donec inareſcat, oleum in ore habendum eſt, ne & dentes ſimul nigreſcant. Idque in umbra faciendum, neque ante quatrimum abluendum. Alii ſanguine
¹⁰ & cerebro eius utuntur cum uino nigro. Alii excoquunt ipſum, & nocte cõcubia in plumbeum uas condunt. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cure. Cauſtica uis earum, cauendumque ne exulcerent alrẽ. Poſtea ad hulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & ſimum cum elleboro & pipere illini iubent. Lendes tollunt adipe canino, uel anguibz in cibo ſumptis anguillarum modo, aut uernatione eorum, quam exuunt, pora. Porrigines felle ouillo cum creta Cimolia, illita capiti, donec inareſcat. Capitis doloribus remedio ſunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita, ex his lapidea duritia exempta (eſt autem calculi latitudine) quæ alligantur, & minutæ fronti illinuntur tritæ. Item ægyptii oſſa è capite aut uulnris adalligata, aut cerebrum, cum oleo cedrino peruncto capite, & intrus naribus illitis.
²⁰ Cornicis cerebrum coctum, in cibo ſumptum, uel noctuæ, idem præſtat: gallinacẽſque ſi inſuſus abſtineatur die ac nocte, pari inedia eius qui doleat, euulſis collo plumis circunligatiſq; uel criſtis: muſtelæ cinis illitus: ſurculus ex nido milui puluino ſubiectus: murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuenta officulum per aurem cum ebore traiectum, uel in pellicula canina adalligatũ, quod remedium pluribus ſeniperque prodeſt. Fractõ capiti aranei tela ex oleo & aceto impoſita, non niſi uulnere ſanato, abſcedit. Hæc & uulnribz tonſtrinarum ſanguinem ſuſtit. A cerebro uerõ profluentem, anſeris ſanguis, aut anatis inſuſus: adẽpſque earundem alitum cum roſaceo coctus. Marutino pſcentis hirundinis caput præciſum, maximè Luna plena, lineo panno adalligant capitis doloribus licio: aut cera alba fronti illinunt, & pilos caninos panno adalligant.
³⁰ Cerebrum cornicis in cibo ſumptum, palpebras gignere dicitur: cẽſypo cum myrrha calidum penicillo illitum. Idem præſtare muſcarũ, ſimq; murini cinerem æquis portionibus, ut efficiatur dimidiũ pondus denarii, promittitur, additis duabus ſextis denarii è ſtibi, ut omnia cẽſypo illinantur: item murini caruli triti in uino uetere ad craſſitudinem acopi. Pilos in his incommodos, euulſos renaſci non patitur fel herinacẽ: ouorum ſtellionis liquor: ſalamandræ cinis: lacertæ uiridis fel in uino albo Sole coactũ ad craſſitudinem mellis in æreo uafe: hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali, ſpumaque cochlearum. Glaucomata dicunt Magi cerebro earuli vii. dieb; emendari, ſpecillo demifſo in dextram partem, ſi dexter oculus curetur: in ſiniſtram, ſi ſiniſter: aut felle recenti aſionis. Noctuarum eſt id genus maximum, quibus pluma aurium modo micat. Suffuſionem oculorũ canino felle malebat quàm hyænæ curari Apollonius Pitaneus cum melle: item albugines oculorum. Murium capitum caudarumque cinere ex melle inunctis, claritatem uiſus reſtitui dicunt: multoq; magis gliris aut muris ſylueſtris cinere, aut aquilæ cerebro uel felle. Cũ Attico melle cinis & adeps ſoricis combuſti tritus, lacrymoſis oculis plurimum conſert: ſtibi, quod quid ſit dicemus in metallis. Muſtelæ cinis ſuffuſionibus: item lacertæ hirundiniſue cerebrum: quæ etiam tritæ coctæ uel fronti illitæ, epiphoras ſedant, ſiue per ſe, ſiue cum polline, ſiue cum thure. Sic & ſolatis proſunt. Viuas quoque cremare, & cinere earum cum melle Cretico inungi caligines, utiliſſimum eſt. Iumento-
⁴⁰ rum oculis membrana aſpidis, quam exuerit, cum adipe eiſdem claritatẽ inunctis facit. Viperam uiuam in ſicili nouo comburere, addito fœniculi ſucco ad cyathum unum, & thuris manna una, atq; ita ſuffuſiones oculorum & caligines inungere utiliſſimum eſt. Medicamentum id echion uocatur. Fit & collyrium è uipera, in olla putrefacta, uermiculatiſq; enatis

enatis cum croco tritis. Exuritur in olla cum sale, quem lingendo claritatem oculorum consequuntur, & stomachi totiusque corporis tempestiuitates. Hic sal & pecori datur salubritatis causa, & in antidorum contra serpentes additur. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Primum omnium occisæ statim salem in os addi iubent, donec liquefeat humor, quatuor digitorum mensura utrinque præcisa, exemptisq; interaneis discoquunt in aqua, aut oleo, sale, anetho, & omnibus aut statim uescuntur, aut pane colligunt ut sapius utantur. Ius præter supra dicta pediculos è toto corpore expellit, pruritûsq; etiam summæ cutis, Effectum ostendit & per se capitis uiperini cinis. Vtilissimè oculos inungunt. Itémque adeps uiperinus. De felle non audacter suaferim quæ præcipiunt, quoniam (ut suo loco docuimus) non aliud est serpentium uenenum. Anguium adeps ærugini mistus, ruptas 10 oculorum partes sanat, & membrana siue senectus uernatione eorum exuta, si adfricetur, claritatem facit. Vlulæ quoque fel prædicatur ad albugines, suffusiones, caligines: adeps similiter ad claritatem. Aquilæ, quam diximus pullos ad contuendum Solem experiri, misto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ & caligationes suffusionisq; oculorum. Eadem uis & in uulturino felle est cum porri succo, & melle exiguo. Item in gallinacei felle alligato ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad suffusiones oculorum, maximè candidi gallinacei. Fimum quoq; gallinaceorum, duntaxat rubrum, Iusciosis illiniendum monstrant. Laudant & gallinæ fel, sed præcipuè adipem, contra pustulas in pupillis. Has scilicet eius rei gratia saginant. Adiuuat mirificè & ruptas oculorum tuniculas admistis schisto & hæmatite lapidibus. Fimum quoque earum, duntaxat candidum, in oleo uetere corneisq; pyxidibus adseruant, ad pupillarum albugines. Qua in 20 mentione significandum est, pavones fimum suum resorbere tradi, inuidentes hominum utilitatibus. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones omnium uitiorum putatur: item fimi eius cinis cum Attico melle. Laudatur & milui iecur. Fimum columbarum ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anserinum, sanguis anatum confusus oculis, ita ut postea hyssopo & melle inungantur. Fel perdicû cum mellis æquo pondere, per se uerò ad claritatem, dorcados. Hippocratis (ut putant) auctoritate adicitur, quòd in argentea pyxide id seruari iubent. Oua perdicum in uase æreo decocta cum melle, hulceribus oculorum & glaucomatis medentur. Columbarum, turturum, palumbium, perdicum sanguis, oculis cruore suffusus eximè prodest. In columbis 30 masculæ efficaciorē putant. Vena autem sub ala ad hunc usum inciditur, quoniam suo calore utilior est. Superimponi oportet splenium è melle decoctum, sanamq; succidam ex oleo aut uino. Earundem auium sanguis nyctalopas sanat: & iecur ouium, atq; (ut in capris diximus) efficacius fuluæ. Decocto quoq; eius oculos abluere suadent: & medulla dolores tumorisq; illinunt. Bubonis oculorum cinis collyrio mistus claritatem oculis facere promittitur. Turturis fimum albugines extenuat: item cochlearum cinis: fimum cenchridis: accipitrum generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus, quæ supra scripta sunt, sanatur. Mel utilissimum oculis, in quo sunt apes immortuæ. Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus: item qui draconis caput habeat. Huius adipe & melle cum oleo uetere, incipientes caligines discuti tradunt. Hirundinum pullos plena Lu 40 na excæcant, restitutq; eorum acie capita comburuntur: hoc cinere cum melle utuntur ad claritatem & dolores, ac lippitudines & ictus. Lacertas quoq; pluribus modis ad oculorum remedia assumunt. Alii uiridem includunt nouo fistili: ac lapillos, qui uocantur cinædia, quæ & inguinum tumoribus adalligari solent, nouem singulis signis signantes, & singulos detrahunt per dies. Noxæ emittunt lacertam: lapillos seruant ad oculorum dolores. Alii terram substernunt lacertæ uiridi excæcatæ, & unâ in uitreo uase annulos includunt è ferro solido uel auro: cum recepisse uisum lacertam apparuerit per uitrû, emissæ ea, annulis contra lippitudinē utuntur. Alii capitis cinere pro subio ad scabritias. Quidam uiridem longo collo in sabulosis nascentem comburunt, & incipientem epiphoram inungunt: item glaucomata. Mustelæ etiam oculis punctu erutis, aiunt uisum reuerti: eadēque quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculum dextrum adalligatum cōtra epiphoras

phoras prodesse, si serpens uiua dimittatur. Lacrymantibus sine fine oculis, cinis stellionis capitis cum stibio eximè medetur. Aranei muscarii telæ, & præcipue spelunca ipsa imposita per frontem ad duo tempora, ita ut à puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduo se ostendat ei cui medeatur, nèue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo uetere. Sed is etiam cui crassissimum textum est, in contignationibus ferè, adalligatus panno epiphoras sanare traditur. Scarabei uiridis natura contuentium uisum exacuit. Itaque gemmarum sculptores conuitu eorum acquiescunt. Aures purgat fel pecudis cum melle: canini lactis instillatio sedat dolorem. Grâuitatem adeps cum absinthio & oleo uetere: item adeps anserinus. Quidam adiiciunt succum capræ & alii pari modo. Utuntur & per se ouis formicarum. Nanque & huic animali est medicina: constatque urso agros hoc cibo sanari. Anserum quoque & omnium auium adeps præparatur, exemptisque uenis omnibus patina nouo fictili operta in Sole, subdita aqua feruenti liquatur: saccarisque lineis saccis, & in fictili nouo repositus loco frigido, minus putrescit addito melle. Murium cinis cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. Si aliquod animal intrauerit, præcipuum remedium est murium fel aceto dilutum. Si aqua intrauerit, adeps anserinus cum capræ succo. Gliris detracta pelle, intestinis exemptis discoquitur melle in uase nouo: sed Medici malunt è nardo decoqui usque ad tertias, atque ita asseruari, deinde cum opus sit, strigili tepefacta infundere. Constat deplorata aurium uitia eo remedio sanari: aut si terreni uermes adipe anseris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cum oleo triti exulceratis & ruptis auribus præclare medentur. Lacerati inueterati in os pendentium addito sale contusi & ab ictu læsas aures sanant: efficacissimè autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam distincti. Millepeda, ab alijs centipeda aut multipeda dicta, animal est è uermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuque contrahens se: oniscus Græci uocant, alii tilon: efficaciter sanat aurium dolores, in cortice Punici mali decoctum & porri succo. Addunt & rosaceum, & in alteram aurem infundunt. Illam autem quæ non arcuatur, sepa Græci uocant, alii scolopendram, minorem perniciosamque. Cochleæ, quæ sunt in usu cibi, cum myrrha aut thuris polline appositæ, item minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cum melle. Senectus serpentium feruente testa usta instillatur rosaceo admisto, contra omnia quidem uitia efficax, sed contra graueolentiam præcipue: aut si purulentæ sunt, ex aceto: melius cum felle caprino, uel bubulo, aut testudinis marinæ. Vetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, ut aliqui putant. Item aranei fanies cum rosaceo, aut per se in lana, uel cum croco, auribus prodest: gryllus cum sua terra effusus & illitus. Magnam autoritatem huic animali perhibet Nigidius, maiorem Magi, quoniam retro ambulet, terramque terebret, stridat noctibus. Venantur eum formica circumligato capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere ne sese condant: ita formicæ complexu extrahitur. Ventris gallinaceorum membrana quæ abiici solet, inueterata & in uino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarum quoque adeps. Est & quædam pinguitudo blattæ, si caput auellatur: hanc tritam unâ cum rosaceo auribus mirè prodesse dicunt, sed lanam, qua incluserint, post paulum extrahendam. Celerrimè enim id pingue transire in animal, fierique uermiculum. Alii binas ternasue in oleo decoctas efficacissimè auribus mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi contusis. Hoc quoque animal inter pudenda est: sed propter admirationem naturæ, priscorumque curæ, totum in hoc loco explicandum. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, uerrucis efficaciter illini experti sunt. Alterum genus mylæcon appellauere, circa molas ferè nascens. Has capite detractis attritas, lepras sanasse, Musa & Picton in exemplis reliquerunt. Tercium genus & odoris tædio inuisum, exacuta clune, cum pissellæ sanare hucera aliàs insanabilia: strumas, panos, diebus xxi. impositas, percussa, contusa, cacæthe, scabiem, furunculósque, detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiam audita fastidimus.

fastidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio, & orthopnoicis se id dedisse tradit cum resina & melle. Tantum potestatis habet ea ars pro medicamento dandi, quicquid velit. Humanissimi eorum cinerem crematarum seruandum ad hos usus in cornea pyxide censuere, aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. Infixa utique corpori illitas extrahere constat. Mel utilissimum auribus quoque est, in quo apes emortuæ sunt. Parotidas comprimit columbinum stercus uel per se, uel cum farina hordeacea aut auenacea. Nocturnæque cerebrum uel iecur cum oleo infusum auriculæ aut parotidi: multipeda cum resinâ terria parte illita: grylli siue illiti, siue adalligati. At reliqua morborum genera medicinalique ex iisdem animalibus, aut eiusdem generis, sequenti dicemus uolumine.

C. PLINII SECVN- DI NATURALIS HISTO- RIÆ LIBER TRI- GESIMVS.

PROOEMIUM.

De origine Magice artis, quando, & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicinae.

CAP. I.

MAGICAS uanitates sæpius quidem antecedentis operis parte, ubicunque causæ locusque poscebant, coarguimus, detegimusque etiamnum: in paucis tamen digna res est, de qua plura dicantur, uel eo ipso, quodd fraudulentissima artium plurimum in toto terrarum orbe; plurimisque seculis ualuit. Auctoritatem ei maximam fuisse nemo miretur, quandoquidem sola artium tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in unam se redegit. Natam primum è Medicina nemo dubitat, ac specie saluari irrepsisse uelut altiore sanctiorémque, quam Medicinam: ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maximè etiamnum caligat humanum genus. Atque ut hoc quoque suggesserit misceuisse artes Mathematicas, nullo non audio futura de sese sciendi, atque ea è cælo uerissimè peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici uinculo, in tantum fastigii adoleuit, ut hodièque etiam in magna parte gentium præualeat, & in Oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perside à Zoroastre, ut inter authores conuenit. Sed unus hic fuerit, an postea & alius, non satis constat. Eudoxus, qui inter sapientiæ sectas clarissimam, utilissimamque eam intelligi uoluit, Zoroastrem hunc sex millibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit. Sic & Aristoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentissimè scripsit, & uicies centum millia uersuum à Zoroastre condita, indicibus quoque uoluminum eius positis explanauit, præceptorem, à quo institutum diceret, tradidit Azonacem, ipsum uerò v. millibus annorum ante Troianum bellum fuisse. Mirum hoc in primis, durasse memoriam artémque tam longo æuo, commentariis non intercidentibus, præterea nec claris nec continuis successionebus custoditam. Quotus enim quisque auditu saltem cognitos habet, qui soli cognominantur, Apulcorum & Zaratum Medos, Babyloniumque Marmaridium, & Arabem Hippocum, Assyrium uerò Zarmocenidam, quorum nulla extant monumenta. Maximè tamen mirum est, in bello Troiano tantum de arte ea silentium fuisse Homero, tantumque operis ex eadem in Ulixis erroribus,

bus, aded ut totum opus non aliunde confiter. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt: Circe utique & inferorum euocatione hoc solum agi. Nec postea quisquam dixit, quonam modo uenisset Telmessum religiosissimam urbem, quando transisset ad Theffalas urbes, quarum cognomen diu obtinuit in nostro orbe aliena gentis. Troianis itaque temporibus Chironis medicinis contenta, & solo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæsisse, ut Menander quoque literarum subtilitati sine æmulo genitus, Theffalam cognominari fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium Lunam. Orphea putarem è propinquo primum intulisse, ad uicinas usque superstitiones ac Medicinæ profectum, si non expers sedes eius tota Thrace Magices fuisse. Primus extat (ut equidem inuenio) commentatus de ea Osthanes, Xerxem regem Persarum bello, quod is Græciæ intulit, comitatus: ac uelut semina artis portentosa sparsisse, obiter infecto, quacunque comæauerat, mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroastrem alium Proconnesium. Quod certum est, hic maximè Osthanes ad rabiem, non audiatem modò scientiæ eius, Græcorum populos egit. Quanquam animaduerto summam literarum claritatem gloriâque ex ea scientia antiquitus & penè semper petitam. Certè Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc discendam nauigauere, exiliis uerius, quàm peregrinationibus, susceptis. Hanc reuersi prædicauere: hanc in arcanis habuere. Democritus Apollonicem Capridenem & Dardanum è Phœnice illustrauit, uoluminibus Dardani in sepulchrum eius petitis, suis uerò ex disciplina eorum editis: quæ recepta ab aliis hominum atque transisse per memoriam, æquè ac nihil in uita, mirandum est. In tantum fides istis falsque omne deest, aded, ut ii qui cætera in uiro illo probant, hæc eius esse opera inficiuntur. Sed frustra. Hunc enim maximè affixisse animis eam dulcedinem constat. Plenùmque miraculi & hoc, pariter utrasque artes effloruisse, Medicinam dico, Magicenque, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illustrantibus, circa Peloponnesiacum Græciæ bellum, quod gestum est à ccc urbis nostræ anno. Est & alia Magices factio, à Mose & Iamne & Iorape Iudæis pendens, sed multis millibus annorum post Zoroastrem. Tanto recentior est Cypria. Non leuem & Alexandri Magni temporibus auctoritatem addidit professioni secundus Osthanes, comitatu eius exornatus, planèque, quod nemo dubitet, orbem terrarum peragravit. Extant itaque & apud Italas gentes uestigia eius in duodecim tabulis nostris, aliisque argumentis, quæ priori uolumine exposui. DCLVII demum anno urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso Coss. Senatusconsultum factum est, ne homo immolaretur: palamque in tempus illud sacra prodigiosa celebrata. Gallias utique possedit, & quidem ad nostram memoriâ. Nanque Tiberii Cæsaris principatus sustulit Druidas eorum, & hoc genus uarum medicorumque. Sed quid ego hæc commemorarem in arte Oceanum quoque transgressa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodièque eam attornitè celebrant tantis ceremoniis, ut dedisse Persis uideri possit. Aded ista toto mundo consenserat, quanquam discendi & sibi ignoto. Non satis æstimari potest, quantum Romanis debeatur, qui sustulere monstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandî uerò etiam saluberrimum.

De speciebus Magiæ, Neronis que & magorum detestatio.

C A P.

II.

V T narrauit Osthanes, species eius plures sunt. Nanque & ex aqua, & ex sphæris, & ex aere, & stellis, & lucernis, ac peluibus, securibusque, & multis aliis modis diuina promittit: præterea umbrarum, inferorumque colloquia: quæ omnia ætate nostra princeps Nero uana falsaque comperit: quippe non citharæ tragicque cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi uitis. Primumque imperare Diis concupiuit, nec quicquam generosius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fuit. Ad hæc, non opes ei defuere, non uires, non discendi inge-

nium, aliâque non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exemplum eſt falſæ artis, quam dereliquit Nero: utinâmque inferos potius & quoscuque de ſuſpicionibus ſuis Deos conſuluiſſet, quàm lupanaribus atque proſtitutis mandaſſet inquiſitiones eas: nulla profeſſo ſacra, barbari licet ſerique ritus, non mitiora, quàm cogitationes eius, fuiſſent. Sæuius ſic nos repleuit umbris. Sunt quædam Magis perſugia, ueluti lentiginem habentibus non obſequi numina, ut cerni non poſſint. Fortè hoc in illo. Nihil membris deſuit: nam dies eligere certos liberum erat: pecudes uerò, quibus non niſi ater colos eſſet, facile. Nam hominem immolare etiam graſſiſſimum. Magus ad eum Tyridates uenerat, Armeniacum de ſe triumphum afferès, & ideo prouinciis grauis. Nauigare noluerat, quoniam expuere in maria, aliſque mortalium neceſſitatibus uiolare naturam eam fas non putant. Magos ſecum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiauerat. Non tamen cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem ualuit. Proinde ita perſuaſum ſit, inſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam ueritatis umbras, ſed in his ueneficas artes pollere, non Magicas. Quærat aliquis, quæ ſint mentiti uetères Magi, cum adoleſcentibus nobis uiſus Apion Grammaticæ artis, prodiderit cynocephaliam herbam, quæ in Aegypto uocaretur oſyrites, diuinam, & contra omnia ueneficia: ſed ſi ea erueretur, ſtatim eum qui eruiſſet, mori. Séque euocaſſe umbras ad percontandum Homerum, qua patria quibuſque parentibus genitus eſſet: non tamen auſus proſiteri, quid ſibi reſpondiſſe diceret.

De Talpis, & reliquæ medicinæ per morbos digeſta in animalibus,
quorum genera placida ſunt, aut fera: C A P. III.

Peculiare uanitatſis ſit argumentum, quòd animalium cunctorum talpas maximè mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiamnum aliis, deſoſas ſepulſiſque ſimiles. Nullis æquè credunt extis: nullum religionis capacius iudicant animal: ut ſi quis cor eius recens palpitansque deuorarit, diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Dente talpæ uiuæ exempto, ſanari dentium dolores adalligato affirmant. Cæterò ex eo animali placita eorum, ſuis reddemus locis. Nec quicquam probabilius inuenietur, quàm muris aranei morſibus aduerſari eas, quoniam & terra orbitis (ut diximus) depreſſa aduerſatur. Cæterum dentium doloribus (ut iideſe narrant) medetur canum qui rabie perierunt, caput cinis crematorum ſine carnis, inſtillatus ex oleo cyprino per aurè, cuius è parte doleat. Caninus dens ſiniſter maximus, circumſcarificato eo qui doleat: aur draconis os è ſpina: item enhydridis. Eſt autè ſerpès maſculus & albus. Huius maximo dente circumſcarificant. At in ſuperiorù dolore duos ſuperiores adalligant, è diuerſo inferiores. Huius adipe perunguntur, qui crocodillù capiant. Dentès ſcarificât & oſibus lacertæ è fronte Luna plena exemptis, ita ne terrâ attingant. Colluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tardè dentientes adiuuat cum melle. Fit eodè modo & dentificiù. Cavis dentibus cinis murino ſimo inditur, uel iecur lacertarum aridum. Anguinum cor ſi mordeatur, aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in menſe iubeant mandi, dolorèſque ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo, inſuſiſque auriculæ, cuius è parte doleant, præſtant leuamentum. Eorundem cinis exeiſis dentibus coniectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in teſta. Proſunt & cum mori radice in aceto ſcillite decocti, ita ut colluantur dentes. Is quoque uermiculus, qui in herba Veneris labro appellata inuenitur, cavis dentium inditus mirè prodeſt. Nam erucæ braſſicæ, eius contactu cadunt. Et è malua cîmices inſunduntur auribus cum roſaceo. Ha renulæ, quæ inueniuntur in cornibus cochlearum, cavis dentium inditæ ſtatim liberant dolore. Cochlearum inanum cinis cum mirrha gingiuis prodeſt, ſerpentis cum ſale in olla exuſtæ cinis, cum roſaceo in contrariam aurem inſuſus. Anguinæ uernationis membrana cum oleo tedæque reſina calefacta, & auri altrutri inſuſa: adiiciunt aliqui thus & roſaceum: eadem cavis indita, ut ſine moleſtia cadant, præſtat. Vanum arbitror eſſe, Canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniam nec in Italia uiſum eſt, multòque minus

minus credibile in tepidis regionibus tam serò exui. Hanc autem uel inueteratam cum cera celerrimè dentes euellere tradunt. Et dens anguium adalligatus, dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipsum sinistra manu captum tritumque in rosaceo, & in aurem infusum cuius à parte doleat, prodesse arbitrentur. Officulis gallinarum in pariete seruatis, fistula salua, adacto dente uel gingiua scarificata, proiectoque officulo, statim dolorem abire tradunt. Item fimo corui lana adalligato, uel passerum cum oleo calefacto, & proximè auriculæ infuso, pruritus quidem intolerabilem facit: & ideo tolerabilius est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

Quomodo commendetur os, & contra maculas faciei, & ad faucium vitia.

10

C A P V T

I I I I.

ORis saporem commendari affirmant, murino cinere cum melle si fricentur dentes. Admifcent quidam marathri radices. Penna uulturis si scalpantur dentes, acidum halitum faciunt. Hoc idem hystricis spina fecisse, ad firmitatem pertinet. Linguae huleræ & laborum, hirundines in mulso decoctæ sanant. Adeps anseris aut gallinæ rimas. Oesypum cum galla, araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus paruæ texuntur. Si feruentia os intus exusserint, lacte canino statim sanabitur. Maculas in facie, oesypum cum melle Corsico, quod asperrimum habetur, extenuat. Item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum uellere. quidam & butyrum addunt. Si uerò uilitigines sint, fel caninum prius acu compunctas. Liuentia & suggillata pulmones arietum pecudumque in tenues
20 confecti membranas calidi impositi, uel columbinum fimum. Cutem in facie adeps anseris, uel gallinæ custodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiunt. Tollit ex facie uitia & cochlearum, quæ latæ & minutæ passim inueniuntur, cum melle cinis. Omnium quidem cochlearum cinis spissat, calfacit smectica ui: & ideo causticis commiscetur, psoritisque & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas Herculeanas appellatas, quibus tritis adiecto sale exiguo, talia uitia sanentur. Buprestis animal est rarum in Italia, simillimum scarabæo longipedi. Fallit inter herbas bouem maximè, unde & nomen inuenit: deuoratæque tacto felle ita inflammat, ut rumpat. Hæc cum hircino seuo illita lichenas ex facie tollit septica ui, ut supra dictum est. Vulturinus sanguis cum chamæleontis alba
30 bæ (quam herbam esse diximus) radice & cedria tritus, contectisque brafica lepras sanantem pedes locustarum cum seuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum capatrius & subactus. Vtilissimum & in facie mel, in quo apes sint immortuæ. Præcipuè tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex aceto. Grauedinem inuenio finiri, si quis nares murinas osculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorum, cuiusquàm herbam gustauerint, in umbra arefacto. Vua succo cochleæ acu transfossæ illita, ut cochlea ipsa in fumo suspendatur. Hirundinum cinere cum melle: sic & tonsillis succurritur. Tonsillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuvat. Multipeda trita, fimum columbinum cum passo gargarizatum, etiam cum fico arida ac nitro impositum extrâ. Asperitatem faucium & distillationes leniunt cochleæ: co
40 qui debent in lacte, demptoque tantum terreno conteri, & in passo dari potui. Sunt qui Alstypalæicas efficacissimè putant, & in iis smegma earum. Lenit & gryllus infricatus: aut si quis manibus, quibus eum contriuerit, tonsillas attingat. Anginis felle anserino cum elaterio & melle citissimè succurritur: cerebro noctuæ, cinere hirundinis, ex aqua calida potu. Huius medicinæ author est Ouidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrantur, pulli syluestrium. Figura nidorum eas depræhendit, Multo tamen efficacissimi ripariarum pulli. Ita uocant in riparum cauis nidificantes. Sunt qui cuiuscunque hirundinis pullum edendum censent, ne toto anno metuatur id malum. Strangulatos cum sanguine comburunt in uase, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & mustelæ cineres pari modo admifcent. Sic & ad strumæ remedia dant, & comitialibus
50 quotidie potu. In sale quoque seruata hirundines ad anginam una drachma bibuntur: cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis, efficacissimum pu-

tant. Alii x x i. tritas in aquæ mulæ hemina dari per harundinem, quoniam dentibus ta-
tis nihil profunt. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum, si bibatur is liquor, re-
medio esse. Et corrigiam caninam ter collo circumdatam: fimum columbinum uino &
oleo permistum. Ceruicis neruis & opisthotono ex milui nido furculus uitis adalligatus
auxiliari dicitur.

*Ad strumas exulceratas, ad humerorum & præcordiorum
dolores.*

C A P. V.

Strumis exulceratis mustelæ sanguis: ipsa decocta in uino: non tamen sedis admo-
uetur. Aiunt & in cibo sumptam idem efficere. Vel cineri eius sarmentis combustæ
miscetur axungia. Lacertus uiridis adalligatur: post dies x x x. oportet alium adalligari.
Quidam cor eius in argenteo uasculo seruant. Ad fœminarum strumas ueteres cochleæ
cum testa sua tuxæ illinuntur, maximè quæ fruteis adhærent. Item cinis aspidum cum
seuo taurino imponitur. Anguinus adeps mistus oleo. Item anguium cinis ex oleo illi-
tus, uel cum cera. Edisse quoque eos medios abscessis utrinque extremis artubus aduer-
sus strumas prodest: uel cinerem bibisse in nouo fictili ita crematorum: efficacius multo
inter duas orbitas occisorum. Et gryllum illinire cum sua terra effossum suadent: item
fimum columbarum per se, uel cum farina hordeacea auenaceæ ex aceto. Talpæ ci-
nerem ex melle illinire. Alii iecur eiusdem contritum inter manus illinunt, & triduo non
abluunt. Dextrum quoque pedem eius remedio esse strumis affirmant. Alii præcidunt
caput, & cum terra à talpis excitata tufum digerunt in pastillos pyxide stannea, & utun-
tur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata uocant, quæque in ceruice sint: ue-
scicque suilla tunc uentant. Tauri uocantur scarabei terrestres, ricino similes: nomen cor-
nicula dedere. Alii pediculos terræ uocant. Ab his quoque terram egestam illinunt stru-
mis & similibus uitis & podagris. Triduo non abluunt: prodèstque hæc medicina in an-
num. Omniaq; his adscribunt, quæ nos in gryllis retulimus. Quidam & à formicis terra
egesta sic utuntur. Alii uermes terrenos totidem, quot sint strumæ, adalligant, paritèrque
cum his arescunt. Alii uiperâ circa Canis ortum circuncidunt, ut diximus, dein mediam
comburunt, dein cinerem eum dant bibendum ter septenis diebus, quantû præhenditur
ternis digitis: sic strumis medetur. Aliqui uerò circunligant eas lino, quo præligata in-
fra caput uipera pependerit, donec exanimaretur. Et millepedis utuntur, addita resinâ
terebinthinæ parte quarta: quo medicamento omnia apostemata curari iubent. Hume-
ri doloribus mustelæ cinis cum cera medetur. Ne sint malæ hirsutæ, formicarum oua
pueris infricata præstant. Item mangonibus, ut lanugo tardior sit pubescentium, san-
guis è testiculis agnorum, qui castrantur: qui euulsis pilis illitus & contra uirus proficit.
Præcordia uocamus uno nomine exta in homine, quorum in dolore cuiuscunque par-
tis si catulus lactens admouetur, apprimaturque his partibus, transire in eum morbus
dicitur. Idque in exenterato perfusioque uino depræhendi, uitatio uiscere illo quod do-
luerit hominis: & obrui tales religio est. Hi quoque, quos Melitæos uocamus, stoma-
chi dolorem sedant applicati sapius. Transireque morbos ægritudine eorum intelligi-
tur, plerumque & morte.

De pulmonum uitis, iecoris, & sanguinis reiectionibus.

C A P. V I.

Pulmonum uitis medentur & mures, maximè Africani, detracta cute in oleo & fa-
le decocti, atque in cibo sumpti. Eadem res & purulentis uel cruentis excreationi-
bus medetur. Præcipuè uero cochlearum cibus stomacho. In aqua eas subferuefieri in-
tacto corpore earum oportet, mox & in pruna torreri, nihilo addito: atque ita è uino ga-
roque sumi, præcipuè Africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodesse. Id quoque
obseruant, ut numero impari sumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Pro-
sunt & sanguinem excreantibus, dempta testa trita in aquæ potu. Laudatissimæ autem
sunt Africanæ, ex his Solitanæ. Astypalæicæ, Siculæ modicæ, quoniam magnitudo du-
ras facit & sine succo: Balearicæ, quas cauaticas uocant, quoniam in speluncis nascun-
tur.

rum. Laudatæ & ex insulis Caprearum. Nullæ autem cibus gratæ, neque ueteres, neque recentes. Fluiuatiles & albæ uirus habent: necnon syluestres, stomacho inutiles, aluum solunt. Item omnes minutæ. Contrà marinæ stomacho utiliores: efficacissimæ tamen in dolore stomachi. Laudatiores traduntur quæcunque uiuæ cum aceto deuoratæ. Præterea sunt quæ aceratæ uocantur, latæ multifariamque nascentes: de quarum usu suis dicemus locis. Gallinaceorum uentris membrana inueterata & inspersa potioni, distillationes pectoris & humidam tussim, uel recens tosta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cum aqua tepidâ cyathis tribus si sorbeantur, tussim sedant. Distillationes sedat & canina cutis cui libet digito circumdata. Iure perdicum stomachus recreatur. Iocinerum doloribus medetur mustela syluestris in cibo sumpta, uel iocinera eius. Item uiuerra porcelli modo infassata. Suspiriosis multipedæ, ita ut ter septenæ in Attico melle diluantur, & per harundinem bibantur. Omne enim uas earum nigrescit contactu. Quidam torrent ex his sextarium in patina, donec candidæ fiant: tunc melle miscent. Alii centipedam uocant, & ex aqua calda dari iubent. Cochleæ in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus uertigines fiunt, ex passi cyathis tribus singulæ contritæ cum sua testa & calefactæ, in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui singulas primo die dedere, sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unam. Sic & suspiria emendant & uomicas. Est animal locustæ simile sine pennis, quod tryxalis Græcè uocatur: Latinum nomen non habet, ut aliqui arbitrantur: nec pauciores, hoc esse quod gryllus uocetur. Ex his x. torrerî iubent, ac bibi è nullo contra orthopnoeas, sanguinemque expuentibus. Est qui cochleis illotis protropum infundat, uel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo sumat: aut si tritæ cum testis suis sumantur cum protropo, sic & tussi medentur. Vomica priuati sanat mel in quo apes sint emortuæ. Sanguinem reiicientibus pulmo uulturnus uitigineis lignis combustus, adiecto flore mali Punici ex parte dimidia, item cotoneorum liliorumque iisdem portionibus potus manè atque uespri in uino si febris absit. Si minus, ex aqua in qua cotonea decocta sunt. Pecudis lien recens Magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lienem se remedium facere. Post hæc iubent eum in pariete dormitorii eius testæ includi, & obsignari annulo, tæque nouies carmen dici. Caninus si uiuenti eximatur, & in cibo sumatur, liberat eo uitio. Quidam recentem superalligant. Alii duorum dierum catuli ex aceto scillicito dant ignorantem, uel herinacei lienem. Item cochlearum cinerem cum semine lini & urticae addito melle, donec persanet. Eo liberat & lacerta uiridis, uiua in olla ante cubiculum dormitorium eius, cui medetur, suspensa, ut egrediens reuertensque attingat manu: cinis è capite bubonis cum unguento: mel in quo apes sint emortuæ: araneus, & maxime qui lycos uocatur. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur, & cochlearum cinis in ptisana decoctarum, quæ & per se illinuntur. Canis rabiosi caluariæ cinis potioni inspergitur. Lumborum dolori stellio transmarinus, capite ablato & intestinis, decoctus in uino cum papaueris nigri denarii pondere dimidio eo succo bibitur. Lacertæ uirides decisis pedibus & capite, in cibo lumuntur. Cochleæ tres contritæ cum testis suis, atque in uino decoctæ cum piperis granis xv. Aquilæ pedes euellunt in aduersum à suffragine, ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, sinister læuæ. Multipeda quoque, quam oniscum appellauimus, medetur denarii pondere ex uino cyathis duobus pota. Vermem terrenum catillo ligneo antè fissio & ferro uincto impositum, aqua excepta perfundere, & defodere, unde effoderis, Magi iubent, mox aquam bibere catillo, mirè id prodesse ischiadicis affirmantes.

Ad dysentericos, & ventris mala, remedia.

C A P V T V I I.

Dysentericos recreant femina pecudum decocta cum lini semine aqua pota. Caseus ouillus uetus, seuum ouium decoctum in uino austero. Hoc & ileo medetur, & tussi ueteri. Dysentericis stellio transmarinus ablatis intestinis & capite, pedibusque ac cute, decoctusque & in cibo sumptus. Cochleæ duæ cum ouo, utraq; cum putamine contri-

ta, atque in uase nouo addito sale & passî cyathis duobus, aut palmarum succo & aquæ cyathis tribus subferuefactis & in potu datis. Profunt & combustæ, ut cinis earum bibatur in uino addito resinæ momento. Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa maximè inueniuntur, utilissimæ dysentericis, quinæ combustæ cum denarii pondere dimidii acaciæ: exque eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet austero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita utuntur. Alii totidem Africanas, uel latas infundunt potius. Et si maior fluxio sit, addunt acaciam fabæ magnitudine. Senectus anguium dysentericis & tenesmis in stanneo uase decoquitur cum rosaceo. Vel si in alio, cum stanno illinitur. Ius è gallinaceo iisdem medetur, sed ueteris gallinacei uehementius. Salsum ius aluum ciet. Membrana gallinarum tosta & data in oleo ac sale, coeliacorum dolores mulcet. Abstinere autem à frugibus antè & gallinam & hominè oportet. Fimum columbinum tostum potumque. Caro palumbi in aceto decocta dysentericis & coeliacis medetur. Turdus inassatus cum myrti baccis dysentericis: item merula. Mel, in quo sint immortuæ apes, decoctum. Grauiissimum uitium ileos appellatur. Huic resisti aiunt discerpti uespertilionis sanguine: etiam illito uentre subuenire. Sistit aluum & cochlea, sicut diximus in suspiriosis, temperata. Item cinis earum quæ uiuæ crematæ sint, potus ex uino austero. Gallinaceorum iecur assum cum uentriculi membrana, quæ abiici solet, inueterata, admisto papaueris succo. Alii recentem torrent ex uino bibendam. Ius perdicum, & per se uenterculus contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus, è posca decoctus. Lien pecudis tostus, & in uino tritus. Fimum columbinum cum melle illitum. Ossifragi uenter arefactus & potus, iis qui cibos non conficiunt, utilissimus, uel si manu tantum teneant capientes cibum. Quidam adalligant ex hac causa, sed continuare non debent: maciem enim facit. Sistit & anatum muscularum sanguis. Inflationem discutit cochlearum cibus. Tormina sanat lien ouium tostus, atque è uino potus: palumbus ferus ex posca decoctus: apodes ex uino: cinis ibidis sine pennis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus, mirum est, anate apposita uentri transire morbum, anatémque emori. Tormina & melle curantur, in quo sunt apes immortuæ decocto. Coli uitium efficacissimè sanatur aue galerita assa in cibo sumpta. Quidam in uase nouo cum plumis exuri iubent, conteriq; in cinerem, bibique ex aqua cochlearibus ternis per quadriduum: quidam cor eius adalligari femini: alii recens tepénsque adhuc deuorari. Confularis Asprenatum domus est, in qua alter è fratribus colo liberatus est, aue hac in cibo sumpta, & corde eius armilla aurea incluso: alter sacrificio quodam facto crudis laterculis in formam camini, atque ut sacrum peractum erat, obstructo sacello. Vnum est ossifrago intestinum mirabili natura, omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodesse contra colum constat. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. Si catuli, priusquam uideant, applicentur triduo stomacho maximè ac pectori, & ex ore ægri succum lactis accipiant, transire uim morbi, postremò exanimari, dissectisque palam fieri ægri causas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi quidem uespertilionis sanguine tacto uentre, in totum annum caueri dolorem tradunt: aut per dolorem, si quis aquam per pedes fluentem haurire suslineat.

*Ad calculos & uesicæ dolores, testiumque & inguinum tumores,
& ad panos.* CAP VIII.

MVrino simo contra calculos illinire uentrem prodest. Herinacei carnem iucundam esse aiunt, si capite percusso uno ictu interficiatur, priusquam in se urinam reddat: eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere minimè posse. Hæc caro ad hunc modum occisi, stillicidia uesicæ emendat: item suffitus ex eodem. Quod si urinam in se reddiderit, eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere traditur. Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut passo ad comminuendos calculos: uel cochleas decoctas, uti suspiriosis. Easdem exemptas testis tritasque, tres in uini cyatho bibi, sequenti die duas, tertia die unam, ut stillicidia urinæ emendent. Testarum uerò inanium cinerem ad calculos

calculos pellendos. Item hydri iecur-bibi, uel cinerem scorpionum in pane sumi, uel si-
quis cum locusta edit. Lapillos qui in gallinaceorum uesica, aut in palumbium uentri-
culo inueniantur, conteri & porioni inspergi. Item membranam à uentriculo gallinacei
aridam: uel si recens sit, tostam. Fimum quoque palumbinum in faba sumi contra calcu-
los & alias difficultates uesicæ. Similiter plumarum cinerem palumbium ferorum ex ace-
to mulso. Et intestinorum ex his cinerem cochlearibus tribus à nido hirundinum. Gryl-
lum dilutum aqua calida. Ossifragi uentrem arefactum. Turturis fimum in mulso deco-
ctum, uel ipsius discoctæ ius. Turdos quoque edisse cum bacis myrti prodest urinæ: ci-
cadas tostas in patellis: millepedam oniscon bibisse: & in uesicæ doloribus decoctum
agninorum pedum. Aluum ciet gallinaceorum discoctorum ius, & acria mollit. Ciet &
hirundinum fimum, adiecto melle subditum. Sedis uitiiis efficacissima sunt æsypum (qui-
dam adiciunt pompholygem, & rosaceum) canini capitis cinis: senecta serpentis ex ace-
to, si rhagades sint: cinis fimi canini candidi cum rosaceo: aiuntque inuentum Aescula-
pii esse, & eodem uerrucas efficacissimè tolli: murini fimi cinis, adeps cygni, seuum bo-
uis. Procidentia alui succus cochlearum punctis euocatus illita depellit. Attritis mede-
tur cinis muris syluatici cum melle: uel herinacei, cum uespertilionis cerebro, & alumi-
ne, & æsypo. Fimum columbinum cum melle. Condylomatis priuatim araneus dempto
capite pedibusque infricatur. Ne acria perurant, adeps anserinus cum cera Punica, ce-
russa, rosaceo: adeps cygni. Hæc & hæmorrhoidas sanare dicuntur. Ischiadicis cochleas
crudas tritas cum uino ammineo & pipere, potu prodesse dicunt: lacertam uiridem in ci-
bo ablatis pedibus, interaneis, capite. Sic & stellionem, adiectis huic papaueris nigri obo-
lis tribus. Ruptis conuulsis fel ouium cum lacte mulierum. Verendorum fornicationi-
bus uerrucisq; medetur arietini pulmonis inassati sanies. Cæteris uitiiis uellerum eius uel
sordidorum cinis ex aqua: seuum ex omento pecudis, præcipuè à renibus, admisto cine-
re pumicis & sale: lana succida ex aqua frigida: carnes pecudis combustæ ex aqua: mulæ
ungularum cinis: dentis caballini contrusi farina inspersa. Testibus uerò, farina ex ossibus
canini capitis sine carne tulsis. Si decadat testium alter, spumam cochlearum illitam reme-
dio esse tradunt. Tetrīs ibi hulceribus & manantibus auxiliantur canini capitis recentis
cineres: cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto, uel cinis eius: mel, in quo apes sunt emor-
tue, cum resina: cochleæ nudæ, quas in Africa gigni diximus, tritæ cum thuris polline &
ouorum albo: tricesimòque die resoluunt. Aliqui pro thure bulbum admiscunt. Hydro-
celicis stelliones mirè prodesse tradunt, capite, pedibus, interaneisque demptis, reliquum
corpus inassatum. In cibo id sæpius datur, sicut ad urinæ incontinentiâ. Caninum adipem
t cum alumine scisso fabæ magnitudine. Cochleas Africanas cum sua carne & testa cre-
matas poto cinere. Anserum trium linguas inassatas in cibo: huius rei author est Anaxi-
laus. Panos aperit seuum pecudum cum sale tosto. Murinum fimum admisto thuris pol-
line, & sandaracha discutit. Lacertæ cinis, & ipsa diuisa imposita. Item multipeda contri-
ta, admista resina terebinthina ex parte tertia. Quidam & sinopidem admiscunt cochleæ
contrusæ. Et per se cinis inanum cochlearum ceræ mistus, discussoriam uim habet. Fi-
mum columbarum per sese, uel cum farina hordeacea, aut auenacea illitum. Cantha-
rides mista calce panos scalpelli uice aperiunt. Inguinum tumorem cochleæ minutæ
cum melle illitæ leniunt. Varices ne nascantur, lacertæ sanguine pueris crura ieiunis à
ieiuno illinuntur.

Ad pōdagras articulorum dolores.

C A P. I X.

Podagras lenit æsypum cum lacte mulieris & cerussa: fimum pecudum, quod liqui-
dum reddunt: pulmones pecudum: fel arietis cum seuo: mures dissecti impositi: san-
guis mustelæ cum plantagine illitus, & uiuæ combustæ cinis ex aceto & rosaceo, si penna
illinatur, uel si cera & rosaceum admisceatur: fel caninum, ita ne manu attingatur, sed
penna illinatur: fimum gallinarum: uermium terrenorum cinis cum melle, ita ut tertio
die soluantur. Alii ex aqua illinire malunt. Alii ipsos aceto mensura cum mellis cyathis

† Melius;
ne alumina
ne schisto.
tum ex uetna
sto codi. tum
ex Plinio
ipso, qui in
frā libr. 35.
cap. 15. duo
facit alumi-
nis concreti
genera, eaq;
Græcis no =
minibus dis-
tinguit, schi-
ston appel =
lās, & strou
gylon, hoc
est, scissile,
& rotundum.

tribus, pedibus antè rosaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntur pedum & articulorum dolores. Bibuntur autem binæ in uino tritæ. Eadem illinuntur cum helixines herbæ succo. Quidam ex aceto intriuisse contenti sunt. Quidam sale cum uipera cremato in olla noua, & sæpius sumpto, aiunt podagra liberari. Vtile esse & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmant, si inueterato tritòque, quantum tres digiti capiant, bibatur ex aqua. Aut si pedes sanguineum cum urtica: uel pennis eorum, cum primum nascentur, tritis cum urtica. Quin & fimus eorum articulorum doloribus illinitur: item cinis mustelæ aut cochlearum, & cum amylo uel tragacantho. Incussos articulos aranei telæ commodissimè curant. Sunt qui cinere earum uti malint, sicut fimi columbini cinere, cum polenta & uino albo. Articulis luxatis præsentaneum est & seuum pecudis cum cinere è capillo mulierum. Pernionibus quoque imponitur seuum pecudum cum alumine. Canini capitis cinis, aut fimi murini. Quod si putrida sint hulcera, cera addita ad cicatricem perducunt, uel gryllorum crematorum fauilla ex oleo: item muris syluatici cum melle: uermium quoque terrenorum cum oleo uetere: & cochleæ, quæ nudæ inueniuntur. Hulcera omnia pedum sanat cinis earum, quæ uiuæ combustæ sint: fimi quæ galinacei cinis exulcerationes, columbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiã calceamentorum, ueteris soleæ crematæ cinis, agninus pulmo & arietis sanat. Dentis caballini contusi farina priuatim subluuiem. Lacertæ uiridis sanguis subtritus, & hominum & iumentorum pedes sublitus sanat. Clauos pedum urina muli mulæ uel cum luto suo illita: fimum ouium. Iecur lacertæ uiridis, uel sanguis flocco impositus: uermes terreni ex oleo: stellionis caput cum uiticis pari modo tritum ex oleo: fimum columbinum decoctum ex aceto. Verrucas uerò omnium generum urina canis recens cum suo luto illita: fimi canini cinis cum cera: fimum ouium: sanguis recens murinus illitus, uel ipse mus diuulsus: herinacei fel: caput lacertæ uel sanguis, uel cinis totius: membrana senectutis anguium: fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides cum uua taminia intritæ exedunt: sed ita erolas aliis, quæ ad persananda hulcera monstrauiimus, curari oportet.

Remedia aduersus morbos toti corpori.

C A P. X.

Nunc reuertemur ad ea, quæ totis corporibus metuenda sunt. Fel canis nigri masculi amuletum esse Magi dicunt domus totius, sufficit eo purificatæ uel contra omnia mala medicamenta. Item sanguine canis respersis parietibus, genitalique eius sub limine ianue defosso. Minus mirentur hoc, qui sciunt foedissimum animalium in quantum magnificenter cinum, quoniam uni nullus sit exitus saginæ, nec finis alia quàm morte, diutius in fame uiuenti. Septenis ita diebus durasse tradunt: at in satietate paucioribus dehiscere. Hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Eundem in augurio uitalium habent. Nam si ager ei respondeat qui intulerit, à pedibus stanti interrogantique de morbo, spem uitæ certam esse: moriturum nihil respondere. Adiciunt, ut euellatur ex aure laxa canis, cui non sit alius, quàm niger color. Nigidius fugere tota die canes conspectum eius, qui è sue id animal euellerit, scriptum reliquit. Rursus Magi tradunt, lymphatos sanguinis talpæ aspersu resipiscere. Eos uerò, qui à nocturnis Diis Faunisque agrentur, draconis lingua, & oculis, & felle, intestinisque in uino & oleo decoctis, ac sub dio noctu refrigeratis, perunctos matutinis uespertinisque liberari. Perfrictionibus remedio esse tradit Nicander amphibanam mortuum adalligatam, uel pellem tantum eius. Quinimo arbori, quæ cædatur, adalligata non algere cædentes, faciliusque succidere. Itaque sola serpentium frigori se committit, prima omnium procedens, & ante cuculi cantum. Aliud est cuculo miraculum, quo quis loco primo audiat alitem illam, si dexter pes circumscribatur, ac uestigium id effodiatur, non gigni pulices, ubicunque spargatur. Paralyfin cauentibus pinguis glirium decoctorum & lorium utilissima tradunt esse: millepedas, ut in anginis diximus, potas phthisin sentientibus: lacertam uiridem decoctam in uini sextariis tribus ad cyathum unum, singulis cochlearibus sumptis per dies, donec conualecant. Cochlearum cinerem potum in uino. Comitialibus

micalibus morbis celypum cum myrrhæ momento, & uini cyathis duobus dilutum, magnitudine nucis auellanae, à balineo potum. Testiculos arietinos inueteratos, tritòsque dimidio denarii pondere in aqua uel lactis asinini hemina. Interdicitur uini potus quinque diebus antè & postea. Magnificè laudatur & sanguis pecudum potus: item fel cum melle, præcipuè agninum. Catulus lactens sumptus, abscisso capite pedibusque, ex uino & myrrha. Lichen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis transmarini cinis potus in aceto. Tunicula stellionis, quam eodem modo, ut anguis, exuit, pota. Quidam & ipsum harundine exenteratum inueteratumque bibendum dedere. Alii in cibo in ligneis uerubus inassatum. Operæpretium est scire quomodo præripiatur, cum exiit membrana hyberna, aliàs deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. Inde stellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Observant cubile eius æstatis. Est autem in locis hostiorum fenestrarumque, aut cameris sepulchrisue: ibi uere incipiente fissis harundinibus textas opponunt casas, quarum angustis etiam gaudet, eo facilius exuens circumdatum torporem. Sed eo derelicto non potest remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodest & cerebrum mustelæ inueteratum potumque, & iecur eius: testiculi uuluaque aut uentriculus inueteratus cum coriandro, ut diximus: item cinis: syluestris uerò tota in cibo sumpta. Eadem omnia prædicantur ex uiuerra. Lacerta uiridis cum condimentis quæ fastidium abstergeant, ablatis pedibus & capite. Cochlearum cinis addito semine lini & urticae cum melle inunctos sanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata certinis nervis: uel lapilli è uentre pullorum hirundinum sinistro lacerto annexi. Dicuntur enim excluso pullo lapillum dare. Quod si pullus is detur incipienti in cibo quem primum peperit, cum quis primum tentatus sit, liberatur eo malo. Postea medetur hirundinum sanguis cum thure uel cor recens deuoratum. Quin & è nido earum lapillus impositus recreare dicitur confestim, & adalligatus in perpetuum tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum, & senectus serpentium. Iecur uulturis tritum cum suo sanguine ter septenis diebus potum. Cor pulli uulturini adalligatum. Sed & ipsum uulturem in cibo dari iubent, & quidem satiaturum humano cadauere. Quidam pectus eius bibendum censent, & in cernino calice. Aut testes gallinacei ex aqua & lacte, antecedente quinque dierum abstinentia uini, ob id inueteratos. Fuere & qui uiginti unam muscas rufas, & quidem emortuas, in potu darent, infirmioribus pauciores.

Contra morbum regium, & phreneticos, & contra febres & hydropicos.

C A P. X I.

MOrbo regio resistunt sordes aurium, aut mammarum pecudis denarii pondere cum myrrhæ momento, & uini cyathis duobus: canini capitis cinis in mulso: multipeda in uini hemina: uermes terreni in aceto mulso cum myrrha. Gallina si sit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein collutis uino, quod bibatur. Cerebrum perdicis aut aquila in uini cyathis tribus. Cinis palmarum aut interaneorum palumbis in mulso ad cochlearia tria. Passerum cinis sarmentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulsa. Auis icterus uocatur à colore, quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & auem mori. Hanc puto Latine uocari galgulum. Phreneticis prodesse uidetur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. Nam non modò muris cerebrum dare potui ex aqua, aut cinerem mustelæ, uerum etiam inueteratas herinacei carnes quis possit furenti, etiam si certa sit medicina? Bubonis certè oculorum cinerem inter ea, quibus prodigiose uitam ludificantur, acceperim. Præcipuèq; febrium medicina placitis eorum renuntiat. Nanque & in XII. signa digessere eam Sole transmeante, iterumq; Luna: quod totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Siquidem crematis tritisq; cum oleo perungi iubent ægros cum Geminis transit Sol, cristis, & auribus, & unguibus gallinaceorum: si Luna, radiis barbibusque eorum: si Virginem alteruter, hordei granis: si Sagittarium, uespertilionis alis: si Leonem Luna, tamaricis fronde, & adiiciunt satiuæ: si Aquariù, è buxo carbonibus tritis.

Ex istis confessa, aut certè uerisimilia ponemus, sicut & lethargum olfactoriis excitari-
ter ea fortassis mustelæ testiculis inueteratis, aut iocinere usto. His quoque pulmonem
pecudis calidum circa caput adalligari putant utile. In quartanis medicina clinice pro-
pmodum nihil pollet. Quamobrem plura eorum remedia ponemus, primùmque ea,
quæ adalligari iubent: Puluerem, in quo se accipiter uolutauerit, lino rutilo in linteolo:
canis nigri dentem longissimum. Pseudosphæcem uocant uestpam, quæ singularis uoli-
tat: hanc sinistra manu apprehensam subnectunt: alii uerò, quam quis eo anno uiderit
primam. Viperæ caput abscissum in linteolo, uel cor uiuentis exemptum. Muris rostellum
auriculæque summas roseo panno, ipsùmque dimittunt. Lacertæ uiridis uiuæ dex-
trum oculum effossum, mox cum capite suo deciso, in pellicula caprina. Scarabæum 10
qui pilulas uoluit. Propter hunc Aegypti magna pars scarabæos inter numina colit, cu-
riosa Apionis interpretatione, qua colligat Solis operum similitudinem huic animali esse,
ad excusandis gentis suæ ritus. Sed & alium adalligant Magi, cui sunt cornicula reflexa,
sinistra manu collectum. Tertium, qui uocatur fullo, albis guttis, dissectum utri-
que lacerto adalligant: cætera sinistro. Cor anguinum sinistra manu exemptum uiuen-
tibus. Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo panno nigro, ita ut nec scorpione
dimissum, nec eum qui alligauerit, uideat æger triduo. Post tertium circuitum id
condat. Erucam in linteolo ter lino circundant totidem nodis, ad singulos dicentes, qua-
re faciat qui medebitur. Limacem in pellicula, uel quatuor limacum capita præcisa ha-
rundine. Multipedam lana inuolutam. Vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequam 20
pennas germinet. Alios è spinosis fructibus lanuginosos. Quidam ex illis quaternos in-
clusos iuglandis nucis putamine adalligant: cochleasque, quæ nudæ inueniuntur. Stel-
lionem inclusum capsulis subiiciunt capiti, & sub decessu febris emittunt. Deuorari au-
tem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum inueteratùmque conteri, & in calida
aqua bibi. Corda hirundinum cum melle. Alii finum drachma una in lactis caprini &
ouilli, uel passi cyathis tribus ante accessiones. Sunt qui totas censeant deuorandas. As-
pidis cutem pondere sexta parte denarii cum piperis pari modo, Parthorum gentes in
remedio quartanæ bibunt. Chrysippus Philosophus tradidit phrygionem adalligatum
remedio esse quartanis. Quod esset animal neque ille descripsit, nec nos inuenimus qui
nouisset. Demonstrandum tamen fuit à tam graui authore dictum, si cuiusquam cura 30
efficacior esset ad inquirendum. Cornicis carnes esse, & nidum illinire, in longissimis
morbis utilissimum putant. Et in tertianis fiat potestas experiendi, quoniam miseria spei
deleat, an ne aranei, quem lycon uocant, tela cum ipso specu toto resina cerâque im-
posita utrisque temporibus & fronti prosit: aut ipse calamo adalligatus, qualiter & aliis
febris prodesse traditur: item lacerta uiridis adalligata uiua in eo uase quod capiat.
Quo genere & reciduas frequenter abigi affirmant. Hydropicis œsypum ex uino ad-
dita myrrha modicè potui datur, nucis auellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anseri-
num adipem, & oleum myrteum. Sordes ab uberibus ouium eundem effectum habent.
Item carnes inueteratæ herinacei sumptæ. Vomitus quoque canum illitus uentri, aquam
trahere promittitur.

*Ad ignem sacrum, ad carbunculos, furunculos, ambusta, neruorumque
contractiones.*

C A P. X I I.

Igni sacro medetur œsypum cum pompholyge & rosaceo, ricini sanguis, uermes ter-
reni ex aceto illiti, gryllus contritus in manibus. Quo genere præstat, ut qui id fecerit,
antequàm incipiat uitium, toto eo anno careat. Oportet autem cum ferro cum terra ca-
uernæ suæ tolli: Adeps anseris. Viperæ caput aridum asseruatum & combustum, dein
ex aceto impositum. Senectus serpentium ex aqua illita à balineo cum bitumine & seuo
agnino. Carbunculus fimo columbino aboletur per se illito, uel cum lini semine ex aceto
mulsio. Item apibus, quæ in melle sunt immortalæ impositis. Polentâque imposita inspersa. 50
Si in uerendis sit, cæterisq; ibi hulceribus occurrit è melle œsypum cum plumbi squamis.

Item

Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. Tubera & quæcunque molliri opus sit, efficacissimè anserino adipe curantur. Idem præstat & gruum adeps. Furunculis mederi dicitur araneus, priusquam nominetur impositus, & tertia die solutus. Mus araneus pendens enecatus, sic ut terrâ nec postea attingat, ter circumdatus furunculo, toties expuentibus medente & eo cui medebitur. Ex gallinaceo fimo quod est rufum maximè recens illitum ex aceto. Ventriculus ciconiæ ex uino decoctus. Muscæ impari numero infrictæ digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuum ouium uetus cum cinere è capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere pumicis & salis pari pondere. Ambustis canini capitis cinis medetur. Item glirium cum oleo. Fimum ouium cum cera commistum.

10 Murium cinis & cochlearum: idque sic ut ne cicatrix quidem appareat. Item adeps uiperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus. Neruorum nodis medetur capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermes cum melle illiti. Dolores tollit eorum amphispærna mortua adalligata. Adeps uulturinus cum uentre arefactus, contritusque cum adipe suillo inueterato. Cinis è capite bubonis in mulso potus cum lili radice, si Magis credimus. In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodest & inueterata: herinacei spasticis: item mustelæ cinis. Serpenticum senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri prohibet. Opisthoronosis milui iecur aridum tribus obolis in aquâ mustelæ cyathis tribus potum. Reduias, & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollunt, canini capitis cinis, aut uulua decocta in oleo, superillito butyro ouillo cum melle. Item folliculus cuiuslibet animalium fellis. Vnguium scabritiam cantharides cum pice tertio die solutæ, aut locustæ frictæ cum seuo hircino. Pecudum seuum. Aliqui miscent uiscum & portulacam, alii æris florem & uiscum, ita ut tertio die soluant.

Ad sanguinem sistendum & tumores vulnerum, hulcera, vulnera, & alia mala, ex animalibus remedia.

CAPVT XIIII.

Sanguinem sistit in naribus seuum ex omento pecudum inditum. Item coagulum ex aqua, maximè agninum, subductum uel infusum, etiam si alia non prosint. Adeps anserinus cum butyro pari pondere pastillis ingestus. Cochlearum terrena. Sed & ipsæ extractæ testis. E naribus fluentem sistunt cochleæ contritæ fronti illitæ: aranei telæ suppositæ: gallinacei cerebellum, uel sanguinis proflua ex cerebro: item columbinus sanguis ob id seruatus concretusque. Si uerò ex uulnere immodicè fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mirè sistit. Vulneribus medetur æsypum cum hordei cinere & æruginè æquis partibus. Ad carcinomata quoque ac serpenticia ualet. Erodit & hulcerum margines: carnesque excrecentes ad æqualitatem redigit. Explet quoque, & ad cicatricem perducit. Magna uis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata, addito nitro aut cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipuè in his hulceribus quæ cicatricem non trahant. Magna & pulmonibus quoque arietum. Excrecentes carnes in hulceribus ad æqualitatem efficacissimè reducunt. Fimo quoque ipso ouium sub testeo calefacto & subacto, tumor uulnere sedatur. Fistulæ purgantur sananturque: item epinyctides. Summa uerò uis in canini capitis cinere: excrecentia omnia spodii uice erodit ac per sanat. Et murino fimo eroduntur. Item mustelæ fimi cinere. Duritias etiam in alto hulcerum & carcinomata persequitur multipeda trita, admixta resina terebinthina & sinopide. Eademque utilissima sunt in his hulceribus, quæ uermibus periclitantur. Quin & uermium ipsorum genera mirandos usus habent. Cofes qui in ligno nascuntur, sanant hulcera omnia. Nomas uerò, combusti cum pari pondere anisi, & ex oleo illiti. Vulnere recentia conglutinant terreni, adè ut neruos quoque abscessos illitis solidari infra septimum diem persuasum sit: itaque in melle seruandos censent. Cinis eorum margines hulcerum duriores absomit, cum pice liquida uel simblo melle. Quidam arefactis in Sole ad uulnera ex aceto utuntur, nec soluunt, nisi biduo intermisso. Eadem ratione & cochlearum terrena prosunt: totæque exemptæ tulsæ & impositæ, recentia uulnera conglutinant, & nomas sistunt. Herpes quoque animal

mal à Græcis uocatur, quo præcipuè sanantur quæcunque serpunt. Cochleæ profunt eis cum testis suis tusa: cum myrrha quidem & thure, etiam præcisos nervos sanare dicuntur. Draconum quoque adeps siccatus Sole magnopere prodest: item gallinacei cerebrum recentibus plagis, sale uiperino in cibo sumpto. Tradunt & hulcera tractabilia fieri, & sanari celerius. Antonius Musa Medicus cum incidisset insanabilia hulcera, uiperas edendas dabat, miræque celeritate persanabat. Tryxalidum cinis margines hulcerum duros aufert cum melle: item fini columbini cinis cum arsenico & melle, ea quæ erodenda sunt. Bubonis cerebrum cum adipe anserino mirè uulnera dicitur glutinare: quæ uerò uocantur cacoethe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter prius elutis linteolis. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel. Hulcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Et elephantiasin sanguis & cinis mustelæ. Verberum uulnera atque uibices pellibus ouium recentibus impositis obliterantur. Articulorum fracturis cinis feminum pecudis peculiariter medetur: efficacius cum cera. Idem medicamentum fit ex maxillis simul ustis, cornuque ceruino & cera mollita rosaceo. Ossibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, superpositis lanis, quæ subinde suffundantur, ferè xiiii. diebus solidat: nec tardius cinis syluestris muris cum melle, aut cum uermium terrenorum cinere, qui etiam ossa extrahit. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, seuum ex nitro: lacertæ uiridis cinis: uernatio anguium ex uino decocta: finum columbinum ex melle. Item uutiligines albas ex uino. Ad uutiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in Sole, donec formicet cutis, tolerandæ sunt. Postea fouere, oleoque perungere, necessarium, iterumque illinire, idque diebus pluribus facere, cauentes exulcerationem multam. Ad eandem uutiliginem & muscas illini iubent cum radice lapathorum: gallinarum finum candidum, seruatum in oleo uetere cornea pyxide: uespertilionum sanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem uerò, bubonis cerebrum cum aphronitro, sed ante omnia sanguis caninus sedant: pruritus cochleæ minutæ, latæ, contritæ illitæ. Harundines, & tela, quæque alia extrahenda sunt corpori, euocat mus dissectus impositus. Præcipuè uerò lacerta dissecta, & uel caput eius tantum contusum cum sale impositum. Cochleæ ex his quæ gregatim folia sectantur, contusæ impositæque cum testis, & ea quæ manduntur, exemptæ testis: sed cum leporis coagulo efficacissimæ. Ossia anguium eundem cum coagulo cuiuscunque quadrupedis intra tertium diem approbant effectum. Laudantur & cantharides tritæ cum farina hordeacea.

Ad muliebria mala medenda, & conceptus maturandos.

CAPVT XIII.

IN muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt, sicut in capris retulimus. Finum quoque pecudum eisdem usus habet. Locustarum suffitus stranguriæ maxime mulierum iuuantur. Gallinaceorum testes subinde si à conceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos hystricum cinis potus continet: maturat caninum lac potum: euocat membrana e canum secundis, si terram non attigerit. Lumbos parturientium potus lactis: finum murinum aqua pluuia dilutum, mammas mulierum à partu tumescentes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctorum custodit partus contra abortus. Facilius enituntur, quæ finum anserinum cum aquæ cyathis duobus forbuere: aut ex utriculo mustelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & scapulas, ne nervi doleant præstant. Grauidis secundas pellunt in passio poti. Iidem per se impositi, mammarum suppurationes concoquunt & aperiunt, extrahuntque, & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant poti cum mullo. Inueniuntur & in gramine uermiculi, qui adalligati collo, continent partum. Detrahuntur autem sub partu: aliàs eniti non patiuntur. Cauendum etiam ne in terra ponantur. Conceptus quoque causa dantur in potu quini aut septeni. Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum: item conceptum impositæ cum croco. Eadem ex amylo & tragacantha illitæ, profluvia sistunt. Profunt & purgationibus sumptæ in cibo, & uulnam auerfam

auesam corrigunt cum medulla ceruina, ita ut uni cochleæ denarii pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque uuluarum discutiunt exemptæ testis, tritæque cum rosaceo. Ad hæc astypalaicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur aluo, prius irino succo perunctæ. Sunt & minutæ longæque, candidæ cochleæ, passim oberantes. Ex arefactæ Sole in tegulis, tustæque in farina, miscentur lomento æquis partibus, candorémque & læuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier prægnans si transcenderit, abortum faciet: item amphisbanam, mortuam duntaxat. Nam uiuam habentes in pyxide, impunè transeunt, etiam si mortua sit: atque asseruata, partus faciles præstat uel mortua. Mirum, si non asseruatam transcenderit grauida, innoxiam fieri, si protinus transcendat asseruatam. Anguis inueterati suffitus menstrua adiuuant. Anguim senectus adalligata lumbis, facilliores partus facit, protinus à puerperio remouenda. Dant & in uino bibendam cum thure: aliter sumpta, abortum facit. Baculus, quo angui rana excussa sit, parturientes adiuuat: tryxalidum cinis illitus cum melle, purgationes. Item araneus, qui filum deducit ex alto, capi debet manu caua, tritusque admoueri: quod si redeuntem præhenderit, inhibebit idem purgationes. Lapis ætites in aquila repertus nido, custodit partus contra omnes abortuum insidias. Penna uulturina subiecta pedibus adiuuat parturientes. Ouum corui grauidis cauendum constat, quoniam transgressus abortus asperos faciat. Fimum accipitris in mulsò potum, uidetur fecundas facere. Vuluarum duritias & collectiones, adeps anserinus aut cygni emollit. Mammæ à partu custodit adeps anseris cum rosaceo & araneo. Phryges & Lycaones mammis puerperio uexatis inuenere otidum adipem utilem esse: his quæ uulua strangulentur, & blattas illinunt. Ouum perdicis putaminum cinis cadmiæ mistus, & ceræ, stantes mammæ seruat. Putant & ter circumductas ouo perdicis non inclinari: & si sorbeantur eadem, fecunditatem facere, lactis quoque copiam. Cum anserino adipe perunctis mammis, dolores minuere, molas uteri rumpere, scabiem uuluarum sedare; si cum cimice trito illinantur. Vespertilionum sanguis psilothri uim habet: sed malis puerorum illitus non satis proficit, nisi erucæ uel cicutæ semen postea inducatur: sic enim aut in totum tolluntur pili, aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant. Est autem duplex, rubens utique, & candidum. Aliqui sanguinem & iecur eius admiscunt. Quidam in tribus heminis olei disciunt uiperam, exemptis ossibus psilothri uice utuntur, euulsis prius pilis quos renasci nolunt. Fel herinacei psilothrum est, utique misto cerebro uespertilionis, & lacte caprino. Item per se cinis cum lacte canis primi partus, euulsis pilis quos renasci nolunt: uel nondum natis, perunctis partibus, alii non surgunt. Idem euenire traditur sanguine ricini euulsi cani: item hirundinino sanguine uel felle.

Promiscuæ medicinæ.

C A P. X V.

40 **O**Vis formicarum supercilia denigrari cum muscis tritis tradunt. Si uerò oculi nigri nascentium placeant, soricem prægnanti edendum. Capilli ne canescant, uermium terrenorum cinere præstari admisto oleo. Infantibus, qui lacte concreto uexantur, præsidio est agninum coagulatum ex aqua potum. Aut si uirium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitionem cerebrum pecoris utilissimum est. Ossibus in canino fimo inuentis, adustio infantium, quæ uocatur sirialis, adalligatis emendatur, ramices infantium lacertæ uiridis admotæ dormientibus morsu. Postea harundini alligata suspenditur in fumo: traduntque pariter cum ea expirante sanari infantem. Cochlearum saliuâ illita infantium oculis, palpebras corrigit gignitque. Ramicosis cochlearum cinis cum thure ex oui albi succo illitus per dies triginta medetur. Inueniuntur in corniculis cochlearum harenacæ duritiæ: ex dentitionem faciem præstant adalligatæ. Cochlearum inanum cinis admistus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. Oportet autem cineri misceri saniem punctis

punctis emissam è cerebro uiperæ. Cerebrum uiperæ illigatum pelliculæ dentitiones adiuvat. Ad idem ualent & grandissimi dentes serpentium. Fimum corui lana adalligatum infantium tussi medetur. Vix est seriò completi quædam: non omittenda tamen, quia sunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marem hanc præhendi. Id intelligi & quod sub cauda unam cauernâ habeat. Id agendum, ut per aurum & argentum aut oltrum mordeat uitium. Tum in calice nouo illigatur, & in fumo ponitur. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabæorum cornua grandia denticulata, adalligata his amuleti naturam obtinent. Bouis capiti lapillum inesse tradunt, quem ab eo expui si necem timeat, inopinantis præciso capite exemptum, adalligatûmque, mirè prodesse dentitioni. Item cerebrum eiusdem ad eundem usum adalligari iubent: & limacis lapillum siue ossiculum, quod inuenitur in dorso. Magnificè iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum: sicut aures adeps anserinus cum ocimi succo impositus. Sunt uermiculi in spinosis herbis asperi, lanuginosi: hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, si quid ex cibo hæreat. Somnos allicit æsypum cum myrrhæ momento in uini cyathis duobus dilutum, uel cum adipe anserino & uino myrtite: auis cuculus leporella pelle adalligatus: ardeolæ rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. Putant & per se rostrum eiusdem effectus esse uino collutum. E diuerso somnum arcet uespertilionis caput aridum adalligatum. In urina uirili lacerta necata, Venerem eius qui biberit, cohibet. Nam inter amatoria esse Magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinum cum oleo & uino potum. Pulmonis uulturini dextræ partes Venerem concitant uiris adalligatæ gruis pelle. Item si lutea ex ouis quinque columbarum, admisto adipis suilli denarii pondere, ex melle sorbeantur. Passeres in cibo uel oua eorum. Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibi cum cineres cum adipe anseris & irino perunctis si conceptus sit, partus continere: contrà inhiberi Venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illiris adalligatisque pelle arietina tradunt. Item cuiuscunque galli gallinacei, si cum sanguine gallinacei lecto subiiciantur. Cogunt concipere inuitas setæ ex cauda mulæ, si iunctis euellantur, inter se colligatæ in coitu. Qui in urinam canis suam ingesserit, dicitur ad Venerem pigrior fieri. Mirum & de stellionis cinere (si uerum est) linamento inuolutum in sinistra manu Venerem stimulare: si transferatur in dextram, inhibere. Item uespertilionis sanguinem collectum flocco, suppositumque capiti mulierum, libidinem mouere: aut anseris linguam in cibo uel potione sumptam. Phthiriasin à toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo inhibet: ac serum exempto caseo potum cum exiguo sale. Caseos, si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negant corrumpi uetustate, aut à muribus attingi. Eiusdem mustelæ cinis si detur in ossa gallinaceis pullis & columbinis, tutos esse à mustelis. Iumentorum urinæ tormina uespertilionis adalligato finiuntur. Verminatio ter circumlato uerendis palumbo: mirum dictum, palumbus emissus moritur, iumentum liberatur confestim. Ebriosus oua noctuæ per triduum data in uino, tardium eius adducunt. Ebrietatem arcet pecudum assus pulmo præsumptus. Hirundinis rostri cinis cum myrrhâ tritus, & in uino quod bibetur inspersus, securos præstabit à temulentia. Inuenit hoc Horus Assyriorum rex. Præter hæc sunt notabilia animalium ad hoc uolumen pertinentium. Gromphenam auem in Sardinia narrant grui similem, ignotam iam etiam Sardis, ut existimo. In eadem prouincia est ophion ceruis tantum pilo similis, nec alibi nascens. Iidem authores nominauere sirulugum, quod nec quale esset animal, nec ubi nasceretur, tradiderunt. Fuisse quidem non dubito, cum & medicinæ ex eo sint demonstratæ. M. Cicero tradit a nimal bytueros uocari, qui uites in Campania erodant.

De miraculis quarundam bestiarum.

CAP. XVI.

Reliqua mirabilia ex his, quæ diximus. Non latrari à cane membranâ ex secundis canis habentem, aut leporis fimum uel pilos tenentem. In culicum genere muliones non amplius, quàm uno die, uiuere. Eosque qui arborarii pici rostrum habeant, & mella eximant, ab apibus non attingi. Porcos sequi eos, à quibus cerebrum corui acceperint in ossa.

Puluerem

Pulverem, in quo se mula volutauerit, corpori inspersum mitigare ardores amoris. Sorices fugari, si unus castratus emittatur. Anguina pelle, & sale, & farre cum serpyllo contritis uno die, deiectisque cum uino in fauces bouum uua maturefcente, toto anno eos ualere: uel si hirundinum pulli tres tribus offis dentur. Puluere è uestigio anguium collecto, sparsas apes in aluearia reuerti. Arietis dextro teste praeligato oues tantum gigni. Non lassescere in ullo labore, qui nervos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitra re, cum uinum biberint. Ungulas tantum mularum repertas, neque aliam ullam materiam quæ non perroderetur à ueneno Stygis aquæ, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum. Nunc
10 ad aquatilia reuertemur.

C. PLINII SECVN-
DI NATURALIS HISTO-
RIÆ LIBER TRI-
GESIMVS PRI-
MVS.

PROOEMIUM.

Medicinæ ex aquatilibus. Aquarum mirabilia.

CAP. I.

30 **Q**UATILIVM sequuntur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidem cessante, & per undas fluctusque ac reciprocos æstus, aminiumque rapidos cursus improbas exerente uires: nusquam potentia maiore, si uerum fateri uolumus. Quippe hoc elementum cæteris omnibus imperat: terras deuorant aquæ, flammæ necant, scandunt in sublime, & cælum quoque sibi vindicant, ac nubium obtentu uigilem spiritum strangulant. Quæ causa fulmina elidit, ipso secum discordante mundo. Quid esse mirabilius potest aquis in cælo stantibus? At illæ, ceu
parum sit in tantam peruenire altitudinem, rapiunt ed secum piscium examina. Sæpe etiã lapides subuehunt, portantes aliena pondera. Eadem cadentes omnium terra nascentium causa fiunt, prorsus mirabili natura, si quis uelit reputare, ut fruges gignantur, arbores fructesque uiuant, in cælum migrare aquas, animamque etiam herbis uitalem inde deferre: iusta confessione, omnes terræ quoque uires aquarum esse beneficii. Quapropter ante omnia ipsarum potentia exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enu-
merare queat?

De differentia aquarum, medicinis, & observationibus CCLXVI.

CAP. II.

40 **E**micant benignè passimque in plurimis terris, alibi frigida, alibi calida, alibi iuncta, sicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenæis montibus, tenui intervallo discer nente. Alibi tepida, egelidaque auxilia morborum conferentes, & è cunctis animalium hominum tantum causa erumpentes. Augent numerum Deorum nominibus uariis, urbisque condunt, sicut Puteolos in Campania, Statyellas in Liguria, Sextias in Narbonensi provincia. Nusquam tamen largius quam in Baiano sinu, nec pluribus auxiliandi generibus, aliæ sulphuris, aliæ aluminis, aliæ salis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nonnullæ etiã acida salsaue mistura. Vapore quoque ipso aliquæ profunt. Tantæque eis est uis, ut balineas calefaciant, ac frigidam etiã in solis feruere cogant, quæ in Baiano Posidianæ uocantur, nomine accepto à Claudii Cæsaris liberto. Obsonia quoque percoquit. Vaporant & in mari ipso, quæ Licinii Crassi fuere: mediòsq; inter fluctus existit aliquid ualitudini salutare. Iã generatim nervis profunt pedibusque, aut coxendicibus, aliæ luxatis fractisque. Inaniunt
aluos.

alios. Sanant hulcera. Capiti auribusque priuatim medentur: oculis uerò Ciceronianæ. Digna memoratu uilla est ab Auerno lacu Puteolos tendentibus imposita litori, celebrata porticu ac nemore, quam & uocabat M. Cicero Academiam, ab exemplo Athenarum ibi compositis uoluminibus eiusdem nominis, in qua & monumentum sibi instaurauerat, ceu uerò non & in toto terrarum orbe fecisset. Huius in parte prima exiguo post obitum ipsius, Antistio Vetere possidente, eruperunt fontes calidi perquam salubres oculis, celebrati carmine Laureæ Tullii, qui fuit è libertis eius, ut protinus noscatur etiam ministerium eius ex illa maiestate. Ponam enim ipsum carmen, dignum ubique, & non ibi tantum legi,

Quo tua Romanæ uindex clarissime linguæ
Sylua loco melius surgere iussa uiret,
Atque Academiæ celebratam nomine uillam,
Nunc reparat cultu sub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non antè repertæ,
Languida quæ infuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cùm patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
Sint plures, oculis quæ medeantur, aquæ.

In eadem Campaniæ regione Sinuessanæ aquæ sterilitatem fœminarum, & uirorum infirmitatem abolere produntur. In Aenaria insula calculosis mederi. Et quæ uocatur Acidula, ab Teano Sidicino quatuor M. pass. hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia uocatur: & in Venafrano ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte iuxta Taurum montē, author est M. Varro: & in Phrygiæ Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando necessarius modus, ne lymphatos agat, quod in Aethiopia accidere his qui fonte rubro biberint Ctesias scribit. Iuxta Romam Albula aquæ uulneribus medentur: egelidæ hæc: sed Cutiliæ in Sabinis gelidissimæ, suctu quodam corpora inuadunt, ut propè morsus uideri possit, aptissimæ stomacho, nervis, uniuerso corpori. Thespiarum fons conceptus mulieribus repræsentat: Item in Arcadia flumen Elarum. Custodit autem partum Linus fons in eadem Arcadia, abortusque fieri non patitur. E diuerso in Pyrrhea flumen, quod Aphrodisium uocatur, steriles facit. Lacus Alphon uirilignes tollit. Varro author est, Titium quendam Prætura functum, marmorei signi faciem habuisse propter id uitium. Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, sicut apparet in epistola Celsii Parmensis ad M. Antonium. Contrà, aquarum culpa in Trezene omnium pedes uitia sentiunt. Tungri ciuitas Galliæ fontem habet insignem, plurimis bulis stellantem, ferruginei saporis: quod ipsum non nisi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora: tertianas febres discutit, calculorumque uitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit: ad postremum rubescit. Leucogæi fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & uulneribus medentur. Cicero in admirandis posuit, Reatinis tantum paludibus ungulas iumentorum indurari. Eudicus in Hæstiaotide fontes duos tradit esse, Ceronem, ex quo bibentes oues nigras fieri: Melan, ex quo albas: ex utroque autem uarias. Theophrastus in Thuriis Crathium candorem facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecori. Quin & homines sentire differentiam eam. Nam qui Sibarim bibant, nigriores esse, durioresque & crispo capillo: qui ex Crathide, candidos mollioresque, ac porrecta coma. Item in Macedonia qui uelint sibi candida nasci, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fusca ad Axium. Idem omnia fusca quibusdam in locis tradit nasci, & fruges quoque, sicut in Melsapiis. At Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terrestres uiuere & conuersari. Erythis Aleos amnis pilos gignit in corporibus. In Bœotia ad Trophonium Deum iuxta flumen Orchomenon duo sunt fontes, quorum alter memoriam, alter obliuionem affert, inde nominibus inuentis. In Cilicia apud oppidum Cescum riuus fluit Nûs, ex quo bibentium subtiliores sensus fieri M. Varro tradit. At in Cea insula fontem esse, quo hebetes

fiant:

fiant: Zamæ in Africa, quo canoræ voces. Vinum tædio uenire his qui ex Clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus iis quos diximus. Mutianus Andri è fonte Liberi patris, statis diebus septenis eius Dei uinum fluere, si auferatur à conspectu templi, sapore in aquam transeunte. Polyclytus explere olei uicem iuxta Solos Ciliciæ fontem. Theophrastus hoc idem fieri in Aethiopia eiusdem uirtutis fonte. Lycos, in Indiæ terris fontem esse, cuius aqua lucernæ ardeant. Idem Ecbaranis traditur. Theopompus in Scotussa lacum esse dicit, qui uulneribus medetur. Iuba in Troglodytis lacum, insanum malefica ui appellatum, ter die fieri amarum salsumque, ac deinde dulcem, torièsque etiam noctu, scatentem albis serpentibus uicenum cubitorum. Idem in Arabia fontem exilire tanta ui, ut nullum non pondus impactum respuat. Theophrastus Marfyæ fontem in Phrygia ad Celænarum oppidum saxa egerere. Non procul ab eo duo sunt fontes, Clæon & Gelon, ab effectu Græcorum nominum dicti. Cyzici fons Cupidinis uocatur, ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Cranone est fons calidus citra summum feruorem, qui in uinum additus, triduo calorem potionis custodit in uasis. Sunt & Martiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum haustus triduo feruet. Circa margines uerò pumicem faciunt aquæ. Quod si quis fide carere ex his aliqua arbitratur, discat in nulla parte naturæ maiora esse miracula: quamquam inter initia operis abundè multa retulimus. Ctesias tradit Siden uocari stagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur. Cælius apud nos in Auerno ait etiam folia subsidere: Varro, aues, quæ aduolauerint, emori. Contrà in Africæ lacu Apuscidamo omnia fluitant, nihil mergitur: Item in Siciliæ fonte Phinthia, ut Apion tradit: & in Medorum lacu puteo que Saturni. Fons Limyræ transire solet in loca uicina, portendens aliquid: mirumque quòd cum piscibus transit. Responsa ab his petunt incolæ cibo, quem rapiunt annuentes: si uerò euentum negent, caudis abigunt. Amnis Olachas in Bithynia Biazum alluit (hoc est & templo & Deo nomen) cuius gurgite periuri notantur pati uelut flammam urentem. Et in Cantabria fontes Tamarici in augurio habentur. Tres sunt, ostionis pedibus distantes. In unum alueum coeunt uasto amne. Singulis siccantur duodecies diebus, aliquando uicies, citra suspicionem ullam aquæ, cum sit uicinus illis fons sine intermissione largus. Dirum est, non profluere eos aspiciere uolentibus: sicut proximè Lartio Licinio legato post Præturam post septem dies accidit. In Iudæa riuus sabbatis omnibus siccatur. E diuerso miracula alia dira. Ctesias in Armenia scribit esse fontem, ex quo nigros pisces illico mortem asferre in cibis: quod & circa Danubii exortum audiui, donec ueniat ad fontem alueo appositum, ubi finitur id genus piscium. Ideoque ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idem & in Lydia in stagno nympharum tradunt. In Arcadia ad Pheneum aqua profluit è saxis, Styx appellata, quæ illico necat, ut diximus. Sed esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus, letales & ipsos, quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit: Lycus in Leontinis tertio die, si quisquam biberit. Varro ad Soracten in fonte, cuius sit latitudo quatuor pedum: Sole oriente eum exundare feruenti similem, auesque quæ gustauerint, iuxta mortuas iacere. Nanque & hæc insidiosa conditio est, quòd quædam etiam blandiuntur aspectu, ut ad Nonacrin Arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate. Hanc putant nimio frigore esse noxiam, utpote cum profluens ipsa lapidescat. Aliter circa Thessalica Tempe, quoniam uisus omnibus terrori est: traduntque etiam æs ac ferrum erodi illa aqua. Profluit (ut indicauimus) breui spatio: mirumque, siliqua syluestris amplecti radicibus fontem eum dicitur, semper florens purpura. Et quædam sui generis herba in labris fontis uiuet. In Macedonia, non procul Euripidis Poetæ sepulchro, duo riui confluunt, alter saluberrimi potus, alter mortiferi. In Perperenis fons est, qui quacunque rigat, lapideam facit terram: item calidæ aquæ in Eubœæ Delio. Nanque alluit riuus, saxa in altitudinem crescunt. In Eurymenis deiectæ coronæ in fontem, lapides fiunt. In Colossis flumen est, in quo lateres coniecti, lapides extrahuntur. In Scyretico metallo arbores quacunque flumine alluuntur, saxa fiunt cum ramis.

Distillantes quoque guttæ in lapides dureſcunt in antris Coryciis: nam Miezæ in Macedo-
nia, etiam pendentes in iſtis cameris: at in Coryco, cum decidere. In quibuſdam ſpelun-
cis utroque modo, columnæque faciunt, ut in Phaſia Cherſoneſi Rhodiorum in antro ma-
gno, etiam diſcolori aſpectu. Et hæcenus contenti ſumus exemplis.

De qualitate aquarum, inſalubritate vel commoditate earum.

C A P. I I I.

Q Væritur inter Medicos, cuius generis aquæ ſint utiliſſimæ. Stagnantes pigriſque
merito damnant, utiliores quæ profluunt exiſtimantes: curſu enim percuſſuque i-
pſo extenuari atque proficere. Eoque miror, cifternarum ab aliquibus maxi-
mè probari. Sed hi rationem afferunt, quoniam leviſſima ſit imbrium aqua, ut quæ ſub-
ire poterit ac pendere in aere. Ideo & niues præferunt imbribus, niuibſque etiam gla-
ciem, uelut ad infinitum coacta ſubtilitate. Leuiora enim hæc eſſe, & glaciem multo le-
uiorem aqua. Horum ſententiam refellere intereſt uitæ. In primis enim leuitas illa depræ-
hendi aliter, quàm ſenſu, uix poteſt, nullo penè momento ponderis aquis inter ſe diſtan-
tibus. Nec leuitatis in pluvia aqua argumentum eſt ſubiſſe eam in cælum, cum etiam la-
pides ſubire appareat, cadensque inſiciatur halitu terræ. Quò ſit ut pluvia aquæ ſor-
dium in eſſe plurimum ſentiat, citiſſimæque ideo caleſcat aqua pluvia. Niuem quidem
glaciemque ſubtiliſſimum elementi eius uideri miror, appoſito grandinum argumento,
ex quibus peſtilentiſſimum potum eſſe conuenit. Nec uerò pauci inter ipſos è contrario
† exuſum
ex gelu ac niuibſ inſaluberrimos potus prædicant, quoniam † exactum ſit inde, quod
tenuiſſimum fuerit. Minui certè liquorem omnem congelatione depræhenditur, & ro-
re nimio ſcabiem fieri, pruina uredinem, cognatis & niuis cauſis. Pluias quidem aquas
celerimè putreſcere conuenit, minimæque durare in nauigatione. Epigenes autem,
aquam quæ ſepties putreſacta purgata ſit, perhibet amplius non putreſcere. Nam cifter-
nas etiam Medici conſtitunt inutilis, aluo duritias facientes, faucibſque: etiam limi
non aliis in eſſe plus, aut animalium quæ faciunt tædium, conſtitendum habent. Nec ſta-
tim annium utiliſſimas eſſe, ſicuti nec torrentium ullius, lacuſque plurimos ſalubres ma-
ximè. Quædam igitur & huius generis aptiſſimæ aliæ alibi. Parthorum reges ex Cho-
aſpe & Euleo tantum bibunt: & eæ quamuis in longinqua comitantur illos. Et horum pla-
ceſe potum, non quia ſint amnes, apparet, quoniam nec è Tigri nec Euphrate, nec è
multis aliis bibunt. Limus aquarum uitium eſt: ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat,
ſalubritatis indicium habetur: ſicuti frigoris, tineas in fonte gigni. Ante omnia autem
damnantur amaræ, & quæ ſcrobem ſtatim implent: quod euenit Træzene. Nam nitro-
ſas atque ſalmacidas in deſertis Rubrum mare petentes, addita polenta, utiles intra duas
horas faciunt, ipſæque uelſcuntur polenta. Damnantur in primis fontes, qui cœnum fa-
ciunt, quique malum colorem bibentibus: refert & ſi uas ære inſiciunt, aut ſi legumina
tarde percoquunt, ſi liquata leniter terram relinquunt, decoctæque craſſis obducunt uas
cruſtis. Eſt etiamnum uitium non ſœtidæ modò, uerum omnino quicquam reſpicien-
tis, iucundum ſit illud licet gratumque, & ut ſæpe, ad uiciniam lactis accedens. Aquam
ſalubrem aeri quàm ſimillimam eſſe oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iu-
cundè olentis in Meſopotamia Caburæ. Fabulæ rationem afferunt, quoniam eo luno
perfuſa ſit. De cætero aquarum ſalubrium ſapor odôrque nullus eſſe debet. Quidam ſta-
tera iudicant de ſalubritate, fruſtrante diligentia, quando perrarum eſt, ut leuior ſit ali-
qua. Certior ſubtilitas, inter pares meliorem eſſe, quæ caleſcat refrigereturque celerius.
Quin exhaustam uas ne manus pendeant, depoſitiſque in humum tepeſcere affirmant.
Ex quonam ergo genere maximè probabilis continget? Puteis nimirum, ut in oppidis
conſtare uideo: ſed hiſ, quibus exercitationis ratio crebro hauſtu contingit, & illa re-
nuitas colante terra. Salubritati hæc ſatis ſunt. Frigori & opacitas neceſſaria, utque cæ-
lum uideant. Super omnia obſeruatione una, eadem & ad perennitatem pertinet, ut illa
uado exiliat uena, non è lateribus. Nam ut tactu gelida ſit, etiam arte contingit, ſi etiam
expreſſa in altum, aut è ſublimi deiecta, uerberatu corripiat aera. In natando quidem
ſpiritum

spiritum continentibus frigidior sentitur eadem. Neronis principis inuentum est, deco-
quere aquam, utrôque demissam in niues refrigerare. Ita uoluptas frigoris contingit sine
uitis niuis. Omnem utique decoctam utiliore esse conuenit item calefactam magis re-
frigerari, subtilissimo inuento. Vitiosæ aquæ remedium est, si decoquatur ad dimidias
partes. Aqua frigida iniecta sistitur sanguis. Aestus in balneis arcetur, si quis ore teneat.
Quæ sunt haustu frigidißimæ, non perinde & tactu esse, alternante hoc bono, multi fami-
liari exemplo colligunt. Clarissima aquarum omnium in toto orbe, frigoris salubritatis-
que palma præconio urbis, Marcia est, inter reliqua Deûm munere urbi tributa. Voca-
batur hæc quondam Aufeia, fons autem ipse Piconia. Oritur in ultimis montibus Peli-
10 gnorum: transit Marfos & Fucinum lacum, Romam non dubiè petens. Mox specu mer-
sa, in Tiburtina se aperit 1 x M. p. fornicibus structis perducta, Primus eam in urbem du-
cere auspicatus est Ancus Marcius, unus è regibus. Postèa Q. Marcius Rex in Prætura.
Rursusque restituit M. Agrippa. Idem & Virginem adduxit ab octau lapidis diuerticu-
lo 11 M. pass. Prænestina uia. Iuxta est Herculaneus riuus, quem refugiens Virginis no-
men obtinuit. Horum annuum comparatione differentia supra dicta deprehenditur,
cùm quantum Virgo tactu, tantum præstet Marcia haustu. Quanquam utriusque iam-
pridem urbi perit uoluptas, ambitione avaritiæque in uillas ac suburbana decoquenti-
bus publicam salutem. Non ab re sit, quærendi aquas iunxisse rationem. Reperiuntur in
conuallibus maximè, & quodam conuexitatis cardine, aut montium radicibus. Multi se-
20 ptentrionales ubique partes aquosas existimauere. Qua in re uarietatem naturæ aperuis-
se conueniat. In Hyrcanis montibus à meridiano latere non pluit. Ideo syluigeri ab Aqu-
lonis tantum parte sunt. At Olympus, Ossa, Parnassus, Apenninus, Alpes undique uestiun-
tur, amnibusque perfunduntur. Aliqui ab Austro, sicut in Creta Albi montes. Nihil ergo
in his perpetuæ obseruationis iudicabitur. Aquarum sunt notæ iuncus aut harundo, aut
herba, de qua dictum est: multumque alicui loco pectore incubans rana. Salix enim er-
atica, & alnus, aut uitex, aut edera sponte proueniunt, & corruatione aquæ pluuiæ in lo-
cum humiliorem è superioribus defluentis, augurio fallaci. Certior multo nebulosa ex-
halatio est, ante ortum Solis longius inuentibus: quod ex edito quidam speculantur, pro-
ni terram mento attingente. Est & peculiaris æstimatio peritis tantum nota, quam feruen-
30 tissimo æstu sequuntur, dieſque horis ardentissimis, qualis ex quoque loco repercusſus
splendeat. Nam si terra fiente humidior est ille, indubitata spes promittitur. Sed tanta
intentione oculorum opus est, ut indolescant: quod fugientes ad alia experimenta decur-
runt, loco in altitudinem pedum quinque defosso, ollisque è figlino opere crudis, aut
peruncta pelui ærea cooperto, lucernæque ardente concamerata frondibus, dein terra.
Si figlinum humidum ruptumue, aut in ære sudor, uel lucerna sine defectu olei resun-
cta, aut etiam uellus lanæ madidum reperiatur, non dubiè promittunt aquas. Quidam &
igne prius excoquunt locum, tanto efficaciore uasorum argumento. Terra uerò ipsa
promittit candicantibus maculis, aut tota glauci coloris. In nigra enim scaturigines non fe-
rè sunt perennes. Figulari creta semper adimitur spes. Nec amplius puteum fodiunt, co-
40 ria terræ obseruantes, ut à nigra descendat ordo supra dictus. Aqua semper dulcis in ar-
gilloſa terra, frigidior in topho. Nanque & hic probatur. Dulces enim leuissque facit, &
colando continet sordes. Sabulum exiles limolasque promittit. Glarea incertas uenas, sed
boni saporis. Sabulum masculum & harena carbunculosa, certas stabilesque & salubres.
Rubra saxa optimas, speique certissimæ. Radices montium saxosæ, & silex, hoc amplius
rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores assiduè respondere glebas, faciliusque
ferramenta descendere. Depressis puteis sulphurata uel aluminosa occurrentia putearios
necant. Experimentum huius periculi est, demissa ardens lucerna, si extingatur. Tunc se-
cundum puteum dextra ac sinistra fodiuntur æstuaria, quæ grauiorem illum halitum re-
cipiant. Fit & sine his uitis altitudine ipsa grauior aer, quem emendant assiduo linteo-
50 rum iactatu euentilando. Cùm ad aquam uentum est, sine harena opus surgit, ne uenæ
obstruantur. Quædam aquæ uere statim incipiente frigidiores sunt, quarum non in alto

origo est: hybernis enim constant imbribus: quædam Canis ortu, sicut in Macedonia Pella utrunque. Ante oppidum enim incipiente æstate, frigida est palustris: dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget. Hoc & in Chio euenit, simili ratione portus & oppidi. Athenis Enneacrunos nimbofa æstate frigidior est, quàm puteus in Iouis horto. At ille siccitatibus riget.

Aquarum subitò nascentium, aut desinentium ratio.

CAP. IIII.

Maximè autem putei circa Arcturum. Nam ipsa æstate deficiunt, omnèsque quatuor duo eo subsidunt. Iam uerò multi hyeme tota: ut circa Olympum, uere primum aquis redeuntibus. In Sicilia quidem circa Messanam & Mylas hyeme in toru inarescunt fontes: æstate exundant, amnèmque faciunt. Apolloniæ in Ponto fons iuxta mare æstate tantum superfluit, & maximè circa Canis ortum, parcius, si frigidior sit æstas. Quædam terra imbribus sicciores fiunt, uelut in Narnienti agro: quod admirandis suis inseruit M. Cicero, siccitate lutum fieri prodens, imbre puluerem. Omnis aqua hyeme dulcior, æstate autem minùs, autumnò minimè: minùsque per siccitates. Neque æqualis annuum plerumque gustus est, magna aluei differentia. Quippe tales sunt aquæ, qualis terra per quam fluunt, qualèsque herbarum, quas lauant, succi. Ergo iidem amnes parte aliqua reperiuntur insalubres. Mutant saporem & influentes riui, ut Borysthenem, uicique diluuntur. Aliqui uerò & imbre mutantur. Ter accidit in Bosphoro, ut salsi deciderent, necerentque frumenta. Toties & Nili rigua pluuiæ amara fecere, magna pestilentia Aegypti. Nascuntur fontes decisis plerumque syluis, quos arborum alimenta consumeant: sicut in Hæmo obsidente Gallos Cassandro, cum ualli gratia syluas cecidissent. Plerumque uerò damnosi torrentes corriuantur detracta collibus sylua, continere nimbos ac digerere consueta. Et coli moueri que terram, callumque summæ cutis solui, aquarum interest. Proditur certè in Creta expugnato oppido, quod uocabatur Arcadia, cessasse fontes, amnèsque qui in eo situ multi erant. Rursus condito post sex annos emeruisse, uti quæque cœpissent partes coli.

Observatio historica.

CAP. V.

Terræ quoque motus profundunt, sorbentque aquas: sicut circa Pheneum Arcadiæ quinque accidisse constat. Sic & in Coryco monte amnis erupit, posteaquam coëptus est coli. Illa mutatio mira, ubi causa nulla euident apparet: sicut in Magnesia calidas factas frigidas, aliàs non mutato sapore. Et in Caria, ubi Neptuni templum est, amnis qui fuerat antè dulcis, mutatus in salem est. Et illa miraculi plena, Arethusam Syracusis fimum redolere per Olympia: uerique simile, quoniã Alpheus in eam insulam sub ima maria permeat. Rhodiorum fons in Cherrhoneso nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum: sicut Babylonis lacus æstate rubras habet diebus xi. Et Borysthenes æstatis temporibus cæruleus fertur, quanquam omnium aquarum tenuissimus: ideoque innatans Hypani. In quo & illud mirabile, Austris flantibus superiorem Hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum & aliud est, quod nullum halitum non modò nebulam emit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri, dicunt aquas grauiores post brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis utendum: & quid prosit nauigatio, & medicina aquæ marinæ.

CAP. VI.

Caeterum à fonte duci fistilibus tubis utilissimum est, crassitudine binum digitorum, commissuris pyxidatis, ita ut superior intret, calce uiua ex oleo læuigatis. Libramen tum aquæ in centenos pedes sursum elici, minimum erit: si uno cuniculo ueniet, in binos actus: laminæ esse debebunt, per quas surgere in sublime opus fuerit, è plumbo. Subit altitudinem exortus sui: si longiore tractu ueniet, subeat crebrò descendatque, ne libramenta pereant. Fistulas denum pedum longitudinis esse legitimum est. Et si quinarix erunt, sexagena pondo pendere: si octonariæ, centena: si denariæ, centena uicena, ac deinde ad has portiones. Denariæ appellatur, cuius laminæ latitudo antequam curuetur digitorum decem est, dimidiòque eius quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, ubi dometur impetus, necessarium est: item castella, prout res exigit. Homerum calido-

rum fontium mentionem non fecisse demiror, cū alioquin lauari calida frequenter induceret: uidelicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarum perfugio utitur. Est autem utilis sulphurata neruis, aluminata paralyticis, aut simili morbo solutis. Bituminata aut nitrosa, qualis Cutilia, utilis est bibendo atque purgationibus. Plerique in gloria ducunt, plurimis horis perpeti calorem earum: quod est inimicissimum. namque paulò diutius, quàm balineis, uti oportet, ac postea frigida dulci, nec sine oleo discedenteis: quod uulgus alienum arbitrat, idcirco non alibi corporibus magis obnoxiiis. Quippe & uasitare odoris capita replentur, & frigore infestantur sudantia, reliqua corporum parte mersa. Similis error, quo quidam plurimo potu gloriantur. Vidique iam turgidos bibendo, in tantum ut annuli integerentur cute, cū reddi non posset hausta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit sine crebro salis gustu. Vtuntur & cæno fontium ipsorum utiliter, sed ita, si illitum Sole inarescat. Nec uerò omnes quæ sint calidæ, medicatas esse credendum, sicut in Egesta Siciliæ, Larissa, Troade, Magnesia, Melo, Lipara. Nec decolor species æris argentive (ut multi existimauere) medicaminum argumentum est, quando nihil eorum in Patuinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua depræhenditur. Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefunt ad neruorum dolores, ferruminant & fracturas, ossaque contusa. Item corpora siccant, qua de causa & frigidum mari utuntur. Præterea est alius usus multiplex, principalis uerò nauigandi phthisi affectis, ut diximus, aut sanguinem egerentibus: sicut proxime Anneum Gallionem fecisse post Consulatum meminimus. Neque enim Aegyptus propter se petitur, sed propter longinquitatem nauigandi. Quin & uomitiones ipsæ instabili uoluntate commotæ plurimis morbis capitis, oculorum, pectoris, medentur, omnibusque, propter quæ elleborum bibitur. Aquam uerò maris per se efficaciorum discutiendis tumoribus putant Medici, si illa decoquatur hordeacea farina, ad parotidas. Emplastris etiam, maximè albis, & malagmatis miscent. Prodest & infusa crebro ictu. Bibitur quoque, quamuis non sine iniuria stomachi, ad purganda corpora, bilémque atram, aut sanguinem concretum reddendum alterutra parte. Quidam & quartanis dedere eam bibendam, & in tenesmis articularibusque morbis asseruatam, & in hoc uetustate uirus deponentem. Aliqui decoctam, omnes ex alto haustam, nullaque dulcium ³⁰ mistura corruptam, in quo usu præcedere uomitum uolunt. Tunc quoque aceturum aut uinum aqua miscent. Qui parum dedere, raphanos supermandi ex multo aceto iubent, ut ad uomitiones reuocent. Clysteribus quoque marinam infundunt tepescant. Testium quidem tumori fouendo non aliud præferunt. Item pernionum uitio ante hulcera, simili modo pruritis, psoris, & lichenum curationi. Lendes quoque & tetra capitis animalia hac curantur: & liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus post marinam aceto calido fouere plurimum prodest. Quin & ad ictus uenenosos salutaris intelligitur, ut phalangiorum & scorpionum, & ptyade aspide respersis. Calida autem in his assumitur. Sufficit eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoque & choleram calida infusa clysteribus sedat. Difficilius perfrigescunt marina ⁴⁰ lesacti. Mammas sororiantes præcordia maciémque corporis piscinæ maris corrigunt. Aurium grauitatem, capitis dolores, cum aceto feruentium uapor. Rubiginem ferro marina celerrimè exterunt. Pecorum quoque scabiem sanant, lanasque emolliunt. Nec ignoro, hæc mediterraneis superuacanea uideri posse. Verum & hoc cura prouidit, inuenta ratione qua sibi quisque aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum, si plus quàm sextarius salis cum quatuor aquæ sextariis mergatur, uinci aquam, salémque non liquari. Cæterò sextarius salis cum quatuor aquæ sextariis, salissimi maris uim & naturam implet. Moderatissimum autem putant, supra dictam aquæ mensuram octonis cyathis salis temperari, quoniam ita & neruos calefaciat, & corpus non exasperet. Inueteratur, quod uocatur thalassomeli, æquis portionibus maris, mellis, imbris: ex alto ⁵⁰ & ad hunc usum aduehunt, fistilique uase & picato condunt. Prodest ad purgationes maximè sine stomachi uexatione, & sapore grato & odore. Hydromeli quoque ex

imbre puro cum melle temperabatur quondam, quod daretur appetentibus uinum ægris, ueluti ininocentioris potu, damnatum iam multis annis iisdem uitiis, quibus uinum, nec iisdem utilitatibus. Quia sæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoque subsidia demonstrabimus. Expanfa circa nauim uellera madescunt accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. Item demissæ reticulis in mari concavæ è cera pilæ, uel uasa inania obturata, dulcem intra se colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulcescit. Luxata hominum corpora & quadrupedum, natando in cuiuslibet generis aqua, facillimè in artus redeunt. Est & in metu peregrinantium, ut tentent ualitudinem aquæ ignoræ: hoc cauent è balineis egressi statim frigidam suspectam hauriendo. Muscus, qui in aqua fuerit podagris illitus prodest: item oleo admixto, talorum dolori tumorique. Spuma aquæ affricu uerrucas tollit. Necnon harena litorum maris, præcipuè tenuis & solibus candens, in medicina est siccandis corporibus coopertis hydropicorum, aut rheumatismos sentientium. Et hætenus de aquis: nunc de aquatilibus. Ordinemur autem, ut in reliquis, à principalibus eorum, quæ sunt sal & spongia.

De generibus salis, & confecturis, & medicinis, & obseruationibus.

C A P. V I I.

SAl omnis aut fit, aut gignitur: utrunque pluribus modis, sed causa gemina, coactio humore, aut siccato. Siccatur in lacu Tarentino æstiuis solibus, totumque stagnum in sale abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu, qui Cocanicus uocatur, & alio iuxta Gelam. Horum extremitates tantum inarescunt, sicut in Phrygia, Cappadocia, Aspendi, ubi largius coquitur, & usque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quod tantundem noctu subuenit, quantum die auferas. Omnis est talis sal minutus, atque non gleba est. Aliud genus ex aquis maris sponte gignitur, spuma in extremis litoribus ac scopulis relicta. Hic omnis rore densatur, & est acrior qui in scopulis inuenitur. Sunt etiamnum naturales differentiae tres. Nanque in Bactris duo lacus uasti, alter ad Scythas uersus, alter ad Arios, sale æstuant: sicut ad Cirtium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt lacu, dein Sole siccant. Sed & summa fluminum densantur in sale, amne reliquo ueluti sub gelu fluente, ut apud Caspias portas, quæ salis flumina appellantur. Item circa Mardos & Armenios. Præterea apud Bactros, amnis Ochus & Oxus, ex appositis montibus deferunt salis ramenta. Sunt & in Africa lacus, & quidem turbidi, sale ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, sicut Pagasæi. Et hætenus habent se genera ex aquis sponte prouenientia. Sunt & montes natui salis, ut in Indis Oromenus, in quo lapicidinarum modo caditur renascens: maiusque regum uestigal ex eo est, quam ex auro atque margaritis. Effoditur & è terra, ut palam est; humore densato, in Cappadocia. Ibi quidem caditur specularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas uulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido muros domosque massis salis faciunt, aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta Pelusium Ptolemæus rex, cum castra faceret. Quo exemplo postea inter Aegyptum & Arabiam, etiam squalentibus locis, ceptus est inueniri, detractis harenis: qualiter & per Africæ sitientia usque ad Hammonis oraculum. Is quidem crescens cum Luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur Hammoniaco, & ipso, quia sub harenis inueniatur, appellato. Similis est colore alumini, quod xhiston uocant, longis glebis, neque perlucidis, ingratus sapore, sed medicinae utilis. Probatur quam maxime perspicuus, rectis scissuris. Insigne de eo proditur, quod leuissimus intra specus suos, in lucem uniuersam prolatus, uix credibili pondere ingrauescat. Causa euident, cuniculorum spiritu madido sic adiuuante molientes, ut adiuuant aquæ. Adulteratur Siculo, quem Cocanicum appellauimus, necnon & Cyprio mire simili. In Hispania quoque citeriore Egelastræ caditur, glebis penè translucentibus, cui iam pridem palma à plerisque Medicis inter omnia salis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur sal, sterilis est, nihilque gignit: & in totum sponte nascens inter hæc est. Facit uaria

ria genera. Vulgaris plurimūſque in ſalinis, mari aduſo, non ſine aqua dulcis riguis, ſed imbre maximè iuuante, ac ſuper omnia Sole multo, non aliter inareſcens. Africa circa Vticam conſtruit acervos ſalis ad collium ſpeciem: qui ubi Sole Lunaq; induruerit, nullo humore liqueſcunt, uixque etiam ferro cæduntur. Fit tamen & in Creta ſine riguis, in ſalinas mare infundentibus: & circa Aegyptum, ipſo mari influente in ſolum (ut credo) Nilo ſuccoſum. Fit & è puteis in ſalinas ingeſtis. Prima denſatio Babylone in bitumen liquidum cogitur, oleo ſimile, quo & in lucernis utuntur: hoc detractò ſubeſt ſal. Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in ſalinas ingerunt. In Chaonia excoquunt aquam ex fonte, refrigerandòque ſalem faciunt inerrem, nec candidum. Gallia, Germania;que ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt. Hiſpania quadam ſui parte è puteis hauriunt, muriam appellant: & illi quidem etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima, ut quæ per ſe cinere ſyncero uim ſalis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuſo liquore ſalſo, carbo etiam in ſalem uertitur. Quicumque ligno conſit ſal, niger eſt. Apud Theophràſtum inuenio, Imbrios harundinis & iunci cinerem decoquere aqua ſolitos, donec exiguum ſuper'eſſet humoris. Quin & è muria ſalſamentorum recoquitur, iterumque conſumpſo liquore ad naturam ſuam redit: uulgo è mænis iucundiffimus. Marinorum maximè laudatur Cyprius à Salamine: at è ſtagnis Tarentinus, ac Phrygius, qui Tattæus uocatur. Hi duo oculis utiles. A Cappadocia uerò qui in laterculis affertur, cutis nitorem dicitur facere. Magis tamen extendit is, quem Citieum appellauimus. Ita-
 10 que à partu uentrem eo cum melanthio illiniunt. Saliffimus ſal ſicciffimus: ſuauiſſimus omnium Tarentinus, atque candidiſſimus. & de cætero fragilis, qui maximè candidus. Pluuia dulceſcit omnis. Suauiore tamen rores faciunt: ſed copioſum Aquilonis ſtatus. Auſtro non naſcitur. Flos ſalis non fit, niſi Aquilonibus. In igne nec crepiat, nec exilit Tragafæus, neque Acanthius ab oppido appellatus: nec ullius ſpuma, aut ramentum, aut tenuis. Agrigentinus ignium patiens, ex aqua exilit. Sunt & colorum differentiæ. Ruber Memphi, ruſus eſt circa Oxum, Centuripis purpureus. Circa Gelam in eadem Sicilia tanti ſplendoris, ut imaginem recipiat. In Cappadocia croceus effoditur, tranſlucidus & odoratiſſimus. Ad medicina; uſus, antiqui Tarentinum maximè laudabant. Ab hoc quencunque è marinis, ex eo genere ſpumeum præcipuè. Iumentorum uerò & bouum
 20 oculis, Tragafæum & Bæticum. Ad obſoniam & cibum utiliſ, quiſquis facile liqueſcit: item humidior, minorem enim amaritudinem habent, ut Atticus & Euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & ſiccus, ut Megaricus. Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarii uicem implet, excitans auiditatem, inuitânſque in omnibus cibis, ita ut ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. Ita eſt in mandendo quæſitus gero. Quin & pecudes armenta;que & iumenta ſale maximè ſolicitantur ad paſtum, multo largiore lacte, multòque gratiore etiam in caſeo dote. Ergo hercule uita humanior ſine ſale nequit degere: adeoque neceſſarium elementum eſt, ut tranſierit intellectus ad uoluptates animi quoque. Nam ita ſales appellantur: omniſque uita; lepos & ſumma hilaritas, laborumque requies non alio magis uocabulo conſtat. Honoribus etiam militi-
 40 zæque interponitur, ſalariis inde dictis, magna apud antiquos authoritate, ſicut apparet ex nomine Salaria; uia; , quoniam illa ſal in Sabinos portari conſuebat. Ancus Marcius rex, ſalis modia ſex millia in congiario dedit populo, & ſalinas primus inſtituit. Varro etiam pulmentarii uice uſos ueteres, author eſt: eſiſſe enim ſalem cum pane & caſeo, ut prouerbio apparet. Maximè tamen in ſacris intelligitur authoritas, quando nulla conſi-
 50 ciuntur ſine mola ſalſa. Salinarum ſynceritas ſummam fecit ſuam differentiam quadam ſauilla ſalis, quæ leuiſſima ex eo eſt & candidiſſima: appellatur & flos ſalis, in totum diuerſa res, humidioriſque natura; , & crocei coloris, aut ruſi, ueluti rubigo ſalis: odore quoque ingrato ceu gari, diſſentiens à ſale non modò à ſpuma. Aegyptus inuenit, uide-
 60 turque Nilo deferri. Et fontibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex eo, quod olei quandam pinguitudinem reddit. Eſt enim etiam in ſale pinguitudo, quod miremur. Adulteratur autem tingiturque rubrica, aut plerunque teſta trita: qui fucus aqua de-

prehenditur, diluente factitium colorem, cum uerus ille non nisi oleo resoluatur, & unguentarii propter colorem eo maximè utantur. Canitia in uasis summa est: media uerò pars humidior, ut diximus. Floris natura aspera, excalfactoria, stomacho inutilis. Sudorem ciet, aluum soluit in uino & aqua, acopis & smegmaticis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficacissimè. Facies imæ concutiuntur, ut color croci redeat. Præter hæc etiamnum appellatur in salinis falsugo, ab aliis falsilago, tota liquida, marina aqua falsior, ui distans. Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod garon uocauere, intestinis piscium cæterisq; quæ abicienda essent, sale maceratis, ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce, quem Græci garon uocabant. Capite eius usto, suffitu extrahi secundas morantes.

De scombri pisce, & muria, & alece.

C A P. VIII.

Nunc è scombri pisce laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cetariis: sociorum id appellatur, singulis millibus nummum permutantibus congios penè binos. Nec liquor ullus penè præter unguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem, & Mauritania, Bæticæque, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeiique & Leptis, sicut muria Antipolis ac Thurii, iam uerò & Dalmatia. Vitum huius est alex, imperfecta nec colata sæx. Cœpit tamen & priuatim ex inutili pisciculus, minimoque confici. Apuam nostri, aphyen Græci uocant, quoniam is pisciculus è pluuia nascitur. Foroiulenses piscem ex quo faciunt, lupum appellant. Transiit deinde in luxuriam, creueruntque genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi ueteris, adeoque dilutam suauitatem, ut bibi possit. Aliud uerò ad castimoniarum superstitionem, etiam sacris Iudæis dicatur, quod sit è piscibus squama carentibus. Sic alex peruenit ad ostreas, echinos, urticas, cammaros, mullorum iocinera. Innumerisque generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint desiderijs uitæ, & ipsa tamen nonnulli usus in medendo. Namque & alece scabies pecoris sanatur, infusa per cutem incisam: & contra canis morsus draconisque marini prodest. In linteolis autem conceptis imponitur. Et garo ambusta recentia sanantur, si quis infundat ac non nominet garum. Contra canum quoque morsus prodest, maximèque crocodili, & hulceribus quæ serpunt, aut fordidis. Oris quoque & aurium hulceribus aut doloribus mirificè prodest. Muria quoque, siue illa falsugo, spissat, mordet, extenuat, siccatur. Dysentericis utilis est, etiam si nome intestina corripit. Ichthiacis, coeliacis ueteribus infunditur. Foru quoque apud mediterraneos aquæ marinæ uicem pensat.

De natura salis, & eius medicinis.

C A P. IX.

Salis natura est per se ignea, & inimica ignibus, fugiens eos, omnia erodens. Corpora uerò astringens, siccans, alligans: defuncta etiam à putrescendo uendicans, ut durent ita per secula. In medendo uerò mordens, adurens, repurgans, extenuans, dissoluens. Stomacho tantum inutilis, præterquam ad excitandam auiditatem. Aduersus serpentium morsus cum origano, melle, hyssopo. Contra cerasten cum origano, aut cedria, aut pice, aut melle. Auxiliatur contra scolopendras ex aceto potus: aduersus scorpionum ictus, cum quarta parte lini feminis, ex oleo uel aceto illitus: aduersus crabrones uerò uel uespas, similiæque, ex aceto. Ad heterocraneas, capitisque hulcera, & pustulas, papulæque, & incipientes uerrucas, cum seuo uitulino: item oculorum remediis, & ad excrecentes ibi carnes totiusque corporis pterygia: sed in oculis peculiariter: ob id collyriis emplastrisque additur. Ad hæc maximè probatur Tattæus, aut Caunites. Ex ictu uerò suffusus cruore oculis suggillatisque, cum myrrha pari pondere ac melle, aut cum hyssopo ex aqua calida, utque foueantur falsugine. Ad hæc Hispaniensis eligitur, contraque suffusiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. Priuatim suggillationibus in linteolo inuolutus, crebroque ex aqua feruenti impositus. Hulceribus oris manantibus in linteolo con-

pto.

pro. Gingivarum tumori infricatus. Et contra scabritiem linguæ fractus comminutusque. Aiunt dentes non erodi neque putrescere, si quis quotidie manè ieiunus salem con-
 tineat sub lingua, donec liquefcat. Lepras idem & furunculos, & lichenas, & pforas emen-
 dat cum passa uua exempto eius ligno, & seuo bubulo atque origano ac fermento uel
 pane, maximè Thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonsillis & uuis cum melle pro-
 dest. Quicumque ad anginas, hoc amplius cum oleo & aceto, eodem tempore extrà fau-
 cibus illitus cum pice liquida. Emollit & aluum in uino mistus. Idem noxia, & tinearum
 genera pellit in uino potus. Aestus balinearum conualescentes ut tolerare possint, linguæ
 subditus præstat. Neruorum dolore, maximè usurpanda obseruatione circa humeros
 10 & renes, in saccis aqua feruenti crebrò madefactus leuat. Colum torminæque & coxa-
 rum dolores potus, & in iisdem saccis impositus candens. Podagras cum farina ex mel-
 le & oleo tritus, ibi maximè obseruanda usurpatione, qua quidem totis corporibus nihil
 esse utilius sale & Sole dicunt. Itaque cornea uidemus corpora piscatorum. Sed hoc præ-
 cipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum: item perniones. Ambustis ex oleo
 imponitur, aut commanducatus, pustulasque reprimat. Ignibus uerò sacris huleribusque
 quæ serpunt, ex aceto aut hyssopo. Carcinomatis cum uua taminia. Phagedænis hulce-
 rum, tritus cum farina hordei, superimposito linteolo madente uino. Morbo regio labo-
 rantes, donec sudent ad ignem, contra pruritus quos sentiunt, ex oleo & aceto infricatus
 iuuat: & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos sale curauere, feruorèsq; febrium
 20 cum oleo perunxere, & tussim ueterem linctu eius discutere. Clysteribus infundere is-
 chiadicis. Hulceribus excrescentibus uel putrescentibus imposuere. Crocodilorum
 moribus ex aceto in linteolis, ita ut batuerentur antehac hulcera. Bibitur & contra o-
 pium ex aceto mulso. Luxatis imponitur cum farina & melle: item extuberationi-
 bus. Dentium dolori cum aceto & foru, & illitus cum resina prodest. Ad omnia au-
 tem spuma salis iucundior utiliorque. Sed quicumque sal acopis additur ad excalfa-
 ctiones: item smegmaticis ad extendendam cutem lauandamque. Pecorum quoque
 scabiem & boum illitus tollit. Datùrque lingendus: & oculis iumentorum inspuitur.
 Hæc & de sale dicta sint.

De nitri generibus, & confecturis, & medicinis, & obseruationibus.

C A P. X.

NON est differenda & nitri natura, non multum à sale distans, & eo diligentius dicen-
 da, quia palam est & Medicos qui de eo scripsere, ignorasse naturam, nec quenquam
 Theophrasto diligentius tradidisse. Exiguum fit apud Medos, canescentibus siccitate con-
 vallibus, quod uocant halmirhaga. Minus etiam in Thracia iuxta Philippos, sordidum
 terra, quod appellant agrium. Nam quercu cremata nunquam multum factitatum est, &
 iam pridem in totum omissum. Aquæ uerò nitrosæ pluribus locis reperiuntur, sed sine
 uiribus densandi. Optimum copiosumque in Clytis Macedoniæ, quod uocant chalastri-
 cum, candidum, purumque, proximum sali. Lacus est nitrosus, exiliente è medio dulci
 40 fonticulo. Ibi fit nitrum circa Canis ortum nouenis diebus, totidémq; cessat, ac rursus in-
 natat, & deinde cessat. Quo apparet, soli naturam esse quæ gignat, quoniam compertum
 est, nec Soles proficere quicquam, cum cesset, nec imbres. Mirum est & illud, scatebra
 fonticuli semper emicante, lacum nec augeri, nec effluere. Iis autem diebus, quibus gi-
 gnitur, si fuere imbres, falsus nitrum faciunt, Aquilones deterius, quia validius commo-
 uent limum. Et hoc quidem nascitur. In Aegypto autem conficitur multo abundantius,
 sed deterius. Nam fuscum lapidosumque est. Fit penè eodem modo, quo sal, nisi quod
 salinis mare infundunt, Nilum autem nitrariis. Excedente Nilo siccantur, decedente ma-
 dent succo nitri x l. diebus continuis, non (ut in Macedonia) statis. Si etiam imbres
 affuerint, minus de flumine addunt: statimque ut densari est cœptum, rapitur ne resol-
 50 uatur in nitrariis. Sic quoque olei natura interuenit, ad scabiem animalium utilis. Ipsum
 autem conditum in acruis durat. Mirum, in lacu Ascanio, & quibusdam circa Chalcida

fontibus, summas aquas dulces esse potarique, inferiores nitrosas. In nitro optimum, quod tenuissimum, & ideo spuma melior. Ad aliqua tamen sordidum, tanquam ad inficiendas purpuras tincturæque omnes. Magnus & nitro usus, qui diceretur suo loco. Nitrariæ egregiæ Aegyptiis. Nam circa Naucratis & Memphim tantum solebant esse, circa Memphin deteriores. Nam & lapidescit ibi in acervis: multique sunt tumuli ea de causa faxei. Faciunt ex his uasa: necnon frequenter liquatum cum sulphure coquentes in carbonibus. Ad ea quoque, quæ inueterari uolunt, illo nitro utuntur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus & rufum exit a colore terræ. Spumam nitri, quæ maximè laudatur, antiqui negabant fieri, nisi cum ros cecidisset, prægnantibus nitrariis, sed nondum parientibus. Itaque non fieri incitatis, etiam si caderet. Alii operimentum fermento gigni existimauere. Proxima ætas Medicorum aphronitrum tradidit in Asia colligi, in speluncis molibus distillans. Specus eos colycas uocant: dein siccant Sole. Optimum putant Lydium. Probatio, ut sit minimè ponderosum, & maximè friabile, colore penè purpureo. Hoc in pastillis affertur. Aegyptium in uasis picatis, ne lique scat. Vasa quoque ea Sole inarescentia perficiuntur. Nitri probatio, ut sit tenuissimum & quàm maximè spongiosum fistulosumque. Adulteratur in Aegypto calce: deprehenditur gustu. Syncerum enim facile resoluitur: adulteratum pungit. Calce aspersum reddit odorem uehementem. Vritur in testa opertum ne exultet: alias igni non exilit nitrum: nihilque gignit aut alit, cum in salinis herbæ gignantur, & in mari tot animalia, tantum algæ. Sed maiorem esse acrimoniam nitro apparet, non hoc tantum argumento, sed in illo, quod nitrariæ calceamenta protinus consumunt, alias salubres, oculorumque claritati utiles. In nitrariis non lippiunt. Hulcera allata eò celerrimè sanantur: ibi facta, tardè. Ciet & sudorem cum oleo perunctis, corpusque emollit. In pane salis uice utuntur Chalastræ: ad rhaphanos Aegyptio: teneriores eos facit, sed obsonia alba & deteriora, olera uiridiora. In medicina autem calfacit, extenuat, mordet, spissat, siccatur, exulcerat. Vtile his, quæ euocanda sint aut discutienda, & lenius mordenda atque extenuanda, sicut in papulis pustulisque. Quidam in hoc usu accensum uino austero restinguunt, atque ita trito in balineis utuntur sine oleo. Sudores nimios inhibet cum arida iride adiecta oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorum & scabritias genarum cum fico illitum, aut decoctum in passo ad dimidias partes: item contra argema oculorum. Ungues decoctum cum passo in mali Punici calyce adiuuat nitrum: claritatem uisus cum melle inunctum. Prodest dentium dolori ex uino, si cum pipere colluantur: item cum porro decoctum. Nigrescentes dentes crematum dentifricio ad colorem reducit. Capitis animalia, & lendes necat, cum Samia terra illitum ex oleo. Auribus purulentis uino liquatum infunditur. Sordes eiusdem partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus discutit siccum additum. Vitiliginis albas cum Cimolia creta, æquo pondere ex aceto, in Sole illitum emendat. Furunculos admixtum resina extrahit, aut cum uua alba passa, nucleis eius simul tritis. Testium inflammationi occurrat: item eruptionibus pituitæ in toto corpore cum axungia. Contraque canis morsus, addita & resina, iniunctis cum aceto illinitur. Sic & serpentium moribus, phagedænis, & huleribus quæ serpunt, aut putrescunt, cum calce ex aceto. Hydropicis cum fico rufum datur illiniturque: Discutit & tormina, si decoctum bibatur pondere drachmæ cum ruta, uel anetho, uel cumino. Reficit lassitudines cum oleo ex aceto perunctorum. Et contra algores horroresque prodest, manibus pedibusque confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus suffusorum felle, maximè cum aceto datum. Succurrit & uenenis fungorum ex posca porum: aut si buprestis pasta sit, ex aqua: uomitionesque euocat. His qui sanguinem tauri biberint, cum lasere datur. In facie quoque exulcerationes sanat cum melle & lacte bubulo. Ambustis tostum, donec nigrescat, tritumque illinitur. Infunditur uentris & renum doloribus, aut rigori corporum, neruorumque doloribus. Paralyti in lingua cum pane imponitur. Suspiriosis in pituita sumitur. Tussim ueterem sanat, flore misto galbano, resina terebinthinæ, pari pondere omnium, ita ut fabæ magnitudo deorurur. Coquitur, dilutumque postea cum pice liquida sorbendum in angina datur.

Flos eius cum oleo cyprino articularum doloribus in Sole iucundus est. Regium quoque morbum in uino exterminat potum. Et inflationes discutit, sanguinis profluvium è naribus sistit ex feruenti aqua uapore naribus raptò. Pruriginem alumine permisto tollit. alarum uirus ex aqua quotidiano fotu. Hulcera ex pituita nata cera permistum: quo genere neruis quoque prodest. Cœliacis infunditur. Perungi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic & aduersus lepras, lentigines. Podagricis in balineis uti solio nitri prodest, atrophis, opisthotonis, tetanis. Sal nitrum sulphuri concoctum in lapidem uertitur.

De spongiarum natura.

C A P. X I.

- 10 Spongiarum genera diximus in naturis aquatiliū marinorum. Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his mares existimauere, tenui fistula spissioresque, perforbentes, & quæ tinguntur in deliciis, aliquando & purpura: alias fœminas, maioribus fistulis ac perpetuis. E maribus duriores alias, quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atque densissimis. Candidæ cura fiunt: è mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma, ad Lunam & pruinas sternuntur inuersæ, hoc est, qua parte adhæscere, ut candorem bibant. Animal esse docuimus, etiam cruore inhærente. Aliqui narrat & auditu regi eas, contrahique ad sonum, exprimentes abundantiam humoris, nec aulli petris posse, ideo abscindi ac saniem emittere. Quin & eas quæ ab Aquilone sint genitæ, præferunt cæteris. Nec usquam diutius durare spiritum Medici affirmant. Sic & prodesse corporibus, quia nostro
- 20 suum misceant, & ideo magis recentes, magisque humidas: sed minus in calida aqua minusque unctas, aut unctis corporibus impositas: & spissas minus adhærescere. Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Iidem abstergendæ lippitudini utilissimi: eosque tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex poscæ: ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes discutiant, molliunt, mitigant. Veteres conglutinant uulnera. Vfus earum ad abstergendam, fouendam, operiendam à fotu dum aliud imponatur. Hulcera quoque humida & senilia impositæ siccant: fracturæ & uulnera spongiis utilissimè fouentur. Sanguis rapitur in secando, ut curatio perspicui possit. Et ipsæ uulnerum inflammationibus imponuntur, nunc siccæ, nunc ex aceto inspersæ, nunc è uino, nunc ex aqua frigida. Ex aqua uerò cælesti
- 30 impositæ, selecta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus, sed fluctuatione occulta laborantibus, quæ discutienda sit, & iis quæ apostemata uocant, melle decocto perunctis. Item articulis aliâs aceto salso madidæ, aliâs è poscæ. Si ferueat impetus, ex aqua. Eadem & callo salsa madidæ: at contra scorpionum ictus ex aceto. In uulnerum curatione & succidæ lanæ uicem implent, nunc ex uino & oleo, nunc ex eadem. Differentia hæc, quoddam lanæ emolliunt, spongiæ coërcent, rapiuntque uitia hulcerum. Circunligantur & hydropicis siccæ, uel ex aqua tepida poscæ, utcunque blandioribus opus est, opeririue aut siccari cutem. Imponuntur & his morbis, quos uaporari oporteat, feruenti aqua persusæ, expressæque inter duas tabulas. Sic & impositæ Ito-macho profunt, & in febrī contra nimios ardores. Sed spleneticis è poscæ, ignibus sacris
- 40 ex aceto, efficaciores quàm aliud. Imponi oportet sic, ut sanas quoque partes spatiosè operiant. Sanguinis profluvium sistunt ex aceto, aut frigida. Liuiorem ab ictu recentem, ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt, testium tumorem dolorumque ex poscæ. Ad canum morsus utiliter concisæ imponuntur, ex aceto, aut frigida, aut melle, abundè subinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri sediuī succo, sanguinem reicientibus haustu salis ex frigida prodest. Idem cinis uel cum oleo uel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Priuatim Africanæ ex poscæ tumorem discutunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum, sanguinem sistit uulnerum, Aliqui raras tantum, ad hoc cum pice urunt. Et oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra scabritias genarum, ex crescentesque carnes, & quicquid
- 50 opus sit ibi destringere, spissare, explere. Utilius in eo usu lauare cinerem. Præstant & strigilum uicem linteorumque affectis corporibus. Et contra Solem aptè prote-

gunt

gunt capita. Medici incertia ad duo nomina eas rede gere, Africanas, quarum firmitus sit robur, Rhodiacasque, ad fouendum molliores. Nunc autem molliſſimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Troguſ author eſt, circa Lyciam penicillos molliſſimos naſci in alto, unde ablatae ſint ſpongiae. Polybiuſ ſuper ægrum ſuſpenſos quietiores facere no- Æſes. Nunc reuertemur ad marina animalia & aquatilia.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIAE LIBER TRIGE-

S I M V S S E C V N D

D V S.

P R O O E M I V M.

Medicinæ ex aquatilibus.

ENTVM eſt ad ſumma naturæ exemplorūque, per rerum ordinem, & ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potentia occultæ documentum, ut prorſus nec aliud ultra quæri debeat, nec par aut ſimile poſſit inueniri, ipſa ſe uincente natura, & quidem numeroſis modis. Quid enim uiolentius mari uentiſue, & turbinibus & procellis? quo maiore hominum ingenio in ulla ſui parte adiuta eſt, quàm uelis remiſque? Addatur hiſ & reciproci æſtus inenarrabilis uis, uerſumque totum mare in flumen.

De echeneide piſce, & mirabili eius proprietate, & torpedine, & marino lepore, & mirabilia Rubri maris.

CAP. I.

T Amen omnia hæc pariterque eodem impellentia, unus ac paruus admodum piſci- culus, echeneis appellatus, in ſe tenet. Ruant uenti licet, & ſæuiant procellæ, imperat furori, uirſque tantas compelſcit, & cogit ſtare nauigia: quod non uincula ulla, non anchoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrænât imperuſ, & domat mundi rabiem nullo ſuo labore, non retinendo, aut alio modo, quàm adhærendo. Hæc tantilla eſt ſatis contra tot impetuſ, ut uetet ire nauigia. Sed armatae claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana; cùm roſtra illa ære fer- rôque ad ictuſ armata, ſempedaliſ inhiere poſſit, ac tenere deuincta piſciculuſ. Fer- tur Aſtiaco Marte tenuiſſe prætoriam nauim Antonii, properantiſ circumire & exhor- tari ſuoſ, donec tranſiret in aliam. Ideoque Cæſariana claſſiſ impetu maiore protinuſ ue- nit. Tenuit & noſtra memoria Caii principiſ ab Aſtura Antium remigantiſ: ut reſ eſt etiam auſpicaliſ piſciculuſ. Si quidem nouiſſimè tum in urbem reuerſuſ ille Impera- tor, ſuiſ teliſ conſoſſuſ eſt. Nec longa fuit illiuſ moræ admiratio, ſtatim cauſa intelle- cta, cùm è tota claſſe quinqueremiſ ſola non proficeret, exilientibuſ protinuſ qui id quærerent circa nauim, inuenere adhærentem gubernaculo, oſtenderuntque Caio, indi- gnanti hoc fuiſſe quod ſe reuocaret, quadringentorūque remigum obſequio contra ſe intercederet. Conſtabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuiſſet, nec idem polleter in nauigiuſ receptuſ. Qui tunc poſteaue uidere, eum limaci magnæ ſimi- lem eſſe dicunt. Noſ plurium opiniononeſ poſuimus in natura aquatiliuſ, cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualere omnia genera, cùm celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiâ Venerem conchaſ quoque eiufdem potentiaſ credi ne- ceſſe ſit. E noſtriſ quidam Latinis remoram appellauere eum. Mirumque, è Græ- cis

cis alii lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (ut diximus) prodiderunt: alii sale adseruatim adalligatumque gravidis partus soluere, ob id alio nomine odinolyontem appellari. Quocunque modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atque effectu, in remediis sponte nascentium rerum dubitet? Quin & sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari torpedo: etiā procul & longinquo, uel si hasta uirgaue attingatur, quamuis præualidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum ueloces alligari pedes. Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquam, que odore tantum & quadam aura sui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis sperandum est? Non sunt minus mira, quæ de lepore marino traduntur. Venenum est aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam uisus. Siquidem gravidæ si omnino aspexerint, foeminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas, ob id induratus sale, ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Vescitur eo unum tantum animalium, ut non intereat, nullus piscis: tenerescit tantum, & ingrator uiliórque fit. Homines quibus impactus est, piscem olent, hoc primo argumento ueneficium id depræhenditur. Cætero moriuntur totidem diebus, quot uixerit lepus. Incertique temporis ueneficium id esse, auctor est Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuentem: inuicemque ibi hominem illi pro ueneno esse, ac uel digito omnino in mari tactum mori. Esse autem ampliorē multo, sicut reliqua animalia. Tuba in his uoluminibus, quæ scripsit ad C. Celsarem Augusti filium de Arabia, tradit mitulos ternas heminas capere. Cetos sexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse, pinguique eius negotiatores & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut alios ab his fugent odore.

*De ingenijs & mansuetudine quorundam piscium, & ubi ex manu edant,
& ubi responsa dantur ex piscibus. CAP. II.*

Mihi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia, in eo uolumine, quod Halieuticon inscribitur. Scarum inclusum nasis non fronte erumpere, nec infestis uiminibus caput inferere, sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorsum erumpere. Quem ludatū eius si fortè alius scarus extrinsecus uideat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Lupum rete circumdatum harenas arare cauda, atque ita conditum transire rete. Murænæ maculas appetere ipsas consciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplex flexu laxare, donec euadat. Polypum hamos appetere, brachijsq; completi, non morsu: nec prius dimittere, quam escam circumferat, aut harundine leuatum extra aquam. Scit & mugil esse in esca hamum, insidiâsq; non ignorat: auiditas tamen tanta est, ut cauda uerberando excutiat cibos. Minus in prouidendo lupo solertia habet, sed magnum robur in pœnitendo. Nam ut hæsit in hamo, tumultuoso discursu laxat uulnera, donec excidant insidiæ. Murænæ amplius deuorant, quam hamū, admoventque dentibus lineas, atque ita erodunt. Pytheas id tradit. Idem infixam hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spinæque lineam præsecare. Licinius Macer murænas tantum foeminini sexus esse tradit, & concipere de serpentibus, ut diximus, ob id sibilu à piscatoribus, tanquam serpentibus, euocari & capi: pinguescere lactatu, fuste non interimi, easdem ferula protinus. Animam in cauda habere certum est, eaque ictu celerrimè exanimari, at capitis ictu difficulter. Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferum olent. Durissimum esse piscium constat, qui orbis uocetur: rotundum est, & sine scamis, totusque capite consistat. Miluago quoties cernatur extra aquam uolitans, rempestates mutari, Trebius Niger auctor est. Xiphiam, id est gladium, rostro mucronato esse: ab hoc naues perfoffas mergi in Oceano ad locum Mauritaniae qui Gotta uocetur, non procul Lixo flumine. Idem loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine ut nauigia demergant. E manu uescuntur pisces in pluribus quidem Cæsaris uillis: sed quæ ueteres prodidere, in stagnis, non piscinis, admirati, in Eloro Sicilia castello

castello, non procul Syracusis: item in Labradii Iouis fonte anguillas: hæ & inaures additas gerunt. Similiter in Chio iuxta senum delubrum: in Mesopotamiæ quoque fonte Cabora, de quo diximus. Nam in Lyciæ Myris in fonte Apollinis, quem Curium appellant, ter fistula euocati ueniunt ad augurium. Diripere eos carnes obiectas, latum est consultantibus: caudis abigere, dirum. Hierapoli Syriæ in lacu Veneris ædituorum uocibus parent uocati: exornati auro ueniunt: adulantes scalpuntur: ora hiantia manibus inferendis præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, melanuri in mari panem abiectum rapiunt: iidem ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedunt. Nec illa in nouissimis mira, amarus esse pisces ad Pelen insulam, & ad Clazomenas. Contrà, ad scopulum Siciliæ, ac Leptin Africæ, & Eubœam, & Dyrrhachium. Rursus ita falsos, ut possint falsamenta existimari, circa Cepheleniam & Ampelon & Paron, & Deli petras: in portu eiusdem insulæ, dulces. Quam differentiam pabulo constare, non est dubium. Apion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonii orthagoriscum uocant: grunnire eum, cum capiatur. Esse uero illam naturæ accidentiam, quod magis miremur, etiam in locis quibusdam, apposito occurrit exemplo. Siquidem falsamenta omnium generum in Italia Beneuenti recentia effici constat. Pisces marinos in usu fuisse protinus condita Roma, author est Cassius Hemina: cuius uerba de ea re hic subiiciam: Numa constituit, ut pisces qui squamosi non essent, ni polluerent patrimonialia, commentus ut conuiuia publica & priuata, cœnæque ad puluinaria facilius compararentur: ni qui ad pollutum emerent, pretio minus parcerent, eaque præmercerentur. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium est, de quibus suo loco satis diximus, tantum apud Indos in curatio. Nanque ista persuasione gentium constant. Gignitur quidem & in Rubro mari, sed nigrius: item in Persico uocatur lace: laudatissimum in Gallico sinu circa Strachadas insulas, & in Siculo circa Heliam ac Drepanum. Nascitur & apud Grauiasca, & ante Neapolin Campaniæ: maximèque rubens, sed molle, & ideo utilissimum Erythris. Forma est ei fruticis, color uiridis. Baccæ eius candidæ sub aqua ac molles: exemptæ confestim durantur & rubescunt, quasi corna satiuæ specie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si uiuat. Itaque occupari, euelli que retibus, aut acri feramento præcidi. Hac de causa curalium uocitatum interpretatur. Probatissimum quàm maximè rubens, & quàm ramosissimum, nec scabrosum, aut lapideum, uel rursus inane, aut concuum. Auctoritas baccarum eius non minus Indorum uiris quoque pretiosa est, quàm foeminis nostris uniones Indici. Aruspices eorum uatèsque imprimis religiosum id gestamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Prius quàm hoc notesceret, Galli gladios, scuta, galeas adornabant eo. Nunc tanta penuria est uendibili merce, ut per quàm rarè cernatur in suo orbe. Surculi infantiae adalligati, tutelam habere creduntur. Contràque torminum ac uesicæ & calculorum mala in puluerem igne redacti, potique cum aqua auxiliantur. Simili modo ex uino poti, aut si febris sit, ex aqua, somnum afferunt. Ignibus diu repugnant. Sed eodem medicamine sæpius potodunt lienem quoque abluui. Sanguinem reiicientibus excreantibusue medentur. Cinis eorum miscetur oculorum medicamentis. Spissat enim ac refrigerat. Hulcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiam rerum attinet, quàm Græci antipathiam uocant, nihil est usquam uenenatius, quàm in mari pastinaca, utpote cum radio eius arbores necari dixerimus, Hanc tamen persequitur galeos. Idem & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipuè, sicut in terra serpentes mustela. Tanta est auuiditas ipsius ueni. Percussis uero ab ea medetur & hic quidem, sed & nullus ac lafer.

De his, quibus in terris & in aqua uictus est: & de castoreis medicinis, & observationes.

C A P. I I I.

Spectabilis naturæ potentia in his quoque, quibus & in terris & in aqua uictus est, sicut & fibris, quos castores uocant, & castorea testes eorum. Amputari hos ab ipsis, cum capiantur, negat Sextius diligentissimus medicinarum. Quinimo paruos esse substriatilesque, & adhærentes spinæ, nec adimi sine uita animalis posse. Adulterari autem renibus eiusdem

dem qui sint grandes, cum ueri testes parui admodum reperiantur. Præterea ne uescas quidem esse, cum sint geminæ, quod nulli animalium. In his folliculis inueniri liquorem, & alleruari sale. Itaque inter probationes falsi esse folliculos geminos ex uno nexu dependentes, quod ipsum corrumpi fraude, coniciuntibus gummi cum sale Hammoniaco: quoniam Hammoniaco coloris esse debeant, tunicis circumdati liquore ueluti mellis cerosi, odoris grauis, gustu amaro & acri friabiles. Efficacissimi è Ponto Galatiæ, mox Africa. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliant, cum rosaceo & peucedano peruncto capite: ita ut se poti in aqua: ob id phreneticis utiles. Item lethargicos odoris suffitu excitant: uuluarumque exanimationes uel subditi. Et menses ac secundas cient, duabus drachmis ex aqua cum pulegio poti. Medentur & uertigini, opisthotonis, tremulis, spasticis, neruorum uitiiis, ischiadicis, stomachicis, paralyticis, perunctis omnibus: Vel triti ad crassitudinem mellis cum semine uiricis, ex aceto aut rosaceo. Sic & contra comitiales sumpti: poti uerò contra inflationes, tormina, uenena. Differentia tantum contra genera est mixtura. Quippe aduersus scorpiones ex uino bibuntur: aduersus phalangia & araneos, ex mulsio, ita ut uomitione reddantur, aut ut retineantur, cum ruta: aduersus chalcidas, cum myrtite: aduersus cæsten & præsteras, cum panace, aut ruta ex uino: aduersus cæteras serpentes, cum uino. Dari binas drachmas satis est: eorum quæ adiiciantur, singulas. Auxiliantur priuatim contra uiscum ex aceto: aduersus aconitum ex lacte, aut aqua: aduersum elleborum album, ex aqua mulsâ nitroque. Medentur & dentibus, infusi cum oleo triti in aurem à cuius parte doleant: aurium doloribus melius, si cum meconio. Claritatem uisus faciunt cum melle Attico inuncti. Cohibent singultus ex aceto. Vrina quoque fibri resistit uenenis, & ob id in antidota additur. Adseruatur autem optimè in sua uesica, ut aliqui existimant.

De testudine, & multorum piscium medicina, & obseruationes.

CAP. I I I I.

Geminus similiter uictus in aquis terraque, & testudinum: effectus quoque pari honore habendi, uel propter excellens in usu pretium, naturæque proprietatem. Sunt ergo testudinum genera, terrestres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua uiuunt. Has quidam è Græcis emydas appellant. Terrestrium carnes suffitionibus propria, Magicisque artibus refutandis, & contra uenena salutare produnt. Plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibusque pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in cibo sumptæ, strumas discutere, ac lienes tollere: item comitiales morbos. Sanguis earum claritatem uisus facit, suffusionisque oculorum tollit. Et contra serpentium omnium & araneorum ac similibus, & ranarum uenena auxiliatur, seruat sanguine in farina pilulis factis, & cum opus sit, in uino datis. Felle testudinum cum Attico melle glaucomata inungi prodest: & scorpionum plagæ instillari. Tegumenti cinis uino & oleo subactis pedum rimas huleræque sanat. Squamæ è summa parte derasæ, & in potu datæ, Venerem cohibent. Eò magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem. Vrinam earum aliter quam in uesica dissectarum, inueniri posse non arbitror: & inter ea hoc quoque esse, quæ portentosa Magi demonstrent: aduersus aspidum ictus singulare, efficaciore tamen, ut aiunt, cimicibus admistis. Oua dyrata illinuntur strumis, & hulceribus frigore aut adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus. Marinarum carnes admittæ ranarum carnibus contra salamandras præclare auxiliantur. Neque est testudine aliud salamandræ aduersus. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigi, omniæque capitis hulcera curantur. Inarescere autem eum oportet, lentæque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos manditur cum poline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina uini addita his, & cum hordeacea farina: aceto quoque admisto, ut sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & uespertina dantur, dein post aliquot dies uespera. Comitialibus instillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spasmo cum castoreo

castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annos colluantur testudinum sanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus discutit, quasque orthopnœas uocant ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat: tonsillas se dat & anginas, & omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi item ardentium testium. Naribus illitum comitales erigit, attollitque. Idem cum uernatione anguium aceto admisto, unicè purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscet, decoctarumque carniū testudinis succum, addita æquè uernatione anguium. Sed diu in uiuo testudinem excoquunt. Oculorum quoque uitia omnia fel inunctum cum melle emendat: suffusiones etiam marinæ fel cum fluuiatilis sanguine & lacte mulierum. Capillus mulierum inficitur felle. Contra salamandras uel succum decoctum bibisse satis est. Testudinum est tertium genus in cœno & paludibus uiuentium. Latitudo his in dorso pectori similis, nec conuexo incurua calyce, ingrata uisu. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt auxilia. Tres nanque in succensa sarmenta coniectæ, diuidentibus se tegumentis rapiuntur: tum euulsæ carnes earum coquuntur in aquæ congio, sale modicè addito: ita decoctarum, ad tertias partes succus, paralyfin & articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanguinemque uitiatum. Sistitur ab eo remedio alius aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus, diuulsarum pingui cum aizoo herba rufo, admisto unguento & semine lilii, ante accessiones si perungantur ægri, præter caput, mox conuoluti, calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecima Luna capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verùm ægrum sextadecima Luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum sanguis instillatus crebros capitis dolores sedat: item strumas. Sunt, qui testudinem sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcis, excipi nouo fictili iubeant: ignem sacrum, cuiuscunque generis sanguine illini: item capitis hulcera manantia, & verrucas. Idem promittunt testudinum omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt, tardius ire nauigia, testudinis pedem dextrum uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem esse uniuersitatem animalium, maiorisque miraculi: sed hoc utilius est uitæ, contributa habere remedia, cum aliud alii proffit, aliud alibi facilius inueniatur.

De aquatilibus, remedia in morbos digesta: & primum contra uenena & uenenata animalia.

CAP. V.

Venenatum mel diximus ubi nasceretur. Auxilio est piscis aurata in cibo. Vel si ex melle sincero fastidium cruditasque, quæ sit grauissima, incidat: testudinem circuncisis pedibus, capite, cauda, decoctam, antidotum esse, author est Pelops, scincumque Apelles. Qui esset scincus, diximus: sapius uerò, quantum ueneficium menstruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur, ut diximus, nullus: Item contra pastinacæ & scorpiones terrestres marinósque, & dracones, & phalangia illitus sumptusue in cibo. Eiusdem recentis è capite cinis contra omnia uenena, priuatim contra fungos. Mala medicamenta inferri negant posse, aut certè nocere, stella marina uulpino sanguine illita, & affixa limini superiori, aut clauo æreo ianuar. Draconis marini scorpionumque ictus, carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa, contra omnia uenena, uel potu, uel ictu, uel morfu noxia, succus earum ex iure decoctarum, efficacissimus habetur. Sunt & seruatis piscibus medicinar, salsamentorumque cibus prodest à serpente percussis, & contra bestiarum ictus, mero subinde hausto, ita ut ad uesperam cibus uomitione reddatur. Peculiariter à chalcide, ceraste, aut quas sephas uocant, aut elape dipadæue percussis. Contra scorpiones largius sumi, sed non euomi salsamenta prodest, ita ut sitis toleretur: & imponere eadem plagis conuenit. Contra crocodilorum quidem morsus non aliud præsentius habetur. Priuatim contra presteris morsum sarda prodest. Imponuntur salsamenta & contra canis rabiosi: uel si non sint ferro ustæ plagæ, corporaque clysteribus exinanita, hoc per se sufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. Idem & cybii profectus. Draco quidem marinus ad spinæ suæ, qua ferit, uenenum ipse impositus, uel cerebro

cerebro toto prodest. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum succus contra uenena bibitur, & contra ranæ ruberæ uenenum, & contra salamandras. Fluuiatiles, si canes edantur ius uel decoctarum sorbeatur, prosunt & contra leporem marinum, & contra serpentes supra dictas. Contra scorpiones ex uino. Democritus quidem tradit, si quis extrahat ranæ uiuenti linguam, nulla alia corporis parte adhærente, ipsâque dimissa in aquam, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunque interrogaue-
rit, uera responsuram. Addunt etiamnum alia Magi, quæ si uera sunt, multo utiliores uitæ
existuntur ranæ, quàm leges. Nanque harundine transfixa natura per os, si furculus in
menstruis defigatur a marito, adulteriorum tædium fieri. Carnibus earum uel hamo ad-
ditis, præcipuè purpuras certum est allici. Iecur ranæ geminum esse dicunt, obiciq; for-
micis oportere: eam partem, quam appetant, contra omnia uenena esse pro antidoto. Sunt
quæ in uepribus tantum uiuunt, ob id rubetarum nomine, ut diximus, quas Græci phry-
nos uocant, grandissimæ cunctarum, geminis ueluti cornibus, plenæ ueneficiorum. Mira
de his certatim tradunt authores. Illatis in populum silentium fieri. Ossiculo, quod sit in
dextro latere, in aquam feruentem deiecto, refrigerari uas, nec postea feruere, nisi exem-
pro. Id inueniri obiecta rana formicis, carnibusque erosif, singula in solium addi. Et aliud
esse in sinistro latere, quo deiecto feruere uideatur, apocynon uocari. Canum impetus eo
cohiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum stimu-
lare. Rursus a dextro latere refrigerari feruētia. Hoc & quartanas sanari adalligato in pel-
licula agnina recenti, aliâque febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra
uenena, quæ fiant ex ipsis, auxiliatur. Cor uerò etiam efficacius est. Coluber est in aqua
uiuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos uenentur, mirè adiuuari dicunt, nihil
contra bellua audent. Efficacius etiamnum, si herba potamogiton misceatur. Cancri flu-
uiatiles triti potique ex aqua recentes, seu cinere adseruato, cōtra uenena omnia prosunt,
priuatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: uel si non sit, caprino, uel quocunq;
Addi & uinum oportet. Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem uis contra uenena-
torum omnium morfus, priuatim scytalen, & angues, & contra leporem marinum, ac ra-
nam rubetam. Cinis eorū seruatus prodest pauore potus periclitantibus ex canis rabiosi
moribus. Quidam adiiciunt gentianam, & dant in uino. Nam si iam pavor occupauerit,
pastillos uino subactos deuorandos ita præcipiunt. Decem uerò cancris cum ocimi ma-
nipulo alligatis, omnes qui ibi sint scorpiones ad eum locum coituros Magi dicunt: &
cum ocymo ipsos cineremue eorum percussis imponunt. Minus in omnibus his marini
prosunt, ut Thrasyllus author est. Nihil autem æquè aduersari serpentibus, quàm can-
cros, suæque percussas hoc pabulo sibi mederi. Cum Sol sit in Cancro, torqueri serpen-
tes. Ictibus scorpionum & carnes fluuiatilium cochlearum resistunt crudæ uel coctæ.
Quidam ob id falsas quoque adseruant. Imponunt & ipsis plagis. Coracini pisces Nilo
quidem peculiare sunt: sed nos hæc omnibus terris demonstramus. Carnes eorum aduer-
sus scorpiones ualent impostæ. Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso,
cruciatu magno læsorum: remedio est limus ex reliquo piscium eorum corpore. Canis
rabidi morfu potum expauescentibus, faciem perungunt adipe uituli marini. Efficacius,
si medulla hyænx & oleum è lentisco & cera misceatur. Murænæ morfus ipsarum capi-
tis cinere sanantur. Et pastinaca contra suum ictum remedio est, cinere suo ex aceto illi-
to, uel alterius. Cibi causa extrahi debet è dorso eius, quicquid simile est croco, caputque
totum: & hanc autem, & omnia testacea modicè collui in cibis, quia saporis gratia perit.
Elepore marino ueneficium restinguunt poti hippocampi. Contra dorycnium echini
maximè prosunt: & iis qui succum carpathi biberint, præcipuè eius iure sumpto. Et can-
cri marini decocti ius contra dorycniū efficax habetur.

De ostreis & purpulis, alga, & eorum remedia.

CAP. VI.

Peculiariter uerò contra leporis marini uenena & ostrea aduersantur. Idem uidetur,
nec potest uideri satis dictum esse de his, cum palma mensarum diu iam tribuatur
illis. Gaudet dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes: ideo pelagia parua & rara

sunt. Gignuntur tamen in petrosiſ, carentiſque aquarum dulcium aduentu, ſicut circa Grynium & Myrinam. Grandescunt ſideris quidem ratione maximè, ut in natura aquatiliū diximus: ſed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia, atque ubi Sol petret in uada. Hæc uidetur cauſa, quare minora in aliis locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitia minus appetunt cibos. Variant coloribus, ruſa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circæiſ. Præcipua uerò habentur, in quacunq; gente ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craſſitudine potiùſ ſpectanda, quàm latitudine: neque in luto capta, neque in harenofiſ; ſed ſolido uado, ſpondylo breui atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoque argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, transferriq; in ignotas aquas. Sic Brundufiana in Averno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptare creduntur. Hæc ſunt dicta de corpore. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua litora: ſed dicemus aliena lingua, quæq; peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerba, quæ ſubiiciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Eduliſ, acriora Lepticiſ, pleniora Lucenſib; ſicciora Coryphantenſ, teneriora Iſtriciſ, candidiora Circæienſib; . Sed hiſ neque dulciora, neque teneriora eſſe ulla compertum eſt. In Indico mari Alexandri rerum authores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter noſ nepotiſ cuiuſdam nomenclator tridacna appellauit: tantæ amplitudiniſ intelligi cupiens, ut ter mordenda eſſent. Doſ eorum in medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachum unicè reſciunt: faſtidiis medentur. Addiditq; luxuria frigus obrutis niue, ſumma montium & maris ima miſcens. Mollunt alium leniter. Eadem cocta cum mulſo, teneſmo, qui ſine exulceratione ſit, liberant. Veſicarum hulcera quoq; repurgant. In conchiſ ſuiſ uti clauſa uenerint, mirè diſtillationib; profunt. Teſtæ oſtreorum cinis uuam ſedat, & tonſillas admiſto melle. Eodem modo parotidas, panos, mammarumq; duritias, caput hulcera ex aqua: cutemq; mulierum extendit. Inſpergitur & ambuſtiſ. Et dentiſtricio placet. Pruritiſ quoque & eruptionib; pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tundantur, ſtrumas ſanant & perniones pedum. Purpuræ quoque contra uenena profunt. Et algam maris theriacen eſſe, Nicander tradit. Plura ei; genera, uti diximus: longo folio & latiore, rubente, aliæque criſpo. Laudatiſſima, quæ in Creta inſula iuxta terram in petriſ naſcitur: tingendiſ etiam lanis ita colorem alligant, ut elui poſtea non poſſit. E uino iubet eam dari.

Ad alopecias, & capilloſ, & oculorum, & aurium, & dentium, & faciei

uicia.

CAP.

VII.

Alopecias replet hippocampiniſ cinis nitro & adipe ſuillo miſtuſ, aut ſynceruſ ex aceto. Præparat cutem ſepiarum cruſtæ farina medicamentiſ. Cutem replet & muris mariniſ cinis cum oleo: Item echini cum carnib; ſuiſ crematiſ: fel ſcorpioniſ marini. Ranarum quoque trium, ſi uiuæ in olla concrementur, cinis cum melle: meliùſ cum pice liquida. Capillum denigrant ſanguifugæ, quæ in nigro uino dieb; x. computruere. Alii in aceti ſextariis duob; ſanguifugarum ſextarium in uaſe plumbeo iubent putrefcere totidem dieb; , mox illini in Sole. Sornatiuſ tantam uim habere tradit, ut niſi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat. Capitiſ hulcerib; , muricum uel purpurarum teſtæ cinis cum melle utiliter illinitur: conchyliorum, uel ſi non urantur, farina ex aqua dolorib; . Caſtoreum cum peucedano & roſaceo. Omnium piſcium fluuiatiliū marinorumq; adepſ liquefactuſ oleo admiſto melle, oculorum claritati plurimum conſert: item caſtoreum cum melle. Callionymi fel cicatrices ſanat, & carnes oculorum ſuperuacuas conſumit. Nulli hoc piſcium copioſiùſ, ut exiſtimauit Menander quoque in Comædiis. Idem piſciſ & uranoſcopoſ uocatur ab oculo quem in capite habet. Et coracini fel excitat uiſum. Et marini ſcorpioniſ ruſi cum oleo uetere aut melle Attico incipientes ſuffuſioneſ diſcutit: inungi ter oportet intermiſſiſ dieb; . Eadem ratio albugineſ oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt.

Lepuſ

Lepus marinus ipse quidem uenenatus est, sed cinis eius in palpebris pilos inutiles, euul-
 fos cohibet. Et ad hunc usum utilissimi minimi: Item pectunculi falsi triti cum cedria: &
 ranæ, quas diopetes & calamitas uocant, sanguis earum cum lacryma uitis si euulso pilo
 palpebris illinatur. Oculorum tumorem ruborémque sepiæ cortex cum lacte mulieris
 illitus sedat, & per se scabritias emendat. Inuertunt itaque genas id agentes, & medica-
 mentum auferunt post paulum, rosaceoque inungunt, & pane imposito mitigant nocte.
 Eadem cortice & nyctalopes curantur in farinam trita & ex aceto illita. Extrahit & squa-
 mas eius cinis. Cicatrices oculorum cum melle sanat, pterygia cum sale & cadmia singu-
 lis drachmis. Emendat & albugines oculorum iumentorū. Adiciunt & ossiculis eius ge-
 10 nas, si terantur, sanari. Echini ex aceto epinyctidas tollunt. Eundem comburi cum uiperi-
 nis pellibus rarisque, & cinerem aspergi potioni iubent Magi, claritatem uisus promitten-
 tes. Ichthyocolla appellatur piscis, cui glutinosum est corium: idémque nomen glutino
 eius. Hoc epinyctidas tollit. Quidam ex uentre, non è corio, fieri dicunt ichthyocollam,
 ut glutinum taurinum. Laudatur Pontica candicans & carens uenis squamisque, & quæ
 celerrimè liquefit. Madescere autem debet concisa in aqua, aut aceto nocte ac die: mox
 rundi marinis lapidibus, ut facilius liquefcat. Vtilem eam in capitis doloribus affirmant,
 & tetanotris. Ranæ dexter oculus dextro, sinistro læuus suspensi è collo natiui coloris
 panno, lippitudines sanant. Quod si per coitum ranæ eruantur, albuginem quoq; alligati
 similiter in putamine oui. Reliquæ carnes impositæ suggillatione rapiunt. Cancri etiā ocu-
 20 los adalligans collo, mederi lippitudini dicunt. Est parua rana in harundinetis & herbis
 maximè uiuēs, muta ac sine uoce, uiridis, si fortè hauriatur, uentres boum distendens. Hu-
 ius corporis humorem specillis derafum claritatem oculis inunctis narrant afferre: ipsasq;
 carnes doloribus oculorū superponunt. Ranas etiam quindecim coniectas in fictili nouo
 iuncis configunt quidam: succum earum, qui ita effluerit, admiscunt lacrymæ, quæ ex
 alba uite emanat, atque ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis, acui instillantes
 hunc succum in uestigia euulso-
 rum. Meges phlothrū palpebrarum faciebat in aceto
 enecans putrescentes, & huc utebatur multis uariisque per aquationes autumnī nascen-
 tibus. Idem præstare sanguifugarum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet
 in nouo uase. Idem tanix iecur siccatum pondere x. iiii cum oleo cedrino perunctis
 30 pilis i x. mensibus. Auribus utilissimum bati piscis fel recēs, sed & inueteratum uiuo: item
 banchi, quem quidam myxona uocant: item callionymi cum rosaceo infusum: uel casto-
 reum cum papaueris succo. Vocant & in mari pedunculos, eosque tritos instillari ex ace-
 ro auribus iubent. Et per se conchylio infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto &
 nitro madefaciunt. Sūntque qui præcipuè contra omnia aurium uitia laudent gari excel-
 lentis sociorum cyathum, mellis dimidio amplius, aceti cyathum in calice nouo lenta
 pruna decoquere, subinde spuma pennis deterfa, & postquam desierit spumare, tepidum
 infundere. Si tumeant aures, coriandri succo prius mitigandas iidem præcipiunt. Rana-
 rum adeps instillatus, statim dolores tollit. Cancrorum fluuiatilium succus cum farina
 hordeacea aurium uulneribus efficacissimè prodest. Parotides muricum testæ cinere
 40 cum melle, uel conchyliorum ex mulsō curantur. Dentium dolores sedantur ossibus dra-
 conis marini scarificatis gingiuis: cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatōque, ut ex
 eo dentes semel anno colluantur. Pastinacæ quoque radio scarificas gingiuas, & in do-
 lore utilissimum. Conteritur is, & cum elleboro albo illitus, dentes sine uexatione extra-
 hit. Salsamentorum etiam fictili uase combustorum cinis, addita farina marmoris, inter
 remedia est. Et cybia uetera eluta in nouo uase, deinde trita profunt doloribus. Aequè
 prodesse dicuntur omnium salsamentorum spinæ combustæ tritaque & illita. Deco-
 quuntur & ranæ singulæ in aceti heminis, ut dentes ita colluantur, contineaturque in ore
 succus. Si fastidium obstarer, suspendebat pedibus posterioribus eas Salustius Dionysius,
 ut ex ore uirus deflueret in acrum feruens, idque è pluribus ranis. Fortioribus stoma-
 50 chis ex iure edendas dabat. Maxillaresque ita sanari dentes præcipuè putant, mobiles
 uerò suprà dicto aceto stabiliri. Ad hoc quidam ranarum corpora binarum præcisus pe-

dibus in uini hemina macerant, & ita collui dentes labantes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alii denas in aceti sextariis tribus decoxere ad tertias partes, ut mobiles dentium stabilirent. Necnon x x x v i. ranarum corda in olei ueteris sextario sub aëreo testo discocere, ut infunderent per aurem dolentis maxillā. Alii iecur ranæ decoctum & tritum cum melle imposuere dentibus. Omnia suprà scripta ex marina tantò efficaciora. Si cariosi & foetidi sunt centum in furno arefieri per noctem præcipiunt: postea tantundem salis addi atque fricari. Enhydrys uocatur à Græcis coluber in aquis uiuens. Huius quatuor dentium superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificant, inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantum earum contenti sunt. Vtuntur & cancrorum cinere: nam muricum cinis dentifricium est. Lichenas & lepras tollit adeps uituli marini: murænarum cinis cum mellis obolis ternis: iecur pastinacæ in oleo decoctum: hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. Exhulcerationem sequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrent, donec pinguitudo similitudine olei fluat, ac perungunt. Muricum uel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemque erugat, extenditque septenis diebus illitus, ita ut octa uo candido ouorum foueantur. Muricum generis sunt, quæ uocant Græci colycia, alii corythia, turbinata æquè, sed minora multo, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. Ichthyocolla erugat cutem, extenditque in aqua decocta horis quatuor, dein contusa, collata & subacta ad liquorem usque mellis. Ita preparata in uase nouo conditur, & in usu quatuor drachmis eius binæ sulphuris, & anchusæ totidem, octo spumæ argenteæ adduntur, aspersæque aqua teruntur unæ. Sic illita facies post quatuor horas abluitur. Medetur & lentigini cæterisque uitiis ex ossibus sepiarum cinis. Idem & carnes excrescentes tollit & humida hulcera.

Promiscuæ medicinæ.

C A P.

V I I I.

P Soras tollit rana decocta in heminis quinque aquæ marinæ. Excoqui debet, donec sit crassitudo mellis. Fit in mari & halcyoneum appellatum, ex nidis, ut aliqui existimant, halcyonum & ceycum: ut alii, è sordibus spumarum crassescitibus: alii è limo, uel quadam maris lanugine. Quatuor eius genera: cinereum spissum, odoris asperi: alterum molle, lenius, odore ferè algæ: tertium candidioris uermiculi: quartum pumicosius, spongixque putri simile, penè purpureum, quod optimum: hoc & Milesium uocatur. Quo candidius autem, hoc minus probabile est. Vis eorum, ut exhulcerent, purgent. Vtusus totis & sine oleo. Mirè lepras, lichenas, lentigines tollunt cum lupino, & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo usus est: Attalus thynni recentioris adipe ad hulcera. Murænarum muria, & capitum cinis cum melle sanat strumas. Pungi piscis eius qui rana in mari appellatur, osciculo de cauda, ita ut non uulneret, prodest. Id faciendum quotidie, donec percurentur. Eadem uis & pastinacæ radio, & lepore marino imposito, ita ut celeriter remoueantur: echini testis contusis & ex aceto illitis: Item scolopendræ marinæ è melle: cancro fluuiatili contrito uel combusto ex melle. Mirifice profunt & sepiæ ossa cum axungia uetere contusa & illita. Sic & ad parotidas utuntur, & scari piscis marini iocineribus. Quin & testis cadi salsamentarii tulsis cum axungia uetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas strumatisque. Rigor ceruicis mollitur cum muricis, qui pedunculi uocantur, drachma pota: castoreo potu cum pipere ex mulso misto ranis decoctis ex oleo & sale, ut sorbeat succus. Sic & opisthotono medentur, tetano: spasticis uerò pipere adiecto. Anginas mænarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet: ranarum decoctarum ex aceto succus: hic & contra tonsillas prodest. Cancro fluuiatiles triti singuli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati, aut è uino, aut calida aqua poti. Vix medetur garum cochlearibus subditum. Vocem filuri recentes, salsiuè in cibo sumpti adiuuant. Vomitiones nulli inueterati tritisque in potionem concitant. Suspiriosis castoreum cum Hammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissimè potatur. Eadem potio spasmos

imos stomachi ſedat ex aceto mulſo calido. Tuſſim ſanare dicuntur piſcium modo è iure decoctæ in patinis ranæ. Suſpenſæ autem pedibus, cùm deſtillauerit in patinam ſaliua earum, exenterari iubentur, abiectiſque interaneis condiri. Eſt rana parua arborem ſcandens, & ex ea uociferans. In huius os ſi quis expuat, ipſamque dimittat, tuſſi liberari narratur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tuſſi cruenta.

Ad iocineris uitia laterumque, ad ſtomachi, alui, & alie promiſcue medicinæ.

C A P. I X.

Iocineris doloribus ſcorpiorum marinus in uino necatur, ut inde bibatur. Conchæ longæ
 10 **C**arnes ex mulſo potæ cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint ex aqua mulſa. Lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti, terheæque ſimilis oſtrea in cibo ſumpta: iſchiadicorum muria ſiluri clyſtere infulſa. Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in uini ſextariis duobus per dies quindecim. Aluum emollit ſilurus è iure, & torpedo in cibo. Et olus marinum ſimile ſatiuo, ſtomacho inimicum, aluum facillimè purgat: ſed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et omnium piſcium ius. Idem & urinas ciet, è uino maximè. Optimum è ſcorpionibus & iulide, & ſaxatilibus, nec uirus reſipientibus. Coqui debent cum anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo & ſale. Purgant & cybia uetera, priuatimque cruditates, pituitas bilémque trahunt. Purgant & myaces, quorum natura
 20 **T**ota in hoc loco dicitur. Aceruantur muricum modo, uiuuntque in algos, gratiſſimi autumno, & ubi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Aegypto laudatiſſimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, colorémque rubrum. Horum ius traditur aluum & ueſicas exinanire, interanea deſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinè adipémque minuere. Itaque utiliſſimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item prodeſſe felli pituitæque pulmonis, iocineris, ſplenis uitiiſ, rheumatifmis. Fauces tantùm uexant, uocémque obtundunt. Hulcera quæ ſerpant, aut ſint purganda, ſanant: Item carcinomata. Cremati autem, ut murices, & morſus canum hominumque cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum & dentium uitia, eruptiones pituitæ: & contra dorycnium aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. Degenerant in duas ſpecies, in mitulos, qui ſalem uirſq; reſipiunt:
 30 **M**yscæ, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus teſtis, carne duriores. Mituli quoque, ut murices, cinere cauſticam uim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoque plumbi modo ad genarum craſſitudines, & oculorum albugines, caliginéſq; atque in aliis partibus ſordida hulcera, capitiſq; puſtulas. Carnes uerò eorum ad canis morſus imponuntur. Et pelorides enollunt aluum: item caſtorea ex aqua mulſa drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti, addunt cucumeris ſatiui radicis ſiccæ drachmam, & aphonitri duas. Tetheæ torminibus & inflationibus occurrunt. Inueniuntur hæ in foliis marinis fugentes, fungorum uerius generis, quàm piſcium. Eadem & tenefmum diſſoluunt, renúmque uitia. Naſcitur & in mari abſinthium, quod aliqui Seriphium uocant, circa Tapoſirin maximè Aegypti, exilius terreſtri. Aluum ſoluit, & noxiis animalibus inteſtina liberat. Soluunt & ſepiæ. In cibo dantur cum oleo, & ſale & farina decoctæ. Mænæ ſalfæ cum felle taurino illitæ umbilico, aluum ſoluunt. Ius piſcium in patina coſtorum cum laetucis tenefmum diſcutit. Cancri fluuiatiles triti ex aqua poti, aluum ſiſtunt, urinam cient, in uino aluum. Ademptis brachiis calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorum drachmis. Ileos & inflationes caſtoreum cum dauci ſemine & petroſelini quantum ternis digitis ſumatur, ex mulſi calidi cyathiſ quatuor: tormina uerò cum aceto uino miſto. Erythini in cibo ſumpti ſiſtunt aluum. Dyſentericis medentur ranæ cum ſcilla decoctæ, ita ut paſtilli fiant: ſel ſiue cor earum cum melle tritum, ut tradit Niceratus. Morbo regio ſaſſamentum cum pipere, ita ut reliqua carne abſtineatur. Lieni medetur ſolea piſcis impoſitus: item torpedo: item rhombus uiuus: dein
 40 **R**emittitur in mare. Scorpius marinus necatus in uino, ueſicæ uitia & calculos ſanat. Lapis qui inuenitur in ſcorpionis marini cauda pondere oboli potus: enhydridis iecur: blen-

niorum cinis cum ruta. Inueniuntur & in banchi piscis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculosis præclare medentur. Aiunt & urticam marinam in uino potam prodesse: item pulmonem marinum decoctum in aqua. Oua sepia urinam mouent, renūque pituitas extrahunt. Rupta conuulsa cancri fluuiatiles triti in asinino lacte maximè sanant: echini uerò cum spinis suis contusi in uino poti calculos. Modus singulis hemina: bibitur donec proficiat: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur uesica & pectinum cibo. Ex his mares alii donacas, alii aulos uocant: feminas onychas. Vrinam mares mouent. Dulciores feminæ sunt & unicolores. Sepia quoque oua urinam mouent, renes purgant. Enterocela lepus illinitur tritus cum melle. Iecur quoque aquatici colubri, item hydri tritum potūque calculosis prodest. Ischiadicos autem liberant fassamenta ex siluro infusa clystere, euacuat prius aluo. Sedis attritus cinis è capite mugilum mullorūque. Comburentur autem in fistili uase. Illini cum melle debent. Item capitis mænarum cinis ad rhagadas, & ad condylomata utilis, sicut pelamidum fassarum capitum cinis, uel cybiorum cum melle. Torpedo apposita proidentis interanei morbum ibi coërcet. Cancrorum fluuiatilium cinis ex olea & cera, rimas in eadem parte emendat: item & marini cancri polline. Panos fassamenta coracini discutiunt: sciænæ interanea & squamæ combustæ: scorpio in uino decoctus, ita ut foueantur ex illo. At echinorum testæ contusæ & ex aqua illitæ, incipientibus panis resistunt. Muricum uel purpurarum cinis utroque modo, siue discutere opus sit incipientes, siue concoctos emittere. Quidam ita componunt medicamentum, ceræ & thuris drachmas x x. spumæ argenti x l. cineris muricum x. olei ueteris heminam. Profunt per se fassamenta cocta. Cancri fluuiatiles triti uerendorum pustulas discutiunt: cinis ex capite mænarum: item carnes decoctæ & impositæ. Similiter perca falsæ è capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis, aut squatinæ piscis cutis combusta. Hæc est, qua diximus lignum poliri: quia & è mari fabriles usus exeunt. Profunt & smarides illitæ: item muricum uel purpurarum testæ cinis cum melle: efficacius crematarum cum carnibus suis. Carbunculos uerendorum priuatim fassamenta cocta cum melle restinguunt. At testem, si descenderit, cochlearum spuma illini uolunt. Vrinæ incontinentiam hippocampi tosti & in cibo sæpius sumpti emendant. Item ophidion pisciculum congro similis cum lilii radice. Pisciculi minuti, ex uentre eius qui deuorauerit exempti, & cremati, ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas Africanas cum sua carne comburi, cineremque ex uino Signino dari. Podagris articularibusque morbis utile est oleum, in quo decocta est rana, & ipsius intestina, & rubetæ cinis cum adipe uetere. Quidam & hordei cinerem adiciunt, trium generum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoque pellibus calceari, maximè Pontici fibri. Itè uituli marini: cuius & adeps prodest. Item & bryon, de quo diximus, lactuca simile, rugosioribus foliis, sine caule. Natura est ei styptica. Impositum lenit impetus podagræ. Item alga, de qua supra dictum est: obseruatūque in ea ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus, cancrique marini cinis ex oleo: item fluuiatiles triti, sicque cinere & oleo subacti: & siluri adeps. Et in articulis morborum impetus sedant ranæ subinde recentes impositæ: quas quidam diffectas iubent imponi. Corpus auget ius mitulorum, & concharum. Comitiales, ut diximus, coagulum uituli marini bibunt, cum lacte equino, asininoue, aut cum Punici succo: quidam ex aceto mulso. Nec non aliqui per se pilulas deuorant. Castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datur. His uerò, qui sæpius corripiuntur, clystere infusum mirifice prodest. Castorei drachmæ duæ esse debent, mellis & olei sextarius, & aquæ tantundem. Ad præsens uerò correptis olfactu subuenit cum aceto. Datur & mustelæ marinæ iecur: item muris uel testudinum sanguis.

Ad febres omnium generum, & contra diuersas infirmitates.

C A P. X.

Febrium circuitus tollit iecur delphini gustatum ante accessiones. Hippocampi necantur in rosaceo, ut petūgantur ægri in frigidis febribus. Et ipsi adalligantur ægris. Item ex afello pisce lapilli qui plena Luna inueniuntur in capite, alligantur in linteo.

Pagri fluuiatilis longissimus dens capillo adalligatus, ita ut quinque diebus eum qui alligauerit, non cernat æger: ranæ uerò in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus, perunctos liberant quartanis. Sunt qui strangulatas, in oleo ipsas clàm adalligent, oleoque eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit: & oleum, in quo intestina decocta sint. Maximè autem quartanis liberant, ablatis unguibus ranæ adalligatæ, & rubetæ. Iecur eius uel cor adalligatur in panno leucophæo. Cancri fluuiatiles triti in oleo & aqua, perunctis ante accessiones in febribus profunt. Aliqui & piper addunt. Alii decoctos ad quartas in uino è balineo egressis bibere suadent in quartanis. Aliqui uerò sinistrum oculum deuorari iubent. Magi quoque oculis earum ante Solis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcas dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eosdem oculos cum carnibus lusciniæ in pelle ceruina adalligatos, præstare uigiliam somno fugato tradunt. In lethargumque uergentibus coagulo balanæ, aut uituli marini ad olfactum utuntur. Aliqui sanguinem testudinum lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur & spondylus per se adalligatus: quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Quidam ob id asseruant sale, ut dent tritas in potu. Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Profunt & cardiacis. Cachectis, quorum corpus macie conficitur, tethæ utiles sunt cum ruta ac melle. Hypodipicis medetur adeps delphini liquatus, & cum uino potus. Grauitati saporis occurritur tactis naribus unguento, aut odoribus, uel quoquo modo obturatis. Strombi quoque carnes tritæ, & in multis tribus heminis pari modo aquæ, aut si febres sint, ex aqua nulla datæ proficiunt. Item succus cancerorum fluuiatilium cum melle. Ranæ quoque aquaticæ in uino uetere & farre decoctæ, ac pro cibo sumptæ, ita ut bibatur ex eodem uale. Vel testudo decisis pedibus, capite, cauda, & intestinis exemptis, reliqua carne ita condita, ut citra fastidium sumi possit. Cancri fluuiatiles ex iure sumpti, & phthysicis prodesse traduntur. Adusta sanantur cancri marini uel fluuiatilis cinere: & ea quæ feruenti aqua combusta sunt. Hæc curatio etiam pilos restituit cum cancerorum fluuiatilium cinere. Putantque utendum cum cera & adipe ursino. Prodest & febris ranarum fellis cinis. Ignes sacros restinguunt ranarum uiuentium uentres impositi: pedibus posterioribus pronas adalligari iubent, ut crebriore anhelitu prosint. Utuntur & silurorum capitum cinere, salamentorum ex aceto. Pruritus scabiemque non hominum modò, sed & quadrupedum efficacissimè sedat iecur pastinacæ decoctum in oleo. Neros uel præcisos purpurarum callum, quo se operiunt, tusum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiuvat in uino potum oboli pondere: item ichthyocola. Tremulos iuuat castoreum, si ex oleo perungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio. Sanguinem fieri piscium cibo putant, sisti polypo tuso illitòque. De quo & hæc traduntur: muriam ipsam ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo: secari harundine: ferro enim infici, uitiumque trahere natura desinente. Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem, uel sanguinem inaresfactum. Quidam ex ea rana, quam Græci calamiten uocant, quoniam inter harundines fruticesque uiuat, minima omnium & uiridissima, cinerem fieri iubent. Aliqui & nascentium ranarum in aqua, quibus adhuc cauda est, in calice nouo combustarum cinerem, si per nares fluat, iniiciendum. Diuersus hirudinum, quas sanguisugas uocant, ad extrahendum sanguinem usus est. Quippe eadem ratio earum, quæ cucurbitarum medicinalium, ad corpora leuanda sanguine, spiramenta laxanda, iudicatur. Sed uitium, quòd admissæ semel desiderium faciunt circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinæ. Multi podagris quoque admittendas censuere. Decidunt satietate, & ponere ipso sanguinis detractæ, aut sale aspersæ. Aliquando tamen affixa relinquunt capita, quæ causa uulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinum è Consularibus patriciis, cum ad genua admississet. Inuehunt uirus remedio uerso: maximèque rusæ ita formidantur. Ergo sugentia ora forficibus præcidunt: ac ueluti siphonibus defluit sanguis: paulatimque morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Natura earum aduerlatur cimicibus, & suffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarum cinis, narium profluvia sistit, succo porri mollitus. Extrahunt tela corpori inhæ-

rentia sepiarum testæ ex aqua, fassamentorum carnes, cancri fluuiatiles triti, siluri fluuiatilis, qui & alibi, quàm in Nilo nascitur, carnes impositæ recentes siue fassæ. Eiusdem cinis extrahit, & adeps: & cinis spinæ eius uicem spodii præbet. Hæc ulcera quæ serpunt, & quæ ex iis excrescunt, ex capite mænarum cinis uel siluri coërcet. Carcinomata percarum capita fassarum, efficacius si cineri earum misceatur sal, & cunila capitata, oleoque subigantur. Cancrini marini cinis uisti cum plumbo, carcinomata compescit. Ad hoc & fluuiatilis sufficit cum melle lineaque lanugine. Aliqui malunt alumen mêlque miscere cineri. Phagedænæ siluro inueterato, & cum sandarachâ trito: cacoëthe & nomæ & putrescentia cybio uetere sanantur. Vermes uerò innati ranarum felle tolluntur: fistulæ aperiuntur, siccanturque fassamenti cum linteolo immixtis. Intraque alterum diem callum omnem auferunt, & putrescentia huculcerum, quæque serpunt, emplastri modo subacta & illita. Et salpe expurgat huculcera in linteolis conceptis. Item echinorum testæ cinis. Carbunculos coracinorum fassamenta illita discutiunt. Item mullorum fassamenti cinis. Quidam capite tantum utuntur cum melle, uel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tumorem tollit: cicatrices fel scorpionis marini. Verrucas tollit glani iecur illitum: capitis mænarum cinis cum allio tritus, ad thymia crudus utuntur: fel scorpionis marini rufi: smarides tritæ illitæ. Alex deferuefacta unguium scabritiam, cinisque è capite mænarum extenuat. Mulieribus lactis copiam facit glauciscus è iure sumptus, & smarides cum præsana sumptæ, uel cum fœniculo decoctæ. Mammæ ipsas muricum uel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Cancrini fluuiatiles illiti uel marini pilos in mamma, uel muricum carnes appositæ tollunt. Squatinæ illitæ crescere mammæ non patiuntur. Delphini adipe linamenta accensa excitant uulvæ strangulatæ oppressas. Item scombri in aceto putrefacti. Percarum uel mænarum capitis cinis admixto sale & cunila oleoque, uulvæ medetur: sufficit quoque secundas extrahit. Item uituli marini adeps instillatur igni naribus intermortuarum uulvæ uitio: & cum coagulo eiusdem in uellere imponitur. Pulmonis marini cinis adalligatus, egregiè profluuiâ purgat. Echini uiuentes tusi & in uino dulci poti. Sistunt & cancri fluuiatiles triti in uino potique. Item siluri suffitu, præcipuè Africi, faciliores partus fieri dicuntur. Cancrini ex aqua poti profluuiâ sistere: ex hyssopo purgare. Et si partus stranguletur, similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates, ad purgationes mortuorumque partus utitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulso datis poti. Item in iure cocti cum lapathio & apio, menstruas purgationes expediunt: lactisque ubertatem faciunt. Item in febris quæ sit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in uino austero poti prodesse dicuntur. Castoreum ex mulso potum purgationibus prodest: contraque uulvæ olfactum cum aceto & pice, aut subditum pastillis. Ad secundas etiam uti eodem prodest cum panace in cyathis uini: & à frigore laborantibus ternis obolis. Sed si castoreum fibrumue supergeriatur grauida, abortum facere dicitur, & periclitari partus, si superferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio: si capiatur, cum Luna in Libra fuerit, triduoque asseruetur sub dio, faciles partus facere potest, quoties inferatur. Adiuuare & pastinacæ radius adalligatus umbilico æstimatur, si uiuenti ablatus sit, ipsaque denovo in mare dimissa. Inuenio apud quosdam ostracium uocari, quod aliqui onychem uocant: hoc suffitum uulvæ pœnis mirè resistere. Odorem esse castorei, meliusque cum eo uisum proficere. Vetera quoque huculcera & cacoëthe eiusdem cinere sanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præsentissimo remedio sanari tradunt cancro fœmina, cum salis flore conuulso post plenam Lunam, & ex aqua illito. Psilothrum est thynni sanguis, fel, iecur, siue recentia, siue seruata. Iecur etiam tritum, mixtæque cedræ plumbeæ pyxide asseruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Eadem uis est pulmonis marini: leporis marini sanguine & felle: uel si in oleo lepus hic necetur. Cancrini scolopendræ marini cinis cum oleo: urtica marina trita ex aceto scillite: torpedinis cerebrum cum alumine illitum xvi. Luna. Ranæ parua, quam in oculorum curatione descripsimus, sanies efficacissimè psilothrum est, si

est, si recens illinatur: & ipsa arefacta ac tusa, mox decocta tribus hēminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis uasis. Eādem mensura alii ex quindecim ranis conficiunt psilothrum, sicut in oculis diximus. Sanguisuga quoq; tostā in uase fictili, & ex aceto illita, eundem contra pilos habent effectum. Et suffitus urentium eas necat cimices inuectas. Castoreo quoque cum melle pro psilothro usi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem psilothro uellendi prius sunt pili. Infantium gingiuis dentitionibusque mulum confert delphini cum melle dentium cinis, & si ipso dente gingiue tangerentur. Adalligatusque idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Hulcera uerò, quæ in auri-
bus, aut ulla corporis parte fiant, cancerorum fluuiatilium succus cum farina hordeacea
10 sanatur. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis profunt. Siria scilicet infantium spon-
gia frigida crebrò humefacta, rana inuersa adalligata efficacissimè sanat, quam aridam inueniri affirmant. Mullus in uino necatus, uel piscis rubellio, uel anguilla duar, item uua marina in uino putrefacta, iis qui inde biberint, tardium uini affert. Venerem inhibet echeneis & hippopotami frontis è sinistra parte pellis in linteolo adalligata, fel uel torpe-
dinis uiuæ genitalibus illitum. Concitant cochlearum fluuiatilium carnes sale adserua-
tæ, & in potu ex uino datæ: erythini in cibo sumpti: iecur ranæ diopetis uel calamitæ in
pellicula gruis alligatum, uel dens crocodili maxillaris annexus brachio, uel hippocam-
pus, uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio ru-
beta alligata. Equorum scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illiniri possit.
10 Aiuntque ita curatos non repeti postea. Et Salpe negat canes latrare, quibus in ossa rana
uina data sit. Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latinè adarca appellata. Nasci-
tur circa harundines tenues è spuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi se miscent. Vim habet
causticam: ideo acopis additur contra perfrictionum uicia. Tollit & mulierum lenti-
gines in facie. Et calami simul dici debent. Phragmitis radix recens tusa luxatis me-
detur, & spinæ doloribus: ex aceto illita. Cyprii uerò, qui & donax uocatur, cortex
alopecis medetur ustus, & hulceribus ueteratis: folia extrahendis quæ infixæ sint cor-
pori, & igni sacro. Paniculæ flos si aures intrauerit, exurdat. Sepiæ atramento tanta
uis est, ut in lucerna addito Aethiopus uideri ablato priore lumine, Anaxilaus trad-
dit. Rubeta decocta, & in aqua potu data, suum morbis medetur: uel cuiuscunque
30 ranæ cinis. Pulmone marino si confricetur lignum, ardere uidetur, addeò ut baculum
ita præluceat.

Animalium omnium in mari uiuentium, centum septuaginta sex genera esse.

C A P V T X I.

P E R acta aquatiliū dote, non alienum uidetur indicare per tot maria, tam uasta, & tot
millibus passuum terræ infusa, extrāq; circumdata mensura penè ipsius mundi, quæ
intelligentur animalia centum septuaginta sex omnino generum esse, eaque nominatim
complexi: quod in terrestribus uolucrisque fieri non quit. Neque enim omnis Indiæ
Aethiopiæque aut Scythiæ desertorūue nouimus feras aut uolucres, cum hominū
ipsorum multo plurimæ sint differentiæ, quas inuenire potuimus. Accedat his Taptoba-
40 ne, insulæque aliæ Oceani fabulose narratæ. Profecto conueniet, non posse omnia genera
in contemplationem uniuersam uocari. At hercule in tanto mari Oceano quæcunque na-
scuntur, certa sunt, notioraque, quod miremur, quæ profundo natura misit. Ut à belluis
ordiamur, arbores, physteres, balanæ, pristis, Tritones, Nereides, elephanti, homines
qui marini uocantur, rotæ, orcæ, arietes, muscoli, & alii piscium forma arietes, delphini,
celebrésque Homero uituli. Luxuriæ uerò testudines, & Medicis fibri, quorum è gene-
re luras nusquam mari accepimus mergi, tantum marina dicentes. Iam caniculæ, dro-
mones, cornutæ, gladii, ferræ: communēque mari, terræ, amni, hippopotami, crocodili:
& amni tantum ac mari, thynni, thynnides, siluri, coracini, percæ. Peculiaris autem ma-
ris acipenser, aurata, asellus, acarne, aphyæ, alopecias, anguilla, araneus, box, batis, ban-
30 chus, batrachus, belone, quos aculeatos uocamus, balanus, coruus, cytharus. Chrom-
borum genera, cyprinus, chalcis; cobio. Callarias asellorum generis, ni minor esset.

Colias siue parianus, siue saxitanus à patria Bætica, lacertorum minima : ab iis Mæoticis cybium. Ita uocatur concisa pelamis, quæ post x l. dies à Ponto in Mæotim reuertitur. Cordyla, & hæc pelamis pusilla, cum in Pontum è Mæotide exit, hoc nomen habet: cantharus, callionymus, siue uranoscopus, cinædi soli piscium lutei: cnide, quam nos urticam uocamus. Cancrorum genera, chamætrachea, chamæleos, chamæpelorides generis uarietate distantes & rotunditate, chamæglycymerides, quæ sunt maiores, quam pelorides, colycia siue corophia. Concharum genera, inter quæ & margaritifera: cochleæ, quarum generis pentadætyles, melicembales, echinophoræ dicuntur quibus cantant. Extra has sunt rotundæ in oleario usu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynodexia, draco. Quidam aliud uolunt esse dracunculum. Est autem gracculo similis. Aculeos in branchiis habet ad caudam spectantes. Sic & scorpio lædi, dum manu tollitur: erythinus, echeneis, echinus. Elephantii locustarum generis nigri, pedibus quaternis, bifulcis: præterea brachia duo binis articulis, singulisque forficulis denticulatis. Faber siue zeus, glaucisci, glanis, gonger, gerres, galeos, garus, hippos, hippuros, hirundo, halipleumon, hippocampos, hepar, helacathenes. Sunt lacertorum genera, loligo uolitans, locustæ, lucernæ, liparis, lamyros, lepus, leones, quorum brachia cancris similia sunt, reliqua pars locustæ: mullus, merula inter saxatiles laudata, mugil, melanurus, mæna, meryx, muræna, mys, mitulus, myscus, murex, oculata, ophidion, ostrea, otia, orcynus. Hic est pelamidum generis maximus, neque redit in Mæotin, similis tritoni, uetustate melior. Orbis, orthagoriscus, phager, phycis saxatilius, pelamis: earum generis maxima apolectus uocatur, durior tritone: phorcus, phitharus, passer, pastinaca. Polyporum genera: pectines maximi & nigerrimi æstate, laudatissimi Mitylenis, Tyndaride, Salonis, Alitini, Antii, in insula Alexandriæ in Aegypto. pectunculi, purpuræ, percides, pinna, pinnothæra, rhina, quem squatum uocamus. Rhombus, scarus principalis hodie. Solea, sargus, scylla, sarda. Ita uocatur pelamis longa, ex Oceano ueniens. Scomber, salpa, sparus, scorpæna, scorpius, sciædeus, sciæna, scolopendra, smyrus, scepini, strombus, solen, siue aulos, siue donax, siue onyx, siue dætylus, spondylus, smarides, stella, sponsia. Turdus inter saxatiles nobilis. Tomus thurianus, quem alii xiphiam uocant. Thessa, torpedo, tethea. Triton pelamidum generis magni: ex eo uræa cybia fiunt. Vrenæ, uua, xiphia. His adiciemus apud Ouidium posita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur: sed fortassis in Ponto nascuntur, ubi id uolumen supremis suis temporibus inchoauit. Bopgyrum in scopulis uiuentem, orphum rubentem, rhacinumque pullum, pictas mormyras, aureique coloris chryson. Præterea paruum teragum, & placentem cauda labrum: epodas lati generis. Præter hæc insignia piscium tradit channem ex seipsa concipere, glaucum æstate nunquam apparere, pompilum qui semper comitetur nauigiorum cursus, chromin qui nidificet in aquis. Helopem quoque dicit esse nostris incognitum undis: ex quo apparet falli eos, qui eundem acipenserem existimauerunt. Helopi palmam saporis inter pisces multi dedere. Sunt præterea à nullo autore nominati, sudis Latine appellata, à Græcis sphyræna rostro similis nomine, magnitudine inter amplissimos, rarus, sed tamen non degener. Appellatur & perna concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimæ. Stant uelut suillo crure longo in harena defixæ, hiantesque, quâ limpitudo est, pedali non minus spatio, cibum uenantur. Dentis in circuitu marginum habent peccinatum spissatos. Intrus pro spondylo grandis caro est. Et hyænam piscem uidi in Aenaria insula captum, caput exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda, quam animalibus.

C. PLINII SECVN-

587

DI NATURALIS HISTO-

RIAE LIBER TRIGE-

SIMVSTER-
TIVS.

Metallorum naturæ.

PROOEMIUM.

ETALLA nunc, ipsæque opes, & rerum pretia dicentur, tellu-
rem intus inquirente cura multiplici modo: quippe alibi diui-
tiis foditur, quærente uita aurum, argentum, electrum, æs: alibi
deliciis gemmas, & parietum digitorumque pigmenta: alibi te-
meritati ferrum, auro etiam gratus inter bella cædæque. Per-
sequimur omnes eius fibras, uiuimusque super excauatam, mi-
rantes dehiscere aliquando, aut intremiscere illam, ceu uerò
non hoc etiam indignatione sacræ parentis exprimi possit.

Imus in uiscera eius, & in sede Manium opes quærimus, tan-
quam parum benigna fertilique, quaquà calcatur. Inter hæc minimum remediorum
gratia scrutamur. Quoto enim cuique fodiendi causa medicina est? Quancquàm &
gratia summa sui parte tribuit, ut minimè parca, facilisque in omnibus quæ prosunt. Il-
la nos premunt, illa nos ad inferos agunt, quæ occultauit atque demersit, illa quæ non
nascuntur: ut repentè mens ad inane euolans reputet, quæ deinde futura sit finis, secu-
lis omnibus exhauriendi eam, quousque penetret avaritia. Quàm innocens, quàm bea-
ta, imò uerò & delicata esset uita, si nihil aliud, quàm supra terras, concupisceret, breui-
tèrque nisi quod secum est! Eruiit aurum & chrysocola iuxta, ut pretiosior uideatur
nomen ex auro custodiens. Parum enim erat unam uitæ inuenisse pestem, nisi in pretio
esset auri etiam sanies. Quærebat argentum avaritia: boni consuluit interim inuenisse mi-
nium, rubentisque terræ excogitauit usum. Heu prodigiosa ingenia, quot modis auximus
pretia rerum? Accessit ars picturæ, & aurum argentumque calando carius fecimus. Di-
dicit homo naturam prouocare. Auxere & artem uitiorum irritamenta. In poculis libidi-
nes cælare iuuat, ac per obscenitates bibere. Abiecta deinde sunt hæc & sordere cœpe-
re: & auri argenti que nimium fuit. Murrhina & crystallina ex eadem terra effodimus,
quibus pretium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc uera luxuriæ gloria
existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis, turba gemma-
rum potamus, & smaragdis teximus calices: ac temulentia causa tenere Indiam iuuat: &
aurum iam accessio est.

*Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureo-
rum, & modo auri apud antiquos, & equestri ordine,
& de iure anulorum aureorum.*

C A P. I.

Vtinamque posset è uita in totum abdicari aurum, sacra fames, ut celeberrimi autho-
res dixere, proscissum conuiciis ab optimis quibusque, & ad perniciem uitæ reper-
tum: quantum feliciore æuo, cum res ipsæ permutabantur inter se, sicut & Troianis tem-
poribus fastitatum, Homero credi conuenit. Ita enim (ut opinor) commercia uictus gra-
tia inuenta. Alios coriis bouum, alios ferro captiuissque rebus emptitasse tradit: quan-
quam & ipse miratus aurum, æstimationes rerum ita fecit, ut centum bouum arma aurea
permutasse

permutasse Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua consuetudine multa legum antiquarum pecore constat, etiam Romæ. Pessimum uitæ scelus fecit, qui anulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanquam illi quoque ferreum anulum dederit antiquitas: uinculumque id, non gestamen intelligi uoluerit. Midæ quidem anulum, quo circumactio habentem nemo cerneret, quis non etiam fabulosiorem fateatur? Maniæ & prorsus sinistra maximam auctoritatem conciliauerit auro, non quidem Romanæ, quorum more ferreum id erat & bellicæ uirtutis insigne. De regibus Romanis non facile dixerim. Nullum habet Romuli in Capitolio statua, nec præter Numæ Seruique Tullii alia, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquiniis maximè miror, quorum è Græcia fuit origo, unde hic anulorum usus uenit, quanquam etiam nunc Lacedæmone ferreo utantur. Sed à Prisco Tarquinio omnium primo filium, cum in prætextæ annis occidisset hostem, bulla aurea donatum constat: unde mos bullæ durauit, ut eorum qui equo meruissent filii, insigne id haberent, cæteri lorum. Et ideo miror Tarquiniū eius statuum sine anulo esse. Quanquam & de nomine ipso ambigi uideo: Græci à digitis appellauere: apud nos prisci ungulum uocabant, postea & Græci & nostri symbolum. Longo certè tempore, ne Senatum quidem Romanum habuisse aureos, manifestum est. Siquidem his tantum qui legati ad exteras gentes ituri essent, anuli publicè dabantur, credo quoniam ita exterorum honoratissimi intelligebantur. Neque aliis uti mos fuit, quàm qui ex ea causa publicè acceperant: uulgòque sic triumphabant. Et cum corona ex auro Hetrusca sustineretur à tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, æquè triumphantis, & serui fortasse coronam sustinentis. Sic triumphauit de Iugurtha C. Marius: aureumque non ante tertium Consulatam sumpsisse traditur. Hi quoque, qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantum utebantur eis: intra domos uerò ferreis. Quo argumento etiam nunc sponsæ annulus ferreus mittitur, isque sine gemma. Nec Iliacis temporibus ullos fuisse anulos uideo: nusquam certè Homerus dicit, cum & codicillos missitatos epistolarum gratia indicet, & conditas arcis uestes, ac uasa aurea argenteaque, & ea colligata nodi, non anuli, nota. Sortiri quoque contra prouocationem duces non anulis tradit. Fabricam etiam Deūm fibulas, & alia muliebris cultus, sicut in aures, in primordio factitasse, sine mentione anulorum. Et quisquis primus instituit, cunctanter id fecit, læuisque manibus ac latentibus induit, cum si honos securus fuisset, dextra fuerit ostentandus. Quod si impedimentum potuit in eo aliquod intelligi etiam consertoris usu, argumentum est, maius in læua fuisse, qua scutum capitur. Est quidem apud eundem Homerum uiro-
rum aurum implexum: ideo nescio an prior usus à fœminis cœperit. Romæ quidem non fuit aurum, nisi admodum exiguum, longo tempore. Certè cum à Gallis capta urbe pax emeretur, non plus quàm mille pondo effici potuere. Nec ignoro duo millia pondo auri perisse, Pompeii tertio Consulatu, è Capitolini Iouis solio, à Camillo ibi condita, & ideo à plerisque existimari duo millia pondo collata. Sed quod accessit, Gallorum præda fuit, detractumque ab his in parte capte urbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare solitos, Torquatus indicio est. Apparet ergo Gallorum templorumque tantundem, nec amplius fuisse: quod quidem in augurio intellectum est, cum Capitolinus duplum reddidisset. Illud quoque obiter indicari conuenit, quoniam de anulis sermonem repetimus, ædituum custodiæ eius compræhensum, fracta in ore anuli gemma, statim expirasse, & indicium ita extinctum. Ergo ut maximè duo tantum millia pondo, cum capta est Roma anno trecentesimo LXXIII. fure, cum iam caput liberorum censa essent CLII. millia quingenti LXXX. In eadem post annos CCCVII. quod ex Capitolinæ ædis incendio cæteriisque omnibus delubris C. Marius filius Præneste detulerat, tredecim millia pondo: quæ sub eo titulo in triumpho transtulit Sylla, & argenti VII. millia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie transtulerat auri pondo XV. millia, argenti pondo centum & quindecim millia. Frequentior autem usus anulorum non ante Cn. Flauium Anni filium depræhenditur. Hic nanque publicatis diebus fastis, quos populus à paucis

paucis principum quotidie petebat, tantam gratiam plebis adeptus est, alioquin libertino patre genitus, & ipse Appii Cæci scriba, cuius hortatu exceperat eos dies, consultando assidue sagaci ingenio, promulgaueratque, ut Aedilis curulis crearetur cum Q. Anicio Prænestino, qui paucis ante annis hostis fuisset, præteritis C. Petilio & Domitio, quorum patres Consules fuerant. Additum Flauio, ut simul & Tribunus plebis esset. Quo facto tanta Senatus indignatione exarsit, ut anulos ab eo abiectos fuisse, in antiquissimis reperiatur Annalibus. Fallit pleròsque, qui tum & equestrem ordinem id fecisse arbitrantur. Est enim adiectum hoc quoque: sed & phalera posita, propter quæ nomen Equitum adiectum est. Anulos quoque depositos à nobilitate, in Annales relatum est, non à Senatu uniuerso. Hoc actum P. Sempronio Longo, L. Sulpitio c o s s. Flauius uouit ædem Concordiæ, si populo reconciliasset ordines. Et cum ad id pecunia publica nõ decerneretur, ex multatitia fœneratoribus condemnatis ædiculam æreâ fecit in Græcostasi, quæ tunc supra comitium erat. Inciditque in tabella ærea eam ædem c. quatuor annis post Capitolinam dedicatam. Ita c c c c x l v i i i. à condita urbe gestum est: & primum anulorum uefugium exerat. Promiscui autem usus alterum secundo Punico bello: neque enim aliter potuissent trimodia illa anulorum Carthaginem ab Annibale mitti. Inter Cepionem quoque & Drusum ex anulo in auctione uenali, inimiciæ cœpere: unde origo socialis belli, & exitia rerum. Ne tum quidem omnes Senatores habuerunt: utpote cum memoria aorum multi Prætura quoque functi, in ferro consenuerint: sicut Calphurnium & Manilium, qui legatus C. Marii fuerat Iugurthino bello, Fenestella tradit: & multi L. Fufidium illum, ad quem Scaurus de uita sua scripsit: in Quintiorum uerò familia aurum ne fœminas quidem habere mos fuerit: nullòsque omnino anulos maior pars gentium hominúmque, etiam qui sub imperio nostro degunt, hodièque habeat. Non signat Oriens aut Aegyptus etiam nunc, literis contenta solis. Multis hoc modis, ut cætera omnia, luxuria uariavit, gemmas addendo exquisiti fulgoris, censùque opimo digitos onerando, sicut dicemus in gemmarum uolumine: mox & effigies uarias cælando, ut alibi ars, alibi materia esset in pretio. Alias deinde gemmas uiolari nefas putauit: ac ne quis signandi causam in anulis esse intelligeret, solidas induit. Quasdam uerò neque ab ea parte quæ digito occultatur, auro cludit, aurumque millibus lapillorum uilius fecit. Contra uerò multi nullas admittunt gemmas, auròque ipso signant: id Claudii Cæsaris principatu repperit. Necnon & seruitia iam ferrum auro cingunt: alia per sese mero auro decorant: cuius licentiæ origo nomine ipso in Samothrace id institutum declarat. Singulis primò digitis geri mos fuerat, qui sunt minimis proximis: sic in Numæ & Seruii Tullii statuis uidemus. Postea pollici proximo induere, etiam Deorù simulachris: dein iuuat & minimo dare. Galliæ Britannique in medio dicuntur usæ. Hic nunc solus excipitur: cæteri omnes onerantur, atque etiam priuatim articuli minoribus aliis. Sunt qui tres uni minimo congerant: alii uerò & huic unum tantum, quo signantem signent. Conditus ille, ut res rara, & iniuria usus indigna, uelut è sacrario promitur: & unum in minimo digito habuisse, prerioris in recondito supellectilis ostentatio est. Iam alii pondera eorum ostentant.

40 Alii plures quàm unum, gestare labor est. Alii bractæas infarcire leuiore materia propter casum tutius gemmarum sollicitudini putant. Alii sub gemmis uenena cludunt, sicut Demosthenes summus oratorum Græciæ, anulòsque mortis gratia habent. Denique ut plurimum opum scelera anulis fiunt. Quæ fuit illa priscorum uita, qualis innocentia, in qua nihil signabatur? At nunc cibi quoque ac potus anulo uindicantur à rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac seruorum quoque causa nomenclator adhibendus. Aliter apud antiquos, singuli Marcipores Luciporésue dominorum gentiles, omnem uictum in promiscuo habebant: nec ulla domi custodia à domesticis opus erat. Nunc rapiendæ comparantur epulæ, pariterque qui rapiant eas, & clauas quoque ipsas signasse non est satis: grauatis somno aut morientibus anuli detrahuntur: maiorque uitæ ratio circa hoc instrumentum esse cœpit, incertum à quo tempore. Videmur tamen posse in externis auctoritatem eius rei intelligere

intelligere circa Polycratem Sami tyrannum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus, capto relatus est pisce, ipso circiter CCXX annuum urbis nostræ interfecto. Celebratio quidem usus cum fœnore cœpisse debet: argumento est consuetudo vulgi, ad sponsones etiamnum anulo exiliente, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arrha uelocior: ut planè affirmare possimus, nummos antè apud nos, mox cœpisse anulos. De nummis paulò post dicitur. Anuli distinxere alterum ordinem à plebe, ut semel cœperant esse celebres, sicut tunica ab anulis Senatorum tantum: quanquam & hoc serò: vulgòque purpura latiore tunicæ usos inuenimus etiam præcones, sicut patrem L. Aelii Stilonis, Præconini ob id cognominati. Sed anuli planè medium ordinem, tertiumque plebi & patribus inseruere: ac quod antè militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factum: Diuo Augusto decurias ordinante, maior pars iudicum in ferreo anulo fuit: & non equites, sed iudices uocabantur. Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum. Iudicum quoque non nisi quatuor decuriæ fuere primò: uixque singula millia in decuriis inuenta sunt, nondum prouinciis ad hoc munus admissis: seruatumque in hodiernum est, ne quis è nouis ciuibus in iis iudicaret.

De decurijs iudicum, & quoties nomina equestris ordinis immutata, & donis militaribus, & quando primum corona aurea.

CAPVT II.

Decuriæ quoque ipsæ pluribus discretæ nominibus fuere, Tribunorum æris, & Selectorum, & Iudicum. Præter hos etiamnum Nongenti uocabantur ex omnibus selecti, ad custodiendas cistas suffragiorum in comitiis. Et diuisus hic quoque ordo erat superba usurpatione nominum, cum alius se Nongentum, alius Selectum, alius Tribunum appelleret. Tiberii demum principatus nono anno in unitatem uenit equester ordo: anulorumque authoritati forma constituta est, C. Asinio Pollione, C. Antistio Vetere coss. anno urbis conditæ DCCCLXXV. quod miremur, futili penè de causa, cum C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, questus esset in Senatu, uulgò institores eius culpæ defendi anulis. Hac de causa constitutum, ne cui ius id esset, nisi cui ingenuo ipsi, patri uoque paterno sestertia cccc. census fuisset, & lege Iulia theatri in XIII. ordinibus sedendi. Postea gregatim insigne id appeti cœptum. Proptèrque hæc discrimina Caius princeps decuriam quintam adiecit: tantumque natum est fastus, ut quæ sub Diuo Augusto impleri non potuerant decuriæ, non capiant eum ordinem, passimque ad ornamenta ea etiam seruitute liberati transiliant: quod antè nunquam erat factum, quoniam in ferreo anulo equites iudicis quoque intelligebantur: adeoque promiscuè id esse cœpit, ut apud Claudium Cæsarem in Censura eius unus ex equitibus Flauius Proculus cccc. ex ea causa reos postularer. Ita dum separatur ordo ab ingenuis, communicatus est cum seruitiis. Iudicum autem appellatione separari eum ordinem, primi omnium instituere Gracchi discordi popularitate in cōtumeliam Senatorum: mox ea debellata, authoritas nominis uario seditionum euentu circa publicanos substitit: & aliquandiu tertiæ uires publicani fuere. M. Cicero demum stabiliiuit equestre nomen in Consulatu suo, ei Senatorum concilians, ex eo se ordine profectum esse celebrans, cuiusque uires peculiari popularitate quærens. Ab illo tempore planè hoc tertium corpus in republica factum est, cœpitque adici Senatui populòque Romano & equester ordo. Qua de causa & nunc post populum scribitur, quia nouissimè cœptus est adici. Quinetià ipsum equitum nomen sæpe uariatum est, in his quoque qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo regibusque appellati sunt: deinde flexumines: postea trofulus, cum oppidum in Thuscis citra Volturnum passum I. X. M. sine ullo peditum adiumento cepissent eius uocabuli: idque durauit ultra C. Gracchum. Iunius certè, qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his uerbis: Quod ad equestrem ordinem attinet, antè trofulos uocabant, nunc equites uocant: ideo quia non intelligunt trofulos nomen quid ualeat, multos pudet eo nomine appellari: & causam, quæ supra indicata est, exponit: inuitos quoque etiamnum tamen trofulos uocari. Sunt adhuc aliquæ nō omittendæ in auro differentiæ.

Auxiliares

Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere, at ciues nō nisi argenteis. Præterque armillas ciuibus dedere, quas non habent externi. Idem (quod magis miremur) coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus sit ea, non inueni, sed quis primum donauerit à L. Pisone traditur. A. Posthumius Dictator apud lacum Regillum castris Latinorum expugnatis, ei cuius maximè opera capra essent, hanc coronam ex præda dedit. Item L. Lentulus c o s. Serg. Cornelio Merendæ, Samnitum oppido capto. Sed quinquè librarum coronam Piso Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eamque coronam testamento reipublicæ legauit.

De reliquo usu auri in uiris & mulieribus, & de nummo aureo: & quando primum signatum est æs, argentum, & aurum, & antiquam signaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo censu, & quoties & quibus temporibus auctoritas auri.

C A P. III.

Eorum uerò honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quàm ut auratis cornibus hostiæ, maiores duntaxat, immolarentur. Sed in militia quoque in tantum adoleuit hæc luxuria, ut M. Bruti in Philippicis campis epistolæ reperiantur frementes, fibulas tribunitias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus auro gestari tacuisti: cuius sceleris nos coarguimus illum primum, qui auro dignitatem per anulos fecit, ut habeant in lacertis iam pridem & uiri, quod è Dardanis uenit, itaque & Dardanium uocabatur. Viriæ Celticæ dicuntur: uiriles Celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis digitiisque totis, collo, auribus, spiris: discurrant catenæ circa latera, & inserta margaritarum pondera è collo dominarum auro pendeant, ut in somno quoque unionem conscientia adlit: etiā nunc pedibus induitur, atque inter stolam plebēque hunc medium fœminarum equestrem ordinem facit. Honestius uiri pædagogis id damus: balineasque diues puerorum forma conuertit. Iam uerò etiam Harpocratem, statuasque Aegyptiorum numinum, in digitis uiri quoque portare incipiunt. Fuit & alia Claudii principatu differentia, in solis his, quibus admissionem liberti eius dedissent imaginem Principis in anulo ex auro gerendi, magna criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani Principis aboleuit, æqualiter publicando Principem. De anulis aureis eorūque usu hætenus dictum sit. Proximum scelus fecit, qui primus ex auro denarium signauit: quod & ipsum latet auctore incerto. Populus Romanus ne argēto quidem signato ante Pyrrhum regem deuitum usus est. Libralis, unde etiam nunc libella dicitur, & dipondius appendebatur assis. Quare æris grauis poena dicta. Et adhuc expensā in rationibus dicuntur: item impendia & dependere. Quin & militum stipendiorum, hoc est stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur: qua consuetudine in his emptionibus quæ mancipii sunt, etiam nunc libra interponitur. Seruius rex primus signauit æs. Antea rudi usos Romæ Remeus tradit. Signatum est nota pecudum: unde & pecunia appellata. Maximus census c x. m. assium fuit illo rege: & ideo hæc prima classis. Argentum signatum est anno urbis d. lxxxv. Q. Fabio c o s. quinque annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarius pro x. libris æris, quinarius pro quinque, sestertium pro dipondio ac semisse. Libræ autem pondus æris imminutum bello Punico primo, cum impensis resp. non sufficeret, constitutumque ut asses sextantario pondere ferirentur. Ita quinque partes factæ lucri, dissolutumque æs alienum. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera rostrum nauis: in triente uerò & quadrante rates. Quadrans antea triuncis uocatus à t r i. uncis. Postea Annibale urgente, Q. Fabio Maximo Dictatore, asses unciales facti: placuitque denarium x vi. assibus permutari, quinarium octonis, sestertium quaternis. Ita resp. dimidium lucrata est. In militari tamen stipendio semper denarius pro x. assibus datus. Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ: & inde bigati quadrigatique dicti. Mox lege Papyria semunciales asses facti. Liuius Drusus in Tribunatu plebis octauam partem æris argento miscuit. Qui nunc Victoriatus appellatur, lege Clodia percussus est. Antea enim hic nummus ex Illyrico aduectus, mercis loco habebatur. Est autem signatus Victoria, & inde nomen. Aureus nummus post annum l x r i. percussus est, quàm argenteus,

* Locū hunc
expendit Bu-
deus libr. 3.
de Asse, tan-
demque in eā
discedit sen-
tentiam, ut
hunc in mo-
dum legendū
existat: Po-
st hęc placuit,
L. nummos si =
gnari ex au-
ri libris: pau-
latim; prin-
cipes inimi-
ci nēre pon-
dus: minutū
sini Nero
ad l. v. num-
mos, &c.

† folia
† Budeus
partim uetus
storiū exte-
plarum si =
dem sequu-
tus, partim
coniecturis
non leuibus
nixus, hic le-
gendū ar-
bitratur. Au-
ri pondo
DCC. M.
xxvi. ar-
gēti xcii.
m. & in nu-
merato tre-
centis &
septuagies
quingies.
† auri pon-
do DCCC.
xli. Ex
eodem Bu-
deo.
† laterū au-
reorum quin-
decim, argen-
teorum tri-
gentia quin-
que millia,
& in nume-
rato scētra-
tium quadrin-
genies. Ex
eodem.
† Persico re-
ge uisio, &
Macedonica
præda, se =
st. ruium ter-
milies. Ex
eodem.

gentes, ita ut scrupulum ualeret sestertius uicenis, quod efficit in libras ratione sestertio-
rum, qui tunc erant, sestertius DCCC. Post hæc placuit xli. m. signari ex auri libris, pau-
latimque principes imminuere pondus: minutissimus uerò ad xli. v. m. Sed à nummo pri-
ma est origo auaritiæ excogitata, fœnore quæstiuosa segnitia. Hæc paulatim exarsit rabe
quadam, non iam auaritia, sed fames auri: utpote cū Septimuleius C. Gracchi familia-
ris auro repensum caput eius excisum ad Opimum tulerit, plumboque in os addito par-
ricidio suo rempublicam etiam circumscripserit: nec iam Quiritium aliquo, sed uniuersū
nomine Romano infami, rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit: hæc
parit habendi cupido. Pudet intuentem tantum nomina ista, quæ subinde noua Græco
sermone excogitantur, expresso argenteis uasis auro, aut incluso, quibus deliciis uæneunt
tam aurea quàm aurata, cū sciamus interdixisse castris suis Spartacum, ne quis aurum
haberet aut argentum. Tanto fuit plus animi fugitiui nostris. Messala Orator prodidit,
Antonium Triumuirum aureis usum in omnibus obscœnis desideriis, pudendo crimine
etiam Cleopatram. Summæ apud externos licentiæ fuerat, poculo aureo puluino subdito,
Philippum regem dormire solum: Agnonem Teium Alexandri Magni præfectum au-
reis clauis suffigere crepidas. Antonius in contumeliam naturæ uilitatē auro fecit, opus
proscriptione dignum. Sed præter alia equidem miror populum Romanum uicis gen-
tibus in tributo semper argentum imperitasse, non aurum: sicut Carthagini cū Anni-
bale uictæ argenti pondo annua in quinquaginta annos, nihil auri. Nec potest uideri pe-
nuria mundi id uenisse. Nam Midas & Cræsus in infinitum possederant. Iam Cyrus deu-
ctā Asia pondo xxxiiii. millia inuenerat, præter uasa aurea, aurumque factum, & in eo
† folia ac platanum uitæque. Qua uictoria argenti quingenta millia talentorum repor-
tauit, & craterem Semiramidis, cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentum
autem Aegyptium pondo lxxx. capere Varro tradit. Iam regnauerat in Colchis Salau-
ces & Eubopes, qui terram uirginem natus, plurimum argenti aurique eruisse dicitur
in Samnorum gente, & alioquin uelleribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ ca-
meræ, & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque parastatæ, uictō Sesoistre Aegypti
rege, tam superbo, ut prodatur annis quibusque sorte reges singulos è subiectis iungere
ad currum solitus, sicque triumphare. Et nos fecimus, quæ posteri fabulosa arbitrentur.
Cæsar qui postea Dictator fuit, primus in Aedilitate munere patris funebri, omni appa-
ratu harenæ argenteo usus est: feræque argenteis uasis incessere, tum primum uisum.
Mox, quod etiam in municipiis æmulantur, C. Antonius ludos scenæ argentea fecit. Item
L. Muræna, & Caius princeps in Circo pegma duxit, in quo fuere argēti pondo c. xxxiiii.
Claudius successor eius, cū de Britannia triumpharet, inter coronas aureas unam vii.
pondo habuit, quam contulisset Hispania citerior, alteram i. x. quam Gallia Comata, sicut
titulus indicauit. Huius deinde successor Nero, Pompeii theatrum operuit auro in unum
diem, quod Tyridati regi Armeniæ ostenderet. Et quota pars ea apparatus fuit aureæ
domus ambientis urbem? Auri in ærario populi Romani fuere, Sex. Iulio, L. Aurelio
cos. septem annis ante bellum Punicum tertium † pondo DCC. xxvii. argenti nona-
gintaduo millia, & extra numerum ccc. & lxxxv. m. Item Sex. Iulio, L. Marcio cos.
hoc est, belli socialis initio, DCCcxli. auri pondo. C. Cæsar primo introitu urbis in
ciuili bello suo ex ærario protulit † laterum aureorum xxvi. m. & in numerato pondo
ccc. Nec fuit aliis temporibus respublic. locupletior. Intulit & Aemilius Paulus, Perse-
rege Macedonico deuictō, prædam pondo trium millium: à quo tempore populus
Romanus tributum pendere delit. Laquearia, quæ nunc & in priuatis domibus auro te-
guntur, post Carthaginem euersam primò inaurata sunt in Capitolio, Censura L. Mum-
mii. Inde transiere in cameras: in parietes quoque, qui iam & ipsi tanquam uasa inauran-
tur: cū sua ætas uaria de Carulo existimauerit, quòd tegulas æreas Capitolii inaurasset
primus. Inuentores auri, sicut metallorum ferè omnium septimo uolumine diximus.
Præcipuam gratiam huic materiæ fuisse arbitror, non colore, qui in argento clarior est, †
magisque diei similis, & ideo militariibus signis familiarior, quoniam is longius fulget
manifesto

manifesto errore eorum, qui colorem siderum placuisse in auro arbitrantur, cum in gemmis aliisque rebus non sit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum est cæteris metallis, cum cedat per utrumque plumbo. Sed quia rerum uni nihil igne deperit, tutò etiam in incendiis rogisque durante materia. Quinimo quò sæpius arsit, proficit ad bonitatem. Aurique experimento ignis est, ut simili colore rubeat, quo ignis atque ipsum obryzum uocant. Primum autem bonitatis argumentum est, quàm difficilimè accendi. Præterea mirum, prunæ uiolentiissimæ igni indomitum, palea citissimè ardescere: atque ut purgetur, cum plumbo coqui. Altera causa pretii maior, quàm minimum usu deteri, cum argento, ære, plumbo, lineæ producantur, manúsque sordescant decidua materia. Nec aliud laxius dilatur, aut numerosius diuiditur, utpote cuius uncia in sepringenas & quinquagenas pluresque bracteas, quaternum utroque digitorum spargantur. Crassissimæ ex his Prænestinæ uocantur, etiamnum retinentes nomen, Fortunæ inaurato ibi fidelissimè simulachro. Proxima bractea quæstoria appellatur. Hispania strigiles uocat auri paruulas massas, quod super omnia solum in massa aut ramento capitur, cum cætera metallis reperta igni perficiantur. Hoc statim aurum est, consummatamque materiam protinus habet, cum ita inuenitur. Hæc enim inuentio eius naturalis est: alia, quam dicemus, coacta. Super cætera non rubigo ulla, non ærugo, non aliud ex ipso quod consumat bonitatem, minuatur pondus. Iam contra salis & aceti succos domitores rerum constantia: superque omnia netur, ac textitur lanæ modo, & sine lana. Tunica aurea triumphasse Tarquinium Priscum Verrius tradit. Nos uidimus Agrippinam Claudii principis, edente eo naualis prælii spectaculum, assidentem ei, indutam paludamento, auro textili sine alia materie. Attalicis uerò iam pridem intexitur, inuento regum Asiæ. Marmorì & iis quæ candesceri non possunt, oui candido illinitur: ligno glutini ratione composita: leucophoron uocant. Quid sit hoc, aut quemadmodum fiat, suo loco docebimus. Aes inaurari argento uiuo, aut certè hydrargyro legitimum erat: de quibus, ut dicemus illorum naturam reddentes, excogitata fraus est. Nanque æs cruciatur in primis, accensumque restinguitur sale, aceto, alumine. Postea exarenatur, an satis recoctum sit, splendore depræhendente, iterumque exhalatur igni, ut possit edomitum, mistis pumice, alumine, argento uiuo, inductas accipere bracteas. Alumen in purgando uim habet talem, qualem

esse diximus plumbo.

Ratio naturalis inueniendi auri, & quando primum aurea statua, & medicina ex auro.

CAP. IIII.

Aurum inuenitur in nostro orbe: ut omittamus Indicum, atque à formicis, aut gryphibus apud Scythas erutum. Apud nos tribus modis, fluminum ramentis, ut in Tago Hispaniæ, Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pælo Asiæ, Gange Indiæ. Nec ullum absolutius aurum est, cursu ipso tritumque perpolitur. Alio modo puteorum scrobibus effoditur, aut in ruina montium. Quare utraque ratio dicitur. Aurum qui quærunt, ante omnia segullum tollunt: ita uocatur indicium: alueus, ubi id est, arenæque lauantur, atque ex eo quod refedit, coniectura capitur, ut inueniatur aliquando in summa tellure protinus rara felicitate: ut nuper in Dalmatia principatu Neronis, singulis diebus etiam quinquagenas libras fundens, cum iam inuentum in summo cæspite. Alutationem uocant, si & auro ea tellus subest. Cæterum montes Hispaniæ aridi sterilesque, & in quibus nihil aliud gignatur, huic bono coguntur fertiles esse. Quod puteis foditur, canalicum uocant, alii canaliense, marmoris glareæ inhærens, non illo modo, quo in Oriente sapphiro atque Thebaico, aliisque in gemmis scintillat, sed micas amplexum marmoris. Hi uenarum canales per marmor uagantur, & latera puteorum, & huc illuc, inde nomine inuento, tellusque ligneis columnis suspenditur. Quod effossum est, tunditur, lauat, uritur, molitur in farinam. Nam quod ad pilas cudent, apilascudem uocant: argentum, quod exit à fornacis sudore. Quæ è catino iactatur spurcitia, in omni metallo uocatur scoria. Hæc in auro coquitur iterum & tunditur. Catini fiunt ex tasconio. Hæc est terra alba similis argillæ. Neque enim alia afflatum ignemque & ardentem materiam tolerat. Tertia

ratio opera uicerit Gigantum: cuniculis per magna spatia actis, cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem mensura uigiliarum est, multisque mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus uocant: sicutque rimae subito, & opprimunt operarios, ut iam minus temerarium uideatur è profundo maris petere margaritas: tantò nocentiores fecimus terras. Relinquantur itaque fornices crebri montibus sustinendis. Occurrant in utroque genere silices. Hos igni & aceto rumpunt. Sæpius uerò, quoniam in cuniculis uapor & tumor strangulat, cædunt fracturis c. l. libras ferri terram agentibus: egeruntque humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes: lucem nouissimi cernunt. Si longior uidetur silex, latus sequitur. Fossam ambit quiete. Tamen in silice facilius existimatur opera. Est namque terra ex quodam argillæ genere glareæ mista (candidam uocant) propè inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur, & iisdem malleis: nihilque durius putant, nisi quòd inter omnia auri fames durissima est. Peracto opere, ceruices fornicum ab ultimo cædunt, dantque signum ruinæ, eamque solus intelligit in cacumine montis eius peruigil. Hic uoce istius repente operarios reuocari iubet, pariterque ipse deuolat. Mons fractus cadit à sese longo fragore, qui concipi humana mente non possit, & flatu incredibili. Spectant uictores ruinam naturæ. Nec tamen adhuc aurum est: nec scire esse, cum fodere. Tantæque ad pericula euincenda fuit satis causa, sperare quod cuperent. Alius par est labor, uel hoc maioris impendii, flumina ad lauandum hanc ruinam iugis montium ducere obiter à centesimo plerumque lapide. Corrugos uocant, à corruatione, credo: nimirum & hic labor est. Præcepisse libramento oportet, ut fruaris quando in fluat: itaque altissimis partibus ducitur. Conuallis & interualla substructis canalibus iunguntur. Alibi rupes inuix cæduntur, sedemque trabibus cauata præbere coguntur. Is qui cædit, funibus pendet, ut procul intuentibus species nefaria quidem, sed alitum fiat. Pendentes maiore ex parte librant, & lineas itineri præfigunt. Itaque insistentis uestigiis hominis locus non est. Manes trahuntur ad homines, ut uitium importent. Id genus terræ urion uocant. Ergo per silices calculosue ducuntur, & urium euitant. Ad capita deiectus in superciliis montium piscinæ cauantur, ducenos pedes in quasque partes, & in altitudinem denos. Emisaria iu his quina pedum quadratorum ternum ferè linquuntur, & repleto stagno excussis obturamentis erumpit torrens tanta ui, ut saxa peruoluat. Alius etiamnum in plano labor. Fossæ, in quas profluat, cauantur: agogas uocant: & sternuntur gradatim. Frutex est ulex roris marini similis, asper aurumque retinens. Latera cluduntur tabulis, ac per prærupta suspenduntur, canali ita profluente de terra in mare. His de causis iam promouit Hispania in priore genere: quæ exhauriuntur immenso labore, ne occupent puteos, in hoc rigantur. Aurum arrugia quæsitum non coquitur, sed statim suum est. Inueniuntur ita massæ. Necnon in puteis etiam denas excedentes libras. Palacras Hispani, alii palacranas: iidem quod minutum est, balucem uocant. Vlex siccatus uritur, & cinis eius lauatur substrato cæspite herbofo, ut sidat aurum. Vicena millia pondo ad hunc modum annis singulis Asturiam atque Gallæciam & Lusitaniam præstare quidam tradiderunt, ita ut plurimum Asturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot seculis hæc fertilitas. Italiæ parcitum est uetere interdicto patrum, ut diximus: alioquin nulla fecundior metallorum quoque erat tellus. Extat lex censoria Iamulorum aurifodinæ, qua in Vercellensi agro cauebatur, ne plus quinque m. hominum in opere publicani haberent. Aurum facienti est etiam una ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus, in summa tellure, auri colore, sed fragili lapidum specularium modo. Inuitaueratque spes Caium principem auidissimum auri, quamobrem iussit excôqui magnum pondus: & planè fecit aurum excellens, sed ita parui ponderis, ut detrimentum sentiret, illud propter auariciam expertus, quanquam auripigmenti libræ x i i i. permutarentur: nec postea tentatum ab ullo est. Omni auro inest argentum uario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In uno tantum Galliæ metallo, quod uocant Albicrarense, x x v i. portio inuenitur: ideo cæteris præest. Vbiunque quinta argenti portio est, electrum uocatur. Scrobes eæ reperiuntur in Canaliensi. Fit & cura electrum argento addito. Quod si quin-

tam portionem excessit, incudibus non resistit. Et electro autoritas, Homero teste, qui Menelai regiam auro, electro, argento, ebore fulgere tradit. Mineruæ templum habet Lindos insulæ Rhodiorum, in quo Helena sacrauit calicem ex electro. Adiicit historia, mammae suæ mensura. Electri natura est, ad lucernarum lumina clarius argento splendere. Quod est nativum, & uenena depræhendit. Nanque discurrunt in calicibus arqus cælestibus similes, cum igneo stridore, & gemina ratione prædicunt. Aurea statua prima omnium nulla inanitate, & antequam ex ære aliqua illo modo fieret, quam uocant holosphyraton, in templo Anaitidis posita dicitur, quod in situ terrarum nomine hoc significauimus, numine gentibus illis sacratissimo. Direpta est Antonii Parthicis rebus. Scitumque narratur dictum unius ueteranorum Bononiæ, hospitali Diui Augusti cœna, cum interrogaretur, essetne uerum, eum qui primus uiolasset hoc numen, oculis membrisque caput expirasse? Respondit enim, tum maximè Augustum de crure eius cenare, seque illum esse, totumque sibi csum ex ea rapina esse. Hominum primus & auream statuam & solidam Gorgias Leontinus Delphis in templo sibi posuit lxx. circiter Olympiade. Tantus erat docendæ oratoricæ artis quæstus. Aurum plurimis modis pollet in remediis. Vulneratisque & infantibus applicatur, ut minus noceant, quæ inferantur, ueneficia. Est & ipsi superlato uis malefica, gallinarum quoque & pecorum foetibus. Remedium est abluere illatum, & spargere eos, quibus mederi uelis. Torretur & cum salis grumo, pondere triplici misso, & rursus cum duabus salis portionibus, & una lapidis, quem schiston uocant: ita uirus tradit rebus unâ crematis in fictili uase, ipsum purum & incorruptum. Reliquus cinis seruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie sanat. Lomento eum conuenit abluere. Fistulas etiam sanat, & quæ uocantur hæmorrhoides. Quod si trito spuma adiciatur, putria hulnera & terti odoris emendat. Ex melle uerò decoctum cum melanthio, & illitum umbilico, leuiter soluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro est author.

De chrysocollo, & medicinæ ex chrysocollo vi, & mirabilis natura eius glutinandis inter se perficiendisque metallis.

C A P V T V.

Chrysocollo humor est in puteis, quos diximus, per uenam auri defluens crassescens. Cetero limo rigoribus hybernis usque in duritiam pumicis. Laudatiorem eandem in ære metallis, & proximo in argentariis fieri compertum est. Inuenitur & in plumbariis, uilior etiam auraria. In omnibus autem iis metallis fit & cura multum infra naturalem illam, immixtis in uenam aquis leuiter hyeme tota usque in Iunium mensem, dein siccatis in Iunio & Iulio, ut planè intelligatur nihil aliud chrysocollo, quàm uena putris. Natura duritia maximè distat, luteam uocant. Et tamen illa quoque herba, quam luteam appellant, tingitur. Natura est, quæ lino lanæ uel ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro secernitur: postea molitur, ac deinde tenuius sic cribratur. Quicquid non transmeat, repetitur in pila, dein molitur. Puluis semper in catinis digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia soluatur: ac rursus tunditur, dein lauatur in conchis, siccaturque. Tunc tingitur alumine schisto & herba supra dicta, pingiturque, antequam pingat. Refert, quàm bibula docilisque sit. Nam nisi rapuit colorem, adduntur & schytanum atque turbystum: ita uocant medicamenta sorbere cogentia. Cum tinxere pictores, orobitin uocant, eiusque duo genera faciunt: luteam, quæ seruatur in lomentum, & liquidam globulis sudore resolutis. Hæc utraque genera in Cypro fiunt. Laudatissima in Armenia: secunda in Macedonia: largissima in Hispania. Summa commendationis est, ut colorem herbæ segetis lætè uiuentis quàm simillimè reddat. Visumque iam est Neronis principis spectaculisharenam circi chrysocollo sterni, cum ipse concolori panno aurigaturus esset, introducta opificum turba. Tribus eam generibus distinguunt: asperam, quæ taxatur in libras vii. mediam, quæ denariis quinque: attritam, quam & herbaceam uocant, quæ x. iij. sublinunt autem harenosam, priusquàm inducant, atramento & parætōnio. Hæc sunt tenacia eius & colori blanda. Parætōnium, quoniam est natura pinguisimum, & propter

lauiorem tenacissimum, atramento aspergitur, ne Parætonii candor pallorem chryfocol læ afferat. Luteam putant à lutea herba dictam, quam ipsam cæruleo subtritam, pro chryfocol la inducunt, uilissimo genere atque fallacissimo. Vfus chryfocol læ & in medicina est ad purganda uulnera cum cera & oleo. Eadem per se arida siccatur & contrahitur. Datur & in angina, orthopnoeæque, miscenda cum melle. Concitat uomitiones: miscetur & collyriis ad cicatrices oculorum: ac uiridibus emplastris, ad dolores mitigandos, & cicatrices trahendas. Hanc chryfocollam Medici acēsīn appellant, quæ non est orobitis. Chryfocol lam & aurifices sibi uendicant agglutinando auro: & inde omnes appellatam similiter utentes dicunt. Temperatur autem ea Cypria æruginē, & pueri impubis urina, addito nitro. Teritur Cyprio ære in Cypriis mortariis: santernam uocant nostri. Ita ferruminatur aurum, quod argentosum uocant. Signumque est, si addita santerna nitescit. E diuerso ærosum contrahitur se hebetaturque, & difficulter ferruminatur. Ad id glutinum fit, auro, & septima parte argenti ac supra dicta additis, unâque contritis. Contexti par est reliqua circa hoc, ut uni uersa naturæ contingat admiratio. Auri glutinum est tale. Argilla ferro, cadmia æris massis, alumen laminis, resina plumbo & marmori: sed plumbum nigrum albo iungitur, ipsumque album sibi oleo. Item stannum æramētis, stanno argentum. Pineis optimè lignis æs ferrumque funditur: sed & Aegyptia papyro, paleis aurum. Calx aqua accenditur, & Thracius lapis, idemque oleo restinguitur. Ignis autem aceto maximè, & uisco, & ouo. Terra minimè flagrat. Carboni maior uis exulto, iterumque flagranti.

De argento, & argento uiuo, & stibio, siue alabaistro, & scoria argenti, & de spuma argenti.

CAP. VI.

AB his argenti metalla dicantur, quæ sequens insania est. Non nisi in puteis reperitur, nullâque sui spe nascitur, nullis, ut in auro, lucentibus scintillis. Terra est alia rufa, alia cineracea. Excoqui non potest, nisi cum plumbo nigro, aut cum uena plumbi. Galzānam uocant, quæ iuxta argenti uenas plerumque reperitur. Et eodem opere ignium descendit pars in plumbum, argentum autem supernè innatat, ut oleum aquis. Reperitur in omnibus penè provinciis, sed in Hispania pulcherrimum: id quoque in iterili solo, atque etiam montibus: & ubicunque una inuenta uena est, non procul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni ferè materia: unde metalla Græci uidentur dixisse. Mirum, adhuc per Hispanias ab Annibale inchoatos puteos durare, sua ab inuentoribus nomina habentes. Ex quæis Bebelo appellatur hodièque, qui CCC. pondo Annibali subministravit in dies, ad mille quingentos iam passus cauato monte, per quod spatium Aquitani stantes diebus noctibusque egerunt aquas lucernarum mensura, amnemque faciunt. Argenti uena, quæ in summo reperiata est, crudaria appellatur. Finis antiquis fodiendi solebat esse alumen inuentum: ultra nihil quærerebatur. Nuper inuenta æris uena infra alumen alba, nullum finē spei fecit. Odor ex argentifodinis inimicus omnibus animalibus, sed maximè canibus. Aurum argentumque quò mollius, eò pulchrius. Lineas ex argento nigras produci plerique mirantur. Est & lapis in his uenis, cuius uomica liquoris æterni argentum uiuum appellatur, uenum rerum omnium. Exest ac perumpit uasa permanans tabe dira. Omnia ei innatant, præter aurum: id unum ad se trahit. Ideo & optimè purgat, cæteras eius sordes expuens crebro iactatu fistilibus in uasis, ita uititiis abiectis, ut & ipsum ab auro discedat. In pelles subactas effunditur, per quas sudoris uice defluens, purum relinquit aurum. Ergo & cum æra inaurantur, sublitum bracteis pertinacissimè retinet. Verum pallore detegit simplices aut prætenues bractæas. Quapropter id furtum quærentes, oui liquore candido utum eum adulterauere: mox & hydrargyro, de quo suo dicemus loco. Et aliàs argentum uiuum non largum inuentum est. In iisdem argenti metallis inuenitur, ut propriè dicamus, spuma lapis candidæ nitentisque, non tamen translucētis, stimmi appellant, alii stibium, alii alabastrum, alii larbason. Duo eius genera, mas & foemina. Magis probant foeminam: horridior est mas, scabriorque, & minus ponderosus, minusque radians, & harenosior: foemina contrā niuer, friabilis, fissurisque, non globis, dehiscens. Vis eius adstringere & refrigerare,

frigerare, principalis autem circa oculos: namq; ideo etiam plerique platyophthalmos id appellauere, quoniam in calliblepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhihet oculorum exulcerationesque farina eius ac thuris, gummi admisto. Sistit & sanguinem è cerebro defluentem. Efficacior & contra recentia uulnera, & contra ueteres canum morsus inspersa farina: & contra ambusta igni, cum adipe ac spuma argenti cerussaque & cera. Vritur autem offis bubuli fimi circumlitum in clibanis: dein restinguitur mulierum lacte, teriturq; in mortariis, admista aqua pluuiali. Ac subinde turbida transfunditur in æreum uas, & mundatur nitro. Fæx eius intelligitur plumbosissima, quæque subsidit in mortario abiiciturque. Dein uas, in quo turbida transfusa sunt, opertum linteo per noctem relinquitur, & postero die, quod innatat, effunditur, spongiæque tollitur. Quod ibi subsidit, hos intelligitur, ac linteolo interposito in Sole siccat, non ut perarescat. Iterumque in mortario teritur, & in pastillos diuiditur. Ante omnia autem urendi modus necessarius est, ne plumbum fiat. Quidam non fimo utuntur coquentes, sed adipe. Alii tritum in aqua triplici linteo faccant, facemque abiiciunt, idque quod defluxit, transfundunt, quicquid subsidat colligentes, emplastris quoque & collyriis miscent. Scoriam in argento Græci uocant helcysima. Vis eius adstringere & refrigerare corpora. Additur emplastris ut molybdæna, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maximè glutinandis, & contra tenesmos, dysenteriasque, infusa clysteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta, quæ uocant liparas, ad excrescentia hulcerum, aut ex attritu facta, aut in capite manantia. Fit in iisdem metallis & quæ uocatur spuma argenti. Genera eius tria: optima, quam chrysitin uocant: secunda, quam argyritin: tertia, quam molybditin. Et plerumque omnes hi colores in eisdem tubulis inueniuntur. Probatissima est Attica, proxima Hispaniensis. Chrystitis ex uena ipsa fit, argyritis ex argento, molybditis plumbi ipsius fusura, quæ fit Puteolis, & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta sua materia ex superiori catino defluens in inferiorem, & ex eo sublata ueruculis ferreis, atq; in ipsa flamma conuoluta ueruculo, ut sit modici ponderis. Est autem, ut ex nomine ipso intelligi potest, feruescentis & futuræ materiæ spuma. Distat à scoria, quo potest spuma à fæce distare. Alterum purgantis se materiæ, alterum purgatæ uitium est. Quidam duo genera faciunt spumæ, quæ uocant sterelytida & peumenem: tertium molybdænam, in plumbo dicendam.

Spuma ut sit utilis, iterum coquitur, confractis tubulis ad magnitudinem † anulorum: ita † auellana = rum.
accensa foliibus, ad separandos carbones cineremque abluitur aceto aut uino, simulque restinguitur. Quod si fit argyritis, ut candor ei detur, magnitudine fabæ confracta, in fistilli coqui iubetur ex aqua, addito in linteolis tritico & hordeo nouis, donec ea purgentur. Postea sex diebus terunt in mortariis, ter die abluentes aqua frigida: & cum desinant, calida, addito sale fossili, in libram spumæ obolo. Nouissimo die condunt in plumbeo uase. Alii cum faba candida ac ptisana coquunt, & in Sole siccant. Alii in lana candida cum faba, donec lanam non denigrent. Tunc salem fossilem adiiciunt, subinde aqua mutata, siccantque diebus XL. calidissimis æstatis. Necnon in uentre suillo in aqua coquunt, exemptamque nitro fricant, & ut supra, terunt in mortariis cum sale. Sunt qui non coquant, sed cum sale terant, & adiecta aqua abluant. Vfus eius ad collyria, & litu ad muliebrium cicatricum fœditates tollendas maculasque, & abluendum capillum. Vis autem siccare, mollire, refrigerare, temperare, purgare, explere hulcera, tumores lenire. Talibusque emplastris supra dictis ignes etiam sacros tollit cum ruta myrtosq; & aceto. Itemque perniones cum myrtis & cera.

De minio, quantæ autoritatis fuerit apud Romanos, ac inuentione eius, & cin-
nabaris ratione in picturis & medicina: de generibus minij, & ra-
tione eius in picturis. CAP. VII.

Inuenitur in argentariis metallis minium quoque, & nunc inter pigmenta magnæ au-
thoritatis, & quondam apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacræ. Enume-
rat authores Verrius, quibus credere sit necesse, Iouis ipsius simulachri faciem diebus fe-
stis minio illini solitam, triumphantiumque corpora: sic Camillum triumphasse. Hac reli-

gione etiam nunc addi in unguenta cœnæ triumphalis, & à Censoribus in primis Iovem miniandum locari. Cuius rei quidem causam miror : quanquàm & hodie id expeti constat Aethiopum populis, totôsq; eo tingi procures, huncque ibi Deorum simulachris colorem esse. Quapropter diligentius persequemur omnia de eo. Theophrastus x c. annis ante Praxibulum Atheniensium magistratû (quod tempus exit in urbis nostræ ccc lxx. annum) tradit inuentum minium à Callia Atheniense, initio sperante aurum posse excoqui harena rubente in metallis argenti: hanc fuisse originem eius. Reperiri autem iam tum in Hispaniis, sed durum & harenosum: item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes decuterent: id esse adulterum : optimum uerò suprà Ephesum Cilbianis agris. Harenam cocci colorem habere: hanc teri, dein lauare, farinam, & quod subsidar, iterum lauare. Differentiam artis esse, quòd alii minium faciunt prima lotura: apud alios id esse dilutius, sequentis autem loturæ optimum. Autoritatē colori fuisse non miror. Iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat, Homero teste, qui naueis ea commendat, aliàs circa picturas pigmentaque rarus. Milton uocat Græci minium, quidam cinnabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi saniem draconis elisi elephantorum morientium pondere, permisto utriusque animalis sanguine, ut diximus. Neque alius est color, qui in picturis propriè sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; utilissima est. At hercule Medici, quia cinnabarin uocant, pro ea utuntur hoc minio, quod uenenum esse paulo mox docebimus. Cinnabari ueteres, quæ etiam nunc uocant monochromata, pingebant. Pinxerunt & Epheso minio, quod derelictum est, quia curatio magni operis erat. Præterea utrumq; nimis acre existimatur. Ideo transire ad rubricam, & sinopidem, de quibus suis locis dicam. Cinnabaris adulteratur sanguine caprino, aut forbis tritis. Pretium synceræ nummi quinquaginta. Iuba minium nasci & in Carmania tradit : Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliunde, quàm ex Hispania. Celeberrimum ex Sisaponensî regione in Bætica, miniario metallo uetigalibus populi Romani, nullius rei diligentiore custodia. Non licet id ibi perficere excoquiq; Romam perfertur uena signata, ad dena millia ferè pondi annua. Romæ autem lauatur, in uendendo pretio statuta lege ne modum excederet lxx. in libras. Sed adulteratur multis modis, unde præda societati. Nanque est alterum genus in omnibus ferè argentariis, itemque plumbariis metallis, quod fit exusto lapide uenis permisto, non ex illo, cuius uomica argentum uiuum appellauimus (is enim & ipse in argentum excoquitur) sed ex aliis simul repertis. Steriles etiam plumbi depræhenduntur suo colore, nec nisi in fornacibus rubescentes, exusti que tunduntur in farinam. Et hoc est secundarium minium, per quàm paucis notum, multum infra naturales illas harenas. Hoc ergo adulteratur minium in officinis sociorum: item Scyrico. Quonam modo Scyricum fiat, suo loco dicemus. Sublini autem Scyrico minium compendii ratio demonstrat. Et alio modo pingentium furto opportunum est, plenos subinde abluentium penicillos. Sidit autem in aqua, constatque furantibus. Syncero cocci nitor esse debet. Secundarii autem splendor in parietibus sentit uliginem. Quanquam hoc rubigo quadam metalli est. Sisaponensibus autem miniariis suæ uenæ harena sine argento excoquitur. Auri modo probatur. Auro candente fucatum nigrescit: syncerum retinet colorem. Inuenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina, si non sit aurum, depræhendi illico. Solis atque Lunæ contactus inimicus: remedium, ut parieti siccato cera Punica cum oleo liquefacta candens setis inducatur, iterumque admotis gallæ carbonibus aduratur ad sudorem usque : postea candelis subigatur : ac deinde lintheis puris, sicut & marmora nitescunt. Qui minium in officinis poliant, faciem laxis uesticis illigant, ne in respirando pernicialem puluerem trahant, & tamen ut per illas spectent. Minium in uoluminibus quoque scriptura usurpatur, clariorêsq; literas, uel in auro, uel in marmore etiam in sepulchris facit.

De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis.

C A P. V I I I.

EX secundo duci & hydrargyrum in uicem argenti uiui, paulò antè dilatatum. Fit autem duobus modis: æreis mortariis pistillisque trito minio ex aceto: aut patinis fictilibus impositum ferrea concha, calyce coopertum, argilla superillita: dein sub patinis accensum folliis continuo igni, atque ita calycis sudore deterfo, qui fit argenti colore & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis, & lubrico humore confluere. Quod cum uenenum esse conueniat, omnia quæ de minio in medicinæ usu traduntur, temeraria arbitror: præterquam fortasse, quòd illitum capiti uentrivæ, sanguinem sistit, dum ne quid penetret in uiscera, ac uulnus attingat: aliter utendum non equidem censeam. Hydrargyro argentum inauratur solum nunc propè, cum & in æra simili modo duci debeat. Sed eadem fraus, quæ in omni uitæ parte ingeniosissima est, uiliorem excogitauit materiam, ut docuimus. Auri argentique mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inueniri, nisi in flumine Tmolo, ut auctor est Theophrastus: nunc uerò passim, quem alii heracium, alii Lydium uocant. Sunt autem modici, quaternas uncias longitudinis, binasque latitudinis non excedentes. Quod à Sole fuit in his, melius, quàm quod à terra. His coticulis periti, cum è uena ut liui rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri sit in ea, quantum argenti uel æris, scrupulari differentia, mirabili ratione, non fallente. Argenti duæ differentia. Batillis ferreis candentibus ramento imposito, quod candidum permaneat, probatur. Proxima bonitas rufo, nulla nigro. Sed experimento quoque fraus interuenit: seruatis in uiuorum urina batillis, inficitur ita ramentum obiter dum uritur, candor emque mentitur. Est aliud experimentum politici, & in halitu hominis, si fudet protinus, nubemque discutiat.

De speculis & Aegypto argento.

C A P. I X.

Laminas duci, & specula fieri non nisi ex optimo posse creditum fuerat. Id quoque iam fraude corrumpitur. Sed natura mira est imagines reddendi, quod repercusso aere, atque in oculos regesto fieri conuenit. Eadem ui in speculis usu polita crassitudine, paulumque propulsa dilatatur in immensum magnitudo imaginum. Tantum interest, repercussum illum respuat, an excipiat. Quinetiam pocula ita figurantur, expulsi intus crebris ceu speculis, ut uel uno intuente, populus totidem imaginum fiat. Excogitantur & monstifica, ut in templo Smyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimumque refert concava sint & poculi modo, an parua Threcedica, media depressa an elata, transversa an obliqua, supina an recta, qualitate excipientis figuræ torquente uenientes umbras. Nec enim est aliud illa imago, quàm digesta claritas materiæ excipientis umbram. Atque ut omnia de speculis peragantur hoc loco, optima apud maiores fuerant Brundusina, stan-
no & ære mistis. Præolata sunt argentea. Primus fecit Praxiteles Mag. Pompeii ætate. Nuper credi coeptum, certiorum imaginem reddi, auro appposito auerlis. Tingit & Aegyptus argentum, ut in uasis Anubem suum spectet, pingitque, non cælat, argentum. Transiit inde materia & ad triumphales statuas, mirumque crescit pretium fulgoris excæcati. Id autem fit hoc modo. Miscetur argento, tertia pars æris Cyprii tenuissimi, quod coronarium uocant, & sulphuris uiui, quantum argenti. Constantur ita in fictili circumlito argilla. Modus coquendi, donec seipsa opercula aperiant. Nigrescit & oui indurati luteo, ut tamen aceto & creta deteratur. Miscuit denario Triumuir Antonius ferrum. Miscuit æri falsæ monetæ. Alii è pondere subtrahunt, cum sit iustum LXXXIIII. è libris signari. Igitur ars facta denarios probare, tam iucunda lege plebi, ut Mario Gratidiano uicatim totas statuas dicauerit. Mirumque, in hac artium sola uitia discuntur, & falsi denarii spectantur exemplar, pluribusque ueris denariis adulterinus emitur.

De immodica pecunia, & quorum maximæ opes fuerint, & quando primum populus Romanus stipem sparsit.

C A P. X.

Non erat apud antiquos numerus ultra centum millia: itaq; & hodie multiplicantur hæc, ut decies centena millia, aut sæpius dicantur. Fœnus hoc fecit, nummúsque per-

† Alias, Miscentur æra falsæ monetæ. aditipulante & Bua deo lib. 3. de Asse.

cussus : & sic quoque æs alienum etiamnum appellatur. Postea Diuites cognominati, dummodo notum sit, eum qui primus acceperit hoc cognomen, decoxisse creditoribus suis. Ex eadem gente M. Crassus negabat locupletem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertium M. M. possedit, Quiritium post Syllam diuissimum. Nec fuit satis, nisi totum Parthorum elurisset aurum: atque ut nomen quidem optimi occupauerit (iuuat enim insectari inexplebilem istam habendi cupidinem) multos postea cognouimus seruitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudii principatu, Pallantem, Callistum, & Narcissum. Atque ut hi omittantur, tanquam adhuc rerum portantur, C. Asinio Gallo, C. Marcio Censorino Cos s. ad v. l. cal. Feb. C. Cæcilius Claudius Sidorus testamento suo edixit, quamuis multa civili bello perdidisset, tamen relinquere ser uorum quatuor millia centum x v l. iuga boum tria millia sexcenta, reliqui pecoris cc. quinquaginta septem millia: in numerato H. s. D. C. Funerari se iussit H. s. x l. Congerant excedentes numerum opes quota tamen portio erunt Ptolemæi? quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudæam, octona millia equitum sua pecunia tolerauisse: mille conuiuas, totidem aureis potoriis, mutantem uasa cum ferculis, saginasse. Quota uero ille ipse (neq; enim de regibus loquor) portio fuit Pythii Bithyni, qui platanum aureum, uitæmq; nobilè illam Dario regi donauit: Xerxis copias, hoc est septies centena L x x v i i i. millia hominum excepit epulo, stipendium quinque mensium frumentumque pollicitus, ut è quinque liberis senectuti suæ in delectu unus saltem concederetur. Hunc quoque ipsum aliquis cõparet Cræso regi. Quæ (malum) amentia est, id in uita cupere, quod aut etiam seruis contigerit, aut ne in regibus quidem inuenerit finem? Populus Roman. stipem spargere cœpit, Sp. Posthumio, Q. Marcio Cos s. tanta abundantia pecuniæ erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Nam quòd Agrippæ Menenio sextantes æris in funus contulit, honoris id necessitatilque propter paupèratem Agrippæ, non largitionis esse dixerim.

De luxuria & frugalitate in uasis, & lectis argenteis, & quando lances immodica factæ.

C A P. X I.

Vasa ex argento mira inconstantia humani ingenii uariat, nullum genus officinæ diu probando, nunc Furniana, nunc Clodiana, nunc Gratiana (etenim tabernas mensis adopruiimus) nunc anaglypta, in asperitatẽque excisa, circa linearum picturas quarimus. Iam uerò & mensas repositoriis imponimus, & ad sustinentia obsonia interradiamus latera, & interest quamplurimum lima perdiderit. Vasa coquinaria ex argento Caluus Orator fieri queritur: at nos carrucas ex argento cælare inuenimus. Noltraque ætate Poppæa coniunx Neronis principis delicatioribus iumentis suis soleas ex auro quoque induere solebat. Libras x x x i. argenti Africanus sequens hæredi reliquit. Idẽmque cum de Pœnis triumpharet, quater millies c c c c. L x x. M. pondo transtulit. Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum æmula, quod nunc in mensarum est apparatu. Postea uicta Numantia & deleta, idẽm Africanus in triumpho militibus x v i. millia pondo dedit. O uiros illo Imperatore dignos, quibus hoc satis fuit. Frater eius Allobrogicus primus omnium mille pondo habuit. At Liuius Drusus in Tribunatu plebis x i. millia. Nam propter quinque pondo notatum à Censoribus triumphalem senem, fabulosum iam uidetur. Item Catum Aelium, cum legati Aetolorum in Consularu prandentem in fistilibus adissent, missa ab his uasa argentea non accepisse, neque aliud habuisse argenti ad supremum uitæ diem, quàm duo pocula, quæ L. Paulus focer ei ob uirtutem deuicto Perseo rege donasset. Inuenimus legatos Carthaginensium dixisse, nullos hominum inter se benignius uiuere, quàm Romanos. Eodem enim argento apud omnes cœnitauisse ipsos. At Hercules Pompeium Paulinum Arelarensis equitis Romani filium, paternam quoq; gente pulsum, quòd x i i. pondo argenti habuisset apud exercitum, ferocissimis gentibus oppositum scimus. Lectos uerò mulierum iam pridem totos operiri argento, & triclinia quædam, quibus argentum addidisse primus traditur Caruilius Pollio eques Romanus, non ut operiret, aut Deliaea specie faceret, sed Punica. Idẽm & aureos fecit.

fecit. Nec multò pòst argentei Deliacos imitati sunt. Quæ omnia expiavit bellum ciuile Syllanum. Paulò enim antè hæc facta sunt, lancésque è centenis libris argenti, quas tunc super quingentas numero Romæ fuisse constat, multósque ob eas proscriptos dolo concupiscentium. Erubescant Annales, qui bellum ciuile illud talibus uitíis imputauere. Nostra ætas fortior fuit: Claudii principatu seruus eius Drusillanus nomine Rotundus, dispensator Hispaniæ citerioris quingenariam lancem habuit, cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat: & comites eius octo quinquaginta librarum: quæso ut quàm multi eas conserui eius inferrent, aut quibus cœnantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllæ uictoriam duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. Repositoriis argentum addi sua memoria cœptum Fenestella dicit, qui obiit nouissimo Tiberii Cæsaris principatu. Sed & testudineatum in usum uenisse. Ante se autem paulo lignea rotunda solida: nec multo maiora, quàm mensas fuisse. Se quidem puero, quadrata & compacta, aut acere operta, aut citro cœpisse. Mox additum argentum in angulis, lineasque per commissuras. Tympana uerò se iuuenè appellata stateras, & lances, quas antiqui magidas appellauerant. Nec copia tantum argenti fuerit uitæ, sed ualidius pendè manupretium, idque iam pridem, ut ignoscamus nobis. Delphinos quinis millibus sestertiis in libras emptos C. Gracchus habuit. L. uerò Crassus Orator duos scyphos Mentorís artificis manu cælatos sestertiis c. Confessus tamen est, nunquam se his uti propter uerecundiam ausum. Constat eundem v. i. millibus sestertiis in singulas libras uasa empta habuisse. Asia primùm deuicta luxuriam misit in Italiam. Siquidem L. Scipio transtulit in triumpho argenti cælati pondo millia quadringenta l. Et uasorum aureorum pondo centum millia, anno conditæ urbis quingentesimo sexagesimo quinto. Eadem Asia † domatà multo etiam grauius afflixit mores, inutiliorque uictoria illa hæreditas Attilæ rege mortuo fuit. Tum enim hæc emendi Romæ in auctionibus regiis uerecundia exempta est, urbis anno DCXXVI, mediis LVI. annis erudita ciuitate amare etiam, non solum admirari, opulentiam externam: immenso & Achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores, quæ & ipsa hoc interuallo, anno urbis DCVIII. paria, signa & tabulas pictas inuexit, ne quid deesset. Pariterque luxuria nata est, & Carthago sublata, ita congruentibus fati, ut libèret amplecti uitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alicui ueterum. C. Marius post uictoriam Cimbricam cantharis potasse Liberi patris exemplo traditur, ille arator. Arpinas, & manipularis Imperator.

De statuis argenteis, & cælaturâ argenti, & cæteris quibusdam.

C A P V T

X I I.

Argenti usum in statuas primùm ad honorem Diui Augusti in adulationem temporum transtisse, falsò existimatur. Iam enim triumpho Magni Pompeii reperi-mus transtatam Pharnacis, qui primus regnauit in Ponto, argenteam statuam: item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosque. Argentum succedit ex re aliquando & auro, luxu fœminarum plebis sibi ex eo facientium, quas induere aureas mos tritior uetat. Vidimus & ipsi Arellium Fuscum mortem equestri ordine ob insignem calumniam, cum celebritate affectarentur adulescentium scholæ, ex argento annulos habentem. Et quid hæc attinet colligere, cum capuli militum ebore etiam fastidito, cælentur argento, uaginæ batillis, balthei laminis crepitent. Iam uerò pædagogia ad transitum uirilitalis custodiantur argento, fœminæ lauentur, & nisi argentea folia fastidiant, eademque materia & cibis & probris seruiat. Videret hæc Fabricius, & stratas argento mulierum balineas, ita ut uestigio locus non sit, cum uiris lauantiur: Fabricius inquam, qui bellicosos Imperatores plus quàm pateram & salinum ex argento habere uetabat. Videret hinc dona fortium fieri, aut in hæc frangi. Heu mores, Fabricii nos pudet. Mirum, in auro cælando inclariuisse neminem, argento multos. Maximè tamen laudatus est Mentor, de quo supra diximus. Quatuor paria denique ab eo omnino facta sunt: ac iam nullum extare dicitur. Ephesiæ Dianæ templum iacet, Capitolium incendiis. Varro & æreum signum eius habuisse scripsit. Proximi ab eo in admiratione Acragas, &

† Alii, donata: quam lectione agnoscit & Budæus libr. 3. de Asse.

Boethus, & Mys fuere. Extant hodie omnium opera in insula Rhodiorum: Boethi apud Lyndiam Mineruam, Acragantis in templo Liberi patris in ipsa Rhodo, Bacchæ Centauriq; cælati in scyphis: Myos in eadem æde & Silenus, & Cupidines. Acragantis & uenatio in scyphis magnam famam habuit. Post hos celebratus est Calamis & Antipater, quique Satyrum in phiala grauatum somno collocauisse uerius, quàm cælasse dictus est, Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauriscus. Item Ariston & Eunicus Mitylenæi laudantur, & Hecateus: & circa Magni Pompeii ætatem Praxiteles, Posidonius Ephesius, Lædus Stratiates, qui prælia armatorumque cælauit: Zopyrus, qui Areopagitas & iudicium Orestis in duobus scyphis H-S x i l. æstimatis. Fuit dein Pytheas, cuius binæ uncia uiginti ueniunt. Vlizes & Diomedes erant in phialæ emblemate, Palladium surripientes. Fecit idem & cocos magiriscia appellatos, paruulis potoriis, sed è quibus ne exempla quidem liceret exprimere: tam opportuna iniuriæ subtilitas erat. Habuit & Teucer crustarius famâ. Subitòque ars hæc ita exoleuit, ut sola iam uetustate censeatur, usque adeo attritis cælaturis, ne figura discerni possit, authoritas constet. Argentum medicatis aquis inficitur, atque etiam afflatu salso, sicut in mediterraneis Hispaniæ. In argenti & auri metallis nascuntur etiamnum pigmenta, sil & cæruleum. Sil propriè limus est. Optimum ex eo, quod Atticum uocatur. Pretium in libras x x x i l. Proximum marmorosum sub dimidio Attici pretio. Tertium genus est pressum, quod alii Scyricum uocant ex insula Scyro. Iam quidem & ex Achaia, quo utuntur ad picturæ umbras. Pretium in libras huius H-S bini. Dipondiiis uerò detractis, quod lucidum uocant, è Gallia ueniens. Hoc autem & Attico ad lumina utuntur: ad abacos, non nisi marmoroso, quoniam marmor in eo resistit amaritudini calcis. Effoditur & ad x x. ab urbe lapidem in montibus. Postea uritur, pressum appellantis qui adulterant. Sed esse falsum exustumque amaritudine apparet, quoniam resolutum in puluerem est.

De file, & cæruleo, & Nestoriano: & cælo, & quòd non omni anno equaliter species vendantur.

CAP. XIII.

Sille pingere instituere primi Polygnotus & Mycon, Attico duntaxat. Hoc secuta ætas ad lumina usa est: ad umbras autem Scyrico & Lydio. Lydium Sardibus emebatur, quod nunc obmutuit. Cæruleum harena est, Huius genera tria fuere antiquitus: Aegyptium, quod maximè probatur: Scythicum, hoc diluitur facili: cùmque teritur, in i l. colores mutatur, candidiorem nigrioremue, crassiorem tenuioremue. Præfertur huic etiamnum Cyprium. Accessit his Puteolanum & Hispaniense, harena ibi confici cœpta. Tingitur autem omne, & in sua coquitur herba, bibitque succum. Reliqua confectura eadem quæ chrysocollæ. Ex cæruleo fit quod uocatur lomentum: perficitur id lauando terendoue: & hoc est cæruleo candidius. Pretia eius, x x i l. in libras, cærulei x v i l. Visus in creta, calcis impatiens. Nuper accessit & Nestorianum ab autore appellatum. Fit ex Aegyptii leuissima parte: pretium eius x l. in libras. Idem & Puteolani usus, præterquam ad fenestras: uocant cœlon. Non pridem apportari & Indicum est cœptum, cuius pretium x v i l. in libras. Ratio in pictura ad incisuras, hoc est, umbras diuidendas ab lumine. Est & uilissimum genus lomenti, quidam tritum uocant, quinis assibus æstimatum. Cærulei synceri experimentum in carbone ut flagret: fraus uiola arida decocta in aqua, succoque per linteum expresso in cretam Eretriam. Vis eius in medicina, ut purget hunc. Itaque & emplastris adiciunt: item causticis. Teritur difficillimè sil. In medendo leuiter mordet, astringitque & explet hunc. Vritur in fistilibus, ut profit. Pretia rerum, quæ usquam posuimus, non ignoramus alia in aliis locis esse, & omnibus penè annis mutari, prout nauigationes consulerint, aut ut quisque mercatus sit, aut aliquis præualens manceps annonam flagellet, non obliti Demetrium à tota Seplasia Neronis principatu accusatum apud Consules: poni tamen necessarium fuit, quæ plerunque erant Romæ, ut exprimeretur authoritas rerum.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER TRIGE-

SIMVSQVARE

TIVS.

PROOEMIUM.

Aeris metalla.

CAP. I.

PROXIME dicantur æris metalla, cui & in usu proximum est pretium, imò uerò ante argentum, ac penè etiam ante aurum, Corinthio. Stipis quoque autoritas, ut diximus. Hinc æra militum, Tribuni ærarii, & ærarium, & obæratum ab ære dictum. Docuimus, quandiu populus Romanus ære tantum signato usus esset, & alia, quæ uetustas tradidit, cum æqualem urbi auctoritatem eius declararet, à rege Numa collegio tertio ærariorum fabricum instituto. Vena quo dictum est modo effoditur, igniq; perficitur. Fit & è lapide æroso, quem uocant cadmiam: Celebritas in

Alia, & quondam in Campania, nunc in Bergomatium agro, extrema parte Italiæ. Feruntque nuper etiam in Germania prouincia repertum.

Genera æris, quæ Corimbia, quæ Delia, quæ Aegimetica.

CAPVT II.

Fit & ex alio lapide, quæ chalcitem uocant in Cypro, ubi prima fuit æris inuentio: mox uilitas præcipua, reperto in aliis terris præstantiore, maximè orichalco, quod præcipuam bonitatem admirationemque diu obtinuit. Nec reperitur longo iam tempore, efforta tellure. Proximum bonitate fuit Salustianum in Ceutronum Alpino tractu, non longi & ipsum æui. Successitque ei Liuium in Gallia. Vtrumque à metallorum dominis appellatum, illud ab amico Diui Augusti, hoc à conjuge, uelocis defectus. Liuium quoque; certe admodum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in Marianum conuersa, quod & Cordubense dicitur. Hoc à Liuiano cadmiam maximè sorbet, & orichalci bonitatem imitatur in sestertiis dupondiarisque, Cyprio suo assibus contentis. Et hætenus nobilitas in ære naturalis se habet. Reliqua genera artificio constant, quæ suis locis reddentur, summa claritate ante omnia indicata. Quondam æs confusum auro argentoque miscebatur, & tamen ars pretiosior erat: nunc incertum est, peior hæc sit, an materia. Mirumque, cum ad infinitum operum pretia creuerint, autoritas artis extincta est. Quæstus causa enim, ut omnia, exerceri coepit, quæ gloriæ solebat. Ideo etiam Deorum adscripta operi, cum proceres gentium claritatem & hac uia quærent: adeoque exoleuit fundendi æris pretiosi ratio, ut iandiu ne fortuna quidem in ære ius artis habeat. Ex illa autem antiqua gloria Corinthium maximè laudatur: hoc casus miscuit, Corintho, cum caperetur, incensa: mirèque circa id multorum affectatio fuit: quippe cum tradatur, non alia de causa Verrem, quem Cicero damnauerat, proscripum cum eo ab Antonio, quam quod Corinthiis se ei cessurum negauisset. At mihi maior pars eorum simulare eam scientiam uidetur, ad segregandos se à cæteris magis, quam intelligere aliquid ibi subtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta est Olympiadis CLVI. anno tertio, nostræ urbis DCVIII. cum antè seculo fictores nobiles esse desissent, quorum isti omnia signa hodie Corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos, ponemus artificum ætates. Nam urbis nostræ annos ex supra dicta comparatione Olympiadum, colligere facile erit. Sunt ergo uasa tantum Corinthia, quæ isti elegantiores modò in esculentis transferunt, modò in lucernas aut trulleos, nullo munditiarum respectu. Eius tria genera: candidum, argento nitore quam proximè

proximè accedens, in quo illa mixtura prævaluit: alterum, in quo auri fulua natura: tertium, in quo æqualis omnium temperies fuit. Præter hæc est, cuius ratio non potest reddi, quoniam hominis manu facta dederit Fortuna temperamentum simulachro signisque, illud suo colore pretiosum ad iocineris imaginem uergens, quod ideo hepatizon appellant, procul à Corinthio: longè tamen ante Aegineticum atque Deliacum, quæ diu obrinuere principatum. Antiquissima æris gloria Deliaci fuit, mercatus in Delo conceleberrante toto orbe, & ideo cura officinis tricliniorum pedibus fulcrisque. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad Deum simulachra, effigiisque hominum, & aliorum animalium. Proxima laus Aeginetico fuit. Insula & ipsa, nec æs gignens, sed officinarum temperatura nobilitata. Bos æreus inde captus in foro boario est Romæ. Hic est exemplar Aeginetici æris: Deliaci autem Iupiter in Capitolio in Iouis tonantis æde: illoque ære Myron usus est, hoc Polyclethus, æquales atque condiscipuli. Emulatio autem & in materia fuit.

De candelabris, & templorum ornamentis.

C A P. III.

PRUARUM Aegina candelaborum superficiem duntaxat elaborauit, sicut Tarentum scapos. In his ergo iuncta commendatio officinarum est. Nec pudet Tribunorum militarium salariis emere, cum ipsum nomen à candelarum lumine impositum appareat. Accessio candelabri talis fuit: Theonis iussu præconis Cleippus fullo, gibbere præterea & alio fœdus aspectu, emente id Gegania festertius, eademque ostentante conuiuio emptum ludibrii causa nudatus, atque impotentia libidinis receptus in torum, mox in testamentum, prædies numinum uice illud candelabrum coluit, & hanc Corinthiis fabulam adiecit: uindicatis tamen moribus nobili sepulchro, per quod æterna supra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cum esse nulla Corinthia candelabra constet, nomen id præcipuè in his celebratur, quoniam Mummii uictoria Corinthum quidem diuit, sed compluribus Achaia oppidis simul æra dispersit. Prisci limina etiam ac ualuas ex ære in templis facitauerunt. Inuenio & à Cn. Octauio, qui de Perseo rege naualem triumphum egit, factam porticum duplicem ad circum Flaminium, quæ Corinthia sit appellata à capitulis æreis columnarum. Vestæ quoque ædem ipsam Syracusana superficie regi placuisse. Syracusana sunt in Pantheo capita columnarum à M. Agrippa posita. Quin etiam priuata opulencia eo modo usurpata est. Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilus Quæstor, quod ærata ostia haberet in domo. Nam triclinia ærata abacosisque & monopodia Cn. Manlium Asia deuicta primum inuexisse triumpho suo, quem duxit urbis anno CCCCCLXVII, L. Piso author est. Antias quidem L. Crassum hæredem L. Crassi Oratoris, multa etiam triclinia ærata uendidisse. Ex ære facitauerunt & cortinas tripodum nomine Delphicas, quoniam donis maximè Apollinis Delphici dicabantur. Placuerunt & lychnuchi pensiles in delubris, aut arborum modo mala ferentium lucentes: qualis est in templo Apollinis Palatini, quod Alexander Magnus Thebarum expugnatione captum in Cyme dicauerat eidem Deo. Transiit deinde ars ubique: uulgò ad effigies Deorum.

Quando primum simulachrum Romæ factum, & de origine statuarum,

& honore statuarum, & generibus, & figuris.

C A P. IIII.

ROMÆ simulachrum ex ære factum Cereri primum reperiō ex peculio Sp. Cassii, quem regnum affectantem pater ipsius interemerat. Transiit & ab Diis ad hominum statuas atque imagines multis modis. Antiqui pingebant eas bitumine, quod magis mirum est placuisse auro integere. Hoc nescio an Romanum fuit inuentum: certè etiam Romæ non habet uetustatem. Effigies hominum non solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa perpetuitatem merentium, primò sacrorum certaminum uictoria, maximèq; Olympiæ: ubi omnium qui uicissent, statuas dicari mos erat. Eorum uerò, qui ter ibi superauissent, ex membris ipsorum similitudine expressa, quas iconicas uocant. Athenienses nescio an primi omnium Harmodio & Aristogitoni tyrannicidis publicè posuerint statuas. Hoc actum est eodem anno, quo & reges Romæ pulsi. Excepra deinde res est à toto orbe terrarum

terrarum humanissima ambitione. Et iam omnium municipiorum foris statuæ ornamen-
tum esse cœpere, prorogarique memoria hominum, & honores legendi æuo basibus in-
scribi, ne in sepulchris tantum legerentur. Mox forum & in domibus priuatis factum at-
que in attris. Honos clientum instituit sic colere patronos.

*De statuīs togatis, & quibusdam alijs, & quibus primum in columna, & quando
primum publicè, & quæ primum statuæ Romæ.*

C A P V T V.

Togata effigies antiquitus ita dicabantur. Placuerit & nudæ tenentes hastam, ab
epheborum è gymnasijs exemplaribus, quas Achilleas uocant. Græca res est, nihil
uelare: at contrà Romana ac militaris, thoracas addere. Cæsar quidem Dictator lorica-
tam sibi dicari in foro suo passus est. Nam Iupercorum habitu factæ, tam nouitiæ sunt,
quàm quæ nuper prodire penulis indutæ. Mancinus eodem habitu sibi statuit, quo de-
ditus est. Notatum ab authoribus, & L. Actium Poëtam in Camœnarum æde maxima
forma statuum sibi posuisse, cum breuis admodum fuisset. Equestres utiq; statuæ Roma-
nam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celeras tantum di-
cabant in sacris uictores. Postea uerò & qui bigis uel quadrigis uicissent. Vnde & nostris
currus in his qui triumphauissent. Serum hoc, & in his non nisi à Diuo Augusto seu-
ges, sicut & elephantis. Non uetus & bigarum celebratio in his qui Prætura functi curru
uecti essent per Circum. Antiquior columnarum, sicut C. Menio, qui deuicerat priscos
Latinos, quibus ex fœdere tertias prædæ Rom. pop. præstabat, eodémque in Consulatu
in suggestu rostrâ deuictis Antiatibus fixerat anno urbis ccccxvi. Item C. Duellio, qui
primus naualem triumphum egit de Pœnis, quæ est etiam nunc in foro. Item P. Minutio
præfecto annonæ extra portam Trigeminam unciaria stipe collata, nescio an primo ho-
nore tali à populo, antea enim à senatu erat: præclara res, nisi friuolis cœpisset initis. Nan-
que & Actii Nauii statua fuit ante Curiam, cuius basis conflagrauit Curia incensa P. Clo-
dii funere. Fuit & Hermodori Ephesii in comitio, legum, quas Decemuiri scribebant, in-
terpretis, publicè dicata. Alia causa & alia autoritas maior in Horatii Coclitis statua, quæ
durat hodièque, cum hostes à ponte sublicio solus arcuisset. Equidem & Sibyllæ iuxta ro-
strâ esse nō miror, tres sint licet: una, quam Sex. Pacuuius Taurus Aedilis plebis restituit:
duæ, quas M. Messala. Primas putarem has, & Actii Nauii, positas ætate Tarquinii Prisci,
nisi regum antecedentium essent in Capitolio.

*De statuīs sine tunicis, & quibusdam alijs, & quæ prima Romæ statuæ equestres: & quando omnes
statuæ priuatim & publicè sublata, & quibus Romæ mulieribus, quæ prima
ab exteris publicè posita.*

C A P. VI.

Ex his Romuli est sine tunica, sicut & Camilli in Rostris, & ante ædem Castorum
fuit Q. Marcii Tremuli equestris togata, qui Samnites bis deuicerat, captæque Ana-
gnia, populum stipendio liberauerat. Inter antiquissimas sunt & Tulli Cælii, L. Roseii,
Sp. Nautii, C. Fulcinii in Rostris, à Fidenatibus in legatione interfectorum. Hoc à Ro-
mano populo tribui solebat iniuria cæsis, sicut & P. Iunio, & T. Coruncano, qui ab Teu-
ca Illyriorum regina interfecti erant. Non omittendum uidetur, quod Annales annota-
uere, tripedaneas his statuas in foro statutas. Hæc uidelicet mensura honorata tunc erat.
Non præteribo t C. Octauium ob unum uerbum: hic regem Antiochum, daturum se re-
sponsum dicentem, uirga, quam tenebat fortè, circumscripsit, & prius quàm egrederetur
circulo illo, responsum dare coëgit. In qua legatione interfecto, Senatus statuum poni ius-
sit quàm oculatissimo loco in Rostris. Inuenitur statua decreta & Taraciæ Caiæ siue
Suffetæ uirgini Vestali, ut poneretur ubi uellet: quod adiectum non minus honoris
habet, quàm feminæ esse decretam. Meritum eius in ipsis ponam Annalium uerbis:
Quodd campum Tiberinum gratificata esset ea populo. Inuenio & Pythagoræ & Al-
cibiadi in cornibus Comitii positas, cum bello Samniti Apollo Pythius fortissimo
Græcorum gentis iussisset, & alteri sapientissimo, simulachra celebri loco dicari, do-
nec Sylla Dictator ibi Curiam faceret. Mirumque est, illos patres Socrati cunctis ab
eodem

tc. Popiliū
legendum ui-
detur ex Va-
le. Max. cœ-
teri que His-
torias.

eodem Deo sapientia prælato Pythagoram prætulisse, aut tot aliis uirtute Alcibiadem, aut quenquam utroque Themistocli. Columnarum ratio erat, attolli supra ceteros mortales: quod & arcus significant nouitio inuento. Primus tamen honos cœpit à Græcis. Nullique arbitror plures statuas dicatas, quàm Phalereo Demetrio Athenis. Siquidem ceteri x. statuere, quas mox lacerauerunt, nondum anno hunc numerum dierum excedente. Statuerant Romæ etiam in omnibus uicis C. Mario Gratidiano tribus, ut diximus, eademque subuertere Syllæ introitu. Pedestres sine dubio Romæ fuere in autoritate longo tempore. Equestrium tamen origo perquam uetus est, cum fœminis etiam honore communicato. Clæliæ enim statua est equestris, ceu parum esset toga eam cingi: cum nec Lucretiæ, nec Bruto, qui expulerant reges, propter quos Clælia inter obsides fuerat, discernentur. Hanc primam & Horatii Coclitis publicè dicatam crediderim: antè enim sibi ac Sibyllæ Tarquinium, & reges sibi ipsos posuisse uerisimile est: nisi Clæliæ Piso traderet ab his positam, qui unà obsides fuerant, redditus à Porſena in honorem eius. E diuerso Annus Fœcialis, equestrem, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in uestibulo Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ Consulis filiæ: eamque solam refugisse, Tiberinque tranauisse, ceteris obsidibus, quæ Porſenæ mittebantur, interemptis Tarquinii insidiis L. Piso prodidit, M. Aemilio, C. Popilio 11. c. o. s. s. à Cenſoribus P. Cornelio Scipione, M. Popilio, statuas circa forum eorum qui magistratum gesserunt, sublatas omnes, præter eas quæ populi aut Senatus sententia statutæ essent. Eam uerò, quam apud ædem Telluris statuisset sibi Sp. Cassius qui regnum affectauerat, etiam constatam à Cenſoribus. Nimirum in ea quoque re ambitioni prouideant illi uiri. Extant Catonis in Censura uociferationes, mulieribus Romanis in provinciis statuas poni. Nec tamen potuit inhibere, quò minus Romæ quoque ponerentur, sicuti Cornelix Gracchorum matri, quæ fuit Africani prioris filia. Sedens huic posita, soleisque sine amento insignis, in Metelli publica porticu: quæ statua nunc est in Octauix operibus. Publicè autem ab exteris posita est Romæ C. Aelio Tribuno plebis, lege perlata in Stennium Statilium Lucanum, qui Thurinos bis infestauerat: ob id Aelium Thurini statua & corona aurea donauerunt. Idem postea Fabricium donauere statua, liberati obsidione. Passimque clientes in clientelas ita recepti: & aded discipulorum omne sublatum, ut Annibal etiam statux tribus locis uisantur in urbe, cuius intra muros solus hostium emisit hastam.

De antiquis statuarijs, & pretijs signorum immodicis, & colossis in urbe celeberrimis.

C A P. VII.

Fuisse autem statuariam artem familiarem Italiæ quoque & uetustam, indicant, Hercules ab Euandro sacratus, ut ferunt, in foro boario, qui triumphalis uocatur, atque per triumphos uestitur habitu triumphali: præterea Ianus geminus à Numa rege dicatus, qui pacis bellique argumento colitur, digitis ita figuratis, ut trecentorum sexaginta quinque dierum nota, per significationem anni, temporis & æui se Deum indicaret. Signa quoque Thuscanica per terras dispersa, quæ in Hetruria facitata non est dubium. Deorum tantum putarem ea fuisse, ni Metrodorus Scepius, cui cognomen à Romani nominis odio inditum est, propter duo millia statuarum Volſinios expugnatos obticeret. Mirumque mihi uidetur, cum statuarum origo tam uetus in Italia sit, lignea potius aut fictilia Deorum simulachra in delubris dicata, usque ad deuictam Asiam, unde luxuria. Similitudines exprimentis quæ prima fuerit origo, in ea quam plasticen Græci uocant, dici conuenientius erit: etenim prior, quàm statuaria, fuit. Sed hæc ad infinitum effloruit multorum uoluminum opere, si quis plura persequi uelit: omnia enim quis possit? In M. Scauri Aedilitate tria millia signorum in scena tantum fuere temporario theatro. Mummius deuicta Achaia repleuit urbem: ipse excessit non relicturus filiæ dotem. Cur enim non cum excusatione ponatur? Multa & Luculli inuexere. Rhodi etiamnum tria millia signorum esse, Mutianus ter Consul prodidit, nec pauciora Athenis, Olympiæ, Delphis superesse creduntur. Quis ista mortalium persequi possit? aut quis usus noscendi intelligatur? Insignia tamen maximè, & aliqua de causa notata, uoluptarium sit attigisse,

gisse, artificesq; celebratos nominauisse, singulorum quoq; inexplicabili multitudine, cum Lyissippus ad sexcenta x. opera fecisse prodatur, tantæ omnia artis, ut claritatem possent dare uel singula. Numerum apparuisse defuncto eo, cum thesaurum effregisset hæres: solitum enim ex manipretio cuiusq; signi denarios deponere aureos singulos. Euecta supra humanam fidem ars est successu, mox & audacia. In argumētum successus unum exemplum afferam, nec Deorum hominūue similitudinis expressæ. Aetas nostra uidit in Capitolio, prius quàm id nouissimè conflagrauit à Vitellianis incensum, in cella Iunonis, canem ex ære, uulnus suum lambentem: cuius eximium miraculum & indiscrcta ueri similitudo, non eo solū intelligitur, quòd ibi dicata fuerat, uerū & noua satisfatione: 10 nam summa nulla par uidebatur: capite tutelarios cauere pro ea, instituti publici fuit. Audaciæ innumera sunt exempla. Moles quippe excogitatas uidemus statuarū, quas colossos uocant, turribus pares. Talis est in Capitolio Apollo, translatus à M. Lucullo ex Apollonia Ponti urbe x x x. cubitorum, c. l. talentis factus: talis in campo Martio Iupiter à Claudio Casare dicatus, qui uocatur Pompeianus à uicinitate theatri: talis & Tarenti factus à Lyssippo x l. cubitorum. Mirum in eo, quòd manu, ut ferunt, mobilis (ea ratio libramenti est) nullis conuellatur procellis. Id quidem prouidisse & artifex dicitur, modico intervallo, unde maximè statum opus erat frangi, opposita columna. Itaque propter magnitudinem difficultatēque moliendi, non attigit eum Fabius Verrucosus, cum Herculem qui est in Capitolio, inde transferret. Ante omnes autem in admiratione fuit Solis colossus 20 Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius, Lyssippi suprà dicti discipulus. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc simulachrum post quinquagesimum sextum annum terræmotu prostratum, sed iacens quoq; miraculo est. Pauci pollicem eius amplectuntur. Maiores sunt digiti, quàm pleræq; statux. Vasti specus hiant de fractis membris. Spectantur intus magnæ molis saxa, quorum pondere stabiliuerat constituens. Duodecim annis tradunt effectum c c c. talentis, quæ contulerant ex apparatu regis Demetrii, relicto moræ tædio. Sunt alii minores hoc in eadem urbe colossi centum numero, sed ubicunque singuli fuissent nobilitaturi locum. Præterque hos Deorum quinque, quos fecit Bryaxis. Facit aut colossos & Italia: uidemus certè Apollinem in bibliotheca templi Augusti Thuscanicum l. pedum à pollice, dubium ære mirabiliorem, an pulchritudine. Fecit & Sp. Carvilius 30 Iouem, qui est in Capitolio, uictis Samnitibus sacrata lege pugnantibus, è pectoralibus eorum oreisq; & galeis. Amplitudo tanta est, ut conspiciatur à Latario Ioue. Reliquis limæ suam statuam fecit, quæ est ante pedes simulachri eius. Habent in eodem Capitolio admirationem & capita duo, quæ P. Lentulus Consul dicauit: alterum à Charete suprà dicto factum: alterum fecit Decius, comparatione in tantum uictus, ut artificium minimè probabilis artificis uideatur. Verū omnem amplitudinem statuarum eius generis uicit ætate nostra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Aruernis, per annos decem, n. s. cccc. manipretio. Postquam satis ibi artem approbauerat, Romam accitus est à Nerone, ubi destinatum illius principis simulachrum colossi fecit c x. pedum longitudine, qui dicatus Solis uenerationi est, damnatis sceleribus illius principis. Mirabamur in 40 officina non modò ex argilla similitudinem insignem, uerū & ex paruis admodum surculis, quod primum operis instar fuit. Ea statua indicauit interisse fundendi æris sciētiā, cum & Nero largiri aurum argentūque paratus esset, & Zenodorus scientia fingendi celandique nulli ueterum postponeretur. Statuam Aruernorum cum faceret, prouincia Vibio Auito prescidente, duo pocula Calpurnidis manu celata, quæ Cassio Syllano auunculo eius præceptoris suo Germanicus Cæsar adamata donauerat, amulatus est, ut uix ulla differentia esset artis. Quantòque maior in Zenodoro præstantia fuit, tanto magis deprehendi æris obliteratio potest.

Nobilitates ex ære operum & artificum CCCLXVI.

CAP. VIII.

50 S. Ignis, quæ uocant Corinthia, plerique in tantum capiuntur, ut secum circumferant, sicut Hortensius Orator sphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei se ænigmata intelligere, respondit debere, quoniam sphingem

gem domi haberet. Circuntulit & Nero princeps Amazonem, de qua dicemus: & paul^o antè C. Cestius Consularis signum, quod secum etiam in prælio habuit. Alexandri quoque Magni tabernaculum sustinere traduntur solitæ statuæ, ex quibus duæ ante Martus Vltoris ædem dicatæ sunt, totidem ante regiam. Minoribus simulachris signisq; innumera propè artificum multitudo nobilitata est. Ante omnes tamen Phidias Atheniensis, Ioue Olympiæ factio, ex ebore quidem & auro: sed & ex ære signa fecit. Floruit autem Olympiade LXXXIII. circiter CCC. nostræ urbis anno. Quo eodem tempore æmuli eius fuere Alcámenes, Critias, Nestocles, Hegias. Et deinde Olympiade LXXXVII. Agelades, Callon, Polycletus, Phragmon, Gorgias, Lacon, Myron, Pythagoras, Scopas, Perelius. Ex his Polycletus, discipulos habuit Argium, Asopodorum, Alexim, Aristidem, Phrynonem, Dinonem, Athenodorum, Dameam, Clitorium, Myronem Lycium. Nongessimā quinta Olympiade florere Naucydes, Dinomedes, Canachus, Patrocles. Centesima secunda Polycales, Cephissodorus, Leochares, Hypatodorus. Centesima quarta Praxiteles, Euphranor. Centesima septima Echion, Therimachus. Centesima quartadecima Lysippus fuit, & cum eo Alexander Magnus. Item Lysistratus, & frater eius Sthenis, Euphronides, Sosstratus, Ion, Silanion. In hoc mirabile, quod nullo doctore nobilis fuit ipse. Discipulos habuit Zeuxim & Iaden. Centesima uicesima Eurychides, Euthycrates, Lahippus, Cephissodorus, Timarchus, Pyromachus. Cessauit deinde ars, ac rursus Olympiade centesimaquinquagesima quinta reuixit, cum fuere longè quidem infra prædictos, probati tamen, Antheus, Callistratus, Polycales, Athenæus. Callixenus, Pythocles, Pythias, Timocles. Ita distinctis celeberrimorum ætatibus insignes raptim transcurram, reliqua multitudine passim dispersa. Venere autem & in cer tamen laudatissimi, quanquam diuersis ætatibus geniti, quoniam fecerant Amazonas: quæ cum in templo Ephesiæ Dianæ dicarentur, placuit eligi probatissimum ipsorum artificum, qui præsentis erant iudicio, cum apparuit eam esse, quam omnes secundam à sua quisque iudicassent. Hæc est Polycreti, proxima ab ea Phidiæ, tertia Ctesilæ, quarta Cydonis, quinta Phragmonis. Phidias, præter Iouem Olympium, quem nemo æmulatur, fecit & ex ebore æquæ Mineruam Athenis, quæ est in Parthenone adsians. Ex ære uerò, præter Amazonem supra dictam, Mineruam tam eximia pulchritudinis, ut à forma cognomen acceperit. Fecit & Cliduchum & aliam Mineruam, quam Romæ Aemilius Paulus ad ædem Fortunæ dedicauit. Item duo signa, quæ Catulus in eadem æde posuit palliata: & alterum colossicon nudum: primusq; artem toreuticam aperuisset atque demonstrasse meritò iudicatur. Polycletus Sicyonius Ageladis discipulus, Diadumenum fecit molliter iuuenem c. talentis nobilitatum. Idem & Doryphorum uiriliter puerum. Fecit & quem canona artifices uocant, lineamenta artis ex eo petentes, uelut à lege quadam: solusque hominum artem ipse fecisse, artis opere iudicatur. Fecit & distringentem, & nudum talo incessentem. Duosque pueros, item talis nudos ludentes, qui uocantur Astragalizontes: & sunt in Titi Imperatoris atrio: quo opere nullum absolutius plerique iudicant. Item Mercurium, qui fuit Lysimachiae: Herculem, qui Romæ, Antæum à terra sustinentem: Artemona, qui Periphoretos appellatus est. Hic consummasse hanc scientiam iudicatur, & toreuticam sic erudisse, ut Phidias aperuisset. Proprium eiufdem, ut uno crure insisterent signa, excogitasse: quadrata tamen ea esse, tradit Varro, & penè ad unum exemplum. Myronem Eleutheris natum, & ipsum Ageladis discipulum, bucula maximè nobilitauit, celebratis uersibus laudata, quando alieno plerique ingenio magis, quàm suo, commendantur. Fecit & canem, & discobolon, & Persea, & Pristas, & Saryrum admirantem tibias, & Mineruam, Delphicos pentathlos, Pancratiastas: Herculem etiam, qui est apud Circum maximum in æde Pompeii Magni. Fecisse & cicadæ monumentum ac locustæ, carminibus suis Erinna significat. Fecit & Apollinem, quem à Triumuiro Antonio sublatum restituit Ephesius Diuus Augustus, admonitus in quiete. Primus hic multiplicasse uarietatem uidetur, numerosior in arte, quàm Polycletus, & symmetria diligentior: & ipse tamen corporum tenuis curiosus, animi sensus non expressisse, capillum quoque &

que & pubem non emendatius fecisse,quàm rudis antiquitas instituisse. Vicit eum Pythagoras Rheginus ex Italia,pancratiaste Delphis posito. Eundem uicit & Leontius, qui fecit stadiodromon Astylon,qui Olympiæ ostenditur,& Libyn puerum tenentem tabel- lam eodem loco,& mala ferentem nudum,Syraculis autem claudicantem:cuius hulceris dolorem sentire etiam spectantes uidentur. Item Apollinem citharædum,serpentemque eius sagittis confici,qui Dicæus appellatus est,quod cum Thebæ ab Alexandro caperen- tur,aurum à fugiente conditum,sinu eius celatum esset. Hic primus nervus & uenas ex- pressit,capillumque diligentius.Fuit & alius Pythagoras Samius,initio pictor,cuius signa ad ædem Fortunæ huiusce Deæ septem nuda,& senis unum,laudata sunt. Hic suprà di-
¹⁰ cto facie quoque indiscreta similis fuisse traditur:Rhegini autem discipulus & filius sor-
 ris fuisse Sostratus. Lysippum Sicyonium Duris negat, Tullius fuisse discipulum affir-
 mat, sed primò ærarium fabrum, audendi rationem cepisse pictoris Eupompi responso.
 Eum enim interrogatū,quem sequeretur antecedentium, dixisse demonstrata hominum
 multitudine,naturam ipsam imitandam esse,non artificem.Plurima ex omnibus signa fec-
 cit, ut diximus, fecundissimæ artis, inter quæ distringentem se, quem M.Agrippa ante
 themas suas dicauit, mirè gratum Tiberio principi:qui non quiu it temperare sibi in eo,
 quanquam imperiosus sui inter initia principatus, transtulitque in cubiculum, alio ibi si-
 gno substituto:cum quidem tanta populi Romani contumacia fuit,ut magnis theatri cla-
 moribus reponi Apoxyomenon flagitauerit, princepsque, quanquam adamatum, repo-
²⁰ suerit. Nobilitatur Lysippus & temulenta tibicina,& canibus ac uenatione. In primis ue-
 rò quadriga cum Sole Rhodiorum. Fecit & Alexandrum Magnum multis operibus, à
 pueritia eius orsus. Quam statuam inaurari iussit Nero princeps, delectatus admodum
 illa. Dein cum pretio perisset gratia artis, detractum est aurum:pretiosiorque talis existi-
 matur,etiam cicatricibus operis atque conscissuris,in quibus aurum hæserat, remanenti-
 bus. Idem fecit Hephæstionem Alexandri Magni amicum,quem quidam Polycleto ad-
 scribunt,cum is centum propè,annis antè fuerit. Idem Alexandri uenationem:quæ Del-
 phis sacrata est:Athenis Satyrorum turmam. Alexandrum amicorumque eius imagines
 summa omnium similitudine expressit. Has Metellus Macedonia subacta transtulit Ro-
 manæ. Fecit & quadrigas multorum generum. Statuariæ arti plurimum traditur contu-
³⁰ lisse,capillum exprimendo, capita minora faciendo, quàm antiqui, corpora graciliora:
 siccioraque, per quæ proceritas signorum maior uidetur. Non habet Latinum nomen
 symmetria, quam diligentissimè custodiuit, noua intactaque ratione quadratas ueterum
 staturas permutando:uulgòque dicebat,ab illis factos,quales essent,homines: à se,quales
 uiderentur esse.Propriæ huius uidentur esse argutiæ operum,custoditæ in minimis quo-
 que rebus. Filios & discipulos reliquit laudatos artifices, Lahippum & Bedam, sed ante
 omnes Euthycratem: quanquam is constantiam patris potius æmulatus, quàm elegan-
 tiam,austero maluit genere,quàm iucundo, placere. Itaque optimè expressit Herculem
 Delphis & Alexandrum,Thespin uenatorem,& Thespiadas: prælium equestre, ad Tro-
 phonii oraculum: quadrigas Medæ complures: equum cum fuscinis:canes uenantium.
⁴⁰ Huius porrò discipulus fuit Tisicrates, & ipse Sicyonius, sed Lysippi sectæ propior, ut
 uix discernantur complura signa,ceu fenex Thebanus, Demetrius rex,Peuceiles Alexan-
 dri Magni seruator,dignus tanta gloria. Artifices,qui compositis uoluminibus condide-
 re hæc, miris laudibus celebrant, & Telephanem Phocæum, ignotum aliàs, quoniam in
 Thessalia, ubi habitauerat, latuerint opera eius:alioquin suffragiis ipsorum æquatur Po-
 lyacleto, Myroni,Pythagoræ.Laudant eius Larissam,& Spinarum pentathlon,& Apolli-
 nem.Alii non hanc ignobilitatis fuisse causam, sed quoniam se regum Xerxis atque Darii
 officinis dediderit, existimant. Praxiteles quoque marmore felicior:ideo & clarior fuit.
 Fecit tamen ex ære pulcherrima opera:Proserpinæ raptum:item Catagufam, & Ebrieta-
 tem, & Liberum patrem,nobilémque unà Satyrum, quem Græci periboeton cognomi-
⁵⁰ nant.Signa etiam,quæ ante Felicitatis ædem fuere, Venerémque, quæ cum ipsa æde in-
 cendio cremata est Claudii principatu,marmoreæ illi suæ per terras inclytæ parem.Item

Stephusam, Spilumenem, Oenophorum. Harmodium & Aristogitonem tyrannicidas, quos à Xerxe Persarum rege captos uicta Perside Atheniensibus remisit Magnus Alexander. Fecit & puberem subrepenti lacertæ cominus sagitta insidiantem, quem Sauroctonon uocant. Spectantur & duo signa eius diuersos affectus exprimentia, flentis matronæ, & meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynen fuisse, depræhenduntq; in ea amorem artificis, & mercedem in uultu meretricis. Habet simulachrum & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam suum imposuit, ne melior in equorū effigie defecisset in homine crederetur. Ipse Calamis & alias quadrigas bigasque fecit, equis semper sine æmulo expressis. Sed ne uideatur in hominum effigie inferior, Alcmena nullius est nobilior. Alcámenes Phidiæ discipulus & marmorea fecit, & æreum pentathlon, qui uocatur encrinomenos. At Polycleti discipulus Aristides quadrigas bigasque. Et Iphicratis Leæna laudatur. Scortum hæc lyre cantu familiare Harmodio & Aristogitoni, consilia eorum de tyrannicidio, usque ad mortem ex cruciata, tyrannis non prodidit. Quam obrem Athenienses & honorem habere ei uolentes, nec tamen scortum celebrasse, animal nominis eius fecere: atque ut intelligeretur causa honoris, in opere linguam addi ab artifice uetuerunt. Briaxis Aesculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Barton Apollinem, & Iunonem, qui sunt Romæ in Concordiæ templo. Cresilas uulneratum deficientem, in quo possit intelligi, quantum restet animæ: & Olympium Periclem dignum cognomine. Mirumque in hac arte est, quod nobiles uiros nobiliores fecit. Cephilodorus Mineruam mirabilem in portu Atheniensium, & aram ad templum Iouis Seruatoris in eodem portu, cui pauca comparantur. Canachus Apollinem nudum, qui Philesius cognominatur in Didymæo, Aeginetica æris temperatura. Ceruūque unā ita uestigiis suspendit, ut linum subter pedes trahatur, alterno morsu digitis calcæque retinentibus solum, ita uertebrato dente utrisque in partibus, ut à repulso per uices resiliat. Idem Celetizontas pueros fecit. Chæreas Alexandrum Magnum & Philippum patrem eius fecit. Ctesilaus doryphoron, & Amazonem uulneratam. Demetrius Lysimachen, quæ sacerdos Mineræ fuit annis LXXIII. Idem & Mineruam, quæ Musica appellatur, quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu resonant. Idem equitem Sarmentem, qui primus de equitatu scripsit. Dædalus & ipse inter fidores laudatus, pueros duos distringentes se fecit. Dinomenes Protefilaum & Pythodemum luctatorem. Euphranoris Alexander Paris est: in quo laudatur, quod omnia simul intelligantur, iudex Dearum, amator Helenæ, & tamen Achilles interfector. Huius est Minerua Romæ, quæ dicitur Catuliana, infra Capitolium à Q. Lutatius Catulo dicata, & simulachrum Boni euentus, dextra pateram, sinistra spicam ac papauer tenens. Item Latona puerpera, Apollinem & Dianam infantes sustinens, in æde Concordiæ. Fecit & quadrigas bigasque, & Cliduchon eximia forma: & Virtutem & Græciam, utrasque colosseas: mulierem ministrantem & adorantem. Item Alexandrum & Philippum in quadrigis. Eutychedes Eurotam, in quo artem ipso amne liquidiorem plurimi dixere. Hegiæ Minerua, Pyrrhusque rex laudatur, & celetizontes pueri, & Castor ac Pollux ante ædem Iouis tonantis. In Pario colonia Hercules Isidori. Buthyreus Lycius Myronis discipulus fuit, qui fecit dignum præceptore puerum sufflantem languidos ignes, & Argonautas. Leocras aquilam, sentientem quid rapiat in Ganymede, & cui ferat, parcentem unguibus etiam per uestem: puerum Autolycon pancratio uictorem, propter quem Xenophon Symposion scripsit: Iouemque illum tonantem in Capitolio, ante cuncta laudabilem: ætem Apollinem diadematam. Lyciscus Lagonem puerum subdolæ ac fucatæ uernilitatis. Lycus & ipse puerum suffitorem. Menæchmi uirulus genu premitur, replicata ceruice: ipsæque Menæchmus scripsit de sua arte. Naucydes Mercurio & Discobolo & immolante arietem censeatur. Naucerus luctatorem anhelantem fecit. Nicerates Aesculapium & Hygiam, qui sunt in Concordiæ templo Romæ. Pyromachi quadriga regitur ab Alcibiade. Policles Hermaphroditum nobilem fecit. Pyrrhus Hygiam & Mineruam: Phœnix Lysippi discipulus Epithersem. Stipax Cyprius uno celebratur signo, Splachnopte. Periclis Olympii uernula

uernula hic fuit,exta torrens,ignem oris pleni spiritu accendens.Sillanion Apollodorum fecit,fictorem & ipsum, sed inter cunctos diligentissimum artis, & inimicum sui iudicem, crebrò perfecta signa frangentem, dum satiare cupiditatem nequit artis, & ideo insanum cognominatum. Hoc in eo expressit, nec hominem ex ære fecit, sed iracundiam: & Achillem nobilem. Item Epistatem exercentem athletas: Strongylion Amazonem, quam ab excellentia crurum Eucnemon appellant, ob id in comitatu Neronis principis circunlatam. Item fecit puerum, quem amando Brutus Philippenfis cognomine suo illustravit. Theodorus, qui labyrinthum fecit Sami, ipse se ex ære fudit, præter similitudinem mirabilem fama magnæ subtilitatis celebratus. Dextra limam tenet, læva tribus digitis quadrigulam tenuit translata. Præneste, tantæ paruitatis, ut totam eam currumque & aurigam integeret alis simul facta musca. Xenocrates Tifiscratis discipulus: aut, ut alii, Euthycratis, uicit utrosque copia signorum, & de sua arte composuit uolumina. Plures artifices fecere Attali & Eumenis aduersus Gallos prælia, Isigonus, Pyromachus, Stratonicus, Antigonus, qui condidit uolumina de sua arte. Boethi, quanquam argento melioris, infans eximie anserem strangulat. Atque ex omnibus, quæ retuli, clarissima quæque in urbe iam sunt dicata à Vespasiano Principe in templo Pacis, aliisque eius operibus, uiolentia Neronis in urbem conuecta, & in sellariis domus aureæ disposita. Præterea sunt æqualitate celebrati artifices, sed nullis operum suorum præcipui, Ariston, qui & argentum cælare solitus est, Callias, Clesias, Cantharus Sicyonius, Dionysodorus Critiæ discipulus, Deliades, Euphorion, Eunicus, & Hecataeus. Argenti cælatores, Lesbocles, Prodorus, Pythodicus, Polygnotus: iidem pictores nobilissimi. Item ex cælatoribus Stratonicus, Scymnus, qui fuit Critiæ discipulus. Nunc percensebo eos, qui eiusdem generis opera fecerunt, ut Apollodorus, Androbulus, Asclepiodorus, Aleuas philosophos: Apellas & adorantes foeminas: Antigonus & Perixyomonon, tyrannicidasque supra dictos: Antimachus, Athenodorus foeminas nobiles: Aristodemus & luctatores, bigasque cum auriga, philosophos, anas, Seleucum regem. Habet gratiâ suam huius quoque Doryphorus. Cephissodori duo fuere: prioris est Mercurius, Liberum patrem in infantia nutriens. Fecit & concionantem manu elata: persona in incerto est. Sequens philosophos fecit. Coloras, qui cum Phidia Iouem Olympium fecerat, philosophos. Item Cleon & Cenchramis, & Callicles, & Cephis: Chalcosthenes & comædos & athletas. Dahippus Perixyomonon. Daiphron, & Democritus, & Dæmon philosophos. Epigonus omnia ferè prædicta imitatus præcessit in tubicine, & matri interfecit infante miserabiliter blandiente. Eubolides digitis computans: Mycon athletis spectatus, Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus omnia, quæ cæteri, aggressus, repræsentauit Alcibiadem, lampadèque accensa matrem eius Demaraten sacrificantem. Pisicrates bigæ Pitho mulierem imposuit. Idemque fecit Martem & Mercurium, qui sunt in Concordiæ templo Romæ. Perillum nemo laudat sauiorem Phalaride tyranno, qui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne subdito, & primus eum expertus cruciatum iustiore sauitia. In hoc à simulachris Deum hominumque deuocauerat humanissimam artem. Ideone tot conditores eius elaborauerant, ut ex ea tormentata fierent: Itaque una de causa seruantur opera eius, ut quisquis illa uideat, oderit manus. Sthenis Cererem, Iouem, Mineruam fecit, qui sunt Romæ in Concordiæ templo. Idem flentes matronas, & adorantes sacrificantisque. Simon canem & sagittarium fecit. Stratonicus cælator ille philosophos, Scopas uterque. Athletas autem & armatos, & uenatores, sacrificantisque Batton, Euchir, Glaucides, Heliodorus, Hicanus, Lophon, Lyson, Leon, Menodorus, Myiagrus, Polycrates, Polydorus, Pythocritus, Protogenes, idem pictura clarissimus, ut dicemus: Patrocles, Polis, Posidonius, qui & argentum cælauit nobiliter, natione Ephesius, Periclymenus, Philon, Simenus, Timotheus, Theomnestus, Timarchides, Timon, Tifias, Thrafon. Ex omnibus autem maximè cognomine insignis est Callimachus, semper calumniator sui, nec finem habens diligentiae, ob id Cacizotechnos appellatus, memorabilis exemplo adhibendi curæ modum. Huius sunt saltantes Lacæna, emendatum opus, sed in quo gratiam omnem diligentia abstulerit. Hunc quidam &

pietorem fuisse tradunt. Non ære captus, nec arte, unam solummodo Zenonis statuam Cypria in expeditione non uendit Cato, sed quia philosophi erat, ut obiter hoc quoque noscatur tam inane exemplum. In mentione statuarum est & una non prætereunda, licet auctoris incerti, iuxta rostra Hercules tunicati, Eleo habitu Romæ, torua facie, sentientæque suprema in tunica. In hac tres sunt tituli: L. Luculli Imperatoris, de manubiis: alter, pupillum Luculli filium ex S. C. dedicasse: tertius, T. Septimium Sabinum Aedilem curulem ex priuato in publicum restituisse. Tot certaminum tantæque dignationis simulachrum id fuit. Nunc reuertemur ad differentias æris & misturas. In Cyprio coronarium & regulare est, utrunque ductile. Coronarium tenuatur in laminas, taurorumque felle tinctum, speciem auri in coronis histrionum præbet. Idemque in uncias additis auri scrupulis senis, prætenui pyropi bractea ignescit. Regulare & in aliis fit metallis, itemque caldarium. Differentia, quod caldarium funditur tantum, malleis fragile, quibus regulare obsequitur, ab aliis ductile appellatum, quale omne Cyprium est. Sed & in cæteris metallis, cura distat à caldario. Omne enim purgatis diligentius igni uitis, excoctisque, regulare est. In reliquis generibus palma Campano. Simile in multis partibus Italiæ provinciisque. Sed octonas plumbi libras addunt, & lenè recoquunt propter inopiam ligni. Quantum ea res differentia afferat, in Gallia maximè sentitur, ubi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura, nigrum atque fragile conficitur. Præterea semel recoquunt: quod sæpius fecisse, bonitati plurimum confert.

Differentiæ æris & misturæ, & de seruando ære.

C A P V T I X.

Id quoque notasse non ab re est, æs omne frigore magno melius fundi. Sequens temperatura statuaria est, eademque tabularis, hoc modo: Massa profatur in primis, mox in profatum additur tertia portio æris collectanei, hoc est, ex usu coempti. Peculiare in eo condimentum attritu domiti, & consuetudine nitoris ueluti mansuefacti. Miscetur & plumbi argentarii pondo duodena ac selibra, centenis profati. Appellatur etiamnum & formalis temperatura æris tenerimi, quoniam nigri plumbi decima portio additur, & argentarii uigesima: maximèque ita colorem bibit, quem Græcicum uocant. Nouissima est, quæ uocatur ollaria, uasè nomen hoc dante, ternis aut quaternis libris plumbi argentarii in centenas æris additis. Cyprio si addatur plumbum, colos purpuræ fit in statuarum prætextis. Aera externa rubiginem celerius trahunt, quàm neglecta, nisi oleo perungantur. Seruari ea optimè in liquida pice tradunt. Vfus æris ad perpetuitatem monumentorum iam pridem translatum est, tabulis æreis, in quibus publicæ constitutiones inciduntur.

De cadmia medicina.

C A P. X.

Metalla æris multis modis instruunt medicinā, utpote cum hucera omnia ibi oculisimè sanentur. Maximè tamen prodest cadmia. Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus, candidior ac minus ponderosa, sed nequaquam cōparanda ærariæ. Plura autem genera sunt. Nanque ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia uocatur, fusuris necessarius, medicina inutlis. Hic rursus in fornacibus existit, aliamque nominis sui originem recipit. Fit autem egesta flammis atque statu tenuissima parte materiæ, & cameris lateribusue fornacum pro quantitate leuitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornacum ore, quæ flammæ elutiantur, appellata capnitis, exusta, & nimia leuitate similis fauillæ. Interior optima, cameris dependens, & ab eo argumento botrytis cognominata. Ponderosior hæc priore, leuior porro secuturis. Duo eius colores: deterior cinereus, puniceus melior, friabilis, oculorumque medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacum, quæ propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipsa ab argumento, crusta uerius, quàm pumex, intus uaria, ad pforas utilior, & ad cicarices trahendas. Fluunt & ex ea duo alia genera: onychitis extra penè cærulea, intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra, & cæterarum sordidissima, uulneribus maximè utilis. Omnis autem cadmia in Cypri fornacibus optima, iterumque à Medicis coquitur carbone puro, atque

ubi

ubi in cinerem rediit, extinguitur uino ammineo, quæ ad emplastra præparatur: quæ uerò ad plôras, aceto. Quidam in ollis fictilibus tusam urunt, ac lauant in mortariis, postea siccant. Nymphodorus lapidem ipsum quàm grauissimum spississimûmque urit pruna, & exustum Chio uino restinguit tunditque, mox linteo cribrat, atque in mortario terit, mox aqua pluuiâ macerat, iterûmque terit quod subsidit, donec cerussæ similis fiat nulla dentium offensa. Eadem Iollæ actio: sed quàm purissimum lapidem eligit. Cadmiæ effectus siccare, persanare, sistere fluxiones, pterygia & sordes oculorum purgare, scabritiem extenuare, & quicquid in plumbi effectû dicemus. Et æs ipsum ad omnia eadem uritur, præterque albugines oculorum & cicatrices. Hulcera quoque oculorum cum lacte sanant, idque Aegyptii collyrii modo terunt in coticulis. Facit & uomitiones è melle sumptum. Vritur autem Cyprium in fictilibus crudis cum sulphuris pari pondere, circumlito spiramento in caminis, donec uasa ipsa percoquantur. Quidam & salêm addunt, alii alumen pro sulphure, alii nihil, sed aceto tantum aspergunt. Vitum teritur mortario Thebaico, aqua pluuiâ lauatur, minore effectû, iterûmque adiecta largiore teritur, & dum consolidat, relinquatur: hoc sæpius, donec ad speciem minii redeat. Tunc siccatur in Sole, in area pyxide seruatur.

*De scoria, & flore, & squama æris, & stomomate, & æruginè,
& hieracio.*

C A P. X I.

ET scoria æris simili modo lauatur, minore effectû, quàm æs ipsum. Sed & æris flos medicinæ utilis est. Fit ære fuso, & in alias fornaces translato: ibi statu crebriore excutiantur uelut milii squamæ, quas uocant florem. Cadunt autem, cum panes æris aqua refrigerantur rubentque. Similiter ex eis fit, quam uocant lepida, & sic adulteratur flos, ut squamâ uæneat pro eo. Est autem squama hæc decussa uel clauis, per quos panes ærei ferruminantur. In Cypriis maximè officinis omnia. Differentia hæc est, quòd squama excutitur ictibus iisdem panibus: flos cadit sponte. Squamæ est alterum genus subtilius, ex summa scilicet lanugine decussum, quod uocant stomoma. Atque hæc omnia Medici (quod pace eorum dixisse liceat) ignorant, pars maior & nominibus, in tantum à conficiendis medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinæ solebat. Nunc quotiens incidere in libellos, componere ex his uolentes aliqua, hoc est, impendio miserorum expectari commentaria, credunt seplasiæ, ea omnibus quidem fraudibus corruptenti, factaque iam pridem emplastra & collyria mercantur, tabellisque mercium. Fraus seplasiæ sic exteritur. Et squama autem & flos uruntur in patinis fictilibus aut æreis, deinde lauantur, ut suprâ, ad eosdem usus: & amplius ad narium carnosa uitia, itemque sedis & grauitates aurium, per fistulas in eas statu impulsæ, & hulcera oris farina admota. Tollit & tonsillas cum melle. Fit & ex candido ære squama, Cypria longè efficacior. Necnon urina pueri prius macerant clauos panisque. Quidam uerò excussam squamam terunt, & aqua pluuiâ lauant. Dant & hydropicis eam duabus drachmis in mulsi hemina, & illinunt cum polline. Aeruginis quoque magnus usus. Sed pluribus fit ea modis. Nanque & è lapide, ex quo coquitur æs, deraditur, & ære candido perforato, atque in cadis super acetum suspensio, æreo obturatis operculo, multo probatiore, quàm si hoc idem squamis fiat. Quidam uasa ipsa candidi æris fictilibus condunt in aceto, raduntque x. die. Alii uinaceis contegunt, totidemque post dies radunt. Alii delimatam æris scobem aceto spargunt, uersantque spatulis sæpius die, donec absumatur. Eandemque scobem alii terere in mortariis æreis ex aceto malunt. Ocyssimè uerò contrahit coronarium æruginem, recisamentis in acetum additis. Adulterant marmore trito maximè Rhodiam æruginem: alii pumice aut gummi. Præcipuè autem fallit atramento sutorio adulterata. Cætera enim dente depræhenduntur, stridentia in frendendo. Experimentum in batillo ferreo. Nam quæ syncera est, suum colorem retinet: quæ mista atramento, rubescit. Depræhenditur & papyro, galla prius macerato: nigrescit enim statim æruginè illita. Depræhenditur & uisu, malignè uersans. Sed siue synceram siue adulteratam, aptissimum est siccatur in patina noua uri & uersari, donec fauilla fiat: postea teritur & reconditur. Aliqui in crudis fictilibus urunt,

donec figlinum percoquatur. Nonnulli & thus masculum admiscunt. Lauatur autem ærugo, sicut cadmia: uis eius collyriis oculorum aptissima, delacrymationibus mordendo proficiens. Sed ablui necessarium penicillis calidis, donec rodere desinat. Hieracium uocatur collyriū, quod ita maximè constat: temperatur autem id Hammoniacy uncis quatuor, æruginis Cypriæ duabus, atramenti sutorii, quod chalcanthum uocant, totidem, misyos uerò una, croci sex. Hæc omnia trita aceto Thasio colliguntur in pilulas, excellenti remedii contra initia glaucumatum & suffusionum, contra caligines & scabritias & albugines, ac genarum uitia. Cruda autem ærugo uulnerariis emplastris miscetur. Oris etiam gingiuarumque hūlcerationem mirificè emendat, & labiorum hūlcera cum oleo. Quod si & cera addatur, purgat, & ad cicatricem perducit. Aerugo & callum fistularum erodit, uitiōrumque quæ circa sedem, siue per se, siue cum Hammoniaco illita, uel collyrii modo in fistulas adacta. Eadēq; cum resinæ terebinthinæ tertia parte subacta, lepras tollit.

De scolecia, & chalciti, & misy, & sory, & chalcantibo.

C A P. XII.

Est & alterum genus æruginis, quam uocant scoleciā, in Cyprio ære, hoc trito alumine & sale, aut nitro pari pondere, cum aceto albo quā acerrimo. Non fit hoc nisi æstuosissimis diebus circa Canis ortum. Teritur autem, donec uiride fiat, contrahātque se uermiculorum specie, unde & nomen. Quod uitium ut emendetur, duæ partes quæ fuerint aceti, miscuntur urina pueri impubis. Idem autem in medicamentis & lanterna efficit, qua diximus aurum ferruminari, usq; utriusque, qui æruginis. Scolecia fit & per se, de-rasa ab ærario lapide, de quo nunc dicemus. Chalcitim uocant lapidem, ex quo & ipsum æs coquitur. Distat à cadmia, quod illa super terram ex subdialibus petris cæditur, hæc ex obrutis. Item, quod chalcitis friat se statim mollis natura, ut uideatur lanugo concreta. Est & alia distinctio, quod chalcitis tria genera continet, æris, & misyos, & soryos, de quibus singulis dicemus suis locis. Habet autem æris uenas oblongas. Probatur mellei coloris, gracili uenarum discursu, friabilis, nec lapidosa. Putant & recentem utiliorē esse, quoniam inueterata sory fiat. Vis eius ad excrecentia in hūlcibus, sanguinem sistere, gingi-uas, uuam, tonsillas farina comescere. Vuluæ quoque uitii in uellere imponitur. Cum succo uerò porri, uerendorum additur emplastris. Maceratur autem in fictili ex aceto circunlito fimo diebus x l. & colorem croci trahit. Tunc admisto cadmiæ pari pondere, medicamentum efficit, psoricon dictum. Quod si duæ partes chalcitidis tertia cadmiæ temperentur, acrius hoc idem fiet. Acrius etiamnum & uehemētius, si aceto, quā uino, temperentur. Tosta uerò efficacior fit ad eadem omnia. Sory Aegyptium maximè laudatur, multum superato Cyprio. Hispaniensi & Africo: quanquā oculorum quoque curationi quidam uilius Cyprium putant: sed in quacunque natione optimum, cui maximum uirus, in olfactu tritūque pinguius nigrescens & spongiosum. Stomacho res contraria in tantum, ut quibusdam olfactu modò uomitiones moueat: & Aegyptium quidem tale. Alterius nationis contritum splendescit. Et misy est lapidosius. Prodest autem & dentium dolori, si contineatur atque colluat: & oris hūlcibus grauib, quæque serpunt. Vritur carbonibus, ut chalcitis. Misy aliqui tradiderunt fieri exusto lapide in scrobibus, flori eius luteo miscente se ligni pinei fauilla. Reuera autem est suprà dicto fit lapide, concretum natura discretūque, & optimum in Cypriorum officinis: cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ, & cum teratur, harenosa natura, siue terrea, chalcitidi similis. Hoc admiscunt, qui aurum purgant. Utilitas eius infusi cum rosaceo auribus purulentis, & in lana impositi capitis hūlcibus. Extenuat etiam scabritias oculorum inueteratas. Precipue utile tonsillis, contrāque anginas & suppurata. Ratio, ut xvi. drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle, donec lentescat. Sic ad suprà dicta utile est. Quotiens opus sit molliri uim eius, mel aspergitur. Erodit & callum fistularum ex aceto fouentium: & collyriis additur. Sistit & sanguinem, hūlceraque quæ serpant, quæue putrescant. Absumit & excrecentes carnes. Peculiariter uirilicis-uitiis utile: & feminarum profluuium sistit. Græci cognationē æris nomine fecerunt & atramento sutorio. Appellat enim chalcanthum. Nec ullius æquè mira natura est. Fit & in Hispania è puteis stagnisue, id genus aquæ

aquæ habentibus. Decoquitur ea, admista dulci pari mensura, & in piscinas ligneas funditur. Immobiles super has transtris dependent restes lapillis extenæ, quibus adhærescens limus vitreis acinis imaginem quandam uuæ reddit. Exemptum ita siccatur diebus xxx. Color est cæruleus, perquam spectabili nitore, utrumque esse creditur: diluendo fit atramentum tingendis coriis. Fit & pluribus modis, genere eo in scrobes cauato: quarum à lateribus distillantes hyberno gelu sturias, stalagmian uocant: neque est purius aliud. Sed ex eo candidum colorem sentientem uiolam, leucoion appellant. Fit & in saxorum catinis, pluuia aqua corruato limo gelante. Fit & salis modo, flagrantissimo Sole admistas dulces aquas cogente. Ideo duplici quidam differentia, fossile aut factitium appellant. hoc pallidius, & quantum colore, tantum bonitate deterius. Probant maxime Cyprium in medicinarum usu. Sumitur ad depellenda uentris animalia drachmæ pondere cum melle. Purgat & caput dilutum, ac naribus instillatum: item stomachum, cum melle aut aqua multa sumptum. Medetur & oculorum scabritiei dolorique, necnon & caliginis, & oris hulceribus. Sistit & sanguinem narium: item hæmorrhoidum. Extrahit ossa fracta cum semine hyoscyami. Suspendit epiphoras, penicillo fronti impositum. Efficax & in emplastris ad purganda uulnera, & ex crescentia hulcerum. Tollit & uuas, uel si decocto tangantur. Cum lini quoque semine superponitur emplastris ad dolores tollendos: quodque ex eo candicat, in eo usu præfertur uiolaceis, & grauitati aurium per fistulas inspiratur. Uulnera etiam per se illitum sanat, sed stringit cicatrices. Nupérque inuentum, urforum in harena & leonum ora inspergere illo: tantæque est uis in astringendo, ut non queant mordere.

De pompholyge, & spodo, & antispodo, & diphyrge, & triente Seruilio.

C A P. X I I.

ETIANNUM in ærariis reperiuntur, quem uocant pompholygem & spodon. Differentia, quod pompholyx lotura paratur, spodos illota est. Aliqui id quod sit candidum leuissimumque, pompholygem dixere, & esse æris & cadmiæ fauillam. Spodon nigriorem ponderosiorémque esse, derafam parietibus fornacum, mistis scintillis, aliquando & carbonibus. Hæc aceto accepto odorem æris præstat, & si tangatur lingua, saporem horridum. Conuenitque oculorum medicamentis, quibuscunque uitis occurrens, & ad omnia, quæ spodos: hoc solum distat, quod huius elutior uis est. Additur & in emplastra, quibus lenis queritur refrigeratio & liccatio. Vtilior ad omnia, quæ uino lota est. Spodos Cypria optima. Fit autem liquefcentibus cadmia & ærario lapide. Leuissimè hæc efflatur & ocylis, euolatque à fornacibus & restis adhærescit, à fuligine distans candore. Quod minus candidum ex ea, immaturæ fornacis argumentum est: hoc quidam pompholygem uocant. Quod uerò rubicundius ex iis inuenitur, acriorem uim habet, exulceratque adeo, ut cum lauatur, si oculos attingat, excæcet. Est & mellei coloris spodos, in qua plurimum æris intelligitur. Sed quodcunque genus lauando fit utilius. Purgatur ante pinna, dein crassiore lotura. Digitis scabritiem exterunt. Media uis eius est, quæ uino lauatur. Est aliqua & in genere uini differentia. Leni enim lota collyriis oculorum nimium uigiliis fatigatorum apta putatur. Eadem efficacior hulceribus quæ manant, uel oris quæ madent, & omnibus medicamentis, quæ parantur contra gangrenas. Fit & in argenti fornacibus spodos, quam uocant lauriotin. Vtilissima autem oculis affirmatur, quæ fiat in aurariis: nec in alia parte magis est uitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda essent metalla, uilissimis rebus utilitates easdem excogitauit. Antispodon uocant cinerem fici arboris uel caprifici, uel myrti foliorum cum tenerrimis ramorum partibus, uel oleastri uel cydonii mali uel lentisci. Item ex moris immaturis, id est candidis, in Sole arefactis: uel è buxi coma, uel pseudocyperi, aut rubi, aut terebinthi, uel cenanthes. Taurini quoque glutinis, aut linteorum cinerem, similiter pollere inuentum est. Vruntur omnia ea crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquantur. In ærariis officinis & plegma fit, iam liquato ære atque percocto, additis etiamnum carbonibus, flaturque accensis: ac repente uehementiori flatu expuitur æris palea quædam. Solum, quo excipiat, stratum esse debet.

† quod in
iisdem offici-
is diphry-
ges uocant
Græci.

Facile ab ea discernitur,† quam in iisdem officinis diphrygem uocant Græci, ab eo quod bis torreatur. Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyrite cremato in caminis, donec excoquatur in rubricam. Fit & in Cypro ex luto cuiusdam specus arefacto prius, mox paulatim circumdatis sarmentis. Tertio fit modo in fornacibus æris facie subfidente. Differentia est quidem, quod æs ipsum in catino defluit, scoria extra fornaces, flos supernatat, diphryges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquantur, ferruminari, circa hunc æs feruere, ipsum uerò non percoqui, nili trasilatum in alias fornaces, & esse nodum quandam materiæ. Id quod excocto superfit, diphryges uocari. Ratio eius in medicina similis supra dictis, siccare, & ex crescentia consumere, & perpurigare. Probatur lingua, ut eam siccet tactu statim, saporémque æris reddat. Vnum etiamnum æris miraculum non omittemus. Seruilia familia illustis in Falus, trientem æreum pascit auro & argento, consumentem utrunque. Origo atque natura eius incomperta est mihi. Verba ipsa de ea re Messala senis ponam. Seruiliorum familia habet trientem sacrum, cui summa cum cura magnificentiaque sacra quotannis faciunt: quem ferunt aliàs creuisse, aliàs decreuisse uideri, & ex eo aut honorem aut diminutionem familiæ significari.

De ferro, & ferricis metallis, & differentiæ ferri.

C A P. X I I I.

Proximè indicari debent metalla ferri, optimo pessimòque uitæ instrumento. Siquidem hoc tellurem scindimus, serimus arbusta, ponimus pomaria, uites squalore deciso annis omnibus cogimus iuuenescere. Hoc extruimus tecta, cædimus saxa, omnesque ad alios usus ferro utimur. Sed eodem ad bella, cædes, latrocinia, non cominus solum, sed etiam missili uolucrìque, nunc tormentis excusso, nunc lacertis, nunc uerò pennato: quam sceleratissimam humani ingenii fraudem arbitror. Siquidem, ut ocyus mors perueniret ad hominem, alitem illam fecimus, pennasque ferro dedimus. Quamobrem culpa eius non naturæ fiat accepta. Aliquot experimentis probatum est, posse innocens esse ferrum. In foedere, quod expulsis regibus populo Romano dedit Porfena, nominatim compræhensum inuenimus, ne ferro nisi in agricultura uterentur. Et stilo scribere intutum est, ut uetustissimi authores prodiderunt. Magni Pompeii in tertio Consulatū extat editum, in tumultu necis Clodianæ, prohibentis ullum telum esse in urbe. Et tamen uita ipsa non desit honorem mitiorem habere ferro quoque. Aristonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem Learcho filio præcipitato residentem, poenitentiamque, ferrum & æs miscuit, ut rubigine eius per nitorem æris relucens, exprimeretur uerecundiæ rubor. Hoc signum extat Thebis hodie. Est in eadem urbe & ferreus Hercules, quem fecit Alcon, laborum Dei patientia inductus. Videmus & Romæ scyphos è ferro dicatos in templo Martis Ultoris. Obsistit eadem naturæ benignitas, exigentis à ferro ipso pœnas rubigine, eademque providentia nihil in rebus mortalibus faciente, quàm quod infestissimum mortalitati. Ferri metalla ubique præpmodum reperiuntur, quippe insula etiam Italiæ Ilua gignente: minimaque difficultate cognoscuntur ipso colore terræ manifesto. Sed ratio eadem excoquendis uenis. In Cappadocia tantum questio est, aquæ an terræ fiat acceptum, quoniam perfusa certo fluuiio terra, neque aliter, ferrum è fornacibus reddit. Differentia ferri numerosa. Prima in genere terræ cæli uel. Aliæ molle tantum, plumbòque uicinius subministrant: aliæ fragile & ærosum, rotarumque usibus & clauis maximè fugiendum, cui prior ratio conuenit. Aliud breuitate sola placet, clauisque caligariis: aliud rubiginem celerius sentit, stricturæque uocantur eæ omnes, quod non in aliis metallis, à stringenda acie uocabulo imposito. Et fornacum maxima differentia est. In iis equidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam aciem, aliòque modo ad densandas incudes, malleorumue rostra. Summa autem differentia in aqua est, cui subinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri, sicuti Bilbilin in Hispania & Turiasionem, Comum in Italia, cum ferraria metalla in his locis non sint. Ex omnibus autem generibus palma Serico ferro est. Seres hoc cum uestibus suis pellibusque mittunt. Secunda Parthico: neque alia genera ferri ex mera acie temperantur: cæteris enim admiscetur. Mollior, complexus in nostro orbe.

orbe. Aliubi uena bonitatem hanc præstat, ut in Noricis: aliubi factura, ut Sulmone aqua, uti diximus. Quippe cum in exacuendo oleares cotes aquariæque differant, & oleo delicatior fiat acies. Mirumque, cum excoquatur uena, aquæ modo liquari ferrum, postea in spongas frangi. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est, ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro sanguis humanus se ulciscitur. Contactum nanque eo, celerius subinde rubiginem trahit. De magnete lapide suo loco dicemus, concordiaque quam cum ferro habet. Sola hæc materia uires ab eo lapide accipit, retinetque longo tempore, aliud apprehendens ferrum, ut annulorum catena spectetur interdum: quod imperitum vulgus appellat ferrum uiuum, uulneraque tali asperiora fiunt. Lapishic & in Cantabria nascitur, non ille magnes uerus caute continua, sed sparsa bubbatone, ita appellat: nescio an uitro fundendo perinde utilis: nondum enim expertus est quisquam: ferri utique inficit aciem, ut magnes. Eodem lapide Dinocrates architectus Alexandria Arsinos templum concamerare inchoauerat, ut in eo simulachrum eius è ferro pendere in aere uideretur. Intercessit mors & ipsius & Ptolemæi, qui id sorori suæ iusserat fieri. Metallorum omnium uena ferri largissima est. Cantabriæ maritimæ parte, quam Oceanus alluit, mons præruptè altus, incredibile dictu, totus ex ea materie est, ut in ambitu Oceani diximus.

De temperatura ferri, & medicine ex ferro, & æruginè, & rubiginè, & squama ferri, & hygremplastro.

C A P. X V.

Ferrum accensum igni, nisi duretur ictibus, corrumpitur. Rubens non est habile tundendo, neque antequàm albescere incipiat. Aceto aut alumine illitum fit æri simile. A rubiginè uindictatur cerussa & gypso, & liquida pice. Hæc est temperatura à Græcis antipathia dicta. Ferunt quidam & religione quadam id fieri. Et extare ferream catenam apud Euphratem amnem, in urbe quæ Zeugma appellatur, qua Alexander Magnus ibi uinxerat pontem, cuius annulos, qui resecti sunt, rubiginè infestari, carentibus ea prioribus. Medicina è ferro est & alia, quàm secandi. Nanque circumscribi circulo, teruè circumlato mucrone, & adultis & infantibus prodest contra noxia medicamenta: & præfixisse in limine è sepulchro euulsos clauos aduersus nocturnas lymphationes. Pungique leuiter mucrone, quo percussus homo sit, contra dolores laterum pectorumque subitos, qui punctiorem afferant. Quædam uisione sanantur: priuatim uerò canis rabidi morsus. Quippe etiam præualente morbo, expauescentisque potum, ulla plaga illico liberantur. Calefit etiam ferro candente aqua, in multis uitiiis, priuatim uerò dyntericis. Est & rubigo ipsa in remediis: & sic Telephum proditur sanasse Achilles, siue id ærea, siue ferrea cuspide fecit. Ita certè pingitur eam decutiens gladio. Sed rubigo ferri deraditur humido ferro clauis ueteribus. Vis eius ligare, siccare, restringere: Emendat alopecias illita. Utuntur & ad scabritias genarum pustulasque totius corporis, cum cera & oleo myrteo: ad ignes uerò sacros ex aceto: item ad scabiem, paronychia digitorum & pterygia in lintheolis. Sistit & foeminarum profluvia imposita uelleribus. Plagis quoque recentibus uino diluta, & cum myrrha subacta: & condylomatis ex aceto prodest. Podagras quoque illita lenit. Squama quoque ferri in usu est ex acie aut mucronibus, maximè simili, sed acriore, quàm rubigo: quamobrem & contra epiphoras oculorum assumitur. Sanguinemque sistit, cum uulnera maximè ferro fiant. Sistit & foeminarum proflunia. Imponitur & contra lienum uitia. Hæmorrhoidas compescit, huculcerumque serpentia. Et genis prodest, farina modo aspersa paulisper: præcipua tamen commendatio eius in hygremplastro ad purganda uulnera fistulasque, & omnem callum erodendum, & raris ossibus carnes recreandas. Componitur hoc modo: obolis ex Cimolia creta duobus, drachmis sex ex ære, totidem ex squama ferri, totidem ceræ, ex olei sextario. His adiicitur, cum sunt repurganda uulnera aut replenda, ceratum.

De plumbi metallis, & albo plumbo, & nigro.

C A P. X V I.

Sequitur natura plumbi. Cuius duo genera, nigrum, atque candidum. Pretiosissimum candidum, à Græcis appellatum cassiteron, fabulosque narratum in insulas Atlantici

maris peti, uicilibusque nauigiis circumfusus corio aduehi. Nunc certum est, in Lusitania gigni & in Gallacia, summa tellure harenosa, & coloris nigri: pondere tantum ea deprehenditur. Interueniunt & minuti calculi, maximè torrentibus siccatis. Lauant eas harenas metallici, & quod subsidit, coquunt in fornacibus. Inuenitur & in aurariis metallis (quæ elutia uocant) aqua immissa eluente calculos nigros paulum candore uariatos, quibus eadem grauitas quæ auro. & ideo in calathis, in quibus aurum colligitur, remanent cum eo, postea caminis separantur, conflaturque in album plumbum resoluuntur. Non fit in Gallacia nigrum, cum uicina Cantabria nigro tantum abundet: nec ex albo argentum, cum fiat ex nigro. Iungi inter se plumbum nigrum sine albo non potest, nec hoc ei sine oleo. Ac ne album quidem secum sine nigro. Album habuit authoritatem & Iliacis temporibus, teste Homero, cassiteron ab illo dictum. Plumbi nigri origo duplex est: aut enim sua prouenit uena, nec quicquam aliud ex se parit: aut cum argento nascitur, mistisque uenis conflatur. Eius qui primus fuit in fornacibus liquor, stannum appellatur: qui secundus, argentum: quod remansit in fornacibus, galæna, quæ portio est tertia addita uenæ. Hæc rursus conflata, dat nigrum plumbum, deductis partibus duabus.

De stanno, plumbo argentario, & quibusdam alijs.

CAP. XVII.

STannum illitum æneis uasis, saporem gratiorem facit, & compefcit ærginis uirus, mirumque, pondus non augeat. Specula quoque ex eo laudatissima, ut diximus, Brundisii temperabantur, donec argenteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur stannum addita æris tertia portione candidi in plumbum album. Fit & alio modo mistis albi plumbi nigrique libris. Hoc nunc aliqui argentarium appellant. Idem & tertiarium uocant, in quo duæ nigri portiones sunt, & tertia albi. Pretium eius in libras xxx. hoc fistulæ solidantur. Improbiores ad tertiarium additis æquis partibus albi, argentarium uocant, & eo quæ uolunt incoquunt. Pretia huius faciunt in pondo centum triginta. In libras, albo per se syncero pretia sunt triginta, nigro sexdecim. Albi natura plura aridi habet: contraque, nigri tota humida est. Ideo album nulli rei sine mistura utile est. Neque argentum ex eo plumbatur, quoniam prius liquefcit argentum. Album incoquitur æreis operibus Galliarum inuento, ita ut uix discerni queat ab argento, eaq; incoctilia uocant. Deinde & argentum incoquere simili modo cœpere, equorum maximè ornamentis, iumentorumque iugis in Alexia oppido: reliqua gloria Biturigum fuit. Cœpere deinde & esseda, & uehicular, & petorita exornare: similique modo ad aurea quoque, non modò argentea, stacula inanis luxuria peruénit: quæque in scyphis cerni prodigium erat, hæc in uehiculari atteri, cultus uocatur. Plumbi albi experimentum in charta est, ut liquefactum pondere uideatur, non calore, rupisse. India neque æs neque plumbum habet, gemmisque suis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fistulas laminasque utimur, laboriosius in Hispania eruto, totasque per Gallias: sed in Britannia summo terræ corio adeò largè, ut lex ultro dicatur, ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc sunt nomina: louetanum, Caprariense, Oleastrense. Nec differentia ulla scoriar, modò sit excocta diligenter. Mirumque in his solis metallis, quòd derelicta fertilius reuiuiscunt. Hoc uidetur facere relaxatis spiramentis ad satietatem infusus aer, æquè ut fœminas quasdam fecundiores abortus facere. Nuper id compertum in Batia Santarensi metallo, quod locari solitum x. libris per ccc. ante annos, postquam oblitteratum erat, l. v. locatum est. Simili modo Antonianum in eadem prouincia pari locatione peruenit ad pondo ccc. uectigalis. Et mirum, aqua addita non liquefcere uasa è plumbo constare: eadem in aqua calculus æreusue quadrans si addatur, uas peruri.

Medicine de plumbo, & scoriar plumbi, de molybdæna siue galena, de psimmythio, & sandarachæ.

CAP. XVIII.

IN medicina per se plumbi usus est cicatrices reprimere: adalligatisque lumborum & renum parti laminis frigidiore natura inhibere impetum Veneris. Vasaque in quiete Veneræ sponte naturæ erumpentia usque in morbi genus, his laminis Caluus Orator cohibuisse traditur, uiresque corporis studiorum labori custodisse. Nero (quoniam ita diis placuit) princeps

princeps lamina pectori imposita sub ea cantica exclamans, alendis uocibus demonstrauit rationem. Coquitur ad medicinæ usus patinis fictilibus, substrato sulphure minuto, laminis impositis tenuibus, operitisque sulphure & ferro mistis. Cum coquitur, munienda in eo opere foramina spiritus conuenit: alioquin plumbi è fornacibus halitus noxius sentitur, & pestilens, & canibus ocysimè: omnium uerò metallorum, muscis & culicibus: quamobrem non sunt ea tædia in metallis. Quidam in coquendo scobem plumbi lima quasitam sulphuri miscent: alii cerussam potius, quàm sulphur. Fit & lotura plurimi usus in medicina, cum se ipso teritur in mortariis plumbeis addita aqua cælesti, donec crasse-scat. Postea supernatas aqua tollitur spongiis: quod crassissimum fuit, siccatur diuidi-
 10 tur in pastillos. Quidam limatum plumbum sic terunt: quidam etiam plumbaginem ad-miscent: alii uerò acetum, alii uinum, alii adipem, alii rosam. Quidam in mortario lapi-deo, & maximè Thebaico, plumbeo pistillo terere malunt: candidiusque fit ita medica-mentum. Id autem quodustum est plumbum, lauatur, ut sibi & cadmia. Potest adstrin-gere, sistere, contrahere cicatrices. Vfus enim ex eodem & in oculorum medicamentis, & maximè contra proidentiam eorum & inanitatem, & hulcerum excrementia, rimasque sedis aut hæmorrhoidas, aut condylomata. Ad hæc maximè lotura plumbi facit: cinis au-tem usti ad hulcera serpentia, aut sordida: eadèmq; quæ chartis, ratio profectus. Vritur autem in patinis per laminas minutas cum sulphure, uersatum rudibus ferreis aut ferula-
 20 ceis, donec liquor mutetur in cinerem. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alii elima-tam scobem in fictili crudo coquunt in caminis, donec percoquatur figlinum. Aliqui ce-russam miscent pari mensura, aut hordeum, teruntque, ut in crudo dictum est, & præfe-runt sic tritum plumbum spodio Cyprio. Scoria quoque plumbi in usu est, optimaque, quæ ad luteum maximè colorè accedit sine plumbi reliquiis, aut sulphuris specie, & ter-ra carens. Lauatur hæc in mortariis minutim fracta, donec aqua luteum colorem trahat, & transfunditur in uas purum, idque sæpius, usque dum subsidat, quod utilissimum est: eosdèmq; effectus habet, quos plumbum, sed acriores. Mirari succurrit experientiam uitæ, ne face quidem rerum, excrementorumq; fœditate intentata tot modis. Fit & spo-dium ex plumbo eodem modo, quo ex Cyprio ære diximus. Lauatur in linteis raris in
 30 aqua cælesti, separaturque terrenum transfusione, cribratūque teritur. Quidam pulue-rem pennas detergere malunt, ac terere in uino odorato. Est & molybdæna, quam alibi ga-lenam uocauimus, plumbi & argenti uena cõmunis. Melior hæc, quanto magis aurei co-loris, quantòq; minus plumbofa, friabilis, & modicè grauis. Cocta cum oleo, iocineris co-lore trahit. Adhærescit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metallicam uocant. Lau-datissima, quæ in Zephyrio fiat. Probantur minimè terrenæ, minimèq; lapidosæ: coquun-tur lauanturq; scoriarum modo. Vfus in liparas ad linienda refrigerandaque hulcera: empla-strisq; quæ non alligantur, sed illita ad cicatricem perducunt, in teneris corporibus mol-lissimisque partibus. Compositio eius est libris tribus, & ceræ libra una, olei tribus hemi-nis, quod in senili corpore cum fratribus additur. Temperatur & cum spuma argenti, & scoria plumbi, ad dysenteriam & tenesum fouendo calida. Psimmythium quoque, hoc
 40 est cerussam, plumbariæ dant officinæ. Laudatissimum in Rhodo. Fit autem ramentis plumbi tenuissimis super uas aceti asperrimi impositis, atque ita distillantibus. Quod ex eo cecidit in ipsum acetum, arefactum molitur & cribratur, iterumque aceto misto in pa-stillos diuiditur, & in Sole siccatur æstate. Fit & alio modo, addito in urceos aceti plum-bo, obturatos per dies x. derafòque ceu situ, ac rursus deiecto, donec deficiat materia: Quod derafum est, teritur & cribratur, & coquitur in patinis, misceturque rudiculis, do-nec rufescat, & simile sandarachæ fiat. Dein lauatur dulci aqua, donec nubeculæ omnes eluantur. Siccatur similiter postea, & in pastillos diuiditur. Vis eius eadem, quæ suprà di-ctis, leuissima tantum ex omnibus: præterque ad candorem sceminarum. Est autem letalis potus, sicut spumæ argenti. Postea cerussa ipsa si coquatur, rufescit. Sandarachæ quoque
 50 propemodum dicta natura est. Inuenitur autem & in aurariis & in argentariis metallis, melior quò magis rufa, quòque magis uirus redolens, ac pura friabilisque. Valet purga-re, sistere,

re, sistere, exalfacere, perrodere. Summa eius dos septica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorum medicamentis. Fauces purgat cum melle sumpta. Vocem lympidam ac canoram facit. Suspiriosis tussientibusque iucundè medetur, cum resina terebinthina in cibo sumpta. Suffita quoque cum cedro, ipso nidore itidem medetur. Et arsenicum ex eadem est materia. Quod optimum, coloris etiam in auro, excellentius: quod verò pallidius aut sandarachæ similis est, deterius existimatur. Est & tertium genus, quo miscetur aureus color sandarachæ. Vtraque hæc squamosa. Illud verò siccum purumque gracili uenarum discursu fissile. Vis eadem, quæ suprâ, sed acrior. Itaque & causticis additur, & pilothris. Tollit & pterygia digitorum, carnesque narium, & condylomata, & quicquid excrefcit. Torretur, ut ualidius prosit, in noua testa, donec mutet colorem. 13

C. PLINII SECVN- DI NATURALIS HISTO- RIÆ LIBER TRIGE-

SIMVSQVIN-
TVS.

PROOEMIUM.

ET ALLORVM, quibus opes constant, annascentium quoque eis natura indicata propemodum est, ita connexis rebus, ut immensa medicinarum sylua, officinarumque tenebræ, & morosa calandi pingendi; ac tingendi subtilitas simul dicerentur. Restant terræ ipsius genera lapidumque, uel numerosi serie, plurimis singula à Græcis præcipuè uoluminibus tractata. Nos in iis breuitatem sequemur utilem instituti modo, nihil necessarium aut naturale omittentes.

Honos picturæ.

CAP. I.

PRIMUMQUE dicemus quæ restant de pictura, arte quondam nobili, tunc cum expetitur à Regibus populisque, & illos nobilitante, quos esset dignata posteris tradere: nunc uerò in totum marmoribus pulsa, iam quidem & auro, nec tantum ut parietes toti operiantur, uerum & interra marmore, uermiculatis ad effigies rerum & animalium crustis. Non placent iam abaci, nec spatia montis in cubiculo delitentia: cepimus & lapidem pingere. Hoc Claudii principatu inuentum: Neronis uerò, maculas, quæ non essent, in crustis inferendo unitatem uariare, ut ouatus esset Numidicus, ut purpura distinguere: Sinnadicus, qualiter illos nasci optarent deliciæ. Montium hæc subsidia deficientium: nec cessat luxuria id agere, ut quàm plurimum incendiis perdat.

Honos imaginum.

CAP. II.

IMAGINUM quidem pictura quàm maximè similes in æuum propagabatur figuræ: quod in totum exoleuit. Aerei ponuntur clypei, argentæ facies surdo figurarum discrimine, statuarum capita permutantur, uulgatis iam pridem salibus etiam carminibus. Ad eam materiam malunt conspici omnes, quàm se nosci. Et inter hæc pinacothecas ueteribus tabulis consuunt, alienasque effigies colunt, ipsi honorem non nisi pretio ducentes, ut frangat hæres, furis detrahat laqueus. Itaque nullius effigie uiuente, imagines pecuniæ, non suas, relinquunt: iidem palestras athletarum imaginibus & ceromata sua exornant, & uultus Epicuri per cubula gestant, ac circumferunt secum. Natali eius uicesima Luna sacrificant, feriæque omni mense custodiunt, quas icadas uocant, hi maximè, qui se ne uiuentes quidem nosci uolunt. Ita est profecto, artes desidia perdidit: & quoniâ animorum imagines non sunt, negliguntur etiam corporum. Aliter apud maiores in atris hæ erant, quæ spectarentur, non signa externorum artificum, nec æra, aut marmora. Expressi cetera uultus singulis

singulis disponebantur armariis, ut essent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, semperque defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius, qui unquam fuerat, populus. Stemmata uero lineis discurrebant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebantur, & monumentis rerum in magistratu gestarum. Aliæ foris & circa limina animorum ingentium imagines erant, affixis hostium spoliis, quæ nec emptori refringere liceret: triumphabantque etiam dominis mutatis ipsæ domus: & erat hæc stimulatio ingens, exprobrantibus rectis, quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum. Extat Messalæ Oratoris indignatio, qua prohibuit inferi genti suæ Leuinorum alienam imaginem. Similis causa Messalæ seni expressit uolumina illa, quæ de familiis condidit, cum Scipionis Africani transisset atrium, uidissetque adoptione testamentaria Salutionis (hoc enim ei fuerat cognomen) Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini. Sed pace Messalarum dixisse liceat, etiam mentiri clarorum imagines, erat aliquis uirtutum amor: multoque honestius, quam mereri, ne quis suas expeteret. Non est prætereundum & nouitium inuentum. Siquidem non solum ex auro argentouæ, aut certè ex ære in bibliothecis dicantur illi, quorum immortales animæ in iisdem locis ibi loquuntur: quinimo etiam quæ non sunt, finguntur, pariuntque desideria non traditi uultus, sicut in Homero euenit. Quo maius (ut equidem arbitror) nullum est felicitatis specimen, quam semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis. Asinii Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus bibliothecam dicando, ingenia hominum rem publicam fecit. An priores ceperint Alexandria & Pergami reges, qui bibliothecas magno certamine instituere, non faciliè dixerim. Imaginum amorem flagrasse quondam, testes sunt, & Atticus ille Ciceronis edito de his uolumine, & M. Varro benignissimo inuento insertis uoluminum suorum fecunditati, non nominibus tantum septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus, non passus intercidere figuras, aut uetustatem æui contra homines ualere, inuentione muneris etiam Diis inuidiosus, quando immortalitatem non solum dedit, uerum etiam in omnes terras misit, ut præsentem esse ubique & claudi possent.

Quando primum clypei imaginum publicè, quando in domibus positi, & de picturæ initiis, & monocromato, & primis pictoribus, & antiquitate picturarum in Italia. CAP. III.

ET hoc quidem alienis ille præstitit. Suorum uero clypeos in sacro uel publico priua-
tim dicare primus instituit (ut reperio) Ap. Claudius, qui Consul cum Seruilio fuit
anno urbis CCLIX. Posuit enim in Bellonæ æde maiores suos, placuitque in excelsa spe-
dari, & titulos honorum legi. Decora res, utique si liberorum turba paruulis imaginibus
ceu nidum aliquem sobolis pariter ostendat: quales clypeos nemo non gaudens fauens-
que aspicit. Post eum M. Aemilius, collega in Consulatu Q. Lucretii, non in basilica mo-
do Aemilia, uerum & domi suæ posuit, id quoque Martio exemplo. Scutis enim, quali-
bus apud Troiam pugnatum est, continebantur imagines: unde & nomen habuere cly-
peorum, non, ut peruersa Grammaticorum subtilitas uoluit, à cluendo. Origo plena uir-
tutis, faciem reddi in scuto cuiusque, qui fuerit usus illo. Pœni ex auro factitauere & cly-
peos, & imagines, secumque in castris tulere. Certè capitis eis talem Asdrubalis inuenit
Q. Marcius, Scipionum in Hispania ultor: isque clypeus supra fores Capitolinæ ædis us-
que ad incendium primum fuit. Maiorum quidem nostrorum tanta securitas in ea re an-
notatur, ut L. Manlio, Q. Fuluio COS anno urbis quingentesimo septuagesimo quin-
to M. Aufidius tuleret Capitolii redemptor, docuerit patres argenteos esse clypeos, qui
pro æreis per aliquot iam lustra assignabantur. De picturæ initiis incerta, nec institu-
ti operis quæstio est. Aegyptii sex millibus annorum apud ipsos inuentam, prius quam
in Græciam transfret, affirmant, uana prædicatione, ut palàm est. Græci autem alii
Sicyone, alii apud Corinthios repertam, omnes umbra hominis lineis circumducta.
Itaque talem primam fuisse: secundam singulis coloribus, & monocromaton dictam,
postquam operosior inuenta erat: duratque talis etiam nunc. Inuentam linearem dicunt
à Philocle Aegypto, uel Cleanthe Corinthio. Primi exercuere Ardices Corinthius &
Telephanes

Telephanes Sicyonius, sine ullo etiam colore, iam tamen spargentes lineas intus Ideo & quos pingerent, adscribere institutum. Primus inuenit eas colorare, testa (ut ferunt) trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuisse, quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Prisci Romani regis patrem, fugientem à Corintho iniurias Cypseli tyranni, mox docebimus. Iam enim abluta erat pictura etiam in Italia. Extant certè hodièque antiquiores urbe picturæ Ardea in ædibus sacris, quibus equidem nullas æquè demior tam longo æuo durantes in orbitate testis, ueluti recentes. Similiter Lanuuii, ubi Atalanta & Helena cominus pictæ sunt nudæ ab eodem artifice, utraque excellentissima forma, sed altera, ut uirgo, ne ruinis quidem templi concussæ. Pontius legatus Caii principis eas tollere conatus est, libidine accensus, si testorii natura permisisset. Durant & Cære, antiquiores & ipsæ. Fatebiturque, quisquis eas diligenter æstimauerit, nullam artium celerius consummatam, cum Iliacis temporibus non fuisse eam appareat.

De pictoribus Romanis, & quando primum dignitas picturæ, & qui victorias suas pictura proposuerunt, & quando externis picturis dignitas Romæ.

CAPUT IIII.

A Pud Romanos quoque honos maturè huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorum traxerunt Fabii clarissima gentis, princepsque eius cognominis ipse ædem Salutis pinxit anno urbis conditæ ccccl, quæ pictura durauit ad nostram memoriam, æde Claudii principatu exusta. Proximè celebrata est in foro boario æde Herculis Pacuuii Poetæ pictura. Ennii sorore genitus hic fuit: clarioremque eam artem Romæ fecit gloria scenæ. Postea non est spectata honestis manibus, nisi fortè quis Turpilium equitem Romanum è Venetia nostræ ætatis uelit referre, hodièque pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Læua is manu pinxit, quod de nullo antè memoratur. Paruis gloriabatur tabellis, extinctus nuper in longa senectâ, Aterius Labeo Prætorius, etiam Proconsulatu prouinciæ Narbonensis functus. Sed ea res in risu & iam contumelia erat. Fuit & principum uirorum non omittendum de pictura celebre consilium. Q. Pedius, nepos Q. Pedii Consularis triumphalisque, à Cæsare Dictatore cohæredis Augusto dati, cum natura mutus esset, eum Messala Orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum censuit, idque etiam Diuus Augustus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. Dignatio autem præcipua Romæ increuit (ut existimo) à M. Valerio Max. Messala, qui princeps tabulam picturæ prælii, quo Carthaginenses & Hieronem in Sicilia deuicerat, proposuit in latere Curia Hostilia, anno ab urbe condita quadringentesimo nonagesimo. Fecit hoc quidem & L. Scipio, tabulamque uictoriæ suæ Asiaticæ in Capitolio posuit. Idque ægrè tulisse fratrem Africanum tradunt, iratum haud immeritò, quoniam filius eius in illo prælio captus fuerat. Non dissimilem offensionem & Aemiliani subiit L. Hostilius Mancinus, qui primus Carthaginem irruerat, situm eius expugnationesque depictas proponendo in foro, & ipse assistens populo spectanti singula enarrando: qua comitate proximis comitiis Consulatum adeptus est. Habuit & scena ludis Claudii Pulchri magnam admirationem picturæ, cum ad regularum similitudinem corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis auctoritatem Romæ publicè fecit primus omnium L. Mummius, cui cognomen Achaici uictoria dedit. Nanque cum in præda uendenda rex Attalus vi. m. sestertium emisset Aristidis tabulam, Liberum patrem continentem, pretium miratus, suspicatusque aliquid in ea uirtutis, quod ipse nesciret, reuocauit tabulam Attalo multum querente, & in Cereris delubro posuit: quam primam arbitror picturam externam Romæ publicaram. Deinde uideo & in foro positas uulgò. Hinc enim ille Crassi oratoris lepos agentis sub ueteribus, cum testis compellatus instaret: Dic ergo Crasse, qualem me reris? Talem, inquit, ostendens in tabula pictum inficetissimè Gallum exerentem linguam. In foro fuit & illa pastoris senis cum baculo, de qua Teutonorum legatus, interrogatus, quanti eum æstimaret, respondit, sibi donari nolle talem uiuum uerumque. Sed præcipuam

authoritatem

authoritatem fecit publicè tabulis Cæsar Dictator, Aiace & Medea ante Veneris Genitricis ædem dicatis. Post eum M. Agrippa uir rusticitati propior, quàm deliciis. Extat certè eius oratio magnifica, & maximo ciuium digna de tabulis omnibus signisq; publicandis: quod fieri satius fuisset, quàm in uillarum exilia pelli. Verùm eadem illa toruitas tabulas duas Aiace & Veneris mercata est à Cyzicenis H-s. xlii. m. In thermarum quoque calidissima parte marmoribus incluserat paruas tabellas, paulò antè cùm resicerentur, sublatas. Super omnes Diuus Augustus in foro suo celeberrima in parte posuit tabulas duas, quæ belli pictam faciem habent & triumphum. Idem Castores ac Victoriæ posuit, & quas dicemus sub artificum mentione in templo Cæsaris patris. Idem in curia quoque, quam in Comitio consecrabat, duas tabulas impressit parieti: Nemeam sedentem supra leonem, palmigeram ipsam, adstante cum baculo senè, cuius supra caput tabula bigæ dependet. Nicias scripsit se inussisse: tali enim usus est uerbo. Alterius tabulæ admiratio est, puberem filium seni patri similem esse, salua ætatis differentia, superuolante aquila draconem complexa. Philochares hoc suum opus esse testatus est. Immenfa, uel unam si quis tantum hanc tabulam æstimet, potentia artis, cùm propter Philocharem ignobilissimos alioquin Glaucionem filiũque eius Aristippum, Senatus populũque Romanus tot seculis spectet. Posuit & Tiberius Cæsar minimè comis Imperator, in templo ipsius Augusti, quas mox indicabimus.

Ratio pingendi, de pigmentis.

C A P. V.

HActenus dictum sit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus singulis primè pinxissent, diximus, cùm de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromateæ genera picturæ uocauerint, qui deinde, & quæ & quibus temporibus inuenerint, dicemus in mentione artificum, quoniam indicare naturas colorum, causa instituti operis prior est. Tandem se ars ipsa distinxit, & inuenit lumen atque umbras, differentia colorum alterna uice sese excitante. Deinde adiectus est splendor, alius hic quàm lumen: quem quia inter hoc & umbram esset, appellauerunt tonon: commissuras uerò colorum & transitus, armogen.

De coloribus natiuis & factitijs.

C A P. VI.

Sunt autem colores austeri aut floridi. Vtrunque natura, aut mistura euenit. Floridi sunt, quos dominus pingenti præstat, minium, Armenium, cinnabaris, chryfocolla, Indicum, purpurissum. Cæteri austeri. Ex omnibus alii nascuntur, alii fiunt. Nascuntur sinopis, rubrica, parætanium, melinum, Eretria, auripigmentum. Cæteri finguntur, primumque quos in metallis diximus. Præterea è uilioribus ochra, cerussa uita, sandaracha, sandyx, Scyricum, atramentum. Sinopis inuenta est primum in Ponto: inde nomen à Sinope urbe. Nascitur & in Aegypto, Balearibus, Africa: sed optima in Lemno & in Cappadocia, effossa è speluncis. Quæ faxis adhæsit, excellit. Glebis suis colos, extrà maculosus. Hæcque usi sunt ueteres ad splendorem. Species sinopidis tres, rubra, & minus rubens, & inter has media. Pretium optimæ in libras xlii. denarii. Vfus ad penicillum, aut si lignum colorare libeat. Eius, quæ ex Africa uenit, octoni asses: cicerculum appellat. Quæ magis cæteris rubet, utilior abacis. Idem pretium eius quæ pressior uocatur, & est maximè fusca. Vfus eius ad bases abacorum. In medicina uerò blandus, emplastrisque & malagmatis siue sicca compositione eius, siue liquida facilis, contra hucera in humore sita, ueluti oris, sedis. Aluum sistit infusa: fœminarum profluuia, pota denarii pondere. Eadem adusta siccit scabritias oculorum, è uino maximè. Rubricæ genus in ea uoluerit intelligi quidam secundæ authoritatis. Palmam enim Lemniæ dabant, minio proximam. Hæc est multum antiquis celebrata, cum insula, in qua nascitur. Nec nisi signata uenundabatur: unde & sphragidem appellauere. Hac minium sublinunt adulterantque. In medicina præclara res habetur. Epiphoras enim oculorum mitigat & dolores circunlita. Aegilopas manare prohibet. Sanguinem reiicientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & contra lienum renũque uitia, & purgationes fœminarum. Item & contra uenena, & serpentium ictus terrestrium marinorumque, omnibus ideo

ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus, fabris utilissima Aegyptia & Africana, quoniam maximè sorbentur. Picturis autem apta nascitur & in ferrariis metallis. Ex ea fit ochra, exusta rubrica in ollis novis luto circumlitis. Quò magis arsit in caminis, hòc melior. Omnis autem rubrica siccatur, ideòque & emplastris convenit, igni etiam sacro. Sinopidis Ponticæ selibra, filis lucidi libris x. & melini Græciensis duabus mistis tritisque unà per dies x i i. leucophorum fit, hoc est, glutinum auri, cum inducitur ligno. Parætonion nomen loci habet ex Aegypto: spumam maris esse dicunt solidatam cum limo: & ideo conchæ minutæ inveniuntur in eo. Fit & in Creta insula atque Cyrenis. Adulteratur Romæ creta Cimolia decocta conspissatæque. Pretium optimo in pondò + sex x. E candidis coloribus pinguißimum, & tectoriis tenacißimum propter laevitatem. Melinum candidum & ipsum est, optimum in Melo insula. In Samo quoque nascitur: sed eo non utuntur pictores propter nimiam pinguitudinem. Accubantes effodiunt ibi inter saxa uenas scrutantes. In medicina eundem usum habet, quem Eretria creta. Prætereà linguam tactu siccatur. Pilos detrahit & mitigat. Pretium in libras sextertii singuli. Est & colos tertius è candidis cerussæ, cuius rationem in plumbi metallis diximus. Fuit & terræ per se in Theodoti fundo inuenta Smyrnæ, qua veteres ad navium picturas utebantur. Nunc omnis ex plumbo & aceto fit, ut diximus. Vistâ casu reperta incendio Piræci, cerussa in orcis cremata. Hac primus usus est Nicias suprà dictus. Optima nunc Asiatica habetur, quæ & purpurea appellatur. Pretium eius in libras + æris quinque. Fit & Romæ cremato sile marmoroso & restincto aceto. Sine usta non fiunt umbræ. Eretria terræ suæ habet nomen. Hac Nicomachus & Parasus usi. Refrigerat emollitque. Explet vulnera, si coquatur, ad siccanda præcipuè utilis, & capitis doloribus, & ad deprahenda pura. Subesse enim ea intelligitur, si ex aqua illita non arefcat. Sandaracham & ochram Iuba tradit in insula Rubri maris Topazo nasci: sed inde non peruehuntur ad nos. Sandaracha quomodo fieret, diximus. Fit & adulterina ex cerussa in fornace cocta. Colos esse debet flammeus. Pretium in libras asses quini. Hæc si torreatur, æqua parte rubrica admista sandycem facit. Quanquam animaduërto Virgilium existimasse herbam id esse, illo uersu:

+ Budæus,
xv i. talen-
tis. Vide
ipsum lib. 3.
de Asse.

+ uersust. com-
dices xv i.
denarij..

Sponte sua sandyx pascentes uestiet agnos.

Pretium in libras dimidium eius, quod sandarachæ. Nec sunt alii colores maioris ponderis. Inter factitios est & Scyricum, quò minium sublini diximus. Fit autem sinopide & sandyce mistis. Atramentum quoque inter factitios erit, quanquam est & terra geminæ originis. Aut enim falsuginis modo emanat, aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti sunt pictores, qui è sepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouitia. Fit enim & fuligine pluribus modis, resina uel pice exustis. Propter quod officinas etiam ædificauere, fumum eum non emittentes. Laudatissimum eodem modo fit è tedis. Adulteratur fornacum balinearumque fuliginè, quo ad uolumina scribenda utuntur. Sunt qui & uini faciem siccata excoquant: affirmantque, si ex bono uino fax fuerit, Indici speciem id atramentum præbere. Polygnoræ & Mycon celeberrimi pictores Athenis, è uinaceis fecere, tryginon appellant. Apelies commentus est ex ebore combusto facere, quod elephantinum uocant. Apportatur & Indicum ex India, inexplorata adhuc inuentionis mihi. Fit etiam apud insectores ex flore nigro, qui adhærescit areis cortinis. Fit & è tedis ligno combusto, tritisque in mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura: sed ex his non fit. Omne autem atramentum Sole perficitur, librarium gummi, tectorium glutino admisto. Quod autem aceto liquefactum est, agrè eluitur. E liquidis coloribus, quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretii, ante omnes est purpurissimum è creta argentaria: cum purpuris pariter tingitur, biblique eum colorè celerius lanis. Præcipuum est primum, feruente alieno rudibus medicamentis inebriatum. Proximum egesto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum est, leuatur bonitas pro numero dilutiore sanie. Quare Puteolanum potius laudatur, quam Tyrrium aut Gæulicum, uel Laconicum, unde pretiosissima purpura. Causa est, quod hyl-

gino maximè inficitur, rubiámque cogitur sorbere. Vilissimum à Canusio. Pretium huic à singulis denariis in libras ad triginta. Pingentes sandyce sublita mox ouo inducentes purpurissum, fulgorem minii faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum sublinunt, mox purpurissum ex ouo inducunt. Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India venit, harundinum spumæ adhærescente limo, cùm teritur, nigrum : at in diluendo misturam purpuræ cæruleique mirabilem reddit. Alterum genus eius est in purpurariis officinis innatans cortinis : & est purpuræ spuma. Qui adulterant, uero Indico stercora columbina, aut cretâ Selinusiam, uel annulariam ultero inficiunt. Probatum carbone. Reddit enim, quod syncerum est, flammam excellentis purpuræ : & dum fumat, odorem maris olet.

10 Ob id quidam è scopulis id colligi putant. Pretium Indico denarii uiginti in libras. In medicina Indicum rigores & impetus sedat, siccâtque huculcera. Armenia mittit, quod eius nomine appellatur. Lapis est hic quoque chryfocollæ modo infectus. Optimumque est, quod maximè uiret, communicato colore cum cæruleo. Solebant libræ eius trecentis nummis taxari. Inuenta per Hispanias harena est, similem curam recipiens. Itaque ad denarios senos uilitas rediit. Distat à cæruleo candore modico, qui teneriorem hunc efficit colorem. Vsum in medicina ad pilos tantum alendos habet, maximèque in palpebris. Sunt etiamnum nouitii duo colores è uilissimis, uiride quod Appianum uocatur, & quod chryfocollam luteam mentitur, ceu parum multa sint mendacia eius. Fit & ex creta uiridi æstimatum festeritiis in libras. Anulare quod uocant, candidum est, quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipsum ex creta admixtis uitreis gemmis, ex uulgi anulis, unde & anulare dictum.

Qui colores non inducantur, & quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quando primum gladiatorum pugnae proposuæ sunt.

C A P. VII.

EX omnibus coloribus cretulam amare, ueròque illini recusant, purpurissum, Indicum cæruleum, melinum, auripigmentum, Appianum, cerussa. Cera tinguntur iisdem his coloribus ad eas picturas, quæ inuruntur, alieno parietibus genere, sed classibus familiaribus, iam uerò & onerariis nauibus: quoniam & pericula expingimus, ne quis miretur & rogos pingi. Iuuâtque pugnaturos ad mortem, aut certè cædem, speciosè uehi. Qua contemplatione tot colorum tanta uarietate subit antiquitatem mirari. Quatuor coloribus

30 solis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex silaceis Attico, ex rubris sinopide Pontica, ex nigris atramento, Apelles, Echion, Melanthius, Nicomachus, clarissimi pictores, cùm tabulæ eorum singulæ oppidorum uænirent opibus. Nunc & purpuris in parietes migrantibus, & India conferente fluminum suorum limum, & draconum & elephantorum saniem, nulla nobilis pictura est. Omnia ergo meliora tunc fuere, cùm minor copia. Ita est, quoniam, ut supra diximus, rerum non animi pretiis excubatur. Et nostræ ætatis insaniam ex pictura non omitam. Nero princeps iusserat colosseum se pingi cxx. pedum in lineo, incognitum ad hoc tempus. Ea pictura cùm peracta esset in Lamianis hortis, accensa fulmine cum optima hortorum parte conflagrauit. Libertus eius cùm darèt Antii munus gladiatorum, publicas porticus inuestiuit pictura, ut constat, gladiatorum

40 ministrorumque omnium ueris imaginibus redditis. Hic multis iam seculis summus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera, atque in publico exponi cœpta à C. Terentio Lucano. Is auo suo, à quo adoptatus fuerat, triginta paria in foro per triduum dedit, tabulamque pictam in nemore Dianæ posuit.

De ætate picturæ, operum & artificum indicatura, nobilitates. CCCV.

C A P. V T. V I I I.

Nunc celebres in ea arte quàm maxima breuitate percurram : neque enim instituti operis est talis executio. Itaque quosdam uel in transcurso, & in aliorum mentione obiter nominasse satis erit, exceptis operum claritatibus, quæ & ipsa conueniet attingi, siue extant, siue intercidere. Non constat sibi in hac parte Græcorum diligentia, tam multas post Olympiadas celebrando pictores, quàm statuarios auctores: primumque Olympiade nonagesima, cùm & Phidiam ipsum initio pictorem fuisse tradatur, clypeumque

Athenis ab eo pictum: præterea in confesso sit, octogesimatertia fuisse Panæum fratrem eius, qui clypeum intus pinxit, & in Aegide Mineruæ, quam fecerat Colotes Phidiæ discipulus, & in faciendo Ioue Olympio adiutor. Quid? quod in confesso perinde est, Bullarchi pictoris tabulam, in qua erat Magnetum prælium, à Candaule rege Lydiæ Heraclicidarum nouissimo, qui & Myrsilus uocitatus est, repensam auro. Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætatem Romuli acciderit necesse est: duo enim de uicesima Olympiade interit Candaules: aut (ut quidam tradunt) eodem anno, quo Romulus, nisi fallor, manifesta iam tum claritate artis atque absolute. Quod si recipi necesse est, simul apparet multò uetustiora principia esse, eosque qui monochromata pinxerint, (quorum ætas non traditur) aliquanto antè fuisse, Hygieantem, Diniam, Charmam, & qui primus in pictura marem fœminamque discreuerit, Eumæum Atheniensem figuras omnes imitari ausum, quique inuenta eius excoluerit, Cimonem Cleonæum. Hic catagrapha inuenit, hoc est, obliquas imagines, & uariè formare uultus, respicientes suspicientesque & despicientes. Articulis etiam membra distinxit. Venas protulit, præterque in ueste & rugas & sinus inuenit. Panæus quidem frater Phidiæ, etiam prælium Atheniensium aduersus Persas apud Marathonam factum pinxit. Adè iam colorum usus percrebuerat, ad eoque ars perfecta erat, ut in eo prælio iconicos duces pinxisse tradatur, Atheniensium Milciadem, Callimachum, Cynegyrum: Barbarorum Datim, Artaphernem.

Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt.

CAPVT IX.

Quinimo certamen picturæ etiam floreante eo institutum est Corinthi ac Delphis: primusque omnium certauit cum Timagora Chalcidense, superatus ab eo Pythiis, quod & ipsius Timagoræ carmine uetusto apparet, chronicorum errore non dubio. Alii quoque post hos clari fuere ante nonagesimam Olympiadem, sicut Polygnus Thasius, qui primus mulieres lucida ueste pinxit, capita earum mitris uersicoloribus operuit, plurimumque picturæ primus contulit. Siquidem instituit os adaperire, dentes ostendere, uultum ab antiquo rigore uariare. Huius est tabula in porticu Pompeii, quæ ante curiam eius fuerat: in qua dubitatur, ascendentem cum clypeo pinxerit, an descendentem. Hic Delphis ædem pinxit: hic & Athenis porticum, quæ Pœcile uocatur, grauitò, cum partem eius Mycon mercede pingeret: unde maior huic authoritas. Siquidem Amphictyones, quod est publicum Græciæ concilium, hospitia ei gratuita decreuere. Fuit & alius Mycon, qui minoris cognomine distinguitur: cuius filia Timarete & ipsa pinxit. Nonagesima autem Olympiade fuere Aglaophon, Cephissodorus, Phrylus, Euenor pater Parasii & præceptor maximi pictoris, de quo suis annis dicemus: omnes iam illustres, non tamen, in quibus hæere expositio debeat, festinans ad lumina artis, in quibus primus refulsit Apollodorus Atheniensis nonagesimatertia Olympiade. Hic primus species exprimere instituit, primusque gloriam penicillo iure contulit. Eius est sacerdos adorans, & Ajax fulmine incensus, qui Pergami spectatur hodie: neque ante eum tabula ullius ostenditur, quæ teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeuxis Heracleotes intravit, Olympiadis nonagesimæ quintæ anno quarto, audentemque iam aliquid penicillum (de hoc enim adhuc loquimur) ad magnam gloriam perduxit, à quibusdam falsò in octogesimanona Olympiade positus, cum fuisse necesse est Demophilum Himeræum, & Neseam Thasium, quoniam utrius eorum discipulus fuerit, ambigitur. In eum Apollodorus suprà dictus uersus fecit, artem ipsi ablatam Zeuxin ferre secum. Opes quoque tantas acquisiuit, ut in ostentatione earum, Olympiæ aureis literis in palliorum tessleris intextum nomen suum ostentaret. Postea donare opera sua instituit, quod ea nullo satis digno pretio permutari posse diceret, sicuti Alcmenam Agrigentinis, Pana Archelao. Fecit & Penelopen, in qua pinxisse mores uidetur: & athletam. Adeoque sibi in illo placuit, ut uersum subscriberet, celebrem ex eo, inuisurum aliquem facilius, quàm imitaturum. Magnificus est Iupiter eius in throno, adstantibus Diis: & Hercules infans dracones stragulus, Alcmena matre coràm pauente & Amphitryone. Deprehenditur tamen Zeuxis grandior

grandior in capitibus articulisque: alioquin tantus diligentia, ut Agrigentinis facturus tabulam, quam in templo Iunonis Lacinia publicè dicarent, inspexerit uirgines eorum nudas, & quinque elegerit, ut quod in quaque laudatissimum esset, pictura redderet. Pinxit & monochromata ex albo. Aequales eius & æmuli fuisse Timanthes, Androcydes, Eupompus, Parafius.

De auius per picturam deceptis: & quid difficillimum in pictura.

CAPUT X.

Descendisse hic in certamen cum Zeuxide tradatur. Et cum ille detulisset uas pi-
 10 uas tanto successu, ut in scenam aues aduolarent, ipse detulisset linteum pictum, ita
 ueritate repræsentata, ut Zeuxis alitum iudicio tumens, flagitaret tandem remoto linteo
 ostendi picturam, atque intellecto errore concederet palmam ingenuo pudore, quoniam
 ipse uolucres sefessisset, Parafius autem se artificem. Fertur & postea Zeuxis pinxisse pue-
 rum uuas ferentem, ad quas cum aduolassent aues, eadem ingenuitate processit iratus
 operi, & dixit: uuas melius pinxi, quàm puerum. nam si & hoc consummassem, aues time-
 re debuerant. Fecit & figlina opera, quæ sola in Ambracia relicta sunt, cum inde Mufas
 Fuluius Nobilior Romam transferret. Zeuxidis manu Romæ Helena est in Philippi por-
 ticibus: & in Concordiæ delubro Marfyas religatus. Parafius Ephesi natus, & ipse multa
 constituit. Primus symmetriam picturæ dedit, primus argutias uultus, elegantiam capilli,
 uenustatem oris, confessione artificum in lineis extremis palmam adeptus. Hæc est in pi-
 20 ctura summa subtilitas. Corpora enim pingere & media rerum, est quidem magni ope-
 ris, sed in quo multi gloriam tulerint. Extrema corporum facere, & desinentis picturæ
 modum includere, rarum in successu artis inuenitur. Ambire enim debet se extremitas
 ipsa, & sic desinere, ut promittat alia post se, ostendatque etiam quæ occultat. Hanc ei glo-
 riam concessere Antigonus & Xenocrates, qui de pictura scripsere, prædicantes quoque,
 non solum confitentes. Alia multa graphidis uestigia extant in tabulis ac membranis
 eius, ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamen uidetur sibi comparatus in me-
 diis corporibus exprimendis. Pinxit & Demon Atheniensium, argumentum quoque inge-
 niofo. Volebat namque: uarium, iracundum, iniustum, inconstantem: eundem exorabilem,
 clementem, misericordem, excelsum, gloriosum, humilem, ferocem, fugacemque, & om-
 30 nia pariter ostendere. Idem pinxit & Thesea, qui Romæ in Capitolio fuit: & Nauarchum
 thoracatum. Et in una tabula, quæ est Rhodi, Meleagrum, Herculem, Persea. Hæc ibi ter
 fulmine ambuga, neque oblitterata, hoc ipso miraculum auget. Pinxit & Archigallum:
 quam picturam amauit Tiberius princeps: atque ut author est Decius Ecleo, l. x. sestertiis
 æstimatam, cubiculo suo inclusit. Pinxit & Cressam nutricem, infantemque in manibus
 eius: & Philiscum & Liberum patrem adstante Virtute: & pueros duos, in quibus specta-
 tur securitas & ætatis simplicitas: item sacerdotem, adstante puero cum acerra & corona.
 Sunt & duæ picturæ eius nobilissimæ, Hoplitides: alter in certamine ita decurrens, ut fu-
 dare uideatur: alter arma deponens, ut anhelare sentiat. Laudantur & Aeneas Castor-
 que ac Pollux in eadem tabula: item Telephus, Achilles, Agamemnon, Vlixes. Fœcun-
 40 dus artifex, sed quo nemo insolentius & arrogantius sit usus gloria artis. Nanque & co-
 gnomina usurpauit, Abrodiætum se appellando, aliisque uerbis principem artis, & eam
 ab se consummatam. Super omnia Apollinis se radice ortum: & Herculem, qui est Lyn-
 di, talem à se, pictum, qualem sæpe in quiete uidisset. Ergo magnis suffragiis superatus à
 Timanthe Sami in Aiace armorumque iudicio, herois nomine se molestè ferre dicebat,
 quod iterum ab indigno uictus esset. Pinxit & minoribus tabellis libidines, eo genere pe-
 tulantis ioci se reficiens. Nam Timanthi uel plurimum affuit ingenii. Eius enim est Iphi-
 genia, oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura, cum mœstos pinxisset
 omnes, præcipuè patrum, cum tristitiæ omnem imaginem consumpsisset, patris ipsius
 uultum uelauit, quem dignè non poterat ostendere. Sunt & alia ingenii eius exemplaria,
 50 ueluti Cyclops dormiens in paruula tabella: cuius & sic magnitudinem exprimere cu-
 piens, pinxit iuxta Satyros, thyrsos pollicem eius metientes: atque in omnibus eius operi-

bus intelligitur plus semper, quàm pingitur: & cum ars summa sit, ingenium tamen ultra artem est. Pinxit & Heroa absolutissimi operis, artem ipsam complexus viros pingendi: quod opus nunc Romæ in templo Pacis est. Euxenidas hac ætate docuit Aristidem præclarum artificem, Eupompus Pamphilum Apellis præceptorem. Est Eupompi uictor certamine gymnico palmam tenens. Ipsius autoritas tanta fuit, ut diuiserit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuere, Helladicum, & quod Asiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiso Helladico tria facta sunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum. Pamphili pictura est cognatio; & prælium ad Phliuentem, & uictoria Atheniensium; item Ulixes in rate. Ipse Macedo natione, sed primus in pictura omnibus literis eruditus, præcipuè Arithmetice & Geometrice, sine quibus negabat artem perfici posse. Docuit neminem minoris talento annis decem: quam mercedem & Apelles & Melanthius ei dedere. Et huius autoritate effectum est Sicyone primum, deinde & in tota Græcia, ut pueri ingenui ante omnia diagraphicen, hoc est picturam in buxo docerentur, recipeanturque ars ea in primum gradum liberalium. Semper quidem honos ei fuit, ut ingenui eam exercebant, mox ut honesti, perpetuò interdicto ne seruitia docerentur. Ideo neq; in hac neq; in toreutice, ullius qui seruerit, opera celebrantur. Clari etiam cxi Olympiade extitere Echion & Therimachus. Echionis sunt nobiles picturæ, Liber pater, item Tragœdia & Comœdia, Semiramis ex ancilla adipiscens regnum, anus lampadas præferens, & noua nupta uerecundia notabilis. Verum omnes prius genitos futurorumque postea superauit Apelles, eousq; Olympiade cxi in pictura prouectus, ut plura solus propè, quàm cæteri omnes, contulerit, uoluminibus etiam editis quæ doctrinam eam continent. Præcipua eius in arte uenustas fuit, cum eadem ætate maximi pictores essent: quorum opera cum admiraretur, collaudatis omnibus, deesse iis unam illam Venerem dicebat, quam Græci Charita uocant: cætera omnia contigisse, sed hac soli sibi neminem parem. Et aliam gloriam usurpauit, cum Protogenis opus immensi laboris ac curæ supra modum anxie miraretur. Dixit enim, omnia sibi cum illo paria esse, aut illi meliora, sed uno se præstare, quoddam manum ille de tabula nesciret tollere: memorabili præcepto, nocere sæpe nimiam diligentiam. Fuit autem non minoris simplicitatis, quàm artis. Nam cedebat Amphioni de dispositione, Asclepiodoro de mensuris, hoc est, quanto quid à quo distare deberet. Scitum est, inter Protogenem & eum quod accidit. Ille Rhodi uiuebat: quod cum Apelles ad nauigasset, audis cognoscendi opera eius, fama tantum sibi cogniti, continuò officinam petiit. Aberat ipse, sed tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatam picturæ, anius una custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respondit, interrogauitque, à quo quæsitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptoque penicillo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam. Reuerso Protogeni, quæ gesta erant, anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem, dixisse Apellem uenisse: non enim cadere in alium tam absolutum opus. Ipsumque alio colore tenuiorem lineam in illa ipsa duxisse, præcepisseque abeuntem, si redisset ille, ostenderet, adiiceretque hunc esse quem quæreret: atque euenit. Reuertitur enim Apelles, sed uinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitatis locum. At Protogenes uictum se confessus, in portum deuolauit, hospitem quærens. Placuitque, sic eam tabulam posteris tradi, omnium quidem, sed artificum præcipuo miraculo. Consumptam eam constat priore incendio domus Cæsaris in palatio, uidè antè à nobis spectatam, spatiosiore amplitudine nihil aliud continentem, quàm lineas uisum effugientes, inter egregia multorum opera inani similem, & eo ipso allicientem, omnique opere nobiliorem. Apelli fuit aliquin perpetua consuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, ut non lineam ducendo exercebat artem: quod ab eo in prouerbum uenit. Idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, uitia quæ notarentur auscultabat, uulgum diligentiorum iudicem, quàm se, præferens. Feruntque à furore repressum, quod in crepidis una intus pauciores fecisset anfas, eodem postero die superbo emendatione pristinæ admonitionis cauillante circa crum, indignatum prospexisse, denuntiantem,

† Budæus ex
uetsio codi-
ce legit, an-
nis talentis
decem.

50

nuntiantem, ne supra crepidam futor iudicaret: quod & ipsum in prouerbum uenit. Fuit enim & comitas illi, propter quam gravior Alexandro Magno erat, frequenter in officinam uentitanti: nam ut diximus, ab alio pingi se uetuit edito. Sed & in officina imperitè multa differenti silentium comiter suadebat, rideri eum dicens à pueris qui colores tere-
rent. Tantum erat authoritati iuris in regem, alioquin iracundum: quanquam Alexander ei honorem clarissimo præbuit exemplo. Nanque cum dilectam sibi ex pallacis suis præci-
puè nomine Campaspen nudam pingi ob admirationem formæ ab Apelle iussisset, eum-
que tum pari captum amore sensisset, dono eam dedit. Magnus animo, maior imperio
fuit, nec minor hoc facto, quam uictoria aliqua. Quippe se uicit, nec torum tantum suum,
sed etiam affectum donauit artifice: ne dilectæ quidem respectu motus, ut quæ modò regis
fuisse, modò pictoris esset. Sunt qui Venerem Anadyomenen illo pictam exemplari
putant. Apelles & in æmulus benignus, Protogeni dignationem primus Rhodi constituit.
Sordebat ille suis, ut plerunque domestica: percontantique quanti licitaretur opera effe-
cta, paruum nescio quid dixerat: at ille quinquagenis talentis poposcit: famamque disper-
sit, se emere, ut pro suis uenderet. Ea res concitauit Rhodios ad intelligendum artificem:
nec nisi augmentibus pretium, cessit. Imagines adèò similitudinis indiscretæ pinxit, ut in-
credibile dictu Apion Grammaticus scriptum reliquerit, quendam ex facie hominum
addiuinantem (quos Metoposcopos uocant) ex iis dixisse aut futuræ mortis annos, aut
præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cum Ptolemæo: quo regnante,
ad Alexandriam ui tempestatis expulsus, subornato fraude æmulorum plano regio inuita-
tus, ad regis cenam uenit: indignantique Ptolemæo, & uocatores suos ostendenti, ut dice-
ret à quo eorum inuitatus esset, arrepto carbone extincto è foculo, imaginem in pariete
delineauit, agnoscente uultum plani rege ex inchoato protinus. Pinxit & Antigoni regis
imaginem altero lumine orbam, primus excogitata ratione uitia condendi: obliquam nan-
que fecit, ut quod corpori deerat, picturæ potius deesse uideretur: tantumque eam par-
tem è facie ostendit, quam totam poterat ostendere. Sunt inter opera eius & expirantium
imagines. Quæ autem nobilissima sint, non est facile dictu. Venerem exeuntem è mari
Diuus Augustus dicauit in delubro patris Cæsaris, quæ Anadyomene uocatur, uersibus
Græcis tali opere, dum laudatur, uisito, sed illustrato. Huius inferiorem partem corru-
ptam qui reficeret, non potuit reperiri. Verum ipsa iniuria cessit in gloriam artificis. Con-
sensit hæc tabula carie: aliâque pro ea Nero principatu substituit suo Dorothei manu.
Apelles inchoauerat aliam Venerem Cois, superaturus etiam suam illam priorem. In-
uidit mors peracta parte: nec qui succederet operi ad præscripta lineamenta inuentus
est. Pinxit & Alexandrum Magnum, fulmen tenentem in templo Ephesæ Dianæ uigin-
ti talentis auri. Digniti eminere uidentur, & fulmen extra tabulam esse. Sed legentes me-
minerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in nummo aureo
mensura accepit, non numero. Pinxit & Megabyzi sacerdotis Dianæ Ephesæ pompam:
Clytium equo ad bellum festinantem, & ei galeam poscenti armigerum porrigentem.
Alexandrum & Philippum quoties pinxerit, enumerare superuacuum est. Mirantur eius
Abronem Samii, & Menandrum regem Cariæ Rhodii. Item Ancæum: Alexandria
Gorgosthenem tragædum: Romæ Castorem & Pollucem, cum Victoria & Alexandro
Magno. Item belli imaginem, restrictis ad terga manibus, Alexandro in curru trium-
phante. Quas utrasque tabulas Diuus Augustus in fori sui partibus celeberrimis dicaue-
rat simplicitate moderata. Diuus Claudius pluris existimauit, in utrisque excisa facie
Alexandri Diui Augusti imaginem subdere. Eiusdem arbitrantur manu esse & in Anto-
niæ templo Herculem auersum, ut (quod est difficillimum) faciem eius ostendat ue-
rius pictura, quam promittat. Pinxit & heroa nudum: eaque pictura naturam ipsam
prouocauit. Est & equus eius, siue fuit, pictus in certamine: quod iudicium ad mutas
quadrupedes prouocauit ab hominibus. Nanque ambitu æmulos præualere sentiens, sin-
gulum picturas inductis equis ostendit: Apellis tantum equo adhinniuere: idque post-
ea semper illius experimentum artis ostentatur. Fecit & Neoptolemem ex equo aduer-

sus Perſas, Archelaum cum uxore & filia, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundem regem ſedentem in equo: Dianam ſacrificantium uirginum choro miſtam, quibus uiciſſe Homeri uerſus uidetur idipſum deſcribentis. Pinxit & quæ pingi non poſſunt, tonitrua, fulgetra, fulguræque: Bronten, Aſtræpen, Ceraunobolon appellant. Inuenta eius & cæteris proſuere in arte. Vnum imitari nemo potuit, quòd abſoluta opera atramento illinebat ita tenui, ut idipſum reperiſſu claritates colorum excitaret, cuſtodirétque à puluere & ſordibus, ad manum intuenti demum appareret. Sed & tum ratione magna, ne colorum claritas oculorum aciem offenderet, ueluti per lapidem ſpecularem intuentibus è longinquo: & eadem res nimis floridis coloribus auſteritatem occultè daret. Aequalis eius fuit Ariſtides Thebanus: is omnium primus animum pinxit, & ſenſus omnes expreſſit, quos uocant Græci theteitem perturbationes, durior paulo in coloribus. Huius pictura eſt, oppido capto ad matris morientis è uulnere mammam adrepens infans: intelligiturque ſentire mater, & timere ne emortuo lacte ſanguinem infans lambat. Quam tabulam Alexander Magnus tranſtulerat Pellam in patriam ſuam. Idem pinxit prælium cum Perſis, centum homines ea tabula complexus, paſſuſque in ſingulos mnas denas à tyranno Elatenſium Mnafone. Pinxit & currentes quadrigas, & ſupplicantem penè cum uoce: & uenatores cum captura, & Leontionem pictorem, & Anapauomenen propter fratris amorem morientem. Item Liberum patrem & Ariadnen, ſpectatos Romæ in æde Cereris: Tragædum & puerum, in Apollinis: cuius tabulæ gratia interit pictoris inſcitia, cui tergendam eam mandauerat M. Iunius Prætor ſub die ludorum Apollinariū. Spectata eſt & in æde Fidei in Capitolio imago ſenis cum lyra puerum docentis. Pinxit & ægrum ſine ſine laudatum. Qua in arte tantum ualuit, ut Attalus rex unam tabulam eius centum talentis emiſſe tradatur. Simul, ut dictum eſt, & Protogenes floruit. Patria ei Caunus, gentis Rhodiis ſubiectæ. Summa eius paupertas initio, artiſque ſumma intentio, & ideo minor fertilitas. Quis eum docuerit, non putant conſtare. Quidam & naues pinxiſſe uſque ad annum quinquageſimum argumentum eſſe, quòd cum Athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro propylæon pingeret, ubi fecit nobilem Paralum & Hemionida, quam quidam Nauſicaam uocant, adiecerit paruulas naues longas in iis, quæ pictores parerga appellant, ut appareret, à quibus initiis ad arcem oſtentationis opera ſua perueniſſent. Palmam habet tabularum eius Lalyſus, qui eſt Romæ, dicatus in templo Pacis: quem cum pingeret, traditur madidis lupinis uixiſſe: quoniam ſimul famem ſuſtinerent & ſitim, ne ſenſus nimia dulcedine obſtrueret. Huic picturæ quater colorem induxit ſubſidio iniuriæ & uetulaſtis, ut decedente ſuperiore inferior ſuccederet. Eſt in ea canis mirè factus, ut quem pariter caſus & ars pinxerit. Non iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe, cum in reliqua omni parte (quod difficillimum erat) ſibi ipſe ſatiſfecifſet. Diſplicebat autem ars ipſa, nec minui poterat, & uidebatur nimia, ac longius à ueritate diſcedere, ſpumæque illa pingi non ex ore naſci, anxio animi cruciatu, cum in pictura uerum eſſe, non ueriſimile uellet: abſterſerat ſæpius mutaueratque penicillum, nullo modo ſibi approbans. Poſtremò iratus arti, quòd intelligeretur, ſpongiam eam impexit in uiſo loco tabulæ, & illa reſpoſuit ablatoſ colores, qualiter cura optabat: fecitque in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo ſimilis & Nealcem ſuccellus in ſpuma equi ſimiliter ſpongia impacta ſecutus dicitur, cum pingeret popyzonta retinentem equum. Canem ita Protogenes monſtrauit & fortuna. Propter hunc Lalyſum, ne cremaret tabulas Demetrius rex, cum ab ea parte ſola poſſet Rhodum capere, non incendit: parcentemque picturæ fugit occaſio uictoriæ. Erat tunc Protogenes in ſuburbano hortulo ſuo, hoc eſt, Demetrii caſtris. Neque interpellatus præliis inchoata opera intermiſit omnino, ſed accitus à rege interrogatuſque, qua fiducia extra muros ageret, reſpondit, ſcire ſe illi cum Rhodiis bellum eſſe, non cum artibus. Diſpoſuit ergo rex in tutelam eius ſtationes, gaudens quòd poſſet manus ſeruare, quibus iam pepercerat: & ne ſæpius auocaret, ultro ad eum uenit hoſtis: relictis uictoriæ ſuæ uotis, inter arma & muro-

rum ictus spectauit artificem. Sequiturque tabulam eius temporis hæc fama, quòd eam Protogenes sub gladio pinxerit. Satyrus hic est, quem Anapauomenon uocant, ne quid desit temporis eius securitati, tibi as tenens. Fecit & Cydippen, Tlepolemon, Philiscum Tragediarum scriptorem meditantem, & arhletam, & Antigonum regem, & imaginem matris Aristotelis Philosophi: qui etiam suadebat, ut Alexandri Magni opera pingeret, propter æternitatem rerum. Impetus animi & quædam artis libido in hæc potius eum tuleret. Nouissimè pinxit Alexandrum, ac Pana. Fecit & signa ex ære, ut diximus. Eadem ætate fuit Asclepiodorus, quem in symmetria mirabatur Apelles. Huic Mnason tyrannus pro duodecim Diis dedit in singulos mnas trecentas: idèmq; Theomnesto in singulos heroas mnas centenas. His annumerari debet Nicomachus, Aristodemi filius ac discipulus. Pinxit hic raptum Proserpinæ: quæ tabula fuit in Capitolio in Mineruæ delubro supra ædiculam Iuuentutis. Et in eodem Capitolio alia, quam Plancus Imperator posuerat, Victoria quadrigam in sublime rapiens. Hic primus Vlixii addidit pileum. Pinxit & Apollinem & Dianam, Deùmque matrem in leone sedentem: item nobiles Bacchas arreptantibus Satyris: Scyllamque, quæ nunc est Romæ in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte uelocior. Tradunt nanque conduxisse pingendum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno, quod is faciebat Telesti poetæ, monumentum, præfinito die, intra quem perageretur, nec multò antè uenisse, tyrannò in penam accensò: paucisque diebus absoluisse celeritate & arte mira. Discipulos habuit Aristidem fratrem, & Aristoclem filium, & Philoxenum Eretrium, cuius tabula nullis postferenda, Cassandro regi picta, continuit Alexandri prælium cum Dario. Idem pinxit & lasciuia, in qua tres Silenii comesantur. Hic celeritatem præceptoris secutus, breuiore etiamnum quâdam picturæ uias & compendiarias inuenit. Annumeratur his & Nicophanes, elegans & concinnus, ita ut uetusta opera pingeret propter æternitatem rerum, impetuosi animi, & cui pauci comparentur. Cothurnus ei & grauitas artis. Multum à Zeuxide & Apelle abest Apellis discipulus Perseus, ad quem de hac arte scripsit, qui huius fuit ætatis. Aristidis Thebani discipuli fuerunt & filii, Niceròs, & Aristippus, cuius est Satyrus cum scypho coronatus. Discipuli eius fuerunt Antorides & Euphranor, de quibus mox dicemus. Nanque subtexi par est minoris picturæ celebres in penicillo, è quibus fuit Pyreides arte paucis postferendus: propositò nescio an destruxerit se, quoniam humilia quidem secutus, humilitatis tamen summam adeptus est gloriam. Tonitrinas sutrinæque pinxit, & asellos & obsonia ac similia, ob hoc cognominatus Rhyparographos, in iis consummatæ uoluptatis. Quippe ea pluris uenire, quàm maximæ multorum. E diuerso meniana, inquit Varro, omnia operiebat Serapionis tabula sub ueteribus. Hic scenas optimè pinxit, sed hominem pingere non potuit. Contrà Dionysius nihil aliud, quàm homines pinxit, ob id Anthropographus cognominatus. Parua & Callicles fecit: item Calaces comicis tabellis: utraque Antiphilus. Nam & Hesioneam nobilem pinxit, & Alexandrum ac Philippum cum Minerua, qui sunt in schola in Octauie porticibus: & in Philippi Liberum patrem, Alexandrum puerum, Hippolytum tauro emissò expauescentem: in Pompeia uerò Cadmum & Europen. Idem iocoso nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturæ grylli uocantur Ipse in Aegypto natus didicit à Ctesidemo. Decet non sileri & Ardeatis templi pictorem, præsertim ciuitate donatum ibi & carmine, quod est in ipsa pictura his uersibus:

Dignis digna loca picturis condecorauit,
Reginæ Iunonis supremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas Aetolia oriundus,
Quem nunc & pòst semper ob artem hanc Ardea laudat.

Ea sunt scripta antiquis literis Latinis: non fraudando & Ludio Diui Augusti ætate, qui primus instituit amœnissimam parietum picturam, uillas, & porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piscinas, euripos, amnes, litora, qualia quis optaret, uarias ibi obambulantium species, aut nauigantium, terræque uillas adeuntium asellis aut uehicu-

lis. Iam piscantes aucupantēque, aut uenantes, aut etiam uindemiantes. Sunt in eius exemplaribus nobiles palustri accessu uillæ: succollantium specie mulieres labentes trepidæque feruntur: plurimæ præterea tales argutiæ, facetissimi sales. Idemque subdialibus maritimas urbes pingere instituit, blandissimo aspectu minimoque impendio. Sed nulla gloria artificum est, nisi eorum qui tabulas pinxere: eoque uenerabilior apparet antiquitas. Non enim parietes excolebant dominis tantum, nec domos uno in loco mansuras, quæ ex incendiis rapi non possent. Casula Protogenes contentus erat in hortulo suo. Nulla in Apellis tæctoris pictura erat. Nondum libebat parietes totos pingere. Omnis eorum ars urbibus excubabat: pictorque res communis terrarum erat. Fuit & Arellius Romæ celebris, paulò ante Diuum Augustum, nisi flagitio insigni corrupisset artem, semper alicuius foeminae amore flagrans, & ob id Deas pingens, sed dilectarum imagine. Itaque in pictura eius scorta numerabantur. Fuit & nuper grauis ac seuerus, idemque floridus, humilis rei pictor Amulius. Huius erat Minerua, spectantem aspectans, quacunque aspiceretur. Paucis diei horis pingebat, id quoque cum grauitate, quod semper togatus, quanquam in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit: & ideo non extant exempla alia magnopere. Post eum fuere in autoritate Cornelius Pinus & Actius Priscus, qui Honoris & Virtutis ædes Imperatori Vespasiano Augusto restituenti pinxerunt: sed Priscus antiquis similior.

*De animum cantu compescendo, & quis encausto & penicillo primus lacunaria
& cameras pinxerit, sparsimque pretia mirabilia picturarum.*

CAP V T X I.

Non est omittenda in picturæ mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem in Triumuiratu quodam loco deductus à magistratibus in nemorosum hospitium, minaciter cum iis postero die exposulauit, somnum ademptum sibi uolucrum concutit. At illi draconem in longissima membrana depictum circumdedere loco: eoque terrore aues tum siluisse narratur, & postea cognitum est ita posse compesci. Ceris pingere, ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non constat. Quidam Aristidis inuentum putant, postea consummatum à Praxitele. Sed aliquanto uerustiores encausticæ picturæ extitere, ut Polygnoti & Nicanoris & Arcefilai Pariorum. Lysippus quoque Aeginæ picturæ suæ inscripsit *ἐνκαυστος*, quod profecto non fecisset, nisi encaustica inuenta. Pamphilus quoque Apellis præceptor non pinxisse tantum encaustica, sed etiam docuisse traditur Pauliam Sicyonium primum in hoc genere nobilem. Brietis filius hic fuit, eiusdemque primò discipulus. Pinxit & ipse penicillo parietes Thespiis, cum rescicerentur, quondam à Polygnoto picti, multumque comparatione superatus existimabatur, quoniam non suo genere certasset. Idem & lacunaria primus pingere instituit: nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas, maximèque pueros. Hoc æmuli eum interpretabantur facere, quoniam tarda picturæ ratio esset illa. Quamobrem artidaturus & celeritatis famam, absoluit uno die tabellam, quæ uocata est hemeresios, puero picto. Amavit in iuuenta Glyceram municipem suam, inuentricem coronarum, certandoque imitatione eius, ad numerosissimam florum uarietatem perduxit artem illam. Postremò pinxit illam sedentem cum corona, quæ è nobilissimis eius tabula appellata est stephanoplocos, ab aliis stephanopolis, quoniam Glycera uenditando coronas sustentauerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar, quod apographon uocant, L. Lucullus duobus talentis emit à Dionysio Athenis. Pausias autem fecit & grandes tabulas, sicut spectatam in Pompeii porticibus boum immolationem. Eam enim picturam primus inuenit, quam postea imitati sunt multi, æquauit nemo. Ante omnia cum longitudinem bouis ostendere uellet, aduersum eum pinxit, non transuersum: unde & abundè intelligitur amplitudo. Dein cum omnes, quæ uolunt eminentia uideri, candicantia faciant, colorumque conudiant nigro: hic totum bouem atri coloris fecit, umbræque corpus ex ipsa dedit, magna prorsus arte in æquo extantia ostendens, & in con fracto solida omnia. Sicyone & hic uitam egit, diuque fuit illa patria picturæ. Tabulas inde è publico omnes propter æs alienum

† additurus

num ciuitatis additas, Scauri Aedilias Romam transtulit. Post eum emineuit longè ante omnes Euphranor Isthmius, Olympiade centesima quarta, idem qui inter fictores dictus est à nobis. Fecit & colossos & marmora, ac scyphos scalpsit: docilis ac laboriosus ante omnes, & in quocunque genere excellens ac sibi æqualis. Hic primus uidetur expressisse dignitates heroum, & usurpasse symmetriam. Sed fuit uniuersitate corporum exilior, capribus articulisque grandior. Volumina quoque composuit de symmetria & coloribus. Opera eius sunt, equestre prælium, duodecim Dii: Theſeus, in quo dixit, eundem apud Paralum rosâ pastum esse, suum uerò carne. Nobiles eius tabulæ Ephesi, Vlixes simulata uesania bouem cum equo iungens, & palliati cogitantes, dux gladium condens. Eodem tempore fuit & Cydias, cuius tabulam Argonautas H-S C X L I I I Hortensius Oratione mercatus est, eique ædem fecit in Tusculano suo. Euphranoris autem discipulus fuit Antidorus. Huius est clypeo dimicans Athenis, & luctator, tibicenque inter pauca laudatus. Ipse diligentior, quàm numerosior, & in coloribus seuerus, maximè inclauit discipulo Nicia Atheniensi, qui diligentissimè mulieres pinxit. Lumen & umbras custodiuit, atque ut eminerent è tabulis picturæ, maximè curauit. Opera eius, Nemea aduecta ex Asia Romam à Syllano, quam in Curia diximus positam: item Liber pater in æde Concordiæ: Hyacinthus, quem Cæsar Augustus delectatus eo secum deportauit Alexandria capta: & ob id Tiberius Cæsar in templo eius dicauit hanc tabulam: & Diana. Ephesi uerò est Megabyzi sacerdotis Ephesiæ Dianæ sepulchrum: Athenis Necromantia Homeri. Hanc uendere noluit Attalo regi talentis sexaginta, potiusque patriæ suæ donauit, abundans opibus. Fecit & grandes picturas, in quibus sunt Calypso & Io, & Andromeda: Alexander quoque in Pompeii porticibus præcellens, & Calypso sedens. Huic quidem adscribuntur quadrupedes. Prosperrimè canes expressit. Hic est Nicias, de quo dicebat Praxiteles interrogatus quæ maximè opera sua probaret in marmoribus, quibus Nicias manum admouisset: tantum circunlitioni eius tribuebat. Non satis discernitur, alium eodem nomine, an hunc eundem quidam faciant Olympiade centesima duodecima. Nicia comparatur, & aliquanto præfertur Athenion Maronites Glauconis Corinthii discipulus, & austerior colore, & in austeritate iucundior, ut in ipsa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleusine Phylarchum, Athenis frequentiam, quam uocauere polygynæcon. Item Achillem uirginis habitu occultatum Vlixem depræhendente. Et in una tabula, quæque maximè inclauit, agasinem cum equo. Quodd nisi in iuuenta obisset, nemo ei compararetur. Est nomen & Heraclidi Macedoni. Initio naues pinxit: captoque rege Perſeo Athenas commigrauit, ubi eodem tempore erat Metrodorus pictor, idemque philosophus, magnæ in utraque scientia auctoritatis. Itaque cum L. Paulus deuicto Perſeo petisset ab Atheniensibus, ut sibi quàm probatissimum philosophum mitterent ad erudiendos liberos, itemque pictorem ad triumphum excolendum, Athenienses Metrodorum elegerunt, professi eundem in utroque desiderio præstantissimum: quod ita quoque Paulus iudicauit. Timomachus Byzantius Cæsaris Dictatoris ætate Aiacei ei pinxit & Medeam, ab eo in Veneris Genitricis ædes positas, octoginta talentis uenundatas. Talentum Atticum † xvi. taxat M. Varro. Timomachi æque laudantur Orestes, Iphigenia in Tauris, Lecythion agilitatis exercitator, cognatio nobilium: palliati, quos diæuros pinxit, alterum stantem, alterum sedentem. Præcipuè tamen ars ei fauisse in Gorgone uisa est. Pausiæ filius & discipulus Aristolaus è seuerissimis pictoribus fuit: cuius sunt Epaminondas, Pericles, Medea, Virtus, Theſeus: imago Atticæ plebis, bouum immolatio. Sunt quibus & Mechopanes eiusdem Pausiæ discipulus placeat diligentia, quam intelligant soli artifices, aliàs durus in coloribus, sed & multus. Nam Socrates iure omnibus placet. Talisque sunt eius picturæ, cum Aesculapio filiæ Hygia, Aegle, Panacea, Iaso, & piger qui appellatur Ocnos spartum torquens, quod asellus arrodit. Hactenus indicatis in genere utroque proceribus, non silebuntur & primis proximi. Aristoclidēs, qui pinxit ædem Apollinis Delphis. Antiphilus puero ignem conſtante laudatur,

† Alii, x.
vi. hoc est,
denarium
sex millibus.
quam leſſio-
nē agnoſcit
ex Budeus
4. de Aſſe.

ac pulchra aliâs domo splendente, ipsiusq; pueri ore: item lanificio, in quo properant omnium mulierû pensâ: Ptolemæo uenante. Sed & nobilissimo Satyro cum pelle pantherina, quem Apolcoponta appellant. Aristophon Ancæo uulnerato ab apro cum focia doloris Astypale: numerosq; tabula, in qua sunt Priamus, Helena, Credulitas, Vlixes, Deiphobus, Dolon. Androbius pinxit Scyllin ancoras Persicæ classis præcidentem: Artemon Danaen, mirantibus eam prædonibus: reginam Stratonice, Herculem & Deianiram. Nobilissimas autem, quæ sunt in porticibus Oðauia, operibus. Herculem ab Oeta monte Doridos exuta mortalitate cōsensu Deorum in cælum euntem, Laomedontis circa Herculem & Neptunum historiam. Alcimachus Dioxippum, qui pancratio Olympiæ citra pulueris iactum (quod uocant aconiti) uicit: Cœnus stemmata. Ctesilochus Apellis discipulus petulanti pictura innotuit, Ioue Liberum parturiente depicto mitrato, & muliebriter ingemiscenre inter obstetricia Dearum: Cleon Admeto: Ctesidemus Oechaliæ expugnatione & Laodamia: Clefides reginæ Stratonices iniuria. Nullo enim honore exceptus ab ea, pinxit uoluantem cum piscatore, quem reginam amare sermo erat. Eamque tabulam in portu Ephesi proposuit: ipse uelis raptus est. Regina tolli uetuit, utriusq; similitudine mirè expressa. Craterus comædos Athenis in Pompeo pinxit: Eutyctides bigam: regit Victoria. Eudorus scena spectatur: idem & ex arte signa fecit. Iphis Neptuno & Victoria. Abron Amicitiam & Concordiam pinxit, & Deorum simulacha. Leontiscus Aratum uictorem cum trophæo, psalteriam. Leon Sappho. Nicearchus Venerem inter Gratias & Cupidines: Herculem tristem insaniam pœnitentia. Nealces Venerem, ingeniosus & solers in arte. Siquidem cū prælium nauale Aegyptiorum & Persarum pinxisset, quod in Nilo, cuius aqua est mari similis, factum uolebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Asellum enim in litore bibentem pinxit, & crocodilum insidiantē ei. Oenias Syngenicon. Philiscus officinam pictoris, ignem confluente puero. Phalerion Scyllam: Simonides Agatarchum & Mnemosynen. Simus iuuenem requiescentem in officina fulonis, Quinquatrus celebrantem: idēque Nemesein egregiam. Theodorus uerò emungentem: idem ab Oreste matrem & Aegisthum interfici: bellumque Iliacum pluribus tabulis, quod est Romæ in Philippi porticibus: & Cassandram, quæ est in Concordiæ delubro: Leontium Epicuri cogitantem: Demetrium regem. Theon Orestis insaniam, Thamyram citharædum. Tauriscus Discobolum, Clytæmnestram, Paniscum, Polyinice regnum repetentem, & Capanea. Non omittetur inter hos insigne exemplum. Namque Erigonus trilor colorum Nealce pictoris in tantum ipse profecit, ut celebrem etiam discipulum reliquerit Pasiā, fratrem Aeginetæ fidoris. Illud uerò perquā rarum ac memoria dignum, etiam suprema opera artificum imperfectasque tabulas, sicut Irin Aristidis, Tyndaridas Nicomachi, Medeam Timomachi, & quam diximus Venerem Apellis, in maiori admiratione esse, quā perfecta. Quippe in iis lineamenta reliqua, ipsæque cogitationes artificum spectantur: atque in lenocinio commendationis dolor est: manus, cū id agerent, extinctæ desiderantur. Sunt etiam non ignobiles quidem, in transcurso tamen dicendi, Aristonides, Anaxander, Aristobulus Syrus, Arcefilas Tiscratis filius, Corybas Nicomachi discipulus, Carmanides Euphranoris, Dionysodorus Colophonius, Diogenes qui cum Demetrio rege uixit, Euthymedes, Heraclides Macedo, Mydon Soleus Pyromachi statuarii discipulus, Mnastheus Sicyonius, Mnatisimus Aristonidis filius & discipulus, Nestus Abronis filius, Polemon Alexandrinus, Theodorus Samius, & Stadias Nicosthenis discipuli, Xenon Neoclis discipulus Sicyonius. Pinxere & mulieres, Timarete Niconis filia Dianam in tabula, quæ Ephesi est antiquissimæ picturæ: Irene Cratini pictoris filia & discipula puellam quæ est Eleusine: Calypsō senem & præstigiatores Theodorum: Alcisthene saltatorem: Aristarete Nearchi filia, & discipula Aesculapium. Lala Cyzicena perpetua uirgo Marci Varronis iuuenta Romæ & penicillo pinxit, & cestro in eborē, imagines mulierum maximè, & Neapolitanum in grandi tabula: suam quoque imaginem ad speculum. Nec ullius uelocior in picturâ manus fuit: artis uerò tantum, ut multum manipretio antecederet, celeberrimos eadem

eadem ætate imaginum pictores Sopylon & Dionysium, quorum tabulæ pinacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias: de qua hoc solum memoratur, discipulum eius fuisse Autobulum. Encausto pingendi duo fuisse antiquitus genera constat, cera, & in ebo re cæstro, id est, uiriculo, donec classes pingi cœpere. Hoc tertium accessit, resolutus igni ceris penicillo utendi, quæ pictura in nauibus nec sole nec sale uentisq; corrumpitur. Pingunt & uestes in Ægypto inter pauca mirabili genere, candida uel postquàm attriuere illinentes non coloribus, sed colorem sorbentibus medicamentis. Hoc cum fecere, non apparet in uelis: sed in cortina pigmenti feruentis mersa, post momentum extrahuntur picta. Mirumque, cum sit unus in cortina colos, ex illo alius atque alius sit in ueste, accipientis medicamenti qualitate mutatus. Nec postea ablui potest: ita cortina non dubiè confusura colores si pictos acciperet, digerit eos ex uino, pingitque dum coquit. Et adustæ uestes firmiores fiunt, quàm si non urentur.

Plastices primi inuentores, de simulachris, de uasis fictilibus, & pretio eorum.

C A P. X I I.

DE pictura satis superque: contextuisset his & plastice conueniat. Eiusdem opere terra fingere ex argilla similitudines, Dibutades Sicyonius sigulus primus inuenit Corinthi filiarum opera: quæ capta amore iuuenis, illo abeunte peregre, umbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circumscripsit: quibus pater eius impressa argilla typum fecit, & cum cæteris fictilibus induratum igni proposuit: eumque seruatum in nymphæo, donec Corinthum Mummus euerteret, tradunt. Sunt, qui in Samo primos omnium plastice inuenisse Rhæcum & Theodorum tradant, multo ante Batiadas Corintho pulsos. Denaratum uerò ex eadem urbe profugum, qui in Hetruria Tarquinium Priscum regem populi Romani genuit, comitatos fictores Euchira & Eugrammum: ab iis Italia traditam plastice. Dibutadis inuētum est, rubricam addere, aut ex rubrica cretam fingere. Primusque personas tegularum extremis imbricibus imposuit, quæ inter initia protypa uocauit. Postea idem ectypa fecit. Hinc & fastigia templorum orta, propter hunc plastæ appellati. Hominis autem imaginem gypso de facie ipsa primus omnium expressit, ceramque in eam formam gypsi insula emendare instituit Lysistratus Sicyonius frater Lysippi, de quo diximus. Hic & similitudinem reddere instituit: ante eum quàm pulcherrimas facere studebant. Idem & de signis effigiem exprimere inuenit. Creuitque res in tantum, ut nulla signa statuarum uel sine argilla fierent. Quo apparere antiquiorem hanc fuisse scientiam, quàm fundendi æris. Plastæ laudatissimi fuerunt Damophilus & Gorgasus, iidemque pictores: qui Cereris ædem Romæ ad Circum maximum utroque genere artis suæ excoluerunt, uersibus inscriptis Græcè, quibus significarunt, à dextra opera Damophili esse, à parte læua Gorgasi. Ante hanc ædem Tuscanica omnia in ædibus fuisse, author est M. Varro. Ex hac, cum resciceretur, crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas esse: Item signa ex fastigiis dispersa. Fecit & Chalcoſthenes cruda opera Athenis, qui locus ab officina eius Ceramicos appellatur. M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Posim nomine, à quo factas Romæ uuas, item pisces, ita ut non sit aspectu discernere à ueris. Idem magnificat Arceſilaum L. Luculli familiarem, cuius proplasmata pluris uenire solita artificibus ipsis, quàm aliorum opera. Ab hoc factam Venerem Genitricem in foro Cæsaris, & priusquàm absolueretur, festinatione dedicandi positam. Deinde eidem à Lucullo H. S. L. X signum Felicitatis locatum, cui mors utriusque inuiderit. Octauio equiti Romano cratera facere uolenti, exemplar de gypso factum talento. Laudat & Pafsedem, qui plasticen matrem statuaria sculpturæque & cælturæ esse dixit, & cum esset in omnibus his summus, nihil unquam fecit, antequàm finxit. Præterea elaboratam hanc artem Italiæ, & maximè Hetruriæ: Turianumque à Fregellis accitum, cui locaret Tarquinus Priscus effigiem Iouis in Capitolio dicandam. Fictilem eum fuisse, & ideo miniari solitum: fictiles in fastigio templi eius quadrigas, de quibus sæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem, qui hodièque materiæ nomen in urbe retinet. Hæ enim tum effigies Deum erant laudatissimæ. Nec poenitet nos illorum, qui tales coluere.

Aurum

Aurum enim & argentum ne Diis quidem conficiebant. Durant etiam nunc plerisque in locis talia simulachra. Fastigia quidem templorum etiam in urbe crebra & municipiis mira cælatura, & arte æuique firmitate certiora auro, certè innocentiora. In sacris quidem etiam inter has opes hodie non murrhinis crystallinisque, sed fistilibus prolibatur sympuuiis: inenarrabili terræ benignitate, si quis singula æstimet, etiã ut omittantur in frugum, uini, pomorum, herbarum, fruticum, medicamentorum, metallorum generibus, beneficia eius, quæque adhuc diximus, uel quæ assiduitate faciant figlinarum opera imbricibus, tubulis, tegulisque ad balneas hamatis, uel ad recta costilibus laterculis frontatisque, aut quæ rota fiunt, etiam fistilibus doliis ad uina excogitatis, & ad aquas. Propter quæ Numa rex septimum collegium figulorum instituit. Quin & defunctos sese multi fistilibus doliis condi maluere, sicut M. Varro, Pythagorico modo in myrti & oleæ atque populi nigra foliis. Maior quoque pars hominum terrenis uiciorum uasis. Samia etiamnum in esculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Aretium in Italia: & calicum tantum Surrentum, Aſta, Pollentia: in Hispania Saguntum, in Asia Pergamum. Habent & Tralleis opera sua, & Mutina in Italia: quoniam & sic gentes nobilitantur. Hæc quoque per maria terræque ulterio citroque portantur, insignibus rotæ officinis Erythris. Hodieque in templo ostenduntur amphoræ duæ propter tenuitatem consecratæ, discipuli magistrisque certamine, uter tenuiorem humum duceret. Cois laus maxima, Hadrianis firmitas, nonnullis circa hoc seueritatis quoque exemplis. Q. Coponium inuenimus ambitus damnatum, quia uini amphoram dedisset dono ei, cuius suffragii latio erat. Atque ut luxu quoque aliqua contingat authoritas siglinis, tripatinum, inquit Fenestella, appellabatur summa cœnarum lautitia. Vna erat murenarum, altera luporum, tertia myxonis piscis, inclinatis iam scilicet moribus, ut ramen eos præferre Græciæ etiam Philosophis possimus. Si quidem in Aristotelis hæredum auctione lxx patinas uenisse traditur. Nam nos cum unam Aesopi tragediarum histrionis in natura auium diceremus t sestertiis c. stetiſſe, non dubito indignatos legentes. At Hercules, Vitellius in principatu suo ccc. sestertiis condidit patinam, cui faciendæ fornax in campis exædificata erat: quoniam eò peruenit luxuria, ut etiam fistilia pluris constent, quàm murrhina. Propter hanc Mutianus altero Consulatu suo t in conquisitione exprobrauit patinarum paludes Vitellii memoriæ, non illa fœdiore, cuius ueneno Asprenati reo Cassius Seuerus accusator obiiciebat interisse cxxx. conuiuas. Nobilitantur iis oppida quoque, ut Rhegium, & Cumæ. Samia testa Matris Deum sacerdotes, qui Galli uocantur, uiriliter amputant, nec aliter citra perniciem, si M. Cælio credamus, qui linguam sic amputandam obiecit graui probro, tanquam & ipse iam tunc eidem Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars? fractis etiam testis utendū sic, ut firmius durent tufis calce addita, quæ uocant Signina. Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

Terræ varietates, & de puluere Puteolano, & alijs terræ generibus, quæ in lapidem ueruntur.

CAP. XIII.

Verum & ipsius terræ sunt alia segmenta. Quis enim satis miretur, pessimam eius partem, ideoque puluerem appellatum in Puteolanis collibus, opponi maris fluctibus, mersumque protinus fieri lapidem unum inexpugnabilem undis, & fortiorem quotidie, utique si Cumano misceatur cæmento. Eadem est terræ natura & in Cyzicena regione: sed ibi non pulvis, uerum ipsa terra qualibet magnitudine excisa & demersa in mare lapidea extrahitur. Hoc idem circa Cassandriam produnt fieri: & in fonte Gnidio dulci intra octo menses terram lapidescere. Ab Oropo quidem Aulidem usque quicquid terræ attingitur mari, mutatur in saxa. Non multum à puluere Puteolano distat è Nilo harena tenuissima sui parte, non ad sustinenda maria fluctusque frangendos, sed ad debellanda corpora palæstræ studiis. Inde certè Patrobio, Neronis principis liberto, aduehebatur. Quin & Leonnato & Cratero ac Meleagro Alexandri Magni ducibus fabulum hoc portari cum reliquis militaribus commerciis reperio. Plura de hac parte non sum dicturus, non Hercules magis, quàm de terræ usu in ceromatibus quibus

† Suprà lib. 10. cap. 51. hanc Aesopi patinā d c. taxat sestertijs. Vnde & hic d c. legendum uidetur, nō c. Decies sestertium, hic legit Bu = deus, ex uenusto quodā codice. Vide ipsum lib. 4. de Aſſe. † in concionibus.

quibus exercendo iuuentus nostra corpora, uires animorum perdidit.

De parietibus formaceis, & lateritijs, & eorum ratione.

C A P. X I I I.

Quid? non in Africa Hispaniaque ex terra parietes, quos appellant formaceos, quoniam in forma circumdatis utrinque duabus tabulis inferciuntur uerius, quam instruuntur, auis durant, incorrupti imbribus, uentis, ignibus, omni que cæmento firmiores? Spectat etiam nunc speculas Annibalis Hispania, terrenasque turres iugis montium impositas. Hinc & cæspitum natura, castrorum uallis accommodata, contra fluminum impetus aggeribus. Illini quidem crates parietum luto, & lateribus crudis extrui, quis ignorat? Lateres non sunt è sabuloso, neque harenoso, multoque minus calcuoso du-
 10 cendi solo, sed è cretoso & albicante, aut ex rubrica, uel si iam ex sabuloso, è masculo certe. Finguntur optimè uere: nam solstitio rimosi fiunt. Aedificiis non nisi bimos probant. Quin & intritam ipsam eorum, prius quam fingantur, macerari oportet. Genera eorum tria: didoron, quo utimur, longum sesquipede, larum pede: alterum tetradoron: tertium pentadoron. Græci enim antiqui doron palmum uocabant, & ideo dora munera, quia manu darentur. Ergo à quatuor & quinque palmis, prout sunt, nominantur. Eadem est latitudo. Minore in priuatis operibus, maiore in publicis utuntur in Græcia. Pitanæ in Asia, & in ulterioris Hispaniæ ciuitatibus Massia & Calento fiunt lateres, qui siccati non merguntur in aqua. Sunt enim è terra pumicosa, cum subigi potest, utilissima. Græci, præterquam ubi è silice fieri poterat structura, parietes lateritios prætulere. Sunt enim
 20 æterni, si ad perpendicularum fiant: ideo & in publica opera & regias domos adduntur. Sic struxere murum Athenis, qui ad montem Hymettum spectat: sic Parris ædes Iouis & Herculis, quanuis lapideas columnas & epistylia circumdarent: domum Trallibus regiam Attali: item Sardibus Cræsi, quam gerusian fecere: Halicarnassi Mausoli: quæ etiam nunc durant. Lacedæmone quidem excisum lateritiis parietibus opus testorium propter excellentiam picturæ ligneis formis inclusum, Romam deportauere in Aedilitate ad comitium exornandum Muræna & Varro. Quod opus cum per se mirum esset, translaturum tamen magis mirabantur. In Italia quoque lateritius murus Aretii & Meu-
 30 anie est. Romæ non fiunt talia ædificia, quia sesquipedalis paries non plus quam unam contignationem tolerat. Cautumque est, ne communis crassior fiat, nec intergerinorum ratio patitur.

De sulphure, alumine, & generibus eorum, & medicinæ.

C A P V T X V.

Hæc sint dicta de lateribus. In terræ autem reliquis generibus uel maximè mira natura est sulphuris, quo plurima domatur. Nascitur in insulis Aeoliis inter Siciliam & Italiam, quas ardere diximus. Sed nobilissimum in Melo insula. In Italia quoque inuenitur, in Neapolitano Campanoque agro, collibus qui uocantur Leucogæi: Quod est cuniculis effossum, perficitur igni. Genera quatuor: uiuum, quod Græci apyron uocant, nascitur soli
 40 dum, hoc est glebosum. Eo solo ex omnibus generibus Medici utuntur. Cætera enim liquore constant, & conficiuntur oleo incocta. Viuum autem effoditur, translucetque, & uiret. Alterum genus appellant glebam, fullonum tantum officinis familiare. Tertio quoque generi unus tantum est usus ad suffiendas lanas, quoniam candore tantum mollietque: confert. Egula uocatur hoc genus. Quarto autem ad ellychnia maximè conficienda. Cæterè tanta uis est, ut morbos comitiales depræhendat nidore, impositum igni. Lusit & Anaxilaus eo, candens in calice nouo, prunæque subdita circumferens, exardescens percussu pallorem dirum, uelut defunctorum, offundente conuiuuiis. Natura eius calfacit, concoquit: sed & discutit collectiones corporum: ob hoc talibus emplastris malagmaticisque miscetur. Re-
 50 nibus quoque & lumbis in dolore cum adipe, mirè prodest impositum. Aufert & lichenas à facie cum terebinthi resina, & lepras. Harpacticon uocatur à celeritate auellendi: auelli enim subinde debet. Prodest & suspensorio linctum. Purulenta quoque extrusentibus:

ribus:& contra scorpionum ictus. Vitilignes uiuum nitro mistum, atque ex aceto tritum & illitum tollit: item lendes in palpebris, aceto sandarachato admisto. Habet & in religionibus locum ad expiandas suffitu domos. Sentitur uis eius & in aquis feruentibus. Neque alia res facilius accenditur: quo apparet ignium uim magnam etiam ei inesse. Fulmina & fulgura quoque sulphuris odorem habent: ac lux ipsa eorum sulphurea est. Et bituminis uicina est natura, alibi limus, alibi terra: limus è Iudææ lacu, ut diximus, emergens: terra in Syria circa Sidonem oppidum maritimum. Spissantur hæc utraque, & in densitatem conuertuntur. Est uerò liquidum bitumen, sicut Zacynthium, & quod à Babylone inuehitur. Ibi quidem & candidum gignitur. Liquidum est & Apolloniaticum, quæ omnia Græci pissasphaltum appellant ex argumento picis & bituminis. Gignitur & pingue liquorisque oleacei in Sicilia Agragantino fonte inficiens riuum. Incolæ id harundinū paniculis colligunt, citissimè sic adhærescens. Utuntur eo ad lucernarum lumina olei uice: item ad scabiem iumentorum. Sunt qui & naphtham, de qua in secundo diximus uolumine, bituminis generi ascribant. Verum ardens eius uis ignium naturæ cognata, procul ab omni usu abest. Bituminis probatio, ut quàm maximè splendeat, sitque ponderosum ac graue: leue autem modicè, quoniam adulteratur pice. Vis, quæ sulphuris, sistit, discutit, contrahit, glutinat. Serpentes nidore fugat accensum. Ad suffusiones oculorum & albugines Babylonium efficax traditur: item ad lepras, lichenas, pruritūque corporum. Illinitur & podagris. Omnia autem eius genera incommodos oculorum pilos replicant. Dentium doloribus medentur simul cum nitro illita. Tussim ueterem & anhelitus cum uino potum emendat. Dysentericis etiam datur eodem modo, sistitque aluum. Cum aceto uerò potum discutit concretum sanguinem, & detrahit. Mitigat lumborum dolores, item articulorum. Cum farina hordeacea impositum, emplastrum peculiare facit sui nominis. Sanguinem sistit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Utuntur etiam ad quartanas bituminis drachma, & hedyosmi pari pondere cum myrrhæ obolo subacti. Comitiales morbos uisum depræhendit. Vuluarum strangulationes olfactum discutit cum uino & castoreo. Procidencia sedis suffitu reprimat. Purgationes scæminarum in uino potum elicit. In reliquo usu æramenti illinitur, firmatque ea contra ignes. Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini. Calcis quoque usum præbuit, ita ferruminatis Babylonis muris. Placet & ferrariis fabrorum officinis tingendo ferro, clauorumque capitibus, & multis aliis usibus. Nec minor, aut ab eo dissimilis est aluminis opera, quod intelligitur salugo terræ. Plura & eius genera. In Cypro candidum & nigrū, exigua coloris differentia, cum sit usus magna: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidumque utilissimum est, contraque fulcis aut obscuris nigrum. Et aurum nigro purgatur. Fit autem omne ex aqua limoque, hoc est, terræ exudantis natura. Corruuatum hyeme æstiuis solibus maturatur. Quod fuerit ex eo præcox, candidius fit. Gignitur autem in Hispania, Aegypto, Armenia, Macedonia, Ponto, Africa: insulis Sardinia, Melo, Lipara, Strongyle. Laudatissimum in Aegypto, proximum in Melo. Huius quoque duæ species, liquidum spissumque. Liquidi probatio, ut sit lymphidum lacteumque, sine offensis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Hoc phorimon uocant. An sit adulteratum, depræhenditur succo Punici mali. Syncerum enim mistura ea nigrescit. Alterum genus est pallidæ & scabræ naturæ, & quod inficitur galla. Ideoque hoc uocant paraphoron. Vis liquidi aluminis altringere, indurare, rodere. Melle admisto sanat oris hulcera, papulas, pruritūque. Hæc curatio fit in balineis duabus mellis partibus, tertia aluminis. Virus alarum sudorēque sedat. Sumitur pilulis contra lienis uitia, pellendumque pruritus ac per urinam sanguinem. Emendat & scabiem nitro ac melanthio admistis. Concreti aluminis unum genus schiston appellant Græci, in capillamenta quædam canescentia dehiscens. Vnde quidam trichiton potius appellauere. Hoc fit è lapide, ex quo & chalcitin uocant: ut sit sudor quidam eius lapidis in spumam coagulatus. Hoc genus aluminis siccatur, minusque sistit humorem inutilem corporibus. Sed auribus magnopere prodest infusum, uel illitum, uel oris hulceribus, dentibusque, si salua cum eo contineatur. Et oculorum medicamenti inferitur

apè,uerendisq; utriusque sexus. Coquitur in patinis, donec liquari desinat. Inertioris est alterum generis, quod strongylen uocant. Duæ eius species, fungosum atq; omni humore dilui facile: quod in totum damnatur. Melius pumicosum, & foraminum fistulis spongiæ simile, rotundumque natura, candido propius, cum quadam pinguitudine sine harenis friabile, nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per se carbonibus puris, donec cinis fiat. Optimum ex omnibus quod melinum uocant, ab insula Melo, ut diximus. Nulli uis maior neque adstringendi, neque denigrandi, neque indurandi. Nullum spissius. Oculorum scabritias extenuat: combustum utilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinem quoque sistit in totum foris illitum. Vulsis pilis ex aceto illitum, renascentem mollit lanuginem summam. Omnium generum uis in adstringendo: unde nomen Græcis. Ob id oculorum uitiiis apertissima sunt. Sanguinis fluxiones inhibet cum adipe. Sic & infantium hulcera. Putrescentia hulcerum compefcit cum adipe, & hydropicorum eruptiones siccatur. Et aurium uitia cum succo Punici mali: & unguum scabritias, cicatricumque duritias & pterygia, perniones: Phagedænas hulcerum ex aceto, aut cum galla pari pondere cremata: lepras cum succo olerum: cum salis uerò duabus partibus, uita quæ serpunt: lendes & alia capillorum animalia, permistum aquæ. Sic & ambustis prodest, & fureuribus corporum cum sero & pice. Infunditur & dysentericis. Vuam quoque in ore comprimit, ac tonsillas. Ad omnia quæ in cæteris generibus diximus, efficacius intelligitur ex Melo aduectum. Nam ad reliquos usus uitæ in coriis lanisque perficiendis, quanti sit momenti, significatum est. Ab his per se omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selinusia, & t pigniti, & ampelii medicæ.

C A P. X V I.

t pigniti

Samia duæ sunt, quæ syropicon, & quæ alter appellantur. Prioris laus, ut recens sit & leuis, linguæque glutinosa. Altera glebosior, candida. Vtraque uritur, ac lauatur. Sunt qui præferant priorem. Profunt sanguinem expuentibus. Emplastrisq; quæ siccandi causa componuntur, oculorum quoque medicamentis miscentur. Eretria totidem differentias habet. Nanque & alba est, & cinerea, quæ præfertur in medicina. Probatur mollitie, & quod si æra præducantur, uiolaceum reddit colorem. Vis & ratio eius in medendo dicta est inter pigmenta. Lauatur omnis terra (in hoc enim loco dicemus) persufa aqua siccataque solibus, iterum ex aqua trita ac reposita, donec confidat, & digeri possit in pastillos. Coquitur in calicibus crebro coccussu. Est in medicaminibus & Chia terra candicans, effectus eius, qui Samiæ. Vfus ad mulierum maximè cutem. Idem & Selinusia. Lactei coloris est hæc, & aqua dilui celerrima. Eademque lacte diluta, & testiorum albaria interpolantur. t Pignitis Eretriæ simillima est, grandioribus tantum glebis & glutinosa, cui effectus idem qui Cimoliæ, infirmior tamen. Bitumini simillima est ampelitis. Experimentum eius, si cera modo accepto oleo liquefcatur, & si nigricans colos maneat tostæ. Vfus ad molliendum discutiendumque. Ad hæc medicamentis additur, præcipueque in callibepharis & inficiendis capillis.

t Pnigitis
Dioscoridi.

Cretæ genera ad uestium vsus, Cimolia, Sarda, Vmbrica, saxum, argentaria.

C A P. X V I I.

Cretæ plura genera. Ex iis Cimoliæ duo ad Medicos pertinentia, candidum, & ad purpurissimum inclinans. Vis utrique ad discutiendos tumores, & sistendas fluxiones aceto assumpto. Panos quoque & parotidas cohibet: & lichenas illita, pustulasque. Si uerò aphronitrum & nitrum adiciatur & acetum, & pedum tumores sanar, ita ut in Sole curatio hæc fiat, ut post sex horas aqua salsa abluatur. Testium tumoribus Cypria cera addita prodest. Et refrigerandi quoque natura cretæ est: sudoresque immodicos sistit illita. Atque ita papulas cohibet ex uino sumpta in balineis. Laudatur maximè Thessalica. Nasctur & in Lycia circa Bubonem. Est & alius Cimoliæ usus in uestibus. Nam Sarda, quæ affertur è Sardinia, candidis tantum assumitur, inutilis uersicoloribus: & est uilissima omnium Cimoliæ generum: pretiosior Vmbrica, & quam uocant saxum.

Proprietatque

Proprietatque saxi, quodd crescit in macerando: atque pondere emitur, illa mensura. Umblica non nisi poliendis uestibus assumitur. Neque enim pigebit hanc quoque partem attingere, cum lex Metella extet fullonibus dicta, quam C. Flaminius L. Aemilius Censores dedere ad populum ferendam. Aded omnia maioribus curae fuere. Ergo ordo hic est: primum abluitur uestis Sarda: dein sulphure sufficitur: mox desquamatur Cimolia, quae est coloris ueri. Fucatus enim deprahenditur, nigrescitque, & effunditur sulphure. Veros autem & pretiosos colores emollit Cimolia, & quodam nitore exhilarat contristatos sulphure. Candidis uestibus saxum utilius à sulphure, inimicum coloribus. Gracia pro Cimolia Tymphaico utitur gypso. Alia creta argentaria appellatur, nitorem argento reddens. Est & uilissima, qua Circum praeducere ad uictoriae notam, pedesque uenialium trans mare ad uictorum denotare instituerunt maiores. Talemque Publium mimicae scenae conditorem, & Astrologiae consobrinum eius Manlium Anniocum, item Grammaticae Taberium Erote, eadem naue aduectos uidere proauit.

Qui & quorum liberti praepotentes.

CAP. XVIII.

Sed quid hos refero aliquo literarum honore commendatos? Talem in catasta uidere Chrysogonum Sylla, Amphionem Q. Catuli, Heronem L. Luculli, Demetrium Pompeii, Augeneque Demetrii, quanquam & ipsa Pompeii credita est: Hipparchum M. Antonii, Menam & Menecratem Sex. Pompeii, aliosque deinceps, quos enumerare iam non est, è sanguine Quiritium & proscriptionum licentia ditatos. Hoc est insigne uenialitatis gregibus, opprobriumque insolentis fortunae: quod & nos aded potiri rerum uidimus, ut Praetoria quoque ornamenta decerni à Senatu iubente Agrippina Cl. Caesaris uiderimus libertis: tantumque non cum laureatis fascibus remitti illo, unde cretatis pedibus aduenissent.

De terra ex Galata, terra Clupea, terra Balearica, terra

Ebusitana.

CAP. XIX.

Praeterea sunt genera terrae proprietatis, suae de quibus iam diximus: sed & hoc loco reddenda natura. Ex Galata insula, & circa Clupeam Africae, scorpiones necat: Balearis & Ebusitana serpentes.

C. PLINII SECVN- DI NATURALIS HISTO- RIAE LIBER TRIGE-

SIMVSSEX-

T V S.

PROOEMIUM.

Naturae lapidum, ac marmorum luxuria.

CAP. I.

APIDVM natura restat, hoc est, praecipua morum infamia, etiam ut gemmae cum succinis, atque crystalli cum murrhinis fileantur. Omnia nanque, quae usque ad hoc uolumen tractauimus, hominum causa genita uideri possunt. Montes natura sibi fecerat ad quasdam compages telluris uisceribus densandas, simul ad impetus fluminum domandos, fluctusque frangendos, ac minime quietas partes coercendas durissima sui materia. Caudimus hos, trahimusque; nulla alia, quam deliciarum, causa, quos transcendisse quoque mirum fuit. In portento prope maiores habuere Alpeis ab Annibale exuperatas, & postea à Cimbris: nunc ipsae caduntur in mil- le genera marmorum: promontoria aperiuntur mari, & rerum natura agit in planum.

Euehimus

Euehimus ea, quæ separandis gentibus pro terminis constituta erant: nauisq; marmor causa fiunt, ac per fluctus, sæuissimam rerum naturæ partem, huc illucque portantur iuga montium, maiore etiamnum uesania, quàm cum ad frigidos potus uas petitur in nubila, cæloque proximæ rupes cauantur, ut bibatur glacie. Secum quisque cogitet, quæ pretia horum audiat, quas uehi trahique moles uideat. Sed & quàm sine his multorum fuerit beator uita, ad quàmque multorum necesse sit necesse ista facere, imò uerius pati mortaleis, quos ad usus, quasue ad uoluptates alias, nisi uel inter maculas lapidum iaceant: ceu uerò non tenebris noctium dimidia parti uitæ cuiusque gaudia hæc auferentibus. Ingens ista reputantem subit etiam antiquitatis rubor. Extant Censoriæ leges, glandia in cœnis, gliræque, & alia dictu minora apponi uetantes. Marmora inuehi, & maria huius rei caula transiri, quæ uetaret, lex nulla lata est.

Quis primus marmor in publicis operibus ostenderit.

CAPVT II.

Dicat fortassis aliquis: non enim inuehebantur. Id quidem falsò. Trecentas LX. columnas M. Scauri Aedilitate ad scenam theatri temporarii, & uix uno mense futuri in usu, uiderunt portari silentio legum. Sed publicis nimirum indulgentes uoluptatibus. Idipsum cur? aut qua magis uia irrepunt uitia, quàm publica? Enimuero non alio modo in priuatos usus illa uenere, ebora, aurum, gemmæ: aut quid omnino Diis relinquimus? Verum esto, indulserint publicis uoluptatibus, etiam ne tacuerunt maximas earum atq; adeò duodequadragenùm pedũ, Lucullei marmoris in atrio Scauri collocari? Nec clàm illud occulteque factum est. Satisfdari sibi damni infecti egit redemptor cloacarum, cum in Palatium extraherentur. Non ergo in tam malo exemplo moribus cauere utilius fuerat, quàm tacere tantas moles in priuatam domum trahi præter fictilia Deorum fastigia?

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ.

CAPVT III.

Nec potest uideri Scaurus rudi & huius mali improvida ciuitati obrepisse quodam uitæ rudimento. Iam enim L. Crassum Oratorem illum, qui primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem Palatio, Hymettias tamen nec plures sex aut longiores duodenũ pedum, M. Brutus in iurgiis ob id Venerem Palatinam appellauerat. Nimirum ista omisere moribus uicis: frustra que interdita quæ uetuerant cernentes, nullas potius, quàm irritas, esse leges maluerunt. Qui nos sequentur meliores nos esse probabunt. Quis enim tantarum hodie columnarum atrium habet? Sed prius, quàm de marmoribus dicamus, hominum in iis præferenda dicemus pretia. Antè igitur artifices per censēbimus.

Qui primum laudati in marmore scalpendo, & quibus temporibus.

CAPVT IIII.

Marmore scalpendo primi omnium inclaruerunt Dipœnus & Scyllis geniti in Creta insula, etiamnum Medis imperantibus, priusque quàm Cyrus in Persis regnare inciperet, hoc est, Olympiade circiter L. II. Sicyonem se contulere, quæ diu fuit officinarum omnium metallorum patria. Deorum quorundam simulachra publicè locauerant Sicyonii, quæ prius quàm absoluerentur, artifices iniuriam questi abierunt in Aetolos. Protinus Sicyonios fames inuasit ac sterilitas, mœrorque dirus. Remedium petentibus Apollo Pythius affuturum respondit, si Dipœnus & Scyllis Deorum simulachra perfectissent. Quod magnis mercedibus obsequiisque impetratum est. Fuere autem simulachra ea Apollinis, Dianæ, Herculis, Mineræ, quod è cælo postea tactum est.

Nobilitas operum & artificum in marmore CXXVI. de marmore

Pario, & Mausoleo.

CAP. V.

Cum ii essent, iam fuerant in Chio insula Malas sculptor, dein filius eius Micciades, ac deinde nepos Anthernus Chius, cuius filii Bupalus & Anthernus clarissimi in ea scientia fuere, Hipponactis Poetæ ætate, quem certum est LX. Olympiade fuisse. Quòd si quis horum familiam ad proauum usque retro agat, inueniet artis eius originem cum Olympiadum origine cœpisse. Hipponacti notabilis fœditas uultus erat: quamobrem

imaginem eius lasciuia iocorum ii propofuere ridendum circulis. Quod Hipponax indi-
 gnatus, amaritudinem carminum diftrinxit in tantum, ut credatur aliquibus ad laqueum
 eos compuliffe: quod falſum eſt. Complura enim in finitimis inſulis ſimulachra poſtea fe-
 cere, ſicut in Delo, quibus ſubiecerunt carmen, non uitibus tantum cenſeri Chium, ſed &
 operibus Anthermi filiorum. Oſtendunt & Iaſii Dianam manibus eorum factam. Et in ipſa
 Chio narrata eſt operis eorum Dianæ facies in ſublimi poſita, cuius uultum intrantes tri-
 ſtem, exeuntes exhilaratum putant. Romæ ſigna eorum ſunt in Palatina æde Apollinis in
 faſtigio, & in omnibus ferè quæ Diuus Auguſtus fecit. Patris quoque eorum & Deli fue-
 re opera, & in Leſbo inſula. Dipœni quidem Ambracia, Argos, Cleone, operibus reſertæ
 fuere. Omnes autem tantum candido marmore uſi ſunt è Paro inſula, quem lapidem cor-
 pere lychniten appellare, quoniam ad lucernas in cuniculis cæderetur, ut author eſt Va-
 ro, multis poſtea candidioribus repertis, nuper etiam in Lunenſium lapidicinis. Sed in Pa-
 riorum mirabile proditur, gleba lapidis unius cuneis diuſentium ſoluta, imaginem Sile-
 ni intus extitiſſe. Non omittendum, hanc artem tanto uetuftiorem fuiſſe, quam picturam
 aut ſtatuariam, quarum utraque cum Phidiæ cœpit LXXXIII Olympiade, poſt annos cir-
 citer CCCXXXII. Et ipſum Phidiam tradunt ſcalpiſſe marmora, Veneremque eius eſſe
 Romæ in Oſtaviæ operibus eximiæ pulchritudinis. Alcamenem Athenienſem (quod cer-
 tum eſt) docuit in primis nobilem, cuius ſunt opera Athenis complura in ædibus ſacris,
 præclaræque Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite *ἡ καλλιπὴς*. Huic ſummam ma-
 num ipſe Phidias impoſuiſſe dicitur. Eiſdem diſcipulus fuit Agoracritus Parius, ei ætate
 gratus. Itaque è ſuis operibus pleraque nomini eius donaffe fertur. Certauere autem inter
 ſe ambo diſcipuli in Venere facienda. Vicique Alcamenes non opere, ſed ciuitatis ſuf-
 fragiis, contra peregrinum ſuo fauentis. Quare Agoracritus ea lege ſignum ſuum uendi-
 diſſe traditur, ne Athenis eſſet, & appellafſe Nemefim. Id poſitum eſt Rhamnunte pago
 Atticæ, quod M. Varro omnibus ſignis prætulit. Eſt & in Matris magnæ delubro in ea-
 dem ciuitate Agoracriti opus. Phidiam clariffimum eſſe per omnes gentes, quæ Iouis
 Olympii famam intelligunt, nemo dubitat: ſed ut meritò laudari ſciant etiam qui opera
 eius non uiderunt, proferemus argumenta parua & ingenii tantum. Neque ad hoc Iouis
 Olympii pulchritudine utemur, non Mineruæ Athenis factæ amplitudine, cum ſit ea cu-
 bitorum XXXV rebores hæc & auro conſtat: ſed ſcuti eius, in quo Amazonum prælium cæ-
 lauit intumeſcente ambitu parmæ, eiſdem concava parte Deorum & gigantum dimica-
 tionem, in ſoleis uerò Lapiſtharum & Centaurorum: adeò momenta omnia compaſcæ ar-
 tis illius fuere. In baſe autem quod cælatum eſt, Pandoras geneſin appellauit. Ibi Diſi ſunt
 XXX. numero naſcentes, Victoria præcipuè mirabili. Periti mirantur & ſerpentem, & ſub
 ipſa cuspide æream ſphingem. Hæc ſunt obiter dicta de artifice nunquam ſatis laudato,
 ſimul ut noſcatur illam magnificentiâ æqualem fuiſſe & in paruis. Praxitelis ætatem in-
 ter ſtatuarios diximus, qui marmoris gloria ſuperauit etiam ſemet. Opera eius ſunt Athe-
 nis in Ceramicis, ſed ante omnia, & non ſolùm Praxitelis, uerùm & in toto orbe terrarum
 Venus, quam ut uiderent multi, nauigauerunt Gnidum. Duas fecerat, ſimulq; uendebat,
 alteram uelata ſpecie, quam ob id quidem prætulerunt optione, quorum conditio erat,
 Coi, cum alteram etiam eodem pretio detuliſſet, ſeuerum id ac pudicum arbitantes: re-
 iectam Gnidii emerunt, immenſa differentia famæ. Voluit eam poſtea à Gnidii mercari-
 rex Nicomedes, totum æs ciuitatis alienum, quod erat ingens, diſſolurum ſe promit-
 tens. Omnia perpeti maluere, nec immerito. Illo enim ſigno Praxiteles nobilitauit Gni-
 dum. Aedícula eius tota aperitur, ut conſpici poſſit undique effigies Deæ, fauente ipſa, ut
 creditur, facta. Nec minor ex quacunque parte admiratio eſt. Ferunt amore captum quen-
 dam, cum delituiſſet noctu, ſimulachro co hæſiſſe, eiſque cupiditatis eſſe indicem macu-
 lam. Sunt in Gnido & alia ſigna marmorea illuſtrium artiſticum, Liber pater Bryaxidis, &
 alter Scopæ, & Minerua: nec maius aliud Veneris Praxitelicæ ſpecimen, quam quòd in-
 ter hæc ſola memoratur. Eiſdem eſt & Cupido obiectus à Cicerone Verri, ille propter
 quem Theſpiæ uiſebantur, nunc in Oſtaviæ ſcholis poſitus. Eiſdem & alter nudus in Pa-
 rio

rio colonia Propontidis, par Veneri Gnidia nobilitate & iniuria. Adamauit enim cum Alchidas Rhodius, atque in eo quoque simile amoris uestigium reliquit. Romæ Praxitelis opera sunt, Flora, Triptolemus, Ceres in hortis Seruilianis, boni Euentus & bonæ Fortunæ simulachra in Capitolio: item & Mænades, & quas Thyadas uocant, & Caryatidas, & Sileni in Asinii Pollionis monumentis, & Apollo & Neptunus. Praxitelis filius Cephisodorus rei & artis hæres fuit. Cuius laudatum est Pergami symplegma, signum nobile, digitis corpori uerius, quàm marmorì, impressis. Romæ eius opera sunt Latona in Palatii delubro: Venus in Asinii Pollionis monumentis: & intra Octauia porticus in Iunonis æde Aesculapius ac Diana. Scopæ laus cum his certat. Is fecit Venerem & Pothon & Phaethontem, qui Samothraciæ sanctissimis ceremoniis coluntur. Item Apollinem Palatinum, Vestam sedentem laudatam in Seruilianis hortis, duasque chametæras circa eam, quarum pares in Asinii monumentis sunt, ubi & Canephorus eiusdem. Sed in maxima dignatione Cn. Domitii delubro in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis, atque Achilles, Nereides supra Delphinos & cete & hippocampos sedentes. Item tritones, chorulque Phorci & pristes, ac multa alia marina, omnia eiusdem manus, præclarum opus etiam si totius uitæ fuisset. Nunc uerò præter supra dicta, quæque nescimus, Mars est etiamnum sedens colosseus eiusdem in templo Bruti Callaici apud Circum eundem ad Labicanam portam eunti. Præterea Venus in eodem loco nuda Praxitelicam illam Gnidiam antecedens, & quencunque alium locum nobilitatura. Romæ quidem magnitudo operum eam obliterat, ac magni officiorum negotiorumque acerui omnes à contemplatione talium abducunt, quoniam otiosorum & in magno loci silentio apta admiratio talis est. Qua de causa ignoratur artifex eius quoque Veneris, quam Vespasianus Imperator in operibus Pacis suæ dicaui, antiquorum dignam fama. Par hæsitatio est in templo Apollinis Soriani, Nioben cum liberis morientem Scopas an Praxiteles fecerit: item Ianus pater in suo templo dicatus ab Augusto ex Aegypto aduectus, utrius manus sit, iam quidem & auro occultatus. Similiter in Curia Octauia quæritur de Cupidine fulmen tenente. Id demum affirmatur, Alcibiadem esse principem forma in ea ætate. Multa in eadem schola sine authoribus placent. Satyri quatuor, ex quibus unus Liberum patrem palla uelatus humeris præferat: alter Liberum similiter: tertius ploratum infantis cohibet: quartus cratere alterius sitim sedat: duæque Auræ uelificantes sua ueste. Nec minor quæstio est in Septis, Olympum & Pana Chironemque cum Achille qui fecerint, præsertim cum capitali fatidatione fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin & Timotheum, & Leocharem, de quibus simul dicendum est, quoniam pariter cælauere Mausoleum. Sepulchrum hoc est ab uxore Artemisia factum Mausolo Caria regulo, qui obiit Olympiadis centesima anno secundo. Opus id ut esset inter septem miracula ii maximè artifices fecere: Patet ab Austro & Septentrione sexagenos ternos pedes, breuius à frontibus, toto circuitu pedes quadringentos x l. attollitur in altitudinem x x v. cubitis: cingitur columnis x x x v i. Ab Oriente cælauit Scopas, à Septentrione Bryaxis, à Meridie Timotheus, ab Occasu Leochares. Priusque quàm peragerent, regina Artemisia, quæ mariti memoriæ id opus extrui iusserat, obiit. Non tamen recesserunt, nisi absoluto iam, id gloriæ ipsorum artisque monumentum iudicantes: hodieque certant manus. Accessit & quintus artifex. Nanque supra peron pyramis altitudine inferiorem æquauit, x x i i i gradibus in metæ cacumen se contrahens. In summo est quadriga marmorea, quam fecit Pythis. Hæc adiecta c x l. pedum altitudine totum opus includit. Timothei manu Diana Romæ est in Palatio, Apollinis delubro, cui signo caput reposuit Aulanius Euander. In magna admiratione est & Hercules Menestrati: & Hecate Ephefi in templo Dianæ post ædem, in cuius contemplatione admonent æditui parcere oculis, tanta marmoris radiatio est. Non postferuntur & Charites in propylæo Atheniense, quas Socrates fecit, alius ille quàm pictor, idem ut aliqui putant. Nam Myronis illius, qui in ære laudatur, anus ebria est Smyrnæ in primis incluta. Pollio Asinius, ut fuit acris uehementiæ, sic quoque spectari monumenta sua uoluit. In iis sunt Centauri

nymphas gerentes Archesitæ, Thespiades Cleomenis, Oceanus & Iupiter Entochi, Hippiades Stephani, Hermerotes Taurisci, non cælatoris illius, sed Tralliani. Iupiter hospitalis Pamphili Praxitelis discipuli. Zetus & Amphion ac Dirce & taurus, uinculūque ex eodem lapide, Rhodo aduēta opera Apollonii & Taurisci. Parentum ii certamen de se fecere. Menecratem uideri professi, sed esse naturalem Artemidorum. Eodem loco Liber pater Eutychidis laudatur: ad Octauiae uerò porticum Apollo Philisci Rhodii in delubro tuo. Item Latona & Diana, & Musæ nouem, & alter Apollo nudus. Eum, qui citharam in eodem templo tenet, Timarchides fecit. Intra Octauiae uerò porticus in æde lunonis ipsam Deam Dionysius & Polycles: aliam Venerem eodem loco Philiscus. Cætera signa Praxiteles. Item Polycles & Dionysius Timarchidis filii Iouem, qui est in proxima æde, 10 fecerunt. Pana & Olympum luctantes, eodem loco Heliodorus, quod est alterum in terris symplegma nobile: Venerem lauātem sese. Dædalum stantem Polycharmus. Ex honore apparet in magna auctoritate habitum Lysiae opus, quod in Palatio super arcum Diuus Augustus honori Octauii patris sui dicauit in ædícula columnis adornata. Id est quadriga currusque, & Apollo ac Diana ex uno lapide. In hortis Seruilianis reperio laudatos, Calamidis Apollinem illius cælatoris, Daetylidis Pythias, Amphistrati Callisthenem historiarum scriptorem. Deinde multorum obscurior fama est, quorundam claritati in operibus eximiis obstante numero artificum, quoniam nec unus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari possunt, sicut in Laocoonte, qui est in Titi Imperatoris domo, opus omnibus & picturæ & statuariæ artis præferendum. Ex uno lapide eum & liberos draconūque mirabiles nexus de consilii sententia fecere summi artifices Agelander & Polydorus & Athenodorus Rhodii. Similiter Palatinas domos Cæsarum replevere probatissimis signis Craterus cum Pythodoro, Polydectes cum Hermolao, Pythodorus alius cum Artemone, & singularis Aphrodisius Trallianus. Agrippæ Pantheum deco-
rauit Diogenes Atheniensis: & Caryatides in columnis templi eius probantur inter pau-
ca operum: sicut in fastigio posita signa, sed propter altitudinem loci minus celebrata. In-
honorus est, nec in templo ullo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana sacri-
ficauerunt uictima, humi stans, ante aditum porticus ad nationes: Sitæ fuere & Thespiades ad ædem Felicitatis, quarum unam adamauit eques Romanus Iunius Pisciculus, ut
tradit Varro: admiratur & Pasiteles, qui & quinque uolumina scripsit nobilium operum
in toto orbe. Natus hic in Græciæ Italiæ ora, & ciuitate Romana donatus cum iis oppidis,
Iouem fecit eburneum in Metelli æde, quā campus petitur. Accidit ei, cum in naualibus,
ubi feræ Africanæ erant per caueam intuens leonem cælaret, ut ex alia cauea panthera
erumperet, non leui periculo diligentissimi artificis. Fecisse opera complura dicitur: sed
quæ fecerit, nominatim non refertur. Arcesilaum quoque magnificat Varro, cuius semar-
moream habuisse leonem tradit, aligerosque ludentes cum ea Cupidines, quorum alii re-
ligatam tenerent, alii è cornu cogerent bibere, alii calcæarent foccis, omnes ex uno lapide.
Idem & à Coponio XIII nationes, quæ sunt circa Pompeii, factas auctor est. Inuenio &
Canachum laudatum inter statuarios, fecisse marmorea. Nec Sauron atque Batrachum
obliterari conuenit, qui fecere templa Octauiae porticibus inclusa, natione ipsi Lacones.
Quidam & opibus præpotentes fuisse eos putant, ac sua impensa construxisse, inscrip-
tionem sperantes. Qua negata, hoc tamen alio loco & modo usurpasse. Sunt certè etiamnum
in columnarum spiris insculpta nomina eorum argumento, rana atque lacerta. In Iouis
æde extitisse picturam, cultusque reliquos omnes scemineis argumentis constat. Etenim fa-
cta lunonis æde cum inferrentur signa, permūtasse geruli traduntur: & id religione custo-
ditum, uelut ipsis Diis sedem ita partitis. Ergo & in lunonis æde cultus est, qui Iouis esse
debeuit. Sunt & in paruis marmoreis famam consecuti, Myrmecides, cuius quadrigam
cum agitatore cooperuit alis musca: & Callicrates, cuius formicarum pedes atque alia
membra peruidere non est.

Quando primum marmorum in ædificijs usus, & quis primus Romæ crustauerit parietes, & quibus ætatis quæque marmora in usum venerint, & quis primus marmora secuerit, & ratio secandi: de harena.

C A P V T V I.

HAEC sint dicta de marmorum sculptoribus, summâque claritate artificum: quo in tractatu subit mentem non fuisse tum auctoritatem maculoso marmor: fecere è Thasio, Cycladum insularum, æquè & è Lesbiodiuidius hoc paulo. Versicolores quidem maculas, & in totum marmorum apparatus Menander etiâ diligentissimus luxuriæ interpreter, primus & rarè attigit. Columnis demum utebantur in templis, nec lautitiæ causa (nondum enim ista intelligebantur) sed quia firmiores aliter statui non poterant. Sic est inchoatum Athenis templum Iouis Olympii, ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas. Fuit tamen inter lapidem atque marmor differentia iam & apud Homerum. Dicit enim Paridis os marmoreo saxo percussum: sed hætenus, regias quoque domos cum laudatissimè præter æs, aurum, electrum, argentum, ebore tantum adornans. Primum (ut arbitror) uersicolores istas maculas Chiorum lapidicinæ ostenderunt, cum extuerent muros, faceto in id M. Ciceronis sale: omnibus enim ostentabât, ut magnificum. Multo, inquit, magis mirarer, si Tiburtino lapide fecissetis. Et Hercules non fuisset picturæ honos ullus, non modò tantus, in aliqua marmorum auctoritate. Secandi marmor in crustas nescio an Cariæ fuerit inuentum. Antiquissima, quod equidem inueniam, Halicarnassi Mausoli domus Proconnesio marmore exculta est, lateritiis parietibus. Is obiit Olympiadis c. anno II. urbis Romæ anno CCCII. Primum Romæ parietes crusta marmoris operuisse totius domus suæ in Cælio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Cæsaris in Gallia. Neque indignatio sit tali auctore inuenta re. Hic nanque est Mamurra Catulli Veronensis carminibus proficissus, quem, ut res est, domus ipsius clarius, quàm Catullus, dixit habere, quicquid habuisset Comata Gallia. Nanque adiecit idem Nepos, eum primum totis ædibus nullam nisi è marmore columnam habuisse, omnes solidas è Carystio aut Lunensi. Denique M. Lepidus Catuli in Consulatu collega, primus omnium limina ex Numidico marmore in domo posuit magna repræhensione. Is fuit Consul anno urbis DCLXVI.

Hoc primum inuèdit Numidici marmoris uestigium inuenio, non in columnis tantum crustis, ut Mamurra Carystium posuit, sed in massa ac uilissimo liminū usu. Post hunc Lepidum fermè quadriennio L. Lucullus Consul fuit, qui nomen (ut apparet ex re) Luculleo marmorì dedit, admodum delectatus illo, primusque Romam inuexit, atrum alioqui, cum cætera maculis aut coloribus commendentur. Nascitur autem in Nili insula, solumque penè horum marmorum ab amatore nomen accepit. Inter hos primum (ut arbitror) marmoreos parietes habuit scena M. Scauri, non faciliè dixerim sectos, an solidis glebis positos, sicuti est hodie Iouis tonantis ædes in Capitolio. Nondum enim secti marmoris uestigia inuenerat Italia. Sed quisquis primum inuenit secare, luxuriàmque diuidere, importuni ingenii fuit. Harena hoc fit, & ferro uidetur fieri, serra in prætenui

linea premente harenas, uersandoque tractu ipso secante. Aethiopica hæc maximè probatur. Nam id quoque accessit, ut ad Aethiopas usque peteretur, quod taceret marmora: imò uerò etiam in Indos, unde margaritas quoque peti seueris moribus indignum erat. Hæc proximè laudatur. Mollior tamen, quæ Aethiopica. Illa nulla scabritie secat. Indica non æquè læuigat: sed ea combusta polientes marmora fricare iubentur. Simile & Naxiæ uitium est, & Coptidi, quæ uocatur Aegyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus secandis. Postea reperta est harena non minus probanda, ex quodam Adriatici maris uado, æstu nudante, obseruatione non facili. Iam quidem quacunque harena secare è fluuiis omnibus fraus artificum ausa est: quod dispendium admodum pauci intelligunt. Crassior enim harena laxioribus segmentis terit, & plus erodit marmoris, maiusque opus scabritia polituræ relinquit. Ita sectæ attenuantur crustæ. Rursusque Thebaica polituris accommodatur, & quæ sit è poro lapide aut è pumice.

De Naxio, & Armenio, & de generibus marmorum.

CAPVT VII.

Signis è marmore poliendis, gemmisque etiam scalpendis atque limandis Naxium diu placuit ante alia ita uocantur coetes in Cypro insula genitæ. Vicere postea ex Armenia uetæ. Marmorum genera & colores non attinet dicere in tanta notitia: nec facile est enumerare in tanta multitudine. Quoto quoque enim loco non suum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi generis dicta sunt in ambitu terrarum cum gentibus suis. Non omnia tamen in lapidinis gignuntur, sed multa & sub terra sparsa. Pretiosissimi quidem generis Lacedæmonium uiride, cunctisque hilarius. Sic & Augustum, ac deinde Tiberium, in Aegypto Augusti ac Tiberii primum principatu reperta. Differentiæque eorum tota est ab ophite, cum sit illud serpentium maculis simile, unde & nomen accepit, quod hæc maculas diuerso modo colligunt, Augustum undatim crispum in uertices, Tiberium sparsim conuoluta canitie. Neque ex ophite columnæ, nisi paruæ admodum, inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores sedare adalligati, & serpentium ictus. Quidam phreneticis ac lethargicis adalligari iubent candicantem. Contra serpentes autem à quibusdam laudatur præcipue ex his, quem tephriam appellant, à colore cineris. Vocatur & Memphites à loco, gemmantis naturæ. Huius usus conteri, & iis, quæ urenda sint aut secanda, ex aceto illini. Obstupescit ita corpus, nec sentit cruciatum. Rubet porphyrites in eadem Aegypto: ex eo candidis interuenientibus punctis, leucostictos uocatur. Quanti sibi libet molibus cardendis sufficiunt lapidina. Statuas ex eo Cl. Cæsari procurator eius in urbem ex Aegypto aduexit Triarius Pollio, non admodum probata nouitate. Nemo certe postea imitatus est. Inuenit eadem Aegyptus in Aethiopia, quem uocant basalten, ferrei coloris atque duritiæ. Vnde & nomen ei dedit. Nunquam hic maior repertus est, quam in templo Pacis ab Imperatore Vespasiano Augusto dicatus: argumento Nili xvi. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi augmentis se amnis intelliguntur. Non absimilis illi narratur in Thebis delubro Serapis, ut putant, Memnonis statua dicatus: quem quotidiano Solis ortu contactum radiis, crepare dicunt. Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec usquam aliubi, nasci putauere nostri ueteres: Sudines in Germania. Potiori primum uasis inde factis, dein pedibus lectorum sellisque, Cornelius Nepos tradit fuisse magno miraculo, cum P. Lentulus Spinter amphoras ex eo Chiorum magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine columnas uidisse se. Variatum in hoc lapide postea est. Nanque pro miraculo insigni, quatuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit. Nos ampliores triginta uidimus in cœnatione, quam Callistus Cæsaris Claudii libertorum potentia notus sibi ex ædificauerat.

De alabastrite, & Lygdino, & Alabandico.

CAP. VIII.

Huic aliqui lapidem alabastriten uocant, quem cauant ad uasa unguentaria, quoniam optimè seruire incorrupta dicitur. Idem & ustus emplastris conuenit. Nasceitur circa Thebas Aegyptias, & Damascum Syriæ. Hic cæteris candidior. Probatissimus uerò in Carmania, mox in India: iam quidem & in Syria Asiæque. Vilissimus autem & sine ullo nitore in Cappadocia. Probantur quàm maximè mellei coloris, in uertice maculosi atque non translucidi. Vitia in iis corneus color aut candidus, & quicquid simile uitro est. Paulum distare ab eo in unguentorum fide multi existimant Lygdinos in Tauro repertos, amplitudine, qua lances craterasque non excedant, antea ex Arabia tantum aduehi solitos, candoris eximii. Magnus & duobus contrariæ inter se naturæ honos: Coralitico in Asia reperto, mensuræ non ultra bina cubita, candore proximo eborei & quadam similitudine. Ediuerso niger est Alabandicus terræ suæ nomine, quanquam & Milesi nascens, ad purpuram tamen magis aspectu declinante. Idemque liquatur igni, ac funditur ad usum uitri. Thebaicus intertinctus aureis guttis, inuenitur in Africa parte Aegypto adscriptæ, coticulis ad terenda collyria quadam utilitate naturali conueniens.

niens. Circa Syenen uerò Thebaidis Syenites, quem antè pyrrhopœcilon uocabant. Tra-
bes ex eo fecere reges quodam certamine, obeliscos uocantes, Solis numini sacros. Ra-
diorum eius argumentum in effigie est, & ita significatur nomine Aegypto. Primus o-
mnium id instituit Mitres, qui in Solis urbe regnabat, somnio iussus: & hoc ipsum inscri-
ptum est in eo. Etenim sculpturæ illæ effigiesque, quas uidemus, Aegyptiæ sunt literæ.
Postea & alii regum in suprà dicta urbe, Sochis quatuor numero, quadragenûm octo-
nûm cubitorum longitudine: Ramises autem is, quo regnante Ilium captum est, quadra-
ginta cubitorum. Idem digressus inde, ubi fuit Mneuidis regia, posuit alium, longitudi-
ne undecenis pedibus, per latera cubitis quatuor.

10

De obelisco Thebaico, & Alexandrino, & de illo qui est in
Circo magno. C A P. I X.

Opus id fecisse dicuntur x x. m. hominum. Ipse rex, cum subreiturus esset, uereretur-
que ne machinæ ponderi non sufficerent, quò maius periculum curæ artificum de-
nuntiaret, filium suum adalligauit cacumini, ut salus eius apud molientes prodesset lapi-
di. Hac admiratione operis effectum est, ut cum oppidum id expugnaret Cambyfes rex,
uentimque esset incendio ad crepidines obelisci, extingui ignem iuberet molis reueren-
tia, qui urbis nullam habuerat. Sunt & alii duo, unus à Smarre positus, alter ab Eraphio
sine notis, quadragenûm octonûm cubitorum. Alexandria statuit unum octoginta cubi-
torum Ptolemæus Philadelphus, quem exciderat Nestabis rex purum: maiusque opus
20 fuit in deuehendo statuendoue multo, quàm in excidendo. A Satyro architecto aliqui
deuectum tradunt rate: Callixenus à Phœnice, fossa perducta usque ad iacentem obeli-
scum è Nilo. Nauésque duas in latitudinem patulas, pedalibus ex eodem lapide ad ra-
tionem geminati per duplicem mensuram ponderis oneratas, ita ut subirent obeliscum
pendentem extremitatibus suis in ripis utrinque: postea egestis laterculis alleuatas naues
excepisse onus statutum. Excisos autem sex tales in monte eodem, & artificem donatum
talentis quinquaginta. Hic autem obeliscus fuit in Arsinoe positus à rege suprà dicto, mu-
nus amoris in coniuge, eademque sorore Arsinoe. Inde eum naualibus incommodum
Maximus quidam præfectus Aegypti transtulit in forum, reciso cacumine, dum uult fa-
stigiis addere auratum, quod postea omisit. Et alii duo sunt Alexandria in portu ad
30 Cæsaris templum, quos excidit Mesphees rex quadragenûm binûm cubitorum. Super o-
mnia accessit difficultas mari Romam deuehendi, spectatis admodum nauibus. Diuus
Augustus priorem aduexerat, miraculq; gratia Puteolis naualibus perpetuis dicauerat:
sed incendio consumpta est. Diuus Claudius aliquot per annos asseruatâ, qua Caius Cæ-
sar importauerat, omnibus quæ unquam in mari uisæ sunt, mirabiliorem, turribus Puteo-
lano ex puluere exâdificatis, perductam Ostiam, portus gratia misit: alia ex hoc cura
nauium, quæ Tiberi subuehant. Quo experimento patuit, non minus aquarum huic amni
esse, quàm Nilo. Is autem obeliscus, quem Diuus Augustus in Circo magno statuit, ex-
cisus est à rege Semneserteo, quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit, centum uiginti-
quinque pedum, & dodrantis, præter basim eiusdem lapidis: is uerò, qui est in campo
40 Martio, nouem pedibus minor, à Sesostride. Inscripti ambo rerum naturæ interpretatio-
nem Aegyptiorum opera philosophiæ continent.

De illo, qui est in campo Martio pro gnomone.

C A P. X.

EI qui est in campo, Diuus Augustus addidit mirabilè usum ad depræhendendas so-
lis umbras, dierûmq; ac noctium magnitudines, strato lapide ad obelisci magnitudi-
nem, cui par fieret umbra Romæ confecto die sexta hora, paulatimque per regulas (quæ
sunt ex ære inclusæ) singulis diebus decresceret, ac rursus auferceret, digna cognitu res
& ingenio fecundo. Manlius Mathematicus apici auratam pilam addidit, cuius uertice
umbra colligeretur in semetipsam, alia atq; alia incrementa iaculantem apice, ratione (ut
ferunt) à capite hominis intellecta. Hæc obseruatio triginta iam ferè annis non congruit,
50 siue Solis ipsius dissono cursu, & cæli aliqua ratione mutato, siue uniuersa tellure aliquid
à centro suo dimota, ut depræhendi & in aliis locis accipio, siue urbis tremoribus, ibi tan-

tum gnomone intorto, siue inundationibus Tiberis sedimento inolis facto: quanquam ad altitudinem imposita rei, in terram quoque dicantur iacta fundamenta.

De tertio obelisco Romæ in Vaticano.

CAP. XII.

Tertius Romæ in Vaticano, Caii & Neronis principum Circo, ex omnibus unus omnino fractus est in molitione, quæ fecerat Sesostridis filius Nuncoreus. Eiusdem remanet & alius cubitorum, quem post cæcitatem uisu reddito, ex oraculo Soli sacrauit.

De pyramidibus Aegyptijs, & sphinge.

CAP. XIII.

Dicantur obiter & pyramides in eadem Aegypto, regum pecuniæ otiosa ac stultæ ostentatio. Quippe cum faciendi eas causa à plerisque tradatur, ne pecuniam successoribus aut æmulis insidiantibus præberent, aut ne plebs esset otiosa. Multa circa hoc uanitas illorum hominum fuit, uestigiaque complurium inchoatarum extant. Vna est in Arsinoite nomo, duæ in Memphite, non procul labyrintho, de quo & ipso dicemus. Totidem ubi fuit Mæridis lacus, hoc est, fossa grandis. Sed Aegyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema, quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres, quæ orbem terrarum impleuere fama, sanè conspicuæ undiq; annauigantibus, sitæ sunt in parte Africæ monte saxeo sterilique inter Memphim oppidum, & quod appellari diximus Delta, à Nilo minus quatuor millia passuum, à Memphi sex, uico appposito, quem uocant Businn, in quo sunt assueti scandere illas. Ante has est sphinx, uel magis miranda, quasi syluestre numen accolentium. Amasin regem putant in ea conditum, & uolunt inuectam uideri. Est autem saxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudo pedum CXLIII. est, altitudo à uentre ad summum apicem in capite LXII. Sed pyramis amplissima ex Arabicis lapicidinibus constat. Trecenta LX. hominum millia annis XX. eam construxisse produntur. Tres uerò factæ annis LXXVIII. & mensibus IIII. Qui de iis scripserint, sunt Herodotus, Euhemerus, Duris Samius, Arillogoras, Dionysius, Artemidorus, Alexander Polyhistor, Butorides, Antisthenes, Demetrius, Demoteles, Apion. Inter omnes eos non constat à quibus factæ sint, iustissimo casu oblitteratis tantæ uanitatis authoribus. Aliqui ex his prodiderunt, in raphanos, & allium ac capas mille octingenta talenta erogata. Amplissima octo iugera obtinet soli, quatuor angulorum paribus interuallis, per octingentos octogintatres pedes singulorum laterum, latitudo à cacumine pedes XXV. Alterius interualla singula per quatuor angulos pares DCCXXVII. comprehendunt. Tertia minor prædictis, sed multo spectatior, Aethiopicis lapidibus assurgit CCLXII. pedibus inter angulos. Vestigia ædificationum nulla extant. Flarene latè pura circum, lentis similitudine, qualis in maiori parte Africæ. Quæstionum summa est, quam ratione in tantam altitudinem subuectæ sint cæmenta. Alii enim nitro ac sale adaggeratis cum crescente opere, ac peracto fluminis irrigatione dilutis: alii lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos distributos. Nilum enim non putant rigare potuisse multo humiliorem. In pyramide maxima est intus puteus octogintasex cubitorum, flumen illò admissum arbitrantur. Mensuram altitudinis earum omniumque similium depræhendere, inuenit Thales Milesius umbram metiendo, qua hora par esse corpori solet. Hæc sunt pyramidum miracula: superumque illud, ne quis regum opus miretur, minimam ex his, sed laudatissimam, à Rhodope meretricula factam. Aesopi fabularum Philosophi conserua quondam & conubernalis hæc fuit, maiore miraculo tantas opes meretricio esse conquistas quæstu. Magnificatur & alia turris, à rege facta in insula Pharo, portum obtinente Alexandriæ, quam constitisse octingentis talentis tradunt: magno animo, ne quid omittamus, Ptolemæi regis, quòd in ea permiserit Soltrati Gnidii architecti structuræ ipsius nomen inscribi. Vñus eius, nocturno nauium cursui ignes ostendere, ad prænuntianda uada, portusque introitum: sicut iam tales compluribus locis flagrant, ut Puteolis ac Rauennæ. Periculum in corruatione ignium ne sidus existimetur, quoniam è longinquo similis flammærum aspectus est. Hic idem architectus primus omnium pensilem ambulationem Gnidii fecisse traditur.

De labyrinthis, Aegypto, Lemnio. Italico.

CAP. XIII.

Dicamus & labyrinthos, uel portentosissimum humani ingenii opus, sed non (ut existimari potest) falsum. Durat etiam nunc in Aegypto in Heracleopolite nomo qui prius factus est ante annos, ut tradunt, IIIMDC. à Petesuco rege, siue Tithoe. Quanquam Herodotus totum opus regum esse dicit, nouissimèque Psammetichi. Causam faciendi uariè interpretantur. Demoteles regiam Motherudis fuisse, Lycias sepulchrum Mœridis, plures Soli sacrum id extructum, quod maximè creditur. Hinc utique sumpsisse Dædalum exemplar eius labyrinthi, quem fecit in Creta, non est dubium, sed centesimam tantum portionem eius imitatum, quæ itinerum ambages occursumque ac recursus inexplicabiles continet: non (ut in paucissimis puerum uel ludicris campeltribus uidemus) breui lacinia millia pass. plura ambulationis continentem, sed crebris foribus inditis ad fallendos occursum, redeundumque in errores eosdem. Secundus hic fuit ab Aegypto labyrinthus: tertius in Lemno: quartus in Italia. Omnes lapide polito fornicibus tecti: Aegyptius (quod miror equidem) introitu columnisque reliquis è molibus compositis, quas dissoluere ne secula quidem possint, adiuuantibus Heracleopolitis, qui id opus inuisum mirè infestauere. Positionem operis eius singulasque partes enarrare non est, cum sit in regionibus diuisum, atque in præfecturas (quas uocant nomos) sedecim, nominibus earum totidem uastis domibus attributis: præterea templa omnium Aegypti Deorum contineat, superque Nemesis quindecim ædiculis includerit pyramides complures quadragenarum uulnarum, senos radice muros obtinentes. Fessi iam cundo perueniunt ad uiarum illum inexplicabilem errorem. Quin & cœnacula prius excelsa, porticusque ascendunt nonagenis gradibus omnes: intus columnæ de porphyrite lapide, Deorum simulachra, regum ita tuarum, monstrificæ effigies. Quarundam autem domorum talis est situs, ut adaperientibus fores, tonitruum intus terribile existat. Maiore autem in parte transitus est per tenebras: aliæque rursus extra murum labyrinthi ædificiorum moles, perteron appellant. Inde aliæ per fossis cuniculis subterraneæ domus. Refecit unus omnino pauci ibi Circammon spado Nestabis regis, ante Alexandrum Magnum annis quingentis. Id quoque traditur, fuisse trabibus spinæ oleo incoctæ, dum fornices quadrati lapidis assurgeret. De Aegypto & Cretico labyrinthis, satis dictum est. Lemnius similis illis, columnis tantum centum quadraginta mirabilior fuit: quarum in officina turbines ita librati pependerunt, ut puero circumagente tornarentur. Architecti illum fecere Zmilus & Rhodus, & Theodoros indigenæ. Extantque adhuc reliquiae eius, cum Cretici Italicique nulla uestigia extent. Nanque & Italicum dici conuenit, quem fecit sibi Porfena rex Hetruriae sepulchri causa, simul ut externorum regum uanitas quoque ab Italis superaretur. Sed cum excedat omnia fabulosa, utemur ipsius M. Varronis in expositione eius uerbis: Sepultus est, inquit, sub urbe Clusio, in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato: singula latera pedum lata tricentum, alta quinquaginta: inque basi quadrata intus labyrinthum inextricabilem: quod si quis impropere sine glomere lini, exitum inuenire nequeat. Supra id quadratum pyramides stant quinquæ, quatuor in angulis, in medio una, in imo latæ pedum septuaginta quinum, altæ centum quinquaginta: ita fastigiatae, ut in summo orbis æneus & petasus unus omnibus sit impositus, ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula, quæ uento agitata, longè sonitus referant, ut Dodonæ olim factum. Supra quem orbem quatuor pyramides insuper singulae extant altæ pedum centum. Supra quas uno solo quinque pyramides, quarum altitudinem Varronem puduit adiicere. Fabulae Hetruscae tradunt, eandem fuisse, quam totius operis: adeo uesana dementia quesisse gloriam, impendio nulli profuturo. Præterea fatigasse regni uires, ut tamen laus maior artificis esset.

De pensili hortu & oppido, & templo Dianæ Ephesiae.

CAP. IV. XIII.

Legitur & pensilis hortus, imò uerò totum oppidum Aegyptiae Thebae, exercitus armatos subter educere solitis regibus, nullo oppidanorum sentiente. Etiamnum hoc minus mirum, quam quod flumine medium oppidum interfluente. Quæ si fuissent, non

dubium est Homerum dicturum fuisse, cum centum portas ibi prædicaret. Magnificentia uera admiratio extat templum Ephesiæ Dianæ ducentis uiginti annis factum à tota Asia. In solo id palustri fecere, ne terræ motus sentiret, aut hiatus timeret. Rursus ne in lubrico atque instabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea substrauere carbonibus, dein uelleribus lanæ. Vniuerso templo longitudo est CCCCXV. pedum, latitudo ducentorum uiginti, columnæ centum uiginti septem à singulis regibus factæ, LX pedum altitudine: ex iis XXXVI cælata, una à Scopa. Operi præfuit Chersiphron architectus. Summa miracula, epistylia tantæ molis attolli potuisse. Id consecutus est ille peronibus harena plenis, molli puluino super capita columnarum exaggerato, paulatim exinaniens imos, ut sensim totum insideret. Difficillimè hoc contigit in limine ipso, quod foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit: nec sedit in cubili, anxio artifice mortis destinatione suprema. Traduntque in ea cogitatione fessum nocturno tempore in quiete uidisse præsentem Deam, cui templum fiebat, hortantem ut uiueret: se composuisse lapidem, atque ita postero die apparuit, ponderèque ipso correctus uidebatur. Cætera eius operis ornamenta plurium librorum instar obtinent, nihil ad speciem naturæ pertinentia.

De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de Echo septies resonante, & de ædificio sine clauo, & mirabilia ædificiorum Romæ.

C A P V T X V.

DVrat & Cyzici delubrum, in quo filum aureum commissuris omnibus politi lapidis subiecit artifex, eburneum Iouem dicaturus intus, coronantè eum marmoreo Apolline. Tralucet ergo iuncturæ tenuissimis capillamentis, lentique afflatu simulachra resouente, præter ingenium artificis ipsa materia, quamuis occulta, in pretio operis intelligitur. Eodem in oppido est lapis, fugitiuus appellatus: Argonautæ eo pro anchora usi, ibi reliquerant. Hunc è Prytaneo (ita uocatur locus) sæpe profugum fixere plumbo. Eadem in urbe iuxta portam quæ Thracia uocatur, turres VII acceptas uoces numeroſiores percussu multiplicant: noménque huic miraculo Echo est à Græcis datum. Et hoc quidem natura locorum euenit, & plerunque conuallium: ibi casu accidit: Olympiæ autem arte, mirabili modo, in porticu quam ob id heptaphonon appellant, quoniam septies eadem uox redditur. Cyzici & buleuterion uocant ædificium amplum, sine ferreo clauo, ita disposita contignatione, ut eximantur trabes sine fulturis, ac reponantur. Quod item Romæ in ponte sublicio religiosum est, posteaquam Coclite Horatio defendente ægrè reuulsus est. Verum & ad urbis nostræ miracula transire conueniat, nongentorumque annorum dociles scrutari uires, & sic quoque terrarum orbem uisum ostendere: quod accidisse toties penè, quot referentur miracula, apparebit. uniuersitate uerò aceruata, & in quendam unum cumulum coniecta, non alia magnitudo exurget, quàm si mundus alius quidam in uno loco narretur. Nam ut Circum maximum à Cæsare Dictatore extructum longitudine stadiorum trium, latitudine unius, sed cum ædificiis iugerum quaternum, ad sedem CC LX. millium inter magna opera dicamus, nonne inter magnifica basilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forumque Diui Augusti, & templum Pacis Vespasiani Imperatoris Augusti, pulcherrima operum, quæ unquam: Pantheon Ioui Vltori ab Agrippa factum, cum theatrum antè texerit Romæ Valerius Ostiensis architectus Iudis Libonis? Pyramides regum miramur opera, cum solum tantum foro extruendo HS millies Cæsar Dictator emerit: & si quidem impensæ mouent captos auaritia animos, P. Clodius, quem Milo occidit, festerium centies & quadragies octies domo emptā habitauerit: quod equidem non secus, ac regum insaniam, miror. Itaque & ipsum Milonem festeriū septingenties æris alieni debuisse, inter prodigia animi humani duco. Sed tunc senes aggeris uastum spatium, & substructiones insanas Capitoli mirabantur: prætereà cloacas, operum omnium dictu maximum, suffossis montibus, atque (ut paulò antè retulimus) urbe pensili, subterque nauigata. A M. Agrippa in Aedilitate post Consulatum, per meatus corruati VII. annes, cursuque præcipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coacti, insuper mole imbrum concitati, uada ac latera quatunt: aliquando Tiberis

beris retro infusi recipiunt fluctus: pugnantque diuersi aquarum impetus intus: & tamen obnixæ firmitas resistit. Trahuntur moles internæ tantæ, non succumbentibus causis operis: pullant ruinæ sponte præcipientes, aut impactæ incendiis: quatitur solum terræ motibus: durant tamen à Tarquinio Prisco annis DCCC. propè inexpugnabiles: non omittendo memorabili exemplo, uel eo magis, quoniam celeberrimis rerum conditoribus omissum est: cum id opus Tarquinius Priscus plebis manibus faceret, essetque labor incertum longior an periculosior, passim conscita nece Quiritibus tædium fugientibus, nouum & inexcogitatum antea posteaque remedium inuenit ille rex, ut omnium ita defunctorum figeret crucibus corpora spectanda ciuibus, simul & feris uolucribusque laceranda. Quam.

10 obrem pudor Ro. nominis proprius, qui sæpe res perditas seruauit in præliis, tunc quoque subuenit, sed illo tempore imposuit, tum erubescens cum puderet uiuos, tanquam puditurum esset extinctos. Amplitudinem cauis eam fecisse proditur, ut uehem sceni largè onustam transmitteret. Parua sunt cuncta, quæ diximus, & omnia uni comparanda miraculo, antequàm noua attingam. M. Lepido, Q. Carulo Consulibus, ut constar inter diligentissimos authores, domus pulchrior non fuit Romæ, quàm Lepidi ipsius. At hercule intra annos x x x v. eadem centesimum locum non obtinuit. Computet in hac æstimatione, qui uolet, marmorum molem, opera pictorum, impendia regalia, & cum pulcherrima laudatissimæque certantes centum domos, posteaque eas ab innumerabilibus aliis in hunc diem victas. Profectò incendia puniunt luxum: nec tamen effici potest, ut mores aliquid ipso

20 homine mortalius intelligant. Sed eas omnes duæ domus uicerunt. Bis uidimus urbem totam cingi domibus principum, Caii & Neronis, & huius quidem (ne quid deesset) aurea. Nimirum sic habitauerunt illi, qui hoc imperium fecere, tantas ad uincendas gentes triumphosque referendos ab aratro aut foco exeuntes, quorum agri quoque minorem modum obtinuerunt, quàm cellaria istorum. Subit uerò cogitatio, quota portio harum fuerint aræ illæ, quas inuictis Imperatoribus decernebant publicè ad exadificandas domos: summusque illarum honos erat, sicut in L. Valerio Publicola, qui primus Consul fuit cum L. Bruto, post tot merita, & fratre eius, qui bis in eodem magistratu Sabinos deuicerat, adiici decreto, ut domus eorum fores extrà aperirentur, & ianua in publicum reiceretur. Hoc erat clarissimum insigne inter triumphales quoque domos. Non patiemur

30 duos Caios, uel duos Neronis ne hac quidem gloria famæ frui: docebimusque etiam insaniam eorum uictam priuatis operibus M. Scauri, cuius nescio an Aedilitas maximè prostrauerit mores ciuiles, maiusque sit Syllæ malum, tanta priuigni potentia, quàm proscriptio tot millium. Hic fecit in Aedilitate sua opus maximum omnium, quæ unquam fuere humana manu facta, non temporaria mora, uerum etiam æternitatis destinatione. Theatrum hoc fuit. Scena ei triplex in altitudinem CCC LX. columnarum, in ea ciuitate quæ sex Hymettias non tulerat sine probro ciuis amplissimi. Inna pars scenæ è marmore fuit, medià è uitro, inaudito etiam postea genere luxuriæ. Summæ tabulis inauratis columnæ, ut diximus: imæ duodequadragenum pedum. Signa aræ inter columnas, ut indicauimus, fuerunt tria millia numero. Cauea ipsa cepit hominum L x x x. millia, cum

40 Pompeii amphitheatri toties multiplicata urbe, tantoque maiore populo, sufficiat largè XL mill. Sed & reliquus apparatus tantus Attalica ueste, tabulis pictis, cæteroque choro gio fuit, ut in Tusculanam uillam reportatis quæ superfueraut quotidiani usus deliciis, incensa uilla ab iratis seruis, concremaretur ad II-s millies. Aufert animum, & à destinato itinere digredi cogit contemplatio tam prodigæ mentis, aliàmque connecti maiorem insaniam è ligno. C. Curio, qui bello ciuili in Cæsarianis partibus obiit, funebri patris munere, cum opibus apparatusque non posset superare Scaurum, (unde enim illi uitricus Sylla, & Metella mater proscriptiois sœctrix? unde M. Scaurus pater, toties princeps ciuitatis, & Marianis fodalitiis rapinarum provincialium sinus?) cum iam ne ipse quidem Scaurus comparari sibi posset, quando hoc certè incendii illius præmium habuit, conuectis ex orbe terrarum rebus, ut nemo postea par esset insaniam illi: Ingenio ergo utendum fuit: operæ pretium est scire quid inuenerit, & gaudere moribus nostris,

ac nostro modo nos uocare maiores. Theatra duo iuxta fecit amplissima è ligno, cardinum singulorum uersatili suspensa libramento: in quibus utrisq; antemeridiano ludorum spectaculo edito inter sese auersis, ne inuicem obstreperent scenæ, & repente circumactis ut contra starent, postremo iam die descendantibus tabulis, & cornibus inter se coeuntibus, faciebat amphitheatrum, & gladiatorum spectacula edebat, ipsum magis auctoratum populum Romanum circumferens. Quid enim miretur quisque in hoc primum? inuentorem, an inuentum? artificem, an auctorem? ausum aliquem hoc excogitare, an suscipere? parere, an iubere? Super omnia erit populi furor, sedere ausi tam infida instabilique sede. En hic est ille terrarum uictor, & totius domitor orbis, qui gentes & regna diribet, iura externis mittit, Deorum quædam immortalium generi humano portio, in machina pendens, & ad periculum suum plaudens. Quæ uilitas animarum ista! aut quæ querela de Cannis! quantum mali potuit accidere! Hauriri urbes terræ hiatibus, publicus mortalium dolor est. Ecce populus Romanus uniuersus uelut duobus nauigiis impositus, binis cardinibus sustinetur, & seipsum depugnantem spectat, periturus momento aliquo luxatis machinis: & per hoc quæritur Tribunitiis concionibus gratia, ut pensiles tribus faceret. Qualis hic in rostris? Quid non ausurus apud eos, quibus hoc persuaserit? Vera nanque consentibus populus Romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit uniuersus. Variauit hanc suam magnificentiam fessis turbatisque cardinibus, & amphitheatri forma custodita, nouissimo die duabus per medium scenis athletas edidit, raptisque è contrario repente pulpitis eodem die uictores è gladiatoribus suis produxit. Nec fuit rex Curio aut gentium Imperator, non opibus insignis, ut qui nihil in censu habuerit præter discordiam principum. Sed dicantur uera æstimatione inuicta miracula, quæ Q. Marcius Rex fecit. Is iussus à Senatu aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ, ductus reficere, nouam à nomine suo appellatam cuniculis per montes actis intra Præturæ suæ tempus adduxit. Agrippa uerò in Aedilitate sua, adiecta Virgine, aqua, cæteris corruatis atque emendatis, lacus septingentos fecit: præterea salientes centum quinque: castella centumtriginta complura etiam cultu magnifica: operibus iis signa trecenta ærea aut marmorea imposuit, columnas ex marmore quadringentas, eaque omnia annuo spatio. Adiciit ipse in Aedilitatis suæ côm memoratiōe, & ludos undeseaginta diebus factos, & gratuita præbita balinea centumseptuaginta, quæ nunc Rômæ ad infinitum 30, auxere numerum. Vicit antecedentes aquarum ductus nouissimum impendium operis inchoati à C. Cæsare, & peracti à Claudio. Quippe à lapide quadagesimo ad eam excelsum, ut in omnes urbis montes leuantur, influxere Curtius atque Cæruleus fontes. Erogatum in id opus † sesteritiū ter millies. Quod si quis diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico, balneis, piscinis, domibus, euripis, hortis, suburbanis, uillis, spatioque aduenientis extructos arcus, montes perfoscos, conualles æquatas, fatebitur nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarū. Eiusdem Claudii inter maximè memoranda equidem duxerim, quamuis destitutum successoris odio, montem perfossum ad lacum Fucinū emittendum, inenarrabili profectū impendio, & operarum multitudine per tot annos: cum aut corruatio aquarum, qua terrenus mons erat, egeretur in uertice machinis, aut silex caderetur, omniq; intus in tenebris fierent, quæ neq; concipi animo, nisi ab iis qui uidere, neque humano sermone enarrari possunt. Nam portus Ostiensis opus prætereo: item uias inter montes excisas: mare Tyrrhenum à Lucrino molibus seclusum: tot pontes tantis impendiis factos. Et inter plurima alia Italiæ miracula, ipsa marmora in lapicidinis crescere author est Papyrius Fabianus, naturæ rerum peritissimus: exemptores quoque affirmant compleri sponte illa montium hulcera. Quæ si uera sunt, spes est nunquam defuturam luxuriam.

De magnetis generibus, & medicinis.

C A P. XVI.

A Marmoribus digredienti ad reliquorum lapidum insignes naturas, quis dubitet in primis magnetem occurrere? quid enim mirabilius? aut qua in parte naturæ maior improbitas? Dederat uocem saxi, ut diximus, respondentem homini, imò uerò & obloquentem.

† *Bad. ex uerbo
tust. cod. legit,
sesteritiū quinquagies
genties, quinquagies
quingies quinquagies.*

obloquentem. Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manúsque tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit & patitur mores: trahitur nanque à magneti lapide, domitrixque illa rerum omnium materia ad inane nescio quid currit: atque ut propius uenit, assistit, teneturque, & complexu hæret. Sideritum ob hoc alio nomine appellant, quidam Heraclæon. Magnes appellatus est ab inuentore (ut author est Nicander) in Ida repertus. Nanque & passim inuenitur, ut in Hispania quoque. Inuenisse autem fertur, clauis crepidarum & baculi cuspidem hærentibus, cum armenta pasceret. Quinque genera magnetis Sotacus demonstrat: Aethiopicum, † è Magnesia Macedonia contermina Bœbeida lacum petentibus dextra: tertium in Echio Bœotia: quartum circa Alexandriam Troadem: quintum in Magnesia Asiæ. Differentia prima, mas sit an fœmina: proxima in colore. Nam qui in Macedonia & Magnesia reperiuntur, rufi nigrique sunt. Bœotius uerò rufi coloris plus habet, quam nigri. Is qui in Troade inuenitur, niger est & fœminei sexus, ideoque sine uiribus. Deterimus autem in Magnesia Asiæ, candidus, neque attrahens ferrum, similisque pumici. Compertum tantò meliores esse, quantò sunt magis cærulei. Aethiopico laus summa datur, pondusque argento rependitur. Inuenitur hic in Aethiopiæ Zimirita uocatur regio harenosa. Ibi & hæmatites magnes sanguinei coloris, sanguinemque reddens si teratur, sed & crocum. In attrahendo ferro non eadem, quæ magneti, hæmatitæ natura. Aethiopici argumentum est, quod magnetem quoque alium ad se trahit. Omnes autem ii oculorum medicamentis profunt ad suam quisque portionem: maximèque epiphoras sistunt. Sanant & adusta cremati tritique. Alius rursus in eadem Aethiopia non procul mons gignit lapidem theameden, qui ferrum omne abigit, respuitque. De utraque natura sapius diximus.

† & Magnesia
siacumè Ma
gnesia Mace
donie cõter
minas, &c.

De lapidibus qui citò absument corpora in se condita, & de his qui diu seruant, & de Assio lapide, & medicinis eius.

CAP. XVII.

Lapidem è Scyro insula integrum fluctuari tradunt, eundem comminutum mergi. In Assio Troadis sarcophagus lapis fissili uena scinditur. Corpora defunctorum condita in eo, absumi constat intra x l. diem, exceptis dentibus. Mutianus specula quoque & strigiles & uestes & calciamenta illata omnia lapidea fieri, author est. Eius generis & in Lycia saxa sunt, & in Oriente, quæ uiuentibus quoque adalligata, erodunt corpora. Mitior est autem seruandis corporibus, nec absumentis chernites, ebori similissimus, in quo Darium conditum ferunt. Parioque similis candore & duritia, minus tamen ponderosus, qui porus uocatur. Theophrastus author est & translucidos lapides in Aegypto inueniri, quos ophitæ similes ait: quod fortassis tunc fuerit, quoniam & ii desinunt, & noui reperiuntur. Assius gustu salsus podagras lenit, pedibus in uase ex eo cauato inditis. Præterea omnia crurum uitia in iis lapidicinis sanantur, cum in metallis omnibus crura uitentur. Eiusdem lapidis flos appellatur, in farinam mollis, ad quædam perinde efficax. Est autem similis pumici rufo. Admixtus aëri Cyprio mammarum uitia emendat: pici autem resinae ue, strumas & panos discutit. Prodest & phthisicis linctu. Cum melle uetera hulcera ad cicatricem perducit: excrescentia erodit. Et ad bestiarum morsus utilis. Repugnancia curationi, ac suppurata siccatur. Fit & cataplasma ex eo podagris, misto fabæ lomento.

De ebore fossili, & lapidibus offeis, & palmatis, & aliorum generibus.

CAP. XVIII.

Idem Theophrastus & Mutianus, esse aliquos lapides qui pariant, credunt. Theophrastus author est & ebur fossile candido & nigro colore inueniri, & ossa è terra nasci, inueniri quoque lapides offeos. Palmati circa Mundam in Hispania, ubi Cæsar Dictator Pompeium uicit, reperiuntur, idque quoties fregeris. Sunt & nigri, quorum auctoritas uenit in marmora, sicut Tænarius. Varro nigros ex Africa firmiores esse tradit, quam in Italia. E diuerso albos tornis duriores, quam Parios. Idem Lunensem silicem serra secari, at Tusculanum dissilire igni. Sabinum fuscum addito oleo etiam lucere. Item molas uersatiles Volsiniis inuentas, aliquas & sponte motas inuenimus in prodigiis. Nufquam

Nusquam hic utilior, quàm in Italia, gignitur, lapsque, non saxum, est. In quibusdam uerò prouinciis omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores, qui & cote læuigantur, ut procul intuentibus ophitæ uideri possint. Neque est alius firmior: quando & lapidis natura, ut lignum, similiter imbres solisque aut hyemes non patitur, in aliis atque aliis generibus. Sunt qui & Lunam non tolerant, & qui uetustate rubiginem trahant, colorem uero candidum oleo mutant.

De curialio uel pyrite, & medicinis eius, & ostracite, de amianto lapide & medicinis eius, & melitite lapide & uiribus eius, de gagate lapide & medicinis eius, de spongijs, de Phrygio lapide & natura eius.

CAP.

X I X.

10

Molarem quidam pyriten uocant, quoniam sit plurimus ignis illi: sed est alius etiam num pyrites similitudine æris. In Cypro eum reperiri uolunt, & in metallis, quæ sunt circa Acarnaniam, unum argenteo colore, alterum aureo. Coquuntur uariè: ab aliis iterum tertioque in melle, donec consumatur liquor: ab aliis pruna prius, dein melle, & postea lauantur, ut æs. Vt utque eorum in medicina excalfacere, ficcare, discutere, humorem extenuare, & duritias nimias mollire. Utuntur & crudis tustisque ad strumas atque furunculos. Pyritarum etiamnum aliqui genus unum faciunt, plurimum habens ignis, quos uiuos appellamus, & ponderosissimi sunt. Hi exploratoribus caltrorum maxime necessarii, qui clauo uel altero lapide percussis, scintillas edunt: quæ exceptæ sulphuratis aut fungis aridis uel folijs, dicto celerius ignem præbent. Ostracitæ similitudinem testæ habent. Vtus eorum pro pumice ad læuigandam cutem. Poti sanguinem sistunt, & illiti cum melle hucera dolorisque mammarum sanant. Amiantus alumini similis, nihil igni deperdit. Hic ueneficijs resistit omnibus, priuatim Magorum. Gæoden ex argumento appellant, quoniam amplexus est terram, oculorum medicamentis utilissimum: item mammarum ac testium uitiiis. Melitites lapis succum remittit dulcem mellitumque tusus. Et ceræ mistus eruptionibus pituitæ maculisque corporis medetur, & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit, & uuluarum dolores impositus uelleri. Gagates lapis nomen habet loci & amnis Gægis Lyciæ. Aiunt & in Leucola expelli mari, atque infra x i i stadia colligi. Niger est, planus, pumicosus, non multum à ligno differens, leuis, fragilis: odore, si teratur, grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Cum uritur, odorem sulphureum reddit. Mirumque, accenditur aqua, oleo restinguitur. Fugit serpentes ita, recreatque uulæ strangulationes. Depræhendit fonticum morbum & uirginitatem suffitus. Idem ex uino decoctus, dentibus medetur: strumisque ceræ permixtus. Hoc dicuntur uti Magi in ea, quam uocant axinomantiam, & peruri negant, si euenturum sit, quod aliquis optet. Spongiæ lapides inueniuntur in spongijs, & sunt natiui. Quidam eos tecolithos uocant, quoniam uesciæ medentur: calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gentis nomen habet. Est autem gleba pumicosa. Vritur antè uino perfusus, statumque folliibus, donec rufescat, ac rursum dulci uino extinguatur, & hoc trinis uicibus, tingendis uestibus tantum utilis.

De hæmatite, & quinque generibus eius, & schisto.

CAP.

X X.

Schistos & hæmatites cognationem habent. Hæmatites inuenitur in metallis. Vtus sminii colorem imitatur. Vritur, ut Phrygius, sed non restinguitur uino. Adulteratur schisto. Hæmatiten discernunt uenæ rubentes: & friabilis est natura. Oculis cruore suffusis mirè conuenit. Sistit profluuium mulierum potus. Bibunt eum & qui sanguinem reiecerunt, cum succo Punici mali. Et in uesciæ uitiiis efficax. Bibitur & in uino contra serpentium ictus. Infirmitas ad omnia hæc eadem est, quem schiston appellant. Sed in iis commodior croco similis, peculiarius splendet. Proficit oculorum lacrymis in lacte muliebris: procidentisque oculis præclare cohibet. Hæc est sententia eorum, qui nuperrimè scripsere. Sed Sotacus è uetustissimis authoribus, quinque genera hæmatitarum tradit, præter magnetem: principatum dat ex iis Aethiopico, oculorum medicamentis utilissimo, & iis quæ panchrestia appellantur: item ambustis. Alterum androdamanta dicit uocari, colore nigro, pondere ac duritia insignem, & inde nomen traxisse, præcipueque in Africa repertum.

40

50

reperitum. Trahere autem in se argentum, æs, ferrum. Experimentum eius esse in cote ex lapide basanite. Reddere enim fucum sanguineum, & esse ad iocineris uitia præcipui remediū. Tertium genus Arabici facit, simili duritie, uix reddentis succum ad cotem aquariam, aliquando croco similem. Quarti generis elatiten uocari, quandiu crudus sit: coctum uero milititen, utilem ambustis, ad omnia utiliore rubrica. Quinti generis schiston, hæmorrhoidas reprimentem. In totū autem hæmatitas omnes tritos in oleo trium drachmarum pondere à ieiunis sumendos, ad uitia sanguinis. Idem author, schiston alterius generis, quàm hæmatiten, tradit, quem uocant anthraciten. Nasci in Africa nigrum, attritum aquariis cotibus reddere ab ea parte, quæ fuerit ab radice, nigrum colorem, ab altera croci. Ipsum utilem esse oculorum medicamentis.

De quatuor generibus ætitis, & calamo, & Samio, & Arabo, & pumicibus.

C A P V T X X I.

A Eites lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis Aquilarum, sicuti in decimo uolumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem & fœminam. Nec sine iis parere, quas diximus, aquilas, & ideo binos tantū. Genera eorum quatuor. In Africa nascentem pusillum ac mollem, intra se & uelut in aluo habentem argillam suauem, candidam, ipsum friabilem, quem fœminei sexus putant. Marem autem, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem, aut subrutilum, in aluo habentem durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa nascentibus similis, amplior tamen atq; dilatatus: cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenam iucundam & lapillos, ipse tam mollis, ut etiam digitis frietur. Quarti generis Taphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Taphiua, qui locus est dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus & rotundus. Huic etiam in aluo lapis, qui uocatur callimus, nec quicquam tenerius. Ætitiæ omnes grauidas adalligati mulieribus uel quadru pedibus in pelliculis sacrificatorum animalium continent partus, non nisi parturiant, remouendi: alioqui uulvæ excidunt. Sed nisi parturientibus auferantur, omnino nō pariunt. Est & lapis Samius in eadem insula, ubi terram laudauimus, poliando auro utilis. Vtilis & in medicina oculorum hulceribus cum lacte, quo suprà dictum est modo, contra ueteres lacrymationes. Prodest & contra uitia stomachi potus: uertigines sedat: mētes commotas restituit. Quidam & morbis comicialibus utiliter dari putāt, & ad urinæ difficultates. Aco pis etiam miscetur. Probatior grauitate & candore. Vulus & partus contineri adalligato eo tradunt. Arabus lapis ebori similis, dentifriciis accommodatur crematus. Priuatim hæmorrhoidas sanat cum lanugine linteorum, linteolis insuper impositis. Non prætermittenda est & pumicū natura. Appellantur quidem ita & erosa saxa, in ædificiis quæ musea uocant, dependentia, ad imaginem specus arte reddendam: sed & ii pumices, qui sunt in usu corporum læuigandorum fœminis, iam quidem & uiris, atq; (ut ait Catullus) libris, laudatissimi sunt in Melo, Scyro, & Aeoliis insulis. Probatio in candore minimūq; pondere, & ut quàm maximè spongiosi aridique sint, ac teri faciles, nec harenosi in fricando. Vtilis eorum in medicina, extenuare, siccare, trina uestione, ita ut torreantur carbone puro, ac toties uiuo restinguantur albo. Lauantur deinde, ut cadmia, & siccati conduntur, quàm minimè uliginoso loco. Vtus farinæ eius oculorum maximè medicamētis: hulcera purgat eorum leniter, expletque cicatrices & emendat. Quidam tertia uestione refrigeratos potius, quàm restinctos, terere malunt ex uiuo. Adduntur etiam ad malagmata, capitum uerendorūq; hulceribus. Vtilissima fiunt ex his dentifricia. Theophrastus author est, potiores in certamine bibendi præsumere farinam eius, sed nisi immenso potu impleantur periclitari: tantūque refrigerandi naturam esse, ut multa feruere desinant pumice addito.

De lapidibus mortariorum medicinalium, & mollibus lapidibus, & speculari lapide, & silicibus, & phengite, & cotibus, & reliquis ad structuram lapidibus, igni & tempestatibus resistentibus.

C A P. X X I I.

A Vthoribus curæ fuere lapides mortariorum quoque, nec medicinalium tantū, aut ad pigmenta pertinentium. Ephesiumque lapidem in iis prætulere cæteris, mox & Thebaicum,

Thebaicum, quem pyrrhopœcilon appellauimus: aliqui psaronium uocant. Tertium ex chalazio chrysitē. Medici autem & basaniten. Hic enim lapis nihil ex sese remittit. Li autem lapides, qui succum reddunt, oculorum medicamentis utiles existimantur: ideoque Aethiopici maximè ad ea probantur. Tænarium uerò lapidem & Pœnicum, & hæmatiten iis medicamentis prodesse tradunt, quæ ex croco componantur: ex alio Tænario, qui niger est, & ex Pario lapide, non æquè medicis utilēm: potiorē ex alabastrite Aegypto, uel ex ophite albo. Est enim hoc genus ophitis, ex quo uasa & etiam cados faciunt. In Siphno lapis est, qui cauatur, tornaturque in uasa coquendis cibis utilia, uel ad esculentorum usus, quod in Comensi Italiæ lapide uiridi accidere scimus. Sed in Siphnio singulare, quod excalsactus oleo nigrescit durescitque, natura mollissimus. Tanta qualitatum differentia est. Nam mollitiæ & trans Alpes præcipua sunt exempla. In Belgica prouincia candidum lapidem ferra, qua lignum, faciliusque etiam, secant ad tegularum & imbricum uicem: uel si libeat, ad quæ uocant pauonacea tegendi genera: & hi quidem sectiles sunt. Specularis uerò (quoniam & hic lapis nomen obtinet) faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues crustas. Hispania hunc olim citior tantum dabat, nec tota, sed intra centum millia passuum circa Segobricam urbem: iam & Cypros, & Cappadocia, & Sicilia, & nuper inuentum Africa: postferendos omnes tamen Hispaniæ, & Cappadociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis, sed obscuris. Sunt & in Bononiensi Italiæ parte breues, maculosi, complexu silicis alligati, quorum tamen appareat natura similis eis, qui in Hispania puteis effodiuntur profunda altitudine. Necnon & saxo inclusus sub terra inuenitur, extrahiturque, aut exciditur. Sed maiori parte fossili natura, absolutus segmenti modo, nunquam adhuc quinque pedum longitudine amplior. Humorem hunc terræ quidam autumant crystalli modo glaciari. Et in lapidem concrefcere manifestò apparet, quod cum feræ decidere in puteos tales, & medullæ ex ossibus earum in eandem lapidis naturam post unam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquando. Sed candido natura mira, cum sit mollitia nota, perpetiendi Solis rigorisque: nec senescit, si modò iniuria absit, cum hoc etiam in cæmentis multorum generum accidat. Inueniēre & alium usum in ramentis quoque Circum maximum ludis Circensibus sternendi, ut sit in commendatione candor. Nerone principe in Cappadocia repertus est lapis duritia marmoris, candidus atque translucens, etiam qua parte fuluæ inciderant uenæ, ex argumento phengites appellatur. Hoc construxerat ædem Fortunæ, quam Seiam appellant, à Seruio rege sacram, aurea domo complexus. Quare etiam foribus apertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quàm specularium modo, tanquam inclusa luce, non transmissa. In Arabia quoque esse lapidem uitri modo translucidum, quo utuntur pro specularibus, Iuba auctor est. Nunc ad operarios lapides transisse conueniat, primūque coq̃es ferro aciendo. Multa earum genera: Creticæ diu maximam laudem habuere: secundam Laconicæ ex Taygeto monte, utræque oleo indigentes. Inter aquarias Naxiæ laus maxima fuit, mox Armeniacæ, de quibus diximus. Ex oleo & aqua Ciliciæ pollent, ex aqua Arfinoeticæ. Repertæ sunt & in Italia aqua trahentes aciem acerrimo effectu. Necnon & trans Alpes, quas passernices uocant. Quarta ratio est salua hominis proficientium in constrinarum officinis, inutilis fragili mollitia. Flaminitanæ ex Hispania citiore in eo genere præcipua. Reliqua multitudo lapidum in totum ædificiis inutilis est mortalitate mollitiæ. Quædam tamen loca non alium habent, sicut Carthago in Africa. Exercetur halitu maris, fricatur uento, & uerberatur imbri. Sed cura tuentur picando parietes, quoniam & tectorii calce roditur. Scitèque dictum est, ad testā eos pice, ad uinum calce uti, quoniam sic musta condunt. Alia mollitia circa Romam Fidenati & Albano. In Liguria quoque, Vmbria, & Venetia, albus lapis dentata ferra secatur. Hi tractabiles in opere, laborem quoque tolerant, sub testō duntaxat. Aspergine & gelu pruinisque rumpuntur in testas: nec contra humores & auram maris robusti. Tiburini ad reliqua fortes, uapore dissiliunt. Nigri silices optimi: quibusdam in locis & rubentes. Nonnulquam uerò & albi, sicut in Tarquinienſi Anicianis lapidicinis circa lacum Volsinienſem. Et in Statonienſi sunt, quibus ne ignis quidem

quidem nocet. Iidem & in monumenta scalpti, contra uetustatem quoq; incorrupti permanent. Ex iis formæ sunt, in quibus æra funduntur. Est & uiridis lapis, uehementer igni resistens, sed nusquam copiosus: & ubi inuenitur, lapis, non saxum est. E reliquis pallidus, in cemento raro utilis. Globosus, contra iniurias fortis, sed ad structuram infidelis, nisi multa suffragnatione deuinctus. Nec certior fluuiatilis, semper ueluti madens. Remedium est in lapide dubio, æstate eum eximere, nec ante biennium eum inferere tecto, domitum tempestatibus. Quæ ex eo læsa fuerint, in subterranea structura aptantur utilius. Quæ resisterint, tutum est uel calo committere. Græci è lapide duro ac silice æquato construunt ueluti lateritios parietes. Cùm ita fecerint, isodomon uocant genus structuræ. At cùm inæquali crassitudine structa sunt, pseudisodomon. Tertium est emplecton, tantummodo frontibus politis. Reliqua fortuito collocant. Alternas coagmentationes fieri, ut commissuras antecedentium mediū lapides obtrineant, necessarium est in medio quoque pariete, si res patitur: si minus, utique à lateribus: medios parietes farcire fractis cæmentis. Dictyotheton uocant reticulatam structuram, quam frequentissimè Romæ struunt, rimis opportunam. Structuram ad normam & libellam fieri, & ad perpendicularum respondere oportet.

De cisternis & calce, & harenæ generibus, & mistura calcis & harenæ, & uitæ structuræ, & tectorijs, & columnis.

CAP. XXXIII.

ET cisternas harenæ puræ & asperæ quinque partibus, calcis quàm uehementissimæ duabus construi conuenit, fragmentis silicis non excedentibus libras. Ita ferratis uetibus calcari solum, parietesq; similiter. Vtilius geminas esse, ut in priore uitia confidant aquæ, atque per colum in proximam transeat maximè pura aqua. Calcem è uario lapide Cato censorius improbat. Ex albo melior, quàm ex duro, & structuræ utilior: quæ ex fistuloso, tectorijs. Ad utrunque damnatur ex silice. Vtilior eadem ex effosso lapide, quàm ex ripis fluminum collecto. Vtilior è molari, quia est quædam pinguior natura eius. Mirum, aliquid postquàm arserit, accendi aquis. Harenæ tria genera. Fossitia, cui quarta pars calcis addi debet: fluuiatili aut marinæ tertia. Si & testæ tufæ tertia pars addatur, melior materia erit. Ab Apennino ad Padum non inuenitur fossitia, nec trans maria. Ruinarum urbis ea maximè causa, quòd fôrto calcis sine ferrumine suo cæmenta componuntur. In trita quoque quò uetustior, eo melior. In antiquarum ædium legibus inuenitur, ne recentior trima uteretur redemptor. Ideo nulla tectoria eorum rimæ fœdauere. Tectoriūmq; nisi ter harenato, & bis marmorato inductum est, non satis splendoris habet. Vliginosa, & ubi fallugo uitiat, testaceo sublini utilius. In Græcia tectorijs etiam harenarum quod inducturi sunt, prius in mortario ligneis uetibus subigunt. Experimentum marmorati est in subigendo, donec rutro non cohæreat. Contrà in albario opere, ut macerata calx ceu glutinum hæreat. Sed macerari non nisi à gleba oportet. In Elide ædes est Mineræ, in qua frater Phidias Pannæus tectorium induxit lacte & croco subactum, ut ferunt: idèq; si teratur in ea hodièque salua pollice, odorem croci saporèmq; reddere traditur. Columellæ in æde densius positæ, crassiores uidentur. Genera earum quatuor. Quæ sextam partem altitudinis in crassitudine ima habent, Doricæ uocantur: quæ nonam, Ionicæ: quæ septimam, Tuscanicæ. Corinthijs eadem ratio, quæ Ionicis. Et differentia, quoniam capitulis Corinthiarum eadem est altitudo, quæ colligitur crassitudine ima: idèq; graciliores uidentur. Ionici enim capituli altitudo tertia pars est crassitudinis. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis, tertia pars latitudinum delubri. In Ephesiæ Dianæ æde, de qua prius fuit sermo, primum columnis spiræ subditæ, & capitella addita. Placuitque altitudinis octaua pars in crassitudine, & ut spiræ haberent crassitudinis dimidiū, septimæque partes detraherentur summarum crassitudini. Præter has sunt, quæ uocantur Atticæ columnæ, quaternis angulis, pari laterum interuallo.

De medicinis calcis, & maliba, & gypso.

CAP. XXXIII.

ALCIS & in medicina magnus usus. Eligitur recens, nec aspersa aquis: urit, discutit, extrahit, incipientesque serpere hulcerum impetus coercet. Aceto & rosaceo tem-

perata perducit ad cicatricem. Luxatis quoque cum adipe suillo aut liquida resina ex melle medetur: eadem compositione & strumis. Maltha è calce fit recenti. Gleba uino resingitur: mox tunditur cum adipe suillo & ficu, duplici linamento: quæ res omnium tenacissima, & duritiam lapidis antecedens. Quod malthatur, oleo perfricatur antè. Cognata calci res gypsum est. Plura eius genera. Nam & è lapide coquitur, ut in Syria ac Thuriis: & è terra foditur, ut in Cypro ac Perrhæbis: è summa tellure & Tymphaicum est. Qui coquitur lapis, non dissimilis alabastritæ esse debet, aut marmoroso. In Syria durissimos ad id eligunt, coquuntque fimo bubulo, ut celerius urantur. Omnium autem optimum fieri compertum est è lapide speculari, squamamue talem habente. Gypso madiodo statim utendum est, quoniam celerrimè coit, ac siccatur: tamen rursus tundi & in farinam resolui patitur. Vtus gypsi in albariis, sigillis ædificiorum & coronis gratissimus. Exemplum illustre C. Procleium Augusti Cæsaris familiaritate subnixum in maximo stomachi dolore gypso potu, consciuisse sibi mortem.

De paumentis & quando primum Romæ, & subdialibus paumentis, & Græcanicis, & quando primum Cameræ.

C A P. X X V.

† strauit

PAuimenta originem apud Græcos habent elaborata arte, picturæ ratione, donec lithostrota expulere eam. Celeberrimus fuit in hoc genere Sosos, qui Pergani† statuit quem uocant asaroton æcon, quoniam purgamenta cœnæ in paumento, quæque euerri solent, ueluti relicta fecerat paruis è testulis tinctisque in uarios colores. Mirabilis ibi columba bibens, & aquam umbra capitis infuscans. Apricantur aliæ scabentes sese in canthari labro. Paumenta credo primum facta, quæ nunc reuocamus, barbarica, atque subtegulanea, in Italia fistucis pauita: hoc certè ex nomine ipso intelligi potest. Romæ scalpturatum in Iouis Capitolini æde primum factum est post tertium Punicum bellum initum. Frequentata uerò paumenta ante Cimbricum magna gratia animorum, indicio est Lucillianus ille uersus: Ante paumenta, atque emblemata uermiculata. Subdialia Græci inuenere, talibus domos contegentes: facile tractu tepente, sed fallax, ubicunque imbres gelant. Necessarium binas per diuersum coassationes substerni, capita earum præfigi ne torqueantur, & ruderi nouo tertiam partem testæ tusæ addi: deinde rudus, in quo duæ quintæ calcis misceantur, pedali crassitudine festucari. Tunc nucleo crasso sex digitos induci, & ex tessera grandi non minus alta duos digitos strui. Fastigium uerò seruari in pedes denos sesquuncem, ac diligenter cote despumare, quernisque axibus contabulare. Quæ torquentur, inutilia putantimò & silice aut palea substerni melius esse, quò minor uis calcis perueniat. Necessarium & globosum lapidem subici. Similiter fiunt spicata testacea. Non negligendum est etiamnum unum genus Græcanicum. Solo festucato iniicitur rudus aut testaceum paumentum: dein spissè calcatis carbonibus inducitur, sabulo calce ac fauilla mistis: materia crassitudine semipedali ad regulam & libellam exigitur, & est forma terrena. Si uerò cote depoliturum est, nigri paumentis uisum obtrinet. Lithostrota ceptauere iam sub Sylla paruulis certè crustis, extat hodièque, quod in Fortunæ delubro Præneste fecit. Pulsa deinde ex humo paumenta in cameras transferre è uitro: nouitium & hoc inuentum. Agrippa certè in thermis, quas Romæ fecit, siglinum opus encausto pinxit: in reliquis albaria adornaui: non dubiè uitreas facturum cameras, si prius inuentum id fuisset, aut à parietibus scænæ, ut diximus, Scauri peruenisset in cameras. Quamobrem & uitri natura indicanda est.

De origine uitri, & ratione faciendi, & de Obsidiano uitro, & generibus multiformibus uitri.

C A P. X X V I.

PARS est Syriæ, quæ Phœnice uocatur, finitiua Iudææ, intra montis Carmeli radices paludem habens, quæ uocatur Cendenia. Ex ea creditur nasci Belus amnis quinque M. p. spatio in mare persuens iuxta Ptolemaidem coloniam. Lentus hic currit, insalubri potu, sed ceremoniis sacer, limosus, uado profundus. Non nisi refuso mari harenas fateatur, fluctibus enim uolutatæ nitescunt, detritis sordibus. Nunc & à marino creduntur astringi morsu, non prius utiles. Quin gentorum est passuum non amplius litoris spatium, idque

idque tantum multa per fecula gignendo fuit uitro. Fama est, appulfa naue mercatorum nitri, cum sparsi per litus epulas pararent, nec effet cortinis attollendis lapidum occasio, glebas nitri è naue subdidisse. Quibus accensis permista harena litoris, translucentes nobilis liquoris fluxisse riuos, & hanc fuisse originem uitri. Mox, ut est astuta & ingeniosa solertia, non fuit contenta nitrum miscuisse: cœptus addi & magnes lapis: quoniam in se liquorem uitri quoque, ut ferrum, trahere creditur. Simili modo & calculi splendentes multifariam cœpti uri: deinde conchæ, & fossiles harenæ. Authores sunt, in India è crystallo fracta fieri, & ob id nullum comparari Indico. Leuibus autem aridisque lignis coquitur, addito Cyprio ac nitro, maximè Ophirio. Continuis fornacibus, ut æs liquatur: 10 massæque fiunt colore pingui nigricantes. Acies tanta est quacunque, ut citra ullum sensum ad ossa confecet, quicquid afflauerit corporis. Ex massis rursus funditur in officinis, tingiturque. Et aliud statu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo calatur, Sido ne quondam iis officinis nobili: siquidem etiam specula excogitauerat. Hæc fuit antiqua ratio uitri. Iam uerò & in Vulturno mari Italiæ arena alba nascens, sex M. pass. litore inter Cumas atque Lucrinum, quæ mollissima est, pila molæque teritur. Dein miscetur tribus partibus nitri pondere uel mensura, ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit massa, quæ uocatur hammonitrum: atque hæc recoquitur, & fit uitrum purum, ac massa uitri candidi. Iam uerò & per Gallias Hispaniasque simili modo harenæ temperantur. Ferunt Tiberio principe excogitatum uitri temperamentum, ut flexibile effet: & totam 20 officinam artificis eiús abolitam, ne æris argenti auri metallis pretia detraherentur: eaque fama crebrior diu, quàm certior, fuit. Sed quid refert, Neronis principatu reperta uitri arte quæ modicos calices duos, quos appellabant pterotos. H. s. sex millibus uenderet. In genere uitri & Obsidiana numerantur, ad similitudinē lapidis, quem in Aethiopia inuenit Obsidius, nigerrimi coloris, aliquando & translucidi, crassiore uisu, atque in speculis parietū pro imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt: uidimusque & solidas imagines Diui Augusti, capti materia huius crassitudinis: dicauitque ipse pro miraculo in templo Concordiæ Obsidianos quatuor elephantos. Remisit & Tiberius Cæsar Heliopolitam Ceremoniis repertam ibi in hæreditate eius qui præfuerat Aegypto, Obsidianam imaginem Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo, nunc uitri similitudine interpolata. Xenocrates Obsidianum lapidem in India, & in Samnio Italiæ, & ad Oceanum 30 in Hispania nasci tradit. Fit & tincturæ genere Obsidianum, ad escaria uasa, & totum rubens uitrum, atque non translucens, hæmatinon appellatum. Fit & album & murrhinum, aut hyacinthos sapphirósque imitatum, & omnibus aliis coloribus. Nec est alia nunc materia sequacior, aut etiam picturæ accommodatior, Maximus tamen honos in candido translucentibus, quàm proxima crystalli similitudine. Vfus uerò ad potandum argenti metalla & auri pepulit. Est autem caloris impatiens, ni præcedat frigidus liquor: cum ad dita aqua uitreæ pilæ Sole aduerso, in tantum excandescant, ut uestes exurant. Fragmenta teporata agglutinantur tantum, rursus affundi non queunt, præterquàm abrupta sibi met: ueluti cum calculi fiunt, quos quidam abaculos appellant, aliquos etiam pluribus 40 modis uersicolores. Vitrum sulphuri concoctum ferruminatur in lapidem. At peractis omnibus, quæ constant ingenio, artem natura faciente, succurrit mirari, nihil penè non igni perfici.

Ignium miracula, & medicine, & prodigia.

C A P. X X V I I.

Ignis accipit harenas, ex quibus alibi uitrum, alibi argentum, alibi minium, alibi plumbi genera, alibi pigmenta, alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs soluntur, igne ferrum gignitur, ac domatur, igne cremato lapide camenta in testis ligantur. Alia sæpius uri prodest. Eadēque materia aliud gignit primis ignibus, aliud secundis, aliud tertiis. Quando ipse carbo uires habere incipit restinctus, atque interiisse creditus, maioris fit uirtutis. Immenfa & improba rerum naturæ portio: & in qua dubium sit plura absumat, an 50 pariat. Est & ipsis ignibus medica uis. Pestilentie, quæ Solis obscuracione contrahitur, ignis suffitu multiformiter auxiliari certum est. Empedocles & Hippocrates id monstra-

uere diuersis locis. Ad conuulsa uiscera, aut contusa, ut M. Varro author est: ipsis enim uerbis eius utar: Lix cinis est inquit foci. Inde enim cinis lixiuus potus medetur: ut licet uidere gladiatores cum deluserint, hac iuuari porione. Quin & carbunculum genus morbi, quo duos Consulares nuper absumptos indicauimus, querneus carbo tritus cum melle sanat. Adeo in rebus damnatis quoque ac iam nullis, sunt aliqua remedia, ut in carbone ecce & cinere. Non præteribo & unum foci exemplum, Romanis literis clarum: Tarquinio Prisco regnante tradunt repente in foco eius apparuisse genitale è cinere masculini sexus, eamque quæ infederat ibi, Tanaquilis reginæ ancillam Ocrisiam captiuam, confurrexisse grauidam. Ita Seruium Tullum natum, qui regno successit. Inde & in regia cubanti puero caput arsisse uisum, creditumque Laris familiaris filium. Ob id compitalia & ludos Laribus primum instituisse.

C. PLINII SECVN- DI NATVRALIS HISTO- RIÆ LIBER TRIGE-

SIMVS SEPTI-

MVS.

PROOEMIUM.

VT NIHIL instituto operi desit, gemmæ super sunt, & in arctum coacta rerum naturæ maiestas, multis nulla sui parte mirabilior. Tantum tribuunt uarietati, coloribus, materiæ, decori, uiolari etiam signis gemmas nefas ducentes. Aliquas uerò extra pretia ulla, taxationemque humanarum opum arbitranes, ut plerisque ad summam absolutamque rerum naturæ contemplationem satis sit una aliqua gemma. Quæ fuerit origo gemmarum, & quibus initiis in tantum admiratio hæc exarserit, diximus quadantenus in mentione auri anulorumque. Fabulæ primordium à rupe Caucaea tradunt. Promethei uinculorum interpretatione fatali: primumque saxi huius fragmentum inclusum ferro ac digito circumdatum, anulum, & hoc gemmam.

De gemma Polycratis tyranni, & Pyrrhi regis, & qui sculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactyliothecam Romanæ habuit. C A P. I.

HIS initiis cœpit autoritas, in tantum amorem elata, ut Polycrati Samio seuerio insularum ac litorum tyranno felicitatis suæ, quam nimiam fatebatur etiam ipse, satis piamenti in unius geminæ uoluntario damno uideretur, si cum fortunæ uolubilitate paria faceret: planèque ab inuidia eius abundè se redimi putaret, si hoc unum doluisset. Astiduo ergo gaudio lassus, prouectus nauigio in altum, anulum misit. At illum piscis eximia magnitudine Regi natus, escæ uice raptum, ut faceret ostentum, in culinam domini rursus Fortunæ insidiantis manu reddidit. Sardonychem eam gemmam fuisse constat: ostenduntque Romæ, si credimus, in Concordiæ delubro, cornu aureo Augustæ dono inclusam, & nouissimum propè locum tor prælatis obtinentem. Post hunc anulum regia fama est gemmæ Pyrrhi illius, qui aduersus Romanos bellum gessit. Nanque habuisse traditur achaten, in qua i. x. Musæ & Appollo citharam tenens spectarentur, non arte, sed sponte naturæ ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque singulis sua redderentur insignia. Nec deinde alia, quæ tradatur, magnopere gemmarum claritas extat apud authores, præterquam Ismeniam choraulem, multis fulgentibusque uti solitum, comitante fabula uanitatem eius, indicato in Cypro sex aureis denariis smaragdo, in quo fuerat sculpta Amyclone, iussisse

ne, iussisse numerari: & cum duo relati essent, imminuto pretio, malè me Hercules curatum, dixisse: multum enim detractum gemmæ dignitati. Hic uidetur instituisse, ut omnes musicæ artis hac quoque ostentatione censerentur, ueluti Dionysodorus æqualis eius & æmulus, ut sic quoque par uideretur. Tertius, qui eodem tempore fuit inter musicos, Nicomachus, multas gemmas habuisse traditur, sed nulla peritia electas: forte quadam his exemplis initio uoluntatis oblati aduersus istos, qui sibi hanc ostentationem arrogant, ut palam sit eos tibicinum gloria tumere. Polycratis gemma, quæ demonstratur, illibata intactaq; est. Ismenia ætate multos post annos, apparet scalpi etiam smaragdos solitos. Confirmat hanc eandem opinionem edictum Alexandri Magni, quo uetuit in gemma se ab alio scalpi, quàm à Pyrgotele, non dubiè clarissimo artis eius. Post eum Apollonides & Cronius in gloria fuere, quique Diui Augusti imaginem similem expressit, qua postea principes signabant, Dioscorides. Sylla Dictator traditione Iugurthæ semper signauit. Est apud authores, & Intercaenifem illum, cuius patrem Scipio Aemilianus ex prouocatione interfecerat, pugna eius effigie signasse: uulgato Stilonis Præconini sale, quid nam fuisse facturum eum, si Scipio à patre eius interemptus esset. Diuus Augustus inter initia sphinge signauit. Duas in matris anulis iam indiscretæ similitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia, absente eo, amici signauere epistolas & edicta, quæ ratio temporum nomine eius reddi postulabat, non infaceto lepore accipientium, ænigmata afferre eam sphingem. Quinetiam Mæcenatis rana, per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Augustus postea ad euitanda conuicia sphingis, Alexandri Magni imagine signauit. Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine dactyliotheam, primus omnium habuit Romæ priuignus Syllæ Scaurus. Diuque nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam quæ Mithridatis regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, ut M. Varro aliique eiusdem ætatis authores confirmant, multum prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæsar Dictator sex dactyliotheas in æde Veneris Genitricis consecrauit: Marcellus Octauia genitus in Palatina Apollinis æde unam. Victoria tamen illa Pompeii primùm ad margaritas gemmasque mores inclinauit: sicut L. Scipionis & Cn. Manlii ad cælatum argentum, & uestes Attalicas, & triclinia ærata: sicut L. Mummii, ad Corinthia & tabulas pictas.

De gemmis translatis in triumpho Pompeii, & natura crystalli, & medicinis, & luxuria circa ea, & quando primùm inuenta murrina, & luxuria circa ea, & natura murrinorum, & quæ mentiti sunt authores de succino.

C A P. II.

Id uti planius noscatur, uerba ex ipsis Pompeii triumphorum actis subiiciam. Ergo tertio triumpho, quem de piratis Asia, Ponto, gentibusq; & regibus in septimo operis huius uolumine indicatis, M. Pisone, M. Messala consulibus, pridie Calend. Octob. dies natalis sui egit, transtulit alueum cum tesseriis lusorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor: & ne quis de ea re dubitet, nulla gemmarum magnitudine hodie prope ad hanc amplitudinem accedente, in eo fuit Luna aurea pondo x x. lectos tricliniæ tres: uasa ex auro & gemmis abacorum nouem: signa aurea tria, Mineræ, Martis, & Apollinis: coronas ex margaritis triginta tres: montem aureum quadratum cum cervis & leonibus, & pomis omnis generis, circumdata uite aurea. Museum ex margaritis, in cuius fastigio horologium erat. Imago Cn. Pompeii è margaritis, illa regio honore grata, illius probi oris uenerandique per cunctas gentes, illa inquam ex margaritis, seueritate uicta, & uerore luxuriæ triumpho. Quàm profectò inter illos uiros durasset cognomen Magni, si prima uictoria sic triumphasset? & margaritis, Magne, tam prodiga re, & foeminis reperta, quam gerere te fas non sit, hinc fieri tuos uultus? sic te pretiosum uideri? Nonne illa similior tui est imago, quam Pyrenæi iugis imposuisti? Graue profectò fœdumque probum erat, ni uerius iræ Deorum ostentum credi oporteret: clarèque intelligi posset, iam tum illud caput Orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. † Cætera triumphii eiusdem quàm uirilialia! Reipublicæ datum mille talentum, legatis & quæstoribus, qui oras maris defendissent, h. s. bina millia, commilitibus singulis quinquaginta. Tolerabiliorem

† De triumphii
pbi tuus
æstimatione
consule, B. m.
d. c. de Affe.

† personas
histrionum.

tamen fecit causam Caii principis, qui super omnia muliebria focculos induebat ē margaritis: & Neronis principis, qui scepra, & tpersonas, & cubicula uiatoria unionibus construebat. Quinimo etiam ius uidemur perdidisse corripendi gemmata potoria, & uaria supellestilis genera, anulos transeuntes. Quæ enim non luxuria innocentior existimari possit? Eadem uictoria primùm in urbem murrhina induxit: primûsque Pompeius sex popula ex eo triumpho Capitolino Ioui dicauit: quæ protinus ad hominum usum transire, abacis etiam elcariisque uasis inde expetitis. Ex crescitque indies eius rei luxus, murrhino octoginta sestertiis empto, capaci planè ad sextarios tres calice. Potauit ex eo ante hos annos Consularis, ob amorem obrolo eius margine, ut tamen iniuria illa pretium auget: neque est hodie murrhini alterius præstantior indicatura. Idem in reliquis generis eius 10 quantum uorauerit, licet existimare ex multitudine, quæ tanta fuit, ut auferente liberis eius Nerone Domitio, theatrum peculiare trans Tiberim † hortis exposita occuparent: quod à populo impleri canente se, dum Pompeiano præludit, etiam Neroni satis erat: qui uidit tunc annumerari unius scyphi fracta membra, quæ in dolorem credo seculi inuidiamque fortunæ, tanquam Alexandri Magni corpus in conditorio seruari, ut ostentarentur, placebat. T. Petronius Consularis moriturus, inuidia Neronis principis, ut mensam eius exhæredaret, trullam murrhinam trecentis sestertiis emptam fregit. Sed Nero, ut par erat principem, uicit omnes, trecentis sestertiis capidem unam parando. Memoranda res, tanti Imperatorem patrémque patriæ bibisse. Oriens murrhina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignibus, maximè Parthici regni: præcipuè tamen in Carmania, Humorem putant sub terra calore densari. Amplitudine nusquam paruos excedunt abacos: crassitudine rarò, quanta dictum est uasi potorio. Splendor his sine uiribus, nitórque ueribus, quàm splendor. Sed in pretio uarietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in purpuram candorémque, & tertium ex utroque ignescentem, uelut per transitum coloris purpura rubescente, aut laetè candescente. Sunt qui maximè in iis laudent extremitates, & quosdam colorum repercussus, quales in celesti arquo spectantur. His maculæ pingues placent: transfluere quicquam aut pallere uitium est: Item sales uerrucæque non eminentes, sed ut in corpore etiam plerumque sessiles. Aliqua & in odore commendatio est. Contraria huic causâ crystallum facit, gelu uehementiore concreto. Non aliubi certè reperitur, quàm ubi maximè hybernæ nives rigent: glaciémque esse certum est: unde & nomen Græci dedere. Oriens & hanc mittit, sed Indicæ nulla præfertur. Nascitur & in Asia, uilissima circa Alabanda & Orthosiam, finitimisque montibus, item in Cypro. Sed laudata in Europæ Alpium iugis. Iuba auctor est, & in quadam insula Rubri maris ante Arabiam sita nasci, quæ Neron uocetur: & in ea, quæ iuxta geminam topazion ferat, cubitalémque: effossam à Pythagora Ptolemæi regis præfæcto. Cornelius Bocchus & in Lusitania nasci perquam mirandi ponderis, immensis iugis depressis ad libramentum aquæ puteis. Mirum & quod Xenocrates tradit Ephesius, aratro in Asia & Cypro excitari. Non enim inueniri in terreno, nec nisi inter cautes creditum fuerat. Similius uero est, quod idem Xenocrates tradit, torrentibus sæpe deportari. Sudines uerò negat nisi ad meridiem spectantibus locis nasci: quod certum est: non enim 40 reperitur in aquosis, quanquam in regione prægelida, uel si ad uada usque glaciuntur amnes. Cælesti humore paruâque niue id fieri necesse est: ideo caloris impatiens, nisi in frigidu potu abdicatur. Quare sexangulis nascatur lateribus, non faciliè ratio inueniri potest, eò magis quòd neque mucronibus eadem species est, & ita absolutus est laterum laterum, ut nulla id arte possit æquari. Magnitudo amplissima adhuc uisâ nobis erat, quam in Capitolio Liuiâ Augusta dicauerat, librarum circiter quinquaginta. Idem Xenocrates auctor est, uas amphorale uisum, & aliqui ex India crystallum sextariorum quatuor. Nos liquidò affirmare possumus, in cauitibus Alpium nasci, atque ad eò inuiui, ut plerumque fune pendentes eam extrahant. Peritis signa & indicia nota sunt. Infestantur plurimis uitis, scabro, ferrugine, maculosa nube, occulta aliquando uomica, præduro fragilique 50 centro & sale appellato. Est & rufa aliquibus rubigo: aliis capillamentum rimæ simile.

Hoc

Hoc artifices cœlatura occultant. Quæ uerò sine uitio sunt, puras esse malunt, acenteta appellantes, nec spumei coloris lympidæ aquæ. Postremò authoritas in pondere est. Inuenio Medicos, quæ sunt urenda corporum, non aliter utilius id fieri putare, quàm crystallina pila aduersis posita Solis radiis. Alius hic furor, H-S C.L.M. trullam unam non ante multos annos mercatam à matrefamiliâs, nec diuite. Idem Nero amissarum rerum nuntio accepto, duos calices crystallinos in suprema ira fregit illis. Hæc fuit ratio seculum suum punientis, ne quis alius ex his biberet. Fragmenta sarciri nullo modo queunt. Mirè ad similitudinem accessere uitrea, sed prodigii modo, ut suum pretium auxerint crystalli, non diminuerint. Proximum locum in deliciis fœminarum tamen adhuc tantum, succina obtinent, eandemque omnia hæc, quam gemmæ, auctoritatem, sanè maiorem aliquibus de causis crystallina & murrhina, rigidi potus utraque. In succinis causam ne deliciae quidem adhuc excogitauerunt. Occasio est uanitas Græcorum diligentia. Legentes modò æquè perpetiantur me de ortu eorum, cum hoc quoque intersit uitæ, scire posteros quicquid illi prodidere mirandum. Phaethontis fulmine icti sores fletu mutatas in arbores populos, lacrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus: & electrum appellatum, quoniam Sol uocitatus sit Elector, plurimi Poetæ dixere, primique ut arbitror, Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus. Quod esse falsum, Italiae testimonio patet. Diligentiores eorum, Electridas infusas in mari Adriatico esse dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Qua appellatione nullas unquam ibi fuisse, certum est: nec uerò ullas ibi appositas esse, in quas quicquam cursu Padi deuehi possit. Nam quòd Aeschylus in Iberia, hoc est in Hispania, Eridanum esse dixit, eundemque appellari Rhodanum, Euripides rursus & Apollonius in Adriatico litore consueque Rhodanum & Padum, faciliorem ueniam facit ignorati succini in tanta orbis ignorantia. Modestiores sed æquè falsum prodidere, in extremis Adriatici sinus rupibus inuiis arbores stare, quæ Canis ortu hoc effunderent gummi. Theophrastus in Liguria effodi dixit. Phaethontem in Aethiopia Hammonis obuisse: ob id delubrum ibi esse atque oraculum, electrumque gigni. Philemon fossile esse, & in Scythia erui duobus locis: candidum atque cerei coloris quod uocaretur electrum: in alio loco fuluum, quod appellaretur sualternicum. Demonstratus lyncurion id uocat, & fieri ex urina lyncum beltiare, & maribus fuluum & igneum, è fœminis languidius atque candidum. Alii dixere langurium, & esse in Italia bestias langurias. Zenothemis langas uocat easdem, & circa Padum iis uitam affirmat. Sudines arborem quæ gignat in Liguria. In eadem sententia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in Britannia arboribus effluere, quas electridas uocauit. Pytheas Guttonibus Germaniæ genti accoli æstuarium Oceani Mentonon nōmine, spatio stadiorum sex millium: ab hoc diei nauigatione insulam abesse Abalum: illò uere fluctibus aduehi, & esse concreti maris purgamentum: incolas pro ligno ad ignem uti eo, proximisque Teutonibus uendere. Huic & Timæus credidit, sed † insulam Baltiam uocauit. Philemon negauit flammam ab electro reddi. Niceas Solis radiorum succum intelligi uoluit. Hos circa occasum credit uehementiores in terrâ actos, pinguem sudorem in ea parte Oceani relinquere, deinde æstibus in Germanorum litora eici. Et in Aegypto nasci simili modo, & uocari Sacal: item in India, gratiusque thure esse Indis. In Syria quoque fœminas uerticillos inde facere, & uocare harpaga, quia folia & paleas uestiumque fimbrias rapiat. Theophrastus Oceano id exæstuante ad Pyrenæi promontorium eici: quod & Xenocrates credidit, qui de iis nuperrimè scripsit. Viuit adhuc Asarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephisida, quem Mauri uocant electrum. Hunc Sole excaustum è limo dare electrum fluitans. Mnesias Africæ locum Sicyonem appellatum, & Crathin amnem in Oceanum effluentem è lacu, in quo aues, quas meleagridas & penelopas uocat, uiuere. Ibi nasci ratione eadem, qua supra dictum est de electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Syrtim magnam hortum Hesperidum esse, ex quo in stagnum cadat, colligi uerò à uirginibus Hesperidum. Ctesias Indis flumen esse Hypobarum, quo uocabulo significetur omnia uasa ferre

† Insulam
hanc supra
libr. 4. cap.
13. ex eius-
dem Timæi
sententia
Bannonem =
nam nomi =
nat. Qæo
fit, ut aut
hic locus ex
illo, aut ille
ex hoc sit re-
stituendus.

bona : fluere à Septentrione in exortium Oceanum iuxta montem syluestrem arboribus electrum ferentibus. Arbores eas aphytaoras uocari, qua appellatione significetur prædulcis suauitas. Mithridates in Germaniæ litoribus esse insulam, uocarique eam Olerictam, cedri genere syluosam : inde defluere in petras. Xenocrates non succinum tantum in Italia, uerumetiam thieum uocari, à Scythis uerò sacrium, quoniam & ibi nascatur. Alios putare in Numidia gigni. Super omnes est Sophocles Tragicus Poeta, quod equidem miror tanta grauitate cohurni, & præterea uitæ fama, aliàs principe loco genitus Athenis, rebus gestis, exercitu ducto. Hic ultra Indiam fieri dixit à lacrymis meleagridum auium Meleagrum deflentium. Quod & credidisse eum, uel sperasse aliis persuaderi posse, quis non miretur? quàm uerè pueritiam tam imperitam posse reperiri, quæ auium ploratus annuos credat, lacrymæ uerò tam grandes, auéque è Græcia, ubi Meleager periit, ploratum isse in Indos? Quid ergo? non multa æquè fabulosa produnt Poetæ? Sed hoc ea in re, quæ quotidie inuehatur atque abundet, & hoc mendacium coarguat, seriò quenquam dixisse, summa hominum contemptio est, & intoleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis & generibus & luxuria succinorum, & lyncurio,
& medicinæ.

C A P. I I I.

Certum est gigni in insulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari glessum: itaq; & à nostris unam insularum ob id Glessariam appellatam, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente, Austraiam à barbaris dictam. Nascitur autem defluente medulla pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis, resina pineis. Erumpit humoris abundantia: densatur rigore uel tempore autumnali. Cum intumescens æstus rapuit ex insulis, certè in litora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur atque consistere in uado: quod arboris succum esse præsci nostri credidere, ob id succinū appellantes. Pineæ autem arboris esse indicio est pineus in attritu odor, & quòd accensum tædæ modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniam maximè prouinciam. Inde Veneti primum, quos Græci Henetos uocant, rei famam fecere, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum. Pado uerò annexa fabulæ uideretur causa, hodièque transpadanarum agrestibus foeminis, monilium uice succina gestantibus, maximè decoris gratia, sed & medicinæ: quando tonsillis creditur resistere, & faucium uitii, uario genere aquarum iuxta illos infestante guttura ac uicinas carnes. D c. ferè M. pass. à Carnunto Pannoniæ, abest litus id Germaniæ, ex quo inuehitur, percognitū nuper. Vidit enim eques Romanus, missus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorii munus Neronis principis, qui hæc commercia & litora peragravit, tanta copia inuecta, ut retia arcendis feris podium protegentia succinis nodarentur, arma uerò & libitina totiusque unius diei apparatus esset è succino. Maximum pondus is glebæ attulit x l i i. librarum. Nasci & in India certū est. Archelaus, qui regnauit in Cappadocia, illinc cortice inhærente tradit aduehi rude, polirique adipe suis lactentis incoctum. Liquidum primò destillare, argumēto sunt quædam intus translucentia, ut formicæ aut culices, lacertæque, quas adhæsisse musteo non est dubium, & inclusas indurescenti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissimi. Sed nec his, nec cereis pretium. Fuluis maior autoritas. Ex iis etiamnum amplior translucentibus, præterquam si nimio ardore flagrent: imaginemque igneam inesse, non ignem, placent. Summa laus Falernis à uini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verum hoc quoque notum fieri oportet, quocunq; libeat, tingi, hœdorum sæuo & anchusæ radice: quippe etiam conchylii inficiuntur. Cæterum attritu digitorum accepta caloris anima trahunt in se paleas ac folia arida, ac philyras, ut magnes lapis ferrum. Ramenta quoq; eius in oleo addita flagrant dilucidius diuiniſque, quàm lini medulla. Taxatio in deliciis tanta, ut hominis quamuis parua effigies, uiuorum hominum uigentiumque pretia superet, prorsus ut castigatio una non sit satis. In Corinthiis æs placet auro argentoque misto, in cælatis ars & ingenia. Murrhinorum & crystallinorum diximus gratiam: uniones, quòd capite circumferuntur, gemmæ digitis in omnibus

in omnibus denique aliis uitiis ostentatio aut usus placet : in succinis deliciarum tantum conscientia. Domitius Nero in cæteris uitæ suæ portentis, capillos quoque coniugis suæ Popæ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiam carmine succina appellando. Et quoniam nullis uitiis defunt pretiosa nomina, ex eo tertius quidam hic colos cœpit experi & matronis. Vfus tamen succinorum inuenitur aliquis in medicina : sed non ob hoc fœminis placent. Infantibus adalligari amuleti ratione prodest. Callistratus & cuicumque ætati contra lymphationes prodesse tradit : & urinæ difficultatibus potum, adalligatumque. Hic & differentiam nouam attulit appellando chryseletrum, quasi coloris aurei, & matutino gratissimo aspectu, rapacissimum ignium, & si iuxta fuerint, celerrime ardescens. Hoc collo adalligatum, mederi febribus & morbis : tritum cum melle ac rosæco aurium uitiis : & si cum melle Artico conteratur, oculorum quoque obscuritatibus. Stomachi etiam uitiis uel per se farina eius sumpta, uel cum mastiche ex aqua pota. Succina etiam gemmis, quæ sunt translucida, adulterandis magnum habent locum, maxime amethystis, cum omni, ut diximus, colore tingantur. De lyncurio proximè dici cogit authori pertinacia. Quippe etiam si non eletrum id esset, lyncurium tamen gemmam esse contendunt. Fieri autem ex urina quidem lyncis, sed egestam terra protinus bestia operiente eam, quoniam inuideat hominum usui. Esse autem, qualem in igneis succinis, colorem, scalpique. Nec folia tantum aut stramenta ad se rapere, sed æris etiam ac ferri laminas, quod Diocles quidem & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror, nec uisam in æuo nostro gemmam ullam ea appellatione, & quod de medicina simul proditur, calculos uesicæ eo potò elidit, & morbo regio occurrit, si ex uino bibatur, aut si portetur etiam. Nunc gemmarum uti fessa genera dicemus, à laudatissimis orsi. Nec uerò id solum agemus, sed ad maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur Magorum infanda uanitas, quando illi uel plurima prodidere de gemmis, medicinæ ex his species blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus & medicinis, & margaritis.

CAP. IIII.

Maximum in rebus humanis, non solum inter gemmas, pretium habet adamas, diu non nisi regibus & iis admodum paucis cognitus, unus modò in metallis reperi-
tus, perquam raro comes auri, nec nisi in auro nasci uidebatur. Veteres eum in Aethiopum tantum metallis inueniri existimauere, inter delubrum Mercurii atque insulam Mer-
roën, dixeruntque non amplius cucumis semine, aut colore dissimilem inueniri. Nunc
genera eius sex noscuntur : Indici, non in auro nascentis, sed quadam crystalli cognatione.
Siquidem & colore translucido non differt, & laterum sexangulo laeuore turbinatus in
mucronem, aut duabus contrariis partibus, quò magis miremur, ut si duo turbines latissi-
mis suis partibus iungantur : magnitudine uerò etiam auellanæ nuclei. Similis est huic
quidem Arabicus, minor tantum, similiter & nascens : cæteris pallor gentis, & in auro non
nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi depræhenduntur, ita respuentes ictum, ut fer-
rum utrinque disulcet incudisque etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est,
simulque ignium uictrix natura, & nunquam incallescens. Vnde & nomen indomita uis
Græca interpretatione accepit. Vnum ex iis uocant cenchron, quod est milli magnitudi-
ne. Alterum Macedonicum in Philippico auro reperiunt : & hic est cucumis semini par.
Post hos Cyprius uocatur in Cypro reperiunt, uergens in æreum colorem, sed in medi-
na, ut dicemus, efficacissimus. Post hunc est siderites ferrei splendoris, pondere ante cæte-
ros, sed natura dissimilis. Nam & ictibus frangitur, & alio adamate perforari potest : quod
& Cyprio euenit : breuiterque, ut degeneres, nominis tantum auctoritatem habent. Idque,
quod totis uoluminibus his docere & mandare conati sumus, de discordia rerum concor-
diæque, quam antipathiam ac sympathiam appellauere Græci, non aliter clariùs intelligi
potest. Siquidem illa inuicta uis duarum uolentissimæ naturæ rerum ferri ignisque con-
temptrix, hircino rumpitur sanguine, nec aliter quam recenti calidoque macerata, & sic
quoque multis ictibus, tunc etiam, præterquam eximias, incudes, malleosque ferreos
frangens. Cuius hoc ingenio inuentum ? quoue casu reperiunt ? aut quæ fuit coniectu-
ra experiendi rem immensæ secreti, & in fœdissimo animalium ? Numinum profectò
muneris

muneris talis inuentio, omnis est. Nec quærenda in ulla parte naturæ ratio, sed uoluntas. Et cum feliciter rumpere contingit, in tam paruas frangitur crustas, ut cerni uix possint. Expetuntur à scaltoribus, ferròque includuntur, nullam non duritiam ex facili cauantes. Adamas disfidet cum magnete lapide in tantum, ut iuxta positus ferrum non patiarit abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat, atque auferat. Adamas & uenena irrita facit, & lymphationes abigit, metusque uanos expellit à mente: & ob id quidam eum anachiten uocauere. Metrodorus Scepsius, in eadem Germania & Baltia insula nasci, in qua & succinum, quod equidem legerim, solus dicit: & præfert Arabicis: quod falsum esse quis dubitet? Proximum apud nos Indicis Arabicisque margaritis pretium est, de quibus in nono diximus uolumine inter res marinas.

De smaragdi generibus, & gemmis uiridibus & translucidis.

C A P. V.

Tertia authoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis. Nullius coloris aspectus iucundior est. Nam herbas quoque uirentes frondisque auidè spectamus. Smaragdos uerò tantò libentius, quoniam nihil omnino uiridius comparatum illis uiret. Præterea soli gemmarum contuitu oculos implent nec satiant. Quin & ab intentione alia obscurata, aspectu smaragdi recreatur acies. Scalpentibusque gemmas non alia gratior oculorum refectio est: ita uiridi lenitate lassitudinem mulcent. Præterea longinquo amplificantur uisu, inficientes circa se repercussum aera, non Sole mutati, non umbra, non lucernis, semperque sensim radiantes, & uisum admittentes, ad crassitudinem sui facilitate translucida: quod etiam in aquis non fit. Idem plerunque & concaui, ut uisum colligant. Quapropter decreto hominum iis parciatur scalpi uetitis. Quanquam Scythicorum Aegyptiorumque duritia tanta est, ut nequeant uulnerari. Quorum uerò corpus extensum est, eadem, qua specula, ratione supini imagines rerum reddunt. Nero princeps gladiatorum pugnas spectabat smaragdo. Genera eorum duodecim: Nobilissimi Scythici, ab ea gente in qua reperiuntur appellati. Nullius maior austeritas, nec minus uitii. Et quantum smaragdi à gemmis distant, tantum Scythici à cæteris smaragdis. Proximam laudem habent, sicut & sedem, Bactriani, quos in commissuris saxorum colligere dicuntur Etesiis flantibus. Tunc enim tellure internitent, quia iis uentis maximè harenæ mouentur. Sed hos minores multò Scythicis esse tradunt. Tertium locum Aegyptii habent, qui eruantur circa Copton oppidum Thebaidis in collibus & cautibus. Reliqua genera in metallis arariis inueniuntur. Quapropter principatum ex iis Cyprii obtinent: dósque eorum est nec in colore liquido nec diluto, uerum ex humido pingui, quaque perspicitur, imitante translucidum mare: pariterque translucet & nitet, hoc est, colorem expellit, & aciem recipit. Ferunt in ea insula tumulo reguli Hermiæ iuxta ceteras marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis, ita radiantibus etiam in gurgitem, ut territi instrumenta refugerent thynni, diu mirantibus nouitatem piscatoribus, donec mutauere oculis gemmas. Sed & uitia demonstrari oportet in tam procliu erratu. Sunt quidem omnium eadem. Quædam tamen nationum peculiaria, sicut in homine. Ergo Cyprii uariè glauci, magisque ac minus in eodem smaragdo aliis partibus tenorè illum Scythicæ authoritatis non semper custodiunt. Ad hoc quibusdam intercurrit umbra, surdusque fit color: qui improbat etiam dilutior. Hinc genera distinguuntur. Sunt aliqui obscuri, quos uocant cæcos: alii densi, nec è liquido translucidi: quidam uaria nubecula improbat. Aliud est hoc, quam umbra, de qua diximus. Nubecula enim albicans est uisum, cum uiridis non pertransit aspectus, sed aut intus occurrit, aut excipit in fine uisum candor. Hæc coloris uitia: illa corporis, capillamentum, sal, plumbago. Ab iis Aethiopici laudantur à Copto dierum trium itinere, ut author est Iuba, acriter uirides, sed non facile puri aut concolores. Democritus in hoc genere ponit Hermineos & Persicos. Illos extumescen-
tes pinguit: Persicos uerò non translucidos, sed iucundi tenoris, uisum implere, quem non admittant, felium pantherarumque oculis similes. Nanque & illos radiare nec perspicere. Eisdem in Sole hebetari, umbris refulgere, & longius, quam cæteros, nitere. Omnium flos etiamnum uisum, quod fellis colorè aut aeris habet. In Sole dilucidi quidem

dem ac liquidi, sed non uirides. Hæc uitia & Atticis maximè sentiuntur in argentariis metallis repertis in loco qui Thoricos uocatur, semper minus pingues, & à longinquo speciosiores. Frequens & iis plumbago, hoc est, ut in Sole plumbei uideantur. Illud peculiare, quoddam ex iis senescunt, paulatim uiriditate euanida, & Sole læduntur. Post hos Medici plurimum uiriditatis habent, interdum & è sapphiro. Ii sunt fluctuosi, ac rerum imagines complexi, ut uerbi gratia papauerum aut auium, pinnarumque uel catulorum aut similium. Qui non omnino uirides nascuntur, uino & oleo meliores fiunt: neque est aliorum magnitudo amplior. Carchedonii nescio an in totum exoleuerint, postquam metalla æris ibi defecerunt: & semper tamen uilissimi fuere minimique. Iidem fragiles, sed colore incerti, & uirentium in caudis pauonum columbarumque collo plumis similes, ad inclinationem magis aut minus lucidi, uenosi quidem squamosique. Peculiare erat in his uitium sarcion appellatum: hoc est quædam gemmæ caro. Mons iuxta Carchedonem, in quo legebantur, smaragdites uocatus est. Iuba est author, smaragdum quem cholon uocant, in Arabia ædificiorum ornamenti includi, & lapidem, quem alabastriten Aegyptii uocant. Complures uerò è proximis Laconicos in Taygeto monte erui Medicis similes, & alios in Sicilia. Inferitur smaragdus & quæ uocatur ranos, è Persis ueniens gemma, ingrâtè uiridis, atque intus sordida. Item chalcosmaragdus è Cypro, turbida æreis uenis. Theophrastus tradit in Aegyptiorum commentariis reperiri, regi eorum à rege Babylonio missum smaragdum munere 1111 cubitorum longitudine, & trium latitudine. Et fuisse apud eos in Iouis delubro obeliscum è 1111 smaragdus xl cubitorum longitudine, latitudine uerò in parte quatuor, in parte duorum. Se autem scribente, esse in Tyro Herculis templo stantem pilam è smaragdo, nisi potius pseudosmaragdus sit. Nam & hoc genus reperiri, & in Cypro inuentum ex dimidia parte smaragdum, ex dimidia iaspidem, nondum humore in totum transfigurato. Apion cognominatus Plistonices, paulò antè scriptum reliquit, esse etiam nunc in labyrintho Aegypti colosseum Serapin è smaragdo nouem cubitorum. Eandem multis naturam aut certè similem habere berylli uidentur, in India originem habentes, rarè alibi reperti. Poliuntur omnes sexangula figura artificum ingeniis, quoniâ hebescent, ni color sordus repercussu angulorum exciderit. Aliter enim politi non habent fulgorem eundem. Probatissimi sunt ex iis, qui uiriditatem puri maris imitantur. Proximi, qui uocantur chrysoberylli, & sunt paulo pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore. Vicinum genus huic est pallidius, & à quibusdam proprii generis existimatur, uocaturque chrysoprasus. Quarto loco numerantur hyacinthozones. Quinto quos aeroides uocant. Post eos autem cerini: ac deinde oleagini, hoc est, colore olei. Postremi crystallis ferè similes. Hi capillamenta habent, sordisque, alioquin euanidi, quæ sunt omnium uitia. Indi mirè gaudent longitudine eorum, solisque gemmarum esse prædicant, qui carere auro malia: ob id perforatos elephantorum fetis religant. Et alios conuenit non oportere perforari, quorum sit absoluta bonitas, umbilicis statim ex auro capita comprahendentibus. Ideo cylindros ex iis facere malunt, quàm gemmas, quoniam est summa commendatio in longitudine. Quidam & angulos putant statim nasci, & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta, additque auro repercussa aut omnino castigata causa perspicuitatis ad crassitudinem. Vitia præter iam dicta eadem ferè, quæ in smaragdus, & pterygia. In nostro orbe aliquando circa Pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas crystallo inuento adulterare repererunt, sed præcipuè beryllos.

De opali generibus, & uitij, & experimentis, & varijs gemmis. C A P. VI.

Minimum, iidemque plurimum ab iis differunt opali, smaragdus tantum cedentes. India sola & horum est mater. Atque ideo eis pretiosissimam gloriam compositores gemmarum & maximè inenarrabilem difficultatem dederunt. Est enim in iis carbunculi tenuior ignis, est amethysti fulgens purpura, est smaragdi uirens mare, & cuncta pariter incredibili mistura lucentia. Alii summo fulgoris argumento colores pigmentorum aqua-
uere: alii sulphuris ardentem flammam, aut etiam ignis oleo accensis. Magnitudo
nucem

nucem auellanam æquat, insigni apud nos historia. Siquidem extat hodièque huius generis gemma, propter quam ab Antonio proscriptus Nonius Senator est, filius Strumæ Nonii eius, quem Catullus poeta in sella curuli uisum indignè tulit, auusque Seruili Noniani, quem Consulem uidimus: illèque proscriptus fugiens, hunc è fortunis suis omnibus anulum abstulit secum, quem certum est festeriis uiginti millibus æstimatum. Sed mira Antonii feritas atq; luxuria, propter gemmam proscibentis: nec minor Nonii contumacia, proscRIPTIONem suam amantis, cum etiam feræ abrosas partes corporis relinquunt, propter quas se periclitari sciant. Vitia opali, si color in florem herbæ, quæ uocatur heliotropium, exeat, aut crystallum, aut grandinem: si sal interueniat aut scabritia, aut puncta oculis occurrantia: nullòsque magis India similitudine indiscreta uitro adulterat. 10 Experimentum in Sole tantum. Falsis enim contra radios libratis digito ac pollice, unus atq; idem translucet colos in se consumptus. Veri fulgor subinde uariatur, & plus huc illucque spargit, & fulgor lucis in digitos funditur. Hanc gemmam propter eximiam gratiam plerique appellauere pæderota. Sunt & qui priuatum genus eius faciunt, sangononque ab Indis uocari dicunt. Traduntur nasci & in Aegypto, & in Arabia, & uilissimi in Ponto. Item in Galatia ac Thaso & Cypro. Quippe opali gratiam habet: sed mollius nitet, raro non scaber. Summa coloris ex ære & purpura constat: uiriditas smaragdi deest. Constatque melior ille color, cuius fulgor uini colore fuscatur, quam qui diluitur aqua. Hæcenus de principatu conuenit, mulierum maximè senatusconsulto. Minus certa sunt, de quibus, & uiri iudicant. Singulorum enim libido singulis pretia facit, & præcipuè regum. 20 Claudius Cæsar smaragdus induebat & sardonychas. Primus autem Romanorum sardoniche usus est prior Africanus, ut tradit Demostratus, & inde Romanis hæc gemmam fuisse celeberrimam. Quamobrem proximum ei dabimus locum. Sardoniches olim, ut ex nomine ipso apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc est, uelut carnibus ungue hominis imposito, & utroque translucido. Talèsque esse Indicas tradunt, Ismenias, Demostratus, Zenothemis, Sotacus: hi quidem duo reliquas omnes, quæ non traluceant, cæcas appellantes, quæ nunc nomen abstulere. Nullo sardarum uestigio Arabicæ sunt, cæperuntque pluribus hæc gemmæ coloribus intelligi, radice nigra, aut cæruleum imitante, & unguem: creditum enim candido pingi, nec sine quadam ipse purpuræ candore in minimum transeunte. Has Indis non habitas in honore Zenothemis scribit: tantæ aliàs magnitudinis, ut inde capulos facerent. Etenim constat ibi torrentibus detegi. Et placuisse in nostro orbe initio, quoniam solæ propè gemmarum sculptæ, ceram non auferrent. Persuasimus deinde & Indis, ut ipsi quoque iis gauderent. Vtiturque perforatis utique uulgus tantum in collo. Et hoc est nunc Indicarum argumentum. Arabicæ excellunt candore circuli prælucido atque non gracili, neque in recessu gemmæ aut in deiectu renitente, sed in ipsis umbonibus nitente, præterea subtrato nigerrimi coloris. Et hoc in Indicis cereum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi: quædam in iis cælestis arqus anhelatio est. Superficies uerò locustarum maris crustis rubentior. Iam melleæ aut sæculentæ (hoc enim nomen est uitio) improbantur, & si zona alba fundat se, non colligat. Simili modo, si ex alio colore in se admittat aliquid enormiter. Nihil enim in sua sede alieno interpellari placet. Sunt & Armeniæ, cætera probandæ, sed pallida zona. Exponenda est & onychis ipsius natura, propter nominis societatem: hoc in gemmam transfuit ex lapide Carmaniæ. Sudines dicit in gemma esse candorè unguis humani similitudine: item chrysolithi colorem & sardæ & iaspidis. Zenothemis Indicam onychem plures habere uarietates, igneam, nigram, corneam, cingentibus candidis uenis oculi modo, interuenientibus quarundam oculis obliquis uenis. Sotacus & Arabicam onychem tradit: sed eam à cæteris distare, quòd Indica igniculos habeat, albis cingentibus zonis singulis pluribusue, aliter quàm in sardoniche Indica. Illic enim momentum esse, hic circulum. Arabicas onychas nigras inueniri candidis zonis. Satyrus carnosas esse Indicas, parte carbunculi, parte chrysolithi & amethysti, totumque id genus abdicat. Veram autem onychem plurimas uariâsque cum lacteis zonis habere uenas, omnium in transitu colore inenarrabili, & in unum

in unum redeunte concentum suauitate grata. Nec sardæ natura differenda est, diuiduæ ex eodem nomine: obiterque ardentium gemmarum indicanda.

De generibus carbunculorum, & viijs, & experimentis, & gemmis ardentibus.

C A P. VII.

P Rincipatum habent carbunculi, à similitudine ignium appellati, cum ipsi non sentiant ignes, ob id à quibusdam apyroti uocati. Horum genera, Indici & Garamantici, quos & Carchedonios uocauere, propter opulentiam Carthaginis magnæ. Adiciunt Aethiopicos & Alabandicos, in Orthosia caute nascentes, sed qui perficiantur Alabandis. Præterea in omni genere masculi appellantur acriores, at foemina languidiùs resplendentes. In masculis quoque obseruant liquidioris alios flammæ, nigrioris alios, & quosdam lucidiùs, ac magis cæteris in Sole flagrant. Optimos uerò amethystizontas, hoc est, quorum extremus igniculus in amethysti uiolam exeat: proximos illis, quos uocant syrtitas, pinnato fulgore radiantes. Inueniri autem ubicunque, maximè Solis repercussu. Satyrus Indicos non esse claros dicit, ac plerunque sordidos, ac semper fulgoris retorridi: Aethiopicos pingues, lucemque non emittentes, sed conuoluto igne flagrare. Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse positi, extremo uisui nubilantem: si attollatur, exardescens: ob id à plerisque hunc carbunculum candidum uocari. Qui languidiùs ac liuidiùs ex Indicis lucent, lithizontas appellari. Carchedonios multo minores esse: Indicos etiam in sextarii unius mensuram cauari. Archelaus Carchedonios nigrioris aspectus esse, sed igne, uel Sole, & inclinatione acrius, quàm cæteros, excitari. Eisdem umbrante tecto purpureos uideri, sub cælo flammeos, contra radios Solis & scintillare: ceras signantibus his liquefcere, quamuis in opaco. Multi Indicos Carchedonius candidiores esse, & è diuersa inclinatione hebetari scripsere: etiamnum in Carchedonius maribus stellis intus ardere, foeminas fulgorem uniuersum fundere extra se. Alabandicos cæteris nigriores esse scabrosque. Nascuntur & in Thracia coloris eiusdem, ignem minimè sentientes. Theophrastus anthor est, & in Orchomeno Arcadiæ inueniri, & in Chio: illos nigriores, è quibus & specula fieri. Esse & Træzenios uarios interuenientibus maculis albis: Item Corinthios ex pallidiore candidos. Massilia quoque importari Bocchus & Olyssipone scripsit magno labore ob argillam Sole adustis salibus. Nec est aliud difficilius, quàm discernere hæc genera: tanta est in eis occasio artis, subditis per quæ transcurrere cogantur. Aiunt ab Aethiopiis hebetiores in aceto maceratos quatuordecim diebus nitescere, totidem mensibus durante fulgore. Adulterantur uitro similinè, sed cote depræhenduntur, sicut aliæ gemmæ factitiæ: mollior enim materia & fragilis: & centrosa scobe depræhenduntur & pondere, quod minus est uitreis: aliquando & pustulis argenti modo relucens. Est & anthracitis appellata, in Thesprotia fossilis, carbonibus similis. Falsum arbitror, quòd & in Liguria nasci tradiderunt, nisi fortè tunc nascebantur. Esse in iis & præcinctæ candida uena traduntur: harum igneus color, ut superiorum est: peculiare quidem, quòd iactatæ in ignem uelut intermortuæ extinguuntur: contra aquis persufæ exardescunt. Cognata est huic sandastros, quam aliqui Garamantin uocant: nascitur in India loco eiusdem nominis. Gignitur & in Arabia ad meridiem uersa. Commendatio summa, quòd uelut in translucento stellantes, intus fulgent aureæ guttæ, semper in corpore, nunquam in cute. Accedit religio narrata à siderum cognatione ab inspectoribus, quoniam ferè stellarum Hyadum & numero & dispositione itellantur, ob id Chaldæis in cæremoniis habitæ. Et hic mares austeritas distinguit, quodam uigore appositâ tingens. Indicæ quidem etiam hebetare uisus dicuntur. Blandior foeminis flamma, alliciens magis, quàm accendens. Sunt qui præferant Arabicas Indicis, fumidæque chrysolitho illas similes dicunt. Ismenias uerò negat poliri sandastros propter teneritatem, & ob id in magno errore sunt, qui sandareson uocant. Inter omnes constat, quantum numero stellarum accedat, tantum & pretio accedere. Affert errorem aliquando similitudo nominis, sandaser, quod Nicanor sandaserion uocauit, alii sandaseron. Quidam uerò hanc sandastron, illam sandareson, in India nascentem illam quoque, & loci nomen custodientem: mali colore,

aut olei uiridis, omnibus improbatam. Ex eodem genere ardentium lychnites appellata à lucernarum accensarum præcipua gratia. Nascitur circa Orthosiam, totaque Caria ac uicinis locis, sed probatissima in Indis, quam quidam remissiorem carbunculum esse dixerunt. Secunda bonitate similis est Ionis appellata à prælatis floribus. Et alias inuenio differencias: unam quæ purpura radiet, alteram quæ cocco, à Sole ex calfactis, aut digitorum attritu, paleas & chartarum fila ad se rapere. Hoc idem & Carchedonius facere dicitur, quanquam multo uilior prædictis. Nascitur apud Nasamonas in montibus, ut incolæ putant, imbre diuino. Inuenitur ad repercussum Lunæ, maximè plenæ. Carthaginem quondam deportabatur. Archelaus & in Aegypto circa Thebas nasci tradidit, fragiles, uenosas, morienti carboni similes. Potiora uasa & ex hoc lapide & ex lychnite factitata inuenio. Omnia autem hæc genera sculpturæ contumaciter resistunt, partemque ceræ in signo tenent. E diuerso ad hæc sarda utilissima, quæ nomen cum sardoniche communicauit. Ipsa gemma uulgaris, & primum Sardibus reperta, sed laudatissima circa Babyloniam, cum lapidicinæ quædam aperientur, hærens in saxi corde. Hocque modo metallum apud Persas defecisse traditur. Sed inueniuntur compluribus aliis locis, sicut in Paro & Asso. In India trium generum: rubrum, & quod demum uocant à pinguedine, tertium quod argenteis bracteis sublinitur. Indicæ perlucent: crassiores sunt Arabicæ. Inueniuntur & circa Leucada Epiri, & circa Aegyptum, quæ bractea aurea sublinuntur. Et in his autem mares excitatus fulgent: fœminæ pinguiore sunt, & crassius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos usu frequentior. Hac certè apud Menandrum & Philemonem fabulæ superbiunt. Nec ullæ translucentium tardius suffuso humore hebetantur, oleoque magis, quam alio liquore. Damnantur ex iis melleæ, & ualidius testaceæ.

De generibus topazij, & de callaide, & de gemmis uiridibus non translucentibus.

CAPUT VIII.

EGregia etiamnum topazio gloria est, suo uirenti genere, & cum reperta est, prælatæ omnibus. Id accidit in Arabiæ insula, quæ Chitis uocatur: in qua Troglodytæ prædones, cum diutius fame & tempestate pressi, herbas radicisque effoderent, eruerunt topazion. Hæc Archelai sententia est. Iuba topazon insulam in Rubro mari à continente stadiis CCC. abesse tradit, nebulosam & ideo quæsitam sæpe nauigantibus, ex ea causa nomen accepisse. Topazin enim Troglodytarum lingua significationem habere querendi. Ex hac primum importatam Berenicæ reginæ, quæ fuit mater sequentis Ptolemæi, à Philemone præfeco regis, ac mirè placuisse, & inde factam statuam Arsinæ Ptolemæi Philadelphii uxori quatuor cubitorum, sacratam in delubro, quod aureum cognominabatur. Recentissimi authores & circa Thebaidis Alabastrum oppidum nasci dicunt: & duo eius genera faciunt, prasoidem atque chrysopteron similem chrysoprasio. Eius enim tota similitudo ad porri succum dirigitur. Est autem amplissima gemmarum. Eadem sola nobilium limam sentit: cæteræ Naxiis cotibus poliuntur. Hæc & usu atteritur. Comitatur eam similitudine propior, quam autoritate, callais, è uiridi pallens. Nascitur post auerfæ Indiæ apud incolas Caucaſi montis Phicaros ac Asdatis amplitudine conspicua, sed fistulosa ac fordinum plena. Syncerior multo præstantiorque in Carmania. Utrobique autem in rupibus inuiis & gelidis, oculi figura extuberans, leuiterque adhærens, nec ut agnata petris, sed ut apposita. Quapropter scandere ad eam pigritia pedum equestres populos tadet, simul & periculum terret. Ergo fundis è longinquo incessunt, & cum toto musco excutunt. Hoc uestigal, hocque gestamen diuites in ceruice gratissimum norunt. Hic census, hæc gloria à pueritia delectorum numerum prædicantium, in quo uaria fortuna. Quidam idu primo cœpere præclaras, multi insectando nullas. Et uenatus quidem callaidis talis: sectura formantur, aliàs fragiles. Optimus color smaragdi: ut tamen appareat, ex alieno est quoddam placeant. Inclusæ decorantur auro, aurumque nullæ magis decent. Quæ sunt earum pulchriores, oleo, unguento, & mero colorem deperdunt. Viliores constantius repræsentant: neque est imitabilior alia mendacio uitri. Sunt qui in Arabia inueniri

cas dicant in nidis auium, quas melancoryphos uocant. Viridantium & alia plura sunt genera. Vilioris est turbæ prasius: cuius alterum genus sanguineis punctis obhorret: ter-
num uirgulis tribus distinctum est candidum. Præfertur his chrysoprasius, porri succum
& ipsa referens, sed hæc paulum declinans à topazio in aurum. Huic & amplitudo ea est,
ut cymbia etiam ex ea fiant: cylindri quidem celerimé. India & has generat, & nilion,
fulgore heberi ac breui, & cum intueare, fallaci. Sudines dicit & in Syuero Atticæ flumi-
ne nasci. Est autem color fumidæ topazii, aut aliquando melleæ. Iuba in Aethiopia gigni
tradit, in litoribus amnis, quem Nilum uocamus, & inde nomen trahere. Non translucescit
molochites spissius uirens, à colore maluæ nomine accepto, reddendis laudata signis, &
10 infantium custodia quadam innato contra pericula ipsorum medicamine. Viret, & sæpe
translucescit iaspis, etiam si uicta à multis, antiquitatis tamen gloriam retinens. Plurimæ fe-
runt eam gentes, smaragdo similem Indi: Cyprus duram glaucóque pingui: Persæ aeri
similem: ob id uocatur aerizusa. Talis & Calpia est: cærulea circa Thermodontem a-
mnem: in Phrygia purpurea: in Cappadocia ex purpura cærulea, atque non refulgens.
Amisos Indicæ similem mittit, Chalcedon turbidam. Sed minus refert nationes, quàm bo-
nitates, distinguere. Optima ergo, quæ purpuræ quicquam habet: secunda, quæ rosæ: ter-
tia, quæ smaragdi. Singulis autem Græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos
uocatur Borea, cælo autumnali matutino similis: & hæc erit illa, quæ uocatur aerizusa. Si-
milis est & Sardæ, imitata & uiolas. Non minus multæ species reliquæ, sed omnes in uitio
20 cæruleæ aut crystallo similes, aut myxis. Item terebinthizusa, improprio (ut arbitror) co-
gnomine, uelut è multis eiusdem generis composita gemmis. Quamobrem præstantio-
res funda clauduntur, id est patentes, nec præterquàm margines auro amplectente. Vi-
tium est & breuis in iis nitor, & longè splendens, & sal, & omnia, quæ in cæteris. Et uitro
adulterantur, quod manifestum fit, cum extrà fulgorem spargunt, atque non in se conti-
nent: nec diuersæ, quas sphragidas uocant, publico gemmarum dominio iis tantum dato,
quoniam optimè signent.

De iaspide generibus.

C A P. I X.

Torus uerò Oriens pro amuletis traditur gestare eam, quæ ex iis smaragdo similis
est: & transuersa linea alba media præcingitur, & grammantias uocatur: quæ plu-
30 ribus, polygrammos. Libet obiter unitatem Magicam hic quoque coarguere, quoniam
hanc concionantibus utilem esse prodiderunt. Est & onychipuncta, quæ ialponyx uoca-
tur, & nubem complexa, & niues imitata. Hæc stellata rutilis punctis est, & sali Megari-
co similis: & uelut fumo infecta, quæ capnias uocatur. Magnitudinem iaspidis undecim
unciarum uidimus, formatamque inde effigiem Neronis thoracatam. Reddetur & per
se cyanos, accommodato paulò antè iaspidis nomine, colore cæruleo. Optima Scythi-
ca, dein Cypria, postremò Aegyptia. Adulteratur maximè tinctura, idque in gloria
regis Aegyptii ascribitur, qui primus eam tinxit. Diuiditur autem & hæc in mares fœ-
minalesque. Inest ei aliquando & aureus puluis, non qualis in sapphirinis. Sapphirus enim
& aureis punctis collucet. Cæruleæ & sapphiri, raróque cuni purpura. Optima apud
40 Medos, nusquam tamen perlucidæ. Præterea inutiles sculpturæ interuenientibus crystal-
linis centris. Quæ sunt ex iis cyanei coloris, mares existimantur. Alius ex hoc ordo pur-
pureis dabitur, & ab illis descendentes. Principatum amethysti Indicæ tenent. Sed in
Arabia quoque parte, quæ finitima Syriæ Petraea uocatur, & in Armenia minore, & in
Aegypto, & in Gallia reperiuntur: sordidissimæ autem uilissimæque in Thaso & Cy-
pro. Causam nominis afferunt, quòd usque ad uini colorem accedens, prius quàm
eum degustet, in uiolam desinat: fulgórque quidam in illa purpuræ non ex toto igneus,
sed in uni colorem deficiens. Perlucent autem omnes uiolaceo colore, sculpturis faci-
les. Indicæ absolutum felicitis purpuræ colorem habent: ad hancque tingentium officinæ
dirigunt uota. Fundit autem eum aspectu leniter blandum, neque in oculos, ut carbuncu-
50 li, uibrat. Alterum earum genus descendit ad hyacinthos. Hunc colorem Indi saccon uo-
cant, talem gemmam sacodion. Dilutior ex eodem sapinos uocatur. Eadem paranites in

contermino Arabiæ, gentis nomine. Quartum genus colorem vini habet. Quintum ad viciniam cryſtalli deſcendit, albicante purpuræ deiectu. Hoc & minimè probatur, quando præcellens debet eſſe in ſuſpectu uelut ex carbunculo refulgens quidam in purpura leuiter roſeus nitor. Tales aliqui malunt præderotas uocari, alii anterotas, multi Veneris gemmam, quòd maximè uidetur decere & ſpecie & colore extremo gemmæ. Magorum uanitas reſiſtere ebrietati eas promittit, & inde appellatas. Præterea ſi Lunæ nomen ac Solis ſcribatur in iis, atque ita ſuſpendantur è collo capillis cynocephali uel plumis hirundinis, reſiſtere ueneficiis. Iam uerò quoquo modo adeſſe reges aditurus. Grandinem quoque auertere, ac ſimilia, & locuſtas, precatione addita, quam demonſtrant. Nam è ſmaragdis quoque ſimilia promiſere, ſi aquilæ ſcalperentur, aut ſcarabæi: quæ quidem ſcripſiſſe eos non line contemptu & irriſu generis humani arbitror. Multum ab ea diſtat hyacinthos, tamen è uicino deſcendens. Differentia hæc, quòd ille emicans in amethyſto fulgor uiolaceus, dilutus eſt in hyacintho. Primo quoque aſpectu gratus, euaneſcit antequam ſatiet, adeoque non implet oculos, ut penè non attingat, marceſcens celerius nominis ſui flore. Hyacinthos Aethiopia mittit & chryſolithos, aureo colore tranſlucentes. Præferuntur iis Indicæ, & ſi uariæ non ſunt, Baſtrianæ. Deterrimæ autem Arabiæ, quoniam turbidæ ſunt & uariæ, & fulgoris interpellati nubilo macularum, etiam quæ lympidæ contigere, ueluti ſcobe ſua reſertæ. Optimæ uerò ſunt, quæ in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includuntur perſpicuæ. Cæteris ſubiicitur orichalcum. Tametsi iam expertes gemmarum uſu appellantur aliqui & chryſeidei, in colorem electri declinantes, matutino aſpectu iucundiore. Ponticas depræhendit leuitas. Quædam in iis duræ ſunt ruſæque, quædam molles & ſordidæ. Bocchus author eſt, & in Hiſpania repertas, quo in loco cryſtallum dicit ad libramentum aquæ puteis deſoſſis inde erutam. Et chryſolithon x i i. pondo à ſe uiſam. Fiunt & leucochryſi, interueniente candida uena. Sunt in hoc genere capniæ. Sunt & uitreis ſimiles, ueluti croco refulgentes. Vitreæ uerò, ut uiſu diſcerni non poſſint. Tactus autem depræhendit, repidiior in uitreis. In eodem genere ſunt melichryſi, ueluti per aurum ſyncero melle tranſlucente, quas India mittit, quanquam ad iniuriam fragiles. Eadem & xyſtion parit, plebeiam ibi gemmam. Candidarum dux eſt præderos: quanquam poteſt quæri, an in colore numerari debeat toties iactati per alienas pulchritudines nominis, adeò decoris prærogatiua in uocabulo facta eſt. Eſt & ſuum genus expeſtatione tanta dignum. Coeunt in tranſlucidam cryſtallum uiridis ſuo modo aër, ſimulque purpura, & quidam vini aureus nitor, ſemper extremus in uiſu: ſed purpura coronatus madere ſingulis uidetur his, & pariter omnibus. Nec gemmarum ulla eſt liquidior, capiti iucunda, ſuauiſ & oculis. Laudatiſſima eſt in Indis, apud quos argenon uocatur. Proxima apud Aegyptios, ubi ſenites. Tertia in Arabia, uerùm ſcabra. Mollius radiat Pontica, & Aſiatica. Ipſæ uerò molliores ſunt, Galatica & Thracica & Cypria. Vitia earum languor, aut alienis turbari coloribus, & quæ cæterarum. Proxima candicantium eſt Aſteria, principatum habens proprietate naturæ, quòd incluſam lucem pupillæ modo quandam continet, ac tranſfundit cum inclinatione, uelut intus ambulantem ex alio atque alio loco reddens, eadèque contraria Soli regerens candicantes radios, unde nomen inuenit, difficilis ad cælandum. Indicæ præfertur in Carmania nata. Similiter candida eſt, quæ uocatur aſtrios, cryſtallo propinquans, in India naſcens, & in Pallenes litoribus: intus à centro ceu ſtella lucet fulgore Lunæ plenæ. Quidam cauſam nominis reddunt, quòd aſtris oppoſita fulgorem rapiat, ac regerat. Optimam in Carmania gigni, nullamque minus obnoxiam uitio. Cerauniam enim uocari, quæ ſit deterior. Peſſimam lucernarum lumini ſimilem. Celebrant & aſtroiten, miræſque laudes eius in Magicis artibus Zoroaſtrem cecinſſe. Quidam diligentius de ea produnt. Aſtrobolon Sudines dicit oculis piſcium ſimilem eſſe, & radiare candido, ut Solem. Eſt inter candidas & quæ ceraunia uocatur, fulgorem ſiderum rapiens. Ipſa cryſtallina, ſplendoris cærulei, in Carmania naſcens. Albam eſſe Zenothemis fateatur, ſed habere intus ſtellam concurſantem. Fieri & hebetes ceraunias, quas

quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas concipere stellam eam, quæ post totidem menses relanguescat. Sotacus & alia duo genera fecit cerauniæ, nigras rubentisque, ac similes eas esse securibus: per illas quæ nigrae sunt & rotundæ, urbes expugnari & classes, etque betulos uocari: quæ uerò longæ sunt, ceraunias. Faciunt & aliam raram admodum, & Parthorum Magis quæ sita, quoniam non aliubi inueniatur, quàm in loco fulmine isto. Proximum cerauniæ nomen apud eos habet, quæ appellatur iris. Effoditur in quadam insula Rubri maris, quæ distat à Berenice urbe sexaginta millia pass. cætera sui parte crystallus. Itaque quidam radicem crystalli esse dixerunt. Vocatur ex argumento iris. Nam sub recto percussa Sole, species & colores arqus cælestis in proximos parietes eiaculatur, subinde mutans, magnæque uarietate admirationem sui augens. Sexangulam esse, ut crystallum, constat. Sed esse aliquas scabris lateribus & angulis inæqualibus dicunt, in Sole aperto proiectas, radios in se cadentes discutere: aliquas uerò ante se proiecto nitore adiacentia illustrare. Colores uerò non nisi ex opaco reddunt, nec ut ipsæ habeant, sed ut repercussu parietum elidant: optimæque, quæ maximos arqus facit simillimosque cælestibus. Est & alia iris ceræ similis, prædura: quam Horus crematam tusamque ad ichneumonum morsus remedio esse, nasci autem in Perside tradit. Similis est aspectu, sed non eiusdem effectus, quæ uocatur zeros, alba nigraque macula in transuersum distinguente crystallum. Expositis per genera colorum principalium gemmis, reliquas literarum ordine explicabimus.

De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem.

C A P. X.

A Chates in magna fuit authoritas, nunc in nulla est: reperta primum in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis, postea plurimis locis, excedens amplitudine, numerosa uarietatibus diuersis mutantibus cognomina eius. Vocatur enim phassachates, cerachates, sardachates, hæmachates, leucachates, dendrachates, uelut arbuscula insignis: antachates, cum uritur, myrrham redolens, coralloachates guttis aureis sapphiri modo distincta, qualis copiosissima in Creta, sacra appellata. Putant eam contra araneorum & scorpionum ictus prodesse. Quod in Siculis utique crediderim, quoniam primum eius provincie afflatu scorpionum pells extinguitur. Et in India inuenta contra eadem pollet, & aliis magnis miraculis. Reddunt enim species fluminum, nemorum & iumentorum, etiam esseda & stacula, & equorum ornamenta. Medici cotulas inde faciunt. Spectasse etiam prodest oculis. Sitim quoque sedant in os addita. Phrygiæ uiridia non habent. Thebis Aegyptiis repertæ carent rubentibus uenis & albis. Et hæc quoque contra scorpiones ualida. Eadem authoritas & Cyprii est. Sunt qui maximè probent uitæam perspicuitatem in his. Reperiuntur & in Thracia & circa Oetam, & in Parnasso, & in Lesbo ac Messene, similes limitum floribus, & Rhodo. Aliæ apud Magos differentia. Leoninæ pelli similes, potentiam habere contra scorpiones dicuntur. In Persis uerò suffitu earum tempestates auerti, & præterea flumina sisti. Argumentum esse, si in feruentes cortinas addita refrigerent: sed ut profint, leoninis iubis alligandas: nam hyænae pelli similem abominantur, discordialem domibus. Eam uerò, quæ unius coloris sit, inuidiam athletis esse. Argumentum eius, quod in olla plena olei cocta cum pigmentis, & intra duas horas subferuefacta, unum colorem ex omnibus facit minui.

Acopis nitro similis est, pumicosa, aureis guttis stellata. Cum hac oleum subferuefactum perunctis lassitudinem (si credimus) soluit. Alabastrites nascitur in Alabaistro Aegypti, & in Syriæ Damasco, candore interstincto uariis coloribus. Hæc cremata cum fossili sale ac trita, grauitates oris & denticum extenuare dicitur. Alestorias uocant in uentriculis gallinaceorum inuentas, crystallina specie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotoniensem usum in certaminibus, inuidum fuisse uideri uolunt. Androdamas argenti nitorem habet, ut adamas, quadrata, semperque tessellis similis. Magi putant nonien impostum ab eo, quod impetus hominum, & iracundias domet. Eadem sit, an alia, argyrodamas, authores non explicant. Antipathes nigra non transluet. Experimentum eius si coquatur in lacte: facit enim hoc myrrhæ simile immissa. Eamque contra ef-

fascinationes auxiliari Magi uolunt. Arabica ebori simillima est, & hoc uideretur, nisi abnueret duritia. Putant contra dolores neruorum prodesse habentibus. Aromates & ipsa in Arabia traditur gigni, sed & in Aegypto circa Pyras, ubique lapidosa, & myrrhæ coloris & odoris, ob hoc reginis frequentata. Asbestos in Arcadiæ montibus nascitur, coloris ferrei. Aspilaten Democritus in Arabia gigni tradit, ignei coloris. Eam oportere cameli pilo splenetici alligari, inueniri que in nido Arabicarum alitum. Et aliam eodem nomine ibi in Leucopetra nasci argentei coloris, radiantem, contra lymphatum habendam. Atizoen in India & in Perside ac Ida monte nasci tradit, argenteo nitore fulgentem, magnitudine trium digitorum, ad lenticulæ figuram, odoris iucundi, necessariam Magis regem constituentibus. Augites non multis alia uidetur esse, quam quæ callais. 10 Amphitane alio nomine appellatur chryfocolla, in Indiæ parte, ubi formicæ erunt aurum, in qua inuenitur auro similis quadrata figura: affirmaturque: natura eius, quæ magnetis, nisi quoddam trahere quoque aurum traditur. Aphrodisiæ ex candida rufa est. Aspidotos septenis diebus calorem tenet ex calfacta igni, nigra ac ponderosa, distinguentibus eam uenis rubentibus. Putant prodesse contra frigora. Aegyptillam lacchus intelligit, per album sarda nigraque uena transeunte: uulgus autem in nigra radice cæruleam facit.

Balanitæ genera duo habent, subuirides, & Corinthii æris similitudine. Illa à Copto, hæc ex Troglodytica ueniens, medias secante flamma uena. Coptos & Batrachitas mittit: unam ranæ similem colore: alteram ebori: tertiam rubentem à nigro. Baptes, mollis alioquin, odore excellit. Beli oculus albicans pupillam pingit nigram, è medio aureo fulgore lucentem. Hæc propter suam speciem sacratissimo Assyriorum Deo dicatur. 20 Aliam autem, quam Belum uocant, in Arbelis nasci Democritus tradit, nucis iuglandis magnitudine uitrea specie. Baroptenus siue baroptis nigra, sanguineis & albis nodis alligata dicitur, uelut portentosa. Botrytes alia nigra est, alia pampinea, incipienti uuæ similis. Zoroastres crinibus mulierum similiorem Bostrychiten uocat. Bucardia bubulo cordi similis Babylone tantum nascitur. Brontia capitibus testudinum similis, & cum tonitruis cadens (ut putant) fulmine icta restinguit, si credimus. Bole nimbo inueniuntur, glebæ similitudine. Cadmitis eadem esset, quam Ostracitin uocant, nisi quoddam hanc cæruleæ interdum cingunt bullæ. Callais sapphirum imitatur, candidior, & littoroso mari similis. Capnites quibusdam uidetur suum genus habere, 30 plurimis spiris fumida, ut suo loco diximus: in Cappadocia & in Phrygia nascitur, ebori similis. Callainas ferunt plures coniunctos semper inueniri. Catochites Corsicæ lapis est, cæteris maior, mirabilis, si uera traduntur, impositam manum ueluti gummi retinens. Caropyrites in Cappadocia prouenit. Cépites, siue cepocapites, candida est, uenarum nodis coëuntibus, candore imaginem regerens. Ceramites, testæ colorem habet. Cinædiæ inueniuntur in cerebro piscis eiusdem nominis, candidæ & oblongæ, euentuque mirandæ, si modò est fides, prælagire eas habitum maris nubilò colore aut tranquillitate. Cerites ceræ similis est: Circos pyris: Corfoides canitie hominis: Corralloachates corallo aureis guttis distincta: Corallis minio: gignitur in India & Syene. Craterites inter chrysolithum & electrum colorem habet, præduræ naturæ. 40

Crocallis cerasum repræsentat. Cissites circa Copton nascitur candida, & uidetur intrus habere partum, quæ sentiantur etiam strepitu. Chalcophonos nigra est, sed illi æris tintum reddit, tragædis, ut suadent, gestanda. Chelidoniæ duorum sunt generum, hirundinum colore, & altera parte purpureæ, nigris interpellantibus maculis. Chelonia oculus est Indiæ testudinis, uel portentosissima Magorum mendaciis. Melle enim colluto ore impositam linguæ, futurorum diuinationem præstare promittunt: quinta-decima Luna & silente, tota die: decrescente uerò ante Solis ortum, cæteris diebus à prima in sextam horam. Sunt & chelonitides testudinum similes, ex quibus ad tempestates sedandas multa uaticinantur. Ea uerò, quæ sit aureis guttis, cum scarabæo deiecta in aquam feruentem, tempestates auerti. Chlorites herbacei coloris est, quam 50 dicunt Magi inueniri in moracillæ aris uentre, congenitam ei: ferròque includi iubent,

bent ad quædam prodigiosa moris sui. Choaspites à flumine dicta est, uiridis, fulgoris aurei. Chrysolampis in Aethiopia nascitur, pallidi coloris die, noctu ignei. Chrysophis aurum uidetur esse. Cepionides in Aeolidis Atarne, nunc pago, quondam oppido, nascuntur, multis coloribus translucentes, aliàs uitreae, aliàs crystallinae, aliàs iaspidea. Sed & sordidis tantus est nitor, ut imagines reddant, ceu specula. Daphniam Zoroastres morbis comitialibus demonstrat. Diadochus beryllo similis est. Diphris duplex, candida ac nigra, mas ac femina, genitale utriusq; sexus distinguente linea. Dionysias nigra ac dura mistis rubentibus maculis: ex aqua trita saporem uini facit, & ebrietati resistere putatur. Draconites siue draconitia è cerebro fit draconum: sed nisi uiuentibus abscisso nunquam gemmescit, inuidia animalis mori se sentientis. Igitur dormientibus amputant. Soracus qui uisam eam gemmam sibi apud regem scripsit, bigis uehi quærentes tradit, & uiso dracone spargere somnifica medicamenta, atque ita præcidere. Esse autem candore translucente, nec postea poliri, aut artem admittere. Encardia cognominatur & cardisce: una, in qua nigra effigies cordis eminet: altera, eodem nomine uiridi colore, cordis speciem repræsentat: tertia nigrum cor ostendit, reliqua sui parte candida. Enorchis candida est, diuisaque fragmentis testium effigiem repræsentat. Exhebenum Zoroastres speciosam & candidam tradit, qua aurifices aurum poliunt. Eristalis cum sit candida, ad inclinationes rubescere uidetur. Erotylos eadem amphicome & hieromnemon, à Democrito laudatur in argumentis diuinationum. Eumeces in Bactris nascitur, silici similis, & capiti supposita uisa nocturna oraculi modo reddit. Eumetris Beli gemmam, sanctissimi Deorum sibi, Assyrii appellant, porracei coloris, superstitutionibus gratam. Eupetalos quatuor colores habet, caruleum, igneum, minii, mali. Eureos nucleo oliuæ similis est, striata concharum modo, non adeo candida. Eurotias situ uidetur operire nigritiam. Eusebes ex eo lapide est, ex quo traditur Tyri in Herculis templo facta sedes, ex qua Dii facile surgebant. Epimelas fit, cum in candida gemma supernè nigricat colos. Galaxiam aliqui galaçiten uocant, similem proximè dictis, sed intercurrentibus sanguineis aut candidis uenis. Galaçites ex uino colore lactis est. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellant, & synnephiten, tritam lactis succo ac sapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fecunditatem, infantium quoque alligata collo saluam facere dicitur, in ore autem liquefcere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittit eam & Achelous amnis. Sunt qui smaragdum albis uenis circumligatum galaçiten uocent. Galaicos argyrodamanti similis est, paulo sordidior. Inueniuntur autem binæ uel ternæ. Gasidanem Medi mittunt, coloris orobini, ueluti floribus sparsam. Nascitur & in Arbelis. Hæc quoque gemma concipere dicitur, & intra se partum fateri conculsa, concipere autem trimestri spatio. Glossopetra linguæ similis humanæ in terra non nascitur, sed deficiente Luna cælo decidere, & lenocinanti necessaria creditur. Quod ne credamus, promissi quoque uanitas facit. Ventos enim ea comprimere narrant. Gorgonia nihil aliud est, quam corallium: nominis causa, quod in duritiam lapidis mutatur. Emollit maria: fulminibus & typhoni resistere affirmant. Geniænen eadem uanitate inimicorum penas efficere promittunt. Heliotropium nascitur in Aethiopia, Africa, Cipro, porracei coloris, sanguineis uenis distincta. Causa nominis, quoniam deiecta in uas aquæ fulgorem Solis accedentem percussu sanguineo mutat, maxime Aethiopica. Eadem extra aquam speculi modo Solem accipit, deprehenditque defectus, subeuntem Lunam ostendens. Magorum impudentiæ uel manifestissimum in hac quoque exemplum est, quoniam admista herba heliotropio, quibusdam quoque additis precationibus, gerentem conspici negent. Hephæstites quoque speculi naturam habet in reddendis imaginibus, quanquam rutila. Experimentum est, si feruentem aquam addita statim refrigeret, aut si in Sole addita aridam materiam accendat. Nascitur in Coryco. Horminodes, ex argumento uiriditatis in candida gemma uel nigra, & aliquando pallida, ambiens circulo aurei coloris, appellatur. Hexacotalithos in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomen adoptauit. Reperitur in Troglodytica regione. Hiera-

cites alternat tota, miluinis nigricans ueluti plumis. Hammites ouis piscium similis est, & alia uelut nitro composita, prædura alioquin. Hammonis cornu inter sacratissimas Aethiopiæ gemmas, aureo colore, arietini cornus effigiem reddens promittitur prædiuina somnia representare. Hormesion inter gratissimas aspicitur, ex igneo colore radians auro, portante secū in extremitatibus candidam lucem. Hyæniæ ex oculis hyæniæ, & ob id in uase inueniri dicuntur: & si credimus, linguæ hominis subditæ futura prædicere. Hæmatites in Aethiopia quidem principalis, sed & in Arabia & Africa inuenitur, sanguineo colore, non omitenda promissis ad coarguendas barbarorum insidias. Zacharias Babylonius in his libris quos scripsit ad regem Mithridatem, humana gemmis attribuit fata: has non contentus oculorū & iocinerum medicina decorassee, à rege etiam 10 aliquid petituris dedit, & litibus iudicisq̃ue interposuit: in præliis ueni eas salutare pronuntiauit. Est & alia eiusdem generis, quæ uocatur henni ab Indis, xanthos appellata Græcis, è fuluo candicans. Idæi dactyli in Creta, ferreo colore pollicem humanum exprimunt. Ictérias aliti lurido similis, ideo existimatur salubris contra regiones morbos. Est & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio uiridi similis, latior prioribus, penè sine pondere uenis luridis. Quartum genus in eodem colore nigris uenis descendentibus.

Iouis gemma candida est, non ponderosa, tenera. Indica gentium suarum habet nomen, subrufo colore, in attritu sudorem purpureum emanat. Alia eodem nomine candida, puluereo aspectu. Ion apud Indos violacea est, sed raro saturo colore lucet. Lepidotes squamas piscium uariis coloribus imitatur. Lesbias Lesbii patriæ nomen habens, inuenitur & in India. Leucophthalmos rutila aliàs, oculi speciem candidam nigramque continet. Leucopetalos candorem niuis ex auro distinguit. Libanochros thuris similitudinem ostendit, sed succum mellis. Limoniates eadem uidetur, quæ smaragdus. De lipare hoc tantum traditur, suffita ea omnes bestias euocari. Lysimachus Rhodio marmori similis est aureis uenis: politur ex marmore, amplitudine in angustias coeunte, ut inutilia exterantur. Leucochrysos fit chrysolitho interalbicante. Mennonia qualis sit, non traditur. Medea nigra est, à Medea illa fabulosa inuenta: habet uenas aurei coloris: sudorem reddit croci, saporem autem uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax à Persis accepta est & Rubri maris montibus multicolor, contra Solem uariè refulgens. Meroëtis porracea lacte sudat. Morion Indica, quæ nigerrimo colore 30 translucet, uocatur pramion: in qua miscetur & carbunculi colos, Alexandrinum: ubi fardæ, Cyprium. Nascitur & in Tyro & in Galatia. Xenocrates & sub Alpibus nasci tradit. Hæ sunt gemmæ, quæ ad ætyas sculpturas aptantur. Myrrhites myrrhæ colorem habet, facièq̃ue minimæ gemmæ, unguenti odorem, attrita etiam nardi. Myrmecias nigra habet eminentias similes uerrucis. Myrsinites melleum colorem habet, myrti odorem. Mesoleucos est, mediam gemmam candida distinguente linea: Mesomelas, nigra uena quemlibet colorem secante per medium. Nasamonites est sanguinea, nigris uenis. Nebrites Libero patri sacra, nomen traxit à nebridum eius similitudine. Sunt & aliæ nigrae generis eiusdem. Nympharena urbis & gentis Perficæ nomen habet, similis hippopotami dentibus. Orca barbari nominis, è nigro fuluòq̃ue ac uiridi & candido placet. Ombria, quam aliqui notiam uocant, sicut ceraunia & brontia cadere cum imbribus & fulminibus dicitur, eundemque effectum habere, quem brontia, narratur. Præterea in aras addita ea, traditur libamenta non amburi. Orites globosa specie, à quibusdam & siderites uocatur, ignem non sentiens. Ostracias siue ostracites est testacea durior: altera achata similis, nisi quod achates politura pinguescit: duriori tanta inest vis, ut aliæ gemmæ scalpanur fragmentis eius. Ostraciti ostea nomen & similitudinem dedere. Ophicardelon Barbari uocant, nigrum colorem binis lineis albis includentibus. De Obsidiano lapide diximus superiore libro. Inueniuntur & gemmæ eodem nomine ac colore, non solum in Aethiopia Indiæque, sed etiam in Samnio, ut aliqui putant, & in litoribus Hispaniensis Oceani. Panchrus ferè ex omnibus coloribus constat. Pangonius non longior digito, ne crystallus uideatur, numero plurium angulo-

rum cauetur. Paneros qualis sit, à Metrodoro non dicitur: sed carmen Timaridis regi-
næ in eadem dicatum Veneri non inelegans ponit, ex quo intelligitur additam ei fecun-
ditatem. Quidam hanc pansebaston uocant. Ponticarum plura sunt genera. Est stellata
nunc sanguineis, nunc atris guttis, quæ inter sacras habetur. Alia pro stellis eiusdem co-
loris lineas habet, alia montium conualliumque effigies. Phloginos, quem & chrysitē
uocant, ostreæ Atticæ assimilata inuenitur in Aegypto. Phœnicites ex balani similitu-
dine appellatur: Phycites algæ. Perileucos, filo ab ore gemmæ ad radicem usque can-
dido descendente. Pærantides, quas quidam gemonidas uocant, prægnantes fieri & pa-
rere dicuntur, meredique parturientibus. Nam tales in Macedonia iuxta monumentum
10 Tiresiæ inueniuntur, specie aquæ glaciata. Solis gemma candida est, & ad speciem si-
deris in orbem fulgentes spargit radios. Sagdam Chaldæi adhærescentem nauibus in-
ueniunt, prasini coloris. Samothracia insula eiusdem nominis gemmam dat nigram, ac
sine pondere, ligno similem. Sauriten in uentre uiridis lacerti harundine dissecti tra-
dunt inueniri. Sarcites bubulas carnes præsentat. Selenites ex candido translucescit
melleo fulgore, imaginem Lunæ continens, reddítque eam in dies singulos crescentis
minuentisque numero: nascique putatur in Arabia. Siderites ferro similis, litigio illata
discordias facit: quæque nascitur in Aethiopia Sideropæcilos ex ea fit uariantibus gut-
tis. Spongites spongiæ nomen repræsentat. Synodontites è cerebro piscium est, qui
synodontes uocantur. Syrtitæ in litore Syrtium, iam quidem & in Lucania inueniun-
10 tur è melleo colore croco refulgentes: intus autem stellas continent languidas. Syrin-
gites stipulæ internodio similis, perpetua fistula cauatur. Trichrus ex Africa nigra est,
sed tres succos reddit, à radice nigrum, medio sanguineum, summo candidum. Telir-
rhizos cinerei coloris aut rufi, candidis radicibus spectatur. Telicardios colore cordis,
Perlas apud quos gignitur, magnopere delectat, maculâque appellant. Thracia trium
generum est, uiridis, aut pallidior, tertia sanguineis guttis. Tephritis nouæ Lunæ spe-
ciem habet curuata in cornua, quamuis cinerei coloris. Tecolithos oleæ nucleo simi-
lis uidetur: neque est ei gemmæ honos, sed lingentium calculos frangit pellitque. Vene-
ris crines nigerrimi nitoris continent in se speciem rufi crinis. Veientana Italica gem-
ma est, Veis reperta, nigram materiam distinguente limite albo. Zanthem in Media
30 nasci Democritus tradit, electri colore, & si quis terat in uino palmeo & croco, ceræ mo-
do lentescere, odore magnæ suauitatis. Zmilaces in Euphrate nascitur, Proconnesio
marmoris similis, medio colore glauco. Zoronisios in Indo flumine nascitur: Magorum
gemma esse narratur: neque aliud amplius de ea.

*De gemmis, quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab
animalibus, & de ijs, quæ à cæteris rebus.*

C A P V T X I.

Est etiamnum alia distinctio, quam equidem fecerim, subinde uariata expositione. Si-
quidem à membris corporis habent nomina, Hepatites à iocinere, Steatites singulo-
rum animalium adipe numerosa. Adadonephros eiusdem oculis dicitur: Deus & hic
40 colitur Syris. Triophthalmos cum onyche nascitur, tres hominis oculos simul expri-
mens. Ab animalibus cognominantur, carcinias marini cancri colore, echites uiperæ,
scorpites scorpionis aut colore aut effigie, scarites scari piscis, triglites mulli, ægophthal-
mos caprino oculo: item alia fuillo, & à gruibus collo geranites, hieracites accipitris. Aeti-
tes à colore aquilæ candicante cauda. Myrmecites innatam repentis formicæ effigiem
habet: scarabæorum cantharias. Lycophthalmos quatuor est colorum ex rutilo sangui-
ne: in medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculi, illis per omnia similis. Taos
pauoni est similis, item aspidi, quam uocari chelidonium inuenio. Arenarum similitudo
est in hammochryso, uelut auro harenis misto. Cenchrites milii granis uelut sparsis.

Dryites è truncis arborum: hæc & ligni modo ardet. Cissites in candido collucet
30 ederæ foliis, quæ totam tenent. Narcissites uenis etiam ederæ distincta. Cyamea ni-
gra est, sed fracta ex se fabæ similitudinem parit. Pyren ab oliuæ nucleo dicta est: huic
aliquando

aliquando inesse piscium spinæ uidentur. Chalazias grandinum & colorem & figuram habet, adamantinæ duritiæ. Narrant etiam in ignem additæ manere suum frigus. Pyrites nigra quidem, sed attritu digitos adurit. Polyzonos nigra multis zonis candicat.

Altrapix in candido aut cyaneo discurrent è medio fulminis radii. In Phlegontide intus ardere quædam uidetur flamma quæ non exeat. In Anthracitide scintillæ discurre aliquando uidentur. Enhydros semper rotunditatis absolutæ, in candore est leuis, sed ad motû fluctuat intus in ea ueluti in ovis liquor. Polytrix in uiridi capillatur, sed defluuia comarum facere dicitur. Sunt & à leonis pelle & pantheræ nominatæ, leontios, pardalios. Colos appellauit chrysolithum aureus, chrysoprasum herbaceus, melleus melichrota: quamuis plura eius genera sint. Melichloron est geminus, parte flauus, parte melleus: Crocian croci. Polia canitiem quandam sparti indicat: eandem duriores, nigra Spartopolios. Rhodites à rosa t est. Melites mali coloris, Chalcites aris, Syctites fici. Ratio nominum non est in Borsycite, in nigro ramosa, candidis aut sanguineis frondibus: nec gemite, uelut in petra candidis manibus inter se complexis. Ananchitide in hydromantia dicunt euocari imagines deorum: Synochitide umbras inferorum euocatas teneri: Dendritide alba defossa sub arbore, quæ cadatur, securis aciem non hebetari. Et sunt multo plures, magisque monstrificæ, quibus Barbari dedere nomina, confessi lapides esse. Nobis satis erit in his coarguisse dira mendacia.

De gemmis nascentibus & factitijs, & figuris gemmarum.

CAPVT XII.

Gemmæ nascuntur & repente nouæ ac sine nominibus: ut Lampfaci in metallis auragris una inuenta, quæ propter pulchritudinem Alexandro regi missa fuit, ut author est Theophrastus. Cochlides quoque nunc uulgarissimæ, sunt uerius, quàm nascuntur: in Arabia repertis ingentibus glebis, melle excoqui tradunt septenis diebus noctibusque sine intermissione: ita omni terreno uitiosoque decusso purgatam puramque glebam artificum ingenio uariè distribui in uenas, ductusque macularum quàm maximè uendibili ratione sectantium: quondamque tantæ magnitudinis fecere, ut equis regum in Oriente frontalia atque pro phaleris pensilia facerent. Et aliàs omnes gemmæ mellis decoctu nitescunt, præcipuè Corsici, in omni alio usu aciora abhorrentes. Quæ uariæ sunt, & ad nouitatem accedere calliditate ingeniorum contigit, ut nomen usitatum non habeant, phyles appellant, uelut ipsius naturæ admirationem in iis uenditantes, cum finis nominum non sit, quæ persequi non equidem cogito, innumera ex Græca uanitate conficta. Indicatis nobilibus gemmis, etiam plebeiis rarorum generum, dictu dignas distinxisse satis erat. Illud uerò meminisse conueniet, incrementibus uariè maculis ac uerrucis, linearumque interueniente multiplici ductu & colore, mutari sæpius nomina in eadem plerunque materia. Nunc cõmuniter ad omnium gemmarum obseruationes pertinentia dicemus, opinionones secuti authorum. Cauæ aut extuberantes uiliores uidentur æqualibus. Figura oblonga maximè probatur, deinde quæ uocatur lenticula, postea t clypeidos & rotunda: angulosi minima gratia. Veras à falsis discernendi magna difficultas: quippe cum inuentum sit, ex ueris gemmis in alterius generis falsas traducere. Sardonyches è cerauiniis glutinantur gemmis, ita ut depræhendi ars non possit, aliunde nigro, aliunde candido, aliunde minio sumptis, omnibus in suo genere probatissimis. Quinimo etiam extant commentarii authorum, quos non equidem demonstrarim, quibus modis ex crystallo tingantur smaragdi, aliæque translucentes, sardonyx è sarda, item cæteræ ex aliis. Neque est ulla fraus uitæ lucrosior.

De ratione probandarum gemmarum.

CAP. XIII.

Nos contrà rationem depræhendi falsas demonstrabimus, (quando etiam luxuriam aduersus fraudes muniri decet) præter illa, quæ in principalibus quibusque generibus priuatim diximus. Translucentes matutinò probari censent: aut si necesse est, in quartam horam, postea uetant. Experimenta pluribus modis constant. Primum ponere, si grauiores sentiuntur, post hæc corpore. Factitijs pustulæ in profundo apparent, scabritia

† Est, redurdat, neque est in uenas suis codicibus. Dependent enim hæc ab eo quod præcessit. Colos appellauit etc.

† clypeoides

29

30

40

50

scabritia in cute, in capillamento fulgoris inconstantia, prius quàm ad oculos perueniat, desinens nitor. Deculsi fragmenti paulum, quod in lamina ferrea teratur, efficacissimum experimento excusant mangones gemmarum. Recusant similiter & limæ probationem. Obsidianæ fragmenta ueras gemmas non scarificant. Factitiæ scarificationis † candicantiam fugiunt. Tantæque differentia est, ut aliæ ferro scalpi non possint, aliæ non nisi re-
 10 tuso, uerùm omnes adamante. Plurimum uerò in his terebrarum proficit feruor. Gem-
 miferi amnes sunt Acesines & Ganges : terrarum autem omnium maximè India. Et iam
 peractis omnibus naturæ operibus, discrimen quoddam rerum ipsarum atque terrarum
 20 facere conueniat. Ergo in toto orbe & quacunque cæli conuexitas uergit, pulcherrima
 est omnium, rebûsq; meritò principatum naturæ obtinens, Italia, rectrix parénsque mun-
 di altera, uiris, fœminis, ducibus, militibus, seruitiis, artium præstantia, ingeniorum cla-
 ritatibus, iam situ ac salubritate cæli atque temperie, accessu cunctorum gentium facili,
 litoribus portuosiss, benigno uentorum afflatu, (etenim contingit recurrentis positio in
 partem utilissimam, & inter ortus occasûsque mediam) aquarum copia, nemorum salu-
 britate, montium articulis, ferorum animalium innocentia, soli fertilitate, pabuli uber-
 tate. Quicquid est, quo carere uita non debeat, nusquam est præstantius : fruges, ui-
 num, olea, uellera, lina, uestes, iuuenti. Ne equos quidem in trigariis præferri ullos
 uernaculis animaduerto. Metallis auri, argenti, æris, ferri, quamdiu libuit exercere, nul-
 lis cessit : & iis nunc in se grauida pro omni dote uarios succos, & frugum pomorûmque
 20 sapores fundit. Ab ea, exceptis Indiæ fabulosiss, proximè quidem duxerim Hispaniam,
 quacunque ambitur mari.

† *Budeus in
 posteriori =
 bus in Pana-
 deff. Annot-
 tationib. lea-
 gendum cen-
 set, candican-
 tia, septimo
 casu.*

C. PLINII NATURALIS HISTORIAE

LIBRI XXXVII. ET VLTIMI

FINIS.

CLARISSIMO VIRO DOMINO DAMIANO

A GOES SIGISMVNDVS GE-

LENIUS S. P. D.

AVD facile erat, Damiane optime, post Hermolaum super historia Pliniana annotanti, impudentiæ arrogantiaë uel opinionem euadere, si primus tale aliquid attentassem. Nunc posteaquam eruditorum aliquot in hoc genere lucubrationes magno applausu exceptas uideo, non opinor ullis apologiis opus, quod quæ pro parte uirili animaduerti, ipse quoque studiosis communico. Et tamen, etiamsi alius nemo post illum annotasset, dicere poteram, manere illi mansuramque suam gratiam, quod labore suo nos maxima parte laboris leuarit: qui ut primus

hanc uiam ingredientibus munivit, ita neminem, quod minus eiusdem industriæ successum capesseret, ueruit, modò suis uestigiis insistere studeret: & fortassis quædam, quæ uir ille restituit, post eius obitum à librariis denuo uitriata sunt. Quin & gloria illi manet illibata per nos, quotquot aliquid castigationibus Plinianis adiecimus. Neque enim statim doctior est, qui posterior aliquid depræhendit, sed sæpenumero felicior. Equidem quamuis cupide arripuerim conferendi exemplaria munus, quod partim iam expertus essem, id publico studiosorum commodo me facturum: Annotationes tamen iniurus adieci, nec nisi doctissimorum amicorum autoritate compulsus: quibus neque quicquam pernegari decebat, & illis sciebam consilii sui rationem constare. Nec hæc dico, quod hoc modo uelim culpam in illos translatam, imò non deprecor arrogantiaë crimen, nisi in his Annotationibus euicero, me nihil temere, nihil superuacaneè mutasse: sed tamen libentius Persiorum, quam Læliorum, iudicio staturus, quantumuis diuersam ipse Plinius iudicium reiectionem habeat: idque non sine causa. Nam ille sua per modestiam extenuare maluit: nos non nostra in medium proponimus, sed Pliniana ex uetustissimis archetypis reuocata adferimus. Nanque eam castigandi rationem securus sum, quam omnium certissimam usu comperi. Quid enim certius, quàm duo peruetusta exemplaria inter se consentientia sequi: alterum longè integerrimum, deprauatius alterum, ita tamen ut syncerioris lectionis manifesta etiam nunc uestigia retineat: maximè, si phrasin quoque Plinianam diligenter obserues. Me certè hic oculatiorem fecit cum diuturna in cæteris Latinis scriptoribus exercitatio, dum eò attentius in his uersor, quod non mihi solum caueo, sed & his qui Frobenianos codices euoluunt prospectum cupio: tum hic ipse author plus minus decies non oscitanter perlustratus, ac proinde iam familiarior. Et in prima quidem editione quædam non exigui momenti restitui, parcius tamen, quia ultro, & à nemine dum demandata ea prouincia: at in secunda accuratius idem egimus, sed tum quoque ob angustiam temporis saluatim duntaxat, prout ad singulos scrupulos res polcere uidebatur, exemplaria consulendo. Nunc postremò nactus plusculum otii, à capite usque ad calcem totum opus contuli: tantumque erratorum sublatum est, quantum superesse non eram crediturus, nisi ipse periculum fecissem: nò solum eius generis, quæ sensum uitiant: sed etiam, quæ orationis uetustatem deformant, maiora pleraque quàm pro literarum numero. Dicit aliquis: Tu ne igitur postulas, ut quicquid quomodocumque mutasti, pro sincera lectione recipiamus: quod nemo ante te postulauit, quantumuis doctior? Hic, quisquis est, non aliud responsum feret, quàm diuersam esse meam, atque illorum, castigandi rationem. Illi homines ingeniosi, etiam sicunde se non satis explicabant, uel ex authorum, quos citat Plinius, collatione, uel alioqui coniecturis

probabilibus, interdum uariis, adiutare Lectorem pro sua benignitate conati sunt. Ego secutus consensum probatæ fidei codicum, quoties inueni manifestò ueriores lectionem, eam in contextum reposui: sicubi hæsi, (quod sanè præterquam in nomenclatura herbarum, perrarò incidit in tanto archetyporum præsidio) locum aliis disquirendum relinquere malui, quàm frustra vexare. Quoniam uerò ingenuè fatendum erat, nonnulla hodièque deprauata manere, si quis eis quoque restituendis operam impendere uolet, aut etiam à nobis attacta retractare, unum orabitur, à diuinationibus, non semper feliciter cadentibus, absteat, & ea demum adferat, quæ non solum speciem syncretitatis præ se ferant, uerùm etiam alicuius ex tam multis manuscriptis codicibus testimonio fulciri possint. Meam uerò opellam ideo tibi uir integerrime dedicaui, quòd & te hoc genus studiis cumprimis delectari animaduerti: & affectionis erga te meæ, quam degustata tua humanitas excitauit, pignus aliquod esse uolui: simul ut per te hic meus conatus innotescat Italis quoque, apud quos nunc uiuis, quorùmque exacta iudicia demiror, & candorem exosculor. Vale. Basileæ calendis Ianuarii, Anno. M. D. xxxv.

SIGIS

SIGISMVNDI GELENII

CASTIGATIONES EX VETVSTO-

rum archetyporum collatione, in aliquammulta

Pliniani operis loca, ab aliis antea pa-
rum animaduersa.

EX LIBRO SECVNDO

Cap. VIII.

Irculorum quoque celi ratio in terræ mentione aptius dicitur, quando ad eam pertinet tota Signiferi modulationis inuentionibus non dilatis.) Si hoc modo legamus, quo referentur hæc uerba, Inuentionibus non dilatis: Non ad circulos, de quorum inuentione hic nihil. vt iam demus Signiferi modulationem hic rectè posse dici. Veteres codices habent: Quando ad eam tota pertinet, Signiferi modo inuentionibus non dilatis. Vt Tota referatur ad Ratio, non ad Modulationis, quæ vox in manu scriptis non est: & sensus sit: de uno Signifero circulo hic se dicturum, quid circa eum primi Anaximander & Cleostratus obseruauerint: ceterorum circulorum mentionem cum mentione terræ aptius coniungendam: quod facit in fine libri. Minutiora annotare non videtur necesse. Satis est, in eis quæ maioris sunt momenti, fidem codicum, quos sequimur, approbare. Tertium Martis, quod quidam Hercules uocant, ignea ardentis Solis vicinitate, binis ferè annis conuerti.) Vetus lectio, Ignei, ardentis à Solis vicinitate: quemadmodum & Lilius sæpè loquitur. Causam reddit non cur biennio circulum absumat, sed cur ardens sit & igneus. Temperari Iouem, salutaremque fieri Deum. De sydere loquitur, non de Deo. Scriba proximè sequentem particulam Deinde, deprauauit in Deum Inde. Vt temporum ratio facilius Solis itineri congruat. Facilius redundat. Circa finem capitis pro Ctesias & Sosigenes, legitur, Hic idem & Sosigenes, magno manu scriptorum codicum consensu. Refertur autem ad Timæum. Quin & in Catalogo mox post Timæum Sosigenes subiicitur. Eodem versu in vtroque exemplari est, Peculiaris syderum ratio, non statio. Cap. ix. Quæ mensis exitu latet, cum labore iam creditur. Antiquorum atque emendatorum codicum lectio est: Cum labore non creditur, id est, interquiescere creditur, eò quod tunc lucere desinat. Vnde quod interlunio sit, aliquoties Plinio silente Luna fieri dicitur. Vnum locum adscribam, qui primus occurrit lib. 23. cap. 7. Non segnius silente Luna, coitûsque tum maribus exitiales esse. Tale est & illud apud Maronem: A Tenedo tacita per amica silentia Lunæ. ubi interlunium significat, noctisq; obscuritatem, Græcorum insidiis accommodam. Reperiuntur quidem apud poetas Solis labores, & Luna laborans: verum illi tum de eclipsibus loquuntur. Reliqui tamen vulgatae lectionem, contentus diuersam indicare, mutaturus alioqui, nisi maturè animaduertissem, esse quibus & illa non displiceat. Tertio inde versu illic legitur de Endymione: Et

ob id amore eius famæ traditus. Arbitrium sit penes eruditum lectorem. Dein remorata in coitu.) Scripsi morata. Remorari enim actiuam significationem habet: vnde remora piscis, quod naues remoretur. Omnium, quæ in cælo prænosci potuerunt, magistra.) Lego pernosci, vt intelligas certam & absolutam cognitionem. De præfagijs Plinium hic non loqui indicant quæ mox subsequuntur, In duodecim mensium spatia, &c. Sequenti versu lege: Ipsa toties Solem. non, ipsum Cap. xi. Immensum esse constat, quia arborum, &c.) Verbum constat, redundat. refertur enim hæc tota oratio ad præcedens verbum aperitur. & Quj arborum, habent veteres codices, non Quia. Scriba a literam geminauit. Cap. xii. Solis defectu, qui sub Asfyage rege factus est) Vetus lectio, Qui Alyatte rege f.e. Cap. xvi.

Hoc uno protinus intelligi potest visu.) Lege, Hoc non protinus. Cap. xviii. In triquetra semi ambitur orbe.) Legendum, Seminari ambitur orbe. Cap. xxv. Fiunt & hirci, villorum specie.) Scribo, Hirti. Lampades ardentes imitantur faces.) Legendum, Lampadas ardentes imitatur faces. Lampadas eadem forma, qua proximo versu dixit Ceratias singulari numero. Item versu à fine pag. 4. Spiræ modo, non Spinæ. Pag. sequentis versu decimotertio: Eo sidere significari, nō, Eo signo. Cap. xxvi. Non modò an obirent nocerenturq; sed omnino aliqua transirent.) Melius, Non modò an obirent nascerenturq; sed an om. &c. Cap. xxvii. Atqui hæc ego ratis temporibus.) Rectius: Atque hæc ego statis temporibus. Cap. xxxi. Semel in meridie. Vetus lectio. Semel & meridie. Exemplaria consentiunt. Mox post singula paria Consulū adiecimus coniunctionem, quo euidētius anni ab inuicem secernerentur. Cap. xxxii. Alter Consul est C. Fannius, non L. Annius. Cap. xxxv. Postquàm in Lunæ magnitudinem facta sit. Miror, cur hic hebraismus placuerit. Sic enim illi loquuntur: Factus est mihi Deus in protectorem, & in locum refugij. Nostri codices habent, Lunæ magnitudine. Cap. xxxviii. Infra Lunam hæc sedes multo inferior (vt animaduerto propemodum constare infinitum) ex superiore natura aëris, & terreni halitus miscens vtraque sorte conuertitur.) Planior lectio: Infra Lunam hæc sedes, multoque inferior (vt animaduerto propemodum constare) infinitum ex superiore natura aëris, infinitum & terreni halitus miscens, vtraque sorte confunditur. Attestanturambo exemplaria. Cap. xlvii. Veteres quatuor omnino seruauere per totidem mūdi partes: ideo nec Homerus plures nominat. Hebetius mox iudicatum id est. Secuta ætas, oſo addidit, ratione nimis subtili & concisa. Proximis inter vtranque

In Plinii Naturalem Historiam

media placuit.) Est quidem sensus idem in antiqua lectione: mirum tamen, quantum sibi hic indulsit castigator nescio quis, dictiones alias addendo, alias transponendo, alias diuisas componendo, unamque continuam orationem in plures minutas inepte coincidendo. Talem audacia ardelionis probare non possum. Hermolaus extra culpam est: Alerienus fortasse non est. Nunc vide synceriores lectionem. Veteres quatuor omnino seruauere, per totidem mundi partes, (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti (vt mox iudicatum est) ratione secuta ætas octo addidit, nimis subtili & concisa: proximis inter vttranque media placuit. Quod si quis contendat nostram lectionem scribarum te meritate inuectam: primum exemplaria consentiunt: deinde scribæ non solent tam feliciter errare. Castigatorum hæc solertia est, deprauationibus speciem aliquam synceritatis affingere, quorum impudentia sapius, quam vellem, anam destomachandi præbet. Argestes intelligit & Cæciam.) Distingue, vt Cæcias sequentibus cohareat: Et Cæciam aliqui vocant Hellespontium. Saluberrimam autem omnium Aquilo, quia siccus & frigidior: noxius Ausfer, fortasse quia magis humidus.) Non video, cur hic quoque liberit castigatoribus tantum verborum transponere, fortiter contempta fide archetyporum. Ausfer, qui Græcis Notus, sapius quidem imbrifer, interdum tamē serenificus est, vel Horatio teste: Albus ut obscuro detergit nubila cælo Sape Notus. neque semper imbres adferre: vtroque modo noxius: atque etiam magis, quoties est siccus, quod tunc etiam æstuosus sit. Id an non satis Latine Plinius expressit his verbis? Saluberrimus autem omnium Aquilo. Noxius Ausfer: & magis siccus, fortassis quia humidus frigidior est. Sequenti versui in ambobus legitur: Etelæ nocte desinunt ferre, non Flare. & quorsum attinebat supponere Flare: cum æquē perfecta locutio sit: Etelæ nocte desinunt. Nec malè nostri in sequenti versui: Cum vocantur Ornithiæ, pro quo in vulgatis est, Qui vocantur. Nam & Ornithiæ sunt Etelæ, æquē statim.

Cap. XLVIII. Rursusque deiecti in terram, obducta nubium cute.) Antiqua scriptura, Rursusque deiecti. interim obducta. Quod si maiore depressæ nubis eruperit specu, sed minus alto, quam procella.

Scribo Lato, non Alto. Superius enim dixerat, Si latè siccam ruperit nubem, procellam gignunt.

Cap. XLIX. Quod si simul rupit nubem, exarsitque, & ignem habuit, aut postea concepit, fulmen est.) Lego. Non postea concepit. Id addit ad differentiam præsteris, quem in fine præcedentis capituli dixit, rupta nube demum, dum furit, accendi. Vortex autem hoc meando distat à turbine, quo stridor à fragore.) Non displicet, quod habent nostra exemplaria: Vortex autem remeando distat à turbine, & quod stridor à fragore.

Cap. L. Quæ à septentrione descendunt ad teporem, qualis est omnis campaniæ tractus) Rursus in ambobus est: Quæ à septentrione discedunt ad teporem, qualis est Urbis & Campaniæ tractus.

Cap. LI. Saturni cæ sidere proficisci.) Deest præpositio: A Saturni sidere.

Cap. LIII. Impetratum Vulsiniis, & urbe & agris depopulatis, subeunte monstro, quod vocauerunt Oltram.) Syncera lectio: Impetratum, Volsinos vrbe agris depopulatis subeunte monstro, quod vocauerunt Volcam. Alioqui seruum erat Iouis tonantis auxilium iam depopulata vrbe. Quod autem ad monstri nomen atinet, Tusci terram vocabant volam. Inde Volta, terrena bellua.

Cap. LV. Quia nonnullæ earum sunt fulmine dirutæ.) Magis idonea causa est in manuscriptis voluminibus: Nulla non earum fulmine diruta.

Cap. LXII. Cuius numen vltimū iam nullis imprecatur, rati graue.) Quid est imprecari nomen? Imprecatur mala. Numen, nisi aliquid addas, nihil mali est. Transposuit vnam syllabam nescio quis, Imprecatur rati, scribendo, pro Precatur rati. Dicebant enim male precantes: Sit tibi terra gravis. Sicut contra bene precantes: Sit tibi terra leuis: vt est videre in epitaphiis. Irati precantur defunctis terram grauem, cupientes & ipsam eis iratam, quasi nesciamus solam nunquam homini irasci.

Cap. LXVIII. Iam primum in dimidio computari mihi videtur, tantam nulla portio ipsi decedat Oceano.) Mihi, redundat. nam ipse improbat eam opinionem. & pro decedat Decidatur legendum. Portio terræ deceditur oceano, eique accedit, non decedit. Europam Asiæque dispartit.) In nostris exemplaribus pro Disperit legitur Disfecit.

Cap. LXX. Neque enim (vt dixere aliqui) mundus hic polo excelsiore se attollit, vt vndique non cernatur hæc sidera.) Primum non, Mundus, hæc, Hoc polo, legendum: deinde, Aut vndique cernerentur hæc sidera. Aut, id est, alioqui. nam & hoc significat apud probos auctores reperitur hæc particula. Sic libr. 19. cap. 5. Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico sunt.

Cap. LXXI. Eundemque remeans obuium cetero præuertebat occursum.) Malui, quod est in scriptis exemplaribus, Præuertebat. præuertimus enim ad eandem metam nobiscum tendentes, non obuios. Et æque integralis locutio est absque coniunctione Quæ.

Cap. LXXII. Vasaque horoscopa non ubique eodem sunt vsui. Lege, Eadem. s. vasa.

Cap. LXXVIII. Ipsoque crinium argumento.) Melius Crurum, quam Crinium.

Cap. LXXVIII. In eadem & oppidum haustum profundo: alioque motu terræ Statinas emerisse: & alio, prouolutis montibus insulam exstitisse Prochyta.) Veteres codices pro Statinas habent Stagnum, vt intelligas omnia in vna insula ac cidisse, oppidum hiatus haustum, stagnum emeruisse, montes prouolutos, non eodem tamen terræ motu, sed alio post alium.

Cap. LXXXIX. Doniifon & Prienen Mileto, Artemisiam Parthenio promontorio.) Illic veris legitur: Dromiifon & Pernen, Mileto, Nartecusam Parthenio promontorio.

Cap. XCIII. Similiter in Reatino.) Hæ tres voces cum fine huius capituli coherent, non cum sequentis initio.

Cap. XCVIII. His adde, vt nihil quod equidem nouerim præteream, Aristoteles.) Legendum, Addit. & sequenti versui redundat, affirmat.

Annotationes

Cap. ciii. In Falisco Clitumni amnis aqua potata candidos boues facit.) Hominem peritum regionum, qui tam leui momento Clitumnum ex Umbria in Hetruriam traduxit. Vetus lectio: In Falisco omnis aqua potata candidos boues facit.

In Póto fluius Aftaces irrigat campos, in quibus pascunt oues nigro lacte aquæ gentes alunt.) Cui absurdum visum est, Scythicam gentem equi non lacte alij, is multo vaniora credidisset, quæ Pausanias de victimis ex hoc armento tradit, & sacras quoque dapes apud illos equinis visceribus consistere. Certè apud Maronem legisse debuerat: Et lac concretum cum sanguine potat equino. Quare non erat cur mutaretur vetus lectio: In quibus pascunt nigro lacte equæ gentem alunt.

Cap. cvi. In medio mari Hiera insula ardet. Aeolia insula iuxta Italiam cum ipso mari ardet.) Nulla insula propriè vocatur Aeolia, sed ex septem Aeolis vni nomen est Hiera. Proinde magis placet antiqua lectio: In medio mari Hiera insula iuxta Italiam, &c.

Cap. cvii. Quid, quòd innumerabiles partus, sed naturales (scatent?) Pro partus illic legitur Parui. Naturales dixit propter præcedentè speculorū mentionem: Parui, quia hæcenus de magnis loquutus.

Cap. cviii. Quæ mensura Artemidoro attestante efficit.) Melius: Artemidori ratione efficit.

EX LIBRO TERTIO.

Cap. I.

Lysum enim Liberi patris ac Lysam cum eo bacchantē.) Lysam istum nunquā natū opior: & plana est vetus lectio: Lysum enim Liberi patris, ac Lysam cum eo bacchantem, nomen dedisse Lufitaniam. Nota est ex poetis Ilysa, hoc est rabies, mænadam Bacchi comitū obuio thyrso ferientium, & canes pecudēque discerpentium: de qua illud, Et toruū vitulo caput ablatura superbo Balaris, & lyncem Mænas flexura corymbis. Libida quæ Clausa, Stici quod Iulienfes.) Antiqui co-dices verius: Ilipula, quæ Laus: Artigi quod Iulienfes, ac mox pro Auiæ Ecdanum, Aialdunum: pro Hebura, Vbeda: pro Ipho, Hippo: pro Tuati, Tuc ci: & subiicit: omnia Bastetaniam: quod aliquis in obuia deprauauit. Obulco, quod Botificense.) Lege Pontificense. Ferè enim barbaris oppidorū in hoc tractu nominibus Latina cognomina adiūgit. mox Ilipa cognomine magna, Italica. Magna, hæc redudat. Ab oravēti prope Menobā.) Veniēti lege, nō Vēti.

Cap. iij. Oppida ora prima, Vrci.) Lege, ora pro xima. Qui Phocenium fuere soboles.) Scribo Phocenium, à Phocæa Ioniam, non à Phocide Hælladis. Ofsenses regionis Bastetaniam.) Rectius Vescitaniam. Hæc mediterranea est regio, illa maritima: quamuis & illa suam habeat Ofsam, ab hac diuersam. Ac mox pro Carcenses, Cinnenses, Cortensilic legitur, Carenfes, Cincenses, Cortonenses.

Caputque Celtiberiam, Segobrigenses, Carpetani, & Toletani.) Lege & distingue sic: Caputque Celtiberiam Segobrigenses, Carpetania Toletani. Aliquanto post, Asturum duodecim populi diuisi in Augustanos: lege addendo: Diuisi in Augustanos & transmontanos. Ac mox, In iis sunt Gyri.) Legendum Giguri, attestante Ptolemæo.

Cap. iiii. Amnis Cema.) Cum omnes Geographi Varum in hac ora Galliarum finem faciant, miror cur castigatioribus libuerit Cemā pro Varo supponere reclamantium manu scriptis codicibus.

Cap. v. A Corsica minus cxx.) Est quidem huic fermè par interuallum, & inter Corsicā: magis tamen placet Corcyram legi, quā Corsicā, quemadmodum habent vetusti codices. alioqui Corsica ante Sardiniam, nō ante Iffam ponenda erat: eo videlicet ordine, quo ipsæ insulæ sitæ sunt. Oppido Vendiaticorū, ciuitas Cemelion.) Melior vetus lectio: Oppidū Vendiaticorū ciuitatis Cemelion. Cæsar Iulius & Plinius solent gentes Hispanas atque Gallicas in ciuitates diuidere: cuiusmodi nūc imperitū vulgus communitates vocat. Sic inter Belgarum ciuitates numerantur, Remi, Treuiri, Eburones, Neruii, Morini, atque alij. Singulæ ciuitates plura habebant oppida, pro suis quæ: opibus: quædā exigua non plus vno. Ita hoc loco Vendiaticorum ciuitatis oppidum Cemelion recensetur non longè ab ora. Et Vendiatici dicuntur ea forma, quæ in eisdem alpi-bus Ebroduntii, qui hodie sunt Ebrodunenses. Venidates diuersi sunt ab his trans Padum vicini Carnis. Tiria, Barderate.) Iria, non Tiria. Atentanis Græca gente.) Scribo Atintanis, à recto Atintan, sicut Acarnan. Fluentini præfluenti Arno appositi.) Non mutauit lectionem: omnes tamen, quotquot vidi, manu scripti codices, Florentinos habent. Ibi fuere Amyclæ.) Antiqua lectio: & ubi fuere Amy. Mox, Dein lacus Fundanus: lege addendo iuxta fidem veterū codicum, Dein locus Spelunca, lacus Fundanus. Meminerunt huius loci Tacitus & Tranquillus. Itē sequenti versu pro, Oppidum Formiæ, antiq. Læst. sedes: Oppidum Formiæ, Hormiæ dictum, vt existima uere, antiqua Læstrygonum sedes. Navigatione à Circæi.) Lege, nauigatio. & pro, Capua ab xī campo dicta: illic est tantum, Capua ab campo dicta. Nec multò post, Verulani, pro Nerulanis. Compita earum cclxx. pass.) Syncera lectio: Compita Larum cclxx. attestatur Quidianus versiculus: Compita grata Lari, compita grata cani. nam in compitis sacrū anniuersarium Laribus fiebat. vnde Cōpitia dicta, dies ei sacrificio status. & verba quæ subiiciuntur intelligenda sunt de paribus inter se à milliario ad omnes portas spatiis. Quòd si quis altitudinem.) Melius, Quòd si quis. Paulò post pro Ficulnea veteres habent Ficana: & pro Aeneipolis constanter habent Antipolis. Verisimilèq; est, Pelasgos aut Arcadas, qui cum Aboriginibus Saturniam tenebant, hoc nomen Ianiculo indidisse, quòd id oppidulum sibi ex aduerso situm esset. Ibidem, quòd Antenas pluratium numero malui scribere, Virgilium quoque secutus fumi, non solum libros manu descriptos. Mutucumenses, Olliculani.) Nostra exemplaria, Mutucumenses, Munienfes, Numinienfes, Olliculani. Atque ita confit l. iij. populorum numerus. In antiquo Latio l. iij. populi.) Syncera lectio: Ita ex antiquo Latio. Pæstum, à Græcis Posidonia appellatum.) Præpositionem castigatores de suo adiecerunt. Idem factum & aliis locis plurimis. Crathis fluius, pater, vt dixere, Scylla.) Alius est Cratis, non in hac ora sed in

In Plinii Naturalem Historiam

fronte Italiae circa Thurios. Legendum igitur, Crataeis fluvius, mater, vt dixere, Scylla: teitantibus Homero simul & emendatis exemplaribus Plinianis. Inde Apennini sylva.) Addendum nomen sylvae Sila, cuius & Virg. meminit. id aliquis sustulit, putans per errorem repetitam dictionē. Oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Polentiam, Latina Cinium & Cunici, quod foederatum Bochorū fuit.) Quis hic sentiret erratum? est tamen non leue. Legendū enim: Et foederatum Bochori fuit. Sensus est: Olim quinque in ea insula oppida fuisse, duo ius ciuitatis habuisse, duo ius Latii: quintum foederatū Romanorum fuisse, idque intercidisse. Qui lectionem mutauit, somniauit Bochos reges, nec sensit eodem propē modo dictum, Fuit, quo illud, Fuit Ilium. Iamnonem & Magonem.) Scio Strabonem has solas enumerare. f. eritamen potuit, vt tertiam Saniseram aut ignorauerit, aut prudens, tanquam minūs nobilem, praterierit. Verisimile est autem eam solam indigenarum fuisse, reliquas duas à Pœnis colonias deductas, & à deductoribus denominatas vocabula Punica indicant. Sequenti versu pro Meraria legendum Mænarie, à manis piscibus falsamento aptis.

Cap. vi. Et Barpona, Mænarica, Colubraria, Veneria.) Barpona vox est nihili & fictitia. Lege, Et parua, Men. Col. Ven. Cap. viii. Inter se autem hæc promontoria latē distant his spatiis, Antiqui codices: Inter se autē hæc promontoria ac latera distāt his spatiis. Cephalædis, Aleutium, Agathyrsum.) Vera lectio: Cephalædis, Aluntium, Agathima. Hanc & Liuius sic nominat. Cephalædis hodieque nomen retinet. Cap. ix. Cui successit Aeolus.) Lege: qui successit Aeolo, & Longonis vox est deprauata. nam Melogonis siue Melogonis scribendum est, à prouentu ouium, unde uolens. Cap. xi. Amita, Paëgius, Ausfidus.) Scribendum, Amnes, Paëgius, Ausfidus. In fine capitis intercidit vna vox. integra lectio est, Norbanenses, Palionenses, Sturnini. Cap. xii. Succentes, Lucentes.) Scribo, Fucentes, Lucenses. Fucetes à Fucino lacu, Lucenses à luco quopiam. & pro Mutusceis Mutusceos. Virg. Oliuiferaeque Mutuscae. & Aequiculus, non Aequicolas. Est enim diminutiuum. Cap. xiiii. Forosempronienenses, Inginini.) Imò Iguini. hodie Eugubini dicuntur. Aestini, Sentinates.) Pelestinii, non Aestini. Suprà Interamnani.) Lego, supra Interamnam, coherent enim hæ duæ voces cum precedentibus. Cap. xv. Regiates, Vrbinates.) Imò Vmbranates. nam Vrbinates in sexta regione censentur. Cap. xvi. Finibus Ligurum Gabiennorum. Lege Vagiennorum, quorum oppidum Augusta, non longē à fonte Padis.

Cap. xvii. Transpadana appellatur ab eo regione nona.) Quia mox cap. 8. sequitur, Venetia decima regio, castigato pro sua sapientia hic ex vndecima fecit nonam, oblitus suprà Liguriam ex descriptione D. Augusti dici nonam regionem. is totam Italiam diuisit in regiones vndecim. Quod si hæc nona est, quænam erit vndecima? Sequēti versu non est, Fluctuoso aluco, sed Fructuoso, videlicet ob importationem variarum mercium.

Cap. xix. Pola, quæ nunc Iulia pietas.) Rectius

Pietas Iulia. Solet enim ferē in talibus oppidorum nominibus substantiuum adiectiuo præponi. Sic in Hispania, Fania Iulia, Concordia Iulia. Similiter in Italia Laus Pompeia. In mediterraneo regionis decima; Colonia Cremona: Brixia, Cenomanorum agro: Venetorū autem Natri Ateste.) Anti qua & lycera lectio: In mediterraneo regionis decima: Colonia, Cremona, Brixia. Cenomanorū agro, Venetorum autem Ateste. Error est non simplex, primū sola Cremona Colonia vocatur, quali non & Brixia & Ateste colonia fuerint: deinde Natri coloniarum enumerationi inferitur, quo nomine nulla vsquā colonia legitur. Paulō post Fertini legendum, nō Feltrini. nam hoc posterius nomen recens est, & ex illo altero vetere deprauatum.

Cap. xxi. Populorum pauca effatu digna aut felicia nomina.) Melius, facilia. Insula in eo sinu, Absyrtiū, Arba.) Integra lectio: Insula eius sinus cum oppidis, præter supra significatas, Absyrtiū, Arba.

Cap. xxii. Petunt in ea iura iuribus descriptis in decurias.) Legendum, Petunt in eam iura descripti in decurias. Stai, Colentini.) Isti, non Stai.

Cap. xxiii. In ora verò ciuium Romanorum.) Lege addendo, In ora verò Denda ciuium Ro. vt intelligamus huic oppido ius municipale fuisse.

Cap. xxiiii. Iam tamen colonia D. Claudii Sabaria, & oppida Carabatia, Iulia.) Restituimus: iam tamen colonia D. Claudii Sabaria & oppido Scabarantia Iulia habitantur. Cap. xxvi. Flumina clara Dardanum, Margis, Pingius, Timachus ex Rhodope, Oescus ex Hamo, Vtus, Escamus, Ieterus.) Lege & distingue: Flumina clara, è Dardanis Margis, Pingus, Timachus: ex Rhodope Oescus: ex Hamo V. E. I. Eleëtridas vocauer, in quibus prouenit & succinū.) Scribo, proueniret succinum. Adeo vt iis quas earum designat, haud vnquam constituerit.) Particula iis redundat: quemadmodum sequenti versu hæc dictio, Trucones: si credimus vetustis iuxta atque emendatis codicibus.

EX LIBRO QVARTO

Cap. III.

Cum oppidis, Gymnis, Thebis.) Vera lectio, Siphis, Thebis. Cap. v. Amnis Alpheus nauigabilis prope sex oppida.) Veteres codices habent, Amnis Alpheus nauigatur in oppida Aulos & Leprion. vt intelligamus nō vltra hæc oppida nauigabilia. Intus autem ipsa Messene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Thamyra vatis clara temporibus.) Lege, Dorion, Zancle, variis clara tēporibus. Sensus est, hæc oppida nō simul clara fuisse, sed diuersis temporibus aliud post aliud effloruisse. pleraque heroici tēporibus nobilia fuisse: inter quæ post Zacle eminit, ceteraque obscurauit, & ad vltimū Zanclem Messene, aliquatō post Peloponnesiacū bellum opera Thebanorum condita. Locus Thyra, Gerania, Thyrea est in vetustis exemplaribus: & sic Herodotus quoque nominat. Apesas, Antes.) Pro his duobus nominibus vnum reposuimus, Apesantus, ex fide eorundem codicum. Sic enim Apesas dicitur Apesantus Latina terminatione, sicut elephas elephantus. Cap. vii. Oppida, Sidus, Cremyon.) Sidus incuria scribarum omissum fuerat. Cap. x. Ampelos,

Annotationes

pelos, Torone, Soggoftedes.) Singos non Soggoftedes. Paulò pòst, pro Acanthus, Istria, Graftonia, vetus lectio habet, Acanthus: Stagira, Sitone. Ac mox, Amphipolis liberum. Cap.xi. Doriscus cxxm. hominū capax.) Lege xm. hoc est, myriads, attestante Herodoto. Veteranorū Phinopolis.) Hæc vox Veteranorū, coniungenda est cū Deulto præcedēte proximē. nam ea fuit Colonia, non Phinopolis, teste præter alios Ptolemæo.

Cap.xii. In quem mutatam Vlyssis nauem.) Neminē offendat, quòd vbique Vlixē scripsi sequutus antiqua exēplaria. Fui & ipse quondā in ea opinio ne, vt putarem barbarē dici Vlixem. Postēa reperi apud Plutarchū *ισθρια* Romanos Vlixē sua lingua appellare. Sed hæc leuiora passim confectari nō est propositū, duntaxat in annotationibus: in cōtextu & talium est habita ratio. Paulò pòst pro Armoxiæ Oxia scribendū, attestantibus Græcis Geographis. Dacenchris, Afpis.) Nulla est insula Dacēchris nominē: sed Cencheis nauali Corinthiorum obiacet Afpis insula: & sic lectio ē vitiosam emēdaui. Ophiussa, Buto, Aranus.) Scribo ad fidem codicū, quos sequor, Butoa, Rhamnūs, & sequenti versu pro Plachia Plaria. Rursus huic proximo pro Lycades Lichades, à Licha in hoc mare ab Hercule proleto, cuius Naso meminit in sua Metamorph. Eodem versu pro Phocasia Phocaria, à phocis, hoc est, vitulis marinis. Mesatia, Eantiron.) Lege, Mesate, A eantion: quasi dicas, Aiaci fanum. Aliquan tō pòst, Montis Abnobæ, non Arnobæ. In ora Carcinite.) Scribo, In ora à Carcinite.

Cap.xiii. Circa Istrum Apolloniarum vna.) Lege, Citra Istrum. Aliquātō pòst: Corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant: non integant.

Cap.xviii. Sed peninsulam spectatorem excurrentem in Oceanum, à fine Olisimiorum circuitu dcccxv. pass. longitudine. In latitudine cxxviii.) Vera lectio: Circuitu dcccxviii. pass. ceruice in latitudinem cxxviii. Ceruicem vocat Isthmon, qua insula, ceu caput, continenti ceu corpori cohæret. Sequenti versu pro Vannetes Nannetes, pro Cauritani lege Carnutani, pro Eburones Eburouices. ac mox Secusiani liberi, pro Secusii, Albii liberi.

Cap.xix. In primo versu, Bituriges liberi, redundat. nā hoc ipso capite post aliquot versus horum facit mentionem. Bergebi, Tarbeli quatuor. Signani, Cocofates, Sexagnani.) Veteres codices: Begerri, Tarbeli quatuor signani, Cocofates sex signani. In fine capitis deeat nomen insulæ: Et in Aquitanico sinu Vliarus. Cap.xx. Ipsa Pyrenæi iuga ab ortu æquinoctiali in occasum brumalē.) Deest vna dictio: Ab ortu æqu. fusa in oc. br. Eo dē capite. Pefici scribēdū, nō Pisici, & pro Groniis Grauii, quasi Graii. Cap.xxi. Oppidū & flumē Eu menū.) Lege Miniū. Cap.xxii. Abeſt à cōtinēte proxima parte minus pedes dccc.) Pafus, non Pedes. Nostri Tarſeffon appellant, quā Pēni quondā Gadirā: nā Gadirā Punica lingua septū significāt.) Antiqui codices: Nostri Tarſeffon appellant. Pēni Gadir, ita Punica lingua sepem significante.

EX LIBRO QVINTO Cap. ix.

Cæſaræ in Theſeo dicitur.) Quid Mauris cū Theſeo? Antiqua lectio, in Iſeo, hoc est

in Iſidis fano: cuius nūmen, initio ab Aegyptiis orto, tota Africa religioſe colebat. Elephantis insula infra nouissimum cataracten cccciii pass.) Scribendum iiii pass. Est enim cataractis uicina. Copiosa Indicarū Arabicarūque mercium Nilo proximū emporiū.) Coptos emporij nomē est, quod in copiosa deprauauerunt. Infra quod Abydus, Memnonis regia & Osiris templo inclytū, septem dierum itinere in Libyam remotum à flumine.) O crassum erratū. Quomodo enim Abydus infra Tentyra in Aegypto atque adeo inter ripēſes urbes recenſetur, ſi tantum ſpatij inter eam & flumen intereſt? Itaque reſoſuimus ex manu ſcriptis: viii pass, in L.r. à fl.

Cap. x. xvm. laxitate inserta.) Inſeſſa, non inſerta. Ac mox: Quinta ſitus parte regiæ dicata: non, Regi. Et paulò pòſt, xi enim reperiuntur, ſuper quæ iiii. lege, Supérque.

Cap.xii. Qui ſubtilius diuidunt, circum Euphraten Syriam, Phœnicen volunt eſſe orā maritimam Syriæ, cuius pars ſit Idumæa & Iudæa: deinde Phœnicē, deinde Syriā.) Mollius erat, Circa Euphratē. Sed præſtat ab exemplaribus non diſcedere, quæ ſic habent: Qui ſubtilius diuidunt, circumfundī Syriam Phœnicen volunt, & eſſe oram maritimam Syriæ, cuius pars ſit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnicē, deinde Syriam. Hic nulla mentio Euphratis. Syriam Phœnicem à lateribus, & à tergo amplectitur: frontem mare aluit. eius oræ partes ſunt Idumæa & Iudæa, Phœnicē, & Syriam Antiochena.

Cap.xiii. Iānes duæ, altera vicus.) Scribo, Altera intus. Cap.xiiii. Pars enim Syriæ iuncta.) Vetus, Pars eius Syriæ iuncta. Et inter toparchias eſt Gophnitica, non Zophantica, atteſtatur Iosephus. Nomen Iudææ modo Herodium.) Portentosa deprauatio. Legendum vt cohæreat cum præcedentibus: Hieroſolyma longē clariffima vrbū Orientis, non Iudææ modò: Herodium cum oppido. Eſt autem Herodium arcis nomen. Cap.xvii. Haud procul ab Aſphaltite.) Vetus lectio, Haud procul Aſphaltite. Cap.xxvii. A mari relata, vbi vocabatur Olmia.) Legendum Hormia, à portu. Laſſis fluiui.) Dele fluiuius, quæ vox non habetur in manu ſcriptis. Eſt enim Laſſis oppidi nomen, teſte Stephano. Caterū Decurrit verbum ad Iſauriam referendum, quòd decluiſ ſit, quā verſus mare protenditur, editore ſitu mediterraneo. metaphora caſtigatorem parum attentum feſellit.

Oroanda, Sagaleſſos.) Oroanda, eſt in codicibus manu ſcriptis, & apud Litium. Edigis, Paropamiſus, Circius.) Scribo, Emodus Paropamiſus, Circius. In proxima ora Caria eſt, mox Ionia, vltra eam Aeolis, media Doride. circumfunditur mari vtroque latere ambiente.) Hominem geographiæ peritum, quiſquis Dorida Ioniam inter & Aeolidē collocauit. Quid autem eſt libros deprauare, ſi hoc non eſt: Syncera lectio manet etiam nunc in antiquis exemplaribus. In proxima ora Caria eſt, mox Ionia, vltra eam Aeolis. Caria mediæ Doridi circumfunditur, ad mare vtroque latere ambiens. Sic ſuperius capite duodecimo dixerat Syriam Phœnicen circumfundī. Nec dubium eſt vtunque locum ab vno caſtigatore data opera tà bellè deprauatum.

In Plinii Naturalem Historiam

Cap.xxviii. Amnis Ninus.) Hermolao placet Ninus, de quo tamen subdubitat : manu scripti libri, tum etiam typis excusit quidam Indum habent. Et sunt nonnulli amnes binomines, atq; haud scio an huic ipsi nomen mutatum narret Liuius, posteaquam in eum Indus belluæ rector ab elephanto prolapsus est. Cap.xxix. Fuit in ora eius oppidum Temnos, nunc in extremo sinu Smyrnæ Cheseopolis promontoriū. Leuce dein oppidum, quod insula fuit finisque Ionie.) Syncera lectio: Fuit in ore eius oppidum Temnos: hunc in extremo sinu Myrmeces scopuli, oppidū Leuce in promontorio quod fuit insula, finisq; Ionie Phocæa.

Cap.xxx. Pergamum, quod intermeat Silenus.) Selinūs, non Silenus. Cap.xxxi. Elyfia, Nymphalis, Mæris.) Lege : Lalia, Nymphais, Macris. Proximāque Cynorrhoduffa.) Lege: Proximāque Cauno Rhoduffa. Præter has citra Rhodum Cyclopis, Tergamon.) Verius: Præter has circa Rhodum, Cyclopis, Teganon. Posteriorem à similitudine patellæ dictam apparet. Ac mox : Ciferussa, Therion, Archia.) Legendum Ciferussa, Therionarce. hæc inde dicta, quod in ea uenenata bestiolæ obtorpescant. Argia numero uiginti, Ethecufa.) Legō, Et Hyetussa: quasi dicas Pluuiialis. Bolbulæ, Phæte, Priapos.) Vetus lectio pro Phæte habet Phana: & sic etiam Liuius nominat.

Cap.xxxii. In quo portus Azari.) Amyci, non Azari. Is fuit Bebricum rex, pugil eximius, à Poluce in eo certamine uictus & occisus, cum Argonautas hospitio prohiberet.

EX LIBRO SEXTO.

Cap. I.

Alpêque Africæ aualfa multa maiora absorbuisset, quàm reliquerit, spatia.) Antiqui codices habent, Tanto maiora: non, Multo maiora. Cap.ii. Cerambis uadofa excurfu.) Lege vasto excurfu. Paulò post: Colonia Sinope Pteria. Pteria redundat.

Cap.iii. Megapolin, Zelam.) Scribe, Magnopolin, Zelam. & in fine capituli, Sortira, Amasia, Comana: Lege addendo, Sotira, Amasia, Comana, nunc Manteum. hoc est oraculum. Testis est Strabo.

Cap.iiii. Nunc Manteum Genetarum, Chalybum.) In antiquis uoluminibus hoc caput sic incipit: Gentes, Genetarum, Chalybum. Mox est Pharnacea op. non Pharnace: & Pyxites flu. non Pyxites. Cap.vii. Iaxamata Medorum (ut ferunt) soboles, & ipsi in multa genera diuisi.) Legendum Sarmata. Nam Iaxamatarum gens non erat tam ampla, ut in multa genera diuidi posset, & mox subiicit, Primo Sauromata Gynæocratumeni. Paulò post est: Saltuosus conuallibus asperas: non Saxosis.

Cap.ix. Adiabenen Tigris & montes in vii. m.p.cingunt.) Vera lectio: Adiabenen Tigris & montium sinus cingunt.

Cap.xii. Insulæ in Ponto Planetæ siue Cyaneæ.) Planctæ legendum. Hom. *ὡς ἐν Πόντῳ πλανήτας*.

Cap.xv. Adiabenis conestuntur Cadurci quondam dicti, nunc Gordieni, præfluente Tigri, Hyfpiratæ Paredoni appellati.) Veteres codices: Ad-

iabenis connectuntur Carduchi, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati. Cadurci Galliæ sunt provincie, non Parthorum regni. Et Carduchorum appellationem Macedones postea in mollius deflexerunt, Corduenos uocantes. Pratitarum mentio fit & 25. capite. Circa finem huius capituli legendum: Stadia 15680. prodeundo: non, Procedendo.

Cap.xvi. Fertilis inclytæ locus Dariæum mons, gentes Tapyri, Auariaci.) Lege & distingue sic: Locus Dariæum. mox gentes, Tapyri, Anariaci. Aliquantò post est, Aduersa montis Paropamisi, & aduersus fontes Indi. ubi legendum, Auerfa montis Paropamisi, ex aduerso fontis Indi. Item pro Demodamante Demonax repolitus est: cuius nominis fuit & philosophus Luciani ætate non incelebris.

Cap.xvii. Perse illos Sacas uniuersos appellauere.) Plinius scriptis fit, in uniuersum appellauere. Sic enim & alibi sæpe loquitur.

Cap. xx. Pagungæ, Ialii. hi montium, qui perpetuo tractu oceani oram tenent, incolæ:) Manuscripti codices. Pagungæ: iam hi montium &c. Elegans uerò, quod mox nescio quis x m elephantorum posuit, pro x elephantis. Mutani super hos Caucaus subiecti, Soleada, Sondra.) Lege Montani super hos, quibus enumeratis subiecti Taxilas iam in plana demisso tractu.

Cap. xxii. Patrem Mabacien comessæ eō.) In uetustis codicibus est: Patrem Rachia com. eō. nam id fuit legato nomen. Scribam sefellit similitudo literarū. Agros diligenter coli, pomis abundare.) Plus est in manu scriptis. ag. dil. coli, uitis usum non esse, po. abundare.

Cap. xxiii. Hæc regio est ex aduerso Badrianorum. Deinde eius oppidum Alexandria.) Lege & distingue sic: Hæc regio est ex aduerso. Badrianorum deinde, cuius oppidum Alexandria. Ariana partem esse Dararin aliqui uolunt, pro Dararin scribo Daritin. Circumuectus in mediterranea Persidis & Indicæ.) Ex India, non Et India.

Mille millibus passuum ab Alexandria abest oppidum Heliopolis.) Scribendum, Duo m. passuum. Scriptum erat hoc modo m. m. id typographi uertit in mille millia. adeò nulla ratio habita est numerorum, perinde ac si minimum referat. Deinde ex Iulio poli fecerunt Heliopolim, quæ alibi sita est. Ibi regnat Peridion.) Legō, Pandion. Aut Mecheris Aegypti intra diem sextum.) Lege addendo, Aut utique Mechiris.

Cap. xxvi. Habet ipsa ab ortu Caspior.) Adde coniunctionem: Habet ergo ipsa. Antiochiam, quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicatore condita, Nicatoris uel Arbelis uocatur.) Nostra exemplaria habent: Antiochiam, quæ à præfecto Mesopotamiæ Nicanore condita, Arabis uocatur. Arabis cognominata est ad differentiam aliarū, ideo quod esset inter Arabas sita. Nicator uerò regis est cognomen, non Præfecti nomen. Supra Sicilias tria millia passuum, per quos Lycus &c.) Illic tantum legitur: Supra Silici, Clafita, per quos Lycus &c. Pauloque post, Gobaris, non Cobaris. Feruntur ei plebes urbanae d. c. esse.)

Et hic uitiatus est numerus. Legendum est: Ferunt ei plebis urbanae *π ο μ* esse. alioqui malè cohæret sequentes accusarij *Σιτων*, & *Αγρου*. Cùm Persæ quoque; *σχοῖνος* & *παράσῃγας* alia mensura determinent.) Lege addendo, Alii alia mensura determinent. Sensus est, nō debere cuiquam mirum videri, quod inter authores de spacijs earū regionum parum constat, cū apud ipsos Persas locorum indigenas alibi magis, alibi minus prolixa sint *παράσῃγας*, quod idem apud Germanos quoque in milliariis accidit. Cap. xxvii. Alterum deinde transit lacum, qui *Τεσβίτες* appellatur.) *Thospites*, non *Tesbites*. Aliquantō post est, *Ζαγρούς* uons, non *Sagrus*. *Sufianis* ab Oriente sunt *Κοῦσαι*.) Addo vnam dictionem: Ab oriente proximi sunt. Sunt enim his ab oriente & alia gentes, sed nulla aequè propinqua, ac *Κοῦσαι*. Circuit arcē *Συσάρου*, ac *Διανæ* templum augustissimum cum illis gentibus & ipse magna ceremonia sit.) *Vetusta* exemplaria: Circuit arcem *Συσόρου*, ac *Διανæ* templum augustissimum illis gentibus, & ipse in magna ceremonia. Præter *ἀσύλον* *Περσάρου* venientem ad vnum ex *Sufianis* oppidum.) Lege, & distingue: Præter *ἀσύλον* *Περσάρου* venientem, & vnum ex *Sufianis*, videlicet *ἀσύλις*. Oppidum iuxta cum *Μαγόρα*. *Πάσιονες* *Σογδονακί* filius.) *Πάσιονες* est in antiquis exemplariis: & sic *Græci* *Geographi* vocant *πασιον γαλας*.

Cap. xxviii. *Insula* *Deuade*.) *Deuade* scribo, vt sit genitiuus: sicut aliquantō post *Dioscoridu* pro *Dioscoriada*. Sic enim solent denominari præfæctis *classium*. Eadem ratione in hoc ipso capite leges *Malchu* *insulā*, vbi hætenus in impressis exemplaribus corruptè *Malacho* legebatur. *Sueleni*, *Sarraceni*, *Arrareni*. Oppidū, in quo &c.) Scribendum, *Suelli*, *Sarraceni*. *Arra* oppidum. *Amylome* colonia *Milesi* forum.) *Milesi* coloniis suis, vel in barbarissimas gentes deductis, *Græca* tamen solebant imponere nomina, quemadmodum videre licet in tot eorum coloniis per oram *Ponticam* dispersis. Proinde magis placet *Ampe-lone*, à *vinetis*, (quæ appellatio est in manuscriptis exemplaribus) quàm *Amylome* vox *Græcis* nihil significans. Cap. xxix. *A Trogodytico* uero.) *A* præpositio redundat. præcedit enim in fine proximi capitis, *Arabia* latere, absque præpositione. Fuit & *Cambiso*.) Scribo *Cambysu*, paterno casu, & *Græca* inflexione. Sic enim pleraque in eo tractu oppida nominantur *Ἰσθαυ* *πῶνις*, *καπῆνις* *πῶνις*.

Insulæ *Stenæ* diræ aliquot, *Halonenses* nō pauciores, *Cardamin*, *Topazos*.) *Lego* *Halonnesi* nō pauciores, *Cardamine*, *Topazos*. Et *Stenæ* diræ, *Græca* sunt voces *στῆναι* *ἀπῆναι*. *Insula* ibi *Cytis*, *topazium* ferens, & ipsa vltra *sylvas*, vbi *Ptolemais*.) Lege & distingue, *Topazium* ferens & ipsa vltra *sylva*. vt intelligas nō in sola *Topazo* *insula* gemmam ipsius cognominem inueniri. deinde *Ptolemaidos* cognomen nō est *Epitherias*, sed *ἐπὶ θήγας*, quemadmodum *Antiochia* *ἐπὶ δάφνης*. Horum sex consumuntur vmbra, Non leue & hoc mendum. Castigauius sic: *Horæ* sexta consumuntur vmbra, hoc est meridie, iuxta Romanam supputationem. *Insula* *Cytis*.) *Vetusta* exemplaria, Co-

localitis. Dictam apparet à prouentu copioso localisæ. *Celatum* *testudinum*.) Eadem exemplaria habent *Celtium*: & sic *Græci* quoque hoc genus vocant, *κεῖλες*. *Animal* *spingion*.) Scribo, *Sphingion*. *Diminutiuum* est à *sphinge*, & *simiarum* generis est hoc animal. *Herbas* circa *Meroen* demum *viridiores* *sylvarumque*; aliquid aperuisse *rhinocerotum* *elephantorumque* vestigia.) Scio verbū hoc *Aperire*, interdum perquam eleganter dici de nauigantibus, maximè quoties oram aliquam sinuosam legunt: mihi tamen videtur hic non habere locum, proinde malui & hic manu scripta sequi exemplaria, quæ hanc lectionem habent: *Herbas* circa *Meroen* demum *viridiores*, *sylvarumque* aliquid apparuisse, & *rhinocerotum* *elephantorumque* vestigia. *Insula* *Diodori*, & alia defertæ.) Addendum hic: Per continentem quoque deferta. vt intelligamus, quicquid litoris ex aduerso harum insularum, inter sinum *Abaliten* & *Gazani* situm est, totum esse desertum & incultum. *Gentes* *Trogodytarum* *Iuba* tradit.) Scribe, Idem *Iuba*. *Gauconem*, *Emeum*, *Pidiboras*, *Endonacometas*.) *Syncera* lectio. *Graucomen*, *E. P. Hebdomecontacometas*, ac si Latine dicas, *Grai vicum*, & *Septuagintaucanos* à numero vicorum. *Enonimiton* *Aethiopum*.) *Vera lectio* extat in manu scriptis *Euonymiton*, *Græca* appellatione, quod accollant sinistram *Nili* ripam aduerso flumine nauigantibus. Aliam insulam tractu dextro subeuntibus alueo.) Legendum non *Tractu*, sed *Tatu*. est enim genitiuus *Græcus*; & insulæ nomen *Τάτρο νίος*. & Dextro, ad alueum refertur. *Delubrum* *Hammonis* est ibi religio-sum.) *Melius* legitur, Et ibi. Dicit enim in *Meroe* quoque *Hammonis* *delubrum* esse, diuersum ab illo *Libyco*, in quo oracula reddebantur, & quod *Alexander* adiit, *Hammonem* patrem, vt credi volebat, salutaturus.

Cap. xxx. Inde *Paropas* oppidum, *Nauos* *Modunda*, *Mandadini*, *Secanduni*, *Colligati*, *Secandæ*, *Nauectabæ*, *Cumi*, *Agrospi*, *Aegipani*, *Candro-gari*, *Arabum* *summorum*.) Hic nostra exemplaria, quæ sequimur, discrepant à vulgatis editionibus, inter se verò consentiunt: vbi sic legitur: Inde per ripas oppida, *Nauos*, *Modunda*, *Andatim*, *Setundum*, *Colligat*, *Secandæ*, *Nauectabæ*, *Cumi*, *Agrospi*, *Aegipani*, *Candrogari*, *Arabam*, *Summaram*. Per ripas, dicit ideo, quia superius ex *Bionis* commentariis relata, in insulis *Nili* sita sunt. Sunt autem appellationis barbaricæ, & accusatiuo casu posita. Meridiana parte imminens mari mons. Illic legitur: *A media eius parte* *im. m. m.*

Cap. xxxi. Contra hoc promontorium *Gorgones* insulæ narrantur.) Lege *Gorgades*, quod est denominatiuum à *Gorgon*,

Caput xxxii. Ex quibus perducti sunt à *Iuba* duo.) *Iubæ*, est in vetustis codicibus. *Iuba* enim nunquam illuc nauigauit, sed ab ipsius *classariis* hi canes ei aduecti sunt.

Cap. xxxiii. *Agrippa* hoc idem intervallum à freto *Gaditano* ad sinum *Persicum*.) Legendum est, ad sinum *Isicum*.

In Plinii Naturalem Historiam

Cap. xxxiiii. Belsicam Thraciam, Mædiam.) Est quidem Mædia Thraciæ pars, sicut & Belsica: magis tamen placet ita additum mediani, quem admodum superius dixit Hispania media: itémq; Septentrionalia Sicilia, Narbonensis Galliæ exortia: quòd hæc prouinciæ longè latèrque pateant. Huc accedit quòd in manu scriptis non est diphthongus. Paulò pòst, Galliam, Aquitaniam: lege coniunctim, Galliam Aquitanicam, & versu sequenti, in parte Venetiæ, non In partem.

EX LIBRO SEPTIMO Cap. vii.

A T qui etiam hodie minoris potes.) Melius veteres, Atque etiam hodie.

Cap. xi. Sed vbi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, vterque est perfectus.) Lege, Vterque perfertur.

Cap. xvi. Quod alii Orionis, alii Etionis, fuisse tradunt.) Vetus lectio: Quod alii Orionis, alii Oti fuisse arbitrantur. Hunc Otum tam vasto corpore tantisque viribus præditum fuisse Poetæ narrat, vt socio Ephialte fratre, Martem ipsum ex insidiis aggredi sit ausus. Hos Maro Aeneid. sexto Aloidas vocat. Sequenti versu illic legitur, Monumentis creditur non, Traditur. & recte, mea sententia: quòd hoc posterius ab Historicis memoriæ proditum sit, nò à Poetis. Salamiæ Euthimenis filii.) Scribo, Salamine. Quid enim attinebat nominare puerum? Sic mox: In filio, inquit, Cornelli Taciti.

Cap. xvii. Id esse (sparsis manibus.) Rectius est, Palsis manibus. Sequenti versu hæc vox, Quibusdam, priore loco redundat: neq; in nostris archetypis geminatur.

Cap. xx. Obnixus contra nitentibus iumentis.) Lego, Obnixus. Ac mox: Et ducenaria duo humeris: non, Duobus, & sequenti versu, Quingenario thorace, non quinquagenario.

Cap. xxiii. Leana meretricis exempli.) Exemplum redundat. Sequenti versu est, Anaxarchi, non Anaxarchus.

Cap. xxiiii. Sui verò nominis oblitus Messala Corvinus.) Et hic Oblitus, redundat.

Cap. xxvi. Bellòque ciuili, quod omnia concutiebant externa.) Quid opus erat hic Concitebat, mutare in Concutiebant: quasi non rectè dictum esset, externos hostes, Mithridatem, aliòsq; intestinis Romanorum bellis excitos fuisse, ratos inuito alioqui populo inferendi bellum nullum aliud tempus opportunius fore.

Cap. xxviii. L. Scinius Dentatus.) Sicciū vocant manu scripti codices, atque etiam Liuius, & Dionysius Halicarnassensis. Ante xxii. annos bina cœperat spolia.) Verior antiqua lectio: Ante decimū septimū annū: nam ab hoc anno militaris ætas incipiebat. At hoc idem ante vigesimū secundum in tam insigni viro mirū videri nò debuerat. Quas Trebia, Ticinisque, aut Thraſymenus ciuicas coronas dedere?) Coronas, aliquis interpretas primo in spatio, quod versus dirimit, adscripsit: ea vox deinde in contextum irrepſit: alioqui elegantius subintelligitur, quemadmodum in Laureā.

Cap. xxx. Ille semper aliquo exitiali appellans nomine, vniuersos ex Italia pellendos censuit Græcos.) Hæc tria verba, exitiali appellans nomi-

ne, nec in vetustis habentur exemplaribus, nec Pliniū admodum sapiunt: & alioqui etiam absque eis integra est sententia. Quibus de causis haud il libenter ea omisimus, maxime cum similè superuacanea verbulā infulcendi licentiam sapius & alibi, & in hoc ipso capite depræhēderimus. Quo potius, quā vniuersi populi & illius gentis amplissimo testimonio, & in tota vita tua, & ad Consulatum tantum operibus electis? Nostrorum codicum lectio melior: Quo potius, quā vniuersi populi illius gentis amplissimi testimonio, & tota vita tua Consulatum tantum operibus electis? Roscio theatralis seditionis auctori leges ignouerūt, notatāque sedes ignominie dicrimine æquo animo tulerunt.) Et hoc indidem restitutum ad hunc modum: Roscio theatralis auctori legis ignouerunt, notatāque se dicrimine sedis æa t.

Cap. xxxvii. Cui ob meritum honores illos, quos Herculi, decreuit Græcia.) Sensus vt cunque manet: à verbis Plinii discellum est. Legendum: Quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Græcia. Ibidem Cleombrotus Ceus legitur, non Theombrotus. hic medicus fuit, alter Ambraciotus patriā, professione philosophus. Relato è funere homine, & conseruato.) Lege, Seruato. Laudatus Ctesiphon. Lege addendo: Laudatus est & Ctesiphon.

Cap. xxxix. Sed hoc pretium belli, non hominis fuit: tam Hercule, quā libidinis, non fortunæ Peroneti spadonis, Seiano i. i. m. d. mercante à Sutorio Prisco.) Hic locus multum torſit eruditos, multa frustra diuinantes. Atqui expedire illos potuerant ex hac difficultate exemplaria vetusta: quæ nobis certè cū hic, tum alibi sæpe egregiè succurrerunt. Ea sic habent: Tam Hercule, quā libidinis, non formæ, Pæzontem è spadonibus Seiani i. i. m. d. mercante Sutorio Prisco. Nomen conuenit homini probroſo, quale est Comazon, quem Heliogabalus Impera. in deliciis habitum ad Consulatum vsque euexit. Porro participium interdum verti in propria nomina, nouum videri non debet, cum etiam palsiua forma quædam in hoc genere reperiantur: vt Sozomenus. is fuit Ecclesiastica historia scriptor.

Cap. xl. Numerus dierum computatur, vbi quæritur pondus.) Non erat mutanda vetus lectio: Numerus dierum comparatur: hoc est, numeri dierum felicium infeliciūque inter se conferuntur, vter maior sit.

Cap. xli. Lampido Lacedæmonia refertur.) Reperitur melius, quā Refertur. Et Ambustilius Rullianus est, nò Rutilianus, in Liuianis aequè ac Plinianis vetustis exemplaribus.

Cap. xliii. Sed accusatus, atq; de iure virgari in iudicij consiliū missus.) Plenior ac planior est antiqua lectio: Sed accusatus, atq; de iure virgari in eum, iudicium in consiliū missus. Neq; enim in omnes palsim ius virgarum magistratus habebat, sed in tergum ciuis Roman. nihil illi licebat. Paulò pòst legendum, Supremo somnio, non Somno.

Cap. xliiii. Quod superest, nescio maior gloriæ, an indignationi, dolor accedat, inter tot Metellos tam sceleratam Catinii audaciam semper fuisse inultam.)

Annotationes.

inultam.) Codices antiqui habent : nescio morum gloria, an indignationis dolori, accedat. Subindicat Plinius, maiorem vlciscendi libidinem ætate sua regnasse, quàm Metellorum, de quibus loquitur, tempore, cùm mores P.R. adhuc minus corrupti essent. Cap. xlv. Proscriptionis inuidia in collegam.) In collegam redundat. Sollicitudo Martis A. Et iaci Pannonicique belli, ruinæ pontis.) In exemplaribus nostris constanter legitur : Sollicitudo Martis A. Et iaci, Pannonici belli ruina è turri. Videtur aliquis data opera lectionē mutasse ex Tranquillo. Hærede hostis sui non suo filio excessit.) Nihil opus erat addere duas voces : Satis plena erat vetus lectio, nempe hæc : Hærede hostis sui filio excessit. Sed hic quoque glossula interpretis irrepsit in contextum.

Cap. xlviii. Cui assipulatur Damiates.) Damastes legendum. is fuit historiarum scriptor, patria Sigienfis ex Helleponto.

Cap. l. Hebescunt sensus, membra torquentur.) Torpent, non Torquentur.

Cap. li. Profundi humoris è corpore effluuium.) Vetus & sincera lectio, Præfandi humoris. Sic enim Plinius more suo verecundè genitale semen circumloquitur, ac si dicat, cum præfatione honoris aurium nominandi.

Cap. lii. Nam Cælium Tuberonem.) Scribo, C. Aelium Tuberonem. Tuberonum enim familia Aelii gentis est. Mox est, Hermotimus non Hermotinus. Se enim ab inferis remissum, habere; quod nūtiaret.) Vetus, Habere, quæ nūtiaret.

Cap. liii. Duo Cæsares, Prætor, & Prætura populi Roman. functus.) Legedum, Prætor, & Prætura perfunctus. Cum populo admodum placuisset.) Adde, is, cum p. a. p.

Cap. liiii. Et tamen multifariè præficos seruauerit: sicut in Cornelia domo nemo ante Syllam Dictatorem traditur esse crematus.) Lege: Et tamen multæ familiæ præficos seruauerit: sicut in Cornelia nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus.

Cap. lvi. Vtiq; in Græciam attulisse è Phœnicæ Cadmum xvi. numero.) Legendum, Intulisse. Hic nescio quis subiecit Latina elemēta, cum Plinius de Græcis literis loquatur. quare sustulimus ea: nec enim sunt in archetypis. Doxius Cælii filius.) Cæli, nō Cælii. Phœnices, vt Theophrastus.) Tiryntii, non Phœnices, teste Pausania. Paulò post est, Aæcus inuictor argæi, non Cæcus. Terebram, glutinū, ichthyocollam.) Malim veterem lectionē, T. er. glu. lithocollam. Staphylus Sitheñi filius.) Imò Sileni. Bouem & aratrum Briges Atheniensis.) Scribo, Buzyges. ex re nomē habet. Inducias Lycaon.) Lycanor verius. Cithara edita carmina cōposuit Terpander.) Lege, Citharædica car. Prosaicā orationē.) Apage Prosaicam: Scribo, Profam orationē. In Græcia vero Pyrrhus Dædali cognatus.) Euchir, non Pyrrhus, attestantibus Græcis scriptoribus. Hippagum Salaminii.) Vetus lectio habet, Samii, pro Salaminis.

Cap. lviii. Græca inscriptio plenior erit hoc modo: Νουκράτης τριακισὶν ἔτην αὐτῷ κέρει καὶ δόλῳ ἀνέκρινε. Vbi omisum erat, cui numini anathema

consecratum esset.

Cap. lx. Nafica collega Lanati.) Lanatis, legi debet.

EX LIBRO OCTAVO Cap. i. Vippe intellectus illis sermonis patrii, & in primis obedientia.) Rectius legitur in manuscriptis, Et imperiorū obedientia. Indicis Arabici minores.) Veteres codices: Indis arant minores. Suprà quodque libri sexti cap. xix. de elephantorū apud Indos vsū dixit: Iis arant, iis inuehuntur. Ad hoc cap. huius libri xi. docens vbi nascantur, Arabiæ non meminit.

Cap. ii. Aut lasciuiēte pernicitate colludere.) Syncera lectio veterum codicum: Aut lasi. pyrrhiche col. Est autem πυρρῆς saltationis genus Cretensibus in primis familiare. Lædicas etiam ferentes quaterni singulas, puerperas imitantes.) Nec lædica puerperas imitabatur, nec elephanti lædicarii. Quapropter sic scripsimus: Lædicas etiā ferentes quaterni singulos, puerperas imitantes.

Cap. iii. Circa hos belli cura summa.) Veteres rectius: Circa hos bellis summa cura.

Cap. vii. Et illum dimitti pactus si interemisset. Solus ergo in harena congressus, magno Pœnorū dolore cōfecit.) Scribo ex fide nostrorum exemplarium: Et ille, dimitti pactus, si interemisset, solus in harena cōgressus, m. p. d. c. Et non longè à fine huius capituli: Pari equitum ex aduerso dimicante: non, Ediuerso.

Cap. viii. Antea domitandi gratia gregis, equitatu cōgebant in conuallem.) Distinguendū: Domitandi gratia, greges equitatu cōgebant.

Cap. xv. Cuius contactus sequētes, vt ignis aliquis comburatur.) Nimium est, Comburat. Amburat, satis erat.

Cap. xvi. Non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus.) Amentia, legi debet. Velut deputans absconsione turpitudinem.) Noua elegantia, dignior tamē A puleianis istis, quàm Plinio. Simplicior est vetus lectio: Velut abscondente turpitudinē loco. Leonum simul pugnam plurium.) Turbatus est ordo: restituimus sic: Leonum simul plurium pugnam. Non sine ostento quodam tempore illo generosos spiritus iugum subire prodigio significāte.) Et hic veram lectionem commonstrant archetypa, nempe hanc: Non sine ostento quodam tempore, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significāte. Quod ab eo factum Græci σωτήριον, id est, saluatoris templum Dionysii appellauerunt.) Antiqui codices: Quod ab eo factum Græci σωτήριον, id est, saluatoris appellauere. ab eo facto, scilicet ab hiatu leonis.

Cap. xxi. Nec flexu multiplici, nec vt reliquæ, corpus impellit.) Posterius Nec, redundat. Interficiūt eos, cauernis facili cognitis sola tabe. necāt illi simul odore, moriūtūrq;.) Verba quæ proximo versu præcedunt, faciūt vt magis probè veterē lectionē, videlicet hæc: Sæpe enim eneāt cōcupiue re reges videre. Proinde sic lego: Iniiciūt eas caueris, facili cognitis sola tabe. necāt illæ simul odore, moriūtūrq;.) Iniiciūt eas, mustelas scilicet, regiæ cupiditatis mercenarii ministri. Alioqui mihi non fit verisimile, mustelam esse adeo nocēdi audiam,

vt vltro

In Plinii Naturalem Historiam

vt vltro latebras basilisci peruestiget, & vel cum certa sua pernicie tam dirum monstrum lacessere non dubitet. Dissimile est, quod de viuerris in cuculorum venatu narrat infra capite 55. Iniiiciunt eas, inquit, in specus, qui sunt multiformes in terra.

Cap. xxii. Itaque Copas, qui Olympionicas scripsit. Antiqui codices, Agriopas. Nomen est Doricum, quale Gorgopas. Et in lupum se cōuertisse. Conuertisse dixit, pro conuersum esse. itaque Se, redundat. Sic Vertere quoque; saepe est apud Liuuium reperire: Id consiliū in caput authoris vertit, & similes locutiones. Sequitur: Eundem x. anno restitūtū, athleticē restituisse in pugilatū, victorēq; victoria Olympia reuersum. Vetus potior: Eundem decimo anno restitūtū athleticā, certasse in pugilatū, victorēq; Olympia reuersum. Sic Horatius: Magna coronari quis victor Olympia. & Athleticā, est τῆ ἀθλητικῆς, sicut Arithmeticen dicimus. Cap. xxiii. Nec pedibus pauendas tantū serpentēs. Restitue luxatū ordinem: Nec pedibus tantū. Eōsque non in fronte aut ex aduerso cernere. Aut, redundat.

Cap. xxvii. Iaculando ea petendōq; deficiat. Quanto melior antiqua lectio: Iaculando se appetendōq; deficiat.

Cap. xxx. Alternis annis esse marem, alternis fœminam fieri. Germana lectio: Alternis annis mares, alternis fœminas fieri.

Cap. xxxi. Theophrastus author est, angues eo modo & stelliones senectutem exuere, eāq; protinus deuorare. Quōnam referendum est illud, Eo modo? Nihil enim praecedit, quō referri possit. Et exuuias deuorari, vt de stellionibus verum esse ipse Plinius libro trigesimo capite decimo testatur, ita de anguib; manifestō falsum est, cū ea passim reperiantur. Legendum itaq; Anguis modo, non Angues eo modo. Eosdem pestiferos ferunt in Græcia, innocuos esse in Sicilia. Hoc quoque, sicut id quod praecedit, ex auctoritate Theophrasti refertur. Quid igitur attinebat veterem lectionē mutare? Eosdem pestiferi mōs in Græcia, innocuos esse in Sicilia.

Cap. xxxii. A partu duas habent herbas, quæ aros & feselis appellantur: pastæ redeunt ad fœtum: illos imbui lactis primo nolunt succo. Cur Illos, potius, quā Illum? Sed longē aliter scripsit Plinius: Illis imbui lactis primos volunt sucos. illis, aro & feseli, quōd intelligāt eis occultam quandam vim in esse, fœtui suo salubrem.

Cap. xxxvi. Sæpe in arena colaphis inflictis exanimantur. Rursus data opera viata lectio. Opinor parum Latinum doctus istis videbatur, infra colapho exanimatur. ò industriam colapho dignam. Arborem auersi diripiunt. Bellum & hoc. Sed quis vnquam id vidit saltem scriptum aut pictum? Legendum igitur, quēadmodum habent magno consensu vetusti codices: Arborem auersi derepunt: hoc est, non proni, sed posterioribus primū pedibus, anterioribus interim molem corporis sustentantes, ne ruant: id quod notum est omnibus, qui modō vel semel vrsū ab arbore descendente viderunt. Atque in hoc quoque hominem imitantur, præter morem quadru-

pedum. Quamobrem pulchrē cohæret cum eo quod proximē praecedit: Ingrediūtur & bipedes.

Cap. xxxvii. Conducunt & alpini, quibus magnitudo media est. Vera lectio vetus, Quibus magnitudo meliū est. Sunt his pares, & in Aegypto: similiter resident in clunes. Lege, Similiterque residunt in clunes. Aliquanto post, Maleficio eo, aliquis de industria mutauit in Maleficio illo, nimirum quōd minus effet vocalium. Grande verō operæpretium.

Cap. xxxviii. Sufflata cute distenta, ictus hominum & morsus canum arcent. Manente sensu, verba tantummodo mutata sunt. Sed quid opus erat? Nostri codices habēt. Sufflata cutis distenta. Cap. xxxix. Vel annua fame edurāt. Rectius, Durant. Scriba dormitans & literam geminauit.

Cap. xl. Canes defendere Cimbro, casis dominis eorū plaustris impositi. Legendum, Canes defendere Cimbris casis domus eorum plaustris impositas. Cui nomē Hyrcani reddidit Durides. Duris, lege, quemadmodum primo libro in catalogo. Samius is fuit, Alexandri rerum scriptor. Et reginam Bithyniæ Consinigin vocāt veteres codices, non Consyngnen. Scrutatur vestigia atq; persequitur, comitantem ad feram inquitorem loro retrahens. quamuis aquam transiliens se occultasset, quā significans demonstratio est, cauda primū, deinde rostro. Hæc oratio media sui parte malē facta est. Consulamus archetypa. Illic reperio sic scriptum: Scrutatur vestigia atq; persequitur, comitantem ad feram inquitorem loro trahens: quā visā, quā silens & occulta, quā signem. & c. quā, scilicet fera, à cane visā. Vides nimirum Lectōr, quantum interlit. Et ab ea, quæ fœmina sit ex primipara genita, citius cerni. Hic quoque longē aliter habēt in corrupta exemplaria, vbi legitur, Faunos cerni. quā dictionem deprauator non intellexit.

Cap. xlii. Laceratūque pariter aurigam inuenimus. Quid hic facit auriga, cuius longē aliud officium est? Lege non Pariter aurigam. sed Prorigam, vnica voce. Proriga enim appellatur, qui equos admittit, vt est apud Varronem lib. 2. c. 7. In fine capitis legendum: Præterque vesica conuersio: non, Præterquam. Est enim is morbus iumentorum proprius, non hominum. Simile mendum & alibi aliquoties in hoc auctore occurrebat.

Cap. xliii. Vt bibant cogendæ exonerandæque sunt. Melius, Exorandæque. hoc est, cogendæ sunt, nisi malis eblandiri, vt bibant. Notum est, in Celtiberia singulas quadragenis millibus nummōrū emi. Lege, Quadragenis millibus enixas. Cū enim dixisset, quæstus ex iis opima prædia exsuperare, qui ferē ex sortura solet fieri vberimus, hoc subiecit exemplum.

Cap. xlv. Sunt auctores, ipsa complente decimum mensem duos parere, nunc rarō geminos. Hæc lectio nihili est. Plinius longē aliud scripsit. Sunt auctores, ipso complente decimum mensem die parere. Gignunt rarō geminos. Cap. xlviii.

Hispania nigri velleris præcipuas habet: Polilentia iuxta alpes, Canusia rutili, quas Erythras vocant: item Batica, vt Canusium: furas Tarentum

Annotationes.

tum ac pulliginis suæ, & succidis omnibus vsus medicatus.) Facile agnoscas & hic eundem castigatorem. Syncera lectio est hæc: Hispania nigri velleris præcipuas habet, Pollentia iuxta Alpes canit: Asia rutili, quas Erythreas vocant: item Bactica: Canisum fului, Tarentum & suæ pulliginis. Succidis omnibus vsus medicatus. Quippe athenis coquentiū extracta, indumentis vsu veniunt.) Et hinc se explicare nequiverunt, etiam doctissimi viri. Vetus ac syncera lectio: Quippe athenis polientium extracta, in tomenti vsum veniunt. Loquitur de lanarum purgamentis. est autem tomentum, culcitra fartum. Martialis: Culcitra tomento quàm viduata suo, & de tomento, non de indumento, accipiendum, alioqui satis indicant quæ sequuntur: Antiquis enim torus è stramento erat. Sicut villosa, & etiam ventralia.) Coniunctio Et, superfluit. In templo M. Anci durasse.) Quid sibi vult hic M. Anci templum? aut quidnam fuisse suppositicius M. Ancus? Certò scio in Roman. historia neminem hominū, aut Deorum esse hoc nomine. Dicit aliquis, de Anco Marcio accipiendum. at ex omni regum Roman. numero solum Romulum consecratum legimus. Sed quid ego his lectorem remoror, cū in promptu sit in archetypis verum nomen: In templo Sangi. Equidem demior, quòd hic Sanguis tantopere ignotus fuerit recentioribus Græmaticis, vt etiam in Liuiana historia vno atq; altero loco in Ianum sit demutatus. Et est quidē vnus numinis vtrunque nomen: sed hæc Romana appellatio est, illa altera Sabina. Vehemēter suspicor pro talibus castigationibus Aleriensis nos malam gratiā debere: nam huius primi opera typographi Roman. sunt vsi. Vndulata vestis primo laudatissimis fuit.) Lege, E lautissimis. Ac mox: Acu facere Idæi Phryges inuenerunt.) Quid significat, Acu facere, Latine scientibus? Lego: Acu facere id (hoc est pingere: nam pictæ vestis metio præcelsit.) Phryges inuenerunt. Et sic habent antiqua exemplaria.

Cap. l. Mares quàm maximè simos, longis auriculis, infractisq; armis quàm villosissimos probant.) Lege, & distingue: Mares quàm maximè si mos, longis auribus infractisque, armis quàm villosissimis, probant.

Cap. lxi. Primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus.) Et hic & lib. 9. cap. 46. in antiquis exemplaribus constanter legitur, Fuluius Lippinus.

Cap. lxi. Mira solertia, visco inungūt oculos. calcæque imitatione venantium tradunt.) Vtusti codices: Visco inungi, laqueisque calcæari. nam vtroq; modo capiuntur. Sequenti versu, Cornelius, superflue adiectus est. nam & hoc ex auctoritate Mutiani narrat, quod nescio quid Cornelium authorem retulit. Alioqui cum duo sint in Indice Cornelii, Valerianus & Celsus, Plinius cognomē adiecit. Itē sequēti versu lege, Nouā exultatione adorare, non, Noua exultationē adorari.

Cap. lv. Vltima huius capitis dictio Dilabidas, est, non Labili.

Cap. lvi. Damæ mansuecunt raro cum fere iure dici non possint.) Cum Plinius hic perquàm elegatē transitionem faciat ad reliqua animan-

tia, vt videre licet in manu scriptis, hoc modo: Hi (nempe lepores) mansuecunt raro, cū feri dici iure non possint. Complura nanq; sunt nec placida nec fera &c. demior, quibus intemperis aggratus deprauator lectiōē mutandam putarit, ac damas hic inferendas, quāuis iam antē in alio genere recensitas, nec hic vllo modo quadrantes. Et quasi hoc parum esset, titulum quoque, quem Plinius fecit, De semiferis, ipse vertit, De damis. Sic nobis hic verè literarius porcus bonos auctores castigat. Et talia dissimulanter transilīit Hermolaus, dum Aristotelem, dum Theophrastū, dum id genus alios consulit, dum Roman. editionem cum Veneta confert, non paucis locis vtrunque ex æquo vitiatā, securus interim quid in ipsis Plinianis habeatur archetypis, quod tamē in primis curandum erat. quod nō illius insectandā causa dictum accipi velim, cui perpauci in literis conferri possunt, præferri fortassis nemo: sed vt appareat, hanc viam succurrendi veterū monumētis, quam nos ingredimur, esse longē certissimā, si modò viri docti negotium id, qua par est, cura ac religione tractandum suscipere non grauentur.

Cap. lvii. Quos Censoria legis princeps, Q. Scaurus & M. in Consulatu non alio modo cornis ademere, quàm cœchyliā.) Vbi nam legitur vbi Consul par? imò vbi Q. Scaurus? deinde, vbi sic loquuntur Latini scriptores, Q. Scaurus & M. & non potius, Q. & M. Scauri? Fatendum est & hic corruptam esse lectiōē. Integra sic habet: Quos Censoria leges, princípque M. Scaurus in Consulatu, hoc est, Cenfores, & ante eos Scaurus Consul, cœ. ad. Sic enim dictum est hīc, Princeps, quomodo apud Poetam: Princeps ætate Tarchon fecat æquora prora. id est, primus. Librarii ferē non aliter scribebant Que, coniunctionem, quàm primæ literæ puncto postposito. id lector imperitus prænomen putauit: vnde deprauandi occasio.

EX LIBRO NONO Cap. viii.

D Elphinus non tantūm hominis amicū animal, verū & musicæ arte mulcetur symphonie cantu.) Rectius: Non homini tantūm anicum animal, verū & musicæ arti, m. s. c. Ex hominum manibus vscens, ferēnsque se tractandum.) Lege, præbensque se tractandum. Paulò post, Amphilochi, scribendum, non Amphilo-chii, ἀμφιλοχί. Sunt autem in Epiro.

Cap. x. Et cooperta terra, ac pauca corpore.) Melius, Ac pauca pectore.

Cap. xiii. Ipsi in somno mugitus: vnde nomen vituli accipiunt. Tenent disciplinam.) Lege, & distingue: Vnde nomen vituli. Accipiunt tamen disciplinam.

Cap. xv. Silurus grassatur, vbicunq; est, omne animal appetēs, equos innatātes sæpe demergēs, præcipuē in Mæno Germania amne prope Lisboun, & in Danubio. Mari extrahitur porcule marino simillimus.) Hoc loco nominatim recensentur pisces magnitudine insignes, nō marini, sed fluuiorum, Nili, Rhēni, Padi, Danubii, Borythenis, Gangis. Horum medio catalogo nō satis aptē inseritur marinus quidā piscis innominatus. Sequenda igitur antiquiorum codicum lectio, vt post Lisboun

nouæ

In Plinii Naturalem Historiam

noſtæ orationis initium faciamus. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino ſimillimus. Is vulgo Italorum etiã nunc ſemilatino nomine moro appellatur, ob falſam etiã illis nocus, guſtu aſpectuque porcinam ſalitatem nonnihil referentia: Germanis Huſio dictus, quaſi *huſ*, ſicut mario *ἀπὸ ῥυαίου*. Cap.xvi. Sunt & piſcibus præſtitâ in hac parte auguria.) Noſtri codices melius: Sunt & in hac parte naturæ auguria, ſunt piſcibus præſtitâ. Cap.xvii. Inde aduectos Tib. Claudio principe Optatus Elipertius præſ. claſſis, inter Oſtienſem & Campaniæ oram piſcibus diſſeminauit.) Lego: Optatus è libertis, ſcilicet ipſius principis. notum eſt autem ex Tranquillo & Tacito, quanta fuerint potentia liberti Cæſarum. Cap.xviii.

His aquam acceptam ore remittunt.) Quiſquis hic ordinem mutuât, fecit ſermonem *ἀναβιβάζει*, Vetus ordo eſt hic: His aquâ emittunt, acceptam ore. Cap.xix. Miratur Arcadia fum exocortû.) Deest coniunctio, Et. Memorato enim Verbanî & Larii piſcium miraculo, ſubiicit, Miratur & Arcadia. Nam ſtagna & amnes tranſeunt. Ple- riſque euidentis ratio eſt.) Scribendum cõiunctim: Nam in ſtagna & amnes tranſeunt pleriſque euidentis ratio eſt. Cap.xxvii. Item miluus ſubit in ſumma maria.) Has voces, Item miluus, adiun- ximus ſini præcedentis capitis, quas inde reſectas neſcio quis hic non ſuo loco aſſuit. Attollit cornua è mari ſeſquipedalia ferè, cornuta, quæ ab his nomen traxit.) Diuerſa lectio antiquior, quam ſe- cuti ſumus: Attollit è mari ſeſquipedanea ferè cor- nua, quæ ab his nomen traxit. vt periphrasi vtatur, de vulgo nota loquês. alioqui ſuperuacaneum videri poteſt, de etymologia admonere in re tam cla- ra. Si quis tamen illam alteram lectionem mauult, fruatur. Cap.xxix. Terreni maiores quàm pel- lagici.) Lege pelagii, *πελαγιοί*. Sic Græci longè à li- toribus diſſita vocant: noſtri *πελαγοί*, altum. In fine capitis, Liburnicarû ludens imagine, ſcriben- dum ex fide archetyporum, pro Liburnicarû gaudens imagine. Cap.xxx. Simulque eam de- ſcendere in duo ſenſu carentia, niſi fortè triſti. Id enim vbi conſtat rumore nauigantium humana calamitas in cauſa eſt.) Antiquior lectio: Niſi forte triſti (id enim conſtat) omine nauigantium, hu- mana calamitas in cauſa eſt. Cap.xxxiii.

Nauigant ex his neritæ, præbentique conca- uam ſibi partem, & alteram auræ oppoſuentes, per ſumma æquorum veliſcant.) Primum rectius legi- tur Veneriæ. Sunt enim conchæ non gratæ modò Veneri, ſed etiam cognatæ, ob communem è mari originem: celebrisque eſt eius deæ effigies, concham, atque haud ſcio an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum, quod non conca- uam partem auræ præbeat concha, ſed diuerſam, cùm concaua ſit veliſcationi aptior. Sequen- da igitur & hic vetera exemplaria: Nauigant ex his veneriæ, præbentique concauam ſibi partem & auræ oppoſuentes, p.ſ.æ.u. Caſtigatorem non intel- ligens quid Latinis ſignificet præbere ſe & hunc locum corrupt, & ſuprà præbens ſe tractandum, in Ferens ſe tract. deprauauit, quæadmodum illic annotauimus. Cap.xxxiiii. Iam quidem in

tota rerum natura damnoſiſſimû ventri mare eſt.) Ventri ſuperest, nec habebatur in archetypis ma- nuscriptis. Cap.xxxv. Anima hominis pe- riculo quaſita maximè placent.) Idem caſtigatorem nec hic ſenſit Quaſita, poſitû pro Acquiſita. Pro- inde vitiauit veterem lectionem: Anima hominis quaſita m.p. Ac mox: E tantis Solis ardoribus, atque Indicis quoque inſulis petunt, & admodum paucis.) Syncera lectio: atque Indis quoque in in- ſulas petuntur, & admodum paucas. Nec aliter fe- rè Plinius hoc verbo vtitur, quamuis vbique ſtu- dium fuit literatori neſcio cui ſyntaxin temere mu- tare. Speciem verò inani inflatam.) Vetus le- ctio, Speciem modò inani inflatam. Modo, id eſt, tantummodo, frequens apud hunc ſcriptorem.

Præcipuum cuſtodiunt, pelago altius merſa, quàm vt penetrent radii.) Tu ſcribe: Quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ, altius merſa, quàm vt penetrent radii. De pelagiis piſcibus ſuprà mo- nui. Nam apud Græcos non eſt, nec apud barbaros inuentores eius aliud, quàm margarita.) Le- ge addendo. Nam apud Græcos id nõ eſt: ne apud barbaros quidem inuentores eius aliud, quàm margaritæ. Mox eſt, Squamas aſſimulat, non Aſſi- militat, quod Gallicum idioma ſapit. Enormes, & feri, colorisque marmorei.) Vetus lectio: Enor- mes ferè c. que. m. Lautitiam eius omnem, appa- ratumque detractans.) Imò, Obtrectans. Gere- bātque auribus tum maximè.) Scribe: Gerebat cum maxime. In primis elegans locutio, ſed per- ſæpe apud bonos authores ſcribarum vel oſcitan- tia vel peruerſitate mutata. Vniones conuiſis ad ſorbendum dedit.) Melius, Abſorbendos dedit.

Cap.xxxvi. Quia cum vita ſua ſuccum eum euomunt.) Sua, ſuperest. Fraudatam ſe protinus luxuria credat, nos indiligentiæ damnet.) Ma- gis placet vetus lectio: Fraudatam proſectò ſe lu- xuria credat, nõſque indiligentiæ damnet.

Cap. xxxvii. Capiuntur autem purpuræ paruuli rarique: conchis textu, ueluti naſſis, in alto iactis. Inest iis eſca cluſiles mordaſque concha- rum, quales videmus has ſemineces, ſed redditas mari audio hiatu reuiuſcentes. Appetunt eas pur- puræ.) Et hic locum peſſimè eſt à caſtigatioribus acceptus. Deprauationibus ſingillatim common- ſtrandis prolixior eſſe nolo: collatio eas ſatis indi- cabit. Scribi debet iuxta fidem archetyporum ſic: Capiuntur autem purpuræ paruuli rarique: textu ueluti naſſis, in alto iactis. Inest iis eſca, cluſiles mordaſque conchæ, ceu mitulos videmus. Has ſemineces, ſed redditas mari audio hiatu reuiu- ſcentes appetunt purpuræ. Cap.xxxix. In con- chyliaſta veſte cætera eadem ſine buccino, præter- que ius temperatura. Aque pro indiuiſo humani potus excrẽmento dimidia & medicamina addit.) Hæc perobſcura ſunt, nec mirum, cùm ſint deprauata. Legẽdum: Præterque ius temperatura aqua pro inuſo humani potus excrẽmento: dimidia & me- dicamina adduntur. Hoc eſt, præterquam quod buccinum detrahatur, etiã hoc intereſt, quod hic ius pro lotio aqua temperatura, & ex medicamini- bus dimidiũ inditur eius, quod in purpurâ tinctu- ra indi ſolet. Præter, Plinius vtitur pro Præterea: id vbique

Annotationes.

id vbique fefellit castigatorem, qui exceptionem esse putabat. Cap. xli. Sed alia sunt, nec habent finem vitia: iuuatque ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ.) Syncerior lectio: Sed alia sunt è fine initia: quod pulchrè quadrat cum his verbis, Lusus geminare miscendo iterum. Cap. xliiii. Glanys, qui & glanis vocatur.) Castigator lectio: Cautius, qui glanis vocatur. nam sic præcedentibus pulchrè cohaeret. Cap. li. Plani piscium, quibus cauda nõ obest aculeique, vt testudines & raizæ, in coitu superueniunt.) Ita ne testudines inter planos pisces numerantur? Rectius: Plani piscium, quibus cauda non est, aculeisq; vt testudines, in coitu superueniunt, id est, testudinũ modo.

Spari, torpedo, ıquali.) Sargi, non spari. Circa finem capitis est, Coalefcit vlnus, non Callescit.

Cap. liiii. Postea visum tanti in extrema Italia petere Brundisii ostreas.) Rectius, In extremam Italiam, familiari Plinio locutione. Cap. lvii.

In cauernis aquas hebetes remanere.) Vetus lectio, In cauernis aquas habentibus remanere.

EX LIBRO DECIMO

Cap. III.

Ingenitum est ei, testudines raptas frangere.) Legendum: Ingenium est ei, id est, natura.

Quarti generis est percnopteris, eadem moratur per lacus.) Vetus exemplaria: Percnopteris, eadem oripelargus. Sequenti versu, Vt quam verberet coruus: nihil erat necesse mutare in, Vt pote quam. Cap. viii. Traditum est, missas in sublime ibi excipere eos.) Melius, Missas in sublime sibi. Cap. ix. Ac rictu columbis potius.) Vetus lectio: Ac vıctu columbi potius: vt intelligamus, eam & leguminibus vesci, præter reliquorum accipitrum morem. Ad hoc rictum vix puto inueniri de vllis auibus, nedum de columbis.

Cap. xix. Vncos vngues habentes omnino non congregantur, & sibi quoq; prædantur.) Lege: Et sibi quæque prædantur. Cap. xxii.

Scipio, an Metellus vir Consularis, an M. Sex-tius.) Prius An, superfluit. Is Scipio Metellus Pópeii Magnificer fuisse fertur. Cap. xxviii.

Et Cyrenaici Achorem.) Legendum, Et Elei Myiagron. Attestatur nostris exemplaribus & Pausanias. Ibidem, Qua litatum est illi die: non, Post quam litatum est illi deo. Cap. xxxiii.

Madefactum multa aqua pennis puluerem spar-gunt.) Lege, Madefactæ multa aqua. In genere item ripariũ est.) Antiqua lectio: In genere par-rarum est. Parrarũ & Horatius meminit, tanquam inauspicatarum: Impios parra recinentis omen Ducat. Eadem iam pauore libera, ac materna vocante cura.) Rectius: Eadem in pauore libera, ac materna vacans cura. Non enim narrat, quid per-dix facere soleat abducto per dolum à nidis aucu-pe, (nam tunc volatu fe proripit) sed quo ingenio aduersus illum alioqui vtatur, cum aut non habet pullos: aut longè alio loco habet. Cap. xl.

Caprimulgi appellantur grandiores merula aspectu.) Lege, Grandioris. Hæc minutiora pige-ret annotare, nisi animaduertissem omnibus inole-uisse editionibus. Cap. xlii. Super omnia hu-

manas voces reddunt psittaci, & quidem sermo-cinantes. India autem hanc mittit, Psittacem vo-cant.) Legendum, Psittaci quidem etiam sermo-cinantes. nam hæc verba, Super omnia humanas voces reddunt, ad præcedentia referuntur. Præ-terea legendum, sittacen vocat. & ita adhuc non-nullis barbaris nominatur. nam quod ad termina-tiones attinet, altera Græca est, Latina altera, neu-tra barbara. Vltimorum hoc capite verborũ vera lectio est, Ac cibus blandiente, non, Ad ciues. Sen-sus est apertus. Quin & proximè sequẽtis cap. ex-trema verba deprauatè leguntur: Quæ poturo suf-ficeret: pro, Quantum poturo suff. Cap. xliiii.

Hunc siue æmulatione incitatus mances.) Nihilò deterius habuit pristina lectio, Aemulatio-ne vicinitatis: & plena erat locutio etiã absq; par-ticipio. Cap. xlix. Venerunt in Italiam Be-briacenses bellis ciuilibus trans Padum externæ & nouæ aues (ita enim adhuc vocantur) turdorum specie.) Quibus nam bellis ciuilibus? nam plura fuerũt diuersis temporibus. Deinde si Bebriacen-ses vocabantur, verba per parenthesis interiecta, post hanc vocem Bebriacenses, statim subici debuerant. Præclarè adiuuerunt hic quoque nostra exemplaria, vbi sic legitur: Venerunt in Italiam Be-briacẽsibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc vocatur) turdorũ specie, &c. Loquitur de bello ciuili Othoniano, quod ob cla-dem ad Bebriacũ Galliæ Cisalpinæ oppidum, Be-briacense nominat. & Externæ, verbum est super-uacaneum, inscitia castigatoris adiectum. Is quĩs fuit, non sentiens, Et pro etiã dictum, putauit aliquid deesse. Caterum aues ipsæ nouæ appellatæ sunt, cum recens aduenissent, ac deinde appella-tio mansit, etiam post multos annos ab earum ad-uentu: id quod fas indicare poterat vt et titulus ca-pitis, De nouis auibus. Sic enim & hic, & in primo libro cõstanter habetur in manu scriptis volumi-nibus. Cap. i. Gallinaceos quoque pascendi lacte addito cibus.) Non multũ fortasse refert: at-tamen antiqua scriptura est, Lactẽ madidis cibus.

Cap. lv. Liua Augusta.) Vetus lectio, Iu-lia Augusta. Nec erat mutanda. nam tametsi hæc ipsa gentilitio nomine Liua primũ dicta est, ta-men iam natu grandior, vt marito tam honorifica appellatione æquaretur, Augusta cõsalutata, & peræquẽ honoris gratia in gentem Iuliam affcita, Iulia Augusta vocari cepit, relicto priore nomi-ne: quẽadmodum ex Tacito discere licet. Nec aliter legitur in omnibus emendatis authorum mon-umentis, duntaxat quoties Augusta cognomen additur. Cap. lx. Nec aliã in pluribus tan-ta fecunditas, maior tamen paruis.) Legendum, Nec alia plures. s. parit, quã melancoryphus. Tantò fecunditas maior paruis. Cap. lxi.

Cui membrana, ceu pennæ.) Melius, Cui & membranacæ pinnae vni. Cap. lxiii.

Ea de causã ingrediuntur in conceptu.) Melius quadrabit, si legas, In coitu, vt est in manu scri-ptis. Vicissè Olympia prægnantem equam He-cratis Thessali inuenimus.) Scribo, Prægnatẽ Echecratidis. Cap. lxiiii. Ex omnibus quæ perfectos fortus, vel tãtos & innumerosos edunt.) Lege:

In Plinii Naturalem Historiam

Lege: Ex omnibus, quæ perfectos fetus, sues tantum & numerosos edunt. Cap. LXX.

Qui ob id coguntur in nassas.) Lege, Quæ ideo coniiciuntur in nassas. Cap. LXXIII. Orygem perpetuò stientem Africa generat, ex natura loci potu carentem cum mirabili modo ad remedia stientium.) Germana lectio. Orygem perpetuò stientia Africa generant, & natura loci potu carentem mirabili modo ad rem. si. Sequenti uersu ubi legitur, Saluberrimi liquoris haustu uescis: dele, Haustu. Cap. LXXIII. Vulpes & milui: angues, & mustelæ, & sues.) Codices antiqui melius. Vulpes, & Nili angues: mustelæ, & sues. Com ponit enim animalium paria inter se dissidentium. De aspide miraculum à Philarcho traditur: Is enim author est, &c.) Vetus lectio: De aspide miraculum Philarcho reddatur. Vult enim Plinius fidem rei, quam narrat, penes authorem Philarchum esse. Id cum non intelligeret castigato, homo crassæ Mineræ, more suo castigauit, hoc est, mutauit in deterius.

EX LIBRO VNDECIMO.

Cap. VII.

Nigra crusta est prima, saporis amari.) Lege, Commosis crusta est prima. Explanat enim has uoces, commosin, pissoceron, propolin: ac primo commosin. Cap. X. Apprehensis pondusculo lapillis se librant.) Melius, Apprehensis pondusculo lapilli se librant.

Cap. XI. Fucus adeniptis alis in alueum traiectus.) Scribo, Reiectus. Cap. XII. Itaque cum prima.) Lego pro Cum, Tum, hoc est, Vergiliarum exortu. Cap. XIII. Qua feruoris ipsius spuma conrescit.) Scribe, Quæ, uidelicet membrana. nam si spuma nominatius non ablatus esset, In quam, dixisset potius, quam Qua.

Cap. XIII. Contrà copia ignauiam affert. Maciem melle non erithace pascit.) Non leue erratum. Lege, Ac iam melle, non erithace pascuntur: ut sit sensus, Si copia mellis adsit, fastidiri erithacen in cibo ab apibus. Et mox error errorem peperit. Quia deprauato, Ac iam, in Maciem, non belle cohæret. Ergo diligentiores: pro vna voce Ergo, suppositæ sunt tres, Qui autem sunt. Mox, Dies status inchoandi: melius quàm, statutus. In fine capituli pro, Non talia suauitas: ususque, reposuimus, Non alia suauitas, usque. Cap. XV.

Apissimum in estimatione è thymo.) Vetus lectio, Apissimū existimatur è thymo. & sequenti uersu pro, Cum sit, Quod sit. Sequens probatio, ut sit odoratum, & dulce, reglutinosum.) Quid hoc uerbi est, Reglutinosum? Restituimus: Odo ratum, ex dulci acre, glutinosum. Cap. XVI.

Aequitas etiam in eis obstringitur.) Lege addendo uoculam, Aequitas quidem etiam in eis obstringitur. Nec caret sua elegantia particula Quidem. Sicut sequenti uersu temerariè fecit, qui detraxit uocem Ergo, scribens, In primis præcipitur, pro In primis ergo præcipitur. Nam ubi incubauere, fauos liuidos faciunt.) Antiqui codices, Nam nisi incubauere. ut quod præcedit, ad opera, non de mellificio, sed de prolificatione intelligatur, quæ incubatu fit. Tercio inde uersu adde ver-

bum Existimatur: Huleribus apissimum existimatur. Quam probabilem aliàs sententiam fuorum euentus coarguit.) Prouentus, non Euentus. Cap. XVII. Cum procedit, unà est: totum examen circa eum conglobatur.) In uetustis codicibus aliter legitur, ac distinguitur: Cum procedit, unà est totum examen, circæque eum conglobatur. Bellum uerò, quòd mox, Asidui custodes autoritatis, nescio quis deprauauit in, Asidua custodientes autoritate. Apparatus indicio diem tempestiuum eligentium.) Lego, Apparatus indice, nempe murmure, quòd nomen proximè præcessit. Si quæ lassatus deficit, aut forè aberrauit, odore prosequuntur.) Verior lectio: Si qua lassata defa. fa. odore persequitur. nam lassari & aberrare in regem competere non potest. Sedere in ore infantis Platonis, tunc etiam suauitatem illà prædulcis eloquii portendentes.) Vt uerior, ita multo elegantior uetus lectio: Sedere in ore infantis tum etiam Platonis, suauitatem, &c.

Et cōtinenter: Sedere in castris ducis Drusi Imperatoris, tunc prosperrimè pugnatum.) Lege: In castris Drusi Imperato. cum prosp. pug. Et circa finem capituli. Alterutra pars, quæ suis: non, Quem suis. & sequenti uersu: Maximè rixa in conuehendis floribus exorta: non, Maxima rixa & in c. f. e. Cap. XVIII. Aliqui non nili tantum adactò intestinū sæpe assequatur.) Vetus lectio: Vt intestini quippiā sequatur. Sequenti uersu redundabat, Dein. Adrepentēque foribus operas sufflant: ab hoc spatio prouolant.) Restituimus ex fide veterum codicum: Adrepentēque foribus per eas sufflant: ad hoc prouolant. hoc est: ad flatum ranarum prouolant apes. Cap. XIX.

Papilio etiam ignauus & inhonoratus, luminibus accensis aduolans.) Adde uoculam Hic. Papilio etiam hic. quòd non de quouis papillone loquatur. & Aduolians frequētatiua forma legendum. Sed grauius erratum mox sequitur, utpote non simplex: Filis etiam araneus, quacunque incesse, alarum maximè lanugines obtexit. Non enim de araneo loquitur, sed tertiū nocendi modum papilionis narrat: Filis etiam araneosā, quacunque incesse, alarum maximè lanugine obtexit.

Cap. XXII. Prima eas retorquere rursumque texere inuenit.) Veteres codices: Redordiri, rursumque texere. Cap. XXIII. Hanc ab his quoque cogi subigique.) Quoque, redundat, sicut antepenultimo uersu duæ dictiones, More ceræ: quæ cera ex postremis syllabis uerbi Lentescere, nata est. Et primam dictionem huius capituli, quæ est Bombyces, mutatis postremis literis perperam assuerit fini uigesimali secundi capituli, cū ibi non minus grauius, quàm argutè, dictum sit, ut denudet foeminas vestis: ac si dicat, nihil absurdum fieri posse, quàm cū uestis ad tegendum partes, quibus pudor debetur, inuenta, eadem ad nudandum eas adhibeatur pellucida: quæ argutia perit, si dicas, Vestis bombycina, ac non simpliciter Vestis.

Nec puduit has vestes etiā viros leuitate vsurpare, propter onera æstia.) Ita ne hæ vestes propter onera vsurpantur, ac nō magis propter leuitatem: Verior lectio: Nec puduit has vestes vsurpare

Annotationes

pare etiam uiros, leuitatem propter æstiuam. Primum fornicarum lasciuia his usa est, quæ gaudent nuditatem suam per eas spectari. Deinde viri quoque usurpare coeperunt, ob delicatam leuitatem æstati conuenientem.

Cap.xxiiii. Circinato adnectens.) Hoc adiectiuum nomen substantiuum poscit: & habetur sanè in manu scriptis: Circinato orbe adnectens. Circinatum vocat tam absolutum, ut circino ductus uideri possit. Derelicto laxo pratenti summa parte.) In his quidem uerbis nullum cōmodum sensum video. Quod si legas, ut in nostris archetypis habetur, Derelicta lasso pratenti summa parte: sensus erit, pratentæ telæ summam partem imperfectam præ lassiitudine ab araneo derelictā. Ibidem Arbitrari licet, legendum est, non Liceat. Pariunt autem oua ea in telas expansa, quia saluunt.) Pro Expansa, lege, Et sparsa. Ideo sparsa, quia saluunt. Pariunt autem trecentos.) Reposuimus: Pariunt autem & tricenos.

Cap.xxviii. In Thraciæ partibus iuxta Olynthum.) Vetus lectio, In Thraciā iuxta Olynthum. Quod in hoc annotauimus, ne indocti, qui sic loqui solent, exemplum apud Plinium inueniri iactent.

Cap.xxix. Iidem quippe noctibus non uolare eas propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab ijs transiri, continuata plurium dierum profectioe. Quod maxime miremur, famem quoque, quam propter externa pabula petiere, sciunt imminere.) Non obscurū erit ex collatione, quanto & hic antiqua lectio sit incorruptior: Iidem quippe nec uolare eas noctibus propter frigora tradiderūt, ignari etiam longinqua maria ab ijs transiri, continuata plurium dierum (quod maxime miremur) fame quoque, quam propter externa pabula petere sciunt. Italiam ex Africa magna cohorte infestant.) Scribo, Italiam ex Africa maxime coortæ infestant.

Cap.xxxii. Multa autē insecta & aliter nascuntur, atque asilus in primis ex rore.) Asilus nec est in emendatis exemplaribus, nec alioqui hic locū habere potest, ubi de papilionibus fit mentio, non de asilis. Sequenti uersu est, Inde porrigitur vermiculus, non oritur.

Cap.xxxvii. Alij præfixa his pila cuspidant.) Malim, ut uetus: Alij præfixa hastilia cuspidant. præcedit enim Cornibus. Oculis unicolores nulli, cum candore omnibus medioculis differētes.) Vetus lectio melior: Oculis unicolor nulli, cum candore omnibus medioculis color differens. Ardēt, intenduntur, humectantur, cohibentur.) Legi debet: Humectant, conuiuent. Ab iisdem, qui altero lumine orbī nascerentur, Coclites vocantur: quæ parui utrinque ocelli, Lucini iniuriæ cognomen habuerunt.) Locus est fœdè corruptus. Exemplaria manu scripta habent: Ab iisdem, qui altero lumine orbī nascerentur, Coclites vocabantur: qui paruis utriusque, Ocellæ: Lucini iniuriæ cognomen habuerunt. Ut hoc intersit inter Lucinum & Coclitem, quod hic sit vnocolus natus, ille per vim elusatus. Porro Coclitē eo modo Opiciæ Cyclope detorsit, quo ex Ganymede Catamitum. Fuerunt autem Coclites Horatiorum gentis, sicut Ser-

uiliorum Ocellæ, Fabriciorum Lucini, Pompeiorum Strabones, Papyriorum atque Acliorū Patrum.

Bobus bis mutantur.) Vetus lectio: Boes bini mutant. Setis intus os hirtum, & linguam etiam appellatam.) Lege, Et linguam etiam ac palatum.

Cap.xxxix. Quæ uerò ratio crocodilis, si non cruori, sed duritiæ tergoris tribuatur & solertia.) Lectio sanè inepta, castiganda ad exemplaria uetera sic: Ceu uerò non crocodilis duritiæ tergoris tribuatur, & solertia. Coarguit enim hoc exemplo quorundam opinionem, qui subtilitatē animi constare cute opimentisque corporum putabant.

Velut languidiores, cum menstriui curius steteret.) Legendum, Ut & lanugines oris, c.m.c.f.

Cap.xl. Primogeniti in quaque parte fues primas premunt, & si eæ sunt faucibus proximæ.) Prodigiosa deprauatio, cum à Plinio scriptum sit: Primis genitis in quoque partu fues primas præbent: eæ sunt faucibus proximæ, scilicet mammae.

Cap.xli. Tenuissimum camelis, mox equabus.) Manuscripti codices habent Equis, nusquam obseruant recentiorum exceptionem de ablatiuo in filiabus, equabus, asinabus. Sic ut & supra 40. cap. Asinis à foetu dolent, nō Asini. Idem animaduerti & in Liuianis exemplaribus.

Cap.xlii. Duobus Alpes generibus pabula sua approbant, Dalmatiæ Docleatem mittunt Ceutronicam terræ Natuficum.) Vetus lectio: Dalmatiæ Docleatem mittunt, Ceutronicæ Vatusicum. Dalmaticas vocat iuga à Carnis ad Dalmatas usque pertinentia.

Cap.xlv. Sunt autem crura his obliqua, humani poplitis modo.) Pollicis, non Poplitis. Quæ persofsa, ceu uinculis, spiritus fugit.) Legendum, Ceu iugulo, scilicet persofso.

Cap.xlvi. Leo etiamnum tortuosos.) Scribo, Tortuosius.

Cap.xlvii. Confirmant & apodas habere, nycterin & drepanin, in eis quæ rarissimè apparent.) Nycterin pro rara non agnosco, quæ Græcis vespertilionem sonat, volucrem potius, quam auem. Raræ aut rarum nomen magis cōuenit, quem admodum habet antiqua scriptura, Et apodas habere, & ocn & drepanin.

Cap.li. Hinc tot cantibus & modulis flexiones.) Antiqua lectio potior: hinc tot cantus & moduli flexionesque.

Cap.liii. Qui uenena serpentinum suctu è corporibus exigent.) Melius Corporibus eximerēt. Scythæ sagittarum vnquam aciem.) Vetus lectio, Scythæ sagittas tinguunt.

EX LIBRO DVODECIMO.

Cap. IIII.

V Nam, quam peculiarius Virgilius celebravit, ebenum.) Rectius manu scripta volumina: Vnam è peculiaribus Indiæ Virg. celebravit ebenum.

Cap.v. Quorum pondera adeò in terram curuantur, ut annuo s.i.) Incorruptiora exemplaria: Quorum imi adeò & c.

Cap.vi. Quo sapientiores Indorum viuunt.) Lege, Sapientes, id est, philosophi.

Cap.ix. Facilius hoc & crustosius amariisque

In Plinii Naturalem Historiam.

& gummosum.) Lege addendo iuxta fidem veterum codicum: Facilius hoc, & crustosius, amarissimisque: at Indicum humidius & gummosum. Ibi dem legitur, In libras x. terni, non, x tantum.

Cap. xiii. Vt alii existimauere frutice venoso.) Exemplaria nostra, quæ ob vetustatem sequimur, habent, Sterile myrtoſum. Quod nescio cur debuerit magis absurdum videri, quàm gummosus, & similes Plinianæ voces.

Cap. xiiii. Græci stagoniam & atomum tali modo appellant, minore autem Arabiam.) Imò, Orobiā, à magnitudine *ὀροβίου*, hoc est, erui. Vltimo huius capituli versu lege, Potius quàm in micæ frietur.

Cap. xvi. Facillimè autem adulteratur Indica myrrha.) Scribo, Fallacissimè autem adult.

Cap. xviii. Periti rerum astruxerunt.) Asseuerant, non Astruxerunt.

Cap. xix. Reuehunt vitrea & ænea.) Melius, Et athena. Sterilior imbre, ceu diræ naturæ.) Vetus codices: Sterilior imbre, cæduæ naturæ. & mox illic legitur, Venia cædendi, non, Metendi. Deinde sorte germina discerni.) Cremia, non Germina: quæ vox uel ex Psalmographo nota esse poterat.

Cap. xx. Per Nabataeos Troglodytæque confines, qui considere ex Nabataeis.) Vetus lectio: per Nabataeos Troglodytas, qui considere ex Nabataeis. Vt intelligamus coloniam à Nabataeis negotiatoribus in Troglodyticen deductam.

Cap. xxiii. Eandem quæcunque sit aspalatho.) Lege, Eandem, quæ sit aspalatho.

Cap. xxv. Maxime probatur, quod antè semel fluxit.) Melius vetus exemplar, Maxime probatur, quod ante semen fluxit, id est, antequam semen prolatum sit. Paulò post illic legitur: Exit & in Pamphylia, sed aridior: non Acrior.

EX LIBRO DECIMOTERTIO.

Cap. I.

Primumque id scire conuenit, mutata auctoritate ad peius transisse gloriam.) Syncera lectio: Mutatam auctoritatem, & sæpius transisse gloriam.

Cap. iii. Vestes prolongant tempus.) Antiqui codices: Vestes prorogant tempus. Summa commendatio eorum, vt transeuntem sceminam odor inuitet, etiam aliud agentem.) Magis placet quod in iisdem codicibus habetur: Vt transeunte scemina odor inuitet etiam aliud agentes. Neque enim vsque adeo corrupti fuerunt Romanorum mores, vt frequentior esset viris, quàm sceminis, vnguentorum vsus. Ac mox: Sed quosdam crassitudo maxime delectat, id ipsum approbantes.) Illic est, Spissum appellantes, non Id ipsum approbantes.

Atq; Caium principem solitū lauari.) Lege, Atq; Caium principem solia temperari, scilicet iussisse.

Vtinamque dicere possemus, qui primus instituit ista. nimirum hac mercede orbem terrarum corruptæ deuicere aquilæ.) Duas voculas, Ita est, quibus perquam eleganter Plinius utitur, scribarum siue potius castigatorum temeritas deprauauit in, Ista. Sic enim scribitur ac distinguitur in emendatis voluminibus: Vtinamque dicere possemus, quis primus instituit. Ita est, nimirum

hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Sic libr. 7. ca. 40. dixit. Ita est profectò, alius de alio iudicat dies. Item libro 18. cap. 6. Itaque est profectò, opera, non impensa, cultura constat. Præterea libro 14. cap. 1. Ita est profectò, magnitudo populi Romani perdit ritus, vincendoque victi sumus.

Cap. iiii. Genera earum plurima: & prima fruticem non excedentia: sterilem hanc, alibi & ipsum fertilem, breuèque ramis obiri vmbra foliorum.) Emendata lectio: Sterilem hunc, alibi & ipsum fertilem, breuèque ramorum orbe foliosum. Qui error tam crassus est, vt mirum sit à nemine deprehensum. Præterea casum à dorso puluinato, & in aluo media fissura plerique vmbilicatum.) Reposuimus ex manu scriptis: Præterea casum à dorso puluinata fissura, & in aluo media plerique vmbilicatum. Quod erat prius, pomis referam.) Pro his verbis longè alia sunt in antiquis voluminibus, nempe hæc: Erâtque, cum hac proderem, fertilis.

Cap. vii. Certòque eam fugit alienus humor, qui aluum omnem rigat.) Lege: Qui aliam omnem rigat.

Cap. xi. Neq; ad alios vsus illis, quàm funibus. Rex Antigonus in naualibus vsus est rebus, nondum sparto communicato.) Syncera lectio: Nec alijs vsus est, quàm inde, funibus rex Antigonus in naualibus rebus, n. f. c.

Cap. xii. Quæ potuit esse segminibus vtrinq; amputatis.) Scribo, Resegminibus. Minus forbet. Politur & charta magis, vt splendeat.) Lege, & distingue: Minus forbet politura charta, magis splendet. Deprehenditur & lentigo oculis, sed medijs inserto glutinantis ceu tania iuncto papyri bibulo, ibi vix litera fundente se.) Voluminum veterum emendator lectio: Sed inserta medijs glutinantis tania fungo papyri bibula, vix nisi litera fundente se. Nam fabrilis à gummi commissuræ fragiles sunt.) In eisdem codicibus melius est. Næ fabrilis, gummi quæ fragilia sunt. Fabrilis videlicet glutinum. & Gummi, genitiuus est à Gummi, *ἔμμι* *ἔμμι*. Minimum hunc modum integer.) Lege, Minimum hoc modo intergerij.

Cap. xiii. Quod eò magis niior, si etiamnum Homero condente Aegyptus non erat. At cur si iam hic erat vsus, in plumbeis lintellisque voluminibus scriptitatum costet: Cur & Homerus in ipsa illa Lycia Bellerophonti, codicillos datos, non Epistolas prodidit? Hic tenebrio nescio quis aliquot voces ex ii. cap. repetitas, sed deprauatè, infulcire ausus est. nam vetusta exemplaria omnia tantum habent. Q. e. m. m. f. e. H. c. A. e. non erat aut cur, si iam hic erat vsus in ipsa illa L. B. & c. Agnoscis erudite Lector Plinianum orationis fluxum, nullam interpolatoris operam desideratè. ò impudentiam.

Cap. xv. Interijt nuper incendio, quam Cethegus decedens libris 14. permuatauerat.) Vetus lectio: interijt nuper incendio à Cethegis descendens, H. S. xiiiij. permuata. A Nomio Tiberij Cæsaris liberto.) Lege addendo: Item à Nomio. nam duas recenset amplissimas, Ptolemæi vnam, alter

Annotations.

alteram Nomij. Operimento conchylij & laminæ per mediam vestitam fuisse.) Pro pessima opera malam gratiam meritus est, quisquis hic Pliniana verba, aliquot de suo additis, interpolare nō est veritus. Nam sincera scriptura tantū habet: Operimento laminæ vestitam fuisse. quemadmodum læteritij parietes ornatus causa marmoreis crustis vestiuntur. Nutriuntur optimè splendescuntque, manūq; sicca fricatur ab alienis maxime: nec abaculis læduntur, vt in his genitæ.) O bellè tractatum Plinium. Vide obsecro Lector, quantum hæc à germana lectione discrepent, quæ talis est: Nutriuntur optimè splendescuntque manu sicca fricata à balineis maxime: nec à vinis læduntur, vti his genitæ.

Cap. xviii. Totūmq; abire in lacum.) In altum, non in lacum,

Cap. xix. Punicum malum cognomen sibi ven dicat.) Lege, Cognomine sibi vendicat.

Cap. xxi. Semine colore & specie foris.) Farris, non Foris.

Cap. xxiii. Vitilias herbosa ergo, & eò lætior fatietas, quod perquam modico pinguescunt & quadrupedia.) Exemplaria vetera: Vitilias, quæ eruo, sed ocyor fatietas, perquā modico pinguescente quadrupede. Obiterque inter ordines alium capessere fertile est.) Lege, Allium & cape feri fertile est.

Cap. xxv. Vix vt respicere è naui tutum sit.) Prospicere, non Respicere.

EX LIBRO DECIMO QVARTO.

Cap. I.

Svbidiales inambulationes vmbrosis operculis opacat.) Sincera lectio, Vmbrosis pergulis vt est videre in emendatis manu scriptis.

Cap. ii. Vua tam parua, vt nisi pinguisimo solo coaleere non possit.) Rectius, Colere nō prosit. In neglecto solo morosa, pingui putrescit, gracili omnino non prouenit.) Legendum, In eligēdo solo morosa. Morosam in eligendo ideo dicit, quod ei nec pingue nec gracile latis conueniat. Tūncq; Albanum vinum æmulantur.) Restituimus ex vetustis codicibus, Albano vino æm. Sic Martialis: Aemula Baianis Altni littora villis. locutione à Græcis accepta, ἀνέκδοται οἶ. leuius hoc videri poterat, nisi in his leuibus tam sæpe scribæ ludere sibi permittant. Mœrica contra omnes ictus firmissima.) Veteres libri, Contra omne sidus fir.

Cap. iii. Et coronaria naturæ lusu stephanitis.) Scribo, Coronario naturæ lusu.

Cap. iiii. Cum C. Gracchus Tribunus plebis seditionibus agitatis interemptus.) Latinius nostra exemplaria, Plebem seditionibus agitans. Rarè quippe adhuc fuere, nec nisi importatis singulis testis millia nummūm.) Vetus lectio, Nec nisi in nepotatu.

Cap. vi. Pucino retulit acceptos, non aquoso.) Lego, Pucino retulit acceptos, non alio vfa. Cum eadem vitis aliud aliis locis pullulet.) Maluimus & hic nostros manu scriptos sequi, in quibus est, Aliud aliis locis pullulet.

Cap. vii. Nec Cymoliti per se gratia.) Nostri veteres codices, Tmoliti, habent, cuius & apud Ga-

lenum sit mentio. Cæsarem non aliud potaturū.) Scribo, Poturum.

Cap. xiiii. Interfectam fuisse à marito.) Scribo ad exemplar vetus, Interfectam fuisse à marito, attestante Gellio. Aromaticis delectatos.) Lege Aromatide. id est, quod nunc Hippocratis vocant, cuius inuentum videri volunt.

Cap. xiiii. Sic quoque diu transmarina fuerunt in autoritate ad atavos vsque nostros, etiam Falerno iam reperto, sicut apparet ex illo Comico versu Anaxipolis Thasii: Quinq; Thasii vini inde depromam, Falerni bina.) Quid ego audio, Anaxipolim Thasium Latinos versus scriptitasse? an fortè Græcè quidem scripsit, sed togatas fabulas. alioqui ineptè citatur testis, vbi agitur de autoritate, quæ fuit vinis in Vrbe atque Italia. Subiiciam & hic veterem lectionem, quò magis appareat deprauatio. Sic quoque postea diu transmarina in autoritate fuerunt, & ad auos vsque nostros: quin & Falerno iam reperto, sicut apparet ex illo Comico versu: Quinq; Thasii & c. Neque enim ratio teniporum patitur, vt legamus ad atavos, de vinis, quæ post Opimium Consulē in pretio fuerunt. Millia cadorum congiurum.) Lege, Cadorum congiarium, id est, qui congiū caperent. Sequenti versu est, C. Sentius, non Censius. Hortensius super decem cados hæredi reliquit.) Non video, cur hoc magnum videri debeat, cū Lucullo eiusdem vini plusquam c. m. cadorum fuisse supra in hoc ipso capite scriptum sit. verior est dubio procul manu scripta lectio xm. cadorum, quod scribæ hoc modo scribere solent x. inde lapsus occasio.

Cap. xv. Quid nī? Et Cæsar Dictator triumph sui cœna vini Falerni amphoras c. Chii cados c. in conuiuia distribuit.) Conuiuia hic vocat certum conuiuarum numerum vnā discumbentium, qui ferè intra Musarum numerum cōsistebat, iuxta tritum illud prouerbium: Septem cōuiuium, nouem conuiuium. Quare nimio plus essent centum cadi vel Cyclopiū conuiuio. Itaque malui antiquam scripturam sequi, Quid, non & Cæsar Dictator triumph sui c. v. F. Amphoras, Chii cados, in conuiuia distribuit, id est, in singula conuiuia singulos cados, singulâque amphoras.

Cap. xvi. Fit & è pomis.) Melius, Fiunt & è pomis. Ac mox: Primumque è palmis, non, Proximumque ei è palmis. Myrtiten Cato quemadmodum fecerit, hoc paulò post indicabimus.) Melius, Myrtiten Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulò indicabimus. Ex cæteris herbis colatis.) Colatis, redundat. Qualem & redolent salicūm Patauinorū in palustribus vindemiæ.) Lege, Qualem & salicūm redolent Patauinorum in palustribus vin.

Cap. xvii. Ad eò nihil intentatum in vita fuit.) Elegantius datiuo casu: Ad eò nihil intentatum vita fuit.

Cap. xviii. Aspendios, dānata à feris.) Damnata aris, lege, ἀσπιδος enim libare significat. Aegyptus & ecbolinam habet abortiuus facientem.) Vetus, Aegypt. & ecbolada habet, abortus facientem. Sic & maris nauigio.) Rectius, Mari nauigato.

In Plinii Naturalem Historiam.

Cap.xix. Prohibere diis nefastū habetur vino.) Rectius in vetustis codicibus scribitur Vina, sicut tertio abhinc versu, Polluta & Græca. Præcepta tradiderint.) Præcepta condiderint, est in veteribus, idque non inelegāter, vt nihil opus fuerit mutare. Anni prioris vina nonnullquam facie acetōe condiunt.) Vetus lectio: Nonnullquam prioris vini facie acetōe condiunt.

Cap.xx. Iterum sponte feruere: quæ calamitate cūm deferbuit, deperit sapor.) Cūm deferbuit, voces sunt superuacaneæ, & ab interprete primum adiectæ. Acor aut fumidum virus, aut picis adustio.) Lege, Picis autem adustio. nam superiora resina vitia sunt, hoc picis. Asia picem Indicam maxime probat, Græcia Piericam.) Non Indicā, quod absurdū erat, sed Idæam, ab Ida cantatissimo Troa dis monte, attestante etiam Theophrasto.

Cap.xxi. Sic cooperula doliorum medicanda.) Imò Opercula. Error natus ex geminatione literarum.

Cap.xxii. Postera die ex ore halitus foetidi.) Veteres codices diserte habent, Halitus cadi, vt intelligamus eos nimia temulentia cadum olere. Cūm priorem diem quotidie perdant, imò verò & venientem.) Nihilio deterior erat vetus lectio: Illi verò & venientem. L. Pisonem vrbis Romæ curatorem ab eo delectū.) Syncerior lectio extat in antiquis voluminibus, L. Pisonem vrbis Rom. curā ab eo delectum. hoc est, ad curam. Præfectus vrbis creatus est, non curator: & præfecturam circumloqui libuit.

EX LIBRO DECIMOQVINTO.

Cap. I.

OLEAM Theophrastus celeberrimus & Græcorum authoribus.) Moderatius Plinius, Theophrastus & celeberrimis Græcorū authoribus. M.Seruius T.F. Aedilis curulis.) Antiqua scriptura, M. Seius L.F. Certè Seruius, prænomen est, non nomen. Nec desiderare rastros, aut falcem vllam, aut curam.) Elegantius vetus: Nec desiderare rastros, aut falces, vllamve curam.

Cap.iii. Has enim ocyssimè occupat æstas, quia sunt tenerimæ, & amurca cogit decidere.) Vera lectio: Has enim ocyssime occupatas, quia sunt tenerimæ, amurca cogit decidere. Cum omni hora oleum decrescat.) Lege, Omni mora.

Cap.v. Quam earum in his locis optimam esse dicant.) Veteres codices: Quam earum finitimis locis o.e.d. Nec erat opus mutare.

Cap.vi. Præterea conchas & plūbeas cortinas aere vitari.) Vitiata lectio est: restituiimus iuxta fidem archetyporum sic: Præterea in conchas & plumbeas cortinas: aere vitari. Refertur enim ad Decapulandum, quod præcessit.

Cap.vii. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Seleuciam, quod Seleucinum vocant.) Vera lectio vetus, Inter Cappadociā & Galatiam quod Selgiticū vocant. Idem erratum depræhendimus & castigauimus lib. 25. cap. 4. scribendo sic: Selgiticum neruis vtile diximus. E pice fit, quod piscinum appellatur.) Lege Pissinum, non Picinum, vt fit Græca vox.

Cap.xi. Præcocia verò mustea.) Scribo, Præ-

coci, referendo ad proxime præcedens Prouentu.

E struthes odoratissima.) Lege A struthes, id est, post struthæa.

Cap.xiiii. Tamen peculiare nomen dedit.) Lege addendo: His tamen peculiare. His. (lanatis, quorum mentio præcessit. A conditione castrati seminis, quæ spadonia appellat. Belgemela à foliis, folium enim vnum, aliquando & geminum erumpit è latere medio.) Mira verò denominatio à gemino folio Belgemela. Sed cur potius à gemino, cūm sæpius vnicum erumpat? Antiqua exemplaria aliter habent: Quæ spadonia appellant Belgæ. Melofoliis folium vnum, aliquando & geminum, erumpit. Mirum autem videri non debet, si Belgæ spadonia vocabant Romano, & non Gallico vocabulo, vt qui provinciales id temporis essent: apud quos ipse Plinius aliquandū vixit: vnde hoc pomum in eius notitiā venit, vrbis alioqui non admodum notum. Melofolium verò dictio est ex Græca ac Latina composita, quasi *μηλόφυλλον*.

Cap.xv. Reliquorum nomina aliter in aliis locis appellantur.) Scribe addendo, Aliter in aliis atque aliis loca. Conduunt verò pyra, vt vix, ac totidem modis, nō aliter, quā in cadis. Præterea quæ in pomis proprietas pyris quoque vini. Similiter iis agris medentes in escam dant.) Vera lectio: Conduunt verò pyra, vt vix, ac totidem modis, nec aliud in cadis, præterquā pruna. Pomis proprietas pyrisq; vini: similiterque in agris medentes cauent.

Cap.xvii. Eandem pomis in vino subigunt.) Melius, Vino subigunt. Oleo aspergi in ore, vt de palmis diximus.) Hoc nusquā dictum est: sed particula Vt, redundat. Mox legendum, De palmis diximus: vt sit transitus ad reliqua. Ac si dicat, Nisi inter peregrinas arbores de palmis dictum esset, potuisset hic inter secundas mensas de earū fructu dici, nunc de ficis proxime dicendum.

Cap.xviii. Ad nos ex aliis transiere gentibus Chalcidicæ, quarum plura genera. siquidem & Lydia quæ sunt purpureæ & mamillanæ similitudinem manuarum habent.) Legendum ex fide veterum exemplariorum: Ad nos ex aliis transiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. siquidem & Lydia, quæ sunt purpureæ, & mamillanæ, similitudinem earum habent. Alioqui Plinius omiserat Chias, Romæ non incelebres, & Martialis in primis amatas. Nam Alexandrina enixiores. Candicans terina, cognomine delicata.) Eadem exemplaria veram etiam nunc lectionem retinent: Nam Alexandrina è nigris est, candicante rima, cognomine delicata. Alioqui non bene cohæret, quod mox subsequitur: Nigra & Rhodia est. Tanto propius Carthaginē pomo Cato admouit.) Elegantius vetus lectio: Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit.

Cap.xix. Ergo culices partim fraudati alimento in matre, hoc est, putri eius tabe, ex qua nati ad cognatam volant.) Antiquior lectio, & melior: Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam volant.

Cap.xx. Setania tamen maius pomum est.) Tamen superuacaneum est, natum ex proximis syl-

Annotationes

labis,tanie,nec ad sensum quicquam facit.

Cap.xxj. Hæc obnoxia acri odore,nec suauitate iucunda.) Cuinam obnoxia? Syncera lectio: Hæc obnoxia acori. Odore & suauitate rotunda præcelunt. cæteris vini sapor. Et rufatur capillus primum prodeuntibus nucleis.) Nuculis, non nucleis.

Cap.xxiii. Molitura etiam præstant.) Vetus, Moluntur etiam, & præstant &c.

Cap.xxv. Minus quinquennio est.) Satis Latine dixerat Plinius, Minus quinquennium est: nec erat, cur mutaretur.

Cap.xxviii. Aliquorum lignum ipsum in vsum & pomi vicem, vt grana myxis, quas in Aegypto gigni diximus.) Vetus lectio: Aliquorum lignum ipsum in vfu & pomi vice, vt generi amygdalæ, quam in Aegypto gigni diximus. Dixit autem Plinius his verbis: Pomum longius pyro, inclusum amygdalæ putamine & corio, colore herbido.

Cap.xxix. Antequam piper reperiretur, illam obtines vicem.) Illius obtinēs vicem, legendum est. Plebeia, torrida, ac squalida.) Scribo, Retorrida: qua voce libenter vititur. Quin & virgæ anuli.) Lege. Virgæ anuli. Papyrium Nalonem.) Massonem, non Nalonem, attestante Liui.

Cap.xxx. Et postea accessere genera eius. Hanc syluestrem &c.) Quam hanc Libri vetusti: Postea accessere genera: tinus, hanc syluestrem &c. Alioqui male coheret, Accessit & regia, nisi tinus præcedat. Folio crispo ac breui, quæ inuenitur rara.) Lege, Inuentu rara. Præferenda vtique myrto & oleæ est.) Vetus lectio, Præferenda ei vtroque olea.

EX LIBRO DECIMOSEXTO.

Cap. I.

Nauigantibus similes, cum integant aquæ circumdata naufragiis. Cum verò recesserint, fugientes cum mari pisces circa turgia venantur.) Vera lectio: Nauigantibus similes, cum integant aquæ circumdata: naufragis verò, cum recesserint: fugientesque cum mari &c.

Non pecudes hos habere, non lacte ali, vt finitimis. Ne cum feris quidem dimicare contingit.) Melius: Non pecudem his habere, non lacte ali, vt finitimis, nec cum feris quidem dimicare co. Potus non nisi ex imbre.) Legendum addendo, Potus iis. Et sequenti versu, Et hæc gentes certè: Certè, superfluit.

Cap.ii. Roborum vastitas intacta.) Et hic adde vnam dictionem: A euis roborum vastitas intacta.

Cap.iii. Veluti pop. Rom. ipsa corona imposita.) Ipsi, non ipsa. Longum est, nec ex institutione operis.) Vetus lectio, Nec instituti operis.

Quisque patriæ muros primus scandens, audentem irrumpere occidit. Quisque ciuem maluit ferare, quam hostem occidere.) An non hæc inter se pugnant? sicut nec id apte coheret, quod mox subiicitur: Vtque eum locum, in quo sit ædum, obtineret hostis eo die. Ostrenuè nauatam à deprauatore operam, & cui nulla ex his, quæ hic memorantur, corona dignum sit præmium. Restituimus ex fide manu descriptorum hoc modo: Quæ sub ipso Ioue datur, cuiq; muros patriæ gau-

dens rumpit. Confert enim leges Romanas de ciuica, cum illa Græcorum de Hieronicis, hoc est facrorum certaminum victoribus, in quorum honorem patria cuique sua redeunt murorum partem diruebat, quæ oppidum intraret: tanquam nihil opus esset moribus ciuitati, quæ tales viros gigneret. Mox subiiciuntur capita legum, Ciuem ferare, Hostem occidere, Vtque eum locum, in quo sit ædum, hostis obtineat eo die.

Cap.v. Nec non & in copia frugum.) Veteres codices: Nec non & inopia frugum. Distinguemus ergo proprietate naturæque, & vbi res cogget, etiam Græcis nominibus vtendum.) Vtendum, superfluit. nam omnia referuntur ad verbum Distinguemus.

Cap.vi. Continentur hispido calyce, per genera plus minus complectente.) Scribe addendo. Plus minus cutem complectente. eadem glandis scilicet.

Cap.vii. Gignunt & alia ramorum eius pilulas corpori, non pediculo, adhærentes.) Legendum, Gignunt & alæ ramorum eius pilulas, corpore, non pediculo adh. Item circa finem capituli: Et in folio rubente aquosos nucleos candicantes. nō Rubentes, quod nescio quis ad pilulas præcedentes referendum putauit.

Cap.viii. Granum hoc, primoque ceu species frutices paruos aquifolia ilicis. quisquilium vocant.) Syncera lectio: Primoque seu scapus fruticis parux aquifolia ilicis: cusculium vocant. Est enim Hispanum vocabulum, non Romanum: & cusculiatum videtur olim dictum, quod nunc deprauatè scarlatum. Signum hoc eius, quod in tenebris decerpitur.) Quo, non, Quod. Græci cortices arborum appellant.) Vetus, Corticis arborem.

Cap.viii. Tingendi causa ad seruorū vestes.) Illic legitur, Ad seruitorum vestes.

Cap.xxiiii. Et apud nos vere palmæ à matre integræ decerpuntur: meliores enim sunt, quæ non diuisæ fuerint.) Integra lectio: Et apud nos ferè palmis à messe decerpuntur. ex his meliora, quæ sese non diuiserint. Loquitur de foliis. Decidua à populo quernaque.) Rectius, Decidua populea quernaque.

Cap. xxv. Cæteræ vere concepto.) Vetus lectio: Cæteræ vere concepto. Sic fit, vt dum prima cacumina impelluntur, se cutis aperiat, geniculato incremento.) Et hic diuersa lectio, Vt prima cacumina impelli sequutis appareat.

Cap.xxvi. Cedri, & iuniperus, & ilex, annuæ ferè habentur: nouus fructus in iis autumnio pendet.) Nostra exemplaria: Citreæ, & iuniperus, & ilex, annifera habentur: nouusque fructus in his cum annotino pendet.

Cap.xxix. Quoniā omnis infirmitas cælo magis accidit.) Lege, Cælo magis obnoxia est.

Cap.xxxii. Fastidio balsamum alibi nasci natura, quam in Syria, noluit ferè: nec non & palmam nasci vbique, aut natam parere.) Si dixisset Alibi, quam in Iudæa, verisimilius erat: neque enim in tota Syria nascitur, aut vlla alia eius parte, præterquam Iudæa. Antiquior ac verior lectio

In Plinii Naturalem Historiam.

hæc: Fastidit balsamum alibi nasci, Assyria malus alibi ferre: necnon & palma nasci vbique, aut nata parere. Cælum nullo modo quæ sit.) Quis, redundat. Mutari naturam in iisdem locis, atque in profundo valere.) Exemplaria vetera: Atque pro indiuiso valere. An in Lyciis frigidisque montibus nascitur.) Lege, At in Lyciis Phrygiisque m.n.

Cap. xxxvi. Durantque eius alta testæ.) Eius, non est quod referatur. Lego, Durantque ævis. Sic supra: Aëvis roborum vastitas intacta. Et canoribz ipso educendæ.) Melius: Et canere tibiæ ipsæ docendæ. Nec aliter est in emendatis exemplaribus.

Cap. xxxvii. Licet populi vitibus placeant, & Cæcubum ducāt.) Lege, Et Cæcuba educunt. Sequacis ad iuncturas lentitæ.) Rectius, Ad vincturas. Mollioribus vasis, quàm vt est corio fiant.) Vilioribus, non Mollioribus. Decidua falici fertilitas.) Legi debet: Cædua falici fertilitas.

Cap. xxxviii. Istus ab altero capite vel grauis sentiatur.) Atqui magis conueniebat, Vel leuissimus. Legendum itaque, Vel graphii, non, Vel grauis. Est autem graphium (vt vulgo etiã notum est) stylus ferreus, quo in ceratis tabellis, quicquid libuerit, exarare solemus. Fagis pectines trāsuerſi in pulpa apud antiquos. Inde & vasis honos.) Distingue: Apud antiquos inde & vasis honos.

Cap. xl. cxx modii tunc lentis pro faburra ei fuere. Pudendum erratū, cū tam modica faburra vix mediocri nauigio sufficiat, nedum illi vsq; ad miraculum ingenti. ἀλλὰ τῶν τοῦτων ἐστὶν ἱπποκλέδης, modò sensus sit vt cūq; Grammaticus. Vera lectio est. cxx m. modium lentis. Quas & ipsas esse modicas admodum miror.) Modico, scilicet simulachro. Id miratur, quòd alioqui iuncturæ ferè nullæ sint, nisi in grandibus simulachris. Nōne simulachrum Iouis in arce è cupresso durat.) Veteres codices, Simulachrum Veiovis.

Cap. xliiii. Et dulcor in Punicis.) Restituimus ex archetypis nostris, Et dulcori in Punicis. Sensus est, Quò dulciora poma, eò minus viuacè esse arborem. Decem arbores metiens.) Mittens, nō, Metiens. Quod notatur & in spina fullonia.) Scribo: Quod verò in spina fullonia: Pendet enim à præcedente verbo Gignatur. Edendi ratio ætatis quadragenis diebus.) Rectius, Ea medendi ratio ætatis quadragenis diebus.

EX LIBRO DECIMOSEPTIMO.

Cap. II.

IN Aquilonem obseruare vites & arbores poni sua fere.) Lege, In Aquilonem obseruare vites.

Cap. iiii. Sed idem solum vbicūq; arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè pascit, quàm vitis. Affligit agricolam & carbunculus terra, quæ ita vocatur. Emendari vitem hac terra putatur.) Longè emendatior, ac planior vetus lectio: id quod vel absque cōmonstratore cuius La tinè scienti perspicuum esse potest. Est autem hæc: Sed idem solum vbicūque arduum opere, difficile cultu, bonis suis acrius penè, quàm vitis possit, affligit agricolam. Et carbunculus, terra quæ ita vocatur, emendari vite macra putatur. Hæc lectio

bellè quadrat & ad præcedentia, & ad sequentia.

Item vites aduri, quod non antea, Thracia sensit admoto Hebro.) Nostra exëplaria verius, Aënos sensit. Campos Roscia dixit Italiæ fumen esse.) Roscæ scribendum, vt est in veteribus. Virg. Et Rosæ rura Velini.

Cap. viii. Harenacea vtuntur, si aliqua non sit in vlginis verticibus, & si alia sit, vbi hos gentium solos nouimus &c.) Emendatior lectio: Harenacea vtuntur, si aliena non sit: in vlginis verò, & si alia sit. Vbios gentium solos nouimus, & reliqua. Vbii Germanica gens erat, sed in Gallicâ ripari à Romanis traducta: quo loco nunc est celeberrima Agrippinensis Colonia.

Cap. x. Amygdalæ in argilla molli meridiem spectanti feri iubentur.) Amygdala legi debet, & iubet, non Iubentur. Præcedit enim proximo versu Mago, cuius hoc est præceptū. Ac mox eodem versu, Gaudere & dura: non, Gaudere eas in dura.

Quo in genere & cū parui sunt, auelluntur.) Vtusti codices magno cōsensu habent, Et cum perna sua auelluntur: & ita melius cohæret cum his quæ sequuntur. Nanque & huic principio eligi solum refert.) Melius, Nanque ad principium c. l. r.

Non omittendū naturæ miraculum, ex tam paruo gigni arbores.) Magis placet vetus lectio: Non omittendo naturæ miraculo. Sic enim sæpe Plinius loquitur.

Cap. xi. Caro, si locus aquosus sit, inquit, latus pedes ternos: in faucibus imòsque palmū & pedem.) Restituimus mutata distinctione sic: Latus pedes ternos in faucibus, imòsque palmum & pedem. In faucibus, id est, summa sui parte. Imòsque, id est, ima sui parte. Caro crassiorè quinque digitis non omisit. Idem ait, attingere meridianam calī partem signari in cortice.) Scribo, & distinguo: Cato crassiorè quinque digitis. Non omisit idem, si attingeret, &c. Cato referri debet ad præcedens verbum, Præcipiunt. Et Non omisit, eleganti eclipsi dictum est, ac si dicat, ideo à Catone omisum præceptum hoc, quia nullius sit momenti.

Cap. xii. Illam insectiam pudendam esse conueniet, & adultas inter sese luctari iusto plus.) Pudenta sanè insectia locum hunc deprauatum apparet, cū in antiquis voluminibus rectè legatur, Adultas interlucare iusto plus. Interlucari autem arbores dicuntur, quoties adempta ramorum parte, quantum opacitati earum detraxitur, tantum luci accedit: vnde & Interlucare, dictum.

Cap. xiiii. Ne excutiat in vento, ne cortex ligno decidat alterutri.) Vetis lectio: Ne excutatur in vento, ne cortex à ligno cedat alterutri. Præcessit enim: Calami excutatio medullam ne nudet.

Cap. xv. Atque vt gemmascere incipiens ligetur calamus.) Legendum pro Ligetur, Legatur. Ac mox: Vt inde potius distillaret mucor. vbi humor, pro Mucor, legebatur.

Cap. xviii. Autumno albaqueato, & sterco adiciito.) Lege, Addito, nō Adiciito. Sic enim Cato loqui solet. Vt eadem oliueta consent.) Integra lectio est: Vt ævis eadem oliueta consent. Sic supra lib. is. capite secundo, Aëvis roborum vastitas intacta

intacta. Eiusdem capite 36. Durántque ævis testá alta. Mirúmque, quæ Pallas castigatori hanc mentem dederit, ut eam vocem vbiq; aut omitteret, aut deprauaret. Confessa enim de tempore ferendi æquè ratio est, vere & autumno. Id ex magna parte fieri decreuere. Rectius in archetypis legitur, & distinguitur, hoc modo: Connexa enim de tempore ferendi æquè ratio est. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Ac mox, Naturæ totius, non, Potius. Ideo faciles corticum esse amplexus.) Illic habetur, Complexus.

Cap. xx. Ideo nucibus potius, quàm radice, p. c. i.) Scribo, potius, quàm viuiradicibus.

Cap. xxi. Et prædictis velut armamentis vinearum.) Hæc verba, quæ nescio quis fini præcedentis perperam affuerat, huius capituli initio adpositum, melius hic coherentia. Id enim, cum decisis, nec intorti trigemmes.) Lege, Idem cum decisis. Paulò post pro In area, restitutum Marra.

Oculorum exinde materia emicat cum aqua, trigemio sexto mense viuiradix transfertur.) Scribo & distinguo. Oculorum inde materia emicat, cum qua xxxvi. mense u. t. Detraxere hoc experimenta seminarii curaque. Sequitur vinearum ratio.) Distingendum, Detraxere hoc experimenta. Seminarii curam sequitur u. r.

Cap. xxii. Sulco latitudo palæ satis est. Eodem versu, In quamque partem, non, Quancunque. Quæ ex his longiores sient, ut vites binas accipiant. Et diuerso alia labuntur.) Antiqua lectio, Qui ex his longiores sient, ut vites binas accipiant è diuerso, alui vocabuntur. Intra biennium autem fructus.) Maiorem veterem lectionem: Interest autem biennium fructus, quò tardius in sato prouenit, quàm in traslato. Ideo utriusq; fructum tardum, præterea retorridum & nodosum puluinosumq; reddi incremento.) Alia lectio antiquior, in quam exemplaria consentiunt, sic habet: Id utrunq; fructum tardum, præterea retorridum & nodosum reddit, pu-milionum incremento. Operarum ista computatio est. In latifundiis verò legitima naturæ festinatio.) Vetus lectio: Operarum ista computatio est in latifundiis, non legitima nat. fest.

Cap. xxiii. Et vltimus detruncata à media inter ramorum scamna digeritur.) Legendum, In ramorum scamna. Meridianum Solem spectare palmites debent.) Non malè est in manu scriptis: Spectare palme debent. nam sequitur mox: Rami à proiectu digitorum modo subrigi. nec de vitibus loquitur, sed de arboribus, quæ vitibus maritatur.

Traduces Gallica cultura binis vtrinque lateribus, si pedum quadrageno distent spatio, quaternis viceno, inter se obui miscentur alliganturque vno conciliati, virgultorum comitatu obiter ligati quæ deficiant. Aut si breuitas non patiatur ipsorum, adalligato protenduntur in viduam arborem iuncto.) Repræsentabimus: & hic veterem lectionem, quam veriore esse certè illi facillè iudicabunt, quibus id culturæ genus visu cognitum est; etiam hodie in ea Italia parte frequens. Nam de Cisalpina Gallia loquitur. Est autem talis: Traduces Gallica cultura bini vtrinque lateribus, si pes

quadrageno distent spatio, quaterni si viceno, inter se miscentur alliganturque vno conciliati, virgultorum comitatu obiter rigorati, quæ deficiant: aut si breuitas non patiatur ipsorum, adalligato protenduntur in viduam arborem iuncto. Sed quia vilitate reditum impendia exuperent.) Reditum, non Redituum. Vilitas enim de vino intelligi debet. Cariosaque tantum vitis partes incipientes marcescere deputando.) Antiqua scriptura, Incipientes inarescere. Quoniam certa latera est facilius abscondere, quàm detorquere, quò velis. Plagas in arborum confura supinare, velut calices faciendi.) Satis apparet deprauatorem hunc neque literaturam calluisse, nec agriculturam. Reponenda igitur ex vetustis exemplaribus incorrupta lectio, & hoc modo distingendum: Quàm detorquere, quò velis, plagas. In arborum confura supinore velut calices faciendi, ne consistat humor.

Cap. xxiiii. Itaque per hyemes calis rigorè probamus. Non enim solè infirmisimæ arbores gelu periclitantur, sed maximæ. Nec infirmisimæ arbores gelu periclitantur, sed maximæ. Vnde partium adhibita societate, nominum quoque cum hominum miseris.) Castigauimus ex fide manu descriptorum: Vnde partium debilitas, societate nominum quoque cum hominum miseris. Idque aues corticis sono experiuntur.) Adde Cavi. Aues cavi corticis sono experiuntur. Quapropter & grando in iis causis intelligi debet, & carbunculatio, quod pruinarum iniuria euenit. Deest coniunctio, &. Et pruinarum iniuria euenit. Sunt enim tria diuersa mala. Nascitur hoc malum tempore humido & lento.) Lege, Tèpore humido. Quod araneis vocant.) Quod particulam scriba de suo adiecit. Legendum (araneum vocant) per parenthesis. Idem peccatum scribarum & aliis locis, nec in hoc solo auctore, depræhendere licet. Ibi autem & in reliquis partibus.) Male detracta est cõiunctio, cum scriptum sit: Et ibi autem, & in reliquis partibus.

Intereunt pleraque excisa stirpe.) Lego, Et fissâ stirpe. Olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirum in modum.) Vetus scriptura mollius, Olfactrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum.

Cap. xxv. Inter vitia arborum est & prodigiis locus.) Et hic nescio quis tres primas huius capituli voces fini præcedentis affuerat.

Cap. xxvi. Autumno varia, & hoc est ex natura foli.) Scribo, Varia, & ex natura foli. Cæterum maiore in parte orbis etiam pluuia aut in omni aqua seri & arari non conuenit.) Antiqua lectio manu scriptorum voluminum: Etiam pluuia autumnum aquas eruari conuenit. quod sanè aptius ad præcedentia de Hispaniis vindemiis verba quadrat. In Sulmonensi Italia agro Fabiano.) Lege addèdo, In Sulmonensi Italia agro, pago Fabiano.

Tantò magis si nives scateant.) Quis vnquâ vel vidit, vel legit nives scaterè? Vique adeo nihil referre putant isti, quæ sermonem etiam sacundissimis authoribus affingât. Scribi debet. Si nives iaceant.

In Plinii Naturalem Historiam.

Cap. xxvii. Et ab ima parte circumforato defluens pituita abstrahatur.) Abstergeatur, non abstrahatur.) Similis stercoreatio. Gaudent ea, &c.) Melius, Similis fimi ratio. Gaudent ea, & reliqua. Eo anno violenta, proximo dulcior futura.) Lege, Vinolenta. De Punicis loquitur.

Cap. xxviii. Multi talpas amurca necant.) Lege addendo, Multi & has, & talpas. Et has, scilicet formicas, quarum mentio proximè præcedit. Vltimo versu legendum: Cuius rei rationem quoque eodem volumine tradidit.

EX LIBRO DECIMO OCTAVO.

Cap. I.

Tenebris quoque & ipsarum noctium quieti invidentium gemitu.) Nescio quis detraxit vnum verbū minime hoc loco superuacaneum. Legendum enim, Tenebris quoque suis, &c.

Cap. iii. Pilumni, qui pilum pistrinis inueniunt.) Lego, Inuenerat. Est enim paternus casus Pilumni, sicut mox Pisonis. Et vnus tantum apud authores Latinos memoratur Pilumnus, qui ob hoc ipsum inuentū suum à priscis consecratus est. Ludos boum causa celebrantes, Bupetios vocabant.) Vetus scriptura, Bubetios. Noxamve duplionemve decerni.) Antiqui cod. Noxiāmve. & sic alibi quoque. Marci quidem Curii post triumphos.) Manius est verum prænomen huius Curii.

Et quidem vt tradit Norbanus nudo.) In huius libri indice, vbi recenset Plinius quos authores sequatur, nullus est Norbanus: & in manu scriptis exemplaribus tantum est: Et quidem, vt traditur, nudo. nulla omnino Norbani in hoc loco mentione. D. Syllanus sapientiæ compositissimæ. Quos sequeremur prætenuimus in hoc volumine.) Hæc duo verba, Sapientiæ compositissimæ, neque aptè cohererēt Syllano, & alioqui sunt deprauata. In corrupta lectio est hæc: Sapiētes verò cōplures, quos sequētes prætenuimus in hoc volumine. Aliquot, inquit, reges & duces scripserunt de agricultura, sapientes verò, id est, philosophi, complures.

Cap. vi. Nouissimus villam in Misēnensi posuit C. Marius septies Cōsul, sed peritiam castrametadi; sicut comparatus ei in ceteris etiam Sylla Felix, quos cæcos fuisse dicere cōuenit. Nec iuxta paludes ponendam esse, neque aduerso amne.) Næ hic castigato magno conatu magnas nugæ attulit. Nunc vide Germanam lectionem: Sic vt comparatos ei ceteros etiam Sylla Felix cæcos fuisse diceret. Cæcos ideo, quod cū Marius nouissimus in Misēnensi villam ædificaret, tamen commodissimo eam situ posuit, quem alij præoccupare neglexissent ob imperitiam eligendi. Id testimoniū eò grauius fuit, quia ab inimico prolatum. Postea sequitur, Conuenit nec iuxta pal. &c. Non fraudabo magnitudine hac quoque sua Cn. Pompeiū.) Vera lectio: Non fraudādo magnitudine hac quoque sua Cn. Pompeio. Qua locutione per septimum casum cū sæpe Plinius vtatur, tamen castigatores ferè semper mutare eā ausi sunt. Omnium sententiis absolutus itaque est. Profectò opera nō impensa cultura constat.) Distingnuendum aliter, hoc modo: Omnium sententiis absolutus. Itaque est profectò, opera non impensa cultura constat.

Fruteta igni optime tolluntur.) Lego frutecta. Sic enim à frutice frutectum denominatur, sicut à carice carectum. Humidum agrum fossione cōcidi.) Melius, Fossis concidi. Fossas autem reclusis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari, imbricibus ac supinis lateribus procumbere.) Malè tractato loco succurrimus auxilio veterum codicum hoc modo: Fossas autem cretosis locis apertas relinqui, in solutiore terra sepibus firmari, ne procidant, aut supinis lateribus procumbere. Hæc lectio longè est planior. Cretosum enim solum opponit solutiori, & pro natura terræ fossas alia atque alia latera habere debere præcipit. Ora vtrinque lapidibus statuminari.) Plenior antiqua lectio: Ora autem earum binis vtrinque lapidibus statuminari.

Cap. vii. At communis quadrupedum hominumque vsui lupinus.) Commune lupinū, neutro genere, legi debet. Sed nullum frumento ponderosius.) Lege: Sed nullum frumentum ponderosius est. nam Plinius milium quoque; frumentigenus facit, vt ex quo tum panē rustica plebs conficeret, cū hodie in pulte sit eius vsus, in panificio perraro. Et fortunatè Italiam frumētō canescere candido.) Magis conuenit Canēre, quam Canescere, inchoatiua forma: nec habent inchoatiuum vetera exemplaria. Sequēti versu lege, Peculiaris hodiēque. Adiciit Sardum sex libras.) Vetus lectio: Adiciit Sardū sex libras. quod verisimilius est, cū sequatur: Bæoticum totam librā addit. Porro Sex libras, distributiue dixit. Lex naturæ certa est in quocunque genere. Pani militari tertia portio ad grani pondus accedit. Sicut optimum esse frumentum quod in subactu congiū aquæ capiat.) Emendata lectio: Lex certa naturæ, vt in quocunque genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: sicut optimū frumentum esse, quod in subactu congiū aquæ capiat. Quibusdam impermixtis, vt Cyprio & Alexandrino.) Rectius, Quibusdam in binis mixtis. In Bæotia & Africa genus.) In Bætica, nō Bæotia. Seri non valet, nili in sicca & sicc.) Elegantius, Seri non vult. Quod quadragesimo die, quo satum est, maturescit.) Lege, Quam satum est. Proximum trimestri, quod est minime ponderosum, tritico.) Scribo: Proximum è trimestri quodam minime ponderoso tritico.

Probatum autem leuitate, & læuore, atque vt recens sit. Iam & Catonis dicto, apud nos hordei farina ad medendum vtuntur.) Verior antiqua lectio: Atque vt recens sit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendum vtuntur. Significat autem amyllum, tamen rem exoticam, tamen iam tum ætate Catonis Romæ fuisse notā.

Ignibus durato, ac postea emollito.) Molito: non Emollito. Ita sapiētes agricolæ triticum cibariis tantum ferunt.) Legendum, Itaque sapientes.

Quod in Hispania & Carthagine Aprili mense collectum est.) Lego, In Hispaniæ Carthagine. Ea est Carthaginienis colonia, ab aliquibus Noua, ab alijs Spartaria cognominata.

Cap. viii. In Aegypto autem & Syria, Ciliciæque & Asia, ac Græciæ parte peculiare.) Nec hic operæpretium erat mutare veterem lectionem hanc:

Annotationes.

hanc: Aegyptio autem, & Syria, Ciliciæque, & Asia, ac Græciæ peculiare. Et mox, Aegyptus similitudinem conficit è tritico suo, nequam Italia parem.) Scribo, Italica. Obsidionis famem describens.) Famem exprimens, est in emendatis codicibus. Pulse fritilla cōficiuntur.) Legendum, Fritilla, attestante Arnobio, libro aduersus gentes septimo.

Cap. ix. Et cibarii tria, furfurum semodium. Melius, Furfurumque semodius.

Caput x. Tritico nihil est fertilius: hoc enim natura ei attribuit.) Vetus lectio: Hoc ei natura tribuit. Sequenti versu est, Byzacio Africa campum, non Byzantio. Triticum antè perfundi aqua multa iubet, postea euelli, deinde Sole siccatum pilo repeti.) Euelli, hic malè conuenit, vbi de pistinis sermo est. Magis placet, quod habent vetera exemplaria, Eualli, Sicut paulò post iterum eodem verbo vitur Plinius. Et ipsa autem, inquit, quæ eualluntur, variam pistorum rationem habent. Acus vocatur cum per se pinisur spica. Eualli frumentum intelligo, dum repurgatur modò, non etiam frangitur. Id Basilienfes molitores vernacula sua lingua renlen dicunt: quomodo alii vocent, nescio.

Cap. xi. Cùm fieret autem panis hordeaceus, erulix aut cicerculæ admisione fermentabatur.) Absurda lectio, restituenda ad verum sic: Erulix aut cicerculæ farina ei præfermentabatur. hoc est, ex erulix aut cicerculæ farina fermentum ei præparabatur. Vulgò verò nec sufferere faciunt.) Lege, Sufferere faciunt, composita dictione. Cum apud veteres ponderosissimo cuique, præcipuo tritico, salubritas perhibita sit.) Crassum hercle erratum, pro Ponderosissimo cuique tritico præcipua salubritas. A festinatione, vt speculici.) Imò, Speculici. Non pridem etiam è Parthis aduecti.) Lege, E Parthis inuecto, aliàs oratio erit parum congrua. Durat sua Piceno in panis inuentione gratia, ex alicæ materia: cùm nouem diebus macerata, decimo ad speciem tracta, & subacta vix passæ succo est. Ibi postea in furnis ollis indita quæ rumpantur ibi, torrent.) Admetiar & hic totidem verbis veterem lectionem: ea per se satis coarguet istam suppositiciam. Eum nouem diebus macerat, decimo ad speciem tractæ subigunt vix passæ succo: postea in furnis, ollis inditum, quæ rumpantur ibi, torrent. Vitur tractæ vocabulo & Cato cap. 76. Gallix fetis equorum inuenire è lino. Sed inter hæc dicatur prima & alicæ ratio.) Melius manu descripti libri: Sed inter prima dicatur & alicæ ratio. Inter prima, sicut, In primis. In Campania tamen laudatissimus campus est montibus subiacens.) Lego, Laudatissima, & aliter distinguo: sicut Veronensi Pisanoque agro, in Campania tamen laudatissima. Deinde est nouæ orationis initium: Campus est subiacens montibus. Extatque D. Augusti decretum, quo anno ad vicena millia.) Scribe, Quo annua u.m. Alica adulterina sit maxime è zea.) Reclius, Alica adulterina sit, maxime quidem è zea. Ac mox legendum, Difficulus deterunt vtricu-

los; non Conterunt.

Caput xii. Ob hoc Pythagorica sententia damnata: vel, vt alii tradidere, quoniam mortuorum animæ sunt in ea.) Vetus lectio: Ob hæc Pythagorica sententia damnata: vt alii tradidere, quoniam mortuorum animæ sunt in ea. Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur. Album, nigrumque est, & columbinum, quod alii venerium vocant, candidum, rotundum, leue. Arietino minus, quod religio perugiliis adhibet. Est & cicercula minuti ciceris, inæquales angulos habens, veluti pisum.) Hæc partim sunt deprauata, partim (quod non leuius est crimen) perperam distincta: quamobrem totam orationem retexam: Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur; album nigrumque: est & columbinum, quod alii venerium vocant, candidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio perugiliis adhibet. est & cicercula minuti ciceris, inæqualis, angulosa, velut pisum. Siliquæ rotundæ ciceri, caterisque leguminum longæ.) Que, redundat.

Caput xiii. In transcurso eas attigere nostri.) Scribo, Ea. Sunt enim rapa Plinio vbique neutri generis, sicut mox, Quadrupes & fronde eorum gaudent, non Earum. Masculinum, fœmininumque.) Antiqua scriptura: Masculum fœmininumque. Ac rursum *ad is ad*, Rapam lætiorem, pro eo quod recte erat: Rapa lætiora. Quota Luna procedente hyeme nix prima ceciderit.) Scribendum, Præcedente.

Cap. xiiii. Et vnum hoc feritur non arata, vbi fuerit maxime fabulosa.) In corrupta lectio: Seritur non arato: querit max. &c.

Cap. xv. Degeneratque ex leguminibus cracca.) Lege: Degenerantque. nam & hæc pabulum est. Marrs à solo radi.) Melius, Ad solum, quem admodum dicimus, Ad viuum radi. Ac mox, Ita reliquæ, non, Itaque. Et paulò post, Deplere sanguinem, non Repellere. Sunt enim contraria, Deplere, & Replere.

Caput xvii. Quippe cùm Germaniæ populi edant eam.) Melius, Serant eam. frumentum esse probat, quod cultura proveniat.

Caput xxi. At in Baetris, Africa, Cyrene, omnia hæc superflua: quæ fecit indulgentia cæli.) Syncera lectio: Omnia hæc superuacua fecit indulgentia cæli.

Cap. xxii. Vt merlis capitibus totis eas querant viribus.) Viribus, abundat. Satis est, Merlis capitibus totis, & attestant antiqui codices.

Caput xxiii. Nisi hic malè substraxisse pecori colonum appareat.) Integra lectio: Nisi hoc contingat, malè substraxisse pecori. col. app.

Cap. xxiiii. Id enim optimum, quoniam grauissimum: neque alio modo vtilius dispergitur.) Antiqua scriptura: Vtilius discernitur. Nihilque contrarium præripere quadam falsa diligentia.) Hæc verba neque coherere cum superioribus, neque sensum habent probum. Germana lectio est, Idque in contrarium præcepere quidam falsa diligentia. Spes ardua & immensa, miseri posse cælestem diuinitatem imperitiæ, sed contemplanda tamen,

grandi vitæ emolumento.) Posteriora verba aliter leguntur in vetustis exemplaribus, nempe sic: Sed tentanda tam grandi vitæ emolum.

Cap. xxvi. Foucas aperire, aquam de agro pellere.) Vetus lectio: Incilia aperire, aquam de a. p.

Bubus glandem tunc aspergi conuenit: in iuga singula modios ccxl.) Ipsa absurditas numeri falsam scripturam coarguit. Tollendus est omnino, cum absoluta sit locutio etiam absq; eo, q. d. iugatim singulos modios. Non utique v. i. Idus Feb. sed siue antè quàm ver præuenerit, siue postquàm hyemat.) Confer veterum codicum lectionem, & senties quanto pulchrius cum præcedentia, tum ad sequentia quadret. Illic sic legitur, Sed siue antè, quando præuemat, siue pòst, quado hyemat. Quando præuemat, hoc est, quado præmaturè ver incipit: quando hyemat, hoc est, quando hyems nondum defauit. In priore verbo elegãs est compositio: posterius ex Græco *ἡμετέριον* translātū est.

Cap. xxvii. Dedi ecce tibi herbas horarum indices: & ut ne sic quidem oculos tuos à terra reuoces, heliotropium ac lupinum circumaguntur cum Sole.) Antiqua scriptura melius: Et ut ne sole quidem oculos tuos à terra auoces, heliotropiū ac lupinum circumaguntur cum illo.

Cap. xxviii. Itali scenum ex dextera vna manu secant.) Restituimus ex nostris manu scriptis: Italus scenis ex dex. u. m. secat. Ex hoc vsque ad brumam decrescunt dies, qui creuerunt sex mensibus. At Sol ipse ad Aquilonem scandens, asper, ardua emensus, ab ea metā incipit flecti.) Hæc lectio aliquot manifesta errata habet: in vetere nihil est offendiculi: In hoc vsq; quado bruma dies creuerunt sex mensibus. Sol ipse ad Aquilonem scandens, ac per ardua enisus, ab ea m. i. f. Et huius veterinorū pabulo versa folia stringis, stringens autem deputas.) Syncera lectio: Et huius veram. Pabulo folia eius stringis, vitem deputas. Hæc lectio collata ad præcedentia, quæque mox sequuntur, magis etiam probabitur, euidentius veritate eius elucente. nos breuitati studemus. Transisse solstitium cantu ne putes.) Emendati codices: Transisse solstitium caueto putes.) Et huius folia circumaguntur.) Scribendum, Et huius circumagam. ut supra tertio ab hoc versu, Et huius veritam. Nec quæque vnquam annonæ intulere caritatem.) Lege: Quæque nunquam annonæ in. ca. Paulò pòst lego, Sapientia adfectatoribus.

Cap. xxx. Ritus diuersitatem magnitudo facit melsium, & raritas operariorum.) Elegantiùs est, Et caritas operarum. Alii omnino pendunt, & afflatu extenuari granum arbitrantur.) Quid est, omnino pendunt? Legendum, Alii omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur.

Cap. xxxi. Vindemiator Aegypto non exoritur.) Scribo, Vindemiator Aegypto Nonis exoritur. Et paulò pòst, Arcturus verò medius, nò Medis. Sed iam & Calendjs Ianuarii defectu vasorum vindemiantes vites vidi.) Vites, superfluit.

Sed æqui patrisfamilias modus est annonæ, cuiusque anni vilitate.) Quanto elegantior vetus lectio! S. æ. p. modus est, annonæ cuiusque anni vti. quemadmodum dicimus, Vti foro.

Cap. xxxv. Cùm repente stellarū fulgor obumbratur, vti neque nubilò, neque caligine fluitans, graues denuntiantur tempestates.) Nostra exemplaria rectius: Cùm repente stellarum fulgor obfcuratur, idque neque nubilò, neque caligine, pluuia aut graues denuntiantur tempestates. Cum à Septentrione, ventum.) Illic legitur, ventum eum. f. Aquilonem. Sole occidente, si ex vtraque parte eius cælum patet, tempestatem significabunt.) Cælum petent, f. nubes. Nisi ita legas, non est quod referas verbum Significabunt. Delphini tranquillo mari lasciuientes, flatum, ex qua veniunt parte: item spargentes aquā, item turbantes tranquillitatem.) Posterior pars castiganda sic: Item spargentes aquam turbato, tranquillitatem. Sæque lambentes contra pluuiam.) Lege, Contrapilum. Formicæ absconditæ concurantes.) Ad denda particula Vel. Absconditæ, vel concurantes.

EX LIBRO DECIMONONO

Cap. I.

TECTūque rursus tunditur clauis.) Lego, Textūque. vt de tela intelligatur. Quaternis denariis stipula eius permutata quodam, vt auri.) Equidem stipulas auri nusquam antea reperi. In manu scriptis exemplaribus legitur, scripula. id ponderis genus est. Ad clium vsq; in Capitolium.) Rectius, Ad clium vsque Capitolinum.

Cap. ii. In sicco præferunt è cannabi fuses. Et spartum alitur etiā demessum, veluti natalium sit impensa.) Germana lectio: At spartū alitur etiam demersum, veluti nataliū sitim pensans. Superius enim dixerat, Iuncum esse aridi soli. Distinguntur & colore, ruffo nigroq; & intus candido. Laudatissima sunt, quæ Africa crescunt. Anne vitium id terræ, neq; enim aliud intelligi potest, malumne id ea protinus globetur magnitudine qua futurum est, & viuante, an non, haud facile arbitror intelligi posse.) Ita quidem legitur in vulgaris editionibus: sed longè aliud est in emendatis exemplaribus manu descriptis. Distinguntur & colore, ruffo nigroque, & intus candido, laudatissima Africa. Crescant, æne vitium id terræ (neque enim aliud intelligi potest) ea protinus globetur magnitudine, qua futurum est: & viuante, an non, haud facile arbitror intelligi posse.

Cap. iii. Misfy, præcipuum suauitate, odore ac sapore.) Melius, Suauitate odoris ac saporis.

Quibuldam locis acceptantur riguis, & feruntur.) Absona lectio, Elegantiæ integritas in nostris manu scriptis exemplaribus extat: Quibuldam locis accepta riguis feruntur. Diūque iam non aliud ad nos inuehitur, quàm quod in Perside aut Media & Armenia nascitur, laser, multo infra Cyrenaicum. Id quoque adulteratur gummi.) Vetus lectio, Quam quod in Perside, aut Media, & Armenia nascitur largè, sed multo infra Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi. Mirum quantum conferens candori mollitiq;.) Aequè nascitur satiuā vbique.) In vetustis codicibus tantum est, Nascitur satiuā vbique. Aequè Echo, opinor, addidit, quod præcedens oratio in eas syllabas exeat.

Cap. iiii.

Annotationes.

Cap. iiii. Epicurus hortorum magister.) Antiqui codices habent, Otii magister. quod magis probatur. Alias in Numidia atque Aethiopia in sepulchris aucupari, aut pugnare cum feris mandabatur eo cupientem quod mandatur alius.) Castigauimus ex fide archetyporum hoc modo: Alias in Numidiam atque Aethiopia sepulchra: aut pugnare cum feris, mandique capientem quod mandat alius. In Numidiam peti, quod verbum eodem versu praecedit: non, In Numidia aucupari, cum nulum sit aucupium Numidicarum, quae cicures sunt, gallinaeque generis. de his enim accipiendum est. Frugibus quoque quoddam alimentum excoctae luxuriam.) Lego addendo, Excogitasse sibi luxuriam. Ac mox, Alio pane procerum, alio vulgi, non, Alios. Et quae minime accederent ad desiderium panis.) Vitiauit elegatius sermonis, quidvis hic Ad, praepositionem de suo addidit. Scribendum erat, Accenderent des. Ac mox, Iam quoque in fenestris. Quoque, superuacaneum est; nec habetur in emendatis codicibus. Et contingat aliqua gratia operi, curaque nostrae.) Mollior est antiqua lectio, Opera curaque nostra.

Cap. v. Viunt haulti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt, in cibis non insalubres, tamen plurimum natant. Oleum odere mire.) Aliiter legitur in nostris exemplaribus, ad hunc modum: Nec perfici queunt in cibis, non insalubres tamen plurimum. Natura oleum odere mire. Quod de semine eius faciunt.) Lego, Quod de semine eius faciunt. Nostris armoraciam.) Imò Armoraciam. Est enim Latinum nomen. Adeo ceteris cibis praestat raphanus, ut ex auro dicaretur raphanus. O battologiam. quid opus erat repetere raphanus? Scripsit & Morchion Graecus.) Mochion, non Morchion. Fuit eius nominis medicus, cuius libellum Latine versum vidimus, nondum publicatum. Inest longitudo neruis, qui in decoctis extrahitur.) In, praepositio redundat. Lege, Qui decoctis extrahitur. Sifer his feritur mensibus, Februarius, Martio, Aprili.) Vetus lectio, Siferis satus mensibus, Febr. & c. Mox est, Pluribus modis austeritate victa, non Plurimis. Sed hoc genus leuiora non semper annotamus, ob euitandum lectoris tedium. quale est mox, Melle, visque; pafis, cum scribendum sit: Vulfue. Et aliquantulum post, Folia quae sunt in eis ampla, pro Quae sunt his. Effodiuntur bulbi ante ver. At deteriores ilico fiunt, si fiuntur.) Si fiuntur, superfluit. Sic enim est in vetustis voluminibus. Effodiuntur bulbi ante ver, aut de. il. fiunt. Aut, id est, alioqui. Sic lib. 2. cap. 70. Aut vndique cernerentur haec sidera.

Cap. vi. Sectiui duo genera. hoc herbae celi folio.) Hoc, redundat. Sunt qui & allium & vlpicum inter Opalia ac Saturnalia feri aptissime putent. Veteres codices, Inter Compitalia ac Saturnalia. Pulchriusque existimatur tale.) Antiqua lectio: Pulchriusque tale existimant quidam. Sed hoc ad sensum nihil refert.

Cap. vii. Mirum in betae semine: non enim totum eo anno gignitur.) Non male antiqua scriptura: Non enim totum eodem anno gignit.) Nil ocimum fecundius. Cum maledictis ac probris feren-

dum praecipunt: latius proueniet. Satum etiam pautur terra adacta cuminum, & qui ferunt, precantur ne exeat.) Syncera lectio: Cum maledictis ac probris ferendum praecipunt, ut latius proueniat. sato pautur terra. Et cuminum qui ferunt, precantur ne exeat. Attestantur vetusti codices manu scripti.

Cap. viii. Est autem satius differentia in folio.) Legendum: Et satius autem differentiae in folio.

Alii coloris & temporis satus genera discreuerunt.) Scribo, Alii colore, & tempore satus, genera discreuere. Cappadocas, Graecas. Longiora his folia, caulisque lati.) Sine causa mutata est vetus lectio: Cappadocas, Graecas, longioris has folii, caulisque lati. Tamen ad sensum perparum refert. Medici innocentiores, quam olus esse iudicauerunt.) Verba, quae sequuntur, postulant ut legamus Nocentiores, quemadmodum legitur in antiquis voluminibus. Errori occasionem praebuit postrema litera praecedentis dictionis. Sequenti versu: Vtque validis porcis in cibo sint: Que, redundat. Sed teneritas in dote fit. Frigora non tolerat.) Antiqua scriptura rectius: Sed teneritas in dote, si frigora non tolerat. Est etiam sua gratia nonnumquam plantae habitus excellentibus, halmysiria vocat.) Vera lectio veteris exemplarium: Nunquam plantae habitus excellentibus. Intelligendum est enim de plantis brassicae. huc facit diminutiva vox, ἀναμυσiria.

Viret thyrsos primus emicante: qui caulem educens, tempore ipso quo fastigiatus est in toros, stringitur.) Duae voculae, Quo, & Est, redundat: & Striatur, lege, non Stringitur. nam inter toros interueniunt striae, sicut in aruo inter porcas sulci. Eadem ratione striatae columnae apud Vitruvium leguntur. Sic & melopepones striato cortice conspiciuntur. Nullum gratius his solum, quam Rauennatium. Hortorum indicauimus corradum. Hunc intelligimus sylvestrem asparagum, quem Graeci orminum aut myacanthos vocant.) Distingue, Quam Rauennatium hortorum. Indicauimus & corradum. Hunc enim intelligo sylvestre asparagum. Apricis gaudet & siccis, terra quam maxime latericia.) Lego, Lateraria. Lateritios parietes dicimus, ex lateribus constructos. Laterariam terram, quae apta sit fingendis lateribus. A Cornelio Cethego in Consulatu collega Q. Flaminii.) Quintius Flamininus est verum nomen. Ligusticum sylvestre est. In Liguria sua montibus feritur. Vbiue suauius satum, sed sine viribus.) Integra manente scriptura, vitiosa distinctio sensum in contrarium deprauauit. Tu sic distinguo: Ligusticum sylvestre est in Liguria sua montibus: feritur vbiue: suauius & c. Sinapi nulla cultura, melius tamen planta relata.) Legendum, Planta tralata.

Cap. x. Nanque & ocimum se necat, degeneratque rite in serpyllum.) Vera lectio, Nanque & ocimum senecta degenerat in serpyllum. Item contra formicas.) Lege, Idem Ac mox: Remedium monstrauit limum marinum, aut cinerem obturandis earum foraminibus. pro eo quod vulgo deprauate legitur, Limo marino, aut cinere obturatis. Naporum medicinae sunt.) Scribo, Medicina est. & proxime sequenti

In Plinii Naturalem Historiam

quenti versu, Quo si amisso, non Qua.

Cap. xii. Solummodo ex omnibus lapathū sylvestre melius. Hoc infatuum rumex vocatur, nasciturq; fortissimū. Traditur semel satum durare, nec vnquam vitiari terra.) Demiror, quam ob rem castigatioribus visum sit ab archetypo hic discedere. Vetera exemplaria habent sic: Solum verò ex omnibus lapathum sylvestre melius: hoc in satius rumex vocatur, nasciturq; fortissimum. Traditur certe semel satum durare, nec vinci vnquam à terra. Quæ sunt syluestria.) Atqui nō de sylvestribus sermo est, sed de hortensibus. Legendum igitur, Quæ sunt & syluestria. Alioquin extra insidit pulueris modo.) Vetus lectio: Aliquando extra insidit. Sed perparum refert, vtro modo legas.

Apio eximi in coctis obsoniis aceto, in eodem cellario in faccis odorem vino grauem.) Quis intelliget hæc? Syncera lectio: Apio eximunt coqui obsoniis acetum, eodem cellario in faccis odorem vino grauem. Vera autem vniuscuiusque natura non nisi medico effectū prænosci potest.) Perno-sci, non Prænosci.

EX LIBRO VIGESIMO.

IN fine Proemii legendū, Tantū venia sit à minimis, sed à salutaribus ordienti. nō. Ordinemur.

Cap. i. Suscipitur aqua caelesti, atque subsidet. Deinde in Sole cogitur in pastillos.) Legendum, Atq; subsidet. Deinde Sole cogitur. Idque melius, quo vetustius erit, quod iam c. c. annis seruatum esse, author est Theophrastus.) Nec hic video cur mutanda fuerit vetus lectio, nisi quod castigatores, dum archetypa legere nesciunt, nihil non corrumpunt. Atqui nō satis est solum sensum vtcutiq; reddere: verba etiā ipsa authoris optima fide annumeranda sunt. Reposuimus igitur vetera hoc modo: Melius, quo vetustius: fuitque iam c. c. annis seruatum, vt author est Theophrastus.

Partus verò, si in arietis lana alligatum inscietis lumbis fuerit, ita vt protinus ab ea eximatur, & rapiatur extra domum ipsam.) Vtrum tandem iubet eximi, partum ne ipsū, an semen adalligatum: atqui neutrum quadrat. Sequamur & hic antiquam scripturam: Ita vt protinus ab exitu rapia tur extra domum. Iam euident est, de semine accipiendum, quod raptim ab exitu fœtus efferri domo vult, quod omnis mora periculosa sit. Tanta vis educendi inest. Superest vna vox, Ipsam. Lege, Ipsū: vt cum sequētibz cohæreat, Ipsū cucumim, & reliqua. nam hæcenus de succo & semine eius loquutus est.

Cap. ii. Sanat & humores subitos.) Tumores, non Humores. Radix sanat hulcera concreta in modum faui, quem cerion vocant.) Scribo, Quæ ceria vocant. nam melius ad hulcera refertur: nec aliter legunt in emendatis codicibus. Item millepedem: sepa Græci vocant.) Lege, millepeda: s. morfus. Et putrescit locus ipse. Cucumis odore defectum animi.) Distingue, Ipse cucumis. Idem erratum & proximo capite annotauimus.

Cap. iii. Non nisi saxosis nascens.) Adde præpositionem, In saxosis. In morbo verò regio vtiliter semina eius insumuntur.) Legendū, In morbo regio vtiliter semina eius sumuntur. Item spi-

næ & lumborū ac coxarum dolores.) Lego, Coxendicum. Et ardores capitis, & maxime infantium.) Vetus: Et ardores capitis, infantū maxime.

Democritus in totū ipsum abdicauit in cibis.) Rectius, In totū ea abdicauit. Ea. rapa. Et sequenti versu, Ab eis, non, Ab eo. Ibidem, Condiretur, non Condiretur. Item Prodesse, non Prodest: vt ex autoritate Dionysii dictum accipiamus. Et iam antea monui de rapo neutri generis, quod perpetuo raparius iste castigator in rapam transmūtavit, quod vulgus ita loquatur. Hoc ad albicandam cutem.) Albicare, Latinum non est, hoc significatu. Ad læuigandam legi debet, non Albicandam. Ac mox: Nam, vt iuprà diximus, erui, hordei, tritici & lupini radix ad omnia inutilis.) Hoc nusquam superius dictum est: & primæ quatuor voces non habentur in vetustis codicibus: quamobrem & nos deleuimus.

Cap. iiii. Quanquam & alibi nascitur, vtilior vrinæ duntaxat eiiciendā.) Ciendæ, non, Eiiciendæ. In aqua foliis eius decoctis, bibere vel succum ipsius cyathis binis. Cōtrā phlegmoni ipsos illinire tusos vtile. Inchoantibus verò recentē corticem cum melle.) Hic fœdissimā deprauationem sustulimus, adiuti exemplaribus antiquis. Legendum enim, Aquam foliis eius decoctis bibere, vel succum ipsius cyathis binis contra phthirias: Phlegmoni ipsos illinire tusos, liuori vero recenti corticem cum melle. Nec est necesse addere hanc dictionē, Vtile. Pendet enim oratio à præcedenti verbo, Prodest. Cæterū cerastis scorpionibus aduersatur, vel ipso semine infectis manibus impune tractantibus. Imposito raphano scorpionibus, moriuntur. Non multo mitius hunc locū deprauator tractauit. Castigauimus, vnde & priorē, hoc modo. Cæterō scorpionibus aduersatur: vel ipso, vel semine infectis manibus impune tractabis: impositq; raphano scorpiones moriuntur.

Hydropicis quoque & aceto & sinapi sumpti.) Scribo, Ex aceto aut sinapi sumpti. Hippocrates capillis mulierū deflusos fricari raphanis.) Vetus lectio: Capitis mulierum defluuiā fricari.

Cap. v. Et Phagedanas hulcerum sistit recens cum melle impositū. Vel arida farina inspersam radicē eius Dieuches &c.) Lege, & distingue sic: Et phagedanas hulcerum sistit recens cum melle impositū, vel aridum farina inspersum. Radicem eius Dieu. &c. Inde quoq; est proverbum.) Melius: Indēq; est proverbium. Simillimam staphylino herbam serit, quam alii gingidion vocat. Tenuius tamē & amarius, eiusdemq; effectus est coctum crudūmq; stomachi magna vtilitate.) Ex his verbis intelligitur, gingidion coctū eiusdem effectus esse, cuius crudum. Atqui Plinius aliud dicit, videlicet gingidii eundem esse effectū, quē staphylini. Sed nihil mirū, si deprauatis verbis & perperam distinctis etiā sensus vitiatum est. Proinde rectius legitur hoc modo: Quam alii gingidion vocant, tenuius tantū & amarius, eiusdemq; effectus. Estur coctū crudūmq;, stomachi magna vtilitate.

Fastidium abstergit.) Absterget, grammatica nescio quis mutauit in Abstergit, quasi verò alterum parum Latine dicatur. In eadem sententia est

Annotationes.

est Diocles.) Lege addendo, In eadem sententia est & Diocles. Heraclides cōtra argentū viuum dedit, & Veneri subinde offensātem, agrisque se recolligētibus. Hunc Hicēsius ideo stomacho vtilem videri dixit, quoniam nemo tres siferes edendo continuaret: esse tamen vtile conualeſcentibus ad vitam tranſeuntibus.) Prīmū Offensāti, legendum pro Offensāte. deinde particula Hunc, superfluit. præterea Vtile, bis mutatum est in Vtilem, nō recte. Apparet enim Sifer, inter illa nomina cōnumerari, quæ genus cum numero mutant. Superius enim dixerat. Sifer erraticū satiuo simile est. Sed grauiſſimum est erratū, quod nescio quis pro Ad vinum tranſeuntibus, ſcripſit Ad vitam tranſeuntibus, non ſentiens verba hæc de hydroſia ægorū & cœnopſia intelligenda. Et quoniam pleroſque ſimilitudo nominum Græcorum confundit, contextum & de ſefeli.) Vetus lectio hic, & in Indice, De ſili: nec erat neceſſe Græcam vocē pro Latina ſupponere. quod enim Græci medici *σιελι ματαλινιαι* vocant, apud Marcellum, qui ſub Theodoſio floruit, Sil Maſſilienſe legitur. Qui mutauit lectionem, putabat ſil, pigmēti tantum nomē eſſe, cum ſit vox polyſema. Bōum morbis medetur, vel ſi contritum infunditur.) Satis erat: Bōum morbis tritum infunditur. nec egebant Pliniana verba tali interpolatore. Siccata autem in vmbra farina tuſa & cōuulſis, & inflationibus, & arteriis medetur.) Legendū: Siccata autem in vmbra farina tuſi & cōuulſis &c. Satiū olfactu ipſo & delacrymationi, & caligini medentur, magis verò ſucci inunctione.) Caligini tantum hiſ verbis remedia traduntur, ſi legamus ita, vt Plinius ſcriptum reliquit, nempe ſic: Olfactu ipſo & delacrymatione caligini medentur. Significat delacrymationem acrimonia cæparum excitam oculorum caligini prodeſſe. Purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinētis ex aceto ſerpentium morſibus inter ipſaſq; multipedes ex aceto.) Dele Inter, & pro Multipedes, repone Multipedæ. ſ. morſibus. Ipſaſq; videlicet cæpas.

Et ſi ſuccum ieiuni quotidie edant.) Succum, ſuperuacanea dictio eſt. Stomacho vtilia eſſe, ac ſpiritus agitationi.) Lege, Stomacho vtilia eſſe ſpiritus agitatione. Apparet eundem caſtigatorem ſuprà in hoc ipſo capite ex Delacrymatione feciſſe Delacrymationi.

Cap. vi. Porro ſectiuo proſluvia ſanguinis ſiſti in naribus, contrito eo obturatis.) Scribo, Porrum ſectiuum proſluvia ſanguinis ſiſtit, naribus contrito eo obturatis. Neque enim hoc ita, vt ſuperius, ex authoritate Varronis refert: ſed tranſitum facit ad aliam ſpeciem: quemadmodum eſt videre in emendatis exēplaribus. Hulus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetim humor emanās.) Lege, Perpetuo humore manās. Epinyctidis eſt deſcriptio. Sanguinē reiicientibus ſuccus eius cum caule, aut thuris farina, vel acacia datur.) Scribendum, Cum gallæ aut thuris farina. Alio magna vis, magnæ etiam vtilitates, contra aquarū & quorumlibet locorum mutationes.) In vetuſtis voluminibus nec Etiam eſt, nec Quorumlibet. Aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur,

depellit: item hyoſcyamū: contra canum morſus. Inque vulnera cum melle imponitur.) Vetus & ſyncerior lectio: A. q. a. n. p. vocatur, debellat: item hyoſcyamum, canum morſum, in quæ vulnera &c.

Attritis corporum partibus, vel ſi veſica intumuerit.) Scribendum, Vel ſi in veſicas intumuerint: hoc eſt, Etiam ſi veſicas produxerint attrite partes. Vel ſi decocta aqua colluantur.) Decocti, non Decocta. Porro ſi indicare pergam quotieſcunque in diſtinguendo peccatum eſt, vereor ne Lectori tædioſum ſit. Sic & voci plus cōfert.) Plus, redundat. Aut ſi ſanguis etiam excreetur, vel purulenta ſint. Et pituita ſub pruna coctū, potum, & cum mellis pari modo ſumptum.) In antiquis voluminibus tantum eſt: Aut ſi ſanguis excreetur vel purulenta, ſub pruna coctum, & cum mellis pari modo ſumptū. Cætera verba ſatis apparent eſſe nugatoris aliciuſ additāmētā. Quartanas quoque excutere potum caput vnū cum laſerpitii obolo. In vino aſturo tuſſim, & alio modo acceptū. Suppurationes quantaslibet ſanat fractæ in coctum fabæ, atque ita in cibo ſumptum.) Omnia hic conſuſa ac vitia, diſtinguenda emendandaque in hunc modum, idque ex fide archetyporum, vt reliqua: Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum laſerpitii obolo in vino aſturo. Tuſſim & alio modo, ac peſtorū ſuppurationes quataslibet ſanat, fractæ &c. Senſus eſt, Tuſſim & hoc modo ſanari, & illo altero remedio, iam cōtra quartanas dicto. Iumentis vrinam reddere, atque non torqueri tradunt.) Iumenta, non Iumentis.

Cap. vii. Huius lac expiſſatum.) Scribe, Piſſatum. Thyro & foliis ſcabritia.) Vetus lectio: Et ipſo & foliis ſcabritia & ipſo. ſ. caule, quod nomen proximè præcedit. Quidam & è ſatiuis colligunt, ſucco minus efficaci.) Melius legetur, Quidam & è ſatiuis colligunt ſuccū minus efficacem. Et tertio inde verſu: Nunc nō pauca reſtant, Nunc ſuperfluit. Nec nulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhiβetque. Eadem in cauſa alterutrinque modus.) Lege & diſtingue: Nec vlla res in cibis auiditatem incitat inhiβetque eadem: in cauſa alterutraque modus eſt. Nunc pulchre cohærebit quod ſequitur: Sic & aluū copioſiores ſoluunt, modicæ ſiſtunt.

Cap. viii. Nigræ radices ita in aqua coctæ, pruriginem tollunt.) Lege, Porriginem tollunt.

Cap. ix. Ergo vel cum vino tritā ſorbendam, vel ex olei intinctū ſumendam.) In corruptio lectio, Ergo vel cum hiſ tritam ſorbendam, vel ex hoc intinctū ſumendam. Pendet enim hæc oratio à præcedente. Et alii compeſcere mala corporis.) Lege addendo: Et alii verò. Semen eius toſtum auxiliatur contra ſerpentes, fungorūque venena. In tauri ſanguine folia cocta ſpleneticique in cibo data, & cruda illita cum ſulphure & nitro, proſunt.) O bellum medicum: hic nimirum tauri ſanguinem etiā pro antidoto præberet. Germana lectio eſt hæc: Contra ſerpētes, fungorūmq; venena, & tauri ſanguinem. Folia cocta ſpleneticis in cibo data, &c. Neruis vtilis: ideo & paralyticis dantur iuxta in pedibus. Qui ſunt ruſſi ex

In Plinii Naturalem Historiam

his citissimè sanant.) Lege & distingue: Ideo paralytici dantur. Luxata in pedibus, qui sunt rufi & c. Elixos alsis minus viles esse adiiciunt.) Scribo, Adiciit, scilicet Diocles.

Cap. x. Vesicæ quoque nisi coctum aqua. Si canibus detur, occidi eos.) Distingue, & castiga sic: Vesicæ quoque nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidi eos. Alioqui canes non vescuntur asparagis.

Cap. xi. Verum apud eruditum non aliud erutum terra in maiore sententiarum autoritate est.) Varietate, non Autoritate. Nam id defunctorum epulis feralibus dicatum existimatur. Ipsius quoque visus claritati inimicum.) Lego, Epulis feralibus dicatum esse, visus quoque claritati inimicum. Nam hoc ex Chrysippi & Dionysii autoritate refertur: idcirco melius per infinitum legitur absque verbo existimatur. Semen datur ex tribus cyathis ex vino albo.) Antiqua scriptura potior: Semen datur & arquatis ex vino albo. Arquatis, id est, icteris.

Cap. xii. Ocimum quoque Chrysippus graui-ter increpuit, inutile esse dicens stomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati.) Duo verba, Esse dicens, aliquis de suo adiecit, mirum ni elegantia causa. Alii verò si eo die feriat quispian à scorpione, qui ederet ocimum, sanari non posse.) Vera lectio: Afri verò, si eo die feriat quispian à scorpione, quo ederet ocimum, seruari non posse. Secuta ætas alacriter defendit. Rectius, Acriter defendit.

Cap. xiii. Sestius adiecit, hoc serpentes fugare.) Vetus lectio: Sextius adiecit, vsum serpentes fugare. Multi succo eius cum melle attrito inuncti.) Lege, Cum melle Attico. Dederunt & cum bitumine infriatam.) Infriatam, non Infriatam.

Item vitiligines vel rugas, strumas, & similia cum hircino & adipe suillo.) Codices veteres: Item vitiligines, verrucas, strumas, & similia, cum strychno & adipe suillo.

Cap. xiiii. Iis commanducatis & impositis sanari elephantiam, sicut Magni Pompeii ætate fortuito cuiusdam experimento, propter pudorem facie illita compertum est.) Elephantiasin, non elephantiam hunc morbum Plinius vocare solet. Legendum igitur pro Elephantia sicut, Elephantiasin: & bene habebit tota oratio. Mentæ ipsius odor animū excitat, & sapor audivitatem in cibis: ideo in marmarū mixtura familiares ipsæ accessere, ut coire denserique lac non patiantur.) Tota via aberratum est. Vera lectio est hæc: Ideo embammatum mixtura familiaris. Ipsa accescere ac coire denserique lac non patitur. Embammata Græcè vocantur intinctus, ad excitandam orem inveni. Recentis succus narium vitia spiritu subducto emendat.) Scribo, Spiritu subductus. Impetigines quoque, vel si teneatur tantum, prohibet.) Intertrigines legendum, quemadmodum est in archetypis. Morbo regio in vino albo ab alienis datur.) Lego, A balineis datur.

Cap. xv. Propter colum quoque bibitur, illiniturque vel penicillis feruens, vel astringitur fasciis.) Vetus lectio: Propter colum quoque bibitur, illiniturque, vel penicillis feruens apprimatur fasciis.

Nanque & panibus subigitur.) Vetus lectio, subditur. Sic cap. 17. Panis etiam crustis inferioribus subditum. Sunt & quidam qui cumilam bubulam appellauerint.) Quidam, superuacua vox est hoc loco.

Cap. xvi. Trita mellis odore habet, digitis tactu eius coherentibus.) Melius, Cohærentibus.

Cap. xvii. Castore taliter demonstrante.) Vetus lectio: Castor & aliter monstrabat, ut intelligamus alterum piperitis genus. Sequenti versu lego, Vitilem, scilicet demonstrabat. Luxata & confusa in aceto.) Archetypa, Luxata & incussa. Vrinam & menstrua ciet.) Plinius scripsit, Vrinam & menses ciet. sicut paulò post, Pythagoræ inter pauca laudatum, non à Pythagora: quod genus depravationis frequens est in hoc opere. Epiphoris oculorum radicem eius tusam imponit lollas.) Lege addendo, E vino radicem eius. Et mox, Extrahendisque, si qua in oculis inciderint. Dysentericis & tenasmiis datur.) Rectius, Dysentericis & in tenesmo. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta. Verum & radicem ad renes.) Castigauimus ad exemplaria hoc modo: Tritum cum menta est vino: radicem & ad renes. Pythagoras quidem non corripuitio comitali in manu habentes.) Legendum, Pythagoras quidem negat corripui.

Cap. xviii. Sed satiui albi calyx ipse teritur, & bibitur fomni causa. Semen elephantias medetur.) Scribendum erat, Et è vino bibitur. Item, Elephantiasin, non Elephantias. Succus & hic, & herba cuiusque.) Lege, Cuiuscunque. Sequenti versu, Vitæ acutis, non Aut. Prætorii viri patrem in Hispania baiuli.) Baiuli malim, vit sit loci nomen, quemadmodum dicimus Bilbili, Sacili. Cum his aurium dolori instillatur.) Melius: Cum hoc & aurii dolori, cum hoc, scilicet rosaceo. Sic & foliis ipsis vtuntur ad sacros ignes. Item vulnera cum aceto.) Si sic legamus, & podagra vnum remedium peribit, nec facro igni suum, ut oportet, adhibebitur. Synceram lectionem etiamnum retinet antiqui codices: Sic & foliis ipsis vtuntur. Item ad sacros ignes & vulnera ex aceto. Experimentum opii est primum odore: syncerum enim perpeti non mos est. Dein in lucernis.) Indidem castigauimus & hæc: Syncerum enim perpeti non est: mox in lucernis. Sed hic Latinitatis grauior iactura est, quam sensus. Fœdere mendo mox pro, In pustulas coit, scriptum est. In posca coit: cum tamen experimentum fiat in aqua, non in posca.

Cap. xix. Inter satia & syluestria medium genus, quod nisi in aruis esset, sponte nasceretur, rheam vocauimus & erraticum.) Lectio vetus magis Plinii sapit: Inter satia & syluestria medium genus, quoniam in aruis, sed sponte nasceretur, u. & e. Alterum est in syluestribus generibus heraclion: vocatur ab aliis aphron.) Elegantior est vetus lectio. Alterum è syluestribus genus heraclion vocatur, ab aliis aphron.

Cap. xx. Dysenteria & vomice datur ex aceto.) Nostra exemplaria habet, Estur ex aceto. Caput inde litum distillationem toto anno non sentire.) Illic legitur: Caput illitum ea, distillationem anno toto non sentire. Aliquantò post pro. Coquitur

Annotationes.

difficillimè, repositum, Coqueretur. Refertur enim ad præcedentem particulam, Tanquam.

Hippocrates vulvarum vitii id infundi.) Lege, Infundit. Durities omnes vel cocto, vel crudo vti liter illini putant.) Scribo, Putavit. (Lycus. Cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula.) Rectius, Vel per se, vel cum malua, aut lenticula.

Cap. xxi. Aculeos omnes extrahit illita cruda, aut cum anetho pota. Decocta verò cum radice sua leporis marini venena restringit.) Incorrupta scriptura aliter habet: Illita cruda cum nitro: pota verò decocta cum, &c. Nec lapathum dissimiles effectus habet. Est aut sylvestre.) Non hoc dicit, Lapathum herbam esse sylvestrem, sed præter fatium esse etiam aliud lapathi genus sylvestre. Quare melius legitur adiecto, &c. Est autem & sylvestre. Foliis aquosis.) Rectius, Acutis, vt est in veteribus voluminibus. Vnde etiam oxalidem appellatam videri potest. Oxylapathi semen lotum in aqua caelesti, sanguinem prodest reicientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodest.) Prius Prodest, redundat. Radicis tantum altitudine differens, & erga dysentericos efficacis effectus, potum ex vino.) Veteres codices habent: Et erga dysentericos efficacis effectum, potum ex vino. Vt intelligamus hoc quoque differre à reliquis lapathi generibus, quod peculiare uim contra dysenteriam habeat.

Cap. xxii. Sensus atque sternutamenta capitis purgat.) Lege, Sternutamentis caput purgat. Et vulvarum conuersionem suffumini excitat odore.) Melius, Et vulvarum conuersione suffocatas excitat odore. Addito exiguo oleo & salis.) Scribo, Olei & salis. Ruptis, conuulsis, spasmatum nervis salutare.) Spasificus nervis, non Spasmatum. In ovum inane succum adiicit is.) Rectius, Addit, quam Adciit. Fugat & odore, cominus si vratur.) Legendum, Fugat & odore omnes, si vratur. omnes. s. serpentes. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores.) Antiqui codices habent, Ad iocinerum desideria, familiari Plinio locutione. Stomachi dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue in succo potum.) Lego, Siue succo potum.

Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum vino sedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, stomachi solutiones, inspersum polentæ modo.) Aliter legitur & distinguitur in vetustis codicibus: Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino sedat: parotidas cum melle aut adipe, aut cera. stom. s. i. p. m. Ad iocineris dolores estur cum vua passa, & ad pthiisim vtilissimè. Semine fiunt & ecligmata.) Nimis sæpe in distinguendo peccatum est, maxime in his medicinalibus libris, aliquando non vno loco in eodem capite, vt in hoc ipso. Distinguendum ad hunc modum: Ad iocineris dolores estur cum vua passa. Ad pthiisim vtilissimè è semine è f.e.

Cap. xxiii. Prodest vesicæ cum vino leui, & foeminarum menstruis.) Lege addendo, P. u. c. u. leni, & fce. menstruis harentibus.

Cap. xxiiii. Sed ante discessum ab hortibus.) Elegantius, Sed discessuri ab hortibus, vnam compositionem ex his clarissimam subtexemus.

EX LIBRO VIGESIMOPRIMO

Caput I.

Q Vin & vocabulum ipsum tardè inde communicatum est.) Inde, superfluum.

Cap. iii. Cælare eos primùm instituit P. Claudius.) Malo veterem scripturam: Primus instituit. Qui coronam, ipse pecuniæ eius, virtutis ergò arguitur, quam serui equiue meruissent, Pecuniâ partam lege dicit, nemo dubitauit.) Verba Plinii, quibus duodecim tabularum legem interpretatur, restitimus ex fide archetyporum. Quam serui, equiue meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitauit. Videlicet quia serui ipsi, & equi pecunia parantur. Ingensque & his seueritas.) Hinc, non His. P. Mutianus, cum demptam Marfyæ.) Munatius, scribi debet. Cuius luxuria noctibus coronatum Marfyam, literæ illius describunt.) Antiqua exemplaria habent: Literæ illius dei gemunt. Apparet ironiam esse. Florum quidem P. R. honorem Scipionis tantum adhibuit. Suario cognominabatur, propter similitudinem suarii cuiusdam negotiatoris.) Pro, Adhibuit, lege Habuit, pro Suario Serapio. nam idem nomen fuit negotiatori. Huius fit mentio & libri 7. capit. 12.

Nec ei fuit in bonis funeris impensa.) Vetus lectio, Nec erat in bonis. Leuius hoc, fateor: sed cum videam in hoc capite tam multa de industria mutata, nihil dubito, quin hoc quoque mendum eidem debeamus, cui cætera. Sequenti versu est, Quaque præferbatur, non, Quaque parte fer. Et aliquantò post pro Quod nocent capiti, legendum, Quæ nocent. Quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorum vi surripiente fallaciter solertiam. Nanque scelerata Cleopatra, apparatu belli Aftiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur ab ore eius lulisse extremis coronæ floribus, veneno illitis. Ipsaque capiti imposita &c.) Egregiè hoc loco adiuuerunt nostra exemplaria, in quibus ita legitur. In potu, atque hilaritate præcipue odorum vi surrepente fallaciter, scelerata Cleopatra solertia. Nanque apparatu belli Aftiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pauore eius lulisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti imposita. Est autè perquam familiarè Plinio, septimo casu orationem claudere. Quis istas timeret insidias? Nihilo peior erat vetus lectio, Quis ita t. i. Adeo mihi, si possim sine te viuere, occasio & ratio adest.) Rectius ironicè, Occasio aut ratio deest.

Caput iii. Contrà genera eius nostri fecere.) Contrà, redundat. Vtilissimum verò plurimis, sed minutissimis, spermoniam.) Pro Spermonia emendati codices habent Spineolam, à spinis denominatam, quemadmodum in alio genere Coroneola à coronis nomen traxit. Pangæus nanque mons in vicino ferè est.) Lege, Pangæus mons in vicino fert. Negauit centisfoliam in coronis addi.) Antiquior lectio est, In coronas addi.

Quæ Græcula altera est.) Vetus lectio, Quæ è Græcis altera est.

Cap. v.

In Plinii Naturalem Historiam

Cap.v. Nec vllis florū excelsitas maior.) Melius, Nec vlli. Ita odor colorque duplex, vt alius calycis, alius staminis.) Non male vetus, Et alius calycis, alius staminis. nam ita ad præcedentia refertur. Inuenta est in his & ratio inferendi.) Rectius, Inuenta est & in his. Mense Martio macebantur, vt colorem accipiant.) Magis placet, Percipiant ac si dicat, vt colorem perbibant.

Cap.vi. Calathiana munus autumnī, cæteris veris.) Scribo, Cætera veris. Vincit numero foliorum marinam quinque folia nō excedentem.) Quid opus repetere, Folia? satis erat, quinque non excedentem. Foliorum exilitate vsque in fila extenuata.) In antiquis voluminibus legitur, Attenuata. Prima nobilitas Cilicio croco.) Croco, aut scriba addidit, aut interpres aliquis inter prælegendum. Sicut paulo post: Gaudet calcari & atteri pede.) Pede, non est in manu scriptis.

Cap.vii. Troianis temporibus ei iam erat honos. Ethos certè flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum.) Rectior lectio: Troianis tēporibus iam erat honos ei. Hos certè flores &c. Dicit aliquis, leuicula sunt ista, nec annotatu digna. Hunc ego rogabo, ipse æquōe animo ferret huiuscemodi leuicula in suis scriptis à librariis deprauari. At multo plus religionis debetur veterum monumentis. Omnis aut verno tempore acrior, & maritinis: Quicquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur.) Verior lectio vetus: Quicquid ad meridianas horas dies vergit.

Animalium nullum odoratum, nisi de pantheris quicquam dictum est, si credimus.) Vetus lectio: Nisi de pantheris quod dictum est, credimus. Dixit autem hoc libr. 8. cap. 17. tametsi quidam illic odorem in colorem deprauauerant. Vt irin atque saluncam, & quanquā nobilissimi sit odoris vtraque.) Lego, Quanquam nobilissimi odoris vtraque. Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans. Et ex illis tertium locum habet Africana.) Lege & distingue: Longissima hæc, & candicans: & exilis. Tertium l.h. Pannonia hanc gignit & Norica.) Scribo, Norici, alioqui Noricum dicendum erat, sicut Illyricum. Superque cætera ad famam etiā dignitatis.) Legendum, Ad famam etiam ac dignitates.

Cap.viii. In quibus vnguenta vicisse naturam gaudent. Luxuria vestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore commendantur.) Hæc verba non deprauarunt modò homines insulsißimi, verum etiam partem eorum reuulsam præcedentis capituli finī assuerunt. Scribendum, In quibus vnguento vicisse naturam gaudens luxuria, vestibus quoque, &c. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnante.) Lege, Depugnante.

Cap.ix. Folia smilacis & edera in coronamentis se dedere, coronæque earum obtinent principatum.) Hanc tam ingeniosam deprauationem mirum ni professor aliquis excogitauit, dum diuinare maule, quā in archetypa recurrere. Vera lectio aliud sonat: Folia in coronamentis smilacis & edera, corymbisque earum obtinent principatum.

Quia nostris maiore ex parte nomē dare iis de fuit cura.) Non minor priore hic error, vtcunque

sensus manet. Plinius enim longè aliis verbis vsus est: Quia nostris maiore ex parte huius nomenclaturæ de fuit cura.

Cap.x. Non durante Attico thymo, nisi in afflatu maris feratur,) Seratur, superuacaneum verbum est, natum ex vltima litera maris, & prima dictione sequentis orationis, Erat. Abrotonum iucundi odoris est, & grauis. Floret æstate.) Elegantius, Abrotonum odore iucundè graui, floret æstate. Alsiosa enim admodum sunt, & Sole nimio læduntur.) Hic particulam necessariam, per incuriam librarium omisissam, denuo adieciimus. Et Sole tamen nimio læduntur.

Cap.xi. Eruitur post æquinoctium vernum radicitus, siccaturque ad Lunam xxx. diebus, ita lucens noctibus.) Lege, Erui, siccari, lucere: quod hæc omnia ex Commentariis Democriti, referantur. Sequitur enim, Magos Parthorumque reges vti hac. Et in Italia quidem, vt diximus post rosam.) Satis erat, In Italia quidem. Coniunctio hic addita vitiat sermonem. Cæterum hyacinthus maximè durat.) Lego, E cæteris hyac. m.d. Sed hæc ita, si deulsā crebro, prohibeatur in feminibus.) Legendum, Prohibeatur in semen abire. Attestantur vetera exēplaria: & alioqui ex illis verbis nullus sensus elici potest. Alterū candidius, qui ferè nascitur ad tumulos.) Rectius, In tumulis.

Cap.xii. Hostilia vicus abluitur Pado.) Melius, Alluitur.

Cap.xiii. Nos tamen trademus, quæ compertimus. Herba est alba, vexatio quidem iumentorum est, sed præcipuè caprarum, appellata ægolethron.) Antiqua scriptura potior: Nos trademus, quæ compertimus. Herba est ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipuè caprarum, appellata ægolethron. Huius flores cōcipiunt noxium virus, aquoso vere marcescente.) Lege, Marcescentes. Aliud genus in eodem Ponti situ viget, ex annona mellis.) Codices vetusti longè aliud habent: Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab infamia, quam gignit, manomenon appellant. Hi sunt, quos posterior atas Tzanos vocauit, Lazis conterminos. Vtraque Colchica gens fuit in clientela fidēque Constantino-politani Imperatoris. Et in Mauritania Cæsariensis, Gætulia contermina Massylis.) Emendatio lectio: Et in Mauritania Cæsariensis Gætulia, contermina Massylis. Nam & Gætuli, & Massæli hanc prouinciā incolebāt, quod ipse Plinius supra docuit. Remedium aduersus has vti que non differendum.) Lege, Remedio, non Remedium. De quo loquendi modo iam supra capite tertio monui.

Cap.xiiii. Circunlini aluearia fimo bubulo vtilissimum. Operculum à tergo esse ambulatorium, vt properatus intus sit prosper. Si magnus sit vterus alueariis, prouentus autem sterilis, ne operandi desperatione curam abiciant, id paulatim reduci oportet, fallente operis incremento.) Huius lectionis absurditas magis detegitur, collata ad germanam lectionem, quam ex fide veterum codicum restituimus ad hunc modum. Circunlini alueos fimo bubulo vtilissimū: operculum à tergo esse

Annotationes

esse ambulatorium, ut proferatur intus, si magnus sit alveus, aut operatio sterilis, ne desperatione curam abiciant: id paulatim reduci, fallente operis incremento. Post has Corsica, quoniam ex buxo sit, & habere aliquantam vim medicaminis putatur. **Lege:** Quoniam ex buxo fit, habere quandam vim m.p. Inde ligulis eligunt florem, id est, candidissima quaque: transfunduntque in vas, quod exiguum marinæ habeat frigida. Toties expertus fidem veterum codicum, ne hic quidem ausus sum ab eis discedere. Illi pro Eligunt, habent hauriunt. Item, quod exiguum frigida habeat. Siccant Sole, Lunâque: hoc enim candorem facit, si siccantur. Et ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Melior vetus lectio: Siccant Sole, Lunâque: hæc enim candorem facit, sicccantes, ne liquefaciant, p.t.l.

Cap.xv. Maximèque Aegyptus, frugum fertilissima, sed vt sola iis carere possit. Non parum detraxit elegantiae, quisquis hic particulam Quidem, detraxit. Legendum enim, Frugum quidem fertilissima. Hanc à Nilo metuit. Scribo, E Nilo.

Folliis latissimis, etiam si arbores comparentur.) Rectius, Arboreis. Scandix, come, ab aliis trago-pogon.) Vetus lectio: Scandix, quæ ab aliis trago-pogon vocatur. Sylvestri duæ species. Vna mitior est simili caule, tamen rigido, itaque & colu antiquæ mulieres utebantur, exilis, quam quidam atractylida vocant.) Legendum: Itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare q.a.u.

Cap.xvi. Et ex diuerso stans anchusa, inficiendo ligno cerisq; apta. Est autem mitior iis anthemis, & phyllantes, anemone, & aphace.) **Lege:** E diuerso stant, anchusa inficiendo ligno cerisque radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthis, & anemone, & aphace. Sic enim melius quadrabit ad præcedentia.

Cap.xvii. Perdicio, quanti & Aëoliæ & Aegyptii edunt, nomen dedit aus.) Verior lectio: Perdicium & aliæ gentes, quam Aegyptii, edunt. Suprà dixerat, Aegyptios præ cæteris gentibus herbis vesci: nunc dicit, perdicium herbam etiam aliarum gentium cibum esse. Iulio mense secari iubet.) **Lege** addendo: Iulio mense toto secari iubet.

Cap.xviii. Iunio mense eximi, ante Iulium medium præcipiens.) Melius, Iunio mense eximi ad Iul.m.p. Vñs ad nassas marinas, vitilium nexus elegatium.) In antiquis codicibus tantum est, Vitilium elegantiam. Quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculosos. Eo fortas fœminas quidem abortus facere non dubitat. Syncera lectio. Quanquam professus efficacissimum esse aduersus calculos, eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Largiori tanta vis expellit eas.) Legendum, Largiori tanta vis, ut expellat eas. Laudatissimus ex Nabathæa iuncus.) Non erat opus hic repetere, Iuncus.

Cap.xix. Ita vt à balineis inarescant corpora.) Scribo, Inarescant corpori. Lieniq; & ruptis vultis profunt: & menstruis fœminarum in vino decoctæ: Impositæque cum melle neruis præcis medentur. Contra lichenas & lepras, & furfures in facie emendant.) **Lege**, & distingue. Lienique &

ruptis vultis profunt, & menstruis fœminarum. In vino verò decoctæ, impositæque cum melle, neruis præcis medentur. Lichenas, &c.

Cap.xx. In hunc locum dilata, cùm disputaremus de peregrinis arboribus.) Vetus exemplaria tantum habet, Dilata in peregrinis arboribus, id est, in mentione peregrinarum arborum. Sistsit purgationes mulierum. Nardi verò eius, quam Phu eodem loco appellauimus, &c.) Antiqua scriptura melius: Sistsit purgationum mulierum impetus. Eius verò, quod Phu eodem loco appellauimus, & reliqua. Crocum cum melle non soluitur.) Cum, redundat. Sequenti versu pro vino & aqua, lege, Vino aut aqua. Collyrio vni nomen dedit.) **Lege** addendo, Collyrio vni etiam nomen dedit. Dentientibus præcipua est, & tulsientibus.) Scribo, Dentientibus præcipue. Partē eius seruantium, & quarundam aliarum herbarum: sicuti plantaginis, substituentium, si parum mercedis tulisse sese arbitrantur. Rursusque vt plus operis acquirant, p.e.q.f.e.l.i. In corrupta lectio etiam durat in vetustis codicibus manu descriptis: Partem eius seruant, & quarundam aliarum herbarum, sicuti plantaginis: si parum mercedis tulisse se arbitrantur, rursusque opus quærent, partem eam, quam seruauerunt, eodem loco infodiunt: credo vt vitia quæ sanauerint, faciant rebellare.

Ciet menstrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam sistit. Sistsit, verbum superfluit. nam Ciet ad vtrumque refertur.

Cap.xxi. Coxendicibus imponitur cum vino. Articularibus morbis trium obolorum pondere, &c.) **Lege** addendo non pauca verba: Coxendicibus imponitur, & articularibus morbis, & luxatis, tritu ac lana inspersum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis t.o.p. Præterea putant vsu eius quandam datam gratiam iis veneremque conciliari.) Hæc dictio Datam, superflua est. Coquitur panis cum farina hordeacea. **Lege**, Concoquit panos.

Cap. xxii. Mouet & narium sternutamenta. Aridum, non Narium.

Cap.xxiii. Imposita hulcerū facit stipticā vim.) Scribo, Hulus facit septica vi. id est, corrosiua.

Cap.xxxi. Vt radice eius propius admoda soporentur, illam sopore enecante vim earum.) Sic scilicet Plinius loqui solet. Scribo, Soporetur illa sopore enecans vim earum.

Cap.xxxii. Nec de cnico siue atractylide verbosus disputetur. Aegyptia herba est, & magnū cōtra venenata animalia præbet auxilium.) Hanc sententiam Plinius aliis extulit verbis, quàm quæ in vulgatis leguntur editionibus: Nec de cnico, siue atractylide verbosus dici par esset, Aegyptia herba, ni magnum contra venenata animalia præberet auxilium.

EX LIBRO VIGESIMO SECVNDO.

Cap. II.

IAm verò infici vestes scimus admirabili succo.) Fuco, non Succo. Stans & in sicco carpit, quo frugi mundos exculpat vsu alioquin fulgentis. Insurgit luxuria poterat certe innocentius.) Pro vsu alioquin fulgentis, antiqua scriptura ha-

In Plinii Naturalem Historiam

bet: His alioqui fulgentibus instrui poterat luxuria certè innocentius. Et in sacris legationibus quàm verbenæ.) Quàm redundat.

Cap. iiii. Vlli nisi ab vniuerso.) Scribo, Nulli nisi ab vniuerso distinctione etiam mutata.

Cap. v. Donatus est ea L. Sicinius.) L. Siccus, legendum, vt etiam suprà libro octauo monuimus.

Hic Decius postea Consul, & imperio & collegio se pro victoria deuouit.) Lege: Hic Decius postea se Consul, Imperioso collega, pro victoria deuouit. Intelligendum de Manlio Imperio.

Cap. vi. Ipse tamen obsessus in toto orbe proscriptus. Hæc corona Sertorio etiam cecidit.) Vera lectio: Ipse tamen obsessus in toto orbe proscriptus, hæc corona Sertorio cecidit. Notum est ciuile bellum Sertorianum, in quo præcipua fuit opera proscriptorum a Sylla. Cohortibus seruatis, totidemque ad eas seruandas eductis.) Lege addendo, Tribus cohortibus seru. Quod & statua eius in foro suo Diuus Augustus scripsit.) Adscripsit, nõ, Scripsit. Addidere viuendi pretia delicia luxurique.) Pretio, non Pretia. Aliorum hanc operam esse credimus.) Vetus lectio: Aliorum hanc operam credimus. In quibus ipsius prouidentiam naturæ.) Melius. In quibus ipsis, scilicet aculeatis.

Cap. xi. Hæmorrhoidæ quoque & dysenteria infusa.) Scribo, Hæmorrhagia.

Cap. xxi. Imposita verò herba, aut inde omnino reperfum, protinus mori.) Antiqua scriptura: Aut vda omnino reperfum. Sequenti versu lege addendo: Vel si herba ipsa. Infantes quoque hulcerati.) Lege, Exulcerati.

Cap. xxii. Constat bulbos eius cum ptisana decoctos aptissimè mederi. Scribo, Aptissimè dari. Foliis in quocunq; morbo decoctis magis medici vtuntur.) Legendum, Ferè in quocunq; De bulbis enim accipi debet, non de foliis. Vtrunque prodesse dysentericis & exulceratis.) Melius, etiam exulceratis. hoc est, etiam si sit dysenteria cum exulceratione intestinorum: quod sanè periculosos est. Contra sanguinem tauri demonstrat succo eius uti.) Paulò elegantius videtur: Demonstrat succum eius. Optimus quidem ex iis cibus.) Vetus lectio magis placet: Optimus quidem hos cibi. ut cum præcedentibus cohareat. Si enim caligaris clauus, si ferri uel chalybis aliqua rubigo.) In veteribus tantum est, Ferrive aliqua rubigo.

Cap. xxiii. Communes in omni eorum genere obseruationes.) Illic legitur, in omni eo genere.

Item hyeme quàm æstate vtilius, veruntamen aquam bibentibus.) Scriptura vetus, Item hyeme, quàm æstate, vtilius, & tunc aquam bibentibus. Atque ex aceto his qui coagulum lactis forbuerint.) Lege, Aequè ex aceto. Qui se eadem causa præcipitauit.) Scribe, Ea de causa. Mox est, Coniecturam sæpius fallacem: non, Sæpe.

Cap. xxiiii. Calefacta incitat vomitiones.) Rectius, Inuitat. Quem centesimum annum excedentem cum D. Augustus hospes interrogaret, quamam ratione maximè vigorem illum animi corporisq; custodisset, ille respondit, Intus mulso, foris oleo.) Ad sensum quidem nihil refert, liber

tamen reponere veterem lectionem, ab audaculis temere mutatam: Centesimum annum excedentem cum D. Augustus hospes interrogauit, quamam r.m.u.i.a. corporisq; custodisset. at ille respondit.

Cap. xxv. Leuatúsque siccatis pedibus mirabili modo.) Et hic nihilo peius erat antea, Mirabilem in modum. Ad iocineris dolores eam in posca positam cõcoqui opus est.) Veteres codices melius: Eam cum posca concoqui opus est. Quæ à farina hordei distat, eò quòd torretur. Ad stomachum vtilis.) Antiqui codices, A farina hordei distat quod torretur, ob id stomacho vtilis. Datur tepida forbenda, efficaciter prodest.) Lege: Datur tepida forbenda efficaciter. Peculiariter tamen longo morbo ad tabitudinem redactis.) Emendata exemplaria habent, Ad habitudinem redactis, vt de hæcticis intelligatur. Nervorum doloribus & aliis feruens in sacco ponitur.) Scribendum, Imponitur. Amplius hoc oculis imponitur.) Melius est: Hoc amplius oculis imponitur. Et perse drachma ponderè exinanunt.) Lego, Exinanit, granum. Quoniã in aluo nõ tumesceret.) Vetus, Intumesceret. Senencia amyli cũ ouo & pãsis tribus.) Antiqua lectio, Cũ ouo & pãsi tribus oui.

Mox est Auenacea farina, nõ Auenæ farina. Sitanius, hoc est trimestre.) Scribe, Hoc est trimestre. s. frumetò. Et vini, in saccis additus.) Rectius, In saccos additus. Fabalium etiã siliquarũ cinis.) Scribo ex veteri exemplari, Siliquarumque. Nec redundat coniunctio, quando fabalia hic substantia vox est, vt alibi quoque apud hunc ipsum auctorem. Sed si largius sumatur, alius soluitur.) Sed, superfluit. Horrorem tertianæ & quartanæ minuere traditur.) Vetus lectio: Minuere creditur. Refertur enim hoc ex vulgi opinione, non ex autoritate medicorum. Maculas ex toto corpore emédant.) Particula Ex, superuacanea est. Aqua decoctum perionis & pruritus sanat.) Decodi, non Decoctum. Si verò ad mellis crassitudinem decoquantur satui.) Adde necessariam particulam Vel: Decoquantur vel satui. Suprà enim dixit syluestres efficaciores esse. Si verò celestis aqua decoquantur, succus ille sinegma fit.) Discoquantur, non Decoquantur, Sequenti versu verbum Solent, redundabat. Item fistulis, cum axungia veteri, ne intus addatur.) Lege addendo, Ita ne intus addatur. Nascitur inter vicia segetis auenæ Græcæ genere.) Græcæ, superfluit. Effus & perse, & in patinis cum tenera est recocta.) Posterius Erundat.

EX LIBRO VIGESIMOTERTIO

Cap. I.

ET ad expiationem sanguinis quoque adhibent nõ vltra gargarizationes.) Quid faciunt gargarizationes in expiatione? Legendũ igitur, Ad expuitionem sanguinis, qua laborantes hæmoptoicos Græci vocant. Ideo & purgationibus accipit temperant.) Putant, nõ Téperant. Error natus est ex geminatione præcedentis syllabæ. Huius enim color nigrius esse diximus, cuius asparagos similes Diocles prætulit veris asparagis.) Vetus lectio: Huius enim nigrum esse diximus.

Aspar

Annotationes.

Asparagus eius Diocles p.u.a. Ossa infracta efficacius extrahit, quàm supradicta.) Plinius scripsit, Vel efficacius, id est, efficacius etiam. Aiunt, si quis in villa eam extruxerit, fugere accipitres, tutatq; fieri aues villaticas, Aliter eadem in iumento hominèque phlegma aut sanguinem qui screatur, talos circumligata sanat.) Hostibus eueniat ita tractari, vt hîc Plinius tractatus est. Equidem peruelim discere, quam ratione radices extruantur apud istos deprauatores, vt ne cætera portetæ exagitem. Præstat enim synceram indicare lectionem, ex archetypis erutam: Aiunt, si quis villam ea tinxerit, fugere accipitres, tutatq; fieri villaticas alites. Eadem in iumento hominèq; phlegma aut sanguinem, qui se ad talos deiecerit, circumligata sanat. Quod sunt candida, aut nigra, aut inter vtunque alia ex aliis, in quibus vinum fiat, alia ex quibus passum.) Emendata lectio: Aut inter vtunque; aliaque ex quibus vinum fiat, alia ex quibus passum. Albana nervis vtiliora. Stomacho minus quæ sunt dulcia, vel austera Falerna vtiliora.) Lege, Austera vel Falerno vtiliora. Somno verò ac securitatis iandudù hoc fuit.) Sic enim legendum ac distinguendum, sublata dictione Accommodatum, quæ redundabat. In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omnes alias rosiones foris in spongia impositum.) Legendum, In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omni alia, foris in spongia impositum. omni alia, scilicet sanguinis fluxione.

Cap.ii. Quandiu extingatur descensionis periculum denuntians.) Descensionis, superfluit.

Cap.iii. Succus eorum carbunculantibus excrecentibus circa oculos hulceribus.) Dele, Excrecentibus. Nam lacrymam, quæ ab arbore ipsa distillat, æthiopica maxime olea, mirari satis non est. Reperti sunt, qui dentium dolores illinendos censerent, venenum esse prædicantes.) Hic vna oratio, praua nescio cuius industria, in duas dissecta est. Legendum enim coniunctim, Nam lacryma, quæ ex arbore ipsa distillat, æthiopica maxime olea, mirari satis non est repertos qui dentium dolores illinendos censerent. Non enim lacrymam ipsam miratur, sed eorum potius temeritatem, qui tam incipiti remedio vti non dubitaret, cum etiam ipsi venenum faterentur. In fine cap. legendum, cum decocto lupinorum, non Lupino.

Cap.iiii. Fauces exasperat, & venena omnia cohibet, hebetatq;.) Emendatio lectio: Et venena omnia hebetat: abque verbo Cohibet. Cum pari portione mellis ac opii.) Lege, Mellis acapni.

Caterum iners & graue sapore corpori.) Dele superfluum uocem, Corpori.

Cap.vi. Expeditur in grauidarum malacia, & quoniam gustatu moueat infantem.) Lego Expeditur grauidarum malacia, quoniam g.m.i. Cytinus uocatur à Græcis.) Satis erat, Vocatur Græcis. Tales præpositiones sexcentas de suo adiecerunt castigatores.

Cap.vii. Quoniam sudantia huius cibi opera corpora refrigerant.) Scribendum, Perfrigescunt, Folia eius trita illita hæmorrhoiâ sistunt.)

Lege, Hæmorrhagiam. Pòst additur omphacii aridi pondus sextariorum duorum, aut myrrhæ sextarii unius, croci unius. Sed hæc simul mixta uel trita, miscentur decocto.) Hic sextarii pro denariis sunt suppositi, ut indicant uetusta exemplaria, in quibus sic legitur: Pòst additur omphacii aridi pondus x duorum: aut myrrhæ x vnus, croci x vnus. Hæc simul trita miscentur decocto.

Cap.ix. Lenius succo oleum est ex eadem myrto, & vinum quo nunquam inebriatur.) Lege addendo, Lenius & vinum. Et foliis crematis vtuntur & succo decocto.) Lege, Et succo & decocto.

EX LIBRO VIGESIMO QUARTO.

Cap. I.

Inanis vis Rhodia Cretæ, & argillæ nostratis concordia valentium. Pix oleo extrahitur.)

Hæc dictio cõcordia, nouam orationem incipit, hoc modo: Concordia valent, cum pix oleo extrahitur, quando vtunque pinguis naturæ est.

Cap.iiii. Emollit, discutit, humore siccato strumas.) Lege, Emollit, discutit tumores, siccato strumas. Hulcera commanducato imposituque optime sanari.) Scribo, Commanducato impositoque.

Cap.v. Defuncta corpora incorrupta conseruat.) Vera lectio: Incorrupta auis seruat. De hac locutione & suprà libro xvi. monui.

Cap.vi. Chamæpitys Latine aiuga appellatur, diciturque propter abortus.) Vetus & syncera lectio, Chamæpitys Latine abiga uocatur propter abortus. Abiga ab abigendo partu, aiuga cum abortu nihil est commune.

Cap.viii. Ita ut puero quinque folia tribus cyathis dentur.) Rectius, Diluantur, quàm Dentur. Acetis radix contusa iocinoris doloribus utilissimè imponitur.) Lege, Efficacissimè imponitur.

Cap.ix. Grauis quidam author in medicina, uirgam ex eadem fractam, &c.) Antiqua scriptura, Grauis author in medicina, uirgam ex ea defractam. Ac mox: Vilegus infelicem arborè eam appellat: non, Infelicem eam arborem.

Cap.xi. Erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum uocant.) Lege addendo, Alia est erythrodanus. Tingtibus & radica remos præparat.) Lanæ, nõ ramos. Gummi genera diximus.) Lege, Gummi.

Cap.xiii. Sed & frutex humilior atque spinosus in Nisyro.) Scribo Acque spinosus. non Atque.

Calculorum uel ex vino decoctum, vel præsentaneum remedium est.) Nisi legas, Cauliculorum ex vino decoctum; neque præcedentia cohærebunt aptè, neque sequentia. Vel efficaciorè stomatice præbuere.) Rectius, Præbuerint.

Cap.xiiii. His subnectemus ea, quæ Græci, &c.) Non malè vetus scriptura, His subtexemus.

Cap.xv. Atque is nidor per infundibulum imbibitur in vetere tursi.) Antiqui codices habent. Per infumibulum.

Cap.xvii. Pythagoræ verè esse pertinax fama antiquitatque vindicant.) Duæ voces, Verè esse redundant. Quod fecisse Clemporum cum alia suo & lectio: Quod fecisse Clemporum cum alia suo &

In Plinii Naturalem Historiam.

nomine ederet, quis credat? Achamenidon colore electri, sine folio, nascens in Tardastilis.) Legendum, Achamenidon colore electri, sine folio, nasci in Tardastilis. nam & hoc Democritus tradit. Alio de his aptiore dicturus loco.) Lege, Dicturis. Abundè sit dicturis.

Cap. xviii. Celebratur autem à Græcis stratiotes. Est ea in Aegypto tantum, & inundatione Nili nascitur. Melior antiqua lectio: Celebratur autem & à Græcis stratiotes: sed ea in Aegypto tantum & inundatione Nili nascitur.

Cap. xix. Qui perunctus est, si despuat ad suam dexteram ter.) Lege: Qui perunctus est, despuat ad suam dext. ter. Tueturque & ab inflammationibus placat.) Scribo: Tueturque ab inflammationibus plagas. Decoctum ex vino gramen ad dimidias & balneis bibi iubent.) A balneis, non E balneis. Et cum caro vnguibus excreuerit.) Increuit, non excreuerit. Diocles difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ ad tertias partes bibere, vt qui biberint in calida lauarentur.) O Grammaticum deprauatorem, cui parietes masculi sunt generis. Emendata lectio hæc est: Diocles difficile parientibus semen eius dedit, acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ: vt cum tertias partes biberint, calida lauarentur: & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox à balneo reliquum, pro summo auxilio.

EX LIBRO VIGESIMOQVINTO.

Cap. I.

Ipsa quæ nunc dicitur herbarum claritas, medicinæ tantum gratia gignente eas tellure.) Satis erat dixisse, Medicinæ tantum gignente eas tellure. Gratia, doctulus quispiâ de suo adiecit. Tantum ab excogitandis nouis, ac adiuvanda vita mores absunt: summumque opus iugenerum diu in hoc fuit, &c.) Codices vetusti, Iuanda, habent nõ adiuvanda: & Diu iam hoc, non Diu in hoc. Omniumque vitam clariorem fecere cognominibus herbarum.) Illic legitur, Omnium vtique vitam.

Cap. ii. Pompeius Lenæus, Magni Pompeii libertus.) Pompeii, non additur in emendatis exemplaribus, nec refert addidisse: satis est, Magni libertus. Atque subscribere effectus.) Deest vna particula necessaria. Legendum, Atque ita sub.e.

Verum & pictura fallax est ex coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multumque degenerat transcribentium fors varia.) Rectior est antiqua scriptura: Verum & pictura fallax est, & coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multum degenerat transcribentium fors varia. Atque effigie quidem indicata, & nudis plerumque nominibus defuncti.) Scribo: Aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerumque nominibus defuncti. Durat tamen tradita persuasio in magna parte vulgi, beneficiis & herbis id cogi, In eo nanque feminarum scientiam præualere.) Malo veterem lectionem, Beneficiis & herbis id cogi, eamque num feminarum scientiam præualere. Sic enim interdum hac paretica particula Plinius vitur, vt supra 22. li-

bro, 24. capitis initio: Eam quoque num, quam lamium inter genera earum appellauimus. Sic enim eo loco legendum indicauimus. Vulgus castigatorem, quicquid rarum est, pro deprauato damnat, suoque mox arbitrato mutare sibi permittit. Ea deinde lectio passim recipitur, etiam summatibus in literis viris talia vt minutiora dissimulantibus. Hinc fit, vt sexcentis locis apud auctores Latinos Etiam nunc, suppositum sit pro Etiamnum, aduerbium pro coniunctione: quamuis hoc ipsum Etiam nunc, Latine dicatur, sicut Hodieque: sed per se non suo loco positum reperitur, idque deprauatorum (vt dixi) opera.

Mulique Circios agros, vbi habitauit illa.) Agros, redundat, nec est in antiquis exemplaribus. Sunt enim Circiei oppidum in Latio maritimum, & antiqui Latii finis. Tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa, non tamen esset, postea fluminis limo inuecta.) In corruptior est vetus lectio: Cum etiam, quæ rigatur, Aegyptus illa non esset, postea fluminis limo inuecta. Tantum enim Aegypto, aggerente Nilo accessit, vt Pharos insula, quam Homerus ætate sua vnus diei cursu à continente abesse scribit, postea litorali vrbi Alexandriae ponte iungeretur. Inde & plerisque video existimare.) Lege addendo, Ita video existimare. Sed quare nunc non plures noscantur causæ? nisi quod eas agrestes literarumque ignari experiuntur, vt pote qui soli inter illas viuunt.) Et hic vetus potior: Sed quare non plures noscantur, causa est, quod eas agrestes literarumque ignari experiuntur, vt qui soli inter illas viuunt.

Vt radicem syluestris rosæ: quàm cynorrhodon vocant, eblanditani sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte. In Lusitania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte.) Atqui Lusitania remotissima est à Roma, non proxima. Recurrendum est ad Archetypa, vbi sic legitur: Vt radicem syluestris rosæ, quàm cynorrhodon vocant, blanditani sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam. In Lacetania res gerebatur, &c. Nunc probè quadrant omnia. Est enim Lacetania regio Pyrenæo vicina, in ea citerioris Hispaniæ parte, quæ prima se Roma venientibus offert. Deprauator ex In Lacetania fecit, in lacte: idque præcedentibus verbis pro sua sapientia atextuit. Eadem autoritate regioni nomen aliud, quod tum libitum est, sinxit, nec religio vlla erga veterum monumenta, nec lectorum respectu, quos opinor omnes pro fungis habuit. Etalium operam typographi nonnunquam ampla mercede conducunt, ne non habeant similes labra lactucas. Alius est, quem nos in priori volumine eiusdem nominis diximus.) Legendum, Alius est, quàm quos in p. u. Tria enim draconculi genera monstrauit cap. 16. Aliudque miraculum exeuntis è terra.) Otomeritatem, quorum attinebat priorem lectionem mutare, Exerentis se terræ? Sed bellè pensatum est damnum scilicet, mox scribendo, In terram se condentis, pro In terram condentis.

Cap. iii. Stomacacem medici vocabant, & scelerben. Ei malo reperta auxilio est herba.) Haud multo

Annotationes.

multo minus detrimenti accepisse bonos libros, dum confunditur lectio ineptis distinctionibus, quàm dum deprauatur, cum aliis innumeris hic quoque locus, & qui proximè sequetur, testes esse possunt. Non solum enim sensus obscuratur, quoties aliquid perperam distinctum est, sed etiam deprauandi occasio vix aliunde sapius contingit. Veterum codicum lectio talis est: Stomacacen medici vocabant & sceletyrben ea mala. Reperta, &c. Miror quidem, quæ nominis esset causa, nisi fortè confini Oceano Britannia velut propinquam dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est. Etiamtum libera Britannia fuit quidem: & hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi.) Sequamur & hic archetypa vetera, & statim multum lucis accedet: Miror quæ nominis causam, nisi fortè confines Oceano Britannia, velut propinquæ, dicauere. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiamtum Britannia libera. Fuit quidem & hic &c. Non fortassis crederet aliquis, cum hæc nostra friuola quoque existimantur.) Vetus lectio melior: nunc fortassis aliquibus curam nostram friuolam quoque existimaturis.

Cap. iiii. Laudatissima herbarum est Homero teste, quam vocari à diis putant moly. Ast inuentionem eius Mercurio assignat.) Incorrupto lectio: Laudatissima herbarum est Homero, quam vocari à diis putat moly, & inuentionem eius M.a. Versu penultimo lege, Mirèq; vt cõtra venenum, non Mirèque contra venenum.

Cap. v. Instillauit auribus furdus succum.) Antiqua lectio, Auribus olidis. Cum exa super eam proiecta essent, fertur adhæsisse lien.) Fertur, redundat: pendent enim hæc à præcedenti verbo, Constat. Cui ante omnes plebs adfians plaussit.) Stans, non Adfians. Is fuit non vulgaris honor: nam sedes in theatro plebs plurimis & ante Dru-sum plaussit. Antiqui radicem, cortices quam carnosissimos eligebant.) Melius, Radicem cortice quam carnosissimo seligebant. Turgescentemque in longitudinem fingeant.) Lege addendo: Turgescentemque acu in longitudinem findebant. Nunc ramulos ipsos ab radice sui grauissimi corticis, ita dantes.) Vetus lectio: Nunc ramulos ipsos ab radice quàm grauissimi corticis ita dant.

Cap. vi. Alteram lenem scordotin, siue scordion, ipsius manu descriptam.) Antiqua scriptura, Altera Lenæus, scordotien, siue scordion: ipsius manu descriptam. Atque in Alpibus pluribusq; locis in Lycia.) Emendatiores codices: Et in alpinis verò, plurimisque aliis locis. Medetur & omnium morbis decoctæ succus.) Ouium, non Omnium.

Cap. vii. Sunt qui ab Artemide artemisiam cognominatam putent, quoniam priuatim medicaturæ feminarum malis.) Antiqui codices melius, Sunt qui ab Artemide Ilithia cognominatam putent, quoniam priuatim medicaturæ feminarum malis. Solenne autem erat Græcis scemini in partu Artemidem Ilithiam inuocare, quemadmo-

pum Romanæ Iunonem Lucinam implorabant. Intelligendum igitur ab obstetrice Artemide, hoc est, Diana denominatam herbam, non à venatrice.

Vis tanta est, vt vel è longineo succus excipiat, incisa conto. Sulcipitur excipulis ventriculo hordino. Humor lactis videtur effluere. Siccatur conto. Sic thuris effigiem habet.) Non paulo syncerior est antiquorum voluminum lectio: Vis tanta est, vt è longinquo succus excipiat, incisa conto subditur excipulus ventriculo hordino. humor lactis videtur effluere: siccatus cum coit, thuris effigiem habet.

Cap. viii. Aliam quoque amplissimam, quam spartaniam vocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes famem sitimq; nõ sentiant.) Cum dicit, Magna & ea commendatio, satis apparet quod & alium eius vsum indicauit Plinius: alioqui Et, non habet quod coniungat. Quo fit, vt libenter accedam archetypis, quæ sic habent: Aliam vtilissimam ad ea quæ spasinata vocant. Aliam, scilicet Scythicen. Certè in Indice spartaniam nulla fit mentio, vt iam nihil dubitem, diuinatoris cuiuspiam opera nouam herbam hic subito enatam, Plinio ipsi ne per somnum quidem cognitam. Vt in quibus etiamnum hodie in virorum latiore conuictu.) Emendata exemplaria habent, In numerofo & latiore conuictu.

Seruilis Damocrates primus medentium.) Rectius, E primis medentium. Leuius & quod paulò post, Vt dein in balneum descendatur in calidam, scriptum est pro, Vt deinde in balneis descendatur in calidam. Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta.) Vetus lectio, Non in ipsa inflammatione.

Cap. ix. Serpentes necat, cuiusque admota fuerit: & his torporem adfert.) Exemplaria vetusta: Cuiusque admota fuerit fera & hæc torporem adfert. Sensus est, eam vim huic quoque thetionaræ inesse, quam magica illi supra memorata: vnde & nomen vtrique commune, *θετιοναργη*: ac si dicas, fera torpor.

Cap. x. Folia ei plantaginis, nisi angustiora essent.) Vetus lectio, Folia erant plant. Sic Virg. de malo Medica: Et si non alium latè iactaret odorem, Laurus erat.

Cap. xiii. Quanquam mala in aliis terris mandantur.) Manu scripti codices habent, In aliquibus terris. Hæc commanducata, si oculis subinde religetur, plumbum, quod est genus vitii, ex oculis tollit.) Syncera lectio: Hæc commanducata si oculus subinde liniatur, plumbum, quod est genus vitii, ex oculo tollitur.

EX LIBRO VIGESIMOSEXTO.

Cap. I.

Sine dolore quidem vllò, aut sine perniciæ vitæ.) Elegantius: Sine dolore quidem illos, ac sine perniciæ vitæ. Nec nisi vltq; in ossa corpus exustum esset, non rebellante tadio.) Et hoc mollius est in manu descriptis codicibus: Ni vltq; in ossa corpus exustum esset, rebellante tadio.

H-S C C elocasse in eo morbo ad curandum fesse.) Ad redundat. Duritia rubens variis modis.) Vetus lectio, Varicis modo. Ad posterum verò

In Plinii Naturalem Historiam.

nigrescente.) Lege; Ad postremum. Quid hoc esse dicemus? Rectius, Dicamus. Parum enim erant homini cetera morborum genera, cum supra cetera essent, nisi etiam noua timerentur. Neque ipsi homines pauciora sibi opere suo negotia important.) In emendatis exemplaribus legitur, Certa morborum genera, non cetera. Deinde, Neque ipsi autem, coniunctione adiecta. Præterea, Opera sua, non Opere suo.

Cap.ii. Sedere nanque in his scholis auditioni occupatum gratus erat.) Malim veterem lectionem, Auditioni operatos, id est, operam dantes. Sic apud Nasonem, Studiis operata Minerua.

Cap.iii. Asclepiades ætate Magni Pompei Rhetoricæ magister, nec satis in ea arte quaestuosus.) Nihil deterior est antiqua scriptura: Orandi magister, nec satis in arte ea quaestuosus. Ambulationem, gestationesque, cum vnusquisque semetipsum sibi præstare posset intelligere. Fauentibus cunctis, vt essent vera, quæ facillima erant, vniuersum prope humanum genus circumegit in se.) Synæceras lectio ex antiquis exemplaribus repetita est hæc: Ambulationem, gestationes: quæ cum vnusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, fauentibus cunctis vt essent vera quæ &c.

Cap.iiii. Siccentur Aethiopide Pontinæ paludes.) Adde aduerbium, Hodie: Siccentur hodie Aethiopide. Transsit enim à prisca temporibus ad sua. Castigator delicatus hiatu offensus submouit aduerbium, vt illi quidem videbatur, superuaneum. Nanque apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri bonique & fortunati gignantur liberi. Cur nunquam Persarum regi talis est dedita? Præclare sane de Plinio merentur, qui illi talem sermonem affingunt, qualis vix hoc seculo in aliquo medicorum eruditio ferri posset. Quid enim sibi volunt hæc verba, Cur nunquam Persarum regi talis est dedita? Scribendum iuxta archetyporum fidem: Nam quæ apud eundem Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri bonique & fortunati gignantur liberi, cur nunquam Persarum regi tales dedit? hoc est, pulchros bonos & fortunatos. Atque ita melius iam hæc oratio ad præcedentia quadrabit. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus dicemus, adiciemusque, quas ratio dictauerit.) Elegantius: Reliquos effectus reddemus; adiciemus, vt quæque ratio dictauerit. Vt rumicis radix trita ex aceto illinitur.) Parum quidem ad sensum refert: malo tamen & in talibus probatorum exemplarium fidem sequi, vbi sic legitur: Vt rumicis radix trita ex aceto illinitur. Petris tantum adhærens, vt muscus.) Lege, Totum adhærens. Nam & muscus petris totus adhæret. Proserpinaca cum muria & ex oleo trita.) Vetus lectio: Cum muria ex manis & oleo trita. Vt non ex quouis falsamento muria adhibenda sit, sed ex solis manis.

Cap.v. Condurdon herba folstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: Item verbenaca cum plantagine, digitorum vitii omnibus, & priuatim pterygiis, Quinquefolium medetur pectoris vitii. Vel quod grauis-

simum est tussis, huic medetur panacis radix in vino dulci.) In medicinalibus his libris grauiore periculo peccatur, qui tamen nihilo maiore religione tractati sunt, quam ceteri. Vel hic locus quot mendis scaturit: Itaque totum retexemus, nostra exemplaria sequendo: Condurdon herba folstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas: Item verbenaca cum plantagine. Digitorum vitii omnibus, & priuatim pterygiis quinquefolium medetur. In pectoris vitii vel grauisimum est tussis, &c.

Cap.vii. Plantago autem perse sumpta in cibo cum lente, alicavæ sorbitione.) Legendum, Aut perse sumpta in cibo, aut cum lente alicavæ sorbitione. Capnion herbam qui edere, bilem per vrinam trahunt.) Vetus lectio melior, Capnon herbam qui edere, bilem per vrinam reddunt.

Radix verò consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum & pecorum omnium remedium præsens est. Pulmonum vitium vel traiecta tantum in auricula.) Et hic vetus potior: Radix herbæ consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel traiecta tantum in auricula. Tripolium in maritimis nascitur faxis, vbi alludit vnda.) Alludit, non Allidit. Cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedat.) Mollius est, Dulcis, & sitim sedans.

* Cap.viii. Psyllium in aqua cum radicibus decoctum.) Antiqua scriptura, Psyllium in aqua: Acori radices decoctum. Vtrobique subintelligitur verbum, bibitur, ibidem præcedens. Naturæ ei, molliendi, siccandi, coquendi.) Rectius, Concoquendi. Cochlearibus quinque additis in cyathis tribus vini.) Latinius est, In cyathos tres. Sicut mox, In aquam mulsam addito pondere denariorum duorum. Sumitur & ecligmatæ ad pectoris vitalia.) Vitia, non Vitalia. Bibi ex aqua acetabuli mensura: dimidia detrahere pituitam.) Legendum: Bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam. Radix eius in aqua mulsa duodecim pondere denariorum.) Nimium sanè hoc pondus esse vel cæco appareat. Lego x. duorum pondere. Errori occasionem dedit nota denarii. Scammonium quoque dissolutionem facit.) Lege addendo, Dissolutionem stomachi facit. Virus redolens, fuminosum lingua tactu laetescens.) Scribo, Gummosum, lingua tactu laetescens. Quod sit herbæ farina & tithymali marini succo.) Lege, erui farina. A radice foliis pendet.) Legendum, Folii pendulus. Farina erui, aut fici.) Fici, non Fici. Folii tussis, priore minus efficax.) Lege addendo: Fit & foliis tussis. Semen & dentium canis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radices decoctæ in vino.) Vetus lectio: Colluuntur & radices decocto è vino. Dentes, repetere superuacaneum est: & decocti significatio satis nota. Et ipsum etiam in asperis nascens.) Etiam, redundat. Ita vt fit totum acetabuli modo.) Rectius, Acetabuli modus. Peucedani succus inflationes & ructus gignit.) Longè aliter antiqui codices: Peucedani succus inflationes, ructus gignens. nam & huc referen

Annotationes.

referendum verbum Discutit, quod proximè præcedit. Datur in somnum euntibus, addito nitro, seu polenta. Simul si post cibum datur.) Vera lectio: Datur & in somnum euntibus addito nitro vel polenta, si multo post cibum datur. In vino ictericus dari atque illini, vtilissimum est.) Antiqui codices: Hoc in vino enterocelcis dari. Et enterocelarii remedium huic loco magis appositè conuenit, secundum ordinem membrorum.

Itemque genitalium inflammationem.) Adde Omnem: Inflammationem omnem. Symphyti radix illita enterocelas cohibet. Aufert & genitalium nomas hypocisthis alba.) Legendum, Symphyti radix illita enterocelas cohibet: genitalium nomas hypocisthis alba. Nam cohibet, tam ad nomas reuertitur quàm ad enterocelas.

Præcipueque eius vsus ad stranguriam.) Elegendus absque coniunctione: Præcipui vsus. Verùm largior quoque inflationes.) Scribe, Verùm æquo largior inflationes. Et sequenti versu, Humorem trahit, non Dolorem, Vesicæ autem calitrichon trita, similis cumino, medetur, & data ex vino albo.) Vetus lectio: Trita simul cum cumino, & data ex vino albo. Nec est necesse repetere verbum Medetur, eodem versu præcedens. Parus è radice foliis quinis.) Melius, A radice.

Cap. ix. Plurimum remedium esset si virgo imponat.) Lege, Plurimum referre, si virgo imponat.

Cap. x. Quæ talis est, mollugo vocatur. Similis & asperioribus foliis asparago.) Scribendum: Quæ talis est, mollugo vocatur: similis, sed asperioribus foliis, asperugo. Vt intelligas duo lap-paginis genera, vtrunque à peculiari qualitate denominatum.

Cap. xi. Ramofam, & interuallis binum palmorum.) Rectius, Ramofam ex interuallis. vt binum palmorum interualla inter ramos intelligantur. Phthifin sanat & plantaginis succus, si bibatur. Et ipsa decocta in vino cum sale & oleo à somno matutino refrigerat.) Magis placet, quod in vetustis habetur codicibus, Phthifin sanat & plantaginis succus, si bibatur, & ipsa decocta. In cibo cum sale & oleo à somno matutino refrigerat. Certè hæc lectio magis Plinium respicit: nec medicos dissensuros puto, ad quorum tribunal hunc locum reicio, licet & eum, qui mox subtexetur. Quinquefolii cōtrita folia ex vino sumpta diebus xxx. in betonica farina pondo denariorum tredecim cum aceti scillitici cyatho.) In iisdem codicibus longè aliud legitur, & quidem rectius, quantum ego video: Quinquefolii contrita folia ex vino pota diebus xxxi. Vetonica farina pondere x. trium cum aceti scillitici cyatho.

Eduerfo lethargicos excitari labor est. Hoc præstat euphorbium (vt perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo.) Agnosco eundem, quem prioribus duobus locis, castigatorem: quem si offendeat soporifera vis in peucedano, eadem opera poterat id omnino tollere, contentus euphorbio suo: nunc manet idem scrupulus, neque docet, quomodo sit euphorbium adhibendum.

Syncera lectio in nostris exemplaribus est hæc: Hoc præstante (vt perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. Eruptiones pituitæque emendat plantago.) Scribo, Eruptiones pituitæ emendant, plantago, cyclamini radix.

Cap. xiii. Et ad hoc amplius addo, iocineris aut lateris contorsionibus.) Legendum, Et hoc amplius à vocis aut lateris cōtentionibus. Erisithale est flore luteo.) Lege, Erisithales.

Cap. xiiii. Spicula sagittariorum extrahit.) Sagittarum, & non Sagittariorum. Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus, verùm etiam viris in vsu est.) Antiqua scriptura: Verùm iam & viris est in vsu. Cum dicit iam, significat nouum eius vsum apud viros esse, postquam mores degenerare coeperunt. Quadrupedum scabiei sanat hyssopum ex oleo fotum. Anginas peculiariter sidentis.) Satis apparet ineptè dici, hyssopum ex oleo fotum. In nostris exemplaribus durat syncera lectio: Quadrupedum scabiem sanat hyssopum ex oleo, suum anginas peculiariter sidentis.

EX LIBRO VIGESIMOSEPTIMO.

Cap. I.

C Rescit apud me certè tractatu ipso admiratione antiquitatis.) Libens audirem, quidnam mouerit castigatorem, vt vnàm particulam in ipso statim initio deraheret, idque contra fidem archetyporum, quæ sic habent: Crescit profecto, apud me certè, tractatu ipso admiratione antiquitatis. Nunc verò Deorum fuisse eam apparet, aut certè diuinam etiam cum homo inuenerit: eandemque omnium parentem genuisse hæc & ostendisse.) In emendatis codicibus est, Cùm homo inuenerit. Ibidem coniunctio geminatur, Et genuisse hæc, & ostendisse. Verum etiā montes, & excedentia in nubibus iuga, pastusque pecorum & herbas quoque inuicem ostentant.) Hic quoque veteres codices à vulgatis editionibus discrepant: sic enim in eis legitur: Verum etiam montes, & excedentia in nubes iuga, pastusque eorum & herbas quoque inuicem ostentant, scilicet Romanæ pacis maiestate.

Cap. ii. Hoc quoque tamen in vsus humanæ salutis vertè, scorpionum ictibus aduersari experiendo aconitum.) Cùm hæc particula, Hoc quoque, nihil aliud quàm aconitum referant, non erat opus repetere. Sed talia permulta passim ex interpretum glossulis in contextum irrepserunt.

Cap. iii. Omnia animalia quæ sunt salutaria ipsis nosse ipsa, præter hominem.) Ipsa, non est in emendatis exemplaribus, sensu nihilominus absoluto. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venenata, nunc demonstrare, quale sit aconitum.)

Rursus illic minus est verborum ac syllabarum, nullo tamen sensu detrimento, hoc modo: Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit aconitum. Poterat videri casu aliquot literæ omisæ, nisi toties depræhensæ esset, quidlibet in quidvis mutandi temeritas, etiam gratis, nullaque occasione inuitante.

Cap. iiii. Præterea in Aethiopia nascuntur, & in Ida.) Lego, Præter Aethiopiam nascuntur & in

In Plinii Naturalem Historiam.

Ida. Huius vetusta nidor urinam cit.) Scribo, Huius vsta nidor urinam ciet. Radice vna, ceu palo in terra dimissa.) Rectius, In terram demissa. Vfus in multis & principalis alium soluere, cum penè sit sola medicamentorum, quæ per se id præstant. Confirmat etiam stomachum, adeo vt non infestet vlla vis contraria.) O hominem (ne quid durius dicam) malè feriatum, quisquis hunc locum suo more interpolauit, pro elegantissima Plinii locutione suas nugas substituens. Germana lectio hæc est: Vfus in multis, sed principalis alium soluere, cum penè sit sola medicamentorum, quæ id præstant, confirmet etiam stomachum, adeo non infestet vlla vi contraria. Vfus eius ad collectiones inflammationesque: quin emendat omnia quæ helxine.) Pro Quin emendat omnia, veteres codices habent, Et in eadem omnia. Ambrosia vagi nominis est, & circa alias herbas fluctuans, fruticem vnum habens densum.) Pro Fluctuans, lege Fluctuari, scilicet nominis: pro Habens, Habet. Anonymos à non inueniendo nomine nomen inuenit.) Argutior est vetus lectio: Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Item aristogiton, in vulneribus præclara.) Hic stupidus aliquis conatus est noua metamorphosi ex medico herbam facere, eique virtutes, quæ sunt anonymi, attribueret, cum sit legendum, Aristogiton, & subintelligendum præcedens participium, Celebrata. Quin & in Indice Aristogiton inter externos auctores connumeratur.

Cap.v. Arction aliqui potius arcturum vocant.) Potius, redundat. Sed ascyron maiores habet ramos, qui ascyroides vocantur.) Dele has duas voces, sed ascyron: atque ita lege: Maiores habet ramos, quod ascyroides vocant. Sic enim legitur in emendatis exemplaribus, & sic magis lectio quadrabit: quod ascyroides herba nomen sit, non ramorum. Comæ trita veluti cruentata.) Rectius, Cruentant: hoc est, cruorem reddunt.

Cap.vii. Aetæa graui foliorum odore, caulibus anisi geniculatis.) Vetus lectio, Caulibus asperis geniculatis.

Cap.viii. Trahit eadem potione secundas semine, lac minuitur in vino, aut multa aqua pota.) Lege & distingue hoc modo: Trahit eadem potio & secundas. Semine lac minuitur, in vino aut multa aqua pota. Cynoforchin aliqui orchin vocant, foliis oleæ, mollibus, ternis, paruisque semipedis longitudinis, in terra stratis.) Antiqua scriptura: Foliis oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis. Et albi genus chrysolachani traditur.) Veteres codices, Et aliud genus chrysolachani traditur.

Cap.x. Caulem habet duorū palmarum.) Imò cubitorum. loquitur enim de pæonia. si quis dubitat de fide codicum, suis certè oculis credere cogetur, si hos modò consulere libuerit.

Cap.xi. Hippoglossa folia habet figura sylvestris myrti.) Non Hippoglossa, sed Hypoglossa. Non enim ab equinæ linguæ similitudine dicitur, sed quod paruum folium, ceu lingua, de fo-

lio eius exeat. Aliqui ægonychon vocant, alii Dios pyron, alii Heracleon.) Vetus exemplaria pro Heracleon habent Heracleos, vt sit genitiuus, quemadmodum Dios, & subaudias Pyron: ac si Latine dicas, Iouis Herculisve triticum.

Quod & magis miror, quoniam vtilis prodatur sanguinem excreantibus.) Legendum, Quod eo magis miror.

Cap.xii. Vis ei styptica & exulceratrix.) Scribo, Septica, id est corrosiua, vt nunc medici vocant. Sequenti versu scribo: In Augustum mensis incurrente, nō in Augusto mensis. Ergo species lymphantium hoc modo animorum esse credimus.) Vera lectio: Ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim. Foliis rutæ, similis graminis.) Antiqua lectio: Foliis rutæ, semine graminis. De Polygono, siue sanguinaria loquitur. Mares autem semine tantum differunt, quod est incipiente oliua.) Incorruptiores codices hanc lectionem habent: Mares autem semine tantum differens, quod est incipientis oliuæ. Mares autem, scilicet partus facit, quod hic quoque subintelligi debet.

Cap.xiii. Foliis lenticulæ densis, amaris, aduersis in se.) Lege, Aduersis inter se. De trichomane loquitur. Tragonia herba qualis sit, non traditur.) Vetera exemplaria & hic in contextu pro tragonia constanter habent trachiniam & in margine adnotatam: nec aliter est in primo libro, qui indicis vicem obtinet. Tragonis, siue tragon, nascitur in Creta tantum insula, in maritimis.) Paulò elegantius est: Nascitur in Cretæ tantum insula maritimis. Phrygiæ omnino non nasci.) Lege, Non innasci.

EX LIBRO VIGESIMO OCTAVO.

Cap. I.

Quamquam & ipsi consensu proprii iudicii ita eligere laborauimus, potiusque curæ rerum, quàm copiæ, institimus.) Antiqui codices multò melius: Quanquā & ipsi consensu propè iudicata eligere laborauimus. Quod Plinius hic de se prædicat, id non minus verè ipse quoque vsurpare possem, vt qui nihil magis, dum hæc tracto, præ oculis habuerim, quàm veterum iuxta atque emendatorum exemplarium inter se consensum: cuius propositi necdum pœnitet, & bona quædam spes pollicetur, candidos quosque, qui Mularū fores pulsant, hanc nostram opellam non omnino fastidituros: si resque potest, vt & illis qui iam intra adyta penetrarunt, nō nihil conferat: de iis duntaxat loquor, qui Pliniana lectionis audi non semper vetera exemplaria ad manus habent, quo recurrere possint, quotiescunque scrupulus aliquis inciderit. Sanguinem quidem gladiatorum bibunt, vt bibentibus populis procul sint comitiales morbi.) Quantò melior vetus lectio: Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, vt viuientibus poculis, comitiales morbi.

Cum è plagis hunc ne ferarum quidem admo-
ueri ora fas sit humano.) Scribo iuxta fidem nostrorum exemplariorum: Cum plagis ne ferarum quidem admo-
ueri ora fas sit humana. Idq; magis ad præcedetia quadrat. Quasi verò sanitas vide-
ri possit

Annotationes.

ri possit, feram ex homine fieri. Quin morbo dignum, non ipsa medicinae gratia, egregia hercule frustratione, si non proffit. Aspici humana exta nefas habetur, quanto magis mandil) Et hic locus est vnus è pulchrè cõtaminatis. Restituimus, vnde cætera, sic: Quasi verò sanitas videri possit, feram ex homine fieri, morboque dignum in ipsa medicina, egregia hercule frustratione, si non proffit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandî? Sequenti versu, Fecisti, redundabat. Vitam quidem non adeò extendendam censemus, vt quoquo modo pertrahenda sit.) Syncera lætio: Vitam quidem non adeò expectendam censemus, vt quoquo modo trahenda sit. Vel ex hoc capite abundè perspicuum esse potest, & nostrum laborem minimè superuacuum esse, & illos persæpe falli, qui librorum typis excusorum fiduciam de veteribus manu scriptis vix vnquam cogitant, ignari quantum sibi in priscorũ monumentis conspurcandis sacrilega, publicòq; odio digna, quorundam non dico amulorum, sed planè asinorum, audacia permiserit: cùm non rarò fiat, vt tenebrio quispiam plus mendarum in vnum aliquid boni authoris opus ex putido suo cerebro inuehat, quàm quantum septem alii docti viri, omni conatu adnisi, perpurpare sufficiant.

Cap. ii. In titulo capituli scribe: Ostenta & sanciri, & depelli. Extat Tuccia Vestalis incestæ precatio.) Atqui incesti crimen falsum erat. Legendum igitur, Incesti deprecatio, Ac mox sequenti versu, Anno vrbs, non Anno vrbs Roma. Nam Romæ, nugator aliquis addidit contra omnium doctorum consuetudinem. Sic dicimus, Anno ab vrbe condita, non Ab vrbe Roma. Et omnia approbantibus dcccxxx. annorum euentibus. Lege, Ea omnia. Mancipia fugitiua retinere in loco precatiosis.) Precatione, non Precationis. Et quod ibi statim subtexitur, Quod si semel recipiatur, in antiquis voluminibus non male legitur: Cùm si semel recipiatur. Neque diras aues, neq; vlla auspicia pertinere ad eos, qui quantum rem ingrediètes obseruare se ea negauerint.) In emendatis codicibus non additur Aues: quibus eò libentius accedo, quòd suprà in hoc ipso capite sic legatur: Quoties ipsæ diræ obstreperantes nocuerint. Et solent plerumque vculas tales asfuere glossularii, longè interdum à scopo aberrantes: quod & hic factum equidem non dubito.

Quinetiam & legum ipsarum in xij. tabulis verba sunt.) Rectius antiqua scriptura: Quid non & legum &c. Ineptè enim simul ponuntur, Etiam &.

Non pauci etiam serpentes ipsas recantari, & hunc vnũ esse ipsis intellectum.) Aliquanto mollior est vetus lætio: Et hunc vnum illis esse intellectum: quàm si repetatur, Ipsas, ipsas. Incendio inter epulas nominato, aquam sub mensa profundi abominamur.) Quem non offendat huius lætionis absurditas: aut quis non sentiat, alteram esse synceram, quæ in impressis etiam quibusdam codicibus habetur? Incendia inter epulas nominata aquis sub mensas profusis abominamur.

Aqua profusa pulchrè cõuenit incendium abo-

minantibus: at quid causæ vel comminisci possumus, cur ad incendium nominatum aquæ effusionem abominari debeamus? aut cur aquam effundi potius abominemur, quàm incendii mentionem? Priusquam eam ipsam nominaret, aliòve ei prædiceret.) Lege: Priusquam ipse eam nominaret. Nam Ipse, & Alius, sibi inuicè opponuntur. Carmina quædam extant contra grandines, contraque morborum genera, contra ambusta. Quædam etiam in partus. Sed in prodendo obstat ingens verecundia.) Antiqua exemplaria hoc loco non parum discrepant à vulgatis editionibus: Contraque morborum genera, contraque ambusta, quædam etiam experta: sed prodendo obstat ingens verecundia. vt de experimentis intelligatur, non de partibus.

Caput iii. Hominum monstrificas naturas, & veneficos aspectus plenius diximus in portentis gentium.) Plenius, superfluit. Nam in insula Nili Tentyrii.) Tentyra potius, quàm Tentyrii.

Cap. iiii. Sed & alios efficaces eius vsus recognoscat vita. Ita despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. Simili modo & fascinationes repercutimus, sinistra dextraq; claudicatis occursum.) Primùm Ita, redundat, natum ex præcedenti dictione, Vita. Deinde Sinistra, similiter superfluit. Legendum enim, Fascinationes repercutimus, dextraq; claudicatis occursum. Quæ postrema vox cùm finalem literam casu aliquo amississet, nec iam cõpareret alter accusatiuum, castigat, ne nihil ageret coniunctio, de suo adiecit Sinistra: itaque error errorem peperit: vt ferè sit, quoties absque archetyporum præsidio, ex nobis ipsis synceram lætionem adiuuare conamur, iustissima hercle frustratione, sed graui studioforum incommodo, quibus ad hunc modum nimium sæpe os sublinitur. Veniam quoque à Deis spei alicuius audacioris petimus in sinum spuendo. Etiam eadem ratione terna, &c.) Etiam, aptius præcedentibus cohaeret, in sinum etiam proprium. Nunc nimirum dicemus, sed experimento facile.) Dele, Nunc. Sic enim magis aures ferit, atque ad attentionem excitat, Mirum dicemus: & sic ferè Plinius loqui solet, nec aliter habent probata fidei exemplaria: quod dissimulasse, ni studium esset non sensus modò suos reddere Plinio, sed verba etiam ipsa, quantum fieri potest, annumerare. Lepræque ieiuno illitu arceri.) Ieiunæ, non Ieiuno. Ac mox, Marcion, non Martion. Adiecta precatio, se vinxisse eandem & soluturum.) Scribe & distingo: Se vinxisse, eundem & soluturum. Ea sunt: abstinere à cibo nimio.) Scribe, Abstinere cibo omnino. Notandum, nullum animal aliud præter hominem calidos potus sequi.) Hic duæ dictiones superfluiunt, Præter hominem, hominis videlicet alicuius male feriati assumentum. Item posca oculos contra lippitudines, certa experimenta sunt.) Sic enim claudendum hoc caput, vt sequentis initium sit, Sicut totius corporis, contra quàm in vulgatis editionibus hæc capita distinguuntur.

Caput v. Vltimòque probro maius in cistis

In Plinii Naturalem Historiam

triumphalibus sedenti dicebatur, vel in Capitolio epulanti.) Tota hic aberratum est via: in eam reducent nos archetypa, in quibus ita scriptum est: Vltimôque probro manus in cibis triumphali seni deducebatur, vel in Capitolio epulanti. Sensus est iam planus, qui antehac erat obscurissimus.

Caput vi. Digitis pectinatim inter sese implexis.) Magis placet antiqua scriptura: Digitis pectinatim inter se implexis. Nam è diuerso scandentisque.) Lege, Nam euersos scandentisque.

Atq; etiam quotidiani cinctus tali modo.) Rectius, Tali nodo. Augurium ex homine ipso non est timendi mortem in ægritudine.) Scribendum, Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in ægritudine. Contra aurium pituitas vermiculósque.) Lego, Aurium pura, id est, aures suppuratas. Hulcera caput, prurigines.) Pro Prurigines, malim Porrigines, quod est in antiquis exemplaribus.

Caput vii. Alii cum hyssopo & adipe anserino.) Oesypo, non hyssopo. Est autem oesypum, vt Nasonis verbis vtat, succus ab immunda velere raptus ouis. Pulmonum quoque in commoda lacte mulieris sanantur, cui admisceatur impubis pueri vrina & mel Atticum, omnia singulorum cochlearium mensura. Murmura quoque aurium eiici inuenio.) Confusa sunt remedia, hoc modo distinguenda: Pulmonum quoque in commoda lacte mulieris sanantur. cui si admisceatur impubis pueri vrina & mel Atticum, omnia singulorum cochlearium mensura, murmura quoque aurium eiici inuenio. Anguli oculorū subinde madifcentur.) Madefiant, non Madifcentur. Non segnius & in silente Luna coitus suos maribus exitiales esse.) Legendum: Non segnius & silente Luna, coitusque tum maribus exitiales esse. Non segnius, ad præcedentia refertur. Metrodorus Scepsius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudinem cantharidum ire illas per media arua, retectis super clunes vestibus.) Vera lectio, Ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media, &c. Item nouella vitis eius tactu in perpetuum læditur. Vt ad noxiam res medicatissima transferatur, rutam & ederas illico mori.) Lege, Item nouellavites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatissimas illico mori. Suffragantur & hic, quemadmodum in cæteris, vetusta exemplaria. Aciem in cultris tonforum hebetari, æs contactum graue virus odoris accipere.) Scribo, Hebetescere. & Odoris, redundat, Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac vi sponte superari. Et fila vestis contacta, vt docuimus, ne igne quidem vincuntur, quo cuncta. Cinisq; etiam ille, si quis aspergat eum lauandis vestibus, purpuras mutat, floribus colorem adimit, ne ipsis quidem feminis malo suo immunibus.) Aliter in nostris exemplaribus legitur, & quidem non paulo melius: itaque reteneamus totum, illaque sequemur: Nam bitumen in Iudæa nascens, sola hac vi superari, filo vestis contacta, docuimus. Ne igne quidem vincitur,

quo cuncta: cinisq; etiam ille, si quis aspergat lauandis vestibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem feminis malo suo inter se immunibus. De bitumine Iudaico meminit supra libr. 7. cap. 15. Quæ Lais & Cleophantus inter se contraria prodidere.) Scribendum, Lais & Elephantis. Fuit autem vtraque meretrix, & vtraque de rebus muliebribus scriptis, posterior etiam de concubitus schematibus, cuius & Martialis meminit, & Politianus. Legendum itaque mox: Aut inter ipsas pugnantia, cum hæc fecunditatem fieri iisdem modis, quibus illa sterilitatem, pronuntiaret. Catalogus quoque auctorum, quos Plinius hoc libro sequitur, Laida & Elephanta coniungit. Cæterum pro Radice brasica vel myrica, in manu scriptis est, Brasica vel myrti.

Bythus Dyrrhachinus hebetari aspectu speculorum nitorem tradit. Iisdem aduersa rursus contuentibus, omnem talem vim resolu, si nullum piscem habeant secum.) Bonam hercule operam deprauator hic nauauit, cuius præmium equidem non aliud darem, quam magnū aliquod malum, iam fecentes promerito. Synceram lectionem archetypa commonstrant, nempe hanc: Bythus Dyrrhachinus hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit, iisdem aduersa rursus contuentibus: omnénique vim talem resolu, si nullum piscem secum habeant. Vestis omnino ita infecta portiuncula, acu vel dico, brachiali inserta.) Lege, Ac vel licio. quasi dico, vel vnico filo. Sic & comitiales excitari, morbosque sanari. Morbosque sanari, de suo aliquis attexuit, contra veterem archetyporum fidem. Supposita tantum calici lacinia menstro cincta tali.) Satis erat: Supposita tantum calici lacinia tali: idque Plinii ciuilitatem magis decebat: cætera haud dubium, quin glossularius aliquis, vt solent, adiecerit.

Correptam subnecti collo: & ita discuti morbum.) Dele, Et.

Caput viii. Promocidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternutet.) Rectius, Si & sternuat. Sanguis & ischiadicis prodest.) Syntecticis, non Ischiadicis, si veteribus ac emendatis voluminibus credere libet. Mox, ne nihil ageret castigatorem, Leonis adipem custodiūt, in Adeps custodit, mutauit: & Magorum vanitas promittit, in Vanitates promittunt. Similiter dentis.) Lege, Similia. promissa. Setas è cauda contortas, & sinistro brachio illigatas.) Scribo, Adalligatas. Permutationes sexus ex his annua vice diximus, cæteraq; monstrifica naturæ eius.) Antiqua scriptura, De permutationis sexus annua vice diximus, cæteraque de monstrifica natura eius. Præcipue pantheris esse in metu hyanz dicuntur.) Germanè Latina lectio hæc est: Præcipue pantheris terrori esse traduntur. nam hyanz hic repetere quorū attinebat? Facilius autem capi, si cinctus suos venator, flagellumque, & ipsos equos septenis alligauerit nodis.) Elegantior simul & verior est vetus lectio, Flagellumque imperitans equo septenis alligauerit nodis. Febribus quartanis secur degustatum ante

ante accessiones.) Lege, Degustatum ter. quod non parum referre putatur in eiusmodi remediis.

Promisso in triduum conceptu.) Melius, Intra triduum. In triduum, aliud significat: vt cum dicimus, Assumpto in triduum comedeat, id est, quantum tribus diebus sufficiat. Mulieri pragnanti à pectore hyanæ caro, & pili septem, & genitale, à cervice si alligentur, dorcadis pelle collo suspensa, contineri partus promittunt.) Representabitur & hic vetus lectio, vel quod ex collatione veritas facilius eluceat: Mulieri candida à pectore hyanæ caro, & pili septem, & genitale cerui, si illigentur dorcadis pelle, collo suspensa continere partus promittunt. vt, Suspensa, neutri generis sit, casus accusatiui, & omnia suprà dicta referat. Eodem genitili & articulo spinæ cum adhærente corio conseruatis.) Aduersatis, non Conseruatis. Eodem suffitu mulieribus menstrua euocari.) Scribo, Mulierum menses: quod Plinio est vñtatis. Membranam, quæ fel continuerat, à cardiacis potam.) Codices vetusti, Quæ fel continet, cardiacis potam. Quæ autem in vesica inuenta sit vrina, additis oleo ex sesamo, & melle Asiano haustum prodesse acrimonia veteri.) Deprauator, quantum video, non leui brachio caput hoc attingit. Quæ sequimur exemplaria, non addunt Asiano, neque medici inter mellis genera Asiaticū celebrant. & pro Acrimonia, habent Aegrimonia. Siue lucernis, siue visu, siue peluib.) Illic legitur, Siue lucernis, siue pelui. Nec video, quid hic, Siue visu, faciat. Fimum, qui in intestinis inuentus sit.) Scribo, Quod in intestinis inuentū sit. nam neutro genere Plinius hoc nomen vsurpat. A cane vero morsis adipem illicitum, & corium si sit substratum.) Aequè pleno sensu scriptum erat, Et corium substratum. Quid sibi volunt in Plinianâ purpura tam crebra pannorum assumptæ: aut qualis gratia debetur prauis istis sartoribus? Perunctos omnibus odio euenire.) Venire, non, Euenire. Contra ducum ac potestatum iniquitates comministrant.) Quid, malum, Comministrant? Comministrant, legi debet. Si omnino aliquantulum quis secum habeat.) Non malè vetus lectio: Si omnino tantum aliquis secum habeat. Plinius ait sufficere, si tantum habeas tecum eam fistulam: alius mutauit sensum, docens facis esse quantulamcunque eius partem. Canini eius dentes febres statas arcent repleti: sunt enim caui.) Lege addendo, Thure repleti. Adulterant amylo aut cimolia, sed maxime sturni, quos captos oryza tantum pascunt.) Coniecto multum aberrauit à scopo. Vera lectio est hæc: Sed maxime, qui captos oryza tantum pascunt. Sentit enim Plinius, crocodileam ex captiuis adulterinam esse, vtpote longè deteriorem, nimirum mutato animalis visu. Præterquam in risu coarguentium.) Lego, Præterquam vbi in risu coarguentium. Eundem salutarem esse parturientibus circa domum. Sin verò domibus inferatur, perniciosissimum.) Egregiè deprauatum & hoc, non minus quàm superiora. Restituetur in integrum hoc modo: Eundem salutarem esse parturientibus, si sit domo: si verò inferatur, pernicio-

sisimum. Est enim verus sensus longè alius, quàm ille prior: est autem hic: Chamæleontem salutarem esse, si multò antè parturitionem illatus sit: sin idem parturienti iam superueniat, perniciosissimum esse. Suffragantur vbiq; vetusti codices.

Sinistrum, mirum quibus monstris consecret, qualiter somnia quæ velis & quibus velis mittantur, putet referre.) Syncera lectio ex archetypis petita est hæc: Sinistrum humerum quibus monstris consecret, qualiter somnia quæ velis & quibus velis mittantur, pudet referre. Capitis dolores, insperso vino, in quo latus alterutrum maceratum sit, sanari sceminis.) Mirum verò, si hoc remedium in solis sceminis vim suam exerit, in maribus non item. Distinctio praua sensum deprauat. nam Fenuinis, paternum casus est, & sequentis orationis initium, hoc modo. Fenuinis sinistri vel pedis cineri si misceatur, & cætera. Quibus in verbis Vel, detractum erat: Si, transpositum. Serpentes fugari liene instillato.) At quodnam instillandus est, aut quomodo? Lege, Serpentes fugari ignibus instillato. Nam & hoc experimentum & duo proximè sequentia, de felle, non de liene accipi debent, iuxta fidem emendatorum codicum. Illita inimicorum immane odium & omnium hominum his conciliare.) Certè ad inimicorū odium nullo opus est veneficio, vt qui vltro & exossi sunt, & oderunt vicissim, Verrior igitur vetus lectio: illita inimicorum ianuæ odium omnium hominum his conciliare. Prodest contra sagittas venenatas, vt Apelles tradit, postea sumptus.) Vetust lectio: Prodest & contra sagittarum venena, vt Apelles tradit, antè posteaque sumptus. Vt intelligamus, eum præseruatiam etiam vim habere. Praterè eiusdem decoctum cum melle sumptum Venerem inhibere.) Paulo melius legetur, Eiusdem decocti ius cum melle. Est crocodilo cognatio quadam affinitasque.) Affinitas, superuacua est. Sequenti versu lege, Detrahendi sanguinis, non Trahendi.

Plurimi autem super Saiticam inter Aegypti præfecturas.) Lege, Super Saiticam præfecturam. Ac rursus, Item fimum suffitu, non Fimus. & Dentes è parte laua, addita præpositione. Tandem finem fecit deprauator, duntaxat in hoc capite, sed non nisi proximus capitis fini. Porro vel hoc caput argumento est, quod tōt mendis referunt hæctenus Plinium (vt ceteros auctores taceam) habuerimus, non tam librariorum oscitantiam in culpa esse, quàm malè literatos istos castigatores, iustius diuinatores aut coniectores appellandos: qui tamen alibi plus, alibi minus; prout collibitum est, se exercuerunt. Caterùm scribæ inscitia labi solent, non temeritate: errataque eorum non magni negotii sit deprahendere, maxime eordato & erudito Lectori. Illi contra homines nefarii, maiore periculo, nec tam facili remedio, & in maioris momenti rebus peccant, nulla religione nihil non contaminantes, planèque iuxta Flacci dictum, mutant quadrata rotundis. Dicas eos Manibus se deuouisse, nisi omnes, quotquot possunt, bonos auctores suis venenis infecerint, suisque fœtoribus conspurcauerint.

In Plinii Naturalem Historiam

uerint. Sed desinat stomachatio, etsi nimio, quàm vellem, iustior, & ad præsens potius negotium redeamus.

Cap. ix. Sicuti è lactis vsu, vtilissimum cuique maternum, nutricis exitiosum est.) Vt in ipso statim portu impegit egregius gubernator! Nā quid ego audio, nutricis lac infantibus exitiosum esse? Cur igitur tantum vbiq; nutrici cum numerum videmus, infantum tamen exitia nihilo crebriora, quàm inter eos, qui maternis vberibus aluntur? Lego, Sicuti de lactis vsu. Quæ verba à prioris capitis sine pendent. Deinde: Vtilissimum cuique maternum. Alioqui iuxta priorem lectionem non vtilissimum erat, sed planè necessarium. Sequitur, Concipere nutrices exitiosum est. Sic enim, quæ sequuntur, nunc demum probè quadrabunt.

Minus inflat quodcunq; decoctum. Sanat vvas, lichenas. Ad omnia vile contusa aut luxata, maxime renes, vesicam, interanea, fauces, pulmones.) Obsecro quid commune licheni cum vuis? aut quis vnquam fando audiuit, luxatos renes, vesicam, interanea, fauces, pulmones? vel vesicam contusam, interaneave, aut pulmonem? Quid igitur præsidii reliquum est, nisi in archetypis ea sic habent. Minus inflat quodcunq; decoctum. Vfus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes & cætera. Nam vt in Achaia bubulum biberent phthisici syntecticique & cachectæ, diximus in ratione herbarum.) In Arcadia, non Achaia. Dixit autem hoc libro vigesimo quinto, capite octauo. Quod est maxime coactum, in summo fluit. At id exemptum addito sale, oxygala appellant.) Sic nobis transcribunt vetera exemplaria, qui nec legere sciunt, nec scribere. Lege, In summo fluitat id exemptum, &c. Quod magis virus respuit, hoc præstantius iudicatur.) Quid est, Virus respuit? Lege, Resipit. Præstantius autem medicina, opinor, non cibis. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens, quod dum accescit, vtilissimum est stomacho.) Legendum, In recens quod velis accescere, vtilissimum stomacho. Proxima in communibus laus est adipi, sed maxime suillo. Apud antiquos etiam religiosus erat.) Elegantior lectio, Proxima in communibus adipis laus est, sed maxime suilli, apud antiquos etiam religiosi. Medicorum aliqui admisso anseris adipe, taurorumque seuo & hyssopo.) Rursus Oesypum deprauatum in Hysopum. Vbi notandum, sympathian quandam esse oesypo cum adipe anserino, quandoquidem & supra capite septimo ad podagras, ad vulvæ dolores, eadem species miscetur. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exulcerata & calida, recipitur.) Legendum, Aut quæ non sint exulcerata, salsa petitur. f. axungia. Iamque probè quadrabit, quod hætenus ad præcedentia non congruebat. Mox sequenti versu contra phthises, lege, non Contra tulsim. Sic enim in probatæ fidei voluminibus scriptum est, & aliàs non bene conveniet, quod mox sequitur, scapulis eorum, qui phthisin sentiunt. Parotidas admista farina è salsamētaria testæ: quo genere proficit ad strumas. Pruritus ad papulas in balneo perunctis

tollit.) Scribo, Parotidas admista farina salsamētaria testæ: quo genere proficit & ad strumas. Pruritus & papulas in balneo perunctis tollit. nam & hæc vox Balneo vitiosa est, cum verque Plinius Balneum appellet. Quin & Græcis quadrisyllabum est βαλάνειον. Multi privatim sic taurorum, leonum, pantherarum ac camelorum pingua curari iubent.) Elegantius est, Taurorum, leonumque, pantherarum & camelorum. vt quadam coniunctionum ceu catena nectatur. Inter omnia autem communia animalium, fel præstantius in effectu.) Restituimus, vnde cætera, sic: Inter omnia autem communia animalium vel præstantissimi effectus fel est. Vis eis, &c. Item equarum, præterquam virginum, erodit, emarginat, hulcerat.) Lege, Emarginat hulcera.

Tantum potest sympathia illa, de qua loquuntur.) Loquimur, non Loquuntur. Hircorum sanguini tanta vis est, vt ferramentorum subtilitas non aliter acuatut aut induretur, aut scabritia poliatur, vehementiusque quàm lima.) Antiqua lectio: Vt ferramentorū subtilitas non aliter acris induretur, scabritia tollatur vehementius quàm lima. Et ideo suis quaque dicentur effectibus.) Lego, Quisque suis dicitur. nam de sanguine tantum loquitur. Vt si quæ sunt, extractas cauernis mandant.) Scribo, Mandentes. Nam Vt, pro Vt pote, ponitur hoc loco. Fugiant & omnino aliquid cerui habentes.) Vetus lectio, Omnino dentem cerui habentes. nam Omnino, ad Habentes, refertur. Sic supra capite octauo, Si omnino tantum aliquis secum habeat. Aut medulla perunctos seuove cerui aut vituli.) Hinuli, non Vituli.

Caput x. Item lactis haustus cum vva amminea.) Taminia, non Amminea, cuius vsus in medicina nullus est. Fimum quoque caprarum in aceto decoctum & illitum in ictus serpentium, placet, & recentis cinis in vino.) Antiqua lectio planior: Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus serpentium placet, & recentis cinere in vino. Canis rabidi morfu facta vulnera circuncidat ad viuas vsque carnes. Quidam carnem vituli admovent.) Lege & distingue, Canis rabidi morfu facta vulnera circuncidat ad viuas vsque partes quidam, carnemque vituli admovent. Hoc idem præstare & pellis è cervice solida existimatur: quippe tanta vis est animalis. Præter ea quæ retulimus, & vestigia eius calcata equis afferunt torporem.) Similis error priori. Legendum: Quippe tanta vis est animalis, præter ea quæ retulimus, vt vestigia eius calcata equis afferant torporem. Veruntamen fortiora eadem, quàm in equis, intelligi debent.) Scribo, Fortiora omnia eadem. Et toxica expurgantur.) Exemplaria vetusta habent, Expugnantur, vt hoc de antipathia intelligatur. Omnia scilicet quoque iure poto.) Vera lectio, Omnia quoque iure. Neque enim ex frugibus remedia in hoc libro traduntur, sed ex animantibus. Ius omnia & n. cap. est inter remedia.

Caput xi. Cum succo oleris, ita vt vinctio inarescat.) Codices veteres, Ita vt vinctio inarescat.

Sed & corruptos dentes confirmari.) Idem codices

Annotationes

codices pro corruptos, habent Combustis. s. ofsi-
bus. Alina quoque lacte percussu vexatos.) Ma-
nu scripti codices, Asinino quoque lacte. Casti-
gator veritus, ne forte quis de maris asini lacte id ac-
ciperet, scripsit alina. ò solertià asinina. Equi-
rum virus à coitu in lychnis accensum.) Melius,
In ellychniis.

Cap. xii. Poppæque hoc vxor Neronis princi-
pis instituit.) In vetustis exemplaribus tantum
est, Poppæ hoc Neronis principis instituit. Sicut
dicimus, Cornelia Gracchi, Terentia Ciceronis.

Friuolum licet videatur, non tamen omitten-
dum.) Eadem exemplaria nō addunt, Licet: tan-
tum est, Friuolum videatur, *διωτὶς*. Aestates, &
quæ discolorum faciunt cutem.) Decolorem,
non discolorum. Hirci fel & lentigines tollit, ad
mistō cafeo & vino, sulphure spongiæque cine-
re.) Lege, Et viuo sulphure, spongiæque cinere.

Labrorum scissuris cum adipe asnerino. Fissuris,
non Scissuris. Et bouis vngulæ cinis ex aqua: Fi-
mum quoque feruens ex aceto decoctum, testé-
que vulpini.) Lege addendo, Et bouis vngulæ ci-
nis ex aqua: Fimum quoque feruens ex aceto. Itē
seum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto
decoctum, testéque vulpini. Prodest & sapo: Gal-
lorum hoc inuentum rutilandis capillis, ex seuo &
cinere. Optimus fagino & carpino.) Optimus,
non ad cinerem refertur, sed ad saponem. his ve-
rò duabus vocibus Seuo & Cinere, redditur alia
duæ, Fagino & Caprino, quod posterius in Carpi-
no, deprauatum est. Vngues contusos fel vniuf-
cuiusque animalis circumligatum.) Scribo, Fel
cuiusque animalis circumligatum.

Cap. xiiii. Vtuntur ad vtunq; vitium & coa-
gulo hædi in vino myrteo, magnitudine fabæ
poto: & sanguine, & eiusdem in cibo formato,
quem sanguiculum vocant.) Lege, Et sanguine
eius in cibum formato. Item In vino myrte, non
Myrteo. Cornus ceruini teneris cinis, cochleis
Africanis cum testis suis mixtis, in vini potionē.

Melius, Cochleis Africanis cum testa sua tulsis
mistis.

Cap. xv. Calculos expellunt lienes equini.)
Legendum, lichenes equini: itaque scriptum vi-
situr in vetustissimis exemplaribus, alioqui satis
erat dicere, Lien equinus. Demonstrant vrinam
facere in canis cubiculo, ac verba adicere, ne ipse
vrinam faciat, vt canis, in suo cubiculo.) Vtrobique
Cubili, legendum: nam canis cubiculum ne-
mo vnquam Latinus dixit. Quem dicunt, cum
interficiatur, reddere vrinam liquidiorē in in-
itio, sed in terra spissantē se.) Quem, calculum, non
onagram. Proinde rectior est antiqua scriptura,
Quem dicitur, cum interficiatur, reddere vrinam, li-
quidiorē in initio, sed in terra spissantem se.

Cap. xvi. Perniones vrsinus adeps, rimâsque
pedum omnes arceat.) Sarcit, non Arceat. Iniurias
à calceatu.) Vetus lectio, E calceatu. Potum ve-
rò sublimē ex aqua.) Hæc uerba malè in vulga-
tis editionibus distrahuntur à præcedentibus: &
sub limine, scribendum, pro Sublime. nam hoc ad
Magicam superstitionem attinet: & remedium ex
Magorum autoritate præscribitur. Quis hoc

quælo inuenire potuit? Quæ est ista mistura? Cur
digitus bubonis potissimum electus est? Et hic
vetus lectio paulo melior. Quis hoc quælo inueni-
re potuit? quæve est ista mistura? cur digitus po-
tissimum bubonis electus est?

Cap. xvii. Lupi & capræ seui cyatho, vel la-
ctis pari mensura, deploratum phthysicum conua-
luisse, certus author affirmat.) Mira verò mistura,
si credere dignum est. Equidem malim veterem
lectionem, vt verisimiliore. Rupicapræ seui cy-
atho, & lactis &c. Ramenta pellis ceruinæ defe-
cta pumice.) Imò Deiecta. pumex enim non se-
cat. Sequenti versu pro Ruborem lege Rubori.
pendet enim & hoc à verbo Illinitur. Sunt qui
id coxisse aceto, vtilius putent.) Rectius, Sunt qui
incoxisse aceto vtilius putent.

Cap. xviii. Aut cum musci pari pondere, aut
cum propoli.) Visci, non Musci, attestantibus ue-
tustis exemplaribus.

Caput xix. Quod si mortuus partus sentiatur,
lien ex a. d. p. e.) Lichen non lien. Tadium Ve-
neris fieri dicit Aeschines.) Legendum, Ostha-
nes. Is fuit vir Persæ, professione Magus. Et tes-
ticulti equini aridi, vt potioni interferi possint.)
Interi, non Interiari.

Cap. xx. Insuper pedes boum, si prius cornua
pice liquida perungantur.) Emendati codices,
Non subteri pedes boum, si &c.

EX LIBRO VIGESIMONONO

Caput I.

Quamquam nō ignarus sum, nullis ante hæc
Latino sermone condita, ancepseque ac lu-
bricum esse rerum omnium nouarum
principium, nec aliud vtique gratiæ, quàm sterilis
difficultatis in promendo.) Quis obsecro in po-
stremis verbis micâ Plinianæ elegantiæ agnoscat?
In vetustissimo codice scriptum reperi: Quan-
quam non ignarus sum, nullis ante hæc Latino ser-
mone condita, ancepseque lubricum esse rerum o-
mnium nouarum, calium vtique: quàm steriles gra-
tiæ difficultates in promendo. Cæterum Lubri-
cum, hic substantium nomen est: idque sefellit
eum, qui principium adiecit. Mirumque & indig-
num protinus subit, nullam artium inconstantio-
rem fuisse, & etiamnum sæpius mutari contige-
rit.) Contigerit redundat. Scribere in templo
eius Dei, qui auxiliatus esset.) Scribo, Quid au-
xiliatum esset: & Eius Dei, ad Aesculapium re-
fertur. A Creonte Agrigentino.) Legendum,
Acrone Agrigentino, septimo casu, In eum Acro-
nem Empedocles ciuis eius & amicus, hoc lusu
epitaphio:

*Ἀκρον τῆς πόλεως ἄνθρωπος, Ἀκρον ἄνθρωπος ὡς τῆς πόλεως.
Κεῖνται κενὸς ἄνθρωπος ὡς τῆς πόλεως ἀπολλύμενος.*

In muscos pedes venarum pulsu discreto.) Re-
ctius, Descripto. Censûsque, quanquam exhau-
stis opibus Neapoli exornata, vt hæredi n-secce
relinqueret, quadragena, id est Aruntius solus.)
In manu scriptis reperi: Censûsque, quanquam ex-
hausti operibus Neapoli exornata, hæredi n-secce
relinquere, quantum ad eam ætatem Aruntius so-
lus. vt hæc verba de ambobus fratribus accipian-
tur. Nullius histronum par, ex quo de tri-
rio

In Plinii Naturalem Historiam

rio comitatu regressus in publico erat.) Vetus scriptura: Nullius histionum equarumque trigarii comitatu egressus in publico erat. Vult enim auctoritatem eius demonstrare per turbas in honorem eius affectantium: qua in re confert eum gratiosissimis tum apud plebem, sed histionibus aurigisque, qui Circensibus trigas equarum agitant: qua exercitatione Nero quoque ipse eius temporis Romanorum princeps in primis delectabatur. Iamque pulchre congruet quod mox subiungitur: Cum Crinas Massiliensis, &c. Nullo idem censente, ne videatur assertio alterius.) Melius, Accessio alterius. itaq; legitur in incorruptioribus exemplaribus. Is iplis scilicet, quæ nunc nos trademus.) Tractamus, non Trademus. Intelligendum enim etiam de iam dictis. Quæ nos per genera vsus sui differimus.) Rectius, Quem. s. commentarium. Quinimo transit in conuicium.) Lege, Transsit conuicium. nam hoc est, quod mox dicit, Vltroque, qui perire, arguuntur. At de iudice ipso quales in consilium eunt, statim occisuri? Occisuri, non Occasuri. Crassum sane erratum, quod tamen non vnam editionem occupauit. Non deferam Catonem tam ambitiose artis inuidiæ à me obiectum, vt à Senatu illum, qui ita censebat.) Lege, Aut Senatum illum. nam alquanto post ita sermonem hunc claudit. Hæc fuerint dicenda pro Senatu illo. Non sunt artis ista, sed hominum.) Paruum erratum, sed non levis momenti. Legendum enim, Non sint artis ista, sed hominum. Archontio vulnere medico.) Reposuimus ex vetusto codice, Alconti. Huius & Martialis meminit: Ostendit digitum, sed impudicum Alconti, Dasioque, Symmachoque.

Et ab iisdem deficientibus cibo sapius die ingesto.) Cibos ingestos, lege, vt cum præcedentibus cohareat. Illa prodidere imperii mores.) Scribo, Perdidere. Neque enim dubitauerim aliquibus fastidio futura quæ dicuntur animalia, ac non Virgilio nefas fuit.) Nefas, superuacuum est. subintelligitur enim, Fastidio. Ordinem autem à confessis, hoc est, lanis ouibusque.) Lege, Lanis, ouisque: de quibus secundo & tertio capitibus. Nec deesset materiæ pompa.) Elegantius, Nec deerat.

Cap. ii. Sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo & alio, indita auribus obturatis modico spissius.) Legendum: Et alio modo indita auribus obturatis spissius. atque ita legitur in probatis exemplaribus. Vulnere ex vino, vel aceto, vel aqua frigida & oleo aspersa sanat.) Illic legitur, Expressa, non Aspersa. Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac siccatæ per se, tusæque farina, & illitæ dentibus, mirè profunt, etiam labentibus.) Lege, Tusæque in farinam. Item pro Labentibus. Labantibus, id est, vacillantibus.

Caput iii. Sic & illita lienicis.) Illita, redundat. Cibus quot modis iuuent, notum est, cum transmittant faucium tumorem.) Vetus lectio, Cibo, quot modis iuuent notum est, cum transmittant faucium tumorem. Ac mox: Simulque vim potus & cibi habeant. non, Vini vsum. Quò fuerint ea excellentiora, hoc præsentaneum reme-

dium erit.) Scribo, Hoc præsentius. Equitem Romanum euocatam.) Pro Euocatam, legi debet, E Vocontis. nam Vocontii Galliæ ciuitas est: & ouorum genus, de quo loquitur, Gallis peculiare: atque ita habent vetusta exemplaria. Multa præterea remedia sunt ex anser, quod miror, æquè quàm in coruis.) Atqui è coruis non admodum multa remedia traduntur. Vetus codices habent, Aequè quàm in capris. & rectè. nanque id miratur Plinius, quòd ex animalibus morbo obnoxiiis tanta sit remediorum copia, anser videlicet & capra. Huc facit, quòd libri præcedentis cap. 10. mox circa initium, enumeratis aliquot è capra remediis, subiicit, Quod quidem miror, cum febris negetur carere. Verum errori occasionem præbuit, quod & coruus aliquot mensibus singulis annis ægrotare dicatur, æquè quàm anser.

Caput iiii. Præcipue in ascensu siderum.) Ascensu, non Ascensu. alioqui malè quadrat: quod sequitur: Cum lumine Lunæ fibrarum numero crescente ac decrescente. Ac mox, Serpentes persequitur, legendum, non Prosequitur. De musicis. Tribuit ei & successus petitionum à Potestatibus, & à Diis etiam precum, morborum remedia beneficiorum munere.) Vera lectio, morborum remedia, veneficiorum amuleta. Propitiatis oratione Diis, fortunatam domum facere promittunt.) Adoratione, non Oratione. Item si quis cum ipsam in vapore baculo sustineat, aiunt eum futura præcinere.) Legendum, Aiunt enim præcauere: attestantibus emendatis codicibus. alioqui nec præcedentia congruunt, nec sequentia. Democritus quidem monstrat quædam ex his confici.) Germanior lectio, Democritus quidem monstra quædam ex his conficit. Vnde monstrificæ dicitur faga, quales Medea & Circe fuisse feruntur. Quidam oleo illo spumam argenteam decoquant ad emplastri genus, atq; illa illinunt.) Lege, Atque ita illinunt.

Caput v. Oportet igne comburi omnia, modo vt semel diximus.) Sincera lectio, Oportet autem comburi omnia eodem modo, vt semel dicamus.

Caput vi. Alii lacte mulierum cum brasica cinerem muscarum subiiciunt, quidam mel tantum.) Subigunt, lege, non Subiiciunt: & Melle, non Mel. Additis duabus sextis denarii sextiui, vt omnia cespicio illinantur.) E stibi, non Sextiui. Porro stibi quid sit, ipse Plinius docet in metallorum tractatione. Cinis lacertæ viridis, vel in vino albo Sole coctus.) Vetus codices, Lacertæ viridis fel in vino albo Sole coactum. Quibus pluma aurium modo eminet.) Illic legitur, Aurium modo emicat. Apollonius Tyanaus.) Lege, Pitanaus. Est autem Pitane Aeolidis oppidum in Asia. Nam vt Tyanaei testimonio Plinius vultur, temporum ratio vix patitur. Ad hoc nō memorantur vlla Apollonii Tyanaei in hoc genere scripta. Et præcipue spelunca ipsa imposita fronti ad duo tempora.) Antiqua scriptura: Imposita per frontem ad duo tempora. Venantur eum formicæ circumligatæ capillo in cauernam eius coniectæ,

coniecta, efflato prius puluere, ne sese condat : & ita formica complexu extrahitur.) Antiquior lectio: Venantur eum formica circumligato capillo in cavernam eius coniecta, efflato prius puluere, ne sese condat: ita formica complexu extrahitur. At Hercule Diodorus & morbo regio & orthopnoicis restitisse tradit.) Rectius: At Hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis se id dedissetradit.

EX LIBRO TRIGESIMO

Caput I.

Istos enim quisque communi auditu saltem cognitos habet.) Melius quadrat vetus lectio: Quotus enim quisque auditu saltem cognitos habet? Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt. Circen vtique & inferorum euocationem solum hac agi.) Quanto elegantior antiqua lectio? Circe vtique & inferorum euocatione hoc solum agi. Troianis itaque temporibus cū Chironis medicinis contenta esset, solo Marte fulminante, miror equidem illis populis famam eius intantuni adhæsisse, vt Menander quoque literarum subtilitatibus peritus, in eadem Telmesso genitus, Thessalam cognominarit fabulam, complexā ambages foeminarum detrahentium Lunam.) Non dubito, quin & hic vetus lectio, tanto sit verior, quanto tum simplicior est, tum planior. Sic enim habet: Troianis itaque temporibus, Chironis medicinis contenta, & solo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæsisse, vt Menander quoque literarum subtilitati genitus, Thessalam &c. Orpheam putarem è propinquo primū intulisse, ad vicinas vsque superstitiones ac medicinæ profectum, si non ex Persis esset vis tota, in Thraciamque Magice delata fuisset.) Hic quoque temere discessum est ab archetypis, in quibus sic legitur: Si nō expers sedes eius tota Thracæ Magices fuisset. Voluminibus Dardani è sepulchro eius petitis.) Germāna Plinii verba sunt, In sepulchrum eius petitis. Ac mox: Cætera in viro illo probant: non, De viro. Est & alia Magices factio, à Mose etiamnum & Iochabele Iudæis pendens.) Modò dixit, Est & alia, id est, etiam alia: quid igitur opus repetere, Etiamnum? Emendati certe codices aliud habent, nempe sic: à Mose, & Iamne, & Iotape Iudæis pendens. Is Iamnes in thaumaturgia antagonista Mosi fuit corā Pharaone, quod in Paulinis epistolis legimus, Magus insignis: quo factum opinor, vt Plinius Mosen quoque similiter Magum fuisse putauerit. Castigatorum fessilitudo scripturæ, dum pro Et Iamne legit Etiamnum. Tertium nomen etiam typis excusa quædam exemplaria habent, rectè quidem mea sententia, cū Hebraum sit, & apud Hebræos auctores reperiatur. Palamque in temporibus suis quædam prodigiosa celebrata. Quid ipse ego hanc memorem artem Oceanum quoque transgressam, & ad naturæ inane peruectam in Britanniam, quæ hodie eam attonitè

celebrat.) Elegantior & germanior lectio: Sed quid ego hæc commemorare in arte Oceani quoque transgressa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodièque eam attonitè celebrat.

Caput III. Canum, qui rabiem præferunt capiti cinis.) Scribendum, Qui rabie perierunt.

At in superiore dolore duos superiores adalligant.) Lego, At in superiorum dolore. Fit eodem modo & dentifricium è caninis dentibus. Cinis è murino fimo inditus.) Lege, & distingue: Fit eodem modo & dentifricium. Causis dentibus cinis è murino fimo inditur. Vanum esse arbitror, Canis ortu angues cauda membranam exuere, quoniam neutrum in Italia visum est.) Antiqua scriptura, Vanum arbitror esse, Canis ortu angues candidos membranā exuere, quoniam nec in Italia visum est. Pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo vtilius est.) Vetus lectio: Et ideo tolerabilius est.

Caput IIII. Hæc cum hircino seuo lichenas illita ex facie tollit smectica vi.) Scribo, Hæc cum hircino seuo illita lichenas ex facie tollit septica vi. Sequenti versu lege, Conteētusque brassica, pro Contemptusque.

Caput VI. Iure pecudum stomachus recreatur.) Perdicum, non Pecudum. Item vipera porcelli modo inassata.) Viuera, non Vipera. Caninus si viuienti exprimatur.) Lege, Eximatur.

Eliberat & lacerta viridis eo dolore viuā, in olla ante cubiculum dormitorii eius, cui medetur, suspensa.) Emendati codices, Eo liberat & lacerta viridis, viuā in olla ante cubiculum dormitorium eius, cui medetur, suspensa.

Caput VII. Resistit & cochlea, sicut diximus, in sulphureis temperata.) Nisi legas, Sistit aluum & cochlea, quemadmodum est in vetustis iuxta: atque incorruptis exemplaribus, non quadrabit, quod paulo post sequitur: Sistit & anatum mascularum sanguis.

Caput VIII. Album cit & gallinaceorum decoctum ius.) Legendum, Aluum cit & gallinaceorum discoctorum ius. Vel herinacei, vel vespertilionis. Et anserinus cum cerebro, & alumine & æsypo.) Melior vetus lectio, Vel herinacei cum vespertilionis cerebro, & alumine & æsypo. Loquitur de cinere herinacei. Cochleas Africanas cum sua carne & testa crematas pro cinere.) Scribo, iuxta fidem archetyporum, Poto cinere: non, Pro cinere.

Caput IX. Fel arietis cum seuo muris dissesti impositi.) Quis vnquam vidit seuum muris? Lego & distinguo, Fel arietis cum seuo. Mures dissesti impositi. Quod si putrida hulcera, cera ad cicatricem perducunt.) Lege, Cera addita ad cicatricem perducunt.

Caput X. Nunc autem reuertemur ad ea, quæ totis corporibus medenda sunt.) Antiqua lectio, Nunc reuertemur ad ea, quæ totis corporibus metuenda sunt. Si dexter pes circumscriptur, ac vestigium id defodiatur.) Effodiatur, non Defodiatur. Item fel cum melle, præcipue anguinum.) Agninum, non Anguinum. Ibidem.) Lichen multa, non lien. Eadem omnia prædicantur ex

In Plinii Naturalem Historiam

ex vipera.) Rursus Viuerā in Viperam est deprauata. Vult enim eadem esse remedia & syluestri mustela, viuerā appellata, quæ iam à domestica commonstrauit. Et sequenti versu, Abstergeant, Plinianum erat, non Abstergant: quod tamē semper mutatu est, sicut Ciet, in Cit, & Cient, in Ciunt, Balineum in Balneum, Aqua calda in Calidam, & alia id genus non pauca.

Cap. xi. Bubonis quidem oculorum cinerem.) Non malè antiqua lectio, Bubonis certè oculorū.

Si Luna, rasis barbis eorum.) Vetus lectio, Radis barbifque eorum. Quoniam eius erit copia spei de testō.) Argutius est: Quoniam miseria spei delectat: suffragantibus vetustis exemplaribus.

Cap. xiii. Cinis cochlearum terrenarum: sed & ipsa extracta testis.) In emendatis exemplaribus non est mentio cineris. tantum est, Cochlearum terrena: sed & ipsa extracta testis. Sicut paulò pòst, Eadem ratione & terrena cochlearum prouunt: totaque exempta tusa & imposita, recentia vulnera sistunt. Quamquam & hic posterior locus in vulgatis editionibus deprauatè legebatur, nimirum eiusdem opera, cuius & superior. Fimo quoque ipso ouium sub testa calefacto.) Sub testō, non Sub testa. Est autem testum vas testaceū, sub quo placenta coquuntur. Vtitur hac voce Cato quoque cap. 76. Adeo ad nervos quoque abscessos illitis solidari infra septimum diem Democritus persuaserit: itaque in melle seruandos censet.) Antiqua scriptura: Adeo vt nervos quoque abscessos illitis solidari intra septimum diem persuasum sit: itaque in melle seruandos censent. Bubonis cerebro cum adipe anserino mirè vulnera dicuntur glutinari, quæ vocantur cacoethe. Cinis etiam feminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis sanat. Vlula quoque auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel, ad hucera sananda valet.) Operæ pretium est & hic conferendi causa veterem adscribere lectionem: Bubonis cerebrum cum adipe anserino mirè vulnera dicitur glutinare: quæ verò vocantur cacoethe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis: vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel: Vides Lector totam hanc orationem pendere ab illis verbis, Dicitur glutinare: nihilqu opus esse tam multis adiectis: vt iam mutata ac perperam distincta taceam.

Caput xiiii. Muliebris malis membranæ à partu ouium proficiunt.) Lego, In muliebris malis. Alio modo Africanæ binæ cum fœnogræco quod tribus digitis capiatur, additis mellē cochlearibus quatuor. Illinuntur aluo, prius irino succo perunctæ.) Lege addendo, distinctione quoque mutata, hoc modo: Alio modo Africanæ binæ trita cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur &c. Miscentur lomento aquis portionibus.) Vetus, Aequis partibus. Putant & ter circumdatas ouo perdicis, non inclinari.) Circundatas, non circumdatas.

Cap. xv. Infantibus qui lacte concreto vexantur, præsidium est anguinū coagulū.) Quis vn-

quam vidit anguinum coagulū? Scribo: Præsidium est agninū coagulū. Lacerta viridis ad mota dormientibus morfu emendantur.) Quid opus erat repetere verbum emendantur, cum in proximè præcedenti versu habetur? Et sequenti versu lego, Harundini alligata suspenditur, non Adalligata. nā Adalligata vocare solet, quæ Graeci periaptā, superfluitiosa ferè ac magica remedia, quæ suspensa collo aut brachio alligata gestantur.

Cogunt concipere inuitas setæ ex cauda mulæ, si iunctis inter se colligentur in coitu.) Antiqua lectio: Si iunctis euellantur, inter se colligata in coitu. Byturos vocari, qui vites in Campania rodant.) Scribo, Erodant.

EX LIBRO TRIGESIMO PRIMO

Caput I.

Quæ causa fulmina edidit.) Elidit, non Edidit.

Cap. ii. Alibi frigida, alibi calida, alibi inuncta.) Lege, Alibi iuncta, id est, vna cum calidis frigida eodem in loco. Sestias in Narbonensi prouincia.) Melius, Sextias. Ibi compositis voluminibus eisdem nominibus.) Scribo: Voluminibus eiusdem nominis. Lacus Amphion vitilignes tollit.) Imo Alphion: nam ab hoc effectu etiam nomen inuenit. vitiligo enim ἀλφῖς Græcis dicitur. Tungri ciuitas Gallie fontem habet insignem, plurimis bullis stillantem.) Rectius, Bullis stillantem: quod in emendatis exemplaribus legitur. Eudicus in Hestiae Euthice.) Scribendum, in Hestiotide. At Lusit Arcadia quodam fonte mures terrestres bibere & conuersari.) Viuere, non Bibere. In Sicilia apud oppidum Iusugum riuus fluit vnus, ex quo bibentium subtiliores sensus fieri Varro tradit.) Triplex erratum, nec tamen cuius depræhendi facile, nisi ex collatione. Restituimus autem hoc modo: In Cilicia apud oppidum Celsum riuus fluit Nus &c. vnde prouerbiū κελσὺν οἶκας. quamquam autem paræmiographi in hebetes ac stupidos id dici solitum affirmant, ἀρωγὴς tamen proculdubio accipiendum est, quemadmodum illud, Sapientū octauus, aut ἀρωγῆς θαλάσσης. Mirum quoque & quodd cum piscibus transit.) Vetus lectio: Mirumque quodd cum piscibus transit. Leue hoc videri poterat, nisi hæc ipsa menda non vno loco occurreret. Non procul ab Euripidii Poetæ sepulchro.) Ab, redundat. Sic enim Plinius loqui solet: Non procul sepulchro. Item calida aqua in Eubœa. In Lebedo nanque alluit riuus, in quo saxa in altitudinem cresunt.) Antiqui codices, Item calida aqua in Eubœæ Delio: nam quæ alluit riuus saxa in altitudinem cresunt. In fine secundi cap. In quibusdam speluncis utroque modo columnas faciunt.) Lego & distingo, In quibusdam speluncis utroque modo, columnasque faciunt. nam hæ voces Vtroque modo, ad verbum præcedens Durescunt, referuntur.

Caput iii. Cursu enim procurusque ipso extenuari aquæ proficere.) Legendum, Cursu enim percussusque ipso. Et vt sæpe ad vicina lactis accedens.) Scribo, Ad viciniā lactis. Quædam aquæ vere statim incipiente frigidiore sunt, quarum

non in alto origo est: hybernis enim constant imbribus: quadam Canis ortu, sicut in Macedonia apparet. Vtrunque ante oppidum Pellam: Incipiente enim æstate frigida est palustris, dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget.) Malui veteres codices sequi, in quibus sic legitur: Quædam Canis ortu, sicut in Macedonia Pella vtrunque. Ante oppidum enim incipiente æstate frigida est palustris, &c.

Caput v. Illa mutatio mirabilis nulla euidente causa apparet.) Vera lectio: Illa mutatio mira, vbi nulla euidentis causa apparet.

Cap. vi. Cum aliqui lauari calida frequenter indicant.) Induceret, non Indicarit. Idem ad corpora siccanda. Qua de causa & frigidi mari vtuntur. Præterea est alius vsus simplex.) Scribo iuxta fidem emendatorum codicum, Item corpora siccant: qua de causa & frigidum mari vtuntur. Præterea est alius vsus multiplex. Difficilius perfrigescunt marina calefacta.) Calefacti, non Calefacta. Ibidem pro Mammis rigentes, vetusti codices habent, Mammis sororiantes: nec dubito, quin rectius, quandoquidem hoc vocabulo præter alios etiam Politianus vtitur. Sequenti versu lege: Aurium grauitatem, capitis dolores.

Caput vii. Et in Cappadocia puteis ac fonte, quem in salinas egerunt.) Congruentior erit lectio, si legas, Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in salinas ingerunt. Quicumque ligno conficitur sal, niger est.) Vetus lectio, Quicumque ligno conficit sal. At è stagnis Tarentinus, ac è riguis Phrygius.) In vetustis exemplaribus tantum est, At è stagnis Tarentinus ac Phrygius. Salinarum synceritas summam fecit suam differentiam. Quædam enim fauilla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima, flos salis appellatur. Et flos quidem salis in totum diuersa res.) Verboſior hæc lectio est, at vetus multo elegantior simul & verior: Salinarum synceritas summam fecit suam differentiam quadam fauilla salis, quæ leuissima ex eo est & candidissima: appellatur flos salis, in totum diuersa res.

Caput viii. Nunc è scombro pisce laudatissimum in sinibus Carthaginis Spartariæ, & cetariis: fociorum appellatur.) Antiqui codices melius: Laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cetariis: fociorum id appellatur. Laudatur & Clazomene garo.) Illic legitur, Laudatur & Clazomene. Ac mox: Sicut muria Antipolis ac Thurii, iam verò & Dalmatia. Quod prius non rectè legebatur, Antipolis ac Thuria. Iam verò in Dalmatia. Nanque & alece scabies peccoris sanatur.) Imò, Pecoris.

Caput ix. Defuncta autem ac putrescentia ita vendicans, vt durent ea per secula.) Syncera lectio: Defuncta etiam à putrescentem vendicant, vt durent ita per secula. Ad hoc maximè probatur Tragaſus aut Caunites.) In vetustis codicibus pro Tragaſo Tattæus legitur. Is in Phrygia conſiciebatur.

Cap. x. Magnus & nitro vsus, qui dicitur suo loco.) Legendum, Et vitro, id est, ad vitrum. quod

enim promittit suo loco se dicturum, id libro 36. capit. 26. in mentione vitri dicit. Podagricis in balneis vngi solia nitro prodest. Vetus lectio, Podagricis in balneis vti solio nitri prodest.

Cap. xi. Item abstergenda lippitudini vtilissimum. Eam quæ tenuissima est, mollissimam quoque esse oportet.) Rectius, Iidem abstergenda lippitudini vtilissimi, eosque tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponuntur & integris partibus, & fluxione occulta laborantibus, quæ discutienda sunt.) Vetus lectio, Sed fluctuatione occulta laborantibus, quæ discutienda sit. Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto. Efficaciores quando aliud imponi oportet, sic vt sanas quoque partes spatiosè operiant.) Lege & distingue: Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto, efficacius quàm aliud. Imponi oportet sic, &c.

EX LIBRO TRIGESIMO SECVNDO

Caput I.

Homines, quibus in pastu est, piscem olent.) Vetus lectio, Quibus impactus est. aliqui non quadrabit quod subiungitur: Caterò moriuntur totidem diebus, quot vixerit lepus.

Vitulos marinos ternas heminas capere.) Absurda hercle lectio. Legi debet, Mitulos ternas heminas capere. Id conchæ genus est.

Cap. ii. Nouacula & ferrum, quæ pisce tacta sunt, olent.) Codices antiqui, Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent. Item in Labra Gnidii Iouis fonte.) Legendum, Item in Labradii Iouis fonte. Nam in Lyciæ Limira fonte Apollinis, quem Cinû appellat.) Dissentiunt ab hac lectione vetera exemplaria, quæ sic habent. Nam in Lyciæ Myris, fonte Apollinis quem Curium appellant. Et Curius Apollinis est cognomen, non fontis nomen.

Cap. iii. Vrinam earum aliter quàm in vesica dissectarum, inueniri posse non arbitror, & intra eam esse. Hæc quoque portentosa à Magis demonstratur, aduersus aspidum ictus singulare remedium. Efficacior est tamen, vt aiunt, cimicibus admixtis.) Emendati codices: Et inter ea hoc quoque esse, quod portentosa Magi demonstrant, aduersus aspidum ictus singulare, efficacior tamè, vt aiunt, cimicibus admixtis.

Cap. v. Sapius verò quàm veneficium præstaret menstruis mulierum.) Præstaret, redundat. Adinueniri obiecta rana formicis.) Lege, Id inueniri. Cinis eorum seruatus prodest pauci. Prodest periclitantibus ex canis rabiosi morſibus.) Germana lectio, C. e. s. prodest pauore potus periclitantibus ex c. r. m.

Cap. vii. Huius corporis humorem penicillis deraſum claritate oculis inunctis narrant afferre. Scribo iuxta fidem veterum codicum, Specillis deraſum. Est autem specillum instrumentum inungendis oculis aptum: quemadmodum legimus libr. 7. cap. 43. C. Iulius medicus dum inungit, specillum per oculum trahens. In calice nouo

In Plinii Naturalem Historiam

lenta pruna decoquere, deinde spuma pennis de-
terfa.) Subinde, non Deinde.

Cap. ix. Pisciculi minuti ex ventre eius, quos
deuorauerit, exempti.) Lego, Qui deuorauerit.

Itē vituli marini, cuius cinis & adeps prodest.)
Cinis, redundat per anadiplosin præcedentis vo-
cis paulum immutata natus. Morbos abigit ius
mitulorum.) Hoc ius præcellit Iuri Cæsareo pari-
ter ac Pontificio, si verum est quod hic legitur.
Sed extra iocum, pro Morbos abigit, legi debet,
Corpus auget.

Cap. x. Nervos præcisos purpurarum cauum,
quo se operiunt, tulum glutinat.) Antiqua lectio:
Nervos vel præcisos purpurarum callum, quo se
operiunt. Intelligo autem opericulum, quale & in
terrestribus cochleis conspicimus, quoties intra
calycem cōtracta suo succo victitant. Secari ha-
rundine: ferro enim intingi vitiumq; trahere na-
tura deferente.) Ferro enim infici, legendum: &
Desinente, pro Deferente, attestantibus vetustis
codicibus. Ita pueros pubescere negauit mango
Salpe obstetrix.) Vera lectio, Ita pueros mango-
nizauit Salpe obstetrix. Iecur ranæ dryophytis
& calamitæ.) In corruptiores codices: Iecur ranæ
diopetis vel calamitæ. Vidi equidem certis locis
tantum numerū ranuncolorum, vt cum imbre de-
lapsi, vel certe ex imbre prouenisse videri possent,
hos opinor hic diopetes vocari, quod Græci
διόπτες nominant, quicquid est ex aere delapsum,
quasi à Ioue demissum. Legitur hoc vocabulum
& supra. Pulmone marino si cōfricetur lignum,
ardere videtur, adeo vt faculam ita præluceat.)
Malo quod in vetustis est codicibus, Adeo vt ba-
culum ita præluceat. Baculum autem neutro ge-
nere dixit, quemadmodum Græcis *βάκλον*.

EX LIBRO TRIGE- SIMO TERTIO

Ex proœmio.

V Idemūque super excauatos montes, mi-
rantes. &c.) Syncera lectio, Viuimūque
super excavatam, mirantes, &c. Et in se-
de Manium opes quærimus, tanquam parum be-
nigna fertilisq; quæ fecetur.) Pro, Quæ fecetur, me-
lius leges, Quæquæ calcatur, vt est in probata fidei
voluminibus. Cui enim fodiendi causa medicina
est? Nostra exemplaria elegantius, Quoto enim
cuiq; fodiendi causa medicina est? Quam inno-
cens, quam beata, imo verò & delicata esset vita, si
nihil aliud de ea, nisi quod supra terras, concupi-
sceret, haberetq; non nisi quod secum esset? Vetus
lectio non nihil variat: ea ex vetustis exemplari-
bus totidem verbis adscribetur. Q. i. q. b. i. u. & d.
e. u. si nihil aliud, quam supra terras, cōcupisceret,
breuitérq; nisi quod secum esset? Parum enim erat
naturæ vnam inuenisse vitæ pestem, nisi in pretio
etiam esset sanies auri.) Illic legitur: Parum enim
erat vnam vitæ inuenisse pestem, nisi in pretio
esset auri etiam sanies.

Cap. i. Manus & prorsus sinistra maximam au-
thoritatem cōciliauere auro, non quidem Roma-

ni, quorum more ferendum erat bellicæ virtutis
insigne.) Quanto melius nostri codices! Non qui-
dem Romanæ, quorum more ferreum erat id, &
bellicæ virtutis insigne. Nec præter Numæ Ser-
uiliq; Tulli aliæ, nec L. quidem Bruti.) Lege, Ac
ne L. quidem B. Quanquam & de nomine ipso
ambigitur: id Græci à digitis appellauerunt.) Potior
lectio, Quanquam & de nomine ipso ambi-
gitur. Græci à digitis appellauerunt. Aequa fortuna
triumphantis & serui coronam sustinetis.) Anti-
qua scriptura magis arridet: Aequæ triumphantis
& serui fortasse coronam sustinetis. Et conditas
artes vestes ac vasa aurea.) Alius pro Artes scri-
psit Arte, atq; ita locum bellè castigatum putauit,
cū legi debeat, Et conditas artis vestes. Et qui
primus instituit, cūstāter id fecit.) Melius, Et
quisquis primus instituit. Inter Cepionem quo-
que & Drusum ex anulo in auctione nauali inimi-
ciæ cōpere.) Venali, non Nauali. Multi Præ-
tura functi in ferro consenserunt.) Lege addendo:
Multi prætura quoque functi. L. Fulvium illum,
quem Scaurus in vita sua scribit.) Antiqui codi-
ces, Ad quæ Scaurus de vita sua scripsit. Nullū-
que omnino anulos maior pars gentium homi-
nūq; etiam qui sub imperio nostro degunt, ho-
die habent.) Lege, Hodieq; habeat. Alii verò &
huic vnum tantum, quo signanda signent. Condi-
tūque ille, vt res rara, & ad iniuriæ vsus indigna,
velut è sacrario promitur.) Prætulerim & hic ve-
terem lectionem: A. u. & h. u. t. quo signantem si-
gnent. Conditus ille, vt res rara, & iniuriæ vsus
indigna, velut è sacrario promitur. Porro, Quo
signantem signent, sic dictum est, quemadmo-
dum illud apud Satyricum: Sed quis custodiat
ipsos Custodes? Alii bractæas inferunt leuiore
materia, & propter casum gemmarum tot solici-
tudinē putant.) Quis hæc verba obsecro pro
Plinianis agnoscat, cui modo Plinius vel medio-
criter cognitus sit? Imò quis non statim ineptam
orationem & vitiosam esse sentiat? In nostris ex-
emplaribus legitur sic: Alii bractæas infarcire le-
uiore materia, tutius propter casum gemmarum
solicitudini putant. Demūque vel plurimum
opum, ita scelera anulis fiunt.) Bene exercuit ca-
stigatorum & hoc caput, vt video, quamvis non
bonam gratiam meritum. germana lectio est, De-
nique vt plurimum opum scelera anulis fiunt.

Hoc profecere mancipiorum legiones, & in
domo turba externa astra. Seruorum quoque cau-
sa nomen clator adhibendus. Sed aliter apud anti-
quos. Singuli Marcipores &c.) Quid est, In domo
turba externa astra? Syncera lectio, Et in domo
turba externa, ac seruorum quoque, causa nomen-
clator adhibendus. Aliter apud antiquos, singu-
li &c. Nunc rapienda comparantur epulæ, parit-
erque qui rapiant eas. Sed & claus quoque ipsas
signare non est satis.) Elegantius absque coniu-
ctione, Sed. Nunc r. c. e. p. q. r. eas: & c. q. i. s. n. e. f.
Et hoc est quod supra dixit: Quod signantem si-
gnent. Celebrationem quidem vsum cum fore-
nore cōpisse, argumento est consuetudo vulgi, ad
sponsio

Annotationes.

spensiones etiamnum anulo exiliente, ab eo tempore, quo nondum erat arra velocior.) Nec hic video cur mutare libuerit veterem lectionem: ea sic habet: Celebratio quidem vsus cum scenore compisse debet: argumento est c. u. ad f. e. a. exiliente, tracta ab &c. Eadem loquendi forma lib. 9. cap. 41. dixit, Pœnitentia hoc primum debet inuenisse.

Seruatūque in hodiernum diem est.) Diem, elegantius subintelligitur, quàm exprimitur.

Cap. II. Propter hoc etiamnum Nongenti vocabantur ex nominibus selecti, ad custodienda suffragiorum scita in comitiis.) Plebiscita passim legimus apud bonos Latinæ linguæ auctores: at Suffragiorum scita equidem nunquam legere meminimus. Præstiterit igitur & hic veteri codicum fidem sequi, toties iam experta: Præter hos etiamnum Nongenti vocabantur ex omnibus selecti ad custodiendas suffragiorum cistas in comitiis.

Cum C. Sulpitius Galba iuvenalem famam apud principem popinarum poenis aucuparetur, occupatūque in his esset, questus in Senatu, vulgò infestores eius culpæ defendi anulis.) O bellum castigatorem. At quid erit corrumpere veterū monumenta, si hoc castigare dicitur. An illi parum integra videbatur hæc vetus lectio? Cum C. Sulpitius Galba, dum iuvenalem famam apud principem popinarum poenis aucupatur, questus esset in Senatu &c. Quod ad equestrem ordinem pertinet.) Rectius, Attinet.

Cap. III. Antonius Sopus in contumeliam naturæ vilitate auro fecit, opus proscriptione dignum.) Sopus, redundat: nam de Triumuiro intelligendum est, ad cuius tabulas proscriptionis alluditur.

Cap. IIII. Tum maximè Augustum de cruce eius cernere.) Aliæ editiones, De cruce eius. Vtraque dictio vitiosa. Legendum, De cruce eius: ut intelligamus huic in direptione fractæ statuæ crux obtigisse, cuius partē in hospitalem cenam insumpserit.

Cap. V. Hæc sunt tenacia eius in colore blanda.) Melius, Et color blanda.

Cap. VI. Lineas ex argento nigras fieri produci que miramur.) Vetus lectio: Lineas ex argento nigras produci plerique mirantur. Nanque ideo etiā platyophthalmon id appellauere, quoniam in collyniis mulierumque epiphoris dilatet oculos, & fluxiones inhibeat oculorum.) Tutius & hic vetusta exemplaria sequemur, quæ sic habent: Nanque ideo etiam plerique platyophthalmon id appellauere, quoniam in calliblepharis mulierū dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorum. Porro calliblephari appellatione fucus palpebrarum intelligitur. Quæque subsidit in mortario abigiturque.) Lege, Abiciturque. Alii tritum in aqua triplici linteo siccant, facemque abiiciunt.) Saccant, non Siccant. Contrafractis tubulis ad magnitudinē auellandarum.) Anulorum, melius quadrat, quàm Auellandarum: atque ita legitur in emendatis exemplaribus. Temperare, purgare, explere, huculcerum tumores lenire.) Scri-

be ex fide veterum codicum: Temperare, purgare, explere huculcerum, tumores lenire. Itemque per-niones cum myrto & cera & abdomine.) In exemplaribus, quorum fidem sequimur, tantum est, Cum myrtis & cera, abdominis nulla mentione.

Caput VII. Minium quoque, & nunc inter pigmenta magnæ auctoritatis, & quondā apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacre religionis, ut auctor est Verrius, & cuius sit necesse credere auctoritati, Iouis ipsius simulachri facie diebus festis minio illini solitam.) Codices nostri longè melius distinguunt, vbi sic legitur. Et quondam apud Romanos non solum maximæ, sed etiā sacre. Enumerat auctores Verrius, quibus credere sit necesse, Iouis ipsius simulachri &c.

Cap. VIII. Dum ne quid prætereat in viscera, ac vulnus attingat.) Lego, Dum ne quid penetret.

Cap. IX. Quin etiam pocula ita figurantur, excultis intus crebris ceu speculis.) Alius Excultis mutauit in Exculptis, atque ita rem ac se attigisse putauit, cum legendum esse Expulsis, vetusta exemplaria nobis indicent. Plurimumque refert concaua sint & poculi modo, an media depressa, an elata, an auerfa, an obliqua.) Antiqui codices sic habent: Plurimumque refert concaua sint & poculi modo, an parma Threicidica, media depressa, an elata, trauerfa an obliqua. Optima apud maiores fiebant Brundisina.) Fuerant, non Fiebant: atque ita legitur in emendationibus voluminibus. Constat in fictili circumlito argilla.) Lege addendo, Constat in fictili. Et falsum denariis spectatur exemplar.) Falsi, rectius, quàm Falsum.

Cap. X. Eum qui primus acceperit hoc nomē, decoxisse.) Cognomen, non Nomen. M. Crassus negabat diuitem esse, nisi qui reditu annuo legionem tueri posset.) Nec hic video cur Diuitem, nescio quis maluerit, quàm Locupletem, quantumvis reclamationibus probata fide exemplaribus.

Iuuat enim insectari inexplabilem istam habendi cupiditatem.) Nihil minus elegans est, Habendi cupidinem, quod in nostris legitur exemplaribus. C. Asinio Gallo, C. Marcio Cynico c o s s.) Censorino, non Cyrino.

Cap. XI. Nec copia tantum argenti fuerat vitæ, sed validius poenæ metu pretiū.) Antiqua scriptura melius, Sed validius penè manupretiū. Alioqui ex vulgata lectione quis sensus commodus elici possit, equidem non intelligo. Parthica signa & tabulas pictas inuexit.) Demiror quid sibi velint hic Parthica signa per Achaicam victoriam Romanam inuicta, nisi forte castigatores istæ Achaia, ex qua hæc spolia erant, Parthorum prouinciam fuisse existimauit. Certè manu descripti codices pro Parthica habent Parthica victoria. quam lectionem si recipimus, nihil supererit scrupuli. Vt liberet amplecti vitia, & liceret peccare ex dignatione. Hinc aliqui veterū, vt C. Marius.) Lege & distingue sic: Vt liberet amplecti vitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alii veterū. C. Marius &c. atque ita legitur in emendatis codicibus.

In Plinii Naturalem Historiam

Cap. xii. Vidimus & ipsi Valerium Fuscum.) Arellum, non Valerium, suffragantibus vetustis voluminibus. Hunc Seneca inter claros sui temporis oratores annuerat. Boethi apud Lyndiam Mineruam in templo.) In templo, superfluit. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & venatio in scyphis. Magna fama post hos celebratus est Antipater.) Exemplaria incorruptiora aliter hic habet ad hunc modum: Myos in eadem æde & Silenus & Cupidines. Acragantis & venatio in scyphis magnâ famam habuit. Post hos celebratus est Calamis, & Antipater, quique & c. Nec dubito quin & hæc data opera deprauata sint.

Mox Cyzicenus Tauricus. Itê Ariston & Onychus Mitylene laudatur.) Legendum, Mox Cyzicenus Tauriscus, item Ariston & Eunice Mitylenæ laudantur.

Cap. xiii. Non obliiti Demetrium tota Hella- de Neronis principatu accusatū.) Syncera lectio: Demetrium à tota Sepasia Neronis principatu accusatum: attestantibus bonæ fidei exemplaribus. Caterum Sepasie nomine pigmentorum atque aromaticarum specierum negotiatores significantur, origine vocabuli à Campanis deducta, quorum vicus erat Sepasia, huiusmodi mercibus attributus.

EX LIBRO TRIGESIMO QUARTO

Caput I.

IMò vero ante argentum ac penè etiam ante aurum, Corinthium.) Lege, Corinthio. (pretium est. Docuimus quandiu P. R. ære signato tantum usus esset.) Scribo, Aere tantum signato.

Cap. ii. Quippe cum tradatur non alia de causa Verrem, quem Cicero damnauerat, proscriptum esse ab Antonio, quàm quòd Corinthiis se ei cessurum negauisset.) Vetus lectio: Proscriptum cum eo ab Antonio: hoc est, cum Cicerone.

Cum antea in seculo fictores nobiles esse desissent.) Rectius: Cum antè seculo, id est, ante centum annos. Sunt ergo vasa tantum Corinthia, quæ isti elegantiores nunc æs sculpendo transferunt modò in lucernas, modò in trullas.) Vetusti codices sic: Quæ isti elegantiores modò in esculentam transferunt, modò in lucernas, aut trulleos. Esculenta dixit, quæ alibi escaria. Insula ipsa est, nec gignens, sed officinarum temperatura nobilitata.) Vetus lectio melius quadrat, Insula & ipsa, nec æs gignens, sed officinarum temperatura nobilitata.

Cap. iii. Accensio candelabri talis fuit, ut auctor est Dion. Iussu præconis Clesippus fullo gibbere & præterea alio fœdus aspectu fabricatus est, emente id Gegania sestertii L. eodèmq; ostentante in cõiugio emptum, ludibrii causa nudatus, atque impudentia libidinis receptus in tori, mox in testamento, prædices numinum vice illud candelabrum coluit.) Quis intelliget hæc? Nunc vide quantum præstant vetera exemplaria, in quibus ad hunc modum legitur: Accessio candelabri talis fuit, Theonis iussu præconis Clesippus

fullo, gibbere præterea & alio fœdus aspectu, emente id Gegania sestertii L. eodèmq; ostentante conuiuij emptum ludibrii causa nudatus, atque impotentia libidinis receptus in torum, m. i. t. p. n. u. i. c. c. Quid nunc dici potuit planius? Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilus.) Legendum, Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilus.

Caput iiii. Et iam omnium municipiorum & fori statuæ ornamentum esse cõpere, prorogarique memoria hominum, & honores legi auro & basibus inscribi.) Aliquanto melior est antiqua lectio: Et iam omnium municipiorum foris st. o. e. c. p. que. m. h. & honores legendi auro basibus inscribi.

Caput v. Togata effigie antiquitas statuæ dicabatur.) Codices veteres verbis variant, si non sensu: Togatæ effigies antiquitas ita dicabatur. Et sequenti versu pro, Ab epheborum gymnicijs exemplaribus, illic legitur, Ab ephebori gymnasiijs exemplaribus. Mancinus eodem habitu sibi instituit, quo deditus est.) Statuit, non Instituit. Vnde & nostri currus nati in his qui triumphassent.) In uetustis codicibus tantum est: Vnde & nostri currus in his qui triumphassent.

Nescio an primo honor talis à populo.) Rectius, Nescio an primo honore tali à populo. Equidem & Sibyllæ tres iuxta rostra sunt, minores sunt licet: vna, quam Pacuius Taurus Aedilis plebis instituit, duæ quas M. Messala.) Magis placet vetus scriptura: Equidem & Sibyllæ iuxta rostra esse non miror, tres sint licet: vna quam Sex. Pacuius Taurus & c.

Cap. vi. Et ante ædem Castorum fuit M. Tremelii.) Lego, Q. Marci Tremuli. Qui regem Antiochum, dilaturum se responsum dicentem.) Nostri codices. Hic regem Antiochum, daturum se responsum dicentem & c. Habuit è diuerso Annij Fœcialis. Equestrem statuam cõtra Iouis Statoris ædem in vestibulo superiore domus Valeriæ fuisse Publicolæ Consulij filiz, eamq; solam fugisse, Tiberinque transfatauisse.) Syncera lectio ex antiquis exemplaribus reposita est hæc: E diuerso Annij Fœcialis, equestrem, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in vestibulo Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ Consulij filiz: eamq; solam refugisse, Tiberinque transfatauisse.

Pasissimq; statuæ in clientelas sunt receptæ.) Deprauatam lectionem hoc modo ex fide archetyporum restituiimus: Pasissimque clientes in clientelas ita sunt recepti.

Cap. vii. Vt trecentorum quinquaginta quinque dierum nota.) Crassum erratum, cum nunquam minus ccc lxx in anno numerati sint.

Deorum tantum putarem esse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomen Romani nominis odio inditum est, Vulsinius pulsatos propter centum & decem statuarum signa obiceret.) Emendati codices: Deorum tantum putare ea fuisse, ni Metrodorus Scepsius, cui cognomen à Roman. nominis odio inditum est, propter duo millia statuarum Volsinios expugnatos obiceret. Signorum

Annotationes.

rum quoque inexplicabili multitudine, cum Lyſippus ad ſexcenta x. opera feciſſe tradatur, ante omnia, vt arti claritatem poſſent dare vel ſingula.) Illic legitur, ſingulorum quoque; inexplicabili multitudine, cum Lyſippus ad ſexcenta x. opera feciſſe prodatur, tanta omnia artis, vt claritatem poſſent dare vel ſingula. Solitum enim ex inmani pretio cuiuſque ligni.) Lege, Ex manipretio. quod nunc vulgus illiteratum manuſacturæ pretium vocat.

Cap. viii. Cephifoſodorus, Leochares, Epatorodorus.) Scribo, Cephifoſodorus, Leochares, Hypatorodorus. Et paulò poſt pro Tymoles Timocles, atreſtantibus vetuſtis exemplaribus. Proprium eiudem, vt vno crure inſiſterent ſigna, excogitaſſe, vt ait Varro.) Plus verborum habent vetuſta exemplaria. P. e. v. v. c. i. f. excogitaſſe: quadrata tamen ea eſſe tradit Varro, & penè ad vnũ exemplum. Cuius ſigna ad ædem Fortunæ huiuſce Deæ ſunt ſeminuda: vnde & laudata ſunt.) Malui ſequi archetypa, vbi ſcribitur hoc modo: Cuius ſigna ad ædem Fortunæ huiuſce Deæ ſeptem nuda, & ſenis vnum, laudata ſunt. Tale ſenile ſignum Corinthium graphice deſcribit Plinius Iunior in quadam epiſtola. nec nouum eſt Fortunæ ſimulachra nuda depingi, ſicut & Occaſionis. Quãobrem Athenienſes eam honore habere volentes, ne tamen ſortum celebraſſe viderentur, animal nominis eius fecere.) Antiqua lectio melior: Quãobrem Athenienſes & honorem ei habere volentes, nec tamen ſortum celebraſſe viderentur, animal nominis eius fecere. Canachus Apollinem nudum, qui Phileſius cognominatur, in Didymæo Aeginetici æris temperatum.) Lege, Aeginetica æris temperatura. Et Virtutem egregiam, vtraſque coloſſeas.) Scribo, Et Virtutem & Graciam, vtraſque coloſſeas. Alioquin non eſt, quod referat hæc diſtictio, Vtraſque. Eutychedes Eurotam fecit, in quo artem ipſam amne liquidiorem plurimi dixere.) Noſtra exemplaria: Eutychedes Eurotam, in quo artem ipſo amne liquidiorem plurimi dixere. Leocras aquilam ſentientem quid rapiat in Ganymede, & quid ferat.) Lego, Et cui ferat.

Boethi quanquam argento melior.) Melioris, reſtius, quàm Melior. Habet quoque huius gratiam Doryphorus. Elegantius. Habet gratiã ſuam huius quoque Doryphorus. Vnam ſolummodo Zenonis Cypriam ſtatuam in expeditione non vendidit Cato.) Scribendum, Vnam ſolummodo Zenonis ſtatuam Cypria in expeditione non vendidit Cato.

Cap. x. Cadmiæ effectus, ſiccare, ſanare.) Melius, Siccare, perſanare.

Cap. xii. Prodeſt autem & dentium dolori, ſi continetur atque colluatur.) Inò, Colluat.

Cap. xiiii. Ariſtonidas artifex cùm exprimere vellet Achamantis furorem, Clearchum filium præcipitare volentis, & præcipitato illo reſidentis pœnitentiam, ferrum & æs miſcuit.) Incorrupta manu ſcriptorũ codicum lectio hæc eſt: Ariſtonidas artifex cùm exprimere vellet Achaman-

tis furorem, Learcho filio præcipitato reſidentem, pœnitentiãque, ferrum & æs miſcuit.

EX LIBRO TRIGESIMOQVINTO Caput I I.

Quæ etiam dominis mutatis domus ornamenta erant.) Argutus eſt, quod in vetuſtis ſimul ac emendatis codicibus legitur hoc modo. Triumphabantque etiam dominis mutatis ipſæ domus.

Cap. iiii. Omnes ab vmbra hominis lineis circunducta.) Ab, præpoſitio redundat. Primus inuenit eos colores, teſte (vt ſerunt) Arato, Cleophantus. Quòſnam colores, cùm modò dixerit, Sine vllò etiamnum colore. Deinde quoties ita loquimur, vt ſerunt, rumori non credere ſignificamus, nõ certo alicuius teſtimonio: quid igitur hic facit Aratus? qui tamen non eſt in enumeratione ſcriptorũ, quos in hoc libro Plinius ſequitur. Quo fit, vt facile hic vetuſtis codicibus aſſentiar, vbi ſic legitur: Primus inuenit eas colorare teſta, vt ſerũt, trita Cleophátus Corinthius. Nimirum ſimpliciſſimus color conueniebat rudimentis artis, quandoquidem abſolutiſſimi etiam artifices, Apelles & eius ætatis alii, non niſi quatuor coloribus pinxiſſe leguntur. Durauere & cæteræ, antiquiores & ipſæ.) Satis apparet hanc diſtinctionem Cætera, hic locum non habere. Antiqui codices habent, Durauere & Cære. Ea vrbs eſt Hetruriæ, olim Agylla à Pelagis cultoribus vocitata. Niſi fortè quis Turpillium equitem Roma. è Venetia noſtræ ætatis bellè referat.) Velit referre, melius, quàm Belle referat, ſuffragantibus antiquis exemplaribus. Paulò antè, cum reſtringerentur, ſublata.) Lege, Cum reſcicerentur. f. thermæ.

Caput ix. Superatũque eſt ab eo Pythis.) Legendum, Superatus ab eo Pythis. nam Pythia Delphis celebrabatur. Fecit & Penelopen, in qua amores pinxiſſe videtur.) Vetus lectio eſt, in qua pinxiſſe mores videtur.

Caput x. Ipſius authoritas tanta fuit, vt diuiſerit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuere, Helladicum & Aſiaticum. Aſiaticum appellabant propter hunc qui erat Sicyonius. Dimiſſo Helladico tria facta ſunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum.) Vitiata lectio nem caſtigauimus ex fide veterum codicum in hunc modum: Quæ ante eum duo fuere, Helladicum, & quod Aſiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiſo Helladico tria facta ſunt. Ionia Græcorum fuit colonia in Aſiam deducta: Athenæ autem caput erant veræ Helladis, in qua eſt & Sicyon, altera poſt Athenas picturæ patria: vnde mox generibus ipſis cognomina ſunt facta, Atticum, Sicyonium, & Ionicum, olim Aſiaticum appellatum. Vt pueri ingenui ante omnia graphicen, hoc eſt picturam, in buxo docerentur.) Secutus archetypa noſtra lego & diſtinguo: Diagraphicen, hoc eſt pict. in buxo, docerentur. vt ea voce rudimenta picturæ intelligamus. neque enim omnes pueri in abſolutos artifices euadebant. eſt

In Plinii Naturalem Historiam

autem *διαγραφῆς*, vnde Diagraphice deducitur, tabella buxea, in qua pueri scribere vel pingere meditabantur, subinde errata emendantes, quod Græci *διαγραφεῖς* vocant. & diagrammata propriè dicuntur descriptiones Mathematicæ, deformationesve architectonicæ. Cæterum buxus ad id potissimum electa est propter materiæ lauorem, simulque densitatem, quod minimè colores biberet, nec lineas fluidas redderet. Voluminibus editis, quæ doctrinam eam continent.) Lege addendo, Voluminibus etiam editis. Vnde, vt iam diximus, ab alio pingi se vetuit inueterato edito.) Melius aliquanto cohærebit oratio, si iuxta veterem scripturam legamus hoc modo: Nam, vt diximus, ab alio pingi se vetuit edito. Porro hæc dictio Inueterato, haud dubiè nata est ex verbi Vetuit: literis aliquot ab officitante scriba repetitis, ac mox à castigatore quopiam, quò ei tum visum est, detortis. Imaginum ille similitudines adeò indiscrete pinxit.) Rectius, Imagines adeò similitudinis indiscrete pinxit. Tantumque ea in parte è facie ostendit.) Melius vetus: Tantumque eam partem. Sed legentes meminerint, omnia ea constare quatuor coloribus. Immane tabulæ pretium accepit aureos mensura, non numero.) Cui hic suboleret mendum? Est tamen non simplex. Nani vetus ac sincera lectio habet sic: Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in auro mensura accepit, non numero. Vt intelligamus, in opere artè fuisse pretiosam, non colores. Est & equus eius sine fine dictus in certamine.) Aptius quadrabit ad sequentia, si legas: Est & equus eius, siue fuit, pictus in certamine. Vicissè Homeri versus videtur id ipsum scribentis.) Melius, Describentis.

Vt id ipsum repercussu claritates oculorum excitaret.) Colorum, non Oculorum. Ex illaque reposuit ablatos colores.) Vetus lectio melius, Et illa reposuit ablatos colores. Cyliscum tragædiarum scriptorem.) Scribo, Philiscum. Impetus animi & libido in hæc quadam artis eum potius tulere.) Melior ordo, Impetus animi & quadam artis libido in hæc potius eum tulere. Tradunt nanque conductum eum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno ad pingendum, quod is faciebat Telesti Poetæ monumentum.) Vera lectio, Tradunt nanque conduxisse pingendum ab Aristrato Sicyoniorum tyranno, quod is faciebat Telesti Poetæ monumentum, Aristratus locauit pingendum, Nicomachus conduxit. Parua & Callides fecit.) Scribo, Callicles. Vnde hoc genus picturæ Gryllus vocatur.) Vetus lectio, Grylli vocantur. est enim picturæ nominatiuus. & Hoc genus, dixit pro Huius generis. Plurimæ præterea faciles argutiæ.) Legendum: Plurimæ præterea tales argutiæ.

Cap. xi. Pinxit & ipse penicillo parietes Thebis.) Thepsiis, non Thebis, habent veteres codices. Quamobrem daturus celeritatis famam, absoluit vno die tabellam.) Lege addendo, Quamobrem arti daturus & celeritatis famam. Quæ

nobilissima tabula appellata est stephanoplocos.) Scribo: Quæ è nobilissimis eius tabula appellata est stephanoplocos. Quoniam Glycera coronas venditando sustinuerat paupertatem.) Vetus lectio: Quoniâ Glycera venditando coronas sustinuerat paupertatem. Imitati sunt multi, æquauit autem nemo.) Elegantius absque coniunctione, Æquauit nemo. Hic primus videtur & expressisse dignitates, in signa heroum, & vsurpasse symmetriam.) In emendatis exemplaribus tantum est: Hic primus videtur expressisse dignitates heroum, & vsurpasse symmetriam. Nobilis eius est tabula Ephesi, Vlixes simulata vesania boue cum equo iungens, & Palamedes dux fasce gladium condens.) Antiqua scriptura verior: Nobiles eius tabulæ Ephesi, Vlixes simulata insania boue cum equo iungens, & palliati cogitantes, dux gladium condens. Huius est clypeo dimicans Athenis.) Addidimus, Athenis, quò ibi pictura ea seruaretur. Non satis discernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt Olympiade c x i i.) Lege & distingue sic: Non satis discernitur, alium eodem nomine, an hunc eundem quidam faciunt Olympiade c x i i. Ioue Liberum parturiente depicto mitrato, & muliebriter ingemiscente inter obstetrices & Dearum clamorem.) Antiqua lectio, Inter obstetricia dearum. Obstetricia, sicut Famulitia, Seruitia. Nec enim credendum, pictorem tanto Deo alias obstetrices, quam Deas, admouisse. Superest vnum verbum Clamorem. pro eo reposuimus, Cleon admeto, vt sit pictoris & picturæ appellatio, & referatur ad verbum præcedens Innotuit. Neales Venerem, solers hic arte ingenioso operi superpinxit. Siquidem cum prælium, &c.) Castigauimus ex manu scripto exemplari ad hunc modum: Neales Venerem, ingeniosus & solers in arte. siquidem cum prælium nauale, & reliqua. Theontius Epicurum cogitantem.) Vetera exemplaria, Leontium Epicuri cogitantem. vt sit picturæ nomenclatura, non pictoris, & tabula hæc Theodori operibus annumeretur. Fuit autem Leontium Epicuri concubina, philosopha & ipsa nimirum ex amatoris domestica consuetudine, in tantum vt libros quoque contra Aristotelem scripterit, quemadmodum legitur in præfatione ad Vespasianum Imperatorem, à Plinio in operis huius frontispicio præfixa. Mydon solus.) Lego, Mydon Soleus, id est, Solensis. Sunt enim *οἰδοι*, Ciliciæ oppidum, & alterum eiusdem nominis in Cypro. Ac mox, Stadius, non Tadius. Dianam in tabula, quæ Ephesi est in antiquissimis picturæ.) Melius, Antiquissima picturæ. Discipulum eius fuisse Antobolum.) Scribe, Autobulum. Hoc cum fecere, non apparet in velis, sed in cortina pingi. In feruentes aquas mersa, post momentum extrahuntur picta.) In corruptiora exemplaria aliter distinguunt, mutata non nihil etiam lectione: Hoc cum fecere, non apparet in velis: sed in cortina pigmenti seruientis mersa, post momentum extrahuntur picta.

Annotationes.

Cap. xii. M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Posim nomina, à quo factas Romæ tubas, ite pisces, quos aspectu discernere à veris vix posses.) Crediderim nostros potius codices germaniam habere lectionem hoc modo: M. Varro tradit sibi cognitum Romæ Posim nomina, à quo factas Romæ vuas, item pisces, ita vt non sit aspectu discernere à veris. Cuius proplastice pluris venire solitam ab artificibus ipsis, quam aliorum opera.) Illic legitur: Cuius proplastina pluris venire solita artificibus i. q. a. o. Fictilem eam fuisse, & ideo mirari solere. Vetus lectio: Fictilem eum fuisse, & ideo minari solitum. Et arte firmitatē; æui sanctiora auro.) Scribo, Et arte auique firmitate certiora auro. Firmitate certiora, magis quadrat, quam Sanctiora. Sequenti versu, Sed fictilibus probibatur sympulis.) Antiqui codices pro sympulis habent Sympuuiis: quod vocabulum & apud Satyricum in eodem significato reperitur. Quis ausit Sympuuium ridere Numæ, priscumque catinum.) Vt tenuiorem humum circumduceret.) Melius Duceret, hoc quidem in loco, assentientibus vetustæ scripturæ voluminibus. Exprobrauit patinarum paludes Vitellio, memoria nō vlla fœdiore, cuius veneno Asprenati reo Cassius Seuerus accusator obiiciebat interisse c. x. x. conuiuas.) Hæc lectio nullo modo consistit, cum neque Asprenas, neque Cassius, vsque ad Vitellii principatum vixerit. Emendati codices aliter habent: Exprobrauit patinarum paludes Vitellii memoria, quam illa, fœdiore, cuius veneno, & c. Vitellii memoriæ, dicit, nō Vitellio, quia tum iam supplicium dederat Vitellio. vt sit sensus, fœdiorem fuisse in Vitellio principe tam immanem profusionem, quam in Asprenate priuato veneficium.

Cap. xiiii. Parietes quos appellant fornaceos, quoniam fornacum modo circundati vtrinque duabus tabulis inferciuntur.) Confer nunc synecram lectionem: Fornaceos, quoniam in forma circundatis vtrinque duabus tabulis inferciuntur.

Quos ædificiis non idoneos probant.) Tolle, Quos, & scribe, Aedificiis non nisi bimos probat. Halicarnassii maufolea.) Lego, Mausoli, scilicet regiam, pendet enim oratio à præcedentibus. nec de Maufoleo hic loquitur, sed Mausoli domo, cuius & sequenti libro cap. 6. meminit.

Cap. xv. Fungosum atque omnium ore dilui facile.) Legendum, Omni humore dilui facile.

EX LIBRO TRIGESIMO SEXTO.

Cap. III.

Columnas habuit in eodem atrio, Hymettias.) Lege, In eodem Palatio. Quem M. Brutus in iurgiis ob id Venerem Palatinam appellauerat.) Quem, redundat. Ante igitur artifices censuimus.) Melius, Percensuimus.

Cap. v. Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum distinxit eos tantum, vt credatur aliquos ex iis ad laqueum compulsi.) Melius, Amaritudinem carminum distinxit intantum, vt credatur aliquibus ad laqueum eos compulsi.

Quemadmodum enim gladium distingimus petitori hostem, ita hic Hipponax metaphorice dicitur amaritudinē carminis, quæ illi pro telo fuit, in inimicos distinxisse. Cuius opera Athenienses complura in ædibus sacris posuere, præclaræque Veneris imaginem extra muros, quæ appellatur Aphrodite exopolis.) Et hic vetus lectio est incorruptior: Cuius sunt opera Athenis complura in ædibus sacris, præclaræque Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite *ἐν κτίσιν*. *Ἐν κτίσιν* legendum pro Exopolis, Pausanias quoque in Atticis attestatur. Proferemus argumento paruo & ingenii tantum.) Argumenta parua, non Argumento paruo. Scopæ verò laus cum his certant. Fecit Venerem.) Legendum, Scopæ laus cum his certat. Is fecit Venerem. Et quencunque alium locum nobilitatur.) Scribo, Et quencunque alium locum nobilitatur. neque aliter legi commodè potest. Romæ quidem magnitudo operum est iam oblitterata à magnis officiorū negotiorūque aceriis, quæ omnes à contemplatione talium abducunt.) Aequè fœdum & hoc mendū sustulimus ex fide veterum codicum, hoc passio: Romæ quidem magnitudo operum eam oblitterat, ac magni officiorum negotiorūque aceriū omnes à c. t. a. Synceritas lectionis euidentius in contextu apparebit, collatis præcedentibus ac sequentibus. Ex quibus vnus Liberum patrem palla velatus Veneris præfert.) Vetusti codices pro Veneris, habent Humeris. Hippidiades & Hermerotes Taurisci.) Vetus lectio Hippidiades Stephani, Hermerotes Taurisci. Eodem loco, Liber pater Eurychidis manu laudatur.) Manu, superest, nec habetur in probatæ fidei exemplaribus. Ex quo apparet in magni honoris autoritate habitum Lysii opus.) Melius vetus scriptura: Ex honore apparet in magna autoritate h. l. o. & sic rectius quadrabunt, quæ sequuntur. In honore est & in templo illo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificauerunt victima, humi stans ante aditum porticus agnitiones sita. Fuere & Thespiades ad ædem Felicitatis.) Clariorem & hunc locum fecit collatio ad manu scriptos codices, qui sic habent: In honore est nec in templo vlllo Hercules, ad q. p. o. a. h. f. v. i. t. i. m. a. h. f. t. a. a. p. ad nationes. Sita fuere & Thespiades & c. Suffragatur huic lectioni, quod mox in eodem capite legitur his verbis: Idem & à Coponio quatuordecim nationes, quæ sunt circa Pompei, factas auctor est. Quarum vnā amauit eques Rom. Iunius Pisciculus.) Scribendum, Adamauit. Alii calcearent soccos, & omnes ex vno lapide.) Lego, Alii calcearent soccis, omnes ex vno lapide. Nec minus Sauron atque Batrachum oblitterari conuenit.) Vox hæc, Minus, delenda est, ut hoc loco planè superuacanea.

Cap. vii. Argumento xvi. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi arguentes annos eius intelliguntur.) Emendata lectio: Argumento Nili xvi. liberis circa ludentibus, per quos totidem cubiti summi incrementi

In Plinii Naturalem Historiam.

ingentis se amnis intelligitur. Onychem etiam-
tum in Arabia montibus, nec vquam alibi, nasci
putauere nostri veteres, sed in Germania.) Pro
Sed, legendū Sudines, nomen scriptoris, qui & in
Catalogo recēsetur. Ac mox, Chiorū magnitudine
cadorum, non Et vrceos magnitudine cadorum.

Nos ampliores triginta vidimus in scena, quam
Callistus Cæsaris Claudii libertorum potentissi-
mus exadificauerat.) Magis placet vetus lectio:
N. a. t. v. in cōnatione, quam Callistus Cæsaris
Claudii libertorum potentia notus sibi exadifi-
cauerat.

Cap. viii. Ad terenda collyria quadam vitilitate
naturæ alia conueniens.) Lego, Quadam vitilitate
naturali conueniens.

Cap. ix. Hac admiratione opus effectum est, vt
cū op. id ex. Cambyfes &c.) Scribo, Hac admi-
ratione operis, non opus. Pedalibus spatii ex
eodem lapide.) Spatii, redundat. Postea egestis
laterculis alleuata naue.) Scribo, Alleuatas naues.

Et alii duo sunt Alexandriae ad portum in Cæsa-
ris templo.) Lege, In portu ad Cæsaris templum.

Cap. xi. Tertius est in Vaticano, Rectius, Ter-
tius Romæ in Vaticano. Nam sequenti versu in
emendatis codicibus legitur: Fractus est in moli-
tione: non, Fractus in molitudine eius.

Cap. xii. Alii lateribus è luto factis extracto
contis in priuatas domos distributo.) Vera lectio:
Alii lateribus è luto factis extructos pontes, per-
acto opere in priuatas domos distributos. Mini-
mam extitisse laudatissimā à Rhod. mer. factam.)
Melius, Minimam ex his, sed laudatissimam.

Cap. xiii. Refecit vnus omnino pauca ibi ex
monte Phado Thebis rex.) Longè aliter legitur
in manu scriptis voluminibus: Refecit vnus omni
no pauca ibi Circammon spado Nectabis regis.

Cap. xiiii. Leguntur & pensiles hortos, imò ve-
ro totum oppidum fecisse Aegyptiæ Thebæ.) Re-
stituimus: Legitur & pensilis hortus, imò vero
totum oppidum, Aegyptiæ Thebæ. Sequenti ver-
su pro Subitò, Subter.

Cap. xv. Id M. Agrippa fecit in Aedilitate post
Consulatum, per meatus corruuatis septem anni-
bus, cursu præcipiti torrentium modo rapere atq;
auferre omnia coactis. Insuper mole imbrum cō-
citati vada ac litora quatiunt.) Melius quadrat,
mea quidem sententia, vetus lectio: A M. Agrippa
in Aedilitate post Consulatum, per meatus corru-
uati septem annes, cursuque præcipiti torrentium
modo rapere atque auferre omnia coacti, insuper
mole imbrum concitati vada ac latera quatiunt,
& reliqua. Is iussus à Senatu aquarum Appiæ &
Anienis tegula ductus reficere.) Vera lectio: Is i. a.
S. aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ, d. r. Inenar-
rabilis profectò impendio & operariorum multi-
tudine.) Elegantius, & operarum multitudine.

Cap. xvi. Et Magnesiacum è Macedonia ei con-
termina.) Legendum, E Magnesia Macedonia cō-
termina.

Cap. xvii. Et vestes & calceamenta illita mor-
tuis lapidea fieri.) Prodigiosa sanè lectio, & à ve-

tere multum degenerans, quæ sic habet: Et vestes
& calceamenta illata, omnia lapidea fieri.

Cap. xxi. In pelliculis scarificati vteri anima-
lium.) Ridiculum, pro Sacrificatorum an. Paulò
pòst pro, In vitrina ter siccantur, duæ tantum vo-
ces repositæ. f. Trina vitione.

Cap. xxii. Græci è lapide duro ac silice æquo.)
Melius, Silice æquato.

Cap. xxiii. Et cisternas harena pura & aspera
quinque partibus.) In antiquis exemplaribus est,
Et cisternas harenæ puræ & asperæ quinque par-
tibus.

Cap. xxiiii. Et lapide speculari, squamam vita-
lem habente.) Legendum, Squamamve talem ha-
bente. Quod malthatur, oleo perficitur antè.)
Perfricatur, non Perficitur.

Cap. xxv. In Italia è festucus cannea: hoc apertè
ex nomine ipso intelligi potest.) Nihil simile est in
vetustis voluminibus, vbi sic legitur: In Italia fi-
stucis pauca: hoc certè ex nomine ipso intelligi
potest. Pulsā deinde ex humo pauimenta in ca-
meras transiere, vt pronum vitium. Et hoc cer-
tè inuentum ab Agrippa in Thermis, quas Romæ
fecit. Figlinum opus encausto pinxit.) Et hic ve-
tus lectio magis arridet: Pulsā deinde ex humo pa-
uimenta in cameras transiere è vitro: nouitium &
hoc inuentū. Agrippa certè in thermis, quas Ro-
mæ fecit, figlinum opus encausto pinxit.

Cap. xxvi. Sex M. p. à litore inter Cumas atque
Lucrinum.) A præpositio redundat, non otiosa
modò, sed & sensum vitians. Fit & tintura ge-
nere Obsidianum, ad escaria vasa totum rubens
vitrum, atque non translucens, hæmatinon appel-
latum.) Legi debet: Fit & tintura genere Obsi-
dianum ad escaria vasa, & totum rubens vitrum
atque non translucens, hæmatinon appellatum.
Nam alterū Et necessariò addendum, cum diuersa
genera sint Obsidianum & hæmatinon, hoc rubes,
illud verò nigricans.

Cap. xxvii. Repentè in foco comparuisse geni-
tale.) Lege addendo, Repentè in foco eius comp.

EX LIBRO TRIGESIMOSEPTIMO Cap. I.

M Vltum enim detractum erat gemmæ di-
gnitati.) Erat, redundat. sunt enim verba
Ismenia choraulæ. Vt sibi quoq; par vi-
deretur.) Legendum, Vt sic quoque par videretur.

Sed nulla peritia electas, sed forte quadam.
His exemplis initio voluminis oblati.) Lege & di-
stingue sic: Sed nulla peritia electas: forte qua-
dam his exemplis, & reliqua. Hoc in Polycratis
gemma, quæ demonstratur illibata inta-
ctaque ab Ismenia: atate post multos annos, apparet scalpi
etiam smaragdus solitos.) Melior vetus lectio: Poly-
cratis gemma quæ demonstratur, illibata inta-
ctaque est. Ismenia: atate multos post annos, ap-
paret scalpi etiā smaragdus solitos. Quique diui
Augusti imaginem similem expresit, qua postea
principes signabāt.) Adde nomen artificis: Quiq;
diui Augusti imaginē similem expresit, qua postea
ea prin

Annotationes.

ea principes signabant. Dioscorides. Quidnam fuisse acturum eum, si Scipio à patre eius interemptus esset.) Facturum, non Acturum. Vitium enim est Latinitatis hoc loco, grauius quàm prima fronte videtur.

Cap.ii. Seueritate victa & veriore luxuria, quàm triumpho.) Antiqua scriptura : Et veriore luxuriæ triumpho. quasi luxuria tunc verius triumphauerit, quàm Pompeius. Ni verius sit eum Deorum ostentum credi oportere.) Rectius nostra exemplaria, Ni verius iræ Deorum ostentum credi oporteret. Qui sceptrā personis histrionum, & cubiculā viatoria vnionibus consternebat.) Scribo iuxta fidem veterum codicum : Qui sceptrā, & personā histrionum, & cubiculā viatoria vnionibus construebat. Dum Poppæanis præludit.) Non Poppæanis, sed Pompeiano. s. theatro. vt intelligamus theatrum hoc transiberinum Pompeiani fuisse præludium. Nam Nero priusquam probè perficuiisset frontem minoribus se ostentauit theatris, postmodò in Pompeii theatro in conspectu totius populi Rom. ineptire non erubuit. Hoc artifices litura occultant.) Antiqua lectio, Calatūra oc. Alioqui non quadrat quod sequitur, Puras e.m.nam puræ hic calatis opponuntur. Guttonibus Germaniæ genti accolis æstuarium Mentonomon nomine, ab Oceano spatio stadiorum sex millium.) Syncera lectio antiquorum voluminum est hæc : Guttonibus Germaniæ genti accolis æstuarium Obeani Mentonomon nomine, spatio stadiorum sex millium.

Cap.iiii. Centum ferè. M. p. abest à Carnunto litus Pannoniæ, quò id à Germania inuehitur.) In emendatis codicibus legitur sic: Dc. ferè M. p. à Carnunto Pannoniæ abest litus id Germaniæ, ex quo inuehitur.

Cap.iiii. Omnium profectò muneris talis inuentio hominis est.) Scribo, Minumum profectò muneris talis inuentio omnis est.

Cap.v. Quapropter principatum ex iis Aegyptii obtinent.) Nisi legas, Cyprii, vt est in vetustis exemplaribus, nec præcedentia quadrabunt, nec sequentia. Mox iuxta Carchedonem, in qua legebatur, smaragdites dictus est.) Lego, Mons, in quo legebantur iuxta Carchedonem, Smaragdites dictus est.

Cap.vi. Sunt & Armeniacæ, vt cætera improbandæ, sed pallida zona.) Recta lectio: Cætera probandæ, sed pallida zona. Sequentis versus scripturam emendauimus sic : Hoc in geminam transitit ex lapide Carmaniacæ. Vltimus etiam huius capituli versus sic legendus : Obiterque omnium ardentium gemmarum indicanda.

Cap.vii. Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse posuit, extremo visu nubilantem, & si ita attollatur exardescentem.) Et hic veram lectionem, vnde cætera, transcripsimus. Callistratus fulgorē carbunculi debere candidum esse posuit, extremo visu nubilantem, si attollatur exardescentem. Opponitur. n. Poni & Attoli. Qui positi, genitium in verbum posuit vertit, non Latini-

nitatis solum oblitus erat, sed etiam verbi Dicit, quod ex præcedentibus huc quoque refertur. Et paulò post legendum, Indicos etiam in sextarii vnus mensuram cauiri. nam deprauata lectio nullam certam mensuram definiebat. Sicut in Ephyrā & Afso.) Nostri codices : Sicut Paro. alioqui Corinthum potius dixisset, quàm obsoleto nomine Ephyrā.

Cap.viii. Cætera saxo & cote poliuntur.) Imò, Naxiis cotibus, vt extat in veter. codic. non à Naxo, vna è cycladibus, sed ab alia Cretensi. Stephanus. *ναξία λίθου καὶ κρητικῆς ἀκρότης*. Cretensis cotis mentio fit etiam decimooctauo volumine in ratione pratorum. Ergo euntes è longinquo incessunt, & cum toto musco excutiunt.) Pro Euntes, scribo Fundis : Ergo fundis è longinquo incessunt. Hoc vestigal hocque gestamen diutius in ceruice gratissimum norunt.) Diuites, non Diutius. Quidam ictu primo cepere præclaras, multi in secundo nullas.) Non, In secundo, sed Insectando. Et quidem callaides tali sectura formantur.) Qualinam sectura ? Nihil enim præcelsit, quò referatur. In corruptiores codices habent: Et venatus quidem callaidis talis. Sectura formantur, &c. Et venatum aptè nominat propter funditores. Neque est multitabilior alia aut mendacior vitri.) Reposuimus synceram lectionem, hoc modo : Neque est imitabilior alia mendacio vitri. Et nilion, fulgoris si ante habeas breuis, & cum intueare fallacis.) Antiqua scriptura : Fulgore hebeti, aut breui & cum intueare, fallaci. Smaragdo similem Indica, Cyprii dicunt glaucum pinguemque.) Melius quadrat vetus lectio, siue præcedentia consideres, siue sequentia. Est autem hæc: Smaragdo similem Indi, Cypros duram glaucoque pingui. Et sequenti versus, pro Talis & iaspis est. scribo, Talis & Caspia est. Thracia Indica similem mittit, Chalcidia turbidam.) Antiqua lectio : Amisos Indica similem mittit, Chalcidon turbidam. Est autem Amisos Ponti vrbs, sicut Chalcidon Bithynia.

Cap.ix. Quæ ex iis smaragdo similis est, è petra per transuersum linea alba præcingitur.) Legendum, Smaragdo similis est, & per transuersum, &c.

Indica absolutum purpuræ colorem habent.) Addendum, Feliciter purpuræ, hoc est, cuius tinctura feliciter succelsit.

Cap.x. Candore intercincto variis coloribus.) Interstincto, id est, distincto, *διαστίνκτο*. De alabastrite. In India & Persidis Acidia monte.) Scribo, Et Perside ac Ida monte. Batrachitas mittit & Coptos.) Melius, Coptos & batrachitas mittit.

Et fulmine tacta restinguit.) Vetis lectio, Fulmine icta. De brontia loquitur. De calo tacta, legi sæpe, Fulmine tacta, non memini legere apud Latinitatis auctores. Et alia parte purpuræ.) Lego, Et altera parte. Hoc de secundo genere chelidoniarum intelligendum. Deiectam in aquam feruentem tempestates tueri.) Scribendum, Deiecta in aquam feruentem tempestates aucteri. de chelonitide. Proximè sequenti versu restituimus, in motacillæ auis vêtre. quis enim vnquam Scylam

In Plinii Naturalem Historiam Annotationes.

Iam autem aut vidit, aut legie? Ad Dardanum nunc pagum, quondam oppidum.) Vetus lectio, Atarne nunc pago, quondam oppido. Lactis succo ac sapore notabilem.) Lege addendo, Tritam lactis succo ac sapore notabilem. Sed etiam in Samo, ut aliqui putant.) In Samnio, veteres codices habent. Et sequenti versu, Panchrus. Sic enim apud Græcos quoque terminatur. Ac paulo post, Additam fecunditatem, non Addictam. Item pro Philoginos, Phloginos. Iuxta monumentum Tiresiæ inveniunt: speciei que est eis aquæ glaciata.) Satis erat, Specie aquæ glaciata. Plinius non solet huiusmodi hiatus reformidare. Sequenti versu legendum, Sagdam Chaldæi adhærescentem navibus inveniunt prasini coloris.

Cap. xi. Adunephros eiusdem Thēudastylus

hic & à Syris colitur.) Quis intelliget hæc? Synce-
ra lectio: Adadunephros eiusdem oculus nomi-
natur. Fuit autem Adadus vnus è priicis illis Sy-
rorum regibus, cuius sacra Hebræorum historia
meminit. hunc Syri ob merita cōsecratum in ca-
litum numerum retulerunt, diuinis que honori-
bus, seu peculiare suæ gentis numen, usque ad Plin-
ii tempora colere perseverauerunt. Trioph-
thalmos Ionacæ nascitur.) Scribo, Cum onyche
nascitur. Pyrene ab oliuæ nucleo.) Imò Pyren,
ipsius nuclei vocabulo.

Cap. xii. Cochlites quoque nunc vulgarissima.)
Lego, Cochlides. alioqui Cochlitæ, dixisset.

Cap. xiii. Gemmiferi amnes sunt, Oaxis, Mater,
Ganges.) Malim veterem lectionem, Gemmiferi
amnes sunt Acesines & Ganges.

IN PLINII HISTORIAM NATURALEM
Annotationum Sig. Gelenii finis.

IN C. P L I -
NII SECVNDI NATV-
RALEM HISTORIAM INDEX
COPIOSISSIMVS,

Non contemnenda nunc denuo accessione locupletatus, innumerisque propemodum in locis, quæ cum authoris sensis non satis congruebant, non rarò etiam ex diametro pugnabant, quàm accuratissimè restitutus.

LVGDVNI,
Apud Ioannem Frellonium,
M. D. LIII.

PLINIANAE HISTORIAE INDEX LOCUPLETISSI-

MVS, CVIVSVIS ANIMANTIS, PLANTAE,

aut metallicæ speciei naturam, ac vires medicas, & si
quid præterea id genus cognitu utile iucun-
dumue toto opere continetur, alpha-
betico ordine, notisq; arithme-
ticis, ueluti digito, com-
monstrans.

In hoc Indice prior numerus paginam, alter versum signat:

BACVL I, siue calculi ex
uitro. pagina 659.
uersu 39.

Abdomen quid 212.39
Abdomina suum, lege inter-
diſta 151.18. & inde

Abellina olim, que nunc Auellana 266.33

Abietis consideratio 275.7.32

Abies cacthryn pilulam gignit 274.8

Abietis corticis usus 274.31

Abies apta nauigij 275.7

Abies que loca amet 277.59

Abies folia non decidunt 378.29

Abietis folia pestinũ modo insecta 279.28

Abietis germinatio qualis 280.20

Abietis flores quales, & quando semen red-
dat 280.51

Abies rami quo pacto dispositi 282.25

Abies decisis cacuminibus moritur Ibid.27

Abies Latinis, que Græcis elate 232.12

Abies arborum altissima, nauium malis, &
anematis utilis 288.37. & 289.15

Abies prodigiose magnitudinis 289.15

Abietis quibus in locis optime 288.44

Abietes ubi pessime Ibidem.46

Abies ponderis sustinendo idonea 291.6

Abies quibus apta operibus Ibidem.15

Abietis umbra noxia satis omnibus 302.10

Abortus causæ, lucernarum odor 112.5

Abortum facientia 254.44. & inde. &
368.38. & 387.10. & 402.24. &
405.7. & 443.6. & 454.27. & 469.

42. & 489.40. & 498.13. & 500.

45. & 512.10. & 557.8. & 573.12.

& 584.38.

Abortus remedia 371.37

Abrodiætius quis cognominatus 617.41

Abiron Apellis opus apud Samios 629.40

Abrotani herbe consideratio 396.46

Abrotani genera, sexus, natura, medicinae
406.14. & inde

Abrotanum ubi optimum 406.16.

Abrotani herbe qualis odor 394.45

Abfentium sermones aurium tinnitu præsen-
tiuntur 506.35

Abfides stellarum que 7.13.20. & 8.5.

16.18.19.

Abfides que altissimæ, breuissimæq; 7.20

Abfinitij herbe consideratio, natura, gene-
ra, loca, usus, medicinae 495.12. & inde

Abfinitij succus erucas arceat 366.33

Abfinitium in sacris Romanorum 495.15

Abfinitij, eiusq; decocti medicinae 495.26

Abfinitium marinum quale 495.50. &
581.38

Abfinitio Pontico uescientia, felle carent
211.9

Abfinitio uinum quomodo conficiatur
254.15

Abfinitio Medæ frater ubi interfecit 50.12

Abfinitie exemplum 135.4. & 137.11.

& 630.32

Abfinitia optima medicina 509.26.

& inde

Acacia spina, eiusque succus ac medicinae
451.14. & inde

Acanonis, herba aculeata 411.30. per totum

Acanthi herbe descriptio 416.40. & inde

Acanthij spinae descriptio, usus, & medicinae
451.11. & inde

Acanthice mastiche 400.43

Acanthidis auis fecunditas 189.28

Acanthis auis cui inimica 192.34

Acanthis herba que 474.27

Acapnon mellis genus 197.36

Acaryne pisces 585.49

Acaron frutex, idem cum myrto syluestri
260.38

Acæ Laurentia Romuli nutrix 319.14

Accendi que arbor nequeat 221.37

Accipitrum consideratio, genera, &c.
174.37

Accipitri ubi cum hominibus aucupij socie-
tas 174.47

Accipitres auium non edunt corda 174.51

Accipitres ne aues capiant 428.5

Accipitrum generi perniciosus chameleon
515.12

Accipitres quo oculos suos sanent 373.7

Accentia in crystalli generibus, que dicun-
tur 663.1

Acerate cochleæ que 549.5

Aceris arboris consideratio, & eiusdem ge-
nera decem 277.10. & inde

Aceris arboris nobilitas 277.10

Aceris arboris medicinae 445.50

Acer quando germinet 280.10

Acer quo tempore semen edat 280.48

Acefsis, chryfocollæ genus 596.7

Acetabulum mensuræ genus 408.44

Acetaria que, & unde dicta 356.14

Aceti consideratio 255.39

Aceto cū melle misto, oxymeli fit 254.34

Acetum quomodo ex aqua fiat 399.16

Aceti natura, & medicinae 430.26. & inde

Aceto saxa rumpi 430.44

Aceti scillini natura, & medicinae 431.34

& inde

Aceti facis natura, & medicinae 431.32.

& inde

Aceto facile gummi eluitur 441.31

Aceto margaritis resoluī 165.34

Aceti gustu murena in rabiem aguntur
161.6

Achate uinum abortum faciens 254.44

Achata uisita Romanos corrupit 601.26

Achates gemma, uariæque eius genera, &
nomina 673.21. & inde

Achates in annulo Pyrrhi qualis 660.47

Achates politura pinguescit 676.45

Achemeniædon herba qualis 455.48.

& inde

Achete, cicadærium genus 201.50

Achilles quo Telephum sanauit 463.5.

& 617.33

Achilles Achillei herbe inuentor 463.4

Achilles hasta ex fraxino 276.41

Achillis simulachrum 611.4. & 643.

14.31

Achilles à Zeuxide pictus 627.39

Achilles uirginis habitu occultatus, Athenio
nis opus 633.30

Achilleæ herbe medicinae 480.32. &
487.39. & 489.31

Achilleos herba unde dicta 463.5

Achilleum spongiarum genus 168.22

Achimenidis herbe uis 477.13

Acidula pyra 263.21

Acidula aqua 560.21

Acilius Sibenelus summam ex uincærum cul-
tura gloriâ adeptus 248.43. & 249.1

Acilio M. Consule que uisa fuerint prodis-
gia 11.51. & 18.27

Acinos herba 400.3

Acinorum consideratio 267.17.30

Acipenser piscis 159.25. & 585.49

Aceton, mellis genus 197.7

Aconiti uincere quid 634.10

Aconiti consideratio, natura, effectus 491.

31. per totum caput. & 492.6. & inde

Aconiti sumpti remedia 411.9. & 433.

51. & 519.45. & 575.18

Aconitum scorpionum ictibus aduersatur
4.2

Indicis Pliniani

491.38
Aconiti descriptio 492.8. & inde
Aconiti nomina plura 492.10
Aconitum unde dictum 492.13
Aconitum pantheras perimit 140.27. &
491.47
Aconitum ubi proveniat 83.49
Aconitum & Cerberi spomis ortum 491.36
Aconitū sine noxa quando sumatur 491.9
Aconitae ex generibus cometerum 10.30
Acopia gemma 673.42
Acopis herba qualis 493.43. & inde
Acorna herba 420.34
Acoris herba qualis 473.27. & inde
Acori herbe medicine 478.12. & 479.
2. & 482.2.4.38. & 483.49. & 487.
21. & 488.16. & 490.14
Acragas flatuarius 601.51
Acrocorion, bulbi genus 359.27
Acoros agrios herba 473.32
Aste herba qualis 486.36
Aste & herbe descriptio 495.4
Asteonis cornua fabulosa 205.4
Astia cerasa qualia 267.43
Astisco bello navis Antonij ab echeide re-
tentia 572.38
Atilus Priscus, piscior 632.16
Atilus Poeta sibi ipsi statum posuit 605.13
Atili Navi statua 605.25.30
Atilus, terre spatium, quot pedes habuit
319.29
Aculenta animalia quos non feriant 386.
50. & 439.40
Aculutorum istum remedia 486.48.
& 389.8. & 417.7. & 430.33. & 436.
16. & 439.27.42.
Aculutorum in insectis consideratio 202.
38. & inde
Aculose extrahentia 386.51. & 449.30
Acus piscis qualis 170.16
Acyon ilicis fructus 273.9
Adamantophros gemma 677.39
Adamantis lapidis consideratio 665.26.
per totum caput
Adamus venena irrita facit 666.5
Adamus unde dictus 665.38
Adamus sanguine birce frangitur 368.2.
& 665.48
Adamus a scalptoribus expetitur 666.3
Adamantis genera sex 665.31
Adamantis duritia nulli cedit 665.36
Adamantis magnitudo 665.34.39
Adamantis cum magnete discordia 666.4
Adamante sculptuntur gemme omnes 679.6
Adamantis herba qualis 456.4
Adarca quid, & eius effectus 286.12. &
388.28. & 585.21
Addax animal 205.11
Adolphiades, palmarum species 236.14
Adeps religiosus in nuptiis habitus 517.22
Adipis consideratio, usus, medicina 517.
21. & inde
Adipem inveniuntia 581.22
Adipe quae animalia pinguescant 212.41
Adiantum herba, & ex ea medicina 415.
20. & inde
Adianto herbe eterna folia 401.12
Aditales cecinae quales 177.8. & 536.17
Adipfatheon arbor 451.34
Adipso, palme genus 229.32

Adipso herba quae 411.40
Adonis piscis 160.21
Adonidis horti 355.23
Adonium herba qualis 397.2
Adorationis mos 506.41
Adorem olim dictū, quod postea sar 325.52
Adorem ubi ferendum 333.2
Adorea quid, & unde dicta 320.1
Adrachne arbor qualis 242.33. & 315.18
Adrachne arbor in cacumine semper frons
dens 278.30
Adramyttium oppidum cenanthum unguen-
to nobilitatum 232.49
Adriana vina optima 250.31
Aduenis nocentia animalia 153.14
Adulterini filij quomodo à Psyllis depræ-
hendantur 109.8
Adulteratio bellij quibus fiat modis 223.15
Adulterio Messalinæ nobilitatus Vectius Va-
lens 531.25
Adulteria elephantis incognita 131.30
Adulterium leonæ pardi odore leo depræ-
hendit 134.37
Adulteriorum tedium quo pacto mulieribus
inducatur 577.9
Adulterionis remedia 374.1.6. & 414.5
Quære Ambustorum.
Adynamon vini factij genus 253.36
Aedes quales intri construende 657.30
Aedium construendarum leges Ibidem
Aedificia Rome quæ nobilissima 650.30
& inde per totum
Aedificium sine ferro clauo 650.29
Aedilitas Caesaris mira 592.30
Aedemon Ptolemei libertus patronum à C.
Caesare occisum ulciscitur 66.46
Aeginij senectus 123.28
Aeginetia fisor 634.33
Aegineticum æs. 604.5
Aegilops herba necans hordeum 323.14
Aegilops glandifera arboris genus 273.
21. & 274.21
Aegilops, bulbi genus 359.27
Aegilops herba, & eius nominis morbus
472.28
Aegilops morbi remedia 381.21. & 404.
4. & 440.16. & 472.28. & 500.27.
& 542.25. & 623.49
Aegyptus accommodatissima unguentis
234.35
Aegyptus ante Alexandri victoriam chara-
tarum usu caruit 238.20
Aegypti vina nobilissima Sebennytica 251.
20.
Aegypti sacrificium oleum 260.51
Aegyptus non gignit cerasos 267.42
Aegypti agris centuplum reddunt 269.31
Aegypti oliuæ quales 259.28
Aegypti arbores ubi folia nunquam dimi-
tant 278.36
Aegyptus æstibus fertilis frugū sit 296.33
Aegypti agri centuplum reddunt 327.6
Aegypti legumina die quarto, vel cum tar-
disime, septimo erumpunt 327.16
Aegypti fruges citò maturescunt 324.4
Aegypti amylium 325.33
Aegyptus similaginē qualem conficit 326.2
Aegypti ob Nili incrementum fertilitas
333.19

Aegyptus septem dierum navigatione distat
à Sicilia 351.21
Aegypti linum quale 352.20
Aegyptus nebulosa 394.41
Aegypti flores sine odore 394.41. &
397.48
Aegyptus Aethiopiæ bello attriuit 103.
4. & inde
Aegyptus frugum fertilissima 399.37
Aegyptus colocasiam nobilissimam habet
399.41
Aegypti herbe ab Homero celebrate 460.2
Aegypti nitrum quale 569.44
Aegypti ova sine incubitu excluduntur
187.29
Aegyptia ficus 237.10.26
Aegyptia persica 237.33
Aegyptia prunus 238.2
Aegyptia spina 237.45. & 238.10
Aegyptie coronæ 391.35
Aegyptium cuminum 381.48
Aegyptij unguentis delectati 232.49
Aegyptie mulieres septem uno partu pa-
riunt 111.7
Aegypti arbores quando germinant 280.18
Aegyptiorum calamorum usus 285.23
Aegyptij omni mensi ferunt 306.13
Aegyptij quo corpora defunctorum ferunt
275.51
Aegyptij cum singula millia annorum vi-
xisse produntur, de lunariis annis est in-
telligendum 123.35
Aegyptiorum sacerdotum vestes ex lino xy-
lino 352.15
Aegyptij raphanum mirè celebrant 358.8
Aegyptij ex raphano oleum conficiunt
Ibidem
Aegyptij raphanū nitro aspergunt 358.31
Aegyptij capas, alliumque inter deos habent
359.51
Aegyptij non edunt brassicam 375.37
Aegyptij medici ad curandam mentagram
Romanam veniunt 475.44
Aegyptie spinæ differentie, & medicine
451.14
Aegyptie litere 647.5
Aegyptium argentum quomodo conficiatur
599.37
Aegyptij picturæ inuentores 621.45
Aegyptiorum & Persarum naule prelium
634.21
Aegyptij crocodili adipe ægrotos ungunt
514.40
Aegyptij numinis uice Apim bonem colunt
148.41. per totum
Aegyptij cadauera asseruant 210.18
Aegyptij quæ inuenerunt 127.32.37.46
51. & 128.2.18.20.37.50.
Aegyptij quibus herbis utantur in cibis
399.37
Aegyptiorum morbus peculiaris elephantia-
sis 475.13
Aegyptiorum regum ingentes pecunie in
pyramides effulse 648.8
Aegyptiorum annus Lunæ senio terminatur
123.35
Reliqua quære parte secunda.
Aegyptilla gemma 674.15
Aegira sacerdos uaticinatura sanguine tauri-
rinum

Pars Prima

vinum bibit	518.28	Aeris differentia	612.8. & inde. &	Aethiopiae arbores	240.8
Aegidius ab Oreste perimitur	634.27	Ibidem 22. & inde		Aethiopiae gemmae	669.8. & 671.7. & 672.15. & 676.3.7. & 677.17
Aegidius quis cui inimica	192.28.35	Aeris servandi ratio	612.32	Reliqua quare parte secunda.	
Aegle Aesculapij filia	633.48	Aeris mixtura	612.25	Aethiopicum sifer optimum	371.4
Aegoceras herba	458.7	Aeris usus uariique ex eo opera	604.25.	Aethiopica lina ex qua fiat materia	352.28
Aegoccephalus aus liene caret	212.7	& 612.32		Aethiopes non aliam frugem, quam milium,	
Aegonychon herba	499.42	Aeris floris consideratio	613.19. & inde	hordeumque nouere	327.29
Aegophthalmos gemma	677.42	Aeris squama quae	613.23	Aethiopes quomodo astantes omnes uideantur	585.28
Aegritudo apud Hyperboreos nulla	61.25	Aeris alieni comitem esse miseriam	119.36	Aethiopum proceres corpora suaminio pingunt	598.3
Aedius Gallus primus Romanorum arma in Arabian intulit	10.41	Aeris metalla a Cinyra reperia	127.47	Aethiops Vulcani filius	103.29
Aelius P. quo anno Consul	333.16	Aera conflare, & temperare, a quo repetuntur	128.7	Aethiops herba ubi nascatur	456.8. & 491.23
Aelius Stil scriptor	165.48	Aera militum unde dicta	603.14	Aethiopiae herbe descriptio	456.8. & 492.20. & inde
Aedius Cato Consul, & eius frugalitas	600.42. & inde	Aerelimina ualuaeque templorum olim fiebant	604.26	Aethiopiae herbae us	477.12
Aemili Lepidi interitus	126.23	Aeri publicae constitutiones inciduntur	612.33	Aetius lapidis consideratio, naturae, generae, locus	655.13. & inde
Aemilius Lucius Cenfor	640.3	Aerarium unde	603.15	Aetius lapidis in medicinis usus	173.41.
Aemilius L. Consul quando	631.48	Aeraria fabrica a quibus reperia	128.5	& 557.17	
Aemilius M. Consul	606.17. & 621.35	Aerariae officinae tritici polline utuntur	326.36	Aetites unde dictus	677.43
Aelii C. Tribuni plebis status	606.26	Aerarij Tribuni unde dicti	603.15	Aetites lapis in aquilarum nidis reperitur	173.41. & 557.17. & 655.13
Aelius C. flatua & aurea corona donatus.	606.27	Aeruginis conficiendae ratio, & eius usus	613.38. & inde. & 614.14. & inde	Affectuum hominis indicia, maxime in oculis	206.48
Aemilia basilica	621.36	Aeruginis usum in medicinis quis primus inuenit	463.6	Asranus C. Consul	214.22
Aeene nuxrix	42.5	Arugo encorum uasorum, sianno illito compefuit	618.17	Africa quomodo uina condit	255.11
Aeene pictura Parrhasii opus	627.38	Aesalon accipitris genus	174.40	Africa estibus fertilis	296.33
Aeolus ubi, & quando regnarit	43.12.15.19	Aesalon cornu inimicus	192.31	Africa inobseruata astrologiae	337.41
Aeolus Hellens filius	128.38	Aeschinis de Demosthene testimonium	118.43	Africa bidui nauigatione distat a Roma	351.25
Aeolus cur rex uentorum credidus	43.21	Aeschinis exilium	118.45	Africa quomodo elephantes capiat	132.33
Aeoli inuentum	128.38	Aeschylus poeta testudinis casu interijt	173.20	Africa semper aliquid noui affert, prouerbium	134.36
Aequinoctialis circulus	23.25	Aeschynomene herba, & cur ita dicta	456.28	Africa ceruus non gignit	142.28
Aequinoctij ratio, & quando fiat	9.20	Aesculapius uiae humanae longitudinem selis acceptam reulit	124.16	Africae arbores. Capitulus libri decimij	15.16.17.19.
Aequinoctiorum dies	338.7. & 340.17	Aesculapius cur fulmine ictus	530.51	Africa campus apud Byzacium fertilissimus	397.24
Aere semen pani additum ueriginem generat	332.17	Aesculapius Tyndaridem renoucauit ad uitam	Ibidem	Africae oleae maxime fertiles	302.16
Aer ubi purus sit, & imperturbatus	9.51. & 12.40	Aesculapii filiae plures	633.48	Africae oleae quando ferendae	305.43
Aeris elementi consideratio	2.10	Aesculapij aedes theriacae compositione habuit. lapidi incisam	390.41	Africae triticum optimum	324.20
Aer iamini similis	12.41	Aesculapij simulacrum	610.16.48	Africae arua ubi fertilissima	335.10. & inde
Aere in ipso quae generentur	12.44	Aesculapij & filiarum pictura, Socratis opus	633.48	Africae tubera optima	354.8
Aer sine sapore, odore, succo	268.18	Aesculapij aedes cur extra urbem	532.16	Africae scorpiones, diuum animal	70.16
Aere solo pascitur chamaeleon	142.36	Aesculapii inuentum	551.13	Africae fere, & earum natura	192.11
Aerizysa gemma	671.13.18	Aesculapij & Dianae simulacrum	643.9	Africae noctes roscide effate	19.25
Aeroides gemmae	667.33	Aesculapio cur dicatus sit anguis	537.33	Africanam praefatur qui in Africa aliquid destinat	506.37
Aes ubi primum reperiuntur	58.8. & 127.47. & 603.25	Aesculapius anguis Epidaurio Romam adducit	537.34	Africa tota a Pompeio subacta	117.16
Aes a Seruio rege primo signatum	319.43. & 591.35	Aesculapii filius quis, & eius luxur	Ibid.28	Reliqua quare parte secunda.	
Aes signatum nota pecudum	319.43. & 591.36	Aescopi histronis patina ingentis pretij	186.24	Africus uentus quem Graeci Liba dicunt	15.8.14. & 348.18
Aes coronarium quod, & quale	599.40. & 612.8. & inde	Aescopi fabularum philosophi consensu	648.42	Africanum uersus pecus a coitu se conuertens, feminam concepit arguit	348.18
Aes alienum quod, & unde dictum	600.1	Aescates ubi binae anno uno	90.6	Africanus ficus quali loco ferendae	264.50
Aes alienum Milonis ingens	650.46	Aestiui flores qui	397.35	Africanus ficus argumento Cato Carthaginiis excidium persuasit	265.7
Aes ex cadmia ubi consificatur	603.20	Aetates longissimae quorundam	123.23	Africanarum uinearum qualis debeat esse finitus	295.29
Aes Corinthium quo casu fuerit inuentum	603.41. & inde	Aetatis diuersitas in arboribus fertilitatis dissimilitudinem inducit	281.51	Africani cumini natura & medicinae	381.37
Aes regulare quod	612.9. & inde	Aetatis humane ratio secundum Aegyptios	210.17	Africani maternus auus M. Valerius	269.47
Aes strabentia ad se	655.1. & 665.18	Aethiopia non habet aestiuos imbres	306.14	Agamemnonis pictura, Parrhasii opus	627.39
Aes cuius rei contactu aeruginem contrahat	512.4	Aethiopia miraculis scatet	109.38	Agamemnonis Delphicae platanus	292.19
Aes in massa mergitur, dilatatum fluitat	30.27	Aethiopiam quando Romana intrauerat arma	102.50	Agaricum fungi genus	274.19
Aeris metallorum consideratio	604.12.25				
Aes qua nota primum fuerit signatum	319.43. & 591.36				
Aeris grauis paena unde dicta	591.32				
Aeris nota, Ianus geminus	591.42				
Aeris inauratum quomodo fiat	593.24				
Aeris ex uena effusio	603.19				
Aeris prima nobilitas	604.8				

Indicis Pliniani

Agarici consideratio 468.40. & inde
 Agarici medicina 478.39.44.47. &
 479.14.34. & 482.28.41.42. &
 483.40.42. & 485.42.51. & 486.
 118.32. & 487.5. & 488.15. & 489.
 45. & 490.11
 Agatarchi pictura, Simonidis opus 634.25
 Agelades statuaris 608.8
 Agelaus, Crassi cognomen, & unde duc-
 tum 115.32
 Agerat descriptione 492.27. & inde
 Ageratione unde dictum 492.29
 Agri quis, & ubi optimus 397.4
 Agri prius culti, quam uinea 320.43
 Agri cultus quid debeat observare 321.4
 Agri Imperatoris manibus colebatur 320.21
 Agri bonitas quibus deprehendatur notis
 321.39. & inde
 Agri male colere, censorii probrii 319.36
 Agrum optime colere non expedit 322.5.10
 Agrorum limitatio 347.47. & inde
 Agraria lex à quo promulgata 151.24
 Agraria lex qualis, & à quo sublata 119.21
 Agricole quo die uocentur ad munia 339.37
 Agricole non aspicant stellis, cum signa
 habeant alia 340.46
 Agricole milites fortissimi 321.3
 Agricolis quid foedisimum 302.22
 Agricolis tempus uegetissimum 339.36
 Agricolis observanda oracula 322.19
 Agricultura laus 319.30. & 321.3
 Agricultura celestium scientia necessaria
 336.47. & inde
 Agricultura totius brevis replicatio 339.3
 Agelandi statuarii 644.21
 Aglaophon pictor 626.33
 Aglaophotis herba qualis 445.46. & inde
 Aglaus Psochidius Gige felicior ab Apol-
 line iudicatus 123.12
 Agnon Teius aureis clavis crepidas suffixit
 592.15
 Agnos frutex 447.4
 Agnos castrandi tempus 150.14
 Agoge que dicantur 594.30
 Agoracriti sculptoris opera 642.20.
 Agragantum bitumen 638.11
 Agrigentinus sal, eiusque mira natura 567.25
 Agrion quid Grecis 358.19
 Agrios crethmos gramias oculorum sanat
 473.18
 Agrippa Maceto pedes stupefecit 430.47
 Agrippae Cicero Tullii filius scyphum per
 temulentiam impexit 257.26
 Agrippa ab Augusto bello Siculo rostrata
 corona donatus 272.3
 Agrippa Marcus Pantheum edificat 604.
 29. & 644.24. & 650.40
 Agrippa Marcus rusticitati, quam delicijs
 propior 623.2
 Agrippa Marcus tabulis auctoritatem at-
 tulit Ibidem
 Agrippae Marci thermæ 609.15. & 623.
 5. & 658.40
 Agrippae Marci de publicandis signis & la-
 bulis oratio 623.3
 Agrippæ M. ingentia opera 650.40.49.
 & 652.25
 Agrippa M. calamitates 112.17
 Agrippæ aquæ ductus 563.13
 Agrippæ Menenij paupertus 600.23

Agrippa M. quomodo natus 112.15
 Agrippa quoto ætatis anno mortuus Ibid.20
 Agrippa Marcus terrarum orbem in parti-
 cu depictum populo Romano cæstidum
 proposuit 35.16. & inde
 Agrippæ unde dicti 112.15. & deinde
 Agrippæ filie que 112.18
 Agrippina Neronis mater, & eius maritus
 114.43. & 292.40
 Agrippina Claudij uxor uirum sum boletu
 peremit 418.16
 Agrippina Claudij Imperatoris cõiux 180.
 44. & 184.21. & 418.16. & 640.21
 Agrippinæ Claudij mirum paludamentum
 593.20
 Agrippina quoties, quog; ordine pepererit
 113.32
 Agrippinæ due 112.18
 Agrium, nardi species 224.13
 Agrium, nitri genus 569.35
 Aiacis ex cruore hyacinthus flos natus
 397.31
 Aiacis picturam Cæsaris Veneri dicant 623.
 1. & 633.39
 Aiax fulmine ictus, à Apollo tori opus
 626.38
 Aiax in armorum iudicio superatus, Timan-
 this opus 627.44
 Aigleus uinum quod 251.47
 Aizoï herbe consideratio, nomina, natura,
 usus, medicina 473.39. & inde
 Aizoï succus uermes hortorum necat 366.33
 Aizoï herbe medicina 473.4. & 474.4.
 4. & 478.41. & 489.1.2. & 484.50.
 & 485.46. & 486.41.46. & 487.
 22.28.38. & 488.17. & 489.2. &
 490.40
 Aizoï herbe succo semina, antequam seran-
 tur, medicanda 332.32
 Alabandica rosa qualis 392.43
 Alabandica crystallus 662.32
 Alabandicus lapis qualis 646.48
 Alabandicus carbunculus 669.24
 Alabastrum aptissimum unguentis seruandis
 234.6
 Alabastrites ad uasa unguentaria excauatur
 646.38
 Alabastrites lapidis consideratio usus, locus
 646.38. & inde. & 656.6. & 667.14
 Alabastrites bonitas, utrumque 646.40
 Alabastrites gemma 673.43
 Alabete pisces Nilidi lacui peculiaries 712.5
 Alarum odoris remedia 404.43. & 417.
 40. & 458.23. & 571.4. & 588.44
 Alaternus arbor nullum semen aut fructum
 ferit 281.9
 Alaterni arboris folia qualia Ibidem
 Alauda avis 204.49
 Albe sine medicina 451.10
 Albanum uinum 247.18. & 250.15
 Albicrata fides 264.44
 Albinus Censor quando 123.43
 Albino Censore per totum quinquennium
 Senator nullus est mortuus Ibidem
 Albinus rex sacrorum 210.25
 Albinus Spurius Furius ueneficij accusat
 322.27
 Albo in hoc non erat, proverbium, prologo
 totius operis, pagina 1. uersu 27
 Albuic herba qualis 401.43

Albulis uua 247.18
 Albula aque uulneribus medentur 560.26
 Alcamenis statuarij opera 610.10
 Alcamenis & Agoracriti certamen 642.32
 Alcamenes Phidias æmulus 608.8
 Alce fera 134.19
 Alceæ herbe consideratio 493.9. & inde
 Alceæ herbe medicina 477.51. & 480.
 3. & 487.27.34
 Alchidas Rhodius 643.2
 Alcibiadis statua Romæ 605.48
 Alcibiadis & Demarates matris eius simula-
 chra 111.34
 Alcibiades gloriam bibendo meruit 257.14
 Alcibion herba, eiusque medicina 494.35
 Alcimachi pictoris opera 634.9
 Alcinoo horti nobiles 355.24
 Alcisthene pictrix 634.47
 Alcippe mulier elephantem peperit 111.11
 Alclema pediculari morbo cõsumptus 204.6
 Alcmene pictura Zeuxidis opus 626.47.51
 Alecè qualè excoctarunt M. Apicius 159.50
 Aleatoria gemma 673.45
 Aleatorolophos herba que, & eius medica-
 na 494.38. & inde
 Alex liquaminis genus 568.18
 Alex piscis, eiusque in medicinis usus 584.17
 Alexander Darium ubi uicerit 88.9
 Alexander in Ariana fructus cuiusdam pe-
 bulo equitatu penè orbatus est 223.3
 Alexander contra Iudeos 230.42
 Alexander Darij castris expugnatis cepit
 scrinium unguentorum 232.38
 Alexander Epirotes ubi occisus 43.48
 Alexander Perseæ arborē coronari uictores
 uoluit 262.25
 Alexander edera exercitum exemplo Bacchi
 coronat 284.24
 Alexander tinetis uelis nauis utebatur 353.5
 Alexander Magnus apud Priapum Asiæ
 oppidum Hellepontum traiecit 59.30
 Alexander plantitum circa Mimantem in-
 terdidi iussit 79.12.16
 Alexander Ichthyophagos omnes uictus pi-
 scibus uiuere 94.17
 Alexander ubi inutilis milites reliquit 98.36
 Alexander Magnus Lysippi coetaneus
 608.15
 Alexander Magnus Thebes capit 609.6
 Alexander à quo seruatus 609.41
 Alexander Magnus Campassæ amicæ Ap-
 pelli dono dedit 629.5. & inde
 Alexander à solo Pyrgotele in gemma scali-
 pi uoluit 120.32. & 661.9
 Alexander quo ueneno obierit 559.8
 Alexander Lysimachum cum Leone includit
 135.45
 Alexander puerum à delphino adamatum
 Neptuni sacerdotio præfexit 156.12
 Alexander Magnus à solo Appelle pinguior
 luit 120.31. & 629.2
 Alexander quibus usus nauibus 129.9
 Alexander scrinium Darij Homeri custodie
 dicauit 118.27
 Alexandri nauigatio qualis 21.34
 Alexandri apud Arbela uictoria 23.4
 Alexandri Homeri, Pindari, Aristotelis
 amator 118.27. per totum
 Alexandri expeditionum terminus 222.6
 Alexandri pædagogus Leonides 225.43
 Alexander

Pars Prima

Alexander puer sine parsimonia aris ibura
ingerit Ibidem
Alexandri milites palnis uiridibus strangula
lati 236.33
Alexandri milites quid de Indico mari venum
turint 244.16
Alexander scipsum vincere cōsuetus 249.9
Alexandri crudelitas 135.45
Alexandri interperantia arguitur 249.41
Alexandri atavus Perseus fuit 262.25
Alexandri comites quid de Tylo insula pro
didierint 290.50
Alexandri tempore Græcia felicissima 324.
26
Alexandri operibus Tyrus continens effe
cia 74.36
Alexandri pictura, Protogenis opus 631.7
Alexandri Magni cerui cum torquibus au
reis 142.21
Alexandri equus mirus, & in eius honorem
condita urbs 92.19. & 145.45
Alexandri classis thynnorum multitudine in
fessata 154.1
Alexandri Magni simulachrum 609.21
Alexandro canes dono dati quales 145.19
Alexandrum militiæ fordidum tædetat una
guenti 118.30

Reliqua quære parte secunda.

Alexandriam ex Sicilia septem dictus na
uigatur 351.12
Alexandrina laurus qualis 270.15. &
440.3
Alexandrina uitis 248.21
Alexandrina pyra 263.18
Alexandrina ficus 264.33.40
Alexandrina uestes quales 150.5
Alexandrinus panis qualis 381.50
Alexipharmacum unguentum quod 405.6
Alexis statuarius 608.10
Alga rubra scorpionum icibus medetur
495.4
Alge herbe consideratio, natura, genera,
usus, bonitas 578.28. & inde
Alga circa Caniculæ exortum supra mare
fertur 159.19
Alge herbe medicina 578.28. & inde
Algidenstraphanus qualis 358.15
Alicia Romanorum, non Grecorum inueni
tum 421.42
Alicia Pompeij Magni etate Romæ fuit in
cognita 421.44
Alicia innocentior, quam ptisana 421.26
Alicia frumenti uerni genus 323.10
Alicia consideratio, & bonitas 323.16
Alicia genera tria Ibidem 33
Alieni magis, quam nostris, utimur 532.31
Alienarum rerum hominibus summa cupidita
tas, satiætas suarum 227.25
Alimon auro inimitum 315.39
Alippon herba qualis, & eius medicina 493.12. & inde
Alisma herba qualis 470.31
Allysson frutex, & eius medicina 450.12
Alites aues que 176.47
Ally confederatio 360.43. & inde
Alum Aegyptij pro deo colunt 359.51
Alum cōcium utilius crudo 372.25
Alum elixum uti solet Ibidem 26
Alum semine etiam provenire 361.7

Alium quomodo diutius seruari possit
Ibidem 10.14
Alium in arvis sponte nascens Ibid. 14
Alium præsumendum elicebom album ef
fossius 463.42
Alium que animalia fugiant 538.11
Aliij medicamenta ruris plura 360.43
Aliij medicina 362.7. & inde
Aliij uitia 372.39. & inde
Aliij genera 360.47
Alij factor quomodo tollatur 361.3. & inde
Alij satio & cura 360.50
Alium quando ferendum, & quando colli
gendum 361.3. & inde
Allobrogica uua 246.49.51
Alnus arbor nullum semen, aut fructum fert
281.9
Alni arboris utilitas 286.40
Alni umbra qualis 302.6
Alni aquosius gaudent 278.11
Alno folia crassissima 279.26
Aloes consideratio, natura, usus, loca 492.
29. & inde
Aloe Narbonensis Gallia uinum adulterat
250.36
Alopecis uua 248.21
Alopecias piscis 585.49
Alopecosnensis insula tuterum feracissima
354.23
Alopecuores herba qualis 401.12.14
Alopecies, id est, humani capitis, barbeq; uie
tij medicina 371.25. & 374.2. &
378.43. & 388.18. & 390.34. & 403.
25. & 408.32. & 415.34. & 416.12.
& 433.34. & 436.19. & 439.7. &
442.29.38. & 445.1. & 449.29.
& 452.29. & 457.2. & 471.9. &
474.50. & 503.20. & 516.4. & 520.
6.14.21. & 540.40. & inde. & 578.
35. & 585.26. & 617.35. & 620.1
Alpini quomodo uina condant 152.9
& 256.14
Alpium feræ quales 151.47
Alpium aues optime 288.45
Alpeis Animal exuperat 640.50
Alpium acer optimum 277.12

Reliqua quære parte secunda.

Alpines herbe consideratio 493.15
Alfiosis que profint 379.33. & 420.9
Altanti uenti qui 14.19
Altercangenium herba 462.15
Altercum herba que Ibidem
Althea malua genus 386.47. & 387.23
Altheæ herbe medicina 387.23. & 483.
14. & 490.10
Aluacioris consideratio, situs, materia 399.1
Aluaria id est, alium sponte nascens 361.14
Alum herba qualis, & eius medicina 494.
44. per totum caput
Aluminis consideratio, genera, usus, natura
638.31. & inde
Alumen quid Ibidem
Alumen ubi provenit 638.32. & inde
Alumen quomodo fiat 638.34
Aluminis usus in lanis 638.33
Aluminis species due 638.38
Aluminis liquidi probatio 638.39
Aluminis liquidi effectus, ac vires 638.42
Aluminis dielini vires 639.6. & inde

Alumen aurum purgat 638.34
Alutatio quid 593.41
Alumis utilia 407.27
Alum turbantia 424.9
Alus situs in homine qualis 211.26.37
Aluus plurimum homini negotij exhibit
479.38
Aluum laxantia 358.13

Vide Venter.

Aluum firmitas, sistentiaque 371.1.10.
& 372.6. & 374.20. & 375.7. & 378.
14. & 384.32. & 387.24.48. & 389.
19. & 390.25. & 402.40. & 405.
46. & 414.9. & 415.33. & 417.11. &
418.11. & 420.27. & 421.35.46.51.
422.6.33.42. & 423.5.7. & 426.19.
35. & 428.34.41. & 429.12. & 430.
38. & 432.44. & 434.27. & 435.12.
30.45.47. & 436.8.42. & 437.37.
48. & 438.21.24. & 439.21. & 440.
17.20. & 441.43. & 443.13. & 444.
6. & 445.24. & 446.36. & 447.11.
& 448.51. & 450.10. & 451.39.45.
48. & 452.13.31. & 454.5. & 455.
26. & 457.43. & 479.44. & 480.11.
6.10.19.22.32.35.37. & 483.14.23. &
484.24. & 488.1. & 490.2. & 494.
50. & 497.9.25. & 498.46. & 499.
25. & 500.46.50. & 503.2. & 511.
34. & 517.6. & 581.42. & 623.43. &
638.21
Alui doloris remedia 448.43. & 462.50
Aluum mollientia, purgantiaque 254.
50. & 358.13. & 363.5. & 368.45. &
369.7. & 370.21. & 372.17. & 374.
37. & 375.7. & 376.6. & 383.11. &
386.39. & 387.48. & 388.11.40. &
403.28. & 404.10.35. & 407.20.31.
& 412.38. & 414.51. & 415.46. &
420.26.33. & 423.7.37.39. & 427.
22.32. & 429.11. & 433.5. & 434.14.
& 436.15. & 437.7.44.46. & 438.
20. & inde. & 439.20.21. & 440.6.
& 443.34.40.45. & 444.19. &
445.5. & 446.10.21.28.33. & 447.
19. & 448.43. & 449.15. & 450.3.
17. & 451.41. & 453.31. & 454.10.
41.6. & 462.50.51. & 463.2. & 464.
8. & 480.41.48. & 481.1.4.13.41. &
482.12. & 492.41. & 493.13.29. &
494.30. & 495.10.28. & 496.12.5.
& 498.10.45. & 499.17. & 501.11.
28.37.39. & 513.8.11. & 516.25. & 538.
12. & 568.4. & 578.22. & 581.13.14.
17.18.21.34.39. & inde. & 595.24
Amabilis qua ratione quis fiat 411.19
Amaræ nos sunt eadem omnibus 420.12
Amaraci consideratio, nomina, satio 397.8.
& inde 36
Amaracus idem quod sampsuchum 397.
9. & 406.29
Amaracus ubi optimus, & ex eo medicina
406.29. & inde
Amaraci odor qualis 394.45
Amaracinum unguentum 232.49
Amaracinum oleum, & ex eo medicina
406.33
Amarantum unde dictum 395.42
Amaranti floris consideratio 395.38

Indicis Pliniani

Amasis Aegypti rex 648.19
 Amatorij uim habentia 138.37. & 161.
 20. & 244.28. & 370.38. & 473.40.
 & 496.20. & 502.11. & 507.41. &
 514.7.33. & 558.19
 Amatoris quo pacto dissoluantur 515.33
 Amazonis uulnerate simulachrum, Ctesilai
 opus 610.26
 Amazonum prelij celatura, Phidiae opus
 642.30
 Amazonum simulachra in Ephesia Dianae
 templo 608.23
 Amazonum connubia unde 85.36
 Ambraciotes uinum 251.18
 Ambrosiaca uua 248.8
 Ambrosiae herbe descriptio 493.34. &
 inde. & 496.12
 Ambrosia herba qualis 466.1. & 473.41
 Ambrosiae diuersa nomina 493.35. & inde
 Ambrosia, id est in ubi genus 374.11
 Ambrosiorum remedia 386.23. & 387.
 20. & 390.19. & 403.38. & 407.10.
 & 416.13. & 417.12. & 411.37. &
 422.8. & 423.23. & 425.50. & 433.
 13.29.43. & 436.41.49. & 440.23.
 28.31. & 442.17. & 444.6. & 445.
 39.44. & 446.11. & 448.44. 47.
 & 449.2. & 450.50. & 454.41. &
 455.10. & 487.27. & 493.34. &
 494.14.31. & 512.50. & 517.39. &
 527.25. & 534.32. & 535.3. & 570.
 47. & 578.26. & 597.5. & 639.16.
 & 653.20. & 654.50. & 655.5
 Amnesia quo inuenitur 376.45
 Amerimmon herba 433.42
 Amerina arma caelestia inter se uisa concur
 rere 183.36
 Amerina pyra 263.18
 Amerina mala Ibidem 41
 Amerinae arboris semen pisolthri uim habet
 447.1
 Amerinae scopae quales 447.38
 Amethystus, gemma qualis 671.42
 Amethysti color qualis 166.51. & 395.
 31. & 667.49.
 Amethystonites genus carbuncolorum
 669.11
 Amia piscis 158.20
 Amiantij lapidis consideratio 654.22
 Amicra res inter se 120.1. & inde. & 176.
 26. & 183.9. & 192.21. per totum. &
 277.39. & 364.41. & 367.47. & in
 de. & 414.46. & 441.16
 Amicitiae summe exempla plura 110.1. &
 deinde. & 629.6. & inde
 Amicitiae pictura 630.12.18
 Amicitias quid conciliet 469.6
 Amicitiae & inimicitiae aequilibrium 172.14
 Amiclanus in sinu Caeuba uina interciderunt
 250.5
 Amycus Bebyrcij rex ubi interfectus 292.25
 Amygdalarum amararum medicinae 438.35
 Amygdala prima arborum floret mense 14
 nuario 280.32
 Amygdala facile fructum perdit 281.14.
 & 294.41
 Amygdala quando serenda 306.3
 Amygdala amarae quomodo dulces fiant
 317.1
 Amygdalarum consideratio 266.37

Amygdalina pruna quae dicantur 262.11
 Amygdalinum oleum 260.30
 Amygdalini olei natura, & ex eo medicinae
 433.19. & inde
 Amygdalites, tithymali genus 482.11
 Amylon, & ex eo medicinae 422.32.
 Amylum unde fiat 315.27
 Amyli ubi optimus, & unde dictum 325.27
 Amymone ismeniae choraulis smaragdo in
 sculpta 660.51
 Amminea uua 246.28. & 248.15.40.
 Aminterna uua 247.48
 Amymone in theriaca 390.43
 Anmi cumini genus, & ex eo medicinae
 381.47
 Ammochrysus gemma 677.48
 Amomei de Attacoris uolumen 89.42
 Amomi fruticis consideratio 224.28
 Amomis frutex, & quid differat ab amomo
 224.35
 Ammonis cornu, gemma 676.2
 Ammonitrum quid 659.17
 Amor Pausiae & Glyceriae uersicolores co
 rollas adiunxit 391.31
 Amorem mitigantia, tollentiaue 559.1.
 & 561.13
 Amorem concitantia 577.18
 Amorem inhibentia 577.20
 Amores quae herba redeant 456.31
 Amoenitates studiorum plerique omnes quera
 mus. Prologo totius operis, pagina 2.
 uersu 12
 Ampelitis terrae medicinae 639.36
 Ampelodesmos herba quae 313.2
 Ampeloprasum herba, & ex ea medicinae
 453.45. & inde
 Ampeloleuce, uitis genus 427.28
 Ampelos agria, herba qualis, eiusque in me
 dicina usus 495.6. & inde
 Ampelos agria, Latinis labrusca 427.18
 Ampelos Chironia, quae, & unde dicta
 462.13
 Amphiarus quid inuenierit 128.35
 Amphiarus quando, & ubi obierit 292.18
 Amphibryones qui 120.17. & 626.31
 Amphimalla quae, & quando in usu uenere
 149.41
 Amphemerion febris genus, & eiusdem re
 medium 526.33. & inde
 Amphion O. Catuli libertus 640.16
 Amphion pictor 628.28
 Amphionis & Zeti simulachrum 644.3
 Amphion quae inuenierit 128.38.40.41
 Amphibryen morsus remedium 386.18
 Amphibryena calcata abortum facit 557.8
 Amphibryena neruorum doloribus medetur
 555.13
 Amphibryena serpentis descriptio 138.48
 Amphistrati statuaria opera 644.16
 Amphitane gemma 674.11
 Amphitheatrum Pompeij 651.40
 Amphitheatrica charta undedicta 238.48
 Amphius Castoris & Pollucis auriga 85.
 14
 Amphore mirae Lentuli 645.31
 Amphore duae Erythris in templo conse
 crate 636.17
 Amplitudo rerum Romanis fuit damno
 sa 245.11
 Ampullacea pyra 263.30

Amuletum quid 469.39
 Amuleti uis inest succino 666.6
 Amulius piscior 632.13
 Amurcae consideratio, & uires 261.11
 Amurcae plurimum quando inest olivis
 259.1.22
 Amurca subsanctam feratur perfundenda
 332.25
 Amurca in arborum medicaminibus 317.51
 Amurcae medicinae 432.19. & inde
 Anabasis herba quae 479.3. & 487.48
 Anacamferotis herba mira uis 456.30
 Anacithes gemma eadem cum adamante: &
 unde nomen acceperit 666.7
 Anacreontis Poetae mors 112.10
 Anadyomene Venus, A. Pellis opus 629.
 11.28
 Anaitidis dea templum 595.8
 Anagallidis utriusque medicinae 479.1.
 & 480.48. & 482.50. & 483.47. &
 486.26.32
 Anagallidis herbe consideratio, genera, &
 uires 472.16. & inde
 Anagyros herba, eiusque medicinae 493.43
 Anaglypta uasa quae dicantur 600.30
 Anagnia capta Romanus populus stipendio
 liberatur 605.37
 Ananchitis gemma 678.14
 Anapaumenes ob amorem fratris mortuus
 Artifidis opus 630.18
 Anapaumenes, Protogenis tabula 631.2
 Anaphorae ab Astrologis quae dicantur
 12.4.15
 Anarrhinon herba quae 470.48
 Anataria aequale genus 173.16
 Anatum incubatio mira 187.39
 Anatum uolatus qualis 183.29
 Anates quo sese purgant 140.36
 Anates à gallina exclusae mox aquam pe
 tunt 187.41
 Anates futura praesagunt 303.30
 Anates Ponticae ueneno uiuunt 459.22
 Anatum in medicinis usus 540.33. &
 541.27. & 542.26
 Anaxagoras Clazomenius quando floruit:
 & quid ab eo fuerit praedictum 18.41
 Anaxagorae de Sole opinio Ibidem 46
 Anaxander pictor 634.39
 Anaxarchi patientiae, constantiaque 116.30
 Anaxilaus medicus 637.45
 Anaximander Milesius primus Zodiaci ob
 liquitatem deprehendit 41.
 Anaximander quando uixerit Ibidem
 Anaximander Milesius Lacedaemonis terra
 motum praedixit 24.34
 Anaxilaus scriptor 352.49
 Anaximenes Milesius gnomonices inventor
 24.8
 Ancepi pictura, A. Pellis opus 629.40
 Anchora naus à quibus reperta 129.16
 Anchus herbe consideratio, medicinaeque
 414.3. & inde 19. & inde
 Anchusa calle genus 496.26
 Anchusa herba uarij usus 233.5. & 399.
 30. & 401.4
 Auconitanum uinum quale 250.28
 Ausus Marcus Rex aquam in urbem duxit
 563.12
 Ancus rex quot salis modis populo dedit
 567.41

Pars Prima

Anacrine herba 242.34
 Andrachne agria herba 473.50
 Andra medicus 385.1. et 419.14.
 et 580.34
 Andri infule fonsuini sapore fluens 30.15
 Androbij pictoris opera 634.5
 Androbulus sculptor 611.23
 Androgadis ad Alexandrum epistola de uis-
 no 249.40
 Androgadis medici contra ebrietatem medi-
 cina 315.42
 Androcydes pictor 627.4
 Andromadas gemma unde dicta 673.47
 Andromedas, lapis ex genere hematitium
 654.50
 Androgyni, id est, utriusque sexus homines
 109.16. et 111.8
 Andromeda pictura, Niceæ opus 633.21
 Andromeda ubi bellæ obiecta 80.32. et
 154.33
 Andromeda liberta Iulie Augustæ 15.9
 Androsacis herbe consideratio 493.22
 Androsami herbe consideratio 493.25
 Androsomon herba quæ 494.29
 Anemone herba 397.26. et 401.5.
 et 500.40
 Anemonis herbe medicina 406.36
 Anemona unde dicta 406.41
 Anethi culinis et medicinis nascitur 365.31
 Anethum in theriaca 390.43
 Anethi natura, medicinaque 384.32
 Angerone deæ simulachrum cur es habue-
 rit obligatum 40.25
 Angine remedia 368.30. et 371.32. et
 372.20. et 381.24. et 383.47. et 389.
 4.19. et 403.46. et 419.29.48. et
 426.13. et 431.15.35. et 439.3. et
 445.3.14. et 452.7. et 457.4.15. et
 461.2. et 463.17. et 477.40. et
 490.40. et 495.42. et 501.24. et
 502.21. et 508.33.36. et 513.7. et 522.
 31. et 547.42. et 576.4. et 580.45.
 48. et 595.5. et 614.45
 Anguillarum consideratio 160.38. et 171.19
 Anguilla bimæ pinne 160.32
 Anguilla e manu uescentes 574.1
 Anguillarum nullæ sexus differentia 191.1
 Anguillarum tergo prætextati uerbera-
 bantur 161.7
 Anguillarum procreatio 169.45
 Anguilla miræ magnitudinis 153.49
 Anguium consideratio, natura, medicina
 537.31. et inde. et 548.13
 Anguis quando sine ueneno 537.31. et inde
 Anguis Aesculapii dictatus 537.33
 Anguis quando membranæ exuunt, et quo-
 modo 140.22. et 141.30
 Angues ex spina hominis gigni 190.40
 Angues ubi non noceant 153.16
 Anguis pascitur in ædibus Romæ 537.34
 Anguis genus pulcherrimum, et dri
 Angui infanti multa remedia 537.32
 Anguis qua herba oculis succurrit 140.25
 Anguium Nili cum uulpibus disidium 192.31
 Anguinæ membranæ medicina 546.48
 Anguinium ouum quid 535.38
 Anguini cucumeris consideratio 368.33
 Anhelatorum remedium 419.30
 Anicetum, idem cum aniso, et cur ita dictum
 383.42

Aniciane lapidicine 656.51
 Anicius Q. Aedilis curulis 589.3
 Animal nullo cibo uiuens 515.35
 Animal clarissimè omnium cernens 516.5
 Animal per diem tantum uniuersum 204.37
 Animal quis primus occiderit 129.18
 Animal carens sexus differentia 190.51
 Animal quodlibet in insula solis absumi-
 tur 104.20. et inde
 Animalium nullum odoratum, nisi panthera
 395.2
 Animalium feritas qui mitigetur 456.30
 Animalia quæ quam materiam non attingant
 276.50. et 277.8.35. et 278.8. et
 285.5.318.17. et 327.12. et 330.33. et
 433.15. et 457.14
 Animalium solertia 133.36. per totum. et
 181.31. et 379.7
 Animalia sapientissima quæ 421.3
 Animalia omnia noscunt sibi salutaria præ-
 ter hominem 492.5
 Animalium unicuique salutaria remedia Na-
 tura inseruit 504.6
 Animalium peregrinorum in medicina usus
 512.43. per totum caput
 Animalium paucissimum omnium 515.11
 Animalium feræ omnium in medicinis usus
 518.50. per totum caput. et 546.22. per
 totum caput
 Animalium inimicitie, amicitieque 133.31
 per totum. et 183.8. et 192.22. per to-
 tum caput
 Animalium miracula 558.48. per totum
 caput
 Animalium terrestrium consideratio, libro
 octauo per totum
 Animalium animi indicia 135.17
 Animalia usui hominis necantia 138.10.
 et inde
 Animalia cuncta et sua commoda, et ho-
 stium aduersa natura norunt 139.32
 Animalium prognostica 140.39. et inde
 Animalia futura præsentia 140.39.
 et 144.20. et 350.26. et inde
 Animalium prodigia 145.42
 Animalium uicium quæ dijs placant dijs apiti-
 sime 148.33. et inde. et 149.7
 Animalium quæ stultissima 150.19. et
 151.10
 Animalia simifera quæ 151.37. per totum
 Animalia media inter placida, feræque 152.
 26. et 194.33
 Animalia quæ quibus in locis non sint 152.
 46. per totum caput
 Animalia aduenis nocentia, indigenis inno-
 xia 153.15
 Animalia quæ minima 153.31
 Animalia maris quare maiora terrestribus
 153.37
 Animalia sua parentibus genita 190.49.
 per totum caput
 Animalia quæ uilibi discant 185.11. per
 totum caput
 Animalium marinorum quæ maxima 154.12
 Animalia gula carcere coercere cepit
 186.21
 Animalium solæ uolucres in pedes nascuntur
 187.12
 Animalium diuersus coeundi modus 169.
 36. et 189.17. et inde

Animalium quæ post semestrem uitam in li-
 mum conuertantur 169.39
 Animalia quæ singulos gignant Ibidem 36
 Animalia cæcos fetus partientia Ibidem 36
 Animalium uaria generatio 190.16
 Animalium in utero situs Ibidem per to-
 tum caput
 Animalium astus 133.36. per totum caput.
 et 139.10. et 139.27. et inde. et 141.
 8. et 141.43. et 143.40. et 144.17. et
 inde. et 145.13. et inde. et 150.29. et
 inde. et 151.11. et 163.21. et inde. 164.
 35. et 167.36. per totum. et 168.2. per
 totum caput. et 182.1. et 198.21. et 573.
 27. per totum caput
 Animalium quorundam soliditas 150.19.
 et 172.39
 Animalium sensus 191.8. per totum. et
 192.21. et inde
 Animalia terra uiuentia 191.44
 Animalia in igne uiuentia 204.34
 Animalium quorundam cibi et potus 192.
 2. per totum caput
 Animalia ubi tota æstate non bibant 192.11
 Animalium somni descriptio 192.49. per
 totum caput
 Animalia quibus cibi exitus non est 204.
 14. per totum caput
 Animalium membrorum omnium descriptio
 204.44. per totum caput
 Animalium in pilis differentia 214.15.
 et inde
 Animalium per mammas differentia 214.
 28. et inde. et Ibidem 35. per totum
 Animalia omnia à dextris partibus incedunt,
 sinistris incubant 216.26
 Animalium ex membris medicina 504.
 24. per totum caput
 Animalia perfectiora cæteris mundi parti-
 bus 107.36
 Animalium soli homini maxima animo a-
 rum dissimilitudo 113.3. eiusque ratio
 Ibidem 1
 Anima carens, nihil uiuit 219.44
 Animæ asperitas quo mollitur 420.13
 Animæ post mortem consideratio, secundum
 Plinium 127.8. per totum caput
 Animam cum corpore interire, secundum
 Plinium Ibidem per totum caput
 Animas humanas partem celsi esse, secundum
 Hipparchum 11.22
 Animas quorundam relicto corpore errasse
 diu 125.32
 Animalia cætera homine felicitiora 312.5.
 et prologo libri septimi per totum
 Animæ humilis remedium 420.9
 Animi impetus cibo mollitur 420.16
 Animi tristitia quomodo tollatur 443.40
 Animi affectus quis omnium primum peni-
 cillo expressit 630.11
 Animi maxima in dicitia in oculis 206.48.
 et inde
 Animus in oculis inhabitat Ibidem 51
 Animi in corde domicilium 210.6
 Animi subtilitatis causæ 214.3
 Animi sollicitudo quo propitietur 506.40
 Anisi consideratio, natura, usus, medicina
 383.34
 Anisum ubi laudatissimum Ibidem 43
 Anisum in theriaca 390.43

Indicis Pliniani

sublatū, & ab Augusto restitū 608.48
 Apollinis simulacrum 609.45. & 610.
 17.21.44. & 641.44. & 644.6.7
 Apollini laurus sacra 220.10
 Apollini grata laurus 270.27
 Apollinis templum Vtica cedrinis trabibus
 insigne 290.24
 Apollinis cum Marsya certamen 78.9
 Apollini Hyacinthus dilectus 397.31
 Apollinis & Neptuni simulacrum 643.5
 Apollinis & Dianæ simulacrum 644.15
 Apollo Archilochi poetæ interfectores ar-
 guit 118.35
 Apollinis Delphici cortina 604.35
 Apollo Delius ab Hyperboreis præcipue co-
 litur 61.33
 Apollinem Capitolinum Lucullus M. unde
 Romam adiecit 61.45
 Apollinis Palatini templum 604.37
 Apollinis ciuiarum disperentemque perimen-
 tis simulacrum 609.5
 Apollinis marmorē simulacrum apud Scy-
 thios, Diprini & Scyllidis opus 641.42
 Apollinis Palatina edes 642.7. & 661.26
 Apollinis filia Phæmonoe 173.17
 Apollinis filius Arabus 128.2
 Apollinis colossus unde à Lucullo Romam
 translatus 607.12
 Apollinis Palatini simulacrum 643.10
 Apollinis fons, eiusque pisces fatidici 574.3
 Apollinis oraculo Socrates prælatu cum suis
 119.31
 Apollinis oraculum 123.10. per totum
 Apollo choreus ubi 126.32
 Apolloniatum pix fossilis 276.26
 Apollo Curtius qui 574.3
 Apollodorus medicus quod vini genus præ-
 tulit 251.16
 Apollodorus sculptor 611.1.23
 Apollodorus pictor quando 626.36
 Apollodori de Zenice elogium 625.43
 Apollodori medici duo 370.4
 Apollodori in Græmatia excellētia 120.16
 Apolloniatum bitumen 31.12. & 638.9
 Apollonides gemmarum sculptor 661.10
 Apollonij pictoris opera 644.4
 Apollonpanes medicus 451.4
 Apolloniatū remedia 548.21.31. & 571.31
 Apocropon Antiphrasti tabula 634.3
 A. Posthumius distator apud Regillum la-
 cum Latinis castris exiit 591.4
 Apotheca uinarie 253.6
 Apoxymonensis, Lyssippi signum 609.19
 Appendix fistina qualis 451.42
 Appendices bacce, earumque usus 451.41
 Appetentiam ciborum excitantia 382.37
 & 383.41. & 406.5. & 424.20. &
 426.40. & 428.46. & 438.37. &
 451.4. & 455.23
 Appetentia ciborum que restringunt 420.26
 Appiana mala que, & quomodo inferantur
 262.42
 Appianum coloris genus 625.17.25
 Appie aque ductus à Q. Marcio relictus
 612.23
 Appius Iunius Consul 145.1
 Appius Claudius Cæci nepos, quando Con-
 sul 258.15
 Appula quid 327.26
 Apronia, est uitis nigra, & eius medicina

428.1
 Aproniana cerasa qualia 267.43
 Apronij Lucij filio adipēs detracti 212.47
 Aproxis herba qualis 455.37. & inde
 Aprugni calli elus populo Romano à Cato-
 ne exprobatu 151.21
 Aphros gemma 674.13
 A qua piscis 568.19
 Apuleia M. Lepidi uxor 120.8
 Apuliae uentus Atabulus plantas frigore ad-
 urens 315.8
 Apulcorum Magus 544.48
 Aqua quo pacto subito refrigeretur, ita ut
 postea non feruet 577.15.19
 Aqua quo pacto ita concitetur ut feruere ui-
 deatur 577.17
 Aque proprietates 19.37
 Aquam rotundam esse 20.43. & inde
 Aquarum æstus causam Solem & Lunam
 esse 27.47. per totum caput
 Aquarum miracula 29.23. & 559.27
 Aque pecudum colorem mutant 30.9.
 & inde. & 560.40. & inde
 Aqua Lyncestis uini modo inebriat 30.14
 Aque que potantibus lethales 30.17
 Aquam ex uentre pellentia 406.6
 Aque potus saluberrimus 256.38
 Aque potu cuncta utuntur animalia præter
 hominem 256.38
 Aque nullus sapor, succus, aut odor 268.14
 Aque que arbores odere 278.8. & inde
 Aque que arbores ament 278.11. & inde
 Aquis que ligna maxime resistent 290.33
 & 291.13
 Aquis que ligna facile corrumpantur 290.37
 Aqua quomodo à uino separari possit 285.18
 Aquarum differentia magna 335.19
 Aquarum prælagia 350.18. & inde
 Aque omnes non omnib. licet bibere 355.49
 Aque que hortensibus herbis irrigandis uti-
 lissimæ 366.43. & inde
 Aque infalubres potu quo purgantur 381.2
 Aqua quomodo addensetur, atque laescat
 387.30
 Aqua miræ naturæ, in qua scilicet nihil me-
 ritur 74.6. & 97.29. & 561.20
 Aqua pluuia tantum uentes 104.17. &
 105.12
 Aqua pondus sustinens omne 97.29. &
 561.20. & inde
 Aquam quam reges Parthorum bibunt 98.19
 Aque amaræ, aut nitrosæ, quomodo dulces
 fiant 441.27
 Aqua quo elacietur 451.50. & 455.32
 Aque nullæ consideratio, & medicinæ
 420.5. & inde
 Aqua dentes decidere faciens 460.50
 Aque inueniendæ signum 478.22
 Aqua que accenduntur 596.18. & 654.
 31. & 669.38
 Aquarum impetus quo sistatur 515.36
 Aquarum uis maxima 559.25. & inde
 Aquarum beneficia 559.31. & inde
 Aquarum differentia, diuersitatisque plures
 559.40 per totum caput
 Aque hominibus salubres 559.42. & inde
 Aque calidæ, balneisque apte 559.40.
 Aquarum medicinæ ibidem per totum
 Aque uini tadium afferentes 561.1
 Aque uini modo inebriantes 561.2

Aque que utilissime 562.7. & inde
 Aqua pluuia num ceteris sit leuior 562.10
 Aque que salubres, uel contrariæ 562.7
 Aquarū toto orbe saluberrima que 563.7
 Aqua Virgo Romæ, & unde dicta 563.13
 Aque querendi ratio 563.18. & inde
 Aquarum subterraneorum signa 563.19
 Aquarum subito nascentium, aut deficientium
 ratio 564.7. per totum caput
 Aqua quando dulcior 564.13
 Aque tales, quales terre per quas fluunt
 564.15
 Aquarum mira mutatio 564.28. per totum
 Aquarū calidarū usus, & medicinæ 565.1
 Aque marine quo pacto dulces efficiantur
 566.3. & inde
 Aquarum dicendarum ratio, ad id que infra
 menta 564.42. & inde
 Aque Curtiæ, & Cereulæ diffusæ, Caligulæ,
 & Claudij Cæsariū opus 652.31. & inde
 Aquarū ductū tubi ex quibus lignis 291.12
 Aquatica queque frigidissima 289.48
 Aquaticorum fructuum & calamorum consi-
 deratio 285.20. per totum caput
 Aquatiliū consideratio libro nono per totū
 Aquatiliū uaria tegumenta 157.29. & inde
 Aquatiliū sensus 167.43
 Aquatilia inter initia uisæ carent 170.22
 Aquatiliū inimicitie, & amicitie 172.14
 Aquatilia pauca pulmonem habent 210.34
 Aquatiliū medicinæ trigefimo secundo
 libro per totum
 Aquales in scaturiginibus inuestigandi
 quod signum sequantur 478.22
 Aquifolij arboris bacce 267.36
 Aquifolia montes amat 277.47
 Aquifolio arbori non decidunt folia 278.30
 Aquifolio folia aculeata 279.25.29
 Aquifolium quando germinet 280.11
 Aquifolium arbor ueneficia arceat 451.49
 Aquifolia arbor que 496.46
 Aquilarum consideratio, natura, genera.
 Cap. 3. & duobus sequētib. libri decimi
 Aquila Linie Drusille gallinam candidam
 in gremio deiecit 270.38
 Aquilarum in nidis ætites lapis reperitur
 173.41. & 655.14
 Aquilas non parere sine ætite lapide 655.15
 Aquila pullorum indolem Solis intuitu ex-
 plorat 173.34. & inde. & 542.13
 Aquile in medicinis usus 542.14
 Aquile quædam fortis suos non alunt, sed
 fugant 173.13.45
 Aquile quo ingenio testudines frangant
 173.19
 Aquile ubi nidificent, quoties oua parient
 173.43. & inde
 Aquilarum pennæ mistis reliquiarum animo-
 pennas decurant 174.4
 Aquila non fulminatur: ideo Iouis armiger
 creditur 18.22. & 174.5
 Aquilam Romanis legionibus C. Marius di-
 cauit 174.8. per totum caput
 Aquilarum prælia cum cernis 174.13
 Aquilarum cum dracone pugna 174.15
 Aquile in uirginum mirus amor 174.19.
 Aquila Ioui sacra 174.22
 Aquilarum oua que ouis frangat 176.14
 Aquila in Rhodo nulla 180.11
 Aquilarum incubatio, quoties pariant pullos
 188.32.

Pars Prima

188.32. & inde
 Aquila & color inimici 192.23
 Aquila piscis 161.11
 Aquila signi celestis ortus 341.14. &
 343.31
 Aquila signi celestis occasus 149.10. &
 339.11. & 342.27.28
 Aquilij C. equus Romani de invissertiti do-
 mus pulcherrima 293.51
 Aquilone dicto capto antrum in os Mithrida-
 tes insudit 592.8
 Aquilo ventus media estate Etesius vocatur.
 348.12. & inde
 Aquilo salubris 16.3. & 295.47
 Aquilo ventus 15.10.51. & 16.3.6
 Aquilone flante agricolis quæ agenda &
 que non 348.7. & inde
 Aquilone quæ gaudent 294.36. & 348.
 7. & inde
 Aquilonem uites & arbores spectare debent
 295.43. & 348.8
 Arabiam quis prius Romanorum hostili-
 ter sit ingressus 100.41
 Arabia ab Alexandro subacta 225.44
 Arabia felix cur dicta 277.44. per to-
 tum caput
 Arabia peculiaris 227.23
 Arabia subus caret 151.34
 Arabia gemme 668.46.48. & 669.
 40. & 670.51. & 672.36. & 674.3.5.
 & 677.16. & 678.24
 Arabia gemma opalus 668.16
 Arabia lepi bygdinus 646.45
 Reliqua quære parteseconda.
 Arabica resina qualis 255.25
 Arabica gemma qualis 674.1
 Arabica arbores lanigera 223.37
 Arabica spine medicina 451.8
 Arabicus odans 665.35
 Arabicum linum ex qua materia 352.28
 Arabicum mare margaritarum ferax
 227.51
 Arabicarum alitum in midis Aspilates gem-
 ma inpenitur 674.6
 Arabus lapis qualis 655.32
 Arabus Babyllonis & Apollinis filius 128.2
 Aracida herba 339.50
 Aracos herba Ibidem
 Arachnes mulieris inuenta 318.1
 Araneorum consideratio, natura, genera
 200.39. per totum caput
 Araneorum in tendendis telis fertilitas 200.
 45. & inde
 Aranea utrum peculiare oliuis vitibusque
 314.49
 Aranei muscarij in medicinis usus 543.2.
 & inde. & 543.34
 Araneus ædium ruinas præsentit 140.
 44
 Aranei mures ueneniati 153.7
 Araneus serpentibus inimicus 192.37
 Araneorum pedes quales 217.7
 Araneorum tele mirum artificium 200.
 45. & inde
 Araneorum cum Lacertis pugna 201.10
 Araneorum præfagia 201.12
 Araneorum coitus & parius qualis 201.
 15
 Araneus lycus 549.34. & 554.33

Araneus phalangius parentes consumit
 202.18
 Araneus piscis mari peculiaris 585.49
 Araneus piscis pestiferum animal 169.14
 Araneorum morsus remedia 377.46. &
 379.8. & 382.48. & 404.36. & 405.
 18. & 407.17. & 415.32. & 437.44.
 & 439.42. & 447.14. & 448.6. &
 452.18. & 575.34. & 576.41.
 Aranei muris morsus remedia 372.10. &
 375.29. & 386.49
 Arandi tempus quod 297.23. & inde. &
 333.47. per totum. & 340.2. & inde
 Arandi disciplina 333.18. & inde per to-
 tum caput
 Arandum quantum utro iugo boium die una
 334.11
 Arandi tempus pro aruorum qualitate di-
 versimode obseruandum 333.49. &
 inde
 Arare minus quam uerrere, censoria casti-
 gatio 321.34
 Arationis instrumenta plura 333.35. &
 inde
 Arator nisi incurtus præuacicator 334.17
 Aratrare & artrare quid 334.34
 Aratrum à quo repertum 128.17
 Arbela urbs celebris Alexandri uictoria
 23.4
 Arbores pisces 154.14. & 585.43
 Arborum cultura à quo reperta 118.16
 Arborum ramis olim uictores coronabantur
 in sacris certaminibus 391.29
 Arbores inter se amice 277.39
 Arbores summum munus homini datum, olim
 creditum 219.48
 Arborum usus uarius 219.48. & inde. &
 220.12. & inde per totum
 Arbores, minimum temple 220.7
 Arbores numinibus dicatæ 220.9
 Arbores & luci non minus olim, quam deo-
 rum simulacra colebantur 220.8
 Arbores, primum hominum alimentum 219.
 48
 Arborum succi genus humanum mitigant
 220.11
 Arbores olim uino affuso nutriebantur
 220.30
 Arborum abortus arte olim fiebant 221.4
 & inde
 Arborum magnitudo mira 221.24.43.
 & 238.5. & 271.34. & inde. & 275.
 39. per totum caput
 Arbores Indicæ quales 109.39. & 221.
 23. & inde
 Arbor que accendi nequeat 221.37
 Arbores lanigera ubi 223.30
 Arboribus folia ubi non decidunt 223.43.
 & 278.37
 Arboribus lexum inesse 235.7. & 281.25
 Arbor austicissima euonymos 242.27
 Arbor pestem denuntians, & animalibus le-
 thalis 242.29.30
 Arbores neque aqua, neque igne corrupti-
 biles 242.32
 Arbores in mari 243.48. & deinde
 Arbores in dociles quæ dicantur 244.41
 Arborum liquores qui præcipui 257.40
 Arborum frugiferarum natura. Libro de-
 cimoquinto per totum

Arborum fructuum species innumerabiles
 261.23
 Arbores parue post autumnum fimo conte-
 guntur, & quare 265.3
 Arborum fructuum in succis differentie
 268.21. & deinde
 Arborum pomiferarum natura & usus 271.
 11. & inde
 Arboribus sine, qualis esset hominis uita
 271.19
 Arbores ubi nullæ 271.22. & inde
 Arborum fertilitas ferè alternat 273.2
 Arbores boletos in radibus gignentes
 274.11
 Arbor panos ferens 274.21
 Arborum quarum sint in usu cortices 274.
 31. per totum caput
 Arbores cur à natura genitæ 276.39
 Arborum tubera bruscam, & mollisum,
 eorumque differentia 277.21. &
 inde
 Arbores quos situs, & quæ loca ament 277.
 47. & inde
 Arborum diuisi per genera 278.16. per
 totum caput
 Arborum quarum folia decidunt, & quarum
 non 278.29. per totum
 Arborum alie syluestres, alie urbanae 278.
 18
 Arbores urbanae cur dictæ 278.19
 Arbor non germinans ante median ætatem
 278.34
 Arborum folia quæ decidunt, & quæ non
 278.40. per totum caput
 Arborum conceptus, partus, educatio 279.
 45. & inde
 Arborum gaudium flos est 279.48
 Arbores quædam non florent 279.50
 Arbores cito, tardèque germinantes 280.
 7. & inde
 Arbores quo tempore fructus ferant 280.
 45. & inde
 Arbores semper fructum habentes 281.5
 Arbores quæ nullum semen aut fructum fe-
 runt 281.8
 Arbores quæ, & quare infelices dicantur
 281.10. & 447.45
 Arbores quæ religione damnatæ 281.10
 Arbores nouellæ quandiu fructum non fe-
 rant 281.13
 Arbores quæ facillimè fructum perdant
 281.14
 Arbores quædam loci uitio infructuose
 281.24
 Arborum rami uarii 282.37.43
 Arbores bifere, trifereq; 281.38. per to-
 tum. & 335.17
 Arborum alie alijs sui partibus fertiliores
 281.47
 Arbores quæ maturius ferant 281.48
 Arborum corticis consideratio 282.43.
 per totum caput
 Arborum radicum consideratio Ibidem
 Arbores prodigiose 283.18. per totum
 caput
 Arbores collapsas sua sponte resurrexisse
 283.18. & inde
 Arbores quibus nascantur modis 283.26.
 & inde. & 299.14
 Arborum partes similes partibus animalium
 287.27

Indicis Pliniani

287.27
Arbores morbos habent quosdam cum homi-
ne communes 313.48. & inde
Arborum cædendarum tempus 288.7.
& inde
Arborū altissime ac rectissime larix, abissi-
que 288.36
Arbores quibus in locis robustiores, & qui-
bus deteriores proueniunt 288.42
Arbores quas, & cur teredines non attingant
290.43. & inde
Arborum centra inimica ferris 289.1
Arbor amplissima ubi uisa 289.9
Arborum materia que spississima 289.
27. & inde
Arborum que mollissima 289.41
Arborum que calidissime 289.42. & inde
Arborum que frigidissime 289.48
Arborum que leuissime 289.51
Arbores que lente & humide 290.2
Arbores non siliantes in aquis 289.28
Arbores duriores, & earum usus 289.35
Arborum quarum ligna attritu ignem con-
cipiant 289.45
Arbores molles, fragilesque 290.5
Arbores cariem uel uetustatem non sentien-
tes 290.8. & inde
Arbores eterne que putentur 290.11
Arbores infestantium genera quatuor 290.
43. per totum
Arbor arbore integitur luxur causa 291.
45
Arborum ætates, & que arbores fuerint an-
nosissime 292.3. per totum
Arborum quarundam uita immensa 292.3
Arborum miracula 295.43. & 292.20.
& inde
Arborum uita breuissime 292.32
Arborum preta mirabilia 294.9
Arborum cesarum pæna lege duodecim ta-
bularum constituta 294.23
Arbores quod celum naturaliter affecerint
294.36. per totum
Arbores plantas quasdam educant, que in
terra ali non possunt 292.45
Arborum situs, & quas in oras spectare de-
beant 295.26. & inde
Arborum cum celo & terra societas 295.
38. per totum.
Arbores quibus modis proueniunt 299.
12. per totum.
Arbores quibus modis serantur Ibidem per
totum.
Arbores qualiter disponendæ sint 300.
48. & inde
Arborum serobes qualiter faciendæ 301.2
Arborū transferendarum consideratio 300.
36. per totum caput.
Arbores qua ætate transferendæ 301.20
Arbores translatæ eundem, quem ante habe-
bant, solum seruent 301.22
Arborum que umbræ noxiæ, & que uiles
301.49. & inde
Arborum plantandarum ratio 301.44.
per totum caput.
Arborum inter se distantia, atque interualla
Ibidem per totum.
Arbores que tardæ, quæq; celeriter crescant
302.26. per totum.
Arborum insitionis consideratio 302.50.

per totum caput.
Arbor una in alia 303.1. & inde
Arborū inoculatio quomodo reperta 303.4
Arborum insitio quomodo reperta 303.7
Arbores semine inferere, aues docuerunt
303.3
Arbor omni genere pomorum onusta 304.
45
Arborum germinationis tempora tria 306
15
Arbores que societate gaudeant 306.33.
& inde
Arborum morbi 313.41. & inde
Arboribus quando prosint frigora, & quan-
do obfint 294.37. & 295.14. &
313.43
Arbores que uermibus infestentur 314.7
Arboribus infesta 314.4. & circa
Arbores que cortice detractio moriantur, &
que non 315.17. & inde
Arborum ultima uenena 315.44
Arborum prodigia 295.43. & 315.48. per
totum caput.
Arbores speciem mutantes, seseque in alias
uerientes 316.1. & inde
Arbores loquuta interdum 316.10
Arbores in statuis, aris, uel in diuersi gene-
ris arboribus enata prodigij loco 316.
11. & inde
Arborum morbi remedia 316.22. per to-
tum. & 316.48. & inde
Arbores steriles quomodo inuentur ut fru-
ctum ferant 317.6. & inde
Arborum medicamenta 317.40. per to-
tum caput.
Arbores religiose qualiter succidi possint
318.21
Arbores ubi sub seinuicem ferantur 335.13
& inde
Arbores quo cædendæ tempore 347.8
Arborum mira altitudo 105.15. & 109.39
Arbores aquam reddentes potui idoneam
105.19
Arborum utilitas 425.28. & inde
Arborum fructus, primus cibus hominum
425.31
Arborum, & ad arbores attinentium medi-
cina 434.36. per totum caput.
Arborum urbanarum medicina Libro ui-
gesimo tertio per totum.
Arborum syluestrium medicina Libro ui-
gesimo quarto per totum.
Arbores quomodo difficiliter cædantur, ce-
leriusque crescant 441.21
Arbustorum consideratio, & eorum ratio
312.2. per totum caput.
Arbustum qualiter disponendum 300.
42.48
Arbustorum putatio quando, & qualiter fa-
cienda 312.9
Arbustis conuenientes arbores 312.6.
& inde
Arbutus arbor que 267.29. & 439.24
Arbutorum in Arabia mira altitudo 267.
30
Arca, uel species 247.23
Arcadia non gignit thymum 396.38
Arcadiæ uinum mirum 254.43
Arcadium anni trimestres 123.35
Arcecion herba que 414.20

Arcefilas piscior 634.39
Arcefilas piscior 632.29
Arcefilas Plastes, Luculli familiaris 635.
40
Arcefilas statuarius, eiusque opera 644.
35
Archelaus Cappadocie Rex 664.37
Archelaus Rex de uinearum cultura præ-
cepta edidit 320.34
Archelai pictura, Apellis opus 630.1
Archeftis statuarius, eiusque opera 644.1
Archezostis herba que, qualisque 427.
29
Archezostis herba uires, & medicinae
427.32. & 490.39
Archibius scriptor 344.29
Archigalli pictura, Parasii opus 617.32
Archilochi poeta interfectores Apollo tra-
guit 118.35
Archimedis laus 110.16
Architecti quo pacto materie fisioni occu-
rant 291.5. & inde
Arcion herba, que & persolata 469.33
Arcis, siue Arcturi herba descriptio, & usus
494.11. & inde
Arcturi exortus 15.40
Arcturi occasus quando 149.10. &
341.11.14. & 346.30. & 346.12.13.
Arcturi exortu tempestates fieri 343.11
Arcturisydus procellosum 13.21
Arcturi herba descriptio, & usus 494.11
& inde
Arcus celestis consideratio 19.2. per to-
tum caput.
Arcus celestis circa Solem uisus aliquando
11.50
Arcus celestis in orientis nō habendus 19.2
Arcus celestis quomodo generetur 19.3.
& inde
Arcus celestis nisi aduerso Sole, fieri non
potest 19.5
Arcus celestis ubi quotidie appareat 19.26
Arcus celestis tacta terra halitus mirum emi-
tit 297.16
Arcus celestis duplex pluuiam signat 349.
47
Arcus celestis cōtra fluuies asphalati odo-
re reimbuntur 230.15
Arcus celestis asphalatum contingens, mira-
eum odoris imbut suauitate 230.16.
& 451.36.
Arcus celestis an noctū generari possit, &
quando 19.6
Arcus quo uinum, a quo repertus 128.33
Arcuum nerui ex genitalibus camelorum ubi
conficiantur 217.21
Arctantia semper loca 30.49. per to-
tum caput.
Ardea aus futura præfagit 350.39
Ardeolarum consideratio 188.30. per to-
tum caput. & 192.28. & 206.28
Ardeolarum quando optimum augurium
206.29
Ardeole amicæ cornici 192.40
Ardeole aus in medicinis usus 580.16
Ardeces Corinthius, piscior 621.51
Area ad tritum quomodo preparanda
344.33
Arce mesium amuræ subigende 261.13
Arcilius piscior 632.9
Arcepp

Pars Prima

Areopagitarum de Oreste iudicium scyphis duobus insculptum	602.8	totum caput		Aristocles pictor	633.50
Arcton ex femina mas	111.21	Argentii currus	601.36	Aristodemus statuarius	611.25
Arctusa nulier in mare uersa	ibidem	Argentee feminarum compedes	601.37	Aristodemus pictor	631.10
Arctii oppidi uae quales	247.43	Argentosum aurum quale	596.11	Aristogiton medicus	493.51
Arctina uasa	636.13	Argille albe consideratio	297.35. per	Aristogiton tyrannicida	116.30. & 604.50. & 610.1.12
Arctii oppidi murus lateritius	637.29	totum caput		Aristogiton statu posita	604.50. & 610.1.12
Argantonij regis senectus	123.27.37	Argilla uina condit Grecia	255.12	Aristolochia herbe consideratio	407.50. & inde. & 468.28
Argathilis auis qualis	181.4.9	Argilla uineis utilissima	296.5	Aristolochia herba toto anno in umbra feruatur	503.46
Argemalis morbi remedia	385.25. &	Argilla rerum similitudines exprimere, cuius inuentum	635.16	Aristolochie herbe medicine	478.38.44. & 479.28. & 482.32. & 485.46. & 486.24. & 487.19. & 488.15. & 489.42.
Argemone herba a Minerua adinuenta	457.28	Argyritus quid	597.21. & inde	Aristomachus Solensis apum amator	195.23
Argemone herba diuersa ab anemone	406.42	Argyrodamas gemma	673.50. & 675.32	Aristomachus Atheniensis scriptor	243.26. & 255.11
Argemone quibusdam eadem cum inguinaria	484.3	Argius statuarius	608.10	Aristomenis Messenij fortitudo	210.19
Argemonie herbe consideratio	468.35	Argo nauis ex cone arbore facta	242.32	Aristomenis cor hirsutum	210.23
Argemonie herbe medicine	477.40. & 482.33. & 484.3. & 485.1. & 486.2. & 487.30. & 489.8.20	Argo nauis humeris trans Alpes traiecta	47.24	Ariston argenti calator, & statuarius	602.6. & 611.18
Argenon gemma	672.35	Argo nauis flumine in mare Adriaticum inuenta	47.23	Aristonides statuarius	616.29
Argenti consideratio	596.23. & inde	Argon autarum simulachra	610.41	Aristonides pictor	634.39
Argentum a quo repertum	128.6	Argon autarum pictura	633.10	Aristophanes poeta	394.6
Argenti copia ubi	91.19. & 92.2. & 596.27. & inde	Argonautarum lapis Cyxici relictus	650.23	Aristophanes Euripidi quid obiecerit	417.13
Argentum quando primum signatum Roma	591.37.47	Ariadnes & Liberi patris pictura	630.19	Aristophanis Grammatici amica	131.32
Argento a quo, & quando aes inmisitum	591.49	Ariana gens, & in ea lacrymarum spina	222.51	Aristophan pictor nobilis, & eius opera	634.3
Argentum ubi maxime reperiatur	696.27. & inde	Arianis herba qualis	456.5	Aristophantis Aeneas ab apro uulneratus	ibidem. & inde
Argentum aut aurum Spartacus in castris suis haberi ueluit	592.12	Aricia uitis maxima	245.42	Aristotelis laus, & eius quinquaginta de animalibus libri	134.39. & inde
Argentum semper in auro reperiiri	594.48	Aricine ualles	363.30	Aristotelem imitatus Plinius	134.39
Argentum quod optimum	596.28. & inde	Ariena palea arboris pomum	222.6	Aristotelis patria ab Alexandro restituta	118.33
Argento nigre sunt lineae	596.38	Aries dextro teste praeligato feminas, sinistram mares generat	149.16	Aristoteles conscius Alexandri mortis	559.9
Argenti spuma consideratio	597.20. & inde	Arietis ferocia quo cohibeatur	149.15	Aristoteles uir mire subtilitatis	348.11
Argentum celatum quando Roma in usu esse cepit	661.27	Arietis cornua defossa, asparagum gignunt	36.4.21	Aristotelis mater	631.5
Argentum quomodo inaureretur	599.11	Aries quo pacto oues facinas tantum generet	559.9	Aristotelis heredes, & eorum auctio	636.24
Argenti differentiae duae	599.19	Arietis in medicinis usus	551.46. & 552.17. & 553.2	Aristotelis filia Erasistrati mater	531.11
Argenti bonitas quomodo exploretur	599.20	Arietis naturae agnas fastidire	149.14	Aristratius tyrannus	631.16
Argentum Aegyptium quale	599.38	Arietium optimorum forma	ibidem.18	Armeniacae pruna quae	262.6
Argenti in uarijs ornamentis usus	601.33. per totum caput	Aries machina bellica	128.8	Armeniacae arbor quando floreat	280.33
Argenti celandi ars	601.18	Arietis piscis consideratio	154.29. & 168.7. per totum caput. & 585.44	Armeniacum alumen	638.36
Argentum quid	618.14	Arinca frumenti genus in Gallia	326.1	Armeniacae cotes	646.4
Argentum ab androdamante attribuitur	655.1	Arincas, & ex ea medicine	421.13	Armeniacae sardoniches	668.41
Argenti uini consideratio	596.39. & inde	Arion citharædus a delphino exceptus, & ad lius peruectus	156.18. & inde	Armenium color	623.30. & 625.11
Argentum uinum omnium rerum uenenum	596.39	Aris herbe descriptio, & ex ea medicine	455.7	Armille in bello solis ciuibus dabantur	591.2
Argentaria creta qualis	297.49. & 640.9	Aristalibea maluae genus	386.47	Armille faminarum	591.19
Argentea corona a quo primum in ludis data	391.42	Aristandri de ostentis liber	316.6	Armorge in pictura quae dicatur	623.27
Argenteus nummus quando Roma	591.37	Aristarete pictrix	634.47	Armon, id est, armoracia, rhapsani genus	358.19
Argentei denarii nota quae	591.47	Aristaeus primus mel cum uino miscuit	249.14	Armoraciae consideratio	ibidem. & inde
Argenteorum uisorum luxuria	600.28. & inde	Aristidis imperfecta	634.34	Armoraciae medicine	369.46. & inde
Argentei mulierum lexi	600.49	Aristidis inuentum	632.27	Armorum crepitus quando e caelo auditus	18.35
Argenteae lances centum librarum	601.2	Aristidis preceptor	628.3	Armorum plurium genera, ac eorum dem reppersores	128.21. & inde
Argenteorum statuarius usus	601.33. per	Aristidis tabula ingenti empti pretio	120.35. & 622.44	Aromatites, uini sacchari genus	254.7

Indicis Pliniani

Arion, bulbi genus, cuiusque usus, & medicinae 143. 23. & 359. 29. & 454. 20.
 & inde
 Arrogantia Parrhasii pictoris 627. 40.
 & inde
 Arrugie in auri metallis que dicantur 594. 3. 34
 Arseni mandragorae semen 472. 37
 Arsenozonon herba qualis 490. 26. 28
 Arsinos oppidi obeliscus 647. 25
 Arsinos Ptolemai uxor 647. 27. &
 670. 33
 Arsinoces reginae templum, & statua 617.
 12. & inde
 Artes immortalitatem efficiunt 245. 10
 Artes unde liberales dicte 245. 15
 Artes desidia perdidit 620. 49
 Artium laus, & inuentio 245. 10. & inde
 Artium inventores dii habiti 298. 25
 Artium una medicina Imperatoribus impetrat 441. 40
 Artium plurimarum excellentia 120. 14.
 per totum caput. & ibidem 35. per totum
 caput
 Artificum mira opera 120. 35. per totum
 caput. & 607. 49. per totum caput
 Artemisia uxor Masfoli regis 465. 46.
 & 643. 34
 Artemisia herba qualis 465. 46. & inde
 Artemisiae herbae medicinae 471. 1. &
 inde. & 477. 47. 50. & 478. 3. & 483.
 4. & 489. 27. & 490. 11
 Ariemum medicus 505. 6
 Artemon pictor 634. 5
 Artemon, supposititiui Antiochus 113. 6
 Artemon statuarius 644. 24
 Artemonis Periphoreti simulacrum 608.
 40
 Arteriae fistulae consideratio 209. 32.
 & inde
 Arteriae inter uesciam & alium 212. 24
 Arteriarum consideratio 213. 17. & deinde
 Arteriarum morbi remedia 368. 30. &
 371. 14. & 372. 3. & 380. 28. & 383. 13.
 & 386. 38. & 412. 37. & 419. 7. &
 421. 28. & 422. 32. & 427. 2. & 438.
 1. & 502. 33
 Arteriacae panchrescos, medicamenti genus 385.
 32. & 437. 50
 Articularis morbi remedia 374. 45. &
 384. 25. & 405. 20. & 406. 3. & 412.
 33. & 420. 34. & 424. 38. & 425. 42.
 & 427. 4. & 432. 26. & 433. 13. &
 440. 25. & 443. 18. 34. & 448. 19. &
 451. 24. 46. & 454. 42. & 458. 21.
 26. & 464. 8. & 467. 15. & 485. 17.
 19. & 487. 29. & 516. 37. & 525. 44.
 & 552. 17. 8. 10. & 556. 13. & 576. 15.
 & 581. 24. & 638. 23
 Articulorum consideratio 213. 12
 Articulorum affectionum remedia 376.
 38. & 390. 18. & 485. 21
 Artoptae appellatio apud Plautum quid
 accipienium 328. 11
 Arturare quid 334. 34
 Arua alternis annis cessare cupiunt: quod si
 ruris sterilitas non patiantur, quid agendum
 335. 2. & inde
 Arua fertilissima ubi 335. 10. per totum
 caput

Arus stipulae incense in eis miri profunt 345. 6
 Aruorum stercorandorum ratio 335. 30.
 & inde
 Aruales sacerdotes à Romulo instituti 319. 13
 Aruernorum statua Zenodori opus 607.
 43
 Arustum uinum ex Chio insula 251. 4
 Arule in arbutis que dicantur 300. 45
 Aruncus caprarum quid 150. 42
 Arundinum genera et usus,
 uide infra Harundo.
 Aruspicium à quo inuentum 128. 35
 Asaron herba que, & unde dicta 394.
 11. 12
 Asarum herba nardi uim habet 224. 23
 Asari medicinae 404. 9. & inde
 Asarota que 658. 18
 Asbestium linum 352. 49
 Asbestos gemma 674. 4
 Ascalabotes animal uenenatum 539. 13
 Ascalia herba 400. 48
 Ascaloniarii ceparum consideratio 360. 7
 Ascalonia cepa unde dicta 360. 2
 Ascalonia cepa quando serenda 360. 27
 Ascia à quo reperta 128. 12
 Ascia, id est, loca umbra carentia 23. 45
 Ascyroides herba 494. 26
 Ascyron herba 493. 26. & 494. 26
 Asclepias herba 494. 20
 Asclepiadis laus, excellentia, interius 120.
 22. & inde
 Asclepiadis medici etas, astusque 476.
 34. per totum caput
 Asclepiodorus sculptor 611. 23
 Asclepiodorus pictor 628. 29
 Asclepiodori opera 631. 8
 Asclepiion panacis genus 461. 47
 Asclepius Panaceae pater 461. 47
 Asconius Pedianus 124. 3
 Asiarubalis clypeus ex auro 621. 40
 Asellorum piscium consideratio, naturae, ge-
 nerae 159. 29. & 582. 51
 Aselli quando lateant 159. 16
 Aselli stellae quales 349. 44
 Asia à Cyro rege subacta 592. 21
 Asia quo anno à Romanis uicta 234. 29.
 & 604. 32
 Asia crystallum aratro excitat 662. 38
 Asia picem Ideam maxime probat 255.
 49
 Asia utraque sui parte arbores gignit picis
 generis 255. 22
 Asiae fructus quales 242. 6
 Asiae resina cuiusmodi 255. 28
 Asiae cdera 284. 22
 Asie lapis alabastrites 646. 41
 Asie lapis corallitius 646. 47
 Asie calami 285. 24
 Asie salices quales 287. 4
 Asie ferendi tempus 323. 8
 Asia è genista lina facit 352. 26
 Asia densita luxuriam misit in Italiam 601. 19. & 606. 42
 Asie duodecim urbes quando terrae motu pro-
 stratae 25. 48
 Asiatica persica 261. 48
 Asiatica creta 624. 19

Reliqua quae repartescunda,

Asyla herba que 472. 24
 Asilus insecti genus 202. 38
 Asili quo fugientur 573. 23
 Asinius Pollio quando Consul 590. 24
 Asinius Pollio Claudij Caesaris procurator 646. 21
 Asinius Pollio primus bibliothecam Rome
 dicauit 119. 13. & 621. 18
 Vide Pollio.
 Asinius Gallus Consul 600. 9
 Asinius Celer 160. 1
 Asinio Pollioni Plancus quid responderit,
 in Prologo operis, pagina 3. uersu 34.
 & inde
 Asinorum consideratio 147. 6. per totum
 caput
 Asinus ingentis pretij 147. 6. 12
 Asini ubi optimi 147. 8
 Asinus naturae frigide 147. 9
 Asini ubi non generentur 147. 9
 Asinus inter pilos habentia solus à pedicu-
 lis immunis 204. 7
 Asinus ubi cornutus 205. 27
 Asinorum dentes quales 209. 2
 Asinus Indicus qualis 216. 40
 Asini Syluestres ubi 141. 17
 Asinis admissurae tempore quid dandum
 378. 21
 Asinis ferulae gratissime 441. 24
 Asini rabie inflammantur 467. 50
 Asini onopordi pastu frequentem crepitum
 emittunt 500. 45
 Asinarum partus 147. 11. & inde
 Asinae aquam timent 147. 16
 Asinorum pullorum in epulis usus 147. 25
 Asinus ferus 134. 18
 Asini & anus opera Afri arant 297. 26
 Asinus Baccho cur assignetur 441. 15
 Asinorum corpore scarabaeos gigni 199.
 44
 Asini quot annis uiuant 147. 14
 Asinis cor maximum 210. 13
 Asini fel non habent 210. 50
 Asinus, & ex eo medicinae 521. 44. &
 522. 19. 35. & 526. 14. & inde
 Asinum lac efficit acissimum 516. 20
 Asinini lactis remedia 384. 20. & 516.
 29. 43. 46. & 519. 28. & inde. & 522.
 2. & inde. & 524. 6. 36.
 Asinina ossa contra uenena dantur 519. 33
 Asini urina ad quid proficit 522. 19. &
 525. 26. & 526. 25
 Asinini renes uesciae medentur 524. 51.
 & 525. 13
 Asinini seui medicinae 522. 22. & 525. 50
 Asinini pulli sanguis & simus quibus proficit
 526. 26. & inde
 Asininae carnes phthibetis medentur 526.
 47
 Asinina pellis impavidos infantes facit
 529. 32
 Asinae mammae à fetu dolent 214. 35
 Asinarum lac quale 215. 3. & inde
 Asina quo steriliscat 521. 13
 Asinum lac in arcanis 516. 47
 Asinina pruna que 262. 5
 Asinifica uia 248. 21
 Asio nocturna genus 179. 11
 Asipod

Pars Prima

Afopodorus statuarius	608.10
Aphalibos spine genus	230. 13. \mathcal{C}
inde. \mathcal{C} 451.31	
Aphalathi oleum factitium	260.48
Apharagi consideratio	363.46. \mathcal{C} inde
Apharagus sylvestris, qui corruda dicitur	186.36. \mathcal{C} 363.48. \mathcal{C} 364.20. \mathcal{C} 377.10
Apharagi vinum factitium	254.1
Apharagus sylvester	363.48. \mathcal{C}
364.20	
Apharagus trimum librarum	355.48
Apharagorum satio, cura, &c.	363.46. \mathcal{C} inde
Apharagum ex arietis cornibus nasci	36.4.
21	
Apharagus Gallicus quis	399.39
Apharagi spine	400.12
Apharagorum medicinae	377.2. per totum caput
Aphendios uiae genus	254.49
Aphendios sal	566.23
Aphergo, lappaginis genus	485.4
Aphallion quid	396.21
Aphallitis lacus bitumen, miraque eius natura	114.12

Quare alia parte secunda.

Aphodelus herba	401.34. \mathcal{C} inde. \mathcal{C} 415.47. \mathcal{C} inde
Aphodidi herbae medicinae	415.47. \mathcal{C} inde. per totum. \mathcal{C} 489.9
Aphodidradix	222.41
Aphides serpentes quo modo mitigentur	405.11
Aphides serpentes quo modo sopiantur	408.28
Aphidis serpentis descriptio	138.51. \mathcal{C} inde
Aphidis cum ichneumone pugna	139.10
Aphides quo modo fugantur	448.17
Aphidis mira natura	192.44. \mathcal{C} inde
Aphidium veneno anisum adversatur	384.26
Aphidium morsus remedia	424.15. \mathcal{C} 430.41. \mathcal{C} inde. \mathcal{C} 454.16. \mathcal{C} 510.36. \mathcal{C} 536.26. 33.34. \mathcal{C} 537.1. \mathcal{C} 575.41
Aphillates gemma	674.5
Aphlenum herbae qualis	494.15. \mathcal{C} inde
Aphlebinus deus	228.25
Aphidius omnis fastidium parit	227.41
Aphryia malus qualis	221.12
Aphryias literas semper fuisse	127.31

Reliqua quare parte secunda.

Aphis lapis, eiusque mira natura	653.26.34
Aphis olim libralis, & dipondius	591.32
Abacus in campis eque nigro lacte acco-	
tas alunt	30.11
Araci cancerorum genus	163.14
Ara urbs calceus scilicet nobilitata	636.14
Araphis agrariae genus	427.8
Aster herba qualis	494.22. \mathcal{C} inde
Aster, terre Samie genus	639.24
Asteria gemma	672.38. \mathcal{C} inde

Asterias ardeolarum genus	188.30
Astericum herba qualis	413.22
Asterion phalangii genus	538.45
Asthmaticis utilia	387.29. \mathcal{C} 478.46
Astylis lactuca genus	362.22
Astylus stadiodromos Leonij opus	609.3
Astypale & Ancus ab Aristophonte picti	634.4
Astragali herbae descriptio	480.3. \mathcal{C} inde
Astragali herbae medicinae	487.39. \mathcal{C} 489.3
Astragalizontes ex ere, Polyeleti opus	608.38
Astrapes, Brontes, & Ceraunobolos, ab Apelle depicti	630.5
Astrapia gemmae	678.4
Astringentia	431.45
Astrios gemma	672.43
Astroites gemma	672.47
Astrobolos gemma	672.48
Astrologia inuentur quis	118.36
Astrologia sectae quatuor	337.21. \mathcal{C} inde
Astrologia utilitas	342.36. \mathcal{C} inde
Astrologorum inter se discordia	337.29
Astrologia excellentia	120.15
Astrologia inconstantia	124.21. \mathcal{C} inde
Astrorum scientia occultissima	337.2. \mathcal{C} inde
Astrorum observandorum triplex ratio	337.48. \mathcal{C} inde
Astrus euentus assignantur, & nascendi leges	3.18
Asturcones equi quales	147.1
Astus animalium exempla	167.36. per totum. \mathcal{C} 168.2. per totum. \mathcal{C} 573.27. per totum caput

Vide Animalium astus.

Astus Cleopatrae	392.20. \mathcal{C} inde
Atabulus uentus Apuliae plantae frigore aduersus	315.8
Atalanta in templo Lanuuij picta	622.8
Ateramnon herba fabam necans	332.16
Aterius Labo Praetorius	622.25
Atherantius furor	616.30
Athamas medicus	389.36
Athanati fortitudo	116.2
Athara medicamenti genus	421.14
Athencus statuarius	608.20
Athenis ingens signorum copia	606.49
Athenae quo unguento delectate	233.1
Athenienium infaustum praelium ubi, & quo omine	286.19
Athenienses olea uictiores coronabant	259.47
Athenienium poena cicuta	473.1
Athenienium contra Persas praelium a Paeoneo depictum	626.15
Athenienium demi pictura	627.27
Athenienses iuvenes comes jabundi sapientum conuentus frequentabant	392.5
Athenienium classis amissa	6.11
Athenienium dies a Solis occasu ad alterum occasum	24.12

Atheniensium ad Romanos legati	119.3
Atheniensium armamentarium quale	120.29

Reliqua quare parte secunda.

Athenionis pictoris opera	633.27
Athenodorus statuarius	608.11. \mathcal{C} 644.22
Athlete quo cibo pascabantur	436.33
Athlete cibos ambulatione perficiebant	219.22
Athos mons umbram suam in Lemnum usque eiacularatur	59.15
Athos mons a Xerxe perfoctus	54.49
Atinia ulmi genus	277.40
Atinia nullum ferunt semen	277.43
Atinia ob frondis copiam uitibus minus idonea	312.7
Atizoes gemma	674.8
Atlantis montis arbores quales	240.16
Atlas sphaeram primum reperit	4.3. \mathcal{C} 128.37

Reliqua quare parte secunda.

Atrachylis herba	400.8.35. \mathcal{C} 408.34
Atra ficus	264.51
Atramentum coloris genus	623.34. \mathcal{C} 624.32.44
Atriplex herba, & eius satio	365.44
Atriplicis herbae semen quale	366.44
Atriplicis herbae uita	386.29. \mathcal{C} inde
Atriplicis natura, & medicinae	386.29. \mathcal{C} inde
Atropa que dicantur	424.5
Attage aus	185.3
Attagenas Creta insula non habet	153.12
Attalus medicus	580.35
Attalus centum talentis Aristidis tabulam licitatus est	120.35
Attali regis inuentum	150.3
Attali regis domus ex qua materia	637.24
Attali aduersus Gallos praelia	611.13
Attali mors	601.23
Attali doctrina de scorpionis ictu cobibenda	506.36
Attalus rex de agricultura precepta edidit	320.34
Attalus sex millibus sestertium tabulam emit	120.35. \mathcal{C} 622.43. \mathcal{C} 630.23
Attalica uestis	651.41
Attalicae uestes a quo Romam aduectae	150.4. \mathcal{C} 661.28
Attelabi locustarum genus	539.24
Attice regionis smaragdi	667.1
Atticum thymum quale	396.35
Atticum mel praestantissimum	196.29
Attici liber de imaginibus illustrium uiro- rum	621.21
Attilius Regulus bis consul, de agro parano quid senserit	321.8
Attilij Reguli Consulatus	120.4
Attilij Reguli cum serpente pugna	134.7

Indicis Pliniani

Attilus Padi piscis qualis 157.51
Attilus miræ magnitudinis, iugis boum e Pas-
do extrahitur 158.1
Auritiæ causa artes coluntur 245.7
Auritiæ male 245.7. & inde
Auritiæ uis 640.41. per totum caput
Auritiæ redargutio 338.28. & 587.13.
 per totum. & 592.4. & inde. & 600.5.
 & inde. & ibidem 20. & inde
Auritiæ origo 592.4
Auritiæ ad ima terræ uiscera penetrat
 587.21
Audaciæ exemplum 139.37. & inde. &
 168.41. & inde
Audaciæ signum in oculis 206.46
Auditus mirabile exemplum 116.23
Auditum quid obundat 449.34
Auditus cui negatur, negatur & sermonis
usus 191.12
Auellanæ iuli inutiles 282.16
Auellanarum nucum consideratio 266.
 33. & inde
Auellanæ quo ferende tempore 306.
 28
Auellanæ nixis natura, & medicinæ 439.
 15. & inde
Auenæ Græcæ non cadit semen. 331.17.
Auenæ frumentum uitium 331.41
Auenæ Germani pro pulite uescuntur 331.
 42
Auenæ sponte promeniens, & ea tantum ue-
scentes 62.12. & 103.34.
Auenæ cibus quibus utilis 422.36
Auenæ panis utilissimus 422.47
Auenis uiuentes 62.12. & 103.34.
Auentinum in montem plebs Romana fecit
 356.2
Auſcia aqua ubi 563.9
Auſidius Cn. Tribunus plebis 136.42
Auſidij C. interitus 126.24
Auſidius Marcus Turco primus pawones fa-
ginare instituit 177.9
Auſidius Marcus tutelæ Capitolij redem-
ptor 621.44
Auſidius scriptor 86.26
Auge Demetrii serua 640.17
Augeus Rex, fimi in agricultura repertor
 298.23.
Augentia corpus 219.26. & 429.11. &
 434.19. & 439.16. & 444.41
Augites gemma 674.10
Auguria à quo reperta, & cur Caria appella-
ta 128.34
Auguria ex piscibus 158.50. & inde
Auguria ouorum 187.32. per totum
 caput
Augurium ex auium uolatu quod optimum
 206.29
Augurum collegium Romæ 140.44
Augurij prosperi aues quæ 174.31
Augustus imperator duce Petronio bellum
Aethiopicum intulit 102.50
Augusti apud Actium uictoria 211.15
Augustum Senatûs corona obsidionali do-
nauit 410.33
Augustus decurijs qualiter ordinarij 590.
 11
Augusto argenteæ statuæ tribute 601.33
Augusti somnium 608.49

Augusti forum, & in eo pictura 650.
 39
Augusti Imperatoris templum 633.18
Augustus Hyacinthi pueri pictura delecta-
tus 633.17
Augusti pater quis 644.14
Augustum marmor 646.9. & inde
Augusti forum quale 650.39
Augusti imagines in Concordiæ templo
 650.26
Augustus qua gemma signauerit 661.15.
 & inde
Augusto sacrificanti iccinora reperta sunt
 replicata 210.43. & inde
Augusti Imperatoris templum factum à con-
iuge 228.43
Augusta charta quæ 238.46
Augusti manu scriptus liber Plinij tempore
exibat 239.30
Augusto calceus præposterè indutus immi-
nens periculum denuntiavit 322
Augustus militari seditione propè afflictus
 323
Augustus contra Antonium apud Actium
 572.39
Augusti filius Caius 21.35. & 100.42.
 & 573.21
Augusti tempore cometes uisus, & coli ius-
sus 11.7. & inde
Augusto principatum inuente quæ stella ui-
sa 11.46
Augusti auspicijs quæ maria nauigata 21.
 24
Augusti principatu fames ingens 111.5
Augustus neptis suæ nepotem uidit 113.
 35
Augusti duodecimum Consulatus 113.39
Augustus Virgilij carmina cremari uetuit
 119.11
Augusti Imperatoris gesta compendio 122.
 41. per totum caput
Augustus aduersa multa expertus Ibidem.
 & inde
Augusti notui ludi quando celebrati 123.
 51
Augusti in radendo consuetudo 129.31
Augustus quod uinum cunctis prætulit
 250.2
Augusti libertus palati patroni optimus cen-
sor 250.49
Augusto laurus è celo missa 270.11
Augusti uxori gallina ab aquila in gremio
deiecta 270.37. & inde
Augusti Siculo bello M. Agrippa rostrata
corona donatus 272.3. & inde
Augustus ciuicam coronam ab humano ge-
nere accepit 272.8
Augustus Leucogæum collem quanti, &
quem in usum à Neapolitanis emerit
 328.37
Augustus coloniam Capuam deduxit 328.
 38
Augusto eruo legumine curatus 330.
 49
Augusti epistolæ 330.50
Augusti undecimus Consulatus 353.13
Augustus lactuca in ægritudine seruatus
 362.24
Augusti medicus Musa 362.25. &

466.10
Augusti Italiæ descriptio, ac in undecim re-
giones diuisio 38.21. & inde
Augusti trophæum in Alpibus 48.20
Augusti auspicijs Alpini subacti 48.21
Augusti filie luxuria 392.7
Augusti ex pisce augurium 158.51
Augusti oculi quales 206.41
Augusta laurus 270.7
Auiaria tardorum apud ueteres 298.
 25
Auiaria quis primus instituerit 186.
 29
Auiditatem in cibis facientia 382.37. &
 383.41

Vide Appetentia.

Aniola quidam Consularis in rogo ruitur
 125.27
Anium consideratio Libro decimo pertine-
 tum
Aues picta uasa deceptæ 627.9.
 & inde
Aues ne milium panicumue tangant 330.
 35
Aues quomodo manu capi possint 361.16
Aues ubi cum hominibus pugnent 87.11.
 & 108.41. & 179.45. & 185.7
Aues cursum nauium dirigentes 92.51
Aues uillatice quæ ratione tutæ reddantur
 ab accipitre 428.6
Aues ne strangulentur 457.18
Aues animalium minimæ 153.33
Aues nocte lucentes 185.19
Aues nouæ fabulose 185.45. per totum
 caput
Aues quo ordine ex ouo generentur 187.
 5. & inde
Aues omnes in pedes nascuntur 187.
 12
Aues quot diebus incubent 188.31.
 & inde
Aues quæ animal pariunt 188.46. per
 totum caput
Aues pleræque cur oculis appetant 207.
 15
Aues uolucresque omnes præter uestertilio-
nem dentibus carent 208.30
Aues quæ sine pedibus 217.0
Aues quæ, & quando loquaciores 218.6
Aues uncus unguis habentes aliuole feri
sunt, exceptis nocturnis 176.43. & inde
Aues nocturnæ unguis habent uncus 175.
 49
Aues incognite 176.16. per totum
 caput
Aues quæ à cauda de ouo exeant, & quæ
 176.20. & inde
Aues auspicijs aptæ 176.30
Aues quæ cenis prohibentur 152.41
Aues geminis sinus habentes 211.39
Aues quæ quibus in locis non sint 180.
 9. & inde
Aues quedam uocæ coloræque mutato, aliz
sunt 180.25. & inde
Aues dentatæ 184.51
Auis quæ omnium maxima 172.30. &
 178.10

Pars Prima

Avis que sola à suo genere interinuiuntur 175.8
 Avium cantus quo compesci possit 632.
 22. et inde
 Avium diueriarum in medicinis usus 547.
 4. et inde
 Avium rex 139.23
 Avium multarum nomina, naturæque 185.
 32. per totum caput
 Avium sermones ut intelligi possint 537.
 34
 Avium generatio 186.32. per totum caput
 Avium omnia qualia ibidem per totum
 Avium coitus qualis 186.36. et inde
 Avium generationis, incubatus, coitus tem-
 pus 186.48. per totum caput
 Avium quod membrum primum, gignatur 187.6
 Avium conceptus, et factum numerus 188.
 3. per totum caput
 Avium pedum differentia 216.46. per totum caput
 Avium ungues quales 216.50. et inde
 Avium digestio per genera 175.27. per totum caput
 Avium inauspicatarum consideratio 175.
 31. per totum caput. et 176.6. per totum caput
 Avium ex his que uncos ungues non habent bitundis sola carne uscitur 179.20
 Avium temporis differentia magna 179.
 38. per totum caput
 Avium sermonis intellectus Melampodi à draconibus datus 186.3
 Auesque perennes, que semestres 179.38.
 per totum caput
 Avium cum cantus suavisissimus 180.28.
 et inde
 Avium fortis et tempora diuersa 181.11.20
 Avium ingenia 181.23. et inde.31. per totum caput. et 183.51. per totum caput
 Avium volatus incessusque 183.22. per totum caput
 Avium loquentium consideratio 184.3.
 per totum caput. et 184.27. per totum
 Avium loquentium lingua qualis 184.19
 Avium potus 185.16. per totum caput
 Avianus Euanter statuarius 643.46
 Aveticon calamis genus 286.3.17
 Aviospices 582.7. et 586.27
 Avratapises 159.17. et 585.49
 Avratapises medicina 576.32
 Avrelus L. Consul quando 592.38
 Avricularum consideratio 206.11.
 et inde
 Avricularum indicia 218.44
 Avricularum remedia 376.37. et 382.
 35. et 521.17
 Aves animalium animi indices 135.18
 Aves iumentorum animi indices 206.17.
 et inde
 Aves ima memoriae locus 216.21
 Aves dextra Nemesis sacra 216.22
 Aves langes attestatur 216.21
 Avium animalium descriptio 206.7.
 et inde
 Avium mulierum ornamenta 206.8
 Avibus uniones mulieres Romæ gestabant

164.46
 Auribus homines corpora tota integentes 62.13. et 110.39
 Auribus ubi quadrupedes omnes careant 104.5
 Auribus lignum sonans 449.13
 Aurem ingressa animalia quo extrahantur 508.6. et 543.16
 Aurium fordes medentur morsui hominis 508.18
 Auribus noxia 445.44. et 449.34.
 Aurium medicina 369.15. et 370.18.
 et 371.41. et 372.22. et 375.3. et 379.
 27. et 380.37. et 382.10. et 383.9. et
 383.48. et 385.4. et 386.24. et 403.
 11.42. et 405.4. et 407.27. et 412.
 4. et 418.2. et 419.51. et 420.20. et
 422.7.10. et 427.15. et 431.6.15. et
 432.23.40. et 433.27.34.50. et 434.
 9. et 435.21.26. et 437.29.42. et
 439.10.39.51. et 442.14. et 443.
 48. et 445.15. et 446.2.49. et 448.
 4. et 452.11. et 454.35. et 455.1. et
 474.5. et inde. et 480.17. et 485.38.
 et 493.22. et 494.10. et 495.40. et
 511.28. et 508.6. et 521.2. et inde.17.
 26. et 543.9. et inde. et 510.38. et
 546.49. et 575.20.47. et 579.30. et
 inde. et 638.50. et 639.13. et 665.10
 Aurium medicina multiplex 521.2. et inde.
 et 543.9. et inde
 Aurium furdarum medicina 368.15. et
 462.49
 Aurium uermiculos necantia 380.18. et
 389.50. et 390.16. et 423.36. et 510.
 38
 Aurium ambulatorum remedia 433.13. et
 439.4
 Aures purulentas sanantia 440.29.
 et 443.19.46. et 445.4. et 448.32.
 et 449.51. et 452.48. et 501.14. et
 570.34. et 576.6. et 614.43
 Aurium granitatem emendantia 377.34.
 et 378.44. et 416.13. et 443.22. et
 521.20. et 613.33. et 615.18
 Aurium sonitum sedantia 371.22. et 373.
 48. et 381.45. et 443.41
 Auribus infantium medentia 378.18
 Aurium qui hominum soli oderunt 38.9
 Aurium quo poliatum 655.27. et
 675.17
 Aurium ubi à formicis ernatur custodiaturque 203.40. et inde. et 674.11
 Aurium quo consumatur, ac eius venenum 538.19.20
 Aurium implexum erinibus 588.34
 Aurium exiguum apud Romanos 588.35
 Aurium mulierum pedibus gestabant 591.
 16.22
 Aurum in castris habere Spartacus vetuit 592.11.
 Aurum igne proficit 593.3. et inde
 Aurum cur tanti pretij 593.2. et inde
 Aurum tribus modis inueniri 593.34
 et inde
 Aurum fluminum optimum 593.36
 Aurum quibus in locis reperitur 573.33.
 per totum caput
 Aurum quanto labore effodiatur 594.1.

et deinde per totum
 Aurum quo conglutinetur 596.14.
 et inde
 Aurum quod optimum 596.37
 Aurum argento uiuo purgatur 596.41
 Aurum quo ligno inducitur 624.6
 Aurum alumine purgari 638.34
 Aurum uesibus intexere à quibus inuentum 150.3
 Auri ingens copia ubi 86.51. et 91.18. et
 92.2. et 94.29. et 103.40. et 104.39.
 et 592.25. et 599.50. per totum caput
 Auri consuetudinem quis repererit 128.7
 Auri sacra fames optimi cuiusque conuicia profecissa 587.45. et inde
 Auri usus in sacris 591.13. et inde
 Auri abusus 592.13. et inde
 Auri igne nihil deperit 593.3
 Auri bonitas quo cognoscatur 593.4.
 et inde
 Auri dilatatio in brachiis subtilissimas 593.
 10. et inde
 Auri proprietates 593.2. et inde
 Auri naturalis inuentio 593.16
 Auri purgatio 614.43
 Auro signare literas quando repertum 589.30
 Auro repensum caput 592.6
 Auro cuilibet argentum inesse 594.
 48
 Aureum delubrum ubi 670.34
 Aureus nummus quando primum Romæ percussus 591.51
 Aurea corona septem pondo 592.34
 Aurearum bractearum differentia 593.11.
 et inde
 Aurea status prima que 595.13
 Aurei currus 601.36
 Aureae compedes 601.37
 Aurea felis ubi pro deo colatur 102.33
 Aureae corone gramineis posthabita 272.
 1. et 409.43
 Aureum poculum quid apud medicos 450.
 17
 Aurichalci, siue potius orichalci considera-
 tio 603.26
 Auripigmentum quid 594.47. et
 623.32. et 625.25
 Auspicia à quo reperta 128.35
 Auspicia foricium occultu soluuntur 152.
 39
 Auspiciorum significationes cornu intelligit 175.46
 Austri uentus qualis 15.8.39.50. et
 16.1.3. et 347.35. et inde
 Austri uenti quibus nocent 294.39. et
 inde. et 347.35
 Austro uento rupes sacra ubi 14.29
 Austrinus uertex 22.5
 Authorum nomina non supprimenda. In pro-
 logo totius operis, pag.2. uersu 43
 Auro grauis falsæ rei, pronum fidei la-
 psion parit 67.2
 Authores in dubijs citandi 108.31. et
 504.35
 Authores in eadem scientia sepe disident 337.26. et inde
 Authorem quem sequi debeamus 33.13
 Authoritas in quo summa 119.34
 6 2

Indicis Pliniani

Autobulus pictor	635.3
Autolyci simulachrum	610.43
Autopyros panis genus	422.41
Autumnus an serenus fulvius sit	349.38
Autumni initium quando	344.8. & inde.
& 344.28. & 345.43. & inde	
Auxiliaries milites torquibus aureis donantur	591.1
Axiomantia magice species	654.33
Axis fera	138.2
Axiu Quintus Senator, eiusque asinus ingentis pretii	147.6
Axungie consideratio, usus, &c.	212.45
Axonax, Zoroastis præceptor	544.45

Abie vinum nobile	250.38
Babilus Romanus	351.22
Babylonia spina	243.22.
& inde	
Babylonia palma	299.16
Babylonis fertilitas	332.43. & inde
& 333.31	
Babylonij quomodo segetes current, & earum fertilitas	332.43. & inde
Babylonij de terramotu quid senserint	24.30. & inde
Babylonij siderum observationis repertores	127.39
Babylonica terra non gignit herbas	332.47
Babylonice vestes quales	150.4

Reliqua quæ re parte secunda.

Baccadia laurus	270.9
Baccarum consideratio	267.17.35.37.
& 268.32	
Baccarum natura eadem quæ pomorum	268.33
Bacchar, & ex eo unguentum	394.4.
& inde	
Baccharis medicina	404.2. & inde.
& 486.5	
Baccar, siue Baccaris quibusdam nardum rusticum appellatum	224.14. & 394.4.9.10
Bacchus ubi educatus	228.6
Bacchus primus coronam hederaeæ sibi imposuit	272.11
Bacchus quandiu ante Alexandrum magnum	90.17
Bacchus cur ex femine Iouis natus credatur	92.29
Bacchus cantharis usus	601.30
Bacchus à Mercurio nutritus	611.27
Bacchus cum elephantis triumphum duxit	130.27
Bacchus quæ repererit	127.28
Bacchi comites qui	643.28. & inde
Bacchi templum in Samo	136.14
Bacchi thyrsos, galeas, scuta, Thracis hedera ornant	284.25
Bacchi nutrix Nysa ubi sepulta	74.24
Bacchi simulachrum	609.49. & 642.48. & 643.28. & 644.5
Bacchi patria	53.25

Bacchi sacris hedera adhibebatur apud Thracas	284.25
Bacchi imagines à varijs artificibus expressæ	622.44. & 627.35. & 628.17. & 630.19. & 631.38. & 633.16
Baccho asinus cur assignetur	441.25
Baccho ferule sacrae	Ibidem
Baccharum effigies sculptæ	602.2
Bacchica hedera	284.36
Bacchi pisces	159.30
Baccharum smaragdæ	666.27
Bacchris frumenti grana miræ magnitudinis	325.4
Baculus rusticorum qualis esse debeat	448.17
Bætica regio tritici fertilissima	327.6
Bætica oleum quale	258.43
Bætica olea arborum maxima	302.16
Bætica uberrimas messes inter oleas metit	302.19
Bægoi, id est, spadones	235.49
Baiana fossa à Nerone facta	250.6
Baiana aquæ quales	559.45
Balaninum oleum quale	233.19. & 433.39
Balenus piscis	585.50
Balani palmarum genus	236.27
Balani Sardiani qui	267.4
Balanitis castanea genus	Ibidem 6
Balsamitis gemma	674.17
Balatum pecori quid concitet	381.10
Balaustina vestes unde dictæ	242.3
Balaustium punici mali flos	Ibidem
Balaustium quid	435.41
Balbus L. Consul	26.20
Balbus Cornelius quis, & eius Consulatus	121.36
Balbus Cornelius Garamantes superat	69.31
Balearica nina	250.47
Balenarium piscium consideratio, natura, magnitudo, loca	153.47. & 154.12.
& 154.37. & inde	
Balenis branchie non sunt	155.23
Balene pilo uestiuntur	157.34
Balena bellua marina	585.43
Balene in medicinis usus	583.12
Balenarum cum orcis pugna	154.39
& inde	
Balenarum ora in frontibus	155.4
Balene summa aqua nantes, in sublime nimbos efflant	155.5
Balene qualiter spirent	155.24
Balene cum musculo amicitia	172.19
Balene musculus piscis iter dirigit	172.20
Balis herba qualis	460.15
Ballista à quo reperta	118.27
Ballotes herbae consideratio	496.7.
& inde	
Balneæ aquæ calidæ, sulphuratæ, nitrosæ, earumque medicinae	565.1
& inde	
Balnearum plurium consideratio	559.40. per totum. & 565.1. & inde
Balnearum ætus quo arceatur	563.5
Balnearum pensilium inuentum	170.32
Balnearum damnatio	565.5

& inde

Balneæ Agrippæ gratuita	652.30
Balsami consideratio	230.22. & inde
per totum	
Balsamum uni terrarum Iudææ concessum	230.22. & 283.31
Balsami olei natura & medicinae	260.48. & 433.47. & inde
Balsamodes castæ genus	229.4
Balux quid	594.36
Banchus piscis	585.49
Banchi piscis medicinae	579.31
Bannanica uua	247.48
Baptes gemma	674.19
Barba & pubes quomodo nasci prohibetur	407.16. & 548.33. & 584.48
Barba Iouis arboris genus	278.10
Barbata aquilarum genus	173.40
Barbati faciem formæ gratia pingunt	409.18. per totum caput
Barbarica pyra	263.22
Barbarica herba an eadem cum bacchar	394.7
Baropienus gemma	674.23
Basaltis marmor	646.23
Basaltis lapis	656.2
Basilicon nucis genus	266.16
Basilica uua	247.14
Basilisci serpentis descriptio	138.10.
& inde	
Basilisci solo aspectu hominem necant	537.1
Bassus Lecanius quis	476.2
Batis herba qualis	399.39. & 407.31
Batis herbae medicinae	407.31
Batis piscis	585.49
Batis piscis medicinae	579.30
Batos cynos rubi genus	452.27
Batrachus piscis	585.50
Batrachi statuarij opera	644.39
Batrachion herba quæ	474.44
& 501.2	
Batrachij herbae medicinae	490.3
Batrachites gemma	674.18
Batti simulachrum	610.16. & 611.44
Battiades qui	635.11
Bdellium arbor, & lacryma	223.9.
& inde per totum	
Bdellij genera, & variae appellationes	223.10. & inde
Beatissimi qui à dijs indicati	123.10. per totum caput. & 223.17. per totum caput
Bebius M. Consul	239.37
Bebij Pamphili interitus	126.26.
Bebij	29
Bebriacenses aues	185.45
Beechion herba quæ	478.24
Bedas statuarius	609.35. & 610.16
Belgæ calamorum paniculis adferraminandæ nauium commissuras utuntur	285.29
Belgicæ provincie lapis scellus	566.11
Bellone ædes	621.32
Bellie	

Pars Prima

Bellicarum artium inuētores Phœnices
73.24
Bellicorum instrumentorum inuētores
128.21. & inde
Bellorum expertes homines 70.37
Belone pisces 585.50
Belone parius 170.16
Belus rex fœderalis scientiæ inuētor 96.
50
Beli oculus gemma, à quo dicta, & cui sacra
674.20. & inde. & 675.21
Bellus marinus maximæ 153.36. per totum.
& ibidem 47. per totum caput. &
154.11. per totum
Bellus marinus in terra pascens 154.9
Beneficium deus secundum Democritum 2.
34
Beneficiorum gratitudo 320.8. & inde
Beneuēti falsamenta omnia recentiora efficiuntur 574.16
Berenices crinis fides celestis 22.40
Berenices reginæ lapis 670.32
Beryllorum lapidum consideratio 667.
27
Berytium uinum 251.9
Berytia uia quomodo conseruetur 264.
24
Beroſi astrologi laus, statuque 120.15
Bestiæ hominibus interdum prudentiores
668.7
Bestiæ Leonis adipe fugantur 513.6
Bestiæ qualiter hominem fugiant 537.28
Bestiarum morum remedium 470.38
Bestiæ cuius rei suffitu euocentur 676.
24
Betæ olei corpori innaſcentes quomodo necentur 378.26
Bete consideratio, genera, natura, &c.
362.42. & inde
Bete medicinæ 373.44. per totum
caput
Beta glycyris, & ex ea medicinæ 374.
5. & inde
Beta femina non omnia eodem, quo ſata
ſunt anno enaſci 361.29
Beta ſatio, cura, uſus, &c. 362.45.
& inde
Beta folijs uino ſapor reſtituitur 363.6
Beta ſemen quale 366.43
Beta aque ſalſæ proſunt 366.47.
& inde
Betam appoſitam non deguſtaſſe religio eſt
362.49
Beterrarum uina 250.33
Betonica herba. Vide Vetonica.
Betuli gemmæ 673.4
Betulla arbor qualis, quemque locum amet
278.4
Betulla apta ſcutis 289.50
Betulla uirgæ maſtratum ſunt 278.4
Betula ligaminibus apta 286.51
Bion uinum, & eius ſeptem genera 251.
22. per totum caput
Bion uinum, & ex eo medicinæ 430.22.
& inde
Bibendi irriſamenta 256.42
Bibendi cauſa uenena præſumuntur 256.
43
Bibendi gratia niues, & glaciæ ſeruantur

355.51
Bibendo quidam gloriam querunt 257.
13. & 565.9
Bibere quædam ne mors incidat, cogunt
256.43
Bibere ante cibum quando inſtitutum 257.
12
Bibunt homines ſoli non ſitientes 429.
17
Bibliotheca quæ in orbe nobiliſſima 119.
13. & 621.20
Bibliotheca Romæ à quo dicta 621.18
Bibliotheca plures ubi ibidem
Bibliothecis imagines illuſtrium uiro-
rum nebantur 621.14
Bibliotheca Pollionis Aſinij Romæ 119.
13
Biferæ arbores 281.38. per totum caput.
& 335.17
Bigas quæ primus iunxerit 128.31
Bigæ in nummis ſignatæ 191.47
Bigati nummi ibidem
Bilis morbus 211.6
Bilem augentia 420.1
Bilis remedia 369.44. & 375.1.6.
& 378.34. & 388.42. & 402.47. &
407.21.49. & 412.9. & 414.7.35. &
417.24. & 422.12. & 434.14. &
438.33. & 444.23. & 446.26. &
453.31. & 463.3. & 464.8. & 479.
1.25. & 480.35.42.48. & 481.4.7.
8.13. & 481.41. & 482.1.22. & 493.
31. & 494.31. & 495.27. & 497.41.
& 498.10. & 499.33. & 501.37. &
503.27. & 565.26. & 581.18
Bimammis uinæ quales 248.11
Bireni quæ primus uſus ſit 119.6
Biſontes feræ quales 134.16
Biſontis feræ in medicinis uſus 519.36
Biſonum linum, & eius ingens pretium
352.51. & inde
Byſini tingendi ratio 167.24. per
totum caput
Bithynia fungos uenales mittit 418.44
Reliqua quæ e parte ſecunda.
Bituminis conſideratio 30.45
Bitumen calci uſum præbet 31.12
Bitumen ad lucernarum lumina 30.
45
Bitumen Iudææ quale 114.11. &
512.7
Bituminis ſons ubi 102.37
Bituminis probatio 638.15.
& inde
Bituminis effectus, ac uis
& inde 638.16.
Bitumine ſtatue tinguntur 638.
29
Bitumine ferrum clauique tinguntur 638.
30
Bitumen quibus in locis proueniat 638.6
Byturi animalia uites rodentia. 558.
45
Byſacij Africa campus fertiliffimus 297.
24. & 327.2
Blaphigonia apium morbus 199.
20
Blattaria herba qualis 469.13

Blattæ quomodo in unum contrahantur 382.
30. & 469.12
Blattarum conſideratio, natura, genera
202.32. & 543.41. & inde
Blattarum in medicinis uſus 543.41.
& inde
Blechnon herba 498.1
Blechnon quid 381.10
Bliti natura, uitia, medicinæ, conuicia
389.28. & inde
Boa ſerpens unde dicta 134.10.
& inde
Boa morbus unde dictus 528.
14
Boa morbus, & eius curatio 446.31.
& inde
Boa morbus quis 486.40. & 528.
14
Boe ſerpentes 134.10
Boarium forum 606.34
Boario in foro ſtatua fuit Herculis trim-
phalis ibidem
Boario in foro Grecus & Greca deſoſi
505.33
Boarium forum Romæ à boue arco dictum
604.10
Bocchus hiftoricus 290.27
Bocchis regis ſeuitia 131.39
Bocotorum aduerſus Lacedæmonios uictoria
177.29
Bocotie fines Atticæ perdicæ non tranſiunt
180.18
Boethus ſculptor 602.1. & 611.14
Bolbiton quid 527.6
Boletorum natura, uenenumque 418.
14
Boleti circa arborum radices proueniunt
274.11
Boleti ueneni remedia.
Quære Fungorum ueneni
remedia.
Boletus unde uenenum trahat 418.
27
Boletorum ætas dierum ſeptem 418.
32
Bolides, cali faces 11.32
Bolitiæ lychnidis radix, eiſque uſus 407.
22
Bole gemmæ 674.27
Bombux Coa qualis 200.27. per totum
caput
Bombicum uermium conſideratio 200.
20. & inde
Bombicina uicitis à quo reperta 200.23.
& inde
Bombicina harundines 286.21
Bombilius uermis qualis 200.22
Bona præſentia multos perdunt
121.
15
Bona malis paria non ſunt 121.18
Bonafus fera 134.24
Bononie fluminis Rhenus calamorum opti-
morum ferax 285.38
Bootes cali ſignum 13.45
Boppyrus piſcis 586.32
Borea uento ſtante agricolis quid agen-
dum, & à quo cauendum 348.7
& inde

Indicis Pliniani

Boreas uentus	15.11	353.7. & inde		Brumale tempus eiusque tranquillitas	15.
Borea gemma	671.18	Brasica toto feritur ac metitur anno	363	44.	
Borjcytes gemma	678.13	10		Brumalis circulus	22.34
Bos piscis	161.11	Brasica translatio	363.11	Brumales dies hyemem futuram ostendunt	
Bostrychites gemma	674.25	Brasica cyme que, qualisque	363.	339.9	
Botanismo quid	331.27	11		Brumae initium quando	338.11
Botrys cadmie genus	612.4.4	Brasica genera tria secundum Catonem		Brumae tempore quid agricola facere debeat	339.12. & inde
Botryon medicamentum	508.37	363.8		Bruscium tuber	277.21. & inde
Botrys herba que	466.1. & 493.38.	Brasica genera plura	363.23.	Bruta arbor	227.16
& 496.11		& inde		Brutia pix optima	261.5
Botrytes gemma	674.24	Brasica ueteris semen in rapam uertitur		Brutia pix que	276.1
Boum consideratio, natura, diue'sitas, pretium	148.2. per totum capit	366.21		Bruta sunt, quibus cor durum riget	210.
Bouis capiti mirum lapillum inesse	558.8	Brasica laus, & medicinae a scriptoribus pluribus celebratae	374.32. per totum capit	11	
Boum honor apud ueteres	319.40.	Brasica species tres	374.35	Brutorum arma	318.44.45
& inde		Brasica inimica uino, uitibusque	375.	Brutorum animalium remedia	380.4
Boum effigies aris nota	319.43	8.40		& inde	
Boum pabulis que frons aptissima	42.4.	Brasica usus	376.1. & inde	Brutis tempus parienti statutum	111.30
11. & 433.7		Brasica stirpis usus	375.32	Brutus L. Consul primus	691.27
Boues aratri quomodo iunguntur	334.8.	Brasica noxae	375.36	Brutus L. apud Delphos terram exoscula-	
& inde		Brasica ubi non edatur	375.37	tur ex oraculi responso	270.18.
Boues quas herbas maxime expetunt	335.	Brasica syluestris medicinae	375.37	& inde	
20		& inde		Brutus L. publicam meruit libertatem	270.
Boues futura praesagiunt	350.41	Brasica uires mira	375.42. & inde	29	
Boum finium utile alucrijs	399.4.7	& 376.2		Bruti epistole de fibulis aureis	591.15
Boum scabies quomodo curetur	408.	Brasica marina qualis	376.6	Bruti Philippensis erga pueri signum etiam	
32		Brasica & uinis inimica	441.19	amor	611.7
Boum medicinae	455.17	Brasica, & cyclaminos inimicitiae	441.	Bruti & Crassi oratoris iurgia	641.
Boum ungule attrite quomodo curentur	205.23	20		29	
Boum bis mutantur dentes	209.3	Brathy, id est, Sabina herba	450.31	Bruti Callaici templum	643.17
Boues grauidae non nisi dextro uulue sinu		Brechmasti quid	222.22	Bruto qui reges expulit nulla decreta statua	
sectum gerunt	212.32	Breuis uita homines	104.2.4	606.10	
Boum uenenum	416.51	Breuitate uita nihil melius	12.4.50	Bubali animalia	134.17
Boum morbi remedia	371.11. & 450.	& inde		Bubbatio quid	617.10
47. & 559.3		Brjz frutex	242.18	Bubetij ludi qui, & unde dicti	319.43
Bouis lac quide	516.22. 39. 42. &	Bryaxis statuarius	607.27. & 610.16.	Bubonium herba que	494.22. & inde
519.38		& 642.48. & 643.33		Bubonis auis consideratio	175.50.
Boues Lucae que	131.43	Brileti cerui quaternos habent renes	212.	& inde	
Boues Indici quales	137.39.45. & 138.	12		Bubonis in medicinae usus	538.22. &
1. & 148.2		Brileti lepores bina habent iocinera	210.	inde. & 542.35. & 549.34. & 553.	
Boues retrocedentes pascuntur	148.	47		45	
13		Bryonia frutis descriptio & medicinae		Bubonium aures quales	206.16
Boum atas	148.14	427.41.51. & 447.46		Bubonis cordis in magia usus	558.
Boues quo pinguescant	148.15	Bryon, eiusque oleum in unguentorum usu		24	
Boum demitura	148.21	232.4. per totum capit		Bubule canile herbae medicinae	468.
Boum apud praeficos cura	148.23	Bryon & ex eo medicinae	443.50.	20	
Boues occidere a praefico prohibitum	148.	& inde		Bubalo qualis pulmo	211.50
25		Bryon herba qualis	496.14.	Bubule carnes quomodo facile percoquantur	437.11
Bouem locutum aliquando	148.	& inde		Bubulum femur, herba que	498.17
38		Britannia terram marga stercoreat	297.	Bubulum fel lycium medicamentum adulterat	222.43
Bouis Apis consideratio	148.41. per totum capit	31.37.51		Bubule linguae herbae usus	370.46
Bouem quis primus occiderit	129.19	Britanni quo digito gestant annulos	589.	Bucardia gemma	674.35
Boues arare a quo inuentum	118.	35		Bucca quid in homine	208.2
17		Britanni gladio suas coniuges pingunt		Buccinum conchylij genus	166.21
Bouis in medicinae usus	521.34. & 522.	409.21		Buccinatis uina	248.3
34.36. & 523.35.34.47. & 525.40. & 558.8. & inde		Britanniae electrum	663.33	Bucephalos Alexandri Magni equus	92.
Box piscis	585.49	Britanniae magicam exercere consueua	545.	19. & 145.45	
Brachylla herba que	496.13	37		Buceras herba	458.7
Brachiorum consideratio	215.43.	Britannica herba qualis	461.1. & 468.	Buceros, id est, scutum graecum	394.
& inde		19		43	
Brance Gallie far	324.15	Britannicae herbae inuentio	491.22	Bucolicon herba que	461.51
Brantia quibus piscibus insunt	155.9.	Brocci unde dicti	208.6	Buglossos herba	466.34
& 155.23. & 160.13		Bromos frugis genus	326.48	Buglossi medicinae	486.16
Brasica corrumptur in dolio uini sapor		Bromi herbae descriptio, & ex ea medicinae		Bulapathon herba, & ex ea medicinae	
363.5		425.1. & inde		387.49	
Brasica consideratio, laus, genera, &c.		Brontia gemma	674.26. & 676.41.	Bularchi pictoris mira tabula	110.37.
		42		& 626.4	
		Brontis imago, Apellis opus	630.5		

Pars Prima

Bulbi quando effodiendi 359.31
 Bulbi ubi sponte nascantur 359.34
 Bulbines herbe descriptio, & ex ea medicinae 376.48
 Bulbine bulbi genus 359.26
 Bulborum medicinae inde 376.29. &
 Bulborum syluestrium consideratio 397.24
 Bulborum syluestrium medicinae 376.43
 Bulborum consideratio, & genera plura 359.15
 Bulborum floris medicinae 376.45
 Bulborum maturitas quo signo noscatur 359.32
 Bulbus uomitorius 376.49
 Bulbos non nisi ex semine provenire putarunt antiqui 359.34
 Bulbi genus, ex quo mapalia, & uestes fiunt 353.46. & inde
 Bulbenterion quid 650.29
 Bulla aurea cui primum donata 588.12
 Bulla aurea quorum gestamen 588.13
 Bumastru uiae quales 248.17
 Bumelia fraxinus 276.43
 Buntion napi genus 369.38.41
 Bupalus scilpitor 641.48
 Euphthalmos herba 466.39. & 473.40
 Bupleuron herba, eiusque medicinae 416.45. & 496.18
 Buprestis herbe consideratio, & medicinae 416.50
 Buprestis uermis qualis, & unde dictus 547.26. & inde
 Buprestis ueneni remedia 428.13. & 431.18. & 433.2.31. & 511.32. & 516.42. & 519.16. & 547.28
 Busefini herbe medicinae 377.51
 Butceones aues 217.30
 Buteo accipitris genus, & familia ab eo cognominata 174.39. & 185.48
 Buthyrei statuarij opera 610.40
 Butyri consideratio, usus, medicinae 215.15.517.11. & inde
 Butyri natura 517.19
 Butyri effectus 517.20
 Butyrum unde dictum 517.12
 Butyrum quomodo fiat 517.13
 Butyrum quid 215.15
 Butyrum olei uim habere 215.16
 Buxus ubi plurima 277.33
 Buxi arboris consideratio, & genera tria 277.28. & inde
 Buxus montes amat 277.48
 Buxo non decidunt folia 278.30
 Buxi folia qualia 279.33
 Buxi semen carthegon dicitur 282.18
 Buxus & ebenus grauisima, & spississima arborum 289.28
 Buxus non sentit cariem, neque uetustatem 290.9.10

Aburae fontis mira natura 574.2
 Cadacie herbe usus, & medicinae 471.18. & 478.

19. & 490.34
 Cachla herba 466.41
 Cachrys rosmarini semen 450.26

Cachrys genera plura 450.33
 Cachrys quid 483.9
 Cachrys pilula quam uim habeat in medicina 274.7
 Cacoethis morbi remedia 434.10.
 & 441.49. & 448.42. & 489.7.
 & 502.27. & 528.7. & 556.9. & 584.8
 Cacoethes morbus 422.10. & 423.43
 Caecos herba 400.43.45
 Cadauera recentia merguntur, uetustiora fluitant 30.29
 Cadauera uirorum supina, mulierum prona fluitant 115.23
 Cadauera ubi medicata asseruentur 210.18
 Cadys herba in Syria qualis 292.47
 Cadys quid 603.20
 Caduie medicinae 612.36. per totum caput
 Cadmie genera 612.39
 Cadmie faciente ratio 612.37. & inde
 Cadmia ubi optima 612.51
 Cadmie effectus qui 613.6. & inde
 Cadmus solute orationis inuenitur 78.41
 Cadmus in Graeciam quas literas attulerit 127.33
 Cadmi inuenta 127.48. & 128.7
 Cadmi patria 78.40
 Cadmi imago Antiphili opus 631.39
 Caduceo cur serpentes additi 535.48
 Caduiri populi ex lino uela texunt 351.45
 Caecias uentus 15.12.16.20.50
 Caecilia serpentes 170.17
 Caecilia Caia quae 149.45
 Caeciliana lactuce genus 362.21
 Caeciliana cerafa 267.43
 Caecilius M. Calsurnij Bestiae accusator 491.35
 Caecilius C. Consul 12.17
 Caecilij T. fortitudo 117.47
 Caecitis quo pacto tollatur 140.18.
 & 207.17
 Caecitate diuturna multi liberati 207.18
 Caeni uini generositas 250.4
 Cacubum uinum quale 428.48
 Cadende quando arbores 287.24.
 per totum. & 288.3. per totum
 Cadende materie tempus 347.8
 Cadue arbores quae 307.3. per totum caput
 Calatores imaginum clari recensentur 607.49. per totum caput
 Calature mirabiles describuntur 601.33.
 & inde
 Calius Tiberio à rogo reuixit 125.29
 Calius Senator 144.50
 Calius Marcus 636.33
 Calius Rufus orator 124.35
 Calius Geographus 47.48
 Celum nullo modo quit flecti 283.37
 Cali consideratio, magnitudo, aeternitas, continentia, mensura, &c. 1.12. per totum caput
 Cali formam globatam esse 1.31. per totum caput
 Celorum motus qualis 1.40. per totum caput

Celorum ob motum sonitus concentusque 1.42. & inde
 Celum à quo primum descriptum 4.1. & inde
 Celum animalium omnium impressae effigies 1.46. & inde
 Celorum omnium semina inesse 1.48
 Celum unde dictum 2.3
 Celum quae nobiscum societas 3.43. & inde
 Cali notitiam quis primo habuit 4.1
 Cali signa duodecim à quo primum obseruata 4.1
 Cali faces 11.2.9
 Cali colores 11.37. per totum caput
 Cali species sanguinei coloris uisa 10.28
 Cali flammæ 11.45. per totum caput
 Cali uersicolores & repentini circuli 11.46. & 12.2
 Cali ostentum 12.23. per totum caput
 Celum pro aere 12.41
 Cali in terras influxus 13.30. & inde. & 24.30. per totum caput
 Celum animalium effigies quot habeat 13.43
 Celum in partes sedecim diuiditur 17.51
 Celum ardere sepe uisum 18.38
 Cali proprietates quibusdam in locis peculiaris 19.25. per totum caput
 Celum omnis infirmitas accepta ferenda 285.14
 Cali cui regioni arbores opponende 294.36. per totum caput
 Celum quod arbuta spectare debeant 295.26
 Cali & terra ad arbores societas 295.38. per totum caput
 Celum terre parere quidam cogunt 295.38
 Celum constat operis facultas 297.23
 Celum maxime agriculturam constare 336.46. & inde
 Cali cum terra societas à Democrito primam deprehensa 342.37
 Celum spectare quomodo induci homines 425.31
 Cali uolentia quomodo auertatur 511.43
 Celum quae aues crebro aspiciant 177.20
 Celestis iniuria duo genera 343.8. & inde
 Celestium observationes à quibus inuenta 550. per totum caput
 Celestium corporum motus cur dissimiles 7.8
 Celestibus natura aeterna 3.46
 Celestium potentia ad terram pertinet 3.47
 Celestium distantia non inuestiganda 10.3. & inde
 Celestium cognitio obscurissima 337.2. & inde
 Celestium cognitio multis modis haberi potest 342.14. & inde
 Camenta quo ferrumine componantur 657.29
 Ceparum uarij colores 360.12
 Cepas Aegyptij pro dijs colunt 359.51
 b 4

Indicis Pliniani

Ceparum plura genera 360.1. & inde
Ceparum omnium odor lacrymosus 360.2
Ceparum varij saporis 360.14
Ceparum que optime 360.17
Cepae quo tempore ferantur 360.15
Cepae ubi optime feruntur 360.23
Cepae quo pacto ferenda 360.25
Ceparum semen quando colligendum 360.28
Cepae quo pacto seruanda 361.10. & inde
Cepae syluestres nullae 371.15
Ceparum medicinae 371.15. & inde
Cepae somnum conciliant 371.16
Ceparum noxae & incommoda 371.28
Cepis nuces aduersantur 43.9.3
Cerefolium herba, eiusque natura 365.45
Cerulei pigmenti consideratio 606.16.29
Ceruleus fons Romae 652.33
Ceruleis ciuile bellum quae prodigia praefata serint 316.9.12
Cesar quo anno Censor 234.31
Cesar L. Censor quando, eiusque edictum 253.11. & inde
Cesaris Iulij munus gladiatorium 265.29. & 353.12
Cesar Dictator tabulas duas, Aiacem, & Medeam, in templo Veneris Genitricis dicauit 120.36. & 623.1
Cesar Iulius uino Mamertino primus aucto ritatem dedit 250.24
Cesarum uilla ubi 270.41
Cesares triumphantes qua lauro soleant coronari 270.43. & inde
Cesaris forum Romae 292.12. & 353.11
Cesar annum ad Solis cursum redegit 337.22
Cesaris de singulorum siderum ortu & occasu sententiae 339.20. & inde
Cesar Idus Martias feras sibi annotauit 339.44
Cesar Dictator forum Romae totum, ac sacram uiam carbasinis uelis texit 353.10. & inde
Cesarum ianatrix laurus 269.50
Cesaris miles lapsana apud Dyrrhachium uixit 363.43
Cesar Dictator Peloponnesum insulam tenuit efficere 51.47
Cesar Ptolemaeum perimit 66.46
Cesar Aedemone Ptolemaei libertum in extremam usque Mauritaniam persequitur 66.46. & inde
Cesar C. Triarius ubi superavit 84.29
Cesar Caius Augusti filius 21.35. & 100.42. & 225.15. & 573.20
Cesar exercitus in Pharsalia famem sensit 477.18
Cesaris aedilitas, & ludorum apparatus 592.30
Cesar erarium spoliis 592.41
Cesaris Dictatoris statua lorica 605.10
Cesaris Iulij templum, & curia 623.9. & 629.28
Cesaris domus incensa 628.43
Cesaris statuae marmoreae 646.21
Cesar in portu Alexandriae templum 647.30
Cesaris Dictatoris opus, Circus maximus 650.36.43

Cesaris Caij aqueductus 652.32
Cesar Dictator ubi Pompeium uicerit 653.46
Cesar Dictator sex dactylotheas Veneri Genitrici consecrauit 661.24
Cesaris Dictatoris spectacula 132.16
Cesaris tertius Consulatus 132.22
Cesaris Dictatoris mirus equus 146.1
Cesaris thorax ex margaritis dicatus Veneri Genitrici 165.11
Cesaris piscinae 170.25. & 191.18
Cesaris triumphalis cena 170.46
Cesar Dictatori sacrificanti bis in extis deus fuit cor 210.27
Cesar inimicorum literas ne lectas quidem conseruauit 117.10
Cesar Dictator Ciceronis hostis 119.26
Cesaris Dictatoris pater qua morte extinctus 126.20
Cesaris Dictatoris ex uehiculo casus, & eius, ne iterum caderet, incantatio 506.23. & inde
Cesaris in uillis pisces e manu hominis uesciebantur 573.50
Cesaris ciuili bello cometes uisus 10.50. & inde
Cesaris anima in deorum numerum recepta 11.13
Cesaris crinita stella quando uisa 11.11. & inde
Cesare Dictatore occiso anno toto Sol paluit 12.3
Cesaris thronos stella 22.41
Cesaris Dictatoris gesta praecipua breui compendio 116.47. per totum caput. & 117.36
Cesaris Dictatoris ingenium omnium capax 116.48
Cesar Dictator simul scribere, legere, dictare, audire, folius 116.50
Cesar Dictator quaternas, septenasque epistolas simul dictabat 116.50
Cesar Dictator signis collatis quinquages dimicauit 116.51
Cesaris Dictatoris ductu quot hominum milia occisa 117.2
Cesaris Dictatoris insignis clementia 117.6
Cesaris Dictatoris magnanimitas 117.7
Cesarianorum militum carmen iocularis de lapsana 363.44
Cesarum primus unde dictus 112.27
Cesones unde dicti 112.27
Cesonia Caij Imperatoris uxor 111.38
Caia Cecilia, quae & Tanquil 149.45
Caiae Vestalis statua 605.45
Caius Valerius Consul 354.34
Caius Senuus Praetor 253.17
Caius Porcius Consul 18.27
Caius Afranius Consul 21.42
Caius Imperator obeliscum in Circo Vaticano statuit 289.16
Caij principis luxur in unguentis 234.23
Caij principis luxur in aedificijs 651.21
Caij principis mirum de platano 220.41. & inde
Caius Imperator Peloponnesum insulam tenuit efficere 51.47
Caius Caesar Augusti filius 21.35. & 100.42. & 165.19. & 225.15. & 573.20
Caius princeps decuriam quintam iudicium

adiecit 590.30
Caij principis ludi 592.33
Caius princeps auri audisimus 594.45
Caius princeps focculos indubat e margaritis 661.1
Caij principis matrona Lollia Paulina famulans margaritisque operata 175.13. & inde
Caij principis oculi quales 206.43
Caij principis in ludo gladiatores duo ad nullam comminationem conuenientes 206.45
Caijo principi immolanti iecur desuit in extis 210.41
Caij principis Consulatus & interitus 210.42
Caij principis nauis ab echeide pisce retenta, & eiusdem Caij in urbe interitus 572.40. & inde
Caius princeps quando interfectus 210.42
Caij principis uxor Cesonia 111.38
Caij principis mater Agrippina 112.18
Caius princeps generis humani fax 112.19
Calaces pictor 631.36
Calamidis statuariae opera 607.44. & 610.7.8. & 644.16
Calamites rane genus 579.3. & 583.37. & 585.16
Calamochnus quid 585.21
Calamus odoratus 229.35. & 238.37
Calami oleum 260.48
Calami in medicinae usus 585.24
Calamo ubi folia non decidunt 278.31
Calamorum aquaticorum consideratio 285.20. per totum caput
Calamorum Aegyptiorum usus 285.13
Calamorum coma lectos implet uice plume 285.28
Calami Orientis populi bella conficiunt 285.30
Calamorum armis quae gentes uictae 285.34. & inde
Calamus Italiae sagittis aptissimus 285.38. & 286.6
Calamorum differentiae plures, & qui apti fistulis 285.50. & inde
Calathiana uiola qualis 394.1
Calchus Lucanos subegit 44.25
Calcamenia Assij lapidis sarcophagus illatus uertuntur in lapides 653.18
Calcanthes fe quidam repente mortui 126.19
Calcisraga herba quae 497.40
Calcoethenes imaginum flector 635.37
Calculi in ueste nascentes 21.26
Calculorum cruciatus aspererrimus 461.16
Calculorum remedia 369.47. & 377.8
38.43. & 384.4. & 387.19. & 388.25. & 389.15. & 390.6.10. & 401.37. & 404.7. & 407.28. & 408.6. & 411.44.50. & 414.35.36. & 415.7.30. & 417.22.29.46. & 423.46. & 438.42. & 439.32. & 440.41. & 442.37. & 450.19. & 451.4.44. & 452.21. & 457.42. & 482.41.444
51. & 483.2.4.23.29.32.35. & 493.42. & 497.43. & 499.50. & 502.15.17. & 524.44. & 534.38. & 550.43.48. &

Pars Prima

48. 551. 1. 4. 560. 37. 574. 36. 581. 43. 654. 35. 665. 20. 677. 27		Calce agros gentes quædã stercoreant 298.9	Canceris omnibus oñonipèdes 163.16
Calculus Thracæ dies notabant 121.12		Calce uina condiumt Afri 255.12. 656. 45	Cancrorum marium à fœminis differentia 163.16.17
Calena uina 250.21		Calce ubi agri fertiles reddantur 298.9	Cancrorum multitudo 163.19
Calenus uates 505.46		Calcis in medicina magnus usus 657.50.	Canceris retrogradus incessus 163.22
Caliginis oculorum quo tollantur 379.18		Calce in de 1bidem	Cancrorum coitus 169.35
Calypso pithrix 634.4.6		Calci oleum solum miscetur 444.30.	Cancrorum oculi quales 207.31
Calypso imago, Nicia opus 633.21.22		Cambys rex obelisco pepercit, qui urbi non pepercerat 647.15	Cancri tergora exiunt 163.4
Callæ herbe descriptio 496.23. 67. inde		Camelopardalis animal quando primũ Ro- me usum 137.17	Cancrorum genera 173. 13. 67. inde. 585.5
Callais gemma 674.32		Camelorum consideratio 137.5. 67. inde. 208.30	Cancrorum inter se pugne 163.23
Callarius piscis 159.30. 585.51		Camelorum usus in praelijs 137.9	Cancri serpentum iñibus medentur 140. 16. 21. 67. 163.23
Callias Atheniensis 598.6		Cameli partium in medicinis usus 513.6. 67. inde	Cancros in scorpiones transfigurari 163. 25
Callias statuarius 611.19		Cameli quot annis uiuant 137.13	Cancrorum in medicinis usus 577.23. 67. inde. 579.38. 580.34. 39. 583. 6. 67. inde. 583.20. 23. 24. 25. 584. 1.6. 20. 27. 28. 67. inde
Callistephara quibus ex rebus conficiantur 403.13. 434. 23. 520. 31. 639. 38		Cameli quot mensibus ferant uterum 189. 50	Cancro oculi ad quid uiles 579.19
Callicia herba qualis 455.32		Cameli lac quale 215.1. 516.20	Candace regina ubi regnauit 103.21
Callicles statuarius 611.29		Camelinum lac dulcissimum 516.20	Candaces rex Bularchi tabulam auro repen dit 120.37
Callicles pictor 631.36		Camelorum cum equis inimicitia 137.10	Candales quando obierit 626.7
Callicrates statuarius 116.18. 644.48		Camelos ne affliidi est, tabani ledant 573.23	Candelaborum consideratio 604.15.
Calligonon herba 501.7		Cameli fel non habent 210.50	per totum caput
Callimachus pictor 611.49		Camere uitree nouitium inuentum 658. 39. 67. inde	Candelaborum pretia 604.18
Callimachus medicus 392.18		Camere à quo primũ pictæ 632.35	Canephorus ex marmore, Scope opus 643. 12
Callima-bus dux Atheniensium 626.18		Camerna mala 262.46	
Callinus lapis 655.24		Camillus quo die Veios cepit 47.8	Cania urticae genus 400.19
Callion herba que 408.5		Camillus quantum auri in Iouis Capitolini folio condiderit 588.37	Canities hominis, equo peculiaris 205.41
Callionymus piscis 586.4		Camillus minio illitus triumphauit 597.51	Canis quo inficiantur 372.7
Callionymus piscis medicinae 578.46. 67. inde. 579.31		Camillo quid crimini Carullius obiecit 604.30	Canis à puertitia ubi 128.51
Callippus scriptor 346.6		Camilli domus ostia habuit ærata 604.31	Canities præpostera 110.31
Callistenes historicus 644.16		Camilli statua 605.35	Canicula stella, Procyon Græci dicta 342. 18
Callistratus statuarius 608.20		Cammaros herba 492.10	Canicule stelle miri in hæc inferiora effe- ctus 13.23. per totum caput. 15.35. 67. 254.51. 67. inde
Callistruhtie ficus quales 264.38		Cammarus piscis 586.9	Canis stelle ortu uina mutantur 254.51
Callistus liberius diuissimus 600.8. 67. inde. 646.35		Camenarium aedes 605.13	Canis stelle ortu ligna cædenda 288.21
Callisti Claudij Cæsaris liberti conatio 646.35		Campanie castaneæ 267.10	Canis stelle occasus 340.28. 30. 31. 67. 343.41
Callitriche fere quales 152.5		Campanie uitium magnitudo 245.35	Canis signi exortus 13.23. 342.23
Callitrix, siue Callitricha, siue Callitrichon herba, cuiusque usus, 67. medicinae 415. 22. 471.10. 483.28. 489.11.		Campanie uua qualis 247.37. 520. 40	Canis signi exortum maria sentiunt 67. ter- ra 159.17. 67. inde. 342.24
Callixenus statuarius 608.21		Campanie cerasa 267.45	Canis signi ueneratio 342.25
Callion statuarius 608.9		Campanie filigo 326.4. 67. inde	Canicularum piscium marinorum conside- ratio 168.36. per totum caput
Callorum corporis remedia 406. 2. 67. 421.39. 422. 42. 446. 43. 449.38. 534.11. 584.10. 614. 47. 617.45		Campanie ex milio pultem candidam facit 327.26	Canicule pisces 585.46
Calor olei causa 259.7		Campanie campus laudatissimus 328.19. 67. inde	Canicule pisces urinantes maxime infestant 168.36. 67. inde
Calorem inducentia, facientiaque 433.25. 41. 436. 48. 439. 25. 446. 33. 446.23		Campanie fertilitas 37.43. 67. inde. 39.46. 67. 327.26. 67. inde. 328.19. 67. inde	Canicularum piscium ingens copia ubi 168. 36. 244.15
Calorem sedantia, tollentiaque 380.44. 430.26		Campanie terra pulla 296.3	Canicule pauent hominem æque ac terrent 168.43
Calphurnius Bæstia aconito ixcors peremit 491.35		Campana rosa 392.41.46. 393.11	Canicule piscis medicinae 579.41
Calphurnius Flamma corona graminea do- natus 410.20		Reliqua quæ reparte secunda.	Canum descriptio, natura, 67. erga dominos fides 144.36. per totum caput. 67. 189.36. 67. inde
Calphurnius annulus 589.19		Camasse Alexandri amica Apelli data 629.7	Canes homini inter omnia fidelissimi 144. 37
Calba iole genus 394.2		Canachus statuarius 608.12. 610.21	Canis cum elephanto pugna 145.25. 67. inde
Calua quedam animalium natura liter 205. 37		Canachi statuarij opera 644.39	Canes pro dominis pugnant 144.37. 67. inde
Caluitium homini proprium 205.40		Candalicium, uel Candianse aurum quod 593.43	Canum miracula plura 144.36. per to- tum caput
Caluus orator 600.32		Canaria herba que 467.28	Canum in bellis usus ubi 144.41. 67. inde
Caluus orator quo nocturnam pollutionem repreffert 618.50		Canarium augurium quo tempore fieri con- fueuerit 320.2	Canes soli dominos necre 145.6
Calx aqua accenditur 596.18. 657.26		Cancaum unde aduehatur 229.12	
Calcis consideratio 657.19. 67. inde		Cancrorum consideratio 163.11. per to- tum caput	
Calcis 67. barena mixtura 657.27		Canceris uita longa 163.16	

Indicis Pliniani

Canes soli nomina noscunt sua 145.7
 Canum impetus et seuitia quo mitigetur 145.9. et 577.17
 Canes ex tigribus concipiunt 145.14
 Canes et lupus concipiunt 145.16
 Canes insignes dono Alexandro Magno dati 145.19. et inde
 Canum partus et generatio 145.29
 et inde
 Canum rabies quando pestifere 145.35
 Canis locutus aliquando 145.42
 Canes Melitæi quales 50.18
 Canes que loca non intrent 100.20. et 180.21
 Canes ubi pro regibus habeantur 104.6
 Canum magnorum copia ubi 105.24
 Canes Indici ceteris grandiores 109.39
 Canes quasdam ædes non ingrediuntur 180.21
 Canum genera plura 189.36. et inde
 Canum generatio Ibidem
 Canum prodigia 189.42
 Canes quando uiuant 189.45
 Canes quibus infestentur 204.19
 Canes de genere sub alium caudas reflectunt 217.42
 Canum impetus quo cohibeatur 577.17
 Canes quando maxime in rabiem agantur 13.26
 Canis mordens lapidem. Prouerbiū 540.20
 Canis rabidi morsus remedium quomodo repertum 460.31. et inde
 Canis rabidus quem momorderit, aquam et potum omnem pauet 460.30
 Canes qua herba se purgant 457.28
 Canis malignitas, et inuidia 467.30
 Canibus ne cauda crescat 145.42
 Canes quos non allatrent 470.40. et 514.3. et 540.3. et 558.48
 Canis mira pictura 630.34
 Canes quo rabidi fiant 114.10
 Canes ne rabidi fiant 145.42. et 450.13. et 511.39. et 540.8
 Canum scabiei remedia 528.15
 Canum annua apud Romanos supplicia 536.13
 Canis in placandis numinibus pro hostia immolabatur 536.15
 Canes fugantia 540.3. et 552.39
 Canes quo cibo necentur 375.49. et 377.18. et 413.39. et 450.24
 Canibus maxime inimicum 596.37
 Canis adhibe laetens olim in ciborum delicijs habitus 356.15
 Canis, persenisive dente qui aliquando fuerit lesus, interuentu suo uulneratorum malum aggrauat 507.28
 Canis urina irrigata herba, et sine ferro euulsus, luxatus medetur 457.5
 Canum uermes, id est vicini, quo necentur 413.46
 Canis mirum simulacrum 607.8
 Canis partium in medicinis usus 464.2. et 536.18. et 539.50. et inde, et 546.30. et inde, et 549.29. 36. et 551.12. 13. et 552.29. et inde, et 554.39. et 557.36
 Canis rabidi morsus remedia 145.36. 39. per totum caput. et 368.50. et 371.

17. et 372.12. et 375.48. et 376.31. et 377.44. et 379.9. et 388.48. et 390.9. et 404.37. et 405.21. et 412.22. et 418.48. et 419.22. et 426.7. et 430.32. et 431.38. et 436.22. et 437.14. et 438.40. et 439.5. 13. et 446.22. et 453.48. et 460.30. et inde, 470.37. et 496.9. et 505.7. et 508.22. et 510.48. et 512.19. et 514.22. et 519.18. et 533.41. et 539.49. et inde, et 576.49. et 577.28. 39. et 581.26. 34. et 597.4. et 617.30
 Canina capita habentes homines 104.21
 Cannabis consideratio, et ex ea medicina 390.14. et inde
 Cannabis ubi primum nata 390.14
 Cannabis genituram uiuorum extinguit 390.15
 Cannabis aquam coagulat 390.17
 Cannabis natura, usus, satio, euulsio 366.7. et inde
 Cannabis ingens altitudo 366.13
 Cannensis clades Romanorum 265.18
 Canon simulacrum, Polycleti opus 608.35
 Canopus Menelai gubernator 80.17
 Canopus sidus in Italia non conspicitur 22.39
 Cantabrica herba cuiusmodi, et unde dista 467.3. et inde, et 468.28
 Cantharis gemma 677.45
 Cantharidum uermium consideratio 539.26. et inde
 Cantharides Catoni Vicensi obiectæ sunt, quod eas uendidisset 539.41
 Cantharides quo fugentur 511.50
 Cantharides ex qua gignantur materia 204.26
 Cantharidum in medicinis usus 541.11. et 551.40
 Cantharidum ueneni remedia 204.6. et 379.9. et 386.35. et 428.11. et 431.17. et 433.23. et 516.41. et 519.40. 46. et 538.1
 Cantharides, uini transmarini genus 251.11
 Cantharolethrus locus, et unde dictus 202.36
 Cantharus statuarius 611.19
 Cantharus piscis 586.3
 Cantharis Bacchus, et Marius C. uisus sunt 601.29
 Cantharis uermis frumenta erodens 332.2
 Cantherium laphatum 387.33
 Capanei imago, Taurisci opus 634.31
 Capella celestis signi ortus 340.31. et 346.7
 Caper piscis 218.2
 Capillata lotos, antiquissima Rome, et unde dista 292.10
 Capillus uirginum Vestalium quod soleat de ferri 292.10
 Capillus ubi probro existimetur 87.22
 Capillorum consideratio 205.33. et inde per totum caput
 Capillus que gens careat 205.36
 Capillorum destitutio in mulieribus et spæ donibus rarum 205.38
 Capillus puerorum primus podagre dolore lenit 508.20
 Capillus uiuorum canis morsibus medetur

508.22
 Capilli muliebres aduerti nido suo serpentes fugant 511.13
 Capilli ne canescant 557.40
 Capillorum uermes perimentia 565.34. et 570.33. et 639.16
 Capillos que crispas faciant 415.24. et 416.23. et 443.49. et 513.8. et 538.28
 Capillum certis Lune diebus contrectari, capitis doloribus conducit 507.6
 Capilli quando tondendi 288.34
 Capillos inficientia 287.21. et 372.6. et 386.40. et 415.23. et 437.45. et 445.26. et 446.24. et 450.11. et 451.23. et 452.30. et 490.17. et 639.39
 Capillos denigrantia 424.12. et 434.30. et 440.18. 36. et 442.19. 40. et 448.44. et 490.36. et 495.49. et 541.8. et 578.39
 Capillos que rufos efficiant 266.28. et 431.39. et 433.44
 Capillum flauum que faciant 24.21. et 490.35
 Capillorum diuersitas in regionibus calidis et frigidis 24.20. et inde
 Capilli ne defluant 143.15. et 370.12. et 375.26. et 415.25. et 442.22. et 441.45. et 471.11. et 480.17. et 492.45. et 503.20. et 507.7. et 517.42. et 520.5. 20. 22. et 541.3
 Capillos nutritia 417.20. et 433.15. et 439.7. et 454.14. et 471.11. et 503.20
 Capistrandi boues inter arbores uisus arentes 334.9
 Capito Oppius uir Prætorius scirrho infestus 114.5
 Capitolium obfessum à Gallis, seruat à Manlio Capitolino 118.9
 Capitolium cura anserum defensum 177.37. et 536.9
 Capitolij ornamentum 592.46. et inde
 Capitolium à Vitellianis incensum 607.7
 Capitolium Sylle temporibus conflagrauit 239.51
 Capitolij infane substructiones 650.47
 Capitolij columnæ unde adiectæ 645.11
 Capitolij dedicatio à quo facta 333.9
 Capitoline ædis incendium 588.47
 Capitolinum à L. Tarquinio Apolarum præda inchoatum 41.2
 Capitolinus Manlius quoties corona donatus 272.29
 Capitolij Manlij decora militaria 118.5. et inde
 Capitolij Manlij fortitudo, ac gens 118.15. et inde
 Capitolinus Iupiter ex ære Delici 604.11
 Capnias gemma 671.33. et 672.15
 Capnias uua, cuiusque natura 248.3
 Capnites gemma 674.37
 Capnitis cadmie genus 612.43
 Capni herbe medicina 479.1
 Capnos herba qualis 473.21. et inde, et 481.8. et inde
 Capnum argos, argille genus 297.42
 Cappadoce qua herba coronentur 493.38
 Cappadoce oleum quale 261.2

Reliqua

Pars Prima

Reliqua quæ re parte secunda.

Capparis ubi & quomodo ferenda 365.
 16. & inde
 Capparis ubi laudatissima 365.21
 Capparis fructus consideratio 243.14.
 per totum caput
 Capparis stomacho inutilis 382.14
 Capparis natura, & medicinae 387.4.
 & inde
 Capparis caulis in cibis receptus 269.3
 Capra oleæ inimica 261.20
 Caprarum consideratio, natura, generatio
 150.23 per totum caput
 Capre pinguitudine sterilescent 150.24
 Capre quæternos pariunt 150.23
 Capre albus lactentes generant 150.25
 Capre pariunt octonis annis 150.28
 Capris cornua non omnibus, & in his indica
 annorum 150.35
 Capris mutilis lactis maior ubertas 150.
 36
 Caprarum solertia 150.29. & inde
 Caprarum generositatis signum 150.37
 Capre aures spirant, non naribus 150.
 36
 Capras febris nunquam carere 150.36.
 & 519.6
 Capre noctu, ut interdiu, cernunt 150.
 38. & 207.27. & 520.41
 Caprarum morsus exitialis arbori 150.
 44
 Capra cur Mineræ non innoletur 150.
 45
 Caprarum genera plura 151.41. & inde
 Capre masculis frondibus animal 226.51
 Caprarum barbis ladani adhaerescit libi
 aem. & inde
 Capris oculum aspernari 378.3.9
 Caprarum balatus quo concitetur 381.10
 Capra quo necetur 449.45
 Caprarum cornu serpentes fugantur 519.2
 Capre cur non uppiant 520.39
 Capra aut (ut alij legunt) Capreae fel non
 habent 210.50
 Caprarum in medicinis usus 519.2. &
 inde per totum
 Caprinus caseus in medicinis 519.4.23.
 & 527.11.13
 Caprinus sanguis in medicina 519.47.
 & 527.9
 Caprinum fel in medicina 520.45. &
 inde
 Caprinum seum in medicina 524.32.
 & 516.50
 Caprinum caput in medicina 524.35
 Caprini pili cinis calculos expellit, & ca
 pterium finis 525.2
 Caprarum finis in medicina 525.2.43
 Caprarum urina in medicina 525.28
 Caprinum cornu suffitus uulnus utile 529.17
 Caprinum lac stomacho utile 516.21.31.
 & 524.31
 Caprinum recur quibus proficit 150.38
 Caprariensis plumbi genus 618.38
 Caprea fera ueneno uiuit 191.38
 Capreae ubi non sint 153.13
 Caprificialis dies Vulcano sacer 197.15
 Caprificatonis arborum consideratio 265.
 33. per totum caput
 Caprifici arboris consideratio 265.33.

per totum caput
 Caprificus nunquam floret 280.2
 Caprificus ubi trifera 281.38
 Caprifici quibus infestetur 317.11
 Caprifici que præcipue laudentur 317.18
 Caprifici natura, & ex ea medicina 437.
 4. & inde
 Caprificus taurorum ferociam mitigat
 437.24
 Caprimulgi aues quales 183.44. per to
 tum caput
 Caprimulgi nocturni fures 183.44
 Caprimulgi interdiu uisicarent 183.44
 Capris quæ apta materia 291.32
 Capra unguentis nobilitata 232.48
 Capuam Augustus coloniam deduxit 318.
 38
 Capuli, id est, gladiatorum manubria ebore
 & argento ornantur 601.41
 Caput hominis inuentum in Tarpeij delubri
 fundamentis 505.45
 Capitis animalium consideratio 204.45.
 & inde
 Capitiu animalium apices 204.46
 Capitiu quæ animalia careant 70.38.
 & 205.32
 Capitiu osium differentia 205.42
 Capita piscium maxima 205.31
 Capita hominum in celo uisa 12.37
 Capita præcisa aliquando repere uisa 211.
 22
 Capitis iudicium ubi primum actum 128.
 20
 Capitis carentes homines 70.38
 Capitis dolor grauissimus 461.17
 Capita æperiri magistatibus, cur institutum
 510.10
 Capitis dolorem facientia & capiti dolenti
 contraria 390.22. & 403.37. 42.
 & 423.20. & 424.10. & 426.34.35.
 44. & 428.12. & 432.14. & 439.1.
 15. & 442.51. & 462.19.29. & 468.
 43. & 516.51
 Capitis doloris remedia 371.42. & 373.
 47. & 344.9.41. & 378.12.36.43. &
 379.19. & 380.20.34.36.43. & 381.
 21. & 383.26.44. & 384.5. & 385.4.
 48. & 389.2.10. & 403.12.45. &
 404.3. & 405.24. & 405.44. &
 415.1.33. & 418.47. & 421.32.36. &
 425.40. & 426.16.17. & 427.13. &
 432.41. & 433.10.22.26.34.44.50.
 & 437.35.42. & 438.37. & 443.30.
 48. & 440.15.42. & 442.39. &
 443.43. & 444.3. & 445.28. &
 447.18. & 448.16.25. & 451.10. &
 453.28. & 456.49. & 457.24.49.
 & 471.15.34.36. & 474.3. & 492.
 47. & 497.12. & 499.23. & 501.24.
 & 502.35. & 509.10. & 511.41. &
 512.30.47. & 513.23. & 515.28. &
 520.23. & 533.47. & 541.29. & 576.
 21. & 624.22. & 646.14. & 672.34
 Capitis bulcerum remedia 372.15. &
 374.2.3. & 376.25. & 382.10. & 387.
 4. & 404.1.34. & 423.39. & 433.
 42. & 443.18. & 450.5. & 455.24. &
 471.18. & 520.15.17. & 575.46. &
 576.24. & 578.25. & 614.44. &
 655.43

Caput purgantia 374.3. & 403.18.
 & 404.40. & 427.7. & 448.31. &
 471.46. & 472.21. & 615.12
 Capitis ardores refrigerantia 369.20
 Caput si à Sole doleat, quid imponendum
 442.39
 Capitis uulneribus quid medeatur 444.
 46. & 471.44
 Capitis dolorem ex ebrietate sedantia
 447.16
 Capitis ossa fracta extrahentia 471.32.45
 Carabi cancerorum genus 163.14
 Carba ubi reperta 352.5
 Carbafina uela 353.9
 Carbilius Pollio 157.26
 Carbones faciendi ratio 273.22. & inde
 Carbonibus apta materia Ibidem
 Carbonum natura, & uis 596.19
 Carbonis quænei in medicinis usus 660.4
 Carbo Cneus Consul 124.1.34
 Carbo L. cum Pompeio Consul 40.50
 Carboni imperatori mures artois fuscis
 exitium portederunt 152.31
 Cartunculi morbi descriptio 475.51.
 & inde
 Carbunculus Narbonensis prouinciæ pecu
 liare malum 476.1
 Carbunculus morbus quando primum in lita
 lium uenerit 475.51
 Cartunculum gemmarum consideratio, re
 nera, &c 669.5. & inde
 Carbunculi ubi optimi 669.6. & inde
 Carbunculi unde dicti 669.5
 Carbunculi morbi facile remedium 342.
 35. & inde
 Cartunculi ne uitibus nocent 34.26
 Carbunculus terre genus 296.21
 Carbunculare quid sit 342.32
 Carbunculatior arborum morbus 314.12
 Carbunculorum remedia 378.46. &
 379.45. & 385.27. & 386.24. & 419.
 21. & 424.3. & 427.4. & 432.38.
 44. & 434.42. & 436.43. & 439.
 9. & 445.7. & 450.40. & 451.38. &
 486.27. & 528.11. & 554.49. & 584.
 12. & 660.3
 Carchedonij carbunculi 669.7
 Carchedonij smaragdi 669.7
 Carcinaton herba 501.8
 Carcinas gemma 677.41
 Carcinomatosis morbi remedia 374.47
 & 378.41. & 405.27. & 412.23. &
 424.36. & 436.43. & 445.41. &
 447.38. & 454.40. & 457.25. &
 458.27. & 489.20. & 498.20. &
 500.9. & 508.5.37. & 534.17. & 531.
 26. & 584.4
 Cardamomi consideratio 224.37. & inde
 Cardamomi medicina Ibidem
 Cardamomi oleum 260.48
 Cardiacorum remedia 374.25. & 375.
 18. & 379.36. & 430.8. & 440.14.
 & 452.9. & 514.16
 Cardisæ gemma 675.14
 Cardinis temporum quadrifartita distinctio
 338.6
 Carduelis imperata faciunt 184.3
 Carduelis auis consideratio 184.3. & inde
 Carduus herba qualis 400.13.29
 Carduorum in cibis usus, eorumque ingens
 pretium

Indicis Pliniani

pretium 364.23
Cardanorum satio, cultura, usus, &c. 364.
26. & inde
Carduorum medicinae 390.30
Carduorum sylvestrium genera duo 390.31
Cardus frugibus inimicus 337.7
Cardus uelci plebei non licet 355.49
Caryatidum simulacrum 643.4
Caryatides status 644.25
Carice ficus 236.38. & 266.1
Caricem quae arbores non sentiant 290.8.
& 296.51
Caries ab ebore quo pascitur arceatur 261.9
Caryinon oleum quid 260.39. & 433.
33
Caryites, lithymali genus 481.45
Caryon unde iuglans dista 266.27
Caryopos quid 232.15
Cariosa terra pessima 296.49
Caryotatarum medicinae 434.21
Caryote ubi 268.51
Caritatem annonae inferentia 342.34
Carmanides pictor 634.40
Carmina incantantium an aliquid ualeant 505.22. per totum caput
Carmina Magica uim habere Ibidem per totum
Carmina Magica contra grandines & morbos 507.14
Carmen heroicum à quo reperitur 128.45
Carnes diste eloquentia, Catonisque de conscientia 119.3
Carnaeades Zenonis libris responsurus ellet boro se purgavit 463.46
Caro quo astate incorrupta seruetur 386.28
Caro quo tenerior in coquendo fiat 400.26. & 437.11
Caro ab obsequiis recedens quibus iuuetur 422.23. & 422.19. & 432.42. & 458.26
Carne humana uescientes 104.21
Quaere Humana carne.
Carnes bubulae quomodo facili percoquantur 437.11
Carnes suauiores facientia 450.4
Carnes quo absumentur in ollis 464.23
Carnes, cum coquuntur, conglutinantia 495.1. & 499.14
Carnes alentia 439.20
Carpethij maris ecbini quales 577.46
Carpheoton thuris genus 225.33
Carpobos, id est, sacum Graecum 458.7
Carpinus arbor 277.17
Carpinus montes amat 277.48
Carpinus nuptialibus facibus materiam praebet 278.7
Carpophyllon lauri genus 270.16
Carruce ex argento 600.33
Carthago nista quantum, & quid Romanis, tributi nomine soluere coacta 592.18.
& inde
Carthago, cum deleta fuit, quantum argenti habuerit 600.37
Carthago quando capta 248.32. & 265.8. & inde
Carthago quot annis Rome emula 265.17
Carthago fici argumento deleta 265.9
Carthagineus quis primus irruerit 112.28

Carthaginienfe bellum tertium quomodo sumptum 265.13
Carthaginienfium contra Romanos uictoriae 265.18
Carthaginienfium in Sicilia uictorum pictura 622.32.37
Carthaginienfes Herculi humana hostia sacrificabant 644.27
Carthaginis Hispanie rose quales 393.8
Carthago buxi semen 282.18
Carthaginiei pisces 161.10. & inde. & 213.5. & inde
Cartilago rupta non solidescit 213.7
Carullus Sannites superat 607.29
Carullij Pollionis repertum 600.50
Carullus Sp. quæstor quid in Camillo reprehenderit 604.30
Carullus Sp. Iouem in Capitolio fecit 607.29
Castorum consideratio, diuersitasque 215.5. & 215.19. per totum caput
Castorum genera, usus, bonitas, medicinae 517.3. & inde
Casti seruandi ratio 454.49
Castus ne corrumpatur, neque à muribus attingatur 558.33
Casti ubi optimi 215.19. per totum caput
Casti Franci consideratio 228.7.45.
& inde
Casta in Septentrione uiuit 283.37
Casta apes delectantur 398.6
Castigneæ herba qualis 456.19
Cassander Gallos obsidet 564.21
Cassander rex 631.20
Cassandra picta Theodori opus 634.28
Castiteron, id est, scandium plumbum 617.51. & 618.11
Cassius Longinus Consul 111.19
Cassius Orator 113.19
Cassius Seuerus 636.30
Cassius Parmensis 560.34
Cassius Hemina author uetustissimus 239.34
Cassius Syllanus 607.44
Cassius Sulpicius regni affeclator à patre perimitur 604.42
Cassij C. censura, & in ea prodigium 316.16. & inde
Castitatis exemplum 74.13. & 119.46.
per totum caput. & 137.14. & 147.13.
& 225.7. & 447.4. & 466.4.
Castitatem seruantia 447.4. & 456.4
Castor Romanorum uictoriae nuntius 116.24
Castorum aurige qui 85.14
Castorum edes Romæ 605.35
Castoris tabula, ubi & à quo posita 623.8
Castor & Pollux Apellis opus 629.41
Castoris & Pollucis simulachra 610.39
Castor & Pollux cur à nautis inuocantur 12.36
Castorum scellæ quales 12.31. per totum caput
Castor Antonius medicus 382.43. & 388.45
Castor animal 574.49. & inde
Castores an testiculos sibi amputent 141.20. & 574.49. & inde
Castorea, id est, fibrorum testes quo seruentur optimè 575.3.22

Castorea quæ 141.21. & 574.49.
& inde
Castoreorum medicinae 575.7. & inde.
& 578.44. & 580.44. & 581.34. & 584.34.37. & 585.4
Castrata siliginis genus 326.22
Castratio quibus faciendi diebus 347.4
Castorum uallum ex caespitibus 637.8
Catagrapha à quo inuenta 626.11
Cataquæ simulacrum 609.48
Catanancæ herbe quæ 496.19
Cataplasmata ex bromi semine 425.3
Catapulta à quo inuenta 128.27
Cataractæ aues 184.51
Catiens Philotimus in patroni rogiem se coniecit 110.9
Catilina Ciceronis ingenium fugit 119.23
Catiliniana prodigia 17.13
Catiline procius quis 118.12
Catianus Labeo tribunus plebis Metellus Macedonicum ex Tarpeio colle præcipitare conatus 122.18
Catoblepas fera 198.8
Catochies gemma 674.32
Catoprytes gemma 674.34
Cato Censorius, quoties accusatus causam dixerit 117.43
Catonis Censorij laus 117.39. per totum caput
Cato Censorius, optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator 117.40
Catonis Censorij triumphus, censura, clementia 248.27. & inde
Cato Censorius quando mortuus 248.33
Catonis de uitiis, uisusque sententia 248.34
Cato eodem uino usus, quo remiges 252.42
Catonis ex Hispania triumphus 252.41
Catonis de uino condiciendo præcepta 256.2. & inde
Catonis præcepta de oliuariæ cultura 259.50. per totum caput. & 260.6. per totum caput
Cato de amurra eiusque usu 261.11. per totum caput
Cato nil de prunis syluestribus locutus 262.18
Cato de fici serendis 264.49. & inde
Cato fici argumento usus in delenda Carthagine 265.9. & inde
Cato Carthaginienfium infestissimus hostis 265.8
Cato de myrti generibus 269.26.31
Cato de lauro 270.1
Cato de cupressu 283.51. & 284.10
Cato summus in omni usu 288.27
Cato de terre uitij, atque optimo agro 296.48. & 297.4
Cato de plantandis arboribus, ac serotibus faciendis 301.10
Catonis præcepta de institione arborum 303.50
Cato de uite inferenda 304.17
Cato de olearium statione 305.23. & inde
Catonis de agricultura præcepta 311.3. per totum caput
Catonis præcepta, ubi unumquodque frumentum sit ferendum 332.59
Catonis præcepta de arandi tempore 333.47.

Pars Prima

47. & inde

Catonis Censorij Censura

353.15

Cato de brasiica

363.7. & inde. &

374.34

Catonis XLII

454.12

Cato M. de herbis

Ibidem

Cato quare Zenonis statuas vendere nolue-

rit

612.2

Cato contra Graecos

532.1. & inde

Cato contra medicos

532.6

Cato quando obijt, & eius aetas

532.9

Catonis Vicensis obiectum quod cantharidas

uenidisset

539.42

Cato Censorius octogesimo anno filium ge-

nuit

113.46

Catonis duplex propago

113.47

Cato Censorius quid de legatione Atticeni-

fium

119.2

Cato Grecorum hostis

119.6. & 532.1.

& inde

Cato Iunior Vitae se peremit

68.15

Cato Vitensis Graecorum amicus

119.6.

& inde

Cato Vitensis pronepos Catonis primi

119.6

Cato embitus hostis, ac repulsus gaudens.

Prologo operis, pagina prima, uersu 36.

Catonem rem improbam nemo ausus rogare

Ibidem 39

Catorum cognomen, à sapientia tractum

119.30

Catus Aelius Consul, & eius parsimonia

600.42

Catulliana Minerva cur dicta

610.33

Catullio quid

279.43

Catulus Q. Consul

177.34. & 645.

28. & inde. & 651.14

Catulus Q. Cimbrozum uictor

293.49

Catulus Q. Capitolium dedicat, & eius in-

uentum

353.9

Catulus Lucilius Minervae simulachrum di-

cat

610.33

Catulus regulas capitolijs inaurat

592.

48

Catui Q. nobilis domus

393.49

Catullus Veronensis poeta in Mamurram

645.24

Catullus poeta in Struam Nonium

668.3

Catulli incantationes amatoriae

506.14

Cautice cochlea

144.28. & 548.51

Caucalis herba

400.1

Cauchorum uita

271.23. & inde

Caucan herba

479.2. & inde

Cauderum animalium consideratio

217.

34. per totum caput

Cauderum animalium diuersitas

Ibidem

per totum caput

Caudae quibus amputatae renascantur

217.

36

Caudae praeter hominem, ac simias omnibus

feri animalibus insumt

217.34

Cauda uillosa homines in India

110.39

Cauda animalium, animi index

135.17

Caulis quid

354.46

Caulina uina

250.41

Caulis leguminum qualis

323.41.

& inde

Caulis herbarum differentiae

362.10

Caulerescio quae regeruntur

361.46

Cauloides brasticae genus

374.38

Caulis ficium genus

266.2

Caulis natura licet

205.36

Cauponarum aestiva animalia, hoc est, pu-

lices, etiam in mari gignuntur

169.6

Causae rerum omnium afferri non possunt

10.13

Causae quorundam nosci non possunt

27.

18

Causae coe uetus qualis

20.24.27.

& inde

Cecinae pater, opio periit

384.49

Cecina Volaterranus

179.23

Cedreleon quid

260.40

Cedrelate, id est cedrus magna

236.45.

& 442.49

Cedri usus in sacris

237.33

Cedrus minor, & eius genera

236.41

Cedri maioris genera

236.44

Cedro cur simulachra deorum fiant

236.

46

Cedrus libros à tineis conseruat

239.

42

Cedrus picem fundit

255.25

Cedrus montes amat

277.47. &

283.40

Cedro folia non decidunt

278.29

Cedri folia capillata

279.25

Cedri folia pungentia

279.29

Cedrus quo tempore semen gerat

281.2

Cedri ubi optime

288.44

Cedri oleo perungia non sentitur carie, aut

tineam

288.48

Cedri usus ad classes in Aegypto, Syriaque

289.24

Cedrus non tenet clauum

289.41

Cedrus non sentit cariem, neque utustatem

290.8

Cedri magnae natura, & medicinae

442.

49. & inde

Cedria pictis genus

442.49

Cedrium quid, & quomodo fiat

275.50.

& inde

Cedridez, id est cedrifructus, earumq; in me-

dicinis suis

443.12. & inde

Cedrine mense nobilissime

240.17

Ceyces aues

580.28

Celebohras rex

95.18

Celeres sub Romulo dicti, qui postea equi-

tes

590.44

Celitzontes pueri

610.24.39

Celle minarie quales esse debeant

256.4.

per totum caput

Cellaria agavis maiora

651.24.

Celia potius genus

425.10

Celocnem nauem Rhodij inuenierunt

129.13

Celtes, testudinum genus

157.20

Celtis arboris, id est, lotos

241.16

Cemos herbas

496.22

Cenchratis statuarius

611.29

Cenchratis serpentis morsus remedium

388.

51

Cenchratis accipitris in medicinis usus

542.36

Cenchratis gemma

677.48

Cenchratis adamanis genus

665.39

Censorius Piso historicus

239.45

Censoria nota, quinque pondo argenti possi-

dere

600.41

Censorium officium circa quid

319.36.

& 321.33

Censu Senatores legi, perniciosum

245.

12. & inde

Census moribus, & uirtutibus inimicus

Ibidem

Census praecipuum magistratuum ornamen-

tum

Ibidem

Centaurus Galata, miraque de equo eius bis

floris

146.14. & inde

Centaurae herbe consideratio

465.10.

& inde. & 468.12

Centauri herbe aetas

503.45

Centauri maius & minus

489.36

Centauri medicinae

478.9.36.43. &

479.28. & 480.42. & 485.18.43. &

487.5. & 488.13.30. & 489.36.37

Centaurion herba unde dista

462.7

Centaurion lepton herba

465.20.24

Centauri herbe usus, & medicinae

470.

43. & 471.50

Centaurorum simulachrum

642.32.

& 643.51

Centifolia rosa

392.46

Centifolia rosa Tiberij Caesaris principatu

in coronis non addebatur

392.50

Centipedes pisces

168.2

Centipelliones quid

518.41

Centumcapita herba, & ex ea medicinae

411.16. per totum caput

Centunculus herba qualis

454.3.

& inde

Centunculi herbe medicinae

Ibidem

Centurionum insigne, utilis erat

246.19

Centuripinion crocum

394.16

Cepheus apum genus

197.50

Cephus Andromede pater ubi regnauit

103.6

Cephis statuarius

611.29

Cephaloflorus statuarius

608.13.18

Cephaloflora duo

611.26

Cephaloflorus statuarius, Praxitelis filius

610.19. & 643.5

Cephaloflorus pictor

616.33

Cephus animal quale

137.22

Cepio, scriptor

392.50

Cepionis & Drusi inimicitiae

518.31.

& 589.16

Cepionide gemmae

675.3

Cepites gemma

674.34

Cepocapites gemma

Ibidem

Cera quomodo fiat

399.16. & inde

Cera quae optima

399. & inde

Cera quae nigrescit

399.29

Cera quomodo alba fiat

399.27. & inde

Cera quae rubra fiat

399.30

Cera usque

399.30

Ceras ex quibus floribus apes confingunt

195.14

Cereae imagines à quo reperiuntur

635.27

Ceris pingere consuetudo

632.26

Ceracabates locum

673.23

Ceramicos genus

635.38. & 642.38

Ceramites gemma

674.35

Képas à quadrées, Libri titulus. Prologo

operis

pag. 3. uers. 2

Ceraftes, id est, uermes ficus infestantes

314.9

Ceraftes serpentis descriptio

138.46

Ceraftis cornua quadrigemina

138.46.

& 205.17

Ceraftis raphanus aduersatur

370.3

Indicis Pliniani

Cerasia serpentis morsus remedia 382.2.
 C 445. 3. C 568. 41. C 575. 16. C
 576. 45
 Cerasus peregrina arbor 221.10
 Cerasorum consideratio 267.10. per
 totum caput
 Cerasorum bacce 267.37
 Cerasi quando, C unde primum in Italiam
 aduecti 267.41
 Cerasi ubi non proueniunt 267.42
 Cerasorum nomina plura 267.42.
 C inde
 Cerasus in lauro inseritur 267.48
 Cerasi succus qualis 268.23
 Cerasa quibus consistit 268.38
 Cerasus que loca amat 277.51
 Cerasus xami mirae magnitudinis 282.40
 Cerasi quomodo praecoces fiant 317.35
 Cerasi infusio quomodo fiat 303.46.
 C inde
 Ceratiae herbe medicinae 480.33
 Ceratias comete genus 10.35
 Ceratius herbae quae 385.22. C inde
 Ceratius medicinae Ibidem 24. C inde
 Ceratium gemma 672.46. 49. C inde.
 C 676. 41
 Ceratium si qua 237.25. per totum caput
 Ceratium a montibus Europae caelum initium
 sumit 269.12
 Ceratium in montibus myrtus primum uisa
 Ibidem
 Ceratium genus tubercis 354.18
 Ceratobolus quid 630.5
 Cerberum Hercules ubi extraxit ab inferis
 491.35
 Cerberi spumae aconitum ortum Ibidem
 Ceropithecus fere descriptio 137.38
 Cereus Ciprii inueniuntur 129.13
 Cereus confideratio 205.45. C inde
 Cereum quibus infus Ibidem
 Cereum hominis portione maximum hu-
 midissimumque 205.47
 Cereus materia qualis 205.48
 Cereum sensuum arx 206.2
 Cereum uenarum terminus Ibidem
 Cereus propria Ibidem. C inde
 Cereum mentis regimen 206.3
 Cereum semini causa 206.5
 Cereus carentia non dormiunt 206.5
 Cereum secundo loco formatur in corpo-
 re 210.3
 Cereus medicinae 446.23
 Ceres cur dea iudicata 127.30
 Ceresis inuenta 127.29.30
 Ceresis ades Romae ubi, C a quo exulta
 635.33
 Ceres in sacris agnos sibi matrone subser-
 uant 447.4
 Ceres simulachrum ex peculio Cassi Sp.
 fastum Romae 604.42
 Ceres simulachrum ex aere 604.42
 Ceres simulachrum e marmore 643.3
 Cera potus genus 435.10
 Cerinthae herba qualis 398.6
 Cerinthae apes decedantur Ibidem
 Cerinthum quid 195.8
 Cerion quid 368.45
 Kneples libri titulus, Prologo operis, pag. 3.
 uersu primo
 Cerites gemma 674.38

Cerostota quae dicantur 205.21
 Cerri glans qualis 273.10.34
 Cerrus arbor 272.46. C 273.4
 Certaminum sacrorum uictores, non tam ipsi,
 quam patriae eorum coronabantur 272.
 12. C inde
 Certaminum sacrorum corone 272.31
 Certi nihil augurij inesse, certissimum est
 322.4
 Ceruarii lupi quales 138.41
 Ceruarum uenenosum quid 500.5
 Ceruisa quando, a quibus, C ex qua materia
 257.34. C inde
 Ceruisa quae arte uetustatem ferat 257.36
 Ceruisa mera non diluta bibitur 257.37
 Ceruisam, uti uinum, inebriare 257.39
 Ceruisa potus genus 425.10
 Ceruise usus ubi, C ex ea medicinae
 425.11
 Ceruix quae corporis pars 209.37
 Ceruicis descriptio Ibidem. C inde
 Ceruicis affectus remedia 389.22. C 411.
 27. C 428. 5. C 478. 1. C 510. 15. C
 522. 40. C 535. 1. C 580. 43
 Ceruorum consideratio 141.34. per
 totum caput
 Cerui canibus urgentibus ad hominem ultro
 configunt 141.35
 Cerui agrotico sibi medeantur 140.15
 Ceruorum conceptus 141.36
 Cerue quae herbae ante C post partum pur-
 gent 141.39.40
 Cerui depositis cornibus latent 142.3.
 C inde
 Ceruorum cornua ad quid uilia 142.
 6. C inde
 Ceruus C. Sertorij qualis 142.16
 Ceruorum uita longa 123.26. C 142.20
 Cerui febres non sentiunt 142.22
 Ceruus Africa non gignit 142.28
 Cerui serpentes mandunt 142.18. C
 518.35
 Cerui ubi non sint 142.28. C 152.51.
 C 153.11.13
 Cerui ubi sibi auribus 152.51
 Ceruorum coilius qualis 189.25
 Cerue pariturae quo pascantur 371.8
 Cerui cicurati raro concipiunt 190.13
 Ceruorum cornua qualia 205.5.22.30
 Ceruorum capiti, uermiculi insunt 206.6
 Ceruorum animae serpentes irati 219.5
 Cerui quae herbae serpentibus resistent 417.8
 Ceruorum aetate discerni non potest 142.9
 Ceruus cor maximum 210.13
 Ceruus fel esse in cauda 211.1
 Ceruus ubi quaterni renes 212.13
 Ceruorum, C serpentum inimicitiae 142.
 17. C 191.27. C 518.35. C inde
 Ceruorum cum serpente pugna 142.17
 Ceruino sanguine contrahi serpentes 518.
 43
 Cerui cornu odore serpentes fugantur 191.
 27. C 518.37
 Cerui cornus in medicinae usus 520.
 24. 26. C 521.27. C 522.21. 48. C
 524.37.40. C 527.14
 Ceruius pulmo in medicina 522.47. C
 527.3
 Ceruius sanguis aluum sistit 523.43
 Ceruorum coagulum intestinis utile 524.9

Ceruinus finis in medicina 527.5
 Cerue, cum senserint se grauidas, lapidibus
 deuorant 528.27
 Cerui didicimus herbam monstratum pri-
 mum 140.15. C 467.32
 Ceruisa color 623.33. C 624.15. C
 625.25
 Celsij iurisperiti preceptor 144.48
 Celsenatia uina 250.29
 Celsus C. Consul 184.41
 Celsij C. Corinthium signum 608.2
 Celsus herbae qualis 466.50. C inde
 Celsus Consul quando 239.37
 Celsi mensa nobilis 240.21
 Celsi piscis magnitudo 573.21
 Chalastrium nitri genus 569.37
 Chalastrium nitrum uice salis 670.23
 Chereas Atheniensis Medicus 390.37
 Chereas statuarius C eius opera 610.25
 Chalaris gemma 678.1
 Chalecos herba 400.29
 Chalcei herbae medicinae 479.21
 Chalcanthis artis consideratio 614.50.
 C inde
 Chalceus serpentes 575.15
 Chalceus ficus quales 264.36.48
 Chalci pondus 408.44
 Chalcis piscis 585.51
 Chalci piscis ter anno parit 169.50
 Chalcanthis lapidis consideratio 603.25. C
 614.20. C inde. C 678.12
 Chalcanthis aluminis species 638.48
 Chalceophonos gemma 674.42
 Chalco smaragdus gemma 667.17
 Chalcothenes statuarius 611.30
 Chalcothenes imaginum fictor 635.37
 Chaldeorum doctrina 97.9
 Chaldeorum gemmae 677.11
 Chamaele medicinae 486.38
 Chamaeleus famulici genus 446.19
 Chamaeleus descriptio, C ex ea medicinae
 453.38. C inde
 Chamaeleus in medicinae usus 449.5
 Chamaeleus hederæ species 285.7.
 C 449.5
 Chamaeleus cyclaminis genus 469.46
 Chamaeleus consideratio 267.49
 Chamaecyparissus herba, C ex ea medici-
 nae 453.44
 Chamaedaphne herba, quae C uincetoxum
 ca, eiusque in medicinae usus 407.25.
 per totum caput
 Chamaedaphnes descriptio, C medicinae ex
 ea 453.26. C inde
 Chamaedaphne frutex ex lauri generibus
 270.14
 Chamaedaphne herba, eiusque usus 397.45
 Chamaedryos herbae descriptio, C ex ea me-
 dicinae 453.16. C inde
 Chamaedryos herbae descriptio, C medicinae
 ex ea Ibidem
 Chamaelymeris piscis 586.6
 Chamaeleon herba unde dicta 413.35
 Chamaeleon herba quae 400.50. C
 515.23
 Chamaeleontis herbae consideratio, genera,
 medicinae 413.31. per totum caput
 Chamaeleontis herbae aetas 503.45
 Chamaeleontis oculi quales 207.30
 Chamaeleontis pulmo maximus 210.38
 Chem

Pars Prima

Chameleontis animalis consideratio, & ex eo medicina 142. 29. & inde 515. 8. & inde
Chameleontis miracula 142. 29. & 515. 8. & inde
Chameleontis unenenum 140. 32
Chameleon solo aere pascitur 142. 36
Chameleon multicolor 142. 37. & 515. 12
Chameleontis oua qualia 186. 33
Chameleos piscis 586. 5
Chameleuce herba 478. 25. & inde
Chameleuces herbe descriptio, & medicinae 453. 41. & inde
Chameleon herba 414. 29
Chameleli medicinae 414. 33. & inde
Chamemyrsine herba 260. 38
Chamemyrsine quid, & ex ea medicinae 440. 37. & inde
Chamemyrsine olei natura, & ex eo medicinae 433. 32
Chamepeuces herbe descriptio, & eius medicinae 453. 43
Chamepityos herbe medicinae 444. 11. & inde
Chamepitys herba 483. 18. 22
Chamatrops herba 479. 32. & 488. 18
Chamaeoxys herbe descriptio, & medicinae ex ea 453. 35. & inde
Chamaterum duarum simulachrum 643. 11
Chamaetrachea ex genere cancerorum 586. 5
Chamaelon herba 469. 15. & 498. 51
Chamaela herba 466. 19
Chamaele herbe descriptio, & medicinae 453. 29. & inde
Chamaela frutex 242. 11
Chamaele fruticis oleum 260. 24
Chamepiscis vulnus habent 170. 21
Canne piscis ex seipso concepit 586. 34
Characta harundinis genus 286. 15
Charactas tithymali genus 481. 30. & 489. 5
Chares Lyndius statuarius, Lysippi discipulus 607. 20
Charitatis exempla 156. 4. 4. & 173. 48. & 174. 46. & 175. 35. & 199. 15. & inde. & 200. 9. & inde. & 573. 28. & inde
Charitoblepharon frutex 244. 28
Charitum simulachra, Socratis opus 643. 48
Charmide siue Carneadis ingens memoria 116. 37
Charmis medicus 531. 35. & 532. 43
Charonae scrobes 27. 14
Chartarum consideratio 238. 18. & 238. 45. per totum caput
Chartarum usus maxime necessarius 238. 18
Charta quando reperta 238. 18. & 240. 2
Charte quomodo ex papyro praeparantur 238. 40
Chartarum genera plura, & quomodo fiant 288. 45. per totum caput
Charta religiosi uoluminibus apta 238.

46
Charta Augusta cur dicta 238. 46. & 239. 13
Charta bonitas in quibus consistat 239. 11
Charte glutinum quale esse debeat 239. 23. & inde. & 326. 36. & 421. 41
Chartarum farinae, & ex eis medicinae 421. 41
Chartaria officinae tritici polline utuntur 326. 36
Chasma quid 11. 35
Chaus animal quale 137. 21
Chelidonia ficus 264. 46
Chelidonia herbe medicinae 468. 25. & 477. 46. & 488. 37. & 489. 33
Chelidonia oculis utilis 140. 18. & 472. 1
Chelidonium herbam hircinam inuenere 140. 18. & 467. 20
Chelidonia Collyria 467. 27
Chelidonia, Zephyrus uentus 15. 30
Chelidonia gemma 674. 43. & 677. 47
Chelidonij lapilli 212. 1
Chelonia gemma 674. 44
Chelonitides gemmae 674. 48
Chenalopeces, aues 178. 6
Chenomychon herba 397. 16
Chenopsis herba 195. 15
Chernites lapis ebori similis 653. 30
Chersidaris eryngion aduersatur 411. 9
Chersinae genus testudinum 157. 22
Cersiphron architectus Dianae templum ex truxit 120. 28. & 650. 7
Chie terra medicinae 639. 32
Chij insule pisces & manu uescentes 57. 4. 2
Chij insule uae quales 246. 44
Chios insula optimum amyllum habet 335. 28
Chium marmor 81. 30. & 645. 15
Chium unum quale 251. 4. & 253. 17
Chios oppidum obsessione fagina glacie famem tolerauit 272. 43

Reliqua quae re parte secunda.

Chydae palmulae 253. 43
Chydei dasyli 236. 18
Chilodynama herba 465. 5
Chilon philosophus gaudio obiit 119. 37. & 126. 15
Chilonis laus, authoritas, dicta, mors 119. 34. per totum caput
Chiragrae morbi remedia 458. 26. & 516. 29
Chirocineta Democriti liber 445. 44
Chiron Herculis sagittis uulneratus, & quia sanatus herba 465. 11
Chironis parentes, & eius inuenta 128. 3
Chironis simulachrum 643. 31
Chironis herba centaureon 462. 7
Chironis medicina Troianis temporibus 545. 5
Chironia herba 462. 13. & 468. 19
Chironia herba, & medicinae ex ea 427. 51. & 488. 25
Chironia pyracanthos spinosa 222. 44. & 452. 43
Chironium panacis genus 462. 4. & 465. 12

Chironium cicuta resistit 471. 6
Chlælia uirginis statua qualis 606. 9. 11
Chlælia statua quare posita ibidem
Chlorionis auis cum Coruo inimicitia 492. 23
Chlorion auis 181. 5
Chlorites gemma 674. 50
Choaspites gemma 675. 1
Cholos smaragdi genus 667. 13
Cholera remedia 373. 32. & 378. 15. & 434. 39. & 451. 47. & 452. 17. & 501. 15
Chondryllon siue Chondrylle herba 400. 1. & 401. 26. & 418. 6
Chondris herba 467. 37
Chondris herbe medicinae 480. 19
Chortinon oleum 261. 1
Chreston, id est, cichorium herba 374. 18
Chrysalis uermis qualis 203. 50. & 204. 25
Chrysanthemi herbe medicinae 483. 31
Chryselestrum quid 665. 8. & 672. 21
Chrysermus medicus 416. 16
Chrysippeae herbe medicinae 484. 11
Chrysippi garrulitas 531. 10
Chrysippi medici laus, etasque 476. 27
Chrysippi de brastica liber 374. 32
Chrysitis lapis 656. 2. & 677. 5
Chrystitis spuma argenti genus 597. 21. & 23
Chrystitis herba 395. 51
Chrysoberylli gemmae 667. 30
Chrysocarpum hederæ species 284. 37
Chrysocolle consideratio 595. 29. per totum caput
Chrysocolle unde dicta 587. 29. & 596. 7
Chrysocolle ubi optima 595. 30. & inde
Chrysocolle quid 595. 34
Chrysocolle in speculaculis usus 595. 47
Chrysocolle genera tria 595. 48
Chrysocolle herbacea 595. 49
Chrysocolle usus in medicinis 596. 3. & inde
Chrysocomes herbe medicinae 405. 13
Chrysocomes herba 395. 51
Chrysogonus Sylle libertus 640. 16
Chrysolachanum herba quae 497. 3. & inde
Chrysolampis gemma 675. 2
Chrysolithus gemma 672. 15. 24. & 678. 10
Chrysopsis gemma 675. 2
Chrysoprassus gemma 667. 32. & 670. 36. & 671. 3. & 678. 9
Chrysopteros iopazij genus 670. 36
Chrysothales herba 473. 43
Chrysos piscis 586. 33
Chrombi pisces 585. 50
Chromis piscis 159. 11. & 586. 36
Cyanea gemma 677. 50
Cyamos herba, quae Colocasia 399. 41
Cyaneus color 395. 43. & 671. 41. & 678. 4
Cyaneus gemma 671. 35
Cyani flores 395. 43. & 397. 43
Cyath;

Indicis Pliniani

Cyathi pondus 408.44
Cybele quo anno Romam aduecta 320.11
Cybeles in leone sedentis pictura 631.14
Cybeles sacerdotes quo uirilitem soleant amputare 636.31
Cybeles specus mirus 27.16
Cybele à Claudia inducfa Roman 119.48
Cybium quid 158.18. & 586.2.59
Cybif piscis medicinae 576.35
Cybionum medicinae 576.50
Cibus simplex utilissimus 219.17
Cibi qui auidiores 211.38
Ciborum luxuria multiplex 355.34.
& inde
Cibi quorundam miri 271.32
Cibo quod animal nunquam uescitur 142.35
Cibos alios alia appetunt 191.32. & inde
Cibo ultra undecimum diem plerofq; caruisse 219.28
Ciborum appetentia quomodo fiat,

Quare Appetentia in cibus.

Cibis interdum uitantur morbi 414.44
Cibo homo maxime perit 479.40
Ciborum temperantia utilissima 509.46
Cibum somno concouere, corpulentia prodest, non uiribus 219.21
Cibi ambulatione perficiuntur 219.22
Cibi perisulio uiuentur 219.23
Cicadum confideratio 201.48. & inde.
& 202.13. per totum caput. & 209.22
Cicadum in medicinis ufus 551.8
Cicadum cantus quando acerrimus 417.38
Cicade quae mutesque; canore 201.49.
& inde
Cicadis uescentes homines 201.51
Cicade ore & excrementorum foramine caerent 202.5.8
Cicade ubi non proueniant 202.13. per totum caput
Cicadas oculis carere 206.30
Cicatricibus color redit 370.13. &
378.28. & 429.26. & 448.32. &
453.36. & 489.23. & 500.32. &
510.37. & 517.41. & 528.18. & 556.17. & 574.41. & 576.3. & 596.6. &
639.14. & 655.42
Cicatricum hulnera quid tollat 383.21.
& 501.2
Cicatrices oculorum tollentia 596.6
Cicatricum remedia 373.10. & 379.50.
& 381.17. & 426.11. & 427.15.38. &
443.31. & 513.28. & 520.47. & 618.48. & inde
Cicatrices expletia 375.45. & 432.35.
& 434.29. & 438.15. & 597.17. &
612.48. & 658.11
Cyce palmarum genus 236.22
Ciceris confideratio, & ex eo medicinae 423.37
Cicer quando feratur 329.32
Ciceris differentie, natura &c. 329.31.
& inde
Cicer perisulio adhibebatur 329.35
Cicer erucis inimicum 366.32
Ciceris radix qualis 323.14
Cicerula descriptio 329.35
Cicerulum quid 623.39

Cicero quando Consul 167.12
Ciceronis Academia ubi 560.3
Cicero extra omnem ingenij alcam, Prologo operis, pag.1. uers.28
Ciceronis laus ingens 119.18. & inde. &
560.10. & inde
Ciceronis astra 119.18. & inde
Ciceronis uxor Terentia centum & tribus uixit annis 123.48
Cicero fatetur semper, quos sequatur uerbo res. Prologo operis, pag.2. uers.47
Ciceronis libri De officijs, quales Ibidem 49
Cicero de unguentis 234.17. & 297.12
Ciceronis manu scriptus liber, Plinij tempore exibat 239.30
Ciceronis cedrinae mense nobiles 240.18. & 241.11
Cicero lux doctinarum 297.12
Ciceronem Marci Tullij Ciceronis filium potatorem maximum, Tergilla arguit 257.25. & inde
Cicerones unde dicti 319.33
Ciceronis uersus de lentisco 338.42.
& inde
Ciceronis Tusculana uilla ante Sylle fuit 410.27
Ciceronis filij Consulatus 410.33
Ciceronis hostis Caesar dictator 119.26
Cicero equestre nomen stabiluit 590.39.
& inde
Ciceronis Consulatus Ibidem
Ciceronis dictum de sphinge 607.50
Cicero Verri simulachrum Cupidinis obiecit 642.50
Ciceronis faciem dictum 645.16
Ciceronis Consulatus, & eius collega 151.23.38. & 167.12
Ciceroniane aquae, uillaeque 560.1. & inde
Cichorium herba que 362.32
Cichorium herba quando, & qualiter frondeat 394.46. & 401.16
Cichorium, quod & intubum erraticum 362.32. & 399.46
Cichorium, & eius ufus 374.11. &
inde. & 399.46
Cythramus auis que 179.5.9. & inde
Cicindele uermes noctu lucentes 340.40.47. & inde
Cicini olei natura, & medicinae 433.11.
& inde
Cicis arboris fastidium oleum 260.25
Cyclamini herbae confideratio 396.9. &
inde. & 469.35. & inde
Cyclaminos brastice inimica 441.20
Cyclaminos herba que 469.35.42.46.
& 470.35. & 471.17. & 472.8
Cyclamini herbae medicinae 480.45.
& 483.47. & 484.48. & 486.39.
& 487.8.28.35. & 488.48. & 489.18. & 490.25.34
Cyclopis dormientis pictura 627.50
Cyclopes populi 108.36
Cyclopum reperta 127.50. & 128.5.10
Ciconiarum confideratio 178.28. & inde
Ciconiae unde ad nos ueniant, ignoratur 178.30
Ciconiae aetatis aduenso 178.31
Ciconiae, seu lege praedicta die recedunt 178.33

Ciconiarum discedentium agmen nemo uidit 178.33
Ciconias non uenire, sed uenisse cernimus 178.34
Ciconiae nouissime uenientem lacerant 178.37
Ciconijs non inesse linguas 178.38
Ciconiae serpentum exitum 178.39
Ciconias occidisse ubi capitale 178.39
Ciconiae nidos eisdem repetunt 178.44
Ciconiae ubi non sunt 180.20
Ciconia quomodo cum serpentibus dimicet 178.39. & inde
Ciconiarum uentriculum in medicina 540.33. & 555.6
Cicutae herbae confideratio, ufus, & ex ea medicinae 472.51. & inde
Cicutae ubi uis maxima 473.16
Cicutae homini uenenum 249.42
Cicutae sumpta bibere cogit fumentum 256.43
Cicutam praesumunt, qui multum bibere cupiunt 256.43
Cicutae ruta contraria 379.2
Cicutae semen urticae aduersatur 412.18
Cicutae uisus Atheniensium poena 472.51. & inde
Cicutae herbae medicinae 428.14. &
429.20. & 443.42. & 471.5. & 495.38. & 497.14. & 516.43. & 519.29
Cicutae quibus prodest 484.49. & 486.41. & 487.1.38. & 488.9. & 489.2. &
511.33
Cydippe Protogenis 631.3
Cydon statuarius 608.17
Cydonia poma que 261.35
Cygni in medicinis ufus 551.14.19

Quare Olorum confideratio.

Cilicia lactuca 362.29
Cilicium irinum optimum 395.16
Cilicium crocum optimum 394.16
Cylindri lapides 667.38. & 671.5
Cilium quid 207.49
Cyme in brastice quae dicantur, & cerum ufus 363.11. & inde. & 375.30.
& inde
Cymbam quis primus repererit 129.13
Cymbia uasa ex qua materia 671.5
Cimbri à quibus uicti 293.49
Cimbrii belli portentum 283.19
Cimbria uictoria 116.24
Cimbriae pugnae ululatus 477.15
Cimbrorum canes dominis caesis impedita defendunt 144.43
Cimicis animalis in medicinis ufus 536.32. & inde
Cimices necantia 498.14. & 583.50. & 585.4
Cymindis accipitrum genus 175.1
Cymini confideratio, natura, satio &c. 365.6. & inde
Cyminum condimentum fastidij 365.6
Cyminum syluestre, siue rusticum 365.8
Cyminum stomachi dolorem expellit 365.9
Cyminum ubi optimum 365.10
Cymini medicinae 479.25
Cymini radix, & eius herbae degeneratio 366.21. & inde
Cymini morbus scabies 366.23
Cymum

Pars Prima

Cimmerius Bosphorus Laurum non nutrit
183.42. & inde
Cimmerius Bosphorus quibus arboribus abun-
det Ibidem
Cimolia creta 624.9. & 639.36.42.
& inde
Cimolia terra uestes tinguntur 639.49.
& inde
Cimolia terre usus Ibidem
Cimolia terre medicinae 639.36.42
Cimon pictor 626.12
Cinnabaris color 623.30
Cinedi pisces 566.4
Cinnamomi consideratio 228.4. per
totum caput
Cinnamomum, idemque cinnamomum 228.
12
Cinnamomum ubi colligitur Ibidem.
& 232.14. & 283.33
Cinnamomum quo deuehatur 102.12
Cinnamomi duo genera 228.34. & inde
Cinnamomi corona à quo primum in tem-
plis dedicata 228.41
Cinnamologus auis 182.3
Cinnamomum quomodo è nidis decutiatur
182.3
Cinnami oleum 260.49
Cinere herba ceruus uenenatis pabulis resistit
140.34
Cinncinnatus arans Dictator factus 320.
25
Cinédia gemma 674.36
Cincae legati ingens memoria 116.35
Cincae Pyrrhi legati in uitam sacrum di-
ctum 245.43
Cinegyrus dux 626.18
Cinerea uia qualis 248.20
Cine arbores 223.38
Cineris usus in medicinis 660.2. & inde
Cinis immobilis uento 31.31
Cineris ficus medicinae 436.45.
& inde
Cineris usus 298.17. per totum caput
Cineres loco fimi ubi 298.17. & 317.
41.45
Cineritius semina ante sationem aspergenda
332.23
Cinyra tegularum inuentor 127.47
Cinyre senectus 123.28
Cinnabaris pigmenti consideratio 598.14.
& inde
Cinnabaris in unguentis 263.5
Cynocephalia herba 546.15
Cynocephali fere natura 152.4
Cynoglossos herba que 466.36. & inde
Cynoides herba qualis 471.37. &
inde
Cynomyia herba qualis 471.38
Cynomorion herba, & ex ea medicinae
425.5
Cynops herba 401.12
Cinopus pisces 586.9
Cynorhodos flos 393.34
Cynorhodos, id est, rosa syluestris moris-
bus rabidi canis medetur 145.40. &
460.32. & inde. & 470.37
Cynostemon frutex, & ex eo medicinae 243.
17. & inde. & 452.25. & inde
Cynostedia pisces 586.9

Cynorchis herba, & ex ea medicinae 496.
48. & inde
Cynostaphos frutex, & eius medicinae 452.
25. & inde
Cynofura oua que 188.41
Cynozolon herba que 413.47
Cyparissia herba que 482.9
Cyperos quid 402.16.22.27
Cypirus arbor omnium ocyssima 302.
29
Cypirus herba que 401.32.48. & 402.
16. & inde
Cyppi Romani cornua fabulosa esse 205.4
Cyprinus pisces 159.18
Cyprinus sexies anno parit 169.50
Cyprinum oleum 260.41
Cyprinum unguentum 232.50. & 233.
22
Cypria ficus 237.19. & 253.45
Cyprie uites maxime 245.31
Cyprinum unum 251.9
Cypria resina optima 255.26
Cypria laurus 270.4
Cypri samphischus uel amaracus optimus
406.29
Cypri insule nobilissima unguenta 232.
48. & 233.1
Cypros herba, & ex ea oleum 433.
40
Cyprie arundinis medicinae 449.29.
& inde
Cyprie cere usus 639.46
Cyprus arbor 230.9. & inde

Reliqua quare parte secunda.

Cypsellus tyrannus 622.5
Cypsellus aues 185.38
Circæa herba qualis, & ex ea medicinae
496.28. & inde
Circe herbarum perita 460.2
Circeii agri potentibus herbis reuerii 459.
50
Circeiensis ager magnas lactucas habet
363.2
Circæium, id est, mandragora 472.
34
Circos odoramenta 241.3
Circenses ludos myrto coronati spectabant
269.46
Circensibus ludis, circus quo sternebatur
656.28
Circus uentus ubi utilis, & contra 295.
35
Circus uentus ubi uolentus 295.
36
Circius uentus qualis 15.21. & inde
Circos gemma 674.38
Circos accipitrum genus 174.37
Cyrenæi ter quotannis locustas debellant
203.15
Circi maximi Romæ descriptio 650.
36
Cyrenaica provincia misy habet 354.
17
Cyrenaica provincia basiliscum serpentem
gignit 138.10
Cyrenaica regionis leserpitium 284.
18

Cyrene oppidum quando conditum 354.
38
Cyrenaica arbores 241.45
Cirenis rose odoratissima, atque unguen-
tum nobilissimum 393.7
Cirenis crocum quale 394.21

Reliqua quare parte secunda.

Cirri auium descriptio 204.47.
& inde
Circion herba qualis, & ex ea medicinae
496.33. & inde
Cyrus quando regnare in Persis cepit
641.37
Cyri post uictam Asiam ingentes diuicie
592.20. & inde
Cyri ingens memoria 116.34
Cisalpinæ uineæ fertilissima 295.
33
Cisibiles multi genus 251.35
Cissanthemos herba 469.43
Cissanthemi herbe medicinae 478.45.
& 482.35. & 489.49. & 490.25
Cissites gemma 674.41
Cissos arbor, & ex ea medicinae 449.3
Cissos hedere species 285.6.
& 449.3
Cissarum materia optima 289.51
Cisternarum construendarum ratio 657.
19. & inde
Cisternarum aqua qualis 562.9.
& inde
Cisthos & eius natura, genera, medicinae
448.50. & inde
Citharæ & eius chordarum repertores 128.
41
Cytharus pisces 585.50
Cytheris mimæ 135.49
Cytinus, id est, primus Punici mali flos
435.31
Cytisi fructus consideratio 243.26.
& inde
Cytisi folia qualia 279.34
Cytisi color 289.30
Cytiso herba apes delectantur 398.5
Cytivi montis buxus 277.33
Citra pulueris iactum, proverbium 634.9
Citreæ quomodo ferantur 299.42
Citreorum odor, & sapor qualis 268.
28
Citreorum malorum medicinae 435.6
& inde
Citreum oleum 260.39. & 433.33
Citrus arbor à Grecis Medica dicitur
262.29
Citrus usus in sacris 232.33
Ciuem seruare melius, quam hostem occide-
re, 272.23
Ciuem seruantis priuilegia 272.26
& inde
Ciuium fortium que dona maxima apud ue-
teres 319.30
Ciuile bellum Pompeij Magni ostento pre-
dictum 316.9
Ciuiæ coronæ consideratio 271.50.
per totum caput
Ciuiæ corona que 409.43
Ciuiæ corona cui dabatur 409.49

Indicis Pliniani

Ciuitatem regiam Aegyptij inuenerunt 128.18
 Ciuitatem popularem Attici inuenerunt 128.18
 Ciuitates ab animalibus deletae 140.49.
 per totum caput
 Cyzicena terra qualis 636.42
 Cyzicena terra in mari lapidescens 636.42
 Cyziceni delubri descriptio 650.19
 Cyzici urbis irinum unguentum praestantissimum 232.47
 Cyzici obsidionem quod prodigium praestantissimum 316.12
 Cyzicenum bulceterium mira arte constructum 650.29
 Cyzicenum marmor 83.10
 Clamatoria auis 176.13
 Clarigare quid 409.39
 Clasis prima Romae, eiusque census 591.37.
 Claudiana stirpibilia 262.41.42
 Claudiae pudicitia explorata, inducta in arborem Cybele 119.48
 Claudius Imperator in Sicum oppidum ueteranos misit 49.1
 Claudij Imperatoris colonia 49.32
 Claudij Imperatoris Britannia triumphus, et eius insignis nauis 46.23
 Claudij Imperatoris in Africa bellum 66.45. 67.43
 Claudij Imperatoris oculi quales 206.43
 Claudij Imperatoris de Britannia triumphus, et eius ludi 592.34
 Claudij Imperatoris aqueductus 652.32
 Claudius Imperator smaragdus induebat, et sarcondychas 668.21
 Claudius Imperator Orcam in portu Ostiam si oppugnauit 154.48
 Claudij libertus Optatus scaros in mari circa Ostiam disseminauit 159.34
 Claudius Imperator quando Censor 173.7
 Claudij Imperatoris Messalina uxor impudicissima 189.12. et inde
 Claudij principatu lapides pingere inuentum est 620.35
 Claudij principis institutio 591.25
 Claudij principis Consulatu plures soles uisi 12.11
 Claudij Caesaris historiae 227.27
 Claudia charta 239.17
 Claudij Caesaris ludi 146.21. et 592.34
 Claudius Appius quando Consul 621.31
 Claudius Appius primus clypeos in sacro dicauit Ibidem
 Claudij Pulchri scena qualis 622.40
 Claudij Pulchri Aedilitas 132.8
 Claudij Isidorus testamentum 600.9
 Claudij Agrippina uxor 180.44. et 184.21. et 418.16. et 640.21
 Claudij libertus potentissimus 646.35
 Claudij Imperatoris liberti tres diuissimi 600.7
 Claudius piscem octo millibus nummum mercatus 160.2
 Claudius immolanti, in exis secur defuit

210.42
 Clauiculae uitium quae 426.3
 Claus inuenter 128.13
 Clauorum pedum remedia 403.27

Quaere Pedum clauorum

Claus omnia, cuius tactu aperiantur 477.12
 Claus, morbus arborum 314.18
 Claus latus ab Hostilio rege repertus 167.6
 Clauorum remedia 443.35. et 446.43. et 485.26. et 509.9. et 517.46. et 525.50. et 569.14
 Clazomenium uinum 251.6
 Clazomenij pisces amari 574.9
 Cleantes picturae inuenter 621.51
 Clemporius medicus 418.3. et 455.41.44
 Clema herba 501.8
 Clematis hederae genus 449.13
 Clematis herba qualis 454.4.14
 Clementia dea 2.33
 Clementiae exemplum 117.6. et 131.3. per totum caput. et 135.10. et inde. et 136.2. et inde
 Cleomenis simulacrum 644.1
 Cleon statuarius 611.29
 Cleonicion herba 453.50
 Cleopatrae unio dissectus, et in Veneris auribus suspensus 165.39
 Cleopatrae uniones, ac cum Antonio epulae 165.25. et inde
 Cleopatra qua ratione Antonium ueneni metu liberauit 392.20. et inde
 Cleopatrae asinus 392.20. et inde
 Cleophantus medicus 370.44. et 454.33. et 476.45
 Cleophantus Corinthius pictor 622.3
 Cleostratus primus signorum caelestium obseruator 4.2
 Clerus faui uitium 198.5. et 199.20
 Clestus statuarius 611.19
 Clesides pictor 634.13
 Clestipus fullo 604.18
 Clidium quid 158.14
 Cliduchus ex ere Phidiae opus 608.30
 Cliduchus alius Euphranoris opus 610.35
 Climatærum nomine quid intelligant Astrologi 124.20
 Clymenus rex 465.33
 Clymenos herba unde dicta Ibidem
 Clymeni herba medicinae 482.38
 Clinice medicina 551.7
 Clinopodij herbae descriptio 453.49. et inde
 Clypeus ardens quando in calo uisus 12.20
 Clypei in sacris dicabantur 621.30
 Clypei unde dicti 621.37
 Clypei ex auro 621.39
 Clypei a quibus inuenti 128.21
 Clypeus Asarubalis 621.40
 Clyster inuentum ibidis 140.12
 Clitarchus scriptor rerum Alexandri 104.38

Clytemnestrae pictura 634.30
 Clyti Alexandri amici pictura 629.38
 Clitorius statuarius 608.31
 Clitina auis 176.12
 Cloacarum Romae descriptio 650.47
 Clodia Ofilij senectus 123.48
 Clodia lex 591.49
 Clodiana uasa 600.29
 Clodius Aesopij filius, et eius luxus 165.41
 Clodij Aesopij pretiosa patina 186.24
 Clodij Seruij dolor ex podagra 461.19
 Clodij interitus, et Pompeij edictum 616.28
 Clodij P. domus qualis, ac eius interitus 650.43
 Closter fusos inuenit 127.51
 Cluacina Venus ubi Romae 269.16
 Cluere quid 269.16
 Clupea piscis 158.2
 Clusinae uuae quales 247.50
 Cnecinum oleum 261.1
 Cneoron herba, inter coronamenta recepta 396.14.25
 Cneoron, siue cneestron quid 242.11
 Cneus Domitius mulierem uinosa dote mulavit 252.37
 Cneus Terentius scriba 239.34
 Cnicos herba, et eius usus 400.5.30. 32. et 408.34
 Cnide piscis 588.4
 Coa uua quomodo seruetur 264.24
 Coa uasa 636.18
 Coa uasa qualia 200.27. per totum caput
 Coa bombyx qualis 200.27. per totum caput
 Coa uessis. Quaere Cea, Coagulii lactis materia 215.7. et 287.25
 Coagulum lactis quando unenium 519.30
 Cobio piscis 581.51
 Cobion herba 482.14
 Coccis grani consideratio, natura, medicinae 497.23
 Coccis tingendi ratio 167.24. per totum caput
 Cocco Imperatorum paludamenta tingebantur 409.26
 Coccum quid 167.30. et 274.15
 Coccineus color 355.14. et 408.5
 Coccycis auis consideratio 175.4. per totum caput
 Cochlearum consideratio 144.26. et inde. et 163.33. per totum caput
 Cochleae quae optima 548.50
 Cochleae in se equorum capita habent 153.45
 Cochlearum dentes 208.31
 Cochlearum differentiae plures 171.2. per totum caput
 Cochleae atiles 171.6
 Cochleae quo anni tempore nascantur 170.11
 Cochlearum uinariaria 171.2. per totum caput
 Cochleae quam herbam persequantur 416.2
 Cochleis cur data cornua 205.16. et 206.31
 Cochlearum

Pars Prima

<i>Cochlearium in medicinis usus</i>	524. 40.	442. 28. & 443. 14. & 444. 3. 26. &	<i>Columbarum in medicinis usus</i>	538.	
& 541. 16. & 542. 36. & 543. 29. &		445. 22. 42. & 446. 10. 47. & 448.	21		
546. 46. 47. & 547. 23. 24. 36. &		1. & 449. 31. & 450. 10. 39. & 451.	<i>Columbarum finus in medicina</i>	540.	
548. 45. & 549. 7. 14. 51. & 550. 3. &		24. 44. & 452. 41. & 454. 43. &	36. & 542. 25		
552. 1. & 556. 49. & 557. 47. & inde.		457. 9. & 471. 4. 4. & 487. 19. 20. 26.	<i>Columbarum finus optimus</i>	298. 28	
& 577. 35. & inde. & 583. 14.		27. & 493. 20. & 496. 17. 44. & 500.	<i>Columbe sefe ofculantur ante coitum, quòt=</i>		
<i>Cochlides gemme</i>	678. 23	46. & 502. 25. 37. & 503. 3	<i>que oia pariant</i>	188. 3	
<i>Cocles Horatius. Vide Horatius.</i>		<i>Collina tribus Rome</i>	319. 49	<i>Columbe paonibus amice</i>	192. 40
<i>Coclitès unde dicti</i>	207. 25	<i>Collicie, id est, sulci maiores in agris</i>	334.	<i>Columbarum factus quid necet</i>	209. 7
<i>Coccolobis uua</i>	247. 14	21		<i>Columbina creta</i>	268. 4
<i>Collinae castaneae</i>	267. 9	<i>Colli descriptio</i>	209. 38. & inde	<i>Columbina uuae</i>	248. 10
<i>Cocorum luxur pulchrè notatus</i>	160. 5	<i>Colocasie herba quae</i>	399. 41.	<i>Colum morbus</i>	476. 17
<i>Cocis suis Parthi mores dederunt</i>	186. 19	& inde		<i>Coli morbi remedia</i>	377. 3. & 378. 17.
<i>Coci summe quibusdam grati</i>	160. 4	<i>Colocasie medicinae</i>	407. 36	& 381. 43. & 438. 43. & 516. 40. &	209. 7
<i>Coci olim non erant in seruitijs, sed ex ma=</i>		<i>Colocynthis, id est, cucurbitae genus, & eius</i>	369. 6. & inde	550. 27. 35	
<i>cello conducebantur</i>	328. 14	<i>medicinae</i>	211. 47	<i>Columellares dentes quales</i>	208. 51
<i>Cotiamini herbae consideratio</i>	379. 22	<i>Colom quid</i>		<i>Columinarum consideratio</i>	641. 14. &
<i>Cete Syria iuncum odoratum habet</i>	402.	<i>Colonus bonus olim maxime laudabatur</i>		& inde. & 657. 38	
44		321. 3. & inde		<i>Comagena gallaoptima</i>	442. 11
<i>Celuae medicamenti genus</i>	385. 7	<i>Colophonitae resina qualis</i>	255. 27	<i>Comagenum medicamen</i>	178. 4. & inde.
<i>Cellicorum remedia</i>	373. 27. & 375.	<i>Colophonius Dionysodorus</i>	634.	& 536. 1. & inde	
13. & 378. 16. & 380. 25. & 384. 1. 9. &		40		<i>Comagene herba qualis, & ex ea medicinae</i>	536. 1. & inde
387. 45. & 389. 20. & 405. 21. & 413.		<i>Colorum consideratio, nomina, genera, usus</i>		<i>Comaron unedonis species</i>	267. 28
50. & 424. 36. & 426. 16. 45. 48. &		623. 29. per totum caput		<i>Combrexi herbae consideratio, natura, me=</i>	
434. 32. 49. & 435. 20. & 436. 47. &		<i>Color quilibet quid amet, quidue recuset</i>		<i>dicinae</i>	394. 8. & 404. 8
440. 21. & 442. 13. & 447. 51. &		625. 24. & inde		<i>Combustorum remedia</i>	369. 23. &
449. 50. & 451. 47. & 452. 7. &		<i>Colores praecipui tres</i>	395. 29. & inde	423. 2	
480. 27. 34. & 500. 14. & 511. 19. &		<i>Colores mutantia animalia</i>	142. 36. &		
517. 10. & 524. 1. 20. & 534. 46. &		& inde. & Ibidem 43. & inde			
535. 21. & 550. 11. & 571. 5		<i>Colorem animalium mutantes aquae</i>	560.	<i>Quare Ambustorum remedia.</i>	
<i>Celon quid</i>	602. 38	40. & inde			
<i>Celum. Quere Celum.</i>		<i>Colorum naturales quidam, facultij alij</i>		<i>Come herba, quae & tragopogon uocatur</i>	
<i>Cena laetissima</i>	165. 28. & inde	623. 29. per totum caput		400. 2. & 503. 41	
<i>Cenarum lex</i>	574. 19	<i>Coloribus quatuor usi ueteres</i>	625.	<i>Cometarum consideratio, natura, genera</i>	
<i>Cenarum summa laetitiae</i>	636. 21	29		& c.	10. 28. per totum caput
<i>Cenarum conforsiae leges</i>	151. 18. & 152.	<i>Colorem inducentia, reducentiaque</i>	372.	<i>Cometa qui</i>	10. 28
41. & 186. 12. & 641. 10		38. & 376. 35. & 377. 36. & 403. 40.	<i>Cometa quid portendant</i>	10. 45	
<i>Cocumque quae coherent</i>	189. 21	& 415. 18. & 417. 49. & 424. 8. 15.	<i>Cometes ubi pro deo cultus</i>	11. 7.	
<i>Coccygria arbor</i>	242. 37	24. 26. & 427. 48. & 431. 6. & 433.	& inde		
<i>Cogitationes inter concipiendum animam</i>		14. 19. & 438. 36. & 451. 3. & 483. 13.	<i>Cometarum materia quae</i>	11. 18	
<i>subeuntes ad factum similitudinem mul=</i>		& 485. 31. & 522. 2. per totum ferè ca=	<i>Comitalem morbum inducentia</i>	377. 31	
<i>tum afferunt momenti</i>	113. 1	<i>put. & 557. 7</i>	<i>Comitalem morbum, praeter hominem, sole</i>	179. 16	
<i>Cogitationum uelocitas</i>	113. 3	<i>Colossi qui dicantur</i>	607. 11	<i>Comitiales morbus quos non corripiat</i>	
<i>Cognomina prima unde sumpta</i>	319. 32	<i>Colossi mira magnitudo</i>	607. 19.	384. 13	
<i>Coitum concitantia</i>	190. 12. & 406.	& inde		<i>Comitiales morbus quo deprehendatur</i>	
25. & 484. 15. per totum caput		<i>Colossorum plurimum descriptio</i>	607. 11.	142. 7	
<i>Coitu primo morbi multi soluntur</i>	508.	& inde		<i>Comitalem morbum habentes, apertis etiam</i>	
38		<i>Colostira quid</i>	516. 18	<i>oculus nihil cernunt</i>	207. 5
<i>Coitus animalium differentiae</i>	189. 17.	<i>Colostrati infantes</i>	516. 17	<i>Comitales morbi claus ferreus absolutio=</i>	
& inde		<i>Colostratio quid</i>	215. 5	<i>rium</i>	510. 25
<i>Coitus animalium quibusdam auersus</i>	189.	<i>Colotes pictor, Phidiae discipulus</i>	626. 2	<i>Comitiales morbos caluaria hominis inter=</i>	
17		<i>Colotes lacertae genus</i>	539. 13	<i>fecit Artemon curabat</i>	505. 6
<i>Coire non potentium remedia</i>	406. 25	<i>Colotis caudae renascuntur</i>	162. 12	<i>Comitiales morbi remedia</i>	141. 29. & in=
<i>Coitus quando remissus</i>	417. 39	<i>Coluber in aqua uiuens, eiusque usus</i>	577.	de. & 292. 51. & 370. 36. & 372. 34. &	
<i>Coitu septuageno quo libido duret</i>	484.	21. & inde		375. 18. & 379. 31. & 381. 1. & 382. 43.	
42		<i>Columbarum consideratio</i>	182. 33. per	& 385. 31. & 386. 8. & 387. 18. & 388.	
<i>Colchicon uenenum</i>	516. 42	<i>totum caput</i>		10. 12. & 390. 27. & 403. 46. & 405.	
<i>Colchi in Italia</i>	47. 33	<i>Columbe quo sese purgant</i>	140. 35	49. & 407. 43. & 411. 23. & 419. 31.	
		<i>Columbe quot annis uiuant</i>	182. 48	& 422. 17. & 423. 40. & 427. 39. &	
		<i>Columbarum gloria</i>	183. 1	431. 7. & 436. 35. & 438. 39. & 441.	
		<i>Columbe ne sedes mutant</i>	183. 10	44. & 442. 27. & 443. 19. 44. &	
		<i>Columbae magnarum rerum internuntiae</i>		446. 3. & 463. 48. & 464. 36. &	
		183. 12. & inde		474. 35. & 486. 2. & 493. 42. & 499.	
		<i>Columbarum ingens pretium</i>	183. 17	17. & 504. 42. & 507. 42. 47. & 508.	
		<i>Columbe ubi optime</i>	183. 19	33. 39. & 512. 23. 49. & 513. 37. 9. 48.	
		<i>Columbe quoties annuo pariant</i>	187. 1	& 514. 46. & 516. 36. & 526. 10. 21. &	
		<i>Columbis cibus quis gratissimus</i>	331. 13	529. 36. & 547. 49. & 553. 15. & 575.	
		<i>Columbis quae herba familiaris</i>	470. 39	12. 47. & 517. 56. 5. & 637. 45. & 638.	
		<i>Columbis gratissimum semen</i>	482. 7	26. & 655. 30. & 675. 6	

Indicis Pliniani

Comitia quando habere non licebat 319.
50
Comitiorum Romanorum consuetudo 590.
21
Comitij Romani mirum 265.23
Compitalia festa à quo et quibus primum
instituta 660.10
Complexu fata necantes herbe 332.13.
et inde
Conceptus iuvantia 368.22. et 370.39.
et 417.25. et 490.28
Conceptus tempus in satis 279.45
Conceptus et generationis hominum consi-
deratio 112.4. per totum caput. et
114.22. per totum caput
Conceptum quæ signa sequantur 111.45.
per totum caput
Concipi qua ratione facmina, et qua mas
posuit 497.1
Concipere facmina qua ratione facilius pos-
sit 382.4
Concipere etiam inuitas cogentia 558.26
Concharum consideratio 163.49
Conche luxuriam inuehant, morsque cor-
rumpunt Ibidem
Concha uestimur et uestimur 164.6
Conche origo 164.13
Concharum partus margaritæ 164.15
Conche filicum duritia teguntur 157.31
Concharum abortus 164.22
Concha comprimit se manu uidens, eam-
que præueniens abscondit 164.30
Conche comitantur marinis canibus 164.
33
Conche duces suos habent ut apes 164.
34
Conche coluntur apud Gnidiæ Venerem
161.26
Conchas fulgure minui 164.20
Conche Arabiæ quales 165.3 et inde
Concharum genera plura 166.21. et
inde. et 586.7. et inde
Conche maris tempestatem prædicunt 350.
28
Conche lunæ mutatione variantur 13.37.
et 28.50
Concharum consideratio, genera, uarietas
et c. 163.38. et inde. et 163.49.
per totum caput. et 164.2. per totum
caput
Concha canere quando Triton uisus 154.
20
Concharum luxus 163.49. per totum
caput
Conchylij color 395.33
Conchyliorum copia ubi 92.37
Conchyliorum medicina 579.33. et
580.14.
Conchyliæ luna augeri 28.50
Conchyliæ in cœnis prohibita 152.41
Conchyliorum luxus 164.2. et inde
Concinari uerbum apud Catonem 256.3
Concionantibus utile 671.31
Concoctionis uisus 371.9. et 382.37. et
418.12. et 419.15. et 421.20. et 485.
50. et 493.5. et 495.30. et 503.10. et
509.35. et inde
Concordia Dea 2.32
Concordiæ tabula Abronis opus 634.18
Concordia domesticorum qua ratione habet

ri possit 513.46
Concordia ædes Romæ 589.10. et
610.17.35.49. et 627.17. et 659.27.
et 660.44
Concubini in gratiam bos occisus, cuiusque
auctor in exilium actus 148.24
Condylomatis utilia 425.50. et 432.41.
et 452.11
Condylomatum, id est, tuberculorum ex in-
flammatione nascentium, remedia 440.4.
45. et 411.42. et 421.40. et 425.50.
et 432.2.41. et 433.24.30.43. et
434.47. et 437.38. et 438.48. et
440.28. et 450.27. et 452.11. et 483.
46. et 493.2. et 496.10. et 534.15.
et 535.3. et 551.17. et 582.13. et 617.
39. et 619.16. et 620.9
Conduri de herbe medicina 478.3
Conferri scelus noxij quomodo cogatur
455.50. et 538.24
Conger piscis 159.14
Conger piscis longus 160.30
Congri polypum lacerant 172.16
Congris pinne binæ 160.33
Conger locustam lacerat 172.16
Conger et murena inuicem inimici
172.15
Coniades scriptor 255.11
Conyza herbe consideratio, genera, sexus,
usus 396.15.41. et inde
Conyza in coronis usus 396.41
Conyza herba apes delectantur 398.5
Conyza herbe medicina 490.15
Connuere quibus animalibus conueniat
207.46. et inde. et quibus non 206.
47
Conon scriptor 346.6
Conopas nanus 115.8
Conseminia uia 247.43
Consensus gentium quibus in rebus conspi-
rari 129.21.27
Consentire uina 250.38
Consentini agri malus trisera 281.43
Considie Seruiliæ M. filie curatio 445.
33
Confinge Nicomedis regis uxor à cane per-
empta 144.48
Consiliginis herbe medicina 479.10
Consiligo herba quæ 467.10
Constantie exempla 115.32. per totum
caput
Constitutiones publicæ ere inciduntur
612.33
Consuetudinis uis 115.30
Consul Romanorum quis primus extero-
rum 121.37
Consulatus Latio quoque negatus 121.
38
Consules purpura utebantur 166.10
Consule intraturo domum quampiam fores à
licetore percutiebantur 119.1
Consules primi Romæ qui 651.26
Consules Romanorum, quorum facit Plinius
mentionem 5.51. et 10.51. et 11.
50. et 12.2.9.10.11.14.17.20.25. et
18.11.27.31.36. et 21.42. et 23.6. et
25.36. et 26.20. et 40.50. et 48.30.
et 67.9. et 111.18.19. et 113.14.39.
50. et 116.9. et 117.30. et 120.3.4. et
121.36. et 123.50. et 124.1.34. et 126.

21.28. et 129.44. et 132.8.10.21. et
136.45. et 143.32. et 145.1. et 151.38.
et 152.40. et 162.23. et 167.12. et
173.5.6.7. et 176.4.7. et 177.34. et
184.41. et 186.13. et 210.42. et 213.
41. et 216.25. et 234.33. et 239.36.
37. et 249.18.22. et 253.23. et 258.
16.19. et 262.31. et 272.19. et 292.
99. et 321.8.35. et 322.6. et 333.16. et
331.26. et 353.13. et 354.34. et 364.
40. et 410.12.24.32.34. et 531.48.
et 588.22.37. et 589.5.10. et 590.24.
et 591.6.38. et 592.38. et 600.9.22.
42. et 605.2. et 606.17. et 607.33.
616.27. et 621.31. et 622.28.39. et
636.28. et 645.28.29.32. et 651.14.
26. et 661.35
Conterraneus castrense uerbum, Prologo
operis, pag.1.uerf.6
Contractorum membrorum remedia 381.
3. et 415.5. et 419.29. et 426.5
Contraria inter se 379.3. et 441.16.
et inde
Contulorum remedia 412.47. et 436.
46. et 450.5. et 468.16. et 502.30.
et 533.35
Conuersio rerum in alias 244.10. et
inde. et 653.27. et inde
Conuiuium consuetudo 506.43.
et inde
Conuina plures fungis perempti 418.
38
Conuoluulus flos qualis 393.29
Conuulforum remedia 371.5. et 373.
31. et 375.28. et 376.30. et 380.31. et
382.15. et 383.6. et 384.37. et 387.
24. et 388.39. et 390.5. et 404.5. et
406.17. et 413.11. et 416.31.44. et
417.6. et 436.46. et 443.13.16. et
449.25. et 450.31. et 453.21. et 454.
1. et 468.15. et 488.13. et 493.12. et
494.50. et 499.13. et 502.30.36. et
503.7. et 660.1
Copia rerum quid mali afferat 625.
34
Coponius Quintus cur damnatus 636.
19
Coponius statuarius 644.38
Coquinaria uasa ex argento 600.32
Cor primum in omni animali gignitur 187.
6. et 210.2
Cordis consideratio 209.51. et inde
Cor nouissime moritur 210.3
Cor per singulos annos augeri in homine
210.15
Cor aliquando in hostijs defuisse 210.26.
et inde
Cordis bubonis mira uis 538.24
Cor caninum habentem fugiunt canes
540.3
Cordis talpæ mira uis 546.25.
et inde
Cor animi et sanguinis sedes 210.6.
et inde
Cor paruum audacia signum 210.11
Cor magnum habentia sunt natura pauidiora
210.12
et
Cor duplex in perdicibus ubi 210.14
Cor birisui habentes imprimis industri habentur 210.18. et inde
Cor

Pars Prima

Cor quando in exitis inspicit coeptum 210.
 16
 Cor an sit necessarium uiuentibus 210.28.
 Cor inde
 Cor in quibus cremari non potest 210.29
 Cordi uilia 370.48. & 384.4. & 411.
 22. & 417.21. & 474.30. & 478.50
 Coracini pisces 71.25. & 159.13. &
 577.36
 Coracini pisces in medicina usus 577.
 35. & inde. & 584.13.14
 Coracini ubi optimus 160.10
 Coracini marini 585.48
 Corallitic lapis qualis 646.47
 Corallij consideratio, natura, pretium, usus,
 loca, bonitas 574.22. & inde. & 654.
 11. & inde. & 675.38
 Corallij gestamen religiosum 574.32
 Corallium ubi proueniat 654.12
 Corallij usus & medicina 574.35. & in=
 de. & 654.15. & inde
 Corallij effectus Ibidem
 Corallus gemma 674.39
 Coralloachates gemma 673.25. & 674.
 39
 Corbulo Domitius contra Armenios 86.
 5. & 87.51
 Corbulo dux 23.7
 Corbulo Consul 111.37
 Corchorus herba 400.3. & 472.16
 Corchori natura & medicina 408.31.
 Cor inde
 Corculi Romani, à sapientia cognomen tra=
 xerunt 119.30
 Cordyle pisces 158.11. & 586.3
 Cordi agni qui dicantur 149.11
 Cordubenses 603.32
 Cordum, id est, secundarium fecerunt, uel au=
 tumnale 341.46
 Corellij equitus Romani castaneæ insitio
 305.5. & inde
 Corelliana castanea 267.7. & 305.7.
 Cor inde
 Corfidius funere locato reuixit 125.44.
 46
 Coriacesta herba qualis 455.32
 Coriandri natura & medicina 386.17
 Cor inde
 Coriandri satio 365.44
 Coriandri semen quale 366.43
 Coribantion quid 207.7
 Coribus pictor 634.40
 Corceijs in atris aquæ lapidescent 562.1
 Corcy montis crocum quale 394.16
 Corymbus arbor que loca amat 278.1
 Corylo nuptiales faces faciunt 278.8
 Corymbi hederae 284.33
 Corymbi ferule, olim in cibi usum conde=
 bantur 366.15
 Corymbia ferule genus Ibidem
 Corymborum hederae medicina 448.29
 Corymborum ferule in coronamentis usus
 396.23
 Corymbites herba ex genere tibymali
 482.11
 Corinthus herba qualis 455.34
 Corinthus quando à Romanis captus 248.
 31. & 603.46
 Corinthus incensa 603.41
 Corinthis uasa qualia 603.41

Corinthia signa quæ 607.49
 Corinthij carbunculi 669.27
 Corinthum Mummium diruit 604.24. &
 635.20
 Corinthum æquale 603.41. & inde
 Corinthij trino unguento nobilitati 232.
 46
 Coriolana pyra 263.21
 Corion herba quæ 483.21. & inde. &
 487.29. & 490.36
 Coris herba 483.24. & inde. & 486.35
 Corythion conchylorum genus 580.17
 Corij in medicina usus 526.3. & 552.16
 Cornelia Volusium Saturninum anno etatis
 62. peperit 113.49
 Corneliae Græchorum matris status 606.
 23
 Cornelia Græchorum mater qualis 113.
 49. & 114.32. & 120.6. & inde
 Cornelius Bocchus 662.36
 Cornelius P. Consul 239.36
 Cornelij Balbi theatrum 646.34
 Cornelius Balbus quis, & eius Consulatus
 121.36
 Cornelius Balbus Garamantes superat 69.
 31
 Cornelius M. Consul 173.6
 Cornelius Orfitus Consul 12.11
 Cornelius Nepos quando obierit 167.7
 Cornelius Tacitus eques Romanus Belgicæ
 procurator, & eius filius 115.15
 Cornelius Licinius Caluus Orator 124.35
 Cornelij Galli interitus 126.37
 Cornelius Pinus pictor 632.16
 Cornelius Cossus Consul à quo seruatus
 272.19
 Cornelius Rufius dormiens excæcatus 12.4.
 39
 Cornelius Cethegus Consul rutatum mutum
 populo dedit 364.40
 Cornelius Nepos Padi accola 47.21
 Cornelius Merenda corona donatus 591.6
 Cornicis consideratio, astisque 175.31.
 Cor inde
 Cornix inter insuspicatas aves 175.33
 Cornix miræ loquacitatis 175.33. &
 184.42. & inde
 Cornicis cum noctua inimicitie 192.
 24
 Cornix ardeole amica 192.40
 Cornicis in medicina usus 541.20.30.
 & 554.31
 Cornix futuræ præsignit 350.37
 Cornices uite longissimæ 123.25
 Cornuam animalium consideratio 205.2
 Cor inde
 Cornuam animalium diuersitas 205.5.
 Cor inde
 Cornuam animalium usus 205.8. & inde
 Cornibus carentia 205.32
 Cornua pro manibus data ad scabendum cor
 pus 205.16
 Cornua bouum attrita quomodo curentur
 205.23. & inde
 Cornua bouum seruienti cera flectuntur 205.
 24
 Cornua ceruorum cuti enascuntur 205.
 30
 Cornua ceruorum, & eorum usus 142.2.
 Cor inde

Cornu unum asino Indico 205.27
 Cornua bina que habeant 205.28
 Cornigera animalia que seuo pinguecant
 212.40
 Cornua animalium tingi solita 291.46
 Corni homines qui dicantur 115.40
 Cornuti Manilij morbus qualis 475.45
 Cornucopie, laborum inscriptio, Prologus
 operis, pagina 3. uers. 2
 Corni arboris consideratio 268.2. &
 280.45. & inde
 Cornus arbor apes perimit 398.10
 Corni bacca 267.35
 Corni succus qualis 268.23
 Cornus arbor montes amat 277.48.50.
 & 278.1
 Cornus primo Fauonio germinat 280.9
 Cornus nullam habet medullam 280.35
 Cornus spississima arborum 289.35
 Corni ligni usus Ibidem
 Corni arboris medicina 439.23
 Corollæ & corollaria unde dicta
 391.36.
 37
 Corollæ Hetruscæ quales 391.44
 Corollæ Lollie Paulinæ 165.31
 Coronæ sycider exortus 346.8. & inde
 Corona quando occidit 342.20
 Coronæ in celo circa Solem & Lunæ quan
 do uisæ 114.6.49
 Corona ciuicis qui donati 276.50. per
 totum caput
 Coronarum militarium species plures Ibi=
 dem
 Corona non nisi Deo olim dabatur 272.9
 Corona Bacchi primus usus ex hedera
 272.11
 Coronæ aureæ argenteæque à quo primum in
 ludis donatæ 391.42
 Coronæ usus apud ueteres 391.25
 Coronæ usus in sacris 391.26.29
 Coronarum denominatio 391.27. & inde
 Coronæ ex odoratis floribus à quibus pri=
 mum excogitata 391.30
 Coronæ Aegyptiæ atque hybernae 391.
 35
 Coronam domini etiam per seruos olim me=
 rebantur 391.47
 Coronæ mortuis imponebantur 391.49.
 & 392.13
 Coronis seueritas seruata 391.51. & inde
 Coronæ Deorum, Larum, Manum, Sepul=
 chrorumque 392.12
 Coronæ patulæ summa olim autoritas
 392.15
 Coronæ subtiles olim Saliorum sacris & so=
 lennibus cœnis adhibebantur 392.13
 Coronæ ex rosis 392.14
 Coronæ ab Indis petite 392.15
 Corona ex nardo laudatissima 392.16
 Coronarum scriptores 392.18.27.28
 Coronæ capiti nocent 392.18. & inde
 Coronas bibendi usus 392.23
 Coronarum nescientiarum artem scribere fri=
 uolum est 392.29
 Coronarum honor, genera, materia, 396.
 5. & inde
 Coronæ quæ principatum obtineant 396.
 10
 Coronæ nemini Græcis nuncupata
 396.11

Indicis Pliniani

Coronarum plurium nomina, usque 39.6.
14. & inde. & 40.9. 42. per totum caput
Coronarum materia 237. 48. & 248.
18. & 261. 32. & 262. 25. & 269. 42.
& inde. & 270. 4. & 271. 50. per totum
caput. & 277. 7. & 184. 31. & 292. 31.
& 319. 14. per totum caput. & 364. 50.
& 408. 42. & 389. 9. & Libro uigefi-
mo primo, Capitibus secundo, tertio, quar-
to, nono, per totum. & 395. 42. & 396.
45. & inde. & 404. 27. & 407. 8. 32.
& 408. 3. & 409. 42. & inde. & 414.
32. & 449. 7. & 451. 10. & 457. 24.
& 493. 38. & 499. 23. & 612. 10. &
658. 11. & 661. 40
Coronamenta in hortis ferenda 391. 11
Coronarum æs quale 599. 40. &
612. 9
Coroncola rosa 393. 5.6
Coronopus herba 401. 4
Coronopus herba, & ex ea medicæ 413.
50
Corpus augmentia 219. 26. & 429. 11. &
434. 19. & 439. 16. & 444. 41
Corpus obstupefacientia 472. 49. &
646. 19
Corporum insignia 115. 19. per totum
caput
Corporis totius historia 204. 44. per
totum caput
Corporis magnitudo unde accidat 24.
25
Corpora signantes notis populi 84.
35
Corpora cremare quando cœptum Romæ
127. 2. & inde
Corporis nitor quo fiat 416. 37
Corpora defunctorum incorrupta conser-
uans 443. 1
Corpora tota tingentes homines 103.
45
Corporis humani magnitudinis consideratio
114. 47. & inde
Corpus quadraginta sex cubitorum inuen-
tum 114. 50
Corporis totius morborum remedia 471.
8. & inde
Corpora defunctorum quibus Lapidibus citò
absimantur 653. 25. per totum caput
Corpori infixæ extrahentia 403. 39. &
406. 24. & 411. 25. & 413. 11
Corpulentia quibus augeatur minuatque
219. 26. per totum caput
Corrida in asparagos transit 286. 36
Corruda, id est, asparagus sylvestris 363.
48. & 364. 20. & 377. 11
Corruzi qui, unde dicti 594. 19
Corsi à quo Romanorum primum uicti, &
de eis primus triumphus 269. 46
Corfica laurum non habuit 270. 22
Corfica buxo abundat 277. 34
Corficum mel cur inuisum 277. 35
Corfica cera qualis 399. 22

Reliqua quæ re parte secunda.

Corfoides gemma 674. 38
Corticum arborum consideratio & diffi-
centia 282. 43. per totum caput.
& 315. 17

Cortice detractio arbores necantur 315. 17
Cortices quæ arbores mittant 315. 19
Corticum arborum usus 274. 31. per
totum caput
Cortina abeni genus 276. 1. & 635. 8
Cortina tripodum ex ære 604. 34
Coruncani legati perimitur, & eius statua
605. 39
Corus uentus qualis & quibus noxius 348.
29. & inde
Coruus quo tempore morbis afflicte-
tur 536. 8
Coruus quo sese purgat 140. 36
Coruorum uita longa 113. 26
Coruorum consideratio, natura, &c. 175.
37. & inde. & 184. 27. per totum caput
Corui & chlorionis auis inimicitia 192.
23
Corui foetus suos fugant 175. 38
Corui ore concipere à quibusdam crediti
175. 42
Coruorum ouum contra grauidas facinas
175. 43
Coruorum auguria, auspiciæque 175. 46.
& inde
Coruorum intelligentia 184. 27. per
totum caput
Corui imperatores nominatim salutantes
184. 31
Corui exequiæ celebrate 184. 35
Coruorum incubatio, quòque pariant 188.
34
Corui aquatici naturaliter caluent 205.
37
Corui futura presagium 350. 33
Coruus piscis 585. 50
Cossi uermes in medicinis 555. 44
Cossi uermes ex ligno gignuntur 204. 2
Cossi uermes in cibo 314. 6
Cossius Cornelius Consul à quo seruat
272. 19
Cossini equitis Romani historia 539.
27
Costarum consideratio 212. 21
Costæ homini tantum ostionæ Ibidem
Costiarum fracturam remedia 526. 30
Costi fructus consideratio 223. 48
Costo dijs supplicatur 420. 49
Coticule lapidis consideratio 599. 13
Cotyledon herba qualis 473. 34. & inde.
& 474. 8
Cotyledonis herbe medicina 478. 40.
& 482. 51. & 483. 48. & 485. 25. &
486. 33. 46. & 487. 17
Cotinus arbor qualis, & ubi 277. 49
Cotis agricoliarum consideratio 341. 37.
& inde. & 656. 35
Cotes insule Cypri quales 646. 4
Cotes Armeniæ Ibidem
Cotium genera plura 656. 36. & inde
Cotes ubi optime Ibidem
Cotonei mali consideratio 261. 35.
per totum caput. & 263. 43. per totum
caput
Cotoneorum pomorum sapor & odor qualis
268. 29
Cotonei ferendi tempus 306. 26
Cotoneorum natura, & medicina ex eis
424. 38. & inde
Cotonea poma in cubilibus salutarioris ser-

uabantur 261. 41
Cotonea quomodo condiantur eruantque
263. 43. & 434. 43. & inde
Cotonea herba 479. 30
Cottana, id est, fici exigui, caricis minores
236. 39. & 266. 1
Coturnicis auis consideratio 178. 48.
& inde
Coturnices cur damnate mensis 179.
15
Coturnices comitali morbo infestantur
179. 16
Coturnicibus ueratrums in cibis gratissimum
179. 15. & 191. 38
Comm unum ex Italico fieri 251. 28
Coxæ doloris remedia 369. 13
Coxendicum morbi remedia 375. 33. &
378. 47. & 388. 16. 27. & 404. 39. &
406. 3. & 419. 32. & 423. 3. & 424.
22. & 427. 20. & 449. 3. & 467. 15.
& 494. 26. & 497. 51
Crabronum insectorum consideratio 199.
48. & inde
Crabronum illius febrim affert 200. 6
Crabronum illius remedia 370. 21. &
inde. & 568. 43
Crabrones quos non feriant 507. 32
Crabrones ex equorum corpore nasci 199.
44
Cracca leguminis genus columbis gratissi-
mum 331. 12
Crambe brassicæ genus 374. 39
Crapula qua ratione uitetur 255. 34
Crapula unde dicta 429. 38
Crapulam inbibentia tollentiæque 375.
9. & 379. 24. & 403. 45. & 404.
26. 41. & 411. 26. & 448. 39. &
485. 51
Crassiuenum aceris arboris genus 277.
14
Crassus Crassi auus nunquam uisus uidere
115. 32
Crassus diues primus coronas aureas argen-
teasque in ludis suis dedit 391. 42
Crassi in Partibus tendentis omen malum
266. 2
Crassus contra fugitiuos, & Spartacum, &
eius ouatio 269. 44
Crassus apud Carras peremptus 75. 45
Crassi exercitus reliquiæ ab Orode Antio-
chiam in coloniam deductæ 88. 47
Crassi Oratoris Scyphi Mentoris manu sa-
cti, eorumque ingens pretium 601.
17
Crassi Oratoris dinitia Ibidem
& inde
Crassus nobilis Orator, & eius domus 293.
47. & 294. 14
Crassi Oratoris ærea triclinia, & eius he-
res 604. 33. 34
Crassi Oratoris in testem citatum scomma
622. 47. & inde
Crassi L. Oratoris columnæ quales 641.
28
Crassus Licinius quo anno Censor 234.
30
Crassi Licinij aquæ 559. 50
Crassus Licinius Consul 111. 19
Crassi L. & Domitij Anconobarbi inimicitia
294. 1. & inde
Crassus

Pars Prima

Crassus L. quando Censor 1bidem
 Crassus L. quando Consul 294. 2. &
 545.33
 Crassi M. laurea 269.44
 Crassi M. prodigium ac interitus, & eius mi-
 lites 18.29
 Crassus L. Orator quando 170.30
 Crassus M. diuini quendam esse negabat
 nisi qui redditu annuo legionem alere pos-
 set 600.3
 Crateogonon herba qualis 496.37.45
 Crategis herba qualis 484.39
 Craterus medicus 365.23. & 373.17.
 & 416.38
 Crateris gemma 674.40
 Craterus unus ex duobus Alexandri Magni
 636.49
 Craterus statuarius 644.23
 Craterus pictor 634.16
 Cratinus pictor 634.46
 Credulitatis imago, Aristophontis opus
 634.4
 Credulitas admirabilis Grecorum 138.32
 Cremare corpora quando captum Rome
 127.2. & inde
 Cremulus scriptor 281.11
 Crepis herba 401.6
 Crepius crebros emittunt asini pastus ono-
 pordo 500.45
 Cresele statuarij opera 608.26. &
 610.17
 Crete consideratio, genera &c. 639.42.
 & inde
 Creta apia vineis 296.5
 Creta Cimolia 624.9. & 639.42
 Creta Bretria 623.32. & 624.13.20
 Creta Selinsia 625.8
 Creta annularia 1bidem
 Creta argentaria 297.49. & 640.9
 Creta usus in uictoria 640.10
 Creta triflorus gignit cōtra sagittarum illicus
 efficacissimum 242.13
 Crete cupressus plurima 284.10.
 & inde
 Crete montes, Ida, & quos Albos uocant
 284.13
 Crete serorum pedes dealabantur 640.
 10
 Cretenes in bellis calamis utebantur 285.
 36.40. & 286.7
 Cretenis calamus qualis 286.7
 Cretenes quo uictum tingant 485.8
 Cretenes herbe alibi natis meliores 467.
 42
 Creticum anulum 325.33
 Creticum syster optimum 371.4
 Creticum Heracilion optimum 383.4
 Creticum anisim optimum 383.43
 Cretica cera qualis 399.21
 Cretica cupressus que 450.37

Reliqua quere parte secunda.

Crethmos herba qualis 490.15
 Crethmos agrios, herba que 473.18.
 & 484.19
 Crethmi herbe medicinae 1bidem
 Cribrorum consideratio 328.15
 Crinita stelle, id est, comete
 & inde 10.28.

Crimon, id est, rubens lilium 393.33
 Crispa omnia fragilia 290.6
 Crispini Hilari numerosa soboles 113.40
 Crispus Papienus bis Consul 292.39
 Crispus Vibius Consul. Prologo 351.26
 Chrysalion herba qualis 471.38
 Crystalli gemme consideratio, natura, usus,
 loca 662.29. & inde
 Crystallus quid 662.31
 Crystallus mire magnitudinis 662.45.
 & inde
 Crystalli uitia 662.49. & inde
 Crystallina uasa 587.36
 Crista herba que 494.38
 Crissus galearum quis repererit 128.23
 Cristerum auium descriptio 204.49.
 & inde
 Critias statuarius 608.8
 Critobulus Philippi Macedonis oculum do-
 de curauit 120.21
 Criton scriptor 346.6
 Crocallis gemma 674.41
 Crocatis gemma 678.11
 Crocinum unguentum 232.48
 Crocinum collyrium 404.30
 Crocis herba qualis 456.29
 Crocodilea quid 514.42
 Crocodilion herba qualis 496.46
 Crocodili descriptio 139.15. & inde
 Crocodili in Aegypto fabas fugiunt 329.
 21
 Crocodili humani corporis audisissimi 92.5
 Crocodilis Tentyritae populi terrori sunt
 139.36. & 507.26
 Crocodili ubi gignantur 66.38.42. &
 139.15
 Crocodili & mari, & terre, & annibus
 sunt communes 85.47
 Crocodilorum genera duo, & eorum in me-
 dicinis usus 514.35. & inde. &
 585.17
 Crocodilos uenantes quo utantur 480.31.
 & 577.22
 Crocodili quibus non noceant 577.22
 Crocodilorum magnitudo, partisque 139.
 17. & inde
 Crocodili ab ichneumone perimuntur 139.
 26
 Crocodilorum cum delphinis inimicitia pu-
 gnaque 139.29. & inde
 Crocodili quando primum Romam aduecti
 140.3
 Crocodili Apis natalibus neminem infestant
 149.4
 Crocodilus tantum maxillis superiores mo-
 uet 208.10
 Crocodilorum morsus remedia 424.1.
 & 431.37. & 480.31. & 568.30. &
 569.21. & 576.47. & 577.21
 Crocomagma quid 404.30
 Croci consideratio, natura, genera 394.
 12. & inde
 Crocum melle, aliaue re dulci non soluitur
 404.21
 Croci medicinae 404.21. & inde
 Crocum quo optime seruetur 404.22
 Crocum quo de pessimum 394.22
 Croci usus nasquam in coronis 394.24
 Croci usus in theatris 394.26
 Croci florum laus 394.32

Crocum ubi optimum 394.16. & inde
 Croci adulteratio 394.17
 Croci probatio 394.17
 Crocum quando optimum 394.22
 Crocum quando, & ubi odoratus 394.
 39. & inde
 Crocum prius floret, quam frondeat 394.
 26
 Croci corona ebrietatem sedant 404.
 27
 Crocum optimum quo noscatur 404.31
 Croci iuuenis fabula 285.14.
 Crocuta serae descriptio 137.37. &
 141.13
 Cræsi filius semestris loquutus 218.13
 Cræsi regnum quo prodigio ceciderit
 1bidem
 Cræsi auri copia 592.20. & 600.20
 Cræsi domus ex qua materia 637.24
 Cronius gemmarum sculptor 661.1
 Crotalia que 164.47
 Croton arbor 260.25. & 279.2.8
 Cruciatius asperissimi qui 461.16
 Crudaria argenti uena 596.35
 Crudelitatis exemplum 55.30. & 56.5.
 & 504.49. & inde. & 545.33. & inde
 Cruditatis remedia 379.20. & 384.
 34. & 386.3. & 479.8. & 485.49
 Crura animalium qualia 216.14
 Crura soli homini carnosia 216.29
 Crurum uitia, & ab ijs tracta cognomina
 216.31
 Cruribus utilia 480.29. & 653.35
 Crustumina pyra 263.9
 Crucibus corpora defunctorum affixa
 651.9
 Ctesibij inuentum 120.30
 Ctesidemus pictor 631.4. & 634.12
 Ctesilai statuarij opera 610.26
 Ctesilochi pictoris opera 634.10
 Cubitus supini oculis conducunt 509.32
 Cubitus proni iussibus utiles 1bidem
 Cubitus in latera distillationibus profuit
 509.33
 Cubitorum octionum homines 103.47
 Cucubalus herba qualis 497.10
 Cuculi auis consideratio 175.4. per
 totum caput
 Cuculi auis assus 175.9. & inde
 Cuculi in medicinis usus 558.15
 Cuculi proverbium 340.35
 Cuculus auis temporaria 1bidem
 Cucumerum genera tria 357.14
 Cucumeres quomodo toto anno seruentur
 357.13
 Cucumeres, ut sine semine nascantur 357.
 17
 Cucumeris anguiui, siue erratici considera-
 tio, & medicinae ex eo 368.33. per
 totum caput
 Cucumis consideratio 356.45. & inde
 & 368.6. & inde
 Cucumis oleum natura odit 357.2
 Cucumis qua arte diu cibis seruetur 357.
 35
 Cucumis semen quale 367.7
 Cucumis medicinae 368.6. per totum
 caput
 Cucumis seminis, succi, radici que medici-
 nae 368.9. & inde
 c 4

Indicis Pliniani

Cucumis ubi optimus 368.24
 Cucumis piscis 586.9
 Cucurbitae medicinales, earumque usus 583.
 41
 Cucurbitina pyra 263.21
 Cucurbitarum hortenſium conſideratio 357.
 17. & inde
 Cucurbitarum genera, culcus magnitudo &c.
 Ibidem & inde
 Cucurbitarum uſus in cibis 357. 29.
 7. & inde
 Cucurbitae quomodo diu incorruptae ſeruentur 357.41
 Cucurbitae ſylueſtres & earum medela 357.
 42.
 Cucurbitae ſemen quale 366.44
 Cucurbitae ſylueſtris conſideratio & ex ea
 medicina 369.4. per totum caput
 Culcus menſurae genus 249.9.10
 Calices uſerſitionis gratiſſimi 188.48
 Calices acida appetunt 191.28
 Calices mira ſubtilitas 193.37. & inde
 Calices glandibus & ſcibus intui 315.4
 Calices galbanis odore pelluntur ab hortis
 366.39
 Calices quo necentur, ſugentur 383.34.
 & 424.32. & 435.51. & 495.47
 Calices ex qua materia gignantur 169.
 42. & 204.25
 Calices in capriſco nati uerſa ſicci matu-
 rant 265.35. & inde
 Culix herbae, & eius effectus 357.16
 Calmus leguminum qualis 323.39.
 & inde
 Culter arandi inſtrumentum 333.35
 Cultus & terrae conſideratio 334.41. per
 totum caput
 Cumanum linum quale 352.7.10
 Cume oppidum ſiglinis nobilitatum 636.
 31
 Cumini conſideratio, & medicinae ex eo
 381.24. & inde
 Cuminum pallorem ſamentibus inducit 381.
 27. & 382.3
 Cuminum ſylueſtre, & ex eo medicinae 381.
 24.41. & inde
 Cumini ſpecies plures 381.37. & inde
 Cumini Aethiopici & Africani natura &
 medicinae 381.37. & inde
 Cuniculorum animalium conſideratio 152.
 11. & inde
 Cuniculus unde dictus 152.16
 Cuniculi ubi gignantur, & ubi non 41.
 39
 Cuniculorum ubi extra bina 211.17
 Cuniculi interdum oppida ſuffodiunt 140.
 50. & 152.14
 Cuniculi ubi non ſint 153.4
 Cunicula herba quae 365.23
 Cunicula ferro tangi non uult 366.27
 Cunicula ſemen quale 366.43.46.47
 Cunicula ſuccus 367.8
 Cuniculae natura, genera, medicinae 382.19.
 & inde
 Cunicula bubula qualis 140.19. &
 382.19. & inde
 Cuniculae gallinae medicinae 382.24.
 & inde
 Cunicula gallinae, Graecis origanum He-
 racleoticum Ibidem

Cunila genera plura 382.19. per to-
 tum caput
 Cunilago herba, & ex ea medicinae 382.
 28. & inde
 Cunicula maſcula quae Ibidem
 Cunicula bubula medicinae 468.20
 Cunicula apes delectantur 398.5
 Cunilago herba quae 365.24
 Cuniculae herba Ibidem
 Cupidinis ſimulachrum Verri à Cicerone
 obiectum 642.50
 Cupreſſi conſideratio plena 283.50. per
 totum caput
 Cupreſſi picem fundunt 255.23
 Cupreſſi oleum 260.39
 Cupreſſus aquas odit 278.8
 Cupreſſo non decidunt folia 278.22
 Cupreſſi folia carnoſa 279.26
 Cupreſſus triſtera 281.45
 Cupreſſus Diui ſacra 284.2
 Cupreſſus ante domos defunctorum poni ſo-
 lita Ibidem
 Cupreſſus mas ſeminat 284.7
 Cupreſſus ubi ſuccoſa regerminet 284.11
 Cupreſſi ubi maxime proueniant Ibidem.
 & inde
 Cupreſſus raro alibi quam in locis tepidis
 prouenit 284.15
 Cupreſſus non ſentit cariem, aut uetula-
 tem 290.8. & 391.10
 Cupreſſus ſemper nitorem ſeruat 290.21.
 & inde
 Cupreſſi ſemen minimum 300.17. & inde
 Cupreſſi ſemen formicis maxime expetit 300.24
 Cupreſſus quomodo & quando ſeratur
 300.25. & inde
 Cupreſſus quae odio habeat 316.28
 Cupreſſi folia tuſa ſemina à uermiculis ſer-
 uant 332.27
 Cupreſſi Cretica quae 450.37
 Cupreſſinum oleum, ex eoque medicinae
 433.32
 Curae fertilitatem affert 282.12. & 320.
 22. & 322.20. & inde
 Curae & diligentiae exemplum nobile 322.
 23. & inde
 Curialium pro corallo 574.29
 Curculio uermis frumento noxiuſ 345.15
 Curiatij tergemini 111.2
 Curiatij M. filiae Sedigitae appellatae 215.
 36
 Curius Manius non niſi guttum ſaginum ex
 praeda attingit 287.44
 Curij Manij parſimonia & dictum nobile
 320.17
 Curius Manius Imperator rapum torrens
 aurum repudiat 358.39
 Curius cur Dentatus dictus 114.27
 Curionum familia & in ea oratores 121.
 23
 Curio C. bello ciuili obiit 651.45
 Curionis Caij patris ſinebre munus quale
 Ibidem
 Currum rote axungia inunguntur 518.2
 Currus ita paruus ut muſcae aliſ contegeretur
 116.20. & 611.10. & 644.47
 Currum ornamenta ex plumbo argentario
 618.31
 Curſores uelociſſimi 116.5. & inde

Curruum materia ampliſſima abies 291.
 18.33
 Curſus peculiare impedimentum 212.8
 Curtius ſons Romae 662.33
 Curuli in ſella quis ſemel & uicis ſederit
 133.46
 Cuſpides in praelijs quotiegebantur 408.
 13
 Cuſtos in uite quid dicatur 310.26.31
 Cutem ſexinarum in facie nutritis 425.11
 Cutem leuigantia 369.33
 Cutis ſenſu caret 214.10
 Cutem emendantia 383.20. & 403.31.
 & 417.31. & 427.37.48. & 433.19.
 & 434.9. & 438.36.40. & 439.38.
 & 445.29.47. & 446.12.44. &
 490.33.34. & 495.10. & 517.39. &
 522.2. & inde. & 547.20. & 578.26.
 36. & 580.18. & 639.33

Abula palmae genus 235.21
 Daci poma uiliſſima 263.5
 Daci faciem ſuam pingunt
 409.20

Reliqua quae re parte ſecunda.

Daſſylides iuue 248.10
 Daſſylides ſtatuarij opera 644.16
 Daſſylos herba qualis 457.51
 Daſſylitheca quis primus Romae habita-
 rit 661.21
 Daſſylus piſcis, & miracula eius 172.8.
 per totum caput. & 586.27
 Dedalus in Creta Labyrinthum fecit
 649.7
 Dedali inuenta plura 128.11. & inde
 Dedali filius 44.18
 Dedali ſtatuarij opera 610.29
 Dedali ſimulachrum Polycharmi opus
 644.12
 Dabhippi ſtatuarij opera 611.30
 Dalion herbarius 384.10
 Damascena pruna 236.39. & 262.13
 Damafius Democriti ſrater 348.40
 Damafionij herbae medicinae 477.50. &
 484.6. & 488.45
 Damafionis herba qualis 470.31
 Damae animalia 151.46
 Damae ſtatuarius 608.11
 Damiom medicus 376.36
 Danaes imago Artemonis opus 634.6
 Danaus puteorum reſtor 127.48
 Danubio fluuiio peculiaris piſcis 158.4
 Dandonis Illyrij ſeneſtus 125.31
 Daphnias gemma 675.5
 Daphnidis ſerui pretium ingens 110.46
 Daphnitis quae & Laurus Alexandrina
 270.16
 Daphnoides caſſae genus 229.8
 Daphnoides lauri genus 270.19
 Daphnoidis lauri natura & medicinae
 440.5. & inde
 Daphnoides clematidis genus 454.15
 Dardanium aurum 591.18
 Darius Xerxis pater per Boſporum Thra-
 cium duxit exercitum 59.33
 Darius ubi ab Alexandro Magno uictus
 88.9
 Darius Hyſtaſpis filius Suſorum conditor
 98.6

Pars Prima

Dario regi platanus & uitis aurea dono data	600.17	Deliratio unde dicta	334.27	Demetrii phaleri statue plures	606.4
Darius ab Alexandro uicti spolia	118.29	Deli insule palme ututissimas	292.30	Demetrii simulacrum	609.41
Darius uicti ab Alexandro pictura	631.21	Delius Apollo ubi precipue colatur	61.33	Demetrii statuarij opera	610.26
Darius sepulchrum ex Chernen lapide	653.31	Delphica laurus qualis	270.1.2	Demetrii volumen de quaternario numero	510.30
Dasypos animal	152.20	Delphica platanus Agamemnonis manu sata	292.19	Demetrii nauis malus ex cedro	289.24
Dasypos omni mense parient superfecit	152.20. & 189.47. & 190.15	Delphico in templo Apollinis raphanus aureus dicitur	358.38	Democrates uel Damocrates Serulius medicus	467.14
Dathibium thuris genus	225.33	Delphicum templum Apollinis a quo piscium	626.29. & 633.51	Democriti opus de herbarum uiribus	460.11. & 477.22
Dauci herbe descriptio	469.19. & 470.12. & 471.17	Delphice cortine cur dicta	604.35	Democriti statuarij Damasus, & historia eorum de segete	348.40
Dauca herbe medicina	478.13. & 481.1. & 482.2.4. & 483.15.37.42. & 487.23. & 488.18. & 490.4	Delphice lauri medicina	439.49. & inde	Democritus rapum cur in cibis damnauerit	369.29
Daucos pastinacae genus	358.50	Delphis ingens signorum copia	606.50	Democriti de empto toto oleo historia	342.36. & inde
Decapolis Syriae oliuae quales	259.28	Delphis uictores lauro coronabantur	270.4	Democritus primus Magician in nostro orbe celebrant	455.31. & 545.17.19.25
Decimas thuris Sabi Deo consecrant Arabes	225.48	Delphini sideris occasus	339.23. & 345.45	Democriti Chirocineta	455.44
Decimas cinnamomi Assabino Deo persolent Aethiopes	228.27	Delphinorum piscium consideratio, natura &c.	155.18. per totum caput	Democriti peregrinatio	460.11. & 545.17
Decimana pyra	263.12	Delphini pisces, maris tempestates praesagunt	350.27	Democritum Plinius uanitati arguit	515.38
Decius Mus in Consulatu se pro uictoria donat	410.11	Delphini piscis medicina	580.13	Democriti mirae commentationes	505.3
Decius P. ab exercitu frondea corona donatus	272.18	Delphini animalum omnium uelocissimi	155.28. & inde	Democritus omnia uitium genera quae tota in Graecia nascerentur, sibi cognita professus	246.24
Deciorum carmen quo se Dijs Manibus deuocuerunt, ad Plinium usque tempora peruenit	505.32	Delphinorum coniugia	155.34	Democritus resurrectionis assertor	127.19
Decij P. Muris honores	410.8	Delphinorum parus	155.34. & 169.24	Democritus Venerem damnauit	510.3
Decius P. seipsum graminea corona donatus	1bidem. & inde	Delphini quando uiuant	155.37	Demomax Seleuci & Antiochi regum dux	89.10
Decimanus limes quis	347.49. & 348.20	Delphini forme descriptio	155.41. & inde	Demophilus pictor	626.42. & 635.32.34
Decuriam iudicem ab Augusto ordinatio	590.11	Delphini Simonis nomine appellari gaudent	155.43. & 156.29	Demos Atheniensium a Parasito pictus	627.27
Decuriam nomina & differentiae	590.19. & inde	Delphini musica delectantur	155.44. & 156.18. & inde. & 206.14	Demosthenes uenenum sub annuli gemma clausum habuit	589.42
Deflorescendi tempus in arboribus	280.39	Delphini hominum amicus	155.44	Demosthenis ab inimico laus	118.44
Defrutum quo tempore fieri debeat	256.31. & 345.36	Delphinorum erga pueros amor	155.47. & inde	Demosthenis scriptor	668.22. & 5
Defrutum quomodo fiat	251.38. & 256.31. & 346.36	Delphini cum hominibus piscantur	156.22	Denarij & drachmae pondus idem	408.43
Defunctorum corpora quomodo seruentur	275.51	Delphini utinum appetunt	156.40	Denarij aurei consideratio	591.29
Defunctorum mensis feralibus dicatū apium	377.29	Delphini quamuis auribus carcant, nihilominus tamen audiunt	206.13. & inde	Denarij primus signator ignotus	1bidem
Defunctorum corpora incorrupta quo pacto seruentur	443.1	Delphinorum charitas erga partum	155.36	Denariorum probandorum lex	599.45
Defunctorum ad mentionē Romani ueniam praestabantur	506.30	Delphini tellure tacta statim moriuntur	155.40	Dendrachae gemma	673.24
Defunctorum corpora in scissilibus quidam condiderunt	636.10	Delphini corio teguntur	157.30.45	Dendrytis gemma	678.16
Defunctorum corpora in Asio lapide condita cito absumuntur	653.26	Delphini olfaeius	206.15	Dendroides thymali genus	482.13
Defunctorum pili crescent	214.25	Delphini fel non habent secundum quosdam	210.50	Dentium consideratio	114.25. & inde. & 208.11. & inde
Defunctorum ungues crescent	216.5	Delphini ingenti empti pretio	601.16	Dentes homini quo tempore decidunt	114.26
Defunctorum corpora ponderosiora, quam uiuentium	115.22	Delphinorum in medicinis usus	582.49. & 583.17. & 584.22. & 585.6	Dentium uice quidam continuum os habuerunt	114.32
Defunctorum corpora Romae a Tarquinio Prisco crucibus affixa	651.8	Delphinorum cum crocodillis pugna	139.30. & inde	Dentes iniuncti ignibus	114.33
Delanira & Herculis effigies ab Artemone pictae	634.6	Demarectus in lupum conuersus	138.33	Dentium neceffitas	114.36. & inde
Delphobi imago	634.4	Demaratus Tarquinij Prisci pater	622.4. & 635.22	Dentes primores sermonem regunt	114.37
Dellicum	604.5	Demaratus exul in Hetruriam profugit	635.22	Dentium auguria	114.39
Delias statuarius	611.19	Demarate Alcibiadis mater	611.34	Dentes quot unicuique insint	114.40
Deliciae ciborum exquisitae taxantur	355.32. & inde	Demetrius rex propter Protogenis picturam Rhodijs parit	120.38. & 630.45	Dentes canini quales	114.42. & 208.15.40.48
Deliciae margaritarum quanti Romanis quotannis consisterint	228.2	Demetrius rex Peloponnesum insulam tenuit effecere	51.46	Dentibus nondum genitis, homo non erumatur	114.43
		Demetrius cur accusatus	602.47	Dentium genera ac usus	208.11. & inde
		Demetrius Pompei libertus	640.16	Dentes quibus mutantur	208.39
		Demetrii regis imago	634.29	Dentes genuini qui	208.41
				Dentes multis octogesimo anno renascuntur	208.42

Indicis Pliniani

Dentes plures maribus, quam feminis
1208.45
Dentes quando homini nascantur 208.38
Dentes nulli uoluerunt præter uespertilio-
nem 208.30
Dentium tria genera, ferrati, continui ex-
erui 208.11
Dentes in palato enati 208.47
Dentibus hominum uirus quoddam inesse
209.6
Dentibus ueterinorum ætas indicatur 208.
49
Dentium candor quomodo fiat 403.17.
416.37.421.12. 422.21. 432.
49
Dentis eius, qui pueris primus deciderit mi-
nus uisus 508.3.4
Dentes ut citò nascantur 557.43.49
Dentes trium inter se ordinum 137.49.
141.15
Dentes ledentia 375.36. 450.49
Dentes pullini qui 147.35
Dentes corruptos quid confirmet 521.38
Dentes quomodo firmentur 369.12.17.
371.12. 386.3. 387.5. 48.
408.19. 413.45. 430.40. 431.5.
433.18.37. 435.18.36. 452.13. 521.26.34. 579.51. 580.3
Dentes extrahentia 432.27. 442.50.
448.48. 546.41. 579.43
Dentes aqua decidere faciens 460.50
Dens cuius quomodo inuatur 439.6
Dentium doloris remedia 238.13.
368.13. 369.13.17. 370.41. 372.21.49. 373.49. 376.15. 377.19.
378.44. 379.27. 382.9.45. 383.11.21.27. 386.2.
387.38. 388.8.22. 403.17. 406.46. 413.10. 416.14. 419.33.
427.14. 432.7.13.23. 37. 433.28. 435.36. 436.50.
437.9.20. 438.17.19. 442.16.50. 443.18.32. 444.4.5. 445.22.25.42. 448.4.38.48. 454.14. 455.15. 457.41. 474.11. 474.11. inde per totum. 481.39. 493.42. 494.13. 499.6. 500.38. 505.4. 508.44. 508.44. inde. 509.41. 513.29. 516.3. 521.26. inde. 534.17. 546.29. inde. 547.1. inde. 569.2.23. 570.31. 575.19. 576.1. 579.40. inde. 581.28. 614.37. 638.20.51. 654.32
Dentati homines quidam nati 114.27
Dentata que femina nata, eiusque omen in-
auspicatissimum 114.28
Dentientes tardè pueros inuitantia 546.37
Dentisficia ex qua materia 546.37.
655.32.44
Dentitionem facili reddentia 557.43
Derceto Dea tibi colatur 75.19
Desidia artes perdidit 620.49
Deus quid 230
Deus est mortali inuare mortalem 2.47
Deus idem cum Natura 337. 492.2
Deus animalia non pascendi tantum gratia
creauit 504.5. 504.5. inde
Deus non omnia potest 331

Dei consideratio 229. per totum caput
Dei formam querere imbecillitatis humanæ
est 229
Deo tantum ueteres coronam dabant 272.9
Deorum plurium nomina 231. 231. inde
Deorum multitudo cur credita 234
Deorum populus maior, quam hominum 2.
39
Deorum loco à quibusdam animalia cibique
coluntur 241. 241. inde
Deorum matrimonia 243
Deorum alij iuuenes, senes alij, alati, claua-
ti, &c. 244. 244. inde
Deorum adulteria, odia, bella, &c. 246
Deorum quibusdam nullus respectus 36
Deorum templum non alia olim, quam arbo-
res 220.7
Deorum libamina apud Thasios ex quo uue
genere 254.48
Deorum cultus olim fruge & mola salsa con-
sabat 319.19
Deorum numero herbarum inuectores adscri-
pti 459.1
Deorum coronæ ex papyri flore 238.33
Deorum panæ, seræ aliquando, nunquam
tamen irritæ 329
Deorum in sacris quis olim fuerit auri usus
591.13
Deorum euocatio quibus modis impediatur
514.21
Deorum simulachra cur ex cedro arbore
236.46
Deorum coronæ ex qua materia 407.8
Deorum beneficia plura 412.13. 491.
16
Deorum simulachra quo in digito annulos
habuerint 589.34
Deorum simulachra minio ubi picta 598.3
Deorum simulachra ex ære 604.8
Deorum simulachra lignea aut fistilia quan-
diu 606.42
Deorum duodecim tabula 631.9
Deorum effigies fistiles 635.48. 635.48. inde
Deorum ossiforum uindicta 641.39.
inde
Deorum imagines quibus euocatur 678.
15
Deorum cœnis catulus apponebatur 536.
16
Deorum reuerentie exempla 27.15. 27.15. 109.33. 149.2. 149.2. inde. 175.21. 180.21. 511.7
Deorum Mater.
Quare Cybele.
Deos innumeros credere, maxime socordie
est 231
Deos Magi qua herba euocent 455.48
Deum tutelarem euocandi consuetudo apud
antiquos 506.9
Deum fabricæ, hoc est, Vulcanum, fibulas
primum & in aures fuisse 588.29
Dij herbarum inuectores 491.17
Dij ex uirtutibus uitijque olim numeraban-
tur 232
Dij inferi in genera descripti 237
Dij curam mortalium an agant 33.28
Dij in præterita unicum obliuionis ius ha-
bent 334
Dij lætæ à rusticis, & mola salsa placeantur,

Prologo operis, pagin.2. uers.2
Dij dicata pretiosiora uidentur, Prologo
totius operis, pag.2. uers.38
Dij quo uino non libandum 255.5. 255.5. inde
Dij an precationes exaudiant 505.39. 506.50
Dij omnibus intersunt negotijs 506.49
Denteria Græcis, Latinis lora 252.11
Dextra hominis religionem inesse 216.20
Dextræ uires maiores 115.20
Dextra etiam in arboribus firmiora 308.5
Diacheton frutex 451.34
Diachyton uini genus 252.2
Diadocum medicamentum 385.33
Diadema regum Bacchus primus inuenit
127.28
Diadochos gemma 675.6
Diadamenti iuuenis simulachrum 608.33
Diaglaucion collyrium 498.33
Dialutense purpure genus 166.31
Dialecon crocum 394.20
Diane templum in Hispania uetustissimum
290.26
Dianæ edes in Aulide uetustissima 290.
29
Dianæ lucus in Latio & in eo uetustæ arbo-
res 292.38
Dianæ nobiles tabulæ 630.3. 634.45
Dianæ simulachrum marmoreum 641.44.
642.5.6. 643.45
Dianæ Ephesie templi descriptio 650.2.
inde
Dianæ Ephesie templi scalæ ex uite uia
245.31
Dianæ Ephesie templum ex qua materia
290.12. 643.47
Dianæ Ephesie templi columnæ 657.44
Dianæ Ephesie edes m.ri. olim alluebatur
26.9
Diapasmata quæ 234.4
Diapason in harmonia quid 9.45
Diapaph purpura 167.9.12
Dibutades plasticæ inuentor 635.16.24
Dicaeus Apollo cur dictus 609.6
Diclammum à ceruis repertum 140.14.
467.32
Diclammum sine flore & semine 467.
34
Diclammum tantum in Creta nascitur 467.
33
Diclammii medicina 468.28. 488.38.
489.38. 490.23
Dichyotheton structuræ genus 657.14
Didoron genus lateris 657.13
Diei lux quando nocte uisa 12.18
Dierum inæqualitas unde 23.13.23. 23.13.23. inde
2.14.14
Dies non ubique eodem tempore 23.13. per
totum caput
Dies ubi longissimus breuissimisque 23.
50. per totum caput
Dies sex mensium 24.3. 61.21
Diei observatio apud diuersos 24.12. per
totum caput
Diei initium finisque quomodo accipiatur
libidem
Dies alius de alio indicat 121.17
Diebus nullis credendum libidem
Dierum

Pars Prima

Dierum omnium anni inexplicabilis penē ra-
tio 337.2
Diebus trecentis sexagintaquinque & qua-
drante annum constare 337.3
Dierum unde augmenta & decrementa 338.
6. & inde. & 342.1
Dies totius anni quis longissimus 341.17
Dies ubi aliquando nullus 63.12
Dierum diuersitas 106.19. & inde
Dierum magnitudo quomodo deprehenda-
tur 647.4.4
Dietches herba 370.33. & 374.33
Digitallus medicus, eiusque usus 332.32
& 473.42
Digilo uno hostis uictus in castra relatus
115.47
Digitorum consideratio 215.35. & inde.
& 216.6. & inde
Digiti quibusdam in manu una sex 215.
36
Digitorum articuli quot 215.37. & inde
Digitorum morbi remedia 427.45. &
493.7. & 620.9.
Dignitatis fama qualiter acquiri possit
395.22
Dij. Quere Deus
Diligentia exemplum nobile 322.23.
& inde
Diligentia antiquorum mira 435.39
Diligentiam nimiam sepe nocere 628.28
Dino statuarius 608.11
Dinocharas architectus 72.41
Dinocrates Geomētra 120.30
Dinomēnis statuarij opera 610.30
Diocles quid de rapo fenserit 369.29
Diocles medicus 370.48. & 397.8
Diocles medicus laus atque 476.26
Diodorus Petronius medicus 374.27
Diodori Dialectici repentina mors 126.
17
Diodori Historia Bibliotheca inscripta Pro-
logo operis, pag.3.uerf.7
Diogenes Cynicus affectuum humanorum
expers 115.37
Diogenes statuarius 644.25
Diogenes pistor 634.41
Diomedes aues 184.51. per totum caput
Diomedes & Glauci armorum commutatio
588.1
Diomedes focer Datus 44.19
Diomedes Palladium surripientis effigies
602.10
Diomedes delubrum 185.6
Diomedis focij in aues uersj cur fingatur
185.9

Reliqua quære parte secunda.

Dionysius gemma 675.7
Dionysodorus statuarius 611.19
Dionysodorus pistor 634.40
Dionysodori epistola ab inferis missa 32.
37. per totum caput
Dionysomphas herba, & cur ita dicta
456.19
Dionysius tyrannus gaudio obijt 126.16
Dionysio tyranno pulso, dulce fuit mare
29.9
Dionysius Platonem quo apparatu excepe-
rit 118.41

Dionysius pistor 635.1
Dionysius statuarius 644.9.10
Dionysii ostentum, atque tyrannis 146.
18
Dionysius Salustius medicus 579.48
Dionysius scriptor à Philadelpho in Indiam
missus 90.11
Dionysius prior Sicilie tyrannus platanos
Rhegium transtulit 220.27
Dionysius medicus 377.27
Dionysii Medici de rapo sententia 369.30
Dionysius Geographus ubi natus 98.4.6
Dionysius Geographus Augusti temporibus
in Orientem missus ibidem
Dionysius pistor non nisi hominem pingere
potuit 631.35
Diopetes rana earumque usus 579.3. &
585.16
Dioptra instrumentum Geometricum 22.
28
Dios pyros herba eadem cum lithospermō
499.42
Dioxippi imago 634.9
Diphriges quid 616.1
Diphrys gemma 675.6
Dipenus marmorarius 641.36. 42.
& 642.9
Dipondius asis 591.31
Diplosos frutex 451.34
Diplosos herba spinosa 497.25
Diplosos serpentis morsus remedia 439.
28. & 576.45
Dirces facinorae simulachrum, historiāque
644.43
Disceobolus ex ære, Myronis opus 608.
45
Disceobolus pictus, Taurisci opus 634.
30
Discordia facit fiderites gemma 677.17
Discordia Hyperboreis ignota 612.25
Dyspnea morbus 433.49
Dyspnoicis utilia 433.49. & 443.
32. & 478.42
Dysentericis utile 222.48
Dysentericæ antidoton lotometra 414.
44
Dysentericorum remedia 368.42. &
369.39. & 370.34. & 371.25. & 373.
28. 49. & 374.7. 20. & 375.13. &
376.39. & 378.16. & 379.39. & 384.
7. & 386.7. & 387.40. 45.50. & 389.
20. & 403.5. & 405.21. & 412.5. &
414.44. & 416.33. & 420.37. &
422.5. & 423.17. 32. & 425.43. &
426.13.16. 45.48. & 427.5. & 433.
28. & 434.39. & 435.45. & 436.48.
& 437.41. & 439.9. & 440.13.26.
& 441.44. 47.51. & 442.3.13. &
448.43.51. & 451.47. & 452.13. &
453.7. 454.10. & 479.45. & 480.
1.28.24.27.34.39. & 488.1. & 493.
4.11. & 497.39. & 499.1. & 501.15.
& 502.28. & 503.40. & 513.8. &
514.27. & 516.38. 40. & 517.2. &
524.5.18.19. & 534.45. & 535.6.25.
& 549.48. & inde per totum ferē ca-
put. & 581.46. & 597.18. & 617.32.
& 638.21. & 639.17.
Distillationum remedia 372.24. & 422.
43. & 439.16. & 445.4. & 451.8. &

508.27. & 547.39. & 578.24
Distillationum capituli remedia 378.20.
& 386.16. & 415.5
Distillationi uentris urtica medetur 412.
37
Distillationes stomachi oecimum inhibet
378.15
Diuinationis species 128.34. & inde
Diuinationi nonnulli superstitione dediti
3.18. & inde
Diuinationis artis periti 463.24
Diuinatio qua ratione haberi possit 546.
25. & 674.46. & 675.10. & 676.
4.6
Diuitias in quibusdam 119.39. per toe-
tum caput
Diuitie multos perdunt 121.15
Diuitie quorundam ingentes 599.50.
per totum caput
Diuitiarum exprobratio 22.16. & circa.
& 600.20
Docī, id est, trabes ignis in celo 11.34
Docilitatis exemplum 130.35. per totum
caput
Dodecatheos herba qualis 461.38. &
485.28
Dolabella P. Consul 13.10
Dolabelliana pyra 263.13
Dolichos herba 292.49
Dolores afferrimi qui 461.16
Dominifrons plus prodest, quā occipitū,
prouerbiū 321.28
Domini oculus fertilissimus, prouerbiū
322.34
Domitius Cn. Consul 12.14
Domitij Cn. delabrum 643.13
Domitij L. interitus 126.44
Domitius Nero Peloponnesum insulam ten-
tuit efficere 51.47
Domitius Nero Achaiam libertate donat
53.5
Domitius Corbulo in Armenia bellum gessit
86.5. & 87.51.
Domitius Aedilitatis pulsam passus
589.4
Domitius Aenobarbus Aedilis curulis 143.
33
Domitij Aenobarbi Consulatus, censura,
eius cum Craffo inimicitie 293.47.
& inde
Domitius Aenobarbus quo anno Cenfor
294.1
Domitius Aenobarbus sex lotos in Craffido
mo quanti estimari 294.10
Domus sale ubi construuntur 69.22
Domibus carentes homines 70.34
Domus lateriis à quibus reperta 127.42
Domus testudinibus contestae 157.3
Domus ubi testae seculis 274.38
Domus ubi testae scirpis 287.9. & inde
Domus plures nobiles Romae 293.48.
& inde
Domus quomodo purgentur, laescenturque
468.51
Domus quae pulcherrima Romae 651.15
& inde
Domus arundinibus ubi testae 285.22
Domus regiae lautissime adornatae 645.
13
Dona maxima Imperatorum, ac fortium ci-
uium

Indicis - Pliniani

uim que 316.30
 Donax piscis 586.17
 Donax calami genus 286.5. & 585.25
 Donax, id est, Cypria harundo, eiusque medicinae 449.29
 Dorcades in medicinis usus 520.40.
 & 542.27
 Dorcades ubi non sint 152.49
 Dorceades non lipiunt 520.39
 Dorycnium uenerum 408.13. & 519.30
 Dorycnij ueneri remedia 515.43. & 577.45.47. & 581.28
 Dorypetron herba 480.34
 Doryphori simularum 608.34. &
 610.25. & 611.26
 Doris herba que 414.10
 Doriutonus 9.46
 Doriymoduli a quo reperti 128.40
 Doron Graeci antiqui palmum uocabant 637.15
 Dora, id est, munera Ibidem
 Dormisse quendam annos septem & quinquaginta 125.37
 Dorotheus medicus 418.12
 Dorotheus pictor 629.31
 Dorfenus Eubius poeta Comicus 252.46
 Dos filiarum plantaria 282.4.9
 Dossades scriptor 57.19
 Dossibades scriptor 346.6
 Draconia & denarii argentei idem pondus 428.42
 Draco caret ueneno 537.6
 Draconis partium magici usus, & medicinae 537.6. & inde. & 542.39
 Draco mortuus ad uiam reuocatus 460.14
 Draco quo fe. egrotum sanat 140.26
 Draco hominem seruus 192.43
 Draconum cum elephantibus pugnae 133.32
 Draconum mira magnitudo 133.32. 47.50
 Dracones ubi magna in copia proueniunt 133.51. & inde
 Draconum crista 133.51. & 205.1
 Dracones serpentum oua hauriunt 191.39. & inde
 Draconis morsus remedia 457.43. &
 478.28. & 495.38. & 576.37.50
 Draconia inuidia 675.10
 Draco palmitis genus 312.33
 Draco piscis 161.37. & 586.10
 Draconis marini ossa dentium dolori medentur 579.40
 Draconites gemma 675.9
 Dracontias gemma Ibidem
 Dracontion herba 454.20. & inde
 Draconculus herba, & ex ea medicinae 454.23. & inde & 460.38
 Draconculus herba quando effodienda 454.49
 Drepanis aus qualis 217.2
 Dryites gemma 677.49
 Dryos hyphcar, uisci genus 293.3
 Dryophonon herba que 497.33
 Dryopteris herba qualis 497.30
 Dryopet oliue que 258.32
 Dromones piscis 585.4.6
 Druidas cur Romani struclerint 545.35
 Druidae Gallorum Magi 293.18

Druidae unde dicti 293.20
 Druidae roboris uisco nihil habent sacratius 293.18
 Druidarum religio, obseruatio, sacrificiumque Ibidem. & inde
 Druidarum superstitio 450.45. & inde. & 535.39. & inde
 Drupa quid 231.46. & 258.32. & 260.32
 Drusillanus seruus ditissimus, eiusque lanx quingenaria 601.5
 Drusilla Liuiæ Augustæ uxor in gremium gallina alba cum lauri ramo ad aquila deiecta 270.37. & inde
 Drusi Imperatoris in castris apes sedere 198.30
 Drusi imperatoris prosperrima uictoria Ibidem
 Drusus Imperator uinofusus pater 257.20
 Drusi uxor Antonia 170.50
 Drusus Tiberij filius 363.13
 Drusus ob fastiditam brasiacæ cymam ad Tibertio patre reprobatus 363.13
 Drusus & Cepianis inimicitia 589.17
 Drusus in tribunatu suo octauum eris paratentum arguit miscuit 591.48
 Drusus Liuius Tribunus plebis quantum habuerit argenti 600.40
 Drusus Tribuns plebis cur caprinum tanquam biterit 518.30
 Drusus fidem dare res ardua, Prologo operis, pag. 2. uerf. 17
 Duellij Imper. clasfis sexaginta diebus parata 288.24
 Duellij C. triumphus, & eiusdem statua 605.21
 Dulcis uini natura 251.33
 Dulcia odore carere 268.16
 Dulcibus rarus odor 394.35
 Dulcia non sunt eadem omnis 420.12
 Duodecim tabularum legis interpres Hermo dorus 605.26
 Duodecim tabularum leges 207.51. &
 272.38. & 294.23
 Duodecim in tabulis nulla uillorum mentio 355.28
 Duracina uina unde dicta 246.3. & 248.8
 Duracina cerasa 267.45
 Duriliarum corporis remedia 386.35. &
 421.21. & 422.38. & 423.22. & 433.8.49. & 436.6. & 443.35.39. &
 446.36. & 480.31. & 487.20. &
 498.20. & 527.17
 Duritie corporis quomodo tollantur 403.41. & 404.44. & 407.10
 Duris Samus historicus 144.45. &
 609.11. & 648.24
 Dury L. medici interitus 126.34
 Duryatis myrrha 226.29
 Dux qualis esse debeat 464.27
 Ducis eligendi exemplum 178.19
 Ale fera qualis 137.42
 Ebenus arbor, eiusque consideratio 221.25
 Ebenus quando primum Rome confecta 221.35
 Elenus arbor spississima grauisissimaque 289.27

Ebenus neque cariem sentit, neque uetustatem 290.8
 Eleni copia ubi 104.31
 Eleni medicinae 449.38. & inde
 Ebrietas uitanda 256.37. per totum caput
 Ebrietatis mala Ibidem per totum caput
 Ebrietatis effectus 256.40. & inde
 Ebrietatis quibusdam uitæ premium 256.41
 Ebrietas multis mortis causa 257.5
 Ebriorum mores 257.2.35.34
 Ebrietate nulla pars mundi uacat 257.37
 Ebrietatem aqua quædam inducit 257.39
 Ebrietatis simulacrum 609.48
 Ebrietatem facientia 469.40
 Ebrietati resistentia 438.44. & 447.17. & 558.37. & inde. & 672.6. &
 675.8
 Ebrietatem discutientia 374.49. & 375.8.9. & 404.27. & 454.46. & 519.50. & 672.6. & 675.8
 Ebriofa ad perdenda uina nati 256.48
 Ebuli medicinae 470.9. & 483.1. &
 486.35.39
 Ebur quid 130.44
 Eboris honos a deorum simulacris initium sumpsit 220.18
 Eboris luxus in lignis tum operendis, tum distinguendis 291.47
 Eboris fossilis consideratio 653.45. & inde
 Eboris uine genus 254.51
 Echeocratis Theffali equa 190.7
 Echenidis piscis consideratio 161.18
 per totum caput
 Echenidis piscis in medicinis usus 585.14
 Echenis pisciculus nauem retinet 161.19.
 & 572.31. & inde
 Echij herbe consideratio 468.44
 Echinometrae pisces 163.26
 Echinorum piscium consideratio 163.25. & 586.12
 Echium, maris sentiant præfagiunt 163.29. & 350.29
 Echini quidlo pariant 170.11
 Echini piscis in medicinis usus 584.27
 Echini medicinae 577.45. & 578.37.
 & 579.10. & 580.39
 Echini Carpathij maris quales 577.46
 Echini cruribus & spinis teguntur 157.31
 Echinorum dentes 208.33
 Echinophore ex genere concharum 586.8
 Echion statuarius 608.14
 Echion pictor quibus usus coloribus 635.31
 Echion pictor quando floruerit 628.17
 Echionis pictoris opera 628.17. & inde
 Echion medicamentum 545.51
 Echites herba clematidis genus 454.7
 Echites gemma 677.41
 Echo quid, & qua ratione reddatur 14.22.
 & 650.26. & inde
 Ecliptica in Zodiaco que 7.45
 Eclipsium Solis & Lune consideratio 5.14. per totum caput. & 6.20. per totum.
 & 23.2. & inde
 Eclipses etiam quadrupes paucant 152.1
 Ecnephias quid 16.19.40
 Echnephias 163.4

Pars Prima

Eßya que 635.26. & 676.33
 Eßræpeli qui 115.16
 Eßromatiũ uinum 254.21
 Ederæ confideratio. Vide Hedera.
 Educationis puerorum exemplum 156.
 46
 Eßfacinatrices familie in Africa 109.18
 Eßfacinationes prohibet Antipathes gemma
 644.1
 Eßfigies hominum miræ 103.28. per to-
 tum caput. & 108. 18. per totum caput.
 34. Ibidem per totum caput
 Eßfigies hominum non nifi illuſtri aliqua
 ex cauſa ſolent exprimi 604.46
 Egeſtae urbiſ ſal 566.49
 Egnatius Caluinus præfeſtus Alpium 185.
 43
 Egnatii Mecennii uxor ob uini potum mora-
 te mulcata 252.32
 Eßgula ſulphuris genus 637.44
 Eßſtitia uulua que dicitur 212.34.37
 Eleameli ubi naſcitur 261.6. & 434.13
 Eleomelitis in medicinis uſus 261.6. &
 inde. & 434.13. & inde
 Elaphoſoſum herba. & ex ea medicine
 417.3. & inde. & 467.31
 Elapſi ſerpentis morſus remedia 576.45
 Elate arbor 232.11
 Elaterium medicamentum. & eius uſus 368.
 7. & inde. & 368.37
 Elaterium diu durat 503.44
 Elaine herba qualis. & ex ea medicine
 497.36. & inde
 Elatius lapis 655.4
 Electri confideratio 663.15. & inde
 Electrides inſula 663.18
 Electrum ubi proueniat 62.5. & 63.10
 Electrum quid 594.50. & inde. & 663.
 10. & inde
 Electri uſus. & natura 595.4. & inde
 Electrides arbores ubi 663.33
 Elegia harundinis genus 286.12
 Eleliſphacos herba 470.16. & 489.27
 Eleliſphacos herba. & ex ea medicine 423.
 27.35
 Eleliſphacos herba. Latinè ſaluia dicitur
 423.35
 Elmonitiorum confideratio. numerus. nomi-
 naſtus natura &c. 22.6. per totum
 caput
 Elementa tria ſine ſapore. odore. ſuccoque
 268.18
 Elementorum nexuſ 2.12. & inde. & 20.
 35
 Elementi ſedes non nifi in elemento eſt 20.
 35
 Elementorum figura qualis 20.37. &
 inde
 Elenchionis genus 164.4.4
 Eleoſedim herba 362.6
 Eleoſedim medicine 377.46
 Elephantia morbi remedia 377.9. &
 380.12. & 384.42. & 443.8. & 464.
 37. & 516.37. & 522.18. & 556.11
 Elephantiaſis morbi deſcriptio 476.8.
 & inde
 Elephantiorum confideratio. libri oſtium ca-
 pitibus duodecim primis
 Elephantiorum uenatores. domitorèſque
 91.11. & inde

Elephas animalium terreſtrium maximum
 130.11
 Elephantis intellectus 130.11. & inde. &
 131.18. per totum caput
 Elephas in quibus hominis ſimilis 130.11.
 & inde
 Elephantes Lunam adorant 130.15.
 & inde
 Elephantes quando primum iuncti Romæ
 130.26. & inde
 Elephantæ & militis Romani ſingulare cer-
 tamen 132.2. per totum caput
 Elephantes per funes incedunt 130.31.
 37
 Elephantum docilitas 130.35. per totum
 caput
 Elephantes ſcribere diſcunt 130.38
 Elephantum cornua qualia 130.42
 Elephantum oſium uſus 130.45
 Elephantum dentes 130.43. & inde. &
 133.22. & inde. & 208.34
 Elephantum clementia 131.3. per totum
 caput. & 132.25. & inde
 Elephantum memoria 131.18. per totum
 caput
 Elephantes quibus gaudeant 131.25.
 & 133.8. & inde
 Elephantum pudor 131.27
 Elephantum amor 131.31. & inde
 Elephantes quando primum in Italia uſi
 131.43. per totum caput
 Elephantum pugna 132.2. per totum
 caput
 Elephantes bordei ſucco celerrimè mitigan-
 tur 132.29
 Elephantes quomodo capiuntur 132.31.
 per totum caput
 Elephantes fame maribus pauidiores
 132.45
 Elephantes quomodo domentur 132.48.
 per totum caput
 Elephantes Indi. Afrique quales 130.24.
 & 133.3
 Elephantum partus. & reliqua natura 133.
 6. per totum caput
 Elephantes quot annis uiuant 133.7
 Elephantes frigoris impatientes 133.9
 Elephantum manus quæ 133.15
 Elephantum cutis cancellata 133.20.
 & inde
 Elephantum dentium magnitudo 133.25
 Elephantes ubi naſcantur 133.30
 Elephantum cum draconibus pugna 133.
 31. & inde
 Elephantum ſanguis frigidiffimus 133.
 44
 Elephantum cum rhinocerote bellua inimi-
 citia 137.28
 Elephas chameleonte denotato. oleſtro ſibi
 medetur 140.32
 Elephantes iuſſa faciunt 185.13
 Elephantum partus 189.28.49
 Elephantum uenter qualis 211.50
 Elephantum digiti quales 216.7. & inde
 Elephantum ſonus qualis 218.10
 Elephantum anima ſerpentes extrahit
 219.5
 Elephantum mulier que dam peperit 111.11
 Elephantes quiſ primus Romam in trium-
 phum duxit 131.44. & inde

Elephanes maximi in Taprobane inſula
 92.42
 Elephantis uſcentes homines 103.42.
 & 104.3
 Elephantum uenatuſ ubi 101.43
 Elephantorum limes in Africa quiſ 102.
 45
 Elephantum lingua qualis 209.23
 Elephantum partium in medicinis uſus 512.
 45. & inde
 Elephantinum. color ex ebore combuſto
 624.41
 Elephantum uſus in bellis 91.12
 Elephantes arboribus cornua exacuunt 318.
 45
 Elephantum in Africa multitudo 68.30
 Elephantum piſces 154.35. & 585.43.
 & 586.12
 Elephantum Thebaidis regio. arbores habet
 perpetuò uiuentes 278.36
 Eleuſina in templo nobiles picture 633.
 29. & 634.46
 Elidis Trinum optimum 395.15
 Elico faber Gallica tumultuſ author 220.
 20. & inde
 Elleborine. ſiue Helleborine 242.6.
 & 497.45
 Elleborites. ſiue Helleborites. uini genus. quo-
 modo conficiatur 254.18
 Elleborum herba. Vide Helleborum.
 Ellychnia ex cicina uua 433.15
 Ellychnia ex ſulphuris quodam genere
 637.44
 Elops piſcis 159.27
 Elops ubi optimuſ 170.35
 Eloquentia niſ 118.47
 Elpenoris in tumultu myrtus primum uſa
 269.12
 Elpis Samius leoni os è dentibus exemit. leo-
 niſque erga ipſum gratitudo 136.6. uſque
 ad finem capituli
 Elutia in metallis que 618.5
 Emere Liber pater primuſ inſtituit 127.
 28
 Emptum malè ſemper ꝑonit 321.5
 Emydes teſtudines 575.30
 Empedocliſ Magiæ adaꝑtende cauſa pere-
 grinatio 545.17
 Empetron herba qualis. cuiuſque in medici-
 nis uſus 497.39. & inde
 Empirice medicina à quo & ubi inuenta
 531.13
 Emplaſtris utiliſ alabaſtrites 646.
 39
 Emplaſtrationis confideratio 304.33.
 per totum caput
 Emplaſtri ratio unde nata Ibidem
 Emplaſtra que arbores non recipiant 304.
 50
 Emplaſtratio ſecundum inoculationem ſer-
 tiſſima 305.1
 Emplecton quid dicitur in ſtructuris 657.
 10
 Encardia gemma 675.1
 Encauſtica Pamphiluſ pingere docuit 632.
 31
 Encauſtica picture duo genera 635.3
 Enchiridion libri inſcriptio. Prologo ope-
 riſ. pag. 3. uerſ. 3. pag. 3. uerſ. 3.
 Enchyſa herba que 414.10. 20.
 Εγκυκλι

Indicis Pliniani

Εὐκρυπιδία quæ dicantur, Prologo operis, pag. 2. uers. 14
 Enarionomenos simulachrum 610.11
 Endymionis & Lunæ amorum fabula unde emanavit 4.47
 Enguini quod oleum vendant 434.13
 Enhemion medicamentum 227.21
 Enhydros gemma 678.6
 Enhydros serpens eiusque in medicinis usus 546.32. & 581.51
 Enne, phyllon herba quæ 497.49
 Ennij statua in Scipionis sepulchro 119.9
 Ennij testimonium de offa liberis à parentibus crepta 326.10
 Enorchis gemma 675.16
 Enterocelurum, id est, intestinorum delatentium remedia 370.10. & 482.48. & 483.32. & 488.3. & 501.1
 Entochi marmorariorum opera 644.1
 Entomon herba quæ 463.43
 Eone ex arbore Argo naui facta 242.31
 Epaminonda ducis effigies, Aristolai opus 633.44
 Epbedra sine Epbedros herba 479.2. & inde. & 487.48. & inde
 Epbedri herbe in medicinis usus 487.14
 Ephemeron herba 474.37. & inde
 Ephemeris herbe medicina 487.1
 Ephesie Diane templi descriptio 650.2. & inde
 Ephesie Diane simulachrum à Mentore factum 120.43
 Ephesie Diane templum quale 245.31. & 290.12. & 643.47
 Ephesie Diane simulachrum ex qua materia 29.13
 Ephesie Diane simulachrum à Canetia factum 290.17
 Ephesie Diane templum quando constructum 290.12.19
 Ephesie Diane templum ex qua materia 290.12
 Ephesus lapis 655.51
 Epicharmus quas literas repererit 127.36
 Εἰρηναῖος quid 337.6
 Epicurus otij magister 355.32
 Epicuri uultus per cubacula olim gestabatur 620.47
 Epicuri natalis sacrificijs annuis uicefima Luna colebatur Ibidem
 Epicuri imago 634.29
 Epidij C. commentaria 316.7
 Epiglossus quid 209.31
 Epimedon herba qualis 497.46. & inde
 Epimelas gemma 675.25
 Epimenides somnium fabulosum 123.36
 Epimenidium scyllæ genus 359.19
 Epinyctides morbus quis 371.39
 Epinyctidis morbi remedia 368.50. & 371.39. & 375.24. & 379.46. & 383.16. & 386.19. & 389.11. & 427.5. & 432.3.41. & 437.13. & 438.39. & 439.37. & 440.28. & 448.3. & 495.43. & 520.28. & 555.40. & 579.10. & 654.26
 Epipactis frutex 242.6

Epipactis herba eiusque in medicinis usus 497.45
 Epipetron herba 400.3
 Epiphorum remedia 368.45. & 371.19. & 373.11.51. & 374.10. & 376.34. & 377.23. & 378.13. & 379.19. & 380.35. & 381.31. & 382.1. & 383.27.44. & 384.32. & 385.40.50. & 386.24. & 387.43. & 389.10.17. & 403.14.19.44. & 404.3. & 405.5.12. & 406.7.31.47. & 416.6. & 421.4. & 422.33. & 423.9. & 433.17. & 435.26. & 437.28. & 442.6. & 446.38. & 462.35. & 454.10.32. & 457.41. & 462.50. & 472.2.3.6. & 473.11.13. & 474.1.6. & 493.21. & 495.39. & 498.32. & 501.25. & 502.26. & 511.22.40. & 512.19. & 520.25.37.50. & 534.24.26. & 541.45. & 615.15. & 617.41. & 623.48. & 639.8. & 653.19
 Epiphorum testium medicina 403.31
 Epiphorus uteri quid leniat 490.21. & 524.17
 Epirotica poma 262.50
 Epitherses simulachrum 610.51
 Epithymon thymi flos 480.49. & 481.2
 Epithymi succus perniones curat 485.25. & 487.31
 Epodes pisces 586.34
 Εὐπορίδης, libri Sorani inscriptio, Prologo operis, ad finem
 Eporedice Gallorum lingua qui dicantur 46.48
 Epulus inter nominatum incendium ueteres aquas subter mensam fuisse abominantur 506.43
 Epulatum consuetudo Ibidem. & inde
 Epuletum herba qualis 487.43. & inde
 Equisetis herba qualis 341.32
 Equester ordinis consideratio 590.19. per totum caput
 Equester ordo, multis antea nominibus diuisus, Tiberij tempore in unitatem uenit 590.23
 Equester ordinis census 590.28
 Equestrium statuarum exemplum à Grecis traditum 605.14
 Equorum consideratio 145.45. per totum caput
 Equorum plurium sepulchra 145.51. & inde
 Equorum erga dominos amor Ibidem per totum caput
 Equorum intellectus 146.9.20
 Equorum docilitas 145.10
 Equi quot annis uiuant 146.30
 Equorum forma qualis esse debeat 146.31
 Equorum ornamenta à quo inuenta 128.30
 Equum, qui aries appellatur in muralibus machinis quis inuenerit 128.28
 Equo pugnare à quo repertum 128.30
 Equæ prægnantes Venereem admittunt 190.15
 Equorum corpore uespæ nascuntur, atque crabrones 199.44
 Equorum dentes quales 208.13.48. & inde
 Equæ quando admittendæ 189.51

Equæ caput affixum palo, erucis fuga 366.36
 Equæ Pannonio uento concipiunt 64.43. & 146.49. & 279.42
 Equarum lacte, uel sanguine pulmentum faciunt 327.28
 Equis admissura tempore quid dandum 378.21
 Equi uestigium qualiter singulum tollat 530.2
 Equi, uestigia luporum sub equite sequentes, rumpuntur 530.5
 Equarum coitus, partusque 146.35. & inde
 Equarum libido quo extinguitur 146.40
 Equarum hippomanes quid 146.43
 Equi qua re in cursu infatigabiles fiant 529.29
 Equi feri ubi 134.18
 Equo ferè idem, qui homini, morbi 147.3
 Equi fel non habent, secundum quosdam 210.50
 Equo fel esse in alio quidam contendunt 211.1
 Equos agnantis 411.51
 Equi ubi rabie inflammantur 467.49
 Equi ad coitum seiores quo pascitur creantur 484.36
 Equi theiodones & Asturcones ubi gignantur 147.1
 Equorum ornamenta ex plumbo argentario æri incisa 618.19
 Equæ grauidæ cuius contactu abortum patiantur 512.5
 Equus Romæ publicis sacris immolabatur 518.26
 Equorum cum camelis odium 137.10
 Equi alati, cornutique in Aethiopia 137.36
 Equorum scabies quo tollatur 585.19
 Equi homini fidelissimi 144.57
 Equæ ubi uento concipiunt 146.43
 Equina capita ut homines habere uideantur 521.43
 Equinis pedibus homines ubi nascuntur 61.12
 Equini fimi in medicina usus 523.46. & 524.8
 Equini coaguli in medicinis usus 524.7
 Equini licenes calculos renum pellunt 525.1
 Equinæ ungulæ cineris usus 525.1.26. & 527.12
 Equi partium in medicinis usus 525.26. & inde
 Equi lingua lieni medetur 523.39
 Equi sanguis in medicina 525.27
 Equi summa, setæ, dentes, in medicina 525.31.32.47. & 527.12
 Equi signi celestis ortus 345.45
 Equi signi celestis occasus 339.35
 Equitum nomine qui olim intelligebantur 590.12
 Equitum nomen sepe uariatum 590.45
 Equites, flexuomines olim dicti 590.45
 Equitatio cuius inuentum 128.29
 Equitatio stomacho uilis & coxis 509.39
 Equitatione attritis feminibus quid medetur 525.30. & inde
 Equitatus

Pars Prima

Equitatus artem quis primus scripserit 610.
 29
 Eranthemon herba 414.28
 Erapius Aegypti rex 647.17
 Erasistratus nobilis medicus 251.5. et
 375.11. et 476.27. et 531.11
 Erasthenis laus 32.30
 Eretia creta 623.32. et 624.
 13.20
 Eretia terra qualis 639.27. et inde
 Ereuthodanus herba 450.7
 Eriaceum mel ulissimum 197.17
 Eriact fruticis medicinae 447.25
 Eriact frutex 197.18.22. et 242.7
 Erigeron herba qualis 474.22. et inde.
 et 483.2. et 487.31
 Erigonus pictor 634.32
 Eritania Poetria 608.48
 Erinos herba, et ex ea medicinae 437.
 26. et inde
 Erynges sine Eryngij herba descriptio, et
 medicinae 400.13. et 411.6. per totum
 caput. et 400.30. et inde
 Eriphoron bulbi genus, eiusque laus 353.
 49
 Eriphia herba qualis 456.34
 Erysimon frugis genus 327.10. et
 424.33
 Erysimon fruticis genus 230.16. et
 451.34
 Eristalis herba 488.18
 Eristalis gemma 675.17
 Eritace quid 195.7
 Eritaceus avis 181.1
 Eritalis herba 473.43
 Erythrinus piscis 159.3. et 170.21.
 et 586.12
 Erythini piscis medicinae 581.46
 Erythranos cissos quid 449.3
 Erythrodanus herba et medicinae ex ea
 450.6. et inde. et 483.41
 Erythraicon satyrii genus 484.33
 Erythrocomon punicis mali species 242.2
 Erythron strychni genus 408.15
 Erythros ribus 450.2
 Erythros gemma 675.18
 Eruca herbae natura 364.31. et inde
 Erucae menstruo facinorum fugantur 318.
 16
 Eruca concluditrix Veneris 190.12. et
 364.33. et 378.32
 Erucae herbae semen quale 366.43
 Erucae sylvestris medicinae 378.26.
 et inde
 Erucae arborum frondibus et floribus noxiae
 314.46
 Erucae unde, et quando nascantur 314.
 47
 Erucae ne fata ledant 318.14. et 366.
 36
 Erucae in papiliones vertuntur 203.47.
 per totum caput
 Eruclia apibus grata 398.5
 Erucliae herbae folium quale 323.47
 Erucliam pisendi ratio 327.20
 Eruptionum remedium 433.29
 Erucl leguminis confederatio, natura, medi-
 cine 330.48. et inde. et 423.50.
 et inde
 Erucl legumine Caesar Augustus curatus

330.49
 Eruo innascitur phalangius 332.20
 Eruum in theriaca 390.44
 Escarie iure 248.16
 Esculus arbor Ioni sacra 220.10.
 et 272.20
 Esculus arbor glandifera 273.4
 Esculus quo tempore semen ferat 280.50
 Esculi radices profundissime 282.51
 Escula coronata, cucula 272.20
 Esculeti dispositio 307.38. et inde
 Eseruini Marcelli libertus ditissimus 220.
 49
 Esopon lactuce genus 372.49
 Esopi medicinae Ibidem. et inde
 Esopos piscis Rheni ingens 157.51
 Esopos Colchorum rex 592.25
 Estetium uentorum initium 342.27
 Estetis quando desinant 345.48. et
 346.3
 Estetis uentis maxime harenae mouentur
 666.28
 Estetis uenti qui, et quando flare incipiunt
 15.38. et 16.4. et 90.6. et inde
 Estetis uentus idem cum Aquilone 348.
 14
 Etetisala uia 247.43
 Etetis Graecis quae 630.12
 Euander Aulianus sculptor marmorarius
 643.45
 Euanthes scriptor 138.26
 Euboea abietes deterrimas habet 288.47
 Euboea Olympias uentus peculiaris 315.8
 Reliqua quare parte secunda.
 Euchir statuarius 611.44
 Euchir pictor 635.23
 Eucnemis Amazonis statua 611.6
 Eudorus pictor, statuariusque 634.17
 Eudorus Lathyrum regem fugiens ex Arae
 bico sinu Gades usque delatus 21.39
 Euenor pictor, Parsij pater 626.33
 Euentus rerum astris assignantur 3.18
 Euentus boni simulacrum Rome 610.
 33. et 643.3
 Eugaleton herba 498.22
 Eugenia iure genus 246.46
 Eugrammus pictor 635.23
 Euhemerus scriptor 648.24
 Eumarus pictor 626.11
 Eumeces, balsami genus 230.34
 Eumenis cum Ptolemaeo amulatio 238.27
 Eumenis aduersus Gallos praelia 611.13
 Eumetris gemma 675.20
 Eumicis statuarius 611.20
 Eunuchi in Perside aliquando regnauere
 235.49
 Eunuchion lactuce genus 362.22
 Euocandorum deorum a Magis ratio 455.
 48
 Eupatoria herba qualis, eiusque in medicinis
 usus 465.7. et inde
 Eupatoris Mithridatis currus aurei, argen-
 teique 601.37
 Eupetalos, lauri genus 270.19
 Eupetalos gemma 675.22
 Euphorbia sine Euphorbij herbae confederatio,
 inuentio, et medicinae 466.9. et
 472.5. et 480.44

Euphorbus medicus 466.10
 Euphorion statuarius 611.20
 Euphranor statuarius, et eius opera 608.
 14. et 610.30
 Euphranor pictor 631.28. et 633.2
 Euphranoris pictoris opera plura 633.2.
 et inde
 Euphrates fluius papyrus gignit 238.39
 Euphratis fluius lotos, sub noctem subter
 aquam sese recipiens, et sub Solis ortum
 rursus emergens 241.36
 Euphrates non inuehit agris limum, ut Nilus
 332.47
 Euphratis fluius restagnatio, et fertilitas
 333.31
 Euphrates fluius Gobaris praefecti opere
 deductus 96.43
 Reliqua quare parte secunda.

Euphronides statuarius 608.16
 Euphronius scriptor de uino condendo prae-
 cepta edidit 255.11
 Euphrosynum herba eadem cum Euglossa
 466.36
 Euplex herbae mira uis 470.51
 Eupompos pictor 627.4. et 628.4
 Eueos gemma 675.23
 Euripidi ab Aristophane quid obiectum
 417.13
 Euripidis mater olus uenditauit 417.14
 Euripidis poeta sepulchrum ubi
 561.46
 Euripus. Quare parte secunda.
 Euronotus uentus 15.16
 Europa ubi primum cum Ioue concubuerit
 220.45
 Europa ab Antiphilo picta 631.39

Reliqua quare parte secunda.

Eurotis gemma 675.23
 Eurys uentus 15.7
 Eusebes gemma 675.24
 Euthersiton balsami genus 230.33.35
 Euthymus pythia perpetuus Olympie uictor
 123.18
 Euthymus adhuc uiuens diuinos honores est
 affectus Ibidem per totum
 Euthykrates statuarius 608.18. et 609.
 36
 Eutycheides statuarius 608.17. et 610.
 37. et 644.6
 Eutycheides pictor 634.16
 Eutycheides facine mira fecunditas 111.10
 Eutychedes pictor 634.41
 Euxenidas pictor 628.3
 Euzomon idem cum ocimo syluestri 378.
 30
 Exacon herba quae 465.25
 Exagon legatus in dolium serpentibus ple-
 num coniectus 507.22
 Exaluminati uniones 164.44
 Exalburnatum lignum 289.29
 Excreationes pectoris adiuvantia
 et 445.5.16
 Excreationes sanguinis sanantia 452.49
 Excreationes purulente remedia 379.37.
 et 389.6
 Excrecentium in corpore remedia 375.
 45. et 404.45. et 433.35. et 435.36.
 et 436.

Indicis Pliniani

436.24. & 442.11. & 653.39
 Excrecentibus circa sedem medentia 415.
 16. & 419.22
 Exedum herba, eiusque uires 457.20
 Exequie splendidissime 122.14. per totum caput
 Exercitatio optima medicina 509.28
 Exercitus ordinem quis primus repperit 128.32
 Exhebenus gemma 675.16
 Exilij sententia ante diem quadragesimum ferri non poterat 532.29
 Exocati piscis consideratio 160.19.
 per totum caput
 Exocato nulle branchie 160.20
 Expensa unde dicta 591.32
 Experimentis optime creditur 296.1
 Expuentium purulenta remedium 368.42
 Expuit nunquam Antonia Drusi 115.39
 Expuere ubi nemo solet 109.43
 Exquilina tribus Rome 319.49
 Extorru consideratio 210.39. & inde
 & 211.20. & inde
 Extia non prandentium celerius senescunt 509.45
 Extorru caput casum tristis est auspicij 210.45
 Extorru capita in uisceribus repente adimi, aut geminari 505.32
 Extenuandi uim habentia 655.39
 Extrahentia infixa corpori 369.24

Fabae consideratio 329.2.
 & inde
 Fabae quomodo serenda 334.
 44
 Fabis cauas semina inclusa si serantur, mire proueniunt 367.12
 Fabae ut diu duret 345.32
 Fabae ubi sponte sua nascatur 62.24.
 & 329.19
 Fabae in Aegypto cuiusmodi 329.21.
 & inde
 Fabae ferende cura 332.25
 Fabae ubi serenda 333.3
 Fabae quando metatur 341.20
 Fabae scapius unus, centum fabis onustus 327.8
 Fabae crescentis folia & caulis cuiusmodi 323.30
 Fabam quodam omni pani addunt 327.30
 Fabae inter legumina maximus honor 329.2
 Fabae à Pythagora cur damnata 329.8
 Fabae animas mortuorum inesse ibidem
 Fabae flamen non uescitur. 329.9
 Fabae cur refina dicta 329.11
 Fabae satio quando faciendi 329.13. &
 inde. & 338.38. & 339.48
 Fabae radix qualis 323.13
 Fabae sata quoto die erumpat 323.15
 Fabae sola leguminum uniuersalis 323.43
 Fabae folia multiplicia 323.46
 Fabae quot diebus floreat 323.49
 Fabae apes deleantur 398.5
 Fabae medicina 422.48. & inde
 Fabae Graeca arbor qualis 282.30. & inde
 Fabae Graeca, & ex ea medicinae 441.43.
 & inde
 Fabacis sacris quibusdam adhiberi solita 329.6

Fabacia sensus hebetare existimata & insonnia facere 329.7
 Fabiani de olea natura iudicium 258.23
 Fabianus pagus agri Sulmonensis 316.41
 Fabianus naturae rerum peritissimus 652.
 45
 Fabiorum familia, & in ea tres continui principes Senatus, Ambustus, Rulianus, Gurges 121.23
 Fabius Quintus Maximus sexaginta tribus annis Augur fuit 123.39
 Fabij cum Allobrogum gente praelium 124.42
 Fabius Maximus quo pacto febre liberatus 124.44
 Fabij Quinti Consulatus arcus circa Solem apparuit 11.50
 Fabij Quinti mors 126.20
 Fabius Dorfenus poeta Comicus 252.46
 Fabij unde dicti 319.33
 Fabij Cunctatoris honores 410.13.
 & inde
 Fabius rem Romanam non pugnando restituit 410.14
 Fabius quando, & à quibus Pater patrie dictus 410.15
 Fabij Quinti Consulatus 591.38
 Fabius Quintus Dictator 591.44
 Fabius pistor quando adem Salutis pinxerit 622.18
 Fabiae familiae princeps Ibidem
 Fabius Maximus Consul 136.45
 Fabij Senatoris mors 112.10
 Fabius Verrucosus Herculem ex Capitolio alio transiit 607.18
 Fabricius obsidione liberato exercitum à Thurinis flatu donatur 606.28
 Fabricius salinum tantum & patrem ex argento Imperatori permittebat 601.45
 Fabricij frugalitas Ibidem
 Fabri pisces 160.10. & 586.13
 Fabricum ferrariam inuenere Ciclopes 128.9
 Fabricum materiam Dedalus reperit 128.11
 Facies nuptiarum ex qua materia 278.6
 Faciei loco, ceteris ab homine, os & rostra 206.19
 Facies soli animalium est homini 206.19
 Faciesne Sole uatur 534.32
 Faciei cutis gratia quo conseruetur 405.39
 Faciem suam pingentes, forma gratia 409.18. per totum caput
 Faciei morbi 475.27. & inde
 Faciei debilitate ratio 369.33
 Faciei macule quo tollantur 368.39
 Faciei morborum remedia 376.34.
 & 378.27. & 383.20. & 389.11. 16. & 405.40. & 416.12. & 417.31. & 418.46. & 427.20. & 433.6. 19. & 434.9. & 445.12. 44. & 452.48. & 455.24. & 475.10. 27. fere per totum. & 490.33. 35. & 495.10. & 511.36. & 512.46. & 514.44. & 522.2. & inde. & 547.16. & inde. & 580.14. & inde
 Facititia uina, uariisque eorum genera 253.27. per totum caput
 Facatum uinum quod dicitur 252.16

Facis uini consideratio 431.21. & inde
 Facis acti natura, & medicinae 431.31.
 & inde
 Facius nomine in olei confessione quid intelligatur 260.18
 Fage glans 272.40. & 273.32
 Fagus lucus, Ioui Faguali dicitur 274.41
 Fagi glans dulcissima 272.43
 Fagi cortex ad quid ualeat 274.31.34
 Fagus quae loca amet 278.2
 Fagi uas in sacrificijs 287.44
 Fagus quibus apta operibus 291.31
 Fagi arboris medicinae 442.37. & inde
 Fagina poecila olim in honore fieri 287.44
 Fagutidis Iupiter eiusque lucus 274.40
 Falcium agricolarum consideratio 341.39. & inde
 Falerna uine 248.1. & 250.7
 Falerni uini nobilitas 250.7
 Falerna pyra cur dicta 263.9
 Falernum uinum eiusque praestantia in medicinis 428.25. & inde
 Famam commendatorem qua ratione acquiri posse Magi crediderint 471.1
 Fama quibusdam per flagitium quaesita 504.50. & inde
 Famem sedantia 219.30. & 411.40.
 & 466.44. & inde
 Famem portendit prodigiosus partus 111.5
 Famem cuniculi offerentes 152.12
 Fame medicinam quidam exercuerunt 422.30
 Familiae ne male sint, laborandum est 322.37
 Fannij officina chartam Amphibeatrici interpolauit 238.48
 Fannius C. Consul 186.13
 Fanniana charta 239.9
 Farsugium herba 453.41
 Far adureum antea dicebatur 325.51
 Far durissimum, & frigorum patientissimum 326.7
 Far primus antiquis in Latio cibis 326.8
 Far sine arista in Aegypto 326.47
 Far ubi ferendum 333.11. & 334.41
 Far quando ferendum 336.30.43
 Farris usus in sacris 319.35
 Farreum nouae nuptiae proferebatur Ibidem
 Farris torrendi ferias Numa instituit 319.22
 Farris honor apud ueteres 319.51
 Farris modius asse quando uenerit 320.13
 Far quomodo differat ab alio frumento 326.6
 Farris genicula sena 323.35
 Farre tantum in pane Romani diu usi sunt 324.17
 Farris uermiculo cani dentes excidunt 421.12
 Farinae tritici medicinae 421.5
 Farinae chartarum medicinae 421.47
 Farinae pollinis medicinae 421.37
 Farina à farre dicta 326.29
 Farraginis consideratio 331.6.10
 Farrago tritici genus 323.11
 Farranum herba 453.41
 Fescis

Pars Prima

Fasces Romanorum Imperatorum lauro coronabantur	270.2.4	Febrium uices, & tempora	125.7	Fellis in medicinis usus	520.50.
Fasces Romanorum magistratuum ex quibus uirgis	278.4	Febris Antipatri die natali quotannis recurrens	125.2.4	& inde	
Fasces Consulum purpura ornabantur	166.10	Febri quadrine circuitus hyberno tempore nunquam incipit	125.7	Fel pecora in Eubœæ Chalcide non habent	210.49
Fascinationibus quomodo occurratur	506.28	Febri ardentibus laborantibus salubres uiae cælesti aqua macerata	426.39	Fel ubi geminum	Ibidem
Fascinationis remedium	235.44. & 514.5	Febri quibusdam perpetua	125.22	Fel quid	211.3
Fascinus uilia	484.28. & 507.47	Febriticantibus uiae recentes noxiæ	426.30	Fellis uirus maximum	Ibidem 6
Fascesolorum leguminum descriptio	329.38	Febriticantibus an unum dandum	429.47	Felle carent absinthio Pontico uescentes	211.9
Fascoli quando ferendi	336.31	Febrium omnium remedia	142.22. & inde. & 369.14.22. & 375.28. & 386.6. & 403.13. & 411.8. & 414.7. & 419.48. & 420.34. & 421.25. & 422.18. & 433.10. & 434.40. & 438.37. & 439.51. & 440.21. & 447.9. & 448.28. & 462.25.51. & 469.6. & 486.11. & inde. & 502.35. & 511.19.20. & 512.35. & inde. & 514.39. & 516.46. & 526.31. & inde. & 536.46. & 538.12. & 553.46. & 571.39. & 582.49. per totum caput	518.20.	
Fascesolorum folia qualia	323.47	Febri tertianæ remedia	381.7. & 386.21. & 456.51. & 501.15. & 512.22.	Fellis natura, usque & inde	
Fascesidii gratiam dare, res ardua, Prologo operis,	pag.2. uers.17	Febres quartanæ remedia	508.23. & 512.35. & 513.5. & 526.35.38	Fellis noxius lentis usus	423.21
Fascesorum Romæ prima publicatio	588.51	Febres sate crocodili dentibus caninis arcentur	514.38	Fellis remedia	419.26. & 581.24
Fatigationis remedia	439.43. & 442.29. & 443.36. & 485.36. & 489.27	Febrium genus Amphimerinum, & eius medicina	526.33	Femur bubulum, herba neruis uilis	498.17
Vide Lassiudo.		Felis partium in medicinis usus	526.35.37	Fenestella oleum Tarquinio Prisco regnante in Italia Hispaniæ, & Africa fuisse negat	258.11
Fatui quo pacto abigantur	500.34	Felis aurea ubi pro deo colatur	102.33	Fenestella historicus	589.20
Fautes ledentia	427.13. & 431.5. & 438.32. & 581.25	Felibus lingua qualis	209.14	Fenestella quando obierit	601.10
Faucium morbi remedia	338.48. & 388.23. & 405.44. & 411.38. & 419.27. & 48. & 421.7. & 436.30. & 443.39. & 477.43. & 494.48. & 516.27. & 45. & 522.33. & 534.42. & 547.37. & 620.2. & 654.26. & 464.30	Felis cinere mures abiguntur	332.38	Ferarum impetus quo pacto euictur	538.7
Faudentium linum optimum	352.1	Felium oculi quales	207.26. & 666.49	Feras pascere quis primus instituerit	151.29
Fauere linguis quid	505.28	Felium coitus qualis	189.23.46	Feras mitigare non concipiunt	190.13
Fauisij Dij	220.11	Felium in capiendis auibz, muribusque astus	192.17	Feras mulceri alloquijs	135.16
Fauorum demonum ludibrij remedia	461.44	Felles excrementa sua desodiant	192.18	Ferijs Latinis Romæ olim quadrigæ in Capitolio certabant	495.16
Fauonius uentus, idem cum Zephyro	15.9. & 16.1	Felix mortalium nemo est	121.7	Ferina carne Nomades uiuunt	100.46
Fauonius uentus quando flare incipit	338.17. & 339.37	& inde		Feritas animalium quo mitigetur	456.30. & 485.49
Fauonio uento maritantur uiuescentia cetera	279.41	Felices cognomen Sylla sibi solus Romæ asseruit	121.41	Ferri confideratio usus, commoditas, &c.	616.17. per totum caput
Fauonio uento equæ concipiunt	64.44. & 179.42	Felices qui à dijs iudicati	123.10. per totum caput	Ferri mala plura	616.20. & inde
Fauonij status initium	259.19. & 279.41	Felicitissimus quis Romæ creditus	122.1	Ferrum ubique reperiri	616.36
Fauonius satorum pater	279.41. & inde. & 348.15	Felicitas soli dæ non est, quam contumelia ualla uite rumpit	122.37	Ferri differentia	616.40. & inde
Fauonius an frumento conferat	345.16	Felicitatis ades Romæ	609.50. & 644.29	Ferri temperata	616.51. & 617.20. per totum caput
Fauonij uenti effectus	348.22	Felicitatis simulachrum Arcefilai opus	635.43	Ferrum ubi optimum	617.1
Fauonius uento dictus	279.42	Felicitatis exempla	113.35. & inde. & 121.21. per totum caput. & 121.49. & 122.14. & inde. & 123.10. per totum caput. & 125.2	Ferrum humani sanguinis cõtractu statim rubiginem trahit	617.5
Fauoniana pyra	263.15	Fel felis animalium confideratio	210.48. & inde. & 518.20. & inde	Ferri & magnetis concordia	367.51. & 617.7. & 653.2
Fauorabiles quibus rebus fieri possumus	374.17	Felle bubulo tincta semina mures non tangunt	332.39	Ferrum uiuum quod	617.9
Fauorum apum stabilimentum propolis	195.6			Ferri uena largissima metallorum omnium	617.15
Fasta mulier quatuor uno partu peperit	111.4			Ferrum quo à rubigine uindictur	617.22
Faustianus ager, eiusque uinum	250.10.13			Ferri medicina	617.26. & inde
Febre quædam animalia nunquam carent	519.6			Ferri rubiginis medicina	617.33. & inde
Febrem cerui non sentiunt	142.22			Ferri squame usus	617.40. & inde
Febri Decæ sanum Romæ	2.38			Ferrum uis domitrix rerum omnium	653.3
Febrium leges	125.7.22			Ferrum, lapis theamedes abigit	653.21
				Ferrum ad se trahentia	355.1. & 367.51. & 653.2. & inde
				Ferrum anomyon herba ferruminari fabulosum	494.2
				Ferro quæ herbe tangi nolint	366.27

Indicis Pliniani

Ferrum magnes ad se trahit	367.51.	10	Fili parentibus interdum, interdum alijs similes nascuntur: cuiusque rei variae rationes	112. 45. & deinde per totum caput	114.
& 653.2. & inde		Fico folia latissima	279.24		
Ferrum ubi monti uni adhaerescit, & ab altera ro abigatur	27.40	Ficus non floret	280.1		
Ferrum à quibus repertum	128.5	Ficus abortus mirabiles	280.2		
Fertilitas arborum ferè alternat	273.2	Ficus quando, & ubi plurima exeat	280.		
Fertilitatis causa, cura est	282. 12. &	18			
320.20. & inde		Ficus facile fructum perdit	281.14		
Fertilitatis eximiae loca	39. 46. & inde.	Ficus pomum qualiter gerat	281.31		
& 68.19. & 327.2. & inde. & 332.43.		Fici in Cilicia, Cypro, Hellade mira naturae	281.33		
& 335.10. & inde		Ficus ubi maxima	281.34		
Fertilitas senectutem affert	282.12	Ficus parte inferiore fertilior	281.		
Fertilitas nimia saepe nocet	332.11	48			
Fertilitatis fructuum causa quae	343.26	Ficus sola ex omnium arborum fetu, maturitatis causa medicatur	282.4		
Fertilissima Africa loca	68.19. & 327.2. & inde. & 335.10. & inde	Ficus fuscus lacteus coaguli usum praebet	287.15		
Ferile consideratio, genera, succus, & medicinae	242. 41. & inde. & 269.2. & 307.48. & inde. & 366.13. & 390.20. & inde	Ficus materia apta scutis	289.50		
Ferula murens infestissima	390.28	Fico uita brevis	292.31. & 302.27		
Ferula corymbi coronis adhibebantur	396.23	Ficus quae apta utilibus	312.8		
Ferula afinis gratissima	441.24	Ficorum uermes, cerastae	314.8		
Ferula iumentis uenenum	ibidem	Fico uermiculatio miri nocet	314.18		
Ferula Baecho sacra	441.25	Ficorum morbi	314.29		
Ferula cinis sanguinem sistit	488.8	Fici qua arte serotinae fiant	317.8		
Feruarum, collectionumque remedia	457.9	Ficus omnia infitionis genera admittit	304.50		
Feris oculus herba qualis	472.24	Ficus omnibus modis feritur, praeterquam talea	305.10		
Fescenniorum nuptialium comites iuglandes	266.21	Ficis sale siccatis casei loco antiqui uescebantur	265.51		
Fiber idem cum castore	574.49. &	Ficos infestantia, & earum remedium	317.16		
585.45		Ficorum ubertas qua arte fiat	317.17		
Fiber pregnantibus abortus causa	584.37	Ficorum, & ad eas attinentium natura, ac medicinae	436.11. & inde		
Fibri ferè descriptio	141.20. & inde	Ficus cineris medicinae	436.45		
Fibri periculi uitandi causa seipso castrant ibidem	583.50	Ficus ne putrescat	470.20		
Fibri ingentium	141.28	Ficulnei caules quales	269.3		
Fibri animalis in medicinae usus	583.50	Ficulnei caules medicinae	477.31		
Ficedula auis consideratio	180.51	Fide carens plurima, priusquam facta, uel uisa sint	108.23		
Ficorum consideratio, & earum genera	264.31 per totum caput	Fidei ades in Capitolio	630.22		
Ficorum lactis medicinae	436.16	Fidei lapsus ingens, ubi falsae rei grauis auctor exiit	67.1		
Ficus Aegyptia	237.10. & inde	Fidem dare dubijs res ardua, Prologo operis, pag.2.uerf.17.	16.23		
Ficus Cyprica	237.19. & 253.45	Fides Dea	2.33		
Ficus mirae fertilitatis	264.35	Fiducia aliena uiuere	410.43		
Ficus Romae sua sponte in Comitium transiisse credita	265.20	Fiducia mira Aesclepiadis medici	120.22. & inde		
Ficus quo praecoces fiant	265.2. & inde	Fidenates ciues legatos Romanorum perimunt	605.38		
Ficus Romae in Comitio nata	265.20	Fidicule signi exortus	339.22.26. &		
Ficus Romuli, Remique nutritris memorie dicata	265.21	340.29. & 341.12			
Ficus quando primum in Galliam allata	220.21. & inde	Fidicule signi occasus	338.15. & 342.30. & 344.7.8		
Ficus Indica qualis	102. 41. & 221.42. & inde	Fidicule occasus, initium Autumni	338.15. & 342.30. & 344.7.27		
Ficus mira magnitudo	221.47	Fidulus Marc. cur proscriptus à Sylla	121.30		
Ficus frumentis fariis	265.45	Fieri quaedam ne à Deo quidem possunt	31. & inde		
Ficus ubi optime	265.47	Fignorum operum usus	636.7		
Ficorum succus qualis	268.22	Figline à quo reperiuntur	118.10		
Ficus nullus odor	268.29	Fignorum fractis testis Signina fiebant	636.34		
Fici argumento Carthago deleta est	265.	Fignorum collegium à quo Romae institutum	636.10		
		Figura quae perfectissima	1.31. per totum caput		
				Fili parentibus interdum, interdum alijs similes nascuntur: cuiusque rei variae rationes	112. 45. & deinde per totum caput
				Fili patribus raro proceriores	114.49
				Fili pulchri bonique qua ratione generantur	456.23. & 477.23
				Fili qua ratione noscantur an legitimi, sint	109.8. & 173.35
				Filiorum erga genitores obligatio	152.44. & 175.39. & 178. 44. & 182.10. & 200.11
				Filia erga matrem gratissima	119.50. & inde
				Filix Praetii qua herba à Melampode fuerit sanata	463.16
				Filicis herbae consideratio, genera, nomina	497.51. & inde
				Filix herba qua ratione intereat	321.41. & inde
				Filix florem non habet	497.51
				Filicis semen nullum	497.51
				Filicis stirps quomodo à corpore extrahatur	449.23
				Filicula herba qualis, & ex ea medicinae	481.9. & inde
				Fimetus immascens herba ad quid uilis	457.3
				Fimi consideratio, genera, usus &c.	298.22. & inde
				Fimus usus ab Augea rege repertus	298.23
				Fimi bonitas	258.25. & inde
				Fimum ex lupini segete utilissimum	298.44. & inde
				Fimo ager stercoreandus, priusquam seratur	335.31
				Fistulae coësciondis quod calami genus aptissimum	286.1. & inde
				Fistula Panos Dei inuentum	128.38
				Fistulae morbi remedia	372. 31. & 374.48. & 417. 8. & 424. 39. & 426.4. & 432.11.25. & 443. 48. & 446.13. & 449.36. & 455. 10. & 487.15.204. piof. & 497.28. & 500.9. & 503.17. & 533. 49. & 536. 44. & 595.22. & 614.10. & 617.45
				Fistulae pulvis in sacris usus	326.11
				Flaccus Vibij Crispi legatus	351.26
				Flaccus Pompeius in Hispania	266.46
				Flaccus Censor quando	113.43
				Flaccorum familia unde dicta	206.7
				Flaminius Circus Romae	604.27
				Flaminius Caius Censor	640.3
				Flaminij Quintij Consulatus	364.41
				Flamini fabae interdici usus	329.9
				Flamini equum fel tangere non licebat	518.25
				Flamma praefagia	350.14.15
				Flatus repentini	16.25. per totum caput
				Flavianus Africa Proconsul	156.6
				Flavius Cn. Annij filius, factos primus populi publicauit	588.51
				Flavius Cn. tribunus plebis	589.5
				Flauium Cn. Aedilem factum patres egerunt rime tulerunt	589.6
				Flauus adem Concordiae uouit	589.10
				Flauus	

Pars Prima

Flautus Proculus ccccareorum accusator
590.35
Fleſſe quoſdam nunquam 115.33
Flexomines equites olim diſſi 590.45
Floralia feſta cur, à quo, & quando inſtitu-
ta 343.42
Floræ Deæ ſimulachrum, Praxitelis opus
643.3
Florentia ſui genus 247.42
Flos arborum gaudium eſt 279.48
Flos primus, idemque ueris nuntius quis
397.20
Floribus uinum quomodo conficiatur 254.
27
Florum hortenſium differentie 359.49
Flores in diem gignuntur 391.16
Flores homines mortis admonent 391.
17
Florum odoris differentie 394.32.
per totum caput
Flores in funere Scipionis Suarii ſpati
392.11
Flores ubi ſine odore 394.41
Florum præcipui tres colores 395.29
Flores maxime durantes 397.28
Flores uerni qui 397.19. & inde
Florum inter ſe in naſcendo ordo 397.
19. & inde. & 397.42. & inde
Florum olearium medicina 432.3.
& inde
Flores, plantarum partus 279.47
Florescendi, deſcendi que tempora, or-
do, & differentie in plantis 279.40.
per totum caput
Florescentibus ſatis uenti nocent 331.
49
Florescendi tempus in hortenſibus 359.
46. & inde
Florentia ſpecificiſſimè, celerimè marceſ-
cent 391.17
Fluminum miracula 29.23. per totum
caput. & 559.40. per totum caput
Flumina, res in lapidem uertentia 29.38.
& inde. & 561.50. & inde
Flumina retro fluentia 30.25
Fluminum eruptionibus ſepes ex alnis oppo-
nuntur 286.40
Fluminum è ripis collecta herba febrilibus tera-
tiatis medetur 456.49
Flumina uicinas ſegetes nebulis adurunt
295.51
Flumina quo ſiccantur 477.13
Flumina incantationibus ſiſti poſſunt 515.
36. & 673.37
Fluxionis ſeu rheumatismi remedium 413.
41
Fluxionis alui remedia 418.44. &
453.5. & 466.34. & 639.43

Quare Alui fluxiones.

Fluxus, refluxusque marium conſideratio
27.47. per totum caput
Foci conſideratio 660.2. & inde
Foci in cinere uiri genitale conſpectum
660.6. & inde
Fecunda minus, quæ maiora ſunt corpore
189.27
Fecunditas alborum liliorum 393.32
Fecunditas ſeneſcentem ac interitum aſſert

282.6. & 290.7. & 310.8
Fecunditatis adminicula 293.28. &
514.10. & 528.38. & 557.20.25
Fœdera Theſeus reperit 128.33
Fœminæ quanti uiris conſent 228.2.
20
Fœminarum erga mares in quibusdam amor
235.21
Fœminis uini uſus interdictus 252.32
Fœmina ob uini potum à uiro interfecta
252.33
Fœminæ quo grauidæ, & fecundæ ſiant
254.43.45. & 281.20
Fœminæ quo ſteriles ſiant 254.44.
45
Fœmina ob uini potum dote mulcata 252.
38
Fœmina conceiti menſis erucas fugat 318.
16
Fœminæ qua ratione concipiantur 347.
45. & 348.18
Fœminarum purgationibus utilia 369.
38. & 370.9
Fœminæ duplices pupillas habentes, uis ſi-
cent 109.23
Fœminæ Bilhyæ ſcæcinatrices 109.23
Fœminæ ſemel tantum in uita parientes
109.51. & 110.32
Fœminæ ſeptimo anno parientes 110.
35
Fœminas mutari in mares, non eſt fabulo-
ſum 111.18
Fœminæ celerius ſeneſcunt, quàm mares
111.26
Fœminæ celerius & gignunt, & ſeneſcunt
111.25
Fœminis in uteri ſiniſtra parte moueri, ma-
res in dextra 111.27
Fœminarum gravidarum ſigna 111.45.
per totum caput
Fœminæ nunquam ambidextre ſunt 115.
21
Fœminarum quarundam felicitas 121.21.
per totum caput
Fœminarum plurius longa ſeneſcus 123.
47. & inde. & 124.26
Fœminas cum mortuæ uideantur, ſæpe reui-
uiſcere 125.40
Fœminarum ſecunditas quomodo inuenitur
372.2
Fœminis oſculum olim dabatur ut ſciri poſ-
ſet an temetum bibiſſent 252.36
Fœminarum Venus quo maxime accendatur
387.15. & inde
Fœminæ omnibus communes apud Garaman-
tas 70.36
Fœminis ubi uiri careant 74.13
Fœminis ubi plantæ pedum minime 110.
10
Fœminæ ubi regnent 103.21. & 104.9
Fœminæ quando libidinis auidiſſimæ 417.
38
Fœminæ quo paſſio faciei cutem nutriant
425.11
Fœminarum ornamenta ex auro 591.19.
& inde
Fœminarum luxus 601.38.43
Fœminarum hybernus calceatus ex ſubere
274.26
Fœminis ſtatue olim etiam dicatæ 606.8.

22. & inde
Fœminæ facundiores abortu ſunt 618.
40
Fœminis candor quo inducatur 619.
48
Fœminarum libidines quo inhibeantur
516.8
Fœminæ herbarum peritia nobilitatæ 459.
47. & inde
Fœminarum ſecreta quo ſciri poſſint 538.
24. & 577.6
Fœminæ ne concipiant 538.41
Fœminæ quinquennes ubi concipiant 110.
38
Fœminæ ex ſeiſſa concipiens 141.5. &
152.19. & 190.20.27. & 586.34
Fœminarum cauſa prælia perniciuſia fieri
131.30
Fœminæ eſtate Veneris audior, uir hyeme
189.17
Fœminarum flamme nuptialia olim lucei
erant coloris 395.36
Fœminis interdictum, ne malas raderent
208.1
Fœminæ adulteros ut ſatiſdiant 577.9
Fœminæ qua ratione concipiantur 149.
16. & 462.42. & 484.32. & 497.1.
& 502.13
Fœminæ oſſauum annum uitæ ubi non exce-
dant 110.38
Fœmina unico partu duos mares, totidemque
fœminas peperit 111.4
Fœminæ reſpiratio partum impedit 112.1
Fœminæ oſcitatio in enixu lethalis 112.
dem
Fœminas bliteas uiri apud Menandrian ap-
pellant 389.29
Fœminæ ſternutatio à coitu abortus cauſa
112.2
Fœminæ à lucernarum extinſu abortiuntur
112.5
Fœminarum hirta corpora ubi 105.1
Fœminis cauenda 497.48. & 498.
12. & 503.28
Fœminarum purgationes 369.38. &
373.38. & 375.14. & 377.47. & 379.
33. & 380.25. & 383.19. & 386.9. &
387.11. & 404.6. & 405.20. & 638.
27
Fœminarum peculiaria remedia 388.
24. & 402.49. & 403.15. & 417.24.
& 418.9.46. & 419.12. & 420.34.
& 436.38. & 443.51. & 450.6. &
452.47. & 458.9. & 462.45. & inde.
& 465.48. & 489.27. per totum caput.
& 495.6. & 500.14.23. & 503.10. &
528.33. & inde. & 556.35. per totum ca-
put. & 597.41. & 639.33
Fœniculi herbe conſideratio 366.5.
& inde
Fœniculum ſerpentibus gratiſſimum 366.5
Fœniculum in theriaca 390.43
Fœniculo ſerpentes ſeneſcentem exuunt 140.
22. & 389.41
Fœniculum nobilitauere ſerpentes ibidem
Fœniculum colligendi tempus 389.
43
Fœniculum ubi optimum 389.44.
Fœniculum ſylueſtre 389.46
Fœniculi uſus 389.49. & inde
d 2

Indicis Pliniani

Fœnum quo secandum tempore 341. 23.
33
Fœnus segnitia quæstiosa 592. 4
Fœni Græci consideratio, & medicine ex eo
331. 4. & inde. & 458. 6. & inde
Fœtor quo tollitur 383. 38
Folia quibus decidunt arboribus, & quibus
non 278. 22. per totum caput.
& Ibidem 29. per totum caput
Foliorum cadentium natura, ac eorundem
colores utrius 278. 40. per totum
caput
Folia arborum quando cadant 278. 43.
& inde
Foliorum figuræ mutatio 279. 8.
& inde
Folia quo tempore circumagantur 279.
12
Foliorum differentie 279. 16. per
totum caput
Foliorum dispositio Ibidem per totum
Foliorum varij colores Ibidem
Folia arborum omnium ad Solem oscitant
279. 19
Foliorum lanugo 279. 20
Folia latissima quibus, & quibus angustissi-
ma 279. 24
Folia quem in usum data plantis 281. 30.
& inde
Foliorum herbarum differentie 401. 11.
& inde
Foliatum unguentum quod, & ex quo confec-
tum 233. 36
Fons Debris oppidi miræ naturæ 69.
29
Fons miræ naturæ plures 28. 35. & inde.
& 29. 42. & inde. per totum. & 30. 21.
& 69. 2. 9. & 559. 40. per totum caput
Fons ætate quàm hyeme, frigidiores
30. 26
Fons exiliunt, cum omnis aqua deorsum
feratur 30. 34
Fons potui inutilis 562. 35. & inde
Fons lucundissimæ aquæ in toto orbe 562.
40
Fons sylvis decisis enati 564. 20

Reliqua quære parte secunda.

Foncius Consul 23. 6
Forceps à quo primum repertus 127.
47
Forenses, murum genus 248. 19
Forme venustas qua herba concilietur
406. 8
Formicæ parietes 637. 4. per totum
caput
Formicarum nostratum consideratio 203.
27. per totum caput
Formicarum Indicarum consideratio 203.
40. per totum caput
Formicarum vires pro corporis portione ma-
xime 203. 29
Formicarum reipublice ratio, memoria, cu-
ra 203. 30
Formicæ lingua qualis 209. 23
Formicæ rubetarum alteram fibræ non at-
tingunt 211. 18
Formicæ pestes arborum 318. 12
Formicæ ne arbores ledant 318. 12.

& inde. & 366. 28
Formicæ quo tempore quiescant 344. 18.
& 350. 43
Formicæ futura præagunt 350. 43
Formicæ hortorum exitium, & contra eas
remedium 366. 29. & inde
Formicæ quibus necentur Ibidem per
totum
Formicæ sculptæ miræ exilitatis 116. 18
& 644. 48
Formicæ ut aurum eruant 674. 11
Formicæ venenatæ ubi 539. 24
Formicarum in medicinis usus 140. 33.
& 543. 12. & 557. 39
Formicæ in annum cibum condunt 191.
50
Formicæ se inuicem sepeliunt 203. 37
Formicæ Herculaneæ, earumque in medica-
nis usus 547. 25
Formicæ Indicæ cornutæ 203. 40
Formicæ Indicæ aurum & cauernis egerunt
203. 40. & 674. 11
Formicarum Indicarum mira magnitudo
203. 42
Formicæ interlunium sentiunt 13. 39
Formicarum festorum à Numa regni in-
stitio 319. 21
Formix cuius inuentum 128. 11
Fortitudinis consideratio, & exempla 115.
43. per totum caput. & 117. 46. per to-
tum caput. & 139. 35. & inde. & 410. 6.
& inde. & Ibidem. 20. & inde
Fortune potentia 121. 30. per totum.
& 122. 41. per totum caput
Fortuna multis in poenam parvit 271.
34
Fortune ædes Romæ 608. 31. &
609. 9
Fortune ædes à quo, & quibus lapidibus fa-
cta 149. 46. & 656. 31.
& 658. 39
Fortune bonæ simulacrum Romæ 643. 4
Fortune majestatem templum Romæ 2. 39
Fortune varia exempla 121. 27. per to-
tum caput. & 122. 41. per totum
Fortune numen quale 3. 13. & inde
Fortune Deæ tribuuntur omnia 3. 16
Fraces olivæ, id est, carnes & fœces 260.
10
Frænos equorum quis repererit 128.
29
Fragra ferens herba 399. 38
Fraterni amoris exemplum 120. 9
Fraus exemplum 175. 8
Fraus ingeniosissima in omni vita 599.
12
Fraxini arboris consideratio, & eius gene-
ra 276. 39. per totum caput
Fraxinus iumentis morifera 276. 45
Fraxinus serpentibus inimicissima 276.
48
Fraxinus quæ loca amet 277. 50.
& 278. 1
Fraxinus quo tempore semen reddat 280.
48
Fraxinus obedientissima in opere 291. 29
Fraxinus apta bastis 276. 41. & 291.
29
Fraxinus quando, & qualiter plantanda
300. 47

Fraxinus vitibus apta 312. 8
Fraxini arboris medicina 445. 45.
& inde
Fricationis utilitas 509. 29
Frigora tempestiva arboribus profutura 294.
38. & 313. 43
Frigora quibus noceant 295. 13. &
313. 43
Frigoriam remedia 381. 19. & 406.
22
Frigore adustorum remedia 379. 41. &
445. 44. & 512. 50. & 525. 49
Frigus, causa omnis uredinis in frugibus
342. 47
Frigidis gaudentia 285. 10
Frondes quando preparandæ 346. 18
Fronidium consideratio, quære Folia.
Fronditius Romanus unde dictus, & eius ge-
sta 294. 19
Frontis descriptio, & propria eius indicia
206. 19. & inde. & 218. 37
Frons domini plus prodest, quàm occipiti-
um, prouerbium 311. 28
Frons tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, seu-
ritatis, index 206. 19
Fructuum succi consideratio 268. 21
per totum caput
Fructuum nullum quæ arbores ferant 281. 8
Fructuum arborum consideratio 280. 45.
per totum caput
Fructus quæ arbores faciliè perdant 281.
14
Fructus suos arbores non ipsilem omnes in
partibus ferunt 281. 27. & inde
Fructus caducae 310. 10
Fructus ne decidunt, putrescunt 317.
43
Fructus qui maxime probandus 321. 22
Fructuum uredo unde accidit 342.
47
Fructus quibus de causis pereant Ibidem.
& inde
Fructibus tria tempora metuenda Ibidem
Fructuum suum arbores quo queque ferant
tempore 280. 45. & inde
Fructuum tegminis consideratio 268. 30.
& inde
Fructuum diuersæ proprietates Ibidem.
& inde per totum
Fructus varie arboribus inheret 268.
46. & inde
Fructum commendantia 268. 50
Fructum in unoquoque quid placeat 268.
50. & inde
Frugiperda falix ab Homero dicta 281.
19
Fruges quo serende tempore 336. 22
Frugibus deos colere Numæ regis institutum
319. 19. 25
Frugum fures qua poena puniebantur 319.
44. & inde
Frugum vitia plura 331. 41. & inde
Fruges, orobanche herba circumligando nec-
cat 332. 13. & 425. 5
Fruges quæque ubi serende sint 332. 49.
& inde
Frugum ostenta plura 333. 13.
& inde
Fruges quando maxime ledantur 342.
46

Pars Prima

<i>Frugum maturitatis tempus</i>	324.1.	<i>Fucus ab alueis arcent apes</i>	198.	<i>mus instituit</i>	171.2
<i>¶ inde</i>		34		<i>Fulvius Lippinus aprorum uivaria primus adinvenit</i>	151.28
<i>Frugum morbi</i>	332.8	<i>Fugitivi à M. Crasso uicti, & de eis ouatio</i>	269.44	<i>Fulvii Placci uxor</i>	119.47
<i>Frugum genera, & natura</i>	323.2.	<i>Fulgetra quæ dicantur</i>	14.6	<i>Funda à quo reperta</i>	128.27
<i>per totum caput</i>		<i>Fulgetras poppymis adorare, consensus gentium est</i>	506.43	<i>Fundana uina</i>	250.22
<i>Frugum fertilissimum quod</i>	323.33	<i>Fulgurum, fulgur, & tonitruum ab Apelle picta</i>	630.4	<i>Funebri pompa apes & formice mortuas offerunt</i>	199.14. & 203.37
<i>Fruges quot dierum spatio floreat, desinereque</i>	323.37	<i>Fulgetrium prius cernitur, quam tonitruum audiat</i>	17.45	<i>Funebrium ædium pro foribus picea collata cabantur</i>	275.3
<i>Frugum occatio, sarritio, runcatio, &c.</i>		<i>Fulgurum consideratio</i>	14.2. per totum caput	<i>Funebres pompæ Arabiam beaurunt</i>	227.
334.41. per totum caput		<i>Fulgura quomodo generentur</i>	16.	<i>¶ inde</i>	
<i>Fruges insecuturo imbre ferendæ</i>	348.	27		<i>Funera quo feruntur ne putreant</i>	275.
43		<i>Fulgurum catholica</i>	17.45. per totum caput	51	
<i>Frugum natura, & ex eis medicinæ</i>	421.3	<i>Fulgura quando expiari non possint</i>	263.	<i>Funera cum scirporum luminibus offerbantur</i>	287.10
<i>per totum caput</i>		28		<i>Funera imagines comitabantur</i>	621.1
<i>Frugum pedes quæ</i>	424.45.	<i>Fulgurum religio prohibet morum ramo inferi</i>	305.15	<i>Funerum fercula</i>	175.20
<i>¶ inde</i>		<i>Fulgurationis presagia</i>	349.51.	<i>Funeta ultimæ quæ</i>	309.42
<i>Frugibus qui potus fiant</i>	425.10.	<i>¶ inde</i>		<i>Fungi arborum quales</i>	274.11.19
<i>¶ inde</i>		<i>Fulgura sulphurei odoris</i>	638.5	<i>Fungus arborum morbus</i>	314.18
<i>Frugum exantatio</i>	506.6	<i>Fulgura quomodo abigantur</i>	11. idem	<i>Fungorum remedia</i>	370.3
<i>Frumenta, cum defloruerint, crassefunt</i>		<i>Fulices aues, maris tempestatem presagunt</i>	350.30	<i>Fungorum natura, genera, usus</i>	354.23.
324.1		<i>Fulica cirros habent</i>	204.50	<i>¶ 418.35. per totum caput</i>	
<i>Frumenti genera plura</i>	323.4.	<i>Fuligo atramento sciendi idonea</i>	624.	<i>Fungorum origo quæ</i>	418.35. &
<i>¶ inde</i>		35. & inde		419.3	
<i>Frumentorum radix qualis</i>	323.14	<i>Fullo scarabei genus</i>	554.14	<i>Fungi qui tuitissimi</i>	318.36. &
<i>Frumentorum folia qualia</i>	323.44	<i>Fullonia creta qualis</i>	298.2.	419.1	
<i>Frumenta quot diebus perficiantur, ex quo deflorare</i>	324.1	<i>¶ inde</i>		<i>Fungi in quibus arboribus</i>	418.
<i>Frumenta unde Romam aduehantur</i>	324.	<i>Fullonium gleba ex sulphuris generibus</i>	637.42	43	
32		<i>Fullontus quæ dicta lex</i>	640.3	<i>Fungi familias interemere</i>	418.38
<i>Frumenti genera omnia non ubique nasci</i>	325.50. per totum caput	<i>Fullones podagra non tentantur</i>	510.	<i>Fungi quomodo succentur</i>	418.44
325.50. per totum caput		42		<i>Fungorum in coquendo obseruationes</i>	418.
<i>Frumenti genera uulgatissima quæ</i>	325.	<i>Fullonibus utilissima cameli urina</i>	513.	48. & inde	
51		10		<i>Fungi noxii, innoxique</i>	418.51.
<i>Frumenta propria quibusdam locis</i>	326.1.	<i>Fullonia ars à Nicia inuenta</i>	128.1	<i>¶ inde</i>	
<i>¶ inde</i>		<i>Fulmine tacta uite dijs libare nefas</i>	255.6	<i>Fungi quo tutiores fiant</i>	419.1.
<i>Frumenti modium quis Romano populo prius esse dedit</i>	320.5	<i>Fulmine quæ arbores frequentius tangantur</i>	273.28	<i>¶ inde</i>	
<i>Frumenti modii centeni quinquagenti ex singulis ubi debeat</i>	327.2. & inde	<i>Fulminum genera, uariæque eorum miracula</i>	17.8. per totum caput	<i>Fungorum uentri remedia</i>	370.3. &
<i>Frumenti uita plura</i>	331.41. & inde	<i>Fulminum euocatio</i>	505.41	371.48. & 375.15. & 379.6. & 388.	
<i>Frumenti uilius auena est</i>	331.41	<i>Fulmina quæ prospera uel contraria</i>	17.49.	6. & 403.26. & 408.35. & 412.19.	
<i>Frumento quando uenti noceant</i>	331.49	<i>¶ inde</i>		<i>¶ 419.50. & 429.23. & 431.29. & 436.6.9. & 440.11.25. & 471.6. & 495.37. & 540.25. & 570.44. & 576.38</i>	
<i>Frumentum in quo agro ferendum</i>	332.	<i>Fulmine quæ non feriantur totum caput</i>	18.19. per totum caput	<i>Funium materia multiplex</i>	353.43
50		<i>Fulmen nunquam altius quinque pedibus descendit in terram</i>	18.20	<i>Furfurum capitis remedia</i>	376.25. &
<i>Frumentum quando in arboribus natum</i>	332.18	<i>Fulminei eius locus, quas gemmas habet</i>	673.5	387.5. & 403.30. & 415.35. & 421.	
<i>Frumenti occatio, sarritio, runcatio, &c.</i>		<i>Fulminum causa</i>	559.30	6.29. & 430.32. & 431.28. & 431.6.	
334.41. per totum caput		<i>Fulminum quid</i>	9.28	<i>¶ 433.23.30. & 437.14. & 438.40. & 439.38. & 440.22. & 444.14. & 446.51. & 449.27. & 458.10.24. & 480.18. & 520.11. & 639.17</i>	
<i>Frumenti quantum ferendum in iugere uno</i>	336.11	<i>Fulmina omnia fortuita</i>	14.12	<i>Furorem inducentia</i>	408.26
336.11		<i>Fulminibus resistentia</i>	675.39	<i>Furij Cresini de agro ab eo culto historia nobilis</i>	322.25. & inde
<i>Frumenti seruandi ratio</i>	345.8. & inde	<i>Fulviana herba qualis</i>	483.37	<i>Furniana uasa</i>	600.29
<i>Frumenta optimè seruantur in scrobilibus</i>	345.28	<i>Fulvius L. cur in carcerem adductus</i>	391.	14	
345.28		<i>¶ inde</i>		<i>Fures nocturni caprimulgi</i>	183.
<i>Frumenta ut diu durent</i>	345.30.	<i>Fulvius L. quis, & eius Consulatus</i>	121.	44	
<i>¶ inde</i>		38		<i>Furandi cupidissimi mures</i>	152.
<i>Frumenta grandescunt crescente Luna</i>	345.	<i>Fulvius Q. quando Consul</i>	621.	36	
40		43		<i>Furere ut uideantur natiuantes halicacabi radicem presumunt</i>	408.26
<i>Frumentum à Cere primò inuentum</i>	127.	<i>Fulvius Nobilior piscuræ ex Ambracia Romanam transtulit</i>	627.16	<i>Fures apibus inuisi</i>	197.31
29		<i>Fulvius Hirpinus cochlearum uivaria pri-</i>		<i>Furto conuinci infelicis ingenij est, Prologo operis,</i>	pag.2. uerf. 51
<i>Fruticosa igne optimè tolluntur</i>	322.			<i>Furto sublata ruta fertilissimis prouenit</i>	362.1
45				d 3	
<i>Fruticæ arbor in Phrygia</i>	236.48				
<i>Fruticæ è generibus uaria uini facilijs generata</i>	254.25				
<i>Fruticæ aquaticorum consideratio</i>	285.				
20. per totum caput					
<i>Fucus marinus herba</i>	485.5. & inde.				
<i>¶ 487.26</i>					
<i>Fucorum consideratio</i>	196.4. per totum caput				

Indicis Pliniani

Furto sublatæ apes, male fructificant Ibid.
 Furum nocturnorum, qui fruges subtrahunt
 piena 319. 44. & inde
 Furum maximi auri ponderis, & Capitolio
 sublati 588. 37
 Furunculorum remedia 378. 46. & 383.
 17. & 386. 35. & 422. 22. 51. & 424.
 44. & 433. 23. 39. & 443. 17. & 448.
 6. & 487. 12. & 512. 18. & 517. 45. &
 527. 19. & 555. 2. & 569. 3. & 570.
 36. & 654. 16
 Fusij Saluij fortitudo 115. 51
 Fusos torquere mulieres per itinera legibus
 interdiciunt 507. 8
 Fusos in lanificio Closter reperit 127.
 51
 Futina præsentia 140. 43. & 143.
 45. & 163. 29. & 195. 29. & 201. 13
 Futurarium tempestatum præsentia 348. 37.
 & inde. per totum ferè caput
 Futurorum præcognitio 17. 40. & 195.
 29. & 201. 13. & 654. 34. & 674. 46.
 & 675. 20. & 676. 6.
 Futurorum præcognitio ex astris desumitur
 3. 18
 Futurorum curam quedam etiam insecta ha-
 bent 194. 9
 Abalium aroma 229. 15
 Gabbara gigas 115. 4
 Gabieni mira historia 126. 3.
 & inde
 Gædes lapis 654. 23
 Gæulica purpura 105. 8. & 166. 9.
 & 624. 51
 Gægates lapis qualis 173. 41. & 654.
 27. & inde
 Gægates lapis unde dictus 654. 27
 Gælae fides gemma 675. 26. 27. 32
 Gælaicos gemma 675. 32
 Gælaica gemma 675. 26
 Gælaice spinae medicine 451. 15. &
 inde
 Galba Imperator Auenticos & Ebroduna-
 tios Narbonensij Gallie adiecit 37.
 26
 Galbanum quid, & ubi nascatur 231.
 24
 Galbani natura, & ex eo medicine 443.
 15. & inde
 Galbano accenso culices fugantur 366.
 39
 Galea capitis à quo reperta 128. 23
 Galeadragon quida qualis 499. 3
 Galena quid 596. 25. & 618. 14. &
 619. 30
 Galeobdolon herba quæ 498. 18.
 & inde
 Galeosifis herba 498. 17
 Galosifis piscis 574. 43. & 586.
 14
 Galoicos stellionum genus 539. 13
 Galerij nulla 177. 34
 Galerius præfectus classis Romæ 351.
 21
 Galerita auis in medicinis usus 550. 28.
 & inde
 Galerita auis qualis 204. 48
 Galgulus auis qualis 179. 39. & 181.
 51

Galguli auis confectus iſtericus medetur
 553. 42
 Gallæ consideratio 273. 42. per totum
 caput
 Gallam quæ arbores procreant 273.
 36
 Galla ubi optima 273. 45. & 442.
 10
 Gallæ genera, medicineq; 442. 9.
 & inde
 Galli arma sua corallio adornarunt 574.
 34
 Galli quo terre genere agros stercorent
 297. 31. 37
 Galli quoniam pasto segetem metant 344.
 38
 Gallio Anneus Consul 565. 20
 Gallia comata à capillorum prolixitate di-
 cta 205. 35
 Gallia Betulla arbore abundat 278. 4
 Galli cerusie spuma panem fermentant
 324. 44
 Gallipopuli Capitolium obſident 118. 9
 Galli sepiſſime à Romanis superati 118.
 18
 Galli qua mori causa primùm Italiani inua-
 serunt 220. 20. & inde
 Galli quando primùm ficum, uinum & uinum
 hiberint 220. 21
 Gallos Astrologiam minimè obſeruasse 337.
 40
 Galli linum maximè ferunt 351. 43. 45
 Gallorum in Italia tumultus 48. 31
 Galli herbis uestes tingunt 409. 26
 Galli uerbenaca herba ad sortilegia & diui-
 nationes utuntur 469. 5
 Galli quo in uenatu sagittas tingant
 500. 4
 Galli ornati auro pugnant 588. 39
 Galli quo digito gestent annulos 589.
 35
 Galli anserum clangere è Capitolio reſecti
 177. 37. & 536. 9
 Galli hominem immolare ſueti 108. 37.
 & 545. 34
 Galli à Cassandro ubi obſeſi 564. 21
 Gallorum inuentum 149. 39
 Gallorum uestes quales 150. 6

Reliqua quæ re parte secunda.

Galli sacerdotes genitalia ſibi amputant
 217. 23. & 636. 32
 Galli Cornelij interitus 126. 37
 Galli Afriq; cedrine mense 240. 19
 Gallica uia in Italia placet 248. 6
 Gallica Persica 261. 48
 Galliarum glandiferæ arbores agaricum fe-
 runt 274. 19
 Gallicum buxum 277. 30
 Gallica ulmus 277. 41
 Gallicum far, quod brance illi appellant
 324. 14
 Gallica terebra qualis 304. 22
 Gallica pastinaca, Græcis daucos 358.
 59
 Gallicus asparagus idem cum bati hortensi
 399. 39
 Gallinarum finum optimum 298. 28
 Gallinis quando, & quot oues supponenda

339. 7
 Gallinarum incubitus quo uidentur 507.
 29
 Gallina ne ab aspidæ perimatur 536.
 34
 Gallinarum in medicinis usus 538. 9.
 & inde. & 542. 18. & inde
 Gallinarum finum in medicina 540. 24.
 & 543. 20
 Gallinis religionem inesse 183. 51
 Gallinae quando saginari cœpiæ 186. 11
 Gallina coenis interdicia lege C. Fannij
 186. 12
 Gallinae quouis anni tempore cocunt 186.
 48
 Gallinarum fecunditas 186. 36. 50
 Gallinae penna euulsa uexata, serius oua ad
 maturitatem perducunt 187. 4
 Gallina quot oua incubare debet 187.
 15
 Gallina candida Luie Augustæ in gremium
 decicla 270. 38
 Gallinae quæ & ubi optime 187. 43.
 per totum caput
 Gallinae ad rem diuinam quæ impure cen-
 ſeantur 187. 45
 Gallinarum pumiliones 187. 46
 Gallinae quando picuta maximè inficiat
 187. 49
 Gallinarum pituitæ remedium 187.
 50
 Gallinaceorum in medicinis usus 538. 8.
 & inde. & 542. 15. & inde. & 543. 39.
 & 549. 6
 Gallinacei galli quas gemmas in uentriculis
 habeant 673. 46
 Gallinacet pedes, herbae genus 473. 21
 Gallinacei lactis haustum sperare provera-
 bium. Prologo operis, pagina 3
 uersu 2
 Gallinacei à uulpibus ne attingantur 530.
 14
 Gallinacei quomodo sese purgant 140.
 35
 Gallinaceorum inſigne peculiare cristæ
 204. 51
 Gallinaceorum gallorum pituita quomodo
 sanetur 372. 40. & 448. 21. &
 450. 41.
 Gallorum alitum consideratio, natura, consue-
 tudo &c. 177. 11. per totum
 caput
 Galli gallinacei quo pugnaciores fiant 415.
 40
 Galli quo pasto farciantur 186. 15
 Galli quem in usum à natura geniti 177.
 12
 Gallorum cantus quo pasto cohibeatur
 538. 20
 Galli alites sidera, ac horas norunt 177.
 12
 Gallorum alitum inter se dimicatio 177.
 16
 Galli leonibus terrore sunt 131. 34.
 & 177. 21
 Galli ubi nobiles 177. 22
 Gallorum alitum apud Romanos authoritas
 177. 24
 Gallorum alitum castratio 177. 31
 Galli castrati desinunt canere 177. 30
 Gallus

Pars Prima

Gallus gallinaceus quando locutus 177.34
Galli mortua gallina oua fouent 187.38
Gallorum crista ex qua materia 204.51
Gallorum inter se dimicantium spectaculum
Per gemi quot annis edebatur 177.32
Gangrenæ morbi remedia 388.41. &
389.26. & 421.31. & 423.15. 424. &
424.27. & 427.6.33. & 436.24. &
439.8.42. & 448.2. & 489.6. &
498.21. & 518.3. & 615.41
Ganymedis rapiti simulacrum 610.42
Ganzæ Germanorum lingua anferes 178.1
Garamantum regem canes ab exilio reducere
runt 144.4

Reliqua quære parte secunda.

Garamantiles gemma 669.39
Gargophyllon 222.36
Garon quid 159.50. & 568.22
Garus piscis 586.14
Gari piscis medicina 579.34. & 580.48
Gassidanes gemma 675.33
Gaudium afferentia hominibus 406.10.
& 466.35. & 485.47
Gaudium interitum mortis causa 119.37.
& 126.15. & inde
Gauie aues que 181.27. & 192.27
Gaurane uates ex agro Falerno translatæ
248.1
Gaurum uinum 250.13
Gausape in castris ex qua materia 149.41.42
Gegania mulier 604.19
Gei herbe medicina 479.7
Gellianus scriptor 45.1
Geotophyllis herba qualis 456.15
Gemella mala uide dicta 262.47
Gemites gemma 678.14
Gemma in uite quid dicatur 308.3
Gemma Apollinis, noui que musarum simulacra natura referens 660.47
Gemmorum consideratio. Libro trigesimo septimo. per totum
Gemmorum probandarum ratio 678.47.
per totum caput
Gemmifera flumina quæ 679.6
Gemma pocula 587.38
Gemmorum origo 660.28. & inde
Gemma signis uiolaris, nefus eum ducebatur
660.15
Gemma uni quantum tribuerit Polycrates
660.39. & inde
Gemmorum sculpiiores nobiles plures 661.10. & inde
Gemma succino facile adulterantur 665.13
Gemma quibus poliantur 670.38
Gemmorum uiridum consideratio 670.25. & inde
Gemmorum genera plurima per Alphabeti ordinem 673.21. per totum caput
Gemma à membris hominum cognominatæ
677.37. per totum caput
Gemma quæ à Syris colatur 677.39
Gemma repente nate 678.21
Gemma mellis decocto nitefcunt 678.28
Gemmorum quæ figura proteetur 678.37.

& inde
Gemma ueræ à falsis quo discernantur
678.39
Gemmæ coronæ minor auctoritas, quam
gramineæ 409.43
Gemonides gemma 677.8
Gemonij gradus 145.3
Gemurfa morbus 476.15
Gennarum descriptio 207.45.51
Genæ quibus non sint 207.36
Genas à feminis radi interdiciunt 208.1
Genæ pudoris sedes Ibidem
Gennarum morbi remedia 368.12. &
388.20. & 422.34. & 426.10.19. &
431.51. & 492.48. & 520.35. & 534.3.11.13. & 570.29. & 571.49. & 579.5. & 614.8. & 617.36.43
Generationis causa Veneri tribuitur 4.26
Generationis ratio 113.30. per totum
caput
Generationem inuantiā 456.23
Generatio quo impediatur 380.2
Gennanes gemma 675.39
Genista frutex apibus gratus 398.13.
& 399.15
Genistæ natura, usus, medicina 447.26.36
Genistæ tingendis uestibus apte 278.3
Genistæ ligandis uitibus utiles 286.51
Genista in Asia lina suppeditat ad retia
352.27
Genistæ florum coronæ 396.7
Genitali concreto genita Cornelia mater
Gracchorum 114.31
Genitale semen non continentium remedia
387.14
Genitalium animalium consideratio 217.18. per totum caput
Genitale masculini sexus in cinere conspex-
um Ocriflam grauidam reddidit 660.7. & inde
Genitalia quibusdam animalium sunt offea
217.19
Genitalium morbi remedia 371.19. &
375.27. & 383.18. & 388.38. & 402.34. & 407.31. & 411.42. & 420.20. &
421.22. & 423.1.11. & 426.10. &
431.31. & 432.23. & 435.22.26.43.
& 444.46. & 445.32. & 451.25.
37. & 452.3.32.50. & 453.3.47.
& 458.25. & 480.38. & 482.51. &
483.3.39. & 493.3.21. & 510.47.
& 517.10. & 525.3.32. & 534.14.
19. & 535.16. & 551.22.41. & 614.49. & 639.1
Genitiuæ effluentis remedia 374.21.27.
& 417.24
Genituum augentia 390.6
Genituum uiuorum extinguentia 384.34. & 390.15. & 404.44. & 418.13.
& 465.35
Gentiana herba à quo reperia 465.38
Gentianæ herbe medicina 468.23.
& 472.4. & 478.18.36. & 479.6. & 482.25. & 488.13.32. & 490.33
Gentilium de Dijs opiniones 2.29. per

totum caput
Gentium differentie pro celi diuersitate 24.19. per totum caput
Gentium omnium Romana præstantissima
121.4. per totum caput
Gentium plurium iisdem de rebus consensus
129.21.27
Gentius Illyricorum rex gentianæ herbe in-
uentor 465.38
Genus uina optima 250.32
Gennum consideratio 216.11. & inde
Genibus hominis religionem inesse 216.16. & inde
Genus grauitia 424.10. & 460.51
Genibus utilia 443.51
Geometria excellentia 120.26
Geranij herbe medicina 490.8
Geranion herba qualis 485.31
Geranites gemma 677.43
Germania miracula 271.35
Germania nauigia predatoria ex una ar-
bore 289.26
Germaniæ pabula laudatissima 296.11
Germania terra barensa Ibidem
Germaniæ raphani miram in magnitudinem
excrefcunt 358.23
Germania anferes quales 177.51
Germania hyeme turdorum copiam habet
179.30
Germania faui maximi 196.38
Germania herba quedam, median naturam
obtinens inter corradam & asparagum
363.49
Germania anferum pluma præstantissima
177.51
Germani sub terra linum præparant 351.48
Germanorum uictorum mos 410.4
Germani ex qua materia potiora uafa fa-
ciunt 646.29

Reliqua quære parte secunda.

Germanici Cesaris trans Rhenum castra
460.49
Germanici Cesaris carmen 146.3
Germanici Cesaris cor cur cremari non po-
terit 210.32
Germanici Cesaris ludi 11.30
Germanici Cesaris ludis fax è celo meridia-
no tempore delapsa præter ora speculan-
tium transcurrit Ibidem
Germinationes præcoces sepe frigoris exa-
urantur 295.13
Germatio in plantis quid sit, & unde dicta
279.46
Germatio in segetibus sæpe geminatur
280.12
Germinationis plantarum diuersa esse teme-
pora 280.7. & inde
Germatio nimia in arboribus clarescit
280.14
Germians non ante ætatem mediam arbor
ubi 278.34
Gerres piscis 586.14
Gersula quæ 637.25
Gestus Romanus, & mali genus ab eo co-
gnominatum 262.41
Gibyon capæ genus 360.15.23
d 4

Indicis Pliniani

Gethyi semen quale	366.45	Glandium tegumenta	268.37	Glorie appetentia animalia	176.50. &
Gibberum gallinarum genus	179.45	Glandes non esse inter poma numerandas		177.11. & 183.1	
Gigantes miræ magnitudinis	114.50.	267.16		Glorie eternæ uia quæ	2.48
& inde		Glandibus primò homines uesciebantur	127.	Glorie humane quàm angustus locus	22.
Gigantum prelij sculptura	642.31	29. & 271.16		18	
Gygæ rex oraculum consulit	123.12	Glandium genera tredecim	272.35. per	Gloria qua ratione homini acquiri posuit	397.34. & 405.1. & 406.10
Gymnasia Græcorum oleo usa	259.45	totum caput		Glossopetra gemma	675.35
Gymnastorium oleum quale	260.47	Glandium farina in panis usum spissatur		Gloittidis ausu consideratio	179.5. & inde
Gymnosophistæ philosophi quo uescantur cibo	222.3	272.36		Glutinandæ materiæ consideratio	291.20.
Gymnosophistarum mores	109.45	Glandium differentie in quibus consistant		per totum caput	
Gynecanthæ herba	427.51	272.39		Glutinandæ auri ratio	596.8. & inde
Gingidion herba qualis	370.43	Glandicæ quæ arbores ferant	273.4	Glutinum chartiarum quale esse debeat	239.
Ginguarum morbi remedia	376.16.	Glandium figuræ diuersæ	273.16	22. & inde	
& 382.45. & 386.11. & 403.12. & 431.5. & 432.18. & 433.28. & 440. & 435.36. & 442.12. & 445.25. & 452.3. & 459. & 474.14.15. & 480.8. & 492.49. & 501.22. & 519.38. & 534.17. & 569.1. & 581.27. & 585.6. & 7. & 614.9.26		Glandifera arbores quo tēpore semen edant	280.49	Glutinum præstantissimum ex qua fiat materia	527.24
Ginguis sanari dente hominis occisi	505.4	Glandiferarum arborum excelsissima egilops	273.21	Glutini taurini in medicinis usus	527.25.
Ginguis ludentia	435.11	Glandifera arbores in summo honore habite apud Romanos	271.48	& 528.13	
Gypæe imagines à quo primum inueniuntur	635.27	Glandiferarum arborum qualia folia	273.5	Glutini à quo repertum	118.12
Gypsi consideratio, genera, usus	658.5.	Glandulæ in sue quæ	209.29	Gnaphalion herba eiusque usus	498.51
& inde		Glareosum solum oleis in Venafano apitissimum	296.36	Gneston aquilarum genus	173.24
Gypsi unenun quo extinguitur	383.10	Glaſto herba Britanni corpora pingunt	409.21	Gnidie Veneris simulachrum	642.39
Gypsi unenini remedia	433.1. & 516.43	Glaſtum laſtuce genus, & ex eo medicina	373.1. & inde	Gnidium protopon, uini transmarini genus	251.11
Gypsi usus	640.9	Glaucias medicus	390.37	Gnidij grani oleum	260.40. & 433.36
Gypsum ubi è terra fodiatur	68.6	Glaucides statuarius	611.44	Gnidij calami	285.24
Gypso uina condit Africa	255.11	Glaucio eiusque filius Aristippus à Philochare picti	623.16	Gnidij fontis mira natura	636.45
Gyrini, id est, ranarum paruis	169.37	Glaucion herba quæ	385.27. & 498.28. & inde	Gnomonica diei ratio	23.23. per totum caput
Gith semen, eiusque usus	365.31.36	Glaucis piscis	584.18. & 586.14.	Gnomon quid	23.24.
Gith diffisillime inarefecit	361.39	Glaucium in oculis remedia	513.28. & 515.30. & 520.47. & 541.37. & 575.36	Gnomonis usum præbens obdificus	647.
Glacian di aquam ratio	451.50. & 455.32	Glaux herba qualis	498.22. & inde	43. & inde	
Glaciem quidam potant	355.50	Glaucus piscis	586.35	Gnomonices inuentor quis	24.8
Gladiatores cur bordearij disti	325.11	Glauci & Diomedis armorum commutatio	588.1	Gnomonis umbræ pro loci diuersitate uariatio	23.24. per totum caput
Gladiatores bordo uesciebantur	Ibidem	Glessium Germanis, quod Latinis succinum	664.18	Gobaris Brasæſti opere Euphrates extra aluuium suum deductus	96.43
Gladiatorum munus à Diuo Iulio editum	265.29	Gleucinum oleum eiusque natura	433.46	Gobiones pisces	171.21
Gladiatorum sanguis comitali morbo medicari creditus	504.41	Gleucino oleo mustum incoquitur	260.44	Gonger pisces	685.14
Gladiatores picti uehebantur	625.28.39	Glyceræ coronarie inuentum	391.31. & 632.99	Gorgæus statuarius, piscis, & quæ	635.32
Gladiatoria munera à quo pingi & exponi cepta	675.41	Glycyrrhiza siue Glycyrrhizon herba	400.13. & 411.32	Gorgias orator quando floruerit	595.14
Gladiatores eum aduſerint qua potione inueniuntur	660.3	Glycyrrhizon famem sitimque sedat edentis	219.31	Gorgias in templo Delphico statuum auream sibi posuit	Ibidem
Gladiatores cur humanum sanguinem bibant	504.41. & inde	Glycyſide herba	461.41. & 498.34. & inde	Gorgias statuarius	608.9
Gladij pisces	158.45. & 573.47. & 585.47	Glinon aceris genus	277.15	Gorgie Rhetoris Siculi senectus	123.38
Gladius à quo repertus	128.23	Glirium animalium consideratio	152.40	Gorgonia gemma	675.38
Gladiolus herba	397.27. & 401.32	Glires sagina glande saginantur	273.2	Gorgonis monſtri effigies	633.43
Glanis piscis consideratio, affusque	168.5	Glires non congregantur, nisi populares eiusdem syluæ	152.42	Gorgothenis Tragodi effigies, ab Apelle expressa	619.41
Glanis piscis in medicinis usus	584.15. & 586.14	Glires alienigenis cōmisti dimicando feruntur interſiciunt	152.43	Gortynæ mira platanus	220.43
Glanis optima	273.10.32	Glirium pietas in genitores	152.44	Gossampinus arbor lini optimi ferax	223.36
Glanis in secundis mensis apud Hispanos	272.37	Glires ætate inuenescunt	152.45	Gossipion fruticis liniferi genus	352.22
Glandem, quæ in alienum fundum ceciderit, xij. tabulæ colligere permittunt	272.38	Glires ubi non reperiuntur	152.49	Gracchanus Iunius historicus	590.47
Glandis medicinæ	441.49. per totum caput	Gliris animalis in medicinis usus	543.18.	Gracchorum mater duodecies in partu alternauit	113.32
Glandium color	273.16	& inde		Gracchorum mater Cornelia concreto gentili nata	114.32
Glandes, hoc est, glandifera arbores quando germinant	280.11	Glires in cœnis Cenſoria lege prohibiti	152.40. & 641.10	Gracchi Tiberij erga Corneliā repertis angustibus pietas	120.5
		Glichromargos crete genus	298.1	Gracchorum matris statua	606.23
		Globata mundi figura	1.31. per totum	Gracchorum mater, Africani prioris filia	Ibidem
				Gracchorum manu scripta monumenta Plinij tempore extabant	239.29
				Gracchus C. quo anno est interemptus, mira uini bonitas fuit	24.9.22
				Gracchi C. caput reſpenſum auro	590.5
				Gracchi C. Delphini argentei, inſenſusque co-	

Pars Prima

rum pretium 601.16
 Graculi lauro sese purgant 140.34
 Graculi Turannius scriptor 33.26
 Graculi aues futuram hyemem presagiunt
 350.35
 Graculi ubi et quare pro dijs colantur
 203.18
 Gracanicus color 612.28
 Gracinus scriptor 247.27. et 292.34
 Gracia à Philippo infestata 11.39
 Gracie frutices 242.6
 Gracie unum clarissimum quod 251.21
 Gracus rex à quo Gracia dicta 53.43
 Gracie in tractu quod tempus aptissimum
 ferendi 323.7
 Gracia Alexandri magni tempore felicissima
 potentissimæque 324.27
 Græci unitas 32.37. et inde. et 515.10
 Græcum unum quo pretio unde Roma flo-
 titum 253.12
 Græci uina non apta sacrificijs 255.8
 Græci pyra 263.19
 Græci faba eadem cum loto 282.30
 Græci aeneas non cadit semen 331.17
 Græci nucis naturæ et ex ea medicinæ 438.
 47
 Græci res est, nihil uelare 605.9
 Græci credulitas 138.32
 Græci literæ ueteres, Latinis literis similes
 12.9.3. per totum caput
 Græci literæ à quo repertæ 127.32.
 et inde
 Græci uni quanta olim auctoritas fuerit et
 gratia 253.13
 Græcorum librorum ambitiose inscriptio =
 nes. in Prologo operis, pag. 3. uers. 1
 Græcorum diligentia 108.32
 Græcorum præcepta de uino condendo
 255.10
 Græcorum Alcibiades bibendo gloriam me-
 ruit 257.14
 Græci uitiorum omnium genitores 259.
 44
 Græci oleastro Olympie uictorem coronant
 259.48
 Græci quomodo uinas feruent 264.22
 Græci utrumdum nominibus, ubi res cogit
 272.47. et 395.45. et 408.41. et inde
 Græcis puls ignota 326.13
 Græci medicinam ex humano corpore usque
 ad reginam unguium persecuti 504.
 46
 Græci herbarum scriptores 459.32.
 et inde
 Græcos ex Italia pellendos Cato censuit
 119.6
 Græcorum literæ inspiciende, non perdi-
 scende 532.3
 Græci in supplicando mentium tangunt
 216.20
 Reliqua quæ reparte secunda.

Gramen herba eiusque usus, et medicinæ
 457.32. et inde
 Graminea corona nobilissima 409.42.
 per totum caput
 Graminea corona quibus solet decerni
 409.47. et inde
 Graminea corona ex qua materia 410.1
 Graminea corona seruatus exercitus seruatorem
 suum donabat 409.48
 Graminea corona qui donati 410.6. per
 totum caput. et ibidem 20. et inde
 Grammatico Apollodoro honores ab Ama-
 phiſionibus decreti 120.16
 Grammaticus gemma 671.29
 Granaria qualia esse debeant 345.8.
 et inde
 Grandæum malum, quod et Punicum 241.
 49
 Grandinis consideratio 19.15. et inde
 Grandines carmine auerti 318.19. et 507.
 14. et 511.42. et 672.8
 Grandines auertentia carmina etiam Plinij
 tempore extabant 507.14
 Grandines unde oriuntur 12.44.48
 Gratiudinis exemplum in animalibus ra-
 tione expertibus 136.14.20. et inde.
 et 174.19. per totum. et 192.42. et
 inde
 Grauidis noxia 112.1. et 439.32
 Grauidis utilia 457.3
 Grauidæ pauca, præter mulierem admittunt
 colium 112.33
 Grauidis si menses fluant, foetus inualidus
 erit, aut non uitalis 114.19
 Grauisana uina 250.31
 Grilli pistificæ genus 631.41
 Grilli infestum in medicinis usus 543.35. et
 inde. et 547.41
 Gryphorum descriptio 108.41
 Gryphes uolucres fabulose 185.49
 Gromphena aui qualis 558.41
 Gromphena herba medicinæ 479.19
 Grossi hyeme cum arbore sua fimo conteste
 proximo uere matureſcunt 265.3
 Grossorum, hoc est, immaturorum ficum me-
 dicinæ 437.2.12
 Grossorum caprifici medicinæ 437.15
 Gruum alium consideratio 178.17. et inde
 Grues unde ad nos aduolent 178.18
 Grues quod sese purgant 140.36
 Gruis partium incredibilis natura 559.6
 Gruum cum pygmæis certamen 55.43.
 et 110.19
 Gulæ in animalibus quæ dicatur 209.34.
 et inde. et 45. ibidem
 Gulæ noxiæ amydon 422.32
 Gulæ redargutio 159.36. et 165.25.
 et inde. per totum caput. et 176.17. et
 177.43. et inde. et 186.11. et inde. et
 24. ibidem. et 222.29. et 268.2. per to-
 tum. et 555.32. et inde. et 568.12. et
 inde
 Gula Censorijs legibus coercita 641.9
 Gule procerum de mullo moriente sententia
 159.49
 Gummi consideratio 238.10. et inde.
 et 281.12. et 664.21
 Gummi usus in unguentis 233.7
 Gummi oleum 261.4
 Gummi medicinæ 450.48. et inde

Gummi optimum ex quibus arboribus 451.1
 Gustus cunctis communis animalibus 191.
 31
 Gustus in lingua et palato est 209.28
 Gutturis descriptio 209.44
 Gutturis morborum remedia 413.18. et
 423.25. et 431.15. et 436.30

Adriana uasa fidelia 636.18
 Hadrobollum bellij genus
 223.11
 Hadrosphærum nardi genus
 224.9

Hemachates gemma 673.24
 Hematinitis uiri genus 659.32
 Hematites lapis, eiusque descriptio, natura,
 et genera 654.40. et inde
 Hematites gemma 676.7
 Hematites, magnæ gemmæ 653.16
 Hematite lapidis in medicamentis usus
 656.4

Hemorrhoidum remedia 371.31. et 372.
 9. et 385.45. et 412.5. et 427.3. et
 428.12. et 429.22. et 437.34. et
 440.27. et 450.27. et 452.4. et
 454.12.32. et 483.48. et 493.3. et
 534.43. et 551.19. et 595.22. et 615.
 14. et 617.43. et 619.16. et 655.6.
 32

Halcyoneum medicamentum, uariæque eius
 genera et eius usus 580.26. et inde
 Halcyonei medicinæ 580.32
 Halcyonei et generibus optimum Miletum
 580.31

Halcyonium autum consideratio 181.15. et
 inde. et 580.28
 Halcyonium autum factura, eiusque tempus,
 et effectus 15.45. et 181.15. et inde.
 et 339.10

Halcyonides dies 181.20
 Halicetus aquilæ genus 173.26
 Halicetus pullorum suorum indolem ad So-
 lis radios explorat 173.34
 Hali herba medicinæ 479.29. et inde

Halicacabi ueneri remedium 420.19
 Halicacabon strychni genus 408.5
 Halicacabum soporiferum 408.16
 Halicauticon Ouidij opus 573.28
 Halynthium mulsi genus 251.35
 Halipleum piscis 586.14

Halitus grauelentis remedia 404.43
 Halitus leoni et urſo grauis pestilensque
 218.48. et inde
 Halitus hominis pluribus modis infectus
 218.49

Halmirbagæ nitri genus 569.34
 Halmirbagæ que 363.35
 Hammites gemma 676.1
 Hammochryſus gemma 677.48

Hammoniaci lacryma ubi et ex qua arbore
 destillet 229.48. et inde
 Hammoniaci natura, et in medicinis usus
 443.30. et inde

Hammonitum cornu, gemma 676.2
 Hammonitum quid 659.17
 Hanno Pænis primus leones mansuefecit
 135.50
 Hanno cur à Carthaginiensibus damnatus
 ibidem
 Hannonis Carthaginiensis commentaria
 à 5

Indicis Pliniani

66.28
Harenacea creta, cuiusque usus 298.6
Harena Aethiopica, eiusque usus 645.
40
Harenæ consideratio, genera, usus 657.
26.6 inde
Harena marmora fecantur 645.39
Harmodij tyrannicide historia 116.29.
604.50.610.1.12
Harmodio tyrannicide statua posita 610.
1.12. inde
Harmonia diapaſon quid 9.45
Harpaſicon ſulphuris genus 637.50
Harpagones in nauibus à quo inuenti 129.
17
Harpalus hederam apud Medos fruſtra ſe-
rere conatus 284.23
Harpax à Syris uocatur ſuccinum 663.
42
Harpe aus cui inimica 192.27.41
Harundo fiſſa, cuiusque folia uſum prebent
uinculorum 287.1
Harundo ne reſcatur, ſilice uomerti im-
poſita debet exarari 322.44
Harundo odorata, cuiusque uſus in medicina
449.24. inde
Harundinis natura & medicina 449.
21. inde
Harundinis radix filicis ſtirpem è corpore
extrahit 449.22
Harundinis Cyprie medicina 449.29.
inde
Harundinis folia oblonga 279.26
Harundines bello paci que neceſſaria 285.
21
Harundines etiam in delicijs grate Ibidem
Harundines in India maxime 109.41.
285.41
Harundines Indicæ nauigiorum uſum præ-
bent Ibidem
Harundines quando ſerendæ 348.42
Harundines quanuis in palude non tamen ſi-
ne imbre adoleſcunt 159.8
Harundinum conſideratio 285.21. 307.13
Harundinum uariuſ uſus 285.21. inde
Harundine domus teguntur 285.21
Harundinum in ſexu differentia 285.42
Harundinis radix geniculata 285.46
Harundinis plura genera 285.50. inde.
449.21. inde
Harundinum uſus ad uineas præcipue 286.
34
Harundines humidis in locis ſerendæ 286.
35
Harundinum cedendarum tempus 307.
22
Harundines extraſtorum um habent 449.
31
Harundineti conſideratio 307.15
Haſta qua homo aperuſa interfecti ſint, ad
quid utilis 507.38. inde
Haſta à quo reperta 128.23
Haſte uelutares quis inuenerit 128.25
Haſte ex qua materia optime 276.41
Haſtula regia herba 401.42
Hebenus arbor, Vide Ebenus.
Hecale anus Theſco quam herbam appoſuerit
417.44. 483.7
Hecates ſimulacrum 643.46

Hecateus ſculptor 602.7. 611.20
Hector & Polydamas eadem nocte nati 12.4.
33
Hedera ſue (ut alij malunt) edera conſide-
ratio 284.22. per totum
Hederae acini à ſambuci acinis plurimum
diſtant 267.32
Hederae non decidunt folia 278.22
Hederae folia qualia 279.19.27
Hedera Baccho ſacra 284.25
Hederae Bacchi thyroſos, galeas, ſcuta ornant
Ibidem
Hedera quibus inimica, & amica 284.
26.47
Hedera amica ſerpentum frigori 284.27
Hedera mas ſocini que 284.28
Hederae differentie tres 284.30
Hederae corymbi 284.33
Hedera qua coronentur poete 284.35
Hedera arbores necat 284.48. 285.
4. 292.43
Hederae genera fruſtu diſferunt 285.4
Hederae ſimilacris conſideratio 285.9. per
totum caput
Hederae lignum aquum pro dit uino admiſſum
285.17
Hedera cum luro trita ignem excutit 289.
46
Hedera ſeiſſam propagat 302.35
Hedera quid noxiuſ, & exitiale 340.
15
Hederae in coronis uſus 396.10
Hederae ſuccus apum icibus medetur 398.
44
Hederae corymborum medicina 448.29
Hederae chryſocarypi medicina 448.35
Hederacea corona primus omnium uſus Li-
ber pater 272.11
Hederae natura, genera, effectus, medicina
448.22. inde
Hedysſinos, genus intubi 374.19
Hedysſmata in uinguentis que 233.4
Hedui populi calce agros uberrimos faciunt
298.9
Hegias ſtatuarius 608.8
Hegia ſtatuarij opera 610.38
Helacathenes piſces 586.15
Helcyſma, id eſt, ſcoria argenti 597.16
Helena calix ex electro 595.3
Helene eſſigies, ab inſignibus artiſtibus ex-
preſſa 622.8. 627.16. 634.4
Helene ſtella nauis inuiſa 12.35
Heleny herbe oleum 260.49
Helenium herba ex lacrymis Helene, & ex ea
medicina 396.48. 406.8
Helenium herba que, & unde diſta 396.
48
Helianthe herba, cuiusque uſus 456.20
Helio callis herba eadem cum helianthe 456.
23
Heliochryſi herbae deſcriptio, natura, medi-
cineq; 407.6. per totum
Heliodorus ſtatuarius 611.44. 6
64.11
Helion ſambuci genus 446.19
Helioſcopium herba 414.47
Helioſcopium tithymali genus 482.4
Heliotropium qualiter floreat 359.49
Heliotropium formicas necat 366.30
Heliotropium ſemper ſe ad Solem uertit 13.

35. 340.51. 414.45
Heliotropium quare diutius floreat 401.8
Heliotropio folia eterna 401.11
Heliotropij conſideratio, natura, genera, me-
dicina 414.45. inde
Heliotropium gemma 675.40. inde
Helix hederae ſpecies 284.31. 38. 287.5
Helleborine ſue Elleborine herba 497.
45
Helleborites uinum quomodo conſiciatur
254.18
Hellebori ſue (ut alij malunt) Ellebori natu-
ra, uſus, genera, loca, medicinae 463.
25. inde
Helleborum qualiter dandum 464.26.
inde
Helleborum quibus non dandum 464.39
Helleborum ſtudioſum gratia nonnulli ſima-
pſerunt 463.45
Helleborum duci fortiſſimo comparatur
464.26
Helleborum uenatores ſagittas tingunt 464.
44
Hellebori uſus 472.50
Helleborum Oeta mons habet 463.33
Helleborum effluſis alium præſumendum
463.45
Hellebori medicina 479.22. 491.45.
575.19
Helleſpontias uentus 15.20
Helops piſcis 586.36
Helenaca uitis 252.1
Helxine herba qualis 140.35. 400.
40. 413.13. inde
Hemeris glandifera arboris genus 273.
18.37
Hemerſos tabella uno die abſoluta 631.
38
Hemerobios animalculum uolucres ubi gigna-
tur 204.37
Hemerocallides herba coronamenti adhibent
396.46
Hemina Caſſius, hiſtoricus uetuiſſimus
239.34
Hemina pondus 408.45
Hemerocallides herba, & ex ea medicina
406.5. inde
Hemionion herba qualis 494.15
Hemionij herbae medicinae 479.27
Heniochi aſtri occaſus 346.9
Henui genera Indica 676.11
Henip piſcis 586.15
Hepaticorum remedia 381.13. 479.
17. 502.32. 516.51
Hepatitis gemma 677.38
Hepaticum eris genus 604.4
Hepheſtion Alexandri Magni amicus, cuius
que ſtatua ex aere 609.25
Hephæſtes gemma 675.46
Heſtina uini genus 251.36
Heptapleuros herba que 466.31
Heraclæo pyros herba 499.43
Heraclion herba, & ex ea medicina 488.
28
Heraclion herba, Herculis inuentum 462.2
Heraclion ſiderion herba ab eodem Hercu-
le inuenta 462.11
Heraclæo lapis, id eſt, magnes 653.4
Heraclij herbae genera, natura, medicinae &c.
383.1

Pars Prima

383.1. & inde
 Heraculum ubi optimum 383.4
 Heracleoticum origanum quod 462.3
 Heracleotici, cancrorum genus 163.14
 Heracles Macedo pictor 633.32.
 & 634.41
 Heracles pictoris opera 633.32
 Heracitus Philopobus apud, id est, huius
 manorum affectum expers 115.37
 Herbacea chrysocolla que 595.49
 Herbaceum oleum quod, & ad quid uile
 434.12
 Herbarum sponte nascentium descriptio
 399.35. per totum. & 458.42. per totum
 caput
 Herbe in aqua nascentes, non tamen aluntur
 nisi imbribus 335.21
 Herbe hortenses quando florent 359.46
 Herbarum hortensium que uelocissime nascuntur
 361.21. & inde
 Herbarum quedam semine, quedam auisio-
 nenauntur 361.42
 Herbe que ubique equi bone 361.51
 Herbe que ferro tangi nolint 366.27
 Herbarum feminum differentie 361.32.
 & inde. & 366.42. per totum
 Herbis quibus profit translatio 367.5.
 & inde
 Herbarum hortensium succi & saporis 367.15. & inde
 Herbe uis consensu apte 254.1.
 & inde. per totum
 Herba se satis circumligans, satique necans
 332.13
 Herbarum semina quibus medicentur antea-
 tiones 332.24
 Herba sepe colorem mutans 395.21.
 & inde
 Herba non ole lucens 397.15.17
 Herbarum differentie plures 400.6.
 & inde
 Herbe spinose 400.12. 29. per totum
 caput
 Herbarum differentie in quibus consistant
 394.33. & inde
 Herbe Sabine consideratio, & medicina ex
 ea 450.35. & inde
 Herbarum aculeatarum differentie 400.29. per totum caput
 Herba estate tota florens 400.39
 Herbarum per folia differentie 401.6
 Herbis quibus eterna folia 401.11
 Herbe quo ordine florent 401.28
 Herbarum succis quidam faciem illinunt
 409.18. per totum caput
 Herbis uiscis infici 409.25. per totum
 caput
 Herbarum Latini scriptores 459.11. per
 totum caput
 Herbarum Greci scriptores 459.32.
 & inde
 Herbarum picturae a quibus tradite 459.35
 Herbarum pictura fallax 459.36
 Herbarum uis in ueneficijs 459.47.
 & inde
 Herbarum feminum peritiores quam uiri
 459.47. & inde
 Herba a uarijs gentibus reperta 466.

41. & inde
 Herbe ab animalibus reperte 140.12.
 per totum caput. & 467.20. & inde
 Herbe magice plures 455.30. per totum
 caput
 Herbis Aegyptius nobilis 460.2
 Herba pre ceteris admirabilis 499.41
 Herba lapillos generans 499.44
 Herbarum etates, & uirium diuturnitas
 503.4.4. & inde
 Herbe quando colligende 503.48.
 & inde
 Herbe ubi efficaciores 503.51
 Herba ueneficijs resistens 546.15
 Herba cunctos extrahens 176.33
 Herbaria ars a Chirone reperta 128.3
 Herbariorum scelus 404.47
 Hercynie Sylue arbores mirae magnitudinis
 271.42
 Herculeana ficus 264.43.50
 Hercules sidus idem cum Martis stella 4.13
 Hercules delubrum iuxta Gades 28.35
 Hercules eodem cum Iphiclio natus uero
 112.36
 Hercules Rusticellus, eiusque uires 115.51
 Herculi dicata arbor populus 220.10
 Hercules manu satia quercus iuxta Heraclum
 Ponticum 292.25
 Hercules oleastro Olympie primus corona-
 tus 292.31
 Hercules stercoreandi artem in Italia diuula-
 gauit 298.24
 Hercules patria 53.25
 Hercules unde boues abduxerit 65.21
 Hercules & Antae certamen ubi commissum
 66.4
 Hercules ara apud hortos Hesperidum 66.7. & 70.41
 Hercules ad Atlantem montem peruenit
 66.27
 Hercules picta effigies 627.42. & 629.46
 Hercules filia Pandarum regina 92.9
 Hercules in Taprobane insula colitur 93.34
 Hercules inuentum Heraclion herba 462.2.11
 Hercules zelotypia nympba mortua 466.2
 Hercules sagittis Chiron uulneratus, & qua
 sanatus herba 465.11
 Hercules inuentum Apollinaris herba 462.14
 Hercules Cerberum ubi extraxerit ab inferis
 491.36
 Hercules ades, & statua in foro boario 180.21. & 606.33. & 622.20
 Hercules simulachrum in Capitolio 607.18
 Hercules Antium sustentis simulachrum
 ex ere 608.39
 Hercules simulachrum ex ere 608.46.
 & 609.37. & 610.40. & 643.46
 Hercules simulachrum ex ferro Alconis opus
 616.33
 Hercules scitilis 635.50
 Hercules marmoreus, Menestrati opus 643.46
 Hercules dracones strangulantis picta effigies
 626.50
 Hercules & Laomedontis historia 634.8

Herculis tristis insanie paenitentia picta ef-
 figies 634.20
 Hercules ades ex qua materia 637.24
 Hercules marmoreum simulachrum Dipenti
 & Scyllidis opus 641.44
 Hercules tunicati statua in Rostris 612.4
 Hercules simulachrum, cui Peni humana bo-
 nitas sacrificabant 644.27
 Hercules ab Oeta monte in caelum se recipiens
 634.7
 Hercules templum apud Tyrios pilam habuit
 & smaragdo 667.22. & sedem ex ense-
 be gemma 675.25
 Herculei nodi in cinctu uires medicae 510.29
 Herculei nodi in uulneribus celerius sanant
 dis efficacia ibidem 28
 Hercules aem in foro boario nulla musica
 aut canis ingreditur 180.21
 Hercules in Erythris ades 203.40
 Herculeana, urticae genus 400.20
 Herculeaneus riuus ubi 563.14
 Herdicus C. Romanus 111.35
 Herennius M. Consul 354.34
 Herennius M. f.reno die idus fulmine 17.14
 Herinaceorum consideratio 143.43
 & inde
 Herinaceorum praefagia 144.45
 Herinaceorum cutis usus 143.46
 Herinacei ubi non sint 153.12
 Herinacei caro quo pacto reddatur incun-
 dior 550.43
 Herinacei in medicinis usus 540.49.
 & 541.34
 Hermaphroditus qui 111.8. & 217.24
 Hermaphroditus in quadrupedu genere quan-
 do uisus 217.25
 Hermaphroditus simulachrum ex ere 610.50
 Hermerotes ex marmore Taurisci opus
 644.2
 Hermesias herba, eiusque usus 456.23
 Hermiae reguli tumulus 666.34
 Hermiam puerum delphinus adamauit 156.14
 Hermion herba, eiusque uires 463.17
 Hermodori Ephyj duo decim tabularum in-
 terpretis statua 605.26
 Hermolauus statuarius 644.23
 Hermotimi anima relicto corpore errare so-
 lita 123.31
 Hermypoa eadem cum Mercuriali herba
 462.35
 Hero Luculli libertus ditissimus 640.16
 Herodotus quando & ubi historiam scri-
 psit 221.30
 Herodoti de Pado sententia 221.32
 Herodotus de cinnamomo & casta fabulosa
 prodit 228.5
 Heroton herba eadem cum asphodelo 415.47
 Herophilus medicus 213.20. & 460.21.
 & 476.27. & 531.15
 Herpes animal, & eius in medicina usus
 555.51
 Hesiodus de animalium uitae spatijs 123.24
 Hesiodus de cultu & tarditate oleae 258.20
 Hesiodus princeps omnium de Agricultura
 praepcepta edidit 245.3. & 258.20.
 & 336.26

Indicis Pliniani

336.26
 Hesiodus in Boetia poemata sua scripsit
 336.37
 Hesiodus polion herbam præcipue est admi-
 natus 460.7
 Hestione ab Antiphilo picta 631.37
 Hesperidum horti 355.24. 356.37.
 356.50
 Hesperis herba qualis, & unde dicta 395.1
 Hetrulæ pictura qualis 327.13
 Hetrulæ nates clarissimus Olenus Calenus
 305.46
 Hetrulæ uina quæ optima 250.31
 Hetrulæ coronæ quales 391.43
 Hetrulæ unde dicti 38.43
 Hetrascorum uatum altus 505.45.
 & inde

Reliqua quæ re parte secunda.

Hexecontalithos gemma 675.50
 Hyacinthi floris laus 394.33. 397.
 30
 Hyacinthus flos diutissime durat 397.
 28
 Hyacinthus puer Apollini dilectus 397.
 30
 Hyacinthi pueri tabula Augustus delectatus
 633.17
 Hyacinthi floris fabula duplex 397.30
 Hyacinthus flos ex Aiædis cruore editus
 397.31
 Hyacintho flori inscriptæ literæ Græcæ
 397.32
 Hyacinthi natura, & medicinæ 407.15.
 & inde
 Hyacinthi gemmæ consideratio 671.50.
 & inde
 Hyacinthi gemmæ quibus proveniant locis
 672.1.15
 Hyacinthizantes gemmæ 667.33
 Hyades stellæ unde dictæ 13.20. 340.
 26
 Hiberis herba quæ, eiusque medicinæ 467.
 12. 471.16. 472.6. 479.50.
 484.48. 486.1
 Hybernæ frumenta quæ 313.5
 Hybernæ ficus 264.51. 265.2
 Hibiscum herba quæ 358.49
 Hibisci herbæ medicinæ 370.19. 47.
 31
 Hybrides fues quæ 151.37
 Hicanus statuarius 611.44
 Hicetius medicus 255.11. 370.50.
 413.10. 493.50
 Hydrargyri consideratio 599.3. per
 totum caput
 Hydranlica organa à quo reperta 120.
 30
 Hydri maximi ubi 94.34
 Hydri Serpentes quales 537.37
 Hydrocelicorum remedia 551.31
 Hydroclapathon herba 387.35
 Hydromeli quid 565.51
 Hydromelitis consideratio 254.30.
 & inde
 Hydrosifin inducentia 386.30
 Hydrosophus ne quis fiat 540.5
 Hydrosiphi ne sitim sentiant
 411.40

Hydropicorum remedia 368.30. 370.
 6.35. 371.32. 46. 372.16. 47. 376.
 22. 377.17. 378.15. 379.22. 383.
 7. 384.9. 388.12. 390.5. 402.37. 404.10.18. 405.
 4.15. 406.32. 407.25. 411.23. 412.
 11. 413.37. 415.36. 416.20. 419.27. 423.41. 427.22. 434.46.
 436.35.41. 440.26. 444.2.19. 446.27. 447.11. 449.26. 450.1. 453.22. 464.7.13.37. 482.20. 486.30. 493.23. 495.10. 499.17.32. 501.29. 503.11. 527.4. 539.41. 554.36. 569.19. 581.23. 613.37. 639.12
 Hyeme rari sunt fulmina 16.48
 Hyeme ubi niola proveniat 397.20
 Hymis initium 15.42. 345.44. 348.26
 Hymen prægelidam pisces omnes sentiunt
 159.10. & inde
 Hyena piscis 586.43
 Hyene feræ ubi plurimæ 141.16
 Hyene oculi quales 141.11. 207.28
 Hyene consideratio 141.5. & inde
 Hyene, eiusque partium usus magicæ & me-
 dicinæ 613.12. & inde
 Hyena sexum mutat 141.5. 513.14
 Hyenis cor maximum 210.13
 Hyenæ gemmæ quæ 676.5
 Hierobotane herba quæ 468.49
 Hieracites gemma 675.51. 677.43
 Hieracia lactuca genus 373.6
 Hieracium collyrium 614.3
 Hiero rex de agricultura præcepta edidit
 320.34
 Hieronymum regem Romanis superant 288.25
 Hieronis regis canis domini rogo se iniecit
 144.46
 Hieronis aduersa pugna picta, & à Valee-
 rio Messala uictore Romæ propolita
 622.33
 Hieronymum gemma 675.19
 Hygiæ Aesculapij filia à Socrate cum patre
 & fororibus depicta 633.48
 Hygie simulachrum ex ære 610.48.50
 Hygieon pictor, eiusque inuentum 626.10
 Hygremplastrum ex ferri squama 617.44
 Hilaritatis sedes ubi 211.28
 Hilaritatem inducentia 406.10. 456.18. 485.47
 Himantopodes æves 185.21
 Hymettij marmoris columnas quis primus
 Rome in ædibus suis collocarit 294.15. 641.28
 Hinni mulorum genus 147.37
 Hinnus siue Ginnus muli genus 147.47
 Hyoscyamus herba 462.16
 Hyoscyami oleum 260.50
 Hyoscyami olei usus 434.6
 Hyoscyami uenenæ remedia 370.3. 372.11. 412.20. 420.19. 468.48. 472.2. 478.7. 483.39. 484.47. 485.22. 489.32. 511.33. 519.29
 Hyosifis herba eiusque uires 499.9
 Hypatodorus statuarius 608.13
 Hypelate lauri genus 270.16

Hyperbius Martis filius primus animal occu-
 dit 129.18
 Hypæcon herba 499.23
 Hypenemia oua quæ 188.13.37
 Hypericon herba, eiusque uires 483.21.
 24.45. 486.35. 487.29.32. 490.6.36
 Hyphear quibus in arboribus proveniat
 282.19. 293.15
 Hypocistis herba 400.1
 Hypocistis herba quæ, & cur ita dicta
 449.2
 Hypocistidis usus & medicinæ 480.20.
 489.4. 490.18
 Hypogeson herba quæ 473.41
 Hypoglossa herba, eiusque usus 499.22
 Hypophlomon mandragoræ semen 472.38
 Hippæ famem sitimque sedat 219.31
 Hippæ quid 517.5. 524.7
 Hippagum Samij inueniunt 129.15
 Hipparchus Antonij libertus potentissimus
 640.17
 Hipparchus Solis & Lune cursum in sex-
 centos annos prædixit 6.5
 Hipparchi laus, & de anima opinio 111.1.
 & inde
 Hipparchus stellam nouam ætate sua genitum
 deprehendit 11.22
 Hippæ comete genus 10.37
 Hippelades ex marmore, Stephani opus
 644.1
 Hippice herba quæ, & cur ita dicta 466.44
 Hippocampi pisces 586.15
 Hippocampi pisces in medicinis usus 577.45. 581.1. 582.49
 Hippocampi ex marmore, Scopæ opus 643.14
 Hippocentaurus ubi, & quando uisus 111.13
 Hippocratis liber de laudibus pitæ 315.12
 Hippocratis medicæ laus, et quæ 476.25.
 per totum caput. 531.4
 Hippocrates princeps medicinæ 125.18
 Hippocrates pætilentiam præuidit, & ei ob
 hoc collati honores 120.17
 Hippodamantion uinum 251.11
 Hippæ cancerum genus 163.15
 Hippoglossion, lauri genus 270.15
 Hippopalathi herbe natura, & ex ea medi-
 cine 387.36. & inde
 Hippolyti iuuenis effigies, Antiphili opus
 631.39
 Hippomænes quid, eiusque usus 146.43.
 521.44
 Hippomarathon herba, eiusque usus 389.46. 488. 390.10.13. 396.22
 Hipponax Poeta quando uixerit 641.49
 Hipponasius Poetæ deformatus 641.51
 Hippocratis de Anthermi filijs ultio 642.1
 Hippope herba, eiusque medicinæ 412.10
 Hippophestron herba qualis 292.52
 Hippophæ herba 400.16
 Hippophæ herbe medicinæ 412.7.
 & inde
 Hippopheon herba 480.50
 Hippophonas herba quæ, & cur ita dicta
 455.51
 Hippopotami animalis consideratio 139.46.

Pars Prima

46. & inde
Hippopotami quando Romani aduecti
140.3
Hippopotamus sanguinis detrahendi magis
140.4. & 515.51
Hippopotami ubi plurimi 516.1
Hippopotami partium medicinae 516.1
& inde. & 585.14
Hippopotami maris, terre, & anni communis 585.47
Hippopotami corio & pilis teguntur 157.29
Hippoclinum herba 362.7. & 365.11
Hippoclini herbae medicinae 377.41.
& inde
Hippoclini herbae satio, curaque 365.14
Hippuris herba, & medicinae ex ea 487.43. & inde. & 488.3. & 490.9
Hippurus piscis 159.13. & 586.14
Hippus piscis 586.14
Hyracanth arbores melliflua 223.6
Hyracanth fucus feracissimus 264.35
Hyracanth canis Lysimachi, in domini rosgum se coniecit 144.45

Reliqua quæ re parte secunda.

Hircorum rabies mitigatur, si eorum mulceatur herba 523.20
Hircorum sanguinis vis 518.32
Hircino sanguine adamus frangitur 368.2. & 665.48
Hircorum, partium eorum in medicinae usus 523.14. 20. & inde. & 523.47. & 525.18. 38. 42. & 527.9. 43. 44. 50. & 547.31
Hircus in herba quæ, & cur ita dicta 22.4.19
Hircus Caius muranarum uivarium primus excogitant 170.48
Hirundinum generatio 169.49
Hirundinis, id est sanguisuga, in medicinae usus 583.40. & inde
Hirundinum avium consideratio 179.20. & inde. & 181.32. & inde
Hirundines quo se recipiant à nobis discedentes 179.21
Hirundines cur Thebarum tecta non subeant 179.12
Hirundines victoriarum nuntie interdum missæ 179.25. & inde
Hirundinum uolatus flexuosi 179.33
Hirundines cæterarum alium rapine non obnoxie 179.34
Hirundinum nidi quales 181.32. & inde
Hirundines Nilo eurganti molem opponunt 181.40. & inde
Hirundines omnino indociles 185.12
Hirundines bis anno pariunt 187.2
Hirundinum in ventre cuiusmodi inveniuntur lapilli 211.51
Hirundinum prima apparitio 339.31
Hirundinum à nobis recessus 34.6.2
Hirundines futuram tempestatem presagiunt 350.37
Hirundines quæ loca oderint 56.6
Hirundinum adventus 15.30. & 339.31
Hirundines excecatis pullis qua herba usum restituant 140.18. & 467.21

Hirundines ripariae quæ 547.46
Hirundines chelidontiam herbam invenire 140.18. & 467.20
Hirundinum in medicinae usus 538.22.
& 540.15. & 541.36. & 542.40. &
547.14. 36. 50. & 551.11. & 553.21. 23
Hirundinum pullis oculi eruti restituntur 207.34
Hirundinum genus agreste, earumque ingenium in nidis extruendis 181.37
Hirundo piscis 161.33. & 586.14
Hysginum quid 624.51
Hysopites vinum quomodo conficiatur 254.16
Hysopii herbae consideratio, & medicinae 477.40. & 478.20. 29. 46. & 479.22. & 480.46. & 482.36. & 486.7. & 487.10. 21. & 488.49. & 490.18.40
Hispania Betica frumenti fertilissima 327.6
Hispania uia inter ignobiles probatissima 248.16
Hispania quando primum pistacia habuerit 266.46
Hispani glandibus in secundis mensis uescuntur 272.37
Hispania uastata iuniperos habet 288.49
Hispania Italiae fertilitate proxima 679.20
Hispani siderum exortum non observantur 337.40
Hispania Diane templum habuit uterutissima 290.25
Hispanie Betice maxima olea 302.16
Hispani quo utantur fermento 324.44
Hispania quot diebus navigatione distet à Roma 351.24
Hispanie linum optimum 352.4
Hispanie gemme 672.23. & 676.50
Hispani quarum herbarum repertoires 466.49

Reliqua quæ re parte secunda.

Hyastres Darij pater 98.6
Historie repertor primus 128.48
Hystricis animalis consideratio 143.2.
per totum caput
Hystricis in medicinae usus 556.38
Hystrionum luxus, & eorum diuitie 165.43. & inde. & 186.24. per totum
Hædorum partium in medicinae usus 523.40. & 524.26. & 525.11. & 529.23
Hædi quando exoriantur 346.8
Hædi quando occidunt 346.10
Hædorum celestis signi exortus pluvias affert 1320
Hædorum signum tempestatem affert 343.11
Holcus herba, eiusque usus 499.7.
& inde
Holochoyris herbae medicinae 405.12
Holochoyris herbae flos, eiusque in coronamentis usus 395.43
Holoschenos iunci genus 402.8.9.10
Holoscheni herbae medicinae 402.10.40
Holostryon statue genus 595.7
Holotheon herba qualis, & unde dicta 499.10. & inde
Holothyris pisces 169.5

Homeri de Sole sententia 227
Homerus quatuor tantum uentos posuit 15.3
Homerus quam diu ante Plinium 115.1
Homeri Ilias in nucis inclusa 116.15
Homeri in Iliade Magie nulla mentio, in Odyssea creberrima 544.51. & inde
Homeri umbræ ab inferis à quo, & qua herba euocata 546.17
Homeromastiges, pro calumniatoribus seu inuidis, Prologo operis, pagina 3. uersu 21
Homeri Laus 118.26. & inde. & 460.1
Homeri operibus quantum detulerit Alexander 118.31
Homerus uinum Maroneum ceteris pretulit 249.13
Homerus Pramnion uinum celebravit 249.20
Homerus ingeniorum fons 297.9
Homerus quos flores laudet 394.32
Homeri necromantia à Nicia depicta 633.20
Homerus calidorum fontium non meminisse 564.51
Homerus quos coronæ honore dignetur 272.9
Homerus quod terra genus ceteris prætulerit 297.9
Homerus annulorum nusquam meminisse 588.26
Homero creditur Troianis temporibus rerum permutationem in usu fuisse 587.49
Hominis consideratio. Libro septimo, per totum
Hominum partium medicinae 504.40
& inde
Hominum carnibus uescentes 104.21.
& 108.34. & 504.40. & inde
Homine nihil miserius, aut superbius 325.
& prologo Libri septimi, per totum.
& Capite quinquagesimo Libri septimi, per totum
Homo marino lepori in India uenenum est 573.18
Homo non semper fulmine extinguitur, cætera illico 18.12
Hominis causa natura cuncta genuit 107.40. & 367.48. & 409.11
Homo solus cunctiorum animalium uinum bibit 256.38
Hominis miseria 107.42. & inde.
& 112.4. per totum caput. & 124.39. per totum caput. & 461.12. & inde
Homo ad lacrymas natus. Prologo Libri septimi per totum
Homini non inesse risum ante quadragesimum diem 107.49
Homini non nasci, aut citò mori, optimum 108.8
Homini plurima ex homine contingunt mala 108.16
Hominum mores tot, quot hominum cæcus 108.20
Hominum in membris inter se differentia 108.29
Homo quibus à gentibus soleat immolari 108.37. & 545.33. & inde. & 644.27
Hominum mirabiles figure, ritusque 108.18. & inde, per totum caput primum, & secundum septimi libri.

Hominem

Indicis Pliniani

Hominem non inmolandum, Romæ senatus
 consulto decretum 545.33
 Hominum crania ubi pro poculis 108.49
 Hominum statim à pueritia cani 108.51
 Hominum stultitium diuersa genera 108.
 45. & 110.8. & 151.41
 Hominus ubi interempti dens dolori dentium
 mederi creditur 505.4
 Hominis fel oculorum suffusio mederi crea-
 ditum 505.5
 Homini à Dijs nihil melius datum abrum-
 pendæ uitæ potestatis 363
 Homini nihil melius contingit uitæ breuitate
 114.50
 Homines nocte cernentes 108.51
 Homines serpentum iatibus medentes 109.
 2. & inde
 Homines Androgyni ubi nascantur 109.
 16. & inde
 Hominem habere, quicquid mali in orbe est
 109.31
 Hominum miræ naturæ 108.34. per
 totum caput
 Homines canina capita habentes 109.49
 Hominum monstroforum plura genera 108.
 34. & inde. u. quæ ad finem capitis
 Homines nullo uentis cibo 110.14
 Homines longissime uitæ ubi 110.14.
 36. & 123.23. & inde per totum
 Homines procerissime uitæ 103.47.
 & 109.43. & 110.27.43
 Homines uitæ breuissime ubi 110.38
 Homines cum feris coeuntes 110.37
 Homines semiferi 110.37
 Homines caudati 110.39
 Homines ubi uelocissimi 110.39.42
 Hominum species momento euanescentes ubi
 110.48
 Homo toto gignitur anno, & incerto spatio
 111.30
 Homo quot mensibus gestetur in utero 111.
 30. per totum caput
 Homo uitam à supplicijs auspiciatur 107.51
 Homo solus concubium nouit quoniam anni
 tempore 189.11
 Hominis conceptus miserabilis 112.4.
 per totum caput
 Homo ritu naturæ capite gignitur, pedibus
 effertur 112.23
 Homines cur inter se minus similes quam ce-
 tera animalia 115.3
 Hominis generandi materia sanguis men-
 struus 114.17
 Homo quoto ætatis anno dimidium habeat
 uitæ staturæ 114.47
 Homines in dies minores fieri 114.48
 Homines minime stature 115.8. & inde
 Hominis saluti securitatisque signa nulla
 115.19
 Hominum plurium repentine mortes 126.
 13. per totum caput
 Hominis stature & passiarum manuum men-
 sura eadem 115.19
 Hominis audacia 228.15
 Hominum diuersi affectus 245.7
 Hominis uentri nata omnia 268.2
 Hominis primi glandibus uescantur 271.
 16
 Homines ubi miserrimi 271.26
 Hominem seruare lucri causa nefas est 272

32
 Hominum natura nouitatis, ac peregrinatio-
 nis audita 299.51
 Hominum malitia sua crimina terre impu-
 tat 318.42. & inde
 Homines pedes equinos habentes 62.12
 Homines auribus corpora tota integentes
 62.13
 Hominum uita floribus comparatur 391.
 17
 Hominibus nil intentatum 396.34
 Hominis urina apes curantur 398.12
 Homines tingentes facies suas forme gratia
 409.18. per totum caput
 Homines in nemoribus bacis uisitantes
 87.22
 Hominis ex corpore euulsa hasta quæ in Ma-
 gicis usum habeat 507.39
 Hominis causa spinæ aculeique in herbis ex-
 cogitata 411.3
 Homines à ritu humano degeneres 70.31.
 & inde. & 108.34. per totum caput
 Hominum miræ figure 70.21. per to-
 tum caput. & Libro septimo, Capite pri-
 mo, & secundo, per totum
 Homines toto, præter capita, hirti corpore
 95.42
 Hominum effigies miræ 70.30. & 103.
 28. per totum. & Libro septimo, Capite
 primo, & secundo, per totum
 Homines soli animalium non scientes bibunt
 429.17
 Hominum luxur redargutio 420.41.
 & inde
 Homo cibo maxime perit 479.40.49
 Hominis excrementi medicina 491.49
 Hominum effigies quæ de causa exprimi co-
 pte 604.46. & inde
 Hominem Pæni sacrificabant 644.27
 Hominis morsus inter asperissimos numera-
 tur 508.17
 Homines ut equina capita habere apparent
 521.44
 Hominem immolari quando uetitum 545.
 33
 Hominis ex sanguine nata animalia corpus
 erodunt 488.20
 Homines in lupos uerri 138.23
 Homini ante omnia canes fidelissimi 144.
 37
 Homo solus bipedum animal gignit 189.9
 Homini tantum primi coitus poenitentia
 ibidem
 Hominis origo à poenitentia incipit 189.
 10
 Hominis in ueneris diuerticula 189.15
 Hominis affectuum indicia in oculis 206.
 49. & inde
 Hominis oculorum differentia 206.33.
 & inde
 Homo cur ultra centesimum annum non ui-
 uat 210.17
 Homo crescit in longitudinem ad annos us-
 que ter septenos 213.9
 Hominis membroꝝum à cæteris animalibus
 differentia 215.34. per totum caput
 Homo terrestrium solus bipes 215.34
 Hominis partibus quibusdam religionem in-
 esse 216.16. & inde
 Homo marinus ubi & quando nascitur 154.

25
 Hominum uita longissima 123.23. per
 totum caput. & 124.11. per totum caput
 Hominum morsus remedia 424.1. &
 439.5. & 519.24
 Homines marini 154.25
 Honor Deus apud ueteres 2.33
 Honoris Dei ædes Romæ à quo picta 631.
 16
 Honor premium uirtutis, non aurum 271.
 31
 Hoplitides, Parasytabule 627.37
 Horæ diei, nubilo etiam tempore qua ratio-
 ne dignosci queant 330.24
 Horæ equinoctiales 338.10
 Horarum uarietas ibidem
 Horatius Cocles in ponte subitico hostes e-
 cuit 605.27. & 650.35
 Horatij Coelitis statua 605.27. &
 606.11
 Horatij tergemini 111.3
 Horatij Flacci de ouis sententia 186.45
 Horconia uua quæ 247.36
 Hordearia pruna cur dicta 262.4
 Hordeaceus panis erullia aut cicercula olim
 fermentabatur 327.44
 Hordei pifendi ratio 327.18
 Hordeum tantum & milium Aethiopes habet
 327.29
 Hordeum frugum omnium molissimum
 325.39
 Hordei stramentum optimum 325.49
 Hordeum minime calamitosum 325.41
 Hordeum in Hispania bis anno nascitur
 325.45
 Hordeum quæ herba necetur 332.14
 Hordeum ubi ferendum 333.5. & 334.
 41
 Hordei quantum feri debeat uno iugero
 336.12
 Hordeum quando ferendum 336.30
 Hordeum quod optimum, & ex eo medici-
 na 422.17. & inde
 Hordeum quoto à satu die erumpat 323.
 15.16
 Hordei genicula octona 323.36
 Hordei semen in spicis, & quadruplici eri-
 starum uallo munitur 323.21
 Hordeæce farinæ medicina 325.34.
 & 421.15. & inde
 Hordei usus in cibis antiquissimus 325.10
 Hordei differentia 325.37
 Hordei palearum medicina 421.11
 Hordeum marinum, & ex eo medicina 422.
 24
 Horæum mellis genus 196.48
 Hornetion gemma 676.4
 Horniodes gemma qualis, & cur ita dicta
 675.49
 Horninum frugis genus quando ferendum
 323.7
 Horninum uirens nullum animal attingit
 327.11. & inde
 Horologij inuentio, usus, &c. 248.
 per totum caput
 Horologij usus quando Romæ coepit 129.
 34
 Horrea qualia esse debeant 345.8. & inde
 Horroribus frigidis ruta medicatur 379.
 24

Pars Prima

Horoscopa ufa 23.23
Hortensius Quintus Dictator quam legem
in sculeto tulerit 274.42
Hortensius quot cados uini heredi relique-
rit 253.19
Hortensius orator Sphingem à Verre reco ac-
cepit 607.50
Hortensij & Ciceronis altercatio de Verris
Sphinge Ibidem & inde
Hortensius orator Argonautarum tabulam
pidam quanti emerit 633.10
Hortensij Tusculanum 633.11
Hortensius primus pauonem Romæ occidit
177.7
Hortensij piscine 170.40.49
Hortensia que odoratissima 394.46
Hortensia que maxime laudentur 367.27
Hortensium herbarum consideratio 359.
39. per totum caput
Hortensium succi consideratio 367.15.
& inde
Hortensium medicinæ. Libro uigesimo, per
totum
Hortensium herbarum quæ citò, quæq; tardè
nascentur 361.21. per totum
Hortensia quibus delectentur & eorum cura
362.37. & inde
Hortensia quando floreat 359.46.
& inde
Hortensium morbi atque remedia 366.19.
per totum caput
Hortensibus quibus translatio profuit 367.
5. & inde
Hortorum consideratio 355.23. per
totum caput
Hortos quos si mirata antiquitas 355.
24. & inde
Hortos à regibus coli solitos 355.26
Horti nobilissimi 355.24. & inde
Horti quo à fascinatione tulerentur 355.
30
Hortos in Veneris tutela esse 355.31
Horti quando primum in urbibus 355.32
Horti quo nomine olim potissimum placue-
runt 356.13
Horti in fenestris habebantur 356.17
Horti quibusdam dedere cognomina 356.
20
Hortorum situs, & eorum cura 356.23.
& inde
Hortis maxime apes conueniunt 358.3
Hortus Assyriorum rex, & eius inuentum
558.40
Hortes in fugam uertens herba 477.13
Hortes qua ratione possint superari 515.
25
Hostie cornua deaurabantur 591.14
Hostilius Tullus eui fulmine ictus 17.36.
& 505.42
Hostilij Tulli regis auus 272.18
Hostilius Tullus primus è regibus toga præ-
texta & lato clauo usus 167.6
Hostilius L. Mancinus primus Carthaginem
irrupit 622.37
Hostilius L. Mancinus qua arte Consul fa-
ctus 622.39
Hostus Hostilius à Romulo fronde corona
donatus 272.17
Hulcerum uaria sunt genera, uariæq; cura-
tiones 488.24. per totum caput

Hulcerum remedia 269.34. & 368.12.
& 370.7. & 571.20.21. & 372.3.50.
& 373.3.29. & 374.2. & 375.22. &
376.23. & 381.17. & 385.48. & 386.1.
2.23. & 389.24. & 402.34.35.37. &
403.33. & 405.22. & 406.51. & 411.
41.42.49. & 413.24. & 414.4.36.
& 415.35. & 416.5.8.11.25.34. &
418.47. & 419.20.46. & 420.2. &
421.21.29.31. & 422.10.32.33. &
423.8.9.11.16.36.39.42. & 424.3.
15.21.27. & 426.9.10.11.18. & 427.
15.33. & 430.32. & 431.46.48. &
432.16.23.34. & 433.23.28.46. &
434.10.29. & 435.37.42.43. & 436.
13.21. & 437.13. & 438.35.40. &
439.38. & 440.13.27.28. & 441.14.
28. & 443.8.45. & 445.6.7.24. &
448.19.41. & 449.1.2.27.30. &
450.4.39. & 451.23. & 452.8.15.33.
50. & 453.24.32. & 454.39. & 455.
9.23. & 458.4. & 480.18.29. & 488.
24. & inde per totum caput. & 493.
41. & 496.10.43. & 500.15. & 501.
29.31. & 503.23. & 508.48. & 509.
24. & 510.44. & 511.17. & 513.10. &
514.2. & 517.43. & 518.1. & 522.32.
& 525.6. & 527.46. & 528.3.7.9. &
& 529.34.35. & 534.13.33. & 535.13.
& 555.34.36.38.42.43.45.48. &
571.26. & 574.40. & 580.23.35. &
581.25.33. & 595.23. & 597.42. &
602.42.44. & 612.36. & 614.26.
48. & 615.14.40. & 617.43. & 619.
15.17. & 623.42. & 639.12.14. &
& 653.39. & 654.21. & 655.28.41.44.
& 657.51
Hulcera tibiarum quo pacto curentur 416.
8. & 436.40. & 527.46
Hulcera iumentorum sanantia 416.15
Hulceribus faciei quid medeatur 416.11.
& 455.23
Hulcera intestinorum sanantia 370.7
Hulcera genarum quo pacto sanentur 368.
12
Hulcera tonsillarum curantia 386.2.
& 426.10
Hulcera capitis quibus rebus curentur 415.
35. & 423.39. & 455.23. & 501.31. &
517.43. & 535.13. & 655.44
Hulceribus oris que medeantur 386.1. &
402.35. & 411.41.49. & 423.8.
11. & 426.9.18. & 435.42. & 439.
38. & 449.2. & 514.2. & 529.35. &
& 534.14. & 615.14.40. & 623.43
Hulcera genitalium quo curentur 371.20.
& 402.34. & 411.42. & 423.11. &
& 452.33.50. & 534.14. & 655.44
Hulceribus thoracis quid profuit 405.22
Hulceribus uestice medentia 438.35
Hulceribus renum quid utile 438.35
Hulcera mammarum sanantia 654.22
Hulcera crurum quo sanentur 527.47
Hulceribus infantum uilia 639.12
Hulceribus oculorum quid medeatur 534.
13. & 655.28.41
Hulcera scdis sanantia 623.43
Humana carne uescientes homines 89.30.
& 104.21. & 108.34. & 109.29. &
138.35

Humana hostia sacrificantes 108.37.
& 138.34. & 644.27
Humane uite munus fragile & incertum
124.44
Humanum sanguinem quidam ex ipsi glæ
diatorum uulneribus positarunt 504.44
Humane sanguis comitalis morbi remediū
olim creditum 504.42
Humane uite præscita seu signa, ex Aristo-
tele 218.29. & inde
Humano sanguine quidam in balneis folia
temperant 476.14
Humane miserie exempla 114.2. per
totum. & 121.4. per totum. & 122.41.
per totum. & 124.39. per totum. & 126.
13. per totum. & 141.49. per totum
Humane miserie consideratio, Prologo Li-
bri septimi per totum. & 112.4. per to-
tum caput
Humanum sermonem fere quedam asinum
lant 141.8.14
Humani corporis magnitudinis consideratio
114.46. & inde
Humatus quis intelligatur, & quis sepultus
127.6
Humorum affectorum remedia 388.16.
& 483.43
Humor & succus arborum sanguis est 287.
24
Humorum arborum consideratio 287.24.
per totum caput
Humor stellarum alimentus est 345. & 5.6

A, id est, uiole purpureæ 393.
50. & 395.31
Iaculum ne feriendi aberret
513.51
Iaculum cum amento à quo repertum 128.
25
Iaculi serpentis consideratio 138.49
Iades statuarius 608.17
Ianiculum in montem quo tempore plebs Ro-
mana secesserit 274.42
Ianthinus color 395.31
Ianthinus uestis 393.50
Ianus pacis bellique argumentum 606.35
Ianus eui Deus Ibidem 37
Iani gemini statua in foro boario 606.
34
Iani statua ita figurata, ut in digitis trecen-
torum sexaginta quinque dierum nota es-
set 606.36
Iani simulacrum ex marmore 643.25
Iasone herba, cuiusque usus in medicinis
417.17. & inde
Iasone unum folium habet 401.25
Iason primus longa naue nauigauit 129.5
Iasonis Lycij canis post domini mortem in
edia consumptus est 144.44
Iason Iunonis Argue templi in Italia con-
ditor 41.4
Iaso Aesculapij filia 633.48
Iaspidis gemma consideratio 671.11
& inde
Iaspidium genera 671.28. & inde
Iaspis miræ magnitudinis 671.31
Iasponyx gemma 671.33
Iasone, medicinæ pars 531.9
Iberis herba, & ex ea medicinæ 471.16.
& 472.6. & 479.50. & 484.48. &
486.1

Indicis Pliniani

486.1
 Ibices caprarum genus mire pernicitatis
 151.42
 Ibis avis qualis 175.45. & 180.2
 Ibis avis clysterem reperit 140.12
 Ibis sibi rostro ventrem purgat 140.12
 Ibis contra serpentes inuocatur 180.2
 Ibis cineres in medicinis 550.25.
 & 558.23
 Ibis ubi nigra: & ubi candida 181.8
 Icadres ferie quæ 620.48
 Ichneumonis animalis consideratio, & eius
 cum aspidæ pugna 139.9. per totum.
 & 189.46
 Ichneumon crocodilum perimit 139.26
 Ichneumon morfus remedia 537.17.
 & 673.15
 Ichneumon nescie in inimicis 192.26
 Ichthyocolla cutem extendit 50.18
 Ichthyocolla piscis, & glutinum ex eo factum
 579.12. & inde
 Ichthyocolla à quo reperta 128.12
 Ichthyophagi ex piscibus oleum faciunt
 260.42
 Icones quæ 604.49
 Icteri avis conspectus nominis sui morbo me-
 detur 553.44
 Icterias gemma 676.14
 Ictericorum remedia 375.19
 Ictides mustelæ genus 536.25
 Ida Troadis mons qualem habeat fraxinum
 276.41
 Ida Cretæ cupressis abundat 284.13
 Idea ficus qualis 264.32
 Idea laurus 270.15.18. & 440.3
 Idea herba qualis, eiusque usus in medicinis
 499.24. & inde
 Idei dactylis gemmæ 676.13
 Iecoris animalis consideratio 210.39.
 & inde
 Iecur deesse in exitis immolanti, lethale si-
 gnum 210.40. & inde
 Iecur quibus animalium non sit 211.4
 Iecur utiustatis maxime patiens 211.19
 Iecur caprinum quibus profici 550.38
 Iecur rane geminum 577.10

Vide Iocinera.

Ieiunæ salinæ usus 507.45. & inde.
 per totum caput
 Ignis elementi situs 2.8
 Ignis stellarum materia Ibidem
 Ignis Chimæræ montis aqua accenditur, ter-
 ra aut feno restinguitur 31.1
 Ignis in Nymphaeo pluuijs accenditur 31.
 25
 Ignis malibæ Samosatensis aqua incenditur,
 terra restinguitur 30.42
 Ignium miracula 30.38. & inde
 Igni cum naphtha magna cognatio 32.45
 Ignis fecunditas, ingensque incrementum
 31.18. per totum caput
 Ignis optime seruatur ferulis 243.10
 Igni superambulantes familiæ Hirpie, non
 adiuvantur 109.33
 Ignis sine sapore, odore, succoque 268.
 18
 Igne buxus non exurit 277.36
 Ignis ex quibus excutitur lignis 289.43.

& inde
 Igni non excuruntur ligna ouo perfusa
 535.34
 Ignium terrenorum significationes 350.
 13. & inde
 Igne quod linum non comburatur 352.
 43
 Ignis ubi primum repertus 58.23.
 & 128.14
 Igne fasciæ in cruribus macule quo tollan-
 tur 376.46
 Ignem è longinquo concipientia 30.45.
 & 455.38
 Ignis quibus rebus facillime restinguitur
 596.18
 Ignis miracula, medicinæ, prodigia 659.
 44. per totum
 Ignem repacissimè attrahit chryselestrum
 665.9
 Ignis leonibus terrorem affert 135.35
 Igne ætites lapis nihil deperdit 173.42
 Ignem salamandram tactu extinguit 190.
 44. & 538.2
 Igne quedam animalia uiuunt 204.34
 Ignem quis primus è silice excausserit 128.
 14
 Igne chalazian gemmam non calefieri
 678.2
 Ignem afferuare in ferula Prometheus repe-
 rit 128.15
 Ignis sacri plura genera 486.44
 Ignis sacri remedia 369.21. & 371.9.
 & 372.33. & 373.3.30. & 374.1. &
 379.45. & 385.5. & 386.10.36. &
 387.20. & 403.18.32. & 404.4.28.
 & 407.50. & 412.48. & 413.17.18.
 & 422.12. & 423.21. & 425.51. &
 431.35. & 432.2.19. & 433.17. &
 440.22. & 445.25. & 449.31. &
 450.40. & 451.23. & 452.35. & 456.
 41. & 486.40. & inde. & 496.27. &
 499.40. & 501.13. & 511.17. & 512.
 18. & 527.10. & 534.30.37. & 569.
 15. & 576.23. & 583.27. & 597.43.
 & 617.37. & 624.4
 Ignis pici à quo reperta 128.35
 Ignorantiæ pudore, mentiri plerisque non
 piget 67.1
 Ignorans mensuram, nihil scire potest
 1.27
 Iguiui quod oleum uendant 434.13
 Ile morbi remedia 379.36. & 380.
 33. & 550.14. & 581.44
 Ile quid 211.33.37
 Ilium consideratio 212.25
 Ilibus utilia 370.7. & 495.44
 Ilex arbor glandifera 273.4
 Ilice nonnulli pro subere uiuunt 274.28
 Ilicis genera duo 273.6
 Ilici folia non decidunt 278.30
 Ilex mire crafistudinis in suburbano agri Tu-
 sculani colle 292.42
 Ilicis folia auleata 279.25
 Ilex non floret 279.51
 Ilex eodem tempore fructum annorum ha-
 bet, & nouum 281.2
 Ilex Roma: uetustissima 292.14
 Ilicis cocci medicinæ 442.6. & inde
 Ilicis folijs pedicularis breues 279.30
 Iligne glandis figura 272.40

Iligne glans suam angustiam reddit 272.
 32
 Iligna corona 272.20
 Ili regis timulus, & quercus in eo 292.
 22
 Ilium quando captum, Vide Troia.
 Ilium quando Troia uocari capta 292.
 23
 Ilias Homeri in nucce conclusa 116.15
 Illecebra herba qualis 473.50
 Illustrium uirorum imagines qui scriptis suis
 memorie commendarint 621.23
 Imaginum honor apud ueteres 620.40.
 per totum caput
 Imagines gentilitia funera comitabantur
 621.1
 Imagines illustrium uirorum in bibliothecis
 ponebantur 621.13. & inde
 Imaginem Solis heliotropium speculi modo
 reddit 675.43
 Imagines illustrium uirorum ex qua fieri so-
 leant materia 621.14
 Imagines animorum nullæ 620.49
 Imber arborum cibus 294.48
 Imbres quando potissimum arboribus ex-
 tendi 294.46
 Imbres quando arboribus nocent 294.
 40. & 295.2. & 314.45
 Imbres nocturni utiliores diurnis 295.25
 Imbres æstiu ubi nulli 306.13
 Imbribus aluntur quædam in aqua nascuntia
 335.21
 Imbres præcipue sata alunt 366.50
 Imbres qua arte fieri possint 115.14
 Imbres unde decidunt 12.45.47. &
 13.47
 Immissulus avis quæ 174.31
 Impares numeri uehementiores 506.30
 Impendia unde dicta 591.33
 Imperatores Romani post uictoriam laurum
 in Iouis gremio ponebant 270.24.
 & inde
 Imperatorum fortium apud ueteres dona
 319.30
 Imperatorum manibus agri colebantur 320.
 20
 Imperatorum fasces lauro decorabantur
 270.24
 Imperatores graminea corona donati 410.
 6. per totum
 Imperatoribus artium una imperat Medicinæ
 441.40
 Imperia accepta multis affligere 121.15
 Imperitæ celestem diuinitatem posse misce-
 ri, spes ardua 336.48
 Impetiginis morbi remedia 375.5. &
 424.6.47. & 425.42. & 437.21.
 & 500.3
 Impetrandi, quæ uolueris, ratio 469.6
 Impetrare hominum fauorem qua arte possi-
 mus 374.17
 Impia herba qualis, & cur sic dicta 457.
 12
 Incantatorum pœna xij. tab. legis sancitæ
 506.6
 Incantamenta an aliquid ualeant 505.22
 Incantamenta uim habere 505.21. per
 totum caput
 Incantationes, & mala medicamenta quo pæ-
 cio arceantur 376.28. & 470.41.
 & inde.

Pars Prima

Et inde. 477. 49. Et 511.8
 Incendiaria auis qualis 176.6. per totum caput
 Incendio nominato inter epulas, aqua subter mensam solet profundi 506.43
 Incendio in stabulis exorto, qua ratione bonus facilius extrahatur 530.6
 Incendia puniunt luxum 651.19
 Incontinentia insignis exemplum 189.
 12. Et inde
 Incubatus vitia, Et eorum remedia 187.
 26. Et inde
 Incubibus adamas Arabicus deprehenditur 665.36
 Incus a quo fuerit reperta 127.48
 India terrarum omnium maxime gemmifera 679.7
 India miraculis catet 109.38. Et inde
 India omnia frere magna ibidem Et inde
 India animalia, arborisque maxime ibidem Et inde
 India peculiares arbores 109.39. Et inde.
 Et 221.24. per totum. Et 222.3. per totum caput
 India lintea nobilissima 223.38
 India odoramenta 223.48. Et inde
 India non habet aestiuos imbres 306.14
 India ubi hedera nutrit 284.22
 India milium in Italiam aduectum 323.31
 India herundo qualis 109.41. Et 285.
 42. Et 449.24
 India adamas 665.31
 India quomodo elephantes capiat 132.31.
 Et 133.31
 India mire magnitudinis serpentes 134.4
 India mira animalia 137.35. per totum caput
 India gemme 667.46. Et 668.44.
 48. Et 669.6.39.45. Et 670.3.39. Et
 671.5.12.42.48. Et 672.16.28.35.42.
 43. Et 673.28. Et 674.8.11.39. Et 676.
 12.17.19.49. Et 677.32
 Indi quo utantur uino 253.42
 Indi ex castaneis oleum faciunt 260.42
 Indos sue arbores uelut iunt 223.38
 Indorum calamum bastarum uice 285.41
 Indorum regum potentia 91.4. per totum.
 Et 33. ibidem per totum
 Reliqua quare parte secunda.

Infantes ferarum lacte nutriti aliquando 136.32
 Infantium ulcera in capite quomodo sanantur 380.27
 Infantium egrotantium remedia 381.32
 Infantibus comitalem morbum, aut contractions patientibus utilia 384.12.
 Et 52.9.31.36
 Infantium cufos quis Deus credatur 508.15
 Infantium fustigatio 508.13
 Infantium ulcerum remedium 238.12.
 Et 639.12
 Infantium auribus utilissimum 378.19
 Infantes colostrati qui dicantur 516.17
 Infantis que prosint ad dentitionem, gingiuas, Et oris ulcera 529.26. Et
 557.41. Et inde
 Infantes sine unguibus nascuntur, si mater salsofibus usa fuerit cibis 111.51
 Infantium morborum remedia 385.49.
 Et 404.32. Et 415.5.38. Et 421.14.
 Et 424.37. Et 432.20. Et 446.17. Et
 498.50. Et 510.44. Et inde. Et 511.16.
 Et 529.26. Et inde. Et 534.35. Et 557.
 41. Et inde plura. Et 595.16. Et 665.6.
 Et 671.10
 Infantibus urina quomodo prouocetur 389.
 40
 Infantium lichenes quo pacto sanentur 451.2
 Infantium lactis concretis succu egrotantium remedium 557.41
 Infantium lippitudinis remedium 534.28
 Infantes impudicos quid faciat 529.27.
 32
 Infantium pericula quo arceantur 671.10
 Infantibus saluam quid faciat 675.43
 Infecilia ligna que 242.19
 Inferi si qui essent, auaritie cuniculis essent resosi 20.10
 Inferorum umbras smochitide gemma euocari 678.15
 Infirmitas apud quos nulla 61.25
 Infirmitissima queque celo maxime sunt obnoxia 282.14
 Infixa corpori extrahentia 419.45. Et
 451.48. Et 457.20. Et 487.23. Et 488.
 39.42. Et 585.26
 Inflammationis corporum remedia 378.
 12. Et 403.43. Et 404.23.25. Et 406.
 45. Et 407.10. Et 421.22. Et 424.21.
 Et 425.41. Et 431.24.47. Et 432.34.
 Et 433.18. Et 437.15. Et 443.14. Et
 445.28. Et 446.22. Et 457.39. Et
 464.30. Et 467.19. Et 471.44. Et
 487.19. Et 493.20. Et 496.17. Et
 502.25. Et 517.51. Et 526.5
 Inflationis corporum remedia 371.14.
 Et 373.20. Et 375.42. Et 378.14. Et
 379.21. Et 381.14.26.51. Et 382.15. Et
 387.19. Et 402.47. Et 406.1. Et 411.
 21. Et 414.35. Et 417.7. Et 446.35.
 Et 452.28. Et 485.38. Et 495.36. Et
 502.35. Et 514.14. Et 540.26. Et 575.
 13. Et 581.24.44
 Inflationis corporis facientia 372.39.
 Et 419.8.15. Et 420.33. Et 423.38. Et
 424.4. Et 435.10
 Ingenio Timanthes artem superauit 628.1
 Ingeniorum laudes 118.25. per totum

Ingenium humanum nescit modum 477.
 25
 Ingenium humanum omnia exquirat 254.
 39
 Ingenui pudoris est, fateri per quos profectus. Prologo operis, pag. 2. uers. 4.4
 Inguinarie herbe medicine 484.3
 Inguinis morbi remedia 420.38. Et
 484.2.4. Et 494.23.25. Et 495.46.
 Et 503.30. Et 508.26. Et 509.4. Et
 551.41
 Ingratitudinis exemplum 119.42. per
 totum. Et 189.4. Et 201.18.22.45
 Inimice res inter se 133.15.32. Et 137.
 10.28. Et 138.17. Et 139.9. per totum.
 Et 144.32. Et 154.37. per totum. Et
 158.46. Et 162.20. per totum. Et 174.
 13. Et inde. Et 175.2. Et 183.7. Et 192.
 22. Et inde. Et 276.48. Et 284.26.48.
 Et inde. Et 441.16. Et inde per totum.
 Et 513.16. Et inde. Et 515.12. Et 530.2.
 per totum caput. Et 539.10. Et 574.41.
 Et inde
 Inimici qua ratione pena affici possint 675.40
 Inimicis quo pacto odium omnium hominum conciliatur 515.35
 Inimicitia discordie iumentorum qua ratione cohibetur 465.45. Et 515.35
 Inoculationem que arbores non recipiant 304.51
 Inoculatio inter omnia infectionis genera feratissima 305.1
 Inoculatio arborum seminumque quomodo reperta 303.3
 Inopia cogit oleum ex platani baccis fieri 260.43
 Infamiam inducentia 378.3. Et 408.
 9.26. Et 462.18. Et 560.51
 Infamia quomodo tollatur 376.45.
 Et 387.18. Et 405.48. Et 450.13. Et
 463.26. Et 464.7.37. Et 486.25. Et
 511.32. Et 560.20
 Infamia aliena frui optimo 321.26
 Infatibilia animalia que 211.48
 Infestis maxime pudenda, arbores uetustas plus infesto interluere 302.20
 Infestorum animalium consideratio. Libro undecimo, per totum
 Infestorum differentie 193.26. per totum caput
 Infesta unde dicta 193.28
 Infestorum subtilitas 193.35. per totum caput
 Infesta an spirent habeantque sanguinem 193.50. per totum caput
 Infestorum corpus quale 194.17. per totum caput
 Infestorum aculeorum consideratio 202.
 38. Et inde
 Infesta omnia oleo exanimantur 199.
 28. Et 219.7
 Infestorum pennarum consideratio 202.
 19. Et inde
 Infestorum pedes quales 202.43
 Infesta quedam ex rore nascuntur 203.
 47. per totum
 Infestorum oculi quales 207.34
 Infestorum pedum diuersitas 217.5. per
 totum caput

Indicis Pliniani

Infitionis consideratio, inuentio, &c. 303.7
 Infitionis ratio duplex 303.11
 Infitionis obseruationes 303.13. & inde
 Infitionis tempus 304.2. & inde
 Infistorum consideratio 263.25. & inde
 Infistorum quæ arbores capacissime 304.48
 Infolatio quid 399.28
 Insomnia quibus tollantur 374.49.
 & 383.40. & 464.18. & 484.16
 Insomnia non uident Atlantes 70.34
 Intentatum homini nihil in uita 254.34
 Interaneorum animalium remedia 413.37
 Interaneorum morbi remedia 376.43.
 & 431.34. & 454.30. & 482.35. & 485.29. & 494.50. & 550.35. & 551.21. & 557.51. & 582.14
 Interlicupio arborum quo pacto moderanda 317.21
 Interlunio fata non leduntur à uermibus 332.28
 Interlunium quid 288.17. & 347.14
 Interlunio quid agendum 347.5
 Interrogata omnia quomodo è muliere dormiente sciri possunt 377.6
 Intertrigo quomodo tollatur 580.36.
 & 402.26. & 442.17. & 444.6. & 446.2. & 447.24. & 448.20. & 483.49
 Internuilla plantarum, arborumque, qualia esse debeant 301.44. per totum caput
 Interitiorum animalia quomodo pellantur 370.9. & 378.38. & 412.32
 Interitiorum remedia 369.8. & 376.26. & 377.4. & 380.49. & 381.27. & 384.1.6.18. & 386.24. & 387.22. & 389.17. & 421.22. & 434.22. & 435.38. & 440.2. & 488.3. & 516.39. & 524.29.33
 Interitiorum bulcra quo pacto sanentur 370.7
 Interitiorum torminum remedium 384.1
 Intubi herbe consideratio 352.30.
 & inde. & 374.8. & inde
 Intubi herbe medicine 374.8. & inde
 Intubum erraticum, id est, ambugia 374.10
 Inuentio herbarum Dijs tribuitur 491.17.26
 Inuentio corollarum ex floribus, Pausie & Glycere amoribus accepta referenda 391.31
 Inuentores herbarum Deorum numero additi 459.1
 Inuentores uariarum rerum 127.27. per totum caput
 Inuidie redargutio 458.46. & inde. & 460.28
 Inuidie brutorum exempla 141.27. & inde. & 142.3. & inde. & 143.48. & inde. & 144.18. & 553.10. & 665.16. & 675.10
 Inuide herbe consideratio, usus, &c. 359.6. & inde. & 371.11. & inde
 Inuide herbe medicine 371.11. & inde
 Iocineris consideratio 210.39. & inde copiose
 Iocinora ubi bina leporibus 10.47

Vide lecur.

Iocinoris morbi remedia 368.43. & 370.5. & 374.10.13. & 379.24. & 380.26. & 381.38. & 382.12.26. & 385.26. & 389.5.20. & 390.2. & 404.9.18. & 404.405.14. & 411.22.39. & 414.7.24.35. & 415.36. & 417.13.13. & 421.16. & 423.40. & 424.4. & 426.15. & 428.13. & 434.29.49. & 436.32. & 438.41.43. & 439.32.42. & 443.44.49. & 444.7.15. & 445.46.51. & 448.30. & 499.26. & 450.21. & 458.11. & 474.31. & 478.46.48.50. & 479.12.9.19. & 495.36. & 496.28. & 523.12. & 549.9. & 580.41. & 581.9.24. & 619.32. & 655.2
 Io ubi in uaccam mutata 292.24
 Io ad quam oleum ab Argo ligata libidini 679.10. & inde
 Io à Nicia picta 383.45. & 384.43
 Iollas medicus 346.7
 Ion scriptor 608.16
 Ion statuarius 676.19
 Ion gemma 129.21
 Ionum literis omnes olim usi 618.38
 Iouetanum genus plumbi
 Iouis. Quære Iupiter. 611.36
 Iphiclus Hercules frater 610.11
 Iphicratis Leene simulacrum
 Iphigenie ad aras stantis picta historia 627.46. & 633.41
 Iphis pictor, eiusque opera 634.17
 Iracundia causa que 213.32
 Iracundias hominum domat andromachus lae-
 pis 673.49
 Iracundia facilius laesi & sitiens incitantur 420.13
 Irene pictrix, eiusque opera 634.46
 Irio medicamentum potius quam frugis genus iudicandum 327.10
 Irio quando feri debeat 323.7
 Iriosis folia qualia 327.48
 Iriosis frugis medicine 424.32. & inde
 Iris gemma 673.6
 Iris herba odoratissima 395.4. & inde
 Iris ubi optima 395.9. & inde
 Iridis genera duo 395.8
 Iris cur dista 395.11
 Iris herba que optima, & ex ea medicine 404.32. & inde
 Irinum unguentum ubi optimum 322.46. & 395.15
 Irinum oleum 260.48
 Iritola uua ubi peculiaris 247.47
 Isatis lactuce genus 372.51
 Ischemon herba qualis 466.46. & inde. & 487.39
 Ischias herba que 413.9
 Ischiadicis milia 430.24. & 433.26. & 443.17.33. & 446.1.38. & 447.34.36. & 450.9. & 453.40. & 464.38. & 474.31. & 479.33. & 482.41.44. & 488.4. & 494.14.30. & 495.11. & 499.38. & 503.8.28.30. & 506.22. & 515.3. & 523.26. & 525.43. & 549.45. & 569.20. & 575.11. & 581.11
 Isiaci sacerdotes absinthij marini ramum in sacris præferant 495.51
 Isidis sydis quod 4.26

Isidis plocamos fruticis genus 244.26
 Isidomon structure genus 657.9
 Isgonius statuarius 611.13
 Ismenias muscus 660.50
 Isocinnamum caste genus 229.8
 Isocrates nigranti talentis unam orationem uendidit 118.43
 Isoetes herba 473.44
 Isopyron herba qualis 499.17
 Isthmica corona ex pino 261.33
 Istria oleum optimum 258.43

Reliqua quære parte secunda.

Italia que pars fulminibus maxime obnoxia 18.23
 Italia in tractu que uita longissima 12.4
 Italia laus, temperies, rerum copia, &c. 679.10. & inde
 Italia que non gignat 234.2
 Italia steriles palmas habet 234.41
 Italia peculiaris arborum parens 244.45
 Italia principatus in uitibus 245.24
 Italia quod uitis genus non amet 247.26
 Italia Gallica uua gratissima 248.6
 Italia generosa uina que 252.20
 Italia quomodo uina condiant 255.13
 Italia quando primum oleum habuerit 258.12
 Italia oleum optimum 258.39
 Italia in tractu piperis arbor uiuit 183.37
 Italia calamus sagittis aptissimus 285.37
 Italia situs optimus 297.5
 Italia terram lassam esse quidam falso opinati 297.22
 Italia infestata sepelocutis 203.14
 Italia à quo fini usum accepit 298.24
 Italia arbores quo queque tempore serende 306.24. & inde
 Italia cultores non in centena iugera uiuentium 313.38
 Italia latifundia perdidere 321.47
 Italia triticum optimum 324.18.28
 Italia ex quibus prouincijs triticum accipit 324.32
 Italia pisendi modus 327.15
 Italia arandi consuetudo 333.33. & 334.29
 Italia luxuria Asia corrupta est 601.20
 Italia quando primum elephantes uiderit 131.43. per totum caput

Reliqua quære parte secunda.

Itali à Persis litteras acceperunt 127.41
 Italicarum statuarum uetusas 606.33.41
 Iube libri Caio Casari inscripti 98.50. & 225.14
 Iube primi Mauritania utriusque regis laus 67.20
 Iudicia

Pars Prima

1 ^a daica resina qualis	255.25
Iudea sola balsamum habet	230.22.
& 283.31	
Iudea Romanis seruit, & tributa pendit	230.23
Iudea Alexandri Magni arma sensit	230.
43.	
Iudea palmis inelucta	234.40
Iudea gens contumelia numinum insignis	235.18
Iudea ritus quidam sabbatis omnibus seccatur	561.30

Reliqua quære parte secunda.

Iudei à Romanis uicti in uitam suam seruerunt	230.30
Iudeorum magica	545.27
Iudei uicti in balsamum uineas seruerunt	230.
30	
Iudeorum sacris dicatum liquamen ex piscibus squama carentibus	568.23
Iudicem quis fortissimus an eligat, refert plurimum. Prologo operis,	pag. 1. uerf. 34
Iudicium decurie	590.20. & inde
Iudicium capitis ubi primum actum	118.20
Iugurum quid	319.28
Iugera duo tantum populo Romano uirum à Romulo attributa	319.16
Iugans & quercus inter se inimice	441.
19	
Iuglandis nucis consideratio	266.20.
per totum caput	
Iuglans quæ loca amet	277.51
Iuglandes aquas oderunt	278.8
Iuglans inferiore parte fertilior	281.47
Iuglans non facile sentit cariem aut uetustatem	290.10
Iuglandes nuces quomodo serantur	299.
40	
Iuglandis umbre capiti humano satisq; cunctis noxia	301.49
Iuglandes nuces quo ferende & tempore	306.28
Iuglandis nucis oleum, eiusque medicinæ	433.33
Iuglandes nuces unde distilla, & earum naturæ ac medicinæ	438.49. & inde
Iuglandis nucum nocimenta plura Ibidem. & inde	
Iulia Augusta quotidiè in uila uescabatur	359.12
Iulia Augusta neptis	115.8
Iulia lex theatralis	590.29
Iuliana cerasa qualis	267.44
Iulianus Neronis procurator	664.33
Iulij Ruffi mors qualis	476.2
Iulius Vindex publicæ libertatis assertor	381.29
Iulij imperatoris carmen militare de Iaspiana	363.44
Iulius Viator, eques Romanus	115.28
Iulius Lupus præfectus Aegypti	352.13
Iuli in auellanis cuiusmodi	282.16
Iulius Sextus Consul	25.36. & 592.40
Iulius L. Consul	12.2
Iulij medici interitus	126.32
Iumentis omnibus, excepto asino ferulæ præsentaneo sunt ueneno	441.24
Iumenta pomorum onera facilius ferunt, si antea ea constexerint	441.22

Iumentis utilissimum crumum	424.11
Iumentorum ungule Reatinis palidius inurantur	560.40
Iumentorum urina quo pacto cieatur	372.
41	
Iumentorum egrotantium medicinæ	498.
14. & 500.6. & 558.35. & inde	
Iumentorum huncera Ianantia	416.25.
& 512.27	
Iumentorum oculis salutaris chamaelea	453.
34	
Iumentorum in pituita & stranguria remedia	464.13. & 483.16
Iumenta discordantia quo cohibeantur	465.
45	
Iumentorum febrium medicina	486.21
Iunci consideratio, genera, satio, usus, nomina	402.3. per totum
Iunco Graeci ad funes usi	353.43
Iuncus odoratus ubi	229.39.45. & 402.
31.43	
Iunci usus	402.13. & inde
Iunci copia ubi	402.18
Iunci medicinæ	402.20. & inde
Iuncinum oleum	260.50
Iunior uultus quo pacto effici possit	383.40
Iuniores arbores fertiliores ferè sunt, sed tardius fructus earum maturescit	282.1
Iuniperi arboris consideratio	280.3.
& inde	
Iuniperus non sentit cariem neque uetustatem	290.9.28
Iuniperus quo tempore semen ferat	281.2
Iunipero eadem uirtus, quæ cedro	288.49
Iuniperus ubi maxima	Ibidem
Iuniperi natura, genera, medicinæ	446.
33. & inde	
Iuniperus montes amat	277.48
Iunipero spina pro folio	279.26
Iunipero non decidunt folia	278.29
Iuniperus non floret	280.3
Iunius Pisciculus, Eques Romanus	644.
29	
Iunius Appius Consul	145.1
Iunius L. quando Consul	258.16
Iunius Gracchanus historicus	590.47
Iunij P. in legatione perempti statua	605.
39	
Iunij Valentis fortitudo	115.47
Iunius M. Prætor	630.21
Iunius Syllanus Consul	262.0
Iunonis syduæ quod	425
Iunonis ades Romæ fulmine icta	18.10
Iunonis templum Metaphonti quale	245.30
Iunonis lucus Nucerie, & in eo portentum	283.20
Iunonis cella in Capitolio	607.7
Iunonis simulacrum	610.17
Iunonis Lacinia templum	627.2
Iunonis Ardeæ templum	631.45
Iuno quo fonte persusa	562.41
Iunonis Lacinia in aracineris nullis procelis comouentur	31.31
Iupiter hospitalis	644.2
Iupiter ubi cum Europa primum concubuerit	220.45
Iouis circuli siderisque consideratio	4.11
Iouis stellæ per zodiacum motus	7.39
Iouis stellæ color qualis	9.9
Ioui cæc fulmina assignentur	9.31

Ioui quæ fulmina tributa	17.17
Iouis cognomina	17.37
Iouis simulacrum ex uite	245.28
Ioui sculus sacra	220.10.
Iouis in gremio Romani Imperatores lau-rum ponebant	270.25
Iouis barba frutex topiarius	278.10
Iouis spelunca in Creta insula, & circa eam salix fructum ad maturitatem perferens	281.23
Iouis simulacrum Romæ ex qua materia, & quando dicatum	120.42. & 290.22
Iouis mensa uerbenaca uerebatur	468.51
Iouis simulacrum minio pingebatur	597.50. & 598.1
Iouis Statoris ades Romæ ubi	606.14
Iouis Colossus à Claudio Imperatore dicatus	607.13
Iouis flammæ, flos	495.8
Iouis glandes, quæ & iuglandes	266.4.4
Iouis Olympij simulacrum, Phidias opus	120.42. & 608.5.27. & 611.29. & 642.27. & inde
Iouis Seruatoris templum	610.20
Iouis Tonantis ades	610.39. & 645.37
Iouem de cælo deuocare conatus Tullius Hostilius, fulmine percussus	505.42
Iouis Tonantis simulacrum	610.44
Iouis uaria simulacra	611.41. & 644.10.32
Iouis Liberum parturientis fabula picta	634.11
Iouis in Capitolio fictile simulacrum	635.48
Iouis Patris ades ex qua materia	637.23
Iouis Olympij templum Aliberti	645.11
Iouis Vltoris templum, id est, Pantheon	650.40
Iouis gemma	676.17
Ioui Lycæo humana hostia sacrificabatur	138.34
Iouis in throno sedentis effigies	626.50
Iouis armiger aquila credita	18.22. & 174.5
Ioui aquila sacra	174.22
Iouis Labradij fons, miræq; eius anguille	574.1
Iupiter eburneus	650.20
Iupiter quare caprino lacte nutritus fingatur	616.19
Iupiter Stratiotes, id est, militaris, ubi, & cur sic dictus	292.24
Iulius Augustæ ex uo augurium	187.32. & inde
Iurandi per cibos scitidus genibus quibusdam consuetum	2.42
Iurgia quo concitentur	577.18
Iuencorum corpore exanimato, apes gigni	199.43
Iuuentutis Dæe edicula in Capitolio	631.12
Iuuentutis ades, & annua canum circa eam supplicia	536.13
Iuuentutis M. Consul, ac eius interitus	126.28
Ixia herba quæ	413.31.34

K Ō S M O N Greci mundum appellat, ab excellenti ornatu imposito uocabulo

Indicis Pliniani

Abeones unde dicti	208.6	Lacerte natura	5 8.1	Lagae uue	248.7
Labco Aterius Praetorius		Lacerti ubi maximi	144.33	Lagines herbe descriptio, & usus	454.7
622.25		Lacerti uiridis gemma	677.13	Lagonis pueri simulachrum	610.45
Labicana porta Romæ	643.18	Lacertis lingua qualis	209.11	Lagopus aus Alpina	185.38
Labyrinthi cōsideratio	649.2. per totū	Lacertarum etas	144.32	Lagopodus herbe medicinae	480.37
Labyrinthus Aegyptius	649.3	Lacerti Arabiae cubitales	144.33	Lagonoponos morbus, & eius remedium	
Labyrinthus Samius Theodori opus	611.8	Lacerte Indiae uigintiquatuor pedum	1bid.	369.49	
Laborum utilitatorum remedia	442.37.	Lacertorum color,	1bidem	Lahippus statuarius	608.18. & 609.35
& 547.14. & 614.9		Lacertarum oua	186.33	Laidis & Elephantidos de menstrui effectibus contrarie affectiones	512.11
Laborius Campanie campus fertilissimus	296.18	Lacerti pisces, eorumque genera	586.15	Lala uirgo pistrix	634.48
Labradij Iouis fons, eiusque angustia cibum		Lacertam ore parere falso creditur	190.36	Laetana uina	250.46
ex hominum manibus capientes	574.1	Lacertis nulla memoria	190.37	Laestones, onagrorum pulli	147.47
Labrus piscis	586.33	Lacerte non incubant	190.36	Lamia L. in rogo reuixit	115.18
Labrum Venereum herba qualis	474.41	Lacertarum in medicinis usus	541.1. & inde. & 1bidem 35. & 542. 42. & inde.	Lamie pisces	161.11
Labrorum consideratio	208.6	& 548.10. & 549.32.38. & 554.9		Lamium urticae genus	400.16
Librorum scissuræ remedium	522.26	Lacryme uitis medicinae	425.43. & inde	Lamij herbe consideratio, & medicinae	
Labro superiore carentes homines	103.32	Lacryme miserie indices	207.11. & inde	412. 46. per totum	
Labrusca uia quam cenanthen uocant, uinguentis idonea	232.6	Lacrymarum remedia	431.51	Lamyris piscis	886.16
Labrusca uue consideratio, & medicinae ex ea	427.17. & inde	Lacydi philosopho asner perpetuus comes	177.41	Lampadius cometae genus	10.36. & 11.31
Laburnum arbor aquas odit	278.8	Lacon statuarius	608.9	Lampaci in metallis gemma incognita repta	678.21
Lac ubi nigrum	30.12	Laconica purpura	395.31. & 624.51	Lampido feminarum felicitas	121.11
Lactæ asinino cutis pulchra redditur	215.7	Laconica harundo qualis	286.8	Lampyrides uermes ignium modo notululentes	202.30. & 340.41.48
Lactæ pluuii M. Acilio & C. Porcio Consue- libus	18.26	Laconice canes octauo mense generant	189.36	Lana quando pluerit usum	18.32
Lactis ubertas intermissa quo pacto mulie- ribus restituitur	498.33	Laconico agro ficus maxime	281.34	Lanis tingendis apta alga	578.31
Lactis copiam facientia	390.3. & 427.35. & 447.12. & 450.32.35. & 454.13. & 490.31. & 498.25. & 501.49. & 503.36. & 528.48. & 584.18.33	Lactis in calo circulus, & eius effectus	343.21	Lanarum colorum genera plura	149.27. & inde
Lactis abundantiæ ouibus quid faciat	456.36	Lactis ubi optime	149.24. & inde	Lane tingende diuersitas	149.30. & inde
Lactis copia cytisi pastu pecori augetur	243.29	Lactis in folijs arborum	279.21	Lane nigre nullum colorē bibunt	149.43
Lactis sapor qualis	268.13	Lane quibus tinguntur	413.17. & 414.4. & 450.7. & 624.48	Lane inficere Lydorum reperitum	127.51
Lactis gallinacei haustus, prouerbum. Pro- logo operis,	pag.3. uers.2	Lane uicinis	533.31. per totum	Lane succide medicinae	533.31. per totum
Lac ne coaguletur	380.22	Lancæ uicinis	533.31. per totum	Lane uisus in nuptijs	533.37
Lactis ubertatem mulieribus facientia	370.12. & 377.13. & 583.30. & 406.45. & 417.19.49. & 528.44. & 584.18.33. & 675.29	Lancam ueteres religionis causa non man- ducabant	362.25	Lane ubi optime	149.24.30. & inde
Lactis uiuentis homines	103.46. & 148.12	Lancæ estate cibi appetentiam excitat	362.24	Lana in folijs arborum	279.21
Lac coagulat caprifici furculus	437.5	Lancæ oxymelite in alienos menses serua- tur	362.26	Lane quibus tinguntur	413.17. & 414.4. & 450.7. & 624.48
Lactæ Arcades uerno tempore medicamenti uice utuntur	467.46	Lancæ sanguinem augere creditur	362.27	Lanaria herba pecori lac auget	456.36
Lac uaccarum cur optimum	467.47	Lancæ caprina	362.28. & 372.45	Lanate uue ex genere amminearū	246.34
Lactis ficorum in medicinis usus	436.16	Lancæ toto anno feruntur	362.34	Lanata mala, agro Veronensi peculiaris	262.35
Lactis materni usus utilissimus, exiti osus ue- rō post conceptum	516.16	Lancæ qua arte ample fiant	362.39	Lanati lapi, pisces laudatissimi	159.29
Lac quod maxime nutriat	516.19	Lancæ satio translatiōque	362.36	Lancea à quibus reperta	128.14
Lactis consideratio	214.50. & inde	Lancæ genera, & medicinae	372.45. & inde	Lanigere arbores ubi	223.30.38
Lac mulierum saluberrimum	517.3	Lancæ sponte nascentis descriptio	372.45. & inde	Lange bestie fabulose	663.31
Lactis coagulum quando uenenum	519.31	Lancæ pectilares uires	373.18. & inde	Laniori iuniperus medetur	446.35
Lactis mulierum medicinae	371.21. & 511.18. & inde	Lancæ iucci usus	373.7. & inde	Languiriti à quibusdam appellatur succinum	663.31
Lac camelinum suauissimum	215.1	Lucinaria à quo primum picta	632.35	Languiriti bestie fabulose	1bidem
Lacti contraria, idque extinguentia	420.37. & 428.14. & 473.14. & 496.33	Lacuturres, brasticee genus	363.29	Lacoontis & filiorum à draconibus innox- rum simulachrum	644.19
Lactes que in homine dicuntur	211.36	Lada herba	227.11. & 480.11	Laodomie mulieris effigies	634.13
Lacedæmonij ferro annulo utebatur	588.11	Ladani consideratio	226.50. & inde	Laodice uxor Antiochi	113.6
Lacedæmone tectorum opus Romam trans- latum	637.26	Ladani herbe medicinae	480.10. & 482.24. & 486.12. & 489.23. & 490.5	Laodicee lilium rubrum	393.34
Lacedæmonij quando classe uicti imperium amisserunt, strabes ignite uise	11.34	Lælius Strabo primus amaria instituit	186.21	Lapathi herba natura, genera, medicinae	387.31. & inde
Lacertarum magnarum copia referta Ca- praria	105.22	Lælius Decimus. Prologo totius operis, pag.1. uers.30		Lapathi consideratio	1bidem. & inde
Lacerte descriptio	144.32	Letitia nullo minimo merore pensanda	121.18	Lapathi genus oxalidis siue rumex	387.32
		Letitiæ buglossi augetur	466.35	Lapathiradix maxima	359.40
		Lazarina uina	250.39	Lapathum quando serendum	365.44
				Lapathum syluestre melius satium	367.8
				Lapathi usus, & ex eo medicinae	367.10.11
				Lapidum consideratio	640.41. per totum
				Lapides in ipsis arborum corporibus reperti	289.2
				Lapis fugitiuus ab Argonautis Cyziæ re- lictus	650.13
				Lepides	

Pars Prima

Lapides uia corpora erodentes	653.29	labria fontes finistrum angurium	561.30	Lauri arboris consideratio, & eius genera	269.50. per totum caput
Lapides translucenti	653.32. & 656.30.	Lartius Licinius denarium in tubere morfu deprehendit	354.11	Lauri bacce	267.35
34. & 659.24		Lafer quid	354.26. & inde	Laurus Apollini sacra	220.10
Lapides Afij flos, eiusque in medicina usuf	653.34. & inde usque ad finem capituli	Laferpitij consideratio	354.25	Laurus optima que	260.34
Lapides quosdam parere alios	653.44	Laferis medicina	374.42	Lauri succus qualis	268.22
Lapides offei	653.46	Lafer piscis	574.45	Lauri in triumphis usuf	269.50. & inde
Lapides palmati ubi	ibidem	Laforum remedia	383.16. & 384.16.	Laurus Cesarum & Pontificum ianatrix	269.50
Lapidum differentia plures	653.44.	& 412.27		Laurus Delphica que	270.13
& inde		Laftitudinem ne quis sentiat	412.27.	Lauro coronabantur triumphantes Rome	270.4
Lapides e pulvere Puteolano	636.40.	& 433.3. & 442.30. & 443.36. &		Laurus Cypria qualis	270.1.4
& inde		447.9. & 489.27. & 502.21. 36. &		Laurus foluestris qualis	270.5
Lapides e puluere mari immersum	636.41	517.31. & 570.42		Laurus regia que	270.7
Lapides Scyrium integrum fluctuare, com-		Latares herbe mira natura a Magis prodita	477.14	Laurus Augusta	ibidem
minutum mergi	653.25	Lateriana pyra	263.15	Laurus e calo missa	270.12
Lapides uiui ex genere pyritarum	654.17	Lateribus que conueniens materia	637.10	Laurus pacifera	270.22
Lapides mortuorum consideratio	655.50	Lateres quo anni tempore fingendi	637.12	Laurus inter armatos hostes quietis indicium	270.23
Lapides feciles in Belgica, Liguria, Vm-		Lateritis domos qui inmererint	127.42	Lauri usuf in militia apud Romanos	270.24
bria, & Venetia	656.12.46	Lateribus coctis quando pluerit	18.33	Lauri usuf in gremiolouis Romani Imperato-	270.25
Lapides monumentis apti	657.1	Laterum genera tria	637.13. & inde	res ponebant	270.25
Lapis uiridis igni resistens	657.2	Lathyrum regem Eudoxus fugit	21.39	Laurus spectatissima in monte Parnasso	270.27
Lapides ob molliem edificij inutilis	656.42	Lathyrus Ptolemus Aegypti rex	103.35	Laurum Reges Romani Apollini Delphico	270.27
Lapides e calo cadentes	18.41. per totum	Lathyrus herba qualis, eiusque medicina	499.29. & inde	done mittent, & quare	270.27
Lapides herbi tingi	409.33	Lattarius Impiter	607.31	Laurus fulmine non ictus	18.19. & 270.30
Lapides pingere quando inueniunt	620.34	Lati clauis tunica, eiusque textura	149.42	Laurus suffimentum e adis hostium atq; pur-	270.32
Lapides e calo cadere	18.41. per totum	Latifolia glandifera arboris genus	273.	gatio	270.32
Lapides statim conuenientes corpora	27.	12.11.33		Laurum in profanis usibus pollui fas non est	270.33
38. & 653.16		Lati cibis antiquissimus far	316.8	Laurus non incendiuf in sacris	270.33
Lapis ubi crescat	29.41. & 653.46	Latinis literis prima Græcorum litera si-		Laurus inimica igni	270.34
Lapides quedam fieri solo tactu	653.28	miles	129.23. per totum	Laurus fate in Cesarum uilla ad Gallinas	270.41
Lapidee pluuiatio	13.5	Latinis ferijs quadrigæ Rome in Capitolio	495.16	Lauri nomen ad uiros transferri	270.46
Lapideine a Cadmo reperte	117.49	certabant	495.16	Laurus purificationibus adhibetur	270.48
Lapilli & sese in uescis	212.25.26	Latini prisca a C. Menio uisiti	605.20	Lauri rami, que trisulphates manu tenuissent,	270.44
Lapillos herba generans	499.42. & inde	Latine literæ antiquæ	631.48	serendi unde ducta consuetudo	270.44
Lapillis colore distinctis Thraces dies com-		Latine lingue que uetustissima de uinearum	248.39	Laurus que loca amet	278.2
putant	121.12	cultura precepta	248.39	Lauro non decidunt folia	278.22
Lapitharum & Centaurorum certamen a Phi-		Latini primi Italorum uinum habuerunt	252.30	Laurus primo Faunio germinat	280.9
dia in Minervæ soleis sculptum	642.32	252.30		Laurus cur mas existimetur	282.16
Leppa boaria herba, eiusque usuf	485.23	Latini herbarum scriptores	459.11. per totum	Lauro frigus inimicum	283.41
Lappa fugibiles inimica	332.7	Latinorum castra A. Posthumius apud Re-		Laurus plurima in Olympo monte	ibidem
Lappa flores quales	401.12	gillum lacum expugnauit	591.5	Laurus ubi non proueniat	283.43
Leppago herba qualis, eiusque usuf	485.2	Latinienfis uina	250.31	Laurus cum hedera trita igne reddit	289.46
Lephane descriptio, & ex ea medicina		Latone puerperæ simulachrum ex ere	610.	Laurus insana ubi, & quare sic dicta	292.26
376.4. & inde		34		Laurus quibus modis scaturit	299.24. & inde
Leptorum remedia	379.40. & 413.24	Latone statua e marmore	643.7. & 644.7	Laurus quando ferenda	306.6
Lequearia ubi auro interfecta	592.45	Laternum doloris remedia	376.14. & 377.	Laurus contra rubiginem satorum in agris	332.40
Leucon idem cum sibiobio	596.49	43. & 379.23. & 382.26. & 383.18. &		desigenda	332.40
Laribus Compitalia a quo, & cur instituta	660.11	384.36. & 388.32. & 404.7. 21. &		Lauri Daphnoidis natura, & ex ea medicina	440.5. & inde
405.47. & 412.29. & 413.10. & 416.		14. & 417.6. & 421.22. & 427.44.		Lauri natura, & medicina ex ea	439.25.
14. & 417.6. & 421.22. & 427.44.		& 439.51. & 443.17. & 445.46. &		& inde	
446.35. & 450.23. & 453.21. & 455.		19. & 478.28.35.47. & 479.8. 9.30.		Lauri Delphice medicina	439.48. & inde
32. & 488.14. & 494.47. & 501.32.		& 549.35. & 581.10. & 617.29		Laurus Idea & Alexandria qualis	440.3.
& 549.35. & 581.10. & 617.29		Latronum infidie periculosa que ratione		& inde	
Latronum infidie periculosa que ratione		possum euitari	515.21. & 538.7	Lauri folijs aues quedam sese purgant	140.
Laur herba, & ex ea medicina		480.26		34.37	
Laurea pyra		263.20		Lea brastica qualis	374.37
Laurea cerasa		267.47		Leane meretricis patientia	116.29
Laurea, id est, lauri folia		270.47		Leana quot uno partu catulos pariat	134.48
Lauretum, siue Loretum locus Rome in mon-		270.48		Learchus a patre precipitatus	616.30
te Auentino		248.1		Lebade prodigium	286.19
Laurentina uis que		260.32. & inde. &		Lecanius Bassus quo morbo interierit	476.2
Laureum oleum		433.25. & inde		Lection thion agilitatis exercitator	633.41
433.25. & inde		Laurices, id est, emiciclorum foetus	152.14	Leffibagites uini genus	254.24
Laurices, id est, emiciclorum foetus		615.42			
Lauriouis quid					

Indicis Pliniani

Leios & triclina quis primus argento exornari 600.49
 Legati Romanorum sagmina ferebant 409.37. & inde. 468.50
 Legati Romanorum uerbenacum ad hostes ferebant 468.50
 Legati Romanorum interempti 605.38.40
 Legati Ostiensi, aut certe Popilij in legatione ad Antiochum confidentia, eiusdemque statua 605.42. & inde
 Leges. Qvære Lex.
 Legumina que herba necet 425.5
 Leguminibus que bestiole innascantur 425.7
 Leguminum radix qualis 323.12
 Legumina quota die sata nascantur 323.15
 Leguminum culmus qualis 323.40
 Leguminum calulis qualis 323.42
 Legumina diutius florent 323.48
 Legumina quando silifiquentur 323.51
 Legumina quot diebus maturefcent 324.2
 Leguminum confideratio 329.2. pertotum
 Leguminum satio 329.26. & 333.3. & inde
 Legumen unde dictum 333.9
 Legumina quomodo diu feruuntur 345.32
 Leguminum occatio, farratio, runcatio, &c. 334.46. & inde
 Aqvaq libri Græci in scriptio. Prologo operis. pag. 3. uers. 3.
 Lembus à quo repertus 119.12
 Lemnisci in coronis 391.43
 Lemnionum herba qualis 469.13
 Lendes capitis quibus perimantur 419.51.
 & 448.8. & 520.16.21. & 541.13. & 565.34. & 638.2. & 639.16
 Lenæus Pompeius, Magni Pompeij libertus 459.17
 Lenæus Pompeius Grammaticæ artis doctissimus 459.30
 Lenæus patroni iussu Mithridatis comminationes medicas Latinas fecit 116.
 Lenæus Pompeius de herbis opus conscripsit 459.17
 Lentis pinsende ratio 327.18
 Lens ubi ferenda 333.4
 Lens quando feratur, & eiusdem genera plura 329.27. & inde
 Lente uescentes æquanimis fiunt 329.29
 Lentem necans herba securidaca 331.14
 Lentis natura, & medicinæ ex ea 423.5. & inde
 Lens palustris, & per se nascens 423.25. & inde
 Lentis arbor mastichen fundit 255.23
 Lentis oleum 260.41. & 435.36
 Lentis bacce 267.36. & 268.2
 Lentis semper uiridis est, & semper fructu grauidæ 338.43
 Lentis triplici fructu tria arandi tempora demonstrat 338.45
 Lentis medicinæ 445.23. & inde
 Lentiginis facientia 386.33
 Lentiginum remedia 368.38. & 372.2. & 376.35. & 378.27. & 381.46. & 383.18. & 408.32. & 414.8.25. & 417.30. & 418.46. & 421.26. & 424.23. & 427.37. & 433.39. & 437.8. & 439.38. & 440.27.36. & 445.40. & 447.20. & 450.30. & 454.43. & 458.16. & 514.45. & 522.23. & 580.22.33. & 581.27.31
 Lentuli unde dicti 319.33
 Lentulus L. Consul Cornelius Merendani aurea corona donatus 591.6
 Lentulus P. Consul duo statuarum capita in Capitolio dedicauit 607.33
 Lentulus & Metellus Consules à duobus his trionibus ob similitudinem cognominis acceperunt 113.14
 Lentulus Spinter primus carbasina uela in theatrum induxit 353.10
 Lentuli Spinteris amphoræ urceique ex onychis 646.31
 Lentulus Cornelius quando Consul 545.32
 Lentulus Spinter primus abapha purpuram in prætexta usus, eoque nomine reprehensus 167.10
 Leochares statuarius 608.13
 Leochares Mausoleum celauit 643.33.39
 Leocrates statuarius ac eius opera 610.41
 Leonatus Alexandri dux 94.25. & 636.49
 Leones, cancrorum genus 163.14
 Leonem feritas inter se non dimicat 108.14
 Leones inungit subter 189.13
 Leonibus lingua imbricata 209.14
 Leones & thoes inimici 192.36
 Leonum pugnam quis Romæ primus dedit 135.37. & inde
 Leones quomodo capi facili possint 135.40. & inde
 Leonem quis primus manu tractare ausus, mansuetum ostendere 135.50. & inde
 Leones quis primus iugo subdidit 135.46
 Leo laesus ab homine medelam petit 136.3. & inde
 Leones ubi nigri 136.35
 Leons caput fortissimum 143.26
 Leons adipes, aliarumque partium in medicinis usus 512.49. & inde
 Leonini dentis usus 613.2
 Leones quos non attingant 538.11
 Leones qua arte ungues custodiant 134.27
 Leons confideratio 134.31. pertotum
 Leones quibus in locis reperiantur 134.51
 Leonum genera duo 135.1
 Leonum natura, consuetudoq. 135.3. & inde
 Leones quando hominem appetant 135.8
 Leonum clementia 135.10. & 136.2
 Leonis irati signa 135.20
 Leonis generositas quo deprehendatur 135.22. & inde
 Leo limis oculis non intuetur 135.32
 Leo que timeat 135.34
 Leones ne mordeant 615.20
 Leones adamantide herba resupinantur 456.4
 Leons animæ uirus graue 218.48
 Leonum carnibus uiuentes homines 104.20
 Leo piscis ex genere lacertorum 586.16
 Leocrocutæ fere descriptio 137.39. & inde
 Leo statuarius 611.45
 Leonides Alexandri pædagogus 225.43
 Leontide herba qualis 471.18
 Leontij statuarij opera 609.2
 Leontion pictor 630.18
 Leontios gemma 678.8
 Leontisci pictura 634.18
 Leontopetalon herba qualis 499.34
 Leontophoni animalis consideratio 144.10. & inde
 Leontopodion herba qualis 480.34
 Leontopodij herba medicina 487.23. & 489.4
 Leopardus ex leena & pardo gignitur 134.32.37
 Lepidi confideratio 365.27. & inde
 Lepidi herba natura, & medicinæ 383.19. & inde
 Lepidos gemma 676.19
 Lepidi Acemilij interitus repentinus 126.33
 Lepidus M. Apulei coniugis desiderio post repudium obiit 120.8
 Lepido M. Consule gallinaceus locus 177.34
 Lepidus M. primus limina ex marmore Nymæ midico in domo sua posuit 645.28
 Lepidi Marci domus splendidissima 651.14
 Lepidi Triumuirij querela de auium cantu, eiusque remedium 632.22. & inde
 Lepidorum in familia tres intermisci ordine obduco membrana oculis geniti 112.45
 Lepidi Marci corpus flammatum ni è rogo ciecium 126.49
 Lepra morbi remedia 372.32. & 375.25.46. & 379.43. & 383.20.28. & 387.44. & 388.19. & 403.30. & 412.43. & 414.7.25. & 417.37. & 421.31. & 424.24. & 425.44. & 427.35. & 430.32. & 431.29. & 437.8. & 446.8. & 449.14. & 450.19. & 458.16.18. & 464.37. & 474.49. & 481.27. & 508.4. & 516.37. & 522.17. & 539.40. & 571.6. & 580.33.34. & 581.27.31. & 614.12. & 637.50. & 638.18
 Lepton centauræon herba 465.20. & inde
 Leptophyllon herba 482.14
 Leptoragis uiræ que 246.8
 Lepus marinus piscis uenenosus 573.10
 Leporis marini uenenum, & eius remedia 387.1. & 435.23. & 443.7.14. & 470.35. & 511.32. & 516.43. & 519.29.33.36
 Leporis marini in medicinis usus 580.38. & 584.48
 Lepus piscis ex genere lacertorum 586.16
 Leporum terrestrium consideratio 152.9. per totum
 Lepores candidi, & niue uescentes 152.9
 Lepus omnium prædæ nascens 152.20
 Lepus superfoetatus ibi dem. & 190.15
 Lepores in Ithacam insulam illati moriuntur 153.4
 Lepores aperti oculis dormiunt 207.6
 Lepores omni mense pariunt 189.48. & 190.15
 Leporibus cor maximum 210.13
 Lepores ubi bina iocinera habeant 210.47
 Lepores non pinguescunt 212.43
 Lepus fur dus facilius pinguescit 530.9
 Lepus animalium uillosissimus 214.18
 Leporis partium in medicina usus 520.21. & 522.50. & 523.26.28.29.46. & 524.30.35.49. & 525.12.45. & 528.33. & inde. & 529.38. & 530.16
 Leporis coagulum in medicina 519.14. & 521.22.31. & 522.35.49. & 524.16. & 529.29
 Lepores in cibo sumpti somniferos faciunt 529.39
 Leporis carnes formam conciliare creduntur 529.40
 Leporibus 529.40

Pars Prima

Leporino ex pilo uestes confectæ 152.22
 Lestias gemma 676.20
 Lestium uinum quale 251.5.6
 Lestocles argenti celator 611.20
 Leithargum morbum generantia 378.3
 & 426.31
 Leithargicorum remedia 370.6. & 371.
 35. & 378.12. & 379.31. & 388.13.14.
 & 389.3. & 412.22. & 433.8. & 438.
 39. & 443.43. & 445.10. & 447.
 23. & 486.26. & 515.28. & 526.44.
 & 536.42. & 554.1. & 575.8. & 583.
 113.31. & 646.15
 Lewa gemma 675.28
 Leucacanthos herba 400.29
 Leucacantha herba que & Leucanthemum,
 eiusque descriptio, & medicina 502.6
 Leucacates gemma 673.24
 Leucadis Irimum optimum 595.15
 Leucadium uinum 251.18
 Leucanthe herba eadem cum parthenio, eius-
 que medicina 407.46
 Leucanthemum siue Leucanthemum herba
 414.28
 Leucanthemum siue Leucacantha herba
 502.6
 Leucanthemum florem cuiusmodi habeat &
 odorem 397.4
 Leucanthemum herbe medicina 406.28
 Leucargillon quid 297.35
 Leucaid eff. armoracia 358.19
 Leuceoron herba qualis 480.34
 Leucochryses gemma 672.25. & 676.
 26
 Leucocomon Pinnici mali species 242.2
 Leucechrum uinum 251.26
 Leucographia gemma 675.28
 Leucoglyphus herba, & ex ea medicina
 500.12. & inde
 Leucogryx collis, eiusque creta alie con-
 sciende idonea 328.37
 Leucoion chalcantini genus à colore albe-
 sentis uiole denominatum 615.7
 Leucion, ardeolarum genus 188.30
 Leici aures altero carent oculo 206.28
 Leucopetalos gemma 676.22
 Leucopheus pannus 583.6
 Leucophoron quid 624.6
 Leucophthalmos gemma 676.21
 Leucophthalmos marmoris genus 646.20
 Leuson arbor 288.5
 Lex à Cerere primum reperta 127.30
 Lex Numa Pompilij de uini usu 252.2.6
 Leges plures ad res uarias 151.18. & 186.
 13. & 203.15. & 259.10. & 274.42. &
 319.41. & inde. & 507.7. & 637.31.
 & 657.30
 Leges Censorie glires cœnis ademere 152.
 40
 Legibus Censorijs que cœnis interdita
 151.18. & 152.40. & 186.13. & 641.9
 Leges duodecim tabularum 207.51.
 & 272.38. & 294.23. & 319.44. &
 391.47. & 506.6. & 545.31
 Leges agrarie 119.21. & 151.24
 Lex Papyria 591.48
 Lex Clodia 591.49
 Lex Metella 640.3
 Lexipyrete ex generibus medicamentorum
 385.6

Libadion herba que 465.20
 Libantos uine genus 254.48
 Libanochros gemma 676.22
 Libs uentus 15.8.14. & 348.18
 Libonotis uentus 15.15
 Libanotis herbe odor 367.20
 Libanotis herbe usus 367.22
 Libanotis ubi serenda 367.21
 Libanotis radix qualis 367.22
 Libanotis eadem cum rosmarino 367.23
 Libanotis herba consideratio, medicina &
 ex ea 382.33. & inde
 Libella fabrorum à quo reperta 128.12
 Libella unde dicta 591.31
 Liber pater. Quære Bacchus.
 Liberales artes unde dicta 245.15
 Libellum artium primum in gradum rece-
 ptia pictura 628.14
 Liberi tantum & ingenui ad picturam ada-
 mittebantur 628.12. & inde
 Liberi, pulchri, bonique quæ ratione gene-
 rantur 456.23. & inde
 Liberi quo pulchri, boni, fortunati gignan-
 tur 477.23
 Libri pumice poliuntur 655.36
 Librorum apud Græcos ambitiose inscri-
 ptiones. Prologo operis, pag. 3. uers. 1.
 & inde
 Libros esse oportet non thesauros, Domitij
 Pisonis sententia. Prologo operis,
 pag. 2. uers. 27
 Liby cum asparagi genus, & ex eo medicina
 377.11
 Libido in somno quo compescatur 373.39
 Libidines in poculis Roma celabantur
 587.34
 Libidinum tabellæ à quo pictæ 627.45
 Libidinis intemperantia perditores mares fa-
 minarum qua frangunt 182.15
 Libidinis intemperantiam coercentia 447.
 1.15. & 448.10
 Libidinosiores sunt qui birto sunt corpore
 214.17
 Libys puer ex are, Leontij opus 609.3
 Libonis ludis testium theatrum 650.41
 Libra celestis signi occasus 342.21
 Libralia pyra, ab amplitudine dicta 261.
 45
 Libri pendes unde dicti 591.34
 Liburnicas naues imitantes pisces 154.42
 & 162.17
 Liburnica naues ex qua materia 275.2
 Lycaonis fera consideratio 142.44
 Lycaonem gentis inuenta 557.22
 Lycaon loui humana hostia sacrificabatur
 138.34
 Licieriana pyra 263.13.17
 Lichen herbe nomen unde ductum, eiusque
 descriptio, genera, usus, & medicina
 477.34. & inde
 Lichen, id est, limus pruni arboris, eiusque
 usus in medicina 437.38
 Lichenes, morbi genus 368.14
 Lichenum descriptio 475.33. & inde
 Lichenes Latini mentagram appellant
 475.36
 Lichenum morbus quatuor medicis 475.
 45
 Lichenum morbi remedia 368.14. & 372.
 32. & 376.33. & 378.48. & 387.4.

& 388.39. & 403.30. & 405.13. &
 413.44. & 416.4.21. & 417.37. &
 421.31. & 423.41. & 425.44. & 430.
 37. & 431.28. & 432.6. & 436.15.19.
 & 437.8. & 439.9.24. & 445.5. &
 447.20. & 450.8. & 451.3. & 475.
 33. fere per totum caput. & 477.29.34.
 39. & 502.54. & 508.4. & 522.15. &
 547.21. & 569.3. & 580.10. & 595.
 21. & 637.49. & 638.18. & 639.44
 Lichen quid in equo, eiusque usus 521.39
 Lychnis rose genus 393.1. & 397.35
 Lychnis agria, herba qualis 470.48
 Lychnuchi penfiles ex ere 604.36
 Lychnitis herba 470.18
 Lychnites marmoris genus 642.11
 Lychnites gemma 670.1. & inde
 Lychnite ex gemma uasa potioria olim facta
 670.10
 Lycia mira platanus 220.33. & inde
 Lycia cedrum habet 283.40
 Lycie narcissus qualis 393.38
 Lycij montis Coryci crocum optimum 394.
 16
 Lycij croci cura qualis 394.23

Reliqua quære parte secunda.

Lycium medicamentum 452.40
 Lycium quod medicina aptissimum 222.
 42. & 452.42
 Lyci statuarij opera 610.45
 Licinianum oleum optimum 248.40
 Licinius Lartius, Vide Lartius 354.11
 Licinius Calvus, & M. Cælius Rufus eadem
 die geniti 124.35
 Licinius Publius quando Consul 173.5.
 & 253.11. & 545.33
 Licinij Murene inuenta 170.39
 Liciniana propaga Catonis 113.48
 Lyciscus statuarius 610.45
 Lycophthalmos gemma 677.45
 Lycophs herba qualis 499.38
 Lycos arane genus 549.35. & 554.33
 Lileores fores percutiebant, cum Consul dom-
 mum aliquem intraturus erat 119.1
 Lycus Neapolitanus medicus 386.34
 Lydi Pelsgos pellunt 38.42
 Lydie ficusuales 264.37
 Lydie t'us 283.38
 Lydios modulos quis inuenerit 128.40
 Lydius lapis, qui & Heraclius 599.15

Reliqua quære parte secunda.

Lien quibus hominibus nullus 205.36
 Lien quomodo totus amittatur 382.9
 Liens in medicinis usus 514.22
 Liens consideratio 212.5. & inde
 Lien in sinistra situs aduersus iecur 212.5
 Lien quibus in sit animalibus 212.6
 Lien peculiaris curfus impedimentum 212.8
 Lien per uulnus exemptus, non admittit uitam
 212.9
 Liens magnitudo, risus icci que intemperan-
 tiam parit 212.10
 Liene adempto, risus admittitur Ibidem
 Lienosi gignuntur Cauij 205.36
 Lien in suis quo pacto possit consumi
 447.41. & 463.21

Indicis Pliniani

Lienis morbi remedia 212. 12. & 370. 33. & 373. 4. & 378. 37. 4. & 380. 37. & 381. 14. & 382. 6. & 383. 14. & 384. 38. & 387. 45. & 389. 5. 31. & 403. 29. 50. & 405. 21. & 411. 22. & 412. 30. 35. & 414. 7. & 415. 36. & 416. 25. & 417. 23. 28. & 424. 29. & 425. 50. & 426. 1. & 434. 46. & 436. 32. & 439. 42. & 443. 33. 35. & 447. 11. 39. & 450. 21. & 458. 27. & 482. 29. & 483. 15. & 494. 47. 50. & 495. 37. & 501. 43. & 503. 6. & 516. 50. & 623. 29. 35. & 534. 49. & 581. 49. & 517. 43. & 523. 50. & 638. 45.
Lienes liqnos mederi 514. 8. & 523. 30. & 529. 33
Lienum curandorum magica precepta 549. 6. & inde
Lien curforum quo pacto extinguatur 487. 44
Lienem quo extenuent 370. 5. & 403. 50
Lienem absumantia 402. 25. & 424. 1. & 442. 17. & 447. 39. & inde. & 453. 21. & 463. 20. 21. & 482. 33. 35. & 496. 48. & 574. 39. & 575. 33
Lien quo absumatur intra quadraginta dies 482. 35. & 494. 18
Lien quo ratione totius per alium emittatur tringentique diebus 382. 9
Lien ut triduo absumatur 503. 33
Ligamina uitium confuso ligno fiunt 287. 2. & inde
Ligandis uiribus que apte materie 286. 39 per totum caput
Ligidius lapis qualis 646. 44. & inde
Lignum ouo perfusum non ardet 535. 34
Ligna ossa que 287. 48
Ligna durissima Ibidem. & 288. 4. & inde
Ligna quo cadi debeant tempore 288. 7 & inde
Ligna que in aqua terrae diu durent 290. 32. & inde
Ligna cur teredines uermisque non attineant 290. 43. & inde
Ligna lignis integuntur, ut pretiosiora fiant 291. 45
Ligni bractes quem in usum excogitate 291. 46
Lignum simularis ad aures sonat 449. 13
Ligna quomodo sine igne accendi possint 456. 6
Lignum quo procreet animalia 204. 2
Ligna nocte lucentia 207. 29
Lygos frutex idem cum uittice 447. 4
Lignis multa quo pacto condiantur 255. 35
Ligurie uina nobilissima 250. 32. & 264. 21

Reliqua quae re parte secunda.

Ligustici herbe natura, & medicina 382. 14. & 383. 43.
Ligusticum a Liguria dictum, quod nonnulli panem appellant 365. 21. & 382. 14
Ligustrum arbor 230. 13
Ligustri arboris natura, & ex eo medicina 448. 18. & inde

Ligustri materia tesseris aptissima 278. 12
Ligustrum in aquosis tantum locis prouenit Ibidem
Lilij consideratio, natura, genera 393. 22. per totum
Lilia quo tempore floreat 393. 23. & 397. 23. 36. 40
Lilium rose nobilitate proximum 392. 22
Lilij mira magnitudo 393. 24
Lilij forme descriptio 393. 25. & inde
Lilij unguentum ac oleum 393. 28
Liliorum satio 393. 31
Lilij fecunditas 393. 32
Lilium rubens 393. 33
Lilium ubi laudatissimum 393. 34
Lilium purpureum idem cum narcisso 393. 36
Lilij ferendi ratio & tempus 393. 40. & inde
Lilia purpurea quando floreat 393. 39
Liliorum tingendorum ratio 393. 42. & inde
Lilio apes delectari 398. 5
Liliorum medicina 403. 25. & inde
Lilij oleum 261. 1. & 393. 22. 28
Lilij olei medicina 424. 10
Limaces ne lata ledant 338. 40
Limacis lapillus dentitioni infantum medetur 558. 11
Limacum generatio & interitus 169. 49
Limacis officuli mirus usus 541. 23. & 558. 11
Limem herba qualis 500. 3. & inde
Limonia herba 397. 26
Limonatis gemma 676. 23
Limonion, id est beta sive bluetris 374. 5
Lymphationes nocturnae quo pacto tollantur 617. 28
Lymphatici quo homines fiant 456. 13
Lymphaticorum remedia 464. 37. & 526. 21. & 552. 40. & 665. 7. & 666. 6
Linus primi arboris, & ex eo medicina 437. 38
Lynci fabula unde sumpta 8. 51
Lyncis bestiae medicina 516. 5. & inde
Lyncis fere consideratio 337. 35. & 144. 15. & 663. 29. & 665. 16
Lyncurij gemma consideratio 144. 17. & 663. 29. & 665. 14. & inde
Linguarum animalium consideratio 209. 10. & inde
Linguarum animalium diuersitas Ibidem
Lingua Metelli Pontificis inexplorata 209. 25
Linguae uitiorum remedia 450. 5. & 522. 30. & 569. 1
Linguae carentes homines 103. 32
Lingua quod animal caret 139. 16
Lingua, gustus sedes 209. 29
Linguarum toto orbe diuersitas 218. 22
Linguarum dissimilium populi trecenti, Dio scuriam Coraxorum urbem conuenere 85. 12
Linguis fauere quid 505. 28
Linguae bubule herbe usus 304. 6
Lingua herba ubi nascatur, eiusque in me-

dicinis usus 456. 51. & inde
Lingulae herbe medicina 471. 11
Linorum uestium usus 351. 47. & inde
Lini herbe consideratio 351. 20. & inde, & Ibidem 41. per totum caput
Linum agrum adurit 351. 38
Linum quo gentes praecipue ferant 351. 44. & inde
Linum uinum, quod & abstinentium 352. 43. 49
Linum ubi optimum 352. 50
Linum terram deteriore facit 351. 38
Linum sacris olim adhibitum 352. 33
Lini maturitas quo pacto deprehendatur 352. 29
Lini medicina 352. 32
Linum quo ferendum tempore 336. 42
Lini maceratio 352. 35
Linum nere, uiris decorum 352. 39
Lino cui principatus tribuitur 352. 50. & inde
Linum ubi ferendum 333. 10. & 351. 45
Lina quo fiant estate splendida 385. 30
Lini feminis medicina 389. 15. & inde
Lina quo nigrescant 512. 3
Linum Arachne mulier reperit 127. 51
Linostraphon herba eadem cum marrubio 388. 30
Linostris herba que 462. 35. & inde, & 486. 46. & 487. 9. & 489. 21
Linterini ruris olea uetustissima 292. 4
Linterinum, Scipionis Africani exilium 248. 45. & 292. 4
Liothasium napi genus 357. 49
Lipare, medicamenta 440. 23. & 597. 19
Liparis gemma 676. 24
Liparis piscis 586. 16
Lippitudinis remedia 376. 34. & 440. 14. & 472. 5. 27. & 500. 29. & 507. 10. 13. & 508. 4. 27. & 509. 41. & 510. 31. & 513. 24. & 514. 14. & 516. 50. & 542. 34. & inde. & 579. 20
Lippitudo infantium quo pacto tollatur 534. 29
Lirare quid 334. 27
Lirinum unguentum, siue oleum, & eius medicina 393. 23. & 434. 10
Lyron herba qualis 470. 31
Lylandri regis somnium 118. 36
Lybie statuarij opera 644. 13
Lysimachiae sacerdotis Mineruae simulacrum 610. 26
Lysimachiam herbam Lysimachus rex repertit 465. 43
Lysimachiae odorem angues fugiunt 468. 25
Lysimachiae herbe medicina 483. 37. & 488. 34. & 489. 12. & 490. 35
Lysimachus gemma 676. 24
Lysimachi regis canis domini rogo se intecit 144. 45
Lysimachus cum leone inclusus 135. 45
Lysippus pictor 632. 29
Lysippi statuarij opera 110. 32. & 607. 2. 15. 20. & 608. 15. & 609. 11. 20
Lysistratus statuarius 608. 15. & 635. 28
Lysion statuarius 611. 44
Litis comitem esse miseriam 119. 36
Litium uictoria ut quis potiat 535. 45
Literarum

Pars Prima

Literarum inventores 73.23. & 127.31.
 & inde
 Litera Assyrias semper fuisse 127.31
 Litera quo ad musculus tulerunt 429.49
 Litera adulterarum arcane ex quo succo 481.29
 Littera Aegyptie 647.5
 Libanitarum sive (ut alij legunt) tetanico-
 rum remedium 388.19
 Lithizontes gemmae 669.18
 Lithospermum herba mira 429.41.
 & inde
 Lithostrotta quae 658.16.38
 Lytta uermis in canum lingua 540.8
 Lianum ex quo, & unde dictum 603.
 29. & inde
 Lina Augusta crystallum in Capitolio di-
 cavit 662.46
 Linae Augustae gallina alba in gremium de-
 lecta 270.37. & inde
 Lina Charta 238.47
 Lina fecunda antea, cum Augusto fleri-
 lis 113.31
 Linae porticius, & in ea utis maxima 245.
 40. & inde
 Linae ficus quales 264.42
 Linae Rutilij uxoris fenestra 123.47
 Linius M. Consul quando 531.48
 Lini Historia reprensio. Prologo totius
 operis, pag. 2. vers. 21. & inde
 Lini porticius 388.25. & 423.2
 & 424.21
 Lix quid 660.2
 Lobefragis genus fertilissimum 323.32
 Locorum multorum consideratio 212.29
 & inde
 Locorum mutatio utilis longo morbo 509.
 31
 Loca naturam interdum mutant. 283.29.
 & inde
 Loci mutatio arboribus prodest 299.51
 Locorum diversorum uis & natura peculiari-
 ris 24.19. & inde. & 61.19. & 278.
 36. & 280. 7. & 281. 24. 4.4. & 283.
 29.36. & inde. & 290. 41. & 295. 28.
 38. & inde. & 314. 22. & 324. 4. &
 inde. & 327. 2. & inde. & 332. 43 &
 inde. & 335. 10. & inde. & 397. 48.
 & inde. & 559. 4. & inde. & 558. 2.
 & inde
 Locupletus, qui, & unde dicti 319.38.
 & 599.50. per totum caput
 Locustarum terrestrium consideratio 202.
 46. per totum caput
 Locustae moriuntur, cum pepererint 202.
 51. & 203.4
 Locustae serpentes interimunt 203.2
 Locustae quibus in locis nascantur 203.2
 Locustae ubi maxime 203.3
 Locustae ternum pedum in India Ibidem
 Locustae indice crura serrarum usum praes-
 bent, cum insuerint 203.4
 Locustae in Italian ex Africa transeunt
 203.14
 Locustae per multas orbis partes uagantur
 203.19
 Locustae Parthis in cibo 203.20
 Locustarum coitus qualis 203.22
 Locustae usu carent 206.30
 Locustarum oculi quales 207.32

Locustarum infestatione oppidum in Africa
 derelictum 140.51
 Locustae mirae magnitudinis 153.48
 Locustarum cibo tantum uiuentes homines
 104.23. & 110.33
 Locustae auertentia 672.9
 Locustarum piscium consideratio 163.3.
 & inde. & 170.6. & 586.12.16
 Locustae polypo inimica 172.15
 Locustae aquatilis crustis teguntur 157.
 31. & 163.3
 Locustae pisces fenestram exiunt 163.5
 Locustarum piscium coitus 169.35
 Locustae quaternorum cubitum 153.48
 Loligo piscis uolitans 161.47. & 350.
 28. & 586.15
 Loligo piscis uolatu suo tempestatem praes-
 nuntiat 350.28
 Loliginis magnitudo 162.45
 Loliginum coitus & partus 169.33.
 & 170.10
 Loliginum piscium natura 158.37.
 & 161.42. & 573.49
 Lolium frugibus inimicum 332.7
 Lolium infelix ad Virgilium dictum 424.
 46
 Lollii Paulinae Caij Imperatoris matronae ac
 eius ornatus 165.13. & inde
 Lolij M. infamia, eiusque exitus 165.18
 Lomentis fabacij in medicinis usus 423.1
 Lomentum coloris genus 602.34
 Lomentum ex caruleo fit Ibidem
 Lomitis herba quae 471.26. & 482.
 36.40. & 486.32
 Longissime uitae homines 61.20.
 & 110.36
 Lophon statuarius 611.44
 Loquela carentes homines 103.34
 Lora quid, & quomodo fiat 252.11
 Lorica a quo reperta 128.22
 Lori arboris consideratio 241.16. per
 totum caput
 Lori arboris medicinae 441.42.
 per totum caput
 Lori arboris herbae 267.35
 Lotos arbor, eadem cum faba Graeca 282.
 30
 Lotos non sentit cariem aut uetustatem
 290.9
 Lotos uetustissima Rome 292.6
 Loti flos ingentis pretij & etatis Rome
 294.10
 Loti floris laus apud Homerum 394.32
 Lotos Aegyptiacus, caulis palustris genus 241.
 28. & inde
 Loti in Buphrate nascentis mira natura
 241.36. & inde
 Lotos herba 241.28. & inde
 Lotos inter herbas decorum uoluptati nascent-
 es recensetur ab Homero 414.40
 Loti herbae medicinae Ibidem
 Loti arboris & fructu uinum exprimitur multis
 simile 241.24
 Lotos Aegyptij panis usum prae-
 32
 Lotometra herba, eiusque usus 414.41
 Lubricis piscibus & longis pinne bine
 160.32
 Lucana uina 250.38
 Lucani scabazzorum genus 202.26

Lucra boues cur dicti elephantis 131.43
 Lucrae minae fenestra 123.49
 Lucernarium fungi pluuia praesagiunt 350.
 14
 Lucernarium luminibus apta hychnitis folia
 470.19
 Lucernarium odor, abortus causa 112.5
 Lucerne pisces 161.35
 Lucifer, stella 4.20
 Lucillus primus condidit styli nasum. Pro-
 logo operis, pag. 1. vers. 30
 Lucilij de paupentis uersus 658.25
 Lucina dea unde dicta 292.2
 Lucinae des Rome quando condita 292.7
 Lucos religio, suos succidia qualiter permissum
 318.21
 Lucius Iunius quando Consul 258.16
 Lucius Piso potator maximus 257.18
 Quare Piso.

L. Sicius Dentatus. Quare Sicius.
 L. Papyrij Praetoris sententia lata pro mulie-
 re, quae decimo quarto mense post obitum
 mariti pepererat 111.40

Vide Papyrius.

Lucius Caesar Cenfor, eiusque edictum
 253.11
 Lucio Porcio Consule orbis circa Solem ui-
 sus 11.50
 Lucio Iunio Consule quod fuerit olei praes-
 tium 258.16
 Lucius Plancius bis Consul, Cenforque 234.
 33
 Lucius Plotius proscriptus, unguenti odore
 proditus 234.33

Quare Plotius.

Lucius Balbus Consul 26.20
 Lucorum quorundam reuerentia 220.9
 Lucretiae nulla decreta statuta 606.10
 Lucilius Q. clypeos ubi dicat 621.35
 Lucilius Q. Mueruam Catulanam Ro-
 ma dicant 610.33
 Lucullo quid Samosatam oppugnanti acci-
 derit 30.41
 Lucullus L. Herculis Tunicati statum iuxta
 Rostra dicant 612.5
 Luculli uilla sine agro 321.33
 Lucullus L. primus cerasum in Italian adue-
 xit 267.40
 Luculli contra Mithridatem uictoria Ibidem
 Lucullus quot cados uni Graeci populo dis-
 uiserit 253.16
 Lucullus M. Apollinem Capitolinum unde
 Romam aduexerit 61.45
 Lucullus Imperator amatorio perijit 461.
 23
 Luculli uictoriae 477.16
 Luculli signa multa Romam inuenerunt
 606.48. & inde
 Lucullus ex Apollonia oppido Apollinem
 Romam transtulit 607.12. & inde
 Lucullus L. duobus talentis Stephanoplocita
 bule apographon emit 632.43
 Lucullus L. signum Felicitatis faciendum locat
 635.43

Indicis Pliniani

Luculli marmoris columna	641.29	Luna color blandus	9.10	redduntur idonei	330.35
Lucullus L. Consul quando	645.32	Luna plures quando simul uise	12.14.	Lupinus ubi serendus	331.1
Luculli seruis heri manus a cibo deducebat	509.46	Luna per totum caput		Lupinorum oleum	160.31
Lucullus L. Batice Proconsul, miraque eius de polyo historia	162.23	Luna in terris influxus	13.37. & inde	Lupini medicine	424.12. & inde
Lucillus Xerxes togatus appellatus	170.42	Luna augmenti decrementique causa in conspectibus	13.37. & 28.50	Lupini sylvestres deteriores satius	424.12
Lucillus marmor cur dictum	645.32	Luna æstuum maris causa	27.48	Lupinorum oleum therminum appellatum, eiusque usus	434.7
Ludius piscator	631.46. & inde	Luna potestas in hæc inferiora	28.48.	Luporum oculi splendentes	207.27
Ludos spectandi consuetudo	652.2.	Luna obstructio	423.43. & 438.7. & 442.26. & 507.7. & 526.19. & 576.20. & 674.47	Luporum uestigis calcatis torpescent equi	519.27
Ludorum gymniorum repertores	128.48	Luna sidus rerum esse spiritum	28.48	Lupi partium in medicinis usus	520.27. & 521.1.29. & 523.49. & 524.37. & 525.42. & 526.32.46. & 528.31. & 529.27.28
Ludos funebres quis inuenerit	Ibidem	Luna uim maxime sentiunt exangui	28.	Luporum terrestrium consideratio	138.21.
Ludis in sacris non tam uictoribus quam ipsorum patrie corona dabatur	272.14	Luna femineum sydus & molle	29.12	per totum caput	
Ludorum in circo consuetudo	39.14.6	Luna sub terra existente allium & ulpium serendum	361.4	Lupi dens caninus dexter cui rei utilis	208.40
Ludorum genera plura, & eorum repertores	128.48. & inde	Luna crescentisumentia grandescunt	345.40	Lupi rostrum ueneficis resistit	519.25
Lumborum affectorum remedia	368.35. & 370.6.33. & 371.15.25.44. & 376.27. & 377.5.8.34.43. & 378.47. & 379.23. & 380.18. & 382.9. & 384.8. & 38. & 385.26. & 388.15.27. & 404.38. & 406.18. & 407.11. & 411.23. & 413.10. & 415.17. & 419.32. & 424.23.35. & 427.20. & 444.20. & 449.4. & 453.43. & 485.19. & 497.12. & 50. & 510.26. & 513.39. & 514.5. & 515.4. & 523.18. & 533.44. & 549.37. & 618.48. & 637.49. & 638.22	Lupi capita quare uillarum portis præfigantur	Ibidem		
Lumbri omnes oculis carent	206.31	Luna crescente in satione raporum	330.17	Lupos ex hominibus fieri fabulosum	138.23
Lumbri quibus nationibus innascantur	504.2	Luna obstructio in seminando	336.22. & inde	Lupi ubi nulli	153.9
Luna consideratio, natura, motus, effectus, miracula	4.38. per totum caput	Luna plena tempore noctis æstiuæ gelidæ, hybernæ tepidæ sunt	343.1. & inde	Lupinus in eorum equina ungule simile	530.4
Luna senio Aegyptij annum metiuntur	123.35	Luna ubi raro uideatur	93.19	Luporum uestigis equi rumpuntur	530.5
Luna color figuræque cali temperates præsegiunt	349.14. & inde	Luna contra non mingendum	511.6	Lupine in agrum accedant	530.17
Luna sexta Druidibus initium mensium annorumque facit	293.23	Luna crescente insitores obseruabant, ut calamus utraque manu deprimeretur	303.38	Lupus ne alicui animali noceat	530.21
Luna status non uisi serenis noctibus metiendus	344.21	Luna pro ratione quo pacto rusticorum opera distinguenda	346.49. & inde	Lupi homini uiso uocem adimunt	138.21
Luna infinitæ secundum quosdam	1.24	Luna deficienti antiquitas æris crepiti auxiliabatur	6.10	Lupi ubi acerrimi proenant	138.23
Luna amore Endymion cur captus fingatur	4.47	Luna defectus quo temporis spatio recurrat	6.21	Lupi caudæ amatorum inesse	138.37
Lunam a Sole lucem accipere	5.5	Luna defectus aliquando uisus & ipsa & Sole super terram conspicuis	6.30	Lupi qui cocant tempore	138.38
Luna maculæ ex foratibus terrenis	5.11	Luna plena tantum aut silente carbunculis uites, & rubigo segetem lædit	342.49	Lupi in fame terra uesciuntur	138.39
Luna eclipsis causa que	5.14. & inde	Luna effectus conche augescunt	155.20	Luporum augurium	Ibidem
Luna cur non certo temporis spatio singulis mensibus defectum patitur	5.14	Luna plena cancri pinguescunt	163.13	Lupi ceruarij quales	138.41
Luna super omnia prævalere plena	5.23	Luna imaginem selenites lapis continet	677.15	Lupi ceruarij insatiabiles	211.49
Lunam minorem esse quam terram	5.31.45	Lupercorum habitu factæ status	605.11	Luporum uesica Syriæ lapis innascitur	212.25
Luna defectus rationem quis Rome primus enulgarit	5.50	Lupini leguminis consideratio	330.21.	Lupis ubi cum hominibus societas	174.50
Luna coitus quid	6.21	per totum caput		Lupi piscis æstus	573.31.36
Lunam minorem esse alijs stellis errantibus	6.38	Lupinus semper se ad Solem uertit	330.23. & 340.51	Lupi piscis cum mugile inimicitie	172.14
Luna motus, augmentum decrementumque	6.34. per totum & 9.14	Lupini usus communis quadrupedum & hominum	332.12	Luporum piscium consideratio, natura, &c.	159.28. & inde. & 568.21
Luna quomodo Solem spectet	6.34	Lupini caulis qualis	322.43	Lupus piscis bis anno parit	169.50
Luna intra quatuordecim partes Solis semper occulta est	6.37	Lupino folia deiciunt	323.48	Lupi lanati piscium sui generis præstantissimi	159.29
Luna in Zodiaco motus	7.35	Lupini finis optimus	298.44. & 317.33. & 330.26. & inde	Lupus piscis ubi optimus	170.34
Luna tantum in Geminis bis coitum facit	8.47	Lupino cum oleo trito formicæ abiguntur	318.14	Lupus salicarius, herba	399.40
Luna prima & noua quo in signo eodem die uideri possit	8.49	Lupinus puerorum uentribus impositus uermes necat	330.38	Lupulæ araneorum genus	200.43
		Lupini aqua calida macerati, humano cibo		Luscini unde dicti	207.25
				Luscorum remedia	436.49. & 510.41
				Lusciniæ auis consideratio, natura, & cantus	180.28. & inde
				Lusciniæ aues, Græcè Latinèque loquentes	184.23
				Lusciniæ candida	180.43
				Lusitana cerasa	267.45

Reliqua quære parte secunda.

Lustris in publicis nomina uictimas ducentium prospera eligebantur	506.27
Luteus color in nuptialibus flammeis feminis concessus	395.35
Luteæ uiolæ descriptio	403.49
Lutea herba qualis	593.35

Reliqua quæ re parte secunda.

Lustris in publicis nomina uictimas ducuntium prospera eligeantur	506.27
Luteus color in nuptialibus flammis faminis concessus	395.35
Luteæ uiolæ descriptio	403.49
Lutea herba qualis	593.35
Lutei	

Pars Prima

Lucei edificij repertor 127.43
Luce animalia ē genere fibrorum 585.
 46
Lux fonitu uelocior 17.46
Luxatis utilia 373.31. & 382.38.48.
 & 387.28. & 403.38. & 406.34. &
 412.24. & 414.8. & 416.35.44. &
 420.21. & 422.40. & 425.50. & 432.
 24. & 431.30.44. & 439.5. & 447.
 22. & 449.33. & 451.49. & 454.42.
 & 457.5. & 458.26. & 486.50. &
 494.50. & 506.22. & 517.46. &
 527.15. & 533.33.34. & 569.23. &
 658.1
Luxuria aduersus fraudem munienda 678.
 47
Luxurie exemplum in Italia D. Augusti filia
 392.7
Luxuria annulorum usum sepius mutauit
 589.24
Luxurie inuentum, arborem unam alia in-
tegi 291.44
Luxurie exempla 165.13. & inde.
 usque ad finem capituli & 600.28.
 & inde
Luxuria mater conchyliorum pretia marga-
ritis propemodum equauit 165.51
Luxuria maxima in auro & argento 600.
 28. & inde
Luxuriam Asia misit in Italiam 601.19.
 & inde
Luxus unguentorum maxime superuacuis
 234.12. & inde
Luxi omni deditissimus M. Apicius 159.
 50
Vide Apicius.
Luxus redargutio 159.50. & inde.
 & 164.2. per totum. & 167.7. & inde.
 & 219.51. & inde. & 409.25. & inde.
 & 587.13. per totum. & 592.9. & inde.
 & 600.28. & inde. & 640.41. per totum.
 & 650.42. & inde

Acedonie ficus quando germina-
net 280.18
Macedonie pix qualis 276.
 25
Macedonie adamus 665.40
Macedonie gemma 677.9
Macedonie cerasa 267.48
Macedonica saluica qualis 395.6
Macelli uetigal maximum Rome 356.4
Macir arbor 222.47
Maculis fera 134.21
Maciem inducentia 219.26. & 445.
 47
Macule corporis quomodo tollantur 378.
 41. & 379.51. & 424.2. & 435.27. &
 490.34. & 514.46. & 517.11. & 654.
 26
Maculas ē facie tollentia 368.39. & 522.
 19. & 547.16
Madon herba eadem cum uite alba 427.
 29
Madon nymphæ genus 466.5
Menadum simulachrum 643.4
Menomenon mel quod 398.35
Magica fraudulentissima artium omnium
 544.28

Magice autoritas maxima 544.29
Magice prima origo ex medicina 544.
 32
Magica superstitio bonam orbis partem oca-
cupauit 544.38
Magica in Perside orta 544.39
Magice species plures 545.44. per
 totum caput
Magica ars à quibus in nostro orbe primū
celebrata 455.31
Magice herbe plures 455.30. per
 totum caput
Magis herbis nihil mirabilius Ibidem
Magice uis 477.11. & inde. & 514.21.
 & 673.35
Magice artis uanitas, eiusque reprehensio
 469.5. & inde. & 477.11. & inde. &
 512.51. & 526.33. & inde. & 538.23. &
 inde. & 671.30. & 672.5. & 674.45.
 & 675.44
Magi quibus utantur herbis 397.15.33.
 & 470.51. & inde
Magi qua herba pota diuinent 456.15
Magi qua herba perungantur 456.22
Magorum ueneficij quo pacto resistunt
 470.42. & 512.32. & 514.26. & 654.
 23
Magi quo lapide in axinomantia utantur
 654.33
Magorum astus 535.42
Magi plures uetustissimi 544.15. per
 totum caput
Magides que 601.14
Magydaris lasperitij castis 354.51
Magydaris alterum lasperitij genus 355.4
Magirificia ex argento, Pythia opus 602.
 11
Magmata, unguentij feces 234.5
Magnanimitatis exemplum 117.6
Magnetis lapidis consideratio, genera, mi-
racula, medicina 652.49. per
 totum caput
Magnes unde dictus, & ubi repertus primū
 653.5
Magnetis nomina plura 653.4
Magnes quibus in locis reperitur 653.5.
 & inde
Magnes ferrum ad se trahit 368.1.
 & 653.2. & 664.47
Magnetis & ferri concordia 617.6
Magnes ferro uires suas communicat 617.7
Magnes ubi nascitur 617.9
Magnes in se uitri liquorem, ut ferrum, tra-
hit 619.5
Magnetis cum adamante discordia 666.4
Magnes adamante presente ferrum non at-
trahit Ibidem
Magnetis genus in Cantabria inuentum
 617.9
Magnete ē lapide concameratio templi Ara-
sinos fieri coepit 617.12
Magnitudinis homines miræ 103.47
Magnitudinis corporum causa 24.35
Magnitudinis humani corporis consideratio
 114.47. & inde
Magistratus Romanorū betulla arbore uir-
gas faciebant 278.4
Magistratibus quo anno Roma carui
 292.7
Magistratibus capita aperiri cur institutum

510.11
Malæ, cancrorum genus 163.14
Malache, malue genus 386.46
Malachra id est, bdellium 223.11
Male foli animalium homini 208.10
Malurum consideratio 207.51. & inde
Malagmatum materia 446.4. & 447.
 23. & 450.20
Malus sculptor 641.47
Maldacon id est, bdellium 223.11
Malicorium quid 435.17
Malina pruna que dicantur 262.11
Malleolus uitium quid, & unde dictus 308.
 14
Malobathri arboris consideratio 231.37.
 & inde
Malobathri medicina 434.2. & inde
Malope malue genus 386.46
Maltha quo pacto conficiatur 658.2.
 & inde
Malthe mira natura 30.40
Malua herba ubi arborescat 356.35
Malue mira magnitudo 356.36. & inde
Malua quando feratur 365.44
Malue herbe consideratio, genera, medicina
 386.44. & inde
Malue terram pinguem faciunt 386.48
Malue succus apium istibus medetur 398.
 44
Malus arbor quo tempore ferenda 306.
 26
Malorum arborum consideratio 262.29.
 per totum caput
Malorum arborum uaria denominatio Ibi-
 dem per totum
Mali cotonei consideratio 261.35. per
 totum caput
Malorum appellatione & Persica ueniunt,
 & granata 261.43
Malus Assyria uenenis medetur 221.12
Malus medica, eiusque descriptio Ibidem.
 & inde
Malorum omni ex genere uinum conficitur
 253.46
Mali Punici consideratio 241.49.
 & inde
Mala quomodo feruntur 263.36. per
 totum. & 264.9.16
Malorum succus qualis 268.24
Malorum odor 268.26
Malus que loca amet 279.27
Malo folia mucronata 279.27
Malus quando germinet 280.12
Malus quo tempore semen ferat 280.49
Malus facile fructum perdit 281.14
Malorum quedam bifere 281.40
Malus celerrime senescit, tuncque deteriore
fructum fert 282.3
Malo arbori uita breuis 292.33. &
 302.27
Malus quando inferenda 30.43
Maliferentium arborum, earumque florum,
 & fructuum consideratio, & medicina
 434.36. per totum
Malorum genera plura, & ex eis medicina
 435.2. & inde
Mali punici genera, & ex ijs medicina 435.
 9. & inde
Malum terra herba 467.51. & inde
Malum nullum sine aliquo bono 492.7
 Malis

Indicis Pliniani

Malis bona paria non esse 121.18
 Malus nautis à Dædalo repertus 129.14
 Male herbe alijs non monstrande 461.
 17. & inde
 Mamillana ficus 264.37
 Mammarum consideratio 214.18. & inde
 Mammæ homo solus in maribus habet 214.
 28
 Mammis feminæ quedam carent 214.29
 Mammæ uolunturum uesterilio solus habet
 214.30
 Mamme tantum bine ijs, quibus solidæ sunt
 ungulæ 214.37
 Mammæ boues quaternas, oues capræq; bi-
 nas habent Ibidem
 Mammæ sues toto uentre habent duplici or-
 dine 214.39
 Mamme ut uirgini perpetuo stent 473.
 14. & 528.40
 Mammæ uirginum cohibentia 497.49
 Mamme mulierum ne crescant 473.14.
 & 518.44. & 584.22
 Mammam androgyni alteram uirilem, & al-
 teram muliebrem habent 109.17
 Mammariun affectuum remedia 379.46.
 & 380.34. & 386.5. & 387.8. & 421.
 30. & 423.21. & 424.3. & 433.17. &
 434.47. & 439.5. & 444.25. &
 445.12. & 489.32.33. & 490.30.
 & inde. & 493.51. & 496.45. & 503.
 37. & 511.21. & 584.19. & 653.37. &
 654.22.24.
 Mammariū duritiā emollientia 375.51.
 & 377.32. & 517.45. & 578.25
 Mammæ turgentibus medentia 379.46.
 & 426.47
 Mammarum inflammationes tollentia 387.
 25. & 416.5. & 426.47. & 431.24
 Mammarum doloris post partum medentia
 404.3. & 406.7
 Mamme lafis sui impatientes face aceti cue-
 rantur 431.36

Vide Lac.

Mammosa pyra 263.13
 Mamurra quis, & eius domus 645.22.
 Mandragore herbe consideratio 472.31.
 & inde
 Mandragora usus, & medicina 472.44.
 & inde. & 477.47. & 484.10. &
 485.11.20. & 486.41. & 489.1.17.
 & 490.1
 Mangones quo pubertatem puerorum inhi-
 beant 407.16. & 548.33. & 584.48
 Mangones gemmarum 679.3
 Mangones terebinthina resina corporū gra-
 cillitatem emendant 444.40
 Manicon strychni genus 408.14
 Manilij Cornuti morbus qualis 475.45
 Manilius Marij legatus 589.20
 Manilius Mathematicus 647.47
 Manilius Senator 172.48. & 173.3
 Manlij Cn. ex Asia triumphus 604.32
 Manlius Curius, & eius iuramentum 287.
 44
 Manius eques Romanus breuissimæ staturæ
 115.9
 Manius Marcius frumentum populo in sin-

gulos modios asibus dedit 320.5
 Manlius Consul 410.32. & 621.43
 Manlius Astrologus cretatis pedibus Ro-
 mam aduectus 640.12
 Manlius Mathematicus obelisco auratum
 pilam imposuit 647.47
 Manlius natus casa matre 112.28
 Manlius primus Carthaginem ingressus
 Ibidem
 Manlij Capitolini fortitudinis, & gesta eius
 118.5. & inde
 Manlius Capitolinus regnū affectat 118.10
 Manlij Torquati interitus 126.33
 Manon spongie genus 168.22
 Mantichore fere descriptio 137.4.9. &
 inde & 141.16
 Manubria rusticorum ex qua materia 291.
 39
 Manuum in animalibus consideratio 215.
 35
 Manuum affectuum remedium 405.24
 Mapalia scirpis tegi 287.12
 Mappæ lineæ igni splendescentes 352.44
 Maratrum herba 140.25. & 306.22
 Marcellus Consul 5.51
 Marcellus M. quoties dimicauerit 117.1
 Marcelli theatrum ubi Romæ 120.4
 Marcelli de Archimede Mathematico solici-
 tudo 120.27
 Marcello M. cum perijt iecur in exis defuit
 210.40
 Marcellus Syracusas expugnavit 120.27
 Marcelli Vellij prodigium 316.18
 Marcellus Augusti nepos, & eius edilitas
 353.13
 Marcellus Octavia filius in Apollinis æde
 dactylothem consecrauit 661.25
 Marcelli theatri dedicatio 136.46
 Marcia Romanorum princeps fulmine icta
 mortuo facti incolunt uixit 17.12
 Marcia aqua Romæ omnium clarissima, &
 luberrimæque 563.8
 Marcion Smyrnæus medicus 508.9
 Marcij Q. Censura 475.50
 Marcij Q. Scipionum ultor 621.41
 Marcio L. in Hispania concionanti flamma
 repente è corpore emicuit 31.34
 Marcij Romani diuinitas 119.40
 Marcij Philippus censor 129.46
 Marcij Q. aquam Marciam Romam ad-
 duxit 563.12. & 652.23
 Marcio Q. Consuletres soles uisit 12.9
 Marco Agrippæ Cicero filius temulentus
 scophum impexit 257.26
 Marcus Acilius Consul 18.26
 Marcus Seius, quando edilis 258.17
 Marcus Curius. Vide Curius.
 Marcus Valerius 269.47
 Marci Craſti laurea 269.44
 Marci Curiatij filie Sedigite appellata
 215.36
 Marci Tullij equitis Romani statura 115.9
 Marcus Herennius Consul 394.34
 Marcus Antonius, Q. Bere Antonius.
 Marcus Ludius pictor 631.46
 Marci Otthonis inuentum 234.21
 Marculi repertor 127.43
 Marceides iuue 248.6
 Mare turbatum sedantia 30.32. & 675.39
 Mare gagaten lapidem ubi expellat 654.

28
 Maris nauis quomodo aretatur 495.45
 Maris afflatus quibus locis noxiis 295.49
 Maris tempestatum signa plura 349.21.
 & 350.18
 Maris nauigatio mortis causa 351.30
 Maris diij plures 643.13. & inde
 Maris aqua salubris 565.23. & inde
 Maris aqua uina condiuntur 255.13
 Maris fruticum consideratio 243.48.
 per totum caput
 Mari nihil uiolentius 572.22
 Mare circa brumæ halcyonum fœtura ster-
 nitur 15.45
 Mare nauigare coegit auaritia 15.48
 Mare cur non crescat accessu tot fluminum
 21.17
 Mare terram undique circumdat 21.19
 Maris, locorumque maritimum circumma-
 uigatio 21.22. per totum caput
 Mare quoque terræ motum sentit 25.15
 Maria quibus locis recesserint 26.3.
 per totum caput
 Mare fuisse, ubi nunc terra est Ibidem
 Maria quas terras interrupperint 26.22.
 per totum caput
 Mare quas terras abstrulerit 26.39.
 per totum caput
 Maris accessus recessusque quæ ratione fiant
 27.47. per totum caput
 Maris fluxus & refluxus quando maiores uel
 minores 28.11. & inde
 Maria quæ maxime intumescant 28.22.
 & inde
 Maris miracula plura 28.42. per totum
 caput
 Marium purgatio 28.43
 Mare cur salsum 29.3. per totum caput
 Mare quo tempore dulce uisum 29.10
 Mare ubi altissimum 29.19. per totum
 caput
 Maris aqua grauior dulci 29.25
 Maris odio flumina quædam uada subeunt
 29.30. & inde
 Maris aqua dulcis locis pluribus 29.44
 Mare oleo tranquillatur 30.33
 Mare quo passio tranquillitatem urinantes
 30.33
 Mari in alto non cadunt niues 30.34
 Maris animalia maxima 153.36.
 per totum caput
 Mare habet quicquid in rerum natura repe-
 riunt 153.42. & 169.6
 Maria Canis exortum maximò sentiunt
 159.18
 Maris senilitas presagientia 163.29. &
 349.21. & 350.18. & inde
 Marine diuitiæ 163.48. per totum. &
 164.2. & inde
 Mare uentri damnosissimum 163.50
 Mare quando tranquillum 181.21
 Marina animalia terrestribus notiora 585.
 42
 Marine aquæ proprietates plures 30.31
 Marina animalia uenenata 169.11.
 per totum caput
 Marini homines 154.25. & 585.44
 Marinas inter belluas prælia 154.39
 & inde
 Marinorum ueneni remedia 437.10
 Marinum

Pars Prima

Marium olus, eiusque natura	§81.14	fiis infertis uariegatum	620.36.	§52.13. & §28.37. & §29.15	Mastinisse nomine nobilitata Numidia	68.2
Marmorus uittulus, eiusque coitus, generatio, & natura	157.34. per totum	Marmoris causa naues factæ	641.1. & inde	Mastinissa post octoginta sex annos filium genuit	113.45	
Marga terre & genus, eiusque usus	297.32. & 298.10. & inde	Marmor quis primus Romæ in publicis operibus ostenderit	641.14. per totum	Mastinisse filius Metymathus	113.46	
Margaritarum consideratio, luxus, pretia	164.2. per totum	Marmore scalpendo qui primò inclauerunt	641.36. per totum	Mastinissa quot annis regnarit	123.38	
Margaritarum copia ubi	95.46. & 164.8. & inde	Marmor ubi nobile	642.10. & inde	Masseium quid	354.41	
Margaritarum ferax insula Tylos	99.32	Marmor scalpiti ante picturam & statuarum reperit	642.14	Massaris uix genus	232.10. & 426.22	
Margaritis simile litho ospermi semen	499.44	Marmoris artifices nobiles plures	641.36. per totum. & Ibidem 47. per totum	Massica uina nobilissima	250.18	
Margaritarum ingentia pretia	165.15. & inde copiose	Marmoreæ columnæ	641.14. 28. & 645.9	Massilie patera ex uite	245.29	
Margaritarum origo	166.9	Marmoris fecandi in crustis inuentum	645.24.38	Massilienæ uina gemini saporis	250.32	
Margarite ubi optime	166.9. & 666.9	Marmoris genera & colores	645.6. & inde. & 646.5. & inde	Massiliensæ siser optimum	371.3	
Margaritis aceto resoluti	165.34	Marmor quidam uina condunt	255.12	Massurius scriptor	111.40. & 174.32. & 278.7	
Margaritarum luxus	164.2. per totum caput	Marmora in lapidinis crescere	652.44	Massiche nigra ubi gignatur	255.51	
Margarite usu atteruntur, colorémq; amittunt	164.38	Marmorea simulachra uariorum artificum	641.47. & inde per totum caput	Massiches plura genera	226.45. & inde	
Margaritis Indicus maximè mittit Oceanus	164.8	Maron herba odorata	230.18	Massiche lentisq; resina	255.23	
Margarite Indicæ	645.42	Maroneum uinum nobilissimum	249.13	Massios herba, eiusque usus in medicinis	490.32	
Margarite Britannicæ	165.11. & inde	Marrubij herbe consideratio, natura, medicinæ	388.29. & inde	Materia quo cædenda tempore	347.8	
Margarite partus concharum	164.15	Marrubij uaria nomina	388.30	Materne reuerentie in equo exemplum	146.8	
Margaritis celi maior societas, quàm maris	164.18	Marrubij genera duo	388.45	Materni amoris in brutis exemplum	137.2	
Margarite Sole rubescunt, candorémq; amittunt	164.24. & inde	Marrubio uinum conficitur	254.2	& inde & 146.42. & 147.15. & 152.2		
Margarite crassefunt senectia	164.26	Marrucina ficus nobiles	265.48	& 152.44. & 155.35. & inde. & 175.35. & 182.27. & inde		
Margaritis urinantium cura peti	164.35	Marrucini agri prodigium Neronis tempestate	316.18	Mattius Cn. eques Romanus consilia nemora adinuenit	221.6	
Margarite senescunt, colorémque expirant	165.6	Marfye cum Apolline certamen	Ibidem	Mattius cuidam mali generi nomen fecit	262.41	
Margarite crepidi & soccis à quibusdam addite	164.49.50	Marfye adempta corona	392.3	Matricis affectu remedia	498.46	
Margaritis feræ conchæ	586.7	Marfici belli signum, & omen	152.30. & 269.24	Matrimonij fidei in brutis exemplum	131.	
Marianum æs	603.31	Marfyci belli causa	463.48	& inde & 139.2. & 141.18. & 155.34		
Marianus Valerius nono die à Puteolis Alexandriam nauigauit	351.23	Marforum contra serpentes uires	398.47. & 506.16. & 507.21	Matrimonium uescientes homines	70.36	
Mariana sodalitas	651.48	Martis sideris consideratio	4.12	Matrimonium infidem quo pacto Psylli explorent	109.8	
Mariareferta Syluis que	243.48. per totum	Martis stelle motus, exortus, occultatio	6.48. & inde	Matronarum que castissima iudicata	119.46	
Marisica ficus	264.49. & 281.48	Martis stelle per zodiacum motus	7.39	Mausoleum à quibus artificibus celatum	643.34	
Marticosi iunci genus	402.3	Martis stelle cursus maximè obseruabilis	8.41	Mausoleum Halicarnassi ex qua materia	637.24	
Martij perspicacitas in loco uillæ deligendo	321.35	Martis stelle color qualis	9.9	Mausoli domus Proconnesio marmore incrustata	645.20	
Mario Gratidiano dicatæ statuæ	599.45. & 606.6	Martis simulachrum	611.35. & 643.16	Mausolus Carie rex, & eius sepulchrum	643.34	
Martius Cuuaries stanti sibi extrahi passus	216.25	Martis ultoris templum	616.34	Mausolus rex quo anno obierit	643.35. & 645.20	
Martij C. septies Consulis uilla in Misenensi	321.35	Martis filij Aetolus, & Hyperbius	128.25. & 129.19	Mausoli regis Artemisia uxor	465.46. & 643.34	
Martij C. ex Rhodano fossa	37.7	Martius Picus in pæoniæ effodientium oculi impetum facit	461.45. & 498.41	Maxillarum morbi remedia	405.23. & 431.41. & 436.37	
Martij C. de Iugurtha triumphus	588.22			Maxillarum consideratio	208.10	
Marius filius aurum ex incendio edis Capitolinæ Præneste detulit	588.47			Maxillares dentes	208.40	
Martij C. cadaver erutum	127.5			Mecenas Mæsius triennio sibi silentium inperauit	510.20	
Martij C. Cimbricæ uictoria, & usus cantharorum	601.29			Mecenas Caius perpetua febri laborauit	125.23	
Marius aquilam peculiariter legionibus Romanis dicanit	174.8			Mecenate tribus supremis uite annis nullus contigit somnus	Ibidem	
Martius C. Consul	12.21. & 124.1.34. & 176.7			Mecenate institutum, pullos asininos epulis apponere	147.25	
Mario C. cum immolaret, iecur defuit in exitis	210.41			Mecenate uina	250.29	
Marmaridius Magus	544.49			Mechopanes pictor	633.46	
Marmaritis herba, eiusque in Magicis usus	455.48			Meconium, id est, infantium sordes in uero editæ	509.23	
Marmor Numidicum Simmacicumque crux				Meconis, lactuce genus	362.19. & 373.35	

Vide Picus Martius.

Indicis Pliniani

Meconion aphrodes, herba qualis, cuiusque
usus in medicinis 501.34. & inde
Meconij remedia 428.14. & 429.
21. & 431.14. & 433.2
Meconites gemma 676.28
Medea herbarum perita 459.48
Medea frater ubi interfecit 50.12
Medea quadrigæ ex ære 609.39
Medeam Timomachi Cæsar Veneri dicat
623.1. & 633.39
Me? a pollicem naphtha exussit 30.46
Me? a Timomachi imperfecta 634.35
Medea gemma à Medea reperta 676.27
Medica malus 221.12. & inde. & 262.
29
Medica herba unde aduectæ 331.19.
& inde
Medicamenta vulgo parata esse voluit natu-
ra 441.32
Medicamenta mala quo pacto ab ædibus ar-
ceantur 376.28
Medicamenta mala ne noceant 469.39
& 470.43.45.50. & 514.28. & 552.
31. & 576.38. & 617.27
Medicamentaria à Chirone reperta 128.3
Medicamina ex longinquis regionibus non
petenda 420.47
Medicamentibus Arcades non utuntur 467.
45
Medicina unde nata 441.32. & inde
Medicinam non tam præbentes, quam repe-
rientes, profunt 504.38
Medicina qualiter fiat utilis 441.37
Medicina ex fraudibus hominum 441.
34
Medicina imperat imperatoribus 441.
40
Medicina uera in cœnis quotidianis 441.
37
Medicina antiqua quæ 460.23
Medicina nullam artium inconstantiorum
esse 532.48
Medicina noua 476.34. per totum
caput
Medicinæ auxilia communia quæ 476.
39
Medicinæ abstinencia & fames 422.3. &
476.39. & 509.26
Medicinæ ab animo hominis pendentes non
omittendæ 509.26
Medicina ab oraculis petitur 530.50
Medicinarum optima quæ 509.26.
& inde
Medicina à dijs inuenta 530.49
Medicinæ præmia ingentia 531.9.
& inde
Medicina Græcorum à Catone damnata
532.1. & inde
Medicinæ origo atque inuentio 530.40.
per totum caput
Medicina Magica fons 544.32
Medicina & Magica pariter effloruerunt
545.25
Medicinæ plures ab animalibus repertæ
140.12. per totum
Medicinæ ex animalium membris 504.24.
per totum caput
Medicina à quo reperta 128.1.8
Medicinam Romani damnauerunt 531.45
Medicam rem præci non damnabant, sed ar-

tem 532.14
Medicina luem morum inducit 533.15
Medicinæ Græci auctores recensentur 531.
4. & inde
Medicinæ fidem ferè abrogauit Magica uer-
nitas 477.11
Medicinæ ab externo orbe non petendæ
420.47
Medicinæ ex igni 659.44. & inde
Medicinæ peritissimus Hippocrates 120.
17
Medici Aegyptij quales 475.44
Medici excellentes plures 120.17. & inde
Medici metallicarum rerum imperiti 613.
26
Medici periculis nostris discunt 532.25
Medici uenalem uitam ægris promittunt
441.35
Medici veteres plures 530.40. per
totum caput
Medicis multe gentes carent 531.43
Medicorum astus 441.34
Medicorum auaritia composita medicamentâ
excoxit 420.40. & inde
Medicorum crudelitas 504.41. & inde
Medicorum inter se contrarietas 374.
28. & 378.9. & 476.34. per totum
Medicorum plurimum laus 120.17. &
476.25. per totum
Medicorum principi Hippocrati iidem in
Græcia honores, qui Herculi, exhibiti
120.19
Medicorum priscorum diligentia 435.
39
Medicorum turba se perisse, monumenti in-
scriptio 531.41
Medicos fe afferentibus statim creditur 532.
22
Medicus omnium clarissimus Aesclepiades,
& mira eius fiducia 120.22. & inde
Medicus solus hominem impunè occidit
532.26
Medion herba qualis, cuiusque uires 500.20.
& inde
Medulle arborum 220.35. & 307.48.
49
Medulle consideratio, effectus, genera, &
medicinæ 212.48. & inde. & 518.
16. & inde. & 522.13.14
Medulla carentes homines 115.26
Medullam quæ habeant ossa, & quæ non
212.49. & inde
Megabyzi sacerdotis Dianæ, pictæ effigies
629.37. & 633.19
Megaliunguentum 233.29
Megarorum excidium prædictum oraculo
289.2. & inde
Megasthenes à Philadelpho in Indiam mis-
sus, gentis eius uires descripsit 90.11
Meges palpebrarum psilothrum ex ranis in
aceto putrefactis inuenit 579.26
Mel corpora conseruat 111.15
Mel quo pacto eximendum 197.29.
& inde
Mellis, in quo sunt apes immortuæ in medi-
cinis usus 544.5. & 550.27.
& 551.29
Mellis natura & origo 196.18. per totum
caput
Mel collectum apes ore euomunt 196.25

Mel optimum ex quibus folijs 196.20. &
197.8
Mellis genera & diuersitas 196.35. per to-
tum & 197.17. per totum
Mella etiam ex sparto & oleis carpuntur
195.15.16
Mel, ut multum, se purgat 196.31
Mel uicissim die crassescit 1bidem
Mel optimum ex quibus frondibus sorbeat
196.32
Mel uernum cur anthinum uocetur 196.
39
Mel æstiuum, horæum uocatur 196.48
Mellis in medicinis usus 197.1. & inde.
& 491.42. & inde
Mellis medicamenta, dona celestia 197.2
Mel quando uberius, & pinguius capiatur
197.6
Mel ericæum uilissimum 197.17
Mella à puris eximenda 197.31
Mella furem, & menses odere. 1bidem
Mella unde acecant 197.35
Mel uenenatum ubi nascatur 398.21.
& inde
Mel quis primus uino miscuerit 249.15
Melle cum aceto misto fit oxymeli 254.
34
Mel infanum quod 398.35
Mel quod miscere non attingant 398.51
Mel, id est, succus florum lilij 403.33
Mel à putredine corpora seruat 419.47
Mellis natura qualis 419.46. & inde
Mel quibus noceat 420.1
Mellis desumptati utilitas in medicina 420.6
Mella à quo reperta 118.17
Mella quæ optima 196.29. per totum. &
1bidem 35. per totum
Mellis copiae signum 196.36
Mella quomodo probentur 197.6. per
totum
Mel uenenatum quibus ex floribus fiat 398.
23. & inde
Mellis uenenati signa 398.26. & inde
Mellis uenenati remedia 398.29. & inde.
& 539.47. & 576.32
Mela equestris ordinis uir porri succo se in-
teremit 360.40
Melampyllum herba 416.43
Melampodis diuinatio, atque inuentum 119.
40. & 463.24
Melampodion herba 463.25
Melampyrbium passi genus 251.34
Melampus Præti filius quæ herba sanauit
463.26
Melancholicorum remedia 373.28.
& 375.42. & 387.17. & 405.49. &
431.7. & 464.36. & 502.36. & 515.
33. & 516.37. & 526.44
Melancholie insanæ remedia 422.16
Melancoryphi aues 181.1. & 188.35
Melancranus iunci genus 402.7.8
Melandrya cordyle piscis frusta 158.15
Melandryum herba, cuiusque in medicinis usus
479.19
Melanitarum remedia 445.41. & 489.20
Melanion floris genus 397.25
Melanibemon herba 414.30
Melanibion, id est, gith 385.22
Melanibius pictor quibus usus coloribus
625.31
Melanib

Pars Prima

Melanthius ingenti pretio didicit	628.11	Memnonides aues	Ibidem	114.6
Melanurus piscis	586.17	Memnonia gemma	676.26	Menstruum quando, & quàm diu in muliere
Melappia poma	262.48	Memorie insignis exempla	116.33 per	114.15
Melastemon, id est, gith	383.23	Memoriae ars à quibus reperta	116.39	Menstruum generando homini materia
Melaegetus unus ex ductibus Alexandri	636.49	Memoria fragilissima	116.40	114.17
Melaegeti effigies, Parafij opus	627.31	Memoria quibus modis amittatur	116.41.	Menstrui grauidarum fluxus inualidos red- dit partus
Melaegeti tumulus	179.47	Memoriae in indice	675.30	114.19
Melagrides aues	179.45, & 663.48.	Memoriam adimens gemma	560.49	Mensuo primo foeminarum plures morbi sanantur
664.8		Memoriam inuantes aquae	560.49	508.38
Melanatos aquilarum genus	173.11	Memphiticarum arborum mira magnitudo	238.5	Menstrui prodigiosi effectus
Melistrum panicum	422.4	Memphiticae arbores nunquam perdunt fo- lia	278.36	& inde
Melichmales pisces	586.8	Mena Sex, Pompeij libertus	640.18	Menstrua mulier denudata tempestatibus abi- git
Meliceridum morbi remedia	387.43.	Mena piscis	586.17	114.43
405.28		Mena pisces colorem mutant	161.31	& inde
Melichloros gemma	678.10	Menarum piscium in medicinis usus	580.	Menstrua cocumibus maribus quando ma- ximè pestifera
Melichryos gemma	672.27	46. & 581.41. & 584.16.23	455.33	111.46
Melichros gemma	678.10	Menas herba qualis	361.4	Mensuo purpuram pollui
Melilotos herba	396.16. & 397.18.	Menander alij sctorem quo pacto docue- rit extinguendum	361.4	Mensuum segetibus nocet
& inde		Menaider diligensissimus luxuria interpres	645.8	111.48
Meliloti herbae medicinae	405.23.	645.8		112.1
& inde		Menandri Synaristuse	440.12	Mensuum Iudae bitumine nocentius
Meliloti oleum	260.48	Menandri regis Cariae effigies ab Appelle pi- cta	629.40	512.7
Meliloti apes deficiuntur	398.6	Menandri fabula, Thessala nomine	545.7	Mensuum nitorem speculorum bebeteri
Melimela diu seruari non possunt	263.41	Menandri honor	118.47	16
Melimela unde dicta	262.49	Mendacium nullum teste caret	138.33	Mensurorum mulierum in medicinis usus
Melimela poma, eorumque in medicinis usus	435.3	Menechmi statuarij utulus	610.46	512.17. & inde
Melinum oleum ex malis cotoneis	434.50	Menecrates Sexti Pompeij libertus	640.18	Mensurae coeli positibus Magorum artes ira- ritas reddi
50		Menelai Canobus gubernator	80.27	512.32
Melinum unguentum ex iisdem	232.50.	Menelai regia	595.2	Mensurae coriandri potu contineri
& 333.21		Menelai imago ex Obsidiano uitro	659.29	386.27
Melis animalis consideratio	144.19	Menenij Agrippae paupertas	600.23	Mensurorum remedia
Melissophyllon herba	396.15	Menestrati simulacrum	643.46	380.51. & 381.19.
Melissophyllon, id est, apiastrum	377.39. & 396.15	Menius C. Latinos deuicit	605.19	19. & 389.32. & 390.11. & 403.29.
Melissophyllo aluearia illinuntur	399.14	Menius C. quando Consul	606.20	48. & 406.30. & 411.24. & 412.39.
Melissophyllo apes deficiuntur	398.6.	Menodorus statuarius	611.45	& 414.34. & 416.14. & 417.28. & 424.28. & 429.39. & 431.35. & 432.1.
& 405.15		Menogenes statuarius	611.33	1. & 434.27.48. & 435.42. & 438.8.
Melissophylli medicinae	405.15. & inde	Menogenes cocus	113.10	& 439.28.33. & 440.5. & 441.44. & 442.18. & 445.18. & 447.51. & 448.8. & 450.6.30. & 451.9.24.
Melitae carnes	50.18	Menon literarum repertor	127.37	47. & 453.1. & 454.51. & 489.31.
Melittus herba eadem cum melissophyllo	405.16	Menfarum pretiosorum insania	240.16.	48. & inde. & 490.18. & 496.25. & 498.43. & 499.2.26. & 500.22.23. & 503.40. & 528.51. & 533.41. & 534.51. & 535.10.23. & 614.49. & 617.38.42. & 623.43.50. & 654.43
Melittus gemma	678.12	per totum caput		Menses ciliantia
Melittus uini quomodo conficiatur	252.4	Mense cedrine	240.17	377.35.47. & 381.51. & 388.11.40. & 405.15.51. & 406.45. & 407.10.34. & 415.37. & 417.23. & 419.13. & 422.25. & 423.30.32.40. & 427.43. & 435.13. & 437.7. & 438.37. & 442.48. & 443.39. & 447.10. & 448.30. & 449.25. & 450.10. & 453.22.28. & 454.44. & 455.21. & 457.30. & 458.19. & 462.48. & 489.29.36.39.41.42.45.48.50. & inde. & 493.46. & 495.41. & 500.46. & 501.34. & 502.41. & 503.22. & 509.16. & 510.40. & 511.35. & 513.50. & 514.47. & 539.41. & 575.9
Melittus unum, & ex eo medicinae	420.31. & inde	Menfarum ingens pretium	240.18.	Mensurarum & ponderum nomina
Melittus lapis qualis	654.25	& inde		41. per totum
Melitus Sp. à Minutio Augurino reprehensus	320.6	Mensa Ptolemaei regis Mauritaniae	240.23	Mensurarum & ponderum inuentores
Melittus apes unde decerpant	194.47	Mensa Tiberij principis	240.27	13
Melopones qui, & unde dicti	377.8	Menfarum dotes praecipue	240.35	Mens dea
Melotibron, id est, uitis alba	427.28	Mense tigrinae, pantherinae, & apiae	240.36. & inde	Mentes fedes in homine ubi
Melotibron herba folio suo uenit in coronamenia	396.14	Mensa in una plura uitia inuunt	240.41	210.8
Membranarum animalium genera plura	212.28	Mensam aufferi bibente conuiuia inauspiciatissima habetur	506.45	211.27
Membranae ubi reperta	238.28	Mensis seruata auguria & superstitiones	506.44. & inde	405.48
Membranarum maculae quo tollantur	374.8	Mense secundae arborum fructus	220.14	456.3
Membrorum fracturum remedia	379.49	Mensura mulierum hortis mire nocent	114.7. & 366.24	Mentem
Membrorum singularum animalis descriptio	204.44. per totum	Menstrui consideratio, natura, tempus, effectus	114.2. per totum	
Memecylon unedonis species	267.28	Mensurae non nisi mulieri conueniant	114.2	
Memnon Aethiopiae rex	103.5	Mensuum quando in muliere cesset	113.45	
Memnonis regia	72.31	Mensurae mulierum nihil magis monstrificum		
Memnonis statua ex basale lapide, Sole oriente crepitum edens	646.27			
Memnonis in Aethiopiae regia	179.44			
Memnonis sepulchrum	179.43			

Indicis Pliniani

Mentem turbantia 448. 23. & 462. 18.
24. 26. & 513. 19
Mente commotis utilia 378. 37. 405.
48. & 427. 39. & 463. 26. & 498.
47. & 510. 5. & 513. 42. & 560. 20.
& 655. 29
Mente natura, satio, &c. 364. 50.
& inde
Mentha herba unde dicta 365. 2
Menta antea mintha dicta Ibidem
Menta ferro tangi non uult 366. 27
Mente consideratio, natura, medicina 380.
20. & inde
Menta generationi contraria 380. 2. 4
Mentagramorbus 475. 36. & inde
Mentastri herbe consideratio, & satio, &
medicina 365. 1. & 380. 10. & inde
Mentastrium, sylvestre pulegium 380. 11
Mentastri uinum fastidium 254. 2
Mentiri pudore ignorantie pletosque non
pudet 97. 1
Mentor sculptor 601. 17. 4. 9
Mentoris m. rum opus 120. 42
Mentor Syracusanus leoni sarcullum ex pede
exemit 136. 2
Menti consideratio 208. 9
Mentem nulli animalium præter hominem
Ibidem
Mentium in supplicando tangunt Græci
216. 21
Mercatura à quibus reperta 128. 15
Mercatorialis herbe consideratio 462. 36.
& inde
Mercurij sideris consideratio 4. 31. &
inde. & 7. 6
Mercurij stelle per Zodiacum motus 7. 36
Mercurij stella quantum à Sole discedat 8. 15.
& inde
Mercurij stelle color radians 9. 10
Mercurius Mercurialis herbe inuentor
462. 35
Mercurij simulachrum 608. 39. & 611.
36
Mercurius Bacchi nutritor, eiusque simulachrum ex ere 611. 27
Mercurij delubrum ubi 665. 29
Mercurij litterarum inuentor 127. 32
Meretrix diuissima Rhodope 648. 42
Meretricis constantia ac fides 116. 29.
& 610. 12
Meretrici cui honor tribuitur 610. 14
Mergi aues infatigabiles 111. 49
Mergi auis consideratio 181. 27. 28.
& 185. 2. 4
Mergi aues futura præstigiunt 350. 30. 32
Meridie uitium plage spectare non debent
313. 27
Merx piscis ex genere lacertorum 586.
17
Meroses gemma 676. 30
Meros herba unde dicta, eiusque descriptio,
& usus 465. 8
Merox auis qualis, eiusque pietas in parentibus 182. 10
Merule auis consideratio 180. 26
Merule in medicinis usus 505. 13
Merula auis hyeme abit 179. 28.
Merula ubi alba 181. 8
Merula bis anno pariunt 187. 2.
Merula amica turdo 192. 40

Merula lauro se purgant 140. 34
Merula piscis 158. 37. & 586. 17
Meses uentus 15. 15
Mesogites, uini genus, capitis dolores generat 251. 12
Mesoleucus herba que 500. 9
Mesoleucus gemma 676. 36
Mesomela gemma Ibidem
Mesospherum nardi genus 224. 9
Mesphes rex Aegypti 647. 30
Mesphilorum consideratio, genera &c. 266.
6. per totum
Mesphilus Catonis uero in Italia non fuit
266. 11
Mesphilus uermibus infestatur 314. 10
Mesphilorum putamen quale 268. 36
Mesphilorum natura, medicina & 48. 23
Mesphaline cum Vestio Valente adulterium
531. 25
Mesphaline mira libido 189. 12
Messalinus Consularis hirudinibus ad genus
admissis interemptus 583. 46
Messalla Valerius Consul 129. 44
Messalla Valerius uictoriam suam de Hircanis
& Carthaginiensibus Romæ piscium
proposuit 622. 32
Messalla orator sui nominis oblitus 116.
44
Messalla orator alienam genti suæ imaginem
uoluit inferi 621. 7
Messalla orator in Antonio auri in rebus ob
scenis abulum reprehendit 592. 12
Messalla Marcus Consul quando 117. 29.
& 143. 31. & 661. 35
Messalla Marco Censore ficus sponte in Capitolio enata 316. 15
Messalla Marcus duas Sibyllas posuit statuas
605. 30
Messalla quo uino usus 250. 39
Messas consideratio 344. 38. & inde
Messas trituratio 344. 45
Messas ubi bine anno uno 90. 6
Metastorum consideratio 587. 13. per
totum capit
Metallum unde dictum 596. 30
Metallus opes constant 600. 21
Metallorum eris consideratio 603. 12.
per totum & Ibidem. 25. per totum
Metalla eris quis inuenit 127. 47
Metaponti lunonis templum uitiginis habuit
columnas 245. 30
Metæ figuram umbræ referunt 5. 19
Metella Sylla mater 651. 47
Metellus Consul 113. 14
Metellus Q. Celer Consul 21. 42
Metelli L. de Pennis triumphus 131. 46
Metellus Pontifex lingue fuit impeditæ
209. 25
Metellus Macedoniam subegit 609. 28
Metelli L. triumphus 320. 12
Metelli ades ubi 644. 32
Metellus Q. quot filios nepotisque reliquerit
113. 37. & 121. 50. & inde. &
122. 16
Metelli Q. gesta, honores, ac felicitas 121.
50. & inde. & 122. 14. & inde
Metellus Q. cæcus factus cum Palladium ex
incendio raperet 122. 8
Metellus unus Roman. eueru uehebatur ad
Curiam 122. 11

Metelli Macedonici felicitas, gesta, mors, &c. 122. 14. & inde
Metellus Macedonicus Scipionis inimicus
122. 26
Metello Macedonico à Catinio elata iniuria 122. 18. & inde
Metelli Pontificis senectus 123. 47
Metendi diuersitas 344. 38.
& inde
Metendi tempus 344. 47
Meterana castanea 267. 8
Methymathus Masinisse filius 113. 46
Metopion arbor 229. 49
Metopion fascitium oleum idem cum amygdalis
lino 260. 30
Metopsopi qui 629. 18
Metrodorus medicus 386. 12
Metrodorus pictor, philosophusque 633.
34
Metrodorus memorie artem consummauit
116. 39
Metrodorus Scepsius à Romanorum odio
cognomen inuenit 606. 39
Metrodorus Scepsius Romanis obiecit Volusianos statuarum cupiditate esse expugnatos 606. 40
Metuentium nocte remedia 381. 21. &
416. 1
Metus felicitatem admittit 121. 9
Metus uanos expellit à mente adamas
666. 6
Metu herbe consideratio, genera, natura, medicina, inuentor 389. 35. & inde
Meuatis uua qualis 247. 48
Mezentius uni mercede Rutulis opem tulit
aduersus Latinos 252. 29
Myacanthos quid 364. 21
Myaces pisces quales, & ex eis medicina 581. 18. & inde
Myagros herba qualis, eiusque usus 500.
30
Myagri herbe oleum Ibidem
Miciades sculptor 641. 47
Myconij natura calui 205. 36
Myconium uinum 251. 12
Mycon pictor 602. 27. & 624. 39.
& 626. 30. 32
Mycon statuarum 611. 33
Microphychi qui, eorumque remedium 410.
10
Microspherum nardi genus 224. 10
Miction medicus 390. 13
Mide annulus mirus 588. 5
Mide auri copia 592. 20
Mydon pictor 634. 41
Myie concharum genus 165. 1
Myiagrus muscarum deus 180. 2
Myiagrus statuarum 611. 45
Myiæ pisces quales 581. 30
Miliades dux Atheniensium 626. 17
Milesta rosa 392. 41
Mileti cruce olius erodunt 314. 47
Mileus medicus 505. 5
Milliarie oleæ ubi, & cur ita dictæ 302.
17
Militaris panis qualis 324. 37
Militaris herba 456. 38
Militaribus signis argenteus color familiarior 592. 51. & inde
Milites fortissimi ex agricolis 321. 3
Militum

Pars Prima

millium premia uaria 117. 51. & inde.
 & 410. 6. & inde. & 591. 1. & inde
Milli spica qualis 323. 19
Milli panis 323. 28
Millium Indicum quando in Italiam aduectum
 323. 31
Milli ubi in Campania ad pulmentum conficienda 327. 26
Milli pulle, aut cruda etiam farina lacti admixta sarmate aluntur 327. 28
Millione auiculae aut uermes nocent 332. 28. & inde
Millium ubi ferendum 332. 51
Millium tantum & hordeum Aethiopes habent 327. 29
Millium ubi feri non debeat 327. 32
Millium quando ferendum 323. 9. & 340. 38
Milli & semine quod unum fiat 253. 39
Millium in ihericia 390. 42
Millifolij herbe consideratio, & medicinae
 455. 13. & inde
Millifolium herba quae 463. 8
Millifolij medicinae 482. 45
Millipeda in medicina 547. 51
Millipeda animal, & contra eius uenenum remedia 368. 50. & 543. 24. & inde
Mylocoz blattae genus 543. 47
Milo Crotoniae quae gemma usus 673. 46
Milonis Crotoniae fortitudo 116. 4
Milo Clodium perimit, & eius aris alieni summa 650. 44. 45
Milonis interitus 18. 32
Milto, id est, minium 598. 14
Miltius lapis 655. 5
Milliazo piscis tempestates praesagit 573. 46
Millurum consideratio 175. 19. per totum caput
Milli in medicinis usus 542. 24. & 552. 5. & inde
Millus ex finemur ferculis, aut Olympicis ara nihil rapit 175. 20
Millus cui inimicus 192. 24. 41
Milli signi caelestis exortus 339. 34. 35
Millus piscis uolitans 161. 33
Minimus pratensium herbarum deterrima
 341. 32
Mina, siue Mina, Atticas drachmas centum pendit 408. 46
Minervae olea Athenis. ad Plinij usque tempesta durauit 292. 32
Minervae simulacrum ex ebore 608. 28
Minervae Musicae simulacrum ex aere 608. 29. & 610. 27
Minervae simulacrum in Nea Troadis non compluitur 27. 35
Minervae & Neptuni certamen 292. 32
Minervae templum Lindi 595. 2
Minervae in Gorgone dracones ad scilum clithare resonantes 610. 27
Minervae delubrum in Capitolio 631. 11
Minervae effigies picta ab Amulio 632. 13
Minervae simulacrum & caelo tactum 641. 44
Minervae edes in Elide, eiusque mirum thesaurum 657. 36
Minervae cur non immoletur capra 150. 45
Minervae sacra olea 220. 10
Minervae quae herba sacra 413. 27.

& 462. 14
Minervae simulacra 608. 28. 29. 46.
 & 610. 20. 27. 32. 38. 50. & 611. 41. &
 642. 29. 49
Minervae inuentum, argemon herba 457. 28
Minyanthes trifolij genus 396. 20.
 & 405. 33
Minij consideratio 597. 48. & inde
Minij in sacris usus Ibidem
Minium a quo inuentum 598. 6
Minium quibus reperitur locis 598. 7. & inde
Minij preparatio 598. 11
Minij ad libros scribendos usus 598. 47
Minium domini seruis pingentibus praestabant 623. 30
Minium uenenum esse 533. 7
Minora animalia expressius naturae uim indicant 193. 46
Minos princeps classe depugnauit 129. 18
Mintha olim Graecis dicta, quae Latinis mentha 365. 2
Minutus Augurinus Sp. Melium affectati regni coarguit 320. 6
Minutij statua, ubi & qua de causa posita 320. 8. & 605. 22
Myosoton herba 492. 12
Myiodes, muscarum Deus 540. 47
Myophonon herba 396. 23
Myofata, siue Myofotis herba qualis 500. 23. & inde
Myofoton herba, eadem cum alsine 493. 15

Miracula orbis septem.

Babylonie muri 96. 47. & inde
Dianae Ephesiae templum 650. 2. & inde
Iouis Olympici simulacrum 608. 6
Pyramides Aegyptiae 648. 8. per totum
Solus colossus Rhodi 607. 18. & inde
Mausolij sepulchrum 643. 34. & inde
Cyri Medorum regis domus a Memnone illigatis auro lapidibus fabricata: cuius Plinius non meminit.
Mira & superstitiosa panorum curatio
 484. 7
Mira fimi dorcadis natura 520. 40
Miracula fulgurum 17. 8. per totum
Miracula montium inter se concurrentium 25. 36. & inde
Miracula terrarum uaria 27. 4. per totum
 & Ibidem 34. per totum
Miracula insularum semper fluuantium 27. 24. per totum
Miracula multa aquarum 561. 17. & per totum caput
Miracula inuisa Q. Marcij regis 652. 23
Miracula fontium & fluminum, aliarumque aquarum 29. 23. per totum
Miracula uariarum gentium 108. 34. per totum
Miracula quorundam animalium 530. 2. per totum. & 558. 48. per totum
Miraculum auditus uelocissimi 116. 23
Miracula de his qui elati reuixerunt 125. 27. per totum
Miracula animalium aduenas interimentum

153. 15. per totum
Miracula delphinorum 155. 44. & inde
Miracula echeneidis 161. 18. per totum
Miracula phenicis 172. 44. per totum
Miracula Diomedearum auium 184. 51. per totum caput
Miracula afflidum 192. 44. & inde
Miracula apium 198. 27. & inde
Miracula uini 254. 43. per totum
 & 256. 15
Miracula prodigiosorum arborum 283. 18. & inde. & 315. 48. per totum
Miraculum caprifici arboris 437. 22. & inde
Miraculum mellis 398. 45. 50.
Miracula herbarum 455. 30. per totum.
 & 477. 11. & inde
Miracula serpentum 468. 26. & 470. 26
Miracula prodigiosa circa Venerem 484. 15. per totum
Miracula circa precationes, incantamenta & sortilegia 505. 26. & inde per totum. & 507. 35. per totum
Miracula Rubri maris 572. 30. per totum
Miracula piscium 573. 27. per totum
Miracula, medicinae, & prodigia ignium 659. 44. per totum
Miracula uaria naturae 12. 28. per totum.
 & Ibidem 40. per totum. & 20. 47. &
 61. 16. & inde. & 66. 19. & inde. & 74. 5. & 103. 28. per totum. & 114. 6. & inde. &
 & 139. 20. & inde. & 162. 13. & 169. 38. &
 & 171. 29. per totum. & 172. 2. per totum. & Ibidem 8. per totum. & Ibidem 14. per totum. & 176. 9. & 241. 33. 36. &
 & inde. & 243. 23. & 244. 11. 16. & inde. & 248. 5. & 265. 23. & 270. 39. &
 & 276. 50. & 300. 18. & inde. & 316. 42. &
 & 335. 10. per totum. & 338. 34. & 344. 26. & inde. & 352. 43. & inde. & 354. 1. & inde. & 357. 2. & inde. & 382. 28. &
 & inde. & 387. 30. & 395. 22. & 398. 45. & 413. 25. & inde. & 415. 20. &
 & 426. 41. & 441. 45. & 443. 1. & 447. 24. 40. & 448. 10. & 449. 39. &
 & 450. 14. & 451. 49. & inde. & 455. 11. &
 & 460. 13. & inde copiose. & 461. 39. &
 & inde. & 462. 41. & 465. 27. 45. &
 & 466. 44. & 467. 21. & 468. 12. 26. &
 & 469. 5. & inde. & 491. 41. & 495. 1. &
 & 505. 26. & inde per totum. & 513. 17. & 515. 12. & inde. & 521. 43. & inde. &
 & 536. 23. & 578. 7. 24. & 569. 50. &
 & 576. 25. & 577. 4. & inde copiose. &
 & 584. 38. & 585. 28. & 618. 18. & 641. 39. & inde. & 646. 27. & 647. 12. per totum. & 648. 8. per totum. & 549. 49. per totum. & 652. 49. per totum &
 & 653. 25. & inde. & 554. 30. & 660. 6. &
 & inde. & 669. 38. & 673. 29. & inde. &
 & 674. 46. & 675. 20. 36. & 678. 2
Myrtapia pyra 263. 20
Myrtice frutex 242. 17. & inde
Myrtices medicinae 447. 37. & inde
Myrus piscis 160. 50. 51
Myriophillon herba eiusque medicinae
 455. 12. & inde
Myrmecides statuarius 116. 19
Myrmecidis statuarij opera 116. 20.

Indicis Pliniani

Myrmeles gemma	677.44	Myrti folia angusta	279.25	Modum seruire nescit humanum ingenium	477.24
Myrmecias gemma	676.34	Myrti folia disposita	279.33	Mœria uia	247.37
Myrmecion phalangij genus	538.48	Myrtus patrii & plebeia, earumque mira natura	269.21. & inde 299.30.	Mæris Aegypti rex, locisque ab eo denominatus	71.18
Myrobolanum glandis aromaticæ genus	229.18.31.34	Myrtus quibus modis seratur	299.30.	Mæridis regis sepulchrum	649.6
Myrobalani medicæ	434.26	& 305.13.15		Mæria ficus quales	265.2
Myron statuarius quando uixerit	608.11	Myrtum Mithridates rex frustra in Panticæpeo urbe ferere conatus	283.43	Molarum uersatiliū consideratio ac prodiū ex eis	653.51
Myron quo ere usus	604.12	Myrtio uita breuis	302.28	Mola Lapidæ ubi optime	654.1
Myronis opus	608.43	Myrtus ubi odoratissima	269.31. & 397.48	Molæ in utero muliebri quæ dicantur, & quomodo gignantur	114.2. & inde. & 190.20
Myronis bucula	Ibidem	Myrtopetalon herba	501.8	Molæ in muliebres quo pacto discantur	557.27
Myrrhæ consideratio	226.10. per totum.	Mys argenti celator	602.3	Molæ falsæ sacris omnibus adhibebantur	567.45
& Ibidem 27. per totum		Mys, piscis	586.18	Molemonium herba, & ex ea medicæ	479.23
Myrrhæ generis, natura, pretium	226.27.	Misenus in agro Marij uilla	321.34	Molere frumenta Ceres prima reperit	127.30
per totum caput		Mily quid, eiusque consideratio	354.17	Moly caudatissima herbarum, eiusque descriptio	461.31. & inde
Myrrha quibus nascatur locis	Ibidem	Mysticum uinum	251.11	Moly herba uenenata	408.17
Myrrhæ ex spina in India colligitur	226.40	Myscus piscis	586.18	Moly efficax contra magicas artes	470.42
Myrrhæ ligno apud Sabeos cibi coquantur	227.39	Mitrax gemma	676.29	Molybdæna herba	473.19
Myrrhæ odore antiqui uina condiebant	252.44	Mitres Aegypti rex	647.4	Molybditis quid	597.21
Myrrhæ Troglodytica Isis in sinum comportatur	102.9	Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit	592.8	Molitur & frumentorum consideratio	326.28
Myrrhæ herba qualis, & ex ea medicæ	455.20. & inde	Mithridatis currus aurei argenteique	601.37	Mollendi uim habet terra ampelli	639.38
Myrrhæ herba qualis, & eius in medicinis usus	455.20. & inde. & 485.31. & inde	Mithridates quando à Lucullo uictus	267.40	Molochæ agria quid	370.19
Myrrhites gemma	676.33	Mithridates laurum & myrtum in Panticæpeo frustra ferere conatus	283.42	Molochites gemma qualis, & unde dicta	671.9
Myrrilus Lydiæ rex	626.5	Mithridatis antidoti compositio	439.10. & 533.10	Molon herba qualis, & ex ea medicæ	478.41
Myrsinum herba eadem cum feniculo syluestri	389.46	Mithridatis laus	459.18. & inde	Mollugo herba	485.3
Myrsinites tithymali genus	481.45	Mithridates quotidie uenenum bibit	459.10	Molluscæ aceris tuber	277.21
Myrsinites gemma	676.35	Mithridates duabus & uiginti linguis loquutus	116.36. & 459.25	Molluscæ nuces	266.43
Myrtatum obsonium	269.10	Mithridates à Pompeio uictus	117.33. & 459.18	Monadum Mercurius reperit	118.38
Myrtæ uerbena in fœdere Romanorum Sabinorumque adhibita	269.14	Mithridates quot annos regnarit	459.26	Monedula infestioris inuentrix	303.2
Myrtæ Veneris ara Romæ	269.25	Mithridatis diligentia	459.19	Monedularum furacitas	180.14
Myrtæ olei natura & medicæ	433.27. & inde	Mithridatis commentationes Pompei per Læneum libertum Latinitate donandas curauit	459.30	Monocerotis fera descriptio	158.4
Myrtidani uini facilius genus	253.51. & 269.8	Mithridates quidam Claudio principe ad Sauromatas confugit	85.18	Monochromata quæ	598.20. & 611.49. & 623.21. & 626.9. & 627.4
Myrtidani medicæ	440.32. & inde	Mithridatis dactylotheba	661.23	Monopodia ex ere	604.31
Myrtites uinum quomodo conficiatur	253.48. & inde	Mithridatis bello multi ciuium in Calamienis insulis seruati	27.27	Monstroforum hominum multa genera	103.28. per totum. & 108.34. per totum
Myrtus sacra Veneri	220.10	Mithridaticum herba à Mithridate reperta	464.50. & inde. & 470.42	Montes inter se concurrentes quando uisi	25.35. per totum
Myrti consideratio	269.7. per totum caput	Mituli pisces quales	581.29. & inde	Montes quæ arbores ament	277.47
Myrti uaria genera	269.26. & inde	Mituli pisces medicæ	581.31	Montes ferrum reuinentes resciscensque	27.39
Myrti oleum quomodo conficiatur	260.34	Mitulorum generatio	169.40	Montibus nubes imminentes quid præsestant	350.11
Myrtus satiuæ	260.37	Mitulorum mira magnitudo	573.21	Reliqua quære parte secunda.	
Myrtus syluestris	Ibidem	Mixæ prunorum genus	236.40. & 262.15.23. & 300.34	Monumenta perennia ex quo Lapide fiant	657.1
Myrti bacce	267.36	Mixon piscis	579.31. & 636.22	Morbi noui quibus locis hominibusque peccant	475.27. per totum
Myrti fuscus qualis	268.21. & 269.7	Mnastium pictor	634.42	Morbus carminibus tolli	507.14
Myrti bacce piperis uicem olim supplebant	269.7	Mnastibæ pictor	Ibidem	Morbi quidam, dii crediti	2.37
Myrtus ubi primum uisa	269.13	Mna siue Mina Atticæ drachmas centum pendet	408.45	Morborum exempla uaria	124.39. per totum. & 125.21
Myrtus Romæ fuit ab initio urbis conditæ	269.14	Mnason Elatensium tyrannus	630.17. & 631.8	Morbus etiam arbores sentiunt	313.41
Myrtus arborum omnium prima Romæ in publico facta	269.19	Mnemosyne à Philisco picta	634.25	Morbi qualiter uitari possint	387.3
Myrti due in Romuli delubro	269.20	Mnethæus medicus, eiusque de coronamentis opus	392.18	Morbi omnes quomodo pellantur	400.25
Myrti genera tria apud Catonem	269.26	Mnecidis regia	647.8	Morbi qui asperunt	461.16
Myrti utilitates plures	369.31. & inde	Modulorum muscorum species plures, & eorum inuentores	128.40. & inde		
Myrti quis primus in ouatione usus	269.42	Modus rerum omnium uisilissimus	322.9		
Myrtus quæ loca amet	278.2				
Myrti non decidunt folia	278.22				

Pars Prima

Morbus omnes tollentia 451.39.46. 469.7	Morus quando serenda, plantandae sit 306.25	Mulier quandiu pariat 113.44.50
Morbi inflammari creduntur superuentu, corum, qui pedibus iter confecerint 460. 22	Mori succus qualis 268.21	Mulier sola menstrualia animal 114.2
Morbos totius corporis remedia 471. 8. per totum. 514.8. 552.29. per totum caput	Mora carne & succo constant 268.37	Mulier septima die ab enixu concipere facili lime creditur 190.1
Morbis longis locorum mutatio utilis 509. 31	Mori arboris fructus, reliquiarumque eius par- tium in medicinis usus 437.39.	Muliere ex semetipsa concipiente, mole in utero nascuntur 190.20
Mores ciuiles prostrauit M. Scauri aeditas 641.15. 651.32	Morus nouissime germinat 278.47.	Muliebri ornatu pretiosissimus 165.13.
Morum diuersorum exempla 115.32.	280.30	Muliebrium affectuum remedia 368.37.
per totum caput	Morus cur arborum sapientissima censeatur 280.29. 341.5	369.38. 370.29. 373.38. 374.15. 425.47
Morantia ieiunata quo pacto inducatur 514. 35	Morus tardissime senescit 282.9. 290.31	Muliebri corporis, eiusque partium medi- cinae 511.11. per totum caput
Morton idem cum haliacabo 408.17	Mori succus a medicis expetitur 287. 28	Mulier menstrua denudata tempestates abi- git 511.43
Morton mandragorae species 472.37	Morus talea tantum feritur 305.15	Muliones culicum genus 199.7.
Morton, gemma 676.30	Morum ramo inferi religio fulgurum pro- hibet Ibidem	Muliones uno tantum die uiuunt 58.
Mormyre pisces 586.32	Mori arboris prudentia 437.48	49
Morphos aquile genus 173.15	Mori arboris ricini sanguinem sistant 438.4	Mulli piscis consideratio 159.40.48.
Mortariorum lapidum consideratio 655. 50. inde	Mori arboris consideratio 267.19.	160.8. 586.17
Mors homini optimus portus 461.19	in de	Mulleorum calceorum color nullis piscibus nomen fecit 159.47
Morim nunquam contingere, nisi aestu ma- ris recedente 28.45	Mos. Quare mores.	Mullus in cibo inutilis neruis 583.33
Mortem ex minimis causis accidere 112.9	Moscuton, rose genus 393.5	Mulli piscis in medicinis usus 576.36.
Mors sapissime inuocatur 12.4. 50	Moschion Graecus de Rhaphano librum medi- dit 358.41	580.50. 584.13. 585.12
Mortis signa plurima 125.14. per totum caput	Moses Magus, secundum Plinium 545. 27	Mullus octoginta librarum in mari rubro captus 160.8
Mortes repentine plures 126.13. per to- tum caput	Motheruadisi regia 649.6	Mullorum copia ubi 159.40
Mortem doloris impatientia quis sibi con- fecerit 384.49	Mucefcere inter liquores uino proprium 256.9	Mulli expirantes versicolores 159.48
Mortem sponte accerfentes 61.25. 91.9	Macula gemma 677.27	Mullus ter anno parit 169.50
Morte qua plectantur sacrilegi in Elephan- tina Aethiopia regione 456.11	Mugilis piscis consideratio 168.47.	Mullus piscis lepore marino sine noxa ue- scitur 573.15
Mortis sua Gracchorum pater Cornelia uxore uitam redemit 120.5	159.20. inde. 167.50. 586.17	Multipede uermis in medicinis usus 547.38. 551.37
Morte repentina nonnulli ob desideria, in- fortunatae suorum extincti 120.8. inde	Mugilum piscium in Laterra stagno mira co- pia 156.22	Muliana cotonea 261.40
Mortem sibi consciscientium corpora cruci- bus affixa 651.7. inde	Mugil & lupus pisces mutuo odio flagrant 172.14	Mulus. Quare Mula. 420.5. inde
Mors tempestiua optima 505.16	Mugilis piscis astus 573.35	Mulsi consideratio, usus, & medicinae 420.23. inde
Mortis consciscende cause 455.12. 456.11. 461.17	Mula ne calcitret 559.6	Mulsum quod optimum, & utilissimum Ibidem
Mortis signa ex urina 510.34. 50. inde	Mule ungula sola Stygis aqua continetur 559.7	Mummio L. Censore laquearia in Capitolio inaurata 592.46
Mors sine arbitrio nihil homini melius con- cessum 505.16	Mule ex uolutabro puluis inpersus amoris astus mitigat 559.1	Mummus Corinthum diruit 604.24.
Mortales aeternitate deus donare non potest 332	Mulorum consideratio 147.28. per totum caput	635.20
Mortuus cum laruis luctari, prouerbium. Pro- logo operis, pag. 3. uers. 36	Muli ex asino & equa gignuntur 147. 28	Mummus L. diruta Corintho primus tabu- lis externis auctoritatem fecit 622.42
Mortuus ad uitam herbis reuocari 460. 14. inde	Mulam peperisse prodigio est 147.40	Mummii uictoria ad uasa Corinthia & ta- bulas pictas Romanorum mores inclina- uit 661.28
Mortui cum coronis efferebantur 391. 49	Mule ubi uulgo pariant 147.41	Mummus signis urbem Romanam repleuit 606.46
Mortem multis modis prouocant nauigantes 351.30	Mula quare non pariant 147.40	Mummus decedens filiae dotem non reliquit 606.47
Morbus bestiarum remedia 378.25. 386. 49. 405.30. 653.39	Mulifel non habent 210.50	Mundus, numen quoddam eternum 1.12
Morbus uenenatorum animalium remedia 390.41. inde	Mula calcitratus quo inhibeatur 147. 42	Mundus eternus, immensus, ingentius, in- corruptibilis, sacer 1.14.16
Morticini, clauorum genus in pedibus 419. 23	Mulorum longa aetas 147.47	Mundi externa indagare, mens humana non potest 1.15
Morus arbor quae loca amet 278.8	Mule eiusque partium in medicinis usus 540.41. 551.25. 552.19. 558.26	Mundus certus, incerto tamen similis 1.18
Morum colores tres 267.19	Mulcla apud ueteres ouibus & bubus 40. 588.2	Mundum cuncta complexus in se Ibidem
	Muliere excepta pauca animalia grauida nouere coitum 112.33	Mundum naturam rerum esse 1.19
	Mulier interdum superfecit Ibidem	Mundi mensura nosci non potest ab homine 1.20
	Mulier non ex quolibet concipit 113.30	Mundi infiniti, secundum quosdam 1.21
	Mulier plerumque alternat in proli sexus 113.32	Mundus unde dictus 2.2. per totum caput
	Mulierum fecunditas uaria 113.30.	

Indicis Pliniani

Mundum Græci <i>κίονα</i> appellarunt, ab excellenti ornatu imposito uocabulo 2.2	Mures Lambendo concipiunt 190.27	Musca mortue quo pacto reuiuiscant 204.4
Murene coronæ ciuicis dignitate inferiores 272.1	Mures prægnantes in utero parentis repertæ 190.28	Musca alis uehiculum & currum totum conatens 116.20. & 611.11. & 644.48
Muralis coronæ à graminea dignitate superatur 409.43	Mures gustatu salis concipiunt Ibidem	Musca ubi non reperiuntur 358.
Murenis piscibus ferule natura infestissima 390.28	Murium agrestium copia messes aliquando populatur 190.29	Musca quod mellis genus non attingant Ibidem
Murene piscis æstus 573.32.38. & inde	Mures quibus necentur 406.14. & 413.40	Musca quæ maximè appetant 443.47
Murenarum patina 636.22	Mures quibus pellantur 332.37. & 416.26. & 559.1	Musca in linteolo religata lippitudini medetur 507.13
Murene molle tegumentum 157.32	Mures cucumeris erratici decocto resperfa non attingunt 368.34	Musca quo necentur 446.31. & 464.45
Murena piscis hyeme raro capitur 159.14	Murium natura non spernenda 536.22	Muscæ, id est simus murinus 540.42. & 208.36
Murene pinnis & branchijs carent 160.33	Muribus cor maximum 210.13	Musculus piscis balane iter dirigit 172.19
Murenarum oua celerrimè crescunt 160.48. & 169.31	Murium aliqui fel non habent 210.51	Musculi pisces marini 585.44
Murena tantum sexus femineus 573.41	Murium fibræ crescunt & decrescunt cum Luna 211.16	Musca in ædificijs quæ dicantur 34
Murenam cum serpentibus coire 160.49. & 573.41	Mures quo pacto unum in locum contrahantur 413.40	Musca repertor Amphion & inde 661.3
Murenarum uisarium quis primus excogitarit 170.45. per totum	Mures à serpentibus lesi chondrille herba sibi medentur 418.10	Musca delphini delectantur 155.44. & 156.20
Murena & conger caudas sibi mutuis corrodunt 172.15	Mures omnino indociles 185.13	Musmonis animalis consideratio per totum 150.16.
Murene morfus remedia 577.41	Mures ubi albi 152.38	Musca ut feruere desinant 655.46
Murene piscis consideratio 160.48. per totum	Mus marinus ubi oua pariat 170.18	Musæce laurus 270.1
Murene animam habent in cauda 573.43	Muribus quæ glans gratissima 273.1	Musca pyra 263.24
Murene à piscatoribus sibilio euocantur 573.42	Mures ruinis imminentibus præmigrant 140.43	Mustelæ duo genera 536.25. & inde
Murene fuisse non interimuntur Ibidem	Mures urbiu incolas interdum popularentur 141.1. & 152.34. & 190.32	Muscula domestica catulos suos quætidie libi transfert 536.27
Murene cauda ista facillimè perimuntur 573.43	Muris ingenti emptus pretio 152.29. per totum 152.36	Muscula domestica serpentes persequitur 536.28
Murenarum cinis cum melle lichenas & lepras sanat 580.10	Mures Pontici 143.37	Muscula quomodo in unum congregari possint 515.31. & 537.42
Murene L. ludi 592.33	Mures marini 160.21	Muscula ueneficij quo remedio occurrant 540.23
Muricis piscis consideratio 161.23. & 163.38. & 166.4	Muris marini partus 170.18	Muscula ne gallinis aut columbis noceant 536.35
Muricum genera 580.16	Mures Nili quales 171.29. per totum. & 190.33	Muscula basiliscum perimit 138.17
Muricum pariendi tempus 170.10	Mures aranei ubi uenenati 153.7	Muscula ubi non sint 153.1
Muricum generatio 169.41	Muris aranei morfus remedia 372.10. & 375.29. & 378.26. & 386.49. & 422.20. & 430.33. & 436.23. & 495.38. & 519.13. & 539.4. & 546.28	Muscula piscis laudatissimus 159.38
Muricum cineris medicinæ 580.14. & 584.14.19	Mures Aræcani pulmonum uitij medentur 548.43	Muscularum cor maximum 210.13
Margentina uua 247.35	Mures necantia 406.14. & 452.1. & 464.43. & 492.13	Muscularum morfus remedia 574.45
Muria quid 568.18. & 583.34	Muris eiusque partium in medicinis usus 536.23. & 541.41. & 543.15. & 548.2.43. & 552.23. & 558.7	Muscularum cinere mures pelluntur 332.37
Murinum bordeum, & ex eo medicinæ 422.24	Murinus finis in medicina 540.41. & 541.31. & 550.43. & 551.14.36	Muscula dimicatura cum serpentibus ruten prægnat 140.20. & 379.7
Mures Thracon primus reperit 127.50	Musæ nouem à Fulvio Nobiliore ex Ambrosia Romanæ translatæ 627.15	Muscula à serpentibus quo pacto fugentur 515.31
Murus lateritius Aretij & Mæuaniæ 637.28	Musarum nouem simulacrum 644.7	Muscularum genera. & earum in medicinis usus 536.25. & inde. & 541.22.44. & 542.50. & 547.49
Murrhina uasa à quo primum Romanæ aduecta 662.5	Musa Antonius Augusti medicus 362.25. & 466.10	Muscularum si uenenum esse 536.26
Murrhina ingentis pretij ac capacitatis 662.7.17	Musæus polion herban summopere admiratus 460.7	Muscularum fel uenenum esse Ibidem
Murrhina quibus in locis reperiuntur 662.19. & inde	Musæi imago 661.41	Musculum quomodo conditur 255.13. & 13.36
Murrhinorum pretium à ficiilibus uisum 635.28	Muscarum in medicinis usus 540.42. & inde. & 553.50. & 555.6	Musculi
Murrhina à ueteribus inter uina dulcia enumeratum 253.4	Musca omnino indocilis 540.45	
Muræ Veneris ara Romæ 269.25	Muscarum Deus Myiodes 540.47	
Muris unius numerosus sectus 190.27	Musca quomodo fugentur Ibidem	
Murium factus ac mira generatio 190.25. & inde	Muscarum Deus Myiagrus 180.2	
	Musca quas ades non intrent 180.21	

Pars Prima

Musti medicamina 255.15
Mustum circa Alpes ligneis uasis conditur 256.14
Musta in Liguria quo pacto condiantur 255.35
Musti uitium denuo sua sponte feruere 255.37
Musti differentie plures 428.7
Mustum stomacho inutile, uenis incundum 428.10
Musti punice addito feruere desinunt 655.46
Musta pice conduntur 656.45
Mustini de musca super scitio 507.12
Mustinus coronam Marsie capiti suo imposuit 392.2
Mustinus ter Consul 507.12
Mustina peculiaris uia prusina 248.4
Mustinensi bello belides uise 11.32
Mustinis oblatione columbe epistolas in castra consulum attulerunt 183.13
Mustorum hominum remedia 381.1.
C 502.22
Mutus augur 174.34
Mutius Q. Consul 12.9

Abus fera qualis 137.15.
C inde
Nauti Pollionis magnitudo 115.2
Nauorum remedia 422.36
Naphtha quid 30.44. per totum. C 455.38. C 638.13
Naphtha, igni cognata materia 30.45
Napi, siue, Sinapi Persicum, herba que 503.29
Napy Atheniensis appellauerunt sinapi Aegyptium 365.50
Napi aduersus uermes quomodo medicandi 366.31
Napis uinum conficitur 254.3
Napi ubi optimi 358.2
Naporium Iatio 346.15
Naporium genera quinque 357.47
Naporium a locis denominatio Ibidem
Naporium differentia, C ex eius medicina 369.37. C inde
Narbonensis provincia thymo abundat 396.39
Narbonica uitis uno die deflorescit 248.24
Narbonensis provincie peculiare malum car bunculus 476.1
Narbonensis uina qualia 250.34
Narbonensis provincie fons mirus 335.19
Narbonensi in agro uix pubescentes puluerantur 298.21

Reliqua quare parte secunda.

Narcissi floris consideratio 397.23
Narcissi genera, C medicine ex eo 403.34. C inde
Narcissus a narce, non a Narcisso puero, dicitur 403.37
Narcissus lilij genus 393.36
Narcissi a lilij differentia 393.37
Narcissum oleum 260.51. C 434.8

Narcissinum unguentum 233.2
Narcissini olei medicina 403.41
Narcissus libertus ditissimus 600.8
Narcissus gemma 677.50
Nardi herbe consideratio 223.50. C inde
de. C 233.37. C 283.34
Nardi Gallici oleum 260.48
Nardi Gallici medicina 404.16.
C inde
Nardum rusticum a quibusdam appellatur bucharis radix 394.5. C 404.15
Nardo tam Gallico quam syluestri uinum conficitur 254.7
Nardine coronæ laus 392.16
Nardina pyra 263.20
Nardinum unguentum ex quibus conficitur 233.36
Narium animalium consideratio, differentiaque 208.3. C inde
Narium loco foramina tantum habentes 208.4
Narium flexilis mollitia 213.6
Naribus profuens sanguis quo pacto sistatur 371.36. C 376.32. C 381.22.30. C 383.12.25. C 412.23. 26.40. C 458.5. C 488.1.9. C 501.5. C 510.19. C 533.37. C 555.26. C inde. C 571.3. C 583.40.51. C 615.14
Narium uitiorum remedia 375.39. C 380.32. C 383.47. C 388.42. C 435.21. C 448.31. C 452.51. C 454.40. C 474.11. C 613.33
Narthecea, C narthex ferule genera 242.45
Narycia pix prestantissima 255.50
Nasamonites gemma 676.37
Nascentium in hortis alia semine, alia auulsiōne proueniunt 361.41
Nasci ubique omnia non possunt 283.29.
C inde
Nasica Scipio uir optimus a Senatu indicatus 119.42
Nasice Scipionis repulsa exiliūque 119.43
Nasice Scipionis Consulatus, C eius inuentum 129.49
Nascerentes uini genus 251.17
Nasturtij herbe consideratio 364.35
Nasturtium Venerem inhibet 378.33
Nasturtij genera 378.34
Nasturtium Babylonium optimum 378.49
Nasturtium unde dictum 364.35
Nasturtium animum exacuit 378.34
Nasturtium herba in proverbij locum habet, cum torporem excitat dum uolumus de notare 364.35
Nasturtij semen quale 366.43
Nasturtij medicine plures 378.33.
C inde
Nasturtium syluestre, ac medicina eius 378.49
Nasus soli animalium homini emines 208.3
Nasorum a uarijs figuris multa tracta congnomina 208.5
Nasi consideratio 208.3. C inde
Naso carentes homines 103.31.
C inde
Natalitia sacra apud Romanos pulte stillata

sebant 326.12
Natandi peritii homines 102.23
Natrix herba qualis 500.32
Naturæ rerum infinitas credere, insinorum est 1.22
Natura, parens homini melior, an tristior nouera sit, ambigitur 107.42
Naturæ uis fide caret 108.24
Naturæ opera non sunt composita medicina menta 254.38
Naturæ beneficia diu occulta 219.47
Naturæ providentie exempla 211.25.
C 258.37. C 261.28. C 410.47
Naturam in iisdem locis mutari 283.39
Naturæ tantum similia coherent 291.24
Naturam omnem experimento assequi non possumus 304.47
Naturæ erga homines beneficia 152.19.
C 441.14
Naturæ cur alia diutius uiuere, alia celeritius uoluerit interire 391.13. C inde
Naturæ multorum prociac in alienis miserijis 475.35
Naturæ C Deus idem 3.36. C 492.3
Naturæ plura ne absumat an pariat 659.49
Naturam aliquando fieri ex consuetudine 115.29
Naturæ mira benignitas 276.50
Naturæ mira potentia 131.14
Naturæ mala uel bona plura sint, ambigitur 139.5
Naturam nihil frustra facere 409.15.
C 536.44
Naturæ etiam feræ norunt, quæ sibi sint timenda 131.14
Naturæ subtilitas in minimis quibusque maxime admiranda 193.35. per totum caput
Naturæ in contemplatione nihil superuacuum 193.48
Naturæ nihil ferè impossibile 194.5
Nauilium inuentores Phenices 73.24
Nauarchus thoracatus, Parasij tabula 627.
Nauiceri statuarij opera 610.48
Nauicydes statuarius quando floruerit 608.12
Nauicydes statuarij opera 610.47
Nauis tardius ire putantur testudinis pedem uentia 576.25
Nauibus inherentes ignes nocturni 12.32
Nauium rostra ubi Romæ affixa 272.4
Nauibus apta materia 275.7
Nauium pix, xopissa 276.16
Nauium multarum subita preparatio 288.25
Nauium antennæ ex abiete 288.37
Nauis maxima Caij Principis 289.15.
C inde. C 647.34
Nauis ex qua materia diutissime durent 290.51
Nauium uelorum consideratio 351.27.
C inde. C 553.2. C inde
Nauis Cleopatæ uelum purpureum 353.7
Nauis ex corio ubi 63.15. C 129.4
f 3

Indicis Pliniani

Naues ex papyro 92.47. & 129.4.
 & 238.35
 Naues ubi ex scirpo & arundine 129.4
 Naues utiles corio circumfusa 63.15. &
 129.4
 Nauium funes ex stratio olim fiebant 447.
 29
 Naues rostrum prima avis nota 591.
 43
 Naues quo colore pingantur 624.16.
 & 625.27. & 630.26
 Nauium mira magnitudo 289.17. & 647.
 31. & inde
 Naues marmoris aduehenda causa facta 289.
 15. & inde. & 641.1. & 647.31
 Nauem echenes pisciculus remoratur 161.
 19. & 572.32. & inde
 Nauem quis primus repererit 128.51
 Naues ubi inuentae 129.1
 Nauium differentiae plures 129.4.
 & inde
 Naues ex ebore apiculae pinnis absconsa 116.
 21
 Nauem onerariam quis primus repererit
 129.18
 Naues gubernaculum Tiphys primus reperit
 129.18
 Nauium & ad naues atinentium considera-
 tio 128.51. & inde usque ad finem ca-
 pituli.
 Naugia Germanicorum praedonum ex sin-
 gulis arboribus 289.26
 Naugia ex singulis testudinibus 157.3
 Naugatio maris fluminumque 21.22. per
 totum caput
 Naues eodem uento contrarias feruntur in
 partes 16.11
 Nauigantium praecipue pestes quae 16.33.
 44
 Nauigantium audacia 351.26. & inde
 Nauigantibus utilia 511.43
 Nauigatio utilis corporibus 565.19.
 & inde
 Nauigantes quae ratione aquam marinam dul-
 cem efficere possint 566.3. & inde
 Nauigantium imaginem pisces quidam imi-
 tantur 162.12. & inde. & Ibidem
 47. & inde. & 163.44
 Naues salera ubi non obferunt, sed auium
 uolatus 92.51
 Nauis Aetij statua 605.25.30
 Naumachiarum pontem Tiberius Impera-
 tor refecit 288.18. & 289.10
 Nauis plius piscis, miraque eius nauigatio
 162.49
 Nauis maris quo arceatur 495.45
 Nauis facientia 403.13. & 406.5
 Nauis tollentia 380.47. & 381.
 42. & 387.8. & 420.26. & 426.17. &
 430.28. & 440.20. & 485.49. &
 495.45. & 578.21
 Nauis scitatus tabula Delphis dicata 129.
 25
 Nauis panis alium sibi 422.42
 Nauis piscis mira nauigatio 162.13.
 & inde
 Nealea pictoris opera 630.42. & 634.
 20.32
 Neapolis urbs unguentis nobilitata 232.
 47

Neapolitana cotonea qualia 261.38
 Neapolitanae cassianae 267.10

Reliqua quare parte secunda.

Nebrutes gemma unde dicta 676.
 38
 Nebularum consideratio 19.17
 Nebulae ne satis uitibus noceant 344.
 25
 Nebula urinantibus supra caput apparens,
 quid sit 168.40
 Necessitate coactae ferre ad hominis opem
 confingunt 136.2. & inde. & Ibidem.
 20. & inde
 Nereydaeus uermis qualis 200.21
 Nereidibus rex Aegypti 647.19
 Nereides uini sacitij genus 254.12
 Negligentiam quibusdam prodesse aliquan-
 do 331.6
 Nemea leoni insidens, Nicia fabula 623.
 10. & 633.15
 Nemei certaminis uictores apio coronaban-
 tur 364.50
 Nemeis Dea quam obrem soleat inuocari
 506.28
 Nemeis simulacrum Rome in Capitolio
 506.29
 Nemeis deae imago picta 634.26
 Nemeis simulacrum ex marmore Agora-
 criti opus 642.24
 Nemeis dextra auris sacra 216.22
 Nemeis Latinum nomen non reperit ibi-
 dem. & 506.29
 Nenora incolentes homines 61.24
 Neocles pictor 634.44
 Neoptolemi aduersus Persas pugnantis ima-
 go 629.51
 Nepenthes herba ab Helena ex Aegypto ala-
 lata 460.5
 Nepenthes herba Homeri encomio celebrata
 406.11. & 460.5
 Nepeta herbae consideratio, & medicinae ex
 ea 381.18. & inde
 Nepeta herba uinum conficitur 254.2
 Neptuni & Mineruae certamen, & eiusdem
 Mineruae prima olea 292.32
 Neptuni scutum 330.16
 Neptuni in Caria templum 564.31
 Neptuni simulacrum 643.5.13
 Neptuno fel dicatum 211.14
 Nereidum nympharum simulacrum 643.
 14
 Nereides belluae marinae 585.43
 Nereides multae in Santonum litus eiectione
 154.30
 Nereidum forma qualis 154.20
 Nere linum & uris decorum 352.
 39
 Nerion frutex idem cum rhododendro 278.
 24. & 449.43
 Nerone principatum ineunte minax & ter-
 rificus cometes uisus 11.1
 Nero hostis humani generis 112.21
 Neronis principatu praeata & olea in contra-
 rias sedes transgressa 25.42
 Neronis principatu flumina retrorsum fluxe-
 runt 30.25
 Neronis mater Agrippina 112.23
 Nero in pedes natus 112.22

Nero Armeniaci belli dispensatorem quatuor
 manus miserit 120.50
 Nero plumbi laminis ad uocem alendam usus
 618.51
 Neronis principatu marmor tingere inueni-
 tum 620.35
 Neronis uxor Poppaea luxuriosa 600.34.
 & 665.2
 Nero Imperator colossum sese pingendum
 curauit 625.36
 Neronis Imperatoris luxuriosa circa uniones
 662.2. & inde
 Nero Imperator T. Petronium ad mortem
 adegit 662.16
 Nero amissis imperij nuntio accepto duos ca-
 lices crystallinos confregit 663.5
 Nero gladiatorum pugnas spectabat imma-
 ragdo 666.13
 Neronis effigies thoracata ex iaspide 671.
 34
 Nero qua potione recreari solitus 527.33.
 & 563.1
 Neronis Imperatoris uituperatio 545.48.
 & inde
 Nero Magicae arti deditus Ibidem.
 & inde
 Neronis inuentum, aquam decoctam in uine
 refrigerare 563.1
 Neronis triclinaria Babylonica ingentis pre-
 tij 150.7
 Nero Tiberij pater 187.31
 Neronis Imperatoris oculi quales 206.
 44
 Neronis principatu quae portentosa uisa 217.
 24. & inde
 Nero Pompeij theatrum auro operuit 592.
 36
 Neronis spectaculo harena chrysocolia strata
 595.46
 Neronis domus aurea urbem ambiens 592.
 37
 Neronis luxuriosa in unguentis 234.
 21
 Neronis luxuriosa in aedificijs 651.21
 Neronis serui in unguentis luxuriosi 234.
 24
 Neronis uxor pompa funebri 227.
 48
 Nero princeps conuerberat a nocturnis gra-
 sationibus faciem quo medicamento illi-
 nebat 243.8
 Nero Imperator thapsiae dedit primus cla-
 ritatem Ibidem
 Neronis tempore luxuriosa causa quae inuenta
 291.48. & 319.18
 Neronis supremis temporibus cupressus ue-
 tuustissima Rome prolapsa 292.13
 Neronis fossa nauigabilis a Baiano lacu
 Ostiam perducere coepit 250.6
 Nero Passieni priuignus 292.40
 Neronis mater Agrippina, cuiusque secunda
 cum Passieno Crispo nuptiae Ibidem
 Neronis amphitheatrum cuiusmodi uisus ole-
 tensum 353.16
 Nero Imperator seditio porro authoritatem
 dedit 360.30
 Nero Imperator Peloponnesum in insulam tenuit
 tauit efficere 51.47
 Neronis in Aethiopian misit exploratores,
 & quare 102.48. & 103.15
 Nero

Pars Prima

Nero Imperator terrarum venenum 418.
17
Neronis comminatio ad portas Cappias
88.2
Nerviorum consideratio 213.11. & inde
Nervus vulneratis summus dolor, prescriptis
nullus 213.14
Nervorum mira connexio in Tritani filio,
Pompeii milite 115.45
Nervus utilisimum oleum Selgiticum 261.3
Nervorum cruciatus etiam in arboribus
314.22
Nervorum contractorum remedia 376.
30. & 381.3. & 416.40. & 421.6. &
426.5
Nervorum leforum remedia 372.48.
& 374.46. & 375.2.11. & 376.40. &
384.4. & 386.11. & 387.21. & 388.
37.4. & 389.21. & 404.38. & 406.17.
33. & 416.4. & 419.12.45. & 420.
34. & 421.22.25.51. & 423.4. &
426.5. & 428.36.45. & 431.9. &
433.41. & 439.50. & 442.41. &
443.41. & 445.17. & 446.50. &
447.23. & 448.19.23. & 461.1. &
468.17. & 474.2.9. & 485.18. &
487.29.30. & 498.17. & 502.4.5. &
513.32. & 514.6. & 527.28. & 533.33.
& 555.11. & 556.44. & 569.9. &
571.5. & 674.2
Nervus praefixus conglutinantia 403.30.
& 463.12. & 487.33. & 497.4. &
502.4. & 555.46. & 583.30. & 638.
24
Nervi bovis uomere praefixi qua herba folie
dentur 455.17
Nervus contraria 403.36. & 420.23.
& 423.20. & 428.35.46. & 430.40.
& 434.6.32.37. & 448.23
Nessus Thasius pictor 626.43
Nessus pictor 634.43
Nessus statuarius Phidias emulus 608.8
Nestorianus coloris genus 602.36
Nexus herba 470.29. & 501.50
Nexus, strichni genus 408.15
Neuroides id est, beta sylvestris 374.5
Neurospartos frutex, & ex eo medicina
452.25. & inde
Necarchus pictor 634.19
Nicanor Mesopotamiae praefectus 96.31
Nicanor pictor 630.29
Nicator Seleucus spatium inter Bosphorum
Cimmerium & mare Caspium perfodere
tentavit 87.4
Nicerati statuarij opera 610.48.
& 611.33
Nicros pictor 631.27
Nicus pictor nobilis 112.49
Nicias Atheniensium Imperator opes Athe-
nienfium afflicti 6.11
Nicie pictoris praceptor 633.14
Nicia pictor, primus cerussa icta usus
624.18
Nicie pictoris opera 633.15. & inde
Nicator Athenienfium magistratus 39.
36
Nicolai palme mirae amplitudinis 236.12
Nicomachus musicus, & eius gemmae 661.4
Nicomachus pictor 624.21. & 625.31.
& 631.10

Nicomachi Tyndaridae imperfecti 634.
35
Nicomachi discipulus Corybas pictor 634.
40
Nicomedes ingenti pretio a Gnidijs Vene-
rem mercari voluit 120.41. & 642.
43
Nicomedis regis uxor cur a cane perempta
144.47
Nicomedis regis equus mortuo domino in-
edia uitam finivit 146.13
Nicomedis regis interitus Ibidem
Nicophanes pictor 631.23
Nicophori, siue smilacis medicinae 449.7
Nicostrates pictor, eiusque discipuli 634.
44
Nyctalopes qui, & eorum remedia 150.39.
& 520.41
Nyctalopes quo curentur 579.7
Nictare quibus animalibus conueniat 207.
45. & inde
Nyctegretum herba qualis, & eius in magia
usus 397.13. & inde
Nyctilops herba qualis, & unde dicta 397.
17
Nidus Catij principis caena, & cur ita dicta
220.43
Nigina herba qualis, eiusque usus 500.
31
Nihil nimis, Chilonis praeceptum 119.
35
Nili augmentum quo anni tempore fiat
333.19
Nili minimum maximumque augmentum
Ibidem
Nili mures quales 171.29. per totum
Nili aqua genitalium uim habet Ibidem per
totum
Reliqua quare parte secunda.
Nilius quomodo qualis 671.5
Ninia omnia in omni uita perniciosissima
219.31
Nympharene gemma 676.39
Nympha zelotypia erga Herculem mortua
Nymphae herbe nomen fecit 466.2
Nymphae apum factus 197.50
Nymphae herba unde dicta 466.2
Nymphae pteris herba 498.3
Nymphae genus alterum, in Thessalia na-
scens 466.8
Nymphae herbe medicinae 471.9.
& 478.39. & 479.46.51. & 481.4.
& 482.34. & 483.5. & 484.15. & in-
de. & 488.5.47. & 489.12.47. &
490.33
Nymphodorus medicus 613.3
Niobes & eius liberorum simulacrum 643.
24
Nyssa Bacchi nutrix ubi sepulta 74.24
Nitor corporis quo pacto acquiratur 416.
36
Nitri consideratio, natura, usus, medicinae
569.31. per totum. & 659.3. & inde
Nitro semina aspergenda 332.24
Nitri spuma, optima eius pars 570.2
Nitri probatio 570.12
Nitrum quomodo in lapidem ueritur
571.7

Nitrose aquae ubi 569.36
Niuus consideratio 19.15
Niuus ubi non cadant 30.34
Niuem quidam potant 355.50
Nive aqua refrigeratur 562.2
Nix satis arboribusque utilisima 295.4
Nix aquarum caelestium spuma 295.6
Nix uetustate rufescit 204.29
Nobilitatis uerae imagines sunt liberi 621.
33
Nodia herba, eiusque usus 457.21
Nodorum corporis consideratio 213.12
Nomades lacte & ferina carne uiuunt 100.
45
Nomades uagi circa Arabiam 99.11

Reliqua quare parte secunda.

Nome quae dicantur 375.44
Nomarum, id est, ulcusculum corpus depaen-
sum, remedia 432.44. & 433.45.
& 435.22. & 438.16. & 450.39. &
455.10. & 457.22. & 480.29. &
482.1. & 487.26. & 488.36.51. &
489.2. & 501.23. & 510.46. & 555.
45. & 576.4. & 584.8
Nomina propterea Atlantibus nulla imponun-
tur 70.32
Nominum imponendorum ratio 507.35
Noniani Seruiliij superstitio 507.10
Nonius Tiberij Imperatoris liberus, & eius
mensa 240.25.29
Nonius Senator cur ab Antonio proscribitur
668.2
Norma fabrilis a quo reperta 128.12
Nosce teipsum, Chilonis praeceptum 119.
35
Notha gemma 676.41
Notus uentus 15.8.14
Nothalia quae 297.19. & 334.7
Nothariensium agricolarum in indagandis
propagandisque uitiis consuetudo 313.
17
Novellius Proconsul cur Tricongius dictus
257.14
Nouus auctoritatem dare, res ardua, Prologo
operis pag. 2. vers. 16
Nouitatis homo natura audax est 220.47.
& 299.51
Nox quid 519
Nox quando lux diei uisa 12.17
Noctium inaequalitas unde 23.9
Nox ubi longissima breuissimaeque 23.50.
per totum caput
Nox ubi aliquandiu nulla 63.11
Noctes continuae senis mensibus ubi 24.3
Noctis quarta uigilia ex Cassio monte Sol
cernitur 75.10
Noctium diuerumque magnitudinem Romae
obeliscus indicabat 647.44
Noctes diuini uiae gaudiorum auferunt
124.46
Nox totius anni breuissima quando 341.
17
Noctium augmenta, decrementaque 338.7.
& inde
Nox, ut die, cernentia animalia 207.
26
Noctuarum auium consideratio 176.24.
per totum caput

Indicis Pliniani

Noctue futura praesagiunt 350.33
Noctue uespis apibus, & crabronibus, inimici-
ce 539.22
Noctuarum cum ceteris auibus solers dimi-
catio 176.24
Noctue & accipitris amicitia 176.26
Noctue & cornicis inimicitie 192.25
Noctua nulla in Creta 180.7
Nocturna agriculturalium opera quae 339.17
Nocturna suppressionis remedium 498.
48
Noxijs quo pacto dormientibus admissorum
confessio exprimitur 455.50
Nubentes fulsus & colus comitabantur 149.
47
Nubium praesagia 350.3. & inde
Nubes & nubila quam procul a terra gi-
gnantur 9.51
Nubes quomodo gignantur 13.48
Nubium imagines unde 19.22
Nadi quibus in locis homines incedant 70.
37. & 103.44
Nudari membra aduersus Solem Lunamue no-
oportet 511.6
Numantina pyra 263.18
Nume libri quales, & ubi reperti 239.33.
& inde per totum caput
Nume Pythagorica sectae libri 239.43
Nume philosophici ac iuris Pontificij libri
239.45
Nume lex Posthumia quae 252.25
Nume de Deorum cultu institutio 319.19
Nima Fornacalia festa instituit 319.21
Nima Rubigalia festa instituit 343.37
Nima Rex, sigulorum collegium Rome in-
stituit 636.9
Numam sepe fulmen impetrasse 17.35
Nume de usu piscium lex 574.17
Nume statua 589.33
Nuncoreus Sesostridis filius 648.5
Numenij praefecti Antiochi regis bine co-
dem die uictorie 100.3
Numeri imparis uehementiores 506.31
Numerus par in conuilijs 506.51
Numerus apud antiquos no erat ultra centum
millia 599.50
Numeri quaternarij uis 510.30
Numidiana pyra 263.19
Numidici ursi Romam allati 143.33
Numidicae aues 185.33
Numidicum marmor 620.36. & 645.
28. & inde

Reliqua quære parte secunda.

Nummorum consideratio, note, diuersitas,
uariatio 591.13. per totum
Nummus aureus quando primum Rome pe-
cunius 591.51
Nundinarum tempore quæ fieri licita, & quæ
non 319.50. & 507.5
Nundinarum tempore unusquis non resceban-
tur 507.5
Nuptiales faces ex qua arbore 278.6.7
Nuptijs adeps adhibebatur 517.22. &
518.8
Nuptialibus flammeis luteus color dicatus
395.36
Nupte nouae tunica recta inducebantur
149.48

Nuptijs lana adhibebatur 533.30
Nuptie non nisi augurato fiebant 174.38
Nuptijs nubes iuglandes adhibebantur 266.
21.24
Nuptie nouae farreum praeferebantur 319.
35
Nursini napi optimi 358.3
Nursina rapa praestantissima 330.11
Nux bifera ubi 266.45
Nuces Ponticae, id est, auellanae 266.35
Nucum arborum umbræ noxiæ 301.49
Nucis iuglandis consideratio 266.20.
per totum caput
Nucis iuglandis succus pinguis 268.22
Nux foris ligno, intus corpore constat
268.34
Nuces statim a ligno recedunt 268.38
Nucis iuglandis usus in nuptijs, & quare
266.20.24
Nuce lane tinguntur 266.28
Nucis auellanae consideratio 266.33.
& inde
Nucis succus, Caryopon 252.15
Nucum pinearum consideratio 261.26.
per totum. & 438.28. & inde
Nuciprima quæ 262.8
Nux cito germinat 280.10
Nux quo tempore semen ferat 280.48
Nux quo tempore ferenda 306.27
Nuces capis aduersantur 439.3
Nucis Græcæ natura, & medicinae ex ea
438.43
Nucibus iuglandibus Græci nomen a capitis
grauedine imposuere 438.49
Nucis iuglandis oleum caryinum dictum,
cuiusque in medicinis usus 433.33
Nucum iuglandium noxæ complures 438.
49. & inde
Nucis pineæ medicinae 438.28. & inde
Nucis auellanae natura, & ex ea medicinae
439.15. & inde

Berati unde dicti 603.15
Obelisci, Aegyptiorum regum
opera 647.2
Obelisci Solis numini consecra-
bantur 647.2
Obelisci radiorum Solis effigiem referebant
647.3
Obelisci Aegyptij sua lingua à radiorum si-
gura nomen imposuerunt Ibidem
Obeliscus primus omnium Mithres rex facere
instituit 647.4
Obelisco parcat Cambyses, qui urbi non pe-
percerat 647.16
Obelisci Aegyptij plures 647.6. & inde
Obeliscorum consideratio 647.12.
& inde
Obeliscus in campo Martio, mirisque eius
usus 647.43. & inde
Obeliscus gnomonis usum praebens Ibidem
Obeliscus Romæ in Vaticano 648.4
Obeliscus è smaragdis 667.20
Obeliscus Vaticanus Ciri C. Imperatoris iussu
Romam aduectus 289.16
Obelisionem in ducentes aquæ 560.49
Obliuiosum quod maxime animal 138.42
Obmutescensium remedia 381.1. & 502.
22
Oboli pondus 408.44

Obryzum aurum quod 593.6
Obscuræ Veneris diuerticula sol animalium
homini cognita 189.15
Obscuris lucem dare, res ardua, Prologo ope-
ris, pag. 2. uers. 17
Obsidianum uitri genus 659.23
Obsidiana gemma 676.48
Obsidianus lapis, ubi & à quo repertus
659.23.30
Obsidius obsidiani lapidis inuentor 659.
24
Obsidionalis coronæ dignitas 409.50.
& inde
Obsoletis nitorem dare, res ardua, Prologo
operis pag. 2. uers. 16
Obstetricibus quibus medicamentis utantur
510.45
Obstupescientia corpus 472.49.
& 646.18
Occandi discipulina & ars 334.25. per
totum caput
Occasus siderum duplex 337.49
Occhi arbores ubi 223.7
Oceanus qui pisces maximi 154.12. per
totum caput
Oceanus totius nauigatio 21.22. & inde
Oceanus magnitudo 21.49. per totum
caput
Oceanus fluxus refluxusque cur maiores, quam
in reliquo mari 28.22
Oceanus mitius æstus in Cauchorum regione
271.25
Ochra color 625.33. & 624.3.24
Ocimum quando præcidatur 361.39
Ocimum difficillime inarescit Ibidem
Ocimum quam diutissime floret 359.48
Ocimo nihil fecundius 361.36
Ocimum cum maledictis ferendum 361.37
Ocimum pabuli genus unde dictum 311.
50. & 331.14
Ocimum in perpyllum degenerat 366.19
Ocimum quando pallefcit 366.23
Ocimum quando, & quomodo ferendum
364.30
Ocimum ferro tangi non uult 366.27
Ocimi semen infirmum 366.44
Ocimum quomodo rigandum 367.3
Ocimum in uinea ferendum 311.41.50
Ocimum bonum causa feri solitum 331.17
Ocymi noxæ 378.1. & inde
Ocimum hominibus uitandum 378.4
Ocimo scorpiones gignuntur 378.5
Ocimi esu pediculi generantur 378.9
Ocimi medicinae 378.9. & inde
Ocimi syluestris medicinae 378.24.
& inde
Ocij fugiendi in brutis exemplum 194.
45. & 195.27. & inde per totum. &
196.8. & 199.31. & 648.10
Ocnos spartum torquens, Socratis tabula
633.49
Ocreas quis primus repperit 128.23
Ocrisia ancilla miro modo grauida facta
660.8
Oclauo mense nasci in Aegypto notum non
est 111.34
Oclauæ porticus 634.7. & 643.8.
& 644.6.8
Oclauæ in scholis statue complures 642.
17.51. & 643.8.26. & 644.6.40
Oclauæ

Pars Prima

Ostia porticus templa à quibus extructa
644.40
Ostia Marcelli mater 353.13
Ostia Consule cometes uisus 10.51
Ostianus Cn. Conful 12.25
Ostianus, aut (ut alij legunt) Popilius, An-
tiochum responsum differenter uirgula
circumscriptis 605.42
Ostianus Romanus eques, eiusque crater è
pyro 635.43
Ostianus Augusti pater 644.14
Oscula piscis 586.18
Osculum consideratio 206.24. et inde
Oculi gladiatorum duorum ad comminationem
nonnō conuenientes 206.45
Oculi perpetuò nitentes, pauoris indicium
206.47
Oculi incoloros nulli Ibidem
Oculorum pupillæ quibusdam geminæ 109.
22
Oculorum uisus exempla 116.14. per
totum caput
Oculi tantum homini deprauantur 207.
23
Oculi familijs cognomen dedere 207.24.
et inde
Oculi nocturno tempore cernentes 206.
37. et 207.27
Oculorum perspicacitatis mira exempla
116.14. per totum caput
Oculi nonnisi formantur in corpore
210.3
Oculi primi moriuntur Ibidem
Oculorum indicia 218.41. et inde
Oculi operiuntur morientibus, patiscunt in
rogo 207.21
Oculorum mira compositio 207.7. et inde
Oculorum pupillæ consideratio 207.10.
et inde
Oculi absoluta uis speculi inesse 207.13
Oculos aues è manibus cup appetant 207.
15
Oculos ternos quaternosque habere quidam
cur credidi 104.14
Oculi quibusdam in pectore 70.38
Oculos in humeris habentes 110.4
Oculum unicum habentes 104.19
Oculorum dolores ne sentiantur 435.35
Oculi salubres aquæ 560.1. et inde
Oculi leonum uim omnem inesse 135.45
Oculi pretiosissima corporis pars 206.
24
Oculi non omnibus sunt animalibus 206.
25. et inde
Oculi duorum colorum non nisi homini
et equo 206.32. et inde
Oculi animi indices 206.48
Oculi animi sedes 206.51
Oculi lacrymis sese purificant 207.8
Oculi in arboribus qui propriè dicantur
308.8
Oculorum acies quo excitetur 370.16
Oculos excæcans liquor 223.4
Oculus domini fertilissimus in agro 322.
34
Oculorum pili inconditi quo pacto corri-
gantur 638.19
Oculorum albugo quo tollatur 407.22.
et 578.51. et 638.17
Oculus ferus herba qualis 472.24

Oculus nigris infantes ut nascantur quid ma-
tri faciendum 557.40
Oculus inimica 373.41. et 377.29.
et 378.2. et 385.1. et 418.13. et 420.
2. et 428.35.46. et 445.44
Oculorum aciem hebetantia 371.49.
et 372.39. et 376.46. et 384.34. et
386.16. et 422.32. et 423.6. et 578.
51
Oculus utilia 378.31.36. et 382.25.
et 430.31. et 510.37. et 534.11. et 542.
29. et inde. et 543.1.8. et 666.15. et
inde. et 673.31
Oculorum claritati conferentia 67.24.
et 368.11. et 373.35. et inde. et 375.9.
et 376.14. et 377.3. et 378.31.36. et
388.45. et 390.29. et 405.42. et
426.10. et 433.9.48. et 443.31. et
445.15. et 450.21. et 466.16. et
467.2. et 471.50. et inde per totum.
et 473.25. et 495.39. et 513.3.26. et
515.2. et 541.42. et 542.1.11. et inde.
et Ibidem.35.42. et 570.21.31. et 575.
21. et 576.3. et 578.45. et 579.11.
et 579.22
Oculorum aciem excitantia 370.16.
et 389.16.42. et 431.7. et 450.28.
et 471.50. et inde per totum
Oculorum caligines discutientia 371.16.
et 373.7.10. et 374.41. et 389.43. et
405.22. et 433.49. et 435.21. et
442.45. et 449.40. et 453.25.36.
et 454.39. et 464.10. et 467.26. et
471.50. per totum. et 472.18. et 473.
23.34. et 494.40.41. et 510.37. et
513.26. et 514.44. et 520.28.46. et
inde. et 541.47.50. et 542.12.14.40.
et 581.33. et 614.7. et 615.13. et 665.
11
Oculorum scintillationibus braccia medetur
374.41
Oculorum adustorum remedium 373.10
Oculorum inflammationes sedantia 403.
51. et 404.23. et 406.20. et 411.49.
et 432.34. et 435.37. et 439.29. et
445.28. et 534.11. et inde
Oculorum plumbum quo pacto tollatur 473.
20
Oculorum nubesulas discutientia 373.10.
et 414.41. et 500.42. et 542.14
Oculorum cicatrices emendantia 371.20.
et 373.10. et 414.40. et 500.42. et
511.37. et 513.28. et 515.2. et 520.29.
47. et 542.25. et 578.46. et 579.8.
et 580.34. et 596.6. et 655.42
Oculorum epiphoras inhibentia 368.45.
et 371.19. et 377.23. et 381.31. et 383.
44. et 385.50. et 387.43. et 389.17.
et 403.19.44. et 406.7. et 422.33.
et 423.9. et 433.17. et 434.3. et 472.
2. et inde per totum. et 473.11. et 474.
1. et 495.39. et 520.25.50. et 541.45.
et 542.49. et 543.1. et inde
Oculorum lacrymationes emendantia 426.
19. et 541.43. et 543.1. et 654.46.
et 655.29
Oculi lacrymantibus frons fricanda 510.32
Oculorum lippitudines curantia 497.38.
et 511.26. et 513.24. et 521.1. et 542.
39.42.48. et 570.21. et 579.18.20. et

613.7. et inde
Oculus lippientibus aures fricandæ 510.31
Oculus lusciosus, siue nyctalopus emendan-
tia 150.39. et 436.49. et 542.17.
33. et 579.7
Oculorum ægilopos curantia 542.25
Vide Ægilopis morbi remedia.
Oculorum pterygiatollentia 426.21. et
579.8. et 613.7
Oculorum epinyctidas sanantia 360.50.
et 371.39. et 432.41. et 520.28. et
579.10.13
Oculorum hucera purgantia 403.20.
et 420.2. et 423.49. et 426.21. et
431.49. et 437.4. et 474.2. et 534.
13. et 542.29. et 613.9. et 655.41
Oculorum glaucomata curantia 513.28.
et 541.37. et inde. et 542.29.50
Oculorum suffusiones discutientia 404.
31. et 405.8. et 473.34. et 505.5. et
513.26. et 514.43. et 541.40.44.50.
et 542.12.14.16. et 578.50. et 638.
17
Oculorum argema siue albuginem tollentia
371.20. et 411.28. et 414.40. et
424.42. et 443.9.33. et 449.41. et
453.33. et 472.1. et inde. et 510.37. et
513.27. et 515.17. et 520.30.47.48. et
541.41. et 542.12.16.21.25.36.37.
et 543.5. et 578.51. et 579.18. et 581.32
Oculorum scabritiei mendantia 614.44.
et 615.13. et 639.7
Oculorum ruptas tunicas sanantia 542.
11.19
Oculorum icthru cruentatorum remedia 412.
15. et 542.30.42
Oculorum tumorem ruboremque sedantia
422.45. et 473.18. et 579.4
Oculi crureo suffusus conuenientia 654.
42
Oculorum nimium uigilijs fatigatorum re-
media 615.39
Oculus siquid incidit quomodo extrahen-
dum 383.46. et 510.12
Oculorum sordes purgantia 383.32.
et 446.46. et 613.7
Oculorum affectuum remedia 368.11.
45. et 369.18. et 371.20. et 373.7.
et inde. et Ibidem 35.36. et 377.22. et
385.50. et 405.22.23. et 411.48. et
421.35. et 422.8. et 426.10. et 431.
30.49. et 432.5.39. et 433.22. et
442.15.51. et 445.43. et 449.40.
et 450.45. et 451.5.21.25. et 452.7.
10.47.48. et 471.50. et inde per to-
tum. et 472.18. et 473.11. et inde mul-
ta. et 492.5.47. et 493.7. et 500.14.
40. et 501.14. et 511.26. et 513.24.
et inde. et 514.43. et 515.2. et 518.21.
et 520.25. et inde copiose. et 533.48.
et 534.39. et 541.37. et inde copiose.
et 542.29. et inde per plura. et 560.
38. et 574.40. et 576.8. et 578.45.
et inde copiose. et 612.45. et 613.7. et
614.2.7. et 615.29.39. et 620.2. et
638.51. et 639.7.11.27. et 633.19. et
654.2.46. et inde. et 655.10.28.
et 656.3

Indicis Pliniani

Oculosi iumentorum pecorumque illustrantia 453.34. & 541.48
 Oculorum iumentorum albugines quo pacto emendantur 579.9
 Oculi iumentorum anagallide curantur 472.21
 Oculorum superstitio a medicamentis 435.32. & inde. & 453.33. & 508.40. & 511.27. & 541.37. & 542.38. 50. & 579.11.18
 Odionylon piscis idem cum echeneide, & cur ita dictus 573.3
 Odium ex emulatione auidissimum 294.4
 Odium omnium hominum quo pacto cuiuspiam concitari possit 514.2.9
 Odyssea Homeri tota propemodum ex magicis constata 545.1
 Odonites herba qualis, eiusque in medicinis usus 500.35. & inde
 Odoramentorum differentie tribus in rebus consistunt 394.33
 Odoratorum sapor amarus 394.34
 Odoratis, masque stictissima 394.46
 Odoratorum lignorum mira copia apud Sabeos 227.38
 Odoratum reducentia 378.11
 Odor quid sit 155.22
 Odorum consideratio 268.16.25
 Odorum adulteratio quibus fiat modis 223.15
 Odor balitus, & uestium malobatro comendatur 434.5
 Odores, plantarumque odoratarum genera, passim traſtantur toto libro duodecimo.
 Odores celerim euascescere 233.7
 Odores optimi seruantur in oleo 234.6
 Odores non sentit qui gerit 234.16
 Odores fructuum diuersitas 268.25. & inde
 Odor & sapor non simul in eodem 268.28
 Odores Natura in diem gignit 391.16
 Odorum uis paulatim obtundit solertiam 392.20
 Odor grauis corporis oleo myrteo corrigiatur 433.30
 Oscos asaretos Pergami quid, & cuius opus 658.18
 Oenanthe auis statas quotannis habet latebras 181.4
 Oenanthe herba, & ex ea medicinas 407.2. per totum caput
 Oenanthe, id est, flos labrusca 232.5. & 426.13
 Oenanthe quando floreat 397.25
 Oenantes flos maxime durat 397.28
 Oenanthe unde dicta 397.30
 Oenanthe ubi optima 426.14
 Oenanthinum unguentum 232.48
 Oenanthinum oleum 260.4.4
 Oenanthini olei natura & medicinas ex eo 432.49
 Oenanthinum unum quod, & quomodo fiat 253.30. & inde
 Oenantes, suini genus 251.18
 Oenias piscior 634.23
 Oenothera herba qualis, eiusque usus 485.47. & 489.7
 Oenotheris herba maritima 456.29
 Oenotri frater, Pucetius 44.2

Oespi in medicinis usus 541.30. & 547.15.16. & 558.14
 Oesypum quid 534.4
 Oestrus genus apes grandioris 197.45
 Oetum herba Aegyptia 399.4.9
 Ofilij uxor Clodia, eiusque senectus 123.48
 Ofilij histriionis interitus 126.39. & inde
 Oleagina uua a similitudine oliue dicta 247.50
 Oleagini coloris gemme 667.34
 Olea Minerue sacra 210.10
 Olea non decidunt folia 278.22
 Olea non accendebatur in sacris 270.33
 Oleam pollui prophanis usus fas non est Ibidem
 Olea consideratio 258.9. & inde
 Olea Atheniensis uictores coronabant 259.48
 Olea fructum sator eius nullus percepit 258.21
 Olea olim tarda res erat Ibidem
 Olea natura qualis 258.48. per totum caput
 Oleam ne stringito, neue uerberato, uetus lex 259.11
 Oleam morsu caprae sterile scire 261.20. & 315.30
 Olea frondes quales 279.18.25.30
 Olea quando germinet 280.37
 Olea quando floreat 280.39
 Olea non sentit cariem neque uetustatem 290.9
 Olea apta ualuarum cardinibus 291.38
 Olea prima in certamine Minerue & Neptuni edita 292.31
 Oleam ducentis annis uiuere 292.37
 Olea quando maxime noceat pluuia 294.42. & 314.45
 Olearum conceptus quando 294.43
 Olea quibus gaudeat 298.39
 Olea plantae quantum inter se distare debeant 302.14
 Olea in Bactica maxima arborum 302.16
 Olea miliarie, & cur ita dicta 302.17
 Olea Tarquinto Prisco regnante non fuit in Italia 258.12
 Olea consideratio, cap primo, & septem sequentibus libri decimiquinti
 Olea, partiumque eius medicinas 431.45. & inde
 Olearum insitio 304.3.9
 Olea ferenda praecepta ex Catone 305.23. per totum caput
 Olearum tales quales esse debeant, & quomodo ponenda 306.24. & inde
 Olea quibus locis & quo tempore ferenda 305.40. & inde
 Olea in quereus scrobe non ponenda 305.48
 Olea quae uitibus apta 312.8
 Olearum morbi 314.17. & inde. & 45. Ibidem. & inde
 Oleam lambens capra sterilem facit 315.30
 Olea nudatis radicibus fertiles fiunt 317.47
 Olea ubi non nascatur 396.38
 Olea solorum medicinas 432.3

Oleis solum quod optimum 296.36
 Olea & quercus inter se inimica 441.17
 Olea radices cortex, quem usum habet in medicinis 432.9
 Oleum peculiaris oliue succus 258.49
 Olei liquor membra recreat 220.13
 Oleum ex oryza Indi conficiunt 260.42
 Oleum aptissimum ad odores conseruandos 234.7
 Olei consideratio 258.36. per totum
 Oleum ex sesama Indi conficiunt 260.42
 Oleo uetusas tedium affert 258.36
 Oleum omne stomacho contrarium 432.50
 Oleum in Italia optimum 258.39
 Oleum balsaminum omnium pretiosissimum 433.47
 Oleum ex Licinia oliua & palato gratissimum, & unguentis accomodatissimum 258.40
 Oleum in oliuis quandiu angeatur 258.50
 Oleum quando, & quibus uiuitur 259.1
 Olei causa calor est 259.7
 Olei paucae differentiae 259.40
 Oleo balsamino modice utendum 434.1
 Oleo, ut uino, palati gratia nulla 259.39
 Olei natura & usus 259.43. per totum caput
 Olei in gymnasijs usus 259.44
 Oleum quomodo faciendum 260.6. per totum caput
 Olei ueteris usus 261.8
 Oleum balsaminum contra omnes serpentes efficax 433.48
 Olei sanitatis consideratio 260.21. per totum caput. & 432.46. & inde per totum caput
 Oleum Ichthyophagi e piscibus faciunt 260.42
 Oleo Saturni simulachrum repletum Romae 261.9
 Oleum uuas a uestibus tuetur 264.29
 Olei liquor foris hominibus gratissimus 257.40
 Olei liquor necessarius 257.41
 Olei futuram caritatem Democritus ex Vergilianum exortu praeuidit 342.36. & inde
 Oleum oderunt cucumeres 357.2
 Oleum ex castaneis Indi conficiunt 260.42
 Oleum ex Rhabdani semine 358.8
 Oleum sesame Arabes exprimunt 100.46
 Olei balsamini natura, & medicinas ex eo 433.47. & inde
 Oleum herbaceum quod, & ad quid utile 434.12
 Oleum balsaminum oculorum claritatis praerimum confert 433.48
 Oleum balsaminum aconito aduersatur 433.51
 Oleum Laurinum, & ex eo medicinas 433.24. & inde
 Olei medicinas 432.45. & inde
 Oleum quod optimum 432.6
 Olei

Pars Prima

Olei emphacij natura, & medicina ex eo 432.48
 Olei enanthini natura, & ex eo medicina 432.49
 Olei cicini natura, & ex eo medicina 433.11. & inde
 Olorum scitiorum uarij usus & medicina 432.45. & inde
 Oleum picem ē pannis extrahit 441.29
 Oleum calci solum miscetur 441.30
 Oleo extinguntur quedam, quæ aqua accenduntur 596.18. & 654.31
 Olei uisum fontes quidam suppleant 561.4
 Oleo apes & reliqua insecta exanimantur 199.27
 Oleum à quo repertum 128.17
 Oleostrense, plumbi nigri genus 618.38
 Oleaster arbor quæ loca amet 277.51.
 & 305.41
 Oleaster non sentit cariem, neque uetustatem 290.9
 Oleaster quo Hercules coronatus est ad Plinij usque ætatem durauit 292.30
 Oleastri corona Olympiorum uictoris coronabatur 259.48
 Oleastrum luxu genus 277.51
 Oleastri natura, & medicina ex eo 432.33. & inde
 Oleastro elephanas deuorato chameleonte sibi medetur 140.32
 Olenus Calenus aruspex 505.46
 Olympia, pidirix 635.2
 Olympia perpetuus uictor Euthymus 123.18
 Olympias Thebanæ medicina perita 387.10. & 528.24
 Olympia uictoribus statue dicabantur 604.47
 Olympia statuarum ingens copia 606.49
 Olympiorum uictrix equa prægnans 190.6
 Olympia athleticam Hercules instituit 128.49
 Olympias uentus 15.19
 Olympias uentus Euboeæ peculiaris 315.8
 Olympiorum corona ex oleastro 259.48
 Olympus Macedoniæ mons qualem habet luxum 277.35
 Olympus mons lauro abundat 283.41

Reliqua quære parte secunda.

Olympij iouis simulachrum ex eboe Phidiæ opus 120.42. & 608.6.27. & 611.29. & 626.3. & 642.27.29. & 643.31. & 644.11
 Olyra frumenti genus 324.14. & 325.25. & 326.2.47. & 421.13
 Olyre medicina 421.13
 Oliua sterilis in India 222.13
 Oliue generatria 258.23
 Oliue liquores uarij, & eorum bonitas 258.27. & inde
 Oliua quando colligi debeat 258.31
 Olium Liciniam aues non appetunt 258.

Oliue natura qualis 258.48. per totum caput
 Oliue amurea quid, eiusque usus & inde. & 261.11. & inde 258.48.
 Oliue colligenda lex quæ 259.10
 Oliue nucleo, oleo, carne, & amurea constant 258.48
 Oliue uaria genera 258.23. & 259.18
 Oliuarum, quæ in tabulatis afferuntur, oleum quotidie decrescit 259.23
 Oliue quomodo condiantur 259.31
 Oliuarum cultura 259.50. per totum caput
 Oliue quæ quibus in locis serendæ 259.50. & inde
 Oliua musco rubro infestatur 260.3
 Oliuarum seruandorum ratio 260.6. per totum caput
 Oliuarum bacca 267.35
 Oliue succus qualis 268.22
 Oliui in Miletu cruce depascunt 314.46
 Oliua quando colligenda 346.46
 Oliue flores apes non attingunt 398.8
 Oliue usus & medicina 432.11. & inde
 Oliua, si à capra lambatur, sterile scit 150.44
 Oliuetum uiam publicam transgressum 316.19
 Oliuantes ne oleum stringant aut uerberent, lege antiquissima cautum 259.10
 Oliueti dispositio 305.34. & inde copiose
 Oliueti prodigium 316.19
 Ololygon, ranarum marium uox 209.18
 Olorum altum consideratio 178.45
 & inde
 Olorum in morte siebilis cantus, fabulosus 178.45
 Oloris cum aquila inimicitia 192.23
 Olorum similitudinem onocrotali habent 185.24
 Olus pingui in terra serendum 333.9
 Olera ne uermes rodant 366.34
 Oleris marini medicina 581.14
 Olusastrum herbas, & eius natura 365.11. & inde
 Olusastrum quid, & ex eo medicina 377.40. & inde
 Ombrina gemma 676.41
 Ome, ficus quæ, & ubi nascantur 264.49
 Omphacij olei consideratio 231.45. per totum caput
 Omphacij olei natura & medicina ex eo 432.46. & inde
 Omphacium unum quomodo fiat 253.28. & inde
 Omphacij uini medicina 426.7. & inde
 Omphacocarpos, herba qualis 494.6. & inde
 Onagri, id est, syluestris asini consideratio 147.44. & inde
 Onagri ubi præcipui 147.46
 Onagri partium in medicinis usus 119.34. & 525.23
 Onagri non transeunt montem Cappadociam à Lycia diuidentem 152.49
 Onestritus scriptor 92.41. & 94.18.20. & 110.26

Onychis gemme consideratio 668.42. & inde
 Onyches pisces qui, coriungunt in medicinis usus 584.42. & inde
 Onychina pyra 263.20
 Onychitis, cadmie genus 512.49
 Onychipuncta gemma 671.31
 Onysoles uermis & ex eo medicina 543.26. & 549.42. & 551.9
 Onitis origanii genus 382.46
 Onitis herba eadem cum origano Heracleotis co 383.5
 Onyx piscis 586.27
 Onyx marmoris genus 646.28
 Onochiles herba & ex ea medicina 414.19. & inde
 Onocrotali aues 185.24. & inde
 Ononis herba spinosa 400.15. & 401.1. & 493.9
 Onopyxos herba spinosa 400.30
 Onopordon herba, eiusque effectus, & medicina 500.45
 Onosma herba qualis, eiusque effectus 500.43
 Opali gemme consideratio 667.46. & inde
 Opali gemme uita 668.8. & inde
 Ophoeostaphyle frutex 243.17
 Ophicardelos gemma 676.47
 Ophidion piscis 586.18
 Ophion animal Sardinia peculiare 518.46. & 558.42
 Ophioestaphylos herba eadem cum uile alba 427.28
 Ophites marmor quale, & unde dictum 646.11.13. & 656.7
 Ophinsa, herba magica genus 456.9
 Ophrys herba qualis, eiusque usus 490.36
 Opimiana uina generosissima, & cur ita dicta 253.7. & inde
 Opimius L. Consul C. Gracchum armis oppressit 249.22
 Opimius C. Gracchi caput auro rependit 592.6
 Opij ueneni remedia 383.10. & 471.2
 Opion quid, & qualiter fiat 384.48
 Opion somno mortem affert Ibidem
 Opij experimentum 385.11. & inde
 Opion quomodo optime seruetur 385.16
 Opion medicus 370.47. & 417.11
 Opisthotonos quid 522.42
 Opisthotonicorum remedia 370.36. & 371.6. & 375.16. & 381.4. & 384.38. & 387.19. & 388.19. & 402.49. & 411.23. & 416.40. & 419.29. & 445.17. & 451.13. & 485.39. & 487.31.34. & 498.45. & 522.42. & 571.7. & 580.45
 Opobalsamum quid 230.39
 Opocarpathum uenenum 519.30
 Opocarpathi remedium 581.28
 Opopanax usus in theriaca 390.42
 Oporice medicamentum 453.6
 Oppidorum Dij tutelares carmine euocabantur 506.9.11
 Oppidium Cecrops primus instituit 127.44
 Oppio Capitonii scirrhus in ventre natus 114.5
 Opuntia

Pars Prima

Opuntia herba qualis, miraque eius natura
401.24
Opera rustica que quibus apta temporibus
339.26. & circa
Opera rustica que quo Lunc statu facien-
da 346.49. per totum
Opera artificum mira 647.1. & inde.
& septem sequentibus capitibus
Orata Sergius ostrea Lucrina ceteris pre-
tulit 170.33
Orationis proficace inuentor 78.41.
& 128.47
Orbicularis figura mundi 1.31. per totum
Orbis piscis rotundæ formæ 573.45.
& 586.20
Orbis miracula septem. *Quere* Miracula
orbis septem.
Orbitas Romæ in summa autoritate 245.
13
Orca in Ostiensi portu oppugnata 154.
47
Orcaurum cum balenis pugna 154.39.
& inde
Orca marinæ bellæ 154.39. & 585.
44
Orca gemma 676.40
Orchis herba qualis, eiusque usus, & medi-
cinæ 484.20. 27. & 487.25. &
489.7. & 496.49
Orchites genus oleæ 258.24. & 259.16
Orchomenus calamus fistulus aptus 286.
214
Orchomenij lacus calami, uarique eorum
genera 286.14. & inde
Oreum piscis 585.18
Orellius x. paucorum horarum Consul
126.21
Oreon herba, polygoni genus 501.16
Oreoselinum herba 362.7
Oreoselini descriptio, ac medicina 377.
45.47
Orestes matrem & Aegisthum interficiens,
Theodori tabula 634.27
Orestis corpus resussum, & eius magnitudo
114.51
Orestis iudicium in scyphis duobus scalpum
602.8
Orestion herba 254.13
Orfius Cornelius Consul 12.11
Orfii uxor Vestilia 111.36
Organa hydraulica quis inuenerit 120.
30
Orientis populi quo uino utantur 253.
42
Orientis populi fumes ex palmæ folijs fa-
ciunt 279.21
Orientis populi bella calami conficiunt
285.30
Orientis oceanus refertus syluis 243.49
Orientis quibusdam in locis nihil nasci
244.11
Orientis therbinthina optima 255.22
Orientis uestis ex qua materia 451.13
Origani herbe consideratio & medicina ex
eo 382.45. & inde. & 396.29. & inde
Origani semen minimum 396.33
Origani & brasicæ inimica 441.20
Origani Heracleoticum quod 462.3
Origano uinum conficiuntur 254.2

Oryges caprarum genus 151.45. & 192.
13
Orionis celestis signi exortus 339.33.
& 341.15. & 342.16.21
Orionis syderis occasus 340.20. & 341.
16
Orionis ortu tempestates fieri 343.11
Orionis gladij occasus 346.14
Orionis gigantis corpus reffossum, eiusque
longitudo 114.51
Orites gemma 676.43
Orix animal quale 216.40
Oryx fera Aegyptia 13.15
Oryzas frumenti genus 325.8. & inde
Oryzae usus maximus in Italia 325.8
Oryzae oleum 260.42
Orminij herbe medicina 377.11. & inde
Orminis agrios herba 484.19
Ormini sue Huomini herbe generatur, &
medicina 424.40. & inde
Ornithis uentus quis, & unde nomen acce-
perit 15.30. & 16.7
Ornithogale herba qualis 401.18
Ornus arbor montes amat 277.48
Oronanche herba qualis 332.14
Oronachæ semen in medicinis 425.4.
& inde
Orobithis chrysocolle genus 595.42
Orodes ubi Crassum superarit 88.47
Oreocitum uinum 251.18
Orpheus poeta primus Græcorum de herbis
aliquid prodidit 460.6
Orphei natis patria 55.25
Orphus piscis 159.14. & 586.32
Orthampelos uitis genus 248.9
Orthomasticapoma 262.51
Orthopnoicis utilia 380.17. & 384.
19. & 404.41. & 405.21.50. & 406.
12.17. & 412.28. & 417.46. & 439.
34. & 443.44. & 450.18. & 453.38.
& 454.35. & 478.45. & 488.2. &
499.18. & 501.44. & 502.33. & 503.
6. & 516.48. & 576.2. & 596.5
Orithagoriscus piscis 574.13. & 586.
20
Ortyx herba que 401.13
Ortygometra auis, coturnicum dux 179.3
Ortus syderum duplex 337.49. & inde
Osiumentis manus uice ad pabula decerpere
da 208.9
Oris consideratio 206.19. & 208.6.
& inde
Oris loco, uolucres rostra habent 208.7
Oris differentie plures Ibidem. & inde
Ore concipientia animalia 190.36
Ore carent cicadæ 202.5
Ore carentes homines 103.3
Oris halius quomodo incurior fiat 383.
38. & 390.38. & 422.22. & 533.35
Oris graucolentiam tollentia 417.47.
& 431.5. & 432.37. & 521.32. & 522.
32
Oris hulecra sanantia 371.17. & 375.
45. & 377.37. & 381.5. & 382.13. &
383.28. & 386.1. & 387.4. & 402.35.
& 403.11. & 423.11. & 426.18. &
432.18. & 435.42. & 439.38. &
440.35. & 442.12. & 447.21. &
448.20. & 449.2. & 452.19. & 482.
1. & 484.23. & 500.31. & 501.22. &

514.2. & 522.12. & 529.35. & 613.34.
& 614.8.38. & 615.14.40. & 638.
43.50
Oris uitiorum remedia 386.1. & 403.11.
& 419.48. & 423.8. & 431.15. &
432.18.23.37. & 433.43. & 435.42.
& 438.1. & 442.12. & 445.15. &
451.25. & 452.7.8.29. & 522.32. &
576.4
Ossa præcisa in ueterinis que recrefcent
213.8
Ossa concreta quibusdam esse 115.26.40
Ossium fracturum remedia 370.20. & 378.
32. & 426.12. & 487.25. & 497.15
Ossa & terra nascencia 653.45
Ossa fracta quo pacto & corpore extrahantur
389.24. & 404.41. & 424.51.
& 427.41. & 428.3. & 471.32.45. &
488.42. & 615.14
Ossa ligna que 287.48
Ossia lapides 653.46
Ossifraga auis 173.38.40.48
Ossifragi in medicinis usus 550.21.
33. & 551.7
Ossines aues unde dicte 176.47
Ossines aues quotannis uocem mutant & co-
lorem 180.24
Ossines aues quando fortificant 181.11
Oscitatio letalis parturientibus 112.1
Osculum dare propinquis mulieribus cur in-
stitutum 252.35
Ostridis dei templum in clypeum 72.31
Ostris herba qualis 500.47. & inde
Ostrites herba 545.16
Ostrorum pleni libri Aristandri 316.6
Ostrorum uires nostra sitæ sunt in pote-
state 506.2
Ostrorum interpretatio à quo reperta
128.36
Ostrorum uaria exempla 152.30. & inde.
& 175.22. & 176.1. & inde. & 177.30.
& 283.18. per totum. & 315.48. per to-
tum. & 333.16. & inde
Ostracis gemma 676.44
Ostracites gemma Ibidem 44.46
Ostracium piscis idem cum onyche 584.
42
Ostracite lapides eorumque usus & medi-
cinæ 654.20
Ostracitis cadmie genus, eiusque usus 612.
50
Ostrea lunari potestate augeri, minuique
13.37
Ostrearum uimaria à quo primum excogitata
170.30
Ostreæ silicium duritia teguntur 157.30
Ostrearum natura 169.5
Ostrearum generatio 169.43
Ostreæ capita non habent 205.31
Ostreæ ubi optime 170.33. & 578.15.
& inde
Ostreorum consideratio, natura, bonitas, lo-
ca 577.49. & inde per totum
Ostreorum magnitudo 578.18
Ostreorum medicina 578.20. & inde
Ostreorum copia ubi 29.37
Ostrya siue Ostrys, arbor infelix 242.
20
Othonne herba qualis, & eius in medicinis
usus 500.39. & inde
Othonis

Pars Prima

Oibonis M. inuentum 234.21
 Oia piscis 586.18
 Otides aues Hispanis tarde appellatæ 178.
 13
 Otis auis qualis, & unde dicta 179.10.
 & inde
 Quans quis primus Roman ingressus 269.
 41
 Quantes myrtea corona utebantur 269.
 43
 Ouidij liber de piscibus 573.27. & 586.
 30
 Oues quando lauandæ 341.10
 Oues quando tendendæ 341.19
 Oues qua ratione facinras pariant 347.
 45
 Oues qualiter pascendæ 347.41
 Oues non nisi facinras qua ratione gignantur 559.5
 Oues aquis quibuscumque colorem mutant 560.
 41. & inde
 Ouitus & bubus antiquorum multa constat 319.40
 Ouium honor apud veteres 319.42
 Ouium dente segetes depascendæ 332.41
 Ouium lac quale 516.22
 Ouium in medicina usus 552.20. 23.
 & 555.19
 Ouium genera duo 149.20
 Ouium generositatis signa 150.11
 Ouium cauda cubitales in Syria 150.13
 Ouium bouumque effigie primum æ signatatum 319.43
 Quorum consideratio 186.32. per totum.
 & 534.24. per totum caput
 Quæ struthiocamelorum pro usibus habita 172.41
 Quorum natura, medicinæq; 534.24.
 per totum caput
 Qua quo tempore supponenda 347.4
 Quorum in cibis utilitas 535.18. & inde
 Quorum candido, & calce uina uitrum ferurumant 535.33
 Quo persulfum lignum, non ardet 335.34
 Quam anguinam, portentosi que eius natura 535.36. & inde
 Qua que quadrupes pariant 186.32. per totum caput
 Quorum auium differentie Ibidem per totum caput
 Qua oblonga, gratiores saporis 186.44
 Qua que fecinam, & que marcem pariant 186.45
 Qua qualia, quot, & quando supponenda 187.19. & inde
 Qua sterilia qua arte noscantur 187.21
 Qua citra incubitum in Aegypti funetis foetus edunt 187.28
 Quorum anguria 187.32. per totum caput
 Qua sine gallinis igne fouentur 187.35
 Qua hyponemia que 188.13.37
 Qua urina que 188.41
 Qua sine maribus interdum nasci 188.37. & inde
 Qua etiam terra operta factum edere 187.30
 Qua zephyria que 188.40
 Qua aceto macerata per annulos trahi 188.42
 Qua quomodo optime feruentur 188.43

Ouis uiuentes homines 62.11
 Oxalidis herbe consideratio 387.32
 Oxycedrus arbor 236.42
 Oxygala quid 517.16.19
 Oxylapathum herba, & medicinæ ex ea 387.34.40. & inde
 Oxymeli qualiter fiat 254.34. & inde
 Oxymentis confectio, & medicinæ ex eo 431.9. & inde
 Oxymyrsine, id est, myrtus syluestris 260.38. & 269.28
 Oxymyrsine eadem cum rusco 440.43
 Oxymyrsines descriptio, & in medicinis usus 440.37. & inde
 Oxymyrsine quid, uinumque ex ea factitium 260.38
 Oxymyrsinum oleum, eiusque natura 433.32
 Oxypora medicamenta 389.51
 Oxyis iunci genus 402.6.9
 Oxyis herba, eiusque usus 500.51
 Oxyis chenosis iunci genus 402.6
 Oxytriphylon quid 306.21
 Ozæna piscis 162.20
 Ozænarum morbi remedium 451.37
 Ozænitidis nardi genus uirus redolens 224.43

Abula luxuriosa non semper pinguis foli indicium esse 296.10
 Pacuius Taurus ædilis plebis 605.29

Pacuius Poeta picture 612.21
 Pacuius Poeta, Ennij ex sorore nepos Ibidem
 Pades, id est, picea arbor Pado fluuii nomen dedit 465.38
 Padus fluuius Herodoto incognitus 221.32
 Peantides gemmæ 677.8
 Pederos, herba eadem cum cærefolio 365.45
 Pederos, acanthi genus 416.43
 Pederos gemma 668.14. & 672.4.29
 Peonie herbe consideratio 461.40. & inde. & 498.34
 Peonie medicinæ 487.35. & 489.28
 Pagana lex de fustis per agros non torquentis 507.7
 Pagri piscis consideratio 159.11
 Pagri piscis in medicinis usus 583.1
 Pagri hyemis prægelide incommoda sentiunt 159.11
 Paguri cancrorum genus 163.14
 Pala arbor qualis 222.3. per totum. sine
 Palacrane, id est, maiores auri Palacræ massæ 594.35
 Palatina tribus Romæ 319.49
 Palatine domus Cæsarum, multorum artificum signis ornate 644.22
 Palatina Venus, L. Crassus à Bruto appellatus 641.29
 Palatina ædes Apollinis 661.26
 Palamedis fasces gladii condentis picta imago 633.9
 Palamedes quas literas repererit 127.33.35. & alia. 128.14.32
 Palæmarum consideratio, differentia, usus &c. 344.50. & inde
 Palæmarum hordei medicinæ 421.10

Palæmarum tritici medicinæ Ibidem
 Palææ optime quæ 330.47
 Palæmarum lutum quod 264.18
 Palæmonis Grammatici insignis uinea 248.47
 Palilicium sydu 340.24
 Palimpissa quid 445.14
 Paluiri spina consideratio 241.45. & inde
 Paluirus quando germinet 280.11
 Paluiri medicinæ 451.42. & inde
 Pallas. Quære Minerua.
 Pallas libertus Claudij principis diuitissimus 600.7
 Pallorem inducentia 381.27. & 382.3. & 386.30
 Palmæ arboris consideratio, genera, natura 234.40. per totum
 Palmæ in Italia steriles 234.41
 Palmis gentes quedam panem conficiunt 234.43
 Palmis Orientis populi uinum expriment 234.42. & 253.42
 Palmarum flexus 235.9.21
 Palmarum genera quadraginta nouem 235.46
 Palma ex seipsa renascens uti 236.3
 Palmis uiridibus strangulati milites Alecan dri 236.33
 Palmarum in folijs olim scriptitatum 238.20
 Palmæ in Aethiopia quales 240.11
 Palmarum succus qualis 268.22
 Palmæ statim à ligno recedunt 268.38
 Palmarum fructus sine ligno 268.41
 Palmis non decidunt folia 278.22
 Palmarum folijs funes olim conficiebantur 279.21. & 353.44
 Palmarum folia duplicia 279.27
 Palmæ facile fructum perdunt 281.14
 Palmæ carne commendantur 268.50
 Palma pondus ualide sustinet, quoniam in diuersum curuatur 291.8
 Palma Deli insule uetustissima 292.30
 Palmæ sub lato cacumine sterilescunt 314.41
 Palmarum nemora ubi 74.17
 Palmarum uinum apud Arabas 100.46
 Palmarum nobilitas uitibus, oleisque proxima 434.17
 Palmarum incommoda & noxæ Ibidem
 Palmarum medicinæ 434.19. & inde copiose.
 Palmæ myrobalanum ferentis consideratio, & medicinæ 434.26
 Palmæ ubi probatissime Ibidem
 Palmæ elates, siue spathes, natura 434.28
 Palmæ meridianum Solem spectare debent 312.15
 Palmati lapides quales 653.46
 Palmæ uini medicinæ 430.21
 Palmeo uino qui utuntur 253.42
 Palmesia uina unde dicta 250.29
 Palmiprimum uini factitij genus 254.44
 Palmites Meridiem spectare debent 312.39
 Palmittum uitium consideratio 320.25. & inde
 Palpeb

Indicis Pliniani

Palpebrarum animalium consideratio 207.
37. & inde
Palpebræ quibus non sint 207.42
Palpebra cur à natura data 207.39
Palpebræ decidunt Venere abundantibus
207.41
Palpebrarū pili inordinati chondriles mas-
siche corriguntur 418.11
Palpebrarum uitij medentia 436.15.
 & 444.45. & 445.29. & 473.26. &
 474.2. & 510.38. & 513.38. & 520.
 48. & 557.47. & 579.1.26
Palumbium animum consideratio 182.44.
 per totum caput
Palumbes lauro sese purgant 140.34
Palumbes hyeme abeunt 179.31
Palumbes bis anno pariunt 187.2
Palumbes quot oua pariant, & eorum incu-
 bandi ritus 188.4. & inde
Pals apta materia quo modo & quo tem-
 pore ferenda 307.3. per totum caput
Pamphilus pictor, præceptor Apellis 628.
 4.8. & 632.30
Pamphili Bebii interitus 126.26
Pamphilus Q. Consul 239.37
Pamphila mulier bombycinæ uelutis repa-
 trix 200.24
Pampinarius palmes quis dicatur 310.22
Pampinandi tempus quod aptissimum 341.
 8.18
Pampinorum medicinæ 425.42. & 426.
 49
Pan deus, uide infra Panos
Panacis siue Ligustici medicinæ 382.14
Panacea Aesculapij filia 461.47.
 & 633.48
Panaces Chironion 462.4. & 471.5
Panacis oleum 260.48
Panacis sapor 367.19.21
Panacis herbe uaria nomina 365.23
Panacis herbe consideratio 461.45.
 & inde. & 468.19. & 471.5. 15. &
 472.2
Panacis herbe medicinæ 478.6. & 482.
 23.29. & 483.34.42. & 484.5.47. &
 485.28.45. & 486.2.28.30. & 488.
 14.24. & 489.29.34
Panæus pictor 626.1.15
Panæus frater Phidie 626.1.15. & 657.
 47
Panathenæon unguentum Atheniensibus
 ustitatum 233.1
Panchrestos stomatice quomodo conficiatur
 437.49. & inde. & 654.50
Pancibus gemma 676.50
Pancrattasarum simulachrum ex ere 608.
 46. & 609.2
Pancration eichorij genus 374.18
Pandectæ libri Greci inscriptio. Prologo
 operis, pag.3. uers.3
Pangæi montis rose 392.47
Pangonius gemma 676.51
Panici spica qualis 323.19
Panicum unde dictum 323.24
Panici genera plura 323.26
Panici usus in Gallia, & Aquitania 327.
 28
Panicum ubi feri non debeat 327.33
Panicum frugis genus quando ferendum 323.
 7. & 340.38

Panicum ne aues tangerent 332.35
Panicum ubi ferendum 332.51. & 340.
 39
Panicum, & ex eo medicinæ 422.3.
 & inde
Paniculæ calamorum flos si aures ingrediat
 tur exordat 585.27
Panis differentię, & medicinæ ex eo 422.
 37. & inde
Panis nauticus aluum sistit 422.42
Panis stitans quis, cuiusque usus 422.43
Panem conficere Ceres reperit 127.30
Panis è milio, & panico 323.28
Panex Alexandrini ammios semine conficiunt
 381.50
Panex quot ex modio similaginis & floris
 326.37
Panis facienti ratio, & eius differentię
 327.50. & inde
Panis ubi fiat ex piscibus 110.41
Panex ex lotometra Aegyptij pastores con-
 ficiunt 414.42
Panis appellationes diuersæ unde tractæ
 327.50. & inde
Panis uaria confectio 327.50. & inde
Panex Romani per seipsos faciebant 328.
 10
Pane alio proceres, alio uulgus utebatur
 355.43
Panem Romæ mulieres conficiebant 328.
 10
Panis aniso conditur 383.37. & inde
Panis militaris tertia parte ponderosior suo
 frumento 324.37
Panis saluberrimus quis 415.49
Panis quot pondus ex tritici modijs 324.
 39
Paniscus pictus à Taurisco 634.30
Pannucea poma 263.2
Panorum morbi remedia 368.15. & 378.
 40. & 386.20.35. & 387.25. & 403.
 38. & 404.46. & 411.25. & 412.24.
 35.37. & 413.18. & 415.15. & 416.11.
 & 421.32. & 422.12. & 423.14. &
 424.6.25.44. & 431.35. & 432.4. &
 436.38. & 447.31. & 442.16.23. &
 447.17.35. & 444.44. & 445.9. &
 447.19. & 450.20. & 451.44. &
 457.46. & 484.4. & 496.4.4. &
 498.20. & 509.24. & 511.17. & 516.
 2. & 517.45. & 551.36. & 576.25. &
 578.25. & 613.36. & 639.44. &
 653.38
Panos dei effigies picta 626.47.
 & 631.7
Panos simulachrum 643.31. & 644.11
Panse unde dicti 216.31
Panse Serulij interitus 126.28
Pansebasos gemma 677.3
Pantherarum consideratio 136.20. per
 totum caput. & 140.27. & inde
Panthera auxilij causa ad hominem confugit
 136.20. & inde
Pantherarum macule spectandæ 136.34
Pantherarum odor quadrupes allicit 136.
 36
Pantherarum astus 136.37
Pantheræ senatusconsulto cautum ne in Ita-
 liam adueherentur 136.41
Pantheræ à quibus in ædilitate Romam ad-

uectæ 136.43
Pantheræ aconito necantur 140.27. &
 491.47
Pantheræ in seruandis unguibus ingenium
 134.27
Panthera sola odorata inter animalia
 395.2
Pantherarum oculi quales 666.49
Pantheræ cor maximum 210.13
Pantheris formidabiles hyenæ 513.16
Pantherarum carnibus uiuentes homines
 104.20
Pantheræ quos non attingant 538.11
Pantherinæ mensæ citræ 240.36
Pantheon templum Romæ quale, & à quo ex-
 tructum 604.29. & 644.24.
 & 650.40
Panticapæum urbs laurum non nutrit 283.
 42
Papauer herba in honore habita apud Ro-
 manos 365.41
Papaueris succus soporiferus, mortemque af-
 ferens 384.46
Papaueris syluestris natura, & medicinæ
 ex eo 385.8
Papaueris genera plura 384.40. & duo-
 bus mox sequentibus capitibus.
Papaueris medicinæ 384.40. & inde
Papaueris nigri succus quo pasto colligendus
 384.45
Papaueris folia quando cadant 323.48
Papauer quando ferendum 336.42. &
 338.46
Papauer syluestre faucibus affectis medetur
 338.48
Papaueris genera, natura, satio, usus 365.
 34. & inde
Papauerum capita à Tarquinto superbo de-
 cussa 365.42
Papauerate uestes 149.50
Papellius Sextus Consul 176.3
Papilio lucernarum luminibus aduolans in-
 ter mala medicamenta numeratur 519.
 51
Papilio apibus inimicus 199.23
Papilionis quo nascantur modo 203.51
Papilionis aduentus, ueris initium indicat
 337.14
Papilionis aluaria infestantes quo necentur
 399.7. & inde
Papinius Sex. Consul zizipha & tuberes pri-
 mus in Italiam attulit 262.31
Papinio Sexto Consule phœnix uisus 173.7
Papyria lex 591.48
Papyrius Cn. cum dentibus natus 114.27
Papyrio Cn. Consule lumen de celo notum
 uisum 12.17
Papyrij L. Prætoris iudicium 111.40
Papyrij Lucij uotum, si Samnites uicisset
 252.39
Papyrius Masso myrto coronatus ludos spes-
 tauit 269.45
Papyrius Cursor terrorem prætori Prænæ-
 stinorum uerbo incussit 30.116
Papyrij Fabiani laus 652.45
Papyrianum horologium 129.45
Papyri fruticis consideratio 238.17. &
 inde. & 239.3. & inde
Papyri fruticis medicinæ 449.35.
 & inde

Pars Prima

Papryi flore dij coronabantur 238.33
 Papryo quidam nauigia texunt 92.47.
 238.35
 Papryi uisus uarius 238.35. & inde
 Papryi caulis ipse pomum est 269.2
 Pappos, id est, lunugo quedam in plantis
 400.47
 Pappus coggygia arboris 242.38
 Pappus herba, eadem cum fenecione 474.
 27
 Papulas a triplici herba gigni 386.33
 Papularum remedia 374.1. & 440.2.
 446.5. & 486.40. & 517.48. &
 57.13. & 570.27. & 638.43. & 639.
 48
 Paratonium coloris genus 595.50
 623.32. & 624.7
 Paratios herba, tithymalli genus 385.38.
 482.2
 Paratilis remedia 369.9. & 375.12.
 383.6.9. & 419.32.50. & 445.17.
 450.9. & 464.7. & 485.51. &
 495.34. & 499.18. & 552.48. &
 570.48. & 575.11. & 576.15
 Parantia: gemma, ex genere amethystorum
 671.51
 Paraphorum aluminis genus 638.42
 Parasius piscior 624.21. & 627.5.12.17.
 Parasum aragum apud Persas non ubique ca-
 dem mensura 97.15
 Parasij pater Euenor 626.34
 Parasij opera 627.8. & inde per totum
 caput
 Pardalanches aconiti genus 140.28
 Pardalium genus unguenti 233.2
 Pardalos gemma 678.9
 Pardorum ferarum consideratio 136.39.
 192.15
 Pardi quam caute ungues custodiant 134.27
 Pardi lingua qualis 209.14
 Pardonibus fabae adhibebantur 329.9
 Parentes necantia 189.4. & 201.18.
 22.44
 Parerga in piscibus quae dicantur 630.29
 Parianus piscis 586.1
 Paris Dearum iudex, Helenae amator, &
 Achillis interfector 610.31
 Paridis simulachrum ex ere Ibidem
 Paridis os marmore percussum 645.13
 Parienti facilitatem praestantia 384.10.
 11.14. & 407.3. & 514.12.16
 Pericium aliquot genera 637.4. & inde.
 per totum caput
 Perietes formacei 637.4. & inde
 Perietes laterij 637.20. & inde
 Perietes marmorei 645.36
 Perietes picti ubi 656.44
 Perietes herbis pingi 409.33
 Parmeniscus Astrologus 346.6
 Parnassus mons laurum speciosissimum habet
 270.27
 Parnassus mons quales habeat abietes 288.
 47

Reliqua quare parte secunda.

Paronychiarium, id est, unguium morbi, re-
 media 404.42. & 422.41. & 426.
 21. & 432.38. & 440.28. & 442.13.
 458.2. & 512.47

Parotidum, id est, aurium apostematum, re-
 media 368.14. & 376.1. & 382.12.
 383.12. & 387.7.24.44. & 389.18.
 411.25. & 412.24.38. & 416.16.
 424.17.36. & 436.38. & 437.11.17.
 442.4.4. & 458.25. & 498.21. &
 508.42. & 512.18. & 517.47. & 521.
 22. & 544.6. & 578.25. & 579.39.
 639.44
 Parra aus quo tempore non appareat
 344.19
 Parimonie exempla 186.12. & 199.
 30. & 219.27. & 319.16.30. & 320.15.
 322.16. & 600.42. & 601.46.
 Parthenis herba, postea Artenisa dicta
 465.47
 Parthenium herba quae 400.2. & 413.
 14. & 462.35
 Parthenium unde dictum 413.27
 Parthenij medicina 407.46. per
 totum caput
 Parthi unguentis madent 232.36.
 233.49
 Parthorum regum unguentum quod 233.
 49
 Parthi uestibus literas intexunt 238.40
 Parthi quo uino utantur 253.42
 Parthi bibendo gloriam querunt 257.13
 Parthi quanto plus bibunt, tanto magis si-
 tiunt 257.34
 Parthorum reges qua herba utantur, in notis
 suscipiendis 397.15
 Parthorum, & Romanorum imperij termi-
 nus 76.8
 Parthorum reges, cuius fluminis aquam bi-
 bant 98.19
 Parthorum halitus eum infectus 219.2
 Parthi crapulae dediti 219.3
 Parthi cicadis uestiuntur 201.53

Reliqua quare parte secunda.

Partus prodigiosi 111.2. per totum
 caput
 Partu uno uulueris quot fetus edi possint
 111.2
 Partus qua ratione contineri possint 289.
 6. & 513.45. & 528.28
 Partuum ratio ac diuersitas 114.22.
 per totum caput
 Partus necantia 380.4.17. & 503.28
 Partus faciles praestantia 368.22. & 371.
 7. & 374.16. & 379.34. & 380.51. &
 384.10.11. & 387.12. & 407.3. & 417.
 48. & 439.44. & 440.4. & 442.
 27. & 443.23. & 453.29. & 455.22.
 457.3. & 458.12. & 489.27. ferè
 per totum caput. & 490.22. & 493.
 45. & 501.45. & 503.7. & 508.29.30.
 514.19. & 517.40. & 528.29.43.
 535.12. & 556.35. & inde. & 573.1.
 584.28. & inde. & 655.25.32
 Partus mortuos ex utero euocantia aut expel-
 lentia 374.16. & 375.15. & 379.
 34. & 380.51. & 389.14. & 405.5.51.
 414.34. & 423.36. & 431.19. &
 434.31. & 443.20.24. & 444.21. &
 450.39. & 489.33.37.39.43. & 490.
 2.6.12.24. & 528.36.50. & 529.3.
 533.41

Partus quorumlibet animalium extrahentia
 454.37
 Partus ex rebus magna interdum gloria pa-
 rat 262.40
 Passia aliquandiu unicuique Romanorum ue-
 stigal 319.39
 Passiorum nomine antiqui quid intellexe-
 rint Ibidem
 Passites plasticem statuarie sculpturae; ma-
 trem esse praedicabat 635.45
 Passes uue unde dicta 246.12
 Passer piscis 586.21
 Passeres pisces plani 160.28
 Passeres pisces quid a rhombis differant 160.
 28
 Passeris aus consideratio 182.50. per
 totum caput
 Passerum in medicinis usus 547.8. & 553.
 40. & 558.22
 Passerines cotes trans Alpes repertae 656.
 28
 Passienus Crispus bis consul 292.39
 Passienus Crispus Neronis uiricus 292.
 40
 Passi consideratio 251.39. & inde
 Passines Rex Sogdonaci filius 98.39
 Passinace herbae consideratio 358.50.
 40
 Passinace quomodo & quando ferende
 358.46
 Passinace erratica & medicinae ex ea 370.
 28. per totum. & 469.28
 Passinace piscis in medicinis usus 579.
 42. & 580.11.38. & 583.30. & 584.
 40
 Passinace astus, & in latrocinando solertia
 167.48
 Passinace radius uenenatus 169.15
 Passinace ex planorum piscium genere
 160.35. & 161.11
 Passinace pinnis carent 160.35
 Passinace quibus inimica 574.43
 Passinace istius remedia 423.31. & 519.
 49. & 576.36. & 577.42
 Passinace piscis quae partes sine noxa edi
 non possint 577.43
 Patavinorum calidis fontibus herbae uirides
 innascuntur 29.45
 Patavinorum fontes calidi & medicati 565.
 15
 Patella olea morbus 314.19
 Patreculi filia Sulpitia omnium mulierum
 pudicissima iudicata 119.46
 Patetion palmae genus 236.15
 Patientia exempla 109.46. & 116.28.
 per totum. & 610.13
 Patinarum luxus 186.24. per totum.
 636.24. & inde
 Patribus raro prociiores filij 114.48
 Patrie causa mori, ingens laus 122.18
 Patrie amoris exemplum in L. Tuberonem
 176.36
 Patrobus Neronis libertus harenam in usum
 palaestrae Nilo sibi ad uehendam curauit
 636.48
 Patrocles statuarius 608.12. & 611.46
 Pausia sunt, quibus cor praegrande est
 210.12
 Pauimentorum faciendorum ratio 636.
 35. & 658.16. per totum

Indicis Pliniani

Paimentorum origo 658.16
 Paimentorum diuersa genera Ibidem. &
 inde per totum
 Paulus Aemilius Metrodorum Philosophum
 eundemque pictorem Romanum adduxit
 633.35
 Paulus Aemilius Perseum superat 61. &
 592.43. & 633.35
 Paulus Aemilius erarium ditat 592.43
 Paulus Aemilius Mineruam in aede Fortunae
 dedicat 608.31
 Paulus Aemilius Consul 48.30
 Paulus Aemilius Macedoniae septuaginta-
 duos urbes uno die vendidit 55.10
 Pauli Aemilij Censura 129.47
 Pauli basilica mirum aedificium, eiusque co-
 lumnae Phrigiae 650.38
 Paulo L. & C. Marcello Consularia pluit
 18.31
 Pauonum alitum consideratio 176.50. per
 totum & 188.15. & inde. & Ibidem 39
 Pauonum intellectus, ac gloriae cupiditas
 176.50. & 187.5
 Pauonum quis Romae cibi causa primus oc-
 ciderit 177.7
 Pauo animal maleuolum 177.6
 Pauones Columbis amici 192.40
 Pauo, inuitum animal 542.22
 Pauonis in medicinis usus Ibidem
 Paxonis apex qualis 204.47
 Paxonacea testis 656.13
 Paxoris remedia 577.28
 Paxus cris caena scelymus 417.36
 Pausias pictor 632.32. 44
 Pausias pictoris, & Glycerae amicae cuius in-
 uentum 391.31
 Pausias pictoris Stephanoplocostabula 391.
 33
 Pausia oliuae 258.24. & 259.16
 Pax & bellum natura in planis 367.46
 Pacis templum, Vespasiani opus 650.39
 Pacis templum a Vespasiano signis picturifi-
 cae exornatum 611.16. & 628.3. &
 630.31. & 643.23. & 646.24
 Pestes Veneris, herba, eiusque in medicinis
 usus 457.19
 Pestines pisces 163.36. & inde
 Pestines digito admoto se contrahunt in-
 quam uidentes 206.25
 Pestines maximi, & nigerrimi aetate 586.
 22
 Pestines optimi ubi Ibidem
 Pestinum generatio 169.40.49
 Pestis animalium consideratio 212.19.
 & inde
 Pestus homini soli latum 212.20
 Pestoris agritudinis remedia 371.38.
 & 372.3. & 373.37. & 377.4. & 378.
 40. & 379.22. & 380.47. & 383.48.
 & 384.4.36. & 388.15.43. & 389.28.
 & 404.20.24. & 405.22. & 411.39.
 & 412.29.39. & 422.50. & 424.35.
 & 436.36. & 438.16. & 439.36. &
 443.39. & 445.5.16. & 450.16.29.
 & 453.25. & 454.29. & 458.28. &
 463.3. & 478.6.12.13.21.35. & 479.
 2.8.9. & 480.51. & 484.24. &
 494.47. & 495.34. & 499.29. &
 502.30.41. & 503.6.10. & 523.1.
 & 534.42

Peñunculi pisces 161.47. & 586.23
 Peñunculi piscis medicinae 579.2
 Pecunia inmodica exempla 599.50. per
 totum caput
 Pecunia unde dicta 319.38. & 591.36
 Pecunia prima ouium, bouumque effigie si-
 gnata 319.43
 Pecuniarum ubi usus nullus 74.13
 Pecuniam Aegyptiorum reges ne successori-
 bus relinquerent, in pyramidum opera-
 eam profundebant 648.8
 Pecunia ni discreta sunt elementa natura
 355.50
 Pecus potu pinguescit 192.5. & inde
 Pecori balatus quo concitetur 381.10
 Pecus rhododendro necatur 449.45
 Pecoris consideratio, eiusque generatio, &
 natura 149.7. per totum
 Pecora in Ponto felle carent 495.13
 Pecori intritus abortum gignit 149.16
 Pecori caput infirmisimum 150.18
 Pecora a uersa à Sole pascenda Ibidem
 Pecora stultissima animalium 150.19
 Pecori quae uita longissima 150.20
 Pecora quibus saginentur 293.5
 Pecus pecunia nomen dedit 319.38.
 & 591.36
 Pecus aliquandiu unicuique populi Romani ue-
 stigal fuit 319.40
 Pecora suura interdum praesagunt 350.
 40
 Pecora maxime laeseripio herba uescuntur
 354.42
 Pecorum medicinae 424.30. & 453.
 34. & 464.13. & 472.22. & 479.11.
 & 524.20. & 550.20. & 551.45.46
 Pecudum simi in medicinae usus 551.
 45
 Pecudes ut feminas, uel mares procreant, quid
 faciendum 149.16
 Pecudum foetus quo uitiuntur 507.29
 Pecudum nota es primum signatum 591.
 36
 Pedatim incedere quid 216.27
 Pedamentorum materia optima 307.23.
 & 309.38. & inde
 Pedianus L. Consul 176.4
 Pedianus Asconius 124.3
 Pediculus nestes quid liberet 488.21
 Pediculi, quae animalia infestent 204.6.
 & inde
 Pediculi ex qua gignantur materia 204.4
 Pediculi octimo generantur 378.8
 Pediculi quibus perimantur 419.51.
 & 639.16
 Pediculari morbo quidam interierunt
 204.5
 Pedius Quintus pictor 622.27.
 Pedunculi maris 579.32. & 580.43
 Pegasi equi pennati 137.37
 Pegasi aues equino capite 185.49
 Pegma in circo argenteum 591.33
 Pelagium, genus purpureae 166.28.
 & inde
 Pelamius piscis 158.12.17. & 586.2.
 3.19.20
 Pelasgi Vmbros ex Hetruria exegerunt 38.
 41
 Pelasgi in Latium literas attulerunt 127.
 42

Reliqua quære parte secunda.

Pelasgos, lauri genus 270.19
 Pelecium herba eiusque usus 501.45
 Pelecium herba lentem necat 332.15
 Pelignorum linum quale 352.17
 Pelij montis spina mira 222.41
 Pelles erythrodano tinguntur 450.7
 Pellicum forma quo pacto lentiginis fodiri
 possit 537.41
 Pelles ardeolarum genus 188.30
 Pelopis costa eburnea 507.44
 Peloponnesiacum bellum 531.3. & 545.
 26
 Pelorides pisces 586.6
 Peloridum piscium medicinae 581.34
 Penelope effigies picta 626.48
 Penelope aues 663.48
 Penitentiae exemplum in serpentibus 537.
 44
 Pennarum animalium consideratio 214.
 13. & inde
 Penne eulsae recreant, praecipue non cre-
 scunt 214.13
 Pennarum insectarum consideratio 202.
 19. & inde
 Pensilis urbs, Thebae Aegyptiae 649.49.
 & 650.49
 Pensiles cucumerum horti 356.46
 Pensiles horti Semiramidis in Assyria 355.
 25
 Pensillum balnearum usus quando 477.5
 Pensilis ambulatio Gnidii, Socrati opus
 648.50
 Pensilis horti descriptio 649.49.
 & inde
 Pensilia theatra Curionis 652.2
 Pentadactyles pisces e genere concharum
 586.8
 Pentadon lateris genus 637.15
 Pentapetes herba fraga gignens 469.15
 Pentaphyllum herba 469.16
 Pentastili Delphici ex ere, Myronis opus
 608.46. & 609.45
 Penitescit Amazonis inuentum 128.26
 Pentorobos herba 461.41. & 498.
 34
 Peplion herba, eiusque usus 385.44
 Peplos herba qualis, eiusque usus in medi-
 cinis 501.34. & inde
 Peponum natura, & medicinae 368.44.
 & inde
 Pepones in genere cucumerum qui dicuntur
 356.51
 Pepones quomodo toto anno feruntur 357.
 11. & inde
 Peptice medicinae 385.7
 Pepticum bacilli genus 223.14
 Perca pisces 159.14
 Percarum piscium medicinae 584.13
 Percides pisces 586.23
 Percnopterus aquila genus 173.21
 Percnos, aquilarum genus 173.16
 Percussus quo pacto dolore leuari possit
 508.9
 Percussorum remedia 431.8
 Perdicion herba unde dicta 401.17
 Perdicion herba qualis, eiusque usus, & me-
 dicinae 407.46
 Perdix qua herba delectatur 401.17
 Perdicion

Pars Prima

Perdicum autum consideratio 182.12
 Perdicum in deinde
 Perdicus promiscue iniri 182.18
 Perdicus uento concipere 182.22
 Perdicum asinus 182.27. Per in deinde
 Perdicus lano se purgant 140.34
 Perdicus in Boetia nulla 180.18
 Perdicus ubi bina corda habeant 210.
 14
 Perdicus non pinguescunt 212.43
 Perdicus quomodo pugnatiores fiant 415.
 40
 Perdicus in medicinis usus 542.26. 550.
 19. 557.24. Per in deinde
 Peregrine arbores que 221.10
 Peregrinationis homines natura audi 299.
 51
 Perellus staturarius 608.9
 Pergamena fitilia 636.14
 Periantri de nobilibus pueris castrandis man-
 datum 161.25
 Periantri nauis in muricibus retenta Ibidem
 Peribotos Satyrus ex are, Praxitelis opus
 609.49
 Pericarpum bulbi genus, eiusque genera, et
 medicine 471.3
 Perichymenus herba, eiusque usus in medici-
 nis 501.39. Per in deinde
 Perichymenus staturarius 611.47
 Perichymenus splanchnoptes, eiusque simu-
 lacrum ex are 610.51
 Pericles Minervae monita uernulam sibi cha-
 rum paribensio herba sanauit 413.
 25
 Periclis Olympi simulacrum 610.
 18
 Periculo urgente fibri sibi genitalia praeci-
 dunt 141.21
 Periculo que sita maxime placent 164.6
 Perileucus gemma 677.7
 Perilli staturarii taurus aeneus 611.
 35
 Perilli interitus Ibidem
 Periodice febres quo pacto curentur 369.
 15
 Periphereiti Artemonis simulacrum ex are
 608.40
 Peripneumonias, id est, pulmonis morbo la-
 borantibus, utilia 383.1. Per 419.
 49. Per 436.39. Per 454.34. Per 479.
 28. Per 501.33
 Perisphrychni genus 408.15
 Perispheron herba qualis 468.50. Per 470.
 39. Per 493.9
 Peristerionis herbae medicine 472.7.
 Per 488.46. Per 489.46
 Periturorum supplicium ad Olacham Bithya-
 nie omnem 561.25
 Perixyomenos ex are, Antagoni opus 611.
 24
 Permutatio rerum Troianis temporibus in
 usu 587.48
 Petrae pisces ex genere concharum 586.
 40
 Perncium omnem selagine herba auerti
 450.45
 Pernionum remedia 369.25. Per 373.
 50. Per 412.38. Per 416.13. 20. Per 419.
 25. Per 421.36. Per 433.15. Per 424.7.
 Per 432.19. Per 435.28. Per 436.41.
 Per 484.49. Per 485.24. 25. Per 494.
 14. Per 517.30. Per 525.46. Per 526.2.
 Per 578.28. Per 597.44. Per 639.14
 Perperne M. senecius 123.41
 Perpendiculum instrumentum fabrilis a quo
 repetitur 128.12
 Perperna herba que, et ex ea medicine
 404.2. Per in deinde
 Perpreffa herba qualis 483.30
 Perse unguentorum repertores 232.
 36
 Perseum reges qua herba sese mutant ad
 uersus omnia tum animi tum corporis in-
 commoda 456.2
 Perseum reges qua herba corporis uenusta-
 tem sibi conciliant 456.22
 Perseum legis latice herba a rege accepta
 omnium rerum copiam suppeditare crea-
 debatur 477.14
 Perseum et Aegyptiorum nauale praelium
 634.21
 Perse quibus gemmis delectentur 677.
 24
 Persea arbor qualis 262.22. Per in deinde
 Persea M. nuphi Perseam scuit 262.25
 Perseus Alexandri atatus Ibidem
 Perseides clades, Romanorumque de eo uictio-
 ria, quo prodigio praeuuntiata 316.
 14
 Perseus Atlantem montem adijt 66.
 27
 Perseus a Paulo Aemilio uictus 592.
 43
 Perseus ab Octauio nauali certamine uictus
 604.26
 Persei simulacrum, Myronis opus 608.
 45
 Persei effigies a Parafio picta 627.31
 Perseus pictor, a Pellis discipulus 631.
 26
 Persei filius Perse sagittarum inuentor 128.
 24
 Persica arbor unde dicta 262.16.
 Per 266.25
 Persica poma fugacissima 262.1
 Persica agris innocua 261.50
 Persica quando primum reperta 261.
 49
 Persicam uenenatam in Perside gigni falsum
 est 262.21
 Persica foris corpore, intus ligno constant
 268.35
 Persicae arbores in Rhodo florent, nec fru-
 tum ferunt 281.27
 Persicus quibusdam corpus ligno adhaeret, in
 quibusdam facile separatur 268.
 39
 Persica classis anchora a Scyllide praefixa,
 eiusque rei pictura 634.5
 Persica uictoria eo ipso die, quo coegit, Ro-
 mae nuntiata 116.25
 Persici maris arbores 223.19. Per in deinde
 Per 27. Ibidem
 Persicum bellum quando gestum 328.9
 Persica peregrina arbor 221.10
 Persicorum arborum consideratio 261.48.
 per totum caput
 Persicorum genera plura Ibidem
 Persicorum ingens pretium 261.51
 Persica Aegyptia qualis 237.33.
 Per in deinde
 Persica ubi sterilis 262.20. Per 281.25
 Persicorum succus nullus color 268.24
 Persicorum odor qualis 268.26
 Persica quando serenda 306.27
 Persicorum usus, et medicine ex eis 437.
 32. Per in deinde
 Persicum innocuum cibis 437.33
 Persici spadones aliquando imperarunt 235.
 49
 Persius doctissimus. Prologo operis, pag. 1.
 uersu 30
 Persolata herba que 469.33
 Persolata herbae medicine 477.46.
 Per 484.5. Per 486.45. Per 488.12. 44
 Persoluta herbae consideratio 408.38.
 per totum caput
 Personata herba, Graecis arcion 468.
 46. Per 469.33
 Pedum morbos qui non sentiant 422.22
 Pedes gallinae herba qualis 473.21
 Pedibus uniones quibusdam gestati 164.
 49
 Pedum animalium consideratio 216.6. 27.
 Per in deinde
 Pedes homini maxime 216.28
 Pedum animalium diuersitas 268.4.6.
 per totum caput
 Pedum insectorum consideratio 217.5.
 per totum caput
 Pedum numerus nulli impar 217.12
 Pedum clauorum remedia 369.16. Per 383.
 33. Per 389.31. Per 403.27. Per 419.13. 23.
 Per 421.39
 Pes imus uris in uestigio carnosus 216.
 35
 Pedum morbi remedia 369.26. 27.
 Per 376.26. Per 416.12. 35. Per 421.39.
 Per 423.47. Per 430.48. Per in deinde, Per 438.
 23. Per 442.41. Per 446.15. Per 551.45.
 Per in deinde per totum. Per 575.37. Per 639.
 45
 Pestis nulla unquam Locris aut Crotone 27.
 41
 Pestilentiam senes minime sentiunt 125.9
 Pestilentiae medicine 430.25. Per 439.
 49. Per 454.46. Per 455.22. Per 484.8.
 Per 659.50
 Pestilentiam in meridianis regionibus
 per in occasum Solis ire 125.11
 Pestilentiam in meridianis regionibus hye-
 me fieri, nec trinos excedere menses 125.
 12
 Petauris crurum fasciua pulices imitan-
 tur 204.11
 Petesflux rex Aegypti 649.4
 Petilij floris consideratio, naturaeque 395.
 46
 Petilij Caisi in Aedilitate repulsi 589.4
 Petisfa poma 262.46
 Petrea brassica uino inimica 375.40
 Petrea brassica qualis, et ex ea medicine
 Ibidem. Per in deinde
 Petreij Attinis in Cimbro bello facinus
 410.21. Per in deinde
 Petricus Attinas graminea corona donatus
 410.21
 Petreius fuscus, ut alij legunt Petridius, ut alij,
 Petricus, Opthiacorum author 390.12.
 Per 417.26

Indicis Pliniani

Petrivres uini genus	251.12	Phaon qua arte Sappho poetriam ad sui amorem pellexerit	411.19	¶ 634.28	
Petronius Titus à Nerone peremptus	662.16	Placaria una Pifis Peculiaris	248.4	Philippi nobilis Romani piscine	170.40
Petronius Diodotus medicus	374.27. ¶ 469.19	Pharicon unennum, eiusque remedium	519.30	Philippi Macedonis oculus sagittatus, & à Critobulo medico citra deformitatem curatus	120.21
Petronij P. gesta	102.50	Pharmacanon herba Pharnacis regis inuentum	462.8	Philippus Astrologus	346.6
Petrofelinum unde dictum, & medicina ex eo	377.49. per totum caput	Pharnacis primi Ponti regis statua argentea	601.35	Phyllis ex qua arbore se suspendit, ea nunc quam postea reuincit	281.11
Peucedanum herba totum annum in umbra asseruatur	503.45	Phasganion herba diuersa à lonchitide	471.27	Philistio medicus	570.34. ¶ 378.16
Peucedani herbe medicina	469.47. ¶ 471.35. ¶ 472.8. ¶ 477.41. ¶ 478.12. 40. 46. ¶ 479.29. ¶ 480.48. ¶ 482.23. 37. 48. ¶ 483.39. ¶ 486.8. 25. 27. ¶ 487.30. ¶ 488.6. 49. ¶ 489.50. ¶ 490.19	Phaselidis lilium rubens	393.34	Philiscus Thasius Agrius apum amator	195.24
Peucestes Alexandri seruatur	609.41	Phaselinum oleum quod, eiusque in medicinis usus	434.10	Philiscus pictor, eiusque opera	634.24
Peucestus simulachrum ex ære, Tisceratis opus	ibidem	Phasiane aues	185.32. ¶ 204.47	Philiscus Tragædus Protogenis pictura	631.3
Peumene, spuma argentea genus	597.29	Phasiane aues pediculis infestantur	204.6	Phyllanthus herba leuiter aculeata	401.9
Pezice, fungorum genus	354.24	Phassachates gemma	673.23	Philocharis pictura in foro D. Augusti collocata	633.14
Phascos lentis syluestris genus, ex eo medicina	423.28	Phædius felicissimus Delphico indicatus oraculo	103.11	Philochares, id est marrubium herba	388.30
Phaethontis casu illustratus Eridanus fluuius	46.11	Phellandrium herba qualis	502.14	Philocles pictura linearis inuentor	621.51
Phaethontis isti fulmine, sororumque in populos arbores conuersarum fabula	663.14	Phengites lapis qualis	656.30	Philomela avis, id est, luscinia consideratio	180.28. ¶ inde
Phaethontis simulachrum ex marmore	643.10	Phenion herba, & medicina ex ea	406.36	Philometor rex de agricultura precepta edidit	310.34
Phaethontem in Aethiopia obisse	663.26	Phereus Iason hostili uulnere uomica morbo liberatus	124.40	Philon pictor	611.47
Phagedæne ulcerum exedentium genus	370.14. ¶ 485.43	Pherecydes futurum terræ motum prædixit	24.37	Philonis opus Atheniensium armamentarium	110.19
Phagedænarum remedia	370.14. 32. ¶ 373.2. ¶ 378.47. ¶ 382.11. ¶ 427.33. ¶ 436.44. ¶ 437.15. ¶ 449.50. ¶ 454.40. ¶ 485.43. ¶ 489.6. ¶ 527.51. ¶ 528.5. ¶ 639.14	Pherecydis Syrii mira mors	125.21	Philonides Alexandri cursor	23.17
Phager piscis	586.20	Pherecydes orationem proficacem inuenit	128.47	Philonides uelocitas	ibidem. ¶ 116.7
Phalacrocoraces aues alpine	185.37	Pherenice mulierum felicissima credita	121.22	Philopas herba	388.30
Phalangion herba qua, eiusque in medicinis usus	502.5	Phycites gemma	677.7	Philosophia Pythagorica libris Nume comprehensa	239.43
Phalangiorum genera, consideratio, natura, unennum	538.32. ¶ inde	Phycos thalassion quid, eiusque genera & usus	243.50. ¶ 485.5	Philosophi Indię quo uescantur cibo	222.3
Phalangius aranei genus	140.15. ¶ 153.10. ¶ 200.40. ¶ 332.20	Phycis piscis ter quotannis colorem mutat	161.31. ¶ 586.20	Philyrea in coronis quis bracteis primus adiderit	391.45
Phalangius eruo innascitur	332.20	Phidias Atheniensis Iupiter Olympius ex ebore	120.41. ¶ 608.5. 27	Philyrea, hoc est, tenuissimi cortices tiliarum, coronarum lemniscis utiles	277.7
Phalangiorum morfus remedia	376.44. ¶ 406.23. ¶ 415.11. ¶ 431.24. ¶ 440.18. ¶ 442.48. ¶ 447.16. ¶ 448.6. 45. ¶ 456.29. ¶ 470.10. 12. ¶ 474.4. ¶ 493.48. ¶ 494.9. ¶ 502.10. ¶ 503.4. ¶ 538.35. ¶ 575.14. ¶ 576.37	Phidias initio pictor fuit	625.51	Philotimus libertus in rogiu patroni se coniecit	110.10
Phalangius parentes occidit	201.17	Phidias etiam marmora sculpsit	642.16. ¶ inde	Philoxenus pictor, eiusque opera	631.20
Phalangites herba qua, eiusque in medicinis usus	502.5	Philadelphus mater Berenice	101.33	Phyllon herba qua	413.9
Phalaris herba qualis, eiusque in medicinis usus	502.16	Philanti-ropos herba qualis	457.23. ¶ 494.6	Phylura funes olim scissitati	353.44
Phalaris primus Agrigenti tyrannus	128.19	Phylarchi picta effigies	633.29	Phytama hammoniacy genus	229.51
Phalaris ænei tauri inuentorem Perillum, inuentu suo excruciauit	611.36	Philemon Ptolemæi præfectus primus topæzum Aegyptium importauit	670.32	Physemata, concharum abortus	164.21
Phaleris uicenis quintus L. Siccius uirtutis ergo donatus	118.1	Philini pater pantheræ catulos è fouea exemit	136.21. ¶ inde	Physes gemme qua, & unde dictæ	678.30
Phaleries aues Seleucie Parthorum pecuniarum	185.32	Philetaria herba qua, & unde dicta	465.4	Physeteres belluæ marinæ	585.43
Phalerion pictor	634.24	Philesty Apollinis simulachrum ex ære	610.21	Phyteuma herba	502.10
		Philippidis uelocitas	116.6	Phitharus piscis	586.21
		Philippo Macedone Græciam uexante calum sanguineum uisum	11.38	Phlegmonas rhabdani illiti curant	369.50
		Philippus Macedo quando Græciam inuaserrit	ibidem	Phlegontis gemma	678.4
		Philippus rex poculo aureo puluino subdito dormire solitus	592.15	Phlegmonæ crocum quale	394.7
		Philippi Macedonis simulachra ex ære	610.25. 37	Phleas herba qua, eiusque usus in medicinis	412.4
		Philippi porticus Romæ	627.16.	Phleas herba & folio & caule spinosa	400.15

Pars Prima

Phoce pisces, id est, utriusque marini	155.	Phibirias morbi remedium	368. 29.	Picturae initia incerta	621. 45. et inde
25		et 372. 23. et 388. 19. et 427. 13. et		Picturae inventum esse Aegyptij gloriantur	621. 46
Phoce citra sub aqua diu urinentur	210.	434. 8. et 439. 39. et 443. 6. et 448.		Picturae initia, umbra hominis lineis circumducta	621. 48
35		8. 17. 20. 42. et 464. 46. et 471. 22.		Picturae quando Romae homines haberi coeperunt	622. 17. et inde
Phocis pyri genus apud Chios	315. 33	et 488. 19		Picturae quorundam imperfectae plus admirationis habuerunt, quam absolute	634. 34
Phomonee A pollinis filia	173. 17.	Phithisicorum remedia	371. 45. et 372. 25. et 389. 21. et 415. 49. et 416. 44.	Picturae Polygnotus plurimum contulit	626. 26
et 174. 39		et 417. 19. et 444. 8. et 445. 8. et		Picturarum membra quis primus articulis et uenis distinxerit	626. 14
Phoenicobalanos palmae Aegyptiae fructus	229. 33	454. 12. 37. et 455. 23. et 467. 11. et		Picturae quis uestium rugas primus adiecerit	ibidem
Phoenicopterus anis qualis	185. 34	479. 10. et 485. 37. 39. 42. et 516. 28.		Picturae ingentis pretij	622. 43. et inde
Phoenicurus auis	181. 2	41. et 517. 3. 33. 44. et 526. 46. 50.		et 625. 32. et 626. 5. et 627. 33. et	629. 34. et 630. 23. et 631. 9. et 633. 40
Phoenicis auis consideratio per totum caput	172. 44.	et 527. 2. et 552. 49. et 583. 23. et		Picturis lignum quod apissimum	288. 3
Phoenix unicus toto orbe	172. 45	653. 38		Picus Martius peoniam effodientibus infusus	461. 45. et 498. 40
Phoenix Soli facer	172. 50	Phu nardi species	224. 13. et 404. 19	Picus Martius quibus inimicus	539. 22
Phoenix auis ex se renascitur	236. 3	Pica uaria quae	180. 17	Pici arborarij rostrum habentes ab apibus non attinguntur	558. 50
Phoenix longissime uiue	123. 27	Picarium astus	182. 5	Pici Martij consideratio	176. 29. per totum. et 204. 50
Phoenicis apes qualis	204. 46	Picarium loquacitas	184. 12. et inde	Picus Martius unde dictus	176. 35
Phoenice quibus unguentis nobilitata	232. 51	Picestri arboris resina qualis	255. 45	Pici Martij in capite Tuberonis confidentis prodigium	176. 36
Phanicea herba, et ex ea medicinae	422. 24	Picata uua	246. 49	Picus Martius ubi non sit	180. 15
Phanices statuarij Epitherses ex ere	610. 50	Picatum unum quod	429. 45	Picus quomodo caute nidum suum suspendat	181. 50
Phanices gemma	677. 6	Pica arbor. Quare post Pix.		Pierica pix optima	255. 50
Phenicia uentus	15. 13	Picena uua trans Alpes gratissima	248. 6	Pietatis exempla	119. 50. per totum caput. et 152. 44. et 178. 44
Phorci choros, ex marmore, Scopae opus	643. 15	Piceno agro peculiaris Irtioia uitis	247. 48	Pietatis edes ubi Romae	120. 3. 4
Phonos herba	400. 36	Picentia pyra	263. 18	Pygargi feras ex genere caprarum syluestrium	151. 46
Phorcus piscis	586. 21	Picene oliuae in cibis gratissima	259. 30	Pygargus aquile genus	173. 14
Phorion aluminis species	638. 40	Pycnocomon herba, eiusque usus in medicina	481. 4. et 487. 13. et 489. 5	Pigmenta nobilia complura	167. 24. et inde per totum
Phorionem uini falsi genus	251. 30	Picris lactuca genus	362. 18	Pigmenti cerulei consideratio	602. 16. 29
Phoroneus antiquissimus Graeciae rex	127. 38	Picris toto anno floret	401. 27	Pygmaei Spithamei a statura dicti	110. 17
Phragmitis calami usus in medicina	585. 24	Picris uernae tollit	415. 45	Pygmaeorum regio	103. 36. et 110. 17
Phragmon statuarij	608. 9	Pyssanon uinum	250. 2	Pygmaei in cavernis uiuunt	110. 23
Phragmonis statuarij opera	608. 27	Pisifone populi calce agros stercoreant	298. 9	Pygmaeorum cum gruibz certamen	110. 19. et inde. et 178. 17
Phrenas Graeci uocant quae nos praecordia	511. 24	Pisiforei Aetoli senectas	123. 30	Pigritiae exprobrator cuculus	340. 35. et inde
Phreneticorum remedia	368. 41. et 372. 20. et 375. 19. et 379. 29. et 384. 11. et	Pisifores quibus coloribus maxime utantur	623. 29. et inde	Pile lusorie inventor Pythius	128. 50
443. 43. et 447. 24. et 486. 25. et		Pictor quis primus marem, feminamque distinxerit	626. 11	Pilum teli genus a quo reperiuntur	128. 25
533. 36. et 646. 15		Pictor quidam nudas sibi uirgines imitandas proposuit	627. 2	Pilum unde dicti	319. 32
Phrygion animal, miraeque eius natura	554. 28	Pictorum insigniorum nomina et opera.		Pili qui molliores efficiantur	639. 9
Phrygi moduli a quo reperiuntur	128. 40	Libro trigesimo quinto. cap. 9. 10. 11. per totum		Pilorum consideratio	214. 11. et inde
Phrygio concentu Iouis stellam in caelesti haemionia moueri	9. 47	Pictores quidam pinxere quae pingi non possunt	630. 4	Pili utrum pice euelluntur	255. 31
Phrygum inuenta	557. 22	Pictoris faminae	626. 32. et 634. 44. et inde	Pili ne nascantur	375. 34
Phrygie hydomeli laudatissimum	254. 34	Pictae uestes in usu fuerunt apud Aegyptios	635. 5. et inde	Pili quae arte renascantur	493. 28
Reliqua quare parte secunda.		Pictura nulla Troie temporibus	622. 12	Pili toto et corpore Salamandrae saniet conuati sunt	190. 46
Phrygiae toge quando in usu esse coeperunt	149. 49	Pictura quae primum Romae publicata	622. 45	Pilos redditicia	426. 7. et 528. 40. et 583. 25. et 625. 16
Phrygiones qui	150. 3	Picturae respicientes suspicientes et despicientes a quo primum factae	626. 13	Pilos et corpore detrahentibus	426. 1. et 436. 14. et 513. 37. et 515. 5. et 537. 49. et 541. 34. et 557. 29. 34. et 568. 5. et 624. 14
Phrygius lapis qualis, eiusque usus	654. 36	Picturae certamen Corinthiac Delphi	626. 21. et inde		
Phrygius flos quando proueniat	397. 36	Picturae excellentes plures	627. 8. et inde		
Phrysius pictor quando floruerit	626. 33	Pictura Phidiae etate initium cepit	642. 15		
Phrynon herba qualis	470. 29. et 487. 32. et 501. 49	Pictura a quo reperiuntur	128. 50		
Phrynes meretricis simulachrum	610. 5	Pictura herbarum fallax	459. 36		
Phrynos ranae genus	577. 12	Picturae honor	620. 30. per totum. et 622. 17. et inde		
		Picturae encaustice duo olim fuerunt genera			

Indicis Pliniani

Pilus corijs quo pacto detrahatur 438.
20
Pivax *libri Græci inscriptio. Prologo*
operis, pag. 3. *urf. 3.*
Pina *cothecæ* 620. 43. & 635. 1.
Pina *ster arbor* 274. 4. 9.
Pina *stro non decidunt folia* 278.
29
Pindari *penatibus Alexander parci inſit*
118. 32.
Pinea *rum nucum confideratio* 261. 26.
per totum caput
Pinea *corona Iſthmiorum uictores coronan-*
bantur 261. 32.
Pinea *nucẽs quomodo ſcrantur* 299.
41
Pinea *nucis natura, & ex ea medicinz* 438.
28. & inde
Pinguedinem *facientia tollentiſque* 429.
11. 12. & 517. 6. 7.
Pinguedinis animalium confideratio 212.
40. & inde
Pingua cuncta ſteriliora 212. 43.
Pinguedo plerique ſine ſenſu 212. 46.
Pinguedinem augentia 219. 26.
& 439. 15.
Pingua quid animalia reddat 148. 15.
& 192. 5. & 243. 28.
Pingua celerius ſeneſcunt 212. 44.
Pinna piſcis 165. 1. & 586. 23.
Pinna conchæ genus 167. 36.
& inde
Pinne pedum uice piſcibus 160. 30.
Pinne quibuſdam nullæ 160. 31.
Pinnophylax piſcis 167. 38.
Pinnotheræ piſces 163. 20. & 167. 38.
& 586. 23.
Pinus confideratio 274. 48.
Pinis non decidunt folia 278. 22.
Pini folia pungentia 279. 29.
Pinus non floret 279. 51.
Pinus contra cariem, tineaſque firmiſſima
291. 10.
Pini umbra germinibus noxia 301. 51.
Pinus quomodo ſterileſcat 314. 41.
Pinus quando ſemen, & quando germen edat
281. 1.
Pinus triplicem fructum gerat 281. 4.
Pinorum eruce ptyocampe dicuntur 431.
18
Pini arboris natura, & medicinz 438. 28.
& inde
Piperata uina 254. 12.
Piperis confideratio 222. 16. *per totum*
caput
Piper longum 222. 19.
Piper candidum 222. 30.
Piper in Italia naſci 222. 33. & 223. 37.
Piper ex qua regione aduehatur 95. 21.
Piperis ſaporem imitantia 367. 19. & 497.
36. & 503. 13.
Piperitis aſiæ ſiliquaſtrum 367. 20.
Pyra Oete montis locus optimum habet bel-
leborum 473. 3.
Piperitidis herbæ confideratio, natura, me-
dici-næ 382. 43. & inde
Pyralis inſecti genus, cuiusque confideratio
204. 32. *per totum caput*
Pyralis avis caninica 192. 26.
Pyramidum confideratio 648. 8. *per*

totum caput

Pyramides cur excogitatæ	648.9
Pyramidum magnitudo	648.22.28
Pirate omnium primi hybernæ nauigatione=	
nem experti	15.46
Piraticæ statio apud Sasonem insularum	50.
20	
Piratis à Pompeio naues ademptæ	117.5.
27.6 inde	
Piratico bello rostrata corona qui donati	
272.3	
Pyramides insecti descriptione	204.32.
per totum caput	
Pyreicus piflor	631.2.9
Pyrenzi montes buxo abundans	277.33

Reliqua quære parte secunda.

Pyren gemma unde dicta	677.51
Pyrethrum herba	518.45
Pyrgoeli quantum detulerit Alexander 120.32. & 64.10	
Pyrites lapis qualis 678.2	654.11. & inde.
Pyromachus statuarius 41. & 611.13	608.18. & 610.
Pyros achne frutex	242.11
Pyrrhei nemoris piceæ incensæ repullulæ runt	275.24
Pyrrhon Philosophus humanorum affectuum expers	115.37
Pyrrhi regis pollex lienosis medebatur 36. & 507.43	109.
Pyrrhi regis simulachrum	610.38
Pyrrhus rex Greciam Italiae ponte coniun- gere cogitavit	44.11
Pyrrhus à Romanis uictus	591.30
Pyrrhus primus in Italiam elephantes duxit 131.43	
Pyrrhus quando ex Italia pulsus	210.26
Pyrrhi obitus quo prodigio prænuntiatus 211.22	
Pyrrhi annulus, & gemma qualis 46. & inde	660.
Pyrrhi statuarii opera	610.50
Pyrrhiche saltatio à quo reperta 45	128.
Pyrrhopocilos lapis 647.1. & 656.1.	
Pyrrhocorax avis	158.38
Pyra libralia	261.44
Pyra decocta mirè salubria	436.4
Pyra quomodo condantur 264.16	263.31. 49.
Pyra cum melle decocta stomachum adiuuant 435.5	
Pyrorum arborum consideratio per totum caput	263.8
Pyrorum uaria denominatio & inde	263.8
Pyrorum succus qualis	268.2
Pyro folia circinata	279.27
Pyri bluefræres tardè germinant	280.
Pyrrus quo tempore semen ferat 49	280.
Pyrrus facili fructum perdit	294.4
Pyrrus quæ loca amet	278.
Pyris uinum conficitur	253.46
Pyro uita brevis	302.21
Pyrrus quando inferenda 49	304.
Pyrrus quando offerenda	306.32

Pyri solutis usus & medicina	436.7
Pyrorum natura, & medicina, usque in ci-	
bis	436.3 & inde
Pisana filigo	326.21
Pisani agri una peculiares que	248.4

Reliqua quære parte secunda.

Piscatrix rana que, eiusque solertia 167.
45
Piscium consideratio. Libro nono, per totum
tum
Piscium Indici maris mira magnitudo 153.
47. per totum caput
Piscium ingentia ossa 154. 8. 33
Pisces asini, equi, tauris similes 154. 10
Pisces qui maximi 154. 12. per totum
caput
Pisces effigie humana 154. 19. per totum
caput
Pisces an spirant, dormiantque 155. 7. per
totum caput
Pisces omnes & spirare & dormire 155. 17
Piscesbus audium, odoratumque inesse 155.
21
Pisces in Arabia mire magnitudinis 157.
21
Piscium uaria tegumenta 157. 29. per totum
caput
Piscium cute ligna, eboraque poliuntur 157.
33
Piscium auguria 158. 50. & inde
Piscium fœmine maiores, quam mares
159. 2
Pisces quando facillime capiuntur 159. 5
Pisces omnes præ gelidam hyemem sentiunt
159. 10
Pisces quo tempore lateant 159. 11.
& inde
Pisces alij alijs in locis principatum obtinent
160. 8. per totum caput
Pisces quidam nisi uerberati, coqui non possunt
160. 11
Piscium senectutis indicium 160. 14
Pisces in terræ exuunt 154. 9. & 160.
19. per totum. & 171. 10. per totum
Piscium digestio in uariis corporum figuris
160. 28. per totum caput
Piscium planorum differentie 160. 38.
& 161. 10. per totum caput
Piscium pinne 160. 30. & inde
Pisces cartilaginei 161. 10. 14. & 170. 13
Piscium colorum mutatio 161. 31. per totum
caput
Pisces volantes 161. 33. & 573. 46.
49
Pisces sanguine carentes 161. 40. per totum
caput
Pisces molles qui 160. 36. & 161. 43.
& inde
Piscium quibusdam pedes pro pinnis 160.
36
Piscium cirri 161. 45
Pisces sensu non carent 167. 43. & inde
Piscium asus 167. 36. per totum. & 168.
2. per totum. & 171. 33. per totum. & 573.
27. per totum caput
Pisces plani cur sacri dicti 169. 3
Pisces uenerati 169. 11. per totum.
& 172. 2. per totum caput
Piscium

Pars Prima

Piscium morbi 169.19. per totum caput	Pisces ubi vocati parent	Ibidem	& inde
Piscium mira generatio 169.23. per totum. & Ibidem 31. per totum	Pisces ubi amarissimi	574.9.	Pythagoras quando fuerit in Aegypto 647.38
Piscium coitus qualis 169.24. & inde	Pisces ubi dulcissimi	574.12	Pythagoricus fereliendimos 636.11
Pisces cur non tot generentur, quot oia pariunt 169.28	Pisces ubi natura falsi	574.10	Pythagorica philosophia Name libris com- prehensa 239.43
Piscium oia alia celerius, alia tardius cre- scunt 169.31. & inde	Piscium quis maximus	574.12	Pythagoricorum uanitates 411.21
Piscium diuersa genera coitu non miscentur 169.46	Pisces in terra, aquisque degentes	574.4.	Pythagoras statuarius 608.9. & 609.1.8
Pisces quando & quoties anno pariant 169.48. & inde	48. & inde per totum caput. & 575.26. & inde	575.26.	Pythaeus argenti calator 602.9
Piscium nonnulli uulvas habent 170.21	Piscium falsorum medicinae	576.43.	Pytheus cometae genus 10.34
Piscium longissima etas 170.24. per totum caput	Pisibus uenena, & eorum remedia	577.	Pythias statuarius 608.21
Piscium uiuaria 170.30. per totum caput	38. & inde		Pythion bulbi genus 359.7
Pisces quibus in locis optimi	Piscium omnium adeps utilis oculis	578.	Pythij Bithyni ingentes diuitiae 600.16
& inde	45		Pythius pictor à Timagora superatus 626.22
Pisces terreni 171.10. per totum caput	Piscium celestis signi consideratio	346.4	Pythius marmoris sculptor 643.44
Pisces lucentes 172.9. & inde	Pisces signi exortus	339.33	Pityuse fructus descriptio 444.22
Piscium inimicitiae inter se 172.14. per totum caput	Pisicratii statuarij opera	611.35	Pityuse medicinae Ibidem
Piscium inter se amicitiae 172.18. & inde	Piso M. Consul quando	117.30.	Pythocritus statuarius 611.45
Piscium genera plura mifcunt 185.14	& 661.35		Pythodemi luciatoris simulachrum ex are 610.30
Piscium audius, oisfactusque 191.16. per totum caput	Piso L. Historicus	591.4	Pythodici pictor 611.20
Pisces Caesaris in uillis ad nomē uenire assue- facti 191.18	Pisonis defensio contra Vitellij accusationem	210.31. & inde	Pythodori duo marmoris sculptores 644.23
Pisces omnes dormire 192.50. & inde	Piso L. potator maximus	257.18	Pythionis serpentis simulachrum 609.5
Piscium capita portione corporum maxima 205.31	Pisonis C. Commentarij	239.45	Pythidee nuces pinastri 261.31
Piscium dentes quales 208.13.32	Pisones unde dicti	319.32	Pityocampe, id est pinorum eruce 431.18
Pisces qui mannas habeant 214.46 & inde	Pissaphaltes quid, & eius medicinae	445.18. & 638.9	Pityocampe morsus remedia 433.2.
Piscium centum septuaginta sex genera, & eorum nomina 585.34. per totum caput	Pisifaeon quid 443.10. & 445.13		& 516.42. & 539.39
Piscium genera, praeter crucis intesta, se- ptuaginta quatuor 157.45	Pisini olei usus 434.16		Pythocles statuarius 608.21
Piscium qui animal pariant 157.34. & inde. & Ibidem 45. & 161.16. & 170.14	Pissocoris in apum operibus quid dicatur 195.2		Pituita morbi remedia 369.45. & 372.40. & 373.23. & 379.47. & 380.28.
Pisces sine oisibus ubi 158.6	Pistacia nucum genus 236.37		& 381.26. & 387.8. & 388.7. & 389.25. & 406.46. & 417.23. & 422.10.
Pisces necantia 372.45. & 482.12.	Pistaciorum consideratio 266.45		40. & 424.27. & 427.46. & 431.23. & 436.36. & 437.44. & 438.17.
Piscesibus oleum conficiunt Ichthyophagi 260.42	Pistaciorum natura, & ex eis medicinae 439.18		& 439.36. & 440.7.17.18. & 444.23. & 446.10.26. & 448.29. & 453.21.31. & 464.8.43. & 471.47. & 480.47.48. & 481.3.7.13.41. & 482.1. & 484.24. & 486.38. & 497.41. & 503.27. & 522.5. & 570.38. & 576.15. & 578.27. & 581.24.28. & 654.26
Pisces scitiles Possunij plastrae 635.39	Pistana herba 401.46		Pituita gallinarum, & gallinacorum reime- dia 187.49. per totum. & 372.40. & 448.21. & 450.41
Pisces tantum uescientes homines 110.41. & 271.28. & inde	Pistolochia herba quae 468.5. & inde. & Ibidem 30. & 471.45		Pituitas pecorum & iumentorum sanantia 464.14. & 483.16
Pisces egroti in piscinis quomodo sauentur 377.24	Pistores quando primum Romae 328.8.13		Pix ubi optima 255.49. & 276.27
Pisces capiendi ratio 156.21. & inde. & 159.5. & 468.13	Pisturae uariis usus 327.13.16. & inde		Piceuna conduntur 255.13.18.32
Pisces uiuere Ichthyophagos Alexander uenit 94.17	Pisum quando seratur 329.30		Picem quae arbores fundant 255.21. & 274.44
Piscium patinae tres 636.22	Pythagoras philosophus quando uixit, & eius inuentum 4.22		Picis genera plura 255.21. & inde. & 275.48. per totum
Pisces in cerebro gemmas habentes 674.36. & 677.18	Pythagorae de interuallis planetarum senten- tia 9.37		Picti uitia quae 255.48
Pisces responsa dantes 561.23	Pythagorae de siderum musica opinio 9.41		Picis probatio Ibidem
Pisces illico mortem in cibis afferentes 561.32. & inde	Pythagorae de fabae usu quid 329.8		Picem oleo extrahi 441.29
Piscium plurimum in medicinae usus 575.27. per totum. & inde	Pythagorae liber de scille herbae medicinis 359.23		Picis oleum pisinum dictum 261.4
Pisces e manu hominis uescientes 155.49. & inde. & 573.50	Pythagorae de brastica liber 374.34		Picis uaria genera, & quomodo fiant 275.48. per totum
Piscium auguria 574.4	Pythagorae Ptolemaei praefectus 662.35		Picis usus uariis Ibidem
	Pythagorae statua Romae 605.48		Pice adiecta Poeni untuntur 656.45
	Pythagoras Socrati à Senatu praelatus 606.1		Picis natura, genera, bonitas, medicinae 444.50. & inde
	Pythagorae omnium primus athletas à fici- ad carnes transiit 436.33		Pix quid 429.41
	Pythagoras primus in nostro orbe Magicis herbis celebravit 455.31. & inde, ferè per totum. & 545.16		Pix foetilis ubi 276.26
	Pythagorae liber de herbarum uiribus 460.9		Pyxanthos spinae genus 222.44.
	Pythagorae liber de herbis Clemporo medi- co à quibusdam adscriptus 455.42		
	Pythagorae peregrinatio 460.12. & 545.16		
	Pythagorae sortilegia 507.35.		

Indicis Pliniani

Pyxanthi bacca in medicina 451.
 42
 Piceae arboris consideratio 275.2
 & inde
 Picea arbor feralis Ibidem
 Picea non floret 279.51
 Piceae corticis usus 274.31
 Picearum umbra noxia 302.10
 Piceae quo ferendae tempore 306.
 28
 Picea folia pectinum modo insecta 279.
 28
 Picea quando germinet, & quando semen
 edat 281.1
 Piceae partium medicinae 444.5.
 & inde
 Picea folia pungentia 279.29
 Placitis cadmie genus 612.47
 Plagarum interaneorum remedium 376.
 43
 Plagarum corporis remedia 488.5.24.
 per totum caput
 Plagarum recentium medicina 528.8
 Plagis quae linea aptissima 352.6
 Plancus Imperator, eiusque tabula in Capito
 lio dedicata 631.12
 Plancus L. sponsonis inter Antonium &
 Cleopatram iudex 165.37
 Plancus aequile genus 173.16
 Planci unde dicti 216.31
 Plancus L. Orator histroni Rubrio cognos-
 men imposuit 113.15
 Plancus L. Consul 12.10
 Placii sententia, cum mortuis non nisi lar-
 uas luctari. Prologo operis, pag. 3.
 uers. 34. & inde
 Planetarum consideratio, situs, spatia, na-
 tura, &c. 2.19. per totum. & 3.40.
 per totum caput
 Planetarum ab incessu errantes dicti 2.20
 Planetarum certus motus Ibidem
 Planetarum situs & conuersio 4.5.
 & inde
 Planetarum per zodiacum motus 7.32.
 & inde
 Plantaginis herbae consideratio, & ex ea
 medicinae 466.28. & inde. & 470.
 37. & 472.5
 Plantaginis herbae medicinae plures 477.
 30. & 478.5.9. & 478.37.43. & 479.
 14. 27. 47. & 482.26. & 484.51. &
 485.40. & 486.4.13.29.30.39.45.
 51. & 487.16.27.29. & 488.11.19.
 34. & 489.37. & 490.10
 Plantae qualiter disponende in agro 300.
 36. per totum caput
 Plantarum inter se distantia, intervallaque
 301.44. & inde
 Plantandi tempus 339.44
 Plantaria & Natura ipsa monstrata 299.
 44
 Plantis avertis homines 109.48
 Plantarum appellatio a quo emanavit 635.
 26.32
 Plastica prior, quam statuario 606.
 44
 Plasticae consideratio 635.15.
 & inde
 Plasticae statuarum, sculpturae, & calaturae
 mater 635.45

Platanus arbor unde, & quando primum in
 Italiam allata 220.24
 Platanus umbra tantum gratia expetuntur
 Ibidem. & inde
 Platanus mero nutritur 220.30
 Platanus ubi nobilissima 220.31
 Platanus amplissima in Lycia 220.33
 Platanus aestate Solem arceat, hyeme admittit
 220.48
 Platanus Delphis sata ab Agamemnone
 292.19
 Platanus Antandri circumdatis lateribus
 sponte restitibilis facta 283.24
 Platanus cito germinat 280.10
 Platanus folia latissima 279.24
 Platanus oleum conficitur 260.43
 Platanus umbra iucunda 302.5
 Platanus, eiusque partium medicinae 445.
 38. & inde
 Platanus piceae 158.6
 Platea avis qualis 183.46
 Platycerotes a cornuum latitudine dicti
 205.7
 Platyophthalmos quid, & unde dictum
 597.1
 Platyphyllon thymali genus 482.11.
 & 486.35
 Platus nervus agarico sanatur 483.43
 Plato sapientiae antistes 118.41
 Platonius qualis a Dionysio collatus honor
 118.41
 Platonis infantis in ore apes confederunt
 198.29
 Plautius Quintus Consul 173.7
 Plautus unde dicti 216.31
 Plautus in Aulularia quid Artoptae appel-
 latione intelligat 32.8.11
 Plebis Romanae in laniculum secessio 274.
 42
 Pleuriticoe remedia 370.36. & 383.1.
 & 404.25. & 419.28. & 419.49.
 & 424.36. & 436.39. & 443.33. &
 450.22. & 452.31. & 479.28. 29. &
 483.27
 Pliniana cerasa 267.45
 Plinius de Deo opinio 229
 Plinius Neronis gesta scripsit 25.42.
 & 30.25
 Plinius quae etate nuxerit 30.25. & 111.15.
 & 155.4. & 184.22. & 221.7. & 239.
 30. & 246.18. & 651.20
 Plinius in Africa fuisse 111.23.
 & 297.26
 Plinius Catulli conterraneus. Prologo ope-
 ris, pag. 1. uers. 6
 Plinius de anima post mortem, & de resurre-
 ctione corporum opinio 127.8. per to-
 tum caput
 Plinius nocturnis horis Naturalem histo-
 riam elucidavit. Prologo operis,
 pag. 2. uers. 32
 Plinius liber a fine Aufidii Bassi. Prologo
 operis, pag. 2. uers. 39
 Plinius libri de Grammatica. Prologo operis,
 pag. 3. uers. 24
 Plinius Pomponij Secundi uitam edidit
 249.31
 Plinius Septentrionalem Oceanum adiit
 271.23
 Plinius inscribendo diligentia 320.44.

& inde
 Plinius primus Latinus de medicinis scripsit
 530.42
 Plinius de equestri iaculatione liber 146.
 32
 Plinius interdum ab Aristotele discrepat
 155.11
 Plinius ad authores relegat lectorem 108.
 31. & 504.35
 Plisilochia herba qualis, eiusque usus in
 medicinis 370.20. & inde. & 471.
 45
 Plisithonicus medicus 370.7. & 378.
 17
 Plocami Annij libertus tempestatum ui in
 Taprobanen insulam delatus 93.4
 Plocamos lidos frutex corallij modo dure-
 scens 244.26
 Plotiarum dinis genus 286.15
 Plotius L. profcripius, unguenti odore pro-
 ditus 214.33
 Plotius L. bis Consul Censorque Ibidem
 Plumbago herba, eiusque usus in medicinis
 473.19
 Plumbi consideratio, genera, usus 617.50.
 per totum caput
 Plumbum candidum ubi proueniat 63.
 14
 Plumbi nigri origo duplex 618.11
 Plumbi nigri usus 618.35
 Plumbi nigri genera 618.37
 Plumbi medicinae 618.48. & inde
 Plumbi lamina Veneris impetum, & noxi-
 as pollutiones prohibet 618.
 49
 Plumbi lamina uocem alit 619.1
 Plumbum in massa mergitur, fluuit dilata-
 tum 30.27
 Plumbum a quo primum, & ubi inuentum
 128.9
 Plumbeis laminis scribebant ueteres 238.
 21
 Plumbum oculi uitium, eiusque remedium
 473.20
 Pluua quando arboribus inimica 294.
 40. & inde
 Pluuiarum hybernarum arboribus expetenda 294.
 46
 Pluuiarum futurae signum 338.29. & 348.
 47. & inde
 Pluuiis quae alantur 559.33.
 & inde
 Pluuiarum ubi nulla 27.34.
 & inde
 Pluuiarum prodigiosa sanguinea, lactea, ca-
 nea 18.26. per totum caput
 Pnigilis terra, eiusque effectus 639.
 35
 Poculis gemmatis Romani usi 587.
 38
 Pocula quaterna cur non bibenda 510.
 31
 Poculum aureum quid apud medicos 450.
 17
 Poculis repletis ponderis non nihil adijci pos-
 test, humoris nihil 20.45
 Podagra nouus morbus, nec incurabilis, &
 cur Latinum nomen non habeat 484.
 43. & inde
 Podagra olim rarior Ibidem
 Podagrae

Pars Prima

<i>Podagra morbi remedia</i> 368.13.34. 369.20.26. 370.25. 374.26. 45. 375.17.23. 380.18. 385.4. 386.9. 390.19. 403.50. 407.32. 412.33. 48. 413.20. 415.8. 416.19. 45. 419.28. 421.8. 422.17. 423.15.26. 424. 47. 427.6. 432.26.28. 436.14. 437.7. 443.34. 446.4.29.50. 447.23. 454.7.37. 493.25.34. 495.17.44. 506.22. 508.21. 511.17.33. 512.18. 513.33. 514.24. 515.29. 517.29. 49. 525.37. per totum ferè caput. 551.45. per totum ferè caput. 609.14. 683.44. 617.39. 638.19. 653.34.40	<i>capto pisce relatus</i> 590.1. 660.37. inde. 661.7 <i>Polycrates tyrannus quando interfectus</i> 590.2 <i>Polycrates statuarius</i> 611.45 <i>Polydamas, & Hector eadem nocte nati</i> 12.4.33 <i>Polydectes marmoris sculptor</i> 644.23 <i>Polydorus marmoris sculptor</i> 644.22 <i>Polygala herba qualis</i> 501.48 <i>Polygala herba pota lactis abundantiam facit</i> 501.49 <i>Polygynæcon Athemonis tabula</i> 633.30 <i>Polygnotus pictor</i> 602.27. 611.21. 624.39. 626.24. 632.29.34 <i>Polygnotus argenti calator</i> 611.21 <i>Polygonaton herba</i> 501.7 <i>Polygonoides herba qualis, & eius usus in medicinis</i> 454.15 <i>Polygonon herba quæ, & ex ea medicinæ</i> 501.3. inde <i>Polygoni herbe medicinæ</i> 490.10 <i>Polygrammos gemma</i> 671.30 <i>Polymita texta ubi inuenta</i> 150.5 <i>Polyonic regnum repetentis effigies picta</i> 634.30 <i>Poli duo celi vertex</i> 7.15 <i>Poli herbe mira in mutando foliorum colore natura</i> 395.21. inde <i>Poli genera duo</i> 395.23 <i>Poli usus & medicinæ</i> 405.1. inde <i>Polion herba ad gratiam, & gloriam acquirendam efficac</i> Ibidem <i>Polion herba Hesiodi & Musæ laudibus celebrata</i> 395.21. 405.1. 460.7 <i>Polypodion herba qualis</i> 292.48 <i>Polypodij herbe medicinæ</i> 481.9. 485.21. 486.50 <i>Polyptorum piscium consideratio, genera, natura</i> 161.50. inde. 162.20. inde <i>Polypti tegumentum nullum</i> 157.32 <i>Polypti exeunt in terram</i> 160.21 <i>Polypti pisces pedes habent uice pinnarum</i> 160.36 <i>Polyptus colorem mutat</i> 162.10 <i>Polypti piscis in medicinis usus</i> 583.34 <i>Polypti concharum auditissimi</i> 162.24 <i>Polyptus natantibus infestissimus</i> 162.29. inde <i>Polyptus ingens Carteie cetaria populatus</i> 162.33. inde <i>Polyptorum acetabula</i> 162.30.44 <i>Polypti colius qualis</i> 169.33.34. 170.4 <i>Polypti & locuste inimicitie</i> 172.15 <i>Polypti morbi medicinæ</i> 481.14 <i>Polyrrhizen herba</i> 463.43. 468.7.15. 502.18 <i>Polytrix, siue Polytricha, siue Polytrichon herba, eiusque usus & medicinæ</i> 415.23.26. 471.10. 489.13 <i>Polytrix gemma</i> 678.7 <i>Polis statuarius</i> 611.46 <i>Polyzonos gemma</i> 678.3	<i>Pollentina uasa fistilla</i> 636.14 <i>Pollites premere, fauoris indicium</i> 506.40 <i>Pollio Carbilius primus testudinum tegumenta fecare instituit</i> 157.27 <i>Pollionis Galli cedrine mense</i> 240.19 <i>Pollionis Romuli senecta</i> 420.28 <i>Pollionis Afinij monumenta signis completus nobilitata</i> 643.5.8.12.50 <i>Pollio Vedius damnata mancipia murenis obicit</i> 161.3 <i>Pollio Næuius ob ingentem corporis statueram populi concursu penè interfectus</i> 115.2 <i>Pollionis Afinij bibliotheca Romæ</i> 119.13 <i>Pollis, id est, tritici flos</i> 326.35 <i>Pollux & Castor cur à nautis inuocentur</i> 12.36 <i>Pollux & Castoris aurigæ qui</i> 85.14 <i>Pollux & Castoris simulachrum ex ære</i> 610.39 <i>Pollux & Castoris imago picta</i> 627.39 <i>Pollutio nocturna quo compescatur</i> 373.39. 380.3. 19. 386.13. 618.49 <i>Pomorum situs in arboribus</i> 281.30 <i>Poma rores metuenda ortum Solis spectare debent</i> 295.41 <i>Poma quandoque ægrotant arbore incolunt</i> 314.42 <i>Pomis quibusdam uinum conficitur</i> 253.41 <i>Poma alia alijs nominibus commendantur</i> 268.50 <i>Poma quando colligenda</i> 346.35 <i>Poma quædam pauperibus interdicta</i> 355.40 <i>Pomiferarum arborum, earumque partium, florum, & fructuum medicinæ</i> 434.36. inde <i>Poma inuentis quomodo portatu fiant facilia</i> 441.22 <i>Pomorum genera & nomina diuersa</i> 262.29. per totum <i>Poma plura à familijs denominata</i> 262.38. inde <i>Pomorum partes, quæ sunt à Sole, rubent</i> 263.3 <i>Pomorum syluestrium natura</i> 263.4 <i>Pomorum seruandorum ratio</i> 263.36. per totum caput. Ibidem 48 <i>Pomorum colligendorum tempus</i> 263.38 <i>Pomorum quodam in genere exigua à medio fructu emicant folia</i> 279.31 <i>Pomorum putandorum tempus</i> 264.2 <i>Pomorum naturæ diuersitas</i> 268.34. inde <i>Pomorum tegmina uaria</i> 268.35. inde <i>Pomorum fructus non eodem modo in arboribus herent</i> 268.46. inde <i>Pomifera arbores necessario alimento delicis addiderunt</i> 271.11
--	---	---

Indicis Pliniani

Pomorum genera plura, & ex eis medicinae
435.3. & inde per totum
Pomorum primitias offerentes quibus uerbis
uii soleant 506.32
Pomiferae arbores fructus non ferentes quomodo
inuentur 317.5
Pomona dea 425.27
Pompeianus Iupiter colosseus 507.14
Pompeiana pyra 263.13
Pompeiana uua 247.36.49. & 250.42
Pompeia lege Cottiorum ciuitates municipijs
attributa 48.29
Pompeius ficius quae 264.42
Pompeij theatrum 111.9
Pompeius Vibio, & Publicio similis 113.8
Pompeij formae dignitas 113.9
Pompeij pater Menogeni coco suo similis
113.10
Pompeius octingentas quadraginta sex naues
piratis ademuit 117.5.27
Pompeij in scrinijs reperta littere ne lectae
quidem a Caesare exuistae 117.10
Pompeij Magni laus, uictoriae, triumphi
117.13. per totum
Pompeius Alexandro, Herculi, & Libero pa-
tri aequalis 117.15
Pompeius quando Magnus nominari captus
117.17
Pompeius Mineruae delubrum ex hostium ma-
nubijs dicauit 117.24. & inde
Pompeij uictoriarum tituli 117.25
Pompeius Posidonij Philosophi ianuae fascies
submisit 118.51. & inde
Pompeij Mithridaticus triumphus 221.36
Pompeius quando quartum Consul factus
258.19
Pompeius balsami arbores in triumpho suo
ostendit 230.25
Pompeius Flaccus pistacia primus in Hispa-
niam attulit 266.46
Pompeius Leneus magni Pompeij libertus
270.1. & 459.17.30
Pompeij Magni portentum ante ciuile bel-
lum 316.9
Pompeius Magnus agros conterminos nun-
quam emit 321.49
Pompeius Leneus Magni Pompeij libertus
Grammaticae artis doctissimus 459.30
Pompeij Magni in Hispania trophaea, alia
que gesta 35.23
Pompeius cum L. Carbone Consul 40.50
Pompeij Magni tumultus ubi 73.25
Pompeius Magnus quo die natus 661.35
Pompeius Cneus Mithridatem superat
439.11
Pompeij tertius Consulatus 588.37. &
616.27
Pompeius Paulini filius cur paterna gente
pulsus 600.47
Pompeius in triumpho suo argentem Phar-
nacus statum transtulit 601.34
Pompeij aedificia 608.47
Pompeij Amphitheatrum quantae multitu-
dinis capax 651.40
Pompeius ubi a Caesare uictus 653.47
Pompeius Mithridatis dactylotheca in Ca-
putolio dicauit 661.26.33. & inde
Pompeij tertius triumphus qualis, & de qua

bus 117.29. & 661.33. & inde
Pompeij luxur reprobatur 661.44.
& inde
Pompeij trophaeum in Pyrenaeo 35.23.
& 661.47
Pompeij imago ex margaritis 661.42
Pompeij currum in Africo triumpho ele-
phanis subierunt 130.26
Pompeij Consulatus secundus 132.10
Pompeij Auli interitus 126.17
Pompholygis aratorum consideratio 615.
24. & inde
Pompholyx quid 615.26
Pomplux piscis 158.35. & 162.13. &
586.35
Pomponius Secundus poeta 239.29. &
249.31
Pomponius Sextus qualiter podagra libera-
tus 421.7
Pomponij uxor Vestilia 111.35
Pomponium poetam nunquam ruelasse 115.
39
Pondus quae ualidissime sustineant arbores
291.6
Pondera omnia sustinent Aethusae aquae
97.29
Ponderum nomina, eorumque interpretatio
408.41. & inde
Ponderum repertores 128.13
Ponticae gemmae 677.3
Ponticum triticum 324.22
Ponticae gentes nullum panico praefertur ci-
bum 327.31
Ponticae nuces quae, & cur ita dictae 266.
34
Pontica cera optima 399.20
Ponticae anates ueneno uiuunt 459.23
Pontici mares cancrorum copia 163.19
Pontici muris quales 143.37
Pontici pisces quales 158.19.21
Pontificum ianatrix laurus 269.50
Pontificij iuris libri septem in Nume et condi-
torio reperti 239.45
Pontius, Caij principis legatus 622.10
Pontus nunquam refusus 28.40
Ponti abstinentium quales 211.9
Pontium unum Naspercenites 251.17
Popilius Caius Consul 606.17
Popilius M. Censor 606.18
Poppeae Neronis coniugis luxur 600.
34. & 665.3
Poppea affinuo lacte cutem macerabat 215.
7. & 512.3
Poppymus fulgetras adorare, consensu gen-
tium receptum 506.43
Populonium oppidum Thusciae, & in eo lo-
uis simulacrum 245.29
Populi arboris consideratio, & genera 279.
6. per totum caput
Populus arbor Herculi dicata 220.10
Populus arbor montes amat 277.48
Populo arbori pediculus tremulus 279.
30
Populo arbori umbra nulla 302.6
Populi arboris folia inter se trepidantia
279.30. & 302.6
Populus arbor cito germinat 280.10
Populus arbor nullum semen aut fructum fert
281.9
Populus arbor uitibus aptissima 286.39

Populus arbor apta cuius 289.50
Populus arbor quando, & qualiter plantan-
da 300.46.50
Populus alba quem in usum, & quomodo se-
renda 307.11
Populus nigra uitibus aptissima 312.7
Populi arboris medicinae 445.51. & inde
Porcaria uulua quae dicatur 212.34
Porcus piscis maximus 574.13
Porci pisces uenenum 577.38
Porci futura praefigunt 350.42
Porci ut nos sequantur 536.23
Porculetia in uineis quae dicantur 309.29
Porcius Latro Rhetor clarissimus 381.28
Porcij Latronis discipuli quae ratione plura
rem contraxerunt 381.28
Porcij Caij Consulatu lacte, & sanguine plus
uiuit 18.27
Porcij Lucij Consulatu orbis circa Solem
apparuit 11.50
Porcio Marco Consuletres Soles uisi 12.10
Porphyrus auis morsu bibit 185.17
Porphyrionis uenter 211.43
Porphyrionis ficius 264.44
Porphyrus, marmoris genus 646.19
Porus lapis seruandis corporibus idoneus
653.32
Porri herbae consideratio 360.29. & inde
Porro festiua autoritas a Nerone data
360.30
Porri ratio, & cura 360.31. & inde
Porri ubi optimi 360.38
Porri sectiui genera duo Ibidem
Porri succus sine cruciatu perimit 360.41
Porri semen quale 366.43
Porris translatio prodest 367.5
Porri sectiui medicinae 371.36. & inde
Porrum capitatum, & ex eo medicinae 371.
51. & inde
Porrigines capitis quo pacto tollantur
458.24
Porriginis remedia 376.30. & 378.45.
& 380.20. & 443.7. & 520.8. &
541.15
Porfena Romanorum obfides Cleliae honori
concessit 606.13
Porfena Romanis ferri usu interdixit, pre-
terquam in agricultura 616.25
Porfena sacris quibusdam fulmen euocauit
17.34
Porfena cum Romanis fecerunt 616.25
Porfena sibi Labyrinthum sepulchri causa
fecit 649.33
Porfena ubi sepultus 649.35
Portentum duorum montium in agro Muti-
nensi concurrentium 25.36. & inde
Portulacae herbae natura, genera, medicinae
385.44. & inde
Portulacae usus 385.45
Possit omnia nemini concessum 606.45
Posidoniae aquae ubi, & unde dictae 559.48
Posidonius argenti celator 602.7.
& 611.46
Posidonius flauarius 611.46
Posidonij Philosophi ianuae Pompeius fascies
submisit 118.51
Posidonius Mathematicus 9.50
Possunius plastes 635.39
Posthumia lex Numae 252.16
Posthumius Tubertus primus urbem omnis
ingr

Pars Prima

ingressus	269.41	dicina	388.30. & inde	Proculcius Caius gypsi potu necem sibi com-	
Posthumio Spurio Consule maxima Romae	600.22	Prasion origani genus	382.47. & 383.3	sciuit	658.12
pecuniae copia		Prasius gemma	671.2	Prodicus medicus Hippocratis discipulus	
Posthumio Albino Consule cor in exilis in-		Prasoides, topazij genus	670.36	531.8	
spici ceptum	210.24	Prasion fruticis marini genus	243.51	Prodigia plura arborum	18.19. & 145.
Potamantus herba qualis	456.13	Pratorum consideratio plena	341.23.	39. & inde. & 283. 18. & inde. & 315.	
Potamogiton herba, eiusque usus	577.23	per totum caput		48. per totum	
Potamogiton herba, & eius medicina	480.	Pratum antea paratum dicebatur	321.20	Prodigia montium inter se concurrentium	
26.31		Prata quando riganda	341.7	25.35. per totum	
Potum sumunt animalia non eodem modo		Pratorum filius	341.24	Prodigio filius	18. 26. per totum
192.9. & inde		Pratorum herbae optime quae	341.31	Prodigia armorum & tubarum caelestium	
Potu caruisse nonnullos	115.30	Prata quoscunda tempore	341.33. & inde	18.35. per totum	
Potatores maximi plures	257.13. & inde	Prata ubi quater quotannis secuntur	341.		
per totum caput		47		Prodigia frugum	333.16. & inde
Potentia mira pisciculi	572.30. & inde	Praxagoras medicus	370.7. & 373.28	Prodigia animalium	145.42. & 147.
Potentum iniquitatibus quo resistatur	514.	Praxagorae medici laus, atque	476.27	40. & 148.38. & 218.14	
31		Praxibuli magistratus Athenae quando		Prodorus statuarius, argenti celator, & pi-	
Poterion herba qualis	470.30. & 501.	598.5		flor	611.20
49. & inde		Praxiteles quo uixerit tempore	599.36	Prodromi ficus quae	281.34
Pothos herba & flos	397.37	Praxiteles primus specula fecit ex argento		Prodromi uenti, Caniculae exortum praee-	
Pothos Deus ubi colatur	643.9	ibidem		dentes	15.36
Potilana uina qualia	250.26	Praxiteles statuarius	608.14	Proetides à Melampode qua herba sanantur	
Præceptor ingenti docens premio	628.11	Praxiteles argenti celator	602.7	463.27	
Præcipitatorum ex alto remedia	455.15	Praxitelis Venus in toto orbe nobilissima		Profluuij genitalis remedium	380.2
Præconi cognomē unde Aelio Stiloni im-		120.39. & 642.38		Profluuij muliebris remedium	407.11
positum	590.8	Praxitelis statuarij opera	609. 47.	Prognostica tempestatum	348.37. per to-
Præcordia in homine quae dicantur	211.	& inde. & 642.36. & inde. & 643.2.		tum caput	
23. & 548.35		& inde. & 644.10.30. & inde		Prohibitoria aui	176.13
Præcordia Graece phrenes	211.24	Praxiteles uolumina quinque nobilium ope-		Promethei annulus fabulosus	588. 3.
Præcordijs subtilitas mentis tribuitur	211.	rum scripsit	544.30	& 660.31	
27		Praxiteles ciuitate Romana donatus	644.	Promethei in Caucaſo monte religati annu-	
Præcordia hilaritatis sedes	211.28	31		lus	660.31
Præcordia gladiatorum traiecia cum risu		Præcationum mira uis	506.22. & inde	Prometheus primus bouem interfecit	129.
mortem afferunt	211.30	Præsum, filis genus	602.18.22	19	
Præcordiorum remedia	370.8. & 376.	Præster quid	16.37.42	Propagagium consideratio atque inuentio	
38. & 378.18. & 382.51. & 384.4.37.		Præsteris serpentis morsus remedia	385.	302.31	
403.22. & 404.10. & 405.48. &		45. & 452.4. & 575.16. & 576.48		Propagari quae arbores possint	302.35
408.31. & 411.22. & 419.31. & 421.		Præter rerum tempore uariari	602.44.	Propagagium genera duo	302.37
24. & 429.23. & 433.12. & 434.29.		& inde		Propylaea Atheniensium, & in ijs Charites	
31. & 455.19. & 458.21. & 464.41.		Præmi picta effigies	634.4	Socratis ex marmore	643.48
& 474.32. & 479.2. & 482.38. &		Præmatum apud reges protomedia herba Ma-		Proserpion à quo pictum	630.28
494.1. & 503.10. & 548.35		gi pollicentur	456.18	Propolin apes ex quo faciant	446.6
Præcocis flos ceteris maiores	282.5	Præmitia frugum uinique sacerdotibus offe-		Propolis aluorum eiusque in medicinis usus	
Pregnantes quae cauere debeant	380.3.	rebantur	319.25	419.44	
& 389.13. & 439.32. & 465.42. &		Præmitia frugum Hyperborei Apollini De-		Propolis apum quid	195.5
557.19		lio mitebant	61.32	Prosaice orationis inuentor	78.41.
Pregnantium facinarum remedia in mala-		Principis magnanimitatis exemplum	629.8	& 128.47	
cia	435.8.18	Principium nouarum rerum lubricum	530.	Prosedamum equorum segniter coeuntium	
Præliorum expertes homines	70.37	43		uitium	484.37
Prælium primum inter quos, & quibus armis		Prisorum uita rudis literarum, ingeniosa ta-		Proserpinace herbae medicina	477.42.
gestum	128.20	men	343.34	& 502.19. & inde	
Praemia in omnem maxime spectantur	248.	Prisorum diligentia	458.43. & inde	Proserpine raptus, Nicomachi tabula	631.
42		Prisorum laus	589.43. & inde	11	
Prænestini rhodino unguento nobilitati		Prisorum serui promiscuum cum dominis		Proserpine raptae simulachrum ex ere, Prae-	
232.48		uicium habebant	589.47	xistelis opus	609.48
Præparentium uinum	251.18	Prisum simulachrum ex ere	608.45	Protagation uinum	251.15
Præstigia tempestatum	348.37. per totum	Prisus marinis bellae	153.48. & 154.12.	Protesilai in sepulchro arbores mirae	292.
caput		& 643.15		20	
Præteritorum ius nullum Deo, præterquam		Prisus pilo uestiuntur	157.34	Protesilai simulachrum ex ere	610.30
obliuionis	3.34	Prisus animal parunt	ibidem	Protypa Dibutadi figuli	635.25
Prætecta toga quis Romae primus usus		Præuermata uina	250.22	Protopogenes statuarius, & pictor	611.45
167.5		Procaea natura in malis alienis	475.35	Protopogenes casula contentus	632.7
Prætecta ubi primum inuenta	150.1	Procellarum generatio	12.45. & 14.5.	Protopogenes ab Appelle lineae subtilitate ui-	
Prætectati anguillarum tergore uerberaban-		& 16.43		lus	628.30. & inde
tur	161.7	Procellis nihil uolentius	572.23	Protopogenes à Demetrio dilectus	630.46.
Prætorianae cohortes	155.2	Προκυανή quid	337.5	& inde	
Præuia uina	250.28	Procyon non habet nomen Latinum, nisi Ca-		Protopogenes picturae	628.25. & 629.12.
Præuon uinum	249.20	nicula dicitur	342.17	& inde. & 630.24. & inde	
Præuon gemma	676.31	Procyonis sideris ortus	342.22	Protopogon, multi genus	251.11. & 252.6
Præuon herba, id est, marrubium, & eius me-		Proconneſis ancillae mirus partus	112.37	Prouidencia auium in nidis collocandis	

Indicis Pliniani

Providentia antiquorum in agris colendis 322.15
 Pronocatio unde appellata. Prologo operis, pag.1.uerf.41
 Proverbia sparsim à Plinio usurpata.
 Aeris alieni comitem esse miseriam 119.36
 Africa semper aliquid noui affert 134.36
 Albo in hoc non eras. Prologo operis, pag.1.uerf.27
 Aleam extra omnem. Prologo operis, pag.1.uerf.29
 Aliena inania frui 321.26
 Alius de alio indicat dies 121.16
 Apine Tricæq; 44.28
 Aure attestatur 216.21
 Canis lapidem mordens 540.20
 Citra pulueris iactum 634.10
 Comitem esse aris alieni, atque litis miseriam 119.36
 Cuculus 340.35
 Cum mortuis non nisi laruis luctari. Prologo operis, pag.3.uerf.36
 Deus est mortali iurare mortalem 247
 Dimidio uitæ uiuimus 124.47
 Dodoneum æas 649.42
 Dominifrons plus occipitio prodest 321.28
 Domini oculus fertilissimus 322.33
 Ede nasciturum 364.35
 Eblephas celerius parit. Prologo operis, pag.3.uerf.25
 Extra omnem iugentem aleam. Prologo operis, pag.1.uerf.29
 Frons domini plusquam occipitium prodest 321.28
 Gallinæ lacis haudum sperare. Prologo operis, pag.3.uerf.2
 Multa Syrorum olera 370.42
 Ne iutor uitæ crepidam 629.1
 Nemo mortuorum omnibus horis sapit 121.10
 Nihil nimium 119.36
 Non eras in hoc albo. Prologo operis, pag.1.uerf.27
 Nofce teipsum 119.35
 Oculus domini in agro fertilissimus 321.33
 Optimum statim infania 321.26
 Perfricare faciem. Prologo operis, pag.1.uerf.27
 Pollicem premere 506.40
 Salem cum pane & casca esitit 567.43
 Sapientia uicio abstrahitur 429.16
 Suspensio eligendam arborem. Prologo operis, pag.3.uerf.27
 Sui animam pro sale datam 151.10
 Tricæ, Apinæq; 44.28
 Uitilitigerus. Prologo operis, pagina 3.uerf.38
 Vtranque paginam facere 153.16
 Prudente in ratione carentibus exempla 195.27. per totum. & 203.30. & inde
 Prune consideratio 19.16
 Prune uerno tempore plantarum germina adurunt 314.12
 Prune natura perniciosa 314.14
 Prunorum consideratio 262.4. per tota

tum caput
 Pruna Damascena 236.39. & 262.13
 Pruna syluestria ubique nascuntur 262.17
 Pruna post Catonem cepisse 262.27
 Prunus Aegyptia 238.2
 Prunorum succus qualis 268.22
 Pruna foris corpore, intus ligno constant 268.35
 Prunus que loca amet 277.51
 Prunus quo ferenda tempore 306.26
 Pruni medicina 437.30
 Prunorum usus 437.31
 Prunorum syluestrium medicina 437.35.
 & inde
 Pruriginis remedia 372.23. & 473.47.
 & 383.8. & 427.27. & 471.14. &
 486.40. & 492.48. & 527.12. &
 571.3
 Prurium corporis tollentia 387.47.
 & 404.26. & 424.7.21. & 426.46.
 & 427.14. & 430.33. & 440.2. &
 443.31. & 495.45. & 516.27. & 517.
 48. & 535.13. & 556.26. & 569.5. &
 583.29. & 638.18. 43.45. & 639.8
 Prusie regis Bithyniorum filius os conti-
 num habuit dentium uice 114.33
 Prusina uice 248.4
 Psammeiticus Rex Aegypti 649.5
 Psammeiticum fugientes quam in urbem se-
 des suas transulerint 103.49
 Pstronium lapis 656.2
 Pseudanchusa herba qualis, eiusque in medi-
 cinis usus 414.10. & inde
 Pseudodomon structurae genus 657.10
 Pseudodonon herba qualis, eiusque usus in
 medicinis 455.18
 Pseudododiamum herba 467.36
 Pseudocypripus fuit 302.29
 Pseudodecimanum-pyri genus 263.12
 Pseudododiamum herba & ex ea medicina
 480.20. & 489.41. & 490.25
 Pseudonardo herba nardum adulteratur
 224.4
 Pseudophbeces, uesparum genus 554.6
 Psichotrophon herba que 466.50
 Psyllij herbe medicina 478.40. & 479.
 51. & 482.49. & 484.49. & 485.10.
 & 486.32. 50. & 488.28. & 489.51.
 & 490.20
 Psyllion herba qualis 471.37. & inde
 Psyllion Rex ubi sepulchus 109.6
 Psyllorum genus uirum habet sibi innatum se-
 pentibus extitit 109.7. & 139.43.
 & 201.34. & 470.18
 Psyllorhi um habentia 412.36. & 447.
 2. & 448.42. & 490.37. & 497.32.
 & 518.48. & 529.20. & 584.46. 51
 Psyllorhi herba eadem cum uite alba 427.
 28
 Psimnythij consideratio 619.40. & inde
 Psimnythij uenteni remedia 420.18.
 & 435.1
 Psittaci aus consideratio 184.7. & inde
 Psittacis piscis 159.15
 Psittacus aus Indica 184.7
 Psittacus Imperatores salutatur, & que acci-
 pit uerba pronuntiat 184.8
 Psittaci turribus amici 192.40
 Psittaci caput durissimum 184.9.

& 205.45
 Psittaci ubi primum uisum 103.16
 Psithium, psiti genus 251.34
 Psora morbi, id est scabiei remedia 368.
 14. & 371.25. & 375.26. 46. & 379.
 43. & 383.8.21. & 388.19. & 416.22.
 & 425.44. & 426.46. & 427.14.35.
 & 433.14. & 434.29. & 436.15. &
 437.8. & 452.48. & 474.49. &
 569.3. & 580.25. & 612.48. & 613.2.
 & inde
 Psoricon medicamentum quod 614.30
 Pterygiorum remedia 388.41. & 437.
 45. & 436.40. & 440.27. & 442.
 14. & 451.24. & 458.2. & 478.5. &
 489.22. & 493.7. & 555.18. & 579.
 8. & 617.37. & 620.9. & 639.14
 Pteris herba filicis genus 498.1
 Pterinx, casti herbe caulis 400.46
 Pteron edificij genus 643.42. & 649.
 25
 Pteroti calices ex uitro immensusque eorum
 pretium 659.22
 Ptyades aspidum genus 510.36
 Ptsana quid, & eius usus 325.8.21.
 & inde
 Ptolemei & Eumenis circa bibliotheca in-
 stitutionem emulatio 238.27
 Ptolemeus à Cesare interemptus 66.46
 Ptolemeus Lathyrus Rex Aegypti 103.
 35
 Ptolemeus Philadelphus obeliscum Alexan-
 drie statuit 647.19
 Ptolemei coniunx & soror Arsinoe 647.
 27. & 670.33
 Ptolemei mater Berenice 670.32
 Ptolemei regis nauigatio 154.5
 Pubertis quo coercetur ne erumpat 407.
 16
 Publicanorum uires 590.39
 Publicole Consul filia Valeria, eiusque pla-
 tua equestris 606.15
 Publicole Consuli honoris causa permissum
 ut fores domus eius extra aperirentur
 55.26
 Publius Poeta Minorum, eiusque in cenis lu-
 xuria 151.19
 Publius scenæ conditor 640.11
 Publij Licinij Crassi, & L. Caesaris Censor
 rum deuiui Græci ammentis pretio edi-
 cium 253.11
 Publius Licinius Censor quando 253.11
 Publius Cornelius Cethegus Consul 239.
 36
 Pucina uina in saxo coquantur 296.36
 Pucina uina omnium nigerrima 248.18
 Pucino uino Liuiæ Augusta octoginta duos
 uitæ annos retulit acceptos 249.50
 Pudicitia Denos 12.30
 Pudicitia quando Rome subuersa 316.16
 Pudicitie in brutis exempla 131.27.
 & inde. & 182.33. & inde. & 189.18.
 Pudicissima matronarum iudicata Sulpitia
 Paterculi filia 119.46
 Pudori mulierum natura ipsa consilium uo-
 luit 115.23
 Pudor plus uoluit apud Romanos, quam mor-
 tis terror 651.10
 Pudoris sedes in genis 208.1
 Puer in utero reuerfus 111.15
 Puer

Pars Prima

Puer miræ uelocitatis	116.9	256.43	Purpura ubi præstantissima	166.9	
Pueri ne debiles fiant	375.3	Pumiliones in arborum quibusdam generibus arte fiunt	221.5	Purpure usus, & dignitas	166.10.
Puerorum huiusmodi in capite quo sanentur	380.27	Pumilionum genus quoddam est in omnibus animalibus	217.18	& inde	
Puerorum morbi remedia. Quare Infantium morbi remedia.		Pumula uia Amiternino agro peculiaris	247.48	Purpura quid distet à buccino	166.21
Puerperij pericula quo tollantur	515.18	Punctiones sectionesue ne sentiantur, manū dragore & succus solet præsumi	472.49	Purpure Gatulicæ officinæ à Iuba rege instituta	105.8
Puerperia duodecim uno abortu egesta	112.35	Punctionum laterum remedia	404.7	Purpura quo pacto & qua esca capiatur	166.32. & inde
Puerperæ cuiusdam Romanæ pietas erga matrem	119.51. & inde	Punico bello primo classis sexaginta diebus parata	288.24	Purpure nomina ac genera plura	166.28.
Pugillarum usus ante Troiana tempora	238.22	Punico bello secundo ingens tremotus à pugnantibus ad Trasymenum lacum non intellectus	25.48	per totum caput	
Pugnatores quo fortiores fiant	538.25	Punico bello secundo anrulatorum Romanorum tria modia Carthaginem missa	589.15	Purpure preparatio	166.40
Pugnatori ad mortem pictis curribus utebantur	625.28	Punicum bellum tertium fici argumentum summum	265.13	Purpure contra uenena auxilium	578.28
Pulchritudinem faciei seruantia	405.39.	Punicum bellum primum quando geri coepit	591.38	Purpure pretiosissima unde aduectantur	395.30
Pulchritudinem inducentia	456.22.	Punico bello primo Romæ æs imminutum	591.40	Purpuram Cretenses physico marino insciant	244.3
& 470.49		Punica cera optima	399.19	Purpure usus Romæ urbi æqualis	167.5.
Pulegium herba brumali floret tempore in carnarijs	338.35. & 365.4. & inde	Punica apyrina stomacho inimica	435.10	per totum caput	167.9.12
Pulegij consideratio naturæ medicinæ	380.41. & 484.2	Punica uinofii saporis dulcibus utiliora	435.11	Purpure pretia	167.8.9.19
Pulegij coronam prodesse capiti	380.43	Punica mali confideratio	241.49.	Purpure uere parium	170.10
Pulegij sexum differentia	380.46	& inde		Purpure generatio	169.41
Pulegij syluaticæ natura & medicinæ	381.8. & inde	Punicum malum idem quod granatum		Purpure anarum carnis faciliè capiuntur	577.10
Pulegium herba exsiccata quando floreat	13.34	Ibidem		Purpure purissimum color	623.31. & 624.47.
Pulices quomodo necentur	381.6 & 382.34. & 412.2. & 414.9. & 446.30.	Punici mali species quinque	242.1	& inde	
Pulices ne gignantur	552.47	Punice mali flos, balaustrum	242.3	Pustulas in corpore gignentia	481.44.
Pulla terra cinium optima	297.6	Punice mali uinum, rhoties	253.47	& 497.50	
Pulmentaria uide dicta	326.10	Punici mali acini quales	267.33	Pustularum corporis remedia	385.51.
Pulmonæ poma	263.2	Punica mala corio & membrana teguntur	268.37	& 388.17. & 421.39 & 422.34. 46.	
Pulmo quibus maximus	210.36	Punice acinus intus sub cortice	Ibidem	& 423.21. & 431.50. & 432.16. & 440.17. & 527.14. & 534.32. & 617.36. & 639.44	
Pulmonem habentia spirant omnia	155.8.	Punice mali radicis medicinæ	435.47	Putandarum uitium necessitate agricolis Numma lege lata imposuit	252.28
& 194.2		Punica malorum appellatione contineri	261.44	Putandarum arborum disciplina	317.24
Pulmonis confideratio	155.8. & inde.	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	Putandarum uitium tempus & ratio	339.
& 210.33. & inde		Punice arbores quæ loca ament	277.51	44.50	
Pulmore quæ careant	210.34	Punice folia an gustata	279.25	Putationes generolarum uitium & perigularum quo Lure statu faciende	313.34
Pulmonis morbi remedia	371.28. & 405.14. & 442.9.33. & 454.37. & 478.51. & 479.10. & inde & 494.47.	Punice facile fructum ac flores perdunt	281.14	Putationis confideratio	309.10. per totum caput
& 49. & 113.31. & 516.27. & 522.51. & 548.43. & 581.24		Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	Putatarum uitium plage quam celi partem debeant speculare	313.27. & inde
Pulmont contraria	423.20	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	Putei à quo primum reperti	127.48
Pulmonis piscis conficatum lignum ardere uidetur	585.30	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	Putei miræ naturæ	28.38
Pulmones pisces tempestates præagunt	350.21	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	Puteorum aqua quæ saluberrima	562.46.
Pulmonis piscis in medicinis usus	584.26.48	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	& inde	
Pulmoni pisci eadem natura, quæ frutici	169.5	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	Puteolanum purpurissimum	624.50
Pulte diu Romani uisunt	326.9	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	Puteolanus pulvis qualis	636.40.46
Pulte in facris quibusdam Romani utebantur	326.12	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	Putredinem inhihentia	386.29. & 443.1.
Pulte corpus augetur	421.41	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	& inde	
Pulueri uis inest de seccandi	265.43	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem	Putrefcere corpora mel non finit	419.47
Punices ex fructibus	244.10	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem		
Punices ex fungis	244.14	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem		
Puniceis lapidis confideratio	655.34.	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem		
& inde		Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem		
Punice corpora leuigantur	655.35	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem		
Punice libri poliantur	655.36	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem		
Punex ubi optimus	655.37	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem		
Puniceis medicinæ	655.38. & inde	Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem		
Punices farinam præsumunt srenuè potaturi		Punice acinus uelut sub cortice	Ibidem		

Vadantiss quæ prima fuerit nota
 Quadriga ex ebore miræ exilitatis
 116.20. & 611.9
 Quadrigæ fideles quando in fornace creneant
 506.1
 Quadrigæ nummorum nota
 591.47
 Quadrigati nummi
 128.31
 Quadrigas quis primus repererit
 129.7
 Quadrigades omnes ubi auribus careant
 104.5
 Quadripedum modo Artabathie usque

Indicis Pliniani

tur 104.22
Quadrupes quomodo gestentur in alio 190.18
Quadrupes omnes necantia 450.25.
 et 470.25
Quadrupedum remedia 380.4. et 412.
 43. et 424.31. et 490.40. et 507.39.
 et 530.13
Quæstus uberrimus ex vineis 321.18
Quæstus omnia tentat 603.37
Qualitatem regionum consideratio 295.
 46. per totum
Qualitatem in lapidibus quanta differentia 656.10. et inde
Quartana febris remedia 372.35. et 384.
 24. et 406.48. et 411.43. et 412.51.
 et 415.14.19. et 423.49. et 428.34.
 et 464.38. et 466.38. et 486.15.20.
 et inde. et 508.23. 50. et 512.22. 24.
 35. et 513.12.33. et 515.7.20. et 526.35.
 et inde. et 536.40. et 554.3. et inde.
 et 576.19. et 583.3. et inde. et 638.
 25
Quaternarii numeri vis 510.30
Quercus mæ magnitudinis 271.36.42
Quercus secum infulas auferentes 271.38
Quercus arbor glandifera 273.14
Quercus glans qualis 273.10
Quercus boletos probatissimos generat 274.12
 33
Quercus nunquam folia dimittens ubi 278.
 33
Quercus non ante mediam ætatem germinans 278.34
Quercus folia sinuosa 279.28
Quercus parte inferiori fertilior 281.4
Quercus et olea inimice 441.17
Quercus et iuglans inimice 441.18
Querna corona que et cucica 272.20
Quercetulana porta Romæ 274.41
Quies omnisque in stramentis quandam erat 319.51
Quies arnia quoque recreat 335.2
Quinquefolium herba que, et eius usus in medicinis 469.14. et inde
Quinquefolij medicina 477.30.46.
 et 478.50. et 480.39. et 481.46.
 et 483.44. et 484.5. et 485.19. et
 486.5.19. et 487.7.17
Quintorium in familia ne femine quidem aurum gestabant 589.21
Quintus C. Consul 120.3
Quintus P. inieritus 126.35
Quintus Hortensius Dilector, eiusque lex in Eucleto lata 274.42
Quiriana poma 262.44
Quirini, id est, Romuli delubrum Romæ 269.20
Quirini ad eadem primum horologium à Papyrio statum 129.40
Quisquilium, siue potius Cusculum, frutex graniceus eius usus 274.16

Abidis ne fiat morsus à cane rabioso 540.10. et inde
Rabulana pice quedam Halie pars mustum condit 255.13
Rabiscula uva 248.20
Radicum arborum consideratio 282.48.
 et inde

Radix costi qualis, et ubi proveniat, eiusque diuo genera 223.48. et inde
Radices fungi quidam nullas habent 354.24
Radicitus carent tubera 354.2
Radices quibus singule Ibidem
Radicum hortensium differentie plures Ibidem per totum
Radices herbarum que inutiles 369.34
Radice simul et semine nascentes herbe 361.43
Radix oleæ medicine 432.9
Radicula herbe consideratio 355.14.
 et 453.50
Raderemalas, interdicium facinis 208.1
Rais piscis 161.10. et 167.48
Rais piscis generatio 169.47
Ramices morbi remedia 379.49. et 417.31. et 421.11. et 442.39.43. et 482.49. et 557.45
Ramses quo tempore in Aegypto regnavit 647.7
Ramorum arborum consideratio 282.21.
 et inde
Ramorum cæci dicti, qui non germinant 282.36
Ranarum rubetarum descriptio 141.26
Rana apilis inimice 199.7. et inde
Rana telus apum non sentiunt 199.10
Ranarum lingua qualis 209.17. et inde
Ranis uox qualis 218.4
Ranis aduersantia 466.39. et 470.27.35. et 471.3. et 511.26. et 575.35. et 577.1. et inde
Rana occur geminum 577.10
Ranarum uariis in medicinis usus 577.1.
 et inde per totum
Rana maris, eiusque osciculum strumis curandis utile 580.36
Ranarum, earumque membrorum medicina 577.1. et inde per totum. et 578.38. et 579.3.11. et 581.1.3
Rana lingua mirus in magicis usus 577.5
Rana oculus dexter ad quid utilis 579.17
Rana quibus in locis mutæ 153.5.6. et 218.6. et 579.20
Rana arborem scandentis mira natura 581.3
Rana rubeta unde dicta 577.12
Rana rubeta uenenum 211.18
Rana rubeta contra tempestates in segete deducendi 344.30
Rana rubeta frumentum seruat in horreis 345.17
Rana ultra solium uocales tempestates præcunt 350.29
Rana in medicinis usus 583.2. et inde. et Ibidem 20.37. et 584.51. et inde. et 585.11.16.19.30
Rana in colas ciuitatis cuiusdam in Gallia sedibus suis pepulerunt 140.50
Rana ex limo nata, in limum resoluuntur 169.39
Rana Menecrates signum 661.19
Rana cur sub aqua diu urinatur 210.35
Rana piscis 161.11. et 167.48
Ranarum coitus, partusque et inde 169.36.
Ranarum marium uox feminas ad coitum euocantium 209.18

Ranunculus herba, eiusque genera, et usus in medicinis 474.44. et inde
Rapa quomodo, et quando ferenda 330.14
Rapine M. Lolij 165.18
Raporum consideratio 339.43. per totum capit
Raporum natura, usque in cibis Ibidem
Raporum magnitudo mira 330.1
Raporum species tres 330.6. et 357.44
Rapa qua arte letiora fiant 330.10.14
Raporum ferendorum superstitio 330.15
Raporum sexus 330.4. et 357.45
Rapis folia quando detrahenda 361.49
Raporum ex femine uteri brastice sunt, et contrario 366.21
Raporum medicina 369.25. et inde
Rapi syluestris consideratio, et medicina 369.31
Ratibus olim nauigatum 129.1
Rattumena porta Romæ unde dicta 146.27
Raucae uermes in radicibus quercus nascentes 305.49
Raucitatis remedia 372.24. et 419.27
Rauennatis uux nebulis aluntur 247.32
Rauenna solum asparagis aptissimum 355.48. et 364.19
Reduntia quo pacto sanentur 533.42
Refrigerandi uim habent pumices 655.46
Refrigerantia corpus 374.12.24. et 386.7.22. et 403.43. et 411.48. et 426.15. et 430.26. et 437.47. et 448.24. et 457.3. et 451.21. et 453.28. et 456.41. et 465.38. et 471.40. et 473.5. et 639.47
Regale Parthorum unguentum quibus ex rebus conficit 233.49. et inde
Regia pyra 263.22
Regia stella quando occidat 339.25. et 342.28
Regia ciuitas ab Aegyptijs primum instituta 128.18
Regia scopia, herba que 324.4. et 463.16
Regiones que naturam et habitum mutant 296.28. et inde
Regius morbus idem cum arquato, siue islero 420.31
Regij morbi consideratio 487.2. et inde
Regij morbi remedia 368.38. et 369.11. et 371.46. et 372.18. et 373.49. et 374.14. et 376.24. et 377.12. et 378.15. et 380.19. et 381.32. et 383.15. et 386.38. et 387.38. et 404.11. et 405.3. et 407.18. et 420.31. et 423.41. et 424.35. et 438.47. et 440.39.42. et 443.44.49. et 444.16. et 448.7. et 450.8.11.16.28.41. et 474.30. et 477.38. et 487.2. et inde plene. et 493.5. et 495.35. et 497.5. et 498.45. et 511.30. et 553. multa. et 569.17. et 581.23. et 665.21. et 676.14
Regium morbum atriplice herba gigni Pythagoras putauit 386.39
Regius morbus unde dictus 420.31
Regnum ubi non hereditarium 93.36
Regulare es quod 612.9.11.15
Religione que arbores damnatæ 281.10
 Religio

Pars Prima

Religio circa niscum seruata à Druidis 293. 18. & inde	Refina ex pinei generis arboribus fuit 664.21	Rhagion phalangii genus 538.43 Rhamnos rubi genus, & ex eo medicinae 452.37
Religione uitam constare 255.5	Refinae usus in unguentis 233.6	Rhapetion herba, eiusque usus in medicinis 429.35. & inde
Religionis exemplum 61. 32. & inde. 119. 48. & 130. 15. & inde. & 183. 51. & 216. 16. & inde. & 450. 42. & inde. & 463. 37. & inde. & 506. 35. & inde	Refina uinum condiri 255.13 Refina Arabica qualis 255.25 Refina Iudaica qualis Ibidem Refina Syriaca Attici mellis similitudinem habet 255.26 Refina Cyprica 255. Ibidem Refina figulina creta resolui creditur 255. 29	Rhaphaniorum consideratio 358.4 & inde Rhaphani è semine Aegyptij oleum confi- ciunt 260.51. & 358.8 Rhaphanus uomitum concitat 370.18 Rhaphani propinquitate uitis leditur 315. 40
Remedia ex alieno orbe non petenda 420. 47	Refina ex quibus coquatur arboribus 276.3. & inde	Rhaphanus ebrietati resistit 315.42 Rhaphanus quo in loco serendus 332.51 Rhaphanus quando ferendus 346.15 Rhaphanus rufus concitat 358.6 Rhaphani rufus factorumque drupæ cohi- bent 358.7 Rhaphani plura genera 358.10.15 Rhaphanus quomodo serendus 358.22. & inde
Remedia natura parata esse uoluit 441. 33	Refina oleo resolutur 255.29 Refina pili uirorum euelluntur 255.31 Refina quibus coquatur modis 276.3. & inde	Rhaphani succus aurium granulati confert 370.18 Rhaphani in Germania maximi 358.23 Rhaphani qua arte in magnitudinem inusti- tam excreuant 358.28 Rhaphani in Aegypto nitro dulciores red- duntur 358.31 Rhaphanorum amaritudo salsugine corri- giur 358.32 Rhaphani coctura dulcescunt Ibidem Rhaphani crudi ueniuntur utiles 358.34 Rhaphanus in templo Delphico ex auro di- catus 358.38 Rhaphani in Aegypto suauissimi 358.31 Rhaphani hyberno tempore in cibis utilissi- mi 358.42 Rhaphano maximum cum uile odium 358. 43
Remora piscis, miraque eius natura 161. 18. per totum caput. & 572.51	Refinae natura, genera, medicinae 444. 26. & inde per totum	Rhaphanus folijs detrahis incundior euadit 361.48 Rhaphanis aque salsa utilissima 366.47 Rhaphanis translatio utilissima 367.6 Rhaphani syluestris consideratio & medi- cine 369.42. & inde. & 482.17 Rhaphanus agria herba qualis, eiusque in me- dicinis usus 482.16. & inde Rhaphanini olei in medicinis usus 434.8 Rhaphanitis iridis genus 359.8 Rhaphus fere genus 137.2.1
Remus à quo reperiuntur 112.9.14	Refinae reserentes arbores, montes amant 277.47. & inde	Rheni in ripis cerasa Lusitana gignuntur 267.46 Rheumatismus quid 413.42. & 418. 45. & 422.40. & 466.34 Rheumatismus medentia 413.42. & 418. 45. & 422.40. & 427.15. & 430.39. & 431.34. & 432.33.42. & 439.36. & 442.1. & 466.34. & 467.19. & 473.12. & 488.51. & 498.12. & 500. 51. & 501.12. & 512.46. & 523.10. 581.25
Remus & Romulus à lupa sub seu nutriti 265.22	Refinae quibus coquatur arboribus 276.3. & inde	Rhexia herba qualis, eiusque medicinae 414. 20 Rhina piscis 586.24
Renescencia ex seipsis que 236.3	Refinae ferentes arbores, montes amant 277.47. & inde	Rhinoceros animal ad saxa cornu limat 137.27. & 318.45 Rhinocerotis animalis descriptio, & eius cum elephantis inimicitia 137.26. per totum caput
Renum animalium consideratio 212.13. & inde	Refinae natura, genera, medicinae 444. 26. & inde per totum	Rhinoclosia herba 496.26 Ri.
Renex quaterni ceruis ubi Ibidem	Refine ex quibus arboribus, & que earum optima 444.26. & inde per totum	
Renex pennatis squamosis que nulli Ibidem	Refinam ferunt sex genera arborum 274. 46	
Renex summi adhaerent lumbis Ibidem	Resurrectionis assertor Democritus 127. 19. & inde	
Renum calculi 212.16	Resurrectionem mortuorum negat Plinius 333. & 127.8. per totum caput	
Renex homo bubulis similes habet 212.18	Retia ab Arachne primum reperta 128.1	
Renex purgantia 390.4. & 581.22	Retibus quod linum aptissimum 352.6. & inde	
Renibus contraria 375.31. & 423.42	Retouina lina 351.51	
Renum doloris remedia 368.44. & 369. 8. & 370.33. & 371.46. & 377.5.8. 365. & 379.24. & 404.18.24. & 407. 42. & 411.23.42. & 414.6.24. & 415.36. & 417.23. & 423.15. & 431. 9. & 434.31. & 436.32. & 438.35.41. & 440.39. & 444.15. & 449.2.6. & 457.42. & 457.32. & 479.30. & 482.38. & 483.14. & 498.46. & 502.33. & 503.7. & 510.26. & 514. 10. & 518.4. & 523.27. & 527.10. & 534.43. & 581.38. & 623.50. & 637. 48		
Renum harenas pellentia 415.7. & 474.31	Rex qualis eligi soleat in Taprobane insula 93.34. & inde	
Renibus utilia 374.13. & 386.10. & 417. 13.28. & 417.2. & 428.13. & 434.11. & 438.32. & 444.19. & 479.13. & 494.47. & 516.26	Regis apum que optima forma 198.10 Reges apum aculeo non utuntur 198.18 Reges circa agrorum culturam olim intenti 320.20.34	
Repagulis ualuarum aptissima abies 291. 15	Reges hortos colere soliti 355.26. & inde	
Requies epodibus nulla 183.38. per totum caput	Regum Indorum potentia 91.4. per tota tum. & 33. Ibidem per totum	
Rerum copia solumque fertilitas ubi maxima 335.10. per totum caput	Regis Sesostris mira superbia 592.28	
Rerum omnium sunt altiora quedam secreta suo iocis corde providenda 296.26	Regum fauor quomodo acquiritur 513.1. & 555.45	
Rerum amplum damno fuit Romanis 245.11	Regum ira quo uitetur 538.8 Regum elephantis adorant 130.23	
Rerum non animi pretijs excubatur 625. 35	Reges olim bonis artibus immortalitatem querabant 245.9	
Rerum inimicitia. Quere Inimica inter se.	Regum gratiam protomedia herba parari putarunt Magi 456.18	
Rerum amicitia. Quere Amica inter se.	Regum domus apud Homerum atro, argen- to, electro, ebore, nunquam autem ma- iore adornantur 645.13	
Rerum uariarum inuentores 127.27 per totum caput	Reges plures apes non ferunt 198.8.33 Regum reuerentie in apibus exemplum 198.18. & inde. & 33. Ibidem	
Rerum permutatio Troianis temporibus fuit in usu 587.48	Rege apes carere non possunt 198.33 Rhacinus piscis 586.32	
Refida herba qualis, & eius in medicinis usus 502.37. & inde	Rhacoma herba qualis, eiusque & medi- cine 502.23. & inde	
Refinae ex arboribus defluentis consideratio 255.21. & inde. & 274.48. & inde	Rhadamanti us legum repertor 127.31 Rhetica uia 246.48.50. & 248.12. & 250.30	
	Rheticum acer cuiusmodi 277.13	
	Rbagadum, id est, scissurarium, quae in sede proueniunt, remedia 432.23. & 433. 30. & 437.20.38. & 445.9. & 447. 21. & 451.38. & 452.50. & 510.44. & 534.15	

Indicis Pliniani

Rhyarographos Pyreici pictoris cognomena 631.32
 Rhizias quid 354.46
 Rhizotomos, iridis genus 395.9
 Rhodia nua qualis 248.17
 Rhodium uinum Coo simile 251.30
 Rhodi insula crocinum unguentum 232.48
 Rhodia ficus qualis 264.41
 Rhodi perfica sterilis 262.20. & 281.25
 Rhodij colofio magnitudo 607.20
 Rhodi tria millia signorum fuerunt 606.48
 Rhodo pepercit Demetrius rex propter Pro-togenis piscuram 120.38. & 630.45
 Rhodinum unguentum quibus rebus constat 233.15
 Rhodinum oleum quale 260.50
 Rhodites gemma 678.12
 Rhododaphne fruticis genus, eiusque natura 278.24. & 449.43
 Rhododendro non decidunt folia 278.22
 Rhododendros frutices, eiusque natura, & medicinae 449.42. & inde
 Rhododendri flos amentiam facit 398.35
 Rhodope meretrix ditissima 648.42
 Rhodope continentalis Aescopi ibidem
 Rhodora herba, eiusque medicinae 457.7. & inde
 Rhoea, papaueris genus 365.38. & 385.19
 Rhocus & Theodorus plastices inventores 635.21
 Rhodus architectus 649.31
 Rhombi piscis astus 167.47
 Rhombus piscis 586.24
 Rhombus ubi optimus 170.35
 Rhombus piscis ex genere planorum 160.28
 Rhopalos herba qualis, & unde dicta 466.3
 Rhus herba qualis, & ex ea medicinae 449.46. & inde
 Rhus erythros fruticis genus, & eius medicinae 450.2. & inde
 Ricinus arbor que 260.28. & 279.2
 Ricini canum quo pacto necentur 413.46. & 554.43
 Rictae que pedamentis aptissime 309.39
 Rigandi horti quibus sint horis & inde 367.3
 Rigandorum hortorum ratio ibidem
 Rigus que arbores gaudeant 316.29. & inde
 Ritus homini non datur ante diem quadragessimum 107.48
 Rississe quandam eodem die, quo genitus fuit 114.45
 Ritus quo concitetur 456.16
 Ritus & hilaritatis sedes que 211.28.30
 Ritus quo adimatur 212.10
 Rississe quosdam nunquam 115.32
 Robur arbor glandifera 273.3
 Robur plurima alia gignit preter fructum 273.46. & inde. & 274.7.12
 Robur arbor que loca amittit 277.50
 Roboris folia sinuosa 279.28

Robur qualiter germinet 280.20. & inde
 Roboris ingens radix 282.50
 Robur quando terenides sentiat 288.13
 Robur arborum durissima 289.40
 Robur non sentit facile cariem aut uetustatem 290.9
 Roboris usque quantum tribuerint Druides 293.19. & inde
 Roboris usque medicinae 442.19. & inde
 Roboris pilularum usus in medicina 442.28
 Rogos pingendi consuetudo 625.27
 Rome urbis Deus tutelaris cur occultatus 506.11
 Rome nunquam terramotus fuit sine ingentis malis presagio 26.1
 Rome quis creditus felicissimus 121.4.1. & inde
 Rome quis sepeliendi usus 127.2. per totum caput
 Rome quando uni auctoritas ceperit 252.24
 Rome purpurei usus urbi equalis 167.5. per totum caput
 Roma ob bibonem lustrata 176.4.7
 Roma quandiu scandulus tecta 274.39
 Roma quis arbores agre nutrit 283.45
 Roma quo anno finem magistratibus 292.7
 Rome prima corona e spicis 319.15
 Rome quando luxus ceperit 320.10. & inde
 Rome quando annulorum usus 588.9
 Rome quando primum pictores 328.9
 Rome natalis dies undecimo calendis Maij 340.24
 Rome alterum nomen enuntiare nefas habetur 40.22
 Rome quis primus horologium solare statuit 129.39
 Roman consores quis primus, & quando ad duxerit 129.29
 Roma ad tertium lapidem castra Punica habuit 265.18
 Roman quibus ex locis frumentum soleat aduenire 324.32. & inde
 Rome ab initio aurum exiguum 588.34. & inde
 Roma rudere usque ad Seruium regem usque 591.35
 Rome primum ex ere simulacrum 604.42
 Roma capta quanto auro pax a Gallis empti 588.35. & inde
 Roma quo anno a Gallis capta 588.45
 Rome pictura quando in honore esse ceperit 622.17. & inde
 Rome quando primum domus marmore ceperint incurrari 645.21
 Roman aduecti ex Aegypto obelisci 647.31. & inde
 Roman aduecti e Sicyone tabule 633.1
 Rome edificia que nobilissima 650.30. & inde per totum
 Rome domus que pulcherrima 293.50. & 651.15
 Rome triumphantes lauro coronabantur 270.4
 Romani gentium prestantissimi 121.4.

per totum
 Romani annis sexcentis qua medicina usi 374.35
 Romana arma Aethiopian intrare 102.50
 Romani legati sagmina gerabant 409.37
 Romani Capitolij in fundamentis caput humanum inuentum 505.45
 Romanorum priscorum seueritas 391.51
 Romanorum & Partiborum imperij terminus 76.8
 Romanorum quis primus Arabiam ingressus sit armatus 100.41
 Romani uincendo uicti sunt 441.39
 Romanorum legati uerberata ad hostes portabant 409.39. & 468.50
 Romani imperij terminus Rhenus 229.11
 Romanorum signa festis diebus unguentis iniungebantur 234.15
 Romanorum clades a Pœnis accepta 265.18
 Romano in foro ficus enata 265.26
 Romani arbores glandiferas semper in honore habuerunt 271.48
 Romanorum ciuium sub Gallicum tumultum quot libera capita censa 588.45
 Romanorum mores quibus uictorij ad laudum inclinati 661.26. & inde
 Romanorum legati annulis aureis publico donabantur 588.18
 Romanos intra muros, solus hostium Annibal hastam coniecit 606.30
 Romane urbis nobiles aqueductus, eorumque auitores 652.23. & inde
 Romanorum arma bona Arabie partem petebant 225.10
 Romanorum ritus imperij magnitudo perdidit 441.39
 Romanorum clades apud Cannas, annulorumque tria modia Carthaginem missa 589.16
 Romanorum cum exteris nationibus commercio res antea occultissime in lucem prolate 244.50
 Romane nobilitatis & plebis anguria ex duabus myrtis 269.20
 Romani magistratus uirgines ex betulle arboris conficiebant 278.4
 Romani populi maiestas multis uisitata claudibus Cimbriis uictorij recreata 283.22
 Romanorum in classe paranda uelocitas 288.24
 Romanis singulis bina tantum agri iugera 319.17
 Romanis priscis qui Dij maxime noti 319.22
 Romani Equites a plebe annulis distinguebantur 590.6
 Romanorum Senatus ab Equitibus latiore purpura distinguebatur 590.7
 Romanorum tribus urbane tantum quatuor 319.49
 Romanorum Imperatorum manibus agri conlebantur 320.20
 Romani farre usi annis trecentis 324.17
 Romani diu pulce usi sunt 326.10
 Romani reges hortos coluere 355.26. & inde

Pars Prima

Romane plebis in Auentinum secessio 356.3
 Romanorum uetigal maximum ex herbis 356.4
 Romanorum denarius quando primò figuratus 591.29
 Romanos uictis gentibus in tributo semper argentum imperitasse, non aurum 592.17
 Romanum ararium quando ditissimum 592.32. & inde
 Romani quando tributum pendere desierint 592.45. & 605.37
 Romanorum post Syllam ditissimus Crassus 600.4
 Romani quando stipem spargere ceperint 600.21
 Romanorum militum sub Scipione frugalitas 600.39
 Romanis nullos hominum benignius inter se uixisse 600.46
 Romanorum mores corrupti Achaia uicta 601.26
 Romanorum regum statue in Capitolio 605.31
 Romanus populus quando stipendio liberatus 605.37
 Romanorum priscorum frugalitas 651.22. & inde
 Romanis acceptum referendum, quòd homines inmolari desierint 545.40
 Romani, uelut lux altera, à Deo dati sunt 491.27
 Romani quandiu sine medicis 531.44. & inde
 Romanis legionibus aquilam peculiariter dicitur Marius 174.8
 Romanorum signa & lupos, & minotaurus, & equos, & apros olim habuerunt 174.9
 Romanum presidium à Ligustinis obseisum 179.26
 Romulus Lacte libauit, non uino 252.24
 Romulus sub fico nutritus 265.21
 Romuli templum Rome ubi 269.20
 Romulus frondea corona donauit Hostium Hostilium 272.17
 Romulus Fidenam capit Ibidem
 Romulus Vulcanale Rome constituit 292.11
 Romuli nutrix Acca Laurentia 319.14
 Romulus Aruales sacer dotes instituit, seque inter eos duodecim nominauit 319.13
 Romulus, ceterique Fratres aruales spicae corona ab Acca Laurentia donati 319.14
 Romuli Pollionis senectus 420.28
 Romuli statua sine annulis 588.9
 Romuli etate Celeres dicti, qui postea Equites 590.44
 Romuli statua sine tunica 605.35
 Romulus quo tempore obierit 626.7
 Romulus à lupa nutritus 136.33
 Romulus in trabea purpura usus est 167.5
 Romuli ædis uetustissimum horologium 129.40
 Rois consideratio 19.18
 Rores quando non cadant 344.22
 Rores ne satis noceant Ibidem
 Rores palustribus omnibus defectis inimici 401.51
 Rosarium consideratio plena 392.34.

per totum caput
 Rosarium & usus 402.50. & inde
 Rosarium medicinæ 403.11. & inde
 Rosarium succi usus Ibidem
 Rosarium seminis usus, & medicinæ 403.16. & inde
 Rosarium unguis qui 402.51. & 403.12.19
 Rose in cibos coniunguntur 403.22
 Rosa Bluestris quæ, miraque eius natura 145.39. & 460.32
 Rosarium è floribus uinum quomodo conficitur 254.5
 Rosarium oleum, Rhodinum Græcis dictum 260.50
 Rosarium sationi quando terra preparanda 339.27
 Rosarium uariæ differentie 392.44
 Rosarium coronæ in cubiculis quare habet 380.42
 Rosarium germinatio 392.35
 Rosarium uarij usus 392.37
 Rosarium usus in medicinis 392.39. & inde
 Rosarium in mensis usus 392.40
 Rosarium genera plura 392.41. & inde
 per totum
 Rose ubi nobilissime Ibidem
 Rosarium folia ut minimum quina 392.45
 Rose translatione proficiunt 392.48. & 393.16
 Rosa centifolia 392.46.50
 Rosa Græca, ac Grecula 393.13
 Rosa ubi hyeme tota 393.8
 Rose celli temperiem conferre 393.8
 Rose quæ loca ament 393.9
 Rosa ex semine tardissime prouenit 393.13
 Rosa qualiter præcox fiat 393.19
 Rosa quando & ubi odorator 394.39
 Rosa nouissima florum prima deficit 397.27
 Rosarium frutex quandiu duret 397.46
 Rosaria quando deponenda 397.49
 Rosæ apes delectantur 398.5
 Rosæ campi mire fertilitatis 296.39
 Rosæ L. satua antiquissima 605.37
 Rosciis histrio quantum arte sua quottannis meritarit 120.48
 Roscio theatralis legis authori Cicrone sua dente plebs ignouit 119.21
 Rosmarini natura, genera, medicinæ 450.25. & inde
 Rosmarini semen cachrys 450.26
 Rosmarinum, cum semine careat, quomodo feratur 302.46
 Rostra nauibus à quo primum addita 129.16
 Rostra nauium ubi Rome affixa 272.4
 Rostrata corona graminea cedit 409.43
 Rostrata corona qui donati 272.2
 Rotarum axes ex qua materia 291.33
 Rotæ pisces 154.15. & 585.44
 Rubellionis piscis in medicinis usus 585.12
 Rubete rane descriptio 141.26
 Rubete rane unde diste 577.12
 Rubete ueneni remedia 577.12.8. & 583.5
 Rubete in medicinis usus 585.18.29
 Rubeta rana in horreis suspendenda 345.17
 Rubeta quomodo milium in aruo conseruet

332.28
 Rubeta rana in segete deossa auertit tempestates 344.29
 Rubigalia festa cur, & à quo instituta 343.37
 Rubigalia quando celebrari solita 343.38
 Rubigo communis uinearum & frugum pestis 332.9
 Rubigini quæ loca maxime obnoxia Ibidem
 Rubigine quæ loca caret 332.10
 Rubiginis frugum causa quæ 342.46. & inde
 Rubiginis ferri medicinæ 617.32. & inde
 Rubrica color 623.32.44. & 624.1.27
 Rubrum mare referunt sylvius 243.48
 Rubie herbe consideratio, genera, bonitas, usus 355.10. & inde
 Rubie uaria nomina, & medicinæ 450.7. & inde
 Rubi fruticis consideratio 287.14
 Rubi mora ferunt 287.16
 Rubi sese multiplicantes propagandi ratio nem docuerunt 302.32
 Rubi natura, usus medicinæ 452.1. & inde
 Rubi species plures 452.18.20.33.37. & inde
 Rubi rosm ferentes 452.20
 Rubi genus rhamnus, & ex eo medicinæ 452.37. & inde
 Rubus idæus, & ex eo medicinæ 452.33
 Rubo ubi solus non decidunt 278.32
 Ruclasse nunquam Pomponium Poetam 115.40
 Ruclius prouocantia 378.14. & 382.45. & 384.1.32. & 387.46. & 402.48. & 419.8. & 445.27. & 473.29. & 480.19. & 482.23. & 503.8
 Rusi iulij mors qualis 476.2
 Rufus Stullius undecimo mense natus 111.37
 Rugæ corporis quo tollantur 379.44. & 403.31. & 416.8.12. & 423.14. & 427.49. & 433.19. & 485.21. & 517.46
 Rullus Seruilius solidum aprum primus in epulis apposuit 151.23
 Rullus legis agrarie promulgator 151.24
 Rumbotinus arbor quæ 245.44
 Rumbotino arbori rhodora herba adnascitur 457.5
 Ruanen quid 265.22
 Rumicem apes non attingunt 195.14
 Rumicis herbe consideratio, & medicinæ 387.33. & 477.32
 Ruminantium differentie 192.6. & inde
 Ruminat scarus solus piscium 159.32
 Runcatio quo tempore faciendi, eiusque utilitas 334.45
 Runcatione quæ gaudeant, & quæ non 334.46. & inde
 Rupicapre caprarum syluestrium genus 151.42
 Ruptorum remedia 371.5. & 372.30. & 374.20. & 406.17. & 413.11. & 416.15.44. & 417.6. & 427.44. & 429.43. & 433.51. & 443.13.16. & 446.38. & 453.21. & 454.1. & 479.30. & 488.2. & 493.12. & 499.13. & 502.30. & 503.7. & 517.46

Indicis Pliniani

Rusco Italia in cibis utitur 399.38
 Ruscum idem cum oxymyr sine 440.43
 Rusci fructus medicinae 407.17
 Rusticae tribus urbanis honoratiores 319.47
 Rusticis caelestium notitia necessaria 336.41
 Rusticelli cuiusdam Herculis mira fortitudo 115.51
 Rusticule auis incessus 183.24
 Rustici ne afficiant stellae 340.46.
 & inde
 Rusticorum manubria ex qua materia facienda 291.40
 Rusticorum baculus ex silere, eiusque usus 448.17
 Rusticorum operum quae quibus temporibus facienda 339.3. & inde per totum
 Ruta herbe consideratio 364.37. & inde.
 & 379.5. & inde
 Ruta glycystris, & ex ea medicinae 379.12.
 & inde
 Ruta mas, & femina 379.14
 Rutam Pythagoras falso putavit oculis noxiam esse 379.15
 Ruta natura servens est 380.1
 Ruta sudorem inhibet 380.2
 Ruta generationem impedit Ibidem
 Ruta partum necat 380.4
 Ruta unum conficitur 254.2
 Ruta musella vires resouent 379.7
 Ruta furto sublata fertilior 362.1
 Ruta quibus gaudeat, & quibus non 364.37.
 & inde
 Ruta amicitia cum fisco 364.41
 Ruta quomodo feratur 364.41
 Ruta ferro tangi non uult 366.27
 Ruta falsa aquae profunt 366.43
 Ruta genera & medicinae 378.50.
 & inde
 Ruta succus copiosior ueneni noxiam obtinet 379.1
 Ruta cicute contraria 379.2
 Ruta antidotum uini habet aduersus aconitum uiscumque 379.5
 Ruta medicinae 375.28. & 433.5
 Rutatum mustum 364.40
 Rutheni populi ex lino uela texunt 351.45
 Rutili P. Consulatu circulus rubens circa Solem usus 12.2
 Rutilius P. ob fratris sui repulsam obijt 120.8
 Rutili uxore anoxissima 123.47
 Aba uox quid significet 224.48
 Sabei Arabum clarissimi 100.12
 Sabinae herbe consideratio, genera, & medicinae ex ea 450.35. & inde
 Sabina herba quomodo feratur 302.45
 Sabini, qui & Senini 45.3
 Sabinarium uirginum nuptijs faces & spina quadam adhibetur 278.7
 Sabinus collis uulsi Bituricis aptissimus 247.8
 Sabini Romanique positis armis myrtea uerba purgat 269.15
 Sabinarium raptus Ibidem

Sabini populi à quo uicti 651.27
 Sabinorum agro uinaciola una peculiaris 248.1
 Sabinus Tyro scriptor librum Cepuricōn edidit 366.38
 Sabis Arabum Deus 225.47
 Sibi Deo Arabes thuris decimas consecrant Ibidem
 Sabuli differentiae, eiusque infecunditas 296.6
 Sacal quid 663.41
 Saccharon ubi, & quid 222.49
 Sacerdotalis dignitatis exemplum 27.16.
 & 319.25
 Sacerdotum aualium institutio, eorumque corona 319.13
 Sacerdotes, antequam fruges aut uina concederent, primitias gustabant 319.25
 Sacodius gemma 671.51
 Sacon, coloris genus 671.50
 Sacopenium medicinis tantum nascitur 365.32
 Sacopenij natura, medicinaeque 384.35.
 & inde
 Sacer ignis. Vide ignis.
 Sacra prisca pulve stilla fiebant 326.12
 Sacris quibusdam Britannicae mulieres glastio illinebantur 409.22
 Sacrificia rusticorum ex lacte & mola salsa Dij non satisfiunt. Prologo operis, pag. 2. uers. 3
 Sacrificia sine certis precationum formulis non fiebant 505.24
 Sacrificantis Alexandri prodigalitas à Leonide reprehensa 225.43
 Sacrium Scyrbae nominant, quod nos fucinum 664.5
 Sacris quae uina non adhibenda 252.27.
 & 255.5. & inde
 Sacrificii quae hostiae idoneae 148.33.
 & inde. & 151.2. & inde. & 232.34
 Sacrificii uictime coronari solite 272.12
 Sacrificiorum igni quae arbores non apte 273.29.31
 Sacrilegorum in Aethiopia poena 456.11
 Sagapeno galbanum adulteratur 231.26
 Sagapeno silphium adulteratur 35.43
 Sagapenum quid 384.36
 Sagda gemma 677.11
 Sagitta in uitis quid dicatur 308.16.20
 Sagitte caelestis signi occasus 339.23
 Sagitte uenenatae remedia 385.45.
 & 515.47
 Sagittis ueneno inungi 318.46
 Sagittas uenenatas & corpore extrahentis 385.45. & 419.19
 Sagitta herba palustris 401.47
 Sagittis uenenatis piraticam exercent Asitae populi 102.22
 Sagittae & corpore extrahentis 407.33.
 & 488.38. & 489.5
 Sagittandis peritissimum Nisticas & Nistic 104.15
 Sagittarum ictus remedium 242.14
 Sagitta à quo reperta 128.23.24
 Sagmina Romanorum ex uerbena 409.37
 Saguntinae ficus quo loco ferende 264.51
 Saguntina uasa scissilia 636.14
 Salamandra serpentis consideratio 190.43.

per totum. & 537.42. & inde
 Salamandra tactu ignem exstingunt 190.44
 Salamandra nihil gignunt 190.51
 Salamandrae genus sexi caret Ibidem
 Salamandrae uenenum omnium maximum 537.42. & inde
 Salamandrae ueneni remedia 379.9.
 & 412.19. & 428.12. & 431.18. & 433.2. & 516.41. & 537.50. & 575.44. & 576.10. & 577.2
 Salaminensi pugna Ceratius comes usus 10.36
 Salaria castanea 267.7
 Salarium unde dictum 567.40
 Salarie uix nomen unde 567.41
 Saluaces Colchorum rex 592.24
 Salis consideratio, usus, medicinae 566.19.
 per totum. & 568.36. per totum
 Sale uina quidam condunt 255.12
 Sale ubi domus contrahantur 69.22
 Salis turres ubi 99.30
 Salis nimium coci quo pacto cibis eximant 441.26
 Salis uicem supplet rhus in obsonijs condenda 450.3
 Sal quibus in locis fiat 566.18. & inde
 Salisamenta trabentes flumini 566.32.
 & inde
 Salis muris, domusque 566.38
 Salis facilius genera 566.51. & inde
 Sal non crepitans in igne 567.23
 Salis colorum diuersitas 567.25. & inde
 Sale homo carere non potest 567.37
 Sales ad animum transferri 567.38
 Salem cum pane & casto ueteres effusa, eia promerito constat 567.43
 Salis in sacris usus 567.44.
 Salis flos quid 567.46. & 568.3
 Salis natura, uis, atque effectus in medicinis 568.36. per totum capit
 Sale & sole nihil corporibus utilius 569.13
 Sal & nitrum sulphuri concoctum, ueritur in lapidem 571.7
 Sal sine dulci aqua fieri non potest 30.31
 Salinae à quo Romae institutae 567.43
 Salinae aquae pluuiae uillosiores, quam aliae 30.30
 Salsa mola in sacris. Prologo operis, pag. 2. uers. 3. & 567.45
 Salsamentorum & piscibus medicinae 579.44. & inde
 Salsilago quid 568.6
 Salsitudines corporis quomodo minuantur 381.2. & 517.7
 Salsis aquae quae arbores alantur 317.47
 Salsis aquis quae herbe gaudeant 366.47
 Salsus sapor non nascitur 367.17
 Sali aues multiplex 186.36
 Sali castrum, genus labruscae 427.26
 Saliuorum stiles coronae 392.13
 Salinae post aurem relata digito sollicitudinem animi creditur leuare 506.40
 Salinae mulieris ieiunae medicinae 511.39
 Salina ieiuni hominis serpentibus aduersatur 507.45
 Salinae humanae Magici usus 507.46.
 & inde
 Salinae humanae contactum serpentes fugiunt 109.4

Pars Prima

109.4.		<i>Samius lapis auro poliendo utilis</i>	655.	<i>Sanguinis per urinam redditū remedia</i>	377.
<i>Saluinae herbe consideratio, naturæque</i>		27		15	
395.17. & inde		<i>Sammitis populi à quo uisū</i>	605.36	<i>Sanguis uulnerum quo pacto cohibeatur</i>	423.33
<i>Saluina herba nobilissimi odoris</i>	395.4	<i>Sammitico bello P. Decius fronde corona</i>	272.19	<i>Sanguinis humani in medicinis usus</i>	508.
<i>Saluina ubi copiose proueniat</i>	395.	<i>donatus</i>	450.46	32. & inde	
19		<i>Samolus herbe mira natura</i>	677.12	<i>Sanguine gladiatorum quidam comitialium morbum sanare tentarunt</i>	504.41
<i>Saluinae herbe medicina</i>	404.51	<i>Samothracia gemma</i>		<i>Sanguinis natura usūque</i>	518.26.
<i>Salix arbor ocysissimi semen perdit</i>	281.18.	<i>Samfuchum herba eadem cum amaraco</i>	397.9. & 406.28	& inde	
& inde		<i>Samfuchum ubi optimum, & ex eo medicina</i>	406.28. & inde	<i>Sanguis inuitis quomodo extrahatur</i>	370.
<i>Salicis arboris consideratio, genera, utilitas, &c.</i>	286.39. per totum. & 307.4.	<i>Samfuchinum oleum quale, & ex eo medicina</i>	406.33	10. & 403.28. & 406.7	
& inde		<i>Samulæ gesticulatricis senecia</i>	124.3	<i>Sanguis ne nimis concresecat</i>	405.44.
<i>Salices aquosis locis gaudent</i>	278.11	<i>Sandalum, farris genus</i>	324.15	& 433.50	
<i>Salicis longa sunt folia</i>	279.27	<i>Sandaracha, apum cibis</i>	195.8	<i>Sanguis copiosus & creffus quo modo per naves pellendus</i>	496.47
<i>Salicis citio germinant</i>	280.10	<i>Sandaracha coloris genus, eiusque consideratio</i>	619.46. 49. & 623.33. & 624.23. & inde	<i>Sanguinis tenuitatem subtilioris ingenij causam nonnulli putarunt</i>	214.3
<i>Salix frugiperda cur dista</i>	281.19	<i>Sandarosae gemma</i>	669.48.51	<i>Sanguis in uentre uescicæ concretus quo pacto absumatur</i>	407.11
<i>Salicis semen sterilitatis medicamentum</i>	281.20	<i>Sandaser gemma</i>	669.49	<i>Sanguine uuens animal, caputque ei perperam tuos habens infixum</i>	204.14
<i>Salix in Creta ad maturitatem fructum perducit</i>	281.22	<i>Sandaserion gemma</i>	669.50	<i>Sanguis præcisæ uena effluens ischamone herba sistitur</i>	466.47
<i>Salicis portentum in Philippis</i>	283.23	<i>Sandaferos gemma</i>	669.39.47.50	<i>Sanguis tenuior quo pacto condensetur</i>	450.50
<i>Salicis genera plura</i>	286.42. & inde	<i>Sandax coloris genus</i>	623.34. & 624.27. & inde	<i>Sanguinis uitia quo modo corrigantur</i>	478.51. & 655.7
<i>Salicum diuersa nomina</i>	287.6	<i>Sangenon gemma</i>	668.14	<i>Sanguinem congelatum & concretum discutientia</i>	419.8. & 430.37.
<i>Salix seuis apta</i>	289.50	<i>Sanguis aulis consideratio</i>	174.31.	& 431.8. & 436.46. & 444.18.	
<i>Salicis uita brevis</i>	302.28	<i>Sanguiculus cibi genus ex hædi sanguine</i>	524.27	& 446.18. & 458.1. & 496.47.	
<i>Salicis ferendæ tempus</i>	306.29	15		& 638.22	
<i>Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit</i>	446.42	<i>Sanguineis uirgis suta à uermibus tuta præstantur</i>	366.37	<i>Sanguinem resicentium excreantiumque remedia</i>	368.42. & 370.11. & 371.45.51. & 372.29. & 374.26. & 375.12. & 378.17. & 380.27. & 387.41.
<i>Salicis partium medicina</i>	ibidem.	<i>Sanguinei fructus uitibus uincula suppeditant</i>	286.51	& 422.35. & 425.46. & 426.13.20.	
& inde		<i>Sanguinis consideratio</i>	213.32. per totum caput	35. & 428.6. & 432.10.37. & 434.20.38.48. & 435.20.43. & 438.29.	
<i>Salicis fucus triplex</i>	446.44	<i>Sanguis profuuium per nares soli contingit homini</i>	213.39	49. & 439.20. & 440.11. & 442.33. & 445.30. & 446.42. & 447.51. & 450.50. & 451.9.38. & 452.7.	
<i>Salontana propago Catonis</i>	113.48	<i>Sanguine quando pluuit</i>	18.26	49. & 478.7.9.47.51. & 479.19.	
<i>Salpa piscis</i>	160.11. & 586.25	<i>Sanguinis differentie</i>	213.32. per totum caput	& 480.24. & 488.11. & 492.50.	
<i>Salpe autumnum paritunt</i>	170.1	<i>Sanguinem morbi morsque absumunt</i>	213.50	& 494.1.47. & 500.13. & 501.5.	
<i>Salpe piscis in medicinis usus</i>	529.47.	<i>Sanguinem multum pinguemque habentia, natura sunt iracundiora</i>	213.32.	& 502.27. & 503.40.522.48. & 534.50. & 535.14. & 548.44.49.	
& 584.12. & 585.20		<i>Sanguinis sedes in corde</i>	210.6	& 571.44. & 623.49. & 639.26.	
<i>Salpe obliquitur quo psilothro usa</i>	584.48	<i>Sanguine carentia animalia</i>	194.11.	& 654.43	
<i>Salpugæ uermes uenenati</i>	539.25	& inde		<i>Sanguinem uulnerum sistentia</i>	411.44.
<i>Salpugo in salinis que dicitur</i>	568.6	<i>Sanguinis uice multis alium humorem inesse</i>	194.12. & inde	& 423.33. & 425.48. & 438.5. & 477.37. & 492.51. & 571.47. & 617.41	
<i>Salpugo terre alumen</i>	638.31	<i>Sanguinem sibi quomodo capra ex oculo deo trahat</i>	150.29	<i>Sanguis per nares profluens quo pacto sistatur</i>	371.36. & 379.26. & 383.12.
<i>Salutare in toga quis primus instituerit</i>	124.4	<i>Sanguine caprino Drusus pallorem sibi conculcat</i>	518.30	& 438.5	
<i>Salutationem armatam Curetes primi docuerunt</i>	128.44.	<i>Sanguis quibus nullus aut exiguus</i>	142.40. & 143.20. & 194.37	<i>Vide Narium sanguis.</i>	
<i>Saluia herbe natura medicinaque</i>	478.27.	<i>Sanguinis muenendi rationem hippopotamus animal docuit</i>	140.7	<i>Sanguinis fluxum in genitalibus sistentia</i>	380.24. & 383.18
& inde		<i>Sanguis quo pacto imminuitur</i>	581.22	<i>Sanguis per urinam quo pacto pellatur</i>	638.45
<i>Saluij Fijij fortitudo</i>	116.1	<i>Sanguis qua ratione augeatur</i>	373.20	<i>Sanguis cum urina effluens quo pacto cohibeatur</i>	377.15
<i>Salustiani borti Romæ</i>	115.6	<i>Sanguine humano que animalia nascantur</i>	488.20	<i>Sanguinem sistentia</i>	373.2. & 376.31.
<i>Salustianum es</i>	603.28	<i>Sanguinis taurini epoti remedia</i>	437.16	& 379.26. & 380.25.33. & 390.26.	
<i>Salustius Dionysius Medicus</i>	579.48	<i>Sanguine humano quidam solia in balneis temperarunt</i>	476.14	& 403.19. & 411.31. & 415.37. & 422.34. & 430.35. & 438.5.38. & 439.26.	
<i>Saluatorij in cubilibus cotoneæ poma seruabantur</i>	261.41				
<i>Salutis deæ sedes Romæ à quo piscis, & quando exusta</i>	612.19				
<i>Samara salmi semen</i>	277.43				
<i>Samara quando colligenda</i>	300.38				
<i>Samara quando & qualiter serenda</i>	300.39				
<i>Sambuci arboris acini quales</i>	267.32.				
& 287.20					
<i>Sambucus que loca amet</i>	278.1				
<i>Sambucus quando floreat</i>	280.34				
<i>Sambuci durissima ligna</i>	288.6.				
& 307.43					
<i>Sambucus apta scutis</i>	289.50				
<i>Sambuci generum medicinaque</i>	446.19.				
& inde					
<i>Samia terra genera duo</i>	639.24				
<i>Sanctorum uasorum usus</i>	636.12				

Indicis Pliniani

443. 32. & 445. 40. & 452. 32. &
454. 5. & 466. 47. 48. & 483. 17. &
487. 34. 36. 47. & 488. 5. 8. & inde.
& 492. 51. & 499. 26. & 501. 26. &
506. 21. & 511. 18. & 527. 39. & inde.
& 532. 44. & 555. 26. & inde. & 583.
36. & 597. 3. & 614. 26. 48. & 638.
24. & 639. 9. 11. & 642. 21
Sanguisuga epotæ remedia 380. 6.
& 519. 41
Sanguisugum in medicinis usus 578. 40.
& 579. 28. & 583. 40. & 585. 3
Sanguisuga eadem cum hirudine 133. 17.
& 583. 40
Santerna chrysocolle genus 596. 10. 11.
& 614. 18
Sapa sive hepsena quid, & quo modo fiat
251. 36. & 431. 17
Sapa quo tempore fieri debeat 256. 31
Sape medicina 431. 17. & inde
Sapientium conuentus iuuenes Athenis etiam
commessabundi frequentabant 392. 5
Sapientium uino obumbrari, Prouerbiu
429. 16
Sapientissima animalium, quæ fruge uescun-
tur 421. 3
Sapiens nemo horis omnibus 121. 10
Sapinea nux ex generibus pinearum 261.
30
Sapinus inferior pars abietis 288. 41
Sapinus gemma 671. 51
Sapum, picis genus 276. 34
Sapo quid, & à quibus inuentus 522.
38
Saporum intellectus in lingua & palato
209. 28
Saporum genera tredecim 268. 8
Saporem & odorem non simul esse 268.
28
Sapores herbarum hortensum 367. 15.
& inde
Sapores alios alia appetunt animalia 191.
32
Sapphirus gemma 671. 38. & inde
Sappho in amorum Phaonis quo philtro
pellecta 411. 20
Sappho picta Leontis opus 634. 19
Sapros caseus, eiusque in medicinis usus
517. 9
Sarcion, smaragdi uitium 667. 12
Sarcites gemma 677. 14
Sarcocolla lacrymæ consideratio, & usus
453. 3
Sarcocolla arbor, eiusque gummi 238. 14.
& inde
Sarcophagus lapis ubi inueniatur, miræque
eius natura 27. 39. & 633. 26
Sarculatio segetum quibus diebus facienda
334. 42
Sardachates gemma 673. 24
Sardæ gemmæ consideratio 670. 12.
& inde
Sardæ gemmæ usus apud ueteres 670.
20
Sardæ piscis 586. 25
Sardæ piscis medicina 576. 48
Sardiani balani cur appellatæ castaneæ
267. 3
Sardibus primum castaneæ prouenire ibi-
dem

Sardinæ apiastrum uenenatum 377. 39
Reliqua quære parte secunda.
Sardonyx gemma unde dicta 668. 23
Sardonyx quo pacto adulteretur 678.
40
Sardonychis gemmæ consideratio 668. 23.
& inde
Sardonyche primus Romanorum Scipio usus
est 658. 21
Sardonyx gemma Polycratis 660. 43
Sargus piscis 159. 45. & 170. 2.
& 586. 24
Sargi bis anno pariunt 169. 51
Sargus quomodo capiatur 171. 50
Sari frutex ubi nascitur, eiusque descriptio
& usus 243. 18
Sarmatæ equis ad Venerem segnioribus quo
pacto meantur 484. 36
Sarmatæ ex milii farina & equorum lacte,
sanguineque puluem faciunt 327. 27
Sarmatæ corpora sua herbus pingunt 409.
20
Reliqua quære parte secunda.

Sarmenes omnium primus de equitatu scri-
psit 421. 8
Sarmenorum uitium medicina 426.
42
Sarmenis equitis simulachrum ex ære 610.
28
Sarpedonis epistola è charta 240. 1
Sarriendarum segetum disciplina 334.
43
Sarritio in tritico, hordeo, semine, & faba
iteranda 334. 44
Sarfenne utrique arborum ratio damnata
312. 2
Satyrii appellatio quid Græci intelligant
484. 30. 39
Satyrii herbe consideratio 468. 17.
& 484. 24. 27. 30. 33. 39. & 487. 15
Satyrii fæces ubi, qualesque 104. 35.
& 110. 5
Satyrorum simulachra 608. 45. & 609.
27. 49. & 643. 28
Satyri effigies in phiala argentea celata
602. 5
Satyrorum natura mitissima 152. 5
Satyrus architectus 647. 20
Satiosis arborum consideratio 299. 12.
per totum. & 302. 50. & inde
Satio arborum celo & solo accommodanda
295. 38. per totum caput
Satio ubi celerius, & ubi tardius fieri debeat
336. 3. & inde
Satorum omnium fructus quibus tunicis con-
tineantur 323. 20. & inde
Satorum naturalis ordo 279. 40. per totum
caput
Satorum remedia contra tempestates 344.
30
Saturne herbe consideratio, natura, satio,
usus 365. 25. & inde
Saturninus Volusus Præfatus urbis, eiusque
profluvium sanguinis anniuerfariu
213. 41
Saturninus Volusus Consul matre admodum
neclia natus 113. 50

Saturnini Volusij senectus 123. 40.
& 213. 42
Saturni sideris consideratio, natura, motus
4. 4. & inde. & 7. 39
Saturni sideris color 9. 9
Saturni simulachrum Romæ repletum oleo
261. 9
Saturni ante eadem ficus mira 265. 25
Saturni sidus frigidum agricolis cauendum
337. 13
Saturni sanguinis appellatio quid Magi
intelligent 537. 6
Saturni sidus frigida nature 4. 11
Saturni Ap. interitus 126. 35
Saturni Decimi scribæ mors 126. 36
Saurion id est, sinapi herba 365. 51
Saurites gemma 677. 13
Sauroctoni Apollinis simulachrum ex ære
610. 3
Sauris marmoris sculptor, eiusque opera Ro-
mæ 644. 39
Saxifragum herba quæ 415. 31
Scabi diuulso dulcedo maxima sub alis 211. 29
Scabies communis arboribus omnibus mor-
bus 314. 20
Scabies in arboribus & satis unde oritur
314. 28
Scabiei animalium remedia 368. 14.
& 383. 8. & 408. 32. & 413. 45. & 416.
25. 36. & 417. 31. & 424. 31. & 426.
19. & 427. 26. & 432. 27. & 433. 38.
& 434. 17. & 445. 18. 19. & 464. 15.
& 490. 40. & 492. 48. & 517. 39.
& 535. 12. & 556. 25. & 568. 27. &
569. 26. & 583. 29. & 617. 37. & 638.
13. 46
Scabies canum quomodo sanetur 528. 15
Scabies hominis asinina medulla sanatur
528. 12
Scabies uuluarum asinerino adipe sanatur
557. 27
Scæuolæ Cy. uilla sine fundo 321. 33
Scalpeni de marmoris artifices præcipui, eor-
umque nomina & opera 641. 36.
& inde. & ibidem 47. per totum caput
Scalpturæ initium Olympiadum origini æqua-
le 641. 50
Scalpturatum pauimentum quando & ubi
primum factum 658. 23
Scammonia tenuis herba quæ 454. 8
Scammonie herbe medicina 483. 45
& 484. 10
Scammonium quid, & quomodo colligatur
481. 16. & inde
Scammonij medicina 481. 15. & 486. 10.
& 490. 6
Scandix herba in Aegyptiorum cibis recepta
400. 1
Scandix herba, & ex ea medicina 417. 10.
& inde
Scandularum, id est, lignearum tegularum
consideratio 274. 37. & inde
Scandulis quandiu Roma contecta fuerit
274. 38
Scantiana uua 248. 40
Scantiana poma 262. 45
Scarabeorum consideratio 202. 23.
& inde
Scarabeos asinorum corpore nasci 199.
44
Scarabæum

Pars Prima

Scarabæum cur Aegyptij pro deo colant
554.11
Scarabæus in eriphia herba decurrens 456.
34
Scarabæi in medicinis usus 543.8.
et 554.10. et inde. et 558.7
Scarificatio arborum quid 316.48
Scartes gemma 677.42
Scari piscis affus 573.28. et inde
Scarus piscis 586.24. et 677.42
Scari piscis medicina 580.41
Scari piscis dentes quales 208.20
Scarus solus piscium dicitur ruminare 159.
31
Scaurus M. serum Daphnidem ingenti emit
pretio 120.46
Scauri Marci ædilitas splendidissima 606.
46. et 635.1
Scauri potentia 651.32
Scaurus da Hyliotheca primus omnium Ro-
mæ habuit 661.22
Scaurus M. glires cœnis ademit 152.40
Scauri M. marmoreæ columnæ 641.15.
Et marmorei scænæ parietes 645.36
Scauri M. ædilitas mores ciuiles prostrauit
651.31. et inde
Scaurus Syllæ priginus 661.22
Scaurus Aedilis ossa eius bellæ, cui obiecta
fuit Andromeda, Romæ ostendit 154.
34
Scauri unde dicti 216.31
Scaurus princeps Senatus 18.10
Sceletiræ morbi genus 460.51
Scænæ Claudij Pulchri insignis pictura 622.
40
Scænæ argeatæ C. Antonij 592.32
Scænæ conditor Publius cretatis pedibus Ro-
mam aduectus 640.11
Scænæ parietes quis primus marmore incru-
stauit 645.36
Scænæ M. Scauri descriptio 651.35.
et inde
Sceptiana mala, ab inuentore denominata
262.43
Scepinii pisces 586.26
Schista oua quæ 535.4
Schistos Lapis, eiusque cum hematite cognæ-
tio 595.19. et 654.40
Schiston, aluminis genus 638.46
Schiston, lactis genus 516.30
Schytanum quid 595.41
Schytanum, mensuræ genus 97.15. et 224.
50. et inde
Sciænæ piscis 159.11. et 586.26
Scientiæ laude quæ præcipui habuit 118.
25. per totum. et ibidem 41. per totum. et
110.14. per totum
Scientia aliena quidam sibi famam aucupan-
tur. Prologo libri primi pagina 3.
uerf. 31
Scylla piscis 586.25
Scyllæ aus in uentre chlorites gemma inue-
nitur 674.51
Scille herbe radice uinum conficitur 254.4
Scille herbe descriptio, et ex ea medicina
376.7. et inde
Scilla caulem prius emittit, quam folium
401.28. et inde
Scilla in limine suspensa mala medicamenta
arceat 376.28

Scilla ter floret 401.30
Scilla pusilla herba eadem cum pœnatio
501.27
Scilla herbe consideratio, genera, medicina
359.17. et inde
Scillini acetii naturæ, et medicina ex eo 431.
3. et inde
Scyllis marmorarius 641.36.42
Scyllis anchoras classis Persiæ præcidents,
Androbij opus 634.5
Scymnus statuarius, et argenti celator
611.21
Scymnus Critiæ discipulus 611.22
Scinci consideratio, et medicina ex eo 515.
41. et inde
Scincos animal Nilo peculiare 139.27
Sciutilla quando è caelo cadere uisa 12.
23
Sciotericon horologium quis primus inue-
nerit 24.10
Scipio Africanus ex matris utero cæsus 112.
26
Scipionis Lucij ingens memoria 116.35
Scipionis apud Thapsum uicti serinia Cæsar
ne lectis quidem literis exussit 117.
10
Scipio Aemilianus Catone Censorio clarior
117.42
Scipio Africanus Ennij statum in sepulchro
suo iussit collocari 119.9
Scipio Aemilianus Metello Macedonico ini-
micus 122.27
Scipionis Aemiliani exequiæ 122.28
Scipio Africanus primus quætidie radi in-
siuit 129.31
Scipionis Africani exilium apud Linternum
248.46
Scipio patre seruato apud Trebiam ciuicam
coronam recusauit 272.30
Scipionis classis secundo bello Punico quæ
dragmata diebus prærata 288.26
Scipionis manu satis oliuæ ad Plinij usque
tempora durarunt 292.5
Scipionis prioris manes à dracone custoditi
292.6
Scipioni soli florum honor tributus à Ro-
manis 392.8
Scipio à similitudine Scæpionis cuiusdam
suarij cognomen traxit 113.12.
et 392.8
Scipionis paupertas, ac honoratum funus
392.10
Scipio Aemilianus graminea corona dona-
tus 410.31
Scipionis L. Iudæ ex pecunia publica 600.
23
Scipio posterior quantum argenti heredi
reliquit 600.35
Scipionis minoris de Pœnis et Numantius
triumphi 600.36. et inde
Scipionis frater Allobrogicus quantum ara-
genti habuerit 600.39
Scipionis L. de Asiatriumphus, et ingentes
diuitiæ inde aduectæ 601.20.
et inde
Scipio Cornelius Censor status multas è so-
ro iussit 606.18
Scipio L. Asiaticæ suæ uictoriæ picturam in
Capitolio posuit 622.34
Scipionis Africani filius ab Antiocho captus

622.36
Scipio Aemilianus ex prouocatione hostem
peremit 661.13
Scipionis Lucij uictoria ad argentum celas-
tum et uestes Attalicæ Romanorum mo-
res inclinauit 661.27
Scipio primus Romanorum Sardonyche gem-
ma usus est 668.22
Scipio Nasica uir optimus indicatus 119.
42
Scipionis Nasicæ horologium hydraulicon
129.49
Scipionis Nasicæ repulsa, exiliumque 119.
43
Sciron uentus Atticæ peculiaris 15.18
Scirporum consideratio 287.9
Scirpi sui sunt generis, neque herbis neque
fruticibus annumerandi ibidem
Scirporum uarij usus ibidem
Scirrhos durities in uentre uirorum, mulie-
rum molis non dissimilis 114.5
Scirpula uua 248.12. et 251.40
Scytale serpens, morsusque eius remedium
577.27
Scythæ sagittas quo ueneno inficiant 219.9
Scythæ Iouis filius arcus et sagittarum in-
uentor 128.24
Scytharum legati scitum dictum de Partho-
rum siti 257.33
Scythæ qua arte famem sitimque tolerant
466.46
Scythæ qua herba curent uulnera 489.8

Reliqua quære parte secunda.

Scythicæ herba qualis, et à quibus inuenta
466.42
Scythicæ herbe medicina 478.13.
et 489.8
Scythica herba unde ad nos offeratur 491.
20
Sciuri animalis descriptio 144.20
Scyzinium uinum 254.24
Scoleciæ consideratio 614.14.
et inde
Scolecia æruginis genus quo modo fiat
614.19
Scolecion cocci genus 442.9
Scolymus, cardui genus 390.33.
et 400.38
Scolymus sero, sed diu floret 400.33
Scolymus in cibis receptus 400.38
et 417.34
Scolymi medicina 390.33. et inde,
et 417.34. et inde
Scolopendra piscis 586.26
Scolopendrarum piscium consideratio affusa
que 168.2
Scolopendra uermis uenenatus 543.29
Scolopendræ populus quosdam sedibus suis
reperitur 141.2
Scolopendræ morsus remedia 380.14.
15.35. et 381.15.42. et 388.51. et 415.
33. et 416.2. et 430.33. et 510.50. et
536.46. et 568.42
Scombræ piscis garum laudatissimum 568.
12. et inde
Scombræ piscis consideratio 158.22.
et 568.12. et inde
Scombræ piscis in medicinis usus 584.23

Indicis Pliniani

Scopa regia folijs, non flore odorata 394.4
 Scopa regia herba qualis 463.16
 Scopas statuarius 608.9. et 611.43
 Scopas marmoris scalptor 642.49.
 et 643.9.24.32
 Scope anuli 643.32
 Scopas Ephesie Diane templi columnam unam celauit 650.7
 Scopas autum genus 186.7
 Scordastus arbor 223.16
 Scordian herba qualis 465.1
 Scordij herba medicinae 482.40.
 et 483.38. et 484.47. et 485.30.
 et 488.14
 Scordotis herba qualis 465.1.
 et 468.21
 Scordotis herbae medicinae 478.8.36.
 et 479.44. et 488.29. et 489.30.
 et 490.22
 Scordotis herba uenenis Magicisque incantamentis aduersatur 470.42
 Scoria metallorum quid 593.49
 Scoria argenti, peculiari nomine helyosma appellata 597.15
 Scoria eris 613.19
 Scoriae plumbi medicinae 619.22.
 et inde
 Scorpina piscis 586.26
 Scorpionis herba quae, et cur sic dicta 413.4. per totum. et 470.22. et 492.11
 Scorpj herbae medicinae 413.4. per totum caput
 Scorpio herba tota spinosa 400.12
 Scorpionis signi occasus 339.35
 Scorpio piscis uenenatus 576.36. et 586.11.26
 Scorpio piscis bis anno parit 169.51
 Scorpionis marini remedia 380.35. et 576.36
 Scorpionis piscis in medicinis usus 581.9. et 584.15.16
 Scorpionum terrestrium consideratio 201.22. per totum caput
 Scorpionum iellus quibus lethalis 201.24
 Scorpionum genera nouem 201.28
 Scorpiones volantes ubi 201.34
 Scorpionum ubi praecipua copia 201.34. et inde
 Scorpionum cum stellionibus inimicitia 201.40
 Scorpiones quibus non noceant 201.41
 Scorpiones factum deuorant 201.42
 Scorpiones a filiis necantur 201.22.44
 Scorpionum generi dens in cauda 208.28
 Scorpiones terra uiuunt 191.44
 Scorpiones quo pacto unum in locum contrahantur 378.8. et 577.31
 Scorpiones ubi hospites non ledant 153.19
 Scorpionibus sublatae gentes 141.2
 Scorpionibus percussos uestes non ferunt 507.31
 Scorpionibus aduersantia 370.2. et 387.

37. et 415.3. et 470.26
 Scorpiones quos non feriant 474.4
 Scorpiones quo modo reuiuiscant 470.24
 Scorpiones rhabdano imposito necantur 370.3
 Scorpiones quomodo manibus impune tractari possint 370.2
 Scorpiones ex ocimo gigni 378.5
 Scorpiones manus palmam non ferunt 539.17
 Scorpionis in medicinis usus 537.38. et 551.1
 Scorpionum iellus remedia 201.39. et 368.27. et 370.2.41. et 371.24.44. et 373.13.39. et 377.41. et 378.26.43. et 379.8. et 380.15. et 381.4.16.42. et 382.1.30.48. et 383.24.35. et 385.41. et 386.49. et 387.37.
 388.6. et 389.1.31.49. et 402.36. et 403.47. et 404.37. et 405.18.30. et 406.23.29. et 407.18.19. et 408.35. et 412.20. et 413.5.48. et 415.3.11.12.50. et 418.1. et 419.20. et 421.27. et 426.6. et 430.32. et 435.39. et 436.17.42. et 437.18. et 438.11. et 439.37.42.45. et 440.15. et 442.32.48. et 443.22. et 444.15. et 445.39.45. et 451.10.43. et 452.4. et 457.22. et 470.10.21.23.26. et 474.4. et 478.28. et 491.38.44. et 495.38. et 497.10. et 502.9.20. et 506.36. et 508.19.39. et 510.45. et 519.13.14. et 568.42. et 571.33. et 575.14.36. et 576.36.40.46. et 577.4.25.35.38. et 638.1. et 673.27.36
 Scorpionis uenenum incurabile si iellus eo die ocium comederit 378.6
 Scorpiones Galatae insule terra necat 70.16. et 640.27
 Scorpiones quo modo fuguntur 380.17. et 389.1
 Scorpiones quos pupugint, cnicum manu tenentes dolorem non sentiunt 408.35
 Scorpiones Africae dirum animal 70.16
 Scorpionibus torporem afferentia 386.51. et 407.21
 Scorpitis gemma 677.42
 Scorpuros herba quae, et cur ita dicta 415.9. et inde
 Scribonio C. Consule scintilla est stella cadere iussa 12.25
 Scorpionum quis esse debeat scopus. Prolog. lib.1. pag.2. uers.19
 Scorpionum quorundam furta impudenter dissimulata. Prologo operis, pag.2. uers.46
 Scrinij quae materia aptissima 291.32
 Scrobes arborum qualiter fieri debeant 301.2. et 306.43
 Scrobes quam late, alte uae esse debeant 306.43. et inde
 Scrobes seruando tritico quales esse debeant 345.28. et inde
 Scrofe scriptoris de arbusi ratione sententia 312.3

Scrupulus auri aestimatio 592.1
 Scutis Troianorum imagines continerantur 621.36
 Scutulata uestis 150.6
 Sebennyticum uinum 251.10
 Secale frumenti genus 331.6. et inde
 Secreta quaedam rerum omnium alte recondita 296.26
 Secreta noxiorum quomodo dormientibus exprimentur 455.50. et 538.25
 Secreta omnia feminarum quomodo sciri possint 538.25. et 577.4. et inde
 Sectiones ne sentiantur 472.49
 Seculares Iudi sub Augusto Claudioque facti 124.4
 Secunde mulierum quomodo extrahantur 379.44. et 380.51. et 383.33. et 388.40. et 405.4. et 407.3. et 415.37. et 416.48. et 427.45. et 431.19. et 440.5. et 452.40. et 454.6.45. et 462.48. et 489.33.35.43.49. et 490.4.13.16. et 493.4.6. et 496.33. et 501.45. et 503.8. et 556.44. et 575.9. et 584.24.36
 Secundille mira proceritas 115.7
 Securidaca herba lentem complexu necat 332.15
 Securis bellicae usus ad Penthesilea inuentus 118.26
 Sedis affectus remedia 380.35. et 403.12. et 404.1.44. et 405.19.26. et 412.21. et 415.16. et 418.1.45. et 419.9.22. et 423.11. et 424.38. et 426.18. et 430.35.39. et 432.25. et 433.14. et 435.26. et 436.37. et 438.48. et 440.21. et 445.9.26. et 447.22. et 449.50. et 450.27. et 451.25. et 452.7.19.32. et 483.45. et 493.2. et 497.28. et 509.16. et 518.3. et 525.16. et 534.15.35. et 535.2. et 613.33. et 614.11. et 619.16. et 623.43. et 638.27
 Sedum herba quae, eiusque genera, uires, et medicinae 473.42. et 485.46
 Sedi succo semina aduersus uermes praemia canda 332.32. et 366.33
 Segeta dea unde dicta 319.23
 Segetis Deae simulachrum Romae in Circo ibidem
 Segetum uitium luxuria 332.11
 Segetum maxima pestis rubigo 332.40
 Segetes luxuriantes pecoris pastu tondeae 332.41
 Segetes quae, qua in terra ferendae 332.50. et inde
 Segetem ne defruges, antiquum agriculturae oraculum 336.21
 Segullum in auri metallis quid dicatur 593.38
 Seianus Pezontem spadonem ingenti pretio comparauit 121.1
 Seis Dea à ferendo dicta 319.23
 Seis simulachrum Romae in Circo ibidem
 Seisipsum uincere laus summa 629.9
 Selaginis herbae natura, religio, medicinae 450.42. et inde

Pars Prima

ſelecti indices, ex ordine equeſtri 390.19.
 & inde
 Σαλτις Ariſtoteles vocat in piſcium gene-
 ribus quæ nos cartilaginea 161.13
 Selenitis gemma 677.14
 Selenitium hedere ſpecies 284.34
 Seleuci geſta in India 90.10.34
 Seleuci ſimulacrum 610.16. & 611.26
 Seleucus rex aromata in patriam ſuam trans-
 ferre conatus 283.35
 Seleucides aues quales 179.49.
 per totum caput
 Selinoides braſſicæ genus 374.36
 Selinofia creta 625.8
 Selinofia terre medicina 639.33
 Semen genus frumenti quomodo ſerendum
 334.41. & 336.9
 Semina ante ſationem quo pacto medicanda
 332.23. & inde
 Seminis etas quæ optima 335.48
 Semen optimum, quod ponderoſiſſimum
 335.50
 Semina non omnis terra equaliter recipit
 336.2
 Seminis quantum in iugero uno ſerendum
 336.10. & inde
 Semine arbores inferere aues docuerunt
 302.50
 Semina olerum ſedi herbe ſucco aduerſus
 vermes premedicanda 366.34
 Semina in arboribus quo tempore, quoque
 ordine proueniant 280.45.
 & inde
 Semibibus adipis, picis, olei contactus no-
 xius 332.3
 Semina quedam acerrimum ſeri malum, quomodo
 ſparſim 361.40
 Semina omnia non eodem modo ſerenda
 361.36. & inde
 Semina amara in ſiliquis dulcibus gignun-
 tur, & contra dulcia in amaris 268.
 30
 Semine è minimo cupreſſi ingentes naſcun-
 tur 300.17
 Semine tantum naſcentia tardi creſcunt
 302.26
 Semine quæ arbores proueniant 299.19.
 & inde
 Semibibus etas multum conſert ut alia cele-
 rius, alia ſerius erumpant 361.27
 Seminum herbarum uariæ differentiæ 361.
 32. & inde. & 366.42. & inde
 Seminum horteniſium color, & durities di-
 uerſa 361.34
 Seminum alia nuda, alia teſta 361.35.
 36
 Seminum quedam firmiora, quedam debi-
 liora 366.42. per totum caput
 Semina quandiu ſerendo utilia 266.
 46
 Semina quedam in fabis cauatis ſata mirè
 proueniunt 367.13
 Seminandi fruges diuerſa tempora 323.5.
 & inde
 Seminaria quibus diſponenda diebus 347.7
 Seminarij conſideratio 300.7.
 & inde
 Seminarij plante quando tranſſerri debeant
 300.36
 Seminarij propagandi locus, & tempus

240.6.9
 Sementica frumenta quæ 323.10
 Sementis alternis annis intermittenda 335.2
 Sementibus ſtatuta tempora 338.19.21.
 & inde
 Sementina pyra 263.24
 Sennifer animalia 151.37. per totum.
 & 152.25. per totum
 Semiramidis crater mirus 592.23
 Semiramidis accipientis regnum picia effu-
 gies 628.18
 Semiramidis nefandus cum equo concubitus
 146.4
 Senneferieus Rex Aegypti, cuiusque obeliſcus
 647.38
 Sennius herba qualis 456.3
 Semperviuum herba 473.44
 Sempronius P. Conſul 589.10
 Sempronius ſeptimo menſe natus 111.
 36
 Senator quando toto quinquennio nullus
 mortuus 123.43
 Senatus quando ſub dio haberi ſolitus 148.
 39
 Seneca Anneus prædij Palæmonis amore ca-
 pius 249.4
 Senecio herba qualis, & eius uſus in medici-
 nis 474.22. & inde
 Seneciæ Romulus Pollio qua ratione tole-
 rari 420.28
 Seneciæ ſerpentes ſanciculo guſtato exiunt
 389.42
 Seneciæ tardiſſimè ſentit morus 282.9
 Seneciæ longa muſſo toleratur 420.27
 Seneciutis incommoda 124.51. & inde
 Seneciutis rare exempla 123.23. per
 totum. & 124.25. & inde
 Senum delubrum in Chio 574.2
 Senum baculi è ſerula cur ſiant 242.
 48
 Senes peſſilientiam minimè ſentiant 125.9
 Senefcentes arbores maturius ſerunt fructum
 281.48
 Senefcentia quedam fertiliffima 281.
 51
 Senefcentium cortex rugoſior 282.
 45
 Senefcenti celerius præſecunda 282.6
 Senilis iuuenta præmaturæ mortis ſignum
 125.20
 Senſum animalium conſideratio 191.8.
 per totum caput
 Senſus in quibus animalibus excellenſior
 ibidem per totum
 Senſus omnes in pictura quiſ primus expre-
 ſerit 630.11
 Senſus purgantia 375.11. & 388.11. &
 427.40. & 560.51
 Senſus C. Prætor 253.17
 Sepeliendi conſuetudo apud antiquos in ua-
 ſis ſitilibus 636.10
 Sepeliendi moſ Pythagoricus 636.
 11
 Sepulchra quorundam equorum 145.51.
 & inde
 Sepulchrorum quorundam immoderatus lu-
 xus 643.34. & inde. & 649.33.
 & inde
 Sepultura Romani non eſſem ſemper ſer-
 uare ritus 127.2. & inde

Sepulture genus quod optimè indicent Hy-
 perborei 61.26
 Sepultus intelligitur qui quoquo modo eſt
 conditus 127.5
 Sepiarum piſcium conſideratio 161.48.
 & inde
 Sepie piſcis in medicinis uſus 579.4.
 & 580.22. & 584.1
 Sepie & loligines ſimul non inueniuntur
 158.36
 Sepie atramento in lucerna addito adſtantes
 uidentur Aethiopes 585.27
 Sepiarum aſtus 161.48. & inde
 Sepiarum mira magnitudo 162.45. & inde
 Sepiarum coitus & partus 169.33.
 & 170.1.8.10
 Sepia omnibus parit menſtus 170.1
 Sepiaſte fraude medicamenta corrumpuntur
 613.30. & inde
 Sepiaſtarij picæ reſina thura adulterant
 275.5
 Seps ſerpens ex genere lacertarum & mora-
 ſus eius remedium 431.14. & 540.
 22. & 543.28. & 576.45
 Septem orbis miracula 643.35
 Quare Miracula orbis ſeptem.
 Septentrio alter ex cæli uerticibus 22.4
 Septentrio uentus 15.10.34.51
 Septentrio caſſam gignit 283.37
 Septentrio ubi non cernatur 92.51
 Septentrione gaudent ceraſa 267.50
 Septentrionalis populi domus arundinibus
 contegut 285.22
 Septentrionem plagæ uitium ſpectare nō de-
 bent 315.27
 Septimius Statilius Thurinorum hoſtis 606.
 26
 Septimuleius C. Gracchi familiaris ſui inter-
 feſtor 592.5
 Septimuleius C. Gracchi caput plumbo inſuſu-
 ſo grauius reddit 161.60
 Septorum porticus Romæ 289.13
 Serapius herba, cuiusque uſus & medicina
 484.20. & inde
 Serapion piſtor, cuiusque opera 631.34
 Serapis dei delubrum ubi 646.27
 Serapis coloſſus ex ſmaragdo 667.25
 Serenitatis futura ſigna 348.45. & inde
 per totum
 Serenus Anneus ſungis peremptus 418.38
 Sergij M. fortiſſimo, ac eiſdem res geſtæ
 118.11. & inde
 Sergius Fortunæ uiſtor 118.23
 Sergius Orata oſtrearum uiuaria primus in-
 ſtituit 170.30
 Serichatum, aromatiz genus 229.15. & inde
 Seriphium aſſinibz genus, cuiusque in medici-
 nis uſus 495.50. & inde. & 581.38
 Seris lactuca genus, ac eius medicina 374.
 12.21
 Seris herbe genera duo 374.22
 Sermones abſentium aurium tinnitu præſen-
 tiuntur 506.35
 Sermoni qui dentes neceſſarij 114.37
 Sermones carentes homines 103.34
 Sermo homini expreſſus ſeptimo ætatis anno
 209.27
 Sermo inſanibilis primus ante annum nega-
 tus 218.13

Indicis Pliniani

erendi tempus quod aptissimum 336.3.
 et inde. et 338.19. et inde
 Serenda quædam non tam suis quam aliorum
 causa 335.5
 Serendorum leguminum peritiam multis Ro-
 manorum familijs cognomen fecit 319.
 34
 Seronibus fruges quis Lunæ status obser-
 uandus 336.22
 Serotinae ficus et præcoces eiusdem arboris
 264.4.6
 Serpens è muliere natus 111.12
 Serpentem terra non recipit homine percussio
 19.43
 Serpentum morsus non petit serpentes 108.
 14
 Serpentes hominis saluam fugiunt 109.
 14
 Serpentes mustela inimicissima 574.
 44
 Serpentes Psyllis Marfijq; non nocent 109.
 5. et inde. et 398.47. et 470.28. et
 506.16. et 507.21
 Serpentes nunquam in trifolio conspiciuntur
 405.31
 Serpentes quomodo mitigentur 405.
 11
 Serpentum maxima copia ubi 68.29.
 et 88.23. et 101.38.
 Serpentes uescientes homines 101.38
 Serpentes quæ loca maxime infestata 98.
 26
 Serpentes quos non feriant 414.25
 Serpentum et ceruorum pugna 142.
 17
 Serpentes quo pabulo resistant cerui
 417.8
 Serpens de leui interuentus uulnera ægæ
 grauat 507.28
 Serpentes quo sopiantur 515.36
 Serpentes quomodo in unum contrahantur
 et 518.44
 Serpentum fenestæ in medicinis usus 521.
 7.14. et 542.11. et 543.31. et 546.48.
 et inde. et 550.8
 Serpentum quorundam morsu occisa anima
 lia cibis sunt innoxia 535.50
 Serpentum partium in medicinis usus 542.
 51
 Serpentes ubi maximi 561.9
 Serpentes qui homines terrore sint 507.
 20. et inde
 Serpentes non nisi leui manu extrahuntur
 507.33
 Serpentum mira magnitudo 134.4.
 per totum caput
 Serpentes cantu extrahuntur 135.16
 Serpentum colores terræ, in qua occiduntur
 similes 138.45
 Serpentum innumera genera 138.
 46
 Serpentum uirus exitiale 138.49
 Serpentes quo usum reficiant 140.
 25
 Serpentes Amyclæ deletæ 141.1
 Serpentem pulso Tarquinio latrasse 145.
 43
 Serpentes ubi è terra nascantur 153.16
 Serpentes Marforum incantationibus contra
 hantur 506.16

Serpentum in dolium Exagon legatus con-
 iectus 507.23
 Serpentes Sole existente in Cancro maxime
 torquentur 577.34
 Serpentes in inferiore tantum gena pilos
 habent 207.43
 Serpentes congressura mustelæ rutæ pabu-
 lo se præmunit 579.7
 Serpentes circulo uettonicae inclusione egre-
 diuntur 468.26
 Serpentum coitus et earum oua 188.50.
 et inde
 Serpentes quæ maxime fugiant 191.
 27
 Serpentes præcipue uinum appetunt 191.
 44
 Serpentes amissum uisum recuperant 207.
 33
 Serpentes lingua qualis 209.10
 Serpentes uox qualis 218.3
 Serpentes costæ triginta 212.22
 Serpentum dentesuales 208.12
 Serpentum uenenum in felle 211.9.11
 Serpentes asserinis pedibus uisi 217.3
 Serpentes ubi frequentissimi sint 227.
 42
 Serpentes quo pabulo fuguntur 142.6.19.
 et 191.27. et 227.41. et 370.21. et
 378.43. et 379.12. et 381.20. et 382.31.
 et 383.6.25. et 406.21. et 427.48.
 et 455.27. et 443.11.21.22. et 446.
 34. et 448.17. et 454.47.50. et
 470.9. et 498.15. et 511.14. et 513.
 49. et 515.31. et 518.37.41. et 519.2.
 et 538.6. et 638.17. et 654.31
 Serpentes Ebusitana et Balearica terra nee
 cat 640.28
 Serpentes Colubrarie insule terra parit
 41.38
 Serpentes quomodo necentur 414.27.
 et 443.25. et 469.32. et 640.28
 Serpens ab araneo occiditur 192.37.
 et inde
 Serpentes hedera amica 284.27
 Serpentes fraxinus inimicissima 276.
 48. et inde
 Serpentes feniculo gaudent 366.5
 Serpentes ne mordant 370.36. et 405.
 21. et 414.25. et 446.40. et 537.30.
 Serpentes testudines inimicæ 382.
 22
 Serpentes feniculo fenestam exuunt 140.
 22. et 389.41
 Serpentum morsus remedia 140.17.
 et 142.19. et 163.23. et 236.38. et
 242.7. et 254.48. et 276.46. et 278.
 25. et 369.28.47. et 371.21.27.41.
 44. et 372.12. et 373.12.45.50. et
 375.22.49. et 376.1.20.44. et 377.
 14. et 378.1. et 379.7. et 380.14.35.
 et 381.4.20.41. et 382.21.27.34. et
 388.6.31.51. et 389.49. et 390.13.
 23. et 402.35. et 403.26. et 404.
 3.17.36. et 405.30. et 406.13. et
 417.11.18. et 408.33. et 411.6. et
 412.20. et 414.13.14.22.34. et 415.
 3.32.50. et 416.48.49. et 417.7.
 et 418.1.10. et 419.49. et 421.19.
 36. et 422.3. et 423.34.40.51. et
 426.49. et 427.2.16.17.36. et 431.

14.36. et 433.48. et 437.41. et 438.
 10. et 439.18.27.41. et 441.51. et
 442.2.38.42. et 444.17.25. et 445.
 39.45. et 446.29.39. et 447.26. et
 448.7. et 449.4.4. et 450.10. et
 451.42.45. et 452.4. et 453.20.45.
 46. et 454.1.16. et 455.4.7.34. et
 461.2. et 466.16.39. et 468.11.18.
 et 469.18.30. et 470.5. et 471.25.
 33. et 472.22.48. et 473.34. et 474.
 34. et 478.29. et 483.16. et 485.9.
 et 494.9.22.25.36. et 497.10. et
 498.50. et 499.37. et 502.10.19. et
 503.4. et 508.19.20.30. et 510.49.
 et 516.5.41. et 518.35. et inde copiose
 et ibidem 50. et inde. et 535.17. et 536.
 20. et 536.33. et 537.15.28.38. et 538.
 32. et 568.40. et 475.17.34. et 576.
 43. et 577.4.33
 Serpyllum herba uinum conficitur 254.2
 Serpyllum ubi copiose proueniat 365.51.
 et inde
 Serpyllum unde dictum, eiusque natura, ac
 medicinae 388.48. et inde
 Serpyllum in theriacæ compositione 390.
 41
 Serpyllum herba plantis alijs sese circumuol-
 uit 292.49
 Serra à quo reperta 128.11
 Serra ad similitudinem serrate herba exco-
 gitata 453.19
 Serræ pisces 585.47
 Serranus Romanus unde dictus 320.24
 Serrata herba quæ 453.19
 Serrati dentes 208.11.12
 Serratula herba quæ 466.50
 Sertoriij graminæ corona 410.30
 Sertoriij Q. cerua fatidica 142.16
 Sertorius à Pompeio uictus 117.10
 Sertula Campana, herba quæ, et curia dis-
 ta 396.16. et inde
 Sertula herba, olim coronamentis adhibita
 396.18
 Seruicæ olim dictæ quæ postea ferra 391.
 27
 Seruilus M. Capitolinum militem suum coe-
 rona ciuica donauit 272.30
 Seruilus Publius magister equitum à Ma-
 nlio Capitolino seruatus 118.8
 Seruilij Marci filia Confidia caprino lacte
 curata 445.33
 Seruilij Noniani superstitione 507.10
 Seruilus Nonianus Consul, Nonij Strume
 nepos 668.3
 Seruilus Rullus primus Romæ solidum aprum
 apposuit 151.23
 Seruilij Panse interitus 126.28
 Seruilus Marcus C. Cestij in consulatu cole-
 lega 184.41
 Seruitiana uina 250.37
 Seruius cunctis odibilis 271.33
 Seruitium à quibus repertum 118.
 19
 Seruius Rex ouium bouumque effigie primus
 æs signauit 319.43. et 591.35
 Seruius rex Fortunæ ædem sacratam 656.
 31
 Seruij regis statua 589.33
 Seruio rege quis Romæ maximus census
 591.37
 Seruij

Pars Prima

Scrui regis mater que, & quo pacto grauida facta	660.9	23	Scetanion bulbi genus	359.27	25	Siderion Heracleon herba	462.11.
Scruius Laris familiaris filius creditus	660.10		Setarium capillamenta in uesticis hominum	212.26		& 488.18	
Scruius rex compitalia & ludos Laribus prius instituit	149.46		Setinum vinum ab Augusto cunctis prelatum	250.2		Sideriis, id est, magnes lapis	653.4
Scruij regis toga undulata, Tanauquilis opus	149.46		Setinum vinum concoctionem iuuat	428.39		Siderites, adamantis genus	665.42
Scruius puero dormienti ex capite flamma emicuit	31.33. & 660.10		Seueræ & inflexibilis nature aliquot exempla	115.32. & inde		Siderites gemma	676.44. & 677.16
Scruius Clodius podagra laborans crutibus veneno obliis sensum omnem ademit	461.19		Seueriana pyra	263.14		Sideritidis herbe medicina	477.48.
Scruius Sulpitio Consule carne pluit	18.27		Seui confideratio, natura, usus, medicina	518.9. & inde. & 539.46		& 484.11.43. & 486.12. & 488.7	
Scruius in T. probane insula nullus	93.33		Seuon quorum animalium	212.40		Sideritis herba que	413.13. & 463.8.
Scrui erga dominum amor	120.9		Sextus Papinius Consul Plinij tempore	262.31		12	
Scrui plures magno empti pretio per totum caput	120.45.		Sextus Papinius primus xizipha, & tuberes in Italiam attulit	262.32		Sideropocellos gemma	677.17
Scrui in unguentis luxus	234.24		Sexu plantæ omnes distinguuntur, arborescunt men obscurius	235.8		Sidus nullum preter Lunam obscurari obiectu terre	521
Seruorum uestes uacinia tingi	278.13		Sexum alternis annis mutant hyeme	141.5. & 513.14		Sidera nautæ ubi non obseruant, sed animantium uolantem	92.50
Seruorum fuga Vestalium uirginum precationibus cohibebatur	505.38		Sexus in hominibus quandoque mutatus	111.18. & inde		Siderum obseruationes à Babylonij reperta	127.39
Seruorum ingens numerus	600.11		Sexus focus in utero inchoati quibus signis colligi queat	111.46. & inde		Siderum obseruationem in nauigando Phœnices inueniunt	129.13
Seruorum annuli quales	589.31		Sybaritani exercitus equi ad cantus symphoniam saltatione quadam morebantur	146.11		Siderum natura ex igne	2.8
Serui quidam ditissimi	600.7. & 601.5		Sibyllæ statuæ tres Romæ	605.28		Siderum errantium cõsideratio, natura, curasus, item cetera	3.40. per totum. & 6.42. per totum. & 7.20. per totum. & 8.14. per totum
Seruorum pedes creta infici	640.10		Sibyllæ diuinitas	119.39		Sidera singulis esse attributa, uulgo creditum	3.41
Serui plures scientijs insignes	1bidem		Sibyllini libri Tarquinio allati	239.49		Siderum magnitudo	5.29. per totum. & 13.14
Seruorum potentium nomina plura	640.15. per totum caput		Siccanti uim habentia	442.23.29. & 639.26. & 655.39		Siderum absides	7.13. & inde
Serum lactis quid	215.16		Sicij Dentati mira fortitudo, eiusque gesta, & dona militaria	117.48. & inde		Siderum flatio cur dista	8.4
Seſama fugis genus, cuiusq; in medicinis usus	422.7. & inde		Siccius Dentatus graminea corona donatus	118.2. & 410.6		Siderum flationes Capitibus 15.16.17. libri secundi per totum	
Seſama frumenti æstiuu genus	327.8		Siccius cuius coronis quattuordecim donatus	118.1. & 272.29. & 410.6		Siderum errantium catholica	8.14. per totum caput
Seſama unde aduehatur	327.9		Syce herba que, eiusque usus in medicinis	501.34. & inde		Sidera cur colorem mutant	9.5. per totum caput
Seſama quo pacto pisenda	327.21. & inde		Syce in teda grauissimi odoris	275.16		Sideralis scientiæ opinionēs de uite diuturnitate	124.11. & inde
Seſama quo temporis spatio matureſcat	32.4.3		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Sidera Oceani humore pasci	21.51
Seſame oleum	100.4.6. & 260.42. & 261.1. & 327.9. & 422.10		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Siderum certa tempora tradi non possunt	337.4
Seſamini olei usus in medicinis	422.10. & 434.9		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Siderum errantium noscenda agricolis ratio	337.12
Seſamoides quid, & ex eo medicina	422.11. & inde		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Siderum obseruatio triplex	337.48
Seſamoides in Anticyra insula elleboro albo miscetur	463.49		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Siderum ortus & occasus quibus mensum diebus	339.20. & inde. & 341.12. & inde
Seſamum arbor eadem cum erotone seu ricino	260.26.18		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Siderum obseruatio iuxta Syrtis Africæ etiã terra iter facientibus necessaria	68.28
Seſeli herba ceruæ à partu sibi medentur	141.40. & 467.32		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Siderum ortus & occasus obseruatio	337.48. & inde. & 341.11
Seſeli semen torridion, cuiusque usus in medicina	388.14		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Siderum scientiæ inuētores Phœnices	73.24
Seſolioris regis exercitus quousque peruenit	102.13		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Sideralis scientiæ inuentor Belus	96.51
Seſolioris rex à quo uictus	592.27		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Syenites lapis	647.1
Seſolioris regis inaudita superbia	592.28		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Signantes corpora notis populi	84.35
Seſolioris regis obeliscus	647.40		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Signifero circulo terram omnem habitabilem subiacere	7.32
Seſertius Fabio Maximo Dictatore quatenus festiuitis permutatus	591.45		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Signifer cali circulus in duodecim animarum effigies digestus	2.5
Seſij in comendo oleo prouidentia	342.43		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Sygnina pyra	263.19
Seſius medicina scrutator diligentissimus	275.41. & 574.50		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Signina pauimenta	636.35
Setania, æpe genus	360.4		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Signorum & statuarum ingens copia	606.46. & inde
Setania, mepſuli genus	266.7. & 438.		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Silanon statuaris	608.16

Reliqua quære parte secunda.

Sicyonij corollarum ex floribus inuentores	391.30		Sicyon patria & officina omnium metallorum	641.38		Silanus herba qualis	483.33
Sicyonij fame sterilitate & merore uexati, quo pacto Deorum iram placarint	641.40. & inde		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Silenti Senus effigies ex argento celata	602.3
Syces uini faſtitiij genus	253.43.		Syces in teda grauissimi odoris	275.16		Sileni effigies in marmore Pario reperta	642.13
Syces gemma	678.12		Syces in teda grauissimi odoris	275.16			
Sialio bello Agrippa ab Augusto rostrata corona donatus	272.3		Syces in teda grauissimi odoris	275.16			
Sideratio in arboribus quid	313.49.		Syces in teda grauissimi odoris	275.16			
& 314.11.16.30			Syces in teda grauissimi odoris	275.16			
Sideratio quibus potissimum noceat arboribus	314.17.30		Syces in teda grauissimi odoris	275.16			
Sideratis asinini pulli urina medetur	526.		Syces in teda grauissimi odoris	275.16			

Indicis Pliniani

Silentij Symbolum, Angerone simulachrum
40.25
Silentij utilitas 510.21
Silentium Mecenas Melissius triennio sibi
imperavit 510.22
Silentium quo inducatur 577.14
Silentij constantissimi exempla 116.28.
 et inde
Siler aquosus gaudet 278.11
Siler quomodo germinet 278.35
Sileris fructus medicinæ 448.16
Siler Lunensis serra secatur 653.49
Silybum herba, eiusque medicinæ 417.32
Silybi succus, eiusque in medicinis usus 479.23
Silies nigri ædificijs aptissimi 656.49
Silis pigmenti consideratio 602.27
Siliicia, id est, fœcunum Græcum 334.48.
 et 336.14. et 458.8
Siligo pluribus terris communis 325.51
Siligo tritici delicia 326.14
Siliginis farina quot parvis libras in modis
reddat 326.30
Siligo semen maturum facile amittit 346.41
Siligo rubiginis minime obnoxia 326.44
Siligineus panis optimus 328.4
Siligo ubi ferenda 333.10. et 334.41
Siligo quando ferenda 336.43
Siliginis medicinæ 421.3
Siliquarum lignum manditur 267.14.
 et 269.3
Siliquarum seminum peculiaris natura 269.4
Siliquarum consideratio 267.14
Siliquæ leguminum aliæ dulces, aliæ amare
268.30
Siliquæ in leguminibus omnibus non eodem
gignuntur tempore 323.51
Siliquæ Græcæ quo ferendæ tempore 306.27
Siliquarum natura, et medicinæ ex eis 439.20
Siliquæ Syriacæ quem usum habeant in me-
dicinis 439.22
Siliquæ Syriacæ unum scititium 253.46
Siliqua ceramnia 237.25. per totum caput
Siliquastrum herba, id est, piperitis 367.20.24
Silius P. Consul 145.1
Syllano Buxio Consule Thia insula enata 26.20
Syllanus Neronis ueneno extinctus 113.36
Syllanus Proconsul 12.26
Syllanus Cassius Germanici Caesaris præ-
ptor 607.44
Syllana colonia 250.9
Syllanon flaturarius 611.1
Sylla M. Fiducium proscriptit 121.30
Sylla unus hominum Felicis sibi cognomen
asseruit 121.42
Syllæ crudelitas, proscriptio, interitusque
ibidem. et inde
Sylla Dictator primus in Cornelia domo cre-
matus 127.4
Syllæ felicitas quo omine prænuntiata 18.7
Sylla Lucius Augusti in Consulatu collega
113.40
Sylla Dictator qua gemma signavit 661.12
Sylla quantum auri et argenti in triumpho
transulerit 588.48

Sylla multos avaritiæ causa proscriptit 601.3
Sylla ad Capitolinis ædes columnas Athenis
adduxit 645.11
Syllæ priuignus Scaurus, eiusque adilitas
651.32. et 661.22
Sylla Romanorum ditissimus 600.4
Syllæ curia in cornibus Comitij 605.51
Syllæ mater Metella proscriptionum fœdrix
651.47
Syllæ Præfere delubrum Fortune lithostro-
to stravit 658.38
Sylla Dictator pediculari morbo interijt 12.1.
46. et 204.5. et 488.19
Syllæ seu ian ciues Romanos 410.29
Sylla Felix cognominatus 410.30
Sylla Dictator graminea donatus corona
410.25. et inde
Sylla sociali bello Stabius deleuit 40.50
Syllanum bellum Romanorum luxuriam ex-
plauit 601.2
Silonum cognomen unde tractum 208.5
Silphij herbe consideratio, medicinæ, et usus
419.3. et inde
Silphion, id est, aserpitium herba 354.25
Syluani diij Syluis attribui 220.11
Syluani simulachrum Romæ ante ædem Sa-
turni 265.25
Syluæ qua ratione extirpandæ 322.50
Syluarum insignibus Roma olim distincta
274.40
Syluarum incolæ Hyperborei 61.24
Syluestrium herbarum et hortensium differe-
ntiæ 367.7. et inde
Syluestrium arborum consideratio 282.12.
 per totum caput
Syluestria omnia tardiora satius 281.49.
 et 381.12
Syluestria quibus infestentur morbis 313.41
Syluestria periculosos morbos non sentiunt
313.42
Syluestrium arborum medicinæ Libro ui-
gesimo quarto, per totum
Syluri pisces 71.25. et 157.51. et 158.3.
 et 159.17
Sylurus mas fœminæ oua quanta cura tueatur
170.14
Sylus i piscis in medicinis usus 580.49.
 et 583.28. et 584.1.4.8
Symbolum pro annulo nomen Græcis et
Latinis usurpatum 588.16
Simenius flaturarius 611.47
Simiarum consideratio 215.48. per totum
caput
Simiarum cum homine similitudo Ibidem
Simiæ ubi toto corpore albæ 138.3
Simiarum consideratio, genera, natura, so-
lertia 151.49. per totum caput
Simiæ caudate Luna causa tristes esse 151.51
Simiarum erga fœtum præcipua affectio
152.2
Similago Aegyptia Italice non conferenda
326.2
Similago ex tritico laudatissima 326.34
Similiudinis exempla 112.45. per totum
caput
Similitudinis causæ plures 121.50. et inde
Symmetria Latino nomine caret 627.18
Symmetriam Euphrator pictor primus arti
adhibuit 633.5

Simonides Medicus quas literas repererit
127.34
Simonides Medicus memoriæ artem inuenit
116.39
Simonides pictoris opera 634.25
Simonis nomen delphini agnoscunt 155.
43. et 156.29
Simorum cognomina unde tracta 208.5
Simulachra Deorum olim ex arboribus fle-
bant 220.17
Sympathia quid 367.48. et 665.46
Symphyton herba qualis 494.44.
 per totum caput
Symphyti herbe medicinæ 483.3. et 488.
17. et 489.15. et 490.21
Symphonie herbe medicinæ 479.18
Symplegmata duo ex marmore, toto terra-
rum orbe nobilissima 643.6. et 644.12
Simulachra Deorum cur ex ædæ 236.46
Simulachra Deorum ex uaria materia 237.
38. et 245.28. et 604.8. et inde
Simulachrum æreum primum Romæ 604.42
Simulachra olim bitumine pingebantur
604.44
Simulachra Deorum quam diu lignea aut fe-
stilia 606.42
Sinus medicus 416.24
Sinus pictor 634.25
Sinapis herbe consideratio 365.46.
 et inde
Sinapis herbe usus 365.47
Sinapis herbe genera tria 365.49
Sinapis herbe uariæ nomina 365.50
Sinapis semen quale 366.43
Sinapis natura, et medicinæ 388.4.
 et inde
Sinapis præcipua natura est in sublimi ferri
388.5
Sinapis succus quomodo exprimitur 388.20
Sinapis oleum, eiusque confectio et usus
388.26
Sinapis flore apes maxime delectantur
398.8
Sinaristuse Menandri 440.12
Synnephites gemma 675.28
Singultus remedia 375.20. et 380.31.
 et 384.2.33. et 389.12. et 402.48. et
417.12. et 430.28. et 479.27. et
494.19. et 502.35. et 530.37. et 575.21
Sintira à mundi parte ortus est 17.49
Sinobitis gemma, eiusque uires magicæ
678.15
Synodontes pisces 677.19
Synodontes gemma 677.18
Sinopsis, color natiuus 623.31
Sinopsis ubi nascitur 623.34. et inde
Sinopidis generis, pretium, usus etc. 623.
37. et inde
Synthecis utilia 419.31. et 421.50.
 et 516.28
Sinus gemini quibusdam auiibus 211.39
Sion herba in aquis nascens, et medicinæ ex
ea 417.27. et inde
Syracusæ capiens Marcellus, Archimedi par-
ci iussit 120.27
Syracusana columnarum capita in Pantheo
604.29
Sircum uini facitij genus 251.36
Sircula

Pars Prima

Sircula sua 247.33
Sirenes, apianus genus 197.50
Syreon herba qualis, eiusque usus in medicina 457.2.9. & inde
Siridis est serobes, quibus seruatur triticum 345.28
Syria sola balsamum gignit 283.31
Syria arbores peculiares 236.37. per totum. & ibidem 50. per totum
Syria olea qualis 259.28
Syria elaeagni, eiusque usus in medicina 261.6. & inde
Syria terra leuis, ideoque tenui sulco aranda 296.31. & 333.32
Syria triticum quale 324.21
Syria horiorum maxima cultrix 370.42
Syria arundo qualis 449.2.4
Syria coele iuncum odoratum habet 402.44
Syrorum multa olera, proverbum 370.42
Syriacus raphanus qualis 358.16
Syriaca uia qualis 248.15
Syriaca silique uinum falsitium 253.46
Syriaca glans, myrobalani genus 229.21
Syriacaresina qualis 255.26
Syriaca silique in medicina usus 439.22

Reliqua quæ re parte secunda.

Siriasis morbus puerorum 415.5. & 557.44
Syringias calami genus 286.1
Syringites gemma 677.20
Syrtes lapis in uestigia lupi nascens 212.25
Syrrium, id est, lilij succus 403.33
Syrium oleum quod, eiusque usus in medicina 434.11
Syron herba, & ex ea medicina 478.42
Syropicon, terræ Samie genus 639.24
Syrtite gemma 669.12. & 677.19
Syrulugum animal 558.43
Sisara frutex idem cum erice 197.22
Sisifer herbe consideratio, ususque in cibis 358.51. & inde
Sisifer à Tiberio Cesare nobilitatum ibidem
Sisifer satini succus aluum sistit 371.1
Sisifer ubi optimum 371.3
Sisiferis syluestris in medicina usus 370.45
Sisymbrij herbe consideratio & medicina 389.6. & inde
Sisymbrium ubi nascitur 365.51
Sisyrinchion, bulbi genus 359.27
Sisyltietieris herba qualis 456.17
Sitanius panis, eiusque usus 422.43
Sitis olim uariis irritamentis quærebatur 256.50
Sitim sedantia extinguentiaque 192.14.
 & 219.30. & 371.48. & 376.18. & 384.27. & 386.4. & 411.40. & 416.37. & 422.28. & 434.20. & 436.28. & 438.30. & 466.44. & 479.31. & 494.49. & 673.31
Sitis consuetudine uinci potest 115.27. & inde
Sitis ut non sentiat 416.37
Sitim gignencia 372.40. & 390.35. & 436.31. & 437.34.47
Sitim cameli quadratio tolerat 137.11
Smaragd gemme consideratio, genera, usus 666.12. & inde

Smaragdis tertia inter gemmas authoritas 666.12
Smaragdi color qualis 666.12. & inde
Smaragdi genus albis uenis circumlitatum 675.31
Smaragdus oculis gratissimus 666.12. & inde
Smaragdi scalpui uetiti 666.21
Smaragdi genera duodecim 666.24. & inde
Smaragdorum uitia 666.37. & inde
Smaragdus miræ magnitudinis 667.19. & inde
Smaragdi adulterini ex crystallo tinti 678.44
Smaragdus in monte carchedonij olim inueniebatur 667.13
Smarides pisces 584.17.19. & 586.27
Smaris rex Aegypti, eiusque obeliscus 647.17
Smezza ex lupinis quomodo fiat, eiusque usus 424.27
Smezzata mulierum ex osyridis semine 500.48
Smilax, frutex edere similitudine 285.9. per totum. & 449.6. & inde
Smilaxis duo genera 449.9. & inde
Smilaxis foliorum in coronamentis usus 396.10. & 449.7
Smilax, nicophoros cognominata 449.6
Smilax ilicis species 273.7
Smilax taxi genus 275.42
Smilax uirgo in frutem sui nominis mutata 14
 285.14
Smyrne uitis bifera 281.43
Smyrneum uinum Pramnion Homero dictum 249.21
Smyrni herbe consideratio 365.12. & 367.23. & 502.47
Smyrneum Heracleion 383.4
Smyrbita herba qualis 455.20. & inde
Smyrus piscis 586.26
Sobolis numeroz exempla 113.37. & inde
 usque ad finem capituli
Sochis Aegypti rex, etiusque obelisci 647.6
Socialis belli origo 589.17
Socialis belli initium 592.41
Sociale bellum quod portentum præcesserit 25.40
Sociale bellum funestius Italie, quam ciuile 25.41
Societate arbores quædam gaudent 306.33. & inde
Socrates semper eodem usus uultu 115.33
Socrates ab Apolline sapientie nomine cunctis prælatus 119.31. & 605.51
Socrati Pythagoras à Senatu prælatus 606.1
Socratis pictoris opera 633.47
Socrates marmoris sculptor 643.49
Soculi Cai principis margaritis 662.1
Sogdonacus rex, Pasini pater 98.39
Solanum herba, eadem cum syrchno, uariæque eius genera 502.46
Solea piscis 158.36. & 159.15. & 586.24
Soleæ pisces ex planorum genere 160.28
Solertia animalium quorundam 133.36
 per totum. & 164.35. & 167.36. per totum. & 168.2. per totum. & ibidem 49.

& 195.19
Solis consideratio, situs, natura, uis, magnitudo, beneficia &c. 2.20. & inde
Soles quibusdam infiniti 1.22
Sol nature temperamentum 2.25
Sol cæteris sideribus lumen foenerat 2.26
Sol cuncta uidet audique 2.17
Solis circuli consideratio, motus, natura 4.15. & inde
Solis defectus non nisi prima aut nouissima Luna fieri 6.20
Solis color qualis 9.10
Solismotus qualis 9.20. per totum. & 342.1. & inde
Solis in motu differentie quatuor 9.20
Sol cur non exurit terras 10.2
Sol occiso Cesare toto anno palluit 12.3
Soles plures quando simul uisi 12.6. per totum caput
Sol uentos auget comprimitque 16.16
Sol ubi quotidie uideatur 19.27
Solis boues cur in Sicilia stabulari fingantur 28.43
Solis uis 29.3. & inde
Sol masculum sidus 29.3
Solem orientem & occidentem Atlantes dira imprecatione continentur 70.32
Solem que herbe respiciant 330.23.
 & 340.51. & 482.8
Solis motus ratio propè inexplicabilis 337.2
Sole ut tepesant, arborum omnium frondes quotidie oscitant 279.19
Solem Hyperboreis semel quotannis oriri, & semel occidere 61.23
Solis color habitusque, celi statum tempestatesque præagunt 348.44. & inde
Soli Cilicie crocino unguento nobilitati 232.48
Solis æstus artemisium habenti non nocere 471.2
Solis in Aquarium transitus quando fiat 339.24
Sol quotidie ex alio celi momento, quam pridie, oritur 348.4
Solis colossus Rhodi mirus 607.19
Soli obelisci sacrati 647.2
Solis urbs 647.4
Solis obscuracione pestilencia contrahitur 659.50
Solis gemma 675.40. & inde. & 677.10
Solem contra non mingendum 511.6
Sol ne faciem urat 534.32
Sole nihil uilius 659.13
Solissima tripudia 177.24
Sollicitudo animi quo propitiatur 506.40
Solon Smyrneus 386.34
Solpuge formicarum genus uenenatum 539.24
Solpuge, bestiole uenenate 141.2.
 & 425.8. & 539.24
Solpuge Aethiopie quosdam populos finem sustulerunt 141.2
Solpuge leguminibus innascuntur 425.8
Solpugarum idus remedium 425.8
Solstitia quando contingant 9.22. & 338.8.12.15. & 341.50
Solstitialis circulus 22.33
Somnia anisi falsata leuantur 383.40

Indicis Pliniani

Somnia non vident Atlantes 70.44
 Somnia quomodo aera nuntiantur 675.
 20
 Somnia quando plurimum contingant 509.
 33
 Somnia qua ratione, quibus uelis, mittantur
 515.26
 Somnia à cibo & potu uanissima 193.11
 Somniorum interpretatio à quo reperta 128.
 36
 Somnia tumultuosa facit pycnocomi semen
 481.7
 Somnum inducentia fugantiæque 254.47.
 & 362.19
 Somnus in Tysprobate insula interdiu nullus
 93.33
 Somnus in stramentis olim erat 319.51
 Somnus median uitæ partem aufert 641.8
 Somno sine respiratione locus nullus 155.
 19
 Somnus quorum animalium grauisimus
 143.14. & 157.40
 Somni animalium consideratio 192.49.
 per totum caput
 Somnus quibus contingat animalibus Ibidem
 Somnus quid 193.12
 Somnum impediencia 423.21. & 558.17.
 & 632.24. & inde
 Somnum facientia 157.43. & 371.16.
 & 372.5.37. & 373.19.34. & 384.3.
 41. & 385.3. & 402.42. & 403.13.14.
 & 404.4.27.44. & 408.16. & 429.
 14. & 433.24. & 434.4. & 435.50.
 & 438.36. & 449.37. & 463.51. &
 472.49. & 480.16. & 495.46. &
 529.39.42. & 558.14. & 574.38.
 & 575.7
 Somnus phreneticos sanat peucedano con-
 ciliatus 486.25
 Somphos, id est, syluestris cucurbita, & ex
 ea medicina 364.4
 Sonchos herba, & ex ea medicina 417.
 43. & inde. & 490.31
 Sonticus morbus quo pacto deprehendatur
 654.32
 Sophocles Poeta Italianum frumentum cete-
 ris praeulit 324.28
 Sophocles poeta quando vixerit 324.28
 Sophocles Bacchi iussu sepultus 118.35
 Sophocles gaudio obiit 126.15
 Sopylos pictor celeberrimus 635.1
 Sorba quomodo condantur 266.18
 Sorbo folia uniuersa decidunt 279.37
 Sorba quomodo ferantur 299.42.
 & 306.26
 Sorbus arbor quibus uermibus infestetur
 314.10
 Sorborum natura, & ex eis medicina 438.
 24
 Sorborum fructuum consideratio, genera &c.
 266.13 per totum
 Sorborum confusandorum ratio 263.50.
 & 264.6
 Sorbus quæ loca amet 277.51. & 278.3
 Soricum occentu auspicia dirimuntur 152.
 38
 Soricum flore numero dierum Lunæ respon-
 dent 13.38
 Sorices quibus inimici 192.28.37
 Soriculata uesigia 149.49

Sortilegiolorum materia 507.35. & inde
 Soryos consideratio 614.23.32. & inde
 Sosianus Apollo unde adactus Romam
 236.47
 Sotigenes astrologie peritus 337.23
 Sofimenes medicus 384.15
 Sostratus statuarius 608.16
 Sostratus architectus 648.46
 Sosus artifex pavimentorum 658.17
 Sotacius scriptor 653.7. & 654.48
 Sotira obberrix 512.22
 Spadones in Perside quondam regnauere
 235.49
 Spalonium urinae usus, effectusque 510.35
 Spadonia poma 262.51
 Spadonia laurus qualis 270.13
 Spages resinae genus 255.29
 Spargamon quinquifolij radix 469.18
 Spartacus aurum & argentum in castris ha-
 beri ueluit 592.11
 Spartacus à M. Crasso uictus, & de eo auar-
 tia 269.44
 Spartopoliis gemma 678.12
 Sparti herbe consideratio 353.24. per
 totum caput
 Spartum terræ uitium 353.26
 Sparti usus 353.28. & inde
 Spartum Hispaniæ quibusdam in locis mella
 sapiunt 195.15
 Sparti appellatione apud Homerum quid
 intelligendum 447.29
 Spasmi stomachi quo pacto sedetur 580.51
 Spasmi quo pacto prohibeantur 555.17
 Spasticorum remedia 404.5. & 411.23.
 & 433.26.51. & 436.47. & 443.13.
 & 444.39. & 445.16. & 464.38. &
 487.30.31.33. & 513.36. & 514.13. &
 517.46. & 527.29. & 555.16. & 575.
 51. & 580.45
 Spathe arbor, ex genere palmarum 322.12
 Specus cuiusdam in Dalmatia mira natura
 14.26
 Specus fatidica Delphis 27.16
 Specus siue feroces spiritus lethales exhalan-
 tes 27.11
 Specus olim pro domibus fuerunt 127.43
 Specularium lapidum consideratio 656.
 14. & inde. & 666.23
 Speculorum fulgor mensuris hebetatur
 114.8
 Specula ex stanno 618.18
 Specula à siso sarcophago illata lapidescunt
 653.27
 Specula concava Solis radijs facilius accen-
 duntur 31.32
 Speculorum consideratio 599.25. per to-
 tum caput
 Specula in oculis 599.30
 Speculi imago quid 599.34
 Speculum quis primus ex argento fecerit
 599.36
 Speculorum nitor quo hebetetur 114.18.
 & 209.7
 Specula mulierum mensibus hebetata quo pa-
 tio nitorem recipiant 512.16
 Specularem significationem Sinon reperit
 128.33
 Sphacos quid, eiusque natura, & medicina
 443.50. & inde
 Sphæram Astrologicam quis primus repe-
 cerit 4.2. & 128.27
 Sphægni natura, & medicina 443.50.
 & inde
 Sphægnos quid, & ubi optimus 230.2
 Sphingis ferae descriptio 137.35. & 191.
 49. & 648.18
 Sphingis Augustus signabat 661.16.23
 Sphyræna piscis 586.39
 Sphragis Lemniæ quæ, & unde dista 623.
 47. & inde. & 671.25
 Spicatarum herbarum differentie 401.12.
 & inde
 Spice signi celestis exortus 346.3
 Spicea corona fratrum arualium insigne
 319.14
 Spina Indica 221.41
 Spina Aegyptia 237.45. & 238.10
 Spina Babylonica 243.22. & inde
 Spina regia ubi nascatur, uisique eius mira
 natura 243.23
 Spina sitiens ubi nascatur 244.12
 Spina inferi nefas 263.28
 Spinae bacce sine succo 267.36
 Spinae albæ pomum caulis ipse 269.2
 Spina nuptiarum facibus auspiciatissima
 278.6
 Spinae flores coronis adhibebantur 397.45
 Spinarum genera, & medicinae ex eis 451.8.
 per totum. & 30. Ibidem. & inde
 Spinae Arabice medicinae 451.8
 Spinae albæ medicinae 451.10
 Spinae albæ cauliculi inter gulæ oblectamen-
 ta habiti 397.41
 Spinae acanthij usus, & medicinae 451.11.
 & inde
 Spinae acacie medicinae 451.14
 Spinae Aegyptiæ differentie, & ex ea medi-
 cine 451.14
 Spinae Galatiæ medicinae 451.15
 Spina vulgaris usus, atque natura 451.30.
 & inde
 Spina appendix quæ, & cur ita dista, bacce-
 rumque eius in medicinis usus 451.40
 Spinae e corpore quo pacto extrahantur
 528.16
 Spina hominis angues generantur 190.40
 Spinae animalis descriptio 209.40
 Spinae doloris remedia 377.4. & 449.
 33. & 453.44. & 514.9
 Spinari pentathli simulachrum ex ære
 609.45
 Spineæ aua effus & imbrim patientissima
 247.31
 Spinosorum herbarum differentia 400.
 11. & inde. & 29. Ibidem per totum
 Spinturnix avis 176.9
 Spionia uia 247.31
 Spiracula spiritus lethales exhalantia 27.13
 Spira arborum uita 288.51
 Spireon solo folio uenit in coronamenta
 396.14
 Spirant difficultas quo tollatur 383.29
 Spirant omnia pulmonem habentia 155.7
 Spiritus, id est, aeris elementi consideratio
 2.9
 Spitæmæi Pygmæi ubi 110.17
 Splanchnotes Periclis serius, eiusque simu-
 lachrum ex ære 413.29. & 610.51
 Splenion herba quæ, & unde dista 463.21
 Splene caret chameleon 142.40
 Splenticæ

Pars Prima

<i>spleneticorum remedia</i> 375.18 & 376.21. & 382.7. & 405.3. & 437.42. & 447.42. & 448.46. & 452.28. & 453.26. & 458.11. & 501.29. & 502.32. & 517.1. & 571.39. & 581.24. & 674.6	<i>Staphylinos, id est, pastinaca erraticæ</i> 469.27	<i>per totum caput</i>
<i>Splen quo pacto consumatur</i> 427.44	<i>Staphylinos Venerem stimulat</i> Ibidem	<i>Stellarum absides</i> 7.13. & inde
<i>Spodij consideratio</i> 615.26. & inde	<i>Staphylini sativæ medicina</i> 370.40	<i>Stellarum errantium motus perplexis innotuit miraculis</i> 7.8
<i>Spodij medicina</i> 432.33. & 434.23	<i>Statana uina qualis</i> 250.19	<i>Stellarum absides cur aliis altiores, aliis inferiores uideantur</i> 7.20. per totum caput
<i>Spodion quid, & quomodo fiat</i> 615.32. & inde. & 619.27. & inde	<i>Statice herba qualis, eiusque medicina</i> 480.33	<i>Stellarum errantium per Zodiacum motus</i> 7.32. & inde
<i>Spondylion folijs tantum distat à ferula</i> 231.35	<i>Statilis mulieris senectia</i> 123.47	<i>Stellarum stationes unde nomen acceperint</i> 8.4
<i>Spondylii medicina</i> 443.42. & inde	<i>Status Sebolus scriptor</i> 15.7	<i>Stellarum errantium colores</i> 9.5.
<i>Spondylis serpens, miraque eius natura</i> 503.47	<i>Statonium siderum consideratio, capitulis decimoquinto, decimosexto, decimo septimo secundi libri, per totum</i>	<i>per totum caput</i>
<i>Spondylis piscis</i> 586.27	<i>Statontensis uina</i> 250.31	<i>Stellarum errantium inter se intervalla</i> 9.36.
<i>Spondylii piscis medicina</i> 583.13	<i>Statoris Iouis ædes ubi Romæ</i> 606.14	<i>per totum caput</i>
<i>Spongiarum lapidum consideratio & usus</i> 654.34. & inde	<i>Statue regum Romanorum in Capitolio</i> 605.31	<i>Stellarum errantium harmonia</i> 9.41.
<i>Spongie pratorum</i> 356.40	<i>Statue ijs tantum ponebantur, qui eas aliqua illustri ex causa essent promeriti</i> 604.46	<i>per totum caput</i>
<i>Spongie succo radicis ruborum lapidescunt</i> 452.20	<i>Statua aurea prima</i> 595.6	<i>Stellæ in celo repente nasci</i> 10.24
<i>Spongiarum consideratio & genera</i> 168.21. & inde. & 205.32. & 571.10. per totum caput	<i>Statuarum origo</i> 604.42. per totum caput	<i>Stella noua Hipparchi ætate genita</i> 11.22
<i>Spongiarum in medicinis usus</i> 585.10. & 586.27	<i>Statua Romuli sine annulis</i> 588.9	<i>Stellæ aliquando cum Sole totis diebus cerni</i> 11.45
<i>Spongites gemma</i> 677.18	<i>Statue togata effigie antiquitus dicebantur</i> 605.8. & inde	<i>Stellarum discursus truces uenti sequuntur</i>
<i>Sponiæ annulus ferreus olim mittebatur</i> 588.24	<i>Statue nude hastam tenentes</i> Ibidem	<i>Stellarum magnitudo</i> 13.14
<i>Spiritus Cassius. Quere Cassius.</i>	<i>Statua Romuli sine tunica</i> 605.35	<i>Stellæ homini stata uite spatia assignant</i> 12.4.17
<i>Sputo comitiales morbos & fascinationes auerfaritur</i> 507.47	<i>Statuarum in capite nascens herba capitulis doloribus medetur</i> 456.48	<i>Stellæ Solis aduentu occultantur, abcessu proferunt sese</i> 337.50
<i>Sputi in fortilegijs miri effectus</i> 507.45. & inde	<i>Statue Achilleæ quæ</i> 605.9	<i>Stellæ non aspiciende agricolis, cum signa alia obuia habeant ante pedes</i> 340.45. per totum caput
<i>Sputi medicina</i> 508.4. & inde	<i>Statuarum argentearum usus quando primum cæperit</i> 601.33. & inde	<i>Stellarum circuli pluuiam significant</i> 349.48
<i>Squali pisces ex genere cartilagineorum</i> 161.12	<i>Statue equestres à Grecis orite</i> 605.15	<i>Stellarum præfagia plura</i> 349.39. & inde
<i>Squali pisces quando pariant</i> 170.2	<i>Statuarum differentie</i> 605.80. per totum. & Ibidem 35. per totum caput	<i>Stellarum marinarum consideratio</i> 172.2. per totum caput
<i>Squamæ piscium tegumenta</i> 157.31	<i>Statue tripedane P. Iunij, & T. Cornuæ ni</i> 605.41	<i>Stellæ marinæ feruentissima natura</i> 172.3. & 586.27
<i>Squamæ ferri usus</i> 617.40. & inde	<i>Statue pedestres equestresque</i> 606.7. & inde	<i>Stellarum marinarum piscium medicina</i> Ibidem
<i>Squatina cum rælis coeunt</i> 169.47.	<i>Statuarie artis in Italia antiquitas</i> 606.33	<i>Stella marina putris naturam habet</i> 169.6
<i>Squatina piscis qualis</i> 157.32. & 161.11. & 167.47	<i>Statuaria ars quando cæperit</i> 642.15	<i>Stellionum consideratio</i> 201.47
<i>Squatinae quotannis bis pariunt</i> 169.51	<i>Statue sue dimidia mensura unicuique in trimatu</i> 114.47	<i>Stelliones scorpiionibus aduersantur</i> 201.40. & 537.38
<i>Squillarum è genere pinnophylex</i> 167.38	<i>Steatites gemma</i> 677.38	<i>Stelliones & angues senectam exuunt</i> 141.30. & 553.7
<i>Squillarum oculi quales</i> 207.32	<i>Stelephuros herba qualis</i> 401.12.15	<i>Stellio inuidium animal</i> 553.10
<i>Squillarum coctus</i> 169.35	<i>Stelis, uisci genus</i> 293.1	<i>Stellionum nomen in maledictum translatum</i> 553.11
<i>Stachys herba, & ex ea medicina</i> 453.48	<i>Stellarum errantium consideratio, natura, cursus, item cætera</i> 3.40. per totum caput	<i>Stellionum in medicinis usus</i> 551.32. & 553.6. & inde. & 558.28
<i>Stacie, myrrhe genus</i> 226.20	<i>Stellarum natura ignea</i> 2.8	<i>Stellio uino immortalis faciem bibentium lenitigine obducit</i> 557.39
<i>Stacula uina</i> 247.33	<i>Stellus suis quidam euentus omnes assignant</i> 3.18	<i>Stellionis ouorum liquor pilos emulsos reuasci non patitur</i> 541.35
<i>Stadiodromi Astyli simulacrum ex ære</i> 609.3	<i>Stellarum alimentum ex humore</i> 3.45. & 5.10	<i>Stellio transmarinus lumborum dolori meadetur</i> 549.37
<i>Stadium quot pedes contineat</i> 9.49	<i>Stellæ cur cadere credantur</i> 3.45	<i>Stellionis ueneno resistentia</i> 422.9. & 537.38
<i>Stagna exsiccans herba</i> 477.12	<i>Stellarum statio</i> 8.4	<i>Stemmatum & imaginum usus apud antiquos</i> 621.2. & inde
<i>Stagonia thuris genus</i> 225.40	<i>Stellarum nullam, excepta Luna, terræ obiectu obcurari</i> 5.21	<i>Stephanionis gesticulatoris senectia</i> 124.4. & inde
<i>Stalagmie in chalcanti confectio quæ dicuntur</i> 615.6	<i>Stellæ omnes maiores Luna</i> 6.37	<i>Stephanitis uina</i> 248.19
<i>Stanni consideratio</i> 618.17. & inde	<i>Stellæ cur inter diu non uideantur</i> 6.39	<i>Stephanomelis herba, eiusque usus in medicina</i> 488.10
<i>Stannum quid</i> 618.13	<i>Stellæ inter diu ex præalti puteis, & in Solis defectu, non secius ac noctu cernuntur</i> 6.40	<i>Stephanoplocos, siue Stephanopolis Pausæ tabella</i> 391.33. & 632.42
<i>Stanni uarij usus</i> 618.17. & inde	<i>Stellarum errantium motus, & occultatio, &c.</i> 6.24. per totum	<i>Stephanos, lauri genus</i> 270.20
<i>Staphylo dendron arbor qualis</i> 277.27. & inde	<i>Stellarum errantium stationes & exortus matutini, uespertini quæ</i> Ibidem	<i>Stephanise mulieris simulacrum ex ære</i> 610.1
<i>Staphylinos, id est, pastinacæ agrestis genus</i> 358.45		
<i>Staphylinos quid, & ex ea medicina</i> 370.28. & inde		
<i>Staphylyno amatorum inesse</i> 370.38		

Indicis Pliniani

Stercorandorum agrorum quod tempus aptissimum 299. 5. et inde. 335. 35.
et inde
Stercorationem quis primus inuenierit 298. 24.
Stercoris quod genus segeti utilissimum 298. 25.
Stercorandorum arborum ratio 317. 24.
et inde
Stercorandae segeti quae fruges utiles 298. 51.
Stercorato agro quae feri gaudeant 335. 32.

Reliqua uide supra in dictione Fimus.

Stercoris hominis in medicinis usus 140. 29. et 509. 14. et inde
Stercutius Fauni filius 298. 24.
Stercutius ob stercorationis inuentum inter deos relatus 298. 24.
Sterculus sive metallicus genus 597. 29.
Stergetiorum herbae quae unde dicta 473. 40.
Sterilitatis fructuum causa 343. 28.
Sterilitatis femininarum remedia 293. 29. et 509. 22. et 513. 39.
Sterilitatis quadrupedum remedia 293. 29. et 412. 44.
Sterilitatem eicientia 377. 30. et 448. 41. et 465. 35. et 494. 19. et 498. 13. et 529. 7.
Steriliora cuncta pinguis 212. 43.
Sternutamenti consideratio 509. 50. et inde
Sternutamenta capitis grauedinem leuant 509. 50.
Sternutamenta excitantia 388. 11. et 395. 9. et 404. 39. et 406. 32. et 450. 21. et 463. 51. et 464. 18. et 471. 20. et 474. 51. et 503. 21. et 509. 50. et inde. et 575. 7.
Sternutamenta quibus modis cohibeantur 384. 34. et 430. 28. et 445. 4.
Sternutamento mensam feruillum reuocatur inter dira omina habebatur 506. 47.
Stethochori in eclipsi metus 6. 9.
Stethochori infans in ore luscini cecinit 180. 37.
Stibis statuarius 608. 16. et 611. 41.
Stibium quid 596. 48.
Sticticum species 251. 40.
Stygis aqua uenenum sola mule ungula continetur 559. 8.
Stilbonis philosophi quaestio iocularis Diosdoro Dialectico mortem attulit 126. 18.
Stillicidia ex arboribus cadentia quando nota 301. 51. et inde. et 302. 11. et inde
Stilo Aelius unde Praeconius cognominatus 590. 8.
Stilonis Praeconii in Intercatensem districtum 661. 14.
Stymma in ugentis quid dicatur 233. 4.
Stummi metallici genus 596. 48.
Symphalides aues quales 204. 47.
Sympax statuarius 610. 51.

Stipendiorum militarium pensatores Libripenses dicti 591. 33.
Stipendio in militari denarius numquam plurius quam decem assibus aestimatus 591. 46.
Styptica medicamenta 452. 18.
Stipulus ubi ligni uice utantur 296. 18.
Stipule in aruis incense mirae profunt ad fertilitatem 345. 6.
Stipularum differentiae bonitasque 344. 40. et inde
Styracis lacryma consideratio 227. 37. et inde. et 231. 15. 19.
Styracis natura et medicinae 443. 37. et inde
Stachys herbae medicinae 412. 4. per totum capit
Stachys herba et folio et caule aculeata 430. 15.
Stachys herba qualis et ubi nascatur 502. 39.
Stachadis herbae medicinae 479. 34. et 502. 39.
Stoliditatis animalium exempla 150. 19. et 172. 39.
Stolones unde dicti 294. 20.
Stolones in arboribus qui dicantur 294. 21. et 300. 2.
Stolonibusque arbores plantentur 300. 4.
Stolonis Licinii lex de agrorum mensura 320. 15.
Stolo Licinii sua lege damnatus 320. 16.
Stomacae oris morbus 460. 51.
Stomachae consideratio 209. 46. et inde
Stomacae cruciatu asperissimus 461. 16.
Stomachum ledentia 372. 39. et 376. 7. et 378. 2. et 382. 14. 15. et 384. 28. et 438. 21.
Stomachum recreantia 549. 9. et 578. 20.
Stomacho utilia 369. 6. 10. 24. et 370. 44. 46. 50. et 371. 30. et 373. 34. et 374. 13. 23. 25. 37. 42. et 375. 11. et 377. 2. et 378. 13. et 390. 21. et 416. 33. et 417. 13. 22. et 418. 12. 43. et 421. 35. et 423. 22. et 435. 12. et 437. 47. et 438. 24. 25. et 501. 47. et 517. 5. 6.
Stomachum purgantia 369. 44. et 388. 43. et 615. 12.
Stomachum firmantia 386. 6. et 388. 23. et 390. 35. et 404. 51. et 407. 36. et 444. 3. et 478. 36. et 495. 17.
Stomacho inimica 384. 28. et 386. 32. et 387. 9. et 389. 30. et 403. 36. et 405. 7. et 407. 20. et 420. 23. et 422. 9. et 424. 10. et 426. 35. 37. et 428. 10. 36. 37. et 431. 5. 432. 50. et 434. 18. et 435. 10. et 436. 26. 30. 31. et 438. 47. et 439. 1. 20. 25. et 440. 7. et 446. 21. et 463. 3. et 471. 24. et 496. 1. et 498. 9. et 499. 33. et 549. 2. et 614. 35.
Stomacho forba recentia profunt 438. 25.
Stomacho mustum inutile 428. 10.
Stomacho equitatio utilissima 509. 30.
Stomachum ledunt sicca siccifici 436. 30.
Stomachus mespilis adstringitur 438. 24.
Stomachus iure perdicum recreatur 549. 9.
Stomachum infantia 420. 1. et 423. 6.

et 439. 15.
Stomacho inflato uilia 374. 23. et 475. 21. et 477. 3. et 379. 21. et 384. 1. 17. 29. et 402. 47. et 403. 43. et 412. 28. et 503. 9.
Stomachum male affecti remedia 375. 28. et 376. 14. et 379. 21. et 380. 39. 48. et 381. 25. et 382. 48. 51. et 388. 9. et 389. 26. et 402. 38. et 403. 12. 15. 18. 21. 43. et 404. 24. et 405. 25. et 411. 22. et 412. 37. et 417. 51. et 420. 8. et 421. 30. et 425. 41. et 426. 16. 44. et 431. 34. et 432. 11. et 433. 41. et 434. 21. 29. 44. 45. et 435. 8. 46. et 436. 5. et 437. 47. et 438. 2. 31. 34. et 439. 19. et 443. 20. et 445. 27. et 446. 35. et 452. 10. et 453. 7. 21. et 454. 39. et 467. 2. et 478. 36. 38. 42. et 498. 46. 48. et 501. 12. et 513. 31. et 523. 9. et 549. 3. 49. et 575. 43. et 655. 29. et 665. 11.
Stomachi malacia eiusque curatio 511. 20.
Stomachi fluxiones betae usu sistuntur 374. 4.
Stomachum dissolutum astringentia 373. 24. et 389. 12. 18. et 390. 1. et 423. 16. et 426. 20. et 435. 43. et 438. 24. et 439. 19. et 440. 20. et 492. 43. et 494. 34. et 495. 27. et 498. 46. et 501. 11. 16. et 535. 5.
Stomatica uis glycyrrhizae 411. 41.
Stomaticae siue arteriae pancreos quomodo conficiatur 437. 49.
Stomaticae medicamentum quale 435. 21. et 438. 14. et 449. 51. et 452. 16.
Stomatiorum remedium 452. 36.
Stomomae eris quid 613. 16.
Strabones ab oculorum uitio denominati 207. 24.
Strabonis uisus acutissimus 116. 16.
Strabo Pompeii Magni pater 113. 11.
Stramenta optima ex qua materia 335. 40.
Strangias triticigenus 324. 23.
Stranguriae morbi remedia 370. 35. et 405. 12. et 407. 42. et 411. 23. et 415. 36. et 417. 51. et 418. 6. et 431. 31. et 442. 48. et 443. 13. et 446. 1. et 447. 36. et 451. 38. et 454. 1. et 455. 12. 26. et 462. 50. et 482. 44. 46. et 483. 4. 12. 15. 16. et 494. 14. et 497. 9. et 498. 51. et 499. 50. et 503. 19. et 536. 43. et 550. 45.
Stratij Iouis ara iuxta Heracleam Ponticam 262. 24.
Stratitidis herbae eiusque descriptio, loca, et medicinae 456. 39. et inde
Stratonicius argenti calcator 602. 6. et 611. 21.
Stratonicius statuarius 611. 13. 21.
Stratonicius reginae cum piscatore uoluantis piscaciffigies 634. 13. et inde
Streptos uuae genus 248. 5.
Strepsicerotes ferarum genus 151. 46. et 205. 11.
Strychni herbae medicinae 486. 40. et 497. 11. et inde
Strychnon herbae eiusque genera et effectus in medicinis 408. 3. per totum. et 502. 46.

Strychnon

Pars Prima

<i>Strychno herba Aegyptij in cibis utuntur</i> 400.2	<i>Suaris negotiator Scipioni similis</i> 392.9	450.35. & 455. 27. & 471. 37. & 489.30. & 497.32. & 499.40. & 503.8. & 568.3
<i>Strychnon herbam Graeci in iocum uer- tunt</i> 408.9	<i>Suberis arboris consideratio</i> 274.23.	<i>Sus animal uolutatione luti gaudet</i> 151.8
<i>Striges aues pueris ubera immulgere fabu- losum</i> 214.31	<i>inde</i>	<i>Sus angina & strumis maxime infestatur</i> 151.5.6
<i>Strodon quid</i> 227.5	<i>Suberis usus in hyberno mulierum calceatu</i> 274.26	<i>Suis animalis consideratio, & natura</i> 150.
<i>Sitrosi arboris genus</i> 227.30	<i>Suber arbor glandifera</i> 273.4	47. per totum caput
<i>Strombi in medicinis usus</i> 583.15.18	<i>Suber non sentit facilem cariem, aut uetustatem</i> 290.9	<i>Suum generatio partisque</i> 150.47.
<i>Strombus pisces</i> 586.26	<i>Suber arbor melius habet cortice detractio</i> 315.18	<i>inde</i>
<i>Strongylon aluminis genus</i> 639.2. & inde	<i>Suberi non decidunt folia</i> 278.30	<i>Suis factus die quinto sacrificijs purus</i> 151.2
<i>Strongylis Amazonis simulachrum</i> 611.5	<i>Suberis corticis medicinae</i> 442.32	<i>Suisbus que uita longissima</i> 151.4
<i>Strophia & Strophiola olim dista, quae postea ea corone & corollae</i> 391.25	<i>Suber tardissime germinat</i> 280.12	<i>Suisbus anima pro sale data</i> 151.10
<i>Struma Nonius Catulli carmine perstrictus</i> 668.2. & inde	<i>Subis auis, Aquila oua frangens</i> 176.13	<i>Suum solertia</i> 151.11
<i>Strumacea herba quae, & cur ita dicta, & eius usus in medicinis</i> 475.1. & inde	<i>Subsolanus uentus quis, & unde spirat</i> 15. 7. & 348.20	<i>Sues furto abacti, uoce suarum agniti nauis gigni euerterunt</i> Ibidem
<i>Strumae gutturis remedia</i> 372.19.	<i>Subsolanum uilla uineaeque spectare debent</i> 348.21	<i>Sues foeminae quo pacto castrantur</i> 151.13
<i>& 375.43. & 376. 24. & 378. 35. & 379.44. & 380.19. & 382. 12. & 383. 17. & 387.6.33.44. & 388.33. & 404. 46. & 407. 50. & 411. 25. & 412.1. 47. & 413.1. & 415.34. & 416. 11.17. 19. 49. & 419. 9. & 421. 23. 32. & 423. 13. 22. & 424. 25. & 435. 2. & 436. 17. & 437. 1. 12. 24. & 442.23. 44.47. & 443. 17. 41. & 445. 10. & 450.32. & 454. 11. & 464. 11. & 474.37. & 475.1. & 477.46. & inde. & 480.31. & 481. 8. & 497. 13. & 498.20. & 508.42. & 512. 18. & 517. 48. & 522. 34. & 548. 8. & inde. & 29. Ibidem. & 575. 32. 42. & 576.22. & 578.27. & 580.36. 43. & 583.38. & 654.16. 33. & 658.2</i>	<i>Subulolanus uentus Faunio aduersus</i> 15.32	<i>Sues numerosam ganea materiam supple- tant</i> 151.17
<i>Strumum herba quae eiusque medicinae</i> 497. 11. & inde	<i>Suburrana tribus Roma, una ex quatuor ur- banis</i> 319.49	<i>Sues feri colius tempore asperissimi</i> Ibidem
<i>Struthocamelus ex genere coloneorum</i> 261. 39. & inde. & 262.36	<i>Succinorum consideratio, & quam fabulosa de ijs prodiderit antiquitas</i> 663.10.	<i>Sues ferae partus tempore asperissime</i> 151.32
<i>Struthion herba qualis</i> 355.18	<i>inde usque ad finem capituli</i>	<i>Sues arabia non alit</i> 151.35
<i>Struthij siue radiculae usus</i> 355.14.	<i>Succinum ubi proveniat</i> 664.18	<i>Sues à serpentibus percussae cancerorum pa- bulis sibi medentur</i> 577.34
<i>& inde. & 450.15. & inde</i>	<i>Succinum gummi modo ex pinei generis ar- boribus desluit</i> 664.20	<i>Sues coeuntes, ore spumam effundunt</i> 190.9
<i>Struthij medicinae</i> 450.15. & inde.	<i>Succinum unde dictum</i> 664.24	<i>Suum rabies quo pacto militetur</i> 190.11
<i>& 487.11</i>	<i>Succini odor qualis</i> 664.25	<i>Sues etiam praegnantem Venerem admittunt</i> 190.15
<i>Struthiocamelus auis descriptio</i> 172.32.	<i>Succinum à Germanis in Pannoniam affer- tur</i> 664.26	<i>Sues quolibet cibo uescuntur</i> 192.3
<i>& inde</i>	<i>Succini copia ubi</i> 62.24. & 664.34	<i>Sues anguibus & mustelis inimici</i> 192.31
<i>Struthiocamelus auis omnium maxima</i> 172. 31. & 178.10	<i>Succini medicinae</i> 664.30. & 665.5.	<i>Suum uulnus quae optime</i> 212.34
<i>Struthiocamelus oua plurima parit</i> 186. 36	<i>inde</i>	<i>Suum uinum pinguedo à muribus crosa</i> 212.46
<i>Struthiocamelus natura calui</i> 205.37	<i>Succinum indurefcens animalia in se com- prehendit</i> 664.40	<i>Suum elcisi quae glandes maxime idoneae</i> 273.32
<i>Struthiocamelus soliditas</i> 172.39	<i>Succini genera plura</i> Ibidem	<i>Sues in Illyrico solidas habent ungulas</i> 216.38
<i>Struthiocamelus oua in poculorum uisus quibusdam habita</i> 172.41	<i>Succinum paleas & folia arida ad se rapit</i> 664.45	<i>Sues serpentibus sine noxa uescuntur</i> 219.6
<i>Struthiocamelorum pennis conii bellici & galeae adornantur</i> 172.42	<i>Succini gemmae adulterantur</i> 665.12	<i>Sues quae esca maxime pinguescant</i> 241.42.
<i>Struthiocamelus palpebrae quales</i> 207.44	<i>Succinum cur infantibus alligetur</i> 665.6	<i>& 458.5</i>
<i>Struthopodes foeminae in India, & cur ita dictae</i> 110.10	<i>Succorum in fructibus consideratio</i> 268.8.	<i>Sues sexaginta dierum spatio pinguescunt</i> 151.9
<i>Struthorum amicitias plerique omnes se- ciantur. Prologo operis,</i> pagina 2.	<i>per totum. & Ibidem 21. & inde</i>	<i>Sues dentes nunquam amittunt</i> 209.4
<i>uers.12</i>	<i>Succi hortensium consideratio</i> 367.15.	<i>Suisbus costae densae</i> 212.22
<i>Suidiorum gratia elleborum multi sumptu- runt</i> 463.45	<i>inde</i>	<i>Sues salamandras sine noxa edunt</i> 537.50
<i>Stupa in lino quae dicatur</i> 352.37	<i>Succi quarundam herbarum singuli nobilia faciunt unguenta</i> 233.31	<i>Suum lienes quibus herbis absumentur</i> 447. 41. & 463.21
<i>Sturnorum auium consideratio</i> 179.32	<i>Succorum in colore differentiae</i> 268.23	<i>Suum morborum remedia</i> 450.47.
<i>Sturnus Graeco ac Latino sermone docilis</i> 184.22	<i>Succularum caelestis signi occasus</i> 340.22	<i>& 457.17.26. & 505. 10. & 530.5. & 585.29</i>
<i>Sualternicum, electri genus</i> 663.29	<i>Suculae fidus, terra, marique turbidum</i> Ibidem	<i>Suum testiculi Censoria lege interditi</i> 151. 18
	<i>Suculae unde dictae</i> 340.27	<i>Suilli fini uarij usus</i> 517.25
	<i>Succularum oris</i> 340.30. & 346.11	<i>Suilli adipis commendatio</i> 517.21
	<i>Suculae stellae in fronte Tauri sitae</i> 13.45	<i>Suillo adipe nouae nuptae postea attingebant</i> 517.22
	<i>Sudines scriptor</i> 662.40	<i>Suilli lactis in medicinis usus</i> 517.2
	<i>Sudis pisces</i> 586.36	<i>Suilli ex fungorum genere maxime accipia- tes</i> 418.36
	<i>Sudorem non emittunt quibus concretasunt ossa</i> 115.27	<i>Suilli ad roborum radices gignuntur</i> 274. 11
	<i>Sudorem inibentia</i> 380.2. & 390.24.	<i>Suillorum medicinae</i> 418.44
	<i>& 403.24. & 432. 49. & 433.38. & 440. 21. & 529. 42. & 638. 44. & 639. 47</i>	<i>Suetonius Paulinus Consul de Atlantae monte quid prodiderit</i> 67.9. & inde
	<i>Sudorem mouentia</i> 376.40. & 384.27.	<i>Suffitiae Veftalis uirginis statua</i> 605.46
	<i>& 403.34. & 412.38. & 434. 11. & 436. 25. & 444. 18. & 447. 9. &</i>	<i>Suffragio uini amphora emptio, Q. Copo- nius ambitus damnatus</i> 636.20
		<i>Suffusum oculorum remedia</i> 514.43.
		<i>& 515.30</i>

Indicis Pliniani

Gugulatur remedia 383.11. & 41.9.
9. & 427.38. & 433.26. & 434.22.
& 439.9. & 454.32. & 495.39. &
579.19
Sulcorum in agro latitudo, longitudoque
quanta esse debeat 309.10. & inde
Sulphuris confideratio, natura, generis, loca
637.34. & inde
Sulphuris effectus 637.47
Sulphuris in religione usus 638.3
Sulphuris fustitu domus expiabatur Ibidem
Sulphuris odorem fulgura, fulminaque ha-
bent 638.5
Sulpitij Galli de siderum interuallis senten-
tia 239
Sulpitius Gallus Consul primus eclipsis ra-
tionem Romanos docuit 550
Sulpitio L. Consule nobilitas Romae annus
los posuit 589.10
Sulpitius Galba 590.25
Sulpitio Seruio Consule carne pluit 18.
27
Sulpitij Q. consulatu ludipro salute D. Au-
gustifaci 123.50
Sulpitie Paterculii filiae pudicitia 119.
46
Sumen quid, & à quo nomen illud primum
impositum 151.20
Sumen suis quod optimum 212.38
Summari edes Romae 536.13
Summano deo fulmina nocturna tribuerunt
Romani 17.18
Superbia sedes in supercilijs 206.22
Superbia in corder nascitur Ibidem
Superciliorum confideratio 206.20.
& inde
Supercilia hominis fastum indicant 206.
21
Supercilia quo pacto denigrari possint
557.39
Supercilia effectum praeserunt indicia
206.21. & inde
Supercilia unde dicta 207.49
Superciliorum situs hominis naturam indi-
cat 218.39. & inde
Superstitiose obseruationes ex veterum scri-
ptis, aut Magorum praecipis toti operi
Pliniano passim asperse 330.15.
& 332.28. & inde. & Ibidem 35. & inde.
& 361.37.38. & 362.1. & 369.14. &
370.22. & 374.16. & 376.28. & 378.
28.32. & 395.11. & inde. & 404.46.
& inde. & 405.18. & 406.47. & inde.
& 407.50. & inde. & 411.18. &
inde. & 412.50. & 414.14. & 415.12.
& inde. & Ibidem. & 416.17. &
422.22. & 423.43. & 455.1.32. & inde.
& 437.23. & 438.3. & inde. & 441.
21. & 442.26. & 447.43. & 449.8.
& 450.42. & inde. & 453.33. & 455.
30. per totum caput. & 456.48. & inde.
& 457.2. 10. 11. 26. & inde. & Ibidem
44. & inde. & 469.5. & inde. & 472.
25.39. & 474.22. & 477.48. & 484.
7. & inde. & 486.16. & 494.25. &
500.3. & 502.38. & 503.30. & 505.21.
per totum caput. & 507.35. per totum.
& 519.16. & 526.17. & inde. & 535.
45. & inde. & 537.3. & inde. & 543.3.
& inde. & 547.3. & 552.30. & 554.13.

& inde. & 576.38. & 577.4. & 577.
14. & inde. & 581.2. & inde. & 583.1.
& inde. & 617.26. & 672.6. & inde.
& 674.45. & 675.21
Superuacua diligentia fugienda 294.31
Superferantia animalia admodum pauca
112.34. & 190.15
Supplicationibus istis & costum antiqui ad-
hibebant 420.49
Suppuratorium remedia 403.45.48.
404.3.4. & 421.20.25. & 422.50.
& 423.10. & 427.42. & 431.33. &
& 432.4.10. & 438.20. & 442.30.
& 445.11.42. & 452.51. & 456.41.
& 464.11.43. & 471.33. & 480.8.
& 498.49. & 500.46. & 503.3.
& 633.40
Sure foli animalium homini 216.28
Surculorum uitium, ac aliarum arborum na-
tura 307.47. & inde
Surditatis remedia 368.15. & 375.4.
& 379.28. & 462.49
Surdi Nil accole ob fluxu se ex alto praeci-
pitantis fragorem 103.2
Surrentina uuae quales 246.33.
& 247.35. & 250.15. & 428.24.37.
& inde
Surrentina uasa fictilia 636.13
Susinum unguentum ex quibus constet 233.
22
Suspiriosorum remedia 368.38.
& 370.1. & 372.15.17. & 378.39. &
379.24. & 381.14. & 386.5. & 388.
10. & 404.5. & 406.28. & 415.35.
& 424.39. & 427.43. & 436.31. &
439.31. & 443.16. & 445.16. &
450.22. & 454.35. & 455.15. & 479.
5.28. & 493.47. & 502.33. & 523.14.
& 580.50. & 620.3. & 637.51
Sutor ne ultra crepidam, Prouerbum 629.1
Sutrinae inuentor Boethius 128.1
 Abanus insecti genus 202.38.
& 204.3
Taberius Bros Grammaticus
cretatis pedibus Romam ad-
uectus 640.13
Tablina antiquiorum codicibus, & monum-
tis rerum in magistratu gestarum imple-
bantur 621.3
Tacapensis agrimira fertilitas 335.11.
& inde
Tacapensis agri malus bifer 281.44
Tactus cunctis communis animalibus 191.
30. per totum caput
Tactie iecoris medicina 579.29
Talee quales, & quomodo ferendae 305.11.
& inde
Talearum cultura ex Catone 305.24.
& inde
Taleis fisci feri non uult 305.11
Talenti Aegyptij aestimatio 592.23
Talenti Aethiici aestimatio 633.40
Tali quibus animalibus non sint 216.33.
& inde
Tali camelorum bubulis similes 216.34
Talorum tumentium remedium 485.17
Talpana una 247.43
Talpe animalis confideratio, natura, cecit-
as, usus 546.22. & inde

Talpe armo tacta semina uberiora sunt
332.31
Talpa magicis aptissima 546.24.
& inde
Talpe cordis prodigiosa natura 546.25
Talpe, eiusque partium in medicinis usus
546.25. & inde. & 548.17. & inde
Talpe Thessaliae oppidum suffoderunt 140.
50
Talpe in Orchomeno tota subruunt arua
153.2
Talpe in Boeotia Lebadae nulle 153.1
Talparum è pellibus cubicularia stragula
153.2
Talparum mirus auditus 191.9
Talpa usui caret, oculorum tamen officium
habet 206.27
Talpe semper de fossis uiuunt 155.16.
& 191.9
Talpa subterraneum animal 171.26
Tamarix frutex nullum semen, aut fructum
gerit 281.8
Tamarix frutex idem cum myrice 242.17
Tamarici folia non decidunt 278.30
Tamarici folia carnosae 279.26
Tamaricis medicina 447.39
Taminia uuae genus 427.8
Tamnacum herba 407.46
Tano herba Itali uescuntur 399.38
Tanaquil Tarquinij Prisci uxor 660.8
Tanaquilis lana, fusus, & colus in templo M.
Anci suspensa 149.44
Tanos gemma ex genere smaragdorum
667.16
Taos gemma 677.46
Taphusius lapis ex genere aetitarum 655.
21
Taracie Vestalis statua 605.45
Tarandij fere confideratio 142.43.46.
& inde
Tarandus colorem mutat 142.43.48.
& inde
Tardae aues ex genere anserino 178.13
Tarentina uina 250.37
Tarentinae nukes ex genere pinearum 261.
29
Tarentinarum nucum duo genera 266.41
Tarentina pyra 263.19
Tarentinae ficus omne dicta 264.48
Tarentinae castaneae 267.5.7.9
Tarentina myrtus 269.29
Tarentina cupressus 284.10
Tarentinus Apollodorus medicus 370.5
Tarentinae urbis insignis colossus 667.14
Tarius Rufus ingentes opes in agris colen-
dis exhaust 322.6. & inde
Tarpeij delubri in fundamentis caput huma-
num inuentum 505.44
Tarquinio Superbo regi à Sibylla tres libri
allati 239.50
Tarquinus Priscus quando Romae regnarit
258.12
Tarquinij Prisci filius primus omnium au-
rea bulla donatus 588.11
Tarquinij Prisci statua sine annulis 588.
10.14
Tarquinus Priscus aurea tunica triumphae
uit 593.20
Tarquinij Prisci pater Demaratus Corne-
thius 622.4. & 635.22
Tarquinij

Pars Prima

Tarquinius Prisci cloacæ Romæ	651.4.6	Telephus hæstæ rubigine ab Achille sanatus		Terebinthi medicinæ	444.2. & inde
Tarquinius Superbus Romanorum rex horum colere solitus	355.27	617.33		Terebinthini calices	289.32
Tarquinius sanguinarius filio nuntium ex hortio remisit	355.27. & 365.42	Teletji poetæ monumentum à Nicomacho pictum	631.17	Terebinthizula gemma	671.20
Tarquinius Superbi papauerum capitula decurtatis historia	365.42	Telicaudios gemma	677.23	Terebra Gallica qualis, & eius usus	304.22
Tarquinius cum regno pelleretur, serpens la trauit	145.43	Telinum unguentum	233.26	Terebra à quo reperta	118.12
Tarraconensis uina	250.47	Telirrhizos gemma	677.22	Terebrarum uagine ex qua materia	291.35
Tarrupta uina non ante gelu metiuntur	248.3	Telis, id est, fœnum Græcum	458.7	Teredinum consideratio	290.43.
Tarum aromatis genus	229.12	Tellianæ ficus	264.51	per totum caput	
Tasconium, terræ genus	593.50	Telluris ædes Romæ	606.20	Teredo quæ proprie dicatur	290.44
Tatteus sal oculis utilis	567.18	Telmescum uinum	251.9	Teredines in lignis quibusdam amaritudo, in alijs durities nasci prohibet	277.8.
Tauriscus argenti celator	602.6	Temetum antiqui uinum appellabant	252.36		
Tauriscus pictor, & eius opera	634.30	36		Teredini quæ arbores maximè obnoxie	290.40
Tauriscus Trallianus marmoris scalptor, eiusque opera	644.2	Temperantia in cibis utilissima	509.46		
Taxominutani collis uine quales	246.4.6. & 250.27	Tempestatum causæ à sideribus proficiuntur	138.30	Teredini iris etiam in terra obnoxia	395.14
Taurus ad mugitum dicta	184.4	Tempestatum prognostica	348.37.		
Taurorum coitus	189.24	per totum, & 573.46		Teredini natura dentes dedit ad robora cum sonitu perforanda	193.43
Taurorum fel aureum tingit colorem	211.14. & 518.22	Tempestatum imminentes uasorum sudore prænantiantur	350.46	Terei patria Bizia hirundinibus inuisa	56.5. & 179.23
Tauri Indici miræ magnitudinis & uelocitatis	137.45. & inde	Tempestatum appellatione quæ intelligantur	343.9	Terenia Ciceronis uxoris ætas longissima	123.48
Taurorum coitus & generatio	148.6. & inde	Tempestatum repentinorum uaria genera	16.25. per totum caput	Terenius Cneus scriba Numæ monumentum effudit	239.35
Taurorum inter se dimicatio	148.28. & inde	Tempestatum remedia	344.28. & 673.37. & 674.48	Terenius Lucanus primus gladiatorum muñera picta in publico proposuit	126.30
Tauri generositatis signa	148.25. & inde	Tempestatum in re quolibet multum habet momenti	288.26	Terenij Coracis interitus	625.30
Tauros interia ceruicæ necare Thesalorum inuentum	148.32	Templum Dianæ Ephesie toto orbe excellentissimum	650.2. & inde	Tergeminis interdum nasci	111.2
Taurorum mitissima & lautissima	148.33	Templorum fastigia quibus orta iniitij	635.26	Tergilla Ciceroni filio temulentiam obiecit	257.25
Tauri in genere scarabeorum qui dicantur	548.22	Temporum æqualitates tribus celestibus circulis insequuntur	22.32	Tergoris animalium consideratio	214.4. & inde
Tauri celestis signi stellæ	13.44	Tempora germinationis tria	306.15	Tergora quibus animalibus durissima	214.7. & inde
Taurini sanguinis epotia remedia	375.50. & 437.16. & 518.27	Temporum cardo quadripartitus per incrementa lucis distinguitur	383.6	Terræ elementis sitis	2.15
Taurini sanguinis notus lethalis, & quare	213.36. & 518.27	Tempora tria antiqui fructibus suis metuebant	343.36	Terra medium totius uniuersij situm obtinet	
Toxica primum dicta, quæ postea Toxica	275.43	Temporum dolentium remedium	389.32	Ibidem	
Taxi arboris consideratio	275.39. & inde	Tempus uinum quale	250.38	Terra sola elementorum immobilis	2.16
Taxus arbor uenenata	275.40	Temulentia unde dicta	252.37	Terræ umbræ qualis figura	5.19
Taxus quo pacto innoxia fiat	275.44	Temulentia libidinis docet	256.51	Terræ umbram Lunæ altitudinem non excedere	5.20
Taxo folia non decidunt	278.30	Tenesmos morbus quis	524.36	Terra minor, quàm Luna	531.45
Taxi funius mures necat	452.1	Tenesmi morbi remedia	372.27. & 384.7. & 386.20. & 387.16. & 424.4. & 479.51. & 496.26. & 499.2. & 517.2. & 524.36. & 550.8. & 578.22. & 581.38.42. & 597.18. & 619.39	Terra habitabilis Zodiaci subiecta	7.32
Tectoria quo pacto faciendæ	657.31. & inde	Tentyritæ populi crocodilis terroris sunt	139.36. & 507.26	Terræ consideratio	19.30. per totum caput
Tede arboris consideratio	275.14. & inde	Tephria opibitis genus, eiusque usus, & nominis ratio	646.17	Terra meritorum matris cognominis honorata	19.31
Tede mares duntaxat scyen ferunt	275.16	Tephritis gemma	677.25	Terræ erga homines beneficia	Ibidem.
Tede sacrorum luminibus grata	275.15	Tepidandi uites consuetudo in agro Sulmo-nensi	316.44	& inde	
Tede pix liquida excoquitur	275.48	Tetragus piscis	586.33	Terra elementorum mitissima	19.38
Tede arbor montes amat	277.47	Tetramon herba fabam necans	332.17	Terræ forma qualis	20.19. per totum caput. & Ibidem 28. & inde. & 22.35. & inde
Tedarum medicinæ	445.22	Terebinthi arboris consideratio	236.50.	Terra in mundi ista medio	21.19. & 22.26
Tegetes ex iuncis	402.3	per totum caput & 276.23		Terræ habitabilis portio	21.49.
Tegetes Cinyras primus reperit	117.46	Terebinthus quando germinet	280.11	per totum caput	
Tela, sagittasque & corpore extrahentia	467.33. & 488.39. & 489.5. & 503.35	Terebinthus quæ loca amet	277.48	Terræ Zone quinque	22.2
Telorum uenenatorum remedia	419.19. & 515.47	Terebinthus quando semen, & fructum redat	280.48	Terra mundi punctus	22.17
Telchus Cætoris & Pollucis auriga	85.14	Terebintho non decidunt folia	278.29	Terræ medium optimæ temperatum	24.26
Telephanes Phocæus statuarius	609.43	Terebinthi resina fundunt	255.23	Terras quas maria irruerint	26.22.
Telephanes Sicyonius pictor	622.1	Terebinthi resina qualis	255.26	per totum caput	
Telephæ imago picta	627.39			Terræ à mari sublata	26.39. per totum caput
Telephion herba, eiusque usus	503.14. & inde			Terræ hiatus loca plura absorpta	26.44. per
Telephum Achilles qua herba sanarit	463.5				

Indicis Pliniani

per totum caput	10	ne ex eis	639.24. per totum caput	Testudinum coitus	169.32
Terræ opulenta in exhausta	27. 4.	Terræ venenum, herba quæ eiusque effectus	468.13	Testudinis oia in siccio maturantur	171.
per totum caput		27.28		20	
Terræ semper trementes	27.21. & inde	Terræ scorpiones, serpentisque necans	640.	Testudines dentibus carent	157.12.
Terræ ad saltantium modulos sese mouentes	27.18	Terræ tiber, herba quæ	469.38	209.49	
Terræ & celi quo ad arbores societas	295.	Terræ fel, centaurei genus, & cur ita dictum	465.24	Testudines rostri acumine pro dentibus utuntur	157.13. & 209.49
38. per totum caput		Terræ talpis excitata in medicina quem usum habeat	548.20	Testudines lingua carent	209.49
Terrarum differentiæ plures	296.2.	Terræ motus consideratio. Capitibus	79.	Testudines ubi cornigeræ	157.18
& inde. & Ibidem 4.4. per totum caput		80.81.82.83.84. Libri secundi. & 650.3		Testudinum parius	157.15
Terræ quæ arboribus fugibilibus aptæ	296.3. & inde	Terræ motus varij effectus	24.47.	Testudines chersinæ, id est, terrestres	157.
Terræ amare & macre signa	296.44	per totum caput		22	
Terræ qualitates quibus indicij deprehenduntur	Ibidem & inde	Terræ motus causa quæ	24.31. per totum caput	Testudines cortice teguntur	157.30
Terrarum vitia	296.49. & inde	Terræ motus ab Anaximandro prædictus	24.35	Testudinis pulmo qualis	210.36
Terræ odor qualis esse debeat, & quomodo cognoscatur	297.15. & inde	Terræ motus futuri signa	25.14. per totum caput	Testudines celiæ	157.20
Terræ quæ fugibus serendis utiles	297.20. & inde	Terræ motus futuri remedia	25.21. per totum caput	Testudines adnatantes Troglodyte ut sacras adorant	157.21
Terræ cultura intermittenda	297.21	Terræ motus futuri remedia	25.21. per totum caput	Testudinum tegmina quando secari cœpiunt	157.26
Terræ ubi fertilissima	297.24	Terræ motus futuri remedia	25.21. per totum caput	Testudines cum serpentibus pugnature cum nila bubula se manunt	140.19.
Terræ genera plura agris stercoreandis utilis	297.35. per totum. & Ibidem 48. per totum caput	Terræ motus ui duo montes concurrere nisi	25.35. per totum caput	382.22	
Terræ cur olim fertilior, quàm modò	320.	Terræ motus miracula	25.46. per totum caput	Testudines ubi maxime	93.42. & 95.41
20		Terræ motus post Austros maxime noxij	16.	Testudo ubi plurima	102.1
Terræ quibus feminibus emacretur	327.33	13		Testudinum in medicinis usus	383.13.22
Terræ cultura	334.41. per totum caput	Terræ motus ubi nulli	27.42	Testudines in edificijs à quo inueniuntur	128.
Terræ quando aranda	340.2. & inde.	Terræ motus aquas profundant forbentque	564.28	28	
341.20		Terræ motu montes rumpi	114.50	Tetanicorum remedia	436. 47. & 487.
Terræ cum cælo societas primùm à Democrito intellecta	342.37	Terræ motum in Lycia quadraginta dierum serenitas semper subsequitur	27.43	30	
Terræ malum, herba quæ	467.51	Terræ hiatus ubi fidem fieri	24.31	Tetartemoriij nomine quid intelligant Astrologi	124.13
Terræ avaritiæ causa suffoditur	20.7.	Terræ in celum tendentiæ siderum ui deprimuntur	12.46	Tethalassomenon unum quod	251.27
& inde. & 587.13. & inde		Terræstrium animalium generatio	189.9.	Tethæa pisces	586.18
Terræ benignitas ac beneficia	19.30.	per totum caput		Tethearum medicinæ	581.36. & 583.16
& inde. & 636.5. & inde		Tervoreum incutiens herba	456.10	Tetradoron, laterum genus	637.14
Terræ quæ feminâ unicisim admittit	335.24. & inde	Tertiana febris remedia	386.21. & 406.	Tetragnathij aranei genera duo	538.49.
39. & inde		48. & 412.50. & 415. 14. 19. & 423.		& inde	
Terræ fecunditas ex arborum proceritate non colligenda	296.8. & inde	48. & 456.50. & 466.38. & 486.12.		Tetralix frutex idem cum erice	197.22
Terræ vitia aliterius terræ inieciū emendare, summa dementiæ est	297.26	19. & inde. & 508.49. & 512. 20. 22.		Tetralix quædam floreat	400.33
Terræ lætificandæ varij modi. Capitibus sexto, septimo, octavo, nono, Libri decimi septimi		& 560.37		Tetraones aues anserini generis	178.8
Terræ aduersus calumniantes defensio	318.	Testas quas repererit	128.32	Tetrigometra quid	202.3
39. & inde		Tetracea pyra	263.19	Tettigonia, cicadarum genus	201.50
Terræ olim ipsorum Imperatorum manibus colebatur	320.21	Testium animalium consideratio	217.27.	Teuca llyriorum regina Romanorum legatos interfecit	605.39
Terræ quæ quibus feminibus aptissima	332.	& inde		Teucer crustarius samam ex argenti calatua ra adeptus	602.12
50. & inde		Testes buteonibus terni	217.30	Tœuchites iuncus	401.45
Terræ quædam gignere non potest, quæ tamē in arboribus nascuntur	292.45	Testiculi sum Censoria lege interditi	151.	Tœucris herbe medicinæ	480.30.40
Terrarum enascentium causæ	26.3. & inde	18		Teurion herbam Teucer reperit	463.17
Terræ in mari nata	26.13. & Capite sequenti	Testium & genitalium affectionum remedia		Teuthionum legati facrum responsura	622.
Terrarum quarundam peculiare naturæ	27.34. per totum caput	375.27. & 376.37. & 379.47. & 386.		50	
Terræ scorpiones nascuntur	191.44	23. & 389.26. & 403.32. & 406.1. & 416.6. & 423.1.34. & 431.31. & 439.		Teuthrion herba, polij genus	395.24
Terræ diuinis niuibz fermentescit	295.8	30. & 440.28. & 442.46. & 444.46. & 447.21. & 654.24		Texitilia à quibus reperta	127.51
Terræ obrute materiæ quæ maxime durent	291.13	Testium tumores sedantia	381.40. & 442.40. & 483.38. 48. & 525. 9. & 571.42. & 639.46	Thalysiegle herba qualis, mirique eius effectus	456.12
Terrarum quarundam mira naturæ	636.39.	Testium inflammationes & ardores sanantia	423.41. & 424.37. & 427.3. & 431. 24. & 483.3. & 570.37. & 576.4	Thalassites uini falsi genus	251.27
per totum caput		Testudinum consideratio, genera, usus, medicinæ	575.26. & inde	Thales Milesius philosophus quando uixit	63
Terræ in aquis lapidescentes	Ibidem	Testudinum coitus	575.32	Thales Milesius primus Græcorum Solis eclipsim inuestigauit	Ibidem
Terrarum portentosa semel uisa	25.35.	Testudinum in dicarum consideratio, magnitudo, & captura	157.2. & inde	Thales Milesius ex umbra mensura pyramidis altitudinem deprehendit	648.39
per totum caput				Thalistrum herba, eiusque usus	503.21
Terrarum medicinalium genera, & medicinæ				Thalassomeli quid, eiusque usus	565.49

Pars Prima

Thapsia in Africa uehementissima 243.5
Thapsie succus quo passio colligatur 243.6
Thapsie radix in pilulis redigitur 243.7
Thapsie sado Nero primus claritatem dedit 243.8
Thapsie medicina 477.39
Thapsia uua 246.44. & 248.6. & 251.10. & 254.49
Thasium uinum 251.4. & 253.10. & 254.46
Thasie nuce 266.41
Theamedes lapis ferrum abigit 653.21
Theanetes herba Magica 456.13
Theatra croco imbui solita 394.25
Theatra pensilia Curionis 652.1
Theatroorum uela qualia 353.8. & inde
Theatroorum orchestris scobe aut herana sunt perlecta uox decoratur 218.16
Thebaidis regionis frumentum excellentius quam Aegyptium 333.30
Thebanus urbs sepius capta 179.23
Thebe ab Alexandro capta 609.6
Thebaurum tella cur hirundines non subeant 179.22
Thebanum bellum quando gestum 292.18
Thecolithos gemma 677.26
Thecolithi lapides, in spongijs nascentes 654.35
Thebygoni herbe consideratio, usus, & medicina 496.41
Thebygoni potu feminæ concipiuntur 490.27
Thebyphonon herba qualis 470.22
Thebypteris herba 498.3
Thebyphi medicus 254.37
Theocriti amatorie incantationes 506.14
Theodorus prestigior pictor 634.47
Theodorus plasticus inuentor 635.21
Theodorus architectus 649.31
Theodori statuarij opera 611.7
Theodori pictoris opera 634.26.43
Theodoti in fundo cerussa natua inuenta 624.16
Theombrotus medicus liberalitate Ptolemæi ditatus 120.19
Theombrotion scriptor 456.1
Theomnestos pictor 631.9
Theomnestus statuarius 611.47
Theonij pictoris opera 634.29
Theon pictor Ibidem
Theophrastus quandiu ante Plinium 553.50
Theophrastus quando floruerit 598.4
Theophrasti de cornu opus 392.27
Theophrasti laus. Prologo operis, pag.3. uers.25. & 258.9
Theophrastum mulier scriptis suis incesituit. Prologo operis, pag.3. uers.26
Theriacæ uitæ, & uinum & uua serpentum cibibus medetur 254.47
Theriacæ confectio Apollinis ædi incisæ 390.41
Theriacæ quo passio conficiatur 390.40. per totum caput
Theriacæ ex rebus externis conficitur 533.1
Theriacæ uenenatis omnibus animalibus aduersatur 390.41
Theriacales stercora, & eius calices exteribuntur 289.32

Therimachus pictor quando floruerit 628.17
Therimachus statuarius 608.14
Therionarca herba qualis 456.7. & 469.31
Therminum lupinorum oleum 434.7
Thetæ pictura 627.30. & 633.7.45
Thetæo Hecale sonchon herbam apposuit 417.43
Thetæon herba quæ 401.33
Thetis herbe uires 415.46
Thetisophoria, id est, Cereris sacra, non nisi à castis celebrabantur matronis 447.4
Thetisides ex marmore 644.1
Thetisidum prælium ex ære 609.38
Thetisa piscis 586.28
Thetysalica ficus quo anni tempore erumpant 280.18
Thetysalica ars dicta Magia 545.4
Thetysalorum inuentum taurum ex equo intortæ ceruicæ necare 148.31

Reliqua quæ re parte secunda.

Theitidis deæ simulachrum ex marmore 643.3
Thya arbor quæ 241.2. per totum caput
Thyadum simulachrum ex marmore 643.4
Thialis mensis, Augusto respondens 500.28
Thiædones equi quales 147.1
Thieum idem cum succino. 664.5
Thylon à dracone occisus, & bali herba uires restituitur 460.15
Thymbra herba quæ 365.24
Thymelæa frutex 242.10
Thymi herbe species, natura, usus 396.30. & inde
Thymum apibus gratum 197.8. & 396.31. & 398.4
Thymi augurium mellis prouentus 396.31
Thymi semen usu deprehendi non potest 396.33
Thymi ubi ingens copia 396.39
Thymi genera, & medicina 405.40. & inde
Thymni piscis in medicina usus 580.35. & 584.46
Thymnorum copia ubi 154.1. & 158.11
Thymnorum mira magnitudo 154.49
Thymni quando præcipue capiuntur 158.42
Thymnis uita brevis 158.44
Thyreæ lapidis mira natura 30.28
Thyrsij herbe medicina 471.46
Thlaspi herba quæ 503.23.29
Thos quidam à dracone seruatus 136.29
Thoes, luporum genus 142.44
Thoes leonibus inimici 192.36
Thoracis uitiorum remedia. Quere Pectoris remedia.
Thorybætron herba qualis, eiusque usus in medicinis 480.35
Thracæ ex folijs tribuli equos sagunt 411.51
Thracæ calculis albis & nigris dies discernunt 121.12
Thracæ in Liberi sacris galeæ & thyrsos hedera adornabant 284.25
Thracæ ex tribuli nucleis conficiunt panem

pre dulcem 438.31
Thracia rigore fertilis 296.33
Thraciæ triticum quale 324.20.47
Thraciæ uinum Maroneum Homeri carmine nobilitatum 249.13
Thraciæ gemmæ genera tria 677.34
Thracius lapis aqua accenditur, extinguitur oleo 596.18
Thrasias uentus quis, & unde spiritus 15.11
Thrasion statuarius 611.48
Thraustion hammoniæcigenus 229.50
Thryallis herba 401.14. & 470.18
Thripes uermiculi quales 290.45
Thrydidis exilium, & laus 118.46
Thuriæ omnis piscis 586.28
Thurinorum collium uue quales 248.3. & 250.38
Thurini agri quercus mira 278.32
Thus Minæum unde 225.4
Thuris arbor in Lydia uixit 283.58
Thuris consideratio 224.46. per totum caput
Thuris natura, ac genera Ibidem.
per totum caput
Thuris ligno Sabæi cibum coquunt 227.38
Thure non supplicabatur Troiano tempore 232.33
Thure nobilitati Sabæi 100.13. & inde
Thure dijs supplicatur 420.49
Thus terre, quid 444.11
Thus cicuta aduersatur 471.5
Thuris decimas Arabes Sabi deo consecrant 225.47
Thuscianica signa 606.38
Thusorum tibia ex qua materia 286.32
Thuscorum de fulminibus opinio 17.16
Thuscis ager nono silco aratur 334.30
Thuscie uue peculiares 247.42
Theriana pyra quæ 263.16
Tiberius Imperator in sternutamentis saluatus, & uoluit 506.33
Tiberij principatu duodecim urbes in Asia terre motu prostrate 25.47
Tiberij tempore magna chartæ inopia 240.4
Tiberij Imperatoris nobilis mensa 240.25
Tiberius Cæsar quid de Surrentino uino inuicarit 250.16
Tiberij Claudij tempore institutum, ut ieiunium biberent 257.11
Tiberius Imperator in senecta saeuus 257.17
Tiberius Imperator in iuuentia ad meretricem pro-nus Ibidem
Tiberius quibus pyris delectatus 263.13
Tiberij quintus Consulatus 10.31
Tiberij nobile de Acontia Comete genere carmen Ibidem
Tiberius nocte diæque continuato itinere in Germaniam profectus 116.11
Tiberius castaneas insigniores balanos appellauit 267.4
Tiberius Imperator tonante celo lauro coronabatur 270.35
Tiberius quibus lignis nauarchiarum pontonem refecerit 288.17. & 289.10

Indicis Pliniani

Tiberius in capillo tendendo seruauit intere-
lunia 282.34
Tiberius Imperator cucumere delectatus
356.45
Tiberius sffere maximè delectatus 358.51
Tiberij scitum dictum de asparagis, & co-
ruda 363.50
Tiberij arx in Capreis insula 42.9
Tiberius templum Augusti picturis decora-
uit 623.17
Tiberius Claudius Agrippinae uxoris boletio
peremptus 418.15
Tiberius Archigallum Parasij cubiculo suo
includit 627.33
Tiberij principatu flexile uirt temperamen-
tum reperitur 659.19
Tiberius obfidanam Menelai imaginè Aegy-
ptijs remisit 659.27
Tiberij Imperatoris colon morbus 476.
17
Tiberius Imperator quo natus augurio 187.
32
Tiberij Imperatoris parentes ibidem
Tiberius Imperator nocte, ut die, cerabat
206.39
Tiberium marmor quale, & ubi inuentum
646.9.12
Tibiarum materia 241.27. & 286.3
Tibiarum differentie plures 286.27.
& inde
Tibiarum repertores 118.39.44
Tibiarum exulceratarum remedia 436.
40
Tibur oppidum uetustius Roma 292.15
Tiburinae urbis uetustissima ilices 292.
16
Tiburinus Tularium insignis arbor, omni
pomorum genere onusta 304.44
Tiburtus Tiburis conditor ubi inauguratus
292.17
Tiburtus Amphiaras filius 292.18
Tiburina uia 247.50
Tiburtina fies 264.41
Ticinenfis agri sabulosa aloum infocundum
296.7
Ticinius Menas primus Romanos fones ad-
ducit 129.30
Tigranes rex a Pompeio uictus 117.33
Tigrinae mensae ex genere citrearum 240.
36
Tigris refragans non inuehit limum, ut Ni-
lus 332.47
Tigris & Euphrates refragantione sua Se-
leuciam faccundant 333.31
Tigridis fera consideratio 136.50.
& inde
Tigrium ferarum ubi copia 91.45.
& 136.50
Tigres a quo primum Romanos aduecti
136.45
Tigrium erga catulos affectus 136.51.
& inde
Tigrium coitus, canes concipere 145.14
Tiliae arboris consideratio, & genera 277.2.
per totum caput
Tiliae fructum nullum animal attingit 277.5
Tiliae quae loca amet 277.50.51
Tilia quando germinet 280.10
Tilia arborum omnium mollissima, calidissi-
maque 289.41

Tilia apta sculis 289.50
Tilia ad mille usus expetitur 342.9
Tiliae corticis maris usus 274.31
Tiliae arboris medicinae 446.16.
& inde
Tilos uernis idem cum millepeda 543.26
Timagoras pictor 626.2.23.3
Timanthes pictor 627.4.4.4.6
Timarchides statuarius 611.47
Timarchides marmoris sculptor 644.
8.10
Timarchi maxillae duplices 208.46
Timarchus statuarius 608.18
Timarete pictrix, Myconis filia 626.32
Timarete pictrix Niconis filia 634.45
Timaris regina 677.1
Timidorum remedia 464.41. & 512.26.
& 513.41. & 515.21.22. & 577.28.
& inde. & 585.8. & 666.6
Timiditatis indicia in oculis 206.47
Timocles statuarius 608.21
Timomachi pictoris opera 633.38. & inde.
& 634.35
Timon philosophus misanthropos 115.37
Timon statuarius 611.48
Timosthenes clausum Ptolemaei Philadelphi
praefecit 103.9
Timotheus marmoris sculptor, Scopae am-
ulus 643.33. & inde
Timotheus statuarius 611.47
Tympana ex argento 601.13
Tympania margaritarum genus 164.28
Tympanicorum remedium 464.38
Tymphaicum gyphi genus, eiusque usus
640.9. & 658.6
Tyndarides ab Aesculapio ad uitam reuoca-
tus 530.51
Tyndaride Nicomachi imperfecti, summa in
admiratione habiti 634.35
Tinearum uermium consideratio 204.22.
& inde
Tineae pulueres nascuntur 204.22
Tines quomodo pellantur 371.13. & 372.
26. & 449.47
Tineae uertem quam non attingant 507.
33
Tineae uertes ne laedant 261.14.
& 495.47
Tineae propriae quae 290.45
Tinearum remedia 373.46. & 376.16.
& 380.20. & 382.13. & 384.28. &
415.7. & 435.29.47. & 437.44. &
439.8. & 443.10. & 448.35. & 480.
1. & 490.33. & 495.47. & 498.9. &
524.37. & 540.18
Tinearum siue teniarum in corpore humano
mira longitudo 204.4
Tineis siue tenis populi quidam obnoxii, &
quidam non 504.2. & inde
Tinnunculi auis consideratio 183.7.
per totum caput
Tiphie genus frumenti 316.2.4.9
Tiphys gubernaculi reperiit 129.18
Tiphylon floris genus 397.36
Typhon floris repentinus genus 16.30.
40
Typhoni resistit corallium 675.39
Typhon rex, & cometae genus 10.48
Tyrannus primus Agrigenti Phalaris
118.19

Tyranniana pyra 263.14
Tyrese uatis monumentum 677.10
Tyria purpura qualis 395.30. & 624.
50
Tyria methystus, coloris genus 167.24
Tyridates magus 546.8
Tyrium unum 251.9
Tyrius color 166.51. & 167.25. & inde
Tyronis Sabini liber ad Mecanatem 366.
28
Tyronum toga 149.48
Tyrythiorum serpentes, miraque eorum na-
tura 153.16
Tyrrheni a Lydis orti 38.42
Tysaphernes a Panæo pictus 626.18
Tysias statuarius 611.48
Tysicrates statuarius 609.40. & 611.11
Tysicrates filius Arcefilas pictor 634.39
Tithymali herbae genera plura 481.27.
& inde
Tithymali genus platyphyllon 482.11.
& 486.35
Tithymalus herba lactaria Romanis 481.
28
Tithymali medicinae 477.33. & 481.14.
27. & inde. & 484.40. & 485.44. &
& 486.30.35. & 489.5.22. & 490.
39
Tithymalon papaueris scholasticis genus, eius-
que usus in medicinis 385.37. & inde
Tithoes Aegypti rex 649.4
Titi Sabini seruorumque eius supplicium
145.2. & inde
Titi Imperatoris domus 644.19
Titi Fulloij Bononiensis senectus 114.8
Titus Septimius Sabinus edilis curulis
612.6
Titijs Pratorij uiri, marmorei signi facies
560.32
Titholorum festiuorum contemptor Plinius.
Prologo totius operis, pag. 3. uerf. 11
Toga praetexta quis Romae primus usus
167.5
Togarium genera, & differentiae 149.49.
& inde
Tolutim ingredi, in equis quibusdam artis est,
non naturae 147.3
Tomus thurianus piscis genus 586.28
Tonantis Iouis simulachrum 610.44
Tonantis Iouis aedes 610.39
Toni musici in celestis harmonia
9.41.
per totum caput
Tonitruorum consideratio 14.2. per totum
caput
Tonitrua omnia fortuita 14.12
Tonitrua matutina uentum significant, meri-
diana imbrem 350.2
Tonitrua arte fieri posse 515.14.
& 649.24
Tonitrua crebra amplum tuborum pronen-
tum afferunt 354.19
Tonitrua & fulgura ab Apelle picta 630.4
Tonitrus pecoribus abortum affert 149.
16
Tonos in pictura quid 623.26
Tonfille in homine, quae in sue glandula
209.29
Tonfillarum morbi remedia 375.45.
& 380.30. & 383.9. & 386.2. & 403.
12. & 411.50. & 413.20. & 419.48.
& 421.6.

Pars Prima

421. 6. 426. 10. 435. 43. 445. 6. 452. 3. 49. 454. 32. 447. 44. 492. 49. 508. 37. 512. 28. 647. 37. 569. 5. 576. 3. 578. 24. 580. 47. 613. 34. 614. 27. 45. 630. 18. 664. 30
 Tonsor Romam quando. 4 quo primum adducti 129. 28. per totum caput
 Topazij gemme consideratio 670. 26. 4 inde
 Topazius qua ratione repertus 670. 26
 Topazius mira magnitudinis 670. 34
 Topazij ubi reperiantur 662. 35. 4 670. 35
 Topazij genera duo 670. 35
 Topazium Troglodytarum lingua quid significet 670. 31
 Topazius insula unde dicta 670. 29
 Topazius gemma unde nomen accepit 101. 36
 Tophus nigrans in iuencarum venire reperitur 212. 2
 Topiaris epistima uincaperuina 397. 45
 Torule quid 497. 28
 Torulion fefelis semen 388. 14
 Tormentis inuentor Phidias 608. 32. 41
 Tormentis consummator Polycleus 608. 41
 Tormentis seruis fuit interdicia 618. 16
 Torminalis forba 266. 16
 Torminum alui remedia 371. 6. 4 374. 50. 376. 23. 377. 41. 379. 26. 380. 18. 381. 26. 51. 378. 4. 1. 32. 387. 19. 389. 3. 12. 40. 390. 3. 23. 404. 35. 405. 19. 406. 31. 407. 17. 43. 411. 21. 416. 30. 421. 51. 422. 6. 49. 423. 38. 424. 36. 430. 24. 433. 4. 434. 33. 435. 29. 30. 436. 40. 437. 37. 438. 50. 440. 20. 444. 25. 446. 38. 448. 40. 450. 35. 451. 41. 453. 28. 455. 19. 457. 41. 464. 39. 474. 32. 479. 5. 480. 2. 26. 43. 51. 482. 22. 490. 16. 494. 21. 46. 501. 34. 502. 10. 35. 514. 7. 20. 517. 8. 524. 15. 535. 31. 550. 24. 27. 569. 10. 570. 41. 574. 36. 575. 13. 581. 36. 45
 Tormina urinae in iumentis quo modo curentur 58. 35
 Torni repertor Dædalus 128. 13
 Torno piscis marinus 586. 28
 Torpedo piscis planus 4 cartilagineus 161. 11
 Torpedinis mira solertia 167. 43
 Torpedinis icur tenerrimum 167. 44
 Torpedo quando pariat 170. 2
 Torpedinis fetus numerosus 170. 12
 Torpedo byeme in uado maris excavato latet 159. 15
 Torpedinis piscis mira natura 573. 5. 4 584. 39
 Torpedinis medicina 584. 39. 4 585. 14
 Torporem inducentia 456. 7. 4 573. 6
 Torporem tollentia 442. 30. 4 486. 1
 Torquatus a torque aureo, quem Gallo detrahit, cognominatus 588. 40
 Tortium mustum quod dicitur 256. 6
 Torum prisci ex firamentis consiciebant

149. 40
 Toxicon ladani genus 480. 13
 Toxicia unde dicta 275. 44
 Toxicis aduersantia 369. 28. 4 442. 2. 4 443. 25. 4 536. 18
 Toxicorum remedia 411. 9. 4 540. 36
 Trachea Romuli purpurea 167. 5
 Tracheæ regum uices 150. 1
 Tracheæ, calli faces 11. 34
 Trachys, balsami genus 230. 34
 Trachinia herba 503. 32
 Trachinia roba qualis 392. 42
 Tragacanthæ frutex 242. 15
 Tragacanthæ usus in medicinis 488. 29
 Tragelaphi animalis descriptio 142. 27. 4 inde
 Tragemata, palmarum species 236. 25
 Tragion frutex qualis, quemque usum habeat in medicinis 242. 13. 16. 4 503. 33. 4 inde
 Tragi, spongiorum genus 168. 21. 4 571. 13
 Tragos, siue tragum, frumenti genus 335. 26. 4 326. 49
 Tragos herba qualis, eiusque usus in medicinis 503. 37. 4 inde
 Tragadis chalcophonos gemma uocis gratia gestanda 674. 43
 Tragonis frutex Crete peculiaris, eiusque descriptio, 4 usus 503. 33. 4 inde
 Tragopogon herba 400. 2. 4 503. 41
 Tragopomades aues fabulose 185. 50
 Tragorigani herbe consideratio, medicinis 382. 49. 4 inde
 Tralliana uasa scitilia 636. 14
 Trallibus palma in basi statuae Cæsaris enata 316. 13
 Translatio quibus herbis proficit 367. 5
 Translatio plantarum quando facienda 301. 3
 Translatio arborum in solum simile, uel melius facienda 301. 1
 Transmarini uini uaria genera 251. 3. 4 per totum caput. 4 Ibidem 30
 Transpadanae Italiae arbuta ex quibus fiant arboribus 312. 10
 Trapetus quis primus inuenierit 128. 17
 Trasymenus ad lacum Romani cum Poenis congressi 25. 50
 Trasymenus lacus clade Romanorum nobilitatus 265. 17
 Trebellica uina 250. 41
 Trebia annis Romanorum clade insignis 265. 17
 Trebius Niger de polyporum natura quæ prodidit 162. 23
 Trebij edilis in populum Romanum beneficiæ, 4 eius statuae 320. 8
 Trebulana uina 250. 41
 Tremuli Marcij equestris statua, 4 togata 605. 36
 Tremulus utilia 433. 51. 4 445. 16. 4 464. 37. 4 487. 34. 4 499. 17. 4 513. 35
 Triarius ubi superatus 84. 29
 Triulsi frugibus inimici 332. 7
 Tribuli herbe genera, 4 in medicinis usus 411. 47. per totum caput
 Tribulus non nisi in locis palustribus nascitur 400. 48

Tribulus folium habet secundum spinam 400. 15
 Tribulus iuxta Strymonem 4 Nilum in eodem excipitur 400. 15
 Tribuni erarij unde dicti 60. 5
 Tribunitijs seditionibus rostra polluta 20. 5
 Tribus urbanae Romæ tantum quatuor, 319. 49
 Tribunorum erariorum decurie 590. 1
 4 inde
 Tribus rusticae urbanis honoratiores herbe 319. 47
 Trichie pisces à Ponto non remeant 158. 1
 Trichias bis anno parit 169
 Trichitis aluminis species 638. 1
 Trichomanes herba qualis 415. 16. 4 503. 17
 Trichonon herba, 4 eius usus in medicina 408. 3. per totum caput
 Trichrus gemma 677. 42
 Triclinia exata quis Romanus primus attulerit 604. 1
 Triclinia ex argento 600. 5
 Triclinia testudinea 601. 10
 Tricliniorum pedes ex ære 604. 7
 Tridacna ostrea quæ, 4 unde dicta 578. 19
 Triens Seruiliæ familiae auro 4 argentei passus 616. 11. 4 inde
 Trientis quæ prima fuerit nota 591. 43
 Trifera arbores quæ, 4 quibus in locis 281. 38. 41. 45
 Trifolium herba inborrescit tempestate imminente 350. 44
 Trifolium serpentibus inimicum 405. 32
 Trifolij usus in theriaca 390. 42
 Trifolij usus in coronis 396. 20. 4 inde
 Trifolij genera plura Ibidem. 4 inde
 Trifolij herbe medicinae 405. 30. 4 inde. 4 483. 31. 40. 4 486. 34
 Trifolina uina 250. 42
 Trigynon, aramenti genus 624. 40
 Trigonon herba folio uenit in coronamenta 396. 14
 Trizites gemma 677. 42
 Trimenon, frumenti genus 325. 4
 Triophthalmos gemma 677. 40
 Triorches herba, genus centauræi 465. 26
 Triorches, accipitrum genus 174. 38. 4 465. 28
 Triorches cui inimicus 192. 27
 Tripatinum in canarum delicijs olim habitum 636. 11
 Tripedanea uina unde dicta 248. 12
 Tripodum cortina Delphicæ 604. 34
 Tripoliticum uinum 251. 9
 Triptolemi simulacrum ex marmore, Praxiteles opus 643. 2
 Triptolemus Sophoclis fabula 324. 8
 Tripudij solistitij auguria ex gallinaceo genere capiebantur 177. 24
 Triremi quis primus usus sit 129. 7
 Trissago herba quæ 453. 16
 Trissaginis herbe medicina Ibidem. 4 inde. 4 489. 18
 Tristitia animi quæmodo discentiatur 406. 12. 4 443. 40
 Tristitia omnis cibo minuitur 420. 16
 Tritani mira fortitudo 115. 43
 Tritiales herbae, sed genus 473. 43
 Trutianum, brasiæ genus 363. 22. 32

Indicis Pliniani

Triticum grana maxima in Bactris 325.4
Triticum terris ferè omnibus commune 325.51
Triticum nihil fertilius 327.1
Triticum in Byzacio Africe campo mira fertilitas 297.24. & 327.2
Triticum quæ genera fertilissima 327.6
Triticum pisendi ratio 327.17
Triticum ubi serendum 332.2.
 & 334.41
Triticum quantum in singulis iugeribus serendum 336.11
Triticum quo serendum tempore 336.30
Triticum quo tempore metendum 344.46.
 & inde
Triticum potissimum noxia animalia innascuntur 345.22
Triticum optimè seruatur in scrobibus 345.28
Triticum in scrobibus quinquaginta conseruatur annis 345.32
Triticum palcarum medicina 421.11
Triticum granorum medicina 421.4
Triticum genicula quaterna 323.35
Triticum genera plura 324.17
Triticum Italie optimum 324.18
Triticum quibus ex locis Romam soleat aduehi 324.33
Triticum uaria pondera 324.33.
 & inde
Triticum paucis diebus maturescens 324.49. & 325.1
Triticeæ farine in medicinis usus 421.5
Tritoneis maris belluæ 585.43. & 386.29.
 & 643.14
Triton in mari concha canere iussus 154.20
Triumphalis corona gramineæ dignitate potior 409.43
Triumphalis cœnæ unguentis minimum addèbatur 508.1
Triumphalis laurus quæ 270.10
Triumphales statuæ quales 599.39
Triumphantium corpora minio illinebantur 597.51
Triumphantium habitus qualis 588.20.
 & inde. & 593.19
Triumphantes qua lauro utebantur 270.4
Triumphaturis coronæ in templis dicandæ conferebantur 272.14
Triumphantium Imperatorum custos Fascinus 508.15
Triumphus cui extero Romæ concessus 69.32
Triumphum Bacchus primus inuenit 127.29
Triumphantes nomina & simulachra captiuorum urbium in pompa ducebant 69.34.
 & inde
Triumphantes purpura utebantur 166.12
Triumphus Cornelij Balbi nominatque urbium ab eo captarum 69.32. & inde
Triuncis antea dictus, qui postea quadrans est uocatus 591.43
Trixalis locustæ genus, & eius medicina 549.18. & 556.6. & 552.15
Trixis arboris genus 360.26
Trochilos auis æquæ inimica 192.25

Trochilos auis ex ore crocodili escam petit 139.23
Trochus piscis ipse se init 170.21
Troxæntum uinum sterilitatem affert 254.45
Trogi præcepta de natura, moribus hominum ex facie diiudicandis 218.37
Trogi error de palma 299.16
Trogo auis à cauda de ouo exit 176.20
Troglodytæ prædones topazium inuenerunt 670.27
Troglodytarum armenta cornua habent in terram directâ 205.12
Troia quando ilium uocari cæperit 192.23
Troia quando capta 647.7
Troie temporibus nulla pictura 622.12
Troiani agri arbores uetustissima 292.20. & inde
Troianis temporibus rosæ in oleo macerabantur 392.38
Troianis temporibus thure non supplicabantur 332.33
Troianis temporibus nullus annulorum usus 588.25
Troianis temporibus non erant unguenta 232.32
Troiano bello clypei gestantium imagines continebant 621.37
Troiani belli pictura 634.27
Tropæi uenti qui 142.20
Trophonij simulachrum ex ære 609.38
Troisili inde equites dicti 590.45.
 & inde
Trulla crystallina ingentis pretij 663.4
Trulla murrhina ingentis pretij 661.17
Tuba æneæ duo reperta 128.27
Tubarum crepitus à celo sepe auditus 18.35
Tubera aceris arboris, bruscum & mollicum 277.21. & inde
Tuberes, malorum genus 262.30.34
Tuberes quando floreat 280.33
Tuberes quibus arboribus potissimum inferantur 300.32
Tuberum terre consideratio 354.2. & inde.
 & ibidem 18. & inde
Tuberum genera duo 354.7
Tubera quando maximè proueniant 354.19
Tuber terre, herba quæ 469.38
Tuberum corporis remedia 419.45.
 & 487.1. & 555.1
Tubero Aelius à rogo reuixit 125.29
Tuberonis Consulatu prima Roma tigris uisa 136.45
Tuberonis Lucij in capite picus Martius consedit 176.36
Tuccia Vestalis quo anno aquam in cribro tulerit 505.32
Tuditanus scriptor quid de libris Nume memorie prodiderit 239.46
Tullus Hostilius rex fulmine idus 173.6.
 & 505.41
Tulli Celij stultus antiquissima 605.37
Tullij Laureæ carmen de aquis Ciceronianis 560.7. & inde
Tullij equitis Romani bicubitalis statura 115.9

Tullius Cicero, Quære Cicero.
Tumorum corporis remedia 372.31.
 & 374.49. & 382.23. 50. & 383.27.
 29. & 386.19. & 387.28. & 390.58.
 & 406.2. & 407.26. & 412.48. &
 413.17. & 420.20. & 421.24.35. &
 423.2. & 425.43. & 426.4. & 431.
 41. & 432.10. & 440.16. & 442.47.
 & 446.13.36. & 451.49. & 457.9.
 & 473.13.18. & 478.2. & 484.28.
 & 486.50. & 487.1. & 517.16. &
 533.35. & 584.15. & 639.43
Tumoris maxillarum remedium 436.37
Tumores articularum leonis adipè discutuntur 512.51
Tunica reſtan quæ prima texerit 149.48
Tunica ab anulis senatuum distinguebat 590.7
Turannius Gracula scriptor 33.26
Turbo status repentini genus 16.36.43
Turbines in ære generantur 12.45
Turbinis figura metæ contraria 529
Turbisium quid 595.42
Turdorum in medicinis usus 550.13.
 & 551.8
Turdus colorem quando mutet 180.28
Turdus sermonem humanum imitans 184.21
Turdorum nidoſicatio, generatioque 187.3
Turdorum in Germania byem copia 179.30
Turdorum finis optimus 298.25
Turdorum auaria apud ueteres 16idem
Turianus plastes à Fregellis Romam accitus 635.47
Turpilius Romanus, eques, & pictor 622.22. & inde
Turres quadratæ ex sale ubi 99.30
Turres septem Cyziçenæ urbis uocem canedem sepius referentes 650.25
Turres qui primi inuenerint 127.50
Tusculana uiola 393.51
Tusculana Ciceronis uilla, antea Sylla fuit 410.27
Tusculana uilla à Sylle seruis incensa 651.42
Tusculani collis morus à Papieno Crispho adamata 292.37. & inde
Tusilago herba quæ 478.21
Tusilaginis herbe medicina 478.21.
 & inde. & 487.9
Tusis exasperantia 434.18. & 438.32
Tusis remedia 368.41. & 369.48. & 371.12. & 372.32.8. & 373.26. & 378.31.
 38.39. & 379.24. & 381.5. 11. & 382.
 25.51. & 383.50. & 387.9. 26. & 388.
 32.35. & 402.39. & 404.25. 33.35. &
 406.17. & 407.4. & 412.37. & 416.
 15. & 419.26. & 420.17. & 421.28.
 & 424.34. & 425.4. & 427.1. &
 429.38. & 432.10. & 438.44.49. &
 439.31. & 443.12.16. & 444.31. &
 446.36. & 449.26. & 450.18.32.
 & 451.44. & 452.49. & 454.31.34.
 39. & 478.17. & inde per totum caput.
 & 479.5. & 488.2. & 494.39. &
 499.29. & 501.32. & 503.6. & 510.
 14. & 522.45. & 526.51. & 534.41.
 & 535.15. & 549.8. & 581.15. & 620.
 3. & 637.51. & 638.20

Pars Prima

Taffes ueteris; emendantia 371. 5. 37.
 376. 2. 4. 384. 37. 388. 32. 37.
 404. 5. 405. 43. 413. 19. 419.
 50. 422. 50. 428. 33. 431. 41.
 436. 37. 439. 16. 34. 444. 43.
 445. 9. 16. 30. 451. 3. 453. 21.
 43. 458. 29. 464. 39. 478. 6.
 4 inde plura. 480. 18. 515. 4. 37.
 517. 32. 569. 20
 Tuffis ficce remedium 388. 41
 Tuffis infantium crucea sedatur 378. 31

Accurū laſſe Arcades ſibi me-
 dentur 467. 47
 Vaccinia aquoſis locis gaudent 278. 12
 Vaccinijs ſeruorum ueſtes tingeantur 278. 13

Vacciniorum in aucupijs uſus 278. 12
 Vaſſites Toranij mangonis 113. 20.
 4 inde
 Valentis Tunij fortitudo 215. 48
 Valeria Romana cum dentibus nata 114. 29
 Valeriae Publicolae Conſulis filiae ſtatua 606. 15
 Valeriae aquile genus 173. 12
 Valeria in familia quidam Laſtucini cognominauit 356. 21
 Valerianus Cornelius ſcriptor 45. 3.
 245. 39
 Valerius Marcus laurea 7 myrtea corona uſus 269. 47
 Valerio Caio Conſule magna laſterpitij copia Romam aduecta 354. 3. 4
 Valerius Publicola Brutii in Conſulatu collega 651. 26
 Valerio Publicola honos extra ordinem 2 Senatu habitus Ibidem
 Valerius Soranus primum Romane urbis nomē cuius; are auſus, temeritati ſuae poenas dedit 40. 23
 Valerius Meſſala uithoriam ſuam ſiſtlienſem publicam poſuſit 622. 32
 Valerio Lucio Conſule clypeus ardens in celo uſus 12. 20
 Valerius Meſſala primum horologium Romae ſtatuit 129. 4. 4
 Valerius Obſienſis architectus 650. 41
 Valerij Coruini ſeneſtus, Conſulatus ſex, ac honores alij 123. 4. 4. 4 inde
 Valetudinis ex lotio auguria 510. 51.
 4 inde
 Valgij Caij liber imperfectus de herbarum uiribus 459. 14
 Vallares corone ciuicis 7 gramineis dignitate inferiores 272. 1. 409. 43
 Vappam nobilem Surrentinum uinum C. Caeſar appellauit 250. 18
 Vappa quid 255. 38
 Vappe appellatio in homines translata Ibidem
 Variana clades 123. 4
 Variante uae quae, unde diſſe 247. 11
 Vari 4 crurum figura diſſi 216. 31
 Varices mulieri raro contingunt 216. 24
 Varicum remedia 412. 1. 413. 20.
 434. 47. 484. 43. 526. 4
 Varices ne naſcantur 551. 42

Varorum remedia 427. 37. 433. 20.
 39. 489. 22. 514. 46. 534. 31.
 547. 31
 Varronis Marci etiamuum uiuentis poſita in bibliotheca imago 119. 13
 Varroni M. piratico bello naualis corona 2 Pompeio data 119. 16. 272. 2
 Varronem M. arguit Plinius 239. 33
 Varro M. quoto aetatis anno de agricultura ſcripſit 320. 40
 Varro Graeciam Italiae pontiungere conatus 44. 11
 Varro ſeptingentorum illuſtrium uiuorum imagines in libris ſuis expreſſit 621. 22
 Varronis Satyre ſeſculixes 7 Flexibule. Prologo totius operis, pag. 3. uerſ. 7
 Varronis ſeneſtus, cuiusque aduerſus aſpidum uenenia remedium 536. 51
 Vaſa ingentis pretij 662. 4. 4 inde co-
 pioſe. 663. 4. 4 inde
 Vaſa adulterijs caelabantur 256. 50
 Vaſa imminet tempeſtatem ſudore praenuntiant 350. 45
 Vaſa ſigilla ubi optima 636. 12. 4 inde
 Vaſa inſignia ex argento caelata 602. 22.
 4 inde
 Vaſa ex lapidibus excauata 646. 38.
 656. 7. 8
 Vaſorum cruſte braſſica tolluntur 376. 3
 Vaſorum argenteorum luxuria 600. 28.
 4 inde
 Vatie 4 crurum figura diſſi 216. 31
 Vaticanilex uetuiſſima 292. 14
 Vaticanus obeliſcus ex Aegypto nau aduectus 289. 16. 648. 4
 Vaticanandi peritii halicacabi radice ſurena uſum ſpeciem aucupantur 408. 2. 5
 Vaticanatura Aegyptiae ſacerdos tauri ſanguinem bibit 518. 28
 Vaticanica plerumque fallacia 126. 2
 Vatis Hetruſci aſſus 505. 46. 4 inde
 Vatinij uiper diſſi 216. 31
 Velis reperiunt Cinyra 127. 48
 Veſtitus quae materia maxime idonea 291. 39
 Vebiculum cum quatuor rotis 4 Phrygijs reperiunt 118. 15
 Veientana gemma Veijs reperia 677. 28
 Velare nihil, Graeca res eſt 605. 10
 Velarum, ſugis genus 424. 33
 Velorum nauum conſideratio 351. 27.
 4 inde. 353. 2. 4 inde
 Vela nauium in claſſe Alexandri Magni tinaſta 253. 3. 4 inde
 Vela theatrorum qualia 353. 8. 4 inde
 Velo purpureo Cleopatra uſa 353. 7
 Vela leauis reperiunt 129. 14
 Velliterni uirum mira platanus 220. 41
 Velliterna uina 250. 22
 Velocitatis mira exempla 116. 5. 4 inde
 Velocitatis eximia homines ubi 110. 33. 39
 Velocitatis impedimentum lenis magnitudo 210. 38
 Venabula 4 quo reperta 128. 26
 Vena ab oculis pertingens ad cerebrum 207. 19
 Vene quare in extremis ſui partibus exilliores 213. 24
 Venafanum olum optimum 258. 40

Venatores in Gallia elleboro ſagittas tingunt 464. 44
 Vendere Liber pater primus inſtituit 127. 28
 Veneficiorum remedia 401. 38. 406. 26.
 451. 49. 519. 25. 540. 23. 4 inde. 546. 16. 654. 22. 672. 8
 Venenata animalia quos non feriant 379. 11. 386. 50
 Venenatis animalibus aduerſantia 439. 49.
 4 inde. 447. 15. 449. 10. 44. 4. 450. 34. 460. 40. 470. 5. 519. 17. 576. 41. 577. 26
 Venenatorum morſibus iſtibusque menditia 373. 14. 375. 49. 386. 49. 387. 1. 389. 2. 396. 4. 4. 431. 19. 470. 38. 519. 3. 4 inde. 568. 40. 4 inde
 Venenum cur terra generet 19. 44. 4 inde
 Venenum quotidie bibebat Mithridates, 4 quare 459. 20
 Venenum terre, ariſtolochia genus, miruſque eius ad piſces capiendos uſus 468. 13
 Venena ſibimetipſi homines excogitant 470. 41
 Venenum ceruinarum quod 500. 4
 Venenum ſerpentium laſcere extinguitur 419. 19
 Venenum quidam in annulis circumferunt 589. 41
 Venenum coturnicibus pro cibo 179. 15.
 4 inde. 191. 38
 Veneno animalia quaedam uſcuntur 191. 38. 4 inde. 219. 10. 4 inde
 Venenata animalia fame ſitire non intereunt 191. 47
 Venenum ocyſimum aconitum 491. 33
 Venenum telorum laſcere pote extinguitur 419. 19
 Venenis uenſentia quaedam 7 ipſa uenenata ſunt quaedam citra noxam eduntur 219. 11. 4 inde
 Venenis tinguntur arma, inſciuntur flumina 318. 4. 6. 4 inde
 Veneni ſumpti remedia 377. 14. 4 378. 10. 4 383. 10. 4 385. 45. 388. 43. 4 398. 26. 4 inde. 405. 32. 4 411. 9. 4 500. 10
 Venena adamus irrita facit 666. 5
 Venena quaedam uenenis medentur 379. 3.
 4 455. 36. 4 462. 26
 Venenis arma ſua ſoli animalium homines inſciunt 316. 46
 Venenis aduerſantia 369. 28. 42. 4 370. 1. 4 386. 51. 4 388. 43. 4 406. 23. 4 415. 11. 4 416. 13. 4 417. 26. 4 420. 18. 4 424. 38. 4 428. 14. 4 432. 51. 4 435. 6. 4 437. 11. 41. 4 439. 3. 13. 40. 4 443. 24. 42. 4 447. 12. 4 449. 10. 11. 47. 4 454. 34. 4 462. 26. 4 470. 36. 4 497. 46. 4 511. 31. 4 519. 39. 44. 4 536. 33. 4 540. 25. 4 inde. 575. 13. 4 576. 38. 41. 4 577. 11. 21. 24. 26. 4 578. 28. 4 623. 51. 4 666. 5
 Venenorum marinorum remedium 389. 2
 Venenata mella 4 apibus ipſis non nocent 398. 45
 Venenatis ſagittis piraticam exercent Aſcitae Arabis 102. 22

Indicis Pliniani

Venetia quibus arboribus agros arbutet 312.11
 Vena nūquam iustior, quā in terræ descri-
 ptione erranti 33.11
 Venticula uua oſſis aptiſſima 247.32
 Venter mulierum ne rugoſus fiat 415.39
 Ventris conſideratio 211.31. & inde
 Venter quibus animantibus ſimplex, & qui-
 bus duplex, & quibus nullus Ibidem
 Venter quibus obſeſ, manū ſolertes habentur 211.39
 Ventris morborum uaria remedia 479.38.
 per totum caput
 Ventrem à morbis loti uſus tueretur 241.23
 Venter nullus ſanguine carentibus 211.32
 Venter ſolidipedum aſper & durus 211.
 43
 Ventris gratia lūxus & auaritia inuenta
 479.41. & inde
 Venter plurimum homini negotij exhibit
 479.38
 Ventris caſa pars maior mortalium inuit
 Ibidem
 Venter peſſimum corporis uſus 479.40
 Ventrem ſiſtentia 374.20. & 390.2.
 & 403.19. & 411.26. & 428.34.
 & 434.32

Quare Aluum firmantia, ſiſtentiaque.

Ventris animalia expellentia 376.17.
 & 380.40. & 366.10.25. & 412.32.
 & 424.18. & 433.5. & 437.44. &
 480.47. & 495.28. & 498.8. &
 615.11
 Ventrem ſoluentia 374.13. & 403.36.
 & 414.51. & 415.46. & 433.12
 Ventrem mollientia 371.31.50. & 374.4.
 & 377.3. & 411.30. & 420.8. &
 435.3. & 437.44.46. & 444.4.43.
 & 495.28

Quare Aluum mollientia.

Ventris doloris remedia 370.29.30.31.
 & 371.31.50. & 374.5. & 380.48. &
 384.6.18. & 405.45. & 406.1. &
 431.34. & 434.21. & 437.1. & 446.
 37. & 448.35. & 479.38. per totum
 caput. & 498.45. & 523.29
 Ventridis ſolis de Parthis triumphauit 121.
 32
 Ventilatio frumenti & legionum quando
 faciendā 347.6
 Venius quid 14.17
 Venti quantū ſuper terram aſcendant 9.51
 Venturum regnum in aere 13.3
 Venturum conſideratio, Capitiuus 45.46.
 47.48.49.50. Libri ſecundi
 Venti in ſpecubus quibusdam gignuntur 14.
 26. & inde
 Venti quid à flatibus differant 14.31.
 & inde
 Ventorum naturæ & obſeruaciones plurimæ
 14.40. per totum caput
 Venturum genera 15.3. per totum caput
 Venti quatuor tantum apud ueteres 15.3
 Venti qui humidi 15.49
 Venti qui frigidiſſimi 15.48. & 348.30

Ventorum qualitates Ibidem. & inde
 Venti qui ſaluberrimi, quique maxime noxii
 16.3
 Ventus, terræ motus cauſa 24.40
 Venti cuidam naturæ legi ſubditi 14.37
 Venturum genera quidam duodecim enume-
 rantur 15.4
 Venti quo ordine plurimum ſpirent 16.8
 Venturum quædam prodigia 16.25.
 & inde
 Venti qui arboribus aptiſſimi, quique maxi-
 me noxii 29.4.36. & inde
 Venti qui frugibus idonei, quique noxii 29.4.
 44. & inde
 Venturum imminentiū ex Lunæ habitus ſigna
 349.14. & inde
 Venturum ratio quo modo agricolis obſer-
 uandā 347.24. per totum. & 348.7.
 & inde
 Venturum impetus ſtellarū diſcurſu prænum-
 tiatur 12.29
 Venti regionibus quibusdam peculiariter in-
 ſeſſi 315.8. & inde
 Venti tribus poſiſſimum temporibus frugia-
 bus metendi 331.48. & inde
 Venti an diu ſaturi ſint, quibus ſignis no-
 ſcatur 348.31. & inde
 Venti pomis conditi inimici 263.37
 Venti quæ ratione comprimentur 675.
 37
 Ventorum rationem quis primus depræhen-
 derit 128.38
 Veneris ſideris conſideratio, naturæ, motus,
 ſuius, effectus 4.18. & inde
 Veneris ſelle naturam primus Pythagoras
 depræhendit 4.22
 Veneris ſolius radij ſumbæ in terris reda-
 duntur 4.24
 Veneris ſideris uaria nomina 4.25
 Veneris ſidus ab occaſu refulgens, Veſper
 nuncupatur 4.21
 Veneris ſelle color qualis 9.9
 Veneris ſelle motus, exortus, occultatio 7.5.
 & inde
 Veneris ſelle in Zodiaco motus qualis
 7.33
 Veneris ſella quantum à Sole diſcedat 8.14
 Veneris Paphiæ in aream nunquā impluit
 27.34
 Veneris ſimulachrum Romæ à qua dedica-
 tum 119.47
 Veneris Cluaciæ ſigna Romæ 269.16
 Veneris Myrtæ, ſive Murriæ ara Romæ
 269.25
 Veneris Viſtricis myrto Poſthomius in ora-
 tione coronatus 269.42
 Veneris Coe pictura inſcripta ab Apelle
 629.32. & 634.35
 Veneris in tutela hortos eſſe 355.31
 Veneris Viſtricis templi dedicatio 132.
 10
 Veneri Gnidie quare conchæ conſecrate
 161.27. & 572.50
 Veneris ædis ac ſimulachi incendium 609.
 50
 Veneris Genitricis ædes Romæ 623.1
 Venus Anadyomene Apellis opus 629.
 11.27
 Veneris inter Gratias & Cupidinem piſta-
 effigies 634.19

Venus Genitrix in foro Ceſaris, Arceſilai
 opus 635.41
 Venus Palatina M. Craſſus à Bruto appella-
 tus 641.29
 Venus ip ſicris, Phidie opus 641.19
 Veneris ſimulachra eſt marmore 643.8.9.
 & 644.9.12
 Veneri myrtus ſacra 220.10. & 269.18
 Venus marmorea Phidie 642.16.19
 Veneris gemma que 672.4
 Veneris crinis, gemma qualis 677.27
 Veneri raro & moderate utendum 510.3.
 & inde
 Veneris in ſomno imaginatio quo paſſo com-
 peſcatur 373.39. & 380.3. & 386.13.
 & 618.49
 Veneris maſculæ abominanda diuerticula
 189.15
 Veneris ſimulachrum in operibus Pacis à Ve-
 ſpaſiano dicatum 643.22
 Veneris Praxitelice cauſa multi Gnidum na-
 uigant 642.39
 Venerem coercentia 362.23. & 447.1.
 & inde. & Ibidem 15. & 448.10. &
 473.15. & 484.15. & inde. & 497.2.
 & 515.50. & 516.4. & 529.50. &
 558.18.24. & inde. & 575.38
 Venerem ſtimulantia 370.15.38.47.
 & 371.48. & 372.5.38. & 376.42. &
 377.6.12. & 378.21.32. & 384.27. &
 387.15. & 407.28. & 406.25. & 415.
 15. & 416.20. & 417.16.18.37. &
 inde. & 424.41. & 444.4. & 449.
 34. & 454.14. & 484.18. & inde. &
 Ibidem 34.40. & inde. & 497.2. &
 512.48. & 513.45. & 514.37. & 515.
 44. & 529.43. & inde. & 538.3. &
 558.20. & inde. & 575.39. & 577.18
 Veneris Librum herba qualis, uermiculæ
 in ea naſcentis mira natura 474.42.
 & 546.44
 Venere fatigatis quo paſſo ſuccurratur
 417.16
 Venerem helenium herba conciliare putatur
 406.10
 Venerem quadrupes pauca prægnantes
 admittunt 190.14
 Veneris uiri hyeme, ſemine æſtate audito-
 res 189.16
 Veneris peſcen herba qualis 457.19
 Veneræ pyra 263.22
 Veris nuntia uiola alba 397.20
 Veris certifiſſimi indices papilionæ 337.13
 Ver nauigantibus maria aperit 15.26
 Veris pleni indicium faciunt arbores flore-
 ſcentes 279.48
 Veris initium Fauoni temperant 15.16
 Veratrum herba eadem cum elciboro 463.
 50
 Veratri herbæ medicinæ 471.14.34
 Veratri ſemine coturnices uſantur 179.
 15
 Verbaſci herbæ conſideratio 470.13.
 & inde. & 472.7
 Verbaſci herbæ medicinæ 477.44.
 & 478.17.35. & 479.45. & 484.6.
 & 486.51. & 487.18. & 488.16.46.
 & 489.16
 Verbenæ apud Romanos in ſacris & legatio-
 nibus uſus 409.37. & 468.50
 Verb

Pars Prima

<i>Verbenaceae herbe medicinae</i> 478.4.
<i>Verbenaceae herbe nobilitas, genera, et usus</i> 468.50. et inde
<i>Verbenarij appellatio in legationibus unde trahit</i> 409.40
<i>Veneridiorum affectorum remedia</i> 639.2.
<i>Verigilie stelle in cauda Tauri site</i> 13.44
<i>Verigilium ortus pluviosus olei caritatem prenuat</i> 294.42. et 342.38
<i>Verigilium exortu aestas incipit, occasu hyems</i> 343.19
<i>Verigilium semestrespatium</i> ibidem
<i>Verigilium exortu uites oleaeq; concipiunt</i> 280.37
<i>Verigilium pluvia uiti et olea inimicissima</i> 294.42
<i>Verigilie quando exoriantur</i> 15.33.
<i>Verigilie quando occidunt</i> 15.42.
<i>Vermes ne feminas infestent</i> 332.28
<i>Vermes menses tempore non fluuantes</i> 340.40
<i>Vermes ne capras infestent</i> 371.33
<i>Vermes ex ocimo nasci</i> 378.5
<i>Vermes corpori innascentes quo necuntur</i> 378.27
<i>Vermes uentris quo pellantur</i> 380.40
<i>Vermium terrenorum in medicinis usus</i> 551.50. et 552.14.20. et 553.37. et 556.17. et 557.40
<i>Vermium Gangis fluij mira magnitudo, ac uires</i> 168.8
<i>Vermium genera multa, eorumque in medicinis usus</i> 556.43. et inde
<i>Vermes in ligno, et ex ligno nascentes</i> 204.2.3
<i>Vermes terreni erumpentes pluuia praefragiunt</i> 350.44
<i>Vermes nocte lucentes Lampyrides disti</i> 202.30. et 340.41.47. et inde
<i>Vermibus fici maxime obnoxie</i> 282.4
<i>Vermium genus omne oculis caret</i> 206.32
<i>Vermicationis iumentorum remedium</i> 558.36
<i>Vermiculatio quas arbores maxime infestet</i> 314.4.7
<i>Vermiculatio non modo arbores, uerum ipsa etiam poma infestat</i> 314.51
<i>Verna frumenta quae</i> 323.9
<i>Verna opera quae</i> 340.6
<i>Vernationis anguium in medicinis usus</i> 540.48. et 576.5.7
<i>Verni flores qui</i> 397.35
<i>Veronensis agri mala lanata</i> 262.35
<i>Veronensis agro uia Rhetica peculiaris</i> 246.12. et 250.2.9
<i>Verres cur ab Antonio proscriptus</i> 603.43
<i>Verri Cupidinis simulachry obiectum a Cice</i> | <i>cerone</i> 642.50
<i>Verris animalis in medicinis usus</i> 525.13.
<i>Verris</i> 527.15
<i>Verrius scriptor</i> 597.50
<i>Verrucaria herba</i> 415.2. et inde
<i>Verruciae corporis quomodo tollantur</i> 378.21. et 404.43. et 406.3. et 415.2.45.46. et 419.9. et 425.46. et 436.17. et 437.2. et 446.5. et 453.37. et 464.12. et 489.20.22. et 497.29. et 509.9. et 526.9. et 552.22. et 576.2.4. et 584.15. et 595.24
<i>Verrucarum remedium superstitiosum</i> 423.43
<i>Verispelles unde dicti</i> 138.26
<i>Verus heroeus a Pythio oraculo originem cepit</i> 128.45
<i>Vertiginem capitis era in pane generat</i> 332.18
<i>Vertiginis capitis remedia</i> 380.42.
<i>et inde.</i> 381.39. et 384.22.38. et 407.49. et 427.39. et 430.24. et 431.8. et 441.44. et 464.36. et 470.1. et 471.36. et 499.18. et 502.36. et 575.10. et 655.29
<i>Vernacium quid, et unde dictum</i> 334.6
<i>Vesica animalium consideratio</i> 212.23.
<i>et inde</i>
<i>Vesica membrana constat</i> 212.27
<i>Vesicam ledentia</i> 377.6.17. et 423.42. et 426.35.46. et 428.35. et 434.37
<i>Vesicae afflicti remedia</i> 247.18. et 369.24.38. et 373.28. et 374.10.15. et 381.14. et 386.10. et 387.21. et 389.40. et 390.10. et 402.48. et 404.25. et 406.2. et 407.4. et 408.6. et 416.35. et 417.13.23. et 422.35. et 427.1. et 428.13. et 433.28. et 434.21.31. et 436.31. et 438.32.35. et 439.27. et 440.15. et 442.47. et 443.33. et 455.15. et 457.42.49. et 462.50. et 474.30. et 482.48.50. et 483.5.17. et 243.28. et 488.3. et 489.48. et 498.46. et 501.13. et 502.15.18. et 510.26. et 516.26. et 524.44. et inde
<i>de.</i> 534.43. et 574.36. et 654.35.44
<i>Vesica tinnori alium medetur</i> 372.14
<i>Vesicam euacuantia</i> 405.5. et 581.21
<i>Vesicae scabies quo pacto curetur</i> 411.42
<i>Vesicae calculos expellentia</i> 390.6.10. et 483.23. et 551.5. et 665.20
<i>Vesicaria herba quae qualisq;</i> 408.6
<i>Vesparum consideratio, naturaeque</i> 199.48.
<i>et inde</i>
<i>Vespa muscas grandiores uenantur</i> 200.4
<i>Vesparum genus ichneumones</i> 199.51
<i>Vespa carue ueluntur</i> 200.3
<i>Vespa luto in sublimi nificat</i> 199.48
<i>Vesparum et crabronum sexangula cella</i> 199.49
<i>Vespa plenilunio maxime crescit</i> 199.51
<i>Vespa et crabrones non habent reges, aut examina</i> 200.13
<i>Vespa ichneumones araneis inimica</i> 192.27
<i>Vespa non ferunt a scorpione percussos</i> 507.32
<i>Vespa equorum corpore gigni</i> 199.44
<i>Vespa ne uias tangant</i> 264.28 | <i>Vesparum iclus remedia</i> 370.21. et 379.8. et 386.49. et 405.17
<i>Vespasianus Augustus primum coronas ex cinnamomo in templo Pacis dicitur</i> 228.42
<i>Vespasiani Imperatores balsami arbusculum Romae primi ostenderunt</i> 230.24
<i>Vespasianus Augustus eadem Honoris et Virtutis restituit</i> 632.17
<i>Vespasianus filius patris in tertio Consulatu collega</i> 632.
<i>Vespasianus Imperator Augustus uniuersae Hispaniae Latij ius tribuit</i> 36.40
<i>Vespasianus Imperator Oeensis bellum intulit</i> 69.43
<i>Vespasianus Imperatoribus quantus fuerit urbis Romanae ambitus</i> 40.28
<i>Vespasianus in principatu sui exortu calumniantis anxi praecidit</i> 91.27
<i>Vespasianus Consulibus duae eclipses, altera Solis, altera Luna, intra dies paucissimos uise</i> 6.32
<i>Vespasianus Censoribus quae maxima hominum aetas in censum relictam</i> 124.23
<i>Vespasiani Titii laudes, magistratus, honoresque gestit. Toto operis prologo.</i>
<i>Vesper sidus idem cura Venere</i> 4.21
<i>Vespertilio solus inter uolucres dentes habet</i> 208.30
<i>Vespertilio sola uolucrum mammae habet</i> 214.30
<i>Vespertilio sola uolucrum animal parit</i> 188.45
<i>Vespertilio sola uolucrum pullos lacte nutrit</i> 188.47
<i>Vespertilio uolitans pullos geminos secum deportat</i> ibidem
<i>Vespertilionis in medicinis usus</i> 538.29.
<i>et inde.</i> 550.15.39. et 557.27
<i>Vestibulum uirginum capillus ad loton arborum deferrebat</i> 292.10
<i>Vestales uirgines inter sacra Romanae Foscinae uolunt</i> 508.15
<i>Vestales uirgines seruos fugitiosos, ne urbem exeat, retinent precationibus</i> 505.37
<i>Veste aedes incensa Romae</i> 122.9
<i>Veste simulachrum ex marmore</i> 643.11
<i>Vestes ne pediculis obnoxie sint</i> 488.22
<i>Vestium genera plura</i> 149.24. per totum caput
<i>Vestibus intexere aurum ubi repertum</i> 150.3
<i>Vestes ingentis pretij</i> 150.6. et inde
<i>Vestes piseae Homeri tempore in usu</i> 150.1
<i>Vestem tinea quam non attingant</i> 507.32
<i>Vestes herbis infici</i> 409.25. per totum caput
<i>Vestium luxuria cum florum coloribus certat</i> 395.28. et inde
<i>Vestes ne a tinea ledantur</i> 221.14. et 384.27. et 407.13. et 495.47
<i>Vestium tingendarum ratio</i> 166.5.
<i>et 635.6. et inde.</i> 640.2. et inde
<i>Vestes mortuorum in Iacophago Aesio conditorum uertuntur in lapides</i> 633.28
<i>Vestes Phrygio lapide tinguntur</i> 654.38
<i>Vestium maculae quo passo eluantur</i> 374.8
<i>Vestibus interposita saluica, gratissimo odorae eas commendat</i> 395.20
<i>Vestes in Oriente ex spinis cuiusdam lanugine conficiuntur</i> 451.12 |
|---|--|---|

Indicis Pliniani

- Vestes quibus odoribus comenduntur 404.
 7. 407.13
 Vestitia Romana C. Herdicii, Pomponij, &
 Orfiti clarissimorum virorum uxor 111.35
 Veterinorum et dentibus indicatur 208.49
 Veterum morbi remedia 369.51. & 526.46
 Veterum mira frugalitas 319.16.30.
 & 356.11. & inde. & 641.9
 Veterum gratitudo erga medicum inuentores 459.1
 Veterum studio sissimi naturalium rerum 14.
 40. & inde
 Veterum inuenta negliguntur 14.46
 Veterum diligentia 14.40. & inde.
 & 245.1. & inde. & 343.34. & inde.
 & 458.43. & inde. & 491.11. & inde.
 & 510.9. & 640.4. & 665.50
 Vetonice herbe consideratio 466.49.
 & inde
 Vetonice circulo serpentes incluse se fecerunt
 interitum 468.26
 Vetonice radix faciles prestat vomitiones
 479.21
 Vetonica bestiarum venenatarum morstus
 medetur 468.25. & 470.38
 Vetonica usus in medicinis 470.43.
 & inde. & 478.10. 35. 37. 43. 49. &
 479.14. 21.25. 26. 49. & 480.43. &
 482.23.30. 39. 43. 44. & 485.18.30.
 41.51. & 486.4. 18. 23.27. 18.31. &
 47.5. & 488.10. 14. & 489.19.30.
 & 490.25
 Vetustatem que ligna non sentiant 290.8
 Vetus nouitate dare res ardua. Prologo
 totius operis, pag.2. uers.16
 Via sacra Rome 353.11
 Viatores Rome qui, unde disti 320.26.
 & inde
 Viatorum lassitudinem recreantia 269.39.
 & 384.17
 Vibius Crispus Affrice Proconsul 351.26
 Vibius Auitus Aruernorum preles 607.44
 Vibones Britannice herbe flores 461.3
 Vicia leguminis consideratio, natura, usus,
 &c. 330.42. & inde
 Vicia serende tria tempora 330.43
 Vicia fecitatem maxime amat 330.46
 Vicia ubi serenda 333.3
 Vicia quomodo serenda 334.30
 Vicia quando serenda 336.31. & 338.40
 Vicia quando meienda 341.20
 Vicinorum beneuolentia agricolis potissimum
 expetenda 322.36
 Vidime que dijs gratissima 148.32.
 & inde. & 149.7
 Victimae immolande coronabantur 272.12
 Vidior effectum suorum Alexander 629.9
 Victoriatus nummus lege Clodia percussus
 591.49
 Victoriatu nummus unde dictus 591.51
 Vidior summum signum herba a uido por-
 recta 410.3
 Victoria picta, Iphidii opus 634.17
 Victoria nota circus ex creta 640.10
 Videri qua arte quis nequeat 515.24.
 & 675.46
 Viennensis uia, sponte nature picem resi-
 piens 246.16 & 249.34
 Vigilie castrenses a quo inuenta 128.32
 Vigilia inter mala corporis uniuersis, & ea-
 rum remedia 485.45. & inde
 Vigilie diuturne qua arte ferri possint
 389.15
 Vigiliarum immodicarum remedia 374.
 49. & 385.9
 Villarium positio qualis esse debeat 321.31.
 & inde
 Villaticae aues quo pacto tunc reddantur ab
 accipiere 428.6
 Vinaciola sua Laurentibus & Sabinis solis
 comitia 247.51
 Vinalia festa cur, & quando celebrentur
 343.46. & 344.6
 Vinca peruinca herbe medicinae 407.25
 Vinca peruinca herba topiaria 397.45
 Vinca peruinca semper uiret 397.44
 Vinca peruinca folia florum inopiam in co-
 ronamentis suppleunt 397.45
 Vincedo uicti Romani 441.39
 Vinculis uitium que materia aptissima 286.
 43.51. & inde. & 313.1. & inde
 Vindemie consideratio 346.20. & inde
 Vindemiarum singule pressuræ uiginti cuius
 leos implere debent 346.27
 Vindemia aliquando in Calendis Ianuarias
 dilata 346.42
 Vindemiarum tempus aptissimum 346.
 20.40
 Vindemiarum leges 346.22. & inde
 Vindemiarum instrumenta 346.27. & inde
 Vindemiarum tempore que agenda rusticis
 346.35. & inde
 Vindemiaris celestibus signi emerfus 339.23
 Vindemiaris exortus matutinus 345.
 46.48
 Vindemiaris exortus uindemie maturitas
 tem promittit 345.47
 Vindemiarum situs, & quas cali partes spectare
 debeant 295.26. & inde
 Vinea que terra utilissima 296.4. & inde
 Vinea quo ordine disponende 300.48
 Vindemiarum colendarum disciplina 307.46.
 per totum caput
 Vineæ ex singulis uitium generibus faciende
 310.45
 Vineæ serende multiplex ratio 308.12
 Vinearum serendarum differentia quinque
 308.47
 Vinearum ingens fertilitas 248.43. & inde
 Vinearum cultura, & cultores nobiles 248.
 27. per totum caput
 Vineæ tribus modis feruntur 300.7
 Vinearum sulci quales esse debeant 309.10.
 & inde
 Vinearum putationis consideratio 309.47.
 & inde. & 310.31. & 311.14. & inde.
 & 339.44
 Vineæ quando pampinande 311.11. & inde
 Vineæ quando serende 339.27
 Vineæ quando fodiende 311.1. & inde
 Vinorum nobilium consideratio 249.47.
 per totum. & 251.3. per totum
 Vini transmarini genera 251.3. per totum
 caput. & ibidem 30
 Vinum quis primus cum melle miscuerit 249.15
 Vini bonitas Opimio Consule precipua
 249.22. & inde
 Vinum ducentorum annorum 249.24
 Vinum intus accendit, foris infusum refrige-
 rat 249.39
 Vinum sanguinem esse terra 249.42
 Vinum temperate sumptum, uile, intempera-
 te, perniciosum 249.44
 Vini generosi genera plura 249.47.
 per totum. & 351.3
 Vinorum dulciorum genera quatuordecim 251.
 33. per totum caput
 Vinum dulce minus odoratum 251.33
 Vini colores quatuor 251.33
 Vini secundarii genera tria 252.11. per
 totum caput
 Vina operaria 252.12
 Vinorum nobiliorum genera octoginta 252.
 19
 Vini usus apud antiquos foemina interdictus
 252.32. per totum caput
 Vini facitij genera plura 253.27. per toe-
 tum caput
 Vinum facitij ex hortensibus herbis 254.1.
 & inde
 Vinum facitij ex fruticibus 254.25.
 & inde
 Vini prodigiosa genera 254.43. per totum
 caput
 Vinum foemina secunditatem, uiris afferens
 rabiem 254.43
 Vinum abortum faciens 254.44
 Vinum sterilitatem afferens 254.46
 Vina quando in apothecis mutantur 254.51
 Vina nauigatione uentilatae acquirunt 255.1
 Vina quomodo condiantur 255.10. & inde
 Vini condendi uarij ritus 256.14. & inde
 Vina Aspi calce coddunt 255.12. & 656.45
 Vinorum uaria medicamina 255.40.
 & inde. & 256.10
 Vina ex uasis ceratis acorem contrahunt
 256.1
 Vina in que uasa transferri debeant ibidem
 Vino proprius mucor, & acor 256.9
 Vinum natura non congelascit 256.17
 Vinum circa Alpes aliquando congelascit
 256.16
 Vinum ad frigus stupet 256.17
 Vini dolia qualia esse debeant 256.22.
 & inde
 Vini flos optimus qui candidissimus 256.29
 Vini liquor humano corpori intus gratissi-
 mus 257.40
 Vinorum genera centum nonagintaquingue,
 species autem penè duplici numero 257.42
 Vino quomodo odor acquiratur 264.9
 Vini sapor multiplex 268.11
 Vino aqua admista quomodo deprehendatur
 285.18
 Vina nobilia in arbutis gigni 312.4
 Vini uaria genera, & ex eis medicinae 428.
 16. & inde
 Vinum Albanum nervis utile 428.35
 Vinum uires alit, sanguinem, & colorem
 428.42
 Vini effectus plures ibidem & inde
 Vina Albana austeriora 428.40
 Vino sapientiam obumbrari, Prouerbum
 429.16
 Vino quis primus aquam miscuerit 118.16
 Vinum febricitantibus non dandum 429.47
 Vino aque potus interponendus 429.17
 Vina plura miseri, inutile 429.32
 Vina que saluberrima 429.33. & inde
 Vinum rubrum, nigrumque uibementius con-
 stringit

Pars Prima

<i>stringit</i>	429.40	<i>Violis aridis in medicinis post annum uten-</i>	<i>Viscerum affectionum remedia</i>	447.40.
<i>Vinum in quibus morbis non dandum</i>	429.	<i>dum</i>	<i>et 479.9. et 660.1</i>	
47. et inde		403.49	<i>Visci in arboribus nascentis consideratio</i>	
<i>Vinorum faciliorem medicinæ</i>	430.16.	<i>Violarum medicinæ</i>	292.51. et inde. et 442.19	
et inde		403.49	<i>Visci tria genera</i>	292.51. et inde
<i>Vini facis natura, et medicinæ ex ea</i>	431.	<i>Viperæ serpentum folia terra conduntur</i>	<i>Viscum ad religionis usum quomodo, et quan-</i>	
20. et inde		144.24	<i>do decerpendum</i>	442.26
<i>Vini genera nunquam inebriantia</i>	247.	<i>Viperæ dentes gingivis conduntur</i>	<i>Viscum quod optimum</i>	442.29.21
21. et 440.19		208.28	<i>Visci usus in medicinis</i>	442.22. et inde
<i>Vini potus vires recreat</i>	220.13	<i>Viperinis carnibus nescientes</i>	<i>Viscum à Druidis in summa veneratione ha-</i>	
<i>Vina cur mustis odoratoria</i>	394.35	et 542.3	<i>bitum</i>	293.18. et inde
<i>Vinum Indi Arabesque palmis expriment</i>	100.46	<i>Viperæ duplex vulva</i>	<i>Viscum nocet arbori in qua nascitur</i>	315.38
		188.51. et inde	<i>Viscum neque igne, neque aqua corrumpitur</i>	
<i>Vini picati utilitas</i>	429.45	<i>Viperæ grauidæ à catulis suis interimitur</i>	242.32	
<i>Vino aromatate antiquitas delectata</i>	252.	189.4	<i>Viscum in quibus nascitur arboribus</i>	293.1.
45		<i>Viperæ in medicinis usus</i>	et inde	
<i>Vino rogium respergi, Numæ lege vetitum</i>	252.26	<i>copiose, et 541.6. 49. et inde. et 548.</i>	<i>Viscum in aliena nascitur sede</i>	292.46
<i>Vina quæ libationibus impura censentur</i>	252.27	27. et inde. et 552.3.4. et 558.1	<i>Visci acini quando colligantur</i>	293.12.
<i>Vino debent homines, quod soli animantium</i>		<i>Viperarum morsus remedia</i>	et inde	
<i>non sistentes bibant</i>	429.16	<i>Vipiones aures</i>	<i>Viscum quomodo præparetur</i>	293.16
<i>Vini pice conditi medicinæ</i>	429.42	<i>Vipianus Consul</i>	<i>Visci in chameleonte herba nascens</i>	413.33
<i>Vini sapor quibus commendetur</i>	383.38.	23.6. et 116.9	<i>Visci floris medicina</i>	477.33
et 462.9		<i>Vires quorundam prodigio</i>	<i>Visci sumpti remedia</i>	370.4. et 431.15.
<i>Vini mercede conductus Mezentius Rutulis</i>		115.43.	et 444.44. et 495.38. et 519.29.	
<i>opem tulit aduersus Latinos</i>	252.29	et inde	45. et 575.18	
<i>Vini apud antiquos mira inopia</i>	252.26	<i>Vires recreantia</i>	<i>Visula una in imis arboribus fertilior</i>	247.
<i>Vini copiosissimi prouentus</i>	346.41.	420.7. et 434.20.	19	
et inde		et 436.28.33. et 502.21.	<i>Vilus acutissimi exempla</i>	116.14. per tota
<i>Vini transmarini ætas media quæ</i>	251.31	<i>Virgæ sanguineæ natura</i>	<i>tum caput</i>	
<i>Vinum Maroneum quibus aquæ portionibus</i>		<i>Virgæ magistralium Romanorum ex betulla</i>	<i>Vilus fœculo reficitur</i>	389.42
<i>miscendum</i>	249.16	<i>arbores</i>	<i>Vilus claritas euphorbio iuuatur</i>	67.24
<i>Vina sua Narbonensis Gallia uarijs inficit</i>		278.5	<i>Vilus aliquibus post longum tempus restitua-</i>	
<i>medicamentis</i>	250.34	<i>Virgilius non dissimulat, per quos profecta-</i>	<i>tus</i>	207.18
<i>Vini bonitas regioni terræq; non uis ge-</i>		<i>rit. Prologo totius operis, pagina 2.</i>	<i>Vilus quibusdam statim nascentibus negatus</i>	
<i>neri accepta ferenda</i>	250.45	<i>uersu 47</i>	<i>Ibiden</i>	
<i>Vino modice sumpto nerui iuuatur</i>	428.45	<i>Virgilius carmina sua testamento cremanda</i>	<i>Vilus birundinum pullis qua herba restitua-</i>	
<i>Vina dulcia odore carent</i>	268.26	<i>mandauit</i>	<i>tur</i>	140.18. et 467.21
<i>Vina tenuia odoratoria</i>	268.27	119.11	<i>Vite longissima exempla</i>	123.23. per totum
<i>Vino persula femina minus egrotat</i>	332.24	<i>Virgilius equi optimi formam pulchre de-</i>	<i>caput. et 124.11. et inde</i>	
<i>Vini vires crispula franguntur</i>	255.34	<i>pinxit</i>	<i>Vite breuitate nil melius</i>	124.50. et inde
<i>Vino condendo quæ pix uilissima</i>	255.44	<i>Virgili manu scriptus liber Plinij tempore</i>	<i>Vita animalis uigilia. Prologo operis,</i>	
<i>Vini celæ quales esse debeant</i>	256.19.	<i>extabat</i>	<i>pagina 2. uersu 35</i>	
et inde		239.30	<i>Vita doloribus inquinata. pœnæ est</i>	504.31
<i>Vini è fece siccata atramentum excoquitur</i>		<i>Virgili carmina Augustus cremari uetuit</i>	<i>Vita religio constat</i>	255.5
624.38		119.11	<i>Vita desit, quando uoluptas uiuere coepit</i>	
<i>Vini facilijs uaria genera</i>	253.27. per tota	<i>Virgili amatorie incantationes</i>	245.18	
<i>tum caput</i>		506.14	<i>Vite brevis signa</i>	218.32
<i>Vini tætiuum offerentia</i>	561.1. et 585.13	<i>Virgilius Nartyciam picem præcipue cõmen-</i>	<i>Vite longæ signa</i>	218.34
<i>Vinum è fonte fuenis</i>	561.3	<i>dat</i>	<i>Vita quibus animalibus sine cibo</i>	142.35
<i>Vinum præcipue serpentes appetunt</i>	191.44	255.50	<i>Vite longissima homines</i>	61.20. et 110.36
<i>Vini saporum qui habent fructus</i>	268.21	<i>Virgilius quædam à Catone mutuatus</i>	<i>Vite breuissima homines</i>	104.24. et 110.
<i>Viola semen scorpionibus aduersatur</i>	403.	23. et inde	35.38	
47		<i>Virgili de faba serenda consiliu</i>	<i>Vitam suâ castor Ponticus testiculis redimib</i>	
<i>Violarum consideratio, natura, et genera</i>		332.24	141.20	
<i>393.47. et inde</i>		<i>Virgili de sandyce opinio</i>	<i>Vitelliani Capitolium incenderunt</i>	607.7
<i>Viola quando floreat</i>	397.20. et inde	624.27	<i>Vitellius Lucius coctana, caricus, et cameas</i>	
<i>Viola sponte nascentes</i>	393.48	<i>Virgili de reparandis apibus consiliu</i>	<i>ex Syria in rus sui Albeni intulit</i>	266.3
<i>Viola luca mensûra extenuat</i>	403.48	43	<i>Vitellius piscaria primus in Italiam attulit</i>	
<i>Viola lutea</i>	393.50	<i>Virginea aqua Romæ</i>	266.45	
<i>Viola lutea urinam ciet</i>	403.48	<i>Virginitas uitiata gagate lapide depræben-</i>	<i>Vitellij patina ingentis pretij</i>	636.26
<i>Viola alba ueris nuntia</i>	397.20	<i>ditur</i>	<i>Vitellius Pisonem ueneficij accusat</i>	210.30
<i>Viola repidiorebus locis etiam hyeme proue-</i>		<i>Virgo, aqua Romæ, et cur ita dista</i>	<i>Vitex herba, eiusque medicinæ</i>	447.3.
<i>nit</i>	1biden	<i>Virie Celticæ quæ</i>	et inde	
<i>Viola alba maxime durat</i>	397.28	<i>Virilium remedia. Quære Genitalium rea-</i>	<i>Vitiles naues in Oceano Britannico</i>	129.4
<i>Viola alba mensûra extenuat, et urinam ciet</i>		<i>media.</i>	<i>Vitiliginis remedia</i>	379.44. et 382.7.
403.48		<i>Vireo scolis quando appareat</i>	et 403.40. et 424.24. et 501.3. et	
<i>Viola alba uita longissima trimatus</i>	397.46	344.20	503.16. et 556.23. et 570.35. et 638.1	
<i>Viola alba uita delectantur</i>	398.5	<i>Viri scolyto florent in coitum seigniores</i>	<i>Vitiligiorum uox Catoniana, et ex quibus</i>	
		417.39	<i>composita. Prologo totius operis, pag.3.</i>	
		<i>Virtus olim Romæ honoris præmio conten-</i>	<i>uersu 38</i>	
		<i>ta</i>		
		272.31		
		<i>Virtus cuiusque in quæ tempora incidere plu-</i>		
		<i>rium refert</i>		
		118.21		
		<i>Virtutis ades Romæ à quibus picta</i>		
		632.16		
		<i>Virtutis pictura</i>		
		635.45		

Indicis Pliniani

Vitis in incerta fertilit, sed tardius matura
scit 282.2
Vitis tacta fulmine libationi habetur impu-
ra 255.6
Vitium armentorum medicina 426.42
Vitium clauiculae quem usum habeant in medi-
cinis 426.3
Vitis lacryma qualis, & ex ea medicinae
435.44. & inde
Vitis & brassica inimica 441.19
Vitium cineres quem usum habeant in medi-
cinis 426.4. & inde
Vitis brassicam petream fugit, aut moritur
375.40
Vitis frondium succorumq; in medicinis usus
445.40. & inde
Vitis populus arbor gratissima 286.39
Vitis sola bis parturit 280.26
Vitis quando germinat 280.37
Vitis quo tempore floreat 280.38
Vitis uincula ex ipsi fieri possunt uitibus
287.1
Vitis trifera, insanae dicta 281.41
Vitis frondes latissime 279.24
Vitium consideratio 245.28. per totum
caput
Vitium principatus in Italia 245.24
Vitis inter arbores numerate 245.28
Vitis lignum eterne naturae 245.29.32
Vitium quarundam magnitudo 245.35.
& inde
Vitis centurionum Romanorum insigne
246.19
Vitium generum plura 246.24. per totum
caput. & 247.41. per totum caput
Vitis Biturica quali loco ferende 247.3.
& inde
Vitium frondes, antequam decidant, rubes-
centes, pessimi generis argumentum
247.46
Vitis arbore uelpalis non indigeus 248.9
Vitis hyuletris usus varius 289.47. & inde
Vitis brevis uita 292.34
Vitis quando pluita inimica 294.42
Vitis que quo loco ferende 248.34.
& inde
Vitis que terra utilissima 296.4.23
Vitis umbra qualis 302.6
Vitis tribus modis inseritur 304.17. & inde
Vitis suis humor inimicissimus 304.25
Vitium gemma, oculis, germen 308.3
Vitis ut diuersa ferat uinas 308.36
Vitium plantarum consideratio 307.
46. & inde
Vitium culturae preceptis ex Catone 311.35
Vitis diuersorum generum quatenus misceri
possint 310.46. & inde
Vitium culturas quis primum repererit 128.
16
Vitis maritandis que arbores apte 312.6.
& inde
Vitis Aquilonem spectare debent 312.38
Vitis quibus uinculis ligande 312.51.
& inde
Vitis terra obruta quo pacto propagetur
313.15
Vitis adminicula addenda 313.31
Vitium morbis articulationi, eiusque cause
314.30. & inde
Vitium pestis araneus 314.49

Vitis Tacampensis agri bisera 335.17
Vitis albe nomina, & ex ea medicinae 427.
27. & inde
Vitis nigrae novinas, & ex ea medicinae 427.
50. & inde
Vitis raphanus inimicus 315.40
Vitis laurus inimica 1bidem
Vitis ex remedijs interdum sunt 317.20
Vitis consideratio, origo, faciendique ratio
658.46. per totum caput
Vitis liquor & magnete trahitur 659.6
Vitis artifex Sidon 74.41. & 659.12
Vitium quae ratione cognatur 659.8
Vitrum ex Belli amnis harenis 74.33
Vitrum Obsidianum 659.31
Vitis temperamentu flexibile quando inueni-
tum 659.19
Vitis fragmenta quo pacto glutinentur 335.
34
Vitrum & statum, & torum, & calatura figu-
ratur 659.12
Vitreorum duorum calicum ingens pretium
659.22
Vituli marini consideratio 141.28.
& inde. & 155.25. & 157.34. per totum
caput
Vituli marini adipis medicinae 584.25
Vituli marini non feruntur fulmine 18.21
Vitulus marinus mutescit 185.14
Vituli marini descriptio 157.34. per totum
caput
Vitulus marinus & mugitu dictus 157.38
Vituli marini pilis uestiuntur 157.29.34
Vituli marini partus 157.34
Vitulus marinus mammis seetum educat 157.
36
Vitulus marinus in somno mugitus 157.38
Vituli marini uoce & visu populum saluant
157.39
Vituli marini nomine uocati respondent
1bidem
Vituli marini somnus grauissimus 157.40
Vituli marini pinnis uice pedum serpint
1bidem
Vituli marini pinna dextra soporifera 157.
42
Vitulus marinus lingua duplex 209.11
Vituli marini sel multis remedijs nobilitatum
211.13
Vituli marini oculi quales 207.28
Vituli terrestres, eiusque partium in medi-
cis usus 525.19.40. & 526.7. & 527.
8.10.15.42
Vitularia obstruam & quo primum inuenta
170.30
Vitularia piscium & Licinio Murena inuenta
170.40
Vitularia murenarum & C. Hirio instituta
170.45
Vitularia cochlearum & quo primum excogi-
tata 171.2
Vitularia ferarum & quo inuenta 151.28
Viterra cuniculis infesta 152.15
Viterra in medicinis usus 549.10

Vlcus, uide Hulecus.

Vlex fructus genus, eiusque usus in auri me-
tallis 594.31.36
Vlixes sanguinem & uulnere profluentem car

mine conspuunt 506.21
Vlixis Palladium surripientis celata effigies
602.10
Vlixis effigies picta 627.39. & 628.9
Vlix prius pileum addidit Nicomachus
631.13
Vlixis bouem cum equo iungentis picta effi-
gies 633.8
Vlmaria qualiter disponenda 300.41.
& inde
Vlmi arboris consideratio, & genera qua-
tuor 277.39. per totum caput
Vlmus gemmi ferens 238.13.14
Vlmi semen sanara 277.43. & 281.9.
& 300.38
Vlmifolia qualia 279.34
Vlmus citio germinat 280.10
Vlmi sponte resurgentis portentum 283.20
Vlmus rigorem optimi seruat 290.3
Vlmus quando ferenda 300.37. & inde
Vlmus uitibus aptissima 312.6
Vlmorum infirmarum remedium 317.3
Vlmi arboris natura, & medicinae ex ea
446.7. & inde
Vlophobon herba quae, & cur illa dicta
413.46
Vlpicum alij genus 360.47.50
Vlula fellis in medicinis usus 542.12
Vlula adipis in medicinis usus 1bidem
Vlmbris spatio consani 5.22
Vmbra satis aut nutrit, aut nouerca 302.9
Vmbrarum figure tres 5.41
Vmbra quarum arborum leues 302.8
Vmbra arborum quarundam noxie 302.10
Vmbra gnomonis pro ratione locorum di-
uersa mensura 23.23. per totum caput
Vmbra ubi nulle die medio 23.31
Vmbra quando, & ubi nulle 23.30. per
totum. & 101.46. & inde. & 110.27
Vmbra ubi bis anno in Meridiem cadant
23.47
Vmbra ubi ad Septentrionem hyeme, & state
in Austrum uergant 91.24. & inde.
& 93.21. & 101.47. & inde
Vmbra hyemae canes obmutescunt 141.11
Vmbra metiendae ratio 648.40
Vmbra ex longitudine Thales Milesius py-
ramidis altitudinem mensus est 648.39
Vmbra inferorum quo pacto euocetur
678.15
Vmbria una irtiolae peculiaris 247.48
Vmbri pecudum genus 150.18
Vmbros populos Pelasgi exegerunt 38.41
Vmbrius arriphe peritissimus Plinij aeo
174.27
Vncialis uua quae, & unde dicta 248.18
Vndulata uestis 149.46.49
Vnedonis folium quale 221.13
Vnedonis arboris fructus qualis 439.24
Vnedonis arboris consideratio 267.24.
& inde
Vnedo cur dicta 267.27
Vnedoni folia non decidunt 278.31
Vnguentorum consideratio 232.32.
per totum caput
Vnguentum inuenitur incognitus 232.32
Vnguentum non fuisse Troiano tempore
232.32
Vnguentum Persarum est inuentum 232.36
Vnguentorum usus in fusticibus 232.40
Vng

Pars Prima

Vnguentorum genera plura
& inde	232. 42.	cane defensu	144. 48	Voci qui dentes necessarij	114. 36. & inde
Vnguenti facienti duplex ratio	233. 3	Volatus Sedigitus Poeta	215. 37	Vocestotidem, quot homines	218. 21. & inde
Vnguentum regale quod	233. 4. 9. & inde	Volema pyra	263. 23	Voci utilia	371. 50. & 372. 5. 26. & 380.
Vnguenti faeces magmata uocari	234. 5	Vologesi Rex Parthorum	97. 6	29. & 386. 4. & 411. 38. & 419. 27. &	
Vnguentum in alabastris optimè seruatur	234. 6. & 546. 39	Vologesoceria oppidi, Vologesi Regis opus	97. 7	422. 43. & 423. 2. & 456. 35. & 484.	
Vnguenta uetustate meliora fiunt	234. 8	Volsinij à Romanis ob signorum copiam ex-	606. 40	18. & 561. 1. & 580. 4. 9. & 619. 1. &	
Vnguentis Sol inimicus	Ibidem	pugnati	606. 40	620. 2	
Vnguentorum quæ prima mentio apud scri-	232. 37	Volta monstrum	17. 34	Vpupa auis consideratio	181. 2. & inde
ptiores	232. 42	Volus quid	418. 20	Vpupa in medicinis usus	544. 35.
Vnguentorum uaria cognomina unde sum-	232. 42	Volumio L. Consule carne pluit	18. 27	& 549. 35	
pta	232. 42	Voluisse magna abunde pulchrum est. Pro-	pag. 2. Merf. 18	Vranoscopus piscis	578. 48. & 586. 4
Vnguentorum autoritas subinde mutata	232. 43	logo operis,	pag. 2. Merf. 18	Vrbane arbores quæ, & curia diste	278.
Vnguenta quibus è locis maximè commenda-	232. 44. & inde	Voluaces uermes prærodentes pubescentes	318. 9	20	
ta	232. 44. & inde	Voluptas quando uiuere cepit uita desijt	245. 18	Vrbane tribus minis honorata quam rusti-	319. 48
Vnguentorum luxuria maximè superuacua	234. 12	Voluptatis publica uia maximè irreput	641. 16	ca	
Vnguentæ quare expetita	234. 14	Volusij L. Senectus	123. 40	Vrbanaum arborum medicina. Libro uige-	
Vnguenta in umbra, & plumbeis uasis co-	234. 8	Vomica morbi remedia	377. 4. 9. & 380.	simotertio per totum	
quenda	234. 8	26. & 386. 8. & 388. 47. & 413. 23. &	Vrbium distictelares ante oppugnationem su-		
Vnguentorum pretia maxima	234. 15	447. 19. & 451. 44. & 453. 24. &	lent euocari	506. 9	
Vnguentis pedes inungebantur	234. 20	536. 40. & 549. 18. 22	Vrceolaris herba quæ, cuiusque usus in medi-		
Vnguentorum usus etiam in castris	234. 25	Vomitiones à canibus primum monstratæ	cinis	413. 21. & inde	
Vnguenta exotica Romæ Censoria lege in-	234. 31	536. 18	Vreda non fit, nisi plena Luna	342. 47	
terdicta	234. 31	Vomitiones in remedium crudelitatis excogi-	Vredo non fit, nisi plena Luna	342. 50	
Vnguenta etiam in potu addita	234. 32	tate	Vredo, peculiaris uitium pestis	342. 33	
Vnguenta meliora quæ terram, quam quæ	234. 32	Vomitiones quibus inimicæ	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
coctum sapiunt	234. 32	Vomitum nauigantium utilitas	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vngues pisces in ore mandentium lucent	163. 37	& inde	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vnguium animalium consideratio	216. 4.	Vomitum causa, & quibus animalibus accidat	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
per totum caput	216. 4.	211. 34	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vngues nervorum clausule	216. 4	Vomitum sidentia	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vnguium animalium differentie	Ibidem	& 380. 31. 48. & 381. 42.	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
per totum caput	Ibidem	& 384. 4. 20. & 386. 7. & 389. 4. 12	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vngues nudius recitari religiosum	507. 5	Vomitum prouocantia	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vnguium relegendum superstitiosus usus	512. 34. & inde	& 370. 18. & 372. 10. & 376. 4. 9. &	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vnguium uitioforum remedia	386. 37.	385. 31. & 386. 39. & 403. 36. & 404.	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
& 387. 39. & 389. 25. & 427. 6. &	41. & 412. 26. & 416. 15. & 433. 3. &	41. & 412. 26. & 416. 15. & 433. 3. &	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
431. 36. & 442. 13. & 445. 9. & 489.	435. 4. 14. & 439. 19. 33. & 440. 7.	435. 4. 14. & 439. 19. 33. & 440. 7.	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
21. & 517. 42. & 522. 43. & 526. 8.	& 456. 37. & 463. 44. & 479. 21. &	& 456. 37. & 463. 44. & 479. 21. &	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
& 639. 13	480. 50. & 481. 40. 50. & 493. 49. &	480. 50. & 481. 40. 50. & 493. 49. &	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vngularum animalium differentie	216. 38	502. 12. & 575. 15. & 580. 49. & 596.	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
per totum caput	216. 38	51. & 613. 10	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vngulum antiqui annulum appellabant	588. 15	Vomitum inibentia	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vngule quibus sint solidæ	216. 32. & inde	& 422. 7. & 426. 3.	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vngularum consideratio	216. 38. per totum	& 429. 24. & 457. 43. & 479. 25	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
caput	216. 38. per totum	Vomitum contra facta uiria quo pacto curentur	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vnicornes boues	137. 39. & 138. 1	370. 48. & 378. 24	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vnionis gemme consideratio	164. 37.	Vopisci Cesaris de Roseæ campis elogium	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
& inde per totum	164. 37.	296. 38	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vniones unde disti	164. 40	Vopisci qui dicantur	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vnionis dotes in quibus consistant	164. 38	112. 30	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vniones ubi optimi	164. 42. & inde	Vortex quid, & qua in re differat à turbine	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vniones Cleopatæ ingentis pretij	165. 24.	16. 43	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
& inde	165. 24.	Vota iupiscientes Parthorum reges, qua her-	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vnionum nomen quando impositum	165. 48	ba uisij	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vnionum usus, mulierumque circa eos luxus	164. 45 & inde	Votorum præcipuus locus, quando spei nullus	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Voonia pyra	263. 23	136. 8	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vola homini tantum	216. 30	Votum mortis frequentissimum	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Vole quibusdam defuerunt, qui cognomi-	216. 30	124. 50	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
na inde traxerunt	216. 30	Vox humana à decimotertio ætatis anno ro-	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
Volcatius Iurisperitus, Cefelij præceptor, à	216. 30	bur acquirat	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		218. 15	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		Vox in senibus exillior fit	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		218. 15	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		Vox nullis nisi pulmonem & arteriam ha-	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		bitentibus	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		217. 44	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		Voci consideratio	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		Ibidem per totum	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		Vox eadem quibus in locis sæpius repercutia-	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		tur	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		650. 25. & inde	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		Voci officientia	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		370. 15. & 581. 25	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		Voce carentes homines	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		70. 35	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		Vox in theatris scribe aut harena superinicia	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		decuratur	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	
		218. 17	Vredo, peculiaris uitium pestis	586. 29	

Indicis Pliniani

Vinum ouum quod	188.6	Vua in uite seruabiles	248.8	26. & 503. 9. 17. & 511. 16. & 533. 38.	
Vrion terre genus	594.26	Vuarum conseruandarum ratio	264.2.	& 534. 38. & 597. 4. & 612. 50. &	
Vrsinum allium syluestre	361.17	& inde. & ibidem 12. 25. & inde. & 315.	615. 16. 19. & 617. 45. 48. & 624. 22.		
Vrsorum confideratio	143. 7. per totum caput	34. & inde. & 426. 32. & inde	& 638. 24		
Vrsi sine calcatu longo itinere fatiscunt	216. 36. & 523. 17. 19	Vue ne à uessis attingantur	264.2.18	Vulpes solertem & perspicacem auditum habent	140.45
Vrsi ne mordeant	615.20	Vuarum circa acinos differentie	267.30.	Vulpes quibus inimice	192. 31. 41
Vrsorum in medicinis usus	522.45. & 525. 16. 22. 29. 37. 46	& inde		Vulpes ne gallinaceos attingant	530.14
Vrsi ubi non sint	153.10.13	Vuarum succus qualis	268.21.22.23	Vulpes ubi non sint	153.10
Vrsorum partus informes	143. 9. & 189. 34	Vue cui tegetur	268.37	Vulpis, eiusque partium in medicinis usus	520.24. & 521.2.25. & 522.38. & 523. 17. 39. & 525. 41. & 529.16
Vrsi egroti fornicarum ouis sanantur	140. 33. & 543.12	Vuarum uaria genera qua arte in eadem uite nascantur	308.40. & inde	Vulpes quo cibo necentur	438.45
Vrsorum coltus qualis	143.7. & 189.22	Vuarum acini nibil ligni intus habentes quo pacto efficiantur	308.42	Vulpes in Thracia auribus glaciei admotis	140.47
Vrsam parientem uidere, res est in primis rara	143.11. & 189.34	Vua quò terre propior, eò plus habet urinum	310.45	Vulpium Thracæ aurigia sequitur in transmittendis omnibus glaciatis	140.46
Vrsi maxime fauos expellunt	143.24	Vuarum medicinae	426.28. per totum caput	Vulpes marine, earumque affus	168.3
Vrsorum somnus grauissimus	143.14	Vue ne alicui animalis obnoxie sint	313.35	Vulturum nidos nemo unquam attigit	174. 25
Vrsorum specus imbricibus impenetrabiles	143.13	Vuas pubescentes uolucres prætorum, eiusque rei remedium	318.10	Vulturum alitum confideratio	174.25.
Vrsorum costis carnes crescere	143.18	Vuas ne aues attingant	368.12	per totum caput	
Vrsi qua herba sese purgant	143.22	Vue recentis noxæ	426.29. & inde	Vultures ubi nidificent	174.26
Vrsi aquam morfu uorant	192.11	Vue saluberrime quo pacto fiant	426.37	Vultures biduo aut triiduo presentium futuræ cadavera	174.29
Vrsi caput inusidissimum	143.25	Vuas galli ne edant	426.42	Vultures unguento fugantur	219.8
Vrsos non gigni in Africa	143.33	Vuarum uuelci, eorumque medicinae	426.43.	Vultures siferis fenum edunt	371.5
Vrsorum oculi crebro debetantur	143.23	& inde		Vultures, partiumque eorum in medicinis usus	538.5. & inde. & 542.15. & 547. 12. & 549.23
Vrsorum cibus quis	192.4	Vua theriacæ serpentum ictibus medetur	426.48	Vulturum uentus quis, & unde spirat	157
Vrtice herbe confideratio, & medicinae ex ea	412.17. per totum caput	Vue pisse confideratio, & medicinae ex ea	386.20. & 426.51. & inde	Vulturum Coro contrarius	15.41
Vrtice folia morada	279.29	Vua pituitaria que	427.17	Vulturum uenti qualitates, & natura	15.51. & 16.1
Vrtice non mordentis medicinae	412.46	Vua pissa aues deceptæ	627.8. & inde	Vulturno apiariae & uineæ in Italia Gallia que opponende	348.27. & inde
& inde		Vue fascium remedia	375.51. & 380.29.	Vulturni proprie in reliquis dicimus animabus quos in muliere locos seu uterum appellamus	212.30
Vrtice semen ubi optimum	412.42	& 383. 9. & 384.34. & 388. 8. & 412.		Vulua electio que	212.34
Vrtice magnitudo mira	400.18	21.41. & 419. 26. & 435. & 437.		Vulus porcaria que	ibidem
Vrtice differentie, usque	400.18. & inde	19. & 438. 2. & 439. 46. & 440. 1.		Vulus electio partu melior, quem edito	212.33
Vrtice primum enascentis cibus religiosus	400.24	& 442.12. & 445.15. & 452.14. 33.		Vulua seu uteri muliebrius remedia	370.13
Vrtice pun fluris oleum medetur	400.23	& 508.37. & 510.15. & 547.34. 35. &		30. & 371.47. & 377.8. & 378.20.25.	
Vrtice semen elute contrarium	412.18	578.24. & 580.48. & 614.27. & 615. 16. & 639.17		& 379. 21. & 380. 26. 51. & 381.40.	
Vrtice oleum	261.1. & 412.17			44. & 382.3. & 384.10. 21.39. & 386. 34. & 387.22. & 388.13. & 389.40. &	
Vrtice laudes Phaniæ Physicus condidit	412.36	Vua in palato soli animalium homini 209.39		390. 36. & 402. 36. & 403.12.34. &	
Vrtice asperum pullis mortifera	188.25.27	Vuas pisces	586.29	404.23. & 405. 18. 26. & 406.20.	
Vrtice pisces in medicinis usus	584.50.	Vua marina in uino necata uini tedium offert	585.12	34.45. & 407.43. & 411.24. & 412. 21.27.31. & 414.23. & 419.6. & 420. 20. & 422.19. & 423.15. & 430. 39.	
& 586.4		Vulcani festum	330.16	& 431.8.39. & 432.20.25. & 433.13.	
Vrtice pisces confideratio	168.13. & inde	Vulcani filius Aethiops Aethiopiæ nomen fecit	103.28	28.41. & 434. 11. 32. 33. & 437. 7. &	
Vri ferae quales	134.16	Vulcani Gurgitis repetitus interitus	162.22	439.27. & 440.21.33.40. & 442.18.	
Vrorum in medicinis usus	519.36	Vulneribus capitis aristolochia medetur	444.46. & 471.44	& 443. 14. 20. 23. 39. 44. 49. &	
Vrorum cornu maxima ac eorum usus	205. 18. & inde	Vulnera ne inflammantur	457.39	444.6.18.44. & 445.9.16. & 446. 27.38. & 447.18. & 450.17.29. &	
Vrsura que stuosa segnitie	592.4	Vulnera quomodo conglutinandæ	457.38	451.25. & 453.37. & 455.10.15.20.	
Vfus efficacissimus totum omnium magister	476.29	Vulnera interuentu eorum, qui pedibus iter confecerint, inflammari creduntur	460. 22	22. & 489. 31.34. 35. 36.44.49. &	
Vetrua unde dictus	212.29	Vulnera aggrauari creduntur eorum interuentu, qui canis serpentisue morfu aliis quando fuerint lesi	507.28	490.1.5.9.10.11.16. & 492.28. &	
Vrtice Apollinis templum memorabile, eiusque ritibus ex cedro Numidica	290.23	Vulnerum uaria remedia	369.19. & 372. 51. & 375.42. & 376.36. & 382.20.21. &		
Vrtice urbs vetulus	290.25	& 385.5. & 386. 11. 19. & 387.21.27. 28. & 403. 31.38. 40. & 404. 9. &		495.10. & 496. 31. & 498.44. &	
Vuarum insigniora genera	246.27.	405.4.11. & 412. 48. & 416.34. &		509.16. & 511.14.34. & 514.12.50. &	
& inde ad finem capituli, & toto capite sequenti		425.48. & 426.15. & 442.14.24. &		516.41. & 528.25. 26. 31.34. &	
Vuarum differentie unde sumpte	246.4.	446.11.14. & 455.17. & 456.38.41. &		529.1. & inde. & 534.14. & 575. 9. &	
& inde		& 457.38. & 462.12. & 463.5.16. &		614.27. & 638. 26. & 654. 27. 31. &	
Vue pisse unde dictæ	246.12	& 465.17. & 482.31. & 488.4. &		& 655.31	
Vue lanæ	246.34	492.33. & 493.1.34.51. & 494.10. 51. & 495.43. & 499.10.13. & 502.3.		Vxor Egnatii Mecenij ob uini potum à uiro interfecta	252.33
Vuarum uaria nomina	246.24. per totum.			Vxor ob uini potum dote mulcata	252.38
& 247.41. per totum caput				Xanthos	
Vua Biturica in eligendo solo morosa	247.6				
Vua quedam cum sole circumagitur, ob id Streptos dicta	248.5				

Pars Prima

X	<i>Anthos gemma</i>	676.12
	<i>Xanthus historicus</i>	460.13
	<i>Xenocrates staturarius</i>	611.11
	<i>Xenocrates de pictura volumen edidit</i>	627.
	24	
	<i>Xenon pictor</i>	634.44
	<i>Xenophili Musci etas longissima citra uolum corporis incommodum</i>	125.2
	<i>Xenophon dux de Agricultura præcepta edidit</i>	320.34
	<i>Xenophonitis symposium</i>	610.43
	<i>Xenophonitis de sementis tempore sententia</i>	338.24
	<i>Xerxes Persarum rex Hellepontum ponte frauit, illæque exercitum duxit</i>	59.
	30	
	<i>Xerxis aduentu platanus Laodiceæ mutata in oleam</i>	316.6
	<i>Xerxis pater Darius per Bosporum Thraciam duxit exercitum</i>	59.34
	<i>Xerxes quo pacto exercitum numerarit</i>	55.
	32	
	<i>Xerxis uniuersum exercitum Pythius Bithynus hostio excepit</i>	600.17
	<i>Xylina lina</i>	352.23
	<i>Xylocinnamomum quid</i>	228.33
	<i>Xylobalsamum quid, eiusque usus</i>	230.46.
	et inde	
	<i>Xylon frutex</i>	352.23
	<i>Xiphias comete genus</i>	10.32
	<i>Xiphia piscis</i>	585.28.29
	<i>Xiphia piscis naues perforat</i>	573.47
	<i>Xiphion herba qualis</i>	471.2.6.29.
	et 482.4.4. et 484.18.49	
	<i>Xiphij herbe medicina</i>	482.44.
	et 484.18.49. et 489.50	
	<i>Xyris herba ad esylusilestris</i>	404.45
	<i>Xyris gemma</i>	672.28

Z Achalias Babylonius Magus, eiusq;
ad Mithridatem liber 676.9
Zamie nucum pinearū genus 281.7

Zancli Sanothraceno post centesimum quatuor-
tum annum dentes enati 208.43
Zanthenes gemma in Media nascitur 677.
29
Zaratius Magus 544.48
Zaymocenidas Magus 544.49
Zea genus frumenti ubi potissimum proue-
niat 326.2. & inde. & Ibidem 50
Zea medicinae 421.26. & inde
Zea in Africa in alicam degenerat 328.
42
Zea granum pulchrius, quam tritici 328.
49
Zēdē & Ζέδωα zea cur ab Homero appella-
ta 326.5
Zenodorus statuarius Plinij etate floruit
607.36
Zenodorus fingendi ac celandi scientia nulli
ueterum postponitur 607.42
Zenonis libris Carneades responsurus elabo-
rum Iunipist 463.46
Zenonis statuum quare Cato in Cypria au-
ditiōne non uendiderit 612.1
Zephyria oua que 188.40
Zephyrus uentus quis, & unde spiret 15.9.
& 348.22
Zephyrus uentus uer inchoat 348.23
Zephyro flante que agenda 348.24
Zephyro oliueta opponenda 348.23
Zeros gemma 673.17
Zeti & Amphionis simulacrum ex marmore
644.3
Zeugites calanorum genus 286.21
Zeus piscis-faber appellatus 160.10
Zeus statuarius 608.17
Zeus Heracleotes pictor 626.39. & inde
Zeuxidis cum Piraso certamen 627.8.
& inde
Zeuxidis opera mira 627.8. & inde
Zeuxis tabulam pingens quinque nudas uir-
gines imitandas sibi proposuit 617.2
Zygia acris genus 277.12

Zingiber aromatis genus 222.25
Zizythum potus Aegyptiorum 425.10
Zizipha malorum genus 262.30
Zizipha quomodo, & quando ferantur
300.32
Zizipha coronis olim adhibebantur 396.7
Zmilaces gemma in Euphrate nascitur
677.31
Zmilaces gemma marmori Proconneso sim-
ilis Ibidem
Zmilus architectus 649.31
Zodiacus qui & Signifer, circulus celestis,
eiusque situs 2.5. & 7.31. & inde.
& 24.16
Zoeleicum linum 352.6
Zona Orionis quando oritur 342.17
Zonarum quinque consideratio 22.3 & inde
Zoophthalmum herba 473.40
Zopyros herba 453.50
Zopyrus argenti celator 602.8
Zopiffa piceis genus, & ex ea medicina 276.
16. & inde. & 445.20. & inde
Zoroastres eodem quo natus est die risit
114.45
Zoroastres preceptor 544.43
Zoroastres quo tempore floruerit 544.41
Zoroastrem annis uiginti in deserto caeco
uixit 215.30
Zoroastres magice uanitatibus inuenitur 544.4
39
Zoroastres scripta 544.43. & inde
Zoroastres de tempore seminandi quid senserit
336.22
Zoroastres recens nati cerebrum palpitatio-
ne sua impositam repulit manum 114.
46
Zoronifios Magorum gemma 677.32
Zoronifios gemma in Indo flumine nascitur
677.32
Zoster, ignis sacri genus 486.44
Zoster fructus marini genus 243.51
Zura, paluri semen 451.44

Primæ Partis Indicis Pliniani
Finis.

Finis.

INDICIS PLINIANI PARS

SECUNDA GEOGRAPHICA

CONTINENS.

Abamons	75.31	Acraeni populi	40.12	Acroceranium promontorium	43.41.
Abala oppidum	102.41	Acruetis Thracie urbs, postea Calatis dicta	55.39	" 50.3	
Abalus insula	663.35			Acroceranij montes	49.26. & 50.31.39
Abalites sinus	102.11			Acrocorinthus id est, Corinthi arx	51.59
Abanti populi	91.15	Aceree Vastie, Vmbrie oppidum	45.42	Acrotadus insula	94.35
Abantus insula eadem cum Euboea	58.8	Acetines fluvius gemmifer	679.7	Acrothion oppidum	55.1
Abastote populi	92.17	Acetines Indice fluvius	91.35	Acstia insula	62.25
Abarimon Scytharum regio	108.44	Acetimus Scythie fluvius	60.36	Aste olim diisagae postea Attica	53.22
Abdera, Hispanie oppidum	34.10	Acetiei populi	43.1	Astium colonia Augusti	51.5
Abdera Thracie oppidum	55.28. & 59.16	Achei Graecie populi	53.45	Astride oppidum	100.37
Abdere in campis equi pastu inflammantur	467.49	Achei populi Colchis vicini	85.16. & 87.1	Adana oppidum	76.34
Abete populi	53.3	Acheorum portus	60.31	Adna fluvius	29.26. & 46.18. & 47.46
Abellinates populi	44.30.32	Acheorum statio Cynossema	56.18	Adesa oppidum	77.31
Abellinum oppidum	40.12	Achaia libertate donata à Domitio Nerone	53.4	Adiabara populi	103.41
Abesamus oppidum	99.18	Achaia sinu Corinthiaco mersa	26.41	Adiabene regio	73.18. & 86.17. 30.
Abete oppidum	93.49	Achaie descriptio	52.5. per totum	" 88.8	
Abdyos, Helleponti oppidum	56.17. & 82.5	Achais oppidum	89.2	Adiabeni populi	86.31. & 97.39
Abdyos Aegypti oppidum, Memnonis regia	72.31	Achana fluvius	99.28	Adylis mons	53.28
Abdy lapis ex eo lapsus colitur	18.48	Acharitanum oppidum	68.48	Adipson locus	101.26
Abila mons Africae	33.31. & 67.32	Achates fluvius, gemmaque	673.21. & inde	Adimachide populi	69.50
Abila oppidum	74.27	Acheloi fluvij gemma	675.31	Adonis fluvius	74.48
Abiontes populi	48.25	Achelous fluvius ex Pindo nascent	51.11	Adramytticos oppidum	79.43.48
Abioha mons	60.2	Achelous fluvius Echinadas insulas comitit	26.5	Adrastra oppidum	82.6
Abobrica oppidum insigne	64.19	Achelous amnis Acarnaniam ab Aetolia di-		Adrianus ager	45.14.27
Abocis oppidum	103.1	rimit	51.12	Adria colonia	45.14
Abolani populi	40.45	Acheron Epiri fluvius	51.1	Adriaticum mare	38.12.13. & 46.31
Aborienſe oppidum	68.44	Acheron Italiae fluvius	41.14	Adriaticum mare quantum à Propontide	56.3
Aborigines antiqui Latij populi	39.25	Acherontini populi	41.14	Adrumetum oppidum	68.20. & 106.16
Abrettini populi	79.50	Acherusia, Italiae palus Cumis vicina	40.5	Adulitarum oppidum	102.9
Abtrincatu Lugdunensis Gallie populi	63.34	Acherusia Thesprotie lacus	51.1	Adulitum oppidum	102.2
Abrotonon oppidum	68.35	Acherusia fretus	83.49	Adumicetes populi	37.15
Aburum flumen, & castellum	84.42.	Achillea insula	61.46. & 81.27	Aea oppidum	84.49
" & 86.19		Achilleon oppidum iuxta tumulum Achillis à		Aeani sinus	101.13
Abfari fluvij ortus	86.20	Mityleneſis conditum	80.7	Aeanion insula	59.25
Abfari fluvij exitus	86.19	Achilleos Dramos, peninsula, & eius longi-		Aeanion oppidum à Rhodijs conditum	80.9
Abfale populi	85.4	tudo	60.33	Aeanium promontorium	54.21
Abfytides insulae	50.11	Achillis insula	60.31	Aean fluvius	49.23
Abfytium insula	48.45	Achillis ad eam sacram nulla avis transvolat	180.19	Aecani populi	44.33
Abftris fluvius	56.35	Achillis tumulus	60.31. & 80.8	Aeculeni populi	44.30
Abciritanum oppidum	68.48	Achisarmi populi	104.7	Acedesum oppidum	58.3
Abzoe populi	87.41	Achne insula	81.7	Aegeae insulae	81.20
Acalandrum flumen	43.44	Achoali populi	100.28	Aegeum mare unde dictum	56.24
Acamas promontorium	80.38	Acidula aqua vini modo inebrians	30.14	Aegialeus mons	53.20
Acamanis insula, postea Cyprus dicta	80.39	Acienſes populi	40.44	Aegialium insula	42.1
Acantion mons	51.23	Acilia Arabum emporium	100.1	Aegida oppidum	47.32
Acantibus oppidum in Atho montis Isthmo	55.3	Acinippo oppidum in Celtica	34.51	Aegilodes sinus	52.26
Acantibus insula	83.11	Acina oppidum	103.14	Aegilos insula	41.51
Acantibus Carie oppidum, alio nomine Du-		Aciris fluvius	43.43	Aegimori insulae	70.18
lepolis vocatum	77.48	Acis insula, eadem cum Siphno & Meropia,		Aegina insula	57.13
Acapeate populi	85.43	eiusque circuitus	87.17	Aeginium oppidum	44.33
Acarnania regio	51.4.12	Acituaones populi	48.26	Aegion oppidum	52.8
Acarnania Ambracii sinu mersa	26.40	Acytois insulae rotundissima	58.45	Aegeae, Macedoniae oppidum	45.32
Acarne oppidum	54.22	Acinodae insulae	63.7	Aegeae Ciliciae oppidum liberum	76.30
Acchite populi	100.12	Acmonenſes populi	78.11	Aegeae Aetolis oppidum	79.35
Acceſi populi	85.47	Acolianum oppidum liberum	68.47	Aegialia insula	56.48
Acceitana colonia	36.12	Acone portus	83.49	Aegialosolim dicta Achaia	52.5
Ace oppidum	74.34	Acontius mons	53.28	Aeglia insula	57.16
Acedici populi	45.1	Acra batena Indiae toparchia	73.44	Aegipam Aethiopie oppidum	104.12
Acelum oppidum Venetorum	47.36	Acra lapygia, promontorium	44.6	Aegipares in Africa & Aethiopie confinio	104.35
Acenta mons	37.16	Acragas oppidum	42.48	Aegyptus Rubromari depressior	101.21
		Acre oppidum	61.6	Aegypti pyramides	648.8. & inde
		Acrenſes populi	43.2	Aegypti non cernit Septentriones	22.39
		Acritas promontorium	52.20		Aegyptus

Pars Secunda

Aegyptus non quatuor tremotu 25.8
 Aegypti pars quondam mare fuit 26.5
 Aegypti alamen 638.36.38
 Aegypti labyrinthus 649.3.12
 Aegypti electrum 663.41
 Aegypti smaragdi 666.21.29
 Aegypti opalus 668.15
 Aegyptus non sentit Austros 15.2.4
 Aegyptus fulminibus infestatur 16.51
 Aegypti descriptio 70.48. & inde
 Aegypti mensura, ac termini Ibidem.
 & inde
 Aegyptus inter insulas à quibusdam nume-
 rata 70.51
 Aegyptus à situ Delta appellata 71.1
 Aegypti quot olim fuerint oppida 72.27
 Aegypti antiquitas 72.27
 Aegypti nomi, hoc est, praefecturae, eorum-
 que nomina 71.4. & inde
 Aegypti ditionis ubi Nilus esse incipiat 72.
 19
 Aegypti navigationis finis Syene 72.2.4
 Aegyptiorum in Indiam iter 94.4.9
 Aegyptiorum serui profugi Aduliton oppi-
 dum edificarunt 102.2
 Aegyptiorum ad Rubrum mare iter triplex
 101.23. & inde

Reliqua quære parte prima.

Aegira insula 81.42
 Aegira oppidum 52.8
 Aegros fluvius 18.43 & 56.14
 Aegrothentenses populi 53.14
 Aegusa insula 43.9
 Aelana oppidum 73.10. & 100.22
 Aelaniticus sinus 73.9. & 100.22.
 & 101.13
 Aeminius fluvius 64.37
 Aemonia Pannoniae urbs, Romanorum colo-
 nia 47.25. & 49.37
 Aemonia Norici oppidum 49.30
 Aemoniae regionis sepe mutata nomina
 53.42
 Aenare insula 81.36
 Aenaria insula 42.6. & 50.21
 Aenienfes populi 51.15
 Aennum oppidum 501.30
 Aenona ciuitas 48.4.4
 Aenos oppidum liberum 55.32
 Aeolia insula ardens 31.13
 Aeolis Asia regio 77.40. & 79.37
 Aeoles Asia gens Graeca 84.14
 Aeolidis finis 79.46
 Aeolis insula septem 43.11
 Aeolis insula sulphure abundans 637.36
 Aeolis insulae unde dictae 43.12
 Aequiescili populi 36.34
 Aequiculani populi 44.46
 Aeria oppidum 37.20
 Aeria insula, eadem cum Thasso 59.16
 Aeria insula, postea Creta 57.20
 Aesolani populi 40.4.4
 Aesopus amnis 82.7
 Aesculapij delubrum 52.37
 Aesculapij fons Athenis 29.33
 Aestis fluvius 45.30
 Aestus fluvius 82.43
 Aestiani populi 40.13
 Aethaia insula, Latini Ilua dicta 42.3

Aethalia insula, postea Chios dicta 81.28
 Aethria olim dicta Aethiopia 103.28
 Aethiope insula 81.42
 Aethiopes Ataluli ubi 103.40
 Aethiopum eclor, tortique capilli à Solis
 ætu proficiuntur 24.19
 Aethiopes Hesperij 104.48
 Aethiopes minio tinguntur 598.3
 Aethiopes Daratiae 66.41
 Aethiopes Perorsi 66.40. & 70.24
 Aethiopes Arateres 102.5
 Aethiopum Meroe caput 23.38
 Aethiopes Tarelei 70.29
 Aethiopia descriptio 70.21. & inde
 Aethiopum primæ regio quæ 103.14
 Aethiopes antiquam usi, fabulosi crediti
 108.22
 Aethiopum Troglodytarumque cõmune em-
 porium Aduliton 102.3
 Aethiopia unde dicta 103.29
 Aethiopia mensura 103.7. & inde
 Aethiopia diuersa nomina 103.28
 Aethiopia monstra 103.29. & inde
 Aethiopia ad Troiana usque tempora clara
 fuit & potens 103.5
 Aethiopia Aegyptiorum armis attrita 103.4
 Aethiopia magnæ 653.8
 Aethiopia magnitudo 104.24. & inde
 Aethiopia situs 104.30. & inde
 Aethiopia due 70.26
 Aethiopia barena marmorifecanda maxi-
 me idonea 645.40
 Aethiopici maris insulae plures 104.37
 per totum caput
 Aethiopici smaragdi 666.45

Reliqua quære parte prima.

Aetolie populi, oppida, fluminaque 51.15.
 per totum caput
 Aethria insula, eadem cum Thasso 59.16
 Aethraa insula 81.6
 Aethusa insula 26.34. & 43.9
 Aetnae montis descriptio 41.41. & inde
 Aetnae montis incendium 30.35.49
 Aetneses populi 43.1
 Aetæscopulus Aegeo mari nomen dedit 56.
 25
 Africae proprietate dictae descriptio 68.10.
 per totum caput
 Africae proprietate dicta bisariam diuisa 68.23
 Africa tercia orbis pars 33.21
 Africae situs 33.23
 Africa à Grecis Libya dicta 65.40
 Africa quibus animalibus caret 153.13
 Africa paucorum sinuum 65.42
 Africae nomina ineffabilia 65.43
 Africa in Atlantis radicibus mira fertilitas
 66.21
 Africae magnitudo 105.44. & inde
 Africae gentes castella ferè inhabitant 65.
 44
 Africae Auster serenus, Aquilo nubilus 16.8
 Africae itinera serpentibus ferè infestata
 68.29
 Africae proprietate dictae populi, colonia, oppi-
 da 68.41. & inde
 Africae adiacentes insulae 70.9. per totum
 caput
 Africae alumen 638.37

Africae solitudines 70.24
 Africae totius mensura 105.44. & inde
 Africae parietes ex terra 637.4
 Africae noctes ætate roseida 19.15
 Africae descriptio 65.40. & sequentibus
 octo capitibus

Reliqua quære parte prima.

Azaduri populi 100.35
 Agamemate populi 85.43
 Agamede oppidum 81.44
 Agandei populi 85.51
 Aganippe fons 53.28
 Agemzua oppidum 88.18
 Agæus portus 44.21
 Agatha oppidum 37.1
 Agathirum, siue (ut alij legunt) Agathyr-
 sum, Siciliæ oppidum 42.50
 Agathyrsi populi 61.14
 Agathussa insula eadem cum Telo 58.41
 Agedi populi 85.47
 Agestinas populi Pisonibus iuncti 63.48
 Agylla oppidum à Pelasgis conditum 38.49
 Agyrini populi 43.1
 Agla oppidum 34.24
 Agnices fluvius 97.38
 Agocce oppidum 102.41
 Agra Leanitarum regia 100.21
 Agragæ oppidum 42.48
 Agrani oppidum à Persis dirutum 96.45
 Agre oppidum 52.49
 Agrei populi 100.12.39
 Agrigentum oppidum 42.48
 Agriophagi populi 104.19
 Agrippenses Bithyniae populi 83.1
 Agrippinensis Colonia 63.31
 Agrestii populi 104.12
 Aguntum oppidum 49.30
 Aiacis sepulchrum 82.9
 Alabanda oppidum liberum 78.23
 Alabastro fluvius 79.44
 Alabastrum oppidum 72.34. & 670.35
 Alachroe populi 68.37
 Alana oppidum 102.40
 Alani populi 60.15
 Alasi oppidum 69.40
 Alaxon fluvius 86.38
 Alba oppidum Italiae ad lacum Fucinum
 44.45
 Alba Hispaniae oppidum 34.22
 Alba Galliae oppidum 37.19
 Alba Pompeia, Liguria oppidum 38.38
 Alba fluvius 35.47
 Alba longa Latij oppidum 40.12
 Albanenses populi 36.19
 Albanie descriptio 86.37. & inde
 Albanie oppida 86.38. & inde
 Albanos fluvius 87.47
 Albanus mons 40.16.44
 Albanum mare 87.43
 Albani, populi Scythici, ab Iafone oriundi
 87.42
 Albani, Latij populi 40.44
 Albanie populi à pueritia statim cani 108.
 51
 Albanie populi, non plus, quàm interdiu
 cernentes 108.51
 Albanenses populi 40.44. & 44.45
 Albions id est, Britannia insula 62.60
 Allis

Indicis Pliniani

Albis fluvius 62.38
 Albion Intemelii, Liguria oppidum 38.31
 Albiua Ingaunum, Liguria oppidum 38.32
 Albonenses populi 48.40
 Album promontorium 33.26. & 74.35
 Albulus, id est, Tiberis fluvius 39.8
 Albulates fluvius 45.17
 Alchione mons 54.46
 Alces fluvius 83.2
 Ales oppidum 52.49
 Aleji Campi 76.31
 Alele urbs 69.26
 Aleniticus finis 100.23
 Aleon fluvius 79.14
 Aleos fluvius 560.48
 Aleria colonia 41.49
 Aletini populi 44.38
 Aletium oppidum 44.5
 Aletrinates populi 40.12
 Aletriui populi 44.33
 Aletius insula 92.47
 Alexandria dies longissimus horarum quatuordecim 23.51
 Alexandria Aegypti difficulter aditus 80.30. & 64.8.44
 Alexandria Aegypti obeliscus 647.18.29
 Alexandria oppidum ad mare Cassiui 88.10
 Alexandria Margiane oppidum 88.44
 Alexandria Sogdianorum oppidum 89.6
 Alexandria Cilicie oppidum 76.30
 Alexandria Indie oppidum 94.6
 Alexandria Carnanie oppidum 95.29
 Alexandria ad Tigris fluvium 98.37
 Alexandria Arriorum oppidum 90.26
 Alexandria, Aegypti urbs, eiusque situs & descriptio 72.39. & inde
 Alexandria à Sculo freto distantia 105.38
 Alexandria & Iulipolis distantia 95.1
 Alexandria Troadis oppidum Romanorum colonia 80.1
 Alexander Bucephalam urbem de nomine cuius appellatur 92.19
 Alexandria clavis praefecti Onesicritus, & Nearchus, eorumque navigationes 94.18. & inde
 Alexandria Magni ara, & termini 89.7. & 90.33
 Alexandri Magni itineris mensores Beton & Diognetus 90.25
 Alexander Darium ubi uicerit 88.9

Reliqua quare parte prima.

Alexandropolis oppidum 96.12
 Alexia Gallie oppidum 618.30
 Alfaterni populi 40.13. & 45.1
 Alfellani populi 44.33
 Allicon fluvius 54.33. & 379.2.
 & 560.45
 Alian insula 102.6
 Almon oppidum 53.50
 Aliphraei populi 53.3
 Alintenses populi 54.40
 Alisani populi 40.12
 Allobrogum regio 37.11
 Ahmedessos, sine Halmydis fluvio oppidum 55.47
 Almojapi populi 54.38
 Alone insula sponte enata 26.18
 Aloni populi 96.33

Alontigici populi 34.44
 Alope Locrorum oppidum 53.39
 Alepeconnefos insula 59.21
 Alopece insula 61.10. & 81.39
 Alopes olim diuisa Ephesus 79.3
 Alostigi populi 34.44
 Alopha oppidum 35.1
 Alpes ab Annibale exuperatae 640.50
 Alpes septentriones 25.7
 Alphon lacus uirilgines tollit 560.31
 Alpium iuga Romano imperio celeberrima 36.45
 Alpium crystallus 662.33.48
 Alpium longitudo 47.48. & inde
 Alpium altitudo 20.41
 Alpium geminae fauces 46.46
 Alpium uarij incolae 48.5. & inde
 Alpium trophaeum Augusto erectum 48.20
 Alpine gentes Augusti auspicijs subactae 48.23
 Alpibus fluvius 29.31. & 52.16. & 53.3. & 64.33
 Alfa fluvius 47.14
 Alsim oppidum 38.14.49
 Alsimum oppidum 46.20. & 47.12
 Aluntium Siciliae oppidum 42.50
 Aluona oppidum 48.43
 Alute gentes 48.41
 Alutracenses populi 47.40
 Amalchium, id est, Oceanus Septentrionalis 62.6
 Amantrae locus 92.23
 Amantini populi 49.45. & 54.41
 Amantes populi 49.24.41
 Amantius mons 75.14. & 99.3. & 106.29
 Amant montis portae 36.29
 Amanum Hispaniae citerioris portus 64.9
 Amari populi 87.30
 Amasia oppidum 84.19.32
 Amasis Aegypti rex 72.27
 Amasii populi 84.51
 Amastri oppidum 84.5
 Amastus oppidum 80.41
 Amata populi 92.15
 Amathet populi 100.33
 Amathusia insula eadem cum Cypro 80.19
 Amathus Doridis oppidum 78.12
 Amaxitus Troadis locus 79.51
 Amazonicus sine Amazonius mons, Tauri pars 77.21
 Amazonum opus Ephesus 79.2
 Amazonum connubia cum Gynaecorattumae, Meotidis acolis 85.36
 Amazonum gens ubi 87.25.46
 Ambiani Gallie populi 63.26
 Ambilatri Aquitanie populi 63.42
 Ambitui populi 82.30
 Ambracia oppidum 51.3
 Ambracia portus maris recessu in sicco relicta 26.7
 Ambracius finis 26.40. & 50.51
 Ambrusius oppidum 51.32
 Amelaei populi 77.32
 Ameris oppidum quando, & à quibus conditum 45.44
 Amerini populi 45.32
 Ameriola oppidum 40.41
 Amycle oppidum 52.25
 Amycle à serpentibus deleta 39.42. & 141.1
 Amulius fluvius 130.17

Amymone fons 52.34
 Amisus fluvius 62.39
 Amisum oppidum 84.11.15
 Amisus regis 100.1
 Amiternum oppidum 40.43
 Amuternini populi 44.49
 Amittenses populi 39.1
 Amyzon oppidum 78.33
 Amnethus insula 92.47
 Amnon fluvius 99.49
 Amometi de Attacorum gente liber 89.42
 Amordi populi 89.18
 Amorgos insula 58.46
 Amploessa oppidum 74.27
 Ampelos oppidum 54.49. & 57.28
 Ampeli pisces falsi 57.4.11
 Ampelusia promontorium 65.49
 Ampilochicum Argos, Acarnanie oppidum 51.11
 Amphimalla oppidum 57.27
 Amphipolis oppidum 55.4. & 174.46
 Amphissa oppidum 51.32
 Ampra populi 100.32
 Ampremis populi 84.44
 Ampyga fluvius 67.47.49. & 68.2
 Ana fluvius 33.45. & 64.40.48
 Anafioria Acarnanie oppidum 51.3
 Anafioria Asiae ciuitas eadem cum Mileto 78.39
 Anafia oppidum 75.33
 Anagnini populi 40.13
 Anagnites populi 63.42
 Anaticus lacus 285.24
 Anathite populi 100.27
 Anapaomenos fons 29.50
 Anaphe insula 26.17. & 58.49
 Anariaci populi 88.39
 Anasium flumen 47.14
 Anatolia oppidum 37.20
 Anatiliorum regio 37.9
 Anatis fluvius 66.34
 Anaudoma oppidum 102.31
 Anazarbeni populi 76.39
 Ancidae oppidum 76.32
 Anchidum oppidum 55.46
 Anchorarius mons 240.33
 Ancyra oppidum 82.25.33
 Ancirae populi 85.45
 Ancona colonia 45.19.26
 Ancone à Pola distantia 47.34
 Ancone finis, & gnomonis umbra 23.27
 Andani fluvius 95.28
 Andare populi 91.17
 Andatini Aethiopie oppidum 104.11
 Andegani populi 63.39
 Andera oppidum 80.13
 Andere populi 103.44
 Andologenses populi 36.8
 Andoripppo oppidum 35.7
 Andria sine Andria oppidum 82.25
 Andriaca oppidum 77.25
 Andricus fluvius 76.29
 Andri insulae fons uini saporem faciens 30.15
 Androcalis oppidum 102.41
 Androgyni populi 109.16
 Andromeda ubi bellum obiecta 80.32
 Andros Britannica insula 63.8
 Andrus insula una Cycladum 58.11
 Anemo fluvius 45.49
 Anemurium oppidum 76.38.43. & 80.43
 Angaris

Pars Secunda

Angaris mons	73.30	Aornos locus	50.40	78.38	
Angular populi	44.46	Aorfi populi	60.14	Apollinis Didymae oraculum	78.38
Anydros insula	81.36	Aoti populi	55.23	Apollopolites Aegyptiacus	71.5
Anchia oppidum	53.30	Aous fluvius	49.23	Appiani populi	78.5
Ano fluvius	45.7	Apamia oppidum	75.17.51. & 78.6.	Apros colonia	56.7
Anactum oppidum	100.43	80.23. & 82.18. & 88.18. & 96.38.		Aprusia fluvius	45.48
Anatilis castra Magnae Graeciae portus		97.40. & 98.5. & 99.24		Aprusiani populi	43.45
43.31				Apia Italia Vulsientium oppidum	37.19
Annibal in insula	41.37	Apameia regio	74.43	Apterion Cretae oppidum	57.26
Annibal turre	23.15	Apamestini populi	44.37	Apulia descriptio	44.19. & inde
Annibal Prusae conditor	82.39	Aparcheni populi	85.48	Apuli Italiae populi	37.34
Annibal specula	637.7	Apate oppidum	100.19	Apuliz insula	50.7
Ansancti specus	27.14	Apateuros oppidum	85.30	Apuliz uenit Atabulus, plantae frigore ex-	
Antae populi	85.43	Apellei populi	89.19	urens	315.8
Antei opas & regia Tingi	65.50.	Apennini Sylva Sila	41.19	Apulorum generatrix	44.24
66.4		Apennini montis descriptio	38.34. & inde	Apusidamus lacus Africae, in quo nihil pro-	
Antandros oppidum	79.45	Apennini iugis Sabini utrinque clauduntur		iectum mergitur	561.20
Antandros in insula eadem cum Andro	58.12	45.10		Aqua Sexti, oppidum	37.18
Antarados oppidum	74.50	Apenninus sepe tremere iussus	25.7	Aqua Statyellorum oppidum	38.39
Antarados insula	74.50	Apefantus mons	52.33	Aquenses populi	39.1
Antariani populi	89.18	Aphas fluvius	51.3	Aquicaldenses populi	36.2
Antemnae oppidum	40.43	Aphrodisias oppidum	55.41	Aquileia oppidum, & eius flumina	47.15
Antibane oppidum	52.26	Aphrodisienses populi liberi	78.26	Aqualoni populi	44.30
Antidion portus	52.38	Aphrodisias insula	65.17. & 95.49	Aquinates salus	46.3
Antidion oppidum	53.23. & 73.30	Aphrodisias regio	79.40	Aquinum oppidum	40.11
Antionus fluvius	85.11	Aphrodisias promontorium	77.47	Aquitania fines	63.21
Anthemus oppidum	54.48. & 96.37	Aphrodisium oppidum	39.29	Aquitaniae populi	63.42. per totum caput
Anthemusa insula	81.24	Aphrodisium flumen Pyrrhae fecerunt ste-		Arabes Scenite	76.2
Anthemusa oppidum	75.46	riles facit	560.31	Arabes Rhetai	75.47
Anthine insula	81.34	Aphroditis oppidum	73.2	Arabes Asite	102.11
Antium oppidum	55.46	Aphroditopolis Aegypti nomen	71.6	Arabes Antei Gnebadieque	101.33
Antropophagi Scythiae populi	61.14.	Apia olim dicta, quae postea Peloponnesus		Arabes Arcei	96.30. & 97.38
89.30. & 108.43.48		51.37		Arabes Mesei	96.33
Anthropophagi Aethiopiae	104.21	Apidanus fluvius Thessaliae	54.8	Arabes Orei	86.17
Antibacchie insula	102.6	Apennates populi	45.43	Arabum habitus qualis	100.51. & inde
Antichthonos ubi crediti	92.40	Apilas fluvius	54.33	Arabum fines Meroen usque protenduntur	102.25
Anticyra insula	463.49	Apine & Trica oppida à Diomedee euerfa		Arabiae descriptio	73.5. & 95.35. & 99.3.
Anticyra oppidum	51.31	44.28		& inde	
Antidae populi	100.12	Apiola Latinorum oppidum à Tarquinio rege		Arabia felix	73.5. & 76.4. & 99.10
Antigenes populi	50.40	captum	41.1	Arabia bona sui parte sterilis	73.7
Antigonae Arcadiae oppidum	52.47	Pyrrae oppidum	77.26	Arabiae solitudines	102.48. & 104.18
Antigonae Troadis oppidum	79.51	Apri vicus	69.6	Arabiam solas Rom. Aelius Gallus arma in-	
Antigonae Macedoniae oppidum	44.35	Apitami populi	99.46	tulit	100.41
Antilibanus mons	75.12	Apolloniae & Hydruntis distantia	44.9	Arabia citerior sub quo parallelo sita	106.21
Antiochia Syriae regio	73.19	Apollonia Macedoniae oppidum	49.23	Arabia Eudemon	98.34
Antiochia oppidum	75.5.45.49. & 76.47. & 78.17. 21. & 83.14. & 88.10.46. & 98.4.39. & 106.24. & 393.34	& 55.14		Arabiae Merorum situs & oppida	75.38.
Antiochia Syriae descriptio	75.5	Apollonia quondam Corinthiorum colonia		44	
Antiochi insula	80.51	49.23		Arabiae mensura	100.23
Antiochis regio Asiae in mare Cassium uera gens	21.28	Apollonia Thraciae oppidum	55.26.47	Arabani, Aethiopiae oppidum	104.12
Antiochieses populi	54.39	Apollonia Cyrenaicae oppidum	69.6	Arabici sinus descriptio	95.36
Antipholos oppidum	77.26. & 77.2.	Apollonia Idumaeae oppidum	73.34	Arabici sinus & Aegyptii maris distantia	22.12
Antipodes an sint	20.28. & inde	Apollonia Troadis oppidum	79.45.	Arabiae oppidum à Nicanore Macedoniae praefectum conditum	96.31
Antipolis oppidum Narbonensis Galliae	37.15	& 80.15		Arachosiorum oppidum	90.28
Antipolis, id est, Ianiculum	40.42	Apollonia Pontica insula	87.8	Arachota populi	92.25
Antirrhium promontorium	26.42.	Apolloniatarum insula	61.44	Aracynthus mons	51.23
51.19		Apolloniatarum crater bitumine scatens		Arachosia regio, oppidum, fluvius	93.48
Antissa oppidum	26.50. & 81.43	31.11		Arados oppidum & insula	29.45. & 74.50. & 80.32
Antissa insula Lesbos adiuncta	26.33	Apolloniaticum bitumen liquidum est	638.9	Aramei populi	89.15
Antium colonia	39.29	Apolloniae Cariae populi	78.25	Arandiani populi	65.3
Antixeni populi	92.22	Apollonosheritae populi	78.35	Aranium oppidum	102.31.36
Antobroges populi	63.50	Apollonideses populi	80.19	Arasotes lacus	72.41
Antonopolis populi	78.35	Apollinis Aetii templum	51.5	Ararauceles populi	69.15
Anza oppidum	44.6	Apollinis Phaeii portus	51.27	Araris flumen	37.1
Anxani Italiae populi	44.43	Apollinis oraculum Delphicum	51.30	Arasenses populi	82.34
Anxantini Italiae populi	44.45	Apollinis promontorium	67.42		
Anxur oppidum, id est, Terracina	39.41	Apollinis urbs	72.28		
		Apollinis Clavii templum	79.9		
		Apollinis Clavii specus mirus	30.23		
		Apollinis & Marjae certamen iuxta Aulo-			
		crens	78.9		
		Apollinis Didymae ubi, & à quo cretus			

Indicis Pliniani

Aratiatici populi	87.30	Argyruntem oppidum	48.43	Arfa oppidum	35.2
Aratia insula Neptuno sacra	95.51	Argue lunonis templum	41.4	Arfacia regio	96.11
Aratufi populi	49.41	Argolicus sinus	52.29	Arfagalite populi	92.23
Arausio oppidum	37.17	Argos hippium Italiae oppidum	44.26	Arfanote oppidum	86.2.4
Araxes fluvius Otenes & Atropatenes regio		Argos Hippium Græcie oppidum	52.31	Arfanus fluvius	75.36
num terminus	88.13	Argos pelagicæ regio eadem cum Thessalia		Arfanus fluvius	ibidem
Araxis fluvij ortus	86.21	53.42		Arfennaria oppidum	67.40
Araxum promontorium	52.12. & 57.4	Argos Amphilochicum	51.11	Arfa fluvius	38.11.15. & 47.34. & 48.36. & 50.2
Arba insula	48.45	Aria insula Marti sacra	87.10	Arficodani populi	100.19
Arbalo oppidum	198.30	Aria regio	106.13	Arfinoe oppidum	69.5.9. & 72.34. & 73.11. & 76.35. & 80.42. & 101.28
Arbellus regio	88.8	Ariace populi	89.17	Arfinoite nomi duo	71.13.16
Arbivorum gens	94.16. & 95.47	Ariacos oppidum	82.11	Arfinoites Aegypti nomos	72.35. & 64.8.12
Arbis fluvius	95.42. & 110.40. & 15.4.6	Ariana regio	94.3	Artabatine populi quadrupedum ferarum mo-	
Arca oppidum	74.27	Ariani populi	96.8	do uagantur	104.21
Arcades in Latio	39.26	Ariadunum oppidum	34.24	Artabrum promontorium	31.44. & 64.28
Arcadie descriptio, nomina, oppida, populi		Ariadunum, Bæticæ urbs	34.24	Artabrum gens	64.34
52.45. per totum caput		Arycanda oppidum	77.1	Artacabane oppidum ab Antiocho manium	
Arcadie gemme	669.26	Arycandus fluvius	77.25	94.7	
Arcadie flumina	53.2	Aricia oppidum	40.12	Artaceon insula cum oppido	83.12
Arcadie montes	52.51	Aricia arva carbonis contactu ignem con-		Artacana oppidum	94.5
Arcadie Cretæ oppidum	564.24	cipiunt	31.28	Artace portus	82.8
Arcadie a finit maximè	147.8	Arienates populi	45.43	Artaxata oppidum	86.25
Arcelias colonia	84.18	Arij populi	92.25.27. & 96.8	Artaxatorum & Gazæ distantia	88.14
Archæopolis oppidum	79.18	Arij populi bellicosi	100.48	Artemisium oppidum	85.5
Archidemia fons	42.45	Armasi populi	61.16. & 89.19. & 108.39	Artemista insula	42.1
Archipe oppidum	45.2	Ariminum colonia & fluvius	45.48	Artemisius mons Arcadie	53.1
Archous fluvius	98.6	Arimphæi populi	85.38. & 87.21	Artemita Acheloi insula	51.11
Archilachite populi	60.47	Ariorum oppidum Alexandria	90.26	Artemia oppidum	96.30
Archibricenses populi	36.8	Arisbe oppidum	80.7. & 81.43	Artemite insula	82.34
Arconnefus, id est Cyzicum oppidum olim insula	82.10	Aristæum oppidum	55.45	Artemius mons	52.33
Arconnefus insula deserta	52.24	Aristæra insula	57.11	Artheidon insula	81.40
Ardenus ager	27.43	Arius fluvius	94.6	Arthibe populi	49.11
Ardea oppidum à Danae Persæ matre con-		Armalchar fluvius idem cum Euphrate	96.44	Artigi oppidum	34.23
ditum	39.29	44		Artigula insula	103.16
Ardentes montes rubore ignis speciem præ-		Armedon insula	57.41	Arthymia stagnum	82.12
bentes	103.37	Armeniarum duarum descriptio		Arverni populi liberi	63.49
Areæte populi	55.24	nono libri sexti. per totum		Arunci Bæticæ populi	35.1
Arechi populi	85.33	Armenie minoris & Neocæsares terminus		Arunda oppidum	35.1
Areccimicorum gens	37.23	annis Lycus	84.26	Asache populi	104.2
Arelate oppidum	37.17	Armenie maioris & Cappadociæ terminus		Asachei populi Aethiopes	133.51
Aremonica regio	63.21	Euphrates	86.14	Asæi populi	89.19
Arene oppidum	52.22	Armenie utriusque oppida	86.23. & inde	Asampate populi	85.49
Arethya regio	52.13	Armenie totius mensura	86.25. & 100.40. & 86.41	Asana fluvius	67.6
Arethusa lacus omnia pondera illata susti-		Armenia portæ	77.19	Asange populi tigris ferascentes	91.45
nuit	97.29	Armenochalybes populi	84.40. & 86.41	Asar oppidum	104.9
Arethusij populi	54.39. & 75.25	Armine oppidum	84.9	Ascalo oppidum	73.31. & 106.23
Arethusa oppidum	55.4. & 100.40	Armistæ populi	49.11	Ascandalis oppidum Lyciæ	77.32
Arethusa fons Syracusanus	29.3. & 42.45	Armozæi populi	95.47	Ascania Phrygiæ locus	82.22
Arethusa Bæotiæ fons	53.27	Armua fluvius	68.6	Ascania insula	98.49
Arethusa Eubœæ fons	58.5	Armuzia regio	95.29	Ascanie insule Troadi adiacentes	81.40
Arethi oppidi murus lateritius	637.8	Arnatæ populi	45.32	Ascanius flumen	82.41. & 69.50
Arethi oppidi uasa fictilia	636.13	Arne oppidum	53.48	Ascanius sinus	82.41
Arctini populi	39.1	Arnus fluvius	38.44	Ascanium flumen	82.19
Arctino agro pecuaria uitium genera		Arocelliani populi	36.8	Ascantici populi	85.43
247.43		Arocha fluvius	43.33	Ascia loca quæ	23.45
Aretha fluvius	36.25	Arcei Arabes	96.30. & 97.38	Ascite Arabes qui, unde dicti	102.21
Arethaci populi	36.25. & 64.21	Arosapes fluvius	94.5	Ascomarci populi	85.44
Areus fluvius	82.43	Arrotres Scythæ	55.41. & 87.45	Ascrium oppidum	49.12
Argemone insula	81.22	Arrotres populi Aethiopie contermini		Asculum colonia	45.18
Argenteus fluvius	37.14	102.5		Aslathæ Caucasii montis incolæ	670.40
Argentini Italie populi	44.37	Arpani populi	44.33	Asel oppidum	104.10
Argenus insula	94.25	Arpinate populi	40.13	Aseni populi, trium urbium incolæ	92.18
Argæta populi	94.9	Arra oppidum	100.27	Asilia insula	99.35
Argæus mons	84.22	Arrei Sarmatæ	55.24	Asie descriptio, à capite nono libri quinti	
Argie insule	81.13	Arrebaci populi	35.31	usque ad finem	
Argyna oppidum	51.27	Artheneregio	97.35	Asia tertia orbis pars	33.21
Argynsa insula	81.33. & 152.51	Arrotrebe populi	64.14.34	Asia	
Argyre insule	92.35	Arrotrebarum promontorium	65.10		
Argrippa oppidum	44.27	Arruci Bæticæ oppidum	34.32		

Pars Secunda

Aſia à tribus cæli partibus oceano cingitur
87.14. & inde
Aſia & Europæ diſtantia 56.15. & 59.
29. & 61.8. & 82.4
Aſia inter Europam Africamq; mediâ 33.13
Aſia menſura 70.44. & inde. & 105.49.
& inde
Aſie propriè dictæ deſcriptio 77.34.
& inde
Aſie gentes quæ interierint 80.21
Aſie adiacentes inſule 80.27. & inde
Aſie propriè dictæ terminus 83.7
Aſie montes 79.20. & inde
Aſie diuiſio 77.34. & inde
Aſie propriè dictæ populi in uniuerſum
CCLXXII. 83.7
Aſium iſticum & Sinopicus ſinus peninſulam
cūctum 84.12
Aſie alabaſtrides 646.41
Aſie corallitica lapis 646.47
Aſie cryſtallus 662.38
Aſia deſcripta à Cyro 592.21
Aſie partes & populi compendio 106.1.
& inde
Aſiaticum mare 77.9.33
Aſido oppidum 34.36
Aſine oppidum 52.10
Aſines fluuius 42.40
Aſineus ſinus 52.20. & 57.7
Aſirinaſes populi 45.32
Aſoi populi 96.13
Alophis regio 52.14
Alopus fluuius 78.2
Aſpagoſes populi 92.29
Aſpelia inſula 80.39
Aſpendus oppidum 77.3.4
Aſphalitis undæ & lacus 29.35. & 73.50.
& 74.5. & inde. & 114.12
Aſphalitis undæ dictus 74.5.
Aſphalitis nihil præter bitumen gignit
74.5
Aſpis inſula 57.16. & 81.1
Aſpledon oppidum 53.29
Aſſelates populi 48.42
Aſſeriatæ populi 47.40
Aſſyriani populi 60.47
Aſſyrie & Caſſij maris diſtantia 98.1
Aſſyriorum initium Adiabene 88.8
Aſſyria olim dicta quæ poſtea Syria 73.18
Aſſorini populi 43.1
Aſſos oppidum 27.38. & 79.45. & 653.26
Aſtæbores alter ex Nili alueis 71.37
Aſtæcenus ſinus 82.45.47
Aſtæcenti campi miræq; eorum natura 30.11
Aſtæcum oppidum 82.45
Aſta oppidum 38.38. & 636.14
Aſtæregia Beticæ oppidum 34.36
Aſtæpus fluuius idem cum Nilo 71.34.
& 110.44
Aſteria inſula eadem cum Delo 58.22
Aſteria olim diſſoluta poſtea Rhodos 81.5
Aſterion mons 52.33
Aſteris Ionij maris inſula 57.5
Aſice regio 55.46
Aſtigi oppidum 34.41
Aſtigianus conuentus iuridicus 34.1
Aſtigiana colonia 34.37
Aſtopalea inſula 58.50. & 144.31
Aſyre oppidum 79.39
Aſtorum gens qualis 110.12. & inde

Aſtrabe inſula 58.43
Aſtromela oppidum 37.8
Aſtron fluuius 79.43
Aſtura fluuius & inſula 39.30. & 42.4
Aſtures populi 36.28
Aſturnum conuentus in Hiſpania citeriore
35.26
Aſturnum populi duodecim 36.28
Aſturnum regio 64.12
Aſturica urbs magnifica 36.29
Aſtura auro abundat 594.38.39
Aſturie menſura 6.56
Aſtuſepes dextrum Nili cornu 71.38
Aſum Crete oppidum 57.30
Aſura oppidum 76.15
Aſucandæ populi 85.45
Aſulani populi 40.13
Atabyria olim dicta quæ poſtea Rhodos
81.6
Atabuli Aethiopum gens 103.40
Atalante inſula Eubææ quondam iuncta
26.30
Atargatis dea Syrorum 75.19
Atarneæ oppidum 79.38
Atax fluuius 36.50
Atellani populi 40.13
Atelpos fluuius 85.4
Ater mons 69.27
Aternus fluuius 38.12. & 44.42.
& 45.14
Atete oppidum 47.36
Athamas mons 54.4
Athamæſes populi Aetolorum 51.15
Athene oppidum 99.38
Atharnus lacus 71.9
Atharrabites Aegypti nomos 100.19
Athene oppidum Arabiæ 53.18
Athene Græciæ urbs clariſſima 53.18
Athenarum arx Cecropia 127.45
Athenarum murus lateritijs 637.22
Athenienſiſi ventus peculiariſ Sciron 15.18
Athenienſium portus maris reſceſſu in ſiccum
reliſtus 26.8
Athenopolis oppidum 37.13
Athetiſis amnis 46.32
Athos mons in Lemnum uſq; umbram elæcus
latior 59.15
Athos mons à Xerxe Perſarū rege perſoſus
54.49
Atina oppidum 47.43
Atinates populi 40.12. & 43.45.
& 44.25.45
Atintanes populi Græci Piſanorum proge-
nitioreſ 38.45
Atyras fluuius 56.4
Atys amnis 42.49
Atalante inſula 59.5
Atlantia regio. eadem cum Aethiopia 103.
28
Atlantis inſula 104.47
Atlantis montis deſcriptio 66.18. & inde
Atlantis montis altitudo 66.19
Atlantis montis ſyluæ 67.12
Atlantis montis ſeræ 67.18
Atlanticum mare 41.21
Atlantici maris initium 102.14
Atlantici maris inſulæ plumbum album mite
tere ſulſo credita 617.51
Atlas mons Maurorum lingua Diris dictus
67.7
Atlanticum mare olim continens 26.39

Atlantici Galliæ populi 37.21
Atlanticus Oceanus ab Atlante vicino monte
nomen accepit 66.20
Atlantes populi 70.30.31
Atraces Aetoliæ populi 51.16
Atramiæ populi 100.15.17
Atrani populi 44.32
Atrax Aetoliæ fluuius 51.16
Atrax Thſſaliæ oppidum 53.51
Atrebatæ Galliæ populi 63.26
Atria Thſſcorum oppidum 46.30
Atriatium mare primum dictum. quod poſtea
ad Adriaticum 46.30
Atribris oppidum 73.1
Atropatene regio 58.13
Attacorum gens 61.28. & 89.41.43
Attalenſes populi 80.19. & 82.34
Attalia oppidum 79.35
Atali Arabes 97.17
Attanos ſinus 89.40
Attasini populi 88.50
Attalebuſa inſula 80.46
Attæna oppidum 103.1
Attene Arabiæ regio 99.31
Attice deſcriptio 53.11. & inde
Attidiates populi 45.32
Attinates populi 44.33
Attubi Beticæ oppidum 34.40
Attuſa oppidum 82.15
Auantici populi 37.26
Auanticorum gens 37.8
Auchetæ populi 61.12. & 85.48
Audarſenſes populi 54.40
Auenio oppidum 37.18
Auernus lacus 40.4. & 561.19
Aufidus fluuius 44.18
Aufidenates populi 44.48
Aufinates populi 44.47
Augyle populi 68.30. & 70.25.35
Auragina Segeda. Beticæ oppidum 34.22
Auguſta firma Beticæ oppidum 34.38
Auguſta Taurinorum 46.45
Auguſta noua Hiſpaniæ citerioris oppidum
36.27
Auguſta genella Beticæ oppidum 34.37
Auguſta Pretoria 38.7. & 46.46
Auguſta Iulia Hiſpaniæ citerioris oppidum
65.14
Auguſta Tricaſtinorum. Galliæ Narbonenſis
oppidum 37.19
Auguſta Vagiennorū Liguriæ oppidum 38.38
Auguſta Bracarum Hiſpaniæ citerioris op-
pidum 64.20
Auguſtani populi 36.1.14.29
Auguſti tropheum in Alpiſus 48.20
Auguſti coloniæ 67.41.47
Auguſtum authorè Plinius in Italiæ deſcri-
ptione ſequutus 38.21
Auguſtoborgenſes populi 65.2
Augutturi populi 94.10
Auleneſis oppidum Africa 68.48
Aulerci populi 63.38
Aulis oppidum 53.34. & 58.4
Aulidis oppidum uetuiſſimum Danae templum
290.29
Aulon oppidum 52.17
Aulocrene. uallis Apollinis & Marſiæ cer-
tamine nobilitata 78.9
Aulocrene mons 78.41
Aulocrene regio 292.28

Indicis Pliniani

Aulon Cilicicus maris pars	80.43
Aunios insula	64.17
Aurelia Carisla, Betice oppidum	35.4
Auricorni promontorium	158.29
Aurini populi	39.5
Aurum uehentes fluij	593.34.35
Aurunci Latij populi	39.26
Aurusti oppidum	104.6
Auſci populi	63.46
Auſer fluius	38.44
Auſetani populi	35.45.51
Auſones populi	39.26. 43.26
Auſonium mare quod, & cur ita dictum	41.26. 43.25
Auſtageni populi	30.44
Auſtraria inſula	62.25. 66.4.20
Auſtrinus polus Dramasſa ab Indis appellatus	91.26
Autaride populi	100.9
Auſci populi Arabie	101.34
Autololes populi	66.18.37. 67.30
Autololum inſula	105.7
Automate inſula	25.19. 58.47
Automela oppidum	92.6
Aurigonum gens & ciuitates	36.24
Auellani populi	40.13
Auximates populi	40.13. 45.21
Axantos inſula	63.9
Axatiera oppidum	34.32
Axenos Pontus primum dictus, qui poſtea Euxinus	59.35. 83.26
Axene populi	60.27
Axius fluius	54.35.37
Axon fluius	77.42
Aza oppidum Armenie minoris	86.24
Azali populi	49.41
Azanum mare	95.36. 101.50
Azareti populi	101.31
Aztibintha inſula	58.51
Azochis oppidum	96.36
Azones populi	96.33
Azolus oppidum	73.31
Azuritanum oppidum	68.44

Babenſes populi	36.15
Babba oppidum	66.13
Babylonia regio	73.16
& 96.44.47. 97.2.	

& 106.14	
Babylonicum bitumen	638.8
Babylonia fertilitas	97.4
Babylonij diem ſuum à ſolis exortu ad alterum ſolis ortum obſeruant	24.12
Babylonia campus ardens	31.7
Babylonis muri bitumine ferruminati	638.29
Babylonis urbis deſcriptio	96.46. 106.47. inde
Babylon Chaldeæ caput	76.19
Babylace oppidum	98.8
Bacalcami populi	100.34
Bacchi are & termini	89.7
Bacchie inſula	102.6
Bachilitæ populi	100.32
Bachina inſula	81.39
Bactri populi	88.48. 89.4
Bactrianorum lactis ſale æſtuant	566.27
Bactrum oppidum & flumen	89.4
Bactra oppidum	88.35
Bacuntius fluius	49.45
Badanatha oppidum	100.28

Bæbo oppidum	34.24
Betarreni populi	75.22
Betice Hiſpania pars	33.43
Betice menſura	35.14. per totum
Betica unde dicta	33.50
Betice fertilitas	33.51
Betice conuentus quatuor iuridici	34.1
Betice oppidorum numerus	34.2
Betice quot colonie	34.2
Betice quot municipia	34.2
Betice finis Murgis	34.10
Betice adiacentes inſule	65.12
Betis Hiſpanie fluius	28.37. 34.5.16
Betis fluij in ripis putei æſtu creſcente minuitur	28.37
Betulo oppidum	35.46
Betulonenſes populi	36.2
Begada oppidum	101.33
Begada fluius	68.15.13.4.7
Betarrum portus	40.3
Balanea oppidum	75.2
Betari populi	42.20
Balbara oppidum	77.33
Balcea oppidum	80.13
Baleares inſule	41.31
Baleares funda bellicoſe	41.32
Balearis terra ſerpentes necat	640.27
Baleares inſule cuniculis abundant	41.39. 153.5
Balearius inſulis aues peculiare	185.37. 47
Balearicum mare	41.23
Baleſium oppidum	44.13
Balla oppidum	64.45. 69.40
Baleſenſes populi	65.3
Baltia inſula	663.38. 666.7
Bambyce oppidum	75.18
Bambotum flumen crocodilis & hippopotamis reſeruitur	66.42
Banaſa colonia	66.13.15
Bannomanna inſula	62.4
Bantini populi	43.45
Banurri populi	67.30
Baracum oppidum	69.40
Baragaza oppidum	102.14
Baramalacum oppidum	100.30
Baracomate populi	92.18
Baraſci populi	100.19
Barbatia oppidum	99.23
Barbeſula oppidum & flumen	34.8
Barce promontorium	66.39
Barce oppidum	69.10
Barcino oppidum	35.46
Barderate oppidum	38.37
Baruli populi	65.6
Barea oppidum	135.32
Bargeni populi	102.24
Bargyla oppidum	78.16
Bargyleitici campi	78.44
Bargylus mons	75.1
Bargus fluius	56.22
Barion oppidum	44.17
Baris locus Milyis nicinus	82.36
Barra oppidum	47.5
Baſabocates populi	63.47
Baſac inſula	99.48
Baſtia inſula	62.11
Baſilicus ſinus	78.37
Baſilide populi	60.43. 61.13
Baſis oppidum	44.7

Baſterbini populi	44.38
Baſterna populi	60.19. 62.37
Baſitania regio	34.5
Baſitiani populi	36.15
Baſuli populi	34.12. 35.29. 36.17
Batauorum inſula	62.42
Bataui populi	63.31
Bateni populi	89.3
Baba oppidum	102.40
Baſhea Ponti	29.20
Bathymi populi	99.40
Bathynias fluius	56.4
Bathys fluius	84.44
Batinum flumen	45.15
Batrſabbes oppidum	99.37
Batum flumen	41.11
Baucidas inſula	57.12
Bauli locus	40.3. 170.48
Bauma oppidum	102.43
Bebiani Ligures	44.32
Bebrycum gens	80.22
Becare portus	95.19
Becbires populi	84.36
Bedeſis flumen	45.50
Begerri populi	63.44
Belbina inſula	57.11
Beleni populi	63.45
Belerides inſule	42.19
Belgica Gallie pars	63.20
Belgites populi	49.41
Bellitani populi	36.4
Bellouaci Gallie populi	63.26
Belon oppidum	34.7. 66.1
Belorus riuus	74.33. 68.47
Beli Iouis templum apud Babylonios	96.50
Belunum oppidum	47.36
Bembinada oppidum	52.59
Benacus lacus	29.27. 47.47. 160.43
Benecuentum oppidum	44.29
Beni populi	55.19
Berberula oppidum	35.6
Bercorates populi	63.46
Berdrigei populi	88.49
Berecynthius traſſus	78.20
Berecynthius mons buxo abundans	27.34
Beregrani populi	45.21
Berenice oppidum	23.34. 69.5.6. 101.33.40.47
Bergomum oppidum	47.2
Bergomates populi, eorumque origo	ibidem 5
Berytus colonia	74.47. 106.23
Bermius mons	54.4
Bernenſes populi	47.39
Beraca oppidum	54.32. 76.13
Beraenſes populi	75.22
Beroſus collis	30.18
Berreſa oppidum	102.45
Beſaro Betice oppidum	35.5
Beſbicos inſula	83.15
Beſbicos quondam Bithynie coniuncta	26.30
Beſippo portus	34.7
Beſippo oppidum	35.6
Beſti populi	55.16
Beta oppidum	102.31
Betaſi populi	63.28

Pars Secunda

Indicis Pliniani

Cecinos fluvius	43.33	Calydna insula	59.1. & 81.12. & 196.30	Canopicum oppidum	68.44
Cecorum oppidum Chalcedon	82.50	Calydna oppidum	77.42	Canopicum Nili ostium	70.44.50.
Cecubi Campanie agri	39.48	Calinge Indie populi	90.44. & 91.4.	& 72.40.50. & 80.27	
Cecubi agri fluctuantes insula	27.24	& 110.38		Canopianum Africae oppidum	68.48
Celestini populi	45.44	Calingij Arabiae populi	100.37	Canopos insula	80.27
Celina oppidum	47.43	Calingon promontorium	91.41	Canopus Sydas caeleste	93.20
Celimum oppidum	44.14	Calinipaxa oppidum	90.37	Cantabra Indie fluvius	91.35
Cene insula	43.9	Caliori populi	60.48	Cantabri Hispanie populi	35.40. & 36.24.28
Ceneum promontorium	57.50	Calyptus insula Ogygia	43.35		
Cenys promontorium	41.17	Calisse populi	91.15	Cantabria magnetem gignit	617.9
Cenina oppidum	40.41	Callipolis	56.16. & 58.29	Cantabria plumbo nigro fecunda	618.8
Cenica populi	55.19	Callipia fons	79.7	Cantabrie mons ferreus	617.15
Cenica regio	56.6	Callirrhoe oppidum	75.45	Cantabrorum regio	64.10
Canites portus	52.36	Callirrhoe fons	53.19. & 74.9	Cantaces populi	94.2
Cepori populi	64.16	Calliste insula	58.47	Caneci populi	85.50
Cere oppidum	38.48	Calostoma Danubij fluminis ostium	60.9	Canucha fluvius	90.49
Ceretanus fluvius	ibidem	Calpas portus	83.45	Canusium oppidum	44.19.26
Cesani populi	100.40	Calpe mons in sinibus Hispanie	33.31.41.	Canusij lane	149.26.31
Cesaragustani populi	76.39	& 34.8. & 83.30		Canusij purpurissimum	615.1
Cesaragustanus conuentus	35.26	Calucones populi	48.15	Capasites Aegypti nomos	71.10
Cesaragustana colonia	36.2	Calucula oppidum	34.42	Capenates populi	39.2
Cesarea sive Cesaria Mauritania oppidum	35.33. & 67.42	Camace populi	89.18	Caperenfes populi	65.3
Cesarea Palestinae oppidum, ab Herode rege conditum	73.34. & 106.23	Came populi	89.18	Caprus sinus	99.29
Cesarcaimoris Armenie oppidum	86.23	Camalodunum oppidum Britannie	24.5	Caphareus promontorium	57.50
Cesarea Decapolis oppidum	74.27	Camari insula maxima	99.51	Capheris insula	59.24
Cesarea Cappadociae oppidum	84.23	Camatullorum regio	37.12	Caphye Arcadie lucus	292.20
Cesariana colonia	34.36. & 64.49	Camelidus mons	98.15	Capillati Alpium populi	38.27. & 48.18
Cesarienses Ioniae populi	79.30	Cambyses fluvius	87.47	Capina insula	99.45
Cesariensis Mauritania	67.38	Cambysis ciuitas	101.14	Capissa oppidum à Cyro dirutum	93.47
Cesaris Dictatoris colonia Pharus	80.28	Camboletri populi	37.21. & 63.48	Capiscene regio	93.47
Cesari uenales populi	36.14	Cambustis oppidum	103.1	Capitania mons Indicorum altissimus	92.1
Cesarobricenses populi	65.3	Camelides insula	81.22	Capitulum oppidum	40.15
Cesena oppidum	46.1	Camelani populi	45.36	Capotes mons	75.31
Cesugate populi	100.18	Camarina oppidum	42.47	Cappadocia sub quo parallelus sita	106.29
Cetea portus	39.42	Camerum oppidum	40.43	Cappadocia alabastrites	646.42
Caicus amnis	79.37. & 80.12	Camerter populi	45.32	Cappadocia descriptio	84.18. per totum caput
Caicus fluvius	90.43	Camina insula	58.51		
Cayster fluvius	79.5	Camirum oppidum	81.3	Cappadocia situs & termini	86.6. & inde
Calabria Italiae regio	43.49. & 44.1	Cammanene regio	84.24	Cappadox fluvius	84.25
Calabria nomina, situs, mensura & inde	44.1.	Campaniae incolae sepius mutati	40.2	Cappagum oppidum	35.6
Calabriae adiacentes insulae	50.7	Campaniae laus	37.43. & inde. & 39.46. & inde	Capraria insula	41.36.51. & 105.12.22
Calaguritanii populi	36.5.8	Campania tam hyeme, quam estate fulminibus obnoxia	17.5	Caprasia ostium Padi	46.27
Calamine insulae natantes	27.26	Campaniae colles Leucogei sulphure abundant	637.37	Capree insulae	42.9
Calamissus oppidum	51.28	Camponi populi	63.45	Caprete populi	80.23
Calamos oppidum	74.49	Campseonysis flumen	84.44	Capros populi	78.33
Calaps fluvius	49.43	Camuni populi	48.10	Capritani populi	68.51
Calarus, seu portus Caralis oppidum	31.50	Cana oppidum	95.12	Capua oppidum	40.10
Calatrusa insula	59.24	Canae Acolidis oppidum	79.38	Capua unde dicta	40.10
Calatie oppidum	40.14	Canae Lycie oppidum	77.30	Capitibus carentes homines	70.38
Calatis oppidum	55.38	Canatus fluvius	79.38	Carabi fluvius	89.40
Calauria insula	57.11	Canaria insula	105.23	Caralitum promontorium	42.16.18
Caledonia Syria	63.3	Canarij Mauritaniae populi	67.18	Caralitani populi	42.21
Calentum oppidum Hispaniae, mirique eius lateres	637.18	Canastrium promontorium	54.45	Carambis promontorium	61.2. & 84.6. & 178.26
Calenus ager	39.49	Canatha oppidum	74.25	Carambucis fluvius	87.20
Caleni agri aqua uini modo inebrians	30.15	Canauina regio	99.46	Carantiis Armenie praefectura	75.30
Calenum oppidum	40.14	Canchlei populi	73.8	Carastasi populi	85.45
Caete insula	59.25	Candauie montes	49.21	Carbilesi populi	55.17
Caleti Gallie populi uela ex lino texunt	35.45	Candei populi serpentibus uescuntur	101.37	Carbileti populi	55.18
Callet oppidum	34.41	Canadya oppidum	77.31	Carbonaria Padi ostium	46.31
Calletanus ager	39.8	Candidum promontorium	68.11	Carbrusa insula	59.24
Calycadnus fluvius	76.36.40	Candrogari populi	104.12	Carbulo oppidum	34.30
Callichorum flumen	83.49	Canis fluvius	99.39	Caracasum, sive Carcaso, oppidum	37.20
Calydon oppidum Aetolie	51.17	Canina capita habentes homines, pro uoce latratum edunt	109.49	Caracibiorum oppidum	86.24
Calydromus mons	53.47	Canum ciuitas	72.34	Caracitinus sinus	60.40.45.49. & 61.49
		Cannenusatium insula	61.43	Carcine oppidum	60.41
		Cannenfes populi	44.34	Cardalea regio	99.45
				Cardamyle oppidum	52.25
				Cardamine insula	101.35
				Cardana	Cardana

Pars Secunda

<i>Cardaea oppidum</i>	100.14	<i>Carthæa, Cei insule oppidum</i>	57.47	<i>Catabani, siue Catabanes Arabie populi</i>	
<i>Cardiensis populi</i>	75.24	<i>Carthago colonia in Carthaginiæ magnæ uestigijs condita</i>	68.16	73.6. & 100.9	
<i>Cardia oppidum</i>	56.11.20	<i>Carthaginiæ magnæ & Oceani distantia</i>		<i>Catabathmos nullis & oppidum</i>	69.14.45
<i>Cardines mundi apud Hyperboreos esse creduntur</i>	61.21	70.4		<i>Cataceii populi</i>	85.51
<i>Carduchi populi qui & Cordueni</i>	88.25	<i>Carthaginiæ nouæ & Dianij distantia</i>	41.31	<i>Catadupi Aethiopie populi</i>	71.43.
<i>Carene oppidum</i>	79.38	<i>Carthago noua Hispaniæ oppidum</i>	35.32	& 102.29	
<i>Carenses populi</i>	36.9	<i>Carthago Hispaniæ Penorum opus</i>	35.43	<i>Catana oppidum</i>	42.42.43
<i>Carentini populi</i>	44.43	<i>Carthago magna à Tyrijs condita</i>	74.38	<i>Catania regio</i>	84.10.24. & 86.11.
<i>Careia insula</i>	57.42	<i>Carthago sub quo parallelo</i>	106.16	& 106.29	
<i>Careius fluuius</i>	80.4	<i>Carthaginiensis Hispaniæ conuentus</i>	35.25.	<i>Catarastræ Euphratis</i>	75.43
<i>Cares Tanaisidis finitima olim tenebant</i>	85.40	& 36.11		<i>Catarastræ Nili</i>	71.43
<i>Careiba insula</i>	80.47	<i>Cartus Cimbrorum peninsula</i>	62.22	<i>Catarei populi</i>	99.35
<i>Cariaregio</i>	77.39.40. & 78.16.29.44. & 79.25	<i>Casamari populi</i>	104.7	<i>Catenates populi</i>	49.41
<i>Cariæ oppida</i>	78.12. & inde	<i>Cajandra insula</i>	95.51	<i>Cathei montes</i>	85.45
<i>Cariæ lychnites</i>	670.2	<i>Cajcandrus insula</i>	95.45	<i>Carli populi</i>	48.6
<i>Cariæ boues à sepectu deformes</i>	148.19	<i>Cajcanteses populi</i>	36.6	<i>Catina oppidum</i>	52.48
<i>Carianda insula, & oppidum</i>	81.17	<i>Casilinum oppidum</i>	152.36	<i>Catizi qui & Pygmei Thraciæ olim incolæ</i>	
<i>Carianda Cariæ oppidum</i>	78.16	<i>Casmatas agri fluuius mire nature</i>	29.47	55.43	
<i>Carietes populi</i>	36.21	<i>Casnum oppidum</i>	40.14	<i>Catoni populi</i>	85.51
<i>Carina oppidum</i>	82.26	<i>Casyrus mons</i>	98.24	<i>Caturiges populi</i>	38.29. & 47.6.
<i>Carini Germaniæ populi</i>	62.54	<i>Casirt populi</i>	89.44	& 48.17.26	
<i>Carnia oppidum</i>	254.44	<i>Casij montis mira altitudo</i>	75.9	<i>Caturum oppidum Valentia</i>	37.17
<i>Cariofuctiles populi</i>	63.39	<i>Casius mons</i>	73.7.25. & 75.9. per totum	<i>Caucasæ portæ</i>	81.46
<i>Caripeta oppidum</i>	100.45	<i>Cajmonates populi</i>	73.35	<i>Caucasæ portæ</i>	86.46
<i>Cariæ oppidum</i>	35.4	<i>Casos insula</i>	58.43. & 59.3. & 81.7.	<i>Caucasus mons</i>	77.16. & 85.3.8.18.
<i>Carißanum castellum</i>	18.33	<i>Caspium flumen nobile</i>	89.20	& 86.34.38. & 87.34.43.47. & 88.6.47. & 89.15. & 91.33	
<i>Carißa oppidum</i>	84.11	<i>Caspia gens</i>	88.31	<i>Caucasi accolæ Phicari & Asdathæ</i>	670.2
<i>Carystium marmor</i>	58.6. & 64.5.27.31	<i>Caspius mons</i>	77.21	40	
<i>Carystos oppidum</i>	56.29. & 58.5	<i>Caspium mare Oceani sinus</i>	86.33. & 87.25	<i>Caucasus mons, alio nomine Graucalus diæsus</i>	89.15
<i>Carnace populi</i>	85.43	<i>Caspij maris mensura</i>	87.28. & inde	<i>Caucenses populi</i>	36.24
<i>Carnanti populi</i>	106.13	<i>Caspij maris forma</i>	87.38	<i>Cauche campi</i>	97.42
<i>Carnantia regio</i>	94.17. & 96.8	<i>Caspij maris descriptio generalis</i>	87.25	<i>Cauchi Germaniæ populi</i>	62.35.43.
<i>Carnantia ore mensura</i>	95.27	<i>Caspij & Pontici maris distantia</i>	22.12. & 87.2	& 271.36	
<i>Carnantia oppida</i>	95.29	<i>Caspij maris, & Cimmericij Bospori distantia</i>	87.4	<i>Caudini populi</i>	44.31
<i>Carnantia alabastrites</i>	64.6.41	<i>Caspij populi</i>	87.50	<i>Caulonis oppidi uestigia</i>	43.28
<i>Carnantia murrhina</i>	662.21	<i>Caspia portæ</i>	77.19. & 86.46. & 87.51. & 88.18. & 92.14. & 106.28. & 566.30	<i>Camos oppidum</i>	77.45. & 106.31
<i>Carnantia callais gemma</i>	670.41	<i>Caspium mare à Cyro æmne appellari incipit</i>	87.49	<i>Camos patria Protogenis</i>	630.24
<i>Carmelum promontoriũ, & oppidum</i>	74.31	<i>Caspij maris & Assyriæ distantia</i>	98.1	<i>Caurarani populi</i>	100.39
<i>Carnape populi</i>	85.47	<i>Cassandria oppidum</i>	18.50. & 54.48. & 636.44	<i>Caurasie Beticæ populi</i>	34.34
<i>Carne oppidum</i>	75.2	<i>Cassera oppidum</i>	55.2	<i>Cauvenses populi</i>	65.4
<i>Carnon oppidum</i>	52.48. & 100.31	<i>Cassiopei populi</i>	50.41	<i>Cauros insula eadem cum Andro</i>	81.12
<i>Carnorum regio</i>	47.15. & 48.6. & 49.29	<i>Cassiope oppidum</i>	56.40	<i>Cea insula</i>	57.44
<i>Carnorum oppida quæ intercederint</i>	47.42	<i>Cassius fluuius</i>	87.47	<i>Cee in insule caprificus trifera</i>	281.38
<i>Carnunti populi</i>	60.16	<i>Casipolis oppidum</i>	76.31	<i>Cee in insule pars à mari absorpta</i>	26.51
<i>Carnuntum Pannoniæ oppidum</i>	664.31	<i>Casiterides insule</i>	65.10. & 118.9	<i>Cee fons bibentium uocem hebetans</i>	560.51
<i>Carnui Gallie populi</i>	63.37	<i>Casubala oppidum</i>	76.39	<i>Cebrenia oppidum</i>	79.51
<i>Carnus oppidum</i>	100.15	<i>Casubalenses canum cohortes ad bella nuntiant</i>	144.41	<i>Cecinna fluuius</i>	38.45
<i>Carpasium oppidum</i>	80.42	<i>Casalius fons</i>	51.30	<i>Cecryphalos insula</i>	57.12
<i>Carpathos insula</i>	57.34. & 59.2. & 81.7	<i>Casana oppidum</i>	54.20	<i>Cecropia oppidum</i>	127.44
<i>Carpathium mare quod, & unde dictum</i>	59.2. & 81.7	<i>Casathenes sinus</i>	55.51	<i>Cedrei populi</i>	73.8
<i>Carpetania regio</i>	36.18	<i>Casalogi populi</i>	63.26	<i>Celadisse insule</i>	50.15
<i>Carpetani populi</i>	35.30	<i>Castra Cornelia, Africa locus</i>	68.16	<i>Cele insula</i>	81.41
<i>Carpentorastræ oppidum</i>	37.21	<i>Castra Germaniæ Beticæ oppidum</i>	34.42	<i>Celene oppidum</i>	78.6. & 82.26
<i>Carpi oppidum</i>	68.17	<i>Castra uinaria Beticæ locus</i>	34.24	<i>Celegeri populi</i>	45.50
<i>Carre oppidum</i>	75.45. & 566.38	<i>Castrimontenses populi</i>	40.16	<i>Celcia oppidum</i>	49.30
<i>Carrea oppidum</i>	38.37	<i>Castrum nouum, maris Adriatici oppidum</i>	38.13. & 45.15	<i>Celenderitis regio, & oppidum</i>	76.33
<i>Carrei populi</i>	100.28.48	<i>Castrum Constinium</i>	43.28	<i>Celerini populi</i>	36.34
<i>Carsofolani populi</i>	44.46	<i>Castulonenses populi</i>	36.14	<i>Celtez populi Thraciæ</i>	55.20
<i>Carsofolani populi</i>	45.33	<i>Casientum fluuius</i>	43.44	<i>Celsen populi</i>	36.4
<i>Cartadulorum regio</i>	110.5	<i>Casientillani populi</i>	45.33	<i>Celte populi in Hispaniâ transferunt</i>	34.13
<i>Cartana oppidum</i>	93.51			<i>Celiberi populi</i>	35.31
<i>Carteia</i>	34.7			<i>Celiberiæ caput Segobrigenses</i>	36.17
<i>Cartenna colonia Augusti</i>	67.40			<i>Celiberiæ finis Clunia</i>	36.27
<i>Carteria insula</i>	81.39			<i>Celiberiæ adiacentes insule</i>	65.9
				<i>Celiberiæ asine ingentis pretij</i>	147.22
				<i>Celtica urbs Hispaniæ</i>	34.31
				<i>Celtica Gallie regio</i>	63.21

Indicis Pliniani

Celtici, Lucensis conuentus populi	36.31	Chalceritis insula Marti sacra	87.10	Choma fluuius	77.31
Celici Nerie, Hispanie populi	64.15.16.	Chalicia Rhodiorum insula fertilissima	296.34	Chomari populi	88.49
42. 65.5		296.34		Chorasmij populi	88.50
Celticum promontorium	64.14.35	Chaladene regio Syrie fertilissima	75.20	Choromandarum gens	110.7
Cemelon oppidum	38.28	Chalcis Euboeae oppidum	58.4	Chorsari Scythis, qui nobis Perse	89.15
Cenchree portus	51.44. 52.39	Chalcis insula ante Aetoliam	56.48	Chrysa oppidum	79.39
Cenchrus palus	74.33. 65.8.47	Chalcis ad Belum, Syrie Coeles oppidum		Chryse insule metallis fertiles	92.35
Cennesseri oppidum	100.33	35.19. 76.14		Chryse Serici maris sinus	89.40
Ceniceses populi	37.21	Chalcis olim dicta, quae postea Euboea	58.8	Chrysei populi	91.45
Cenomanni populi Galliae	63.38	Chalcitis insula	83.16	Chryoceras promontorium	86.3
Cenomannorum oppida	47.35	Chalcadonitis insula	58.6	Chrysolopolis oppidum	83.3
Centauri populi, corium, inuentum	128.30	Chaldei populi	99.21. 7 inde	Chrysothorae fluuius	74.22. 78.31.
Centuripini populi	43.1	Chaldaici lacus	97.44. 98.13	78.43. 85.4	
Ceos insula	57.44	Chalybes populi	84.34. 102.24	Cia insula	57.38
Cephalenia insula	56.49	Chalonitis regio	97.5. 49. 98.1	Cyane oppidum	77.31
Cephalenia pisces salsti	574.11	Chambades mons	77.15	Cyane fons	42.45
Cephalocidis, Siciliae oppidum	42.50	Chaones populi	50.39	Cyanea insule	61.42. 87.8
Cephalonnesus insula	61.49	Chaonia regio	50.40	Cyano fluuius	84.49
Cephalotomi populi	85.16	Charax oppidum	94.41. 97.13. 45.	Cibari populi	64.13
Cephissia fons	53.19	98.23. 33. 99.17. 100.23. 5		Cybeles sacerdotes Galli à Gallo flumine de-	
Cephissus lacus	663.45	Characena ciuitas	27.37	nominati	82.39
Cephissus fluuius	30.10. 51.30. 53.	Characene regio	98.27	Cibilitani populi	65.4
30.35.37		Characeni populi	60.47	Cibyra oppidum	76.34
Cephissi fluuij prodigium	286.20	Charadrus oppidum	75.3	Cibyrtarum in montibus Indus Asiae fluuius	
Cepi oppidum	85.29	Charandra Troglodytica sinus	101.8	oritur	77.44
Ceramicus locus Athenis	635.38.	Charbanus mons	98.8	Cibyrticus conuentus, seu Cibyrticus iurif-	
64.2.38		Charlati oppidum	100.28	dictio	77.50
Ceramicus sinus	78.15	Charybdis, periculosus maris Siculi locus		Ciboton oppidum	78.7
Ceranus oppidum	78.24. 81.13	42.33		Cibotus mons altissimus	26.44
Cerane oppidum	82.26	Charis fluuius	85.2	Cice insule	64.18
Cerastus insula	80.39	Charmarum rex in India, eiusq; uires	92.8	Cychni populi	561.38
Cerasus oppidum	84.35	Charmei populi	100.30	Cicynethos insula	59.8
Ceraunius mons idem cum Tauro	77.22	Charoneae scrobes	27.14	Cyclades insulae quae, & unde dictae	58.10.
Ceraunij montes non procul à Meoti	85.41	Chatti populi	62.37	59.5. 106.32	
Ceraunus populi	49.7	Chattamotite populi	100.12. 48	Cicimenei populi	85.36
Ceraunus fluuius	84.27	Chelidonia insule	29.45. 80.48.	Cyclopius insula	81.10
Cerbalus fluuius	44.21	171.33		Cyclopium scopuli tres	42.43
Cerbant populi	100.12	Chelidonium promontorium	77.6	Cicones populi	89.45
Cerberion oppidum	85.30	Chelonates promontorium	52.12	Ciconum flumen, mirasq; eius natura	29.37
Cercete populi	85.16.20	Chelonitis insula	99.48	Ciconum regio	55.33
Cerceti montes nobilissimi	54.5	Chelonophagi populi	95.41. 157.21	Cydanum oppidum	69.26.34
Cerceius mons	81.27	Chapta fluuius	90.30	Cydara fluuius	93.15
Cercia insula	81.35	Cherrhonesus Thracia	55.36	Cydnus fluuius	76.33. 560.33
Cercina insula	70.12	Cherrhonesi Thraciae oppida	55.13	Cydon oppidum	57.26
Cercinitus insula	70.14	Cherrhonesus Heracleatarum oppidum	59.46	Cydonia insula	81.48
Cerealis Eburac. Beticae oppidum	34.23	Cherufci populi	62.37	Cydonie insule mirus fons	30.22
Cerimibus oppidum	58.3	Chesius amnis	81.26	Cydoniatae, Cretae populi	153.12
Cermorum oppidum	55.4	Chia insula	81.29	Cygnus oppidum	84.48. 85.5
Cerne insula	104.40. 174.45	Chiani populi	94.35	Cylbiani montes	79.5
Cernetani populi	40.15	Chione nymphe Chie insule nomen fecit		Cylbiani agri minimum	598.9
Cernetum oppidum	40.15	81.29		Cylbiani populi	79.30
Cerretani Hispaniae populi	35.45.51	Chios insula	81.28. 106.38	Cileni populi	64.17
Ceron fons	560.40	Chium marmor	81.30. 645.15	Cilices populi	79.50
Cesti populi	91.44	Chilmanensis oppidum	68.44	Cilicie regionis descriptio	76.28. 7 inde
Cessero oppidum	37.21	Chimera castellum	50.49	Cilicie & Syrie terminus Amanus	75.15
Cestria gens	31.6	Chimera mons ardens	31.1. 77.23	Cilicie finis antiquus Melas amnis	76.38
Cestria oppidum	50.50	Chimerionis insula	54.4	Cilicie porte	77.19. 106.29
Cestrini populi	50.41	Chirogyllium insula	80.50	Cilicium mare	77.2. 80.43
Cetius fluuius	80.16	Chistofotagi populi	90.42	Cilicij maris insule	80.36
Cetina oppidum	102.45	Chytis insula Arabiae	670.27	Cilla oppidum	79.38
Ceutrones populi	48.17.26. 603.28	Chytri oppidum	80.42	Cillaba oppidum	69.26
Chabrie castra	73.24	Chytophoria oppidum	79.15	Cyllanticus Pifidia tractus	82.37
Chadeti populi	99.41	Chlamydia insula	85.22	Cyllene, mons Arcadiae	52.51. 461.33
Chadissa oppidum, & fluuius	84.28	Chlorus fluuius	76.30	Cyllenes sinus	52.12
Cheronia oppidum	53.31	Choani populi	100.40	Cimbri populi, Angeaonum pars	62.35
Chalceon portus	51.28	Choara Parthiae regio	88.28	Cimbrius Alpes exuperat	640.50
Chale insula & oppidum	81.10	Choaspes fluuius	97.43. 562.28	Cimbrorum promontorium	62.15.22
Chalcedon oppidum liberum	82.49	Choatrus fluuius	77.15	Cyme oppidum	79.34
Chalcedon cur caecorum oppidum appellata	82.50	Choatre populi	85.37	Cimmerium oppidum, anteà Cerberion mo-	
tas				minatum	85.30

Pars Secunda

k 5

Indicis Pliniani

Comensis lapis in uasa exaatur	656.9	Corinthiorum portus Lechaem	52.6	Creta insula unde dicta	57.19
Comini populi	45.1	Coriolani populi	40.45	Creta insula quibus animalibus caret	153.9
Communi populi	88.49	Coryphanta oppidum	82.42	Creta centum olim urbibus clara fuit	57.19
Commone insula	81.35	Coryphas oppidum	79.40	Crete insule descriptio	57.17. & inde
Complutenses populi	36.9	Coryphasium oppidum	52.35	& 106.25	
Complani populi	44.31	Cornalos fluius	79.43	Crete labyrinthus à quo factus	649.8
Compusa oppidum	81.50	Corneates populi	49.41	Crete insule mensura	57.21. & inde
Comum oppidum ab Orabij originē traxit	47.1	Corne agri Tusculani collis	292.38	Crete oppida insignia	57.26. & inde
Comum oppidum ferri temperatura nobilitatum	616.48	Corneliani populi	44.31	Crete montes	57.32. & 563.23
Concordia Italia, Betice oppidum	34.49	Cornelij forum	46.2	Crete fontes calidi	26.23
Concordia Venetorum oppidum	47.13	Cornelia castra, Africe locus	68.16	Crete insule maris Adriatici	50.15
Concordienses populi	65.4	Corniculum oppidum	40.42	Creticum mare	26.22. & 41.28. & 56.31.
Concabienses populi	45.34	Corolla oppidum	100.14	& 57.23	
Condigramma oppidum	94.11	Coronea oppidum	53.31	Creta insula	48.46
Conimbrice oppidum	64.27	Coroneus sinus	52.20	Crya oppidum fugitiuorum	77.42
Conisium oppidum	80.13	Coronei populi	54.42	Crialon oppidum	72.36
Cononienfes populi	37.24	Corone oppidum	52.20	Cridinum fluius	88.50
Conopon distaffis insula	60.10	Corpili populi	55.19	Crycon insule tres	80.51
Consaurenfes populi	36.15	Corsee insule	81.20	Crynus fluius	83.2
Consentia oppidum	41.13	Corfi populi	42.20	Crinotolum oppidum	45.43
Conisoranni populi	63.46	Corfica insule descriptio	41.46. & inde	Cryon Phrygie fluius	79.25
Constantia Italia, Betice oppidum	34.35.50	Corfica mensura	41.47	Cryptos insula eadem cum Cypro	80.40
Constantia Italia Mauritanie oppidum	66.2	Corfica ciuitates, & colonie	41.48.	Crisseus sinus	51.27
Consuantes populi	48.24	& inde		Cryssa oppidum	79.47
Conuuarani populi	36.49	Corfica Thebe	51.33	Critensi populi	103.44
Consilium castrum	43.28			Critote oppidum	56.13
Contestania Hispanie citerioris regio	35.32.36	Reliqua quære parte prima.		Criu metopon Taurice promontorium	61.2.
Contributa Italia, Betice oppidum	34.50	Cortice insula	64.17	& 178.25	
Copea Betice oppidum	53.30	Cortencenses populi	36.9. & 39.2	Criu metopon Crete promontorium	57.25.33
Cophantus mons ardens	31.5	Cos insula nobilissima	81.14.15. & 106.31	Crobyzi populi	60.27
Cophe Arachosie oppidum	93.48	Cosanus litus, insulaeque illi obiecta	42.1	Crocata insula	92.37
Cophes fluius	92.27	Cosinus oppidum	78.26	Crocyles insula	56.50
Coptes Aegypti nomos	71.5	Colenus fluius	66.37	Crocodilon oppidum	74.30
Copios oppidum	95.1. & 666.32	Cobra insula	43.8. & 70.17	Crocodilopolites Aegypti nomos	71.16
Coraceum oppidum	76.38	Cosyri populi	90.41	Crocodilus mons	76.28
Coraceus Tauri montis pars	77.17	Cosogaus fluius	90.49	Crommyonesos insula	81.39
Coralius fluius	83.47	Cossa oppidum	38.47	Cromna oppidum	84.3
Corambis oppidum	102.36	Cossici populi	98.10.14.15	Cronca promontorium	85.21
Corani populi	40.15	Cossentia regio	35.42	Cronia regio	82.14
Coranite populi	100.40	Costoboci populi	85.36	Cronium mare	62.9. & 63.17
Corasie insule	58.42	Cotes Mauritanie oppidum	65.50	Crotalus fluius	43.33
Coraxicus mons Tauri pars	77.21. & 86.21. & 87.48	Cothon insula	57.8	Croto oppidum	27.41. & 43.41
Coraxi populi	85.10	Cotiaion oppidum	82.26	Cruni oppidum	55.40
Corcyra insula	50.17. & 56.39	Cotieri populi	89.18	Crusa insula	81.19
Corcyra insula	81.10	Cotinussa insula	65.18	Crustumium oppidum	40.41
Cor duba oppidum	34.29	Cotyrium oppidum	84.34	Crustuminus ager	27.45. & 39.7.15
Coridubensis conuentus	34.1.26	Cotonis insula	56.48	Crinisum fluius	45.47
Tordule portus Themiscyae	84.35	Cotte populi	85.36	Ctesiphon Parthorum oppidum	97.5.
Corene litus ex aduerso Gadum	34.6	Cotta Mauritanie locus	573.48	44.50	
Coreffus oppidum	57.47	Cottiane ciuitates	48.17.28	Cubi, Gallie populi	63.48
Coreus Maeotis lacus sinus	60.41.44.44	Cottona regio	95.21	Cubulterini populi	40.16
Corfaniensis populi	44.44	Cragus promontorium	77.29	Culici Elamontenses populi finitimi Venetis	
Corice insule	57.36	Cragus mons	77.17	47.41	
Corycum promontorium	79.10	Crambussa insula	80.50	Cullu oppidum	68.4
Corvus mons	57.32. & 394.16. & 564.29	Cranasos oppidum	78.18	Cumara oppidum	86.48
Corycos oppidum, portus, & specus	76.35	Cranda oppidum	102.40	Cumae oppidum	40.3
Corydalla oppidum	77.24	Crania mons	51.23	Cuni populi	10.4.12
Corymbia insula	81.6	Cranon oppidum	54.3.22. & 561.13	Cumeron promontorium	45.20
Corineum Cypr insule oppidum	80.41	Craspedites sinus	82.44	Cuneus Lusitanie promontorium	64.45
Corineum promontorium	79.14	Cratæ fluius, Scylla mater	41.16	Cunici oppidum	41.34
Corinenses populi	44.33	Cratib Africa fluius	663.47	Cunicularie insule	42.12
Corinunum oppidum	48.43	Cratib magna Graecie amnis	43.42. & 560.42	Cupidinis fons miræ naturæ apud Cyrenas	51.4
Corinthis arx Acrocorinthus	51.50	Craugle insule due	57.15		561.13
Corinthisiacus sinus	51.21.43.51	Cremyion oppidum	35.15	Cupra oppidum	45.17
Corinthus oppidum	51.49	Cremynicos oppidum	60.24	Cuprenfes populi	45.21
		Cremona oppidum	47.35	Curenfes populi	44.49
		Creon mons	81.47	Cureis regio, postea Acarnania dicta	51.4
		Cressa portus	77.45	Cureis insula eadem cum Creta	57.21
				Chrys	

Pars Secunda

Curis oppidum	80.41
Curia popul	48.42
Curiza oppidum	34.50
Curitis oppidum	26.45
Curubis oppidum	68.18
Cusuetani populi	40.45
Cutille lacus, Italiae umbilicus	45.8
Cutille aque insulam habent innatantem	27.25
Cucios fons nauigantibus expetitus	102.8

D Abanegoris regio	99.44
Daci populi iidem cum Getis	60.13
Dacia lazycibus Sarmatis fe-	
dibus suis pulsi	60.18
Dacylus Idei populi	118.6
Dadala oppidum	77.42
Dadaleon insulae duae	80.50
Daba populi	89.17
Dale oppidum	80.13
Dalmatia regio	49.36
Dalmatie specus mira natura	14.16
Dalmatia auri fertilis	593.40
Dalmatie termini	48.49
Dalmatie descriptio	49.36
Damascena Syriae regio	73.16
Damascus oppidum	74.22. & 76.15.
& 64.6.40	
Damascus alabastrum gignit	645.40
Danea urbs, postea Apamia dicta	80.24
Dammanitani populi	36.10
Damnina regio	100.1
Dandagula oppidum	91.41
Dandari populi	85.37
Daneon portus	101.15
Dangule oppidum	94.2
Danubius nullum amnem in mare Adriaticum	
emittit	47.22
Danubij fluij descriptio	60.4
Danubius quibus augeatur annibus	49.38
Danubij ostiorum nomina	60.6
Danubij magnitudo	60.11
Darici populi	49.8
Daphnia insula	81.32
Daphis mons	54.4
Daphnida insula	102.1
Daphnus oppidum	53.36. & 79.16
Dare populi	66.41
Dares fluius	95.49
Dare fluius crocodilos gignit	66.38
Daratie Aethiopes	66.42
Dardani populi feri	50.46
Dardani populi	54.30.37
Dardani Macedoniae hostes	54.30
Dardani Macedoniae populi	49.50
Dardania insula eadem cum Samothracia	59.20
Dardanium oppidum	80.7.20
Darde Indiae populi auri fertilissimi	91.18
Dardorum gens & Diomede deleta	44.38
Darium fertilissimus Zapawortens regio-	
nis locus	88.39
Darene populi	102.24
Dari populi	91.47
Dartius, Ariane regionis pars	94.13
Daron oppidum	103.50
Darre gens	99.47
Dascylos oppidum	82.17
Dascusa oppidum	75.33. & 86.26

Daselis oppidum	102.39
Dastari fluius	69.39
Dassareta populi	49.20. & 50.45
Dauelli populi	103.43
Daulis regio	51.32
Daulotes fons	99.49
Daunia Apuliae pars	44.19.25
Debris oppidum, mirusque eius fons	69.
29.38	
Decapolitana regio 74.21. per totum caput.	
& Ibidem 45	
Decates populi	38.29
Deciani populi	44.37
Decatium regio	37.16
Decij forum	44.50
Deculani populi	44.32
Decuma oppidum	34.30
Decumni populi	49.2
Deira siene insula	101.35
Deitania regio	35.32
Delos insula, Cycladum clarissima	58.18
Delos insula sub quo parallelo	106.32
Delos insula repente enata	26.16. & 58.21
Deli insulae pisces falsi	574.11
Deli insula mirus fons	30.5
Delos unde dicta	58.21
Delphica insula	83.12
Delphi Phocidis oppidum liberum	51.29
Delphi, Apollinis oraculo clari	51.30
Delphici oraculi specus fatidicus	27.17
Delphini portus	38.33
Delta Aegyptus cur dicta	71.1
Delta littere triquetram figuram bifariam se	
findens Nilus imitatur	46.35. & 71.1.
14.20. & 72.22. & 648.16	
Demetrius oppidum	54.2
Demonnesos insula	83.13
Denda municipium	49.21
Dendros insula	57.15
Denna oppidum	102.40
Denselete populi	50.47. & 55.15
Deorum insula	65.11
Derange populi	92.12
Derasside insulae continenti adiunctae	26.36.
& 79.1	
Deribes populi	89.2
Dereto dea ubi colatur	73.34. & 75.19
Deremise populi	49.8
Deretini populi	Ibidem
Derrha oppidum	54.45
Deriona colonia	38.37
Derisiani populi	35.51
Derxene regio	75.32
Desiticos insula	59.23
Desuniatum regio	37.9
Desitantes populi	49.8
Deuelon, siue Deulton, oppidum, & flagnum	
55.48	
Deuade insula	59.47
Deximontani populi	94.39
Dia oppidum	61.6
Dia insula	58.18
Diabete insula	81.10
Diabindi populi	63.39
Diane Ephefie templum olim mari allueba-	
tur	26.9. & 79.8
Dianenses populi	36.15
Dianum oppidum stipendiarium	35.35
Dianium insula	42.1
Diaphanes fluius	76.28

Diareusa insula	81.34
Diarrhytus Hippon, Africae oppidum	68.13
Dibitach oppidum	97.49
Dicea oppidum	54.45
Dicearchia colonia eadem cum Puteolis	
40.4	
Dicea, Thraciae oppidum	55.30
Diclaeus mons Crete	57.32
Didymaei Apollinis are ubi, & a quo statuitur	89.11
Didymaei Apollinis oraculum	78.38
Didymae Lycij maris insula	81.1
Didyme insula una ex Aeolijs	43.21
Diduri populi	86.44
Dienfis colonia	54.41
Dietusa insula	59.24
Digba oppidum Mesopotamiae	97.24
Digeri populi	55.16
Diglito, id est, Tigris fluius	97.27
Dimastus insula	81.11
Dimastus mons	58.16
Dyme colonia	52.11
Dimuri populi	92.15
Dinaretum promontorium	80.37
Dindari populi	49.8
Dindymis oppidum	82.10
Dindymus mons	82.10
Dinia oppidum	37.27
Dioebis populi	55.17
Dioecaresa oppidum	84.22
Diodori insula	102.11
Diognetus itineris Alexandriae mensura	90.25
Diomedea insula	50.8. & 185.6.
& 220.24	
Diomedes equorum stabulum	55.29
Diomedis oppida in Italia	44.27
Diomedes quas gentes in Italia deleuerit	
44.27	
Diomedes Spinam oppidum condidit	46.
26	
Diomedis promontorium	48.50
Diomedis limes	467.49
Dionysia, Lycij maris insula	80.47
Dionysia insula Aetoliae adiacens	56.48
Dionysia insula eadem cum Naeco	58.18
Dionysopolis oppidum	55.40.43
Dionysopolitae populi	78.11
Dionysius Siciliae extremam Italiae peninsulae	
lani adiacere uoluit	43.32
Dionysius Geographus	58.7
Dionysius Geographus ubi natus	98.46
Dionysius Geographus ab Augusto in Orien-	
tem missus	98.47
Dionysius, Leucadi litoris locus	51.9
Dioctecnosius fons mirus	30.16
Dioscurus oppidum	85.11.15
Diofcoron insula	43.35
Diofcurid insula	100.8
Dioshierite populi	79.31
Dioshieronite populi	82.35
Diospage oppidum	96.36
Diospolites Aegypti nomos	71.6
Diospolis oppidum	72.29. & 75.3. & 78.
3. & 127.46	
Dipsium Argos	52.36. & 127.49
Dire fons in Boetia	53.7
Direa oppidum	102.33
Dirini populi	44.34
Dyriodorus fluius	86.48
Dyris, id est, Atlas mons	67.7
Dyrrh	

Indicis Pliniani

Dyrrhachium oppidum	44.15. & 49.	Dumma insula	63.15	Elegia oppidum	75.36
21.22. & 54.44		Duria fluvius	46.17. & 60.18	Eleon oppidum	53.32. & 54.47
Dyrrhachij pisces quales	574.10	Durine oppidum regium	98.36	Elephantine insula	72.23. & 278.36.
Dyscera natto	69.38	Durius Hispanie fluvius maximus	64.20	& 456.9	
Dium Crete oppidum	57.30			Elci populi	55.17
Dium Euboeae oppidum	58.3			Eleus oppidum	55.20. & 78.14
Dobertenses populi	54.40	Blitei montes	99.40	Eleusini oppidum	53.16
Dochi populi	103.44	Ebode oppidum	100.35	Eleuthera oppidum	53.29. & 608.43
Docleate populi	49.8	Ebora oppidum ueteris Latij	65.1	Eleutherne oppidum	57.30
Dodonae mirus fons	29.48. & inde			Eleutheros fluvius	74.50
Dodonaei templi tintinnabula	649.42.	Ebroduntij populi	37.27. & 48.26	Elice oppidum	26.50
& circa		Ebara oppidum	34.22	Elimays regio	95.50. & 96.21. & 98.
Dodonaei Iouis templum	50.42	Eburini populi	43.46	12.22.25	
Dolates populi	45.33	Eburo oppidum	64.27	Elymaei populi	106.13
Dolice insula	99.49	Eburoicius populi	63.38	Elorum ager	52.14
Doliche insula	58.34	Ebusus insula	41.29	Elis oppidum	52.14
Dolichistae insula	80.50	Ebusus non generat cuniculos	41.39.	Elidis & Sicyonis distantia	23.17
Dolionis insula	82.10	& 153.4		Elmonoppidum Thessaliae	53.51
Dolonae populi	55.20	Ebusi terra serpentes fugat	41.37.	Elongosmelocus	97.27
Dolopes populi Aetolorum	51.15			Elorum flumen	42.46
Domadae oppidum	100.28	Ebusus insula nobiles habet ficus	265.47	Elorum castellum Siciliae	573.51
Domazanes populi	102.24	Ecbatana oppidum	74.32. & 88.14.17.	Elusates populi Aquitaniae	63.46
Domibus carentes populi	87.12	& 96.24. & 98.7. & 561.6		Emacini populi	34.51
Donacsa mons	54.4	Ecdisi oppidum	74.35	Emathia regio eadem que Macedonia	54.
Donyia insula	58.41	Ececienses populi	43.2	29	
Dora fons	99.49	Echinades insule	56.48	Emerita Lusitaniae oppidum	167.31
Dorica gens in Cappadocia	84.14	Echinades insule quomodo nate	26.4	Emeritensis conuentus	64.46
Doricus finus oppida	78.12	Echinus oppidum	51.4. & 53.46	Emeus oppidum	102.38
Dorylaeum oppidum Phrygiae	79.23	Echinusa insula	58.43	Emiscebales fons	100.36
Dorylei populi	79.15	Econia oppidum	53.40	Emmaus oppidum Iudaeae	73.43
Dorian oppidum	52.22. & 78.5	Ececiense regio	85.3	Emodi montes	89.46. & 90.23. & 93.24.
Doris Asiae regio	77.40.49	Eclini populi	48.27	Enagora insula	80.50
Doris Graeciae regio	53.40. & inde	Edenates populi	48.27	Encheleae oppidum	48.37
Doridis mons Oeta	634.8	Edessa quondam Antiochia dicebatur	75.	Enacadioe populi	60.35
Doriscii gens	94.8	44		Enderdini populi	49.16
Doriscum promontorium	53.21	Ederania regio	35.36	Engadda oppidum	74.17
Doriscus locus Thraciae	55.31.33	Edini populi	43.3	Enguini populi	43.3
Doros oppidum	76.35	Edones populi	89.18	Enhydra oppidum	74.40
Dorum flumen	74.31	Edonis oppidum	79.45	Eniandos oppidum	76.40
Dotion Magnesia oppidum	54.23	Edoni populi	55.19	Eningia insula	62.19
Draco mons	79.22	Edonus mons	56.22	Enipeus fluvius Thessaliae	54.8
Dracoon insula	59.24	Edosa oppidum	102.42	Enipini populi	69.37
Dramasa Indi polum Austrinum nominant	91.26	Edron portus	46.34	Enispe oppidum Arcadiae	52.49
Drange populi	90.27. & 94.8	Egelasta oppidum	566.49	Enneacarmos fons	53.19. & 564.4
Draus fluvius	49.38	Egeletrani populi	36.16	Ennenses populi	43.3
Drepana Siciliae oppidum	42.49	Egesta Siciliae oppidum, eiusque aquae calidae	565.13	Enosis insula	42.18
Drepane insula eadem cum Cyrota	56.41	Egeini populi	44.37	Entellini populi	43.2
Drepanitanum corallium	574.24	Egnatia oppidum	44.17	Eoandae insula	99.48
Drepanum promontorium	42.40.	Egnatia oppidi saxum mirae naturae	31.30	Eos mons	101.32
& 102.17		Egouarri populi	64.14	Eous Oceanus	87.15
Drilo Illyrici amnis	49.13. & 395.6	Egra oppidum	100.18.43	Epagerite populi	85.17
Drymea regio	51.32	Eguituri populi	48.27	Epagris insula	85.13
Drimati populi	100.2	Eion litus	85.27	Epel ager	52.14
Drymodis id est Arcadia	52.45	Elaea insula	83.15	Epetini populi	49.5
Drymusa insula	81.36	Elaea oppidum	57.26. & 80.16	Ephefie Diane templum	79.8. & 650.2.
Drynus fluvius	50.3	Elaea insula	57.15. & 80.44. & 81.39	& inde	
Dryopes populi	50.41	Elamite populi	100.18	Ephefus oppidum	78.50. & 79.2.29
Dryopsis regio	53.43	Elamiticus finus	100.22	Ephestium minimum	598.9
Dryula insula	81.24	Elaphites insulae	50.19. & 81.33	Ephyra oppidum, id est Corinthus	51.49
Dromifcos insula continenti adiuncta	26.	Elaphonnesos insula	83.10	Ephyre insula	57.10
34		Elaphusa insula	56.43	Ephyri populi Aetolorum	51.15
Dromos Achilleos insula	60.33	Elatae oppidum	53.37	Epimenidijs populi	53.34
Dromentia fluvius	37.4	Elatum oppidum	76.15	Epimadnum oppidum	49.21
Drugeti populi	55.19	Elatus mons	57.2. & 152.51	Epidauros insula	26.36
Duatus finus	99.44	Elatum fluvius in Arcadia	560.29	Epidaurum colonia	49.12
Dudini populi	48.37	Eldamarij populi	96.32	Epidaurum oppidum	52.37
Dulichium insula	56.49	Elea Minervae templum, mirumque eius etae	657.36. & inde	Epidaeus oppidum	101.40
Dulopolis oppidum	77.48	florum	50.12. & 63.10.	Epigraecae fons	53.27
Dumana oppidum	102.58	Electrides insulae	50.12. & 63.10.	Epimaranitae populi	99.40
		& 663.18		Epiphanes populi	75.26
				Epiph	

Pars Secunda

Epiphania oppidum 75.49. & 76.39
 Epiri mensura 54.23
 Epiri initium 49.25
 Epiri termini, populi, loca 50.37.45.
 & inde per totum
 Epiri boues 148.3
 Epiropla insula 57.10
 Epiro oppidum 102.46
 Epistonium castrum 34.24
 Epius mons 54.46
 Epium oppidum 52.49
 Epipos mons 26.26
 Eporedia oppidum 46.47. & 395.19
 Equestris colonia 63.29
 Eransia insula 43.36
 Erasimus fluvius 29.32. & 52.31
 Eratonos insula 101.37
 Eravici populi 49.41
 Erebinthus insula 83.15
 Eretia oppidum 58.4
 Eresos oppidum 81.45
 Eresii populi 79.49
 Ergauenses populi 36.7
 Ergetini populi 43.2
 Erginus fluvius 56.8
 Eryannos fluvius 79.43
 Erycini populi 43.2
 Erycia insula 43.21. & 56.43
 Eridanus Hispanie fluvius quibusdam existimatus 663.21
 Eridanus idem cum Rhodano à plerisque creditus 663.22
 Eridanus fluvius, qui & Padus 663.15
 Eridani id est, Padi fluvij descriptio 46.8.
 per totum caput
 Eridanus Padi ostium 46.24
 Erymanthus fluvius, & mons 53.2
 Erymne oppidum 54.21
 Erineos oppidum 52.8. & 53.41
 Erythia insula 65.17
 Erythia unde dicta 65.19
 Erythra oppidum 53.30. & 79.13. & 81.32. & 636.16
 Erythras rex Erythraeo mari nomen fecit 95.31
 Erythras rex ubi sepultus 100.6
 Erythraeum mare quod, & unde dictum 95.31
 Erythraeum annis Aleos, miraque eius narrata 560.47
 Eryx mons 42.50
 Erranoboa fluvius 90.49
 Esar oppidum 103.48.50
 Esbonitarum populi 73.6
 Esca Arabia oppidum 100.44
 Escamus fluvius 50.1
 Escua oppidum 34.25
 Esernini populi 44.49
 Essedones populi 61.15. & 85.42.
 & 89.17
 Esseni Iudeae, eorumque ritus, mores, & suae perditionis 74.12. per totum caput
 Estia Neptuni templum 83.4
 Esubiani populi 48.27
 Etacalos insula 99.41
 Etheleum flumen 82.18
 Ethini populi 69.1
 Etini Siciliae populi 43.3
 Euanthia oppidum 78.21
 Euaze populi 85.35

Euboeae insulae descriptio 57.45
 Euboeae magnitudo 57.48
 Euboeae pisces 574.10
 Euboeae Boeotiae iuncta 26.30
 Euboeae Euripus 28.33. & 53.33
 Euboeae urbes 57.45. & 58.35. & 59.4
 Euboeae nomina plura 58.6. & inde
 Euboeae calidae aquae 561.48
 Euburates populi 38.30
 Euburo oppidum Lusitaniae 64.27
 Eucarpeni populi 78.5
 Euchate populi 89.18
 Eudemia insula 59.9
 Eudemone Arabia quae 98.34. & inde
 Eudon fluvius 78.21
 Euenus fluvius 51.17. & 52.1
 Euganei populi 47.39. & 48.9.14.
 Euganei unde dicti 48.14
 Eugeanorum populi quot oppida 48.9
 Euzoa oppidum 100.43
 Eubippa oppidum 79.2
 Eulai & Choaspis tantum aquas Parthorum reges bibunt 562.29
 Eulais fluvius 94.41. & 98.16.35
 Eumeneica regio 78.43
 Eumenia Cariae oppidum 78.19
 Eumenia Thraciae oppidum 55.42
 Eumyonitum Aethiopum regio prima 103.14
 Eumonymus insula 43.22
 Euonius insula 59.10
 Eupalia oppidum 51.27
 Eupatoria oppidum 84.15
 Euphorbeni populi 78.11
 Euphratis fluvij descriptio 75.29.
 per totum caput
 Euphratis ortus 75.29
 Euphrate fluvio Mesopotamia inundatur 96.26
 Euphrates Seleuciam perlabitur 96.29.
 & 97.37
 Euphratis ostium 75.29. & 86.15. & 97.1.
 & 100.38
 Euphratis lacus 94.41
 Euphratis cursus, & navigatio 97.11
 Euphratis & Tigris distantia 97.47.
 & 99.25
 Euphrates Gobaris praefecti opere diductus 96.43
 Eupilus lacus 47.47
 Euranium oppidum 78.14.
 Euryanassa insula 81.33
 Euryaedon fluvius 77.4
 Euripus Hellepontiacus 59.31
 Euripus Taurominitanus 28.33
 Euripus Boeotiae 57.49
 Eurome oppidum 78.23
 Europatertia orbis pars 33.21
 Europe sinus primus 33.41. & 41.20.
 & 43.23
 Europe sinus secundus 43.40. & inde
 Europe sinus tertius 50.31. & inde
 Europe sinus quartus 59.25. & inde
 Europe situs 33.23
 Europa dimidia orbis pars à quibusdam creata 33.37
 Europeus ab Asia diuisio 33.35. & inde
 Europeus ab Asia diuisio 56.15. & 59.29.
 & 82.4. & 83.5
 Europe totius mensura 65.24. per

totum caput
 Europe magnitudo 105.44
 Europe & Asia distantia 82.4
 Europe & Asia propinquitas 83.38.
 & 105.51
 Europa quotae pars 105.44. & inde
 Europum oppidum Syriae 76.1
 Euporus Macedoniae oppidum 54.35.
 & 96.10
 Eurotae fluvij simulachrum 610.37
 Eurotas Laconiae fluvius 52.26
 Eurotes Thessaliae fluvius 54.15
 Eubene oppidum 78.12
 Eutane oppidum 78.13
 Euxychia insula 59.7
 Euxinus Pontus 59.35
 Euxini Ponti descriptio 83.26. per totum
 caput
 Euxini Ponti mensura 83.40
 Euxinus Pontus, antea Axenos dictus 59.35. & 83.26

Abaria insula 62.23
 Fabienses populi 40.16
 Fabraterni novi populi 40.18
 Fabraterni ueteres populi

40.17
 Fagifulani populi 44.49
 Falarienses populi 45.21
 Falernus ager 39.48
 Falerni agri populi 40.17
 Falisca colonia 38.59
 Falisci populi 30.9. & 109.32
 Fallianates populi 45.43
 Fama Italia oppidum 34.49
 Faneftorum insula 62.13
 Fanum Fortuna, colonia 45.31
 Fauentia Hispaniae oppidum 34.23
 Fauentia Italiae oppidum 35.46
 Fauentini populi 46.2
 Faonienfes populi 45.36
 Felix Italia, colonia 74.47
 Felicitas Italia oppidum 64.51
 Feliginates populi 45.41
 Felsina colonia 45.51
 Ferentines populi 40.17
 Ferentinum oppidum 39.3
 Feritius fluvius 38.38
 Ferontia lacus 38.51
 Ferreus mons totus 617.16
 Ferilitatus insignis loca 90.6. & 92.10. 31. 35. 44. & 97.4. & 100.49.
 & 101.38
 Fertini populi 47.38
 Fescennia oppidum 39.3
 Fesule oppidum 39.3
 Fibularenfes populi 36.9
 Ficana oppidum 40.41
 Ficaria insula 42.19
 Ficolenses populi 40.18. & 44.49
 Fidenates populi 40.45. & 44.50
 Fidentinum ager 39.15
 Fidentia oppidum 34.22
 Fidentini populi 46.2
 Firmianorum castellum 45.18
 Flamonienfes populi 47.40
 Flanates populi 48.41
 Flanaticus sinus 47.29
 Flauia colonia 73.35
 Flauibriga colonia 64.9
 Flaniop

Indicis Pliniani

Flauipolis colonia 56.6
 Flauium oppidum 49.31
 Flauona oppidum 48.43
 Fleuua Rheni fluij ostium 62.44
 Florius fluuius 64.15
 Flucentini populi 39.3
 Flumina gemmifera 679.7
 Flumina aurum uehentia 593.34. & inde
 Flumina quare nō refuuant, uti maria 28.25
 Flumina terram subuentia 29.32
 Fluuiorum quorundam mira natura 29.26.
 & inde
 Flucunates populi 48.24
 Fluminarum imperio parentes populi 92.9
 Fons aque regie 50.49
 Fons pēstifer Germanie 460.50
 Fons Iouis mira natura 29.48
 Fontes in Tomari radicibus centum 50.43
 Fontium quorundam mira natura 29.48.
 & inde
 Frath oppidum 99.19
 Foraugustana ciuitas 36.13
 Forentani populi 40.18. & 44.34
 Forentani populi 47.41
 Foreiij populi 40.45
 Formie oppidum 39.43. & 42.4
 Foroappi populi 40.18
 Forobremitani populi 45.34
 Forocornelensiss ager 46.26
 Foroflaminenses populi 45.33
 Forofului oppidum 38.38
 Foroitalenses populi 45.34. & 47.41
 Forotempionenses populi 45.34
 Foropopilienses 40.17
 Fororubensium ager 46.9
 Forum Iulij, colonia 37.13
 Forum Clodij 46.1
 Forum Liniij 11idem
 Foroelodij populi 39.4
 Forocornelenses populi 37.22
 Forumulium 34.27
 Forum Voconij oppidum 37.22
 Forum Decij 44.50
 Forum nouum 11idem
 Forum Populij oppidum 46.1
 Forum Truentinorum oppidum 46.2
 Forum Licini oppidum 46.2
 Fossij, insula 42.12
 Fossiclodia oppidum 46.34
 Fossiones Phlismie inter Padi ostia 46.31
 Fortunales populi 34.51
 Fortunatē insula 65.11
 Fortune insule quare ubi, & quot per totum caput 105.10.
 Fraternitum oppidum 44.13
 Fregellani populi 40.18
 Fregene oppidum 38.49
 Freginates populi 40.17
 Frentana regio 44.24
 Frentani populi 44.35. 43
 Frento fluuius 44.23
 Frisij populi 461.4
 Frisabones populi 63.28
 Frisatōnum gentis insula 62.43
 Frisurum insula 62.43
 Frusnates populi 40.17
 Fucentes populi 44.45
 Fucinus lacus 29.26. & 44.45. & 45.2.
 & 150.31. & 652.39
 Fulginates populi 45.33

Fulminates populi 48.42
 Fundanus lacus 39.42
 Fur fluuius 67.6

 Abale promontorium 75.2
 Gabales populi Aquitanie 63.49.
 Gabe oppidum 74.28
 Gabellus fluuius 46.16
 Gabii oppidum 75.21
 Gabienfis agri mirum 27.21
 Gabini populi 40.18
 Gabri populi 85.47
 Gadgalei populi 102.39
 Gaddara oppidum 74.24
 Gades oppidum à Tyrijs conditum 74.38
 Gades nauigandi terminus 21.22
 Gades quantum ab urbe Romana distent 351.24
 Gades quantum à Sardinia distent 42.17
 Gadis insula 65.12
 Gadum oppidum 21.33. & 65.16
 Gadir, uel Gadira insula 65.18
 Gaditanus conuentus 34.1
 Gaditana Iulia oppidum 65.15
 Gades insule 34.6
 Gaditani freti longitudo, latitudoque 33.22.
 & inde
 Gaditanum per fretum an Oceanus in terras irrumptat 61.51
 Gaditanum fretum ubi 33.22. & 41.22.
 & 105.31
 Gaditanus Oceanus qualis 28.35.
 & 29.45
 Gaditani Oceani pisces quales 154.14.
 24.31
 Genua regio 69.2
 Genui populi 66.37. & 67.30
 Gagade insula 103.15
 Gage oppidum 77.24
 Gagus fluuius 65.4.27
 Galanis oppidum 26.46
 Galafia oppidum 74.25
 Galata insula 43.9
 Galatani populi 43.3
 Galatē insule terra scorpiones necat 70.
 16. & 640.27
 Galatie descriptio 82.24.28. & 84.3.25
 Galatiam Galli quondam incoluerunt 82.29
 Galatie terminus 81.2
 Galatie opalus 668.16
 Galilee regio 73.41
 Gallia oppidum 69.40
 Gallacie regio 64.20
 Gallacia à Lusitania Durio flumine dirimitur 64.22
 Gallici populi 36.34. & 64.22.
 & 146.51
 Gallacia auri fecunda 59.38
 Gallacie plumbum 618.1.7
 Gallus oppidum 102.37
 Galleti Lugdunensis Gallie populi 63.34
 Galliani salus 46.3
 Gallie descriptio 63.19. per totum caput
 Gallia Narbonensis 63.23
 Gallia Togata 45.26
 Gallia Brachata 36.44
 Gallia Belgica 63.20
 Gallia Lugdunensis 63.34 per totum caput
 Gallia Comata 63.19. & 205.35.

& 645.26
 Gallia Celta 63.21
 Gallie mensura 63.22
 Gallie terramotui minimè quattuor 25.8
 Gallie corallium 574.23
 Gallie plumbum 618.36
 Gallie uirum 659.18
 Gallie sal 567.9
 Gallici Oceani pisces maximi 154.12
 Gallicus Oceanus 28.45. & 64.1
 Gallica ora ab Ancone incipit 45.26
 Gallicum mare 21.22. & 28.45. & 41.
 23. & 64.1
 Gallicus ager circa Ariminum 45.25
 Gallus fluuius, à quo Galli Cybeles sacerdos ter disti 82.38
 Gallus fluuius 83.46. & 560.24
 Gallici maris insule 41.23
 Galli Galatiam incoluerunt 82.29
 Gallorum genera tria 63.19
 Gallipolis oppidum, Senonum opus 44.5
 Gallie populi 48.27
 Gallitalute populi 92.15
 Gamala oppidum 26.46. & 73.38
 Gambreus populi 102.39
 Gamphalantes populi 70.31
 Gamphalantes praeliorum expertes 70.37
 Gamphalantes nudi incedunt 70.37
 Gandari populi 88.50
 Gangaridum gens 91.4
 Gargre oppidum 84.11
 Gangis fluminis insula 91.13
 Gangis fluminis ortus, magnitudo, fertilitas, & quot flumina recipiat 31.46.
 & 90.20. 36.38. 39.45. 47. & inde per totum caput
 Ganges fluuius auri fecundus 597.35
 Ganges fluuius gemmifer 679.7
 Ganges fons ubi 110.12
 Ganges anguille quales 153.49. & 158.6
 Ganges latitudo, profunditasque 91.1
 Ganges ab Euphrate quantum distet 32.2
 Garama oppidum clarissimum 69.31
 Garamantes populi 68.30. & 69.29.31.
 & 70.25. & 105.47
 Garamantes à Cornelio Balbo uicti 69.31
 Garamantes sine coniugijs passim cum feminis degunt 70.36
 Garamantes latrones 69.41
 Garamanum iter difficile 11idem
 Garamanum boues quales 148.14
 Garamantici carbunculi 669.6
 Gardei populi 85.47
 Garseji populi 54.40
 Garganus mons 44.21.22.35. & 45.20
 Gargani montis promontorium 44.21
 Gargaphie fons in Bœotia 53.28
 Gargara mons, & oppidum 79.44
 Gargara portus 44.22
 Gargade insula, & oppidum 104.11
 Gargaphi populi 99.47
 Gargauritis regio 84.24
 Garamnia fluuius 63.20
 Gasani populi 99.46
 Gaude populi 55.23
 Gaudos insula 57.38
 Gaugamela oppidum 96.34
 Gaulopes populi 99.29
 Gaulos insula 43.8. & 70.16
 Gaurani montes 39.49
 Gaurare

Pars Secunda

Gaurare insula	94.35	Gessus fluvius	78.48	tertio Europe sinu effusit	50.36
Gaza oppidum	73.11.30. & 88.11.	Getæ populi	55.23	Græcia ubi Italie proxima	44.9
& 99.15. & 102.12		Getæ populi à Romanis Daci dicti	60.13	Græcia unde dicta	53.44
Gazacena regio	84.20	Gethone insula	59.21. & 81.40.	Græcia magna	38.1. & 43.25
Gazate populi	75.21	Getta oppidum	74.32	Græci plura Italie loca tenebant	41.6
Gazelum oppidum	84.10	Gyaros insula	58.39. & 140.51. & 152.33	Græci in gloriam suam effusi	37.51
Gazura oppidum	84.10	Gizarta oppidum	74.48	Græci Hispanie incolæ	64.18
Gibanite populi	100.10	Gigarto fons	81.26	Græcorum mendacia portentosa	66.9
Gebenna mons	36.46. & 63.23	Gigemoros mons	56.22	Græciense mare quod	56.30
Gebes fluvius	82.17	Gigeum stagnum	78.32	Græciocante populi	97.10
Gedranite oppidum	100.32	Gymnasie insule	41.32	Græiarum Alpium seuces	46.46
Gedrosie herba nydegretion	397.14	Giguri populi	36.30	Gramen Parnasi quale	457.32. & inde
Gedrosi populi	92.24. & 93.50. & 106.13. & 154.6. & 223.3	Gymnetes Aethiopie populi	70.23.	Graneus fluvius	80.4. & 82.8
Gedrusi populi	94.9.14	& 103.44		Granius fluvius	94.38
Gelani populi	43.3	Gymnetes indie populi	110.29	Graniomate Syriæ coeles	75.21
Gelas fluvius	42.48	Gymnites populi semper nudi	103.44	Grætonia oppidum	55.3
Geliduba castellum	359.1	Gynæopolites Aegypti nomos	71.11	Græcasus & Caucasus idem mons	89.16
Gele populi	88.51	Gynæocratumeni Sauromatæ populi	85.35	Granijs populi	64.18
Gelon fons	56.12	Gindareni populi	75.21	Grausce oppidum	38.48
Geloni populi	61.13	Gingla oppidum	75.48	Grauscarum corallium	574.24
Gemellenes populi	36.12	Gyreii populi	100.34	Graucome Aethiopie locus	102.37
Gemelli colles	42.42	Gyri mons	69.40	Gregari populi	85.47
Gendos fluvius	82.43	Gyrton oppidum	54.22	Grephe oppidum	53.31
Genefara lacus	74.1	Giffa insula	48.46	Gryllis fluvius	79.40
Genete populi	84.34	Gysate oppidum	102.32	Grynia oppidum	79.36
Gensoa oppidum	102.43	Gythæates sinus	52.27	Grumentini populi	43.46
Genes fere	85.10.15	Gythium oppidum	106.32	Gugerni populi	63.31
Gentes à minutis animalibus deletæ	140.	Glanicus fluvius	39.44	Gumbrite populi	92.18
49. per totum caput		Glanis fluvius	39.10.16	Gunugi colonia	67.41
Genua oppidum	34.40. & 38.33	Glanum Gallie Narbonensis oppidum	37.22	Guttalus fluvius	62.38
Genufni populi	44.34	& 663.34		Guttones Germanie populi	62.34.
Geovris insula	54.48	Glari populi	99.46		
Georgi populi	60.36. & 87.25	Glauconnesos insula	58.9		
Geranea oppidum	52.25. & 53.16.	Glaucus fluvius	77.41. & 78.20. & 80.51. & 85.1. & 664.19		
& 55.42		Gleffaria insula	62.24. & 63.9.		
Gereium Eubææ promontorium	57.49.	& 664.19			
& 58.4		Glanditones populi	49.9		
Gerete populi	92.23	Glistas oppidum	53.30		
Gergithos oppidum	79.39	Gnebedei Arabes	101.34		
Geryones populi	65.20	Gnidi oppidi pensile ambulatorum	648.50		
Germanie descriptio	62.31. per totum caput	Gnidos oppidum	50.17. & 77.41. & 81.9. & 106.31		
Germanie æs	603.22	Gnomonis umbre quantæ sit in unoquoque parallelo	106.18.26.34.41		
Germanie miri fontes	561.15	Gnosfos oppidum	57.29		
Germanie sal	567.9	Gobocæ portus	99.43		
Germanie succinum	664.26	Gogiare populi	92.12		
Germanicum mare	63.9	Golgi oppidum	80.42		
Germaniam Septentrionalis Oceanus continet	21.24	Gomphi oppidum	54.10		
Germania Scythiæ contermina	134.15	Gonos oppidum	56.8		
Germanie mensura	60.19. & 62.26	Gophoa oppidum	102.22		
Germanie flumina	62.38	Gypnitica iudeæ tetrarchia	73.44		
Germanie legionum castra	65.30	Gora oppidum	101.40		
Germanie fons pestifer	460.49	Goralus fons	99.47		
Germani Hispanie populi	36.17	Gordyei populi	96.33		
Germani de genere Scythiarum	60.22	Gordyei montes	86.50. & 97.40		
Germanorum genera quinque	62.33	Gorditanum promontorium	42.17		
Germanicopolis oppidum	82.17	Gordiucomæ ciuitas	82.16		
Gerontia insula	59.9	Gordium oppidum	82.29		
Gerra oppidum	99.30	Gordinie oppidum	54.36		
Gerræicus sinus	99.29	Gorgades insule ac Gorgonum domus & eadem historia	104.50. & inde		
Gerron. siue Gereon oppidum, Adipjon cognominatum	101.26	Gortyna oppidum	57.29		
Gerrhus fluvius	60.42	Græci populi	49.16		
Gerundenses populi	36.1	Graculla Turannus scriptor	32.26		
Gescitron locus	108.39	Græchuriani populi	36.7		
Gessoriacum litus	62.51	Græcæ gentes in Asia trium generum	84.14		
Gessoriacus pagus	63.26	& 14			
Gessorienfes populi	36.1	Græciæ fabulosis, ac literarum claritas ex			

Abeffus oppidum 77.26
Hadrantiani populi 43.4
Hebudes insule quot 63.7
Hemi montis descriptio 55.

22.44
Hæmus Thraciæ mons 50.48. & 564.21
Halcyone oppidum 53.40
Halefni populi 43.3
Halefius fluvius 79.9
Haliartus oppidum 53.29
Halicarnassus oppidum 78.13. & 637.24.
 & 645.19
Halicyenses populi 43.4
Halidienses populi 78.35
Halys fluvius 84.10.19
Halysaria Aetoliæ oppidum 51.22
Haliferne oppidum 80.14
Halix oppidum 76.35
Halysæa oppidum 51.10
Halizones populi 82.15
Halmyris lacus 60.8
Halone insula, & oppidum 81.35. & 83.12
Halonesos insula 59.21
Halonesi insula Troglodytæ adiacentes 101.35
Halorite populi 54.34
Halos oppidum 53.48
Hanazobij populi 60.14
Hanirei populi 100.32
Hammanentes populi 69.19
Hammeum litus 99.46
Hammodara oppidum 102.37
Hammonis delubrum 103.22
Hammonis Iouis fons miræ naturæ 30.1
Hammonis oraculum ubi 69.4. & 103.22
Hammonij populi 100.39
Harmastis oppidum 86.39
Harm

Indicis Pliniani

Harmatopolite p. poli	80.18	Hephæziades insula	43.12	Hiermonia oppidum	85.29
Harmatotrophii populi	88.49	Hephæstion ciuitas	77.23	Hermionthætes Aegypti nomos	71.5
Harpafia oppidum	27.35. & 73.25	Hephaphonon Olympiæ porticus	650.28	Hermopolites Aegypti nomos	71.9
Harpafus fluuius	78.27	Hephaporus fluuius	80.4	Hermus fluuius	79.23
Harpis oppidum	44.26	Heraclea oppidum ab Alexandro conditum	89.1	Hermunduri populi	62.37
Hasbye populi	62.19	Heraclea aliquando Siris dicta	43.43	Hernicus ager	40.14
Hassi Gallie populi	63.26	Heraclea Syriæ oppidum	75.3	Herodoliticus sinus	73.46
Heddomcontascomete populi	102.38	Heraclea Carie oppidum	78.23.46	Heronum ciuitas	100.25. & 101.14
Hebata oppidum	96.41	Heraclea Ponti oppidum, Lyco flumini ap-
positum	83.48	Hericeii populi	85.50
Hebrus fluuius	55.18.11.32. & 56.22	Heraclea Pontilæuro abundat	270.18	Hesiarum fluuius	90.35
Hebrus fluuius arifer	59.35	Heraclea Macedonia oppidum	54.33.42.	Hesperidum horii. & eorum fabulæ expositio	66.4. & 69.8. & 663.50
Hecatompylos oppidum	88.29. & 90.26. & 96.11	Heraclea Ponti Iouis Stratii aris, & duabus
metastissimus quercubus ab Hercule fatus
insignis	292.24	Hesperides insula	105.4
Hecube turules	56.18	Heraclea Ponti Iouis Stratii aris, & duabus
metastissimus quercubus ab Hercule fatus
insignis	292.24	Hesperium promontorium	66.43
Hedypnus amnis	98.20	Heraclea Sinitica	54.42	Hesperij montis campi noctu nitenti stellarum
modo	31.8
Helici populi	63.37. & 298.9	Heracles Thraciæ oppidum	55.28.39	Hesperij Aethiopes	104.22.34.48
Hegusa oppidum	34.24	Heracles Galliæ oppidum in orio Rhodani	37.6	Hestia regio, cuiusque fontes miræ naturæ	560.40
Helbo insula	81.1	Heraclea Græciæ oppidum	53.47	Hetruria regio	37.30
Heleni populi	64.18	Heraclea Tauricæ oppidum	60.50	Hetruriæ descriptio	38.40
Helgas oppidum	82.17	Heraclea Crete	57.18	Hetruria à sacrisco ritu dicta	38.42
Helene insula	57.43. & 58.31. & 396.49	Heracleum promontorium & flumen	84.45	Hetruriæ diuersa nomina	38.41
Helia oppidum	41.8	Heracleum oppidum	85.15	Hetruriæ terminus Tiberis	39.13
Helia corallium	574.24	Heracleopolites Aegypti nomos	71.12.	Hetrurii populi	39.6
Helice oppidum	57.7	Heracleopolites labyrinthum Aegyptium de
lere conati	649.15	Hyampolis oppidum	53.38
Helicon mons	51.34. & 53.36	Heracleotus tractus	79.40	Hyantes populi	53.34
Helicon mons præstantissimum herbarum
ferax	463.34	Heracleoticus Labyrinthus	649.3	Hybanda insula Ioniæ	26.35
Helium Itheni ostium	62.44	Heracleoticum Labyrinthum	73.3	Hybernia insula descriptio	63.4. & inde
Helipolis oppidum	75.12	Heracleoticum Nili ostium	73.3	Hybla Sicilia mons, cuiusque mel præstantis-
simum	196.30
Helipolites Aegypti nomos	71.10	Heras lutra insula	42.20	Hyblenses populi	43.3
Helos locus	52.19. & 79.14	Heratia insula	58.43	Hida oppidum	77.47
Hellas regio	51.43	Herbanum oppidum	39.3	Hydaspes fluuius	90.32. & 91.35
Hellas regio, & eius situs, terminique
& inde	53.11.	Herbenses populi	43.3	Hyde oppidum	78.32
Hellas oppidum	53.42	Herbitenses populi	43.4	Hydissentis populi	78.25
Hellen appellatio unde tracta	53.45	Herbulenses populi	43.4	Hydras locus	95.17
Hellenes populi iidem cum Græcis	53.45	Hercynie Sylva magnitudo
per totum caput	271.42.	Hydrelite populi	78.4
Hellefonti descriptio	59.29	Hercynius salus	60.16. & 62.39	Hydreumata	95.3. & inde
Hellefonti mensura	59.34. & 83.8	Hercynie Sylva miræ aues	185.28	Hydruntum oppidum	44.8
Hellefonti angustia	56.15	Hercynium iugum	62.39	Hydrus portus	44.14
Hellefontus quondam terra	26.42	Herculanum oppidum	40.6	Hydrussa insula	57.45. & 58.13.15
Hellefonti longitudo, latitudoque	56.23.	Herculis terminus in occidente	33.31	Hiera insula	26.19. & 43.17. & 58.48.
& 59.34		Herculis columnæ Calpe & Abila creditæ
ibidem	21.22.	Hiera insula semper ardens	31.13
Hellefontus Asiam Europæ abrupte	82.3	Herculis columnæ in occidente	21.22.	Hiera oppidum	81.45. & 103.13
Hellefontij populi	79.50. & 109.2	Herculeum in Hispania fuisse fabulosum	34.15	Hieromites fluuius	74.24
Hellopes oppidum	50.41	Herculis petra	574.7	Hieracomite populi	80.18
Hellope aque	58.6	Herculis patria	53.25	Hierapolenses populi	80.18
Helvidones populi	100.35	Herculis lapidei campi in Gallia	37.9	Hierapynia oppidum	57.28
Heluetij populi	63.29	Herculis portus	38.28. & 41.15	Hierapolis oppidum	57.28. & 75.18.
Helunon fluuius	45.17	Herculis insula due	42.18	Hierapolis specus	27.15
Helui Gallie Narbonensis populi	37.19	Hercules Alpes traiecit	45.47. & 48.12	Hierapolite populi	78.4
Heluorum oppidum Alba	1bidem	Herculis oppidum in Aegypto	71.13.	Hierocopia insula	80.45
Hemafini populi	49.11	Herculis areæ, & finis usque in Indum fluuium	66.7. & 89.7	Hieras fluuius Bithyniæ & Galatiæ termi-
nus	83.2
Hemerite insula	81.42	Herculanites populi	49.41	Hieronefos insula	43.8
Hemessa oppidum	76.14	Hera oppidum	52.48	Hieros fluuius	79.44
Hemifeni populi	75.22	Hermesia oppidum	79.16	Hieros oppidum, & fluuius	85.21
Hemuntæ populi	100.27	Hermanthus fluuius	93.49	Hierosolyma urbs	73.45. & 106.22
Hemetes populi	43.3	Hermineci smaragdæ	666.47	Hyetussa insula	81.13
Hemeti qui & Venei	664.27	Hermione oppidum	52.35	Hyi populi	98.11
Hemeti Paphlagoniæ populi	84.3	Hermiones populi	62.36	Hylas fluuius	82.20
Hemiochi Sanni Themiscyre regionis populi	84.42	Hermionius ager	57.10	Hylate populi	75.22
Hemiochi populi à quibus orti
& 87.1	85.14.	Hermisium oppidum	61.10	Hylea regio	60.35
Hemiochi populi	84.43. & 89.3			Hyle	
Hemiochi montes	86.21				
Heordeæ oppidum	54.36				
Heordenses populi	54.38				
Hephæzij montes ardentis	31.2. & 77.23				

Pars Secunda.

Hyle oppidum	53.30	Hirpini populi	43.49. & 44.18.29	Ialysum oppidum	81.3
Hylum mare	60.35	Hirpinorum colonia Beneuentum	44.29	Iannes oppida	73.31
Hylis regio	48.51	Hirpinorum specus mirus	27.14	Ianno oppidum	41.35
Hilleonium gens	62.18	Hirri populi	62.20	Ianiculum oppidum	40.42
Hylum oppidum	79.25	Hirris oppidum	52.8	Iapides populi	48.39
Hymani populi	48.37	Hispalenfis conuentus	34.2.31	Iapidum regio	47.16.30
Himantopodes populi quales	70.31.39	Hispalenfis pucei mira natura	28.39	Iapidie regionis finis	48.44
Himera oppidum cum fonte	42.50	Hispalum promontorium	101.51	Iapygia Acra promontorium	44.7
Hymettus mons	53.20. & 637.22	Hispantie descriptio & nomina & inde	33.42.	Iapygia regio	44.18
Hymetti montis mel præstantissimū	196.30	Hispantie ulterioris descriptio	Ibid. & inde	Iapyx oppidum	44.18
Hymos insula	81.10	Hispantie citerioris descriptio	64.4.	Iasi populi	49.39
Hypera insula	41.43	per totum caput		Iasius sinus	78.15.16.36
Hyperapani populi	79.31	Hispantie brevis descriptio	64.32. & inde	Iasontum fluuius	84.37
Hyphalus ventus idem cum Faunio	94.44	Hispantiam quæ gentes habitant	34.12.	Iasus oppidum	78.16
Hypanis fluuius ubi	60.38.42.43. & 61.12. & 564.37	& inde		Iatiji populi	88.50
Hypanis fluuius nermem per diem tantum uiuentem generat	204.35	Hispantia à Grecis habitata	64.18	Iaxartes fluuius	87.31. & 88.36.
Hyphasi fluuius	23.33. & 90.32. & 91.36	Hispantia metalli omnis ferax & 64.23	Ides	89.9	
Hypton oppidum	102.44	Hispantia diuisio	33.42. & inde	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyperborei populi ubi	61.20. & 87.18.21. & 89.42.43	Hispantia laus	679.20	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hypera insula	58.45	Hispantie sal	567.10	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyperia fons	53.51	Hispantie citerioris oppida quot	35.28	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyperis fluuius	94.36	Hispantie colonie quot	Ibidem	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hypobarus fluuius	663.51	Hispantia Iberia dicta à Grecis	35.41	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hipporeæ populi	105.45	Hispantia auri fertilis	593.42	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippareni populi	97.9	Hispantia argenti fertilis	596.28	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hipparenum oppidum	97.7	Hispantie minium	598.8	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippi oppidum	79.15	Hispantie citerioris mensura	36.35. & inde	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippini populi	78.25	Hispantie citerior specularem lapidem gignit	36.39	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippius mons Prusæ imminens	82.42	Hispantie totius mensura	65.8	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippium Argos & Dauniorum oppidum	44.26	Hispantie finis	64.30	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippodiarrhitis oppidum	68.13. & 106.16	Hispantie plumbum	618.36	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippo Hispanie oppidum	34.34	Hispantie purpurissum	625.14	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippo Italie oppidum	41.14	Hispantie parietes ex terra	637.4	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippo Iudææ oppidum	74.2	Hispantie alumen	638.36	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippo Regius Africæ oppidum	68.6. & 106.16	Hispantie magnes	653.6	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippocrene fons	53.27	Hispantie uenti	16.5	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippon Dion Decapolitane regionis oppidum	74.25	Hispantie uirum	659.18	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hipponensis sinus	68.12	Hippanarum gentium numerus	36.19.30.	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hipponnesos insula	81.18	& inde		Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippopodum insula	62.12	Hippanum mare	41.22	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippos fluuius	84.49	Hippaniense Rhodani os	37.5	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippuris insula	58.49	Hispellum oppidum	45.31	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippuri portus	93.6	Histi populi	89.18	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hippurissula insula	58.49	Histonium oppidum	44.42	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hypera amnis	42.49	Hytanis fluuius Carmanie, auro fertilis	94.29	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyperalti populi	55.19	Holophyxos sinus	54.48	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyfitorus mons	54.46	Holopyxos oppidum	57.30	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrcanus mons	77.20	Homeri sepulchrum	58.38	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrcani populi	87.30. & 88.39. & 96.9	Homerite populi	100.32.47	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrcani maris forma	87.36. & inde	Homolium oppidum	54.22	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrcani Macedones, Ionie populi	79.29	Homona oppidum	76.45	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrcanum mare quomodo ex Oceano irruat	87.36	Homonadum gens	Ibidem	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrcanum mare ex Scythico Oceano	87.26	Horatæ populi	92.4	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrcani maris mensura	87.28	Hordonienfes populi	44.34	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyreson oppidum	53.32	Horiuius fluuius	82.12	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrie oppidum	Ibidem	Hormenium oppidum Magnesiæ	54.19	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrie insula	57.2	Hornia oppidum	76.41	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrienfes populi	76.49	Hortenfes populi	40.45	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrii populi	44.34	Hortenfes populi alij	45.40	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hyrrine locus	52.12	Hostilia uicus iuxta Padum	398.14	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hirminium flumen	42.47	Humana carne uescentes	89.30	Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hirpie populi	109.32			Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9
Hirpini montes	44.18			Iaxartes & Tanais idem quibusdam existit	89.9

Ader insula
Adæra colonia
& 49.2
Adoni populi

Indicis Pliniani

Vilitianus finus 35.35
 Illicies populi 42.20
 Ilionenses populi 40.19
 Ilipa oppidum 34.32
 Ilipula oppidum 34.42
 Ilisanie oppidum 100.32
 Ilubris oppidum 36.49
 Illyrici descriptio 48.46. per totum caput
 Illyrici gentes ignobiles 48.38
 Illyrici maris insule 48.42
 Illyrica longitudo & latitudo maxima 50.1
 Illyrici ora plures habet insulas 50.9
 Illyrici qui proprie dicti 49.16
 Illyrici fons miræ naturæ 29.51
 Illyris insula 80.46
 Illyris regio 109.20
 Iliturgi oppidum 34.27
 Ilissus fluvius 53.20. & 59.13
 Ilium urbs 80.6
 Ilium quondam iuxta mare 26.10
 Ilurco oppidum 34.25
 Illuro oppidum 35.47
 Iloritanii populi 36.16
 Ilorci 34.17
 Ilua insula 42.2. & 616.37
 Ilumberitani populi 36.10
 Imacarenfes populi 43.4
 Imadubi populi 85.44
 Imas mons 77.14. & 90.22. 41. & 106.37. & 108.44
 Imbarus mons 76.42
 Imbrus fluvius 81.26
 Imbros insula 59.11
 Imittisi populi 85.48
 Imutueni montes 85.46
 Imitui populi 85.48
 Inachus fluvius 52.31
 Inachium oppidum 52.35
 Inarine insula 42.6
 India tertia mundi pars 90.15
 India neque æs, neq; plumbum habet, sed hæc gemmas permittit & margaritis 618.34
 India terrarum omnium maximè gemmifera 679.7
 India margaritæ 645.42
 India fons miræ naturæ 561.6
 India initium 89.46
 India mensura fertilitatque Ibidem. & inde
 India urbes innumere 90.14
 India ingentia flumina quàm plurima 90.18
 India opali 667.46
 India onyches 668.47
 India purpurissum 624.41
 India montes 90.22
 India gentes plures 91.4. per totum caput
 India alabastris 646.41
 India solitudines 91.47. & 92.17. & 94.4
 India metallis 91.19. & 92.2
 India emporia 91.42. & 92.7
 India crystallus 662.32. 47
 India navigatio ex Aegypto 94.49
 Indorum nauigatio uersus occasum 102.16
 India succinum 664.36
 Indi fluvij descriptio 91.33. per totum caput
 Indi nunquam emigrare finibus 90.16
 Indi fluvij longissimus cursus 90.19
 Indi fluvij ortus 91.33. & inde
 Indus quot & quibus augeatur fluminibus 91.34. & inde
 Indi fluvij magnitudo 91.47

Indi fluminis montes duo diuersæ naturæ 27.39
 Indus palmis exprimitur uina 100.46
 Indici elephantæ maximi 91.13
 Indicus Oceanus 87.15
 Indorum metus 90.17
 Indorum maria exercitia 91.6. & inde
 Indorum color adustus 91.28
 Indigetæ populi 35.44
 Industria oppidum 38.37. & 46.40
 Ingeuonum gens 62.14.35
 Inferum mare 38.11. & 41.25
 Inopus fons 30.5
 Infanus lacus 561.8
 Infubres populi 47.1
 Insula fortunata 150.10. per totum caput
 Insularum Europæ descriptio 56.38.
 per totum caput
 Insula fuitantes semper 27.24. per totum
 Insularum rotundissima Melos 58.45
 Insula Solis 93.17. & 94.27
 Insula ante Asiam 80.27. per totum caput
 Insula plures odoriferæ 100.17
 Insulae mediterraneæ maris 41.28
 Insulae sponte enatæ 26.13.16. & inde.
 & 8.46. & inde
 Insula Ponti 61.41. per totum caput
 Insulae Gallici Oceani 64.1
 Insula Africa 70.9. per totum caput
 Insulae continenti adiunctæ 26.33.
 per totum caput
 Insulae plures Aethiopici maris 104.37.
 per totum caput
 Intemelium Albiæ Liguriæ oppidum 38.31
 Interamni populi 45.41
 Interamniates populi 40.18. & 44.50.
 & 45.35
 Interamniates quater quotannis scænum fecant 341.47
 Intertranseris populi 65.4
 Interatientes populi 36.23
 Iol oppidum celeberrimum 67.43
 Iolacus oppidum Magnesiæ 54.19
 Iomanes fluvius 90.35. & 91.27.44
 Ionici populi in Cappadocia 84.14
 Ionie regio 77.39. & 78.28
 Ionie descriptio 78.36. & inde
 Ionie finis 79.27
 Ionie adiacentes insulae 81.20
 Ionium mare 42.39. & 56.31
 Ionij maris insulae 50.6
 Ioppe oppidum antiquissimum 73.32
 Ioppea insulae toparchia 73.44
 Ioppe oppidum & insula 80.31. & 106.23
 Iordanis fluvius 73.42.48. per totum caput
 Ios insula 58.37.48
 Iouis fons miræ naturæ 29.48
 Iouis Dodonei templum 50.42
 Iouis Olympij delubrum 52.15
 Iouis Lycaei delubrum 52.51
 Iouis Hammonis fons, miræque eius naturæ 30.1
 Iouis Castij templum 56.40. & 73.25
 Iouis Belij templum 96.50
 Iouis lucus 39.28
 Iouis ciuitas in Aegypto 72.31
 Ipaſturgi oppidum 34.27
 Iramine oppidum 47.43
 Iria oppidum 38.37
 Iria insula 57.10

Iria fluvius 84.20.28
 Irbestia insula 59.9
 Isara fluvius 37.4
 Isarci populi 48.23
 Isari populi 90.41
 Isaurica gens 76.43
 Isaura oppidum Ibidem
 Ischia insula 42.25
 Isidis oppidum 73.1
 Isidis portus 102.8
 Ismaron oppidum 55.30
 Ismenus fluvius 53.26
 Ispalentes populi 36.10
 Issa insula 48.45
 Issatis oppidum 88.29. & 96.10
 Issai populi 49.4
 Issi populi 85.51
 Issicus fluvius 31.47. & 76.29. & 84.13
 Issos oppidum 76.30. & 106.29
 Itæones populi Rheno proximi 62.36
 Itamos Thraciæ Cherrhonesi 56.9
 Itimos Atho montis 55.2
 Itimos Peloponnesi 51.40.48. & 52.3
 Itimos Neptuni delubro insignis 52.39
 Istri à Tuditano domiti 47.31
 Istrie regionis descriptio 38.15. & 47.28.
 per totum caput
 Istria unde dicta 47.18
 Istria lana 149.32
 Istria mensura 47.28
 Istria oppida 47.32. & inde
 Istri fluvij ortus, cursus, magnitudo, quas gentes prætermeet, & quot flumina recipiat 60.2. & inde
 Istri fines 55.25
 Istri fluminis ostium quantum distet ab ore Ponti 55.49. & 59.45
 Istrer fluvius ubi 49.29
 Istrer fluvius quantum à Byzantio distet 59.48
 Istrer fluvius nulla sui parte in mare Adriaticam cum insitit 47.19
 Itropolis oppidum 55.38. & 60.2
 Itorum agri 50.11
 Isuclii populi 104.18
 Isura insula celebris 99.42
 Italia descriptio 37.30. per totum caput
 Italiae laus, potentia, ingens multitudo, fertilitas, &c. 37.35. & inde. & 48.29.
 & inde
 Italia querno folio similis 38.4
 Italiae labyrinthus 649.13
 Italia transpadana 46.43. per totum caput
 Italia crebris obnoxia fulminibus 17.3
 Italiae longitudo 38.7
 Italiae mensura 56.28
 Italiae latitudo quanta 38.10. & inde.
 & 48.1
 Italia ubi latissima 48.1
 Italiae uitrum 659.14. & inde
 Italia ubi longissima 44.7
 Italia ubi angustissima 43.32
 Italiae ubi Graeciæ proxima 44.9
 Italiae umbilicus ubi 45.9
 Italia in undecim regiones diuisa 38.21
 Italiae prima regio 40.10. & inde
 Italiae regio secunda 43.49. & inde
 Italiae regio tertia 43.44
 Italiae regio quarta 44.41. per totum caput
 Italiae regio quinta 45.12. per totum caput
 Italæ

Pars Secunda.

Italiae regio sexta 45.25 per totum caput
 Italiae regio septima 38.40
 Italiae regio undecima 45.47. per totum caput
 Italiae regio nona 38.39
 Italiae regio decima 47.11. per totum caput
 Italiae regio undecima 46.43. per totum caput
 Italia communis omnium gentium patria 37.40
 Italia metallorum fertilis 48.33. & 59.40
 Italiae populorum compendiosa enumeratio
 37.30. & inde
 Italiae insulae plures 41.46. & inde
 Italiae finis 45.49. & 47.18.34
 Italia quae sidera non cernat 22.39
 Italiae dies longissimus horarum quindecim
 23.51
 Italica oppidum 34.32
 Itanum promontorium 57.38
 Itani populi 35.45
 Itesui populi 63.40
 Ithaca insula 56.49
 Ithacae insulae Vlisii specula 42.26
 Ithome oppidum 52.22
 Ituriae populi 75.22
 Iturisenfes populi 36.10
 Iudae regis Iol 67.43
 Iudae Syriae pars 73.15.22.40
 Iudae litumen 63.8.6
 Iudae Persea quae 73.41. & 106.22
 Iudae toparchiae decem 73.42
 Iulia Scaerabentia Norici oppidum 49.32
 Iulia Fidentia 34.22
 Iulia Virtus 34.40
 Iulia Claritas Ibidem
 Iulia Fama 34.49
 Iulia Concordia Ibidem
 Iulia Contributa 34.50
 Iulia Constantia 34.33.51. & 66.2
 Iulia Restituta 34.49
 Iulia Apta 37.19
 Iulia Castra 64.50
 Iulia Felicitas 64.51
 Iulia Liberalitas 65.1
 Iulia Pietas 47.33
 Iulia Gaudiana 65.15
 Iulia Traducta 65.51
 Iulia Campanensis 66.13
 Iulia Felix 74.47
 Iuliani populi 35.51
 Iulias Iudae oppidum 74.2
 Iulienfes populi 34.23. & 36.1. & 47.39. & 78.5
 Iulij forum Octavianorum colonia 37.13
 Iulij genitor Aetiae oppidum 34.34
 Iulioabrica oppidum 35.40. & 36.24
 Iuliobrigensium portus 64.10
 Iulopolis oppidum 82.16. & 83.3
 Iulopolis & Alexandriae distantia 95.1
 Iulus oppidum 57.46
 Iulium Hispaniae oppidum 34.10
 Iulium forum Hispaniae oppidum 34.27
 Iulium Praesidium 64.50
 Iulium castrum 35.5
 Iunonia insula 105.11.20
 Iunonis promontorium 34.7
 Iunonis Argivae templum 41.3
 Iunonis insula 65.17
 Iunonis Lacinae ara 31.31
 Iura mons opinus abietes gignit 288.45
 Iura mons 36.46. & 63.23. & 288.45
 Izgi populi 90.42

Abasis insula 99.49
 Labateae populi 49.16
 Labecia oppidum 100.44
 Labicanus ager 40.14
 Labyrinthus Aegyptius 72.36. & 649.3.
 & inde
 Laboris pars Campaniae 328.29
 Laborini campi 39.49. & 296.18
 Lacedaemonius marmor 64.6.9
 Lacedaemon terrae motu corruiit 2.4.36
 Lacedaemonis Doci imperij amissionē praenuntiarunt 11.34
 Lacciani populi 35.45. & 36.10
 Lacibi oppidum 35.6
 Lacinium promontorium 38.7.10. & 43.34.40.51
 Lacinienfes populi 48.40
 Laccippo oppidum 35.6
 Lacobricenfes populi 36.23
 Laconia oppidum 106.32
 Laconici Ofsigi Hispaniae oppidum 34.27
 Laconica purpura 166.9. & 62.4.51
 Laconicus ager 52.24
 Laconici sinu aradi 667.15
 Laconicum Hispaniae flumen 34.27
 Lacus quare non refiunt, uti maria 28.25
 Lacum miracula 29.26
 Lacus septingentes fecit Agrippa 652.26
 Lade insula 81.21
 Ladon fluvius 53.2
 Leanae oppidum 100.22
 Leantia populi 100.21
 Leantiticus sinus 100.23
 Lepia oppidum 35.4
 Lestrygonum sedes 39.43
 Lestrygones populi 108.36
 Lestrygonij campi 42.44
 Lagia insula 58.22
 Lagnum sinus 62.21
 Lagous fluvius 85.45
 Lagusa insula 80.51
 Lagusae insulae 81.41
 Lalefus oppidum 76.43
 Laletani populi 35.44
 Lambe insula 101.32
 Lambrus fluvius 46.17. & 47.47
 Lameis insulae 81.40
 Lamia oppidum 53.50.48
 Laminitanus ager 33.45
 Laminitani populi 36.16
 Lampeus mons 53.1
 Lampe oppidum 52.50
 Lamponia insula 59.21
 Lampfemandus insula 81.18
 Lampacus oppidum 56.16. & 82.6
 Lantienfes populi 36.30. & 56.4
 Lanise insula 58.51
 Lano promontorium, & flumen 89.40
 Lanusenfes populi 44.43
 Lanunij oppidi picturae 622.8
 Laodicea oppidum 75.3. & 78.2. & 96.23.29. & 106.24
 Laodiceana lana qualis 149.27
 Laodicieni populi 75.26
 Lapethos oppidum 80.41
 Lapidei campi in Gallia 37.8
 Lepytharum sedes 54.6
 Lapsus fluvius 83.1
 Laeudani populi 100.9
 Larymni oppidum 53.38. & 77.46

Larine fons in Attica
 Larnum oppidum 53.19
 Larnates populi 44.23
 Larissa Arabiae oppidum 44.34
 Larissa oppidum 100.40
 Larissae populi 79.34
 Larius lacus 29.26. & 30.21. & 47.46.
 & 170.15
 Larnenfes populi 36.10
 Larnum flumen 35.47
 Larnos insula 59.23
 Larisa insula 57.11. & 58.12. & 80.48
 Lasos oppidum 57.30
 Lassigi populi 35.1
 Late insula 81.21
 Laterna stagnum 156.22
 Latinenfes populi 40.45
 Latinus ager 39.15
 Latium ubi 37.30. & 39.17.23. & 45.9
 Latij antiqui termini 39.23
 Latij uarij incolae 39.25. & inde
 Latij quos populi interiere 40.48
 Latmus mons 78.46. & 153.19
 Latopolites Aegypti nomos 71.10
 Latouici populi 49.41
 Latris insula 62.21
 Latulates populi 63.47
 Laud fluvius 67.34
 Lauinij populi 40.19
 Laurentum oppidum 39.28
 Laus fluvius & oppidum 41.10
 Laus Pompeia oppidum 47.1
 Lazij populi 84.44
 Lea insula 58.49
 Lea oppidum 102.32
 Lehadæ oppidum 79.18
 Lehadæ Bocotiae oppidum 53.24
 Lebadæus ager talpas non alit 153.1
 Lebedos oppidum 29.10
 Lebeda oppidum 57.28
 Lebinthus insula 58.42
 Lebuni populi ignominiosa appellatio 36.31
 Lecheum, portus Corinthiorum 51.44.
 & 52.6
 Leffon promontorium 79.46. & 82.23
 Legionum Germaniae castra 65.30
 Lelantus fluvius 58.5
 Lelegeis oppidum 78.39
 Leleges populi 53.35
 Lelegum gens 80.22
 Lemanus lacus 29.27. & 37.3
 Lemnos insula 59.13.18. & 623.35.46
 Lemni labyrinthus 649.13.29
 Lemouices populi 63.49
 Leonicenfes populi 36.7
 Leontini oppidum 42.44
 Leontini Siciliae campi fertilissimi 327.5
 Leontopolis oppidum 73.1
 Leonopolites Aegypti nomos 71.8
 Leontan ciuitas in Aegypto 74.47
 Lepethymus mons 81.46
 Lepontij populi 48.11.16.25
 Lepria insula 81.35
 Lepreos oppidum 52.49
 Leprion oppidum 52.17
 Lepria insula 81.13
 Leptaeaca promontorium 102.16
 Lepis oppidum 68.20.35. & 74.37
 Lerina insula 41.43
 Lerne lacus 52.32

Indicis Pliniani

Lero insula	41.43	Lycastus oppidum	57.29. & 84.28	Locri oppidum	27.41. & 41.19
Leros insula	58.42	Licates populi	48.24	Locri Graeciae populi	51.26. & 53.37.38
Lejos insula clarissima	81.41. & inde	Lycus mons	52.51	Locri Italiae frons	43.25
Lesbium marmor	645.7	Lycet Iouis delabrum	Ibidem	Locris nullo non die apparet arcus	19.26
Lete oppidum	54.43	Licheni populi	100.20	Longopori populi	104.17
Lethon fluvius	69.8	Lycide oppidum	80.14	Longulani populi	40.46
Letioa oppidum	57.6	Lycie descriptio	77.5.22	Longulada insula	43.9. & 70.15
Leucatis Bithyniae promontorium	82.47	Lyciae quae oppida	77.29	Lopfi populi	48.41
Leucadium litus	51.6	Lyciae finis	Ibidem	Lopfica oppidum	48.43
Leucadia peninsula	51.7	Lyciae creta	639.49	Lorenti populi	78.34
Leucadii populi	75.26	Lyciae mira saxa	653.29	Loryma locus	77.46
Leucas insula	26.42	Lyciae post terrae motum serenitas	27.42	Lotophagitis insula	70.19
Leucas oppidum	51.10	Lycij maris insulae	80.46	Lothophagorum regio	68.37
Leucasia insula	42.24	Lycium mare	77.5	Lubienorum gens	86.44
Leucates promontorium	51.7	Licini forum oppidum	46.2. & 47.2	Luca colonia	38.43
Leucaethios populi	70.22	Lycemelis lacus	68.31	Lucaniae cultores plures	41.5
Leuce insula 57.37. & 61.47. & 81.48		Lycan ciuitas Aegypti oppidum	71.33	Lucanus ager	Ibidem
Leuce promontorium & oppidum	79.27	Lycopolitis Aegypti nomos	71.6	Lucanum litus	37.32
Leuci populi liberi	63.28	Lycos fluvius 29.32. & 74.48. & 75.35. & 76.29. & 78.2. & 79.1. & 82.12. & 83.48. & 84.19.26.28. & 96.35. & 561.6.38		Lucani à quo subacti	44.25
Leucogei colles	328.37. & 637.38			Lucani populi à Samnitibus orti	41.6
Leucogei fontes	560.38			Lucenſis conuentus	35.26. & 36.31. & 64.13
Leucola insula	80.48. & 654.28			Lucentes populi	44.45
Leucolia promontorium	77.3	Lydus oppidum	57.30	Lucentium oppidum	35.35
Leucolibi populi	76.49	Lydada oppidum, Iudaeae toparchia	73.44	Luceria oppidum	44.26
Leucopetra promontorium	38.6. & 41.19	Lydi populi	38.42	Lucrinus lacus	40.3. & 652.43
Leucephrys insula	81.50	Lydiae descriptio	78.27. & inde	Lucus Augusti oppidum	37.25
Leucosia insula	26.31	Ligaeumorum regio	37.14	Lucudunensis litus	154.27
Leucosyri populi	84.26	Lugdunum oppidum	80.14	Lugdunensis & Celtica regio eadem	63.21
Leucopolis oppidum	78.12	Ligeris fluvius	63.35	Lugdunensis Gallia	63.34. per totum caput
Leucothea insula	42.10	Ligures Apuliae populi	44.31. & 48.18	Lugdunum colonia	63.40
Leucothea ciuitas inter Aegypti urbes in primis celebrata	72.29	Ligures Italiae populi	37.30	Luna Hetruriae oppidum, eius portus	38.43
Leucothea fons	81.26	Ligures Vagienni	46.8	Lunenſis uina inter Hetrusca palmam obtinent	250.31
Leuctra oppidum	52.25	Liguriae finis Macra fluvius	38.34	Lunenſe marmor	64.2.12. & 645.27. & 653.49
Leui populi	46.51	Liguriae orae mensura	38.39	Lupia oppidum	44.13
Leuni populi	64.19	Ligusticum mare	41.24	Lusitaniae descriptio	64.26. per totum
Leuonae mons	54.46	Lilaea oppidum	51.30. & 53.37	Lusitania mensura	65.6
Leupas portus	99.51	Lyleus fluvius	83.2	Lusitania auri fertilis	594.38
Leuphiborga oppidum	102.31	Lilybaei promontorium	22.35.49. & 106.25	Lusitaniae plumbum	618.1
Lexianae populi	100.12	Lilybaei oppidum	31.50	Lusitaniae crystallus	662.36
Lexouij populi	63.34	Limaea fluvius	64.37	Lusitania regio	33.45
Likani montis descriptio	74.43. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Limera oppidum	53.30	Lusitania unde dicta	34.14
Likarna oppidum	38.36	Limira fluvius	64.20	Lusitaniae unde dicta	34.5
Liberi patris fons in Andro	30.15	Limira fluvius & oppidum	77.25. & 561.22	Lusitaniae unde dicta	34.5
Liberi patria	53.25	Lymphortha oppidum	94.9	Lusitaniae unde dicta	34.5
Liberaltas Italia oppidum	65.1	Lynceſſe oppidum	54.40	Lusitaniae unde dicta	34.5
Liberini oppidum	34.23	Lynceſſis mira aqua	30.14	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libetura fons	54.19	Lindus oppidum	81.3	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libya regio eadem cum Africa	65.40	Lingones populi	63.28	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lintima oppidum	102.43	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Linus fons in Arcadia mire naturae	560.30	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lipara insula unde dicta	43.15	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Liparee flumen	638.37	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Liparis fluvius	76.41	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Liquentia fluvius	47.12	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Litra fluvius	37.1	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Liris fluvius	29.44. & 39.17.44	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lyrnessus oppidum	77.4. & 79.42	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lyrnessos insula	81.50	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lisbonum oppidum	158.4	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lysias oppidum	78.20	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lysimachia oppidum	56.9.12. & 79.38	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lissa insula	50.14	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lysium oppidum	49.17	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lysitreni populi	82.35	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lytaeum promontorium	87.20	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Literum oppidum	40.2	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Linio polis oppidum	84.39	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lixi forum oppidum	46.1	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lixos colonia	66.31	Lusitaniae unde dicta	34.5
Libye Mareotis descriptio	69.49. per totum caput. & 99.6. & 106.22	Lixos amnis	66.9	Lusitaniae unde dicta	34.5

Maeci populi 69.19. & 100.2
 Macaria insula 80.40.
 & 81.42
 Macaron insula eadem cum Creata 57.21
 Macas promontorium 94.32
 Maccocalinge oppidum 90.43
 Macedoniae descriptio 49.20. per totum caput. & 54.28. per totum
 Macedoniae longitudo, latitudoque . 56.23
 Macedoniae magnae 653.8. & inde
 Macedoniae imperium 54.29. & 55.7
 Macedonia ante Emathia dicta 54.29
 Macedoniae situs Ibidem. & inde
 Macedoniae terminus 55.3
 Macedoniae mare 56.30
 Macedones Aſie populi 78.33. & 79.49
 Macedones Mesopotamiae incolae uicatim diſperſos in urbes congregarunt 96.28
 Macedonum regum ſepulchra 54.32
 Maced

Pars Secunda.

Macedonum portus	95.48	Magoa oppidum	98.21	vas admissa	33.33
Macestos fluvius	82.13	Magog oppidum	75.18	Maris mediterranei insule	41.28. & inde
Machberis arx	74.8	Magora oppidum	102.42	Mare Atlanticum inter Abilam & Calpen in	
Machia insula	58.45	Magoras fluvius	74.47	terras irrupit	41.21. & 83.30
Machlye Androgyni populi	109.16	Magusa oppidum	102.43	Maris rapacitas insatiabilis	83.26. & inde
Machorbe portus	99.41	Magulum oppidum	100.44	Marium denominatio	41.21. & inde
Maci oppidum	94.2	Malacha fluvius & oppidum	34.9. & 67.36	Mare mortuum ubi	62.9
Macina oppidum	37.20	Malchi insula	102.17	Maris rubri sinuum nomina	71.9
Macynia oppidum	51.18	Malca promontorium	53.5. & 57.34.	Maris rubri ad Nilum fossa	101.17
Macinium mons	51.24	& 106.32		Mareotis populi	69.50
Macisus mons	81.47	Maleuentum oppidum	44.30	Mareotis lacus insule plures	72.45
Macisum oppidum	52.49	Malcus Indie mons	23.40. & 91.23	Mareotis Lybie descriptio	69.49. per totum
Macomades populi	68.21	Maleum promontorium	52.28	tum caput	69.50
Macra fluvius	38.34	Maliacus sinus	53.39	Mareotis mensura	69.50
Macra insula	61.49	Maliandae regio	82.14	Mareotis lacus	72.40. 44.4
Macrales populi	40.46	Mallus mons	90.44	Margiana regio	88.41
Macraia insula	81.6	Malli populi	Ibidem	Margis fluvius	49.51
Macris insula eadem cum Euboea	58.7.34	Mallus oppidum	76.31	Margo fluvius	88.45
Macris insula 26.30. & 80.49. & 81.1.29		Maltecece populi	91.49	Mariaba oppidum	100.16. 30.37. 44
Macrobij Macedoniae populi	55.2	Malthece insula	56.43	Mariamutani populi	75.22
Macrobij Africae populi	103.43	Malvana fluvius	67.35	Mariana colonia	41.49
Macroborum etas	110.2.4.30.32	Mama oppidum	102.37	Mariani populi	40.15
Macrocephali populi	84.35	Mambila oppidum	102.45	Maryandini sinus	83.47
Macrocrenii montes	60.25	Manertini populi	42.39	Marici populi	46.51
Macron Tichos Thraciae oppidum	55.34.35	Manertina vna	250.25	Marigeri populi	104.7
Macrones populi	84.36. & 86.42	Mammifera tetrarchia	75.23	Marium oppidum	80.42
Macus oppidum	102.40	Manoritha oppidum	73.37	Marina oppidum	100.14
Macurebi populi	67.48	Mamuda oppidum	102.36	Marmaride populi	69.14.50
Madawense oppidum	68.48	Manain fluvius	94.10	Marmor Hispanicum	36.40
Meander fluvius	78.18.28.35.41	Manates populi	40.46	Marmor Chium	81.30
Meander fluvius flexuosus	78.28.41	Managracum flumen	89.20	Marmor Cyzicenum	83.11
Meander limo fertilis	78.45	Mandagadeni populi	79.50	Marobe populi	91.49
Meandria oppidum	50.50	Mandalum lacus	101.51	Maronea oppidum	55.30
Meandropolis oppidum	78.19	Mandarei populi	86.1	Marruini agri portentum	25.43
Meandrium quae incedunt flumina	78.8	Mandei populi	90.44	Marrucini populi	37.34
Meander fluvius limi insecus ex mari cam-		Mandetrinum oppidum	49.3	Marfatorum insula	62.43
pos efficit	26.11	Mandrorum gens	110.34	Marfi Apulie populi	44.32
Mei populi	50.47	Mandrum flumen	88.50	Marfi populi	44.44. & 109.12
Mendius mons in Arcadia	53.1	Mandruent populi	88.49	Marfi à Circes filio	109.12. & 459.51
Menaria oppidum	41.37	Manduria oppidum	29.36	Marfias fluvius	75.17.48. & 78.8.
Menaria insula	42.2	Mania oppidum	69.11	& 561.11	
Meones iuxta Tanaim	85.40	Manteium Colephoniorum	79.2.9	Marfys & Apollinis certamen ubi	78.8
Meonie caput	79.17	Manteium Cappadociae	84.32	Martis ara	87.11
Meonie descriptio	78.29	Mantina oppidum	52.33.46	Marucaei populi	88.49
Meonij populi	78.32.34	Mantua oppidum	47.37	Marunij populi	44.45
Meote populi	61.15	Maraces populi Aetolie	51.16	Masada castellum	74.18
Meotis palus unde dicta	61.15	Marane oppidum	100.14	Masata fluvius	66.38
Meotis Oceani sinus à quibusda credita	21.31	Marathos oppidum	74.50	Masati populi	Ibidem
Meotis paludis descriptio	85.26.33	Marate insula	56.43	Masagete populi	89.17
Meotis palus	21.31. & 59.49. & 117.28	Marathesium oppidum	78.49	Masfala oppidum	100.32
Meotis mensura	61.10	Marathon locus	53.22	Masfalioticum Rhodani os	37.6
Meotis accolae	85.33. per totum caput	Marathussa insula	81.37	Masfessorum gens	67.29. & 71.29
Meurici populi	85.33	Marabusa oppidum	57.31	Masfa Hispaniae ciuitas, eiusque lateres aquis	637.18
Mesfa yllua Italiae	152.48	Maratiani populi	88.51	innatantes	637.18
Magea fons	42.45	Marchade populi	101.14	Masfice uicus	76.18
Magaros oppidum	76.31	Marchubij populi	69.1	Masfici montes	39.49
Magase oppidum	102.39	Mardani populi	96.30	Masilia oppidum	37.11
Magelli populi	38.30	Mardi populi	98.11	Masiliensibus olim uicini Cenomani	47.38
Magellini populi	43.5	Mardorij gens fera, & sui iuris	88.84	Masili populi	69.1
Magi populi	96.23	Mareu insula	101.36	Masfictes mons	77.25
Magna Graecia	43.25	Mare mediterraneum quidam non ex Oceano,	77.2	Mastaurenses populi	79.31
Magnefia insula	26.36	sed à Ponto nasci crediderunt	61.50	Mastya oppidum	84.3
Magnefia Ioniae oppidum	78.50	Mare congelatum	62.8. & 63.17	Mastusa promontorium	56.17
Magnefie magnes	653.8. & inde	Mare P.amphylium	77.2	Mastusa mons	59.12. & 79.21
Magnefie descriptio	54.19. per totum caput	Mare rubrum oleas uirentesque frutices gla-	61.50	Masue populi	91.50
Magnetes populi	79.29	gnit	29.42	Mateige oppidum	69.28
Magnopolis Cappadociae oppidum	84.22	Mare rubrum quare à Graecis Erythraeum	95.30	Mateolani populi	44.35
Magnus portus	67.38	dictum	95.30	Mathataei populi	100.35
Magnum promontorium	64.29	Maris mediterranei descriptio	41.21. & inde	Mathite populi	103.44
Mago oppidum	41.36	Maria persofsis ab Hercule montibus in ter-		Matiani populi	89.1

Indicis Pliniani

Matini populi	44.35	Melanchneni populi	85.10	Merula fluvius	38.32
Matum oppidum	57.28	Melanthium fluvius	84.38	Merus mons	92.28. & 284.23
Mattiaci fontes calidi in Germania	561.15	Melane insula	81.36	Mese populi	92.16
Matificates populi	45.35	Melas sinus	55.35.36. & 56.11.20	Mesagebes populi	103.45
Maum oppidum	70.29	Melano insula	81.19	Mesammones populi	69.16
Maulania oppidum	35.32	Melcomani populi	49.9	Mese insula	59.24
Mauma oppidum	102.44	Melas Thracie fluvius	30.9. & 55.34.	Mese insula	41.42
Mauri populi bellis attenuati	67.28	& 763.9. & 84.36. & 560.41		Mesembria oppidum	55.46
Mauritanie descriptio	65.47. & 67.28. & 106.17	Medi populi liberi	63.38	Mesene regio Tigri perfunditur	97.41
Mauritanie margarita	165.6	Meles fluvius	79.20	Mesene Parapotamie regio	97.49
Mauritania mensura	67.50	Melibœa oppidum	54.21	Mesopotamia populi	98.15
Mauritania duplex	67.36.50	Meluginis insula	43.16	Mesopotamie descriptio	96.26. & inde
Mauritania Tingitana	67.28	Medita insula	43.8. & 50.18	Mesopotamia regio	73.17. & 97.39.
Mauritania Cesariensis	67.38	Melitei catuli	50.18	& 106.14	
Mauritania quinque Romanorum colonias habet	64.4.47	Melita oppidum	53.22. & 84.21	Mesopotamie prefectura à Siris originem traxit	75.46
Mauritanie insule	105.6	Melitte oppidum	54.23	Mesopotamie initium	86.16
Maurusij populi	67.28	Melitene regio	84.24	Mesopotamia Euphrate fluvio inundatur	76.18
Maxala oppidum	69.40	Melitene oppidum	75.34	Mesopotamia uicetiam dispersa	96.27
Maxilla colonia	68.17	Mellossa insula	43.36	Messana oppidum	28.42. & 42.39.
Mazoca oppidum	32.3. & 84.23	Meli insula alumen	638.37. & 639.6.19	& 564.9	
Mazæa populi	85.43	Melos insula sulphure fecunda	637.37	Messanicus fluvius aut uerius Padi fluminis fossa	46.22
Mazæas fluvius	88.40	Melogonis insula	43.15	Messapia peninsula	44.1
Mazei populi	96.32	Melos insula	26.17. & 58.43. & 62.41.10	Messapia oppidum	44.5
Mecberna oppidum	54.48	Melphes fluvius	41.10	Messeis fons	54.9
Mecodon oppidum	53.31	Melpum oppidum	47.7	Messene regio	97.40.49
Medie provincie descriptio	88.17. & 96.15	Memnonis regia	72.31	Messene oppidum	52.22
Medie maragadi	667.5. & inde	Memphis olim maritima fuit ramidibus	648.12	Messenia regio	52.21
Medie provincie caput	88.17	Memphis olim maritima fuit	26.9	Messeniani populi	85.36
Medie termini	98.28	Mephis oppidum	71.19. & 72.35. & 648.16	Metagonitis Africe regio, que & Numidia	68.2
Mediomatrici populi	63.29	Mephitis populi	71.14.17	Metapinum Rhodani os	37.5
Mediolanum oppidum à quibus conditum	47.1	Memphtes marmoris genus	646.17	Metallinensis colonia	64.49
Mediteranei maris diuisio	41.21. & inde	Menanini populi	43.5	Metapontum oppidum	43.44
Mediteranei maris insule	41.28	Menapij populi	63.25	Metaurus magnæ Græcie fluvius	41.15
Mediteranei sinus gentes	86.3	Mende oppidum	54.47	Metaurus Vmbrie fluvius	45.31
Medma insula oppidum	78.14	Mendescium Noli ostium	72.51	Metauri fluij ostio Aolie insule ex aduerso adiacent	43.11
Medunni populi	103.46	Mendescium nomos in Aegypto	71.9	Metaurenses populi	45.39
Meduaci fluminis portus	46.34	Mendeterum oppidum	81.12	Methydrium oppidum	52.49
Medox insula	104.10	Menelates Aegypti nomos	71.12	Methymna oppidum	81.43
Medorum foboles iuxta Tanaim in multa genera diuisa	85.35. & inde	Menyx insula clarißima	70.9. & 106.9	Methone oppidum	52.19. & 54.20
Medorum regio	86.33	Menyngis insule purpura lautatissima	16.6.9	Methera oppidum	91.27
Medua portus	41.16	Menisminorum gens	110.45	Methoricum oppidum	94.9
Medubricenses populi	65.5	Memnonæ Aethiopie populi	103.43	Methurides insule	57.16
Medullia oppidum	40.41	Menobæ fluvius & oppidum	34.9.34.43	Meina insula	41.40
Medulli populi	48.26	Menobardi populi Armenie proximi	86.32	Meinas populi	44.35
Megabari populi ubi	103.41.43	Menocaleni populi, Alpium incolæ	48.6	Metopium oppidum	232.51
Megala Medie locus	96.21	Menofca oppidum	64.9	Metropolis populi	78.10. & 79.30
Megale insula	81.39. & 83.16	Menotbarus fluvius	85.46	Metubarris insula amnicarum maxima	49.42
Megalapolis oppidum Arcadie	52.47	Menotini populi	35.30. & 36.16	Meunates populi	45.35
Megalopolitanum ager	31.9	Mentonomon Germanie æstuarium	663.34	Meunie oppidi Italie murus lateritius	637.28
Megale populi	91.44	Mentores populi	48.36	Meunienfes populi	45.35
Megara colonia	53.13	Mephitis edes	27.15	Mezei	81.18
Megari Indis populi	92.15	Mercurij promontorium	42.36. & 68.11	Mya insula	81.18
Megarice oppidum	60.50. & 82.44	Mercurij oppida	72.34	Miera oppidum Macedonie	562.1
Megaritis insula	42.8	Mergentini populi	45.37	Myanda oppidum	76.38
Megaritis oppidum	42.44	Merius mons Thracie	56.22	Mycale insula	81.22
Megaritis regio	53.12	Merobrica oppidum	64.44	Mycalæssus oppidum	53.28.32
Megarorum fatalis oleaster	289.2. & inde	Meroe insula, Aethiopum caput	23.37	Mycenæ oppidum	52.32
Megaricus sinus	52.42	Meroe insula	71.37. & 102.25.34. & 103.18	Michoe regio	101.34
Megeda oppidum	102.32	Meroe insula herbas uiridiores habet, quam reliqua Aethiopia	103.18	Myconij populi natura calui	205.36
Megilba flagnum	93.12	Meroes dies maximus	23.50	Myconos insula	58.16
Megitta insula	80.49	Meroe oppidum	103.19	Midis insula candidi plumbi gignit	63.14
Melena insula	50.17. & 56.50	Merope insula	81.15	Midae populi	78.5
Melanea Arcadie oppidum	52.48	Meropia insula	58.17	Midaion oppidum	82.26
Mellaria oppidum	35.3	Merorum Arabia	75.38.48	Midoæ regio	101.34
Melamphyllus insula	81.25	Meruca oppidum	34.42	Miuu	
Melamphyllus mons Thracie	56.22				

Pars Secunda.

Mæza oppidum	54.36	Mæni pisces quales	Ibidem	31.27	Mutinenfis agri montes terræ motu concurre
Mægdones populi	54.38. & 80.17	Mæridis lacus	71.18. & 72.36. & 648.13	rerum	25.36
Mægdonia regio, & cur ita dicta	55.3.	Mæria prouincia	49.49. per totum caput	Mutinenfis usque fistilia	636.15
& 82.24. & 88.9		Mæsi populi	49.51	Muticumenfes populi	40.46
Mylasa oppidum liberum	78.17	Mæstica gens	50.47	Mutustæi populi	44.51
Mylæ oppidum	28.43. & 42.51	Monophthalmi populi	108.40	Mutuftrati populi	43.4
Mylæ insulæ	57.36	Molycria oppidum	51.18	Muzæ portus	95.12
Myle promontorium	76.37	Molinde populi	91.14	Muziris Indiæ emporium	95.16
Miletopolis oppidum	60.30. & 82.13	Molosi populi	50.42		
Miletopolitæ populi	79.49	Mona insula	24.5. & 63.8		
Mileto oppido Camelides insulæ uicinas	81.22	Monadi populi à Diomede deleti	44.27		
		Monapia insula	63.8		
Miletos Crete oppidum	57.28	Monaci portus Hercules	38.28		
Miletus Ioniæ caput	78.39. & 79.42	Monedes populi	91.23		
Milichie Siciliæ fons	42.46	Monefi populi	63.45		
Milyæ populi	77.1. & 82.36	Monoleus lacus	101.44		
Milus mons	109.47	Mons Claudius	49.42		
Mimallus insula	58.44	Monofceli populi miræ perniciousitatis	110.1		
Mimas mons	79.11	Montes cur à natura facti	640.44		
Mincus fluuius 29.27. & 46.18. & 47.47		Montes perfofi	65.36		
Myndos oppidum	78.15	Montes arduentes	30.49. per totum. & 43.18. & 69.27. & 103.37		
Minei populi	100.17. & 29.47	Montani Italiæ populi	45.21. & 48.18		
Mineræ promontorium	40.8	Mopfiopia regio. postea Paphylia dicta	77.2		
Miryæus fluuius	53.50	Mopfos oppidum	76.32		
Minium oppidum & flumen Lusitanie	64.27	Morges oppidum	79.4		
Minus fluuius	64.19.36	Morges oppidum	79.4		
Minoum oppidum	57.26	Morgus fluuius	46.17		
Minos insula	58.27	Moryllij populi	54.40		
Minturnæ colonia	39.44	Morimarisa mare, Septentrionalis Oceani pars	62.8		
Myonnesos insula	81.34	Morimeni populi	84.25		
Myos bormos	101.32	Morinorum gens	62.51. & 63.25		
Myra oppidum	77.26	Morini populi uela ex linotextunt	351.45		
Myriadros oppidum Syriæ	31.47. & 75.14	Morinorum portus	65.28		
Myriadros oppidum	57.29. & 59.14. & 79.34	Morfeni populi	55.24		
Myrmecum oppidum	61.10	Morofgi oppidum	64.9		
Myrmidones populi	53.45	Morus fluuius	60.18		
Myrmeces scopuli	79.26	Morantes populi	91.50		
Myrlea oppidum	82.18	Mosa fluuius	62.39.45		
Mirobrica oppidum	35.3	Moscheni populi	86.32		
Mirobrigenfes populi	65.5	Moschicus mons	77.21		
Myron oppidum	102.35	Moschorum tractus	86.41		
Myrtilis oppidum	64.45. & 65.1	Mossylites promontorium & portus	102.12		
Myrtion mare	52.42. & 56.27	Mossylites promontorium, Atlantici maris initium	102.14		
Myseros fluuius	99.51	Mosinus fluuius	78.19		
Misenus portus	40.3	Mosini populi in cōuētū Pergameno	80.18		
Myfi populi	80.11. & 82.27	Mossini populi Themiscyræ regionis	84.34		
Myfia regio	79.25.33. & 80.12	Mulacha fluuius	67.39		
Myfia mons Olympus, Myfius cognominatus	82.11	Mulacha oppidum	66.36		
Myfia initium & finis	82.19	Mulona oppidum	102.44		
Myfistherion arcem herbas gignit	456.7	Munda oppidum	34.40. & 64.39		
Myfi Teuthranian antiquitus tenuere	80.11	Munde lapides quales	653.46		
Myfomacedones populi	79.30	Mundi cardines ubi	61.21		
Myfotmolitæ populi	78.35	Mumienfes populi	40.46		
Myfia oppidum	43.28	Murannimal oppidum	100.38		
Myfus insula	56.49	Murgentini populi	43.5		
Misua oppidum	68.17	Murgis oppidum	34.10. & 35.15		
Misulani populi	69.1	Murtiæ aræ	27.44		
Mitylene oppidum liberum	81.45	Mulagores insulæ	57.40		
Mitylenæi Achillei oppidi conditores	80.8	Musarum patria	53.25		
Mitridatis latebræ apud Sauromatas	85.18	Museum Sagiritarum, mirumque eius portum	283.23		
Myus oppidum	78.46	Musis fluuius	68.22		
Mizæi populi	98.10	Musini populi	69.1		
Mizæi populi	100.2	Mutyenfes populi	43.5		
Miodaglica gens	91.14	Mutina oppidum	46.1. & 636.15		
Modubæ populi	Ibidem	Mutenfis agri insulæ semper fluctuantes	27.24		
Modunda, Aethiopici oppidum	104.11	Mutinenfis in agro statis diebus ignis erumpit			
Modufa oppidum	95.20				
Mæchindira oppidum	102.32				
Mæcnus fluuius Germaniæ	158.4				

Indicis Pliniani

Nea insula	26.17. & 59.9	Nicolopolitana ciuitas libera	51.6	Nisyron oppidum	81.12
Nea oppidum	27.35	Niger fluius	67.15. & 69.2.	Nistæ populi	104.14
Neapaphos oppidum	80.45	& 70.23.27		Nisus populi	69.1
Neandros oppidum	79.39	Niger mons	69.37	Nislos oppidum	54.47
Neapolis Africæ oppidum	68.18.35	Nigri fluij natura Nilo similis	70.27.	Nitibrum oppidum	69.37
Neapolis Syriæ oppidum	73.37	& 138.6		Niteris natio	69.36
Neapolis Carie oppidum	78.15	Nigris fons	71.32. & 138.6	Nitrus prefectura	71.11
Neapolis Thraciæ oppidum	55.27	Nigræ populi	104.19	Niuaria insula	105.22
Neapolis Campaniæ oppidum	40.5	Nigræ populi	70.23	Noa oppidum	102.32
Neapolis Capania qua parte terræ motui obnoxia	25.24	Negligemela oppidum	69.36	Nobundæ populi	92.12
Neapolitani Sardinie populi	42.21	Nildes lacus	71.24	Nocheti populi	99.35
Neapolitanum corallium	574.25	Nili fluminis gemmæ	671.8	Noega oppidum	64.12
Neapolitanum sulphur	637.38	Nili fluij descriptio	71.20. & inde	Noela oppidum	64.16
Neapolitani Galatiæ populi	82.35	Nilus Europæ & Asiæ terminus	33.24	Nogrus fluius	84.44
Nebrija oppidum	34.35	Nili aqua quando amara	564.19	Nola oppidum	40.11
Necandion gens	95.19	Nili ortus incertus	71.20	Nomades Scythæ	60.43. & 61.14.
Necthus fluius	43.42	Nili fons & origo	71.25. & 138.7	& 87.40	
Nee oppidum	80.1	Nilus ubi se condit	71.28.30	Nomades Indiæ populi	89.44
Neli populi	101.14	Nili Læus alueus Astabores dictus	71.37	Nomades Numidiæ populi	68.3
Nelo fluius	64.15	Nilus factus	111.3	Nomades Læi & ferina carne uiuunt	100.
Nemæloni populi	48.27	Nilus fluius Astapus cognominatus	71.34	45	
Nemausiensis ager	156.21	Nili insula	71.35	Nomades Arabes	74.8. & 99.11.22.35.
Nemaum oppidum	37.23	Nili harenæ in palæstris usus	636.47	& 100.45	
Nemea regio	52.30	Nili appellatio post alueorum demum conium		Nomades Parthi	96.9
Nementuri populi	48.28	Æonem incipit	71.39	Nomades populi unde dicti	68.3
Nemetes populi	63.30	Nili nomina plura	71.34. & inde	Nomades in tabernaculis degentes	102.38
Nemina fons miræ naturæ	30.12	Nili augmenti causæ	71.46. & inde	Nomades elephantis uescentes	103.42
Nemora incolentes populi	87.22	Nilum autum nauigare nefas	72.10	Nomades cynocephalorum lacte uiuentes	103.46
Neocæsarea oppidum	84.19.26	Nili instum incrementum quod	72.11.		
Neon Trehos oppidum	79.35	Nilus solus fluiorum nullus expirat auris		Nomades iuxta Euphratem	97.18
Neoris urbs	86.39	72.19		Nomentani populi	40.19. & 44.50
Nepes oppidum	39.4	Nilus quantæ terræ Aegypto adiecerit	26.5	Nomi seu prefectura Aegypti quæ	71.4.
Nephonite à quibus deleti	85.49	Nili figura triquetram Δ lieræ similitudinem imitatur	46.35. & 71.1.20.	& inde	
Neptuni ludi in Istmo	52.39	& 72.22. & 101.16		Nomos Heracleopolites insigni labyrintho nobilitatus	649.3
Neptuni delubrum apud Istmon	Ibidem	Nili insula Luculleo marmore nobilitata	645.4	Nomos in sedecim Aegyptius labyrinthus diuisus	649.17
Neptuni templum in Bithynia	83.5	Nilus quo die post resignationē intra alueum suum reuertatur	72.10	Nonacris mons	30.17. & 53.1. & 561.41
Neptunum sacra insula	95.51	Nilus Syenen usque navigabilis	72.24	Nonagria insula	58.13
Nequinum oppidum	45.36	Nili cataractæ accolis auditum auferunt	103.2	Noeni populi	43.5
Nereæ populi	92.12	Nili ad mare rubrum fossa	101.16	Norbani populi	40.19
Neretini populi	44.38	Nili ostia quot, & eorum nomina	72.48.	Norbanenses populi	44.37
Nerie populi	64.15	& inde		Norbe oppidum	40.43
Nerigon insula	63.15	Nymphæus insula	80.48	Norbenſis colonia	64.49
Neriphus insula	59.25	Nymphæum cubile, Carmanie insula	94.	Norea oppidum	47.44
Neripi populi	85.51	28		Norenses populi	42.21
Neritis peninsula	51.7	Nymphæus fluius	39.30	Norici descriptio	49.29. per totum caput
Neritini populi	44.35	Nymphæus mons	31.11.25. & 54.3	Norici oppida plura	49.30
Nerius mons	57.3	Nymphæum promontorium	49.17.24.	Norici bodie, qui olim Taurisci	48.7
Nerium oppidum	51.10	& 97.35		Norici ferrum	617.1
Neron insula & in ea cryſtallus	662.34	Nymphæum locus	76.34. & 635.19	Noscopium oppidum	77.32
Neruesis uicus	467.10	Nymphæum oppidum	61.6	Nolite populi	97.10
Nerui populi	63.27	Nymphæa insula	81.16.27	Notium mare quod	41.15
Nerui populi	48.28	Ninus oppidum	96.28	Notium oppidum	79.10. & 112.5
Nesæstium oppidum	47.34	Ninus, seu (ut alij legunt) Indus Asiæ fluius	77.44	Noua Augusta oppidum	36.27
Nesi populi	92.13	Ninus oppidum, Tigri fluio propinquum	88.11	Nouana oppidum	45.19
Nests Campaniæ insula	365.51	Niobe fons	52.34	Nouanus fluius	30.8
Nessa oppidum	100.33	Niophates mons	77.16	Nouaria oppidum	46.49
Nesium oppidum	58.3	Nysa Carie oppidum	74.24. & 78.20	Nouum oppidum	67.44
Nestus fluius	55.17.28. & 134.51	Nysa Indiæ oppidum	92.27	Noſtium dierumque sub uarijs parallelis uariæ magnitudo	106.19. & inde
Nettni Sicieliæ populi	43.1	Nysa mons Indiæ	144.33	Nubei populi	99.6. & 104.3
Neuri populi	61.13	Nysæa regio	96.11	Nuceria oppidum	40.8
Nearus insula	83.11	Nysibis oppidum	88.11	Nuceria oppidi portentum	283.20
Nicanoris oppidum	96.31	Niscæſtes populi	104.14	Nucerini populi	45.36
Nicea oppidum	38.26. & 82.40	Nisyros insula	81.7	Nucerinus ager	40.7
Nicephorium oppidum	75.46	Nisyron mons	81.16	Nuditanum oppidum	34.25
Nicephorion oppidum ab Alexandro conditum	96.37			Numana oppidum & Siculis conditum	45.19
Nicia fluius	46.16			Numantia oppidum	64.21
Nicomedia oppidum præclarum	82.46			Numantia à Scipione deleta	600.38
Nicopolis oppidum	83.3. & 86.24			NUM	

Pars Secunda.

Numantini populi	36.22	Oenotrides infula	42.25	Prothogenes populi	109.3. & 507.21
Numetrani populi	43.47	Oenuffa infula	81.37	Ophiophagi populi	101.37
Numicus fluuius	30.28	Oenuffe infula	57.33	Ophiusa infula	41.39. & 57.39. & 58.16. & 60.25. & 81.5. & 83.11
Numidia defcriptio	68.2. per totum caa put. & 106.16	Oefcus fluuius	50.1	Ophidrus fluuius	94.8
Numidia mensura	68.22	Oefima oppidum	55.27	Ophitergini montes	47.12
Numidia nihil, prater marmor, ferat que in figne habet	68.7. & 645.28	Oeteli populi	89.19	Opitergium oppidum	47.36
Numidia finis	68.7	Oetamons	53.41. & 63.4.7	Opotom fluuius	53.36
Numinienses populi	40.46	Oetamons elleboro abundat	463.33	Opoton oppidum	74.22
Nupfa oppidum	102.32	Oetum elleborum candidum	463.35	Oppidum quod primum in orbe conftitutum	127.44. & inde
Nupfis oppidum	102.39	Ogygia infula	43.35	Opis oppidum	53.33
Nurfini populi	44.50	Ogyris infula	100.6	Orani populi	85.43
		Oglaffa infula	41.50	Oras Solis infula	10.14
		Olabi populi	103.46	Oratelli populi	48.28
		Olachus fluuius	561.24	Orature populi	92.2
		Olane Padiportus	46.27	Orbelus mons	54.39
		Olafro Hispanie Citerioris locus	64.8	Orbis terrae in tres partes diuifio	33.21
		Olafsonis litus	36.36	Orbis per parallelos diuifio	106.12. per totum caput
		Olbia oppidum	60.37. & 77.5. & 82.41	Orades infule quot	63.7
		Olbiopolis oppidum	60.30	Orcheni populi	97.9.47
		Olechinum oppidum	41.12	Orchomenum oppidum	52.47. & 153.2
		Olefiarum oppidum	55.6	Orchomenus fluuius	53.50. & 560.49
		Olenum oppidum	52.11	Ordabe populi	92.15
		Oliaris infula	58.26	Ordessus portus	60.28
		Olympena oppidum	82.11	Ordymnus mons	81.46
		Olympie oppidi mira porticus	650.27	Oreges mons	77.15
		Olympia oppidum	29.31. & 53.7	Orei Arabes qui	86.17
		Olympus Lyciae oppidum	77.24	Orefia populi	54.41
		Olympus Hellefonti mons	82.11.40	Orefius portus	41.16
		Olympus Lyciae mons	394.16	Oretana iuga	33.49
		Olympus Tefli mons	81.47	Oretani populi	36.17
		Olympus Theffaliae mons	54.6.10	Oretum gens	23.40
		Olympus Macedoniae mons	153.9	Oreum oppidum	58.3
		Olympij louis delubrum	52.15	Orga fluuius	78.7
		Olynthos oppidum	55.28. & 102.35	Organae populi	92.16
		Olynthi oppidi mira terra	345.26	Organa infula	94.33
		Olyros oppidum	53.32	Orga fons in provincia Narbonenfi mira aetate	335.20
		Olyffippo Lufitanie oppidum	64.43. & 146.49	Orgocyni populi	60.47
		Olyffipponenfium legato ad Tiberium principem	154.19	Oricos infula	26.37
		Olyffipponenfis promontorium	64.29	Oricum oppidum	49.25. & 50.19
		Olyzon oppidum	54.20	Orientis murrhina	662.19
		Ollius fluuius	29.27. & 46.18. & 47.47	Orientis cryftallus	663.31
		Ollulanum populi	40.46	Oriteni populi	64.12
		Olme oppidum	76.37	Ori gens	94.28
		Oloeffa infula	81.6	Oritanum oppidum	58.5
		Oloros oppidum	54.33	Oritani populi	36.16
		Oloftrae populi	92.13	Orite populi	94.15. & 110.40
		Oloros caftellum	52.7	Ornithon oppidum	74.40
		Omani populi	99.17.37	Oroatis fluuius	94.39. & 95.50. & 98.23
		Omanae oppidum, & portus Carmaniae	99.37	Orobij populi	47.1
		Ombitis praefectura	71.4	Oromanae populi	63.25
		Ombrios infula	105.18	Oromenus mons	566.34
		Omirra locus	75.37	Oroanda oppidum	76.47
		Omnus oppidum	99.38	Oroandus mons	77.15
		Omnacus infula	99.41	Oroandicus tractus	82.37
		Oncheftos oppidum	53.23	Orontes fluuius	29.29. & 75.6.12
		Onchobricle infula	99.41	Orontes populi	96.34
		Onenfes populi	36.2	Oropus oppidum	53.23. & 63.45
		Onings oppidum	34.42	Orofines fluuius	55.47
		Onifa infula	57.38	Orfa mons, portusque	99.44
		Onoba Martialium	34.29	Orfei populi	338.3
		Onochonus fluuius Theffaliae	54.8	Orfi populi	92.22
		Onuphitis praefectura	71.11	Orfina oppidum	102.43
		Onus infula	58.43	Ortaeae fluuius	98.25
		Onoe infula	62.11	Ortagurea oppidum	55.30
		Opaeus fluuius	85.46	Orthe oppidum	54.22
		Opbariae populi	18idem		
		Opbarium fluuius	85.50		

Indicis Pliniani

Personalizing the workplace is a new concept, but it's one that's catching on. It's the idea of making the workplace more like a home, where employees can feel comfortable and at ease. This can be done in a number of ways, from creating a more relaxed atmosphere to providing more opportunities for personal growth and development. The goal is to create a workplace where employees can thrive and do their best work.

Pars Secunda.

Parparus mons	52.33	Pedani populi	40.47	Peparethos insula	59.10
Parthasie oppida	52.48	Pedasum Carie oppidum	78.14	Peræa Iudæa	73.41
Parthasini populi	88.51	Pedasus urbs, postea Adramytteos dicta		Perceatoppidum	82.5
Parthibj populi	63.38	79.43		Perga oppidum	77.3
Partalis regio	91.4	Pedatrie populi	92.13	Pergamena iurisdiclio	80.16
Partedori, siue (ut alij legunt) Pariedri montes	86.40	Pediculi Italie populi	37.34	Pergamena uasa fictilia	636.14
Parthenia insula	81.24	Pediculorum gentis origo & oppida & inde	44.	Pergamum Crete oppidum	57.26
Parthenie insula	79.15	Pediculorum ager	Ibidem	Pergamum Asiæ oppidum	80.15.
Partheni populi	49.11.20	Pedna insula	81.49	& 636.14	
Partenion locus	55.30	Pedopolis fluuius	83.49	Pergami gallorum spectaculum quotannis edi solet	177.32
Parthenis fluuius	97.38	Pegasæum stagnum	79.6	Pergami asarotos accos à Sofo stratus	658.
Parthenius portus	41.11	Pege oppidum	69.39	17	
Parthenius mons Arcadie	53.1	Pegusa oppidum	77.49	Perimula Indiæ promontorium	91.42.
Parthenius fluuius	84.6	Peiso Norici lacus	49.31	& 164.11	
Parthenium promontorium	61.1	Pela insula	81.36	Perinthus oppidum	56.4
Parthenium oppidum	52.49. & 80.14	Pelagones populi	54.38	Perirhusa insula	81.37
Parthenerosa insula	81.25	Pelagonia regio	54.31	Peristerides insule	81.38
Parthenon locus	608.28	Pelagji populi	38.41.49	Perorfi Aethiopes	66.40. & 67.20.
Parthenopolis oppidum	55.42. & 82.42	Pelagji Latij populi	39.26	& 70.24. & 104.22	
Parthenopoli à Sirene denominata	40.6	Pelagia insula	81.42	Perperene oppidum	79.39
Parthia traclus Choara	88.27	Pelagia olim dicta, quæ postea Peloponnesus	51.37	Perpereni populi	80.18. & 561.47
Parthia deserta	Ibidem	Pelagzium Argos, regio eadem cum Theffalia	53.42	Perse in Hispaniam profecti	34.13
Parthie provincie caput	88.29	Pelagis olim dicta, quæ postea Arcadia	52.46	Perse Chorsari à Scythis appellati	89.15
Parthie termini	98.29	Pele insula	574.9	Perse Rubri maris accolæ	96.19
Parthyene regio	96.11	Pelenaria oppidum	102.42	Perarum regia Susa	98.6
Parthyene populi	106.13	Pelendones populi	36.22	Perse sub quo parallelo siti	106.13
Parthi cum Scythis ex æquo uiuunt	96.5	Pelestini populi	45.37	Perarum regna inter Persicum & Hyrcanum maria sita	88.5
Parthi Nomades	96.9	Peligni populi	37.34. & 44.44	Persepolis oppidum	96.22. & 106.21
Parthi in montium radicibus siti	96.6	Pelion mons	20.39. & 54.7. & 128.31	Perseus sinus à Persis accolis dictus	96.20
Parthi sub quo parallelo siti	106.21	Pelinna oppidum Thessalie	53.51	Perfici regni caput Persepolis	96.22
Parthorum regna inter Persicum & Hyrcanum maria sita	88.5	Pella colonia	54.34	Perfici maris corallium	97.34
Parthorum regna quæ, & quot & inde	96.2.	Pella oppidum	74.25. & 654.2	Perfici maris descriptio	59.43
Parthorum regni caput Ctesiphon	97.5	Pella Alexandri Magni patria	530.15	Perfici smaragdî 666.47.48. & 667.16	
Parthorum oppidum ad Euphratem	76.16	Pellacontes fluuius	96.32	Perfis regio	94.17
Parthusi populi	98.11	Pellana Arcadie oppidum	52.48	Perfis in luxum diues	96.1
Pasargade oppidum	94.37	Pellaon oppidum	47.43	Perfis in Parthorum nomen translata Ibidem	
Pasitigris fluuius	97.43. & 99.19	Pelleus pagus	98.37	Perfidis regionis initium	95.50
Pasagarde castellum	96.23	Pellenæorum castellum	52.7	Perfidis termini	98.22
Passala insula	81.19	Pellenæus mons	81.30	Perfidi adiacentes insule	95.50
Pasalle populi	91.15	Pelopia oppidum	79.1	Perusia oppidum	39.4.13
Pastona oppidum	75.34	Peloponnesi ceruix	51.35	Perfici populi	36.30. & 64.13. & 89.18
Pastos oppidum	55.27	Peloponnesi descriptio	51.37. per totum caput	Pesinus oppidum	82.34
Pataga oppidum	102.33	Peloponnesi situs & forma	51.38. & inde	Pesuri populi	64.26
Patage insula	58.46	Peloponnesi diuersa nomina	51.37	Petalie insule	59.4
Patala insula	23.42. & 91.38. & 92.13. 34. & 94.44	Peloponnesi magnitudo	51.39. & 53.5. & inde	Peteon oppidum	53.32
Patami populi	99.7	Peloponnesum insulam facere nonnulli tenentauerunt	51.46. & inde	Petilia oppidum	43.34
Patara oppidum	31.49. & 77.28. & 106.31	Peloponnesum quæ alluant maria	51.38	Petra urbs	76.3.15. & 99.17.19
Pataium oppidum	47.36	Peloponnesi montes septuaginta sex	53.8	Petræa Arabia finitima Syriæ	671.43
Patauius ager	46.33	Peloponnesi latitudo	53.5	Petrini Siciliæ populi	43.5
Pataniorum Calidis fontibus herbe uirentes innaescuntur	29.45	Pelorus promontorium	41.18	Petrogori populi	63.50
Pateria insula	59.25	Pelori ad Italia interuallum	Ibidem	Peuce insula	60.6
Pathijus fluuius	60.18	Pelori promontorij descriptio	42.34.51	Peuces ostium Danubij	Ibidem
Patmos insula	58.41	Pelteni populi	76.49. & 71.11	Peucetia peninsula	44.2
Patis oppidum	102.39	Peluinates populi	44.46	Peucetie populi	48.37
Patre colonia	51.51. & 52.10	Pelusiacus Nili ostium	70.50. & 71.3. & 72.51. & 73.5	Peucetius Oenotrij frater Peucetie peninsulae nomen fecit	44.2
Patrocles præfectus clasfis Seleuci & Antiochi	90.10	Pelusium oppidum	106.15	Peucini Germanici populi	62.37
Pausilypum uilla Campaniæ	170.24	Penna oppidum	102.39	Peucolais oppidum	94.9
Pausinus fluuius	48.44	Peneus fluuius	54.9.21	Peucolaitæ populi	92.23
Pausulani populi	45.22	Penius fluuius	30.10	Peucolaitis oppidum	90.31
Paxe insule	56.42	Pentapolitana regio Africa, eadem cum provincia Cyrenaica	69.4	Phæacia insula	56.41
Paxos insula	56.50	Pentedaetylos mons	101.35	Phæacia insula	58.31
Pedalie oppidum	76.35			Phæstius Apollo	51.27
Pedaliæ promontorium	77.41			Phæstium oppidum	Ibidem. & 57.29
				Phalacra locus uni Alexandrini ferax	248.
				22	
				Phalacrum promontorium	56.44
				Phalanges populi	104.1.
				Phalaina	

Indicis Pliniani

Phalanna oppidum	54.22	Philippopolis oppidum	55.22	Pieria regio	54.32
Phalara oppidum	53.40	Philippi falix procidua sponte surrexit		Pieria oppidum	73.20. & 75.7
Phalastrina oppidum	57.17.26	283.23		Pierus mons	53.51. & 54.6
Phalera portus	53.17	Philipporum rosa centifolia	392.46	Pietus Iulia oppidum	47.33
Phalestina oppidum	55.30	Philiscum oppidum	76.16	Pigucei Thraciae partem olim tenuerunt	
Phaliges populi	104.7	Philocalia oppidum	84.39	55.42	
Phamizonium oppidum	84.31	Philomelienses populi	76.48	Pygmei & gruius fugati	55.43
Phanagoria oppidum	85.29	Philos insula	95.51	Pygmeia in Caria	78.22
Phanaroca castellum	84.30	Philotera oppidum	101.30	Pygmei in India	51.30
Phane insula	81.36	Phina oppidum	54.33	Piguntia castella	49.5
Phanurites Aegypti nomos	71.5	Phinopolis oppidum	55.48. & 83.6	Pyle insula	102.10
Phara oppidum	57.30	Phinthia Siciliae fons	561.21	Plementia gens	84.2
Pharabithes Aegypti nomos	71.7	Phyrites fluuius	79.6	Pyle oppidum Arcadiae	52.48
Pharabothos oppidum	73.1	Phurismus fluuius	94.37	Pylene oppidum	51.22
Pharia oppidum	50.17	Physeilla oppidum	54.48	Pylos oppidum	52.15.19
Phario fluuius	97.38	Phinthiensis populi	43.6	Pylosus oppidum	57.30
Pharmacusa insula	59.1	Phintonis insula	42.12	Pinara insula	56.48
Pharmiceas fluuius	83.2	Phlegra oppidum	54.46	Pinara oppidum	76.34. & 77.29
Pharmacum gens	109.26	Phlegraei campi	40.5	Pinarite populi	75.23
Pharnacea oppidum	84.38.39. & 87.10	Phlegreus ager Campaniae	328.18	Pinarius fluuius	76.29
Pharnacotis fluuius	94.8	Phligone oppidum	53.31	Pundafus mons	80.16
Pharpharides mons	77.15	Philištine fossiones	46.31	Pindictora oppidum	102.43
Pharfalici campi, & Pharsalum oppidum	54.2	Philius castellum	52.13	Pindus mons	50.41
Pharfalici belli portentum	72.16	Phocaea regio	79.34	Pindus mons & oppidum	53.41. & 54.6
Pharus Aegyptii insulae & oppidum	80.29	Phocaea insula	57.40	Pingus fluuius	50.1
Pharus insula Illyrici	48.45	Phocaria insula	57.42	Pinnenfes populi	44.46
Pharos insula quantum ab Alexandria distet	238.25	Phocussa insula	58.31	Pion mons	79.5
Pharos insula maximo olim mari ab Aegypto		Phoda oppidum	100.29	Pionie oppidum	80.13
pio diuisa	26.6	Phaebis insula	83.11	Pionite populi	79.49
Phari insula ingens turris	648.44. & inde	Phaenice regio	73.15. & 74.30. & 658.46	Piraeus Atheniensium portus maris recessu in sicco relictus	26.8
Pharisi populi	70.23.40. & 104.18	Phaenice insula	41.43. & 58.38. & 81.50	Pyrae oppidum	39.44
Phaselis olim rhodiis unguento nobilitata	232.47	Phaenices in Hispaniam profecti	34.13	Piraeus Atheniensium portus	57.14
Phaselis oppidum	77.5	Phoenix fluuius Thessaliae	54.8	Pyraei populi	49.16
Phasis fluuius	84.46. 48. & 89.26. & 142.28	Phaenices regionis finis	75.2	Pyramides in Libyco Aegypti nomo	72.35
Phasis oppidum	84.48. & 85.5	Phoenicium mare quod	73.23. & 157.11	Pyramides Aegyptiarum opum otiose ostentationes	648.8
Phatarei populi	85.50	Phoenicium latus, & inuenta	73.23	Pyramides in Aegypto complures, & diuersis extructae regibus	648.8. & inde
Phaturnefos insula	59.25	Phoenicea insula	43.22	Pyramus fluuius	76.30
Phatinies Aegypti nomos	71.5	Pholegandros insula	58.32	Pyrene Corinithi fons	51.50
Phatniticum Nili ostium	72.51	Phloeomons & oppidum Arcadiae	52.51	Pyrenae Veneris templum	35.48
Phaulfa oppidum	88.18. & 662.3	Phlorotis oppidum	78.24	Pyrenaei montes	33.44. & 36.41. & 64.64. & 65.8
Phazania oppidum	69.25	Phryges populi	82.27	Pyrenaeus saltus	63.45
Phazaniorum gens	69.26	Phrygia descriptio	82.22. & inde	Pyrenes ab Hercule compressae histeriorum esse fabulosam	34.15
Phazium mons Aethiopiae	26.47	Phrygie termini	82.24	Pyrgenes populi	53.3
Phellus oppidum	77.27	Phryx fluuius Phrygius nomen fecit	79.24	Pyrgi oppidum	38.48
Phellusa insula	81.49	24		Pyrnos oppidum	77.45
Pheneum oppidum	52.47	Phthempus praefectura in Aegypto	71.11	Pyripile insula	58.22
Pheneus Arcadiae lacus	53.2. & 461.33. & 564.28	Phthiotidis montes	54.3	Pyrrha oppidum	26.50. & 51.32. & 54.20. & 58.3
Phere locus Achaiae	52.10	Phthiotis oppidum	53.48	Pyrrha Lyciae oppidum	77.27
Phere oppidum	52.25. & 53.29.51	Phthiote populi	53.45	Pyrrha Cariae oppidum	78.22
Phiala Nili locus	149.2	Phithiophagi populi	85.2	Pyrrha Lebi oppidum	81.43.45
Phiala fons	71.50	Phithra oppidum	103.1	Pyrrhe insula	81.19
Phycari populi	85.44. & 670.40	Piale populi	89.19	Pyrrheum nemus	275.24
Phycus promontorium	57.33. & 69.10	Piceni regionis descriptio	45.12. per totum caput	Pisa Achaiae oppidum	52.16
Phyzia oppidum	78.49	Piceni situs	45.9	Pise Hetrurie oppidum	38.44
Phila insula Galliae adiacens	41.43	Piceni initium	45.17	Pisane aquae mira natura	29.46
Phyle insula Nili	72.21	Piceni à Scetinis orti	45.13	Pisaurum fluuius & oppidum	45.31
Phyle insula una Sporadum	58.46	Piceni ingens multitudo	45.12	Piscene populi	37.23
Phylace oppidum	54.23	Picentinus ager Surrenti urbis, & Silari amnis finibus olim continebatur	41.3	Piscium corijs nectiti homines	95.43
Phylacei populi	54.34	Picentium litus	37.32	Pisinae populi	45.44
Philadelphia oppidum	74.23	Picentia oppidum	41.4	Pisida regio	82.24. & 106.30
Philadelpheni populi	78.34	Pidones populi Aquitaniae	63.42	Piside populi	76.46
Philenorum ara	68.38	Pydarus fluuius	56.4	Pisistrati insula	81.34
Phileros oppidum	54.43	Pidibote populi	102.38	Pixites fluuius	84.41
Philippi colonia	55.27. & 56.7	Pydna oppidum	54.45	Pythira insula	81.39
		Piden oppidum	102.36		
		Pidosus insula	81.17		
		Pieres populi Macedoniae accola	54.37		

Pars Secunda.

Pistorium oppidum	39.4	Pollastini populi	40.47	Prati populi	91.15
Pisueres populi	45.37	Pometia oppidum Latij	40.40	Præutianæ regionis finis	45.17
Pitulum oppidum	78.13	Pompeionenses populi	36.11	Prætutianus ager	45.15
Pitene oppidum	52.26. & 79.37.	Pompeij oppidum	40.6	Præfana gens	92.47
& 637.17		Pompeij magni tumulus	73.25	Præfane insula	91.37
Pitaræ oppidum	103.15	Pompeiopoliis oppidum	76.34	Præfij populi	91.20.30
Pitheculæ insula unde dictæ	26.26	Pomponiana insula	41.42	Præite populi	96.8
Pitheculæ insula sponte exorta in Campano sinu	ibidem	Pomptina palus	39.39	Priante populi	55.20
Pythia fons Siciliæ	561.21	Ponamus fluuius	94.10	Priaponefios insula	81.18
Pityusa insula	57.10. & 81.30	Poneropolis oppidum	55.21	Priapos insula	81.36
Pityusa insula ubi sitæ, & unde dictæ	41.28	Pontia insula	42.4	Priapos Hælesponti oppidum	59.31.
Pityusa oppidum	82.6	Pontia paludes	42.24	& 82.7	
Pythones come	178.36	Pontine paludes	477.21	Priene oppidum	78.47
Pythopolis oppidum	82.42	Pontus Euxinus, Axenus antea dictus	59.35	Prille fluuius	38.46
Pitunat agri mirus fluuius	30.8	Ponti Euxini descriptio	83.25. per totum caput	Prinmus oppidum	102.39. & 103.1
Puyodes insula	83.16	Ponti Euxini mensura	59.35. & inde. & 83.40. & inde	Prinoia insula	56.47
Pityonesus insula	57.12	Ponti insula	61.41. per totum caput.	Prion mons	81.16
Pythionia insula	56.44	& 87.8. per totum caput		Prytanæum locus Athenis	650.24
Pityus oppidum opulentissimum	85.16	Ponti ætus nunquam recipitur	62.1	Priuernates populi	40.20
Pityusa oppidum	78.39	Ponti oris latitudo	32.19	Probalinthus oppidum	53.16
Pitulan populi	45.37	Ponti castris	57.56	Procrastis oppidum	82.49
Pitulum oppidum	40.40	Ponti rex primus Pharnax	601.35	Prochyla insula	26.29. & 42.5
Pixirates, id est, Euphrates fluuius	75.32	Ponti alumen	638.37	Proconnesus insula	83.11
Pyxus oppidum	41.10	Ponti opalus	668.15	Procuæ insula	81.35
Placentia oppidum	46.1	Pontici maris descriptio	59.26. & inde	Progne insula	81.11
Placida Myfic oppidum	82.11	Pontici maris forma	ibidem	Prophætia oppidum	90.27. & 94.8
Planaria insula	41.50. & 105.14	Pontici maris circuitus quot passuum millia continetur	59.40	Propontidis descriptio, et iusque finis	59.32.
Planasia insula	42.13	Pontici & Cassij maris distantia	22.12.	& 83.8	
Planicie insula in Ponto	87.8	& 86.51		Propontidis pisces	158.36
Plangestes populi	45.44	Popilij forum	46.1	Propontidis magnitudo	52.32
Plantanius oppidum	77.3	Populonium, siue Populonia, Etruriæ oppidum	38.45	Propontidis mensura	83.8
Platagæ insula	58.46	Porciferæ fluuius	38.32	Propontidis insula	83.10
Platanus fluuius	82.43	Porofelene insula	81.34. & 153.1	Prosa oppidum	102.37
Platanistis promontorium	52.18	Porphyria insula	83.12	Protopites Aegypti nomos	71.10
Platea insula	58.51	Porphyrus insula	57.8. & 81.8.16	Prote insula	41.42. & 57.5
Plateæ oppidum	53.29	Portæ Caucasie	86.46. per totum caput.	Protesilai turris, delubrumque	56.19
Plate insula	81.40	& 88.18		Protropi populi	44.31
Platie insula	57.40	Porthmos Græci appellant quod nos fretum Gaditanum	41.22	Pruſa sub Olympo ab Annibale condita	82.39
Plenienses populi	45.22	Porthmos oppidum	58.3	Pruſa altera sub Hippo monte	82.41
Pleuron oppidum	51.22	Portunata insula	48.46	Psammathæ fons	52.34. & 53.27
Plinius in orbis descriptione Augustum sequitur	38.21	Portus Magnus Mauritanie oppidum	67.38	Psammathus oppidum	52.27
Plitene insula	81.40	Posidium Macedonia oppidum	55.4	Psichis oppidum	103.1
Plote insula	57.6	Posidium Syrie oppidum	75.3	Psefij populi	85.34
Plumbarij populi	65.5	Posidea oppidum	79.35	Pseudopyle insula	102.10
Plumbo facundæ insula	65.10	Posideum promontorium & oppidum	78.37	Pseudoſtoma Danubij ostium	60.10
Pluualia insula	105.12	37		Pſile insula	81.37
Podalia oppidum	77.31	Posidonia oppidum	41.7	Pſilli Africa populi serpentum morſibus me- dentes	68.31. & 109.5. & 139.43.
Pœceſſa insula	81.6	Posidea albus iuxta Alexandriam	80.31	& 507.21	
Pœceni populi	79.49	Posingæ populi	92.12	Pſillis fluuius	83.45
Pœnorum per Alpes tranſitus	46.47	Potamos oppidum	53.21	Pſyra insula	81.18
ibidem		Potentia oppidum	38.37. & 45.19	Pſytalia insula	57.43
Pœnorum in Hispaniam aduentus	34.13	Potentini populi	43.46	Pſytas fluuius	89.39
Pola colonia	47.33	Potinensi in agro paſſi aſini rabie inflam- manur	467.50	Pſophis oppidum Arcadiæ	52.46
Polemonion oppidum	84.37	Potomie oppidum	54.23	Pſilea oppidum	79.4
Polendos insula	59.25	Potidea oppidum	18.50. & 54.47	Pſeleon oppidum	52.22. & 53.32. & 54.1
Pollentia oppidum	38.37. & 41.34.	Præneſtini populi	40.19	Pſeneuth præfectura apud Aegyptios	71.11
& 149.30. & 636.14		Præneſtina Fortune templum, lithoſtrotu & ſylla ſtratum	638.39	Pſeros insula	99.49
Pollentini Piceni populi	45.23	Præpeſinthus insula	58.18	Pſerophoros regio	61.17
Polyægos insula	58.46	Præſamarci populi	64.16	Pſychia insula	56.44
Policinæ populi	79.49	Præſidium Iulium	64.50	Pſiobari populi	104.5
Polydora insula	83.12	Præter caput ſocium ex itinerebus ad Ga- ramantæ ducens	69.44	Pſtoemphane populi canem pro rege habent	ibidem
Polydori tumulus in Thracia	55.33			Pſtolemais oppidum	23.35. & 69.6.10.
Polymedia oppidum	79.47			& 72.32. & 74.34. & 101.10. 43. & 106.23. & 658.48	
Polyrrhenion oppidum	57.29			Pſtolemais Epitheras cognominata	101.43
Polytelia oppidum	56.36			Pſtolemaus fluuius	101.29
Politiæorgas regio	79.41			Pſucinum caſtellum	47.16
Politorium oppidum in Latio	40.41			Pullarie	

Indicis Pliniani

Pullariae insulae 50.11
Pumas fluvius 50.43
Purpurariae insulae 105.17
Puteoli oppidum 40.4. & 55.9.4
Puteolanus specus 27.13
Puteolanum purpurissum 62.4.50

Variates populi 37.15
Querquerni populi 36.34
Querquetulani populi 40.47
Quizza Xenitana oppidum peregrinorum 67.39

Achia Taprobanes regis legatus 93.10
Ramisi populi 29.7
Rani populi 85.44
Rapija oppidum 69.37
Raringae populi 91.4.9
Ratanecum oppidum 49.5
Rauenna nocturna lampas 64.8.48
Rauenna oppidum, & eius fluvius 41.4.9.
 & 47.18

Raurici populi 63.29
Rauricum Galliae oppidum 60.3
Raurica colonia 63.29
Reatini populi 44.50
Reatini agri mirus fons 29.41
Reatini agri mirum 27.24
Reatina palus 29.41
Regiae aquae fons 50.4.9
Regiates populi 46.4
Reginenses populi 46.2
Regillus lacus 59.1.4
Regina Hispaniae oppidum 35.4
Regno famine obtemperant Pandae, Indorum gens 92.9
Regum expertes homines 91.51
Remi populi 63.28
Resitosa colonia 56.14
Resituta Italia oppidum 34.4.9
Rhaetores Alexandria olim dicta 72.41
Rhadata oppidum 102.33
Rhetia regio 62.31
Rhamnus oppidum Crete 57.39
Rhamni populi & Rhadamantho orti 100.31
Rhamnus pagus 53.22. & 64.2.4
Rhapane Medorum oppidum, alio nomine Apamia 88.19
Rhapana Decapoliensis regionis oppidum 74.23
Raphae oppidum 73.30
Rheui populi 100.34
Rhebas fluvius 83.44
Rhedones populi 63.39
Rhegia columna 41.9.17. & 42.31
Rhegium Italiae oppidum 38.8. & 41.18
Rhebe insula 58.24
Rhennia oppidum 102.32
Rhenus Italiae fluvius 46.17
Rhenus Germaniae fluvius 62.39.42
Rheni pisces 157.51
Rhenus Bononiensis fluvius optimos habet calamos 285.38
Rheni fluvij Germaniae insulae 62.42.
 & 63.32
Rheni fluvij accolae 48.15. & 63.29
Rheni ostiorum nomina 62.44
Rhefferis insula 81.35

Rhetus fluvius ab Homero celebratus 80.4
Rhetani Arabes 75.47
Rhetica regio 47.39
Rhetus dux & Gallis pulsus 48.8
Rheti populi ubi 48.7. & 49.29
Rheti Thysiorum populi 48.7
Rhetorum gentes plures 48.15
Rhythmici populi 89.18
Rhinosoli populi 85.44
Rhynacus fluvius 79.48. & 82.12.
 & 83.14. & 134.5
Rhinnae insulae 99.42
Rhincollura oppidum 73.30
Rhior promontorium 51.21. & 52.9
Rhypara insula 81.27
Rhipei montes 61.16. & 77.13. & 85.
 8.38. & 87.13.20
Rhythyra oppidum 57.27
Rhytion oppidum 57.30
Rhizinum oppidum 49.12
Rhizus oppidum 54.21
Rhodi populi Mesopotamiae coherentes 76.1
Rhoas fluvius 85.3
Rhoas oppidum 38.3
Rhoda oppidum 37.2
Rhodani fluvij descriptio 37.3. & inde
Rhodani ora duo quae 37.5
Rhodanus fluvius unde dictus 37.3
Rhodani fossa Marij opere dicta 37.7
Rhodani fontis accolae 48.16
Rhodanis fluvius 29.27
Rhodapha oppidum 90.36
Rhode fluvius 60.28
Rhodi mensurae & oppida 81.2. & inde
Rhodi quoniam sol uidetur 19.26
Rhodi diuina nomina 81.5
Rhodus aculeam non habet 180.11
Rhodi insulae descriptio 26.16. & 77.
 46. & 81.2. & inde
Rhodus insula 59.2. & 106.31
Rhodos insulae sponte enatae 26.16
Rhodiorum insulae 81.7. & inde
Rhodos oppidum 81.3
Rhodiopolis oppidum 77.24
Rhodius Troas fluvius 80.4
Rhodope mons 50.48. & 54.38. & 55.21
Rhodussa insula 81.2
Rhodusse insulae 83.15
Rhoesus amnis 83.45
Rhoedias fluvius 54.36
Rhoetia litora quibus oppidis habitata 80.6
Rhoetum oppidum 80.7
Rhoze insula 80.50
Rhosij montes 75.13
Rhosos oppidum 102.4
Rhosobolus insula 61.49
Rhoelani populi 60.15
Rhodia oppidum 44.17
Rhoma oppidum 102.44
Ricinenes populi 45.22
Ricinea insula 63.8
Rinuci populi 63.27
Ripeora oppidum 34.29
Riphearma oppidum 100.34
Rira fluvius 55.47
Risardiv portus 66.37
Rome descriptio 40.22. & inde
Rome nomen alterum summa cura occultabatur 102.44

Roma quot portas habuerit à principio 40.27
Rome ambitus quot millia passuum complectitur 40.28
Rome montes, regiones, compita 40.29.
 & inde
Rome nulla urbs comparari potest 40.22
Roma terrarum caput 37.31
Roma quantum à mari distet 102.40
Roma à Gallis capta 39.34
Romane porte triginta septem 40.31
Romanis de rebus primus externorum Theophrastus scripsit 39.32
Romanorum legatio ad Magnum Alexandrum 39.35
Romani imperij tenuis initium 39.24
Romanum forum 40.30
Romani imperij in oriente termini 46.42
Romanum flumen, & portus 47.13
Romanensis colonia 34.33
Rubeae promontorium 62.9
Rubico fluvius quondam finis Italiae 45.48
Rubensis lacus 36.50
Rubrum mare unde dictum 59.30
Rubrum mare quantum à Pelusio distet 73.11
Rubri maris sinuum nomina 73.9
Rubri maris diuisio 95.3. & inde
Rubri maris fructus 29.42
Rubri maris ad Nilum fossa 101.17
Rubri maris corallium 574.22
Rubro mari Aegyptus depressior 101.20
Rubricatum flumen 35.43
Rubustini populi 44.35
Rugusci populi 48.25
Rusardiv oppidum & portus 67.35
Rusazus colonia Augusti 67.46
Rusino oppidum 36.50
Rusconie colonia 67.45
Rusurum oppidum 102.44
Rusellana colonia 38.51
Rusidiae oppidum 68.4
Rusina oppidum 68.21
Ruteni Galliae populi 37.23. & 35.45
Rutheni Aquitaniae populi 63.50
Rutuba fluvius 38.31
Rutubis portus 66.36
Rutuli Latij olim incolae 39.26

Sabei ditissimi 100.49
Sabei Arabum populi 29.51
Sabeorum insulae plures 99.48
Sababares populi 69.1
Sabaria colonia 49.32
Sabatum uadum Liguriae portus 38.32
Sabatra oppidum 100.14
Sabe Arabiae oppidum 95.14
Sabeji populi 44.47
Sabini unde dicti 45.3
Sabini agri lapis ardens 31.29. & 63.50
Sabinorum silus 44.49. & 45.9.10
Sabis fluvius 96.18
Sabrata Syrtis minoris oppidum 68.21.
 & 69.27
Sace à Persis Scythae dicti 89.14
Sace populi 89.17
Saccasani populi 86.42
Sacili oppidum 34.29
Sacraa oppidum 34.42
Sacrum promontorium 64.40.45
Sacri

Pars Secunda.

Sacri homines & ab omnibus illis Arim =		Sandaliotis insula que & Sardinia	42.22	Saturchei populi	86.1
phæi	87.23	Sandrictæ populi	49.40	Saturum non fuisse in Hispania	34.15
Sadanus insula	102.18	Sandura oppidum	102.31	Saturni promontorium	35.33
Sadarnus fluvius	94.12	Sandus idem qui Indus fluvius	91.33	Saturni lacus	561.22
Sadinates populi	45.38	Sangarius fluvius	82.38. & 83.45.47	Saturnia oppidum in Latio	40.42
Sæpona oppidum	35.1	Sanifera oppidum	41.36	Saturnini populi ante Aurini vocaban-	
Sagelesos oppidum	76.47	Sannigarum gens	85.5	tur	39.5
Saganos fluvius	95.48	Sannorum gens	84.42	Saunites populi	44.47
Sagaricus finus	60.28	Santones populi Aquitaniae	63.42	Savo fluvius	40.2
Sagis Padi portus	46.27.28	Santonum litus	154.29	Savomate, sive Sarmate populi	60.14.
Sagra fluvius	43.28	Saoces mons	59.19	& 61.14. & 85.18.35. & 87.40. &	
Saguntia oppidum	35.7. & 36.26	Sapei populi	55.18. & 85.50	109.1	
Saguti Mauritanie finus	66.35	Sape oppidum	103.50	Saus fluvius	47.25. & 49.38.40.42.43.
Sai Arabia oppidum	104.1	Saphar oppidum	95.14	45.46	
Saiæ oppidum	100.33	Sapirene insula	101.31	Saxina populi	102.24
Sals oppidum	73.2	Sapis fluvius	45.49	Scadira insula	59.9
Saitæ populi	98.11	Sarange populi	88.51	Scalabis colonia	64.50
Saites Aegypti nomos	71.11	Sarapara populi	89.4	Scalabitanus conventus	64.46
Sala fluvius & oppidum	66.16.36	Sardabala fluvius	67.48	Scaldis fluvius	62.25. & 63.20
Salacia oppidum	64.44. & 65.1	Sardensis mons	77.3	Scamander fluvius	80.1
Sale gens	82.2	Sardiates populi	49.3	Scamandria oppidum	80.5
Salabastre populi	92.4	Sardiana iurisdiclio	78.32	Scammos oppidum	102.40
Salamine sal	567.17	Sardinia descriptio	42.15. per totum capit	Scandia insula	63.15
Salaminis insula	80.46	Sardinia alumen	638.37	Scandinavia insula	62.17
Salamis insula	57.43	Sardinia situs & magnitudo	42.15. & inde	Scantate oppidum	100.33
Salamis oppidum	80.41	Sardinia quantum distet ab Africa	42.16	Scantie aque	31.26
Salaphitanum oppidum	68.48	Sardinie creta	639.50	Scapos insula	59.24
Salapia oppidum	44.20	Sardinia & Gadum distantia	42.17	Scaptia oppidum in Latio	40.40
Salariensis colonia	36.13	Sardinia Sandaliotis quare dicta	42.22	Scarabantia Iulia oppidum	49.32
Salasti populi	48.11.26. & 33.4.32	Sardinie populi	42.20	Scardona oppidum	48.49
Salassorum Augusta	46.46	Sardis oppidum	78.30	Scardonitanus conventus	48.39
Salde colonia Augusti	67.46	Sardum mare	41.27	Scaphia insula	57.41
Saldeba oppidum	34.9. & 36.3	Sardonum regio	36.48	Scaphia oppidum	53.39
Sale stagnum	79.17	Sarepta oppidum	74.49	Scatebra fluvius	29.47
Salentinum promontorium Italie	49.26	Sargauraane regio	84.24	Seaceriges fluvius	85.23
Salentini populi	37.33. & 43.49. & 44.38. & 45.33	Sarguntia oppidum	35.7	Seclatini populi	66.38
Salernum oppidum	41.4	Sarmate populi	55.24. & 60.22.34. & 62.20. & 85.17.34. & 87.45	Seceos locus	102.18
Sallyi populi	38.29. & 46.49	Sarmate & Savomate, iidem populi	60.14	Seemæ populi	73.6. & 97.17. & 99.12.22.51
Salis montes apud Indos	566.34	Sarmate equos ad tolerandos labores inedia preparant	14.6.28	Scepis regio	79.41. & 112.11
Salmani populi	96.32	Sarmate campos & plana incolunt	60.17	Scheria insula	56.41
Salobriae populi	92.13	Sarmatica insula	60.9	Schinussa insula	58.31
Salona oppidum	49.1	Sarmatie mensura	61.36	Schenos Bæotie oppidum	53.32
Salfos fluvius	95.49	Sarnaca oppidum	80.14	Schenus portus Corinthiorum	53.15
Saltures insula ubi, & unde dictæ	27.28	Sarnus fluvius	40.7	Schenus mensura quot comprehendat iaciat	72.47
Salvia oppidum	45.22	Saronicus finus	51.44. & 52.36	Schenus finus	77.47
Salutariensis Cæsaris oppidum Beticæ	35.5	Saronicus finus unde dictus	52.36	Schyathus insula	59.11
Samarabria populi	92.21	Sarophages populi	92.17	Schyra oppidum	45.36
Samaris regio	73.31.37. & 106.22	Saros fluvius	76.33	Schylace oppidum	82.11
Sambraceat insula, & oppidum	99.50	Sarpedon promontorium	76.36	Schylacium promontorium	43.29
Sambriaceni populi	92.21	Sarpedon mons	77.17	Schylla scopulus	42.33
Sambri oppidum	104.4	Sarraceni populi	100.27	Schylla insula	59.24
Same insula	56.50.51	Sarranates populi	45.41	Schylla monstrum mater Cratæis	41.16
Sanius Labyrinthus	611.8	Sarsinates populi	45.38	Schylietium promontorium	43.30
Sannet populi	100.32	Sarunites populi	48.15	Schyllum oppidum	41.16. & 52.29
Sammonian promontorium	57.35.40. & 59.3	Sarus fluvius	84.19	Schylla mons	52.10
Samnites populi	44.4	Sasina portus	44.4	Schylopes populi	110.2
Samnites populi à quo uicini	591.6	Sasonis insula	50.20	Scipionis rogis in Hispania	34.18
Samornion oppidum	79.4	Sassæi populi	49.16	Schyreticum metallum	561.51
Samos insula	81.23. & 136.14	Sassumini populi	63.45	Schyri populi	62.20. & 94.14
Samofata oppidum	30.39. & 75.44.47	Sassuri populi	91.15	Schyri insula mirus lapis	65.35
Samofatenfis flagnus mirus limus	30.39	Satarachi populi	60.49	Schyronia saxa	53.15
Samothrace insula	59.17	Sataros oppidum	77.28	Schyros insula	58.17. & 59.8
Samothracia insula eiusdem nominis gemmam gignit	677.12	Satarnes populi	85.49	Schyrti populi	49.9
Samothracum Dij	643.10	Satyri fere humana effigie	70.31.38. & 104.35. & 110.5	Schyrtala insula	101.31
Sanagenfes populi	37.33	Satyrorum lascivia	66.25	Schyrtarum uariæ gentes	60.12. & inde. & 89.16
Sanda fluvius	64.10	Satricum oppidum in Latio	40.40	Schyrtarum nomen in Germanos transit, atq; in Sarmatas	60.22
Sandalios insula	81.23				80.16

Indicis Pliniani

Scytharum populi	89.14. per totum caput	Segouia oppidum	36.27	46	
Scytharum mores	108.34. & inde	Segouellannorum regio	37.10	Sejanum Paphlagonia oppidum	84.5
Scythae Saeae dicti	89.14	Segusio oppidum	46.4.4	Sejanum oppidum in Aegypti & Aethio-	
Scythae Ponto contermini	21.25. & 49.51	Selachusa insula	57.15	pie confinio	102.36
Scythae Thraciae populi	55.24	Selencus populi	82.35	Seiosis Aegypti rex	101.17
Scythae Arotres	55.41	Selencian Euphrates perlabitur	76.16.	Seiosis fluius	46.17
Scythae à feruis orti	60.14	19.40. & 97.12		Seisiana arae tres Augusto dicatae	64.16
Scythae Taurici	60.34	Selencia oppidum	73.20. & 75.6.23.	Seisinae populi	45.38
Scythae cum Partibus ex aequo uiuunt	96.5	& 76.9. & 78.21. & 96.29.51. &		Seisios oppidum	56.16
Scythae equitatus gloria tument	146.5	97.19. & 98.23. & 106.14.24		Seditani populi	36.14
Scythae in bello equibus utimantur	146.48	Selencida Selencus mare Caspium de se co-		Setae populi argenti fertilissimi	91.18
Scythae anthropophagi	89.30. & 108.44	gnominant	21.28	Setbroitis praefectura	71.7
Scythiae mira animalia	134.15	Selencus angustias inter Caspii mare & Bo-		Setinus ager	39.48
Scythiae immanes fere	89.31	ssorum Cimmerium perferdere tentauit		Seitini populi	40.21
Scythia non habet fulmina	16.50	87.5		Setundum Aethiopiae oppidum	104.11
Scythia ubi inhabitabilis	89.29	Selymbria oppidum	56.4	Seiuni populi	45.44
Scythiae omnis mensura	60.4.4. & inde	Selinuntis fluij duo	79.8	Seiunus lacus	29.27
Scythici arcus forma in mari Pontico	59.	Selinuntij populi	43.6	Seio Germaniae mons immensus	62.15
37. & 61.3		Selinus fluius	80.15	Seurbi populi	64.19
Scythici smaragdi	666.21.24. & inde	Selinus oppidum	42.49	Seutlusa insula	81.11
Scythici Oceani insulae	62.4	Sellae, siue Selli populi	50.41	Sexi oppidum	34.10
Scythicus mons	77.21	Selletae populi	55.20	Sexiae aquae oppidum in Narbonensi prouin-	
Scythici Oceani accolae	87.13. per totum caput	Semberritarum insula	104.3	cia	55.9.44
Scythicum Oceanum dulcem esse	89.21	Semberritarum oppidum	104.9	Syagrum promontorium Arabiae	94.43
Scythicum promontorium	89.29	Sembobitis oppidum	103.51. & 104.8	Siambis insula	63.9
Scythopolis oppidum	74.23	Semclitani populi	43.6	Sibaritae populi	92.17
Scythotauri populi	60.48	Seminethos oppidum	78.18	Sybaris fluius	43.42. & 560.42.43
Scodra oppidum	49.14	Semiramidis arae, & termini	89.8	Sybaris urbs ubi	43.42. & 278.33
Scolos oppidum	53.32	Semeris fluius	43.33	Sybaris oppidi deletio	116.23
Scopelos insula	81.40. & 83.12	Seneca regio	60.44	Sibde oppidum	78.14
Scope insula	81.1	Senecis colonia	38.51	Sibyllates populi	63.45
Scopius fluius	54.39. & 83.2	Senia oppidum	48.43	Sybi oppidum	100.19
Scordisci populi	49.42	Sennates populi	63.47	Sybota insula	56.45
Scotus oppidum	55.28	Senogallia oppidum	45.31	Sycaminon oppidum	74.31. & 103.13
Scotusae lacus uulneribus medetur	561.7	Senonium Gallipolis	44.5	Sicania insula eadem cum Sicilia	42.28
Scotusae populi liberi	54.42	Senones ubi interierint	46.5. & 47.7	Sicani populi	40.47
Sculennia fluius	46.16	Senones Roman ceperunt	46.5	Sicca colonia	68.5
Sea oppidum	102.42	Senones Galliae Lugdunensis populi	63.37	Syce insula	81.36
Sebaeae oppidum	73.37	Senta specus Dalmatiae	14.28	Sicendus lacus Thessaliae	153.7
Sebasteni populi	82.35	Sentnates populi	45.38	Siciliae descriptio	42.28. per totum caput.
Sebaeica oppidum	84.20	Separi populi	49.5	& 105.32	
Sebastopolis oppidum	79.34. & 84.20.	Septus promontorium	54.20	Siciliae sal	566.21. & 567.27
& 85.4		Sepinates populi	44.49	Siciliae magnitudo	42.29
Sebennites Aegypti nomos	71.9	Sepiussa insula	81.19	Sicilia Italiae quondam iuncta	26.29.
Sebenniticum Nili ostium	72.51	Septem fratres Mauritaniae montes, à pari al-		& 42.30	
Sebinus lacus	47.47	titudine dicti	67.32	Siciliae uaria nomina	42.22
Secandae Aethiopiae oppidum	104.11	Septempeiani populi	45.22	Sicilia quantum ab Italia distet	42.30
Secundani coloni	37.17	Septentrionales populi candidi, & flauo ca-		Siciliae promontoria quantum inter se distent	
Secutiani populi liberi	63.40	pillo	24.21	42.37	
Seclusus populi Alpium incolae	48.5	Septentrionalis Oceanus	63.51	Siciliae bitumen	638.11
Seditani populi	36.1	Septentrionis frigora	87.17	Siciliae oppida quot	42.38
Sedetania regio	36.3	Septumani coloni	57.17	Siciliae smaragdi	667.16
Sedibonates populi Aquitaniae	63.43	Sequam populi	63.29	Sicilia minor, insula eadem cum Naxo	58.
Seduni populi	48.25	Serbi populi	85.33	29	
Segallanorum regio	37.10	Seren oppidum	102.41	Siciliae & Alexandriae distantia	105.37
Segasmala oppidum	102.39	Seres populi	89.35. & inde. & 93.24.	Siciliae corallium	574.24
Segeda oppidum	34.21	& inde		Siciliae pisces	573.51
Segede oppidum	34.49	Seres populi optimum ferrum habent	616.	Sycinus, siue Sycenus insula	58.42
Segestani populi	43.1	49		Sicyon oppidum uetustissimum	127.46
Segesta oppidum	38.33	Seria oppidum	34.49	Sicyon oppidum	52.8. & 641.38
Segestica insula	47.43	Sericus Oceanus	87.34	Sicyon quantum distet ab Eli	23.17
Seginenses populi	49.44	Seriphus insula	58.17. & 153.6	Sicyon metallorum omnium officinarum pa-	
Segimataulenses populi	36.11	Serripo oppidum	35.1	trias	641.38
Segimamonenses populi	36.20	Serpetinus uescentes homines	70.35.	Sycion Africae locus	663.47
Segimentum mundi à Graecis Paralleli, à Latini circuli uocantur	106.9	& 101.38		Sicoris fluius	36.6
Segobrica oppidum	656.16	Serrapilli populi	49.39	Siculum fretum	41.17.27. & 56.31
Segobrigenes populi	36.17	Serrates populi	106.1	Siculi in Latio	39.26
		Serri populi	85.16	Siculi fetti insulae	43.7
		Serrum mons	55.31	Siculota populi	49.9
		Sesamo oleum palmisque exprimitur	100.	Sicum oppidum	49.1
				Sycusa	

Pars Secunda.

Sycusa insula	81.37	Singulis fluvius	34.31.37	Syrium inter se distantia	68.33
Sida oppidum	77.3. & 106.30	Synbiete populi	85.51	Sisapo oppidum	35.3
Sidenum flumen	84.36	Symnada oppidum	78.4	Sisapontensis regio, & in ea minium	58.8
Sideni populi	Ibidem	Sinnacus lacus in Asia absynthio circumae	30.23		
Syderis fluvius	88.40	scnte inficitur	42.4	Sisica oppidum	49.37
Sidicinum Teanum Campanie oppidum	40.11	Sinonia insula	84.9. & 613.35	Sisolenfes populi	40.47
Sidicini agri lapis ardens	31.29	Sinope colonia	39.45	Sithonij Thracie populi	55.25
Sidyma Lycie oppidum	77.28.	Sinope Italiae oppidum	54.42	Sitia oppidum	34.28
& 80.51		Sinitica Heraclea oppidum	39.	Sitogagus fluvius	94.36
Sidon oppidum utri opifex	74.40.	Sinnessa aliquando Sinope dicta	45	Sitione oppidum	55.3
& 106.23. & 659.12		Sinnessa extremum noui Latij oppidum	45	Sittace oppidum	98.3
Sidonis bitumen	638.7	Ibidem	96.18. & 98.2	Sittacener regio	68.5
Sydopta oppidum	102.43	Sinnessanus specus	27.13	Sittianorum gens	671.6
Sidusa insula	81.36	Sinussanæ aque miræ naturæ	560.20	Syuerus fluvius Atticæ	79.47
Sidus oppidum	53.15	Sinus Europæ præcipui quatuor	33.40.	Smintheum templum Apollinis	79.420.
Syene insula	72.19. & 102.25. & 103.	& inde	21.22	Smyna oppidum	79.420.
10.12.13. & 104.29		Siphe oppidum	51.33	Smyrneus conuentus	79.27
Syene oppidum	79.19.24.	Syphacis regia	67.36	Sobotale oppidum	100.16
& 647.1		Siphnus insula	58.17. & 656.7	Sodij populi	86.44
Syenes oppidi situs	23.30. & 103.3	Sipylum oppidum	26.45.	Sodinus fluvius	94.12
Syenite populi	102.30	& 79.17.29		Sogdiani populi	89.6
Siga oppidum	67.35	Sipontum oppidum	44.20	Sogionij populi	48.26
Sigania fluvius	85.4	Syracuse colonia	42.44	Solanide insule	99.45
Sigeum promontorium	56.17	Syracufis nullo non die, quantumvis nubil.	19.16	Soleade populi	92.20
Sigeum oppidum	80.2. & 83.9	Sol conficitur	104.13.27	Soletum oppidum	44.13
Sygaros aut (ut alij malunt) Syagros insula	100.20	Sirbitum regio	73.28	Solimnia insula	59.9
		Sirbonis lacus	103.46.	Solyini populi Asiæ	76.46.
Signia mons	78.7	Syrbota populi	& 110.43	& 80.21	
Signini populi	40.20	Syrææ populi	102.24	Solis promontorium	66.37
Sila Apennini sylua	41.19	Sirenis sepulchrum	42.24	Solis ora insula	105.14
Silarus fluvius	29.40.	Sirenium sedes ubi	40.9	Solis fons miræ naturæ	30.2
& 41.2.20		Sirenium promontorium	26.31	Solis insula	93.17. & 94.27
Silbani populi	78.11	Syrie Palestine descriptio	73.14.	Solis oppidum apud Aegyptios	72.37.
Sileni populi	92.16	& inde	Ibidem	& 103.25	
Silices populi	96.34	Syrie diuersa nomina	26.30	Solis oppidum ab Arabibus conditum	102.
Silici Mesopotamie populi	96.35	Syrie Cyprus iuncta aliquando	73.19	25	
Silimnus insula	63.8	Syrie mensura	75.5.	Solitudines Palmyrenæ	76.3.13.
Silys, id est, Tanais fluvius	85.39.	Syrie Antiochenæ descriptio	75.5.	& 97.19	
& 89.9		per totum caput	75.13.	Solitudines Septentrionales	87.17.
Silis fluvius	47.11	Syrie portæ	638.7	& 89.31	
Sylla legatus sociali bello Stabias oppidum	40.50	Syrie bitumen	75.15	Solinates populi	45.42
delet	87.22	Syrie terminus	646.40.41	Solæ oppidum	76.34. & 80.41.
Syllus incolentes	27.25.29	Syrie alabastrites	75.17. per totum caput.	& 106.30	
Syllua locum continuu mutans	44.36	Syria Cæle	106.14	Solorius mons	33.49
Syluini populi	86.44.	& 106.14		Soluenfe oppidum	49.31
Sylorum gens fera	63.6	Syria boues quales	148.18	Solum aurum argenteumque	92.36
Sylurum gens	104.1	Syriana urbs ubi, & à quo condita	88.	Solus oppidum	42.50
Symbari populi	61.1	45		Sonantes fluvius	83.50
Symbolum portus	81.9	Syrie insula	26.35. & 79.7	Sondre populi	92.20
Syme insula	77.22	Syrieni populi	92.12	Sontini populi	43.46
Simena oppidum	42.43	Syrille populi	110.11	Sonus fluvius	90.49
Symetibus fluvius	43.6	Syrium fluvius	83.1	Sophene regio	73.17. & 88.7
Symetioj populi	74.43.50.	Siris idem qui Nilus fluvius	71.40	Sopheni populi	86.31
Smyna oppidum	& 75.32.33	Siris fluvius & oppidum	43.43	Sophonisa insula	26.36
Simittunse oppidum	68.44	Syros serpentes non attingunt	153.17	Sora oppidum	40.11
Simois fluvius	80.3	Siros amnis	82.43	Soraes mons	27.12. & 109.33.
Symplegades insule inter se concurrentes, & quare	61.42. & inde	Sirniides insule	57.40	& 561.38	
Symplegades insule in Ponto	87.8	Syrini populi	43.46	Soraia Arabiæ oppidum	99.18
Sinda oppidum	76.51	Syrmatæ populi	89.3	Sorani Valerij pœna	40.23
Sindica oppidum	85.22	Sirmenium ciuitas	49.45	Sore populi Carmanie	94.11
Syndraci populi	94.2	Sirmium oppidum	49.45	Sororum fluvius Caberon	Ibidem
Singe populi	91.49	Syros insula	58.40	Sorge populi	92.18
Singara oppidum	75.47	Syrtis maioris circuitus	68.36	Softrate oppidum	98.23
Singilia oppidum	34.24	Syrium finus	68.26	Sottiates populi	63.47
Singos oppidum	54.49	Syrium æstus unde	28.32	Sotira oppidum	84.31
		Syrtum magnitudo	68.27	Spalathra oppidum Magnesiæ	54.20

Indicis Pliniani

Pars Secunda.

Taphnia locus iuxta Leucadem	655.	Taurinorum origo	46.45	Tenupsis oppidum	104.4
Taphra Africe oppidum	68.35	Taurisani montes	47.12	Tenos insula	81.37
Taphra oppidum	60.49.	Taurisani populi	47.42	Tephene oppidum	73.44
¶ 61.11.12		Taurisci olim qui hodie Norici	48.6	Teredon uicus	99.21
Taphros fretum Corsicam à Sardinia diuisa		Taurisci populi	49.42	Terei regis arx Byzia birundinis inuisa	
mens	42.13	Taurus mons	75.36. ¶ 76.51.	56.5. ¶ 179.23	
Tapyri populi	88.39	¶ 77.6.16. ¶ 86.9. ¶ 87.34. ¶ 97.		Tergedum oppidum	103.15
Tapori populi	65.6	31. ¶ 106.29		Tergestinus sinus	47.16
Taprobane margaritis abundat	164.	Taurus maris alueus circa Alexandriam		Tergeste colonia	47.17
II		80.31		Tergilani populi	43.46
Teprobana insula	110.36	Tauri montis diuersa nomina	77.16	Terias fluuius	42.43
Taprobanes insule descriptio	92.40.	Taurorum portus, lacus, ¶ oppida	61.4	Terina oppidum	41.13
per totum caput		Taurominitanus Euripus	28.33	Terineus sinus	41.13. ¶ 43.30
Taprobanes mensura	92.44	Taurominitum colonia	42.40	Termera oppidum	78.16
Tapsagum oppidum	69.38	Taurunum oppidum	49.46	Termes oppidum	36.27
Tarachie insula	56.44	Taxile populi	92.22	Termes mons	79.21
Taranei populi	99.7	Taxata insula	89.27	Terra origo ¶ principium ubi	33.21
Tarbeli Aquitanie populi	63.44.	Taxila oppidum	90.31	Terra totius longitudo	31.40.
¶ 559.41		Teantum Sidicinum colonia	40.11	¶ inde	
Tardastili Indie populi	455.49	Teantum Apulorum	44.23	Terra diuisio in tres partes	33.21
Tareli populi	70.29	Teanti Apulei populi	44.24	Terra totius latitudo	31.40.
Tarentinus sinus	43.50	Tearus fluuius	55.47	¶ inde	
Tarentinus portus	44.13	Teatri populi	36.1	Terra mensura ab Eratosthene primum tracta	
Tarentum oppidum	43.50.	Teatini populi	44.44	diuisa	101.50
¶ 44.3.6		Tecbedia insula	59.1	Terra mensura	31.40. per totum caput.
Tarentum scapis candelabrorum nobile		Tetsofages Volce Gallie Narbonensis populi	37.2	¶ 105.31. per totum caput	
604.15		Tetsofages Volcarum oppida	37.21	Terra per parallelos diuisio	106.12.
Tarentinus sal	567.17.21.28	Tetsofages bonam Capadocie partem olim tenerunt	82.32	Quere Paralleli terra.	
Tarentina lana	149.26.31	Tecum flumen	36.49	Terra quota mundi pars	32.46
Tarichea oppidum	74.2	Teantium flumen	48.44	Terra circuli. Quere Paralleli terra.	
Targines fluuius	43.33	Tegamum alueus maris circa Alexandriam		Terra termini qui	32.23
Tarunates populi	44.51	80.31		Terra aurea argenteaque	92.36
Tariona castellum	48.50	Teganon insula	81.10	Terracina oppidum, olim Anxur	39.41
Tariotiarum regio	Ibidem	Teganusa insula	57.8	Tesfos fluuius	85.4
Tarne fons	78.32	Tegua oppidum Arcadie	52.46	Tessara oppidum	102.37
Tarne fluuius	63.50	Tegum oppidum	80.13	Tetragnon oppidum	93.51
Tarquinienfis lacus insule natantes	27.	Telamon portus	38.47	Tetrarchie plures	74.26.46
29.		Telandria insula	81.1	Tetranaulochus oppidum	55.44
Tarquinienfis populi	39.5	Telandrusa insula	77.32	Teuchira oppidum	69.9
Tarraconensis Hispanie descriptio	64.8.	Telchides insule	56.46	Teurnia oppidum	49.30
¶ inde		Telini populi	40.20	Teuthria insula	50.9
Tarraconensis regio	33.43.48	Tellene oppidum in Latio	40.41	Teutobodiaci populi	82.32
Tarraconensis conuentus	35.25.50	Telmeffos oppidum	77.29.33.41	Teutoni populi	62.35
Tarraco colonia, Scipionum opus	35.	Telneffum oppidum	78.14	Teuthrania regio	80.11
42		Telos insula, ¶ in ea unguentum	58.	Teuthranie oppidum	80.11
Tarragenfis populi	36.7	41		Teuthrania olim mari contigua	26.11
Taratica oppidum	48.43	Tembasa oppidum	76.51	Thali populi	85.19
Tarso oppidum	76.31.	Tembrogius fluuius	83.46	Thaludei populi	99.43
¶ 106.30		Tementis fons in Syracusano agro	42.	Thallussa insula	81.32
Tartarum Padi Portus	46.31	45		Thamar fluuius	99.49
Tartessus oppidum	34.8. ¶ 65.18	Temerinda	85.39	Thannitica Toparchia Iudae	73.44
Taurisani montes	47.12	Temese oppidum	41.12	Thamudi populi	100.28
Taurisani populi	47.42	Tennos oppidum	79.26.35	Thapsus oppidum	68.21.
Tarus fluuius	46.16	Tempe inter Ossa ¶ Olympum sita	54.	¶ 106.16	
Tasconditari populi	37.24	II		Tharnemons	210.47.
Taueni populi	100.26	Temperies mira in regione Attacorum	89.	¶ 212.12	
Tauum oppidum	82.33	42		Thasie regio	86.39
Tauri montis Lygdius lapis	64.6.	Tempfisi Tmoli montis cacumens	12.4.7	Thasi insule marmor	645.7
45		Tempfa oppidum	41.12	Thasi insule opalus	668.16
Taulantii populi	49.16	Tencius insula	81.50	Thasos insula	59.15.
Taurania oppidum	40.51	Teneadi insule mirus fons	30.4	¶ 668.16	
Tauromentum oppidum	41.15	Tencum mare	166.30	Thathice oppidum	102.30
Taurica regio	60.45	Tenos insula	58.14	Thaumacia oppidum	54.22
Taurice mensura	61.36	Tentyrites Aegypti nomas	71.5.	Theangela oppidum	78.14
Taurice populi plures	60.46	¶ 139.36		Thetbe Graecia oppidum	51.33.
Taurici Scythie ubi	60.34	Tentyris oppidum	72.31	¶ 54.1	
Taurini populi	39.2. ¶ 46.45			Thetbe Italiae oppidum	43.47

Indicis Pliniani

<i>Thebe</i> Bœotie	53.24.	<i>Thyamis</i> oppidum	50.50	<i>Tiberis</i> aqua non minor Nili	647.36
<i>et</i> 179.22		<i>Thyatira</i> oppidum	56.48.	<i>Tiberus</i> fluminis inundationes	648.1
<i>Thebe</i> Bœotie à quibus condita	74.	<i>et</i> 79.1		<i>Tiberis</i> ortus, <i>et</i> nomina	39.8.
41		<i>Thiatyreni</i> populi	80.17	<i>et</i> inde	
<i>Thebe</i> Aegyptie alabastrici gignunt		<i>Thibiorum</i> gens	109.24	<i>Tiberias</i> oppidum	74.3
646.40		<i>Thydones</i> oppidum	78.22	<i>Tiberitini</i> populi	45.39
<i>Thebe</i> Aegyptie	646.40.	<i>Thimareti</i> populi	100.26	<i>Tibigenſe</i> oppidum	68.45
<i>et</i> 649.49		<i>Thymbre</i> oppidum	80.14	<i>Tybis</i> mensis apud Indos nostro respondens	
<i>Thebe</i> Aegypti oppidum portarum centum		<i>Thymias</i> finus	77.46	Decembris	95.23
650.1		<i>Thyni</i> populi	55.20. <i>et</i> 82.27.	<i>Tiburis</i> populi	44.51
<i>Thebe</i> Troas oppidum	79.39	<i>et</i> 83.7		<i>Ticbis</i> fluvius	35.48
<i>Thebaicus</i> lapis	646.50.	<i>Thinitis</i> præfectura	71.5	<i>Ticinus</i> fluvius, <i>et</i> <i>Ticinum</i> oppidum	46.
<i>et</i> 656.1		<i>Thynos</i> oppidum	76.32	17	
<i>Thebais</i> regio	71.4. <i>et</i> 72.33	<i>Thynnias</i> insula	83.14.	<i>Ticinum</i> oppidum à quibus conditum	46.
<i>Thebphusa</i> oppidum Arcadie	52.48	<i>et</i> 87.8		51	
<i>Themiscyra</i> regio	84.28	<i>Thynnias</i> oppidum	55.47	<i>Ticinus</i> fluvius Verano lacui innat	29.
<i>Themiscyra</i> oppidum	84.31	<i>Thyrides</i> insula	57.7	27. <i>et</i> 47.46	
<i>Themifones</i> populi	78.4	<i>Thyri</i> populi	89.43	<i>Tyde</i> castellum	64.18
<i>Themistres</i> promontorium	95.49	<i>Thyrea</i> locus	52.26	<i>Tydij</i> populi	87.45
<i>Thene</i> oppidum	68.21.25	<i>Thyreus</i> lapis, cuiusque mira natura	30.	<i>Tifernus</i> fluvius	44.23
<i>Thena</i> oppidum	102.40	28		<i>Tifata</i> oppidum	40.41
<i>Theodoſia</i> oppidum	61.4.7	<i>Thysanusa</i> oppidum	77.45	<i>Tifernates</i> populi	45.39
<i>Theon</i> ochems, mons ardens	31.15.	<i>Thyſe</i> oppidum	53.30	<i>Tifernum</i> oppidum	39.13
<i>et</i> 104.32		<i>Thyſsus</i> oppidum	55.1	<i>Tygaus</i> oppidum	67.48
<i>Theon</i> ochems promontorium	66.43	<i>Thoar</i> oppidum	70.11	<i>Tigenſe</i> oppidum	68.49
<i>Theophrastus</i> primus exterorum de Romanis diligentius aliquid scripsit	39.32	<i>Thoricus</i> locus	667.2	<i>Tigrano</i> certa oppidum	86.25.27
<i>Theopompus</i> primus Græcorum Romæ à Galia		<i>Thoronos</i> insula	56.42	<i>Tigris</i> fluvij descriptio	29.32. <i>et</i> 88.25.
<i>lus capte</i> meminit	39.33	<i>Thospites</i> lacus	97.34	<i>et</i> 97.26. per totum caput	
<i>Thera</i> insula	26.18. <i>et</i> 58.46	<i>Thraces</i> populi ubi	49.51.	<i>Tigris</i> unde dictus	97.28
<i>Theranne</i> oppidum	52.25	<i>et</i> 50.48		<i>Tigrin</i> Euphrates ubi incurrat	76.19
<i>Therapne</i> Crete oppidum	57.31	<i>Thracius</i> Bosporus ubi	55.49. <i>et</i> 59.	<i>Tigris</i> fluvius se in specu mergit	97.32.
<i>Therasta</i> insula	26.18. <i>et</i> 43.17.	33. <i>et</i> 82.49		34	
<i>et</i> 58.47		<i>Thracle</i> descriptio per totum caput	55.14.	<i>Tigris</i> fluvij ortus	86.16.32.
<i>Therionarce</i> insula	81.11	<i>Thracle</i> carbunculi	669.25	<i>et</i> 57.26	
<i>Thermaicus</i> finus	54.44	<i>Thracie</i> longitudo <i>et</i> latitudo	56.23	<i>Tigris</i> fluvij lacus	94.41
<i>Therma</i> colonia	42.48	<i>Thriassus</i> campus	53.22	<i>Tigris</i> fluvius in duos alueos diuiditur	97.
<i>Therma</i> oppidum	54.44	<i>Thryasij</i> populi	53.4	41	
<i>Thermalis</i> insula	59.9	<i>Thryon</i> oppidum	52.22	<i>Tigris</i> in Euphratem mergitur	97.37
<i>Thermodon</i> fluvius <i>et</i> oppidum	84.29.	<i>Thronium</i> oppidum	53.58	<i>Tigris</i> mari Persico decimo ore inferitur	
<i>et</i> 671.13		<i>Thuben</i> oppidum	69.57	97.46	
<i>Thermopylarum</i> angustia	53.46	<i>Thule</i> insula	24.4.	<i>Tigris</i> , <i>et</i> Euphrates quantum distent	
<i>Thermopolites</i> Aegypti nomos	71.10	<i>et</i> 63.11		1bidem	
<i>Therothoe</i> Troglodytarum gens à venatu dicta	102.22	<i>Thumata</i> oppidum	99.23	<i>Tigulorum</i> oppidum	38.33
<i>Theſſie</i> oppidum	53.23.	<i>Thurina</i> uina laudatissima	250.38	<i>Tilaventum</i> fluvius, <i>et</i> portus	47.14
<i>et</i> 54.22		<i>Thurium</i> oppidum	43.42.	<i>Tylos</i> insula <i>et</i> in ea miræ arbores	223.
<i>Theſſarum</i> fons	560.29	<i>et</i> 221.30		36.39	
<i>Theſſrotie</i> lacus	51.1	<i>Thuscantenses</i> populi	39.6	<i>Tylos</i> insula <i>et</i> oppidum	99.31
<i>Theſſprotie</i> gemma	669.35	<i>Thuci</i> à sacrificijs dicti	38.42	<i>Timachus</i> fluvius	50.1
<i>Theſſprotie</i> fluvius	50.50	<i>Thusci</i> trecenta Umbriorum oppida deleuerunt	45.30	<i>Timau</i> insula, fontisque miri	39.6.
<i>Theſſprotis</i> regio	50.40	<i>Thuscum</i> mare	41.24	<i>et</i> 50.10	
<i>Theſſalie</i> descriptio	53.50.	<i>Thusageta</i> populi	61.13.	<i>Timau</i> fluvij insula	50.10
per totum caput		<i>et</i> 85.37		<i>Timaeus</i> fluvius	47.16
<i>Theſſalie</i> mensura	54.23	<i>Tyana</i> oppidum	84.22	<i>Tymbriani</i> populi	76.48
<i>Theſſalia</i> regio, olim Aemonia dicta	53.	<i>Tiare</i> oppidum	80.13	<i>Timici</i> oppidum	67.48
43		<i>Tiare</i> locus tubercibus abundans	35.4.	<i>Timolus</i> mons	78.30
<i>Theſſalie</i> montes plures	54.3.	22		<i>Timonienses</i> populi	82.35
<i>et</i> inde		<i>Tibareni</i> populi	84.34	<i>Tymphi</i> populi Actolie	51.15
<i>Theſſalie</i> creta maxime laudatur	639.	<i>Tiberis</i> fluvius nautium magnarium capax		<i>Timphi</i> Macedoniae populi	54.42
48		39.18		<i>Tinda</i> oppidum	55.29
<i>Theſſalie</i> flumina	54.8. <i>et</i> inde	<i>Tiberina</i> ostia	37.30.	<i>Tyndaris</i> oppidum	27.1. <i>et</i> 42.51
<i>Theſſalis</i> regio	82.14	<i>et</i> 38.13		<i>Tingi</i> oppidum à quo conditum	65.50
<i>Theſſalocæ</i> oppidum	78.51	<i>Tiberis</i> fluvius futuri præſcius	39.	<i>Tingitane</i> provincie descriptio	67.27.
<i>Theſſalonica</i> oppidum	54.43	22		per totum caput	
<i>Theudalis</i> oppidum	68.14.	<i>Tiberis</i> amœnitatis	39.19	<i>Tyndarumenſe</i> oppidum	68.45
<i>Theudenſe</i> oppidum	68.49	<i>Tiberis</i> fluvius	38.49.	<i>Tipanei</i> Arcadie populi	53.4
<i>Tbia</i> insula	26.20. <i>et</i> 58.48	<i>et</i> 40.10		<i>Tipareus</i> insula	57.10
				<i>Tipasa</i> oppidum	67.44
				<i>Tiphicēſe</i> oppidum	68.48

Pars Secunda.

Tiquadra insula	41.37	Trachie insula	56.44	Tripolitani populi	78.35
Tyra fluvius & oppidum	60.25	Trachonitis regio	74.27	Trigmetra insula eadem cum Sicilia	42.29
Tyra gens	101.15	Tractari populi	60.47	Tritea oppidum	51.32
Tiracenses populi	43.7	Tragia insula	50.1	Tritium oppidum	36.25
Tiragatae populi	60.26	Tragaeus sal	567.24.30	Triton palus, fluviusque	68.39.
Tiricense oppidum	68.49	Tragurium insula	48.45	& 71.41	
Tiryj populi in Hispania	65.19	Tragurium oppidum marmore secundum		Triulati populi	48.27
Tyrium purpurissum	624.50	48.51		Triumphale Bæticae oppidum	34.27
Tyrrheni populi	38.42	Trallicon oppidum	78.27	Triumphini populi	48.10.23
Tyrrus oppidum	52.32	Trallis oppidum	78.20	Troas oppidum	79.51
Tyrriffi populi	54.34	Transpadana regio	46.43.	Troas regio, eiusque situs, & oppida	79.51.
Tyrristis oppidum	56.13	& inde		& inde	
Tyrtace oppidum	84.48	Transpadanicine agro stercorant	298.	Troadis finis	79.47. & 82.19
Tyrrhenum mare	41.25.27.	17. & inde		Trocmi populi	82.31
& 652.43		Transpadani populi	47.41	Trocmorum oppidum	82.33
Tyrrus Herculis templo nobilitata	667.22.	Transrhenani populi Romanorum hostes		Træcen oppidum	52.35. & 560.34.
& 675.24		351.46		& 562.33	
Tyrrus quondam insula	74.35	Transrhenane fæmine lino uestiuntur		Træzene Carie oppidum	78.24
Tyrrus conchylio, & purpura nobilis	74.	ibidem		Træzenij lapides	669.27
39. & 624.50		Trapeza promontorium	80.20.	Trogitis insula	81.22
Tyrrus oppidum	74.37.39.	& 82.4		Trogilia oppidum	78.47
& 106.23		Trapezopolitæ populi	78.26	Troglydæ populi	60.15. & 69.23.
Tysinenses populi	43.6	Trapezis oppidum	84.40.	& 70.26.34. & 100.11. & 110.4.42.	
Titani fluvius, & oppidum ab eo cognominatum	79.36	41.43		Troglydætarum emporium	102.3
Tition flumen	47.32.	Trafymeni lacus miracula	25.49	Troglyditis bis quotannis umbra in contrarium cadunt	23.47
& 48.36.47		Trafymenus lacus ardens	31.33	Troglydætarum mirus fons	30.1
Tium oppidum	83.50	Trebani populi	40.21.	Troglydætarum elephantum venatu aluntur	
Tlos oppidum	77.32	& 45.7		132.38	
Tmolus fluvius solus coticulam lapidem hæbet	599.14	Trebiani populi	44.51.	Troglydæ testudines marinas, ut sacras, adorant	157.21
Tmolus mons	78.30	& 45.7		Troglydæ aquam pluviam ad potus usum servant	103.38
Tmoli montis unum nobilissimum	ibidem	Trecassæ populi	63.38	Troglydæ contermini Aethiopiæ	132.38
Tmoli montis incolæ longevi	12.46	Trepædorum gens	80.22	Troglydætarum mira velocitas	102.22
Toani populi	100.12	Trepellion insula	81.22	Troglydæ alio nomine Michæ, seu Mithæ doe dicta	101.34
Tochari populi	89.43	Treves populi	54.37	Troglydæ fluvius Ptolemæus	101.29
Togata Gallia	45.26	Treventinenses populi	44.49	Troglydæ non cernit Septentriones	22.
Togienfenses populi	47.42	Treveri populi	63.28	39	
Togionus fluvius	46.33	Triacenses populi	45.22	Tropina locus	91.41
Tolen oppidum	103.47	Triare regio	86.39	Trofulum oppidum	590.45
Tolentinenses populi	40.47	Triballi populi	49.50. & 50.46.	Truentum fluvius & oppidum	45.16
Toletani populi	36.18	& 54.31. & 109.20		Tuberum fluvius	94.26
Tollitobogi populi	82.30.34	Tribocchi populi	63.30	Tuburbis colonia	68.43
Tollentines populi	46.22	Tribulum castellum populi Romani preliis nobilitatum	49.4	Tuburnicense oppidum	68.45
Tolosani populi	37.23. & 63.50	Tricastinorum gens	37.10	Tubusuptus oppidum	67.48
Tomabæ populi	100.12	Tricca oppidum	54.2	Tucca oppidum	67.46
Tomala oppidum	100.15	Trica & Apina in prouerbij ludicrum celsæ ferunt	44.28	Tucci colonia	34.25.39
Tomarus mons	50.42.	Trichone oppidum	51.32	Tuderna oppidi nua	247.42
& 51.22		Tricollorum regio	37.10	Tuder oppidum	45.32
Tomos oppidum	55.38	Tricoryphos mons	99.44	Tuderibus spectata arma celestia	18.36
Tonderis gens	94.5	Tricorium regio	37.10	Tuditanus Ithros domuit	47.31
Topazius gemma à Topazo insula dicta	101.35. & 662.35. & 670.29	Tridentini populi	47.38	Tuscani populi	45.38
Topazos insula, uenomen gemmæ	101.	Tridentinæ Alpes	46.32	Tuziensis salus	34.17
35. & 670.29		Trienfenses populi	54.40	Tanienfense oppidum	68.49
Teptris oppidum	55.28	Trietis oppidum	74.49	Tangri Gallie ciuitas	560.35
Toralliba insula	92.38	Trimachi populi	49.51	Tangri Gallie populi	63.27
Toretæ populi	88.22	Trimontium oppidum	55.22	Turcæ populi	85.37
Tornadotus fluvius	98.4	Trinacria insula eadem cum Sicilia	42.	Turdulorum gens	34.46
Tornates populi	63.46	28		Turlasso oppidum	616.48
Torone oppidum	54.49. & 163.28.	Trinacria olim dicta, quæ postea Rhodos		Turiscenses populi	36.6
& 168.35		81.6		Turium flumen	35.38
Toron lacus Chalcidicæ	329.26	Trinum fluvius	44.42	Turmantini populi	44.36
Tortuni populi	53.4	Triocalini populi	43.7	Turmodigi populi	36.20
Toxandri populi	63.25	Triopia oppidum	77.49	Turobrica oppidum	35.1
Tracheotis oppidum	76.40	Triopolis quæ, & cur dicta	74.49.	Turocelum oppidum	45.42
Trachea oppidum	79.4	& 106.24		Turones Gallie populi	63.40
Trachin oppidum	53.47	Triopolis castellum, & flumen	84.38		

Indicis Pliniani

Turres Cyrenae urbis sonum acceptum se-
pties multiplicantes 650.25
Turvas fluvius 47.14
Tusca fluvius, Numidiae finis 68.7
Tusculana terra bini depacta auelli nō per-
mittit 27.4.4
Tusculani silices 653.50
Tusculani populi 40.21
Tusuritanum oppidum 68.49
Tutenses populi 40.47
Tutini populi 44.38
Tyris insula 43.36

Accaei populi 35.31.
64.21
Vacca flumen 64.26
Vacuna nemus 45.6
Vadeti populi 100.19
Vadium Sabatum Liguriae portus 38.32
Vadecasses populi 63.39
Vadimonis lacus sylvas habet inmatantes
27.25
Vasire oppidum 45.42
Vagienni, Liguriae populi 38.30. 46.8.
48.18
Vasense oppidum 68.46.50
Vagi ferarum more homines 104.22
Valdani fluvius 49.46
Valentia oppidum 35.37. 37.18.
66.13
Valentini populi 42.21. 44.38
Valentinum oppidum 38.38
Valerenses populi 36.14
Valij populi 104.18
Vallei populi 54.34
Vali populi 85.33
Vama fluvius 90.49
Vamacures populi 69.1
Vangiones populi 63.31
Vannenses Elamonenses finitimi Venetiae
populi 47.41
Vannianum regnum 60.19
Varanus fluvius 47.14
Variani populi 49.42
Vardaei populi, Italiae populatorum 49.10
Varduli populi 36.19. 64.42
Vardulorum oppida 64.9
Varcatae populi 92.3
Varcum fluvius 84.9
Varia Appala oppidum 35.41.
44.5
Varrini populi Germaniae 62.34
Variani populi 47.42
Varubartini populi 48.41
Varus fluvius 36.45. 38.11.15
Vasco, vel Vasto oppidum 37.25
Vascones populi 35.45
Vasconum saltus 64.8
Vassici populi 63.47
Vaticanus ager 39.15
Vatrenus fluvius 46.26
Vatreni portus 46.23
Vedae oppidum 34.24
Vbi populi 63.31
Vbtici populi Aquitaniae 63.42
Veni populi 48.26
Veiana oppida duo 68.45
Veiculanicum oppidum 34.50

Vani populi 87.42.45
Veami populi 48.27
Veca portus 64.12
Vesleri populi 46.4
Vestis insula 63.8
Vestones populi 35.31
Vegium oppidum 48.43
Veientani populi 39.6
Veiens ager 27.4.4. 39.14
Veij oppidum quo die a Camillo captum
47.8
Velani populi 48.28
Velia oppidum 41.8. 42.24
Vel oppidum 69.37
Velates populi 38.30. 46.4
Velienses populi 36.21. 40.48
Velini lacus 45.4. 50.23
Velino in lacu quotidie arcus celestis appa-
ret 19.26
Veliterni populi 40.21
Vellates populi 63.46
Vellacianum oppidum 124.28
Vellorasses populi 63.34
Vendafium oppidum 40.11
Venanii populi 63.44
Venaria insula 42.2
Venedi populi 62.10
Venelli populi 63.39
Veneri populi 38.29
Veneria oppidum 34.35
Veneris promontorium 76.37
Veneris lacus 574.5
Veneris oppidum 72.30.33. 76.37
Venetiae situs, & gnomonis umbra 23.27
Venetia decima Italiae regio 47.11.
per totum caput
Veneti a Troianis orti 47.37
Veneti Galliae populi 63.34
Veneti populi ab Eneitis orti 84.4.
664.26
Venetorum insula 64.1
Venerulani populi 40.48
Venidates populi 47.42
Vennenses populi 36.21
Vennoretas populi 48.15.23
Venus Pyrenaeas 35.49
Venusia oppidum 44.26
Venusini populi 44.36
Veragri populi 48.26
Verbanus lacus 47.47. 160.15
Vercelle oppidum a quibus conditum
46.49
Vercellensis ager aurifodinas habet
41
Vergentum oppidum 34.34
Vergoanum oppidum 41.44
Vergunni populi 48.27
Vernodubrum flumen 36.49
Veromandi populi 63.27
Verona oppidum 47.39
Veriacomacori populi 46.49
Vertobrige oppidum 34.49
Verucini populi 37.12
Vesutania regio Hispaniae 36.6
Vesci oppidum 34.23
Vescellani populi 44.32
Vesit portus 64.12
Vesuntini populi 39.6

Vesonticenses populi 45.39
Vespassiani colonia 73.35
Vesperienses oppidum 64.9
Vestini populi 37.34. 44.46
Vesulus mons 46.8
Vesuni populi 67.31
Vesunij montis uisus 247.35
Vesunius mons 40.7
Vettones populi 64.22.42
Vetrolum oppidum 45.42
Vettonenses populi 45.40
Vetulonienses populi 39.6
Vetulontius lacus 29.46
Vfens fluvius 39.41
Viacienses populi 36.18
Viana oppidum 49.30
Vibali populi 36.34
Vibelli populi 38.30
Viberi populi 48.16
Vibiforum oppidum 46.44
Vibinates populi 44.36
Vibonensis sinus 41.12.14.
42.26
Vicellenses populi 40.48
Vicetia oppidum 47.37
Victoriae portus 64.10
Vidicini populi 45.3
Vidugasses populi 63.39
Vienna Allobrogum oppidum 37.18
Vienna Narbonensis provinciae oppidum
15.23
Vimicellarij populi 40.48
Vindelici populi 48.7.4
Vindili Germaniae populi 62.34
Vindinates populi 45.40
Vior fluvius 67.8
Virgao oppidum 34.22
Virgilenses populi 36.18
Virgitanus sinus 33.43
Viroueus oppidum 36.25
Virtus Iulia oppidum 34.39
Viracinales populi 48.24
Virunum oppidum 49.30
Vistillus fluvius 62.38
Vistula fluvius 60.21. 62.38
Visurgis fluvius 62.39
Vitis fluvius 45.49
Viuentani populi 45.40
Vibnaces populi liberi 63.27
Vlia oppidum 35.4
Vlyssis secula 42.26
Vlyssis portus 42.43
Vlyssis nauis in scopulum uersa 56.45
Vluernates populi 40.22
Vlubrenses populi 40.21
Vlurtini populi 44.36
Vlusubritanum oppidum 68.50
Vmblicus in frumentis scioteris gnomon
didicus 106.18
Vmbra quando & ubi nulla 101.46
Vmbra ubi uersus Austrum iaciuntur
ibidem
Vmbra populi 92.12
Vmbrianates populi 46.4
Vmbrianici populi 37.24
Vmbriae descriptio 45.25
Vmbriae creta 639.51
Vmbria regio 45.10
Vmbriae

Pars Secunda.

Vmbrie trecenta oppida debellata à Thufcis
45.30
Vmbri unde dicti 45.29
Vmbri populi quales 45.27
Vmbri exacti à Pelasgis 38.41
Vmbri dicim ciuilem à meridie in meridiem
obferuant 24.13
Vmbroium gens Italie antiquiffima 45.
28
Vmbro fluuius 38.46
Vndecimanorum colonia 44.48
Voconij forum 37.22
Vocontiorum regio 37.10. & 46.50
Vocontiorum gens foederata 37.24.
& 115.28
Volane Padi portus 46.27
Volaterrana uada 38.45
Volaterrani populi 39.6
Volce Teffofages 37.2.20
Volcentani populi 43.46
Volcentium gens 38.47
Volci populi 39.26
Volcorum litus 37.41
Volfinijs mole uerfatiles inuente 653.
51
Volfinienfes lapides 656.51
Volfinienfes populi 39.7
Volfinienfis lacus 656.51
Volfinij oppidum à Volta monftro popula=
tum 17.33
Volfinij oppidum totum fulmine concreta=
tum 17.26
Volubile oppidum 66.14
Vomanum flumen 45.15
Voturi populi 82.30
Vra locus 76.2
Vranopolis oppidum 55.1
Vrbes à mari abforptæ 26.50.
per totum caput
Vrbi gens 94.10
Vrbinates populi 45.39
Vrbubuma oppidum 102.44
Vrci oppidum 35.31
Vrgia oppidum 35.4
Vrgio infula 41.51

Vria oppidum 44.20
Vri populi 92.16
Vrium fluuius 34.5
Vrpanus fluuius 49.46
Vrfentini populi 43.46
Vrfo oppidum 34.40
Vfalitanum oppidum Africe 68.46
Vfar fluuius 67.49
Vfibaki populi 104.18
Vfidicani populi 45.43
Vfrica infula 43.10
Vibina colonia 68.43
Vitica oppidum 28.29. & 68.15.
& 106.16. & 567.3
Vitorfi populi 87.45
Vitus fluuius 50.1
Vulcanæ infule 43.12
Vulgientes Narbonenfis Gallie populi 37.
19
Vulturinus fluuius 40.2
Vulturinum oppidum Ibidem
Vulturini maris uitrea harena 659.14
Vxama oppidum 36.26

X Anthus Lycie oppidum 77.27.
& 106.31
Xanthus Lycie fluuius 77.27
Xanthus Troadis fluuius 30.11.
& 80.2. & 106.31
Xenitana Quiza oppidum peregrinorum
67.39
Xerxes rex Perfarum Athon montem perfo=
dit 54.49

Reliqua quære parte prima.

Xylenopolis oppidum 94.21
Xylopolite populi 54.41
Xyftiani populi 78.25
Xoitis præfectura 71.9
Z Acynthus infula 56.49
Zacynthium bitumen 638.8
Zagere populi 102.24
Zagrus mons 97.51

Zamareni populi 100.33
Zamenfe oppidum 68.50. & 561.1
Zannes populi 102.45
Zanclei populi 43.7
Zao portus 37.12
Zapaurorine regio 88.38
Zarax oppidum 52.30
Zarange populi 94.9
Zarapharum oppidum 94.8
Zariafpa oppidum 88.35.
& 89.4
Zela oppidum 56.6. & 84.22
Zelia oppidum 82.7
Zephyre infula 57.41
Zephyrium promontorium 41.20
Zephyrium oppidum 61.5.
& 76.32
Zephyria infula 26.33.
& 58.44
Zerbis fluuius 96.33
Zetis oppidum Carmanie 95.29
Zeugitana regio 68.10
Zeugma oppidum 73.20.
& 75.50. & 96.38. 42. & 97.21. &
617.24
Zeugmatis urbis mira catena 617.24
Ziela oppidum clade Triarij, & C. Cafaris.
uiftoria nobilitatum 84.29
Zigere oppidum 55.42
Zygæ populi 85.37
Zilis regio 66.2
Zimiris Aethiopie regio harenofa 653.
Zingi populi 85.34
Zyras fluuius 55.40
Zizama oppidum 69.40
Zizerus fluuius, promontoriumque 94.
46
Zoele Afturiz populi 36.30
Zoelicum linum 352.6
Zone mons 55.31
Zonus fluuius 87.30
Zoroanda locus 97.33
Zotolis fluuius 88.45
Zoton oppidum 102.37
Zurachi populi 99.55

INDICIS PLINIANI
PARTIS SECVNDÆ
FINIS.

Priuilege du Roy.

HE N R Y par la grace de Dieu Roy de France à noz aiméz & feaulx conseilliers les gens tenans noz courtz de Parlement de Paris, Tholoze, Bordeaux, Diion, Prouence, Grenoble, Chambery, Preuost de Paris, Seneschal de Lyon, Tholoze, Prouence, & a tous noz autres officiers, ou leurs lieutenans salut. Receu auons l'humble supplication de noz chers & bien ayméz Antoine Vincent, & Iehan Frellon, citoyens & marchans libraires de Lyon, contenant que nagues ilz auroient commence de faire imprimer a leurs grans coustz & despens ung liure en Latin intitulé, *C. Plinii Secundi historia mundi, libri xxxvi*. lequell liure ilz auroient fait reueoir par plusieurs gens sçauans, & fait cōferer avec plusieurs exemplaires tant uieux que nouueaulx, & auroient fait faire des castigations & annotations a ladicte œuvre, tirées tant desdictz exemplaires, comme aussi de plusieurs auteurs tant uieulx que modernes, tant Grecs que Latins, & nommeement d'Aristote, Theophraste, Caton, Varron, Columella, Plutarque, Strabon, Ptolemé, Pomponius Mela, Arihanus, Dioscorides, Solinus, Marianus, Hermolaus Barbarus, Budée, Erasme, Beraldus, Bearus Rhenanus, Iohannes Casarius, Ferdinandus, Pintianus, & plusieurs autres: comme clerement appert a la marge dudit œuvre. Et oultre ce qu'ilz auroient du tout fait refaire la table dudit Pline, & uerifier icelle avecques l'auteur, laquelle parauant en beaucoup & quasi innumerables lieux ne s'accordoit aucunement avec ledit auteur, tant a cause que ladicte table auoit esté faite du temps que ledit œuvre estoit encores du tout corrompu, & par gens peu sçauans, lesquelz en aucuns lieux n'ont point conceu l'intention de l'auteur, cōme aussi que ladicte table par succelsion de temps auoit esté corrompue tant en la matiere principale, comme aux nombres d'icelle, lesquelz pareillement ilz auroient du tout fait changer & uerifier, le tout a leurs grans fraiz & despens, lequel œuvre qui est fort laborieux, & encores plus utile, ilz paracheueroient uoluntiers de faire imprimer a la correction & emendation susdicte. Mais ilz doubtent que apres que ladicte impression sera faite & paracheuée, plusieurs autres libraires ou imprimeurs ueulent imprimer, ou faire imprimer lesdictes œuvres ainsi corrigées, repurgées, annotées, & reintegrées cōme dict est, en priuant lesdictz supplians de leursdictz labours, fraiz, & mises par eux ia faitz, & qu'il pourront cy apres faire pour la perfection de la dicte impression, si par nous ne leur estoit sur ce proueu de noz cōge, graces, & prouision au cas requis & necessaires. **P O V R C E** est il que nous ces choses considérées, inclinans a la supplication & requeste desdictz supplians, leur auons de grace speciale, par ces presentes permis & octroyé, permettons & octroyons, qu'ilz puissent, & leur soit loisible imprimer, ou faire imprimer, & uendre ledit œuvre & table dicelluy ainsi corrigez, annotez, & amendez, & ce iusques au temps & termes de dix ans prochains uenans ensuiuans & consecutifz, commençant au iour & date qu'il sera acheue d'imprimer de la premiere impression: sans ce que ausdictz imprimeurs, ou personnes quelcunques que lesdictz supplians le puissent avec lesdictes annotations, correction, table, & reintegration, faire, ne faire faire (pendant ledit temps) imprimer, ny exposer en uente en quelque façon & maniere que ce soit, ou puisse estre. Si uoulons, vous mandons, & expressement enjoignons, & a chascun de vous endroict soy ainsi comme a luy appartient que de ces presentes conge permission & licence vous faciez souffrir & laissez ioyr & user lesdictz supplians plainement & paisiblement durant ledit temps, en faisant, ou faisant faire expresse inhibitions & deffences de par nous (si mestier est) a tous imprimeurs & a chascuns

cuns qu'il appartiendra qu'ilz n'aient durant icelluy temps de dix ans, a imprimer, ne faire imprimer, ne mettre en uente lesdites œuvres ainsi annotées, repurgées, & restituées, comme dict est: si n'est dudit consentement desditz supplians, & ce sur peine d'amende & confiscation des liures, formes, & caracteres qui se troueroient auoir esté faitz au contraire. Et en cas d'opposition, contredit, ou debat, lesdites inhibitions, & deffences faites, & audit cas tenans & les contreuenans a icelles a ce contraindre sur peine desdite ledit temps durant, nonobstant oppositions ou appellations quelzconques faites ou a faire releuées ou a releuer, & sans preiudice d'icelles faites aux parties ouyes raison & iustice, car tel est nostre plaisir. Nonobstant comme dessus & quelzconques lettres subreptices impetrées ou impetrier a ce contraires, de ce faire uous auons donne, & donnons plain pouoir, puissance, authorite, commission, & mandement special, par ces presentes mandons, & commandons a tous noz iusticiers, officiers, & subiectz, que auons en ce faisant soit obey. Donne a Chaalons le quatriesme iour de May, l'an de grace mil cinq cens cinquante & deux, & de nostre regne le sixiesme.

Par le Roy en son conseil estably aupres la Royne
Regente, le Seigneur des Roches Fumée maistre
des Requestes ordinaire de l'hostel present.

Coignet.

L V G D V N I,

Excudebat Michael Syluius ex-
pensis Antonij Vincentij,
& Ioannis Frellonij,

M. D. LIII.